

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

2° Phil. pr. 38ⁿ

Schwarz

<36628812230013

<36628812230013

Bayer. Staatsbibliothek

INSTITUTIONES
JURIS
UNIVERSALIS,
NATURA,
ET
GENTIUM,

AD NORMAM

Moralistarum nostri temporis, maximè
Protestantium,

HUGONIS GROTH, PUFFENDORFII,
THOMASII, VITRIARII, HEINECCII, ALIO-
RUMQUE EX RECENTISSIMIS ADORNATÆ,

Et ad crisin revocatis eorum principiis, primùm
fufiore, tum fuccinctiore methodo pro Studio Academico,

PRÆSERTIM CATHOLICO,
ACCOMMODATÆ.

AUTHORE

P. IGNATIO SCHWARZ, S. J.
SACERDOTE.

PARS I.

Elemento gemino comprehenfa,

DE JURE NATURÆ.

CUM FACULTATE SUPERIORUM.

✻ ——— ✻
AUGUSTÆ

Sumptibus FRANCISCI ANTONII STROTILII,

Typis Antonii Maximiliani Heifs, Typographi Catholici.
ANNO MDCCXLIII.

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header.

Main body of handwritten text, consisting of several lines of cursive script.

Second section of handwritten text, appearing as a distinct paragraph or entry.

Third section of handwritten text, continuing the narrative or list.

Final section of handwritten text at the bottom of the page.

JESU CHRISTO,

Viro Laborum, & Dolorum,
In Judæa evangelizanti,
In Cruce patienti,
Ac pro humano Genere
Morienti

DEDICATIO.

Saturni aurea Sæcula
Impallescant in plumbum,
Dum è plumbeo Sæculo
Ortum triennium,
Omni aurò splendidius,
Quia *Christi prædicantis,*
Et omnem hominem illuminantis.
Stupefce Antiquitas!
Qui eòsque aperuit Prophetarum ora,
Os tandem proprium aperit,
Verba promit Increatum Verbum.
Immò quæ nunquam licuit homini loqui,
Jam DEUS ipse, factus hominis filius,
Ultrò prodit arcana Patris.
In spissis ignorantiaë tenebris,
Et ipsum rationis lumen
Abibat in tenebras;
Nec lucebat, nisi ad devia,
Quia fatuum.
Extincto lumine Naturæ,
Natura ipsa à semet absit infra naturam;
Jus naturale amiserat,
Quia sine *principio* ignotum,
Sine *sine* inutile.
Defecerat principium in *amore,*
Finis in *vera mentis felicitate;*

Hæc enim habita, velut miseria,
 Carnalis servitus *felicitas* putabatur.
 Jus Gentium erat inversum,
 Quia in *vim* apertam conversum;
 Injuriae juris titulô triumphabant.
 Septem Mundi Sapientes
 Deliraverant ut octo;
 Quos Stoa aluit Sophos,
 Sapiebant insipienter,
 Quia, sapientes carnalia,
 Doctam Mundo stultitiam venditabant.
 Hinc opus erat Doctore,
 Qui Naturæ jus suum sic redderet,
 Ut etiam supra naturam elevaret;
 Qui jus Gentium restitueret,
 Dum, sublato Gentium jure injusto,
 Jus novum, à *Judeis* rejectum,
 Transferret ad Gentes.
 Superi! qualis doctrina?
 Quâ nil *simplicius*, nil *sublimius*;
 Tam erat simplex,
 Ut omnem Mundi duplicitatem excluderet;
 Tam erat sublimis,
 Ut sine parabolis vix caperetur.
 Penè fingere debuit Veritas,
 Ut caperetur ab homine,
 Caperetque hominem, mendaciô prius captum.
 Qualis doctrina?
 Quæ quot miracula, tot habuit præmissas;
 In quorum forma sic conclusit,
 Ut *intellectum* necessitaret
Ad speciem veritatis,
Voluntatem ad exercitium virtutis.
 Docuit pauperes & imbelles
Potens verbo & opere Magister;
 Potens verbô, quod dixit suum, non suum,
Doctrina mea non est mea.
Non suam dixit ut hominis,
Suam ut Numinis,
 Nam verba erant *Verbi*, & *Verbum Patris.*
 Tam potens erat opere,
 Ut opus miraculo fuisset,
 Miracula numerari ut possent.
 Loquendo aures surdis,
 Aspiciendo oculos cæcis,
 Tangendo pedes restituit claudis.
 Paralysis, hydrops, lepra,
 Morbi erant, dum permetteret;

Sani-

Sanitas, cùm juberet.
 Mors ipsa mirata est,
 Sibi reddi vitam vel invitæ.
 Dæmon ipse tot prodigia stupuit,
 Credidit DEUM esse, qui faceret,
 Et DEO non credidit.
Vir Laborum fuit,
 Dum malefacientibus benefecit,
 Sed *transeundo*,
 Ut eum diligenter, quia *benefacientem*,
 Sed & timerent, quia *transeuntem*,
 Quibus gratia sic adesset,
 Ut tamen ipsi gratiæ non deessent.
 Sicut Gigas cucurrit viam,
 Ut *lassaretur* Fortitudo DEI,
 Ut sitiret sedens ad fontem,
 Ipse *fons vitæ*;
 Aquam ut peteret mortuam,
 Quò daret vivam,
 Quia *salientem in vitam æternam*.
E Viro laborum
 Effectus est *Vir dolorum*.
 Summum fuit amoris prodigium,
 DEUS pati ut posset,
 Prodigium summo majus, pati ut vellet.
 Ut posset, DEUM propemodùm exiit,
 Certè sic hominem induit,
 Ut DEUM inter, & Hominem
Christus esset prodigium prodigiorum;
 Gaudium summum lociavit mœrori summo,
 Fecit,
 Ut infinita voluptas Patris
 Tota tædijs innataret;
 Catenis strinxit *immensum*,
Impassibilem subdidit tormentis,
 Fœdari sputis permisit
Angelorum delictum,
 Velari oculos *omniscio oculo*,
 Sapientiam Patris
 Deludi ut *stultam*,
 Malefactoribus postponi
Sanctum Domini,
 Ad mortem damnari
Omnium Judicem,
 Sub Cruce fatiscere Omnipotentem,
 Derelinqui à Patre
 Filium eundem cum Patre.

De:

Denique permisit
In Cruce mori *omnium vitam.*

Satis est!

An furor, an amor
Spectaculum dedit hoc paradoxum?

Et furor, & amor:

Hic DEI, is hominis.

Cùm furant Mortales,

Natura sapiat,

Rumpantur petrae, sidera lugeant,

Elementa, veluti sensata, stupeant,

Et exprobrent stuporem

Hominibus insensatis.

Nos saltem Authori Naturæ

Dedicabimus Jura Naturæ,

A Viro laborum

Tot doctrinæ radijs illustrata,

Sed à malè scintillantium studijs

Sæpe denuò obscurata,

Utinam! hoc qualicumque labore

Nitori pristino restituta.

Jus Gentium sistimus

Viro dolorum,

Quod novum Gentibus ut illucesceret,

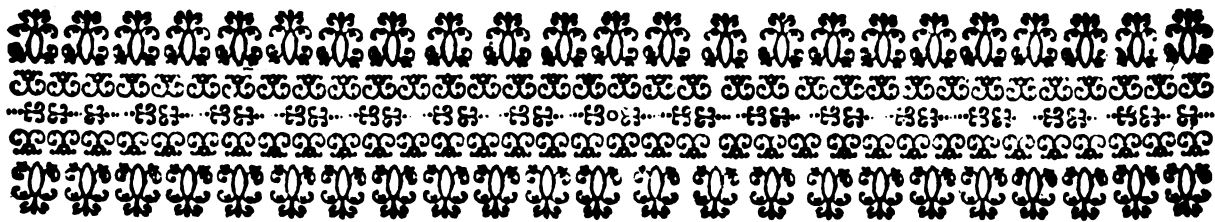
Lux ipsa Gentium

In Cruce sustinuit obscurari.

Laborem suscipe *Vir laborum,*

Errata sustine *Vir dolorum.*

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS

CUM

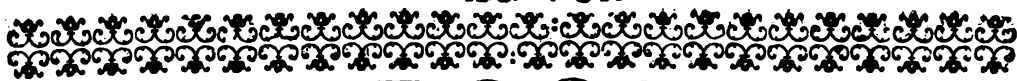
PRIVILEGIO CÆSAREO.

CUm Dominus Franciscus Antonius Strötter Bibliopola Augustanus typis vulgare desideret librum, cui titulus: Institutiones juris universalis Naturæ & Gentium &c. Authore P. Ignatio Schvvarz, S. J. Sacerdote: Ego Rudolphus Burckhart Societatis Jesu per superiorem Germaniam præpositus Provincialis, potestate ab A. R. P. N. Francisco Retz universæ Societatis præposito Generali ad id mihi factâ, eidem ad primam hanc editionem facultatem impertio, simulque communico Privilegium Cæsareum, quò aliis Bibliopolis, & Typographis prohibetur, ne dictum librum citra consensum Superiorum recudere, aut intra fines Sacri Romani Imperii inferre præsumant. In quorum fidem has Ei manu mea, & consueto Officii sigillo munitas dedi. Ingolstadii 15. Martii 1740.

RUDOLPHUS BURCKHART.

PROLE-

PROLEGOMENA,

SEU

EXEGESIS HISTORICA

Historia juris Naturæ & Gentium. De origine & progressu Juris publici universalis, præsertim Naturæ, & Gentium.

INSTRUCTIO I.

Instructio. Tit. 1. De origine, nomine, essentia, constitutivis, ac distinctivis Juris prudentia universalis, ac naturalis.

§. 1.

Origo juris in genere, sive denotet justum, De origine & acceptione juris, ac jurisdictionis in genere.

Quæritur I. Quæ prima omnis juris, jurisdictionis, ac legum origo? R. Creator, summusque Legislator Deus.

Explicatur. Jus, à jubendo; à jure justum; à justo justitia derivata noscitur, sic ut jus in latiore sensu significet omne, quod justum, seu consentaneum rationi, ac legibus; in pressiore indicet æquum, seu unicuique ex justitia debitum. In prima acceptione est objectum virtutis in genere; in secunda justitiæ, seu jurisprudentiæ in specie, diciturque facultas moralis, quam unusquisque habet, vel circa rem suam, vel circa rem sibi debitam. In alia acceptione jus derivatum à jubendo, vel significat potestatem aliquid sancienti, & sic jurisdictio dicitur; vel indicat ipsam sanctionem, seu regulam justæ, & sic dicitur Lex. Porro lex dividitur in naturalem, & positivam; naturalis, quæ ex ipsa natura rationali oritur, est conceptio Natura indita ad operandum convenienter: (a) unde sicut Deus est Creator naturæ humanæ, ita & naturalis legis, ex eodem promanantis, Author merito appellatur. *

Qualem-tunque. Lex positiva, seu ex Imperantium arbitrio posita, & quasi naturæ legi superaddita, est ordinatio rationis ad commune bonum, ab habente potestatem promulgata. (b) Rursus dividitur in divinam, & humanam, seu à Legislatore divino, vel humano propositam. Divina vetus in Testamento veteri; nova in novo Naturæ legi est superaddita à Deo. Humana, seu autoritate hominum adjecta, vel est

Pars I.

communis Gentibus, sicut officia Gentium erga Gentes ex naturali ratione; communique consensu ordinat; vel est particularis alicui Reipublicæ; & tunc si sit sancita à potestate politica, dicitur Civilis; si ab Ecclesiastica, dicitur Canonica.

Hujus qualiscunque jurisdictionis, seu legis, origo prima est Deus, legislator summus, non enim est potestas nisi à Deo vel immediate, vel mediate: nam qui primus posuit legem Adamo, is eidem & potestatem legislativam in suos posteros communicavit. Inde Patriarchæ omnes, Moyses præcipue, Legislatoris nomine insignes; inde potestas quoque, ipso naturæ & Gentium jure, extensa in Monarchas, Reges, & Magistratus, qua sine humana societas & commune commercium subsistere haud potuisset.

§. II.

De origine juris publici in specie, ejusque essentia, ac proprietatibus.

Quæritur II. Quæ origo juris publici universalis? Quæ ejusdem ratio ac proprietas?

R. Origo est naturali jure posterior, Origo juris progressus successivus ad usque hodie nos apices admodum politos.

Declaratur. Etsi jus naturæ simul cum hominibus ortum, atque in prima statim creatione illorum cordibus sit inscriptum, juris tamen naturalis disciplina est ipso jure posterior; sicut jus publicum posterius est jure naturali, adeoque utriusque juris disciplina, sequioribus demum sæculis, suam debet originem & culturam. Inde

Deducitur I. Jus non raro sumi pro ipsa jurisprudentia, seu facultate, leges, salutem hominis concernentes, explicandi, easque actionibus humanis applicandi, quæ Imperatori dicitur justæ & injustæ scientia; Celsus pro bono & malo (c) per æquum intel-

(a) Angelicus in 4. dist. 33. a. 1.

* Suarezius breviter L. 2. de Legibus c. 16. n. 2. Jus quandoque sumitur pro facultate ad rem, seu dominio in re; quandoque pro lege, seu regula operandi: illud est jus utile, & reale; hoc honestum, & legale.

(b) Angelicus I. 2. Q. 91. a. 4.

(c) L. 1. §. 1. ff. de jure & just. abstrahendo hic à rigore Scholastico, quem pluribus expensum vide in erudito Prodomo Juris controversi, hic loci edito A. 1737. lectione I. §. 2. n. 55. f. m. 29.

ligendo, quod convenit *juri natura*; per bonum, quod expedit *saluti Reipublicæ*, ut aded Jureconfulti, seu *aqui bonique notitiam profertentis, sit, æquum ab iniquo separare; licitum ab illicito discernere; panarum metu & præmiorum exhortatione bonos efficere*; verbo: naturæ & juris publici leges rite exponere, & actionibus civium applicare, quod, *Ulpiano*, teste, genuinam *Philosophiam est profiteri*.

In specie est habitus prudentia dirigens actiones publicas ad justitiam. Differt à juris prudentia particulari per modum tendendi universalem.

Deducitur 2. Jurisprudentiam publicam & universalem pressius describi posse, quod sit habitus prudentia, per se dirigens actiones publicas omnium, vel saltem plurium civitatum ad justitiam & salutem publicam, in suo genere consummatam.

Deducitur 3. Discrimen jurisprudentie publicæ, & universalis, à privata & particulari. Nam. 1. Illa, ut publica, per se dirigit actiones publicas, seu eas, quæ immediatè statum publicum concernunt, & directè ordinantur ad publicam felicitatem: hæc spectat actiones; & utilitatem privatam. 2. Illa, ut universalis, respicit omnes populos, vel saltem plures; & considerat, quid inter ipsas Civitates & Regna sit justum vel injustum: hæc curam gerit unius Civitatis, vel Reipublicæ, veluti *Atheniensis*, aut *Romane*. 3. Illa legibus utitur, universaliter omnes, aut plures populos obligantibus, adeoque variationi haud obnoxiiis, cum aut Deum Authorem, aut communem Gentium assensum pro causa respiciant; hæc leges habet, publicas quidem, sed tamen particulares, adeoque pro temporum varietate mutabiles.

Pro subjecto respicit Imperantes & subditos quætales.

Deducitur 4. Subjectum jurisprudentie universalis: hoc conficiunt omnes, qui jure publico universali dirigitur, quos inter 1. sunt Imperantes, quætales, seu summi, seu subordinati in ordine ad subditos. 2. Subditi in ordine ad imperantes, & quætales membra ad Rempublicam 3. Civitates vel omnes, vel plures inter se: unde Authore *Grosio*, *jus publicum ordinat totum ad partem, partem ad totum, & duo tota inter se.* (a) si tamen Imperans vel Civitas consideretur ut persona, quæ privatorum instar cum civibus, seu extraneis pacta celebret; si cives considerentur invicem inter se, ad jus publicum, cuius Reipublicæ proprium, non ad universale publicum pertinent.

Deducitur 5. Objectum, forma, & efficacia jurisprudentiæ publicæ univ. versalis.

Objectum sunt actiones omnes, quæ ad statum, gubernationem, confer- cum bonum; pro vationem, ac felicitatem completam effectu ob- Reipublicæ, societatisque humanæ ligatione tendunt. Forma est *differentia* disciplinæ hujus specifica, qua actiones has lem. dirigit non ad privatam felicitatem unius, sed publicam omnium, aut saltem plurium Civitatum. *Effectus* consistit in obligatione *efficaci* omnium, spectatis præceptis naturalibus; plurium vel omnium, saltem moratorum, spectatis Gentium placitis, utpote quæ communi consensu ejusmodi Gentium coaluere. Si dicas, Reges, Populosque liberos esse legibus solutos, id si verum, solummodo verum est de *civilibus & temporariis*, non *universalibus, perpetuis, & omni tempore accommodatis*: nam & Reges, & Populi liberi, *exleges* esse ne possint, nec summè liberè in omnem effundi licentiam, vel maxime indigent legum freno, ut intra justitiæ limites contineantur. Si replices, eosdem in casu transgressionis nec agnoscere Superiorem, nec Judicem, id quidem verum est de *humano*, non tamen *divino*: nam nōrunt *ipso natura lumine* Deum, & quidem *maiorum vindicem*, si minùs in hac vita, certè post vitam, immortalì animâ poenis, *qualibuscunque demum*, à Deo ultore reservandâ.

Deducitur: 6. Finis hujus Juris- Pro fine prudentia publicæ, ac universalis. Justitiam, salutem publicam. Nam finis proximus est *justitia*; *re- motus & ultimus* *salus publica*, in suo genere *perfecta*, ac *completa*, hoc est, quæ non terminetur hac solummodo vitâ, sed & in altera, *quacunque tandem beatitate*, consummetur, ut per decursum pluribus demonstrabimus.

§. III.

§. 3.

De distinctivis, & constitutivis Juris publici universalis.

Queritur III. Quæ distinctiva, & Distinctiva constitutiva Jurisprudentia publicæ, guitur ac universalis? Jurisprudentia pu-

ri. I. Jurisprudentia publicæ distinctiva pu- blica, à Politica, à sem formali: nam, et si utraque Politica, ex objecto, modo, & efficacia. Civitatem, quæ talem, consideret in ordine ad se, & ad exteros; illa tamen considerat, saltem ex fine publico, *sub ratione justitiæ*, justa ab injustis secernendo; hæc *sub ratione utilitatis*, proficua à noxiis separando:

rando: quòd si *justum*, ut sæpe fit, coincidat cum *utili*, id respectu Jurisprudentiæ est *quasi per accidens*, quævis haud semper coincidat, ut patet in actionibus, negativè justis, seu merissimè permixtis. Distinguitur item *ex modo*: nam Jurisprudentiæ procedit *demonstrativè* ex principiis necessariis; * *Politica probabiliter* ex prudentiæ, ac experienciæ dictaminibus: illa leges latas explicat, & interpretatur; hæc dirigit ferendas. Distinguitur denique *ex vi & efficacia*: illa siquidem obligat *per leges*; hæc suadet solummodò *per Consilia*.

Aratione
statûs,
quære-
spicit
particu-
laria.

Jurisprudentiæ publicæ & universalis distinguitur 2. A *Ratione statûs*, ut vocant: hæc enim est pars Politicæ** & in feligendis conservandæ Reipublicæ mediis est sæpe particularis, arcana, ambigua, mutabilis, & diversa apud diversos pro cujusque Nationis genio, regiminis forma, & Religionis circumstantiis.

Ab Ethica,
quæ
spectat
bonestatem
quæ
salem.

Eadem distinguitur 3. Ab *Ethica* saltem *inadequatè*, utpote quæ versatur circa actiones tam privatas, quàm publicas sub ratione *honesti*, ac *decori* potiùs, quàm *justi*.

à theologia
moralis,
quæ di-
rigitur
primario
ad interna.

Eadem distinguitur 4. A *Theologia morali*, quæ motivo generali bonitatis, atque malitiæ, versatur circa virtutes omnes, ac vitia; spectat *primariò*, ac *præcipuè* forum internum, & tractat actiones quaslibet, sive respectum habeant ad Civitatem, sive non.

Complectitur
ut
Constitutiva
propria
jus
naturæ,
&
Gentium.

R. II. *Constitutiva* Jurisprudentiæ publicæ, & universalis *primaria*, ac *propriè talia* sunt, Jus naturæ & Gentium: illud enim ad omnes; hoc saltem ad plures pertinet Civitates: illud generatim monstrat, quæ naturæ rationali, & speciatim, quæ humanæ societati, ad quam inclinat, conformia sunt, atque difformia, adeoque præcepta, seu prohibita; hoc indicat, quid justum sit inter omnes, vel sal-

tem plures Civitates, alioquin Gentes appellatas, quarum consensu nata sunt jura, *que Populos complures inter se colligant, & utilitatem non Cæterum singulorum, sed magna illius Universalitatis respiciant*, ut loquitur *Grotius*. (a)

Ad Constitutiva Jurisprudentiæ publicæ, ac universalis *suo modo* reducitur etiam jus divinum, *in quantum scilicet & suo modo jus naturale illustrat, declarat, & do. jus etiam complet*. Negari enim haud potest, quòd jus divinum tam veteris, quàm novi Testamenti plurimum conferat ad intelligenda juris naturalis præcepta, utpote cum utrobique reperire sit Divina Oracula, id ipsum, quod recta ratione tam circa actiones hominum publicas, quàm privatas constitutum est, aut *clarius* aut *extensius* explicantia, ut clarescet ex dicendis.

Pariter *suo quoque modo* reducitur *Jurisprudentiæ canonica, & civilis*, in quantum quidem & ipsæ jus naturale, & Gentium illustrant. Cum enim, *Ulpiano* teste (b) jus publicum consistat in *sacris, sacerdotibus, & Magistratibus*, facile liquet ex utroque hoc jure multum lucis, ac perfectionis juri Naturæ & Gentium accessisse.

Denique *inter adjumenta* rectè etiam numerantur testimonia *Sanctorum Patrum, antiquorum Philosophorum, & cæterorum Prudentum, scilicet, Theologorum, & Jurisperitorum conclusa*; immò & historiæ monumenta, exempla, atque judicia, præsertim pro jure Gentium, quæ omnia per decursum explicatiùs patefcent.

§. IV.

S. 4.

De constitutivis, & distinctivis Jurisprudentiæ naturalis.

Quæritur IV. Quæ constitutiva & distinctiva Jurisprudentiæ naturalis?

A 2

R. I.

* Sive *per se*, & *ex intentione propria*, sive *per accidens*, uti dicitur in prodromo supra laudato sect. 1. §. 2. n. 43. nos hac ex parte *luctari nolumus contra torrentem*.

** *Hippolito à lapide* in proleg. dicitur *ratio boni publici procurandi, & mali avertendi. Scipioni Amnerato est medium extraordinarium, quo pro temporum & momentorum occasione, boni publici causa, cum derogatione juris civilis, negotia incidentia expediuntur. Schruvedero* in introduct. in J. P. C. 1. Thef. §. est *Cynosura consiliorum & actionum ad presentem Reipublica statum administrandum, ut feliciter Reipublica finis seu salus publica obtineatur. Ex quibus colligitur, rationem statûs ad singularia potiùs; jus publicum ad universalia tendere. Schyzio* in Coll. J. P. exercit. 1. Thef. 14. est *norma, qua Princeps, vel Reipublica plerasque actiones ad commodum privatum dirigit, adeoque locum non habere asserit in jure publico, cujus finis est justitia & populi salus. Sed hoc non de genuina ratione statûs, bene verò spuria intelligendum, quæ, ut notat Scharfshmidius, rationis nomen non meretur, cum contra rationem sit, nec rectæ rationis dictamen sequatur.*

(a) De J. B. & P. in proleg. §. 17. f. m. 14. edit. *Francos.* a. 1691. qua posthac utemur.

(b) L. 1. §. 1. de justitia, & jure.

Jurisprudentia naturalis inter constitutiva numerat principia quoddam Theologia naturalis, ac Philosophiam moralem.

1. *Constitutiva* Jurisprudentiæ naturalis *intrinsicæ*, & *proprie talia*, non sunt illa tantum *principia*, quæ dirigunt *officia hominis ad hominem*, ac *Societatem*, sed etiam illa, quæ dirigunt *officia hominis ad Deum*, ut Authorem Naturæ, & ad se ipsum in ordine ad *felicitatem*, *vita rationali propriam*, *accomplendam*.

2. Inde hæc Jurisprudentia, sicut in *objecto materiali*, ita & in *principiis* participat de sic dicta Theologia naturali, seu Philosophia morali, ut tamen ab utraque hac disciplina tam in *objecto formali*, quam *modo tendendi* distinguatur. 3. Ut aded *Puffendorffius* cum suis, disciplinam juris naturæ, ab *ejusmodi principiis sequestrando ex toto*, * eam non nisi *mancam* tradiderit, ac *imperfectam*.

In ordine ad dirigenda officia hominis erga Deum, & se ipsum: sed sub respectu justitia, qui jurisprudentia naturalis proprius.

Explicatur pars. I. Honestas, ut est conformitas cum lege, seu *naturali*, seu *positiva*, divina, vel humana, est forma, qua actiones omnes, *cuiuscunque legi conformes*, denominantur *honestæ*: unde & officia erga Deum, quæ ex arbitraria pietate, devotione supererogatoria, religione, sive per legem divinam, sive per humanam ad perfectiorem cultum determinata, exercentur, dicuntur *honestæ*, utique *honestate pietatis erga Deum*, sub quo respectu, atque extensione tractantur in Theologia, seu naturali seu morali. Officia hominis erga se ipsum, assumpta in exercitio virtutum *ad libitum*, v. g. cultu animi perfectiore, refrenatione affectuum, & sensuum meliore, castigatione corporis, & castitate ultronea, neglectu honoris, & famæ heroico &c. dicuntur *honestæ*, sed honestate virtutis, cuius sunt actus. Officia erga proximum, exercita ex motivo virtutis *ad beneplacitum* v. g. gratitudinis, quæ est mera obligatio honestatis, ** liberalitatis, generositatis in condonandis injuriis &c. sunt *honestæ* honestate virtutis, ex cuius imperio exercentur, & sub hac ratione considerantur in Ethica. Contra officia *erga Deum, seipsum, & proximum*, quæ legi naturali sic sunt conformia, ut hæc conformitas fundetur in *debito nature necessario*, obligatio-

ne indispensabili, & sub reatu pænæ necessariò explenda, sunt quidem *honestæ*, sed *honestate justitia*, quatenus participant *rationem justitia*, quæ cuique tribuit suum, adeoque *formaliter iusta* appellantur. Jam sic: Jurisprudentia naturalis *ex fine intrinsicæ*, & *proprie tali* dirigit actiones omnes, quæ participant *rationem justitia proprie talis*, hoc est, quæ participant *honestatem formalem*, relucens *ex debito cuiuscunque reddendo, atque explendo: ergo ex fine intrinsicæ non tantum* dirigit *officia hominis erga hominem*, seu societatem humanam; sed etiam *erga Deum*, ut Authorem Naturæ, & se ipsum. C. Patet: nam officia hominis erga Deum, & se ipsum, *quatenus sunt de jure Natura*, non participant *rationem mera virtutis*, puta, religionis, vel *honestatis* qualiscunque, sed religionis ac honestatis, fundatæ in *debito nature necessario, indispensabiliter explendo*: ergo participant *rationem justitiæ proprie talis*: ergo non minus, ac officia hominis erga hominem, Jurisprudentiæ naturali sunt propria. Quod si quis litem moveret *de nomine*, replicando, *justitiam, proprie talem*, non haberi in officiis erga Deum, & se ipsum, quia non *ad aequalitatem, ad alterum &c.* Respondetur, etsi non habeatur *justitia rigorosa*, seu *proprie talis*, commutativa, vel distributiva, ut in officiis hominis erga hominem, atque Communitatem, haberi tamen *proprietalem*, uti probatum, etsi & *commutativa*, seu *propriissime talis*, ex communi sententia habeatur erga Deum; imò & *suo modo* erga se ipsum, quatenus homo respectu corporis, vitæ, & talentorum, non agit Dominum, sed merum administratorem. Rectè *Leibnitius* acatholicus quondam similia oggerenti *Puffendorffio*: (a) *Quum in internis quoque jus & obligationem, peccat adq. in Deum, & rectas actiones, à Natura constitui, nemo negare possit, ubi quasi, tractabuntur hac naturalis juris & justitia capita, nisi in scientia juris naturalis?*

Unde sub *ratione* *Weberus, Puffendorffij Apologeta, ea justitia capita*

* Etsi alibi non nihil se corrigat, ac emendet, dum ait: *se duas saltem propositiones Theologia naturalis, mutuò sumptas, in suum opus transtulisse: quod nempe Deus & legis naturalis, & Societatis civilis, & qua hujus seminaria sunt, matrimonij & imperij paterni, Author sit, cum ista ad institutum suum suffecerint.* Alibi: *Ei, qui Societatis humane indolem, vincula, legesque unice componenda sumpserit, non potuisse Divini Numini considerationem planè sequestrari; eò quòd ab eo legum socialium origo & firmitas promanet.* In Spicilegio Juris Nat. c. 1. §. 16. & 17.

** Nam teste *Covarruvia* non oritur ex debito præcedente, *simpliciter tali*, nec stringit in conscientia.

(a) In epist. centoria libelli *Puffendorff.* de officiis hom. & civis f. m. 19.

capita tractanda esse in Theologia naturali & Ethicis. (a) Nam contra est: hæc ipsa capita, quæ Theologia naturalis & Ethica tractat *ex motivo pietatis, ac honestatis*, Jurisprudencia naturalis tractat *sub ratione justitia*, sic ut in objecto materiali, actionibus puta humanis, convenient; in *formali* pietatis, honestatis, atque justitiæ *suo modo*, & saltem *formaliter*, differant, iisdem principiis, *recta scilicet rationis scitis*, uti *pietatis & honestatis*, ita & *justitia officia* dirigentibus: unde

Ab utraque disciplina, ut dictum, respicit actiones morales, rectæ rationis dictaminibus dirigibiles, sic tamen ut Theologia naturalis spectet actiones directas *ex motivo pietatis*, seu *ut pias*; Philosophia moralis *ut honestas*; Jurisprudencia naturalis, *ut justas*: ergo *suo modo*, & saltem *formaliter*, hæc disciplinæ distinguuntur. C. Ex eo clarescit, quod sicut justitia in genere differt à virtutibus cæteris, *precipue, quod agat ex motivo juris, quod alteri, cui aliquid tribuit, proprium est*, uti rectè animadvertit non nemo Recentior: (b) ita eadem ratione differat disciplina juris naturæ in specie à Theologia naturali, ac Ethica; ut nihil dicam de differentiis alijs *ratione objecti magis universalis, & obligationis diversa*, quæis tam Theologia naturalis, quàm philosophia moralis à naturali Jurisprudencia *inadaquate* distinguuntur.

Pars I.

Neque rectè quis diceret, principia *honesti, decori, & justii ex ipsa divisione*, esse præcisivè saltem opposita, adeoque ad disciplinas diversas spectantia, sola ratione *justii* Jurisprudenciæ naturali *proprie* competente.

Nam contra est: Cùm hæc principia solummodò sint distincta *ex modo tendendi*, seu *ex motivo*, quo applicantur, & plerumque, quod *honestum* sub hoc respectu, sub illo quoque sit *justum*, & vicissim; hæc eadem principia Jurisprudenciæ naturali sunt propria, atque intrinseca. * Siquis tamen contenderet, *in officijs ad proximum, rationem justii* magis proprie elucescere, & hæc ipsa principia *sub ratione honesti, & decori*, etiam in disciplina juris naturæ tractari, & applicari posse, nil refragabimur, eò quod res attineat *modum loquendi*, in quo semper faciles, si modò, & *sub ratione justii*, hæc principia disciplinæ juris naturæ maneat propria, atque intrinseca, id quod erat demonstrandum.

Explicatur pars 3. Disciplina juris naturæ *Puffendoriana* vel rescindit, *Puffendorius* vel supponit principia, quæ dirigunt officia hominis ad DEUM, seu actiones *principia precipue internas*, Authori naturæ ex *honesti* rigorosa justitia debitas: ergo vel rescindit, vel supponit principia quæ *disciplinam juris naturæ constitutiva intrinseca*: atqui tali modo tradit disciplinam *mancam, & imperfectam*: ergo *re reddidit manc.*

B

A, con-

(a) L. c. in notis n. 40. x. In Ethicis, & Theologia naturali. Juris autem naturalis esse capita, dum ita crudè (quæ imperitorum lingua minùs polita est) dicuntur, petitur id, quod est in principio (sic tamen, ut evidentur probetur, & principium eventur.) Addit: *ut mens mea magis pateat, monemus breviter*: in actionibus, quibus ratio modum dat, respici *pietatem, honestatem, & justitiam*, quæ tria attributa *formalem differentiam* faciunt, & disciplinam ab invicem discernunt. *Quæ pietatem*, ad Theologiam naturalem; *quæ honestatem*, ad Ethicam; *quæ justitiam*, ad jus naturæ pertinent actiones. Licet igitur omnium harum disciplinarum sit unum objectum *materiale*, quò ad *formale* tamen differunt, quamvis ex communi principio, rectæ scilicet rationis dictamine, & *pietatis, & honestatis, & justitiæ* commendatio procedat. Itaille

(b) in prodromo juris controversi sectione 2. §. I. n. 117.

* Atque hoc tenet à fortiori, si verum, quod legimus in erudito prodromo juris controversi, nuper edito hic loci, sect. 1. §. 2. assert. 3. f. m. 18. à n. 35. ubi dicitur, quòd Jurisprudencia cum prudentia sit *idem prorsus habitus*, sic ut & Jurisprudencia distinguatur in *Ethicam* atque *Politicam*, ipso Imperatore §. 3. J. de J. & J. Jurisprudenciæ officia determinante: *honestè vivere, alterum non ledere, suum cuique tribuere*. Sed quia non satis apparet, quomodò *inanis omninò sit verborum lusus*, si distinguantur actiones *honestæ quæ tales, & justæ quæ tales*; & quia res tota videtur ultimato devolvi *ad modum loquendi*, malumus loqui cum pluribus, qui sicut distinguunt, saltem in rigore juridico, *honestum* inter & *justum* ratione motivi, ita & Jurisprudenciam naturalem, quò *ad modum tendendi*, contra distinguunt ab Ethica, seu Philosophia morali, etsi *re ipsa*, ut diximus, ferè coincidunt saltem in iis, quæ *obligationem veram*, nec mera consilia, important.

A. constat ex *Puffendorffio* passim: sic alicubi relegat actiones internas ad Theologiam moralem,* dicens: quòd sicut forum humanum circa interna non sit sollicitum, ita jus quoque naturale magnam partem, circa firmandas hominis actiones solam exteriores, versetur: (a) & sic de alijs.

Inter adjumenta accerset etiam jus positivum, & Theologiam moralem:

§. II. Inter adjumenta Jurisprudentiæ naturalis rectè ab Orthodoxis hinc inde adsciscitur jus positivum, & Theologia de moribus, partim ad jus naturæ, & Gentium accommodatiùs declarandum; partim ad tradendù utiliùs pro usu scholastico, præcipuè Orthodoxo. 2. Quæ disciplinæ, etsi quàm maximè sint distinctæ à disciplina juris naturæ, *Puffendorffius* tamen in assignanda diversitate est dupliciter erroneus. 3. In censurandis verò, hac ex parte Authoribus alijs, est more suo satyricus.

Saltem ad jus natura magis illustrandum.

Declaratur pars 1. Subsidia extrinseca disciplinæ juris naturæ, & Gentium sunt ea, quæ, licèt eandem immediatè non quidem constituent, mediatè tamen concurrunt ad juris naturæ noticiam sæpe faciliorem, sæpe perfectiorem reddendam: atqui talia subsidia sunt etiam jus positivum, & Theologia moralis: ergo. P. Min. Ipso teste *Puffendorffio*, sicut juri civili, & naturali facile inter se convenit, (b) ita & virtutes Christiana animos hominum ad societatem quàm maximè disponunt, sic, ut Theologia quoque moralis honestatem vitæ civilis efficacissimè promoveat: * uti & vice versa, si aliquem videas, qui turbulentum & importunum vitæ civilis membrum se gerat, tutò judices licet, religionem Christianam intra labra ipsi tantùm herere, cor nondum penetrasse. (c) Inde non malè *Leibnitius*: (d) plurimam referret (disciplinæ juris naturæ) parallela addi juris Civilis, inter homines recepti, præsertim Romani, ipsiusque etiam juris sacri, ita usus juris natura apud Theologos, & Juris consultos priorior futurus esset, quod nunc magis sermonibus celebratur, quàm negotijs adhibetur.

Declaratur pars 2. Jus naturale differt à positivo, quòd illud sit universi quàm sale; hoc particulare: illud nitatur

lumine rationis; hoc lege Superioris &c. &c. Differt à Theologia morali, quòd illud rationem honesti & inhonesti deducat ex dictaminibus rationis, ad suum finem ritè ordinatæ; hæc ex principiis Sacræ Scripturæ revelatis: quòd illud pro fine respiciat felicitatem naturalem; hæc supernaturalem, æternam: quòd illud formet hominem; hæc Christianum, & sic de alijs; ergo diversitas cuius est manifesta.

Contra si *Puffendorffio* credimus, disciplina juris naturæ differt insuper à mendif. Theologia morali ex objecto, eò quòd illud versetur circa actiones solùm externas; hæc circa internas: (a) differt insuper ex fine, eò quòd illud respiciat pro fine felicitatem vitæ hujus ambitu conclusam; hæc felicitatem alterius vitæ æternam: (b) atqui hac in duplici differentia *Puffendorffius* est erroneus, sternitque juris naturalis principia imperfecta, quia soli felicitati externæ, & temporali accommodata: ergo. Minor probatur. Jurisprudentia in genere, & præsertim naturalis in specie, pro fine intrinseco, & immediato, respicit Justitiam veram, hoc est, actiones non qualitercunque, sed formaliter justas: pro fine mediato respicit felicitatem, non qualemcunque, sed veram, hoc est, vitæ rationali propriam, perfectam, & beatitate ultima, saltem naturali, consummatam: ergo respicit actiones etiam internas, & felicitatem, solo vitæ hujus ambitu nequaquam conclusam: ergo in assignata duplici hac differentia *Puffendorffius* est erroneus. Ant. eruditè & solidè probatum legere est in *Prodomo*, supra laudato, (a) & nobis, in loco proprio, fusiùs demonstrabitur.

Declaratur pars 3. *Puffendorffius* Corruptum ait, (b) se limites Jurisprudentia naturalis accuratius sic designasse, ut prætextus adimeretur hominibus, ipsemet importunè curiosus (hoc est, Theologis, & Juris-Consultis illis, qui clamabant, jus Naturæ à Theologia morali, Jurisprudentia civili, & Ethica non distinctum, uti notat *Weberus*) febriculosum suam censuram extendendi

* *Weberus* Glossator addit, internam relictitudinem potius supponi ex Ethicis, juxta illud: ubi desinit Ethicus, ibi incipit Jureconsultus.

(a) L. de officiis in præf. §. 9.

(b) In præf. cit. §. 5.

** *Weberus* addit: quòd enim melior quis Christianus, eò melior civis: contra si contra.

(c) L. c. §. 8.

(d) In epist. cenf. f. m. 16.

(e) Præf. cit. §. 9.

(f) L. c. §. 9.

(g) *Prodomi* Juris controversi sect. 2. §. 2. à n. 178. f. m. 101.

(h) De Officiis in præf. §. 4.

di ad hancce disciplinam, qua sepe, velut interjecta, ab ipsorum provincia disjungitur. At contrà est: aliud est, disciplinam juris naturalis cum Theologia morali, seu jure positivo, identificare, atque confundere; aliud est, adminiculo Theologia morali &c. jus naturæ magis declarare, & utrumque Puffendorffii febriolosum suppositum falsitatis arguere, atque subruere; priùs non faciunt Theologi Censores, sed posterius: unde Weberiana crifes ex satyrico Puffendorffii calamo sunt mutuatae, (a) quæis scripsit: Scholasticos, etsi Moralistarum nomine superbiissent, non tamen nisi centonem ex Theologia, Jurisprudensia, & Philosophia consarcinatum, immò non nisi quasiuntulas inanes, in vita civili nullum planè usum habentes, proposuisse: unde factum, ais, ut hætenus hoc jus naturale, tanquam commune aliquod prostibulum, cum quo omnes rem habere voluerunt, tractatum sit, ideòque maxima Puffendorffio debeantur grates quòd discrimen hoc omnium primus hic tradiderit. (b) Ita hic epitomator. Sed gloriosos ejusmodi logos, in prolegomenorum fine, uberiùs spectandos dabimus.

INSTRUCTIO II.

Instructio

II. De triplici statu Naturæ integræ, puræ, & lapsæ.

§. I. De statu Naturæ integræ.

§. I.
De statu
Naturæ
integræ.

Quæritur I. Quid de jure Naturæ in suis initiis, seu statu Naturæ integræ sentiendum?

R. Sunt plura curiosa magis, quàm certa, & licet ad scopum Jurisprudensia naturalis publica haud strictè sint necessaria, sunt tamen accommoda, & scitu minimè indigna: Unde

Observandum I. Hominem ab ipso Deo, * Authore naturæ, fuisse creatum in statu conformiter ad finem us est in creationi perfectò, ** corpori scilicet inspirando spiraculum vitæ, animam rationalem, & immortalem, cujus potentia triplici animatum hominem verè creavit ad imaginem, & similitudinem suam. *** Inter corporis dotes fuit integritas sensuum, membrorum omnium symmetria, staturæ perfectæ decor, temperamenti, & humorum debita proportio, ex quibus fluebat sanitas, virtus ad operandum, pulchritudo, tantæque perfectio, quanta juxta conditionem sui statûs, & naturæ expediebat. Inter naturales animæ dotes fuit intellectui Adami à Creatore Deo infusus habitus scientialis, seu scientia rerum omnium naturalium**** necessaria non modò ad usum & conservationem corporalis vitæ, sed etiam ad instructionem***** & gubernationem omnium; ***** immò & ad contemplationem,

B 2

(a) Ex comment. ad Pullum. Ven. lipf. f. 46. 47.

(b) De officiis in præfat. §. 2. & 4. in notis.

* Aliquod ministerium in formatione corporis Angelis Angelicus tribuit 1. p. Q. 19. A. 2. ad 1. cum Augustino de gen. ad litt. l. 9. c. 15. sed stylus S. scripturæ oppositum suadet, qui productioni Empyreï, terræ, viri & fæminæ non præmittit imperium fiat, sed simpliciter dicit: creavit Deus, faciamus hominem, edificavit Dominus &c. videatur Ulloa disp. 1. c. 9. de primis & ultimis temp.

** Juxta illud Ecclesiast. 7. fecit Deus hominem rectum; & Gen. 1. v. 31. vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.

*** Hoc est juxta Suarezium in opere sex dierum L. 3. c. 5. Imprimendo animæ creatam quamdam sui imaginem, quæ fundet relationem hominis ad Deum, tanquam suam originem, & prototypon spirituale, sic, ut illa ratio fundani, seu imago, sit esse naturale animæ, incorporeum, indivisibile, immortale, existens totum in toto & totum in singulis partibus, capax participationis divinæ, virtutum & actuum, divinitatem participantium, secundum substantiam, tres potentias, & actus &c. item imprimendo animæ gratiam supernaturalem, quæ fundat similitudinem, seu imaginem magis perfectam &c. videatur Suarezius, Natalis Alex. T. 1. f. 38. Hist. Eccles.

**** Quia necessaria ad integritatem illius statûs & præcipuè Adamo, ut Patri & Institutori cæterorum hominum, quæis naturalium rerum scientia in omni statu ad vitæ tranquillitatem necessaria communicanda erat: quæ omnia fusiùs probat Suarezius l. c. c. 9. & patet ex Genesis 2. Adduxit Deus animalia ad Adam, ut videret, quid vocaret ea, conformiter nempe ad eorum naturas.

***** Paraphrastes in Pentateuchum Samaritanum: Et plasmavit Deus, inquit, ipsum spiritu sapientia & scientia, ut inde ad Posteròs omnes artes, & scientia, tamquam ex primo fonte, promanarent.

***** Genesis 1. v. 26. Ut præsit &c. Dominamini &c. Subijcite terram &c. Ecce dedi vobis omnem herbam. Sapiens: dedit illi potestatem eorum, qua sunt super terram.

tionem, ac laudem Creatoris. Inde orta cognitio rerum materialium, etiam Cœlorum; cognitio primorum principiorum, dictaminumque moralium, ad vitam, naturæ rationali conformiter, instituendam; præcipuè tamen cognitio Dei, ut causa universalis, & Natura Authoris, quod objectum naturalis hujus scientiæ præcipuum, & finis, cum Ada data sit scientia magis propter Dei cognitionem, quam propter corporis conservationem, vel gubernationem. Hæc autem scientia fuit ordinis naturalis, dependens à phantasmate, speciebusque intelligibilibus simul inditis; fuit perfecta intra capacitatem humanæ scientiæ, & in eo gradu, quo ab homine naturaliter est obtinibilis; fuit per tot habitus, specie distinctos, per quot ab hominibus plures scientiæ acquiruntur, quæ omnia denuò prolixius deducit Suarezius. * Voluntati Adami innocenter, hoc est, sine omni culpa creatæ, superaddidit Creator habitus Virtutum moralium, qui quidem per actus humanos ordinis naturalis acquiri possunt, ** ut illorum adminiculo voluntas rectæ rationi esset subjecta, atque disposita ad appetitum inferiorem, in honestatis officio continendum. Hæc virtutes fuere infusæ in eo gradu perfectionis, qui huic statui erat conveniens, juxta consilium voluntatis divinæ, & extendebat se ad omnes materias morales, saltem illi statui conformes, etiam amoris Dei, naturali cognitioni (quæ loco fidei) respondentis.

Immo spectatis quoque donis supernaturalibus, quod ad tres animæ potentias.

Observandum II. Homini in naturalibus recto, atque perfecto, à Deo fuisse superaddita dona supernaturalia gratiæ, & quidem probabilius, in primo creationis instanti fuisse eidem infusum habitum gratiæ sanctificantis, hoc est, charitatem cum alijs virtuti-

bus, ac donis Spiritus Sancti, saltem quò ad habitum consequentibus gratiam sanctificantem. Hinc Voluntas ornata fuit charitate, & spe beatitudinis futuræ; intellectus illustratus de mysterijs supernaturalibus quò ad Divinitatem, cognoscendo Deum, ut objectum supernaturalis Beatitudinis; ut principium salutis, & sanctitatis; ut finem ultimum, & remuneratorem in ordine supernaturali. *** Insuper intellectus, communi calculo juxta Suarezium, illustratus fuit de mysterijs supernaturalibus quò ad incarnationem Divinam, **** cognoscendo mysterium hoc, saltem quò ad substantiam unionis naturæ humanæ cum Verbo, & uti loquitur Angelicus, non secundum quod ordinabatur hoc mysterium ad liberationem à peccato, sed secundum quod ordinabatur ad consummationem gloria, sic ut Christus Adamo fuerit propositus, ut credendus, & adorandus, tanquam verus Dei Filius; tanquam spirituale Caput totius Generis humani; tanquam Author gratiæ, gloriæque. Porro cognitio hæc fuit supernaturalis, non solum ex parte revelantis, ac rei revelatæ; sed etiam ex parte ipsius assensûs, & judicij, quo Adamus per veram fidem supernaturalem, ac Divinam, cognovit, & assensus est hisce mysterijs revelatis, quæ omnia prolixius probat idem Suarezius.

Accessit Observandum III. His Naturæ & specialis gratiæ donis, veluti pro complementis providentia Dei cum immunitate ab errore rebellitione antecedenter ad peccatum, quam sententiam Suarezius dicit commutabilem. ***** Hanc immunitatem Angelice ac morte.

* Inde gravis Grotii error, etiam à suis Paraphrastis acatholicis castigatus, dum scripsit L. 2. c. 2. §. 2. primos homines conditos in magna simplicitate, cujus argumentum fuisse nuditas; fuisse in illis ignoratorem magis vitiorum, quam cognitionem virtutis &c. Rectè Thomæ Jurispr. Div. I. 1. c. 2. n. 24. hoc dogma Deo injurium vocat, addens in nota: aquiparat Grotius Adamum & Evam cum barbaris in India: certo respectu tamen fuit ignorantia vitiorum in actu exercito, non signato; aut clarius, ignorantia facti, non juris.

** Juxta illud: Creavit Deus hominem rectum, & secundum se vestivit illum virtute. Eccles. 17.

*** Probabilissimum est Suarezio l. c. c. 18. n. 5. habuisse etiam ante peccatum revelatum mysterium SS. Trinitatis.

**** Id pluribus probat Suarezius l. c. à n. 8. præcipuè quia pertinuit ad honorem Christi, ut semper, & in omni statu esset ab hominibus recognitus, tam quam Caput & Author salutis, & quia fides in Christum in omni statu fuit necessaria ad salutem. Sed hæc dependent ab illa Quæstione: an Christus venisset Adamo non peccante, ubi non paucos contrarios novimus.

***** L. c. c. 10. n. 3. hæc immunitas non vi naturalium donorum, sed ratione specialis pro-

tas statuit (a) partim in interna scientia, ac prudentia; partim in speciali providentia, qua ei divinitus fuisset subventum. 2. Vi ejusdem erat quoque immunis ab omni rebellione concupiscentia sic, ut appetitus sensitivus perfectè subjectus fuerit voluntati, ac rationi, neque hanc unquam prævenerit, aut illi imperanti repugnârit. * Hæc immunitas juxta Suarezium habebatur partim per intrinsecos habitus, partim per extrinsecam Dei providentiam: per illos disponebatur ratio ad considerandum, judicandum, seu imperandum convenienter; voluntas ad sequendam rectam rationem delectabiliter; & ad movendum appetitum fortiter; appetitus ad obediendum celeriter. Per providentiam specialem removebatur omne, quod posset appetitum ad motus ejusmodi excitare, vel negando concursum, ne in illos profliret; vel efficacius illum movendo, ut voluntati ad nutum obsecundaret. 3. Vi ejusdem providentiæ specialis homo, ante lapsum, suo modo erat impassibilis, ac immortalis, hoc est, etiam naturâ suâ fuerit passibilis, ac mortalis, potuisset tamen nunquam mori, si voluisset, seu nunquam fuisset moriturus, si non peccasset. Atque hoc ex revelatione est certum, ** etiam in modo variant Authores. Teste Angelico id fiebat partim per propriam rationem, qua poterat nocivam vitare; partim per divinam providentiam, qua sic ipsum tuebatur, ut nihil ei occurreret improvisò, à quo laderetur: (b) & sic evitabatur læsio, seu mors per causam extrinsecam. Intrinseca duplex est: deperditio humiditatis per actionem caloris naturalis, quod restaurabant fructus Paradisi communes. Altera est diminutio humiditatis radicalis.

lis continua, quæ fit vel ipso calore naturali per reactionem alimenti, vel in ipso humido, quod minùs perfectum ex alimento extrinseco reparatur: & huic subveniebat lignum vitæ, quod aderat teste Augustino, (c) ne hominem senectâ dissolveret, & ut corruptionem corporis inhiberet. Accedebat temperies aëris summa, corporis dispositio optima, humorum temperamentum, ut, eodem teste, nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore ulla molestia ingereretur; nullus intrinsecus morbus, nullus ictus extrinsecus metueretur; sed summa esset in carne sanitas; nullus in paradiso aestus, vel frigus; nulla in ejus habitatione ex cupiditate vel timore offensus; nihil triste; non lassitudo fatigabat otiosum, non somnus premebat invidum &c.

Observandum IV. In his Naturæ, & Gratiæ donis, uti & specialibus privilegiis, constituisse illam, sic dictam, originalem justitiam, quæ probabilius fuit collectio plurium habituum, *** & beneficiorum Dei, sic, ut gratia fuerit radix cæterorum donorum, quæ ad complementum talis justitiæ requirebantur. Hinc justitia dicitur, quia denotat rectitudinem quamdam totius hominis secundum corpus & animam. Nam teste Angelico (d) Consistebat 1. In debita subordinatione animæ ad Deum, intellectus scilicet ac voluntatis, habeturque per dona, vel habitus, quæ illas potentias rectè disponunt in ordine ad Deum. Consistebat 2. In subordinatione debita partis inferioris ad superiorem, id est, phantasie ad intellectum, & appetitus sensitivi ad voluntatem, sic ut nulla in his motio, disconveniens homini, esse posset.

protectionis, naturæ integræ competiit, dicente S. Augustino L. 3. de lib. arb. c. 18. Approbare falsa pro veris, ut erret invitus, non est natura institui hominis, sed pena peccati. S. Thomas probat ex rectitudine statûs, in quo divinitus ei subventum fuisset, ne deciperetur in iis, quorum scientiam non habebat. Q. 94. A. 4. ad 5.

(a) I. D. L. 94. A. 4. ad 5.

* Patet ex Gen. 2. Erat uterque nudus, & non erubescabant: quis indicavit tibi, quod nudus esses &c. & ex communi Scholasticorum apud Suarezium. Q. c. c. 12.

** Est definitum contra Pelagium in Conc. Milevit. c. 1. Trid. sess. 5. c. 1. Genes. 1. Morte morieris in pœnam, ne foris sumat de ligno vita, & vivat in æternum. Sap. 1. Deus creavit hominem inexterminabilem: invidia autem Diaboli mors intravit in Mundum. Idem S. Paulus ad Rom. 5. Inde S. Augustinus. 7. Gen. ad lit. c. 25. Mortalis erat conditio corporis animalis, immortalis beneficio Conditoris.

(b) 1. P. Q. 97. A. 2. ad 4.

(c) L. 14 de civit. c. 26. & L. 1. de pecc. merit. c. 3. & sub ejus nomine dicta Q. 19. N. & V. T.

*** Per habitus hic intellige qualitates permanentes, quæ per modum actûs primi data sunt homini in illo statu ad eum perficiendum, sive in anima, sive in corpore, sive in substantia, sive in potentia receptæ fuerint.

(d) Q. 95. A. 1.

Consistebat 3. In debita subordinatione corporis ad animam, quò ad indolentiam, impassibilitatem, & immortalitatem, quæ omnia manifestè includunt *donorum plurium collectionem*, uti fufius demonstrat *Suarezius*. (a) Ex quibus *fluit* 1. *Subiectum* iustitiæ originalis, quò ad principalem formam seu gratiam, quæ *radix cæterarum perfectionum*, fuisse animam; quò ad alias perfectiones hæc iustitia non erat in una vel altera potentia *adæquate*, sed in omnibus *simul*, & in singulis *inadæquate*, & ita primò erat in intellectu, quasi ordine generationis; principalius verò in voluntate: quia in illa resederat charitas; consequenter verò in aliis potentiis inferioribus, nempe quò *ad habitus*: nam quò ad alia privilegia non inhærebat homini, sed assistebat. Quò ad effectus verò non solum animæ, sed etiam corpori inesse poterat, ut constat ex dictis. *Fluit* 2. Hanc iustitiam fuisse supernaturalem *sim liciter*, quia in donis, etiam naturalibus, saltem supernaturalem quò *ad modum*.

Fuisset in statu naturæ integræ pro- pagatio humani Generis, utpote natura conformis.

Observandum V. Propagationem humani Generis futuram fuisse etiam in statu naturæ integræ. Colligitur ex illo generis: *multiplicamini; replete terram; non est bonum homini esse solum; masculum & feminam creavit illos; erunt duo in carne una* &c. quæ dicta non sunt occasione peccati, sed *antecedenter*, propter bonum talis naturæ. Propagatio hæc futura erat *per viam naturalis generationis*, quæ servari poterat salva perfectione illius status, dicente *S. Augustino*: *Non video, quid prohibere poterit, ut essent hominibus honorabiles nuptiæ, & thorus immaculatus, etiam in Paradiso: hoc Deo præstante fideliter, justèque viventibus, ut sine ullo inquieto ardore libidinis, sine ullo labore, dolorèque pariendi, factus eorum semine gigneretur.* (b) Nec status Virginitatis ac Cælibatus vide-

tur fuisse à statu innocentie *simpliciter* exclusus: quia etsi matrimonium non fuisset in *remedium*, sed in *naturale præceptum*; non tamen fuisset quò *ad omnes, & singulos, & extra casum necessitatis*. An potior fuisset status Virginitatis statu matrimonij, est incertum: nam etsi usus matrimonij non impedisset majus bonum. v. g. *Contemplationem DEI*, inducendò seculares curas &c. uti fit in statu naturæ lapsæ, non tamen fuisset sine delectatione, saltem ordinata, nec sine omni cura educationis, sic ut finis honestus Virginitatis statui videatur haud defuisse.

Observandum VI. Circa genus vitæ fuisset politicæ dubium haud esse, quin homines in statu naturæ integræ victuri fuissent *in quadam communitate, saltem domestica familia, & ea quidem multiplicatis sensim familijs, per divisionem multiplici, sine aliqua tamen conjunctione morali inter se, sic ut referrent potius aggregatum quoddam quasi per accidens plurium domesticarum communitatum.* Ratio est, quia hæc societas, teste Philosopho, (c) oritur ex prolium procreatione, & naturaliter resultat ex multiplicatione filiorum, nepotum &c. & videri posset, quòd hæc *pro statu natura integræ* fuisset satis perfecta, quia sufficiens ad vitam commodè transigendam, partim propter Paradisi abundantiam; partim propter vitæ innocentiam, sic ut illa omnem defectum, infirmitatem; hæc omnem injuriam, hostemque cavendum, vel vindicandum exclusisset: immò ipsa *naturalis* ad societatem *proclivitas* sufficienter fuisset expleta, & per communitatem domesticam, & per familiaritatem plurium familiarum, absque præjudicio libertatis naturalis.

Nihilofecius *probabilior* * videtur *Immo* sententia Angelici (d) *Suarezii* (e) alio-*probabiliorum*, quæ statuit, homines in statu naturæ integræ, si diutius durasset, *am Civilis, ac*

(a) L. c. c. 20.

(b) L. 9. Gen. ad litt. c. 3. & seq.

(c) L. 1. Polit. c. 1.

* Nil enim ulli Doctorum incidit, præter *conjecturas probabiles*, in hisce quidquam statuere. Et in hoc sensu forsan non metuenda crisis gravissima *Puffendorfs*, qua dixit *Valentino Alberti* in Spicil. Juris Naturæ c. 2. §. 9. p. m. 34. *Si quid ingenio polles, nec Censorem metuis, quæso, deforma nobis civitatem Paradisiacam, & distinctè exprime, quæ ratio ad eam instituendam homines moverit* (hoc est, movisset.) *& cur non imperio paterno, inde autoritate contentis, libertatem naturalem, qua nulla tunc mala libidine gaudere poterant, retinuerint: qua vis tunc Imperij, qua potestas Magistratus, qua indoles legum civilium &c. Quæ tui si ita explicaveris, ut cordati risum, aut lacrymas continere queant, non irrisoriaris Statistæ habebentis.*

(d) 1. P. Q. 96. A. 3. & 4.

(e) In oper. 6. dier. L. 5. c. 7. f. m. 170.

publica,
utpote
Natura
per se
conveni-
ens, &
sola per-
fecta.

habituos fuisse societatem Civitatis, seu Regni politicam, *sive unam sive plures*, pro capacitate loci, & multiplicatione humani Generis. *Ratio est*, quia hæc, teste Philosopho, sola perfecta, & complementum totius sufficientia, (a) quæ homini, non tantum *per accidens*, ratione naturæ corruptæ; sed *per se* convenit, & in omni statu ad ejus perfectionem conducit: non enim propter *solam indigentiam auxilii mutui*, sed & *propter se* appetibilis est, ad majorem vitæ jucunditatem, & honestam communicationem, homini tam naturalem; ad instructionem in scientiis; ad incitamentum in virtutibus, cum non omnes in hisce dotibus fuissent æquales.*
2. Unde, licet nobilitati illius status repugnasset *dominium hominis in hominem*, prout oppositum est *servituti*, ** quod, *tamquam dominium proprietatis*, dat potestatem in servum, ejusque actiones in commodum solius Domini; non tamen videtur repugnasse *dominium gubernationis*, quod refertur ad subditum in suis actionibus, tam ad suam, quam communem utilitatem, dirigendum. *Ratio est*, quia ejusmodi subjectio non fuisset defectus, repugnans illi statui, utpote non privans hominem libertate simpliciter, & dominio suarum actionum; nec subdidisset eum ad serviendum al-

teri in ejus commodum, sed ad obediendum in actibus honestis, in proprium vel commune bonum redundantibus: nec potestas illa *gubernativa* fuisset tunc *coactiva*, per quam subditi pænis subijcerentur; sed *directiva* in majus bonum, & pacem Communitatis ordinata. *** Ita *Suarezius*.

Observandum VII. In statu naturæ integræ conservandâ fuisse, suo modo, primævam rerum Communionem, nullâ inductâ tam strictâ divisione, privatisque dominiis, teste *Suarezio* est *sententia communis*. **** Ratione assignant, quod divisio evaserit necessaria ad vitandas rixas, pacemque inter homines servandam; immò & propter sustentationem ex rerum cultura, quæ in earum communionem fuisset facile neglecta: atqui hæc ratio cessaret in statu naturæ integræ. Nihilofecius ejusmodi divisio in statu hoc haud fuisset illicita, nec injusta; immò in rebus mobilibus, vel consumptibilibus, videtur fuisse necessaria, cum res, ad usum acceptæ, fuissent accipientis, & invicis absque injuria haud eripiendæ. In immobilibus, absolute loquendo, non fuisset necessaria quidem divisio, etsi, usu & consuetudine illi statui haud repugnante, fuisset forsitan introductum, ut portio terræ, seu privatim culta, seu habitata, ab alio justè occupari

C 2

cupari

(a) 1. Pol. c. 2.

* *P. Ulla* de primis & ultimis temp. disp. 1. c. 9. f. m. 65. ait. Quoniam non idem fuisset, *esse immunes à peccato Originali, & scire omnia, & non indigere Magistro*, tunc fuissent discipuli, & Magistri; sic *Mariam* subditam legi mus *Josepho, Christum* utrique. Addit, propter diversitatem iudiciorum, voluntatum, & consequenter opinionum, quæ etiam in Angelis reperitur opus fuisset supremis potestatibus, ne, *Mundus* evasisset in chaos.

** Nam à Deo creatore in sola animalia datum homini fuit dominium: inde *S. Augustinus* de Civit. L. 19. c. 15. *Conditio servitutis jure intelligitur imposita peccatori. Sc. ut nomen hoc sit culpa meriti, non natura.* Item: *non homini* (tamquam mancipio, seu subdito pænis coercenda) *sed hominem pecori voluit dominari Creator.*

*** Intelligenda hæc de subditis, in sua innocentia perseverantibus: nam si peccassent, extra statum innocentie fuissent, estque incertum, qualis in illo statu fuisset modus gubernandi, & puniendi peccatores. Forfan non fuisset dissimilis illi, qui visitur in statu naturæ lapsæ. De priori statu intelligendus idem *S. Augustinus* l. c. cum dixit: *Iusti non dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi; nec principandi superbia, sed providendi misericordia*: sic & in Angelis datur subordinatio. Inde *Thomæ* Jurisp. Div. L. 1. c. 2. n. 38. Satis frigide scribit: *Quidam distinguunt inter imperium directivum, & coactivum: & hoc ipso fatentur, non existuram* (Rempublicam in statu integro) *quoniam imperium directivum est ignis frigidus.*

**** Unde *Ziegleri, Strauchij, Struvii* vix bene emendant *Gratum* L. 2. c. 2. n. 2. Negando communionem primigeniam, & adstruendo *Adamo* datam Universi hujus proprietatem, sic ut non nisi per titulos *assignationis*, aut *qualiscunquo cessionis*, ad Posteris devenerit. *Distinctio familiarum* non infert per se distinctionem bonorum, præsertim immobilium: & etsi, sublata rerum divisione, non fuisset locus liberalitati, ac beneficentiæ, id provenisset *ex perfectione status*, qui excludebat omnem egentium defectuositatem, litigiorum, ac æmulationum occasionem &c.

cupari haud potuisset, ipsa ratione, & ordine naturali id exigente.

*Fuisset
vita po-
tissimum
contem-
plativa,
modera-
to labore
hinc inde
interpo-
lata.*

Observandum VIII. Cùm in statu naturæ integræ neque fuissent bella; neque negotiationes, neque corporum curæ in vestibis cibusque artificiosis; cùm neque fuissent opera misericordiæ corporalis, utpote nullis infirmis, atque afflictis; cùm neque fuisset usus artium mechanicarum ad sublevandas necessitates; cùm denique nec fuisset otium, rectæ rationi adversum, sequitur, vitam majori ex parte futuram fuisse *contemplativam*; cùm aliqua tamen moderata actione mixtam. *Contemplativam* quidem Dei & effectuum ejus, etiam in ordine supernaturali, quæ per fidem & charitatem exercetur; in scientiis item discendis, ac docendis: *activam* in cultura terræ moderata, ac delectabili, juxta illud: *posuit Deus Adam in Paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum.* (a)

*Adamo
innocente
potuif-
sent pec-
care po-
steri. sub-
ijctique
panis
moderni
status.*

Observandum IX. Et si *Adamus* non peccasset, nos tamen potuisse peccare, ut habet communior. Nam potuerunt peccare Angeli & Protoparentes, etsi constituti in gratia originali, adeoque per peccatum eidem forti ac pœnis fuisset subjecti, quali nunc subjacemus in statu naturæ lapsæ. Tenet tamen communior, venialia tunc non fore commissa ante mortale, * non enim ex subreptione, quæ repugnabat rectitudini illius statûs; nec ex deliberatione, quia quamdiu homo non fuisset per mortale averſus à Deo, tanquam ultimo fine, ex Dei dispositione libera, mansisset integer ille status, cujus pars erat specialis protectio, sicut nullus potuisset esse defectus in inferioribus potentijs, vel actibus, quæ omnia fufius probat *Suarezius*. (b)

§. II.

De statu Naturæ puræ.

*§. 2.
De statu
Naturæ
puræ,
Qui con-
cipitur*

Quæritur II. Quid specialiter memorabile de statu Naturæ puræ?
ꝛ. Memorabile I. Quod sit status, in

quo homo, absque peccato originali, habuisset quidem omnes facultates, Naturæ humanæ proprias; sed tamen sine ordinatione sui ad finem, seu beatitudinem supernaturalem, per supernaturales gratias obtinendam, sic, ut servatis Naturæ legibus, non attingeret beatitudinem, nisi merè naturalem, & suo statui proportionatam; ijs non servatis, sine hoc excidisset.

*Memorable II. Hunc statum saltem esse fuisse possibilem; seu potuisse à DEO creari hominem absque supernaturalibus gratijs, aliisque donis gratuitis, immunitatis à morte, & rebellionis à concupiscentiæ &c. Est Catholicorum communis, patetque ex eo, quod ejusmodi status nullam involvat repugnantiam; sit conformis perfectissimo DEI Domino, quo potest creaturam ordinare ad hunc, vel alium finem, quin teneatur illam assumere ad filiationem cum jure hæreditatis æternæ; quod immunitas, à morte, rebellionis concupiscentiæ &c. non sint proprietates naturæ, sed dotes originalis justitiæ. Unde meritò damnati sunt errores *Bajj*, quæis docuit, *sublimationem hominis ad consortium DEI Naturæ innocenti fuisse debitam ac naturalem; hominem non potuisse initio creari talem, qualis nunc nascitur; immortalitatem fuisse conditionem naturalem &c. distinctionem amoris naturalis erga Creatorem, & gratiæ erga Beatificatorem, vanam esse, ac commensuratiæ.* (c) Similia *Fansenius*: inde illa conclusio: *non emanasset Bulla, si Pontificibus prius fuisset ostensum, doctrinam Bajj fuisse doctrinam genuinam Augustini.**

Memorable III. Quod homini in statu naturæ puræ, non potuisset à Deo præfigi finis merissimè temporalis, seu præfelicitas quædam inclusa ambitu hujus seculi mortalitatis vitæ: nam hæc fuisset improportionata animæ, ex sua natura spiritali, ac immortalis; fuisset DEO, ut Authori naturæ, incongrua, utpote cujus est creare hominem haud in alium finem, quàm suam gloriam: hæc autem improportionata.

(a) Gen. 2. v. 15. Unde erravit *Grotius* L. 2. c. 2. §. 2. Si omnem industriam excludit, cùm ait: *vivebant facild ex his, quæ sine industria sponte sua terra proferebat.* Errat *Osander* Glossator, si ex sola cultura eos victuros autumat.

* Unde *Puffendorfus* in *Spicil. Juris Nat.* c. 2. §. 10. f. m. 313. Dicit quidem, non tamen probat, nullum aliud peccatum fuisse patrandum, si modò à sola comestione arboris vetitæ homo abstinuisset.

(b) De opere sex dierum l. 3. c. 13. f. m. 190.

(c) Inter propositiones damnatas à *Pio V. Gregorio XIII. & Urbano VIII.* 22. 27. 52. & 73.

tem commensuratur animæ immortalis, adeoque durationi alterius vitæ.

Beatitudo illa naturalis fuisse obsequens medijs naturalibus.

Unde *fluit* 1. Quod finis, seu beatitudo illa debuisset esse naturaliter obtinibilis, adeoque oportuisset, homini esse provisum de medijs indispensabiliter necessarijs, qualia essent illustrationes intellectûs, & motus voluntatis tam generaliter, quàm particulariter directivi ad bonum; uti & alia forsan auxilia extrinseca in removendis tentationibus nimijs, quorum auxiliorum defectu homo non fuisset sufficienter dispositus ad suum ultimum finem.

Unde homo, saltem loquendo simpliciter, potuisset habere propositum absolutum & efficax servandi totam legem naturæ.

Fluit 2. Quod homo, his instrumentis auxilijs, saltem simpliciter loquendo * potuisset habere propositum absolutum, & efficax ** servandi totam legem naturæ, sic ut Deum amâset super omnia, etiam amore benevolentia, etsi merè naturali, & præcisè tendente in Authorem Naturæ.

Unde Scotus: (a) Ratio recta dicitur, solum summum bonum infinitum esse summè & efficax diligendum, & per consequens voluntas hoc potest ex puris naturalibus: nihil enim potest intellectus rectè dicere, in quod non possit voluntas naturaliter tendere.

Unde *fluit* 3. Quod, etsi homo ordinarijs hæc auxilijs non potuisset potentia morali, absolutâ & proximâ, servare diu totam legem naturæ ob ingruentes moraliter loquendo graves tentationes, præcipuè ratione concupiscentiæ, in bona sensibilia nimium projectæ, *** potuisset tamen potentia morali, saltem conditionatâ, sic ut faciendum quod est in se, seu observando

Etiã diu, & per totam vitam, potentia morali saltem conditionatâ, & remotâ.

Pars 1.

totam legem aliquamdiu, debitum illi fuisset auxilium ad potentiam ejusdem diutius observandæ, & sic deinceps per totam vitam. Atque hæc potentia suffecisset, ut ne quis posset oggerere, hominem in illo statu fuisse moraliter necessitatum ad excidendum suo ultimo fine, & incurrendas pœnas alterius vitæ. Hinc si quis, observatâ taliter Naturæ lege, pervenisset ad terminum vitæ, fuisset illi debita beatitudo naturalis, tanquam meritorum præmium, sic tamen, ut simul fuisset Dei donum. Nam ut homo non modò facere posset, sed etiam faceret semper, quod erat in se, opus erat auxilio, non merè sufficiente, sed congruo; quod, sicuti gratia dici potest, ita & illa potentia absoluta ac proxima inter gratias numeranda, quam, veluti præmium simul ac donum, consequitur beatitudo. Ita multi: sed tamen alij aliter. ****

Hi, in statu Naturæ puræ, admittunt potentiam moralem absolutam servandi totam legem pro semper: quia necessitatem moralem absolutam excidendi à fine suo, seu beatitudine naturali, judicant repugnare conditioni naturæ etiamnum innocuæ, quæ pessimè constituta foret in ordine ad suum finem, nec creata in rectitudine naturali, uti tamen aliæ creaturæ, etsi ordinis inferioris. ***** Judicant insuper, id repugnare Authori naturæ, ejusque perfectionibus divinis. ***** Unde naturæ puræ, antecedenter ad peccatum, tribuunt exigentiam quamdam, seu jus naturale, quasi morale, ***** ad auxilia seu extrinseca, seu intrinseca, ***** non quidem naturæ debita

D

de-

* Abstrahendo, an si urgeret gravissima tentatio, vel plures &c.

** Abstrahendo, an affectivè, vel etiam effectivè.

(a) In 3. dist. 27. Q. unica §. istis igitur

*** Adde imbecillitatem intellectûs, levitatem voluntatis, instabilitatem imaginationis, uras corporis, prava exempla, consilia &c.

**** Quos non minore numero adducit *Gonzales*.

***** Quæ consequuntur suum finem: rationalis, dignitate excellentior, necessitaretur moraliter ad excidendum suo fine, & ad incurrendas pœnas alterius vitæ; adeoque ex sua natura plus haberet mali, quàm boni; neque talis status homini prudenter foret optabilis. &c. &c.

***** Repugnaret sapientia, ordinare hominem ad finem, eidem moraliter impossibile; Bonitati, creare naturam innocentem, cujus individua omnia moraliter deberent aeternum puniri, & desperare de salute; Providentia, quæ efficaciter allicere non posset hominem ad præmium moraliter impossibile, nec absterre per pœnam, moraliter inevitabilem &c. &c.

***** Hæc exigentia naturalis, seu jus morale, si non dicatur absolutum, sed per preces hominis, tanquam cooperationem necessariam, primum complendum, potentia moralis, consistens in hoc jure, haud erit absoluta, sed ex parte conditionata, ac distincta à beneficio creationis, ut aded hujus, sic modificatæ, sententiæ Patroni difficultatem sententiæ prioris penitus haud evitent.

***** Hæc enim auxilia vel consisterent in speciali Dei protectione, ne objecta tot & tanta occurrerent; ne vehementer aded allicerent; ne tentationes tam graves se se ingererent &c. Vel consisterent in illustrationibus, vel motibus

determinatè, uti debita sunt alia proprietates, ac potentia physica, sed debito *indeterminatè*, seu ex supposito *status innocentis*, quibus auxiliis tolleretur moralis illa necessitas peccandi graviter, proveniens primario *ab excessu* concupiscentia, in natura lapsa nimium effrenis, quem proin excessum, *ut salem*, peccati originalis poenam *essentialem* pronuntiant, ut infra dicemus. Beatitudinem tamen, *ut Dei gratiam*, salvant, quia etsi moraliter *obtinere possent*, non tamen *obtinere*ntur, nisi dependenter *ab auxiliis congruis*, vel etiam à *magis congruis*, absolute indebitis, quæ potentiam redderent faciliorem.

Beatitudo illa constituitur in cognitione Dei abstractiva, ejusque amore satiativo proportionatè.

Memorable IV. Quod beatitudo illa naturalis in *statu natura pura* constituitur quidem in *cognitione Dei merè abstractiva*, in suo tamen genere clara, atque perfecta, ex qua manasset amor Dei, ut Authoris naturæ, itidem *suo modo perfectus, securus, & absolute satiativus*; siquidem exclusisset omnem anxietatem, vel desiderium visionis intuitivæ, utpote quæ in, & pro illo statu, non cognosceretur esse possibilis, adeoque nec foret appetibilis, ferè sicut Beatis in statu elevationis nulla unionis hypostaticæ inquieta est appetentia, quia omnino incompetentis, atque incongruæ.

Unde homo in illo statu sufficiens fuerit relictus, etsi creatus cum concupiscentia luctante adversus spiritum, stimulante suo modo ad peccatum, ac causante pudorem &c. Ratio est, 1. quia oblationis concupiscentia humanæ naturæ est naturalis, cum appetitus sensitivus feratur in suum objectum *naturaliter*; hoc autem sit *omne bonum delectabile sensibile*, etsi rationi minus conforme, & ne in sensus incurrat ab homine *immedicabile*. Accedit, quod dominium rationis despoticum, seu *omni modo subjectum*, non sit proprietas naturæ, sed donum speciale.

2. Ratio est, quia hic stimulus est *inefficax*, neque *necessitans* ad peccatum, ratione sufficientibus medijs instructa ad negandum consensum. Accedit, quod, sicut tentationum externarum sensus est occasio victoriæ, majorisque meriti à Deo intenti, ita & stimulus internus concupiscentia.

Unde 1. Hæc concupiscentia in natura pura fuisset quidem à Deo *conditorè realiter*, sicut alia imperfectio-nes *physica*, ac *negativa*, seu à natura *limitata* essentia profuæ, uti *passibilitas, mortalitas &c.* non tamen fuisset à Deo *formaliter*, quatenus est *defectus strictè moralis*, seu malum morale, inclinans *efficaciter*, seu *per se* causans peccatum: nam inclinatur quidem ad bonum sensibile, sed, *quatenus est peccatum, non nisi inefficaciter, & merè per accidens.*

2. Neque est inordinatio naturæ *positiva*, quod concupiscentia non *omni modo* subdatur rationi, sed merè *ne-gativa, & indebita*: nam concupiscentia dicitur *appetitus sensitivum, & negationem doni specialis*: unde nec concupiscentia est Deo odibilis, nisi *vidrix*, puta, *ratione peccati*, non *ratione sui*, odio redundante in peccatum, non in concupiscentiam, causam peccati *merè per accidens.*

3. Licet concupiscentia, tanquam *Sed causa pudoris*, sit malum *physicum*, & *imperfectio* ex naturæ limitatione *promanans*, uti & alia necessitates *physicæ*, ex nutritione consecutivæ, & *naturali pudori subjecta*, nemo exinde dicet, in statu naturæ puræ non fuerit possibile, vel in Creatoris *præjudicium* redundantes &c.

Memorable VI. Quod in statu naturæ puræ sicuti fuisset libertas, & peccati occasio cum potestate non nisi *modali, seu conditionata, seu absoluta*, ad servandam diutius totam naturæ *legem*; ita & fuisset peccatum. Hinc licet homo *de se* haud valuisset *condignè* satisfacere, potuisset tamen dari peccati remedium *per condonationem Dei gratuitam*, si minus *merè extrinsecam*, saltem *per qualitatem intrinsecam*, tanquam complementum condonationis, peccato impossibile. Hic favor, seu qualitas, licet fuisset naturæ *indebita*, non tamen *ideo* fuisset *Theologicè* supernaturalis, qua in re sicut nulla apparet implicancia, ita & *possibilitas status* manet salva.

2. Sic si resurrectio corporum naturaliter fuisset *indebita* ac *impossibilis*, * nulla exinde in Deum redundasset *injustitia positiva*: nam sicut actus *externi*, *et si soli anima impensum.*

bus, sat efficacibus &c. vel per Deum, vel per Angelos, vel per homines subministratis, quæ auxilia exigentia hæc naturalis solummodo *vagè* respiceret, eum dependenter ab illis, *indeterminatè acceptis*, haberi posset potentia moralis absoluta.

* Qua de re Rainaudus in Philosophia morali dist. 1. Q. 4.

externi non formaliter, sed solummodo denominativè sunt liberi, ac meritatorij; ita corpori non debetur premium ex justitia titulo, strictè dicta, totusque homo, spectatus moraliter, censetur consequi suum finem, si modo anima beatitudine perfruat. Hinc Patres, cum loquuntur de Dei justitia, loquuntur de negativa, quatenus ea minus sit manifesta hominibus, neque plus probant, quam quòd resurrectio non sit contra lumen rationis, uti Gentiles contendebant.

esse peccatum Adami, alligationem illud prænosterarum voluntatum, & negationem remissionis.

Fluit 2. Contra quosdam Orthodoxos, peccatum originale non consistere in qualitate morbida, ut vult *Catharinus*: nam fingitur absque necessitate; nec potest explicari, à quo producatur, & quomodo propagetur. Neque consistit in reatu pœnæ, ut vult *Vasquezius*; quia juxta Tridentinum in baptismo tollitur, quidquid habet reatum peccati, quin tollatur totus reatus pœnæ temporalis, in hac vita subeundæ. Neque consistit in privatione justitiæ originalis, ut volunt *Thomista*, atque *Scotista*; quia peccatum originale vel potest tolli per conditionem extrinsecam, vel per qualitatem ejusdem sublativam, quin hoc ipso tollatur isthæc privatio, sicut reviviscat originalis justitia, nisi prout gratiam supernaturalem continet, naturæ puræ debitam asseverent. Accedit, quòd Deus videatur, posse velle privationem justitiæ originalis tanquam pœnam, & effectum, quin hoc ipso velit peccatum originale.

Propagatio & vita civilis, ratio naturalis, in statu naturæ puræ, eodem modo denique obtinisset, quo in statu naturæ lapsæ: nam & ipsa in peccatum sensim prolapsa, iisdem ad vitam sustentandam, pacem publicam conservandam, & felicitatem tam hujus, quam alterius vitæ obtinendam subsidijs indiguisset; & sicut iisdem naturæ legibus fuisset obstricta, ita & disciplina ejusmodi legum, omnibus communi, tam circa religionem naturalem, quam circa humanam Societatem, habuisset opus, quæ disciplina tamen per jura Gentium, vel etiam alia positiva, pro rerum exigentijs cum tempore superaddita, fuisset ad majorem perfectionem deducta, eo proportionaliter modo, quo hæc in statu naturæ lapsæ, etiam abstrahendo à religione revelata, cernimus, ac experimur.

§. 3.

§ III.

De statu Naturæ lapsæ.

Quæritur III. Quid specialiter notandum de statu naturæ lapsæ?

¶. I. Quòd sit status, in quo Natura humana, per lapsum in peccatum, originalem justitiam, atque integritatem, à Protoparente acceptam, perdidit, variis que malis subjecta fuit: hæc considerari potest, prout nondum est reparata, & prout est reparata à Christo quò ad culpam, & qualis de facto datur in statu, quo vivimus.

Dicitur ¶. II. Quòd peccati originalis, quæ peccatum actualis, essentia consistat in peccato originali Adami præterito, quatenus istud est moraliter nostram; essentia verò originalis, qua habitualis, consistat in eodem Adami peccato, quatenus est moraliter posterorum, & in ijs moraliter perseverat. Patet: nam his præcisè positis non intelligitur utriusque essentia. Inde

Habetur. Fluit 1. Constitutiva peccati originalis, quæ habitualis, essentialiter

Fluit 3. Contra A catholicos, quos inter *Illyricus*, peccatum originale non esse substantiam, à Diabolo factam, per subquæ animam ex imagine Dei transformant in imaginem Diaboli: nam cum, à Diabolo ex communi Doctorum; Deus solus per se sit causa & Author omnis substantiæ, nequit dari substantia intrinsecè mala. Hos inter *Lutherus*, atque *Calvinus*, qui peccatum originale male statuunt in rebellionem concupiscentiæ: nam juxta Tridentinum originale tollitur per baptismum, non tollitur peccati fomes, seu rebellio concupiscentiæ. Hos inter etiam est *Melanchton*, qui malè adstruit pro originali peccatum actuale à parvulis primò conceptionis instanti commissum, quia ibi deest rationis usus & libertatis, & quamvis adesset, credibile haud foret, omnes illicò mortaliter peccaturos.

¶. III. Quòd detur existentia peccati originalis, tam actualis, quam habitualis, in omnibus Adæ posteris, excepta solâ Immaculatâ, patet: nam dari peccatum, ab Adamo physice patet, sic ut fuerit etiam moraliter excepta posterorum, in conceptione ab omnibus contractum, & perseverans moraliter, ita ut sit nobis intrinsecum, saluti privativum, ni deleatur, testatur Scriptura, Concilia, Patres, communis Fidelium, fundaturque in universali redemptione, necessitate baptismi

etiam respectu parvulorum &c. De exceptione *Immaculata* Orthodoxis constat ex auctoritate irrefragabili, & ratione manifesta: nam potuit Deus eandem eximere à pacto *Adami*, & præservare: ergo fecit, quæ demonstrata alibi legere est. Inde

Per & ob alligationem fuit nobis moraliter voluntarium & imputabile. **Deducitur 1.** Peccatum originale *formaliter* existere in Posteris per peccatum *Adami*, quatenus est moraliter nostrum, *per & propter alligationem voluntatum ad voluntatem Adami*, tanquam capitis moralis à Deo constituti, quò ad observationem, vel transgressionem legis de fructu arboris non comedendo. Siquidem peccatum *Adami*, ut esset *moraliter nostrum*, debuit esse nobis *moraliter voluntarium*, ac *imputabile*: tale esse non potuit, nisi per hoc, quòd Deus transfuderit voluntates nostras in voluntatem *Adami*, & alligaverit voluntati illius, tanquam Capitis, in ordine ad observationem vel violationem legis, meritum vel demeritum, præmia vel pænas inde consequentes.

Hac alligatio fuit possibilis. **Deducitur 2.** Hanc alligationem voluntatum haberi per decretum Dei, seu pactum cum *Adamo*, tanquam capite morali suorum Posterorum. Nam quòd potuerit Deus hac ratione voluntates nostras transfundere, patet ex Magistratu, alligante voluntatem pupilli, non expectato ejus consensu, voluntati Tutoris; ex homine in alium v. g. *Procuratorem*, seu *Legatum* transfundente suam voluntatem in ordine ad certos effectus &c. Quòd Deus ita transfuderit, ex eo liquet, quòd alius modus non suppetat salvandi Scripturam, quæ sæpe testatur, nos peccasse in *Adamo*.

Conveniens, & antecedenter ad omnem eventum optabilis Generi humano. **Deducitur 3.** Quòd hæc alligatio fuerit *conveniens*, & *antecedenter ad omnem eventum humano Generi optabilis*. Nam erat *conveniens*, ut originalis; *justitia*, donum præstantissimum, post se trahens amicitiam Dei cum infinitis alijs donis, non conferretur absque omni consensu & merito, ac velut obruderetur invitis, aut saltem non consentientibus, cum hoc modo nec Angelis, nec *Adamo* collata sit. Item: *optabilius* erat, ut requireretur consensus moralis, quàm physicus: nam aliàs differri debuisset ad usque usum rationis; ante quem plu-

De origine

rimi decessissent, non elevati *justitiâ* originali. *Optabilius* erat, ut alligaretur consensus *Adamo*, utpote longè magis instructo donis naturæ, gratiæ, præsidijs ad observandum præceptum, idque *principaliter* etiam intuitu istius alligationis, excepto tamen *Christo* & *Beatissima*.

Deducitur 4. Hanc transfusionem *Constitutionum* probabiliter factam esse à *Deo* per aliquod pactum, *formaliter pacto cum vel æquivalenter* tale, dicente Scrip. *Adamo*, tanquam *gressi sunt pactum*: adeòque constituendo *Adamum Caput morale humani Generis*, probabilius ei innuit voluntatem, qua vellet transfundere *justitiam*, seu labem originalem in posteros, *Adamque* vel liberè acceptavit, vel etiam; non requisito consensu, Deus absolute eum obligavit, utpote Dominus absolutus in suas creaturas.

Deducitur 5. Peccatum originale non transfundi *physicè* per propagationem animæ ex traduce, seu per semen *Adami* infectum; sed *moraliter*, in quantum descensus immediatus, vel mediatus *per generationem naturalem* est conditio, ratione cujus fuit alligata voluntas descendendum, per quam peccarunt in *Adamo*, & ab illo, *tanquam capite morali*, originalem *manualem* contraxerunt.

§. IV. Quòd variz fuerint pænz peccati originalis. 1. Quòd ad animam Peccati privatio gratiæ sanctificantis, & aliorum donorum supernaturalium: item vulnera præcipuarum potentiarum, intellectus, voluntatis, memoriæ, appetitus concupiscibilis, & irascibilis. 2. Quòd ad corpus, mors, morbi, fames, sitis, dolores, & passiones aliæ afflictivæ. 3. His additæ pænz, quasi extrinsecæ, inimicitia Dei, servitus Dæmonis, persecutio hominum, subjectio, * amissio dominij in bestias, calamitates à Cælo, elementis &c. 4. Secuta demum pæna alterius vitæ pedissequa, quam vocant *damni* respectu visionis beatificæ; non tamen sensus respectu tartarei ignis. Ex quibus.

Inferitur 1. Naturam humanam originali peccato fuisse spoliatam *donis gratuitis*, & vulneratam quoque *in naturalibus bonis*, non quidem *ruptione interna* principij physici, seu *arbitris*, &

(a) Osee 6. v. 7.

* *Ulloa* teste l. cit. f. m. 65. Etsi mulier in statu innocentiz fuerit *naturaliter* subjecta viro, ut perfectiori individuo, quia *caput mulieris vir*, neque *creatus vir propter mulierem*, sed *mulier propter virum*. teste Apostolo ad Cor. 1. c. 11. Tamen post lapsum subjecta fuit *duriori quadam subjectione*, puta etiam *invita*, & *jugi periculis*; etiam danti *imperiaminus aqua* &c.

vulnera-
sa in na-
turalibus
bonis.

arbitrij liberi, sed amissione juris ad specialem Numinis providentiam, qua suppeditata fuissent auxilia, Naturæ integræ debita, ad finem ultimum facile consequendum.

Sic ta-
men, ut
pleraque
fuerint
acciden-
tales, hoc
est, tales,
quæ eti-
am dari
potuissent
absque
peccato.

Infertur 2. Has omnes pœnas hoc ipso fuisse solummodò accidentales, non autem essentielles, * abstrahendo ab excessu quodam rebellis concupiscentiæ, qui de facto datur; item excepto mancipatu dæmonis, Dei inimicitia &c. Nam etsi hæc pœnæ inflicte sint ratione peccati originalis, potuissent tamen dari etiam sine peccato, nempe in statu naturæ puræ innocentis. De gratia originali, cæterisque supernaturalibus donis, naturæ indebitis, patet ex conceptu entis supernaturalis: de passibilitate ac mortalitate constat ex natura composita per elementa, & per humores inter se pugnantes, cui proin æquè connaturale est, per continuam pugnam pati, corrumpi, mori, ac animalibus cæteris. Eadem est ratio de concupiscentia oblectante, cum natura humana composita sit ex appetitu inferiore, qui contra rationem sæpe fertur in objecta illicita, ut dictum supra. Denique de pœna damni nullum est dubium, non enim visio beatifica debetur homini naturaliter, etsi pœna sensûs æterna, absque personali peccato, adstrui nequeat, nulla ratione hanc evincente.

Unde vul-
nera non
indicant
corrup-
tionem
physicam,
sed mora-
lem.

Infertur 3. Naturam eatenus vulneratam dici in naturalibus, quatenus per peccatum separata est à justitia originali; non enim vulnus, nisi continui separatio: unde, disruptâ hac unione, intellectus vitiosus fuit per ignorantiam; voluntas infirmata per propensionem ad malum; appetitus concupiscibilis lasus per effrenem concupiscentiam; irascibilis per infirmitatem, ac torporem ad bonum. Accessit ex Dæmonis mancipatu, ut etiam ab extrinseco potuerit tentari vehementius, excitando passiones in corpore per humores, turbando species ac phantasiam &c.

Adæque
juxta
multos
natura
lapsa non

§. V. Quodd, his nil obstantibus, juxta multos natura lapsa per originale non sit facta debiliior, seu quodd nil perdidit de viribus arbitrij liberi, puta natura debitis. 1. Quia juxta com-

Pars I.

munem Patrum, naturalia mansere integra, & solum gratuita sunt amissa, naturâ lapsâ non aliter differente à pura, quàm homo vestibus spoliatus a nudo. 2. Quia damnata est propositio Baij LV. in sensu Authoris, qui fuit, quod Deus non potuisset creare hominem cum tali cumulo miseriarum, quibus nunc nascitur subiectus. 3. Quia in utroque statu datur æqualis possibilitas ac impossibilitas moralis, quò ad servandam diu totam naturam legem, neutra absoluta, utraque conditionata, ut dictum supra, sicque vitatur duplex error oppositus; Lutheri, qui liberum arbitrium dicebat perditum; Pelagij, qui nihil perditum asseverabat.

Contra non pauci tenent, naturam lapsam fuisse factam debiliorem, saltem secundum excessum concupiscentiæ rebellis, quem peccato originali adrebellentialem existimant, ut dictum supra. Rationem assignans 1. Quia natura lapsa per originale fuit etiam averfa à Deo in naturalibus; verè fuit odiosa digna, adeoque amisit quodammodo jus ad media, seu vires consequendi Deum, etiam ut finem naturalem; per servitutem diabolicam fuit facta indignior, vilior, atque debiliior. 2. Quia moralis necessitas excidendi suo fine videtur repugnare conditioni naturæ innocentis, & perfectionibus Creatoris, quam necessitatem moralem, spectatis naturæ viribus, tamen adstruunt Patres in statu naturæ lapsæ. 3. Quia sic melius conciliantur duo effata Patrum, quò ad speciem opposita: nempe naturalia mansisse integra, & tamen naturam non modò spoliatam gratuitis, sed etiam vulneratam in naturalibus, ** uti descendentem de Jericho. Inde

Colligitur 1. Authores prioris sententiæ respondere ad rationem primam posterioris: quòd natura, siquidem averfa sit per originale à Deo, etiam ut Authore naturæ, sit quidem facta infeliciior, & miserior, non tamen debiliior in naturalibus. Ad 2. Quòd in natura pura fuisset quidem moralis necessitas excidendi suo fine, non tamen absoluta, sed superabilis, quia conditionata, si faceret, quòd est in se:

E

sub

* Hoc est tales, quæ infligi non potuissent absque peccato prævio.

** Non quidem sic, ut debilitas major naturæ lapsæ proveniat ex corruptione intrinseca, privatione, seu immutatione principij intrinseci, naturæ determinatè debiti; nam nullum hujus rei fundamentum in Scriptura, vel Patribus: sed ex amissione juris, quasi moralis, ad specialem Dei assistentiam, & auxilia naturalia, naturæ innocenti debita in ordine ad finem ultimum moraliter consequendum, uti dictum supra.

sub hac conditione, & natura lapsa habuisset *potentiam moralem*, ne incurreret saltem pœnas sensûs. Ad 3. Quod vulneratio facta sit *per separationem* iustitiæ originalis à natura, adeoque sit *vitiata, lasa, & debilior facta* respectu naturæ integræ, non puræ.

Et bis ad-
versa
principia
dissolven-
tibus.

Colligitur 2. Authores posterioris sententiæ vicissim respondere ad rationem primam prioris, quod naturalia manserint integra, quò ad ea, quæ naturæ puræ sunt *debita determinatè*, hoc est, tam *antecedenter*, quàm *consequenter* ad peccatum, quod etiam in illo statu erat possibile; non autem quò ad ea, quæ tantum *indeterminatè debita*, seu consequenter ad peccatum. Ad 2. Quòd propositio Baii damnata sit *in sensu Authoris*, qui, uti constat ex Bulla, volebat hominem non potuisse ab initio creari *simpliciter mortalem, passibilem, cum aliqua concupiscentia, quommodolibet reluctante*; de excessu autem non fuerit quæstio: unde argumentum malè extendi dicunt à *simpliciter ad secundum quid*. Ad 3. Quòd impotentia moralis, & quidem *absoluta*, respectu totius legis servandæ diutiùs, videatur repugnare conditioni naturæ innocentis, ut dictum. Ita illi. *Nobis de his omnibus esto problema.* *

Gentilibus non
est præcisa
salutis
spes.

Quæritur IV. An Gentilibus, quibus absque culpa est incognita vera religio, est præcisa siquidem *servent legem natura, salutis spes supersit?*

R. Superest: nam *facientibus, quod est in se*, Deus non deerit, subministrando necessaria, ac varia media, quibus ad salutem perveniant.

Si absque
culpa sit
ipsis in-
cognita
vera re-
ligio,

Dicitur 1. Quibus absque culpa, quales sunt, qui sparsi per inaccessos Orbis angulos, insulasque, vel nullo modo, vel modo solum *insufficiente*, hoc est, sine morali evidentiâ seu certitudine, *saltem respectiva*, credibilitatis de existentia revelationis, ac rei

revelatæ, ad assensum fidei Theologicæ requisita, audierunt doctrinam cælestem, sic ut penes illos nullum fuerit obstaculum *culpabile, & moraliter imputabile*.

Dicitur 2. Siquidem *servens legem servent natura*, quam habent semper, *super que nasci se signatam, tanquam lumen vultus Divini, unâ cum libertate indifferentiæ juxta illud: Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui, apponendo vitam & mortem.* (a) Immo quam habent etiam *cum possibilitate morali servandi, saltem aliquamdiu, & secundum prima principia in genere morum*, sic ut *facientibus, quod est in se*, Deus nunquam deneget gratiam, ulterius illam servare ut possint juxta ea, quæ supra diximus. Quòd si non servent legem naturæ, jam non sunt *absque culpa*, seu obstaculo, respectu veræ fidei *imputabiliter* posito, sic ut damnentur non quidem *immediatè, directè & formaliter* propter infidelitatem negativam, utpote penitus involuntariam; sed propter peccata personalia juxta illud: *qui non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis*: (b) qua de causa & Christus Sidoni & Tyro iudicium *remissius* prædixit. (c)

Dicitur 3. *Subministrando necessaria, & varia media &c.* Nam, si qui præventi arcanis modis, quos Deus scit, longiori, vel toto vitæ cursu abstinuerint, quò ad mores, omni lethali peccato, Deus specialem hanc providentiam non finet frustraneam, sed eos ad fidem rectam adducet, & humano quidem ministerio per aliquem ex innumeris modis, quæ suppetunt Deo ad res humanas, ita combinandas, ut homines in quocunque angulo hujus globi terraquei audiant ab alio homine doctrinam, quam *de necessitate mediij* ** credere debent, ut salvi fiant.

Inter varia exempla afferri solet ille *Uti ex-dæmoniacus, à Christo liberatus cum dicto: Annuntia illis, quanta tibi feceris* *emplis varijs est manifestum.*

* Et si, docti posteriorem sententiam, in eandem magis inclinemur.

(a) Eccles. 17.

(b) Lucæ. 12.

(c) Matth. 11.

** Videatur P. Dominicus Viva in propof. quartam ab Innocentio XI. damnatam n. 13. f. m. 188. Ubi triplicem sententiam refert. Prima inter necessaria *necessitate mediij* adstruit *Deum esse, esse remuneratorem; mysteria Trinitatis, & Incarnationis* inter necessaria reponit *necessitate præcepti*, adeoque invincibiliter ignorantes salvari posse admittit. Sed hæc opinio est S. Scripturæ opposita, quæ ait: *non est in alio alio salus, nisi in Christo*. Altera inter necessaria *necessitate mediij* refert fidem utriusque Mysterij, *saltem implicitam*, unâ cum voto Baptismi, in contritione vel dilectione Dei perfecta *implicitè* incluso, ut sic aliqua tenus saltem quis ingrediatur Ecclesiam Catholicam, Salutemque consequatur, non *vi sectæ*, quam credit *explicitè*, sed *vi Religionis Catholicæ*, quam credit *implicitè* retractando quamcunque aliam fidem: ita Suarezus, Laymannus, Medius, Sæ & alij.

cevit Dominus. (a) Item Cornelius Centurio religiosus, ac timens Deum; (b) Eunuchus Regina Candacis, qui venerat adorare in Jerusalem; (c) Sergius Paulus Proconsul, homo bonæ moralitatis, qui subin credidit admirans super doctrina Domini; (d) Macedones, saltem aliqui, ad quos per visum missus est Paulus, (e) etsi prius prohibitus à Spiritu Sancto, ne adiret Bithyniam; Magi venientes ab Oriente, & sic de alijs. In veteri Testamento Jobus Idumæus, Fethra Madianita primus ex alienigenis, qui obtulit holocausta, & hostias Deo; subin Author Rechabitarum, teste Cornelio à lapide; (f) Ruth Moabitidis dicens: Deus tuus, Deus meus; Achior Ammonita, & sic de alijs, epiphonema verissimum ad dente sancto Augustino: (g) salus religionis hujus, per quam solam veram salutem veraciterque promittitur, nulli unquam defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit.

Notitia detriplici Natura statu. Queritur V. An notitia de hoc triplici Natura statu, etsi ad propositum scopum strictè haud necessaria, saltem non sit scitu digna, & utilis, præcipue Orthodoxis?

Scitu digna, & utilis, ob plurimos errores, quos, admodum perniciosos, ex hoc triplici Natura statu deduxerunt Acatolici, & etiamnum hodie deducunt in hac ipsa materia de jure nature.

Exemplo sit I. Pelagius, qui negavit statum nature integræ, seu elevatæ, ratus, hominem, solis nature viribus, posse servare totam legem, salutariter mereri, & supernaturalem beatitudinem consequi: & ex hoc purulento principio, quid mirum, quod pestilentes alias deduxerit sequelas? V. g. Adami statum fuisse conditionem Naturæ; eundem æquè ante, ac post lapsum fuisse obnoxium concupiscentiæ, morti, & alijs malis; omnem gratiam dari ex meritis, merita autem haberi ex solis nature viribus; re-

gulariter solam dari gratiam externam creationis, liberi arbitrij &c. internam nec necessariam absolutè, cum non det simpliciter posse, sed bene agere &c. Immo negavit quoque statum nature lapsæ, propriè talem, asserens, peccatum Ada illi soli nocuisse, neque dari originale, transfusum in posteros, quò ad culpam, sed solùm quò ad imitationem, licet ejus Discipuli transfusum admitterent quò ad panam; hæreticis alijs, circa peccati originalis essentiam, ac existentiam, in errores varios prolapsis, ut supra diximus.

Exemplo sunt II. Semipelagiani, seu Semipelagiani, qui admittebant quidem gratiam internam ad potentiam bene agendi, uti & labem originale; cum Pelagio tamen eatenus evertent statum nature integræ elevatæ, quatenus dicebant initium justitiæ esse ex nobis, seu ex nature viribus. Inde fluxerant sequelæ quorundam contagiosæ: v. g. gratiam omnibus quidem offerri, non tamen prevenire, vel adjuvare libertatem in agendo, sed tantùm subsequi, adeoque non esse necessariam ad inchoandum, vel faciendum bonum, sed tantùm ad illius consummationem, atque perseverantiam; Deum tantùm dare posse agere, non velle agere bonum, adeoque dari quidem gratiam invitantem, non tamen cooperantem; omnes posse solis nature viribus agere salutariter &c. &c.*

Exemplo sunt III. Lutherus, atque Lutherus, & Calvinus, gloriosa Protestantibus novus, & minia, qui statum nature pure negabant, rati, hominem non potuisse creati sine justitiæ originali: qui itidem corrumpebant statum nature lapsæ, dicentes, liberum arbitrium in natura lapsa deperditum, sicque corruptam fuisse naturam, ut nihil possit ab ea procedere, nisi peccatum.

Exemplo sit IV. Bajus, qui negavit pariter possibilitatem status pure nature, inde deducens damnatas quisquillas

E 2

Contrà non pauci cum Angelico inter necessaria necessitate medij requirunt etiam fidem explicitam utriusque Mysterij Trinitatis, & Incarnationis, quocatu non desunt Deo innumera media, quæ succurrat infideli facienti, quod est in se, de quibus Historiæ. Secundam opinionem, ut probabilior, & benignior amplectimur cum Dominico Viva in propof. 65. ab Innocentio XI. dampnatam n. 10. & 11. f. m. 327.

- (a) Marci 5. Matth. 8.
- (b) Actorum 10.
- (c) Ibidem c. 8.
- (d) Ibid. c. 13.
- (e) Ibidem c. 16.
- (f) 1. Paral. 2.
- (g) De temp. Christ. relig. Idem de prædest. c. 9.

* Non una erat Semipelagianorum classis, nec circa gratiam idem error; nisi quòd initium fidei non gratiæ, sed arbitrij liberi viribus adscriberent, ut ex S. Hilario & Prospero alibi dicemus.

quilias de elevatione, & integritate naturæ, *veluti conditione merè naturali; de impossibilitate hominis initio creandi, ut nunc nascitur &c.* sicut supra jam memoravimus.

Janse-
nius.

Exemplo sit V. Jansenius cum suis pedissequis, qui præcipua sua fundamenta deducunt *ex male negata possibilitate statûs puræ naturæ.* Nam inde fluit, originalem justitiam, gratiam sanctificantem, electionem ad visionem beatificam &c. esse dona, puræ naturæ innocenti debita, nec sine illis ante peccatum potuisse creari hominem; fluit, illa dona non esse *intrinsicè*, & quò ad substantiam, supernaturalia, adeoque illorum privationem esse pœnam originalis peccati *essentialem*; immò ad essentiam gratiæ, *intrinsicè* supernaturalis, non requiri, ut sit indebita naturæ; fluit, *Adamum* ante peccatum fuisse amicum Dei naturalem; per solam naturam habuisse jus primum, & radicale ad visionem beatificam; fluit, illa dona, naturæ integræ debita, etsi non dederint *ipsum operari simpliciter juxta Jansenium*, dedisse tamen ipsum posse *operari*, adeoque conjuncta fuisse cum libertate indifferentiæ, sed ijs deperditis & ipsam hanc perditam libertatem, naturamque lapsam traditam esse delectationi *vitrici*, seu necessitanti ad peccata *per concupiscentiam*, seu ad bona *per Christi gratiam, cui resisti nequit*; illa mala, & ista bona manere homini imputabilia ad meritum seu demeritum, ad præmium seu pœnam, eo ipso, quòd hæc bona, & illa mala sint adhuc libera à necessitate *coactio- nis*, & voluntaria in voluntate Protoparentis, moraliter nostrâ; fluit, gratiam sufficientem in statu naturæ lapsæ non tam utilem, quàm perniciosam, quacum sola homini justo, etiam conanti, præcepta impossibilia, adeoque *Christum* non pro omnibus mortuum; fluit denique, causam omnis reprobationis esse peccatum originale, quò quòd Deus sine ulla prævisione ullius demeriti decernat damnationem; motus involuntarios esse peccata, immò omne opus, quod non actu referatur ad Deum, esse peccatum, & si quæ

sunt plura alia *Janseniani* cerebri erronea, ac damnata phantasmata.

Exemplo sit VI. Puffendorfius cum *Puffen-* suis amanuensibus, qui jus Naturæ, *dorfius.* non quidem male ex statu, ab omni elevatione præcisa, examinant, sed tamen per solam felicitatem, *hujus* vita terminis conclusam, dimetiuntur; quasi verò præcindi posset à felicitate vitæ alterius, saltem qualicumque, ipso naturæ lumine cognita; quasi verò jus stabiliri possit, nullo respectu habito ad pœnam, vel præmium alterius vitæ, *saltem naturale*, quo solo Naturæ Author, tanquam remunerator bonorum, & vindex malorum, naturali juri sufficientem, ac plenam dat efficaciam: unde *Puffendorfiانا* disciplina de naturæ jure enervis, manca, in multis falsa, in non paucis periculosa, atque erronea, uti per decursum sæpius clarescet. *

Exemplo sit VII. Guilielmus de Muel- len protestanticus, qui sententiã, vel *Guiliel-* ipsi *Thomasio paradoxã*, & ad *mus de* *Antinomismum* inclinante; ** statuit, in *Muelen.* statu naturæ integræ nullam obtinuisse legem naturalem, sed ex mero naturæ impulsu, ac quadam inclinatione illibata, absque obligatione, considerata ut tali, homines observaturos fuisse ea, ad quæ in statu corrupto nos adigimur per leges Naturæ, ut adeò nec hodiernã justitiæ & injustitiæ notitiã status ille, longè felicior, indignisset. Sed

Contra est 1. Quòd homo in statu Naturæ integræ, abstrahendo à lege positiva, vetante fructum scientiæ, polygamiã, divertium &c. fuerit liber *simpliciter*: ergo poterat peccare: atqui peccatum est *transgressio legis.*

Contra est 2. Quòd constet, ante transgressionem legis positivæ, *de facto* peccasse primos homines, saltem in mente *per infidelitatem, & superbiam*, transgrediendo leges naturales subjectionis, & dependentiæ à Deo Creatore &c. Unde *Thomasius*: non poterat violari lex positiva, quum simul violaretur justum naturale, faciendã ea esse, quæ Deus jubet. (a)

Exemplo

* Inde est, quòd in specim. Controv. c. 4. §. 12. de statu hominum naturali, *statum purorum naturalium* ad Scholasticorum commenta rejiciat, sic ut non existentiam modò statûs puræ naturæ, sed & possibilitatem, *commentitiam* arguere videatur.

** Unde *Thomasius* l. infra cit. quo pacto, cum fortè legeret (*de Muelen*) *justo legem non esse positivam*, incautè (cum *Luthero*, & alijs Antinomistis) in istam sententiã *paradoxam* prolapsus est.

(a) Jurispr. Divinæ L. 1. c. 2. in nota ad n. 61. edit. 1739.

*Exemplo sit VIII. Ipse Thomafius, qui varijs erroribus statum naturæ integræ corruptum dedit. Hos inter est, cum dicit: 1. (a) Homo in statu illo potuiffet credo carnes comedere, sed vereor, ut voluiffet: si tamē voluiffet, magis probabile est, cum comediffet carnes crudas, quam coctas: quasi verò vel natura belluinum hunc morem, subin, hac ipsa de causa, tam seyerè à Deo prohibitum, * minùs horruiffet; vel sapientia illius statùs, tantò superior, modum naturæ humanæ magis congruum, commodumque, ignorare potuiffet. Cum dicit 2. (b) Nec de infantibus cur aliter sentiam, causam video. Potuiffent nimirum à natiuitate cum Parentibus suis sapienter de rebus quibuscunque ratiocinari &c. quasi verò causam aliter sentiendi non darent organa, infantix propria, & absque prodigio ad ratiocinationes, saltem adedò maturas, inepta. Cum dicit 3. (c) Fuit societas in statu integro summè aequalis, cum ante lapsum, communis subjectionis causâ, imperfectio Eva tribui nequeat: quasi verò subiectio, respectu viri, ut perfectioris individui, de quo Apollolus: neque creatus est vir propter mulierem, sed mulier propter virum (d) fuiffet imperfectio, repugnans illi statui, nec nisi in pœnam lapsus injuncta. ** Accumulare plures ejusdem errores, opus non est: ex his sat patet, quàm bellè is correxerit errores communis doctrina (e) ut ait, quos ipse potiùs adstruxit contra communem doctrinam.*

§. I.

S. I.

De propagatione hominum antediluviana.

Propagatio humani Generis antediluviana.

Queritur I. Qualis & quanta fuit antediluviana propagatio humani Generis per anam tam primos incolas hujus Mundi ad usque diluuium?

R. Videtur, humanum Genus fuisse tam copiosum, ac nunc; immò copiosius forsan, & consequenter incolas antediluvianos per quatuor Orbis partes aquè fuisse diffusos.

copiosa, immò copiosior quam post diluvianam.

*Ratio est 1. Tempus, ab Adamo ad usque Cataclismum, ultra sedecim sæcula extensum. *** Si fides Diodoro, post diluuium, spatio trecentorum annorum, sic multiplicati fuere Noachidæ, ut Ninus habuerit exercitum peditum, decies septies centena millia; equitum ducenta millia; curruum falcatorum millia decem, & sexcentos. Eodem tempore Zoroaster quadringenta millia solummodò virorum &c. in suis copijs numeravit, eodem teste Diodoro. Illud certum, Hebræos spatio annorum quindecim supra ducentos, adedò fuiffe propagatos in Ægypto, ut inde exierint sexcenta fere millia peditum virorum, etsi non nisi septuaginta animæ sint ingressæ. (f) Si duobus, tribusve sæculis multitudo tanta, respectu exercitùs gemini, & aliquot personarum, quanta fuerit in sedecim sæculis respectu totius Generis humani?*

Colliguntur ex diuturnitate temporis, saltem ad sedecim sæcula extensam.

*Ratio est 2. Vita Adamitarum longissima. De Protoparente novimus, quòd post centum annos & triginta, genito Seth, **** per ulteriores octingentos genuerit filios, & filias, ***** ut*

Ex longitate vite viginti, ab Adamitis ad ad octo &c.

Instructio III.

INSTRUCTIO III.

De statu Naturæ antediluviano.

Pars I.

(a) L. I. c. 2. n. 22.

* Gen. 9. Carnem cum sanguine non comedetis &c.

(b) L. c. n. 25.

(c) L. c. n. 29.

(d) Ad Cor. I. c. II.

** Videantur dicenda infra p. 2. Tit. I. de statu conjugali.

(e) In programate Libri cit. f. m. 80. edit. A. 1694. Bugeschweigen / daß ihm diese Betrachtung die Nichtigkeit vieler gemeinen Lehren / von dem Stand der Unschuld wurde gewiesen haben / daß es wurde Republicas gegeben haben / qua de re supra: daß die Kinder den Elteren hätten gehorchen müssen / quasi verò subordinatio, seu subiectio, merè directiva, statum integritatis dedecuiisset.

*** Juxta Vulgatam per annos. 1656. juxta Septuaginta per annos 2262. Annos autem & sæcula tunc eodem computo venisse, ac hodie, iudubitatum est Criticis, quorum momenta protulimus in Instit. Hist. Sacræ c. I. Instruct. 3. f. 60.

(f) Gen. 48. 27. deut. 10. 22.

**** Adeoque mox post occisum Abelem anno 129. etsi Moyses natum referat primum post Abel & Jubal, quo tempore dam non erat amplius in vivis.

***** Adamum, post natum Abelem, ultra annos centenos, abstinuiffe à generandis prolibus non est vero simile, obstante præcepto multiplicamini, maximè in prima

novem
sæcula
plerum-
que ex-
tensa.

ad cæterorum ætatem, in octo vel novem sæcula plerumque extensam, ex primævo Naturæ robore, omnibus communi, ducatur meritò argumentum. Certè *Cain*, teste *Pererio*, (a) *Lamecho*, nepoti quinto, à quo creditur occisus, convixit pluribus annis: *Noë*, eodem Authore, (b) *Abrahamo*, nepoti decimo, coævus fuit per quinquaginta & octo annos: *Sem*, juxta *Cornelij* chronotaxin, *Jacobo*, nepoti undecimo, synchronus fuit per annos propemodùm quinquaginta. (c) Quàm hominibus abundaret hic Mundus, si plerique, violenta morte non abrepti, sexcentis abhinc annis etiamnum viverent, nobisque conviverent? Quid si diuturna adeò vita per sedecim sæcula durasset?

Ex lata
initio le-
ge: mul-
tiplica-
mini.

*Ratio est 3. Lata initio lex: cresce-
te, multiplicamini, & replete Terram*
(d) hanc utique primis illis sæculis observatam esse quàm maximè, ex eo colligitur, quòd de nullo cælibe constet, nec de *Abele*, contrà quàm opinentur non nulli.

Ex pri-
mævo æ-
tatis flo-
re acro-
bore.

*Ratio est 4. Primavera ætatis robur,
ac flos,*** posteriorum qualitatibus morbidis necdum ita debilitatus, atque corruptus, *accedente benedictione Divina*, qua Numen *Eva* prædixit, non modò

multiplicandas arumnas, sed & conceptus: hinc Saliano Authore rectius sentiunt, qui penè quot annis geminos, alterum marem, alteram fæminam, produxisse putant, cùmque hi sensim adolescerent, alij identidem pullularent, *Eva* perpetuò aut ferente uterum, aut parturiente. Quod si contingit, debita cum proportione, alijs fæminis lapsu sæculorum sedecim cum dimidio, quis in computum cogere poterit millionum millones, tunc incolentium hunc Orbem? Jam sic: Etsi non singulæ rationes, complexum tamen ex hisce quaternis *probabilior*em facit Sancti *Augustini* sententiam, qua dixit, primam illam hominum generationem *in immensum annos MDCLVI propagatam*: (e) ergo & assertum supra positum, *videtur* probabilius.

Quæritur II. Quos & quales erant Tres hominum progenies ante diluvium memorabiles?

R. *Tres*. Prima, & primaria descendebat ex *Adamo* per *Seth*, quem *Eva* nominavit *semen aliud* pro *Abel* secundogenito; (f) *Adam* verò *specialiter* ad genitum à se dixit *ad imaginem, & similitudinem suam*, (g) adeòque *divinam*. Atque hæc progenies initium dedit celebri illi *civitati Dei*, seu cælesti, *seu cal-
lesti, sis.*

ma hominum penuria: & unde suam habuisset uxorem *Cain*? Quòd alijs prætermittis solum *Seth* Scriptura memoret, ratio est, quia hoc satis erat ad scopum, seu lineam descendantem *Noëmi*, & consequenter, nostram, ex *Adamo* demonstrandam. Jam tum *capisse homines multiplicari*, etsi id sexto primùm capite referat *Moyse*, per non infrequentem Sacro Historico postpositionem, patet ex dicto *Caini: omnis, qui invenerit me, occidet me &c.* Sic licet sacer Historicus dicat, *vixit Seth 105. annos, & genuit Enos &c. cum Noë esset 500. annorum genuit Sem &c.* nequaquam sequitur, nullos antea filios generasse, quia id memorare non erat necessarium ad ostendendam *Noë* genealogiam, sufficiebátque addidisse: *insuper genuit filios & filias &c.* ut enim *Christus* non descendit ex *Abraham*, *Isaac*, & *Jacob* per primogenitos, ita nec *Noë*, nec Genus humanum ex *Adamo*, vel Patriarchis illis per primogenitos &c. Videatur *Ullæ* l. c. f. 207.

(a) L. 7. in Gen. n. 23. & 24.

(b) L. 14. n. 919.

(c) In Chronol. post genesin.

(d) Gen. 1. 28.

* Quos refutat *Salianus* ad A. M. 229. unde *Abel* dicitur *absque filijs*, sicut *Molchisedech sine Patre & Matre*, scilicet *de quibus constaret*. Nec enim credibile est, *Abelem* per annos plus centum (quos *per multos dies* indicat Scriptura) stante lege *multiplicamini*, & in prima hominum penuria, mansisse cælibem, præsertim cùm videatur, habuisse *familiam propriam*, offerens *de primogenitis gregis sui &c.*

** Neque obstat illud *S. Augustini* L. 15. de Civit. c. 15. *Tantò senior fuit proportione pubertas, quantò vita totius annositas*: nam ex hac ipsa ratione primævi roboris patet *S. Augustinum* non locutum de pubertate, prout denotat *vim generativam*, sed prout indicat *distantiam à senectute*: & licet fuissent impuberes ad usque annum 70. spectatà etiam vi generativa, quid tantilla mora minueret, respectu habito ad vitam in sex, septem, vel octo sæcula prolongatam? Neque obstat illud, *eruntque dies illius centum viginti annorum*: Gen. 6. quia ex communi intelliguntur hi anni de spatio ad pœnitentiam conceffo ante diluvium.

(e) L. 15. de Civit. Dei c. 8.

(f) Gen. 4. 26.

(g) Gen. 5. 3.

lesti, juxta phrasin *Sancti Augustini* (a) cujus surculos Scriptura vocat *filios Dei*; Apostolus Gentium *vasa aurea, argentea, facta in honorem in magna Mundi domo*, (b) hoc est, *prædestinatos*, ut idem explicat in epistola ad Romanos. (c)

tia semita, perniciosis illarum nuptiis se illigant.

§. II.

S. 2.

De vivendi forma antediluviana.

Quæritur III. Qualis politica vivendi forma penes antediluvianos Mundi incolas viguerit?

Politica vivendi forma.

Altera Adami per Cainum primogenitum, & quæ Cainum initium dedit famosa Civitati terrena, ut habet idem Hypponensis, cujus posterum S. Scriptura vocat *filiis hominum*; Apostolus *vasa lignea, fictilia, facta in consumeliam* in Mundi hujus magna domo, hoc est, *præscitos*, ac *reprobos*, de quibus idem Apostolus loco citato.

Altera progenies descendit ex Adami per Cainum primogenitum, & quæ Cainum initium dedit famosa Civitati terrena, ut habet idem Hypponensis, cujus posterum S. Scriptura vocat *filiis hominum*; Apostolus *vasa lignea, fictilia, facta in consumeliam* in Mundi hujus magna domo, hoc est, *præscitos*, ac *reprobos*, de quibus idem Apostolus loco citato.

Tertia progenies mixta originem traxit ex sceleratis connubijs filiorum Dei, & filiarum hominum, * de qua Scriptura: *Gigantes erant super terram in diebus illis: postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illas genuerunt; isti sunt potentes à saculo viri famosi*; ex corruptione familiaræ Seth cum familia Cain dicti gigantes, hoc est, *filij terra*, non solum propter immanem corporum proceritatem, ** verum etiam propter animi trucem, & quasi terrenam, id est, propter *superbiam, tyrannidem, ac immersionem in res terrenas*.

Prima progenies Filiorum Dei, qui sic dicti ob characterem *probitatis*, habuit sectatores initio multos; secunda filiorum hominum, qui sic appellati ob *improbissimam*, sectatores habuit longè plures, ex Adamo descendentes per Cain; immò & per *Abelem*, & alios *Adami filios*, siquidem ad unum omnes fuere diluvio obruti, excepta Noë *Sethiani* familiâ. Civitatem Caini terrestrem auxit progenies mixta, cui ansam dedere formosæ filix, quæ, accedente muscâ inter suos inventâ, traxerant in ruinam etiam *Sethi* posteros, dum contra naturale præceptum vitandi periculi, ne declinarent à justis

Probabilius incolere, ferè ad nostri semoris normam, pagos, castella, urbes; adeoque videntur habuisse Monarchias, Aristocracias, Democracias, aliasque regiminis species, non minus perfectas, quam præsentis.

Fuit habitando, pagos, urbes, sub regimine vario.

Suadetur 1. Quia de urbe Henochia, à Caino erecta, constat: immò, teste sancto Ambrosio, (d) Urbes condidit plures Cainus, multorumque Princeps, ac Dominus plurimos annos impune vixit. Addit Philo: (e) quòd aquæ diluvij civitates cunctas, in campestribus regionibus sitas, inundavit, atque subverterint; quæ autem in editioribus locis habitata sint, consueti imbres, nec interdiu, nec noctu intermissi, funditus subvertint.

Ut colligitur ex urbe Henochia.

Suadetur 2. Quia absonum est judicare antediluvianos omnes fuisse stultos, bardos, incultos, barbaros, cum per novem sæcula illis convixerit Adam, omni sapientia repletus, & Patriarchæ alij, præclari aded præceptores: ergo probabilius non omnes erant vagabundi, ad instar Arabum, ac Tartarorum; sed colere plerique vitam civilem, sustentandæ vitæ & commodam & suo modo necessariam.

Indole stultis, minimè barda.

Suadetur 3. Quia copia Adamita, diffensionum evitatio, & terræ rate promovenda cultura haud dubiè sua ferit rerum divisionem, factam vel prima occupatione, vel Adami deser-

Necessitatis, divisionis, vitæque commodius traducenda.

F 2

(a) L. 14. de civit. Dei c. ult. & L. 15. c. 1. & sequent.
 (b) 2. ad. Tim. 2. 20.
 (c) C. 9. Quæ omnia in sensu orthodoxo, & procul à *Sethianorum, Prædestinatariorum & Calvinianorum* erroribus sicuti dicta, ita & intelligenda sunt.
 * Non ex commixtione propria, aut dæmonum cum fæminis, ut non nulli fingebant; neque ut alij, Angelorum cum iisdem &c.
 ** S. Augustinus ait: L. 15. de civit. Dei c. 9. *Vidi ipse non solus, sed aliquot merum ex Uticensi littore, molarem hominis dentem tam ingentem, ut si in nostrorum dentium modulos minutatim concideretur, centum nobis videretur, facere potuisse, ut aded molaris ille dens, quem in armario nostro Orbaniano hic loci videre est, nequaquam fidem excedat, ut multiplicant. Quòd Gigantes dicti sint non solum ob morum feritatem, ac violentiam, sed ob statura proceritatem, pluribus probat Natalis Alexander Histor. Ecclesiast. T. 1. f. m. 89.*
 (d) L. 2. de Cain & Abel: c. 10.
 (e) Philo de vita Moyfis.

minatione, forte, vel alio modo nobis incognito: unde, ad defendenda propria, pagi & urbes, variæque formæ regiminis necessariæ.

Uti omnes linguæ, *Quæritur IV. Quæ fuerit commercij humani ratio apud Adamitas antequam dicitur diluvianos?*

postmodum hebraea, et per dialectos multas divisa, ut agere se caperent una, & alia ex illis Gentibus.

Colligitur unitas ex eo, quod non nisi post cataclismum memoretur linguarum divisio, cum prius terra esset labij unius.

Colligitur hebraea ex communi Authorum, & ex etymologia nominum, quæ ante diluvium hominibus imposita legimus.

Colligitur diversitas dialectica ex Gaaladitico Scibolet, & ex paritate idiomatum matricum, qualis Græca, Latina, Germana &c.

Nec defuit mercatura, etiam nautica per navigationes.

Desumitur 1. Ex eo, quod, ut dictum, non omnes fuerint trunci, & duro è robore nati, quæis neque mos, neque cultus erat. Cum ergo non omnis ferret omnia tellus, necesse erat, ex una vehi in aliam regionem, quæ huic superflua, illi commoda, ac oportuna.

Desumitur 2. Insulas, terræ nobilem portionem, formatas quoque initio, ut essent navigantium alyla, & hospitia, satis est verosimile: ergo hanc quoque terram replerent in Orbem diffusæ gentes; non natitando; ergo navigando; non enim apparet, cur ars, posteris cognita, antediluvianos fugeret, captumque superaret.

Desumitur 3. Nec caruere artibus mechanicis, nisi nec liberalibus disciplinis.

Colligitur 1. Architectonica, mercatura, & nautica colligitur ex dictis.

2. Agricultura, & pastoritia ex eo, quod Cain dicatur agricola; Abel pastor ovium, & Jabel Pater eorum, qui habitaverant in tentorijs pastoritij.

3. Fabrilis ferraria, & metallifera desumitur ex eo, quod Tubalcain dicatur malleator, & faber in cuncta opera ferri & aris.

4. Ars bellica, quam tanti æstimant miseri mortales, ut ingeniosius nôrint sævire in semetipfos, tot inter gentes illas, in vitia prolapsas, vix defuerit, præcipue in-

ter Gigantes antediluvianos, quos Moyses vocat viros famosos, saculo potentes; & sanctus Augustinus iisdem etiam applicat epitheton Prophetæ Baruch, scientes bellum.

5. Musica colligitur ex eo, quod dicatur Jubal pater canentium cytharâ & organo.

6. Theosophia quædam deducitur ex eo, quod Enos dicatur, capisse invocare nomen Domini &c.

Verbo: dicere nō velimus, Adamitas illos meros fuisse fungos, satis probabiliter concluditur, Ulton Authore, (a) multos ex illis exercuisse artes mechanicas, & liberales, nec non didicisse disciplinas naturales plerasque, etsi non omnino omnes, nec ea forsitan perfectione, quæ modò visitur.

Profectò cum intra quindecim sæcula, quæ diluvium, & Romam conditam intermediant, postdiluvianum, etsi Patriarcharum primorum magisterijs destituti, curtæque ætatis decempedâ dimensi, usi sunt pene omnibus artibus, ac disciplinis; cum Mundum mercaturâ, & navigationibus perlustrarint urbibus, pagisque replerint, & per Monarchias, aliasque regiminis formas, civilem vitam coluerint, quis antediluvianis similia negabit, etsi per septendecim propè sæcula vividior ingenio, longiore experientia, potioribus naturæ viribus hunc Mundum colentibus, & incolentibus?

Quæritur V. Quæ ratio victus in statu idò hominum antediluviano?

Desumitur 1. Non constat, occisionem animalium, sive aquatiliam, sive volatiliam, sive terrestriam à Deo tunc fuisse prohibitam. Patet 1. Ex illo: dominamini piscibus maris &c. ergo concessum Adami posteris fuit dominium proprietatis in ordine ad usum fructum: atqui hic haberi nequit ex animalibus plurimis, nisi occisis, per pelles ad vestitum; per ossium ac viscerum medicinales virtutes ad vitam; per carniem esum ad victum &c. Patet 2. Ex sacrificijs: sic obtulit Abel ex primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, (b) Unde Mud Ovidij: At vetus illa ætas non polluit Ora cruore, tunc & aves tunc movere per aëra pennas &c. sapit Pythagorismum de transmigratione animarum in corpora animalium &c. qui, si substitisset illa ætate per sedecim sæcula, nec terra accumulatos animalium greges; nec aër volatilia; nec fluvij aquatilia capere

Ratio

Quæritur V. Quæ ratio victus in statu idò hominum antediluviano?

Desumitur 1. Non constat, occisionem animalium, sive aquatiliam, sive volatiliam, sive terrestriam à Deo tunc fuisse prohibitam. Patet 1. Ex illo: dominamini piscibus maris &c. ergo concessum Adami posteris fuit dominium proprietatis in ordine ad usum fructum: atqui hic haberi nequit ex animalibus plurimis, nisi occisis, per pelles ad vestitum; per ossium ac viscerum medicinales virtutes ad vitam; per carniem esum ad victum &c. Patet 2. Ex sacrificijs: sic obtulit Abel ex primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, (b) Unde Mud Ovidij: At vetus illa ætas non polluit Ora cruore, tunc & aves tunc movere per aëra pennas &c. sapit Pythagorismum de transmigratione animarum in corpora animalium &c. qui, si substitisset illa ætate per sedecim sæcula, nec terra accumulatos animalium greges; nec aër volatilia; nec fluvij aquatilia capere

Cum non constat occisionem animalium fuisse à Deo prohibitam,

Uti & artes aliarum inventores memorat sedex.

(a) De primis & ultimis temporibus disp. 2. c. 1. n. 13. f. m. 211.

(b) Gen. 4.

§. III.

De moribus atque religione antediluviana.

S. 3.

Neque constat fuisse prohibitum carni-um esum.

pere potuissent, uti rectè notavit Mal-
domatus. (a)

R. II. Neque constat, esum ejusmodi animalium illo ævo fuisse prohibitum. Nam quòd non nisi post diluvium legamus datam à Deo expressam licentiam: omne, quod movetur, & vivit (proportionatum complexioni humanæ) erit vobis in cibum &c. (b) nil obstat: siquidem priùs id memorare explicitè Moyses neque debuit, neque voluit, contentus id indicasse implicitè: dominamini &c. Neque repetita carnis permissio est Scripturæ insueta: sic legimus post diluvium, æstas & hyems, nox & dies non requiescens: (c) & tamen jam ante diluvium dixerat Creator: dividant diem ac noctem, & sint in signa & tempora. (d) Nec denique prohibitio rectè deducitur ex illis verbis: dedi vobis omnem herbam, ut sint vobis in escam, & animantibus cunctis. (e) Nam priùs jam dixerat Deus: dominamini &c. si exclusivè sumantur hæc verba, nec lactici- nijs vesci potuissent homines illi, nec animantes carnivoræ carnibus, repugnante natura, sed meris pomis, aherbis, id quod absurdum. Hinc sanctus Paulinus in illud Divi Pauli: quis gregem pascit, quin de lacte ejus edat? (f) non malè subinfert: Non igitur Abel gregem pascens, gregis lacte non vescebatur, nec non & carne, cum specialis ratio non proferatur.

Et simul-
ti præfer-
tim ex Se-
thianis
vel ple-
rumque,
vel sem-
per absti-
nerint.

R. III. Probabilius tamen Sethiani quidam Nepotes; immò & alij, vel semper, vel plerumque ab esu carni-um abstinuere, non quidem præcepti ergo, sed alijs de causis. Patriarchæ illi, in Scriptura nominati, videntur abstinu-isse severioris disciplina causâ, utpote quasi Ecclesiastici, & Religiosi illius ætatis, magisque remoti à rebus carnalibus. Alij, vel eadem de causâ, vel saltem ob nauseam, multiplici carni-um immunditiâ procreatam, quam nos ab assuetudine etsi minùs experiamur, illi tamen ob puriorem educa- tionem, cum magis sentirent, hoc ipso in alimenta fructuum defæcatio- ra magis inclinabantur.

Pars I.

Quæritur VI. Qua morum ratio, Ratio norma, atque religio in Mundo antediluviano? in Sethi linealau- data præ- ter inte- gritatem.

R. I. In progenie filiorum Dei, per Sethi lineam expressa, sat impleta fuit mensura nominis morum integritate. Non enim ullum in hac linea repre- hensum legimus, sed memorantur potiùs, utique è pluribus alijs, Docto- res quatuor rerum ad religionem, & salutem æternam spectantium.

1. Enos, qui coepit invocare nomen Domini, hoc est, ex Interpretum sensu, qui, tanquam Vir religiosus, & pius, cultum religionis seu restituit, seu solemniorem instituit, quia publicum, sic ut, certis ritibus ac temporibus, cuncti ad preces & sacrificia convenirent. Immo teste sancto Augustino (g) etiam prophetavit, exorturum populum, qui, secundum electionem gratiæ, nomen Domini invocaret. Et quia, Ulloa Authore, (h) sat verosimile, ex tam magna illorum hominum multitudine aliquos saltem Enos fuisse imitatos, exorta inde est disciplina sacra invocandi, & laudandi Deum cum Theologica notitia eorum, quibus invocari debet. Certè sacrificandi ritus jam Caino erat declaratus, non quòd ad substantiam solum, sed & quòd ad modum. Nonne, inquiebat Deus, si rectè offeras, rectè autem non divides, * non prima, non meliora, non debito modo, loco, & tempore sacrificando &c. peccasti? Inde sanctus Augustinus: (i) Cain male dividebat, dans Deo ali- quid suum, sibi autem seipsum.

In Enos.

2. Henoch, teste sancto Juda Apo- stolo, prophetavit de extremo judi- cio, dicens: (k) ecce venit Dominus in sanctis millibus suis facere judicium contra omnes, & arguere omnes im- pios de omnibus operibus impietatis eorum &c. Et licet antiqui Patres hoc oraculum, ex libro quodam Henoch à sancto Juda desumptum, censue- rint; immò plures Henochi libros Ori- genes memoret, de libro tamen nil affirmat sanctus Apostolus, sed simpli-

In Ho-
noch.

G

citer

- (a) In 19. Matth. ver. 4.
- (b) Gen. 9. vers. 4.
- (c) Gen. 8. 22.
- (d) Gen. 1. 14.
- (e) Gen. 1. 29.
- (f) 1. Ad Cor. 9.
- (g) L. 15. de Civit. Dei c. 18.
- (h) L. c. f. m. 112. n. 15.
- (i) L. c. c. 7. In Henoch.
- (k) V. 14. & 15.

* In versione 70. Interpretum.

citer ponit prophetiam. * Verosimile tamen est, *Enos & Henochum* quædam scripto tradidisse ob posterorum utilitatem, & ut esset apud *Adamitas*, per totum Mundum dispersos, invocandi Numinis modus, modo aliquo permanente per characteres, vel symbola, ** liber nihilominus *Henochi* prætextus est satis certò apogryphus, quia continet fabulas de Gigantibus, quos ex commixtione Angelorum cum filiabus hominum adstruit, *Augustino Teste*, (a) præter alia absurdissima, quæ exhibet *Natalis Alexander*. (b)

In Lamech.

3. *Lamech, Mashusala filius, simili* spiritu prophetico præditus, *Adamitas* docuit spem in Messiam, ex vitæ hujus miserij concipiendam, dum dixit de Noë filio suo: *iste nos consolabitur ab operibus, & laboribus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus*, hoc est, interprete sancto *Epiphanio*, (c) iste, vel potius ille, quem sub nomine *quietis* præfiguratur nempe Messias, *requiem nobis dabit à peccatis nostris, hoc est, à laboriosis operibus nostris*.

In Noë.

4. *Noë*, quem virum *justum, & perfectum* S. Scriptura prædicat, justitiæ, ac pœnitentiæ Magistrum se præbuit, fide, vaticinijs, & vindictæ divinæ denuntiatione celebrem: (d) & quia quatuor Orbis partes, probabilius habitatas ab antediluvianis, diximus, prædicavit plurimis, per nuntios, & epistolas, denuntiando iram venturam, ut quondam factum est tempore *Ezechia*, centum & viginti annis, ad plurimorum informationem sufficientibus. (e) Inde

Inde religio, & morum doctrina colebatur per leges natura.

Colligitur I. Religionem, morumque doctrinam illius ævi antediluviani constituisse in legibus natura, & quidem primarijs de Deo, ut Authore naturæ, conservatore, ultimo fine, bonorum præmiatore, malorum vindice, præcipuè in altera vita anima non interitura cum corpore, de Deo, inquam, timendo, amando, colen-

dòque per cultum tam internum, quàm externum, per preces, adorationes, vota, oblationes, victimas, sacrificia varij generis propitiatoria, expiatoria, eucharistica &c. De se ipso & proximo, ad Dei similitudinem creato, diligendo, tractandòque secundum rationis dictamen, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; de recto creaturarum usu; de sobolis procreatione, & institutione secundum normam recti, honestique, & sic de alijs naturæ legibus secundarijs, seu ex harum norma per rationis dictamina deductis.

Colligitur 2. Religionem constituisse *Et quas insuper in quibusdam mysterijs, & legibus divinis*, per quas naturæ jura ad am perfectiorem statum deducta, & ipsa ope Divinæ gratiæ elevata fuere per ritus, & modum specialem colendi, & invocandi Numinis; per fidem & spem in Messiam venturam, tanquam remedium peccati originalis, quin accedente charitate etiam peccati actualis; per bona, supernaturalis & æterni præmij meritoria; per pœnas æternas, immortalis animæ ob scelera destinatas; per resurrectionis & judicij universalis mysteria, & sic de alijs forsitan articulis Religionis tunc revelata, quæ ad posterorum notitiam non pervenire.

¶ II. Etiam progenies filiorum hominum, descripta per lineam *Caini*, implevit mensuram nominis, *in stirpe impietate, ac corruptelâ*. Corruptio nis fontem sat innuit Scriptura, dum in stirpe *Sethi* nullius fœminæ, in *Caini* præcipuè per luxuriam, tyrannidem, non tamen *idololatram*. *Jubalem* patrem pastoritiæ vitæ; *Tubalcainum* artificem ferreum, ad cudendam arma; *Gigantes* denique, *scien-*

* Contrà quàm scripserit *S. Hieronymus* in catal. Script. Ecclesiast. *Epistolam parvam reliquit S. Judas: & quia de libro Henochi, qui apogryphus est, in ea assumit testimonium, à plerisque rejicitur*. Item *S. Augustinus* L. 15. de civit. Dei c. 23. scripsisse non nulla divina *Henocho*, negare non possumus, cum hoc in epistola Canonica *Judas* Apostolus dicat.

** Contrà quàm scripserit *Natalis Alexander* Hist. Ecclesiast. Tom. 1. f. m. §2. Multò probabilius negatur, *Henocho* N. B. prophetiam suam scripto tradidisse &c. Nam et si probabilius negetur ille liber, *Henocho* affictus, non tamen probabilis negatur scriptura qualiscunque, ut diximus.

(a) L. 15. de Civit. Dei c. 23.

(b) L. c.

(c) L. 1. adversus hæreses T. 11. Hæres. 30.

(d) Videatur *Cornelius* à Lapide in c. 6. gen. v. 3.

(e) Videatur Pater *Ulloa* L. c. n. 9. f. m. 208.

scientes bellum &c. dum testatur ex *maledicta* (a) *Caini familia* pullulasse horrenda flagitia, homicidium *Caino* præeunte, *Lamecho scelus* duplicante, (b) immò & polygamix crimen * superaddente; dum memorat libidinosam mulierum formosarum illicia, quæis seducta quoque *Sethi* progenies, commissione lineæ unius eum altera parturiente infandam luxuriam; dum asserit Gigantes, viros omni scelere famosos, seu projectos in omnem superbiam, violentiam, sanguinolentam tyrannidem, omnisque generis flagitia, peridololatriam, de qua, etsi specialissimæ malitiæ contra honorem Divinum, cum sileat Scriptura, vitijs alijs specificè memoratis, probabilius immunis dicitur illa ætas. ** Admitti tamen fors poterit atheismus quidam, *saltem virtualis*, *Ulloa* teste, id est, *totalis Dei oblivio* in plerisque illorum hominum, dicente Scripturâ: *cunctam cogitationem cordis fuisse intentam ad malum omni tempore, & omnem carnem corrupisse viam suam super terram.*

uti Deus protestatur apud *Ezechielem*. (d) Accedit, quòd in tanta hominum multitudine, conditionum & inclinationum diversitate, prorsus sit incredibile, per tot sæcula *Sethianos* omnes, tenore non interrupto, conspirasse in unam speciem operationum liberarum; *Cainitas* verò in alteram.

Ratio est II. Quia illa verba: *omnis caro &c. cuncta cogitatio &c.* Si suscipiantur in sensu *Pererij* strictissimo, à salute excluderent *Mahusalemum*, & *Lamechum*, *Noëmi* progenitores; immò ipsam *Noë* familiam, Scripturâ solum *Noëmum* justum declarante. Fundamentum restringendi hos textus est *authoritas* Interpretum, & S. Patrum, *Hieronymi*, *Rupertii* &c. ratioque desumpta ex diluvio, sensim ingruente, & per pluvias quadraginta dierum incredulos ad pœnitentiam provocante. Videatur *Ulloa*, (e) qui sufficienter refutat opinionem oppositam, adeoque, & hanc *Natalis Alexandri* propositionem unicam, (f) quòd aliqui ex ijs, qui diluvio perierunt, damnationem aternam evaserint, gratis asseritur.

Nihilominus plures ex utraque linea in casuclifmo probabilius sunt salvati. Quia *Caini* maledictio non extendenda ad singulos.

R. III. Nihilominus probabilis conjecturâ dicitur, quosdam ex *Caini* progenie fuisse prædestinatos; nonnullos etiam ex *Sethi* propagine fuisse reprobos, adeoque ex utraque linea plures, diluvio intereuntes, salvatos.

Ratio est I. Quia ex parentibus reprobis sæpe nasci solent filij probi, & vicissim. Exemplo est *Ezechias* ex Patre *Achazo*; *Manasses* ex *Ezechia*; nec maledictio *Caini* intelligenda de omnibus singillatim; nec visitatio Divina, respectu paterna iniquitatis in filios, (c) extendenda ad spiritualia,

INSTRUCTIO IV.

Instructio IV.

De Statu Naturæ postdiluviano ad usque legem scriptam.

§. I.

§. I.

De vitæ norma, atque religione.

Queritur I. Quæ ratio juris naturæ, seu morum, vitæque norma, diluviana atque religio apud *Noachidas* ad usque legem scriptam?

G 2

Norma religionis ante diluviana per traditionem R. I. nem propagata

(a) Gen. 4. vers. 11.

(b) L. c. v. 19.

* Quia attentatum contra primam matrimonij institutionem, teste *Christo Matth. 19. Erunt dua in carne una.* Nec est paritas cum Patriarchis postdiluvianis: quia ijs à Deo dispensante permixta polygamia ob varios fines, nulla accedente libidinis *Lamechica* impotentia, sed propagatione humani Generis, typicæque *Christi* figura, respectu multitudinis Gentium: quam dispensationem sat probant facta Virorum sanctissimorum, à Deo non reprobata; testimonia item sanctorum Patrum. Accedit, quòd polygamia in veteri Testamento nunquam prohibita fuerit, nec repugnet naturæ juri, saltem quoad finem primarium matrimonij, etsi quibusdam secundarijs non concordet. Unde illud *Joannis 8. Nos ex fornicatione nati non sumus*, non indicat connubium *Agaris*, sed fornicationem mentis per *Idololatriam*, teste *sancto Augustino*, & verbum *concubina* nil denotat nisi uxorem non primariam, seu cum pactis dotalibus, & solemnitate ductam &c. Videantur *Coll. Hist. P. 1. Q. 7. f. 188. Natalis Alexander Tom. 1. Hist. Ecclesiast. Dissertatione 5. f. m. 74.*

** Consentit Angelicus ob recentem creationis memoriam, & confirmat ex illo *Sapient. 4. ubi dicuntur idola non fuisse ab initio &c.* Ita contra *Torniellum*, *Majmonidem*, *Tertullianum*, *Cornelium à Lapide* in c. 14. vers. 13. *Sapient. & alios.*

(c) Exodi 20. 5.

(d) C. 18. 2.

(e) L. 2. disputat. 2. c. f. m. 127.

(f) Tom. 1. Hist. Ecclesiast. f. m. 125.

quoque
est post
diluvi-
um.

Acceden-
te tamen
speciale
pacto
cum A-
bramo
per sig-
num cir-
cumcisi-
onis.

Noëmi
progenies
ex Semo
pietatem
profemi-
navit per
Abra-
mi poste-
ros.

Contra
ejusdem
ex Chamo
prognata
proles
propaga-
vit im-
pietatem
per Nem-
rodum &
alios.

Morum
corrupte-
lam au-
xit uni-
versalis
Idolola-
tria con-
tagio Au-
thore
Nemro-
do.

R. I. Antediluviano statui utcum-
que consona, nisi quod Idolomania cri-
men sacrilegum flagitijs cæteris ulti-
mum adjeceris pondus.

Naturæ leges ipsa hominis, à dilu-
vio servati, conditio novo Orbi ser-
vavit; morum normam, cultumque
Religionis ex antediluviano statu per
traditionem propagavit ad posteros,
nisi quod Deus, per speciale pactum
cum Abrahamo, signum exterius fidei
in Messiam venturum, hætenus inde-
terminatum, circumcisionis solem-
niori ritu, determinavit.

R. II. Sicut ante, ita & post dilu-
vium, progenies gemina benedictio-
nem, & maledictionem profeminavit
in Posteros. Semi soboles, à Noëmo
benedicta, inhæsit pressius naturæ le-
gibus, cultuique veri Numinis. Hanc
sapientiam exemplis magis, quam scrip-
tis regulis, per institutionem dome-
sticam derivavit in suos, sic ut popu-
lum Dei constitueret, qui ab Hebero,
Hebraorum vocabulo, à cæteris se dif-
crevit. Inde processere Abraham,
cæterique Patriarchæ, pietate inclyti,
qui legem Naturæ in statu integro
conservarant.

Contra Chami progenies, à Noëmo
maledicta, degeneravit à legum natu-
ralium semita, & per illuviem scele-
rum, propagatam in suos, rationis lu-
men pene extinxit. Hac ex contagio-
sa stirpe pullulavit ambitio ædifican-
tium turrim Babel, ut celebrarent
nomen suum, antequam dividerentur
in universas terras; (a) progermina-
vit tyrannis in Nemrodo; idolomania
in Nino; infanda luxuria in Sodo-
mitis: inde bella, clades &c.

R. III. Præ cæteris vitijs Idololatriæ
scelus totum pene corruptit Orbem.
Idololatriæ origo à sancto Ambrosio,
Hieronymo, Cyrillo, Eusebio, & alijs
communiter adscribitur Nemrodo, seu
Belo, Viro superbo, & arroganti, ut
habet sanctus Cyrillus, qui, teste Hu-
gone à sancto Victore, homines induxit,

ut ignem, seu solem colerent, quasi
Deum, quem errorem Chaldei postea
secuti sunt. * Idololatriam in statuis,
publicam & universalem, adscribunt
Nino, qui primus ad Beli Patris idu-
lum auctoritate publica statuerit reo-
rum asylon. Occasionem inductæ Idu-
latriæ adstruit Pater Kicherus lingua-
rum diversitatem, & mores, qui apud
diversas Gentes vigeant: sub unius,
inquit, linguæ elogio viguit una quo-
que religio, quantum Chami progenies,
jam à vera disciplina degener, permis-
sit. At sicut linguarum confusione di-
visis, ita primæ religionis obli-
vis, dum quisque ex Gentium Ducibus eam sibi
religionem finxit, que sibi maxime
congrua videbatur, in innumeros er-
rores de Deo, Mundo, Syderibus, He-
roibus &c. prolapsi sunt &c. qualem
prævaricationem Hebrai tribuunt Ne-
potibus Chami, Misraim videlicet,
Chuso, Phut, & Canaano, qui, per
Asiam & Africam diffusi in novas
colonias, novos Deos, & ridicula dog-
mata pepererunt v. g. Adamum è Lu-
na prodisse &c. Ita ille. (b)

Causas verò Idololatriæ varias af-
signat Salomon. (c) Prima superva-
cuitas, seu vanissima ambitio, dicitur:
unde sanctus Athanasius: hominum
ambitione idololatria in Mun-
dum inducta est. 2. Furiosus amor in
defunctos: acerbo luctu dolens Pater
sibi rapti filij fecit imaginem &c.
** Idem fecit amor filiorum in Paren-
tes, subditorum in Reges. 3. Nimius
amor, & adulatio constituit inter ser-
vos suos sacra & sacrificia; Tyrannorum
imperio colebantur figmenta, & hos,
quos in palam homines honorare non
poterant, propter hoc, quod longè ab-
essent, è longinquo figura eorum allu-
ta, evidentem imaginem Regis, quem
honorare volebant, fecerunt, ut illum,
qui aberat, tanquam presentem cole-
rent sua sollicitudine. 4. Fabrica ima-
ginum, ac statuarum: provexit au-
tem ad horum culturam, & hos, qui
igno-

Occasio-
nem dan-
te lin-
guarum
divisione.
Multi-
plici cau-
sâ ean-
dem pro-
moverent.

(a) Gen. 11. Toftatum, qui ait Q. 8. in hunc locum, ipsos non peccasse, erroris
coarguit Dei judicium, & animadversio, dicente sancto Augustino L. 16. de Ci-
vit. Dei c. 4. erigebat Nemrod cum suis populis turrim contra Dominum, qua est im-
pia significata superbia. Videatur Natalis Alexander Tom. 1. Hist. Ecclesiast. dif-
fert. 5. f. m. 151.

* Inde sanctus Epiphanius, & Suidas ex Philone, docent, idololatriam in cultu pi-
cturarum coepisse à Sarug, qui avus fuit Thare, & septimus à Noë; Thare ve-
rò ex luto, arte figulari, fecisse statuam Arani filij: sed hæc probabilius falsa sunt.

(b) L. 3. c. 2. & 3. de Turri Babel.

(c) Sap. 14.

** Juxta Hieronymum Prædum hic pater fuit Symphanes Ægyptius; juxta S. Epipha-
nium fuit Sarug, vel Thare, respectu filij Aran.

ignorabant, artificis eximia diligentia &c. in facta fuere idola, ut Parentum, filiorum, Regum, inventorum artium, Heroum, beneficorum, aut amicorum memoriam servarent. 5. Ignorantia Dei, & fraus dæmonum, ut loquitur Angelicus: (a) inde Sapiens: *Hac fuit vita humana deceptio, quoniam aut affectui, aut Regibus deservientes homines incommunicabile nomen lapidibus, & lignis imposuerunt.* Breviter noster Cornelius: Idolum ergo finxit defunctorum amor, & ambitio; provexit adulatio, & metus Principum; firmavit fraus dæmonum, splendor Idolorum, tot sæculorum error, & usus: (b) interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error, tanquam lex, custoditus est, ut habet Sapiens. * Accesserunt Poëtæ, Cicero Authore, qui compositis ad voluptatem carminibus, in Cælum sustulerunt quosvis, sicut fecerunt apud Reges, etiam malos, qui panegyricis mendaciis adulabantur. Immo, ut rectè habet sanctus Athanasius, (c) accessit desiderium eorum, qui scelus apotheoſi donatum vellent, propudiosius id patrare ut possent: unde illud adolescentis apud Comicum: *quod Jupiter fecit, ego non faciam?*

Solâ prope Semi familiâ verum Numinis cultum conservante.

R. IV. In familia Semi, etsi comorante inter Idololatrias Chaldaeos, servatum probabilius semper fuisse Dei unius, & veri cultum, dicente S. Augustino: (d) *una Thare domus erat, in qua unius Dei veri cultus, solâque Hebraea lingua remanserat &c.* Ratio petitur ex testimonio Achioris: (e) *Populus iste ex progenie Chaldaorum est: hic primùm in Mesopotamia habitavit, quia noluerunt sequi Deos Patrum suorum, qui erant in Chaldaea: unum Deum Cali coluerunt &c.* Nec obstat illud Josue: (f) *trans fluvium habitaverunt Patres vestri ab initio; Thare Pater Abraham & Nachor (puta Nachoris) servieruntque Dijs alienis. Nam li: servierunt &c.* probabilius appellat supra Patres, quorum

plures à Chaldaeis seducti; non supra Thare, Patrem Abrahæ boni, & Nachoris in Mesopotamia seducti. Proinde, uti rectè concludit S. Augustinus: *sicut per aquarum diluvium una Domus Noë remanserat ad reparandum Genus humanum; sic in diluvio multarum superstitionum, per universum Mundum, una remanserat domus Thara, in qua custodita est plantatio Civitatis Dei.*

§. II.

De Noachidarum præceptis.

§. 2.

Quæritur II. Quid sentiendum de Noachidarum præceptis, quæis secundum Noachidam disciplinam Hebraorum jus naturalium, & Gentium coluisse perhibentur præcepta, à Rabinis?

R. I. Noachidas vocant Hebraei Gentes omnes, ab Hebræa distinctas: præcepta Noachidarum appellant juris naturalis præscripta, cunctis Gentibus observanda. Hanc disciplinam, sæculo elapso, ex Hebraorum documentis ** collegit Joannes Seldenus, famosus da. Anglia Jctus, & ob doctrinæ copiam appellatus Magnus Dictator doctrinæ Nationis Anglicana, cujus in lucubrationibus irrestrictam heterodoxiam sat indicat lemma, singulis ab ipso paginis præfixum: *super omnia libertas.* *** Librum, à Seldeno inscriptum, de jure naturali, & Gentium juxta disciplinam Hebraorum, quia digressionibus spissiore, in epitomen coëgit Joannes Franciscus Buddeus.

R. II. Hanc disciplinam Seldenus Seldenus revocat ad septem præcepta negativa ex disciplina Hebraorum: 1. De cultu extraneo, quo vetatur idololatria, & quodvis superstitionis, & sacrilegij genus. 2. De maledictione Nominis sanctissimi, quo interdicitur omnis blasphemia, execratio, seu profanatio Divini nominis. 3. De effusione sanguinis, qua prohibetur homicidium omne. 4. De revelatione turpitudinum, quo excluditur omnis concubitus illicitus. **** 5. De furto & rapina. 6. De judicijs, seu

(a) 2. 2. Q. 94.

(b) In c. 14. Sap.

* Cicero de natura Deorum: *suscipit vita hominum, consuetudineque communis, ut beneficijs excellentes viros in Cælum favore, ac voluntate colleret: hinc Hercules, Castor &c.*

(c) Orat. contra Idola.

(d) L. 16. de Civit. Dei c. 12.

(e) Judith. 5.

(f) 24. v. 2.

** Hæc recensentur in Beresith Rabba Parasch 34. à Majmonide in Halach Melachin c. 4. à Jehuda Ben Samuel in Sopher Cozri parte 3. & alijs Hebraorum Magistris.

*** περί παντός τὴν ἐλευθερίαν

**** Quo reducebant Hebraei concubitum cum Matre, noverca, uxore aliena, forore uterina, masculo, bestia

seu regimine forensi, ac obediensia civili. 7. De membro animalis viventis non comedendo, quo vetatur efus sanguinis.

Ad quem adstrictos fuisse ait, ab Hebraeis etiam profelitos domicilij. §. III. Prima duo præcepta monstrant officia hominis erga Deum; quatuor reliqua officia hominis erga alios, & hæc sex præcepta, ab ipsa natura dictata, & à Creatore Deo, velus legem primordiale, omnibus imperata, affirmant. Septimum revocant ad tempus Noachi, quod non solis Hebrais, sed omnibus impositum afferunt Genesio nono: *carnem cum sanguine non comedetis*. Ad horum capitum professionem à Judæis adigebantur Profeliti domicilij, seu illi, qui ex Gentibus ad incolatum, seu pacem in territorijs *Israëlitica* ditionis fruendam, admittebantur citra *Judæismi* professionem. Contra profeliti *justitia*, seu illi, qui circumcisione erant initiati, & ad *hebraicum* Populum aggregati, non modò ad hæc, sed & ad *Mosaicam* legem, ritusque *Judæicos* tenebantur.

Ex his septenis deducta alia Natura capita, minus principalia, Profelitis libera. §. IV. His principalioribus præceptis plura alia, minus illustria, naturæ capita adungebant *Hebraei*, (a) neque numero satis certa, neque eorum sententijs sat definita. Hæc sunt in duplici specie: una eorum, quæ ex præceptis primarijs fluunt, uti ex præcepto negativo *de revelatione turpitudinum* jura propagationis humanæ, & contractus matrimonialis; *ex interdito furti* jura dominij, obligationis, atque promissionis circa illa versantis; item pænarum modus in judicijs, quæ *appendices* primariorum vocant *Talmudici*, ex jure Gentium vel *hebræo* superveniente, non rarò derivatas. Altera species eorum est, quæ quidem indita omnibus ab Authore naturæ, uti parentum honor &c. ad quorum tamen observationem profelitos Domicilij non adigebant civili pænâ *Hebraei*, sed suasionem solummodò urgebant.

Sed hæc juris na-

§. V. Hæc disciplina juris natura-

lis, à *Seldeno* hausta ex *Hebraicis* fontibus, est imperfecta, incerta, & manca, curiosiati magis, quàm usui accommodata. Ratio est 1. Quia, ut rectè notat *Puffendorffius*, (b) non continet principium omnibus certum, ex quo Naturæ præcepta vel evidenter fluant, vel saltem demonstrativè deduci queant. Fundamenti locò ponuntur septem præcepta, quæ nixâ *Noachidarum* autoritate, hæc verò *Hebræorum* traditione, quæ si sufficeret ad persuadendos Populos omnes, *Seldenus* ea meliùs forsàn ex *Jobi* commentarijs derivasset. * Ratio est 2. Quia nil continet nisi sensa *Hebræorum*, ** neque demonstrat esse rationi rectæ conformia; immò non agit nisi de profelitis domicilij, qui hisce præceptis, ex *Hebræorum* mente, obligabantur. Ratio est 3. Quia septimum præceptum non pertinuisse ullatenus ad Gentes, colligitur ex illo *Deuteronomij*: (c) *Quidquid morticinum est, ne vescamini ex eo. Peregrino, qui intra portas tuas est, da, ut comedat, aut vende ei, quia tu Populus sanctus Dei tui es*. Accedit, quòd duo præcepta prima contineant cultum Dei solummodò negativum, et si ex primis natura principijs sit certum, Deum positivo cultu esse colendum, atque amandum.

§ III.

De Noachidarum politica, & lingua.

§. 3.

Queritur III. Qua studia Noachidarum in terra Sennaar, & quot lingua, quæ in se divisis, & ipsi tandem à se divisi? *Studia Noachidarum in terra Sennaar.*

§. I. Verosimile est, juxta *Kircherum*, (d) totam multitudinem illam à *Noë*, tanquam Capite, gubernatam, institutam ab illo vivendi quamdam rationem politicam, & ut magis prodesset multiplicandis, ac inhabitatis terrarum Orbem, leges politicas dictasse, œconomicam edocuisse, uti &

(a) De quibus *Seldenus* fusè L. 7. c. 2.

(b) De origine juris naturalis c. 1. f. m. 169.

* De cultu extraneo c. 31. si vidi solem &c. quæ est iniquitas maxima & negatio contra Deum altissimum. 2. De blasphemia c. 1. 5. Ne fortè peccaverint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. 3. De homicidio c. 31. Si gavisus sum ad ruinam ejus, qui me oderat &c. 4. De adulterio l. c. Si deceptum est cor meum super muliere &c. 5. De judicijs c. 27. Cor viduæ consolatus sum, justitiâ indutus sum &c. 6. De furto l. c. vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem spoliaverunt.

** Sæpe erronea: sic *Seldeno* Authore L. 5. c. 6. fornicationem jure naturali licitam putabant.

(c) C. 14. 21.

(d) De turri *Babel* L. 2. Sect. 1. f. m. 26.

& artes alias parandæ calcis, eruendorum, fundendorumque metallorum, auri præsertim, prout ex stupenda turris *Babelica* machina, aliisque prodigiis ætatis illius fabricis, immensisque divitijs probat idem *Kircherus*.

Linguam quod spectat, nulli homini infusa est à natura.
 R. II. Nullam linguam esse homini infusam à natura, probant experimenta *Samitichi*, Regis *Ægyptiorum*, magni *Mogolis Melabdini*, *Maria de Gonzaga*, Reginæ *Polonia*, quæis etiamnum lætentes, educati à mutis, vel enutriti in silvis rediére muti penitus, ac silvestres. Vox *Beg*, quæ *Perfis* panem significat, captarum balatus est potius, quàm vox humana.

Origina-ria hebraea, si spectetur authoritas, si ratio, est incertum.
 R. III. Idioma originarium, *Adamo* infusum, si spectetur *authoritas*, est *hebraum*; si spectetur *ratio*, est incertum. Nam incertum, an prima nomina *Adam*, *Eva*, *Cain*, *Abel* &c. ex etymologia *Moyssis*, an *Adami* proveniant, ut rectè notat *Huetius*, (a)

Amiramus primævam adstruit *Chaldaam*; *Theodoretus* *Syriacam*; * *Kircherus* originariam adstruit *hebraam*, sed *doctrinalem*; *vulgarem*, ab ea derivatam, *Chaldaicam* appellat. Sed *Chaldaicam* omninò ab *hebrao* idiomate esse diversam, colligitur ex Scriptura, ubi *Chaldaei* dicuntur Genus alterius lingua, quam ignorent, neque intelligant *Hebraei*, (b) & in qua instrui debère tres pueri *hebraei* jussu *Nabuchodonosoris*. *Huetio* Authore lingua *Hebraica* non alia fuit, quàm *Chananaea*, una ex ijs, quæ ortæ sunt ex *Babelica* confusione; *Chananaea* forsàn dicta à Natione; *Hebraea* à transitu *Abraha*, uti non malè contendit *Theodoretus*. Addit *Huetius*: primigeniam linguam vel funditùs interiisse, vel in alias linguas fuisse divisam; vel si perseverarit, quænam sit *Hebraea*, *Chaldaea*, an *Syrica*, an alia, scire omninò non posse. (c)

Confusio facta per oblivionem subitam primævi idiomatis, specibus aliis infusa.
 R. IV. Linguarum confusio contigit, teste *Pererio*, facta in familijs oblivione subita primævi idiomatis, excepta familiâ *Heber*, ex qua *Abraham* fuit, uti aliqui divinant: subin infusæ species cum idiomate novo, uti factum

Adamo novimus, non tam ab Angelis, ut vult *Origenes*, quàm immediatè à Deo: non enim legimus; *descendite, sed descendamus*. Illud fat contestatum, linguas divisas fuisse non secundùm homines, sed secundùm familias, quas secundùm cognationes, & linguas à Noëmo divisas legimus: unde illud; ut non audiat vocem proximi sui unusquisque, unamquamque familiam indicat. Immo est satis certum, quòd Deus in hac confusione tantùm indiderit linguas matrices, ex quibus cæteræ postmodùm profuxère.

R. V. Probabiliùs linguarum numerus definiri haud potest, etsi, ex communi Patrum antiquorum sententia, per confusionem *Babelicam* septuaginta circiter, & paulò plures dicantur prognatæ. Ratio est, quia opinio de septuaginta duabus linguis nititur septuaginta duobus posteris ** filiorum Noë, enumeratis capite decimo Genesis: atqui hoc fundamentum probabiliùs nullum: non enim credibile, *Phalegi* Majores, *Arphaxas*, *Sale*, & *Heber*, fuisse complices in ædificatione turris *Babelica*. Accedit, quòd *Fectan*, ejusdemque filij tredecim, necdum fuerint nati tempore confusionis.

R. VI. Quasdam matrices linguas ex illa divisione superesse, fat certum est: quænam illæ sint, minùs certum. Inter omnes tamen penè convenit, *Hebraam*, *Græcam*, *Latinam*, *Teutonicam*, & *Illyricam* matrices esse, ex illa confusione etiamnum residuas, & quibus linguæ cæteræ sint enatæ. Ex *Hebraica* derivatæ sunt *Chaldaica*, *Arabica*, *Samaritana*, *Æthiopica*, *Syriaca*. Ex *Græca*, *Attica*, *Jonica*, *Æolica*, *Phrygia* &c. Ex *Latina* *Italica*, *Gallica*, *Hispanica*, *Lusitanica*. Ex *Teutonica*, *Belgica*, *Danica*, *Suecica*, *Anglica*, *Scotica*. Ex *Sclavonica*, *Polonica*, *Hungarica*, *Bohemica*, *Moscovitica*, *Tartarica*, *Turcica*, *Bulgarica* &c. Ex his ipsis linguis dialecticis plures aliæ cum tempore enatas esse, fat constat, ut aded idiomatum varietas sicut non satis cognita, ita neque numerus determinari queat. ***

R. VII.

(a) Apud *Natalem Alexandrum* T. 1. hist. Ecclesiast. f. m. 154.

* *Goropius Pecanus* absurdè obrudit *Belgicam* pro primæva.

(b) *Jeremia* 5. vers. 12. *Parall. ult.* 17. & 21. *Isaia* 28. vers. 11. *Baruch* 4. vers. 15.

(c) Videatur *Natalis* & *Kircherus*. l. c.

** Annumeratis ex *græco* codice *Elisa* & *Cainano*.

*** Sic protestanticus *Myllerus* ex Patre *Angelo Rocca* hæc verba: *Pater noster* centum linguis diversis edidit. Immo *Paulus Gazius de Ragusa*, centum linguas locutus est, uti legere est in ejus epitaphio, *Roma* posito Anno 1662. *Chamberlanes* id ipsum *Pater noster* jam pridem 150. linguis diversis vulgavit. *Lingua Indica*

Qua ta-
men per
dialec-
tos varias
magis
magisque
corrupta.

¶. VII. Sicut linguæ originariæ per dialectos varias variatæ, ita & hæc amplius fuere corruptæ, ut aded plures vel corruptionem, vel oblivionem omnimodam passæ sint. Ratio est diverfarum Gentium commixtio, Imperiorum mutatio, Regnorum destructio ad usque parvas reliquias, coloniarum introductio &c. & sic de alijs, ut aded *Franciscus de Tramblay* existimet, nullam linguam amplius illi similem, quam ante annos sexcentos locuti sunt nostri Majores. (a)

Germanica diu-
tius pu-
ra, subin
per lati-
nam cor-
rupta, sed
Casaris.
2. Quod Germani,
victi à
Carolo Romanis,
idioma nativum latino cor-
ruperint, id quod de Francis orienta-
libus, seu Gallis, potissimum intelli-
gendum, qui assumpsere latinam lin-
guam provincialem, quam *Ausonius*
latina amulam; alij *Romanam rusti-*
cam appellabant: ex qua subin prodit
delicata nostri sæculi filia, hoc est, lin-
gua *Gallica*. 3. Quod *Germanica*
initio Genti asperæ, quia, Authore
Tacito, *habitanti sub aspero climate*,
accommodata fuisse, dicatur, sic ut
noscitur.

¶. VIII. De lingua *Germanica* memorabile. 1. Quod diutius alijs nativum tenorem conservavit, eò quòd, teste *Tacito*, hæc Natio nulli alteri permixta fuerit ad usque ævum *Julij Magni*, *Maximiliano I.* prioris-que sæculi *subin* corruptior *reddita*, *modis* denud *depravata* noscitur.

sermo stridori barbaro; cantus leonum rugitibus similior fuerit: quòd mitigata sit primò per commercium politius cum *Romanis*; subin per *Carolus Magnum* sit redacta in regulas, tum per *Rudolphum* Cæsarem in Cancellarias inducta, ** mox ab ævo *Maximiliano I.* per scientias exulta, & priore demum sæculo ad omnem elegantiam per societates Eruditorum. *** & per Poëta ætatis nostræ *germanicam* exulta noscatur, ut aded vix causæ quidpiam subesse videatur, cur *P. Bouhour*, & *Petronius* linguam *Germanicam*, saltem hodiernam, appellent *barbaram*, nullo lepore *præditam*, ideoque *Gallis non addiscendam*. 4. Quòd politioem idiomatis nostri formam, etiam nostra ætate denud deturpare, & Eruditorum studia reddere frustranea contentur plures causæ. Præcipua est Nationis *Germanica* vitium, quæ, uti aliarum Gentium vestitus, ac mores; ita & linguas affectat: inde absona exterarum vocum commixtio**** modus loquendi affectatus, ***** ac ampullatus &c. ***** præterquam quòd vernacula dialectis suis minimè careat, nec *politiori* facile sit commiscenda, per quam vernaculâ intelligimus linguam in loquendi, & scribendi methodo

dica tam incertæ, quàm variz sunt; in solis *India* occidentæ *Americanis* Regionibus idiomaticè quingenta numerari, ex Missionarijs nostris colligimus; omnium verò Regionum in *Indijs* linguæ ad mille & septuaginta reduci posse, scribit noster *Pater Kircherus*. De Turri *Babel* L. 3. c. 1. f. m. 132.

(a) In Tract. de linguis Anno 1703. edito.

• Sic *Eginbardo* teste *Carolus Magnus* Grammaticam *Germanicam* confici jussit, ex qua sua carmina *Otfridus Monachus*, teste *Tribemio* in Chron. *Hirsav.* ad A. 882. inde nomina mensium, & ventorum *Carolo* suam debent originem, ut habet *Pfessingerus* T. 1. in *Vitriarium* f. m. 439.

** Anno 1273. in Comitijs *Norimbergensibus*, ubi statutum, ut diplomata, recessus &c. idioma *Teutonico* ederentur; id confirmatum Anno 1512. in Comitijs *Colon.* à *Maximiliano I.*

*** Talis fuit anno 1617. 24. *Augusti* erecta in castro *Hornstein Wismariensi*, die fogenante Frucht, bringende Gesellschaft des Pelenen Ordens *Caspere Trautleben* Moderatore.

**** Ætatis nostræ Author *Germanicus* vocat die eingeschaltete ausländische Glücht. Wörter 2c. Addit exemplum: Monsieur hochgeehrter Patron: Seine hohe meriten / dar-
durch er mich à l' extreme verobligeret / cautieren mit denselben mit disen Zeilen zu
serviren 2c. Meinen jetzigen état concernierend / so ist derselbe / rebus sic stantibus,
entre deux, muß derohalben der balance des verkehrten Glücks mich submittieren / nit
zweiflende / ein bessere esperence werde mich secundieren / basta, & hæc de his. Bey allen
nouvelen passieret weiters nichts memorables, als daß sich realisire das alte Sprüch-
Wort. molto di rumore, poco di lana &c. Del resto, bitte mich in derselben suvenance, und
grace favorabiliter zu conservieren 2c.

***** V. g. mutilando vocales, di/ si/ Uflaufloco die/ sie/ Uflauff; omittendo consonantes:
Smerz / Swerdt / loco Schmerz / Schwerdt; mutando consonantes: Tochter / loco
Zochter; fingendo nomina flüglen / atglen / bandlen 2c.

***** Exemplo ejusdem Authoris: als das hellshimmerende / Glanz, volle Himmels, Aug
die von tieffisten Meers, Glutten hervortrabende / mit der Aurora begleitete / annehmlich
lachende Sonne / in ihrem Feur, Bliß, und Glanz ausgezietten Wagen in das weit
ausgebreite blaue Himmels, Feld mit disen Schritten hereintratte 2c.

thodo usitatam Eruditis, seu speciali studio Germanismi culturam, ac puritatem servantibus.

Illud mysticum, quod Nomen Dei in omnibus linguis sit tetragrammaton, seu quadrilitterum.

¶ IX. Id denique notatu haud indignum, quod nomen *Alissimi* in omnibus linguis, quæ quidem nobis sunt cognitæ, sit tetragrammaton, seu quadrilitterum, forsân us Nationibus cunctis per hoc significantur quatuor in Deo esse Orbi credenda, unitas in essentia, *Trinitas* in personis. Hæc exprimitur Germanicè *Got* / Latinè *Deus*, Græcè *Θεός*, Hebraicè *Jehova*, Syriacè *Ella*, Arabicè *Allo*, Ægyptiacè *Θωτ*, Æthiopicè *Agel*, Abyssinè *Agzi*, Persicè *Syri*, Illyricè *Boog*, Hispanicè *Dios*, Gallicè *Dieu*, Hungaricè *Bogi*, Moscoviticè *Tios*, Bohemicè *Buob*, Belgicè *Goot*, Anglicè *Good*, Scoticè *Goed*, Hibernicè *Dieh*, Saracenicè *Agdi*, Mogicè *Orsy*, Assyricè *Adad*, Copticè *Θεο*, Peruanicè *Zimi*, Indicè *Tura*, Tartaricè *Anot*, Californicè *Soto*, Conganè *Aneb*, Angolanè *Anup*, Mauricè *Alla*, Islandicè *Gudi*, Conodanè *Birib*, Mexicanè *Bola*, Quitenicè *Hoba*, Paraquaricè *Diar*, Chilicè *Hana*, Philippinicè *Mora*, Japonicè *Zaca*, Sumatranicè *Pola*, Narsingicè *Bila*, Melindicè *Abag*, Maldivicè *Obra*, Zastlanicè *Bora*, Ormulicè *alai*, Cyrenicè *Popa*, & sic de alijs.

trans fluvium, in *Mesopotamia* scilicet, ac *Chaldea*: unde, ut supra jam diximus, & lingua *Hebræa* nomen suum sortita est, eò quod nullus, ex *Heberi* posteris, per septem generationes dictus *Hebræus*; sed primus nomen hoc portaverit *Abraham*. Quartus *Semi* filius fuit *Lud*; unde *Lydy*: quintus *Aram*; unde *Syri*: nam *Syria* hebraicè per *Aram* significatur.

¶ III. *Chami* posteritas quatuor filios numeravit. Primus *Chus*, qui lingua hebraicè significat *Æthiopiæ*; unde *Æthiopes*. Secundus *Mesraim*, qui hebraicè sonat *Ægyptum*, in qua hodie civitas *Mesra*; unde *Ægyptij*. Tertius *Phus*; unde populi *Lybia*, & *Maurisania*, id indicante fluvio *Phus*. Quartus *Chanaan*; unde *Chananai*, incolæ terræ sanctæ. *Chus*, inter alios filios, genuit *Nemrod* & *Saba*; unde *Sabai*. *Mesraim*, lex inter filios, habuit *Ludim*; unde *Lydy*. *Chanaan*, inter undecim filios numeravit *Sidonem*; unde *Sidonij*: *Hesauum*; unde *Hesai*; *Jebusauum*, unde *Jebusai* &c. & in his populis impleta *Noëmi* est maledictio, cum per *Semi* Posteris sunt subjugati, & è terra *Chanaan* ejecti.

¶ IV. *Japhethi* progenies septem filijs, veluti totidem ramis genealogicis, constare dicitur. Primus *Gomer*; unde populi *Galatia*. Secundus *Magog*; unde *Messageta*, & *Scythæ*. Tertius *Madai*; unde *Medi*, alique populi vicini. Quartus *Favan*; unde *Fony*, & *Graci*. Quintus *Thubal*; unde *Iberij* trans pontum *Euxinum*, & juxta aliquos *Hispani*. Sextus *Mosochs*; unde *Moscovita*, *Cappadoces*. Septimus *Thiras*; unde *Thracæ*. *Gomer* inter tres filios numeravit *Ascenem*, à quo nonnulli *Alemannos* oriundos putant, quos *Hebrai* adhuc hodie dicunt *Askensin*. Dixi oriundos putant: nam alij aliter loquuntur. Ab *Aventino* statuitur *Tuisco*, qui *Abrami* tempora antecessit, regnavitque in *Europa*; unde *Theutones*. A *Manno* alij derivant *Alemannos*; ab *Ingeruon*, ejus fratre, *Ingevones*; ab *Istervon* *Istavones*; ab *Hermann* *Germanos*; à *Suevo* *Suevos*, & sic de alijs.

S. IV.

§. IV.

De Nationum origine.

Nationum origo incerta.

Quæritur IV. Qua, facta dispersione, Nationum origo inter Noachidas?

Nisi in tribus Authoribus Japhet, Sem, & Cham.

¶ I. *Incerta*, nec nisi Authorum conjecturis plerumque innixa, Illud certum, *Noachidarum* Protoparentem esse *Noëmum*, ejusque tres filios *Japhet*, *Sem*, & *Cham*, Patriarchas primos, quæis Populi & sua nomina, suamque originem debeant. At quomodo horum posteritas in tot nomina, & Nationes divisa sit, ex imaginaria nominum analysi potiùs, quàm fundamentum solido, deduci potest.

Semiposteritas, prima, in dignitate prima, in varias Gentes divisa conjecturaliter per quinque filios.

¶ II. *Semi* posteritas, dignitate prima, constitit in filijs quinque. Primus *Elam*; unde derivant *Elamitas*, è quibus *Persæ*. Secundus *Assur*; unde *Assyrij*. Tertius *Arphaxat*, cujus filius *Sale*, Pater *Heberi*, unde aliqui deducunt *Hebræos*, etsi hæc denominatio probabiliùs derivetur ab ejus pronepote *Abrahamo*; quem venientem in *Chanaan* incolæ appellarunt *Hebreu*, hoc est, Divo *Augustino* interprete, *transfluviasilem*, eò quod transisset *Euphratem*, qui priùs habitasset

Pars I.

I

§. V.

De Origine Dominiorum.

Quæritur V. Qua origo dominiorum inter Noachidas, seu prima rerum divisio?

¶ I. Terrarum, seu rerum divisio com-

S. V.

Dominiorum origo.

Debetur terrarum divisioni, facta circa annum

1787, effe-
fuit da-
ta circa
annum
1931.

communius adstruitur duplex. Primam, quæ quasi dederat *jus ad rem*, factam ajunt circa ortum *Phalegi*, anno Mundi M DCC LVIII. post dilu-
vium CXXXII, id indicante Scri-
pturâ, (a) quæ *Phalegi* nomen à di-
visione derivat, eò quòd *in diebus suis*
divisa sit terra. Consonat Interpre-
tum sat communis cum *Josepho*, qui
ait *Phalegum* natum, dum *habitationes*
distribuerentur. * Alteram divi-
sionem, quæ dederat *jus in re*, ad tur-
rim *Babelicam* referunt, seu ad annum
Mundi M CM XXXI. Diluvij CCL
XXV. confusione linguarum urgente,
ut factam, jam ante annos CXLIII.
effectui darent, atque exequerentur.

Qualitas
& modus
divisio-
nis est sa-
tis incer-
tus.

¶ II. Qualis fuerit Terrarum divi-
sio, sat obscurum, aliam *Epiphania*,
aliam alijs adstruentibus. ** Idem sen-
tiendum *de modo divisionis*, quam al-
legatus *Epiphanius* non determinatio-
ne *Noëmi*, aut prima occupatione,
sed sortitione factam interpretatur.
Probabiliore calculo *Semo* obtigit *Asia*
ab *Euphrate* ad usque mare *Indicum*:
habitavit primò *Chaldaam*, dein *Æ-*
gyptum. *Chamus* obtinuit *Africam*,
Arabiam, *Syriam*, *Æthiopiã*: ha-
bitavit primò juxta *Euphrasem*. *Fa-*
pheto cessit *Europa*, & pars *Asia*
orientalis, quæ cis *Euphrasem*, à *Tauro*
monte divisa excurrit in *Archipelagus*,
seu mare *Ægeum*: habitavit primò *In-*
sulas Gentium, quas alij nominant
Europam. Hæc tamen divisio non ser-
vata semper, cum multos è *Chami*,
Japhetique posteris venisse in *Asiam*,
& è *Semi* propagine plures in *Euro-*
pam, & *Africam* migrasse, legamus.

Author
primus
Noë; cau-
sa multi-
tudo di-
videnda,
dissensio
evitan-

¶ III. Divisionis, saltem primæ,
Authorem allegant *Noënum*, divino
lumine ad hanc adductum. Causa pri-
maria haud dubiè fuerit multitudo
Noachidarum immensa, quæ circa mo-
limina turris *Babelica*, ex probato

Mathematicorum computo, jam ultra ^{da, cultu-}
4195000. excurrerat. 2. Evitatio jur-^{ra terra}
giorum, atque dissensionum, quæ cir-^{procu-}
ca primam rerum occupationem facile^{rauda.}
emerfissent, potentioribus minùs vali-
dis cuncta facile erepturis. 3. Ipsa terræ
procuranda cultura: nam ubi cuncta
communia, cuncta facile negliguntur;
cessat magnam partem industria in co-
lendis agris, arboribus, procurandis-
que vitæ necessarijs &c.

¶ IV. Absolutè loquendo, *rerum Rerum*
communio, maximè immobilium, *** *commu-*
qualis habita fuit initio, Creatore *nio fuit*
Deo terram, maria, & omnia, quæ *natura*
in eis sunt, *Adamo*, ejusque posteris
subjiciente, *Nature*, saltem *per se* lo-
quendo, *fuit conformior*. Ratio est,
quia *supponit statum natura recta*,
sublativum frigidi illius verbi: *meum*
ac suum &c. è quo pullulant innume-
ræ lites, jurgia ac bella. **** Unde *Tho-*
masius (b) in statu naturæ integræ
rejecit recessionem à communione, seu
dominiorum distinctionem. 1. Quia
tritum proverbium, *amicorum omnia*
sunt communia: atqui ibi regnasset ami-
cicia maxima. 2. Quia ibi iustia fuisset
aqualitas, opposita statui dominij in-
æquali: certe divites & pauperes fecis-
set dominiorum distinctio. 3. Quia
divisionis nulla adfuisset causa: sponte
proferebat omnia tellus; labor non
erat inter molestias; natura paucis
contenta, nulla lis, nulla invidia. Hoc
tamen non obstante, semper *licita*, im-
mò, *multiplicato Genere humano*, jux-
ta dicta superius, fuisset *probabilius* eti-
am facta divisio *in statu quoque natu-*
ra integra. 1. Quia *probabilius* fuisset
factus *status*, etiam *civilis*, ex ratio-
nibus ibi allatis. 2. Quia non obfuis-
set perfectæ amicitie, immò profuisset,
cum non omnes in naturæ dotibus fuif-
sent æquales. 3. Quia non induxisset
paupertatem, sed perfectiorem suffi-
cien-

(a) Genes. 10. vers. 25.

* Et si *Sanctus Hieronymus* & *Genebrardus* hæc, ab Hebero Patre dicta, *propheticè* in-
terpretentur, cum *Rabbi* *Josedicente*: *Heber fuit Propheta Magnus, quoniam affla-*
tu Spiritus Sancti filium suum nominavit Phaleg, à futura videlicet divisione in sine
vita ejus.

** Apud Patrem *Kircherum* in *Turri Babel* L. 1. f. m. 16. item in *arca Noë* L. 3. de di-
visione Gentium.

*** Nam greges ovium *Abelis*, utique ei fuere propriæ, uti & alia labore proprio com-
parata &c. Sic & alia v. g. fructus arborum, & agrorum; animalia item fera,
& mansueta, etsi quilibet ijs frui licitè posset, utpote communia, erant tamen
propria primò occupantis, & sic de alijs, eo modo, quòd hodie sunt bona *derelicta*,
ut rectè advertit *Lugo* de *Justit. disp. 6. sect. 1.*

**** Ejusmodi statum repræsentavit primitiva Ecclesia, & etiamnum repræsentant
Communitates religiosæ teste *Grosio* de J. B. & f. L. 2. c. 2. §. 1. quem hac ex parte,
malignitate latè protestantica, carpunt *Kemnitij*, *Osiandri*, *Henniges*, & alij.

(b) In *Jurisp. Div. L. 2. c. 10. n. 71.*

scientiam, non invidiam vel lites, quas ejusmodi subordinatio efficacius exclusisset. Unde errat *Thomasius*, cum scribit: valde errant, qui distinctionem in statu integro, propter ejus perfectionem, quærunt: quia, ut omnis ordo re-
ta rationi consentaneus, ita pulcherrimus ordo possidendi res illi statui quam maxime profuisset. Quasi verò perfectior sit hodie Ecclesiæ status, in quo diu, propter cessationem *charitatis*, cessavit communio, præ altero, qui erat in primitiva Ecclesia: & fortè ibi etiam fuissent Reges, Electores, Comites, Barones, Doctores, Licentiati, Magistri, Baccalarij? quia & horum est pulcher ordo. Ita ille. Sed hæc vana sunt. Nam sicut præsens Ecclesiæ status, cessante charitate, vel potius incremente Fidelium numero, non est quidem perfectior in se, sed tamen magis necessarius, & utilis &c. etsi manente charitate potuisset, immò multiplicato Fidelium numero probabilius fuisset quædam rerum divisio, sed demptis imperfectionibus præsentis status: ita à pari respectu status integri. Cæterum ordo per Reges, Principes, Doctores &c. est ordo, supponens statum naturæ corrupta, adeoq; non comparandus est cum illo ordine civili, quem in statu naturæ integræ induxisset abundantia perfectionis.

minum multiplicatione, præsertim in statu naturæ lapsæ, natura divisionem rerum exigit, ut necessarium medium naturalis, alijs est juris Gentium. ad conservandam felicitatem Generis humani, qua sine divisione terra non coleretur, nec evitarentur rixæ, atque dissensiones. Juxta alios est juris Gentium: quia naturæ jure cuncta communia, & licet natura humana exigat conservandam tranquillitatem, non tamen exigit per se, conservandam hoc determinatè medio divisionis, sed per quodcumque, determinandum consensu Gentium, quo evitata fuissent jurgia &c. Juxta alios denique originaria acquisitio habebatur per occupationem; sed ubi discedere mortalibus placuit à primæva communione, habebatur per divisionem, sic ut de rebus in medio positis, prævio Gentium pacto, saltem præsumpto, sua cuivis assignata sit portio auctoritate *Adami*, vel *Noachi*; vel mutuo consensu, uti respectu *Lothi* ac *Abrahami* &c. Sed de his infra * expressius mentem nostram declarabimus.

§. VI.

§. VI.

De origine Imperiorum.

Quæritur VI. Quid sentiendum de origine Imperiorum?

¶ I. Erronea est opinio *Donatistarum*, *Anabaptistarum*, & etiam *Lutheri* varijs in locis, * quæ vel omne imperium tolli, maxime inter *Christianos*; vel id non nisi à Deo irato procedere, adeoque tutâ conscientia neminem posse gerere Magistratum, affirmat. Ratio est: quia hæc doctrina, *Besoldo* teste, confundit omnia, Republicæ est perniciosa, fovet seditiones, & inducit anarchiam exemplo *Jude Galilai*, tot cladum Authoris, qui & ipse asseruit, solum Deum & esse, & dici debere Dominum.

¶ II. Falsa etiam est sententia *Bo-* *Non de-*
dini afferentis, *Regna omnia vi tyran-* *betur per*
nica coaluisse. (a) Patet experientia, *se, & ab-*
 qua scimus, plura Regna, Populorum *straben-*
 consensu erecta, uti *Israeliticum*: con- *do ab ac-*
 quisitio- *quisitio-*
 nis modo, *nis modo,*
 vi, & ty- *vi, & ty-*
 rannidi.

Supposito tamen statu naturæ lapsæ, & multisitudine hominum, ad rationis rectæ dictamina adstringi nolentium, licita, * justa, congrua, melior, & ut aliqui volunt, à Deo inspirata Noëmo fuit hæc rerum divisio, qua acquirerentur dominia particularia cum aliorum exclusione. Unde cum *Clemens I.* summus Pontifex ait: (a) per iniquitatem factam esse inter mortales divisionem, loquitur de causa divisionis, qua multi multa sibi inique appropriarunt, ortis inde rixis; non de ipsa divisione, facta ex hisce causis. Hinc sicut mali mores facere solent bonas leges, ita natura depravata fecit justam, & meliorem rerum divisionem.

Hinc rerum di-

¶ VI. Rerum divisio juxta quosdam juris est naturalis: quia supposita ho-

* Non enim jus naturale præcipiebat, ut hæc bonorum communio semper observaretur: sed eam tamdiu permittebat, donec ex justis causis res seu per occupationem primam, seu alio modo particularibus Dominis attribuerentur. *Bæclerus* negat in statu innocentiz debuisse, vel etiam potuisse esse rerum communionem propter ordinem pulcherrimum possidendi res &c. Sed rectè refutatur à *Puffendorffio* L. 4. de J. N. & G. c. 4. §. 13.

(a) C. dilectissimis. 12. Q. 1.

** P. II. Tit. 2. Instru. 1.

*** Maximè in L. de bello rustico, & alijs, fusè à nobis allegatis P. IV. Coll. Hist. Q. 13. f. 426.

(b) L. 1. de Republica: c. 6.

stisue nobis Regem &c. (a) Hinc etſi Imperiorum principium, quod ſtatuunt in *Nemrodo*, Monarcha tyrannico, transmittatur eſſe malum, * id reſpectu Imperij eſt merè *per accidens*, nec ſtatus Monarchicus malus, ſed acquirendi *modus*; cùm aliud ſit poteſtas, aliud abusus poteſtatis. Unde illud *Oſea*: *ipſi Reges conſtituunt abſque me, Principesque aſſumunt me inſcio*: (b) pertinet ad ſolos Reges *Israëliticos*, Deo rebelles, ac impios, non *ob poſſeſſionem*, ſed *ob acquisitionem*, & *uſurpationem poteſtatis*: & licet tyrannis non ſit à Deo, *prout eſt malum culpa*, eſt tamen à Deo, *prout eſt malum pena*, juxta illud ejuſdem *Oſea*: (c) *Dei tibi Regem in furore meo*: ſic contra *Feroboamum* non permiſſus pugna-
re *Roboam*, teſtante Propheta: à Deo *factum fuiſſe hoc Verbum*.

Eorum
initia ab
antedilu-
vianis
tempori-
bus pe-
tenda.

§. III. Regnorum prima initia jam antediluvianis temporibus debentur, rectè dicente *Griphandro*, (d) etiam ante lapſum *Adami* futurum fuiſſe quamdam politiam non quidem *dominandi libidine*, ſed *quodam officio dirigendi*. *Adamum* paternum quoddam imperium exercuiſſe in filios, & nepotes, atque poſt eum *Majores* in ſuas familias, conſtat. Certè *Cainus* jam tunc urbem *Henochiam* condidit, non ut *Plato* cenſet, (e) quò ſe adverſus feras ſecurum redderet: ſed quòd homines vivere in ſocietate, rerumque communionem habere, docuit, uti ex *Ariſtotele* refert *Pererius*. Immo & filij Dei, *Onckelio* Interprete, filij Principum, & Magnatum dicti ſunt.

Eſt per-
fectior
ſpecies
primò
poſt dilu-
vium in-
valuerit,
in qua-
tuor pra-
cipue Mo-
narchijs.

§. IV. Regnorum perfectiorem ſpeciem, de qua conſtet, puta *Monarchicam*, non niſi poſt diluvium apparuiſſe, compertum eſt. Nam etſi Regnum univerſale nunquam extiterit, per Dei tamen providentiam ſemper viguit magnum quoddam in Orbe Regnum, quod ſi minùs potentia, celebritate ſaltem, ac fama, antecelluit cæteris, quale novimus primum *Aſſyricum*, deinde *Perſicum*, *Græcum*, & *Romanum*, quod hodie *Romano-Germanicum*.

§. V. Imperia *juris Gentium* eſſe dicunt, quia toti humano Generi communia, & ex ipſis rerum naturis, primæque eorum conſtitutione oriunda. Unde *Philofophus*: *nil eſſe tam aptum ad jus & conditionem natura, quam imperium*: (f) adèd ut *Cicerone* teſte: (g) *sine illo nec domus ulla, nec civitas, nec Genus hominum, nec Mundus ſtare poſſet*. Profectò, uti rectè animadvertit Pater *Molina*, etſi in novo Orbe, quem vocant, detecti occidentales Populi nil ferè nobis cum commune habeant, quamdam tamen *Reipublicæ* formam ſervare comperti ſunt; ſic in *America* ſaltem *Duces* habent, ac *Capitaneos*; *Mexicani* Reges ſtatuuntur electione; *Peruani* etiam ſucceſſione, uti ex *hitorijs* eſt compertum.

Quæſitur II. *Quis fuerit primus in Orbe Monarcha?*

Reſpondet I. *Petrus Gregorius Toſolanus*, (h) *Adamum* fuiſſe primum, utpote à Deo conſtitutum, ut *praefectus piſcibus maris, volatilibus Cali, & univerſis animantibus ſuper terram*. (i) Sed hoc imperium in creaturas *irracionales*, non verò *homines* fuit, adeoque non dicendum niſi imperij veri *aliquale praludium*. Adde, quòd *Adami* imperium in cæteros homines *paternum* ſolummodò fuerit, non *Monarchicum*.

Reſpondent alij II. Primum *Monarcham* fuiſſe *Cainum*, quia primus condidit urbem *Henochiam*. Quòd ſi *Monarchæ* nomen ſumatur *late*, pro qualicunque adminiſtratore *Reipublicæ*, ſeu *Regulo*, quales triginta legimus à *Joſue* debellatos, (k) & ab *Adonibezek* ſub menſam ad colligendas *micæ detruſos*, numero *ſeptuaginta*, (l) facile damus, ejuſmodi parvulum *Monarcham* fuiſſe *Cainum*. Sed ſi nomen *Monarch* accipiatur *ſtriſtè*, pro *Capite ſummo Monarchæ*, qualem *quaduplicem* memorat *Scriptura*, id meritò negamus.

Reſpondent III. Alij, aſſignando *Nemrodum*, alij *Ninum*, alij *Nabuchodonoforem*. Sed ſi *Monarchiæ* primæ ortus ſumatur *ſimpliciter*, primus in Orbe *Monar-*

Suntque
juris Gen-
tium.

Primus
Monar-
cha.

Non Cai-
nus.

Sed Nem-
rodus, ſeu
Nabu-
chodonofor.

(a) 1. Reg. 8. 5.

* Nam ſunt, qui *Nemrodum* negant fuiſſe Tyrannum, ſed aſſerunt Venatorem, qui graſſatores, aliòsque facinoroſos repreſſerit per ſuos, & in humani commercij commodum ſubjugarit.

(b) C. 8. v. 4.

(c) C. 13. v. 11.

(d) Diſputatione politica 3.

(e) In *Protogora*.

(f) L. 1. Polit. c. 3.

(g) De leg. in prin.

(h) L. 19. de Republica c. 1. ſe&. 2.

(i) Gen. 1.

(k) Judicum 1.

(l) Jud. 1. v. 7.

Monarcha probabilius fuit *Nemrodus*. Patet ex *Genesi*, (a) ubi legimus: fuit autem principium Regni ejus *Babylon*. * Si Monarchiæ ortus intelligatur in sensu limitato, quod ad excellentiæ & dignitatis gradum præfiguratum *Danielis* secundo per caput aureum, primus Monarcha fuit *Nabuchodonosor*, eò quòd ille Rex primus Monarchiæ *Babylonia* appelleretur *Danielis* 2.

justi, quas & *David* in suis psalmis egregie illustravit; *Salomon* quoque varis sapientiæ regulis in suis proverbijis, & *Ecclesiaste* adauxerit; quin & *Propheta*, oraculorum divinorum interpretes, in suis orationibus & explicarint, & inculcarint. Subjungit denique, multos *Hebraorum*, qui præcepta morum incorrupta tradiderint, fuisse *Syracidem*, & Authorem libri *Sapientiæ*. (c)

Instructio V.

INSTRUCTIO V.

De jure natura in statu legis antiquæ.

De cultura juris *Natura*, & *Gentium* in statu Legis scriptæ, seu veteris Testamenti.

S. I. Connexio juris Naturæ cum lege veteri.

§. I. De Connexione juris *Natura* cum Lege veteri.

Quæritur I. Qua ratione jus natura & Gentium ex lege Divina scripta sit confirmatum, magisque perfectum ac illustratum?

Jus natura, est quàm maximè distinctum à jure Divino, & in ordine ad jus Divinum, neque sic confunditur, sed magis firmatur, & illustratur.

¶. I. Jus naturale & Gentium, est quàm maximè distinctum à jure Divino, & in ordine ad jus Divinum, neque sic confunditur, sed magis firmatur, & illustratur.

Ratio prima partis est, quòd jus naturale spectet officia hominis, ut ab omni elevatione, & religione revelata abstracti; jus verò divinum spectet officia hominis, ut elevati per leges divinas ad statum supernaturalem, supponitque religionem revelatam: illud deducitur ex ratione naturali, nititurque principijs, nulli non cognitis, & ad omnium capium attemperatis; hoc habetur ex *Authoritate Dei loquentis*, nec omnibus, sed soli tunc Nationi *Hebraeæ* proprium erat, ac revelatum.

Illustratur tamen, & magis declaratur per jus Divinum.

Ratio secunda partis est, quòd, ipso *Puffendorffio* teste, per legem scriptam & librosque divinos, lex naturalis quàm maximè sit illustrata, sic ut vix ullum caput sit juris naturalis, quòd tactum non sit. (b) Addit *Kemperichius*, *Puffendorffij* enucleator, in legibus scriptis, & per *Moysem* promulgatis, contineri omnes regulas honesti, decori, &

¶. II. Præcepta decalogi præcipue ad officium hominis spectant, & jus naturæ firmant, ac explicant. Si sub die sabbathi intelligatur cultus Dei exterminus in genere, leges sunt naturales si-gum namul, ac Divina positiva: naturales saturali-quidem, quatenus mores dirigunt ad honestatem, cordibusque inscriptæ omnes homines, imperantes, parentes, & sub quacunque Republica viventes obligant. Divina positiva, quatenus digito divino tabulis quoque lapideis insculptæ, Populoque *Israëlitico* per *Moysem* sunt traditæ.

¶. III. Præter has leges naturales *Hebrais* divinas, datæ *Hebrais* sunt aliæ leges divinx positivæ, cum ceremoniales, & judiciales. Illæ spectabant ad ritus pro Testamento veteri præscriptos; istæ ad justitiæ, & Reipublicæ administrationem. Leges divina, quatenus naturales, incommutabiles sunt, & judicia in utroque Testamento in omniumque hominum mentibus permansere, & soli Synagoga permanent; positivæ erant *Hebrais* solummodò propriæ, & cum eorum Republica sublatæ, unà cum Testamento veteri, per mortem *Christi* expirarunt.

¶. IV. Præter leges divinas, cum naturales tum positivæ, in Testamento veteri erant etiam variæ traditiones *Mosaica*, & *Pharisaica*; illæ laudabiles, istæ vituperabiles. Inter illas erant præcipuæ, quòd libri, in *Hebraeo* Canone contenti, verè essent divini; quòd factum esset remedium contra originale, qualecunque tandem fuerit, seu fides Parentum, seu aliquod aliud; quòd sacrificia cruenta essent mortis dominicæ præfigurativa, & sic de aliis, quæ et si non scripta, tamen tradita novimus. Inter *Pharisaicas* traditiones erat variatio

(a) C. 10. vers. 10. A. M. 1931. diluvij 276.

* Inde notæ sunt urbes, à *Nemrodo*, & *Nino* erectæ, ad littora *Tigris* & *Euphratis*: *Babylon*, *Arach*, *Achad*, & *Calna* in terra *Sennaar* Gen. 10. v. 10. *Ninive*, *Ursen*, *Orpha* in *Chaldea* &c. Videatur *Pater Kircherus* de *Turri Babel* L. 2. c. 11. f. m. 96.

(b) De discip. Juris naturæ c. 1. f. m. 168.

(c) In *Puffendorffio* exculeato c. 4. prælim. f. m. 18.

vatio manuum ante & inter comedendum, (a) fuga Publicanorum, (b) superstitiosa observatio Sabbathi, (c) & sic de aliis, (d) quas sæpe reprehensas à Christo Domino legimus.

Unde Religio naturalis, quò ad præcipua capita, quòd ad præcipua capita, per legem seu religionem revelatam est confirmata, sed & explicata, articulisque pluribus extensa, ac illustrata.

R. V. Religio naturalis, quò ad præcipua capita, quòd nempe *fit Deus*; quòd *unus*; quòd *providus*, *puniens malos*, & *præmians bonos*, non modò per legem, seu religionem revelatam est confirmata, (e) sed & explicata, articulisque pluribus extensa, ac illustrata. (f) Myſterium tamen sanctiſſimæ Trinitatis in Testamento veteri nullibi expreſſè, sæpius tamen *obſcurè*, revelatum legimus. (g) Multa tamen fuere revelata *de Christo*. Illud Genesis 3. v. 15. *Inimicitias ponam inter te, & mulierem; & semen tuum, & semen illius: ipsa (in textu Hebraico) ipse conseres caput tuum*: illud, inquam, oraculum est quasi fons, ex quo manarunt omnes Dei promissiones, figuræ, & visiones de *Christi* passione, & morte, adeoque totius Ecclesiæ lapis fuit, *velut angularis*. * In specie revelatum legimus, quòd Messias esset natus ex semine *Abraha*: Gen. 22. v. 18. 2. Quòd ex familia *David* Jerem. 23. v. 5. 3. Quòd ex *Virgine*. *Isaia* 7. v. 14. 4. Quòd in *Bethleem Juda*. *Michea* 5. v. 2. 5. Quòd prædicaturus esset evangelium salutis, & pacis, idque confirmaturus multis prodigiis. *Isaia* 61. v. 1. item 35. v. 4. 6. Quòd infanda passurus. *Isaia* pluribus locis. 7. Quòd descensurus ad inferos, & tertia die resurrecturus. *Psal.* 15. v. 10. 8. Quòd ascensurus ad Cælum. *Psal.* 67. v. 10. 9. Quòd sessurus ad dexteram Dei Patris, *Psal.* 109. v. 1. 10. Quòd missurus Spiritum sanctum. *Isaia* 44. v. 3. *Joël.* 2. v. 38. 11. Quòd iudicatu-

rus vivos, & mortuos. *Psal.* 95. v. 13. & sic de aliis, quæ indicant, *Christum, ut hominem*, in Testamento veteri clare prænuntiatum; *subobscure tamen, ut DEUM*: ut patet ex illo *Psal.* 2. v. 7. *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, ex quo loco probat Apostolus: *Hebr.* 1. v. 4. *Christum* esse majorem Angelis. Item: *Dixit Dominus Domino meo*, *Psal.* 109. v. 1. quem locum ipse *Christus Matth.* 21. v. 44. explicat de sua divinitate. Clarius locutum legimus *Isaia* 35. v. 4. *DEUS ipse veniet & salvabit vos*. Porro in Lege veteri fidem in *Christum*, ut Redemptorem, fuisse necessariam ad salutem, certum est, *Augustino* teste, (h) & primum, qui crediderit in *Christum* fuisse *Adamum*, probat sanctus *Hieronymus*. (i)

§. II.

De juris naturalis conditione apud Gentes in statu Legis scriptæ.

Quæritur II. Quæ inter Gentes illo ævo fuit tam juris naturalis, quam moralis Philosophia conditio?

R. Admodum imperfecta. Ratio est, quòd principia vera circa officia hominis, falsis sophisticisque sic depravavit Sophorum lusca nimis prudentia, vel potius cæcitas oculata, ut ratio *justi, honesti, decorisque* sæpe non nisi in spissis tenebris scintillaret. Id unum apud omnes sana ratio inconcussum reliquerat, officium hominis consistere in operatione ad finem; finem verò esse *imperfectam in principijs honesti, & justis, præcipue in fine seu vera felicitate*.

(a) Matth. 7. & 15.

(b) Matth. 9. Lucæ 7.

(c) Matth. 12. Lucæ 6.

(d) Matth. 9. 15. 23.

(e) Exodi. 3. v. 14. *Ego sum, qui sum*: Deut. 6. v. 4. *Deus unus est*: Sapient. 6. v. 8. *aqualiter est illi cura de omnibus*.(f) Quòd sit *infinite Bonus*. *psal.* 72. 144. *ubique præsens* *psal.* 134. *Immutabilis* *Num.* 23. *Eternus* *psal.* 89. *Omniscius* 1. Reg. 2. *Omnipotens* *gen.* 17.(g) *Gen.* 1. vers. 1. & 26. *Gen.* 3. vers. 22. 11. v. 7. 19. v. 24. *psal.* 66. v. 8.

* Huc pertinet illud, quod Pater *Kircherus* noster refert *Tom.* 1. *Adipi Egypt.* f. 110. missam nempe ad se tabulam, descriptam iisdem characteribus, qui leguntur in saxo quodam posito ad radices montis *Horeb*, ubi lex data *Moyſi* est. Erat scriptura illa plerisque linguarum orientalium peritis nodus, plusquam *Gordius*, quam tamen Pater *Kircherus*, per combinationem triplicis linguæ, *Hebraea* scilicet, *Samaritana*, atque *Syriaca*, sic evoluit cum omnium polyglottorum approbatione & calculo: *Deus Virginem concipere faciet, & ipsa pariet filium*. Oraculum prorsus simile illi *Isaia* 7. v. 14. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium*.

(h) Epist. 89. ad *Hilarium* Q. 3. & L. 1. contra duas epistolas *Pelagianorum* c. 7.(i) L. 3. Coment. ad *Ephesios*.

quid sit agendum, quid fugiendum, ut rectè tradidit Aristoteles. (a) At tota diversitas Antiquorum erat de fine, Ciceroni si fides, quem verum, & ultimum hominis, cum non ritè perspectum haberent in ethnica illa caligine, licèt, tralucente paululùm ratione, campos elysios, seu tartara sibi post facta proponerent, factum est, ut extra veram felicitatem, seu finem aberrantes, ad alios spurios sua præcepta dirigerent, & in officiis hominis, eorumque principiis, ad tam diversa avia dilaberentur.

Quam Stoici statuebant in bonis animi; Epicurei in bonis corporis ac fortuna; Peripatetici in utrisque.

Quæritur I. Quos fines, & qualia principia statuerunt illius ævi Sophistæ?

¶. *Varia*, sic ut, Sancto Augustino teste, (b) Marcus Varro, ea curiosius scrutatus, sectas octoginta octo ultra ducentas enumerarit. * Tres tamen præ cæteris erant famosiores: Epicuræ, ** qui finem seu felicitatem statuerunt in bonis corporis, ac fortuna: unde negarunt providentiam Divinam, & animæ immortalitatem. Alij cum Seneca & Stoicis finem, seu summum bonum, fixerunt in bonis animi: hinc inter alia ajebant, cuius in sua virtute gloriandum; ad se se liberandam à miseris licitam esse occasionem sui; passionibus animi esse vitiosas, omnia regi fato; Deum esse animam Mundi &c. (c) Alij cum Aristotele & Peripateticis finem quærebant in complexo ex corporis, animique bonis: hinc admittebant triplicis Generis bona, externa, quæ parva; corporalia, quæ media; virtutes, quæ magna bona nominabant: sic unum bonum alteri subordinabant, eò quòd bona externa subserviant corpori, corpus animæ, anima operationibus virtutum, & honestatis, ac proin beatitudinem hominis in operationibus virtuosis sitam definiebant, quòd sit operatio virtuosa anima, non carens bonis externis, & corporalibus, sanquam adminiculis, conjuncta honestati, & jucunditati, quæ ex honestate actionis oritur.

Quæritur IV. Quod fuerit systema Veterum circa officium hominis, & ejus principia?

¶. Illud ex Varro refert sanctus Augustinus: (d) ad beatitudinem, seu finem hominis indagandum, teste Varro, posuerunt tria quadam ipsius naturæ ductu cognata capita, quæ homines absque doctrinæ adminiculo (seu virtutis adscitæ, uti ajebant) qua si naturaliter appetere. Hæc inter quatuor capita primum erat Voluptas, qua delectabiliter moventur corporis sensus: alterum erat quies, seu carentia molestia corporalis: tertium utraque simul: quod complexum exprimebant per prima natura, denotantes incolumitatem hominis in corpore & animo, quæ habetur per integritatem membrorum, valetudinem, sensus integros, carentiam doloris in corpore, uti & per ea dona, quæ in hominum ingenijs reperiuntur. Hæc dixerunt esse virtutum semina, quibus, si adulescere homini liceret, quin ab opinionibus pravis, veluti spinis succrescentibus præfocarentur, ipsa hominem ad beatam virtutem perducerent. Verbo: hæc tria, scilicet voluptatem, quietem, & utrumque simul, seu prima natura ita esse in homine dicebant, ut virtus, quam postmodum adjicit doctrina ac institutio, propter hac sit appetenda; aut ista sint appetenda propter virtutem; aut utraque propter se. Inde Varro, ut diximus, tot varias sectas deduxit, quas sanctus Augustinus reduxit ad tres, quæ sunt, cum vel prima naturæ propter virtutem; vel virtus propter prima natura; vel utraque. id est, virtus, & prima Naturæ propter se sunt appetenda.

Denique vitam beatam etiam socialem esse perhibebant hi Sophi, quæ & ceteras amicorum bona propter se diligit, sicuti sua, eisque propter se ipsos hoc vitæ sollicit, quòd sibi, sive in domo sint sicuti conjux, liberi, alique domestici; sive in loco, ubi domus est, sicuti est pagus, oppidum, urbs, ut sunt hi, quos cives dicimus; sive in Orbe toto, ut sunt

(a) 1. Ethicorum.

(b) L. 9. de Civit. Dei c. 7.

* Huc spectant Græci Sapientes, immò & Poætæ, quorum apophthegmata, ad morum doctrinam spectantia, adhuc extant. Huc pertinent moralia instituta Pythagora. Item inter barbaras Gentes Sabij, Chaldaei, Persæ, Indi; cum primis verò Sineses, in quorum scitis verioris quidem sapientiæ vestigia, sed mixta superstitionis, & perversis dogmatibus, tectaque mysticis ac hieroglyphicis involucris, reperire est.

** Quid quid sit de Epicuro, de quo multi malè, non nulli bene; illud certum, ejus sectam apud Veteres malè audisse.

(c) Videatur Cornelius à Lapide ad acta Apostol. c. 17. v. 18.

(d) De Civit. Dei L. 19. c. 1. 2.

sunt Gentes, quas humana societas conjungit. Et hoc erat systema, vel potius chaos Sophorum veterum, dum, circa hominis beatitudinem vagabundi, defecerunt scrutantes scrutatio. (a)

§. III.

Causa moralis Philosophia adeo preposita, apud Gentes.

De disciplina naturalis tantoperè corrupta causa.

Quaritur V. Qua erroris tanti, & tam varia aberrationis causa fuit apud Sophos Gentes?

Erat error in fine seu genere, in bonis vel in malis, in creatis, imperfectis, incertis, caducis, in bonis se increato, perfecto, certo, stabili, ac licitate, dum caducam stabili preferrent.

¶. Quòd errarint in fine, seu vera hominis felicitate, quæ non in bonis creatis, imperfectis, incertis, caducis cum visa labentibus; sed in bono increato, perfecto, certo, stabili, ac licitate, post fata perenni, hoc est, in cognitione & amore, seu fruitione Creatoris consistit, saltem naturali qualicumque, id quod, ipsa natura dictante, omnibus notum est, abstrahendo nempe, an ipsa immortalitas animæ, hujusque ultimi boni fruitio perpetua, ex solo natura lumine, omnibus cognita esse possit, qua de re per decursum uberiùs differemus. Hic nobis sufficit illud Divi Augustini: (b) Dicebat Epicurus: mihi frui carne bonum est. Dicebat Stoicus: mihi frui mea mente, bonum est. Dicebat Apostolus, mihi autem adhaerere Deo, bonum est. Errat Epicurus; fallitur Stoicus. Tunc enim rectè anima vivit, si non secundum carnem, neque secundum se ipsam vivit, sed secundum Deum: sicut enim anima carnis, ita Deus anima visa est.

Hoc est,

Quaritur VI. Quis ex isthoc errore finis profluxit error in naturalis juris principia circa officium hominis?

Dum negligenter finem ultimum fructio- nis divi- na; uti & natura naturali conformem.

¶. Equè multiplex. Cùm enim, ut diximus, creaturæ rationalis finis ultimus, seu felicitas summa, consistat in fruitione Creatoris, saltem naturali; cùm ad hunc finem sit medium unum, cum vita conveniens natura rationali, sequitur, officium hominis in hoc Mundo unicum esse, in actionibus omnibus eò intendere, ut vivat vitam conformem sua natura, seu ut agat ea, quæ naturæ rationali sunt convenientia; vitet verò ea, quæ illi inconvenientia.

Porro principia, in ordine ad ta- Dum ne- lem vitam, sunt dictamina, seu pre- gligerent cepta naturalia, quæ homini exhibet vera Na- lumen intellectus, naturæ ejus indi- tum, circa actiones suas in genere moris dirigendas, per quod discernit inter ea, quæ decent, & dedecent natura- rationalem, judicâtque bonum inter & malum; honestum ac inhonestum; virtutem ac vitium, sic ut illa sit amplectenda, hoc fugiendum. Quòd si penitiùs indages in ista principia, naturæ rationali per se nota, & implantata circa actiones, in genere moris dirigendas, reponit Angelicus, esse præcipuè tria: nempe, ut homo vivat ex honestate. 2. Ut vivat ex ratione. 3. Ut vivat ex justitia, & jure. In quibus principijs observandis situm est officium hominis universale, seu officium officiorum, quamdiu in Mundo est, ut nempe cuncta agat ad normam honesti, rectæ rationis, & justii. His suppositis, per argumentum à contrario, jam ultrò sese denu- dat multiplex Sophorum gentilium error. Unde

¶. II. Errarunt Veteres I. In fundamento seu fine, quòd in subordina- Dum in medijs fi- to ultimum, hoc est, in medio finem starent, statuerent, nempe in creaturis, bonis veluti corporis, & animæ, seu sana mente, fine. vitæque naturæ conformi, quæ creaturam disponere ad felicitatem ultimam, reddere verò plenè beatam non potest. Siquidem satiativa beatitudo animæ rationalis non in hac vita per creaturas, utpote caducas; sed solummodò post vitam in Deo obtineri potest, quam cùm non nisi à longè perspicerent Veteres, & in creaturis, non in Creatore; in ipso homine, non in hominis Conditorum quærerent, dereliquerunt fontem aque viva, fodientes sibi cisternas dissipatas, qua continere non valens aquas. (c)

Errarunt 2. In principijs, quæ non ex recta ratione, sed ex carne & sensibus duxerunt: nam sicut vera principia, ex pia ex ratione, ita falsa fluunt ex carne ac ne, seu in Lipsiana phrasi, (d) ex opibus sensibus, ac sensibus: siquidem recta ratio nil aliud est, quàm verum de rebus humanis judicium; opinio contra judicium fallax, sic ut ex hoc gemino fonte & virtutes & vitia orientur in rebus humanis. Hinc sicut recta ratio suggerit principia vera v. g. vivendum esse ex honestate, ratione, justitia, adeoque

(a) Psal. 63.

(b) Apud Cornelium à Lapide ad Epistolam ad Romanos c. 8. n. 123.

(c) Jeremia I.

(d) De constantia L. I. c. 4. & 5.

que vitandum esse turpe; honestum esse præferendum utili, & jucundo, &c. ita opinio, ac sensus inclinât ad principia, rationalis juris averfiva, v. g. *Vivendum esse ex passione, utile & jucundum honesto præferendum*, & sic de alijs adinatis, in quæ abstractos novimus veteres illos Sophistas potius, quàm Sophos.

tijs publicis, & vitæ quadam; atque morum convenientia, facillè in quasdâ conditiones tacito consensu transire potuerint. Unde forsân non immeritò quandoque vapulat *Grotius* à suis Scholiastis; & *Valentinus Alberti* à *Thomasio*, (a) dum jus naturæ satis demonstrâsse non rarò se autumant, si, rationis locò, unius alteriusve Sophi gentilis testimonium exhibuerint.

§. IV.

§. IV.

De Philosophiæ Gentilis applicatione ad eruendas naturæ leges.

Quæritur VII. An ex Gentilium Sophorum dictis fluat legitimum argumentum pro eruendo, adstruendoque jure Naturæ, sic ut illatio valeat: hic actus pro honesto, vel inhonesto est agnitus à Gentiliis Sophis: ergo est naturæ lege prohibitus, vel præceptus?

R. I. Immediatè non fluit, ut patet: siquidem jus naturæ, ratioque honesti ac inhonesti non tam ex testimonijs Gentilium merè extrinsecis, quàm ex natura actûs, principijsque intrinsecis est determinandum. Fluit tamen mediâtè, tanquam à signo extrinsecò, satis probabili, sic ut sensus sit: hic actus pro honesto, vel inhonesto est agnitus à Gentiliis Sophis, non nisi solo rationis lumine plerumque præditis: ergo indicium est, in ipsa materia subesse rationem honestatis, vel inhonestatis, sic ut à natura prohibitus sit, vel præceptus. Ratio est: quia judicium Sophorum est judicium prudentum: ergo habet fundamentum in rei natura, quod ipsa est ratio conformitatis, vel difformitatis cum Natura.

R. II. Unius, alteriusve pronuntiatum non est indicium, semper sufficiens, inferendæ conformitatis, seu difformitatis naturalis, nisi hæc ex ipsa qualitate actûs satis traluceat. Ratio est: quòd Gentilium Sophi (quæis Oratores, Historicos, atque Poëtas jure accenseas) vel sint *Ægyptij*, *Græci*, vel *Romani*: at *Ægyptij* ab *Hebræis*; *Græci* ab *Ægyptijs*; *Romani* à *Græcis* rudimenta legum traxère, nec *Moyfès* volumina antiquis Sophis fuère incognita, præterquàm, quòd illi Populi, haud longa terrarum intercapedine à se invicem distracti, ex perpetuo commerciorum usu, belli pacisque nego-

R. III. Haud tamen meritò iidem Authores *Grotij* regulam seu repro- bant, seu observationibus suis obsec- rant, qua statuit, (b) argumentum ex testimonijs Gentilium, siquidem sit discretè adhibitum, ad juris naturalis tur probationem (saltem extrinsecam & argumen- mediatam) non esse inutile. Ratio- nem addit, quia, cum multi, diver- sis temporibus ac locis, idem pro certo affirmant, id ad causam universalem referri debet, qua in quæstionibus juris (seu materia morum) alia esse non potest, quàm aut recta illatio, ex natura principijs procedens, aut communis aliquis consensus: illa jus natura indicat; hic Gentium, quorum quidem discrimen non ex ipsis testimonijs, sed ex materia qualitate, desumendum est.

Hinc ejusmodi sensus, atque consensus, etli partialiter forsân innixus cuidam notitiæ ex *Hebræorum* commercio haustæ, principaliter tamen præcipuè fundatus præsumitur in recta illatione, ex natura principijs procedente, qua sine noticiam illam, ut pleraque alia *Gentis Hebrææ* scita, gentiles hi *Sophi* potius inter supersticiosa phantasmata rejecissent. Neque rectè *Thomafius* ad universales causas, absque omni limitatione, refert legem Divinam, (c) cui, tanquam causæ, ejusmodi Gentilium effata suam originem debeant: nam lex Divina, ut à naturali distincta, partialis est causa non Gentilibus, sed solis *Fidelibus* manifestata, ac cognita.

R. IV. Consensus unanims tam Gentilium, quàm *Fidelium*, docto- rum & indoctorum, omni loco & tempore, in materia morum, est argumentum legitimum, ex quo, etuümque honestas, vel inhonestas, Ratio est, quòd aliàs natura foret m- lè constituta in ordine ad suum finem; deficeret in fundamento honestatis, redundarétque imperfectio in Deum, ut

(a) In programmate §. 60. Item L. 1. c. 2. n. 70. Item L. 3. c. 2. n. 12.
 (b) In prolegomenis de J.B. & P. n. 40.
 (c) L. 3. c. 2. n. 16. & 17.

ut Authorem Naturæ, sicuti alibi fusiùs demonstrabimus.

Èd forsan reducas illud Seneca: (a) *apud nos veritatis argumentum est, aliquod omnibus videri: sic Deos esse (quò ad substantiam, seu prædicatum supremi cujusdam Entis, non quò ad numerum) inter alia colligimus, quòd omnibus opinio de Dijs insita est: nec ulla Gens usquam est adedò extra leges, mortisque projecta, ut non aliquos Deos credas. Cùm de animarum aternitate (potiùs immortalitate, prout dicit durationem, quantamcunque demum ultra fata hujus vitæ extensam) differimus, non leve momentum apud nos habet consensus hominum, aut vimentium inferos, aut colentium. Utor hac publica persuasione: neminem invenies, qui non putes & sapientiam bonum, & sapere.* Ita ille.

§. 5.

§. V.

De morum corruptela durante statu legis scriptæ.

Corruptela morum in Testamento veteri

Quæritur VIII. *Qua & quanta fuerit morum in Orbe corruptio illo avo legis scriptæ, seu ante Christum natum?*

Magna etiam in Populo electo ex Gentium assuetudine.

§. I. *Etiam in Populo electo, seu Israëlítico, magna.* Etsi Naturæ leges per scriptam fuerint roboratæ, magis perfectæ, ac sublimatæ; nihilofeciùs Gentium assuetudine pars *Judaica* Nationis potissima, non modò præcepta Divina ac positiva, sed & naturalia pene dedidit. *Patesc* 1. Ex tot Phœtharum testimonijis, querelis, lamentationibus, minis. 2. Ex decem Tribubus, in fædum schisma, ac *Idolomanniam*, per *Roboamum* delapsis. 3. Ex tot pænis captivitatum, ac servitutum; ex sceptro à *Juda* ablato; ex jugo, à *Romanis* imposto. 4. Ex Sacerdotio fædum corrupto; ex ipsa lege, per *Pharisaicas* superstitiones adulterata; ex tota Synagoga, ad repudium sensum se disponente. &c. &c.

Major apud gentiles Sophos, Vita doctrina, utcumque sana,

§. II. *Major adhuc corruptio fuit penes Gentilium Sophos, etsi nonnulli*

natura leges, vitamque ijs conformem, doctrinâ publicâ professi sint.

Declaratur posterius assertum. Negari nequit 1. Fuisse inter illos Sapientes, maximè *Stoicos*, * qui officium hominis erga Deum, proximum, ac sese ipsum, præceptis, rationi quàm maximè congruis, stabiliverint, uti Author est *Tullius*. (b) Profectò non pauci inter prima principia numerabant, *honestatem vel solam, vel maximè propter se expetendam esse*: unde *Stoici omnem*; *Academici præcipuam partem beatitudinis naturalis in virtute collocaverant*. Hi certè etiam in illa *Idolomannia* caligine, quæ universum pene Orbem opleverat, argumentis, æquè multis ac validis, contra sequiores *Sophastros* vindicabant hoc suum proprium officium hominis, quem *ad virtutem & honestatem*, non *ad scelera & turpitudines* natum, & ejus *beatitudinem naturalem in honesta, ad rectæ rationis, & virtutis leges exacta vita* sitam esse; non verbò in sensuum illecebris, & affectionibus, aliisque bonis externis, propugnabant; immò & confutabant eorum errorem, qui utile præferrent *honesto*, & actiones hominis *ex suis commodis, & non ex honestate* metirentur. **

Negari nequit 2. Non paucos ex *Et Natu-* illius ævi Philosophis, solo dictante *ra legibus* rationis lumine, per præcepta & apud apophthegmata, propemodùm *Christiana* quosdam *na*, mores & officia hominis formasse, ac reformasse. Exemplo sit *Seneca*, ob doctrinam non semel *Christiano* cognomine honoratus, qui de beata vita scripsit: (c) *Beatitudo est vita conveniens naturæ suæ, quæ non aliter contingere potest, quàm si primum sana mens est, & in perpetua possessione sanitatis suæ. Summum bonum est animus, despiciens fortuita, virtute latus, cui unum bonum honestas, unum malum turpitudine.* Rectè, si modò hoc bonum ad acquirendum summum & ultimum ordinetur. Exemplo sit *Plato*, ob doctrinæ præstantiam etiam *Divinus* non nullis dictus, qui *Augustino* teste (d) finem homi-

(a) Epist. 117.

* His certè *Gregorius Nazianzenus* in epistola ad *Eudoxium* Rhetorem, in doctrina morum, principem locum adjudicat.

(b) L. 1. & 3. offic. qui & ipse egregium opus hoc *de officijs* ad ductum præcipuè *Stoicorum* conscripsit.

** Inde *Puffendorfius* c. 1. §. 1. de origine *Discip. Juris Nat.* uber quoque fuit proventus Philosophorum moralium, quibus circa mores hominum, ad dictamen sanæ rationis componendos, opera est posita.

(c) C. 1.

(d) De Civitate Dei. L. 8. c. 8.

minis esse docuit secundum virtutem vivere, & ei soli convenire posse, qui notitiam Dei habeat, & imitationem, nec esse aliam ob causam beatum: idemque non dubitat, hoc esse philosophari, amare Deum, cujus natura sit incorporealis: ipsum autem verum, ac summum bonum dixit Deum: unde Philosophum vult amatorem Dei, ut, quoniam Philosophia ad beatam vitam tendit, fruens Deo sit beatus, qui Deum amaverit. Hæc sanctus Augustinus de Platone, cujus Philosophiæ primas tribuit, præsertim in moralibus, eò quod Platonicæ proximè ad fidei Christiana veritatem accedant.*

ut testis est Diogenes Laërtius (b) 1. Periander, inquit hic Author, Cræseâ, propria Matre sua, abusus est. 2. Socrates Alcibiadi in delicijs fuit. 3. Theodorus ait, sapientem publicè absque pudore scortis congressurum. 4. Phadon, captus ab hostibus, infami se quæstui addixit. 5. Stelpo, præter uxorem, Micarete pellice utebatur. 6. Menedemus notatur nimium fuisse familiaris amasio Asclepiadis. 7. Aristippus testatur, Platonem fuisse captum amore Stelle Astrologi, & Dionis: alij Phadrum addunt; alij etiam Alexio. 8. Dion Dorystenites Theodota & Phileta scortis palam congregiebatur: duos itidem adolescentes, Demetrium & Myrleanum Leocharem, turpiter amavit; unde ab Aristone Chio pæderastes est appellatus. 9. Aristoteles Hermia concubinam, ad usque insaniam latreutici cultûs, amasse traditur. 10. Demetrius Phalerus, qui trecentis & sexaginta statuis honoratus est, à Cleone turpia est perpeffus. 11. Aristenes dicebat, Sapientem formosissimis quibusque mulieribus congressurum. 12. Diogenes volebat communes esse mulieres, & filios. 13. Idem dogma in Republica statuebat Zenon. 14. Chrysippus, nec abstinentum matribus, filiabus, ac filijs, censebat. 15. Eudoxus Theomedonti Medico in delicijs fuit. 16. Epicurus, Leontia & Themistia meretricibus; immò & Pythocle adolescente abusus scribitur, & sic de alijs. Ita Cornelius ex Laërtio, etsi unum & alterum non nulli excusent, ***

Depravati tamen animi nebulas quasdam admiscendo.

Declaratur prius assertum. In aprico est 1. Etsi rationis lumen penes veteres illos Philosophos splendore satius visibili scintillârit, hunc tamen ab animi pathematis, veluti totidem nebulis, fuisse haud modicè obfuscatum. Accessit non rarò habitus depravatus, quo rectum iudicium amplius corruptum fuit, sic ut recta ratio circumobscissa, velut scintilla inter vapidos aëris fumos, intermicuerit quidem, sed sua luce haud prævaluerit. ** Inde factum, ut in illos, quos diximus, errores, circa veram beatitudinem, in Deo quærendam, prolapsi sint; immò cum cognoverint Deum, nec tamen ut Deum glorificaverint, teste Apostolo Gentium, (a) obscuratum est insipiens cor eorum, traditæ que sunt in passiones ignominia. Hinc

In Aprico est 2. Quòd non obstante doctrinâ propria, plerique superbissimi, spurcissimi, ac flagitiosissimi,

Neque vitam ac mores ex toto ad illius normam conformando.

R. III.

* Sunt, qui hæc sententia de Deo, ex Hieremia Propheta, Platonem hausisse, existimant.

** Animadvertit hoc ipsum etiam Kemericus protestanticus in Puffendorffio enucleato c. 4. de Hist. J. N. n. 27. f. m. 20. Generatim de omnibus his Sophorum sectis affirmare liceat, eas honesti, decori, & iusti regulas neque exhaustisse, neque distinxisse. Ipse Puffendorffius de orig. Discip. Juris Nat. c. 1. §. 4. f. m. 171. ait, Veterum Philosophorum monumenta non paucas quidem sententias continere ad jus Naturæ illustrandum facientes; ut tamen longè minoris sint, quam expectari ab illis par erat, quibus hæc præcipua esse opera debebat, mores hominum ad legem naturalem formasse &c.

(a) Ad Rom. 1. v. 21.

(b) Apud Cornelium à Lapide in c. ad Rom. v. 26.

*** De Socrate Brietius ad annum 3654. Si vera sunt, qua de Deo moriens dixit, de ejus salute cum aliquot Eruditis dubitare licet: eundem, pæderastias injustè accusatum, damnatumque à populo, fortiter cicutam bibisse scribit. Erasmus scribere ausus est, vix me contineo, quin dicam: Sancte Socrates, ora pro nobis. Emanuel Thesaurus L. 2. Phil. Mor. c. 3. & 5. Epicuro tribuit vitam, eremiticam magis austeram, atque finem non posuisse in voluptate, sed in mortificatione, seu extinctione passionum, ac quiete mentis. Quid quid sit de his, id dicimus, sanctum Bernardum non malè scripsisse de Petro Abailardo Platonizante: dum multum sudat, quomodo Platonem faciat Christianum, se probat ethnicum: Videatur Cornelius noster.

Maxima
denique
corrupte-
la apud
ceteros,
Mundo
suis vi-
rijs pro-
pmodum
demerso.

§. III. Corruptio maxima, prorsusque infanda fuit in cætera Gentium fæce, sic ut, inversis eversisque naturæ legibus per corruptissimos mores, & idolomanniæ contagionem universalem, totus Orbis vitiorum veluti cataclismo fuerit inundatus, dum tandem apparuit Iris illa, ex rore cœlesti deplua, *Christus* scilicet, *Reparator* Orbis.

rari videatur, quod ad regendas in universum hominis actiones, morèsque faciat. Ita ille. Ad *Puffendorffii* mentem scripsit quoque ejus *Enucleator Kemmerichius*: (b) sed nova lux veræ Sapientiæ exorta, suusque juri naturali splendor est restitutus, dum *Christus* servator, doctrinâ & veritate cœlesti, Orbem illustrare cœpit, eandemque Apostolis ulterius explanandam demandavit. Ita illi,

Instructio
VI.

INSTRUCTIO VI.

De ulte-
riore cul-
tura Ju-
ris natu-
ra, &
Gentium
in statu
Testa-
menti
novi.

De ulteriore progressu, majorique perfectione Juris naturalis, ac Gentium, in statu Legis novæ, seu Testamento Gratia.

§. I.

De Legis novæ aptitudine ad disciplinam juris Naturæ.

§. I.
De Lege
novæ ac-
spectu na-
turalis.
Lex e-
vangeli-
ca Natu-
ra legem
& repa-
ravit, &
illustra-
vit.

Quæritur I. Quid lucis, ac perfectionis attulerit Philosophia naturalis, atque moralis Lex Evangelica Christi Salvatoris?

§. I. Splendoris attulit plurimum, sic ut jus naturæ, idololatriæ tenebris propè extinctum, non modo reparavit, sed & ad nativum splendorem evexerit.

Teste Puffendorffio.

Declaratur à *Puffendorffio*. (a) In libris novi Fæderis, inquit, præcepta legis naturalis passim luculentissimè inveniuntur expressa, & quidem, ut illa non solum jubeantur exerceri citra ulium Nationis discrimen, sed & omnibus cum requisitis, qua perfectam actionem absolvunt. Et ut ea omnia ad unum caput, velut ad legem quampiam fundamentalem, possent revocari, ex qua cæteræ perspicua consecutione deducerentur, ipse Salvator noster, eum in finem, dilectionem proposuit, quæ cum nostra Societate (loquamur universalius cum humana vita felicitate) quàm amicissimè conspirat: nempe diliges Deum & proximum sicut te ipsum, sic ut, quod tibi non vis, alteri ne feceris &c. Addit: Isthæc præcepta omnibus modis illustrare conati sunt, qui in libros Divinos edidère commentarios, tantum non infinitos, sic ut in Theologia Christiana nullum præceptum deside-

§. II. Lex Evangelica suo splendore naturalis juris principia sic illustravit, us ea etiam perficiendo in multis correxerit, ac elevarit.

Declaratur. Occurrit multiplex in Evangelio locus, ubi *Christus* Naturalis juris dictamina à *Christianis* distinguit, perficit, ac elevat ad gradum Naturæ altiorem. Sic legimus: (c) *Audistis, quia dictum est, oculo pro oculo, & dentem pro dente? Ego autem dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram.* Rursus: *Audistis, quia dictum est, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum? Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, & benefacite his, qui oderunt vos &c. si salutaveritis fratres vestros tantum, nonne & Ethnici hoc faciunt?* Sic *Apostolus* Gentium: (d) cum *Gentes*, inquit, *que legem non habent naturaliter ea, qua legis sunt, faciunt, ejusmodi legem habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente ipsi conscientia.* Verbo: notum est illud: *Date Cæsari, qua sunt Cæsaris, & qua sunt Dei, Deo: ubi officia hominis, quæ hominis, & quæ Christiani, sat indicantur, & distinguuntur.* Rectè *Buddæus*: (e) *Ea utique Christiana doctrinæ est indoles, ut præter fidem, vitam quoque, ad omnem honestatem compositam, ab hominibus exigat, modo quidem longè excellentiore, quàm ut ad mores Christianos formandos sola sufficiat ratio: at tamen modo tali, quo ex rationis præscriptis honesta neutiquam habeantur pro turpibus, sed & cæteræ virtutes, propriæ Christianis, uti & illæ, quæ omnibus communes sunt, commendantur, Servatore ipso*

(a) De discipl. Juris Natur. c. 1. n. 2. f. m. 169.

(b) In *Puffendorffio* enucleato c. 4. n. 30. f. m. 21.

(c) Matth. 5. v. 38.

(d) Ad Romanos. 2. v. 14.

(e) In Hist. Juris Nat. f. m. 13.

ipso subinde ad rationis dictamen provocante.

eternam morum à Recentioribus summandam esse, imprudenter asserunt, quos idcirco atro carbone notat *Ludovicus Montalsius*. (c) Ita ille.

§. II.
Patrum studia,

§. II.
De Patrum studijs respectu juris Naturæ.

Jurisprudencia naturalis utriusque commoda, sed tamen ejusdem confusiva cum Theologia moralis, si fides Puffendorfo,

Queritur II. An sanctorum Patrum monumenta lucis quidpiam disciplina juris naturalis attulerint?

R. I. Si Protestantium crises venari volupe, Patres locavere non inutili operam, etsi imperfectam, usque juris naturalis cum Christiana ethica, ac morali Theologia confusivam. Ita Puffendorfius: Ex commentarijs eorum, quibus primæva & genuina religionis Christianæ dogmata unice cordi fuere, plurimum lucis, & subsidij, disciplinæ juris naturalis accessisse fatetur, etsi naturalis juris principia cum Christianis malè confusa non semel pronuntiet.

Et Kemmerichio. Breviter ejusdem enucleator: (a) Patres Ecclesiæ quoque de officijs hominum & Christianorum commentati sunt, sed philosophiam ethnicam doctrinæ Christianæ parùm feliciter sæpe junxerunt.

Etiam Grotius haud nihil defert sanctorum Patrum effatis, quò ad ea, quæ magna cum asseveratione, & quasi comperta, affirmant, eoque magis, quò & plurimum apparet consensus, & propiàs acceditur ad primæ puritatis tempora, cum nec dominatus aduc,

Si Grotio & Zieglerus. nec coisio ulla primitivam veritatem adulterare potuit. (b) Paraphrasin subjungit Zieglerus: post priora enim quinque sæcula Anti Christi machinationes magis magisque invaluerunt, propter quas cum inficeretur in dies Ecclesia, mirum non est, Doctoribus talia excidisse, quæ à puritate prioris Ecclesiæ multum recesserunt. Rectè igitur Grotius consensum Patrum, ad primæ puritatis tempora, restrinxit, quippe quibus Ecclesiæ Doctores, tum doctrinæ puritate, tum morum integritate excelluerunt, ut in utroque genere meritò nunc ab eis consiliæpentantur. Hinc oppidò falluntur, aut fallunt potiùs hodierni Moralistæ, qui difficultates, quæ circa fidem emergunt, è Veteribus hauriendas; do-

Suorum crises firmat *Buddæus*, dum ait: sæpiùs antiquissimis etiam Ecclesiæ Doctores, de juris naturalis capitibus, haud perfunctoriè sermo instituitur. *Basilium Magnum*, *Gregorium Nazianzenum*, ipsùmque *Chrysostomum* evolvat, legat, scrutetur, cui dubium fortè id, quod à me asseritur, videtur. Hos, ingenio acri & judicio singulari, juris hujus quæstiones, quoties attigere (attigere autem sæpiùs) expedivisse constat, ut ipse *Hugo Grotius*, restaurator philosophiæ hujus felicissimus, tum demum & pondus & robor, & lucem insignem se assertis suis conciliare posse, si Præsulum horum autoritate sententiam suam muniret, fuerit opinatus. *Ambrosius*, qui planè ad *Tullij* exemplum * tres de officijs libros composuit, quantà solertiâ in hac doctrinæ parte versatus sit, nemo, puto, ignorat, aut, si quis ignorat, adeat *Baclerum*, qui in præfatione ad hosce *Ambrosii* libros, quanti sanctissimi viri labor sit faciendus, omnes edocuit. Hi ipsi autem Ecclesiæ Doctores officia hominis & Christiani (id quod non est dissimulandum) multò minùs principia, utique diversa, non ita, ut par est, secernendo, quæ tamen secernenda esse ipsi sine dubio perspectum habuere, alij ut in eundem errorem inciderent, & quod hodiè non adè infrequens est, Theologiam moralem cum jure Naturæ confunderent, supeditavere occasionem. Ita ille

R. II. Sanctorum Patrum studia Sed Pa. non quidem unice ac directè, quod illi tres non avo haud necessarium; concomitanter quidem tamen, & indirectè, quod tunc per-unicè, commodum, disciplinam juris naturæ concomi- & Gentium plurimum illustrarunt. 2. tanter Et quidem absque confusione, seu tem- tamen, poris primævi respectu, velut Mora- magis- listæ protestantici nugantur. que acco- modatè ad sua

Declaratur I. Pars. Sancti Patres plerisque scriptis (si demas Theologica, maximè polemica contra hære- jus natu- ticos, & paganos) illustrarunt doctri- ra. nam morum, tradendo dogmata, non illipote modò intenti

(a) Kemmerichius l. c. n. 31. f. m. 21.

(b) In prolegom. §. 51.

(c) Epist. provinc. 5.

* L. I. c. 7. sic ait *S. Ambrosius*: de quibus officijs, etiam si quidem philosophia studen- tes scripserunt, ut *Panatus*, & filius ejus apud *Gracos*, *Tullius* apud *Latinos*, non alienum duxi à nostro munere, ut & ipse scriberem.

Pars I.

ad do-
ctri-
nam
morum
Evange-
licam po-
tius,
quàm na-
turalem.

modò rationi congrua, quod minus; sed & Evangelicæ norma conformia, quod majus; instituendo suos, ut in officijs ad Deum, se ipsos, & proximum, non solum tanquam homines viverent, quod antiquum; sed & tanquam Christiani, quod novum. Rursus: iidem sancti Patres non judicârunt, scopo suo necessarium, ut traderent disciplinam merissimè naturalem, qua ipsi etiam Ethnici discerent vivere rationi conformiter, & in Republica temporali feliciter; sed hanc, aliunde suppositam, vel à Sophorum nævis correctam, ordinare conati sunt, ac elevare ad disciplinam, Evangelij legibus conformem, qua ipsi etiam Ethnici discerent vivere, & hic & ibi feliciter, quod illo ævo percommodum: ergo sanctorum Patrum studia, non quidem unice, & directe, quod haud necessarium; concomitanter tamen, & indirectè, quod tunc percommodum, disciplinam juris Naturæ illustrârunt. A: Patet ex notitia eorum, quæ reliquere posteris sancti Patres, & Orthodoxis est contestatum. A catholicos convincet vel solus sanctus Ambrosius in libro, ab ipsismet tantoperè laudato; maxime verò sanctus Augustinus de Civitate Dei, ubi singula antecedentis verba totidem penè capitibus firmat, ac roborat. Inde Macedonius, Africa Vicarius, perlectis his libris rectè exclamavit: *Anceps sum, quid in illis magis mirer, an sacerdotij perfectionem, philosophia dogmata, historia plenam notitiam, an facundia jucunditatem, qua ita imperitus etiam illicere potest, ut, donec explicent, non desistant, & cum explicaverint, adhuc requirant. Convicti namque sunt impudenter pertinaces &c.* Ut nihil dicamus de partu Angelici, cui titulus de regimine Principum, quem interpolatum quis forsitan veriùs dixerit, quàm suppositum. *

Tractan-
do illud
cum sub-
ordina-
tione ad
divinum,
non cum
illius
confusio-
ne.

Declaratur 2. pars. Jus naturale non privativè, & solum, sed unà cum Divino tractare; Naturæ placita legibus evangelicis jungere, hisque illa

perficere, ac elevare; officia hominis officijs Christiani conformare, atque subordinare, per Sophorum scita, naturæ conformia, doctrinam Christianam firmare, id quod fecerunt sancti Patres, veluti scopo orthodoxo magis proficuum, & necessarium &c. sic, inquam, jus naturale tractare, non est, illud cum Divino confundere, hoc est, unum ab altero non fecernere, officia Christiani pro officijs hominis venditare, philosophiam ethnicam doctrinæ Christianæ parum feliciter jungere, id quod non fecerunt sancti Patres, prout tamen illis, merissima dicacitate, affingunt protestantici Naturalistæ: ergo nugantur. A. Si vel semel phantalo suo ritè imprimerent, argumentum hujus confusionis haud toties Orthodoxis oggerent, nec responsionem toties cum confusione propria audirent. Cæterum Patres, ævo quarto posteriores, defecisse in doctrina morum, Orthodoxis vel ex eo persuadent protestantici hi Novatores, quod ipsi primævas hæreses, uno Protestantissimi vocabulo compactas, ** ad morum reformationem Orbi denuò reproduxerint, & primorum Patrum disciplinam splendore Islebico renovârunt.

§. III.

De studijs Scholasticorum respectu ejusdem Disciplinæ naturalis.

§. III.

Scholasticorum studia,

Quæritur III. Num Scholasticorum studia, maxime verò Jesuitica in moralibus placita, disciplina juris naturalis quidquam profuerint, idque illustrârunt, vel potius obscurârunt?

æ. I. Si Idæistis protestanticis fides est, Scholastici orthodoxi naturalis juris disciplinam penitus obscurârunt.

Præteritur prima causa à Puffendorffio, (a) & Buddao, (b) quod neglectis Stoicorum, & Platoniorum præceptis, quæ facillè emendari, ac in solidum juris naturalis corpus componi poterant, *** sola Aristotelis dogmata in scholas induxerint, æstimatione, Sophi

* Videantur dicta de hoc libello P. II. hist. Coll.

** Ut à alibi demonstramus P. IV. Coll. Hist. Q. 10. f. 359.

(a) L. c. de orig. & progressu discipl. Juris natur. c. 1. §. 4. f. m. 171.

(b) In Histor. Juris natur. f. m. 24.

*** Buddaus: Præclara sunt, quæ Seneca, quæ Epictetus, quæ M. Aurelius Antoninus, Imp. & Philosophus, præcepere &c. non leviter Stoicos jus naturæ attigisse, sed exhaustisse penitus, vel Ciceronis libri de officijs testantur &c. Puffendorffius in præfat. L. de jure Nat. & Gent. plus suis idæis videtur tribuere: Opera pretium foret investigare, inquit, num quid perfectius & sublimius, præceptis morum per nos traditis, contineatur in libris Stoicorum, Seneca, Epicteti, & Marci Antonini.

Sophi hujus merita plurimum superante, cum in ethicis, & politicis vix quidquam proferat præter officia civium, & instituta civitatum *Græcia*, pro disciplina totius Generis humani parum servitura. * Eventus docuit, *Buddæo* teste, *Aristotelicâ* Philosophiâ effectum, ut parum abfuerit, quin moralis doctrina jacturam penitus Scholastici facerent.

Obinda- Præ tenditur secunda causa, Kem-
tam Ari- merichio, Puffendorffii enucleatore, (a)
stotelis padia quadam Aristotelica, spinis ac
spinosam tribulis obsita. Monachi, inquit, in
quam- scholas intrusi, indèque dicti schola-
dam pe- stici, Aristotelem in Philosophia Ducem
diam. secuti, hoc non sufficiente, Scripturam,
ac Patres in subsidium vocando, varia
• juris Naturæ capita subtili ac spinoso
disputandi genere excusserunt, unde
Philosophia ac Theologia Aristotelico-
Scholastica enata est.

Ob con- Præ tenditur tertia causa ab alijs, im-
fusionem peritissima disciplina hujus cum Theo-
cum logia, maxime morali, confusio, ac
Theolo- depravatio. Ita Thomasius: (b) Theo-
gia, ma- logia scholastica, inquit, in detrimen-
ximè mo- tum inemendabile, philosophiam ita
rali. cum Theologia, contra monitum Pau-
li, confudit, & rudem inde indige-
stamque molem, uno verbo, informe
chaos quoddam effecit, cui antiam de-
dit neglectus Jureconsultorum, ante
reformationem elegantiora studia ne-
gligentium: unde Theologi Pontificij
involârunt in Jurisprudentiam natura-
lem, veluti rem derelictam &c. Stylo
protestanticè erudito, hæc omnia
declarat *Buddæus*. (c) Utinam! inquit,
suppeditatâ à Patribus occasione con-
fundendi Theologiam moralem cum
jure naturæ, mixtura facta, & Theolo-
giam & jus simul Naturæ exceperent.
Et quis ignorat, fuisse tempus, cum
fæda, & tristis ignorantia (puta ante
reformationem *Luthericam*) Orbi uni-
verso incumberet? Fuisse tempus, cum

superstitionis regnum, magnis undi-
que viribus, stabiliretur? Deplorent
alij cladem, puriori doctrinæ cælesti
illatam; id ego nunc non ago. Philo-
sophiam moralem quoque, cum cæteris
artibus incultam, squalore & ru-
bigine obsitam, jacuisse, ut proscri-
ptam velut, profugamque avolâsse, &
Mortalium deseruisse sedes, censere
ejus ætatis homines potuissent, nemi-
nem fugit. Non quidem defuerunt,
cum *Scholasticorum*, ut vocant, *bar-
baris* vocibus sapientiæ sacraria perso-
narent, ex ipsis etiam Theologis, qui
hanc doctrinæ partem sub incudem re-
vocarent: alii aded infelicitè, ut nul-
lus dubitem, multos in eam ituros
sententiam, satius hosce homines &
sibi, & optimæ arti consulturos fuisse,
si hæc sacra non attrectâssent. De
Scholasticis, aliquantò recentioribus,
subjungit, quod spinoso dicendi genere,
quæ ferè propria istorum hominum laus
sit, multa juris naturalis capita excus-
serint, sine ordine tamen, & lubrico
fundamento, miscendo divina huma-
nis, & vel planè nulla, vel jejuna,
& ridicula afferendo rationum mo-
menta, sapissimè ad Patrum autori-
tatem, Conciliorum canones, & decre-
ta Pontificum provocando &c.

Inde est 1. Quod Puffendorffius sibi Inde Puf-
scopum præfixerit unicum, ut discipli- fendorffii
nam juris naturalis à Theologicis lum- reforma-
bricis redderet sequestratam: non enim, tio in se-
inquit, nativo nitore exsplendescere, questran-
& tranquilla veluti pace efflorescere da juris
potest hac disciplina, nisi super istas discipli-
sempestates subducta fueris. (d) na.

Inde est 2. Illius severa crisis in In ever-
Zentgravium: sanè, inquit, in Zent- rendo
gravij scripto Suarez, Vasquez, Bo. Schola-
nacina, Escobar, Durandus &c. & sticorum
id genus Sophista, utramque paginam pulvere
faciunt, quorum nugis immori, si dul-
ce sibi Zentgravius judicat, caveat.
tamen, dignationem Christiani nomi-
nis tantâ consumeliâ adspargere, ut
isto-

* Inde inquit in Præfat. L. de J. N. & G. Multos ante annos meditabar commentarium de politica Græcanica, sed quem alia, magis necessaria, hætenus intercepte. In eo recensere institueram dogmata politica, à Græcis Scriptoribus, cum primis Platone, & Aristotele tradita, quæ deinceps sese in Authores Romanos, ac hujus quoque sæculi scholas, scriptoresque, diffudere, è quibus non pauca absurda, & erronea alia, turbas ac convulsiones civitatum ponere apta, inveniuntur. Quale opus in os ingeri cum primis expediebat illis, qui adhuc, pro tuenda decrepiti Aristotelis autoritate, conjurationes inire narrantur, *Catilina-ria* similes, nisi quod fratribus, Sacramento adstringendis, non cruor sanguine mistus, sed cerevicia, fæcibus turbida, pateris circumlata sit &c. ita ille, more suo satyricus.

(a) L. c. c. 4. n. 34. f. m. 22.

(b) In differt. proœmiali §. 31. ad Jurisprud. Divinæ institutiones.

(c) L. c. f. m. 15.

(d) L. c. §. 7. f. m. 175.

istorum quisquiliis, venerabili vocabulo disciplina Christianorum, vendicare velis. (a)

Non sine censuris etiam in suos.

Inde est 3. Illius amarulenta querela de Theologis, etiam suis, cum ait: *Viris eruditissimis* (Jure consultos sibi similes notat) *iniquissima lege cum talibus* (Astinys tenebrionibus, aliisque) *congregandum esse, qui vel affectibus, vel inscitia sua tam venerabilis vocabuli* (Theologi scilicet) *authoritatem circumponere soleant; qui omnibus viribus ad opprimendos, aut infamandos suos adversarios conitantur, quos rationibus se se superaturos desperant.* (b)

Magno nominis sui encomio.

Inde denique 4. Est illa laudum buccina, quam ubique inflant Puffendorfsani Encomiasta. His vir hic est, qui nobilissimam juris naturalis disciplinam non tantum à Grotiana pædix residua scoria, sed & ab omni Scholasticorum furore, ad ultimum usque pulvisculum, expurgavit.

Juxta eosdem perniciosissima fuerit Jesuitarum studia, ob corruptam nimium doctrinam moralem.

Re. II. Eorundem Protestantium caculo, Jesuitarum doctrina moralis tandem juris naturalis disciplinam amplius depravavit. Ita laconicè Kemmerichius. (c) Tandem & perniciosissima Jesuitarum dogmata admixta nobilissimam doctrinam penitus depravarunt. Non nihil facundior Buddeus: (d) Antecessorum, inquit, errores varios, eosque gravissimos, tantum abest, ut Romana Ecclesiæ Theologi posteriores emendaverint, ut etiam auxerint, hæreditatem, novis commentis locupletatam, ad Posteris transmissuri. Fidem faciunt illepidam istam de probabilis opinionis usu, de peccato philosophico commenta, cui furori, an addi aliquid possit, vehementer dubito. Mea quidem parum refert, sintne Jesuita, an alij figmenti hujus (de probabilismo) Authores, nunquam tamen à me quisquam impetrabit, ut non cladem, quam alijs erroribus suis, & Theologie & Philosophiæ morali hi ipsi societatis Jesu sacerdotes intulerunt, tantam esse censeam, ut nullis, quantumvis præclaris istorum in litteras, bonasque artes meritis, possit compensari. Ita moralis doctrina, nobilissima philoſophiæ pars, veluti profuga, modò per Jureconsultorum, modò per Theologorum castra oberans, mitius profe-

De origine

Etò ab illis, quàm his habita est, quippe quibus parum fuit, non ita, ut deoebat, illi litare, sed corrumpere insuper & depravare pulchrum visum fuit. Ita ille.

Puffendorfsius de Jesuitis Viennensibus ita queritur: (e) *Hi librum meum* (de jure naturæ & Gentium) *ad ipsos perlatum, in publico mercatu Viennæ vendi prohibuerunt, ut ut, cum super hoc interrogarentur, nullam idoneam ejus prohibitionis causam afferre possent.* * Sed id mihi apud Sapientes, bonosque commendationis efficacissima locò est, quòd istis hominibus mea scripta invisæ sint: utpote quæ cum rationibus Regni tenebrarum, cujus ipsi columina sunt, haud quidpiam congruunt.

Re. III. Censura protestantica de Theologorum, & Jesuitarum studiis, veteri doctrina morum, & disciplina juris naturæ perniciosissimis, eorundem Censorum seu inscitiam, seu malignitatem, verius utramque simul, coarguunt. 2. Nam isthac studia disciplinam juris naturæ non quidem seorsim, ac privatim, quod minus necessarium; concomitanter tamen coluere semper, & quod magis proficuum, doctrinam moralem Christianam subordinarunt.

Probatur asserti pars prima. Rationes, quæ, veluti grallis, cespitant memoratæ censuræ, partim sunt falsa, partim calumniosa: ergo arguunt Censorum seu inscitiam, seu malignitatem, vel si mavelis, utramque simul. A. P. 1. Aristoteles in scholas Stoicis: ergo prima ratio falsa est. A. P. Aristoteles & majoris, & sanioris longè partis judicio, in dialecticis tanquam primarius inventor; in physicis tanquam Naturæ indagator, veritati longè propinquior præ cunctis corpuscularijs; in Metaphysicis tanquam Author Theologia Christiana longè accommodatior, meritò fuit selectus præ cunctis Stoicis, Platonicis, atque Epicureis, id quod à Philosophis liquidò demonstratum, tot sæculorum experientia suffragante hic tutò supponimus: ergo. Moralia quod spectat, de quibus hic queritur, Aristoteles, etsi in ethicis haud absolutus; in politicis non satis publicus, est tamen cæteris magis aptus, quia facilius supplendus, &

(a) In Spicilegio controv. c. 1. §. 1. f. m. 279.

(b) L. c. §. 7. f. m. 175.

(c) L. c. §. 34. f. m. 22.

(d) L. c. f. m. 17.

(e) L. c. §. 7. f. m. 175.

* Hæ causæ infra in Puffendorfsiana anatome clarescent, & amplius ampliusque per decursum.

& Christiana morum doctrinæ accom-
modandus: ergo in scholas præ cæte-
ris meritò est inductus. *A. Patet* ex
Orthodoxorum unanimi, adstipulante
etiam Protestantium calculo saniore,
cum ipse *Buddeus*, minùs sibi cohæ-
rens, fassus sit, *Aristotelem longè ma-
jori, quàm Plato, solertiâ fuisse ver-
satum in ea philosophia parte, qua
agit de moribus.* (a) Immo, cum etiam
Grotius suorum crises falsitatis postu-
let, dicens: *Inser Philosophos meritis
Principem locum retinet Aristoteles,
sive tractandi ordinem, sive distin-
guendi acumen, sive rationum ponde-
ra consideres.* (b)

*Spinosâ
Aristote-
lis mor-
thodô
non nisi
imper-
ros pun-
gente,*

A. P. 2. Prædla *Aristotelica* non la-
borat barbaris vocibus, spinosôque
disputandi genere, nisi rudibus, &
dialecticæ imperitis, quales hoc ipso
se produunt hi syllogistici mactiges: &
licet laboraret ejusmodi tribulis, id
non obesset *Veritati*, sed solùm pro-
ponendi modo, quò minùs molliter ef-
fet proposita veritas. Immo veritati
quàm maximè prodest, utpote, quæ
è paraphrastico cortice pressius eruitur
per syllogisticam formam, ut aded lo-
goduli hi protestantici hoc ipso se pro-
bent fucatæ verboritatis potiùs, quàm
solidæ veritatis amantes: ergo & alte-
ra ratio vacillat.

*Ac con-
fundente
imagina-
riam ju-
ris natu-
ralis, &
Theolo-
gia mor-
nalis con-
fusionem,*

A. P. 3. Jam supra probatum est,
quòd aliud sit, jus naturale confundere
cum Theologia seu speculativa, seu
morali; aliud quæstiones juris natura-
lis in Theologia attingere, ac tracta-
re: ergo & tertia ratio falso supposito
laborat. Unde ratio triplex, triplici-
ter falsa, arguit imperitiam Censorum;
parerga superaddita probant eorundem
malignitatem, qualia sunt *desrimentum
inemendabile* confusæ Philosophiæ
moralis cum Theologia contra moni-
tum *Pauli*; imaginariæ tenebræ ante
reformationem Luthericam; supersti-
tionis Regnum stabilitum; purioris
doctrinæ strages; Philosophiæ mora-
lis proscriptio; rationum momenta ri-
dícula, jejuna, Scholasticis propria;
Theologorum quisquilæ; incitiæ;
Jesuitarum commenta de probabili-
simo, & peccato philosophico; eo-

rundem doctrina moralis corrupta &c-
& similia, quæ protestanticæ maledi-
centiæ suetam Rhetoricam sapiunt, de
calumnijs dudum convictam, * re-
sponsione indignam, nec, nisi ad scri-
billatorum ejusmodi confusionem pub-
licam, Orthodoxorum oculis hic sub-
jectam.

P. Asserti pars 2. Theologi ortho-
doxi, seu speculativi seu practici, in
materia de *Legibus, de jure & justi-
tia, de actibus humanis, &* alibi fre-
quenter attingunt, nec rarò solidè per-
tractant quæstiones juris naturæ, in
quantum nempe *fassis est ad scopum
ipsis propositum, etsi specialem disci-
plinam juris naturæ neque adornent
neque difficultates omnes exhauriant.* *semper*
*Rectè Grotius, (c) Scholasticos, si in jurispru-
quæstione morum consensiant, vixerentiam*
*rare affirmat, ob perspicaciam ad ea vi-
denda, que in aliorum dictis repre-
hendi possunt.* Commentatores iti-
dem in *Aristotelis* moralia, seu ethi-
ca, seu politica, & ipsi controver-
sias juris naturæ discutiunt, etsi non
privasivè definiant, in solis naturæ
scitis sistendo; sed ea *Christiana* poli-
ticæ subordinando, quòd ad eorum
scopum utilius: ergo non est, quod
protestantici Naturalistæ tantoperè
crepent *Cimmerias* tenebras, *Lushe-
rico Phosphoro* anteriores. *Antee-
dens* ut stabiliatur, opus non est, Theo-
logorum *catalogos* texere, cum Or-
thodoxis sit experimentaliter notum,
& satis appareat per decursum: immò
cum ipsis A catholicis sit contestatum,
Velschemio sanctum Thomam in mo-
ralibus *Principem; Suarezium, Vas-
quezium, Sanchezium, Molinam,
Valentiam, Comimbricenses, &* alios,
ut *Scriptores aternitate dignissimos,
depradicante.* Certè *Covringius* Hi-
spanos Theologos, *Vasquezium, Hen-
riquez, Rodriguez, Fernandez, Dè
Castillo &c.* in Jurisprudencia natu-
rali, & philosophia morali, celebri-
ores cæteris omnibus judicat: addens,
Grotium lectioni *Francisci Viçto-
ria* opus suum incomparabile, de
jure pacis & Belli, debere, eò quòd
hunc Præceptorem *Ferdinandi Vas-
quy, & Covaruvia, sæpiùs ad-
du-*

*Hinc
Theologi
orthodo-
xi, etsi
non pri-
vativè,
concomi-
tanter ta-
men ex-
coluere
neque
semper
dentiam
natura-
lem, cum
debita
subordi-
natione
ad do-
ctrinam
Christia-
nam.*

(a) L. c. f. m. 23.

(b) In præfat. cit.

* *Peccatum philosophicum, & probabilissimum*, quod concernit, infra probabimus, profanos hos Leguleios ne quidem scire, quid carpant. Corruptelanæ doctrinæ moralis *Jesuitica* contra *Jansenisticos* convitiatores, quorum hi Interpretes sunt, Parte VII. Coll. Hist. Q. 4. jam vindicavimus.

(c) In præf. §. 52.

ducatur. * Unus Puffendorffius, ejusque vertigine circumacti non nulli affectæ, numerum haud faciunt Orthodoxis: nam si Scholasticorum eruditionem ignorant, probant se imperitos; si sciunt, & nihilominus carpunt, probant sese malignos simul, id quod erat obiter hic declarandum.

S. 4.

§. IV.

Jus Civile.

De juris Civilis, atque Canonici habilitate respectu Jurisprudentiæ naturalis.

Adjumento est disciplina juris natura ex protestantico calculo.

Quæritur IV. Num disciplina juris natura, & Gentium adjumento fuerit jus Civile, atque Canonicum?

R. I. Fuit, saltem jus Civile. si protestanticos Criticos auscultemus. Omnium ore loquatur Puffendorffius. Hic, postquam Justiniano exprobrasset institutum, velut rei litteraria oppidum perniciosum, quod pro integris Jureconsultorum veterum libris quasdam solùm lacinias Orbi obtrulerit, qui immensam Commentariorum molem peperissent, inquit: (a) Fatendum nihilominus est, quidquid adhuc Romana Jurisprudentia superest, juri naturali plurimum lucis attulisse, non solum, quia isti magnoperè cura fuisse adparet, omnia ad rectam rationem, & aequitatem revocare; sed etiam, quia plurima, ad partem juris naturalis spectantia, ab Jctis Romanis luculenter fuere pertractata. Addit: quantamcumque tamen laudem juri Romano tribuamus, fatendum usque est, peculiari adhuc disciplinâ juris naturalis opus fuisse, siquidem doctrina morali sua constare debebat perfectio. Nam nec omnia, quæ ad partem juris naturalis pertinent, in Jurisprudentia Romana ita accuratè, prout par erat, deducta inveniuntur; & cum ibidem naturalia positivis, & quæ ex peculiari indole Reipublica Romana proveniunt, immixta sint, ista usque liquidò discernere non poterit,

De origine

nisi qui aliunde hauserit, quæ notâ hæc ab illis dignoscantur. Ita ille.

R. II. Sed jus Canonicum, eorumdem oraculo, juri naturali, ac universa de moribus doctrina, ingentem caliginem affudit. Oraculi hujus Cre-tici Interpretem agit denuò Puffendorffius. (b) Ast verò, infert, illi Doctores, qui in Episcopi Romani verba jurarunt, quæ omnia ad potentiam, & detorquatum Sacerdotum vertere labor est, quæ ad legi naturali, & universa de moribus doctrina, magnam caliginem affudit, dum immensa voluminum mole id agunt, ut penes solos sacerdotes facultas sit, conscientias hominum ex suo libitu temperandi, adeoque cæteris, liquidò suarum actionum judicio adempto, nil nisi cæci obsequij necessitas incumbat. Inde scintillantia illa canonici juris elogia, quæ ex residuis Wittenberga cineribus eruderant Lutherici nepotes, dum illud cum Joachim Hoppio, (c) non nisi juris civilis simiam appellant; dum, eodem interprete, nomen à Canonibus quidem derivant, sed innoxys illis primitiva Ecclesia, utpote præcisè ab additamento juris & legis, quæ omnia Patres antiqui merito Majestati humana reliquerint: ut adeò juris Canonici nomina primùm sæculo septimo innotuerit, quo nempe post obitum magni, humillisque Gregory, jacta sunt fundamenta immensa potestatis Romana Hildebrandi astutiâ, subin sæculo undecimo molimina hæc ad æquum perducente. Dum, cum eodem, canonici juris originem, velut purioris Ecclesia ævo ignotam, ad sequiora tempora retrahunt, male coinquinata, ut ajunt, regnandi libidine Clericos; foediore tyrannide Romanos Pontifices invadente, & potestatem quoque sibi injustè vendicante. Dum cum Adamo Struvio (d) assentiuntur Cyno, Jcto Italico, qui nova hæc jura, à Canonistis excogitata, ambitione usurpanda jurisdictionis secularis, jam suo ævo scribere aulicus est. (e) Dum, cum Francisco Duareno, Gallico Novatore, scribunt, malè cum rebus humanis actum fuisse

* Conringius Operum Tom. 4. De Republ. Hispan. f. m. 77. & 78. ubi addit: Qui igitur ad sublimissimam Philosophia moralis cognitionem aspirat, comparet sibi Hispanos: Germani enim, & Galli, si cum ijs conferantur, nihil sunt.

(a) L. cit. §. 3. f. m. 171.

(b) L. c. f. 170.

(c) In præcognitis Juris, editis Anno 1721. c. 8. f. m. 46. & sequent.

(d) In programmate ad And. Desselij: Erotemata Juris canonici, quæ suis notis protestanticè corruptit.

(e) Cynus, Bartoli Professor, mortuus Bononia Anno 1336. Hielte von dem Jure Canonico nit vil/ uti habet Menckens in Lexico.

fuisse, ex quo Decretis ale creverint. (a) Dum, cum *Thomasso*, protestantico Germano, inter nexos Juris prudentiæ Germanicæ, primo loco; ponunt introductionem juris Pontificij in Imperium Romano - Germanicum, & sic de alijs obtrektorum dicitur, ac censuris.

Sed tam **§. III. Utriusque Juris, tam Civilis quam Canonici, placita juri naturali ac Gentium multum lucis, declarationis, ac claritatis affuderunt.** 2. Ut aded ingens illa caligo non nisi in *Puffendorjani* cerebri latibulis horreat.

Ut patet ex officiis **§. III. Utriusque Juris, tam Civilis quam Canonici, placita juri naturali ac Gentium multum lucis, declarationis, ac claritatis affuderunt.** 2. Ut aded ingens illa caligo non nisi in *Puffendorjani* cerebri latibulis horreat. *Quod ad jus civile etiam Puffendorjano micat lucidum intervallum, ut vidimus. Quod ad Canonicum constat vel hospiti solius trihorij, officia ad Deum, se ipsum, ac proximum (quæ juris Naturæ summam conficiunt) per sacros Canones valide confirmari, declarari, extendi, ad perfectionem Evangelicam sublimari, quæ omnia exemplis fusiùs declarare, nil foret, quàm lucem in meridie pleno accendere.*

Unde protestanticos hac in re cavillos pluris non faciunt Orthodoxi, quàm residuos Lutheri incendiarij fumos, quæis vertiginem passus exclamavit: Doctor juratus sum sacrarum litterarum; Jus Canonicum multos errores continet; pyrâ igitur dignum censeri potuit, & debuit &c. Item: Canones sunt scabiosi, Decretales pestilentissimi, Canonista asinista, atque Diabolista &c. (b) Orbis Catholici commune judicium præponderat unius, alteriusve excentrici, ac in Lutheri epicyclis aberrantis cerebri somnio; Divorum Imperatorum præpollent effata, quæis declamârunt in Orbem quod leges civiles non dedignentur Sacros Canones (scilicet simiam illam) imitari; (c) Sacros Canones pro salute nostrarum animarum conditos, ac constitutos esse; (d) plus studij in observatione canonum, quàm in custodia legum civilium ponendum esse; (e) Eos, qui canones observant, Domini Dei potiri auxilio, & qui in hosce præ-

varicantur, se ipsos condemnationi subijcere. (f) Addunt: Sacros Canones non minus, quàm leges valere, etiam nostra volunt leges; (g) quod sacri Canones prohibens, id etiam per nostras abolemus leges. (h) Ita illi. Immo & protestantici hi Aristarchi fat prodant, sibi non tam displicere sacros canones, quàm canonum Authores, summos nempe Antistites, eorumque authoritatem, Novatoribus invisam, quia infestam semper: unde et si cum Hoppio (i) in terris Protestantium huic juri negent Authoritatem, quia, unâ cum Primatu, Pontifici Romano negant potestatem universales ferendi leges; et si cum eodem jus istud ad Papatûs reliquias referant, tamen quia multa inibi sunt, qua laudemmerentur, illud ipsum jus in terris Protestantium receptum, aut potius resentum affirmat Hoppius, cum antea jam esset in pleno, viridique usu tenebricosi Papatûs temporibus. Ita tenebricosus hic Lutheri Caufidicus, eodem ore, & humidus & siccus. Ipsa Augustana confessio (cui genua incurvent protestantici Legulei) Sacrorum canonum authoritate non semel sua firmare dogmata sustinuit illis verbis: sic enim & Canones præcipiunt &c. (k) Unde & allegatus suprâ Adamus Struvius, in Germania, inquit, jus Canonicum obtinere tum apud Protestantes, tum apud Pontificios; ac in Academijs exponi publicis prælectionibus, in propatulo est: nam plurima utilia, & præclara continet, ideoque non viget apud nos, ut à Pontifice præscriptum; sed quia Principum approbatione vel moribus, ubi æquitas; atq; juri Divino consonum, Reipublica nostra in Ecclesiasticis, & Sacularibus negotijs convenit, receptum est. (l) Ergo & à Protestantibus receptum jus illud, quod juri naturali, & universe de moribus doctrine tantam caliginem affudit.

INSTRU-

- (a) Apud *Strauchium* Disput. de O. J. Can. §. 23.
 (b) Videatur Pater *Grescherus* de modo prohibendi libros hæreticos L. 1. c. 22.
 (c) Novell. 83.
 (d) Novell. 132. Item 6.
 (e) L. c.
 (f) L. c.
 (g) L. 45. Sac. Can. de Epif. & Clericis.
 (h) L. c.
 (i) L. c. §. 27. & 28.
 (k) Num. 7. de potest. Ecclesiast. allegans Q. 7. C. Sacerdotes: & C. oves.
 (l) In programme cit.

Instructio
VII.

INSTRUCTIO VII.

De Protestantium studiis in reformatione disciplinae juris Naturae & Gentium.

S. I.
Protestantica exegetis de cultura Juris Naturae per suos. Hujus disciplinae novam formam, laude propria, tribuunt reformationi litterariae a quo protestantico.

De gloriosis Protestantium studiis, quæis disciplinam juris Naturae & Gentium, tot Saeculis neglectam, ac per Scholasticos obscuratam, produxere in novam lucem, perpurgatamque à scholastico ut ajunt, pulvere, hoc tandem Saeculo, redigere in formam, numeris omnibus absolutam, fortunati Reformatores, ac Moralista, Prynandò, Orbisque eruditi applausu dignissimi.

§. I.

Protestantium sensa de suis circa disciplinam juris Naturae ac Gentium meritis.

Queritur I. Quid utilitatis publica, in excolenda disciplina Juris Naturae & Gentium, suis studiis tribuunt protestantici Moralista?

R. Tribuunt plurimum, laudemque hac in sparta, velut sibi privativè propriam, contendunt.

Declaratur assertum I. Buddeo Authore, ut supra vidimus, cultura nobilissimæ hujus disciplinae, sicut & purioris doctrinae coelestis, reformationi protestanticae in acceptis ferenda est. Inde illæ exclamationes: *Utinam non duriora fata & Theologiam, & jus Naturae excepissent!* Inde illa lamenta: *deplorans alij cladem, puriori doctrina coelesti illatam &c. ego Philosophiam moralem cum cæteris artibus squalore obsitam, & velut profugam, avollasse queror, &c. &c. tandem fata dedere protestanticos Restauratores, &c. &c.* * *Thomasius* nequit satis extollere Divinam Providentiam ob litterarium splendorem, à Protestantibus Orbi in-

ductum, quo, excusâ servitute humanæ autoritatis, depulsisque crassæ ignorantiae tenebris, Aristotelica barbaries in philosophicis, caligo in ethicis absterfa, Jurisprudentiæ naturalis chaos feliciter est dissipatum. (a)

Declaratur assertum II. Eisdem testibus, ** *Instaurator primus, immortalem laudem promeritus fuit Hugo Grotius: Tandem fata, inquit, Buddeus, dedere Hugonem Grotium, illum juris naturalis Restauratorem, qui restituta suo nitore Philosophia moralis gloriam apud litteratum, quacunque patet, Orbem jam pridem retulit.* (b) Authore *Puffendorfio*, vir iste incomparabilis, nostrò saeculo, quasi classicum cecinit, ut exquisitius aliquid in moralibus investigaretur, quam quo hætenus scholarum parietes resonarent. Eodem teste, accinxit sese ad moliendum hoc opus, in quo nulla priorum vestigia ipsum regebant, admiranda instructus ingenij & judicij felicitate, pari scientiâ litterarum sacrarum, Juris Civilis, omnigenæ, eruditionis, & infinita lectione. (c) Addit: ante Hugonem Grotium extitisse neminem, qui naturalia jura à positivis accurate discerneret, & ista in pleni systematis rasunditatem disponere aggrederetur. *Fridericò Ludovici* si fides, Hugo Grotius, vir omnium encomijs major, doctrinam juris naturae, à veteribus Moralistis admodum conspurcatam, restaurare, ac vero suo nitore restituere animum induxit. (d) *Laurentius Fleischerus*, postquam dixisset, utilissimam juris naturae, & Gentium disciplinam per multa saecula latuisse, aut planè occultam, aut pulvere scholastico commaculatam; postquam neglectus hujus, atque contemptus causam adstruxit miserimum Religionis

* Similia *Joannes Gröningius*, jam à Clariff. P. *Francisco Schmier* castigatus in Jurisp. Can. Civ. L. 1. f. m. 72. Hic scribere non erubuit ejusmodi ambullas: *atati Scholasticorum opponitur nova epocha, quam Lutheranam dicere soleo, utpote qua B. Lutherus, gratiâ Evangelij armatus, Romano Pontifici & Theologia scholastica masculè bellum indixit &c. Tum doctrina justis naturalis, solutis vinculis, atque excusso scholastico pulvere, ex obscuris Monachorum claustris erupit, atque novos sibi Parentes (quos inter primum vocat Philippum Melanctonem) adscivit, à quibus etiam tanta curâ, studio, ac dexteritate culta, ut ob ingens incrementum novam quasi se exhibuerit, & omni auro præstantiorem.* Profectò bellum juris naturalis protoparentem Melanctonem, qui cum *Luthero* contendit, aequè, impossibilia esse præcepta omnia, ac illud unum, non concupisces. Videatur *Bellarminus* Contr. de justit. T. 3. L. 4. c. 10.

(a) In programme Institut.

** *Thomasius*: nachdem Grotius diese edle disciplin ein wenig unter dem Banck herfür gezogen / und von dem Schuel-Staub zu säuberem angefangen.

(b) Hist. Juris nat. cit. f. m. 27.

(c) De origine cit. §. 5. f. m. 272. Item §. 1. f. 238.

(d) In Doctrina Juris nat. juridicè considerata c. 1. §. f. m. 2.

statum, & supersticiosa tempora, in quibus vivere nostri Majores, subdit, surrexiffe tandem magnum Grotium, immortali laude dignum, disciplina hujus restauratorem, qui in aureo suo libro (quod Reinhardo Viriario opus Divinum) (a) de jure belli & pacis, ex tenebris illam produxerit, atque ejus tam necessitatem, quam utilitatem solidissimis rationibus evicerit. In eosdem sensus abijt Kemmerichius, cum ait: Surgente demum sæculo decimo septimo feliciora fata jus naturæ experiri, atque à squalore Scholasticorum repurgari, cœpit, Hugone Grotio potissimum Authore, atque felicissimo egregia disciplina restauratore. Hic, cum esset vir acerrimi Ingenij, ac vastæ eruditionis, opus, hortante illustri Viro Petrescio, aggressus, jus Naturæ & Gentium in ordinem redigere, atque ad genuina sua fundamenta revocare, quæque ad jus positivum spectant, ab eodem secernere, conatus est: quod, quantum per id tempus licuit, opere de jure belli & pacis edito, præstitit. Addit: Hoc opus ab initio, magno cum Eruditorum pariter, ac Aulicorum applausu, susceptum est: his instar oraculi, in controversiis Principum istud consulentibus; illis, tanquam novum corpus juris, idem in collegijs suis fundamenti locò collocantibus. Nec quisquam, dum vixit Grotius, quidquam contrà movere est ausus, nisi quod in Indicem librorum prohibitorum, jussu Papæ, relatum sit. (b) Ita ille, etq; univoci alij plures. Certè Lymæus, unum Grotium plura cognita habuisse, ait, quàm centum alios. (c) Gerardus Vossius eum, litterarum Orbis miraculum, alterumque terra Batavæ, cum magno Erasmo, lumen appellat, quo nihil nunc undique eruditius vel solius videat, vel solum sustineat. (d)

Cujus vestigia legere Scholasticæ plures.

Declaratur Assertum III. Ab eodem Kemmerichio: mortuo Hugone, inquit, certatim Eruditi vel notis, & animadversionibus illud castigare, vel

amplioribus commentarijs illustrare, vel redactum in compendium enucleare allaborarunt. Inter Commentatores præcipui fuere Boëcleri, Ziegléri, Oslandri, Gronovij, Velthemij, Obrechtii, Henniges, qui teste Beemanno (e) veluti Comites præclari sideris, lucem ejus majorem reddere, conati sunt. Inter Epitomatores numerantur Klenckij, Schefferi, Mülleri, Suiceri, Viriarij, Kulpisij, & alij passim obvii.

Declaratur Assertum IV. Post Grotium non nullam mentionem facit Puffendorfius de Joanne Seldeno. Seldenus, inquit, nemini fortasse secundum laudem haberi posset, si ei propositum fuisset, eadem acribila jus naturale ad universum humanum Genus, quàm ad tradita Hebræorum accommodare; aut si unius populi scita, pro sufficienti promulgatione juris, omnes Gentes obligaturi, haberi possent. (f) Seldeno adjungit Thomam Hobbesium, de quo ait: nemo rerum intelligens, inspicere iverit, inser multa mala reperiri quoque plurima exquisitè bona, & quantum pretij: & illa ipsa, qua ab eo falsa traduntur, ansam prabuerunt, scientiam moralem, & civilem ad fastigium perducendi, sic ut de non paucis, qua ad perfectionem istius faciunt, vix cogitare alicui in mentem venisset, absque Hobbesio si fuisset. (g) Alibi addit: Hobbesium tam profundè societatis humanæ & civilis compagem rimatum fuisse, ut pauci priorum cum ipso heic comparari queant. Fleischernus inter juris naturalis instauratores numerat magnos Viros, Hobbesium & Puffendorfium. (h)

Declaratur assertum V. A Puffendorfo, qui ait, lese istorum, quos re peremiscimus, studiis excitatum, & etiam net omnium imperfectâ juris naturalis disciplinâ motum, novo operi manum admovisse, atque universam hanc materiam, eo, qui sibi commodissimus visus sit, ordine digessisse. * Hoc in laboriosius re-

- (a) In instit. Jur. Natur. & Gent. in præfat.
- (b) L. c. n. 36. f. m. 22.
- (c) Ad Capit. Caroli V. f. 10.
- (d) L. 3. de Hist. Lat.
- (e) In præfat. editionis Grotiana cum omnium notis A. 1691.
- (f) In præfat. de jure Nat. & Gent.
- (g) In specimine Controv. c. 1. de origine Juris L. c. §. 6. f. 174.
- (h) In præfat. cit.

* Unde in specimine Controv. c. 5. de origine moralitatis §. 22. f. m. 251. hoc sibi testimonium exhibet: quod primus ego sum habendus, qui glaciem fregerit, viamque ad solidam, de jure Natura & Gentium, scientiam monstraverim, id jactasse, à mea semper modestia absuit, nec tanto unquam me sum dignatus honore. Quid laboris exhauserim, ipse novi; quod opera pretium fecerim, optimus & eruditissimus quisque liquidissimò judicabit.

tor, si fi-
des penes
ipsum-
met, su-
oque
fautores.

bore ed intentum fuisse se asserit, ut
omnia solidis, & perspicuis rationibus
confirmaret. 2. Ut illa, in quibus alij
impugnassent, declinaret. 3. Ut omnia,
qua ad disciplinam juris naturalis per-
tinent, complecteretur, & in ordinem,
non hiulcum & salebrosum, digereret.
4. Ut omnes controversias Theologicas
ab eadem sequestraret, ipsamque ad
saptum univ[er]si Generis humani, quod
circa religionem in diversissimas opinio-
nes discessisset, accommodaret, exem-
plo Richardi Cumerlandi, qui Hobbesij
hypothesin solidissimè destruxisset,
libro erudito de legibus Natura, simul-
que adversam hypothesin, quæ ad Stoi-
corum placita proximè accederet, fir-
missimè adstruxisset, quorum utrum-
que * & sibi propositum fuisse affir-
mat. Unde ejusdem Enucl[ea]tor Kem-
merichius hoc illi elogium statuit: (a)
felicior hac in parte Puffendorsius, qui
à Weigelio primùm ad studia moralia
excitatus, deinceps Grotij, & Hobbesij
vestigia premens, jus Natura in melio-
rem ordinem redigere, ac novos, à ca-
eteris admissos, emendare, defectusque
eorum supplere, annis est, editis Ele-
mentis Jurisprudentia universalis;
opere majore de Jure Natura, & Gen-
tium; denique libro de officio hominis
& Civis ** Sed cùm tritam Scholasti-
corum viam desereret, non paucos Ad-
versarios nactus est &c. Non defuere
tamen, qui justum Puffendorfianis do-
ctrinis pretium statuerent, easque vel
contra Adversariorum n[er]nias defen-
derent, vel novis accessionibus locu-
pletatas, vel in novam compendij for-
mam redactas, in clariore luce pone-
rent. Hinc ab eodem

Quem se-
cui Com-
mentato-
res, quos
inter fa-
cile cele-
berrimus
illustris
Thoma-
sius.

Declaratur assertum VI. Cùm ait,
quod inter Puffendorfij Commentato-
res Hertios, Tissios, Rechenbergios, Bud-
res, quos deos, Weberos, Barbeyracios, emineat
illustris Thomasius in Institutionibus
Jurisprudentia Divina, ubi duo præ-
stitit: Primum, quod Puffendorfij

principia contra Adversarios vindicã-
rit, refellendo partim Scholasticorum
opinionem de lege aeterna Dei, conven-
ientiam actuum Juris naturalis cum
sanctitate Divina, antecedenter ad
voluntatem divinam, seu perfectam
turpitudinis, & honestatis; partim
examinando Alberti novas hypotheses
de jure naturæ, ex statu integritatis
deducto. Deinde, inquit, genuina le-
gis positivæ universalis fundamenta ex
sacro Codice eruere laboravit. Quam-
vis autem à varijs, ac sinistris judicijs
non prorsus immunis maneret hic li-
ber, tamen à nemine oppugnatus fuit:
quæ cum Placcio, Praschio, Rochio, Bo-
dino super nonnullis juris naturæ capi-
tibus enatae sunt controversiæ, non
admodum magni momenti fuere. Cùm au-
tem dies diem doceat, curas postero-
res elaborato Juris Naturæ systemati
adhibuit, ac fundamentis Juris Naturæ
& Gentium in lucem editis, non nulla
emendavit, clariùsque proposuit, cum-
primis principia honesti, decori, & ju-
sti rectè discernere docuit. Ita Kem-
merichius.

Laurentius Fleischerus Thomasio Lauren-
palmam inter omnes adjudicat: (b) Thomasio Flei-
quis, inquit, non agnoscat mente gra- scibero en-
ta, & hilari animo accipiat, quod illu- comiafe-
stris Thomasius ultimas huic disciplina
manus admovere voluerit? Tantum
enim in ea se præstitit, ut unusquisque;
invidiã atque odio haud excæcatus,
fateri omninò debeat, palmam ab illo
alijs fuisse prærepsam: secutus quidem
fuit vestigia Grotij, & Puffendorfij in
Institutionibus Jurisprudentiæ Divinæ;
sed ubi perspexit socialitatis principi-
um difficile, ambiguum, & mancum,
illi principio junxit leges Divinas uni-
versales, earumque usum, & applica-
tionem ingeniosissimè ostendit, nec
non maculè contra alios defendit.
Sed & harum legum insufficientiam
primus ipse agnovit: unde fundamen-
ta juris Natura, & Gentium conscrip-
sit, ubi accuratius demonstravit, &
melio-

* Non satis consequenter ad suprã dicta de Stoicis: sic in epistola ad amicos scribit
f. m. 102. ego Stoicorum sana sententia proximè accedo.

(a) L. c. n. 51. f. m. 26.

** Adamus Hochstetterus in Collegio Puffendorfiano his elogijs ma[er]cat hunc partum:
Est hic libellus, inquit, si molem, exiguus; at si ordinatissimam rerum pra-
cticarum propè omnium compagem, infinitorumque conceptuum spectes, ve-
rè magnus; immò dixerim ferè inexhaustus, quod non inficiabitur, qui post le-
ctos, non sine contentione, Cicerones, Gentiles, Grotios, & horum Commenta-
tores, adnotatores, observatores, ipsùmque Puffendorfij opus de jure naturæ &
Gentium, ad hoc opusculum de officio hominis denud regressus, attentè id repe-
terit, atque, ceu par est, velut illorum omnium compendium, & quod pauci
capiunt, admirabilè supplementum evolverit.

(b) In præfatione ad institutiones Juris Naturæ, & Gentium.

metiore methodo omnia totius humani Generis officia, ad veram vitæ hujus felicitatem spectantia, ex regulis justis, decari, & honesti rectius deduci posse, edocuit *Vir, immortales laudes hoc scripto promeritus, &c.* Ita ille.

Declaratur denique assertum VII. Triumviros hosce, qualicumque passu, secuti sunt plures, & etiamnum hodie sequuntur protestantici Moralistæ, qui in disciplinam Juris Naturæ & Gentium, magis magisque excolendam, incumbunt, proprijs quisque elogijs, vel Fautorum panegyricis (recepto jam more) decorati semper, an juxta, an supra merita, decursus dabit. Tales sunt *Vitriarij, Kemmerichij, Friderici Ludovici, Laurentij Fleischeri, Balthasari Werberij, Henrici Köhleri, Heineccij* ** recentissimi cum alijs, comitatu haud sanè exiguo, è quibus priores hic nominavimus, quia, quòd ad manus sint, sæpius per decursum esse nominandos prævideamus.

Alitque, novi semper etiamnum hodie, Puffendorfiani pedisse qui.

qua reformationis prætensa tempora, nia, pœficus omni litteratura, ita juri Naturæ ius præferens, ac Gentium, auspiciatissima davit, penitusque gloriatur.

Probatur Assertum. Religio protestantica in suis principijs corrupta officia hominis erga Deum, se ipsum, & proximum, seu Rempublicam; ergo tenet assertum.

A. P. 1. Religio protestantica officia erga Deum in unius verbuli, nempe fidei, epitomen contrahit, sola satisfacit pro peccatis, hortante ipso religionis fundatore in hæc verba, solatij plena: (a) Peccata fortiter, sed fortius fide, & gaude in Christo &c. ab hoc non avellet nos peccatum, etiamsi millies uno die fornicemur, aut occidamus. Nam ubi fides est, nullum peccatum nocere potest. (b) Hinc etiam volens non potes perdere salutem quantiscumque peccatis, nisi nolis credere &c. (c) Unde omnem apparatus officij erga Deum ipse Puffendorffius duobus verbulis absolvit, dicens: (d) Cultum Divinum intra declamationem, exiguumque hymnum esse redactum à Calvinisequis, his ipsis apparatus majorem non observantibus penes fraterculos Lutheranos. Unde tanta sedulitate aboliti sunt dies festi, sacrificia, officia, Templorum cultus, ceremoniæ ad usque pulvisculum à Calvinistis; et si à Lutheranis retenta sint, quadam inania ceremoniarum ad aliquem cultus publici apparatus, & pro divergendis simpliciorum animis, ut habet idem Puffendorffius, (e) Unde augustissimi Cæsares, & Imperij Ordines in Imperij facie publica testati sunt, quòd per damnatam Lutheri doctrinam, ejusque errores varios, omnis extincta sit de-

veronamine deformatio appellanda.

Nam per sua principia corripit officia hominis erga Deum.

§. II. Catholicorum sensus.

§. II. Catholicorum judicia de hisce Protestantium judicijs.

Quæritur II. Quis hac in re sensus sit Criticis Orthodoxis? Et an à reformationis, sic dictæ, tempore reformatæ hujus disciplina originem rectè derivent protestantici Moralistæ?

Reformatio protestantica doctina, uti alia om-

Reformatio protestantica (considerata in se, & abstrahendo ab Authoribus memoratis supra) ad eò nihil contribuit ad disciplinam juris Naturæ & Gentium, seu renovandam, seu illuminandam, ut eandem suis principijs potius fœdârit, penitusque corruerit.

2. Ut ad eò vana sit Buddei jactantia,

* Henricus Köhlerus, Professor Jenensis anno elapso 1738. *systema juris naturalis, cum primis cogentis*, per exercitationes septem posthumas, publico reliquit, quod, si dixeris sine capite truncum, absolves eo ex capite, quòd professione facta in fronte, officia juris naturalis interna, tam perfecta quàm imperfecta, à naturali jure, uno velut actu, rescindat. Author de cætero sat tædiosus, quia in *Læconica* methodo dictatorius, ejus spasmum in coacervandis §. §. & numeris quis mirabitur potius, quàm ad juris naturalis systema eruendum tam facilè indagabit.

** Hos inter Moralistas protestanticos, aliòsque, qui quidem nobis ad manus venire poterant, neutiquam ad unam solummodo lampadem expensos, punctum cæteris propius videtur tetigisse *Johannes Gottlieb Heineccius*; subin & suo modo *Balthasar Werberus*, ut ad eò Acatolica ætas, nostro quidem judicio, naturalis juris scita, ex hisce emendatius hauriret, quàm ex alijs.

- (a) Tom. 1. Jen. Lat. edit: f. m. 345. in epist. ad Melancthonem.
- (b) In serm: sic Deus dilexit Mundum.
- (c) Tom. 1. Wit. Lat. f. m. 54. Item L. de captivitate Babil.
- (d) De statu Imperat. German. c. 8. §. 7. f. m. 216. edit. Veron. A. 1667.
- (e) L. c.

devotio, tandemque eò deventum sit, ut omnis Christiana vita decor, disciplina, virtus, lex, Dei timor, honestas, boni mores, ac vita, unà cum Christiana vera charitate penitus interierit.

(a)

Officia hominis erga seipsum.

A. P. 2. Religio protestantica æquè corrumpit officia hominis erga seipsum, absolvendo eundem à præceptis decalogi per impossibilitatem, et si ferè singula jure naturæ stringant; (b) eximendo eundem ab arbitrio libero in ordine ad operandum bonum, & omitendum malum; (c) liberando eundem à molestiis honorum operum: nam bona Opera, teste Evangelistâ protestantico, non faciunt bonum virum, nec mala malum. (d) Inde augustissimus Cæsar Carolus V. in edicto *Wormatiensi*, ex unanimi Statuum Imperij, post recensitos Lutheri errores, expressè edixit: (e) Quod, quemadmodum permittas cæteris habenas laxare omnibus animi cupiditatibus, & dissolute, effractis legum refugulis, pecudumque more vivere, sic ipse homo perfracti & effrenati ingenij, omnia Veterum instituta, legesque repudiet, conculcet, & opprimat &c. Inde idem

Et proximum, seu Rempublicam.

A. P. 3. Religio protestantica, ex mente sui Protoplastæ, officia hominis erga proximum, seu Rempublicam penitus evertit, solvendo vincula societatis humanæ, id est, leges omnes, etiam naturales, (f) præcipuè tamen Ecclesiasticas, & humanas, (g) asserendo nullam legem humanam ligare in conscientia; nullam esse superioritatem

inter Christianos: (h) verbo, nullam Rempublicam feliciter administrari legibus. (i) Unde augustissimi Cæsares, & Imperij Ordines publicis edictis sæpius declamabant in Orbem, quod protestantica doctrina, à Luthero excocta, verè studia contraria, & dissensiones, dissidia, schismata, bella, cades, & rapinas inter Christianos concitaret; obedientiam, & regimen omne prorsus sustulerit: unde Populi ad defectionem, ac rebellionem à suis, tam spiritualibus, quam temporalibus Dominis faciendum, ad rapinas; cades, incendia, cum magno & manifesto Christiana Republica discrimine, provocentur &c. (k) Atque hæc omnia alibi fusiore forsan, quam Protestantibus gratum sit, paraphrasi demonstravimus, (l) ut adeò Buddei gloriatio satis hic evaporet, ac evanescat.

¶ II. Est Moralista protestantici Sed & posteriores, reformatore suo, ea saltem Morali-ex parte, sint minus anomali, quod non ita prote-aque proterant omnem potestatem substantici tempoliticam, neque conculcent leges, postero-seu naturales seu humanas, sape tamen res sape plurimum olent Lutherum, non raro olent Luthero, pessimè sapiunt Lutheri coævum (m) eique coævum pseudo-politicum Florentinum. Fidem asserto huic non petimus, nisi in quantum id probaverimus per decursum lum. Hic satis sit unum unicum exemplum famosi *Conringij*, cui instar *Bibliotheca viva*, & *Musæo ambulanti*, thus adolent passim sui. Hic sex vasta eruditionis suæ volumina, etiam *Machiavelli Principe*, tanquam cimelio politico, exornare; * & quia tot inter pestilentis

(a) In recessu Imperij *Augustano* Anno 1530. §. 36.

(b) Ita recessus idem §. 21.

(c) Tom. 1. Lat. Witt. f. 266. Ist doch nit möglich, daß wir uns der geringsten Sünd erwehren können; seitemahl die Schrifft sagt / daß wir des Teuffels Gefangene seyn / als unserem Fürsten / und Gott / daß wir thun müssen / was er uns eingibt.

(d) L. de libertate *Christiana*.

(e) In ipsa Lutheri versione.

(f) Tom. 5. Germ. Witt. f. m. 211. & 216. super cap. 20. Exodi: Erstlich ist zu wissen / daß uns Christen / und Heyden / die zehen Gebott nit betreffen / sonder allein die Juden. Tom. 1. Witt. f. 129. & sequent. Das menschliche Herz muß dem Gesag & Dites / und Gott selber über die massen seind seyn.

(g) L. de captivitate f. m. 76. de Sacramento Baptismi, *Christianis*, ait, nihil, ullo jure, posse imponi per legem sive ab hominibus, sive ab Angelis, nisi quantum volunt: *liberi enim sumus ab omnibus*.

(h) In respons. ad *Catharinum*. *Christus*, ut dixi, omnes leges per libertatem sustulit. L. de sæcul. potest: Hinc sæcularis potestas, præsumens legibus constringere mentes, Divino regimini derogatoria, animas perderet &c. L. de captiv. *Babyl.* f. m. 86. *Esto jam certus, & sese agnoscat, quicumque se Christianum agnoverit esse, omnes aequaliter esse Sacerdotes, hoc est, eandem verbo, & Sacramento habere potestatem, usque Communitatis tamen consensui reservato &c.*

(i) In decreto *Wormatiensi* A. 1521. §. Maij.

(k) Decreto cit.

(l) Parte IV. Coll. Hist. Q. 10. 11. & sequent.

(m) Mortuus est A. 1527.

* *Ifelinus* in *Lexico V. Machiavellus*. Gedachter Tractat de Principe ist von dem berühmten

tis doctrinæ contagia politicis hinc inde luminibus scintillat, miris laudibus extollere; apologeticis scriptis defendere; lætionem commendare; in novam lucem pro Reipublicæ utilitate protrudere; scholijs ornare; & repurgatum licet non paucis erroribus, novis tamen augere, & ampliare sustinuit, uti alibi ob oculos posuimus. (a) An id fecerit magno emolumento disciplinæ de moribus, Moralistæ protestantici judicent. Illud certum, quod Orthodoxis, teste *Comzenio*, (b) *Machiavellus* sic Pseudo-politicorum *Choripheus*, turpis ac publicus vitiorum Doctor, qui Principem sic instituerit ad virtutem, ut tamen & vitia permiserit, ac velut Regno utiliora Virtutibus quoque anteposuerit &c. Quod Authore illustrissimo *Pelzhofero*: (c) *Machiavellus* per omnes libros suos virtutem veram abjurâris, imperia vitijs mancipâris; religioni undequaque illuserit; crudelitatem, savitiam, avaritiam, civium inopiam, dominandi esse præsidium; Regum suselam fraudes, perfidiam &c. esse dixerit. Denique, quod talem formaverit Principem, qualem olim habuere barbari Tyrannum. Quod, ipso fatente *Conringio*, *Machiavellus* fuerit atheus, & anima immortalitatem in dubium vocârit; (d) quod id vitij habeat, ut dolos, & vitia commendet; quod ea attingat, qua faciunt ad stabiliendam tyrannidem, & quidem in libello, cui male fecerit titulum Principis, cum inscribi Tyrannus debuisset; quod sit impius Scriptor, & scelerum Laudator, haud aliter legendus, quam qui de venenis scripserit, nec sine *Anti-Machiavello* &c. (e) Et hæc, inquam, vel ipsius *Conringij*s certa sunt: cur ergo partum, tenebris dignum, hi Politici protrahunt in novam lucem, sulsque comendatitij promulgant? Nempe, uti diximus alibi, (f) Protestantium interest, habere ejusmodi opportunum mangonium, utpote quibus pretiosa semper malignitas in Apostolicam sedem; pretiosa politica, quæ religionem subordinat felicitati statûs,

elisâ bicipitis regiminis specie, qua prærogativâ religionem suam commendant; pretiosa illa doctrina, quæ religionem tractat *indifferenter*, facillimque sternit ad licentiam autonomiam transitum. An in excolenda juris naturalis disciplina fors scopum similem præfigant protestantici Moralistæ, suspicari saltem possunt Catholicici, conjecturâ haud sanè temerariâ, uti patebit illicò ex dicendis.

§. III.

Crisis de Hugone Grotio.

§. III.

Grotius de jure

Quæritur III. Quale judicium Orthodoxis de Hugone Grotio, ejusque libro triplici de jure belli & pacis?

Natura bene meritus in multis.

¶. I. *Hugo Grotius, sicut erat ingenio acutus, ita de disciplina juris Naturæ, & Gentium in multis est bene meritus, nec Protestantium elogijs indignus: immò dignior respectivo ipso met Puffendorffo, ac Thomasio.*

*Declaratur assertum I. Hugo Grotius, stirpe nobilis, anno supra millesimum quingentesimum octogesimo tertio, Delfi, Batavia oppido, lucem hausit unâ cum tenebris Calvinianis. Ea ingenij felicitate excelluit, ut, etiamnum novennis, Poëta celebris audiret; ut anno decimo quinto in Philosophicis, Juridicis, Philologicis, crearetur Doctor; anno decimo septimo Advocatum jam ageret forenses, sic ut illicò promotus in magnum Rotterodami Syndicum spes Statibus Batavis maximas faceret. Has fefellit, dum Belgio, malè quondam unito ad extorquendam autonomiæ licentiam, hac ipsâ jam per Arminios * malè diviso, is Calvinii castra desereret, infelix transfuga Arminianus, quia in Lövensteinianam arcem abstractus ad perpetuos carceres. Sed perpetui ne essent, effecit Conjugis Maria Reigerbergica astuta pietas. Hæc in cista, librorum aliâs bajula, conclusum maritum feliciter Antverpiam transtulit: is, subin Galliam dilapsus, sui locò conjugem incarceratam inaudisc,*

Natione Batavus, religione Arminianus.

do-

ten *Conringio* mit einer verbesserten lateinischen Version, wie auch Anmerkungen A. 1660. herausgegeben worden: darauf A. 1686. eine neue Auflage erfolgt.

(a) Parte septima Coll. Hist. Q. 2. f. 207. & sequent.

(b) L. Polit. 1. c. 13. Item L. 2. c. 4. §. 1.

(c) In arcanis statûs L. 1. c. 3. & 7.

(d) Tom. 3. operum f. m. 1097.

(e) Tom. 3. f. m. 12.

(f) Parte VII. cit. f. 213.

* *Arminiani* sic dicti ab *Jacobo Arminio*, Professore *Lugdunensi* Batavo Calvinista, qui in puncto prædestinationis recessit à *Calvino*. Dicuntur etiam *Remonstrantes* à libro, quem A. 1611. obtulere Statibus unitis sub titulo: *Remonstratio*. Dicuntur, *Socinianos* quoque errores assumpsisse.

doluitque. Tandem legationi *Suecica* admotus, etiam *Reginæ* displicuit, & brevi post vitæ finem invenit *Rostochij* anno 1645. exuvijs *Delfum* translatis.

Libro de *Declaratur assertum 2.* E lucubrationibus celebriores sunt *mare liberac pacis rum, mari clauso Sclaeni Angli oppositum: liber de veritate religionis Christiana*, octo idiomatica loqui doctus. Sed nominatissimus est partus *de jure belli, & pacis*, initio *B.avis* satis invisus, quod multa in eo crederent statûs sui arcana prodita. Quidquid sic, inter causas scribendi operis adstruit Author. 1. *Neglectum justitia publicum* persuasis propemodum cunctis, quasi nihil injustum esset *Regentibus*, quod utile; id *aquius*, quod *validius*, *reg. Rempublicam reg: sine injuria posse.* 2. *Neglectum publica pacis*, etiam penes *Christianos* effrena à bellandi licentiâ dominante. 3. *Neglectum Juris Naturæ, & Gentium*, quod, ut ait, hætenus attigerint pauci, certo ordine tractarit nemo, etli hoc fieri quàm maximè interlit Generis humani. *Tractationis ordinem* sic recenset, ut libro primo proponat existentiam bellici juris, potestatem variam Imperantium, & officia subditorum; ut libro secundo exhibeat belli causas, rerum possessiones, dominia, pacta, foedera, legationes &c. Ut libro tertio describat effectus belli licitos, & illicitos, pacisque varias conventiones. *In tractationis modo* sibi tria proposita affirmat: ut jus naturæ deduceret ex principiis, quàm maximè evidentibus; jus Gentium ex Sophorum veterum, Nationumque cominuni consensu. 2. Ut nil confunderet, jus Naturæ, immò & Gentium, à jure civili & alijs gnaviter distinguendo, nec disciplinam Jurisprudentiæ cum alijs commiscendo. 3. Ut in subsidia adhiberet quoque sacræ Scripturæ oracula, Veterum testimonia, Scholasticorum sensa, historiæ monumenta, Jurisconsultorum scita, & sic de alijs.

Etiam *Declaratur assertum 3.* Hoc *Grotij* *Orthodoxis*, quò am penes *Orthodoxos* patet. Quis enim *ad jus* neget, eum in disciplina hac, magis *Natura* excolenda & redigenda in ordinem, *& Gentium*, veluti signa sustulisse primum? Hinc *re-* *digen-* *dum in* *discipli-* *nam ma-* *gis cura-* *tam, pri-* *mus.*

non nemo eruditissimus nostrî sæculi Scriptor religiosus illud vocat *præclarum Opus*, etque adjudicat *primatum*, eò quòd *primus*, ut omnes ferè *restentur*, *manum doctissimam* huic *disciplina pro incredibili*, quòd *nactus erat*, ingenio & eruditione, non minus *eleganter*, quàm *feliciter admo-* *veris.* (a) Illud forsitan clarissimo huic Authori in animo federat, quòd non ineptè *Buddeus*: (b) *Reprehenduntur*, *fateor*, in *Grotij* *libris, de jure belli & pacis*, *singulares quadam* (immò *erroneæ*) *sensentia*, quas samen facile *declinabis peritus Lector*, neque propter *aliquem novum totius corporis pulchritudinem æspiciet.* * *Hic viam primus ingressus est*, quàm deinceps alij suis *signarunt vestigijs.* Hinc

Declaratur assertum 4. Quòd *Hu-* *nde pro-* *go Grotius* respectivè dignior sit suis *testanti-* *elogijs*, quàm *Puffendorffius*, atque *cus elogijs* *Thomasius*, colligitur 1. Quia difficili *respecti-* *lius fuit invenire*, inventis facilius ad- *or, quàm* *dere.* 2. Quia *Puffendorffius*, teste *Puffen-* *Triario* (c) nil nisi perpetuus *Grotij* *Commentator*; *Puffendorffij* verò *Tho-* *masius.* 3. Quia laudem illam, quàm *masius*, *Grotij* errores plures correxit, errores *ut pote* quoque non paucos superaddendo, u- *minus di-* *terque corruptit.* 4. Quia disciplinæ *gressus à* *naturalis sequestrationem* ab omni alia, *Patri-* *qua tantoperè Puffendorffius gloriatur*, *bis, &* *ut plurimum mutuavit à Grotio*, qui, *Scholasti-* *ut ait*, *discernere jus natura à jure* *cis ortho-* *civili semper unice laboravit.* 5. Quia *doxis.* denique *Grotius* longè minus recedit à *Patribus*, *Scholasticis*, ac *Orthodoxis* principiis, quàm *Puffendorffius* cum suo *Scholiasse.* Nam, cum uterque, per contemptum despoticum; Patres omnes, *Scholasticosque* extulset; immò studiosè malignâ industriâ omnem *Scholasticæ disciplinæ pulvisculum* e- *verrere adlaboret*, in hypotheses, ni- *mium liberè*, hoc est, *protestanticè* extravagantes, erroneasque cerebelli *excentrici ideas*, magis quàm ipse *Grotius*, delapsi sunt, ut clarescet sapius per decursum. Hinc, hac ex parte, non admodum malè *Buddeus Puffen-* *dorffianum* *æquæ* retundit, dum ait: (d) Jam certa me spes tenet, fore, ut quæ deesse doctrinæ hujus perfectioni videntur, addantur propediem: sed & ut illi (*Puffendorffiani Ideista*) rectius sapere

(a) Clarissimus Pater *Franciscus Schmier* in præfatione Jurisprudentiæ publicæ universalis.

(b) In *Hist. natur. Juris.* f. m. 27.

* Juxta illud *Horatij*: *Ubi plura nitent in carmine, non ego paucis offendar maculis, quas aut incuria fudit, aut humana parùm cavit natura.*

(c) In præfat.

(d) In *Hist. natur.* ad finem f. m. 31.

sapere discant, qui jus Naturæ à doctrina morali, quàm *Ethicam* vulgò dicunt, *secernentes*. *hodie demum aut nudius tertius illud enatum esse, docerique cœnisse, adeoque è Recentiorum falsè scriptis hauriri posse, perperam opinantur.* Tradiderunt quippe jam antiquissimi Philosophi *Aristoteles, Plato*, cæterique (quos inter præcipui Patres, atque Scholastici) jus Naturæ, adeoque Recentiores ita sectandi sunt, ne tamen penitus negligantur Veteres. *Grotium* omnes imitari velim, isque Magistris, quibus ille profecit, proficere omnes. Philosophos ille consulit omnium sectarum &c. quantumque præsidij accedat ex hujusmodi Scripturis morali doctrinæ, ex uno incomparabili *Grotij* libro intelligi posse *Andreas Bosius*, verè non minùs ac prudenter, judicat &c. Ita *Buddeus*, non admodum malè, ut diximus, si tamen *mod. debito* intelligatur.

Nibilominùs ejus liber est admodum defectuosus, & erroribus e-
st admodum defectuosus, & erroribus e-
merito inter libros, Orthodoxis prohibi-
bitos, recensitus.

Declaratur assertum I. Ipsismet Protestantium censuris, ut ne ejus fautores querimoniam causam; Orthodoxi dubitationis anam præterdere valeant. *Puffendorfius* ita differit: cum *Grotius* nulli inter *Christianos* sectæ ita rigidè se addixisse visus sit, nisi quòd ad illos proximè accesserit, qui *Arminiani* audiunt; eoque ingenio fuerit, ut propter discrepantes opiniones non statim in partes discedendum arbitraretur, à sacri Ordinis hominibus sat asperè fuit acceptus. Nam à Pontificijs quidem ejusdem Opus inter libros prohibitos est relatam, non tam ob ea (uti calumniatur *Puffendorfius*) quæ ipso- rum placitis circa religionem dissona continet, quàm quia in universum solidior philosophia moralis rationibus

Regni tenebrarum adversatur: cum aliàs facilè fuisset medicinam facere resectis materijs Theologicis, sicuti à nostratibus factum est, qui, contenti errores notasse, veris debitam æstimationem ideò non detraxerunt. Alibi ita habet (a): Fatendum est, non pauca à *Grotio* fuisse planè præterita; quædam levi brachio tractata; quædam admista, qua, & ipsum hominem fuisse, arguerent. * Imprimis non exiguam labem Operi aspergunt, quæ passim à receptis *Orthodoxa Ecclesia sensentis diversus* abit. Qui quidem magnorum ingeniorum infelicissimus labor mihi semper visus est, circa Divina aliquid novare: cum tanta aliarum rerum supersit copia, in qua alicui innoxie cornicum oculos configere liceat. Et per isthæc verè, ac utiliter dictis auctoritas detrahitur, ac plurimorum asperimæ censuræ provocantur, qui aliàs contra tales Viros ne hircere quidem digni erant. Ita *Puffendorfius*, cui bellissimè reponeret *Grotius*: γρόθη σαυρόν. Inde concludit alibi (b) *Hobbesium, & Grotium*, qui tam multa, à religione nostra abeuntia, suis Operibus immiscuerunt, ne amplius Juventuti prælegere cogerer, librum meum præcipuè edidisse, professus sum.

Declaratur assertum II. *Puffendorfius* Uti & *Uti &* enucleator *Kemmerichius* testatur, *Kemmerichio, Fleischbe-*
 (c) et si *Grotius* multum præstiterit, *richio, Fleischbe-*
 nævos tamen in eodem notari: quales ait, *errores Theologicos; in cautum alijs, plu-*
Scholasticorum studium; convenientiam res eti-
socialitate, & consensu Gentium primæ par est, in-
cipij loco collocatam; denique errone- *Grotio*
am de jure Gentium sententiam. Ita errores ille. *Fleischerus* carpit, (d) quòd *Grotius* *culpan-*
plura, aut planè intacta relique-
ris, aut non solidis satis ex fundamen-
sis demonstravit. Biographi *Grotiani* apud *Helinum*, (e) præcipuè arguunt ejusdem indifferentissimum, quo in ali- quibus cum Catholicis; in alijs cum *Luthe-*

(a) In præfatione de Jure Naturæ & Gentium.

* Alibi, nempe c. 4. Speciminis de fundamentali propositione Leg. Nat. f. m. 210 §. 11. addit: *Grotium* injustæ artis formam non disposuisse jus naturæ: præter multa heterodoxa materiam de bello fusiùs tractasse, quàm par erat &c. Addit, *Grotium*, à *Commentatoribus varijs vario modo frustulatim concisum, evisceratum, extorsuatum, & diversicoloribus veluti jusculis commentariorum, notarum, observationum, compendiorum, tabellarum, & analyseon, quod pedanticissimum serculum est, perfusum, ac adornatum, Juventuti fuisse propositum &c.* Quasi verò non is ipse quoque pocillatorem *Grotij* ggerit.

(b) In Apologia contra Indicem Novitatum f. m. 48.

(c) C. 4. §. 43. de Hist. Nat.

(d) In præfat. cit.

(e) In Lexico. V. *Grotius*.

Lutheranis, * *Arminianis*, *Photinianis*ve manipulos legerit, adeoque sicuti pessimè lenserit, ita neque meliùs scripserit. Sed *Bæclerus*, (a) *Conringius*, (b) & ex iisdem *Oldenburgerus* (c) dant *Grotiani* partitùs admodum heterodoxam anatomen, dum ajunt. 1. *Perpetuos* esse errores *Grotij* Theologicos, quoties differeret de libero arbitrio, de imagine Dei in homine, de duplici lege, de discrimine veteris & novi Testamenti, quos *Photianismos* ne quidem oblitus sit in opusculo de *veritate religionis Christiana*. 2. Esse erroneum, & neutiquam audiendum in interpretatione Sacræ Scripturæ, ** eò quòd sicuti *Rabbini*, ita & *Grotius* corticem tantum sumat, nucem relinquat in interpretatione dictorum *Christi*. 3. Esse item culpandum, quòd quorumdam Patrum *Græcorum* sententias, eorùmq; Recentiorum, præferat melioribus, communioribus, & vetustioribus. 4. Esse arguendum, quòd *Ethnicorum* de originibus rerum sententias, correctionis, & supplementi indigas, securè nimium arripuerit. 5. Esse vituperandum, quòd in explanandis quoque legibus singulares nonnunquam amplexus sit opiniones. 6. Denique esse quàm maximè castigandum, quòd in gratiam Pontificis non nulla mitiùs, quàm debuisset, statuerit, quapropter meritò à *Conringio* sit refutatus. Inde subjungit *Oldenburgerus*: *Valentinum Andree*, reprehensum à *Lutheranis*, & *progressu juris Nat. ac Gentium*. 239 quod *Grotij* scriptum præfatione quadam nimium commendàrit, eandem mutàsse. Hæc luscii protestantici, quos nævos detegent aquilæ in Theologicis orthodoxæ ?

§. IV.

Censura de Thoma Hobbesio.

Quæritur IV. Quid Catholicis sententiam de Thoma Hobbesio?

R. *Thomas Hobbesius* est Author pestilens in moralibus atque politicis, cuius parsus de civè, ac *Leviathane* in politicis, ter *Machiavellicos* abortus*** meritò meritò in sunt relati, atque proscripsi.**** 2. Ut librorum adeò nullo honore *Puffendorsius*, cum indice non nullis, eidem inter protestanticos purganda doctrina moralis reformatores qualem-cunque locum indulserit.

Patet 1. Ipsomet Protestantium Ipsimet calculo. *Puffendorsius*, etsi scopum scriptionis *Hobbesiana*, quo regiam potestatem ad culmen evehere, ejusque summo imperio, jus quoque circa sacra, vindicare conatus est, magnoperè probes (quia finem ex asse protestanticum, sibimet quoque præfixum) vitio tamen vertit, quòd jus istud *Hobbesius* legitimis terminis non coërcuerit. Planè, inquit, ferri non possunt assumpta quadam nimium cruda *Hobbesiana* hypothesis, nec, qua eidem superstruuntur, dogmata, à sana ratione abeuntia, & non exiguam labem humanis rebus inferre idonea. Nec de ijs memorem, in quibus circa religionem *Christianam* diversus abis, quibus destruendis operam impendere aliorum est. (d) Alibi ait: quòd *Hobbesius* peculiaris sibi, & horrida dogmata finxerit, & hoc ipso apud multos, non citra rationem, aversionem sui excitàrit. Addit tamen, & illud contingere, ut ab illis maximo cum supercilio condemnetur, abs quibus minimè lectus fuerit, aut intellectus. (e) *Conringius* *Hobbesij* ingenium deprehendisse se affirmat, novitatum maxime studiosum, temerarium, præsidens, ac ineptum: addit, ejus elementa de jure impiè philosophari;

§. IV.
Thomas
Hobbes.
Author
pestilens
in mora-
libus &
politicis,
cuius
parsus
de civè,
ac *Leviathane*
in politicis,
ter *Machiavellicos*
abortus***
meritò
meritò
in sunt
relati,
atque
proscripsi.

2. Ut
librorum
adeò
nullo
honore
Puffendorsius,
cum
indice
non
nullis,
eidem
inter
protestanticos
purganda
doctrina
moralis
reformatores
qualem-
cunque
locum
indulserit.

* *Conringius* L. infra cit. ait: *Grotium*, etsi in religione ad partes *Lutheranas* transilire haud ausus fuerit, tamen & alteras (*Calvinianas*) deseruisse.

(a) In discip. ad *Grotium* L. 1. de jure P. & B. in principio, item c. 4. §. 20.

(b) In præfat. ad *Cassandri* controv. f. 133.

(c) In indiculo Authorum f. m. 69.

** Addit *Oldenburgerus*: contra quod malum hoc remedio utendum est, ut verorum, & orthodoxorum dogmatibus peccus probe muniamus. O Davum simplicem! Ubi & quinam veri illi, ac Orthodoxi? An *Lutherani* Theosophi? An *Osiander*, quem toties crepat *Puffendorsius*? At si veros hos neget *Grotius* cum *Arminianis*, & *Calvinistis*, quomodò id probabunt *Lutheris*qua? Ubi Judex, qui litem ultimò deciderit? Nunquid Scriptura, Judex sui, ex cujusvis spiritu privato? Nempe contra hoc malum apud heterodoxos nullum remedium.

*** Natus *Hobbesius* in Anglia *Malmesburij* Anno 1588, & ipse propemodum abortivus, utpote ante diem ex terrore Matris in lucem effulus.

**** Decreto S. Congr. Indicis 12. Martij, Anno 1703.

(d) De origine & progressu Juris Naturæ & Gentium c. 1. speciminis §. 6. f. m. 174.

(e) In præfatione operis de Jure Naturæ & Gentium.

phari; Authorem dignum asseverat, quem omnium odia excipiant. (a) *Kemperichius* ait, *Hobbesium* non modò in sanio-rem Philosophiam, sed & Theologiam impe- gisse, unde varios sibi Adversarios concitavit, *Cumberlandum*, *Bramhallum*, *Cocquium*, *Scharrockium*, *Felmerum*, *Schafsum*, *Strimesium*, & alios, et si Apologetas quoque nactus sit *Scargilum*, *Veltbuisium*, *Becmannum*, *Gundlingium*, (b) omnes protestanticos, et si *Oldenburgerus* (c) ex *Cyriaco Lensulo Hobbesium*, usque ad *Cæli terræq; offensionem*, novitatis cupidum asseruerit.

Patetque ex hypothesi Epicuræ, non nisi despotismo Machiavellico accommodata.

Patet 2. Ex damnata hypothesis, quam assumpsit. Si bene *Puffendorpus* divinavit, intentio Authoris erat, stabilire Epicuream hypothesein, quam videtur, civitatum in suam utilitatem cuncta referentium praxi, satis communem, sive illam eò adegerit genij convenientia, sive ingenij ostentatio in defendenda hypothese tantoperè exosa, & paradoxa. Verius eò mentem intendisse fertur, ut in illis *Anglorum* turbis potestatem regiam, etiam ultra despoticismum *Machiavellicum*, firmaret. *

Patet 3. Ex principiis impiis, quæ inde deduxit. I. Nam, fundamenti loco, statum naturalem poluit *statum belli*, quem ex jure omnium in omnia, insitæque omnibus nocendi voluntate pariter ac facultate, deduxit. II. Statuit voluntatem solius Imperantis esse regulam boni, & mali, justi, ac injusti (d) quo ex principio intulit. 1. Ergo Reges imperando, demum faciunt bona ac justa; prohibendo, mala & injusta. (e) 2. Ergo regulæ boni, malive sunt merè civiles, nec ante imperia extitit justum, vel injustum. (f) 3. Ergo peccatum, propriè dictum, non est nisi legis civilis transgressio, reliqua contra rectam rationem sunt tantum facta imprudentia. (g) 4. Ergo doctrina *Christi*, absque manda-

to Principis, vim obligandi addentis, se habet per modum mæri consilij; & quòd Scriptura sacra sit fidei regula, effecere soli *Christiani* Reges, qui & soli sunt ejusdem interpretes, sic ut summa totius religionis sit *Principum capessere jura, & parere imperio sive in sacris, sive profanis.* (h) 5. Ergo omne Regnum Dei est merè politicum, nec DEUS regit populum, nisi per Legatos, hoc est, Reges & Principes. (i) III. Statuit, nihil injustum à Principe mandari posse; ejusque potestatem esse indefinitam: (k) ex quo principio deduxit. 1. Regis mandato qualescunque subditorum actus indubiè justificari. (l) 2. Ad mandatum Regis licitum subdito fore, ipsum *Christum* negare. (m) 3. Si lex civilis jubeat invadere aliorum bona, vel uxores, id non fore furtum, vel adulterium, (n) IV. Statuit, à subditis deberi Imperantibus obedientiam absolutam, ex quo intulit. 1. Seditiosam esse opinionem, quòd subditi peccare possint quomodocunque obediendo suis Principibus. (o) 2. Finem legis esse bonum præcipientis, adeòque Principes in subditos non posse esse injurios; illis esse licitum interficere etiam innocentes; extra civitatem quemvis à quovis spoliari jure, & occidi posse; in civitate ab uno tantum. (p) V. Statuit denique, *Ecclesiam esse indistinctam à Civitate*: unde intulit, Reges esse Pastores sumos; & tot esse Capita Ecclesiarum, quot sunt Regna; Reges solos docere gratiâ Dei, cæteros Regis gratiâ, à quo fiunt Vicarij delegati; Sacerdotium formale esse penes Reges; hæresin esse id omne, quod *Rex, vel Magistratus summus credi vesuerit*; distinctionem regiminis temporalis, & spiritualis esse prorsus inanem, cum ejus sit religio, cujus est regio &c. (q) Verbo: summam totius Religionis esse, *Principum parere imperio, sive in sacris, sive in profanis* ut supra diximus, (r) Hæc offæ cerberæ non nisi extima

(a) Tomo operum 6. f. m. 575. & 562.

(b) L. c. n. 48. f. m. 26.

(c) In indiculo Authorum.

* Hinc Rex *Anglia Sorbiano* dixerat: *senti Hobbesio in vicem urfi, ad molestorum vires tentandas, & acuendas.*

(d) De Civ. C. 12. A. 1. & C. 14. A. 1.

(e) L. c.

(f) De Civ. L. c. Leviath. c. 13. & 18.

(g) De Civ. c. 14. a. 16. 17.

(h) Leviath. c. 42. 43.

(i) Leviath. c. 35.

(k) De Civ. c. 6. a. 13, & c. 14. a. 10. Leviath. c. 22.

(l) De Civ. c. 12. a. 1. 2.

(m) Leviath. c. 3. & 42.

(n) De Civ. c. 14. a. 9. & 10.

(o) De Civ. c. 6. a. 1.

(p) De Civ. c. 6. 7. 8. 9. 14. a. 1. Leviath. c. 20. 21. 23.

(q) De Civ. c. 17. a. 21. & c. Leviath. c. 23. 29. 39. 40. 42.

(r) Item l. c. supra, & in appendicis ad c. 2.

ma spuma, quam, Pontificiæ potestatis aversione excoctam, plus minusve lingunt pseudo-politici Moralistæ ex Protestantibus.*

S. V.

§. V.

Anatomé Samuelis Puffendorffij.

Samuel Puffendorffius,

Quæritur V. Quale Catholicorum iudicium de Samuele Puffendorffio, famoso Moralista, ejusque doctrina tam celebri apud suos de jure Naturæ & Gentium?

Elia, Lutherani Præconis, filius.

R. I. Samuel Puffendorffius, protestanticis scriptis famosissimus, & sic jam alibi diximus, (a) Elia, Lutherani Præconis, filius. Natales debet ignobili pago *Flebensis*, non procul *Chemnitio*, à cujus celebriore nomenclatura *Chemnitensem* sese dicere maluit. E Gymnasio *Grimensi* ad *Academias Lipsiensem, Jenensem, & Lugdunensem Baravam* delatus, Theologico studio, quod vocant, *jus naturale præsertim ac Gentium*, præhabuit, *Grotij, Hobbesijque* vestigia profecutus. Subin à *Carolo Ludovico Palatino*, ad explananda publicè juris Naturæ & Gentium placita, primus ex acatholicis *Germanis, Heidelbergam* evocatus, inter *Calvinicos Lutherisequa* firmum pedem habere non potuit. *Lundam*, novam *Scandia Suecicæ* Academiam, digressus, post varia fata scholastica ad *Historici Regij munus, & Aulæ secretiora* promotus est. Sed pinguiore fortunâ eundem licitatus *Fridericus Brandeburgicus* ad consilia interiora inter Ministros Aulæ adlegit. Tandem anno vitæ ultimo à *Carolo undecimo, Rege Sueciæ*, vix in Baronum numerum è vulgari aura evehctus, ad communia vulgi fata à morte rejectus denuò, diem obiit 27. Octobris anno 1694.

R. II. Puffendorffius, qui Protestantibus audit *Principilus inter Moralistas*, disciplinam moralem triplici lucubratione illustrare conatus est. In prima, quam appellavit *de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem*, egit verissimè protestanticum, dum errorem, ab orthodoxa Ecclesia pridem damnatum, versicolore obsonio obtrusit suis, nempe *Religionem statum non esse, sed Collegium in statu*, negato non solum *Primatu Apostolica scdis, sed & distinctione regiminis Ecclesiastici, ac secularis*. Et hoc opus, scandalum pusillis, à nobis infra allidetur ad petram. Alterum, magis famosum *de jure Naturæ & Gentium*, jam olim *Heidelbergæ in Elementis jurisprudentiæ universalis*, veluti informi foetu, conceptum, ** tandem in *Academia Landensi à Puffendorffio* publicatum est. Hoc opus, quod *Hartevviga* teste (b) *absolutissimum, est partus ejus primarius, & opere Grotij incomparabiliter excellentius*, quia à lumbricis scholasticis defæcatus, *** *cordatoribus, omnique penè Orbi erudito, secundum doctrinam suam ideas, estimatissimum, ac probatissimum*, cui, veluti anacæphaleosin, pedissequam subjunxit librum *de officio hominis & civis*.

R. III. Famosi illius libri *de jure Varijs Naturæ, & Gentium* litteraria fata obfatis etiter hic repetenda, ut pateat partim ipsorum Protestantium de hoc opere sensus; partim ut *Puffendorffiani* calami character pensiculatiùs nonnihil innoteat. Vix inter *Academix Lundensis Doctores Lutheranos* (quos *Hartevvigus sternutatorios scholastici pulveris sectatores, & novitatum ofores* appellat) apparuit *Puffendorffianus* hic foetus, à nugis scholasticis depuratissimus, *surmatim* illum aggressi, armis scholasticis laceßere cæperunt. (c) Hos

* Quos inter *Adrianus Houtinus Belga* in *Politica contracta*, *Benedictus Spinoza Amstelodamensis*, *Remonstrantes, & Arminiani* in *Belgio* cum *Hugone Grotio* in *L. de jure summarum Potestatum circa sacra*, *Seldenus, Colemannus* cum suis in *Anglia &c.*

(a) P. III. Coll. Hist. Q. 5. §. 2. f. 277. quæ hic, utpote in loco proprio, strictim repetenda sunt, quia Lector Historiâ criticâ fors non est instructus.

** De quibus ait in *specim. Controv. c. 3. §. n. f. m. 183.* Qua de causa (ut jus ad captum omnium foret) *etiam juvenilibus annis delineabam Libellum*, rudimenta hujus disciplinæ continentem, quem titulo *Elementorum Jurisprudentiæ universalis* inscripseram &c. In præfat. operis de *J. N. & G.* ait, hæc elementa, *ut specimen ingenij daret*, à se conscripta, apud pleròsque bonos *excusationem ex ætate atque conatus simplicitate* invenisse, unde & ipse maturior, maturiore hoc scripto prioris immaturitatem velut publicè deprecatus sit.

(b) In dem verteutschten *Monzambano Lipsia* edito anno 1710. f. m. 665.

*** Weil er darinnen die Icholastische Grillen mehr als *Grotius* verlassen / ut habent *Basileenses* in *Lexico*.

(c) *Equadronen* Weiß ic. Wie wohl er der meisten ihre Attaquen, *Genr, Mörsers* und verro,

Hos inter primus *Josue Schwarz*, *Lundensis* Theosophiæ Professor, composito indice novitatum, hunc *Puffendorffij* partum *Atheismi*, (a) *Paganismi*, *Zwinglianismi*, *Socinianismi*, *Pelagianismi*, *Cartesianismi*; & super omnia *Papismi* (b) postulaverat. Et licet *Schwarzij* Collegæ, congregato concilio, hoc Jus Naturæ, ut aiebant *monstruosum*, ad moralem trutinam (ut quidem habet Biographus) (c) *S. Thoma*, *Suarezij*, *Vasquij*, *Sanchezij*, *Molina*, *Durandi*, *Bonacina*, de *Escobar*; & aliorum appensum; reprobarent; Authorem ut *Novatorem*, & *Academice Juventutis corruptorem*, damnaverint; nihilominus à Regimine Aulico, cui censura libri à Rege erat commissa, *Puffendorffus* est absolutus, novitatum index reprobatus, combustus, & *Beckmannus*, Juris Professor, qui eum clanculum typis mandaverat, exiliis multatus. Assultus repetiére & alij plures *Germania* protestantiæ Doctores: hos inter numeranda venit *Facultas Theosophica Jenensis*, ad cu-

jus vota *Jus naturale Puffendorffij*, edito publico, per *Joannem Georgium*, *Saxonia* Electorem, est reprobatum: (d) etsi toleratas demum *hypotheses Puffendorffianas* memoret ejus Biographus. Et *Fridericus Gejenius*, Superintendens *Garlebiensis*, has hypothese-
ses multa perverisatis; *Valentinus Veltthem*, Professor *Jenensis*, easdem *perniciosa & periculosa novitatis* coarguit, sed uterque satyrico *Puffendorffij* dente, ille ut *Garleensis cerevisiæ fumis turgidus zythopevta*; (e) hic ut *veteris barbariei putidus latrevta*, (f) derisus, sannisque fuit expositus. His successere certaminis Instauratores *Strimesij*, & *Zentgravij*, illi *Francofurtensis*, hi *Argentoratensis* studij Professores, & *Puffendorffianum* principiû juris naturalis, quod in *socialitate* statuitur, impugnarunt. Et *Lipfensis Scharschmidius*, *Puffendorffianas* ideas exosus, monstruosam *Monzambani* Rempublicam diruere tentavit: sed personati *Rolletti* sarcasmis, in *Scharschmidio vapulante*, suctum in morem, est elusus.

verrostete Canonen vil weniger als nichts zmirte. Dann es waren vil fast mit lauter sophistischnen Hagel und Schrott darapci, selapton, und papierenen metaphysischen Blasen geladen / vor welches Geplarrre Puffendorffus unverzagt wart.

(a) Scriptor vitæ f. 667.

(b) *Iselinus V. Puffendorf*.

(c) F. m. 678.

(d) A. 1673.

(e) F. m. 709.

(f) F. m. 723. & 727. *Veltbemio*, qui in *Moralibus S. Thomam* ut Principem, *Suarezium*, ut *Metaphysicorum Kapam*, *Vasquezium*, *Sanchezium*, *Molinam*, *Valentiam*, *Comimbricenses*, ut *Scriptores aternitate dignissimos*, deprædicabat, inter alia reponit: *Animadversum est, ex quo tempore quidam nostratium Theologorum istis Scholasticis pretium aliquod ponere ceperunt, neque in univrsam eisdem cum Lutherò, inter omnia numerarunt, res nostra Religionis subinde in deteriori iusse, Pontificios contra fines suos promovisse, & ad recuperanda, qua amiserant, non parum spei accepisse*. Miris facetijs in hanc rem ludit *Paraphrastes Germanicus* f. m. 729. Als *Puffendorf*, *Grotius* in der *Philosophie Neuerungen* / und zu reformiren anstengen / stunde man in der *Opinion*, derjenige wäre ungelahrter / und Barbar / der die *Scholastische* / und *Metaphysische* pedanten Grund / Sprach nit en *maitre parlieren* könnte: damahl wäre die *Wunder* / heilige *Scholastische* *Wissenschaft* / absonderlich *Metaphysica*, als *Regina omnium scientiarum*, als die *wohlbestellte Cammer* / Träulein der *Theologie*, *Jurisprudenz*, und *Medicin* denen *Studiois* recommendiret / als gleichsam die *Sturm* / *Haub* der *Gelehrten* / und wann ein anderer *Feind* käme / und in die *Flanquen* fallen wolte / stellten sie ihme gleich ein *halb buzet* wohl *mondiret* / und mit guter *Rüstung* *versehene* *Distinctiones* unter *Augen* / trieben den *ersten Sturm* ab: wolte diß nit *truch* / holten sie ein *Hauffen metaphysische axiomata*, und *canonen* / anstatt den *canonen* *Hersfür* / und seureten ihren *Adversarijs* ins *Gesicht* ic. Ja es wurden auch öfters die *Abels* / und *Stands* / *Persohnen* dahin *persuadiret* / daß sie sich auf solche *absurditäten* legten / und anstatt / daß sie sich auf die *wahre Philosophie*, und *polite Wissenschaften* appliciren solten / wann sie von *Academien* nach *Haus* kommen / wußten sie nichts anderes als von *metaphysischen entibus rationis*, von *barbara*, *celarent*, *selapton*, *camefres*, und *dergleichen monstris* *discurren* / *wordurch* dann *viele Gemüther* zu *Staats* / *Sachen* / und *anderen realen affären* *inhabil* gemacht / und in *Grund* *verdorben* sehn. Ist diß nit zu *beklagen* / daß man die *edle Zeit* einig auf *dergleichen Zeug* *emploiret* ic. Ita hic *Paraphrastes omnem scholasticam methodum*, *Hererodoxorum veterum* *more*, ad *supprimendam veritatis*, *pressius indagandæ*, *femitam*, adducit in *ludibrium*, & *contemptum*. Quid si ejusmodi *phantasijs*, & ipsi *Catholici* sese *im-*
bui

sus. (a) Necdum satis. Idem fundamentum Juris naturæ, quò ad socialitatem, aliasque Juris Puffendorfiani hypotheses, Orthodoxo Juris & Gentium jure, ut aiebat, convellere aggressus est Valentinus Alberti, cum Theophilis Lipsiensibus: lis indiguit ordinario rursus Puffendorfij clypeò, è Juvénalis satyris deprompto. Denique & manus committere debuit cum Seckendorffio, qui Albertinas hypotheses prætulit Puffendorfianis, & sic de alijs fatiis Puffendorfiani partùs de Jure Natura & Gentium, quibus bene Seckendorffius finem imposuit scripto anonymo, Puffendorffius modestia castigazione adimonitus &c.

Quò ad **R. IV. Puffendorffij liber de Jure Systema Natura & Gentium** (idem suo modo disciplina **judicium esto de libri hujus epitome, dogmatice seu officio civis, ac hominis**) quò ad **systema disciplina dogmatica suis encomiis non est indignus. 2. In multis est ingeniosus, eruditus, & explicando natura juri perquam accommodus; in non paucis est veritati consonus, & etiam Orthodoxis haud illaudatus. 3. Immo à suis Antagonistis protestanticis non nunquam immeritò est reprehensus, & abstrahendo à stylo satyrico, à semetipso contra suos, saltem hinc inde, non inefficaciter defensus.**

Quia est respectivè dogmatista primus in methodo, etiam ipso Grotio, magis accommodus.

Declaratur assertum quò ad 1. Non immeritò Puffendorffij Encomiastæ hunc asserunt respectivè primum, qui disciplinam Juris Naturæ ad systema dogmaticum, Grotiano multum accommodatius, revocavit, & ut ipse loquitur, pleræque, **padiam juris naturalis libertantia**, longè ordinatiore methodo pertractavit. Atque hoc præcipue præstitit in libello de officio hominis & civis, ubi officia ad Deum supplevit, quam methodum, non modò probamus ipsi, sed & eandem imitari conabimur per decursum. Accedit, quòd Grotium suppleverit in multis; in pluribus Hobbesium emendavit, & Jus Na-

turæ à cæteris curatius non raro discretur.

Nec ex toto displicet **Scopus**, quem sibi præfixum toties inculcat, tractandi nempe Jus Naturæ peculiariter, & tractandi suo modo universaliter. Peculiariter, quatenus peculiarem disciplinam constituit, cujus constituendæ principium unicum sit **lumen rationis**, sequestrando Jus Naturæ tam à Divino positivo, quàm humano, & utriusque controversiis, maximè Theologicis. **Suo modo universaliter**, quatenus commodetur ad captum omnium hominum, **quamcunque circa sacra persuasionem foventium**, sic ut ex principiis, ipso lumine natura suppedita, ad eorum veritatem agnoscendam, solius rationis ope, omnes compelli queant. (b) Ubi tamen duplex vitandus est error, ab eodem commissus: primus per excessum, dum ipsam quoque Theosophiam naturalem sequestrando, abstraxit à Religione etiam naturali, et si universaliter omnes liget, tanquam fundamentum ipsius naturalis juris præcipuum, adeoque ab ejus disciplina inseparabile, ut initio diximus. Hunc errorem, subinagnitum, supplevit Puffendorffius, suppledo officia hominis erga Deum, in libello de officio hominis. Alter ab eodem commissus est per defectum, dum Jus Naturæ sic privative tractandum suscepit, ut non adjungeret juris Divini & Humani principia, quibus illud vel perficitur, vel elevatur, id, quod disciplinam hanc Christiano usui reddit quàm maximè utilem, ac necessariam. Id in Puffendorffio desideravit eruditus Leibnitius, dum scripsit: (c) **Plurimum referret parallela addi juris Civilis, inter homines recepti, præsertim Romani, ipsiusque etiam juris Sacri: ita usus juris Natura apud Theologos, & Jurisconsultos prioris futurus esset, quod nunc magis sermonibus celebratur, quàm negotijs adhibetur.**

Decla-

bui sinerent? An non è converso dici posset illud Puffendorffij? Ex quo tempore quidam Nostratum scholasticæ formæ omne pretium adimunt &c.

(a) Anno 1678. Priusquam ad castigandam Cyclopi (Scharschmidij) stultitiam accingamur &c. sic ungit & pungit itylo satyrico per totum, hunc in modum ubique pariter facundus, & fecundus in suis apologijs Puffendorffius.

(b) In Epist. ad amicos f. m. III. In Specimine controv. c. 1. §. 7. f. m. 174. Item c. 3. §. 2. f. m. 183. & alibi.

* Et si & hunc in grandiori opere sæpe, necessitate connexionis, supplere coactus sit.

(c) In Epist. censoria libri de officio hominis & civis f. m. 6.

** Aliter Thomassius in præfem. Instit. Jurisprud. Divinæ §. 15. Majorem adhuc usum Jurisprudentiæ naturalis esse experiebat in applicatione legum, cum tot infinitæ circum-

Idem in multis nec apud Orthodoxos est illaudatus.

Declaratur assertum quò ad 2. In Puffendorffij scriptis de Jure Naturæ non pauca ingeniosa, erudita, explicando Naturæ juri accommodata, & veritati quàm maximè consona, uti laudant passim orthodoxi Scriptores, ita hæc ipsa pro illustranda veritate allegant: ij scilicet, quibus permissum, sic inspicere Authores prohibitos, ut tritici grana à fursure seligant, eaque in usum, verè Catholicum, convertant.

Et hinc inde non satis merito reprehensus à suis protestanticis Criticis.

Declaratur assertum quò ad 3. Et si protestantici Critici multò plura, optimo jure, ac verissimè, damnent in Puffendorffio, non nulla tamen, vel malè allegata, vel non ritè, nec in Authoris sensu, intellecta, facilè deprehendet, qui ejusdem apologiam multiplicem, indifferente oculo, lustràrit. Sic v. g. *Valentinus Alberius* ex statu integritatis non satis feliciter impugnavit *Puffendorffianam* hypothesin, solis principiis, ratione cognitis, superinstructam. (a) Sic idem *Puffendorffius* *Josiam Schuurzium*, *Beckmannum*, (b) *Velthemium*, *Zenigravium*, & *Gesenium*, (c) per sevitatem turpitudinis in actibus, Naturæ jure prohibitis, assignantes, non malè repressit, primamque regulam moralitatis, legem DEI æternam, rectè defendit. * Sed nos Protestantium mutuas lites tanti haud facimus, ut fusiore paginâ dignas hic censeamus. Sæpe Censores, sæpiùs *Puffendorffium* cespitantem videbimus defectu orthodoxæ Theologia. Quid ergo mirum, quòd ex fallis præmissis nec illi extraxerint verum, nec ex hoc Jurisconsulto satis consultus scintillàrit sæpe Theologus?

Nibilominus & dorfij partus de jure Naturæ & Gentium

um, quòd ad doctrinam, est admodum hic Audefectuosus. 2. Protestantice corruptionis est, & ideis, in fide erroneis, malignè admodum conspersus. 3. Adeoque Juvenis dum de Catholica periculosus ac perniciosus, in suo symeritòque inser libros prohibitos rejectemate.

Explicatur assertum quò ad 1. Testis iste *Balthasare Wernero*, Jcto protestantico, ** *Puffendorffius*, in tantoperè deprecato socialitatis principio, veram demonstrandi methodum nequam retinet, sed in specialibus præceptis ac prohibitionibus demonstrandis, rationes solùm probabiles, & qualemcunque æquitatis speciem obtulit; innumeras item quæstiones ad jus Naturæ refert, quas extra ejusdem objectum & quasi sphæram, constitutas esse constat.

2. Authore *Kemmerichio*, *Puffendorffij* Enucleatore studiosissimo, (d) *richius* cujus judicium confirmat Eruditorum quòd ad communis, *Puffendorffius* erravit in ipso lapide angulari moralis sui ædificij fundamento nempe, quod in sola socialitate constituit: eò quòd ex una parte hoc principium non sit ita evidens, ut non aliquod evidentius possit reperiri: ex altera non sit adequatum; dum ex eo duntaxat officia erga alios, non verò erga Deum, & seipsum commode (quia admodum tortè, & oblique) deduci queant. Hinc addit: *Ansam auctori præbuit Grotius*, qui, cum jus Belli, & Pacis scribere vellet, ex quo controversiæ Principum decidi possent, officia erga alios tantùm respiciebat, qua ex socialitate utique deduci poterant, atque adeò socialitas insi-

circumstantiarum varietates, quibus negotia humana civilia vestiuntur, sæpissimè casum forment, & facti speciem, qui legibus civilibus planè definitus non est, vel ubi plures leges, diversa disponentes, concurrunt, principiis communibus opus est, quæ & Gentium cordibus inscripta sunt.

(a) In specim. contr. c. 4. de fundam. proposit. Leg. Nat. §. 17. f. m. 219.

(b) In Apol.

(c) In appendice, & in specimine contr. c. 6.

* Sic & illustris *Leibnitius* in epist. censoria f. m. 21. & seq. causam obligationis juridica, à potestate superiore deductam, quæ & viribus, & justis causis suffulta sit, minus rectè, & ex suppositis illegitimis, impugnavit contra *Puffendorffium*, non incongruè defensum à *Webero* scholiaste ad L. de officio hominis & Civis c. 2. §. 5. & in epistolæ *Leibnitiana* notis f. m. 21. & seqq.

** In Elementis J. N. c. 5. §. 14. *Puffendorffius* per suam hypothesin in particularibus juris natura præceptis expoliendis haud rarò extra limites exerrat, neque ex suo principio, sed ex mera æquitate, pro qua sapius in utramque partem argumenta suppetunt, dictata rectè rationis derivat; aliquando planè hesitat, sententia incertus &c. Accedit, quòd non ita in proclivi sit, quid sit socialitas, & si vel maximè eam ita explices, ut ea omnia, qua ad humanam societatem faciunt, jure Naturæ præcepta, & qua eidem repugnant, prohibita esse dicantur, hac tamen quantum sint, non ita expeditum est. Ita ille.

(d) L. c. c. 3. n. 25. f. m. 59.

Pars I.

R

stituto ejus sufficiebat, sed non pro disciplina juris Natura adequata, quam venditabat, atque profitebatur.

Leibnizius quod ad finem felicitatis solummodo hujus vita.

3. Teste *Leibnitio* secundum hallucinatus est *Puffendorfius* in ipso fine juris Naturæ, quem solâ hujus vitæ felicitate, tanquam termino, concludit. Et si enim finis naturæ humanæ partialis, & immediatus, sit hujus vitæ felicitas, non tamen est adequatus, & substantialis, quia non est adequata natura humana felicitas, quæ se sub ratione præmij naturalis necessario extendit ad vitæ alterius terminum qualemcumque. Nam satis liquet, ratione solâ, non attingi felicitatem alterius vitæ supernaturalem, sub ratione præmij æterni duraturi, id, quod identidem, sed extra rhombum, regerit *Puffendorfius*: * non tamen sat liquet, ratione solâ, nec ipsam attingi immortalitatem animæ. Et licet ista non attingeretur saltem evidenter (quod *Puffendorfio* interim transmittemus) solo sâmen rationis lumine, non potest non esse evidenter nota alterius cujusdam vitæ necessitas sub respectu præmij vel pænæ, sic ut evitacione hujus, & consecutione alterius obtineatur tandem felicitas substantialis & consummata. Hoc *Puffendorfius* si abnuat, adstruit naturam humanam ab Authore Deo pessimè constitutam, quia destitutam principiis, ad honestatem vitæ, finemque suum indispensabiliter requisitis. Cum enim, ut rectè notat *Leibnitius*, in hac vita presente pleraque impunita, impensataque transmitti constet, nec virtus esse queat sufficiens præmium sui, nec vitium sui ipsius congrua pænâ, si cum *Puffendorfio* abstrahas à pænâ vel præmio, seu ab Authore naturæ, ut præmiante bona, & puniente mala, saltem in altera quadam vita, enervis ruet obligatio juris Naturæ ad principia honesti, decori, & justî; carebit Genus humanum sufficiente incitamento ad virtutem, & congruo ab-

sterriculo à vitio; immò carebit sufficiente medio ad consequendum finem, puta felicitatem perfectam, id, quod infra fusiùs demonstrabimus.

4. Eodem Authore *Leibnitio*, *Puffendorfius* quoque cæcutit in objecto juris Naturæ, dum scripsit: (a) *qua intra pectus latitant, nec foris prorumpunt, ad jus Natura non pertinere, quæ ratione, inquit Leibnitius, ex mutilato sine nature etiam objectum ejus nimis contraxit, ut planè mirer, viro insigni, in hac eruditionis luce, talia excidere potuisse, non minùs paralogâ, quàm paradoxâ.* Id magis mirum videri posset, tam paralogâ, ac paradoxâ à *Puffendorfio*, ejusque *Syndico Webero*, etiam fucari obtruso palpo, quasi interna philosophiam moralem, Ethicamve respicerent, non trahendâ ad Jurisprudentiam naturalem cum confusione utriusque disciplinæ. ** Sed quàm hæc frivola sint, apparet, quòd philosophia moralis, quatenus per regulas honesti, decorique dirigit officia hominis erga seipsum, & Deum, sic constitutum intrinsecum juris Naturæ, id quod in libello de officio hominis, & civis agnovit ipse *Puffendorfius*, supplevitque inanem libri grandioris jactantiam, qua omnia, qua ad disciplinam juris naturalis pertinent, complexurum, & in ordinem non hiulcum se digessurum, (b) edixerat, vano utique promissor hiatu.

5. Eodem Authore *Puffendorfius* Denique, deviauit quàm maximè in modo tractandi disciplinam juris Naturæ, utpote qua solas ferme actiones hominis exteriores, sibi formandas, sumpsit; interna, quæ ad Deum, ac se ipsum hoc ipso Naturæ jure formanda sunt, sub prætextu vitanda inter disciplinas divinas, secretas confusionis, vel relegando ad forum Ethicum, Theologicum, & Divinum, vel supponendo saltem ex philosophia morali, aut Theologia naturali

* V. g. In præfat. de officio hominis §. 8. Disciplina juris naturalis hominem format, prout hanc vitam cum alijs sociabilem exigere debeat: ast Theologia moralis hominem Christianum informat ad honestatem vitæ, & pietatem in Cælo præmiandam &c. Notator *Weberus*: finis juris naturalis non est, ut per ejus observationem æternam salvi simus; sed ut in hac vita sociabiles, & beati evadamus.

(a) In Epist. cit. f. n. 13.

** Sic in spicilegio Juris naturalis. §. 20. f. m. 299. Laconicè *Zentgravium* reprimit: *qua restant, exigui sunt momenti, velut quòd carpit à me juris naturalis scita, ad usum duntaxat fori humani, adaptari, quia in Theologiam moralem mihi falcem immittere non placebat.* At placere debebat falcem mittere in messem propriam, Theologiam naturalem, saltem volenti tractare disciplinam juris naturalis adæquati, uti promiserat.

(b) In præfatione citata.

rali: * unde utilissima pars juris Naturæ omiſſa; internorum cura neglecta; genuina juris principia malè ſuppoſita; immò ex erroneis alijs ſolo vitæ termino clauſa felicitas, ſtātusque publica commoda, pro adæquato fine & objecto, propoſita, ut aded, *Leibnitio* teſte, *parum zuta, ac facilis ſit hypotheſis, quam Puffendorſius conſtituit, animi intus pravi, foris innoxij.* Hanc animi, intus depravati, incuriam ſi minùs expreſſè conſtituit in ſuis principiis juris naturalis, *circa interna,* ut ait; *parum ſoliciti,* (a) ſaltem *permiſſis,* & paſſim *latenter,* uti videbimus, inuit, forſan ex norma Religionis *Luſherica,* cujus prærogativam alibi (b) commendavit, dum *in ea bonorum operum ſummam, officio boni viri* (utique ex Naturæ jure quò ad extrinſeca ritè compoſiti) *deſinitam* eſſe, ſcripſit. Atque iſta ad aſſertum propoſitum ſatis, cum carioſis è fundamentis judicium facile ſit ad molem ſuperimpoſitam, cujus fatigentes hiatus explicabimus per decurſum.

Est inſu-
per prote-
ſtanticè
corrup-
tus, pro-
vita Pa-
trum, &
Orthodo-
xorum
omni au-
thorita-
te.

Probatum aſſertum quò ad 2. Quòd nempe *Puffendorſij* uterque partus ſit *proteſtanticè corruptus,* & *ideis in fide erroneis malignè conſperſus.* Non ego perſtringam hic *Puffendorſium* atheiſmi ſtigmatè, quod proteſtanticæ Moralitæ illi inuſſerant: ** *id pro ſcopo Catholico ſatis, Proteſtantiſimum* ab eo paſſim diſuſum, latentèrque inſtillari ut poſſet, velut *pro ſcopo* ſibi habuiſſe propoſitum. Proteſtanticos obtutus mox in Operis fronte ſic explicat: cur ab hoc opere excluſerim Scriptores, qui, *inter ſectæ Romana addictos mores,* ſibi conſcientias quoque hominum regendas ſumpſère, *quos ipſe Grotius, & alij magno agmine in partes voca-*

re gaudent, ejus rei ratio *apud cordatos ſatis,* puto, conſtabit. Scilicet iſtis hominibus ſuorum traditorum *nullum certum fundamentum, aut hypotheſin ſubſiſtere,* ſolemne eſt: ſed præter illa, quæ à Jctis mutuari ſolent, *frivolas ut plurimum quaſtiones paribus ratiunculis* conſirmare contenti, de cætero integras legiones ſuæ ſectæ ſcriptorum allegaſſe, præclarum habent, quorum unum, ſi noveris, omnes noveris: *ita omnes magno conatu magnas nugæ agunt,* ut tamen vix ulla ſit quaſtio, in qua iſti in partes non diſcedant. *Cujus inſtituti hæc eſt arcana ratio,* ut poſtquàm inter fundamenta ſacræ iſtorum Reipublicæ eſt *hominum conſcientias, non ratione, ſed auctoritate Sacerdotum regi,* ubique *in promptu ſit authorum nubes, quæ qualemcunq; ſententiam ſtabilire idonea ſit, prout quemque perſuaderi horum intereſt.* Atque inde bono publico peſſimè mereri arbitramur, qui, in tanta ſolidarum ſcientiarum luce, *ad iſtas adhuc nugæ, Regni tenebrarum factum juxta, ac ſtabilimentum, Juventutem manuducere laborans.* *** Turpiter verò otio ſuo abutitur, & vulpes ungit, ac hircos mulget, qui iſta in utramque partem diſceptare, & cum ſana ratione conciliare ſatagit. Ita pro ſuo candore proteſtanticæ *Puffendorſius.*

Uti Patres, Scholaſticos, & Scrip- *Exploſæ*
tores catholicos ubique deſpotico ca- *merbodo*
lamo proterit; ita & methodum ſtu- *Ariſto-*
diorum Orthodoxam, *Ariſtolelem præ-*
licam, ejusque *ſyllogiſticam* formam
dicacitate ſatyrica ubique conculcat,
partim ut contemptibilem reddat, quam
proteſtanticæ verboſitatis nòrat exo-
ſam; partim, ut vagam quidvis ſen-
tiendi,

* Inde in ſpecimine controverſi. c. 5. *de origine moralitatis*: §. 25. f. m. 253. ait; caput de religione naturali eſſe *conſectarium doctrina de Deo, ſeu Theologia naturalis, adedque nativam veluti ſedem in diſciplina juris naturalis non ſortiri*: id tamen caput, *in uſum Juventutis,* ſuppleviſſe ſe, affirmat.

(a) In Præf. cit.

(b) L. de ſtatu Imp. Germ. c. 8. §. 7. f. m. 216. edit. *Veron.* A. 1667.

** Apud *Hartevvigu* Biographum f. m. 667. *Man machte ihne gar zu einen mond ſtreulen Mann / und ſchädlichen Atheiſten.*

*** In ſpecim. controv. c. 2. *de Novit. phil.* §. 5. f. m. 151. ait: *Majorem mihi adplauſum apud ſolidè eruditos polliceor, ſi Scholaſticos dixerim, tractare de doctrinam barbaris vocabulis, frivola ſubtilitatis ſpeculationibus adornatam, ſcientia proficua inanem, aſtutiſſimo conſilio nutritam, ad otioſa ingenia, vanis diſputationibus diſtinenda, ut à ſcrutandis Divinis litteris, ſolidæque eruditione, ſimulque fraudibus, Regni tenebrarum perſpiciendis removerentur. Qua non ſolum per ſe nihil ad culturam conſert, ſed peſtilentiſſima eſt, dum utiles litteras ſuffocat, ingenia ſcientia vana perſuaſione diſtendit, veraque ſcientia incapacia reddit: qua ſola qui imbuti ſunt, ne hilo rebus gerendis aptiores redduntur &c. ſic ut reverà præſet omnes litteras neſcire, quam nihil præter Scholaſticos nòſſe &c.*

tiendi, garrindique licentiam induceret, ac stabiliret. Hinc formam *syllogisticam* vocat *circumforaneum* *discipulandi* genus; *probandi* vero *rationem summam*, habemus *textum expressum* in *Aristotele*. Hujus disciplinas, & præcipue philosophiam, appellat *scabiosam*, *disputationum* & *dubitationum nutriculam solertissimam*; cum primis aptam ad clamorosas disputationes, infinitas objectiones, *strepitum* nempe & *nubem scholastici pulveris excitandum*: suppeditari ab ea, asserit, *infinitam vim sonorum*, & *distinctiuncularum sine mente*, quæ *auditoria ingenti altercatione reboent*, *Doctore in cathedra barbam mulcente*, *sibi que miris modis placente*. Addit: quod *frenum pedanticum* nisi bona quædam ingenia abruptissent, ad *Mundi usque finem philosophi poma Aristotelica*, *scharabæorum instar*, in *circulum voluissent*, *scientiâ rerum naturalium ne hilum quidem promoverent*. *Dammum ab Aristotelicis disciplinis in Ecclesiam illatum*, ait, quod ex illis *otiosi homines* *monstruosam illam*, & *inquinatam Theologiam* *juxta*, ac *Philosophiam scholasticam concinnarint*, quæ *cum idoneum sit instrumentum Regno tenebrarum* * (quo vocabulo

Papatum semper indigitat) hodie quoque in tanta luce nobilioris philosophiæ, ab ejus Regni propugnatoribus mordicus defendatur: cuius nempe interfit, *solidam rerum divinarum, & humanarum notitiam* *alsa caligine esse immerfam*; cum e contra *Protestantium interfit*, ut etiam mulieres, & rustici illarum rerum cognitione vel *Albertum, Magno majorem, superent*. (a)

Idem cum statuisset: expedire, ut *Es pro Civitas ejusmodi doctrinis publicè per scriptis sonet*, qua cum *sine* (felicitate scilicet *fidei* *temporali*) usque *Civitatum congruentibus* *simulque civium animi à puero dogmatibus, velut* *istis imbuantur*, à protestanticis *Theologis Machiavellismi* est postulatus, *si Juri* *cujus è placitis doceret*, *Religionem sana potestati esse accommodandam*, & *pro humana ad jus instrumento habendam*, eo quod *versis* hæc explicaret non tantum de *humana scientia*, sed etiam de ea, qua est *circum cultum Dei*. Hic pennam acuit animosus Apologeta in *Afinios tenebriones*, vindicans integritatem suam in *Lutherica fide*, scripsitque, se non locutum de dogmatibus, *qua proprie spectarent cultum Dei*, seu *Religionem Christianam*, illam nempe *primævam*, *ab erroribus, atque assumentis humanis*

* Unde cum in specim. Controv. c. 4. f. m. 203. de Valentino Alberti dixisset: in *proæmio* queritur, *diabolum in eo totum fuisse*, ut *Philosophiam tam theoreticam, quam practicam*, *eximia utique Dei dona*, *florente Papatu*, *corrumpere*: Addit: hoc verissimè dictum, sed addi tamen debuerat, id potissimum factum *ope Sacerdotum*, qui ad *stabilendam suam tyrannidem* *inanibus*, *iisdemque intricatissimis nugis* *scholas oppleverunt*, quibus *districta bona ingenia à solidarum rerum investigatione averterentur*, & ut *homines cæco obsequio à nutu eorundem dependere*, *genuinam Philosophiam* *moralem penitus opprefferunt*: Rursum cum dixisset *ex Valentino*: *post repurgatam religionem* (à *Luthero* scilicet) *cum è Philosophia practica nostro saculo doctrina de jure Natura & Gentium enucleatius proponeretur*, *hæc ut Orthodoxa fidei adversa evaderet*, *maximopere laboravit diabolus*: hæc sexcentis paralangis à se amolitur *Puffendorsius*; & in *orthodoxos Scholasticos detorquet*: *equidem*, inquit, *id sine dubio ad artes tenebrarum* (quo nomine denuò *Papatum* honorat) *pertinet*, *moralia dogmata*, *nullis subnixâ fundamentis*, *mordicus retinere*; *falsis & perniciosis traditis genuinam politicam corrumpere*; *vastis & intricatis voluminibus de justitia & jure*, *nec non commentitijs conscientia casibus actionum humanarum regulas certas, solidas, & perspicuas obruere*; *animosque hominum, inter anticipitâ veluti natantes, ab hominum, suis commodis velificantium, nutu suspendere*; *probabilitatem* (probabilissimum fugillat) *etiam probioribus Pontificiorum detestatam, comminisci*. Ad *istâc arcana statûs, Regni istius dissipanda*, *inter alios fines pertinet opera eorum* (quos inter triumphat *Puffendorsius*) *qui hoc saculo doctrinam juris Natura & Gentium, altâ hæcenus caligine sepultam, eruere, & in justam disciplinam redigere laborârunt*. Ubi tamen contigit, ut, qui *ceteris omnibus viam prævit Grosius*, *intempestivè & præter necessitatem, quadam subinde aspergeret*, *qua à scitis Ecclesiarum nostrarum abirent &c.* quæ tamen à se, ad usque *pulvisculum repurgata*, utique merito gloriatur *Puffendorsius*. Ex quibus omnibus, qui *Puffendorfij* hoc in opere præfixum finem non palpat, cum *Batio* in lapidem obriguerit, necesse est.

(a) Contra *Valentinum Albertum* acatholicum in commentario super *invenusto Veneris Lipsiana* pullo. f. m. 366. & sequent.

nis repurgatam: * sed de dogmatibus moralibus, religionem comitantibus, seu ethicis, seu politicis, sub religionis specie, aliòve modo obtrusis, statuens in hæc expressa verba: dogmata illa, quæ siue sub religionis specie, siue alio modo obtruduntur, & jus naturale, principiaque sana (puta Puffendorfiana) politica convellunt, nec tantum per accidens, seu ex hominum intemperie, sed sua naturâ turbas excitare, & existabiles morbos in Civitate producere apta sunt, à Civitate proscribenda esse. Atque ut protestanticis Criticis Lutherici pectoris sensa apertius denu- daret, quæ ille dogmata, per suam Jurisprudenciam naturalem, proscri- ptum iret, sic scribillavit: (a) Ex eo genere dogmatum, quæ sanè pestilen- tissima, sub Religionis larva, alicubi irrepsisse nemo ignorat, sunt hæc, 1. Dari potestatem extranei cujusdam Sacerdotis (puta Pontificis) cui summi Imperantes civiles subiecti sint, quisque ipsos deicere solio, ac Civem obligatione adversus eosdem absolvere queas. 2. Omnibus Sacerdotibus cujusunque Rei- publica Christiana necessariò dependen- dum ab aliquo Sacerdote extraneo. 3. In Sacerdotes summo imperio civili nul- lam esse potestatem. 4. Sacerdotibus necessariò competere immunitatem ab oneribus Reipublica, ut tamen ipsis in infinitum suas opes cumulare liceat. 5. Quemlibet civem actiones suas exte- riores, & ad statum Civitatis spectan- tes, juxta propria conscientia dicta- men, posse regere, etiam contra leges publicas, & jussa summorum Imperan- tium (v. g. religionis Catholicæ cul- tum externum, exercitia, seu dogma- ta prohibentium) 6. Non dependere abs cujusvis arbitrio actiones, super quibus in foro humano solet exigi ra-

tio (v. g. sacramentali sigillo aliena crimina, Reipublicæ noxia, retegere prohibente) 7. Illicitos esse homini Christiano aliquos actus (v. g. usum Matrimonij Clericis, Religiosis, Sacer- dotibus) ad conservationem Civita- tum in isthac mortalium conditione ne- cessarios. 8. Dari aliquod visa genus (v. g. Monasticum) Civitati necessa- rium, quod per se visio, & impuritate labores; fanaticorum hominum (Sa- cerdotum, & Monachorum) deliria, & commenta, pro oraculis, divinitus in- spiratis, esse habenda, & si qua sint ejus farina alia. (b) Atque hæc & similia, explicata in palma, ut contrahamus modò in pugnum, ita arguimus. Jux- ta Puffendorfij sensa in utroque libro, disciplina juris Naturæ & Gentium tra- denda est: 1. rejectis Patribus, Schola- sticis catholicis, eorumque methodo Aristotelicè pedanticâ, nec nisi tene- brarum Regno stabiliendo accommoda- tenda est 2. Ex solidioribus prin- cipiis ** Socialitatis humana, in ordine ad finem Civitatis, puta, felicitatem externam, temporalem, vitæ terminis conclusam, *** sic ut deducta exinde officia hominis, tanquam dogmata, Reipublica fini ac usui congrua, à teneris Juventuti sint instillanda, quæis religio Christiana (saltem primava, seu ab assumendis humanis protestanti- cè repurgata) haud disconvenit juxta Augustana Confessionis essatum: Evan- gelium non abolet politias. (c) Stabi- lienda est 3. Proscriptis pestilentissi- mis illis dogmatibus, ex sua natura Naturæ juri adversis, turbas excitare aptis, Reipublicæ perniciosis, quæ, sub larva Religionis, tanquam assumenda, vel alio modo, obtruduntur, qualia sunt de Primatu exteri Sacerdotis; de distinctione potestatis Ecclesiastica, & civi-

* Cujus concordiam cum vera politia expresso libello demonstrasset; puta libel- lo, cui titulus: De habitu religionis Christiana ad vitam civilem, cujus ana- tomen infra dabimus.

(a) In Erida Scandica, seu Apologia §. 6. f. m. 7.

(b) In Apologia cit. Item in Specimine controuv. c. 6: de examine doctrinarum §. 1. f. m. 272. & sequent.

** In Specim. Controuv. c. 2. De novitat. Philosoph. §. 5. f. m. 180. *Egrè ferunt*, inquit Puffendorfus, qui in Scholasticorum lacunis atatem contriverunt, in votis mihi esse, ab orthodoxa Juventute limpidos doctrina moralis fontes adiri.

*** Dicente S. Augustino L. 2. de Civit. c. 10. Isti nullo modo curant flagitiosissi- mam esse Rempublicam &c. Reges non curent, quàm bonis, sed quàm sub- ditis imperent; Provinciæ Regibus, non tanquam Rectoribus morum, sed rerum dominatoribus, & deliciarum suarum provisoribus serviant &c. Tan- tum stet, inquiunt, tantum floreat Respublica, copijs referta, victorijs glorio- sa, vel, quod felicius, pace secura sit &c. Nullus ducatur ad Judices, nisi qui alienæ rei, vel domui fuerit importunus, aut noxius &c. &c.

(c) Apo. L. c. f. 7.

civilis; de Ecclesiastica quacunquē exemptione; de Monachatu, & cæteris commentis * &c. Atqui per hæc sententia Puffendorffij uterque liber est protestantice corruptus, & ideis, in fide erroneis, malignè incrassatus: ergo &c. **

Est denique Orthodoxa atque periculosa, ac perniciosus, ac merito proscribitur, quia Protestantismi inductivus, & Catholicismi exterminativus.

Assertum 3, quod nempe Puffendorffius Juventuti Catholicæ sit periculosus, ac perniciosus, adeoque merito proscribitur, fuit ex dictis, & breviter sic amplius declaratur. Illa disciplina juris Naturæ est periculosa, ac perniciosa Juventuti Catholicæ, quæ ex suo scopo sic est instructa, ut per principia varia latenter stabiliat dogmata Religionis acatholicæ, & convellat Catholicæ: talis est Puffendorffiana. Minor probatur. Juxta principia Puffendorffiana, Evangelium non abolet politias, nec inter se pugnant Officia boni Civis, Politicæque, ac boni Christiani: (a) ergo illa religio verè est Evangelica, & primæva, adeoque tenenda, & præferenda, quæ magis congruit officiis boni civis, & principiis statûs; & illa assumentis humanis est corrupta, atque exterminanda, quæ disconvenit hisce principiis: atqui illa est religio Lutherica; hæc Catholica: nam, ut alibi prodidit arcana statistici pectoris: in Lutheranorum religione sanè nihil dicit animadvertere, quod principijs doctrina civilis repugnat. Possitas circa sacra Principibus asserta; opes Sacerdotum ad tenuitatem, magna Republica bono, redactæ &c. (b) Contra religionis Catholica prorsus alia indoles, utpote cui non tam cura est, ut

animi ad probitatem fermentur, quàm ut Sacerdotum opes, potentia, & auctoritas immensum gliscat, &c. &c. (c) Ut aded Puffendorffius eandem Lutheranismi crambem, quàm alibi ut Historicus, aperte protestanticus, coxerat, (d) novo obsonio politico recoxerit ut Monzambanus, Statistæ Catholicæ larvâ rectus; tandem ut Moralista, juridico conditam pipere, denudè hic obtruserit, ubique sibi similis, ex commodis statûs religionem accommodans, *** hoc est, Luthericus ex asse. Inde est, quod ipsomet teste, in suis hisce traditis toto Cælo à Pontificiarum commentis abeat; (e) quod in scopo suæ disciplinæ naturalis tam cum Hobbesio, quàm Machiavello exactè conveniat, in asserendo nimirum, ut ipse ait, unus potestate tam circa sacra, quàm circa profana: hoc tamen discrimine, quod Puffendorffius subruat aliqua tantum Catholica dogmata; Hobbesius evertat plura; Machiavelus omnia, ut aded Puffendorffianismus veluti heterodoxia protestantica; Hobbesianismus velut insania pseudo-politica; Machiavellismus velut utriusque coagulata impietas Atheistica Orthodoxæ ætati Academicæ sit fugienda, ac detestanda. ****

§. VI.

Appretiatio Christiani Thomasi.

§. VI.
Christianus Thomasi.

Queritur VI. Quale tandem judicium est Catholicis de Christiano Thomasio?

n. l.

* Hæc inter commenta alibi ponit, & execratur directè præmium cæleste, ut mercedem; indirectè bona opera, ut meritoria vita aeterna, cum dicit: ad aliquid à DEO exigendum nulla creatura jus habet: quippe cum etiam, quæ ex promisso DEUS nobis præstat, ejus gratia (quæ tamen merito non obest) in acceptis referre debeamus: & omnes pij (Luthericè tales) execrantur impudentiam istius Monachi moribundi, qui veluti suo jure DEUM Calum posebat hisce verbis: solve, quod debes. In specim. Controv. c. 4. f. m. 198. §. 4. Ita Monachus ex ore Puffendorffij: è suo dixerit cum S. Paulo: cursum consummavi &c. de reliquo reposita est mihi corona justitia, quam reddet mihi Dominus, justus Judex.

** In epist. ad Scherzerum f. m. 70. his suis dogmatis addit epiphonema dicens: quod minus ita doceam, neque Jesuita, neque Anabaptista, neque Quackeri, neque universa fanaticorum cohors me prohibebunt, qui omnes heic amici conspirant, & facultatem, turbas in Republica movendi hoc dogmate, subtrahi indignantur.

(a) L. c. f. m. 6.

(b) Sub nomine Monzambani in L. destatu Imp. Germ. c. 8. §. 7. f. m. 215. edit: Veron. Anno 1667.

(c) L. c. §. 8. f. m. 218.

(d) De statu Romano tu der Einleitung zur Histori. Vide Coll. Hist. P. III. Q. 3. f. 42.

*** Uti demonstravimus P. VI. Coll. Hist. Q. 1.

(e) In Apol. c. §. 5. f. m. 5.

**** Conferantur ea, quæ diximus de hoc Authore P. III. Coll. Hist. Q. 5. f. 288. & sequent. Hanc disciplinam juris, quod spectat, saltem apud Catholicos vera est illa Schuurzjij Elia crisis: hæc nova Puffendorffiana plus veneni, quam comodi Juvenibus asserunt. In Apol. cit. f. m. 37. §. 27.

Eiusdem ponderis ca, quò ad pleraque ejusdem est cum cum Puffendorffio ponderis, pretiisque politifendorffio. ci. 2. Quò ad non pauca est pretij minoris, utpote Puffendorffij paraphraſtes magis anomalus. 3. Ut adeo Fleiſche-ri eſt, in Thomafium tam liberaliter congeſta, ad auxeſes Rhetorica proteſtantica meritiò referantur.

Quia amanu-enſis maxi-mè in errori-bus.

Pars prima declaratur ab ipſomet Thomafio, dum inſtitutionibus ſuis in ipſa fronte hanc dedit epigraphen: fundamenta juris naturalis ſecundùm hypotheſes Puffendorffianas; dum fate-tur, ſeſe in totis inſtitutionibus ſuis præ oculis habuiſſe opus Puffendorffij, ejus-que ſcripta apologetica, ſic ut ipſi ſoli relinquat, quæ bona; quæ minus aptè & convenienter poſita, ſibi reſeruet. Immo meliùs egiſſet, ſi ſibi ſola ſumpſiſſet Puffendorffij bona, neque mala amplificato feciſſet pejora, non tam Puffendorffij emendator, quàm depravator. Profectò errores omnes, quos ſuprà in Puffendorffio vidimus, in Thomafio re-petitos, non ſine auctario, videmus. Idem authoritatis omnis contemptus, Scholaſticorum exagitatione, & exſuſ-flatio in proteſtanticas auras: hodie per nos, Luthericos Megalandros, propugnaculum priſtorum Sapientum, Ari-ſtotelis, Alberti, Thomæ, Scoti ** peni-tus eſt expugnatum; (a) rectè Luthe-rus, Reformator ille Dius, Seckendorffio, & Gerardo teſte, Theologiam ſcho-laſticam, veluti ignorantiam verita-tis, & inanem fallaciam, è Scholis proteſtanticis eliminavit, ejecit, pro-

trivit. (b) Socialitatem eſſe funda-mentum juris naturalis demonſtratur ex Seckendorffio, tanquam ex quo pate-re vobis poſſit, ſententiam hanc no-ſtram jam ante Chriſti natiuitatem floruiſſe, atque ſic antiquiorem eſſe do-ctrinâ Scholaſticorum, &c. (c) Inde eſt, cum Scholaſtici rationibus deſti-tuantur, quibus propugnaculum Pa-trum & Ariſtotelicum defendant, rem non meliùs procedere poſſe putant, quam ſi ſub ſpecie Religionis Adverſarios, ut Novatores & Hæreſicos, proſcindant. (d) Ita Thomafius.

Pars 2. Ab eodem denuò Authore Quoſno-demonſtratur. Fateatur ipſe, objectum vis etiam ſibi fuiſſe etiam à ſuis, quòd, funda-menti loco, poſuerit principia, quæ he-terodoxiam, & nescio, quam impieta-tem, atque Philoſophiam novaturien-ſem ſaperent, non cum parvo Reipubli-ca damno. (e) Ab iſthac accuſatione ut ſeſe expurget, inquit, nullus mihi theſin demonſtrabit, quæ Scriptura ſæ-cra, & fidei, quam proſitemur, articulis repugnet. Mox ſubjungit confeſſionem fidei proteſtanticam: credo, inquit, quòd poteſtas declarandi hæ-reticum, ſit regale, & pertineat ad ju-ra Principis ſacra &c. ordinandum ta-men ex norma Verbi divini &c. Grandi adjuncto mendacio: ita video, obſervatum eſſe in primitiva Eccleſia, in primis Concilijs Oecumenicis; ita docent me principia genuina Politices. (f) Addere potuiſſet: (g) credo, quòd omnes habitus Theoretici, qui pro fine tantùm habent ſpeculationem, ad ſtu-ſiſiam

* Id ſtylo deſpotico per omnem librum præſtare minimè neglexit: ſic E. g. phraſin ſcholaſticam, qua DEUS dicitur eminenter juſtus &c. L. 1. c. 3. n. 64. exagitat: quaſo, quid lucratur Philoſophia his nugis? Hi ſunt fructus Philoſophia gentilis, vel potiùs abuſus, quo Scholaſtici myſteria fidei ex Philoſophia deducere inſtituerunt, & Philoſophiam normam fecerunt Theologia, contra præceptum Apoſtoli, qui Colloſenſes graviter monuit, ne patientur ſe decipi per Philoſophiam, & inanem fallaciam &c. Ad iſtum abuſum refero pene totam Scholaſticorum Pneumaticam, ſeu Philoſophiam de Spiritibus, DEO puta, Angelis, & anima hominis ſeparata &c.

** Arma, quibus expugnat Antiquos, profert in ſuo libro varia v. g. L. 1. c. 1. §. 36. Ex Cartefio, quocum ſtatuit, beſtias carere ſenſu, moveri ut machinas, ratio-nem hominis nil aliud eſſe, quàm cogitationem.

(a) L. c. §. 27.

(b) L. c. §. 52. Ubi ex Seckendorffij Chriſten-ſtandt L. 3. c. 7. prolixam chartæ illinit pseudologiam de orthodoxis Scholaſticis, juxta ſpiritum Lutheri concludens: D. Johan Gerhard thuet wegen der Scholaſticorum folgende Erinnerung: der ſeeltge Lutherus habe mit wohlbedachten und heilsamen Rath die ſcholaſtiſche Theologiam, welche er ignorantiam veritatis, & inanem fallaciam/ genennet/ aus unſeren Schulen ausge-muſtert/ und wo man ſolche wider einzuführen gedächte/ wäre es eben/ als ob man ſtatt des Brods Eichen jur Speiß brauchen wolte.

(c) L. c. §. 53.

(d) §. 27. cit.

(e) L. c. §. 28.

(f) §. 31.

(g) Ex theſibus 48, quas ex inſtitutionibus ſuis excerptit, & publicè diſputandas propoſuit Anno 1694.

sitiam pertineant. * Credo, quòd disputationes de justitia commutativa & distributiva, universali & particulari sint grilli inutiles. Credo, quòd ex ratione demonstrari non possit, Deum externocultu esse prosequendum. Credo, quòd falsiloquio uti aliquando liceat; immò præceptum sit. Credo, quòd meris rationibus naturalibus non possit demonstrari, omnem concubisum libidinosum, etiam ad bestialitatem, qui pertinet, aut concubinatum, aut lenocinium, esse prohibitum. Credo, quòd polygamia, etiam virilis, mero jure Naturæ non sit interdicta. Credo, quòd nullus incestus juri Naturæ repugnet &c. & sic de alijs. Unde ipsemet Author ingenuè fatetur, (a) non nisi fortuna presentis avi se in acceptis ferre, quòd sentiendi, docendique licentia, in Institutionibus usurpata, hæcenus publicum castigatorem non viderit, etsi Puffendorianas ideas omnes non modò renovâris, sed & animosiore conatu plures excogitâris. Nam ait: absque vanitate fateri ausim, me fuisse primum, qui jus divinum à naturali genuinis terminis ordinârit; qui multa officia hominis, præsertim in statu conjugij, contra communem, Naturæ juri vindicârit. Profectò si Puffendorfsj ævo institutiones meæ lucem publicam aspexissent, nã ego perniciosissimus hæreticus audiissem: aded absorptus suis præjudiciis erat Mundus. Nam si contra Puffendorfsium tantus sonuit strepitus, cum polygamiam muliebrem, solùm problematica methodo, traderet, quantus in meum caput detonuisset, publicè profitentis, nec polygamiam muliebrem, nec virilem, nec incestum ullum, etiam lineæ directæ, aliæque similia, esse jure Naturæ prohibita? His non obstantibus audacem fortuna juvit, & Institutionum mearum partus, fortunati hujus sæculi auspiciis tutus, etiam cum approbatione lucem publicam vidit, & illustravit. Hæc ille: quid ultra egemus testibus?

Ut aded
Fleischbe-
riana by
perbole
evanes-
cat.

Pars 3. De Fleischeri auxibus, respectu Thomassij, ultrò consequitur ex his præmissis. Accedit, quòd principium juris naturalis Puffendorfsianum, in sic dicta Jurisprudencia Divina tot phrasibus defensum, ipse ut mancum,

De origine

& ambiguum agnoverit, & per leges Divinas universales impertinenter emendârit, tandem in fundamentis Juris Naturæ, & Gentium penitus rejecerit, & institutiones suas Divinas, admodum humanas, declarârit, dum pleraque asserta, statuto alio principio juris Naturæ, & revocaverit & reformârit. Sed & isthæc fundamenta, per secundas curas vulgata (quod mireris) tam sunt exotica, juris naturalis cum positivo tam confusiva, tam paradoxis ideis, erroneisque phantasmatis facta, ut laudem, quam à suis non modicam meruit Divina illa Jurisprudencia, fundamentis suis, tam malè fundatis, penitus obscurârit. Fidem in hac crisi non poscimus, nisi eandem per decursum plenissimè faciamus. Dabit Fleischerus, qui secundas Thomassij curas compilavit in Academicam methodum, argumenta plura, quem si posthac nominaverimus, Thomassium malè reformatum nominare semper intendimus.

¶ II. Atque ex his omnibus, fuisse hæcenus paraphrasi, in medium multiplex allatis, manifesta fuit & utilitas, & ratio hujus necessitas, saltem pro academica ætate jus disciplinæ publicæ, præsertim Naturæ & Gentium, quæis admoveere manum consuetudinem duximus, multiplici de causa.

Prima. Quòd absque doctrina juris naturalis perfectus Jureconsultus esse vix possit. Ratio est 1. Quia ultima juris humani ratio, ut rectè advertit non nemo, (b) ferè in jure Naturæ quærenda est. 2. Quia jus Naturæ suppeditat media genuinæ interpretationis, & applicationis. 3. Quia principiis universalibus constat, reliquum jus non nisi particularibus, è quibus omnes casus decidi non possunt, minimè omnium negotia Gentium. 4. Quia docet experientia, jus publicum Romani Imperij, aliorumque Regnorum ægrè additci, nisi jus publicum universale, è quo jura singularum Civitatum, tam quò ad se, quam in ordine ad Respublicas alias, descendunt, tractatione prævia sit explanatum; cum tratatitium sit, rivos ex fonte deducendos, & quæ generica sunt, particularibus esse præponenda.

Secun-

* Hanc confutatam lege in prodromo juris controver. edito hic loci A. 1737. Dissert. 1. §. 2. n. 32. f. m. 17.

(a) In programate ad Academicos Hallenses f. m. 81. Ich kan es nit anders als dem Glück gegenwärtiger Zeiten zuschreiben / daß man mir meine Freiheit / der ich mich in besagten Institutionibus gebraucht / ungekränct gelassen &c. ich bin auch weiter / als Puffendorf gangen / und ohne Prallerey zu melden / der erste gewesen.

(b) In appendice Thematum Puffendorf. Disputat. 1. Themate 1. editionis Giestensis Anno 1703.

Ob conveni-
entiam.

Secunda. Quòd calamo Ecclesiastico atque Religioso, magis quàm seculari, præsertim protestantico, consentaneum videatur (si nostri temporis erudito Authori fides) (a) tractare jus Divinum, cum *naturale* mentibus nostris impressum; tum *positivum*, seu tabulis lapideis, seu sacris paginis digito Dei inscriptum, secundum quod homines, cujuscunque conditionis, ad bene, beatèque vivendum instituantur, id, quod exemplo suo docuere Angelici, (b) *Ambrosij, Augustini, Bellarmini, Oforij, & Simanca Episcopi, Conzenij nostri*, alique plurimi Commentatores in libros *Stagyrita* politicos, qui lucubrationes suas de Regum, Principum, Regnorum, & Rerumpublicarum institutione, ac gubernatione ediderunt, nosque ad legenda utcunque sua vestigia animarunt.

Ob lucubrati-
onem, hac
in re, pe-
nes Or-
thodoxos
paucita-
tem.

Tertia. Quòd disciplinæ hujus, *academico studio, falsè Catholico, accommodata*, ingens sit raritas, ut uno excepto vel altero (quod sanè mirum, & à Protestantibus Orthodoxæ parti toties exprobratum) vix tertium nominare possis, Academicæ ætati utiliter suadendum. Contrà apud Adversarios tanta nostro ævo pullulat *Institutionum, Elementorum, Compendiorum, Exercitationum*, de jure Naturæ & Gentium, seges, ut protestanticam *Palladem* penè singulis noctibus edere videas novos partus, utinam publicæ luci semper proficuos. Quid ergo mirum, si nostra penuria alienam copiam commendet? Si propemodùm cogat sitim restinguere è cisternis periculosis, quia *protestanticè* dissipatis? Hæc ipsa, fateor, raritas, etsi difficultatem objecerit, simul tamen & animos addidit, ut præsentis temporum necessitati calamum commodaremus. Tantò enim ardentiore studio oportet iis insudare scientiis, quæ Reipublicæ

tam salutares; quantò pauciores est reperire, qui iisdem, pro meritò dilucidandis, navasse operam dignoscuntur.

Quarta & præcipua ratio est. Quia *Ob retundendam, & reformandam Morali-
tarum protestantium falsitatem.* protestantica eruditio, hoc nostro ævo, est *tota* in eo, ut disciplinam juris Naturæ, & Gentium, ab antiquis Patribus (si credere fas est) tantoperè neglectam, à Scholasticis orthodoxis adèd confusam, atque corruptam, è Papisticis tenebris eruant; ad usum academicum reforment; & ad boni publici emolumentum illustrent. Rem tanti clamoris penitiùs si rimemur, illicò evanescit in grande vacuum. Jus Naturæ & Gentium excolunt, ut *protestantico scopo* accommodent, & passim depravent. Anguem non rarò porrigunt sub herba, hoc est, principia *erronea*, eruditionis velatæ fronda. Fundamenta juris Naturæ, suis ideis commoda, statuunt, Religioni suæ magis, quàm Orthodoxæ, conformia: inde illam hac veriolem inferunt, sicque *divisionem potestatis, & Hierarchiæ Ecclesiasticæ Primatum* (petram scandali in protestantico oculo) non ad divina Oracula, sed *ad assumentia humana* referunt. Verbò: id agunt, ut, *sub genuina Politicisimi fuce, Protestantismum latenter Juventusi instillent; Principibus obtrudant; eumque in Imperio Romano-Germanico magis stabiliant, ac propagent.* Nemo igitur ægrè feret, ex Protestantibus, si eorum studiis provocati, in partem adversam, agamus ratem; si scopum scopo opposito conemur elidere, *ut ne Juventutem catholicam protestanticis, & Apostolica Sedi, & Imperatoria Majestati parùm honorificis principijs, post hac imbui contingat.* (c) Quidquid sit, cum meliore titulo nobis faveant Naturæ jura, *more nobis hæctenus solemni*, in id incumbimus, *ut ne protestantica falsitas maneat sine vindice, & Catholica veritas sit sine Patrone.*

ELE-

(a) In præfatione ad Lectorem Jurisprudentiæ publicæ universalis clarissimi Patris *Francisci Schmier*.
 (b) Siquidem Author est libelli de regimine Principum.
 (c) Ita Censura Theologica de opete Catholico Juris Naturæ & Gentium, quòd nuper edidit clarissimus *Sigismundus Stappius, Friburgi Brisgoia, Pars 1.*

ELEMENTUM
PRIMUM
PARTIS I.
DE
JURE NATURÆ.
SEU
TRACTATIO
GENERICA,
DE
PRINCIPIIS CONSTITUTIVIS,
DIRECTIVIS ET COGNOSCITIVIS
JURIS NATURÆ, ET
GENTIUM,
Ad normam Moralistarum nostri temporis,
Maximè
PROTESTANTIUM,
Adornata,
Et pro Studio Academico,
Præsertim
CATHOLICO,
Accommodata.

INSTITUTIONUM JURIS NATURÆ ET GENTIUM

Pars I.

PARTIS I.

*De Jure
Naturæ.
Elemen-
tum I.*

DE JURE NATURÆ ELEMENTI I.

Titulus I.

TITULUS I.

*De prin-
cipijs mo-
ralicatis.*

De Principijs & Fine Juris Naturæ circa morali- tatem actuum humanorum.

*Instructio
I.*

INSTRUCTIO I.

*De pro-
prietati-
bus actûs
humani.*

De principijs constitutivis, seu de natura, & pro- prietatibus actûs humani in genere.

§. I.

*S. I.
Actus
humanus
minus
proprie
omnis
motio:
proprie
sola libe-
ra.*

Queritur I. Quid sit actus huma-
nus, & quotuplex?

R. Actus humanus in genere est motio quomodocunque ab homine profecta. Cum enim homo sit rationale animal, hoc est, interprete sancto Damasceno, substantia intellectiva dependenter ab organis, arbitrio libera, & per se possessiva suorum actuum: speciei duplicis habet actus, non liberos v. g. circulationem sanguinis; liberos v. g. actum amoris DEI, hoc discrimine, ut actus hominis dicantur tam liberi, quàm non liberi; actus verò humani solummodò liberi, quo-

rum homo est Dominus, & qui ex voluntate deliberata procedunt.

Quæritur II. Quid sit arbitrium liberum?

R. Est facultas rationis, & voluntatis: unde quod est liberum, est voluntarium, sed non vicissim: quia multa necessaria sunt voluntaria; hinc voluntarium, respectu liberi, est prius à subsistendi consequentia: nam valet est liberum: ergo voluntarium.

Quæritur III. Quanam proprietates actûs humani?

R. Duplex: Voluntarietas, & libertas.

Quæ-

* Spontaneitas dicitur Puffendorfo, sed minus proprie, quia latissime: nam spontaneitas omnibus substantijs cognoscentibus, etiam brutis, competit juxta Angelicum P. I. L. 6. A. 2. Vasquium Disp. 23. c. 2.

Voluntarietas.

Quaritur IV. Quid voluntarium, & involuntarium, & quosuplex?

R. I. *Voluntarium*, è mente *Divi Augustini*, rectè dicitur, id, quod procedit ab *intrinsicco*, quando nempe agens se ipsum movet ad certam actionem, & ex *cognitione finis*, dirigendo scilicet actionem ad finem, à se cognitum, & intentum: talis est v.g. sumptio *rabarbari* respectu hominis biliosi.

Involuntarietas.

R. II. *Involuntarium est*, quod non procedit ab *intrinsicco* &c. seu cui deest conditio ex requisitis ad voluntarium, sic ut sit contra positivam inclinationem agentis. *

Voluntarium multiplex.

R. III. *Voluntarium* dividitur 1. In *formale*, & *objectivum*: illud, est ipsa volitio, seu actus elicitus à voluntate: hoc, est objectum intentum per volitionem. *Formale* subdividitur in *liberum*, & *necessarium*; illud procedit ex cognitione *libere*, uti amor Dei in *Iustis*: hoc sequitur *necessario*, uti amor Dei in *Beatis*. *Objectivum* sub se continet *voluntarium in se*, seu *directè* volitum; & *voluntarium in alio*, seu *in sua causa*; item *voluntarium directè*, quod procedit ab aliquo tanquam agente, v.g. perforante navim, ut mergatur; & *in voluntarium indirectè*, quod procedit à non agente, v.g. omittente navis gubernationem, cum prævisione merisionis.

Dividitur 2. In voluntarium purum, & mixtum. Illud procedit sine inclinatione contraria; hoc cum inclinatione contraria, seu nolitione inefficaci. Huc revocatur *voluntarium simpliciter*, & *secundum quid*: illud fit cum nolitione inefficaci, etsi sit juxta inclinationem absolutam, ac efficacem: istud, etsi sit juxta aliquam inclinationem voluntatis, est tamen contra aliam prævalentem: sic projectio mercium in mare, metu naufragij, est *simpliciter* voluntaria; retentio autem est voluntaria *secundum quid*.

Dividitur 3. In voluntarium voluntate propria, & aliena: hac posteriore contractus, initus à Tutore, pupillo est voluntarius.

Dividitur 4. In voluntarium expressum, & interpretativum, quando consensus colligitur ex circumstantiis. Item in *actuale, virtuale, habituale*,

morale, quando quis non impedit aliquid, etsi teneatur &c. & sic de alijs,

§. II.

Quaritur V. An & quomodo metus stet cum voluntario?

§. 2.
Metus
non tollit
voluntarietatem

R. I. *Dum aliquid fit ex, seu propter actus imperantis, actus imperans est voluntarius simpliciter.* Patet: nam simpliciter voluntarium est, quod absolute fit ab *intrinsicco*, & ex *cognitione finis*: talis est actus imperans, v.g. *volitio*, absolute imperans projectionem mercium in mare ex metu naufragij, qui metus *Angelico* est *fuga mali futuri, difficulter evitabilis*: ergo &c.

R. II. *Etsi actus imperatus est simpliciter voluntarius.* Patet: nam actus imperatus est *projectio mercium*, in quam *simpliciter*, id est, *efficaciter & absolute*; hic & nunc, consentit actualis volitio projicientis: ergo est voluntaria.

Vel
imperati,

R. III. *Si tamen huic actui imperato, qui fit ex metu, actualiter coexistat volitio inefficax, odio habens actum hunc imperatum, rectè dicitur involuntarius secundum quid.* ** Iterum liquet: Illud enim est *involuntarium secundum quid*, quod est contra actualem, virtualem, vel habitualem, *utus inefficacem*, volitionem mercatoris: atqui talis est memorata projectio: ergo est *involuntaria secundum quid*.

Saltem
simpliciter.

R. IV. *Quòd si hac volitio non actu- Si qui- aliter, sed tantum conditionaliter co- dem ei- existet in alijs circumstantijs, ratione dem co- probari non posses, actum esse involunta- existat- rium secundum quid.* P. Quid intelligatur per *involuntarium secundum quid, inefficax.* pendet à voluntate loquentium: ergo ratione probari nequit: atqui talem actum, ne quidem *secundum quid involuntarium*, tenent Magistri linguæ Scholasticæ nominatissimi, *Lugo, Palavicinus, Esparza, Maurus*, & alij communiter: ergo, cui hæc Autoritas sufficit, is rectè dicit ejusmodi actum non esse *involuntarium secundum quid*.

Quaritur VI. An & quomodo vis seu violentia sese habeat cum voluntario?

Eadem
est ratio
de vi.

R. Ead.

* Non enim involuntarium *negativum* & *privativum*, quia *impropiè tale*, agnoscimus.

** Abstrahendo, an *formaliter*, vel saltem *materialiter*, eò quòd non metus, sed aliud *motivum* v.g. amor *divitiarum* causet hanc repugnantiam.

Et eadem ratione, qua *metus*, nisi tamen omnino cogat ad actum externum contra voluntatem: sic enim actus foret simpliciter involuntarius, ob nolitionem saltem affectivè efficacem. Dicitur ad actum externum, eò quod ad ipsam volitionem internam homo cogi non possit. Potest quidem Deus necessitare voluntatem ad actum, uti patet in Beatis; nequit tamen cogere: nam cogere est inferre violentiam: atqui est impossibile, ut homo patiatur violentiam in eo, quod vult, seu ad quod habet inclinationem, cum omne violentum sit contra inclinationem. Unde aliud est violentum, aliud coactum, aliud involuntarium. Violentum est, quod est contra appetitum innatum, & datur etiam respectu inanimatorum. Coactum, seu invitum est contra appetitum elicatum, & ita quidem, ut appetitus, quantum in se est, excludat permissionem effectus. Involuntarium positivè (de quo hic sermo est) est etiam contra appetitum elicatum, sed tamen per se non excludit permissionem effectus.

§. III

§. 3. Concupiscentia, seu appetitus sensitivus.

Quæritur VII. Qua ratione concupiscentia componatur cum voluntario? R. I. Per concupiscentiam notatur appetitus sensitivus, vel potius actus hujus appetitus vehemens, qui, si feratur in bonum arduum, pertinet ad appetitum irascibilem; si in bonum delectabile, spectat ad concupisibilem. Hinc concupiscentia alia est antecedens usum arbitrii liberi; alia consequens: illa præcedit; hæc præsupponit voluntarietatem.

Non tollit voluntarium simpliciter.

R. II. Concupiscentia, non evertens usum rationis, non tollit simpliciter voluntarium. 2. *Esse possit tollere libertatem.* P. 1. Ponatur Bellidux, qui, ex concupiscentia promotionis vel gloriæ, animo statuat expeditionem periculosam. Jam sic: in hoc proposito plus est de voluntario, quam involuntario; cum expeditionem velit efficaciter, dicendo, *volo*: evitacionem periculi inefficaciter, dicendo *vellem*: ergo simpliciter est voluntaria. C. Li-

quet à pari in *Aethiops*, qui dicitur niger simpliciter.

P. 2. Ponatur casus, quo quis, ex vehementia passionis præcipiti ad vindictam, non apprehendat motiva in contrarium. Jam sic: talis fertur ad vindictam ab intrinseco, & ex cognitione finis, ut ipsi bene sit: ergo est voluntaria: atqui non simul est libera: non enim potest nolle vindictam, quia motiva absterrentia ponuntur à passione antecedente occultata; voluntas autem in incognitum ferri haud possit.

R. III. Concupiscentia, spectata ratione, quandoque causas involuntarium secundum quid. 2. *Esse plerumque facit involuntarium.* Quandoque causas involuntarium secundum quid.

P. 1. Decretum efficacius suscipiendæ expeditionis, junctum cum repugnantia voluntatis naturali, virtuali, vel habituali, est involuntarium secundum quid: * ergo. A. patet ex paritate cum projectione mercium, eò quod, Augustino teste, timor sit virtualiter amor.

P. 2. Actio, facta ex concupiscentia, est plerumque juxta inclinationem voluntatis, & ad illam concupiscentia inclinatur; immò est causa, ut voluntas majore affectu feratur in objectum concupitum, uti testis est experientia: ergo.

§. IV.

Quæritur VIII. An & quomodo ignorantia respiciat voluntarium? S. 4. Ignorantia antecedens

R. I. Quod ex ignorantia antecedente, seu invincibili fit, non est voluntarium. 2. Sed regulariter etiam positivè involuntarium. Ignorantia antecedens causas involuntarium negativè.

P. 1. Ponatur casus, quo filius, subdumeto latitantem, occidit Patrem, inculpabiliter putans esse feram. Jam sic: ignorantia hæc antecedens facit, ut talis operatio, secundum circumstantiam ignoratam, non procedat à voluntate cum cognitione: ergo nec directè, nec indirectè, est voluntaria: nil enim volitum nisi cognitum.

P. 2. Operatio, ex ignorantia antecedente causata, saltem regulariter, plerumque secundum circumstantiam ignoratam, est voluntaria negativè.

* Abstrahendo, an debeat dici *strictè tale*, seu *minus strictè*, quia non formaliter ratione concupiscentia, sed materialiter, ratione alterius motivi retrahentis, provenire concipitur.

** Quia posset fors esse casus exceptus, v. g. quo poneretur comestio carnis ex invincibili ignorantia in homine, cujus sanitati caro plus conducit, ut aded optaret abstinentiam à carne non esse præceptam; abstineret tamen, si sciret diem Veneris: post autem gaudeat speculativè, ratione sanitatis de comestione, innocenter posita: quo casu non esset contra inclinationem, seu cum displicentia, adeoque haud positivè involuntaria.

est contra inclinationem actualem, virtua-
lem, vel habitualement agentis; non
enim poneretur, si ignorantia abesset:
ergo positivè est involuntaria: nam in
quæstione nominis loquendum eum
pluribus.

Concomi-
tans nec
causat
positivè
volunta-
rium, nec
involun-
tarium.

¶ II. Quod fit ex ignorantia, pra-
cisè concomitante, neque est voluntari-
um, neque positivè involuntarium.

P. 1. Quod non est cognitum, non
est voluntarium, nec fit ex inclinatio-
ne positiva voluntatis: atqui quod fit
ex ignorantia concomitante, non est
cognitum: ergo.

P. 2. Ejusmodi actio non est con-
juncta cum displicentia, nec contra in-
clinationem agentis, ut ponitur: v. g.
si quis hostem, quem maximè occisum
cupit, per invincibilem ignorantiam
in venatione occidat pro fera; ergo.

Conse-
quens
causat
volunta-
rium sal-
tem indi-
rectè.

¶ III. Quod ex ignorantia con-
sequente, seu vincibili fit, semper est
voluntarium, saltem indirectè. 2. Li-
cèt quandoque possit esse involuntari-
um secundum quid.

P. 1. Quod ex ignorantia conse-
quente, seu vincibili fit, est cognitum
in sua causa, nempe in ignorantia, &
omissione debitæ diligentiae, ex qua
prævideri debebat secururus effectus:
ergo est quoque voluntarium saltem
indirectè.

Esti abso-
lutè pos-
sit quan-
doque in-
tervenire
quodam
involun-
tarietas:

P. 2. Potest aliquis ita esse consti-
tutus, ut, licèt omittat debitam dili-
gentiam, saltem aliquam, inquirendi
v. g. an sit dies jejuniij, si tamen certò
sciret, esse diem jejuniij, non comederet
carnes, & postmodum ipsi displiceat,
quòd comederit: ergo comestio car-
nium est aliquo modo involuntaria, quia
est contra aliquam inclinationem, et si
simpliciter sit voluntaria.

S. 5.

§. V.

Libertas.
Quæritur IX. Quid & quotuplex
sit libertas voluntatis humana in or-
dine ad suos actus?

¶ I. Sicuti liberum est idem, ac
non esse ligatum; ita libertas idem est,
ac immunitas à vinculis. Hæc autem
duplex est: Libertas à coactione, quæ
coactio dari nequit in volitione, cum
cogi non possim ad volo, quando nolo,
ponique non possit volitio nolendo.
Altera dicitur libertas à necessitate,
quæ est facultas proximè expedita ad
agendum, vel non agendum, vocatur-
que alio nomine libertas indifferen-
tia.

Hæc est
facultas

¶ II. Libertas indifferentia in actu
primo rectè dicitur, esse potentia, qua

positis omnibus ad agendum prærequi-
sis, potest se determinare ad agendum, expedita
vel non agendum. 2. In actu secum, ad agen-
do est ipse actus procedens à sali poten-
tia, sumendo actum latè etiam pro a-
ctus omissione. Assertum evidenter
patet: Libertas naturæ, ex ipsa sui no-
minis notione, communique omni-
um sensu, opponitur necessitati, estque
cuivis evidens, illum liberum non es-
se, qui est necessitatus ad unum. Jam
sic: in primis notionibus rerum, ac no-
minum, est standum autoritate: er-
go etiam in notione hac libertatis.
Profectò pauculi, itque haud moderni,
excepto uno vel altero, qui libertatem
apertè negare non ausi, & per conse-
quentiam doctrinæ de prædetermina-
tione Thomistica adacti, noyam liber-
tatis hujus definitionem confinxerant,
tanti nequaquam sunt, ut ad inepta
eorum placita communem linguam re-
formemus, & à sensu unanimi receda-
mus.

¶ III. Libertas indifferentia alia
est quò ad exercitium, quando quis
potest agere, vel non agere; & con-
sequenter quando potest ponere, vel
omittere exercitium suæ libertatis, at-
que hæc dicitur libertas contradictio-
nis. Alia est quò ad speciem, quando
quis potest agere hoc vel illud, seque
determinare ad speciem amoris vel o-
dij; atque hæc appellatur libertas com-
parativæ.

Quæritur X. An in statu Natura Eviden-
lapsa detur libertas à necessitate? ter datur
etiam in

¶ Datur evidenter. Demonstratur. statu Na-
turæ. Ex una parte constat communitura lap-
sensu, instinctu, & evidenti experien-
tia, quòd plurima quotidie faciamus,
quæ liberè poteramus omittere: ex al-
tera parte, nisi haberemus talem liber-
tatem, sequeretur, omnes deliberatio-
nes esse nugatorias, fictitia præcepta,
inania contilia, vana præmia, & sup-
plicia; Deum ipsum esse tyrannum, &
omnis mali authorem, quæ sunt evi-
denter falsa: ergo datur libertas indif-
ferentia.

A. Quò ad primam partem
constat: secus verbera ejusmodi ad-
versarium malignantis naturæ, dum
fateatur, te liberè posse cessare. A.
Quò ad secundam partem liquet: quid
enim prodest deliberare, an velis mo-
ri? suadere, ne sitias? punire ignem,
quòd urat? &c. Confirmari solet à
priori. Ad hominem evidenter perti-
net potentia, intentionaliter compa-
rativa, qua bonitatem & malitiam,
convenientiam & disconvenientiam
mediorum ad finem, variorum obje-
ctorum majorem minoremve habilita-
tem

tem ad invicem, investiget: atqui hæc potentia esset frustranea, nisi responderet modus proportionatus, & electivus unius præ altero, &c.

verantiam actus imperantis, quem necessario sequitur imperatus: hæc ratio nulla est: ergo. *Min. P.* Hæc ipsa perseverantia est libera, quia impediibilis, cum voluntas possit liberè desistere à tali imperio, pro instanti B mutando propositum, & revocando actum prius imperatum.

Juxta
quosdam
est actui
intrinsicæ,
ca,

Quæritur XI. An libertas sit actui intrinseca, vel extrinseca?

R. I. Sunt multi, qui actui, vel saltem potentia intrinsecam affirmant, dicentes, actum liberum in se, & qui talem, essentiali respectu; vel saltem potentiam per cognitionem infalsificabilem attingere actum primum indifferentem. Ratio illorum est: quod aliàs explicari haud possit, quomodo actus liber in se præ necessario sit specialiter laudabilis, honestus, ac meritorius; eò quod tam actus, quam potentia agens, utrobique prorsus eodem modo, se habeat intrinsece, et si ex parte Dei aliæ in actu primo ponantur circumstantiæ, quæ tamen ad laudabilitatem specialem videntur impertinentes.

P. 3. Actus imperans procedit ab actu primo proximo indifferente, seu potentia simpliciter expedita: ergo etiam imperatus, cum sint idem, ut ponitur, & etiam probabilius sint. Non enim ulla necessitas distinctionis, præsertim cum juxta Angelicum omnis volitio sit reflexa supra se ipsam, quatenus non tantum vult, sed vult se velle.

R. II. Tollitur tamen libertas immediata actus imperati, si ponatur a tamen actus efficaciter imperans, pro eodem pro instanti distinctus, & naturâ prior ad actum imperatum.

P. Posito, quod eliciatur actus ejusmodi imperans, actus imperatus est necessarius necessitate antecedente: ergo tollitur libertas formalis actus imperati. *A. P.* Actus imperans ponitur efficax, & pro priori connexus cum imperato, sic ut per ejus omissionem sit impedibilis: ergo potentia non erit proximè expedita respectu actus imperati, consequenter erit hic necessarius. Dictum, posito, quod eliciatur actus ejusmodi imperans: nam sicut hic absolute posset omitti, ita & imperatus, libertate saltem mediata. Dictum, quod ponatur actus imperans impedibilis per omissionem actus imperati: nam in casu extraordinario, quo actus imperans dependeret à scientia media de futuritione conditionata actus imperati, liberè ponendi, hoc est, ponendi etiam absente efficaci imperio; tunc sicut per omissionem actus imperati absolute posset impediri scientia illa media, ita & ipse actus imperans, et si de se connexus, & naturâ prior, adeoque salvaretur suo modo libertas actus imperati.

Juxta
alios
extrinseca.

R. II. Alij contra libertatem actui, quæ tali, extrinsecam statuunt, dicentes, eundem actum in se posse procedere à potentia libera, vel necessaria, nec nisi ab actu primo denominari liberum, vel necessarium. Ratio eorum est, quod nulla sit necessitas essentialis respectu, aut cognitionis ejusmodi infalsificabilis, cum posito actu à potentia, proximè expedita per actum primum indifferentem, sufficienter intelligatur actus liber. Nobis, ad præsentem scopum juridicum, utriusque sententiæ probabilitas sufficit, ut probabilitatis majoris discussionem Scholasticis merito hic relinquamus.

§. 6.

§. VI.

Libertas
immediata
actus imperati
non tollitur per imperantem,
solummodo inefficacem.

Quæritur XII. Qualis libertas competit actui voluntatis interno imediata ratio?

R. I. Libertas imediata formalis actus imperati non tollitur per actum imperantem, solummodo inefficacem. *2.* Neque per efficacem, siue ponatur distinctus pro diverso instanti, siue pro eodem identificatus cum imperato.

P. 1. Quia actus imperans inefficax non absolute determinat, sed tantum allicit voluntatem, relinquendo potentiam proximam simpliciter expeditam ad ponendum, vel omittendum actum imperatum.

P. 2. Quia actus imperatus pro instanti B, non obstante efficaci imperante, procedit à potentia simpliciter expedita, seu ad positionem, seu ad omissionem: ergo. *A. P.* si non procederet à tali potentia, tunc propter perse-

Quæritur XIII. Quibus erroribus Unde proprietates actus humani corrumpant tent protestantici quidam Moralista?

R. I. Sicut Lutherus non una vice Lutheri, jugulavit, in arbitrio hominis libero, Calvini, libertatem indifferentiæ ratione statûs Jansenij. *Natura lapsa;* ita eandem sustulit Calvinus ratione præscientiæ divini. Hanc hæresin apud Catholicos rectè præscriptam, denuò obtrusit, hoc nostro sæculo, Jansenismus fulminatâ illa propositione: ad merendum, & demerendum.

dum, in statu Natura lapsa, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.

R. II. Ceteri protestantici Moralistiæ, qui planam, tritamque tot sæculis semitam, seu novitatis amore, seu Scholasticorum orthodoxorum contemptu, studiosè declinant, in avia, manifestè absurda, non rarò delabuntur duce phantaso. Et ne nugis fusior erubescat pagina, exemplo esse potest *Thomasius*, qui, ipsam propè definitionem hominis averfatus, * animal non esse corpus sentiens; bestias sensu carere, neque aliter moveri ac machinas; sensus internos non functiones animæ, sed passiones corporis esse, affirmat; immò *id acutiores Philosophos (Cartesium putat) ad oculum demonstrasse*, asserens asseverat. Quid absurdius, quàm scribere, uti tamen scribit *Laurentius Fleischerus*, appetitum sensitivum à voluntate differre per solam cogitationem, ad quam movet intellectum, sic ut hic nunquam moveat voluntatem; voluntatem, tantummodo respectu intellectus, quem movet, esse liberam, coactam respectu rerum, à quibus movetur, voluntati non competere libertatem intrinsecam, seu quò ad actus intrinsecos, sic ut ei competit electio, v. g. respectu odij, vel amoris? ** Quid ineptius, quàm statuere, essentiam hominis non consistere in intellectu, sed potius voluntate? Hominem non esse speciem infimam? Homines specie inter se differre, sic ut tot sint hominum species, quot homines? Et sic de aliis adinatis, quibus fundamenta ponit ad jus Naturæ & Gentium superstruendum, utique ideis animalis conforme.

Quos
hac ex
parte re-
format
ipse Puf-
fendor-
fius.

R. III. Sed Protestantium, hac ex parte, *Hobbesiana* phantasmata *** fat diluit ipse *Puffendorffius*, qui quò ad libertatem animæ tantum veritati accedit, quantum ab erroribus *Lutheri* sui, *Calvini*, *Fansenij*, *Cartesii*que recedit, quod mireris, utcunque lanus **** in

puncto hoc, quàm maximè protestantico, etsi alibi, si minùs protestanticè insanus, saltem haud Catholicè sanus, atque legitimus. Nam præter voluntarietatem, quam spontaneitatis vocabulo exprimit, rectè adstruit plenam in voluntate libertatem indifferentiæ, tam quò ad exercitium, quàm quò ad speciè, & quidem ex *Stagyrita* eidem tanto perè contempto: immò eandem adstruit ex nostro conceptu libertatis, sic ut intrinseca voluntatis indifferentia per extraneum aliquod medium penitus extirpari nequeat. Idque è firmitus tenendum esse, asserit, quòd, istà subtilità indifferentiã, actionum moralium humanitas funditus simul tolleretur. Addit: atque hoc reverà facere censendi sunt, qui nescio, quam prædeterminationem physicam in actibus humanis fingunt &c. neque minùs illi, qui ex præscientia Divina absolutam actionibus humanis accedere necessitatem volunt. Quanto perè autem Reipublica noxia sint ejusmodi dogmata, bene monet *Grosius*: (a) liberum arbitrium, si qui plane tollunt, evadere vix possint, quia Deum omnium scelerum causam faciant, id quod in Reipublica minimè tolerandum esse, *Plato* dixit. Ita illi.

INSTRUCTIO II.

Instructio II.

De principijs constitutivis actus moralis in specie;

Seu

De moralitate, ac imputabilitate actuum humanorum.

§. I.

Queritur I. Quid moralitas actus moralis, ac quotuplex?

R. I. Morale, latiori acceptione, etymon trahit à moribus, seu simili modo agendi ex determinatione voluntaria agentis, sic ut actus moralis vulgò habeatur ille, ex cujus frequentatione mos, seu mores nascuntur. *Nonnam re-alegulam.*

§. I.

Actus moralis est operatio libera cum advertentia rationis ad præmam re-

* In institut. Div. L. 1. c. 1. n. 35. 41. &c.

** Hæc repetit: c. 2. n. 112. f. m. 58. Nulla voluntatibus nostris competit libertas intrinseca, sed homines in omnibus suis actionibus agunt coactè: nam omnia, que omittunt, metu pressi necessariò emittere debent.

*** Qui c. 11. de homine ait, appetitionem, & aversionem necessariò sequi præconceptum jucunditatis, & molestiæ, ex ipsis objectis adfuturæ, everfo arbitrio libero.

**** Nam etsi admittat libertatem indifferentiam in ordine ad imputabilitatem actuum in foro externo, immò & interno, spectato saltem merito naturali, negabit tamen spectato merito supernaturali, sola fide in Christum cum *Luthero* tuo contentus.

(a) Opusculo de dogmatis, Reipublicæ perniciosis.

rate tamen, in strictiore sensu, & prout opponitur naturali, est id, quod ordinem habet ad substantiam rationalem liberam: unde moralitas est forma denominans actum moralem, qui rectè dicitur esse, operatio libera voluntatis, cum advertentia rationis elicita ad aliquam regulam primam & universalem, quæ dirigit actus nostros, dictans, quid conducens, quid non conducens sit ad consecutionem ultimi finis. Hinc

rentia; partim per advertentiam rationis ad primam regulam honestatis, ita, & si sit extrinseca; si intrinseca, advertitur insuper per ipsam entitatem actus, ad legem,

P. Moralitas est conformitas, vel quando difformitas actus liberi cum regula rationis, dictante actum esse difformem, vel conformem primæ regulæ: sed hæc præcisè habetur posito hoc complexo; & aliquo deficiente non habetur completa: ergo. *Minor. P.* Deficiente libertate indifferentiæ, actus non erit imputabilis, saltem ad meritum, vel demeritum, præmium, vel pœnam. ** Deficiente advertentiâ ad primam regulam, honestas vel inhonestas non erit voluntaria, quia non cognita. Hinc sola natura rationalis moralitatis est capax, actusque brutorum *gratisudinis, ira, &c.* sunt morales analogicè, æquivocè, & improprie.

Triplex, honestus, & inhonestus, in-differens. R. II. Quodd actus moralis sit duplex: *honestus, & inhonestus.* Ille habetur, si voluntas operetur conformiter ad primam regulam; hic, si difformiter: unde *bonum morale, seu honestum* est id, quod substantia rationali libera consentaneum, ac decens; *malum morale, seu inhonestum*, quod eidem per se repugnat, ac dedecens est, adeoque *honestas* consistit in conformitate actus ad primam regulam, seu in ratione conveniendi cum substantia rationali libera; *inhonestas* in difformitate, seu ratione repugnantia cum substantia rationali. Actui *honesto, & inhonesto* addunt plerique *indifferentem*, sic ut actus morales in triplici specie constituent, nempe *prohibitos, præceptos, & permisos* à prima regula honestatis.

Constitutiva moralitatis formalis. *Quæritur II. Quanam sint constitutiva formalia, atque intrinseca moralitatis?* R. I. *Moralitas actus humani habetur partim per libertatem indiffe-*

*Non est essentialis, & adequatè intrinseca universaliter non est essentialis, & adequatè intrinseca universaliter: *** ergo. A. P. 1.* Non debent adstrui tales respectus essentialis sine ratione efficaci. 2. Juxta plures libertas non est necessariò intrinseca actui, uti diximus: ergo neque moralitas, consistens partialiter in libertate. 3. Moralitas est separabilis ab entitate physica actuum: **** nam idem actus, *specificativè* sumptus, definente advertentiâ, vel lege prohibente, potest fieri non malus, vel etiam bonus, & vicissim. ****

R. III.

- * *Formalia, non efficientia, qualia intellectus, & voluntas: intrinseca, non extrinseca, regulativa, qualia lex Divina naturalis &c. de quibus Instructione tertia.*
- ** *Unde actus beatifici sunt quidem late morales, moralitate objectiva, quatenus consonant regulæ objectivæ honestatis; non tamen sunt strictè morales, moralitate imputabili ad meritum, vel demeritum.*
- *** *Non enim negatur, dari posse actus, intrinsecè morales, seu malos, seu bonos. Sic Charitas DEI perfecta, contritio, voluntas nunquam peccandi &c. sunt actus intrinsecè boni: quia horum objectum semper est bonum: & si actus prohiberetur, vel si propter aliquid extrinsecum fieret malus, jam non posset produci, eò quod voluntas amplecteretur contradictoria. Sic odium DEI, cognitum ut malum; volitio peccandi, contra legem agendi, volo hoc, quia est, licet sit, sive sit, sive non sit prohibitum &c. alique actus reflexi similes, sunt intrinsecè mali: quia tendentia essentialis est affectiva transgressio, & objectum formale est malitia directè volita, sic ut sine contradictione honestari haud queant.*
- **** *Alia ratio est de habitibus, qui tantum sunt analogicè morales, quatenus nempe inclinant ad actus morales, quæ vis inclinativa cum habeatur per solum habitum, moralitas improprie talis, est illis intrinseca.*
- ***** *V. g. Volitio, qua quis vult ambulare præcisè propter sanitatem, junctacum vincibili ignorantia prohibitionis factæ à Superiore, posito, quod continuando advertatur, hic & nunc, ambulationem non esse prohibitam, imò esse præceptam, transit de mala in non malam, vel etiam bonam. Contrà volitio comedendi car-*

Convenit primario actibus voluntatis; secundario etiam actibus aliarum potentiarum, qui à voluntate imperantur. 2. Non tamen omnes actus voluntatis sunt morales; non enim morales sunt *motus primo primi, prævertentes rationem, aliique necessarij*: nec omnes actus liberi sunt morales, cum multi fiant sine advertentia, v. g. *movere manum, fricare barbam &c.* Actus moralis, si est concretum physicum, pro materiali dicit entitatem *physicam* actus, pro *formali moralitatem*; secus si est concretum *metaphysicum*, seu si *moralitas* actui est *essentialis*.

§. II. *Moralitas refunditur in actum ex objecto, fine, & circumstantiis.*

§. II. *Quaritur III. Qua ratione moralitas refundatur in actum internum?*
R. I. *Moralitas, hoc est, honestas, vel inhonestas refundi potest in actum ex objecto, fine, & circumstantiis.*
Ratio est: quia, juxta receptum in moralibus principium, *bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu*: ergo si tam *objectum*, quam *finis* & *circumstantia* sunt honestæ, etiam intrinseca tendentia actus, vel constitutio moralis erit adæquatè bona: si verò vel *objectum materiale* est vitium, vel *motivum formale*, vel *circumstantia* prohibita, jam totum complexum erit inhonestum, seu difforme regulæ primæ. Accedit, quòd, juxta communem, actus specificentur ab objectis; quòd finis sit præcipuum objectum actus interni, per se intentum; quòd circumstantiæ sæpe reddant objectum & finem moraliter bonum, vel malum: ergo refundunt malitiam vel bonitatem.

Honestas tamen refunditur in actum ex objecto, fine, debet esse directè volita.
R. II. *Specialis tamen honestas non refunditur in actum ex objecto, fine, vel circumstantiis, nisi directè, & formaliter, saltem confuse, attingatur.*
Ratio est: Quia aliàs honestas sese haberet solummodò *per modum motivi neglecti*: atqui talis honestas refundi nequit in actum; cum nemo cognoscatur formaliter laudabilis, & v. g. *semperans*, si absteineat à superfluis ex

avaritia, non attendendo temperantiæ honestatem. Accedit, quòd communis Theologorum ad specialem honestatem exigat, *ut directè, & formaliter* propter se intendatur, ex eo capite, quòd omnis actus specificetur à suo objecto *formali, & fine*; non autem à *materiali, & medio*, quòd intenditur propter finem. Sufficit autem, si honestas attingatur *confuse*;* secus enim plurimi actus, qui censentur esse virtuosi, non forent *formaliter* honesti, præsertim in rudibus.

4. III. *Inhonestas tamen refunditur, etsi non directè & formaliter; e contra, sed solum indirectè, materialiter, vel si inhonestas sit volita indirectè.*

Ratio est: Quia juxta communem: malum ex quolibet defectu: ergo si malitia objecti, etiam *materialiter* tantum, *indirectè*, vel *interpretativè* est volita, jam actus erit *adaquatè inhonestus*, utpote contra regulam primam honestatis, *seu neglectam, seu violatam*, quæ vult, ut nullo modo intendatur quidquam prohibitum. Hæc tamen intelligenda sunt de malitia, quæ actum afficiat *intrinsecè*; nam alia ratio esse potest de malitia, solummodò *extrinsecè* actum afficiente, *vel concomitanter* se habente, v. g. respectu orationis, non factæ *debito loco, situ, tempore*; respectu confessionis factæ *ex vana gloria &c.* qui actus juxta plures boni sunt *intrinsecè ex objecto proprio*; mali *extrinsecè à sua causa, ferè* sicut obedientia subditi *intrinsecè* bona, & ob finem malum Superioris *extrinsecè* mala est: idem sentiendum de consecratione facta ex malo fine Sacerdotis &c.

Quaritur IV. Quomodo moralitas participet actus externus?
R. I. *Moralitas, quam actus externi, terminus præcisè habet ex fine, est illi habitæ extrinseca, & provenit ab actu interno; moralitas verò, quam habet ex propria materia, & circumstantiis, partialiter est intrinseca, & distincta à moralitate actus interni.* Patet quòd ad 1. Quia talis actus *secundum se* nec est præceptus, nec prohibitus, consequenter non habet conformitatem, vel difformitatem propriam cum pri-

nes propter sanitatem per circumstantiam ex parte objecti, quòd sit dies *Veneris*, quæ durante actu incipit esse cognita, & volita, non quidem formaliter, sed interpretativè, & indirectè sine actu expresso transit ex non mala in malam &c.

* V. g. in actu elemosynæ, ut intendatur objectum *non ut merè utile, vel delectabile*, sed sub ratione aliqua honestatis, hoc est, *sublevanda miseria*. Multò minus requiritur, ut actus referatur *explicitè & formaliter* ad Deum, tanquam finem ultimum &c. quia nullum extat tale præceptum, & illud *Pauli: omnia in gloriam Dei facite*, est solum *de consilio*.

prima regula honestatis : ergo tota illius moralitas proveniet ab actu interno, eum ordinante ad certum finem.

Habita ex materia & circumstantiis est partialiter intrinsicè ca.

Quò ad 2. Quia talis actus externus, habens ex objecto proprio, & circumstantiis malitiam, vel bonitatem, etiam ratione sui, præcipitur, vel prohibetur ; consequenter habebit conformitatem propriam, vel difformitatem cum lege Divina : ergo illius moralitas erit partim *illi extrinsecæ*, & distincta ab actu interno : unde internus trahet *moralitatem objectivam* ab externo, & externus *moralitatem formalem*, & *honestasem propriè talem* ab interno.

Dicitur *moralitas objectiva*, quia actus externus *moralitatem formalem* non habet, cum in illo non detur formalis, & immediatè libera prosecutio vel fuga boni honesti, aut turpis, facta cum advertentia ad legem, quam accipit solum ab actu interno.

Unde per actam externum non augetur bonitas interni actus formaliter.

R. II. Actus externus, qui habet *moralitatem præcisè ex fine*, non auget bonitatem, vel malitiam actus interni, hanc tamen auget *physicè saltem*, & extrinsecè actus externus, qui habet *moralitatem propriam ex objecto*, & circumstantiis. Primum constat ex eo, quòd talis actus moralitatem totam habeat ex actu interno, ut dictum: ergo eadem erit utriusque malitia, vel bonitas. Alterum : quòd talis actus habeat moralitatem distinctam : ergo extrinsecè saltem augebit.

Saltem per se.

R. III. Nullus tamen actus externus per se auget moralitatem actus interni imperantis, in ordine ad majus meritum vel demeritum, * etsi per accidens augere soleat.

Quia ratio bonitatis desumitur ex libertate & advertentia.

Ratio est quò ad 1. Quia tota ratio honestatis, ac inhonestatis, & consequenter tota moralitas meriti, atque demeriti desumitur ex libertate indifferentia, quam habet actus, & ex advertentia ad legem, ita ut ad mensuram libertatis & advertentia, aliqua vel nulla, major vel minor sit imputabilitas, & consequenter malitia, seu bonitas actus : atqui in actu externo non datur nova, vel distincta libertas : ergo neque nova, vel distincta moralitas. Minor constat, non enim minore laude dignus, qui efficaciter vult dare elemosynam, sed prohibetur ab extrinsecò, nec minore vituperio, qui alterum occidere vult, sed miraculo prohibetur ; neque censetur quis au-

gere meritum, vel demeritum, per hoc, quod equus, quem dirigit, moveatur ad locum, virtuti vel sceleri destitutum.

Ratio est quò ad 2. Quia voluntas Augeri in executione sæpe fit intrinsicè secundum se melior, vel pejor : ergo per accidens augetur meritum vel demeritum. A. patet : 1. Per multiplicationem actuum interiorum, qui in executione sæpius repetuntur. 2. Per majorem intensionem : nam varia opera, ratione difficultatis, seu delectabilitatis, exigunt intensos actus internos, & excitant : unde aliud longè est speculativè, aliud practicè hostem debellare, ad martirium aspirare &c.

R. IV. Actus externi in foro humano, tam sacro quàm civili, puniuntur, vel præmiantur non ex eo capite, vel quali per eos augetur meritum, seu demeritum : sed 1. Quòd sæpius Prætor & Ecclesia non velit, immò nec possit judicare de internis. 2. Quòd ordinariè non possit melius agnoscì efficacia actus interni, quàm ab externo. 3. Quòd externi præcipuè noceant, vel profint Reipublicæ : hinc forum humanum actus internos non punit propriè, sed solum, quantum apparent in actu externo, & conducunt ad bonum commune : propriissimè tamen punit DEUS.

§. III.

§. 3.

Quæritur V. An possit dari actus moralis indifferens ?

R. I. Potest dari actus moralis indifferens quò ad speciem. P. Potest dari actus moralis, qui, præcisè spectato objecto materiali, nec est bonus, nec malus formaliter : talis foret indifferens quò ad speciem : Maj. P. Potest dari actus, qui versatur circa objectum materiale, quod secundum se nec præcipitur, nec suadetur, nec prohibetur à lege Divina, sed purè permittitur : v. g. ambulare, tollere festucam, abigere muscas &c. &c. ergo potest dari actus moralis indifferens quò ad speciem.

R. II. Potest dari actus moralis indifferens etiam in individuo, saltem per accidens.

P. Potest aliquis, v. g. se calefacere, refrigerare, &c. quin id referat ad finem positivè honestum, vel quia judicat, non dari talem obligationem ; vel quia

* Saltem substantiale : nam accidentale, saltem de congruo, videtur mereri posse actus externus, dicente Angelico : congruum est, ut qui vult, & simul facit, habeat etiam gaudium de opere externo, & alijs bonis inde secutis.

quia ad illam non attendit ex ignorantia inculpabili : talis actus est indifferens in individuo *per accidens* : *Min. P.* Non est *inhonestus*, quia non est contra dictamen rationis, cum vel iudicet, se non teneri; vel ignoret obligationem: nec est *honestus*, quia non ponitur ex motivo honestatis. Et quamvis poneretur cum advertentia hac: *quia licet* (à qua tamen potest præscindi) hæc tamen *non necessarid* esset motivum; vel etsi foret, vix sufficeret, ut actus hoc ipso esset *honestus*; * quia *honestum* ordinariè, quod *suasum, vel præceptum; licitum, quod permissum.*

Multi negant dari esse per se indifferens in individuo. P. posse per se; quia videtur dedecere naturam rationalem actus, non directus ad finem positivè honestum.

R. III. Videtur, dari non posse actus per se indifferens in individuo. P. Homo, quodcumque *deliberatè* agit, agere debet *ut homo*: ergo debet agere modo, naturæ rationali conveniente, hoc est, intendendo *finem proprium, bonumque debitum natura rationali, quæ tali*: sed tali modo omnem actum, utut ex sua specie indifferentem, debet dirigere *in finem & bonum honestum*; tunc hoc ipso actus *erit inhonestus*: ergo nullus dari potest actus per se indifferens in individuo.

A. fundatur in ordinatione, ac dignitate naturæ rationalis: nam omne agens *ordinatè* operari debet juxta finem, naturæ suæ debitum, hoc est, modo *sibi conveniente*; quia aliàs ageret contra naturam, ut patet inductione. *Min. subs. P.* Modus convenientis est, *rationabiliter agere* juxta dictamen rationis; finis autem proprius, & *bonum natura rationali, quæ tali, debitum est honestas*: ergo omnem actum debet ordinare *ad finem honestum*, & debito quidem tam *stricto*, ut hæc ordinatio sit naturæ rationali intrinseca, & Naturæ jure sequenda, tanquam proprietas, per quam homo differt à bruto. *C.* patet: quia non intendens *finem proprium, seu honestatem*, modo conveniente non ageret, *sed inordinatè*, pervertendo ordinem, & dignitatem naturæ rationalis, atque abutendo libertate rationis, quæ concessa est, ut agat modo nobiliore, & ad finem altiore, quàm brutum.

Neque sufficit nisi merè delectabilis.

Confirmatur. Si esset ratio, cur homo non deberet *necessariò* intendere *finem honestum*, tunc esset hæc, quod posset intendere *alium sibi proprium, nempe utilem, vel delectabilem*: hæc ratio nulla est. *Min. P.* Non potest

præcisè intendere utilem, quia utilis non appetitur propter se, sed propter honestum, vel delectabilem. Non *delectabilem*, quia non potest licitè in hoc quiescere, cum non sit *bonum proprium natura rationalis, quæ talis*, utpote per quod non differret à bruto.

R. IV. Videtur dari posse, actus per se indifferens in individuo.

P. Nulla apparet implicancia ejusmodi actus; immò videtur communi hominum persuasioni esse conformis: quia non ergo dari potest. *A. P. 1.* Potest ponitur actus ex objecto indifferens, vel e-*ulla implicancia bonus, ob finem merè permissum.* sed talis est *per se indifferens* in individuo. *Maj. videtur constare*: nam possunt poni, & etiam ponuntur pluri *actus humana necessitatis, commoditatis, utilitatis, se calefaciendo, manus fricando, exspuendo &c.* qui non habent specialem consonantiam, vel dissonantiam cum ratione, vel lege Divina, adeòque merè permittuntur à Deo, & ratione: sicuti & à Principe humano non omnia præcipiuntur, vel suadentur, sed multa permittuntur. *Min. P.* talis actus non est *positivè honestus*, quia non amplectitur honestatem, nec *positivè* præcipitur, vel suadetur; nec etiam est *positivè inhonestus*, quia non est contra rationem, vel legem Dei, *positivè* prohibentem, nec alio fine, aut circumstantiis vitiatur; ergo erit permissus, adeòque *licitus, & indifferens in individuo.* *A. P. 2.* Communis est persuasio hominum, se non *agere inhonestè*, exspuendo, nares fricando, sese refrigerando *ob commoditatem nature*, etiam si nullum alium finem intendant: ergo ejusmodi actus videtur esse communi persuasioni conformis.

Confirmatur. Si esset ratio, cur dari non posset actus *per se indifferens* in individuo, tunc esset hæc, quod actus, ad finem honestum non directus, videatur *inordinatus, difformis rationi & legi: hac nulla est: Min. P.* E-*iusmodi actus esset adhuc conformis legi & rationi, saltem permissenti:* ergo non esset *inordinatus*; nec etiam *positivè honestus*, cum motivum permissionis non sufficiat ad honestatem. Accedit, quod tales actus non dedecant hominem, *quæ talem*: quia multi conveniunt soli homini; ponuntur cum libertate, & advertentia ad legem moralitatis, seu *ad voluntatem Dei, saltem permissentem*; cognoscuntur

* Nisi conjunctus foret cum speciali submissione ad legem Divinam, saltem permissentem, quod ordinariè non fit.

tur esse conformes naturæ, *saltem ut sensitiva*, nec positivè difformes naturæ, *ut rationali*; videntur esse proprii hominis, cujus est, procurare non modò bonum potentiz rationalis, sed etiam animalis: ergo homo per illos operabitur adhuc, *ut homo*, adeoque ejusmodi actus non dedecent hominem, *quà salem*.

Unde negativa potior auctoritate affirmativa ratione.

¶ V. Utraque sententia est admodum probabilis, prima probabilior ab auctoritate, secunda à ratione, illa de consilio sectanda, cum hominem melius disponat ad finem ultimum, & virtutum exercitium; hæc in praxi omninò tuta, * conformior humanæ fragilitati, & statui tot distractionum; benignitati itidem divinæ circa nos Providentiæ, uti rectè animadvertit sanctus Bonaventura. Ratio fundamentalis petitur ex lege naturali, ritè exposita, ac synteresi humanæ naturæ, quæ dicat, *hominem esse, & nasci liberum ad agendum*, quidquid non est prohibitum lege naturali vel positiva, libertatem hominis restringente. Præceptum autem, ut omnes actus liberi, ac morales referantur *ex positiva intentione operantis, ad Deum, vel etiam finem alium positivè honestum*, ex synteresi humanæ naturæ probari nequit, et si consilium ad perfectiora clarè factis exhibeat. Quamdiu autem præceptum hoc non ostenditur, libertas hominis manet in sua possessione, actusque indifferentes in individuo erunt *ex genere permissorum*.

§. IV.

S. 4.

Imputabilitas.

Quæritur VI. Quenam est moralitatis proprietas formaliter consecutiva in actibus humanis?

Est proprietas metaphysica actus moralis.

¶ I. Imputabilitas, seu ratio, vi cujus homo pro actuum moralium causa, seu physica, seu morali, haberi, adeoque ad reddendam de illis rationem adstringi potest, sic ut in ipsa redundant effectus, qui ex illis prove-

niunt. (a) Dicitur *proprietas formaliter consecutiva*, seu *metaphysica moralitatis*, ** quia fluit ex actu morali, quâ tali, *tanquam proprium quarto modo*.

¶ II. Cum imputabilitas radicetur in moralitate, veluti causalitate; hæc bilitas autem constituatur per libertatem voluntatis, ac advertentiam intellectus ad quamdam regulam directivam, patet, quòd pro ratione libertatis, & advertentia consequatur actuum imputabilitas. Unde, loquendo in genere, regula universalis est, quòd tanta sit imputabilitas, quanta actionum moralitas, hoc est, advertentia, & libertas. Nulla enim Puffendorffio Authore, (b) propior ratio est, quare alicui actio quæpiam imputari possit, quàm quia ab ipso, sciente & volente, mediatè vel immediatè, profecta est; seu quia penes ipsum fuit, ut fieret, vel non fieret. Unde si cognitio, vel consensus est tenuis, aut semiplenus, ut in semidormiente accidere potest, proportionata ei erit imputabilitas, & pedissequa culpa, *levis scilicet, atque dimidiata*.

¶ III. Ex regula hac generali, uti & iis, quæ supra diximus de voluntate in specie ac libero, ultrò fluunt regulæ particulares, quæ determinant imputabilitatem actuum moralium in specie, ac individuo.

Sic 1. Imputabiles non sunt actus, inimproprout procedunt ex errore, ac ignorantia invincibili, seu facti seu juris, etiam naturalis: *** quia deficit advertentia. Contrà imputabiles sunt, in quantum oriuntur ex ignorantia vincibili, affectatâ, crassa, &c. Unde, uti Puffendorffius animadvertit, ignorantia circa officium, cuique injunctum, ab imputatione non liberat. (c)

Sic 2. Imputabiles non sunt actus involuntarij, quatenus tales sunt. Immo nec voluntarij, si necessarij, saltem ut ad meritum, atque demeritum. Ta-

* Saltem in genere, abstrahendo à quibusdam actibus in specie, qualis comestio ad satietatem ex sola voluptate &c. alizque nimium sensuales, periculosa, naturæ rationali, ejusque finibus ordinatis opposita, de quibus Scholastici.

(a) Ita rectè Puffendorffius De offic. hom. & civ. c. 1. §. 17. f. m. 20.

** Imputabilitatem minùs philosophicè idem Puffendorffius vocat formale actionis moralis: nam si entitas physica actus, ut ibidem statuit, est materiale, formale constitutum actus moralis erit moralitas, ex qua, veluti radice, tanquam proprietas metaphysica fluit imputabilitas. Puffendorff. L. 1. de Jur. N. c. §. 3. f. m. 67.

(b) L. c. de offic.

*** Unde ab Alexandro VIII. damnata hæc propositio 31. *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris Naturæ, hæc in statu naturæ lapsa non excusat à peccato formali.*

(c) L. c. §. 21. f. 24.

les sunt actus Beatorum, infantium, ebriorum, amentium, dormientium, &c. Item expressi metu, * seu vi saltem externa, concupiscentiâ, vel alia quacunque prædeterminatione, *libertatis indifferentia everfivâ*. Item motus primo primi, uti & illi, qui feruntur in objectum *non indifferenter, sed cum sola ratione boni* ab intellectu propositum. Ratio est, *quia deficit libertas*. Dictum: saltem *ad meritum, atque demeritum*: nam ad imputabilitatem quò ad pœnam in foro externo, judicante juxta actum externum, sufficeret voluntarietas, *etsi necessaria*, casu quo quis, ex vehementia passionis præcipiti, *non apprehendens motiva in contrarium*, committeret v. g. homicidium.

Imputabiles libertatem in alia voluntate. Sic 3. Imputabiles sunt actus voluntarij liberi, in quantum tales sunt, etsi metu, vi, vel concupiscentiâ, seu passione incitante elicit, quæ incitamenta sicuti libertatem, ita imputabilitatem non tollunt, quantumvis minuunt. Imputabiles itidem sunt actus etiam in voluntate aliena. sed tamen moraliter propria, v. g. Tutorum, Superiorum, Protoparentis Adami respectu lapsus originalis.

Etiã libere indirecte & in causa. Sic 4. Imputabiles sunt actus tam directe in se, quàm in causa, & indirecte & recte voluntarij: nempe illi, in quos voluntas non quidem immediate per aliquem actum, sed tamen moraliter se extendit, atque hæc moralis extensio est 1. *positiva*, si quis velit causam, ex qua per se, & necessario prævidetur secuturus effectus: sic rixa, seu homicidium, in crapula prævisum, est in causa & indirecte imputabile. Quòd si effectus per accidens prævideretur secuturus, & causa de se non esset prohibita, effectus foret merè permissus, adeoque non imputabilis. Sic puellæ, si domo exeat, prævisum scandalum lubrici Juvenis, merè acceptum, imputabile non est: sic si quis habeat jus rigandi hortum, damnum alieni horti, inevitabiliter conjunctum, illi imputabile non erit, & sic de alijs. Illa ipsa moralis extensio 2dò. est *negativa*: si quis sciens non impediat effectum, quem tamen impedire posset, & deberet. ** Sic merisio navis est voluntaria indirecte, adeoque & impu-

sabilis Navarcho, negligenti directionem, ex qua prævidet secuturum naufragium.

Sic denique 5. Imputabiles sunt Actus actus omnes, quorum voluntas est omnes causa, seu expressa, seu etiam interpretativa: quando nempe ex circumstantijs sufficienter colligitur consensus vel dissentus, seu causa sit actualis, seu virtualis, actu scilicet moraliter perseverante; seu causa sit in se vel per alium, physica, vel moralis, hoc est influens per cooperationem qualemcunque liberam, positivam, vel etiam negativam, adjuvando, incitando, jubendo, assentando, exemplis movendo, verbis suadendo, consulendo, approbando; immò non reprobando, vel impediendo, cum quis deberet & posset, & sic de alijs juxta notos verficulos:

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,

Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Quæritur VII. Quomodo hac ex parte extravagentur non nulli protestantici Moralista? *Qua in materia Puffendorfus.*

¶ Puffendorsum quod concernit, sicut ubique Aristotelis spinosam barbariem, & Scholasticorum interpretum pediam, implexis horrentem tenebris, accusat; ita gloriæ sibi ducit ab his recedere, juris principia sequestrare, ac in clariorem, ut ait, nitorem producere. Sed an istud præstiterit, quivis judicet æquus arbiter. Profectò dum non rarè è proprijs phantasmatis ideas fictiles procudit, in eam & ipse delabitur obscuritatem, ut & ejus Commentatores sat laboris invenerint ad qualemcunque crepusculum, novis profundi ingenij notionibus affundendum. Immò quoties à trita Scholasticorum semita recedit, toties ferè in difficiles pedicas incidit, ac in falsitatis avia deflectit. Uno, alterove exemplo, res declaretur, ut ne Viro tanto splendoris quidpiam detraxisse videamur.

Sic 1. Entia moralia confingit, veluti voluntatis humanæ attributa, motibusque vocat, motibus physicis super additos ab entibus intelligentibus ad libertatem actuum voluntariorum dirigendam, eo fine, ut decor vitæ humanæ concilietur. Authorem Deum ad- *Quia sepe novus, idè non rarè plus, quam Aristotelice obscurus.*

* Gravi, quo quis compellitur ad malum minus pra majore, si sit merè physicum: sic nautæ non est imputabilis projectio mercium ob metum præsentem naufragij.

** Seu ex justitia, seu ex charitate.

adstruit, uti & *arbitrium humanum*; modum producendi vocat *impositionem*; finem assignat *vita humana perfectionem*; ea quatuorupliciter dispersit, nempe *in statum, personam moralem, qualitatem, & quantitatem*, seu modos *affectivos, & estimativos &c.* (a) hæcque omnia paraphrasi, *sam enigmatisè fusa*, distendit in plura folia, ut *Sphynxem*, ex cortinis *Delphicis* dogmatizantem, existimes. Si amoto vocabulorum novorum inani cortice rem introspicias, deprehendes tribus verbulis rem declaratam apud Scholasticos, *dum homines* considerant, *affectos* varijs vivendi conditionibus, *juribus, dignitatibus, obligationibus* mutuis, quæ *superveniunt*, seu ex pacto, seu ex facto proprio ac alieno, *in ordine ad vitam, in societate humana feliciùs ordinandam*, quibus sic dicta *entia moralia, seu moralitatem, Naturæ humanæ adventitiam*, explicant.

Sæpe de-
vius à
commu-
ni, adeò-
que erro-
neus.

Sic 2. Actus morales definit, esse *actiones voluntarias, cum imputatione suorum effectuum in vita communi spectatas*: ubi acribiâ, nequaquam philosophicâ *voluntarietatem* confundit *cum libertatè*; actus moralis *formale* nunc dicit esse *dependentiam* à determinatione libera voluntatis, nunc ipsam *immutabilitatem*, ut supra innuimus. (b) Nunc respuit *divisionem entis in substantiam & accidens*, substituitque *divisionem in substantiam & modum*; (c) nunc displicet *causa per accidens*, tanquam *terminus obscurior, ac inanibus litigijs ansam præbere aptus*; (d) nunc inter *coacta*, adeòque *nec imputabilia* numerat, si quis metu intentatæ mortis alienum exequatur peccatum, occidendo v. g. innocentem, eò quòd *nudum sit executionis instrumentum*, uti malè ex *Hobbesio* argumentatur, (d) & sic de alijs, quæ, velut remotiora à scopo proposito, hic præterimus.

INSTRUCTIO III. De principijs effectivis, & impulsivis actionum moralium.

Instructio III.
De principijs intrinsecis

§. I.

Queritur 1. *Quenam sunt actionum moralium principia intrinseca effectiva?*

Sp. I. *Inprimis intellectus, circa quem*

§. 1.
Effectiva

Observandum 1. Quòd sit *potentia anima rationalis*, quæ objecta, per species proposita, apprehendit, & *vel immediatè enuntiando, vel mediatè discurrendo, dijudicat*, an naturæ rationis convenientia, vel disconvenientia sint. * Dicitur *potentia*, utpote *facultativa, cultas tam activa* ad producendos, quàm *passiva* ad recipiendos suos actus, seu intellectiones. Dicitur *objecta* apprehendens *per species*, nempe *spiritualia per intellectuales; materialia per materiales*, eò quòd ejus objectum sit *ens omne, quæ tale*, & quidquid hanc rationem quoquo modo verè participat; ipse verò ex se sit indifferens, ad hæc vel illa cognoscenda, necessariò debeat determinari vel ab ipsis objectis, vel saltem eorundem speciebus vicarijs.

Intellectus, sem potentia anima rationalis cognovis.

Observandum 2. Quòd, etsi sit *radix libertatis*, eò quòd proponat *motiva allicientia, & absterrentia*, non tamen sit *potentia formaliter libera*: quia penes hominem non est, objecta aliter apprehendere, quàm ea per species intellectui repræsententur, etsi in judicando propter imbecillitatem errare possit.

Et radix libertatis.

Observandum 3. Quòd intellectus eatenus sit *principium effectivum actionis moralis*, quatenus de rebus *sibi conagendis, omittendisve judicat*, an rationi rectæ, seu primæ regulæ conformes, vel potius difformes sint: atque hoc *judicium conscientia* appellatur. Quatenus *dicitur*, seu *distinguit bonum à malo*, dicitur *notitia principij practici*, vel à lumine naturæ, vel à revelatione inditi v. g. *neminem esse ledendum &c.* *Gracis* appellatur *συτήρησις*; quatenus principium *applicat ad actionem particularem*, vocatur *συείρησις*, hoc est, *notitia juris*

(a) L. de jure Naturæ, & Gentium. c. 1.

(b) L. c. c. 5. n. 1. & 3.

(c) C. 1. n. 3.

(d) C. 5. n. 3.

(e) L. 1. c. 5. §. 9. & L. 9. c. 1. n. 8. Correctus à notatore Hertio f. m. 74. L. c. Mihi videtur, inquit Hertius, quoties executio ad contemptum Dei pertinet, quodvis potius perferendum esse, quàm ut ministerium ad rem illicitam præbeat.

* Philosophis est *potentia cognoscitiva rationalis*, id est, quæ objectum repræsentat cognitione per se non essentialiter dependente ab organo corporeo.

ris universalis, actioni particulariter applicati v. g. *Nocere proximo est prohibitum, & inhonestum: sed si hoc agerem, nocerem proximo: ergo agerem inhonestè*, quæ conclusio exhibet *χρῆσις*, seu *judicium*, diciturque *conscientia practica*, ac *antecedens*, quia versatur circa actum, hic & nunc faciendum, vel omittendum. Quod si assumptio foret *de praterito*: sed *egono-cui proximo, & illatio diceret: ergo iniquè egi*, foret *judicium, seu conscientia speculativa, ac consequens*, dicereturque *remorsus mala*, & in casu opposito, *testimonium bona conscientia*, ut infra pluribus explicabimus.

Dicitur
theoreti-
cus &
practi-
cus, pro
ut versa-
tur circa
universa-
lia, vel
particu-
laria.

Observandum 4. Quod *Puffendor-
fio* intellectus dupliciter considerari
possit: prout nempe versatur *circa
universalia*, qualia in scientijs tra-
duntur, & sic appellat *Theoreticum*; prout
versatur *circa singularia*, qualia
sunt actiones humanæ cum suis cir-
cumstantijs, & sic *practicum* nominat.
Ad illum ait spectare *jura*; ad hunc
facta. Addit: *judicium de actioni-
bus futuris, an & quomodò suscipien-
dæ sint, dici consultationem*, cujus ha-
bitus sit *prudencia*: examen de præ-
teritis, rectene an secus perpetratæ
sint? vocari *judicium*, si sit de actio-
nibus *alienis*; si *de proprijs*, *conscien-
tiam* appellari. Ita ille. (a)

Pro ob-
jecto at-
tingit
verum.

Observandum 5. Quod *objectum
formale* intellectus sit *verum*; actus,
propriè tales, vel *negativi vel affir-
mativi*; media cognoscendi, *species
& habitus*. *Species est imago objecti vi-
caria, seu qualitas, ab objecto emissa,*
vel *aliunde obtenta*, tum ut potentiam
determinet ad certum objectum, cum ut
eandem compleat in ratione potentia,
proximè potentis elicere cognitionem
de tali objecto. Dividitur *in intelli-
gibilem*, quæ ad intellectum; & *sen-
sibilem*, quæ spectat ad sensus: & si-
quidem ad sensum internum, dicitur
phantastica; si ad externos, dicitur
visibilis, auditiva, tactilis &c. &
utraque dicitur *intentionalis*. Dasi
ejusmodi species, constat *experientiâ*
obscuræ cameræ, telescopij &c. con-

stat etiam *ratione indifferentiæ*, quam
habet intellectus ad objecta. *Habitus*,
sic dictus ab eo, quod potentia *bene,*
vel *malè se habeat* ad suos actus, est
facilitas in potentia *ad operandum*,
diciturque *qualitas stabilis in potentia
activa, per frequentatos actus acqui-
sita, facilisans potentiam ad actus
similes eliciendos*. Quod in intellectu
detur, constat *experientiâ*, sive dein
à speciebus intentionalibus distingua-
tur, sive non, id quod nobis olim
verosimilius visum est.

§. II. Alterum *principium effecti-
vum* actus moralis est *voluntas*. Cir-
ca quam

Observandum 1. Quod sit *posen-
tia*, qua homo vel appetit bonum,
vel averfatur malum ab intellectu pro-
positum. * Inde colligitur, quod ob-
jectum voluntatis, quò ad *actus pro-
secutionis*, sit bonum quæ tale, seu
verum sit, seu apparens: quò ad *actus
aversionis* sit malum, quæ tale. Bonum
verò amabile triplex adstruitur, *ho-
nestum*, quod est rationi conforme;
delectabile, quod sensibus gratum;
utile, quod *tanquam medium* refer-
tur ad *honestum, vel delectabile*.

Observandum 2. Quod voluntati *Est for-
competat plena libertas*, ut supra pro-
batum est: nihilominus hæc se non
libera. extendit ad objectum *in genere*: si-
quidem & *bonum, quæ bonum, neces-
sario* appetit; & *malum, quæ malum,
necessario* averfatur, saltem necessitate
quò ad *speciem*, si intelligatur bonum
præcisivè purum, ** seu tale, in quo
positivè non apparet omnis, sed tamen
aliqua bonitas, præcindendo, an illa
aliqua sit pura sine admixtione mali,
& an sit infinita. Si intelligatur *bonum,
positivè purum*, seu quod clarè cogno-
scitur, ut includens omne bonum sine
ulla admixtione mali, necessitatur vo-
luntas, etiam quò ad *exercitium*. ***
Unde si quando voluntas videtur *ma-
lum* appetere, non appetit *quæ malum*,
sed *sub ratione boni apparentis*: non
enim intendens ad malum operatur,
ut habet axioma philosophicum. Po-
test tamen voluntas, libertate indiffe-
rentiæ, ex duobus bonis æqualibus
unum

(a) De offic. c. 1. §. 3.

* Philosophis dicitur *potentia appetitiva, spiritualis*, hoc est, eliciens operationes,
de se non *essentialiter* dependentes ab organo corporeo.

** Hoc enim non necessitat quò ad *exercitium*, eò quod non appareat in illo *moti-
vum necessitans*: ergo voluntas saltem habebit rationem suspendendi amorem.

*** Inde etiam in motibus primò primis, & actibus indeliberatis, non tantum appe-
titus sensitivus, sed etiam voluntas *necessariò* refertur in tale bonum per compla-
centiam, & amorem, antequam intellectus convenientiam, vel disconvenien-
tiam cum ratione, vel lege Dei consideret.

unum præferre alteri; immò ex inæqualibus præhabere minus bonum majori: quia ad libertatem indifferentiæ plus non requiritur, quam ut *ratione boni* utrumlibet possit amari, & neutrum debeat.

Habet
actus eli-
citos &
impera-
tos.

Observandum 3. Quòd actus voluntatis alij *sint eliciti*, alij *imperati*. Eliciti *immediate* producuntur à voluntate, quorum aliqui occupantur circa finem, ut *volitio*, quæ simpliciter approbat; *intentio*, seu proæressis, quæ juncta cum ratione efficaciter desiderat; *fruitio*, quæ objecto obtento delectatur. Alij contra versantur circa media, ut *electio*, quæ media approbat; *consensus*, & *usus*, quæ eadem adhibet. *Actus imperati sunt*, ad quos determinat voluntas, suntque *interni*, seu ipsius voluntatis, ac intellectus; & *externi*, qui ab alijs potentijs, per voluntatem motis, proveniunt. *Actus imperati necessarii*, vel cogi possunt, non item *eliciti*. Duobus denique modis aliquid volumus, *physicè & directè*, vel *moraliter & indirectè* uti dictum supra.

Observandum 4. Quòd voluntas dicatur *caca*, adeoque ad operandum moveri *debeat per intellectum*, seu per operationem intellectus. *Ratio est: quia nil volitum, nisi præcognitum; neque ignori sit ulla cupido.* Nulla quippe potentia, ex se indifferens ad operandum, vel non operandum, potest exire in actum secundum, nisi à suo connaturali determinativo excitetur: sed voluntas est potentia, ex se indifferens, & illius connaturale determinativum est intellectio, proponens objectum: ergo voluntas naturaliter non potest operari, nisi præcedente cognitione quasi excitetur, & aliquo modo determinetur ad operandum. Dictum est *naturaliter*. Nam an per absolutam Dei potentiam possit aliquid amari incognitum, alij viderint. * *Dictum est per operationem intellectus:* nam posset sufficere sola objecti apprehensio ad complacentiam simplicem excitandam, etiam ad efficacem appetitum objecti, eumque prudentem, re-

quiratur judicium, saltem probabile, de illius bonitate.

§. II.

§. 2.

Quæritur II. Quæ sunt principia intrinseca, ac impellentia respectu actuum moralium?

¶ I. *Sensus internus*, quem dicunt esse *potentiam animæ materiale*, *cognoscitivam*, quia residentem in cerebro, ** & cognoscentem objecta, actusque sensuum. Prout cognoscit objecta præsentia, actusque præsentis sensuum externorum, dicitur *sensus communis*; prout conservat species rerum absentium, appellatur *phantasia*; prout cognoscit quoque præterita, vocatur *reminiscentia*, seu *memoria*; prout denique cognoscit objecta, etiam insensata, *convenientiam* nempe & *disconvenientiam* objectorum, *potentia affirmativa* nominatur.

¶ II. Alterum principium est *appetitus sensitivus*, seu potentia animæ, quæ dependenter à cognitione, vel sensu interno, bonum sensibus propositum prosequitur, vel malum fugit. Prout versatur circa *bonum difficile* amovibile, dicitur *irascibilis*; prout versatur circa bonum *facile* obtinibile, seu malum *facile* amovibile, appellatur *concupiscibilis*. Actus appetitus sensitivi dicuntur *passiones, motus, affectus*, ed quòd ex repræsentatione boni malive sensibilis, anima patitur, moveatur, afficiaturque ob adjunctam alterationem sensibilem, & affectionem in corpore. Actus appetitus sensitivi dicuntur *passiones, motus, affectus*, ed quòd, ex repræsentatione boni malive sensibilis, anima patitur, moveatur, afficiaturque, ob adjunctam alterationem sensibilem, & affectionem in corpore. Actus appetitus *irascibilis* sunt quinque: *ira, spes, desperatio, audacia, timor*. Actus appetitus *concupiscibilis* sunt sex: *odium, amor, desiderium, gaudium, dolor, fuga*: alij pauciores, alij enumerant plures. *Objectum* appetitus sensitivi est omne id, quod per sensum internum cognoscitur, *bonum & malum sensibile, singulare, delectabile, arduum*

* Sunt enim, qui ajunt, non esse repugnantiam in hoc, ut detur aliquis actus voluntatis sine prævia cognitione, casu quo voluntas esset subordinata Deo cognoscenti, à quo abriperetur, & determinaretur ad concursum, ferè sicut habitus, subordinati causæ cognoscenti, determinantur ad concursum, seu volitionem objecti, etiam id non cognoscant.

** Non in corde, uti volebat *Stagyrita*: quia à cerebro nervi omnes originem trahunt, consequenter facile possunt propagari spiritus necessarij, & recipi sensationes: immò quia malè affecto cerebro, corde licèt sano, deficiunt sensus interni, uti patet in phræneticis, ebrijs, doctis, qui magnum; stupidis, qui modicum habent cerebrum.

duum, noxium, utile, conveniens, vel disconveniens. Ratio est: quia sicut intellectum voluntas; ita sensum internum sequitur appetitus: ergo, sicut voluntas potest omne id prosequi, vel averfari, quod intellectus cognoscit; ita & appetitus potest prosequi, vel averfari omne id, quod cognoscit sensus internus: atqui sensus internus cognoscit bonum & malum juxta ea, quæ supra explicavimus: ergo.

Unde lucta, bonum inter superiorem & inferiorem.

§. III. Hisce potentijs materialibus *excitari, moveri, & inclinari* validè, etsi salva libertate indifferentiæ regulariter loquendo, potentias animæ spirituales, *Intellectum* nempe & *voluntatem*, in ordine ad actus morales, constat evidenti experienciâ. Unde est, quòd Intellectui sæpissimè non conveniat cum appetitu sensitivo, qui non fertur, nisi in ea, quæ sensibus grata sunt, etsi ratione oblectante, & nequaquam bona sibi conformia dicente. Atque hæc est illa lucta, superiorem hominem inter, & inferiorem, de qua Apostolus: *video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati: nam velle adjacet mihi, perficere autem bonum, non invenio: non enim quod volo bonum, hoc facio; sed quod nolo malum, hoc ago* &c. (a)

Passiones animi in se sunt indifferentes ad bonum, & malum.

§. IV. Hæ animi passiones, in se spectatæ, sunt prorsus *indifferentes*, hoc est, nec bona, nec mala moraliter: sunt enim animi motus, ex representatione boni, vel mali sensibilis excitati, & à DEO, Authore naturæ, inditi ad hominis conservationem, pluræque alia bona, in humana vita præstanda. Plerumque tamen, ob naturam hominis depravatam, degenerant, fiuntque malæ, *vel ratione objecti prohibiti, vel ratione modi inordinati*. Sic innatus cuilibet *amor perfectionis sue*, & inde nascentis *existimationis*, ratione modi, degenerat in odiosam *ambitionem*; innatus *amor durationis*, seu *vita sue, & mediorum*, ad vitam honestè transigendam necessariorum, inclinatur ad sordidam *avaritiam*; congenitus *amor voluptatis innocua*, ratione objecti, propellit in turpissimam *voluptatem*.

Ex his oritur animorum, morumque varietas.

§. V. Cum istæ voluntatis inclinationes, diverso invicem ordine, se se excipiant, diversoque gradu mixtæ sint,

inde infinita oritur *animorum, morumque varietas*. Hujus porrò varietatis aliæ sunt *causæ physica, aliæ morales*. *Physica* consistunt in *temperamentis*, seu certa primarum qualitatum mixtura, humorumque vitalium copia, sic ut à prædominante cholera *Cholerici*; à sanguine *Sanguinei*; à phlegmate *Phlegmatici*; ab atra bile *Melancholici* denominentur. Horum temperamentorum, seu *simplicium, seu conjugatorum*, proprietates, atque effectus satis discussimus in *Philosopho nostri temporis discursu*. (b) Hic advertisse sufficiat, quòd hæc temperamenta non solum varietate *innatâ*, sed & *adseisitiâ* per remotiores causas, mirum quantum, mutantur, quales sunt, *Cæli solique genus, indoles parentum, educatio, victus, ætatis & fortuna conditio* &c. quæ causæ omnes, sicuti temperamenta, ita & mores, propensiones, ac studia hominum propè variant in infinitum. *Inter causas morales* rectè numerantur consuetudo, cui, *velut alteri natura*, magna vis est in voluntatem, dum eandem per crebriores ejusdem generis actiones, ad subeundas similes reddit proclivior.

Quæritur III. *An etiam in hisce principijs cæsius protestantici Moralistæ?* *Protestantium quorundam alogia.*

§. Saltem nonnulli, quos inter illaudatus supra *Fleischerus*, qui è *gia*. malè reformato *Thomasio* scribere non dubitavit, communem esse errorem, quòd homini adstruatur *unica tantum voluntas*, cum habeat tres, in pluribus sibi invicem contrarias, nempe *ambitionem, avaritiam, voluntatem*. (c) *Voluntatem moveri nunquam ab intellectu; eandem non nisi respectu intellectus esse liberam, coactam verò respectu rerum omnium, à quibus moveatur, uti supra jam innuimus.*

INSTRUCTIO IV.

Instructio IV.
De principio directivo, seu regula objectiva actionum moralium.

§. I.

Quæritur I. *An principium directivum extrinsecum, seu regula objectiva esse naturæ moralitatis, sit Natura rationalis?*

§. I. *Regula in genere est quasi-naturalis quædam.*

(a) Ad Rom. 1.

(b) P. 1. Microcosmi, Disp. 8. *Momi fenestra* f. 187.

(c) In Instit. juris Naturæ & Gentium L. 1. c. 1. à §. 19. 43. usque ad 90.

mensura, ad quam exploratur, an aliquid sit rectum, hoc est, an habeat debitum ordinem ad suum finem: huic enim, si congruat, rectum; secus dicitur obliquum. Unde regula moralitatis in specie est illa, cui si conformes sunt actus morales, hoc ipso habentur recti seu honesti; si sint difformes, obliqui seu inhonesti appellantur. Unde hic quæstio est, quænam sit regula moralitatis, non qualiscunque, sed prima, objectiva, ac universalis; seu quæ sit ratio primaria, & objectiva, in quam conscientia universaliter tendit, judicando actum esse illi conformem, & hoc ipso rectum, seu honestum; vel difformem, & hoc ipso obliquum, seu inhonestum. Qua in re non contemnendi Authores, (a) pro regula assignant naturam rationalem, quæ talem, sic ut actus illi convenientes velint esse hoc ipso formaliter honestos; disconvenientes verò inhonestos.

ge DEI, per se & intrinsecè, ob solam conformitatem, vel difformitatem cum natura rationali vel mali sunt, vel boni. Accedit, quòd teste Suarezio hæc judicia: honestum est faciendum, inhonestum visandum; non est mentiendum; nulli facienda injuria &c. per se, semper, & independenter ab omni extrinseco vera sunt: ergo & voluntas illis discordans, seu concordans vel mala, vel bona est per se, & independenter ab omni extrinseco.

Ratio illorum est 2. Quòd si ejusmodi actus mali solummodò forent, aliàs se- quia prohibiti à DEO, absolute potuissent esse non mali; vel saltem forent dispensabiles ex sola DEI voluntate, si vel ab æterno non vetuisset, vel in tempore dispensaret: atqui hoc est perspicue falsum: cum v. g. blasphemia, essentialiter malæ, naturam mutare DEUS haud possit: ergo. Maj. P. quod cer- Lex DEI non dicit actum Dei necessarium, sed liberum: * nam sicut obligatio, voluntate Legislatoris inducta, est moralis; ita & ipsa debet ab agente libero procedere. Accedit, quòd nulla detur voluntas DEI efficax ad creaturas, quæ sit necessaria.

Ratio illorum est 3. Quia aliàs se- queretur, quòd, si quis ageret quidquam natura rationali difforme, cog- nitum ut tale, sed cum ignorantia invincibili DEI, seu Legis Divinæ, aut saltem non cogitans de lege, non committeret peccatum formale, nec mereretur pœnam æternam: atqui sic daretur peccatum philosophicum, ab Alexandro VIII. Pontifice damnatum.

¶ II. Regula moralitatis prima, Sed malè objectiva, & universalis, malè statuitur in natura rationali, quæ tali. Pro regula objectiva, naturæ rationalis, actus morales; regulans efficaciter quæcumque virtute obligandi suprema, indefectibili, & summè æstimabili; regulans universaliter, obligando ubique & omnes: atqui talis ratio non est natura regulans efficaciter, nec universaliter.

Quia Ratio illorum est 1. Quòd quædam sunt à DEO prohibita, quia mala: v. g. sunt à odium DEI, mendacium &c. * Contra quædam sunt præcepta, quia bona v. g. cultus DEI, honor parentum &c. ergo antecedenter in se, & intrinsecè mala; & mala, vel bona sunt: atqui talia antecesserunt esse non possunt, nisi quòd quædam in se, & ex ipso suo objecto, nature præcepta, rationali, quæ tali, difformia, seu conformia sint: ergo regula moralitatis in ejusmodi actibus erit natura rationalis, quæ talis. A. fundatur in communi Theologorum, & in recepto modo loquendi. C. P. si ponatur per impossibile, vel si fingatur cum Atheo, non dari DEUM, legemque ejus æternam, mendacium, honor Parentum &c. solo dictante rationis lumine, nihilominus forent actus mali, vel boni, nisi quis admittere velit, magis inhonestum in se non esse occidere Parentem, quàm canem. Item casu, quo per impossibile concipiatur, non dari DEUS, Respublica tamen, natura, & ratio boni publici prohiberet furta, adulteria, perfidiam &c. præciperet fidelitatem erga Magistratus &c. ergo similes actus, independenter à le-

(a) Vasquezius in 1. 2. Disp. 58. c. 2. n. 9. Item Disp. 71. c. 9. Suarezius de malitia, & bonitate actuum humanorum. disp. 1. sect. 2. Item Disp. 7. sect. 1. et si alibi Disp. 11. videatur assignare legem æternam. Ab his allegantur alij plures &c. etiam Angelicus 1. 2. Q. 100. et si fat contrarius 1. 2. Q. 71. ad 4.

* Item blasphemia, perjurium, actus, quo dico nolo implere promissum; volo agere contra conscientiam, rectam rationem, legem DEI, furtum, adulterium &c.

** Supposito, quòd lex Divina pertineat potiùs ad voluntatem, quàm intellectum, qua de re infra.

natura rationalis, quæ talis: ergo &c. Major patet: nisi enim à conscientia proponatur regula regulans, actus non poterunt reddi moraliter conformes, vel diffformes huic regulæ; nisi regulet efficaciter, effet inutilis, nec deberet præferri omnibus bonis, malisve creatis; nisi regulet universaliter, non esset illi ab omnibus, & in omnibus parendum, adeoque non esset prima, & adequata mensura totius moralitatis. Min. pariter constat: 1. quia natura rationalis à conscientia proponitur, ut regulata à Natura naturante, seu ut interpres regulæ primæ increatæ, quam per sua nobis dictamina promulgat. 2. Quia non regulat efficaciter cum virtute obligandi: cum obligatio inducatur per legem Superioris; natura autem rationalis non sit superior se ipsa. 3. Quia non regulat cum virtute indefectibili, & suprema; cum supponat divinam. Non cum virtute summè æstimabili, quia finita, & consequenter non est æstimabilior omnibus bonis, malisve creatis. 4. Quia non regulat universaliter; cum non sit superior tota specie naturæ rationalis.

Quia nequit explicari, quæ talis: ergo &c. Ratio est 2. Quia nequit explicari, quid intelligi debeat per naturam rationalem, quæ talem: A. P. Nam si intelligitur præcisè natura, ut potens operari simpliciter, blasphemia erit honesta; si ut potens operari honeste, fit circulus. Rursus: vel per actum inhonestum intelligitur actus, quomocunque difformis naturæ rationali, & sic inhonestum erit, si cogaris incedere nudus, vel in veste, quam par est, longiore, aut ocreis gigantes: vel intelligitur actus difformis bono physico natura particularis, & sic inhonestum erit mori pro Patria: vel difformis bono physico Reipublica, & sic honestum erit mentiri pro salute communi: vel denique intelligitur actus, qui avertit ab ultimo fine, & sic regula erit natura Divina sub conceptu Legislatoris, non natura humana.

Unde rationes aliam sententiam nullatenus evincunt. Unde indirectè
quaquam evincunt esse regulam, saltem in omnibus.

Unde indirectè Ad 1. Sunt etiam multa, tantum idèd mala, quia prohibita v. g. comestio carnis die Veneris; sunt multa tantum idèd bona, quia præcepta v. g. silentium respectu Religiosi &c. ergo natura rationalis non est regula saltem prima, & universalis. In forma

D. A. Quædam sunt prohibita, quia mala, malitiâ formaliter tali, seu proprie

morali. N. A. Quia mala, malitiâ materialiter tali, & physica, seu mala merè radicali, dicente oppositionem physicè, qualemcumque cum fine, natura ratio non moraliter indispensabiliter proprio, de quo infra: (a) C. A. Et N. C

Explicatur distinctio. Constat 1. Ratione Quodd, sicut objecta sunt varia, ita & contractus tendentes in objecta sint specificè diversi: sic v. g. blasphemia, tendens in malum Dei, antecedens ad omne dictamen, vel legem Dei, in se, & intrinsecè contrariatur, seu habet oppositionem immediatam, ac physicam cum amore Creatoris indispensabili. Mendacium, intendens proximi deceptionem, in se opponitur imdiatè quidem bono commercij humani; mediate autem DEO, ut Universi hujus Governatori, & sic de alijs. Jam sic: hæc contrarietas, seu difformitas cum fine creationis, homini indispensabiliter præfixo, seu cum felicitate hominis completa, de qua infra, non est moralis: nam datur independenter ad legem, seu ad dictamen, etiam in blasphemia amentis: ergo non dicit malitiam formalem, & proprie moralem; sed merè materialem, ac physicam.

Constat 2. Quodd hæc oppositio materialis sit fundamentum, seu radix, vi cujus non possit elici actus moraliter, nisi radicaliter, ac adversenter, quin hoc ipso appareat difformis fini creationis ex lumine rationis, & hoc mediante legi Divinæ: ergo potest hæc oppositio dici, suo modo, mala radicaliter, ac fundamentaliter: nam blasphemia, vel mendacium, independenter à lege Divina, talem habet malitiam, qualem bonitatem habet terminus, cui opponitur: atqui opponitur fini creationis, indispensabili nisi cum præjudicio Creatoris, quæ oppositio tantum est fundamentaliter inhonesta: ergo habent malitiam tantum fundamentalem.

Min. subs. D. Atqui mala, antecedenter ad legem DEI, esse non difformi-possunt, nisi quod ex se sint difformitas naturæ rationali, sic ut hæc difformitas sit ratio formalis, & natura sit regula prima inhonestatis. N. Sic ut hæc difformitas sit ratio fundamentalis, & natura quædam regula secundaria. C. Si abstrahatur, vel si abstrahi possit à lege Divina, per solam difformitatem cum natura rationali, non habetur inhonestas formalis, quia non habetur difformitas actus cum regula prima, & universaliter obligante.

te, qualis esse nequit naturâ, uti probatum supra.

Ut adeò prohibita, quia mala, di- cantur impro- priè. Modum illum, Theologis usitatum, quod spectat, nempe multa esse prohibita, quia mala, teste Angelico, (a) sumendus est de prohibitis jure positivo, superveniente prohibitis jure naturali, uti fit in præceptis Decalogi: cætera enim mala sunt, quia prohibita, vel si impropiè loqui volupe, prohibita sunt, quia mala materialiter, uti ostendimus.

Deo per impossibi- le non po- fito, rema- neret ma- litia me- rè physi- ca. Probatio antecedentis altera D. Si per impossibile conciperetur non dari DEUS, ejusmodi actus essent mali malitia propriè morali, ac formaliter tali: N. Malitiâ physicâ vel radicali. C. Ad honestatem veram, vel inhonestatem, propriè talem, non sufficit cognoscere qualemcumque decentiam, vel indecentiam; secus puer, inducens ocreas giganteas, ageret inhonestè: sed requiritur cognitio, quæ dicit obligationem in conscientia per legem, cui necessariò ab omnibus parendum sit. Unde etsi atheus non cognosceret Deum sub conceptu claro, & explicito Entis à se, Creatoris, vel Gubernatoris, cognosceret saltem sub conceptu confuso, & implicito potestatis, universaliter obligantis, quod sufficit. Quòd si neutro modo ponatur Deum cognoscere, occidendo Parentem contraheret majorem malitiam physicam, quàm si occideret canem, possetque ideò à Magistratu puniri. *

Neque. Respubli- ca obliga- re possit efficaciter, uni- versali- ter, legè- que pro- priè tali. Ad rationem additam negatur 1. Quòd Respublica (abstrahendo ab existentia Dei) posset efficaciter, & uni- versaliter obligare, quidpiam præcipiendo, vel prohibendo: cum enim vis tota habeatur à lege DEI, præcipientis obedire hominibus, neque natura, neque ratio boni publici posset proximè obligare, ut quis Patriam sibi, vel bonum commune privato præferret, si id DEUS non exigeret. Negatur 2. Quòd foret lex propriè talis, sicut non foret obligatio completa, effi- cax, & indispensabilis. Unde juxta Haunoldum daretur forsan in casu hoc impossibili honestas, vel inhonestas, sed prorsus alterius ordinis, ac ratio- nis, desumereturque ab illo prædi-

cato objecti intrinseco, quod defacto attendit DEUS, dicique posset præponderantia physica, vi cujus aliqua bonitas prævalet opposito, uti explicat Lugo. Ratio allata è Suarezio distinguitur. Hæc judicia: bonum est faciendum, malum vitandum &c. sunt vera, per se, & independenter ab extrinseco, sic ut non respiciant terminum, tamquam objectum, seu connotatum extrinsecum, cui consentanea sint. N. A. Sic ut evidentia veritatis non indigeat extrinseco, sed per se fat rapiat intellectum. C. A. & D. C. Ergo etiam voluntas his judicij conformis per se jam erit honesta, si hæc judicia sint regula honestatis prima. CC. Si tantum sint applicatio regula prima, seu regula secunda, per Divinam legem jam regulata: Subdist: Voluntas erit honesta formaliter. N. fundamentaliter. CC.

Ad 2. Argumentum negatur, quòd ex Dei voluntate ejusmodi actus, materialiter mali, possent non esse mali, vel dispensabiles. P. D. Lex DEI non ejusmodi dicit actum necessarium, sed liberum actus libertate antecedente, sic ut Deus possit tueri naturam rationalem producere, vel non producere. C. A. Liberum libertate consequente, sic ut, productâ liberè naturâ rationali, possit actus ejusmodi materialiter malos, hoc est, finis ex acrationi dissonos, non prohibere, vel in dispensatione dispensare. N. A. Et C. Voluntas DEI, seu lex æterna, quatenus pro suo objecto habet opera ad extra, libera prima fuit ad creaturam rationalem produ- ducendam: sed, facta hypothese productionis, necessarium illi est necessitate consequente, eandem sapienter per suam legem gubernare, præcipiendo, vel prohibendo actus, qui ex ipso objecto jam materialiter boni, vel mali sunt. Unde rationem additam Dist. Nulla datur voluntas in Deo effi- cax ad creaturas, quæ sit necessaria absolute, & nulla supposita determinatione libera priore. C. Quæ sit necessaria conditionatè, seu ex hypothese liberæ determinationis. N. Sic DEO liberum est absolute, ut creaturæ aliquid promittat; sed necessarium, ut promissum servet, quia teste Apostolo: (b) DEUS fidelis permanet, & se ipsum negare non potest.

Ne-

(a) 1. 2. Q. 71. A. 6. ad 4.

* Caramuel Theol. Reg. disp. 2. n. 22. Illam malitiam actionum physicam vocat deordinationem realem respectu alterius entis, uti v. g. occisio canis est mala physicè respectu canis, quia est deordinatio ab appetitu canis, quo cupit suam conservationem; sic homicidium, abstrahendo à lege Divina, esset malum physicè, quia contra appetitum hominis exercitum.

(b) 2. ad Timoth. 2.

Et licet illa malitia, præsupposita in objecto, non sit indifferens ad esse malum moraliter, non tamen hoc ipso & independenter à Legge DEI jam est malum moraliter.

Neque dicas 1. Illa bonitas, vel malitia actûs, ex objecto jam præsupposita ad legem DEI, non est merè materialis, & physica: quia non est indifferens ad esse bonum, vel malum moraliter. Item: ideò DEUS præcipit, vel prohibet actum, quia movetur à præsupposita difformitate, vel conformitate actûs cum ratione: ergo à præsupposita malitia formali. Nam

Negatur ant. 1um: Ratio addita Dist. Non est indifferens, ut quædam mala physica, quæ per se, seu ex objecto nullam habent contrarietatem cum fine homini indispensabiliter proprio. C. Quæ habent contrarietatem, ut odium DEI, mendacium &c. N. supposit. quòd hæc mala physica debeant esse indifferentia ad esse bonum moraliter. Nam ratione oppositionis ejusmodi fundant exigentiam, ut non possint non prohiberi à DEO. Ratio est, quia, si fingeretur, hæc non posse displicere, ac prohiberi à DEO, id cederet in præjudicium Creatoris, & alicujus Divinæ perfectionis. Hinc etsi malitia illa antecedens, in odio DEI, seu mendacio, sit merè materialis, & physica, permitti tamen non potest, ut permitti possunt alia mala physica: quia hoc ipso, quòd præjudicaret Sapientiæ, & Providentiæ Creatoris, ac Gubernatoris Divini, causaret negationem, seu desitionem DEI, quod est malum physicum omni morali majus. Ad alterum Ant. negatur suppositum, quòd Deus, propriè loquendo, moveatur ad hoc, vel illud prohibendum, ab illa materiali malitia actûs; sed movetur potiùs à sua perfectione: quia nisi prohiberet v.g. odium DEI, posset contemni; nisi furtum vel mendacium &c. foret malus Author naturæ, & pessimus Gubernator Univerſi. Quia tamen juxta alios moveri potest motivo finito, si hoc post se trahat motivum infinitum suæ perfectionis, distinguitur Ant. Ideò DEUS prohi-

bet actum; quia movetur à præsupposita difformitate actûs cum ratione, ita ut hæc difformitas sit ratio malitia formalis. N. Ita ut sit ratio malitia fundamentalis, seu physica. C. Formalis malitia non est, quia non est difformitas cum prima regula honestatis, qualis ratio, utpote ipsamet regulata, esse non potest, uti dictum.

Neque dicas 2. Si odium DEI, blasphemia, mendacium, antecedenter ad legem DEI, sunt materialiter materialiter, ratione oppositionis physica cum creaturæ rationali indispensabiliter præfixo, vi cujus in nullis circumstantijs permitti possunt absque præjudicio, redundante in Deum, tunc etiam, hanc ipsam ob rationem, erunt materialiter mala furtum, homicidium, fornicatio &c. falsum hoc; nam dispensatum mutata in his à DEO cum Israëlitis, Egyptam spoliantibus; cum Phinees interficien- te Zamri; cum Propheta Osée, ex fornicatione filios generante &c. ut multi volunt. Sed C. Maj. Negatur Minor. Dispensatio, quæ est obligationis relaxatio, non intercessit in furto &c. sed mutata solummodò sunt à DEO circumstantiæ, ne fuerit furtum, hoc est, ablatio rei aliena; ne fuerit homicidium, seu occisio proximi privata autoritate; ne fuerit fornicatio, hoc est, abusus corporis alieni illegitimus. * Unde sicut odium DEI, mendacium &c. ex objecto formali, quod est aversio à DEO, deceptio proximi; ita & furtum, homicidium, ac fornicatio ex fine, & circumstantijs, antecedenter ad legem DEI, contrariantur fini hominis creati, præsertim Divinæ Providentiæ in gubernando Universo, adeoque in se sunt æquè materialiter mala, nullisque in circumstantijs dispensabilia. **

Ad 3. Argumentum, quo dictum Unde im- est, quòd si natura rationalis non fo- plicat a- ret prima regula moralitatis, seque- gere ra- retur tioni dis-

* Non placet eorum responsio, qui ajunt, DEUM dispensare non posse in præceptis, quæ sunt de jure Naturæ absoluto, hoc est, manente eadem materia, & circumstantijs, sub quibus sunt moraliter mala; posse tamen dispensare in ijs, quæ sunt de jure Naturæ conditionato, mutando materiam & circumstantias, sub quibus non sunt sub jure naturali, nec obligant. Nos siquidem non admittimus jus natura conditionatum, neque dispensationem ejusmodi, nimis improprie dictam.

** Expeditius propè Passendorſius in Specimine controv. c. 6. qui sepositis vocibus furti, fornicationis, homicidij &c. quæ jam denotant moralitatem, seu actum lege vetitum, abstrahit esse physicum à morali, illudque ait indifferens ad esse honestum, vel inhonestum v.g. occisionem hominis esse indifferentem ad esse legitimam, vel illegitimam; nec nisi accedente lege DEI fieri talem moraliter, eo modo, quo in actibus alijs, naturâ suâ indifferentibus. Quidquid sit, in modo loquendi judicium nostrum non interponimus.

formiter, retur, eum, qui ageret quidquam dif-
 quin sal- forme rationi, cogitum ut sale, sed
 cum im- cum ignorantia invincibili Divina
 plicitè legis, seu cum incogitantia inculpa-
 bili de DEO, non peccaturum formu-
 liter, vel saltem peccato æternum pu-
 nibili. Nam

R. D. Sequeretur, non peccaturum
 formaliter, si tantum non explicitè,
 & sub conceptu formali legis Divinæ,
 seu DEI, quidquam ageret rationi dif-
 forme. N. Si neque implicitè, & sub
 conceptu Divina legis confuso, aut con-
 vertibili cum DEO quidquam ageret
 rationi difforme. N. Suppositum,
 quod possibilis sit ejusmodi ignorantia
 invincibilis, vel incogitantia incul-
 pabilis. Ratio negandi est, quia de-
 liberatè operans contra rationem, qua
 salem, cognoscit obligationem con-
 scientia inevitabilem, actum ejusmo-
 di omittendi; adeoque actum hunc
 esse universaliter, ubique, & prosem-
 per illicitum, ac præ malis omnibus
 vitandum; ergo cognoscit, saltem
 confuse, obligationem universalem,
 ac indefectibilem: ergo & potestatem
 supremam, universaliter, & efficaci-
 ter obligantem, potentem punire, &
 præmiare: atqui hoc est prædicatum
 convertibile cum regula prima hone-
 statis, seu lege Divina; item cum DEO,
 ejus dignitate suprema, sine ultimo uni-
 versali, super omnia appetendo: er-
 go &c.

A. P. Ejusmodi cognitio, saltem
 confusa, est principium primum, &
 universale moralitatis, sine quo expli-
 cari nequit, quid sit agere moraliter;
 quid sit usus rationis; quid dictamen
 conscientia, seu illud Lumen Divinum,
 super nos signatum; adeoque necessa-
 rium est ad moraliter agendum: ergo ne-
 cessariò à Deo, ut Authore Natura,
 omnibus est inditum. A: colligitur ex
 eo, quod ad agendum moraliter, seu
 ad usum rationis, non sufficiat, agno-
 scere qualemcumque disconvenientiam
 cum ratione; secus & infans moraliter
 ageret, induens ocreas majores se: &
 patet ex brutis, quibus natura dicitur,
 in nullis circumstantiis lupo capiendos
 mures &c. C: patet: Nam sicut per-
 tinet ad Providentiam, & Sapientiam
 Dei, ut prima principia non igno-
 nantur omnimodè à rationis capaci respec-
 tu scientiarum: ita ad eandem spe-
 ctat, ut ne nesciantur prima principia
 moralitatis: secus enim homo destitue-
 retur necessariis mediis, nec posset ob-
 ligari ad moraliter agendum, finem-
 que ultimum, etiam naturalem, con-
 sequendum.

Neque dicas 1. Rudissimus quidam Saltem
 Menalcas, cognoscens mendacium es-
 loquendo se quidem contra rationem, non ta-
 men hoc ipso cognoscit esse, omnibus
 in circumstantiis, prohibitum, nisi
 per discursum instructus, quod etiam
 sit illicitum ad salvandam vitam pro-
 ximi: ergo non cognoscit legem uni-
 versalem obligantem semper, hoc est,
 Divinam.

R. Transf. A. D. C. Ergo non cogno-
 scit legem universalem, obligantem
 semper, quod ad mendacium simplici-
 ter. N. C. Quod ad mendacium affectum
 his circumstantiis T. C.

Neque dicas 2. Dicens præcisè, Si nec
 nolo occidere innocentem, quia id dis-
 sonum rationi, cum nec ego innocens
 occidi vellem, non cognoscit ullum
 prædicatum convertibile cum DEO:
 ergo.

R. Si meram cognosceret indecen-
 tiam, absque ulla obligatione, vi cu-
 jus neglectæ redderetur vituperabilis,
 non ageret moraliter; sicut nec par-
 vulus, induens togam majorem se: si
 cognoscit obligationem, cognoscit
 obligantem, adeoque prædicatum con-
 vertibile cum DEO.

Neque dicas 3. Et si quis cognoscat
 prædicatum convertibile cum DEO,
 non tamen cognoscit esse convertibile,
 ipsam convertibilitatem cum DEO;
 sed illud tribuit rationali naturæ, con-
 scientiæ, legislatori humano, Rei-
 publicæ: ergo non cognoscit DEUM,
 seu legem DEI.

R. T. A. D. C. Ergo non cognoscit
 DEUM clarè, quæ talem. C. C. Non
 cognoscit confuse, quod sufficit. N. C.
 Error ille, quo naturæ, vel conscientia
 tribuitur obligatio, est tantum vin-
 cibilis, cum etiam rudi dictamen syn-
 tere seos suggerat: inhonestum unive-
 rsaliter, ab omnibus, ubique, & semper
 esse vitandum: ergo cognoscitur, dari
 potestatem supremam obligantem, quæ
 nequit esse Natura, vel Respublica de-
 fectibilis, saltem in occultis: hujus
 autem veritatis notitia, dubium, vel
 suspicio, seu advertentia, saltem ex-
 ercita, & confusa haberi potest; im-
 mò etiam debet à rudi: secus deficiet
 Natura in primis principiis moralita-
 tis.

Neque dicas 4. Quando rudes agunt Unde &
 moraliter, sæpe non habent cognitio-
 nes universales v. g. hoc esse semper &
 ab omnibus fugiendum; esse contra
 legislatorem, cunctis superiorem &c.
 sed

les, saltem virtualiter.

sed plerumque non habent nisi cognitiones *particulares*: v. g. hoc esse contra legislatorem *particularem*; dedecere *naturam*; sibi esse illicitum: atqui hæc prædicata non sunt convertibilia cum DEO.

R. D. A. Non habent universales *formaliter, explicitè, & clarè*. C. A. Universales *virtualiter, exercitè, & confusè*. N. A. & C. *Exercitè* semper fit aliqua reflexio ad principia prima, & universalia conscientia; secus Natura deficeret in necessarijs ad agendum *moraliter*.

Neque sufficit ad agendum *moraliter* ergo. Neque dicas 5. Sufficit ad moralitatem, quod actus appareat dissonus Naturæ rationali, & ab ea prohibitus:

R. N. A. Quia omne honestum exigit, præcipi; inhonestum prohiberi *efficaciter, & indispensabiliter, ubique, & semper*: hoc haberi nequit à Natura, ut dictum.

Neque dicas 6. Saltem est *possibilis* ejusmodi actus, qui cognoscatur esse *difformis rationi*, quin tamen, ex ignorantia *invincibili*, vel incogitantia *inculpabili* cognoscatur esse *difformis legi Divinae*: atqui talis esset actus *moralis*, peccatum saltem *philosophicum*, quin esset offensa Dei, aut mereretur poenam, saltem æternam. *Major P.* Quia non apparet implicantia, saltem ex dictis. 2. Quia *difformitas* cum ratione, & lege Dei, sunt duæ formalitates, utique præcindibiles, sicut malitiæ furti, & sacrilegii: R. D. *Maj.* Saltem est *possibilis* loquendo *moraliter*, vel *ordinariè*. N. M. *Absolutè* non est *impossibilis* in casu metaphysico. *Omisso Maj.* Rationes allatæ saltem probant *implicantiam moralem*, quod sufficit ad scopum præsentem: neque est paritas cum furto sacrilego; nam formalitates *furti, & sacrilegii*, sunt satis disparatæ, nec ita connexæ, ut una species formalitatis necessariò excitet speciem alterius; sicut tamen, *moraliter loquendo*, contingit in rationis compote, & cum advertentia ad rationem agente: immò species *de obligatione naturali* sunt ipsæ species *de obligatione Divina*. *Ad Min.* Siquidem talis actus adstruatur absolutè possibilis, esset inhonestus saltem *materialiter*, offensaque Dei *materialis*, & teste *Lugone* mereretur Dei indignationem, saltem temporalem: quia foret actus, *aliquo modo moraliter malus*, utpote factus contra aliquam, seu proximam regulam moralitatis, nempe contra rationem: ergo operantem redderet vituperabilem, &

Deo, tanquam Authori Naturæ, Gubernatori que, cui agendo contra Naturam præjudicaretur, tribueret jus ad indignationem, ac poenam, etsi foret sine advertentia ad Deum, seu Legem Dei. *Consequentia* liquet à paritate Principis, punientis injurias, etiam alijs subordinatis, seu subditis, factas; Parentis, filio indignantis, si quid agat contra suum statum &c.

§. II.

S. 2.

De existentia, essentia, & proprietatibus Legis aeternæ. De existentia legis aeternæ.

Quæritur II. An sit Lex aeterna?

R. I. *Affirmative*. Ratio est 1. Quia Deus evidenter habet providentiam, quæ necessariò supponit *aeternam* quamdam *rationem practicam* totius gubernationis in Universo: atqui *hæc ratio*, in Dei mente *descripta*, & decreto *firmata*, se habet *per modum Legis* respectu creaturarum: ergo. *Min. P.* Hæc *ratio aeterna* non est merè *idea*, vel potius exemplar; hoc enim magis constituitur ut principium operandi *respectu artificis*; sed se habet *per modum præcepti*, respectu rei per ideam producendæ: unde potest dici *imperium*, quatenus involvit respectum ad effectus in tempore; nec requiritur, ut sit *promulgata* pro semper, sed ut ex parte Legislatoris sit *promulganda* pro suo tempore. * Nam illa ratio, in mente Legislatoris stabilita, quia *aeterna & immutabilis*, censetur *in ratione Legis* completa, eò quod sine sui mutatione *pro tempore* obliget: etsi aliæ leges, quia ex hominis decreto mutabili, non nisi per promulgationem *in ratione Legis* firmentur, ac compleantur, cum ante promulgationem se habeant potius *per modum propositi* ferendi legem, quam *per modum Legis* firmiter latæ, ac stabilitæ.

Ratio est 2. Quia ratio illa in mente Dei, etsi *respectu nostri* non videatur esse lex *lata* ab æterno, sed *ferenda* primùm in tempore, est tamen suo modo jam *lata ab æterno*, etsi *promulganda* in tempore, & ex usu Sanctorum, Theologorum, Philosophorum appellatur simpliciter *Lex*, à quorum sensu, & idiomate in vocibus non recedendum.

R. II. *Lex aeterna* habet vim obligandi homines. Ratio est: quia est vim obligandi.

* Sic providentia DEI est *aeterna*, etsi *ab æterno* non gubernet: ita lex est *aeterna*, etsi *ab æterno* non obliget, sed *ut promulgata* in tempore.

proprie lex, & Deus Legislator habet supremam potestatem imperandi: ergo & obligandi.

habet opera Dei ad extra: nam jubet servare ordinem naturalem, & prohibet illum invertere. Jam sic: ordo naturalis non est nisi in rebus creatis: ergo, sicut hæc liberae sunt, ita & lex æterna involvit respectum liberum. Inde Angelicus: (a) *Æternus Divinae mentis conceptus habet rationem legis æternæ, secundum quod ordinatur ad gubernationem rerum, ab ipso præcognitarum.*

De materia legis æternæ.
 Quæritur III. Quæ sit materia legis æternæ?
 R. I. *Actus liberi Dei, operantes ad extra, quatenus morales, & liberi DEI, nesti, non sunt materia legis æternæ. Ratio est: Quia lex æterna, ut est regula actionis honestæ, respectu Dei, neque habet rationem legis positivæ, neque naturalis. Non positivæ; quia concipi nequit, ut posita per liberam voluntatem potentis Deo præcipere, eumque suo præcepto obligare. Non naturalis: quia ratio illa Numinis, præctica de agendis, merè indicat, quid rei natura habeat: lex autem sit voluntas, aut intimatio voluntatis; sit merè directiva, non coactiva &c.*

Quæritur III. Quæ sit materia legis æternæ?
 R. I. *Actus liberi Dei, operantes ad extra, quatenus morales, & liberi DEI, nesti, non sunt materia legis æternæ. Ratio est: Quia lex æterna, ut est regula actionis honestæ, respectu Dei, neque habet rationem legis positivæ, neque naturalis. Non positivæ; quia concipi nequit, ut posita per liberam voluntatem potentis Deo præcipere, eumque suo præcepto obligare. Non naturalis: quia ratio illa Numinis, præctica de agendis, merè indicat, quid rei natura habeat: lex autem sit voluntas, aut intimatio voluntatis; sit merè directiva, non coactiva &c.*

R. II. *Unde includit actum Divinae voluntatis. Nam libertas Dei est voluntas formaliter in voluntate Dei. Ex quo colligere est primò. Quòd lex æterna, quæ libera, non sit simpliciter necessaria, etsi immutabilis, uti alia decreta Dei libera. 2. Quòd non sit in actu intellectus, ut antecedit ratione nostra decretum Dei liberum: quia in actu intellectus ut sic non est libertas. 3. Quòd, licet in intellectu Divino, ut sic concepto, sint dictamina legis naturalis V. G. non esse mentiendum, punienda esse mala &c. hæc tamen, ut considerata ad Deum, non habent rationem legis, ut dictum: neque considerata ad creaturas habent rationem legis, sine actu voluntatis Divinæ: quia non sunt imperia, nec practice movent; sed sunt quasi cognitio speculativa talium objectorum. 4. Quòd lex æterna consistat formaliter in decreto Dei libero, statuentis ordinem servandum à partibus Universi in ordine ad bonum commune; sic ut in creaturis, intellectu carentibus, præcipiat non loquendo, sed operando per inclinationes rebus inditas; * in creaturis rationalibus præcipiendo, vel prohibendo &c. 5. Quòd decretum Dei sit velut anima, & virtus legis Divinæ, à qua tota vis obligandi descendit. 6. Quòd ab Angelico sit dicta conceptus Dei æternus, quatenus intelligi potest etiam in actu intellectus Divini, sed subsequente decretum illud, vi cujus actus intellectivi Deus judicat determinatè, quæ ratio sit tenenda in gubernatione rerum, sicque in se præconciat legem, quæ unicuique rei suo tempore præscribenda sit. 7. Quòd differat ab idea, quæ etiam est de re possibili, sicut actus voluntatis ab actu intellectus. Quòd differat ab exemplari, involvente causalitatem aliquo modo actualem, ad cujus imitationem aliquid fiat, vel futurum sit, quatenus exemplar respicit DEUM, ut operantem; lex creaturam, vel DEUM*

R. II. *Unde includit actum Divinae voluntatis. Nam libertas Dei est voluntas formaliter in voluntate Dei. Ex quo colligere est primò. Quòd lex æterna, quæ libera, non sit simpliciter necessaria, etsi immutabilis, uti alia decreta Dei libera. 2. Quòd non sit in actu intellectus, ut antecedit ratione nostra decretum Dei liberum: quia in actu intellectus ut sic non est libertas. 3. Quòd, licet in intellectu Divino, ut sic concepto, sint dictamina legis naturalis V. G. non esse mentiendum, punienda esse mala &c. hæc tamen, ut considerata ad Deum, non habent rationem legis, ut dictum: neque considerata ad creaturas habent rationem legis, sine actu voluntatis Divinæ: quia non sunt imperia, nec practice movent; sed sunt quasi cognitio speculativa talium objectorum. 4. Quòd lex æterna consistat formaliter in decreto Dei libero, statuentis ordinem servandum à partibus Universi in ordine ad bonum commune; sic ut in creaturis, intellectu carentibus, præcipiat non loquendo, sed operando per inclinationes rebus inditas; * in creaturis rationalibus præcipiendo, vel prohibendo &c. 5. Quòd decretum Dei sit velut anima, & virtus legis Divinæ, à qua tota vis obligandi descendit. 6. Quòd ab Angelico sit dicta conceptus Dei æternus, quatenus intelligi potest etiam in actu intellectus Divini, sed subsequente decretum illud, vi cujus actus intellectivi Deus judicat determinatè, quæ ratio sit tenenda in gubernatione rerum, sicque in se præconciat legem, quæ unicuique rei suo tempore præscribenda sit. 7. Quòd differat ab idea, quæ etiam est de re possibili, sicut actus voluntatis ab actu intellectus. Quòd differat ab exemplari, involvente causalitatem aliquo modo actualem, ad cujus imitationem aliquid fiat, vel futurum sit, quatenus exemplar respicit DEUM, ut operantem; lex creaturam, vel DEUM*

Sed possunt esse respectu creaturarum.

R. II. *Actus Dei liberi, operantes ad extra, quatenus artificiales suo modo in creatione, & gubernatione Universi, non sunt materia legis æternæ respectu Dei, etsi sint respectu creaturarum capacium.*

Ratio est: Quia, cum Deus constituit legem æternam circa gubernationem creaturarum, pro ipsis creaturis illam statuit, ut ad ejus normam moveantur, non verò illam sibi imponit, ut ex ejus præscripto gubernare cogatur. Unde etsi Deus, ex infinitis modis fabricandi, regendi que Mundi, certam sibi normam præfixerit, hæc tamen lex dici nequit, quia non à Superiore posita, directiva potius, quam obligatoria, pro libitu tollenda: adeoque & locutio illa, quòd Deus non possit quædam facere secundum legem ordinariam, merè est metaphorica, dicens modernam providentiam, à qua recedere nequit, non quia obligatus, sed quia immutabilis.

Omnes actiones morales sunt materia legis æternæ.

R. III. *Omnes actiones morales sunt materia legis æternæ.*

Patet, quia vel prohibentur, vel præcipiuntur. Indifferentes, & quæ de consilio, sunt materia legis vel quòd ad modum, ut vult Suarezius; vel quòd planius, reductivè, ac minus proprie, quatenus lex sumitur pro quacunque dispositione Gubernatoris, sub qua etiam permissio & consilium comprehenditur.

De essentialis legis æternæ, consistens in actu libero DEI.

Quæritur IV. Quid sit, & in quo consistat lex æternæ Dei?

R. I. *Consistit in actu libero Dei. Ratio est: quia pro materia, ut dictum,*

(a) Q. 91. A. 1. ad. 1.

* Inde illud Proverb. 8. *Legem ponebat aquis, ne transirent fines suas.*

UM obligantem creaturas. 8. Quòd differat à providentia, quatenus ratio divina, ut habet *rationem legis*, constituit veluti regulas *universales*, secundum quas res omnes moveri debent, & operari; *providentia* verò de singulis rebus *in particulari* disponit, & ita est veluti ratio exequendi, & applicandi legem. Nam lex dicit jus in communi constitutum; providentia verò curam, quæ de singulis actibus haberi debet: unde Angelicus providentiam *non nominat legem æternam, sed aliquid ad legem æternam consequens.* (a)

De proprietati-
bus legis
æternæ.

Est una
in se.

Effectus
est mul-
tiplex.

Est legum
omnium
causa.

Quæritur V. Quotuplex sit lex æterna? Quis ejus effectus? & an sit causa legum omnium, sic ut per illas innotescas, & obliget?

R. I. Lex æterna in se est una, quia simplicissima, uti patet: ratione nostra est *multiplex* secundum plures leges, formaliter distinctas

R. II. Effectus legis Divinæ, ut præcipientis moraliter creaturis intellectuales, sunt *actus boni morales*, quatenus ad illos movet, & obligat. Actus mali, etsi sint materia legis æternæ, non tamen sunt effectus, nisi *negativè*, vel *positivè* ut *puniti*.

R. III. Lex æterna est causa legum omnium, sic ut ab illa, tanquam participationes, vim obligandi habeant. *Ratio est*: quia humanæ legis proprietates est, ut sit *justa*, seu rationi consona; & ut sit *efficax* ad obligandum: atqui utraque est à lege æterna: nam omnis recta ratio creata est ex participatione Divini luminis, *signati super vultus nostros*; inde *S. Augustinus*: (b) *nihil est in temporali lege justum, quod ex lege æterna non derivetur.* Item omnis potestas hominum à DEO est juxta illud: (c) *per me Reges regnant, & legum conditores justa discernunt.* Hinc *lex Divina*, ut formaliter est in Legislatore Divino, est ipsa lex æterna; sed ut est in creaturis, *per cognitionem* sufficienter proposita, ad se vel alios, quò ad supernaturalia gubernandos, est *participatio legis æternæ*. Lex autem humana, etsi participet vim obligandi à lege æterna, secundum illud principium, quo lex æterna jubet, obediendum esse Superioribus, non tamen idèò dici potest *divina*: quia, ut à Legislatore humano, & in subditis, est aliquid merè humanum. Unde patet discrimen inter legem Divinam, & humanam; nam il-

lius obligatio est *immediatè* à DEO, siquidem, ut est in homine, non obligat, nisi quatenus indicat voluntatem Divinam. Hujus autem obligatio non est *immediatè* à DEO, quia, ut est in subditis, respicit *immediatè* voluntatem Principis, à qua est obligatio *proxima*, etsi *radicaliter* derivetur à lege æterna.

Patet 2. Legem æternam non per se ipsam, sed per alias leges, vel in illis innotescere hominibus. Quia voluntas Divina non nisi per signa, vel effectus à nobis cognosci potest.

Patet 3. Quòd lex æterna non obliget, nisi ut *promulgata* in tempore, hoc est, ut applicata per legem, seu Divinam seu humanam.

§. III.

§. 3.

Quæritur VI. An lex æterna sit principium directivum, seu prima regula *objectiva moralitatis*?

R. I. *Affirmativè*. P. Regula prima moralitatis est illa, quæ proponitur à conscientia, ut *primò regulans actus morales*, & quidem *cum virtutè estimabili*, ac *efficaci ubique* & *semper*: atqui talis regula est *sola lex æterna DEI*: ergo. Major supra est declarata: *Min. P.* Hæ conditiones soli competunt legi Divinæ, ut patet partim ex dictis, partim patebit amplius ex dicendis. *Nam est primò regulans*: quia prima radix omnium prædicatorum, in quibus alij *moralitatem objectivam* constituunt. Sive enim cum *Esparza* statuatur *in conscientia rei ad ultimum finem*; sive cum *Lugone* in *præponderantia physica*, vi cujus aliqua bonitas prævalet opposito; sive cum *Suarezio*, & *Vasquezio* in *convenientia rei ad naturam rationalem* &c. hæc omnia tandem fundantur *in lege Divina*, vi cujus magis conducunt ad ultimum finem; sunt meliora oppositis; vel magis conveniunt naturæ rationali. 2. *Est regulans universaliter*, non modò *in objectis indifferentibus*, ut patet; sed etiam *in materialiter malis*, ratione oppositionis physicæ cum fine creati hominis, seu *felicitate, natura rationali propria*, quæ objecta regulat *formaliter*, sic ut sub uno conceptu legis Divinæ tota ratio moralitatis comprehendatur. 3. *Est regulans cum virtute obligandi suprema, indefectibili,* quia

(a) Q. 3. de Verit. A. 1. ad. 6.

(b) L. 1. de liber. arbitr. c. 6.

(c) Proverb. 8.

quia divina; est *estimabilior* omnibus bonis, malisve creatis &c.

Et consistit principaliter in actu voluntatis Divina, & dictamine rationis eum applicantis.
 R. II. *Lex Divina*, strictè sumpta, ut obligans præcipiendo, vel prohibendo, si spectetur *in homine*, tanquam regulato, connotat, ipsum dictamen rationis, applicans legem objectivam. Si spectetur, ut est *in DEO*, juxta aliquos, secundùm declarata superiùs dicitur *actum intellectus Divini*, quo judicat rem, seu materiam ferendæ legis, subditis ad eorum felicitatem esse necessariam, vel convenientem, & expedire, ut illis servanda præcipiatur. Juxta alios dicitur *actum voluntatis Divina*, quo efficaciter vult obligatos subditos ad observandum id, quod judicat, ipsis vel esse expediens, vel necessarium. Juxta alios consistit *in complexo utriusq; actus*. Veriùs, cum legis primaria proprietas sit *dirigere, ac obligare*, saltem principaliter *lex Divina* consistit *in actu voluntatis*, dicente Angelico: (a) *ipsa DEI voluntas est prima regula, qua regulantur omnes naturales voluntates*. 2. Unde dictamen conscientie, propriè loquendo, non est *lex*: non enim obligat *ut quod*, sed *ut quo*, applicando legem, ut dictum: *lex autem Divina*, ut obliget *in actu secundo*, debet promulgari per dictamen conscientie, vel per leges inferiores humanas, habentes vim obligandi à *Lege Divina* assistente 3. *Lex DEI* hic sumitur etiam latius pro *suadente*, vel merè *etiam permissente*.

Est universalis regula, saltem pro creatis.
 R. III. *Quæ opponi solent huic regula moralitatis, inefficacia sunt*. Nam dicunt 1. *Lex Divina non est regula universalis*: ergo. A. P. Non est *regula respectu DEI*, cujus actus sunt honestissimi, sine conformitate cum lege Superioris. 2. *Non respectu hominum*, quia aliàs possent honestè velle, quod DEUS vult: V. G. *Occisionem inimici, Parentum; damnationem reproborum &c. &c.* Adde, quòd multa sint inhonesta, quia sunt contra leges merè humanas.

R. N. A. Ad 1. *Lex divina est regula pro creatis, cum actus DEI, essentialiter recti & indefectibiles*, non indigeant regula, nisi dicere velis, voluntatis divinæ actus conformari sapientie, reconditini infinitæ, tanquam regulæ impropiè tali. Ad 2. D. Possent homines velle v. g. *damnationem reproborum &c.* si DEUS vellet, hoc illos velle, & tali modo. C. Secùs. N. Additam rationem D. Sunt contra leges merè humanas, non habentes tamen vim obligandi, nisi à lege DEI assistente. C.

Secùs. N. Assistit autem, quatenùs vult, & præcipit, ut observentur omnes leges humanæ, legitime latæ.

Dicunt 2. Lex Divina non est regula primaria: ergo. A. P. Præsupponit sapientiam Dei, cui debet conformari voluntas. R. N. A. Etsi enim non voluntas, seu Lex Divina, respectu Dei & formaliter, sit *primum prædicatum in Deo*; est tamen *prima regula respectu actuum creatorum*. Nam sapientia, vel bonitas Dei, secundùm se præcisè, non opponitur actibus, de se indifferentibus, qui tamen per prohibitionem Divinæ voluntatis fiunt mali.

Dicunt 3. Lex Divina non est sufficiens regula ad distinguendam moralitatem: ergo. A. P. Sequitur cum omnes actus Dei equaliter esse honestos, seu velit, seu nolit incarnationem. 2. Omnes actus hominis equaliter esse conformes, vel difformes Legi Divinæ.

R. Actus Dei intrinsecos esse equaliter honestos, seu bonos; cum, scilicet Angelico, Deus, etsi possit facere melius substantivè, hoc est, meliorem rem; non tamen possit facere melius adverbialiter, hoc est meliorem modo, seu ex majore sapientia, & bonitate. (b) Hinc per volitionem Incarnationis Deus est solummodò magis laudabilis laudabilitate extrinsecà propter majorem gloriam accidentalem.

Ad 2. N. Nam actus humani non sunt omnes equaliter conformes, vel difformes voluntati Divinæ, cum hæc aliquos magis, alios minùs approbet, vel prohibeat. Sic levius prohibet leve mendacium, quàm homicidium. Immodò sicut actus humani sese invicem excedunt in perfectione ratione objecti melioris, tendentia, vel intensiois &c. ita & excedunt in honestate. Unde objectum magis honestum præ altero est, quod expedit Deo magis placere, quàm alterum, eò quòd per hanc ipsam Dei complacentiam plus boni afferat, quàm mali: tale v. g. est *virginitas respectu matrimonii*. Objectum magis inhonestum est, quod magis displicet Deo, amari à creatura: *necessariò inhonestum*, quod, si fingeretur, aliquando posse non displicere Deo, id cederet in præjudicium Dei, ut sapientissimi Creatoris, vel providi, justique Gubernatoris.

Dicunt 4. Juxta Angelicum lex Dei est dicitur quidem

(a) 2. 2. Q. 104. A. 1. ad 2.

(b) 1. P. Q. 25. A. 6. ad 1.

ordina-
tio ratio-
nis, sed
non nisi
ut direc-
ta à ra-
tione.

est ordinatio rationis ad bonum commu-
ne, ab habente potestatem promulga-
ta: (a) ergo principaliter est actus in-
tellectûs. R. D. A. Est ordinatio ra-
tionis, hoc est, actus elicisus à ratio-
ne. N. A. Hoc est, actus directus à ra-
tione, seu à quodam prævio actu in-
tellectûs. C. A. D. C. Ergo est actus
rationis tantum. N. Etiam volunta-
tis: Subdist. Sic ut principaliter re-
feratur tamen ad voluntatem. C. Ut
principaliter referatur ad intellectum.
N. C. Sanctus Doctor ait, (b) unum An-
gelum alteri loqui ordinando suos con-
ceptus ad alterum: ergo per li ordi-
natio principaliter intelligit actum vo-
luntatis.

Puffen-
dorffius
de regu-
la obje-
ctivam
moralitatis
Non male
se defen-
dit con-
tra suos,
et si modo
loquendi
minùs
curato
ansam
cavilla-
tionibus
dederit.

Quæritur VII. Qua circa regulam
moralitatis objectivam inter Morali-
stas protestanticos jurgia?

R. I. Plura Puffendorffius est ex-
pertus à suis, * quos tamen, dente sa-
tis acuto retudit, errorisque de per-
seitate turpitudinis & honestatis, in-
dependenter à Lege Dei, haud imperi-
tè coarguit. Nam si ritè combine-
tur ejus doctrina, saltem ut declarata
in apologia, (c) & appendice, (d) à
suprà traditis non admodum abludit.
Fatendum tamen, quòd Theologici
idiomatis rudior, quia contemptor,
ansam dederit loquendi modo, minùs
curato, ut illi imputarentur errores,
etiam citra meritum. Sic ex hisce
verbis: in beneplacito Dei fuit, qua-
lem ei (homini) quem creaturus erat,
naturam vellet assignare: (e) argui-
tur à Velthémio, quasi sentiret, Deo
fuisse liberum, homini hanc vel aliam
assignare naturam, sic ut essentia ho-
minis, seu combinatio animalitatis ac
rationalitatis, æquè voluntatem Dei
liberam præsupponat, ac existentia
hominis actualis, qua sine essentia re-
ctè considerari haud possit, id quod
Puffendorffio nunquam incidit, ut ejus
mentem rectè explicat Julius Rondinus.
(f) Sic quia non semel legem divinam,
æquè ac hominis creationem, ad bene-
placitum Dei liberum, haud satis di-

stinctè, retulit, intulère Censores, ab eo
utramque eodem modo attribui Deo li-
beram, cum tamen creatio hominis
Deo fuerit libera absolute & immédia-
tè; lex homini danda solummodo
mediatè; imò, quia lex supponit crea-
tionem, Deo necessaria fuit ex suppo-
sitione: non enim poterat Deus non
prohibere blasphemiam, mendacium,
necessitate adactus consequente, seu
hypothetica, ut ipsemet declarat Puf-
fendorffius. Sic actiones, quas, na-
tura sua inhonestas, Adversarii ad-
struunt, is non malè asserit indifferen-
tes indifferentia physica; cum v. g. oc-
cisio hominis in se esse possit legitima
moraliter, vel illegitima, per legem
Dei præceptivam, vel prohibitivam;
hanc tamen indifferentiam malè in
omnes actiones absque distinctione ex-
tendit. Certè blasphemia, mendacium
&c. hanc indifferentiam physicam ad
esse malum, ratione contrarietatis phy-
sicæ, quam habent cum fine creationis,
seu felicitate, natura rationali propria,
nequaquam participant; sed malitiam
quandam involvunt, non moralem, seu
formalem, quia à Dei lege independen-
tem: ergo physicam, radicalem, seu fun-
damentalem, vel quocunque tandem
vocabulo exprimi Authores velint.

R. II. Non modicè tamen errat Ubique
Puffendorffius, ubi Velthémio, Scho-
ferè Scho-
laticorum orthodoxorum authorita-
tatem opponenti, reponit: Omnia illarum ca-
teftimonia in auctoritatem unius ex
antesignanis barbariei, puta, Tho-
ma, aut Scoti resolvuntur, quorum
commenta in popularia dogmata eva-
luerunt, postquam cateri ista, sine de-
bita inquisitione, in sua scripta trans-
sulerunt, & uno anserè bibente reli-
quos omnes sitis corruptis. Præsertim
cum notitia juris naturalis valde con-
fusa, & jejuna fuerit, antequàm hoc
demum saculo in formam artis redi-
gendo à quibusdam Eruditis labor
susciperetur. Papæ! Magnam Ange-
gelici, subtilisque Doctoris barba-
riem! Popularia nimium commenta!
cæcæ

(a) 1. 2. Q. 90. A. 4.

(b) 1. P. Q. 101. a. 1.

* Quos inter & Grotius: objectum juris naturalis, inquit, sunt actus debiti, & illiciti
per se; positivi Divini indifferentes. Hinc illos præcipit DEUS, aut vetat, quia
ex se justis, aut injustis sunt; hi justis aut injustis sunt, quia DEUS eos præcipit, aut
vetat. L. de Jure Belli, & Pacis c. 1. n. 10. Addit: n. 11. Et hac locum aliquem
haberent, etiamsi daremus, quòd sine summo scelere dari nequit, non esse DEUM,
aut non curari ab eo negotia humana.

(c) Contra Asinium, ut vocat, tenebrionem §. 19. f. m. 25.

(d) Contra Velthémium, & Genesum &c. Item de origine moralitatis c. 5.

(e) De Jure Naturæ, & Gentium L. 1. c. 2. §. 6. f. m. 26.

(f) In dissert. epist. contra Zentgravium §. 8. f. m. 348.

Cæcam anserum sequacium turbam, à Protestanticis hesternis feliciter detectam, & absterfam! *

esse indita principia operabilium, sicut indita sunt principia speculabilium.

3. Quamvis conscientia non tam sit regula moralitatis, quam applicatio regulæ objectivæ, seu Divinæ legis, communiter tamen vocatur *regula formalis*, quatenus est *intentionalis applicatio regule objectivæ*. Hæc autem applicatio fieri potest per dictamina varia. 1. Per dictamen proximum, quod immediate dirigit actum: per remotum, quod tantum mediate, seu mediante dictamine propinquiora. 2. Per speculativum, quod dicitur, quid universaliter licitum sit, vel illicitum, prescindendo à circumstantiis determinatis. 3. Per practicum, quod determinate dicitur, quid in his circumstantiis licitum sit, vel illicitum. 4. Per directum, quod judicat ex principiis directis de objecto, vel actu, prout est à parte rei, sive directe, quid sit licitum, vel illicitum v. g. judico, posse iniri contractum, quia justum. 5. Per reflexum, quod judicat cum reflexione ad aliud dictamen, prout scilicet objectum, vel actus cognitioni operantis substat: v. g. Judico, posse contractum iniri, quia omnibus perpensis judico non esse injustum. 6. Per evidens, & moraliter certum; per probabile, vel improbabile; prudens, vel imprudens; verum, falsum, dubium, erroneum &c.

Instructio V.

INSTRUCTIO V.

De regula formali actionum moralium, seu conscientia.

De principio directivo, seu regula formali actionum moralium.

§. I.

§. I. Est ratio humana.

Quæritur I. Quodnam sit principium directivum, seu regula formalis actionum moralium?

¶. I. Conscientia, quæ in genere nil aliud est, quam ratio humana. ** Unde nomen traxit dictamen conscientia, quoddam ratio nobis per istud dicitur, quid licitum sit, vel illicitum; quid à Deo præceptum, prohibitum, suatum vel permissum: adeoque pertinet potius ad intellectum, quam voluntatem, ut pluribus demonstrat Suarezius.

Esti sit applicatio regulæ objectivæ, & ipsa rationem dicitur regulæ, saltem formalis.

2. Conscientia sumitur pro acta, & habitu. Actualis est actus rationis, quo quis judicat aliquid, sanquam conforme, vel disforme Legi Divina, hic & nunc agendum, vel omittendum esse per modum consilii, vel præcepti. Habitualis est habitus, inclmans ad ejusmodi dictamina, & prout inclinat ad prima quædam universalissima dictamina: v. g. bonum est faciendum, malum vitandum, jus cuique tribuendum &c. dicitur synteresis: prout inclinat ad dictamina magis particularia v. g. quid hic & nunc sit agendum, vel omittendum, dicitur simpliciter conscientia. In priore sensu, seu prout est habitus principiorum practicum, saltem universalium, à Deo, Naturæ Authore, est indita, qui fecit hominem rectum, neque naturam defecit in necessariis: unde teste Angelico: (a) oportet, naturaliter nobis

¶. II. Conscientia rectè dicitur regula proxima moralitatis, in sensu scilicet explicato. P. Ut actus moralis sit conformis, vel difformis primæ regulæ objectivæ, adeoque bonus vel malus, malitia debet esse voluntaria: ergo debet esse, aliquo saltem modo, *** cognita: ergo debet dari cognitio applicans regulam objectivam, seu regula formalis proxima moralitatis: atqui hæc est conscientia: ergo

2. Conscientia regulans moralitatem necessario exigit dictamen ultimum practicum de honestate, vel conscientia actionis. P. Si actus moralis possit

Et qui dem proxima. Requirit necessarium dictamen ultimum

* Thomasi, malè se reformantis in secundis curis, indèque depromptas Laurentij Fleischeri alogias, quæ normam actionum humanarum duplicem, statuit, consilium nempe pro sanis, qui audiunt rationes aliorum; & imperium pro stultis, qui rationes rejiciunt; quæ item ipsam voluntatem Divinam, ut consilium; DEUM verò ut Consiliarium, Patrem, & Doctorem, in præceptis naturalibus ineptit, indignas censemus ventilatione critica: nam eas legisse, est refutasse. Accedit, quod in sua Jurispr. Div. non semel legem Divinam, velut figmentum Scholasticorum, insigni sanè commento explodat.

** Angelico l. p. q. 79. a. 13. conscientia consistit in applicatione nostræ cognitionis ad ea, qua agimus ex principiis synteresis: unde qua cognoscimus facta, ea dicitur conscientia testificans; qua cognoscimus faciendâ, conscientia instigans, & obligans; qua judicamus facta, conscientia accusans, vel excusans, consolans, vel remordens.

(a) l. p. q. 79. A. 12. in C.

*** Directè, vel indirectè, in quantum scilicet aliquis dedit causam dictamini erroneo, vel ignorantie vincibili.

practi-
cum de
bonestate
actionis.

posset esse honestus, vel licitus absque dictamine practico honestatis, vel licentiae, tunc sufficeret dubium practicum de licentia, vel honestate: hoc non sufficit. *Min. P. 1.* Quia cum tali dictamine, practice dubio, non ageret quis ex fide, hoc est, non ageret ex judicio praevio honestatis, exponendo se periculo committendae inhonestatis: ergo ageret contra legem Dei, saltem apprehensam, de cujus existentia dubitat, & simul contra legem Dei universalem, quae jubet, leges Dei particulares servare, adeoque & hanc, de vitando periculo, & deponendo per dictamen reflexum dubio. 2. Quia operans cum dubio practico aequivalenter ita se habet, ac si diceret: *sive hoc sit, sive non sit prohibitum à Deo, nihilominus facio*: ergo aequivalenter legem, ac Legislatorem contemneret.

Est fide in
bonestate
sufficiens
dubium.

3. *Conscientia tamen, regulans moralitatem, non necessario requirit ad inhonestatem actus dictamen ultimum, quo judicat actum esse determinate inhonestum, vel illicitum.* Affertur fuit ex priore; nam agens cum dubio practico honestatis, hoc ipso agit inhonestè, ut dictum: ergo non requiritur dictamen conscientiae judicantis, actum esse determinate inhonestum.

§. II.

Quaeritur II. Quid observandum de conscientia certa?

§. 2.
De conscientia
certa.
Non requiritur
necessario &
universaliter
dictamen,
metaphysice
certum, vel
evidens de
bonestate
actus.

1. *Conscientia, regulans moralitatem actus boni, non requirit necessario, & universaliter, dictamen metaphysice certum, vel evidens de bonestate actus.* 2. *Sed sufficit certum moraliter.* 3. *Immo regulans moralitatem actus mali, neque exigis dictamen moraliter certum de inhonestate actus.* P. quò ad 1. Necessitas hujus dictaminis, ad moralitatem requisiti, nec auctoritate, nec experientiam, nec ratione factis probatur: ergo.

Quia talis
necessitas
probari
nequit.

A. P. *Non auctoritate*: quia contrarii sunt plerique Veteres, atque Recentiores. *Non experientiam*: quia Fideles non experiuntur tales reflexiones: certè plures Docti de se negant; rudes verò procedunt simpliciter, sine reflexionibus metaphysicis. *Non ratione*: quia si esset ratio, foret hæc; quòd cum dictamine, moraliter certo, semper debeat dari aliud reflexum, fundatum in aliquo principio evidenti syntereoseos v. g. isto: *honestum, vel*

licitum est, quidquid aliquis, perpensis omnibus, judicat moraliter certo esse honestum, quo judicio operans evidenter concluderet quasi per similem discursum: Quidquid, omnibus ritè consideratis, judicatur moraliter certo esse honestum, id evidenter fit honestè: sed ego, ritè consideratis omnibus, judico moraliter certo, hanc actionem mihi esse honestam: ergo evidenter à me fit honestè: atqui hoc suppositum Adversariorum non est efficax: ergo. *Min. P. 1.* Quia nulla est necessitas, experientia, vel ratio talis dictaminis reflexi, cum voluntas possit sine ulla formidine, saltem actuali, amplecti honestatem directè cognitam. 2. Quia, etsi adesset talis certitudo, probari non posset, quòd requiratur vi moralitatis, multò minùs, quòd sit metaphysice evidens. Nam agens sæpiùs nequit metaphysice scire, an omnia ritè examinàrit; an nulla negligentia, passio, vel illusio intervenerit, ut patet in actibus praeteritis timoratorum, de quorum honestate sæpe timent, item scrupulosorum, quorum dubia satis indicant, non adfuisse metaphysicam evidentiam, omnis formidinis exclusivam.

P. Quò ad 2. Qui judicat, moraliter certo, actum esse honestum, jam operatur sine formidine prudenti, & cum intelligitur sese liberè conformare reque honestatis: ergo agit ex fide, neque indirectè, neque directè se exponit periculo agendi inhonestè. Agere nequit, quia etiam in gravissimis negotiis non requiritur major certitudo v. g. in administratione Sacramentorum, recta dispositione ad mortem, in judiciis de vita proximi, de vitandis mortis periculis &c.

P. Quò ad 3. Ad inhonestatem sufficit operari cum dubio practico de malitia, vel suspicione prudenti prohibitionis, cum talis jam non agat ex fide; virtualiter contemnat legem; seque exponat periculo inhonestè agendi, ut supra diximus: ergo non requiritur certitudo de inhonestate actus.

II. Conscientia regulans honestatem actus non debet necessario nisi dictamine, strictè moraliter certo, seu tali, quòd, licet non sit evidens, tamen nec actu sit conjunctum, nec de se conjungi possit cum formidine saltem prudente de opposito; sed sufficit, si tatur dictamine moraliter certo, latius tali, quòd non est actu conjunctum cum formidine, sive dein ratione motivi conjungibile sit, sive non. Ratio est: Quia operans ex motivo honestatis,

sem a-
Etualis
formidi-
nis.

Quia sic
jam agi-
tur ex si-
de.

statis, de se quidem fallibili, sine reflexione tamen ad fallibilitatem, & consequenter absque formidine, sese liberè conformat regulæ honestatis sine omni periculo inhonestatis, à se cognito, seu virtuali contemptu legis, ac Legislatoris: ergo operatur honestè. A. patet experientia rudium, qui sæpe ob auctoritatem alicujus hominis probi, ac docti, sine ulla formidine operantur, & quidem juxta communem sensum honestè: quia non advertunt ad fallibilitatem auctoritatis, nec ad obligationem inquirendi certiora: aliunde autem nec ratio, nec experientia probat, dari in illis *universaliter* dictamen reflexum, longe minùs evidens de honestate actûs.

Non ta-
men suffi-
ciat dicta-
men probabile,
strictè acceptum;
seu
men, me-
actu conjunctum
cum prudenti formi-
dine: potest tamen
sufficere probabile,
latius acceptum,
seu tale, quod ex vi
motivi quidem est
conjungibile, non
tamen actu conjunctum
sive cum formi-
dine, saltem prudenti.

§. III. Conscientiæ tamen, regulanti honestatem actûs, non sufficit dictamen probabile, strictè acceptum; seu actu conjunctum cum prudenti formidine: potest tamen sufficere probabile, latius acceptum, seu tale, quod ex vi motivi quidem est conjungibile, non tamen actu conjunctum sive cum formidine, saltem prudenti.

Etualis.

Quia ta-
lis se ex-
poneret
periculo
inhonesti-
tatis.

P. A. quò ad primum membrum. Operans cum dictamine, strictè probabili, seu formidoloso de honestate actûs, æquivalenter dicit: *quamvis absolute, & probabiliter possit esse, ut inhonestè agam, quia tamen probabiliter, vel probabilius * judico, oppositum esse verum, id facio: vel quod idem est; sive hoc prohibitum sit, ut facile potest esse, sive licitum, ut ego quidem judico, tamen actum ponam: sed talis operatur inhonestè: Mim. P.* Quia non minùs, quàm in dubio pratico, sequitur regulam fallibilem, & consequenter se exponit periculo inhonestè agendi; *virtualiter* consentit in inhonestatem, & exercitè contemnit legem, & Legislatorem.

Aliud fo-
ret, si ex-
cluderet
actualem
formidi-
nem.

Probatur etiam quò ad secundum membrum. Potest aliquis vel non reflexè cognoscere probabilitatem, vel fallibilitatem motivi; vel si cognoscat, potest tamen simul judicare, *hic & nunc*, non esse probabile oppositum, nec ullum esse morale periculum in-

honestè agendi: ** ergo operabitur honestè: quia non consentiret *virtualiter* in inhonestatem, seu periculum violandi legem &c.

§. IV. Probabilitas directa eatenus Unde probabilitas directa saltem potest fundare conscientiam moraliter directam, per dictamen ultimum reflexum, excludendo actualem formidinem. Unde non semper, & necessariò requiritur, ut quis per dictamen, etiam directum, judicet de licentia actionis, modò per reflexum ultimum deponat dubium, uti fit in rudibus, qui sæpe non possunt judicare, an hoc liceat, vel non? & tamen per dictamen reflexum in auctoritatem Parochi, vel Confessarij, sine hæsitazione judicant id esse licitum, & honestum. Porro principia, *moraliter certa*, quibus fundari debet conscientia in probabilibus, sunt v. g. si quis judicet *moraliter certum*, quòd liceat sequi sententiam verè probabilem, relicta probabiliore, & minùs tuta; vel saltem si quis utatur principio reflexo: *probabile, vel saltem probabilius est, cuius licere sententiam minùs probabilem, & minùs tutam sequi, cum plures Doctores id judicent: atqui licitum est, & prudens operari secundum communioem Doctorum sententiam: ergo & mihi ita operari licitum est.* Quamvis enim hæc propositio: *licitum est sequi sententiam minùs probabilem &c.* sit fortè tantùm probabilis, ex qua, *tanquam dictamine directo*, operari non licet; cum non excludat formidinem: *** hæc tamen propositio: *probabile, vel probabilius est, licitum esse, sequi sententiam minùs probabilem*, ex qua tanquam *Majore* deducitur dictamen ultimum pratico, *est evidens*, vel saltem *moraliter certa*, **** adeoque & dictamen erit *moraliter certum*, ex quo operari licitum, cum omnis formidinis sit exclusivum. Necessè tamen non est, ut formetur ejusmodi discursus *expresse, & formaliter*; sed sufficit, si formetur *confuse, & æquivalenter*, prout faciunt, qui procedunt *bona fide, & absque formidine rationabili* judicant, sese agere honestè.

§. III.

* Vel etiam *notabiliter probabilius*: nam hoc non obstante oppositum manet *verè probabile*: ergo relinquit *prudentem formidinem* de inhonestate actûs.

** Quo casu foret motivum *unicè probabile*, seu tale, ut nulla babeatur ratio *probabilitatis de opposito*.

*** Quæ propositio est *præmissa objectiva*, seu objectum *præmissa formalis*, diciturque *judicium*, seu dictamen *directum remotum*, ac *speculativum*.

**** Quæ præpositio est *præmissa formalis*, reflexa in objectivam, judicando illam *moraliter certè probabilem*; unde fluit dictamen *reflexum, proximum, practicum, & moraliter certum*.

S. III.

S. 3.
De con-
scientia
probabili.

Licitum
est sequi
sententi-
am pro-
babilissi-
mam, aut
aquè pro-
babilem,
minùs
tutam.

Quia ob-
ligatio
absoluta
in omni-
bus se-
quendi
tutiora.

Effet ju-
ris natu-
ralis.

Et uni-
versalis.

Nec
agnita.

Quaritur III. Quid sciendum de
conscientia probabili?

1. Licitum est, in operando se-
qui sententiam ex theologice probabili-
bus * saltem probabilissimam, aut pro-
babiliorem. 2. Immo etiam aquè, vel
quasi aquè probabilem, minùs tutam,
relictâ oppositâ tutiore. **

P. Assertum: Obligatio absoluta,
ubique & semper sequendi in operan-
do tutiora, ex una parte esset *juris na-
turalis, universalis, et si à longè majore
Moralistarum parte haud foret agnita:*
ex altera parte esset *difficillima, plus
afferret incommodi, quàm commodi,*
et si efficaciter haud probetur ab Ad-
versarijs: ergo non est adstruenda. Se-
quela tenet, fundaturque in eo, quòd
homo sit in possessione libertatis, do-
nec efficaciter probentur obligationes
tam graves; & quòd in quæstione ju-
ris naturalis, circa obligationem ali-
quam universalem valde arduam, præ-
ferenda sit sententia, quæ à potiori Mo-
ralistarum parte tenetur tanquam ve-
ra, magisque proficua.

P. A. Quò ad 1. partem. Obligatio
hæc circa honestatem, & licentiam
actionum, oritur ex primis moralita-
tis principijs, & Naturæ dictaminibus
de faciendo bono, vitando malo &c.
ut fatentur omnes: ergo esset *juris
naturalis.*

Obligatio hæc naturalis extende-
ret se se ad omnes homines, ad innu-
meras actiones quotidie occurrentes:
ergo esset *universalis.*

Obligatio hæc negatur à plus quàm
*ducentis & quinquaginta Authoribus;****
non attenditur à majore parte docto-
rum & proborum, tam veterum, quàm
recentiorum, qui summâ solertiâ sin-
gulos apices excusserunt; non obser-
vatur à conscientia arbitris, qui con-
sulant; non à Fidelibus, qui operan-
tur juxta sententias probabiles, et si
minùs tutas, ut aded multis sententia,
obligationi huic opposita, videatur
ab auctoritate moraliter certa: ergo
hæc obligatio à potiore parte Moralista-

rum non est agnita. Jam sic: Est in-
credibile, & manifestè falsum, quòd
talis obligatio, ex *Natura jure* tam
universalis, non fuerit à DEO per na-
turale lumen promulgata, & probor-
um cordibus inscripta: ergo &c. A.
Patet: nam secùs fatendum foret, quòd
Natura deficeret in necessarijs, re nem-
pe gravissimâ, pertinente ad prima
principia moralitatis.

A. P. Quò ad 2. partem. Hæc ob-
ligatio *universaliter* nos adstringeret
ad tutiora in praxi, nisi sententiæ mi-
nùs tutæ forent *evidentes, vel mora-
liter certa,* adeoque sequi non posse-
mus innumeras sententias etiam sapi-
entissimorum Authorum, licet doceant
eas in praxi tutas, uno P. Cardena, è
solo *Aquinatè,* trecentas enumerante
sententias probabiles, & minùs tutas.
Saltem ejusmodi obligatio nos adstrin-
geret ad servandas plurimas leges, et si
difficillimas, non tantùm existentes,
sed probabilius, vel æquè probabiliter
non existentes: ergo, quò ad mora-
lem certitudinem, hæc obligatio *esset
moraliter impossibilis;* quò ad proba-
biliore sententias *difficillima,* quia
innumeris dubijs, & scrupulis *circa
excessum illum probabilisationis* obno-
xia.

Totum commodum sententiæ op-
positæ foret *observatio* aliquarum le-
gum particularium, quæ quandoque
materialiter violarentur, qua viola-
tione tamen neque Deus offenditur,
neque salus animæ periclitatur. Con-
trà per talem obligationem multiplica-
rentur *peccata formalia,* orirentur
maximæ difficultates *in officijs, contra-
dictibus, directione propria, & aliena
conscientia,* alixque innumeræ anxie-
tates, scrupuli, dubia &c. ergo hæc
obligatio *afferret plus incommodi, quàm
commodi.* Jam sic. Ex una parte, jux-
ta angelicum Doctorem, lex debet
esse *ordinatio rationis ad bonum com-
mune promulgata, qua plus boni, quàm
mali afferat:* ex altera parte Deus, in
casu æqualis probabilitatis, & resul-
tantis ex ea ignorantia invincibilis de-
lege, potest *permittere,* ut sequamur
minùs

* Hoc est verè probabilibus, quæ nituntur motivo non tantùm *absolutè* in se, sed etiam *respective* gravi, sic ut *fundare possint prudentem assensum,* seu quæ perpenis omnibus virum prudentem, & ritè dispositum possunt *meritò* inclinare ad assensum irreprehensibilem.

** In materia *juris,* seu quando dubium versatur *circa existentiam legis, & resultantem exinde honestatem actionis;* non in materia *facti, dubio practico,* vel etiam *speculativo,* si diligentia non est sufficienter adhibita; neque circa alias actiones v.g. *valorem Sacramenti, jus tertij,* aliòsque casus in jure expressos, in quibus de lege certa aliunde constat.

*** Quos allegatos videre est in *Norma recti P. Christophori Rásler S. J.*

rhinùs tuta : ergo censendus est permisisse. Sic enim præsumitur etiam de Legislatore humano, redditurque conscientia tranquillior, ratio commercii humani in contractibus, &c. officiis expeditior &c.

*Est eff-
caciter
ab Adver-
sarijs
baud pro-
betur.*

Si probaretur ab Adversariis ejusmodi obligatio, tunc probaretur ex hoc præcipue fundamento: *nemo potest licite in operando sequi sententiam minus iustam nisi prius directè iudices esse veram: sed non potest judicari vera, nisi appareat moraliter certa, vel saltem notabiliter probabilior: cum probabilitas, maxime aequalis, non excludat formidinem, periculumque agendi inhoneste: atqui hoc fundamentum nullum est: ergo. Min. P. Potest intellectus assentiri opinioni probabilis, etiam quando opposita apparet æque, vel magis * probabilis, & quidem prudenter, saltem quando talis assensus est melior voluntati, proprio vel alieno supposito: ergo. A. P. Quia nulla apparet repugnantia, cum opinio ponatur vere probabilis, adeoque intellectus habeat rationem formaliter propriam, scilicet veritatem saltem apparentem, cum spe notabili illius realiter obtinendæ; cum habeat motivum grave, etiam respectivè, seu respectu motivi oppositi: ergo absolute potest assentiri, saltem accedente imperio voluntatis, cui subjacet in probabilibus, idque non imprudenter tantummodo, uti fit in hæreticis, sed etiam prudenter. C. P. Prudentia talis assensus desumitur præcipue ex actu imperante, habeturque non tam ex bono redundante in intellectum, quam ex bono redundante in voluntatem, seu suppositum proprium, aut alienum, uti patet in actu charitatis, bene interpretantis actiones proximi, probabilius inhonestas; in actu obedientiæ, iudicium conformantis iudicio Superioris, probabilius falso &c. Rursus: Non requiritur necessariò iudicium directum de veritate absoluta sententia probabilis, minus iusta, ad illam licite sequendam: ergo Adversariorum suppositum, etiam alterum, falsum est. A. P. Potest absque iudicio directo formari dictamen reflexum, moraliter certum de probabilitate sententia, atque licentiæ actionis, quod sufficit, & dependenter à quo conscientia, actusque melius dirigatur: ergo. A. Patet: nam dici potest: moraliter certum est, ex communi sensu Doctorum, legem, non*

satis alicui promulgatam citra suam culpam, non obligare illum in actu secundo, sed certo excusari per ignorantiam invincibilem: atqui talis lex mihi non est satis promulgata, nec possum, nec teneor procurare maiorem certitudinem &c. Denuò patet, quòd hoc sufficiat, quia talis agit ex fide, ipsùmque dictat rationis lumen, quòd, qui certo iudicat actionem aliquam esse honestam, prudenterque eligibilem, honestè agat: atqui (subsumit intellectus) etsi suspendam iudicium, vel deserminatè nil possim iudicare de veritate directà, reflexè tamen iudico, morali certitudine, hanc actionem esse honestam, & eligibilem mihi prudenter, quia mihi moraliter certum est, sententiam esse adhuc verè, & theologice probabilem. & simul, quòd sequendo iudicium prudentum prudenter agam; & licet foret falsa, ac daretur lex prohibens actionem, hac tamen mihi non sufficienter est promulgata, adeoque iterum moraliter certus sum, me hic & nunc non obligari in actu secundo: ergo prudenter operor secundum talem sententiam. Denique patet, quòd per tale dictamen reflexum conscientia melius dirigatur, quia hoc de probabilitate sententiæ est moraliter certum; dictamen verò directum est solummodo probabile, atque formidolosum. Ratio fundamentalis est: quia datur lex divina duplex, circa quam versari possunt dictamina conscientia: una antecedens, primaria, per se, & directè, qua Deus præcipit, vel prohibet obligando per se, quando nullus intervenit error, ignorantia, vel defectus cognitionis, aut deliberationis. Altera lex est lex consequens secundaria, per accidens, & reflexa, qua Deus præcipit, vel prohibet ex suppositione alicujus ignorantia, vel erroris invincibilis, indebita cognitionis &c. adeoque licet iudicium directum erret circa legem antecedentem, quando per se prohibet actionem; potest nihilominus iudicium reflexum, ex suppositione invincibilis ignorantia, se conformare legi consequenti, vi cuius Deus permittit talem actionem. Unde dictamen ultimum reflexum potest esse longè certius, quam directum, adeoque potest aliquis esse certior, quòd non peccet formaliter, quam quòd non peccet materialiter, quia, licet non sit certus, an non violet legem antecedentem,

* Abstrahendo interim, an sit notabiliter magis probabilis, quo casu multi negant prudentem dari posse assensum.

sem, certus tamen est, quòd *vi legis consequentis* talis actio sibi sit permissa.

An liceat sequi sententiam, notabiliter minus probabilem, & esto problema. *
 R. II. *An licitum sit in operando sequi etiam sententiam minus tutam, etsi clarè notabiliter minus probabilem, relicta tutiore, & longè probabiliore, in ser Moralistas controversitur: nobis esto problema.* *

Declarantur fundamenta sententiae negativa. Fundamentum 1. Si liceret sequi sententiam minus tutam, notabiliter minus probabilem, sequeretur nimia transgressio, & inutilitas plurimarum legum, periculum morale nimiae laxitatis in agendo, quia raro haberi potest in sententijs, circa legum existentiam, atque licentiam, certitudo moralis, excludens omnem probabilitatem, *verè & theologicè* talem, sententiae oppositae, accedente praesertim maxima hominum propensione ad laxitatem, qui facile sibi persuaderent sententias, tenuiter tantum probabiles, esse *verè* probabiles.

Fundamentum 2. Lex per sententiam, notabiliter magis probabilem, sufficienter est promulgata ** ad proximè obligandum, ut aded non possit praetendi amplius ignorantia invincibilis. 1. Quia major promulgatio regulariter in moralibus haberi nequit, suppetente raro admodum evidentiâ, vel certitudine morali. 2. Quia major promulgatio ad obligationem in actu secundo à Legislatore praetendi nequit: secus enim plurimae leges essent inutiles ad finem intentum, id quod repugnat Legislatoris sapientiae, ac providentiae.

Fundamentum 3. Non apparet, quomodo, stante notabiliter majore probabilitate sententia opposita, possit adhuc formari dictamen practicum, moraliter certum, de honestate actionis, hoc est tale, in quo sequatur conclusio ex majore & minore, moraliter certis: ergo, A. P. 1. Non apparet, quomodo motivum possit esse comparativè graue, saltem practicè, hoc est, in ordine ad formandum iudicium *verè prudens*, & practicum moraliter certum, ex praemissis certis deductum, & requisitum ad licentiam actionis: ergo, A. P. 2. Non apparet, quomodo intellectus in hoc casu pos-

sit assentiri sententiae probabili, vel saltem hoc est tam incertum, ut in tam debili principio fundari *neq. possit, nec debeat* cardo praecipuus moralitatis.

Sed respondent Patroni *benignio*. Sed *veris sententiae* ad 1. D. Et illa ratio propenderet etiam in aequaliter probabilibus *Adversa* sequenda esse tutiora, id, quod vel juxta ipsos Adversarios est nimium. C. Non probaret. N. Quot sunt sententiae, clarè, manifestè notabiliter magis probabiles, sic ut *revera* existat lex, quam affirmant? An non falsa saepe probabiliora veris? An casus hic aded frequentiora quens, ut laxitas induci queat? An non saepe daretur obligatio ad leges *revera* non existentes?

Ad 2. N. Quia haec promulgatio, ut sufficiens, negatur ab Authorum aequali saltem parte, si non majore, & ita tantè probabilitate respectiva oppositae sententiae non agnoscitur lex ut satis clara: ergo est locus dubio, latius sumpto; adeoque & ignorantia invincibili respectu obligationis.

Ad 1. Ad obligationem, quae esset juris naturalis, requiritur promulgatio, quae ut sufficiens agnoscitur saltem à potiore Doctorum parte: atqui haec non agnoscitur à tali parte. Ad 2. N. uti patet ex dictis supra.

Ad 3. N. A. Nam id apparet prudentibus tot vel pluribus, qui judicant, posse formari dictamen *verè prudens* & moraliter certum hoc modo: quod perpenis omnibus, prudenter judicame licitè facere, hoc licitè facio: sed, perpenis omnibus, prudenter judicame sequendo sententiam minus tutam, & notabiliter minus probabilem, licitè facere: ergo. Major est moraliter certa; Minor pendet à iudicio prudentum, sitque certa moraliter ex eo, quòd certò prudenter judicem id, quod judicant Doctores, aequè multi, ac plures pro hac opinione, quam pro opposita. Ad P. geminam reponunt, non fundari licentiam in assensu illo directo, sed reflexo, moraliter certo.

Declarantur fundamenta affirmativa sententiae. Fundamentum 1. Obligatio, praesertim naturalis, non est affirmativa sententiae. Viri gravissimi, adductis rationibus, saltem aequè probabilibus, ac sunt pro adversa sententia:

* Quia doctis utramque sententiam à duplici Professore in Theologicis, etsi in affirmativam magis propendeamus.

** Promulgatione non tantum strictè dicta, seu essentiali, sed etiam late sumpta, pro intimatione, ac notificatione sufficienti.

da, qua tentia: sed talis est obligatio sequendi
 tot, tan- sententiam minus tutam, notabiliter
 tisque minus probabilem: ergo. Min. res-
 Viris in- Etu authoritatis est in confesso etiam
 cognita- num patet: nam vel argumenta cuncta
 Adversarijs solvenda sunt in aq̄e pro-
 babilibus; vel dicere debent, senten-
 tiam notabiliter minus probabilem
 non videri amplius verè, & compara-
 tivè probabilem, id quod adstruunt
 contra statum quæstionis, & opinio-
 nem aq̄e multorum, vel longè plu-
 rium.

Vel sal- Fundamentum 2. An spectatis om-
 tem eius- nibus melius sit, & infinità DEI sapi-
 modi lex entia ac bonitate dignius, ut nos ob-
 non est ligatos esse velit ad leges, quarum exi-
 sufficien- stentia est notabiliter magis probabilis,
 ter pro- sive dein reverà existant, sive non, est
 mulgata. quæstio, quæ denique devolvitur ad
 judicium Prudentum: at aq̄e multi,
 immò plures sunt, qui melius esse ne-
 gant. Rursus: Lex DEI reflexa, quæ
 jubet sequi sententiam minus tutam, &
 notabiliter magis probabilem, non est
 sufficienter promulgata, ut proximè
 obliget: ergo non obligat. A. patet:
 quia ab æquali, vel majore Doctorum
 parte non agnoscitur, & quidem ex
 rationibus, æquè saltem ponderosis.

Quia lex Fundamentum 3. Lex illa, etiam di-
 notabili- recta, pro cujus existentia datur qui-
 ter magis dem ratio notabiliter magis probabilis,
 probabi- sic tamen, ut pro ejus non existentia
 lis non detur etiam ratio vere & comparativè
 excludit probabilis, non est clara: ergo funda-
 dubium re potest dubium prudens, saltem la-
 prudens, tius dictum, adeoque & ignorantiam
 sicut fun- dare ne-
 dare ne- queat ig-
 queat ig- noran-
 noran- tiam in-
 vincibi- vincibi-
 lem. lem.
 Sed re- Sed re-
 spondent spondent
 Adversa- Adversa-
 rij, oppo- rij, oppo-
 nendo nendo
 autori- autori-
 tatem an- tatem an-
 tiquam, tiquam,
 & ratio- & ratio-
 nes novi- nes novi-
 ter in- ter in-
 ventas ventas
 longè longè
 majores majores.
 Promul- Promul-
 gationem gationem
 tantam, tantam,
 qua ma- qua ma-
 jor in mo- jor in mo-
 ralibus ralibus
 regulari- regulari-

Respondent Patroni rigidioris sen-
 tentia. Ad 1. Autoritas antiquo-
 rum per quatuor tæcula judicavit tu-
 tiora sequenda, etiam in aq̄e proba-
 bilibus, quorum principia v. g. quòd
 ignorantia legis non excuset; quòd ope-
 rans se exponat periculo agendi in du-
 bio, & peccandi &c. etsi non substiant
 in æquè probabilibus, tenent tamen in
 notabiliter probabilioribus. Rationes
 pro hac sententia longè probabilio-
 res esse, affirmant, saltem ijs, qui ritè
 penetrant.

Ad 2. D. Debet devolvi ad judicium
 Prudentum, melioribus rationibus sub-
 nixum. C. Secus. N. Addunt, Legem
 reflexam DEI sat promulgatam proba-
 bilitate notabiliter majore, qua clarior
 in moralibus regulariter haberi non
 possit, quin frustratas suo fine velimus
 plurimas leges.

Pars I.

Ad 3. Ajunt, ex theologica pro-
 ter habe- bilitate tantum sequi, quòd opinio
 ri non
 aliquando mereatur prudentem assen-
 queat.
 tum, nempe in alijs circumstantijs; Et deni-
 que pro- non autem, quòd practicè in his, leu
 babilista- quòd hic & nunc liceat eam sequi: etsi
 tempore- enim quis actu assentiatur, potest ta-
 tam ma- men DEUS adhuc obligare ad illam
 gis esse non sequendam, quæ lex reflexa jux-
 Theologi- ta horum Authorum rationes probabi-
 cam spe- lius de facto datur. Unde D. C. Ergo
 culativè, lex manet dubia, vel incerta, quasi
 quam non sufficienter promulgata ad proxi-
 practicè, mè obligandum. N. C. Incerta, qua-
 tenus incertitudo opponitur eviden-
 tia. CC.

§. IV.

Quæritur IV. Quid notandum de
 conscientia dubia?

§. 4.
 De con-
 scientia
 dubia.

¶ I. Dubium est suspensio judicij
 Dubium
 propter defectum rationum, in alte- aliud ne-
 raturam partem propendentium: unde gativum,
 aliud po- sicut non dicit strictè judicium, ita nec
 siturum, conscientiam propriè talem. Aliud du-
 speculati- bium est negativum, quod oritur ex
 vum, & defectu; aliud positivum, quod oritur
 practi- ex æqualitate rationum: quamvis du-
 cium. bium negativum, ex defectu rationum,
 videatur potius nescientia v. g. de nu-
 mero stellarum, an sint pares, vel
 impares? Unde dubium propriè dictum
 habetur, quando quidem datur suffi-
 ciens ratio ad dubitandum v. g. an æge-
 rim inhoneste? non tamen ad assen-
 tiendum, vel dissentiendum. Aliud
 itidem est dubium: speculativum; aliud
 practicum. Illud versatur circa rem in
 genere, an liceat, vel non? istud cir-
 ca rem in particulari, an liceat hisce
 in circumstantijs. Aliud denique est
 dubium juris, aliud facti: prius est de
 lege, dominio, valore, seu honestate
 alicujus actionis; posterius de facto,
 an contigerit, nec ne?

¶ II. Illa regula, quòd melior sit Regula,
 conditio possidentis, non tantum va- quid me-
 let in materia justitiæ, sed etiam con- lior sit
 scientiæ. Ratio est: Quia etiam in hac ho- conditio
 mo habet jus certum possessionis quòd ad possiden-
 suam libertatem; Lex verò jus dubium tis, valet
 obligacionis: ergo homo non debet de- etiam in
 turbari à sua possessione, nisi opposi- materia
 tum efficaciter probetur. Porro tunc conscien-
 tia. libertas hominis censetur esse in posses-
 sione, quando dubium est de obliga-
 tione contracta; secus, quando dubium
 est de obligacionis contracta satisfactio-
 ne, seu exemptione.

¶ III. Stante dubio, strictè præ Regula
 Etico, seu eo non deposito, semper tutius pro con-
 eligendum. Ratio est: Quia operans scientia
 cum dubio practico non ageret ex fide, dubia.

Y 2

sed

sed cum virtuali contemptu legis, ut dictum. Et de hoc *casu*, *strictè loquendo*, intelligendum axioma: *Indubio pars tutior eligenda. 2. In dubio speculativo, seu remoto, non necessario * & universaliter ** sequendum est tutius. Ratio est: quia hæc obligatio universalis esset valde gravis, neque sufficienter probatur: inde illa fluxere axiomata: in obscuris minimum sequendum; (a) odia restringenda, favores ampliandi; (b) semper in dubijs benigniora preferenda. (c) 3. Certus de lege, & dubius de dispensatione, privilegio, cessatione legis, vel excusatione ab ea observanda; Item: dubius, an legem certam impleverit, tenetur ad tutius, seu ad observationem legis. Ratio patet ex dictis: quia lex est in possessione. Contra dubius, an lex existat, tenetur veritatem inquirere, & interim actionem suspendere; vel tutius facere; vel legem dubiam observare. Ratio est: quia alias laboraret ignorantia vincibili, saltem æquivalenter. 4. Post factam sufficientem inquisitionem adhuc dubius de existentia legis seu humana, seu divine, seu naturalis, non tenetur ad eam observandam. Ratio est: quia ejusmodi obligatio esset nimium gravis, nec sufficienter probatur: ergo libertas manet in possessione. Accedit, quod detur invincibilis ignorantia, uti patet ex dictis.*

De conscientia erronea. Alia vincibiliter, alia invincibiliter erronea.

Quæritur V. Quid de conscientia erronea?

W. I. Conscientia errans est, quæ dicitur, *rem aliter se habere, quam se habet*: dicitur errans, quia nititur errore, falso nempe motivo. Error est actus intellectus, rem falso, hoc est, aliter, quam revera est, judicantis, qui fieri potest *per ignorantiam juris*, cum ignoratur lex v. g. die festo audiendi sacrum; & *per ignorantiam facti*, cum quidem lex scitur, sed factum ignoratur v. g. an hodie sit dies festus. **2.** Alia est conscientia *invincibiliter erronea*, quæ fundatur in er-

rore, quem deponere quis non potest, etiam faciat, quantum est in se. Alia erronea *vincibiliter*, quæ fundatur in errore, quem quis potest deponere, si faciat, quantum est in se, hoc est, si adhibeat moralem diligentiam ad eum deponendum.

R. II. Conscientia, *invincibiliter erronea*, obligat ad id faciendum, quod dicitur faciendum. Ratio est: quia voluntas, loquendo universaliter, agere tenetur ex fide, (d) hoc est, secundum dictamen conscientie, judicantis, hoc esse præceptum, vel prohibitum: ergo omittens sacrum v. g. die Jovis, qui invincibiliter proponitur esse dies Solis, agat inhonestè. Contra dicens mendacium, quod proponitur, ut præceptum ad salvandam v. g. vitam proximi, agat honestè. C. Patet quoque ad primum: nam objectum voluntatis non est bonum, vel malum præcisè, prout est *objectivè in se*, sed prout est in apprehensione intellectus: ergo propositum, ut legi DEI difforme, si amplectatur voluntas, contemnit legem, & æquivalenter dicit: *etsi obliget hodie audire sacrum, nolo audivere*, adeoque violat non quidem præceptum *directum*, sed tamen *reflexum*, scilicet nil faciendi, quod putatur prohibitum; nec contemnendi præceptum, etiam tantum existimatum cum injuria præcipientis. C. Patet quoque quod ad secundum. Nam talis se conformat legi DEI, jubenti, ut nil agatur contra conscientiam, qua lege DEUS ad mendacium non obligat *per se*, sed merè *per accidens*, supposito nempe invincibili errore, & quando peccatum materiale est unicum medium ad vitandum formale. ***

R. III. Ad actum inhonestum ex ignorantia invincibili prærequiritur adverte-
nentia quadam, saltem ad periculum inhonestè agendi. Patet: nil enim volitum, quod nullo modo cognitum. Hæc tamen advertentia non

* Nam aliud foret de consilio, vel congruentia, qua de intelligendi Pontifices.

** Nam aliud foret de Jure, qui obligatur ad tutius; item de Ministro Sacramentorum, Medico &c. &c.

(a) Reg. 30. in 6.

(b) Reg. 15. in 6.

(c) Reg. 56. ff. de reg. juris.

(d) Ad Rom. 14. v. 23. Omne, quod non est ex fide, peccatum est.

*** Hic actus virtualiter sic tendit: nisi mentiar, pecco: sed nolo peccare: ergo volo mentiri. Major est iudicium erroneum quod aliunde supponitur: ad Minorem Deus movet per se; quia est actus honestus, & præmiabilis: ad conclusionem movet Deus per accidens ex suppositione Majoris. Sic Deus non est Author erroris, licet veit, ut subditus obediat Superiori in incertis, in quibus læpe errat Superior.

necessariò debet esse judicium, sed sufficit suspicio, vel prudens formido, que stimulet ad veritatem magis indagandam, ita ut hoc dubium, vel formidò aliâ prudenti ratione non tollatur. Ratio est: quia malum ex quolibet defectu, uti initio diximus. 2. Vincibiliter errans v. g. judicans, hic & nunc sibi esse mentiendum, non debet necessariò mentiri: quia absolutè loquendo potest, & etiam tenetur, vincere errorem, cum habeat saltem suspicionem mali, ut advertat ad obligationem, diligentius inquirendi. Si tamen hunc errorem vincibilem non deponit, peccat, si non mentiatur: quia omittit actum, quem hic & nunc putat esse præceptum: sed & peccat, si mentiatur, quia agit cum suspicionem mali, adeoque contra rationem dictantem, sic agere esse illicitum. 3. Qui ex errore invincibili est perplexus, ita, ut putet, quidquid eligat, esse aequaliter malum, licitè agit, quod vult. Quia non est liber ad peccandum, vel non: non enim potest deponere errorem; nec utrumque membrum contradictionis omittere uti ponitur; nec habet motivum prudens, cur unum potius omittat, quam alterum, secus debet eligere, quod judicat minus peccatum, ut patet. Vincibiliter perplexus debet errorem deponere; aliàs, quicquid agat, peccabit: quia advertit ad obligationem diligentius inquirendi.

vim dirigendi actiones tribuere velit, qua à lege non proveniat, quibuslibet hominum phantasia vim legum tribuit, & summam confusionem negotiis hominum inducit. Fatendum est, isthunc vocabuli conscientia sensum, neque in Divinis litteris, neque apud veteres Authores Latinos, quantum mihi constat, occurrere, sed à Scholasticis primò introductum, ac nuperis sæculis, qui vocantur, casus conscientia inventos à callidis Sacerdotibus, flectendis ad suam libidinem hominum animis. Hæc ille de conscientia certa, ubi cuivis, vel obiter tincto principiis orthodoxis, Author absque necessitate suam prodit inscitiam, atque malignitatem. Insitiam, quòd dictamen præcticum, non imbutum lege directâ, existimet independens quoque à lege Dei reflexa, hancque doctrinam asserat Scripturæ, & Antiquis incognitam, sed nuperis primum sæculis introductam. Malignitatem, quòd conscientia casus calliditati Sacerdotum tribuat ad flectendos pro sua libidine hominum animos, ubi Sacramentum pœnitentia, more suo, protestantice profanat.

4. II. Idem eandem malignam imperitiam, seu imperitam malignitatem in conapertius denudat in conscientia probabili, cum scribit: (b) Quo pacto ea probabili men nihil presidii accedit pestilenti illi probabilitati, quam recentiores Casuista, & Jesuita potissimum comminiscuntur, qua sese in solam auctoritatem unius Doctoris, etiam à rationibus destituti, & abs quo ceteri dissentiant, resolvit: quo figmento omnem doctrinam moralem subverti, conscientiasque à libidine Sacerdotum, commodis suis velificantium, suspendimannifestè ostendit Ludovicus Montalsius. (c) Similia alibi inculcat suis, quæ, in Jesuitarum probra plerumque prono ore hiantibus, per Montalsii, * aliorumque oracula, è Jansenistico tripode profusa, obtrudere palpum potest; Orthodoxis ** fucum non faciet, qui

Protestantium
Societas
Jesu Casuista
rum est
antesignana,
& corrupta
moralitatis
Magistra, si
fides est
Puffendorffio.

Quæritur VI. Quid circa moralitatis regulam formalem objiciunt protestantici Jansenista?

R. I. A Puffendorffio, ejusque amantibus horrendum vapulat nostra Societas, quasi Casuistarum antesignana, & corruptæ moralitatis noxa, etiam Orthodoxis infamis, & ab ipsis summis Pontificibus tetro stigmatè inusta. Sic habet: (a) Probè notandum, conscientia nullo alio respectu, circa dirigendas hominis actiones, locum aliquem tribui, quam quatenus cognitione legum imbuta est: unde si quis iudicio practico, aut conscientia peculiarem

(a) De Jure Naturæ, & Gentium L. 1. c. 3. §. 4. f. m. 89.

(b) L. c. §. 5. f. m. 46.

(c) In litt. Provin. Addit Nicolaus Hertius, Puffendorffii Scholiastes: Scripta alia, abhinc in Gallia edita, non recensebo. Verè dixit, quisquis dixit, banc totam Casuistarum scientiam nihil aliud esse, quam artem cum Deo cavillandi.

* Blasii Paschalis, famosi Jansenista, in litteris Provin. damnatis, per carnificem publicè combustis Lutetia, & refutatis dudum per nostrum P. Huylenbrounium, ac alios.

** Unde & istos, absque fundamento, velut sibi consentientes contra Societatem nostram objiciunt, etsi unus & alter probabilissimum, asperioribus forsan,

qui nōrunt, quantum chaos sit probabilissimum inter, & Casuistarum seu nimium laxas, seu nimium rigidas opiniones, à summis Pontificibus confixas; Orthodoxis, qui nōrunt, probabilissimum nequaquam inniti sententiis, tenuiter tantum probabilibus, aut unius Recentioris enervi auctoritate fundatis; Orthodoxis, qui nōrunt, probabilissimo non subverti doctrinam moralem, sed immunes declarari conscientias, ab obligationibus sat perspicue non probatis, quæ omnia, ex supra dictis, vel ipsimet protestantici Scriptores, minus lippientes, perspicent.*

Uti &
ejus asse-
ctis.

R. III. Puffendorffij nœnias pleno choro secundant cæteri Moralistæ protestantici. Immanuel Weberus probabilissimum morale vocat monstrum horrendum, ingens; dogma, egregium scilicet, quo ad pessimum quodque facinus perpetrandum via sternitur, à Samuele Rachelio (Protestantico) in examine probabilitatis Jesuitica confutatum. (a) Kemericichius eundem probabilissimum perniciosum dogma Jesuiticum appellat; Buddens illepidum figmentum, ex quo, ceu vitioso fonte, cætera doctrina flagitia fluxerint, ut & de peccato philosophico. (b) Fleischerus ex suo Thomasio nuper scribillare non dubitavit: (c) Inde primordia sumpsit probabilissimum, quo Jesuitarum cohors ignorantia, ac incausa plebi persuasit, salvâ conscientia delicta atrocissima committi posse, si Director conscientia, vel alij, de Ecclesia meriti Viri, id permittant, ac pro licito habeant. Sed quid hinc Scriptoribus opponas, qui ignorantiam vel ipsius elenchi tam patenter in fronte circumferunt? Quid probabilissimum sit, vidimus, cujus cen-

soriam virgulam si sibi sumunt non nulli protestantici Juris-consulti, honori suo non consulunt: non enim Lydyj tribunalis judicia inter Regum elogia leguntur.

INSTRUCTIO VI

De fine actionum moralium.

§. I.

Quaritur I. Quid, & quotuplex sit finis actionum moralium?

R. I. Cum actio moralis ex dictis sit operatio libera ex cognitione finis, facta cum advertentia ad legem, communiter officij nomine exprimi solet Moralistis. Officium porro, sic dictum ab efficiendo, dicitur quavis operatio agentis conveniens ex fine: quod si operatio fiat ex determinatione nature, sic ut per inclinationem innatam moveatur agens ad finem, sive apprehensum, sive non apprehensum, convenit etiam creaturæ inanimatæ, & animatæ irrationali: quod si operatio fiat ex determinatione agentis, sic ut per appetitum rationalem se ipsum moveat agens ad finem præcognitum, competit creaturæ rationali, de quo officio, seu actione hic sermo est.

Unde colligitur 1. Quod omnia entia in Mundo, quæ aliquid agunt, id agant ad consequendum finem, in quo eorum officium situm est, sic ut in consecutione finis, ad quem agunt, eorum bonum consistat, ad multos demonstrat Stagiris. (d)

Colligitur 2. Quod fundamentum actionum, seu officiorum, sit finis, ob quem entia agunt: nam teste Angelico,

Instructio
V.
De fine
actionum
moralium.
§. I.

Omnis
creatura,
præcipue
rationalis,
actiones
intendit
ad finem.

san, quam par est, censuris configat. Sic Gravesonius, etsi haud verosimiliter scribat, à Thyrso Gonzalez, aliusque è Societate novum probabilitatis commentum, ex quo periculosa opiniones, & varia morum corruptela eruperunt, publicis lucubrationibus fuisse explosum, confutatum, prostratum &c. addit tamen, ab iisdem, solidis quoque momentis, propulsatam esse calumniam, quam jactitant nonnulli (Jansenista, ac Protestantes) qui doctrina de vaga probabilitate inventionem, Theologis Societatis Jesu acceptam, referunt; aut ejus defensionem toti Societatis Jesu Schola falsò imputare præsumunt. Hist. Eccles. Tom. 8. Colloq. 4. f. m. 205. edit. Veneta.

* Cùmque ipse Puffendorffius maximam partem Mortalium regi per conscientiam probabilem asserat, quæri fors posset, an si ejus Pater, Lutheranus Præco, conjugi suæ dixisset, libellum repudii esse in conscientia licitum Protestantibus, utpote in contractu matrimoniali merè civili, an, inquam, illa huic sententiæ unius Authoris, notabiliter minus probabilis, ac minus tuta, tutò acquiescere potuisset?

(a) In notis ad Puffend. de officio hominis. C. I. §. 5.

(b) In Hist. juris naturalis.

(c) In institutionibus Juris Naturæ, & Gentium L. I. c. 4. §. 29. f. m. 96.

(d) I. Ethica.

co, omnia agunt propter finem, & unumquodque ordinatur ad finem suum per actum suum. (a) Rationem addit: quia prima est causa finalis, cum agens non moveatur, nisi ex intentione finis, qua determinatur ad certum effectum. Ratio est à priori, quia opus naturæ est opus intelligentia summa Creatoris, qui cuncta sic ordinavit, ut suos haberent fines, in quos tenderent, suaque per hoc officia adimplerent.

per quod agenti undequaque bene est, dicitur felicitas completa, quam per actus singulos appetimus, tanquam finem totalem, ordinando ad illum media, & etiam fines immediatos, seu partiales.

Finis autem in genere est id, cujus gratia aliquid agitur; seu teste Philoſopho est ultimum agendarum reul-timum, quod appetitur propter se, & quod appetitur propter se.

R. II. Finis autem in genere est id, cujus gratia aliquid agitur; seu teste Philoſopho est ultimum agendarum reul-timum, quod appetitur propter se, & quod appetitur propter se, quæ dicuntur media ad finem, quia electa, & suscepta propter consecutionem finis.

R. II. Homo, deliberatè operans, Homone- necessario per actiones morales intendit cessariò aliquod bonum, tanquam finem, sal-intendit tem negativè ultimum. Ratio est: quia, aliquod si finem, quem immediatè intendit, bonum, v. g. studium, non ordinat ulterius, tanquam finem, sal-tem negativè ultimum. jam ipsum hoc studium erit finis ultimus positivè, vel saltem negativè, si- quidem non cogitet de ulteriore fine, negativè nec tamen positivè excludat. Si stu- dium ordinat ulterius v. g. ad divitias, tunc in his debet denique sistere vel positivè, vel negativè; secus enim daretur in finibus processus in infini- tum, essetque finis sine fine, quod implicat.

Adstruitur multiplex.

Porro varij sunt rerum fines. Finis qui intenditur, est bonum illud, quod appetitur, & propter cujus consecutionem aliquid agitur; finis quo obtinetur, est ipsa ejus rei possessio, ac fructio; finis cui, est id, cui bonum illud intenditur; finis immediatus & subordinatus est is, ad quem quædam sic ordinantur, ut & ipse ordinetur ad alium finem; finis medius & ultimus est, ad quem cætera omnia sic ordinantur, ut ipse non ordinetur ulterius; finis denique ultimus negativè est is, qui quidem, hic & nunc, non referatur ulterius, non tamen positivè excludit ordinabilitatem ulteriorem; finis positivè ultimus est, ad quem simpliciter omnia referuntur, tanquam ad terminum. Sic in exemplo finis qui Reipublicæ est bonum commune; finis quo est ipsa possessio hujus boni, finis cui est ipsa Communitas; finis immediatus & subordinatus est salus Populi in hac vita; finis medius & ultimus est salus Populi completa, seu etiam alterius vitæ.

R. III. Homo, deliberatè operans, Non ta- non agit semper propter finem simpli- men in- citer ultimum, seu felicitatem comple- tendit tam. 2. Semper tamen agit propter ra- semper si- tionem, saltem genericè convenien- nem sim- tem ultimo fini. Ratio prima partis pa- pliciter- tet evidenti experienciâ in sceleratis, ultimum. qui quoties graviter peccant, toties operantur contra finem simpliciter ul- timum, * seu felicitatem perfectam, dum in bono particulari finem ultimum statuunt, & quiescunt. Patet etiam ex eo, quod bonum particulare per se sit appetibile à voluntate; quamvis non repræsentetur connexio cum fine simpliciter ultimo, de cujus ratione non est, ut ad eum omnia referantur actu, sed ut omnia referri possint.

Finis actionum moralium est bonum.

Quæritur II. Quis sit finis actionum moralium?
R. I. Finis actionum moralium in genere est bonum, seu verum seu apprens. Patet: nemo enim intendens ad malum, quâ malum, operatur. Finis particularis & immediatus est illud bonum, quod quis intendit per actionem v. g. divitiæ, honores. Finis totalis & medius actionum omnium est, ut agenti undequaque bene sit: nam quidquid appetimus, appetimus tanquam rem, quæ saltem partialiter ad hoc contribuat. Id autem,

Ratio secunda partis est, quod actio Esti sem- moralis necessario feratur in bonum, per agat seu honestum, seu utile, seu jucundum, propter quod in objecto relucet, ut habile ad ratio- conferendam agenti aliquam felicitatem, appetitumque saltem ex parte nemo, ul- timo fini saltem genericè convenit cum si- congru- ne simpliciter ultimo, seu felicitate am. perfectè satiatiâ.

R. IV. Quamvis homo, delibera- Necessita- tè operans, non semper intendat si- te legis nem, simpliciter ultimum, necessario naturalis necessitate facti; tenetur tamen ne- tenetur cessitate legis naturalis per suos actus, tendere absolutè loquendo, tendere ad finem per suos actus ad simpliciter ultimum. P. Homo, obli- finem, gatio- simplici- ter alti- mum.

(a) I. 2. Q. 1. A. 2. Q. 21. A. 1. ad 3.

* Puta verum, & ex merito ultimum: siquidem creatura tantum est ultimus finis peccantium ex errore intellectus, & abusu voluntatis.

gatione naturali, tenetur ad ordinem, rebus creatis ab Authore Naturæ inditum, ac præscriptum: secus enim ageret *inordinate*, rationi reluctando & DEO: ergo, cum res omnes à DEO sint ordinatæ ad finem *simpliciter* ultimum, ad hunc tendere lege naturali obligatur. Dicitur tamen, *per suos actus absolute loquendo*: hoc enim præceptum, cum sit affirmativum, obligat quidem *semper*, sed *non pro semper*, eò quod non obligemur *semper actu* omnia referre ad finem *simpliciter ultimum*, uti dictum. *

Actus
morales
necessario
respicunt
DEUM
sub
ratione
regula
prima ob-
jectiva.

R. V. *Actus morales, sub aliqua ratione, necessario respiciunt DEUM, falsem ut normam recti, & regulam primam honestatis objectivam.* Hæc autem ratio non præcisè consistit in tendentia physica actuum, sed potius in morali, quatenus imputari possunt moraliter homini agenti, vel juxta, vel contra bonitatem finis ultimi. Nam per hoc differunt actiones humanæ à non humanis, quod homo per illas *liberè* possit accedere, vel recedere à suo ultimo fine: unde si actus est inhonestus, respicit DEUM, *ut prohibentem, & potentem punire*; si honestus, respicit DEUM, *ut præcipientem, consulentem, & premiare potentem*; si indifferens respicit DEUM *ut permittentem, & potentem indulgere.*

Finis ul-
timus
creatura
rationalis
est
beatus-
do, sal-
tem na-
turalis.

R. VI. *Finis ultimus creatura rationalis est felicitas perfecta, seu beatitudo falsem naturalis.* P. *Finis ultimus creaturæ rationalis est bonum, quod secundum rectam rationem ita propter se amatur, ut propter illud amentur, & eligantur cætera omnia: atqui tale bonum est felicitas hominis perfecta, seu beatitudo: ergo.* Min. P. *Felicitas completa, seu beatitudo, teste Angelico, est centrum, cujus possessio totaliter quietat, & satiat appetitum rationalem, sic ut nihil amplius cum anxietate quarendum superfit; est, Authore Boëtio, status omnium bonorum aggregatione perfectus &c.* ergo est bonum, ad quod secundum

rectam rationem sic tendit rationalis creatura, ut ad illud omnia cætera ordinet, tanquam finem simpliciter ultimum ** C. Patet: nam omnes appetunt ex naturæ instinctu beatitudinem; appetitus autem naturalis & universalis nequit esse frustraneus, & imprudens, cum proveniat, ab Authore Naturæ sapientissimo.

Unde deducitur I. Beatitudinem soli naturæ rationali competere: cum enim sit bonum perfectissimum, ad id, teste Philosopho, tendi nequit nisi *dependentè à cognitione & amore.* 2. Non sufficere ad beatitudinem, ut natura rationalis sit *santum negativè* contenta, seu, ut nihil amplius appetat; sed opus est, ut contenta sit *positivè* per quietem, fundatam in vera cognitione, & possessione boni sufficientis. 3. Neque sufficere, ut satiatur appetitus *ex errore, vel pravo affectu*, sed ut *satietas* proveniat ex sufficientia boni possessi: unde *Sancto Augustino* ille est beatus, *qui habet omnia, qua vult, & nihil malè vult.* (a)

R. VII. *Deus est universaliter finis Omnium ultimus rerum omnium. Ratio est: rerum finis. Quia sicut monstrante vel ipso Naturæ lumine, à Deo omnia proficiunt, tanquam à primo Principio rerum omnium; ita ad Deum, tanquam ad finem ultimum, omnia tendant, necesse est: nam pari necessitate est Omega, seu finis ultimus, qua est Alpha, seu principium primum.* Unde ad eundem hunc finem ultimum *** tendit, & creatura rationalis, & irrationalis, etsi differant in assequendi modo: siquidem creatura rationalis eum assequitur per cognitionem & amorem; irrationalis verò participando physice aliquam Dei similitudinem, atque perfectionem: illa tendit in finem se movendo, & agendo; hæc contra agitur, & movetur, ut supra innuimus.

Quærisur III. *Quale ex dictis fluat officium hominis isthoc in universo?* Unde officium bo-

R. I. Ut sponte fluit ex dictis, officium hominis in genere est agere ad suum. *Est agere ad suum*

* Videantur dicenda inferius de obligatione legis naturalis respectu Dei.

** Unde, licet homo amet beatitudinem *propter se ipsum*, seu, *ut sibi bonam*, amore concupiscentiæ; eandem tamen amat amore benevolentis *propter Deum*, nec ordinat ulterius ad gloriam Dei, quia hæc ipsa Dei gloria est hominis beatitudo.

(a) L. 13. de Trinit.

*** *Qui*: nam finis ultimus quo in Creatura rationali est fructio summi boni per cognitionem & amorem; in creatura irrationali est participatio similitudinis Divinæ secundum diversos gradus. Item homo tendit ad hunc finem ultimum *per se, ut extrinsecum*; nam *per accidens* sibi læpe figit finem ultimum *intrinsicum* in illicitis.

finem re-
verà ulti-
mum.

suum finem, ad quem à Deo Creatore in hoc Mundi theatro est positus; unde ad finem, non qualemcumque, sed, loquendo universaliter, ad finem reverà ultimum, seu felicitatem perfectam, saltem naturalem, * qua beatitatis nomine exprimi solet. Hinc actiones hominis, finesque illius particulares, quos ipse sibi ex arbitrio libero forsan præfigit, si exorbitent ab hoc fine, per Authorem Naturæ præstituto, exorbitant ab officio hominis: adeoque agens ex voluntate malè affecta, eligensque media proportionata ad malum finem, agit ex prudentia carnis, seu inhonestè, reddítque se vituperio, & poenâ dignum. Contrà præfigens sibi finem bonum ex voluntate rationi conformi, nec obcæcata per passiones, eligensque media proportionata, procedit secundum officium hominis ex prudentia spirítus, seu rectæ rationis, agitque honestè, ac sese reddit laude dignum, & præmio.

Inspecie
agere
quoque
ad finem
suis sta-
tus.

§. II. Officium hominis in specie est insuper agere ad suum finem, ad quem peculiaris ipsi incumbit obligatio ratione status particularis, in quo à Deo est constitutus. Et quia ejusmodi officia in Mundo sunt diversissima, ita & varii sint fines particulares, quos homo actionibus suis præfigat, necesse est. Sic alia officia sunt publica, alia privata; alia circa ea, quæ homo secum agit; alia, quæ agit cum alijs: nulla enim pars vitæ vacare potest officio, in quo colendo omnis vita honestas, & in quo negligendo inhonestas sita est, Cicerone teste. (a)

§. II.

De beatitudine naturali.

§. 2.
De beati-
tudine
naturali.

Quæritur IV. An, & in quo consistat felicitas hominis perfecta, seu sic dicta beatitudo naturalis?

Datur
beatitu-
do aliqua
possibilis
merè naturali-
s, sistendo in
hominis. statu
soliis Natura.
P. prima pars.
Uti patet
Consensu
omnium ætatum,
Nationum,
& Sapientum,
qui licet erra-
verint in statuenda
beatitudine, omnes
tamen convenerunt
in eo, quòd dari
possit, ac debeat
beatitudo, qua ap-

§. I. Datur Beatitudo aliqua objectiva creature rationalis. 2. Estque possibilis merè naturalis, sistendo in hominis. statu solius Natura. P. prima pars. Uti patet Consensu omnium ætatum, Nationum, & Sapientum, qui licet erraverint in statuenda beatitudine, omnes tamen convenerunt in eo, quòd dari possit, ac debeat beatitudo, qua ap-

petitus rationalis expleatur. 2. Omnes appetunt naturaliter beatitudinem, sanquam ultimum finem, in quo quiescant: cum ergo naturalis appetitus non possit esse frustraneus, & imprudens, utpote ab Authore Naturæ inditus, dari debet beatitudo: hæc autem necessariò includit objectum, in quod tendit: ergo. 3. Quælibet res habet suum finem, ad quem per suas operationes tendit: ergo etiam creatura rationalis; alias foret deterioris conditionis, quàm cætera creata.

P. secunda pars. Est possibilis status hominis solummodò naturalis: ergo debet pariformiter esse possibilis beatitudo, illi statui conformis. A. constat ex dictis de possibilitate status pura natura, (b) quò ad naturalia haud dissimilis statui naturæ lapsæ: ergo & natura lapsa saltem potest considerari præcisè in se, & independenter ab omni statu elevationis ad finem, seu beatitudinem supernaturalem. C. P. 1. Reliquæ creaturæ obtinere possunt suum finem: ergo & creatura rationalis in hoc statu: atqui non obtineret, si post statum via, conformiter rationi transactum, deberet pati perpetuam inquietudinem cordis, ob defectum ultimi finis satiantis, quæ inquietudo secum necessariò traheret tristitiam, & dolorem. Certè hoc neque Deo videtur convenire, nec creaturæ rationali: Non Deo; quia omnia prudenter dirigit ad suos fines: ergo, sicut Author gratia potest satiare appetitum per beatitudinem supernaturalem, non est, cur non etiam possit, ut Author natura, per beatitudinem naturalem. Neque convenit creatura rationali: cum enim hæc appetat naturaliter suam beatitudinem ex instinctu innato, à Creatore indito, debet ejusmodi beatitudo esse possibilis: alia autem pro statu merè naturali non est possibilis, quàm naturalis, in quocumque demum consistat, qua de re infra.

Est quo-
que possi-
bilis me-
rè natu-
ralis.

§. II. In genere Beatitudo objectiva. Hac, in va hominis, etiam naturalis, nequit esse una aliqua creatura seorsim. 2. Immo nec collectio omnium.

generè
loquen-
do, ne-
quit con-
sistere in
una crea-
de-

P. Beatitudo objectiva est illud objectum, cujus possessione mihi unde-

* Non enim hic, puta, in institutionibus Juris natura, agimus de supernaturali beatitudine, per revelationem cognita; sed naturali, per rationis lumen manifestata.

(a) L. 1. de officiis.

(b) In prolegomenis supra.

tura, nec de qua bene est; juxta Angelicum est bonum totaliter quietans; juxta Philosophum bonum per se sufficiens, quo habito non est aliquid anxie appetendum: talis non est creatura seorsim, nec omnes simul; ergo. *Minor P. quò ad 1. universaliter.* Quia appetitus rationalis est *capax boni universalis*: ergo non poterit satiari bono solummodo particulari, creato, & finito. * *Min. P. particulariter*: petendo talem creaturam, quæ seorsim sit omne bonum, nec inconstans, fluxa, nec conjuncta cum miseria, nec abjecta, vilis, merito consemptibilis &c.

Et ipsa collectio *Min. P. 2. quò ad collectionem omnium creaturarum.* Collectio hæc dicit essentialem dependentiam ab alio bono perfectiore: ergo perfecte satiatiua esse haud potest, cum vel ex ipsa sui cognitione accendat desiderium videndi, & possidendi bonum illud perfectius.

In specie nequit consistere in bonis fortuna, quia extrinsecis. *R. III. In specie. Perfecta felicitas, seu beatitudo nequit consistere in bonis extra animam, seu externis fortuna, fama &c.*

Explicatur. Non in divitijs, quia beatitudo expetitur, & possidetur propter se, divitiæ propter aliam: deinde, divitiæ non tam possessione sui, quam effusione sui commodum afferunt. 2. *Non in bonis fama*: quia melius est habere bonum, & illam excellentiam boni, propter quam natura laudem meretur, vel famam, quam habere ipsam famam. 3. *Non in honoribus*: quia beatitudo debet esse in beato, & in potestate illius; honor verò non est in honorato, sed honorante. 4. *Non in potentia*: quia hæc ordinatur ulterius, scilicet ad bonum Reipublicæ, & illà potest quis malè, vel benè uti; beatitudo autem nec ordinatur ulterius, cum sit ultimus finis, nec potest quis illà malè uti. Adde, quòd hæc bona omnia sint merè extrinseca, homine inferiora, communia probis & improbis, incerta, mutabilia, per mortem auferibilia, mille periculis, plurimisque curis, veluti totidem spinis, circumdata, non satiatiua, nec potentia tollere humanas miseras, & maximum hominis malum, puta peccatum.

Neque in bonis corporis, quia animam inferioribus. *R. IV. Beatitudo illa neque potest consistere in bonis circa animam, sive in bonis corporis, uti sunt valetudo, ro-*

bur, pulchritudo, voluptates sensibiles.

Explicatur. Hæc bona sunt homini cum brutis communia, immò sapius in bestijs perfectiora; sunt turpia, caduca, neque satiant partem hominis superiorem, id est, animam, sed sæpe multis miserijs affligunt, v. g. cæcitate rationis, inordinatis desiderijs, pravitate voluntatis, judicij, reatu culpæ & pænæ. Partem quoque inferiorem sæpe cruciant morbis, aliisque miserijs. Adde, quòd hæc bona per se ordinantur ad bonum animæ, & sint conjungibilia cum miserijs, & peccatis.

R. V. Neque beatitudo illa potest consistere in bonis intra animam, uti sunt scientia, & virtutes. *Aut enim animam, uti sunt scientia, & virtutes.*

Explicatur. Vel scientiæ ponuntur esse excellentes, & sublimes; vel inferiores, & non excellentes? si posterius, patet, eas non constituere veram beatitudinem, cum illa sit bonum excellentissimum. Si prius, habent suam perfectionem ab objectis, quæ sunt perfectiora, & ideo magis appetuntur, & beant, uti constat ex visione, & amore Dei, etiam naturali. Deinde scientiæ non sunt bona pura, constant magno labore, neque bona satiatiua: nam acquisita accendunt potius desiderium ulterius rimandi. Virtutes verò morales non conjunguntur cum gaudio satiatiivo in hac vita, sed potius difficiles pugnas exigunt, & continuam de repugnante natura victoriam: unde, si non essent ordinatæ ad alium finem potentiorum, & ablativum omnis miseriæ, quò quis foret virtuosior, eò foret miserabilior.

R. VI. Ex natura actuum humano- Unde beatorum, bonorumque creatorum probari potest, objectivam hominis beatitudinem esse Deum.

Probatur I. Beatitudo hominis nunquam potest, multò minùs unquam debet contemni prudenter, & laudabiliter: ergo nequit consistere in bono creato, ac temporali, sed in Deo. A. constat: nam omnis actus maximè in eo est prudens, & quodvis bonum idèò optabile, quòd bene disponat ad beatitudinem, seu ultimum finem; ergo hic finis prudenter contemni nequit. C. P. Homo per actus humanos sæpe potest prudenter, & laudabiliter; immò subinde obligatur omnia bona hujus vitæ contemnere, & subire ipsam etiam

* Etsi enim capacitas, & appetitus hominis sit particularis & finitus subjective, est tamen universalis, & infinitus objective.

etiam mortem, ne per actum inhonestum agat contra legem Authoris naturæ: ergo. 2. Omnis actus honestus, ad quem possumus obligari, per se exigit præmium propositum, quod nos possit allicere ad exercitium ejusmodi actûs; alias enim frustranea foret obligatio, tantoperè ardua: atqui præmium esse nequit bonum merè temporale, & creatum: Minor P. Bonum merè temporale non esset proportionatum, præsertim respectu actuum difficillimorum, quales sunt *resignatio ad tormenta, ipsamque mortem*: siquidem bonum merè temporale non esset magis æstimabile, quàm bonum, quod propter præmium debet contemni, puta, quàm omne bonum hujus vitæ, ipsaque propria vita: ergo non esset sufficienter alliciens, adeoque nequaquam proportionata.

Statuque naturali.

R. VII. *Beatitudo objectiva creaturæ rationalis absolute loquendo, est solus Deus. 2. Immo etiam respectivè, seu considerato solo statu Naturæ.*

Probatur quò ad 1. In solo Deo est reperire omnes conditiones, ad beatitudinem hominis objectivam requisitas, bonaque omnia cum stabilitate, per quorum possessionem homini potest undequaque bene esse: ergo solus Deus est beatitudo objectiva. A. P. Deus solus est *bonum ultimum*, ad quod omnia alia referuntur; * est solum *bonum sufficiens*, quia *universale, & infinitum*, adeoque sublativum omnis indigentiae; est *possibile, summum, optimum, ac jucundissimum*; est *perfectè satiativum*, quia non modò complectens, saltem *eminenter*, omnia bona reperibilia in creaturis, sed etiam illa, quæ ratio naturalis dicitur, esse possibilis extra collectionem creaturarum, scilicet *Creatorem*.

Probatur quò ad 2. Hac ipsa ratione, quæ etiam pro statu solius Naturæ stringit: nam in hoc statu foret eadem capacitas naturalis seu intellectûs seu voluntatis: ergo pariter expleri haud posset, nisi bono universali, continente omne bonum. Eadem quoque forent bona creata: ergo nec ista possent satiare appetitum universalem, & capacitatem boni infiniti.

Beatitudo formalis consistit in cognitione &

R. VIII. *Beatitudo formalis creaturæ rationalis, seu actualis possessio & fructio Dei satiativa, consistit in cognitione, & amore Dei, statui suo proportionata.*

Probatur. Per solam cognitionem, amore & amorem creatura rationalis proprie fruitur Deo, tanquam bono infinito, sic ut ex hac fructione oriatur voluptas, delectatio, & quies perfectè satiativa, vi cujus creaturæ undequaque bene sit: ergo per solam cognitionem & amorem Dei habetur *beatitudo formalis, & supernaturalis* quidem per visionem intuitivam, & amorem perfectè beatificum; *naturalis* per cognitionem, etsi solummodò abstractivam, tam perfectam tamen, & claram, ut creaturam raperet ad perfectum amorem; liberaret ab omni peccato, & miseria, satiarètque appetitum innatum fruendi DEO.

Neque quis dicat 1. Hanc fructivam non fore perfectam, ac satiativam, quia merè abstractivam, ed quòd anima cognosceret intuitivam possibilem, adeoque naturali appetitu elicitò supernaturalem illam appeteret sicque ista capacitas inexpleta remaneret. Nam *Qua, est abstractiva, ubi losecius foret repectivè satiativa.*

Contra est: Etiam abstractiva fructio pro illo statu foret *perfecta, & satiativa*, cum anima cerneret majorem beatitudinem pro *Natura statu* non esse possibilem, neque debitam. Immo negatur suppositum, quòd ad beatitudinem requiratur, ut expleatur tota capacitas, & tribuatur omne id, quod est melius creaturæ: secus enim nemo foret in Cælo beatus, cum nullus possideat DEUM *modo perfectissimo*.

Quòd si, *revelatione supposita*, possit homo appetere appetitu elicitò, merè naturali, beatitudinem supernaturalem, etsi hoc plures negent, appetitus iste foret *merè conditionatus*: si nempe hæc foret homini possibilis, & debita, adeoque nullius anxietatis foret causa.

Neque quis dicat 2. Beatitudo merè naturalis non foret collectio omnium bonorum v.g. *impeccabilitatis, perpetuitatis &c.* ergo non foret satiativa. Nam *Et collectio omnium bonorum, saltem naturaliter obtinibilem.*

Contra est: ad naturalem beatitudinem sufficit collectio bonorum, *naturaliter obtinibilem*, & consecutio finis, *naturaliter satiantis*: hæc autem collectio obtineri posset viribus naturæ per cognitionem abstractivam, valdè perfectam, & amorem DEI perpetuò

* Nam creatura respicit quidem Deum ut sibi bonum, seu se ipsam, ut finem cui immediatum, perfectibilem tamen, minus appressatum, & referibilem ad Deum, tanquam finem cui principalem, ac ultimum.

petudò conjungentem cum summo Bono, adeoque exclusivum omnis peccati. Quamvis autem homo sit mortalitatis secundum quid, anima tamen est immortalis, adeoque capax beatitudinis naturalis, etiam perpetuæ.

Unde in hac vita non nisi inchoati-
vababeri potest.

§. IX. *Beatitudo formalis pro statu hujus vite, nequit esse perfecta, sed merè inchoativa.*

Declaratur 1. Beatitudo in vita sic repræsentatur, ut non modò non faciet, sed potiùs accendat desiderium ad acquirendam ulterius beatitudinem perfectiorem: ergo nequit esse perfectè satiatiua. Imperfecta tamen beatitudo, consistens in possessione inchoativa DEI, haberi potest per puritatem conscientia, amorem suo modo perfectum, & spem firmam beatitudinis perfectæ, aliàsque virtutes, quibus DEO magis conjungimur, magisque disponimur ad finem, seu terminum beatificantem, ut patet.

§. 3.
De principijs, lumine natura notis, circa DEUM, atque beatitudinem hominis. Est principium lumine natura notum, Mundum oculari inspectione Mundi. Est evidenter impossibile, hanc admirabilem rerum omnium structuram; hoc opus adeò stupendum, & magnificum, compositum ex innumeris, & summè contrarijs partibus, tot generationibus & operationibus inanimatorum, & animatorum mirabile; hanc singularum creaturarum ad suos tam varios fines tendentium dispositionem, ac coordinationem &c. Evidenter, inquam, est impossibile, hæc omnia, tam constanti & ordinata rerum omnium temperantiâ, ac conservatione invariata, esse præcisè à casu fortuito: ergo est principium lumine naturæ notum, hoc Universum esse ab aliquo alio ente intelligente. A. Patet: quia casui proprium non est agere ordinatè, & uniformiter; sed inordinatè, & confuse, miscere omnia, absque ratione proportionis, ordinis, ac finium,

§. III.

De principijs, lumine Natura notis, circa DEUM, & beatitudinem hominis.

Quæritur V. An & quomodo Deus, quatenus est norma actionum humanarum, sit lumine Natura notus, ac cognoscibilis?

§. I. *Est principium, lumine Natura notum, hoc Universum non esse à casu. Ita contra quosdam Epicureos.*

Demonstratur à Philosophis ex ipsa oculari inspectione Mundi. Est evidenter impossibile, hanc admirabilem rerum omnium structuram; hoc opus adeò stupendum, & magnificum, compositum ex innumeris, & summè contrarijs partibus, tot generationibus & operationibus inanimatorum, & animatorum mirabile; hanc singularum creaturarum ad suos tam varios fines tendentium dispositionem, ac coordinationem &c. Evidenter, inquam, est impossibile, hæc omnia, tam constanti & ordinata rerum omnium temperantiâ, ac conservatione invariata, esse præcisè à casu fortuito: ergo est principium lumine naturæ notum, hoc Universum esse ab aliquo alio ente intelligente. A. Patet: quia casui proprium non est agere ordinatè, & uniformiter; sed inordinatè, & confuse, miscere omnia, absque ratione proportionis, ordinis, ac finium,

sic ut prodire non possit, nisi disparata, & perturbata quædam rerum congeries, quam veteres dixerunt chaos: secus enim quis æquè rationabiliter diceret, ædificia omnia ex lapidibus temerè congestis; picturas omnes ex atramenti guttis, casu in chartam effusis, coaluisse &c.

§. II. *Est principium, lumine Natura notum, dari aliquod Numen, sub ratione Entis primi, atque supremi, lumine seu Authoris hujus Mundi, ac Gubernatoris. Ita contra Atheos.*

Demonstratur ab eisdem. Est evidenter impossibile, hoc Universum esse à casu: ergo evidenter est ab aliqua Mente, seu Intellectu supremo, rerum omnium effectore, ac conservatore, qui providè omnia disponit, atque gubernat. A. patet ex dictis: C. tenet. Rursus: Est Nationum omnium, omnibus sæculis, unanimis sensus, atque consensus, esse aliquod Numen, seu Ens primum, atque supremum, à quo sit, conservetur, & gubernetur hæc Universi spectabilis machina: atqui evidens est, quòd hic sensus, atqui consensus unanimis falli haud possit: ergo. Major demonstratur.

Hanc de Numine quodam supremo vocem personabant hætenus omnes, quibuscunque ratio utcunque scintillaverat, *Aegyptij, Aethiopes, Assyrij, Persæ, Græci, Romani, Germani, Sarmatæ, Iberi, Tartari, Turcæ, Chineses quoque, & Japonæ, uti Lessius & Segneri noster ostendunt: (a) unde & Cicero, nullam dixit esse Gentem, neque tam immansuetam, neque tam ferream, quæ, etiamsi ignoret, qualem DEUM habere deceat, tamen habendum esse non sciat: atque hoc omnibus innatum, & ab ipsa Natura inculptum esse, affirmavit. Patet itidem evidenter ex Mortalium omnium instinctu, quo DEO, Enti supremo, supremam Mundi regionem attribuunt, palmæque ad sidera tollunt, quando preces & vota faciunt, idque in repentinis periculis v. g. naufragij, & mortis, ubi etiam non advertentibus sese prodit hic naturæ instinctus, atque sceleratissimis quoque, vel invisitæ, manus sursum erigit, ut opem inclament &c. * Minor æquè est evidens. Nam implicat evidenter, ut omnes ætates, ac Nationes in tanta geniorum, ac ingeniorum diversitate, & contradicendi*

(a) Lessius L. de Providentia. Segneri in incredulo inexcusabili.

* Ordinariè loquendo, nisi per accidens desperatio rationis lumen extinguat, aut obdurata voluntas eidem oblectetur, uti fit in pauculis, si qui verè esse possunt, Atheis.

di pruritu, in unam sententiam conspirent, nisi altior quædam vis naturæ, & veritatis evidentia illos rapiat.

lubet; vel aliqui tantum; vel nullus? *denter denter* Quidquid dicatur, dicitur aliquid *absur-* *das.* *denter* absurdum, & falsum. *Mi-* *nor demonstratur.* Si nullus: ergo nullus est DEUS; qualis enim DEUS absque viribus, & libertate disponendi pro libitu? Si aliqui; vel omnes poterunt & velle, & facere contraria; *Mulciber in Trojam, pro Troja stabit Apollo:* ergo unus necessarîo succumbet, alter sine jurgijs non vincet; hic miser, ille inferior DEUS. Item. Si plures sunt Dij, vel omnes æquè excellent, vel unus cæteris; si unus: ergo cæteri non erunt Dij, quia subordinati, & dependentes: si omnes æquales: ergo nullus erit DEUS, quia nullus summè perfectus, utpote aliorum perfectionibus destitutus.

Eodem modo notum est, dari Ens summum, subratio- nalis Legislatoris justis, punientis mala, aut premiantis bona. Quia hæc veritas est fundamentum omnium bonitatis.

§. III. Est principium, lumine Naturæ notum, dari aliquod Numen sub ratione Legislatoris supremi; Entis omniscij, justis ac providi, quod mala puniat, & bona premiet, atque remuneretur. Ita contra eosdem.

Demonstratur ab iisdem 1. Illa veritas, cujus cognitio, est fundamentum omnis honestatis, estque medium, indispensabiliter necessarium ad finem, ac vitam, ad rationis leges ab homine instituendam, debet esse principium lumine naturæ notum: talis veritas est dari aliquod Numen justum, omniscium, providum, puniens mala, & remunerans bona: ergo debet esse lumine Naturæ nota: ergo à fortiori lumine Naturæ nota est. Major est in terminis manifesta: secus enim natura deficeret in necessarijs, nec esset homini prospectum de medijs, indispensabiliter requisitis ad finem, & honestatem, essetque inferior brutis, quæ melius constituta novimus in ordine ad suum finem.

Nixa instinctu universalis.

Demonstratur 2. Ex ipso lumine Naturæ, instinctu, atque remorsu conscientiæ judicamus, bonum esse faciendum, malum fugiendum; virtutem esse honestam, scelus inhonestum; proximum non esse ladendum, nec quod quis sibi noluerit, alteri faciendum &c. ergo ex ipso lumine Naturæ judicamus dari aliquam potestatem supremam, Legislatorem summum, omniscium remuneratorem, & vindicem. C. Evidenter fluit: nam sine tali potestate suprema non daretur lex efficaciter obligans; * juramenta forent inania; boni forent miserissimi omnium: contra scelerati forent felicissimi, & error maximus esset unicum medium ad honestè vivendum, quæ omnia evidenter in terminis implicant.

Unitas DEI, saltem per rationis ratiocinatio- nem evidenter ab homine erui potest.

§. IV. Etsi non sit principium lumine Naturæ notum, qualis sit DEUS; evidenter tamen ab homine, rationis compote, & cujus cor per scelera non obscuratum, erui potest, non esse, nisi unicum DEUM. Ita contra Polytheos.

Demonstratur ab iisdem 1. Si plures sunt Dij, vel omnes habent potestatem, & libertatem faciendi, quod

Quæritur VI. An, & quomodo alterius vita felicitas, seu beatitudo, quatenus est finis actionum moralium, sit lumine natura nota, aut cognoscibilis?

§. I. Est principium, lumine Naturæ notum, felicitatem, vitam hujus terminis conclusam, non posse esse finem sufficientem, & adequatum actionum moralium, seu in particulari, seu in communi respectu totius Reipublicæ. Ita contra Moralistas Puffendorianos.

Demonstratur 1. Est principium, lumine Naturæ notum, quod finis actionum moralium sit bonum, non qualecunque, sed verum, hoc est, felicitas per actus honestos, rationi & regulæ primæ conformes, insensibilis: atqui eodem Naturæ lumine notum est, quod hæc felicitas esse nequeat merè temporalis, seu vitæ hujus terminis clausa. *Minor demonstratur.* Hæc omnis felicitas evidenter potest, & sæpe debet contemni, ut quis agat honestè, seu rationi & regulæ primæ, efficaciter obliganti, conformiter: v. g. si quis tyrannus civi, vel etiam toti communitati minetur excidium, nisi DEUM blasphemet &c. ergo felicitas, merè temporalis, nequit esse finis actionum moralium sufficiens, formalis, & adequatus.

Demonstratur 2. Est principium, ex synteresi conscientiæ notum, quod creatura rationalis non sit exlex, sed ab Authore Naturæ ad bonum faciendum, & ad malum fugiendum, obligetur

* Inde Puffendorfius in Spicilegio Juris Nat. c. 1. §. 16. f. m. 295. Etsi jus naturæ à Theologia naturali sequestrandum ubique inculcet, tamen ait: quod sibi, qui societatis humana indolem, vincula, legesque unicè sibi exponenda sumpserit, non possit Divini Numinis consideratio planè sequestrari, quippe cum ab eo legum socialium origo, & firmitas permanet.

liter, & semper obligante ad honestè operandum.

getur efficaciter, indefectibiliter, & universaliter: ergo pariter notum est, quòd præmium propositum debeat esse sufficienter alliciens ad bonum, & supplicium sufficienter retrahens à malo: nam ubi nulla pœna, vel præmium, nulla esse potest obligatio efficax: atqui felicitas, merè temporalis, nequit esse præmium, sufficienter alliciens; nec pœna, vitæ hujus terminis clausa, universaliter retrahens à malo. Minor subsumpta constat oculari experientiâ: nam sæpe ad honestè agendum necessarij sunt actus difficillimi v. g. resignatio ad tormenta, ad omnis boni temporalis, immò ipsius vitæ iacturam, quo casu optimi forent infelicissimi, carentes omni felicitate & præmio. Rursus: Scelestissimi sæpe in hac vita sunt felicissimi; immò in ipso mortis articulo blasphemi non haberent supplicium retrahens; & sicut impunè vixissent, ita magis impunè morerentur abique omni supplicio, quæ omnia sunt evidenter absurda, & rationis lumini aiformia, ut suprâ §. IV. obiter jam declaravimus.

Est insuper principium, lumine natura notum, animam non deficiente cum corpore. Quia alias sæpe virtus maneret absque premio, vitium absque panacum præjudicio Legislatoris. Deficeretque Natura in medijs, ad finem, ac honestatem vitæ indispensabiliter requisitis.

§. II. Est principium, lumine Natura notum, animam rationalem non esse mortalem cum corpore, sed manere superstitem, saltè ad pœnam, vel præmium. Ita contra Epicureos.

Demonstratur 1. Felicitas hujus vitæ, præcisè temporalis, sæpe nec est, nec esse potest congruum, ac sufficiens præmium; nec infelicitas, pœna efficaciter puniens vitium, uti constat ex dictis, adeòque DEUS sæpe nec foret, nec esse posset Legislator, ac Rector providus & justus: ergo ipso rationis lumine evidenter constat, animam debere esse superstitem, saltè ad præmium vel panam.

Demonstratur 2. Veritas, cujus notitia est fundamentum omnis honestatis, estque medium, indispensabiliter necessarium ad finem, felicitatem, ac vitam, rationi conformiter instituentiam, non modò est, sed etiam debet ipso rationis lumine esse nota: talis veritas est, quòd anima, saltè ad pœnam vel præmium, debeat esse superstes post mortem: Major patet: nam DEUS est evidenter sapiens Creator, & providus Governator Universi: ergo debuit homini prospexisse de medijs, ad finem & honestatem vitæ necessarijs, non minus ac brutis; neque potuit deficere in retanti momenti, nisi admittere velis, nobilissimam Creaturam præ alijs igno-

bilioribus malè constitutam. Minor. Dem. Ad vitæ honestatem, ac felicitatem naturalem, sæpe necessarium est, gravissimas difficultates vincere, & quidem per totam vitam; necessarium non rarò est, contemnere cuncta præsentia, perferre ardua, ipsamque mortem: atqui sine evidenti cognitione (non enim sufficeret probabilitas ad tam ardua constanter exequenda) & instinctu naturali de premio saltè alterius vitæ, nec homo posset talia exequi, nec DEUS efficaciter obligare; sæpe præclarissimæ virtutes, in ipso agone exercitæ, carerent debito premio; gravissima flagitia, in agone parata, manerent impunita, adeòque sceleratissimi ad ipsum ultimum vitæ instans essent felicissimi; justissimi ad usque mortem essent infelicissimi cum evidenti præjudicio DEI, us Creatoris, Legislatoris, ac Governatoris.

§. III. Est positiva & naturalis immortalitas anima in se non sit ipso lumine que anime natura nota; nec ratione intrinseca tam manifestè demonstrabilis; est mortalitas tamen ex ratione cuius, rationis cum tam, evidenter innegabilis.

Declaratur 1. Immortalitas animæ Est tam naturalis & positiva videtur involvere clarè non æternitatem durationis à parte post: sit de hæc ipso Natura lumine esse cognita demonstrabilis, dici vix potest.

Declaratur 2. Illa demonstratio Ratione immortalitatis ex ratione intrinseca, intrinseca à Philosophis afferri solita, cuius sapientia, quantum possit; neque nos tam hebetes sumus, ut negemus esse demonstrationem simpliciter, saltè pro intellectu, in ideis philosophicis ritè disposito: sed neque tam faciles quis esse nos velit, ut pro demonstratione, adeò manifesta, & intellectum illico rapiente, illam pronò occipite revearemur.

Declaratur 3. Evidenter est innegabile, quod ut verum habent, & habent semper sapientes & probi omnes omnium Nationum, & omnium temporum, dissentientibus non nisi pauculis, iisque insipidis, ac flagitiosissimis hominibus: atqui tale quid est animæ immortalitas: ergo evidenter est innegabilis, saltè ab homine rationis compote. Major. constat: quia natura non potest tam universalem sensum, qui tamen falsus sit, implantare: alias enim censeretur Author Naturæ nos decipere; & sequeretur, DEUM omnibus probis ac sapientibus voluisse abscondere veritatem maximi momenti; revelare autem paucis quibusdam sce-

sceleratis, quod in terminis utique absurdum. Min. patet ab enumeratione omnium Gentium, earumque ritibus, ac honoribus, superstitione in defunctos collatis; ipsis quoque Poëtis per campos Elysios, & stygiæ paludis pœnas huic veritati alludentibus.

Beatitudo alterius vita non est nota lumine Natura, nisi nisi sub predicato generico felicitatis sub predicato

R. IV. *Esti beatitudo alterius vita sit inter prima principia, Natura lumine cognita, quò ad existentiam, seu quò sit; non tamen est saliter cognita quò ad essentiam, seu qualis sit, perfecta, ac quietantis.*

Declaratur. Hæc noticia est sufficiens medium ad finem, & vitam honestè instituendam; ad efficaciam legum naturalium, DEI Justitiam, ac Providentiam &c. & major, citra revelationem, ex ipso naturæ lumine, saltem evidenter, deduci nequit: et-

bonestatis. Unde non possit invincibilis ignorantia DEI, justisque naturalis?

Quia hoc sufficit ad fundamentum honestatis.

Quæritur VII. An & quomodo in homine, plena rationis compote, dari possit invincibilis ignorantia DEI, justisque naturalis?

R. I. *Non est possibilis in homine, plena rationis compote, etiam ad breve tempus, invincibilis ignorantia DEI, saltem sub predicato confuso, & predicato convertibili, * potestatis efficaciter obligantis, Entis superioris, Legislatoris superioris, potentis mala punire, & præmiare bona. 2. Esti aliquo tempore possibilis sit sub alijs predicatis explicitis v.g. Deitatis, Entis à se unius, infiniti &c.*

Quia est veritas fundamentalis. *Affertum quò ad 1. Fluit ex dictis supra, quia hæc veritas est fundamentum omnis honestatis, & medium, indispensabiliter necessarium ad honestè vivendum: ergo est, & debet esse unum ex principijs, lumine naturæ notis; secus Natura deficeret in necessarijs; homo ad finem suum foret malè constitutus, esset inferior brutis; Creator foret injustus, malè providus &c.*

2. *Quia dantur, & dari debent prima principia respectu intellectus, quæ in corde cuiusvis adulto sunt evidentiâ, hominèque dirigunt ad cognoscendam veritatem: ergo à pari debent quoque dari principia, respectu voluntatis, quæ eandem dirigant ad honestatem. Cur enim DEUS minùs prospexerit voluntati, quàm intellectui? Inderecè Sanctus Augustinus: (a) Scripsit DEUS natura legem in cordibus hominum, quam non sinuntur ignorare, ut esset, unde judicarentur.*

Affertum quò ad 2. Patet: quia cætera prædicata debent primùm erui per discursus, haud sanè rudibus ob-

R. II. *Neque est possibilis in homine, Neque plena rationis compote, etiam ad breve tempus, invincibilis ignorantia naturalis, quò ad prima principia, aut alia, cum primis evidenter connexa. 2. Possibilis tamen est, & frequenter datur ignorantia invincibilis circa alia, jure Natura seu prohibita, seu præcepta.*

Affertum quò ad 1. Probatur duplici ratione, ut prius, cui addi potest universalis inductio: cum nullus hætenus ignorarit, bonum esse amandum; honestum sectandum; malum odio habendum; inhonestum vitandum; quod sibi quis fieri non vult, neque alteri faciendum; DEUM colendum; Parentes honorandos &c.

Affertum probatur quò ad 2. Nisi Est adstruatur circa multa, respectu juris Naturæ minùs obvia, invincibilis ignorantia, sequerentur plura, immò plurima absurda: ergo rectè adstruitur. A. P. 1. Sequeretur SS. Patres, Theologos, & Moralistas ex alterutra parte peccasse, utpote operantes, vel docentes sententias contrarias circa justa Natura: E. G. Angelicus Doctor negat; Doctores Seraphicus, ejusdem cœvus, seu S. Bona-

* Ubi non requiritur, ut cognoscatur ipsa convertibilitas, seu prædicatum esse convertibile cum Deo, ex quo tantum sequitur, quòd quis non cognoscat Deum clarè quæ talem, id quod non requiritur ad peccatum; secus nemo Infidelium offenderet verum Deum, quia, licet Ens quoddam supremum agnoscat, hoc tamen prædicatum tribuunt Jovi, aut alteri creaturæ. Unde hæc ignorantia est tantum vincibilis: cum enim etiam cuiusvis rudi conscientia dicet, inhonestum universaliter, & ubique vitandum, consequenter dari potestatem supremam, efficaciter obligantem, quæ non potest esse natura rationalis, Legislator humanus, seu Respublica, utpote defectibilis, jam habet quivis notitiam Dei confusam, ut supra diximus, adeoque ignorantiam vincibilem. Sic si quis sciens dignitatem regiam, quamvis illam per errorem applicet rustico, contemnat, jam censetur formaliter offendisse verum Regem, nec prætendi ab alio posse ignorantiam Regis invincibilem.

(a) In Psal. 57.

ter do-
cent, fo-
rèque
absurdum
dicere,
alteru-
tros pec-
care ob
ignorantiam me-
rè vinci-
bilem.
Sequere-
tur, pec-
casse plu-
res San-
ctos.

Bonaventura affirmat, esse obligatio-
nem naturalem post lapsum gravem,
illicò sese restituendi in statum gratiæ;
sic Thomista affirmant, Scotista negant,
innocentem, à judice privata notitiâ
cognitum *us salem*, post allegata &
probata contraria condemnari posse ad
mortem. * 2. Sequeretur, plures, in-
signiter Sanctos, peccasse *contra jura
natura* v. g. *S. Marcum*, abscindendo
sibi pollicem, ne in Sacerdotem con-
secraretur; Abbatissam, denasantem
suas, ob periculum perdendæ virgini-
tatis, & sic de alijs. Vel certè dicen-
dum, habuisse speciales inspirationes,
seu revelationes, quod, quia proba-
tu difficile, dictu haud facile.

Omnes
insuper,
qui se-
quuntur
senten-
tias mi-
nus tu-
tas.

3. Sequeretur, quòd cùm juxta
Adversarios *juris Natura* sit, sequi sen-
tentias magis probabiles, & magis tu-
tas, omnes hoc negantes, laborarent
vincibili ignorantia, & operando pec-
caverint: immò sequeretur, neminem
posse sequi sententiam minùs tutam,
versantem circa jus Naturæ, etsi foret
probabilissima, id quod ab *Alexandro
VIII.* meritò est damnatum. **

Immò se-
queretur,
dari non
nunquam
necessita-
tem pecca-
ndi inevi-
tabilem.

4. Sequeretur, dari *sape necessita-
tem peccandi inevitabilem*, ut patet
dari non in iudice, probabilius judicante con-
tractum, *revera usurarium*, non esse
necessita-
tem pecca-
ndi inevi-
tabilem.
usurarium: si enim jubeat solvere, pec-
cabit, jubens solutionem usurariam,
vincibiliter ignorantam; si non ju-
beat, peccabit contra decretum *Inno-
centij Undecimi*, *** vi cujus tenetur
ferre sententias juxta probabiliorem.
Patet item in Officiali, qui jussu Prin-
cipis debet inire contractum, *revera
usurarium*, ita tamen, ut & Princeps
& Officialis id nesciat. Officialis si-

quidem necessariò peccabit vel contra
obedientiam Principi debitam, vel
contra jus Naturæ, incundo contra-
ctum usurarium, vincibiliter ignora-
tum, & sic de alijs. Ex quibus haud
dubiè sequitur, ab *Innocentio XI.* rectè
confixam fuisse hanc thesin, à *Lova-
niensibus* quibusdam Theologis malè
defensam in Collegio *Adriani*. 12.
Fully: Nullam admittimus ignorantiam
invincibilem juris Natura in nullo
homine, dum hic & nunc contra jus
Natura agit. ****

§. III. Momenta in contrarium af-
ferri solita videntur nullius momenti.

Opponi solet 1. *Authoritas*. Oppo-
sita sententia est pene omnium Anti-
quorum. 2. Est *S. Augustini*, sæpius
dicentis, *multos peccasse ignorantia,*
atque necessitate: est itidem *Angelici*
statuentis, ignorantia juris non excu-
sari fornicationem: (a) est *Innocentij*
Papæ, damnantis *Simoniacum*, igno-
rantia titulo defensum. 3. Est Patrum
in Synodo *Palestina* damnantium hanc
propositionem: *oblivio & ignorantia
non subjacent peccato, quia non
secundum voluntatem, sed necessita-
tem eveniunt*. 4. Est Jutis consul-
torum (b) qui statuunt ignorantiam
facti excusare, non juris; unde &
Gratianus: *omnis ignorantia juris
naturalis in omnibus adultis est dam-
nabilis*.

§. I. In genere. D. A. Et hæc au-
thoritas vel probat *nimum*, vel in-
telligenda est de ignorantia, *solum
vincibili*. C. Secùs. N. A. & C. Pro-
bat *nimum*, quia negaret etiam igno-
rantiam invincibilem juris positivi, tam
humani, quàm Divini; immò & facti,
quod certò falsum.

§. II. In specie: ad 1. Antiqui non-
nulli

* Certè *S. Augustinus* docuit simulationem non esse licitam, oppositum do-
cente *S. Hieronymo* epist. 11. ad *Augustinum*. *Cassianus*, Vir sanctus, & doctus,
putavit, mendacium officiosum in circumstantiis v. g. *salvanda alterius vita esse lici-
tum*. Sic alius apud *Sarasam* in arte semper gaudendi. P. 2. §. 6. ex zelo gloriæ
Dei, & salutis animarum baptizabat *Maurorum* infantes, à Parentibus abitra-
ctos, statimque trucidabat, ne ad Parentes reducti denuò seducerentur. Addit
P. Viva, esse, qui admittant, etiam circa pollutionem, posse esse ignorantiam
invincibilem, etsi rarissimam.

** Propos. 3. *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam*. Certè
ipsi *Lovanienses*, hac ex parte nobis contrarij, uti testis est *Ludovicus de Schil-
deren*, docuere oppositum. Sic *Lovaniensis Rector* docuit, licitum esse consum-
personalem; ipse *Jansenius* in quinque propositionibus famosis, an non docuit
minùs probabilia & minùs tuta?

*** Damnantis propositionem, qua statuitur, Judicem posse judicare juxta opi-
nionem, etiam minùs probabilem.

**** Refert *Claudius la Croix* Tom. 1. Theolog. moral. L. 1. de Legibus n. 726.
f. m. 412. confixam esse hanc propositionem *Roma* Anno 1685. *S. Augusti*.

(a) 3. p. Q. 80. a. 4. ad 5. Quodl. 8. a. 13.

(b) Reg. juris in 6.

nulli neque admiserunt ignorantiam invincibilem juris Divini, quod utique nimium. Plures tantum negarunt invincibilem ignorantiam *totius juris naturalis, primorum principiorum, aut talium*, quæ cum primis principiis sunt *evidenter connexa*; aut denique aliorum, quorum noticia facile haberi potest; aut certè de quibus habetur dubium, seu scrupulus, quibus in circumstantiis non refragamur. *Ad 2. S. Augustinus* loquitur tantum de ignorantia *vincibili*, vel *invincibili*, ut effectu, pœna, vel causa peccati. Item de necessitate, seu impossibilitate *moralis* vitandi omnia venialia peccata, etiam collectivè sumpta. *Angelicus* dicit fornicatorem inexcusabilem, quia præsumitur ignorantia *vincibilis*, cum præceptum non fornicandi facile sciri queat: nam alibi nostram adstruit expressè sententiam. (a) Sic *ab Innocentio* damnatus est *simonicus* ex præsumptione ignorantia *vincibilis*, & quidem tantummodò in foro externo.

Ad 3. Patres in synodo *Diospolisana*, damnando illam propositionem simpliciter, damnassent omnem ignorantiam invincibilem, *etiam facti*, quod nimium: ergo censendi sunt, non nisi *vincibilem* damnasse. Adde, quòd Synodus damnarit illam propositionem *in sensu Pelagij*, hoc est, *ignorantia non subjacet peccato*, seu non habet originem, *ex peccato originali*, quod affirmarat *Pelagius*. *Ad 4.* Regula illa juris in 6. solummodò vult, quòd in foro externo non præsumatur ignorantia juris, *ordinarie* loquendo: nam in valde rudibus etiam ista præsumi potest. Unde *Gratiani* textus de primis, vel primo primis juris naturalis principijs intelligendus est.

Est DEUS obliget.

Opponi solet II. DEUS obligat ad omnem legem naturalem: ergo debet esse cognita. 2. Lex foret semper cognita, si homo oraret: ergo ignorantia non est invincibilis. 3. Ignorantia juris naturalis saltem est voluntaria *in radice*, seu *peccato originali*. 4. Saltem abesse nequit aliquis scrupulus: ergo jam est *vincibilis* ignorantia.

Obligat tamen solum remotè, neque suffi.

Ad 1. D. DEUS obligat ad omnem legem, *etiam positivam*, semper *proxime*. N. A. Saltem *remotè*. C. A. *Ad 2.* Si homo oraret, & leges *positiva* forent semper cognitæ: ergo

nec in istis habebit locum invincibilis ignorantia, quod utique nimium. *Doctor Angelicus & Seraphicus* orarunt, & tamen circa jus naturale docuerunt opiniones contrarias. Nec obest, quòd DEUS velit omnes salvos fieri, cum ad hoc opus non sit tolli omnes ignorantias juris naturalis, quia non omnia sunt *de necessitate medijs*, primis nempe principijs exceptis. *Ad 3. D.* Est voluntaria voluntate *moraliter* propria. C. Propria *physicè*, id quod requiritur. N. Argumentum eliminaret ignorantiam invincibilem, *etiam in positivis*; immò probaret, quòd nec amentia excuset à vincibili ignorantia, & quòd malè *Alexander VIII.* damnarit propositionem primam *Fansenij*: *In statu natura lapsæ sufficere ad peccatum libertatem in causa, seu peccato originali*. *Ad 4.* Hic scrupulus præsumi nequit, saltem in rudibus: neque levis scrupulus impedit, sequi sententiam, minus tutam, sed debet contemni, formatique dictamen moraliter certum de licentia actionis, uti dictum.

Opponi solet III. Nequit dari ignorantia invincibilis legis Naturæ, *saltem universalis*: ergo neque legis *particularis*, contentæ sub universali. 2. *contenta* sub ipsa natura refugit, quæ sunt contraria juri naturæ, dicente *Tertulliano*: *(b) Ipsa nos docet natura, que instar legis est ignorantibus legem*: ergo ignorantia invincibilis esse nequit. 3. *Alexander VIII.* tantum decrevit, posse aliquem operari juxta sententiam *probabilissimam*, & minus tutam in materia *juris positivi*, non *naturalis*: ergo nil infertur ex propositione damnata. 4. Patres & Doctores cum defendunt sententias minus tutas, *etiam in materia juris naturalis*, nil suadent: ergo non peccant, ut supra intulimus.

Ad 1. Retorquendo. Nequit dari ignorantia legis universalis v. g. *patrum* *rendum est præcepto legitimi Superioris*: hac *con-* *nexus est* ergo nec legis *particularis humana*, sub illa contentæ. D. C. Ergo nec *particularis*, manifestè, & *evidenter* connexæ, atque contentæ. C. Tantum connexæ *probabiliter*, & quòd ad applicationem determinatis in circumstantiis contentæ solummodò *dubiè*, & *incertè*. N. C. *Ad 2. D. A.* Ipsa natura refugit, & *est instar legis*, quòd ad prima prin-

(a) 1. 2. Q. 76. a. 3. ubi ait, si sit talis ignorantia, quæ omninò sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus, quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino excusat à peccato.

(b) Contra Marcionem L. 5. c. 13. Pars I,

principia, atque conclusiones, *immediate & clarè* inde deductas. C. A. Quò ad alia. N. A. & C. Accedit, quòd, licèt quis nollet agere aliquid coram alijs, non idèd statim agnoscat *inhonestas moralis*, cùm *honestas*, & *verecundia* naturalis quædam vetet fieri publicè, quæ tamen non sunt moraliter inhonesta, uti per se patet. *Ad 3. N.* Quia *de jure positivo* nullum ibi motum est dubium, sed *de jure naturali*, de quo agebant theses, à quibusdam Doctõribus *Belgis* promulgatæ, atque *ab Alexandro* reprobata. *Ad 4. N.* Nam Patres, docentes minùs tuta contra jus naturæ, docerent illicita jure naturæ, & quidem, uti Adversarij volunt, *ex ignorantia vincibili*: ergo peccarent. Adde, quòd sæpe asserant, ejusmodi sententias in praxi tutas.

Ignorantia in officio universalis, ex jure natura proprio, saltem quò ad secundaria potest esse invincibilis.

Opponi solet IV. Ignorantia illorum, quæ sunt *officii proprii*, nunquam excusat à culpa, teste Angelico, *quia ea quivis tenetur scire*: ergo dari nequit ignorantia invincibilis juris naturæ, cùm jus hoc sit *de officio omnium*, ratione utentium. 2. Suppetunt plurima exempla in Sacris paginis, ubi ignorantia, *est invincibilis*. punita velut culpabilis. V. g. in *Jonatha*, ignoranter comedente de melle; in *Gentibus*, quas *Paulus* dicit inexcusabiles, etsi nil *de Christo* unquam audierint, quia saltem *indirectè* noluerunt credere, tradentes se vitijs, patètque *de facto* in multis *Idololatris*, qui errorem, velut legem religionis, custodiunt. Item in *A catholicis*, errori velut veritati sic inhærentibus, ut de eo nec dubitare sibi licitum putent. 3. Saltem conscientia, formata secundùm ejusmodi ignorantiam invincibilem, non faciet operationem, *positivè honestam*.

R. D. A. Ignorantia eorum, quæ sunt officii proprii *particularis* v. g. *Judicis* &c. nunquam excusat. T. Quæ sunt officii *universalis* hominis, quale est *honestè vivere*; vel etiam *Christiani*, quale est *vivere Christianè*. *Subdist.* Nunquam excusat quòd ad obligationem in secundarijs. N. A. Quòd ad obligationem in primis principijs. C. A. & N. C. Cùm *ratio officii latissimè* pateat, & contineat plurimas obligationes, ac diversissimas, possunt quædam secundariæ, saltem ad tempus, *invincibiliter* ignorari, idèdque,

licèt *per se loquendo* quis obligatus sit ad ea facienda, *per accidens tamen* proximè non obligatur, quia hic & nunc, *loquendo moraliter*, non est proximè potens similia scire. *Ad 2. N.* Suppositum, quòd interveniat ignorantia *invincibilis*. *De Jonatha* lex illa merè fuit humana, ubi nec Adversarii negant impossibilitatem ignorantie invincibilis. Unde si minùs peccavit gustando, fortè peccavit informatus de lege, eandem improbando, & populum inducendo ad comedendum, uti innuit contextus. Quòd ad *Gentes* supponit *S. Paulus* ignorantiam vincibilem: secùs malè damnata foret hæc propositio *Baiana* 68. *Infidelitas, pure negativa in his, in quibus Christus non est predicatus, peccatum est*. Quòd ad *Idololatrias* ex iis, quæ diximus, *saltem aliquo tempore* possibilis est ignorantia invincibilis unius Dei, adeòque tales, saltem loquendo *in genere*, theologicè non peccarent. Quòd ad *A catholicos*, notum est, dari posse hæreticos merè materiales. *Ad 3. N. A.* Quia talis conscientia, saltem *ethicè* recta, foret: ergo refundet positivam honestatem in actum, uti supra jam diximus.

§. IV.

Quæritur VIII. Quibus alogiis in fine actionum humanarum exerrant protestantici Moralista? §. 4. De protestantibus.

R. I. *Puffendorffius cum suis, spectato statu merissimè naturali, pro fine actionum moralium ultimato & adæquato, adstruit non nisi felicitatem, adæquata hujus vita terminis conclusam.* 2. *Sed adstruit errore, etiam à suis Theophilis rectissimè culpato.* 3. *A se malè defenso.* 4. *Quia juris naturalis everso.* 5. *Periculoso, ac pernicioso, neque parùm olente pestiferum Epicurismum.* Ne quid ex præjudicijs dixisse videamur, probemus membratim omnia.

P. Quòd ad I. In stricturis contra *Fo-felicitatem Schvvarzium* reponit: (a) *Jus rem, bonæ natura, quod hoc libro traditur, ex jure lumine rationis cognoscitur, & trans-termino tranquillitatem hujus vita profine, (ut habet contextus) ultimato habet.* Ali-*sam.* bi: (b) *Juris naturalis, quatenus peculiarem disciplinam constituit, cujus principium unicum est lumen rationis, finis*

(a) In Apolog. f. m. 60.

(b) In epist. ad amicos f. m. III.

finis ac usus intra terminos hujus vitæ coercetur. Hæc alibi passim. (a)

Sed erro- ve, etiam a suis re- Etè cul- pato, quos in- ter Leib- nitius. P. Quò ad II. Rectè inter alios Leib- nitius hoc Puffendorfsianum principium & reprehendit, & elisit, scribens: (b)

*Firmum argumentum, & bonum omni- bus (ut cætera præteream nunc silen- tio) præbet ipsa Divini Numinis agni- tio, quam rectè admittit Author, & inter ipsa juris Naturæ fundamenta meritò collocat. Neque enim dubita- ri potest, Rectorem Vniversi sapien- tissimum, eundemque potentissimum, bonis præmia, malis pœnas destinasse, & exequi destinata in futura vita, quan- do in hac præsentè pleraque impunita, impensataque transmissi, constas. Itaque negligere hic futuræ vitæ curam, quæ cum Providentiâ Divina insepara- biliter connexa est, & contentum esse inferiore quodam juris Naturæ gradu (puta felicitate hujus tantùm vitæ) qui etiam apud Arheum valere possit, est scientiam pulcherrimam sui parte multare, & multa quoque hujus vitæ officia tollere. Cur enim aliquis pro Patria, pro recto & justo, discrimen fortunarum, dignitatum, vitæque ipsius subeat, si everfis aliorum rebus ipse consulere sibi, & in honore, at- que opulentiâ vitam ducere possit? Nam uni nominis immortalitati, fa- mæque posthumæ, id est, rumoribus, unde nihil ad nos perveniat, vera ac lo- lida bona posthabere, quid aliud, quàm splendida stultitia fuerit? Sublimior est, pleniorque disciplina juris Naturæ, * quàm ut omnia vita præsentis commo- dis metiatur. Quin amplius niſi quis ita natus, institutur ve sit, ut insignem in virtute voluptatem, & in vitiis mo- lestiam inveniat (quod non est cujusvis) nulla ratione à magno scelere deterre- bitur, quo ingentia bona impunè sibi parare possit: sit spes fallendi, miscēbis sacra profanis. At Divinam vindic- tam in futurum, neque vitam pro- ductam nemo fallēs, eaque firma ra-*

tio est, qua homines omnem juris obli- gationem in factum traduci debere in- telligant, si sibi ipsis consulere velint. Ita ille.

P. Quò ad III. Ad hæc, & similia *Ase malè* argumenta quid reponit Puffendorfsius? *defenso* Jus naturæ, inquit, tantum respicit *per hoc,* probitatem, naturæ viribus operabilem, *quòd al- terius vi-* finemque naturæ congruum, hoc est, *ta felici- tas sit a-* felicitatem hujus vitæ temporalem: er- *terna,* go *impertinenter* Naturæ aptatur *non nisi* secuturæ vitæ *superna-* aterna felicitas, non nisi *superna-* quæ supernaturalis, & nota esse ne- *quirit,* quit, nisi ex revelatione, ac Christi *turali lu-* promissione: ergo, *miscendo rotunda mine co-* quadratis, Naturæ præfigitur pro *gnita.* fine æterna salus, & Theologia mor- *alis imperitè confunditur cum disci-* plina juris Naturæ, cum illius, non hu- *jus sit,* jus sit, *Christianum* hominem informa- *re ad honestatem vitæ, in Calis præ-* miandam. (c) &c. Sed

Et. Hæc & similia impertinenter, & Cùm na- admodum *imperitè* oggeri à Puffendor- *tura re-* fio, *meritissimè ad eludendum argumen-* tum. Nam C. A. D. C. Ergo *imperti-* *nenter* Naturæ aptatur pro fine secutu- *ritæ vitæ felicitas aterna, supernatura-* ritæ vitæ felicitas aterna, *supernatura-* lis, *Christiana,* ex sola revelatione *nota.* nota. C. C. Ergo *impertinenter* pro fi- *ne præfigitur alterius vitæ felicitas na-* turalis, *qualiscunque, sub ratione* *præmi,* quæ ipso lumine naturæ non *tantum nota est, sed nota esse eviden-* ter debet. N. C.

Unde colliges nugas *Weberi,* apo- *logetæ Puffendorfsiani* contra Leibni- *tium,* dum ait: 1. Quòd Creator bonis *præmia,* præmia, malis pœnas destinet pro vita *alterius* alterius *altera,* altera, quando in hac *ordinariè* ordinariè *id fieri non soleat, speciosa probabili-* *satis vim non excedere: ergo Epicu-* *rei,* *nil obstante Webero, & Puffendor-* *sio,* *contra Moralistas naturales* tutò *triumphabunt: ergo fundamentum* *omnis honestatis non nisi speciose pro-* *babilitati* innitetur. Quid inanius?

Dum

(a) In præfatione de officio hominis, ac civis. §. 5. Illud porro discrimen longè maxi- mum, quòd finis hujus disciplina, juris naturalis, tantùm ambitu hujus vitæ includatur.

(b) In epist. de principiis Puff. f. m. 10.

* Addit: *exposita secundùm disciplinam Christianorum, immò veterum Philosophò- rum.* Non quòd disciplina *Christiana,* quæ talis, seu quæ revelata, debeat fun- dare principia juris Naturæ, uti malè glossatur *Weberus:* sed quòd disciplina *Chri- stiana,* quæ talis, seu prout congruit principiis juris Naturæ non debeat ex- cludi, inter quæ principia est, notitia alterius vitæ, saltem *sub ratione præ-* *mi* naturalis *qualiscunque, & quomodocunque* in ordine ad felicitatem, seu finem *ultimum,* Naturæ rationali propositum.

(c) In epist. ad amicos f. m. III. In præfat. de officio hominis, & civis. §. 5. & alibi passim.

Aut DEI *justitia incerta.* Dum ait 2. Ab homine naturali, de DEI justitia certi quid statui haud posse, cum etiam sanctissimis viris hæ meditationes crucem subinde fixerint. At *D. Origenistis* crucem fixit Divina justitia, ut puniens peccata simpliciter in vita altera. N. Ut puniens peccatum momentaneum ipsa pœna aternitate. C.

Adeoque & vita altera spectato jure natura, qua sapiunt ethicam Epicuram. Dum ait 3. Puffendorsum, statuendo pro fine felicitatem hujus solummodo vitæ, voluisse evitare suspicionem, ac si gratiam salutis æternæ per virtutum studium, & opera acquiri posse, sibi perluaderet. At seu studuerit evitare Pelagianismum, seu voluerit adstruere Protestantismum, certè non evitavit suspicionem Epicurismi, jus naturæ restringendo ad vitæ solius terminos.

Unde jus Natura, foro solum externo accommodatum, est ius oppidò mancum. Dum ait 4. Puffendorsum Naturæ præfixisse terminum civilis felicitatis, eò quòd jus naturæ tantum voluerit adaptare foro humano, nec quidquam adhibere, quod Christianorum est proprium, quale est præmium, vel pœna alterius vitæ. Sed jus naturæ foro solum humano, seu beatitudini merè civili, adaptare, est jus naturæ corrumpere, non excolere, quod profitetur Puffendorfius. Item: non Christianorum solummodo, sed omnium cujuscunque Religionis, proprium est, scire præmium, vel pœnam, saltem naturalem in vita altera destinatum, cum sit fundamentum omnis honestatis, & sit, ac debeat esse lumine naturæ notum.

Nec sufficiens vita civile esse gradum, naturæ jure vincendo Atheo. Dum ait 5. Beatitudinem hujus vitæ civilem esse gradum, naturæ jure sufficientem, ut Athei convinci possint. Sed Rex atheus, totâ vitâ felicissimus tyrannus, parùm tremet ad Puffendorfi DEUM, spectato naturæ jure (cui soli Atheus aurem commodat) non nisi in hac vita punientem; immò hoc ipso DEUM dari non credet, eò quòd in se, & sui similibus, experitur sceleratissimos in hac vita plerumque felicissimos; honestissimos verò infelicissimos.

Nec Ethnici, pro salute Patriæ, non famæ gratiâ, sed spe meliorum bonorum, ex hoc tamen minimè sequi, finem jurisprudentiæ naturalis esse consecutionem salutis æternæ. Dum ait 6. Etsi ponatur, quosdam ipsam quoque vitam prodegitte pro salute Patriæ, non famæ gratiâ, sed spe meliorum bonorum, ex hoc tamen minimè sequi, finem jurisprudentiæ naturalis esse consecutionem salutis æternæ. Sed denuò nugas agit *Weberus*: non enim *Leibnitio* sic fuit vacuum synciput, ut beatitudinem supernaturalem naturæ pro fine supponeret, sed beatitudinem animæ immortalis,

saltem naturalem, etiam absque revelatione innegabilem; vel saltem felicitatem animæ non mortalis, sub ratione pœnæ, vel præmij duraturam, & ipso lumine Naturæ notam, speratamque ab illis quoque, quos ut Heroes, vitæ prodigos, pro salute Patriæ celebravit gentilis quoque Antiquitas.

Adeoque, abstrahendo à vita altera, officia hominis Dum ait 7. Ex Puffendorfi principijs hæc officia hominis, pro salute Reipublicæ bona omnia exponentis, tuiore, & planiore via deduci. Sed qualis hæc via tutior? An obligatio felicitatis publicæ promovendæ? Sed quis ad tam ardua obligabit sine commisso præmio, ut facere debeas? Quis sine proportionata pœna, ut, quæ facere debes, non omittas? *planius,*

Sed plane inaniter sunt probata. Dum ait 8. Absque meditatione futuræ vitæ firmas esse rationes, ob quas legibus naturalibus obsequendum esse, homo intelligat. Sed unde rationes hæc firma? Ab obligatione legis Divinæ, vel humanæ? At illa sine præmio & pœna inevitabili enervis; ista in internis defectibilis. Tanto nempe verborum apparatu opus erat *Webero*, ut Puffendorfi lumbricos ad quemdam fucum expingeret, ac excusaret.

P. Quò ad IV. & V. Error, qui adstruit pro fine juris naturæ ultimato & adequato beatitudinem aliquam merè civilem, seu felicitatem hac solummodo vitâ terminatam, facit obligationem juris naturæ enervem, defectibilem, neque sufficienter allicientem ad bonum, neque efficaciter abstrahentem à malo, ubique, semper, & ab omnibus fugiendo: ergo hic error est juris naturæ everfivus, perniciosus, multumque olens Epicurismum, vitæ hujus spatio pariter terminatum.

A. P. Supponendo 1. Tanquam principio evidenter noto, quòd lex, sine pœna & præmio, sit ad obligandum inefficax; quòd nec virtus, nec vitium, saltem respectu omnium, possit esse sufficiens seu præmium, seu pœna sui ipsius. Supponendo 2. Tanquam principio experimentaliter innegabili, quòd pleraque gravissima scelera, maximè Potentum, in hac vita maneat impunita, & virtutes maximè heroicæ haud premiata, nec id quòd saltem de vitijs & virtutibus, in ipso mortis articulo plerumque elicitis, evidenter constat: item, quòd flagitiosissimi, & in ipsa Naturæ jura maximè injurij non raro per totam vitam sint felicissimi; honestissimi quique miserissimi, id quòd etiam in ipsis Regnis, atque Rebus publicis v. g. Turcicis, Paganis &c. patet ad oculum.

Jam

Jam sic: obligatio juris naturæ, abstrahendo penitus à vita altera, subinde foret absque ulla absolute pœna, ac præmio, uti patet in pijs constantè miseris, impiisque totâ vitâ felicibus; vel saltem foret sub præmio incerto, seu pœna evitabili certis in circumstantijs, ipso nempe mortis articulo: ergo foret enervis, ac defectibilis, nec sufficiens alliciens ad bonum, nec efficaciter abstrahens à malo, ubique, semper, & ab omnibus fugiendo. C. liquet: nam talis error facit ruere obligationem indefectibilem naturæ ad prima principia honesti, decori, & justii; negat humano Generi media, ad consequendum finem necessaria, immò ad honestatem vitæ indispensabiliter requisita, facitque Naturam pessime constitutum cum præjudicio sui Creatoris.

Saltem universa-
liter, ut
pote soli
beatitudi-
ni ci-
vili in-
mixta.

Neque dicat Puffendorfius, beatitudinem civilem per sua commoda participata, & evitata incommoda, esse sufficiens præmium, seu incitamentum ad naturæ, & socialitatis leges inviolabiliter observandas. Nam

Contra est 1. Sicut hæc comoda non sunt semper singulorum; ita non sunt sufficiens medium ubique. & semper ad efficaciter obligandos illos, qui se & sua, cum maximis incommodis deberent sacralienæ felicitati, seu Reipublicæ.

Contra est 2. Hæc ipsa felicitas non esset toti Reipublicæ sufficiens medium ad vitæ honestatem sectandam: si enim foret ultimus Naturæ finis, talis Respublica, sub cominatione excidii, licet Deum blasphemare posset, quod vel in terminis est absurdum.

Quod Religio, spe-
Etato iure
fensio, ac periculosa,
periculosa, ac pernicio-
sa thesis est Puffendor-
fii, qua ait: Religionem, qua-
sit hujus tenus ad disciplinam juris naturalis
vita terminari. (a)

clausa,
thesis
ejusdem
Puffendor-
fii est,
aque
malè af-
ferta.

Declaratur 1: Quod sit thesis male asserta. Est sublativa præmii & pœnæ sufficientis, ac necessariæ ad obligationem juris naturæ universalem, efficacem, ac indefectibilem, uti fluit ex asserto priore: ergo. Rursus: teste ipso Puffendorfo, (b) in disciplina juris, merè naturalis, de religione non ultra tractari potest, quam quatenus homines

per eandem ad vitam hantæ, honestè exigendam, disponuntur: atqui per pœnam, vel præmium, saltem naturale alterius vitæ, homines ad vitam, honestè exigendam, disponuntur, aliter non disponendi, saltem universaliter, & efficaciter: ergo dereligionem, quatenus docet præmium vel pœnam alterius vitæ, saltem naturalem, in disciplina juris naturalis tractari potest, immò necessariò debet.

Declaratur 2. Quod sit pejus pejus de-
defensa. Nam thesi suæ hanc sub-
fensa, dit rationem Puffendorfius: Quia ex transili-
sola Religione naturali jam nemo endo im-
salvatur: secus enim quis cogere-
tur admittere, dari viam salutis ater-
na extra Christum. Nugæ! Rursus
malignè dissimulat Author naturale
superna-
turalem.
præmium, seu beatitudinem alterius vitæ qualemcunque, Naturæ, suis viribus relictæ (de qua sola hic sermo est) evidenter debitam, & ut talem ipso lumine natura cognitam, sicut supra demonstravimus. Rursus subdolè statum naturæ transfert ad elevatum, & ad præmium supernaturale, de quo, veluti Natura debito, Moralistæ naturales, jus naturæ ad captum omnium, cujuscunque sectæ, etiam paganæ, juxta Puffendorfi mentem tractaturi, ne quidem lomniant.

Subdit. 2. (c) Rationem humanam, Quam
sibi relictam, & absque Divinis lit-
uteris, ignorare pravitatem naturæ cor-
ruptæ provenisse ex culpa, sic exitium
æternum promerita, ut orta fuerit ne-
cessitas Salvatoris ad æternam salutem
quæ tali.
hominibus procurandam. Sed

Contra est: Præterquam, quod ista oleant Bajanismum, in prolegomenis reprobatur, * videanturque adstruere necessitatem absolutam seu incarnationis divinæ, seu statûs elevationis ad beatitudinem supernaturalem, evidens est, quosdam Gentiles, etsi invincibiliter ignorantes statum elevationis, solo naturæ jure obligari efficaciter, ubique, & semper ad honestatem vitæ lectandam, inhonestatè que vitandam; & denuò evidens est, efficaciter eos obligari non posse sine pœna vel præmio alterius vitæ, uti patet ex dictis. Jam sic: præmium supernaturale invincibiliter ignorant: ergo saltem cogno-

(a) In append. ad Apologiam f. m. 90. In spicilegio §. 16. f. m. 295. In specimine controver. c. 16. §. 2. f. m. 274. & alibi passim.

(b) In specimine. L. c.

(c) L. 1. c. 4. §. 8. f. m. 73. De officio hominis & civis.

* Quo docuit, hominem initio non potuisse creari talem, qualis nunc nascitur.

gnoscent naturale, pro illis circumstantijs à natura propositum, cognituri pro alijs, si nempe faciant, quod est in se, etiam supernaturale. Secus enim natura, in se spectata, destituta foret necessarijs medijs ad honestatem vitæ, ac finem, id quod evidenter fallum.

Esse respiciat vitam alteram, saltem ratione pena vel premij naturaliter duraturam: quidquid sit de positiva anima immortalitate.

Subdit 3. (a) Pœnam vel præmium vitæ alterius niti supposito animæ, naturaliter immortalis: atqui hoc suppositum è solo verbo DEI hauritur; in ipsa natura, quæ ultra hanc vitam se non extendit, nil habet apodicticæ certitudinis, sed merissima probabilitatis, è qua originem trahit & illa plerorumque Gentilium persuasio de anima immortalitate, nisi eandem forsitan & ipsi ex consuetudine Hebræorum, Divinisque litteris hauserint. Sed*

Contra est 1. Quod rectè animadvertit Leibnitius protestanticus: (b) Licet tam verum esset, quàm falsum est, immortalitatis animæ plenam demonstrationem à naturali ratione non suppeditari, sufficeret tamen demonstratio moralis extrinseca: neque enim aut consensus omnium pene Gentium, aut insitum desiderium immortalitatis sperni possunt. Inde est, quòd supra animæ immortalitatem ex ratione intrinseca, ac naturali instinctu dixerimus demonstrabilem suo modo; ex ratione tamen extrinseca, seu morali, evidenter innegabilem. Sed negat hoc Puffendorsius, ejusque Scholiales Weberus cum alijs. Sic: nihiloties thesin suam non fulciunt. Nam

Contra est 2. Quòd, animam non esse mortalem cum corpore, sed ex natura sua manere superstitem, saltem ad pœnam vel præmium qualecunque, sit principium, ipso lumine naturæ notum, quod sufficit ad demonstrandam falsitatem thesis Puffendorfiana, parètque ex dictis. Sed & hoc ipsum iidem negant, expressè dicente Webero: (c) probabile solum

visum esse plerisque Gentilibus, animam cum corpore non interire: ergo negant Epicuræismum naturali demonstratione refutabilem: ergo negant, evidens esse, quòd homini suppetant media, ad honestè vivendum indispensabiliter requisita. Quid sequitur? Hoc, quòd Naturæ jura, dum sese excolere venditant, ipsa prima Naturæ principia jugulent, ac convellant; quòd theses ponant, juris natura eversivas, periculosas, perniciosas, ac Epicuræismum olentes, id quod erat demonstrandum.

R. III. Pariformiter male asserta, Quòd dicitur quia falsa; pejus excusata, quia periculosa, ac pernicioza thesis est Puffendorfij, qua disciplinam juris naturalis tura præprimario, & maximam partem adicipuè externam, non verò internam dirigendam esse, statuit. (d)

P. primum membrum. Officia hominis interna, tam erga Deum, quàm erga seipsum, immò & proximum, sunt objectum juris naturalis formaliter proprium, necessarium, & quidem præprimarium, ac ad honestatem præcipuè regulandam præprimariò requiritum, è quibus internis externa officia, velut imperata tantummodò, profluunt, nec nisi denominativè honestatem ac bonitatem participant: ergo male asserta, ac falsa thesis est Puffendorfij; quæ actiones internas in disciplina juris naturalis tractandas statuit solummodò secundariò, quasi per accidens, supponendo potiùs velut huic disciplinæ improprias & ad aliam scientiam, Theologiam nempe moralem, reijciendas.

P. II. membrum. Excusationes, cur Est pejus hujus doctrina non pœnisuerit Puffendorfium, sunt 1. (e) Quia actiones hominis internæ ad Ethicam spectant, supponendæ ex Theologia morali, non confundendæ cum disciplina juris naturalis, uti Scholastici, & fermento Scholasticorum infecti Theologi, fureconsulti,

(a) In præfat. L. de officio hominis. §. 8.

* Weberus, Scholiales Puffendorfij, in epist. Leibnitiana notis. f. m. 9. inquit: immò possunt Gentiles eam persuasionem habuisse ex traditione, aut conversatione cum Judæis, quemadmodum etiam alia, ad divinam revelationem præprimariò spectantia, istis modis ad notitiam Gentilium pervenerunt.

(b) In laudata epist. cenforia f. m. 8.

(c) L. c.

(d) In præfat. de offic. hom. §. 8. & 9. Inde & juris naturalis scita ad forum duntaxat humanum adaptantur: cum forum istud tantum circa externas hominis actiones occupetur, circa interna non sit sollicitum; jus quoque naturale magnam partem (Weberus refert maximam partem in notis ad epist. Leibnitij f. m. 13.) circa formandas hominis exteriores actiones versetur.

(e) In præfat. cit. Item in spicil. c. 1. §. 20. f. m. 299. Item c. 2. §. 10. f. m. 312. Epist. ad amicos & alibi.

sulti, & non pauci Philosophi faciunt: (a) ergo, teste Webero, Puffendorfius tantum non voluit confundere disciplinas. Sed

Cum tamen principia bonæ sint constitutiva juris naturalis. **Contra est:** Hæc confusio non nisi præsertim est ad tuendam Puffendorfi disciplinam de jure naturali, admodum mancam, incompletam, & in primis principijs defectuosam. Nam principia Philosophiæ moralis, quatenus dirigunt actus humanos per regulas honesti decori & justitiae, sub ratione justitiae sunt propriissime propria disciplinæ juris naturalis; sunt constitutiva intrinseca, sine quibus hæc disciplina foret inefficax, & imperfecta, uti initio latè demonstravimus.

Quasi juris naturalis scopus foret solum forum humanum. **Excusatio 2.** Puffendorfi mens & scopus tantummodò fuit, disciplinam juris naturalis accommodare foro humano, quod non scrutatur secreta cordium: interna, sicut pertinent ad forum divinum, supposuit, non exclusit, non neglexit, sprevit, aut negavit; ergo ingenti calumnia Zentgrafij, Valentini Alberti, alique onerant illustrem Authorem. Sed

Cum tamen actiones interne sine primarium objectum juris naturalis. **Contra est.** Hic scopus non fuit accommodatus ad alium scopum, quem professus est in hæc verba: (b) se nempe omnia, quæ ad disciplinam juris naturalis pertinent, complexurum, & in ordinem non hiulcum ac seclerosum digesserum. Hic scopus non fuit juri naturali sufficiens, spectato etiam non nisi foro humano, quod etsi merè interna adjudicare immediatè haud possit, mediatè tamen, & dependenter ab externis per præsumptionem legitimam, interna quoque adjudicat, punit, & præmiat, utpote ad quæ, tanquam actus imperantes, jus natura primariò, & immediatè; ad actus externos seu imperatos, non nisi secundariò & mediatè, obligare cognoscitur.

Quod se extendit immediatè ad interna. **Excusatio 3.** Si jus Naturæ primariò, & tanquam objectum proprium respicit quoque interna, velut præcepta, seu prohibita sub præmio aut pœ-

na saltem naturali, respicere deberet etiam remedia, pro expiandis peccatis, contra Naturæ jura commissis: atqui hæc solo lumine rationis nequit respicere, sed debet è Theologia revelata supponere: ergo *

Contra est 1. Gentiles, etiamnum *Et licet invincibiliter ignorant religionem non Christianam, saltem in voto necessariam, spicias necessitate mediæ ad salutem, utique remedia obligantur jure natura etiam in merè reconci- liationis,* & ex remorsu cognoscant se peccatores, *superna- turalia.* etsi invincibiliter ignorent remedia reconciliationis revelata in Christo: ergo jus naturale, respectu istorum, frustra ad forum internum, saltem primariò applicabitur: ergo, istorum intuitu, quæ forum internum spectant, ad Theologiam remittere Puffendorfi placebit. Eitne hoc disciplinam juris tradere pro usu, & captu omnium, cujuscunque religionis sint, ** quo scopo tantoperè gloriatur hic Author?

Contra est 2. D. Maj. Jus Naturæ respicit respicere deberet remedia supernaturalia, non nisi ex hypothesi naturæ ele- vatae necessaria, & per Christi satisfactio- nem condigna, immò superabundantia. N. Maj. Deberet respicere remedia qualiacunque, expiandis peccatis saltem congrua, ac opportuna. Trans. Maj. Cur in statu ejusmodi, merè naturali, ut eum considerat Puffendorfius, dari non possit, vel respici remedium per condonationem Dei gratuitam, sicut in prolegomenis diximus de statu possibili puræ naturæ?

Excusatio 4. Jus naturæ, traditum Habè- de internis, non foret usui in vita ci- que usum vili, cum tamen etiam juxta istud pro- meliorem nuntiare debeant Judices humani: er- in vita go ita tradendum est, ut foro huma- civili, si no aptum sit, & per consequens dire- ad inter- ctè non nisi circa formandas hominis na sese exteriores actiones versatur. Ita in liter re- thesi Puffendorfiانا Fridericus Kayser ferat. defendens, jam supra notatus. Sed

Con-

(a) Uti in excerptis è Puffendorfi thesibus nugatur Joan. Frider. Kayser, Giessensis defendens, quæ etiam Weberus in Puffendorfi scholis continuò inculcat, præfertim contra epist. Leibnitii. f. m. 13.

(b) In specim. contròv. c. 1. de orig. juris nat. §. 6. f. m. 174.

* Inde infert in spicil. c. 2. §. 10. f. 312. Igitur jus naturale, ex solo lumine rationis traditum, frustra ad forum internum, saltem primariò, refertur, ubi solo hoc jure instructus damnari possum, ablolvi non possum, & ubi morsus conscientiæ sentiuntur, medicina non invenitur. Unde, quæ ad forum internum spectant, ad Theologiam remittere placuit, quæ præter cognitionem peccati etiam expiationem docet. Ita ille.

** In apol. §. 11. f. m. 17. in specimine contròv. c. 3. §. 2. f. m. 183. & alibi sæpiùs.

Contrà est D. A. Jus naturæ, traditum solummodo de internis, non foret ului civili. Transf. A. Traditum de internis, & externis simul. N. A. Et transf. prima illatione, negatur altera, imperitissimè nulla.

Illa ipsa ebejis est juris naturalis everfiva, periculosa, ac pernitiosa, uti rectè Leibnitijs demonstrat.

P. Etiam membrum III. Vel ipse protestanticus Leibnitijs testis est, (a) hac Puffendorfsij thesi. 1. Objectum juris naturæ nimium contrahi, adeoque disciplinam juris Puffendorfsiani esse mutilatam. 2. Theologis vindicari, quæ non modò Christiani Philosophi, sed & veteres Ethnici quàm maximè curassent, hortantes, Dijs offerendum esse compositum jus, fúsque animi, sanctósque recessus mentis, & incoctum generoso pectus honesto; adeoque ab ipsis Ethnicis traditam fuisse Philosophiam moralem, magis sobriam, severam, & sublimem. 3. Hæc esse paralogæ, ac paradoxa, Christiana Philosophiæ dedecorosa, quam vel Ethnici habuissent tam sanctam, ac generosam, ut non tantùm docuerint officia externa erga societatem, sed & interna erga Deum, & se ipsum in animo veris sententijs imbuto, ac voluntate ad recta constanter tendente. 4. Hæc esse everfiva omnis jurisjurandi in jure naturæ, si internorum cura ad illud non spectet. 5. Esse inductiva corruptela in moribus, si Parentes & Superiores jure natura haud obliigentur, ad mentes suorum præclaris moribus informandas, curandisque, ut virtutis assuetudine, tanquam alterâ Naturâ, voluntates ad honesta ferantur. 6. Esse bono publico derogatoria, ad quod promovendum plus possint boni mores, quàm bonæ leges: & quamquàm fieri possit, ut aliquis, spe metuve, pravas cogitationes comprimat, ne noceant (quod tamen ægre fit) tamen non efficiet, ut prosint, ut ad eò rectè non instituius, sæpe peccaturus sit saltem officij omissione. Verbo: hanc Puffendorfsij hypothefin animi insus pravi (quem jus naturæ non curat) modò foris innoxij, esse parùm tutam, ac facilem; dicamus, quod res est, esse periculosam, ac perniciosam, id quod erat demonstrandum. Et quid

ad ista Puffendorfsij cum apologeticis Weberis? In angustias compressi, anguillæ instar se torquent, calumniam, calumniam sibi impactam quiritantes, eò quòd internorum curam non pernant, sed supponant ex Ethica; ad disciplinam juris naturalis non trahant, ne scientias confundant. Sed inanes hos clamores rectè confundit Leibnitijs, dum addit, uti initio jam retulimus; cum in internis quoque jus, & obligationem, peccatâque in Deum, & rectas actiones à natura constitui, nemo negare possit, ubi, quæso, tractantur hac naturalis utique juris, justitiæq; capita, nisi in scientia juris naturalis? Ita ille. *

R. IV. Denique Puffendorfsius malè Idem negat, saltem absolute, habitus priorum principiorum moralium, natura hominis connatorum, est eos in Adversariorum suorum sensu non magalè redarguat. malè negat absolute habitus priorum

Declaratur 1. Peckmanni, Fosua principiorum Schuvarzj, Genesij, Zensgravi, re- ferente Puffendorfsio, (b) voluntate generalia juris naturalis principia homini esse congenita, inditâque per modum habitus, hoc est, ut quidem interpretatur Puffendorfsius, per modum distinctarum & actualium propositionum, seu ratiocinationem, sic ut habitus legis natura nil aliud dicat, quam sistema aliquod propositionum, officia bus hominis exprimentium, animo infantis actu inharens, quasi aliter explicanda haud judicent D. Pauli verba, (c) queis testatur, legem natura scriptam in nostris cordibus. Sed si Puffendorfsiani Censores ejusmodi habitum innuant, & non præcisè ex Puffendorfsij explicatione, malè philosophica, ** illis imputetur, rectè refutantur à Puffendorfsio, saltem ex eo capite, quòd ejusmodi propositionum neque sufficiens ratio, neque necessitas sit, præcipuè quòd lex scripta in cordibus per notitias primævas, seu per species congenitas, sufficienter explicetur, *** uti illicò clarescet.

Decla-

(a) In epist. censor. f. m. 13. & sequent.

* Videantur etiam ea, quæ infrà Tit. 2. Instru& 3. §. 2. Quæsitio IV. dicentur.

(b) In Apol. §. 24. f. m. 33. In Specim. Controver. c. 4. §. 23. f. m. 225. In spicil. Juris Naturæ c. 1. §. 19. f. m. 299. L. 2. de jure nat. & Gent. c. 3. n. 13. f. m. 191.

(c) ad Rom. 2.

** Ut videtur colligi, cum ait universaliter: illum habitu v. g. Theologia præditum dicimus, in cujus animo harent propositiones, Theologia dogmata exprimentes.

*** Unde rursus Puffendorfsius & ipse gratis adstruit hæc verba, ut merè metaphorica

Rectè ra-
men ex-
plicatur
per spe-
cies con-
natas.

Declaratur 2. Puffendorfius statuit, absque ullo congenito habitu intellectu hominis nascentis esse ad instar *tabulae nuda*, cui quidvis inscribi possit. Hanc igitur *nativam facultatem* recipiendi per sensus suo tempore species, seu *hanc hominis naturam*, sic à Creatore dispositam, ut notitia legis naturalis ejus animo sese insinuet, *quamprimum rationis usus sese exerit*, ait, esse *legem scriptam in cordibus*. Rationem addit: (a) sicut v.g. necessè non est, ut organa sensuum species visibiles actu ab ipsa natura inhæreant, sed sufficit, illa per naturam sic esse disposita, ut ubi ab istis feriuntur, statim objecta comprehendere & dijudicare queant: sic & mens hominis à Deo formata est, ut statim ac super actionibus suis se possit reflectere, de earum rectitudine, & pravitate, & num sibi convenient, an minùs, judicare queat. Sed

Contrà est: Nativæ hominis potentia esse *congenitum* quemdam habitum, non quidem per propositiones actuales, sed tamen per species intentionales de primis moralitatis principijs, antequàm acquiri possint *dependenter à sensibus*, ab ipso Authore naturæ in-

ditas, * afferit verior philosophia, quam olim secuti sumus, probatque ex eo, quòd multa in animis experiamur, quæ nunquam in sensu fuisse scimus: qualia v.g. ipso Puffendorfo referente, sunt ideæ de Deo, de propositionibus: *ego cogito, ego sum*, aliisque similibus, quæ in homine, etsi surdo cæcoque, ab incunabulis, si modò *rationis compose*, dependenter à speciebus insitis elici possunt, ac debent. Et quia paritatem è sensibus adduxit Puffendorfius, adducamus paritatem è brutis, quibus connatas primigenias quasdam species probat experientia, cum, antequàm videant pulli, in naturæ suæ commoda ferantur. Inde non movet illud Puffendorfi: *nemini mortalium constat, quales sint imagines rerum, & qua earum consecutio in animis infantum, antequàm fari queant*. Specierum qualitas Puffendorfo captu facilis à paritate specierum, quas, *dependenter à sensibus haustas*, ipsemet adstruit; consecutio habetur ab Authore naturæ, qui deficere nequit in necessarijs. Sed de hisce philosophicis satis, quæ, si cætera concordarent, in Puffendorfi gratiam, connivente paulisper oculo, transmitteremus.

Titulus
II.

TITULUS II.

De Lege
Naturæ.

De Lege Naturæ, ac Gentium, deque principio ejusdem cognoscendæ.

Instructio
I.

INSTRUCTIO I.

Status
hominum
naturalis.

De Statu hominum naturali.

Queritur I. *Quid status hominum, præcipue naturalis?*

Essentia
status in
genere.

R. I. *Status hominum in genere nil aliud sonat, quam certam hominum conditionem, seu rationem vivendi, quæ duplici modo concipi solet. Merè naturalis, quam homo fortitur à sola*

natura, independenter à facto alio, libertatis congenitæ restrictivo, seu proprio, seu alieno; adventitia, quæ homini ex facto alio, libertatis congenitæ restrictivo, seu proprio, seu alieno, supervenit. Et in hoc sensu status, merè naturalis, denotat hominis conditionem, sibi congenitam, nec nisi nati-

phorica, quæ firmitas ipsius notitiæ, non autem modus ejusdem comparandæ, insinuetur.

(a) In spicilegio contra Zentgraviium.

* Quas Zentgravius L. c. nisi propositiones actuales intelligat, *rectè notitias insitas* vocat, *velut lumen recti, & semen boni superadditum intellectui, etque, tanquam tabula, à Deo inscriptum.*

Pars I.

B b

nativis dotibus instructam, opponiturque itacui, quomodocunque ex factō alio *dependenti*, seu *proprie* seu *improprie* civili, hoc est, seu *ex alienis auxilijs, artibus, & inventis*; seu *ex alieno imperio*, præcipue *coactivo*, per proprium alienumve factum superve-
niat.

*Natura-
lis inspe-
cie,* R. II. *Status hominum naturalis in specie rectè dicitur conditio hominum, inter se aequalium, neque alterius, quàm Creatoris arbitrio, legibusque subjectorum.*

*Conditio
hominum
inter se
aquali-
um.* Explicatur. Dicitur 1. *Conditio hominum, inter se aequalium*, sub eo nempe respectu, sub quo *nativa* libertate, seu cunctis *aqualiter* congenitâ, fruuntur. Quo sensu non ij solummodò veniunt, qui, societatis omnis expertes, vitam solitariam agunt; sed & ij, qui licet societatem colant, sub certo tamen respectu libertatem retinent, à natura congenitam, nulli subjecti, similibus æquales, cujus generis sunt *Imperantes summi*, & quævis Societates independentes, *respectivè* ad alias sibi similes, quæ & ipsa *statum verissimè naturalem* nobis repræsentant.

*Nullius
legibus,
vel arbi-
trio sub-
jectorum.* Dicitur 2. *Nullius legibus, vel arbitrio subjectorum.* Hæc enim præcipua statûs naturalis prærogativa; hæc unica differentia est, qua discernitur à statu, seu *imperfectè*, seu *perfectè* civili: in hoc siquidem necessaria est dependentia, subordinatio, imperium, ut societas in debita ordinatione conservetur. Et hæc ipsa proprietas quàm maximè elucet in Imperantibus summis, immò & Civitatibus eo respectu, quo quævis alterius legibus, & potestate soluta est. Unde D. Chrysostomus: (a) *Non Romanorum Rex Persis, aut Persarum Rex Romanis ferre legem potest.* Et Ariovistus Legato Julij Caesaris: (b) *si quid ipsi à Cesare opus esset, sese ad eum venturum; si quid ille se vellet, illum ad se venire oportere.*

*Præter-
quam
Creato-
ris.* Dicitur 3. *Præterquam Creatoris.* Nam dependentia ista est *naturalis*, atque *congenita*; leges, implantatæ ab Authore naturæ, sunt libertatis naturalis potius *perfectiva*, ac *directiva*, quàm *restrictiva*, ut illicò clarescet.

*Natura-
lis homi-
nis sta-
tus, est
denotet
vitam
exlegem
legibus
humanis,* *Quæritur II. An naturali hominis statui, ratione congenita libertatis, non potius congruat, ut penitus sit exlex?*

R. I. *Status naturalis, ratione congenita libertatis, denotat vitam, om-*

ni lege humana exemptam. Patet. Lex enim humana appellat potestatem superiorem, inter homines, *naturâ æquales*, libertatis congenitæ restrictivam: ergo statûs naturalis everivam.

R. II. *Non tamen denotat vitam Non tamen penitus exlegem, seu exemptam lege naturali, sanæ rationis duciu.* *men naturali-
bus.*

P. Ex Puffendorffio. (c) Ejusmodi libertas, vel omninò non foret *humana* moraliter; vel certè conditioni humanæ *inconveniens*, ac prorsus *perniciosa*: ergo statui naturali nequam competit. A. P. 1. Libertas, *moraliter* humana, requirit actus, *procedentes ex cognitione finis*: atqui actus hominis *exlegis*, seu *qui omnia ageret pro libitu*, vagoque quodam *impetu*, non procederent *ex cognitione finis*: ergo.

2. Conditioni naturæ humanæ, ratione præditæ, *convenit* sapere supra *rationi po-
bruta*; seu *convenit* actiones suas *extius in-
gere ad quædam legem*, seu regulam *conve-
ordinis*, nativique cujusdam decoris *niens.* administram: ergo naturæ rationali opus est lege. A. Patet: Secus enim *frustranea* foret vis illa humanæ mentis, cum indita in finem, ut homo, quid sibi congruat, vel non congruat, judicet; media ad finem comparando dispiciat; affectus excitet, sistat, vel temperet; ex actis pro agendis dictamina colligat, ex quibus omnibus innata illa synteresis conscientiæ elucelcit.

3. Tanta est naturæ humanæ ad de- *Ac Na-
teriora proclivitas, maximè in statu turabu-
natura lapsæ*, seu corruptæ corruptione saltem *moralis*, ut intellectus sit vi- *pernicio-
tius per ignorantiam*; voluntas in- *sa-
firmata per propensionem ad malum*; appetitus solutus in effrenem concupiscentiam &c. Tanta est diversitas ingeniorum, & geniorum, ut homo non solum alijs, sed & sibi metipsum sic sæpe dissimilis ac oppositus; tanta est statuum, munerumque varietas, ut in diversa homines continuò abstrahant: ergo libertas, vel *licentia* potius exlegis vitæ, ubi lex nulla extravagantes hominis impetus regeret; ubi norma nulla in oppositum tendentia studia conformaret, & in concordiam, difformiter uniformem, in commercio humano reduceret, penitus foret naturæ humanæ *perniciosa*.

Que-

(a) In Pfal. 44.

(b) L. 1. De bello Gall.

(c) L. c. de Jure Naturæ & Gentium. c. 1. f. m. 139.

Status hominum naturalis non videtur possibile.

Queritur III. An absolutè detur, vel etiam dari possit status hominum naturalis?

Quia homo animal ab imperio in domum.

R. I. Videtur, quòd non. P. 1. Natura humana (saltem prout hæreditaria modò propagatur in posteros) de se est inclinata ad malum, sicque corrupta, ut omnimoda libertas illi foret perniciofa, velut diximus: ergo indiget non tantum lege naturali directiva sed & imperio coërcitivo: atqui hoc habetur per statum solum modò civilem, non naturalem: ergo status naturalis nec datur, nec dari potest.

Quia sociale,

2. Homo ex natura sua est animal sociale: ergo connaturalis illi societas: atqui hæc est exclusiva libertatis omnimodæ.

Saltem societate conjugali.

3. Si extitisset unquam status merè naturalis, extitisset initio: atqui & ille status (ut habemus saltem ex revelatione) fuit civilis, seu societas conjugalis, ipso Creatore statum merè naturalem, ut naturæ ininus convenientem, declarante: non est bonum, esse hominem solum.

Sed verius datur,

R. II. Datur, & dari potest status hominum naturalis, saltem in particulari. 2. Non tamen in genere, seu respectu totius Generis humani unquam extitit, existit, aut existere potest in moderna Creatoris Providentia.

Et patet in summis Imperantibus, solitariis, omni potestate humana liberis.

Ratio prioris est, quia constat à primis sæculis, & extitisse & existere multos, seu interveniente morte, seu consensu mutuo, solutos non modò patria, sed & omni alia potestate: ergo constat, & vixisse & vivere liberos naturali, seu omnimoda libertate, quales initio fuere filij, à Parentibus emancipati; fratres peculiarem sibi formantes familiam, ab omni imperio independentem; confluentes in unam Civitatem, seu Rempublicam, potestati nulli in terris obnoxiam. Quales hodie sunt solitarij plurimi, in eremis viventes; Imperantes summi, Rempublicæ independentes respectu similibus; Civitatis, in anarchiam delapsæ, membra, omni imperio libera; mortalium multi in terris vacuis, aut Insulis desertis erigentes sibi colonias &c.

Non tamen respectu totius Generis humani, quod nunquam extitit

Ratio posterioris est, quia Genus humanum in moderna Creatoris providentia nunquam extitit, existit, aut existere potest extra societate, saltem conjugalem: ergo nunquam fuit, est, vel esse potest omninò independens, ac liberum. C. Patet: nam in natura lapsa nascitur

subjectio feminae, etiam pœnalis juxta sine mutata illud: (a) Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Immo & in natura pura, vel etiam integra, clarescit eadem mulieris subjectio, etsi non eodem modo, nec ordinata nisi ad propagationem humanam: cum mulier propter virum, non vir propter mulierem factus sit teste Apostolo, & in Paradiso jam fuerit legitimum matrimonium, quod citra consensum, obligationemque mutuam esse nequit.

R. III. Rationes suprâ allata non Unde Naturæ sunt efficaces. Ad 1. D. A. Natura humana sic est corrupta, ut omnimoda libertas etiam à lege naturali, tam directiva quam coërcitiva, per poenas alterius vitæ, illi foret perniciofa. C. A. Sic ut libertas ab imperio solum civilis sit illi simpliciter perniciofa. N. A. D. C. Ergo indiget etiam imperio civili absolute. N. Ad melius esse. C. C.

Ad 2. D. A. Homo est animal sociale, hoc est, appetitu innato inclinatur ad societatem. C. A. Est animal sociale, animal hoc est, necessariò, semper, & ubique necessariò sociatum. N. A. D. C. Ergo societas illi semper est connaturalis, sic ut semper sit naturæ conformis. C. C. Sic ut semper, & pro omnibus circumstantijs, sit præcepta, N. C.

Ad 3. Dicitur, quòd status merè naturalis eluxerit in Adamo, etiam solitarius; nec reprobatus sit ille status, quasi non bonus, nisi ratione propagationis humana. Siquidem homo solus si fuisset, in Adamo species emarcuisset contra intentionem Creatoris. Post adimpletum hunc finem, seu post Orbem, hominibus relictum, cessavit, saltem quòd ad singulos, obligatio naturalis, bonumque est multis mulierem non tangere, (b) ut soluti impedimentis illis, quæ in natura præcipue lapsa secum trahit conjugalis societas, expeditius ad consequendam vitæ felicitatem, præcipue ultimam, ferantur.

Queritur IV. Quanam sit proprietas status naturalis?

R. I. Absurda est sententia Hobbesij, qua adstruit statum belli.

Ratio prætensa est, quòd status naturæ lapsæ hominem quasi continuo compellat, vel impedire mala propulsendo, vel prævenire alijs inferendo, ut in se suisque perstet indemnis: ergo status naturalis est status belli.

(a) Gen. 3. V. 16.
(b) 1. Cor. 7.

omnes
se se con-
tinuè de-
fendere
contra
omnes.

Infertur partim, ex naturali amore, quo homo se suaque tuetur; partim ex naturali timore, quo videt alios, non modò potentes sibi nocere, quia superiores viribus, vel saltem dolis; sed etiam volentes nocere, seu necessitate compellente, ut se suaque defendant; seu arrogantiam ac avaritiam stimulantem, ut damna inferant, vel prævertant. Sed

Secus fo-
ret nimi-
um dese-
tuosus,
neque ho-
mo creari
potuisset,
uti nunc
nascitur.

Contra est 1. Absurdum est dicere, statum naturæ tantoperè esse corruptum, ut homines penitus faciat exleges, soloque sensuum impetu, ac passionum cæca, effrenique libidine rapiat in omne nefas: cum, non obstante proclivitate ad malum, homo maneat ratione præditus, ac juris naturalis lumine instructus, vi cuius scit bonum à malo, justumque ab injusto discernere, illaque amare, ista respuere: ergo absurda est *Hobbesij* opinio, qua statum naturalem adstruit statum belli omnium in omnes. A. Patet ex eo, quòd aliàs Deus non potuisset hominem creare, qualis nunc nascitur, quæ est propositio *Bajana*, Romanis meritò damnata factis. Item ex eo, quòd non eadem hominum sit proclivitas ad nocendum, sed in aliquibus sit major, in alijs minor; nec accidat semper, ut pravi cum pravis conveniant, quibus in circumstantijs, credendum, improborum malitiam proborum modestià facile coercendam.

Accedit,
quòd sta-
tus belli
fit natu-
ra violentus,
ratio-
ni adver-
sus.

Contra est 2. Status continui belli est violentus, perniciosus, ac rationi rectæ oppidò adversus, quæ sueta est inordinatos affectus temperare, vindictam, avaritiam, & arrogantiam frenare, ac reprimere, pacem denique cum Deo, secum, & proximo, tanquam felicitatis humanæ tesseram, conservare: ergo non nisi absurdè status hominis naturalis appellatur status belli.

Sed est
pacifica,
inclinan-
te ad pa-
cem na-
tura simi-
lis cogna-
tione.

¶ II. Status naturalis in ordine ad alios homines est status pacis.

P. 1. Ipsa naturæ æqualis in omnibus origo, ipsa similitudo, ac ad societatem nativa propensio fundat, homi-

nes inter, quamdam cognationem: ergo status naturalis potiùs est status pacis, quàm belli. *

2. Ipsa naturæ principia, & dictamina syntereseos inspirant singulis: *eius di- quod tibi non vis fieri, alteri ne fece-* *Connato* *etamine* *ris, & vicissim: atqui nemo sibi vel-* *quod tibi* *non vis* *fieri.* *let inferri bellum; nemo inferri no-* *cumentum; pacem deposcimus omnes,* *vitamque quietam, ac tranquillam a-* *gere desideramus: ergo ex naturæ di-* *ctaminibus inclinamur ad pacem, non* *bellum.*

3. Ipsa nocendi facultas, ad quam depravatio naturæ stimulat, pacificum potiùs suadet naturæ statum, quàm bellicosum: ergo. A. P. Vel enim vires sunt æquales utrinque, vel inæquales? Si æquales; uterque habet, quod timeat, ne, dum alteri vitam, aut vitæ subsidia conatur eripere, ipsemet utrisque privetur. Si inæquales; is, qui robore prævalet, non habet, quod metuat ab inferiore; qui potentià caret, cum fortiore congrèdi vix audebit. Deinde, ut rectè notat *Puffendorffius*, (a) *contradictionem implicat, positus pluribus hominibus, jure equalibus, dicere omnibus in omnia, & in omnes jus competere: tam usque unus jus ad omnia non possit non ceterorum jura absorbere, si effectum aliquem sit habiturum. Illud enim non minus absurdum est, jus fingere, quòd nullum effectum in ordine adversus alios homines obtineat. Nam in mortalibus non esse, & nullum habere effectum, idem ferè est. At quale jus est, cui alter pari jure possit resistere?* Ita ille. Sed piget *Hobbesiani* cerebri vertigines pluribus rimari.

Quæritur V. Quid circa statum hominis naturalem errarit *Puffendorffius*?

Errata
Puffendorffiana.

¶ I. Protestantici ejusdem Censores non semel nigro calculo notarunt, ejusdem hominem, quem, ad explicandam statum naturalem imperfectionem atque insufficientiam, finxit undecunque in hunc Mundum projectum, ac sibi in sociali-
Imbecillitas, & insufficiencia natura humana soli

* Secus homines deterioris forent naturæ, quàm bruta, juxta illud *Juvenalis*, *satyrâ 15. Parcit cognatis maculis fera: quando leoni fortior eripuit vitam leo? Quo nemore unquam expiravit aper majoris dentibus apri? Indica tigris alit rabida cum tigride pacem perpetuam, savis inter se convenit ursis.* Barbaries quarumdam Gentium nihil probat, nisi quòd rationis lumen apud illas per pravos mores pene extinctum fuerit, ut rectè respondet *Puffendorffius*. Addit tamen pacem, merè naturalem, fat esse debilem propter malitiam hominum, augendæ potentie libidinem, & alienis imminentem cupiditatem, accedente præsertim impunitate hujus status, ubi quivis suus Judex, & sui juris.

(a) De J. N. & G. L. 2. c. 2. f. m. 147.

tatis
gratiam
nummum
exagge-
rata.

*foli planè relicto, citra omne subsidium humanum, vel peculiarem Numinis curam &c. cujus conditionem miseriam, vitamque fere belluinam dixit, sive ponatur infans, sive justâ jam saturâ, ac robore præditus. (a) Ex ultimis hisce verbis intulere ejusdem Censores, sermonem illi fuisse de Adamo, ejusque statu, quasi miserimo, vitamque ferè belluinam: sed rectè eosdem repressit, ac confutavit, (b) et si & homo ejusmodi fictus errore non vacet, dum miserabilem adèd formam, vitamque ferè belluinam illi Author affinxit, ut ex naturali statu tam horrido socialitatis suæ principium facilius persuaderet. * Nam homo, ut in statu naturali concipi debet, per se loquendo, vel supponit curam Numinis, puta creationem in statu physice perfectò; vel includit educationem Parentum, usque dum rationis compos quis sibi sufficiat ad vitam sustentandam, si minùs commodè, saltem sufficienter. Hoc si Puffendorfius abnuat, malè reposuit suis Censoribus: (c) sanè à me nusquam scriptum est, hominem physice perfectum sine lege, ordine, & decore unquam extitisse. Contrarium à me docetur varijs locis. Nusquam à me scriptum fuit, hominem ab ipsa creatione reluctantem rationi habuisse voluntatem, brutisque ipsis miseriorem, ac praviorem esse. Contrarium potius insinuo, dum rationes, quare exlex visa hominum non decuerit, peso ex conditione hominis primigenia. Ita ille. Porro infans expositus, inter urfos educatus; projectus quispiam in terram incultam, & vagabundus, aliâque barbararum Gentium, prædonumve monstra potius, quam humana cætya, queis pagani*

Scriptores humani Generis originem, primævumque statum sædissimum adumbrarunt, sunt extra rhombum: non enim statum naturalem in se, sed depravatum per accidens, rationisque lumen, belluinis moribus hebetatum, ac propè extinctum, probant, id, quod ipse falsus est Puffendorfius. (d) Inde, licet statum naturalem, ut oppositum conditioni brutorum, statuique civili, rectè distinguat, hunc tamen malè distinguit ab omni prorsus cultura, seu aliena per educationem Parentum, seu propria per rationis propriæ inventa, & adminicula: siquidem status naturalis consideratus solummodò in naturâ, per nasivitatem merissimè nudâ, & contradistinctâ ab omnibus ijs, quæ seu factò alieno, aut proprio accedere possunt; ** consideratus solummodò in natura, ut scitente inclinationibus pravis, quàmque summa indigentia, inscitia & imbellia sola comitetur, sicuti statum hunc considerat Puffendorfius, (e) est statum naturalem, si minùs Sociniano, aut Hobbesiano (quod ei objecerant ejus Censores) Bajano saltem more describere, sic ut Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur, id quod falsum, meritoque damnatum.

INSTRUCTIO II.

De essentia juris Naturæ, ejusque proprietatibus.

Instructio
II.
De jure
Naturæ.

§. I.

De essentia juris Naturæ prætensa.

§. I.

Datur
jus natu-
rale.

Q Uæritur I. An detur jus Naturæ? vale.

R. Negavit quondam Cornædes, asophos hac ex parte, cuncta

Patet ex
ex communi
sensu.

(a) De Jure naturæ & Gentium. L. 2. c. 2. §. 2. f. m. 148.

(b) In Apolog. §. 11. & sequent. f. m. 17. Item f. 61. In specim. controv. c. 3. de statu naturali f. m. 183.

* Nam concludit: igitur quòd homo non miseriam vitam inter omnia animantia degat, à conjunctione & societate similitum habet: non est bonum hominem esse solum &c.

(c) In apol. cit. f. m. 20.

(d) L. c. §. 10. Neque est, inquit, quòd aliquis occinat barbariem, apud plerosque priscorum Populorum, consuetos vivere rapto. &c. Enimverò ad ista rectè regeitur, distatum sana rationis apud multas Gentes per pravos mores fuisse obliteratum.

** In hoc sensu: alibi dicit, statum naturalem opponi vitæ, per industriam excolta. L. 2. de offic. hominis c. 1. §. 4. At Kemmerichius epitomator rectè animadvertit, quòd status naturalis hominis, in ordine ad se ipsum, vitæ sociali, & per industriam hominum excolta, minùs rectè opponatur: nam considerandus est, ratione humanæ naturæ, non præcisè in se spectata, sed & eorum, quæ humanæ naturæ naturaliter accidunt, scilicet ratione nativitatis, sexus, integritatis, ætatis, immò & necessariæ educationis: unde & status corruptionis, et si opponatur statui integritatis, homini naturalis dici potest.

(e) L. c. de statu naturali f. m. 185.

ex utilitate propria, non *ex jure dimensus*. Sed oppositum demonstrat
1. *Comunis hominum consensus*, jus naturale instinctu tacito consentientium, ut habet Philosophus. (a)

Ratione
recta.

2. *Recta ratio*, citra divinam revelationem, agnoscens discrimen, honesta inter ac turpia, utique *ex quadam norma*; agnoscens itidem *obligationem* tendendi ad suum finem per *media*, hoc est, ad felicitatem per *actiones honestas*: ergo agnoscit *legem naturalem*. Unde est & conscientiae *synteresis*, quæ omnes, etiam ex occultissime gestis, immò & Principes, nulli subiectos potestati, mordet *ratione pœna*, utique propter transgressionem *legis*: atqui non alterius, quàm *naturalis*: ergo &c.

Statu ho-
minum
diverso.

3. *Status hominis diversus*, seu *societas naturalis* in statu conjugali familiaræ, vel etiam hypothetica, & ex *Gentium placito* inita, sine jure naturali haud conservanda.

Respon-
der homi-
ni, ut ta-
li.

Quæritur II. Quid nominis jus natura, & qua ejus usitata acceptiones?
1. *Jus naturale* respondet homini, ut est *creatura rationalis*. Nam cum homo substat *triplici considerationi* respectu triplicis status, ita considerari solet *jus*, seu *regula triplex*, qua dirigatur: unde est *jus naturale*, quo regitur in statu naturali, ut *creatura rationalis*; *jus Gentium*, quo dirigitur, ut *membrum totius societatis humanæ*, per omnem Orbem diffusæ; *jus positivum*, quo indiget, ut *membrum status particularis*, seu *Reipublicæ*.

Ernomen
babet à
natura
rationa-
li.

2. *Jus naturale*, ut respondens homini, tanquam *creaturæ rationali*, nomen trahit à *Natura rationali*, eò quòd ab ipsa, tanquam *proprietas à radice*, promanet, nobisque velut *congenitum* sit; unde Cicero *legem naturalem* dicit, *quam non didicimus, sed ex ipsa natura hausimus; ad quam non docti, sed facti*. (b) *Et Divus Ambrosius legem vocat innatam, non lectione aliqua perceptam, sed proflo quodam natura fonte expressam in singulis*. (c)

3. *Juris naturalis acceptio à variis Accipi-riis varia*. *Plato* sumpsit pro *quavis inclinatione naturali*, rebus indita à *proprie* Creatore, qua singulæ tendunt ad *proprios actus, & fines*: & hæc acceptio, *præ* pro quia etiam rebus inanimatis propria, est *lege*.

2. *Veteres Jurisperiti* accepere *pro genio & instinctu naturali*, quo quodvis animatum ducitur ad suos actus & fines; & hæc acceptio est *impertinens*, quia *metaphorica*. 3. *Recentiores Jureconsulti* sumunt *pro potestate aliquid agendi, vel omittendi ex concessione naturæ*, qualis est v. g. *potestas venandi &c.* Et hæc acceptio est *minus stricta*, quia complexa etiam *jus permissivum*. 4. *Politici* sumunt *pro lege, seu norma actionum humanarum, qua insidet menti ad discernendum honestum à turpi*. Et hæc acceptio propria est ad *scopum præsentem*.

*Quæritur III. Qua juris naturalis Juris na-
descriptions apud Auctores? turalis*

1. *Veteres* eandem variè *describunt* potius, quàm *definiunt*. *Stagyrita* per *jus naturæ* intelligit id, quod *ubique vim habet eandem* (quia ex natura) & non, quia *videtur, vel non videtur* (dependenter ab arbitrio hominum.) 2. *Ciceroni* dicitur *recta ratio, natura congruens*: (d) alibi ait: *Lex natura nihil est aliud, nisi recta, & à Numine Deorum tracta ratio, imperans honesta, & prohibens contraria*. (e) 3. *Seneca* est *lex Divina ab Authore natura*; (f) *Angelico* est *participatio legis æternæ in rationali creatura*. (g) *Rationem* addit: (h) *quia homo inter cetera animantia rationem finis cognoscit, & proportionem operis ad finem, idèo naturalis conceptio ei innata, qua dirigitur ad operandum convenienter, lex naturalis, seu jus naturale dicitur, & sic de aliis*. *

2. *Et Recentiores, Veterum in-Recentio-
hærentes vestigiis, genuinam legis na- rum.
turalis essentiam non attingunt*. Nam 1. aliqui cum *Philosopho* non nisi *proprietas juris naturæ* exprimunt. Has inter *Puffendorffius* vocat *legem uni-*

(a) L. 1. Rhet. ad Theod. C. 13.

(b) Pro Milone.

(c) L. 5. epistola 41.

(d) L. 3. de Republ.

(e) L. 2. de Legibus.

(f) De beneficiis L. 4. c. 7.

(g) 1. 2. Q. 91. a. 2.

(h) In 4. D. 33. a. 1.

* Satis ista: *Justiniani, & Vlpiani* descriptio *juris naturalis, quod natura omnia animalia docuit*, in terminis prodit *metaphoram*, indignam, quæ à nonnullis per quasdam *apparentias de panis, sagacive canum vi &c.* convestitur.

universalem, & perpetuam. (a) Ali-
bi eam definit esse illam, qua cum ra-
tionali ac sociali natura hominis ita
congruit, ut humano Generi honesta, &
pacifica societas citra eandem constare
nequeat. Sed brevius, & ad Puffen-
dorffii mentem limatiùs scholias-
tes Weberus, jus natura, ait, esse dictamen
rationis recta, super socialitatem re-
flexum, officia homini incumbentia
proponens. (b) Sed quòd istæ juris na-
turalis paraphrases ex falso socialitatis
principio vacillent, ex dicendis clare-
scent.

Non rectè
statuitur
innatu-
ra ratio-
nali.

¶ III. Alii cum Cicerone subjectum
legis naturalis, hoc est, ipsam natu-
ram rationalem cum lege confundunt,
asserentes cum Vasquezio, legem natu-
ralem esse ipsam naturam humanam in
se, quatenus ratione sua essentia, ei-
dem tanquam normæ, peculiare actio-
nes conveniunt, vel disconveniunt.
Sed

Quia ex
falso sup-
posito,

Contra est. 1. Hæc sententia, præ-
terquam quòd sit contra communem, te-
ste Suarezio, nititur falso supposito, quòd
natura rationalis sit norma moralitatis,
quod suprâ rejecimus.

Et funda-
mento.

Contra est 2. Nititur falso funda-
mento, quòd honestas, vel inhonestas
formalis nonnullis actibus sit intrinse-
ca, & essentialis, independenter à le-
ge æterna Dei, quod pariter reproba-
vimus suprâ,

Quia ef-
fectum
non pro-
ducit.

Contra est 3. Natura, spectata in se,
nec præcipit, nec dirigit. nec honesta-
tem ostendit, aliùmque legis effectum
producit.

Est radix
honestatis,
non
lex.

Contra est 4. Etsi natura rationalis
sit radix, seu fundamentum honesta-
tis, vel mensura inhonestatis lege præ-
ceptæ, non ideo est ipsa lex: siquidem
fundamentum, & mensura latius patet,
quàm lex. Sic indigentia pauperis est
fundamentum legis de danda eleemo-
syna, non tamen est lex.

Quæritur IV. An juris naturalis Jus na-
essentia bene statuatur in dictamine ra- tura vi-
tionis. detur be-
ne defini-
ri per di-
ctamen
rationis.

¶ I. Videtur multis, quòd sic. Un-
de cum Grotio (c) legem naturalem de-
finiunt, quòd sit dictamen rationis, ab
Authore natura inditum, circa ea, qua
honestas, & agenda; vel inhonestas &
omittenda; aut indifferentia, & per-
missa sunt. (d)

Probant 1. Ex fatis communi Theo-
logorum, Suarezii, Molina, Laymanni,
Pirhingii &c. fundata in effatis sacre
Scripturæ: nam dicitur, quòd Gentes
ostendant opus legis scriptum in cordi-
bus suis, testimonium reddente illis
conscientiâ ipsorum. (e) Quòd legem
non habentes, cum naturaliter ea, quæ
legis sunt, faciant, sibi ipsi sint lex. (f)
Et postquam quæsitus Pfaltes Regius
quis ostendet nobis bona? hoc est, re-
gulam operationis bonæ, mox subjun-
git: signatum est super nos lumen vul-
tûs tui Domine. (g) Inde interpret
Angelicus: (h) lumen rationis naturalis,
quo discernimus, quid sit bonum, quid
sit malum, quod pertinet ad legem na-
turalem, nihil aliud est, quàm impres-
sio Divini luminis in nobis.

Probant 2. Autoritate suprâ nomina-
torum Theologorum & Patrum. S. Da-
masceus conscientiam vocat legem logorum,
mentis nostræ, interpretante Clichto- & Pa-
vao: lex mentis nostræ est ipsa natura-
lis ratio, Deilegem habens sibi inditam,
qua bonum à malo interno lumine diju-
dicamus. S. Hieronymus jus naturæ
appellat legem intelligentia, quam
nescit infantia, tunc autem percipit,
quando intelligentia incipit. S. Maxi-
mo jus naturæ est ratio naturalis; S.
Augustino lex est à Deo scripta in cordi-
bus hominum. S. Ambrosio lex innata;
Lactantio ratio natura congruens,
diffusa in omnes &c. S. Chrysostomus
ait: mentem habens, scies ex temet-
ipso,

(a) De J. N. & G. L. 2. c. 3. §. 1.

(b) L. de officio hominis L. 1. c. 2. §. 16. f. m. 47.

(c) De jure belli & pacis L. 1. c. 1. n. 10. Jus naturale est dictatum recta rationis indi-
cans, actui alicui, ex ejus convenientia, aut disconvenientia cum ipsa natura ra-
tionali, inesse moralem turpitudinem, aut necessitatem moralem, ac consequenter ab
Authore natura Deo talem actum aut vetari, aut præcipi. Ejus sequaces succinctius,
meliusque definiunt esse dictamen recta rationis congenitum, præcipiens ea, qua
creatura rationali, quæ tali, sunt consentanea, & prohibens contraria.

(d) Ita P. Josephus Seybold Tr. de prudentia & Jurisprudencia P. 2. f. m. 103.

(e) 1. ad Rom. 2. v. 15.

(f) v. 14.

(g) Pf. 4. v. 7.

(h) L. 91. a. 2.

ipso, quid tibi sit faciendum, & quomodo. (a)

Et ipsa ratio, quae legem suadet, homini intrinsecam.

Probant 3. Ratione: Quia lex naturalis in homine est, non in Deo, utpote creata, & exarata in cordibus; non in ipsa natura hominis immediate, uti dictum; nec in voluntate, quam ligat: ergo per dictamen in intellectu.

Et tota legislatio immediata intelligitur homini intrinsecam.

2. Quia sic proprie intelligitur, quomodo tota legislatio immediata sit in homine. Nam quasi legislator est intellectus cognoscens, quid sit conveniens, vel disconveniens; fundamentum est natura ipsa rationalis; vis illa natura ad discernendum, seu dictamen est lex; subjectum est voluntas, cui lex ponitur; simul est tota à Deo, saltem mediate, quatenus, ut Author Naturæ, sic naturam constituit.

Et obiectum, abstrahendo à lege Dei malum vel bonum.

3. Quia abstrahendo ab ordinatione Divina (si modò producta concipiatur natura rationalis) dictamen rationis quædam indicat esse mala, & omittenda, v. g. blasphemiam, mendacium; quædam indicat esse bona, & facienda v. g. colere Deum, Parentes &c. ergo non est tantum promulgatio, sed lex in se, nec videtur respicere Deum (saltem immediate, ut Legislatorem) cum hæc sint intrinsecè mala, seu bona, & idè, quia mala vel bona in se, à Deo prohibita, vel præcepta per legem superadditam. Id ipsum patet in legibus humanis, quæ tæx à Principe obligant etiam in conscientia, & sub pœna inferni, quia feruntur à Principe per potestatem à Deo acceptam, & lege Dei roboratam, juxta illud: non est potestas, nisi à Deo, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. (b)

Quia soli dictamini conveniunt effectus legis.

4. Quia effectus legis naturalis immediate proveniunt à dictamine rationis: nam dirigit dictando hominibus, quid agendum vel omittendum; obligat, & est norma conscientiæ, quæ facta vel approbat, vel accusat.

Quia dictamini conveniunt insuper proprietates legis.

5. Quia habet omnes legis proprietates requisitas: nam est superior, ut indita ab Authore naturæ; Divina, ut indicans voluntatem Divinam, quæ hac lege, seu lumine rationis, vult hominem obligatum; est præceptiva, ut intimans ordinationem divinam, quæ Deus vult naturam, ex sua constitutione naturali sic obligatam, ut voluntas

dictamini obsecundet; est prohibitiva, ut intimat contraria dictamini displicere Authori, & Gubernatori Naturæ; statuit pœnam & præmium, non quidem immediate, sed quatenus indicat Deum offendi peccatis per transgressionem, à Deo punibilem, & colli per observationem præmiabilem.

II. Lex naturalis minus limitata definitur per dictamen rectæ rationis circa ea, quæ homini agenda, vel omittenda sunt. *Sed negativa sententia est præferenda.*

Ratio est 1. Quia omnis lex constituitur actu, & autoritate Superioris: ergo & naturalis: atqui dictamen rectæ rationis non constituitur actu, & autoritate Superioris: provenit enim à natura rationali, quæ se ipsa non est superior, & simul inferior. *Quia lex constituitur debet auctoritate Superioris.*

Ratio est 2. Quia omnis lex, proprie talis, debet esse præceptiva, & obligatoria: talis non est dictamen: nam 1. Constitit tantummodò in actu intellectus indicans; non voluntatis decernentis obligationem. 2. Est obligatio hominis ad se ipsum, adeoque inefficax. 3. Est actu judicans, hoc vel illud objectum esse præceptum, adeoque formaliter non est lex: non enim idè est præceptum, quia cognoscitur; sed idè cognoscitur, & judicatur esse præceptum, quia est: secus actus intellectus, quo quis judicat jejunium ab Ecclesia præceptum, foret ipsa lex de servando jejunio. *Debet esse præceptiva & obligatoria.*

Ratio est 3. Quia dictamen rationis est essentialiter defectibile, ac ipsa natura: ergo nequit esse regula indefectibilis: atqui lex naturalis debet esse regula indefectibilis. *Indefectibilis.*

III. Rationes, supra allatae pro dictamine rationis, plus non evincunt, affirmati- quàm illud esse applicationem, seu promulgationem, hoc est, conditionem legis Naturæ, essentialiter requisitam. *non sunt efficaces. Nam est sufficienter scripta in cordibus, scriptioe promulgante ordinationem Divinam per dictamen, ut conditionem necessariò requisitam conformiter ad alias leges.*

Assertum patet 1. Ex responsione ad primum de S. Scriptura: Lex naturæ est scripta in cordibus, scriptioe promulgante ordinationem Divinam per dictamen, ut conditionem necessariò requisitam conformiter ad alias leges. C. Est scripta in cordibus, scriptioe constituyente ipsam legem. Subdist. Constituyente formaliter. N. Constituyente virtualiter in aliqua sui virtute, vel signo, quatenus non obligat, nisi *ut legis conditio essentialis.*

(a) S. Damascenus L. 4. c. 23. de fide. S. Hieronymus epist. 151. S. Maximus T. 5. Biblior. centur. 5. c. 13. S. Augustinus L. 2. de sermone Domini in monte. S. Ambrosius supra cit. Lactantius. L. 6. de vero cultu. c. 8. S. Chrysostomus orat. 10. de fervis. Videatur Suarezius de legibus L. 2. c. 4. n. 11. f. m. 77.

(b) Ad Rom. 13.

nisi ut se tenet ex parte hominis, & per dictamen remanet promulgata. C. Plus S. Scriptura non probat, nisi extendatur ad legem impropiam: unde verba perdunt, qui distinguunt legem naturæ ex parte Dei, & ex parte hominis; uti est primario in Deo, secundario in homine: hæc enim distinctio non tam definit legem naturæ, quàm confundit.

Patres locuti sunt minus rigore, & improprid.

Affertum patet 2. Ex responsione ad secundum de authoritate PP. Nam Patres non in rigore scholastico; sed sensu improprio sunt locuti: ergo nil probant pro dictamine. A. patet: siquidem legem naturæ appellant conscientiam, quæ tamen aliud nil est, quàm dictamen practicum, applicans legem in particulari; vocant naturam, seu rationem naturalem, intelligentiam &c. id quod ipsis Adversariis displicet; vocant legem scriptam, innatam &c. eo sensu latiore, quo locutus est S. Augustinus: (a) nulla anima est, quæ ratiocinari possit, in cujus conscientia non loquatur Deus. Quis enim legem in cordibus hominum scribit, nisi Deus? Ecce! subinfert Caramuel: Legislator non est ratio, sed Deus: ratio autem est tabula, in qua DEI digito scribitur lex naturalis, per dictamen scilicet, tanquam promulgationem necessariò requisitam. Theologos quod spectat, locuti sunt illi ex falso supposito, quòd plura naturæ prohibitione fiant intrinsecè mala, independenter à lege Divina, quòd minus rectè dici, supra jam satis ostendimus.

Unde dictamen est mera applicatio legis homini intrinseca.

Affertum patet 3. Ex responsione ad tertium de ratione. Nam 1. Lex naturalis est in homine; est creata; scripta in corde per dictamen, sic ut dictamen sit formaliter ipsa lex. N. Sic ut sit intrinseca homini, creata, & in corde exarata conditio, ad legem naturalem, ut se tenet ex parte hominis, essentialiter requisita. C.

Negaturque suppositum, quòd legislatio tota debeat esse intrinseca.

2. Negatur suppositum, quòd tota legislatio debeat esse intrinseca. C.

3. Dictamen, independenter ab ordinatione Divina, indicat quædam esse mala formaliter. N. Esse mala radicaliter. C.

Et indicat tantum mala vel bona.

(a) L. 2. de ferm. Domini in monte.

* Concordat Cicero ad Lucilium epist. 65. dum ait, naturæ jus esse à Deo, tanquam Authore natura; impressum, inditumque cordibus nostris, per quod secundum dictamen rationis practice actus humanos liberos ad bonum, justumque dirigimus. Vitruvius in Instit. J. N. & G. f. m. 5. breviter, sed minus methodicè ait: jus naturæ est, quod Deus per rectam rationem inter omnes homines constituit propter bonitatem, & turpitudinem.

Unde falsum est, malitiam illam rectè denominari peccatum; falsum est, esse legem à Deo superadditam, vi cujus accipiat specialem rationem mali, quam præter priorem habeat in ordine ad Deum, & secundum hanc denominari speciali modo peccatum &c. quæ omnia ex dictis alibi, ut inania, corruunt.

na radicaliter, non formaliter.

Effectus 4. Effectus legis naturalis proveniunt à dictamine immediatè, sic ut dirigat, ac obliget per se, & ut quod quod. N. Proveniunt, tanquam ab applicatione legis, sic ut dirigat, & obliget ut quod. C.

5. Lex naturalis, consistens in dictamine esset superior, Divina, præceptiva &c. propriè in se, ut sumpta immediata, ac specificativè. N. Improprid in alio, ut sumpta reduplicativè, seu ut appellans legem Divinam superadditam, Authorem Naturæ &c. C. Et N. Suppositum, quòd eatenus in se dici possit lex, propriè talis, & non potius applicatio ordinationis Divinæ.

Non esset superior, divina, præceptiva, propriè in se, sed in alio.

§. II.

§. 2.

De vera juris naturalis essentia, ejusque objecto.

Jus naturale.

Quæritur V. Quanam sit vera essentia, seu definitio legis naturalis?

R. I. Rectè definitur, ordinatio Si dicatur Divina sapientia, per dictamen synteresis natura rationali manifestata, præcipiens rectè rationi simpliciter consentanea, & prohibens dissentanea: addunt alij de jure naturæ improprid tali, vel etiam permissivè indifferentia. In eundem sensum recidit definitio, qua dicitur esse ordinatio divina sapientia, per dictamen syntereseos, natura rationali impressum, qua dirigitur ad finem suum ultimum, per media necessaria consequendum.*

Explicatur definitio. Dicitur 1. Ordinatio, ut, tanquam genus, conveniat cum jure legali. 2. Ordinatio Divina, ut, tanquam causa efficiens juris naturalis, significetur intellectus Divinus, agnoscens convenientiam objecti cum natura rationali; præcipuè tamen, & primario Divina voluntas obligans ad id, quod rectè ratio dicit.

3. Na-

*Natura
rationa-
li mani-
festata.*

3. *Natura rationali*, ut indicaretur *subjectum*, quod est *omnis*, & *solus homo: omnis*; quia, qui homo, simul est *rationalis: solus*; cum ineptè dicatur, *jure & regulâ rationis gubernari*, qui *ratione non pollet*. Unde nullo modo cadit in *bruta*; in *infantes*, & *mente captos* cadit non nisi *in actu primo*.

*Per dictamen
syntereseos.*

4. *Per dictamen syntereseos manifestata*, ut claresceret *dictamen non esse legem*, sed *applicationem legis*, non aliter, ac *dictamen rationis* in subdito de *servanda lege humana* est *applicatio*. Est autem *dictamen syntereseos*, *judicium practicum habitus primorum principiorum moralium*, rectè dicente *Gonzales: (a) lumini naturalis rationis subservit synteresis, qua est virtus, vel mentis nostra habitus, quo inducimur ad consequenda imperata per jus naturale, & ad fugienda, que prohibet*. Dicitur *lex, per dictamen impressa, seu scripta* in *natura rationali*, quatenus, seu spreto seu attento hoc legis indice, mox exurgit *conscientia*, seu, ut loquitur *Melithuus, cordis scientia*, testificans *accusando*, vel *consolando*.

*Præcipiens recta
rationi
consentanea,
& ut prohibens
dissentanea.*

5. *Præcipiens ea &c.* ut significaretur *duplex esse jus naturale, affirmativum, seu præceptivum; negativum, seu prohibitivum, qua de re infra*. Item ut significaretur *objectum juris naturalis, hoc est, omne id, quod rationi naturali, quâ tali, vel absolute convenit, vel absolute disconvenit*. *Permittens indifferentia* significat *illam juris naturalis acceptionem, qua improprie dicitur facultas aliquid agendi, vel omittendi à natura concessa, & reductivè saltem pertinet ad jus naturæ, proprie acceptum*.

Rectè definitur. II. *Hac definitio juris naturæ est facta exacta, ac cæteris præhabenda.*

*Quia servat leges
vult leges
definitio-
nis.* *Probat 1.* Quia est clara, habet *genus, & differentiam*, convenit *omni & soli*, nec ostendi potest, in quo deficiat à *legibus exactæ definitionis*.

*Est melior cate-
goria.* 2. *Lex naturæ malè definitur per naturam rationalem; minus limatè per dictamen rectæ rationis, ut vidimus: ergo meliùs per ordinationem divinam, mediante dictamine nobis indicatam &c.*

*Et Deo,
Authori
Naturæ,* 3. *Deus, ut Author Naturæ, tenetur proprie vetare mala, & præcipere bona, dicente S. Anselmo: (b) Qui-*

cunque legi naturali obviat, Dei voluntatem non servat: ergo tenetur vetare per legem Divinam, proprie naturalem; non superadditam legi naturali dictaminis: ergo per legem non tantum fundatam in essentiis rerum per se malis, & prohibentem mala, quia sunt; sed fundatam quidem in essentiis rerum, prohibentem tamen radicaliter mala, ne talia formaliter sint; ergo tenetur vetare non tantum, ut Author Naturæ, creando hominem rectum; sed proprie, ut Legislator, per ordinationem immediatam, ut homo rectus perseveret, & per operationes, rationi consonas, rectus esse non desinat.

Et III. *Qua in oppositum afferri solent, levia, immo inania sunt.* Unde *lex naturalis non est extraneaturam, sed contra est: D. Est extra naturam rationalem adequatè. N. Inadequatè. C. Nam etsi principaliter, ut consideratur in Deo, sit proprie lex Divina, non positiva, sed naturalis, utpotè posita à Deo, ut Authore Naturæ, adeoque indistincta à lege æterna, ut præcipiente vel prohibente in hac materia; est tamen virtualiter, & secundario etiam in natura, tanquam signum, & conditio ad legem necessariò requisita, quatenus consistit etiam in dictamine rationis, significante voluntatem Dei de agendis vel vitandis, circa ea, quæ naturæ rationali consentanea, vel dissentanea sunt. Unde*

Colligitur I. Quod *lex naturæ, ut Est fit in est in nobis*, dupliciter spectari possit: *Deo primò proprie in actu primo, seu secundario, dum habitum; & proprie in actu secundario, seu juxta actum. In priore sensu nil aliud est, quam lumen, seu vis cognoscendi voluntatem Dei, vel prohibentem dissentanea, vel præcipientem consentanea rationi, & in hoc sensu est congenita, permanens, & etiam, homine nil judicante, concipitur retineri scripta in cordibus. In acceptione posteriore est judicium rationis, manifestans voluntatem Dei, vel præcipientem rationi consona, vel prohibentem contraria, & in hoc sensu est verè intrinseca, diciturque transiens. Inde Angelicus rectè dixit: legem naturalem contineri principaliter in lege æterna Dei; secundario verò in natu-*

(a) In apparatu de Orig. & prop. Juris Can. n. 9.

(b) L. de voluntate Dei.

naturali judicatorio rationis humana. (a)

Ut signum manifestans ordinationem divinam. Colligitur 2. Quodd dictamen de objecto non sit *nuda representatio* naturalis disconvenientiæ, vel convenientiæ eum natura rationali; sed etiam *promulgatio ordinationis Divina*, seu *signum divina voluntatis*, id præcipientis, vel prohibentis, & consequenter conditio ad legem, quæ obligantem, necessariò requisita.

Differt sufficienter à lege positiva. *Opponunt II.* Quodd, si dictamen sit *sola promulgatio*, lex naturalis non distinguatur a *lege positiva*, promulgata per *Scripturam sacram &c.* nisi *in modo promulgationis*, quatenus hanc per verbum internum dictaminis Deus intimaret. Sed

Quod ad causam efficientem. *Contrà est*, quodd multiplex sit discrepantia legem *naturalem* inter & *positivam*.

Nam 1. Differt in causa efficiente: dum jus naturæ Deum, ut *Auctorem naturæ*; positivum, aut hominem, aut Deum, *sub alio tamen respectu*, pro fonte agnoscit.

Materialem. 2. *Differt in causa materiali:* nam objecta juris naturæ, antecedenter ad prohibitionem, fundant radicalem, seu physicam quamdam seu bonitatem seu malitiam; juris positivi capita, independenter à prohibitione, vel præcepto sunt indifferentia.

Formalem. 3. *Differt in causa formali:* siquidem jus naturale sola Dei, tanquam Naturæ naturantis, voluntate constitutum, ac hominum mentibus inditum, nec voce, nec scripturâ promulgatur; jus positivum, non cordi impressum, legitur, sed vel scripto exaratur, vel voce præconis promulgatur.

Finalem. 4. *Differt in causa finali:* finis enim legis naturalis est felicitas necessaria totius naturæ, in se consideratæ; finis legis positivæ pro legum varietate varius est, spectatque felicitatem omnigenam, variisque in circumstantiis variam.

Effectum. 5. *Differt denique in effectu:* nam jus naturale obligat omnes, quotquot intellectuali natura pollent, & tantâ quidem efficaciam, ut mutationem, *proprie talem*, non recipiat; contrâ jus positivum non omnes, sed Legislatori sub-

jectos, obstringit, nec tanta virtute, ut mutationem, *propriam* quoque, non patiatur.

§. II.

De divisione, & objecto Juris naturæ.

§. 2°
Divisio
juris na-
turæ.

Quæritur VII. Quotuplex sit jus Analogum naturale?

R. I. Nulla est divisio juris naturæ *in primarium*, quod commune hominibus & brutis; & *secundarium*, quod solis hominibus proprium. Nam est æquivoca; eò quodd nec ratio, nec jus conveniat brutis: unde in jure (b) sumitur *improprie pro instinctu nature sensitiva*, cum dicitur esse id, quod *natura omnia animalia docuit*.

R. II. *Satis recepta est penes Auctores* divisio juris naturæ *in absolutum & conditionatum*. Illud *absolute* obligat in suis materijs, & *independenter* ab omni prævio statu, consensu, vel conditione: uti *colere Deum*, *non mentiri &c.* Hoc obligat *solummodo mediate*, seu *facta suppositione status* cujusdam, vel consensûs humani, hoc est, *dependenter* ab aliqua conditione: sic *pacata* obligant *mediate contractu liberè inito*; rerum proprietates tenet *supposito statu divisionis factæ*; solutio debiti stringit, *si creditor rationabiliter petat*, vel *nisi remittat &c.* Sed quia jus naturale semper *idem in se*, & *proprie loquendo absolute* est invariabile, eò quodd suppositio status, consensûs, vel conditionis qualiscunque, *solummodo sit prærequisita*, ut resultet materia juris naturalis, sine qua, uti nulla unquam fuit obligatio naturalis, ita illa datâ semper *est absolute*, multis non placet isthæc divisio, qua tamen in re, quia attinente modum loquendi, nos ad aliorum arbitrium facile accomodamur.

R. III. *Legitima est divisio juris naturæ in affirmativum*, cujus objectum est positio actûs, seu quo aliquid *mativum* præcipitur; & *in negativum*, * cujus & *negativum* objectum est ommissio actûs, seu quo aliquid prohibetur. *Reductivè*, & *improprie* dividi solet in jus *concessivum*, *in concessivum*, vel seu *permissivum*.

(a) I. 2. Q. 71. A. 6. ad 4.

(b) Instit. de J. N. & G. in principio.

* *Negativum* sumunt alii pro *permissivo*, & ita nominant, quia *objecta illius, positiva dispositione & obligatione, recta ratio non attingit*: non improbamus loquendi modum, sed tamen cum pluribus aliter loquimur.

vel *permissivum*, *cujus objectum, respectu juris nature, est actus indifferens, nec positivè præceptus, nec positivè prohibitus, qualis est *communio rerum*, & *libertas homini concessa*; *divitio rerum*, & *servitus permissa*. Si quæras, an inter objecta concessa, & permissa sit aliquod discrimen? R. Est: nempe quòd ad concessa suo modo positivè; ad permissa negativè se habeat natura, ad illa potiùs inclinando, ad ista non repugnando.

Thomasius inanimè cavillatur discrimen præcepti affirmativi & negativi.

R. IV. *Thomasius* scholasticum pulverem olet istæ divisiõ, cujus usum dicit *exiguum*, & subtilitate superflua implexum. (a) Sed, inquit *Scholasticus*, ulus se exerit haud contemnendus. Præcepta affirmativa obligant semper; negativa semper, & ad semper. Ego verò, reponit *Thomasius*, rebare te fari scio, sed fabare nescio: loquamur, ut unus intelligat alterum. Utraque præcepta, replicat *Scholasticus*, semper obligant, quia sunt æternæ veritatis. Sed affirmativa non obligant ad semper, id est, non obligant omnes homines, nec omni momento: v. g. *cole Parentes, da elemosynam &c.* Negativa verò omnes, & omni tempore obligant v. g. *neminem lade &c.* Sed urget *Thomasius*: an non itaque præcepta: *Superiori pare, honestè vive, suum cuique tribue*, obligant omnes; & omni momento? An lex: *nont committite crimen læsæ Majestatis*, omnes homines, & v. g. ipsos Principes obligat? Vides, inquit, effectus hos non ab affirmatione, vel negatione dependere, sed aliunde esse arcessendos: scilicet leges naturales vel inculcant officia hominum, in quacunque societate viventium; vel ad officia pertinent singularum societatum particularia. ** Item: homo, uno eodèmq; momento, potest vel mille actus diversissimos omittere, actus diversos, eosque speciales, uno plures, comòdè agere nequit.***

Hæ sunt istæ subtilitates, quas quis, sine dictis elegantiarum stolculis, capere potest. In eo tamen putamus, adæquatam hujus distinctionis esse usum, quòd præcepta specialia, juris Divini affirmativa, semper exceptionem summæ necessitatis habeant; negativa non ita. Hæc *Scholasticorum* diafyrcticus cavillator. Sed prævalet communis lingua balbutienti *Thomasio*: nam 1. Teste *Puffendorfo*, hac præcepti affirmativi, & negativi natura est, quòd hujus obligatio sit perpetuò uniformis, & aequaliter efficax; illa, ad exercitium actûs, occasionem, materiam, & facultatem præsupponat, quæ sape deficit. (b) Inde præceptum, *Superiori pare*, ad positionem actûs non obligat pro semper, seu omni momento, sed data occasione; suum cuique tribue, non obligat nisi supposita facultate, nî obset extrema necessitas, uti ipse *Thomasius* explicat. **** Præceptum *honestè vive*, ut est affirmativum, non omni momento obligat ad positionem actûs honesti; etû ut negativum obliget semper pro semper ad omissionem inhonesti. De præcepto negativo *crimini læsæ, felonisæ, nugæ* sunt, cum utique se extendat ad omnes, sed obligationis capaces.

2. Balbutit *Thomasius*, cum ait, præcepta affirmativa, saltem generalia, obligare omni momento: an ergo præceptum, *colendi Parentes, omni momento*? Nempe obligatio omni momento manet, sed non nisi ad actum, suo tempore ponendum.

3. Balbutit denique, dum ex falso supposito juris naturæ, respectu Gentium & singularum, præcepta universalis, & particularia; ***** affirmativa verò & negativa, imperita eorundem expressione, penitus confundit. Sed nova fabari juvat infomnia, *Scholastici* ut carpi queant,

Qua-

* *Permissivum* alii vocant, eò quòd exercitium actionis circa talia objecta pendeat ex libera Gentium, seu hominum voluntate.

(a) *Jurispr. Div. L. 1. c. 2. n. 110. & sequent.*

** Subdit in notis, illa sive sint affirmativa, sive negativa, omnes homines obligant; hac illos saltem, ad quorum statum pertinent.

*** Subdit: Unde non omnia præcepta affirmativa specialia obligant omni momento, sed generalia saltem.

(b) De jure naturæ & Gentium. L. 2. c. 6. §. 2. Item L. 5. c. 12. §. 23. In quæ & ipse *Thomasius* contentit. L. 2. c. 2. n. 143.

**** Addit: etsi creditor in pari necessitate foret constitutus, quia putat possidentem præferendum. Sed quid si alii putarent oppositum?

***** Nam n. 101. dividit legem naturalem intuitu societatum, & viventium in societate; illa, inquit, appellari solet *jus Gentium*: ipse vocat *jus naturale strictè dictum*. Sed isthæ vocabulorum abusus detegitur intrà.

Objectum
materiale
le juris
naturalis.

Quæritur VIII. Quale sit objectum materiale & formale legis naturalis?

R. I. *Materia, seu objectum materiale legis naturalis est omne, quod convenit natura rationali, ut precipiatur; & omne, quod eidem disconvenit, ut prohibeatur ab Authore Naturæ. Unde lex naturalis*

Principia
morum
generalia
immediata.

Verfatur 1. Circa principia morum prima generalia, ac nota per se, qualia sunt: bonum faciendum, malum vitandum; quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris &c. Item principia, magis quidem particularia, & ipsa tamen ex terminis nota. v. g. *Justitia est servanda, Deus colendus, temperatè vivendum. Ratio est: quia ad hæc omnia natura rationalis immediate inclinatur, sic ut absque ratiocinatione ex ipsa veluti profluunt.*

Particularia, ex primis evidentibus illata.

Verfatur 2. Circa conclusiones, ex primis principiis moralitatis evidenter deductas, seu circa omnia præcepta moralia, quæ fundant honestatem, moribus necessariam, live dein proximè, vel remotè inferantur ex primis principiis. Horum aliqua facilius, & à pluribus, ut adulterium, furtum, aliæque in decalogo contenta &c. alia difficilius, & per plures rationis discursus eruuntur, ut præcepta negativa de vitandis usuris, de vindicta privata auctoritate non sumenda; & præcepta positiva de servandis promissis, de elemosyna ex superfluis juxta non nullos. Ratio horum omnium est, hæc ipsa evidens connexio, convenientia cum natura rationali, & veluti necessitas, quæ ejusmodi scita ex ipsa natura, & à Deo, ut Authore naturæ, mediante ratiocinatione eruuntur, eò quòd tendant ad eundem finem cum suis principiis, debitè nempe conservationem & felicitatem naturæ humanæ. Cùm igitur principij veritas contineatur in conclusione, hoc ipso, qui unum præcipit, vel prohibet, necessariò quoque præcipit, vel prohibet in illo contenta, & per evidentem illationem deducta.

Item exercitium virtutum quandoque, & suo modo.

R. II. Teste *Suarezio* (a) etiam virtutes possunt esse suo modo materia legis naturalis, quatenus quandoque datur obligatio naturalis, saltem venialis, quò ad earundem exercitium. Ratio est: quia, cùm ex omnibus virtutibus, simul sumptis, resultet integra rectitudo hominis, & debitus operandi modus, tam respectu sui, quam in ordine ad alios homines, verosimile

est, virtutes omnes habere suas opportunitates, & circumstantias, in quibus ex obligatione vera, ac naturali, exercendæ sunt, quam obligationem nec liberalitas, nec quævis virtus alia excludat.

R. III. *Forma, seu objectum formale* juris naturæ consistit in conformitate principiorum cum lege Dei, tanquam norma universali, per quam naturæ congrua, vel dissona fiunt formaliter honesta, vel inhonesta, justa, vel injusta &c. Et per hanc formam jus naturale differt specificè à conscientia, quatenus hæc est applicatio omnis legis, non tantùm naturalis, sed & positivæ, immò etiam existimatæ, adeoque latius patet; item quatenus est applicatio legis naturalis per dictamen practicum de ijs, quæ hic & nunc in particulari agenda sunt. Unde quatenus dictamen conscientia est promulgatio legis Divinæ, est constitutum essentiale juris naturalis, quò ad vim obligandi completam, diciturque eruditissimo *Staphio* forma juris naturalis extrinseca. Illud rectè animadverti: *Suarezius* noster: (b) Licet promulgatio fiat in singulis, non tamen censetur propositio particularis, sed communis vox totius naturæ, vel potius naturæ Authoris: siquidem loquendo ad singulos non loquitur ut persona privata, sed publica, quia loquitur ut Author ipsius Naturæ.

§. III.

De proprietatibus juris naturæ.

Quæritur IX. Quanam sint proprietates juris naturalis?

§. 3.
Proprietates juris naturalis Unitas.

R. I. *Unitas* quò ad finem: et si enim in quovis homine sint plura præcepta naturalia, in omnibus tamen non nisi unum resultat jus naturale. Ratio est: quia omnia præcepta naturalia reducuntur ad unum principium, unum finem, unum Authorem.

R. II. *Uniformitas*: nam una est lex naturæ in omnibus, & ubique, nec ex varietate locorum variationem recipit, ut leges humanæ. Quòd una in omnibus sit, ratio est: quia est proprietas consequens non rationem propriam alicujus individui, sed naturam specificam, quæ eadem est in omnibus, & ubique. Et hæc est haud dubiè causa, cur *Stagirita* jus naturæ describeret

(a) L. 2. de legibus. c. 7. n. 12.

(b) L. 1. c. 11. n. 4. de legibus.

serit supra, (a) *quod ubique eandem vim habet, & non quia videtur, & non videtur.* Unde, quod *Germani veteres probârunt furtum; Lycurgus etiam adulterium &c.* tantum probat, quod non sit eadem in omnibus, quod ad notissiam; non quod ad substantiam. Quod una ubique, hoc est omni tempore & statu humana natura, ratio est, quia non sequitur ex statu aliquo naturæ, sed ex ipsa natura secundum se. Et licet nonnullis visum, quod, cum in statu natura integra fuisset omnium libertas, bonorum communio &c. in statu natura lapsa sit servitus, rerum divisio &c. ita aliud fuisset jus naturæ in illo, quam sit in isto, haud tamen sequitur, quod aliud fuisset quod ad existentiam præceptorum, sed tantum quod ad obligationem & exercitium, quatenus in isto occurrunt occasionibus exequendi aliqua præcepta, in illo alia. Sic eadem est ars medica, etsi alia præscribat facienda pro statu sanitatis.

Univer-
salitas.

R. III. *Universalitas*: cum enim fundamentum habeat in ipsa ratione, obligat omnes, in quibus recta ratio est; & sub hoc respectu apud Jureconsultos non raro confunditur cum *jure Gentium*, auditque *commune omnium Nationum.* (b)

Eviden-
tia.

R. IV. *Evidentia* quod ad omnes, sic ut *invincibiliter* ignorari haud possit *ex toto*, seu quod ad principia, *falsem prima*, uti initio diximus. Quod ad principia, *magis particularia*, etsi invincibili ignorantia subit, vix tamen subesse potest *ad longum tempus*, cum quod facili discursu cognosci possint; tum quod ipsa natura, ac conscientia per remorsus excutiat brevi ignorantiam inculpabilem, præcipue circa præcepta Decalogi, & similia, uti *Suarezius* animadvertit.

Excellen-
tia.

R. V. *Excellentia*, qua rectè statuitur norma omnium cæterarum legum: nam si ab hac æquitatis regula lex positiva defleat, legis nomen jam non meretur, sed evadit in corruptelam. Etsi enim lex humana circumstantiam aliquam addere, vel detrahe-

re possit juri naturæ, * non tamen potest præcipere, quod jure naturæ prohibetur; vel prohibere, quod eo jure præcipitur.

Queritur X. An, & quomodo juri jus natura competat proprietas immutabilitatis?

R. I. *In genere.* Jus naturale, propriè tale, mutationis vera est incapax, adeoque absolute loquendo immutabile. 2. Unde certò falsa, & absurda est *Ockami*, & aliorum sententia, qua mutabilitatem legum naturalium universalem, eamque propriè talem adstruunt.

Explicatur Assertum. Dicitur I. *Propriè jus naturale propriè tale*, hoc est, *præ-tale, non ceptivum*, vel *prohibitivum*: nam de merè per jure naturæ, *impropriè tali*, quod *conmissivum, permissivum*, seu merè *negativum* appellant, dubium non est, quin sit *mutabile*. Ratio est: quia nil præcipit, nec prohibet, sed merè *negativè* se habet, aliquid concedendo, vel permettendo: ergo superveniente necessitate à Legislatore humano mutari, ac tolli potest. Res patet *in primæva libertate, rerumque communione*, homini concessa à Natura, quæ justis de causis mutata est, inducta *servitute, rerumque divisione*. Sic jure naturæ concessa cuius venatio, sed modò justis de causis à Legislatore humano restricta est, vel abolita; sic jure naturæ concessivo testatio valida est absque ulla solemnitate, & tamen jure positivo invalidata est absque testibus; perfonæ quædam inhabilitatæ; determinata successio ab intestato, & sic de alijs. Ubi tamen rectè notat *Suarezius* noster, juri naturæ, *impropriè tali*, seu permissivo, semper conjunctum esse jus *propriè tale*, seu *preceptivum*: nam stante primæva communione bonorum, & libertate, ejusque dominio homini concessivo, fuit lex naturalis *preceptiva*, ut ne quis in utriusque usu *injustè* impediretur, vel privaretur invitatus. Sic jure Gentium inducta rerum divisione, & servitute, quam jus naturæ *merissimè permittit*, ** successivè lex

(a) L. 5. Ethic. c. 7.

(b) In Can. 7. Dist. 1.

* Atque hoc sensu accipiendus est textus L. 6. ff. de I. & J. quo *Ulpianus*: Jus civile est, quod neque in totum à naturali vel Gentium recedit, nec per omnia ei servit: itaque cum aliquid addimus, vel detrahimus juri communi, jus proprium, id est, civile efficitur.

** Inde rectè observat *S. Augustinus* tr. 6. in *Joannem* in fine: quod *libertas & rerum communio* magis sit de jure naturæ, quam *divisio, & servitus*. Nam natura

lex prohibitiva furti, vagag libertatis &c.

Est incapax mutationis vera, hoc est, afficientis ipsam legem, ejusque obligationem, manentibus ipsdem circumstantiis.

Dicitur 2. Mutationis vere incapax: siquidem mutatio vera, propria, & formalis (de qua hic agitur) tunc intercedit, quando directe afficit ipsam legem, vel ejus obligationem, hoc est, quando, manentibus ipsdem circumstantiis, lex in se, vel totaliter, vel partialiter tollitur, uti evenit in abrogatione, vel dispensatione. Mutatio manentibus ipsdem circumstantiis, proprie & mere materialis (quæ nihil officit immutabilitati legis naturalis) tunc intervenit, quando non ipsam legem, sed ejus tantum materiam afficit, hoc est, quando materia à lege, seu Legislatoris mente eximitur, quod fit, si circumstantia, quæ obligationem fundat, mutetur, sic ut materia non amplius sit sub prohibitione, vel præcepto legis. Sic in exemplo: furtum est prohibitum jure naturæ, quatenus est ablatio rei aliena Domino rationabiliter invito, & sic est incapax mutationis propria, adeoque, manentibus hisce circumstantiis, lex absolute est immutabilis. Quodsi tamen, ablatâ vel additâ circumstantiâ, mutetur materia legis v. g. Domino consentiente; Deo, ut Supremo Domino, jus concedente in rem, vel necessitate ultima accedente, non mutabitur lex furti prohibitiva, sed materia eximitur à lege, ne amplius furtum sit, quia ablatio rei non aliena, vel saltem Domino non invito.

Adeoque absolute loquendo immutabile.

Dicitur 3. Absolute immutabile, sic ut neque per Dei absolutam auctoritatem, atque potentiam, mutari possit manente natura rationali cum usu rationis, ac libertatis, sive dein lex universalis sit, sive particularis.

Contrâ quàm sentiat Ockamus cum nonnullis:

Dicitur 4. Ockamus adstruere mutabilitatem universalem, & proprietalem, siquidem existimat, Deum, ut supremum Legislatorem, & absolutum Dominum, non solum dispensare posse, sed etiam abrogare legem naturalem solvendo præcepta Decalogi, aliâque, ex primis moralitatis principiis immediate deducta dictamina. (a) His præmissis.

Probatur Assertum quò ad 1. membrum. Jus naturale, si mutari proprie posset, tunc vel intrinsece, per se ipsam delinendo, sic ut fieret noxia, irrationalis, injusta; vel extrinsece per potestatem superiorem, sic ut abrogaretur in totum, vel saltem dispensaretur ex parte: neutro modo mutari proprie potest: ergo nullo. **Min. Prob. quò ad 1.** Jus naturale, ut est ordinatio divina, & in Deo, est lex aeterna, essentialiter recta: ergo immutabilis; ut est applicatio legis, & in homine, quò ad sua præcepta est proprietas hominis intrinseca, necessario fluens ex natura rationali, quæ tali: ergo, manente naturâ, est immutabilis.

Probatur eadem Min. quò ad 2. Quò ad Si mutari posset extrinsece per potestatem superiorem, tunc vel per Divinam, vel per humanam v. g. Pontificiam. Non per divinam: nam quatenus consistit in principiis primis, per se notis, dicit veritates, stantibus rerum naturis, aeternas & necessarias: ergo immutabiles à Deo. Quatenus notat conclusiones, ex primis principiis immediate & evidenter deductas, dicit veritates æquè necessarias: ergo æquè immutabiles à Deo. **A. Patet.** Nam veritas principiorum nequit consistere sine veritate talium conclusionum: ergo judicium, fundatum in his principiis, nunquam potest esse falsum, sed oportet esse necessario verum.

At multò minùs mutari potest per potestatem humanam: nam Legislator est ipsemet Auctor natura, contra quem potestas inferior prævalere nequit. (b) Accedit, quòd jus naturale sit fundamentum humani juris: ergo hoc illi derogare non potest; secùs fundamentum suum, & consecutivè se ipsum destrueret.

Probatur Assertum quò ad 2. membrum. Si Deus, ut supremus Legislator, & Dominus, dispensando, vel abrogando mutare posset præcepta naturæ, tunc idè juxta Ockamum, quia versantur circa mala vel bona, non nisi sola prohibitione, vel præceptione talia: **Ut adeò mutatio vel abrogatio, proprie talis, redundaret in præju-**

natura homines fecit liberos positivè, non autem servos positivè; cuivis dedit potestatem utendi rebus cum jure intrinseco, non autem sic fecit proprietatem & dominationem: unde jus illud diximus concessivum, hoc permissivum.

(a) In 2. Q. 19. ad 3. dubium apud Suarezium de legibus. L. 2. c. 15. n. 3.

(b) C. Inferior. Dist. 21. Clemen. Ne Rom. de elect.

dicium
Autho-
ris natu-
ra, quod
absur-
dum, &
certò sal-
sum.

hæc ratio frivola est: nam etsi talia sint formaliter per solam prohibitionem, vel præceptionem Dei; tamen multa legis objecta v.g. odium Dei, mendacium &c. ut sæpe inculcatum, ex sua natura, & contrarietate essentiali cum fine, naturæ rationali præfixo, sunt talia, ut fundent malitiam, saltem radicalem, & physicam, vi cujus, consequenter ad hominis creationem, ab Authore naturæ necessariò sunt prohibita, quia aliàs redundaret imperfectio in ipsum Deum, ut naturæ Authorem, & Governatorem. Nam si posset non prohibere ejusmodi mala materialia, posset & imperare, adeoque & ipse posset se odisse, posset mentiri, sicque odio se ipsum habendo, simul virtualiter se amaret obsequendo, & simul non amaret odiendo, quæ utique sunt absurdissima, uti rectè notat Suarezius.

2. Fidelis Deus se ipsum negare non potest: (a) sed si legem naturæ mutaret, mutatione propriè tali, vel abrogando, vel dispensando, se ipsum negaret. Min. Prob. Negaret sibi deberi cultum, amorem &c. quin & affirmaret se odio & injuria dignum &c. hoc ipso, quod præcepta similia abrogaret, vel dispenseret.

Jus Na-
tura est
tamen
capax
mutatio-
nis, im-
propriè
talis, seu
afficien-
tis mate-
riam le-
gis.
Casu, quo
hac sit
subjecta
potestati
Dei, ut
absoluti
Domini.

Et II. Etsi jus naturale sit absolute incapax mutationis, propriè talis, ut ostensum, non uno tamen in casu mutari potest mutatione impropiè dicta, seu tali materialiter; & quidem non tantum à Deo, ut Legislatore supremo, & Domino absoluto, 2. Sed etiam ab homine, seu potestate humana.

Probatur Assertum quò ad 1. Casu, quo jus naturæ materiam respicit, potestati Divinæ subjectam, non aliter obligat, quàm hac conditione imbibitâ, nisi Deus, ut absolutus Dominus viâ extraordinariâ aliter disponat: ergo hoc casu jus naturæ mutari poterit non propriè, seu mutatione cadente in ipsam legem, vel ejus obligationem: ergo impropiè, seu mutatione cadente in materiam legis, accedente circumstantiâ extractam ab obligatione legis. Res clarescet in exemplo. Occisio Isaci erat materia, potestati DEI, ut absoluti Domini visa, necisque, subjecta, adeoque, uti per se ipsum immediate, ita & mediâtè per alium justæ executioni mandanda: ergo per imperium, Abrahamo datum, velut per accedentè circumstantiam, materia hæc mutata, & exempta à lege est, sic ut

non fuerit homicidium lege vetitum; quod dicit occisionem, nulla legitima auctoritate, justæque causa factam: & sic de alijs, de quibus infra. Inde

Colligitur 1. Hanc materia mutationem, haud rectè à non nullis vocatam dispensationem: nam dispensatio est le dicitur exemptio subditi ab obligatione legis, à non facta per Legislatorem, cujus solius, nullis dispensatio. uti est legem condere, ita ejusdem est legem abrogare in totum, vel ex parte: atqui in hoc casu, aliisque similibus, non fit exemptio subditi ab obligatione legis; sed mutatio materiæ, ne amplius sit sub obligatione legis; non fit à Legislatore per potestatem legislativam, sed à supremo Domino per potestatem absolutam.

Colligitur 2. Hanc materiæ mutationem à Doctore mellifluo (b) vocari san re- quidem dispensationem, sed non respectu or- spectu præcepti naturalis; sed respectu dinarii ordinarij cursus, legisque Divinæ Pro- cursus. videntia, quatenus Deus ex absoluto Dominio hic procedit.

Colligitur 3. Hanc mutationem Quam mu- materiæ non procedere in eo casu, quo tatio in jus naturæ respicit materiam arbitrio, ijs, qua seu potestati Divinæ haud subjectam; fundat qualis est idololatria, mendacium &c. malitiam physicam, non procedit. aliâque in se radicaliter inhonesta propter essentialem repugnantiam cum ratione, ac sine Creaturæ rationali proposito: hæc enim, ut sæpe dictum, si ullis in circumstantiis Deus posset facere licita, se ipsum facere posset defectuosum, quod implicat.

Colligitur 4. Differentia inter præ- Unde est cepta primæ & secundæ tabulæ Mosai- differen- ca. Illa enim neque mutationem im- tia in propriam, seu in materia, recipere præceptis possunt; hæc saltem pleraque ejusmo- prima & di mutationis sunt capacia, ut infra ma- secunda tabula. gis dilucidabitur.

Probatur Assertum quò ad 2. Casu Eadem est quo jus naturæ materiam respicit, po- ratio mu- testati humana subjectam, non indu- tationis, cit obligationem absolutam, sed ex cer- si jus na- ta conditione pendentem, quæ ab ho- tura ver- mine est auferibilis: ergo potestate hu- sesur cir- manâ mutari potest, non quidem pro- ca mate- priè, sic ut directè auferatur obligatio restati re- legis naturalis, sed tamen impropiè, humane humane sic ut indirectè fiat remissio ex parte subje- materia. Res patet denuò in exemplo. Etam. Lex naturalis, quæ jubet, ut res, contractu valido præmissa, præstetur; ut juramentum servetur; votum emissum impleatur &c. obligat naturaliter, non tamen absolute, sed imbibita conditione nisi

(a) 2. ad Timoth. 2. 13.

(b) Apud Suarezium L. c.

nisi legitimus Superior contractum, *justa ex causâ*, dissolverit; juramentum, aut votum relaxaverit &c. Sic qui non implet promissum, eò quòd res *notabiliter* mutatae sint, nec mutat legem, nec mutatur ipse, sed per circumstantias mutatur materia legis; & quia illa mutatio per conditionem, in promissione subintellectam, excepta fuit, est mutatio tantummodò *impropria*, quia *apparens*, & *per denominationem extrinsecam*. * Inde

Pendeat-
que a pri-
ore con-
sensu vo-
luntatis
humana
per pactum,
seu con-
tractum.

Colligitur 1. Quòd præcepta juris naturalis, quæ in sua obligatione pendent à *priore consensu voluntatis humanae*, per pactum, contractum &c. mutari non modò possunt *improprie*, sed & frequenter debeant propter varias vicissitudines, & exigentias humani statûs: unde consentaneum est Divinæ Providentiæ, ut hanc potestatem reliquerit hominibus. At quando præcepta naturalia obligant *ex vi solius rationis naturalis*, in materia, *independente à priori consensu humano*, cessat necessitas, & potestas ejusmodi mutationis.

Quæ mu-
tatio ta-
men, im-
proprie
dicta, nil
officit im-
mutabili-
tati juris
naturalis.

Colligitur 2. Ejusmodi mutationes improprias, jure humano factas, non præjudicare *immutabilitati juris naturalis*, quia sub tali materia, & circumstantiis, nunquam fuit jus naturale: unde sicut medicina, etiam tradat alia præcepta pro his, alia pro alijs circumstantiis & ægrotis, proprie non mutatur, etiam multiplicentur præcepta; sic etiam jus naturale, idem in se, aliud præcipit in hac, aliud in alia occasione, & circumstantiâ, & absque sui mutatione modò obligat propter variatam materiam, sine qua antea non obligârat.

Jus na-
turale,
proprie
loquendo,
nunquam
fuit mu-
tatum,

Quæritur XI. An jus nature unquam fuerit potestate Divinâ, vel humanâ, mutatum mutatione proprie tali, per abrogationem, vel dispensationem?

Res. I. Jus naturæ nunquam fuit mutatum, mutatione *proprie tali*, & *intrinseca*, uti prætendunt Adversarij. Resp. P. Explicando exempla, quæ afferunt.

Mutatio-
ne, seu
cessatio-
ne intrin-

1. Lex naturalis jubet reddere depositum, restituere debitum, tenere naturale secretum &c. Jam sic: lex *intrinsece* mutatur, quando, cessante

motivo formali legis, & ipsa ultrò de *secâ*, in finit, ac obligatio expirat: atqui hoc fit casu, quo accedat periculum mortis, detrimentum Reipublicæ, damnum tertij innocentis &c.

Contra est 1. Leges ejusmodi non jubent reddere depositum, debitum &c. *simpliciter*, sed *limitatè*, nempe *rationabiliter petenti, absque detrimento tertij &c.* Ratio est: quia leges ejusmodi non obligant, nisi *supposito pacto*, & *libera obligandi voluntate*, unde, instante mortis periculo, obligatio nulla est, quia ex præsumpta pacificentium mente præsumi nequit, quemquam voluisse se obligare *rigore tanto*: ergo pro ejusmodi casibus leges hæ, cum nunquam fuerint, non mutantur.

Contra est 2. In ejusmodi casibus nulla mutatio cadit *in legem*, vel ejus *obligationem*, quæ pro hujus circumstantiis nunquam fuit, ut dictum; sed cadit *in solam materiam*, à præcepto obligationis naturalis eam eximendo: ergo nulla intercedit mutatio *propria*, sed *impropria*, seu *per denominationem* merè extrinsecam.

2. Lex prohibens homicidium, accedente justæ defensionis titulo, cessat: ergo mutatur *intrinsece*. Sic lex omnis affirmativa, etiam obliget *semper*, non tamen obligat *pro semper*: ergo per certas circumstantias mutatur, & tollitur obligatio. Sed

In homi-
cidio.

Contra est 1. Lex: non occides, non prohibet homicidium *simpliciter*, sed hac limitatione *intrinseca, absque justa causa*: ergo hac accedente non est homicidium, lege vetitum: ergo hac accedente mutatur *solam materiam*, non lex, vel obligatio, quæ pro casu justæ defensionis nunquam extitit.

Contra est 2. Præcepta affirmativa sunt hujus naturæ, ut pro certis circumstantiis non obligent, hoc ipso, quia obligant non *pro semper*: ergo his intervenientibus non mutantur, quia non cessat obligatio, quæ pro his circumstantiis nunquam fuit.

Res. II. Jus naturæ potestate Dei absoluta nunquam fuit mutatum *per dispensationem, vel abrogationem, proprie talem*, uti Adversarij prætendunt: Resp. P. declarando exempla, quæ obijciunt.

1. Deus dicendo *Osea: fac tibi in praefiliis fornicationum*, (2) dispensavit *cepto in sexto*.

* Sic lex naturalis succurrendi Parenti, extremè indigo, indirectè mutari potest à Rege præcipiente, ut potius succurratur periclitanti Reipublicæ: quia lex illa non obligat *absolutè*, sed *hac restrictione*, nisi obstat major, potiorque necessitas, opemque poscat.

(a) *Osea. c. I.*
Pars I.

in sexto. Item: *Hebrais, Egyptum* spoliantibus. (a) dispensavit in septimo. Sed

Contra est 1. Si supponatur *Osee* commercium cum fornicaria, * non intercessit *dispensatio in præcepto sexto*, quia non fuit exemptio à præcepto, facta à Legislatore; sed à Deo, ut absoluto Domino, concessus est usus humani corporis; immò *fornicatio* non fuit, quia non fuit *abusus corporis alieni*, sed dato dominio in corpus, sive cum, sive sine mulieris consensu, *usus legitimus*: ergo non intercessit *mutatio legis, sed exemptio materia à lege.*

Vel septimo.

Contra est 2. Neque Deus dispensavit in furto mutando præceptum, sed ut absolutus Dominus rerum omnium *Hebrais* tradidit spolia, vel ut supremus *Judex*, et in mercedem justam, concessit, sicque mutavit materiam, ne esset *furtum*, hoc est, *ablatis rei aliena.*

2. Cultus Dei, ut est præceptus præcepto affirmativo, non obstante, quòd fundet honestatem *intrinsicam*, saltem *radicalem*, videtur esse absolute dispensabilis à Deo: non enim apparet implicantia in permissione Dei, qua homo per totam vitam, immò & per omnem æternitatem, nullum actum cultus, sive extrinsecum, sive intrinsicum, Deo seu exhibeat, seu exhibere teneatur; utpote quo hominis cultu Deus haud indiget. Sed

Neque in cultu Dei.

Contra est: Implicantia respectu potentiae Divinae, saltem ut conjuncta est *sapientia*, apparet in hoc, teste *Suarezio*, quòd ejusmodi cessio juris sui omnimoda, quia *prodiga*, & *irrationalis*, refunderet imperfectionem in Deum, quòd implicat. 2. Quòd ejusmodi dispensatio videretur implicita negatio, cultus, sibi necessariò debiti, adeòque negatio sui ipsius: *at fidelis est Deus, & se ipsum negare non potest.* (b) **

Vel Parentum.

3. Saltem cultus Parentum erit proprie dispensabilis à Deo: nam, *Durando* Authore, ideò à cultu divino

obligatio est inseparabilis, adeòque indispensabilis, quia dependentia hominis à Deo est inseparabilis: atqui dependentia hominis ab homine absolute est separabilis: ergo & à cultu obligatio est dispensabilis. Sed

Contra est: Sicuti, *supposita hominis creatione*, ita & *supposita hominis natiuitate*, dependentia æquè est inseparabilis tam à Deo, quàm Patre: ergo utrobique obligatio cultus æquè est *indispensabilis*. Quòd si tamen sermo sit de ipsis actibus, quibus huic obligationi satisficit, sicut Deus facere potest, ut homo sine peccato per omnem vitam nunquam exerceat actum honoris erga Parentes; ita potest etiam facere, ut nunquam exerceat actum cultus erga se: at hæc non est *dispensatio* in lege, vel ejus obligatione, sed potius *permissio*, ne lex observetur, aut obligationi satisfiat.

R. III. Jus naturæ neque unquam fuit mutatum, *mutatione proprie tali*, per variationem, vel dispensationem, à potestate humana profectam, uti *Adversarij* prætendunt. A. P. Dilucidando exempla, quæ opponunt.

1. Votum naturaliter obligat ad servandam fidem; lex de restituenda re aliena obligat naturaliter detentorem: atqui votum est dispensabile potestate humana; obligatio restitutionis relaxari à Domino rei, vel etiam aboleri potest jure Gentium per *usucapionem*, vel *prescriptionem*. Sed

Contra est: Hæ mutationes non sunt *proprie tales*: non enim afficiunt *legem*, vel *obligationem naturalem* de rei vanda fide, seu restituenda re aliena, sed solummodò *materiam*, quæ respectu voti est *promissio*, seu *voluntas votentis* subjecta potestati humanae; *** respectu legis de restitutione est *res aliena*, dependens à dispositione Domini, vel publicæ potestatis: ergo obligatio non est *absoluta*, sed *sub restrictione*, quamdiu Superior voluerit obligatum votentem; quamdiu res erit aliena, ergo: accedente Superioris re-

(a) Exodi 3.

* Nam juxta S. Scripturæ Interpretes *Osee* jussus est accipere fornicariam *pro statu*, seu, quæ fuit talis, sibi que legitimo matrimonio jungere: vel jussus est, sibi *facere filios fornicationum*, hoc est, illegitimè prius susceptos facere suos per adoptionem.

(b) 2. ad *Timorb.* 2.

** Addunt alii, quòd, transmissa ejusmodi possibilitate, demonstrari amplius haud possèt existèntia veræ Ecclesiæ. Videantur dicenda intrà de officiis erga Deum.

*** Juxta illud: *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Rom. 13. 1.

relaxatione, Domini remissione, * vel legitima usufructione, aut prescriptione, jure Gentium inducta, voluntas voventis, & res ablata extrahetur à lege, ejusque obligatione, ut jam fit *voluntas libera*, atque *res propria*, qua sub consideratione nunquam fuit ulla obligatio naturalis. **

2. Matrimonium ratum obligat naturaliter, & tamen dispensabile est potestate Pontificia, seu Ecclesiastica. Sed

In matrimonio rato.

Contra est 1. An dissolutio matrimonij repugnet propriè juri naturali, dicemus infra. Hic nosse sufficit, quòd matrimonium ratum habeatur *ex contractu*, seu *mutua voluntate* conjugum de individua vitæ consuetudine: ergo materia, *respectu juris naturalis*, est absolutè mutabilis: ergo nulla hic intervenit mutatio propria, seu dispensatio in præcepto naturali, quòd *ratione dissolubilitatis absoluta* nunquam fuit. Dixi, materiam esse *absolutè* mutabilem: nam licèt contractus matrimonij rati, *spectato jure nature*, admittatur indissolubilis *authoritate privata*, uti cum *Suarezio* nonnulli docent, eò quòd talis dissolutio esse haud possit sine præjudicio Communitatis, seu ipsius naturæ conservandæ, cui per tale vinculum jus acquisitum est; non tamen videtur *absolutè* indissolubilis etiam *authoritate publica*, eò quòd ejusmodi dissolutio non sit contraria, sed potiùs consentanea ipsi naturæ ob bonum majus v. g. cultûs divini per religionem, quòd etiam in ejus commo- dum redundat.

Vel residentia Episcopi.

3. Residentia Episcopi est de jure naturali, & tamen frequens fit dispensatio. Sed

Contra est: Hoc jus naturale denud ntitur pacto Episcopum inter & Ecclesiam, & quidem non *absoluto*, sed subordinato, ac dependente à voluntate summi Antistitis circa Ecclesiæ provisionem: ergo mutari potest materia per potestatem publicam, nec dispensatur in jure naturali, sed in pacto, quo soluto nulla unquam fuit obligatio naturalis.

Jus naturale admittit interpretationem humanam.

Quæritur XII. An jus naturale saltem sit capax interpretationis, vel etiam epikia?

¶ I. Admittit interpretationem etiam humanam. Patet 1. Communi authoritate. 2. Inductione: sic præ-

ceptum: *non occides*, indiget declaratione, qua restringatur *ad auctoritatem privatam*, & *modum aggressionis*; præceptum solvendi votum opus habet interpretatione *ad mentem voventis*, sic ut non obliget ad circumstantias, sub intentione voventis haud comprehensas; & sic de alijs. 3. Patet etiam *ratione*. Lex naturalis, quòd *ad aliqua saltem præcepta*, est admodum remota à primis principijs, adeòque non satis nota; versatur circa materiam mutabilem per circumstantias, & licèt obliget *semper*, non tamen obligat *pro semper* absque determinata operandi opportunitate, & sic de alijs: ergo ne sæpe fiat injusta, & obliget ultra genuinum sensum, opus est interpretatione. Quòd autem interpretatio debeat esse *humana*, liquet: non enim recursum ad Deum immediatus naturali ordini est conveniens, nec haberi potest ab homine ergo, cum interpretatio sæpe sit moraliter necessaria, verisimile non est, Deo reservatam, sed hominibus, tanquam Ministris suis, esse commissam, ut ne deesset in necessarijs, id quòd Divinæ Providentiæ incongruum.

¶ II. Non tamen jus naturale admittit epikiam, propriè dictam, nempe divinam, neque humanam. Non tamen epikiam propriè dictam, qua est emendatio legis deficientis.

P. Epikia, propriè dicta, est emendatio legis, qua calum, in lege comprehensum, ex benigna præsumptione, à lege & Legislatoris mente excipimus: seu, ut loquitur *Suarezius*, est *emendatio legis universalis, deficientis in casu particulari*, sic ut quis excusetur *propter equitatem*, eò quòd hic & nunc *lex justè* observari non possit: at qui talis emendatio nequit dari in naturalibus præceptis. Min. P. Ratione. Præcepta naturalia posita sunt à *recta ratione*; suntque principia *vel immediatè nota*, vel propositiones necessariæ, ex principijs naturalibus deductæ: ergo in nullo individuo possunt deficere, seu esse falsæ, ac emendandæ. Eadem Min. P. Inductione. Præcepta affirmativa, cum obligent *semper*, sic ut circumstantias determinet *recta ratio*, non emendantur per *exceptionem*, eò quòd pro ejusmodi circumstantijs ex sua natura obligarint nunquam: sic fraterna correptio nunquam fuit de jure naturæ obligatoria pro casu, quo non est fructus. Præcepta negativa obligant *semper*, pro *semper*: ergo non admittunt exceptionem.

* Unde hac relaxatio, seu remissio est potiùs dispensatio facti, quàm juris.

** Si præscriptio sit etiam juris naturalis, sub hac circumstantia res definit esse aliena, & Dominus prior non poterit esse amplius *rationabiliter* invitus.

nem. *Confirmatur*: Mutatio, *proprie talis*, in jure naturæ non est possibilis ex dictis: atqui ejusmodi *emendatio legis* esset *mutatio proprie talis* in hoc casu particulari: ergo pariter non est possibilis. Quòd si mutatio fiat, *improprie talis*, in *objecto*, *materia*, vel *circumstantijs*, non est amplius locus *epükia*; nam præceptum *non furandi*, accedente *extrema necessitate*, mutatur in *materia*, quæ non manet *res aliena*, sed *communis*, quo casu non datur *exceptio* in præcepto, sed *simplex intelligentia præcepti*. Sic præceptum, prohibens matrimonium in primo gradu, Patris nempe cum filia, casu quo deficeret propagatio Generis humani, non emendatur per *epükiam*, sed *cessat per defectum materia propria*: siquidem ejus materia non est actus *simpliciter*, & *abstractè sumptus*, sed *cum aliqua circumstantia intrinseca*, qua sublata cessat obligatio. Non enim prohibitum est naturæ lege matrimonium *Patris cum filia simpliciter*, sed *ut noxium humanæ naturæ*, & naturali honestati contrarium secundum rectam rationem: quo in casu ultimæ necessitatis cessat ratio, & incipit esse commodum naturæ, qui finis est intrinsecus huic actui, sicque mutat materiam præcepti negativi. Idem est *de mutilatione proprii corporis*, quæ non est prohibita jure naturæ, nisi *quatenus est noxia corpori humano*: ergo, accedente necessitate conservandæ vitæ, *mutatur materia legis*, non emendatur lex per *epükiam*, quæ sub hac materia nunquam fuit.

Qua solummodo locum habet in lege humana.

Neque sequitur, quòd sic omnis *epükia* tollatur etiam in legibus positivis: nam si dicas, quòd manentibus iisdem circumstantijs *epükia* locum non habeat, ut patet; mutatis verò circumstantijs æquè per seipsam cesset lex humana.

R. N. Sequelam. Siquidem 1. manentibus iisdem circumstantijs *intrinsecis* v. g. *non portandi gladium noctu*, si modò accedat circumstantia *extrinseca* necessitatis, datur locus exceptioni, eò quòd malicia, *proveniens ex sola prohibitione*, sit separabilis per *epükiam*. 2. Lex naturalis obligat omnes *universaliter* ex intentione Authoris naturæ non *qualicumque*, sed *fundata* in ipsa necessitate naturæ, & exigentia materiæ: ergo pro nullo casu formari potest prudens præsumptio. Contra lex positiva fundatur *in sola intentione Legislatoris*, qui, si humanus sit, nequit omnes emergentes casus prospicere: ergo formari potest pru-

dens præsumptio de intentione, ad ejusmodi casum se non extendente, quæ, si deficiat, hoc ipso deficit ipsa lex.

Quòd si præcepta naturalia spectentur, *ut per legem positivam constituta tali im-* *Vel natura-*
sunt, recipiunt exceptionem *epükia*, *proprie*, non quidem, ut naturalia sunt, sed *in se* ut ordine ad intentionem Legislatoris *constitu-*
humani. Sic *reddere depositum*, *soluta per le-*
vere promissum &c. ut *generaliter* præ- *gem hu-*
cipitur à Legislatore humano, se tunc non *manam*.
extendente ad ullam exceptionem pro casu quocumque, patitur *epükiam*: & sic loquuntur Authores sæpe *minus proprie* de interpretatione legis naturalis, vocantes *epükiam*, seu exceptionem à lege, quæ tamen *proprie loquendo* non est nisi *sola declaratio materia*, seu *veri sensus*, respectu legis naturalis.

§. IV.

De effectu & obligatione juris naturalis.

S. 4. Effectus juris naturalis.

Quæritur XIII. Quis sit effectus, vel obligatio juris naturalis?

R. I. Effectus juris naturalis *primarius* est *obligatio in conscientia* ponendi actionem præceptam, vel omittendam, sub præmio, vel pœna, ab Authore naturæ in hac, vel altera vita conferenda. Patet 1. *Ex Scriptura*: *quicumque sine lege* (scripta) *peccarunt, sine lege peribunt*. (a) 2. *Ratione*: Quia jus naturale est regula honestatis: nam lex æterna, quò ad nos, explicatur per legem naturalem: unde, si materia est gravis, & necessaria ad amorem DEI, vel proximi servandum, atque ad eò ad felicitatem humanam consequendam, erit obligatio *gravis*; secus erit tantummodò *levis*. Et licet lex naturalis, *ut est in homine per dictamen*, non cognoscat *pœnam* determinatè *æternam*, sufficit, quòd lex, *ut est in DEO*, seu Divina voluntas eandem cognoscat: non enim ad incurrendum reatum alicujus pœnæ necessarium est, ut ipse transgressor cognoscat pœnam, culpæ suæ *proportionatam*, ac *debitam*, sed satis est, quòd faciat actum dignum tali pœnâ.

Obligatio in conscientia sub pena alterius vite.

R. II. Effectus juris naturalis *secundarius*, & *specialis* est, quòd actus contra legem positus, non tantum illicitus, sed *quandoque* etiam *irritus*, *que sit ac invalidus* sit. Patet ex communi: *etiam irritus*.

(a) Ad Rom. 2.

-nam contractus ex dolo, circa substantiam rei versante, inuitus est nullus; matrimonium, Patrem inter & filiam, juxta plerosque irritum est jure naturæ; usuræ, seu promissæ seu etiam solutæ feneratori, nullum retinendi jus tribuunt, sicque invalidè tam promittuntur, quam solvuntur.

endi excessum pretij, hæc restitutio si fiat, cessat omnis turpitudine in valore, & perpetuitate contractûs, adeoque nulla est ratio, cur sit absolutè irritus, ac nullus.

INSTRUCTIO III.

Instructio III.

De objecto juris Naturæ regulativo, seu fundamentali principio dignoscendi juris naturalis.

De principio dignoscendi juris naturalis.

§. I.

§. I.

De vero, ac fundamentali principio dignoscendi juris naturalis.

De fundamentali principio.

Queritur I. Quis status questionis?

Status questionis,

R. I. Non est questio, quale sit objectum juris naturæ; nam supra declaratum, ad objectum juris naturalis pertinere id omne, quod rectæ rationi simpliciter consentaneum, & dissentaneum est: sed queritur, unde objectum juris naturalis dignosci possit, & debeat; seu ex quonam principio, regulæque fundamentali discere liceat, quænam rectæ rationi simpliciter consentanea, quænam dissentanea sint, sic ut ab Authore naturæ præcepta, vel prohibita, adeoque justa, vel injusta; honesta, vel inhonesta; aqua, vel iniqua, aut saltem concessa, vel etiam permissa, hoc est, indifferentia censeri debeant.

non quæ sit objectum, sed quomodo cognoscibile.

R. II. In hoc fundamentali principio statuendo præcipua est difficultas, quæ in Jurisprudentiæ naturalis disciplina Moralistas fatigat. Ratio est: quod licet lex naturalis omnium mentibus congenita sit, nemo tamen sui cordis recessus sic hætenus penetrarit, ut omnia illa juris naturalis arcana, quæ sæpe operoso discursu evolvenda sunt, luculenter perspexerit: unde opus esse aliquâ regulâ, quâ explorari possit, quid jure naturæ præceptum, prohibendum, vel permissum sit, omnes Authores inclamant. At hic Rhodus, hic salta. Illud convenit inter omnes, dari in natura rationali tale principium. Patet utique ex principiato, seu jure naturali, quod suum in natura fundamentum habeat, oportet. Patet ex intellectu, qui habitu primorum principiorum moralium instructus est à natura. Sed maximè disconvenit inter Authores, an illud principium sit unum vel multiplex; quale inter illa prima principia sit fundamentale, ad quod cætera reduci, & ex quo præcepta naturalia

Qua in re cardo difficultatis.

Non tamen semper.

Dictum quandoque: non enim eo ipso, quod actus jure naturæ illicitus sit, hoc jure statim est irritus: sic matrimonium, post sponsalia alteri facta, vel votum castitatis simplex est illicitum, sed tamen validum; rei venditio ultra justum pretium, item secunda venditio, traditione rei facta, illicita est, non tamen jure naturæ irrita. Unde

Irritantur actus ex quaduplici capite.

1. III. Quoties actus jure naturali est prohibitus ob defectum potestatis, vel voluntatis, aut ob incapacitatem materia, aut denique ob turpitudinem perpetuam, ac in ipso effectu durans, toties est illicitus simul, ac irritus. Ratio est: quia primo triplici casu deficit principium substantiale ad valorem actûs necessarium; in quarto ipse valor repugnat juri naturæ. Unde traditio corporis secunda, post priorem validam, & permanentem, irrita est jure naturæ ob defectum potestatis; matrimonium ex errore substantiali est nullum ob defectum consensûs; ex impotentia perpetua fit irritum ob incapacitatem materia; denique ex turpitudine durante multi volunt matrimonium irritum Patrem inter & filiam; Matrem & filium, quod intelligendum extra casum ultima necessitatis de propagando Genere humano, quæ turpitudinem auferret pro illis circumstantijs, ut dictum supra.

Secus, etsi illiciti jure naturali sunt validi.

2. Extra hos casus quando actus jure naturæ prohibitus est ex alio motivo, illicitus quidem est, non tamen invalidus. Ratio est: quia supposita potestate, & voluntate agentis, capacitate materiæ, & absentia turpitudinis in ipso effectu, concurrunt omnia requisita ad substantiam actûs, ac proinde, licet aliundè prohibitus, & illicitus sit, non tamen erit invalidus. Sic matrimonium contractum cum voto simplici castitatis, quia votum hoc non abstulit, sed tantum ligavit potestatem, quam homo habet in proprium corpus, potest insuper in matrimonio, post votum contracto, honestus esse ipse usus in reddendo, non autem petendo debito. Similiter venditio, ultra verum rei pretium facta, relinquit quidem obligationem perpetuam restitu-

turalia omnia deduci queant. Hac in re quot Authores, tot sunt diversæ sententiæ, ex quibus (si verum fateri fas est) hætenus nulla satisfacit extoto: neque tam præfidentes sumus, ut speremus, nostram præ cæteris placituram, etsi difficultatibus satisfacere, utcunque fieri potest, conaturi simus.

Quæritur II. Quid intelligitur per principium fundamentale, & quam ejus proprietatem?

Est hoc principium propositio generalis, ex qua, veluti radice, natura scita deducuntur. Unde non est principium essendi juris, sed juris dignoscendi.

§. I. Per hoc principium, quo dignoscenda sunt juris naturalis objecta, intelligitur *propositio generalis, immediatè nota in se, & sic fundata in natura humana, ut ex ea, veluti radice, omnia & sola juris naturalis capita vel ultrò fluant, vel facile deducantur.* Unde

Colligitur 1. Ex Kemmerichio: (a) Non quæri hic principium essendi, seu causam, à qua originem trahant leges naturæ: nam constat ex dictis, quòd hæc causa sit ordinatio Divina, quæ sola est norma debita humanarum actionum: sed quæri principium cognoscendi, seu quæri propositionem, ex qua lex Divina, quò ad singula objecta, nobis liquidò innotescat. Nam cum ordinatio Divina universo Generi humano, per rectæ rationis dictamina, sit promulgata; cum recta ratio sit facultas ratiocinandi, hoc est, veritates alias ex alijs eruendi, facile patet, dari aliquam veritatem, seu propositionem, ex qua, veluti radice, per necessariam consecutionem, quid ordinationi Divinæ consentaneum, seu iustum sit, elici queat, quam propositionem fundamentalem Authores juris naturalis cognoscendi principium appellant.

*Discrimen atri-
osque.*

Colligitur 2. Ex Heineccio (b) discrimen inter normam actionum humanarum & principium juris naturalis: illa enim est voluntas, seu ordinatio DEI, diciturque apud Philosophos principium essendi juris naturæ, nobisque principium obligationis est: hoc est medium probandi, seu principium cognoscendi voluntatem DEI, & consistit in propositione quadam, ex qua, ad quid obligati simus, illicò apparet. Sunt hæc & in Rebus publicis diversa. Nam principium obligationis, quæ civibus incumbit, est voluntas summæ potestatis; eaque simul norma est, ad quam omnes tenentur actiones suas componere. At si quæras, unde cog-

nosci possit illa potestatis summæ voluntas, ad leges te remittent, eaque aded unum, & adæquatum erunt cognoscendi principium.

§. II. Proprietates, quas debet Proprie habere principium illud cognoscenditatis fundamentale, ex quo per solam rationem demonstrari queat, hanc illamve actionem cum ordinatione Divina convenire, vel eidem repugnare, sunt

1. Ut sit *primum*: secus enim non debet esse principium, neque fundamentum, se prius ex quo, veluti radice, cætera juris capita eruantur, ut patet.

2. Ut sit *unicum*, seu *generale*: Unicum nam in adstruendo multiplici principio nulla est controversia, cum constet intellectum habitu primorum principiorum instructum esse, ex quibus ratio sua formet dictamina, voluntatis Divinæ indicativa. Difficultas tota versatur in eo, ut adstruatur ex illis principijs *primum* & *unicum*, ad quod, veluti fundamentum, cætera reducantur. Accedit, quòd inter plura principia redeat questio, quale hic vel ibi sit adhibendum, ut per solam rationem demonstretur, hanc vel illam actionem Divinæ voluntati esse consentaneam, vel dissentaneam.

3. Ut sit naturæ *intrinsicum*, seu *Natura in ipsa natura humana fundatum*: scilicet cuius enim non foret *radix immediata*, ac *propria*, ex qua juris naturalis objecta, ac scita *formaliter* eruantur.

4. Ut sit *verum*: nam si falsum, vel in ficta solum hypothesi consistat, etiam conclusiones nil veri, saltem ultra nudam fictionem vix quidquam solidi, contineant, necessum est.

5. Ut sit *evidens*, & *cuiusvis notum Evidens in se, seu æcunam se*: nam cum non modò docti, sed etiam indocti ad obsequium, juri naturali præstandum, obstricti sint, principium hoc debet esse cognoscibile à quolibet plebeio, seu, ut rectè loquitur *Puffendorffius*, debet esse *ad captum omnis hominis*, etiam *gentilis*: ergo *evidens in se*, vel absque *operoso discursu*, notum sit, oportet.

6. Ut sit *proprium*, hoc est, *soli propriè cognoscendo natura juri accommodatum.* Ratio est 1. Ne confundat Jurisprudenciam cum Ethica, Politica, Theologia morali, vel naturali, quæ perpetua *Puffendorffij* querela est, eò quòd circa virtutes multa sint honesta, quin

(a) In Elementis J. N. & G. c. 3. n. 4. f. m. 54.

(b) In Elementis J. N. & G. L. 1. c. 3. f. m. 45.

quin tamen sint *præcepta jure natura*. Ratio est 2. Ne confundat *jus naturale* cum *positivo Divino*, seu *humano*, redeatque ulterior quæstio, an deducta ex hoc principio obligent *determinate* jure naturali, vel tantum *positivo*.

Adequatum.

7. Ut sit *adequatum*, hoc est, *omni cognoscendo natura juri accommodum*. Ratio est, quod nisi ex illo fluant officia hominis, tam Deo, quam sibi, & proximo, ac Communitati jure naturæ debita, principium erit *manuum, imperfectum*, & scopo Jurisprudentiæ naturalis *minus utile*, ac *consentaneum*.

Ut patet ex Authorum mente, & postulationibus.

Quod autem hæ proprietates ad principium, quale hic quæritur, sint necessariò requisitæ, patet *ex mente Authorum*, quæ indagat in regulam, ex qua totum jus naturale, adeoque officia hominis omnia, jure naturæ debita, exploranda, & mensuranda sint: atqui, quacunque proprietate ex recensitis deficiente, regula non erit, omni ex parte, commoda, mentique *Authorum* congrua, uti patebit consideranti.

Principij hujus sphaera.

Quæritur III. Quanam illa officia sola, & omnia, è memorato principio cognoscenda, ut verè proprium, & adequatum dici possit?

Objecta juris naturæ non sunt ea, quæ quomodocunque sunt rationi consentanea, vel dissentanea.

R. I. *Supponendum 1.* Ex dictis, etsi id omne, quod rationi *consentaneum*, sit *objectum natura rationalis*, quia circa *omne id* versatur ratio, non tamen esse *objecta juris natura*, propriè sumpti, quia circa *id omne* non versatur ratio ex principijs naturalibus *prohibendo, præcipiendo*, vel saltem *permittendo*, id quod soli Jurisprudentiæ naturali proprium. Sic *objecta virtutum naturalium* v. g. *Religionis* in supererogatoria devotione *erga DEUM*; *temperantia* in arbitraria retrenatione sensuum etiam in licitis *respectu sui*; *amoris* erga proximum in ultronea beneficentia &c. Sic *objecta juris positivi* tam Gentium, quam civilis &c. sunt quam maximè *conformia* rationi, ipsique naturæ, utpote ad cujus finem, seu felicitatem, *meliore modo habendam*, directè tendunt, nemo tamen erit tam hebes, ut hæc *objecta* dicat esse *juris natura*, nisi Jurisprudentiam naturalem cum Ethica, Politica, & Jurisprudentia civili velit in unum confusissimum conflare chaos. *

*Supponendum 2. Id omne & solum Sed quæ esse objectum juris naturæ, quod rationi non qualitercunque, sed simpliciter est consentaneum, seu dissentaneum, hoc est, quod ad finem, seu felicitatem, naturæ rationali debitam, tam est requisitum, ut fundet necessitatem in natura, vi cujus non possit non esse prohibitum, præceptum, vel saltem permissum. Unde jus naturæ tantum dirigit homines, ut sunt creature rationales, tenduntque ad felicitatem, natura rationali tam propriam, ac necessariam, ut sine hac humanum Genus foret positivè, vel saltem negativè ** defectuosum, & malè constitutum. Ratio est: quia augmentum felicitatis Natura reliquit juri Gentium, & civili, ut ne præceptis propemodum infinitis humanum Genus obrueret, seque ipsam confunderet.*

Supponendum 3. Per finem naturæ præfixum, seu felicitatem natura rationali propriam, ex dictis titulo primo, intelligi felicitatem tam integram, quam formalem. Integralis habetur in pace externa & interna, per bona corporis & animi: quia verò pax est externa aufferibilis, interna non satiata, dicitur integralis: unde formalis habetur in sola pace cum Creatore per cognitionem & amorem, naturæ statui proportionatum, quæ felicitas sola substantialis, quia in aufferibilis, & satiata, saltem post mortem. Res ista tam plana est, ut adverterit quoque antiquos Philosophos: certè Stagyrita externam felicitatem, merè adventitiam, & à viro bono aufferibilem appellat, nec admittit, nisi ut adjumentum est ad internam. Idem felicitatem practicam postponit theoreticam, quia pluribus indigentem; Theoreticam verò propriè talem esse demonstrat, quæ in contemplatione DEI, hoc est, summi boni, consistit: (a) quod idem & Plato sensit, ac docuit.

Supponendum 4. Cùm objecta, juri naturæ propria, sint ea sola & omnia, quorum prohibitio, præceptio, vel permissio fundatur in necessitate natura rationalis, tendentis ad felicitatem sibi simpliciter propriam, ac debitam, uti vidimus, principium fundamentale his solis & omnibus dignoscen-

* Videantur dicta initio in proleg. §. 4.

** Positivè per neglecta officia perfecta; negativè per neglecta imperfecta, quorum discrimen infra dabimus.

(a) L. 10. Ethicorum, Nicomachiorum c. 7. §. & 9.

um, seipsum, & proximum, à fundamementali principio debent possi dignosci.

noscendis debet esse accommodum: & quia naturæ juri respondent officia hominis, puta, *actiones ex obligatione naturæ legibus conformanda*, hoc ipsum principium, *his quoque solis & omnibus dignoscendis*, & dirigendis, debet esse idoneum. Porro non nisi triplicis generis entia hominem circumstant, quibus hujusmodi officia, *jure natura debita*, præstare fas est, * nempe DEUS, ut Author naturæ; *nos ipsi*, qui nobis utique proximi, & *alii homines, natura aequales*; adeoque ab hoc *triplici termino* hæc officia *triplicis quoque sunt generis*, hoc est, officia DEO, nobis, & proximis *debita*, seu *ex obligatione naturæ legibus conformanda*.

Unde alia officia in natura debito non fundata sunt extra sphaeram juris naturalis.

§. II. Ex hisce suppositis *fluit 1.* Alia officia erga DEUM, seipsum, & proximum, *in debito natura necessario, & obligatione indispensabili* non fundata, qualia sunt officia *pietatis spontanea* erga DEUM, *virtutis ultroneæ* erga seipsum, *amoris merè benevoli* erga proximum, esse extra sphaeram juris naturæ, adeoque tanquam honesta *honestate morali Theologica, ethica*, vel *politica* ad disciplinas alias merito *sequestranda*, uti habet phrasus *Puffendorfiانا*.

Fundata verò in ejusmodi debito sunt juri naturali propria, utpote participantia obiectum formale, seu rationem justitiam.

Fluit 2. Officia sola & omnia, quæ fundantur *in natura debito necessario*, & quæ sub obligatione pænæ indispensabiliter sunt explenda, dici *propria jurisprudentiæ naturali*. Ratio est: quia hæc disciplina *ex fine intrinseco*, & *proprie tali*, dirigit actiones omnes, quæ participant *rationem justitiam, proprie talis*; hoc est, quæ participant *honestatem formalem*, relucens *ex debito cuicunque reddendo, ac necessario explendo*: atqui tales actiones sunt officia erga DEUM, seipsum, & proximum, quæ non participant *rationem honestatis qualiscunque*, seu *nuda virtutis* v. g. religionis &c. sed honestatis, ac religionis, *fundata in debito natura necessario, ac indispensabiliter explendo*: ergo diriguntur à jurisprudentia naturali, *quæ tali*, & participant *rationem justitiam proprie talis*.

Natura debitum necessarium desumitur ex fine, seu felicitate,

Fluit 3. Quænam officia fundantur in naturæ *necessario debito*; uti & ipsam *exigentiam naturæ*, elque respondens *debitum*, seu *obligationem necessariam*, delumendam esse *ex fine*, Naturæ præfixo, hoc est, *ex felicitate, naturæ rationali propria*. Si enim

officia ita sunt necessaria, ut, ijs neglectis, *positive vel negative* deficeret *natura rationali* isthæc felicitas, & natura rationalis foret malè constituta, datur *exigentia propria* in natura, vi cujus illa officia exiguntur à natura, *ut absolute debita*, hoc est, *fundantur in natura debito necessario*. Sic religio, seu cultus divinus *in genere*, fundatur in naturæ *necessario debito*, quia hoc neglecto deficeret *pars primaria* felicitatis homini propriæ, nempe *pax cum Creatore DEO*, adeoque redderetur malè constitutum humanum Genus, & sic de alijs.

Fluit 4. Hoc *debitum natura* intelligi posse *tripliciter*. 1. In sensu *strictissimo*, prout fundat jus naturæ *sensu strictissimo*, ad æqualitatem, ad alterum, restitutionis inductivum, & *fundans jus rigorosum*.

ad quæ cogi quis potest, seu quorum obligatio *cum coactione* conjuncta est, qualia sunt: *neminem ledere, cuique jus suum tribuere &c.* sic ut omittens isthæc officia denominetur *formaliter injustus*. Idem juxta nos dicendum de *officijs erga DEUM* ut Creatorem, eò quòd inter DEUM, & hominem, hæc ex parte, intercedat *justitia proprie talis*, seu *commutativa*: unde qui deest hisce officijs, nobis denominatur *formaliter injustus*, etsi nonnullis dicatur *impius*.

Intelligi potest 2. In sensu *minùs stricto*, prout nempe hæc debitum fundat obligationem, a DEO creaturæ *impositam*, in ordine ad sanitatis, vi-tæ, & corporis proprii conservationem, præcipue verò ad animi affectus *ratione honeste* regendos, ac refrenandos, sic ut negligens isthæc officia partim denominetur *injurius* erga DEUM, partim *inhonestus*.

Intelligi potest 3. In sensu *latiore*, prout nempe hoc debitum fundat *aquisatatem, ex æqualitate* naturæ profuam, *aquavitam* vi cujus quis obligatur ad officia erga proximum *imperfecta*, qualia sunt, quæ *coactionis expertia sine omni incommodo* præstari possunt, uti *roganti monstrare viam, sitiensi permistere haustum frigidae &c.* quæ officia denegans, non quidem denominaretur *formaliter injustus*, sed tamen *iniquus*.

Fluit denique 5. Quòd principia *honesti, justii, arque decori*, quæ ad regulanda officia juris naturæ *Authors principia* communiter huic disciplinæ associant, *bonesti, justii, & decori*.

* Ad Angelos enim sola ratio non pertingit, nec ad animalia se extendit, uti patet.

frictè intelligantur, & fundari in dicto naturæ debito, & ex fundamentali principio erui debeant. Unde & nos per principia honesti, non qualiscunque, sed in naturæ debito necessario fundasi, regulari dicimus officia hominis erga seipsum, maximè, quæ spectant ad felicitatem internam, pacemque secum ipso servandam. Per principia justii dirigi dicimus officia perfecta erga DEUM & proximum, in ordine ad felicitatem externam, pacemque cum DEO, & proximo conservandam. Per principia decori, regulari censemus officia hominis imperfecta, ad decorum naturale spectantia, & ad vitam, humanæ naturæ congruam, necessaria. In alio sensu, præsertim latiore, qui non fundetur in naturæ debito necessario, has regulas non admittimus, sed ad disciplinas, à Jurisprudencia naturali distinctas, qualis est Ethica, Politica &c. amandamus.

Principij ejusdem conceptus fundatur in amore ad felicitatem vitam necessarium.

Quæritur IV. Quisnam conceptus principij fundamentalis, memoratis supra proprietatibus conformis?

R. I. Videtur ita enuntiandus: Fac tibi, & proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem natura rationali propriam necessario, vel faciendam, vel omittenda sunt. Ex hoc principio lex universa naturæ pendet, dignoscitur, ac à lege positiva sequestratur. Inde

Quod ad præcepta. Inferes 1. Illud omne & solum, seu graviter seu leviter est jure natura præceptum, quod strictè vel minùs strictè exigitur ab amore, DEO, tibi, vel proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, natura rationali propriam, necessario.

Quod ad prohibita. Inferes 2. Illud omne & solum, seu graviter seu leviter est natura jure

prohibitum, quod graviter vel leviter repugnat amor, DEO, tibi, vel proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, natura rationali propriam, necessario.

Inferes 3. Illud omne & solum quod ad est jure natura licitum, concessum, seu permissum, quod nec absolute repugnat, nec absolute exigitur ab amore, DEO, tibi, vel proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, natura rationali propriam, necessario.

R. II. Explicatur conceptus. Dicitur 1. Ex amore, ** qui cum sit cuivis ito coninstitus à natura, sat notus est experientialiter. Illud patet, hic non intelligi amorem sensitivum, *** sed rationalem, qui noscitur esse affectio animi, qua quis sibi vel alteri bona cupit, ea procurando, & mala opposita amovendo, sic ut in boni presentia, malique absentia, veluti felicitate desiderata, quiescat, & delectetur. ****

Dicitur 2. Ex amore erga DEUM, DEO, seipsum, & proximum: tot enim, ut sibi, & supra vidimus, sunt entia, quibus proximo amoris quædam officia ab homine, ex naturæ lumine, præstari fas est.

Dicitur 3. Ex amore naturaliter debito, hoc est, in natura rationali, licet de ejusque exigentia fundato, sic ut non fit amor quidam ethicus mera devotionis, beneficentia, seu humanitatis, vel etiam amicitia, qualem admittere videtur Heineccius: **** sed amor, naturali Jurisprudenciæ proprius, hoc est, amor justitia tam rigorosa, quam minùs rigorosa, prout notat æquitatem, in naturæ debito fundatam, utpote cujus objectum formale est honestas illa, quæ apparet in tribuendo cuivis bono naturaliter debito.

Dicitur

* In strictiore, communique sensu, ut nempe natura rationalis Physicis est principium motus in corpore secundum se, & non per accidens, exclusà naturà Angelica.

** Quod nomen est notius, abstrahendo à vocabularia distinctione dilectionis, qua ameri, animantibus quoque applicabili, ut ajunt, jungit electionem præcedentem; item à distinctione charitatis, quæ amoris addit affirmationem, soli creaturæ rationali propriam.

*** Qui dicitur esse actualis propensio appetitus concupiscibilis in bonum sensibile, affirmatum tanquam conveniens.

**** Unde S. Augustinus L. de amicitia, amorem vocat rationalis anima affectum, quo quis bonum cum desiderio quærit, adepto fruitur cum suavitate, & cum gaudio conservat.

***** Heineccius in elementis J. N. & G. L. 1. c. 3. postquam §. 79. rectè adstruxit principium amoris, illud explicat per varios gradus, §. 82. per amorem justitia: hoc quidem bene. §. 83. per amorem humanitatis, & beneficentia, & hoc minùs bene; nam amor humanitatis, vel potius æquitatis, ut in naturæ debito fundatus, participat rationem justitiæ latius sumptæ, & pertinet ad jus naturæ; non tamen amor beneficentia, qua etiam, cum nostro detrimento, atque præjudicio,

Quiane-
cessario,

Dicitur 4. Ex amore necessario &c. non quidem necessitate potentia ad a-
ctum, sed necessitate medij ad finem,
ut illicò pateat, qualis sit amor ille,
naturaliter debitus: nam is solummo-
dò est naturaliter debitus, qui ad fi-
nem, naturæ rationali præfixum, fe-
licitatem scilicet natura rationali pro-
priam, est strictè vel ininùs strictè ne-
cessarius. Talis autem erit ex dictis
suprà, si eo servato manet salva; eo
neglecto ex parte deficit illa felicitas,
sic ut neglectis amoris officijs, seu per-
fectis, seu imperfectis, natura redde-
retur positivè vel negativè infelix, at-
que defectuosa.

Ad feli-
citatem,
natura
rationali
boni
propri-
am.

*Dicitur 5. Ad felicitatem, natura
rationali propriam:* hanc ipsa expe-
rientia sitam esse docet in fruitione
rationali boni, vi cuius homini undequaque be-
ne est, seu in pace, & tranquillitate
vita, totaliter quietante. Erat tota-
liter quietans, si quis fruatur pace cum
DEO, secum ipso, & proximo; frue-
tur, quantum in se est, si amore justitiae,
seu naturalis aequitatis, cuique
debitum reddat, hoc est, si rationem
DEO, corpus rationi subordinet, pro-
ximòque tam perfectè, quàm imperfe-
ctè debita officia impendat. Etli au-
tem hæc adæquata felicitas sit natura
rationali propria, loquendo simpli-
citer, non tamen est propria eodem
modo: sic pax cum proximo, ut notat
commoda tranquillæ vitæ externa; pax
secum ipso, ut supponit bona fortunæ
& corporis extrinseca, in sufficientia
mediorum pro sustentanda vita, in sa-
nitate corporis &c. immò & pax se-
cum ipso, ut notat bona animi interna
in multiplici habitu virtutum natura-
lium, sunt finis à natura intentus, sed
secundariò; sunt felicitas, naturæ ra-
tionali propria, sed tantùm integra-
lis, nec absolutè necessaria, nec suffi-

ciens, quia illa merè extrinseca, auf-
feribilis saltem per mortem, animæ
spirituali improporcionata; hæc in-
trinseca quidem, sed tamen nec pura,
nec satiativa, uti titulo primo fufius
est declaratum. Intenditur ergo utra-
que à natura, sed integraliter, & se-
cundariò, seu cum debita subordinatio-
ne ad felicitatem formalem, seu sub-
stantialem, & primariò intentam, quæ
consistit in conjunctione cum DEO per
cognitionem congruam & amorem,
& quæ sola necessaria, satiativa, in-
afferibilis, in hac vita sic inchoanda,
ut in altera sit complenda, efficiatque
felicitatem hominis completam, &
consummatam.

*Quæritur V. Quibus rationum Probatio
momentis stabilitur hic conceptus prin-
cipij fundamentalis?*

R. I. Huic conceptui conveniunt *Quia illi*
proprietates, memoratæ suprà, tan- *conve-*
quam totidem characteristicæ bonita- *nium*
tis requisitæ: ergo tenet. *proprie-*
tates bo-

P. I. Est principium primum: Illud *ni conce-*
enim est primum principium cognoscen- *ptiùs.*
di juris naturalis, quod non ex alio, *Est pri-*
sed ex quo, tanquam communi axio- *mum*
mate, aliud præceptum omne cogno- *princi-*
scitur: tale est nostrum principium, *pium.*
nempe amor necessarius ad felicitatem,
natura humana propriam: ergo &c.
Min. P. Supposito, quòd omnis lex na-
turalis sit ab Authore Naturæ intentæ,
tanquam medium ad felicitatem, natu-
ra rationali simpliciter propriam, uti
infrà probabimus. Amor est tale me-
dium, quod immediatè fundat hanc fe-
licitatem, estque suo modo indistin-
ctum à fine; cæteræ leges sunt media,
quæ immediatè fundant amorem; me-
diante amore felicitatem: ergo amor
est principium, quod non ex alio, &
ex quo alia: ergo primum. Neque
quis

dicio, alterius commoda procuramus, qui amor participat rationem mera vir-
tutis, & est extra sphaeram Jurisprudentia naturalis. Sequentibus §§. distinguit
ex objectis varios amores: obedientia, & devotionis erga Deum, ut Ens perfe-
ctius, cuius felicitate ita delectamur, ut illud omni veneratione, & obsequio pro-
sequendum censeamus. Dein amorem amicitia jungit respectu nobis æqualium,
quorum felicitate æquè ac nostra delectamur. Denique addit amorem benevo-
lentia respectu inferiorum, quorum felicitate sic delectamur, ut illam servare,
& amplificare studeamus. Hæc inprimis minùs propriè: nam ex Ethicorum com-
muni amor benevolentia est, quo quis vult bonum gratiâ illius; si benevolentia sit
mutua, dicitur amor amicitia; si quis alteri vult bonum gratiâ sui, dicitur amor
concupiscentia. Hæc ille insuper parùm accommodè ad jus naturæ, quia hi amores,
ut fundati in virtute, vel vitio, non Jurisprudentiæ naturali, sed Ethicæ proprii
sunt. Triplex axioma, quod ex amore erga Deum, se ipsum, & proximum eruit
S. 91. & sequent. quidem tenet, sed ut fundatum in amore justitia, ac aequitatis na-
turalis, qui cum amore, alterius speciei indebito, non confundendus.

quis dicat, quod ipse amor sit *preceptus*, adeoque *lex*: ergo supponit principium, se ipso prius. Nam

Contra est 1. Indirectè. Ipse amor DEI & proximi supernaturalis est mandatum, & quidem *maximum*, & tamen est principium, ex quo universa lex pendet: ipsa societas, ejusque cultus juxta *Puffendorfum* est præceptus, & tamen principium cæterarum legum: ergo & ista supponent principium se ipsis prius: ergo non erunt *prima*: quidquid Adversarij dixerint, nos responemus.

Contra est 2. Directè. Sicut ipsa felicitas est à Creatore seu intenta, seu præcepta *propter se*, quia *finis*, ita & amor, ut est indistinctus à fine, seu ut est ipsa fruitio pacis cum DEO, secum ipso, & proximo, in qua consistit formalis felicitas: amor, ut est *affectio* procurans bona cuius debita, & removens mala indebita, est quidem medium ad finem, seu felicitatem, sed *propter convenientiam immediatam* fundamentale, & universale, adeoque præceptus est *ut principium*, ex quo cæteræ leges, in amore fundatæ, deducendæ sunt, *tanquam ex fundamento primo cognoscenda legis naturalis*. Neque quis dicat, quod *convenientia illa immediata cum fine sit principium prius amore*: nam illa non est principium cognoscendi leges, sed ratio *principij statuendi*: secus enim rediret questio, unde desumatur illa *convenientia*, an *ex judicio prudentium*, ut volunt aliqui; an *ex socialitate*; an *ex amore* cuius debito.

A. P. 2. Est principium *unum*: nam est in amore simplex, etsi respiciat objectum *triplex*, quod tamen per subordinationem, naturaliter debitam, *sic connexum*, ut amor sui præcedat amori alterius privato, sed cedat publico; uterque postponatur amori, Creatori DEO naturaliter debito.

A. P. 3. Est principium naturæ *intrinsecum*. Quid enim amore intrinsecum magis? Quid connaturalius? Quid in natura magis fundatum? Nam *si causa amoris est bonum*, quod per *cognitionem* apprehenditur, per *amorem* possidetur, nil Authore naturæ est melius. Si causa felicitas *propria*, nil animæ, tanquam subjecto, intimius. *Si similitudo*, nil homini homine

per naturam ipsam similius. Unde patet denuò *ordo naturalis amoris*: nam cum unusquisque sibi ipsi sit *unus* in ipsa *substantia*, alteri verò non nisi in *similitudine* alicujus formæ, scilicet humanæ naturæ, fluat, amorem naturalem incipere à *se ipso*, juxta illud apud *Terentium*: *proximus sum ego meti mihi*. * Quia verò DEUS est *infinite bonum*, etiam amor DEI prævalet utrique, sic ut DEUS diligi debeat *super omnia*.

P. 4. Est principium *verum*, quia *Verum*, *conforme objecto*, puta naturæ humanæ felicitati, quæ consistit in *pace cum DEO, secum ipso, & proximo*: atqui huic felicitati nil conformius amore, dum, cuius tribuendo suum, procurat hanc pacem; immò est ipsa pax, atque felicitas. Est principium *verum*, quia contradictoriè oppositum est evidenter fallum: amor DEI, sui ipsius, & proximi non est *necessarius ad felicitatem, natura rationali propriam*. Est principium *verum*, quia in applicatione procedit *universaliter*, uti clarescet.

P. 5. Est principium *evidens*, & *Notum* cuius notum *in se*. Nam, ut dicitur *in se, ac evidens*, seu *felicitatem, natura rationali propriam*, est *immediate notum* in se, cum etiam rudes, immò & stulti, *per naturalem instinctum*, felicitatem hanc appetant, in omnibus querant, ejusque consecutione conquiescant. Ut notat *amorem*, tanquam *necessarium medium*, est notum secundum se cuius etiam rudi, dictante rationis etiam tenui lumine prima saltem principia: *DEUM, ut Authorem sui, amandum; quod sibi quis fieri velit, aut velit, id proximo faciendum, vel non faciendum*: ex quibus principijs componitur, & ulterò fluit amor, cuius *naturaliter debitus, quia ad finem felicitatis vita necessarius*. Denique & *evidens* connexio conclusivum, seu legum naturalium *cum hoc principio*, infra expressius, & per decursum sæpius patecet, etsi *evidentia major* elucescat in conclusionibus *immediatis*; *minor in mediatis*, magisque reconditis, quæ tamen sufficiat ad intellectum *rite dispositum*, nec *pertinacius refragantem*, facile convincendum. **

A. P.

* Abstrahendo ab obligationibus adventitiis respectu Reipublicæ.

** *Thomasius* quidem petit ubique evidentiam *primi generis*: sed hæc ab imperitis peti, à peritis sponderi nequit, multò minùs exhibitam à *Thomasio* videre licuit.

Propri-
um.

A. P. 6. Est principium proprium, quia *distinctivum* juris naturalis ab omni non naturali, seu positivo. Nam 1. Adstruit pro fine felicitatem, non qualemcunque, sed naturalem, neque naturalem quomodocunque congruam, sed naturam rationali simpliciter propriam, ac necessarium. 2. Adstruit pro principio amorem, non qualemcunque beneficentiam, sed amorem justitiam, hoc est, naturaliter debitum, & in naturam exigentia fundatum: unde leges naturales sunt, proprie loquendo, immutabiles. Contra jus Divinum positivum respicit pro fine felicitatem indebitam, supernaturalem; pro principio amorem devotionis, benevolentiam &c. aut alterius virtutis, naturam viribus altiorum. Jus humanum, seu Gentium seu civile, habet pro fine felicitatem, creaturam rationali propriam quidem, sed non simpliciter, quia accommodam ad melius esse seu Societatis humanam, seu Reipublicam; fundatur in amore ultro-neo beneficentiam mutua, necessario quidem, sed suo modo, quia ad incrementum debitam felicitatis.

Adequa-
tum.

A. P. 7. Est denique principium adequatum: non enim est assignabile objectum juris naturalis, seu praeceptum, quod sub illo, tanquam communi axiomate, non sit comprehensum, ac facile eruendum, uti clarescet per decursum. Hic sufficiat effatum D. Ambrosij: (a) *Lex naturalis, inquit, tres habet partes, cujus prima hac est, ut agnitus honoretur Creator, nec ejus Maestas alicui creaturarum depute-
tur. Secunda pars est moralis, ut bene vivatur, modestia gubernante. Tertia pars est docibilis, ut nositiam Creatoris DEI, & exempla morum ceteris tradantur.* Jam sic: nostrum principium aptum est ad eruendam hanc partem triplicem juris naturalis, etiam in extensione debita intellectam: ergo est adequatum.

Quia
amor est
funda-
mentum
finis, seu
felicitatis,
adeoque
&
mediorum,
seu
legum
naturalium.

Confirmatur hoc principium I. Omnis legis humanae finis est felicitas in genere juxta illud: *Salus Reipublicae Suprema lex esto*; siquidem humani Legislatores, tanquam variarum rerum pro se, suisque indigi, in ferendis legibus partim subditorum felicitatem, & commodum; partim & suum, licet Reipublicae felicitati, suo modo, subordinatum,

intendunt: ergo etiam legis naturalis in specie, & quidem a fortiori, finis est felicitas naturam rationali, modo specifico, propria. C. Patet. Cum enim DEUS, tanquam Ens perfectissimum, nulliusque rei indigum, leges naturales, non nisi hominum causa condiderit, pro sua infinita sapientia, ac bonitate, saltem immediate, * aliud nil intendit, quam ut homines beati sint, & felicitatis, naturam rationali propriae, sese reddant participes. Jam sic:

Quod est fundamentum, principium, seu causa formalis, ac immediata finis, puta felicitatis, naturam rationali simpliciter propriae, est etiam fundamentum, principium, & causa mediorum, puta legum naturalium, quae ratione sua proportionis cum fine sunt ordinatae ad finem ejusmodi, seu felicitatem: atqui amor DEO, sibi, & proximo naturaliter debitus, est tale fundamentum, principium, & causa formalis, & immediata finis, seu felicitatis: ergo etiam est fundamentum, principium & causa mediorum, seu legum naturalium. Maj. est evidens: nam quod est principium, seu causa causa, est etiam principium, seu causa causati. Min. Dem. Amor DEO, sibi, & proximo debitus, est radix, seu causa formalis conjunctionis cum DEO, tranquillitatis secum ipso, & pacis cum proximo: atqui in hac triplici qualitate consistit felicitas, naturam rationali simpliciter propria: ergo.

Ex quibus sic ulterius inferes: Ratio formalis, cur praecepta juris naturalis, tanquam media, ordinentur ad finem, seu felicitatem homini propriam, est aptitudo, seu proportio, quam habent ad hunc finem, puta, ad felicitatem, in pace cum DEO, secum ipso, & proximo consistentem: ergo fundamentum hujus aptitudinis, seu proportionis, erit principium, e quo media dignoscas, atque deducas: atqui hoc fundamentum est amor, quo quis procurat bona, cuivis naturaliter debita; & amovet mala indebita: ergo amor est principium cognoscendi, & eruendi praecepta naturalia.

Neque quis dicat, quod si finis legum statuatur humana felicitas, jus naturale ex sola utilitate nasci videatur, adeoque obligatorium dici non possit, cum quivis, vel saltem totum humanum, sed a Deo

(a) In epist. ad Rom. c. 5.

* Non enim excluditur finis mediatas, & ultimus, nempe gloria Creatoris, quae ex tot rebus, sapientissime conditis, immo ex ipsa hac hominis felicitate eruitur, utpote consistente primario in cognitione & amore, hoc est, in gloria Creatoris.

præcepta, humanum Genus utilitati suæ renun-
tiare posset. Nam

adeoque
fundans
obliga-
tionem
juris.

Contra est: Cùm hæc felicitas sit
per voluntatem DEI nobis præfixa in finem,
& etiam præcepta, sufficientem
fundat juris obligationem, non modo
internam, sed etiam externam: non enim
motivum formale, quo hæc officia
præstamus, est felicitas simpliciter, seu
quæ præcisè utilis; sed felicitas, quæ
nobis à DEO præfixa, atque præcepta:
unde tantum abest, ut renuntiare quis-
quam suæ utilitati possit, ut potius pœ-
nam mereatur, qui legem, suo bono
conditam, violat, non aliter, ac qui
in Republica contra legem, omnium,
singulorumque civium bono latam, vel
in ejus fraudem aliquid facit.

Quia
amor su-
pernatu-
ralis est
princi-
pium
funda-
mentale
omnium
legum di-
vina-
rum: ergo
amor na-
turalis
legum
natu-
ralium.

Confirmatur hoc principium II.
Juris positivi Divini principium fun-
damentale est amor supernaturalis erga
DEUM, se ipsum, & proximum, ex
quo, sanquam communi axiomate, om-
nes leges Divinæ eruantur; ad quod
omnes revocantur; & in quo omnes
adimplentur: ergo etiam juris natura-
lis principium fundamentale est amor
naturalis. C. Videtur stringere propter
rationis identitatem. 2. Quod jus na-
turale contineatur in divino positivo,
& ab isto partim firmetur, partim per-
ficiatur. Ant. est æternæ Veritatis: Di-
liges Dominum DEUM tuum ex toto
corde &c. & proximum, sicut te ipsum
&c. in his duobus præceptis universa
lex pendet, & Propheta. (a) Unde Ap-
postolo Jacobo amor vocatur lex re-
galis, (b) seu cæteras dirigens. Do-
ctori Gentium plenitudo legis (c)
& finis præcepti. (d) Alibi ait: qui di-
ligis proximum, legem implevis:
nam non adulterabis, non occides, non
furaberis, non falsum testimonium di-
ces, non concupisces, & si quod est
aliud mandatum, in hoc verbo insta-
ratur: diliges proximum sicut te ipsum.
(e) Rursum alibi: omnis lex uno sermo-
ne impletur: diliges proximum, sicut
te ipsum. (f) Inde S. Joannes Evang.
hoc præceptum, si solum fiat, sufficit.
Explicatius S. Gregorius Papa: (g) Quid
est, quod de dilectione, quasi de sin-
gulari mandato, Dominus dicit, hoc
est præceptum meum, ut diligatis in-
vicem, nisi quia omne mandatum de
sola dilectione est, & omnia unum præ-

ceptum sunt? Quia quidquid præcipi-
tur, in sola charitate solidatur. Ut
enim multi arboris rami ex una ra-
dice prodeunt, sic multa virtutes ex
una charitate generantur &c. præce-
pta ergo dominica, & multa sunt, &
unum, multa per diversitatem ope-
rum, unum in radice charitatis.

Confirmari posset III. Hoc ipsum ipso Puf-
fenos principium autoritate Puf-
fenosij, præcipui hac ex parte Adver-
sarij, cui & ipsi nonnullus de amore ra-
dius illuxit, dum scripsit: (h) Sum-
mam legis Salvaror noster ad duo capi-
ta redegit: Diliges Deum & proximum.
Ad hæc capita referri potest universa
lex naturalis tam in integro, quam in
corrupto statu hominum. Nam & so-
cialitas, quam nos pro fundamento ju-
ri naturali substravimus, commodè in
dilectionem proximi resolvi potest. Et
in alio loco, (i) ubi ait: Zentgra-
vium charitatem, pro fundamento le-
gis, ex disciplina Christiana substituisse,
se ne utiquam repugnante, cùm ista so-
cialitati amicè conspires. Addit tamen,
amoris fundamentum magis sapere
Theologiam, socialitatis magis usui
humano esse congruum, quod quàm
falsum sit, infra clarescet.

Queritur VI. Qua ratione per applica-
tionem ipsam applicationem firmatur, ac de-
claratur istud principium? ^{ceptus}

¶ I. in genere. Applicatio, quæ in gene-
re.
ad singula juris natura capita, dabi-
tur per decursum. Hic, in quantum
facti est ad stabilendum principium,
ejus usus ob oculos est ponendus.

¶ II. In specie, quod ad præcepta in specie,
natura negativa, graviter obligan-
tia. Id omne, & solum est jure naturæ præcepta
graviter prohibitum, quod repugnat ^{negativa}
amori, cuicumque tandem naturali-
ter debito, quia ad felicitatem, na-
tura rationali propriam, simpliciter
necessario: atqui tale quid est, res-
pectu DEI idolomania, blasphemia; re-
spectu sui ipsius, mutilatio propria, mol-
licies; respectu proximi furtum, adul-
terium, & similia: ergo naturæ jure
sunt graviter prohibita. Min. demon-
stratur. Idolomania, & blasphemia
utique repugnant amori, & quidem
DEO, ut Creatori, & Conservatori
naturaliter debito, quia ad pacem cum
DEO, partem felicitatis homini pro-
pria,

(a) Matth. 22. v. 37.

(b) Jacob. 2. v. 8.

(c) Ad Rom. 13. 10.

(d) 1. Tim. 1. 5.

(e) Ad Galat. 5. v. 14.

(f) Ad Rom. 13. v. 8.

(g) Homil. 27. in Evangel.

(h) In præfat. ad L. de officio hominis §. 12.

(i) Spicileg. J. N. c. 1. §. 17.

præ, *substantialem*, indispensabiliter requisito. *Mutilatio propria*, absque necessitate, æquè repugnat *amori*, & quidem sibi naturaliter debito, quia simpliciter necessario ad conservationem sui perfectam, quæ pars est felicitatis integralis à Creatore præfixæ, & cuiusvis homini propriæ. *Mollities* positivè invertit amorem sibi naturaliter debitum, hoc est, ad animi pacem, corporisque usum, naturæ rationali propriam, *absolutè requisitum*: nam facit animam passionum servam, soli voluptati intentam, plusquàm belluinam; corpus infirmitatibus subicit, finem speciei conservandæ, & propagandæ impedit, ac invertit. *Furtum, adulterium*, & similia *per se* repugnant amori, proximo naturaliter debito, quia pacem cum proximo, partem felicitatis homini propriæ, penitus perfundat.

Quò ad
negativa
levia

R. III. Quò ad præcepta negativa, *levius obligantia*. Id omne & solum est jure naturæ *leviter* prohibitum, quòd *absolutè loquendo repugnat quidem amori*, cuiusvis naturaliter debito, ad felicitatem tamen naturæ rationali propriam minus strictè necessario: tale quid est mendacium in re levi, *destractio, furtum* in leviori materia, & sic de alijs naturæ jure prohibitis: ergo &c. *Min. demonstratur*. Hæc repugnare amori proximi, & quidem naturaliter debito, patet: nam sunt contraria paci, cum proximo conservandæ, in qua sita partialis nostra felicitas. Quia tamen dici nequeunt simpliciter, *eversiva conjunctionis* mutæ, minus strictè sunt necessaria ad felicitatem, naturæ rationali propriam, adeoque leviori obligatione prohibita.

Quò ad
præcepta
affirmativa
gravia

R. IV. Quò ad præcepta naturæ affirmativa, *graviter obligantia*. Id omne & solum est jure naturæ *graviter* præceptum, quòd *exigitur, ut conforme amori, ad felicitatem naturæ rationali propriam, cuiusvis naturaliter debito, & absolutè necessario*: tale quid est respectu Creatoris religio in genere; respectu hominis erga se ipsum refrenatio inordinatorum affectuum; respectu proximi exhibitio officij, seu in procurando bono, seu in avertendo malo præstandi, si sit extrema, vel *absolutè gravis* necessitas, idque levi incommodo fieri possit: ergo ejusmodi officia naturæ jure sunt

graviter præcepta. *Min. demonstratur*: amor DEI, sine cultu, est nullus, cum neget DEO bonum proprium: ergo *exigitur ut* conformis amori, & quidem naturaliter debito, quia simpliciter necessario *ad pacem, cum DEO ut* Creatore & Conservatore servandam, felicitatis, naturæ rationali propriæ, partem primariam, & *absolutè requisitam*. Refrenatio passionum *absolutè* *exigitur ab amore sui*, & quidem *naturaliter debito*, quia simpliciter necessario *ad internam salutem*, quæ pars felicitatis, homini propriæ, qua sine homo foret positivè infelix, & malè constitutus. Officium, proximo exhibitum in necessitate extrema vel *absolutè gravi*, si facile possis, utique est conforme amori; immo ut exhibeatur, *absolutè* *exigitur ab amore non* qualicunque, sed naturaliter debito, quia ad conservandum *necessitas* *mutua* vinculum juxta illud: *quod tibi vis fieri, alteri facies*; ad pacem, seu felicitatem naturæ rationali propriam, non quomodocunque, sed *indispensabiliter* requisito.

R. V. Quò ad præcepta naturæ affirmativa, *levius obligantia*. Id omne & solum est naturæ jure *levius* præceptum, quòd *absolutè loquendo exigitur quidem, ut conforme amori, ad felicitatem naturæ rationali propriam, cuiusvis naturaliter debito, sed tamen minus strictè necessario*: tale quid sunt officia, non quidem *in jure rigoroso*, * *aquitate* tamen *naturali* fundata v. g. petenti dare consilium, erranti viam monstrare digito, scienti permittere aquæ haultum, aliisque similia, quæ *absque incommodo proprio* præstari possunt: ergo ejusmodi officia sunt quidem *jure nature, levius* tamen præcepta. *Min. demonstratur*. Ejusmodi officia esse amori conformia, patet; esse autem conformia amori, non qualicunque, sed *naturaliter debito*, saltem minus strictè, liquet ex eo, quòd sint *in aquitate naturali* fundata; quòd ad conjunctionis mutæ nexum, felicitatemque naturæ rationali propriam, etsi non *absolutè, minus strictè* tamen, sint necessaria: nam tolle in hujusmodi officijs *omnem obligationem nature*, non quidem *absolutè* *dissolves* conjunctionis mutæ nexum, enervabis tamen, non sine præjudicio felicitatis homini propriæ, & ad naturam, benè constitutam, admodum necessariæ.

R. VI.

* Per se; nam per accidens, accedente extrema necessitate, fundarent *ius rigorosum*; aut interveniente alio affectu pravè possent degenerare in peccatum etiam grave.

Quod ad
concessa,
seu per-
missa

¶. VI. *Quod ad indifferentia, seu permissa jure natura.* Id omne & solum jure naturæ est concessum seu permissum, quod nec positivè repugnat, nec absolutè exigitur ab amore, cuius naturaliter debito, seu ad felicitatem, natura rationali propriam, necessario: tale quid est *primæva communio bonorum, servitus inducta*, aliæque similia: ergo. *Min. demonstratur.* Communio bonorum non positivè repugnabat amoris proximi, ut patet: & licet potius fuerit eidem conformis, non tamen fuit absolutè exigita ab amore, proximo naturaliter debito, quia non erat determinatè necessaria ad felicitatem, homini propriam, cum, nil obstante divisione, hæc felicitas haberi poterat, & conservari. Ita neque servitus positivè repugnat amoris, proximo naturaliter debito, ac ad felicitatem vitæ necessario, cum proveniat ex delicto, *tanquam causa fundamentali*, & naturæ ac homini, *per se loquendo*, optabilius sit vivere servum, quam à Victore ipsâ etiam vitâ spoliari: ergo communio bonorum concessa, servitus naturæ jure permissa est. Idem esse iudicium de *divisione bonorum*, & similibus, suo loco fusiùs dilucidabitur.

Quod ad
quædam
objecta
contro-
versa.

¶. VII. *Quod ad objecta magis dubia dignoscenda.* 1. Admodum controversum est inter Authores, an *polygamia* naturæ jure permissa; *polyandria* verò absolutè prohibita. Jam sic: *Polygamia*, seu *simultanea*, seu *successiva*, nec absolutè exigitur ab amore, generandæ & educandæ proli naturaliter debito, ut patet; nec etiam absolutè repugnat: nam manet certa generatio prolis; habetur, *per se loquendo*, *sufficiens* educatio; manent salva officia, Parentes inter & filios, à natura statuta; & licet *individuus amor* sit ad finem conjugij accommodatior, non tamen *simpliciter* est *necessarius*, præcipuè cum haberi possit propagatio speciei copiosior: ergo *polygamia* non repugnat absolutè amoris, naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali *in conservanda & propaganda specie* propriam, *simpliciter necessario*, ac requisito: er-

go non est *natura jure* prohibita, sed permissa. *Contra polyviria simultanea*, *per se loquendo*, absolutè repugnat amoris, generandæ & educandæ proli naturaliter debito, quia generatio *incerta*, adeoque & educatio *insufficiens*; quia confundit officia, Parentes inter & liberos, naturæ jure statuta, & *universaliter loquendo*, impedit potius, quam promovet speciei humanæ propagationem. Accedit, quòd ob specialem naturæ repugnantiam nullum permissionis exemplum, satis authenticum, etiam inter Gentes quàm maximè barbaras, proferri possit: ergo est jure naturæ positivè prohibita *polyandria*.

2. Nec convenit inter omnes, quinam gradus matrimonij sint, naturæ jure, ita prohibiti, ut matrimonium faciant *irritum*, vel tantum *illicitum*; quinam verò sint *liciti*, & *permissi*. Jam sic: Matrimonium *in primo gradu*, Patrem inter & filiam, filium inter & Matrem, *per se loquendo*, * est contractus, qui *saltem quò ad modum* ** positivè repugnat amoris, Parentes inter & proles, in ordine ad felicitatem, naturæ rationali in propaganda specie propriam, naturaliter debito, & *simpliciter* requisito: ergo est naturæ jure prohibitus ac nullus. A. P. Amor debitus, & simpliciter necessarius, *respectu Parentum*, requirit *authoritatem*, educationis officio congruam; *respectu prolium* requirit *reverentiam*, filiali observantiæ, aliisque officijs propriam, cui authoritati, & reverentiæ, *per se loquendo*, *impossibilis equalitas conjugalis*, adversa *familiaritas mutua* ex usu corporis, è cuius indecentia ortus est naturalis instinctus, qui ab ejusmodi matrimonijs etiam Gentes, quàm maximè barbaras, deterruit, ut oppidò rarum earum extet exemplum: ergo ejusmodi contractus *absolutè* repugnat amoris, Parentes inter & proles, ordinato, & simpliciter necessario. A. P. *Equalitas*, & *familiaritas* conjugalis summè confundit in una persona obligationes, seu officia *uxoris & matris, patris & fratris, matris & sororis*, *** *impossibilis*.

* Seclusâ ultimâ necessitate deficientis aliàs humani Generis, cujus conservatio prævaleret reverentiæ, tanquam bono ordinis inferioris, qua de causa S. Ambrosius, & Chrysostramus excusarunt incestum filiarum Loth.

** Et si haberi posset finis, seu generatio prolis, vel etiam *individua vita societas*.

*** Veluti in nuptiis *Herfili*, & *Marulla*, de quibus vetus epigramma:

*Herfilius hic jaceo, mecum Marulla quiescit,
Quæ soror & Genitrix, qua mihi sponsa fuit,
Me Pater è nata genuit, mihi jungitur illa,
Sic soror & conjux, sic fuit illa Parens.*

sibilitatem notantibus ipsis Paganis apud Ovidium: (a) *Tunc soror nati, genitrixque vocabere fratris? Nec, quod confundas & jura & nomina, sentis?* Et quia hac turpitudine in ipso effectu durat, foretque perpetua, ex traditis supra ejusmodi matrimonium non modò est jure naturæ illicitum, sed etiam invalidum, ac nullum. Matrimonium, sorores inter & fratres, non est jure naturæ irritum. *Patet 1.* Quia cessat tanta officiorum confusio, & impossibilitas. *2.* Quia hac ratione propagatum initio fuit humanum Genus. *3.* Quia adsunt exempla in Abrahamo respectu Sara, & Thamar, respectu Ammonis, dicente: *non negabis me tibi.* An sit naturæ jure illicitum, seu extra casum necessitatis prohibitum, eò quod evitari non possit officiorum quædam saltem confusio, ut vult Heineccius, suo loco determinabimus. Cæteros gradus, quod attinet, jure natura permissi sunt. Nonnulli Auctores ex protestanticis etiam de cultu interno respectu DEI, de fornicatione interna respectu sui & proximi, controversiam movent: sed hæc, uti & alia plura, ex nostro principio definimus in locis proprijs. Hæc de applicatione nostri principij in ordine ad ejus veritatem comprobendam hic dicta sufficient.

Confirmatio principij negativa per solutionem replicationum. Hic conceptus factus est succinctus.

Quæritur VII. Quomodo hoc ipsum principium stabilitur argumento petitionis à dissolutione replicationum, qua forsitan ab Adversarijs opponi possent?

§. I. Opponi possent 1. Hoc principium videtur minus planum & liquidum, uti vel ex deductionibus, magis quam par est operosis, colligitur: ergo caret proprietate claritatis ac evidentiarum. *2.* Videtur succinctius poni posse, dicendo: illud omne jure naturæ esse prohibitum, vel præceptum, quod difforme, vel conforme amori, ad felicitatem naturæ rationali propriam necessario: ergo caret proprietate brevitatis. Sed

Saltem negativè, minus pellucidum, proferatur splendidius, sed debitis proprietatibus convectior haberi nequit.

Contra est 1. Si principium hoc est minus pellucidum, proferatur splendidius, sed debitis proprietatibus convectior haberi nequit. An abutrum tantoperè est axioma? *Ut sis felix, ama; assequere finem per debitum amorem. Beatitudinis supernaturalis principium fundamentale est amor supernaturalis: ergo & beatitu-*

dinis naturalis est amor naturalis. Datur disparitas.

Contra est 2. Seu principium istud brevior in circumscribatur, parum refert, modo servetur amoris debiti, quia necessario requisiti, substantia: nam claritas hic potior est brevitate. Cur amorem debitum exprimamus, ratio est juxta dicta, ut amorem non qualemcunque naturalem, sed amorem æquissimam, tanquam juris naturalis fundamentum distinctivum, exprimeremus. Unde nobis ne utiquam invitis vario modo, sed quò ad substantiam eadem, exprimi potest conceptus v. g. *Fac, vel omittenda, qua ad felicitatem naturæ rationali naturaliter debitam, mediante amore necessario erga DEUM, te ipsum, & proximum, vel faciendâ, vel omittenda sunt.* Item: *qua ex amore erga DEUM, te ipsum, & proximum, tanquam medio necessario ad felicitatem, naturæ rationalis propriam, faciendâ, vel omittenda sunt &c.*

II. Opponi possent 2. Sunt multa conformia, vel difformia amori, in ordine ad felicitatem publicam requisito, & tamen neque sunt præcepta, neque prohibita jure naturæ: ergo conceptus non convenit soli. A. Patet: V. G. Fuisset conforme amori erga proximum, seu Republicam, ut clandestina matrimonia jure naturali vetita essent, atque invalida, propter infinita, quæ secum trahunt incommoda, & sic de alijs, quæ non nisi jure positivo præcepta, seu prohibita sunt. Sed

Contra est. Sunt multa conformia, Quia vel difformia amori erga proximum, seu Societatem humanam qualicumque, & ad felicitatem publicam quomodo-cunque requisito. C. Sunt conformia, vel difformia amori, naturaliter debita. hoc est, ad felicitatem publicam absolute necessario. N. Amor Societati humanæ necessarius, adeoque naturaliter debitus, se non extendit, nisi ad felicitatem, qua sine natura rationalis, seu Societatis humanæ status foret possessivè defectuosus, quod non fieret per matrimonia clandestina, etsi valida, ut patet. Ratio est: quia etsi multa, siquidem forent jure naturæ præcepta, vel prohibita, bono publico pro semper fuissent valde proficua, nihilominus haud erat commodum Generi humano, obrui velut legum naturalium immensa mole. Unde magis expediebat, ea solùm esse jure naturæ prohibita,

(a) Metam. 10. v. 9. inducens Myrtum loquentem,

bita, vel præcepta, quæ essent conformia, vel difformia amori erga DEUM, seipsum, & proximum, in ordine ad felicitatem, Societati humanæ *absolutè debitam, necessario*, sic ut cuius nota esset obligatio naturalis, ulteriora verò, magisque recondita, quò ad *maiores, minorève vitæ, statúsque publici utilitatem*, dispositioni humanæ relinquerentur.

Sunt quædam prohibita, et si conformia amori, sed sanctorum qualicumque, privato, & per accidens in casu particulari, cum principio amoris respiciat felicitatem universalem.

III. *Opponi posset* 3. Sunt quædam prohibita *jure natura*, etsi conformia amori, vel sibi, vel Communitati naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem vitæ necessario: ergo conceptus non convenit *omni*. A. Patet 1. In vindicatione sui privata. 2. In occisione hominis improbi, vel tyrannicè regnantis, facta propria autoritate. 3. In mendacio, conservandæ Reipublicæ gratiâ prolato. Sed

Contra est: Sunt aliqua *prohibita*, etsi conformia amori, in ordine ad felicitatem propriam vel publicam necessario, & hoc *per se*, & *universaliter loquendo*. N. Et hoc *per accidens*, ac *in casu quodam particulari*. T. A. Et N. Suppositum, quòd jus naturæ respiciat id, quòd in uno alteròve casu *per accidens*, & non potius, quòd *universaliter*, & *plerumque* expedit ad felicitatem, seu publicam seu privatam. Unde *ad 1. & 2.* Etsi, *loquendo extra statum mere naturalem*, hoc est, *supposita quadam societate*, vindictio sui privata, occisio hominis improbi, vel tyranni, *in casu particulari* videri posset haud esse difformis amori debito, & ad felicitatem propriam, vel publicam requisito; nihilòsciùs, spectatâ depravatæ naturæ conditione, hominum judicijs, amore sui & proximi odio excæcatis, nimiaque temeritate in transversum actis, ejusmodi jus, seu licentia universalis foret *nimium periculosa*, *absolutè perniciosa* amori debito, & ad felicitatem, tam propriam quàm publicam *simpliciter* necessario: ergo ejusmodi licentia *jure naturæ* est meritò *absolutè* prohibita. C. Liqueat ex ratione supra allata: siquidem jus naturæ respicit potius utilitatem *communem*, eamque meritò præfert *particulari*: unde est merè *per accidens*, quòd *in casu particulari* homo privatus, vel etiam Respublica eogatur sustinere incommodum, quòd *utilitati communi* meritò subordinandum. Eadem est ratio *de mendacio*: nam uti rectè ratiocinatur *Pallavicinus noster*: (a) *cùm humana Societas ser-*

mone, veluti præcipuo adjumento, juretur; cùm ejusdem veritate deliberationes cuncta, judicia, & negotia universa regantur; cùm omnis mortalium rerum procuratio ab eadem dependeat, præstat, ut eventu nullo mentiri liceat, alioquin semper auditor jure verebitur, ne tum fortè in eo eventu, in quo mendacium innocens est, loquatur aut re, aut opinione versetur.

IV. *Opponi posset* 4. Cum *Puffendorffio*. (b) Sunt aliqua *jure natura* *debita*, quin tamen sint conformia amori *jure proprio* tali: ergo conceptus necdum *convenit omni*. A. P. *Juris naturæ* est, *as alienum exsolvere*, & alia ex obligatione perfecta præstare, quin tamen hæc præstari dicantur *ex charitate*.

2. Amor est *virtus*, ad quam *non* quimo cogi, vel externa obligatione obstringi potest: ergo malè assumitur *pro fundamento juris naturalis*.

3. A nobis pro fundamento *substernitur amor sui*: atqui, teste *Puffendorffio*, *inter dogmata, ob qua Hobbesius tantoperè vapulat, est vel precipuum, quòd amorem sui, vel fundamentum, legi naturali substraverit*. Sed

Contra est ad 1. N. A. Ad P. D. Quin hæc præstari dicantur ex amore *qualiscunque benevolentie, vel amicitie*.

C. Ex amore *aquiritatis naturalis*, fundato in exigentia, seu debito, etiam justitiæ quæ tali proprio. N. Nostrum fundamentum est *amor aquiritatis naturalis*, quæ *in motivo formali* convenit suo modo cum *justitia*, uti est *virtus specialis*.

Contra est ad 2. D. Amor *qualiscunque* sumptus. C. Amor *justitiæ*. *Subdist.* Est virtus incapax obligationis externæ. N. Capax. C. Nunquid præcepta decalogi sunt præcepta naturalia, & præscribunt officia *perfecta*, ut vocant, seu fundata in *jure etiam coactivo*, & tamen ipse *Servator* pro illorum *principio* adstruxit *amorem*, exclusivum læsionis alterius, & junctum proposito, cuius suum tribuendi, hoc est, *amorem justitiæ*. Inde denuò repetendum, quòd supra ex *Suarezio* (c) adduximus, nempe etiam virtutes posse esse *suo modo* materiam legis naturalis, quatenus quandoque datur obligatio naturalis *quò ad eorumdem exercitum*, id quòd *de amore, in ratione motivi justitiæ fundato*, principaliter intelligendum.

Com:

(a) Phil. mor. seu de bono L. 1. c. 21. f. m. 38.

(b) L. 2. de legibus c. 7. n. 12.

(c) In spicilegio J. N. c. 1. §. 17.

Et subordinatio debita capax. **Contrà est ad 3. Hobbesius vapulat,** quòd pro principio juris naturalis adstruat *amorem proprium*, eumque *solu- lum*, non *subordinatum* amorì Divino Creatoris, & publico Comunitatis humanæ; item quòd adstruat amorem proprium, velut unicè regulantem officia, proximo exhibenda, *cùm tamen amor ille nostri, ne in devia abeat, néve societatem humanam perturbet, potius per officia erga alios temperandus sit*, uti rectè animadvertit *Puffendorfius*.

Amor cuius debita in ordine ad felicitatem possidendam exhibitus est principium universale. V. Opponi posset 5. Amor DEO, sibi, & proximo naturaliter debitus, non est *universaliter* fundamentum *congruum*, ne dicam, *necessarium* ad felicitatem, naturæ humanæ propriam, seu singulis, seu omnibus communem; ergo non est *principium juris naturalis*, intenti unicè ad felicitatem, tanquam finem. A. P. 1. Potest aliquis cuius amorem debitum exhibere, & tamen per omnem vitam miserimè vivere, uti patet satis ordinariâ experientia.

2. Patet in casu, quo quis, ne contraveniat *juri naturæ* v. g. Creatorem inhonorando, cogitur perdere bona fortunæ, vitamque ipsam: id, quod procedit, *etiam respectu Reipublicæ*, si tyrannus eidem minaretur excidium, nisi Deos admitteret &c. Sed

Per se loquendo, & saltem respectu felicitatis substantialis. **Contrà est:** Amor non est *universaliter congruum*, ne dicam, *necessarium* medium in ordine ad felicitatem, naturæ rationali *substantialiter*, seu *formaliter* propriam. N. Non est *congruum*, seu *necessarium* medium, in ordine ad felicitatem naturæ rationali tantum *integraliter*, seu *materialiter* propriam. *Subdist.* Et hoc *per accidens*, ratione amoris naturaliter debiti, e& delicto hominum neglecti. C. Et hoc *per se*, ratione principij, seu juris naturæ. N.

Constat ex dictis supra, quòd *felicitas substantialis* Naturæ rationalis non consistat *formaliter* in bonis corporis, quia animâ inferioribus; non in bonis fortunæ, quia *aufferibilibus*; nec in animi bonis, quia neque puris, neque *satiativis*: sed *in cognitione & amore DEI naturali* *inaufferibili*, & saltem post mortem *formaliter* beante. Hinc licet à natura intendatur felicitas quoque temporalis, atque corporæ, non tamen intenditur nisi *materialiter*, tanquam pars integrans; *secundariò* & cum debita subordinatione ad pacem, cum DEO Creatore conservandam, quæ, tanquam felicitas *sub-*

stantialis, à Natura *principaliter* ac *primariò* est intenta. Ex quo fuit, quòd si amor, cuius debitus, conservando jura naturæ, observaretur ab hominibus cunctis, frueretur humanum Genus beatitate quadam naturali, tam *formaliter*, quam *integraliter* perfectâ; pace quidem cum DEO, *veluti felicitate substantiali*; pace secum ipso, & proximo *tanquam felicitate integrali*, seu beatitudinis complemento. Quia verò à plurimis negligitur *amor debitus*, ac ad felicitatem *integraliter* perfectam *necessarius*, proculcatis naturæ juribus, in nostra potestate non est felicitas *integralis*, quia dependens ab arbitrio hominum, ac *aufferibilis*, manente tamen semper salva felicitate *substantiali*, quia *independente*, ac *absolute*, etiam per mortem *inaufferibili*. Unde

Ad 1. Potest aliquis amorem, cuius debitus, exhibere, & tamen miserimè vivere, miseriam exclusivam felicitatis *substantialis*, naturæ rationali *formaliter* propriæ. N. Miseriam exclusivam felicitatis *integralis*, alienam culpam, & *per accidens* *aufferibilis*. C. *Quia independens, ac inaufferebilis.*

Ad 2. & 3. Negatur suppositum, quòd in utroque casu amor hujusmodi, seu à subdito Reipublicæ, seu à Republica DEO Creatori debitus, non sit medium *absolute necessarium* in ordine ad felicitatem, naturæ rationali præfixam, puta, *pacem cum DEO Creatore*, quæ sola felicitas *vera est*, quia *sola substantialis*, naturæ rationali *formaliter* propria, *independens*, & *inaufferibilis* à malitia aliena, *satiativa*, & *sufficiens* *premiativa*, saltem post mortem, abstrahendo ab immortalitate animæ, prout denotat præmium *æternum*, vel pœnam *æternam*. Unde si tyrannus minaretur excidium Reipublicæ; vel si per Dæmones immineret interitus toti Societati humanæ, casu quo DEUS permitteret, ferendus foret.

Et ex his casibus *evidenter* patet, *Quæ est finem primarium, & substantialem, finis primarij, necesse, necesse etiam posse felicitatem quamdam merissimè temperariam Reipublicam, visa hujus sermimis conclusionem, ultra objecta utilitatis cujusdam corporeæ, & per mortem aufferibilis, non extensam, quia ex tali fine, evidenter manco, & imperfecto, manifestè fluere, homines naturalis juris observantissimos, plerumque fore infelicissimos; contrà verò naturalium legum quàm maximè incurios, fore felicissimos;* *Quæ est finem secundarium, & materialem, finis secundarij, necesse, necesse etiam posse felicitatem quamdam merissimè temperariam Reipublicam, visa hujus sermimis conclusionem, ultra objecta utilitatis cujusdam corporeæ, & per mortem aufferibilis, non extensam, quia ex tali fine, evidenter manco, & imperfecto, manifestè fluere, homines naturalis juris observantissimos, plerumque fore infelicissimos;*

mos; illos fore destitutos debito præmio, hos debitâ pœnâ, id quod *evidenter* repugnat primis naturæ principijs, justitiæ, & providentiæ Creatoris, tanquam fundamento omnis honestatis.

lidissime argumento altero negativo, principij per rejectionem aliorum principiorum? negativa per reje-

tionem aliorum principiorum.
 R. Hoc modo: nequit afferri in medium principium juris naturalis dignoscendi *exactius*, & proprietatibus requisitis *conformius*: ergo hoc cæteris præferendum. A. Indiget fusiore spodi. Unde sic

Amor, naturaliter debitus, habet pro fine felicitatem, omni homini tam collectivè quàm distributivè propriam, ac communem, debito tamen modo subordinatam. Unde quæ repugnant immediatè singulis, distributivè sumptis, mediâtè cedunt quod in præjudicium Communitatis.

VI. *Opponi posset* 6. Vel nostrum principium adstruit amorem, *simpliciter* requisitum in ordine ad felicitatem cuius *peculiarem*, vel *communem* toti Generi humano? neutrum potest dici: non primum, ut patet ex dictis supra de vindicatione sui propria. Non secundum: quia multa sunt jure naturæ prohibita, etsi non repugnent amori, ad commune bonum totius Generis humani necessario. V. G. *Occisio sui ipsius, fornicatio interna, molities, blasphemia &c.* Sed

Contra est: Nostrum principium adstruit felicitatem naturæ humanæ propriam, sive natura consideretur *distributivè* pro singulis, sive *pro omnibus collectivè*, eò quòd utroque sensu intendat *felicitatem communem*, cum subordinatione tamen naturaliter debita, sic ut bonum singulorum postponat publico, utrumque bono DEI, in cujus amore consistit *felicitas substantialis*. Cæterum omne, quod naturæ legibus adversum, sicuti repugnat amori tam DEO, quàm sibi, & proximo naturaliter debito, ita & contrariatur amori, ad felicitatem naturæ rationalis, tam privatam quàm publicam necessario, *etsi non eodem modo*: nam blasphemia repugnat *immediatè* amori, tam ad suam, quàm ad Reipublicæ, cujus membrum est blasphemans, felicitatem necessario. Fornicatio interna, molities &c. repugnat *immediatè* amori, sibi naturaliter debito; *mediâtè* amori Creatoris, & Reipublicæ, ad cujus præjudicium inclinatur, uti ostensum supra. Occisio sui ipsius *immediatè* repugnat amori, sibi naturaliter debito in conservatione sui, contra quam agit ex perversa phantasia, mortem, tanquam minus malum (etsi naturaliter maximum sit) eligendo, & stulto furore sibi adimendo vitam, quam recuperare ablatam nequit. Repugnat *mediâtè* amori, Creatori naturaliter debito, usurpando dominium vitæ, & mortis, soli DEO reservatum. Repugnat *mediâtè* ipsi quoque Reipublicæ, eò quòd autochiriæ usurpata, & promiscua facultas diminuat numerum civium, inferatque injuriam Societati humanæ, & sic de alijs.

Confirmatio

Quæritur VIII. Quomodo hoc ipsum principium roboratur omnium va-

§. II.

§. 2.

De multiplici principio dignoscendi juris naturalis, ab Authoribus varijs assignato.

Quæritur IX. Quale principium dignoscendi juris naturalis ex hæcenus assignatis per varios Authores, venientibus, scopoque naturali propin-

quius?
 R. I. Id, quod penes Theologos, & Jureconsultos orthodoxos hæcenus receptum, quo statuerunt *pro fine bonum universale totius naturæ humana; pro principio convenientiam*, sic ut illud sit *præceptum*, vel *prohibitum* Cui juncturæ naturæ, quod ad *felicem statum naturæ humanæ simpliciter expedit* *est-terum bonum, seu illicitum*. Quia autem redit quæstio, unde quivis dignoscat, quidnam *simpliciter expediat*, vel non *expediat*? alteram juncturæ regulam, dicentes: *id omne simpliciter expedire, vel non expedire, in cujus licentiam, vel prohibitionem homines consensissent, si ante omnem casum particularem ab Authore natura requisiti suffragium tulissent. Rationem assignant* 1. Quia prior regula desumpta est ab *intrinseco* fine legis naturalis, qui est *felicitas natura rationalis*. 2. Quia ejusmodi *homo abstractus* nil judicasset, nisi ex hoc fine, puta, *bono universalitatis*, cum bonum communitatis sit bonum etiam singulorum, & vicissim. 3. Quia in applicatione neutra regula fallit. Accedit autoritas maxima Theologorum, & Jureconsultorum ex Orthodoxis: nam ita *Hannoldi, Palavicini* cum Theologis; *Francisci Schmier, Placidi Pöcken, Antonij Söll, Sigismundi Stapsij* cum Jureconsultis pluribus.

R. II. *Non satisfacit hoc principium*. P. Caret proprietatibus requisitis: ergo. A. P. 1. Quia non est *principium nosum secundum se*: nam redit quæstio, quidnam *simpliciter expediat*,

ret pro-
prietati-
bus re-
quisitis.

pediat, vel non expedit ad felicem statum naturæ humana? Unde hi ipsi Authores, quæstioni huic ut satisfaciant, *judicium hominis hypothetici*, velut alteram regulam, subjungunt. Abs re non est animadversio *Christiani Thomasi*: (a) Hic, postquam proprietates, ad ejusmodi principium requisitas, adstruxisset, subdit: rides fortè tantum apparatus, & in sinu gaudes, quòd facili negotio te putes invenisse, quod hic querimus. Quid enim aliud erit, cogitas, quàm *fac ea, qua necessario conveniunt cum natura hominis rationali; & que eidem repugnant, omitte*. Patet igitur principij *veritas, adæquatio, & evidentia*. At compelle gaudium. Omnes quidem convenientiam crepant; ac quid sit *convenientia* cum natura hominis rationali, hoc opus, hic labor est. *Connexio* quidem ipsius principij cum primo principio practico, honestum est faciendum, evidens est; sed *connexio conclusionum* cum ipso principio in obscuro posita est. v. g. *atque servatio pastorum convenit; homicidium disconvenit*. De paraphrasi autem, quam singuli dant, querendum, quòd *veritas lateat in puteo*: unâ cum veritate igitur & adæquatio, & evidentia est abscondita. Ita ille.

A. P. 2. Non est unicum, sed duplex; neque omni ex parte verum, quia nixum iudicio hominis ficti, ac hypothetici; & denique nec est *intrinsicum*, saltem secundum alteram regulam, ut patet, contra Apostoli scitum, quo edixit, normam juris naturalis non extra hominem esse indagandam, sed in ipso homine, utpote cujus cordi sit inscripta. Nempe plus non satisfacit *hoc hypothetici hominis iudicium*, quàm apud Philosophos, differentia specificæ indagatores, *iudicium prudentium*. Hinc conformius ad scopum, nî fallor, illa *convenientia* ad finem, seu *felicitem* naturæ humanæ, explicatur per amorem, à natura homini inditum, quia *ad felicitatem* necessarium; quàm iudicium hominis, in idea *Platonica* abstracti, & in consilium à Creatore DEO adhibiti.

Nec videtur esse ac adæquatum. Nam si *felicitas* humani status non denotat *principaliter* proprium, & bonum substantiale, rationali naturæ primario proprium, quod consistit in cognitione & amore Creatoris, saltem in altera vita *proporsionaliter*, hoc est,

ad naturæ exigentiam satiativo, atque *inaufferibili*; sed præcisè indicat bonum naturæ humanæ *universale* quidem, sed merè *integrale*, hujus vitæ termino clausum, adeoque *aufferibile* (prout *communiter* intelligunt Politici etiam orthodoxi) principium non erit *adæquatum*: nam homo, *jure naturæ obligatus*, ad se, suaque omnia consecranda pro communi salute Reipublicæ; Respublica, *jure naturæ obligata*, ad consecrandam felicitatem omnem temporalem pro cultu, unî Creatori debito haud deserendo, foret destituta sine, seu felicitate à naturæ jure præfixa, sic ut juris naturalis observantissimi forent plerumque infelicissimi; ejusdem quàm maximè incurij essent felicissimi, frustrato naturæ sine, id quod neutiquam dicendum, vel admittendum.

R. III. In eandem propè viam abit Et explicatio *Balthaser Wernherus*, author recentissimus ex Protestantibus, dum pro principio assignat convenientiam, vel *disconvenientiam* cum natura humana necessariam, quam hoc duplici axiomate declarat: *quidquid ita comparatum, ut si ab omnibus hominibus omitteretur, Generi humano pereundum esset, illud per legem naturæ est à DEO præceptum. Et quidquid ita comparatum est, ut si ab omnibus hominibus fieret, Generi humano pereundum esset, illud à DEO naturaliter prohibitum.*

Addit *Sirbrandus* (b) tertiam regulam, quod, *quidquid ita comparatum non sit, illud sit indifferens, ac licitum*. *Fundamenta* hujus principij afferunt. 1. Insufficienciam hominis ad sui conservationem sine aliorum ope. 2. Finem, à Creatore humanæ naturæ præfixum, conservationem sui & salutem communem. 3. Æqualitatem naturæ in omnibus, adeoque quod in ordine ad hunc finem à DEO prohibitum, vel præceptum toti naturæ, id singulis hominibus prohibitum, vel præceptum censei debeat. Atque hoc principium, ajunt, ex levi consideratione ipsius naturæ esse *evidens*; in applicatione apparere *adæquatum* &c. Sed

Contra est 1. Hoc principium non *sufficiens*: nam sistit in conservatione humani Generis, & salute merè externa, vitæ termino conclusa, qui finis naturæ est solum inadæquatus, & minus principalis, ut supra diximus. 2. Non est principium proprium, & adæquatum: nam sequeretur, *agriculturam* naturæ jure

(a) In instit. Jurispr. Div. L. I. c. 4. n. 6. f. m. 122.

(b) In dissert. de principijs Nat.

jure præceptam; *celibatatum* naturæ jure prohibitum, & sic de alijs, id quod certò fallum.

Principium socialitatis, *Quæritur X. Quod alterum principium, ab Authoribus, maxime protestantibus, adornatum, & adoratum?*

R. I. Famosa *socialitas*, quam Hugo Grotius velut concepit; * enixus est Puffendorffius; ** de fonte levârunt Christiani Thomasi, *** Bæcleri, **** Nicolai Hærsij, Ryselij; à contradictionibus vindicare conati sunt Immanueles Weberi, Joannes Geilfusij; in triumphum duxere Vitriarij, Böhmeri, Frederici Ludovici, Henningij, alique passim A catholici, exceptis non paucis, quos inter illustris Leibnitius, Kemmerichius, Heineccius, Mevius, Coccejus, Kestnerus, Gröningius, alique, ut nihil dicamus de ijs, qui mox initio hunc fœtum, *velut monstruosum*, rejecere, uti in facis Puffendorffiani hujus partus supra jam recensuimus.

R. II. Pro principio cognoscendi juris naturalis hanc regulam statuit Puffendorffius: (a) *cuilibet homini, quantum ad se, quæ conveniunt, præcepta; quæ diffiniunt, prohibita.*

tam in se, colendam, & conservandam esse pacificam adversus alios socialitatem, indoli & scopo Generis humani in univèrsum congruentem. Inde deducit Thomasius hoc axioma: (b) *fac ea, quæ necessariò conveniunt cum vita hominis sociali; & quæ eidem repugnans, omittite.* Vel ut Paraphrastes Weberus: *quidquid cum socialitate convenit, id est juris naturalis, & contra, se contra.*

R. III. *Demonstrationes afferunt* 1. *Ratio est, A priori.* Quia homo est animal tam conservandi sui studiosum, quam im-potens sine similibus ope; tam idoneum ad se ad promovenda mutua comoda, quam ad impedienda malitiosum: ergo inferunt, ut homo sit salvus, & solus, socialitatem amet, & socialitatem querat, necesse est; neve suâ malitiâ sociorum indignationem sibi consciscat, legem de colenda societate præfixam habeat, opus est: quidquid ergo socialitati confert, ad objectum juris socialis, seu naturalis, referendum est.

2. *Cre-*

* Hugo Grotius in prolegomenis. §. 7. & 8. postquam ex Philosopho adstruxisse homini appetitum societatis excellentem, cujus instrumentum est sermo, subdit: *hac verò societatis custodia, humano intellectus conveniens, fons est ejus juris, quod propriè tali nomine appellatur, quò pertinet alieni abstinentia &c.*

** Puffendorffius de J. N. & G. L. 2. c. 3. §. 15. f. m. 197. Ex hisce positis facilè est fundamentum legis naturalis invenire. Scilicet manifestè apparet, hominem esse animal, sui conservandi studiosissimum, per se egenum, sine sui similibus auxilio servari ineptum, ad mutua comoda promovenda maxime idoneum, idem tamen sæpe malitiosum, petulans, facilè irritabile, ac ad noxam inferendam promptum, ac validum. Ejusmodi animali, ut salvum sit, necessarium est, ut sit sociabile, id est, ut conjungi cum sui similibus velit, & adversus illos ita se gerat, ut ne isti ansam accipiant eum lædendi, sed potius rationem habeant ejusdem comoda servandi, aut promovendi &c.

*** Thomasius in Intit. Jurisp. Div. L. 1. c. 4. Status norma legis est; lex norma actio-num n. 34. Ratio hominis in cogitatione consistit; cogitare est ratiocinari, ratiocinari vero non possumus, nisi per verba. n. 52. ut multa paucis contraham: ratio absque sermone non est, sermonis extra societatem nullus usus, nec ratio citra societatem se exerit. n. 54. Igitur cum hominem rationalem dicimus, idem est, ac si dicamus socialem. Socialitas verò est inclinatio communis, toti humano Generi a Deo indita, vi cujus desiderat vitam cum alijs hominibus beatam, & tranquillam. Cur verò tranquillam? Quia in statu turbulento, quæ tali, non ratiocinamur. A posteriori sententiam nostram probamus, quoniam homo citra societatem non potest esse beatus &c. Manet igitur inconcussum, naturam hominis rationalem eandem esse ac socialem, & consequenter per convenientiam cum natura rationali intelligi convenientiam cum societate hominis &c. Ita ille: atque jejuna hanc perissologiam Author hic obrudit, ut veritates apodicticas: sed meliore jure eidem opponas: *hæcne connexio conclusionum tam evidens, ut ferè palpari possit?* n. 6. *An non de periphrasi hæc querendum, quòd veritas lateat in pu-teo?* n. 8. *An non obscurum exponitur per aequè obscurum?* n. 15.

**** Bæclerus in Grotium. Hanc ergo societatis custodiam, seu appetitum societatis ordinatæ, instructæque naturalem, rectè Grotius juris naturalis originem, fontem, ac principium fecit, seu magis hoc juri naturali fundamentum substravit. Nam sicut ad talem societatem Deus homines condidit, natura instruxit, ratio deduxit, oratio copulavit, ita si fingeretur status hominum extra societatem, ille non humanus esset, nec naturalis, & sic omnis coaguli, ut omnis juris, expers.

(a) Brevius in L. de officio hominis c. 3. n. 9. *Cuilibet homini, quantum in se est, colenda & servanda societas: omnia, quæ ad istam socialitatem necessariò, & univèrsim faciunt, jure naturali, præcepta; quæ eandem turbant, aut abrumpunt, verè intelliguntur.* Ita Puffendorffius.

(b) L. c. n. 64.

Loquela
ad com-
municati-
onem
mutuam
à Crea-
tore in-
dita.

Natura
ipsa ad
socialita-
tem in-
fructa.

Proprie-
tates bu-
ic princi-
pio con-
venien-
tes.

2. Creator DEUS soli inter animalia homini sermonem indulsit, quia eundem non solum, sed socium esse voluit, atque ad eam facultate communicandi, & negotiandi cum hominibus præditum: ergo socialitas est fundamentum.

3. Juxta Philosophum homo est animal naturæ suæ civile, seu sociabile, uti testatur experientia, generandi, & irascendi facultas, principia practica, * conatus juvandi alios, quæ omnia forent frustranea, nili ad societatem homo natus esset: ergo quod est ordinatum ad vitam socialem hominis, est conveniens naturæ hominis: ergo socialitas est genuinum principium juris naturalis.

4. Confirmatur à posteriori: Hoc principium est verum, ut patet; est evidens, nam in sensus incurrit, ut vult *Weberus*. Si enim quaestio sit de actione aliqua, an juri naturali conveniat, nec ne? non majori aliqua evidentiâ id ostendi potest, quam si exemplo paucorum videas, an ad amorem communem & mutuam, id est, ad socialitatem conservandam ea sit idonea, vel non? unde de habitu ejus ad universam hominum societatem facile licet argumentari. Evidentiam paulò aliter ob oculos ponit *Thomasius*: (a) Si DEUS voluisset hominem non ea facere, quæ cum socialitate ejus conveniunt, non voluisset rationalem: at homo irrationalis involvit contradictionem. Connexio conclusionum est evidens cum primo isto principio: nam quando v. g. quæro, quomodò homicidia, furta &c. repugnent socialitati? evidenter respondeo, quia ea turbant tranquillitatem communem totius Generis humani. Similiter quando quæro: quomodò pactorum observatio necessariò conveniat cum socialitate? evidens est responsio, quia si ea non servarentur, turbaretur eadem tranquillitas. Inde infert *Fridericus Ludovici*: hoc principium est ad captum omnium gentilium; dissentientes autem tale proferre non possunt. (b)

3. Est proprium disciplina, ac velut domesticum, ut loquitur *Weberus*:

quia ex dictamine rectæ rationis depromptum. 4. Est adequatum & sufficiens: quia omnia officia hominis, etiam erga DEUM, & seipsum, saltem à posteriori & indirectè, exinde demonstrari possunt.

Quæritur XI. Quid contra rationes hujus principij excipiunt *Puffendorffij Antagonista*?

Sed illa impotentia, etsi magnam, non tamen absolutam inducit societatis necessitatem, etiam pro singulis.

R. I. Ad 1. Distinguunt. Et illa, impotentia se conservandi; illa malitia nocendi; illa indigentia alieni auxilij, per hypothesin *Puffendorffianam* tantoperè exaggerata, est tanta, tamque innegabilis, ut inferat necessitatem absolutam colendæ, & incolendæ societatis pro singulis. ** N. Ut inferat necessitatem indeterminatam colendæ cujusdam societatis, saltem conjugalis, pro toto Genere humano. C. Cum nec societas, saltem singulis, præcepta sit; cum innumeros videamus, solitariam vitam, tantoperè haud incommodam, ducere; cum neque ij, qui in societate sunt, cum solis socijs habeant, quod agant, sed etiam DEO, sibi que debita exhibere officia debeant, socialitas nec proprium, nec adequatum principium dici potest, ex quo objecta juris naturalis, rectè & universaliter, deduci queant.

Ad 2. & 3. Denuò distinguunt. Et illa neque illa sermonis, & communicationis capacitas; illa naturæ dispositio, & naturalis inclinatio ad societatem mutuam, &c. evincit aliquam societatem, nempe conjugalem, esse absolutè necessariam, & necessariò colendam à Genere humano. C. Aliam quamdam, humano Genere communem. Subd. Esse necessariam ad melius esse, seu admodum conformem naturæ. C. In alio sensu. N. Omnis *Puffendorffiana* paraphrasis plus non evincit, quam societatem (supposito decreto DEI de propagatione, & multiplicatione humani Generis) esse naturæ rationali necessariam in genere, suo modo, & consequenter, nempe ut ista societas ritè instituitur, opus esse legibus tum naturalibus,

* Qualia sunt honestè vivere, neminem ledere, jus suum cuique tribuere, quorum extra societatem nullus est usus, uti ait *Virtarius* in Proleg. Instit. juris Naturæ & Gentium. Quasi verò extra societatem nulla foret vita honestas.

(a) L. c. n. 66. 167.

(b) In doctr. juris naturæ. c. 4. §. 15.

** *Thomasius* L. 1. c. 3. n. 84. adstruit homini quò ad corpus imbecillitatem, non modo animalibus brutis majorem, sed & tantam, ut necessariò periret, si alij homines obligati non forent, ut ipsi succurrerent in animo majorem pravitatem nocendi alijs, quam sit in bestijs.

bus, tum positivis, universalibus & particularibus.

Neque
evidentia
hujus
principij
convincit
ipsum
Thoma-
sum.

Ad 4. Ajunt, evidentiam hujus principij, quam affert *Thomasius*, esse admodum profundam *in puteo*, si ejus phrasibus uti fas est. Unde est, quod nimia hujus principij *Puffendorfiani* evidentiam convictus & ipse, id tandem, ut multis difficultatibus expositum, repudiavit. * Cæteris proprietatibus, an socialitas merito gloriari possit, paulò pressius disquirendum. Unde

Unde
princi-
pium so-
cialitatis
est pro-
prietati-
bus debi-
tutum.
Non enim
est pri-
mum,
quia or-
tum ex
amore
sibi na-
turaliter
debito.

Quæritur XII. Quid, absolute loquendo, de socialitatis principio sentiendum?

R. I. Est principium proprietatibus debitis destitutum, adeoque illegitimum. P. 1. Non est principium primum. Nam socialitas, seu inclinatio naturalis ad vitam socialem, in ordine ad obtinenda exinde comoda, fluit, tanquam effectus, ex amore sibi naturaliter debito, quia ad felicitatem naturæ humanæ propriam, hoc est, ad conservationem sui, & propagationem speciei simpliciter necessario: ex quo deducimus socialem vitam, saltem conjugalem, seu societatem familiæ esse de jure nature præceptivo, sed indeterminato, hoc est, non quidem singulos, sed humanam speciem obligante. Porro societas familiæ, sicut est medium necessarium ad felicitatem naturaliter debitam, ita est sufficiens, sic ut cæteræ societates, ad percipienda exinde majora comoda, initæ, respiciant jus naturæ merissime concessivum, utpote conformes quidem amoris sui ipsius, sed tamen ad felicitatem, naturaliter debitam, determinatè haud necessario. Supposita tamen ejusmodi societate, sese amplius exerit jus naturæ, non tamen mensurandum ex convenientia cum socialitate, sed cum amore, seu proximo, seu societati humanæ naturaliter debito, quia ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario. Jam sic: convenientia immediata in ordine ad felicitatem, naturæ humanæ propriam, notat principium primum juris naturalis, velut

medij ad hunc finem intenti: sed convenientia cum amore, ad conservationem sui necessario, est immediata; convenientia cum socialitate, ad quam veluti medium, conservationi propriæ congruum, inclinat amor, est mediata: ergo illa, non ista notat principium primum. Quæ ratiocinatio sicut principium socialitatis infirmat, ita principium nostrum de amore confirmat.

2. Non est principium adequatum, Non est quia haud aptum ad eruenda officia hominis erga DEUM, atque seipsum. Res clara est, habetque fatentem ipsummet *Puffendorfium*, qui hac de causa officia hominis erga DEUM, atque seipsum, à disciplina juris naturalis male sequestravit, & ad Theologiam moralem, vel Ethicam remisit. Unde suppleturus defectum in libro de officio hominis, & civis, hæc officia ex socialitate; saltem indirectè, deducere annisus est, id quod sufficere male sibi persuasit; pejùs alijs persuasum voluit *Notator Weberus*, cum ex ipsa divisione officiorum erga DEUM, seipsum, & proximum, qua ex lege naturali homini incumbunt, ut loquitur ipse *Puffendorfius*, principium socialitatis apertè mancum demonstratur. Sincerius scripsit *Thomasius*: (a) plures putant, ex principio socialitatis officia hominis erga DEUM, & seipsum deduci haud posse: de officijs erga DEUM facile concedemus, quæ ad Theologiam, non verò jus naturale pertinent: officia hominis erga se, proprie loquendo, non dantur, nam nemo sibi obligatus esse potest. Ita Doctor hic resolutus. Unde *Wernkerus* protestantius: (b) Altera difficultas principij *Puffendorfiani* est, quòd omnium, qui pro hac hypothese pugnant, confessione officiorum erga DEUM necessitas, non nisi indirectè, ex eo fluat: atqui fundamentum, quod universa morum disciplina substernendum est, ita perspicuum esse debet, ut quivis sana mentis directè omnia officia ex ea liquido cognoscere possit. ** Immo nec officia

* *Fleischerus* in *Inst. J. N. & G. L. i. c. 6. §. 38. f. m. 176. Quamvis illustris Thomasius in Jurisp. Div. sententiam de socialitate contra omnes dissentientium objectiones strenuè tueretur, ipse tamen eam postea reliquit, postquam satis perspexit, multis ipsam difficultatibus esse expositam. Vid. ejus elementa J. N. L. 1. c. 6. §. 19. & seqq.*

(a) L. 1. c. 4. n. 73.

(b) In elementis J. N. c. 5. §. 14. f. m. 121.

** Alij aliter nec primum, nec adequatum esse probant socialitatis principium, eo quòd *Adamus* ante omnem societatem; tot *Anachoretæ* extra societatem humanam actu obligati natura jure fuerint ad officia erga DEUM, & seipsos, ut adeo

officia hominis erga alios *ex socialitate principio* universim rectè deduci (prout malè indulgent *Puffendorffio* nonnulli ex Authoribus orthodoxis) * ex eo probatur, quòd Author pro socialitatis sine adstruat felicitatem merè externam, *integrale, non substantialem*, utpote hujus vitæ terminis conclusam; *non sufficientem*, quia *aufferibilem*; *non adequatam*, quia *partialem*, ac *minùs principalem*, ut sæpe jam demonstravimus.

Non est principium proprium, quia iuris Gentium cum jure naturæ confusum.

Non est principium verum & evidens, quia nihil falsum suppositis de existentia hominis in societate.

3. Non est principium proprium: nam, uti per decursum clarescet, plura *Puffendorffiana* socialitatis principia non tam *in necessitate natura*, quam *in libèro humana constitutionis arbitrio* fundantur: unde est, quòd *Puffendorffius* jus Gentium cum jure naturæ confundere sit coactus, uti infra declarabimus.

4. Non est principium verum, ut ne dicam *evidenter nosum*: nam nictur non uno supposito certè falso. *Supponit 1. existentiam plurium hominum*, seu *supponit hominem in societate*, qualicunque tandem, *constitutum*, extra quam jus naturæ *actu* nec fuerit, nec esse possit, ** id quod certè falsum, uti patet in *Adamo*, naturæ jure ad officia Creatori DEO, antecederet ad creatam *Evam*, *actu* obligato. Item ex eo, quòd *absolutè* necessum haud sit in societatem quamdam coire *singulos* homines, etfi naturæ jure aequali tam DEO quam sibi adstrictos, id testante Anachoretarum haud uno milione. *Ratio est*: quia jus naturale, etfi non unius hominis in particulari, sed totius naturæ humanæ commune bonum respiciat, nihilominus *per se* hominem priùs *respectu sui Creatoris*,

suique ipsius informare intendit, quam *respectu societatis humana*, ut aded primò *bonum hominem*, deinde *bonum socium* efficere conetur. Accedit, quòd multiplicari Genus humanum posset, datâ sola societate conjugali, etfi *societas quadam generalis* non esset introducta.

Supponit 2. Hominem in statu naturæ lapsæ aded in miserias *projectum*, *nis absolute destitutum*, egenum, miserum, & miserabilem, ut interprete *Thomasio* non foret *rationalis*, quia non *socialis*; ut extra societatem nullatenus posset sibi esse sufficiens; immò, *Bæclero* notatore, solitarius status nec *naturalis* foret, nec *humanus*, id quod *universè* loquendo, rursus certò falsum, *** cum constet, vitam solitariam, *absolute & in se spectatam*, haud aded miseram, sed, si bene suscipiatur, & in ordine ad vacandum liberius contemplationi Creatoris, etiam suavem, ac beatam *Plasone* teste, ipsaque veterum Sophorum praxi; immò meliore experientiâ tot Anachoretarum, quorum vitam (etiam abstrahendo à supernaturalibus studijs) nec *naturalem*, nec *humanam*, aut *rationalem* nemo dixerit, nisi admodum *inhumanus*, ac *irrationalis*.

Supponit 3. Finem adæquatam juris naturæ esse felicitatem merè *externam*, & quidem *solis hujus visa scripturae merito conclusam*, manifesto errore, cum constet *finem*, à natura intentum, *quato, inesse felicitatem adequatam*, quæ *primariò & substantialiter* consistit in amore, & cognitione Creatoris, naturæ proportionato, tam hujus quam alterius vitæ, eoque ab hominibus *independen-*

De fine juris naturæ merito temporali.

aded *Adamus* aliud principium, *socialitate* prius; Anachoretæ aliud *socialitate extensus* habuerint, oportet. Ajunt quidem, etiam non datâ existentia plurium, fuisse in *Adamo* saltem *respectum* ad societatem futuram; in solitarijs ad præsentem, qui *respectus* jam constituerit *fundamentum* officiorum erga DEUM, & seipsum, quæ in illo statu etiam solitario exercenda fuissent eo saltem ex capite, ut ne se ad societatem futuram, si quando eandem incolerent, inutiles redderent. At quis non videt, ex hoc *respectu non directè & necessariò*; sed *indirectè tantum*, & *per accidens* officia erga DEUM, & se ipsum erui, quod sufficere *Wernberus* rectè negat.

* Clarifs. Sigif. *Stappius* in J. N. & G. P. I. c. 1. n. 4. f. m. 14. *Socialitatis principium sufficere videtur ad colligenda ea officia, qua hominibus erga alios homines incumbunt &c.* Etiam clarifs. *Böken* in Jurispr. universa L. 1. titulo 2. P. 2. Q. 1. §. 4. n. 24. f. m. 296. *hanc socialitatem*, pro principio ad eruenda officia hominis erga alios, ut *sufficientem*, videtur admittere.

** Nam *respectus* ille ad futuram, vel possibilem societatem est ad demonstranda officia erga DEUM, & seipsum *insufficiens, fundamentum indirectum, non necessarium, uti dictum.*

*** Et tamen *Puffendorffius* in *Ipecim. Controv. c. 4. §. 1.* *has observationes effudit, quas ipsa natura rerum, uti & hominis, suppediat, & qua à nullo, sana rationis compote, in dubium vocari possint.* Quanta hæc abundantia sensus proprii!

dependente, ac inauferribili; et si *secundario*, & *integraliter* quoque consistat in felicitate hujus vitæ, tam interna quam externa, uti in præmissis jam demonstravimus. Ex quo errore fluit, teste *Leibnitio* protestantico, quod *jus natura*, ex hujusmodi *socialitatis principio deductum*, incisus veluti nervis, flaccescat; efficaciam ad obligandum in quibusvis circumstantiis careat, ex defectu *premi* vel *pœna naturalis*, saltem in altera vita à Creatore DEO redhibendæ, quo fit, ut juris naturalis observantissimi plerumque infelicissimi; ejusdem vel maximè incurij felicissimi forent, id quod vel prima justii, honestique principia subruit, ac labefactat.

Et externa.

Supponit 4. Quod jus naturæ ad interna haud necessarium sit trahendum, utpote *Ethicæ* propria, adeoque *ad usum fore*, præcipue *humani*, aptandum sit: quo quid esse possit magis *paralogum*, ac *paradoxum*, *Leibnitius* perspicere nequit: unde sequitur, quod *socialitatis principium* (circa interna parum sollicitum) in præcipua parte juris naturæ sit *mancum*, inutile, ac defectuosum. Hinc

Principium socialitatis, spectatis, spectatis, spectatis, est etiam reprobum.

R. II. Principium *socialitatis Puffendorfianum*, spectatis suis suppositis, est etiam reprobum, adeoque nullatenus cognoscendo natura juri accommodatum. 2. Aqua *censura nec Thomæ, Weberi, Henningij, Bæhmeri, nec alij Apologetæ protestantici id rectè vindicant, vel absolunt.*

P. primum membrum. Principium *socialitatis* vitam solitariam omnem, velut naturæ juri directe oppositam, subruit; naturæ leges exigit ad normam politicissimi, rationali naturâ haud satis digni, dirigendo nempe ad finem nequaquam sufficientem, quia unum unicum respiciendo Reipublicæ commodum, hoc est, felicitatem merè externam, hujus vitæ temporariam, naturæ rationali *secundario* præfixam, non attendit felicitatis parte *primaria*, ac *substantiali*, quia *inaufferibili*, interna nempe tranquillitate, ac conjunctione cum DEO per cognitionem & amorem naturæ proportionatum, ac etiam post facta sub ratione *premi*, saltem *temporalis*, beatorum; non attendit interna, in quibus tamen *honesti* principia præcipue fundantur: quæ omnia, quam jus naturæ reddant *mancum*, ac *imperfectum*; quam justii honestique principia enervent; quam naturæ rationalis dignitatem ad sola corporis

commoda deprimant; quam studio internæ virtutis, cultusque Creatoris præjudicent &c. verbo: quæ omnia, quam sint reprobata, ut ne dicam, perniciofa, nemo non Orthodoxus politicus videt, nemo non palpat, uti sæpe jam indicavimus.

P. Secundum membrum confutando replicas, quas afferunt Naturalistæ, nominati supra

Opponunt 1. Jus naturæ se non extendit nisi ad merè externa; internum directionem & curam, in ordine ad animi tranquillitatem, resignat *Ethicæ*; pacem cum DEO, per cultum debitum, transcribit *Theologia naturali*, ut ne confundat disciplinas diversas *papistico*, & cum Scholasticorum grege misceat *quadrata rotundis*.

Nec à Thomasio, aliisque rectè vindicatum. Nam in eternorum officia erga Deum suo modo sunt intrasphæram juris

R. Hoc nempe est illud *desperata natura*. *socialitatis asylon*, ad quod *Puffendorffium* cum suis cogit dira necessitas: jus naturæ dividitur, principaliore parte truncatur, ad alias scientias relegatur, formosa *socialitatis inventæ Helena* ut triumphet. Hoc est *Puffendorffiani* systematis indelebile stigma, nempe disciplina juris naturæ *manca, imperfecta, dimidiata*; jus naturæ sine pœna & præmio Creatoris *enerve*; soli foro externo *accommodatum*, de internis parum sollicitum; in occultis infractionibus, si modò non turbent Rempublicam, *securum*; ultra fata non extensum; adeoque in observantissimis sæpe sine præmio, in negligentissimis sine pœna. Ideæ hujus, ad politicissimum quemdam fucatur, gloria ut perennet, lex DEI, velit, nolit, *Thomasio* sit oportet *figmentum Scholasticorum*; Scholasticorum doctrina *Puffendorffio* debet esse *confusio scientiarum*. O Nugatorum res, in *socialitatis* principio inaniter nimium sociatos! Sed hos lumbricos supra jam dissipavimus.

Opponunt II. Nos malè confundimus *legem natura* cum *norma virtutis*, *Ethicæ* propria. A. P. 1. Lex naturæ habet pro fine bonum commune Societatis humanæ, dirigendo externa ad tranquillitatem publicam; virtus habet pro fine bonum singulorum, dirigendo interna per ordinationem affectuum. 2. Lex naturæ est ad alios,tribuendo cuique suum, cujus effectus inter homines haberi nequit per obligationem merè internam, sed requiritur vis externa, & coactiva; virtus pro objecto habet interna, ad quæ nemo cogi potest. 3. Actiones juris naturæ sunt *justæ*, quia directæ ad reddendum

dendum alteri debitum; actiones virtutis sunt *bona*, quia ordinatae ad honestatem. Ita *Böhmerus*. (a)

Nam lex natura intendit etiam bonum singulorum seu commune in sensu distributivo.

R. N. A. Ad 1. D. Lex naturæ habet pro fine *bonum commune* totius naturæ humanæ, hoc est, omnium, tam in sensu distributivo quam collectivo. C. Omnium tantum in sensu collectivo. Subd. Habet bonum commune pro fine *adaquato*. N. Pro fine *inadaquato*, & quidem *minus principali*. C. *Explicatur distinctio*: Lex naturæ non intendit bonum *singulare unius, vel aliquorum*, sed bonum commune omnium, seu totius naturæ humanæ. Natura autem humana considerari potest ut *species*, communis pluribus *distributive* acceptis; vel ut *collectio*, seu societas, denotans membra, per subordinationem ad totum *collective sumpta*. In priore sensu lex naturæ, etsi præcipiens solum *interna*, intendit *bonum commune*, quia non unius, vel aliquorum, sed *omnium distributive*, quibus natura rationalis communis est, id quod sufficit *ad rationem legis*, distinctæ à *præcepto*, vel etiam *virtute*, ad finem solummodo *particularem* ordinata. In posteriore sensu lex naturæ rursus intendit *bonum commune*, sed alio modo, quia *societatis, quæ talis*. Unde negatur suppositum, quod hoc bonum commune societatis, *in sensu collectivo*, sit finis legis naturalis *adaquatus*, utpote quæ intendit felicitatem completam, cujus pars *substantialis* est pax cum DEO; pars *magis principalis* pax tecum ipso per ordinationem internorum; pars *minus principalis* est pax cum proximo, per ordinationem externorum in ordine ad tranquillitatem publicam.

Est ad alios suo modo, & fortitur effectum abque obligatione externa saltem per se loquendo. quod sufficit.

Ad 2. D. Lex naturæ est ad alios, hoc est, ad solam Rempublicam. N. Ad alios, hoc est, ad proximum, DEUM, & semetipsum, ut Creatoris depositarium, *fictione juris distributum*. C. Item: Juris naturalis effectus *inter*

homines haberi nequit *per se*, sola obligatione interna. N. Haberi nequit *per accidens*. T. Etiam *lex penalis*, à Legislatore humano superaddita legi naturali, non semper sortitur effectum, quia nil obstante vi coactiva committuntur furta, rapinae &c. ergo nec ista obligatio foret *sufficiens*; immò sine obligatione interna foret plerumque frustranea, cum plurima scelera in occulto patrari, & in judicio probationes absque jure jurando eludi possent. Unde lex naturalis, *per se loquendo*, sufficienter obligat in conscientia *per Creatoris justitiam, premia vel penas gravissimas*, saltem post fata, intentantem, *abstrahendo ab earum aternitate*, ad quam sola ratio non pertingit.

Ad 3. D. Actiones dicuntur *bona, Actiones,* quæ à *quacunque* virtute, & *quomodo profecta* docunque sunt imperata. C. Quæ sunt imperata à virtute, *participante justitia*, quatenus respectu DEI, & sui ipsius fundantur *in debito natura necessario*. N. Suppositum, quod ejus modi actiones dici nequeant *justa*. * *necessario*. Sed *hujus asserti* utrumque membrum cum supra jam semel, & iterum pluribus sit demonstratum, hic ulteriore *paraphrasi* superledemus. (b)

Quæritur XIII. *Qua alia principia dignoscendi juris naturalis, à recentissimis Authoribus nuper in medium prolata?*

R. I. *Joannis Heineccij*, qui & ipse pro principio adstruit *amorem*, sed non satis curatè digestum: nam deficit in explicatione amoris, quem nec redigit ad debitam unitatem, nec ad *pro-prietatem*, positivi juris omnimodè exclusivam. ** Id tamen elogij meretur *Heineccius*, quod inter protestanticos Authores, saltem hæctenus nobis cognitos, primas meritò tulerit, propiusque cæteris punctum veritatis tetigerit, sic ut inoffenso propemodum oculo legi possit. Debet hanc laudem moderationi suæ, qua maluit receptis dudum principijs,

(a) In introduct. in jus univers. edita A. 1710. P. gener. c. 1. §. 29. & seqq.

* Alia nugamenta potius, quam argumenta coacervavit cum *Hennige Böhmerus*. v. g. Lex justo non est posita, sed *injustis* teste Apostolo: ergo est aliud *norma virtutis*, quam habent justis; aliud *lex natura*, quam habent injusti. Quid enervius? Quasi lex naturalis, impleta absque pœnæ timore, non esset *lex*, sed *norma* virtutis. 2. Deus in prima tabula distinxit præcepta *respectu sui*, à præceptis secundæ tabulæ *respectu proximi*: ergo innuit, aliud esse *normam virtutis*, aliud jus naturæ. Quid possit esse inanius? Indignæ sunt hæc ineptiæ, ut occupent contextum.

(b) In prolegomenis Instr. VII. §. 5. In anatome *Puffendorfi* R. V. Item Tit. 1. Instr. V. §. 4. per totum. Item supra Q. 3.

** *Amorem DEI & hominum*, adhuc magis confusum, pro principio venditarunt jam prius *Hedingerus, Weissius, Hopperus, Strimejus, Janus, Wincklerus*, & alij.

pijs; quam phantasis suorum excentricis calamum commodare, potius vera, quam speciosa sectatus.

Axioma triplex aliorum non facis digestum, & simplex. Sanctitas DEL regula nimis obscura.

2. Nonnemo ex Recentioribus adstruit (a) *subordinationem ac unionem ad DEUM, ordinationem & dilectionem sui ipsius, & socialitatem cum alijs.* Sed quis non videt hoc principium priore minus compositum, in socialitate etiam defectuosum? *

3. Fuit nuper, cui non displicuit, quod dudum antiquioribus Theologis placuit, axioma: (b) *Quidquid convenit cum sanctitate Divina, id jure naturali praeceptum est; quidquid disconvenit, id est prohibitum.* Sed praeter claritatem, proprietatem deest, non enim excludit jus positivum.

Decalogus figuratum à posteriori.

4. Non desuere etiam hodie, (c) qui pro principio fundamentali Decalogum adstruxere, sic ut quidquid in Decalogo (excepta circumstantia sabbathi) contentum legimus, id juris sit naturalis. Sed patet, Decalogum non esse legem illam, in cordis humani tabula à Creatore exaratam, quae non modò Judais, sed etiam Gentilibus, absque decalogo, sed solo rationis lumine promulgata est, ut adeò Decalogus non sit regula à priori, seu prima radix, à qua universa juris naturae capita progerminant; sed potius ratio à posteriori, atque instar promulgationis authenticæ, qua, quid æquum vel iniustum sit, naturaliter edocemur.

Status perfectior incertus.

5. Recentissimus *Henricus Kæhlerus* ex *Wolffio* (d) hoc principium profert: *fac ea, qua te, statumque tuum perfectiorem efficiunt; omitte ea, qua te, statumque suum imperfectiorem reddunt. Item: ea facienda, qua*

voluptatem duraturam progenerant; ea omittenda, qua tedium duraturum progignunt. Sed prius principium non est proprium, quia juris tam Divini, quam humani inclusivum: alterum omnino est paradoxum.

6. *Valentinus Albersi* juris naturalis Status principium à statu integritatis partim integriformaliter, partim normaliter ** deduxit: sed à *Ruffendorffio* jam dudum præ ratiōis fuit depexus, eò quòd status naturæ integræ sit impertinens ad jus naturæ, citra revelationem, ex sola ratione Gentibus demonstrandum.

7. *Laurentius Fleischerus* (e) ex *Felicitas Thomasio* se reformante, seu ex *secundis ejusdem curis, ac fundamentis juris naturæ & Gentium* (f) nuper in publicum protulit hoc axioma: *Fac ea, qua hominum vitam reddunt & maxime diuturnam, & felicissimam; contra omitte, qua vitam hominum infelicem reddunt, mortemque accelerant.* Subjungit: vita verò felicissima consistit in eo, ut cum maxima laude, suavitate, & rerum omnium sufficientia referta sit: hanc enim, inquit, exoptant *ambitiosi, voluptuosi, atque avari, & nemo inficias ire poterit, vitam hominum sapientiã esse laudabilem, suavem, ac tibi sufficientem.* Homines enim considerari debent, uti sunt, non uti esse debent &c. Hujus hominis ideas, ex paradoxo *Thomasi* reformati systemate desumptas, & paraphrasi vana, etiam Evangelio *Christi* protestanticè accommodatas, memorare libuit, non tam ad refutationem, quam ad paradoxum calami, erudito hoc nostro sæculo indigni, ostentationem.***

8. Et

(a) Clarissim. P. Böcken in Jurisprud. contr. f. m. 296.

* Desumptum hoc principium ex *Francisco Buddeo*, qui pro fundamento adstruxit hoc apophregma: *DEUM cole, temperanter vive, socialiter te gere.* Similia *Christianus Müldenerus*: *DEUM cole, philantiam exerce, socialitatem observa.* Titius adstruit pro principio *Naturam religiosam, sui amantem, & socialem.* Sed & similia jam pridem innuit *Tribonianus*, dum finem juris esse scripsit *bonestè vivere, neminem ledere, suum cuique tribuere.*

(b) *Röhrensee* de fundam. J. N. §. 7.

(c) *Hemmingius* in typo. J. N. *Kulpisius* etiam tribuit *Baclero*.

(d) In methodo system. J. N. Exercit. 2. §. 340. f. m. 67.

** *Formaliter* in ijs officijs, quæ & tunc, & nunc obtinent, ut *colere Parentes. Normaliter* in ijs officijs, quæ ex statu corrupto emersere, ut *quòd servus Domino subijce debeat*: quasi verò *status integritatis*, qui cum *statu natura lapsa*, ratione officiorum specialium, nullatenus convenit, pro ejus *norma* haberi possit.

(e) In institut. J. N. & G. editis Anno 1730.

(f) Editis *Hala & Lipsia* A. 1728. L. i. c. 6. §. 21. & seqq.

*** Paralogis plurimis turgit libellus v. g. *Maximum dubium est, an convenient hac cum doctrina S. Scriptura? Certè si interpretatio S. Litterarum instituenda esset ex opinione non nullorum, utique aliter formanda esset doctrina hætenus proposita. Hi enim nihil urgent quàm mortificationem veteris Adams &c. Verum*

Malè à
Thoma-
sio, sese
refur-
mante,
statuta.

8. Et quia hos flosculos non è suo, sed *Thomasij* hortulo depromptit *Fleischerus*, de principio juris naturalis *Thomasiano* addamus unum, & alterum verbum. Constat ex dictis, quòd *Thomasius*, in institutionibus suis, principium juris naturæ cum *Puffendorffo* fundarit in *necessaria convenientia, & disconvenientia cum natura hominis sociali*: (a) sed falsus est hoc principium *difficile, ambiguum, mancum, & insufficiens*, dum in secundis curis (b) scripsit: *Custodia socialisasis, quæ hæcenus quidem à nobis, contra objectiones dissentientium non malè* (si credere fas est) *fuit defensa, jam displicet, quia parim ambagibus opus est in deducendis hominis officijs erga se ipsum; parim non adeo perspicue comprehendit præcepta honesti; parim etiam vel miscet, vel certè non accuratè secernit præcepta justii, & decori*. Hinc emendaturus institutiones Jurisprudentiæ suæ *Divinæ*, aliud commentus est principium *universale*, quod à *Fleischero* explicatum suprâ retulimus. Ait *Thomasius*, illam propositionem esse *veram*, sed an *veritate, soli juri naturæ propria?* non probat. Ait, esse *perspicuam, quia valde ad capsum, & palatum stultorum*. An etiam ad palatum *Eruditorum?* id distimulat. Ait, esse *adequasam*. An etiam factis *distinctiva?* non demonstrat. Addit, hoc principio suppeditari *clavem secernendi regulas honesti, decori, & justii*: nam regulam *honesti* de-

finit: *quod vis, ut alij sibi faciant, tu sibi facias*: regulam *decori*; *quod vis, ut alij sibi faciant, tu ipsis facies*: regulam *justii*; *quod tibi non vis fieri, alteri ne facias*. Porro in applicatione hujus sui principij, & triplicis regulæ, inde deductæ, progreditur ad *stultos*, hoc est *ambitiosos, luxuriosos, & avaros*, propolitæque *Sapientum* vera felicitate revocare conatur ad *honestum, decorum, & justum*, tam *impersinente, & inani loquentia*, * *inpersis passim calumnijs* ** & *protestantice erroneis scitis*, *** *ut quis mirari factis non possit, hominem, in Jurisprudentiæ sua in multis lat subtilem & solidum, in fundamentis Juris naturæ nugaciter paradoxum, & in commenticijs ideis plùs quàm Platonicum*. Nobis cum phantasmatis luctari haud volupe. Ad demonstrandam *Thomasiani* principij *insufficienciam* sufficit, quæ illico contra *Kemmerichium* memorabimus. Nam

9. *Diesericus Hermannus Kemmerichius* (c) & ipse *Thomasij* principium, *felicitas* rejecto *Puffendorffiano*, assumpsit, statuitque pro *universali* regula juris naturæ: *Fac ea, quæ vitam hominum reddunt felicissimam*; seu ut alij, *fac ea, quæ te, quia natura finem per tria principia declarat: per principium honesti: fac ea, quæ felicitatem tuam internam, cum primis tranquillitatem animi promovent; per principium decori: fac ea, quæ amiciciam conciliant; per principium justii*.

rùm hi sibi fingunt non hominem, non Christianum; sed Christianum Platonicum, Stoicum &c. hæcque sua doctrinâ magis nocent Evangelio &c. immò homines eò perducunt, ut sibi persuadeant, Evangelium Christi non esse conveniens omnibus, sed paucis solummodo melancholicis &c. Tum ex Evangelio probat sectandos quoque honores, divitias, & voluptates saltem suo modo, onusque Christi leve demonstrat. Applicationem suæ regulæ proponit ex *Thomasio* per emendationem stultorum in triplici gradu, pro stultis maximis coercendis designat pœnas; pro medijs præmia; pro infimis exempla, quæ omnia, quàm sint paradoxa, vel lipus palpet, ni videat.

(a) L. 1. Instit. Jurispr. Div. c. 4. §. 64. 69.

(b) Seu fundamentis J.N. & G.L. 1. c. 6. §. 19. & seqq.

* V. g. Dum §. 29. ait: *ita Christus jugum suum vocat leve, & suave ad persuadendos nempe stultos: ita David pl. 33. v. 13. Quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos? prohibe linguam tuam à malo &c. diverte à malo (en! honestum;) fac bonum (en! decorum.) inquire pacem (en! iustum) quid ista ad secernendum jus naturæ à positivo?*

** V. g. §. 30. Ita Monachi, ante reformationem, commendantes paupertatem depulsi abant divites; obedientiam & ignominiam, supprimebant potentes; dolores corporis, ipsi fruebantur summis delicijs. Et quasi calumnia latina non satis pateret, eam idiomate germanico *Luthericè* magis emphaticam reddit.

*** V. g. *Non quares solitudinem, neque separabis te ab hominibus, etiam stultis. Nutrit solitudo & voluptatem & ambitionem & avaritiam*. Hoc axioma ex regula *honesti* deducit, & ne quis de scopo protestantico ambigere possit: addit in nota: *Contra Monachos, & Phariseos hodiernos*.

(c) In *Puffendorffo* enucleato c. 3. n. 30. & seqq.

fi: fac ea, qua pacem & tranquillitatem societatis humana conservant.

Sed hæc omnia, quàm non sint propria, solique juri naturæ eruendo accommodata, sed cunctis virtutum officijs applicanda; quàm non sint simplicia, finemque solummodò incompletum, quia felicitatem merè temporalem vitæ hujus, eamque insufficientem, respiciant, vel primo intuitu oculos offendit.

De alijs
princi-
pijs, sco-
pum mi-
nùs tan-
gentibus.
Qualia
instinctus
natura-
lis, noti-
tia indi-
ca.

Quaritur XIV. Qua cætera supellex, in hujus variatione principij magis jam derelicta?

R. Kemmerichius revocat ad septem classes.

1. In prima sunt, qui pro principio *instinctum naturalem* cum Cicerone commendant; vel cum Melanchtone, & Scharrockio ad notitias *institas*; vel cum Jureconsultis Romanis, Ulpiano & Triboniano ad ætus, quos *natura omnia animalia docuit*; vel cum antiquis Scholasticis ad *convenientiam naturæ*; vel denique cum *Prisio ad finem naturæ*, aut *hominis* cum *Muldenero*; aut etiam *finem Mundi* cum *Lamberto Velshusio* confugiunt. Sed hæc omnia ultrò concidunt.

Lex æter-
na DEI,
assimila-
tio DEI
&c.

2. Qui in classe secunda sunt, partim assignant cum antiquis Theologis *legem DEI æternam*; partim *conformationem creaturæ rationalis cum Creatore*, aut *assimilationem DEI* cum *Fochaimo Zensgravio*. Alij statuunt cum *Rachelio providentiam Divinam*; alij cum *Nitschio cultum Divinum*; alij cum *Ludovico Praschio legem, & Evangelium*. Quæ omnia denuò, velut quàm maximè impertinentia, refutatione non indigent.

Mundi
ordo.

3. Classem tertiam merentur, qui cum *Bodino Mundi ordinem* pro principio adstruunt. Sed rectè *Fridericus Ludovici*: (a) 1. Incognitum est, in quoniam ille ordo consistat, & sic evidentia deficit. 2. Ordo etiam de reliquis Creaturis, præter hominem, prædicatur; jus naturæ autem ad solum hominem spectat. Et 3. Jus quidem est ordo, sed non omnis ordo pro jure haberi potest: nam decorum quoque ordo est, sed tamen pro juris specie haberi nequit.

DEI vo-
luntas.

4. In quarta classe est *Coccejus* cum *Kestnero* & alijs, qui jus naturæ *ex DEI voluntate* sic deduxit, ut eam per sex principia cognoscendam declararit. 1. *Per verba DEI, sive S. Scripturam*, 2.

Per motus hominibus inditos. 3. *Per actiones Creatoris*. 4. *Per finem actionis necessarium*. 5. *Per mediæ necessitatem*. 6. *Per naturam perfectissimam Creatoris*. Sed quòd *DEI voluntas* sic principium *essendi juris*, apud omnes in confesso est: difficultas est in principio *cognoscendi juris*, quod per *S. Scripturam*, per *naturam*, per *actiones Creatoris* &c. explicare, est cæco cæcum pro Duce assignare.

5. Quintam classem conficiunt, qui *Utilitas utilitatem singulorum privatam, vel privata. Studium salutis propria*, principij loco, commendant, quorum prius *Epicuro, Carneadi, & Cyrenaicis*; posteriùs *Hobbesio* tribuitur: sed nec *verum*, nec *adaquatam* est hoc principium, et si enim omne honestum sit utile; non tamen omne utile est honestum.

6. Sexta classis complectitur eos, *Consensus* qui cum Philosophis nonnullis, & *Gro- Gentium sio, consensum Gentium moratiorum mora- tiorum.* pro principio venditant: sed hoc principium esse naturæ *extrinsecum, am- biguum, & incertum*, per se constat.

7. Septima classis numerat *Seldenum, Noacht- atque Hobbesum*: ille, ut alibi jam de- darum claravimus, juris naturalis principium *præcepta ad septem illa Noachidarum præcepta septem.* revocare contendit, frustraneo conatu, quia proprietatibus genuini principij haud consentaneo. *Hobbesij* mentem non omnes eodem modo declarant. Nonnulli putant ejus principium esse *potentiam*, alij *conservationem sui ipsius*; alij *bellum omnium adversus omnes*; alij *pacta esse servanda*; rursum alij *aquitatem, statimque naturalem*; denique alij *consilium Servatoris: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. Punctum forsitan tangunt illi, qui putant, *Hobbesum* de principio aliquo juris naturalis haud fuisse sollicitum, sed tantummodò originem societatis & civitatis inquirere voluisse. Cæterùm *Hobbesij* hypothèsin sic describit *Fridericus Ludovici*: (b) Supponit *Hobbesius*, inquit, hominum naturam in statu lapsò ad inferenda mutua damna proclivem, id quod *bellum omnium contra omnes* vocat. Immo singulis jus concedit nocendi alijs, his autem vicissim facultatem resistendi attribuit. Hinc infert, quòd, cum homines viderint, hac ratione Genus humanum necessariò interiturum, si alter in alterum perpetuò læviat, coacti denique sint, *per modum pacti*, juri gerendi belli renunciare, ut sic in statum pacificum transeant.

(a) In doctrina juris Naturæ. c. 4. §. 10.

(b) In doctrina J. N. c. 4. §. 2. & seqq.

leant. In hoc systemate *Hobbesius* est excentricus 1. Quod statum hominum naturalem sibi fingat *statum Belli*. 2. Quod cuilibet jus invadendi alterum tribuat, & alteri jus resistendi. 3. Quod inclinationem nocendi alijs depravatam prætulit inclinationi se conservandi, & pacificè vivendi, id quod sine aliorum ope impossibile deprehendit. Sed non vacat *Hobbesij*, aliorumque hac in re epicyclos pluribus delineare, sufficiat ad pleniorum controversiarum hujus notitiam, plures in sensu proprio, quàm alieno hæcenus abundasse.

Instructio
IV.
De Jure
Gentium.

INSTRUCTIO IV.

De Jure Gentium.

§. I.

§. I.

De existentia & essentia Juris
Gentium.

De ejus
existentia
videtur
non dari
ob defectum
consensus
universalis,
& observan-
tia.
Datur,
uti constat
auctoritate,
& necessitate
normæ,
qua societas
Gentium
instituen-
da.

Quæritur I. An detur jus Gentium?

R. I. Videtur, quod non. Ratio est 1. Quia, si daretur, esset ex mutuo Gentium consensu: at est impossibile convocare Gentes ad jus, consensu mutuo pangendum. 2. Quia illa objecta, seu capita, quæ juris Gentium esse Authores perhibent, ne quidem à Gentibus moratoribus observantur.

R. II. Datur jus Gentium. Patet 1. Ex Authorum communi, qui jus Gentium tradunt, & à Gentibus ad id omni tempore provocatum fuisse, testantur. Patet 2. ratione. Nam, supposita societate à Gentibus inita, evidenter opus est normâ, secundum quam in commercijs, negotijs, & actionibus publicis ritè instituatursocietas: atqui hæc norma non est jus naturale, ut illicò clarescet; nec jus positivum particulare: ergo commune, quod Gentium appellamus.

Unde negatur necessitas consensus expressi & cum sufficiat consensus tacitus, uniformi observatione, ac sublecuta in trans-

gressores animadversione, per Gentes lat declaratus.

Ad 2. D. Et ejusmodi non observatio declarat defectum juris. N. Declarat neglectum juris existentis. C. Inde est, quod toties non observato hoc jure, toties ad vindictam, & arma Gentes proruere, videamus.

Quæritur II. An jus Gentium à jure naturali sit specie distinctum?

R. I. Sunt nostri ævi Moralistæ, præcipue protestantici, qui jus naturæ & Gentium non specie, sed subjectis; non verè, sed præcisè denominativè, quò ad applicationem extrinsecam, invicem distinctum volunt, sic ut, si spectetur jus illud in negotijs singulorum hominum, jus natura dicitur; si in negotijs integrarum Gentium, jus Gentium appellari consueverit. Debetur hoc phantasma *Hobbesio*, qui legem naturalem dividit in naturalem hominum, & naturalem Civitatum, quæ, ut ait, vulgò jus Gentium appellatur. Præcepta utriusque, addit, eadem sunt; sed, quia Civitates, semel instituta, induunt proprietates hominum personales, lex, quam, loquentes de hominum singulorum officio, naturalem dicimus, applicata totis Civitatibus, Nationibus, sive Gentibus, vocatur jus Gentium. *Puffendorfius* huic sententiæ planè subscribit, (a) socialitatis suæ principio compulsus, cujus normâ, quæ juris Gentium sunt, in jus naturæ transformatur. Inde addit, eos sibi haud esse antilagos, qui jus naturæ in conformitate cum natura rationali statuunt; jus Gentium verò in eadem conformitate, supposito tamen ratiocinio humana indigentia, cui per socialitatem succurritur. *Puffendorfi* vestigia legit *Thomasius*: (b) inde chorus *Puffendorfi* agminis, in quo *Nicolai Hersey*, *Rysely*, *Schambogij*, nuperique *Jac. Lechmanni*, (c) & *Immanuelis Weberi*, (d) *Friderici Ludovici*, *Heineccij*, aliique.

R. II. Rationes, quas pro identitate Rationes. specifica juris naturæ, & Gentium afferunt, sunt 1. Quia jus civile non distinguit: nam, quod ratio inter omnes distinctim homines constituit, (e) sunt naturalia jus-
ta,

(a) De J. N. & G. L. 2. c. 3. §. 23. f. m. 216.

(b) Jurisp. Div. L. 1. c. 2. n. 101. & seqq.

(c) *Trutina Europa* edita A. 1716.

(d) In notis ad *Puffendorf*. de offic. hominis & civis. c. 4. §. 13. f. m. 62. ubi *Grotium* vocat, *juris Gentium voluntarij magno nisu vanum fabricatorem*, forsitan ipsemet fatis hac ex parte vanus. Idem dicere non dubitat in notis ad epistolam *Leibnizij* f. m. 23. *Jus Gentium Grotij esse commentum, nulla solida ratione nitum, à se confutatum &c.*

(e) In §. jus autem 1. Instit. de J. N. & G. Item. c. Ibi. Item 1. omnes Populi 9. ff. de

ta, qua apud Gentes peraeque observantur, suntque immutabilia; (a) quæis nanciscimur dominium, expressè vocat *jus Gentium*; alibi aliud discrimen non facit, quàm quia *jus naturale omnibus animalibus, jus Gentium solis hominibus commune est.* (b)

Quia societas inter Gentes est juris naturæ.

2. Quia societas inter Gentes est juris naturæ: ergo & leges Gentium, tanquam necessaria mediâ, sunt de jure naturæ. *Ant.* est Seneca, qui homines vocat *membra corporis magni, quos natura edidit cognatos.* (c) Alibi: *societatem tolle, inquit, & unitatem Generis humani, qua vita sustinetur, scindes.* (d) Item Ciceronis, qui ait, *negantes, rationem exterorum esse habendam, dirimere communem humani Generis societatem; esse impios adversus Deos &c.* (e) Adde, quod utriusque juris sit idem principium, scilicet *dictamen rationis, super socialitatem reflexum.*

Securitas Gentium exigit jus perpetuum.

3. Quia jus Gentium debet esse perpetuum, & immutabile, cum sic securitati Gentium magis prospectum sit: ergo nequit esse merè humanum.

Consensus Gentium expressus gratis, tacitus frustrâ assertitur.

4. Quia, si foret merè humanum, haberetur ex Gentium pacto, seu consensu *expresso*, vel saltem *tacito*: primum *gratis*; secundum *frustrâ* alleritur. Nam 1. Ubi de *expresso* pacto, vel consensu monumenta certa? Ubi tabulæ? A. quonam facta Gentium evocatio? Ubinam comitia universalia? Accedit, quod, transmissio etiam pacto, obligatio orta foret juris *naturalis*, non *positivi*. 2. Ubi de pacto, vel consensu *tacito* signa *certa*, quæ derogent possessioni certæ libertatis? *An moralis necessitas* ad publicam tranquillitatem? Ergo ea capita erunt juris naturæ, deducta ex principio *necessarij*

amoris, non ex *consequente* Gentium consensu. An Gentium *arbitrium liberum*? At nec unquam cognita *omnium* voluntas, nec præsumenda est in tanta diversissimarum Nationum inclinatione, & genio; nec aliquarum sufficit, quia *incapax ad inducendam legem universalem*. Adde, quod non appareat, quomodo Populi successores obligari possint pactis Antecessorum. *An ex usu, & factis Gentium*, saltem moratorum? At incertum, quænam moratiores; nec usus est *universalis*, cum constet de actibus sæpe contrarijs, magnaque inter Gentes difformitate.

5. Quia jus Gentium, ut à naturali distinctum, nequit procedere à Superiore.

Nequit assignari Superiori, nec obiectum,

6. Quia pleraque, quæ juri Gentium tribuuntur, veriùs reducuntur ad jus Naturæ Authore Puffendorfio: ergo nulla opus specifica distinctione. *Ant.* quod non spectet ad jus naturæ. Ant. fulius exemplificat hic Author.

Nam 1. *Divisio Regnorum est juris naturalis*: quia necessitate facta est, cum tot Gentes, linguis genioque diversæ, regi aliter haud potuissent.

Quale est divisio Regnorum.

2. *Bellum, ut est defensio publica, est naturæ jure permittum*; immò Imperantibus præceptum: patet ex paritate defensionis privatæ. *Denunciatio est juris naturæ, præcipientis prius satisfactionem exposcere, quàm cruento bello se vindicare.* Uti veneno, naturalis ratio vetat, quia truculentum.

Quia societas inter Gentes est juris naturæ.

3. *Legatorum admissio, & securitas est naturæ præcipientis, quia necessarium medium componendæ pacis, finiendi belli, tollendarum litium, servandæ publicæ tranquillitatis, à natura præceptæ.* *Hinc idem jus cavisse Legatis censeretur, sine quibus finis præceptus obtineri non posset.* (f)

4. Fæ-

ff. de J. & J. l. 1. princ. ff. de A. R. D. Item §. *sed naturalia* 11. eodem.

(a) §. *Singularum* 11. Instit. de R. D. §. *vendita*. 41. ibidem. Item L. *cum amplius* §4. §. un. ff. de R. J.

(b) L. 1. §. ult. ff. de J. & J.

(c) Seneca epist. 95. *Omne hoc, quod vides, unum est; membra sumus corporis magni: natura nos cognatos edidit, cum ex iisdem & in eadem gigneret. Hac amorem indidit mutuum, & sociabilem.*

(d) Idem L. 4. de beneficijs. c. 18. *Quo alio tuti sumus, quàm quod mutuis juvamus obsequijs? hoc uno instructior vita, contraque incursiones subitas munitior est beneficiorum commercio. Fac nos singulos, quid sumus? Præda animalium, ac imbecillissimus sanguis. Hominem imbellia cingit, nudum, & infirmum societas munit. Duas res dedit DEUS, qua illum validissimum facerent, rationem & societatem &c. Societas morborum impetus arcuit, senectuti adminicula prospexit, solatia contra dolores dedit: hanc tolle &c.*

(e) Cicero de offic. 3. *Qui civium dicunt rationem habendam, exterorum negant, hi dirimunt communem humani Generis societatem, qua sublatâ beneficentia, liberalitas, bonitas, justitia funditus tollitur, qua qui tollunt, etiam adversus Deos immortales impij judicandi sunt, ab ijs enim constitutam societatem everunt, cujus societatis antiquissimum est vinculum.*

(f) Puffendorfius de J. N. & G. L. 2. c. 3 §. 23. f. m. 218.

Fœdera.

4. Fœdera, ut pacta, obligant naturaliter; ut pactiones, rationaliter pensata, negari nequeunt, quia sunt necessarium medium ad felicitatem humanæ societatis. Idem sentiendum de commercijs.

Repressalia.

5. Repressalia sunt juris naturalis saltem permissivi: si Princeps cogatur, uti hoc medio ad defensionem sui civis, est juris naturalis.

Sepultura.

6. Jus sepulturæ ad officia humanitatis referri potest. Neque cetera, inquit Puffendorfius, tanti sunt, ut peculiarem juris speciem constituere debeant, cum sat commode in systemate juris naturalis (Puffendorfiani) locum sortiri queant. (a)

Sed rationes hæc non sunt efficaces.

Nam jus civile loquitur in sensu evidenter impro-

III. Hæ rationes identitatem specificam utriusque juris minimè evincunt.

Ad 1. Dist. Jus civile non distinguit, & hoc idè, quod sit idem utrumque jus. N. Quod non curarit, seu examinaret, an sit idem. C. Imperator, cum antiquis Jctis, magis intentus ad æquitatem, quam utriusque juris distinctionem, evidenter confudit jus Gentium cum naturali, loquendo in latiore sensu, & à subjecto, utrique juri propriè communi, jus naturæ vocando jus Gentium, & vicissim. Evidenter locutus est ex falso supposito, jus naturæ animalibus commune reputando, & quod solis hominibus proprium, vocitatio jus Gentium. Inde est, quod ejusmodi textus nihil probent, præsertim cum ex alijs sufficienter clarescat differentia utriusque juris. Sic jus Gentium alibi dicitur, quod usu exigente, & humanis necessitatibus, sibi Gentes constituerunt. (b) Alibi jus Gentium appellatur, quia eo jure omnes ferè Gentes utuntur. (c)

Neque societas inter Gentes est juris naturæ originaliter, sed merè originaliter.

Ad 2. Dist. Societas inter Gentes est juris naturæ originaliter, hoc est, est à jure naturæ concessivo, tanquam principio ad societatem, ut sibi congruam, inclinante. C. Est juris naturæ formaliter, seu est à jure naturæ præceptivo, tanquam principio ad societatem obligante. N. A. Ergo & leges pro Gentibus sunt juris naturæ, si sint media, ad felicitatem naturæ humanæ propriam simpliciter necessaria. C. C. Si tantum sint media necessaria ad melius esse, quales sunt leges, ex usu Gentium ad capiendam ex societate

commoda introductæ. N. C. Jus natura prospicit societati humanæ in necessarijs simpliciter, sine quibus non attingeret felicitatem debitam, essetque positivè vel saltem negativè defectuosa. Jus Gentium, velut in subsidium juri naturæ superadditum, prospicit societati humanæ in necessarijs ad melius esse, ut ordinatius procedat communicatio mutua in ordine ad ea, quæ in commercijs, publicis negotijs, communi bono magis opportuna sunt. Jus positivum adhuc abundantius prospicit eidem societati, ordinando etiam, quæ in particulari sunt magis proficua, commodæque vitæ subsidia. Ratio addita est dupliciter falsa: nam dictamen, super socialitatem reflexum, est quidem causa efficiens juris Gentium, sed non juris naturæ, cujus mera est promulgatio; immò reflexio illa, in ordine ad jus naturæ, est ex falso principio mutuata.

Ad 3. Immutabilitas sufficit pro securitate Gentium in necessarijs absolute ad felicitatem humanam: secus argumentum probaret etiam jus civile debere esse perpetuum, & immutabile, quod nimium; immò quod Gentium bono incommodum, cum diversa ex parte, uti civium ita & Gentium, utilitate, jus utrumque expediat esse mutabile, sicuti hac de causa jus Gentium, respectu servitutis, mutatum novimus.

Ad 4. Qui jus Gentium pactiōnem esse volunt, obligationem imediatam deducunt ex contentu Gentium præsumpto; mediatam ex jure naturæ, quod ortum ex illo principio: fides data servanda. Et quia hæc obligatio non absolute est ex jure naturæ, sed solummodò ex suppositione liberi consensûs paciscentium, ajunt, jus istud, saltem quò ad constitutionem, esse arbitrarium, & consequenter positivum. Expressum pactum esse necessarium negant; taciti consensûs signa

Afferunt 1. ipsum judicium Gentium atque traditionem, qua passim ad communia Gentium placita provocant, & contravenientes juris Gentium læsi reos esse, pronuntiant.

Afferunt 2. Necessitatem quò ad melius esse in ordine ad publicam tranquillitatem, è qua, quia haud absoluta, esse non jus naturæ, sed Gentium inferri debet. *

Affe-

(a) L. c.

(b) Instit. de J. N. & G. & C. Item §. sed jus 2. eod.

(c) C. Jus Gentium. 9. Dist. 1.

* Unde Imperator. §. 1. de J. N. & G. Jus Gentium usu exigente, & humanis necessi-

Gentium
arbitri-
um.Consue-
tudo.

Afferunt 3. Gentium arbitrium, quod utilitatis publicæ causâ, ad fre-
nandam inclinationum diversitatem, il-
lud induxerit. *

Afferunt 4. Usus & consuetudinem, consensûs clara indicia in Gentibus, saltem moratoribus, quem dicunt suf-
ficere ad *res universale*, sumptum in sensu accommo, eò quòd Nationes efferæ ne quidem Gentis humanæ no-
men promereantur. ** Denique actus quarundam Nationum, hinc inde con-
trarios, juri Gentium præjudicio esse inficiantur. Unde *uniformitatem for-
malem* sufficere affirmant, quæ habetur ex actibus insignioribus frequentatis; ex improbatione, poenæque sumpta de transgressoribus; ex ipsis his trans-
gressoribus, *per prætextum fucos*, obligationem profitantibus, quæ omnia satis certa præsumptionem pro libertate elidunt, ac obligationem, *pro communi Gentium utilitate*, inductam esse, demonstrant. Cæterum moratorum Gentium consensus, etsi obligare nequeat Gentes cæteras dissentientes (cùm non pariat legem propriè talem) dici tamen potest *universalis* in sensu accommo, supra dicto; obligat insuper Populum successorem, quia *moraliter eundem*: nam, dum cives semper novi in demortuorum locum succedunt, repræsentant populum eundem, quem in æstimatione morali semper continent: quare, hodie non alia reputatur Gens *Germana, Gallica, Hispana*, quam ante unum alterumve sæculum, de qua nemo ampliùs extat. Ita illi. Qui verò jus Gentium *in merousu* constituunt, tantoperè haud premit hæc replica, uti videbimus. Inde

Ad 5. Qui jus Gentium in usu & consuetudine constituunt, id dicunt procedere à DEO, tanquam Superiore societatis humanæ, uti infra declarabitur.

Objecta
juris Gen-
tium, non
Naturæ
juxta sys-
tema illius
proprium,
ac genuinum.
N. Juxta
systema
Puffendor-
fianum de
faciendis
ijs, quæ
necesse-
rariò con-
veniunt
cum vita
hominis

Ad 6. N. A. Ad P. D. Pleraque capita juris Gentium reduci possunt ad jus Naturæ juxta systema illius proprium, ac genuinum. N. Juxta systema *Puffendorfianum* de faciendis ijs, quæ necesse-
rariò conveniunt cum vita hominis

sociali. T. Nam si *ly necessariò* rectè sumatur, nec *Puffendorfus* emerget. Ratio est: quia, *ex communi Auctorum*, juris naturalis, propriè talis, non sunt nisi ea capita, quæ sunt *absolutæ necessitatis*, seu quæ *simpliciter in se*, ac determinatè exiguntur ab amore ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessariò; quæ autem sunt *necessitatis solummodò qualiscunque, militatis, vel commodi*, dicunturque *necessaria moraliter*, vel ad melius esse, ad jus naturale reduci nequeunt, nisi præcepta naturæ multiplices in infinitum, confundasque cum jure arbitrario, seu positivo, quod & ipsum pro fine intendit *felicitatem societatis humanæ*, ejusque commodis, ac utilitati intentum est. Hinc diversa sunt, esse *conforme natura*, & esse *præceptum à natura*: cùm multa, naturæ consentanea, sint juris arbitrarij, & humani. Atque idèd etsi illa capita sint naturæ conformia, quia tamen non sunt *necessariò debita*, sed vel quò ad *substantiam*, vel saltem quò ad *modum*, & *determinationem* arbitraria, reduci nequeunt ad jus naturæ, sed sunt juris Gentium, seu meri seu mixti.

In specie ad 1. Divisio Regnorum est *necessitatis* absolutæ, præcipuè in tot Regna, & quò ad modum. N. *Necessitatis moralis, Tr.*

Ad 2. Bellum, quò *solemne*, secundum conditiones est ex arbitrio Gentium: *denuntiatio* non est *necessaria* absolute, multò minùs abstinentia à veneno.

Ad 3. Legatorum admissio, commercia &c. non sunt media ad felicitatem vitæ necessaria absolute, & determinatè.

Ad 4. Fœdera, etsi rationabiliter petita, sunt quidem *de aequitate*; non tamen *de absoluta necessitate*.

Ad 5. Repressalia, respectu subditi, læssiti ob culpam alterius, non est juris naturalis, sed Gentium.

Ad 6. Jus sepultura, etsi fundetur *in aequitate* aliqua naturali, absolute tamen necessitatis non est, etsi sint, qui

necessitatibus introductum, scribit. *Struvius* in synt. Tit. de Just. & jure fundamentum juris Gentium esse ait, *communem hominum in societate necessitatem, & utilitatem*.

* Inde *Albericus gentilis* de jure belli L. 1. c. 1. ait, quòd *utilitas & necessitas consensus* plerumque omnium provocarit, & obtinuerit.

** Profectò nisi obligationem universalem agnoscerent Gentes, verosimiliùs omitterent, cùm ex commo privato non sit v. g. *Belli denuntiatio, sed improvisè potiùs hostis præoccupatio*, & sic de alijs. Inde etiam *Grotius* L. 1. c. 1. §. 14. scripsit: Jus Gentium rectè probari *usu continuo & testimonio peritorum*

Part I,

H h

ad officia humanitatis, vel ad jus Gentium * referant. **

Distin-
ctio spe-
cifica est
multi-
plex.
Ex sine.

Quaritur III. Unde probetur, & in quo consistat differentia specifica juris Gentium à jure natura?

By. I. Differentia est multiplex, & P. 1. Jus Gentium à jure naturæ differt ex sine: ergo est distinctum formaliter. A. P. Jus Gentium, pro fine formali & adequato, respicit utilitatem Gentium, seu felicitatem societatis humane merè externam hujus vitæ, eamque non fundatam in absoluta necessitate natura, hoc est, simpliciter necessariam; sed fundatam in necessitate quadam morali, seu ad melius esse, in ordine ad communicationem Gentium convenientem, formando Nationes, ut sociales. Contrà jus naturæ pro fine primario respicit felicitatem, homini substantialiter propriam, seu internam, etiam ultra fata extensam, formando hominem in ordine ad seipsum, ac DEUM; pro fine secundario respicit felicitatem, homini integraliter propriam, formando hominem, ut socium, seu in ordine ad proximum, & suppositâ societate, in ordine ad felicitatem communem & publicam, in quantum naturæ rationali est propria, & simpliciter necessaria.

Ex obje-
ctis.

P. 2. Differt in objectis: ergo specificè est distinctum. A. P. Jus Gentium respicit objecta, haud fundata in absoluta necessitate, sed, Ciceroni si fides, fuit ex Gentium opinione in ordine ad majora societatis humanæ commoda, qualia objecta sunt immunitas Legatorum, jus commerciorum &c. de quibus infra: contrà jus naturæ respicit objecta; fundata in absoluta necessitate, in ordine ad felicitatem homini propriam, simpliciter debitam, & si denuò Ciceronem audimus, fuit ex evidentia naturali, vel per principia per se nota, vel saltem per determinationes ex illis principiis deductas, evidenter cognita: ergo magna est differentia in objectis.

Ex confi-
tutivis.

P. 3. Differt in constitutivis: ergo intrinsicè est distinctum. A. P. Jus Gentium est jus non scriptum, sed vel pactione tacita, vel usu, & diuturnis

Gentium moribus introductum, earumque consensu coalitum: eontrà jus naturæ est jus scriptum in hominum cordibus, ex convenientia cum ratione prognatum, & sine hominum voluntate sancitum: ergo diversa sunt constitutiva utriusque juris.

P. 4. Differt in subjectis: nam jure Gentium obligantur eæ solummodò Gentes, quæ vel pactione tacita, vel usu, & consuetudine se subjecere; jure naturæ obligantur homines & Gentes omnino omnes.

P. 5. Differt in causis: nam causa efficiens juris Gentium est voluntas Gentium, quæ talium, à DEO, Governatore Gentium roborata; juris naturæ est DEUS, ut Author naturæ. Causa impulsiva juris naturæ est felicitas, naturæ humanæ simpliciter propria, ac necessaria; juris Gentium est felicitas, societati humanæ congrua, vel non nisi moraliter necessaria. Cùm enim Gens nulla sibi àdèd sit sufficiens, ut non ad melius esse, majorèque utilitatem; immò quandoque ad moralem necessitatem, mutuo auxilio, societate, & communicatione indigeat, idèd jure opus erat, quo Gentes, in hoc genere societatis & communicationis, dirigerentur. Et licèt, magna ex parte, hoc fiat per jus naturæ, illud tamen suppeditat regulas nimium generales, quæ non sufficiunt singulis negotijs determinandis, in quibus liberæ Gentes inter se communicant, adeoque necesse erat, ut specialia quædam jura, pro usu Gentium, introducerentur. Sic jus Gentium prohibet hostem veneno interficere, quod tamen, suppositâ belli justitiâ, indeterminatum relinquit jus naturæ, cujus intuitu nil refert, hoc vel illo modo hostem interficias, si jure interfici potest. Sic jus Gentium præcipit, ut, nisi justa subsit recusandi causa, Legati admittantur, de qua admissione, ratione felicitatis homini necessariò propriæ, nil definit, seu præcipit jus naturæ.

P. 6. Differt denique in proprietatibus. Nam jus naturæ est immutabile; contrà jus Gentium est absolutè mutabile, quatenus vel ex hominum consensu, vel ex arbitraria tantum consuetu-

* Videri potest Grotius L. 2. c. 19. ubi non malè diserit hac de re, etsi, quò ad hostes, ex lege naturali difficulter erui possit obligatio sepulturæ.

** Illud paradoxum, quod Thomastus in Disput. 12. respondente Mathia Holzklau defendit: sepeliri mortuos in templis juri naturali repugnat. In fundamentis J. N. non tam secundas curas, quàm novas calumnias addidit, dum scripsit f. m. 284. ad finem: Addendum, quòd Clerus Pontificius doctrinam hanc de officijs erga mortuos valde promoverit ob interesse suum, videlicet ob doctrinam de cultu Sanctorum, & purgatorio.

tudine dependet. 2. Jus naturæ (loquendo *per se*) est *universale*, sicque obstringit omnes, ut non nisi per errorem possit alicubi non observari; contra jus Gentium non est commune omnibus *semper*, sed *regulariter*, & *fere omnibus*, hoc est, *plerisque*, vel saltem *moratoribus*: unde abique errore alicubi potest non observari. 3. *Jus nature* non solum præcipit bona, sed etiam prohibet mala *sam. absolutè*, ut nullum in ullo homine, *respectu subiecti proprii*, permittat; contra *jus Gentium* potest aliqua mala permittere: sic, *Martinezio* si fides, (a) possent v. g. non tantum *jure civili*, sed & *jure Gentium*, propter necessitatem, proveniente ex fragilitate & conditione hominum, *absolutè* permitti meretrices, vel leves deceptiones in contractibus. 4. *Effectus* juris naturæ est *obligatio legis naturalis*; *effectus* juris Gentium, si consistat in *pacitione*, est *obligatio rigorosa justitia*, sed non *legalis*; si consistat in *consuetudine*, est *obligatio legalis*, sed *positiva*.

Alia differentia incongrua.

II. *Alia differentia, jus natura inter & Gentium, quas passim in medium proferunt Authores, sunt incongrua, nec admittende.* Nam

1. *Nimis impropria est distinctio veterum Jurisconsultorum, qua jus naturale dixerunt id, quod natura omnia animalia docuit; jus Gentium, quod naturalis ratio inter omnes homines constituit.* (b) Siquidem jus non competit animali *formaliter*, seu quò ad *rationem legis*, quia incapaci; & licet *materialiter* competat quò ad actus communes v. g. *generationis, educationis, defensionis* &c. competit tamen quò ad *distinctio-nem juris* impertinenter: eò quòd actus illi *longè alio modo*, quia non per *instinctum* merè naturalem, sed ex *rationis ductu*, & in ordine ad regulam moralem in homine reperiuntur.

Soti insufficientis respectu ratiocinij.

2. *Insufficiens est distinctio Soti, (c) & quorundam Thomistarum, qua jus naturale, vel sine, vel facili ratiocinio notum; jus Gentium per plures & difficiles illationes deductum esse, affirmant.* *Ratio est*, quòd deducta ex naturæ principijs, per illationes qualescunque, sint præcepta in cordibus hominum scripta, adeoque juris naturalis: contra verò præcepta juris Gentium non nisi ab hominibus, seu per

conventionem arbitrariam, seu per receptam consuetudinem, inducta sint.

3. *Nec illa distinctio quorundam Uti & satisfacit, qua conclusiones absolutè, aliorum seu absque ulla suppositione, ex naturæ principijs fluentes, dicuntur esse juris natura; cæteræ, ex suppositione humanae societatis, vel alia deductæ, juris Gentium attribuuntur.* Nam, quæ per evidentem illationem ex naturæ principijs, *etsi facta quadam suppositione*, inferuntur, *ex communi Authorum* sunt juris naturalis. Sic nemo dicit, præceptum parendi Dominis, *supposita servitute, vel Republica*; justitiam contractuum, *supposita rerum divisione*; legem reddendi debitum, *supposita promissione*, & sic de alijs, esse juris Gentium, sed naturalis. Et ratio est: quia jus naturale sæpe non habet materiam, in qua actu obliget, *nisi supposita vita hominum socialis, seu supposita societate*: unde talis suppositio prærequiritur, ut resultet materia talis juris; regula autem ipsa rationis *antè* jam erat, & *semper* naturalis utri est, ita & manet. Contra convenit inter Authores, quòd ea, quæ per illationem, minus certam, inferuntur, sic ut *arbitrium humanum*, & *moralis commoditas* potius, quàm *absoluta necessitas* ad honestatem intercedant, dici debeant juris Gentium. Ita ipsa *Gentium discretio & Regnorum divisio* dicuntur suo modo esse *juris Gentium*, (d) etiam ante illam divisionem non supponatur aliquid præter *statum hominum naturalem*.

4. *Demum & opinio Vasquij malè Demum congrua, qua jus Gentium à naturali & Vasquij distinctum cupit per hoc, quòd non Vasquij, re-sit præceptivum, sed vel concessivum, respectu juris Gentium, vel merè permissivum aliquid agendi, respectu viventium in re concessivum, vel non agendi, respectu viventium in re concessivum, vel communitate, propter communem utilitatem, tanquam honestum, non tanquam necessarium ad honestatem.* Sic, *vi. ex Vasquij mente, bellum* supponit communitatem humanam, *nec præcipitur*, etiam cum titulo iusto, sed merè conceditur, tanquam *honestum*. Sic *divisio agrorum* supponit communitatem, & illa supposita, *ex vi rationis naturalis*, licita est, etiam *necessaria* non sit. Sed

Contra est 1. *Jus Gentium non est merè permissivum, sed præceptivum, & prohibitivum*, uti infra probabitur.

Com-

(a) Apud Suarezium L. c.

(b) Tit. 2. L. 1. §. 1. & 2. Instit. de J. N. & G.

(c) L. 1. Q. 5. a. 4. apud Suarezium L. c. de legibus c. 17. n. 8.

(d) Juxta L. Ex hoc jure ff. de justitia, & jure.

Contra est 2. Præterquàm, quòd illa *suppositio communitatis* non efficiat *jus Gentium*, uti dictum; facultas aliquid operandi, posito, quòd *spectata ratione naturali* iusta sit, erit juris naturalis, quia etiam jus naturale in multis est merè concessivum, uti jus *ducendi uxorem, conservandi libertatem* &c. Ratio est, quia jus naturale non solummodò dicitur, quid *necessarium* sit, sed & *quid liceat*.

Contra est 3. Omne jus *concessivum* per connexionem involvit jus *præceptivum*, seu *prohibitivum* respectu aliorum, ut ne impedimentum injustum ponant in usu concessi juris. Accedit, quòd allata exempla, etsi sing. juris naturalis, saltem *permissivi*, jus Gentium non evertant: unde *agrorum divisio, pax, inducia, facultas negotiandi, mittendi Legatos, servitus* &c. & alia pleraque, quæ juris Gentium sunt, possunt quidem dici esse *juris natura concessivi*, vel *permissivi*, sed non omnia, quæ juris naturalis *concessivi*, vel *permissivi* sunt, possunt dici esse juris Gentium, uti patet, *in jure nubendi, conservandi libertatem, jure cælibatus* &c. Sic jure Gentium *permissivo* quædam possunt esse impunita, uti alibi diximus, quæ tamen juri naturæ politicè repugnant.

R. III. Etsi *jus Gentium specificè differat à jure nature*, in aliquibus tamen *convenit*, habetque *specialem cum jure naturali propinquitatem*.

Patet 1. Quia utrumque est aliquo modo commune omnium Gentium; inde est, quòd multi Veterum jus Gentium dixerint *naturale secundarium*.

Convenientia
quædam
juris natura
&
Gentium.

Patet 2. Utrumque respicit suo modo *felicitatem publicam societatis humanæ pro fine*, nititurque *convenientia cum ratione* in ordine ad feliciorum statum naturæ humanæ, ex qua, veluti *fundamento*, * ulus & consuetudo Gentium convaluit. Inde rectissimè *Connanus*: (a) quòd *naturalis discursus fecerit, ut unaquæque Gens, ratione utens, & communem utilitatem respiciens, in idem cum alijs placisum consenserit*.

Patet 3. Quia utrumque, propter *convenientiam* cum ratione humana, *codem ferè modo ortum* cum Genere

humano, & vel *per usum & imitationem*, vel *per actiones Populorum* propagatum, ac inductum legitur. Accedit, quòd in quorundam sententia *utriusque obligatio legalis à DEO descendat*; jus naturæ quidem ut ab *Anthone natura*; jus Gentium, ut à *Gubernatore humana societatis*.

R. IV. *Jus Gentium est insuper specificè distinctum à jure civili.* *Specificæ differentia juris Gentium à jure civili.*

Patet 1. Quòd jus civile sit *scriptum*, Gentium *non scriptum*, sed *more* *tribus, usu, & consuetudine* *introducitur*. *à jure civili.*

Patet 2. Quòd jus civile originem trahat à *voluntate Legislatoris humani*; Gentium ab *usu & consuetudine Populorum*.

Patet 3. Quòd jus civile respiciat tanquam *fundamentum privatas*; jus Gentium *communes* necessitates; illud sit unius Regni, vel Reipublicæ; hoc Gentium plerarumque. Quæ *differentia*, cum sit solummodò *secundum magis & minus*, adeoque merè *accidentalis*, priori duplici *substantiali* conjungi debet.

Quæritur IV. *Qua origo juris Gentium.* *De origine juris Gentium.*

R. I. *Origo causalis satis est explorata.* Nam fuit 1. *Ab indole natura humana sociabilis*, adeoque ad *communem* *quandam societatem* inclinante. *Inducta enim terrarum divisione, non ita divisæ sunt Gentes, ut non fundamentalis quædam relatio, socialitas, seu unio quædam moralis, & quasi politica remanserit.* Fuit 2. *A principio amoris*, cuius etiam extraneo *naturaliter debent*, saltem minus *strictè*, quia *necessarii saltem ad melius esse*, seu *felicitatem respectivam*. Fuit 3. *Ab exigentia usûs*, humana necessitate id *postulante*, & *utilitate suadente*. Cum enim Gens nulla ex toto sibi sufficiat, sic ut ad *commodiorem vitam* non sæpe opus sit *auxilijs mutuis*, ipsa natura per *rationis dictamina* inclinavit Gentes ad *societatis insignia commoda*, *communemque tranquillitatem* certius obtinendam, & *securius conservandam*.

R. II. *Origo tamen formalis est satis incerta.* Sunt qui cum *Magnifico* *P. Schmier* (b) modum *juris Gentium* *inducti* *explicant* per *actiones* *quasdam*, ad *rectè temperandam societatem* *diutius*

* Nam, ut supra ex *Struvio* diximus, *fundamentum juris Gentium est communis hominum in societate necessitas, & utilitas.*

(a) Apud *Grotium* L. I. c. 1. §. 14. edit. *Francos.* A. 1691.

(b) In *Jurispr. Can. Civ.* L. I. c. 4. sect. 1. §. 2. n. 27.

rius exercitatis, v. g. *admittendo Legatos, fœdera jungendo, commercia mutua continuando &c.* His actionibus, longiore usu exercitatis, accessisse, ait, consensum Gentium in jus legale, mutuum obligativum, quo supposito DEUS, ut Rerum publicarum Institutor primus, sua autoritate obligationem legislativam addiderit. Contrà sunt alij, qui *suffragia tacita cum Alberico Gentili;* (a) vel cum *Rachelio* pacta expressa adstruunt. (b) Sunt, qui *merum usum* inter unam & alteram, vel si mavelis, aliquot Gentes finitimas assignant, quæ seu *pacta* seu *usum* suaserat ratio partim publicæ securitatis, partim communis utilitatis. Hæc insigni commoditate allectæ aliæ, atque aliæ Nationes, seu *per consensum*, seu *per imitationem*, & sibi propria fecere ejusmodi scita, tandemque *usu continuo* amplius & amplius sic propagarunt, ut *consuetudine communi* roborata, si minus *in leges*, saltem in conventiones, *ex justitia* publicas obligatorias, transirent, quas à Gentibus *jus Gentium* appellamus. Exempla afferunt in *Spartanis*, quorum Respublica, *ad imitationem Cretensium*, à *Lycurgo* formata est teste *Cælio*; (c) item in *Romanis*, qui leges *Atheniensium*, decem tabulis contentas, in se transtulerunt; in *Paganis*, qui *Josepho* Authore (d) multa è *Judaorum* lectionibus sibi appropriarunt. Accedit, quod sæpe Gentes à subactis Gentibus plurima mutuârunt canente *Horatio*: (e) *Græcia capta ferum victorem cepit, & artes intulit agresti Latio.* Hæc illi: nos in ideis selectum Lectori relinquimus.

Quæritur V. Quæ essentia juris Gentium?

R. I. Jus Gentium multis Authori-

bus dicitur *conventio tacita, qua Gentes, ut sales, obligatione mutua consociantur in ordine ad ea, qua ad communem ipsarum felicitatem pertinent.* Ita *Grotius* (f) ejusque hæc ex parte fautores, (g) quæis univocus celebris Jureconsultus *Glesle*, hujusque nuperissimi Apologetæ clarissimus *Sigismundus Stapfius*, (h) *P. Placidus Pœckhen*: (i) & his prior *P. Franciscus Schmalzgruber* (k)

Explicant 1. Nam per *conventionem tacitam* indicant *formam intrinsicam* Conventio tacita juris Gentium, quam statuunt *in sa*, *pactione arbitraria Nationum*, sicque distinguunt à *jure naturæ*, quod habet *formam legis*, propriè dictæ. Unde ultrò admittunt, jus Gentium non participare *speciem univocam legis, propriè dictæ*, eò quòd pacta inter Gentes, *superiorem* non agnoscentes, naturam legis inducere nequeant, neque ea de causa, quòd *pluralitate* Gentium sint extensa, & *ad bonum commune* ordinata, pacti naturam exuere queant.

2. Per *obligationem mutuam* innuunt *effectum* juris Gentium, nempe *obligationem rigorosam justitiæ*, immediate ortam ex Gentium pactione, & sic denud distinguunt à *jure naturæ*, quòd obligationem parit strictè *legalem*. Addit tamen clarissimus *Stapfius*, (l) quòd hoc non obstante *jus Gentium* comiteatur obligatio legalis, quæ immediate proveniat ex illo juris naturæ principio: *fidem datam esse servandam*. Clarissimus *Pœckhen* ait, jus Gentium dici posse *legale* certo respectu, nempe subditorum in singulis Gentibus, saltem secundum ea, quæ subditos attinent, & ad exterorum quoque commodum ordinantur. Ita illi. At obligatio, merè Quæ, per obligationem mutuam,

De essentia juris Gentium. Multis dicitur,

(a) De jure belli L. 1. c. 1. Constituerunt jus Gentium inter se omnes, vel multæ Gentes, non fortuito, aut altera alterius imitatione, sed quasi ex pacto, non quòd convenerint, ut legem scriberent, sed quòd utilitas & necessitas plerumque omnium provocaverit, & obtinuerit consensum, & ex hoc deinceps jus constitutum sit.

(b) In J. N. & G. dissert. altera. n. 30. & 31.

(c) Antiqu. lect. L. 1. §. c. 26.

(d) L. 1. contra Appionem.

(e) L. 2. epist. de Romanis & Græcis.

(f) Pluribus in locis: nam in prolegom. §. 1. Jus Gentium, moribus & pacto introductum, & §. 53. tanquam ex conditio obligare affirmat. L. 1. c. 1. §. 14. ait omnium, vel multarum voluntate vim obligandi accepisse. L. 2. c. 3. §. 5. expressè afferit jus Gentium habere vim pacti inter Gentes, illudque distinguit à *jure civili plurium Gentium*, quod in prolegomenis §. 53. ait à Jureconsultis sæpe confundi cum *jure Gentium*, esseque id, quòd non tanquam ex conditio, sed quòd alij aliorum imitatione, aut fortuito acceperunt.

(g) *Albericus Gentilius, Connanus, Zieglerus, Henniges*, alijque Commentatores apud *Grotium*.

(h) *Stapfius* in J. N. & G. Parte 1. c. 1. §. 3. n. 2. & seqq.

(i) *Pœckhen* in Jurispr. centrov L. 1. Tit. 2. P. 2. Q. 3. f. m. 327.

(k) *Schmalzgruber* in introductione ad jus Canonicum. Assert. proem. §. 4. n. 127.

(l) L. c. n. 17. f. m. 37.

concomitans, neque sufficit, neque parit legem, nisi merè *naturalem*; & respectus alter non efficit *legem Gentium*, sed *civilem*, quæ & ipsa nonnunquam respicit bonum commune, etiam exte-
rorum.

Conso-
ciantur
Gentes,
quæ ta-
les.

3. Per Gentes, quæ tales, significant *subjectum* juris Gentium. Possunt siquidem homines, teste clarissimo *Staphio*, considerari vel tanquam creaturæ rationales; vel tanquam membra Generis humani, in diversas Gentes dispersi; vel tanquam membra singularis Reipublicæ. Primo modo spectati diriguntur *jure nature*; secundo *jure Gentium*; tertio *jure civili*. Addit idem ex *Grotio*: *jure gentium* non obstringi omnes omnino Gentes, eò quòd, extra jus naturale & Divinum novum, de facto non sit reperire jus omnibus Gentibus commune. Unde contingere potest, ut, quod in una Orbis parte jus Gentium est, alibi non sit, uti supra diximus de *servitute*.

Adcom-
munem
felicita-
tem.

4. Per verba, ad communem Gentium utilitatem, declarant finem, ad quem jus Gentium *intrinsecè* est ordinatum, discretumque à *jure civili*: hoc enim particularem Reipublicæ salutem; illud incolumitatem Gentium, quæ talium, seu communem pacem, tranquillitatem, ac concordiam inter se pro fine respicit.

Addunt
promul-
gationē,
consisten-
tem in
constanti
usu.

5. Denique pro forma extrinseca promulgationem assignant, quam statuunt *inconstanti usu, & praxi Gentium*, in materia sibi consentanea conformiter operantium, & oblata occasione, tanquam ad jus commune, provocantium.

Alijs de-
finiuntur

R. II. Juxta communio-rem Authorum jus Gentium definitur, esse *Ordinationis, diuturnis Gentium moribus, ad communem utilitatem Gentium, quæ talium, constituta, & summi humanarum Politiarum Principis consensu approbata*. Ita clarissimus *P. Schmier* (a) cum *Mezgeris, Franzys*, aliisque Orthodoxis, quæis contentit ex *A catholicis Vitriarius*, jus Gentium appellans jus, quod DEUS per rectam rationem inter omnes Gentes, propter communem necessitatem, & utilitatem, constituit. (b)

Ordina-
tionis

Declarant 1. Per ordinationem rationis genus indicant, & quidem univocum respectu juris naturalis, atque civilis, sic ut jus Gentium propriam juris legalis speciem esse, affirmant. In-

super indicant, jus Gentium non usu qualitercunq; arbitrario, sed in ratione fundato, esse inductum: non enim simpliciter id omne, quod Gentes inter se statuunt, jus Gentium dicitur, sed quod, humana necessitate exigente, recta ratio Gentibus dicat, jus Gentium propriè fundat, ac mediante usu constituit.

2. Per ordinationem, diuturnis Diuturnis Gentium moribus constitutam, innuunt *nis* Gentium constitutum juris Gentium propriam, ac formale, non esse conventionem, seu pactum, sed ipsum usum, ac consuetudinem, ex qua, velut tacita consensus mutui professione introducitur ordinatio inter Gentes eo modo, quo de consuetudine loquuntur *Jureconsulti*.

3. Per ordinationem, summi humanarum Politiarum Principis consensu roboratam, significant potestatem supremam, ferendæ legi necessariam, non esse à Gentium collectione ad morem Aristocraticum, quo populus divisim obtemperat, ut inferior; collectim imperat ut superior; quæ est explicatio *Strickij*, & nonnullorum. Nam 1. ejusmodi collectio Gentium, seu universalis Respublica, cum suprema in Gentes singulas potestate, est ignota Gentibus, nec ullibi indicata per jus positivum in historijs; per Divinum in sacris paginis; per naturale in rationis dictamine, eò quòd talis potestas haud sit absolute necessaria ad gubernationem Generis humani.

Et suprema
humana
Politiarum
Principis
consensu
roborata.

2. Singulæ Gentes censent se liberas, & à potestate humana independentes absolute, hoc est, non tantum respectu sui, sed etiam respectu aliarum Gentium, adeoque censent se magis liberas, quam civem, liberum quidem respectu alterius civis, sed non Principis; censent sese invitas, neque à Comitibus Gentium, ad novas leges adstringi posse. Significant ergo per illa verba potestatem supremam, & virtutem legislativam in Gentes haberi à DEO, non tanquam Authore natura, sed tanquam Authore societatis humana, & summo Politiarum humanarum Principe, ut loquitur Clarissimus *P. Schmier* (c) cum alijs. Rationem assignant, quòd, supposita societate humana (ad quam saltem inclinat DEUS, tanquam Author natura) non potuerit non velle DEUS, tanquam summus politiarum humanarum Princeps, & primus Institutor, ut Gentes habeant aliquam regulam actionum, Gentibus competentium, directivam, & à DEO

(a) In Jurispr. Canonico civili L. 1. tract. 1. c. 4. sect. 4. §. 2. n. 13.

(b) In instit. J. N. & G. c. 1. n. 21.

(c) L. c. n. 19. & 27.

DEO, tanquam humana societatis Auspice, profectam, quæ vel idèò veram juris legalis speciem indueret, ut jus Gentium propriè dici posset.

Esti utraque definitio

§. III. *Esti utraque definitio sit satis commoda, nos tamen posteriorem, ut minus incommodam, in sensu debito, prahabemus.* 2. Dicimusque jus Gentium esse ordinationem rationis, longævo Gentium usu, Deique, ut societatis humana Gubernatoris immediati, consensu inductam ad Gentium, quæ talium, publicam felicitatem.

Sit satis commoda.

Declaratur asserti primum membrum. Utraque definitio jus Gentium à juribus alijs ritè discernit; naturam juris hujus sufficienter explicat, finemque declarat: ergo utraque satis est commoda. 2. Definitio prior, jus Gentium explicans per pactiōem, non adstruit obligationem legalem, sed solius justitiæ, nisi naturalem, concomitanter solummodò, mutuet à jure naturæ; non adstruit obligationem universalem constitutionis, sed particularem pacti, extensam in solos consentientes; nec adstruit usum, nisi ut formam, seu promulgationem extrinsecam, etsi ad hunc, veluti constitutum, Authores communiter provocent. Contrà definitio posterior, jus Gentium explicans per consuetudinem, adstruit quidem obligationem legislativam, sed, ut ajunt, absque necessitate, cum sufficiat sola justitia; adstruit obligationem desumptam à DEO, ut Authore societatis humanæ solum remoto, de qua speciali legislatione nullam uspiam est vestigium; adstruit jus Gentium, suo modo Divinum, cum tamen Authores, velut mere humanum, communiter agnoscant. Hæc habentur utriusque partis incommoda. Jam

Posterior tamen, etsi in sensu debito, est prahabenda; quia utriusque vitat incommoda.

Declaratur asserti secundum membrum. Nostra definitio vitat priora incommoda, adstruendo obligationem consuetudinis, obligantis omnes majori parte consentiente, factique usum longævum, hujus juris constitutum. Posteriora incommoda, si quæ sunt, complanat: nam necessitatem adstruendæ obligationis legalis facit univoca ratio cum cæteris juribus: ergo, si potest adstrui, debet. Obligationem legalem non desumit à DEO, ut Authore mediato societatis humanæ, sed à DEO, ut Gubernatore immediato ejusdem societatis, in Republicas varias divisæ, quatenus Gentes, non modò divisim, sed & colle-

ctim spectatæ, Superiorem humanum non agnoscunt. Vestigium autem hujus specialis obligationis legislativa satis visibile suppeditat partim Divinæ Providentiæ, partim societatis humanæ ratio, conservatio, tranquillitas, majorque vitæ felicitas, per commerciorum compendia, aliæque mutua, comoda, ad quæ communi & universaliter obligante regulâ opus est, cui, sua approbatione stabiliendæ, DEUS deesse nequit, nec, quòd delit, præsumendum est. Unde negatur suppositum, quòd jus Gentium lic debeat esse mere humanum, ut etiam vis obligandi debeat esse mere humana; sufficit, si modò sit verè possessivum, & à jure naturali, Divinòque verè distinctum. Distinguitur autem à jure naturali, & Divino non solum quò ad finem ex toto, sed etiam quò ad authorem, cum utrumque illud sit à DEO, ut authore immediato, & immediatè obligante, sine prærequisito hominum consensu: jus gentium sit à DEO, ut Gubernatore societatis humanæ, immediato quidem, sed non obligante, nisi medianse Gentium consensu, per diuturnos mores declarato.

§. IV. Jus Gentium, etsi satis distinguatur, multam tamen habet affinitatem cum jure consuetudinario. Jus Gentium, est distinctum à consuetudine.

Quò ad 1. Patet: nam jus consuetudinarium vim obligandi habet à consensu tacito Superioris humani, jus Gentium à DEO, ut Gubernatore supremo societatis humanæ; illud pro fine utilitatem Reipublicæ, pro subjecto subditos particulares; hoc pro fine felicitatem Gentium, quæ talium; pro subjecto Nationes integras respicit, & sic de alijs.

Quò ad 2. Pariter liquet: nam utrumque ulu & moribus introductum; utrumque Superioris consensu obligationem legalem, legisque rationem univocam est sortitum.

§. II.

De divisione, objecto, & effectu juris Gentium.

§. 2. De divisione

Queritur IV. Quæ divisio juris Gentium? De divisione juris

§. I. Exoleta est divisio juris Gentium in primævum, quod naturalis ratio inter homines constituit; & secundarium, quod usu, & necessitatibus exigentibus introductum est. Ita contra Veteres. * Ratio est: quia nititur fal-

* Quibus accessere Santgallenses de LL. sect. 2. Q. 3. conclus. 1. Clariff. de Clingensperg. ad 2. Instit. de J. N. G. & C. Q. 3.

falso supposito *Justiniani* de duplici jure naturæ; (a) & jus gentium cum naturali confundit.

In uni-
versale & in universale, seu comūne, quo plures, vel pleræque Gentes; & in particulari, seu proprio, quo duæ vel tres solummodo Gentes utuntur. Ita contra Recentiores. * *Ratio est*: quia jus Gentium confundit cum civili. Quod si dicas, jus Gentium non ex numero, sed ex fine æstimandum; negatur suppositum, quod finis sit particularis Gentium duarum, triumve utilitas, & non potius communis societatis humanæ felicitas.

§. II. Nulla est divisio juris Gentium in propriè dictum, quod est cum mutua obligatione; & in impropiè dictum, quod est sine mutua obligatione: quia est in terminis impropria. Æquè imperfecta est divisio in jus Gentium verum, quod non repugnat juri naturæ, & in putativum, quod eidem adversatur. Nam jus, naturæ juri adversum, nullum est, nisi intelligatur fors permissivum, impropiè tale, quo actus quidam à Gentibus tolerantur impunitate extrinseca: unde alij in externum, seu permissivum, & in internum dispertiunt, quod actum in foro quoque interno justum reddit, uti sit, si versetur circa actum indifferentem, v. g. jus, quod hosti hostem, & in persona, & in rebus lædere permittit supposito justo bello. Sed & hæc divisio est analogæ, uti diximus.

§. III. Non satis facit divisio juris Gentium in propriè dictum, quod est cum mutua obligatione; & in impropiè dictum, quod est sine mutua obligatione: quia est in terminis impropria. Æquè imperfecta est divisio in jus Gentium verum, quod non repugnat juri naturæ, & in putativum, quod eidem adversatur. Nam jus, naturæ juri adversum, nullum est, nisi intelligatur fors permissivum, impropiè tale, quo actus quidam à Gentibus tolerantur impunitate extrinseca: unde alij in externum, seu permissivum, & in internum dispertiunt, quod actum in foro quoque interno justum reddit, uti sit, si versetur circa actum indifferentem, v. g. jus, quod hosti hostem, & in persona, & in rebus lædere permittit supposito justo bello. Sed & hæc divisio est analogæ, uti diximus.

§. IV. Superflua est divisio juris in scriptum, & scriptum, seu expresso Gentium consensu stabilitum, per fœderum & pacificationum instrumenta publica; & in non scriptum, seu consensu tacito, usu ac consuetudine stabilitum. Sed hoc jus scriptum est potius effectus juris Gentium, per specialia pacta sicuti ad finem particularem, ita & ad jus particulare referendus.

§. V. Legitima est divisio juris Gentium in affirmativum, quod pro objecto habet positionem actus, seu quo aliquid præcipitur, v. g. *admissio Legatorum*; & in negativum, quod pro objecto habet omissionem actus, seu quo aliquid prohibetur v. g. *ne arma, & fontes veneno inficiantur*. Illud in actu secundo pro semper non obstringit

propter humanarum virium limitatam virtutem; hoc obligat semper pro semper, eò quod omisio actus non excedat mensuram humanæ potentia. Reductivè & impropiè dividi solet etiam in permissivum, quod nec præcipit, nec prohibet, sed negativè se habet, vel tolerando actum, si malus non sit, vel si malus, impunitatem extrinsecam concedendo.

Quæritur VII. Quale & quotuplex est objectum juris Gentium?

§. I. Est multiplex: cum enim, teste *Vitriario*, (b) fundamentum juris Gentium sit communis inter omnes Gentes omnia utilitas, necessitas; in genere objectum juris Gentium constituunt ea omnia, quæ ex fine suo tendunt ad convenientem communicationem, & emolumentum Gentium, quæ salium.

§. II. In specie prima rerum divisio, etsi supposita humani Generis multiplicatione, statùque naturæ lapsæ, & inde emergente necessitate, multis videatur esse de jure natura præceptivo, veriùs tamen ad jus Gentium revocatur. *Ratio est*: quia natura pro illo statu simpliciter exegit quidem aliquid medium indeterminatè pro evitandis illis incommodis; non tamen exegit hoc determinatè, tanquam determinatè necessarium. Idem, ob eandem rationem, intelligendum est de præscriptione inter Gentes, uti infra fulius declarabimus.

2. Ipsa Gentium divisio, licet in fieri & formaliter, non sit juris Gentium, quatenus jus gentium illam non facit, sed tanquam principium supponit, est tamen juris Gentium reductivè, eò quod non descendat à jure naturæ, sitque prima Gentium origo; immò in conservari etiam formaliter est juris Gentium. Idem intelligendum de divisione Regnorum: etsi enim, supposita humani Generis multiplicatione, natura absolutè exegerit aliquod medium pro evitandis incommodis, discordijs, rixis &c. inde exortis, non tamen exegit hoc determinatè medium divisionis in has, vel illas Gentes, in hæc vel illa Regna &c. cum, absolute loquendo, difficulter probari possit, cur implicasset, Orbem coire in universalem quamdam Rempublicam.

(a) Tit. 2. L. 1. §. 1. & 2. Instit. de J. N. & G.

* Clariss. Sigism. Stapsum J. N. & G. P. 1. c. 1. §. 3. n. 7. cui rectè opponas illud *Puffendorffij* L. 2. c. 3. h. 21. f. m. 219. Quod non nemo ad jus Gentium quoque referre instituit particularia conventa, duorum pluriumve populorum fœderibus & pacificationibus definita, id nobis planè incongruum videtur.

(b) Institut. J. N. & G. c. 1. n. 23.

publicam, seu aristocraticè, democraticè, seu monarchicè temperatam; vel si hoc moraliter implicasset, certè *tanta Gentium, Regnorumve discretio necessaria minime* fuisset, in quantam tamen hodie cernimus consensisse Gentes, sic ut una Respublica alterius potestatem summam agnoscere, jure Gentium, teneatur.

Jus commerciorum.

3. *Commerciorum*, hoc est, negotiandi cum alijs Gentibus *libera facultas* est juris Gentium. P. Ejusmodi facultas non est *simpliciter necessaria* ad felicitatem, naturæ rationali propriam, etiam supposito statu multiplicati Generis humani: nam *absolutè* loquendo posset quævis Respublica *per se* subsistere, etsi incommodè: ergo *per se** non est juris naturæ. Est tamen *necessaria moraliter*, cum non omnis ferat omnia velus, sic ut ad sublevandam indigentiam mutuam, usu Gentium, inducta sit: ergo est juris Gentium.

Belli.

4. *Bellum* justum tam defensivum, quam offensivum, *in se precisè spectatum*, est quidem juris naturalis, seu *concessivi*, seu *permissivi*, quia non *simpliciter* repugnat, nec *absolutè* exigitur ab amore, sibi naturaliter debito, & ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario: ut *publicum* tamen, & *solemne* est juris Gentium: quia neque conditiones *de prævia indicatione*, neque *effectus* à jure naturæ agnoscuntur, uti suo loco distinctius probamus.

Repressaliarum.

5. *Repressalia* ad jus Gentium pertinent: liquidem, *mero natura jure*, ex facto alieno nemo tenetur, nisi qui bonorum successor est. Contrà usu, consensuque Gentium est inductum, ut pro eo, quod Respublica debet vel pro se, vel pro suis, in casu denegatæ justitiæ, subditorum bona, veluti oppignorata, habeantur. Unde respectu utentis est *lex permissiva*, respectu aliorum *præceptiva*, qui hoc pati obligantur.

Servitutis.

6. *Servitus* ex jure Gentium descendit. Nam videbatur communis esse utilitatis, ut servituti potius, quam morti destinarentur bello justo devicti: *sed in Christiana Republica* sublata est servitus, non quòd sit contra naturam,

hoc est, contra statum naturæ liberæ, sed quòd *Christiana* pietati adverteatur.

7. *Legatorum admissio, & immunitas*** non est juris naturæ, *quatenus rum. spectat publica Nationum negotia*: quia non est medium ad felicitatem, naturæ rationali propriam, *absolutè* necessarium: nam sicuti Gens qualibet sibi sola potest *absolutè* vivere; ita & aliarum consortia potest recusare. Neque est juris naturæ, *quatenus spectat negotia pacis concilianda, seu firmanda*, quia, etsi supponatur cum *Puffendorffio*, (a) pacem esse juris naturæ, hæc tamen admissio non est medium, *determinatè necessarium* ad hunc finem, cum plura media, inter quæ & ipsum bellum, ad pacem reducendam suppetant. Unde, suppositâ societate humanâ, non tam propter *necessitatem*, quam *propter utilitatem* jure Gentium inducta est, eò quòd modus Legationis Gentibus visus, usûque probatus sit *expeditior cæteris*.

8. *Pax*, *absolutè spectata in se*, ut *Pacis*, notat *tranquillitatem cum DEO, secum ipso, & proximo*; seu concordia per communia humanitatis officia ab omni vi, & læsione proximi aliena, non modò *originaliter*, sed & *formaliter* est à natura *precipiente*: quia est exigita, ut conformis amori, cuius naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, *natura rationali propriam, absolutè necessario*, uti infra declarabimus. Pax in sensu strictiore, *seu relative ad bellum* considerata in suis effectibus, & circumstantiis, *est juris Gentium**** Patet à paritate cum bello: nam contrariorum est eadem disciplina, neque enim *ratio paciscendi, cessatio à conatu hostili, oblivio malorum, restitutio bonorum &c.* nisi *ex dispositione Gentium*, in ordine ad communem utilitatem, necessitatèque publicam, profluere poterant.

9. *Fœdera*, seu pactiones publicæ, *Fœdera*, à personis publicis arctioris conjunctionis ergo initæ, sunt *juris Gentium*. Nam etsi obligatio fœderum sit juris naturalis, ipsa tamen *admissio, seu pactio*, ut spectat ad jura Majestatis, neque negari potest *absque ratione, hoc est, si rationabiliter, & debito modo petatur, est*

* Dicitur *per se*, nam *per accidens*, ratione extremæ necessitatis, qua ob negata commercia alteri Genti præcavendum, aut gravibus miserijs conflictandum foret, esset *obligationis naturalis*, ex lege amoris, naturaliter stringentis.

** Quòd revocant jus hodiernum de securitate tubicinum.

(a) De J. N. & G. L. 2. c. 3. §. 23.

*** Eadem est ratio de *treuga*, seu *armistitio*.

est *juris Gentium*: quia non obstante, quòd illa admittere sit *conforme natura*, & magna *aquiritatis*, non est tamen *absoluta necessitatis*, sic ut exigatur *determinatè* ab amore, alteri naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam, *absolutè* necessario, & requisito. Nam, ut dictum supra, sicuti Gens quælibet, *absolutè loquendo*, potest sibi sola vivere; ita potest & aliarum fœdera recusare, nisi *circumstantia extrema necessitatis*, qua Gens altera, ad sibi subveniendum, fœdus exposceret, obligationem ex lege naturalis charitatis induceret. *Jure Gentium* igitur est inductum, *utilitatis*, & *necessitatis publicæ causâ*, ut admitti fœdera debeant: v. g. quando petuntur de finibus regundis, de commercijs mutuo promovendis, de definiendis rebus, quæ, inter finitimos incertæ, quietem turbaverant; de jungendis viribus adversus hostem, & sic de alijs. *Ritus* pangendi fœdera non tam à jure Gentium, quàm à *speciali* quarundam Nationum *conventionem* provenit, eò quòd apud diversos populos omnitempore fuerit diversus.

Jus transitus, & sepultura. 10. Denique ad *jus Gentium* rectè revocatur *jus transitus*, seu *commigrandi*, quando non est *justa ratio excludendi peregrinos & advenas*. Ratio est, quòd hæc facultas sit cunctis Gentibus & valde commoda, nec minus utilis. * *Jus sepultura* etiam respectu hostium: etsi enim *in naturali quadam aequitate* fundetur, cum in mortuos lævire non deceat, nequam tamen foret *absoluta necessitatis*, nec *positivè turpe*, si cadavera hostium inhumata relinquerentur: unde jure Gentium inducta est obligatio, quam pluribus exemplis demonstrare *Grotius* conatur. (a) *Jus præscriptionis*, etsi naturæ haud difforme, quia pacem & quietem publicam attinet, societatisque humanæ interest, ne ditionum semper, vel saltem diu sint incerta dominia, nullusque litium finis sit, non tamen est naturæ tam *absolutè conforme*, ut ad felicitatem, naturæ rationali propriam, sit *determinatè debita*, ac *simpliciter* requisita: nil enim natura determinavit *de quantitate tempo-*

ris, qualitate bonæ fidei, aliisque requisitis. Unde licet dici possit præscriptio de jure naturæ *concessivo*, ** *formaliter* tamen est *juris Gentium*, quia usu Gentium inducta est propter necessitatem quamdam moralem, utpote sine qua secura bonorum stabilitas obtineri, & inter Gentes pax stabilis servari, *moraliter* loquendo, haud posset.

Denique *usus monetae, jus cudenda, usus monetae & valoris tribuendi* descendit à jure Gentium. Non enim valet naturâ nummus, sed permutationi rerum primævæ, pro majore commoditate, atque utilitate substitutus est à Gentibus: (b) unde obligatio acceptandi pecuniam, & agnoscendi valorem, *loquendo in genere*, & *abstrahendo à circumstantijs*, jure Gentium inducta est.

Queritur VIII. Quinam effectus juris Gentium? Effectus juris Gentium legalis.

1. Effectus est *legalis*, seu *obligatio obedientia*, stringens in conscientia, qua Gentes communibus sancitis morem gerere tenentur. Quòd effectus sit *legalis*, colligitur ex dictis; quòd sit *obligatorius*, patet 1. Ex Gentium sensu communi, quo non majus scelus obijcere solent, quàm violationem juris Gentium. 2. Ex earundem Gentium consensu, ob quem lex ista reputatur *sancitissima*. 3. Ex materia hujus juris, quæ pacem, tranquillitatem, & felicitatem Gentium mutuam concernit. Unde

Deducitur 1. Obligationem hanc in ipsa summa Orbis capita esse extensam, *summos ob auctoritatem DEI*, societatem humanam supremo dominio gubernantis, *Impertantes*, seu emolumentum commune, cujus intuitu per consensum Gentium immediatè oborta est.

Deducitur 2. Lites inter summos Principes *ex jure natura*, vel *Gentium* decidendas esse, eò quòd jure civili superiores, jure Gentium inferiores sint. Unde eorum lites decidenda.

Deducitur 3. Bella inter Principes summos secundum jus Gentium esse dirigenda, rectè dicente *Dione Prusensi*: quòd inter hostes scripta quidem jura, id est, civilia non valeant, ac valent non scripta, seu ea, qua natura dicitur, Bella dirigenda.

* Quomodò & quando *innocentius transitus* possit parere jus naturæ, saltem minus rigorosum, infra declarabitur *Tit. V.*

(a) De Jure Pacis & belli L. 2. c. 19. §. 3.

** Et in hoc solummodò sensu præscriptionem & usufructum de jure naturæ esse, defendimus in *Coll. Parte VIII. Q. 122. f. 408.*

(b) L. 1. Princ. ff. de contrah. empt. olim non ita erat nummus &c.

dictat, aut Gentium consensus constituit.

Interpretatio juris Gentium.

¶ II. Ad effectum juris Gentium revocari potest ejus interpretatio. Hæc in dubio non malè petitur ex Scriptoribus probatis; in Scriptorum dissidio præferendum judicium Recentiorum, eò quòd per usum contrarium jus istud, in se mutabile, abrogatum præsumi possit. In dubio de actibus, ad introductionem hujus juris requisitis, ajunt, respectu plerarumque Gentium requiri plures; respectu singularum sufficere unum, ne difficilior fiat ejus probatio, cum non modico Rerumpublicarum detrimento.

Perseverantia.

¶ III. Ad effectum juris Gentium reduci potest ejus perseverantia, quæ per mutationem aboleri potest. Ubi observandum 1. Jus Gentium, improprie tale, seu susceptum sine ulla obligatione, esse mutabile, uti per se liquet. Jus istud Suarezio nostro est illud, quod Gentibus commune, propter convenientiam plurium rationum in tali lege, atque, esse respectu Reipublicæ merè civile, dicique jus Gentium improprie, vel propter relationem quamdam ad plures Gentes, vel propter propinquitatem cum jure naturali, quo jure niti affirmat v. g. prohibitionem lupanarum, rescissionem venditionis injusta in quocumque excessu &c. (a)

Mutabilitas.

Observandum 2. Etiam jus Gentium, improprie tale, in se esse absolute mutabile: quia est species juris arbitrarij, & positivi, uti ostensum supra. Neque refert 1. Quòd ex rationis dictaminibus profluit: quia non profluit per deductionem necessariam, ac evidentem: ergo mutatis circumstantijs absolute mutari potest. Neque refert 2. Quòd in nostra sententia à DEO firmatum sit, trahatque obligationem à potestate, hominibus superiore, ad instar juris Divini, autoritate humana immutabilis. Nam non trahit obligationem à DEO absolute, seu irrequisito homine, uti jus Divinum; adeoque sicut DEUS obligationem suo consensu non roborat, nisi præsupposita Gentium voluntate; ita ultra eandem voluntatem firmare jus Gentium non intendit.

Ex Gentium consensu,

Observandum 3. Jus Gentium formaliter mutari non posse, saltem ex toto, nisi vel omnium Gentium, vel majoris partis assensu. P. Nequit consue-

tudo privata, à majori vel unanimi consensu Populi stabilita, mutari à privatis: ergo nec consuetudo publica, unanimi vel majori parte Gentium firmata, ab una, alterave Gente infringi potest: quia sicut se privati habent ad communitatem; ita Gentes particulares se habent ad totam Gentium universitatem. Accedit, quòd utilitas communis, quam pro fine intrinseco respicit jus Gentium, præferri debeat utilitati & commo privato unius, alteriusve, uti per se est manifestum.

Observandum 4. Jus Gentium neque mutari posse ex parte, nisi memo- etiam ad rato Gentium consensu, contra quam mutatio afferat Suarezius. (b) Ratio est, quia nem ex obligatio communis, seu oriatur ex conventionione, seu ex legali consuetudine, invitis cæteris, aut cum præjudicio cæterarum, seu negligi, seu excuti nequit. Accedit, quòd, etsi utilitas cessaret respectu unius Gentis, non tamen desinat respectu aliarum, adeoque nec desinat obligatio. Exempla Suarezij mutationem non evincunt: nam, etsi Gens particularis in sua ditione non utatur libertate comærciorum, quæ juris Gentium v. g. comærcia privas interdicendo; non deò mutat jus Gentium: nam sicuti hoc obligat immediate solas Gentes, quæ tales; ita obligatione respectu alterius Gentis deberet destitui, mutatum dici ut posset: atqui hoc sine Gentium consensu fieri nequit. Exemplum de servitute, inter Christianos sublata, non videtur sufficiens: quia, ut habet non nemo, Christiana Gentes (liquidem moratiores solummodò in censum veniant) majorem ferè numerum constituunt, ut adeò majoris, vel saltem sanioris partis consensu mutuo jus Gentium, hac ex parte, mutatum esse, censeri queat. Sed veriùs jus Gentium, hac ex parte, improprie non est mutatum, ut est facultas Gentibus communis: non enim respectu Gentium sublata est, sed ejus usus inter Christianos solummodò cessat, sine ullo præjudicio; immò cum emolumento cæterarum Gentium.

Quæritur 1x. Quomodo probetur ali- Modus quia esse juris Gentium? cogno-

¶ I. Cum Grotio, Vstriario, & alijs cendi ju-
1. Si contineat communem utilitatem, rris gen-
vel necessitatem inter omnes, aut sal- tium.
tem plerasque Gentes. 2. Si pleræque
Gentes, quæ ratione rectè uruntur, sal-
tem in quantum hæc convenit cum
com-

(a) L. 2. de LL. c. ult. n. 7. Tale jus adstruit Grotius L. 2. c. 3. §. 5. quod ait, non habere vim pacti inter Gentes, sed esse jus civile plurium Gentium distributum, quod à singulis tolli potest.

(b) L. c.
Pars 1.

communi utilitate, vel necessitate, aliquid iudicant, ipsoque usu declarant, esse juris Gentium.

Protestantium Moralium Symptomata. Errores in principio cognoscendi juris supra dictis. **Quæritur X. Quæ denique Moralistarum protestantium avia hac in materia?**

R. I. *Grotij, Puffendorfsj, aliorumque, socialitatis vestigia legentium, erroneas ambages in principio juris naturæ, tam essendi, quam cognoscendi; item in juris Gentium cum jure naturæ confusione, sacis jam perspeximus in supra dictis, ex quibus id unum hic repetimus: si in ipsis principiis utriusque juris jam aberratio tanta à veritate, in quos anfractus, labyrinthique ambiguos recessus deducet tandem hæc semita? Id expertus Thomafius, qui socialitatis avia cum decurrisset animositate magis pervicaci, quam rationali, tandem ineluctabili exitu offensus, relegit iter Fleischero Authore, (a) & principio socialitatis insufficienti adjunxit leges Divinas universales; sed & istarum quoque legum insufficientiam & ipse mox primus agnovit, aliosque edocuit, sic ut tandem ad regulas justis, decori, honestique, velut fundamenta disciplina hujus magis universalis, declinavit, eorum more, qui semel vagabundi per avia, viam quamvis obviam tentant, ut exitum qualemcunque demum nanciscantur.*

Alia quadam stria. **Quæ suppetunt ex Protestantium bivijis, magis erroneis, strictim hic indicabimus.**

1. *Thomafius, de jure Gentium rejecto pacto etiam tacito, sic argutatur: (b) sed forte mores usentium illo jure faciens, ut jus Gentium sit jus non scriptum: forte verò id non producent. Jus, non scriptum, extra civitatem non est. Consuetudo enim jus est ob tacitam Principis approbationem, qua si deficiat, consuetudo dicitur facti. Ast tacita Principis approbatio inter Gentes ubi? Respondemus, à DEO, ut immediato liberarum Gentium Principe, & supremo Governatore.*

2. *Omitti nefas Laurentij Fleischeri paradoxa, quibus institutiones juris*

naturæ & Gentium non ita pridem ex malè reformato Thomafio illustravit, ut appareat, quanta in hanc nobilissimam disciplinam sint nonnullorum Protestantium merita. Statuit ille: (c) Præcepta naturalia non esse leges propriè dictas, sed mera consilia, monita paterna; rationem, sibi relictam, ignorare conceptum DEI, tanquam Legislatoris ac Domini, sed solius Patris, ac Doctoris; conceptum DEI, tanquam Legislatoris & Domini, non producere in homine, nisi metum servilem; (d) legem naturæ esse dictamen rationis tranquilla, & differre à legibus alijs, quòd ijs mens hominis non reddatur tranquilla, sed causa, ne externis actionibus turbet Rempublicam; legem naturæ, propriè talem, tantum complecti præcepta moralia, quæ fluunt ex regulis justis, seu officia erga alios, ne turbemus socialitatem externam; ea, quæ fluunt ex regulis honestis, vel decori, seu officia erga se interna, & externa humanitatis, pertinere ad Ethicam & Politicam; (e) præcepta negativa fluere ex regulis justis; affirmativa ex regulis honestis & decori. Vagam libidinem non pugnare cum regulis justis; incestum non repugnare juri naturali, strictè dicto, sed rectius ab eo abstineri, & peccaturum Magistratum, si eum promiscuè permitteret &c. (f) Objectioni, quòd hæc doctrina de meris consilijs sit periculosa, gignat libertatem effrenem, magisque homines atheos, ac contemptores Divina voluntatis efficiat, quàm ut eos emendet, & ad veram ducat feticitatem, reponit: quafò, quibus hominibus datum est jus natura? Omnibus quidem, sed qui ita debent esse comparati, ut incipiant sanà ratione uti. Qui enim brutorum instar vivunt, non desunt desipere, si ipsis proponas, jus natura producere obligationem internam; immò si maxime exclames, leges Divinas esse leges propriè dictas, & producere obligationem quoque externam. (g) Ita Thomafius in secundis curis, & ex eo Fleischerus. Sed quid possit esse inconvenientius?

ELEN.

- (a) In præf. ad instit. J. N. & G.
 (b) De Jurispr. Divin. L. 1. c. 2. n. 109.
 (c) L. 1. c. 5.
 (d) §. 55. 61. 70. 103. 69.
 (e) §. 67. 95. 100.
 (f) §. 91.
 (g) §. 71. 72.

ELENCHUS POSITIONUM,

*Quæ continentur in primæ partis Elemento primo
de Jure naturæ, & Gentium.*

- I. Prima omnis juris, jurisdictionis, ac legum origo est *Creator, summusque Legislator DEUS.* 1. f. 1.
- II. Origo juris publici universalis est naturalis jure posterior. 1. Progressus successivus ad usque hodiernos apices admodum politos. 4. f. 1.
- III. Jurisprudencia publica universalis distinguitur à *Politica* ex objecto saltem formali. 2. *A Ratione status.* 3. *Ab Ethica.* 4. Et à *Theologia morali.* 8. f. 2.
- IV. Constitutiva Jurisprudenciæ publicæ & universalis primaria ac propriè talia, sunt *Jus Natura & Gentium*: reductivè etiam *Jus Divinum positivum, & humanum.* 12. f. 3.
- V. Constitutiva Jurisprudenciæ naturalis, intrinseca & propriè talia, non sunt illa tantum principia, quæ dirigunt officia hominis *ad hominem*, ac *societatem.* 2. Sed etiam illa, quæ dirigunt officia hominis *ad DEUM*, ut Authorem Naturæ, & *ad seipsum* in ordine ad felicitatem, vitæ rationali propriam, ac completam. 13. f. 4.
- VI. Inter adjumenta Jurisprudenciæ naturalis rectè ab Orthodoxis adsciscitur *Jus positivum, & Theologia moralis.* 21. f. 6.
- VII. Homo ab ipso DEO fuit creatus in statu, conformiter ad finem creationis perfectio. 26. f. 7.
- VIII. Homini in naturalibus recto, atque perfecto, à DEO fuere superaddita dona supernaturalia gratiæ. 2. Et quidem probabilius in primo creationis instanti fuit eidem infusus habitus gratiæ sanctificantis. 31. f. 8.
- IX. Naturæ & gratiæ donis accessere plura alia privilegia, & dona DEI quasi extrinseca, præcipuè specialis DEI providentia, & originalis justitia. 37. f. 8.
- X. Propagatio humani Generis fuisset etiam in statu naturæ integræ. 37. f. 10.
- XI. Probabilior est sententia, quæ statuit, homines in statu naturæ integræ, si diutius durasset, habituros fuisse *societatem quamdam Civitatis*, seu *Regni politicam.* 40. f. 10.
- XII. Hoc non obstante in statu naturæ integræ conservanda tamen fuisset, suo modo, *primæva quadam rerum communio*, nullà necessariò inductà tam stricta divisione, privatisque dominijs. 43. f. 11.
- XIII. In statu naturæ integræ vita, majori ex parte, futura fuisset *contemplativa*, cum aliqua tamen moderata actione mixta. 45. f. 12.
- XIV. Etsi *Adamus* non peccasset, potuissemus tamen nos peccare. 46. f. 12.
- XV. *Status natura pura* saltem fuisset possibilis. 2. In eo tamen homini non potuisset à DEO præfigi *finis, merissimè temporalis.* 47. f. 12.
- XVI. Beatitudo naturalis, in statu naturæ puræ, sufficienter fuisset *rectus*, etsi *creatus cum concupiscentia luctante adversus spiritum.* 54. f. 14.
- XVIII. In statu naturæ puræ, sicut fuisset *libertas, & peccati occasio*, ita & fuisset *peccatum.* 56. f. 14.
- XIX. *Propagatio humani Generis, & ratio vita civilis*, in statu naturæ puræ, eodem modo obtinisset, quo in statu naturæ lapsæ. 57. f. 15.
- XX. Essentia peccati originalis, quæ *actualis*, consistit in *peccato Adams præterito*, quatenus *istud est moraliter nostrum*; quæ *habitualis* autem in eodem, quatenus *est moraliter posterorum.* 58. f. 15.
- XXI. Existentiâ peccati originalis, tam actualis quam habitualis, datur in *omnibus Adæ Posteris, exceptâ solâ immaculatâ.* 60. f. 15.
- XXII. Pœnæ peccati originalis fuere quod *ad animam privatio gratiæ sanctificantis, & aliorum donorum supernaturalium &c.* 2. Quod *ad corpus*, mors, morbi, dolores, & passiones aliæ afflictivæ. 3. Quibus additæ pœnæ, *quasi extrinseca.* 63. f. 16.
- XXIII. An *natura lapsa* per originale sit facta *debilior*, problema esto. 66. f. 12.
- XXIV. Gentilibus, quibus, *absque culpa*, est incognita vera religio, si quidem servant legem naturæ, salutis spes superest. 70. f. 18.
- XXV. Notitia, de triplici naturæ statu, est scitu digna & utilis, propter plurimos errores A catholicorum; nominatim *Pelagij, Massiliensium, Lutheri, Calvini, Bay, Fansenij, Puffendorfsij cum suis Ammannensibus, Guilielmi de Muelen &c.* 74. f. 19.

- XXVI. Videtur, humanum Genus, ad usque diluvium, fuisse *tam copiosum, ac nunc*. 2. Immo *copiosus forsitan*, & consequenter Incolas antediluvianos per quatuor Orbis partes æquè fuisse diffusos. 83. f. 21.
- XXVII. Progenies hominum, ante diluvium memorabiles, erant præcipuè tres; *prima* descendens ex *Adamo* per *Seth*; *altera* ex *Adamo* per *Cainum*; *tertia* mixta ex sceleratis connubijs *filiorum DEI*, & *filiarum hominum*. 88. f. 22.
- XXVIII. *Politica vivendi forma* penes antediluvianos Mundi Incolas viguit *similis moderna*. 91. f. 23.
- XXIX. *Adamita* antediluviani usi sunt omnes linguâ, postmodum *hebraâ* dictâ, etsi per *dialectos multas* *divisa*. 2. Nec defuit illis *mercatura, etiam nautica* per navigationes. 3. Nec caruere *artibus mechanicis*, uti nec *liberalibus disciplinis*. 93. f. 24.
- XXX. Non constat, occisionem, vel esum animalium, in statu hominum antediluviano, à DEO fuisse prohibitum. 2. Probabilius tamen *Sethiani* quidam Nepotes, alique, vel semper, vel plerumque ab esu carnium abstinere, non quidem præcepti ergo, sed alijs de causis. 96. f. 24.
- XXXI. In progenie filiorum DEI sat impleta fuit mensura nominis *morum integritates*; sicut etiam in progenie filiorum hominum *morum impietate, ac corruptela*. 2. Nihilominus probabili conjectura dicitur, quosdam ex *Caini* progenie fuisse prædestinatos; nonnullos etiam ex *Sethi* propagine fuisse reprobos, adeoque ex utraque linea plures, diluvio intereuntes, salvatos. 99. f. 25.
- XXXII. Vitæ norma atque religio apud *Noachidas* statui antediluviano fuit utcunque consona, excepto Idolomaniz crimine, quod totum penè Orbem corrupit. 2. Probabilius in familia *Semi* DEI unius ac veri cultus semper fuit servatus. 108. f. 28.
- XXXIII. Doctrina *Seldeni*, disciplinam *Noachidarum* revocantis ad septem præcepta negativa, est *imperfecta, incerta, & manca*. 118. f. 29.
- XXXIV. Verosimile est, *Noachidas* à *Noëmo*, tanquam Capite, esse gubernatos. 2. Idioma originarium, *Adamo* infusum, si spectetur autoritas, est *hebraum*; si spectetur ratio, est *incertum*. 120. f. 30.
- XXXV. Probabilius linguarum numerus definiri haud potest, etsi, ex communi Patrum antiquorum sententia, per confusionem *Babelicam* septuaginta circiter, & paulò plures dicantur prognatae. 123. f. 31.
- XXXVI. Nationum origo inter *Noachidas*, facta dispersione, est incerta, nec nisi Authorum conjecturis plerumque innixa. 130. f. 33.
- XXXVII. Prima Nationum origo inter *Noachidas* est satis incerta. 2. Prima dominiorum rerumque divisio facta est Authore *Noëmo*, Divino lumine ad eam faciendam inducto. 132. f. 33.
- XXXVIII. Erronea est opinio *Donatistarum, Anabaptistarum, & Lutheri*, imperium omne inter *Christianos* tollentium. 2. Falsa quoque sententia *Bodini* asserentis, *Regna omnia vi tyrannica coaluisse*. 3. Regnorum prima incitia jam antediluvianis temporibus debentur. 4. Perfectior eorum species primùm post diluvium invaluit in quatuor præcipuè Monarchiis. 5. Primus in Orbe Monarcha probabilis fuit *Nemrodus*. 140. f. 35.
- XXXIX. Jus naturale & Gentium, etsi quàm maximè distinctum à jure Divino positivo, rectè tamen consideratur *in ordine ad jus Divinum*; neque sic confunditur, sed firmatur magis, & illustratur. 2. Præcepta decalogi præcipuè *ad officium hominis* spectant, & jus naturale firmant, ac explicant. 3. Præter has leges *naturales divinas, datæ Hebrais* sunt aliz leges *divinæ positivæ, cum ceremoniales, tum judiciales*, quibus accessere variz traditiones. 4. Unde religio naturalis, quod ad præcipua capita, per legem seu religionem revelatam non modò est confirmata, sed etiam explicata, articulisque pluribus extensa, ac illustrata. 146. f. 37.
- XL. Juris naturalis, & moralis Philosophiz conditio fuit illo ævo inter Gentes admodum imperfecta. 152. f. 38.
- XLI. Causa moralis Philosophiz, in disciplina naturali adèò corruptæ, fuit *error circa finem*: unde alij quoque errores *circa officium Hominis* profluxere. 158. f. 40.
- XLII. Ex testimonijs Sophorum Gentilium non probatur Jus naturæ *immediatè*, bene tamen *mediatè*. 161. f. 41.
- XLIII. Magna fuit morum corruptio, *durante statu legis scriptæ*, etiam in Populo electo. 2. Major penes Gentilium Sophos. 3. Maxima verò in cætera Gentilium colluvie. 165. f. 42.
- XLIV. Lex Evangelica suo splendore natu-

- naturalis juris principia plurimum illustravit, ac perfecit. 173. f. 44.
- XLV. Sanctorum Patrum studia disciplinam juris naturæ, & Gentium, plurimum illustrarunt, & quidem absque confusione. 2. Quod ipsum etiam fecere Scholastici orthodoxi. 3. Contrà quàm nugantur protestantici Moralistæ. 177. f. 45.
- XLVI. Censuræ protestantiæ, de Scholasticorum, & Jesuitarum præcipue studijs, veluti *doctrina morum, & disciplina juris natura perniciosis*, eorundem Censuram seu incitiam, seu malignitatem; veriùs utramque simul, coarguunt. 2. Nam isthæc studia disciplinam juris naturæ non quidem *seorsim ac privativè*, quod minùs necessarium; *concomitanter* tamen eoluere semper, & quod magis proficuum, doctrinæ morum *Christiana* subordinarunt. 191. f. 48.
- XLVII. Juris tam Civilis, quàm Canonici placita juri naturæ ac Gentium *multum claritatis* affuderunt, secùs ac venditant quidam Critici protestantici. 197. f. 50.
- XLVIII. Culturam juris Naturæ & Gentium deberi reformationi litterariæ ævo protestantico, nonnullorum vaniloquentia est. 2. Nam sic dicta reformatio protestantica, *per sua principia*, adeò nihil contribuit ad disciplinam juris Naturæ, & Gentium illustrandam, ut eandem potius fœdârit, penitusque corruerit. 205. 219. f. 52. & 55.
- XLIX. Et si Moralistæ protestantici, posteriores Reformatore suo, minùs proterant omnem potestatem, saltem politicam, legesque conculcent; sæpe tamen & ipsi plurimum olent *Lutherum*, elque cœvum *Machiavellum*, naturæ juri injurium. 224. f. 56.
- L. Hugo Grotius, sicut erat ingenio acutus, ita de disciplina juris Naturæ & Gentium in multis est bene meritus, nec Protestantium elogijs indignus; immò dignior *respektivè* ipsomet *Puffendorffio, & Thomasio*. 2. Ejus tamen partus, *de Jure Belli & Pacis*, est admodum defectuosus, & erroribus etiam heterodoxis respersus, adeòque meritò inter libros, *Orthodoxis prohibitos*, recensitus. 227. f. 57.
- LI. Thomas Hobbesus est Author pestilens in moralibus, atque politicis, cujus partus *de Civè, ac Leviathane*, inter *Machiavellicos* abortus meritò sunt relati, atque proscripti. 2. Ut adeò nullo honore *Puffendorffius*, cum nonnullis, eidem inter protestanticos doctrinæ moralis Reformatores qualemcunque locum indulsit. 239. f. 60.
- LII. *Puffendorffij* liber, *de Jure Natura & Gentium* (ut & hujus epitome *de officio Civis ac hominis*) quò ad systema disciplinæ dogmaticæ, suis encomiis non est indignus. 2. *Quò ad doctrinam* est admodum defectuosus; protestanticè corruptus, & idels, in fide erroneis, malignè conspersus, adeòque Juventuti Catholicæ periculosus ac perniciosus, meritòque inter libros prohibitos rejectus. 253. f. 64.
- LIII. *Thomasius* in statera Catholica, quò ad pleraque est ejusdem cum *Puffendorffio* ponderis, pretiisque politici. 2. Quò ad non pauca est minoris; ut adeò *Fleischeri* elogia, in *Thomasium* tam liberaliter congesta, ad auxeses Rhetoricæ protestantiæ meritò referantur. 3. Unde fuit *necessitas* conscribendi institutiones hujus disciplinæ Catholicas, saltem pro Academica ætate. 281. f. 71.
- LIV. Actus humani proprietates est *voluntarietas, & libertas*. 2. Metus non tollit voluntarietatem actus imperantis vel imperati, *saltem simpliciter*, sicut neque vis, seu violentia. 297. f. 76.
- LV. Concupiscentia non tollit voluntarium *simpliciter*, etsi possit tollere libertatem. 2. *Speciatà* ratione, quandoque causat involuntarium *secundùm quid*, etsi plerumque causet, immò intensiùs augeat voluntarium. 300. f. 77.
- LVI. Ignorantia *antecedens* causat involuntarium saltem *negativè*. 2. *Concomitans* nec causat *positivè* voluntarium, nec involuntarium. 3. *Consequens* causat voluntarium saltem *indirectè*. 302. f. 77.
- LVII. In statu naturæ lapsæ evidenter datur *libertas indifferentia*. 2. Libertas immediata formalis actus imperati non tollitur per actum imperantem solùm inefficacem. 3. Nec per efficacem, nisi ponatur actus efficaciter imperans, pro eodem instantia distinctus, & naturâ prior ad actum imperatum. 4. Quò ad libertatem actuum est multiplex error protestantium Moralistarum. 306. f. 78.
- LVIII. Moralitas actus humani habetur partim per libertatem indifferentiæ; partim per advertentiam ad regulam pri-

- primam honestatis, si sit extrinseca; si intrinseca, habetur insuper per ipsam entitatem actûs. 2. Moralitas *universaliter* non est essentialis, & adæquatè intrinseca ipsis actibus. 316. f. 81.
- LIX. Moralitas refundi potest in actum ex objecto, fine, & circumstantiis. 319. f. 82.
- LX. Moralitas actûs externi, habita *ex fine*, est extrinseca. 2. Habita *ex materia & circumstantiis*, est partialiter intrinseca; unde per actum externum non augetur bonitas interni actûs formaliter, *saltem per se*. 322. f. 82.
- LXI. Potest dari actus moralis indifferens quò ad speciem, & in individuo, saltem per accidens. 326. f. 83.
- LXII. Actionum moralium proprietas est *imputabilitas*. 2. Principia intrinseca *effectiva* sunt intellectus, & voluntas; *impulsiva* verò sensus internus, & appetitus sensitivus. 332. f. 85. & 87.
- LXIII. Regula moralitatis *prima*, *objectiva*, & *universalis* malè statuitur in natura rationali, *quà tali*. 358. f. 91.
- LXIV. Datur lex æterna, habens vim obligandi homines. 2. Materia legis hujus sunt omnes actiones morales. 377. f. 96.
- LXV. Actus liberi DEI, operantes ad extra, *quatenus morales & honesti*, non sunt materia legis æternæ. 2. *Quatenus artificiales* suo modo in creatione, & gubernatione Universi, non sunt materia legis æternæ respectu DEI, etsi sint respectu Creaturarum capacium. 379. f. 97.
- LXVI. Lex æterna DEI consistit in actu libero DEI. 2. Unde includit actum Divinæ voluntatis. 3. In se est simplex, etsi ratione nostra sit multiplex. 4. Pro effectu habet actus bonos Creaturarum morales. 5. Estque causa legum omnium. 380. f. 97.
- LXVII. Lex æterna est prima regula objectiva moralitatis. 2. Circa quam est multiplex Moralistarum protestantium error. 395. f. 98.
- LXVIII. Regula formalis, & proxima actionum moralium est conscientia. 2. Quæ necessariò exigit dictamen ultimum practicum de honestate vel licentia actionis. 3. Ad actûs tamen inhonestatem necessariò non requirit dictamen ultimum, quo judicet actum esse *determinatè* inhonestum, vel illicitum. 395. f. 101.
- LXIX. Conscientia regulans moralitatem actûs boni, non requirit necessariò & universaliter dictamen *metaphysicè certum*, vel *evidens* de honestate actûs, sed sufficit *certum moraliter*. 2. Regulans moralitatem actûs mali, neque exigit dictamen *moraliter certum* de inhonestate actûs. 3. Etiam respectu honestatis sufficit certitudo moralis, *minùs stricta*, seu exclusiva formidinis, saltem actualis: non tamen sufficit dictamen merè probabile. 400. f. 102.
- LXX. Licitum est, in operando sequi sententiam ex *theologicè* probabilibus saltem *probabilissimam*, aut *probabiliorum*. 2. Immo etiam *æquè*, vel *quasi æquè probabilem*, & *minùs tutam*, relicta opposita tutiore. 3. An verò minùs tutam, etsi *clarè*, *notabiliter minùs probabilem*, relicta tutiore, & longè probabilior, problema esto. 407. f. 104.
- LXXI. Regula, quòd *melior sit conditio possidentis*, non tantum valet in materia justitiæ, sed etiam conscientie. 2. Stante dubio, strictè practico, semper *tutius* eligendum. 422. f. 107.
- LXXII. Conscientia, *invincibiliter erronea*, obligat ad id faciendum, quod dicitur faciendum. 2. Etiam, circa moralitatis regulam formalem, multipliciter erroneos; immò & in *Jesuitas* admodum malignos sese probant protestantici quidam Moralistæ cum *Puffendorffio*. 425. f. 108.
- LXXIII. Homo, deliberatè operans, necessariò per actiones morales intendit *aliquod bonum*, tanquam finem, saltem *negative* ultimum. 2. Non tamen intendit semper finem *simpliciter* ultimum, etsi semper agat propter rationem, saltem *genericè* convenientem ultimo fini. 3. Teneatur tamen *necessitate legis naturalis*, per suos actus, absolutè loquendo, tendere ad finem *simpliciter ultimum*. 4. Unde actus morales, *necessariò* respiciunt DEUM, saltem sub ratione primæ regulæ objectivæ. 427. f. 111.
- LXXIV. Finis ultimus Creaturæ rationalis est *felicitas perfecta*. 2. DEUS est universaliter finis ultimus rerum omnium. 3. Unde officium hominis *in genere* est agere *ad suum finem*, non qualemcunque, sed loquendo *universaliter* ad finem reverà ultimum, seu felicitatem perfectam, saltem naturalem. 4. Officium ejus *in specie* est agere insuper ad

- ad finem sui statûs, in quo à DEO constitutus est. 440. f. 112.
- LXXV. Datur beatitudo aliqua objectiva Creaturæ rationalis. 2. Estque possibilis merè naturalis sistendo in statu solius naturæ. 3. In genere Beatitudo hominis objectiva, *etiam naturalis*, nequit esse una aliqua creatura *seorsim*; nec collectio omnium. 4. In specie perfecta felicitas, seu beatitudo nequit consistere in bonis *extra animam*, seu externis; nec in bonis *circa animam*, seu corporeis; vel etiam *intra animam*, hoc est, scientijs seu virtutibus. 3. Sed in solo DEO *absolutè* loquendo; immò & *respectivè*, seu considerato solo statu Naturæ. 446. f. 113.
- LXXVI. Ex natura actuum humanorum, bonorumque creatorum probari potest, objectivam hominis beatitudinem esse DEUM. 2. Unde beatitudo formalis Creaturæ rationalis consistit *in cognitione, & amore DEI*, statui suo proportionato. 3. Beatitudo formalis pro statu hujus vitæ nequit esse perfecta, sed merè inchoativa. 453. f. 115.
- LXXVII. Est principium, *lumine natura notum*, hoc Univerſum non esse à casu. 2. Dari item aliquod Numen, sub ratione *Entis primi*, atque *supremi*, seu Authoris hujus Mundi, ac Gubernatoris summi. 3. Item dari aliquod Numen sub ratione Legislatoris supremi, Entis omniscij, justi ac providi, quod mala puniat, bona præmiet, atque remuneretur. 456. f. 116. & 17.
- LXXVIII. Etsi non sit principium, *lumine natura notum*, qualis sit DEUS; *evidenter* tamen ab homine, rationis compote, & cujus cor per scelera non est obscuratum, erui potest, non esse, nisi *unicum DEUM*. 456. f. 117.
- LXXIX. Est principium, *lumine natura notum*, felicitatem, vitæ hujus terminis conclusam, non posse esse *finem sufficientem*, & *adaquatam* actionum moralium, seu *in particulari*, seu *in communi*, respectu totius Reipublicæ. 2. Hinc simile principium, *lumine natura notum* est, animam rationalem non esse *mortalem cum corpore*, sed manere superſtitem, saltem ad pœnam, vel præmium. 3. Et licet positiva & naturalis immortalitas animæ *in se* non sit ipſo lumine naturæ nota; nec ratione intrinseca tam *manifestè* demonstrabilis, est tamen *ex ratione*
- cuius, rationis compoti, *evidenter innegabilis*. 465. f. 118.
- LXXX. Etsi beatitudo alterius vitæ sit inter prima principia, *natura lumine cognita, quò ad existentiam*, seu *quòd sit*; non tamen est taliter cognita *quò ad essentiam*, seu *qualis sit*, nisi sub prædicato generico felicitatis perfectæ, & quietantis. 467. f. 119.
- LXXXI. Non est possibilis in homine, plenæ rationis compote, etiam ad breve tempus, *invincibilis* ignorantia DEI, saltem sub prædicato confuso, & convertibili potestatis efficaciter obligantis, Entis superioris, Legislatoris, potentis mala punire, & præmiare bona. 2. Etsi aliquo tempore possibilis sit sub alijs prædicatis explicitis v. g. *Deitatis, Entis à se, unius, infiniti* &c. 3. Non est possibilis in homine, plenæ rationis compote, etiam ad breve tempus, *invincibilis* ignorantia Juris naturalis, quò ad prima principia, aut alia, cum primis *evidenter* connexa. 4. Possibilis tamen est, & frequenter datur ignorantia *invincibilis* circa alia, jure Naturæ seu prohibita, seu præcepta. 467. f. 119.
- LXXXII. *Puffendorſius* cum suis, Spectato statu merissimè naturali, pro fine actionum ultimato & adæquato, adstruit non nisi felicitatem, hujus vitæ terminis conclusum. 2. Sed adstruit errore, etiam à suis Theologis rectissimè culpato. 3. A se male defenso. 4. Quia naturalis juris everſivo. 5. Periculoso ac pernicioso, neque parùm olente pestiferum *Epicurismum*. 482. f. 122.
- LXXXIII. Equè malè asserta, pejùs defensa, quia naturalis juris everſiva, periculosa, ac perniciosa thesis est *Puffendorſij*, qua ait: *Religionem, quatenus ad disciplinam juris naturalis pertinet, intra spheram hujus vita terminari*. 492. 125. 2. Pariformiter malè asserta, quia falsa, pejùs excusata, quia periculosa thesis est *Puffendorſij*, qua disciplinam juris naturalis *primariò, & maximam partem* ad externa, non verò interna, dirigendam esse statuit. 497. f. 125. 126. 3. Denique *Puffendorſius* malè negat, saltem *absolutè*, habitus primorum principiorum moralium, naturæ hominis connatorum, etsi eos in Adversariorum suorum sensu non malè redarguat. 505. f. 128.

LXXXIV.

LXXXIV. Status hominum *in genere* nil aliud sonat, quàm *certam hominum conditionem, seu rationem vivendi*. 2. Status hominum *naturalis in specie*, dicitur *conditio hominum, inter se equalium, neque alterius, quam Creatoris arbitrio, legibusque Subjectorum*. 3. Non tamen denotat vitam penitus *ex legem*, seu exemptam lege naturali, sanæque rationis ductu. § 10. 129.

LXXXV. Status hominum naturalis datur, & dari potest, saltem *in particulari*. 2. Non tamen *in genere*, seu respectu totius Generis humani, unquam extitit, existit, aut existere potest in moderna Creatoris providentia. § 15. f. 131. 3. Absurda est sententia *Hobbesij*, quæ statum naturalem asserit *status belli*. 4. Cum in ordine ad alios homines sit potius *status pacis*. 3. Sed circa hunc ipsum statum satis quoque erroneus est *Puffendorffus*. § 18. f. 131.

LXXXVI. Datur *jus Natura*, sic dictum à creatura rationali. 2. Hoc male nonnulli confundunt cum *natura rationali*. 3. Sed neque ejus essentia bene statuitur *in dictamine rectæ rationis circa ea, qua homini agenda, vel omittenda sunt*. § 26. f. 134. 4. Verius dicitur esse *ordinatio Divina Sapientia*, per dictamen *syntereseos* naturæ rationali manifestata, præcipiens rectæ rationi *simpliciter* consentanea, & prohibens dissentanea. § 37. f. 136.

LXXXVII. Analoga est divisio juris naturæ in *primarium & secundarium*. 2. Satis recepta in *absolutum* atque *conditionatum*. 3. Legitima in *affirmativum & negativum*. 4. *Reductivè* dividi solet in *concessivum*, vel *permisivum*. 5. Unde *Thomasi* cavillationes per se intercidunt. § 49. f. 139.

LXXXVIII *Materia*, seu objectum *materiale* legis naturalis, est omne, quod convenit naturæ rationali, ut præcipiatur; & omne, quod eidem disconvenit, ut prohibeatur ab Authore Naturæ. 2. *Forma*, seu objectum *formale*, consistit in *conformitate* principiorum cum lege DEI, tanquam norma universali, per quam naturæ congrua vel dissona sunt *formaliter* honesta vel inhonesta, justa vel injusta. § 55. f. 141.

LXXXIX. Inter proprietates juris naturalis est *unitas* quò ad finem, *uniformitas*, *universalitas*, *evidentia*,

excellentia. 2. *Jus* tamen naturale, *proprie* *vale*, mutationis veræ est incapax, adèoque *absolutè loquendo* immutabile. 3. Neque unquam fuit *proprie* mutatum, seu per *disseparationem*, seu per *variationem*, sive à DEO, sive ab homine. 4. Unde certò falsa & absurda est *Ockami*, & aliorum sententia, qua mutabilitatem legum naturalium *universalem*, eamque *proprie* *valem* assignans. 5. Et si jus naturale sit *absolutè* incapax mutationis, non uno tamen in casu mutari potest mutatione, *improprie* *dicta*, & quidem non tantum à DEO, ut Legislatore supremo, & Domino absoluto, sed etiam ab homine, seu potestate humana. 6. Admittit tamen interpretationem etiam humanam, non tamen *epiikiam proprie dictam*, seu Divinam, seu humanam. § 58. f. 141. & seq.

XC. Effectus juris naturalis est *obligatio in conscientia* sub pœna hujus, vel alterius vitæ. 2. Effectus *secundarius* est, quòd actus *quandoque* sit non tantum illicitus, sed etiam invalidus. § 85. 148.

XC. Per principium dignoscendi juris naturalis (quod præcipua difficultas) intelligitur *propositio generalis, immediatè nota in se, & sic fundata in natura humana, ut ex ea, veluti radice, omnia & sola juris naturalis capita vel ultero fluant, vel faciltè deducantur*. 2. Ejus proprietates sunt, ut sit *unicum, natura intrinsecum, verum, evidens, proprium, adequatum*, sic ut competat *solis ac omnibus* juris naturalis objectis, ad felicitatem, naturæ rationali debitam, necessarijs. § 91. f. 150.

XCII. Hoc principium fundamentale sic videtur enuntiandum: *fac, vel omitte ea, qua ex amore, DEO, tibi, & proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali propriam necessario, vel faciendâ, vel omittendâ sunt*. 2. Unde illud *omne & solum*, seu graviter seu leviter, est *jure naturæ* præceptum, seu prohibitum, quòd strictè, vel minùs strictè exigitur *ab amore*, aut repugnat *amori, DEO, tibi, vel proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario*. 3. Contrà illud *omne ac solum* est *natura jure* licitum, *concessum*, seu *permisum*, quòd nec *absolutè* repugnat, nec *absolutè* exigitur ab amore, DEO, tibi, vel proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem,

tem, naturæ rationali propriam, necessario. 603. f. 153.
XCIII. Hinc non satisfacit principium, penes Theologos, & Jureconsultos hæctenus receptum, quo dicunt, illud esse *natura jure* præceptum, vel prohibitum, *quod ad felicem statum natura humana simpliciter expedit esse præceptum, vel prohibitum, licitum, vel illicitum*: illud licet expedire, vel non expedire *simpliciter, in cujus licentiam vel prohibitionem hominis consentissent, si ante omnem casum particularem ab Authore natura requisiti suffragium tulissent.* 645. f. 163.

XCIV. *Principium socialitatis Puffendorffianum* est principium proprietatibus debitis destitutum, adeoque illegitimum. 2. Spectatis suis suppositis est etiam reprobum, adeoque nullatenus cognoscendo naturæ juri accommodum. 3. A qua censura nec *Thomasi, Weberi, Henningsij, Bæhmeri,* nec alij Apologetæ protestantici, id rectè vindicant, vel abtolvunt. 651. 659. & 668 f. 155. 167. & 169.

XCV. Longè minùs satisfaciunt alia principia, pene non tot quin plura, quæ Moralistæ recentiores, maximè protestantici, passim in publicum proferunt. 674. & 683. f. 170. & 173.

XCVI. Datur jus Gentium. 2. Et quidem à naturæ jure distinctum. 3. Non unà differentiâ specifica, sed multiplici. 4. Ex quibus fuit multiplex quoque error Moralistarum, maximè protestantium. 687. 703. f. 174. 178. 5. Et si jus Gentium *specificè* differat à jure naturæ, in aliquibus tamen convenit, habetque specialem cum jure naturali propinquitatem. 6. Est insuper *specificè* distinctum à jure civili. 712. f. 180. 7. Origo juris Gentium *causalis* est satis explorata. 8. *Formalis* verò satis incerta. 714. f. 180.

XCVII. Jus Gentium multis Authoribus dicitur *conventio tacita, qua Gentes, quæ talis, obligatione mutua consociantur in ordine ad ea, quæ ad communem ipsorum felicitatem pertinent.* 716. f. 181. 2. Juxta communioem tamen Authorum definitur esse *ordinationis, diuturnis Gentium moribus, ad communem utilitatem Gentium, quæ talium, constituta, & summi humanarum politiarum Principis consensu approbata.* 720. f. 182.

XCVIII. Et si utraqûe definitio sit satis comoda, nos tamen posteriorem, ut minùs incommodam, *in sensu debito,* præhabemus. 2. Dicimusque, jus Gentium esse *ordinationem rationis, longævo Gentium usu, Deique, ut Societatis humane Gubernatoris immediati, consensu indutam ad Gentium, quæ talium, publicam felicitatem.* 723. f. 183.

XCIX. Jus Gentium, et si satis distinguitur, multam tamen habet affinitatem cum jure consuetudinario. 725. f. 183. Exoleta est divisio juris Gentium in *primævum, & secundarium.* 2. Nulla in *universale & particulare.* 3. Impropria in *proprium & improprium.* 4. Superflua in *scriptum & non scriptum.* 5. Legitima in *affirmativum & negativum.* 726. f. 183. 6. Objectum juris Gentium *in genere* est omne id, quod *ex fine suo* tendit ad convenientem communicationem, & emolumentum Gentium, quæ talium. 7. *In specie* est primæva rerum, Gentiumque divisio. 729. f. 184.

C. Effectus juris Gentium est *legalis,* seu *obligatio* in conscientia, qua Gentes communibus sancitis morem gerere tenentur. 2. Item interpretatio, perseverantia, mutabilitas &c. 737. f. 3. Etiam circa jus Gentium in plura avia declinant protestantici Moralistæ. 737. f. 186.

ERRATA

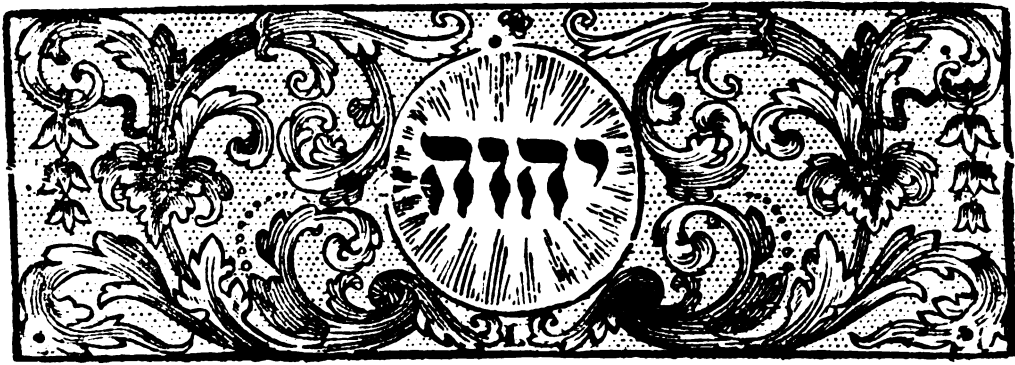
Benevolus Lector ita corriget.

Tempere	•	lege	•	•	p. 1. temperi. f. 2. lin. 20. b.
fundani	•		•	•	fundandi. p. 1. f. 7. l. 12. Not.
dominum.	•		•	•	dominium. p. 1. f. 11. l. 10. a.
dam.	•		•	•	Adm. p. 1. f. 21. l. 17. not.
No	•		•	•	Not, p. 1. f. 22. l. 7. not.
Idololatriæ	•		•	•	Idololatriæ: p. 1. f. 28. l. 7. b.
Kircherus.	•		•	•	Kircherus. p. 1. f. 28. l. 7. b.
Glicht, Wörter	•		•	•	Glicht, Wörter. p. 1. f. 32. l. 16. not.
quatuor.	•		•	•	tria p. 1. f. 39. l. 12. b.
opinionet	•		•	•	opiniones. p. 1. f. 54. l. 12. a.
præpositio	•		•	•	propositio. p. 1. f. 103. l. 7. not.
afferet	•		•	•	afferret. p. 1. f. 104. l. 15. a.
quidquid) jff-	•		•	•	quidquid. p. 1. f. 109. l. 33. a.
Julij	•		•	•	Julij. p. 1. f. 120. l. 10. b.
•	•		•	•	, p. 1. f. 122. l. 19. a.
confitutum	•		•	•	constitutam. p. 1. f. 125. l. 30. a.
Juris	•		•	•	Juris. p. 1. f. 120. l. 29. b.

PARS II.

ELEMENTUM
SECUNDUM
PARTIS I.
DE
JURE NATURÆ,
SEU
TRACTATIO
SPECIFICA
DE
OFFICIIS HOMINIS ERGA DEUM,
SE IPSUM, ET PROXIMUM,
JURE NATURÆ
PRÆSCRIPTIS,
Ad normam Moralistarum nostri temporis,
Maximè
PROTESTANTIUM,
Adornata,
Et pro Studio Academico,
Præsertim
CATHOLICO,
Accommodata.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
RESEARCH REPORT NO. 100
BY
J. H. GOLDSTEIN
AND
R. F. W. WILSON
PUBLISHED BY THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
CHICAGO, ILLINOIS
1950

INSTITUTIONUM JURIS UNIVERSALIS, NATURÆ PRÆSERTIM ET GENTIUM

PARTIS I.

DE JURE NATURÆ ELEMENTUM II.

TITULUS III.

De Officiis hominis erga Deum.

INSTRUCTIO I.

De Religione naturali.

Partis I.

De Jure
Naturæ
Elemen-
tum II.

Titulus III.

De Officiis
erga Deum.

Instructio I.

§. I.
De Religio-
nis naturalis
propositi-
onis Theoreti-
cis.

§. I.

De Religionis naturalis prima parte, seu notitia Dei.

Officium ho-
minis in ge-
nere.

Queritur I. Quid & quotuplex officium hominis?

R. I. Officium in genere, sensûque latiore, est quævis actio directa ad suum finem: unde, cum hominis finis sit beatitudo in genere, officium hominis proprium est, per suas actiones tendere ad consecutionem hujusce finis, ut initio diximus. Porro quia hominis, in naturali statu considerati, finis est felicitas non qualiscunque, uti constat ex dictis; sed rationalis naturæ propria; quæ primariò

& formaliter sita est in conjunctione cum Deo Creatore per cognitionem & amorem, status huius proportionatum; secundariò autem & integraliter consistit in tranquillitate secum ipso, ac pace cum proximo, ultrò consequitur, officium hominis, in statu naturali, esse, actiones suas dirigere ad hunc finem, seu tendere ad consecutionem hujus felicitatis.

R. II. Officium in specie, sensûque pressiore, est actio hominis, non qualitercunque, * sed ex præscripto legis directa ad finem, In specie respectu Juris naturalis.

* Unde animadvertit Heineccius in elementis J. N. & G. L. I. c. 5. §. 121. f. m. 92. Officium non facere eum, qui sibi ipsi, quod lex non præcipit, imperat v.g. se mutilando ex bono fine; vel qui aliquid

finem, seu est actio ex debito legibus conformanda: unde patet, officium hominis, pressius sumptum, fundari in lege, seu obligatione, sic ut ex juribus fluant officia, non jura ex officiis. Patet, cum officii norma sit lex, lex verò vel Divina, vel humana; Divina denuò naturalis, vel positiva, juxta varietatem legum nasci quoque officium multiplex. Patet, cum legis naturalis finis sit felicitas, dependens ab objecto triplici, Deo nempe, semetipso, ac proximo, triplex quoque esse officii genus, proprium hominis, in naturali statu considerati, sic ut alia officia respectu Dei, alia respectu sui ipsius, alia respectu proximi præstanda, ipsi incumbant; de quibus jam suo ordine agendum.

Officia hominis

Erga Deum,

Quæritur II. Quid, & quoruplex officium hominis erga Deum?

R. I. Officium hominis erga Deum est actio, ex debito conformanda legi natura, præcipienti Religionem erga Deum, in quantum quidem naturalis ratio eam consequi potest. Hæc porro Religio naturalis Puffendorffio duabus partibus absolvitur, tum ut de Deo rectè sentiamus, tum ut actiones nostras ad ipsius voluntatem componamus. (a) Inde

Duplicis generis.

R. II. Cum eodem, Religionem naturalem, constare propositionibus tum theoreticis; tum practicis, hoc est, notitiâ Dei, & cultu, ut ad eò duplicis generis officia homini, respectu Dei, incumbant, de Deo rectè sentire; modò debito Deum colere.

Nixa duplici fundamento.

R. III. Fundamentum primum, in quo fundatur religio hominis erga Deum, habetur ex illa essentiali dependentia hominis à Creatore, quæ notat beneficium creationis, conservationis, & gubernationis, unde fluit amor, quàm maxime debitus, ac simpliciter necessarius, tanquam principium, à quo officia religionis cætera & eruuntur, & cognoscuntur. Fundamentum alterum habetur ex Dei perfectionibus cæteris, quantum eas assequi potest humana ratio, præcipuè ex universali providentia, justitia &c. Ex quibus fluit Deum amore dignissimum, ejusque cultum esse justissimum.

Officia theoretica, seu notitia de Deo.

Quæritur III. Quid de Officiis theoreticis sentiendum?

R. I. Hæc de Deo notitia partim est præsupposita ad jus naturæ, partim sub eo, ejusque officiis est comprehensa.

Partim est præsupposita

Notitia præsupposita, hominiquè insita ex primis principiis, lumine natu-

ræ notis, est 1. Mundum non esse ad jus naturæ, sed dari aliquod Numen sub ratione Entis primi, seu Authoris; item sub ratione Entis supremi, seu Governatoris; rursus sub ratione Entis justii, ac providi, seu Legislatoris omniscii, mala quoque interna perspicentis, punientis, & bona præmiantis.

Est. 2. Felicitatem, hujus vitæ terminis conclusam, non posse esse finem hominis sufficientem, & adequatum, adeoque animam non esse mortalem cum corpore, sed manere superstitem saltem ad pœnam vel præmium. Jam sic: Jus naturæ est ordinatio D. Sipientia, per dictamen naturæ rationali manifestata, efficaciter obligans ad faciendâ rationii consentanea, & ad vitanda dissentanea: ergo hæc notitia ad jus naturæ, & exinde fluentia officia, ex primis principiis, est præsupposita, uti supra jam demonstravimus. (b)

Notitia de Deo amplior, quoad ejus essentiam, atque perfectiones, ut rationis adminiculo obvius, faciliq; habenda, quam acquisitam vulgarem dicimus, cadit sub jus naturæ, estque officii humani, quod sic ostenditur. Etsi notitia ipsa sit actus intellectus, notitia tamen, ut obtinenda, parandaque obvis mediis, involvit actum voluntatis: ergo etsi ipsa notitia in se, & specificativè sumpta, cadere nequeat sub jus naturæ, notitia tamen, sumpta reduplicativè, cadere potest sub jus naturæ, esseque officii humani: atqui cadit, & est, ut mox videbimus.

R. II. Utraque hac notitia propriè spectat ad disciplinam Jurisprudentiæ naturalis, contra quam acatholici Moralista passim statuunt. De notitia posteriore constat, cum propriè sit juris naturæ, ejus acquisitionem imperantis. De priore seu præsupposita P. I. Ex eo, quòd illa principia sint præsupposita ad jus naturæ, non sequitur, quòd sint quoque præsupposita ad disciplinam juris naturæ; sicuti ex eo, quòd principia logica dictum de omni & nullo, sint præsupposita ad syllogismum, non sequitur, quòd etiam sint præsupposita ad Dialecticam: ergo sicut hæc principia sunt Dialecticæ propria, quia fundamenta syllogismi, ita & illa sunt naturalis Jurisprudentiæ propria, quia fundamenta Juris naturæ.

P. 2. Etsi notitia illa de Deo sit, suo modo, propria Theologiæ naturali, est tamen alio modo quoque propria Juris-

aliquid facit, cujus lex cessavit v. g. sacrificiis animalium Deum placando; vel qui aliquid facit, quod quidem lex præcipit, sed alteri: v. g. Officium Judicis occupando, cum solummodo sit Advocatus.

(a) De officio hominis &c. c. 4. §. 1.

(b) Tit. 1. Instruct. 5. §. 3.

Jurisprudentiæ naturali: ergo hæc nihil mutuatur ab illa, & neutra confunditur. A. P. Notitia illa est propria Theologiæ naturali, ut spectat actiones religionis dirigendas ex motivo devotionis ut piæ; contra Jurisprudentiæ naturali est propria, ut fundat actiones religionis, dirigendas ex motivo justitiæ, seu ut naturaliter debitas; ergo utrique disciplinæ est quidem materialiter propria, sic tamen, ut formaliter, seu in fine, maneat sufficienter distincta, uti mox initio declaravimus. (a)

Contra quam passim statuunt Protestantes.

§. III. Ex his deducitur multiplex Protestantium error.

I. Puffendorffii, qui in gratiam formosæ Socialitatis, a disciplina juris naturæ & Deum & officia hominis erga Deum, sequestravit, relegando ad Theologiam naturalem, etsi alibi indirectè saltem tetigerit. II. Ejus anagnostis Weberi, qui notitiam de Deo cum suis officiis Theologiæ naturali directè tractanda permittit, & non nisi, per modum hypoteseos, ad naturalem jurisprudentiam transferenda asserit. III. (b) Kemmerichii enucleatoris, qui & ipse hanc de Deo notitiam Theologiæ naturali transcripsit, eò quòd sit actus intellectus; jus naturæ verò leges non intellectui, sed voluntati præscribat, neque veritates, vel opiniones intellectus, legibus subjaceant, aut penis vel præmiis corrigantur. IV. Thomasi, qui, cum naturalem religionem, cum suis officiis, ad signum rejecisset, ait, deductionem omnem pertinere ad Dominos Theologos, sic ut toto capite de officiis erga Deum, tanquam à Jurisprudentia alieno, supersedere potuisset. In secundis tamen curis (c) sese corrigit, & officiis erga Deum in naturæ jure locum ultimum tribuit, sic ut tractandas esse velit 1. doctrinas de dogmatibus sapientum de DEO, collatis cum opinionibus stultorum. 2. De necessitate cultus externi intuitu stultorum, vel etiam sapientum, ut exemplo suo stultos excitent. 3. De necessaria directione sapientum, intuitu hujus cultus. 4. De sapientis temperamento sapientis, ita accommodandi se in præscribendis ceremoniis cultus externi ad captum stultorum, ut nec athei scandalum (propter superstitiones crassiores) capiant, nec superstitioni

in superstitione crescant; multiplicatis nempe ceremoniis. 5. De jure Principum circa sacra, & cautelis, ne subigantur à Sacerdotibus; neve tyrannidem ipse agat in conscientias; aut nimium indulgeat iis, qui sub prætextu conscientiæ suæ turbas movent in Republica. 6. De fructu hujus prudentia, ne incidat in servitium Doctorum papisticorum, saltem æquivalenter, cum papismus reverà nil aliud sit, quàm dominatus in Magistratum politicum sub specie pietatis. 7. De necessaria dependentia Sacerdotii & doctrinæ ab imperio civili &c. Hæc phantasmata protestantica, respectu stultorum & sapientum, an Thomasi rectè tractaverit, ut in curis secundis secundo intentionaliter sapientem sese demonstraret, ipsimet Protestantici judicent: Naturalistas orthodoxos his non movebit, nisi forsan ad stomachum. V. Friderici Ludovici, qui & ipse quidem ad jus naturæ rectè præsupponit prima de Deo existentiæ principia, eò quòd, in omni specie juris, Legislatoris existentia, non ex lege, sed lex ex præsupposita Legislatoris existentia, probari debeat. Quòd autem hæc principia à Theologia naturali mutuanda esse affirmet, non persuadet, siquidem ea, ut Jurisprudentiæ naturali propria, supponuntur esse prima, ac nota per se, adeoque Theologica demonstrationis haud indiga. Cætera quidem notitia, de Dei essentia, Theologiæ naturali specificè est propria; ut autem cadit sub imperium voluntatis, & necessariò est indaganda, Jurisprudentiæ naturali est propria, ut diximus, & infra ampliùs dicemus.

Quæritur IV. Qua ratione jus natura versetur circa hanc de Deo notitiam?

§. I. Circa notitiam præsuppositam, Notitia de Deo prima & à natura instam, quæ consistit in primis juris principiis de Deo existentiæ, omnium Creatore, provido, justo; de hominis sine seu felicitate anima non mortalis &c. re negativum. Jus naturæ versatur negativè, * prohibendo Atheismum, ac Epicurismum, seu depravationem cordis, huic naturæ lumini refragantis, Deum negando cum Atheis; animam cum corpore mortalem adstruendo cum Epicurais. Patet: quia utrumque hoc vitium evertit funditus ipsum primum juris naturalis fundamentum, amorem nempe,

(a) In proleg. Instruct. 1. §. 3.

(b) In notis ad Puffendorffium de officio hominis L. 1. c. 3. §. 13. n. 8.

(c) Fundam. J. N. & G. l. 2. c. 1.

* Dicitur negativè potius, quàm positivè præcipiendò, Deum cognoscere & credere, uti vult Wernherus c. 8. §. 9. Cum enim ipsa principii evidentia intellectum rapiat ad assensum, opus non est imperio voluntatis, nisi ut notitia hæc conservetur, hoc est, propriè loquendo, ne perversitate cordis obtundatur, & repellatur.

nempe, Deo naturaliter debitum, & ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessarium. Evertit finem, seu felicitatem, naturæ rationali propriam, tam primariam, sitam in Dei cognitione & amore, quam secundariam, consistentem in publica salute, quæ, stante tam execranda impietate, stare salva non potest. Unde

Circa hanc
notitiam er-
ror Hobbesii
de Atheismo.

Erravit 1. Hobbesius, de Atheismi stigmatibus suspectus etiam suis, dum Atheos imprudentiæ solùm, non item iniustitiæ reos agit. (a) Quasi verò jus naturæ non infringent, qui, manifesto lumini rebelles, cæca cordis perversitate, ipsam Deo existentiam, bonum essentialiter debitum, auferunt, & sic prima quoque juris principia convellunt.

Erravit 2. Dum atheos, Dei existentiam, adeoque & legem negantes, sub imperio Dei esse inficiatur, eò quòd nemo summum imperium habeat, quòd non sit ei nostro consensu delatum. (b) Quid infulsius? quasi verò Dei imperium consensu hominis constabiliretur.

Erravit 3. Dum Dei existentiam, naturali lumine, omnibus notam esse negavit. * Sed nunquid hæc jugulant ipsam naturæ vocem, & affectatæ ignorantix palpum obtrudunt? **

Notitia de
Deo vulgari
est juris
naturalis
positivi.

§. II. Circa ampliores notitiam de Deo, jus naturæ versatur positivè, præcipiendo applicationem ejus acquirendæ vulgarem, seu tantam, quanta ad verum de Deo sensum necessaria, & obviis mediis haberi potest. Ejusmodi media sunt 1. Parentum institutio, aliorum testimonia, sensus communis. 2. Ratiocinium, per consequentiam quidem, sed facilem, & cuius etiam rudi ob-

viam ex creaturarum inspectione, ulu nobis concessa, vicissitudine; ex consideratione variorum eventuum; item experientia propria vel aliena, circa D. Providentiæ & Sapientiæ testimonia obvia, & in oculos incurrentia.

Jam probatur hoc naturale præceptum. *Ejusmodi applicatio ad acquirendam de Deo notitiam vulgarem est positivè exigita ab amore, Creatori naturaliter debito*, hoc est ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario: ergo est naturæ jure præcepta. A. patet, quia amor, ad conjunctionem cum Deo naturalem simpliciter necessarius, est impossibilis cum tanta incuria, quæ vel induceret ignorantiam de Deo culpabilem, qua quis Deo perfectiones haud tribueret, quas deberet; vel secum traheret errorem vincibilem, quo quis Deo imperfectiones tribueret, quas non deberet. Unde

§. III. *Notitia hæc vulgaris*, naturæ jure requisita, se extendit ad ea objecta, quæ ab homine, plenæ rationis compore, sine ignorantia vel errore vincibili, diu nesciri haud possunt. Hæc probabilius sunt

1. Quòd Deus sit sanctorum unus, uti supra demonstravimus, & contra Polytheos ipse statuit Puffendorffus, addita ratione: (c) Præterquam quòd admiranda Mundi harmonia unum duntaxat ejus Moderatorem arguat, etiam finitus tunc foret Deus, si plures essent paris potestatis, ab ipso non dependentes, eò quòd contradictionem involvat plura dari infinita.

Unde evidenter fluit Polytheismum arguere ignorantiam affectatam, atque culpabilem, cum sequelæ absurdæ, supra allatæ, etiam rudium oculos offendant.

2. Quòd

(a) In Elem. de civi c. 14. §. 19. ait: *Se legem aliquam, juxta quam iniustitiæ damnare posset Atheos, & diligentissimè quævisse, & vehementer cupivisse, sed invenisse nullam. Unde insipientes à Psalmista vocatos ait: dixit insipiens in corde suo: non est Deus: Quasi verò insipientia cordis non ipsam quoque voluntatis malitiam denotet juxta illud: insipientes corde &c.*

(b) l. c.

* Dico igitur, inquit l. c. c. 15. *Homines in voluptatibus, divitiis, vel honoribus perquirendis continuo occupatos; item homines, qui rectè ratiocinari non solent, vel non valent, vel non curant; denique insipientes, in quo numero Athei habendi sunt, scire existentiam Dei non posse.*

** Etiam eruditus aliàs Kemmerichius in Puffendorffo enucleato c. 4. n. 57. f. m. 70. impegit, judicio quoque suorum, dum scripsit: *Ceterum hoc affirmaverim, panis atheum, quamdiu tranquille vixit, justè haud affici: quoniam atheismus speculativus error est intellectus; errores verò intellectus legibus & panis corrigi nequeunt: quasi verò atheismus, etiam speculativus (siquidem ponatur esse possibilis) saltem indirectè corrigi legibus & pœnis non posset. Sanius hac ex parte scripsit Wernherus Protestanticus in Elem. J. N. & G. c. 8. §. 38. f. m. 190. Cùm ex his constet, necessarium prorsus, idque firmissimum Socialitatis vinculum, religionem esse, inde apparet, ferid omnes atheismo vias obstruendas esse, & illa Republica carcinnata, eos dico, qui tam impias & perversas sententias fovent, excindenda esse, ne pars sincera trahatur. Lasciantus l. 5. Instit. c. 8. Ideò, inquit, mala omnia rebus quotidie ingravescere, quia Deus, Mundi hujus efflor & Gubernator, derelictus est; quia susceptæ sunt econtra, quàm fas est, impiæ religiones. Addit Wernherus: quod oraculum est ævo hoc pruriente. Addamus & nos, utinam saperent, & intelligerent hoc ipsimet Protestantes!*

(c) De officio hominis l. c. 4. §. 5. f. m. 69. & ex Puffendorffo Wernherus in elementis juris N. & G. c. 8. §. 27.

Idem sensus de Excellen- tia Dei super omnia crea- ta.

2. Quòd Deus sit creaturis omnibus quid excellentius in sanctum, ut longè transcendat sphaeram intellectus humani, eique sit prorsus incomprehensibilis. Ratio evidens est contra Idololatrias, quòd Deus ex lumine naturæ primo sit creaturarum omnium effector; nec intellectus comprehendere possit, nisi quod ipso minus, vel saltem aequè perfectum est.

Unde Idololatria inexcusabilis.

Unde evidenter fluit, ignorantia vincibili laborasse Philosophos gentiles, qui, mutuata forsitan revelatione hebraica, potentias quasdam intellectuales, neque visibiles, sibi confinxerunt in Deos; vel qui providam Naturam, velut ultimam rerum causam, proclamaverunt: nam ipsa intelligentiarum pluralitas & substantia; ipsa naturæ efficacia & vis agendi, Puffendorffio Authore, utique Authorem sui, Deum nempe, arguit, tantum abest, ut ad eum negandum quidpiam valere possint. Rursum evidenter fluit, errore vincibili hallucinatos fuisse Stoicos, qui Deum dixere animam Mundi, veluti formam compositi totius, & operationum in Mundo radicem, quasi verò & hæc ipsa forma non supponeret formatorem; compositum verò compositorem sui.

Denuò evidenter fluit, magis adhuc delirasse, qui Deos sibi persuasere visibiles, corporibus superlunaribus thus adolentes, veluti Soli, Lunæ, Sideribus, aliisque corporibus cœlestibus, quorum mutationes, etsi non ita sint cognitæ, substantia tamen evidenter monstrat insufficientiam sui ad existendum, arguitque causam sui primam, ac effectricem.

Denique sensus de Dei perfectione pura ac summa.

3. Quòd Deus sit Ens, omnis imperfectionis, seu positiva seu mixta, simpliciter incapax: quia esse Deum, seu summè perfectum, & esse imperfectum, in terminis implicant.

Unde evidenter patet Idololatrarum fatuitas, qui etiam homines sceleratissimos, ipsas bestias; imò cepas ac allia, & si quid vilius istis, thure arisque dignati sunt. Evidenter patet admodum vincibilis eorum incitia, qui Deos sibi finxerunt materiales, compositos, animi pathematis agitatores, imò peccati quoque authores, & cuicumque tandem imperfectioni, impotentia, aut indigentia subjectos: quia hæc omnia Entis summè perfecti conceptum immediate evertunt.

Notitia de Deo, magis exacta, est

R. IV. Notitia de Dei essentia, ac attributis magis exacta, etsi ratione merè naturali non sit superior, est tamen extra sphaeram Jurisprudentia naturalis, & Theologiae naturalis privative est propria. Ad hanc notitiam merito refertur, quòd Deus sit Ens, omnis imperfectionis, etiam negativæ, simpliciter incapax, adeoque illimitatus, & infinite perfectus in omni genere v.g. quòd nequeat esse in loco, seu termino magnitudinis, adeoque immensus; quòd nequeat moveri de loco, adeoque ubique præsentissimus; quòd illi non competat proprie intellectus, voluntas, actus, adeoque sit immutabilis; quòd nequeat esse in tempore, adeoque sit æternus, & sic de aliis, quæ Theologi naturales vel exprimunt per terminos negativos, ut incomprehensibilis, infinitus, immutabilis; vel per positivos, omnipotens, omniscius; vel per superlativos, ter optimus, maximus, sapientissimus, potentissimus; vel per indefinitos, uti bonus, justus, Creator, Dominus &c. eo sensu, ut non tam velint, distinctè exprimere, quid sit; quàm suam admirationem, & inhabilitatem, qualicumque tandem expressione, profiteri.

Re. V. Protestantici Moralista in hac Protestatione de Deo notitia, seu propositionibus Theoreticis, Jurisprudentia naturali haud satisfaciunt. Nam, præterquam quòd Puffendorffiani eam, indirectè solummodo, ex socialitatis suæ principio tractent, Puffendorffius, tam exactus aliàs sequestrator, inter notitiam primam, vulgarem, magisque exactam nihil distinguit, eamque indiscriminatim Jurisprudentiæ suæ immiscet. (a) 2. Thomafius notitiam de unitate Dei, & de invisibilitate, saltem sub imagine rerum superlunarium, seu corporum cœlestium, utpote quorum mutationes incognita, ad demonstrationes subtiliores refert. (b) 3. Heineccius in suo amoris principio, juxta morem, liberalior, etiam notitiam de Divinis plerisque attributis, satis exactam, non Theologiæ naturali, sed Jurisprudentiæ adscribit simpliciter: Ex eodem (principio) patet, ad officium nostrum pertinere, ut rectas de Deo sententias habeamus &c. Eundem esse Ens æternum, omnipotens &c. (c) Et sic de aliis.

Re. V. Protestantici Moralista in hac Protestatione de Deo notitia, seu propositionibus Theoreticis, Jurisprudentia naturali haud satisfaciunt. Nam, præterquam quòd Puffendorffiani eam, indirectè solummodo, ex socialitatis suæ principio tractent, Puffendorffius, tam exactus aliàs sequestrator, inter notitiam primam, vulgarem, magisque exactam nihil distinguit, eamque indiscriminatim Jurisprudentiæ suæ immiscet. (a) 2. Thomafius notitiam de unitate Dei, & de invisibilitate, saltem sub imagine rerum superlunarium, seu corporum cœlestium, utpote quorum mutationes incognita, ad demonstrationes subtiliores refert. (b) 3. Heineccius in suo amoris principio, juxta morem, liberalior, etiam notitiam de Divinis plerisque attributis, satis exactam, non Theologiæ naturali, sed Jurisprudentiæ adscribit simpliciter: Ex eodem (principio) patet, ad officium nostrum pertinere, ut rectas de Deo sententias habeamus &c. Eundem esse Ens æternum, omnipotens &c. (c) Et sic de aliis.

§. II.

De religionis naturalis altera parte, seu cultu Dei.

§. 2. De religionis naturalis propositionibus practicis.

Quæritur V. Quid de officiis practicis erga Deum specialiter observandum?

R. I.

(a) De Officio hominis l. 1. c. 4.

(b) Thomafius Jurisp. Div. l. 1. c. 3. §. 51. & seqq. Grotius de jure P. & B. l. s. c. 30. §. 47. refert unitatem Dei ad veritates, non aequè evidentes, & quia loquitur respectivè ad prima de Deo principia, rectè loquitur.

(c) In Elementis l. 1. c. 5. §. 127.

Earum natura,

§. I. Officia practica denotant cultum Dei rectum, qui est pars altera Religionis naturalis. Porro rectus in Deum cultus nil aliud est, quam cogniti Numinis veneratio, certis natura legibus definita. Dividitur in internum, qui est veneratio mentis Deo devota, internis solummodo attributa concepta: & in externum, qui est veneratio mentis Deo devota, externis quoque signis exhibitae.

Principium fundamentale, amor cuius debitus,

§. II. Huius utriusque cultus, in quo sita officia hominis practica erga Deum, fundamentale principium est amor.

P. 1. Ex principiis primis, lumine naturæ cognitis, de Deo ut Creatore, hoc est, omnis boni nostri Authore, ac Largitore; de ejus in nos beneficentia, nostraque essentiali dependentia, tanquam ex objecto proprio, oritur amor naturaliter debitus; ex amore cætera oriuntur Divini cultus officia: ergo amor est fundamentale principium officiorum hominis erga Deum.

P. 2. Ex principio, lumine naturæ noto, de fine homini præfixo, seu felicitate, naturæ rationali propria, quæ principaliter consistit in conjunctione cum Deo Creatore, immediatè oritur amor, tanquam medium partim indistinctum a fine, prout nempe formaliter est ipsa Dei fructio; partim distinctum, ut est affectio procurans bona, Deo naturaliter debita, & amovens mala indebita, sic tamen, ut sit medium primum, universale, & fundamentale, ex quo cætera præcepta, ad hunc finem, seu positivè seu negativè necessaria, eruuntur, uti titulo præcedente probavimus: ergo amor est fundamentale principium officiorum hominis erga Deum.

P. 3. Ex paritate cum amore supernaturali, ut supra. Item ex eo, quod, ex disputatis supra, finis, naturæ rationalis præfixus, non sit felicitas quælibet; non habita per convenientiam mediocriorem, ut est declarata iudicio hominis hypothetici, quia obscura; non fundata in cultu socialitatis Puffendorffianæ, quia inadequata: sed quod finis sit felicitas, fundata in amore cuius naturaliter debito.

Jam sic: finis, naturæ rationali præfixus respectu Dei, est felicitas fundata in amore, Deo naturaliter debito: ergo hic amor est fundamentale principium, ex quo officia erga Deum cætera cognoscuntur, & eruuntur.

Præcepta affirmativa in genere circa obligationem tendendi ad finem proprium,

Quæritur VI. Quidnam, circa officia erga Deum in genere, natura jure præceptum?

§. I. Ex dictis titulo primo. (a) vi legis naturalis tenetur homo in genere

in genere per suos actus tendere ad finem, à creatore sibi præfixum, puta ad felicitatem, naturæ rationalis propriam. Patet ex ipso conceptu legis naturalis.

§. II. Vi legis naturalis tenetur homo per suos actus, saltem absolute loquendo, tendere ad suum finem, simpliciter ultimum, hoc est, ad Deum, seu conjunctionem cum Deo, naturæ proportionatam, mediante cognitione & amore congruo obtinendam. Secus enim ageret inordinatè, quia contra ordinem, rebus creatis propositum ab Authore naturæ, qui ordinavit creata omnia ad semetipsum, tanquam finem ultimum. Dicitur tamen, per suos actus absolute loquendo, eò quod hoc præceptum sit affirmativum, & etsi obliget semper, non tamen obliget pro semper, sic ut homo non semper actus omnia teneatur referre ad Deum, seu finem simpliciter ultimum. Imò ad hoc, ut se & alia censeatur referre ad finem ultimum, sufficit moralis tendentia, quæ, teste Suarezio, in ipso opere honesto naturæ suæ includitur, eò quod tale opus naturæ suæ tendat in Deum, ut ultimum finem, quatenus per illud se ipsa impletur voluntas Dei, estque proportionatum ultimo fini naturali hominis, qui principaliter est Deus.

§. III. Finis hic ultimus, adeoque à natura primario intentus, est sola felicitas, habita ex officiis hominis erga Deum, quæ sola substantialis, ac ultimato necessaria, cui proin felicitas cætera, tanquam finis secundario à natura intentus, subordinanda. Assertum patet ex sæpius memoratis jam supra.

Sola hæc felicitas est animæ rationali specialiter propria; est interna, obrimibilis semper, quia independens & impedibilis per malitiam hominum; est inaufertibilis etiam per mortem, & absolute satiativa, saltem post fata modo naturæ statui proportionato, siquidem natura consideretur in se, & præscindendo à statu elevationis, in moderna providentia, uti in titulo primo expressius cuncta probavimus: ergo sola felicitas, habita ex officiis hominis erga Deum, est finis à natura primario intentus, & substantialis &c. Unde fluit, ut sæpe jam animadvertimus, insignis Moralistarum protestantium error, quo partem juris naturalis primariam, ac substantialem, vel à disciplina Jurisprudentiæ naturalis omnino præscindunt, vel indirectè tantum attingunt, & fini secundario, felicitati nempe societatis humanæ, merè temporali, præposterè subordinant, quo non obstante nobilissimam disci-

(a) Instruct. §. 1. & 2.

disciplinam, foedum mutilatam, eruditio obtrudunt, & tamen, sub pretextu sequestrationis, à scholastico pulvere veluti gloriose repurgatam, inani plausu proclamant, seque, velut Scholasticorum reformatores, in utrumque Orbem deprædicant.

Præcepta affirmativa in erga Deum, & in specie de cultu interno, natura jure præceptum?

De cultu interno per officium amoris Dei super omnia,
 R. I. *Cultus interni officia consistunt in actibus, notitiæ primæ, & acquiriæ vulgari, de multiplici Dei perfectione, respondentibus. Officium fundamentale, & instar radicis cæterorum, est actus amoris erga Creatorem, & quidem super omnia, sic ut includat propositum absolutum & efficax servandi totam legem naturæ, qui amor, sicuti ipectato solo naturæ statu, possibilis est, saltem loquendo simpliciter, * ita & præceptus esse cognoscitur.*

*Possibilis quidem est, quia, ipso dictante rationis lumine, Deus attingitur sub ratione Entis primi, summique boni, adeoque summè amabilis & super omnia: ergo potest amari super omnia: cum, teste Scoto, intellectus nil possit distare, in quod non queat voluntas tendere. (a) Præceptus est, quia est necessarium medium ad finem, felicitatem nempe substantialem, seu conjunctionem cum Creatore, quæ perfecta esse non potest, pro statu etiam naturali, ** nisi per amorem suo modo, seu naturaliter, perfectum, Deumque omnibus præferentem. Fit hoc, Suarezio Authore, si diligatur Deus super omnia, quando obligat præceptum, vel si ex imperio hujus dilectionis quis operetur aliquid, quod necessarium non est ad singula præcepta naturalia implenda, sed solummodo ad totam legem, collectivè sumptam.*

Et aliorum æquum ex amore manantium,
 R. II. Præter amorem sub cultu interno continentur & alii actus. 1. Officium honoris, & reverentiæ per lauda-

*tionem, Majestati Entis supremi debitam. 2. Actus Spei per invocationem, bonitati ejusdem summæ consentaneam, utpote Entis, à quo in futurum omnis nostra felicitas dependet, ut loquitur ipse Thomæus. (b) 3. Officium gratuititatis, competentis beneficentiæ illius, *** qui principium est omnium bonorum. 4. Actus timoris per aversionem à peccato, ejus summæ justitiæ & potentia respondentem. 5. Officium obedientia per subjectionem humanæ voluntatis, supremo dominio, providentiæ, & sanctitati conformem, & sic de aliis.*

R. III. *Similia officia cultus interni adeoque naturæ jure graviter præcepta. De- monstratur: sunt exigita ab amore, Deo naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam, absolute necessaria: ergo. A. Deum: Nam amor ad felicitatem, seu pacem cum Deo conservandam, simpliciter necessarius, est procuratio boni, Deo tam proprii, ut sine illo nec amor, adeoque nec pax cum Deo, possit subsistere: atqui sine interno cultu non posset: nam amor sine cultu est amor sine effectu, auctoque nullus. Neque quis dicat, etsi demonstratur, hujusmodi cultum, ex parte hominis, simpliciter debitum, non tamen demonstratur, ex parte Dei, esse absolute exigitum: cum enim Deus hujusmodi cultu nequaquam indigeat, ratio sibi relicta in Dei natura nil reperit, è quo evidenter fluat, Deum coli velle. Nam contrà est: Etsi Deus nec egeat homine, nec ejus cultu, supposita tamen hominis creatione, sicuti sola ratio, ex hominis natura, evidenter infert Deum coli debere; ita ex Dei natura evidenter deducit, Deum coli necessario velle. Siquidem sola ratio, ex Dei natura evidenter infert, potentiam sapientiæ ejus conjunctam: **** ergo infert, Deum non posse non operari prudenter, hoc est, non posse facere, quæ vel imper-*

* Scilicet abstrahendo à circumstantiis, modo, & tempore durationis, nec sine auxilio Dei naturali, sicuti initio explicavimus in prolegom. Instru. 2. §. 2. Q. 2.

** Unde etiam ex ratione naturali falsa esse convincitur propositio 1. Ab Alexandro VII. damnata: Homo nullo unquam tempore vitæ tenetur elicere actum charitatis &c. Item damnata ab Innocentio XI. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vitâ eliceret? condemnare non audent &c. Nam amori, DEO naturaliter debito, ipsique rationis dictamini repugnat hominem nunquam aut raro admodum sese ad Creatorem, finemque ultimum convertere; præterquam quod ejusmodi actus sit necessarius ad honestè vivendum, arguatque ejusmodi oblivio insignem ingratitude, ac creatoris contemptum.

*** Gratitude hæc, erga Deum, non est habitus distinctus à religione, ut observat Lessius de Virt. Card. l. 2. c. 47. Dubio 1. Estque alterius rationis, quam gratitudo erga Benefactorem privatum, ubi est virtus specialis: nam respicit jus Dei inabdicabile, & fundatur in debito creaturæ necessario.

**** Dicente S. Augustino: Deus Sapientiæ virtute omnipotens est.

(a) In §. dist. 27. Q. unica.

(b) Jurisp. Div. l. 2. §. 1. §. 2.

imperfectiorem arguunt, vel *speciem contradictionis* involvunt: atqui hoc fieret, si vel posset non exigere, vel nollet coli ab homine producto: ergo. *Min. subs.* patet: nam 1. In ejusmodi hominis productione Deus intenderet *alium finem*, quàm *bonum sui*, seu *cultum*, cujus solius boni est capax respectu hominis: atqui talis finis est *evidenter* Deo indignus, quia Deo inferior; est *amori sui essentialiter oppositus*, adeoque *implicatorius*. 2. Produceret creaturam rationalem, *essentialiter servam*, & *dependentem* tam in essendo, quàm operando, & tamen *independentem* respectu sui, quia ab *omni obligatione cultus immunem*, quod Dei dominio derogatorium. 3. Ipsa creatio hominis est *obligatio cultus passiva* respectu hominis: ergo respectu Dei est *obligatio cultus activa*: secus esset *obligatio*, & simul non esset, cum *obligatio passiva fundetur* in *activa*.

Præcepta affirmativa in specie de cultu externo. Cultus Dei externus communis

Queritur VIII. Quidnam circa officia erga Deum, & in specie de cultu externo, natura jure præceptum?

R. I. Cultus Dei externus, interni complementum & index, ut signis naturalibus est expressus, dicitur *communis*; ut arbitrariis ritibus est definitus, nominatur *specialis*. Hic juris est vel *Divini positivi*, vel *humani*; ille *naturalis*. Cultus *communis*, in quantum pertinet ad jus naturæ, consistit in actionibus externis, interna officia representantibus, & in primis in obsequiis *debiti amoris*, faciendo *generaliter* ea, quæ *per rationis lumen* facienda dicitur Creator. 2. In officio *laudis*, honoris & reverentiæ indice. 3. In *invocatione* * pro beneficiis accipiendis; & in *gratiarum actione* pro beneficiis acceptis. 4. In officii *debiti timoris*, fugiendo, ac impediendo ea, quæ Numini ingrata nobis ipsa ratio promulgat, & sic de aliis.

Est juris naturalis,

R. II. Huiusmodi officia cultus externi erga Deum sunt naturæ jure positive præcepta.

Quia Deo simpliciter competens,

P. Assertum. Sunt determinatè exigita ab amore, in ordine ad felicitatem, seu pacem cum Deo habendam, simpliciter necessario: ergo sunt naturæ jure præcepta.

Respectu hominis,

A. P. I. Respectu hominis. Amor necessarius, Deoque simpliciter debi-

tus exigit *cultum*, partialiter consistentem in *observantia legum naturalium*, ut patet: atqui impossibile est *absque actionibus externis* observare omnes naturæ leges: ergo hac ex parte exigit *cultum Dei externum*. Prout cultus hic consistit in *laudatione*, *gratiarum actione externa* &c. sic arguitur. Amor necessarius, Deoque simpliciter debitus, est *procuratio boni*, seu *cultus*, non *qualiscunque*, sed Deo simpliciter *competens* respectu totius hominis, cujus est Creator, & Conservator: atqui talis non est solus cultus internus, quia respectu hominis, *quæ talis*, seu *quæ compositi* ex anima & corpore, *insufficiens*, nec *completus* in suo genere, nisi sit externo conjunctus: ergo cultus respectu hominis, *quæ talis*, Deo simpliciter *competens*, est internus externo conjunctus.

A. P. 2. Respectu proximi. Amor ^{Respectu proximi} necessarius, Deoque simpliciter debitus, exigit *cultum*, Deo *positive* competentem non modò *respectu sui*, sed etiam *respectu proximi*, partim ad ejus debitam educationem, instructionem, ædificationem, & in conversatione necessaria faciendam fidem: atqui talis non est cultus, solummodò *privatus*, *internus*, *occultus*, quia *insufficiens* ad hunc finem, Deo *non satis dignus*, ** nisi sit externo & publico quandoque conjunctus: ergo cultus *respectu proximi*, Deo simpliciter *competens* est internus, externo conjunctus.

A. P. 3. Respectu Dei argumento ^{Et respectu ipsius Dei} reflexo. Cultus solummodò *internus*, *occultus*, *privatus*, neque respectu hominis, *quæ talis*, neque respectu proximi est *sufficiens* & *completus*; neque Deo *satis dignus*, & *competens*: ergo Deus non modò exigit, sed & exigere debet, *respectu sui*, cultum quoque externum. *Confirmatur* argumento directo, & ex natura Dei petito. Deus, ut sapientissimus Conditor, formando hominem *ex anima, corpore, & unione*, evidenter habuit, & etiam habere debuit finem, non qualemcunque, sed *respectu talis compositi* sibi congruum; secus enim redunderet imperfectio in Creatorem: ergo debuit pro fine intendere bonum sui, non qualemcunque, sed *ratione talis compositi*, sibi specialiter *competens*: atqui tale bonum non est cultus solum internus, quia respectu hominis,

* Plato impietatem vocavit, si quis Deum per preces secti posse sibi persuaderet, eò quòd sic Dei constantia in dubium vocaretur: sed erravit, perperam intellecta definitione constantiæ, & conceptu de Deo sibi male formato, uti rectè animadvertit Weberus in Puffendorffium.

** Puffendorffius, hac ex parte sanus, & suis Notatoribus melior l. 1. de Homine c. 4. §. 7. requirit cultum, non solum secretum, sed & publicum in conspectu hominum, eò quòd aliquid occultare, sit quasi ejus exercitium erubescere; contra cultus publicus non solum testatur de nostra fide, sed & alios exemplo incitet.

minis, quæ corporei, non completus, nec sufficiens; sed cultus internus, externo conjunctus: ergo Deus formando hominem, quæ salem, pro fine non solum habuit cultum internum, sed & habere debuit cultum internum, externo conjunctum.

nis, de cultu externo, tanquam debito, jus naturæ non probet, probandum ex ratione. Sed

Contra est 1. Per se, & necessario læditur humana Societas, si fundamentum omnis obligationis sit incognitum, nec per signa externa cæteris sat declaratum: atqui juxta Thomasium (c) cultus Dei est fundamentum omnis obligationis, ac fiducia mutua, in Societate civili necessariæ: ergo cognitio & sufficienter declaratus sit, est necessesse. Rursus: Authore Puffendorffio, cujus anagnostes Thomasius, persuasio & timor Numinis est fundamentum firmitatis intrinsecæ, quam habere debet humana Societas: (d) ergo certum esse debet, ac Societati sat contestatum: atqui sine cultu externo foret incertum, neque Societati sat cognitum. Rursum: omnis superioritatis fulcrum, eodem teite Puffendorffio, est cultus Numinis: ergo Regentibus necessario debet esse perspectus, & per externa testimonia cognitus. Et licet quandoque fallere possit hæc declaratio, id fit per accidens, quod naturæ juri nil derogat.

Contra est 2. Si Societatis humanæ, seu civilis, finis primarius, est temporalis felicitas; secundarius Dei cultus, tyranno, idolomanniam Republicæ minitanti sub pœna excidii, Respublica, salvo natura jure, poterit obtemperare, Deumque abnegare, quia poterit, neglecto fine secundario, salvare primarium, quò quid scelestius esse nequit, quòdque ipagis defectuosa Puffendorffiana & Thomasianna socialitatis principia denudet.

Contra est 3. Cultus externi finis idem est, ac interni: atqui, spectato præcisè jure naturali, finis interni cultus est felicitas, non expressè æterna, positò, quòd sola ratio huc non pertingat; sed felicitas natura rationali propria, sic ut temporanea sit finis secundarius, spiritualis verò, etiam ultra fata extensa, sit finis primarius, id quod supra sat demonstravimus.

Contra est 4. Sensus Gentilium communis, etsi jus naturæ non probet immediate, quia extrinsecus, non tamen est inutilis, ac exsufflandus, utpote argumentum eruendi juris saltem extrinsecum, ac mediatum, juxta illud

Unde Thomasius male negat cultum Dei externum nature jure præceptum; Quòd eò Deus non habeat opus;

Et III. Quæ hæc ex parte in oppositum scripsit Thomasius cum suis Amanuensibus non modò falsa sunt, sed & erronea.

Declaratur assertum I. Asserit Thomasius, (a) quòd, etsi justissimum sit, Deum coli ab homine cultu externo, ratio tamen sibi relicta nil deprehendat respectu Dei, unde inferat, Deum coli velle. Causam assignat, quòd Deo opus haud sit cultu exteriori. Sed rectè Heinocius: (b) Deus non indiget cultu interno, quem tamen necessarium esse nemo negaverit, nec Thomasius, etsi in consequenter.

Quòd perspiciat internum absque externo;

Declaratur II. Asserit idem Thomasius, quòd ratio neque aliquid deprehendat respectu hominis ipsius, ex quo inferat cultum exteriori. Causam assignat, quòd signa externa laudationis, invocationis, gratiarum actionis inter homines quidem sint necessaria, cum homines aliorum actus internos non introspeciant: hæc autem tota ratio cesset in Deo, utpote cordium scrutatore. Sed an cultus externi adequata ratio est necessitas manifestandi cultus interni? Profectò Princeps, etsi ponatur, perspecta habere Clientis vota; etsi non indigeat exterioribus animi devoti signis, nihiloscilicet preces, cultusque interni indicia exigit, quia preces & cultum, sibi competentem, requirit: ergo & Deus à fortiori.

Quòd neque humana Societas eodem indigeat,

Declaratur III. Idem Author affirmat, quòd ratio neque aliquid deprehendat respectu Societatis humanæ, ex quo cultus Dei externus, veluti debitus, inferri possit. Causam assignat 1. Quòd Societas humana, vitæque tranquillitas, etiam omisso hoc cultu, per se ac necessario nihil lædatur. 2. Quòd Societatis humanæ finis primarius sit felicitas; secundarius verò cultus Dei externus, tanquam medium promovendæ felicitatis, id quod ratio assequi potest. 3. Quòd cultus externi finis sit beatitudo æterna, non Societatis humanæ felicitas. 4. Quòd denique sensus Gentilium, etsi commu-

(a) In Jurispr. Div. L. s. c. 1.

(b) In elementis J. N. & G. l. 1. c. 5. n. 135. in notis.

(c) Jurispr. Div. l. s. c. 1. n. 22. Hactenus, inquit, beatitudinem Rerumpublicarum per cultum externum promoveri ratio assequi potest, ut eò melius quilibet civis alteri, per signa exteriora, reverentiam internam erga Numen divinum, tanquam fundamentum omnis obligationis, declarat, ac ita fiducia sociorum erga se invicem eò magis augetur.

(d) L. de officio hominis c. 4. §. 9. F. n. 74.

illud Seneca: (a) *Apud nos veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri. Sed hæc supra jam firmavimus. (b)*

Inde erroneæ Thomasi deductiones,

Declaratur IV. Ex memorata rationum scoria Thomasi audaçter concludit 1. Spectata ratione cultum Dei externum esse ex rebus licitis in gradu eminenti. 2. Pertinere ad res solummodo medias. 3. Preces, laudes, gratiarum actiones, ideò tantum necessarias, quòd homo hominis cogitationes non noſcat. 4. Absque lumine revelationis, rationem nostram in officio hominis nobilissimo cæcutire. 5. Nullam esse divisionem Religionis in naturalem, & revelatam, cum omnis Religio (ut notat cultum Dei externum) sit revelata, seu verè, seu falsò, adeoque religio naturalis sit vel figmentum, vel certè species falsa Religionis. Quasi verò ex eo, quòd religio naturalis, in hac providentia, nunquam sine revelata extiterit, bene inferatur, eam esse figmentum, & absolutè existeri non posse, neque jus naturæ de illa quidquam, per se loquendo, determinare.

Ejus vestigia male legerentibus aliis, Quos inter Duzzeus,

Declaratur V. Thomasi vestigia erronea male legerunt plures ejus pedissequi. 1. Engelbrechtus Duzze, dum publicè defendit hanc Thomasi thesin: homo ex ratione sibi relicta non potest demonstrare, Deum cultu externo esse prosequendum. (c)

Kemmerichius,

2. Dietericus Kemmerichius, dum scripsit: (d) Respectu Dei ratio nullam cultus externi necessitatem videt, quia Deus est scrutator cordium, cui non opus est, interna animi sensa per externa signa revelari. Respectu hominis ipsius, Deum solentis, non solum est utilis, sed ferè inevitabilis est quedam cultus externi species, ob arctissimum animæ corporisque nexum, & facillimum interni affectus per externos gestus, aliavè signa, indicium. Respectu aliorum hominum itidem utilis & decorus est externus cultus, ut de pietate mea persuasi homines, & amicitia & consortio suo tantò lubentius me dignentur.

*3. Fleischerus, ex secundis Thomasi Et Fleischerus, affirmat (e) ad cultum internum nos obligari ex regulis justis, esse absonum dicere, eò quòd regulæ justis supponant læsionem, Deus autem à creatura lædi haud possit. Et quid ineptius? Addit, neque ex regulis decori * nos obligari spectata ratione: eò quòd Deum bono aliquo afficere, neque ejus conceptus, neque virium nostrarum imbecillitas admittat: & quid inanius? Cultum igitur Dei internum ex solis regulis honesti deducit; hac tamen præclara limitatione, ut ne nobis falsò persuadeamus, ac si illum, hanc ob causam, institueri debeamus, ut Dei gloriam promoveamus, ac eo Deum, quasi obligatum nobis, reddamus, immò ac si gloria Dei promoveatur, agendo justa, honesta, ac decora. Vanissima, inquit, persuasio, ac non nisi inganio superstitioso digna. Addit, neque contradicere Apostolum: (f) cum hoc saltem dicere videatur, quòd bonis concessis uti debeamus, ut alii videant, nos magni facere concedentem. ** His necdum contentus subnotat, omnes eos, qui ubique circa actiones suas gloriam Dei crepent, hoc ideò agere, quòd facillè convinci queant, actiones eorum neque verè honestas, neque justas, neque utiles esse. Confugiant, inquit, hanc ob causam ad rem sublimem, & stultitiam suam tegere satagunt gloriæ Divinæ prætextu. Atque hujus suæ stultitiæ (si vera proloqui, fas est) testem allegat Thomasium. (g) Æquè absona profert ex reformato Thomasi, de cultu Dei externo. (h) Nam, ait, secundum regulas justis non esse debitum: rationem assignat, quòd Deus eò non egeat, neque per illum Dei gloria promoveri possit, neque jus proximi omissione ejus lædatur. Ex regulis decori & honesti eundem adstruit, eò quòd illæ exigant, in indifferentibus sese accommodare; istæ, ut corporis quoque membris religionem declaremus. Hinc cultum Dei publicum inter ui-*

lia,

(a) Epist. 117.

(b) In proleg. Instruct. 5. §. 4.

(c) Disp. 4. ad finem Jurisp. Thomasiæ.

(d) In elementis J. N. & G. c. 4. ad §. 7. f. m. 65.

(e) In instit. J. N. & G. L. 2. c. 1. §. 49. & seqq. f. m. 235.

(f) 1. Cor. 10. v. 31.

* Contrà quam statuat Thomasius in fundam. l. 2. c. 1. n. 20. Quamvis, inquit, quòd ad sententiam ipsam, quam defendi in Jurisp. Div. nihil mutem, facillè tamen patet, jam ex hypothesi nostra felicitius rem expediri posse, si ostenderit, cultum Dei externum non quidem pertinere ad regulas justis, sed tamen ad regulas honesti & decori. Item ad doctrinam de officio sapientis, ex dictamine rectæ rationis demonstrabili. Fortè etiam, hac doctrinâ expositâ, non ita irritabuntur dissentientes, cum hic profiteor, cultum externum, ejusque præceptum, pertinere ad jus naturæ, latè dictum, non pertinere ad jus stricte dictum, adeoque simul viam monstraverim conciliandi sententias oppositas. Ita ille.

** Exemplum de corpore habemus, inquit 1. Cor. 6. v. 20.

(g) In caut. circa præcognita Jurisp. c. 1. §. 18. & seqq.

(h) L. c. §. 83. & seqq. f. m. 246.

lia, & aliquo modo necessaria recenset. Tandem, ut tot errores una saltem veritate, compenfer, exemplo Regis Nivivici rectè corrigat Thomafium, * & Bejerum, quòd nullum cultum, ab hominibus inventum, Deo placere, affeveràrint. Hæc tantoperè abfona vel ideò adducta funto, ut pateant grandia quorundam Protestantium merita, quibus Jurisprudenciam naturalem, contra Scholafticorum umbras, à fele illuftratam, paffim gloriantur.

Cultus Dei externus ritualis est juris pofitivi Divini, vel humani,

§. IV. Cultus Dei externus fpecificè definitus, est juris pofitivi Divini, vel humani. Patet: quia habetur vel ex revelatione, vel ex hominum inftitucione. Revelatio alia eft vera, alia putatita: Orthodoxi diriguntur à vera, verèque Divina; heretici, ut loquitur Thomafius, (a) vel interpretatione Scripturæ abutuntur, vel peculiare revelationes crepant, quòd & Judai modò faciunt. Turca, inquit, revelationibus Pseudoprophetarum fuorum credunt: Ethnici, uti ab initio revelationes diabolicas cum Divinis mifcuerunt; ita adhuc hodie vel cacodæmonis mendaciis fe dejici patiuntur, vel fallaciis Miniftrorum ejus v. g. Braminum, & fimilium, fidem habent. Ita ille. Veriùs: revelatio putatitia nulla eft, & folus Dei cultus, in Ecclefia Catholica receptus, quoad fubftantiam, nititur revelatione Divina, eftque juris pofitivi Divini: cæteri ritus, in quantum à Catholicis difcrepant inftitucionis mere humane, nec, nifi fpecifico revelationis prætextu, veluti inani phantaflicæ inventionis tegumento, conveftiuntur.

2. Declaratur assertum ex ftatu natura primævo, in quo obfervantia legum naturalium erat pars cultûs Divini naturalis; obfervantia legum aliarum, uti de arbore fcientiæ vetita, de individua vitæ focietate inter conjuges &c. erat juris Divini pofitivi: ritus offerendi facrificia, tam quoad fubftantiam, quam quoad modum, erat juris Divini pofitivi, ficut ex modo Caini facrificantis iniquo jam ini-

tio declaravimus. (b) Ritus cæteros, in publica invocatione ab Enos reftitutos, vel inftitutos, alii referunt ad jus pofitivum humanum, nos verofimiliùs revelationi Divinæ, feu Adamo, feu fuccefforibus illius à Deo factæ, adeòque juri Divino pofitivo adfcribimus.

3. Declaratur assertum ex ftatu ftatu mediò medio, in quo ritus Deum colendi per per facrificia à nonnullis ad jus Gentium refertur, eò quòd à Gentibus cunctis videatur fuiffe receptus, ufùque inductus. Nos rationi admodum conformem, & naturali gratitudini, pro beneficiis Creatoris, maxime confentaneum dicimus, non tamen naturæ jure determinatè præceptum; nec juri Gentium adfcribendum putamus, nifi forfan improprie tali, quo, citra obligationem mutuam, communi ufui Gentes, propemodum omnes, conveniunt. ** Unde nugatorius eft Puffendorfius, cum, abftrahendo à præfiguratione Servatoris, facrificia, rationi contraria, afferit, eò quòd à ratione abhorreva videatur, creaturam, fenfu præditam, & magno dolore morientem, in honorem Creatoris destruere, non aliter ac fi quis officinam ingreffus, artefactum in honorem artificis corrumpet. (c) Nam animalia, pro ufui hominis ad destructionem creata, Creatori dicare, & ea destruendo ufum fibi conceffum Deo, in grati animi fignum offerre, non abhorret à ratione: unde nulla paritas cum artefactis, vel homine immolando &c.

4. Declaratur assertum etiam ex eo, quòd, etfi ftatus hominum ad cultum Dei fpecialiter in Republica deputatus, & ab oneribus civilibus exemptus, fit rationi naturali admodum conformis, & dignitati Creatoris maxime confentaneus; imò apud omnes propemodum Nationes, communi inftitucione, receptus, non videatur tamen efle de jure naturali, fimpliciter præceptivo, fed de jure pofitivo, eò quòd cultus Dei externus, naturæ jure præceptus, ficuti non exigit communitatem, ita nec ftatum communitatis peculiarem. Sunt tamen, qui & ftatum peculiarem, ejusque immunitatem, quia

* Thomafius Jurisp. Div. l. 2. c. 1. §. 27. ait, ex hiftoria facra & Ecclefiaftica patere, nunquam placuiffe Deo cultum, à ratione humana inventum, idque probat exemplo vituli aurei, Saulis non obedientis: quæ quàm frivola fiat, & Thomafio indigna, per fe patet. Unde hoc correxit in curis fecundis L. 2. c. 1. n. 21. temperanda eft univerfalitas locutionis &c.

(a) L. c. n. 28. f. m. 153.

(b) In proleg. Instruct. 3. §. 3.

** Inde obftupefcas religionem proteftanticam, rationi difformem, & cunctarum propè Gentium ufus adverfam, utpote in qua facrificium nullum, proprie tale, fie ut facrificium labiorum, figuratè admodum vocabulo, in fubfidium attrahere compellatur.

(c) De habitu religionis §. 8. f. m. 33.

quia deductam ex principiis naturæ, & communi Gentium usu, consensuque fundatam, juri Gentium tribuunt, (a) quibus, si jus Gentium, improprie tale, intelligant, haud refragamur.

Præcepta negativa circa erga Deum, præcepta juris natura negati-
va?

Quæritur IX. Quenam, circa officia

R. I. In genere naturæ jure prohibitum est, quidquid notitiæ Dei cultusque præcepto oppositum est: illi omnis error vincibilis, ac ignorantia culpabilis; huic omnis Dei irreverentia, atque impietas adversatur.

R. II. In specie circa officia tam theoretica quam practica prohibitus est, præter Atheismum & Polytheismum, de quo supra, omnis species Idolomania, qua cultus, uni Deo debitus, quomodocunque ad creaturas transfertur; omnis divinatio, magia, seu observantia vana, qua expresso vel tacito pacto cum dæmone indagantur occulta, aut mediis improprietatis procurantur externa; maleficium, quo ex cooperatione dæmonis alteri nocetur &c. Omnis superstitio, qua quis per cultum Dei vitiosum Religioni veræ adversatur per excessum; omnis irreligiositas, qua religioni opponitur per desectum, & tendit directe ad irreverentiam Dei, qualis est tentatio Dei, an sit potens, misericors &c. Divini nominis abusus, juramentum temerarium, perjurium, blasphemia, directe opposita laudi Dei, qua quis maledicit Deo, seu tribuendo eidem falla, seu negando vera; seu tribuendo creaturis, quæ Deo debita; seu dicendo, quæcunque vilipensionem Numinis redolent, & sic de aliis &c.

Quorum ob-
jecta amori,
Deo debito,
repugnantia.

R. III. Hæc & similia esse naturæ jure prohibita, inde deducitur, quòd repugnent amori, Deo naturaliter debito, quia ad felicitatem, naturæ rationali propriam, seu ad pacem cum

Deo habendam simpliciter necessario, ut patet consideranti.

Quæritur X. Quenam, hac in parte-
Errores Puff-
ria, magis notabiles Puffendorpi, suorum-
fendorpi-
que sequacium, errores?

R. I. Erroneus est Puffendorpius cum Religionis suis, quòd Religionem omnem * à Juris-Sequestratio-
prudentia naturali, vel simpliciter seque-
stravit; vel saltem non nisi indirecte à na-
tura jure attingi contenderit. 2. Id quod-
traçtatio in-
naturali ju-
ex ipsismet ejus principiis demonstrari po-
tens-
test.

Demonstratur. Transmisso, neutiquam concessio, quòd finis adequatus juris naturæ sit felicitas merè externa Societatis humanæ, sic arguitur. Illud est propriissimè proprium Jurisprudentiæ naturali, & à jure naturæ directe attingitur, sine quo finis, seu externa felicitas Societatis humanæ nullatenus haberi, & conservari potest: atqui sine religione naturali nullatenus haberi & conservari potest: ergo. Mai. est demonstrabilis partim inductione universali; partim ex eo, quòd aliàs Jurisprudentiæ naturalis ad suum finem esset insufficientis, manca, ac principis necessariis destituta. Min. Dem. Sine religione naturali deficeret omnis obligatio interna, universalis, & efficax, naturæ juri competens ex voluntate Divina, eique simpliciter necessaria; deficeret intrinseca Reipublica firmitas, hoc est, nec Imperantium, nec subditorum sat certa foret fides, atque securitas; verbò deficeret fundamentum omnis obligationis, & firmissimum vinculum humanæ Societatis, ut loquitur Puffendorpius: (b) ergo sine religione naturali, ipsomet teste Puffendorpio, nullatenus haberi & conservari potest finis Jurisprudentiæ naturalis, qui juxta hunc Auctorem est externa Societatis felicitas. Ant. fusiùs demonstratur ex Puffendorpiana paraphrasi. (c) Nam ait

1. In libertate naturali, si metum Quo sine na-
Divini Numinis removeas, ubi quis pro-
priis
turalis liber-
tas exlex, &
quibus su-
dendi pote-
stas,

(a) Bellarminus l. 1. de Clericis c. 29.

(b) l. 1. de offic. hominis c. 4. §. 9. f. m. 74.

* Sæpius religionem naturalem cum supernaturali confundit, & sic utramque Theologis relinquit, ut supra vidimus, & in Erice Scandica §. 6. cultus Dei, presè consideratus, ex altiore principio est derivandus: & in Epist. ad Scherzerum f. m. 70. ergo Carlebia nova religio surget, qua eitra operam Salvatoris nostri ex sola illa notitia, circa cultum Dei, quam in hac conditione ex rationis lumine haurimus, salutem æternam confert. Alibi discernit religionem supernaturalem à naturali: sic in Specilegio Juris naturæ §. 16. f. m. 295. Sane, inquit, nec de religione, quatenus ad salutem animarum post hanc vitam facit, agere ad disciplinam juris naturalis pertinet: & religioni naturali peculiaris à me disciplina assignata fuit. Cùm autem ei, qui Societatis humanæ indolem, vincula, legesque unicè sibi exponenda sumpit, non possit Divini Numinis consideratio planè sequestrari (id quod hic ostendere conamur) quippe cùm ab eo legum socialium origo & firmitas promanet, non alio, quàm hoc respectu, religio in hac disciplina considerari potest, quatenus nempe ea societatibus humanis firmissimum vinculum præbet, nisi diversas planè disciplinas turpi errore miscere velimus.

(c) l. c.

priis viribus filius fuerit, *imbecillioribus* quælibet pro libitu inferet, ac honestatem, pudorem, fidem, *inset inania vocabula*, reputabit, nec ad rectè agendum, nisi *sensu propria imbecillitatis*, adiget.

Impunitas scelerum occultorum,

2. Præterea cives ad injurias, mutuo inferendas, essent pronissimi. Cum enim in foro civili (*Cui jus suum naturale præ se accomodatum cupit Puffendorpius*) pronuntiatur secundum acta & probata, *omnia scelera*, ex quibus lucrum provenire aptum est, *si occulte parrari & sine arbitris possent*, pro dexteritate ingenii haberentur.

Diffidentia mutua,

3. Ex quo & illud consequeretur, ut, dum nemo in alterius fide, *remotis penis Divinis*, solidam fiduciam collocare posset, singuli perpetuo metu, & suspicionibus anxii viverent, ne ab aliis deciperentur, & læderentur.

Etiam inter conjuges;

4. Quin & conjuges, obortâ vel levi querela, se invicem essent suspectaturi, ne veneno aut clandestino modo necarentur: cum enim *sine religione*, nulla quoque futura esset conscientia, non facile esset, occulta ejusmodi scelera deprehendere, quippe quæ plerumque per inquietudinem conscientia, & terrores in exteriora indicia erumpentes, produntur.

*Incerta firmitas Reipublicæ in-
trinseca,*

5. Religione remota, civitatum firmitas *intrinsicæ* semper in incerto foret, ac ad cives, in officio continendos, *haud quidquam sufficeret metus temporalis pœnæ*, fides Superioribus data, ejusque servandæ gloria, ac gratitudo, quod ope summi Imperii à miseris statûs naturalis defendatur.

*Incerta Imperantium
salus,*

6. Tunc reverà locum haberet: *qui mori scit, cogi nesit* (*insufficiente scilicet pœnâ, morte finita*) quippe cum Deum non timentibus nihil magis, quàm mors, metui possit. Huic contemnendæ qui sufficeret, *in Imperantes quævis tentare posset*: ut autem id vellet, vix causa defutura foret, puta, ut declinaret incommoda, quæ sibi ab alterius imperio videntur incumbere, aut ut ipse potiretur commodis, quæ Imperii possessorem comitantur. Præsertim cum facile judicare posset, jure se id facere, vel quòd, qui in præsens rerum potitur, pravè Rempublicam videatur gerere; vel quòd ipse longè melius imperaturum se speret. Ocasio autem ad talia tentanda facile offerri posset, Rege vitam suam non satis cautè circumsepiente (& quis tali rerum statu custodes ipsos custodiet?) vel mul-

tis conspirantibus, vel bello externo ingruente, adscitis in partes hostibus.

7. Denique tam Imperantes, quàm *Nepotius* subditi parùm proclives futuri essent *promovenda ad præclara opera paranda*. Nam Imperantes, *nullo conscientia stimulo astringi*, omnia nania, ipsamque justitiam venalia essent habituri; in omnibus privatum commodum quæsituri cum oppressione civium, à quorum rebellione ut sibi semper metuerent, ita suam salutem unice in eo positam intelligerent, ut istos quàm maximè enerves redderent. Cives contra, oppressione Imperantium formidantes, nunquam non circumspècturi forent occasiones rebellandi, nec minùs tamen ipsi inter se diffiduri, seque mutuo formidaturi essent. Ita ille.

§. II. *Erroneus est Puffendorpius cum suis, quod religionem naturalem, prout nempe pertinet ad jus naturale, intra spheram hujus vitæ terminandam, asseveret. 2. Id quod denud ex ipsismet hujus Authoris principiis demonstrari potest.*

Alter Puffendorpi error, religio naturalis intra vitæ terminos conclusa, Existenter insufficient, & ipsismet Authoris principis adversa.

Demonstratur. Si religio naturalis, quatenus spectat ad jus naturæ, *tanquam vinculum Societatis humanae*, terminanda foret intra spheram hujus vitæ, tunc ideò juxta *Puffendorpium*, (a) quia si sese extenderet ad vitam alteram, deberet esse salvifica, adeoque daretur via salutis extra *Christum*; deberet, solâ ratione naturali, esse perspecta æternitas pœnæ vel præmii, adeoque & status naturæ lapsæ, necessitas Salvatoris, aliâque Dei promissa circa salutem æternam, *sola revelatione* cognoscenda: atqui utraque hæc ratio est evidenter nulla: ergo. *Min. Dem.* Sicut, *juxta modernam Numinis providentiam*, in hac vita nunquam extitit, nec existet, *per se loquendo, sola religio naturalis*; ita in vita altera nec unquam fuit, nec erit pœna vel præmium, *soli religioni naturalis* commensuratum: & sicut *hæc elevatio* naturæ rationali nullatenus debita; ita & beatitudo æterna alterius vitæ est naturæ huic profus indebita, ut adeò *in providentia alia* Deus saltem potuisset naturam rationalem *non elevare*, sed in statu merè naturali permittere, & consequenter ad præmium, vel pœnam, *soli religioni naturali proportionatam*, ordinare, quæ omnia sunt adeò plana, ut neque à Protestantibus, absque *Bajana* hæresi, negari possint. Jam sic: *Juxta Puffendorpium* disciplina juris naturalis tractan-

(a) L. I. de officio hominis c. 4. §. 8. in appendice ad epist. Scherzerianam circa finem f. m. 90.

tractanda est, *abstrahendo ab omni religione*, saltem revelata seu *verè* seu *imaginariè*, ad *capitum* omnium hominum, etiam Gentilium, sic ut omnes *è sola ratione*, forsan ad positivam animæ immortalitatem, certè ad æternitatem pœnæ vel præmii non pertingente, de officiis, jure naturæ debitis, convinci possint: ergo religio naturalis, *quatenus spectat ad disciplinam juris naturalis, tanquam vinculum Societatis humanae*, intra sphaeram solius vitæ hujus concludi nequit. C. Dem. Sic conclusa religio *evidenter* non esset *vinculum Societatis humanae*; nam esset absque pœna vel præmio *sufficiente*, cujus necessitas cuivis ex sola ratione, *citra revelationem*, est demonstrabilis; redderet jus naturæ *inerte*, nec *universaliter* efficax *citra statum elevationis*, adeoque, *spectato statu merè naturali, corrueret fundamentum obligationis sufficientis*, quo sine foret libertas exlex, impunitas scelerum, saltem in vitæ fine patrandorum; *incerta* foret *Reipublicæ intrinseca firmitas*; deficeret sufficiens stimulus ad patranda gloriosa facinora promovendæ Reipublicæ, fluerentque cæteræ sequelæ, à *Puffendorffio* remotis pœnis Divinis alterius vitæ, supra enumeratæ: ergo in disciplina juris naturæ tractari debet religio naturalis, abstrahendo quidem à *premio supernaturalis beatitudinis, habitæ per Christum, & ab æternitate pœnæ*, supponente statum elevationis; neutiquam tamen abstrahendo à *pœna vel præmio alterius vitæ, religioni & statui merè naturali proportionatis*: ergo, dum *Puffendorffius* religionem naturalem, in quantum *spectat disciplinam juris naturæ*, tractat, *in vita termino inclusam*, supposita ex statu elevationis pœnâ vel præmio, *evidenter* vel non tractat, ut *firmum vinculum Societatis humanae, vel religionem naturalem cum revelata commiscet, turpi errore disciplinas planè diversas confundente*, quæ ipsiusmet contra alios iniqua crisis, id quod hîc pluribus erat demonstrandum.

Frustrâ erroneam crambem re-coquentibus Puffendorffii apologetis: Webero,

Kemmerichio,

§. III. Exinde fluit, quàm turpiter *Puffendorffii* errore errent ejusdem paraphrastæ, & imprimis notator *Weberus*, qui ubique utrumque sphalma pluribus confirmat & defendit contra illustrem *Leibnitium*, ut supra jam vidimus.

2. Eucleator *Kemmerichius* scribit: religionis naturalis duplicem esse usum: *primum in manuactione ad religionem revelatam*, quod verum; alterum in *promovenda Societatis humanae* fe-

licitate, *ed quòd per Dei timorem & amorem, est imperfectum, humano Generi modius consulatur, quàm si prorsus abesses*. Neque hîc fallit, si religionem naturalem intelligit, ut debet; *si vita sermimo conclusam existimet cum suo Puffendorffio*, pariter exerrat. Addit, religionem naturalem, *siquidem perfecta foret, & omnibus numeris absoluta, sufficienturam ad felicitatem hujus & futurae vitæ*: si futuram vitam modernæ providentiæ intelligit, ut videtur, sapit *Bajanam* hæresin.

3. *Balsasar Wernherus* ait, cum *Wernbero*, religionis naturalis non nisi *pedagogicus* sit effectus, quo *probabiliter* ducamur in cognitionem animæ immortalis, uti & alterius vitæ ratione *pœna vel præmii*; disciplina verò Jurisprudentiæ naturalis ad ea, quæ *evidenter* omnibus Gentibus cognita, attendat, non malè fecisse *Puffendorffium*, quòd religionis naturalis effectum, *intra sphaeram hujus vitæ*, concluderit, sicque conciliari ea, quæ scripserit *de officio hominis & civis*. (a)

4. *Laurentius Fleischerus* ex secundis *Fleischeri* *Thomasi* curis, affirmat, (b) quòd *lumen rationis pro scopo habeat saltem felicitatem hujus vitæ; felicitatem verò alterius ignoret, & sic de aliis.*

INSTRUCTIO II. Instructio II.

De habitu religionis naturalis ad Christianam.

§. I.

§. I.

De statu controversiæ, & suppositis Ecclesiastici systematis penes Prosestantes.

Queritur I. Quis status questionis, & Status controversiæ hac cur, & quomodo tractanda?

§. I. Controversia est, Catholicos inter ac protestanticos Morali-
De divisione potestatis sanctæ à profana in religione revelata, ac Christiana.
 stas, an ex *statu, religionis, & jure naturæ*, rectè formari argumentum possit ad *statum elevatum*, seu indolem religionis *Christiana*, sic ut *divisio potestatis sanctæ, atque profana* (quam ex jure Divino Catholici adstruunt) solidè à Protestantibus impugnari, totaque Hierarchiæ Ecclesiasticæ machina, *saltem indirectè*, dirui, ac ad *figmentum papistica* relegari queat, quam hierarchiam Ecclesiasticam, à politica divisam, veluti *monstrum politicum* statûs in statu, Reipublicæ perniciosissimum venditant; veluti *petram scandali*, deformationis

(a) l. supra cit.

(b) in instit. J. N. & C. L. 2, c. 1, n. 69. & seqq. f. m. 249.

tionis Luthericæ præcipuum obicem, averfantur, & tanquam lapidem offensivæ angularem, conterentem collegiales Protestantium sectas, omni commoto lapide, amoliri tentant, ac collaborant.

Questionis momentum nostra aetate maximum, quia de Articulo fidei Catholice, per Protestantium studia maxime impugnavit.

§. II. Inde colligitur questionis tractandæ momentum, ætate nostra præcipuum. Est enim hierarchica Ecclesiæ potestas Catholicæ religionis Palladium; ejusdem profanatio, sectæ protestanticæ Ilion: amoto illo, ruat illa; expugnato isto, Troja protestantica destruat, necessum est. Audiat paraphrasis Puffendorffii: (a) *Cardo dogmatum*, inquit, è quibus Christianorum populorum intrinseca tranquillitas & unio, magnam partem, dependet, in eo vertitur, utrum Salvatori nostro, dum viam ad salutem mortalibus pandit, pariter introducere placuerit potestatem quampiam sacram, quæ idonea ac sufficiens sit constituendo certo statui, à vulgaribus civitatibus separato, & num unio eorum, quæ eadem in Salvatore fiduciam, in Rempublicam aliquam coaliscere debeat, ab illis civitatibus distinctam, quas institui securitas humani Generis coëgit. Si enim Numinis jussu ejusmodi Regnum sacrorum fuit constituendum, quale ab iis, qui Episcopi Romani sectam sequuntur, obrenditur, in quo huic soli Divinitus commissa sunt imperandi arbitria, reliquis omnibus obsequii gloria est relicta, nec superest, quam ut duro quantumvis jugo, quod Majores nostri excusserant, cervices iterum submittamus, ac superbis pedibus osculandis venerabundi advolvamur. Nec amplius instam secedendi causam præbere poterunt corruptela, quæ vel dogmata, vel mores temerati ab isto arguuntur, non magis quam civibus fas est, obsequium in Principes statim exuere, ubi hæc secus, quam par erat, in Republica administrata appareant. Præsertim ubi illud æterna lege positum sit, ut extra Regni istius sacrorum pomeria nemini salate potiri liceat: quia quantocunque onere Mortalibus redimendum est, aditu felicitatis, sine fine duraturæ, haud excludi. Unde & ratio haud fugit eos, qui, præsertim maxime tempore, dominatum Episcopi Romani propugnant, quod

Ecclesiæ vocabulum præcipue crepent, idque sue sectæ unice competere contendunt, reliquis omnibus hæreicos convitio rebellionis notam impingant. Hoc quippe solum ubi pervicerint, totam causam obtinuerunt, & si qui læsos se putent, iis præter supplicare, ac vota fundere, relictum est nihil. Ad hanc igitur adversa partem, velut arcem sabruendam, necessum est ad fundamenta Regni sacrorum penetrare, & quid solidi ista contineant, excutere: quæ si commentitia esse demonstratum fuerit, totam, quæ superstructa est, molem ultro corruiere oportebit. Ita hic Author, quæ post aliquot folia denuò inculcat, differens de argumensenti hujus nobilitate: nam postquam dixisset, hanc questionem esse è præcipuis, quæ multo jam tempore per Orbem Christianam agitentur, & in qua Pontificii veluti sua cause arcem collocent, addit: sed & maximopere sum rei Christiana, sum & tranquillitatis publicæ interesse, accuratè definiiri, quousque se extendat potestas Ecclesiastica, quam sibi Sacerdotum Ordo vindicet, & quantum juris circa sacra summis Imperantibus competat. Horum enim fines, inquit, nisi virè regantur, non possunt non ingentes abusus, turba, & oppressiones in Ecclesia juxta ac Republica provenire. Ita Puffendorffius.

§. III. Tractandæ controversiæ methodum nobis Moralitæ protestantici dabunt, quos (utî suevimus hæctenus) presso pede sequemur: & quia Puffendorffio, velut Primipilo tantoperè synciput inclinant, hoc præ cæteris decorticato, cæteros implumes dabimus, qui instar corniculæ plerumque non nisi Puffendorffii pennis superbiunt.

Tales videbimus Thomafios, Henniges, Gundlingios, famola nomina penes suos: spectandum se præbebit Christophorus Matthæus Pfaffius, Theosophus Tubingensis, qui juris Ecclesiastici origines, abhinc aliquot annis, (b) expilatas edidit è suprâ dictis Authoribus, præcipue verò ex aureo, ut ait, Puffendorffii libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem (c). Hinc est, cur inter alia etiam hunc aureum partum anatomico cultro subjiciemus; cæteras tractatus historici futelas de Monarchia Romani Pontificis, à Puffendorffio

(a) In libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem, editionis Bremensis A. 1713. qua posthac utemur in deductione.

* Seposita, inquit, disputatione circa alia doctrina capita, cum quidquid in diversum è sacris litteris objiciant Protestantes, vel eo solum nomine repudiandum sit, quod ab interpretatione & traditione Ecclesiæ discrepet.

(b) Tubingæ A. 1719.

(c) l. m. 88. & 209.

fo editas; uti & *Coringianam* hac in materia fuliginem, (a) speciali spongia, in historia Ecclesiastica, reservaturi.

epusque bellum de habitu religionis Christiana.

2. Porro, ut etiam *Puffendorffio* calamum commodemus, movet hic aureus ejusdem pufio, * tantoperè diffusaviatus à suis, quem juvat excutere, num quid solidi contineat: si commenticius esse demonstretur, totam, qua superstructa est, molem profanasi Ecclesiastici juris, ulro corruiere oportebit. Movet id ipsum, quod *Puffendorffium* movit, (b) quod nempe solide circa jus sacrum doctrine insignis sit usus, hac præcipue tempestate, qua *Romane sectæ Sacerdotes* (dicamus synedrii protestantici scribæ) omnes ingenii nervos ad subvertendas à se dissentientes intendunt, & ipsi principes Christiani ad vim confugiunt, & adhibita manu militari miseros crues ad cultum, quem averfantur, compellunt; dicamus forsitan veriùs: quâ Protestantici sacra jura, *Lutherica* velania, passim profanant.

Et retundenda Moralistarum protestantium maligna conamina.

3. Quòd in Jurisprudencia naturali, & publica, hanc controversiam ventilemus, in causa sunt protestantici Moralitæ, qui hac nostra tempestate non alio fine tot studiis videntur certare in excolenda, vel (si quidem mavelis) corrumpenda hac disciplina nobilissimum, quam ut perius natura grassentur in potestatem hierarchicam, eamque in Juventutis Academicæ animis, indirecto conamine, labefactent, ac subruant. Inde est, quòd religionem potiùs politico statui, quàm statum religioni accommodent; inde illi clamores, *Religio Christiana non abolet potestas*; inde *Puffendorffii* Eucleator, potestatem sacram, Imperantibus instam, facile intelligi, ait, ex natura Religionis & Imperii ab eis, qui vel præjudiciis, vel affectibus, vel privati commodi studio haud fascinati sint (c). Inde illæ *Puffendorffii* exhortatoricæ, expedire, ut civitas ejusmodi doctrinis publicè personet, quæ cum sine (felicitate nempe temporali) usûque civitatum congruunt, & religioni, ab assumentis humanis repurgatæ (puta protestanticæ) conformes sunt. Hinc illæ ejusdem ad-

monitoricæ ad Imperantes summos de jure examinis doctrinarum, & de proscriptioe dogmatum, quæ sub specie religionis, aut alio modo obtunduntur, quæ jus naturale, ac principia sana politia convellunt, & exstribiles verbos in civitate producere apta sunt (d). Hinc illæ demum ejusdem declaratoricæ, ejusmodi dogmata esse hæc, de potestate extranei Sacerdotis divisâ, ac summa; de Cleri ab eodem dependentiâ; de ejusdem à potestate politica exemptione; de Monachatu & calibatu &c. & sic de aliis, quæ initio enumeravimus, & ex confessioe propria, *Puffendorffius* per suam Jurisprudenciam naturalem proscriptum ivit (e). Non igitur ægrè ferent *Puffendorffii* Atleclæ, si æqualibus studiis, majore jure, & nos protestanticis ejusmodi phænomenis Catholicum aerem purgeimus.

Queritur II. Quæ fundamentalis origo hujus corruptelæ de potestate factorum, quam in disciplina juris naturæ ubique profanant protestantici Moralitæ?

Origo Controversiæ:

Re. Nota *Germania* labe, infelix *Lutherus*, qui mox initio cœpti dissidii, ut inducta confusione convelleret hierarchicum ordinem, & profanatione factorum potestatem politicam lactaret, religionis revelatæ principia, ad ipsam pœne primam naturalis religionis materiam resolvit, sicque quamdam formam anarchicam Ecclesiæ superinducere allaboravit. Nam, in libro de captivitate *Babylonica*, prima jecit supposita, Naturalistis protestanticis admodum commoda, ac opportuna.

ex Lutheri deformatioe, Ecclesiæ inducta;

I. Inprimis pro fundamento solam fidem necessariam statuit: *ita vides*, inquit, *quam dives sit homo Christianus, sive baptizatus, qui etiam volens non potest perdere salutem suam, quantiscunque peccatis, nisi velit credere: nulla enim peccata eum damnare possunt, nisi sola incredulitas. Si credat, vel stet fides in promissionem Divinam, baptizato factam, in momento absorbentur per eandem fidem &c. Pœnitentiam, ceteraque pleraque Sacramenta ad hominum inventa & pecuniarum aucupia revocat: Vanitas*

ex suppositis, quòd sola fides sit necessaria;

(a) In dissert. de potestate politica circa sacra T. operum 4. f. m. 615.

* Certè *Thomasius* in secundis curis, seu fund. J. N. 1. 2. c. 1. n. 12. 18. & 24. postquam statuit, set officia hominis erga Deum, eorundem deductionem ac quæstionem circa doctrinam, pertinere quò ad consilia, & minùs principaliter ad Theologos; principaliter ad Jureconsultos, quia quò ad decisiones, uti addit, hæc tractanda sunt in peculiari libro de officio Principis circa sacra, vel in libro juris Naturæ peculiari, qualem hujus studii cœpido commendat *Puffendorffii* discursus de habitu religionis ad Rempublicam.

(b) In cit. libello f. m. 8.

(c) *Kemmerichius* in Elem. J. N. & G. c. 22. f. m. 317.

(d) L. 7. de J. N. & G. c. 9. n. 8. f. m. 962.

(e) In apol. §. 6. f. m. 6. & seqq.

tas vanitatum, quidquid extra fidem veritatis Dei laboratur &c. (a)

quod lex nulla inter Christianos; II. In Ecclesia sustulit potestatem legislativam: Christianis, ait, nihil ullo jure posse imponi legum sive ab hominibus, sive ab Angelis, nisi quantum volunt; liberi enim sumus ab omnibus (b). Unde deduxit, quod neque Papa, neque Episcopus, neque ullus hominum habeat ius unius syllaba constituenda super Christianum hominem, nisi id fiat ejusdem consensu, quidquid aliter fiat, spiritu tyrannico fieri (c). Hinc papatum vocavit Babylonem, Papam Anri-Christum, qui toties peccet in libertatem Ecclesiae, quoties aliquid præcipere attentet.

quod inter illos perfecta aequalitas; III. Aequalitatem inter omnes Christianos induxit: Omne quod ex Baptismo prorepit, gloriari potest charactere Sacerdotali, atque Episcopali (d). Hinc statuit, omnes esse equaliter Sacerdotes, hoc est, eandem in verbo & sacramento quocunque habere potestatem, solaque opus esse Communis, seu Majoris vocatione (e): quamvis liberalior alibi neque vocationem istam requisiverit (f).

quod nullum Ordinis Sacramentum; IV. Sacramentum Ordinis abolivit: Hoc Sacramentum Ecclesia Christi ignorat, inventumque est ab Ecclesia Papa (g). Unde illud nil aliud esse dixit, quam ritum quemdam vocandi aliqujus in ministerium Ecclesiasticum. Addit: Unde prorsus non video, qua ratione rursus nequeat Laicus fieri semel Sacerdos factus, cum à Laico nihil differat, nisi ministerio (h).

quod potestas clavium communis; V. Potestatem clavium communem fecit. Unde, inquit, Papa hanc habet auctoritatem ex clavibus? Et haec omnibus communes sunt: quilibet frater cum proximo, & ipse secum dispensare potest (i). Proinde non dubito, cum esse à peccatis suis occultis absolutum, quisquis sive sponte confessus, sive correptus veniam petierit, & emendaverit, coram quovis privatim fratre (k). Item: Sola auctoritate Papa, aut Episcoporum hic definiendi nihil volo, sed si duo eruditi & boni viri in nomine Christi consentirent, & in spiritu Christi pronuntiarent, eorum ego judicium præferrem etiam Concilii, qua-

lia nunc solent cogi, tantum numero & auctoritate citra eruditionem & sanctimoniam jactata (l).

VI. Derique Hierarchiam Ecclesiasticam omnem explisit: Nonne omnia (de Hierarchia Ecclesiastica) sunt illius (Dionysii) meditata, ac prope somniis simillima, si liberè legas, & judices? In illa Hierarchia quid facit, nisi quoddam ritus quosdam Ecclesiasticos describit, ludens allegoriciis suis, quas non probat. Hæc illa Reformatoris Ecclesiae (si Superioris placet) celebrata tantoperè placita; hoc Protestantice Ecclesiae democraticum, veriùs anarchicum regimen; hæc illa confusio Babylonica, quam, ex Hierarchia Ecclesiastica confictam, magnæ parti Germania obtrusit hic phantasmus, miserabilè fatò, quòd solus, absque tot myriadum errore, desipere non potuerit.

Quæritur III. Quam sua Ecclesia formam, & quale regiminis ac potestatis sacramenta systema, ex hisce Lutheri principiis, sibi formavit, & etiamnum format protestantica ejus Posteritas?

§. I. Difficilis quæstio, cui ipsimet, reor, protestantici Authores paucis vix responderent, respondere tamen si possent. Nobis sane, quantum explorare licuit, forma multiplex visa est, pro varietate Regnorum ac Regionum, vel potius Principum, ac Magistratum, penes quos est directorium, atque Ecclesiastica potestas summa, per pacem Westphalicam permilla: pro religionum itidem varietate, in quas sese jam ab initio divisit Lutheri dogma, ut ad eò omnes formas, cum nequeamus, unam saltem & alteram attingamus. Unde

§. II. Lutheri doctrina, si etiam ex Lutheri Protestantibus arderet, democraticum, vel anarchicum potius Ecclesiarum regimen induceret, ferè ut in statu merè naturali religio foret, quòd ad ritus, ad placitum cujusvis.

R. III. Augustana Confessio more ex Augustano incedit, hoc est, secò laneòque protestante Confessione: Ecclesiastico Ordini vocationem (uti-
ambiguum;

(a) Tom. 2. f. m. 74. a. edit. lat. Wittemb. A. 1562.

(b) Fol. m. 77. a.

(c) Fol. m. 76. b.

(d) Tom. 1. Jen. Germ. edit. A. 1560. f. m. 290. a. Das alles, was auß dem Lauff geworffen, sich röhmen könne Priester, und Bischoff in seyn.

(e) L. c. de capt. Babyl. f. m. 86. & alibi sæpiùs.

(f) Item f. m. 84. a.

(g) Tom. 6. Jen. Germ. edit. A. 1651. f. m. 101. Von der Winkel-Mess: Er seye beruffen, oder unberuffen, gewepht, oder ungewepht, der Teuffel/ oder sein Mutter.

(h) De Capt. Bab. f. m. 86.

(i) F. m. 78. b. L. c.

(k) Item f. 80. b.

(l) Ibid. f. 84. a.

(utique cum *Luthero* per Magistratum *secularem*) necessariam tribuit ad docendum publice, & Sacramenta administranda. Unde Sacerdotium baptismale adstruere non ausa explicitè, implicitè è fundamentis *Luthericis* supponit: conjunctionem potestatis Ecclesiasticæ ac politicæ rationibus, infra dissipandis, impugnat, nec tamen ausa reprobare, dispertit, potestatem gladii revocando ad jus humanum; clavium verò ad jus Divinum. Hanc tamen ipsam clavium potestatem constringit *directione merè interna*, seu ministerio verbi, docendo & porrigendo Sacramenta; vel errores quoque, erroneosque excludendo à communionem Ecclesiæ, sed verbo, sine vi humana. Cæteram Jurisdictionem Ecclesiasticam ad jus humanum, & Magistratum politicum avocatur, Episcopos cum Pastoribus confundendo, potestatem Episcopalem, & maxime Pontificiam, sive legislativam, sive jurisdictionalem, pro libitu, verbòque Evangelii sui versatili, calliditate verborum ambigua, restringendo, atque eliminando. Ex hisce ruderibus *Pestianis*, *Donatisticis*, *Novatianis* &c. quam regiminis Ecclesiastici formam exculpant, hærebunt, reor, ipsimet acatholici Scriptores. Unde

juxta Puffendorffium & Puffium est anonymum.

§. IV. Eo adductus est D. Christophorus Matthæus Puffius, Theosophus Tubingensis, ut cum suo Puffendorffio aureo Ecclesiæ regimen esse velit anonymum. Sic habet: (a) *Unde & questio ista valde insipida est, ut recte omnino animadvertit Samuel à Puffendorf in aureo libello de habitu Religionis Christianæ ad vitam civilem*, (b) *cum disputatur, num Ecclesia sit Monarchica, vel potius Aristocratica, aut Democratica: etsi enim analogias quasdam hic invenire detur, cum omnis directio superioritatem quamdam supponere videatur, modòque & limites varios admittat, satius tamen est, ab omnibus ejusmodi comparationibus manum ab-*

strahere, quam civili negotio res Ecclesiæ, quæ alioris longe indaginis sunt, adaptare.

§. V. Quid Puffendorffius in aureo suo libello sentiat, ex Amanuensi Puffio audiemus, qui haustas inde ideas, (c) ut communicet publico,

Supponit 1. Ecclesiam Protestantiam non esse statum aliquem, sed Societatem in statu, (d) seu Collegium ex Doctoribus, ac Auditoribus conflatum, qui jure libertatis naturalis sponte coeunt ad cultum Dei publicum sive determinandum, sive exercendum, faciendisque pactiones pro disciplina collegiali, quæ, ubi ultro susceptæ, necessario etiam sub penis servandæ sunt, (e) nisi quis è cœtu excidere, vel proscribi, aut à Magistratu etiam expelli mavelit. Hinc uti licitum ait, coire in statum civilem, sic & in Collegium Ecclesiasticum, suffragante naturali libertate, quam neque lex ulla, neque necessitas boni publici conservandi, vel promovendi, determinet, neque ullus alius, absque nefanda tyrannide in conscientias, valeat determinare. Conventiones illas *Leges Ecclesiasticas* vocat, seu *Jura conventionalia*, quibus Magistratus, etiam vi summæ potestatis, derogare haud possit sine læsione libertatis naturalis, populo reservata semper; etsi reservata sit illi inspectio pro casu litium, turbarum, ad civilem manum, ut ait, *Reipublicæ illud aspergendam.*

Supponit 2. Jus Sacrorum duplex, Jus Sacrorum Majestaticum, profluens ex superioritate territoriali; Collegiale, profluens à libera Collegii dispositione. Ad illud revocatur 1. *Supremam inspectionem in Collegium pro conservanda publica quiete, curando, ne Doctores principia, saltem à Religione naturali aliena, vel superstitiones, rixas Theologicas, atque seditiones foventia, hominibus ingerant, & ne vis ulla conscientis*

(a) De origin. Juris Eccles. edit. Tubing. A. 1719. f. m. 88.

(b) §. 31. p. 193. ubi legitur: *in Ecclesiis formandis non opus est Decreto super certa regiminis forma introducenda, absurdæque adeò sunt Quæstiones, an Monarchica, Aristocratica, ac Democratica forma competat Ecclesiæ? Hæ quidem forme cadunt in statum aliquem seu civitatem; Ecclesia autem status non est.*

(c) L. c. f. m. 209. lit. a. Quæ hîc adducit, tradit: c. 4. f. m. 181. per totum, *De vera, ut ait, Juris Protestantium Ecclesiastica indole, conformiter nempe ad mentem Puffendorffii, ejusque sequacium, qui nullam penitus potestatem spiritualem Ecclesiæ datam agnoscunt, sed meram prædicationem & suasionem Pastoribus relictas, qui officium pastoris omne in nudam pabuli subministracionem, pedò & regimine cassam, convertunt, autoritatem, potestatem, ac jurisdictionem nullam, nisi in civili Magistratu residentem, & ab eo clementer indultam admittunt, jura sacrorum ex potestate territoriali derivant, excommunicationem & absolutionem esse ministerii iniquitatis, & Papalis tyrannidis reliquias clamant &c.*

(d) Ex Puffendorffii libello §. 30. 31. & seqq.

(e) F. 201. *Ad quas servandas se sua sponte obligent, penisque etiam, quas tantisper sensu deputato ita nuncupamus, sese ita subjiciant, ut si eas haud luere velint, Collegio anim exigantur.*

entiis inferatur per anathematismos, heretiscinas, jurisdictionem coactivam, ultimave poenam civilem (a) dirimendo lites juxta confederationis tabulas, contranites, ipso facto extorres Collegio, etiam vi expellendo, (b) *manusque poenalis* jura Collegii conservando (c). *Revocat* 2. *Potestatem summam* in cultu publico determinando, (d) conferendis privilegiis, disponendis beneficiis, bonis Ecclesiasticis, juribus circa Matrimonia, sepulturas, &c. *Revocat* 3. id omne, quod coactionem & jurisdictionem externam olet. *Per jura Collegialia* non intelligit *jura conscientiae, & libertatis Christiana*, juxta quam, ut ait, soli Deo subijcitur; sed *jura directionis Ecclesiasticae exterioris*, & ad eam reducit 1. Constitutionem Ministrorum Ecclesiae, & ordinem inter eosdem. 2. Administrationem bonorum Ecclesiasticorum. 3. Judicia Ecclesiastica *per amicales compositiones*. 4. Disciplinam poenitentialem externam, indictionem feriarum, jejuniorum &c. 5. Separationem à cœtu, *alienam tamen ab omni vi atque coactione externa*.

Jura Collegialia competere Collegio, esseque delegabilia;

Supponit 3. Hæc jura *ex naturali jure*, veteris Ecclesiae praxi (juxta Protestantibus alios ex Scriptura, seu jure Divino) Collegio in commune competere: sed cum illud sit nimium diffusum, tot nempe Collegiatis, quot Civibus, ut ad disciplinam admini-

strandam concurrere singuli nequeant, necessum esse ait, ut hæc jura *certis quibusdam personis à cœtu committantur*, quas vocat *Ecclesiam representativam*, (e) utpote disponentem ex pacto de rebus externis, quin tamen fidei articulos decidat, vel injungat, sed doctrinam Cœtus *historice* designet, nudisque suasionibus rem agat.

Supponit 4. (f) Cùm Principes protestantes *jus Sacerdotii universalis* cum aliis Christianis commune habeant, ad hæc jura collegialia habiles esse: unde ait, in Protestantibus cœtibus hanc jurisdictionem administrationem, seu directionem externam, *ut plurimum* in Principes & Magistratus, *consensu cœtus (altem tacito)*, (g) translata esse, idque commode, quod rerum administrationi mox civilem manum affundere possint; & etiam jure ob beneficia, quæ in Ecclesiam contulere, vel conferunt, (h) quam jurium translationem *irrevocabilem* statuit, eò quod per *pacem Religiosam atque Westphalicam sigillum civile accepertis*, ut munita à cœtu ad se amplius retrahi nequeat.

Supponit 5. In potestate Principis esse, cuinam administrationem ejusmodi jurium velit subdelegare; eam communiter tradi concessit, qui *Consistorium* appellatur, cui utile sit, admiscere Doctores Theologos, saltem *heretiscina* non indulgentes; secus utiliores fore meros politicos (i).

Suppo-

(a) f. 200. *Ne poena corporis vel honoris afflictiva in eodem Collegio exigantur*. Quis igitur sensus ille depuratus poenarum Conventionalium, de quibus supra? Et ejusmodi jus defensionis contra vim omnem, in apologia Confessionis *August. Carolo V.* tributam, ait f. 214. sub Litt. d.

(b) Unde ibidem sub Litt. h. ejusmodi expulsionem *Excommunicationem* appellat, cujus jus soli *Magistratus* competat: sic exclusos nihilominus à cæteris tolerandos, nullisque injuriis Ecclesiasticis vel anathematismis exagitandos, affirmat.

(c) Negat f. 187. Litt. d. hic objici posse, quod *brachium seculare* cœtui quasi inferviat, quis ipsas quoque causas dijudicat.

(d) Ad quam reducit jus reformandi &c.

(e) f. m. 187. sub Litt. c.

(f) f. m. 173.

(g) Nam, ut ait f. 193. sub Litt. S. administrationem jurium collegialium non competere Principi ut Principi, nec ut Christiano, nec ut præcipuo Ecclesiae membro; sed libera cœtus communicatione.

(h) *Resensio Heremontanus* de summa Principum Germanorum potestate f. m. 75. ait 1. Consultissimum fore, si facultas vocandi & ordinandi Pastores protestanticos esset penes eundem, cui de Religione, ejusque exercitio disponendi potestas est: in Germania tamen jus præsentandi esse tam strictum, ut inscio patrono qualicumque (Episcopalia jura habenti) Pastorem (excepto Superintendente) substituere non liceat. Addit: subjectum præsentatum habere 1. Orationem *dominicusv* *Prob. Predig.* 2. A Superintendente examinari, & si habilis inventus sit, ordinationis & confirmationis testimonio muniri à Consistorio. 3. Subin sequi investituram, convivia, quæ salvâ, ut ait, conscientia omitti possent.

(i) Idem ibid. f. m. 79. In descriptione regiminis Ecclesiastici apud Protestantibus sic habet: inter quos (Consistoriales) Præsidentem politicum, non Theologum, esse oportet, prout hoc ponderosis rationibus vir summus, & in superiore Saxonia Cancellarius magni nominis, in sic dicto ad Principem suum consilio, deduxit. Rationes petuntur 1. ex intervenientibus processibus ut plurimum politicis, 2. ex paritate cum *Symedrio Judaico*, cui, ut ait, non summus Sacerdos, sed delegatus à Rege, qui *Nasi* dicebatur, solitus sit præsidere. Sed videatur de his, quæ in historia sacra alibi demonstravimus.

Quibus ta-
men per ju-
ra collegia-
lia, ut pote li-
mitata in
controver-
siis fidei, non
alia compe-
tit decidendi
facultas,
quàm merè
historica.

Supponit 6. Jura Collegii non esse *absoluta*, sed *limitata*, sicque protestan-
ticis Principibus tradita, ut conscien-
tiis non dominantur, fidem aliam
non inducant, nec ultra cœtûs in-
tentionem, & in ejus præjudicium
illam exercent, secus fore jurium
abusum, tyrannidem, nullatenus li-
gantem (a). Unde nec aliam illis
facultatem ad controversias fidei de-
cidendas tribuit, quàm *merè historicam*,
dicendo, hanc esse doctrinam cœtui
conformem, & nî tradito munere
quis carerè velit, tenendam; non au-
tem *judicialem* determinando; hanc
esse sententiam veram, & hæreticus
nî audire velit, credendam, id quod
tyrannidem oleret. Denique subjun-
git: nulli, & *ne toti quidem Collegio seu
Ecclesiæ jus competit, res fidei ita deter-
minandi, ut ad eandem sententiam tenen-
dam aliter obstringatur.*

Ex quibus
deducit Ju-
risdictionem
internam
merissimè
persuasi-
vum, cuius
competen-
tem, nullam
nisi charis-
matum præ-
rogativam;
externam
verò Magi-
stratus ad-
scribendam;

Ex quibus colligit 1. Jurisdictionem
internam, Clero tribui solitam,
non esse nisi merissimè *persuasi-
vum*, Evangelium declarando, hortando,
& cuius *Christiano* competentem (b).
Hinc omnes asserit *Sacerdotes*, digni-
tate æquales, nullo inter *Doctores* &
Audidores discrimine, nisi *charismatum*,
quæ quis altero antecellit, & *mini-
sterii obeundi ratione*; neutiquam verò
dominii cujusdam, luperioritatis, aut
Sacerdotii caractere (c). Jurisdic-
tionem *externam*, seu *quovis modo so-
lutam*, in absolutionis, cœnæ, ut
ait, sacræ denegatione, è cœtu eje-
ctione, similibusque anathematismis
in scandalosos, vel ad jura *Majesta-
tica*, vel *Collegialia*, Magistratui debi-
ta, revocat, quæ, uti ait, *Episcopalia
ab illo vermine, qui ex jure Canonico,
impuro fonte, manat, malè nominati so-
lunt* (d).

Colligit 2. In rebus spiritualibus, *Subjectio-*
seu internis, *nullam subjectionem locum*
habere, (e) cùm ne quidem plebs *tuatibus esse*
hac ratione Clero subjici possit, *nullam*
tò minùs Princeps. Administratio-
nem porrò jurium Collegialium *ad-*
modum delicatam esse affirmat, ut ne *prorùs, quo-
vis in judi-
cem sibi ipsi
sufficiens;*
quid agatur, quòd tyrannidem oleat:
cùm nullus ritus nolentibus sit obtru-
dendus; nullum dogma, ut credatur,
jubendum sit, ne Jurisdictio spiritua-
lis, in dogmate decisiva, ulli Conci-
lio, Synodo, Consistorio, Faculta-
ti Theologicæ, aut Senatui Ecclesia-
stico tribuenda sit, praxi hac Ponti-
ficia Protestantibus praxi horrida. Addit
*ex Thomasio: Nec sanè ea opus est, ut Ju-
dex personalis, dogmatum Christianorum
decisivus, qualem Romanenses postulant,
adsit, nisi quòd quisvis propriæ fidei iudex
ut sit, conveniat, donec in supremo judi-
cio judicium à Domino heic feratur* (f).
Et hæ sunt *Puffendorfsana*, à recentis-
simo hoc Theologo recoctæ, idèz
circa jus sacrum, & Ecclesiarum Pro-
testantium regimen, quas esse *Plato-
nicas*, hoc est, *universales*, cunctisque
Protestantium Ecclesiis *communes* nec
ipse profitetur.

& VI. Ex illo principio, quòd *Jurisdictio*
collegialia Jura, & Ecclesiæ directio-
nem *externam*, *Jure natura* Communitati com-
petens, *ex confederationis mutue* arbitrio *Jura Colle-
gialia dele-
gabilia, à va-
riis va-
riè delega-
tam.*
pendeant, (g) & cuiusque pro li-
bitu delegari possint, deducit, quòd
alicubi à Magistratu, alibi à solo Cle-
ro, vel à Presbyteris laicis exercea-
tur. Ubi Princeps est alienæ Religio-
nis, horum jurium exercitium vel
Clero, vel communibus votis reli-
ctum esse, testatur (h). In *Belgica*, &
Hamburgensi Ecclesia protestantica (i) di-
rectorium cœtûs esse penes Pres-
byte-

(a) f. m. 198. & 204.

(b) f. m. 206.

(c) f. m. 65. & 66. idem repetit f. 114. Si per Clericos Doctores Ecclesiæ, per Laicos Audito-
res intelligantur, transeat hoc tantisper; in terminis simus faciles: at si credatur Clericis cer-
tus quidam sanctitatis character adpersus, qui in subiecto Clericali, tanquam dignitas quæ-
dam, atque *ἱερός* sacra effulgeat, & dein Laicos ad ignobiliorem in Ecclesiâ gradum de-
trudat, ipsisque solam obsequii & submissionis gloriam relinquat, primus egomet, Theologus
licet fuerim, sublato lapide hoc, quidquid est monstri contundam, donec è terra vi-
ventium deleatur. Spectrum ejusmodi in scholis sacris haud tolerandum, sed adhibito eo, quo
par est, exorcismo auditoriis, Ecclesiisque nostris exigendum est. Dignitatem sacram non
nisi charismata sanctiora, majorque rerum Divinarum cognitio & experientia, denique major
in sanctitate *Christiana*, vitæque spirituali gradus adaugent.

(d) f. m. 207. Et si Apostolus Gentium jam ad Majores natu Ecclesiæ *Ephesine* dixerit: *Atten-
dite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.*
Act. Apost. c. 20. v. 28.

(e) f. m. 208.

(f) f. m. 241. sub litt. m.

(g) f. m. 183.

(h) f. m. 204.

(i) Quo nomine (ut initio diximus) *Lutheri* & *Calvini* Affectus comprehendimus, nam quæ
Westphalicum fœdus conjunxit contra Catholicos, Catholicus homo non separaret.

byteros laicos, (haud exclusis tamen Doctoribus) affirmat (a).

Diversas
exinde Ec-
clesiastici Re-
giminis for-
mas recen-
set.

Tum Politicorum quorundam protestantium alias & alias de Sacris Juribus opiniones, variasque Ecclesiastici regiminis formas, ac systemata refert, ut protestantica, reor, Ecclesia formarum omnium commoda experiatur. De *Thoma Erasto* Doctore *Basileensi* & *Heidelbergensi* testatur, (b) quòd statuat *excommunicationem*, cum *minorem tum majorem*, Ecclesia, non *Magistratus* competere, quod *Pfaffianis* ideis haud congruit, eò quòd Jurisdictionem coactivam oleat. *Thomam Hobbesium*, ulterius progressum affirmat, cum ait, *civitatem Christianam esse Ecclesiam*, ex quo principio omnia Ecclesiae Jura ad Principem transfert, eique determinationem omnium fidei articulorum, excepto illo, *Christum esse Messiam*, adscribit. Hanc insuper doctrinam defendisse apud *Belgas Adrianum Houtvium* asseverat (c). Tum ad formas Ecclesiastici regiminis in *Anglia* delabitur, atque *varias esse*: (d) alibi obtinere *Episcopalem*, quæ publica, præcipua, & Regis sit, ubi Episcopi Presbyteris à se ordinatis supereminent, sic tamen, ut Jura Collegialia pauciora ipsi, præcipua Rex, qui *Defensoris Fidei* titulum ea propter jam gerit, exerceat (e). Alibi vigere *Presbyterialem*, ubi nullus Superintendens, quâ formâ omnes Ecclesias *Calvinianas*, atque etiam *Lutheranas* in *Belgio*, dirigi asserit: alibi *mixtam* ex forma *Episcopali* & *Presbyteriali*, quâ formâ plerasque imperii Ecclesias *Lutheranas* gaudere testatur. Hanc in rem *Johannes Relfensio* sic disserit: (f) *Quoniam in omni societate ordinem esse oportet, nec, inter Clericos ordinem facere, erit incongruum. Hinc in Ecclesia tres Clericorum gradus constituuntur, quidam Episcopi, quidam Presbyteri, quidam Diaconi appellantur. Sicut autem potestas Episcoporum valde imminuta est apud Nostros, ita & nomen illorum exosum ac superbum, in mitiorem Superintendentis titulum, est mutatum. Et inter hos quidam est, qui Generalis vocatur, cui inspectio in omnes, cujusunque sit gradus, Principi suo subjectos, competit Clericos. Immo in Saxonia, & Ducatu Lüneburgico quosdam reperiri asserit, qui etiam Superintendentis Generalissimi titulum affectent (g). Denique subjungit, inter ipsos Clericos Superintendentem primum locum obtinere, oppidanos Pastores, eosque, qui in suburbis habitent, precedere debere, dubitandum non esse. Asserit quoque, alicubi in usu esse, ut Jura Collegii, communi omnium consilio, administrantur, nempe apud *Independentes*, qui nullum Ministerium Ecclesiasticum agnoscunt, quovis ex cætu & baptizante & docente. Addit *Quackeros* in *Anglia*, qui repudiato omnino ministerio Ecclesiastico, immediatis Dei suggestionibus inhiant, quovis, qui spiritum in se agere credit, in publicum sua promiscuo studio effertente. Addit *Memnonitas* in *Flandria*, seu *Anabaptistas*, qui Doctores suos *Monitores* appellant, atque suas ipsi in sectas abeunt, maxime, quòd in excommunicationis disciplina à se invicem plurimum dissident. Addit *Collegiatos*, qui promiscue sua in publicum effundunt, & sic de aliis, quorum descriptione & ipse *D. Pfaffius* videtur fessus, cujus ferè verbis hæc cuncta retulimus, non absque pluribus*

(a) Fol. m. 188. sub litt. i. Ubi lites exortas enarrat inter *Remonstrantes*, & *Protestantes*, illis per potestatem *Archiducum* Magistratui Jura Collegialia adjudicantibus; his verò aegantibus.

(b) f. m. 189. sub litt. i.

(c) Addere potuisset *Joan. Seldenum*, & *Colemannum* cum suis in *Anglia*: *Ludov. Molinæum Oxportensem*, *Lambertum Velthuisium Ultrajectensem*, *Nicol. Vedelium Franekerensem*, *Bened. Spinozam Amstelodamensem*, *Remonstrantes* & *Arminianos* in *Belgio* cum famoso *Hugone Grotio*, qui l. de Jure Summarum Potestatum circa Sacra c. 5. §. 12. hæc tenet *Houtvini* sententiam: *Ethnicos quoque Principibus Jus definiendarum Controversiarum, inter Christianos de Religione ortarum, competere. Hobbesii deliria in prolegomenis attulimus: Houtvini politicam contractam, Hobbesii nugis adspersam, emendare conatus est quidam anonymus in appendice libelli Puffendorfsiani de habitu religionis à f. m. 271.*

(d) Fol. cit. & 183.

(e) Ibi pluribus describit novum discrimen inter *Episcopales rigidiores* & *modestiores*.

(f) In descriptione moderni Regiminis Ecclesiastici apud *Protestantes*, de Summa Principum *Germa. Potest.* c. 5. f. m. 82.

(g) Obiter notat, in inferiore *Saxonia* quemdam *Generalissimi* nomen affectasse, de quo nomine, tanquam monstro vocabuli, utpote de notante *Episcopum Episcoporum*, nūd formale Description *des Römischen Pabsts, unter welchen niemand anders als der Vands Fürst verstanden werden kan*, &c. Cancellarius vehementer sic conquestus: Addit: *in Ducatu Lüneburgensi hos, ambitionem militarem spirantes, titulos non exulare: quoniam non nemo, qui non ut pridem Generalis vocabatur, nunc etiam Ober-Superintendens audiat; & alii Consularis Principum de præcedenti (ò desperatum sæculum!) controversiam moveant. Ita hic Author.*

pluribus motivis, quæ inter & illud, ut animadversionibus, inferius deducendis, Adversarios minùs habeamus adversos, & tanti apud ipsos, tamque recentis Theologi, auctoritate in veritatis agnoscendæ orbitam efficacius constringendos.

Ut aded Protestantice Ecclesie regimen quovis pene alio territorio aliud D. Pfaffius merito anonymum velis, seu innominatum.

Id unum addimus, ex adductis hæctenus satis clarèscere, Ecclesiastici regiminis formam apud Protestantes non male à Pfaffiis, & Puffendorfiis duci anonymam: siquidem illis formam *Monarchicam* civilem; his *Aristocraticam* profano-sacram, seu *Mixtam*; aliis omnino *Democraticam*, & à quavis potestate, ratione fidei, prorsus independentem adstruentibus. Qui hujusmodi regimen *Anarchiam Ecclesiasticam* dicere noluerit, nemo melius baptizavit, quam si *anonymam*, seu *innominatam* appellavit.

Jus sacrorum profanis Principibus asseritum.

Queritur IV. Quale jus sacrorum, ex systematicis hisce suppositis, sibi exculpere protestantici hierophanta?

R. I. Supponendum 1. quòd Jus sacrorum in latiore sensu dicat potestatem Ecclesiasticam *sani ordinis*, quam *Jurisdictionis*.

Supponendum 2. quòd per potestatem Ordinis intelligatur facultas *quædam moralis*, ad Dei cultum, & salutem Fidelium ordinata, & consistat partim in oblatione SS. sacrificii, & administratione Sacramentorum, debitum cum ceremoniis; partim in prædicatione verbi Divini, sic ut primum ad religionem, Deo debitam; alterum ad sanctificationem; tertium ad instructionem Fidelium institutum sit.

Supponendum 3. quòd per potestatem *Jurisdictionis* intelligatur facultas *legitima disponendi circa ea*, qua principaliter respiciunt finem *supernaturalem*, exercendo scilicet libere ea omnia, quæ ad defensionem, atque provisionem Ecclesiarum, directionem religionis, statûsque Ecclesiastici pertinent. Porro alia denuò est potestas *jurisdictionis interna*, quæ forum pœnitentiale respicit; alia potestas *jurisdictionis externa*, quæ in foro Ecclesiastico exercetur in ordine ad gubernandam convenienter, pro animarum salute, *Rempublicam Christianam*.

Potestas Ordinis, ex baptismo curjuris, consistit in vocatione, seu deputatione, facta à Cætu, vel Principe.

R. II. Potestas Ordinis apud Protestantes, penes quos sacrificium reale nullum, desolatione ac vastitate, etiam Gentibus abominandâ, & penes quos

Sacerdotium per baptismum omnibus, etiam mulierculis, commune, nil aliud reverà est, quam *deputatio Ministrorum à Cætu vel Principe seculari facta*, eaque merè *profana*: nam si quæ alicubi ceremoniæ interveniunt, non reputantur necessariæ, nec à Christo institutæ; sed vel ex *imitationem quædam*, simiarum more, excogitatæ, & propter ornatum aliquem exteriorem adhibitæ. Hanc igitur potestatem Ordinis in actu primo cum habeat baptizatus quivis & quævis, in actu secundo Principes protestantici dedignantur, etsi eandem habeant in eminenti, cum juxta protestanticum brocardicum *quilibet Princeps in territorio suo sit Papa*, teste *Samuele Strickio* (a). Unde de potestate Ordinis hic ipse subjungit: *variora de hujus exercitio exempla sunt, quòd Uladislavus, Polonia Rex, Doctoris simul & Pastoris munere functus; & Georgius Princeps Anhaltinus, idem ordinarius Pastor, & editis quoque hominibus clavus fuerit; Princeps alius, convocata in Ecclesiam plebe, sermonem Ecclesiasticum, Clericali indutus habitu, in suggestu non ita prudenter pronuntiavit. Ira Senckius. De Elisabetha, Anna &c. Ecclesie Anglicane Capitivus, ac Papillis summis, quam, vel ad colum nictitantem aniculam, potestas ordinis latere potest?*

R. III. Potestas jurisdictionis, seu Potestas usus sacrorum jurium (sive dein *Collegialia* sive *Majestatica* vocitentur) est multiplex penes Protestantes, & totus propè Principi, ac Magistratui seculari adscribitur, qua de docet *Struvius* (b): Superioritas sacra, seu Jurisdictio Ecclesiastica, sive vocetur *Jus Papale, Episcopale, Diœcesanum &c.* apud Protestantes est *jus Principis circa sacra*, seu *jus sacrorum*, Principi in territorio competens. Addit: *hoc jus consistere in jure Patronatus Regio*. Eiusdem vi, inquit, singuli Status protestantes in Provinciis ea, quæ ad defensionem atque provisionem Ecclesiarum, directionem religionis, atque statûs Ecclesiastici faciunt, libere exercent; leges Ecclesiasticas promulgant; synodos & colloquia instituunt; circa bona Ecclesiastica disponunt; Senatus Ecclesiasticos, qui circa politiam Ecclesiæ; consistoria, & Judicia Ecclesiastica, quæ circa causas Ecclesiasticas (c) variantur, instituunt; vocant,

(a) In sua dissertatione.

(*) Qualis sit, non exprimit, fortè ne in veritatem inquiri possit, ut de Maximiliano I. & Carolo V. quos Pontificatum assèssisse, insigni mendaciò scribit.

(b) In jurisprudence publica c. 20. f. m. 614.

(c) Quas inter recenset præcipuè *matrimoniales*, unde dispensationes. In dubio, inquit, adhibentur judicia Theologica à Principe, dicunturque *Gewissens Rath*.

ſunt, admovent, & amoveant Miniſtros, atque inter hos *Superiſmudentes*, qui jura Episcopalia, *Principis nomine*, exercent, promulgant leges Eccleſiaſticas, ac ſingula diſponunt, quæ ad cauſas Sacrorum faciunt; gaudent denique omni jure Papali, & Episcopali, idque absque provocacione, niſi forſan per modum gravaminis, in dubio pacis *Westphalicæ*, cauſæ ad Imperii Comitia deferantur. Ita ille.

Titulus hujus sacri juris assignatur jus Majestaticum Superioritatis territorialis.

§. IV. Hujusmodi usus, vel potius abusus protestanticus, quò ad *Eccleſiaſticam jurisdictionem*, initio fundatus erat in illo brocardico absoluto, quòd, *cujus sit regio, illius sit quoque religio*. Suppeditatum illud jam olim à *Marſiliis Paduanis* damnatæ memoriæ; à *Lusbero*, *Calvino*, eorumque aſſectis etiam est ampliatum, ejusque prætextu, sub exordia deformationis protestanticæ, eliminata fides Catholica, everſa templa, dejecta altaria, ejecti Præſules, exturbati animarum curatores, contempta jurisdictione Eccleſiaſtica, conculcata vix non omnia, quæ Deo erant ſacrata. Sed postmodum, ut autonomicæ conſcientiæ libertati magis conſulerent, ex naturali jure *Religionem* dixere ab omni imperio liberam; jurisdictionem in interna eſſe nullam; jurisdictionem externam, partim Collegio Eccleſiæ, partim Principi eſſe propriam, ſuffragante jure naturæ, & indole summæ Potestatis, ut habet *Puffendorſius*. Juxta plerofque tamen protestanticos *ICTos* jus ſacrum, etiam *reformanda religionis*, per pacem *Westphalicam* acatholicis Statibus ceſſum eſt ex titulo *superioritatis territorialis*, ſeu ut fundatum in illo procardico absoluto: *Cujus est regio &c.* Inde *Coccejus*: *evangelicis Statibus, tota Eccleſiaſticorum in eos jurisdictione ſuſpenſa, & abrogata, compingunt vi Superioritatis territorialis in ſuis territoriis omnia jura, cum Episcopalia, cum Papalia* (a). etſi reverà per pacem *Westphalicam* iisdem non ex, ſed cum jure territorii, & ſuperioritatis, hoc jus Sacrorum relictum ſit, poſtquam in titulum prætenderunt uſum, à tempore diſſidii eoſque penes ſuos inductum, quem tamen *Orthodoxi abusuſum* potius dicere poſuiſſent, uti rectè animadvertit nonnemo Author vel ex ipsis protestanticis (b).

Quæſitur V. Quenam circa jus Sacrorum ſpecialia Puffendorſii phantaſmata?
 §. I. *Religionem internam*, per *Chriſtianiſmum* in Baptiſmo ſuſceptam, & cuiusvis jure *Divino* in S. Scriptura revelatam, ab omni proſus imperio liberam, *libertate in naturali jure fundata*, pronuntiat. Unde ejus *Enucleator* ab omni impenitenti Imperanti imperium competere, ſubditis omnimodam libertatem credendi eſſe relinquendam, nec ſine labe tyranniæ conſtringi poſſe, ſi modò abſit periculum *Reipublicæ*: examen item, ac deciſionem omnium controverſarum *Theologicarum* cuiusvis judio relinquendam &c. Qua in *Lutherica* autonomia etiam ſecedit à *praxi*, & mente multorum è ſuis. Certè *Honniges* autonomicam hanc licentiam, ut *Reipublicæ* tranquillitati periculolam, proſcribit, dicens: *vacillare civilem concordiam, ubi Religionis unitas vacillas*, id quod pluribus rationibus demonſtrat (d). Suorum praxin reprobat ipſe *Puffendorſius*, dum ait: (e) *procardicum illud: Cujus est regio, illius est religio*, à protestanticis initio fuiſſe arreptum, ut eò *plauſibilius* *authoritatem Caſaris*, *reformationi* ipſorum *interceſſuri*, *proſelare poſſent*, velut ad *Caſarem* nihil ſpectaret, quid ipſi in ſua diſione agerent. *Alias*, inquit, niſi *veritatem religionis* iisdem præſupponere poſuiſſent, *jus territoriale non efficietas*, ut ipſi ſas foret, *ſubjectos ad amplectenda falſa dogmata compellere*. Sed hanc autonomicam ſtribiliginem, ejusque titulum, è *natura jure* arreptum, in Collegiis *historicis* ſufficienter depeſimus, (f) & per decurſum amplius proteremus.

§. II. *Jus Sacrorum*, prout dicit *Quod ad potestatem Ordinis*, ſeu *munus docendi, diſtinctum eſſe* affirmat à *conditione* cuiusvis *Chriſtiani*, fundatque in *peculiaris vocationis, ac aptitudinis*: unde inferit, *Principes*, profitendo religionem *Chriſtianam*, non hoc ipſo fieri *Episcopos*, ac *Doctores Eccleſiæ*, eò quòd *Principum, & Paſtorum munera ſic comparata ſint*, ut ab uno, eodèſque commodè exerceri nequeant, ſed ob *gravitatem negotiorum, quæ utrumque munus comitantur*, quibus ritè obſervandis *unus homo par non ſit*. (g) Unde *Princeps*, æquè baptizatus, ſi forſan nego-

(a) In jurispr. publica t. 22. n. 15. f. m. 400.

(b) Author Meditationum ad instrumentum pacis ad hunc articulum ſpecim. 4. §. 30. lit. f. fol. m. 423.

(c) In elementis J. N. & G. t. 22. f. m. 313.

(d) De jure ſacrorum c. 3. n. 67. f. m. 325.

(e) De habitu religionis §. 54. f. m. 367.

(f) P. IV. Q. 7. & P. V. Q. 1. per totum.

(g) De habitu religionis §. 42. f. m. 278.

negotia permitterent, se ipsum æquè *vocare* posset, & cum verbum Dei, *jam divinitus præscriptum*, ut ait *Puffendor-
fius*, & cuivis ad eò clarum sit, ut fidei dogmata agnoscere, sibi que religio- nis systema formare possit, æquè ad id aliis prædicandum habilis foret, nî ignobilem spartam satius aliis reli- ctam vellet.

Quod ad po-
testatem Ju-
risdictionis
externæ,
Principi esse
debitam, ra-
tione Impe-
rii summi,

§. III. Jus Sacrorum, prout dicitur *Jurisdictionem extrinsecam*, juxta *Puf-
fendorfium* (a) *abusivè* vocatur *Papale*, *Episcopale*, cum nihil aliud sit, quàm *ius dirigendi externam religionis exercitium*, *ius providendique, ne ejus prætextu societas ci-
vilitatis turbetur*. Porro hoc jus, pene totum, attribuit Principi, fundatque partim *in indole summi Imperii*, conjun- cti cum officio *Christiani*, partim *in delatione ipsius Ecclesiæ, facta Principi*; sic ut in unum tam jura *Majestatica*, quàm *collegialia* confluant.

Quod conti-
net jus de-
fendende
Ecclesiæ,

§. IV. Eodem teste, (b) ex ju- re summi Imperii, *Christianismo* sus- cepto conjuncti, oritur 1. Jus Prin- cipis *Majestaticum* defendendæ, prote- gendæ, & sustentandæ Ecclesiæ, sed cum exclusione *omnis coactionis* respec- tu fidei, omnisque profusionis res- pectu Cleri, cum *reditus enormes, & Do-
ctoribus inutiles, Ecclesiæ, & Civitati perni-
ciosi sint*.

Generali
Inspectionis,

2. Jus generalis *Inspectionis*; uti in alia Collegia, ita & in Collegium Ec- clesiæ: nec enim, inquit, per doctrinam Evangelii, vel per susceptam à Prin- cipe religionem, minuitur ejus po- testas summa: ergo ei competet *in-
spectio*, ne quid ex illo Collegio (uti pronum est) detrimenti redundet in *Reipublicam*; ne à legibus civilibus recedatur; ne per Sacerdotes jura Collegii extendantur, *uti nullo, futuri-
ve fundamento, causa matrimoniales ad fo-
rum sacrum pertracta sunt magis Principum
præjudicio*: ergo Principi competet examen doctrinæ, *ne eidem assumentæ, Reipublica perniciosa, admisceantur, qua pu-
ram Evangelii doctrinam, sordidum instar, deformant*.

Constituendi
Ministros
Ecclesiæ,

3. Jus constituendi *Ministros Ecclesiæ* Principi tribuit, *ut parti*, & membro Collegii præcipuo, quia originariè hoc jus *collegiale* esse affirmat: *inspec-
tionem tamen in electionem, & Pa-
stores electos per & in Consistoria,
eidem, ut Principi, assignat*.

Convocandi
Synodos.

4. Jus convocandi *Synodos Maje-
staticum* asseverat, eò quòd, *exortis*

controversis, quæ magnos motus in civitate excitare queant, Principis sit de remediis prospicere.

5. Jus circa disciplinam morum Eccl- *Inspectio
Ecclesiasticam* (quam non nisi *Ethnicorum disciplina
Ecclesiasticæ* intuitu initio assumptam ait) ad Prin- cipem refertur, *quia facile in abusum
trahi, & in genus aliquod imperii invales-
cere potest, non sine insigni summorum Im-
perantium præjudicio*. Unde, delinquen- tes ad forum civile trahendos, asserit; pœnis civilibus emendandos, vel saltem ad castigationem *Ecclesiasticam* dimittendos, siquidem Principi videatur, *sine cujus consensu* bannus, seu ex- communicatio nunquam sit infligenda.

6. Jus abrogandi constitutiones *Abrogandi;
& sancienti
constitutiones
Ecclesiasticas* Ecclesiasticas, Principum juribus ad- versas; item sancienti novas, deco- ri Ecclesiæ; *sed non nisi externo, ac-
commodas, Principi confert; neuti-
quam verò concernentes religionem inter-
nam, nisi quòd ad præcepta, religionis
quoque naturalis conformia*: horum enim transgressiones, etiam pœnis civilibus constringendas, affirmat, quòd *velut fundamentum Reipublica con-
vellant*.

7. Jus tolerandi diversas religiones, *Tolerandi
qua sine insigni diminutione civitatis, & detri-
mento expelli nequeant. Principi tribuit, si
modo quies servetur publica, nec sint admixta
dogmata, quibus aliquid detrahatur summorum
Imperantium juribus, aut obsequio hisdem
debito, aut per qua civis ad seditiones, tur-
basque movendas disponantur.* (c)

8. Jus reformandi errores, & abusus *Reformandi
errores, &
abusus, non
tamen præ-
miserunt
omnes* ex religione, siquidem *Populo, vel Prin-
cipis juribus derogatorii sint*, ex *liber-
tate naturali* Principi transcribit: hac enim libertate, inquit; Imperantes summi *in excellenti gradu gaudent, sic ut
propria auctoritate præjudicia sibi illata
avertere possint*. Unde rebellionis, aut defectionis labem, & turbas erran- tibus imputandas, ait: quod tamen Protestantibus haud applicandum, af- firmat, eò quòd se subtraxerint usur- pationi Pontificis potestatis, cum huic potestati neque Divinitus, ne- que per *ultroneam submissionem, è liquida
scientia profectam, adstricti fuerint; ut
adeò ob periculum animæ justa conscien-
tia, & libertatis vindicatio dici potius de-
beat*. Cœterum jus reformandi errores, etsi fundamentum fidei *directè* vel *in-
directè* convellant, non esse penes Prin- cipem, vel ullam potestatem huma-
nam,

(a) De habitu relig. §. 40. f. 194. Item §. 43. f. 199. Item ejus Eucleator l. c.
(b) §. 43. cit. & seqq.
* Per hæc assumenta fugillat Catholica dogmata de Primatu Papæ, immunitate Ecclesiastici Ordinis, de Invocatione, purgatoris &c, quæ alibi, ut Reipublicam perniciosa, declarat.
(c) §. 50. f. 224.

nāth, affirmat, si modò præstentur ea, quæ ex natura Imperii civilis exigi possunt (2).

hominis erga Deum, seu religio, ut in statu naturæ, ita & gratiæ, est personalis, in alium haud transferibilis, eò quòd animæ talis, per alium non sit operabilis: ergo natura jure est libera, omnis directionis, & potestatis externæ incapax, solo propriæ rationis dictamine, vel accedente revelatione Divini Verbi determinanda.

§. 2.

§. II.

De systematis fictitii fundamentis, & natura jure, statûque positus.

Systematis commentitii vero hujus systematica religionis, qua sibi momenta, in Ecclesiam, per modum Collegii profano-saceri, efformant protestantici Hieroplastæ?

Ex jure natura male desumptas. R. I. Prima cœmenta, ut vidimus, ex natura jure, ac statu naturali eruderant.

Nam I. Religionem internam, ab omni humanò imperiò, & potestate coactiva liberam, ex naturali libertate, determinant, utpote quæ libertas per legem Christi revelatam, elevata quidem, alterata tamen * non sit, ut loquitur Puffendorfius.

II. Potestatem Ordinis, uti naturæ jure omnibus communem, ita per baptismum in lege gratiæ Christianis omnibus communicatam, affirmant, nec ulli naturali repugnantia administrandam asseverant, si modò vocatio à Magistratu, & externa habilitas accedat.

III. Potestatem jurisdictionis Ecclesiastica, seu jura Sacrorum, supposità Republicà, ac Civitate, ex naturali jure summi imperii, Principibus tribuunt, quòd jus naturale tantum abest, ut lex gratiæ alterarit, ut potius perfecerit, ac confirmarit.

In specie quòd ad æconomicam libertatem religionis internæ, quasi personalis, Quaritur VII. Qua in specie fundamenta prætenso religionis internæ, natura jure ab omni imperio humano, ac potestate coactiva libera, juxta protestanticos Moralistas?

R. I. Puffendorffii momenta, in memorato libello aureo venum exposita, quæ, molestà quoque industrià, è perissologico furture ægre datum seligere, sunt 1. Quia Officium

2. Religio dependet ab assensu ^{Dependentie} mentis, seu naturali, seu revelatæ ^{ab alluminatione} veritati præstito: ergo est expers coactionis, nisi forsan ad simulatos gestus externos: ergo non imperari, sed solummodò rationibus suaderi potest, ac debet. **

3. Religio tam naturalis, quàm ^{Independem-} ^{velata,} est independens ab omni ^{titis ab omni} statu civili: non enim institutæ Respublicæ sunt ^{statu civili,} propter Religionem, quæ æquè à paucis, ac multis, imò in statu naturali ante omnem civitatem; in elevato absque omni statu civili exerceri potest, ac debet: ergo per statum civilem alterari nequit religio libera: ergo homines, in Rempublicam coeuntes, quòd ad religionem, se Imperantibus non submittere, cum cuivis, etsi constituto in societate, per semetipsum cultus suus Deo sit adprobandus: *** ergo coeuntes sponte; ex naturali libertate, ad cultum Dei per pactiones determinandum, non statum, sed collegium formant in statu, omni potestate externa liberum.

4. Licet religio officium hominis ^{Net nisi eam} sit personale, parit tamen obligatio- ^{ram suasti-} nem in altero: nempe respectu status ^{nam in al-} naturalis in Parentibus ^{tero adhibe-} curam de recto ^{tentis;} Dei cultu, sed merè ^{susivam} docendo, hortando; non ^{vim intentan-} coactivam, do. Respectu status Christiani, plura parit jura in summis Imperantibus, ex indole summi imperii naturaliter promanantia, eò quòd religio sit vinculum Respublicæ, & Imperantium interfit, ut colatur Deus, utpote ^{fidius,} id est, cui ^{fidem,} & pacta inter homines servari ^{cura} curæ.

(2) §. 53. & 54.

Inde §. 17. f. m. 59. ait: nullum adminiculum externum promovendæ suæ doctrinæ à Christo reperitur adfcitum: non imperiò, jussuque humano ad illam complectendam compulsi: qui potest capere, capiat; qui aures habet audiendi, audiat, aliquoties ab ipso ingeminatum legimus. Scilicet quia Deus non vult obtorto collo hominès in Cœlum rapere, & Dimacharum Gallicorum hospitiationibus in salutis viam eosdem pertrahere: sed salutis media tali modò proponere placet, ut eadem respuere penes hominem adhuc sit, ipsèque suæ perditionis causa esse possit. Ita ille.

** Henniges nugatoriè in testes trahit Lactantium l. 5. c. 13. Quis mihi imponat necessitatem vel credendi, quod nolim, vel non credendi, quod velim? item S. Bernardum serm. 66. in Cant. dum ait: fidem suadendam, non imperandam. Hos Doctores nequaquam in sensu Protestantium autonomico locutos, constat ex centum aliis dictis, quibus mentem suam, hæc in re Catholicam, sat declarant.

*** in exemplum adducit Puffendorfius Danielem, contra Persarum morem orantem; tres pueros Hebræos, statuum Nabuchodonosoris non adorantes &c.

cura fit. Addit tamen, circa cultum Dei externum non oportere; ut *anxii sint Imperantes*, cum rituum disciplina religionem non tollat, nec *per se* animos civium ad discordiam disponat &c. Hos limites si excedant Principes, & citra factiones, religionis obtentu excitatas, si quid disponant, concessio imperio eos abuti affirmat *Puffendorffius*.

Nam ex his non sequitur cultus Dei, pro libitu determinandus;

§. II. Hæc tantoperè indigna homine sanæ mentis, mirum videri posset, quòd *Puffendorffius* tantâ phræseologiâ in libellum congesserit, etiam *velut aureum* à suis toties deprædicatum, ac expilatum. Et quia has nugas à *Gerardo Noods, Liebenthalio*, & aliis recoctas, jam alibi satis rejecimus, (a) hic obiter ad *I. D. C.* Ergo religio est jure naturæ libera libertate autonoma vivendi, Deumque colendi, *ut lubet*. *N.* Libertate, per leges naturales, & Divinas restrictâ; vivendi, Deumque colendi, *ut decet*. *C.* Item: ergo religio est incapax coactionis in ordine ad primam acceptationem. *Tr.* In ordine ad acceptatam retentionem, ac dispositionem. *N.* Item: ergo est determinanda ex propriæ rationis dictamine *qualicunque*, & ex revelatione Verbi Divini, privato phantalo accommodati. *N.* Ex dictamine, rationis legibus conformi, & revelatione verbi Divini *verè tali*. *C.* Etiam juxta *Puffendorffium* in statu naturæ religio non fuit libera ad *Politheismum*; nec *Christiano* in statu gratiæ ad *Judaismum* &c. quos etiam pœnis eliminandos, asserit. Item inito Collegio Ecclesiæ non est libera potestas determinandi, ut lubet, dogmata fidei ex arbitraria Divini Verbi interpretatione: ergo à pari.

Incapax coactionis etiam indirectæ,

Ad 2. *D. C.* Ergo religio, ut dicit assensum mentis, est *expers coactionis directæ*. *C. Indirectæ*. *N.* Quomodo juxta *Puffendorffium* cogi per Principem possunt *Christiani* subditi, in *Judaismum*, vel *Atheismum* deficientes? Vel religionem, summo imperio ad-

versam, profitentes? Audiatur ipse *Lutherus*, (b) qui *de vi indirecta in voluntatem* testatur; quòd illâ quidem non cogatur homo ad credendum, sed *perversa solummodo doctrinâ inbibeatur*. **

Ad 3. *D. A.* Religio est *independens* ab omni statu, quò ad professionem, ac exercitium. *C.* Quo ad directionem, ac conservationem. *N.* Nunquid & *Puffendorffius*, inito semel formatoque Ecclesiæ Collegio, opus esse, ait, directione, saltem Collegiali; immò & Principis summi potestate Ecclesiastica, etiam coactiva, siquidem necessitas exigat?

Ad 4. Si in statu naturæ Patribus-familias competiit ex jure naturali cura de recto Dei cultu, saltem *suasivè* filiis implantando, ut ne suo instinctui relicti *peculiares revelationes caperent*, & in *feritatem inemendabilem degenerarent*, ut habet *Puffendorffius* (c); si in statu gratiæ Imperantibus laicis ex jure naturali summi imperii competiit cura religionis, saltem naturalis, sic, ut etiam pœnis actus externos idololatry v. g. *blasphemia, magia &c.* coercere queant, eodem teste; (d) si iisdem, ex eodem jure summi imperii, competiit potestas sacra, jurisdictionis saltem externæ in Ecclesiâ, ut ita dicam, *Collegiatam*, cur jure Divino non possit competere talis potestas Ecclesiastico Præfuli, qualis Episcopus, vel ipse summus Antistes? Quæ repugnantia? Talem autem Divino jure competere infra demonstrabimus.

§. III. Idem *Puffendorffius* in eodem aureo libello ineptit, autonomiam libertatem non officere tranquillitati publicæ, nisi ad speciem, qua etiam miti ingenio Principes permoveri se *peritantur ad potentiam, immanitati Sacerdotum accommodandam*. Rationes affert 1. Quia *Zizania*, Dei oraculo prædicta, labore frustraneo extirpanda. 2. Quia *Christus* ipse non duodecim legiones immittendo, sed docendo, propagavit fidem. 3. Quia consensus, quò ad singula religionis capita, *per se* non neces-

Unde falsa est thesis Puffendorffii de autonomia, quasi tantum ad speciem Reipublicæ adversa.

* Has ideas malè ex *Puffendorffio* recoquit *Thomasius* Jurisp. Div. l. 3. c. 6. à n. 149. Ubi inter alia n. 123. asserit, Principem, qui religionem falsam in Republica tolerat, quæ non repugnat fini civitatis (hoc est tranquillitati publicæ) non peccare contra jus naturale, & officium boni Principis, sed contra legem Divinam positivam universalem, & officium boni Christiani: quare Jurisprudentiæ naturalis defectum hic supplere debet Theologia &c.

(a) In Coll. Hist. P. IV. Q. 7. f. 185. & seqq.

(b) Commentariolo in Pjal. 80. t. 5. Jen. ger. edito à, 1561. f. m. 147.

** Ipse *Hennies* alibi recedit ab hisce suorum principiis, defenditque potestatem coercitivam in hæreticos, retutatis suorum contribulium rationibus, ut aded sanguinaria *Jesuitarum* consilia, Inquisitiones sacras, tanquam *carnificinas*, pietati Christiane prorsus contrarias, eidem pariter impunitaret forsitan *Nordermannus* cum suis. Sed hæc fufius dilucidavimus in Q. de mediis conservandæ religionis Coll. Hist. Parte VII. f. 630.

(c) §. 4. f. m. 18.

(d) §. 7. f. m. 29.

necessarius ad publicam tranquillitatem, si modò reprimatur ingeniorum ambitio, gloria potentiaque cupiditas &c. (a) Quæ omnia, quàm sint frigida, frivolæque contra Puffendorianos autonomistas in Collegiis historiis (b) satis superque jam palam fecimus ejusmodi thesibus. *Autonomica religionis libertas est directè opposita tranquillitati Republicæ Christianæ; est Christianæ subordinationis eversiva; est inventum diaboli; contraria legi naturæ, scripta, & Evangelica; est fidei eversiva; via plana ad hæresin, indifferentissimum, atheismum, & directè opposita verbo Dei, doctrina Patrum; est aliena à praxi primitiva Ecclesiæ; est damnata ab Imperatoribus, tanquam origo omnis mali in Republica. Hinc falsa, & Republicæ perniciosa Protestantium thesis est, autonomiam esse licitam, & per se licite permittendam; nec Christiano regimini adversam; invid religionem esse jure natura ab omni imperio liberam positio est Gerardii Noodt, ex Puffendorpio desumpta, malè probata, cunctis apostatis, hæresumque architectis; quin & idololatriæ, ac atheisticis favorabilis, adeoque scandalosa, & certò falsa; autonomiæ prohibitionem esse tyrannidem, est thesis similiter falsa, & ipsi Protestantium praxi adversa. Denique autonomica hæc libertas in Imperio nostro fuit perniciosa Mater plusquam septuaginta sectarum, & ipsius denique indifferentissimi &c. Hæc & alia, non tantùm asserta, sed & prolixius probata, jam dedimus, ad quæ si autonomici Moralitæ frontem cum Puffendorpio caperent, nugis suis, e naturæ jure malè deductis, fusio-riorem anatomen referant in acceptis.*

Momenta præsentia, quò ad potestatem Ordinis, naturæ jure profanandam. Sacerdotium, carere baptis- mi, Christianis commu- no.

Quæritur VIII. Quæ in specie momenta præsentia quò ad potestatem Ordinis, quàm ex naturæ jure Principibus laicis male tribuunt protestanti Moralitæ?

Re. I. Fundamenta paradoxii adeò dogmatis posuit Lutherus, Hierarchiæ Ecclesiasticæ profanator. Ex eo & Puffendorpius, & cæteri Supponunt 1. Sacerdotium novæ legis per baptisma cuius Christiano fieri commune, eò modò, quo in statu naturæ religionis officia, cuius homini propria, natura voluit, etsi ex potestate patria hoc munus sacerdotii cum munere præcipue pa-

terno conjunctum fuerit, uti Puffendorpius probat (c) ex Abrahamo, circumcissionis administro; ex Jacobo, è sua familia idola eliminante. Addit, munus sacrificandi, etsi cuius liberum, præprimis tamen, ex eodem titulo p. tria potestatis, fuisse penes capita familiarum; quòd si plures familiæ conspirassent, fuisse penes illum, quem cæteri ad id muneris elegissent (d).

Supponunt 2. In statu gratiæ desin- se sacrificia, utpote merè figurata, dicente Puffendorpio; (e) non sumptuosius amplius sacrificiis opus est, sed qua Deo placeant jam victima, pretio haud mensurantur, preces scilicet, quas figuratò vocabulò vocant sacrificium laborum. Atque hac ex parte religio Lutherica, ipsa religione naturali, majus compendium habet, nisi fortè cœnam suam eucharisticam, seu merè figuratam de Dominico corpore, seu veram in manducantis fide, sacrificii locò, imperitè substituant.

Sacrificii proprie talis abolitio;

Supponunt 3. In statu gratiæ, uti in statu naturæ, duplex solummodò esse Sacramentum, * baptisma circum- citioni, cœnam sacrificiis substitutam, quæ haud dubie à Christiano quovis administrari possunt: æquè enim cœ- mina baptizare, panemque commun- icanti porgere potest, ac quivis Superintendens; totum ergo Sacerdotium Luthericum ad ministerium verbi re- ducitur, cujus, etsi omnes quidem per baptisma sint capaces in actu primo, in actu tamen secundo Puffendorpius requirit vocationem, & aptitudinem; inde est, quòd à Sacerdotio Principes excludat, non propter naturalem aliquam repugnantiam, ut ait, sed propter utrius- que muneris impossibilitatem; (f) im- mò, ut alibi dicit, quòd rarissimum sit, ut Principes tantùm opera in cognoscendis rebus Theologicis ponant (g). Fœminas asserit à docendi munere ab Aposto- lo exclusas (h): quasi verò non plerique Principes, & plures fœminæ plus notitiæ de bibliis habere possent, quàm multi præcones, præsertim in deformationis initiis, è quavis sutrina, pistrina, & tonstrina prorrepentes, uti facilè demonstrari posset **. Unde fluit illud, ad analogiam status naturalis, Puf-

Ut & p. rorumque Sacramentorum, manente solo ministerio verbi, per se cuius propriò;

(a) §. 49. f. m. 225.

(b) P. IV. Q. 7. f. 179. & seqq. Item P. V. Q. 1. à f. 1. & seqq.

(c) §. 4. f. m. 19.

(d) §. 8. f. 34.

(e) §. 11. f. 44.

* Nam Matrimonium multò plures non elevant.

(f) §. 4. f. 198.

(g) §. 51. f. 239.

(h) 1. T. m. 2. 12.

** Imò demonstrant ipsi Lutherani. Videatur Godefridus Arnold in der Kirchen- und Reher. Hist. P. a. Q. 18. c. 14. §. 5. f. 600. Von dem Zustand der Prediger nach der Reformation.

Puffendorffio contestatum (a): Quòd, etiam in statu gratiæ, ministerium cultus publici certa Nationi, aut prosapia haud alligatum sit amplius, ut in statu legis scripta; sed in uniuersum omnes Christiani sacerdotes coram Deo vocentur: ministerio autem Ecclesiæ, citra discrimen generis, adhiberi possit, quisquis idoneis ad eam functionem artibus instructus sit.

Quæ omnia
Catholicis
scandalosa,

Hæc fundamenta, quia apertè erronea, Catholicis scandalosa, à Polemicis, ut hæretica, dudum demonstrata, hîc argumentis scripturificis non refutamur, quia extra jurisprudentiæ publicæ sphaeram non ambulamus: id solum advertimus, antequàm momenta, ex naturali jure petita, dissolvamus, profectò dignè de sua religione sentire protestanticos Moralistas, dum religionem Christianam, ad religionis naturalis decempedam, metiuntur; dum Sacerdotium profanant, & ad statum *pene naturalem* reducunt; dum omne religionis negotium intra sphaeram Collegii, naturæ jure fundati, concludunt; dum Ecclesiæ regimen, quasi à Christo haud magis sublimatum sæculari regimine, ante & post diluvianorum in morem, in naturali jure solummodo fundant; dum Orbis Christiani Imperantes summos, ac Magistratus, quò ad jus sacrum, Nummis Populis, aliisque paganis Magistratibus, Pontificatu profano æquales, debuccinantur: An non hæc illa desolatio, stans in loco sacro, quæ prædicta à Daniele propheta?

Sed à Protestantibus non nisi inanimissime iudicantur.

R. II. Cùm *Puffendorffii* solummodo accidens, uti vidimus, potestatem Ordinis, seu Sacerdotium protestanticum, negent Imperantibus summis, non autem per se, & absolute, eò quòd nulla sit naturalis repugnantia, *Hemiges*, *Thomasii*, aliique hanc non repugnantiam demonstrare, iisque hanc facultatem vindicare adlaborant ex charactere baptismatis sacerdotali, si modò spartam hanc profano-sacram, ut ferè solet, haud dedignentur. Sic ergo arguunt cum *Hemige*: (b) In lege naturæ potestas Regia, & Sacerdotalis, ex nativitate indolis, erant conjunctæ: ergo etiamnum conjunctæ sunt in Lege Gratia. C. videtur liquida; siquidem gratia non destruit naturam, neque lex Christi data est ad tollendam legem naturæ, sed ad eandem perficiendam. A. P. In statu naturæ fuerunt Sacerdotes, & Sa-

crificia, ipsique Reges pariter Sacerdotes, sic ut Populo non tantum dictarent jura, sed & thura Numini offerrent, uti legimus de *Melchisedech*, qui fuit & Rex Salem, & Sacerdos Dei altissimi; (c) item de *Abrahamo*, *Jobo*, & aliis Patriarchis, qui tempore Legis naturæ simul erant capita familiarum, & quasi Reges, simulque Sacrificia peragebant: ergo &c. Sed

Contra est 1. D. A. In lege Naturæ potestas Regia, & Sacerdotalis fuit conjuncta vi indolis nativæ, seu vi juris naturalis, N. A. Vi juris humani, consuetudine populi (penes quem Regnum temporale) potestatem hanc transferente in Principes, & Primogenituræ veluti alligante. C. A. & N. C. Distinctio petita est ex S. *Hieronymo*, *Ruperto*, (d) & aliis; ejusque ratio est, quòd, licet Sacrificium, consequenter & Sacerdotium, sit aliquo modo de jure naturæ, * adeoque & consuetudo jungendi cum potestate Regia Sacerdotii (quam etiam apud Gentiles viguisse legimus) mediante ratione, & voluntate humana, è generalibus naturæ principiis, originem duxerit; Sacerdotium tamen, hoc modo institutum, & his vel illis personis attributum, non fuerit de jure naturæ, seu lege naturali præscriptum, sed jure mere positivo definitum: & hoc modo, ante legem *Moyssis*, vel jure Gentium, vel moribus populorum introducta fuit conjunctio Sacerdotalis, & Regiæ potestatis, qui mos, sicut in lege veteri mutatus est, ita & in nova mutari potuit; immò ita factum fuisse, & ad perfectionem legis gratiæ hoc pertinere, docet *Nicolaus* Papa ad *Michaelem* Imperatorem dicens: *Fuerunt hæc ante adventum Christi, ut quidam typicè Reges simul, & Sacerdotes existarent, quòd S. Melchisedech fuisse, sacra prædit historia &c.* Unde ad propositum argumentum,

Conjuncta tamen non fuit vi juris naturalis, sed humani.

Contra est 2. Negando etiam C. & paritatem à lege naturæ ad legem gratiæ, vel potius suppositum, quòd illa sive œconomica, patria, sive Regia potestas fuerit propria, ac supernaturalis divinis altioris potestatis ordinis, uti in lege gratiæ: sed fuit solummodo ministerium sacrificandi, & intercedendi pro Populo, ad quod aliquis sua sponte se applicare, vel consensu populi deputari poterat: siquidem Deus, illo tempore, nihil in parti-

Unde nulla paritas ad legem gratiæ, ubi potestas sacra orationis, nempè Divini.

(a) §. 11. f. 44.

(b) De summa Imperantium potestate circa sacra c. 2. f. m. 25.

(c) Genes. 14. 18. ad Hebr. 7. 1.

(d) S. Hieron. epist. 5. ad Evagrium. Rupert. L. 5. in Genes. c. 12. apud Suarez L. 6.

* Ut diximus, improprie tali.

particulari de Sacerdotio præscripsit, neque Sacrificium ex ordinatione Divina, sed solo lumine rationis, Divinitatis existentiam agnoscens, ac propterea tesseram aliquam subjectionis suæ distantis, offerri consueverat: (a) sed neque erat propria & supernaturalis potestas jurisdictionis, uti in lege gratia. Hæc enim probari nequit, sive ex jure speciali Divino, ut patet; sive ex jure naturæ, quod naturalem ordinem non transcendit, & potestatem gubernativam, etiam quoad cultum Divinum ordinat ad commune bonum Societatis humanæ: contrarium fit in lege gratiæ, quæ principaliter ordinat homines ad Deum, & bonum Reipublicæ refert ad amicitiam hominum cum Deo: hinc altioris est ordinis, nec nisi à Deo immediate promanare potest. Ita Suarezius noiter.

Hinc est homo etiam in statu naturæ ad finem supernaturalem suum sit conditus.

Et. III. *Idem excipiunt* 2. Etiam in statu naturæ homo non fuit præcisè conditus ad finem naturalem, sed etiam supernaturalem: ergo Principi (vel saltem Communitati) competit, ex natura rei, potestas proportionata, non merè naturalis, sed etiam ordinis altioris. C. P. Talis Communitas fundabatur in Fide, & Religione supernaturali: ergo habere debuit potestatem connaturalem ipsi gratiæ, ad disponendum ea; quæ spectabant ad Divinum cultum, consentaneæ ad veram fidem, Deique amicitiam promovendum.

Et Societas Christiana, quæ talis, videatur ex petere regimen, merè naturali sublimius: nihilominus in lege naturæ sufficit potestas potestatis.

Confirmatur. Saltem Communitati Christiana, quæ Christiana, competit, ex ipsa natura rei, ejusmodi Ecclesiastica potestas: ergo in Principem saltem ex delegatione transferri potest. Sed

Contra est 1. C. A. N. C. Siquidem non obstante, quod homo conditus fuerit in finem supernaturalem, nihilominus pro eo statu per media naturalia, suo modo, sat dirigi potuit à potestate humana; cum ad finem naturalem, tum etiam supernaturalem, hoc est, & ad præcepta (quæcunque tandem tunc fuere supernaturalia) mediante gratia observanda, & eadem adjuvante ad supernaturalem

beatitudinem consequendam. Sane, quia finem fruitionis Divinæ non consequitur homo per virtutem humanam, sed virtute Divina, juxta illud Apostoli ad Rom. 6. Gratia Dei vita æterna, perducere ad illum finem non erit humani, sed Divini regiminis, ut ex Doctore Angelico (b) referunt Scriptores.

Contra est 2. Ad Confirm. ad quam cum Suarezio nostro D. A. Communitati Christianæ, quæ tali, competeret, nisi Christus Ecclesiæ regimen, peculiari, & longè excellentiori modo, instituisset, quam ut ex sola rei natura esse possit in Communitate Christiana, etiam ut Christiana. C. Si peculiari modo instituit. N. A. & C. Christus sublimare debuit suæ Ecclesiæ regimen, ut quod Ecclesiam instituerit 1. Per modum unius corporis mystici per Orbem diffusum, in quod unitas fidei, & concordia, in ritu substantiali Religionis, ad Dei cultum, hominumque sanctificationem ordinato, conservari posset: atqui hoc sine suprema spirituali potestate fieri non posset, ut supra diximus. Eo quod Ecclesiam instituerit 2. ut infallibilem in fide, & in moribus sanctam: ergo potestatem illi tribuere debuit, per quam ad utrumque finem rectè, & sine defectu substantiali, dirigi posset: atqui talis potestas necessario debet esse plùs quàm humana. Adde, quod potestas Ecclesiæ gubernativa in spiritualibus per Episcopos, Pastores; cæterumque hierarchicum Ordinem, immediate, vel mediate, ab ipso Christo descendat, ut hic supponitur: ergo à Populo Christiano, etiam fide illuminato, descendere, eique adscribi nequit.

In Societate Christiana, quæ tali, Christus prævenit, instituendo peculiari modo regimen sublimius, ad eamque juris Divina.

Et. IV. *Idem excipiunt* 3. Principes terreni regnant gratia Dei. 2. Sunt Dei in terris Vicarii, juxta illud Augustini (c): Adoratur in terris Rex, quasi vicarius Dei: Item Isidori (d): Dedit Deus Principibus Præfularum, pro regimine Populorum: ergo sicut Deo, ita & ejus Vicario competit potestas sacra. C. suadetur 1. Ex eo, quod Vicarii præcipuum officium sit, procurare honorem, & cultum, Principali suo competentem, & in sacris litteris præscriptum; (e) Unde dicuntur (f).

Quod Principes dicantur regnare gratia Dei, sicut Vicarii Numinis, ad potestatem sacram non confert.

Eloim

(a) Unde Anacletus Papa Epist. 2. negat, Melchisedechum, Abrahamum, vel alios illius temporis Viros; Sacrificium obtulisse Sacerdotali auctoritate, utpote necdum à Deo peculiariter instituta. In lege veteri, sicuti Deus determinavit Sacrificium, ita & Sacerdotium, absque populi inter-ventu. In lege gratiæ id longè excellentiore modo Christus instituit.
 (b) Lib. 1. de Regim. Princ. c. 14. Siquidem angelicus ejus Author fit.
 (c) QQ. Vet. & Novi Test. P. 2. Q. 9. Hic liber, ut ait Suarez l. c. judicium omnium Doctorum non est Augustini; quia nec stylus illius est, nec doctrina in multis locis est Augustiniana.
 (d) L. 3. Sententiar. seu de summo bono.
 (e) Renunt enim Deus (inquit hic Author) alia ratione, modòve colit, quàm in sacris litteris, præ- facta sua voluntate, instituit.
 (f) Exodi 21. v. 6.

Eloim Dii terrestres, seu Legati Dei, quem & ipsi colere, & aliis debitò modò colendum proponere debeant. Audiunt Pastores, (a) qui Populo de pastu non corporali; sed spirituali prospicere debeant. Audiunt Patres, (b) qui filios ad Dei cultum educant; Santa terra, (c) qui Ecclesiam defendant; Ecclesia Nutritiò, (d) qui Ecclesiam suã munificentia ornent, ac tueantur.

Nec quiddam ob promotam, vel neglectam sacra vituperentur, seu laudentur à Deo, Sibi quoque omnes habere subjectos debeant.

Suadetur 2. ex eo, quòd Principes ob Religionem cultam, curatamque, Divino ore laudatos; ob neglectam vituperatos legamus (e): atqui nec laudari, nec vituperari meritò possent, si nulla illis competeret circa sacra potestas.

Confirmatur. Principes habent omnes in omnibus sibi subjectos, qui intra sphaeram activitatis suæ morantur: ergo non seculares tantum, & seculares; sed etiam personas sacras, & sacra. C. P. Patris imperium, etsi minus, & potestati summæ subordinatum, extendit sese ad omnia juxta illud Apostoli: Filii, obedite Parentibus in omnibus (f): ergo à fortiori potestas summa Imperantium sese extendit ad omnia, etiam sacra. Sed

Contra est 1. D. A. Principes Dei gratiã regnant regimine civili, atque politico, eò quòd omnis potestas vel immediate, vel mediate à Deo sit, ut dictum supra. C. Dei gratiã regnant regimine sacro, atque Ecclesiastico, N. A. & C. Item sunt Vicarii Dei in temporalibus. C. In spiritualibus. N. A. & C. Ratio distinctionis est, quòd Deus, utpote Rex Regum, & Dominus Dominantium, non solum in spiritualibus, sed etiam in temporalibus, duplicem in terris Vicarium constituerit: unum pro temporalibus, alterum pro spiritualibus. Unde textus allati, iisque similes alii, in sensu legitimo, veri sunt; non autem in illo, quem adstruunt A catholici: secus enim, si Principibus jure Imperii summi, etiam in spiritualibus, officium Vicarii tribuunt, æque Principes infideles, ac fideles, eodem caractere, atque officio, insigniant, oportet, quòd tamen, ut reor, vix audebunt, expressè contra-

rium docente Apostolo Gentium (g): Sapienciam autem loquimur inter perfectos: sapienciam verò non hujus seculi; neque Principum hujus seculi, qui destruantur; sed loquimur Dei sapienciam in mysterio, qua abscondita est; quam prædestinavit Deus ante secula in gloriam nostram, quam nemò Principum hujus seculi agnovit.

Contra est 2. Ad P. D. Vicarii officium est procurare honorem, Principali suo debitum aliò modò; quàm in sacris litteris est expressum, hoc est, jus circa sacra usurpando. N. A. Modò in sacris litteris expressò, hoc est, jus Advocatiã exercendo, Ecclesiam defendendo, & Ecclesiæ Ministros protegendo, ut in pace, & cum fructu ministrare spiritualia valeant. C. A. & N. C. Et in hoc sensu Principes fideles, peculiari titulo, esse Vicarios Dei, Pastores, Patres, Nutritios &c. verum est, quatenus sunt supremi Ecclesiæ protectores, ac Christiani populi defensores, non solum Ecclesiæ hostes reprimendo, sed etiam Christianam Justitiam promovendo, honoremque Divinum, intra debitos limites, tuendo ac fovendo, ut supra ex S. Augustino animadvertimus: undè, cum Deus populum suum duplici regimine passuque, corporali scilicet & spirituali, refici voluerit, duplici Vicario, pastore, Nutritio, corporali scilicet & spirituali, opus habet, juxta illud Isaie (h): Es unus Rex Nutritio sui, & Regina Nutritio tua, sic tamen, ut Pastoribus terrenis nullam dederit in animas potestatem, uti patet ex contextu: vultu in terram demisso adorabunt te, & pulverem pedum suorum lingent.

Contra est 3. Ad 2. Patet responsio ex dictis. Laudantur, aut vituperantur Principes ob jus Sacrorum vel exercitum, vel neglectum. N. Ob jus Advocatiã in sensu explicato. C. Eadem est responsio ad confirmationem: nam Princeps habet sibi omnes in omnibus rebus civilibus subiectos, qui intra sphaeram activitatis suæ politicæ versantur. C. Secus. N. Idem est sensus patriæ potestatis; cui in omnibus, quæ can-

Vel (si finis vis) ad summum jus sacrum Advocatiã.

Laudè, vel vituperio, neglectam, vel promotam Advocatiã respicientem, sic ut omnes subiecti sint Principi in secularibus.

(a) Psal. 8. v. 1.

(b) 1. Reg. 12. v. 15.

(c) Psalm. 47. v. 10.

(d) Isaie 49. v. 23.

(e) Confirmat in notis testimonio S. Augustini dicentis: Omnes Reges, qui Populo Dei non prohibuerunt, nec everterunt, quæ contra Dei præcepta fuerunt instituta, culpantur; qui prohibuerunt, & everterunt, super aliorum, merita laudantur.

(f) Col. 3. v. 20.

(g) 1. ad Corinth. 2. v. 6. & seqq.

(h) c. 44. 23.

eandem concernunt, obedire filios jubet Apostolus.

Rationes
præsentis de
potestate ju-
risdictionis
Ecclesiasticæ
mâie profa-
nandæ :
Titulo impe-
rii summi.
Nam pote-
stas duplex,
etsi suo modo
summa in
eodem Reg-
no, non est
præjudiciofa
Reipublicæ.

Quæritur IX. Qua in specie rationes præsentis, quò ad potestatem jurisdictionis Ecclesiasticæ, seu jus Sacrorum, quòd ex naturæ jure Imperantibus laicis proprium volunt protestantici Moralisti?

§. I. Titulum desumunt ex indole Imperii summi, quasi exinde, supposita civitate, vel ipso naturæ jure ultro flueret jus Sacrorum. Audiamus denuò Hennigem & alios, (a) ex Puffendorffii sensu sic arguentes. Principi, seu Magistratui (quà tali) * de jure naturæ competit Imperium supremum, seu potestas summa: ergo etiam in Sacra. C. patefcet infra. A. P. Principi vel Magistratui, ex natura rei competit potestas talis, quæ ad finem publicæ tranquillitatis est necessaria: atqui necessaria est summa, includens jurisdictionem tam sacram, quàm profanam: ergo &c. Maj. videtur certa; cum Deus, ut Author naturæ, non sit Author confusionis, seu ἀναταραξίας (ut hellenizat Henniges) sed ordinationis, qualem rerum humanarum conditio postulat. Mi: P. Si non est una, sed duplex, hoc ipso quietis publicæ est everfiva, fini à natura intento opposita, societatis vinculo contraria, politicisq; principiis penitus adversa: ergo &c. A. P. Nam à civili imperio foret toto genere diversa, cum potestate summa incompatibilis, statuens Statum in Statu, Principatum in Principatu, Rempublicam in Republica, (b) verbo, seminarium jure intestinæ turbationis: quæ enim speranda concordia, quæ pax, & tranquillitas, dum Status contra Statum, Republica contra Rempublicam, Principatus contra Principatum assurgit, quolibet jurisdictionem suam extendere, ac manutenere volente? Regnum profecto in se ipso divisum desolabitur, Divinæ Veritatis oraculum est: & ubi omnes præcipiunt, nemo exequitur, ut dudum Tacitus edixit. Sed

Unde, quocun-
que tan-
dem titulo
Principi

Contra est D. A. Ex jure naturæ competit Principi potestas summa politica. T. Etiam sacra. N. A. & C. Ratio negan-

di patet ex ar. vi. nam de jure naturæ nequit esse, quod est supra naturam; neque à Communitate humana naturaliter potest profluere, vel in alium transferri, quod ordinis est altioris.

Ad P. C. Maj. N. Min. Alteram Probationem D. Si non est una, sed duplex in eodem genere politico, est quietis publicæ everfiva &c. T. Si est duplex in genere totaliter diverso, profano nempe & sacro. Subd. Est quietis publicæ everfiva per se. N. Per accidens, Tr. A. Et N. C. In ordine ad distinctionem.

Observandum 1. Principium illud politicum, quo virandus status in statu, Principatus in Principatu, Respublica in Republica, à Politicis poni, intelligique de statu in statu ejusdem generis, quo v. g. in eadem Republica duo Principes, non subordinati, sed independentes, sibi potestatem summam in politicis pariformiter arrogarent; non autem referri (ut non nisi tortè referunt protestantici Authores) ad statum in statu generis omnimodè diversi, sacri nempe atque profani, quo duo Principes Jurisdictionem, ex toto genere diversam, debitis limitibus observatis, absque mutuo præjudicio, exercent, & exercere possunt, ut tot sæculorum, quot nempe Mundus stetit, experientia demonstrat.

Observandum 2. Veræ politicæ principia non repugnare ordinationi & dispositioni Divinæ, quæ statim in exordio Mundi vel in Adamo, vel (quod credibilius) in Abele fundavit (si sic loqui placet) statum in statu, seu verius Ecclesiam in Sæculo, fidem in Mundo, ex quo Abel primus Religionem erga Deum per sacrificium est contestatus, ut notavit Doctör Gentium, (c) & explicavit Hipponensium Præsul, (d) unà cum Gregorio M. (e) & Antonio Paulutio, (f) quod ipsum etiam confirmat Optatus Milevitanus, (g) à quo Ecclesia in Republica, id est, in Romano Imperio consistere, pronuntiat. Confirmat itidem Doctör Melissius, (h) & præcipue Innocentius

(a) L. c.

* Nempe suppositâ Republicâ.

(b) Qua de re D. Puffius in orig. Juris Eccles. f. m. 168. in nota ee exclamat: In una eademque Civitate independentes ejusmodi duæ potestates monstrum quoddam efficiunt, ad quod, saniori Politica qui nomen dedit, à frontis corrugatione, atque consulatione sibi temperare non possit. Quis non gratuletur Politicæ tam sanos Neo-Políticos, atque Imperii Reformatores?

(c) Ad Hebr. c. 11. v. 4.

(d) L. 15. de civit. Dei c. 1. & 15.

(e) Homil. 19. in Evang. in princ.

(f) In Jurisprud. Sacra l. 1. Tract. 1. c. 1. n. 3.

(g) L. 3.

(h) In Epist. 243. ad Conrad. Imp.

Pars I. Elem. II.

rius III. (a) dum ita differit: ad firmamentum Cæli, hoc est, universalis Ecclesie, fecit Deus duo luminaria magna, id est, duas instituit dignitates, quæ sunt Pontificalis auctoritas, & Regalis potestas: sed illa, quæ præest diebus, id est, spiritualibus, major est; quæ verò carnalibus, minor, ut quanta est inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia dignoscatur.

Deo ad salutem & pacem banc dupheem potestatem ordinante.

Observandum 3. Hanc potestatum distinctionem per se institutam esse ad salutem, & pacem cum Deo & hominibus conservandam, ut rectissimè memorat Nicolæus Papa in litteris ad Michaelem Imperatorem (b): cum ad verum ventum est, ultra sibi nec Imperator jura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatoris usurpavit, quoniam idem Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, sic actibus propriis, & dignitatibus distinctis, officia potestatis utriusque discrevit, propria volens medicinali humilitate sursum offerri, non humanâ superbia rursus in infernum demergi, ut & Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigere, & Pontifices, pro cursu temporalium tantummodo verum, Imperialibus legibus uterentur; quatenus spiritualis actio a carnalibus distaret incurfibus, & ideo militans Deo minime se negotiis secularibus implicaret, ac vicissim non ille robis Divinis præsidere videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus.

Contra quam ordinationem nil evincunt danana, secuta per accidens.

Observandum 4. Quòd hæc potestatum distinctio non rarò dissidiorum & bellorum causa fuerit (id quod identidem oggerunt Protestantes) fuisse merè per accidens, ob debitos limites non observatos. Sed istud tam parùm probat, hanc jurisdictionis mutue discretionem, per se loquendo, esse statui publico præjudiciosam, quàm parum probat Monarchicum regimen, quod per abusum in tyrannidem; Aristocraticum, quod in oligarchiam; Democraticum, quod in anarchiam non rarò novimus degenerasse. Et, quæ-

so, cur protestantici Authores Imperii regimen, spectato tantùm jure Sacrorum, tam acuratè ad politicam trutinam revocant, cum tamen in aliis, minùs scrupulosè, principia politica attendere videantur?

Exempli gratia: inter Politicos convenit, quòd Religio vera, sincerusque Numinis cultus sit fundamentum primum Christiani status: & cur hoc adeò negligunt, ut pro autonomia, qua libertatem conscientie, seu scientie cre-

Cùm nullò majora, & quidem per se, ex Politica protestantica oriuntur.

dendive, quod lubes, indigerant, tanquam pro aris focusque decertent? Convenit inter Politicos, quòd una unica Religio sit fundamentum status politici; quòd omne schisma sit animorum divisio; quòd Religionum pluralitas sit discordiæ pomum, dissidiorum fomentum, bellorum, omnisque in Republica morbi, malorumque seminarium, ipsa teste experientiâ, Statibusque Imperii toties id attestantibus, ut alibi demonstravimus: & tamen, hoc non obitante, pro Religione avita & simplici novas geminas, & utinam! non plures sub specioso Augustana Confessionis clypeo, non inodò induxerunt Imperii Protestantes, sed etiam post tot bella, & Patriæ clades, legibus Imperii fundamentalibus, firmarunt, ac roborarunt (c). Convenit insuper inter Politicos, præcipuum hoc esse arcanum status Germanici, ut servetur temperamentum regiminis, quo juxta Imperii leges Principatum libertas ordinum, libertatem Ordinum sic misiget Principatus, ut nec in Principatu dominatus, nec in libertate nimia regnandi licentia reperiat: & tamen, hoc non obstante, protestantici Authores passim Aristocraticam regiminis formam cum Lymnæis, irregulare quoddam systema cum Monzambanis; statum quemdam solo fœdere, eoque inæquali, nixum cum Grotiis, (d) partim aperte, partim latenter inducere conantur, relicto

(a) In Epist. ad Imp. Orientis relata cap. sollicitæ, de major. & obed.

(b) De quibus fit mentio in cap. cum ad verum &c. 6. Distinct. 96.

(c) Quæ hic non animo improbandi, quod factum est in illis circumstantiis; sed animo declarandi Politicam protestanticam, dicta sunt.

(d) Reljensio personatus de Summa Princ. Germ. potestate c. 13. f. m. 188. Statum Imperii non esse Monarchicum, hodie tam evidenter demonstratum est, ut nemo amplius de hac re dubitare possit. Immo ne Aristocraticum quidem dici posse, hoc me movet argumentum &c. & infra: Nescio itaque, an culpandus sit, qui statum Imperii Obligarchicum esse dicit, in qua sententia deprehendo fuisse D. Eichelium in Dissert. de Republ. mixta Th. 19. Democraticum esse, suis non caret rationibus ac argumentis, f. 191. Videtur sanè dicendum, inter Principes Imperii Germ. esse saltem fœdus quoddam, illudque inæquale, quam sententiam, ex Gratiani principis posuit Monzambano, f. 195. Rectissimè igitur dixit Monzambano: Imperium Germanicum, siquidem juxta præcepta scientiæ civilis exigatur, esse irregulare quoddam corpus. Denique f. 196. vocat Statum imperii mixtum, ex Oligarchico ac Democratico. Et ne anonymum vocare debeat, nominat Politicum: Ergo politicum Statum eum esse videtur concludendum. Sic ille. Burgoldensis, seu Oldenburgerus in Discurs. V. ad Instrum. Pacis n. 8. f. m. 178. Etsi Lutheranus sat firmæ frontis, considerato tamen religionis schismate, utique per Lutherum inducto, sic describit hodiernam Imperii faciem: Restat hodie truncus arrosus, & malè coherens, ex fatali animorum dissensu, quos religionis diversitas, & separate singulis rationes, divisa consilia, vota, spectusque secreti, & professi in contraria omnia, jam pridem distrahère,

licto Imperatori nil nisi titulorum inanum splendore, accisis interim per principia *Rusdorsiana*, quantum fieri potest, Aquilæ pennis, solo jure Sacrorum (quod, tanquam Juris protestantici spoliū, respuit avita Cæsarium pietas) eidem obtruso, ut sic ad usque sydera Aquilam elevent, ipsique audiant gloriosi *Germania* fautores, Jurium Imperialium vindices, cum revera nil aliud agant, quam ut per funesta dissidia Regnum cum Sacerdotio iterum collidant, & lamentabilem *Germania* faciem, sub reformationis specioso titulo, denuo inducant.

galis potestas. Divus quoque *Nazianzenus*, & cum eo *Isidorus Pelusota*: ex Sacerdotio, ajunt, & Regno rerum administratio constata est; quamvis enim permagna utriusque differentia sit (illud enim veluti anima est, hoc veluti corpus) ad unum tamen & eundem finem tendunt, hoc est, ad animarum salutem (b).

Re. III. Idem ulterius instant. Repugnat primis Politicæ sanioris principii, in eodem Regno duos admitti Reges: hos admittimus, si potestatem politicam ad sola profana restringimus: ergo admittimus aliquod repugnans. *Mai*: est extra controversiam. *Min*. patet, nam sic admittimus potestatem sacram ac profanam, penitus separata & distinctam, quod in effectu nihil aliud est, quam plures in eodem Regno admitti Reges, reclamante *D. Leone*, (c) & optante, ut, quem statum cupimus esse Religionis, eundem haboremus & Regni.

Quo sensu duo Reges in eodem Regno,

Confirmat Henniges in hæc verba: in corpore naturali non nisi una voluntas est, actionum & membrorum omnium imperatrix: ergo pariter in corpore civili unica est imperandi facultas, non in profana tantum, sed & sacra efficax, quantum ad publicam salutem conducit.

Esti una sit in homine voluntas imperans.

Confirmat. 2. Principis potestas sese extendit ad ea, quæ salutem ac concordiam publicam maximè concernunt: ergo etiam se extendit ad Religionem, quæ maximam partem facit beatitudinis publicæ. C. Tenet, nam cui jus est ad finem, ei non potest non ad omnia media, fini consequendo idonea, idem juris esse, Ita ille. Sed

Et Religio etiam quietem publicam concernat.

Contra est 1. D. A. Repugnat duos admitti Reges ejusdem ordinis ac potestatis. C. Ordinis ac potestatis diversæ, sic ut utraque certos habeat limites, & neutra egredi suos, atque invadere valeat alienos. N. A. & C. *Ad Sacerdotes*, inquit *Joannes Papa*, (d) *Deus voluit, quæ Ecclesia disponenda sunt, pertinere, non ad sæculi potestates, quas, si fideles sunt, Ecclesia sua Sacerdotibus voluit esse subjectas. Non sibi vindices alienam jus & ministerium, quod alteri deputatum est, ne contra eum tendat abrupti, à quo omnia constituta sunt, & contra illius beneficia pugnare videatur, à quo propriam consecutus est potestatem (e).*

Politici principii nequaquam repugnat, si sit in genere penitus diverso.

Ad

Neque potestatis summitas patrocina-tur.

Re. II. Idem protestantici Naturalistæ sic urgent: Summa potestas eo ipso, quod summa sit, non compatitur in eodem Regno potestatem aliam, æquè summam: ergo potestas summa, ex sua natura, est exclusiva alterius independentis. A. patet. Si quidem summus non est, sed magnus, qui alium ejusdem magnitudinis debet agnoscere: ea est enim summi conditio, ut nihil illud adæquet, nedum superet, ut ait *Tertullianus*. Unde, eodem teste, *Imperator omnibus major est, dum solo vero Deo minor est, nihilque super Imperatorem sit, nisi solus Deus, qui fecit Imperatorem, uti etiam sentit Optatus Milevitanus.*

Cum summa solummodo sit in genere politico non sacro.

Contra est D. A. Summa potestas non compatitur in eodem Regno potestatem aliam, æquè summam in eodem genere & ordine. G: A. *In genere & ordine diverso.* N. A. & C. Potestas circa spiritualia est toto Cælo diversa à potestate sæculari: siquidem illa Civēs ad supernaturalem felicitatem per virtutes Theologicas; ista per naturalia media, moralesque virtutes, ad naturalem beatitudinem dirigit: unde duo sunt cardines constituti, quibus totus innititur Orbis, ac humana Respublica fulcitur, regiturque Sacerdotium & Imperium, cui utriusque sua competit potestas, spiritualis & temporalis, eo temperamento, ut una alteram non impediatur, sed potius adjuvet, ac cives ad bonum indefectibile perducatur, quo sensu scripsit ad *Anastasium Imperatorem Gelasius Papa*: (a) *Duo sunt, Imperator Auguste, quibus principaliter hic Mundus regitur, auctoritas sacra Pontificum, & Re-*

(a) Ut refertur in Decreto Gratiani. C. Duo sunt. 10. Dist. 96.

(b) L. 3. Epist. 239.

(c) Epist. 43. ad Martianum.

(d) In cit. Dist. c. si Imperator. 11.

(e) Certè jam apud ipsos Romanos, ut ex *Livio, Halicarnasso, & Valerio Maximo* referunt Illustr. L. B. ab *Andern* in Jurispr. publ. l. 1. tit. 1. n. 23. & Illustr. *Belzouer* in Arcan. Stat. l. 7. c. 7.

Vel nihil,

Ad Confirmat. 1. R. Retorq. argum. Juxta *Innocentium III.* summum Antifitem, duo in Cœlis sunt luminaria magna, unum, quod diei; alterum, quod præsit nocti: ergo etiam in Mundo duo sunt luminaria magna, Pontifex, qui spiritualia; Imperator, qui sæcularia gubernet. Item juxta *S. Nazianzenum*, & *Isidorum Pelusiotam*: homo constat ex anima & corpore, partibus admodum diversis, sic tamen, ut ad unum eundemque ordinentur finem, totius hominis salutem: ergo & *Christiana* Respublica constat Sacerdotio & Regnò, regimine diverso, sic tamen, ut ad unum eundemque finem tendant, hominum salutem. Quid ad ista *Hennigian*?

Vel pro nobis probante paritate omnibomine.

Contra est 2. Paritas est pro nobis: nam sicut intellectus dirigit voluntatem in internis; voluntas actiones externas: ita & potestas sacra dirigit in spiritualibus; profana in temporalibus. Unde vel N. C. & paritatem à physicis ad moralia; vel si quæ est, meliori longè congruentiâ nostro serviet asserto.

Et jure protectionis fini Principis politico sufficiente.

Ad Confirm. 2. R. C. A. D. C. Ergo etiam se extendit ad Religionem jure protectionis ac defensionis. C. *Jure regiminis*. N. C. Jus protectionis ac defensionis in brachio sæculari abundè sufficit ad tranquillitatem, & concordiam publicam conservandam, ut testis est experientia.

Sensus hæc in controversia Orthodoxus.

Quæritur X. Quid *Moralista* Catholicus sentians circa potestatem sacram respectu juris natura, & qualis juxta illos habitus religionis naturalis ad *Christianam*?

Habitus religionis naturalis ad Christianam est tantum dispositivus.

R. I. Habitus religionis naturalis ad *Christianam* est suo modo dispositivus. P. *Supposito* eo, quod initio statuimus (2) contra hæresin *Pelagianam*, quòd homo, solis natura viribus, non possit mereri salutariter. *Supposito* 2. contra hæresin *semipelagianam*, quòd initium justitiæ non possit esse ex nobis, seu ex natura viribus, adeoque donum fidei non cadat sub meritum. *Supposito* 3. Quòd Deus facientibus, quod est in se, non deneget gratiam, sic arguitur. Servantibus jura naturæ Deus deesse non potest, sed subministrat necessaria media, quibus donum *Christiana* fidei consequantur: servantibus reli-

gionem naturalem deesse nequit *notitia prima* de Deo, ut Ente primo, provido, ac justo, bonorum præmiatore, malorum vindice, & consequenter de anima *haut mortali*, de altera vita *saltem aliqua* &c. Deesse nequit *notitia vulgaris* de Deo uno, de animæ immortalitate &c. uti supra exposuimus. Rursus: servantibus Religionem naturalem mens *semper magis magisque habilis* redditur ad servandam diutius legem naturalem, etiam totam, & *saltem successive* per omnem vitam solis naturæ viribus: ergo per religionem naturalem homo *semper magis magisque disponitur* ad talem animi statum, cui Deus deesse nequit, negando gratiam, atque adeò, hac mediante, certò deducitur ad religionem *Christianam*: ergo habitus religionis naturalis, in ordine ad *Christianam*, est suo modo dispositivus, id quod erat declarandum.

R. II. Jus sacrorum, seu potestas sacra, nullatenus competit potestati politica ex natura rei, seu vi status naturalis, ut ex lege natura inmaniter supponunt cum *Puffendorpho* protestantici Naturalistæ.

P. Assertum 1. Si potestas sacra (seu Ordinis, seu jurisdictionis) ullatenus competeret, vi status naturalis, potestati politicæ, tunc ideò, quia suis momentis id evincerent protestantici Naturalistæ: atqui hæc sunt merissimè prætenfa, nulla, erronea, frivola, uti vidimus.

P. Assertum 2. Potestas jurisdictionis sacre nullatenus est juris naturalis; ergo ex natura rei competere nequit potestati politicæ. A. Patere potest 1. Ex fine: nam natura respicere nequit, nisi finem merissimè naturalem: atqui potestas jurisdictionis sacre respicit finem supernaturalem, nempe salutem Fidelium æternam, directionem religionis supernaturalis, & gubernandam pro animarum salute Rempublicam *Christianam*.

Patere potest 2. Ex origine: nam potestas naturalis ortum habet à Deo, ut Authore natura; potestas Ecclesiastica à Christo, ut Authore gratiæ, & Ecclesiæ *Christiane*, specialiter institutz, ac elevatz. Sed de his infra.

Pate-

n. r. sub ipsis Monarchiæ initiis præcipua sacra flammæ Divinæ commissa sunt; immò Rex *Numa Pompilius* creavit Pontifices, quibus omnia sacra publica & privata subjeit, quique omnes, sibi subjectos, in religionis negotio judicare, à nemine autem judicari poterant.

(a) In præleg. Instruct. a. §. 3. de statu naturæ lapsæ.

• *Balthasar Wernerus* Protestanticus in elementis J. N. & G. c. §. §. 98. §. m. 187. Cùm homini ex naturæ lumine valde videatur probabile, animam humanam immortalem esse, & aliam post hæc vitam sperandam, in qua bonis bene, malis autem malè sit futurum, inde religionis naturalis effectus pedagogicus emergit, quòd nimirum homo, ut mediante, duci ad Theologiam revelatam, & salutarem debeat.

Rationem
item de
obijcti.

Potere potest. 3. Ex *Obijctis*: nam potestas Ecclesiastica sese extendit ad *obijcta* spiritualia, nempe principia fidei, gratias, censuras &c. quæ effectus producant extra sphaeram naturæ positos: ergo à potestate, merè naturali politica, attingi nequeunt. **C.** *Liquet*: quia potestas sæcularis, tota quanta est, juxta lumen naturæ solummodò regulatur, dicente S. *Ambrosio* (a): *Allegatur, Imperatori licere omnia, ipsius esse univèrsa: respondeo, noli te gravare Imperator, ut putos, te in ea, quæ Divina sunt, Imperiale aliquod jus habere; noli te extollere, sed, si vis Divinitus imperare, esto Deo subditus, sicut scriptum est, quæ Dei Deo, quæ Cæsaris Cæsari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesia; publicorum tibi munium jus commissum est, non sacerorum.*

Ratione extensionis,
cum sit &
esse debeat
eadem respectu totius
Generis humani.

Potere potest 4. Regnum Dei, ad quod consequendum disponit potestas sacra, unum idemque est respectu totius Generis humani Authore *Tertuliano* (b): *Nam Christi regnum & nomen ubique porrigitur, ubique creditur, ab omnibus Gentibus, supra enumeratis, colitur, ubique regnat, ubique advocatur, omnibus ubique aequaliter tribuitur, omnibus Rex, omnibus Judex, omnibus Deus, & Dominus est: ergo una eademque potestas, factorum moderatrix, ubique Gentium sit, oportet. C.* Exinde clarescit, quòd, multiplicatà potestate, multiplicentur capita, adeoque tot diversæ circa viam salutis ferri possint sententiæ, quot sunt legislatores: ergo, cum potestas politica una non sit, sed multiplex, tot habens diversa subiecta, quot sunt Imperantes in Mundo, ad spiritualia gubernanda nullatenus habilis esse censetur. Hinc *Leo Magnus* (c): *Beatissimus Petrus, Princeps Apostolici Ordinis, ad arcem Romani destinatur Imperii, ut Lex veritatis, quæ in omnium Gentium revelabatur salutem, efficacius se ab ipso Capite, per totum Mundi corpus effunderet, sicque per sacram beati Petri fidem caput Orbis effectus Roma latius præstaret religionem Divinam, quàm dominationis terrena.*

Nil memorando, quod si profueret ex jure natura, competisset etiam Principibus ethnicis.

Potere potest 5. Si potestas circa sacra est juris naturalis, ut contendunt Protestantici, sequitur, quòd etiam Imperantibus ethnicis competierit facultas disponendi, *Regia auctoritate*, circa fidem, Religionem, Sacramenta, & alia negotia Ecclesiastica: atqui hoc nimis absonum, etiam

A catholicis, nî fallor: ergo potestas circa sacra nequit profluere ex jure naturali. *Maj.* videtur extra controversiam: nam eadem est potestas sæcularis apud Reges *Christianos*, & ethnicos, siquidem & his & illis æqualiter parendum esse docet sacra Scriptura, utique in politicis, non in sacris. Unde S. *Augustinus* (d): *Si aliquid ipse Preconsul jubeat, & aliud jubeat Imperator, numquid dubitatur, illò contemptò huic esse serviendum? Ergo si aliud Imperator, & aliud Deus, quid judicatis? Solvo tributum, esto mihi in obsequium: rectè quidem, sed non in Idolio; in Idolio prohibet, quis? major potestas. Da veniam: tu carcerem, ille gehennam minatur. Hinc jam tibi assumenda est fides tua, tanquam scutum, in quo possis omnia ignita jacula inimici extinguere.*

Confirmatur. Non videtur satis fore prospectum Reipublicæ, si penes eosdem Principes esset utraque potestas, tam sacra, quàm politica: ergo utriusque conjunctio ex jure naturali rectè deduci nequit. **C.** Tenet: cum supponatur, quòd jus naturæ sit *ordinatio Dei*, ut Authoris naturæ, per dictamen rationis applicata, juxta ea, quæ supra jam stabilivimus. **A. P.** Experienciâ teste, plerumque, qui curâ temporalium nimis impliciti sunt, spiritualia tam impensè curare aut non volunt, aut non valent, proindeque longè consultius est, illis, qui Reipublicæ habennas capeffunt, temporalium rerum curam assignare, ac rerum supernaturalium dispensationem aliis comittere. Unde S. *Chrysostomus*: (e) *quamquam admirandus videtur Thronus Regius, sâmen verum solummodò terrenarum administrationem sortitus est, nec præter potestatem præterea habet quidquam Auctoritatis.* Consentit Doctor Angelicus: (f) *Ministerium, ac à terrenis essent spiritualia distincta, non terrenis Regibus est commissum, sed Sacerdotibus.*

Adde, quod per potestatem politicam Sacris non videtur satis esse prospectum.

R. III. Jus sacerorum, seu potestas sacra, neque competit potestati politica ex jure humano, id quod è sua collegiali Ecclesiæ Protestantici *Moralista* male exculpere conantur.

Nec denique jus sacrum competit potestati politica ex jure humano collegiali. Nam hoc ipsum deberet fundari in jure naturali, quòd nullum est.

Probatur Assertum. Si potestas sacra foret penes summum Imperium jure humano, tunc esset vel jure *Generium*, vel jure *Collegiali Communivivendi Christiani*, translato in unum vel plures: neutrum

(a) In Epist. 14. aliàs 33. ad *Marcellin.*
(b) L. adversus *Judeos* c. 45.
(c) Serm. 1. in Nat. Apostol.
(d) De Verbo Domini secundum *Matthæum*, Serm. 6.
(e) Homil. 4 & 5. de verbis *Isaie.*
(f) Vel quicumque est Author libelli de regniæ Principum L. r. c. 14.

neutrum potest dici. *Min. P.* Utrumque jus istud in solo naturali fundatur, & ab illo trahit originem: ergo cum *jus naturalis* non attingat potestatem sacram, ut dictum; multo minus alia inferiora jura, quæ in jure naturali fundantur, attingent, vel attingere poterunt.

Nullum esse jus tale humanum, in suis constitutionibus fatentur ipsimet augustissimi Cæsares

Confirmatur ipsorummet Imperatorum testimonio atque confessione. Justinianus sic habet (a): *Maxima quidem in omnibus sunt dona Dei, à superna collata clementia, Sacerdotium & Imperium: illud quidem Divinis ministrans, hoc autem humanis præsidens, eo uno eodemque principio utraque procedentia humanam exornant vitam.* Constantinus M. judicium inter Episcopos in Concilio recusans, dixit (b): *Deus vos constituit Sacerdotes, & nobis à Deo dati Judices estis, & conveniens non est, ut homo judicet Deos, sed ille solum, de quo scriptum est: Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat* (c). Theodosius: (d) *Illicitum est, eum, qui non sit ex ordine sanctissimorum Episcoporum, Ecclesiasticis immisceri tractatibus.* Valentinianus, (e) cum Episcopi potestatem peterent conveniendi in Concilio pro rebus fidei, ultro professus est, *sibi, qui unus è laicorum numero esset, non licere, se ejusmodi rebus interponere.* Honorius Augustus ad Arcadium (f): *cum, si quid de causa Religionis inter antistites ageretur, Episcopale esse oportuerit judicium; ad illos enim Divinarum rerum interpretatio, ad nos Religionis spectat obsequium.* Et infra: *Rebus denique ipsis docetur, quid de his senserit Divina Majestas.* Basilii Imperator (g): *de vobis (sæcularibus) quid amplius dicam non habeo, quam quòd nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem habere: hac enim investigare, & querere Patriarcharum, Pontificum, & Sacerdotum est, qui regiminis officium sortiti sunt; qui sanctificandi, ligandi, atque solvendi potestatem habent; qui Ecclesiasticas atque cælestes adepti sunt claves, non nostrum, qui pasci debemus &c.* Plura vide apud Suarezium.

Ipsis A catholicis assero nostro suffragantibus.

Confirmatur utrumque assertum, ipsis acatholicorum Authorum testimoniis. Sic Hornius fatetur (h): *A sacrorum*

regimine, ut actione publica, privatam quòdem arceri, nondum tamen patere rationem, qua illud Principi asserat. Hugo Grotius, (i) qui ait, *ut idem sit Rex & Sacerdos, non esse ex eo genere naturalium, qua aliter se habere non possunt.* Besoldus, etiamnum acatholicis, (k) Böhmerus, (l) & alii.

R. IV. *Contra hæc frustra nonnulli replicant* 1. Non est ullum inconveniens, plura admittere capita; immò tot, quot sunt Ecclesiæ particulares: ergo probatio non subsistit. A. P. Hoc non obstante manet unum unicum Caput totius Ecclesiæ universalis, nempe *Christus*, in quo omnes particulares Ecclesiæ uniuntur: ergo &c.

R. N. A. Quia, Scripturâ teste, Ecclesia militans est unum corpus mysticum, unum spirituale Regnum: ergo requiritur una potestas suprema in omnia Membra, ac subordinatas Ecclesias efficax, qua sine subordinatione nequit servari unio, ac conformitas debita, ut in suis Ecclesiis satis superque experiuntur ipsimet Protestantes. Ad P. D. Manet unicum caput invisibile. C. *Visibile*, uti requiritur ad corpus mysticum & unum Regnum spirituale, in suo genere perfectum. N. A. Et suppositum, quòd plures Ecclesiæ supremæ, neque subordinatæ, uniri possint in *Christo*: non enim *Christo* uniri possunt; nisi per veram fidem: ergo per unam: atqui, mortaliter loquendo, in una conservari nequeunt, uno hoc, alio alium modum Religionis, seu fidem suomet judicio ex Scriptura sibi potente eligere, ac fabricare, ut ipsimet Protestantes non modò vident, sed etiam palpant. Accedit, quòd sine visibili Capite, ad cujus supremum tribunal, potestatemque regiminis summam, particulares Ecclesiæ subordinentur, habere nequeant unitatem, in hoc Mundo requisitam: vel cedò, num plura Regna sub Regibus diversis rectè dicuntur unum, quòd uniantur in Deo, Rege supremo etiam temporali omnium Regum? An duo exercitus ejusdem Cæsaris, in *Hungaria & Italia* sub ducibus supremis, invicem inde-

Unde frustra dicitur, quòd plura laica Ecclesiarum particularium capita unum essent in *Christo*.

Nam requiritur visibilitas, & vera Ecclesiæ unitas.

(a) in Authent. *Quomodo oporteat Episcopos*, in princ.

(b) *Ruffin.* l. 1. Hist. additæ ad *Euseb.* c. 2.

(c) *Psal.* 81. v. 1.

(d) In *Epist.* ad Synod. *Ephes.* quam refert *Adrianus Papa ap Michael: Imp.*

(e) Referente *Sozomeno* l. 6. Hist. c. 7.

(f) In causa *Chrystostomi* inter *Epist. Innocentii I.* apud *Suarez* l. 3. *Defens. Fid. Cath.* c. 7. f. m.

288.

(g) In actis 8. *Synod. General.* referente *Surio.*

(h) *De Civit.* l. 2. c. 5.

(i) In speciali tractatu de Imperio summarum potestatum circa sacra c. 2. §. 9.

(k) In politicis l. 2. c. 3. §. 3. n. 14. & 19.

(l) In *Introduct.* ad *Jus publ.* l. 2. c. 5. §. 2.

independentibus, rectè dicuntur unus, quòd in eodem Cæsare uniantur, & ab eo alterius rationis influxum percipiant? ergo à pari.

Qua apud Catholicos servatur in Episcopis, Summa Capiti subordinatis.

Neque dicant Adversarii 2. Quòd hæc ipsa difficultas sit nobis solvenda in Apostolis, atque Episcopis, si illis tribuatur suprema potestas. Nam R. D. Si illis tribuatur suprema absolute. C. Si suprema respective, & cum debita subordinatione ad unum Caput in Ecclesia summum. N. Hæc dependentia servatur semper, sive illud Caput supremum statuatur in uno Episcopo, sive in una Episcoporum congregatione, qua de re alibi.

Servari non possit, etsi fingeretur Concilium Regum, singulis Regibus eminentius.

Neque dicant 3. Ergo & singuli Reges, etsi in suis Regnis supremi, etiam in spiritualibus possent subordinari ad concilium Regum, ubi spiritualis potestas singulis foret superior, ut sic ejus autoritate servaretur Ecclesie unitas. Sed

R. N. illatum. Si singuli sunt supremi ante Concilium, quis Concilium alteri opinionem suam postponeret? An singuli, renunciato supremo jure, sese sponte Concilio subicerent, vel à Christo essent subjecti? At ubi ejusmodi Aristocratici Ecclesie regiminis vel leve vestigium in Scriptura?

Jura Ecclesiastica Principum penes Catholicos.

Neque tamen Orthodoxis Principibus nullum omninò jus Ecclesiasticum remanet, sed variis, tam universalibus, quam particularibus, eos gaudere alibi satis demonstramus, inter quæ est advocatia Cæsaris in totam Ecclesiam, jus defensionis, protectionis respectu Conciliorum, jus primariorum precum, ut nil dicamus de juribus particularibus, specialiter indultis, quæ in loco proprio expressius dilucidamus (a).

sem sacram, Imperantibus laicis asserendam?

§. I. Puffendorfius cum suo synedrario statuit (b) religionem Judaicam fuisse Divino jure statui politico sic in-nexam, ut potestas ordinis fuerit quidem penes solam Tribum Leviticam; potestas tamen jurisdictionis manserit penes Reges. Inde, ait, non fuisse statum in statu, sed Tribum sacerdotalem imperio Regum fuisse obnoxiam, quæis competisset cura & inspectio religionis cum jure loco movendi Sacerdotes, segnes in officio increpandi, religionem promovendi &c. jurisdictione versante non quidem circa sacra, sed circa personas, sacris destinatas. Ex his Puffendorfo fuit unica paritas, disparitas multiplex, & hæc & illa pariter falsa, atque erronea. Paritas est: in religione Judaica, jure Divino, potestas jurisdictionis sacre fuit penes Reges, nec formabatur status in statu: ergo à pari in religione Christiana. Hanc paritatem, utroque pede podagricam, monstrabimus infra.

Contra: disparitas utramque inter Religionem est. 1. Quòd Judaica unum tantum Populo propria, Christiana omnibus totius Orbis: quasi verò Gentibus cæteris lex Mosaica congruere haud potuisset. 2. Quòd ibi fuerint sacrificia; hic nullum, qui est error Luthericus. 3. Quòd ibi Sacerdotium uni Tribui fuerit peculiare; hic omnibus Christianis sit commune, qui rursus est error protestanticus. 4. Quòd cultus publicus in religione Christiana nulli sit loco affixus; in Judaica fuerit affixus uni, quod & ipsum suo modo falsum demonstratur in sacra historia (c).

§. II. In eadem sensa abit Henninges cum cæteris Protestantibus, & quia in veteri Testamento Regibus, jure Divino, omnem potestatem jurisdictionis adjudicat, solo ministerio Levitis reservato, eandem cum Puffendorfo urget paritatem, qua etiam in novo Testamento eandem summis Imperantibus vindicare se venditat (d). Nam, recensitis è veteri Testamento argumentis nugivendulis, in hæc verba concludit: & sic in veteri Judaorum Republica imperium circa sacra semper à Regibus usque ad captivitatem Babylonicam usurpatum esse, ex his, qua diximus, abundè liquet. Imò abundantissime abundantibus in suo sensu. Addit: post captivitatem Babylonicam, nullis Regibus, & incerto obsequio, in civilibus turbis paulatim

Etsi ministerio Ordinis reservato solis Levitis.

Instructio 3.

INSTRUCTIO III.

De habitu religionis Judaicæ ad Christianam, & Christianam ad vitam civilem.

§. I.

Habitus religionis Judaicæ ad Christianam.

Juxta Protestantium in ordine ad profanandam potestatem sacram,

§. I.

De habitu religionis Judaicæ ad Christianam.

Quæritur I. Qua convenientia religionis Judaicæ ac Christianæ adstruitur in systemate protestantico in ordine ad potestatem

(a) In instit. Hist. Eccl. de notitia Hierarchia &c. in Instit. J. P. Imp. Rom, Germ.

(b) De habitu religionis §. 9. f. m. 37.

(c) Manicheorum s. c. 1.

(d) De summa potestate circa sacra c. 2. n. 8. f. 47.

zum crevisse sacri Ordinis potentiam, Sacerdotibus omne imperium, etiam in sacra, ad se irabentibus, cum nempe silerent Propheta, & pietas exularet: unde ejusmodi abusus præjudicio Regibus esse nequeat. Ita sacrorum absonus hic profanator.

Momenta præterea pro evincenda potestate circa sacra.

Obedientia in lege veteri præcepta etiam Regibus paganis.

Quæ tamen temporalia tantum spectavit, non sacra.

Quod potestati sacra profana subinconnexa fuerit in veteri Testamento; Probat I. Sacram suifse nunquam a meie profanis exercitanti.

Quæritur II. Quæ momenta ex Testamento veteri præterea pro evincenda Principibus laicis potestate circa sacra?

R. I. Præterea I. cum Hennige. In lege antiqua præcipitur etiam obedientia Regibus gentilibus; sic *Jeremias* (a): *submitte corda vestra super jugum Regis Babylonis.* 2. Reges dicuntur *Filii altissimi*, (b) *Angeli Dei*, (c) *facti juxta cor Dei*, (d) *Dii*, (e) *uncti Domini*, (f) *Nutritii Ecclesie* (g): ergo in lege veteri tribuitur Regibus potestas summa etiam circa sacra.

R. D. A. Præcipitur obedientia in temporalibus. **C. In spiritualibus.** **N. A. & C.** Primus titulus præterea convenit *Salamoni* ob specialem protectionem; secundus & tertius *Davidi* ob specialem justitiæ laudem, non autem omnibus Regibus ob potestatem Regiam communem. *Dii* est titulus communis omnibus terræ Potentibus, sed præcipue tamen Sacerdotibus ac justis, ad quos sermo Dei factus est (h): ergo nil peculiare probat pro Regibus. *Ucti* multo frequentius dicuntur Sacerdotes; nec *Uctio* tribuit potestatem, sed solummodo indicat. *Nutritii Ecclesie* dicuntur Reges, non ut nutriant per spiritualem potestatem, sed per pietatem, atque munificentiam. Unde **D. C.** Ergo in lege veteri tribuitur Regibus potestas summa in suo ordine, nempe temporalibus. **C. In omni ordine**, seu etiam in spiritualibus. **N. C.**

Præterea II. Potestas sacra atque profana in Lege scripta fuit conjuncta, ut dictum, in *Moyse*, *Helii*, *Samuele*, *Nebemia*, ac tempore *Machabeorum* in *Masbathia*: atqui non alio jure conjuncta fuit, quam Divino: ergo &c.

R. I. Indirecte. Potestas sacra atque profana, in Lege veteri, subinconjuncta fuit: ergo jus sacrorum potestati sæculari, quæ talis, nullatenus

connexum est, & nemo, qui Sacerdotum numero adscriptus non erat, ad Sacerdotalia officia admissus est. Item: ex dispositione Divina, in Lege veteri, temporalis potestas interdum cum Sacerdotali conjuncta fuit: ergo etiam in Lege nova conjungi potest: utraque consecutio est contra mentem Protestanticam.

R. II. In forma D. Maj. Potestas sacra atque profana, in Lege veteri, ordinario jure conjuncta fuit. **N. Extraordinario**, & ex specialia Dei ordinatione. **C. Maj:** In Republica *Hebraea*, quam *Theodactica* appellant, sive speciali necessitate, sive temporum, aliarumque causarum malignitate, sive extraordinario Dei consilio quædam fuisse facta, quæ in consequentiam *Christiane* Reipublicæ trahi neutiquam possunt, nemo est, qui ignorat.

Præterea III. Teste sacra Historia, (i) *Rex Aja* subvertit *Altaria peregrini cultus*, & *excelsa*, & *confregit statuas*, *lucosque succidit*, & *præcepit Judæ*, ut *quereret Dominum Deum Patrum suorum*, & *faceret legem*, & *universa mandata*: ergo habuit, & reformando Ecclesiam ac Populi mores, etiam exercuit potestatem in sacris.

Confirmatur. Sic *Rex Ezechias* quoque legitur dissipasse *excelsa*, contrivisse *statuas*, succidisse *lucos*, & *confregisse serpentem æneum*, quem *fecerat Moyses* (k): ergo habuit & ipse, atque, abusus tollendo, exercuit potestatem in sacris.

R. I. In genere cum Paulatio, (l) quod, tempore Regum legis antiquæ, conjunctio Imperii & Sacerdotii neutiquam inveniatur; siquidem noverat Deus, futurum, ut Reges abuterentur exemplo, ac re ipsa assererent, se ex *instituto natura* jus habere ad spiritualia: & idèò politicum regimen, ad nauseantis Populi votum, per Regis constitutionem immutavit, ab eodem tamen, ut supra ex ore *Samuelis* attulimus, sacra tractari noluit. Unde

R. II. In specie C. A. D. C. Ergo *Rex Aja* habuit potestatem in sacra, seu hæc fecit ex potestate sacra. **N. C.** Hæc fecit ex Regia præminencia, curâ,

Probat 2. id non nisi extraordinariè factum.

Quæ facti Rex Aja,

Et Ezechias,

Non probant conjunctionem Imperii & Sacerdotii.

Sed protectionem, ac zelum Sacrorum.

(a) *Jerem.* 17.

(b) 2. *Reg.* 7.

(c) 2. *Reg.* 14.

(d) 1. *Reg.* 13.

(e) *Psal.* 81.

(f) 1. *Reg.* 14.

(g) *Isaia.* 49.

(h) *Joan.* 10. v. 35.

(i) *Paralip.* 2. c. 14. v. 3. & 4.

(k) 4. *Reg.* 18. v. 4.

(l) *Jurispr. Sacræ* l. 2. *Tract.* 2. c. 7. n. 2.

rá, protectione, ac zelo Regio. C.C. Regibus (uti rectissimè notat Magnus nostri temporis Politicus, supra jam laudatus) neutiquam vetitum fuit, nec etiamnum est, illa, quæ mala, seu legibus naturalibus & positivis adversa, ac communi bono Reipublicæ humanæ opposita sunt, reprimere; quin immò præceptum noscitur, ut ex officio non solum peccata adversus legem Dei & naturæ puniant, sed etiam cultum ac honorem Divinum, quantum in se est, promoveant, Populum ad virtutem, honestatem, ac pietatem verbo exemploque animent, atque ad salutem, & beatitudinem æternam perducant. In hoc enim (ut ait (a) S. Augustinus) Reges, sicut eis divinitus præcipitur, Deo serviunt, in quantum Reges sunt, si in suo Regno bona jubeant, mala prohibeant, non solum quæ, pertinent ad humanam societatem, verum etiam ad Divinam Religionem. Hinc ex iis, quæ fecit *Asa*, idolomaniam nempe, quæ gravissimum est peccatum contra naturam, eliminando; *Juda* præcipiendo, ut quæreret Dominum &c. cum non minus ad sæcularem, quam Ecclesiasticam potestatem pertineant, jus sacrorum nequidquam inferunt Protestantes. Ex his patet responsio ad Confirmationem.

Etiã in removendis scandalis.

Serpentem æneum quod spectat, quantumvis ex jussu Divino, non sine mysterio, & sancta representatione erectus fuerit, quia tamen carnali Hebraeorum genti, irreligiosum cultum & latriam eidem exhibenti, occasio scandalis, & ruinæ spiritualis erat, Regia quoque jussione confringi poterat, jubente sic lege: *confringite statuas, lucosque succidite.* *

Quod David Sacerdotes congregavit, Arcam reduxerit &c.

Præcedunt IV. De Rege Davide legitur, (b) quod dixerit ad omnem cœtum *Israel: si placet vobis, & à Do-*

mino Deo nostro egreditur sermo, quem loquor: mittam ad fratres nostros reliquos in universas Regiones *Israël, & ad Sacerdotes & Levitas, qui habitant in suburbis Urbium, ut congregentur ad nos, & reducamus Arcam Dei nostri ad nos &c.* De Rege *Jofias*, postquam *Helcias* Pontifex reperit librum in Domo Domini, (c) legimus, quod miserit, & congregati sunt ad eum omnes senes *Juda, & Jerusalem, ascenditque Rex Templum Domini, & omnes Viri Juda & Jerusalem cum eo, Sacerdotes & Propheta, & omnis Populus à parvo usque ad magnum, legitque cunctis audiensibus verba libri fœderis, qui inventus est in Domo Domini, stetitque Rex super gradum, & fœdus percussit coram Domino* (d). Jam sic: convocare Sacerdotes, omnemque Populum ex fine spirituali, reducere Arcam Domini, legere verba libri fœderis, percutere fœdus coram Domino, indicant potestatem sacram: ergo hi Reges & habuerunt, & exercuerunt potestatem in sacris.

Et. Cum eodem *Suarezio, D. A.* Non probant Ejusmodi actiones indicant potestatem sacram, & jurisdictionem, verè spirituales, in his, quæ pertinent ad Deum. N. Indicant specialem pietatem, devotionem, fervorem erga legem Divinam, vel si mavis; potestatem advocatæ, ac fidelitatis in protegenda & promovenda Ecclesia, C. A. & N. C. Ratio distinctionis est 1. Quia convocare Sacerdotes, & Populum, etiam ob finem spirituales, non statim denotat potestatem Regis spirituales, sed sanctum potius zelum, quo inflammatus etiam potestatem Regiam ac civilem in spirituale bonum sui Populi potest dirigere. 2. Reducere Arcam rursus de pietate Regia multum, nil de jurisdictione spirituali participat: siquidem, ut ex sacro Codice constat, (e) nec Arcam Rex portavit, nec attigit, sed portatio-

(a) L. 3. contra Crescon. Grammat. c. 51.

*Inde colligitur vaniloquentia *Hennigis de summa Imperantium potestate circa sacra c. s. n. 7. f. 46.* dum post relatam *Ezechie* pietatem in cultu Divino promovendo, etiam reducitur celebratione *Paschatis*, ait: quod si hic Rex in nostra tempora incidisset, qua Hierarchia Pontificia, intolerabili molestia, *Christianis* Principibus incumbit, sine dubio ingens fuisset malum habiturus, si Pontificis ingratis tantum sibi juris in negotio Religionis sumpsisset, quod ad se solum pertinere ab omnibus credi cupit. Quod si enim *Gregorius* Calendarium suum *Christiano* Orbi, summa audaciâ, pro imperio obtulit, quanto magis pro *Paschatis*, rei sine dubio spiritualis, celebratione, suâ non aliena autoritate instituenda, propugnaturus fuerit? Sed piaculum adhuc erat *Ezechie* ætate, Principis legitimi circa sacra potestatem summam in dubium vocare, adeoque ne quidem mutasse Pontifices, Sacerdotes aut *Levitæ* leguntur, quasi eorum juribus aut privilegiis vis fieret, qui in alia causâ satis animi ad resistendum Regi suo habuerunt, Sanctuarium inferius ad immolandum ingressuro; Ita ille. Sed heu! quantum est in rebus inane. *Gregorium*, ratione Calendarii reformati, contra Protestantium cavillationes satis defendimus in Coll. Hist. P. II. Q. 2.

(b) 1. Paralip. 13. v. 2.

(c) 4. Reg. 22. v. 8.

(d) 4. Reg. 23. v. 1. 2. & 3.

(e) 2. Reg. 6.

tationem Levitis, contactum Sacerdotibus reliquit, juxta præceptum Domini (a). 3. Nec legere verba libri, si tamen fecit ipsemet, (b) non tam exhibitionem potestatis sacræ, quàm reverentiam erga Legem, & Legislatorem, ac demissionis Regiæ testimonium perhibet. Sic & percussio fœderis nil ultra pietatem Regiam arguit: siquidem promissionem de servanda Lege renovare, æquè ac sacram Scripturam prælegere, actiones sunt Sacerdotibus & Laicis communes, veluti ibidem indicat sacer textus: *acquiesciturque populus pacto* (c). Hinc rectè concludit *Suarezius* noster: Ex his ergo omnibus exemplis, ac testimoniis, nulla spiritualis jurisdictio, vel specialis potestas in his, *que pertinent ad Deum*, in Regibus Legis veteris, fuisse ostenditur. Optimè verò ostenditur, bonum ac fidelem Regem defensorem esse debere Divinæ fidei, ac veræ Religionis, diligenter curando, ut omnes errores, & superstitiones, contra veram & approbatam ab Ecclesia doctrinam, vel ingressum non habeant, vel ubi inventi fuerint, expellantur. Hanc ergo fidelitatem ad Deum prædicti Reges boni ostenderunt, & in lege nova *Constantinus*, *Carolus M.* & *V.* aliique Reges Catholicæ summa pietate observârunt, quamvis se non Ecclesiæ Parentes, aut Prælatos, vel Prælati superiores, sed Filios, subditos, & Protectores agnoscerent.

Momenta prætenja pro vindicanda potestate jurisdictionis. Missio Sacerdotum & constitutio sacrorum Judicum,

Quæritur III. Qua alia momenta ex Testamento veteri prætendunt Passendorffii pro vindicanda Principibus laicis potestate jurisdictionis circa sacra?

R. Prætendunt I. In Lege veteri Reges miserunt Principes, Sacerdotes &c. ad populum in lege Domini erudiendum. Item constituerunt judicia & judices sacros, uti de Rege *Josaphat* testatur sacra Scriptura (d): *Tertio Anno regni sui misit de Principibus suis, ut docerent in civitatibus Juda, & cum eis Levitas ac Sacerdotes, docebantque Populum in Juda, habentes Librum Legis Domini; & circuibant cunctas Urbes Juda, atque erudiebant Populum &c.* Ali-

bi (e) *In Jerusalem quoque constituit Josaphat Levitas, & Sacerdotes, & Principes Familiarum ex Israel, ut judicium & causam Domini judicarent habitatoribus ejus: ergo habuerunt, & exercuerunt potestatem in sacra.*

R. D. A. Miserunt missione, suo Fuit impro- modo etiam Regibus competente; *prie talis, per item constituerunt constitutione per no- designationem, etiam minationem, etiam potestati summam Regibus non raro propria. C. Miserunt, & constituerunt missione, ac constitutione proprie sacra, seu per collationem potestatis sacræ, atque judicariæ in causis sacris. N. A. & C. Quod missio ad Populum docendum suo modo spectet ad supremam quoque potestatem politicam apud Fideles, colligitur 1. Ex eo, quia Reges prospicere tenentur, ut Juventus sanis & sanctis institutionibus educetur. 2. Ex eo, quia salaria & subtidia, quibus instructores sustententur, subministrare consueverunt. 3. Ex eo, quia renitentes & resistentes, sua auctoritate, compescere obligantur. Unde, ut rectè notat *Suarezius*, missi intelliguntur etiam Principes non tam ad docendum, quàm ad protegendum in docendi munere Sacerdotes, rebelles in officio continendos, vel etiam, si opus foret, ad audiendum Dei Verbum cogendos. Quod Principes Familiarum, in ordine ad judicandas causas politicas, constituti sint, non modò per nominationem, sed etiam collationem potestatis judicariæ, facile patet: quòd eodem modo cum Sacerdotibus sint iudices sacri constituti, dicere vetat locus Paralipomenon supra allatus, (f) ubi declaratur expresse, ea, *que pertinent ad Deum*, non ad Regis, sed Pontificis imperium esse revocanda.*

Prætendunt II. Rex *Salomon*, statim initio sui regiminis, ejecit *Abiathar*, ut non esset Sacerdos (g). Jam summi Pontificem, est habere, ac exercere potestatem sacram: ergo *Salomon* habuit, ac exercuit potestatem in sacris.

R. I. Etsi, teste *Suarezio*, (h) *S. Bonaventura*, *Abulensis*, & alii Auctores, *Etsi teneret, nulla foret illatio ad Legem gratia.*

(a) Num. 4. v. 31.

(b) Hinc *Abulensis* exponit: *Legit*: id est, fecit legere per *Saphan* scribam, eò quòd non sit alium aò usu illius locutionis, ut ex alia c. 21. rectè probat.

(c) 4. Reg. 23. v. 3.

(d) 2. Paral. 17. v. 7. & seqq.

(e) Ibid. c. 19. v. 8.

(f) 2. Paralip. c. 19. v. 11.

(g) 3. Reg. 2. v. 27.

(h) In Defens. l. 3. c. 26. n. 1. fol. m. 400.

tes, ob hoc argumentum concesserint, Regem fuisse Pontifice superiorem, & ut loquitur Author *de regimine Principum*, (a) *Sacerdotes in Lege veteri Regibus fuisse subiectos*, tamen illatio Protestantica ad legem gratiæ esset nulla. Ratio disparitatis foret, quod sicut Sacrificia illius temporis erant carnalia, ceremoniæ, phrasi D. Pauli, *Sanctum seculare*, (b) ita & Pontificatus adeo spiritualis non fuerit, ut in criminibus lætæ Majestatis exemptus esset à tribunali Regio. Aliud sentire de Sacrificiis & Pontificatu novæ Legis fides docet, ut initio dictum. Sed melius

Suarezius noster, (c) etsi non dubitent alii, *Salomonem* in eo facto injustè egisse, usurpando potestatem, quam non habebat; ego tamen ob verba Scripturæ (f) malim sic excusare: nam si *Abiathar* contra *Salomonem* conspiravit, *Adoniam* partes fovendo, timere meritò poterat, ne post *Adoniam* mortem *Abiathar* in ministerio Pontificatus, & *Jerosolymis* manens, aliquid in suam perniciem moliretur: tales ergo circumstantiæ tunc occurrere poterant, ut posset Rex prudenter, & sine peccato, illo modo cogere Pontificem, etiamsi jurisdictionem in illum non habuerit. Ita *Suarezius*.

Pertinisset ad tempora-
lia, concernentia pacem publicam, vel ad dispositionem Numidinarum;
R. 2. C. A. D. C. Ergo *Salomon* habuit, & exercuit potestatem in sacris, quæ pertinent ad Deum. N. In temporalibus, quæ pertinent immediate ad pacem publicam, qualis erat causa conspirationis, poena exilii temporalis. subd. Jurisdictione ordinaria. N. Ex-nis extraordinaria, & specialiter in hoc casu à Deo concessa. C. C. Fundamentum distinctionis suppeditat ratio in probatione Asserti supra allata; item sacer textus: *Ejecit Salomon Abiathar, ut non esset Sacerdos Domini*. Mox subjungitur: *ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super Domum Heli in Silo*. Qualis haud dubiè fuit sermo, quo Deus dixit (c): *Es suscitabo tibi Sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum & animam meam faciet, nempe Sadoc*. Unde arguit *Innocentius III.* summus Pontifex, cum *Theodoro*, *Procopio*, *C. Bellarmino*, & plurimis aliis apud *Suarezium*, quod Divino instinctu permotus *Salomon*, & potestate extraordinaria, sibi à Deo datâ, Divinum Oraculum de *Domo Heli*, per peccata *Abiatharis* forsan completum, exequi voluerit, atque debuerit. Immo

Quamvis non tam de-
positio, quam separatio à Sacerdotio fuerit.
R. 3. Aliter D. C. Ergo *Salomon* habuit, & exercuit potestatem directam in sacris, positive deponendo summum Pontificem. N. C. Quasi indirectam, separando summum Pontificem ab usu muneris, solique *Sadoc* id relinquendo; (d) vel potius naturalem, quasi defensionem suæ contra conspirationem, & conservationem pacis publicæ consulendo. C. C. Rectè

Pratendunt III. Rex *Salomon* ædificavit illud famosissimum *Jerosolyma* Templum, idque Regi Regum multis victimis ac sacrificiis, solemnitate octiduanâ, dedicavit (g): atqui ædificare, dedicare templa, offerre victimas ac sacrificia, est habere, & exercere potestatem sacram: ergo *Salomon* & habuit & exercuit potestatem sacram.

R. Cum eodem *Suarezio* (h) D. Probatur *Maj.* Idem Rex *Salomon* Templum *Solymaum* ædificavit, dedicavit, sacrificia obtulit, hoc est, sumptus suppeditavit, suâ præsentia consecrationem honestavit, Deo dicavit, victimas & sacrificia, *Sacerdotum ministerio*, obtulit, actu devotionis ac Religionis etiam nostris Regibus solemn. C. *Maj.* Templum *Solymae* dedicavit, hoc est, actione sacra, atque religiosa, propriè consecravit, propriisque manibus hostiam immolavit, ac sacrificia obtulit, actu Sacerdotali Ordini proprio. N. *Maj.* & sic D. *Min.* N. C. Dedicacionem Templi priore, non posteriore modo, *Salomoni* tribuendam esse, indicat sacer Historicus, cum eandem dedicacionem, & sacrificiorum immolationem æquè Populo, ac Regi attribuit: ergo vel utrique, vel neutri, Adversarii tribuere debent potestatem in sacris: atqui æquè utrique haud tribuunt: ergo &c. Sic legimus (i): *Et dedicaverunt Templum Domini Rex, & Filiis Israel*. Et enim verò de Populo quivis æquè, ac Rex,

(a) L. 1. c. 14. f. m. 21.

(b) Ad Hebr. 9. v. 1.

(c) 1. Reg. 2. v. 35.

(d) Cum prius cum *Abiathare* Pontificatum simultaneè gessisset.

(e) L. c. 11. 7. f. m. 402.

(f) 3. Reg. 2. v. 27.

(g) 2. Paralip. 5. v. 6. & 7.

(h) L. c. 25. n. 13. f. m. 397.

(i) 3. Reg. 8. v. 63.

Rex, rem vel domum suam divino consecrare cultui potest juxta illud (a): *Omnes viri, & mulieres mente devota obtulerunt donaria, ut fierent opera, qua jusserat Dominus per manum Moysi: causti Filii Israël voluntaria Domino dedicaverunt.* Sic etiam legimus ibidem (b): *Igitur Rex & omnis Israël cum eo immolabant victimas coram Domino, utique per Sacerdotes, ut habet frequens in Scriptura, & in communi etiam usu modus loquendi.* Sic dicitur: *Mactavit Salomon hostias pacificas; & iterum: Sanctificavit Rex medium atrii &c. Fecit quippe ibi holocaustum & sacrificium, puta per Sacerdotes; & qua in re nulla Regi potestas sacra tribuitur, unde etiam nunc Reges, sicut & ceteri saeculares, solummodo per Sacerdotes offerunt.*

Quod, uti in lege antiqua, ita & in nova, potestas ministerialis competat Sacerdotio, non samen competat jurisdictionis, Regibus propria.

Præsumunt IV. Etsi in lege veteri functiones Ordinis, seu Ministerii fuerint penes Levitas & Sacerdotes, potestas tamen jurisdictionis sacrae erat penes Reges: ergo à pari in lege nova. A. sic declarat *Henniges* (c). *In feliciter trahunt* (Catholici scriptores) in argumentum *Uta* & *Ufa* exempla, quorum ille, dum ruituram arcam sustinet, morte luit; hic adolendo thymiama lepra percussus est: actus enim isti ministeriales, solis Sacerdotibus & Levitis proprii, longissime distant ab imperii actibus, circa religionis negotium occupatis. Nihil imperii, nihil potestatis sapit, incensum adolere, quod non nisi Sacerdotibus licuit, aut foederis arcam portare humeris, quod Levitis datum. Itaque cum Pontifex cum suo Clero *Venerabile* circumfert; cum missam celebrat, rectè manum de tabula Principes: verum sacrorum curam suscipere, Religionem ordinare, collapsum cultum restituere, sacerdotes in officio continere, pios ac eruditos ad ministerium promovere, avaros, superbos, hypocritas, seditiosos removere ab officio, hoc non est adolere thymiama, nec arcam tangere. Ita ille. Sed

Falsè præsumunt Protestantis:

Cum in eorum principibus omnes eque sint

R. 1. T. A. etsi falso N. C. & paritas ab Orthodoxis, ut illicò clarescet: immò negatur, & etiam negari debet à Protestantibus, siquidem, consequenter ad sua principia *Lutherica*, loqui velint. Nam dicant *Hennigiani*, cur functiones ministeriales in novo Testamento solis sacerdotibus, &

non etiam Principibus laicis propriae? *Sacerdotibus ratione Baptismi, adeoque & Principibus de se competat potestas ministerialis.* Profecto multi ex Protestantibus, ut supra vidimus, potestatem etiam Ordinis, & prout ipsas etiam actiones ministeriales, cultumque Divinum immediate concernentes, denotat, Principibus, Regibusque tribuunt immò etiam tribuere debent juxta sua principia. Nam jure Divino, & vi baptismatis, in lege nova Sacerdotium etiam Episcopale, nullo discrimine, commune est omnibus Christianis: ergo etiam Regibus. Nam inter Doctores & Auditores, phrasi *Puffendoriana* & *Pfaffiana*, nullum discrimen præter deputationem ad publicè docendum, & concionandum: ergo sicuti Principes alios, ita se ipsos quoque deputare possent ad functiones ministeriales. Quòd autem exercitium ejusmodi actionum despiciant, & aliis delegent, juri suo nil detrahunt, sicut nil juri suo Episcopi derogant, quòd functiones Episcopales Suffraganeis relinquunt. In forma T. A. falso, D. C. Ergo est paritas, sic ut functiones sacrae, etiam in Lege nova sint solis Sacerdotibus propriae apud Catholicos. C. Apud Protestantibus. Subd. Sint propriae proprietate mere accidentali, deputationis nempe ad publicè docendum, ut tamen proprietate substantiali sint omnibus aequè, adeoque & Regibus communes. C. secus. N. A.

Queritur IV. Quis de habitudine religionis Judaica ad Christianam sensus penes Catholicos. *Sententia orthodoxa.*

R. 1. Supposito, non concessò, quia certissime falsò, quòd protestantica hæc *adversaria* tenent, quæ nugantur, Reges veteris Testamenti, jure Regio, eoque in antiqua Lege specialiter fundato, jus sacrorum, & jurisdictionem in ipsos quoque Pontifices exercuisse: suppositò, inquam, non concessò, falsissima est illatio horum Authorum: ergo idem nunc possunt Reges in Ecclesia Christi, eò quòd neque illi antiqui Reges aliam habuerint potestatem præter Regiam, neque nunc sit minor Regum potestas, quàm tunc fuerit. Nam, *Suarezio* teste, (d) nullum à Lege veteri ad tempus gratiæ legitimum sumitur argumentum. Etsi enim potestas Regum in Lege nova nequaquam sit minor, quàm fuerit in Lege veteri, in utraque nempe mere civilis, specialiori tamen modo collata à Deo in Testamento veteri: hoc

(a) Exodi 35. v. 29.

(b) 3. Reg. 8. v. 62.

(c) L. de summa potestate circa sacra c. 2. n. 15. §. m. p. 1.

(d) In defens. cit. l. 3. c. 27. n. 2. §. m. 402.

hoc non obstante, potestas Pontificia est longè major, quia ordinis altioris, adeoque nulla est paritas. Non enim *Mosaico* Pontifici fuerunt datae *claves Regni Calorum, potestas ligandi, atque solvendi*, neque potestas adeò independens, ac summa, cum nullibi dictum legamus Pontifici Synagogico, quod dictum legimus *Petro: pascite oves meas &c.*

Jus sacrorum non competit summæ potestati politicae jure Divino protestantici Auctores. *Assertum probatur I. Argumento negativo.* Si potestas circa sacra, jure Divino antiquo, seu vi Legis scriptæ, competisset potestati politicae, tunc vel potestas sumpta strictiore modo, prout denotat cultum divinum, sacrificia, & ceremonias sacras &c. Vel sumpta laxiore modo, prout spectat leges, judicia, jurisdictionem, aliæque Jura Ecclesiastica: neutra competit. Min. P. Ostendi nequit ullum fundamentum hujus juris in sacra Scriptura: ergo. A. partim clarescit ex dictis; partim ex eo, quod etsi, via extraordinaria, subinde potestas utraque à Deo fuerit conjuncta, veluti in *Moyse*, (a) *Gedeone*, (b) & *Samuele*, (c) qui præter regimen Populi exercuit etiam munia Sacerdotalia, erexit Altaria, obtulit Sacrificia, unxit Reges, oravit pro Populo; item in *Machabæis*, ut passim in eorum libris est legere: de via tamen ordinaria semper fuit disjuncta; immò ut ipse *Grosius*, inter A Catholicos nominatissimus potestatis Regiæ circa sacra Patronus, fateri cogitur, (d) morem conjungendi imperium cum Sacerdotio, multis in locis, seriùs usurpatum, in Populo Dei lege divina positiva, fuisse abrogatum.

Immo probari potest oppositum,

Assertum probatur II. Argumento positivo. Potestas circa sacra, sive strictius sive latius sumpta, jure Divino, non aliis quàm Sacerdotibus, & inter hos principaliter summo Sacerdoti, ac Pontifici maximo, erat collata, tribu *Levitica* ad hoc specialiter dele-

etâ, lineaque *Aaronis* pro summa Sacerdotii dignitate peculiariter præelecta, ut testatur sacra Pagina (e): ergo potestati politicae nequaquam competit. C. tenet: siquidem Reges Populi *Israëlitici* non erant ex tribu *Levi*, sed *Juda*.

A. P. Quò ad potestatem sacram strictius sumptam. In Lege veteri Regibus fas non erat, manum ad hæc sacra extendere, & illi, qui ausu temerario Sacerdotum ministeria occupare præsumpserant, impunè nunquam ferebant: ergo illis neutiquam competit hæc potestas. A. constat ex *Saule*, qui etsi holocaustum & pacifica ex necessitate (uti dicebat) obtulerit, à *Samuele* graviter fuit increpitus, intentatâ etiam Regni privatione (f): *stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi: quod si non fecisses, iam tunc præparasset Dominus Regnum tuum super Israël in sempiternum: sed nequaquam Regnum tuum ultra consurget.*

Item ex *Rege Ozia*, qui cum incensum adolere vellet super altare *Thymiamatis*, statim ingressus post eum *Azarias* Sacerdos, & cum eo Sacerdotes Domini, octoginta Viri fortissimi, restiterunt Regi, atque dixerunt: non est tui officii, *Ozia*, ut adoleas incensum Domini, sed Sacerdotum, hoc est, filiorum *Aaron*, qui consecrati sunt ad hujusmodi ministeriam: egredere de sanctuario, ne contempseris, quia hoc non reputabitur tibi in gloriam à Domino Deo. Iratusque *Ozias* tenens in manu thuribulum, ut adoleret incensum, minabatur Sacerdotibus, statimque orta est lepra in fronte ejus &c. (g)

Idem A. P. quoad potestatem sacram latius acceptam: 1. Ex libro *Palipomenon*, (h) ubi ita legimus: *acceptam est Amarias autem, Sacerdos & Pontifex veteris Testamenti, in his, quæ ad Deum pertinent, præstabit: porro Zabadias, filius Ismaël, qui est Dux in Domino Juda, super opera ea erit, quæ ad Regis officium pertinent.* 2. Ex Propheta *Ezechiele*, (i) per quem Deus sic ordinat: *Cum controversia fuerit, stabunt (Sacerdotes) in judiciis meis, & judicabunt: Leges meas & præcepta mea in omnibus solemnitatibus meis custodient, & Sabbata mea sanctificabunt.*

3. Ex

(a) Psalm. 98. v. 6.

(b) Judic. 6. v. 26.

(c) 1. Reg. 3. v. 7. 8. 10. 16.

(d) In Tract. quo imperium circa sacra summæ potestati operosè asserere conatur cap. 8. §. 5.

(e) Exod. 18. Num. 3. 8. Ezech. 44.

(f) 1. Reg. 13. v. 13. & seq.

(g) Quod factum latè expendens S. Chrysostomus Homil. 4. de verbis *Isaie*, sic Regem affatur: *Mane intra terminos tuos, alii sunt termini Regis, alii Sacerdotis.*

(h) c. 19. v. 12.

(i) c. 44. v. 24.

3. Ex libro *Deuteronomii*, (a) ubi dicitur: *si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem &c. surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad Sacerdotes Levitici generis, quaerisque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem &c. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille &c. Et postquam sederit (Rex) in solio Regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Levitica tribus, & habebit secum &c. Quem ultimum textum Author libelli de regimine Principum (Doctorem Anglicum asserunt) sic illustrat (b): quia vitæ, inquit, qua in præsententi bene vivimus, finis est beatitudo cœlestis, ad Regis officium pertinet, ea ratione vitam multitudinis bonam procurare, secundum quod congruit ad cœlestem beatitudinem consequendam, ut scilicet ea præcipiat, quæ ad cœlestem beatitudinem consequendam ducunt, & eorum contraria, secundum quod fuerit possibile, interdicit. Quæ autem sit ad veram beatitudinem via, & quæ sint impedimenta ejus, ex lege Divina cognoscitur, cujus doctrina pertinet ad Sacerdotum officium secundum illud *Malachia* (c): *Labia Sacerdotum custodiunt scientiam, & legem requirent de ore ejus. Et idè in Deuteronomio Dominus præcepit: postquam sederit Rex in solio Regni sui, describet sibi &c.**

§. 2.

Habitus religionis Christianæ ad statum civilem in systemate Protestantico. Status quaestionis. An religio faciat statum in statu, vel merum Collegium.

§. II.

De habitu religionis Christianæ ad vitam civilem, secundum principia Protestantium.

Quæritur V. Quis status quaestionis?

Re. I. In eo sita, Catholicos inter & Protestantes, est controversia, an religio Christiana, jure Divino novi Testamenti, efficiat statum, à civili penitus distinctum, uti loquitur Puffendorfius? hoc est, an Ecclesia Christiana, à Christo sit elevata ad quamdam Rempublicam, seu Regnum peculiare, quod potestate propria, & à civili prorsus independente, administrandum sit? id quod Catholici affirmant; vel an Religio Christiana merum efficiat in statu civili collegium, libertate Fidelium naturali coalitum,

expers tamen potestatis propria, sed quæ ad jurisdictionem externam potestati Imperantium civili penitus subiectæ, id quod Moralistæ protestantici asseverant.

Re. II. Atque ex his liquidò adparet, quænam sit indoles, seu habitudo religionis Christianæ ad statum civilem. Siquidem in sententia Catholica, quæ tenet, jure Divino novi Testamenti, Monarchiam Ecclesiasticam sub uno visibili capite, Christi Vicario, religio facit statum in statu, etsi in ordine diverso, Ecclesiasticum scilicet in civili: contra in systemate protestantico religio in statu civili nil facit nisi collegium, potestati Imperantium laicæ, quod ad externa, penitus subordinatum. Atque de hac habitudo protestanticæ religionis, statui Imperantium civili tan-toperè accommodatæ, tot faciunt clamores Lutherici Moralistæ, ac de illa, veluti characteristica veræ Ecclesiæ, supra Catholicam toties triumphant; immò cum polemicis nequeant, politicis saltem fulcris systematicam suam religionem succollare, ac tot speciosis Imperantium commodis palliatam, etiam in Aulas orthodoxas intrudere adlaborant.

Quæritur VI. Quibus momentis religionis statum à statu civili eliminata commaneur protestantici symmyta?

Re. Ecclesia Christiana, logodulo Puffendorffio, (d) non est à Christo instituta per modum status, seu cœtus, seu potestati præditi potestate aliqua externa, sibi propria, ac aliunde independente: ergo,

A. P. I. Fundator status qualem se v. g. gessit Moyses, debet assumere personam Principis, sibi prospicere de territorio, colligere Populum sub suo imperio, ei jus dicere, leges ferre, pœnas irrogare, Magistratus constituere, tributa imponere, vi etiam armatâ contra hostes defendere &c. Nil fecit simile Christus, sed opposita potius, fugâ declinando regios honores; suos, de præminentia contendentes, increpando; solius Doctoris nomen assumendo; nil territorii habendo; ineptos ad faciendum statum discipulos deligendo; populos non homaggiis, non vi & imperio, sed doctrina & amore attrahendo, Christiano nomine non populum, sed doctrinæ certæ possessionem denotante; jus denique dicere recusando; tributa dando; potestatis politicæ tribunali sese subijciendo &c. Quæ omnia

(a) c. 17. v. 12. & 17.

(b) l. 1. c. 15. f. m. 24.

(c) c. 2. v. 7.

(d) De habitu religionis à §. 12. f. 46. & seq.

à ratione fundandi status, & persona Principis abhorrent, ut habet Puffendorfus. Addit: etsi Christus Regem se falsus sit, falsus tamen sit cum addito veritatis, cujus ea sit virtus, ut iis mediis, quibus imperia civilia subjectos ad obedientiam constringunt, opus non habeat: unde nec ad Regnum hoc veritatis conservandum, & propagandum, opus fuisse, ait, *statu aliquo*, sicut & propter alias veritates philosophicas statum aliquem formare opus non sit &c.

Sed nec Apostoli missi ad imperandum, sed docendum.

A. P. II. Nec in Apostolis cujusdam imperii vel status vestigium deprehenditur: non enim in Orbem à Christo missi fuere ut Principes, sed ut veritatis præcones; non ad fundandum statum per stabiliendam aliquam veluti Imperii sedem, per unius præeminentiam, per necessarios proventus, per sui defensionem &c. sed ad docendum in omnem terram eos dispergendo, * *sine pera & calceis* vetando avaritiam ** atque ambitionem; jubendo, sine vi opposita, perferre omnem persecutionem &c. (a) Atque hic est succus, vel potius vappa, per impertinentem prorsus perissologiam, multis foliis illita, Authori apud suos tanto sane dedecorosa. Sed

At hæc omnis phraseologia est impertinens, quia tantum probat, Christum & suos non fundasse statum aliquem mundanum & secularem.

Contrà est: Et ista probant, quòd Christus non fuerit fundator status politici & civilis, ad felicitatem corporalem, ac temporaneam intenti. C. Quòd Christus non fuerit fundator status Ecclesiastici, ad salutem animarum supernaturalem ordinati. N. Item. Et ista probant, quòd non miserit Apostolos ad Regnum temporale fundandum. C. Ad Regnum spirituale Ecclesiæ. N. Pluribus has nuces castas contundere, foret horas comburere, & Domitiani negotia æmulari.

Ratio secunda, præter munus docendi, potestas nulla Apostolis data à Christo, sive directa sive indirecta.

Queritur VII. Quod alterum Puffendorfi fundamentum, è potestate Apostolis tradita male formatum?

R. Sic habet: Si Ecclesia Christiana probaretur esse status, seu societas homi-

num independens, summo imperio instructa, id probaretur ex potestate, Apostolis à Christo tradita: ex hac nihil probatur.

Min. P. I. Hæc potestas, etsi divinitus concessa, ut independens ab Imperantibus summis, fuit nihilominus mera potestas docendi, omnis expertis Imperii, utpote qua datum quidem illud compelle, sed Evangelicum, non vi sed suasionem; qua injunctum pascere oves, non dirigendo, sed idoneum pabulum suggerendo, (b) & in refragantes non animadvertendo, sed pedum pulverem excutiendo, ultione sprete Evangelii ad diem judicii rejecta. Sed neque præcepta Apostolorum, Fidelibus data v. g. dicente Paulo, (c) *præcepta mea tenetis* &c. hoc autem præcepto &c. propriè non proveniunt ab imperio, nec indicant potestatem legislativam; sed fluunt à munere docendi, & inter præcepta moralia locum sortiuntur. Immo nec indirectè quidquam Imperii continet hæc potestas, quasi subtractione doctrinæ adigi possent Fideles ad subjectionis obsequia, quæ foret *cauponatio Simoniacæ*; immò frustranea, verbo Dei jam scripto, cuius obvio & intelligibili, juxta illud: *numquid omnes Apostoli?* (d)

Min. P. II. Neque potestas clavium, Apostolis data, quidquam imperii olet: hæc enim consistit in remissione vel retentione peccatorum, (e) Dei nomine facta: fit autem non per modum jurisdictionis, sed annuntiationis, sic ut remissio vel retentio sit mera declaratio, peccata credenti esse per fidem in Christum in Cælo remissa; non credenti esse retenta: ergo claves nil aliud no- tant, nisi doctrinam Evangelii de remissione peccatorum per fidem in Christum; potestas clavium nil nisi prædicationem hujus doctrinæ, quam proponendo credentibus, vel non credentibus dicuntur Apostoli peccata seu remississe, seu retinuisse, ferè sicut iidem salvare homines dicuntur, quibus Evangelium annuntiant credentibus, & vice

Clavibus non jurisdictionem, sed doctrinam Evangelii indicantibus.

* Nam de certa velut Imperii sede, mutuæque correspondentia, *nes volam*, ait, esse in sacra Scriptura.

** Qua philargia, seu pecuniæ studio, velut radice malorum, abusuum, & superstitionum, corruptam ait Romanam Ecclesiam.

(a) §. 28 f. 107.

(b) Luca 14. & Joan. 21. ubi addit §. 10. f. m. 74. Non compellendo intrare vi & obtorto collo, sed vi, qualis invitati. ni ad convivium quadrat, rogando, hortando, majestatem conviatoris convivii illecebras ostendendo, etiam vocabulo pasce per se nihil imperii involvente.

(c) I. Cor. 11 v. 2.

(d) Ex quo ipso textu I. Cor. 12. 29. quem hic allegat §. 21. f. 76. directè oppositum clarificat.

(e) Quæ Puffendorfo §. 23. f. 84. est remissio, vel retentio actionis, quam offensus (sive Deus, sive proximus, sive communitas) habet ex peccato contra peccantem, qua in re certum esse, ait, Apostolos non habuisse potestatem remittendi peccata nomine proximi, vel communitatis, quia nullibi illis communicatam,

vice versa (a). *Ans. Luthericum fundat in sola fide justificante juxta illud: qui credit, iam justificatus est* independentem ab humano arbitrio, vel Sacerdotis absolutione; & qui non credit, iam judicatus est, nil obstante Sacerdotali absolutione. *

Ipsa petra, non Petri quamdam præminentiā, sed Evangelium significante.

*Min. P. III. Neque cætera potestas, Apostolis data, quidquam jurisdictionis vel imperii infert. Sic illud, tantoperè jactitatum, super hanc Petram, non notat ullam Petri prærogativam, petra nil præter doctrinam evangelicam indicans. ** Neque illud: sit tibi sicut ethnicus, & publicanus, (b) jurisdictionem tribuit, sed modum ostendit controversias terminandi per compromissionem, vel tolerantiam. *** Sic Paulus tradendo Sathanæ incestuosum, non indicavit jurisdictionem suam, sed libertatem communem, cuius propriam, declinandi conversationem alterius sibi noxii, salvâ conditione, qua idem in civitate gaudet (c). Sed*

Quæ omnia non nisi abusu S. Scripturae demonstrant, protestantice nugatorium.

Contrà est D. Et hæc omnia habent quidpiam solidæ veritatis, in Evangelio fundatæ. N. Sunt Verbo Dei, pluribus locis satis claro, atque indubio, directè opposita, obtruso veluti ejusdem collo, violenter obtrusa, interpretatione privati spiritûs nugaciter conficta, protritâ omnium Conciliorum, Patrum, & totius Antiquitatis autoritate, hæreticorum omnium in morem, ad quidvis probandum ex quovis, impudenter asserta, sacrilegòque Scripturæ abusu hæreticè pronunciata. C. Quid inanius illo compelle suasivo? Illo pascere haud directivo? Illo præcipio nequaquam legislativo? Quid putidius clavibus doctrinæ, potestate remittendi, ligandique declaratoria, fide sola justificativa? Quid futilius doctrinæ petra, potestate excommunicationis significativa communis libertatis, & sic de aliis? Nunquid hic est ille sensus reprobus, in quem dati ejusmodi pseudopolitici, qui, veluti Divini verbi laniones, profanis illotisque manibus, irruunt in sancta

Sanctorum, soli Sacerdotio pervia? Sed hæc Lutherica deliria, à polemicis dudum protrita, & nos, in quantum satis est ad scopum propositum, infra per positiones Catholicas retundemus.

Quæritur VIII. Quod tertium Pasfendorffii nugamentum, pro Ecclesia potestate abolenda ac profananda, propositum?

R. Sic ulterius paralogizat (d). Si religio Christiana faceret Statum, peculiari imperio instructum, tunc id vel colligeretur ex eo, quòd faciat Regnum Christi; vel quòd faciat Ecclesiam peculiarem; neutrum dici potest. Non 1. Quia Regnum Christi nil est, nisi Fidei unio sub Christo, tanquam Capite corporis mystici in Cælis regnante, habeturque per fidem, gratiam, virtutes, in Evangelio descriptas, tanquam media, in ordine ad salutem, tanquam finem: atqui hæc non sapiunt ullum imperium, nec opus habent potestate externa & c.

*Non 2. Nam Ecclesia nil est nisi Cætus Fidelium **** plurium, cultus Divini gratiæ unitorum, cujus actiones ex intentione Christi (uti colligimus ex sacra pagina) sunt 1. Audire verbum Dei. 2. Preces fundere. 3. Charitatis opera exercere. 4. Constituire Doctores. 5. Deputare arbitros ad controversias in fide componendas. 6. Delegare aliquos ad eleemosinas, aliæque negotia, summis Imperantibus non adversa: alibi addit (e): exercere censuram morum in delinquentes, præeunte Paulo, (f) sed iis solummodò pœnis, quæ extra usum imperii exerceri possunt, qualis esset admonitio, correctio publica, confessio delicti, suspensio à sacris, vel etiam exclusio, salvis tamen cæteris juribus civitatis: atqui hæc omnia nil imperii inferunt, nec privati collegii, sub statu constituti, mensuram excedunt.*

Confirmat I. Si Ecclesia, quæ talis, faceret statum, tunc vel ratione structura interna; vel ratione universalitatis: neutrum dici potest. Non 1. Quia est diversissima à structura statûs: nam

Structura absque conventionemutua, vel subjectione.

(a) 1. Tim. 4. v. 16.

* Unde addit: nullibi vel Christus, vel Apostoli leguntur, remississe peccata per modum jurisdictionis, velut pro tribunali excussis peccatis; sed sola conspecta fide annuntiauit Christus: remissa sunt tibi peccata, sic ut, ubicunque fides adfuerit, & immediatè peccatorum remissio consecuta sit.

** Addit: Confessionem Petri, omnium nomine factam, nec fuisse primam: Joanne Baptistâ, Nathanaele, immò & aliis Petrum prævenientibus, adeoque nil habuisse speciali dignum prærogativâ.

(b) Matth. 18. 17.

*** Juxta illud 1. Cor. 6. 6. & Math. 5. 40. ubi jubemur in temporalibus, iudicio non contendere, sed potius alteri etiam tunicam relinquere & c.

(c) §. 2. 6. & 27.

(d) L. c. à §. 29. à fol. 118. usque ad fol. 173.

**** Alibi vocat Cœtum, doctrinæ & Sacramentorum causâ institutum.

(e) §. 39. f. 189.

(f) 1. Cor. 6. 11. Galat. 6. 1. & 1. ad Timoth. 5. 20.

nam nulla intercedit conventio hominum inter se, ad constituendam Ecclesiam, sed singuli pro se, citra respectum ad alios, Christi sacramento succedunt. Neque Doctores, velut Imperantes, prærogativæ quid sortiuntur, nulla diversitate Auditores inter ac Doctores, nisi *charismatum*: neque Fideles voluntatem suam circa credenda *absolutè* subjiciunt Doctoribus, nisi in quantum docent conformia Scripturæ, seu Apostolis, qui vocationem suam miraculis comprobârunt. Unde eorum munus quidem est, puro verbo Dei cætum pascere, & lupos, hoc est, loquentes perversa coercere, non *jurisdictione*, sed *admonitione*. *

Aut quædam subordinatione.

Non 2. Quia in sacris litteris nullum vestigium subordinationis respectu unius Ecclesiæ ad aliam, Paulo Corinthiam æqualem omnibus pronuntiant. ** Nullum vestigium loci, ex quo; nullum personæ, à qua regendæ Ecclesiæ cæteræ: nullus adstruitur modus communicationis mutæ; nullum vinculum, nisi charitatis: nec denique usus foret universalis regiminis, cum Doctores, in Ecclesiis singulis, per sese meliùs eligantur.

Neque probari potest infallibilitas Judicii.

Confirmat II. Si quæ foret necessitas vel finis, tunc foret necessitas Judicii supremi, in ordine ad finiendas fidei controversias: *** hæc ratio nulla est: *Min. P. 1.* Quia ejusmodi Judex si fallibilis sit, non obtinetur finis; si infallibilis, & insuper præditus potestate universali cogendi omnes ad suam sententiam, utraque hæc prærogativa iam manifestè probanda foret, ut citra absurditatem in dubium revocari non posset: atqui neque vola, neque vestigium rei hujus in sacris litteris; nec de universali compromisso subjiciendæ voluntatis hujusmodi decisivæ sententiæ unquam auditum, auctore Puffendorffio. Neque hic sufficere, ait, crepare traditionem, quia non nisi antiquam sapit ejusmodi potestatis usurpationem, atque injuriam. Addit: tale imperium abhorre- re ab indole religionis Christianæ, eò quòd non efficeret Christianos, sed hypocritas, & mussitantes hæreticos.

Eadem *Min. P. 2.* ab eodem. Quia nulla necessitas Judicis cujusdam universalis: nam, exorta lite de fide, res tota devolvitur ad interpretationem locorum S. Scripturæ, ad quam nec opus imperio, nec irrefragabili auctoritate, sed diligenti meditatione, & animo libero à præjudiciis, affectibusque pravis: quo modo Christus Phariseos sæpe convicerit, ut quòd amplius repone- rent, non haberent; quo modo in primitiva Ecclesia diremptæ sint controversiæ, ubi, Jerosolymis convocata tota Ecclesia, Petrus surrexit, non ut Judex, vel pro imperio litem decidurus, sed modo demonstrativo per suam interpretationem ita dubium elucidaverit, ut, cum nemo amplius esset, qui in contrarium quid proferreret, non tantum Apostolorum vel Seniorum, sed fratrum omnium calculo, lis decisa, decisioque Antiochiam, non pro imperio communicata, sed pro libitu approbata, dimissa sit. Ita verbosissimus hic mango per folia plus quam sexaginta, è quibus, non sine studio, hæc è furtive spelta, ex arte protestantica, seligi potuit. Sed

Que omnia nituntur caviosis fulcris, per conjutatas hereses dudum dirutis.

Contra est I. In genere. Hæc omnia, adhuc in arctiorem pugnum contracta, collimant ad duo. 1. Regnum Christi, per Religionem Christianam in his terris formatum, non esse eternum & visibile; Ecclesiam verò esse quemvis cætum, sola fide coalitum, nulla potestate externâ instructum, constantem solis Doctoribus & Auditoribus, nullâ differentiâ nisi charismatum; nulla subordinatione unius cætus ad alium, nisi ad Christum, tanquam Caput & Authorem fidei. 2. Non esse Ecclesiam quamdam universalem, neque Caput visibile; nec opus esse Judice universali, vel infallibili; Scripturam esse Judicem; Ecclesias omnes absolutè fallibiles &c. Hæc fucit Puffendorffius 1. Paraphrasi, in pargera flaccida foliæque plus quam sexaginta, inanissimè excurrente. 2. S. Paginæ textibus, nugacitate propudiosa profanatis. 3. Ratione statûs imperium biceps exosi, habitûque religionis ad statûs & Imperantium com-

* Quid inanius? Fideles se non subjiciunt absolutè, sed conditionatè, si Evangelio conformia doceant: hoc est subjiciunt se Doctoribus, ut tamen Doctores sint Doctorum; Doctores lupos arcere debent admonitione, dicente Apostolo, jam judicavi tradere hujusmodi hominem Sathane. 1. Cor. 5.

** 2. Cor. 12. 13. Quid est enim, quòd minus habuistis præ cæteris Ecclesiis? Ubi loquitur de signis Apostolatûs sui, æquè Corinthi à se, ac alibi per alios Apostolos manifestatis.

*** S. 35. f. m. 155. Ita loquitur: Colorem aliquem habet, quòd jactatur, meliùs & firmitus unitatem fidei conservari, controversias componi, ac hereses compefci, atque extingui posse, si in unum statum coaluerint omnes per Orbem Ecclesiæ; & ab uno Capite, sive Princeps is sit, sive Senatus è pluribus constans, regantur.

commoda, accomodando. Jam sic: Hæc adeò sunt obsoleta, dudum incinerata, *Wicleficè, Hussiticè, & Lutbericè* erronea, ex damnatis hæresibus phrasæologia tam miserabili confuta, à Polemicis toties confusa, Catholicis tam scandalosa, ut ad Authoris infamiam sufficiat, hæc *resulisse*. A Catholicis si forsan aculeus hæreat, ii in foro polemico curandi sunt, etsi & abundè sufficiant Catechistæ *Argentinenses*, (a) nobisque iidem ipsi, pro stabilienda veritate Catholica, paulò fufius infra hanc hominis laici, in sacra sacrilegè grassantis, proterviam dedocendi sint.

Qualis hæresis est, Regnum Christi invisibile, & Ecclesia merè Collegialis.

Contra est II. In specie. Protestanticus error est, *Regnum Christi* merè esse *internum*, potestatis externæ non indigum. Nam juxta *Puffendorffium* hoc Regnum dicit *Fideles unitos*, tanquam membra, utique *visibilia*; dicit actiones virtutum, utique non solum *internas*: ergo est Regnum non merè *internum*, seu *intra nos* per fidem, cæteraque dona invisibilia; sed & *externum*, per fidei professionem & opera in terris *visibiliter* jam inchoatum, *lucerna* instar super candelabrum positæ, & *civitas* supra montem visibilis: ergo est indigum potestatis externæ ad servandam unitatem, religionem, & reliqua, pro corporis mystici regimine necessaria. Item: protestanticus error est, Ecclesiam se habere *per modum privati Collegii*, omni potestate exuti: siquidem infra probabimus, quòd illi competat ex sacris litteris *ligare, solvere, regere, dirigere, præcipere, discipulos à se absindere* &c. quæ utique sapiunt potestatem externam.

Qualis est negata jurisdictio, & subordinatio in Ecclesia.

Contra est III. In specie ad 1. Confir. Protestanticus error est, absque conventionem respectiva coire *Fideles*, quin constituere velint Ecclesiam, quam *Puffendorffius* ipse dicit, *catum esse Fidelium, cultus Divini gratiâ unitorum*; in quo & ipse pacta collegialia admittit. Item Protestanticus error est, Doctores, nullâ prærogativâ instructos, dicente Apostolo: *Attendite universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei* (b). Protestanticus error est, nullam esse *subordinationem Ecclesiarum*; nullum vincu-

lum & regimen universale: cùm tamen Ecclesiam esse *unicam & unam*, ratione Capitis & conjunctionis membrorum inter se & cum Capite, sacra pagina toties monstret, vocando Ecclesiam *corpus Christi, sponsam, unum ovile, Regnum, arcam Noeticam, navim, domum, exercitum ordinatum; Petrum* dicendo *Petram*, atque *Pastorem: pasce oves meas* &c. (c)

Contra est IV. Ad 2. Confirm. Protestanticus error est, non esse in Ecclesia *infallibile tribunal*, dicente *Christo, non prevaluturos Inferos*; & Ecclesiam nominante *Paulo, columnam & firmamentum veritatis* (d). Protestanticus error est, non opus esse *infallibili Judice*, ipsa Protestantium experientiâ, *huius defectu*, divisionem sui in sectas innumeras demonstrante*. Protestanticus error est, *Petrum* nullam exercuisse jurisdictionem, convocando Concilium *Solyme* geminum; sententiam dicendo in *Ananiam & Saphiram* &c. Denique protestanticus error est, potestatem externam abhorreere ab indole religionis, quæ sine ejusmodi potestate, seu *legislativa* seu *coactiva*, nec unitatem servaret, nec finem attingeret, sed *autonomicâ fanaticorum* lubidine, in protestanticam pluralitatem, ac indifferentissimi protheum chaos dilaberetur.

Quæritur IX. Quod est quartum figmentum Puffendorffii, Hennigii, Pfaffii & ca. aliorum Protestantium, ad profanandum jus sacrorum asserri solitum?

R. Sic urget I. Si religio *Christiana* Quòd refaceret *Statum*, potestate propria, eaque independente præditum, *immistat*, *derogaret* potestatem, ac limitaret jus summum, Imperantibus summis legitime competens: atqui non imminuit, sed firmat; non limitat, sed *confirmat*, teste Scriptura: ergo. *Maj. Puffendorffio* (c) est in confesso: non potest enim non imminui aut limitari potestas summorum Imperantium, nec minus alterationis quid accipere officium civium, si Ecclesia status aliqui esse deberet, proprio imperio instructus. *Min. P. I.* Ex Scriptura: *Reddite Cesari, quæ sunt Cesari; non haberes potestatem, nisi tibi datum esset desuper; obsecrationes fiant pro omnibus, pro Regibus, ut tranquillam vitam agamus* &c.

(a) In libello: *Siecht in der Finsternuß.*

(b) *Act. 20. 28.*

(c) *Ad Ephes. 4. 1. Cor. 12. 27. Joani 10. 16. Cant. 6. 8. Math. 21. 43. 1. Petri 3. 20. 1. Tim. 3. 1. Petri 3. Cant. 6. Joan. 21.*

(d) *1. ad Tim. 3. 15.*

* Teste *Puffendorffio* §. 36. f. 163. Si quæ controversia oritur in fide, necessum est, ut qui illam movet, aliquem prætextum, aut colorem à Divinis litteris adducat; secus meritò, ut delirum, esse rejiciendum, affirmat, *Quis prætextum demonstrabit Calvinianis? Quòd denique lis decenda devolvetur?*

(e) §. 40. f. 193.

Ec. subiecti estote omni humanae creaturae propter Deum, sive Regi, quasi precellenti &c. (a). Addit Henniges. Sic gentium Doctor in Epistola ad Romanos (b) totus est in eo, ut Christianis omnem obedientiam erga Principes temporales, sine ullo discrimine inter objecta spiritalia, inculcet, sicuti statim versu 1. Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit, &c.

Vi cuius
nil imperii
Ecclesie
competit.

Min. P. 2. ab Hennige. Vi Legis novæ nil imperii, vel potestatis externæ competit Ecclesie, cum Christus expressè edixerit: suum Regnum non esse de hoc Mundo (c). 2. Apostolos monuerit, Reges Gentium dominari, vos autem non sic (d). 3. Princeps Apostolorum in communi omnes Christianos vocavit Genus electum, regale Sacerdotium &c. (e)

Item faceret
statum in
statu cum
prejudicio
civilis vite,
ac tranquillitatis
publice.

Urgent II. Cum Puffendorffio (f): si religio Christiana faceret statum, non possent non in una civitate duo oriri summa imperia; non possent non enasci his respondententes, in civibus ejusdem civitatis, obligationes oppositæ: atqui hoc citra contradictionem, & absurditatem intelligi nequit: nam sic religio Christiana aboleret politiam; alteraret statum civitatis; foret adversa indoli Reipublicæ ordinatæ, quæ sine absurdo nullus admiserit. Si dicas, statum utrumque, ob diversos fines, atque objecta diversa, sibi invicem non repugnantia, esse in ordine penitus diverso, haud quidquam consequitur, Ecclesiam in statu esse formandam, ubi Imperantibus summis nil remaneret, nisi delegata executionis potestas, hoc est, munus carnificum, ad nutum Ecclesiastici Judicis exercendum, quæ omnia compagem civilis vitæ penitus convellunt. Et hoc utrumque punctum est Puffendorffii pseudopoliticus Hector, atque Achilles, toties obtrusus, ut tandem discant Catholici Principes, quanti intersit pro felici regimine, hunc protestanticum colere politicisum, & repurgatis Sacerdotum assumptis, Reipublicæ incommodis, religionem puram politico statui accommodare. En! nuga-

tores, sub herba politica, protestanticum aspidem porrigentes. Sed

Contra est 1. Ad fundamentum 1. N. A. Protestantice falsum, quod nempe per Ecclesiam Catholicam, tanquam statum, imminuatur potestas, Imperantibus summis legitime competens. Nam potestas Ecclesiastica, & jus circa sacra, non est competens Imperantibus summis ex jure summi imperii directo, quod est ordinis merè naturalis; neque ordinatum nisi ad finem merissime temporalem: ergo nequit sese extendere ad potestatem ordinis altioris, quæ ordinata ad finem supernaturalem. Neque est competens ex jure summi imperii, saltem indirecto, seu ratione tranquillitatis publicæ conservandæ, cui per se, intuitu Ecclesiasticæ potestatis, nullum creatur incommodum, ut infra videbimus. Neque est competens ex indole ipsius religionis Christiana; nam, ipso teste Puffendorffio, (g) quod summus Imperans Christo nomen det, Ecclesia haud alteratur, nec extat in novo Testamento dictum, quo ipsi peculiare officium, circa Ecclesiam exercendum, iniungatur, ut adeo, susceptâ religionis Christianæ, non acceperit potestatem alterandi ministerium Ecclesiæ, idque in ordinem redigendi, aut obligationem aliquam imponendi, &c. Cum respectu Ecclesiæ sit verum membrum, etsi extra Ecclesiam vitæ, & maneat Princeps. Neque hæc sacra potestas est competens ex conjunctione officii, Christiano incumbentis cum summo imperio, uti sibi contradicit Puffendorffius (h): nil enim, secundum ejus effatum, ratio summi imperii quidquam addit Ecclesiæ, nec officium Christiani summo imperio, cum neque ad religionem opus sit civitate, nec civitati religione Christiana, hujus sine à fine illius longè discrepante (i). Quod si dicat officium Christiani, saltem per accidens, ratione tranquillitatis publicæ conservandæ, quidquam addere summo imperio, effugium nullum est, cum tranquillitas publica Ecclesiæ juribus non turbetur, si debita servetur subordinatio, ut in Regnis Catholicis experientia fat

Sed veritas, religio, est formans statum, nil derogat juri Imperantium summo, legitime competenti, cum jus sacrum ex nullo titulo competat potestati politicae.

(a) Math. 22, 21, Joan. 19, 11. 1. Tim. 2. 1. Petri 2. 13.
(b) c. 13.
(c) Joan. 18, 36.
(d) Luca 22, 25.
(e) 1. Petri 2, 9.
(f) §. 35. f. 161. & §. 41. f. 195.
(g) §. 40. f. 193. & §. 42. f. 198.
(h) §. 43. f. 199.

(i) §. 40. f. 191. Ubi observandum, inquit, nihil essentialis perfectionis Ecclesiis accessisse; neque mutationem subisse, postquam Imperantes Christianam religionem profiteri ceperunt.

fat contestatur. Denique hæc potestas neque est *competens* summo Imperanti ex *ultronea delatione* ipsius Ecclesie, contra quam ipso facto patentissimè protestatur; neque ex jure quodam fundato in sacra Scriptura, cum, teste *Puffendorfio*, neque dictum aliquid exet in novo Testamento directum ad summos Imperantes, quo ipsis peculiare officium, circa Ecclesiam exercendum, injungatur (a). Unde sic arguitur: juxta *Puffendorsum*, si quæ potestas, aut jus quodpiam summis Imperantibus, circa Ecclesiam & sacra Christiana, asserendum sit, id deducendum vel ex genuina indole summi imperii civilis, vel ex indole ipsius religionis Christiana, vel ex ultronea delatione ipsius Ecclesie (b): adde: vel ex conjunctione officii, Christiano cuius incumbentis cum summo imperio, (c) vel demique ex ordinatione S. Scriptura: nihil horum potest dici, ut patet ex ipsis principiis *Puffendorfi*. Sed quia, sibi rursus antilogus, in probatione supra allata, *impertinenter* coacervavit sacra testimonia paginæ,

Sacra
Scriptura
Subjectionem
in temporalibus, non
in spiritualibus, imperante, respice
SuRegum;

Contra est II. Ad P. 1. Min. supra positam, quod textus illi, ad probandum *Puffendorfi* scopum, sine imperare, quia *impertinenter*, adducti. Nam, quia sunt *universales*, & loquuntur in genere, Orthodoxis rectè distingui possunt, sic ut Scriptura loquatur de redditione juris, *Cæsari competentis*; de subjectione & obedientia, *Regibus debita in temporalibus*. C. Sic ut loquatur de redditione juris *incompetentis*, subjectione & obedientia, *Regibus præstanda in spiritualibus*. N. Fundatur distinctio 1. in ipso contextu, (d) ubi mox additum legimus: *reddite ergo omnibus debita, cui tributum tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem timorem; cui honorem honorem.*

Fundatur 2. In SS. Patribus, quos infra adducemus: hic sufficiat Doctor mellifluus, qui ad Imperatorem *Conradum* sic scripsit: (e) *Legi: omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, quam tamen sententiam cupio vos, & omni modo moneo custodire in exhibenda reverentia summa & Apostolice Sedi, & B.*

Petri Vicario, sicut ipsam vultis ab universo servari imperio.

Fundatur 3. in ratione evidenti: nam si ejusmodi textus *indiscriminatum* loquerentur, sequeretur, quod *Pauli* ætate, cum ad Imperii clavum federent Cæsares gentiles, Fideles obligati fuissent, iisdem obtemperare, tametsi circa fidem, sacramenta, & alia sacra quidpiam imperassent, quod sanè absonum, atque à D. *Petro*, cæterisque Apostolis nequaquam probatum, dum ne quidem Principi Sacerdotum Gentis *Hebrææ* obsequendum esse censuerunt juxta illud: *obedire oportet Deo magis, quam hominibus.* (f).

Contra est III. Ad P. 2. Min. Rursus, *oborto quasi collo*, Scriptura trahitur ad probandum, quasi *vi Legis novæ* nil imperii ac potestatis externæ Ecclesie competeret. Nam 1. testimonium D. *Regnum Christi non est de hoc Mundo*, hoc est, Ecclesia Christi non participat de regimine Mundi. C. Nullam habet propriam potestatem, jurisdictionem sacram, ac Ecclesiasticum regimen. N. A. & C. Distinctio fundatur in SS. Patribus, *Gregorio M. (g) Augustino*, (h) quorum interpretationem glossematis protestantibus merito præhabemus.

Nec potestatem Ecclesie externam ullatenus inficiante, & Regnum Christi non in, sed de Mundo esse negante.

Testimonium 2. Pariter D. *Reges Gentium dominantur eorum, vos autem non sic*, hoc est, non assumatis dominatum, ad instar Principum terrenorum. C. Nullum exerceatis regimen etiam animalium, charitate ac mansuetudine temperatum. N. A. & C. Hæc interpretatio fundatur in S. *Petro*, cum scripsit (i): *pasce, qui in vobis est, Gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum; neque turpis lucri gratiæ, sed voluntariè; neque dominantes in Clero, sed forma Gregis facti ex animo, & cum apparuerit Princeps Pastorum, percipietis immarcescibilem gloria coronam, quem in sensum ea quoque fusiùs declarant S. *Gregorius*, & *Bernardus*, apud *Suarezium* (k).*

Vos non sic; hoc est, dominatu mundano.

Testimonium 3. D. S. *Petrus* omnes *Christianos* vocat *Sacerdotium Regale*, sic ut de *Populo* singuli sint *Sacerdotes*, Regia

Sic S. Petrus Christianos vocat Regale Sacerdotium, non quod sit populus, sed quod sit in Populo.

(a) §. 40. f. 194.

(b) §. 40. f. 194.

(c) §. 43. f. 199.

(d) Epist. ad Rom. c. 13. v. 2.

(e) Epist. 103.

(f) Act. Apost. 5. 28.

(g) L. 1. in prima Reg.

(h) Tract. 115. in Joannem: quod est Regnum ejus, nisi credentes in eum? quibus dicit: de Mundo non estis.

(i) 1. Petri 5. v. 2. & seq.

(k) L. 3. Defens. cath. c. 6. n. ult.

Regia potestate præditi. N. Sic ut Regale Sacerdotium existat in Populo, seu Fidelium multitudine. *subd.* Tanquam in subjecto exercente. N. Tanquam in subjecto recipiente, seu obediēte Sacerdotio, & præcipuè summo Pontifici, in quo Majestas sacra principaliter resplendet. C. A. & N. C. Distinctio est ad mentem SS. Patrum, atque Interpretum, quem in finem S. Bernardus ad Conradum Imp. ad per-suadendam Sacerdotii Regniq̄ue concordiam, ita scripsit (a): *Nec dulcius, nec amabilius, sed nec arctius omninò Regnum, Sacerdotiumque conjungi, seu complantari invicem poterunt, quam ut in persona Domini ambo hæc pariter convenirent: utpote qui factus est nobis ex utraque tribu secundum carnem Summus & Sacerdos & Rex. Non solùm autem, sed & commiscuit ea nihilominus & confederavit in suo corpore, quod est populus Christianus, ipse Caput illius, ita ut hoc genus hominum, Apostolica voce, genus electum, Regale Sacerdotium appelleretur. Ergo quæ Deus conjunxit, homo non separet; jungant se animis, qui juncti sunt institutis; invicem se foveant, invicem se defendant, invicem onera sua portant.*

Sed nec ex Ecclesia, tanquam statu, oritur in civitate status duplex ejusdem generis, nique perturbatio per se loquendo.

Contra est demque IV. Ad fundamentum 2. supra allatum. Nam negatur suppositum Maj. quòd per Ecclesiam, tanquam statum, orientur in eadem civitate duo summa imperia, in eodem genere sibi adversa; quòd orientur obligationes civium, sibi invicem repugnantes, cum tendant & ad diversa objecta, & fines. Negatur suppositum Min. Quòd hac ratione convellatur compages civilis vitæ, vel turbetur tranquillitas publica, per se loquendo, & servata subordinatione de jure debita, cum oppositum non modò imperium, quod ab ævo Caroli M. hoc super duplici statu fundatum, & conservatum est, sed & cætera Regna Catholica fat conteltentur. Si turbas, per accidens exortas, oggerat Puffendorfius, sic arguitur: juxta hunc Auctorem autonómica religionis libertas in subditis nequaquam improbanda, quia non per se, sed tantùm ad speciem turbat Rempublicam, turbas excitante ingeniorum ambitione, zelo præpostero, qui reprimendus: ergo à pari, immò à fortiori, cum autonómica libertas per se; status Ecclesiasticus non nisi per accidens, hoc est,

per Principes, protestanticis principiis malè tinctos, turbare soleat tranquillitatem publicam. Denique & illud animadvertendum: juxta Puffendorfsium (b) Princeps, quæ membrum Collegii Ecclesiastici, caret omni prærogativâ & jure: non enim adherens dignitas ac potentia hic attenditur, neque plus juris obrinet, quàm gregarius miles (vel si mavelis carnifex) nil potest in ipsum Collegium sine nota tyrannidis, nisi quantum juris ipsi Collegium delegat circa directionem & executionem jurium collegialium, cum habilior cæteris executioni possit civilem manum adspargere, ut habet phrasîs Pfaffiana: ergo, & in collegiali systemate, Principi nil remanet nisi obsequii gloria, jus delegatum ex arbitraria cœtûs conventionē, munus executoris, &, ut Puffendorfius nugatur, carnificis: ergo & in collegiali systemate aliam personam gerit respectu Ecclesiæ; aliam respectu statûs civilis, quin convellatur compages civilis vitæ: cum nemini ignotum sit unum & eundem hominem, citra confusionem, plures personas gerere posse, prout diversa munia, aut diversas obligationes sustinet, ut ait Puffendorfius (c). Hæc omnia bene quadrant penes Protestantes, neque compagem civilis vitæ convellunt: sed penes Catholicos vel maximè convellunt. O Nugatores!

Quæritur X. Quod quintum phantasma Protestantium, quo potestatem sacram transferre in Principes laicos adlaborant?

Ratio quinta ex præsentis DD. Testimoniis.

22. Ex ipsis SS. Patrum testimoniis id eruere attentant. Nam ita inferunt cum Hennige. Ipsimet SS. Patres suis testimoniis suffragantur potestati politicæ in sacra: ergo frustra negatur.

Sic & ab Adversariis frustra ad suas partes trahuntur SS. Patres: Augustinus.

Ant. P. I. S. Augustinus adstruit potestatem Principum legislativam in sacris, atque Ecclesiasticis, dum ait (d): Quod dicunt, qui contra suas impietates leges justas constitui nolunt, non petiisse à Regibus terra Apostolos talia, non considerant, aliud tunc fuisse tempus, & omnia suis temporibus agi. Quis enim in Christum tunc crederat Imperator, qui pro pietate contra impietatem leges ferendo serviret, quando adhuc illud Propheticum implebatur: Quare fremuerunt Gentes? Nondum agebatur, quod paulò post in eodem psalmo dicitur: Es nunc

(a) Epist. 244.

(b) §. 48, f. 197.

(c) l. c.

(d) Epist. 50. ad Bonifacium Comitem.

nunc Reges intelligite; servite Domino, &c.

Chryso-
stomus,
Ambrosius.

Ans. P. 2. SS. Chrysoſtomus & Ambrosius, (a) potestatem coercitivam in sacris plene Regibus transcribunt. Prior ait: *Non est nobis data talis potestas, ut auctoritate sententia cohibeamus homines à delictis.*

Alter inquit: *Delere potero, potero flere, potero genere adversus arma, milites, Gothos &c. lacryma mea arma sunt, talia munimenta sunt Sacerdotis, aliter neque debeo, neque possum resistere.*

Patres Con-
cilii Arela-
tensis.

Ans. P. 3. Patres in Concilio Arelatensi Carolo M. Canonum & decretorum correctionem, ac confirmationem adjudicaverunt (b): *Hæc Domino Imperatori presentanda decrevimus, poscentes ejus clementiam, ut si quid hic minus sit, ejus prudentiam suppleatur; si quid secus, quam se ratio habet, ejus iudicio emendetur; si quid rationabiliter relaxatum est, ejus adiutorio, Divinâ, opitulante clementiâ, perficiatur.*

Gregorius.

Ans. P. 4. Subjectionem suam Imperatori Maurilio testatur D. Gregorius, (c) ipsum vocando Dominum suum, seque famulum pietatis suæ. Addit in fine: *utrobique, quæ debui exsolvi: qui & Imperatori obedientiam prabui, & pro Deo, quod sensi, minime tacui.*

Leo.

Ans. P. 5. Dignitatem, titulūque Pontificis Imperatoribus expresse tribuit S. Leo apud Gratianum, (d) aliique Pontifices alibi.

Epiphanius;
&c.

Ans. P. 6. Varios actus potestatis spiritualis Regibus hinc inde attribuant SS. Patres, v. g. veritatem docere, errores depellere, & similes. S. Epiphanius inquit (e): *Reges datos esse, ut omnia ex Deo bene administrarentur, & ad bonam ordinationem terra, ubi cædes & pugna, ignorantiaque doctrinæ bona, &c. significans, hæc omnia cadere sub Regis curam: unde Alcimus ad Carolum M. (f) ut regat & doceat piâ sollicitudine subiectos; & infra ad illum pertinere, ait, iusta discernere, raris præcipere, sancta admonere, ut quisque lacus, cum perpetuæ salutis præcepto, domum redeat. Paulò post subdit: Principem Populi Christiani cuncta scire, & prædicare, quæ Deo placent, necesse esse, notissimum est: neque enim quæquam magis decet vel meliora nosse, vel plura, quam Imperatorem, cujus doctrina omnibus prodesse debet subiectis,*

ix. Mens SS. Patrum supra haud obscuris è terminis est declarata, neque sibi his textibus, ritè si expendantur, ullatenus contradicunt. Unde

Ad I. D. S. Augustinus adstruit potestatem legislativam in sacris. N. A. Pro sacris. C. A. & N. C. Potestatem legislativam pro sacris utique habent Imperatores, qua nempe Fideles contra vim Hæreticorum defendant, pravitatem hæreticam arceant, scelera publica plectant, Ecclesiam protegant, ejus statuta circa fidem & mores auctoritate sua fulciant, executionem promoveant, refractarios coercant, per bonas leges subditos à malo cohibeant, ad virtutem reducant, atque ad salutem disponant. Hanc, non aliam potestatem tribuit S. Augustinus, ut evidenter probat contextus: nam, enarrato Donatistarum furore in Catholicos, scripserat: *Cum igitur his angustiis affligeretur Ecclesia, quisquis existimat, omnia potius sustinenda (uti volebant Donatistæ) quam Dei auxilium, ut per Christianos Imperatores ferretur, fuisse poscendum, parum attendit, non bonam de hac negligentia reddi potuisse rationem. Mox, dissolutâ Donatistarum replicâ supra positâ, subdit: Quomodo ergo Reges serviunt in timore, nisi ea, quæ contra iustitiam Domini fiunt, religiosa severitate prohibendo, atque plectendo? Aliter enim servit, quia homo est; aliter, quia etiam Rex est: quia homo est, ei servit vivendo fideliter; quia etiam Rex est, servit, leges, iusta præcipientes, & contraria prohibentes, convenienti vigore, sanciendo: sicut servivit Ezechias, lucos destruendo, Josias &c. Aliam potestatem legislativam, quam pro sacris, nec ipsi Cæsares sibi arrogarunt: unde Valentinianus à Leone I. requisitus, ut depositionem Hilarii, Episcopi Arelatensis, factam in Synodo Romana, ad tollendam quamcunque executionis remoram, ratihaberet, inter alia sic scripsit (g): *Ne levis saltem inter Ecclesias turba nascatur, vel in aliquo minus religionis disciplina videatur, hac perenni sanctione decernimus, ne quid tam Episcopis Gallicanis, quam aliarum Provinciarum, contra consuetudinem veterem liceat, sine Venerabilis Papæ Urbis æternæ auctoritate tentare, sed illis omnibusque**

Siquidem eorum mens, profus opposita, patet ex dictis supra. Nam S. Augustinus non adstruit Regibus potestatem legislativam in, sed pro sacris.

pro

(a) Textus apud Gratian, cap. 21, caus. 23, Q. 8.

(b) Cap, ult. post Decreta.

(c) L. 2. Epist. 61. aliàs 100.

(d) Dist. 10. c. 9. de Capitulis, & præceptis Imperialibus loquens.

(e) Hæresi 40.

(f) In Præfat. ad libros de Trinit.

(g) Apud Petr. de Marca l. 1. c. 8. n. 8.

pro lege fit, quidquid sanxit, vel sanxerit Apostolicæ Segis Authoritas. Idem sensere & alii Imperatores, teste Hilario Papa (a): Christianorum quoque Principum lege decretum est, ut quidquid Ecclesiis, earumque Rectoribus, pro quiete omnium Domini Sacerdotum, atque ipsius observantia disciplina, in auferendis confusionibus, Apostolicæ Sedis Antistes suo pronuntiassent examine, veneranter accipi, tenaciterque servari suis plebibus, charitas vestra cognosceret, nec unquam possent convelli, quæ & Sacerdotali Ecclesiastica præceptione fulcirentur & Regiâ.

Nec SS. Chryso-
stomus & Am-
brosius po-
testatem
coercitivam,
nisi tempo-
ralem.

R. Ad 2. D. A. SS. Chryso-
stomus & Am-
brosius potestatem
sacram coërcitivam, hoc est, gladiò temporali arma-
tam, plene Regibus transcribunt. C. Potestatem sacram coërcitivam, gladio spirituali armatam, hoc est, potestatem arguendi, increpandi, privandi bonis ac juribus spiritualibus, eji-
ciendi extra Ecclesiam, &c. plene Regibus transcribunt. N. A. & C. Distinctioni fundamentum præbent ea, quæ in probatione attulimus, aliâ-
que dicta factaque utriusque S. Patris. Sic S. Chryso-
stomus suam mentem satis declarat, dum ait (b): Sacerdotis san-
ctum est arguere, liberamque præstare admoni-
tionem, non movere arma, non clypeos usurpare, non vibrare lanceam, nec arcum tendere, nec jacula mittere: immò dum alibi, (c) Reges non Episcopis solum, sed etiam Diaconis subjicit, ita loquens ad suum Diaconum: si Dux quispiam, si Consul, si is, qui diademate ornatur, indignè accedit, cohibe & coërce, majorem tu illò potestatem habes. S. Ambrosius, præterquam quòd acri reprehensione contra Theodosium usus sit, ipsum à cœtu fidelium excludendo, insuper loco, in objectione allato, notanter subjungit: Quid honorificentius, quam ut Imperator filius Ecclesiæ esse dicatur? Quod cum dicitur, sine peccato dicitur, cujus gratia dicitur: Imperator enim bonus intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est.

Patres Con-
cilii Arela-
tensis Decre-
torum emen-
dationem,
confirmatio-
nem non
proprie
talem; sed
protecti-
viam, execu-
toriam;

R. Ad 3. D. A. Patres in Con-
cilio Arelatensi Carolo M. adjudicârunt
Decretorum emendationem in iis,
quæ pertinebant ad fidem. N. A. In
illis, quæ Laicos simul & Clericos
concernebant. Subd. Sic ut Cæsari
deferrent potestatem in sacris. N. Pro
sacris. C. A. & N. C. Quæ Laicos

simul & Clericos concernebant, fuere plura, (d) prudenter Cæsari præsentata, ut ejus authoritate simultaneâ facilius executioni mandari possent. Item: adjudicârunt Carolo Decretorum confirmationem propriè talem. N. Impropiè talem, hoc est, Decretorum protectionem, & adjutorium, ad faciliorem executionem necessarium. C. A. & N. C. Patres tantummodò rogârunt, ut decreta adjutorio Cæsaris perficerentur, hoc est, executioni mandarentur, uti notat Suarezius: in Concilii prologo nil aliud de Cæsare senserunt, quam quòd Ecclesiæ Dei statum vigili instantiâ roborare, seu adjuvare disponat; quòd omnes Dei Sacerdotes obsecret, & obtestetur, ut Ecclesias, quas regendas susceperunt, pia prædicatione instruant: atqui adjuvare, exhortari, non indicant jurisdictionem Cæsaris, sed pietatem, sicut & cætera verba nil nisi Patrum urbanitatem, modestiam, & humilitatem denotant, ut adeò non nisi inaniter Adversarii ex iis subjectionem propriam, seu jurisdictionem colligere præsumant.

R. Ad 4. D. A. S. Gregorius suam testatur Mauritio subjectionem quâ Pontifex, Pontificalem authoritatem Cæsari subjiendo. N. Quæ privatus Pontificalem celsitudinem dissimulando. C. A. & N. C. Distinctionem suadent I. Initialia ejusdem Epistolæ verba: Ego autem indignus pietatis vestre famulus, in hac suggestionem, neque ut Episcopus, neque ut servus jure Reipublica, sed jure privato loquor. Suadent 2. alia scripta & dicta ejusdem S. Gregorii, quando loquitur ut summus Pontifex, ubi potestatem Ecclesiasticam, eamque summam, nequam dissimulat, sed exerit evidenter: sic testatur, prima membra in corpore Domini esse Sacerdotes (e). Alibi ad eundem Mauritium scribit, Sacerdotes esse Deos quosdam inter homines, & propterea ab omnibus etiam Regibus honorandos (f). Alibi de eodem asserit, (g) quòd in tantum extenderis suæ temeritatem vesania, ut Caput Ecclesiarum, Romanam Ecclesiam, sibi vendicet, & in Dominam Gentium terrænæ jus potestatis usurpet.

S. Gregorius
subjectionem
quò ad per-
sonam pri-
vatam, non
dignitatem
publicam,
& Pontifi-
calem.

R. Ad 5. D. S. Leo vocavit Imperatorem verè Pontificem. N. Analogicè,

Et titulus
Pontificis
non nisi
analogicè
Cæsari tribu-
tus à S.
Leone.

(a) In Epist. 11. ad Episcopos Gallie.

(b) Homil. 4. de verbis Isaie.

(c) Homil. 83. in Mathæum.

(d) c. 4. 5. 12. 13. 15. 22. & 23. ut notat Suarez.

(e) L. 14. Moral. c. 14.

(f) L. 4. Epist. 31. apud Bellarm. Pont. L. 1. c. 7.

(g) In Psalm. 5. poenit.

logicè, forsan ob specialia merita, defensionemque Ecclesiæ extraordinariam, sicuti *Constantinum M. Apostolum fidei* dictum legimus (a). T. A. Et N. C. Dico, *transcat*: quia longè certius textus ille habetur supposititius; cum Glossa (b) expressè notet, illam *Leonis* epistolam ad Imperatorem *Lotharium* haud inveniri; aut ad minimum est mendosus, & eadem glossa notante, ita legendus, ut post *Ly Pontificum* ponatur particula *Et*, reddaturque hic sensus: *de præceptis Imperialibus vestris, vestrorumque Pontificum* (quorum nempe consilio & operâ emanarunt) & *Prædecessorum*, irrefragabiliter custodiendis, &c.

Denique à SS. Patribus varii actus tributi sunt Imperatoribus, qui tamen pietatis potius, quàm jurisdictionis spiritualis proprie sunt.

R. Ad 6. D. A. Patres varios actus potestatis spiritualis, & quidem proprie tatis, Imperatoribus, atque Regibus tribuunt. N. Actus potestatis spiritualis improprie tatis, jurisdictione etiam Regiâ exercendos. C. A. Et N. C. Ejusmodi actus sunt, ut jam sæpius diximus, *curare*, ut ignorantia ab Ecclesia Christi tollatur, sana doctrina prædicetur, perverfa eliminetur, quos actus, *per modum exhortationis, honoris, ac laudis*, sæpe Patres Imperatoribus tribuunt, sicut in Concilio *Turonensi* legimus, ubi Patres post laudatam *Caroli M.* pietatem, & sapientiam subjungunt: *Hu igitur intentus, pius ac religiosus Dei Sacerdotes, Ecclesie gubernacula, in Regno sibi Divina largitate collato, tenentes, saluberrimis exhortationibus admonuit, ut operam darent, & actibus eminerent, quibus & se bene operando, & sibi commissos verbis & exemplis instruendo regerent.*

Ratio quinta ex abusu- bus Cæsarum. Neque actus Cæsarum efficaciter opponi possunt.

Quæritur. XI. Quod sextum fut- crum, profananda potestati sacræ substru- tum?

R. Petitur ab exemplis Cæsarum. Nam ita arguunt: *Exempla, & acta innumera diversorum Imperatorum, Regum & Principum* suppetunt apud *Hennigem*, (c) quæ potestati politicæ *jus sacrorum* manifeste evincunt: ergo frustra nitimur contra torrentem.

Ant. patet I. Ex tot actibus, quibus potestas Cæsarum summa liberam, circa Ecclesiasticos & Ecclesiastica, exercuit jurisdictionem; in specie, constituendo, instituendo, & destituendo summos Pontifices, aliosque Ecclesiarum Prælatos.

Quibus Pontifices, Episcopos instituerunt, destituerunt.

2. Ex testimoniis, quibus Pontificibus superiores sunt habiti. Sic *Tertullianus* dixit, quod *Christians coluerint Imperatorem, ut hominem à Deo secundum, majorem omnibus, solo Deo minorem* (d). *Opratus* dixit: *Supra Imperatorem non est, nisi solus Deus, qui fecit Imperatorem* (e). *S. Ignatius M.* (f). *Honorare oportet & Regem, neque enim Rege quisquam præstantior, aut quicumque similitis ei in rebus creatis, &c.*

Neque testimonia, quibus se Pontificibus dicere superiores.

3. Ex ordinationibus & legibus, quas etiam quò ad materias proprie spirituales promulgârunt, ut constat in *Justiniano*, qui non tantum de fide & Religione Catholica, de Ministris Ecclesiæ, & eorum jurisdictione, ordinatione, vita, & moribus multas edidit constitutiones, ut patet ex codice de *summa Trinitate, de SS. Eccles. de Episc. & Cler.* nec non ex *Novell. 137.* sed etiam ibidem c. 8. in princ. signanter præcepit, ut & precatio, quæ fit in sacro Baptismate, & mystica verba consecrationis Eucharisticæ, elatâ voce, non autem demissâ, ut solemne erat, profertantur.

Neque ordinationes, quibus. ut possit de jactis.

R. N. A. Vel enim suppetunt ejusmodi exempla ab Imperatoribus infidelibus, vel fidelibus? Si ab infidelibus, nil probatur contra Ecclesiam cum Apostolo exclamantem (g): *quid mihi de his, qui foris sunt?* Siquidem arcanò Dei consilio factum est, ut Ecclesia, ne alterius esse opus videretur, quàm dexteræ Excelsi, inter decumanas persecutiones ethnicorum Cæsarum ad id fastigium, quo hodie resplendet, assurrexerit. Si sermo est de fidelibus, ulterius quæritur, vel boni fuerit, vel mali? Profectò, qui meliori vita inclaruere, attestante Històriâ, nunquam præsumperunt profanam falcem immittere in messem sacram;

Nam exempla maiorum nil probant honorum non suppetunt.

(a) Apud *Pelzov.* in *Arcan. Stat. tract. de Relig. c. 7. n. 4.*

(b) In cit. cap. 9. Dilt. 10.

(c) Libro sæpius allegato per totum, quæis nugis persuasus *Pjassius, Theoprophus Tubingensis L. de Orig. Juris Eccles. Art. 3. f. m. 176.* in notis scribere non erubuit: *Si quis vellet jura sacrorum; ab Imperatoribus Romanis & Græcis, à Regibus & Principibus, passim ante reformationis tempora exercita, uno in volumine enarrare, in prolixissimum is scriptiõnis campum dilabere-* tur.

(d) L. ad *Scapulam* c. 2. apud *Suarez* l. c; c. 28. n. 4.

(e) L. 3. controv. *Parm.*

(f) *Epist. ad Smirneses.*

(g) *1. Corinth. 5. v. 12.*

facram, uti ex dictis alibi evidenter constat. Si improbitatis stigmatibus notati, Orbique merito suspecti, jus sibi in sacra arrogasse leguntur, tam parum exinde pro potestate politica concluditur, quam parum ex violentia & truculentia, ab Imperatoribus gentilibus, tanto annorum spatium in Christianos exercita, jus aliquod statuendi circa Religionem Imperatoribus inferitur. *

Nec Pontificum institutio, vel deservitio jure Regio, eoque legitimo, unquam facta.

Ad 1. Circa electiones Pontificum, & Episcoporum, jam alibi respondimus, fusiore usi censuram contra Linckium, inter Protestantes fat nominatum, ubi etiam Hennigis instantias repressimus: hic satis sit animadvertisse 1. Quod primis quinque seculis Pontificum electio non opus habuerit Cæsarem assensu, vel confirmatione. 2. Quod à Justiniani tempore jus illud usurpare cœperint Cæsares. 3. Quod ex hoc ipso satis constat, hanc potestatem Cæsares non habuisse jure Divino: secus enim priores electiones, consensu Imperatorio carentes, invalidæ fuissent: nec jure Regio, quod tanto tempore neutiquam dissimulassent, ut nihil repetam de potestate Regia merè terrestris, Pontificis verò cœlesti. 4. Quod hæc potestas à Justiniano ad usque Constantinum IV. per Cæsares sit usurpata, ut deploravit S. Gregorius (a). 5. Quod aliqui Imperatores hac potestate usi sint ex delegatione Pontificum, Cleri, &c. propter temporum acerbitatem. 6. Quod ex his omnibus pro jure Cæsarem nihil legitime inferri possit, nam violentia jus parere nequit; privilegium revocabile sit, & sicuti ob Ecclesiæ necessitatem concessum, ita ob Ecclesiæ utilitatem denuò sit abrogatum. Sed hæc distinctius alibi legenda.

Nec illa testimonia potestatem spirituales, sed tantummodò temporalem summam;

Ad 2. D. Et illa testimonia probant potestatem Cæsarem, Regumque summam in ordine regiminis temporali. C. Etiam in ordine regiminis spiritualis. N. A. Et C. Distinctio patet ex dictis.

Ad 3. Pariter D. A. Et ejusmodi constitutiones circa sacra juri civili insertæ sunt ab Imperatoribus, exercende jurisdictionis Ecclesiasticæ causâ. N. A. Fidei Catholicæ, & disciplina Ecclesiastica, jam antè à Pontificibus, & Conciliis traditæ, tuende gratiâ. C. A. Et N. C. Sic Carolus M. summorum Pontificum decreta, à Dionysio exiguo collecta, atque à Concilio Turonensi, ut constat ex Canone 20. recepta, transferri curavit in sua capitularia, adjecto in perpetuum hoc edicto: constitutiones contra Canones & decreta Præsulorum Romanorum, vel bonos mores, nullius sint momenti (b). Sic Justinianum quoque sensisse, apertè docet Nov. 5. in epilogo. Nov. 6. in prologo, ut supra jam diximus (c). Quod spectat Novellæ 137. c. 6. etsi de Marca putet, hunc Cæsarem potestatis suæ limites transgressum, (d) nihilominus in præfatione ipsius hujus Novellæ ingenuè fatetur, sibi potestatem solummodò circa leges civiles à Deo indultam, circa sacros Canones & leges Divinas nil nisi custodiam fuisse concessam, & si quæ leges ab hoc vel ab alio Cæsare circa Religionem emanaverint, id factum non esse, nisi ex prævia Conciliorum definitione, veluti constat ex ipso Codice Justiniano, (e) cujus legem octavam vel ideò à Protestantibus supposititiam argui notat D. ab Andlern, (f) ne agnoscere debeant Summum Pontificem, controversiarum fidei arbitrum, tanquam Principem, Pastorem, & Caput Ecclesiæ.

Quæritur XII. Quinam est ultimus Ratio sextæ fucus, profanando juri sacro ab hisce scriptoribus accommodatus? ex jure convocandi Concilia Regibus proprio. Ob curam Religionis

R. Illum petunt ex jure convocandi Concilia, quod esse summorum Imperantium, indubiè proclamant. Sic Concilia generalium est solius Imperatoris: ergo eidem competit jus in sacra. A. P. I. Quia Imperatori incumbit cura Religionis, juxta illud Regis

* Nunquid hic adhiberi posset, meliori jure, illud Puffendorfit de habitu Relig. §. 35. f. m. 159. Neque heic sufficit diuturnam usurpationem crepare: nam ista etiam diuturnam injuriam notare potest: neque firmum aliquod juris fundamentum suppeditat: cum fieri possit, ut modica ab initio auctoritas, successu temporis, intolerabilem in dominatum degenerarit.

(a) In Psalm. 5. Pœnit. & notavit C. Baronius. A. 590. n. 5.
(b) Petrus de Marca L. 1. c. 9. n. 4.
(c) Item c. 1. Nov. 137. c. 1. & 36.

(d) Nam ait l. 2. c. 6. n. 6. Vereor, ne Justinianum damnare cogamur, quod de sacre hurgie ritibus constitutionem ediderit. Præterquam enim, quod de ritu Sacrificiorum decernere tentat, quæ pars disciplinae solis Sacerdotibus competit, antiquos Ecclesiæ mores sollicitat, qui, ut reverentia Mysteriis conciliaretur, preces mysticas demissa voce præferri induxerunt.

(e) Tit. 1. de Summa Trinit. l. 1. a. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

(f) Jurispr. publ. l. 1. Tit. 1. p. 1.

Regis Davidis (a): ego confitatus sum Rex super Sion montem sanctum ejus, predicans praeceptum ejus.

Tanquam quid adia-phorum.

2. Quia, ut ait Henniges, (b) convocare Concilia est quid adia-phorum, hoc est, de cujus jure, nec Divina nec humana auctoritate, quidpiam est definitum: ergo pertinet ad potestatem summam.

Ratione paritatis cum Testamento veteri.

3. Quia Reges in antiquo Testamento convocarunt Sacerdotes ad Concilia, uti supra pluribus declaratum (c): ergo idem licet Imperatoribus Christianis.

Ob defectum potestatis in Ecclesia.

4. Quia, antequam essent Imperatores, nulla fuerunt coacta Concilia: ergo fuit tantummodo defectus illius, qui convocare posset Concilia, scilicet Imperatoris.

Ob jus hujusmodi sepe exercitum.

5. Quia prima convocata sunt ab Imperatoribus: Nicaenum a Constantino M. Constantinopolitanum a Theodosio Seniore; Ephesinum a Theodosio Juniore; Chalcedonense a Valentiniano & Mariano, & sic de aliis, uti fufius profecquitur Henniges, dicente Socrate Historico, (d) ex eo tempore, quo Constantini esse ceperunt, Ecclesia negotia ab illorum nutu pependisse, atque adeo maxima Concilia de eorum sententia fuisse convocata. Hinc legimus, S. Leonem etiam supplicasse Imperatori Theodosio, ut jubeat convocari Concilium intra Italiam (e).

Et quidem legitime, teste S. Hieronymo, & Nicolao I. Pont. Max.

Immo 6. S. Hieronymus, & Nicolaus I. velut illegitima habuere Concilia, absque auctoritate Caesaris convocata: nam ille Rufino, auctoritatem cujusdam Concilii objicienti, dixille fertur: Quisnam Imperatorum id Concilium jufferis celebrari? (f). Nicolaus vero ad Michaelem Imp. ita locutus legitur: ubinam legistis Imperatores, Antecessores vestros, synodalibus conventionibus interfuisse? nisi forte in quibusdam, ubi de fide tractatum est, quae universalis est, quae omnium communis, quae non solum ad Clericos, verum etiam ad Laicos, & omnes omnino pertinet Christianos (g).

Non probatur.

R. N. A. Cujus inanitatem dudum erudito Orbi monstrarunt Bellarmino, alique polemicis Scriptores, Juris consulti item Catholici, quos inter Weizeneggerus è nostra Academia, Wesselingius & alii, ut adeo protestanticas replicas, fufius alibi confutatas, hic non nisi paucis reprimere opus sit.

Ad 1. D. A. Imperatori convenit cura Religionis, ut eam defendat. C. Ut eam doceat, vel ad eam docendam Patres convocet. N. A. Et David in loco citato non loquitur in persona propria, sed in persona Christi.

Nam Caesari competet quidem cura relictu Ecclesiae, sed solummodo defensiva;

Ad 2. N. A. Nam adia-phorum non est, convocare Pastores Ecclesiae, ad decidendas fides quaestiones, ad introducendam, aut emendandam disciplinam Ecclesiasticam, sed est officium proprium Pontificis, non Imperatoris: siquidem Pastoris est congregare oves; non ovium, ut congregent Pastores: & solus Pontifex auctoritate sacra in omnes Fideles potest cogere omnes; id quod nulli Imperatori, Regi, vel Principi est concessum.

Nec adia-phora, sed spiritualis est convocatio; ut patet ex sine.

Ad 3. Reges Judaici non convocabant Sacerdotes imperiose, sed invitabant amabiliter; deinde non convocabant ad decidenda dubia Religionis, sed ad aliquam solemnitatem cultus Divini, ut ex supra dictis colligi potest.

Neque in veteri Testamento imperiosa sunt.

Ad 4. Antequam essent Imperatores, nulla sunt convocata Concilia ex defectu potestatis. N. Ex defectu opportunitatis. C. A. Et N. C.

Nec omiffa in primitiva Ecclesia defectu potestatis, sed opportunitatis.

Ad 5. Pariter D. Convocarunt Concilia, etiam legitima, jure proprio ac Regio. N. Jure per Pontifices delegato, necessitate illorum temporum exigente, ut auctoritatem Regiam Ecclesiae commendarent. C. A. Et N. C. Profecto rationes gravissimae, id ab Imperatoribus postulandi, & etiam rogandi, erant 1. Quia tunc adhuc vigeat illa lex, ne sine auctoritate Caesaris instituerentur conventus frequentes. 2. Quia non poterat fieri Concilium, nisi in aliqua Urbe Imperiali, adeoque in territorio Imperatoris. 3. Quia, Ecclesia paupere, ad Concilia, publicis Imperii sumptibus, Episcopi colligebantur &c. Sic etiam convocare Concilia poterant Caesares indirecte, de convocandis, si opus fuit, Pontifices admonendo, Episcopos ad illa animando, impediendo, aut turbantes, auctoritate Imperatoriâ compescendo. Unde

Nec exercita ab Imperatoribus jure proprio, sed delegato.

Ad 6. S. Hieronymus intelligendus de convocatione vel per delegationem, vel per Concilii promotionem; Nicolaus I. de

De quo intelligendi S. Hieronymus, & Nicolaus I.

(a) Psal. 2. v. 6.

(b) L. c. c. 8. n. 8. f. m. 689.

(c) David. 1. Paral. 13. & 23. Salomon 3. Reg. 8. Ezechias 2. Paral. 29. Josias 4. Reg. 23.

(d) In Proem. L. 5. Hist.

(e) Epist. 9. ad Theodos: Unde si pietas vestra suggestioni ac supplicationi nostrae dignetur annuere, ut intra Italiam haberi jubeatis Episcopale Concilium.

(f) S. Hieron. L. 2. Apol. contra Rufin.

(g) Apud Gratian. c. 4. Dist. 96.

de Imperatorum presentia ad Concilii protectionem, atque tutelam, non autem ad exercendam Cæsaream auctoritatem in rebus fidei, causisque Ecclesiasticis iudicandis ac definiendis. Hinc, ut rectè differit *Petrus de Marca*, (a) perfidiam *Arii* non *Constantinus*, sed *Nicana Synodus* discussit; *Macedonium*, & *Apollinaristas Synodus*, *Constantinopolim* coacta, non verò *Theodosius Imperator* hæreseos damnavit. *Nestorii* amentiam *Synodus Ephesina*, & *Eutychetis* delirium *Chalcedonense Concilium*, non verò *Theodosius*, aut *Martianus* anathemate percusserunt. Sanè ipsimet Imperatores nullam sibi in eiusmodi sacris negotiis potestatem esse, & agnoverunt, & ingenuè fassi sunt. Sic inter alios legimus, (b) *Martianum Imp.* in oratione ad *Synodum Chalcedonensem* dixisse: *Nos enim ad fidem confirmandam, non ad potentiam aliquam exercendam, exemplo Religiosi Principis Constantini, Synodo interesse volumus, ne vel alterius Populi pravis suasionibus separentur. Pariter Valentinianus ad Synodum indicendam, & instaurandam consubstantialitatis fidem imploratus ab Episcopis Orientis, respondit: sibi, qui unus e Laicorum numero esset, non licere, se ejusmodi negotiis interponere, & idè, ut Sacerdotes & Episcopi, quibus hæc cura sunt, seorsim per se, ubicunque ipsis libitum fuerit, in unum conveniant, rescripsit.*

nienter pro Animarum salute, Rempublicam Christianam.

Dicitur 2. *Spiritualis*, ut distinguatur *Sed externa*, à temporalis.

Dicitur 3. *Orthodoxorum communis*; *Que certa*. eò quòd assertio de fide certa sit, ut patet.

Dicitur 4. *contra Marsilium Paduanum*: *Contra Marsilium Patavinum*. hic enim, ante sexcentos propemodum annos, inter alios errores dixit, *Christum* nullam jurisdictionem Ecclesiæ suæ, aut Episcopis aut *Romano Pontifici*, dedisse vel in Laicos, vel in Clericos, vel ad præcipiendum, seu obligandum, vel ad cogendum, seu puniendum; sed solum dedisse Sacerdotibus potestatem administrandi Sacramenta, & prædicandi verbum Dei; in reliquis verò omnibus dispositioni & jurisdictioni temporalium Principum eos subjecisse, ut refert *Albericus Pignus* (c). *Fundamentum* erroris erat, quòd Presbyteros æquaret Episcopis, Episcopos Papæ, negaretque omnem hierarchicum Ordinem juxta illud; *Reges Gentium dominantur eorum, vos autem non sic.* &c. Unde Sacerdotium etsi non negaret, intulit tamen, non esse ullam inter se, vel respectu Populi, subjectionem, aut prælationem.

Dicitur 5. *Contra Lutherum, Calvinum, Lutherum, Calvinum*. eò quòd illi id ipsum statuerint, immò amplius; cum ipsum insuper negaverint Sacerdotium ex aliis fundamentis: nam, quia nullum in Ecclesia verum admisere Sacrificium, ac propriè dictum Sacerdotium, sed tantum spirituale, ac metaphoricum, *Christianis* omnibus commune, distinctionem Cleri à Populo sustulerunt, faciendo *Christianos* omnes in Sacerdotio pares; atque ita nullam admittendo potestatem in Ecclesia præter eam, quæ est in Magistratu politico; vel quæ in aliqua communitate, ad servandum rectum ordinem, ex natura rei existit.

Dicitur 6. *contra Authores protestantes, Lutheri & Calvini* hæc ex parte sequentes: nam ejusdem illos esse fidelis, atque adeò æqualiter dealbandos, patet ex dictis supra. His suppositis

Probatur *Assertum I.* In sacra Scriptura legimus: *quæcumque alligaveris super terram, erunt ligata & in celo, & quæcumque solveris super terram, erunt soluta & in celo* (d). Item *Attendite vobis, & universo Gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* (e) Item, *si Ecclesiam non audieris, sit tibi tam-*

§. 3.

§. III.

Habitus religionis ad statum civilem juxta Orthodoxot.

De habitu religionis Christianæ ad vitam civilem in principis Catholicis

Quæritur XIII. *Quid juxta doctrinam, verè Catholicam, sentiendum de habitudine religionis ad statum civilem?*

Est in Ecclesia Christi spiritualis potestas jurisdictionis externæ.

Re. I. Est dogma Catholicum, esse in Ecclesia Christi potestatem spiritualem jurisdictionis externæ, & quasi politica. Ita Orthodoxorum communis contra *Marsilium Paduanum, Lutherum, Calvinum*, eorumque pedisse quos *Puffendorffium, Hennigem, Pfaffium*, aliosque protestanticos potestatis sacræ deformatores.

Non agitur de potestate spirituali interna.

Explicatur *Assertum*. Dicitur 1. *Quasi politica*: Non enim quæstio procedit de potestate Ordinis, nec etiam de potestate jurisdictionis internæ quò ad forum pœnitentiale; sed de potestate jurisdictionis externæ, quæ in foro Ecclesiastico exercetur, in ordine ad gubernandam conve-

Alidique Authores protestantes.

Patet authoritate sacra Scriptura, tribuentis Ecclesiæ jurisdictionem externam.

(a) L. 2. c. 6. n. 1.
 (b) Apud Petr. de Marca l. c. n. 4.
 (c) L. 5. de Eccles. Hierarch.
 (d) Math. 18. v. 18.
 (e) Act. 20. v. 28.

tanquam *Ethnicus & Publicanus &c.* (a) *Præcipio tibi coram Deo, præcipe hæc, & doce, &c.* (b) Jam sic: *Ligare, solvere, regere, ut Ethnicos à se rejicere, præcipere, &c.* sunt actus, non merè interni quò ad forum conscientie, sed externi quò ad forum Ecclesiasticum, in ordine ad gubernandam convenienter, pro animarum salute, *Rempubicam Christianam*: ergo datur in Ecclesia Christi jurisdictio externa, & quasi politica. A. Patet unanimi SS. Patrum, atque Interpretum calculò, qui hos textus de regimine externo, de excommunicatione, aliisque censuris Ecclesiasticis interpretantur juxta illud Pauli (c): *Hæc absens scribo, ut non præsens durius agam secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in edificationem &c.* *Subsumitur*: atqui hæc potestas non est temporalis & Regia, qualem utique Paulus non habuit; sed *spiritualis*, qua rexit Ecclesiam, *Christi sanguine acquisitam*, puta regnum spirituale, non temporale: ergo &c.

Pro ejusdem regimine necessaria.

Probatur Assertum II. S. Scripturà teste, Christo promissum fuit à Patre Regnum, non modò perpetuò duraturum in cælis, sed & in tempore jam inchoandum in terris. Patet id partim ex *Daniële*, (d) ubi legimus, *Regnum Christi* post alia Imperia inchoandum, & perpetuò duraturum, ut ex communi Interpretum alibi diximus: partim ex *Ezechiele*, dum ait (e): *Faciám eos in gentem unam in terra, in montibus Israël, & Rex unus erit omnibus imperans, & non erunt ultra dua gentes*, quæ verba de Christo, & ejus Regno, in terris inchoando, intelliguntur, ut ex toto contextu constat. Jam sic: *Hoc Christi Regnum non est temporale, sed spirituale Ecclesiæ, à Christo in tempore inchoatum, semperque dura-*

turum: ergo in illo debet dari potestas proportionata & spiritualis, qua sine nec gubernari, nec conservari posset. A. Constat ex illo Christi: *Regnum meum non est de hoc mundo* (f). In quæ verba S. Augustinus (g): *Quod est Regnum ejus, nisi credentes in eum? quibus dicit: de Mundo non estis: unde non ait: Regnum meum non est in hoc Mundo, sed non est de hoc Mundo; nec dicit: non est hic, sed non est hinc: hic est enim usque ad finem sæculi.* Rectissimè S. Epiphanius (h): *Thronus David & Regia Sedes est Sacerdotium in sancta Ecclesia, quam dignitatem Regiam, simulque Pontificiam, simul conjunctim largitus est Dominus sue Ecclesiæ, translatò in ipsam thronò David, non deficiente in æternum.*

B. II. *Est dogma Catholicum, hæc potestatem spirituales jurisdictionis externa esse à temporali politica penitus distinctam.* Ita denuò Catholicorum unanimis contra eosdem potestatis sacræ profanatores.

Hæc potestas Ecclesiastica est à temporali Principum penitus distincta.

P. Hæc potestas spiritualis est omninò distincta à temporali: ergo tenet conclusio. A. P. I. Et principaliter ex fine: nam potestas temporalis ordinatur ad servandam Reipublicæ pacem & moralem honestatem, juxta illud D. Pauli (i): *ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate* (k). Potestas Ecclesiastica ordinatur ad æternam salutem consequendam, juxta illud Doctoris gentium (l): *obediamus Præpositis nostris per vigilantis, tanquam pro animabus vestris rationem reddituris.*

2. P. *Ex differentia, ratione originis: Ex differentia ratione originis.* siquidem potestas temporalis orta est à Deo, ut Authore nature, mediante ratione naturali, & ita suo modo est de jure naturali (m); contra potestas Ecclesiastica est de jure Divino, positivo, & speciali

(a) *Math. 18. v. 17.*

(b) *1. ad Tim. 6. 13. Item 4. 11.*

(c) *2. Corinth. 13. v. 10.*

(d) *cap. 2. & 7.*

(e) *Cap. 37. v. 22.*

(f) *Joan. 18. v. 36.*

(g) *Tracl. 115.*

(h) *Hæresi 29.*

(i) *1. Tim. 2. v. 2.*

(k) *Unde finis est, dirigere actiones civium ad communem & publicam utilitatem seu pacem, temporalium bonorum abundantiam, moralem honestatem, nec agnoscit, pro mediis sibi proportionatis, bona spiritualia ad statum supernaturalem, puta animarum salutem, sanctitatem, & beatitudinem.*

(l) *Ad Hebr. 13. v. 17.*

(m) *Nam sicut Origo civitatis refertur fundamentaliter ad Authorem nature, qui indidit omnibus appetitum ad societatem perfectam, seu civitatem, ubi vitæ beatoris subsidia sunt ordinata; ita & forma civitatis, seu summa potestas referri debet ultimò ad eundem Deum, ut Authorem nature, prout docet Scriptura Prov. 8. v. 15. & 16. Per me Reges regnant, & per me Principes imperant. Sap. 6. v. 4. Data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo. Ad Rom. 13. v. 1. & 2. Non est Potestas, nisi à Deo. Id quod etiam ratio evincit: nam, quia omnes nascimur æquales, etiam posità societate, homo in hominem, de se, potestatem non habet, multò minùs jus vitæ & necis ulli Mortalium in alterum, et si nocentem & consentientem, competere potest, juxta illud: Non haberes potestatem adversus me ullam, nisi tibi datum esset desu-*

tiali Christi promissione : tibi dabo claves, &c. *Pasce oves meas &c. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos &c.* Qua de causa etiam S. Paulus Apostolatium suum non per hominem, sed per *Jesus Christum, & Patrem* accepisse se memorat. Unde utraque potestas differt, tanquam materialis & spiritualis; naturalis & supernaturalis, terrestris & cœlestis: sed de his infra.

ne ex illis composita, quæ in polemicis Scriptoribus hic supponenda potius, quam elucidanda.

R. 2. D. A. Non expedit, stante hac Regnorum divisione. C. Si omnia Regna Christiana facerent unum corpus politicum, sicut Ecclesia unum corpus mysticum, seu simplex Regnum in omnem terram diffusum. N. A. Et C. Negari etiam paritas posset; siquidem ad conservandum statum Mundi politicum, non est necesse; immò nec utile, ubique easdem leges servari ac ritus: contra necesse est ad conservationem Ecclesiæ, ut omnes conveniant in eadem fide, præceptis, ritibus, Sacramentis &c. Ad P. D. Nequaquam sufficeret, ut omnia gubernaret per se. C. *Per se, & multos simul*, sibi subordinatos Ministros. N. A. S. Augustinus intelligendus est in aliquo sensu, & cæteris paribus.

Expediret etiam in Regnis politicis, si facerent unum corpus.

Christus Ecclesie Rector invisibilis

R. III. Contra hæc malè opponunt aliqui 1. Penes solum Christum est Monarchica Ecclesiæ potestas ejus vicem supplente, quem venturam promiserat, Spiritu Sancto (a): ergo alia assignatur frustra.

Non excludit vicarium visibilem,

R. D. A. Penes solum Christum, tanquam Rectorem Ecclesiæ invisibilem, primarium, principalem, & ex virtute propria, est Monarchica Ecclesiæ potestas. C. Penes solum Christum, sic ut excludatur Rector visibilis, regimen secundarium, potestas subordinata, ministerialis, vicaria, atque participata. N. A. & C. Per illa verba: *alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, qui vos docebit omnia, & suggeret &c.* promittit quidem Christus Spiritum sanctum, qui internam virtutem, illustrationem, & suggestionem Fidelibus conferat: at hic influxus, mere spiritualis & invisibilis, minimè sufficit pro regenda Ecclesia visibili; sicut nec ille protectionis, atque auxilii, quem Christus promisit, dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.*

Expedit ejusmodi Monarchica Ecclesiæ potestas,

Inaniter opponunt II. Non expedit Monarchica potestas politica totius Mundi, etiam Christiani: ergo nec Ecclesiastica & spiritualis. A. P. Quia unus homo ad regenda omnia Regna nequaquam sufficeret; unde S. Augustinus, (b) *feliciores fore res humanas edixit, si omnia Regna essent parva*: ergo à pari.

Sive de in una vel pluribus personis consistat.

R. I. Saltem expedit, ut aliqua sit potestas in Mundi Regnis: ergo & in Regno Ecclesiæ, quod sufficit ad nostram assertionem: nam hic solummodo statuimus, dari in Regno Christi, seu Ecclesia, prout in terris versatur, supremam potestatem, ad regimen visibile necessariam, sive sit in una persona, sive in multis, seu congregatio-

Quæritur XIV. Quanam doctrina orthodoxa circa hanc distinctionem potestatis Ecclesiasticæ à civili, spectato jure novi Testamenti?

Jus sacrorum non competit potestati civili jure Divino nove Legis.

R. Est dogma Catholicum, jus Sacrorum, seu potestatem sacram, nullatenus competere potestati politicæ jure Divino novi Testamenti, ut erroneè statuunt iidem protestantici Authores.

Assertum probatur I. Uti supra, argumentò negativò. Si potestas circa sacra (sive strictius sumpta quò ad Sacramenta, fidem; sive latius quò ad Ecclesiæ regimen) jure divino novo, seu vi legis gratiæ competeret potestati politicæ, tunc id deberet probari ex sacris paginis novi Testamenti: atqui, licet in illis frequens sit mentio Regiæ potestatis, nullus tamen locus; immò nec loci apex est adducibilis, in quo Principibus circa sacra, Sacramenta, Fidem, aut etiam Ecclesiæ gubernationem, quidpiam tribuatur: ergo potestati politicæ jure Divino novo, seu vi Testamenti novi nulla competit potestas sacra. Major est extra omnem exceptionem: nam ejusmodi potestas neque ex natura rei, neque ex concessione veteris Testamenti competit potestati politicæ, ut jam ostensum: ergo necessariò probari debet auctoritate positiva novi Testamenti: siquidem rectissime asserit Doctor

Quia probari nequit ex S. Scripturâ

desuper. Joan. 19. v. 11, Abstrahendo interea, sique haud simplici ex motivo, an hæc potestas summa à Deo, ut Authore naturæ, sit immediatè translata in unum vel plures, prout aliqui volunt? An potius sit immediatè collata civitati, seu communitati, tanquam proprietatis indispensabiliter connexa, & hac mediante in unum vel plures, jure præcisè humano, ut cum Suarezio nostro sentit auctoritas, æquè magna ac antiqua. Videantur dicenda infra de jure Gentium Tit. 2.

(a) Joan. 14. v. 16.

(b) L. 4. de civit. Dei.

Etor Angelicus (a): In his, quæ sunt supra naturam, soli auctoritati creditur, & quæ ex sola Dei voluntate proveniunt supra omne debitum. re.atura, nobis innotescere non possunt, nisi quatenus Divinitus revelata sunt. Minor fundamentalis patebit ex dissipatione replicarum, potestati politicæ apparenter faventium, ex quibus ad summum deducitur obligatio naturalis, quæ potestati politicæ in his, quæ ad jurisdictionem sæcularem pertinent, præcipienti obedire tenemur, ut infra fusiùs declarabitur.

Quia ex illa ipsa potius demonstratur oppositum.

Assertum Probatum II. Argumento positivo. Constat evidentibus novæ Legis testimoniis, quod Christus, sublatâ Synagogâ, novam Ecclesiam, id est, Civitatem sanctam, ac Christianam Rempublicam instituerit, potestate regendi in causis rebûsque spiritualibus (quarum gratiâ principaliter fundata est) nemini nisi Petro, & Apostolis, eorumque Successoribus tradita ac commissa: ergo nullatenus, vi Legis novæ, potestas sacra competit potestati politicæ.

Ut patet ex testimoniis SS. Matthæi & Joannis,

A. P. 1. Ex testimoniis D. Matthæi, (b) atque Joannis (c) jam in responsione supra allatis, vi quorum Petro data est potestas clavium, potestas ligandi atque solvendi, potestas pascendi oves Christianas, utique non secundum corpora & vellera; sed secundum animam & spiritum consideratas: data itidem potestas ejiciendi refractarios extra Ecclesiam, ubi sanè nihil certius, quàm quod non modò potestas directiva, seu ordinandi & dirigendi negotia spiritualia, sed & potestas coercitiva præcipienti, prohibendi in hujuscemodi causis, a Christo in Petrum, & in Apostolos fuerit derivata: ergo verum est Ant.

S. Pauli,

A. P. 2. Testimoniis S. Pauli non tot quin pluribus: quædam solummodo ad demonstrandam potestatem directivam, & præcipuè coercitivam in spiritualibus, quæ maximè in controversiam trahitur, in præsentiarum adducemus. Sic S. Paulus monet Episcopos: (d) *Attendite vobis & universo Gregi, in quo vos*

Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam DEI, quam acquisivit sanguine suo. Idem ad Corinthios (e) quid vultis, inquit, in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis? Per virgam intelligens potestatem coercitivam juxta phrasin Scripturæ (f) *reges eos in virga ferrea.* Eadem pluribus in locis repetit idem Gentium Doctor: (g) *ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi in præsens eum, qui sic operatus est* (talem nempe fornicationem, qualis nec inter Gentes audiebatur, committendo, ut uxorem patris sui habeat) *tradere hujusmodi sathana in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.* Item (h) *arma militia nostra non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum.* Et infra: *in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam. Si & amplius aliquid gloriarus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in edificationem, & non in destructionem vestram, non erulescam.* Rursus alibi (i) *Si venero iterum, non parciam.* Item (k) *qui præst in solitudine, &c.* Nec non ad Timotheum: (l) *qui bene præsent Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Infra: *adversus Presbyterum accusationem non recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. Peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant.* Alibi ad Titum: (m) *hujus rei gratiâ relinque Creta, ut ea, quæ desunt, corrigas & constituas per civitates Presbyteros, sicut & ego disposui tibi.* Infra: *quam ob causam increpa illos dure, ut sani sint in fide, non intendentes Judaicis fabulis & mandatis hominum, aversantium se à veritate.* Item (n) *hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio.* Denique ad Hebræos: (o) *memento te Præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei.* Infra: *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis: ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddaturi &c.*

Assertum Probatum III. Ex praxi Ecclesie, nullo tempore interrupta, qua potestas sacra semper fuit penes ecclesiasticum Ordinem, nunquam penes politici-

Et praxi Ecclesie continua, capta tempore Apostolorum,

(a) P. I. Q. 101. art. 1. apud Suarezium, l. 6.

(b) c. 16. & 18.

(c) c. 21.

(d) Act. Apost. 20. v. 28.

(e) 1. ad Cor. 4. v. 21.

(f) Psal. 2. v. 9.

(g) 1. ad Cor. 5. v. 3. & 5.

(h) 2. ad Cor. 10. v. 4.

(i) 2. ad Cor. 13. v. 2.

(k) ad Rom. 12. v. 8.

(l) 1. ad Timoth. 5. v. 17.

(m) ad Tit. 1. v. 5. & 13.

(n) Ad eund. 2. v. 15.

(o) c. 13. v. 7. & 17.

liticum, aut sæcularem. Sic I. Ex actibus Apostolorum manifestè colligimus, (a) quòd, post *Christi* in Cœlum ascensionem, novella Ecclesia non ab aliis, quàm *Petro* & Apostolis gubernata, dilatata, sanctisque legibus instituta sit, & ubi quæstio circa fidem, aut legem Divinam inciderat, ea non à sæculari potestate decisa fuerit: unde, cum *Herodes Rex*, ministerium Apostolicum usurpare præsumens, vestitus veste Regia sederet pro tribunali, & concionaretur, ut habent acta Apostolorum (b) *populus autem acclamaret: Dei voces, & non hominis, confestim eum percussit Angelus Domini, eo quòd non dedisset honorem Deo, & consumpsit à vermicibus expiravit.*

Continuata per prima tria sæcula,

Sic novimus 2. Quòd hoc Apostolicum regimen, per trecentos annos, quibus in Ecclesia nullus adhuc Princeps sæculariserat (nisi forsan unus & alter (c)) semper fuerit penes summos Pontifices, Episcopos, atque solum ecclesiasticum Ordinem.

Et per sequentia.

Sic novimus 3. Quòd id ipsum etiam fuerit continuatum per subsequentiæ sæcula, quibus ad fidem accesserunt Imperatores, Reges, Duces, ac Principes, & usque ad moderna tempora in summis Pontificibus, serie à *S. Petro* nunquam moraliter interrupta, usque ad modernum sanctissimum Patrem *Benedictum XIV.* propagatum.

Ex peculiari Christi institutione respectu Ecclesie, tanquam Corporis mystici, per omnem Orbem diffusi.

Assertum probatur III. Ex peculiari *Christi* institutione respectu Ecclesie, tanquam corporis mystici, per omnem Orbem diffusi. Juxta institutionem *Christi*, attestante Gentium Apostolo, Ecclesia debet esse unum corpus, unus spiritus, atque in ea una spes vocationis &c. unus Dominus, una fides, unum baptisma (d). Et sic mox ab initio multitudinis credentium erat cor unum, & anima una (e): unde precatos quoque Apostolus (f) *Obsecro vos Fratres per nomen Domini Jesu Christi, ut id ipsam dicatis omnes, & non sint in vobis schismata; sitis autem perfecti in*

eodem sensu, & in eadem sententia. Jam sic: Est impossibile prorsus, ut, juxta *Christi* institutionem, servetur unitas hujus corporis mystici, si potestas sacra sit penes Reges ac Principes: ergo, ex institutione *Christi*, nullò modò est penes illos. A. P. Sæcularis Regum ac Principum potestas, sicuti multiplex est, ac juxta diversitatem Regionum diversa, ita regnante & præcellente spiritu privato, multiplicem Ecclesiam, fidem ac Religionem format, ac firmat, uti evidens experientia demonstrat in illis Provinciis, ubi sic dicta viget Religionis protestantice libertas (g): ergo unum Caput ecclesiasticum sit, oportet, quod Ecclesiam principaliter regat, ac fidei unitatem, in toto *Christiano* Orbe, conservet.

Confirmatur. Ex institutione *Christi* Ecclesia est columna, & firmamentum Veritatis, juxta illud: *& portæ inferi non prævalebunt adversus eam* (h): ergo in illa judex sit oportet, æque unus ac universalis, & infallibilis. C. Ex eo colligitur, quòd non solum in materia fidei sint quedam difficulta intellectu, que indocti ac instabiles depravant (i); sed etiam in materia morum non rarò sit via, qua videtur homini justa, novissima autem ejus deducunt ad mortem (k). Subsumitur: atqui Princeps politicus id muneris obire nequit; non enim, ut dictum, est unus, universalis, aut infallibilis, sed multiplex, partialis, fallibilis, & pervertibilis, utpote indubitata sancti Spiritus assistentiâ nusquam & nullibi munitus: ergo &c.

Assertum probatur V. Ex peculiari institutione Divina Hierarchy ordinis in Ecclesia. Sic teste Apostolo Gentium, (l) *ad hierarchicum Ordinem.* Deus in Ecclesia sua posuit primum Apostolos, deinde Prophetas, sum Pastores, & Doctores. Ex quibus verbis sic arguitur 1. ex C. Bellarmino (m). Si primi sunt Apostoli, qui Episcopi fuerunt, & quibus Episcopi succedunt, certè primi non sunt Reges & Principes. Arguitur 2. à *S. Damasceno* (n): Immò Reges ac Principes

Ex peculiari institutione ejusdem quòd ad hierarchicum Ordinem.

(a) c. 1. v. 15. & seq. c. 6. v. 2. & seq. c. 11. v. 2. & seq. c. 15. v. 8. & seq. c. 21. v. 17. & seq.

(b) c. 12. v. 21. & seq.

(c) *Philippus* nempe Imp. qui tamen brevissimo tempore supervixit, & fortè alius aliquis in Provinciis extra Rom. Imperium, ut notat C. Bellarminus de Rom. Pont. l. 1. c. 7. f. m. 811.

(d) Ad *Ephes.* 4. v. 4.

(e) *Actor.* 4. v. 32.

(f) 1. ad *Cor.* 1. v. 10.

(g) Id quòd etiam fufius demonstrat *Joan. Barclajus* in *Parænesi* ad sectarios hujus temporis L. 1. c. 1. 2. 3. 4. & 9.

(h) *Math.* 16. v. 18.

(i) 2. *Petri* 3. v. 16.

(k) *Proverb.* 14. v. 12.

(l) 1. ad *Corinth.* 12. v. 28.

(m) L. 1. de *Rom. Pont.* c. 7. f. m. 808.

(n) 2. *Orat.* pro *Imaginibus.*

cipes ab Apostolis non modò non positi sunt primò locò, sed nec ullo alio, ut indicaretur, Reges non esse Magistratus Ecclesiæ, sed tantùm sæculi. Arguitur 3. à Theodoro Studita, qui sic Imperatorem alloquitur (a): *ne moveas Ecclesiasticum Ordinem; tibi enim civilis status conceditus est, & exercitus. Quare eorum curam gerito, & Ecclesiam Pastoribus, ac Magistris, ut Divina precipiunt elogia, relinquo*: ergo Ecclesiæ cura, ac regimen, Prælati Ecclesiasticis, non potestati politicæ à Deo commissa est. Jam sic: inter Prælatos Ecclesiasticos jure Divino principalis, ac summus est Petri Successor, Pontifex Romanus: ergo huic principaliter Ecclesiæ directio à Deo commissa est.

In quo primus & Caput constitutus est Petrus, Petri-que Successores.

C. Patet. A. P. Nam Petrus inter Apostolos primus nominatus est: *duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc: Primus Simon, qui dicitur Petrus &c.* (b) Primus utique non à vocatione, siquidem hòc modò primus erat Andreas; sed dignitate ac potestate. Unde & Princeps à Christo est constitutus (c): *Pasce oves meas, pasce agnos meos &c. Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando confirma fratres tuos.* (d) *Tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non prevalebunt adversus eam* (e).

Item ex necessitate subordinationis Hierarchicæ.

Confirmatur ex necessitate ordinis, ac subordinationis Hierarchicæ. Si non foret visibile Ecclesiæ Caput in terris, ad omnem controversiam opus esset Christo de Cælo loquente, ne pervicaces animas arriperent, divertendi ad proprios sensus: ergo est necessitas ordinis ac subordinationis hierarchicæ.

A. P. Si non foret opus Christo loquente, tunc idè, quia Spiritus sanctus adest Ecclesiæ: atqui hoc sufficere nequit, nisi sit aliquis, qui viva voce nos doceat, quæ sit illa Ecclesia, cui adest Spiritus S. tot inter sectas, quæ singulæ sibi solis adesse divinisimum illud Pnevma gloriantur. Unde retè S. Hieronymus (f): *Propterea inter duodecim unus elegitur, ut, Capite constituto, schismatis tollatur occasio*: quem in sensum eruditè scripsit Joannes Barclajus:

(g) *Longum esset enumerare incommoda, Christianam rem pressura, nisi à Pontifice, tanquam spiritu, tantum corpus regeretur. Continuo miraculo opus sit, ut charitatis & fidei nexu jungamur, ni in Præsulem omnes respiciant, qui unus unius gregis Pastor, totum gregem contineat.* Plura non addimus, eò quòd ista Primatum summi Antistitis attingant, quem hìc supponimus potius, quam probamus.

Assertum probatur VI. Ex Conciliis generalibus, quæ & ipsi protestantici Authores, etsi frustra, suis applicare ideis fatagunt. Nicænum I. sic habet (h). *Ipse (Pontifex Romanus) est primus, sicut Petrus, cui data est potestas in omnes Principes Christianos, & omnes populos eorum, ut qui sit Vicarius Domini nostri Jesu Christi super cunctos populos, & universam Ecclesiam Christianam*: ergo potestas Ecclesiastica est penes Pontifices, non penes Cæsares, Reges &c. Eundem Primatum soli summo Pontifici, non ulli Principum, adjudicat Constantinopolitanum I. (i) Ephesinum I. (k) In Concilio Romano III. (l) interdicitur Laicis, quamvis Religiosis, & Potentibus in quacunque civitate, quolibet modo, aliquid deservere de Ecclesiasticis facultatibus, quarum solis Sacerdotibus disponendi inconcussè à Deo cura commissa docetur. Denique in Actis septimæ Synodi Gregorius III. ad Leonem Isauricum ita locutus, memoratur: (m) *Scis Imperator, sanctæ Ecclesiæ dogmata non Imperatorum esse, sed Pontificum, quæ tunc debent predicari: idcirco Ecclesiis sunt præfecti Pontifices, à Republica negotiis abstinentes, ut Imperatores similiter ab Ecclesiasticis abstineant, & quæ sibi commissa sunt, capeant.*

Ex Conciliis generalibus.

Assertum Probatur VII. Ex mente SS. Patrum, cum eandem & ipsi Protestantes sibi vendicare contendant. S. Irenæus, Lugdunensis Episcopus, qui secundò post Christum sæculo vixit, Romanam Ecclesiam vocavit maximam & antiquissimam, omnibus cognitam, & à gloriosissimis Apostolis Petro & Paulo fundatam. Et ad hanc, propter potentiorē principalitatem, necesse est, ait, omnem convenire Ecclesiam, hoc est, omnes, qui sunt undique fideles, in qua semper ab his, qui sunt undique,

Ex suffragiis SS. Patrum & Irenæi

(a) Apud P. Lyskenium in vero veri Evang. minist. §. 17.

(b) Math. 10. v. 2.

(c) Joan. 21. v. 16. & 17.

(d) Luca. 22. v. 32.

(e) Math. 19. v. 18.

(f) L. 1. adversus Jovinianum.

(g) In cit. Paræn. ad Sectar. L. 1. c. 9.

(h) Can. 39. apud Suarez in Defens. 1. 3. c. 16. n. 4. f. m. 389. Nam plures carones, quam 20. fuisse editos, colligitur ex S. Ambrosio, & Hieronymo, uti in notitia de Conciliis diximus.

(i) Can. 3. aliàs 5. apud eund. l. c.

(k) In Epist. ad Cælestinum Papam ibid.

(l) L. c. 1. 3. c. 7. n. 7. fol. m. 234.

(m) Apud Wesseling. de Jure Superioratûs Summi Pont. c. 5.

que, conservata est ea, qua ab Apostolis est, traditio. Si ergo Romana Ecclesia est potentior, & principalior, atque ad eam omnes in Mundo Fideles recurrere debent, utique Reges & Principes eximi nequeunt (a).

Gregorii Nazianzeni.

2. S. Gregorius Nazianzenus (b) Principes sic interpellat: an me libere loquentem aequo animo feretis? Nam vos quoque Lex Christi imperio meo, ac throno subicit: Imperium enim nos quoque gerimus; addo etiam praestantius & perfectius, nisi verò aequum est, spiritum carni fasces submittere, & caelestia terrenis cedere.

Chrysostrami.

3. S. Chrysostramus (c) Imperia Principum cum potestate sacra sic comparat, ut duo Principatum genera statuatur, quorum unum commendat Apostolus, cum sublimioribus potestatibus omnes animas subdi praecipit; alterum verò, cum Praepositis obediendum esse suadet: Iste autem Principatus (inquit Doctor aurifluus) civilis tanto melior est, quanto terrâ Caelum; immò & multò magis: & non multa illi cura est de saeculari vita, omnia autem de caelestibus rebus pronuntiat. Hic ipse alibi (d): Si vis, inquit, Sacerdotis ac Regis discrimen agnoscere, modum concessit utriusque potestatis perpende, & multò sublimius ipso Rege sedentem aspicias: nam Sacerdotis thronus in Caelis collocatus est, & negotiorum caelestium administratio ipsi concessa. Quis hoc dicit? Ipse Caelorum Rex: Quaecunque ligaveris super terram, erunt ligata & in Caelis, &c.

Cyrilli Hierosolymitani.

4. S. Cyrillus Hierosolymitanus, dum alludit ad locum Isaia 65. v. 25. Lupus & agnus pascuntur simul, leo & bos comedunt paleas, &c. Ait (e): Nonne habet Ecclesia virulum & leonem simul pascentes, sicut ad hodiernum usque diem cernimus, mundanos Principes regi, & instrui ab Ecclesiasticis.

Augustini.

5. S. Augustinus, Donatistas reprehendens, quod in causa Ecclesiastica ab Episcoporum iudicio ad Imperatorem appellare praesumpserint, postmodum subiungit (f): Neque est ausus Christianus Imperator sic eorum tumultuosas & fallaces querelas suscipere, ut de iudicio Episcoporum, qui Romae sederant, ipse iudicaret. Et infra: Qua in re, quem admodum illos detestetur, audistis.

6. S. Ambrosius, (g) videte, inquit, quanto peiores Ariani sunt, quam Judaei: isti querebant, utrum solvendum Christus putaret Caesari jus tributis, illi Imperatori volunt dare jus Ecclesiae. Et infra: Imperator bonus intra, non supra Ecclesiam est: bonus enim Imperator querit auxilium Ecclesiae, non refutat: haec ut humiliter dicimus, ita constanter exponimus. Idem Ecclesiae Doctor ita Caesarem allocutus fertur (h): Quando audisti, clementissime Imperator, in causa fidei Laicos de Episcopis iudicasse? Ita ergo quadam adulatione curvamus, ut Sacerdotalis juris simus immemores, & quod Deus donavit mihi, hoc ipse aliis putem esse credendum? Si docendus est Episcopus à Laico, quid sequetur? Laicus ergo disputer, & Episcopus audiat, Episcopus discat à Laico? At certe, si vel Scripturarum seriem Divinarum, vel vetera tempora retractamus, quis est, qui abnuat, in causa fidei Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis iudicare? Si conferendum de fide, Sacerdotum debet esse ista collatio, sicut factum est sub Constantino, augustae memoriae Principe, qui nullas leges ante praemisit, sed liberum dedit Sacerdotibus iudicium.

Athanasii.

7. S. Athanasius refert verba Ossii, Episcopi Cordubensis, ad Constantium in hunc modum (i): Desine, quaso, & memineris te mortalem esse, reformida diem iudicii, serva te in illum diem purum, nec te immisceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere praecipe, sed potius ea à nobis disce. Tibi Deus Imperium commisit; nobis, quae sunt Ecclesiae, concedidit, & quem admodum, qui suum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi Divina; ita & tu cave, quae sunt Ecclesiae, ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date (scriptum est) quae sunt Caesaris Caesari, & quae sunt Dei Deo. Neque igitur fas est nobis, in terris imperium tenere, neque tu thymiamatum & sacrorum potestatem habes Imperator. Postmodum idem Athanasius subiungit verba propria: si istud est iudicium Episcoporum, quid commune cum eo habet Imperator? si contra ista mina Caesaris constanter, quid opus est hominibus, titulo Episcopis? (id est à Constantio sua autoritate creatis) quando à condito aeo auditum est, quando

(a) L. 3. c. 3.

(b) In orat. 17.

(c) Homil. 15. in Epist. 2. ad Corinth.

(d) In Homil. 5. de verbis Isaie.

(e) L. 3. de Sacerdot.

(f) Epist. 48. & 168.

(g) Epist. 14. ad Sororem Marcellinam aliàs 33.

(h) Apud Petrum de Marca de Concord. Sacerdotii & Imperii, L. 2. c. 6. n. 1.

(i) In Epist. ad solitariam vitam agentes,

do iudicium Ecclesie auctoritatem ab Imperatore accepit ?

Damasceni
Ec.

g. S. Damascenus (a): Neque enim piorum Regum est, Ecclesiastica statuta convellere. Et infra: His de rebus statuere atque decernere, non ad Reges pertinet. Et alibi: Regum partes non sunt, ut Ecclesie leges prescribant, &c. Plura ejusmodi testimonia SS. Patrum apud Suarezium nostrum (b) legere poterit, qui volet.

Multò minus Jus sa-
crorum com-
petit potesta-
ti Laice jure
Ecclesiastico.
Ut patet ex
testimoniis
Canonicis
Pontificum,
oppositum
declaranti-
bus.

Quæritur XV. Quanam doctrina Orthodoxa circa distinctionem potestatis Ecclesiasticæ à civili, spectato jure humano Ecclesiastico ?

R. Potestas circa sacra neque competit summis Imperantibus jure Ecclesiastico, seu ex concessione Pontificum, sicut allegatis exinde quibusdam titulis evincere contendunt nonnulli protestantici Authores, uti §. præcedente vidimus.

P. Assertum. Quales canones Decretum Gratiani de Gelasio, Joanne, & Nicolao Pontificibus referat, supra attingimus, ut & statuta, in Decretalibus lata ab Innocentio III. Similia decernit Bonifacius VIII. (c). Dum ait, in Ecclesia esse gladium spirituale, manu Sacerdotis exercendum; & gladium temporalem, manu Laicorum pro Ecclesia exercendum. Sic Gratianus refert ex Adriano Papa, (d) ut laici Principes, vel Potentes non intersint Ecclesiasticis electionibus, quia in Ecclesiasticis rebus nullam habent potestatem. De Innocentio III. refert (e): Laicis super Ecclesiis & Personis Ecclesiasticis nulla est attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi. Similia habet Anastasius II. ad Anastasium Imperatorem: Hæc me frequentiùs monentem non spernat pietas tua, ante oculos tuos habens Domini in Evangelio verba: qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me. Denique Symmachus Papa ad eundem Imperatorem: Si Christianus Princeps es, qualiscunque Prasulis Apostolici debes vocem patienter audire. Et infra: conferamus honorem Imperatorum cum honore Pontificis, &c. Ubi aperte ait, potestatem spirituales non esse in Imperatore, sed in Pontifice, & postea subdit: Omnes Catholici Principes, sive cum Imperii gubernacula susceperunt, sive cum Apostoli-

ca Sedi novos agnoverunt Prasules institutos, ad eam proinus sua scripta miserunt, ut se docerent, ejus esse consortes. Rectè subjungit Suarezius noster: Quod scripsit Symmachus ante mille centum & amplius annos, ad nostra usque tempora servatum videmus. Ex quibus sic breviter colligitur: Ex una parte concessionibus Canonicæ, quas A catholicis adducunt, nihil probant, uti vidimus supra: ex altera parte hæc juris Canonici testimonia, licet in causa propria videantur data, neutiquam carent suo robore, & maxima auctoritate: ergo legitime afferuntur. A. probat Suarezius partim ex eo, quod penes summos Pontifices sit clavis scientiæ ad docendam Ecclesiam, uti in libro 1. Defensionis Catholicæ demonstrat; partim quia hujusmodi testimonia ostendunt certam & immutatam Ecclesie traditionem, cum non solum moderni Pontifices, sed etiam antiquissimi Sancti, & Martyres Papæ, veritati huic testimonium dederint. Et ex his clarescit, quam fidem promeretur illa Hennigis protestantica logomachia, qua ait: quod penè omnium Theologorum scripta ineptissimis rationibus, & quandoque textibus, ex Divino Codice aut miserè arreptis, aut injuriosè explicatis, referta, ad hanc mentem colliment, ut jus circa sacra Pontifici tribuant, Principibus eripiant, eos non nisi Ministros Pontificiæ voluntatis faciendo, adeoque ad alienam libidinem alligando, &c. Indignum, me Hercules, inquit Luthericus hic Achilles, summo Imperatore hoc munus, qui dum brachii, à capite Pontifice movendi, vicent obit, mobile alienis nervis lignum & cadaver sine spiritu fit. Quis ferat hanc æquò animò istorum Prasulium ambitionem, qui dum Majestatem suam, atque potentiam non nisi Imperatorum liberalitati acceptam ferre possunt, eosdem nunc infra se tam indignè despiciunt, & velò Religionis ita fascinant, ut sentientes etiam facile decipiantur. Ejusmodi alogiis scætet penè totus, ex nongentis & amplius foliis, constipatus liber, vel potius protestanticum errorum, mendaciorum, ac calumniarum mangonium.

§. IV.

(a) Orat. 1. de Imaginib.

(b) In Defens. Fidei Cath. I, 3. c. 8.

(c) In Extrav. un. de major. & obed. quæ tacite confirmat Clemens V, in Extrav. de Privil. licet declaret per Extrav. Bonifacii Regnum Gallie non magis subiectum Apostolicæ Sedi, quam antè fuerit.

(d) Dist. 63. cap. 1.

(e) Cap. Ecclesia de Constit. Similia habet cap. tua. 1. de Decimis.

§. 4.

§. IV.

De scopo Puffendor-
fiano respec-
tu sacrae po-
testatis, ex
principiis
Luthericis
profanata.
Scopus est
Protestantif-
mus, per ra-
tiones &
emolumenta
status Civi-
lis, accomo-
data Reli-
gione sustul-
tari.

*De scopo protestantico profanatae Ec-
clesiasticae potestatis, quem praeprimis Puf-
fendorffius in suo, sic dicto, aureo libello
de habitu religionis, &c. intendit, & etiam-
num hodie intendunt ejus pedisequi
sacrorum profanatores.*

*Quaeritur XVI. Quis Puffendorffii, &
Protestantium scopus in profananda, per
tot molimina, hierarchici ordinis pote-
state?*

*Re. Scopus est, infelix Protestantismus,
exarmata dudum polemica pharetra,
per nova Jurisprudentiae naturalis & poli-
ticae dogmata, penes acatholicos Principes
firmandus, & specioso hoc amplificandi sta-
tus illicio, in aulas Catholicas propagandus.
Nam sicut abortus iste initio crevit,
Laicis, per profanationem sacrorum, in
sancta Sanctorum intrusis, & per Ec-
clesiastica spolia incrassatis, dum in-
terim palpum obruderet praetextus
Evangelicae reformationis: ita eun-
dem non modo conservandum, sed
etiam promovendum, eodem profana-
tionis sacrilegae adminiculo, confidunt
protestantici scriptores, speciosum facientes
fucum in gloriose vindicatis summo-
rum Imperantium juribus, promo-
tisque Status publici commodis, ac
Reipublicae emolumentis.*

*Patet 1. Ex
fine, quem
sibi Puffen-
dorffius praefixit in ope-
re de jure
Naturae &
Gentium,
protestanti-
ce, hoc est, ad
subruendam
Hierarchi-
am Ecclesia-
sticam ac-
commodato.*

*Afferuntur declaratur I. Ex Puffendor-
fiano jure Naturae & Gentium, cui, per
tot studia elaborato, hunc praecipuum
praefixit scopum, sicut ex propria hujus
Authoris exhomologeli in prolego-
menis demonstravimus, ut, mediante
jure naturae, e Republica extermina-
ret dogmata illa, quae sive sub religionis
specie, sive alio modo obruduntur, & jus
naturale, principiaque sana Politica con-
vellunt, nec tantum per accidens, seu ex
hominum intemperie, sed sua natura turbas
excitare, & exitiabiles morbos in civitate
producere apta sunt: quae inter dogmata
numerat potestatem extraneam cujusdam
Sacerdotis, cui & summi Imperantes sub-
jecti sunt; dependentiam Cleri ab aliquo Sa-
cerdote extraneo; immunitatem Ecclesia-
stici Ordinis; Ordines Religiosos, &c.*

*Patet 2. Ex
fine, quem
sibi posuit in
libello de ha-
bitu religio-
nis, &c.*

*Afferuntur declaratur II. Ex Puffen-
dorffii aureo libello de habitu Christiana
Religionis ad vitam civilem, ubi, velut af-
secutus hunc scopum, gloriatur se de-
monstrasse, quod sanae politicae princi-
piis ad amissim concordet religio Lusbe-
rica, seu illa primava, ab erroribus at-
que assumentis humanis repurgata, nisi Su-*

peri abnuant; (a) contra positive
repugnet religio Catholica, per sua
dogmata, sub specie religionis, vel alio
modo, obrusa, & sua natura turbas ex-
citare, atque exitiabiles morbos in civita-
te producere apta, nisi Dii Deaeque
Ilebicæ obstant.

Sed audiamus Luthericum hunc Sta-
tutam, in aurei sui libelli epilogo re-
ligioni protestanticae palmam politicam
praecatholica adjudicantem (b): Re-
ligio Catholica, inquit, Principum jura
imminuit, adeoque suspecta Principibus
sit, oportet. Nam 1. Clerus in sta-
tum validissimum, & summo artifi-
cio confectum, coaluit, cumque in
uno Capite, summo Pontifice, Monar-
chicum, qui sibi arrogat jus sacrorum
universale, quae summa in commo-
vendis hominum animis vis est. Jam
autem, inquit, si quidquam aliud,
maximum summis Imperantibus est
praedudicium, si quis, in ditione ip-
sorum habitans, imperio sese eorum
subtrahat, & ab externo Principe de-
pendeat, imperiique civilis potesta-
tem in se vel plane non agnoscat, vel
non ultra, quam placitum est, agnos-
cere velit. Cum enim conditio sta-
tuum inter se sit satis lubrica & infi-
da, tantoque suspectior, quod propius
hi status se mutuo contingunt, plus-
que communicationis invicem ha-
bent, manifestum est, si qui in me-
dio aliquo statu habitantes extranei
cujusdam status pars sint, id paulo
minus esse, quam si hostilia praedia
in nostras arces inducantur, aut ca-
stra hostium in media nostra ditione
ponantur.

2. Addit, hoc praedudicium eo
gravius esse, si ex ipsis Principum,
civiumque bonis, sumptus depro-
mantur, quibus status iste extraneus
sit sustentandus, istique opes, ex ipsa
civitate, sine fine ac modo, cumu-
lare integrum sit, quorum tamen
nomine, ad sumptus Reipublicae to-
lerandos, immunem se praetendat;
immò si idem leges ferat, jubeat-
que, & vetet, etiam quae jussis sum-
morum Imperantium repugnant, &
si alio poenae genere, non minus
efficaci, jussa ipsius sanciantur.

3. Hoc praedudicium gravius esse,
ait, si idem, directa aut obliqua via,
in ipsos summos Imperantes imperii
sibi, aut coercitionis, quid arroget.

4. Addit, hac Cleri ab extraneo de-
pendentia ingens praedudicium civibus
inferri,

(a) Contra Valentinum Alberti in commentario super invenusto Veneris Lipsiana pullo f. m. 366. & seq.

(b) §. 1. f. m. 247.

Part I, Elem, II.

inferri, quorum fortunæ in lubrico ponuntur, si status istos inter se collidi contigerit, qui duobus Dominis servire coguntur, aut inter duorum Dominorum repugnantia imperia miserè distrahantur, quibus suæ civitatis onera eò gravius incumbunt, quò majores opes immunium Sacerdotum aviditas absorpserit. Quibus denique duo tribunalia sunt metuenda, Sacerdotum tribunal, non minus terribile, quàm Regum, id quod fati, Inquisitionis exemplo, constat.

Unde concludit, Protestantissimum à Principibus fovendum.

Tandem subsumit: Talium (præjudiciorum) cum in Protestantium religione nihil deprehendatur, apud Pontificios autem ista manifestissima sint, non injustè solum, sed & imprudenter faciunt Principes, qui Sacerdotum illecebris ad opprimendos cives, Sacris Protestantium addictos, seduci se patiuntur. Nam quod hisce objicitur, *alicubi bella civilia, & tumultus excitatos, aut cum extraneis Principibus rationes fuisse implicitas, tanti non est.* Talia enim, citra culpam religionis, ex ipsa rerum conversione orta sunt, quæ raro sine gravi motu peragitur. Aut istorum origo ab atrocitate adversa partis provenit, quorum gladios ut à jugulis suis miserè amoverent, ab hisce vis opponenda, aut quæ propriæ vires non pertingebant, undecunque auxilium circumspiciendum fuit. Ita insignis hic Declamator pseudo-politicus.

Ex parallelo ejusdem libelli.

Affertum declaratur III. Ex eodem ejusdem auro libello, quò ad observandum hoc axioma politicum hortatur Principes, *ne fidem hominibus obnoxiiis adhibeant*, inter alia continuans parallelum, *Religionem Catholicam inter & Protestantiam* (a): Nam postquam blaterasset, Principi cavendum, ne iudicium suum resolvat in *authoritatem Sacerdotum*, de quibus innumeris exemplis constet, quantoperè abusi sint probo aliàs, & miti ingenio Principum, eos ad sævitiam in innocentes (animulas Protestanticas) exercendam incitando; postquam Principes monuisset, ut ne, autonomicam civium libertatem in rebus Religionis prohibendo, agerent tyrannidis alienæ (Sacerdotum puta) carnifices,

ingenti periculo Reipublicæ, maiori nominis sui labe, &c. tandem protestantice sic cantillat: *Optandum foret, ut Principes, (sepositis hominum obnoxiorum consiliis, Theologicisque triticis, quarum rarissima illis notitia) sensum communem (Protestanticum) & naturalem rationem (ex Puffendorff scitis) in concilium adhiberent, & paulisper animam à præjudicio liberare vellent. Nam saltem in controversiis, quæ inter Protestantes atque Pontificios agitantur, ubi quis non ultro animum obfirmare velit, talia iudicia ultro se offerunt, in utram partem favor Principum inclinare debeat, & utram suam procedendi modum reddat suspectam.*

Tum in parallelam descendit, dicens: quòd Religio protestantica *fiduciam* veluti ferat in fronte: nam, inquit, Scripturam sacram omnibus evolvendam commendat, *tanquam fidei obrussam*; hanc Judicem statuit, *omnis odii, favoris, & corruptela expertem.* * Addit, quòd Protestantes Pontificiorum scripta evolvi minime vetent, sed etiam velint, utpote quorum officia manifesta sint. Contra valde suspectam reddi affirmat Religionem Romanam, eò quòd *maxima Synagoga sua pars anxie ardeat suos à sacris paginis*, sic ut minore periculo, ubi inquisitio obtinet, *blasphemia, perjurium, & fœdissima flagitia* patrari, quàm Divina oracula evolvi possint. ** Causam assignat, ut sic nempè, elevata Scripturæ autoritate *traditiones suas, & autoritatem Ecclesiæ liberius crepent* ***. Qua ipsa de causa, per expurgatorios indices, protestantium libros suis præcipuè Principibus subducant, ut ne protestanticæ doctrinæ fulgor oculos urat. Unde, inquit, *extra studia partium positus aliter judicare non potest, quàm Protestantibus causæ suæ confidere; Pontificios trepidare, ne doctrinæ suæ debilitas pelluceat, ubi vel cum formibus veritatis, vel cum Adversariorum disputationibus, confertur.*

2. Ait, non leve momentum est, quòd utriusque partis sit dispar conditio; causam Pontificiam tam per vicacibus studiis sustentat non tam amor veritatis, quam clamant; quam timor commoditatis, ne perdant. Cleri Pontificii quantus splendor! quæ potentia! quæ opes! hinc illæ curæ, ratio-

Catholicam Principibus suspectam cupit, ob lectionem sacre Scripture, promiscue non permittam.

(a) §. 51. f. 238. 240. & seq.

* O Nugavorem! Quasi verò non foret obrussa, ab omnibus hæreticis æquè prætexta, quia per interpretationem trahenda in cuiusvis partem, prout odium, favor, vel corruptela hæretica cerebrum fascinat, atque obnubilat.

** Quid nugacissimo hoc blaterone, possit esse protervius?

*** Cum tamen ille non jus, sed factum solummodo probent; Ecclesiæ verò vocabulum illi ipsi cætui (Catholico) falso, velut proprium, tribuatur, cuius dogmata in controversiam veniant, adeoque propria in causa nimis quàm impudenter, officium Judicis subire prætentat. Ita ille.

fationesque ita compositæ, ut ne ipsorum fortunæ à Principe vel minimùm dependeant. Contrà Cleri protestantici potentia tenuis, opes exiguæ, autoritas sub potestate Principis constituta, &c. Utros igitur verosimilius est pro commodo aliquo terreno pugnare? Num illos, qui, etsi victores, ultra privatam fortunam nunquam assurgunt? An illos, quibus status opesque defenduntur, quas nullum *Europæ* Regnum æquaverit?

Ob Cleri severitiam in Protestantibus.

3. *Affirmat*, Religionem Pontificiam meritò debere esse suspectam Principibus, quòd à verè Christiana, non nisi charitatem & mansuetudinem spirante, nimium alienam demonstrat illa Cleri savitia in eos, qui ab ipsis dissentiunt, id est, qui opes, statumque ejus Monarchicum, impugnatum eunt. Saltem, inquit, à Christo non esse illum spiritum crudelitatis, satis apparet; (a) nec ullibi in sacris litteris vera Ecclesia ebria dicitur sanguine hæreticorum; sed sola meretrix *Babylonica*, (b) sanguine sanctorum temulenta, prænuntiatur.

Unde suunt Protestantismi commendatitia ad Principes.

Unde libello aureo hunc denique colophonem imponit (c): *ast cui ignotum est, à meretricibus amasios* (Principes nempe Catholicos) *etiam ad fœdissima quaque, & indignissima parranda pellici? Eò magis necessarium est, ut Fideles, magno studio, animum adversus bestiam illius (Apostolicæ Sedis) illecebras juxta ac terrores obsirment, & cum patientia expectent, quousque Deus eisdem, quem per Prophetas suos finem prædixit, representet. Quid autem consilium capiendum sit Principibus, & populis liberis, qui sciam Romanam exuerant, postquam eam atrociam odiorum, & immanitatis exempla ab eadem subinde edi conspiciunt, ipsi etiam, me non monente, si meus non lava est, intelligunt. Ita pseudologus hic, plus quam Luthericè absurdus, atque calumniosus.*

Catholicorum sensus de hisce Protestantium ampullis. Stigma protestantismi, ex habitu dine ad civile regimen dumenfi,

Quæritur XVII. *Quis Catholicis de hoc Protestantium scopo, seu Protestantismi commendatitiis, ex ejus majori habitudine ad civile regimen petitis, sensus?*

R. I. Est aperta Protestantismi infamia, quòd per habitudinem ad civile regimen scita, ac commoda, determinantur ejusdem dogmata, isque hoc respectu veluti magis fovendus, Christi-

anien Principibus à tribu pseudopolitica obrudatur.

Pates 1. Quia, hac ratione, religio *Republica; status Ecclesiasticus politico; spirituale regimen temporali; æterna terrena felicitati;* verbo, *finis medio, ancilla Domina* subordinatur.

Religionem subordinantis status politico;

Pates 2. Quia sic sternitur via ad *Hobbesianismum*, ac *Machiavellismum*, hoc solo discrimine, quòd hic uterque in suo systemate contemnat Scripturam; Protestantismus privata interpretatione accomodat; atque hoc sensu *Machiavellismi* politioris, adeoque & periculosioris, *Puffendorfius* non immeritò postuletur. Et quia *Machiavellismus* sensim ducit ad *Atheismum*, forsàn est, cur hoc stigma ipsimet acatholici Scriptores pseudologista huic quondam inusserint (d). Sed hæc alibi jam declaravimus (e).

Sternentis viam ad Machiavellismum;

R. II. Est *Puffendorfiانا* calumnia, palmari mendacio lociata, qua scripsit, Religionem Catholicam per se, & ex sua natura disponere ad turbas, & exitiabiles morbos, in civitate excitandos; religionem protestanticam disposuisse quondam *more per accidens, ex rerum conversione, & atrocitate adversa* parti.

Calumnia est, religionem Catholicam per se & ex sua natura disponere ad turbas, & exitiabiles morbos, in civitate excitandos; religionem protestanticam disposuisse quondam more per accidens, ex rerum conversione, & atrocitate adversa parti.

Calumnia de religione Catholica patet ex dictis, & patebit amplius ex illicò dicendis. Mendacium de religione protestantica denudavimus alibi per hæc theses, fusissimè probatas (f). 1. Prætensa religionis protestanticæ reformatio fuit etiam, quò ad statum Imperii civilem, deplorabilis deformatio, *seprimusque morbus, Republicæ quàm maximè fatalis*. 2. *Lutheri doctrina in se, & per se* fuit admodum habilis ad excitandos in plebe motus, turbas civiles, atque tumultus. 3. Immò protestantica Religio, tam quò ad suum Authorem, quam quò ad doctrinam spectata, *sub prætextu Evangelii*, initio fuit causa per se plerarumque turbarum in plebe contra Magistratus, Principes, ac Superiores legitimos, præsertim illius tumultus Rusticani Anno. 1524. ex quibus innumeræ cædes, rapinæ, ac clades, cum deformatione infanda, pullulârunt in Imperio Romano - Germanico. 4. Eadem religio etiam in posteris fuit per se turbarum nutrix, præsertim illius tumultus in *Austria*, à protestantibus rusticis suscitati: item *Do-*

MADEP-

(a) Luc. 19. 54. & seq.

(b) Apoc. 17. 6.

(c) §. 54. f. 269.

(d) Apud Hartewigum in ejus vita f. m. 667.

(e) In Coll. Hist. P. VI. Q. 1. per totum. Videatur §. 1. 2. & 3. Item: corollaria f. 91.

(f) In Coll. Hist. P. IV. Q. 12. & seq. per totum librum.

naverdani, & aliorum, quorum exempla suppeditat etiam nostra aetas. 5. Loquendo in genere Protestantismus fuit causa per se, & universalis, fatalium disensionum, motuum ac bellorum, Cæsares, Reges, ac Principes distrahentium, omnemque Germaniam, ultra centenos annos, defœdantium, è quibus innumeræ clades cum deformatione deplorabili pullulârunt in Imperio Romano-Germanico. 6. Loquendo in specie Protestantismus fuit causa Schmalcaldici fœderis, quod primum fecit statum in statu Imperii Romano-Germanici, & postmodum in pessimos contra Cæsarem ausus, cruentaque bella, cum ingenti deformatione Germania, erupit. 7. Idem Protestantismus fuit quoque causa Bohemici fœderis, quod secundum fecit statum in statu, & postmodum in iteratos male consultos ausus, cruentaque bella erupit. 8. Idem Protestantismus fuit insuper causa fœderis Heilbrunensis Lutherico-Calviniani; Lauenburgensis Dano-Saxonici; & Lipsiensis, protestantico-Suecici, quæ novos denuò fecere status in statu, & postmodum in repetitò perniciosos contra Cæsarem ausus, cruentaque tricennalis propè turbationis, bellique clades, cum deformatione Germania prorsus infanda, erupere. Satisne ista? Probata sunt: legantur.

Calumnia est religionem Catholicam in ordine ad civile regimen protestantica esse minus accommodam;

§. III. Est Puffendoriana protervia, multiplici falsitate suffulta, qua venditur, religionem Catholicam esse status publici labem, regimini politico minus accommodam, Regentibus, quò ad rationes status, periculosam, atque perniciosam, adeoque protestantica minus fovendam, ac promovendam. Et hoc assertum prolixè vindicavimus alibi per hæc theses (a). 1. Religio Catholica, in ordine ad vitam civilem, est longè accommodatior protestantica; immò & Principibus, etiam sub respectu politico, longè utilior. 2. Unde acatholica falsitas est, religionem Catholicam, protestantica minus esse habilem Imperantibus summis ob exemptionem Ecclesiastici Ordinis; ejusdemque fidem, summo Antistiti obstrictam, qua faciat statum in statu, * cum hæc omnia ipsimet Protestantismo solvenda sint. 3. Similis protestantium est alogia, qua religionem Catholicam criminantur, velut publicæ utilitati incommodam, ob exemptionem Ecclesiasticorum honorum, copiamque tot Ordinum mendicantium, præcipuè verò ob potesta-

tem, ut ajunt, Pontificis indefinitam, atque despoticam in Imperantes summos, quam verius ipsi, è primis religionis suæ principiis, sibi publicè vendicant, ac usurpant. 4. Si, quod scribit Puffendorfius, Catholicorum Principum interest, fovere Protestantismum in suis subditis, longè magis intererit fovere Hobbesianismum, Arminianismum, seu Machiavellianismum, qua de re deliberare poterunt Puffendorfi sectatores. Placèntne harum thesium fusior apodixis? Legatur.

§. IV. Est Puffendoriana maledicentia, evidens nugatoria, qua scribit Religionem Catholicam Principibus meritò reddi suspectam, ob lesionem sacra Scriptura, promiscuè non permissam; Principibus ob Cleri potentiam, Religionis prætextu tam suspectam & perveraciter defensam; & denique ob ejusdem savitiam in adversa partis fautores. Nam 1. Abundè refellitur ex ipso Puffendorfo, qui in suo hoc aureo libello, ut passim vidimus, S. Scripturæ testimoniis tam inscite, impertinenter, perverse, obortoque veluti collo, abusus est ad fucandas systematis sui profano-sacri Luthericas ideas, ut satis appareat, laicorum, & præcipuè pseudopoliticorum manus promiscuas ab Arca fœderis, ejusque tabulis, arcendas, ut ne, irreverenti nimium oris infruniti vaniloquentia, verbum Dei pervertant, & omnium hæreticorum solemnè more, convertant in litteram occidentem, magno sui, majori aliorum exitio, salutisque nunquam sat deplorabili detrimento.

2. Membrum alibi denuò confutavimus per ejusmodi positiones (b): 1. Magnificentia Hierarchiæ Ecclesiasticæ, etiam quò ad potestatem, ac bona temporalia, est, conveniens, utilis, ac nostro præcipuè tempore necessaria, ut adeò tanquam labes, Imperio noxia, statusque politico præjudiciosa, malè traducatur à quibusdam Authoribus protestanticis. 2. Eorundem pseudopolitici logi sunt, fore, ut magis floreret Imperium per meros Principes sæculares & Clero paupere melius fore constitutam Rempublicam. 3. Eandem magnificentiam Hierarchiæ Ecclesiasticæ, etiam quò ad potestatem, & bona temporalia, veluti conditioni sacræ repugnantem, Religionique adversam, nequidquam cum Luthero, atque Calvino criminantur protestantici Authores, & sic de aliis.

3. Membrum pariter alibi retudimus ejusmodi thesibus (c): 1. Inter media

Calumnia est religionem Catholicam meritò se reddere Principibus ob Cleri potentiam, Religionis prætextu tam suspectam & perveraciter defensam;

Ob Cleri potentiam Religionis prætextu defensam,

Ob servitiam Cleri, in dissentientes sibi, exerceri solitam.

(a) In Coll. Hist. P. VI. Q. 1. per totum.

* Videantur etiam dicta in Coll. Hist. P. VII. Q. 2. sect. 5. §. 1. f. 153; ubi hæc Adv. replica diluitur.

(b) In Coll. Hist. Parte VII. Q. 1. per totum præcipuè à sect. 4.

(c) In Coll. Hist. P. VII. Q. 9. præcipuè sect. 7.

Media conservandæ religionis respectu eorum, qui sectantur errores, in Imperio non toleratos, ipsisque Protestantibus inter hæreticos veniunt, vi quoque penali, ac coactiva; immò & armis edomari posse, communis est Politicorum sententia. 2. Cui A catholicorum pars potior adeo non refragatur, ut eam, continua quoque praxi, confirmet. 3. Unde eorum nonnulli hanc potestatem, velut tyrannicam, anti-Christianam, S. Scripturæ, Patribus, & SS. Canonibus adversam in S. Inquisitionis instituto, non nisi inaniter, vociferantur.

Censura libelli Puffendorfiani.

Quæritur XVIII. Quod denique pretium ab Orthodoxis habenatum est aureo (si credere fas est) Puffendorfii libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem?

Non aureus, sed plumbeus est

R. I. Tantum adest, ut aurei epitheton qualecunque promereatur, ut potius sit variis inscitis, antilogis, & ineptis oppido plumbeus.

Declaratur 1. Ex allatis hætenus vidimus, systema religionis profano-sacrum, collegialis Ecclesiæ phantasticam fabricam, autonomico fundo, juribus Collegii nominalibus, & potestatis politicæ commentitiis suffultum, protritâ tota antiquitate, conculcatâ tot Conciliorum, Patrum, Imperatorum, ac Principum auctoritate, unius hominis pseudologi phantaso sibi in suis nugis sic applaudente (a): Qua à nobis (ad demonstranda nempe fundamenta Regni sacrorum, totâque, quæ superstructa est, molem) deducta sunt, eò usque valere arbitramur, ut nisi ab adversa parte penitissimè destruantur, quod quàm difficile sit, tentando experientur, universa gloriatio, qua sese tantoperè jactant, in diuturnam usurpationem, ac per multa sæcula continuatam injuriam, resolvenda sit, quam vel serò demum excussisse egregium fuerit.

Insцитiis.

Declaratur 2. Totius libelli conatus eò collimat, ut profanatione juris sacri, quasi facientis statum in statu, jurâ Imperantium vindicet, & felicitatem Reipublicæ colloquet in tuto: nam sic præfatur (b): Hoc nostro conatu simul tot Regnorum, Principum ac Rerumpublicarum existimatio in integro erit, quippe qui illegitimum, molestissimumque in se suosque cives dominatum abdicando, jus suum ritè vindicatum ivère, quos hætenus Sedis Roma-

ne adulatorum protervè insultarunt, velut adversus Divinum institutum rebelles, ac se suosque civis in exitium pertrahentes. In quos jam quoque mercenariorum Scriptorum impudentia id calumnia genus spargere haud veretur, quasi prætextum duntaxat istis fuerit à quisquiliis, & sordibus dogmata, ritusque sacros repurgasse; ceterum non amore illibata veritatis, sed meris respectibus profanis, ac sepe cum enormi crimine conjunctis agitato, obsequium Ecclesiæ abruptissimè, ut ambitioni, aut avaritiæ suæ materiam invenirent: quibus latratoribus os obsurare sanè par est, &c. Utique par est, demonstrando autonomicam in religione licentiam, jure naturæ civibus liberam, (c) absque tyrannidis nota, neque per emigrationis remedia (in instrumento pacis sancita) Principi reformandam, quia tranquillitati publicæ non advertam, nisi ad speciem bella, turbas, seditiones, perniciose cum exteris fœdera tanti non esse, quia secuta per accidens, jure defensionis ob adversæ partis atrocitatem &c. (d). Non tamen tolerandam esse religionem paganam, Machumetanam, Arianam, Anabaptisticam, Antichristicam (quo vocabulo Catholicam sugillat) etsi alibi dicat, jus reformandi errores, nil obstante, quod fundamenta fidei seu directè, seu indirectè convellant, nequaquam esse penes Principem, si modo salva maneat jurâ statûs (e). Alibi in oppositum luctatur, asserendo jus esse Principi per Theologos suos constituendi symbola fidei, ad quæ profitenda & docenda subditi adstringi possint, sic ut nolentes, vel non recipi, vel solidè convinci debeant; pertinaces redargui, imposito silentio compesci; immò & civitate ejici queant (f). Hæc rursus alibi evertit, dicens: civis invites, & ob religionem erroris haud legitime convictos, civitate ejicere, emigrationem imperare, esse ingentem injuriam (g); Principis nil interesse, quid quisque civium credat, dummodò civili officio satisfaciatur (h); subditis esse jus secessionis à Principe, à Clero, vel majore parte Populi, si illos in errore fontico versari demonstrare se posse putens (i); civium secessione nil juris detrahi

fummis

(a) In præfat.

(b) L. c.

(c) §. 49. f. 255.

(d) §. 52. f. 251.

(e) §. 54. f. 262.

(f) §. 49. f. 231.

(g) §. 54. f. 267.

(h) §. 54. f. 269. Item §. 50. f. 233.

(i) §. 54. f. 262.

summis Imperantibus; (a) si quid contra molietur Princeps, pro actu injusto & illegitimo, habendum esse (b); posse cives, pro servanda vita & fortunis, Principem in casu ejusmodi abdicare, & alteri se subdere (c). Quæ & similia plura, quam sint *inepta, imperita, antilogica, summis Principibus præjudiciosa, Reipublicæ periculosa, ac summè perniciosa*, nemo non videt etiam ex protestanticis, magis politicè oculatis.

Est ferrugineus B. II. *Idem libellus non tam aureus est, quam mendacius, calumniisque admodum ferrugineus.*

Calumniis; Declaratur 1. *Calumnie*, ut constat ex iis, quæ diximus, penè singulas pagellas maculant, stigmatè huic præcipuè Authori protestanticè proprio. Sic v. g. Ecclesiam Catholicam vocat *Cæcum Romanum*, qui per impudentiam sibi soli Ecclesiæ vocabulum arroget; hierarchicum Imperium esse *chymera simile*, quod rerum humanarum conditio alpernetur (d). Sedem Apostolicam vocat *prostibulum Babylonicum*, quocum Reges Catholici scortentur; item *bestiam Apocalypsicam* (e); Clerum vocat *stolidum hominum genus, præjudiciis & affectu excæcatum, homines obnoxios, nulla fide dignos, crudeles, Principes ad tyrannidem excitantes, stolidumque impetum, immanemque malitiam, sanctimonie professione, occultantes &c.* (f). Catholicos criminatur, quòd blasphemias potius, aliæque foedissima scelera permittant, quam lectionem sacræ Scripturæ; quòd S. Paginæ autoritatem continuo elevent, ut *oto hiatu* traditiones crepent, etsi præter factum haud quidquam probent (g); quòd errores suos, à Protestantibus impugnatos, cum pervicacia defendant, non nisi intuitu emolumentis temporalis, quale Clero promanet ex autoritate Papæ, indulgentiis &c. Quòd Catholicorum *crassus sit disputandi modus*, nil præter autoritatem Ecclesiæ crepando, partem sese ac judicem faciendo, testimonio proprio

litem dirimendo (h); quòd iidem *perpetuam committant fallaciam*, sibi solis dignationem Ecclesiæ arrogando, insuperhabitis ratiociniis, ex S. Scriptura, per artes Apostolis ignotas, religionem suam stabiliendo, & in veritatis Evangelicæ defensores tyrannicè grassando, unde & illegitimo Ecclesia catholica statui peculiaris generis existim Drivinitus destinatum sit (i). Neque hic sistit *Puffendoriana* maledicentia: Concilia omnia, & præcipuè *Tridentinum*, sugillat, cum ait, pro convictis non habendos, in quos ab adversariorum aliquo Conciliabulo sententia pronuntiata sit, qualem non nisi rationes statùs, & privata emolumenta dictassent, iisdem actorum, testium, ac Judicum vices subeuntibus (k). Sed neque Augustis Imperatoribus parcat, dum *Ferdinandi I.* zelum traducit, ut *pejssimè temperatum*, quo dixerat, malle sese, album baculum dextrâ tenentem, ditione sua excedere, quàm in ea hæreticos tolerare &c. (l).

Declaratur 2. *Mendacia* quod spectat, totum dixerit, qui totum propè libellum unum unicum esse *crassum mendacium* dixerit: v. g. quid crassius, quàm falsum dicere, quòd Deus non nisi per Sacerdotes exercere remissionem peccatorum voluerit, secus incassum quotidie nos dicturos: *dimittite nobis debita nostra &c.* (m). Quid absurdus, quàm *absurdas dicere quaestiones*, quænam forma Ecclesiæ competat, cum Ecclesia non sit *status*, sed merum *collegium*? (n) etsi & collegialem suam Ecclesiam habere *aliquid, democratia simile*, & ipse alibi fateatur (o). Quid magis *absonum*, quàm absonum dicere, per verba Symboli Apostolici: *Credo in unam Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam*, intelligere *Romanam*, ed quòd hunc sensum & verba ipsa, & sana ratio, & sacra litteræ, & experientia respiciant? (p). Quid inanius, quàm dicere, Pontifici non competere potestatem fe-

ren-

(a) §. c. f. 264. 265.

(b) §. c. f. 266.

(c) §. 54. f. 265.

(d) §. 53. f. 256. 257. Item §. 51. f. 241.

(e) §. 54. f. 269.

(f) §. 51. f. 238.

(g) §. 51. f. 241.

(h) §. 36. f. 168.

(i) L. c.

(k) §. 50. f. 236.

(l) §. c. f. 233.

(m) §. 25. f. 94.

(n) §. 32. f. 139.

(o) §. 39. f. 183.

(p) §. 53. f. 259.

fendi censuram interdicti, eò quòd, illustri exemplo, id Orbi ipso factò demonstrarèt Respublica Veneta? (a) Quid impudentius, quàm scribere, Conciliis, etsi legitimis, esse facultatem merè consultivam, neutiquam decisivam in controversiis fidei, sic ut illa decisione Christiani cæteri stare tenerentur; neutiquam illis esse potestatem legislativam; sic ut Christiano Orbi leges pro imperio imponere possent? (b) Quid magis falsum, quàm scribere, conversis ad fidem in primitiva Ecclesia non fuisse licitum vel exigere vel dare plus, quàm quantum elemosinæ nomen habebat; plura erogare volentes potuisse prohiberi à potestate civili, & si omnes Christiani, aut magna pars, velut exemplo quorundam Hierosolymitanorum, bona sua in commune conferre voluissent, summis Imperatoribus fas fuisset, inconsultos impetus coercere, quòd exinde Reipublicæ opes attenuarentur? (c)

civilem. Scopus denique, religionis, protestantice accommodata, commendatio & propagatio; Sedis verò Apostolicæ detestatio; & Catholicæ fidei, unice veræ, exterminatio.

Declaratur 2. Ex Scriptura sacra abusu impio, ac continuato per totum. Quid enim insulsius, quàm potestatem clavium interpretari prædicationem verbi Divini? petram dicere Evangelii doctrinam? Quid magis temerarium, quàm dicere, itatuam à Nabuchodonosore non fuisse propositam, nisi ut symbolum, è quo animus ad summum Numen colendum assurgeret? Neque vitulos à Jeroboamo propositos, nisi ut symbola, coram quibus Israëlita cultum publicum exercerent, mentemque ad Deum, Israël liberatorem, attollerent, sic ut non defecerint à Deo simpliciter, sed ratione statùs circa externum symbolum quid disposuerint? & sic de aliis.

Declaratur 3. Ex variis assertis, in fide erroneis. Sic scribit remissionem peccatorum fieri per solam fidem, qua quis amplectitur satisfactionem, à Christo præstitam (d). Ait, verba illa: quacunquè ligaveritis, &c. ad omnes Fideles dicta esse (e); asseverat, ad traditionem extra Scripturam provocare, esse defectum fundamenti declarare (f); asserit, impositionem manuum, in ordinatione Episcoporum & Presbyterorum, utilem; non tamen usque ad eò necessariam esse, utpote efficaciam miraculosam, quæ initio hunc ritum comitata sit, dudum exoletam (g). Ait, sanctitatem malè arrogari Ecclesiæ Romanæ; præsertim circa illa, ob quæ Protestantes sese dissociarint: addit, Catholici onoma non denotare statum ubique diffusum, sed dogma; sic ut Catholica Ecclesia sit, quæ universa dogmata, factis litteris tradita, amplectatur nullo excepto; id quod faciat Lutherana; Apostolicam dici affirmat, quòd superinstructa sit Apostolicæ doctrinæ, sic ut nil referat, an immediate ab Apostolis, an ab aliis (Luthero vel Calvino) Ecclesia plantata sit (h); Ecclesiam Romanam negat, esse universalem, eò quòd extra illam Fideles utique sint, qui unitate Dei, Sal-

Est denique luteus variis hæresibus. Ut patet ex toto systemate.

Et III. Idem libellus non tam est aluticus variis hæresibus. Ut patet ex toto systemate.

luteus variis hæresibus. Ut patet ex toto systemate.

Declaratur 1. Ex dictis apparet, quòd totius libelli summa, nil aliud sit, quàm evarida vappa; ex Lutheri pestilentissimo libro de captivitate Babylonica distillata; quòd nil aliud sit, quàm protestantismi; ex variis priorum temporum erroribus confuti, male materiata compages; quòd nil aliud sit, quàm systematicum ex aphorismis pseudopoliticis figmentum, inter centones dudum inultos, damnatasque expurgatoris Indicis quisquillas, ab Orthodoxis meritò rejiciendum. Siquidem totius spurii partus finis est Indifferentismus systematicus, synonimicè dictus Protestantismus. Fundamentum 1. Abusus Scripturæ sacrilegus juxta spiritum privatum. Fundamentum 2. Sacerdotium baptismale, abolito Sacramento Ordinis. Contignatio 1. Autonomica conscientie licentia, ab omni imperio libera, abolitis legibus, & jurisdictione omni interna. Contignatio 2. Profanatio sacrerum, exterminata Hierarchy Ecclesiastica, omnique jurisdictione sacra in Principes laicos translata. Cementa horum omnium religionis pseudopolitica accommodatio ad statum

(a) §. 27. f. 79.

(b) §. 38. f. 173.

(c) §. 28. f. 111.

(d) §. 23. f. 85.

(e) §. c. f. 86.

(f) §. 36. f. 163.

(g) §. 39. f. 186.

(h) §. 53. f. 260.

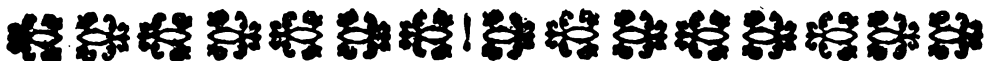
vatoris, baptismatis, Fidesque salutis conjuncti, unitatis vinculum non abruerint, Deum, Christumve negando, baptismum rejiciendo, habeantque fidem à lacris litteris non discrepantem, saltem in præcipuis capitibus, adeoque membra maneant Ecclesie universalis, et si dominatum Romanæ, ejusque errores ac abusus, graves ob causas, vel nunquam subierint, vel agnitos exuerint (a). Inter graves causas affert vindicationem libertatis, eò quòd Pontifici neque Divinitus, neque per ultro-neam submissionem, è liquida scientia profectam, juris quidpiam quæsitum sit (b). Jus denique reformandi errores, & abusus Ecclesie, negat esse

penes Pontificem, & Clerum, quia vel deberet se demonstrare infallibilem, nec unquam prolapsum; vel deberet probare potestatem avoróduvov, qua errores suos irreformabiles aliis posset obtrudere: hoc impudens esse dicit, illud falsissimum, sæpe jam demonstratum, affirmat (c). Sed quis Hercules Angie stabulum, tantilli libelli sordibus superatum? Cui meritò hanc approbationem præfigimus:

Ad Lectorem.

Nôsse cupis dicti quæ sit censura libelli?

Islebicis aurum est, Catholicisque lasum.*

TITULUS IV.

Titulus IV.

De officiis hominis erga se ipsam.

De Officiis hominis erga seipsum.

Instructio I.

INSTRUCTIO I.

De cultura sui,

De Officiis hominis circa culturam sui.

§. I.

§. I.

De cultura animi.

Quò ad animum.

Natura & existentia officiorum erga se. Officia hominis erga se

Non cadere sub jus naturæ, nonnulli affirmant;

Queritur I. Quid sint? Et an in disciplina juru naturæ reverà dentur officia hominis erga se?

R. I. Per officia hominis erga se denotantur actiones hominis, ex debito conformandæ legi naturæ, præcipienti ordinatum amorem sui.

R. II. Videntur propriè non cadere sub jus naturæ. Ratio est. 1. Quia amor sui in ordine ad se curandum, & conservandum, per modum instinctus naturalis, cuius est innatus: ergo obligatio omnis supervacanea. Ratio est 2. Quia, uti jus & justitia pro-

priè talis, debet esse ad alteram, ita & obligatio efficax in se ipso terminari nequit, ** sed requirit terminum, à se distinctum. Inde Fleischerus cum suo Thomasio, malè correcto (d): Officia hominis erga se ad jus naturæ, strictè dictum, planè non spectant, sed tantum locum inveniunt in regulis bonestæ.

R. III. Officia hominis erga se propriè cadunt sub jus naturæ, suntque pars formalis Jurisprudentiæ naturalis.

P. positivè. Inter objecta juris naturæ, Nam sic propriè talia, sunt ea omnia, quæ conveniunt græunt naturæ rationali, ut præcipiantur, & que distinctioni, ut possunt conveniunt, ut prohibeantur ab Authore sint præcepta. Natura: atqui talia sunt officia hominis erga se: ergo. Maj. constat ex dictis.

(a) §. 53. f. 256.

(b) L. c.

(c) §. 53. f. 253.

* Et quia Kemmerichius, in Puffendorffio enucleato, seu in elementis J. N. & G. c. 22. §. 213. de jure Imperantis circa sacra, luteam hujus libelli epitomen dedit, septuaginta propositionibus luteis, hoc est, protestantice erroneis, complexam, ex his, quæ diximus, facit quis Catholicas totidem antitheses opponet, totumque systema phantasticum Collegialis Ecclesie protestantiæ, luto sine paleis linitum, dabit in conculcationem. Ezech. 13. 10. Ijaia 51. 20.

** Juxta illud L. 22. pr. ff. de Legatis III. nemo eam sibi potest legem dicere, ut à ptoze et recedere non liceat.

(d) Instit. J. N. & G. L. 2. c. 2. §. 4. f. m. 250.

Etis. *Mim.* ex dicendis: non enim homo est à se ipso, nec sibi soli vivit, creatusque est ad maximas perfectiones, sibi acquirendas.

Et licet amor sui sit naturalis, non tamen est necessitans, & quò ad modum, ac subordinationem cadit sub legem naturæ.

P. negative. Allata ratio duplex nulla est: nam 1. Non repugnat, hominem, per instinctum naturalem, in aliquid ferri, & tamen lege obligari, ut patet in amore, Parentes inter & filios. * 2. Etsi instinctus ad se conservandum sit naturalis, etiam communis brutis, in homine tamen non est *exlex*, ** neque *necessitans*, ut in brutis: sic multos cernimus, curam animi præsertim, immò & conservationem corporis, vitæque, vel omnino negligere, vel saltem negligenter observare, & naturali instinctui adversari. 3. Etsi amor, quò ad sui conservationem, sit inditus homini à natura simpliciter, non est tamen inditus quò ad modum, uti in brutis: unde, quò ad excessum vel defectum, naturæ legibus subjacet, præcipue tamen quò ad subordinationem respectu finis, ad quem homo est conditus, puta, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, hoc est, in conjunctione cum Deo, pace secum ipso, & proximo conservandam. *Hinc breviter in forma D.* Amor quò ad conservationem sui est *innatus*, non tamen *absolute determinans*, ut in brutis, sed quò ad modum, & subordinationem respectu finis, per leges naturæ dirigendus, ac determinandus. C. Secus. N. A. & C.

Officia hominis erga se non quidem rigore, sed tamen propriè fundant justitiam, quia participant rationem justitiæ formalem, obligationem efficacem, & saltem suo modo sunt ad alterum.

Ad 2. Officia hominis erga se participant *rationem formalem justitiæ*, nempe *bonestatem*, relucens in reddendo sibi debito necessario. 2. Fundant *obligationem efficacem*, à Deo creaturæ impositam. 3. Vergunt suo modo ad alterum, saltem *fictione juris* distinctum: non enim homo sui habet plenum dominium, sed *veluti usum fructum*, sic ut bonorum animi ac corporis sit quasi *depositarius*; Deus vero *Dominus absolutus*. Immo & in se ipso est quasi *duplex*, animà *Dominam*, corpore & appetitu *famulam* agente, juxta illud: *& tu dominaberis illius*. 4. Denique & cura, & conservatio sui non terminatur in ipso homine,

sed ordinatur ad finem distinctum, *primariò* quidem ad bonum Dei, ejusque servitium; *secundariò* etiam ad Universi emolumentum. Hinc est, quòd homo, debita sibi officia negligens, si minùs *in sensu rigoroso* possit dici *injustus*; saltem respectu sui denominetur *inhonestus*, inhonestate fundata in debito neglecto respectu Dei; immò & quandoque respectu sui *injurius*, adeoque *in sensu proprio* etiam *injustus*. Breviter in formà. Jus proprietatis *rigorosum*, & justitià *strictissimè* talis debet esse ad alterum. C. Jus & justitià *minus strictè*, sed tamen *proprie talis*. N. A. & C.

Quæritur II. Quale & quòduplex principium fundamentale, à quo scaturiunt officia hominis erga se juxta Protestanticos Moralistas?

Re. I. Geminum fontem *Puffendorfius* adstruit: *Religionem*, ac *socialitatem*. Ratio est illi 1. Quia nondum probatum est, amorem sui in se, & abstrahendo à Dei servitio, & *socialitatis conjunctione*, esse in obligatione (a). Ratio est 2. Quia homo non sibi ipse natus est, sed ad Deum, & societatem humanam (b). *Ideo enim*, inquit, quædam pro libitu suo homo, circa se ipsum, disponere nequit, partim ut *calor Divini Nominis*; partim ut *comune*; & *utile membrum* societatis humanæ esse queat. Non enim sibi ipse natus, sed ideo tot eximiiis dotibus à Creatore ornatus est, ut & *ipsius gloriam celebret*, & *idoneum societas humanæ membrum existat*; inde ita sese componere homo tenetur, ut ne dona Creatoris inculta perire patiat, & ad societatem humanam aliquid pro virili conferat. Subnotat *Puffendorfi* interpret *Weberus*: *hæc ratione etiam officia hominis erga se ipsum ex generali supra posito principio fluunt*. Inde Ratio 3. sufficitur à *Webero*, quòd, nisi quis ad *socialitatem*, tanquam finem, se habilem redderet, nec ab universis ille finis obtineri posset: nam convenit quàm maximè, inquit, cum *socialitate*, si quodlibet societatis humanæ membrum culturam corpori, & animæ adhibeat; uti contra non

* *Weberus* in notis ad *Puffendorfi* de homine & cive. c. 5. f. m. 78. addit exemplum de pensione hominis ad matrimonium, quod loquendo in genere verum est; quòd si intelligeret in particulari, oleret *Lutherum*, malè dogmatizantem ex illo *Genesis*: *multiplicamini*.

** Ut *exlegem* vocat *Thomasius* in *Jurisprud. Div. L. 2. c. 8. n. 5.* dicens: *si instinctus*, quatenus communis bestiis, non esset *exlex*, obligarentur etiam bestie, quæ in re utitur præcisione mihi philosophica, quia supponente plures in eodem homine animas.

(a) In spicilegio *Juris nat.* §. 14. f. m. 293.

(b) De officio hominis c. 3. §. 13 f. 61. Item c. 3. §. 1. f. 78.

Part. I. Elem. II.

K 2

non posset non esse miserrima conditio societatis, si eam omittere omnibus liceret. Ejusdem Puffendorffii vestigia terit Wernberus: fructus; & utilitas, inquit, officiorum erga se, ad alios homines, referenda est: inde manifesta est horum officiorum necessitas, atque cum visa sociali nexus.

Juxta Thomam
masium sola
socialitas

§. II. Thomasius unam & simplicem adstruit fontem, nempe socialitatem. Sic habet (a): Posses itaque præceptum generale de hominis officio erga se ipsum sic efferre: *ita se conservare stude, ut vitam cum aliis tranquillam promoveas*. Hinc, quæ media se ipsum conservandi necessariò ad socialitatem promovendam requiruntur, ea homo adhibere tenetur; quæ verò vitam cum aliis tranquillam per se perturbant; iis homo vitam suam conservare non potest; quæ denique nec necessariò promovent; nec necessariò turbant; ea jure naturali; nisi jus Divinum aliud ostendat, licitè adhiberi, aut omitti poterunt, pro diversis tamen gradibus licentiæ, prout nempe ista media magis ad promotionem, aut turbationem vitæ tranquillæ, etsi per accidens, faciant. Subdit: ad applicationem autem harum regularum requiritur perspicacia naturalis. Ita e. g. quò ad 1. Homo tenetur edere, bibere, contra frigus se munire. Quò ad 2. Debet cavere, ne per homicidia, & scortationem velit se conservare. Ita quò ad 3. Si Christianismus non obstaret, liceret aliquando lautius vivere, & inebriari, aut molliter vivere, & delicate, quamvis & ex dictamine rectæ rationis hæc licentia sit gradu minor. Licentiæ, gradu maxime, exemplum esto; si quis bonam dietam sequatur, & nutrimenta salubria magis, quam delicata quærat; si quis bonis litteris incumbat &c. In eundem sensum Thomasius abeunt & alii cum Beyero, officia hominis erga se præcisè referentes ad officia hominis erga alios. Ita ille.

Juxta alios
principia honesti,
decbri,
& justii.

§. III. Laurentius Fleischerus; ex secundis Thomasius reformati curis, hæc officia hominis erga se omninò e sphæra juris, regulisque justii exterminat, ut vidimus, & pro eorum principio adstruit regulas honesti: rationem afflig-

nat, quòd hæc officia tendant; omnium maxime ad vitæ felicitatem, ejusque diuturnitatem. Primum igitur præceptum est, quòd regulæ honesti suppetant: *ita se conservare stude, ut vitam feliciter, & diuturne possis transigere*. Quia verò homo ex anima & corpore constat, statim alterum se offert præceptum: *culturæ animæ, atque corporis omni studio operam da* (b). Multo sanior Kemmerichius, Puffendorffii enucleator, ejus trahentem deterrans, fundamentum officiorum hominis erga se adstruit amorem sui rationabilem; sic ut obligatio ad hunc amorem peti debeat ex Thomasius norma; puta, partim ex regulis honesti, partim ex regulis decori. Ex regulis honesti; quoniam per amorem irrationabilem amittit homo felicitatem; quam quærit, cum primis tranquillitatem animi. Ex regulis decori, quoniam per amorem sui irrationabilem sese reddit ineptum ad felicitatem aliorum promovendam, amicitiamque colendam. Suprà addidit etiam regulas justii, dum dixit: *ad regulas justii verò referenda illa juris communi species, quæ circa observationem, & defensionem sui occupata est* (c).

Queritur. III. Quis sensus Catholicorum de Protestantium sensu?

Sed Puffendorffii assertio partim non nisi ex religione, & socialitate adstruitur, posita

§. I. Est minus apposita, & falsa Puffendorffii thesis, qua officia hominis erga se, est minus apposita, sic ut si homo servus Dei, & membrum societatis humanæ non esset, ipse nulla erga semet officia intelligi possent (d). Sed nempe Puffendorffius cum suis consequenter errat, erroneo socialitatis principio; ut fit, in plures absurditatum ciclos sese volvente. Patet primum asserti membrum: quid enim implexum magis, quam ex socialitate indirecte deducere officia hominis erga Deum, & denique reflexe, ex religionis & socialitatis officii, eructe officia hominis erga se? Hac saltem ex parte non male scripsit Fleischerus; Ex secundis Thomasius curis (e): *Non sine maximis ambagibus officia hominis erga se cum Puffendorffio, aliisque ex socialitate deduci videntur; cum horum omissione non tantum neminem ladamus, sed etiam sine omni respectu, ad socialitatem habito, ad ea observanda sumus obligati*. Accedit, quòd insufficientia Puffendorffiani principii sese

(a) Jurisp. Div. l. 1. c. 2. à n. 7. f. m. 156.

* In fundamentis J. N. & G. l. 2. c. 2. Quòd hoc caput attinet, inquit Thomasius, §§. 65to. priores plañe immutandi sunt, eò quòd officia hominis erga se ipsum non nisi per longas ambages deducantur ex socialitate. Propius & magis sensibilitèr deducuntur ex principis honesti.

(b) Instit. J. N. & G. l. 2. c. 2. §. 4. §. 6. f. m. 251.

(c) In elementis J. N. & G. c. 5. §. 1. & 2. f. m. 71.

(d) In specim. contr. c. 5. §. 25. f. m. 253.

(e) L. c. §. 2. f. m. 250.

fese tantoperè manifestet in jure necessario, seu necessariz defensionis propriæ, ut *Weberus*, *Puffendorffii* annotator, non nisi ad jus naturæ extraordinarium revocare potuerit, hoc epiphonemate, *societati humana studendum esse, ubi cætera fuerint pævia* (a).

Partim falsa

*Alicum asserti membrum colligitur ex inanitate triplicis ratiunculæ, supra alatae. Nam 1. Dist. Nondum probatum est, amorem sui in se, & abstrahendo à Dei & socialitatis cultu, esse in obligatione, quò ad aliqua officia hominis erga se. C. Quò ad omnia. N. Certè omittendo culturam animi & honestatem internam; commitendo fornicationes mentales &c. nec Dei, nec socialitatis cultui directè adversamur; & tamen, naturæ jure, stringit obligatio illam adhibendi, hanc omittendi, ut infra clarescet. Ad 2. D. Homo nullo modo sibi ipsi, sed tantum Deo, & societati humanæ est natus. N. Aliquo modo sibi, & alio societati, & Deo est natus. C. Ad 3. D. Et socialitas est finis primarius, & adequatus hominis. N. Est finis secundarius; inadequatus; nec singulis hominibus necessarius. C. Inde erroneum est *Puffendorffii* duplex suppositum, ex erroneo socialitatis principio deductum. Primum. Quòd non dispitere valeat, quam sit illa morum honestas, ubique & extra societatem; hoc est, citra reflexionem ad alios homines observanda: tibi honestatem actionum desumit universaliter ex lege naturali, quam erroneè definit esse dictamen rectæ rationis, super socialitatem reflexam, officia homini incumbens proponens, quem errorem supra rejecimus (b). Secundum est, quòd ipsa vita solitaria, ni ubi commodum humana societatis suscepta sit, legi naturæ repugnet: (c) ubi, ex erroneo conceptu juris naturalis, socialitatem, veluti naturæ humanæ finem unicum & adequatum obtrudit, errore totius jam profugato.*

Magis absona est Thomæ sententia, quæ officia hominis erga se, ex solo socialitatis principio derivanda, affirmat. Nam deinvò non male Fleischerus (d): Neque assentiri possum Breyero; officia hominis erga se ad officia hominis erga alios, referenti: amor enim incipit à se ipso, & unusquisque

artius sibi obligatur, quam aliis. Hinc quoque Thomæ illa subordinanda socialitati esse existimabat, cui hoc tamen regeri potest; quòd & officia erga alios vis, qua nobis debemus, debeant subordinari. Addit; quòd hunc suum errorem correxeris postea Thomæ; mensuræ mutatis in Fundamentis; seu secundis curis (e) uti supra jam vidimus. Unde inania sunt; quæ alibi Zensgraviò oggerit Puffendorffius: non solum falsam, sed & Reipublicæ perniciosam esse sententiam; quòd nemo teneatur aliorum magis diligere, quam se ipsum: nam hæc thesis, spectato jure naturæ absoluto, & abstrahendo ab obligatione adventitia, veritati quam maximè conformis est: item falsam esse sententiam; quòd officia, qua homo sibi ipsi debet; regula sint officiorum, qua alteri; quocum vivimus; exhibere decet: cum contra amor ille nostri, ne in devia abeat, per officia erga alios temperandus sit. Nam 1. Abstrahendo à statu adventitii circumstantiis, regula illa: quòd tibi vis, vel non vis fieri, alteri facies, vel non facies; in naturæ jure optimè fundata est. Inde fallit 1. Thomæ regula, cum quivis teneatur vitam conservare edendo, & bibendo; etiam extra societatem hominum; & absque respectu socialis vitæ. Fallit 2. Cum scortatio, etiam merè mentalis, naturæ jure, prohibita sit: etsi per se non turbet vitam cum aliis tranquillam. Fallit 3. Cum vita mollis; ebrietas &c jure naturæ licitæ esse haud possint, ut videas, in quam falsa, absurda, & scandalosa avia fautores suos deducat principium socialitatis.

Et III. Fleischeri ex Thomæ re- Eiusdem formatò desumpta opinio est rationi dis- Thomæ re- formis; Kemmerichii probabilis; suo formati & modo tamen exponenda, atque intelli- Fleischeri rationi dis- genda. formis

Nam 1. Quid posset esse magis absonum, quam officia hominis erga se nullo jure, sed solis regalis honesti dirigenda asserere? Quid ineptius, quam vitam felicem & diuturnam, officiis erga se; pro adequato suo; præfigere?

2. Kemmerichius officia hominis erga se; quò ad defensionem & conservatorem sui; rectè dirigenda esse affirmat suo modo.

(a) In notis ad *Puffendorff.* de hominè & civè. c. 3. §. 10. & 11. f. m. 92.

(b) Habet ista partim in specim. contròv. c. 5. f. m. 253; In præfat. de hominè & civè. §. 2. §. 16. f. m. 47.

(c) In specim. L. c. f. m. 254.

(d) L. suprà cit. §. 3. f. m. 250.

(e) J. N. & G. l. 2. c. 2.

(f) Quam explicavit, more suo *Fleischerus* ex fundamentis malè correctis *Thomæ*.

mat per regulas justis. Nec admodum male interna, quod ad animi tranquillitatem, dirigenda per regulas honesti assereret, si modo intelligeret honestatem, non qualemcunque, sed in natura debito necessario fundatam. Sic & officia, saltem imperfecta, quæ se quis habilem reddit ad felicitatem aliorum promovendam, amicitiamque colendam, quodam loquendi modo, haud male ad regulas decori reduceret, si modo & hoc decorum in aliquo natura debito fundaret, juxta ea, quæ supra jam declaravimus.

Verum principium

Est amor, ad felicitatem sibi propriam necessarius.

Quæritur IV. Quodnam verum, & fundamentale principium officiorum hominis erga se? Es quotuplex eorum classis?

R. I. Amor, sibi naturaliter debitus, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessarius. Et quia hæc felicitas consistit in pace secum ipso, cum Deo, & proximo, ex hoc fine, tanquam norma, amor sui dirigendus, & ex amore hoc, tanquam principio, officia hominis erga se sic mensuranda sunt, ut corpus ratione regatur, salva subordinatione Deo, & societati adventitiæ debita.

P. Hoc fundamentale principium 1. Positivè. Quia est adequatum, & proprium, sic ut ex illo & sola, & omnia hominis officia, sibi debita, fluant, uti patebit ex applicatione per decursum.

P. 2. Negativè. Quia supra allati fontes à Puffendorffio, Thomasio, & aliis, non satisfaciunt; neque convenientius principium aliud afferri potest.

Ex quo fluunt officia, præcepta prohibita, & permixta.

R. II. Ex dato principio deducitur regula triplex. 1. Illa officia hominis erga se, naturæ jure, seu graviter, seu leviter præcepta sunt, quæ strictè, vel minùs strictè exiguntur ab amore, sibi naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ suæ propriam, necessario.

2. Illa econtrà graviter, vel leviter prohibita jure naturæ sunt, quæ graviter, vel leviter repugnant amori, sibi naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ suæ propriam, necessario.

3. Illa denique, naturæ jure licita, concessa vel permixta sunt, quæ nec absolute exiguntur, nec absolute repugnant huic amori, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario. Applicatio supra ex parte jam facta est, & continuo fiet in dicendis.

R. III. Quia felicitas, naturæ rationali propria, uti liquet ex dictis, substantialiter, ac primariò consistit in conjunctione cum Deo; inægraliter, & secundariò in pace secum ipso, & proximo, ultro sequitur, amorem sui debere esse rationabilem, seu secundum finem hunc rationabiliter ordinatum, sic ut officia hominis erga se, officiis, ex obligatione adventitiæ debitis societati humanæ; utraque verò officiis, Deo Creatori debitis, subordinanda sunt. Inde fluunt quædam regulæ generales, 1. Officia hominis, secundum ordinem amoris, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessarii subordinanda sunt. Sic amor sui, sicut, per se loquendo, præcedit amori alterius privati; ita & officia sibi quam alteri exhibenda; contrà verò, sicut amor sui cedit amori debito Communitati; uterque autem amori, Deo Creatori debito, ita & officia, eadem subordinatione, singulis sunt exhibenda. 2. In officiis erga se, cultura anima præferenda est cultura corporis, quia anima pars hominis præstantior. Rursus, respectu anima, cultura voluntatis cultura intellectus præhabenda: quia homo non tam speculandi, quam agendi causâ est conditus: unde bonum animi morale præferendum bono ejus naturali; utrumque verò præferendum bono corporis. 3. Officia homini incumbens non sejungenda, sed secundum amoris, naturaliter debiti, ordinem regulanda sunt. Hinc officia, Communitati debita, propter debita sibi metipsum; nec propter utraque, Deo debita, negligenda sunt: ita nec officia mentis, propter officia corporis, omitenda; & vicissim. Quòd si tamen contingeret, ut omnibus ac singulis satisfaceri simul non posset, amoris ordo servandus, & ex pluribus bonis, quæ assequi simul non possumus, præstantius, magisque necessarium eligendum est, ac proinde, cum mens corpore sit longè præstantior, perficiendo potius animo, quam corpori incumbendum, pars tamen neutra penitus negligenda est. *

R. IV. Ex hisce ultrò fluit triplex Eorum item divisio triplex. classis, ad quam officia hominis erga se revocari possunt. Nam amor sui, ad felicitatem propriam necessarius, se extendit 1. Ad bona animi, seu ad culturam voluntatis, & intellectus.

2. Ad

* Rectè Heinæcius in elementis J. N. & G. l. 1. c. 6. §. 142. in notis f. m. 109. Itaque contra officium faciunt, qui ita curant corpus, ut mentem obdurescere patiantur: sed & ii non magis satisfaciunt officio, qui, doctrinæ atque intellectus perficiendi studio, ita immorantur libris, ut iis immoriantur &c.

2. Ad bona corporis, seu ad culturam sui exteriorem. 3. Ad bona totius hominis, seu ad conservationem sui, per defensionem vitæ, famæ, fortunæ, contra vim externam.

Officia hominis quod ad culturam intellectus. Queritur V. *Quanam hominis officia erga se, naturæ jure obligantia ad animum excolendum?*

§. I. Animi cultura Puffendorffio duabus potissimum partibus absolvitur. 1. *Respectu intellectus partim perficiendi, partim emendandi, jure naturæ stricto requirit notitiam de Deo, semetipso, & proximo per cognitionem veri & boni, ac discretionem falsi malique tantam, quanta quidem vulgari industriæ haberi potest, & absolute necessaria est ad vitam honeste, atque ad finem, creaturæ propositum, apposite transigendam.*

Circa Deum. Unde rectis sententiis intellectus est imbuendus v. g. circa Deum, quod sit *Ens primum, summum, unicum, omnis imperfectionis incapax, providum, justum, omniscium, cultu interno, externoque colendum, ejiciendo atheismum, casum, polytheismum, idolomaniam, magiam, &c. ignorantiam crassam & affectatam &c. juxta ea, quæ titulo priore stabilivimus.*

Se ipsum. Circa se ipsum, quod anima, si minus demonstrative immortalis, saltem non sit mortalis cum corpore; quod finis non sit felicitas, hujus vite terminis clausa, etiam spectato statu merè naturali; sed supersit alia vita, saltem in ordine ad præmium bonorum, & pœnam malorum; quod sit obligatio tendendi ad finem ultimum, qui substantialiter consistat in sola conjunctione cum Deo; quod vitæ hujus felicitas tantum sit accidentalis, nec satiativa; quod interna sint Deo perspecta, libera, pœnæ præmiõve obnoxia; quod corpus cum suis affectibus rationi, ratio legi naturali subordinanda; quod bona corporis & animæ conservanda, promovenda, ac defendenda; quod vitæ conditio, corporis, animæque indoli, ac viribus accommodanda &c. adeoque, quod intellectus ab Epicurismo, stoicismo, fato, aliisque sententiis, ad ejusmodi errores, indirectè saltem ducentibus, sit perpurgandus.

Et proximum. 3. Circa proximum intellectus imbuendus sententiis, societati humanæ necessariis, quod nemto lædendus, jus suum cuique tribuendum; quod proles educanda, formandæque; quod proximus juvandus; quod fides ser-

vanda, maximè Imperantibus; quod bonum publicum privato præferendum; quod societatis humanæ felicitas interna, sita in honestate publica, præhabenda sit externæ, sitæ in sufficientia bonorum, pace, ac tranquillitate vitæ; quod religio, saltem naturalis, sit fundamentum humanæ cujusvis societatis; quod animorum in Dei cultu divisio sit fomentum turbarum, ac seditionum &c. adeoque, quod intellectus perniciosus proximo, & societati humanæ sententiis sit expurgandus, quales sunt, pactorum fidem, ex arcanis statûs, & utilitatis, regulandam; finem societatis humanæ esse felicitatem *merissime temporalem, & externam; autonomiam conscientiæ licentiam statui minime perniciosam, ubique permittendam; religionem statui accommodandam, sacra omnia ex Reipublicæ commodo dimetienda, & si quæ sunt alia Puffendorffianismi, Protestantismi, ac indiffrentismi maligna principia, sensim sine sensu in apertum Spinozismum, Hobbesianismum, ac Machiavellismum degenerantia.*

§. II. Pars altera, quod ad culturam animi, spectat *voluntatem, partim perficiendam, partim emendandam, exigente scilicet naturæ jure absoluto, ut voluntas secundum rationem, rectis instructam principiis, consecratur bonum, & aversetur malum; ut operetur ex principis amoris, curvis naturaliter debiti, in ordine ad suum finem, seu felicitatem, naturæ rationali propriam; cùmque felicitas completa, ac integralis, per accidens haberi semper non possit*, bonum magis necessarium ac principale, præ minus necessario ac secundario, honestum præ utili consecratur; ut rationi, tanquam Dominæ, sensus & appetitus subjiciat, motus & affectus, pacem internam turbantes, & in agendo suo officio hominem morantes, compefcatur; ut virtutes, moderandis passionibus necessarias, atque ad hominem, in suo officio dirigendum, habiles acquirere adlaboret; facultatem concupiscibilem ab excessu noxio in sectandis honoribus, divitiis ac voluptatibus refrenet &c. verbò: ut rationis ductu à voluntate omnis depravatio, & inquinatio per vitia, est merissime interna, superbix, iræ, luxurix,*

* Unde Heineccius L. c. S. 148. f. m. 114. in notis: *Jam alibi, inquit, ostendimus, falli eos, qui summam felicitatem, ad quam in hac vita cõmilimur, in fruitione omnium bonorum consistere existimant. Id enim cum non cadat in hominem, nec in hujus vite conditionem, consequens est, ut saltem ad assequendum bonum summum, ac præstantissimum (conjunctionem cum Deo) quod τὴν ἀγαθὴν ἡσπίδα eleganter vocat Servator Luca 10. 42. omne studium conferre teneamur.*

riæ, invidiæ &c. in quæ appetitus irascibilis, ac concupiscibilis, per philautiam prolabitur; è voluntate penitus exterminetur.

Eorumdem-que obligatio naturalis. R. III. *Hæc officia hominis erga se, quod ad memoratam animi culturam, sunt naturalis.* *Memorata animi cultura, sunt naturalis jure præcepta; iisque opposita seu vitia, seu errores, sunt naturalis jure prohibita.*

Quod ad intellectum,

Demonstratur. Hæc officia hominis sunt strictè exigita ab amore; iisque opposita vitia, ac errores sunt absolute contraria amori, sibi naturaliter debito; ac ad felicitatem, seu pacem secum ipso & Deo; simpliciter necessario: ergo illa sunt naturalis jure præcepta, hæc naturæ jure prohibita. A. D. 1. *Quod ad culturam intellectus.* Memorata notitia de Deo; semetipso; & proximo, absolute & evidenter est necessaria ad voluntatem dirigendam in ordine ad assequendum finem, seu felicitatem naturæ rationali propriam, puta, ad animi tranquillitatem, conjunctionem cum Deo; & pacem cum proximo: ergo est exigita ab amore, sibi naturaliter debito. A. constat partim, quia voluntas, ut rectè differit Heineccius, (a) non potest appetere, nisi quod intellectus sibi; tanquam bonum; representavit; nec averfari, nisi quod ille, tanquam malum, agnovit; partim quia imputantur actiones, etiam ex ignorantia admisse, quatenus legem & posuit; & debuit homo habere perspectam, rectè dicente Sophocle; sapere ad beatitudinem præcipuum.

Et voluntatem colendam.

A. D. 2. *Quod ad culturam voluntatis.* Hac voluntatis ordinatione evidenter habetur; & oppositâ ejus inordinatione evidenter amittitur felicitas; naturæ rationali propria, seu pax tecum ipso, Deo, & suo modo cum proximo: ergo illa est exigita; hæc contraria amori, sibi naturaliter debito. A. Patet: nam per vitia, etiam intra pectus latent; & foris non prorumpant, quam maximè turbatur tranquillitas animi, intellectu repugnante, voluntate rationis lumini refragante; conscientia lancinante; inferiore homine superiori dominante &c. Tollitur conjunctio cum Creatore Deo, hominè legi Divinæ; & per hanc Deo rebellante; intellectu malè de Creatore sentiente; voluntate humana voluntati Divinæ se opponente; adeoque à fine suo, ac felicitate substantiali exorbitante &c. Rectè denuò Heineccius (b): Sæpe soli illi animi

impetus hominem ita in transversum agunt, ut sine suo excidat, & vel vera felicitate careat, vel existem ejusdem faciat iacturam. Præterea generatim non faciet unquam officium, quisquis affectus non habet in potestate; quippe qui ita pervertunt, & distorquent animi judicium; ut nihil rectè, & ordine fiat. Inde Staius (c): Ne frenos animo permittite cæcæ, da spatium, tenuemque moram; male curata ministrat impetus. Nimirum, teste Seneca, (d) ratio ipsa, cui frena traduntur, tandem potens est; quamdiu deducta est ab affectibus. Si miscuit se illis, & inquinavit, non potest continere, quos submovere permississet. Commota enim semel, & concussa mens ei servit, à quo impellitur. Confirmatur. Hæc vitia, etiam merè interna; etiam suo modo, hoc est, regulariter saltem; indirectè, ac mediata, pacem cum proximo, & societate humana perturbant: ergo etiam repugnant amori; proximo naturaliter debito. A. Patet. Partim quia hominem ad externa officia ineptum, & ad societatis cultum inhabilem reddunt; partim quia depravatam mentem ad actus quoque externos disponunt, atque sollicitant. Nunquid enim experientia testis est, quòd, perfractis interioribus cancellis, facilis sit progressus ad fornicationes externas, adulteria, furta, ac homicidia, quæ utique tranquillitatem publicam perturbant.

§. II.

§. 2.

De cultura corporis.

Queritur VI. *Quæ officia hominis erga se, naturæ jure præscripta circa culturam corporis?* *Officia hominis circa culturam corporis. Præcepta sustentationis & conservatio.*

R. I. Obligatio naturalis se extendit 1. Ad corpus sustentandum necessario victui ad tuendam sanitatem debitum mediis; ad integritatem corporis conservandam, per se loquendo, viresque fovendas, conditioni status necessarias. Ratio est: quia hæc officia sunt exigita ab amore sibi, & Deo (qui est Dominus corporis & vita) naturaliter debito; seu ad felicitatem, naturæ sue propriam, per se loquendo; simpliciter necessario. Ex quo fluit, quòd, quæ opposita hinc officiis, & repugnancia sunt huic amori, naturæ jure seu leviter, seu graviter prohibita ceteri debeant. Unde

§. II.

(a) In elementis cit. l. 1. c. 6. §. 146. f. m. 113.

(b) L. c. §. 149. f. 115. in notis.

(c) Thebaid. l. 10. n. 626.

(d) De ira L. 7.

Prohibita leviter, refectio usque ad satietatem, solius causâ voluptatis.

Quia cibus & potus propter necessitatem,

& sustentationem, non voluptatem, tanquam finem.

Secus & ebrietas licita esse potest.

Nec refectio moderata, ob solam voluptatem, moderata dici potest.

Re. II. Natura jure leviter saltem prohibita est refectio corporis, ad usque satietatem, hoc est, immoderata, solius causâ voluptatis, quasi appetitus naturalis licite posses, etiam universaliter, suis actibus frui.

Ratio asserti est. 1. Quia cuivis lumine naturæ notum, cibum & potum esse propter necessitatem, sustentando homini congruam: * ergo usus immoderatus, & ultra hunc finem extensus, est valetudini quidem non nocet, deviat tamen à ratione, seu rationabili sui amore. **

Ratio est 2. Quia cuivis est evidens, cibum & potum à natura non intentum præcisè propter delectationem, ut finem: sed potius delectationem esse intentam præcisè ut medium ad sustentationem vitæ, tanquam finem: ergo usus, solius delectationis causâ, est naturalis ordinis perversivus, à ratione, & rationabili corporis amore alienus.

Ratio est 3. Quia allata ratio falsa est: nam appetitum frui suis actibus, est in suis actibus delectationem habere pro fine juxta illud Seneca: tu voluptate fruis, ego utor: atqui hoc universaliter licitum esse nequit; secus licita foret etiam ipsa ebrietas, libido &c. neque particulariter de cibo & potu, ut patet ex gemina ratione præmissa.

Neque sequitur. 1. Tali modo refectio, est moderata, ex sola delectatione, fore naturæ jure prohibitam. Nam licet, ob rationis identitatem, plerique sequelam admittant, nos negamus suppositum, quod, propter solam delectationem adhibita, esse queat moderata, cum sola delectatio sit ad

finem superflua, ut adeo moderata si sit, intendat quidem delectationem, sed tamen ordinet simul ad nutritionem.

Neque sequitur 2. Tali modo omnes actus sensuum v. g. auditionem musicæ, aspectum picturæ, odoratum rosæ, lusus, venationes, ambulationes in hortis &c. solius causâ delectationis, naturæ jure fore prohibitos, adeoque dari non posse actum indifferentem in individuo, uti initio tamen admittimus. Nam etsi sint, qui sequelam admittant ex mente, ut ajunt, Angelici, (a) nobis minimè fluit. 1. Quia in his non pervertitur ordo naturæ, quæ hujusmodi delectationes videtur intendere propter se, utpote indistinctas à fine per operationem intento, qui est relaxatio animi, atque potentiarum, ne vita homini nimium sit tædiosa ***

2. Quia multa disparitas à delectatione gustûs ad alias, non ita sensuales, brutis communes, periculosas, naturæ rationali, ejusque finibus ita oppositas: si enim natura per se licitam voluisset voluptatem in cibis & potu, oriretur magnum periculum abusûs, inordinationum; nimia sequeretur frequentia, quæ præjudicaret finibus, à Creatore intentis, v. g. sanitati, nutritioni, tendentiæ ad finem ultimum, operationibus rationabilibus, dignitati naturæ rationalis &c. Cum ergo, inquit P. Viva, in his facile sit modum excedere, idcirco debuit à natura ipsa vetari, ne propter se directe intenderentur. Unde ab Innocentio XI. per reprobatam propositionem, initio positam, nequaquam præjudicatum est sententiæ de indifferentia actûs in individuo, cum & ab hujus Patro-

Nec ad actus aliorum sensuum est paritas,

Quia sunt indifferentes.

Et nimis periculosi,

* Nam hæc necessitas, non in summo rigore accipienda est teste Angelico. 2. 2. Q. 141. art. 6. ad 2. Necessitas humane vite potest attendi dupliciter, uno modo secundum quod dicitur necessarium illud, sine quo res nullo modo potest esse, sicut cibus necessarius est animali. Alio modo secundum quod dicitur necessarium illud, sine quo res non potest esse convenienter: temperantia autem non solum attendit primam necessitatem, sed etiam secundam.

** Degenerando in speciem gulæ, quæ Angelico est, inordinata concupiscentia edendi, bibendive nimium quod ad quantitatem, præcipue cum ipsa bruta ab immoderato pabulo cavere, & ad sufficientiam potius, quàm satietatem sese reficere, videamus. Addit tamen P. Dominicus Viva in Trutina Theolog. f. m. 193. n. 13. Comedere, & bibere ad satietatem tunc tantum esse illicitum, quando fit ob solam delectationem; non vero si ad honestum finem ordinata sit, nempe si non sit ita immoderata, ut tamen ordinari possit.

(a) 2. 2. Q. 141. a. 5. Omnia delectabilia, que in usum hominis veniunt, ordinantur ad aliquam hujus vite necessitatem, sicut ad finem, & ideo temperantia recipit necessitatem hujus vite, sicut regulam delectabilium, quibus utitur, ut scilicet tantum eis utatur, quantum necessitas hujus vite requirit. Unde Cardenas crisi Theol. Dissert. 7. Q. 2. f. m. 265. admittit, hanc propositionem nullum est peccatum audire musicam propter solam delectationem, esse ab Innocentio XI. per proposit. 8. saltem virtualiter damnatam.

*** Videtur ipse Angelicus ad stipulari in 4. Dist. 49. Q. 3. A. 4. Q. 3. ubi ait, Philosophum in his nil decidere, an delectatio sit propter operationem, vel vicissim; ipse admittit, delectationem esse operationis perfectæ proprietatem, sic ut ex natura ipsius operis, si minus ex parte operantis, ipsa delectatio ad finem debitum ordinetur, puta ad pellendum tædium, animum relaxandum &c.

Patronis tam propositio, quam ejus ratio reprobetur, salvis tamen aliis delectationibus indifferentibus, & à natura permittis; multò magis autem actionibus aliis, quibus vel procurantur naturæ commoda, vel depellitur molestia, quales sunt se calefacere, muscas abigere &c. *

Prohibita
ingluvies,
ebrietas, quia
graviter
nociva.

§. III. Naturæ jure graviter prohibita est, per se loquendo; omnis ingluvies, ebrietas, rationis & sanitatis everfusio. Patet: quia homini ipsi graviter nociva, Deo, cujus imaginem infra bestias, voluptatis causa, deturpat, injuriosa; adeoque amoris, sibi, Deoque naturaliter debito, adversa. Idem Philosophus ingluviem, & ebrietatem ad appetitum naturalem nequaquam spectare dixit, eò quòd sint contra naturam, dicitque voluptates innaturales, ac turpes debeant (a). Dicitur per se loquendo: quia naturæ jure permittitur ex motivo sanitatis, aliter non recuperanda; cum minus malum sit, rationis usu ad breve tempus destitui, velut in somno, quam vita omnino privari. Unde Lessius infert, etiam naturæ jure permittitur fore, intentatæ mortis evitandæ causâ, ** etsi repugnet S. Augustinus cum aliis.

Antropophagia, quia humano generi periculosa propter ingluviem, homicidia &c.

2. Ad ingluviem, jure naturæ prohibita, rectè reducitur antropophagia seu voratio humanæ carnis. Ratio est: Quia talis licentia evidenter foret naturæ humanæ perniciofa: nam stimulantem ingluviem allicerentur homines ad homicidia mutua; immò facile persuaderentur, hominem, ad instar animalium, propter hominem fuisse conditum in alimoniam, adeoque, delicatioris nutrimenti causâ, licite occidi pot-

se: *** ergo simpliciter repugnat amari, sibi, ac proximo naturaliter debito, seu ad felicitatem naturæ rationali propriam, necessario. Addunt alii pro ratione 1. Quòd repugnet præstantiæ humanæ naturæ; uti humano corpore in alimentum: quæ ratio male exploditur à Thomasio, tanquam non quidem probabilis (b): Nam vellem audire; ait, quomodo antropophagis respondere vellet; sepe gloriantibus, & alios Populos irridentibus, quòd non dignius sepulchrum noverint, quam si mortuos suos in succum, & sanguinem redigant. Quis verò non commendat factum Artemisæ? Dignum Thomasio argumentum, ex antropophagorum corrupto stomacho, & corruptione cerebro erutum. Quasi verò Artemisæ rectè commendetur tam ob amorem, quam ob stultum modum demonstrati amoris? Addunt 2. Quòd ordo Creatoris, & naturæ invertatur; cum ille animalia & fructus; non hominem homini ordinavit in cibum; hæc exigat alimentum, quò ad substantiam indignius. Sed prior ratio notata est ex S. Scriptura; posterior est inefficax, experientiâ in animalibus haud procedente, **** Addunt 3. Ipsum naturæ horrorem: sed quæritur fundamentum horroris; & horret pariter natura velciligiribus, muribusque. Extrema tamen necessitas naturæ jure permittitur, non tamen præceptam facit humanæ carnis comestionem. Ratio prioris est, quia prohibitio naturalis nunquam fuit pro casu extrema necessitatis, quo non tam infertur præjudicium naturæ humanæ perdendæ, quam ejusdem servandæ emolumentum ***** Unde Thomasio (c): tempore famis (utique extremæ) ex carne

* Quòd si tamen hæ rationes minus convincerent Protestantes, qui non nisi demonstrationes primæ classis ubique petunt, posset dici, etsi propositionis reprobata ratio intrinseca, ex naturæ jure, evidenter non constet, rectè tamen propositionem esse damnatam propter rationem extrinsecam, puta auctoritatem SS. Patrum, atque DD. uti demonstrat Cardenas.

(a) 1. Eth. c. 3. Puffendorffius de J. N. & G. L. 1. c. 4. n. 3. probat, per ebrietatem depravati voluntatem, & ad gravissima scelera incitari, qua de causa etiam Indis inter gravissima scelera deputetur.

** Absente scandalo, contemptu temperantiæ, à Christianis servandæ, vel alio affectu peccaminoso: unde cum idem Lessius permittitur dicit inductionem ad ebrietatem ob malum v. g. prodicionis majus, aliter non impediendum, rectè refutatur à Laymanno, licet, si sine scandalo affiro, per vinum fortissimum bibenti incognitum, fieri possit, & ipse admittat.

*** Huc facit discursus, sive nugatorius, sive aliquo modo serius, certè propudiosus, quidvis in publicum protrudendi, licentiâ, nuper editus in Hollandia sub titulo: *Projet facile, equitable; & modeste pour rendre utile à notre Nation un tres grand nombre de pauvres enfans, qui lui sont maintenant fort à charge*, ubi macellum erigit pro infantibus, difficulter aleandis, & in delicata obsonia dividendis, ad emolumentum publicum. Rotterodami A. 1736.

(b) L. 3. c. 10. Jurisprud. Divin. n. 14 f. m. 632.

**** V. G. Corvis, & hominum & leonum cadavera devorantibus.

***** Unde cum Angelicus comestionem carnis humanæ comparat fornicationi, teste Sanchezio, comparatio est in hoc, quòd utraque sit contra naturam, etsi non eodem modo: non enim quodcumque est contra naturam, est in quacunque circumstantia prohibitum. Ita non resistere, & non adimplere votum; sunt contra legem naturalem, & tamen licent aliquando, ad vitandum grave damnus &c. Aliud est de fornicatione, uti infra dicemus.

(c) L. 2. Jurisprud. Divinæ c. 2. n. 159. f. m. 173. uti statuit ex Puffendorffio.

carne humanorum cadaverum nutrimentum capere, miserandus cibus est, non nefarius. Ratio posterioris est: quia nemo tenetur vitam seu servare, seu prorogare medio tam difficili, & à natura tam abhorrente. A fortiori licitum est, etiam extra ultimam necessitatem, morbi depellendi causâ, uti medicamentis, humana carne confectis, humano sanguine pro caducis &c. Quia in his cessat ratio prohibitionis naturalis, ut patet, nec inhonoratur natura, cum emortua adhibetur ad vitam.

Mutilatio, sanitatis, vitæque absoluta incuria.

§. IV. Naturæ jure graviter prohibita est, per se loquendo, mutilatio proprii corporis, sanitatis suæ destructio, vitæque servanda absoluta incuria?

Quia sibi ipsi, & Deo graviter præjudiciosa.

Pater: Quia hæc omnia, amoris, sibi naturaliter debito, & in ordine ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario, graviter adversa, Deo tanquam corporis, vitæque Domino, absolute injuriosa; immò & societati humanæ præjudiciosa, quatenus ejusdem membrum seu temerariè lædunt, seu penitus destruunt. Inde

Excepto casu summe necessitatis.

Deducitur 1. Mutilationem sui, naturæ jure permissam esse in casu gravi necessitatis, majorisve mali vitandi causâ v. g. ut salvetur totum corpus; vel vita, si quis ab altero alioquin occidendus foret; in casu salutis publicæ, si aliàs cladem acceptura esset Respublica &c. Ratio est. Quia in ejusmodi circumstantiis nec est absolute adversa amoris, sibi naturaliter debito, utpote majoris mali impeditiva; nec Deo injuriosa, quia prudenti corporalis boni custodia non opposita.

Nunquam tamen licita castratio.

Deducitur 2. Castrationem propriam, vitandæ causâ incontinentiæ; immò & alienam, etsi cum consensu excrucandi, sustentationis necessariæ gratiâ, esse naturæ jure prohibitam. Ratio est: quia non est medium simpliciter, hoc est, determinatè necessarium.

Vel directæ sui interfectio.

Deducitur 3. Seipsum interimere directè semper naturæ jure prohibitum, unico casu excepto: si jubeat ipse Dominus vitæ, seu Deus. Ratio liquet ex fundamentali principio amoris. De indirecta sui occisione dicendum infra.

Etsi quædam incuria quandoque permissa sit.

Deducitur 4. Non omnem seu sanitatis, seu vitæ incuriam, naturæ jure graviter esse prohibitam. Ratio est: quia sicut nec omnis cura, semper & ubique, amoris sui Deique est absolute de-

bita; ita nec omnis incuria simpliciter, & in omni casu absolute opposita. Ejusmodi casus foret, si medium conservandæ sanitatis, seu vitæ, foret nimis difficile, ut est mutilatio, sectio, inustio &c. medicamentum pretiosissimum, & supra ægroti statum. Si majus bonum procurandum v. g. pudicitia, bonum spirituale, proprium vel alienum &c. de quibus infra.

Quæritur VII. Quæ alia officia hominis erga se, naturæ jure præscripta, respectu cultura corporis?

Alia officia hominis erga se.

§. I. Est obligatio ad media, corpori, sanitati, vitæque sustentandæ, & conservandæ strictè, vel minus strictè necessaria. Hæc inter media est 1. Labor & industria statui, viribusque congrua. 2. Facultates necessariæ ad victum, vestitum, aliæque vitæ subsidia necessaria. 3. Estimatio & bona fama, honestæ vitæ necessaria. Ratio est: Quia hæc officia sunt strictè, vel minus strictè exigita ab amore, ad felicitatem vitæ propriam necessario, ad eoque sibi naturaliter debito, uti evidenter patet cuius consideranti, ritèque disposito intellectui.

Quò ad paranda media vitæ necessaria.

§. II. Exinde fluunt præcepta negativa. Sic 1. Naturæ jure prohibitum otium, & pigritia, præcipue graviter pernicioza, & non modò ad egestatem, sed & ad alia vitia viam sternens.

Unde prohibitum otium, uti & nimia temporalium cura.

Pater: quia amoris felicitatis propriæ graviter adversa. Prohibetur temporalium, corporisque cura nimia, culturæ animi, & honestati vitæ præposita, juxta illud: anima potior, quam esca.

2. Jure naturæ prohibitus luxus, Luxus, uti opum cupiditas, secundùm illud Apuleii sci- & avaritia, tum: fortunam, velut tunicam, magis concinam, quàm longam probo: etenim in omnibus ad vitæ munia, quidquid aptam moderationem supergreditur, oneri potius, quàm usui exuberat. Igitur & immodicæ divitiæ, velut iogentia gubernacula, facilius mergunt, quàm regunt, quòd habent irritam copiam, anxiam nimietatem. Unde rectè Claudianus: Virtus exiguo melius, natura beatis omnibus esse dedit, si quis cognoverit uti: nam satis divitiarum est, nihil amplius velle, teste Quintiliano (a). Naturæ jure prohibita avaritia, juxta illud Juvenalis: manifesta phrenesis, ut locuples moriaris, egenti vivere faso (b). Nempe magna fatuitas illius ode: Quærenda pecunia primùm; virtus post numos.

3. Jure

(a) Apud Puffendorfium l. a. c. 4. Apulejus in apol. Claudianus in Rufinum 1. Quintil. declam. 13.

(b) Satyra 14. apud eundem. Pars I, Elam, II.

Fama prodigalitas, uti & ambitio, atque superbia.

3. Jure naturæ prohibitus totalis bonæ fame neglectus, præcipuè si cum præjudicio proximi, aut boni publici sit conjunctus. Ratio est. 1. Quia fama, inter bona hominis externa, præcipuum, prodigalitate, felicitati vitæ oppositâ, non prostituendum. 2. Quia est fundamentum publicæ honestatis, in societate humana simpliciter necessarium, adeoque ejus neglectus, seu per vitæ infamiam, seu per calumnias, injustè impactas, præsertim si sint speciosa, proximo præjudiciosa, & facile abstergenda, foret non tantum amori sibi, sed etiam proximo, naturaliter debito, gravior adversus. Sed & ex opposito naturæ jure, prohibita superbia, ambitio honorum &c. Quia est radix omnis mali, & amoris necessarii ad felicitatem, naturæ rationali propriam, tam respectu Dei, sui, quàm proximi, simpliciter eversiva. Siquidem ambitio est injuriosa Deo, cujus bonum injustè sibi soli appropriat; est perniciosa sibi, dum in honore, velut sine ultimato, sistit; est præjudiciosa proximo, vel ratione contemptûs, vel alterius nocumenti. Inde

Permissus tamen quandoque fame neglectus;

Semper ordinatus appetitus honoris.

Inferitur 1. Neglectum famæ, respectu sui, in casu æqualis, vel majoris boni, naturæ jure esse permissum, non absolute prohibitum, uti infra fusiùs declarabitur.

Inferitur 2. Naturæ jure licitum esse appetitum honoris ordinatum, seu qui sit secundum rationem. Erit talis, si homo in honore non sistat, sanquam sine ultimato, quod esset vitium ambitionis, à S. Augustino Stoicis tributum; sed si referatur ad Deum, vel positive, tanquam boni illius, ex quo profluit honor, authorem; vel saltem negative, Deum quidem non excludendo, sed tamen ad virtutem, cui competit, referendo. Nam cum honor sit testificatio de excellentia alterius, excellentia autem illa, sive id, in quo excellit homo, non habeat à se, sed à Deo, sitque quasi quiddam divinum, in homine principaliter honor referri debet ad Deum, velut authorem, et si & referri possit ad utilitatem aliorum, vel ad virtutem, sic ut,

bonestatis causâ, absolute appeti per leges naturæ possit.

¶ III. Naturæ jure præceptus est usus corporis, sensuum, & facultatum exteriorum legitimus. Inde corporis, sensuumque oblectamenta, rationi conformia, & ordinata, natura jure, permittuntur. De his Puffendorfius (a): Rationi non repugnat, dolorem non necessarium aversari, & quantum licet, fugere; quippe qui ad destructionem corporis tendit. Non repugnat, curare, ut objecta quoque ad sensibus accommodata, & grata. Inde

Præceptus sensuum usus legitimus, inde oblectamenta moderata natura jure permittuntur.

Inferitur. Singulares, & exquisitas sensuum titillationes cupide affectare, esse inordinationem, naturæ jure, prohibitam. 1. Quia, ut loquitur Puffendorfius, hominem enervant. 2. Corporis, animique vigorem opprimunt, gravibusque negotiis inutilem reddunt. 3. Tempus necessariis negotiis suffurantur. 4. Facultates necessarias, vel minus erogandas, absumunt. 5. Et sæpe cum delicto conjunctæ, periculum, damnum, dedecus, aut dolorem post se trahunt. Et cum Puffendorfius solum scribat, ad ejusmodi titillationes animum non esse assuescendam, siquidem per hæc verba positivam prohibitionem excludat, eundem errorem errat cum Thomasio, qui supra asserere non erubuit, jure naturæ licere etiam inebriari, molliter vivere, & delicate, suisque tunc ipsemet rationibus refutari potest.

Immoderata prohibita.

Quæritur VIII. Quid sentiendum de moralitate libidinis respectu juris naturæ?

¶ I. Scandalosa, & merito damnata sunt quorundam propositioes, queis dicunt, molliorem, spectato solo natura jure, haud esse prohibitam, sed quandoque bonam; immo obligatoriam. 2. Neque fornicationem esse malam secundum se, sed solum ut prohibitam à Deo. 3. Idem sentiendum esse de sodomia, & bestialitate.

Scandalosa est, quod spectato jure natura, licita sit

Assertum patet 1. In genere de omni actu libidinoso externo. Repugnat amori sui ipsius rationabili, ad animi pacem, felicitatemque internam simpliciter necessario: ergo. A. Dem. Actus, quo, in verso naturæ ordine, sine, ac insulsiutione, intenditur sola, vel quasi sola voluptas, à natura

tura

(a) De J. N. Et G. L. s. c. 4. §. 11. f. m. 234.

* Concludit Puffendorfius, uti dolores non necessarios, nullique usui sibi arcessere, vesania proximum, ita rationis esse, licitas etiam, & innoxias voluptates modicè potius degustare, quàm penitus easdem immergi. Hæc utcumque sana sunt, nisi tamen homo acatholicus, Catholicorum forsan macerationes corporales, seu ad hebetandam carnem, seu ad meritum susceptas, sugillet; voluptatemque modicam adstruat cum Thomasio.

** Quorum propositiones damnavit Innocentius XI.

*** Cujus finis unicus, vel quasi unicus delectatio veneræ, ubi sobolis procreatio vel intenditur merè per accidens, ut sit concubitus; vel nullo modo intenditur, ut sit fornicatio, mollietas, sodomia, bestialitas.

tura universaliter, etiam in bestiis, ordinata ad alium finem, saltem *primarium*; actus, quo *inverso natura ordine, sine, ac institutione*, ratio subicitur appetitui carnali, servitute tam absoluta, ut *per libidinis astum* mens penitus sit absorpta, & equi *mulique instar*, carni totaliter immerfa, ac nimia voluptate demersa; actus, quo anima, nobilior pars, subjugatur à corpore, ejusque carnali cupiditate, per servitutem tam noxiam, ut *evidenti ratione, constantique experientia, mens per effrenis delectationis excessum*, penitus *deordinatur*; * reddatur *cæca*, ** *inconfiderata, præceptis, instabilis*; *** *voluntas depravata, à Deo cælestibusque aversa*, in terram *dejecta*, carnalibusque desideriiis *agglutinata* **** &c. Ejusmodi actus *evidenter* repugnat amoris sui ipsius rationabili, & ad felicitatem internam *absolute* necessario: ergo *evidenter* est naturæ jure prohibitus. A. Quò *ad se, & quò ad evidentiam*, saltem ab intellectu ritè disposito negari nequit, ut *infra* magis clarescet.

Fornicatio in specie, quia avertit proles, & societatis humane ad-versa, ac præjudiciosa.

Afferam patet 2. In specie de fornicatione perfecta. Repugnat amoris, proximo naturaliter debito, & ad felicitatem societati humana propriam, absolute necessario: ergo jure naturæ graviter est prohibita. A. Dem. Actus, qui, ut arguit *Angelicus*, (a) rectæ, & à natura institutæ propagationi speciei humanæ est *oppositus*, prolique nascituræ gravissimè *præjudiciosus*, per vagam libidinem incerto Patre & prole, sic ut incerta reddatur educatio, alimentatio, & instructio, immò & *periculosa* ipsamet generatio, matribus quoque, minore plerumque curâ & amore, in proles ejusmodi intentis; actus, cujus vaga licentia est gravissimè *per-*

niciofa societati humanæ, eò quòd plerique refugerent matrimonii molestissima onera, omniâque libidinibus complerent, sic ut, neglectâ passim prolium curâ, incertâque in bonis successione, aliisque incommodis, mala gravissima in societatem hominum redundarent &c. Ejusmodi actus, inquam, *evidenter* repugnat amoris, proli *naturaliter debito, & ad felicitatem, naturæ rationalis propriam, absolute* necessario: ergo &c. Antecedentis *evidentia* denuò magis patet *infra*.

Afferam patet 3. Et à fortiori de Mollities, fornicatione imperfecta, quæ superaddit malitiam mollitiei propriam, de qua sic arguitur. Est actus everfivus amoris tam sibi ipsi, quàm societati humanæ naturaliter debiti &c. A. Demon. Actus, quo, præter præjudicia jam allata, *everfo natura sine*, ad voluptatem distrahitur semen, non nisi ad generationem humanam à natura intentum; actus quo, *inverso natura ordine*, quis abutitur corpore proprio, per modum delectationis, neque bestiis à natura concessum; actus, quo quis non modò rationem appetitui carnali, sed & corpus ipsam infra conditionem, bestiis propriam, abjicit, & teste *Angelico*, (b) *etiam à naturali bestiali decedit* &c. Hujusmodi actus, inquam, est, auctore *Paulo*, (c) *etiam spectatâ sola ratione naturali, immunditia, corpori proprio consumeliosa, ***** est passio ignominiosa, est sensus reprobis, rationi positivè contrarius, verbo, est peccatum contra naturam: ergo evidenter* amoris sui, & proximi naturaliter debito, oppositus.

Afferam patet 4. De abominatione Sodomitica, sodomitica, & bestiali denuò quidem à fortiori, juxta illud Apostoli: femine mutata- vel bestiale spurcitia, quia contra-naturalis, & ignominiosa.

^o S. Gregorius I. § 1. Moral. enumerat has *luxurie filias*, quæ probat subin *Angelicis*. s. 2. Q. 153. A. 5. in corp. Quando inferiores potentie *vehementer* afficiuntur ad sua objecta, consequens est, ut superiores vires *impediuntur, & deordinentur* in suis actibus, quod maxime fit per luxuriam.

^{no} Simplex intelligentia, quæ apprehendit aliquem finem, ut bonum, impeditur per luxuriam juxta illud *Danielis*. 13. Species *decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum, & sic ponitur cecitas mentis.*

^{no} Tertius actus est *judicium de agendis*; & hic impeditur per luxuriam juxta illud *Danielis* & *avertentur sensum suum, ut non recordarentur judiciorum justorum: & sic ponitur inconfiderata.*

^{no} Quartus actus est *præceptum rationis de agendo*, qui etiam impeditur per luxuriam, juxta illud *Terentii* de quodam, qui dicebat se recessurum ab amica; *una falsa lacrymula refringet: & sic ponitur inconstancia.*

(a) s. 2. Q. 154. A. 2. in corpore.

(b) In comment. ad epist. 1. ad Rom.

(c) Epist. cit. Tradidit illos Deus in *immunditiam, ut contumelias afficerent corpora sua, & in passionem ignominiosam &c. in sensum reprobum, ut faciant ea, quæ non conveniunt, in eum corporis usum, qui est contra naturam.*

^{no} Inde S. Athanasius L. de venerandis nuptiis apud *Æcumenicum* in hunc locum: *Scortator & mollis corpus unâ cum anima injuria afficit, corrumpens illud, ac debilitans, & animale ac vitalem auferens vigorem.*

incurerunt naturalem usum in eum, qui est contra naturam: similiter autem & masculis, relicto naturali usu famina, exarserunt in desideriis suis, in invicem operantes &c. contumelias afficientes corpora sua in semetipsis &c. adominabiles facti, sicut equus & mulus &c. Jam sic: Si Caramuell & alii, hæc sordes, seu actiones, spectato jure natura, sunt merissime indifferentes, nec immunda moraliter, ignominiosa, vel contranaturales, nisi quia lege Divina positivè prohibita, Infideles eas exercendo haud peccassent: hoc est certò falsum, dicente Apostolo, quòd propter idololatricum scelus à Deo dati sunt in sensum reprobum, quo aliquis reprobandum iudicium habet de agendis, ut faciat ea, qua non conveniunt, id est, interpretè Angelico, ea, qua à recte ratione discordant. Maj. constat: nam prohibitio positiva, præcipue ante Christi adventum, erat illis incognita etiam inculpabiliter: ergo, si neque lex scripta in cordibus, seu naturalis, eos obligarat, ut naturaliter facerent ea, qua legis sunt positiva, non peccassent, quòd dicere est evidentè erroneum.

Fucus, oppo- ni solitus, evidentè nullus Non enim hæc theses sunt mè- rito specu- lativæ, quia scelera gra- viora accen- dente prohi- bitione natu- ræ.

Bz. II. Rationum fucus, à Caramuele, aliisque oppositus, evidentè est puerilis, ac nullus.

Excipiunt. 1. In genere. Hæc propositiones nil attinent praxin, cui satis præcautum per legem Divinam: ergo malè censurantur, ut scandalose. R. N. A. Falsum in paganis, Divinæ legis ignaris; immò falsum simpliciter: nam peccata, naturæ jure prohibita, secundum se sunt graviora peccatis, positivo solum jure vetitis: illa enim nunquam; hæc certis in circumstantiis licita, immò & obligatoria fieri possunt; ita comestio carnis die Veneris, positivo jure prohibita, sit licita, immò & obligatoria, urgente præcepto naturali de conservanda haud aliter vita, eò quòd obligatio positiva, per se loquendo, cedere debeat naturali.

Non cessat finis cessante damno in casu particulari, quia

Excipiunt 2. In specie de fornicatione. Si naturæ jure esset prohibita, tunc vel quòd esset mala fornicariis; vel proli, ratione educationis, injuriosa: non pri-

*um, casu quo ponitur salubris, vel nec cessaria etiam pro conservatione vitæ: non secundum, casu quo nota foret sterilitas, vel indercederet pactum de educanda prole appositum, ut sit præcipue in Principum spuriiis &c. Jam sic: cessante fine, etsi per accidens, cessat etiam lex naturalis, saltem per accidens v. g. obligatio naturalis fraternæ correptionis, casu quo emendatio est desperata: ergo à pari. Accedit, quòd injuriosa proli esse non possit, quia nondum existenti; nihili autem nullæ proprietates: præterquam quòd melius sit esse simpliciter, etsi miserum; immò teste Augustino, damnatum, quàm non esse omnivò. * R. T. Maj. Quia etiam injuriosa est societati humanæ. N. Min. cujus falsitas evidentè patet ex præjudiciis tam respectu sui, quàm respectu prolis, supra enumeratis. Unde D. Min. subsumpt. cessante fine adequato, etsi per accidens, cessat lex naturalis, uti fit in præcepto affirmativo correptionis fraternæ, si nulla sit emendatio. C. cessante fine tantum inadéquato, uti fit in fornicatione. N. Finis adequatus præcepti negativi de fornicatione non tantum est malum corporis, sed & animi; non tantum est damnum prolis, sed & periculum de damno malæ educationis; immò non tantum periculum particulare, sed & universale, quia hæc lex non tantum fundata est in præsumptione solius facti, quo cessante cesset; ** sed periculi de facto, seu damno in genere, quod, etsi hic & nunc cesset, non tamen universaliter cessat: *** ergo nunquam cessat finis legis adequatus, adeoque nec obligatio naturalis, uti rectè docet Suarezius (a).*

Ratio 1. addita nulla est: quia etsi fornicatio non sit injuriosa proli, nondum existenti, ita ut sit peccatum contra justitiam, est tamen peccatum contra charitatem, dicente Angelico (b): fornicatio simplex contrariatur dilectioni proximi, quantum ad hoc, quod repugnat bono prolis.

Ratio 2. æquè est inanis: nam licet melius sit esse simpliciter in considera- tione

* Melius esse damari, quàm annihilari, ut refert Caramuel. Certè L. 3. de lib. arb. c. 6. ait: S. Doctor: si quis dixerit, non esse, quàm miserum me esse, mallet: respondebo, mentiris: id quod intelligendum de hac vitæ ejusque miseriis, abstrahendo à futuris.

** Ut v. g. præceptum restituendi rem alienam, refarciendi damnum &c. huic, vel illi.

*** Nam lex non respicit casus particulares, sed eos, qui communiter solent contingere ex L. Ea, que verò ff. de regula juris. Cur autem non cesset lex, etsi cesset ejus finis primarius in casu particulari, est; quia finis legis etiam est, ut partes conformentur toti, prout expedit bono publico; & quia aliàs innumeræ sequerentur incommoda, & scandala, si quilibet in causa propria possit esse iudex, judicando v. g. quòd hic & nunc possit sine denuntiationibus matrimonium contrahi; vir ingredi monasterium virginum ad eas in spiritu curandas &c. quia hic & nunc nullum periculum, vel scandalum, propter quæ hæc & similia noscuntur esse prohibita.

(a) L. 3. de leg. c. 24.

(b) 2. 2. Q. 154. A. 2. ad 4.

tione physica, quam omnino non esse; non tamen est in sensu morali juxta illud Christi de Juda: melius esset, si non fuisset natus homo ille.

& propagationi humanæ, adeoque & societati tam præjudiciosa, ut ratione periculi tot malorum expediat, immò necesse sit absolute, naturæ jure esse prohibitam. C. Maj. Unde ad probationem, & confirmationem latissima patet disparitas: non enim præjudicium simile in effusione lactis, sanguinis, abscissione manûs, expulsione foetus &c. adeoque minus malum rectè eligitur ad vitandum majus, scilicet mortis: contra mors hominis est minus malum, quam periculum tot abusuum respectu sui, proximi, & Generis humani, ut adeo jure naturæ hoc illi merito præponi debeat. Accedit, mollitiem haud esse medium, determinatè necessarium ad sanitatem, vitamve servandam, ut licitum esse possit, propriæ vitæ consulere in grave præjudicium boni communis.

Neque delectatio conjugalitatis parit similes effectus, quia quò ad modum non similiter inordinanda.

Excipiunt 3. Si fornicatio simplex foret naturaliter mala, tunc ratione delectationis, adeo vehementis, ut post se trahat tam pestiferos effectus, vacitatem mentis &c. hæc ratio nulla est: nam, cum eadem delectatio matrimonium comitetur, sequeretur, eodem gigni effectus, & matrimonium pariter naturali juri esse oppositum.

R. C. Maj. N. Min. Rationem D. Eadem est delectatio respectu matrimonii, & eadem inordinatione, trahente post se tam pestiferos effectus. N. Eadem est, sed non eadem inordinatione. C. Inde est, quòd spectet ad providentiam Dei, ut tanquam author naturæ, respectu contractûs legitimi conjugalitatis (qualiscunque tandem, de jure naturæ, requisitus sit) conferat auxilia naturalia, quæis (si intra matrimonii fines sese infideles contineant) speciali protectione impediuntur illi pestiferi effectus, fornicationis pedissequi: atque hoc est ipsa experientia continuâ tam contestatum, ut à nullo, nisi frontis admodum cauteriatæ, negari possit.

Mollitiem vitæ non frustratio finis à natura intenti, sed juncta voluptas tantoperè inordinata, atque perniciosa.

Excipiunt 4. Si contranaturalis, ac naturæ jure prohibita foret mollitiam, tunc ideò, quòd sit dispersio substantiæ, à naturæ ordinatæ ad finem generandæ prolis: sed hæc ratio nulla est. Min P. Etiam lac maternum est à natura ordinatum ad finem nutriendæ prolis; sanguis ad conservationem vitæ; & tamen, casu servandæ vitæ, utriusque effusio non modo licita, sed & obligatoria est: ergo à pari

Confirmatur. In casu necessitatis licita est expulsio foetus inanimis per pharmacum, * etsi proximius serviat ad generationem prolis, quam semen: licita est mutilatio corporis, ut servetur vita: ergo à pari.

R. D. Maj. Tunc ideò tantum. N. Tunc ideò, & quia conjuncta est cum delectatione, non qualicunque, sed tantoperè inordinata, menti perniciosa, corpori contumeliosa, proli,

Excipiunt 5. Ipsa natura inclinatur ad hujusmodi actiones: ergo contra naturam esse non possunt; vel si dedecent naturam, instar inconstantia, ingratitude &c. sunt philosophicè mala, non theologice; offendentes Deum, ut authorem naturæ, non ut authorem gratiæ.

Inclinatio naturalis est tantum animalis, non rationalis, ac homini conformis.

R. D. Ipsa natura animalis, & corrupta inclinatur. C. Rationalis, homini propria. N. Unde & negatur suppositum, quòd dari possit malitia ejusmodi philosophica, cum offensa Dei ut authoris naturæ, sit propriè transgressio legis Divinæ; inhonestas verò poenâ digna, adeoque & theologica, uti alibi declaravimus.

R. III. Scandalosa, & evidentè falsa est assertio Lamberti Velthufii, Thomasi, (a) & aliorum, qua tenent, meris rationibus naturalibus demonstrari haud posse, omnem scortationem, etiam ad bestialitatem quæ pertinet, aut concubinatum, aut lenocinium, esse prohibitum. **

Scandalosa est Thomasi thesis, ejusmodi actus jure naturæ, saltem demonstrativa haud esse prohibitos. Nam mucus oppositus nil enervat.

Demonstratur. Si rationes, allatæ supra, non sunt sufficienter demonstrativa, tunc vel opponi debent momenta talia, quæ illarum evidentiam efficaciter enervant; vel intellectus negans erit malè dispositus, nec satis sanus, cui plus negabile, quam certum Doctis est demonstrabile: prius est evidentè falsum; adeoque posterius liqui-

* Juxta communissimam, ut habet Sanchez L. 9. de matrim. Disp. 20. n. 10.

(a) Thomasi in instit. Jurisp. D. L. 3. c. 2. à n. 143. Item c. 3. à n. 71. & infra in thesibus subjunctis Disp. 10. respondente Sigismundo Richter: ait Thomasi, argumenta à n. 159. usque ad n. 158. desumpta esse ex Velthufio. In secundis curis, seu fundam. J. N. & G. L. 3. c. à n. 20. magis sobrius, retrahat in hæc verba. Discursus de moralitate libitinis à §. 139. ad §. 172. jam planè est mutandus, partim quia tum respexi iterum ad solas regulas justis, tum quia neque scortationis, neque concubinatûs justas definitiones tradidi.

** Per scortationem intelligit omnem speciem, qua sobolis generatio excluditur, mollitiem, sodomitiam, stuprum, bestialitatem; per concubinatum, & lenocinium, fornicationem, qua sobolis generatio intenditur, sed merè per accidens.

liquidum, cujus proin effatum, in hac materia lubrica, scandalosum. *Minoris* primum *membrum*, ut apertius pateat, audiatur *Thomasius*.

Unde, etsi intendatur libidinis extinctio, tanquam finis secundarius, intenditur tamen modo inhonesto, quia extrajugalit.

Nec cessat, in casu particulari, & raro, finis prohibitio, quia non cessat periculum, societati humane præjudicium.

Opponit 1. Etsi scortatio non habeat conjugii finem *primarium*, prolis generationem; habet tamen *secundarium*, libidinis extinctionem: ergo non demonstratur esse inhonesta. R. D. A. Habet finem secundarium, debito honestoque modo, hoc est, conjugali. N. Habet inhonesto, naturæque contrario modo, hoc est, extramatrimoniali. C. A. Et N. C. Evidenter falsam, quia sibi, proli, matrimonio, propagationi, à natura ordinatæ, finique primario, ac denique societati humanæ evidenter præjudiciosam, ac perniciosam.

Opponit 2. Etsi foret propagationi, societatiq; humanæ præjudiciosum, si universaliter, & semper licita foret fornicatio, vel si libidini omnes, unice, & semper vacarent; non tamen est præjudiciosum, si quis quandoque libidinem expleat: ergo non demonstratur esse naturæ jure prohibita. A. P. Infamis apologetes. 1. Quia præceptum est indeterminatam, quod non perpetuam, & continuam obligationem intendit, sed cujus effectus nonnunquam cessant. 2. Quia pluribus instantiis falsum est principium: quidquid turbat societatem humanam, si ei soli, & unice homines incumbere, id in universum est prohibitum.

R. N. A. Evidenter scandalosum, quia talis licentia indeterminata per se quandoque, in tanta effrenis libidinis proclivitate, pessundaret omnem præcepti vim; everteret naturæ institutionem, matrimonii de se onerosi usum, & finem, cum manifesto prolis, propagationis, & societatis humanæ præjudicio: ergo evidens est, hoc ipsum periculum, universali prohibitione, naturæ jure fuisse avertendum, totque societatis humanæ incommodis præ-

cavendum. *Ad* 1. Negatur suppositum, quòd præcepti effectus, seu quòd periculum universale ullo casu possit cessare. *Ad* 2. Etsi *Puffendorpius* illam regulam adstruat, ut sufficientem ad probandum, naturali jure damnari libidinem, (a) nos aliis principiis utimur.

Opponit 3. Si naturæ jure foret prohibita etiam bestialis, vel sodomica vis membrorum usus, tunc vel propter membrorum abusum non modo præter, sed & contra naturæ ordinem, vel propter conjunctam venetem. 1. probaret etiam loquelam per digitos, vel certè vomitum fore peccatum, naturæ jure prohibitum; secundum est obscurius, quia clara disparitas dari nequit; neque ratio, ex pudore & dignitate hominis desumpta, sufficiens est, ut Gentilem, Terentianam sententiâ imbutum, convincere queat. Ita *Thomasius*.

R. N. Min. Disparitas est, quòd vomitus & naturæ difficilis sit, & intentus ad hominis bonum, non in societatis humanæ præjudicium. Quòd si bestialis spurcitia, nec ex rationibus supra positis, nec ex pudore & dignitate hominis, *Thomasium de jure natura evidenter convincat*, Terentianum sese demonstrat, hoc est, indignum, qui titulo sani hominis gloriatur. Si dicat, à Gentibus non paucis fornicationem, etiam ut naturæ congruam, legibus sancitam; * mollietiam, etiam à Christianis adultis, ut peccatum, haud agnitam; adeoque juris naturalis evidentiam, frustra passim esse venditatum, insanit cum iis, qui negant cibi dulcedinem ob stomachum corruptum; lumen solis ob oculum vitiatum, seque prostituit, magno nominis sui dedecore, probatque, se datum esse in sensum reprobum. Plura ibi congerit, (b) plus quam Terentianam protervia, illaudatus Auctor, quæ charta candida meritò erubescit: sed nec allata spongiam fuissent commerita, nisi

Thoma-

(a) De J. N. & G. L. 6. c. 1. §. 4. f. m. 798. Ubi addit ex *Cumerlando*: nihil secundum rectam rationem statui posse, in quod omnes non possint consentire. Subnotat *Nicolaus Hertius*: Legi nuper scriptum, cum sodomia & fornicatio, ex principio socialitatis, prohibita dici nequeant, haberi ad crimina pro permissis jure naturæ, quod nollem scriptum. Si cui demonstratio *Puffendorpi* non sufficiat, paulò clariore utemur. Novit homo, nobilitate naturæ longè supra bestias constitutum, & ut vitam, ita & cætera naturæ bona, ac facultatem generandi non frustra sibi datam à Deo; hanc haud dubiè, ut humanum Genus propaget, & sobolem non gignat tantùm, sed & educet, quò in placens Deo animal evadat: atqui finem hunc non obtineri nefando concubitu, ex sodomia etiam monstra gigni in aperto est. Ita ille.

* Ut apud *Atticos* ante *Cecropem*, apud *Lybios* &c. nota est lex *Cabadis*, *Persarum* Regis, de promiscuo fæminarum usu; nota lex *Lycurgi* de vaga libidine; nota est communio uxorum *Platonica*.

(b) L. c. à §. 160. usque ad. 167. De naturæ instinctu; de passionis vehementia, per ipsam resistantiam exasperata; de libidine per sanitatis causam legitimatâ; in lupanaribus approbatâ &c. quæ omnia, tantoperè scandalosa, tetrum stigma Moralitæ huic inurent, & tamen ipse in suis fordibus triumphat. Hic professò sentiant alii, inquit, quod velint, & Philosophi nomine me judicent indignam, cogor fateri, rationem meam hic succumbere &c. §. 167. Alibi dicit, eos, qui hæc defenderent, ut naturæ jure prohibita, sese distinctionibus, reverè nihil significantibus, implicare, & apud Eruditos, qui neutrarum sunt partium, se prostituere, miserumque ignorantia suæ effugium querere.

Thomasianum nomen tot sectatores jam attraxisset, plures attracturum, nisi ejus, quod crepant, in jus naturæ, à scholastico pulvere repurgatum, præclara merita, corruptelis juventuti perniciosissimis gravida, publicè prostituantur.

Protestantium sutela. *Quæritur IX. Quanam alia Moralitatum protestantium, circa animi corporisque culturam, scita erronea?*

Imprimis Puffendorfii officia hominis erga se, non nisi reflexa obligatione, retrahentis ad jus naturæ. *R. I. Ut vidimus, ex erroneo socialitatis principio Puffendorfius Jurisprudentiæ naturali magnam induxit labem, aditruendò indirectam solummodò obligationem, quò ad officia hominis erga se; quò ad interna obligationem quodammodò remotam, nec absolutam pro omni casu, quo nullum promanaret periculum in societatem humanam. Unde illa ejusdem malè concinnà gnome (a): circa ea, quæ intra pectus latent, nec aliquem effectum, aut signum foras producunt, jus natura haud esse sollicitum &c. quo casu, cum suo Thomasio, jus naturæ, potiore sui parte, mutilum edidit, foetum verissimè monstruosum, uti sæpe diximus.*

Et sub specioso fuce Jurisprudentiæ naturalis Protestantissimi lolla disseminantis. *R. II. Idem Puffendorfius, cum dixisset, culturam animi eò potissimum redire, ut rectis sententiis animus imbuatur circa ea, quæ ad officium hominis, vitamque socialem spectant; & contra ut perniciosis opinionibus expurgeretur &c. illicò has inter memorat (b) 1. Persuasionem, quasi Numen peccata hominum vetus nundinetur, & ea redimi pariatur pecuniâ, queis verbis, Webero scholiaste, sugillat famosam, uti nugantur, indulgentiarum nundinationem penes Catholicos. 2. Quòd ea nundinetur alijs muneribus, risibus quibusdam inanibus, aut conceptis verborum formulis, circa emendationem vitæ, qua phrasi Sacramentum exhomologesis, & absolutionem sacerdotalem explodit. 3. Quòd Numen capiatur ejusmodi inventis hominum, assumptis vitæ institutis, qua ad societatem humanam & civilem, ad sanæ rationis & legis naturalis dictamen, attemperatam, non quadrant, qua thesi instituta monastica Luthericè re-*

probat. 4. Quòd solam pietatis exercitium erga Deum homini sufficiat, circa respectum ad probitatem, officiaque erga homines exercenda, qua expressione vitam anachoreticam carpit, & Webero interprete, professionem fidei, secundum certas formulas, quasi solius cultûs externi observationi accommodam, mendaciter criminatur. 5. Quòd homines possint non solum pro se suo officio erga Deum satisfacere, sed etiam pro alijs, quibus verbis suffragia pro animabus purgantibus calumniatur. Hæc omnia probant Puffendorfii scopum, in suo naturæ jure sibi, malignitate protestantica, præfixum, tam alienum à vero, quam Juventuti Academicæ perniciosum, quo nempe, per naturalis Jurisprudentiæ fucum, impiè grassatur in Catholica dogmata, sic ut jam sæpius necesse fuerit, hunc conatum præposterum denudare, ac scita pseudopolitica verioribus evertere, qualia sunt: Impium est dicere, Religiosorum Ordines oneri esse Reipublica (c). 2. Indulgentiarum dispensatio est Ecclesiæ catholica, Divino jure, concessa; usus est antiquissimus, malè à Protestantibus superstitioni Papisticæ annumeratus (d). 3. Orthodoxa veritas est, statum monasticum de se esse juris Divini; quò ad varietatem verò juris humani; originem Apostolis coævam (e). 4. Purgatorii dogma catholicum esse somniis adscribendum, frustrà Protestantici somniant (f). De Sacramento Confessionis, bonorum operum necessitate, suffragiis &c. videantur Polemici, passim obvii.

R. III. Thomasio, præter probrosâ Thomasi dogmata, de omni specie Veneris, quoque, sub naturæ jure haud interdictâ, etiam permixti juris naturalis velamine, Epicuræ rei similem pestiferam atati Academia affricanti. negat, utique per consequentiã scandalosæ doctrinæ, consensum in delectationem momentaneam, ex alterius congressu illicito, esse peccaminosum spectato naturæ jure, eò quòd ex solo rationis lumine id demonstrari haud possit. (g). Sed erronea thesis satis patet ex dictis de interna & externa honestate, naturæ jure præcepta, præcipue, quòd ejusmodi licentia, etsi mo-

(a) In præfat. ad librum de offic. hominis. § 9.

(b) L. c. 5. §. 3. f. m. 81.

(c) P. VII. Coll. Hist. Q. 2. Propositione 4. f. 190.

(d) P. V. Q. 6. f. 549.

(e) P. V. Q. 6. f. 534.

(f) P. V. Q. 6. f. 554.

(g) Jurisprudentiæ Divinae L. 2. c. 2. n. 116. f. m. 172. Etsi in cutis secundis L. 2. c. 2. n. 15. hanc sutelam expunctam velit, sed non alia de causa, quam quòd ejusmodi prohibitio pertinet ad lumen revelationis, atque adeò ex juris naturalis principiis probari haud posset. Inde addit: interim non recedo à sententiâ ibi exposta.

mentanea, in casu particulari iudicio corrupto relicta, propter effrenam concupiscentiam, annexum haberet periculum, ne vergeret in omnimodam sui, & societatis humanæ perniciem; ut adeo; ratione tam gravis periculi; naturæ jure prohiberi universaliter necesse sit. Quod si Thomasi, ejusmodi momenti, demonstrative convinci seu non possint, seu non velint, illud vitium erit intellectus; Terentiana fuligine obfuscatus; hoc voluntatis; nimium depravata; id quod in materia juris naturæ sæpius contingit, secus nulla abominatio pagana, etsi quam maxime infana, menti carnaliter occæcata; ex rationis lumine, sat demonstrari posset. Nos in demonstrationibus juris naturæ Sanctorum Patrum, Theologorum, Jurisconsultorum, etiam acatholicorum, limatum magis iudicium merito præferimus Thomasi cerebro, in hisce materiis abunde satis vermiculoso.*

Idem Thomasi negat; naturalem Jurisprudentiam quidquam attingere bona animæ spiritualia: quia nixa immortalitate, rationis lumine haud demonstrabili: sed multum errat. 1. Quia sufficit, bona interna animæ nixa esse vitæ, post mortem superstitæ, saltem in ordine ad pœnam vel præmium, per solum rationis lumen evidenter cognoscibili. 2. Quia sufficit, nixa esse immortalitate animæ moraliter certæ, & innegabili, ex omnium pene Gentium unanimi consensu; ut habet Leibnizius, (a) quem consensum meram probabilitatem efficere, inaniter asserit Webertus (b): immò sola traditione Judaica; nec nisi argumentis obscuris, & vix probabilibus fultum; ineptit Thomasi; & demum amplius, desipit Fleischerus, dum animæ immortalitatem, uti & spiritualitatem, refert ad quæstiones, rationi,

sibi relicta, plane incognitas (c). Certè etiam argumenta physica animæ immortalis non solum Orthodoxis perquam multis, sed & Acatholicis, demonstrationis nomine digna, visa sunt; quos inter Digbeus, Morneau, protestantici, dicente etiam Leibnizio: licet tam verum esset, quam falsum est, immortalitatis anima demonstrationem plenam à naturali ratione non suppeditari; sufficeret tamen prudenti certitudo moralis, neque enim consensus omnium pene Gentium, aut desiderium insitum immortalitatis, sperni possunt. **

INSTRUCTIO II.

Instructio II.

De Officiis necessitatis, respectu hominis erga se, circa defensionem vitæ, bonorum &c.

§. I.

§. I.

De jure necessitatis, ejusque normæ in genere.

Jus necessitatis, ejusque norma in genere.

Quæritur I. Quid necessitas; & quod duplex?

R. I. Necessitas denotat statum boni, in quo legi, absque suo periculo, parere non potest: unde per jus necessitatis intelligitur facultas, æquitate naturali fundata, se eximendi à lege, quæ ad casum necessitatis non præsumitur à Legislatore extensa.

Necessitas extrema.

R. II. Porro major vel minor solet esse necessitas, prout nempe periculi gravitas major vel minor est. Ordinariè triplex adstrui solet: extrema; ex qua imminet periculum vitæ, vel malum haud inferius morte: talem experti sunt Martyres; quibus vel moriendum, vel Christo renuntiandum fuit. 2. Gravis ex qua imminet periculum magni mali, v. g. Orbitatis oculorum, musila-

Ejus varietas extrema.

Gravia.

* Nemo, reor, diafyrcticus Cato nobis justè opponet, quod ejusmodi scandalosa diastamina, in hoc Catholico opere, producamus. Producent protestantici Moralistæ, an producta, in Juventutis perniciem; dissimulabimus, radices agere ut sensim queant? Certè passim Academicæ ætati obtrusa legimus: cur ergo frontem quis caperet, si refutemus? Exemplo res clarescat. Scripsit non ita pridem Fridericus Ludovici in doctrina Juris naturæ, juridicè considerati c. 10. § 15. hanc beliam admodum doctrinam. Ut bina verba, inquit, de concubitu, qui solius libidinis explendæ gratiâ suscipitur, addamus, ratio, sibi relicta, id quidem cognoscit, eum peccare in leges socialitatis, qui nimio Veneris exercitio morbum sibi attrahit, & per consequens se inhabilem reddit, quod minus, futuro tempore, aliis inservire possit. Quod si tamen tales circumstantiæ non adsint, tunc certè mediis terminis demonstrandi turpitudinem susceptæ actionis deficit. Interim S. Scriptura ejusmodi coitus, tamquam peccaminosus, damnat, & rejicit. Ita ille. An ista, passim venalia, si adducamus, ut refutemus; Species erroneas potius impriment, quam evellent?

(a) In epist. cenforia f. m. 9.

(b) L. c. Inde apodictica certitudo non probatur: probabile visum fuit plerisque Gentibus, animam tum corpore non interire.

(c) In instit. J. N. & G. L. t. c. i. §. 21. f. m. 7.

** Ibidem Thomasi nempe L. a. c. a. Jurisprud. Div. in notis ad n. 23. f. m. 159. insignem affluit errorem, dicens: sed ista non intelligit Alberti cum suis Peripateticis: intelligebat olim Lutherus, aperit tres partes hominis ex Scriptura agnoscens: corpus, spiritum, animam. Dicemus alibi fusius.

mutilationis, captivitate, infamia, gravis jactura bonorum, vel status: * talem experti sunt Christiani sub Juliano apostata, dum eos non modo à litterarum studiis, honoribus, & militia repulit, sed & infamiam publicam, ac bonorum amissione multavit.

culo offert, est causa suæ necessitatis, in qua versatur, adeoque eventus illi est imputabilis. ** Quod spectat naturam legis:

Absoluta & respectiva.

3. Communis, ex qua imminet malum commune. Alii gravem subdunt in absolutam, & in respectivam, quam alius quidem, non autem hic evitare posset, qualis erat necessitas Davidis, dum vel fame illi pereundum, vel panibus sacris vescendum erat: eò quod alius, qui sine præcipiti fuga iter fecisset, facile reperisset panem, pellendæ inediae necessarium.

Necessitatis proprietates.

Queritur II. Quæ necessitatis proprietates, & ex iis eruenda regulæ circa officia hominis erga se, naturæ jure præscripta?

§. I. Proprietates, quæ insunt juri necessitatis, ex triplici circumstantia eruenda sunt. 1. Ex qualitate necessitatis, quæ urget. 2. Ex natura legis, cui contraveniendum. 3. Ex indole officii, quod prætermittendum est. Circa quam triplicem considerationem statui possunt generales quædam regulæ. Unde quò ad qualitatem necessitatis:

Regula circa qualitatem necessitatis.

§. II. Non quævis necessitas, sed solummodò extrema, vel etiam gravis in æstimatione morali, & quidem absoluta, immò quandoque & respectiva, parit jus eximens à lege. Ratio est: quia favor necessitatis vergit in præjudicium legum, certò obligantium, adeoque est strictæ interpretationis. Unde requiritur necessitas gravior, quæ eximat à lege, strictius obligante. Ex materia autem præcepta, sensuque Fidelium, ac Doctorum, argui potest, quænam lex strictius obliget. Illud certum, necessitatem evirabilem & ultrò accessitam, non eximere à lege. Ratio est: quia qui ultrò se peri-

§. III. Nulla necessitas, etsi extrema, regulariter *** eximit à lege, seu naturali, seu Divina negativa: V. g. prohibitive blasphemia, mendacii; vel administrationis simulacra quò ad Sacramenta. **** Ratio est: quia præcepta negativa, ex ratione ipsius mali prohibiti, quod omni alio malo physico, omni in circumstantia, ordinariè majus, præmentem Legislatoris non potest non obligare semper pro semper. Nam, cum malum illud regulariter tendat in injuriam Dei, certum est, Deum posse malum, majus mortè, infligere, & nobiliore bono jacturam vitæ compensare. Sic nullus est tantus necessitatis favor, qui hominem, leges Divinas negativas de officiis erga Deum violaturum, excusare possit, ipso Juvenale ethnico attestante: Ambigue se quando vitabere testis, incertaque rei, Phalaris licet imperet, ut sis falsus, & ad motu dicit perjuriam cauro, summum credo nefas, animam præferre pudori, & propter vitam vivendi perdere causam.

§. IV. Necessitas extrema, vel etiam gravis absoluta, per se loquendo, ve. eximit à lege tam naturali, quam Divina affirmativa: V. g. à lege naturali restituendæ rei alienæ, voti adimplendi &c. à lege Divina faciendæ confessionis ante sumptionem Eucharistiæ in statu peccati gravis; item faciendæ confessionis, materialiter integræ &c. Ratio est: quia hæc præcepta, præcipientia actum, præsupponunt occasionem, materiam, & facultatem moralem exercendi actum, sicque habent, ex mente Legislatoris, exceptionem imbitam obstantis summæ necessitatis &c. Non enim imputari potest omisio actionis, si agendi desit occasio, ut patet;

* Et hac declaratione gravis necessitatis, haud reor, incurrensus censuram Thomasi, qua, more suo, calumniatur Scholasticos, quasi necessitatem summam, vel gravem lapidibus falsissimè extendant ad necessitatem commoditatis, dum putant, (ut ait:) ablationem rei alienæ etiam esse licitam in necessitate gravi, foris ad evitandam mendicitatem. Jurisp. Div. L. 2. c. 2. n. 127. Multo minus curanda sunt Fleischert sueta deliria, quæ ait in Instit. J. N. L. 2. c. 2. §. 61. Distinctionem necessitatis in summam & gravem, nec non inter leges divinas, affirmativas & negativas, tanquam fundamentò desitutam, rejicimus, nullam aliam necessitatem, quàm incolumitatis, agnoscetes.

** Heinzeccius in elementis de J. N. & G. L. 1. c. 6. §. 158. in notis pro exemplo adducit Quintum quemdam, cujus in epistola, de martyrio Polycarpi, meminit Ecclesia Smyrnenfis, qui, cum sponte se obtulisset martyrio, & alios ad idem faciendum perpulisset, visis bestiis, nefando se poluit sacrificio. Sed minus appositè adducitur hoc exemplum, quia hæc necessitas, etiam non accessita, Quintum à lege hac negativa eximere haud potuisset.

*** Spectando nempe præcepta negativa, quorum objectum materialiter malum, nec dispositioni Numinis absolutæ subiectum; non in quibuscunque tendentibus negativè: V. g. in antiqua lege, scillam ne comedas; propositionis panes laicus ne sumas &c. quæ habuere exceptionem necessitatis, nisi accessisset aliud negativum, nil faciendum in legis, Deique contemptum, scandalum &c.

**** Juxta propositionem 29. ab Innocentio IX. proscriptam: gravis metus est causa justa Sacramentorum administrationem simulandæ.

patet; vel si agendi desit *facultas*, quæ censetur deesse *moraliter*, si quid fieri non possit, nisi ipse peream, cum amorem & curam sui abjicere, ferè inter impossibilia, & quæ communem hominum constantiam superant, habeatur. Excipitur tamen casus, quo res ita comparata foret, ut vergeret in Dei injuriam, religionis contemptum, seu scandalum, quo casu *per accidens* concurreret lex negativa, *vi cuius nil faciendum in Dei contemptum, vel ignominiam.*

Circa natu-
ram legis
humanae.

§. V. *Necessitas extrema*, vel etiam *gravis absoluta, regulariter* * eximit à lege, *merè humana. Ratio est: Quia Legislatori humano vel deest potestas, vel voluntas obligandi pro circumstantiis extremæ necessitatis obstantis. Potestas* (saltem loquendo de merè civili, seu politica) eò quòd non habeat *illimitatam*, cum dominio vitæ civium absoluto, sed *limitatam* ad usum convenientem, ** ex pacto coënticum in Rempublicam. *Voluntas*, quòd dura nimis obligatio observationem legum *moraliter* faceret impossibilem. Accedit, quòd *Pandormitanus* cum *Jureconsultis*, ejusmodi obligationem, ex rationibus nullius ponderis adstruat. *Nam quòd dicant. 1. Quæ contra legem aguntur, peccata sunt.*

§. Negando suppositum, quòd *pro casu necessitatis* sit lex: nam imminente periculo cessat obligatio legis juxta c. 4. de R. J. & quòd aliàs non esset, sit licitum *propter necessitatem*: adeoque replica arguit à sensu *composito ad divijum.*

Quòd Dicant. 2. Bonum legis commune præferendum esse privato. §. Falsum esse, quòd bono communi semper sit necessarium, materialiter exequi legem, cum satis sit, servari regulariter, & per se, ac casibus ordinariis.

Quòd dicant 3. Ex his sequi, quòd, propter intentatam mortem, quis posset contrahere cum consanguinea, celebrare sine vestibus sacris, cum excommunicato communicare &c. contra statuta Canonum &c. (a) §. Canones loqui indefinitely: unde quis contrahere posset, sed non consummare, loquendo de matrimonio infidelium, prout notat contractum merè

civilem; loquendo de matrimonio fidelium, ut notat Sacramentum, contrahere haud posset absque simulatione Sacramenti, quæ neque urgente metu mortis est licita; multò minùs posset consummare, quia *stante impedimento dirimente*, etsi solum humano, matrimonium inter fideles foret nullum, adeoque consummatione committeretur fornicatio, quæ naturæ jure prohibita *pro semper*. Unde cum *P. Viva & Cardena* (b) videtur dicendum, ob metum mortis non quidem posse simulari Sacramentum matrimonii, posse tamen simulari contractum matrimonii merè civilem, qui in memorato casu validus foret, etsi non elevatus à *Christo*, consequenter nec materia nec forma Sacramenti. Celebrare factum, juxta probatos auctores, permillum foret, uti & communicare cum excommunicato, si fingatur abesse scandalum, & formalis legis Ecclesiasticæ contemptus, Divina lege vetitus *pro semper*.

§. VI. *Lex humana potest tamen obligare, etiam cum periculo vitæ; immò sic obligare præsumitur pro casu boni publici, & salutis Reipublicæ. 2. Unde si transgressio legis cederet in grave præjudicium boni communis, vel Reipublicæ, nulla necessitas, etsi extrema, eximeret à tali lege. Ratio primi membri est, quia in Republica datur potestas necessaria ad gubernationem; ac sui conservationem; secus enim haud foret ei, hac ex parte, satis provisum: ergo necessariz non nunquam sunt leges, cum vitæ periculo obligantes, uti patet in bello, & tempore pestis. *** Neque sufficit jus natura, quia ad summum obligat in communi ad providendum, non autem hos vel illos; & sæpe obligatio naturalis est satis incerta: ergo lex humana, ut actus aliarum virtutum, ita & fortitudinis, præcipere potest. Unde quando periculum vitæ per se est conjunctum cum actu præcepto: v. g. navigatione, expeditione periculosa, rectè præsumitur lex obligare; secus, si periculum per accidens jungatur, tunc enim est locus epickiæ, & præsumptio de mente Legislatoris non obligantis. Ratio 2di membri est: Quia malum commune præponderat privato; & licet privatus jus habeat in suam*

* Nam per accidens, si violatio vergeret in injuriam Dei, contemptum religionis, scandalum pusillorum, præjudicium Reipublicæ &c. adesset obligatio legis Divinæ, vel naturalis negativæ.

** Ut habet *Grotius*, L. 1. c. 4. §. 7. *Ferri leges ab hominibus solent, & debent cum sensu humane imbecillitatis.*

(a) C. Sacris: de his quæ vi.

(b) In propos. 29. ab *Innocentio XI.* damnatam.

*** Inde militarium Ducum imperia obligant cum evidenti vitæ discrimine; mandatam *Episcopi*, non Pastor; Principis, ne Medicus recedat à suis tempore pestis &c.

suam vitam, magis tamen est Reipublicæ, quam suus: siquidem cives, sese civili imperio subjicientes, in Imperantem contulere omnia, sine quibus *finis civitatis* obtineri non posset, adeoque & jus vitæ, necisque, etsi non promiscuè, quia hoc fini civitatis refragaretur, sed tamen pro circumstantiis, in quibus id exigat salus Populi, vel Reipublicæ.

Circa indolem officiorum.

§. VII. Denique *jus necessitatis* etiam regulam sumit ab indole officiorum, respiciente ordinem amoris, cuius naturaliter debiti. Ita ab officiis respectu Dei, que sine illius præjudicio omitti nequeunt, nulla unquam necessitas excusat. In officiis erga nos ipsos, si necessitas inevitabilis duo jungat mala physica, eligendum minus; si physicum & morale, illud est subeundum: hinc nulla bonorum, nulla vitæ perdendæ necessitas præhabenda necessitati propriæ salutis; nil obstante mortis periculo suscipiendus baptismus, * veraque religio, agnita ut talis, amplectenda, & si opus est, profitenda. In officiis, proximo naturæ jure præstandis, regulariter cessat obligatio in æquali periculo, quia proximior quisvis sibi: ** hinc nulla obligatio naufragi de cedenda naufrago tabula. Non cessat semper in periculo proximi longè majore, etiam æternæ salutis, præcipuè si quis urgeat vitulus, nullaque obstet periclitantis culpa: sic, Azorio auctore, nil obstante mortis periculo, tenetur quis lege charitatis peccantem corripere, graviter laboranti succurrere, baptismum morituro infanti administrare &c. sed de his infra exactius. Denique advertendum, an necessitas, in qua versamur, sit posita à Deo, vel à malitia hominis. In casu priore sæpe cessat obligatio: sic Judæo, in extrema famis necessitate, fuisset licitum edere suillam; non in posteriore, si metus mortis accessisset a tyranno, suillæ esum jubente in contemptum legis. Sic in casu posteriore, per se loquendo, etiam cessat obligatio in quovis periculo alterius, etiam sa-

lutis: nam meritò excusandus, qui alium, quàm se, perire malit, præsertim cum periculum alterius malitiæ propriæ sit imputandum: exempla occurrent suo loco. Sed hisce regulis, casibusque inde decidendis, observationem admodum observandam subjungit Heineccius (a). Si rectè, inquit, ponamus calculum, multi finguntur casus, qui rarissime contingunt; plures, cum instat præsentissimum periculum, capto in arena consilio, resolvuntur, ut non malè de ejusmodi casibus usurpare possis illud Poætæ (b): *facile omnes, quum valeamus, recta consilia ægrotis damus, tu si hic esses, aliter sentirens.* Ita ille. Quidquid sit de facto, de jure naturæ certum est, axioma illud: *necessitas non habet legem*, quò sumitur universaliter, eò esse fallacius. ***

§. II.

§. a.

De jure necessitatis in specie circa defensionem vitæ propriæ.

Defensio vitæ in specie.

Quæritur III. Quenam origo justa defensionis, & quodnam equitatis principium defensionis fundamentale?

§. Defensio justa, contra vim injuriam, Defensio justæ originem trahit ab amore cuius congenito, scilicet, contra vim injuriam, ortur in quo, velut principio, per rationem ordinato, etiam fundatur. P. Assertum. Conservatio sui in statu connaturali, quò ad vitam, membra, bona &c. contra vim omnem, etiam vi, si opus sit, repellendam, oritur non modò à quodam caco instinctu amoris proprii connaturali, sed etiam ab amore sui ordinato, ipso lumine rationis eo impellente, ut quisvis in semetipso experitur: ergo est à naturali amore. A. patet, ex ipsis etiam animalibus, quibus Natura vires, sibi tuendis juvandisque, attribuit, Cicerone teste: *generi animantium omni est à Natura tributum, ut se, vitam, corpusque tueantur, declinentque, quæ nocitura videntur* (c): sic dente lupo, cornu taurus pisce; unde, nisi intus monstratum? uti canit Horatius. Sic teste Philosopho, (d) & homini manus pro hasta

* Fluminis, si fieri potest: quia de baptismo fluminis, ratione amoris perfecti homo nequit esse tam certus, independenter à revelatione, quàm de baptismo fluminis; saltem regulariter, & per se loquendo.

** In hunc sensum Seneca. L. 2. c. 15. de beneficiis. Dabo egenti, sed ut ipse non egeam; succurram perituro, sed ut ipse non peream: quem in sensum abijt axioma inter Scholasticos receptum: Ordinata charitas incipit à se ipsa.

(a) In elementis cit. L. 1. c. 6. n. 163. f. m. 128.

(b) Terentii Andr. 1. v. 9.

*** Unde & eò fallacior regula Thomasi in fundam. J. N. L. 2. c. 2. n. 18. & 19. omnes leges habent tacitam exceptionem necessitatis, nisi medium evadendi suppeditetur à malitia humana, contumeliam Dei intendente.

(c) L. 1. de officiis.

(d) De partibus animal. c. 10.

hæc est, pro ense, pro armis quibuslibet, quæ omnia potest sumere ac tenere. Unde idem Romanus Orator (a): Est hæc non scripta, sed lex nata, quam non didicimus, verum ex natura ipsa hausimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus, ut si vita nostra in aliquas insidias; si in vim, in tela, aut latronum, aut inimicorum manus incidisset, omnis honesta ratio esset expedienda salutis. &c. Hoc & ratio doctis, & necessitas barbaris, & mos Gentibus, & feris Natura ipsa præscripsit, ut omnem semper vim, quacunque ope possent, à corpore à capite, & visa sua propulsarent.

Aequitas
juste defen-
sionis.

Est juris
permissivi
etiam cum
invasoris
morte.

Quia est ab
amore, sibi
& proximo
naturaliter
debito,

Nec deter-
minatè exi-
gita.

Nec simpli-
citer oppo-
sita, sed potius
conformis.

Et societati
humane
consentanea.

Queritur IV. Quia aequitas, seu dispositio juris naturalis, circa defensionem vitæ in specie?

R. Defensio vitæ propria iusta, contra vim omnem, cuiusvis aggressoris iniusti, etiam cum ejus occisione, est juris naturalis permissivi, seu jure natura cuiusvis licita.

P. Assertum. Illud jure naturæ licitum, quod nec est positivè exigendum, nec absolutè oppositum amori, sibi, Deo, ac proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, natura rationalis propriam, necessario: tale quid est iusta defensio vitæ contra aggressorem injustum &c.

Minor quod ad unum. Demonstrabitur infra, patetque ex eo, quod defensio privata non sit medium, determinatè necessarium ad felicitatem sive propriam, quæ compensari potest majore bono, si intermittatur violenta aggressoris occisio; sive societatis humanae, cui aliis mediis, sæpe magis commodis, præcaveri potest.

Quod ad 2. membrum demonstratur 1. Quia conservatio sui, quod ad vitam, contra vim omnem, etiam aggressoris iniusti cædè, si opus sit, repellendam, naturali amori, & rationis lumini non differt, sed potius conformis est: cum quisque naturali jure, ac etiam ordine charitatis, possit vitam suam præferre alienæ, præsertim iniusti aggressoris, * qui suæ malitiam adscribere debet detrimentum vitæ.

Demonstratur 2. Quia hæc ipsa licentia neque amori proximi est dis-

sentanea, qui & ipse hoc jure gaudet contra aggressores; immò societati humanæ admodum est consentanea; secus enim multiplicari facile possent homicidia, nec homines justi possent satis, & universaliter, esse securi ab injustis aggressoribus, cederetque pietas sæpe in pœnam, impietas in præmium, id quod amori sui ordinato, & societatis humanæ, in ordine ad felicitatem, haud consentaneum.

Confirmatur Assertum Jureconsultorum suffragio communi. Nam testatur vulgata legum scita. Instinctu natura habetur violentie per vim repulsio (b). Vim vi repellere omnes leges, omniâque Jura permittunt (c). Nam jure hoc evenit, ut quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit, jure fecisse existimetur (d). Sic Cajus Ictus: adversus periculum naturalis ratio permittit, se defendere (e). Sic Josephus Historicus: Est Natura lex illa, quæ in omnibus valet, ut velint vivere, idque ipsum est, quapropter eos, qui vitam manifestè nobis volunt spoliare, hostes censemus (f).

Queritur V. Quænam in oppositum affertur solent?

R. Solet opponi I. Solus Naturæ Author est Dominus vitæ, membrorumque hominis, eique soli dominium hoc est reservatum, ut communiter docent Theologi: ergo Naturæ Authori, non homini competit jus naturalis defensionis.

R. D. A. Solus naturæ Author est Dominus, eique soli dominium alterum, est reservatum, sic tamen ut homo sit usufructuarius, habeatque dominium utile, quo potest ea omnia facere, quæ concernunt usum, & conservationem ejusmodi bonorum. C. A. Secus. N. A. & D. C. Ergo non homini competit jus directum defensionis naturalis. C. C. Jus precarium, à Creatore concessum. N. C.

Solet opponi II. In statu Legis Naturæ jus defensionis, cum alterius occisione, saltem jure Divino positivo, naturæ jus est circumscriptum: ergo non est licita sui defensio qualiscunque. A. P.

Sic

(a) L. 3. de officiis.

* Nam occisio innocentis directa, alterius jussu, etiam sub interminatione mortis, illicita: quia repugnat amori Dei, cum sit positiva cooperatio, & homicidium directum; quia repugnat amori proximo debito, utpote innocenti; nec prævalet amor proprius, suppetente medio defendendæ vitæ contra injustum mandatarium, si mortem inferre parat; vel saltem meliøre bono, quam sit vita, à Deo post vitam retribuendo.

(b) C. Jus Naturale. 7. Dist. 1.

(c) C. Si verò 3. de sentent. excommunicat.

(d) L. ut vim 3. ff. de J. & J.

(e) L. Itaque D. ad L. Aquil.

(f) De bello Judaico, L. 3. c. 3c.

Sic Deus dixit Noëmo (a): *Quicumque effuderit humanam sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus est homo: ergo jus Naturæ fuit limitatum*

Saltem respectu justæ defensionis

Et N. A. Ad P. D. A. Et lex ista intelligenda est de injusta hominis occisione, sanguinisque effusione. C. A. De quavis etiam iusta, per necessariam sui defensionem. N. A. & C. Si universaliter tenerent hæc verba, nec Judex malefactorum sanguinem fundere posset, quin proprium perdere deberet. Immo cum dictum sit antiquis: *sanguinem pro sanguine; animam pro anima*, (b) justum est, ut aggressores injustos usque ad sanguinem, eodem modo, repellamus.

Neque est adversum sociali vitæ.

Solet opponi III. Defensio sui, saltem ad usque alterius læsionem, atque perniciem, videtur esse contra leges amoris, societati humanæ in ordine ad ejus felicitatem naturaliter debiti: ergo non est licita jure naturæ. A. P. 1. Leges, pro felicitate societatis humanæ, pacem primariò spectant, nosque adstringunt ad colendam *socialem vitam*: atqui non colimus, perdendo hominem nobis similem, sed jacturam facimus humano Generi æqualem, ac si ipsimet periremus.

Seu prejudiciosum.

2. Si licitum est, vim vñ sanguinolentâ repellere, majoribus turbis exponitur humana societas: atqui hoc est *contra fundamentale principium amoris, in ordinè ad felicitatem, societati humanæ naturaliter debitam*: ergo &c.

Sed potius conjormes

Et N. A. Ad P. i. D. Maj. Nosque adstringunt *æqualiter*, ad colendam *mutuò* socialem vitam, & salvo jure inculpatæ tutelæ. C. Maj. Adstringunt *inæqualiter*, non *mutuò*, seu pro casu, quò per alterius injuriam salvi esse non possumus. N. Maj. & D. Min. Atqui non colimus perdendo hominem, idque *nostrâ culpâ*. N. Min. *Culpâ illius hominis*, qui injustè me aggrediendo sese *in sociabilem*, atque ineptum ad recipienda pacis officia reddit. C. Min. & N. C.

Ac necessariam.

Ad 2. N. Maj. Majoribus turbis exponeretur humana societas, si impune in *cujusvis* salutem licitum foret grassari; & frustra concessisset nobis Natura vitæ bona, si injustè illa invadenti non liceret vim opponere, probique improbis in prædam forent expòsi, si vim recipere, neque ta-

men repellere valerent. Hinc concludit Puffendorfius (c): *violentiam sui defensionem planè proscribere; haud quidquam paci, sed exitio Generis humani conduceret. Neque enim lex Natura, utique in salutem hominis instituta, tali paci favere censenda est; quæ presentem ipsi perniciem, & nihil minus, quàm sociabilem vitam, erat productura.*

Solet opponi IV. Ex dictis sequitur, quòd non modò in *statu Naturæ seu libertatis*, æquali in æqualem competat ejusmodi jus inculpatæ tutelæ, sed etiam in *statu civili* v. g. civi in civem: hoc dici nequit: ergo nec id, unde sequitur.

Et licet jus istud totum quoque habeat in statu civili;

Et D. Maj. Sed etiam in *statu civili* eodem modo. N. Maj. Modo longè diversò, magisque limitato. C. Maj. Cives adversus cives, sive temporarios, sive perpetuos, violentiam sui defensionem sic moderari tenentur, ut eam tum demum adhibeant, quando tempus & locus non indulgent spatium implorandi Magistratum: contra in *statu naturali libertatis*, ubi Superior non agnoscitur, potest æqualis contra æqualem se defendere, quando actu invaditur, & (si necessitas exigat) invasorem occidere, nisi hostilem animum exuat, seque petita spontè veniâ, prioris amicitia participem faciat.

Habet tamen diversò modò.

Solet opponi V. Ex dictis videtur fluere, quòd etiam contra aggressorem errantem, qui alterius jugulum, minimè innocuum, à se impeti putat; vel contra *lunaticum, furiosum &c.* licita sit defensio, etiam morte invasoris; siquidem periculum evitari aliter non possit: hoc nimium; quia hic nullum subest peccatum, vel injustitia: ergo &c.

Nec aggressori patrocinar error, furor, amentia.

Et Tr. Maj. Quia ad innocentiam defensionis videtur sufficere, quòd alteri non sit *jus ad me occidendum*, neque in me *obligatio mortem citra reluctantiam subeundi*: nam cum *conservatio sui*, ordine naturali, procedat, non potest homo, in *pari cum altero periculo constitutus*, non sibi consultare potius; immò cum periculum hoc ab altero, mihi imminente, creetur, eò minus invidiosum est, malum in auctorem suum recidere: nam, ut ut erraverit in persona, in proposito non erravit, nec ob errorem aggressoris quis fit deterioris conditionis, quàm alter, cui hic fortasse non

sine

(a) Genes. 9. v. 6.

(b) Exodi 21. v. 24.

(c) De J. N. & G. L. 2. c. 5. §. 1. f. m. 250.

sine causa irascebatur. *Minoris rationem* D. Hic nullum subest peccatum, & jus defensionis, *primario & per se*, oritur ex alterius peccato. N. *Primario & per se* oritur ex natura, quæ sibi quemque ita commendat, ut non possit non ad propriam salutem incumbere. C.

Neque obstat iniqui invasoris peractio, etiam spiritalis

Solet opponi VI. Cum Gersono, (a) *Richardo à S. Victore*, (b) & aliis. Saltem iniquè laceffitus, qui verosimiliter præsumit, *se esse in statu gratia*, interficere nequit aggressorem injustum: ergo necdum tenet assertum. A. P. Lege & ordine justitiæ, ac charitatis, saltem spiritali vitæ proximi corporalis propria est postponenda: ergo &c.

Quia ex ipso, seu propria illius culpa.

R. N. A. Ad P. D. A. Vita propria est postponenda, siquidem hoc sit ita *necessarium* proximo ad vitam spirituales, ut eam sine ejusmodi postponitione consequi nequeat. C. A. Secus. N. A. & C. Aggressor per semetipsum facile consequi salutem potest, si à proposito velit desistere. Et cur invasoris malitiâ innocens cogatur esse miser? Nunquid ejusmodi lex, quâ ob alterius scelus quis deberet bona, aut ipsam quoque vitam, perdere, *ordinata* non esset, utpote quæ innocentes exponeret bonorum jacturæ, periculo vitæ; facinorosos foveret, ac multiplicaret, ingenti utique Reipublicæ detrimento. Immo sequeretur, quòd de reo, pœnitentiam recusante, non posset sumi supplicium ultimum; quòd Barbari, injustissime Regionem devastantes, nec per bellum justum repelli, ac interim possent, quæ omnia, ad appendices primi generis absurdas, meritò relegantur. *

S. Augustinus videtur quidem illicitam dicere alterius occisionem pro contemptibili vita

Solet opponi VII. S. Augustinus expressè ait: *Non placere sibi consilium*, ut quis privatus, pro vitæ propriæ defensione, quemquam occidat. (c) Item: *se non invenire, quo pacto à libidine, seu culpa, illos defendat, qui interficiunt*

quemquam pro his rebus, quas contemni oportet, hoc est, quas inviti amittere possunt, ut est vita, aliæque bona (d): Ergo, etsi lex minus ejusmodi malefactum, ne majora committantur, non malè possit permittere, non tamen pro auferibili, adeoque contemptibili vita, quis potest licitè, cum alterius necesse, sese defendere.

R. I. Quid si contrarius hîc foret S. Augustinus, ut suspicatur *Molina*? Certè suffragarentur alii PP. & DD. communiter.

Sed tantummodo dicitur intentam,

R. II. Cum Angelico (e) D. A. Non placet consilium, ut quis pro vitæ propriæ defensione quemquam occidat, sic ut ejus mortem intendat *directè*, & *positivè*. C. A. Sic ut *directè*, & *positivè* intendat necessariam vitæ defensionem; occisionem alterius tantummodò *indirectè*, & *negativè*, non curando, sic prævideat, ex actu defensionis, securum alterius mortem. N. A. & C. Hinc, etsi ejusmodi defensio *positiva* vitæ auferibilis, & consequenter contemptibilis, juxta D. Augustinum, per accidens forsan libidine, seu culpa non vacet, vacat tamen jus naturale, *ordinare fundatum amore*; vacat à fortiori lex civilis, eò quòd actum, ob majora præcavenda mala, permittat; actus intentiones non attendat, adeoque actui pœnam quidem, homicidiis competentem, relaxet, à culpa tamen, ob inordinatum appetitum ad vitam, nequaquam absolvat.

Ex mente Angelici.

Solet opponi VIII. Cum *Molina*: *Vel potius* (f) *Licita est necessaria aggressoris injusti occisio etiam directè, ac positivè intentata v. g. pectus petendo, vel jugulum: ergo S. Augustinus, & ipse etiam Angelicus melius exponitur de illicita occisione, intenta propter vindictam, quàm de illicita occisione, intenta etiam directè propter legitimam defensionem.* A. P. In positis circumstantiis, ipsa aggressoris injusti occisio non est mala, nec contra quintum præceptum Decalogi: ergo etiam inten-

intentam ex affectu odii pravo atque illicito.

(a) Tract. de Eucharist.

(b) Opusc. de charit.

* Ex his colligere est, quo jure infamis author de la *Morale des Jesuites*. P. 1. a. 1. f. m. 10. hanò *Molina*, *Cajetani*, aliorumque communem doctrinam sugillet hac crisi. Apres cela ou pourroit dire justement de ceux, qui enseignent de si pernicieuses maximes, aussi bien que de ceux, qui les pratiquent sur leur parole, ce que notre Seigneur a dit des tyrans: *Ils tuent le corps, & apres ils ne peuvent plus rien faire, s' ils ne passoient point plus avant, & ne donnent le pouvoir de faire mourir les ames, aussi bien que les corps, en permettant de tuer celui-ci &c. encor que l'on soit assuré, qu' il sera damné.*

(c) Ad Publicolam epist. 154.

(d) L. 1. de lib. arbit. n. 11. col. m. 573. novæ edit: ubi etiam inter alia habet: *sed illi homines quomodo lege inculcata inculpati esse queant, non video; non enim lex eos cogit occidere, sed relinquit in potestate. Liberum eis itaque est, neminem necare pro iis rebus, quas inviti possunt amittere. & ob hoc amare non debent &c. Sic vita, quia auferri potest, contemnenda est &c.*

(e) 2. 2. Q. 64. a. 7. ad 1.

(f) Tract. 3. Disput. 11. col. m. 175f.

intendibilis directe. A. P. Occisio est ab ipso aggressore factum necessarium medium ad finem bonum, puta conservationem vite propriæ: ergo &c.

R. I. Est insuper licita, jure Natura, licita justa defensio bonorum naturalium, qualia sunt membra, pudicitia, libertas, contra vim sensio bonorum omnem; etiam cum occisione aggressoris iniusti.

Ut vult Molin.

R. I. Angelicus, ad mentem D. Augustini, negaret, conservationem vite propriæ, cum occisione alterius directe, esse finem bonum, quia rem invito auferibilem, adeoque contemptibilem. Sed

P. Assertum. Defensio vite, ex principio amoris fundamentalis, est juris naturalis permixta: ergo & defensio bonorum naturæ. C. P. 1. Quia membra non minus, quam vita, à Deo nostræ custodiæ sunt commissa, & sæpe, in æstimatione humana, ipsi vite æquiparantur.

Quia vite æquiparantur:

R. II. Tr. totum: sive S. Augustinus modò Angelicò, sive uterque Molinæ methodò exponatur, asserto nostro non aduersatur: ergo loquere, ut lubet.

2. Quia ejusmodi naturæ bona sæpe ipsamet vitæ sunt chariora, teste Seneca (b): Proxima ab his sunt, sine quibus possumus quidem vivere, sed ut mors potior sit, tanquam libertas, & pudicitia, & mens bona.

Illicita fornicatio, adulterium &c.

Solet opponi IX. Pro conservatione vite; neque per leges naturæ, unquam licita est mollitudo, fornicatio, vel adulterium, ut suprâ demonstratum: ergo nec homicidium, utpote gravius peccatum. C. P. Ideò nunquam sunt licita priora, quia vita spiritualis semper præferenda est corporali: ergo neque posterius.

R. II. Eodem modo est licita defensio justæ bonorum fortunæ, si in notabili quantitate, vel pretio, sive eripienda, sive erepta, non nisi morte furis, aut servari, aut recuperari possint.

Eodem modo quoque licita defensio justæ bonorum fortunæ.

Quia non est medium, servande vite necessarium.

R. Cum Angelico (a) D. A. Et hoc ideò, quia ejusmodi actus per se, & ex necessitate determinata, nunquam ordinantur ad conservationem vite propriæ. C. A. Si ordinarentur, veluti actus, ex quo sequitur homicidium. N. A. & C. Ad P. D. A. Quia vita spiritualis semper est præferenda corporali, si mors sit necessarium medium ad conservandam vitam spirituales. C. A. Secus: N. A. & C.

P. Assertum. 1. Defensio vite, ex principio amoris fundamentalis, est juris naturalis permixta: ergo & defensio bonorum fortunæ. C. P. 1. Quia eodem jure, quò licitum est occidere in valorem vite; eodem licitum est occidere in valorem eorum, quæ sunt necessaria ad sustentandam, ac conservandam vitam: sed bona fortunæ taliter sunt necessaria: ergo &c.

Quia necessaria est ad vitam.

2. Quia sponte statu naturæ, præsertim lapsè, ut recte advertit Lessium, (c) si minus determinatè & absolutè, saltem moraliter & minus stricte necessarium medium est, conservandi ac recuperandi sua, vagamque in aliorum bona licentiam, humanæ societatis sanctorè turbativam, comprimendi. 3. Quia aliàs foveretur audacia nequissimorum hominum in furando, nihilque foret securum in societate humana ab ejusmodi harpyarum libidine. Accedit; quòd alias omnia ferme bella

Et humanæ societati perquam accommoda.

Ad comprimendam fiduciam.

§. 3.

§. III.

Defensio bonorum naturæ & fortunæ.

De jure necessitatis in specie, circa defensionem bonorum naturæ, ac fortunæ.

Quæritur VI. Quæ æquitas, seu dispositio juris naturalis circa defensionem bonorum naturæ, ac fortunæ?

(a) d. 2. Q. 64. art. 7. ad 4.

(b) L. 1. de benef. c. 11.

* Clarissimus P. Schmier in J. P. L. 1. c. 1. Sect. 4. §. 1. n. 44. f. m. 18. pro confirmatione asserti verba D. Augustini L. 1. de lib. arbitr. Lex dat potestatem vel viatori, ut latronem, ne ab eo occidatur, occidat, vel cuiquam viro aut femine, ut violenter sibi irruentem stupratorem; ante aut post illatum stuprum, si possit, interimat. Sed hæc verba: aut post, editio nostra non habet. Et mens D. Augustini videtur ibi ed tendere, ut vita, quia auferibilis, adeoque & contemptibilis, sit potius amittenda; pudicitia autem, quia invito inauferibilis, alterius necem non exigat.

(c) De J. & J. L. 2. c. 9. n. 74.

** Scitissima similitudine rem exprimit Oratorum Alpha L. 3. de offic. Sicut, inquit, si unumquodque membrum sensum suum haberet, ut putaret, se posse valere, si proximi membri valetudinem ad se traxisset; debilitari, ac interire totum corpus necesse foret; ita si unusquisque nostrum rapiat ad se commoda aliorum, detrahâtque, quod cuique possit, emolumentum sui gratiâ; societas hominum evertatur necesse est: nam sibi ut quisque malit, quod ad usum vite pertineat, quam alteri acquiri concessum est non repugnante natura. Illud natura non patitur, ut aliorum spoliis nostras facultates, & copias &c. augeamus.

- bella forent injusta, atque illicita; cum ordinariè non gerantur, nisi ob bona temporalia, & in iis plurimi homines interimantur: atqui ejusmodi sequelæ admitti nequeunt: ergo.

Rationi suffragatur auctoritas.

P. Assertum. 2. Communi propemodùm Authorum calculo. Certè Cardenas duos ultra quadraginta enumerat, (a) ut colligas Hugonis Grosii censuram admodùm inanem, qua perstringit *Sotum, Lessium, Silveiram* &c. his verbis (b): *nimirum in hac materia, sicut in aliis multis, cum tempore laxata est disciplina, & paulatim interpretatio legis Evangelicæ cepit ad seculi mores accommodari.* Papæ! Disciplinæ Evangelicæ Arminianus zelotes! Quid inanius, quam consilia confundere cum præceptis, sic ut ex illo Evangelii: *dimittite ei & pallium &c.* defensionem ejusmodi probet illicitam? Inde ejus glossator Gronovius: *rursus inculcat Grosius Evangelicæ legis perfectionem, quasi perfectio Evangelicæ sit, demere metum grassatoribus nocturnis, & exponere bonos facinorosorum impunitiori audacia.*

Oppositio - mes.

Inter vitam, & bona fortuna, etsi non physica,

Est tamen proportio moralis.

Quæritur VII. Quid oppositionis patitur utrumque assertum?

R. Opponi potest I. Non est proportio inter vitam, quæ semel perdita recuperari nequit, & inter bona temporalia, quæ recuperationem admittunt: ergo etiam gravis bonorum jactura, alterius morte, per Naturæ leges, licet averti nequit.

R. D. A. Non est *aqualitas*, seu proportio *physica*. C. A. Non est proportio *moralis*, seu talis, ratione cujus defensio bonorum, etiam cum jactura vitæ contra raptores, jure naturæ, permittitur sit. N. A. Et suppositum, quòd requiratur *aqualitas* inter malum, ab injusto invasore intentum, & à justo defensore inferendum, cum non se habeat per modum pœnæ propriè dictæ, & à *justitia vindicativa*, sed à *jure defensionis regulandæ*. Unde cum bona notabilis quantitatis sint pars vitæ, hæcque sine bonis, aut omninò non, aut non nisi ægrè protrahi possit, habetur sufficiens proportio *moralis* ad ejusmodi defensionem, præsertim cum tranquillitas humani Generis subsistere *difficulter* posset, nisi raptores, etiam remediis ultimis, repellere, ac absterri possent.

Opponi potest II. Ordine charitatis vita proximi præferenda est bonis nostris externis: ergo ob ejusmodi bona occidi nequit. A. P. Ex S. Augustino (c): *Quomodo apud eam (Divinam Providentiam) sunt isti à peccato liberi, qui pro iis rebus, quas contemni oportet, humana cade pollui sunt?*

R. D. A. Præferenda est, cogente proximum indigentia extremâ. C. Absque necessitate, & impellente solum malitia, ac injustitia. N. A. Et C. Molina D. Augustinum exponit pro casu, quo quis intenderet mortem invasoris in vindictam aggressionis, non autem in necessarium medium defensionis bonorum, (d) qua de re supra.

Opponi potest III. Defensio bonorum, cum occisione invasoris, non est licita, nisi simul periclitetur vita: ergo &c. A. P. ex c. 2. de homicidio, ubi dicitur: *si sine odii meditatione, te tuæque liberando, interfecisti &c.* & ex c. 3. ubi permittitur occidi fur nocturnus, non diurnus, nisi armatus &c. scilicet ob præsumptionem, quòd tam diurnus armatus, quam nocturnus, non modò venerit ad furandum, sed etiam ad occidendum, S. Augustino interprete (e).

R. Hæc probant non pro statu naturali, sed civili, ubi restrictior potestas, eò quòd bona per Magistratum facilius recuperanda sint præcipue à fure diurno, quia cognito; non armato, adeoque faciliè repellendò. Permittunt autem leges, in foro externo, occisionem furis nocturni, diurnique armati necessariam, vel in pœnam, vel ob præsumptionem non tam inferendæ necis à fure, quam quòd ab ejusmodi fure bona vix aliter sint amplius recuperanda.

Opponi potest IV. Notabilis quantitas regulariter est unus aureus: ergo regulariter occidi posset fur pro conservatione unius aurei: atqui hæc est propositio damnata ab Innocentio XI. ordine 31.

R. D. A. Respectu peccati gravis in materia furti. C. A. Respectu *justæ defensionis*, etiam cum morte furis. N. A. & C. Neque inferas, ergo rapinæ modicæ, injuriæ leviores, verbera modica, etsi continuata, reprimi, intentata nece, non possent: atqui hoc faceret vitam in statu merè naturali infociabilem.

(a) Crisi Theolog. P. 3. Disp. 57. c. 3. a. 5.

(b) L. 2. de J. B. c. 1. n. 13. f. m. 228. edit. Francos. A. 1691. cum excerptis annotationibus virorum insignium,

(c) L. 1. de lib. arbitr. c. 5.

(d) Traçt. 3. Disp. 13. & 17. col. m. 1772.

(e) In cap. 22. v. 4. Exodi.

bilem. R. In ejusmodi casibus dari posse coalescentiam moralem.

Censetur notabilis,

Opponi potest V. Explicari nequit sufficiens quantitas, seu pretium ad ejusmodi justam defensionem: ergo &c.

Ex judicio prudentum.

R. N. A. Juxta Cardenam ad defensionem occisivam sufficienti quadringenti argentei * absolute; minor summa respectivè, & forte respectu pauperis etiam aureus, illi summè necessarius. Unde res devolvitur ad judicium Prudentum.

Recuperatio bonorum à fugiente licita:

Opponi potest VI. Si licita est bonorum defensio, etiam recuperativa, licitum foret occidere furem cum re sua fugientem, etiam eminens sclopeto eum persequendo, & feriendo.

Non à possidente in statu saltem civili;

2. Immo licitum foret, furem è medio tollere, postquam res furto ablatas jam multo tempore pacificè possedit: sed hoc videtur nimium: ergo &c.

Quia durante fuga durat justa rei defensio.

R. Ad 1. Affirmativè cum Soro, Lessio, Tamburino, & aliis. Ratio est 1. Quia tam diu durat justa rei defensio, quoad alius non est in quietà possessione. 2. Quia si talis persecutio non liceret, inutilis & frustranea foret rerum suarum defensio, ut patet.

Durante possessione suppetit via juris, aliud dicunt de statu naturali.

Ad 2. D. Maj. Immo licitum foret, respectu status naturalis, casu, quo nullum aliud foret recuperandi remedium. Fr. Mai. Respectu status civilis, ubi suppetit via ordinaria Juris. N. Maj. In statu naturæ laxiores tribuunt terminos juri defensionis legitimæ, quod durare volunt, quamdiu in iniqui raptoris detentione manet animus hostilis. (a) In statu civili spatium constringunt ad tempus, quo censetur durare invasio, incipitque moraliter, teste Lessio, quando fur se ad invadendum accingit, & durat, usque dum fur res, furtò ablatas, pacificè possederit: tum enim, ut vult Illung, (b) coram Judice agendum, qualem præter se, in statu Natura, nemo agnoscere censetur.

Nec tamen licita defensio occisiva ob spem, jus solummodò inchoatum &c.

Opponi potest VII. Si licitum est, defendere defensione occisiva bona fortunæ, licitum erit sic quoque defendere, ad quæ habetur spes, jus inchoatum, vel jus ad rem, puta hæreditatem, legatum, officium: sequela est damnata ab Innocentio XI. ** ergo &c. Maj. P. Talis spes, seu jus, sæpe est longè magis æstimabile, quam notabilis pecuniæ summa, actu possessa: ergo pariter licita erit ejusmodi defensio occisiva.

R. N. Maj. Ad P. Tr. A. D. C. Ergo pariter licita erit, si sola magnitudo boni ad justam ejusmodi defensionem sufficeret. C. C. Si requiratur etiam certitudo de jure, & de non suppetente alio medio boni vel servandi, vel recuperandi. N. C. In statu Naturæ suppetunt transactiones, aliæque media leniora, in statu civili via juris. Immo, absolute loquendo, ejusmodi licentia in utroque statu foret perniciofa: ergo nullo jure permiffa; nam ut rectè observat Illung, (c) ejusmodi licentia esset occasio ad plurimas cædes, eò quòd homines, sæpissimè excæcati cupiditate boni acquirendi, judicarent, obstare hunc vel illum suæ spei, vel juri inchoato, seu quæsito. Hæc autem homicidia forent manifestè contra bonum commune non modò societatis civilis, sed etiam naturalis, ut adeò, etsi, in casu rarò, fortè alia non suppetere media, bonum privatum deberet cedere publico, neque ejusmodi licentia unquam sit præsumenda. Sed hac de re pluribus §. sequenti.

Quia requiritur juris certitudo.

§. IV.

De jure necessitatis in specie, circa defensionem bonorum fame. §. 4. Defensio fame.

Queritur VIII. Quæ equitas, seu depositio juris naturalis in specie circa defensionem fame?

R. Est etiam licita, jure Natura, justa defensio bonorum fame, honoris &c. Est etiam licita jure natura justa defensio bonorum fame. 2. Quamvis respectu solius honoris, vel fame speculativè magis procedas, quam practicè. 3. Id, quod adhuc magis intelligendum de me; recuperatione honoris, seu vindicatione illata contumelia. 4. Unde in statu civili, præcipue Christiano, multò minus potest habere locum ejusmodi licentia privata defensionis.

Affer-

* Seu Patacones, hoc est, taleri Imperiales circiter.

(a) Puffendorfius, Grotius & alii.

(b) Traët. 4. Dispu. 3. Q. 2. n. 68.

** Propositio 32. inter damnatas A. 1679. 2. Mart. Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam, ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus. Propositio 33. Licitum est tam hæredi, quam legatario, contra injustè impediendum, ne hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in cathedra, vel præbendam contra eorum possessionem justè impediendum.

(c) Traët. 4. disp. 3. Q. 2. n. 69.

Quia estimabilior bonis fortuna:

Affertum P. Quò ad primum membrum. Defensio bonorum fortunæ, ex principio amoris fundamentalis, est juris naturalis *permissivi*: ergo & defensio *famæ*. C. P. Quia bona famæ, honoris &c. merito habentur pluris quam opes: ergo, si licita est occisio aggressoris injusti pro servandis bonis fortunæ, à fortiori licita erit pro servandis bonis honoris, & famæ.

Suffragante communi Doctorum.

C. P. 2. Quia illatio tenet *communi* judicio Theologorum, & Jurisconsultorum, tam veterum quam recentiorum, *Molinae*, *Soti*, *Navarri*, *Antonii Gomezii*, *Covaruvie*, *Lessii*, *Lugonis*, *Silveira* &c. & aliorum passim.

Quæ tamen licentia, respectu solius honoris, potius speculativa; quia in praxi rarissime iusta.

Affertum P. quò ad 2. membrum. Defensio honoris, ut sit licita, debet procedere *ex amore sui*, secundum rectam rationem *ordinato*, hoc est, debet esse *iusta*: atqui *practicè*, seu *ordinariè* loquendo, difficulter potest ita procedere, & esse *iusta*: ergo nec licita. *Min. P.* Ut sit *iusta*, ex infra dicendis, debet injuria, seu *damnum honoris*, esse *certum*, ac *presens*, seu *certo inferendum*. 2. Nec aliter, quam injuriantis nece impedibile, vel evitabile. Jam sic: *Ordinariè*, seu *practicè* loquendo, injuria, seu *damnum honoris* non est *certum*, vel *certo inferendum*. Nam, ut rectè observat *Illung* (a) cum aliis, unde *certum est*, quod calumniator sit illaturus injuriam, & nullò modo mutaturus mentem? Unde est *verum* honoris dispendium, cum sæpe contingat, ut calumniatori fides non habeatur, sicque crescat potius honor, quam minuatur? Unde est *certum*, quòd injuriantis cæde honorem suum quis defendat, & non potius lædat, ac minuat? Sanè cum ejusmodi cædes *ordinariè* latere non possint, occisor ob hanc ipsam cædem de honore suo periclitatur; immò tanquam homicidam eundem perdit, & probabilius etiam, ob illud ipsum crimen, quod à calumniatore objiciendum sibi timuerat; siquidem curiositas humana, dum causam cædis indagat, facillè in notitiam illius, vel fortè in suspicionem pejoris veniet, cum multa imminutione honoris illius, qui cædem patravit. Unde

Quòd magis adhuc verum de recuperatione honoris, ob eandem rationem,

Affertum P. etiam quò ad 3. membrum. Si jam est facta contumelia, cædes calumniantis tantum abest, ut sit *certum* medium, ut potius videatur *profusus inutile* ad reparandum honorem,

& *damnum*: ergo *illicita*. A. P. Calumniatoris nece non recuperatur ablatus honor, uti furis occisione recuperantur ablata fortunæ bona. *Accedis*, quòd si calumnia pluribus, ut solet, jam innotuerit, hæc notitia per eandem nequaquam tollatur, sed per eandem magis minuatur honor, eò quòd occisor se se faciat suspectum, quasi alterum non sustulisset è medio, nisi eo fine, ut suum dedecus probari non possit: ergo videtur esse *inutile* medium. Jam sic: *Inutile* medium, ad recuperandum honorem assumptum, non est *iusta defensio*, sed *mera vindicta*, etiam Naturæ jure *illicita*: ergo &c. A. patet ex *Hugone*, *Grotio*, (b) & ipsomet *Puffendorffio*, etsi hoc in puncto adversis: *siquidem*, hic inquit, *meram vindictam*, quæ nihil aliud præter ledentis perniciem querit, sub *crudelitatis visio natura proscriptis* (c).

Affertum utrumque confirmatur. Quòd *positivè repugnat* amoris, ad *felicitem Societatis humane propriam*, simpliciter *necessario*, jure naturæ *permissum* esse non potest: atqui talis licentia, seu defensio, etiam vindicativa honoris, *universaliter licita*; spectatà praxi videtur repugnare amoris, simpliciter *necessario*: ergo. *Min. P.* Talis defensio vindicativa, *universaliter licita*, saltem *spectatà praxi*, videtur esse *conjuncta cum periculo nimii abusûs*, sic ut foret occasio ad plurimas cædes injustas, ex apprehensa, ut sit, qualicunque calumnia, vel honoris imaginario damno, ac præjudicio profectas: ergo *spectatà praxi* videtur repugnare amoris, ad *felicitem humane Societatis simpliciter necessario*, adeoque expedire, ut jure naturæ, fundato in periculo nimii damni, *absolutè sit prohibita*. A. Ipsa propemodum quotidiana patet experientia: siquidem homines, sæpissimè *superbiâ excæcati*, se in honore læsos esse, vel certè *ingens honoris sui detrimentum*, ex qualicunque famæ læsione, sibi imminere, plerumque existimant, ut adeò cæde adversariorum, immò *Judicum*, *Actorum*, & *Testium*, sibi adversantium, internectione læsum honorem *jure Nature* licitè recuperari, vel ejus læsionem impediri posse, sibi facillè persuaderent, non sine ingenti perturbatione, & præjudicio humane Societatis.

Et quòd ejusmodi licentia in praxi foret simpliciter perniciosa Societati humane.

Affer-

(a) Traët. 4. Disp. 3. Q. 2. n. 69.

(b) De Jure belli & pacis L. 3. c. 4.

(c) De J. N. & G. L. 2. c. 5. §. 3. f. m. 254.

Hinc in statu
trivii abso-
lutè illicita
quia suppetit
via juris.

Afferunt P. etiam quò ad quartum membrum. Etsi, sub his terminis, non sit reperire legem prohibitoriam, tamen, ob eadem præjudicia, omnia tribunalia, receptà traditione, (a) praxi, ac consuetudine, (b) ejusmodi necem, calumniatori privatà autoritate illatam, graviter puniunt, si deprehendatur occisor: ergo signum est, talem cædem, *jure naturæ*, vix unquam; *jure civili* nunquam esse licitam. 2. Authore *Illungo*, (c) honor ordinariè recuperabilis est *viâ juris*; saltem non est *certum*, quòd hac viâ recuperabilis non sit: ergo talis defensio, cum injuriantis nece, *jure civili* nunquam est licita. De *jure Divino*, & lege *Christiana* sufficienter constat ex illis verbis: *Diligite inimicos vestros. &c. Mihi vindicta, & ego retribuam. &c.*

commune Reipublicæ, uti ista. 4. Illa nulla lege est interdicta, ut ista.

Opponunt II. Honor corporis, seu pudicitia, *jure Naturæ*, & etiam *civili*, est defendibilis defensione aggressoris occisivâ: ergo, à fortiori, honor mentis, seu integritas famæ.

Neque paritas est cum pudicitia;

R. G. A. D. C. Ergo à fortiori integritas famæ, si cætera sint paria; seu nisi obstet specialis ratio. C. C. Si obstet. N. C. Specialis ratio desumitur ex probatione; præcipuè quòd, præter honorem, periclitetur etiam *virginitas*, *thesaurus irreparabilis*, nonnunquam vita, semper conscientia ob periculum consensus, quo casu etiam teneretur potius occidere lenonem. Accedit, quòd in variis historiis legamus, quasdam *Amazones*, infruitos ejusmodi satyros, pudoris raptores, violenta nece repulisse, nec unquam legamus, eas ab ullo fuisse reprehensas, minus punitas: contrarium constat de cædibus *ratione famæ*: ergo signum est, hanc, non illam occisionem esse licitam, ac permissam.

Quia hæc irrecuperabilis thesaurus.

Oppositio-
nes.

Queritur IX. Quenam in medium adversarii proferunt?

Unde à bonis
fortuna ad
bona fama
nulla conse-
cutio:

Opponunt I. Juxta asserti membrum primum, bona fama potiora hominibus sunt bona fortuna: ergo si *jure naturæ* est licita defensio occisiva pro istis, à fortiori licita erit pro illis.

Quia dispa-
ritas qua-
druplex;

R. C. A. D. C. Ergo à fortiori licita erit pro bonis famæ, si cætera forent paria. C. C. Si non sint paria. N. C. Cætera non esse paria, patet ex dictis; quia nempe bona fortunæ defendi, & recuperari *absolutè* possunt per cædem furis, tanquam necessarium, atque utile medium; non æquè bona famæ. 2. Quia illud non repugnat *simpliciter* felicitati Societatis humanæ, in ordinè ad præcavenda furta; repugnare videtur istud, *spectatâ praxi*: ut nil memoretur de statu civili, ubi bona famæ *ordinariè* recuperabilia sunt *viâ juris*; non item bona fortunæ, à fure aufugiente, & lese justitiæ subducente. P. *Cardenas* assignat quadruplicem disparitatem (d): 1. Quia defensio vitæ & bonorum, per occisionem est *certò licita*; famæ non nisi *speculativè* & probabiliter. 2. Illa habere potest evidentiam de moderamine inculpatæ tutelæ; non autem ista. 3. Illa non est contra jus

Opponunt III. Defensio famæ & honoris, etiam reparativa, etsi cum infamatoris occisione, est *necessaria* partim incolumitati propriæ, partim publicæ felicitati: ergo licita sit, oportet. A. P. Si licita non foret, *saltem spectato statu natura*, nullum superesset efficax medium tuendi, reparandique honoris; quivis foret expositus calumniandi libidini; modestissimus quisque esset miserrimus; protervus quivis convitiator securus, ac immunis à pæna; sicque daretur occasio ad detractiones, infamationes, calumnias, absque ullo freno, non sine ingenti Societatis humanæ confusione, ac præjudicio: ergo licitam esse defensionem, & reparationem honoris, *etiam cum occisione calumniatoris*, positivè exigitur ab amore, ad suam, & Societatis humanæ felicitatem *simpliciter* necessario. Hinc *Puffendorfus* (e): In statu naturali eo ipso, dum quis sese hostem mihi proficitur, id quod fit, quando injuriis me lacessis, dat

Nec est necessaria ejusmodi defensio ad privatam publicamque incolumitatem.

mibi,

(a) Quæ instar legis canonicæ.

(b) Quæ instar legis civilis. Sic L. de quibus ff. de LL. In veterata consuetudo pro lege non immeritò custoditur: & hoc est jus, quod dicitur moribus constitutum; nam, cum ipse leges, nullà alià causâ, nos teneant, quàm quòd iudicio Populi recepta sint, meritò & ea, quæ sine ullo scripto Populus probavit, tenebunt omnes. Nam quid interest, suffragiò Populus voluntatem suam declaret, an rebus & factis.

(c) L. suprâ cit.

(d) L. c. Art. 3. f. m. 494.

(e) De J. N. & G. L. a. c. 5. §. 3. f. m. 253. & 254.

nihî, quantum in se, adversus se licentiam in infinitum. * Ac tunc demum reverà vita redderetur insociabilis, si licentiæ resistendi aliquis terminus statueretur inter eos, qui naturali libertate vivunt. Quæli enim esset vita, si alter me semper modicè infestare verberibus, seu injuriis, (a) pergeret, cujus malitiam alia ratione reprimere non daretur, nisi morte ipsi intentâ? Cum enim socialitas ad salutem universorum spectet, non sunt ejusmodi leges fingenda, per quas modestissimo cuique semper misero esse necessum foret, quotiescunque pravo cuipiam jus Naturæ violare placeret. Unde concludit: Absurdè societas inter homines, injurias perferendi necessitate sancitâ, statuitur.

Saltem quævis privata, & universaliter

B. C. Maj. N. Min. Ad P. D. A. Si licita non foret ulla defensio honoris, vel reparatio, etiam occisiva, sive dein privata sit, sive ad instar publica, tunc non superesset remedium efficax in statu Naturæ. C. A. Si tantùm licita non foret universaliter, quævis privata. N. A. Ergo licitam esse aliquam defensionem honoris, videtur exigi ab amore felicitatis tam propriæ, quam Societatis humanæ C. C. Quamcunque. N. C. In ordine ad distinctionem ex iis, quæ suprâ diximus (b).

Nam cum in statu mera libertatis,

Supponendum. 1. Statum naturalem sumi posse pro conditione hominum, qui extra omnem societatem vivunt, *meta in libertate*, hoc est, nullius legibus subiecti, nullius utilitati subordinati, coactionis immunes, rerum suarum moderatores, actionum arbitri inter se æquales, soli Creatori, & Naturæ legibus subiecti. Item sumi posse pro conditione hominum, qui intra familias, & societates vivunt, non quidem in mera, naturali tamen libertate, quatenus ejusmodi familiæ, ab aliis prorsus independentes, naturali jure æquales, ex ductu sana rationis, cum aliqua membrorum subordinatione, Naturæ legibus conformi, vivunt.

Nunquam extiterit, aut existat humanum Genus.

Supponendum 2. In statu, *meta naturali*, ** et si extiterint hinc inde aliqui nunquam tamen extitisse humanum Genus, nec etiam, in hac providentia, existere potuisse. Siqui-

dem mox initio instituta est à Creatore societas conjugalis, cum uxoris quadam subordinatione; subin ex Adami Posteris coaluere familiæ cum potestate patria; denique aliæ societates, servata libertate, & statu naturali, et si cum subordinatione membrorum accommoda, & soli rationis ductui, ac dictaminibus conformi. Ex his

Patet 1. Statum naturalem, consideratum per familias, plena libertate gaudentes, naturali jure æquales, ab invicem independentes, & nulli alteri subordinatas, non caruisse tamen omni prorsus subordinatione respectu membrorum, adeoque nec potestate, quasi publica, per quam honor privatorum licitè & defendi potuit, & vindicari: exemplo esse potest (modum si demas ***) *Dina* injuria, à fratribus vindicata.

E statu naturali non est exclusâ omnis potestas, quasi publica, pro defendendo privatorum honore.

Patet 2. Sicuti expedit pro tranquillitate Societatis humanæ, licitam non esse privatam cujusvis defensionem, vel vindicationem, etiam occisivam, respectu bonorum famæ, ut ne innumeris cædibus turbari possit Societas; ita ejusdem felicitatis exigit, licitam esse defensionem, ac reparationem, quasi publicam, ut calumniatorum vaga licentia frenari queat.

Immo est necessaria ad societatem humanam.

Patet 3. Limitationem defensionis privatæ, similibus terminis à Natura restrictæ, abesse tantùm, ut vitam insociabilem redderet; modestissimum quemque miserum esse cogeret; & Societati injurias perferendi necessitatem imponeret, ut potius ista, aliâque plura incommoda, secum traheret illa *Puffendorfsiana* licentia, extensa in infinitum, si privato cuivis, præsertim respectu bonorum famæ, à Natura concessa intelligatur.

Sicuti necessaria est restrictio private defensionis,

Opponunt. IV. Saltem, respectu statûs naturalis, prout dicitur *conditio-nem hominum in mera libertate*, & extra omnem societatem viventium, licita foret defensio honoris, etiam privata, & quidem occisiva, nisi hunc statum omni medio contra infamatores destitutum dicere malimus: ergo manet difficultas.

Speclato statu mera libertatis,

B. I.

* Interpres sub litt. c. ita glossatur. Hoc sæpe inculcat Author infrâ §. 10. 18. 16. & L. 8. c. 6. § 7. Et verissimum utique esse testantur exempla Populorum ex omni ævo, ut pluribus comprobavit Hugo Grotius L. 3. de J. B. & P. c. 4. 5. 6. 7. 8. Sanè nisi id statueretur, bella forent infinita. Addit dictum Senecæ apud Eurtipidem: Quando verò hostibus nocere aliquis potest, nulla lex obstat.

(a) Ut habet §. 12. In statu naturali non potest ab aliquo exigi patientia, etiam modicâ, injuria præsertim continuatâ, quò minus per extrema quæque repellatur. Ita illi.

(b) Titulo 2. Instruât. 1.

** Non puræ naturæ, prout intelligitur à Theologis, qui nunquam fuit.

*** Hinc, de nullo utique modo, à Juditha. c. 9. zelus Simeonis & Levi laudatus legitur, juxta quosdam interpretes.

Est talis licentia non foret adeo prejudicio- sa, quia ad paucos restricta;

R. 1. Posset juxta asserti, supra positi, membrum primum transmitti A. Et N. C. Nam in ejusmodi statu, si nullum prorsus superesset aliud medium, absolute forsan licita esse posset defensio honoris, etiam occisiva; & quia hunc statum completerent admodum pauci, casus foret rarissimus, adeoque cessaret ratio, & finis naturæ prohibentis, nempe confusio humanæ Societatis per promiscuas cædes. Sed melius

Nilominus vix dici potest à Natura indulta, quia bonum commune privato præponderat.

R. 2. N. A. Quia non apparet, quomodo ejusmodi licentia possit esse utile, certoque necessarium medium, siquidem, in statu etiam meræ libertatis, remanet cognitio quædam æquali origine, & in ejusmodi circumstantiis improborum malitia, proborum justitiâ, coerceri posset. Accedit, quod rectissime notat P. Viva, (a) dato, quod aliquis privatus in casu raro deberet innocenter perdere honorem, non propterea, ad eum servandum, præsumenda est licentia occidendi convitiatoris injusti: non enim, inquit hic Author, Natura debuit, propter bonum alicujus privati, in aliquo sanium casu raro occurrens, permittere ejusmodi defensionem præjudiciosam toti Societati humanæ: & ratio est, quam supra adstruximus, quia lex prohibitiva non fundatur in facto, quo cessante cessaret, sed in periculo de facto, quod periculum universale nunquam cessat.

Defensio honoris est illicita, non præcisè ob propositiones damnatas.

Opponunt V. Si justa honoris defensio occisiva, non nisi speculativa, hoc est, rarissime, & fortè nunquam procederet, tunc id probaretur ex propositionibus quibusdam, damnatis ab Alexandro VII. & Innocencio XI. ex his non probatur: ergo &c. Maj. inde colligitur, quod non nisi, post harum præscriptionem, ejusmodi limitationes apud Recentiores communiter invaluerint. Min. P. In propositionibus proscriptis solummodò pro-

scripta est defensio occisiva etiam Judicis, testium, accusatoris iniqui, adversa legibus Civitatis; defensio honoris in Religioso vel Clerico, conjuncta cum scandalo; propter minas solummodò, aut merum conatum, & quidem per præventionem; propter alapam, quæ levis sæpe injuria; immò etiam fugiente percussore, ubi defensio spiraret vindictam injuriæ, viâ juris facilius compensandæ &c. * atqui ex his nihil probatur contra justam defensionem, etsi occisivam: ergo &c.

R. N. Maj. Ex rationibus, supra allatis, quæ probant, defensionem honoris privatum & occisivam, vix unquam posse esse justam, & à Natura indultam, ob periculum nimis abusûs, & inde profluens præjudicium humanæ Societatis, ut nihil dicam de legibus humanis, quibus est reprobata, ut diximus. Alias insuper rationes videre est apud Cardenam, (b) inter quas etiam illa, quod propositiones damnatæ, antecedenter ad proscriptionem, fuerint merè probabiles, facile refutabiles, adeoque ob solam opinionem probabilem homini jus vitæ certum eripi non possit. Addit, quod implicet jus privatæ defensionis, cum sit contra jus & bonum, utique prævalens, quia totius humanæ Societatis.

Sed quia justa esse vix potest,

Opponunt VI. Homo nobilis equestris &c. cui magno dedecori est fugere, ** ab alio invasus, esto fugiendo suam, & aggressoris vitam posset servare, fugere non tenetur; sed, honorem defendendo, etiam potest invasorem opprimere, ut vult Molina cum aliis, (c) maxime si officii, bonorumque jactura cum defensione honoris foret connexa.

Homo nobilis non tenetur fugere.

2. Potest vir equestris, vel bellicus officialis, volenti se percutere alapam, honoris sui graviter læsiva, gladium objicere, & si aliter impedire alapam nequeat, etiam invaso-

Bellicus percutienti se gladium potest objicere,

(a) Tuitinâ. Theolog. P. 1. in Proposit. 17. & 18. ab Alexandro VII. damnatas n. 4.

* Propositio. 18. ab Alexandro damnata A. 1665. 29. Sept. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si aliter aliâ viâ innocens non potest damnum evitare. 17. Est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem, gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publicè, & coram gravissimis viris, prædicta impingere, nî occidatur. Damnata ab Innocencio XI. A. 1679. 2. Mart. ordine 30. fas est viro honorato, occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fugiat.

(b) Crisi Theol. dissert. 21. c. 2. f. m. 447.

** Qualis juxta Molinam non foret Religiosus, Clericus, plebeius, quia his fuga haud magno dedecori; immò etiam equestris &c. si modico dedecore sese posset recipere v. g. ante Adversarii aggressionem, teneretur.

(c) Traç. 3. disput. 17. col. m. 1778. qui citat etiam Sotum, Navarrum &c.

vasorem occidere, ut non negat *Cardenas* (a).

Maritus adulterum advenientem ferro repellere;

3. Eodem Authore, potest maritus adventantem ex improvise adulterum, volentem thoro, honori que suo injuriam facere, objecto gladio repellere, & defensione etiam occisiva, honorem suum tueri, & sic de aliis casibus: ergo non *speculative* tantum, sed *practice* licita est defensio honoris, etiam occisiva.

Quia hic impetitur honor non tantum verbis, sed etiam factis contumeliosis:

Et D. A. Et sic de aliis casibus quibus honor impetitur factis ignominiosis. Tr. A. Quibus solummodo impetitur verbis, seu calumniis. N. A. & D. C. Ergo *practice* licita est ejusmodi defensio propter solum honorem. N. C. Propter honorem, ut connexum cum periculo vitæ, bonorum &c. C. C.

Que non contenta in propositionibus proscriptis;

Notandum 1. Quod juxta *Cardenam*, (b) opinio de honore *invaso per facta ignominiosa*, nec *formaliter*, nec *virtualiter*, subiaceat damnationi. Non *formaliter*, quia nec expressis, nec æquivalentibus terminis continetur in propositione proscripta. Non *virtualiter*, quia ex ea, tanquam antecedente, inferri legitime haud potest propositio damnata.

Cum non tam defendatur honor, quam injuria repellatur.

Notandum 2. In allatis casibus honor defenditur, seu injuria repellitur objectione gladii *inchoative* *; quod si desistat, vel cedat iniquus honoris invasor, illicita fit ulterior defensio: si resistat, vim inferat, licita foret defensio etiam occisiva, quia honoris, *continuative* conjuncti cum periculo vitæ: ergo non propter solum honorem, sed propter honorem, ut connexum cum periculo vitæ &c. est licita.

Unde non quavis opinio, quocunque sensu est reprobatæ.

Opponunt VII. Cum *Filguera*: Omnis opinio, quomodolibet docens licitam defensionem honoris cum occisione calumniatoris, est per propositiones dictas proscripta: ergo. A. P. Etiam opinio circa memoratos casus est tantum probabilis, oppositum docentibus, *Majore*, *Sylvio*, *Thannero*, *Maldero*, & aliis (c): atqui ex opinione probabili illicita defensio occisiva, ut supra dictum est: ergo &c.

Et N. A. Ad P. D. A. Est tantum probabilis quò ad licentiam opponendi ferri in ordine ad reprimentam ignominiam *realem*. N. A. Est tantum probabilis in ordine ad defensionem occisivam *respectu honoris*. *Subd.* Si non sit conjunctus cum præsentis periculo vitæ. C. A. Si sit. N. A. & C. Cum supposito, quod in hoc casu contrarii sint memorati Authores.

Præcipue si non sit de defensione solius honoris

Opponunt VIII. Non est assignabilis casus, quo *juro Natura* licita foret defensio occisiva, *respectu solius honoris*, seu *honorum fama*: ergo primum asserti membrum est de subiecto non supponente.

Est etiam assignabilis casus.

Et N. A. Ejusmodi casum assignat *Caramuel* (d) hisce verbis: Si *Titium Albericus*, homo laicus, infamat (hoc est infamare pergit) *perside nimiram & injuste*; si verum est, *Titii auctoritatem* hisce calumniis graviter ladi (nam leves jacturæ indignæ sunt remediis gravibus) si verbis non se posset defendere; si cum *Republica protegere* velit, aut nequeat; & tandem si suum honorem verè tueri posset, occidendo *Albericum*, & non aliter; in tali casu, inquam, & circumstantiarum concurrentiis stando *juri Natura* (non autem civili vel canonico) *Titius poterit Albericum occidere*. Ubi Author non defendit *jus possessivum*, quasi *invasus* haberet obligationem naturalem ad ejusmodi defensionem; secus enim non appareret, quomodo per leges humanas prohiberi posset; sed *jus negativum*, eò quod ejusmodi defensio illi non sit *jure Natura* prohibita, sed *permessa*.

Ubi saltem respectu juris Natura, licita esse possit defensio solius honoris, cum occisione alterius.

Opponunt IX. Talis licentia videtur esse proscripta per propositionem damnatam: ergo nulla solutio.

Que opinio non hoc ipso proscripta.

Et Cum *Cardena* N. A. Ratio est: quia licet sit proscripta licentia occidendi *invasorem*, qui viro honorato nititur inferre calumniam, non tamen hoc ipso proscripta est licentia, *dictis circumstantiis limitata*, & quidem de *jure solummodo naturali*, ac *negativo*, de quo nil memorat propositio damnata.

Ob diversas circumstantias.

Oppo.

(a) L. supra cit. c. 4. art. 4. n. 43.

(b) L. c. art. 4. f. m. 434.

(c) Apud *Cardenam* L. c.

* *Grotius* L. 2. c. 1. §. 10. Lege Evangelica id vetitum, ait, sed *consilium perfectionis cum lege*, modo suo, confundit. In hoc tamen non errat, quod dicat, à patienter ferente talem injuriam augeri honorem, quia se *excellenter patientem* ostendit. Hinc à *Vitriario* non nisi ex *Philosophia mundana* corrigitur, dum ait: quòd *Grotii Philosophiam* (utique *Christianam*) *mos vite civis non ferat, neque propterea excellenter patientem censendus sit, quia quavis ferre à quovis vitus non est, sed ignavia.*

(d) Apud *Cardenam*. L. c.

Et quod
hujusmodi li-
centia specu-
lativa potius
forti.

Opponunt. X. Cum dicimus talem licentiam *speculativam* potius esse, quam *practicam*, vel intelligimus, quod defensio, etiam occisiva, respectu honoris sit *speculative* quidem probabilis, *practice* improbabilis; vel quod in praxin non sit *reducibilis*: neutrum dici potest. *Non primum*: quia, cum per praxin non accedat alia circumstantia, *speculative* non cognita, etiam *speculative* foret improbabilis. *Non secundum*: quia saltem in statu, merè naturali, facile redigi in praxin posset.

Quia vel
nunquam
vel vix un-
quam redu-
cibilis in
praxin.

R. C. Maj. N. Min. & dico, licentiam dici *speculativam* potius, quam *practicam*, quia non nisi *rarissime*, & *vix unquam* reducibilem ad praxin. Hinc ad P. R. Etiam in statu, merè naturali, *moderamen inculcata tutela*, ratione puri honoris, vix unquam practicabile esse, ut patet ex circumstantiis, & rationibus, supra à nobis adductis. Item ex eo, quod talis defensio, *practice* licita, acquireret circumstantiam, *speculative* non expressam, nempe *periculum abusus*, & *incommodum grave*; quod ex tali licentia *practica*, rarissime ab odio, vindictæ cupiditate liberâ, & ex naturæ corruptione facillimè extendendâ ad plurimas cædes, redundaret in *periculum ac præjudicium Societatis humanæ*, quale periculum, & præjudicium non pugnat pro licentia *speculativa*, quo casus, merissime *speculativus*, secundum generalia juris Naturæ principia, & præcisus ab illicitis circumstantiis expenditur, ac judicatur.

Ex quibus colliges, Non satis eruditè à Boeclerò explodi (a) hanc Scholasticorum distinctionem de licentia *speculativa*, & *practica*, velut minus eruditam, *incommodam*, atque *inutilem*. Nam, ut vidimus, potest aliquid *speculative*, id est, in casu rarissimo, & præcisus circumstantiis per speculationem proposito, declarari ut licitum, quin tamen in praxi, ab ejusmodi circumstantiis vel nunquam, vel rarissime abstractâ, ob *emergentia aliunde pericula & obstacula*, æquè licitum dici possit. Si Boeclerus dicat, hanc esse *inufitaram locutionem*, non refragabimur, si imperitis inufitam dicat, qualem ægrè se profitebitur.

Colliges 2. Quàm malignè, ac imperitè *Jansenisticus Montaleus* hanc di-

stinctionem in invidiam nostrorum Authorum detorserit, hisce verbis: *Ita se proferunt opiniones vestrae sub hujus distinctionis involucre, quâ Religio quidem aperte violatur; Respublica autem adhuc obscurius. Satis istud ad securitatem vestram esse, censeo. Nam ne à vobis Ecclesia violata veritatis exigat penas, speratis, gratiâ & autoritate vestra perfectum iri: ne Magistratus in vos concitentur, istis provideris cautionibus, quibus illius doctrinæ praxin multis in locis prohibetis. Nullum enim propriè Magistratibus in casus conscientia jus est, sed in externos tantum actus: ad hunc modum, qua sententia sub praxeos nomine plebeteretur, sub theoria nomine securâ se prodit. Verùm, hac basi semel stabilita, nihil facilius, quàm illi reliqua superstruere. Ita personatus Paschalis in famosis litteris Provincialibus, quem pro meritis depexum dedit Cleander, & Endoxus (b).*

§. V.

§. 3.

De moderamine inculcata tutela. *Moderamen inculcata tutela?*

Queritur X. Quid moderamen inculcata tutela?

R. Ut defensio sui, suorumque sit *justa*, requiritur moderamen inculcata tutela. 2. Hoc fundatur in necessitate simpliciter. 3. Eaque talis, ut periculum debeat esse certum, præsens, nec aliter, nisi iniqui aggressoris morte evitabile. 4. Quamvis in hisce conditionibus laxiorem interpretationem poscat status Naturæ, quàm Civilitatis.

Affertum quò ad primum membrum Hoc autem patet omni jure, tam naturali, quàm humano, atque Divino. *fundatur ut gravi necessitate.*

Quò ad secundum intelligitur ex eo, quòd moderaminis regula, propriæque tutelæ justitia, delumatur ex necessitate gravi seu honestatis, seu incolumitatis, qua quis, ipso dictamine naturæ & ordinatæ charitatis, se ipsum & sua magis, quàm alterum servare potest. *Ratio est; quia summa ratio Sapientibus pro necessitate est, teste Plinio; (c) facitque licitum, quòd alioquin, seclusâ necessitate, foret prohibitum, ut ait Ven. Beda (d).* Hinc in legibus humanis positivis excepta præsumitur, nec non in legibus Naturæ, saltè affirmativis, nisi quid aliud explicite seu implicite statuatur; præsertim si quis absque culpa in talem necessitatem fuisset devolutus. Sic homini licitum,

(a) In notis ad Grotium de J. B. & P. L. 2. c. 1. §. 10. f. m. 343.

(b) Dialogo de distinctione probab. in speculat. & pract. f. m. 196.

(c) L. 1. Epist. 12.

(d) Relatus in c. 4. ff. de Reg. Juris.

tum, refecare membrum, si totius corporis incolumitas exigit, et si Deo jus competat in membra. Sic licitum destituere alterum, in aquis periclitantem, neque extrahere, si cui pro altero pereundum foret.

Sic ut periculum sit praesens, certum, aliter non evitabile.

*Affertum quod ad tertium membrum colligitur ex communi Authorum *, eò quòd periculum tantummodò probabile, atque remotum, non pariat nisi jus defensionis probabile: ergo jus certum alterius, quod habet ad vitam, auferri nequit. Si periculum aliter sit evitabile, deest necessitas, fundamentum legitimæ defensionis primariò requisitum, eò quòd alias aperta foret via ad plurimas cædes cum detrimento humanæ Societatis, ac Reipublicæ. Hinc Authore Boeclero, (a) juri resistendi naturaliter hæc inest exceptio: nisi resistendo violetur ordo socialis (dicamus ad propositum veriùs, ordo amoris, sibi, proximo, & Societati humanæ naturaliter debiti) cujus primam rationem habet Natura; nisi enim hæc cautio accederet, humana Societas, ordinis necessarij ac naturalis ratione non custoditâ, insociabilis fieret. Unde deducunt cum Plinio (b): Omnia priùs, quam armis experiri sapientem decere, eò quòd omnis pugna habeat aliquid aleæ anticipis, teste Senecâ (c). Atque adeò ratio dicitur, arripiendam potiùs esse facilem fugam, intercludendam semitam, opponendam remoram, de jure quid remittendo, quàm intempestiva defensione majori periculo se exponendo.*

Quæ conditiones in statu Naturæ laxiores quàm in civili.

Idem assertum quod ad quartum membrum ostenditur ex eo capite, quòd in statu Naturæ homo consideretur cum jure libertatis, nec ullius legi, aut utilitati subordinatus, ut in statu civili: ubi cum suppetat via juris, longè arctiores termini per leges præ-

fixi sunt. Unde, et si, Grotio Authore, (d) Jus Naturæ, quatenus legem significat, non tantum ea, quæ sunt justitiæ, sed & ea, quæ prudentiæ, charitati, aliarumque virtutum sunt, respiciat, tanquam actus, in certis circumstantiis non honestos modò, sed etiam debitos, ** nihilominus, Puffendorffo teste (e), ejusmodi cautelæ potiùs prudentiæ, charitati, atque securitati se defendentis, quàm juri, inique ladentis (quod nullum contra vim defensivam potest prætere tendere ***) esse attribuendas. Sic, eodem Puffendorffo animadvertente, moderamen inculpatæ tutelæ, in statu civili, excludit violentam sui defensionem, quandò tempus & locus indulgent spatium implorandi Magistratùs: hoc exigi nequit in statu Naturæ. 2. In statu Naturæ diutius durat moderamen inculpatæ tutelæ, quamdiu nempe durat in aggressore nocendi animus, & facultas, seu quòd ad extra periculi aleam quis constitutus est. **** In statu civili reparatio, & cautio, de non offendendo in posterum, Magistratui est relinquenda (f). 3. Sic, et si & in statu Naturæ fuga potiùs esse debeat, si utcunque commoda haberi possit, saltem in favorem vitæ propriæ; in statu tamen civili longè potiùs arripienda, utpote quæ ob leges nulli est de decori, securitatem faciliùs præstante Magistratu (g). 4. Sic in statu civili, patefacto decreto mortis periculo, civis à cive deferendus erit, non præoccupandus. Sic leges (Astricæ) licet concedere potuerint, ut civis, majore illato malo, civem invasorem posset repellere, regulariter tamen injurias, quæ ad res reparabiles tendunt, à privatis per vim extremam repelli noluere, cum reparatio per Magistratum faciliè, & absque turbis, haberi possit (h).

Quæ

* Weberus in Puffendorffum L. 1. de officio hominis. c. 5. §. 13. nota 3. Constitit igitur tutela inculpatæ in hisce quatuor, ut 1. Quis sit in statu defensionis, non aggressionis. 2. Ut arma, quibus petitur, sint letifera. 3. Ut necessitas defensionis sit inevitabilis. 4. Ut id, quod petitur, sit irreparabile.

(a) Ad Grotium L. 1. c. 4. §. 2.

(b) Apud Puffendorff.

(c) Thebaid.

(d) De J. B. & P. L. à. c. 1. n. 9. f. m. 96.

** Hinc infert, defensionem sui, cum occasione invasoris, cujus vita multis est utilis (v.g. Regis) illicitam fore ratione charitatis naturalis.

(e) De J. N. & G. L. 2. c. 5. n. 9. f. m. 263.

*** Si fervetur moderamen in eo, qui vim repellit: nam quòd in levibus injuriis Puffendorffus jus læsæ tribuat, etiam in infinitum, ut dogma, moderamini inculpatæ tutelæ adversum, rejicimus.

**** Quod contingit, si hostis sit exarmatus, fugitivus, culpam deprecans, satisfactionem offerens, cautionem præstans de non offendendo in posterum.

(f) Idem L. c. n. 8. f. m. 261.

(g) L. c. n. 13. f. m. 267. Nam ejusmodi fugâ, inquit, non turpis, nec militari vitio indigna est, utpote, quæ non suscipitur ex ignavia, sed quia ratio nullam huc sortitudinis exserende materiam invenit, si citra necessitatem civis sit occidendus, abs quo me tutum Magistratus prestare commode potest.

(h) Idem L. c. n. 16. f. m. 273.

Oppositio-
ms.
Certitudo
& presentia
periculi phy-
sica non re-
quiritur,

Quæritur XI. Quæ oppositiones in hac
Materia?
R. Opponitur I. Si ad modera-
men inculpatæ tutelæ requiritur pe-
riculum certum, præsens, aliter non evi-
sabile, sequeretur, quòd injustè lacer-
situs deberet priùs examinare pericu-
li circumstantias, tentare fugam, an-
tecedenter ictum recipere, vel saltem
eludere, exspectare, dum sit commi-
nus hostis, attendere, ne arma sua
sint nocentiora: atqui sequela admit-
ti nequit, quia nimis difficilis, in ejus-
modi rerum articulo impracticabilis: er-
go nec id, unde hoc sequitur.

Sed moralis,
juxta re-
rum, & cir-
cumstantia-
rum articu-
lum,

R. D. Maj. Si requiritur pericu-
lum certum, præsens &c. in sensu stricto
absolute, leu strictissima. C. Maj. Si tan-
tùm in sensu stricto respectivè ad circum-
stantias. N. Maj. Et sic D. Min. N. C.
Juxta Molinam nostrum ad modera-
men inculpatæ tutelæ servit hæc re-
gula (a): Si iniquè laceratus videat, aus-
tationabilissimè timeat, sese mortem non eva-
surum, nisi aggressoris occisione, nihilque ei
occurrat, vel in ejusmodi perturbatione
occurrere possit, quò vitam salvare, & salvo
debito honore sese à periculo eximat. Un-
de colligit, quòd etsi requiratur peri-
culum certum, quatenus nequaquam
sufficit suspicio, etiam vehemens, pa-
randæ vel paratæ mortis; nihilomi-
nùs sufficiat certum moraliter pro re-
rum, & circumstantiarum apparen-
tia, præsens item moraliter. Hinc
nihil interesse censet citatus Author
ad moderamen inculpatæ tutelæ, emi-
nùs sive comminùs, paribus sive no-
centioribus armis, invasorem quis
occupet, ac repellat.

Excedens
moderamen
inculpatæ
tutela omi-
tendo fu-
gam,

Opponitur II. Ex dictis videtur se-
qui, quòd, qui excessit moderamen
inculpatæ tutelæ perimendo hostem,
cum absque gravi incommodo fu-
gere potuisset, non peccarit contra
justitiam, sed solummodo charitatem:
falsum hoc: ergo &c. Min. P. à Lu-
gone (b). Invalor tamdiu videtur ha-
bere jus ad suam vitam, quamdiu al-
teri, ad vitæ suæ defensionem, occi-
sio invaloris non est necessaria: at-
qui, si patet effugium, invasus non est

constitutus in necessitate occisionis:
ergo tunc læditur jus invaloris, & per
consequens peccatur contra justitiam.

R. Cum Lessio (c) Molina, (d) &
aliis C. Maj. Ratio est, quia injustus in-
valor non habet jus majus in inva-
sum, quàm antea habuit: atqui an-
tea non habuit jus, quò invalsum
posset obligare ad fugam: ergo nec
post. Itaque, si invalor * nolit fu-
gere, utitur jure suo, & ex hac hypo-
thesi, in vitæ suæ defensionem neces-
saria, interficit invalorem, nec pro-
inde peccat contra justitiam, sed so-
lummodo charitatem. Ad Min. P. D.
Invalor videtur habere jus ad vitam,
quamdiu alteri, ad vitæ suæ defensio-
nem, invaloris occisio non est neces-
saria absolute loquendo. C. Videtur ha-
bere jus ad vitam, siquidem alteri, ad
suæ vitæ defensionem, invaloris occi-
sio, non quidem absolute, necessaria
tamen est conditionate, seu ex supposi-
tione, quòd velit uti jure suo in non
fugiendo. N. Maj. & D. Min. Atqui
invalor non est constitutus in neces-
sitate absolute. C. Min. Ex hypotbesi. N.
Min. & C. Instantia habetur ex ipso
Lugone, juxta quem non potest inju-
sta invasio prævisa me obligare, ne
domò exeam, quantumvis domi me
continendo possem præcaverè vim,
& occisionem injusti aggressoris: er-
go nec injusta actualis invasio me
obligare potest, titulo justitiae, ut fu-
giam: neque enim videtur invalori
jus majus competere ad me impedi-
endum à capro itinere, quàm compe-
tat ad impediendum ab itinere inci-
piendo.

Non videtur
peccare con-
tra justiti-
am, sed so-
lummodo
charitatem.

Opponitur III. Si sufficit periculum,
moraliter tantum præsens, tunc posset
quis licite prævenire insidiatorem vitæ
ob decretam jam sibi necem, aliter
non nisi occisuri morte evitabilem
hoc dici nequit: ergo non sufficit pe-
riculum tantummodo præsens moraliter.
Min. P. teste Navarro (e) Nulli jura oc-
cidere permittunt, nisi solum aggressorem: at-
qui talis non est aggressor: ergo &c.

Per hoc tam-
men non
statim in-
fertur licitè
etiam infe-
rende mor-
tis præven-
tio.

R. 1. Molinam, (f) Bannezium, (g) Et si id Au-
thores non
nulli conce-
dant.

(a) Tract. 3. Disp. 11. f. m. 1750.
(b) Disp. 11. sect. 3. n. 55.
(c) Cap. 9. Dub. 21. n. 136.
(d) Disput. 81.
* Puffendorfus de J. N. & G. L. s. c. f. §. 13. f. m. 266. addit exemplum in bello, ubi Rex, invasus
ab altero, non tenetur, quantum potest, se fugæ mandare, ne dum resistit, aliquot ex invalo-
ris copiis occidat.
** Si Maritus, pugione posito sub cervicali, vel parato jam veneno, conjugi decrevisset mortem,
clausà domus vel conclavis janua, non evitabilem, nisi per uxoris præventionem.
(e) In Manuali. c. 15. n. 8.
(f) Tract. 3. disput. 12. n. 2. f. m. 1740.
(g) Q. 64. art. 7. D. 4.
Pars I, Elem. II

Maj. Ratio est 1. Quia insidiatoris malitiâ præventio occisiva, hic & nunc, effectum est necessarium medium ad vitæ propriæ defensionem: ergo licitum; cum Natura non destituat hominem in necessariis mediis ad sui conservationem 2. Quia defensio vitæ est repulsa læsionis injustæ: ergo non exigit, ut expectem actualem læsionem. 3. Quia ad justitiam repellendæ læsionis sufficit inchoata aggressio: atqui decretum ejusmodi efficax, seu machinatio mortis jam est inchoata aggressio, cum sit initium, & impulsus, à quo movetur ad injustam aggressionem. 4. Quia etiam Princeps, vel Respublica, ad impediendum bellum, licitè invadit hostiles fines, non tantum quando constat de delectu militum, aliisque mediis ad bellum inferendum jam comparatis, sed etiam quando constat de efficaci decreto inferendi belli, quin opus sit expectare actualem invasionem, bellique denuntiationem: * ergo à pari, in privata, & naturali sui defensione. Unde ad P. *Distingunt Maj.* Nulla jura permittunt occidere, nisi solum aggressorem, semper *actu talem.* N. *Maj.* Etiam *inchoativè*, & *equivalenter*, seu *moraliter talem.* C. *Maj.* Molina ait, parum referre, an aggressor dici propriè possit, vel non: *neque enim idcirco fas esse interficere aggressorem, quia aggressus; sed quia aggressionem constituit in discrimine vitæ aggressi, ita ut nulla alia pateat via ad eam periculo eruendam, nisi illum interficiendo.* Sic illi, quos sequitur Grotius, (a) ejusque epitomator *Vitriarius*, addens rationem, quod *ex signis externis animus occidendi omnino appareat, propter quem facinus occupari possit.* Grotius tamen addit, alteram sententiam meliorem, & *cutiorem.* Unde

Sed probabilius non expedit, ejusmodi licentia saltem practicam, quia periculoſa.

Bz. 2. Cum *Lessio*, (b) *Haunoldo*, (c) *Meszergero*, (d) & aliis D. *Maj.* Posset quis licitè prævenire insidiatorem vitæ, *ordinarie* loquendo, & *practicè.* N. *Maj.* Loquendo *speculativè*, & in casu forsan *particulari*, *vix unquam reducibili ad praxin.* Tr. *Maj. Ra-*

tio distinctionis est 1. Quia ejusmodi *licentia*, seu *defensio licita in praxi*, videtur *repugnare amori*, in ordine ad *felicitem*, *Societati humanæ propriam*, *simpliciter necessariis*, propter *periculum nimis abusûs*, & *præjudicium*, inde *Societati humanæ oriturum*: ergo *jure naturæ*, in *praxi* & *universaliter saltem*, licita esse non potest. Ant. ex eo colligitur, quod ex tali licentia plus damni, quam emolumentum emergeret humano Generi propter ingentes abusûs, & plurimas cædes, quas *sub hujus præventionis licitæ prætextu* suggereret vel *irrationabilis timor*, vel *odii*, ac *vindictæ cupiditas*. 2. Quia *jure naturali permissum tantummodo est, vim vi repellere*: atqui tale decretum, vel præparatio non esset vis, seu *actualis aggressio*: ergo non esse licitum, vim *actualem* opponere. 3. Quia rarissimè contingit, abesse alia media defensionis, quibus hostiles insidiæ vel depellendæ, vel evitandæ. ** Nihilominus in *particulari*, vel *rarissimo* forsan casu (qui tamen, ut notat *Lugo*, *metaphysicus* non est, sed *absolutè* potest contingere, immò aliquando contigisse *Tridenti*, testem habemus P. *Hunoldum*) quo insidiæ & mors, actu parata, nec nisi hostis nece evitabiles forent, posset naturali defensionem esse locus, qui casus, teste *Soro*, (e) definiendus foret *arbitrio prudentiæ, spectatis circumstantiis concurrentibus.* Unde

Ad 1. rationem. D. A. Præventio hujusmodi est medium, *regulariter* à natura permissum, non obstante periculo, ac damno, quod in Societatem humanam per illud posset profluere. N. A. Est permissum forsan in *rarissimo casu, circumstantiis extraordinarie concurrentibus*, in quibus cessaret ratio præjudicii pro humana Societate. Tr. A. & N. C. Natura non destituit hominem in ejusmodi casibus, cum suppeditet alia media: & licet, in uno vel altero casu privatum hominem destitueret, *bonum universale particulari, per dispositionem naturæ, est præferendum.*

Unde potius meretur dicti speculativa

Ad

* Spectato jure natura.

(a) L. 2 de J. B. & P. c. 1. §. 5. n. 2.

(b) L. s. c. 9. Dub. 2. n. 64.

(c) Traç. 2. c. 6. contr. 4.

(d) Theol. Scholast. disput. 37. art. 4. §. 1. n. 4. f. m. 350.

** Unde *Vitriarius* in Instit. J. N. & G. L. 2. c. 1. n. 13. denuò minùs curatè emendat *Grotium*, dum scribit: *Si aliter periculum evadi non potest, conjuratos, insidiatores, aut venenum struentes occidi posse, verius est: quia ex signis externis animus occidendi omnino apparet, propter quem facinus occupari potest.* Sed refutare rationem *Grotii* debuisset de J. B. & P. L. 2. c. 1. §. 5. n. 2. *Plerumque enim interposita temporis mora ad multa remedia, ad multos etiam casus patet.*

(e) Tr. 3. de Just. Q. 1. art. 8. apud *Molinam*.

Cum lesio intentionalis;

Ad 2. D. Defensio est repulsa læsionis in re. C. Qualiscunque, & in sola intentione. Subdist. Defensio iusta. N. Injusta. C.

Et aggressio in causa;

Ad 3. D. Sufficit aggressio inchoata quomodocunque in sola causa, seu decreto concepto. N. Inchoata vere, & in effectu v. g. operatione bombardæ, prætolatione actuali in certo loco &c. ut vult P. Paulus Merzgerus cum aliis. Tr.

Non videtur sufficere ad justam defensionem saltem privatam.

Ad 4. Aliud est, quod auctoritate publica, pro avertendo malo publico, aliquid expediat, permittuntque sit à natura: aliud, quod pro privata auctoritate, bonoque privato. Accedit, etiam in bello tunc primum fore locum præventioni, cum alia media belli avertendi deficiunt, & cum alià vià, quam præventionem, damna Reipublicæ, certo inferenda, depelli nequeant: atqui in ejusmodi casibus privatis ordinariè non desunt alia media vim declinandi.

Aggressio non hoc ipso est iusta, quod alter dederit causam.

Opponitur IV. Si ad moderamen inculpatæ tutelæ requiritur, ut sit alterius injusta aggressio, sequitur, quod fur, vel adulter, deprehensus in facto, sese defendere nequeat contra aggressorem, illaturum sibi necem, nisi defensione occisiva aliter non evitabilem: idem dicendum de eo, qui initiò fuit injustus aggressor, volensque desistere, aggressio desistentiam recusante: sequela est contra Molinam, & alios: ergo &c. Maj. exinde colligitur, quod fur vel adulter, suâ culpâ, in hoc periculum sint delapsi, nec alterius aggressio esse injusta videatur.

Unde sicuti illicita occisio, sic alteri licita defensio.

Et dent hi Authores. N. Maj. ad P. negant, quod hisce in circumstantiis sit iusta aggressio. Non enim, ajunt, jus est occidendi fures, atque adulteros, præcisè deprehensos in facto, etsi in foro externo occisori indulgeatur impunitas: ergo jus manet penès invasum defendendi vitam, si aliter fieri non possit, etiam cum occisione alterius; in foro tamen externo eum manebit pœna, homicidio debita, & etiam in foro interno tenebitur ad restitutionem emergentis damni, siquidem non resistentia, vel desistentia alteri non omninò planè confiterit. Ita illi. Ubi notandum, si aliter mors evitari non possit: si enim invasus, qui dedit gravem

causam invasionis, fugere possit, tenetur saltem ex charitate, Læsionis non obstantè infamiâ, quæ ex fuga forsitan oriri posset. Ratio est, quia tenetur à proximo avertere damnum vitæ corporalis, & spiritualis, cujus ipse peccaminosam aliquo modo præbuit causam, ut habet Lugo, Lessius, & alii. An ex justitia teneatur dubitant Authores, quia non per se, sed per accidens, fuit causa tantæ invasionis, ad usque mortem nullo jure extensæ. Ex his hætenus dictis,

Insertur 1. Ex communi DD. eodem modo, quo licita est defensio propria, eodem est licita etiam aliena, servato, semper moderamine inculpatæ tutelæ. Ratio est, quia licitum est defendere innocentem, & quo jure aliquis potest defendere se ipsum, eodem potest defendere proximum, naturæ & charitatis nexu sibi conjunctum.

Quo modo licita defensio propria, ita & aliena;

Insertur. 2. Ex eodem communi, quod pariter nemo teneatur tueri vitam alterius privati cum periculo vitæ propriæ. Ratio est, quia quis ordine charitatis potest vitam propriam præferre alienæ. Dictum est, vitam privati: nam pro vita Principis potest esse obligatio ex justitia legalis; pro vita Parentis ex debito charitatis.

Non tamen obligatoria;

§. VI.

§. 6.

De Obligatione justa defensionis.

Obligatio justa defensionis

Queritur XII. Quenam obligatio justa defensionis?

R. I. Etsi jure Naturæ permessa sit iusta sui, suorumque bonorum defensio, nulla tamen est obligatio, se suâque defendendi occisione alterius, regulariter, præcipue cum occisione injusti aggressoris.

Defensio iusta cum occasione alterius;

Affertur, quod ad primum membrum. P. 1. Ex principio amoris naturalis supra jam applicato: quia nempe defensio sui, præcipue cum alterius morte, etsi absolute justa, non tamen positive est exigita ab amore, seu Deo, cujus tam stricta haud obligatio; seu sibi ipsi, virtutis bono longè majore damnum bonorum, immò & ipsius vitæ compensante; seu proximo, ac Societati humana naturaliter debito, aliis mediis incommoda securura præpedien-

Etsi permessa non tamen est obligatoria.

Speciato quoque jure naturæ teste. Grotio De J. B. & P. L. 2. c. 20. §. 17. Sola necessitas, aut necessitati par ratio, facit, ut processus contra delicta, auctoritati publicæ ordinariè competens, etiam private communicari possit: non ergo satis congruunt legi Divinæ, aut naturali juri leges civiles &c.

pedientibus, ut adeò ad felicitatem, natura rationali propriam, ejusmodi amor absolutè necessarius, seu quod idem est, positivè præceptus, dici haud possit. *

P. II. Ex eo, quia, generaliter loquendo, nemo tenetur, uti favore sibi concessio: nam teste Quintiliano, (a) omnium beneficiorum ista natura est, ut non sit necessitas, sed potestas. Quidquid in honorem alicujus inventum est, desinit privilegium vocari posse, si cogas: cuncta, si viderur, jura percurrere, nusquam adeò sollicita pro nobis lex est, ut, quod præstat, extorqueas.

Medio tam difficili non obligante.

P. III. Quia nemo tenetur vitam defendere mediis adeò difficultibus, atque extraordinariis, sicut est occisio invaloris, in salutis periculo versantis; secus Sanctorum multi sæpius in jus naturæ injurii fuissent, quod dici nequit. Dictum regulariter, quando scilicet ex morte propria non imminet grave damnum alteri, v. g. Respublica respectu militum præsidiorum; respectu Mariti ad uxorem, & alendos liberos obligati, quibus convenit illud Seneca Phœnissis: vitam tibi ipsi si negas, multis negas. Ex quibus Sotus, Rodingus, Metzgerus, & alii contra Abulensem (b).

Saltem regulariter.

Deducunt. 1. Quòd multò minùs adstrui possit obligatio bona fortunæ, vel famæ, cum morte raptoris, salvandi. Nam 1. Verorum Sapientum opinione, qui patienter fert injuriam, aut bonorum jacturam, honorem magis auget, quàm minuit, ut tradit Gregorius (c). 2. Quia virtus est heroica, se ipso fortiorem esse, & generosâ victoriâ iram dictâmini saniori subicere, id quod non modò saniores ethnici agnovère, sed & sophi, aphorismis plurimis, docuère

Etiam pudicitia.

Deducunt 2. Molina, Dicastillo, & alii (d). Non obligari virginem, ut vim intentatam, stupratoris nece, repellat, sed laudabilius fore, vim sustinere, quàm violatorem orco transmittere, siquidem absit periculum

consensus; secus utique valeret illud (e): Quam dabit homo commutationem pro anima sua?

R. II. Unde facta est indirecta sui occisio. 2. Non tamen directa.

Assertum, quò ad prius membrum, fat constat. Siquidem indirecta sui occisio, juxta Tamburinum, (f) est ommissio vel positio actionis, qua ommissa, vel posita, mors, non intenta, aliunde consequitur: atqui talis est licita, ut patet ex dictis.

Quò ad alterum membrum exinde patet, quia directa sui occisio est positio actionis, vel intentione positiva, vel ex se ordinata ad sui occisionem: atqui talis est illicita: ergo &c. Min. Ex eo constat, quòd directa sui occisio repugnet amori, tam sibi, quàm Deo, & Societati humanae naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario. Nam 1. Repugnat amori proprio, ut patet, 2. Amori Creatoris, ratione domini, soli Deo reservati. 3. Amori Societatis humanæ, ratione violatæ justitiæ legalis, inferendo injuriam Communitati, cui tanquam membrum quis natus est. Accedit, quòd nullo rationabili fine cohonestari possit.

Queritur XIII. Quanam oppositio- nes?

R. Potest opponi I. Est obligatio gravis salvandi vitam, etiam aggressoris iniqui nece, aliter servari ni possit: ergo non tenet assertum.

A. P. 1. Jus naturale quemvis obligat, per media licita conservare vitam: atqui occisio aggressoris hic est medium licitum: ergo &c.

A. P. 2. Natura non frustra nobis indidit instinctum nos defendendi, nec frustra dedit manus, ut habet Plutarchus: ergo ad conservationem nostram iis utendum.

A. P. 3. Ordo charitatis est, vitam propriam præferre alienæ: atqui is obligat graviter in re gravi, qualis est amissio vitæ: ergo &c.

R. Cum

* Thomasius in Fundam. J.N.L. 2. c. 2. n. 14. ait, quòd questio, an præcepta sit sui defensio usum habeat planè nullum. Non intuitu aggressi, qui non habet spatium deliberandi, & meditandi doctrinas morales: neque intuitu Judicis, quia is, qui patitur se absque resistèntia interfici à latrone, apud nullum populum legitur condemnatus esse penâ, in alios autochiroso statuta. Ubi errat 1. Quòd questioem dicat nullius usus, cum tamen ab illa dependeat licentia indirectæ autochiroso, qua in re multiplex difficultas. 2. Quòd aggressus non habeat spatium deliberandi, saltem morale. 3. Quòd Judici non possit esse usui, saltem respectu latronis.

(a) Declamat. 7.

(b) Sotus de J. & J. L. 5. Q. 1. a. 2. Red. Theol. Schol. Tom. 13. Q. 1. 2. 1. contr. 3. n. 32. Metag. Theol. Schol. Tr. 12. dispu. 37. a. 3. n. 4. Abul. in c. 12. Josue Q. 11.

(c) L. 2. c. 1. §. 10.

(d) Mol. de J. & J. tr. 3. dispu. 17. n. 11: Dicast. de J. & J. L. 2. tr. 1. dispu. 10. sub. 4; n. 65.

(e) Math. 16. v. 26.

(f) L. 6. in explic. Decalogi c. 2. §. 2.

Nisi agatur
de præjudi-
cio tertii,
vel Reipu-
blicæ.

R. Cum *Molina, Soto, & aliis. N. A. Ad P. 1. D. Maj.* Jus naturale sic obligat, ut nullò modo possit prætermitti defensio licita in proximi commodum, majusque virtutis propria emolumentum. *N. Maj.* Ut possit prætermitti, nisi obstet grave præjudicium Reipublicæ, vel familiar. *C. Maj.* Si quidem in tali casu non censetur à vitæ Domino indultum, ut possit quis cedere jure alieno, sicuti potest cedere suo; & tunc in vaforis damnum sive temporale, sive spirituale culpæ propriæ est impurandum. Casu quo autem, absque aggressoris morte, vita propria salvari possit, nec Religionis causa aliud suaderet, *obligatorie* conservanda foret, ut nequis audiret vitæ prodigus absque emolumento, ad quod data non est ab Authore vitæ facultas. *

Sed tantum
licentia,

Ad 2. C. A. D. C. Ergo manibus ad nostram conservationem utendum licite. *C. C. Obligatorie, subd.* Si aliorum, vel boni publici interfit. *C. C. secus. N. C.*

Et amor sui
permissus.

Ad 3. D. Maj. Ordo charitatis præceptus est vitam propriam semper præferre alienæ. *N. Maj.* Ordo charitatis permissus est præferre vitam propriam alienæ: *subd.* Nisi aliena foret summopere necessaria bono publico, sive temporali, sive spirituali. *C. Maj. Secus. N. Maj.* Si quidem in tali casu, *lege charitatis*, ** teneretur quis præferre commune *** bonum vitæ propriæ, ut vult *Molina*, cum aliis. Cæterum, juxta eundem, in ordine charitatis præcepto est, extreme indigenti externa bona communicare; saluti illius spirituali, etiam cum periculo vitæ, si id omninò sit necessarium, subvenire. In ordine charitatis permissus est præsens casus nostri asserti.

Ex eo, quod
licita sit in-
directa vitæ
expositio,
non sequitur
licitam esse
directam.

Poteest opponi II. Homo non est Dominus vitæ, atque membrorum, sed solummodò custos; ergo nequit

se periculo vitæ, ac mutilationis exponere. *C. P.* Si licitum est, se exponere morti, mutilationi &c. etiam licitum erit, se ipsum occidere, vel mutilare: sequela est falsa: ergo &c. *Maj.* videtur exinde colligi, quòd idem sit, si per me, ac si per alium peream.

R. *C. A. **** D. C.* Ergo nequit se periculo vitæ, ac mutilationis exponere directe & positive, necem vel mutilationem procurando, aut in eam consentiendo. *C. C.* Nequit indirecte, & negative, eam solummodò permittendo ob proximi commodum, majusque virtutis propriæ emolumentum. *N. C. Ad P. N. Maj. & paritatem.* Disparitas est, quia præceptum de non occidendo est negativum, obligans semper pro semper; contra præceptum de conservanda vita, seu de adhibendis mediis ad eam conservandam est affirmativum, obligans semper, sed non pro semper: unde in casibus, ubi concurrat proximi commodum, majusque virtutis emolumentum, non censetur Deus nos obligasse.

Ad P. Maj. Negatur denuò paritas. Disparitas quadruplex habetur in probatione.

Poteest opponi III. Sunt plures causas, in quibus allatæ in asserti probatione rationes, cessant: ergo non semper illicita est occisio propria.

A. P. 1. Non repugnat juri Naturæ, casu quo malum morte majus v. g. *insania, cruciatus leni &c.* sunt evitabiles. 2. Non repugnat juri naturali Divino, casu, quo morti adjudicatus per Judicem, Dei Vicarium, juberetur esse executor sententiæ, venenum sumendo, ense pectus transadigendo, &c. Sicuti juberetur esse executor suæ mortis, damnatus ad transstra, metalla, seu exilium. 3. Non repugnat juri Communitatis, quæ ejusmodi membrum

* Inde colliges errorem *Vitriarii* in *Instit. J. N. & G. L. 2. c. 1. n. 8.* dum ex *Grotio & Puffendorfo* absolute statuit, quòd si corpus impetatur vi præsentis, defensio sui, etiam occisiva periculum vitæ inferentis, natura jure præcepta sit, ita ut nec lege civitatis tolli possit, & is, qui se non defendat, se ipsum occidisse videatur.

** *Puffendorfius* notat *L. 2. c. 5. §. 2. f. m. 251.* Etsi magnitudo imminentis terroris merita Personarum ita otiose trutinari non permittat, & ejus periculi, in quod se ipsum quis concecit, & ex quo sese eripere iterum pro libitu potest, nulla habenda sit ratio, præsertim ab eo, cujus damno alter furit.

*** Idem *L. c. f. 269.* Exinde non sequitur, si ab aliquo nullius, aut paucorum salus pendeat, quòd hic non rectè possit in vaforem occidere, quem vivere fortasse plurimum interest. Secus enim celebs aut orbus nunquam posset occidere in vaforem proletarium; ne hujus liberi, aut uxor in egestate destituantur: atqui si ipsum respectus liberorum aut uxoris retrahere non potuit, ne scelus faceret, quare alter horum licite vitam suam condonare debeat?

**** Quod patet ex *Sap. 16. v. 13.* & *Deuter. 32. v. 29.* ac ratione, quia res, substantiæ dominio, dicit subordinationem, quam homo non habet ad suam substantiam, seu, ad se ipsum: ergo respectu suæ substantiæ, & consequenter membrorum, ac vitæ habere dominium nequit.

brum per sententiam ipsam resecurit.
4. Haberi potest rationabilis finis v. g. ad puniendum proprium crimen; ad impedienda majora, plurave sua peccata; ad servandam continentiam se mutilando; ad vitandam pudicitiam violentiam se occidendo; ex motivo virtutis heroicae, ac fortitudinis honestate se jugulando, qualia exempla plura suppeditant, non sine elogiis, historici annales. E. G. in S. Apollonia, in ignes ultrò insiliente; in Samsonē dirutā columnā; in Eleazaro confosso elephantō se ipsum contumelando; in Raxia visceribus propriis vim inferente; (a) in Lucretia, Carole Uticensi, Bruto, & aliis, proprio ferro se jugulantibus.

Quo fit licitā
occisio pro-
pria, præ-
ter ordina-
tionem Di-
vinam.

R. N. A. Ob rationem infra contra Thomasmum afferendam. Ad P. N. Quò ad omnia membra. Non 1. quia mors est extremum malum, in Dei, non hominis potestate positum. Non 2. & 3. Quia ejusmodi actus proximus, & positivus, etsi non repugnaret juri Reipublicæ, repugnaret tamen Juri Naturæ, ratione propriæ dilectionis, in se ipsum carnificis munere fungendo, quod est nativo instinctui (ut vel in belluis patet) contrarium. Repugnaret itidem juri Divino, cum ejusmodi potestatem Magistratui esse communicatam, nec à sacris litteris, nec à praxi ulla (tyrannicam si excipias) constet. Non 4. Quia nemo est suus Judex in puniendo, neque sunt facienda mala, ut eveniant bona; aut eligenda mala certa, ut evitentur incerta: sic vis, illata virgini invitæ, malum respectu illius non est, sed bonum duplicatum ad coronam S. Lucie teste. Cætera facinora (absque Numinis instinctu) non fortitudinis laudanda, sed pusillanimitatis, seu ambitionis vituperanda testimonia sunt, Authore S. Augustino (b). Exempla quod attinet, illud S. Apollonia, & Samsonis, speciali Numinis instinctui attribuitur: Cùm autem Deus jubet, sequi debere sine ulla ambagibus intimat, quis obedientiam in crimen vocat? ut loquitur D. Augustinus (c). Exemplum Eleazari quidam divini instinctui tribuunt; quidam de indirecta tantum cooperatione, & quidem pro honore DEI, & salutē Patriæ licita, interpretantur. Erat namque incertus, quodnam in latus bestia caderet, & an ante lapsum sese subtrahere nequiret,

Sic militem, in muros primò insilientem, cum pari periculo; sic, sublatā spe evadendi, injicientem flammam in pulverem pyrium, ad inferendum hosti gravissimum damnum, & pro salute Patriæ, Theologorum pars potior haud condemnat. Sic grassante incendio per fenestras prosilientem, cum moraliter certo vite periculo, ad ignis tormentum effugiendum, reum occisionis propriæ agere, nequam audent Haunoldi, Valentia, Soti, Molina, & alii. Exemplum Raxia Angelicus improbat, quia Patriæ prodesse non poterat; Augustinus impatientiæ condemnat; Lyranus excusat per specialem instinctum, ut actum fortitudinis: sed cum Scriptura illa verba: quod maluerit nobiliter mori, ex sensu Raxia mundano, referre videatur, verosimilius hæc, aliæque similia exempla, excusat Molina per ignorantiam inculpabilem in subtilitatibus juris Naturæ, atque, meritum ex fine optimo, zeloque perfecto, fuisse retentum.

Potest opponi IV. Occisio propria est contra præceptum negativum, & mala intrinsicè: ergo nec per instinctum Dei mandari potest: non enim potest DEUS dispensare in lege Naturæ, ut initio diximus.

Deus jubet
do pro-
prium homi-
nis occisio-
nem.

R. D. A. Est intrinsicè, hoc est, materialiter mala, nisi mutetur materia, vi cujus est materialiter mala. C. A. Si mutetur. N. A. & C. Ex dictis alibi constat, materiam, vi cujus autochiria, seu occisio propria, est materialiter mala, esse occisionem non qualemcumque, sed factam propria auctoritate: hanc si suo instinctu mutet Deus, materialiter mala esse desinit; immò verius, in ista circumstantia mala nunquam fuit, adeoque Deus non dispensat, sed materiam mutat, quod contingit in omni actu, qui habet materiam, Divinæ potestati subjectam, uti initio fusiùs declaravimus (d).

Non relaxat
legem Natu-
ræ, sed mutat
materiam,
ponendo ca-
sum, quo non
obligat lex
naturæ.

Potest opponi V. Licet mihi possum optare mortem ob bonum finem, v. g. vitandas hujus vite miserrimas: ergo etiam inferre.

Optare mor-
tem.

2. Licet possum ad vitandum incendium, vel piratas hæreticos, seu ex alto, seu in altum me dare præcipitem: ergo etiam ob minas crudelissimæ mortis, nisi me præcipitem, inferendæ.

Se dare præ-
cipitem ad
vitandum
incendium,

3. Possum

(a) Jud. 16. & 1. Machab. 6. & 9. c. 14.

(b) L. 1. de civit. DEL. c. 22. & 23.

(c) L. c. c. 26.

(d) Videatur Tituli II. Instruct. 2. § 3. Q. 10.

Se unà cum
hoste obrue-
re non sem-
per illicitum.

3. Possum incendere pulverem pyrium, meque unà cum hoste obruere: ergo etiam me unà cum hoste transfigere, si aliter hostis nequeat transfigi.*

Si primum
fiat debito
modo;

Et D. A. Licetè possum optare mortem, ut modo debet obventuram. C. A. ut obventuram modo indebitè. N. A. & C.

Si alterum
ordinetur
ad fugam
mortis, cum
aliquali spe
evadendi.

Ad 2. C. A. Si sit saltem tenuis spes evadendi, & si, ut habet Lessius, (a) v. g. milites, post grave certamen cum Hæreticis, videntes navem in hostium manus venturam, communi consensu navim incendunt, sequæ in mare præcipitent, ne ipsi unà cum navi veniant in hostium potestatem: si enim quis potest insilire in mare, ut salvet amicum, cur non ut evadat hostis crudelitatem. Sed N. C. Disparitas est, quia in casu priorè præcipitatio non ordinatur ad mortem, sed ad fugam mortis præsentis; in posteriore ordinatur ad mortem, cum quis exequitur imperium mortis, & præcipitatio, quæ ibi fuga, hic foret illatio mortis. Sic, ut notat non nemo nostri temporis Author, ob minas inferendæ mortis à Paulo, haud potest quis ejus jussu occidere Petrum, quia foret directa occisio; potest Petrum, ut aggressorem, occidere, quia foret defensio vitæ.

Si tertium
fiat pro bo-
no publico.

Ad 3. C. A. Saltem in casu boni publici, ut habet Tamburinus. N. C. Cum Lugone, eò quòd ejusmodi casus non videatur esse possibilis: siquidem se transfixo deficerent vires ad hostem pariter transfigendum. Alii admittunt in pari emolumento Reipublicæ, quia tantum indirectè & per accidens intenderetur mors propria, sicuti tantum per accidens intenditur occisio infantis, quem hostis, scuti instar, protendit. Item innocentum, qui, in incensa hostili turri, unà cum hostibus pereunt.

Causa legiti-
ma expo-
nendi vi-
tam.

Queritur XIV. Quasnam causas, & casus afferre solent Orthodoxi Moraliste, ob quas, & in quibus, legitima est potestas exponendi vitam, sibi que mortem indirectè consciscendi?

Et I. Inter causas legitimas 1. est fides, atque religio, ubi quandoque

est obligatio, urgente scilicet præcepto externæ professionis. 2. Conservanda vita spiritalis, seu salus proximi, ubi quandoque est obligatio, accedente titulo justitiæ officii pastoralis. 3. Teste Angelico (b) etiam conservanda vita proximi corporalis, quia bonum pietatis præstantius est bono vitæ: sic filius, cum certo mersionis periculo, non tantum Patri, sed & alteri tabulam licitè cederet. ** 4. Conservatio pudicitia, etiam citra periculum proximum consensûs: sic puella mori potius posset, quam cædari. 5. Bonum charitatis in gravi necessitate proximi v. g. peste laborantis. *** 6. Bonum disciplinæ religiosa: sic Cartusiano, in periculosissimo morbo, licitum abstinere à carne; cuius Religioso ab extraordinariis mediis, quia majus bonum conservatio disciplinæ, quam prolongatio vitæ. 7. Bonum publicum: sic potest quis se ipsum pro Rege obicere medium, globo occidendum; sic licitum militi, immò sæpe obligatbrium, vitam exponere, & potius mori, quam stationem deserere, quia fit autoritate publica, & pro bono publico. 8. Sic damnatus ad mortem non tenetur fugere, præcipue in causa religionis, exemplo SS. Martyrum; nec obligatur panem accipere, si sit damnatus ad moriendum fame; quia per hoc non tam videretur se ipsum occidere, quam, propter bonum justitiæ, cessare à sustentanda vita. 9. Sic licitum subire periculum mortis, vel brevioris vitæ, pro majore vitæ perfectione. Unde Novitius non tenetur egredi religione, nec Religiosus quærere dispensationem à communi rigore Ordinis, etsi sit periculum morbi, mortis, vel vitæ, cerè abbreviandæ: quia hoc non est positivè mortem afferre, sed non impedire mediis quibuscumque, quod sæpe licitum, uti patet exemplo D. Casimiri, imò & mercatorum, naufragii periculis se exponentium. Idem licitum esse statuit Puffendorffius pro bono publici, proximique commodo, quia honestius est, brevioris vitæ periculo aliis inservire, quam domi desidem canos attingere. Addit Tho-

ma-

* V. g. Si suprà hostem, me amplexantem, jacerem supinus.

(a) L. 2. c. 9. Dubit. 6. n. 34.

(b) 2. 2. Q. 26. a. 5. ad 3.

** Sic teste Thomaſio potest quis in bello partem innocentem, cum certo mortis periculo, adjuvare.

*** Unde Weberus in Puffendorffium c. 5. §. 8. malè negat, quòd unus pro altero sese morti offerre possit; verius ex Puffendorffio statuit Kemmerichius c. 5. De officio hominis ad §. 9. n. 44. l. m. 77. Quòd mortem pro aliis oppetere, neq; jure natura vetitum sit, nec præceptum.

mafus (a): fuisse *Lipſie*, qui imprefſis theſibus hoc negarit: ſed rectè ſubjungit, *authorem, vel lucubrando hanc diſputationem, eam factò reſuſciſſe*.

Casus vite
licite expo-
nenda.

B. II. Inter caſus licitos conſciſcendæ ſibi vel alteri mortis, *Azorius* & *Valentia*, cum aliis, non admittunt fortem ducendam à pluribus, *caſu cogentis ultima famis*, ad jugulandum aliquem, ut ejus, *hunc in finem occiſi*, carnibus vitam ſervent, etſi is ipſe jugulandus conſentiret; multò minùs ſi reluctaretur. *Rationem* aſſignant, quòd foret occiſio *directa*, nullo jure, vel titulo cohonestanda, dicente *Zieglero* acatholico: *Nec debuit quicumque vitam ſuam tam vilipendere, ut ejus jactura alterius famem expleret. Nec reliqui etiam ideo in ſocium ſuum ſeivire debuerunt, ut ſtomacho ſuo conſulerent* (b). Minùs juri naturæ videtur repugnare fors, ducta à pluribus naufragis, in eandem inſipientibus ſcapham, ferendis omnibus imparem, ut unus & alter, ſeu volens, ſeu nolens, agatur præceptis in altum ad cæteros ſervandos. * 2. Illud probabilius, quòd quis, in extremam famem absque culpa delapſus, nullo ſuppente remedio precum, judicis &c. niſi ſua omnia vendat, ſequæ ſervituti ſubjiciat, eſcæ quidpiam clanculùm auferre poſſit domino, haud æquè egenti, etſi invito: quia videtur *irrationabiliter* invitus. Id tamen certum, nullo prorsus ſuppente fami extremæ remedio, licitam fore alienæ eſcæ ablationem, ſaltem illi, qui absque culpa in hanc neceſſitatem redactus, ſive dein hiſce in circumſtantiis res cenſeantur in medio poſitæ, & in prima diſtributione exceptæ, uti vult *Grotius*; (c) ſive taliter egens cenſea-

tur acquirere jus imperfectum, adeoque & oneroſum ad reſtitutionem, ſi quæ fieri poſſit cum tempore, quamvis in rebus modicis reſtitutionem, non niſi ex debito gratitudinis, adſtruat *Puffendorſius* (d). 3. In eo ſat convenit inter Authores, quòd vi charitatis ordinatæ, à *vita propria incipientis*, licitum ſit, repellere aliquem, caſu quo natitandi imperitus alium ſtringeret peritum; vel inſilire niteretur in alterius tabulam, ſiquidem utrique mortis periculum immineret. In eandem ſententiam plerique abeunt, caſu quo, inſtante hoſte, uterque ſimul ſervari haud poſſet, unus dejecto ponte, vel janua clauſâ, alterum deſtitueret; item ſi obſtantem in anguſta via, nec cedere volentem, aut non potentem, equo obtereret: ** in quibus caſibus, ajunt, non intendi alterius mortem, ſed vitæ propriæ ſalutem, quo jure, ejusmodi in circumſtantiis, natura ipſum providerit.

Unde *Grotius*, qui initiò negativam deciderat, (e) ſubim antilogum agit, (f) addita ratione, quòd, ad jus agendi, multa conſequi poſſint *indirectè, & extra agentis propoſitum*, ad quæ *per ſe* jus non eſſet. Sic navis, piratis plena, aut domus, latronibus referta, tormentis peti poſſet, etiamſi intra eandem navem, aut domum, ſint aliqui infantes, mulieres, aut alioquin innocentes, quibus affertur interitus. 4. Caſu, quo quis à Rege, vel Principe *ſummæ imperii*, ſeu furioſo, ſeu injuſtâ irâ abrepto, vim pateretur injuſtam, ſunt plures, qui negant poteſtatem legitimam, naturæ jure conſeſſam, propriæ deſenſionis, præcipuè cum periculo vitæ Regiæ. *** *Ratio* eſt apud *Grotium*

(a) Jurisp. Div. L. 2. c. 2. n. 67. litt. g.

(b) Apud *Puffendorſium* L. 2. c. 6. n. 3. cui rationi haud ſatisfacit *Puffendorſius*, hac ex parte contrarius, uti rectè animadvertit *Heineccius*; multò minùs *Thomasius*, ſuo laconismo enervi: *quia & miſerandum magis, quàm injuſtum erit, in ejusmodi neceſſitate, ut plures ſerventur, unius aut quorundam interitum ſorte procurare*.

* Circa hos caſus, quia duriores, *Puffendorſius* de J. N. & G. L. 2. c. 6. §. 3. judicium ſuſpendere ſe, affirmat: Sed rectè animadvertit *Weberus* c. 10. f. m. 203. in elementis naturæ de mente *Puffendorſii*, ex principiis ibidem poſitis, manifeſtè ſatis conſtare. Addit: *horror verò, cui nulla ratio ſubeſt, in deſinienda actuum moralitate contemnendus, animòque ejiciendus eſt*.

(c) De J. B. & P. L. 2. c. 2. §. 6.

(d) De J. N. & G. L. 2. c. 6. §. 6. Item in L. 1. de homine c. 5. §. 28. ubi *Weberus* anagnofcen habet contrarium, qui ex *Grotii* mente jus egenti perfectum attribuit.

** Quòd ſi *infans* foret, vel *claudus*, cedere impotens, ut ponit *Di Caſtillo*, negativam tenet *Bæclerus*, dicitque Theologos negantes eſſe *cautiores*. Sed reponit *Hertius* in notis ad *Puffendorſium*, legem de non occidendo innocente non ſtringere in tolliſa propriæ mortis, & quidquid hic accidit, *invaſori eſſe imputandum*.

(e) L. 2. c. 1. §. 4.

(f) L. 3. c. 1. §. 4.

*** Alii caſum quoque transferunt ad Parentem *invaſorem* reſpectu filii, de quo *Plato* de LL. L. 9. *Filio ne pro deſenſione quidem ſua ſi à Parentibus ſe videt interfeſſum iri, lege ulla conceditur, ut Parentes, à quibus in lucem editus eſt, interimat, ſed omnia potiùs ſuſtinere præcipitur, quàm quidquam*

tium 1. (a) Quia persona sancta est propter majestatem, cujus reverentia nullo casu licite deponi potest, cum sicut imperium, ita & majestas, delinquendo nunquam amittatur, vel amitti possit. 2. Quia, cum summum imperium multorum odiis pateat, securitas id exigit. 3. Quia publica utilitas hoc postulat, ut adeo privati injuria, raro contingens, majoribus bonis, atque tranquillitati publicæ sit postponenda. Dissentire videtur C. Bellarminus (b) cum aliis. Illud haud liquidum, an etiam de submissis à Rege iniquis ministris id intelligendum sit: affirmat latus cæteroquin Thomasius (c) eò quòd aliàs Respublica turbaretur: sed sunt non pauci, qui cum Grotio, & Vitriario contradicunt (d).

tem: Quomodo à peccato liberi sunt, qui pro his rebus, quas contemni oportet, humana cade polluti sunt, ut supra vidimus. Unde non nisi præpostero rigore inculcat laxitatem Theologorum ex orthodoxis, maxime Covaruvia dicentis: jure naturali nil permitti, quod idem apud Deum (NB. qui est Author natura) permittum non sit (e).

B. II. Puffendorfius nonnunquam in jure defensionis est nimium liberalis. Exemplo sit. 1. Statuit Grotius, axiomate nimis absoluto, quòd, spectato jure Naturæ, is, qui lædit, det læso facultatem quamdam moralem contra lædentem in infinitum, hoc est, interprete Puffendorfius, talem, ut jus nullum retineat, quò minus extrema quæque ab altero ipsi inferri queant. Miris multisque modis, hoc dogma recoquit Puffendorfius: unde alicubi ait, (f) quòd, qui dolo malo intentet injuriam qualemcumque, nullo jure amplius muniatur, quo minus extrema quæque patiatur. Alibi inquit, in statu naturali nullum ab læso posse exigi patientiam etiam modicæ injuria, præsertim continuatæ, quò minus per extrema quæque repelli possit (g). Et licet non male rejiciat eorum opinionem, qui intentatum malum, non nisi equali, repellendum statuunt, quasi pæna foret, proprie dicta, per vindictivam justitiam regulanda: * nihilofecius hæc infinita potestas, jure defensionis legitimo, fundari nequit. Hoc enim nititur moderamine inculpatæ rusele, & licet equalitatem inferendi mali physica non restringatur, respicit tamen, per se loquendo, moralem proportionem, jure penes lædentem manente, ut ne ob quamvis levem injuriam extrema quæque in ipsum statui queant; ** immo charitatis lege etiam læsum obstringente, ut ne sæviat ultra modum, illatæ injuriæ proportionatum. Neque solida est Puffendorfi ratio, quam affert. 1. (h) Quòd à levibus injuriis ad majores hostis transire

§. 7.

§. VII,

Aberrationes Protestantium A.A.

De Moralistarum protestantium extravagantibus hac in materia.

Quæritur XV. Quæ Protestantium Aauthorum circa jus necessitatis aberrationes?

Hugonis Grotii.

B. I. Hugo Grotius non raro est admodum confusus. Nam alicubi legem naturæ cum Evangelica; alibi legem Evangelicam cum consiliis confundit. Exemplo esse potest. 1. Cum dicit, legem Evangelicam proximum nobis æquari, etsi illud: diliges proximum, sicut te ipsum, spectatà lege, non de æqualitate omnimoda, sed de paritate sinceri affectus intelligendum sit. 2. Sic Evangelica lege illicitam, ait, defensionem sui ac bonorum, maxime occisivam, eò quòd obstringantur Christiani ad patientiam, juxta illud: percussienti dextram porrige sinistram quoque maxillam; auferenti pallium, da quoque tunicam, quasi verò hæc præcepti, & non potius consilii forent. Eodem errore in testem adducit S. Augustinum dicen-

ejusmodi facere. Illud fat contestatum, casum non rectè transferri ad personam, præcisè utiliore, magis necessariam &c. uti supra ex Puffendorfi animadversum est, cum aliàs cælebs haud posset occidere aggressorem uxoratum &c.

(a) De J. B. & P. L. 1. c. 4. §. 7. n. 6.

(b) De Pontifice L. 2. c. 29. arg. 7. Item Vasquius cum Fleischerò acatholico, & aliis.

(c) In jurispr. Div. L. 2. c. 2. n. 89.

(d) Vitriarius In instit. de J. N. & G. c. 4. n. 8. f. m. 48. allegans Grotium L. 2. c. 26. §. 2. n. 1.

(e) L. 2. De J. B. & P. c. 1. §. 4. Item §. 20. & 13.

(f) L. 2. de J. N. & G. c. 5. §. 16. f. m. 272.

(g) L. c. §. 12. f. m. 265.

(h) De officio hominis & civis. c. 5. §. 13.

* Non enim pœna semper ex delicti objecto, sed ex respectu ad legem, quæ violata est, & publicam tranquillitatem, metienda est, ut animadvertit Weberus.

** Inde L. de homine & civis c. 5. §. 12. ait: prudentis saltem esse, levis injuriæ patientiæ desungi, quam intempestivâ violentiæ oppositione majori se periculo exponere.

transire possit: non enim majoris mali suspicio sufficit ad violentiam adeò defensionem. 2. Quòd secùs vita redderetur *insociabilis*, si contra eum, qui modicas injurias *continuare* non desistit, extrema adhibere non liceret: nam si levis, ipsa continuatione, sic coalescerent in gravem, ut vitam redderent *insociabilem*, cessat suppositum asserti. Hinc *Grotrianum* axioma veriore longè paraphrasi exponit *Bannes*, id extendendo ad ea omnia, que necessaria sunt, ut quis se ab injuria servet immunitatem (a).

2. Idem *Puffendorpius*, perplexa phrasi, ait, in naturæ legem esse injurios, qui vitam projiciunt per vanam fidei *jactantiam* (b). Quòd si hac phrasi fugillaret *Christianos primitivæ Ecclesiæ*, & etiam *Martyres*, ut subnotat ejus interpres *Weberus*, & ipse in jus naturale simul ac divinum foret injurios, & in SS. *Christi Athletas* calumniosus.

Thomasi.

§. III. *Thomasius* in hac materia est sape erroneus, seu admodum perniciosus.

P. I. Erravit, dum regulas justæ defensionis alibi deduxit ex illegitimo socialitatis principio; (c) alibi ad axioma unum, loquendo simpliciter, falsum, quòd nempe necessitas non habeat legem, revocavit, statuendo simpliciter *Claudiani* errorem: * *Leges omnes habere tacitam exceptionem necessitatis* (d). Errantem videtur sequi, contra *Puffendorpi* mentem, enucleator *Kemmerichius*, dum ita nudè enuntiat: *Omnes leges Divina, & humana intelliguntur cum tacita exceptione necessitatis; unde regula valet; necessitas non habet legem* (e). Et licet *Thomasius* in Jurisprudencia Divina, non in omnibus legibus Divinis, necessitatis exceptionem, admittat, (f) tamen in aliquibus admittit doctrinam admodum periculosa: V. g. dum ut certum statuit illimitatè, tyranno cultum publicum prohibente sub pœna mortis, *Christianam* lege Divina deobligari, additâ hac ratione, quòd exempla *Martyrum*

sunt heroica, & specialem instinctum Divinum præsупponans (g). Non minùs malè sonantes sunt illæ *Kemmerichii* propositiones, saltem, ut jacens, quèis dicit, in casu necessitatis contra Deum non peccari, quòd animus peccandi absit, & reluctante voluntate fiat, quòd casu necessitatis admittitur, Deus autem animum, ac voluntatem respiciat (h). An ergo in omni casu necessitatis, præsertim extremæ, semper abest, vel abesse potest peccandi animus? Apertius more suo delirat *Fleischerus*, dum scribit: necessitatem adeò non habere legem, ut licita sit transgressio, etsi intentata in contumeliam Dei: nam ait: inde nil aliud sequi, quàm quòd homo melius faceret, si mortem præ conservatione vitæ, in hoc casu, eligeret, haud tamen peccet, si conservationem vitæ præferat, cum propter imbecillitatem naturæ humanæ omnino excusationem promereatur. Inde probat quoque sententiam, qua quis sub comminatione mortis interficeret innocentem, nullo modo servandum (i).

P. 2. Scripsit *Thomasius* pernicioso satis errore, (k) autochiriam, seu occisionem sui, etiam directam, solo rationis lumine, efficaciter haud probasti illicitam, casu quo v. g. quis certè videret, se deinceps viturum in probrum Dei; sibi ab hoste, vel tyranno mortem inferendam cum cruciatu intolerabili; vel casu quo juberetur ob præsumpta delicta, acceleratione mortis, ignominiam carnificis evitare. &c. *Rationes afferunt* 1. Quòd talis certus sit, conservatione vitæ nec sibi, nec aliis utilitatem afferre. 2. Quòd non semper sit plus boni in vita, quàm mali in doloribus exquisitissimis. Addere potuisset 3. (l) Quòd taliter destinatus ad mortem videatur tam Deo, quàm Societati humanæ, ac Reipublicæ, jam periisse, nec ullius interfuit, tunc illo tempore mortem anticipari, ad præcavenda ludibria, respectu sui suorumque immerita, ac ne sentiat tormenta, quæ ad grave forsan peccatum adigerent. 4. Quòd non videatur esse animi gene-

(a) Apud *Grotium* l. supra cit.

(b) L. de Officio hominis c. 5. §. 9. f. m. 91.

(c) In Jurisp. Div. L. 2. c. 2. n. 143.

(d) In fundam. J. N. & G. L. 2. c. 2. n. 19. apud *Heineccium*.

(e) In element. c. 5. n. 70. f. m. 81.

(f) Sic, L. 2. c. 2. n. 136. ait, quòd, si Princeps idololatra jubeat sabbatum profanare officibus vetitis, potius mortem subeundam esse, dubium non sit.

(g) L. c. n. 137.

(h) In elem. cit. n. 74.

(i) In instit. J. N. L. 2. c. 2. n. 66. & 68.

(k) In Jurisp. cit. n. 74. & sequent. In secundis tamen curis ait, autochires directè peccare saltem contra regulas decori & honesti.

(l) Apud *Puffendorpium* de J. N. & G. L. 2. c. 4. §. 19. f. m. 247.

* L. 2. in *Eutropio* v. 596. *suprema pericula semper dant veniam culpa.*

generosi, ad id necessitatis damnati, ut ad alterius libidinem contumeliis vexatus vitam ponat. &c. Sed hanc doctrinam, *Stoicorum* & *Veterum* quorundam malâ praxi, pejore rationum fuco firmatam, * non admodum bene *Puffendorfius* reliquit in medio; (a) *Thomasius* oppidò male suomet suffragio confirmavit.

Ratio est. 1. Quia præceptum naturæ negativum de *autochiria directa*, amoris naturali, tam respectu Dei, sui, quam Societatis humanæ, ad eò est oppositum, ut, quamdiu manet ejus materia, id nullis in circumstantiis, per se loquendo, ullo *rationabili sine* cohonestari possit. Nam cum fundetur non tantum in præjudicio, quod forsan in casu quodam particulari cessare posset per accidens, sed etiam in periculo præjudicii communis, ex tali periculosa licentia facile emorsuri, vi cujus quivis, privato judicio, per imaginariam seu infamiam, seu acerbioris facti persuasionem; per tædiorum, vel tormentorum horrorem vivaciter apprehensum, sibi manus licitè inferendas, haud difficulter persuaderet, utique cum ingenti seu Numinis, seu sui ipsius, Societatisque humanæ præjudicio &c. cum, inquam, hæc lex fundetur præcipue in periculo talis præjudicii, quòd absolute, & per se, etiam in casu particulari, permanet, nullus unquam haberi potest finis rationabilis, quo objectum hujus legis cohonestari possit, ut ad eò natura, *semper & pro semper*, hac sua lege prohibitiva obliget, ac obligare merito debeat.

Ratio est 2. Quia, per allatas supra circumstantias, additasque ratiunculas, non cohonestatur objectum, nec tollitur præjudicium. Nam 1. Qui viveret in *probrum Dei*, viveret vel ex propria, vel ex aliena malitia: at neutra est motivum legitimum ad mortem sibi inferendam; secus obstinati in malo, & ob fidem veram ludibriis expositi, licitè sibi mortem consciscerent: unde *Samsonis* exemplum malè, peius *Saulis* affertur, quia is licitè ex Dei instinctu;

hic illatâ sibi violentâ manu, per alium pessimè se interemit. 2. Etsi infamia, & exquisiti cruciatus, sint aliquibus ipsa morte graviore, manet tamen absolute, mortem esse malorum omnium extremum, in Dei non hominis, potestate positum. 3. Etsi per accidens ulterior vita nec sibi, nec aliis, afferre utilitatem possit, non id eò *mortis arbitrium*, seu *jus Dei*, in hominis est potestate: quia hæc ipsa licentia, per se loquendo, vergeret in maximum Creatoris, ipsius hominis, & Societatis humanæ præjudicium. 4. Atque hoc ipsum periculum præjudicii latè declarat, cur intersit *DEI*, & Societatis humanæ, ne licitum sit, modò tantoperè præjudiciose, hoc est, *morre sibi ipse illatâ*, dolores, etiam acerbiores, ludibriisque qualiacunque tandem, seu avertere, seu prævertere; immò he Deus fortasse lædatur, malè usurpato Dei jure, Deum actualiter lædere &c.

P. 3. Idem *Thomasius* recoquit *Puffendorfi* axioma, quòd nempe quis *quamcumque injuriam, etsi minimam*, aliter non evadendam, Adversarii morte repellere justè possit, eò quòd *ledenti nullum, laeso in ledentem jus competat in infinitum, sic ut conscientia, regulis hisce opposita, pro erronea habenda sit* (b).

P. 4. Idem, ut ait, saniora edoctus revocat thesin, qua senferat, pudicitiam servandæ causâ licitam Virgini defensionem, etiam stupratori illatâ nece. Revocationis rationem affert. 1. Quòd pudicitia *physicè* sit reparabilis, saltem *aquivalenter*; *moraliter* verò auferri nequeat invitæ. 2. Quòd periculum consensûs in *momentaneâ delectationem* non sufficiat, eò quòd talem consensum peccatum esse, ex sola ratione demonstrari haud possit (c). *Virriarius* malè emendans *Grotium*, defensionem ejusmodi *excusandam* quidem, sed tamen *illicitam* affirmat, eò quòd non sit *aqualitas*, inter *offensionem & defensionem*, cum *moraliter*, seu *civiliter* restitui possit (d). Sed audiant contribulem *Weberum*, saltem hac ex parte haud abso-

* Tacitus Ann. 6. Promptas ejusmodi mortes metus carnificis faciebat, &c. *Aeschines* orat. de falsa legatione: neque terribilis est interitus, sed contumelia in morte metuenda. *Cicero* Tuscul. Q. 1. 1. Cato sic abili è vita, ut causam moriendi natum se esse gauderet: quam causam, ut justam, ibi malè defendit *Cicero*, &c. *Seneca* epist. 69. Exerce te, ut mortem excipias, & si ita res suadeat, accersas: interest tibi, an illa ad nos veniat, an nos ad illam.

(a) L. c.

(b) L. c. n. 97.

(c) L. c. n. 114. & seq.

(d) Instit. J. N. & G. L. a. 6. t. 2. §. idem sentiente *Zieglero*, & *Osiandro* catholicis.

absonum (a): *Inquis: deest, ex requisitis inculpatae tutelae, damni irreparabilitas. R. Sit salva vita naturalis, moraliter tamen per vim stuprata moritur. Instas: Virginitas per vim eripi non potest. R. Non quidem pudicitia, sed certè virginitas. Urges: Virginitas potest in integrum restitui. R. Concedo per fictionem: res, certè irreparabilis, est semel amissa Virginitas. Ita ille. Id absonum, quod Virriarius in hoc casu requirat aequalitatem, in levioribus damnis haud requisitam; id erroneum, quod Thomasio etiam morosa Venus, in rationis rectae tribunali, absolvenda videatur. Et hæc sit illa iusta defensionis reformata à Thomasio norma, quam Theologi Pontificiae religionis, sepius impie, (b) Scholastici & Moralistae pontificii ineptis saepe improbis defecdarunt? (c)*

torios; translata ad Germanos posterioribus sæculis. * Variæ afferuntur causæ. Extrajudiciale fuscipi solitum ob defectum judiciorum: unde ortum jus manuarium, Das Gausts Recht. 2. Ob publicam utilitatem inter summos Imperantes. 3. Ob defensionem vitæ. 4. Bonorum. 5. Honoris. 6. Ob ostentationem. 7. Vindictam. Judiciale ob defectum probationis in causa læsæ Majestatis. 2. Homicidii. 3. Parricidii ratione hæreditatis. 4. Infamationis, delationis, contumeliaz illatæ &c. Quæ omnia fusiùs legi possunt in Dicæomachia Seyboldiana (e).

Quæritur II. Quæ duelli licentia, vel Iniquitas?

R. I. Monomachia, seu duellum, proprie dictum, est omni jure prohibitum.

Affertum P. 1. Quò ad jus naturale. *Est omni jure prohibitum. Naturali, quia adversum amorem, naturaliter debito, respectu Dei; ad felicitatem, natura rationali propriam, simpliciter necessario: ergo est jure naturæ prohibitum. A. Pater: nam est injuriosum Deo, ut Authori Naturæ, qui, titulo creationis & conservationis, sibi soli reservavit jus vitæ, membrorum &c. Nec enim ex Scriptura, ratione, vel instinctu quodam universali constat, quòd DEUS ejusmodi potestatem in vitam nobis concesserit, ut pro libitu illam possemus destruere, vel destructionis periculo temerè objicere: immò ex omni parte constat contrarium. Ex Scriptura (f): Ego occidam, & ego vivere faciam: ex ratione; quia in ejusmodi casibus potestas data præsumi nequit, utpote perniciofa: ex instinctu contrarium attestante.*

Est perniciosum sibi & proximo, cum utriusque vitam, & salutem in delictum adducat, & plerumque perfundet.

Est præjudiciosum Societati humane, cum ejusmodi licentia non posset non esse everfiva Generis humani; via spatiosa ad innumeras cædes cum incredibili perturbatione, confusione, ac præjudicio Societatis humanæ.

Instructio 3. INSTRUCTIO III.

De duello. De Monomachia, seu Duello.

§. I.

Ejus origo, *De duelli origine, natura, iniquitate.*

§. I.

Quæritur I. Quid? Quosplex? Et qua origo duelli?

R. I. Per duellum non intelligitur quacunque duorum rixa; neque etiam, nisi laxiùs, singulare quodvis certamen, inter duos ex conditio susceptum: sed prescriptum, ad requisitas proprietates, singulare certamen, ex privatis causis ab utraque parte spontè, & ex conditio susceptum, designato loco & tempore ad occisionem, mutilationem, aut gravia vulnera infligenda.

Divisio. R. II. Dividitur in publicum, servatis solemnitatibus; & privatum; judiciale pro decidenda causa publica; extrajudiciale, equestre, plebeium &c.

Origo. R. III. Origo prima est à Dæmone, ut innuit Tridentinum: *Detestabilis duellorum usus, fabricante Diabolo, est introductus, ut, cruentâ corporum morte, etiam animarum perniciem lucretur (d). Origo altera est à Gentilibus, præcipue Romanis, per agones & ludos gladia-*

Affer-

(a) In notis ad Puffendorffum de officio hominis. c. 5. §. 10. f. m. 103.

(b) Jurisp. cit. L. 2. c. 2. n. 95.

(c) L. c. n. 129.

(d) Sess. 25. c. 19. de Reformat.

* Diodorus Siculus L. 5. c. 28. Galli inter ipsas epulas, causâ ex jurgio quomocunque arrepta, insurgere, & ex provocatione, nihil vitæ jacturam estimantes, inter se digladiari solent. Additur ratio, quòd persuasi fuerint, animas denuò in corpora reverti. Eandem rationem audaciam Germanorum assignat Apianus in Celtico.

(e) Parte 2. per totum.

(f) Deuteron. 32. v. 39.

Divino

Afferunt P. 2. Quò ad jus divinum. Patet ex dictis, & præcepto quinto Decalogi: *Non occides.*

cietati humanæ naturaliter debito: ergo jure naturæ adstrui nullatenus potest.

Canonico.]

Afferunt P. 3. Quò ad Jus Canonicum præcipue ex prohibitione gravissima Tridentini, (a) pænisque adjunctis excommunicationis, in omnes participes extensæ; amissionis bonorum, infamæ, negandæ sepulturæ &c. quas pænas, à Tridentino latus, in solemniter duellantes, auxit Pius IV. (b) statuendo pænas, criminis læsæ Majestatis proprias, inhabilitatem ad faciendum testamentum &c. Gregorius XIII. (c) uti & Clemens VIII. eas etiam extendit ad duella privata. Patet insuper ex decretis plurium Pontificum, Conciliorum canonibus, quos videre est in *Dicaomathia citata.*

A. P. 1. Quia est Deo, quàm maximè injuriosa, cum sit expositio directa tam propriæ, quàm alienæ vitæ, seu membrorum, exera casum necessaria defensionis, ut illicò clarescet.

Quia adversum amorem Deo,

A. P. 2. Quia est sibimetipsi derogatoria, cum duellum sit medium ineptum, ac inutile seu defendendi honoris, seu depellendæ ignominiz.

Sibimetipsi.

Nam. 1. *Neque in statu natura laus fortitudinis esse potest sine justitia, (g) atque prudentia; (h) neque defensio vera honoris ex erronea persuasione homuncionum, projectorum in omnem temeritatem, atque insaniam, quæ potius à publico prudentum judicio est desumenda.* 2. *Facile suppetunt legitima media per professionem legitima defensionis, siquidem injurianti tantum animi sit, ut ultrò agat injustum aggressorem vitæ; quæ professio, sicut timiditatis est exclusiva, ita est fortitudinis legitima tessera.*

Civili.]

Afferunt P. 4. Quò ad Jus civile. Jure civili vetere Romano jam Constantinus M. saluberrima sanctione *cruenta spectacula, & gladiatores* omnino prohibuit (d). Inde Brunemannus, in legem cit. *Et qui duella incunt læsa Majestatis rei sunt.* Jure Romano novo Augustissimus Leopoldus prohibuit monomachiam *sub pena capitis*, qui in ea alterum (saltem provocatum) interemisset, quæ constitutio anno 1668. in Comitibus Imperialibus ratihabitata est, ac confirmata (e). Statuta Gallia, priore sæculo edita, tam sunt severa, quàm necessaria: siquidem constat, auctore Theophilo Raynaudo, (f) *intra annos triginta tot hoc ferali modo in hoc uno Regno cecidisse, ut ex his numerosissimus exercitus potuisset conflare, quo & incolumitas Regni conservari, & Turca, Christianorum damnis auctior, non modicò vexari potuisset.*

3. *Neque in statu naturæ deest quædam via juris, quasi publica, & longè expeditior, cum non desit quædam subordinatio familiæ ac consanguinitatis: &posito, quòd foret status mera libertatis, nihilofeciùs jure natura prævalere deberet commodo honoris privati bonum commune, seu incolumitas humanæ Societatis.* 4. *In statu civili medii hujus utilitas, ac necessitas penitus evanescit: nam stantibus legibus, & legum pænis, per duellum non defenditur, sed amittitur honor; non depellitur, sed consciscitur ignominia, sive quis vincat, sive vincatur. Item facilis, & longè commodior est via juris &c.*

Præcipue illicitum est pro honore, aut ignominia vitanda, aliisque de causis illegitimis.

R. II. Præcipue illicitum est, etiam natura jure, duellum pro tuendo honore, aut ignominia vitanda, aliisque ex causis private ostentationis, odii, vel vindictæ susceptum.

A. P. 3. Quia talis licentia est Societati humanæ perniciosa, eò quòd, ex speciali depravatione naturæ, ob nimis proclivem tuendi honoris insaniam, nimisque phantasticam cujusvis ignominiz auxilin, innumeris cædibus daretur ansa, cum perturbacione Generis humani immenso, ut testis est luctuosa satis experientia,

Et Societati humane naturaliter debito.

Affer-

(a) Suprà cit.

(b) Constit. *Ea, que* &c. A. 1560.

(c) Constit. *ad tollendum* &c. A. 1582. constit. *Illius vires* &c. A. 1592.

(d) L. un. C. *de gladiator.* L. 11.

(e) Teste P. Gobat Theol. experimentalis. tom. 1. P. 1. tr. 7. n. 573. in appendice duellari.

(f) Tom. 3. de virtut. & vitiis L. 5. sect. 3. c. 3. n. 192.

(g) Novell. 69. pr.

(h) Arist. 3. Eth. c. 7.

Quia doctrina opposita damnata.

Affertum confirmatur, præcipue pro Orthodoxis. Quia Alexander VII. (a) tanquam scandalosam, ac perniciosam proscriptit hanc propositionem numero 2. *Vir equestris, ad duellum provocatus, potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat:* ergo ejusmodi licentia, ut probabilis, amplius defendi nequit.

Etiã illicitum est duellum judiciale:

R. III. *Etiã duellum judiciale, seu ad veritatem probandam, seu ad litem terminandam, seu ad innocentiam demonstrandam, seu ad objecti criminis culpam purgandam, omni jure est illicitum.*

Quia est expositio justitiæ;

Affertum tenet ex dictis, & amplius 1. Quia hoc nil aliud est, quàm exponere justam causam, uti & innocentis vitam *presenti periculo*, cum æquè innocens, ac nocens possit in duello succumbere; neque justior, sed fortior, peritiorque soleat vincere, Deo nullibi assistentiam meliori causæ per miraculum pollicito: ergo est ad ejusmodi fines *inutile medium*, & *jure Naturæ contrarium*.

Tentatio divina potentia;

2. Quia est tentare DEUM, quasi genere quodam fortis divinatorio, adeoque contra Jus Divinum expressum *Deuteronomii 6. & Matthæi 4.*

Jure Canonico prohibita.

3. Quia est judicium, à sacris Canonibus reprobatum, (b) præcipue à Tridentino.

Licetum tamen duellum,

R. IV. *Duplici tamen casu licitum posset esse duellum, DEO nempe jubente, & causa DEI, Religionis veræ ac bono publico id exigente.*

Deo instigante, quia vitæ Dominus;

Affertum quò ad 1. membrum patet: quia Deus, ut vitæ Dominus, absolutam habet potestatem: nec dispensaret in lege Naturæ, sed mutaret objectum, quò mutato nunquam fuit prohibitum *lege Naturæ*.

Religione, ac bono publico id exigente, quia bono majore.

Quò ad 2. *Afferri solet casus, quò ad finiendum bellum, ejusque calamitates declinandas, aut ad parcendum sanguini, offerretur duellum, quo unus cum uno, vel plures cum pluribus in singulare certamen deciderent ea lege, ut victoria sit penes illum exercitum, cujus pars vinceret, modò per tale duellum victoria non magis redderetur dubia, quàm esset, si cum omnibus copiis dimicaretur.* Ratio *affertur:* quia licitum est, integros committere exercitus: ergo & licitum erit, con-

sensu mutuo, controversiam ad duorum, aut paucorum certamen reducere, uti constat exemplo *Davidis & Goliathi*. * Item casu quo hostis non cessaret, blasphemare Deum, profanare res sacras, persequi Republicam, solo hoc medio suppetente: & ratio *affertur*, quia bonum honoris Divini, Religionis, & Reipublicæ, majus est, & præferendum bono privato vitæ: ergo licitum erit istud pro illo defendendo exponere.

Queritur III. Quenam momenta in oppositum afferri solent?

R. *Soles opponi* I. Duellum est *intrinsecè malum*, ac *jure Naturæ* prohibitum: ergo pro omni casu, etiam salutis Reipublicæ illicitum. C. P. Sic occisio innocentis, etiam casu interminati à Tyranno excidii, est illicita, quia *intrinsecè mala:* ergo à pari.

R. N. A. vel D. Duellum ex fine privato, causaque qualicunque, est *intrinsecè malum*. T. A. Ex fine publico, causaque gravissima. N. A. & C. Ad P. D. A. Occisio innocentis *directa* est illicita. C. A. *Indirecta*, qualis accidit, si quis pro salute publica jubeatur congregari cum hoste, auctoritate publica munitus. N. A. & C.

Soles opponi II. Ponatur casus, quo Officialis bellicus, vel equestris, ab altero ignominiosissime laceffitus, non modo *timiditatis notam*, sed famæ, honorisque omnis jacturam incurreret, nisi acceptaret duellum. Jam sic: Hæc causa est *respectivè gravissima:* ergo licitum faciet duellum. A. P. Est gravior jacturâ bonorum fortunæ, quorum intuitu licita est defensio, etiam occisiva.

Confirmatur. Juxta dicta Officiali *invaso* licitum est invasorem occidere, ut honorem tueatur, quando vitam tueri nequit nisi fugâ, sibi admodum ignominiosâ: ergo etiam licitum erit, saltem acceptare duellum, si recusatio foret æquè ignominiosa.

R. N. A. Ad P. D. A. Est gravior jacturâ bonorum *simpliciter*. T. A. *Hiscæ in circumstantiis*, ubi duellum *medium inutile*, ac *ineptum*. N. A. & C. *Inutile* est; quia honor aliter facile conservandus, atque recuperandus.

Ineptum,

(a) A. 1665.

(b) Can. *Monamachia* caus. 2.

1. Reg. 18. Sic legimus ab Eduardo III. Rege Angliæ, Philippum VI. Valesium; à Carolo V. Imperatore, Franciscum I. Gallie Regem; à Carolo Ludovico Electore ad Rhenum Comitem Turonium &c. ad singulare certamen, ex simili causa, provocatos. Sic legimus S. Wenceslaum, Ducem Bohemæ, ad idem, improbante nemine, se obtulisse adversus Ducem Curimensem, visisque Angelos arma ministrasse, & dixisse Adversario: *ne ferias.*

Ineptum, quia sic honor magis deperditur, non servatur; ignominia major incurritur, non vitatur.

Non necessarium.

Ad confirmat. T. A. N. C. Et suppositum, quod talis sit *invasus*, & quod honori suo non melius prospicere possit vel *viâ juris*, vel *viâ contestationis*, naturæ rationali congrua, dicendo: *se se paratum, haud sanè fugâ, sed defensione iusta se tueri adversus aggressorem injustum: duellum tamen non acceptare, quia naturalibus, Divinis; immo & humanis legibus adversum.* Unde negatur rursus suppositum, recusationem talem ullatenus esse ignominiosam, nisi fortè apud militum vappam, hac in re pessimè persuasam; apud homunciones improbos, & diaboli spiritu animatos, quorum persuasioni, si quid tribuendum foret, etiam *provocatio* ob qualem qualem injuriam foret licita, quod, teste P. *Viva* nemo hæctenus tam fuit insanæ mentis, ut somniaret. Item quævis vindicta de inimico esset sumenda, & pleraque scelera, ex humano respectu, licitè perpetranda, etsi non tantum Juri Divino atque humano, sed ipsi quoque naturali contraria.

Respectu honoris, conexi cum iactura dignitatis, officii, bonorum.

Soles opponi III. Ponatur casus, quo ejusmodi Officialis non modò periclitetur honore & famâ, sed & annexa dignitate, officio, & consequenter bonis fortunæ, ad sustentationem congruam necessariis, alio medio, præter duellum acceptandum, vel etiam offerendum, non suppetente. * Jam sic: in isto casu, non ad avertendam *solummodo* timiditatis ignominiam, nec ad defendendum *præcipue* honorem, sed ad justam defensionem officii, bonorum, sustentandæ vitæ conformium, duellum sive acceptatum, sive etiam oblatum, fit medium, *non voluntate, sed necessitate* electum. 2. Fit medium, quo eligitur periculum *dubium* ** ad evitandum *certum*, adeoque *minus malum* ad declinandum *maius*: ergo in hoc

casu duellum non foret, *saltem natura jure*, illicitum. C. Videtur tenere, quia in hoc casu videtur esse medium prudens, neque juri Naturæ, neque salutis Societatis humanæ, vel etiam Reipublicæ contrarium.

Confirmatur 1. Duellum, in hoc casu, non tam foret *invicatio ad malum*, quàm *prælatio minoris mali*, bonorumque defensio *iusta*, quia non ordinata ad finem illegitimum, seu vindictæ, seu meri honoris; immò & *necessaria*, quia aliâ viâ non suppetente, nimisque difficile foret humanæ conditioni, in tali casu esse destitutam omnî remedio, & necessitate legum ad tolerandum *innocenter* tam miserabilem statum esse redactam: ergo erit hoc casu licitum duellum.

Prudens, quia electivum periculi incerti pro certo.

Confirmatur 2. Licitum est *invasorem* rei suæ aggredi, etiam ex intervallo, si aliter res recuperari non possit, ut in statu naturali, ubi nullum iudicium; vel etiam civili, ubi iudex officio suo non fungitur: ergo licitum erit petere satisfactionem in casu præfenti, cum sit unicum medium ad recuperandum officium.

Iustum, quia pro bonis fortuna.

R. 1. In hoc casu concedi totum *Defensorem à Lessio*, (a) *Laymanno*, (b) quos sequuntur P. *Reiffenstuel*, (c) *Wiestner*, (d) allegans plures, id docentes, etiam post propositionem ab *Alexandro VII.* prohibitam, quibus accedunt recentissimè P. *Seybold*, (e) P. *Pichler*, (f) aliique non impressi. Id facile concesserimus, casum præsentem, in propositione prohibita non contentum, nec per eandem, tam *levi brachio*, elidi hujusmodi licentiæ probabilitatem, uti contra P. *Viva* (g) animadvertit Author *Dicæomachiz*.

Defensorem graves ad obores.

R. 2. Tamen 2. Duellum, saltem acceptandum, etsi in tali casu, profusus extraordinario, *speculativè* defendi possit, ut legi humanæ, vel etiam Divinæ naturali, haud adversum; *Quod est speculativè forsan probabile, quod ad praxim tamen oppositum est probabile*,

ejus-

* Ejusmodi casus factus, non fictus, refertur in *Dicæomachia* cit. P. 2. sect. 4. §. 1. n. 14. quo bellicus Officialis, ab altero arundine ignominiosè percussus, militibus eidem parere recusantibus, ad legitimum iudicem cum appellaret, responsum tulit; *se eum officio non removere, cogere tamen milites non posse, ut amplius sub illo militent, ipse sibi prospiceret.* Unde is recusans duellum, officio excidit, cum nobilissima conjuge ad incitas postmodum redactus.

** Si enim certum esset periculum mortis ob suam imperitiam, imbecillitatem &c. utique non liceret.

(a) De J. & J. L. 2. c. 9. n. 49.

(b) L. 3. tract. 5. P. 3. c. 3. n. 3.

(c) Theol. Scholastica Tr. 20 Disp. 17. 2. 4. §. 2. n. 6.

(d) De Cler. pugn. in duello. n. 7.

(e) Dicæom. P. 2. sect. 4. §. 1. n. 14. f. m. 134.

(f) Tit. 14. de Cler. pugn. in duello. n. 2. f. m. 291.

(g) Trut. Theol. in propol. 2. ab *Alexandro VII.* damnata. n. 10. f. m. 17.

Part 1. Elem. II.

ejusmodi tamen licentia, ut in praxi absolutè tuta, probabilius defendi nequit.

Quia talis praxis videtur enervare finem legis humane.

Videtur colligi 1. Quia talis licentia in praxi enervaret finem legis humane, qui consistit in proscriptioe duelli simpliciter, sub quocunque prætextu defensionis privatæ legitimæ, ob gravissimâ mala publica, spectatâ hominum corruptione aliter non evitabilia, adeoque obligando absque exceptione, nec attendendo commodum privatum, publico subordinandum, etsi ejusmodi circumstantiæ casus per accidens, utique haud ignoratæ, Legislatores ad faciendas exceptiones movere & potuissent, & debuissent.

Immo & naturalis, saltem inadæquatum, qui consistit in præcavendo ipso periculo damni, ex tali licentia in Societatem humanam facile emer- suri.

Videtur colligi 2. Quia talis licentia enervaret finem legis, etiam naturalis, saltem inadæquatum: nam finis adæquatus non consistit solum in præcavendo damno, tam privato, quam publico; sed etiam in præcavendo ipso damni periculo communi, quod ex tali licentia, nimium periculosâ, quia excessibus nimis obnoxia, Societati humanæ immineret quam maxime præjudiciosum, & vel ideo quam maxime præcavendum. Siquidem homines, ob nimiam hac ex parte proclivitatem hallucinationi ferè semper obnoxii, sibi facile persuaderent, se non modò in honore, sed etiam honori annexa dignitate, officio, & consequenter in bonis fortunæ graviter læsos, adeoque in tali casu licitam esse in praxi defensionem per duella, haud segniter interpretarentur; immò hanc licentiam non modò ad acceptanda, sed etiam offerenda duella extenderent contra vim, finemque legis justissimum, utique non sine ingenti Societatis humanæ præjudicio.

Ob nimiam hac ex parte hominum proclivitatem.

Jam sic: Etsi in casu aliquo particulari, potius speculativo, quia prorsus extraordinario, lex prohibitiva talis licentiæ non obtineret finem de præcavendo damno privato, obtineret tamen finem de præcavendo damni tam privati, quam publici communi periculo, ejusmodi licentiæ, ob facilem abusum, ex proclivitate hominum connexo: ergo, etsi lex per accidens in præjudicium privati hominis cederet, non cessaret, sed ob bonum commune, per se inventum, vim obligandi retineret in praxi. Item, etsi talis licentia, in casu particulari, foret exigita ab amore, sibi hic & nunc naturaliter debito, est tamen positivè adversa amori, Societati humanæ ad felicitatem publicam simpliciter necessario, ob periculum licentiæ huic semper conjunctum, & bono publico nimis præjudiciosum: ergo naturæ jure, quod

potius spectat commune bonum, in praxi est universaliter prohibita: ergo probabilius etiam in casu extraordinario, quo innocens mediante honore pateretur grave damnum in bonis fortunæ, nullo per accidens suppetente alio medio, duellum practicè foret illicitum. Illatio stringit, quia non modò in statu civili, sed etiam naturali, bonum privatum publico est subordinandum, ac postponendum.

In forma C. A. D. C. Ergo in hoc casu duellum non foret illicitum spectato præcisè fine naturæ inadæquato, & fundamento amoris, sibi naturaliter debiti. Tr. Spectato fine naturæ adæquato, seu fundamento amoris, etiam Societati humana naturaliter, & quidem prævalenter debiti. N. C. Ad P. N. Quòd ejusmodi licentia, præsertim practica, possit esse prudens medium, quia excessivum, & spectatâ hominum corruptione, nimis periculosum, ac tranquillitati publicæ præjudiciosum.

Unde spectato bono communi duellum etiam in hoc casu non foret prudens medium.

Ad confirmationem. 1. N. Quòd justa foret defensio, quia adversa legi naturæ, universaliter obliganti; & ipsa provocatio æque dici posset tantum prælatio minoris mali. Medium quidem aliud hic & nunc non suppetit, sed per accidens; neque ad casum per accidens, & extraordinarium præcisè attendit jus naturæ, sed potius intendit bonum commune & universale: ergo destitutus foret in istis circumstantiis innocens per se, & omni prorsus remedio. N. Per accidens, & in casu moraliter vix possibili; Item ex suppositione, quòd non fuerit usus licivo medio, quo percussus tam ignominiosâ arundine, illicò sese justè, spectato naturæ jure, defendere potuisset. C. C. Et N. Suppositum, quòd hoc requiratur. Casus sunt obvii. Sic innocens pro bono publico potest juberi, ut hosti se tradat; immò si refragetur, potest etiam tradi, ut vult Molina, Lessius, Lugo, alique, & sic de aliis casibus.

Neque flum.

Ad confirmat. 2. B. In statu civili lata displicentia intervallum, non nisi ag-ritate inter- gressioni, moraliter duranti, est com-justam de- mensuratum. In statu natura inter- fensionem- bonorum, & vullum justæ recuperationis, quò ad duellum. bona fortunæ, est quidem laxius; sed duellum, à legitima defensione univer- saliter est exclusum ob bonum commune Societatis humanæ, ut dictum.

Solet opponi IV. Licitum est duellum duobus, ob delicta ad mortem damnatis, à Magistratu injunctum ea conditione, ut victor vitæ gratiam habeat.

Duellum in initum justè à Judicis.

2. In initum coactè v. g. si quis provocetur ab altero sub interminatione mor-

mortis, incendii domus, nisi con-
grediatur.

Ad leve
vulnus,

3. Initum ad leve solummodo
vulnus, vel ad certum sive congres-
sum, sive ictuum numerum.

Vel omnino
fictum, est illicitum.

4. Initum fide ad reparandum
honorem: ergo non est universaliter
vetitum.

1. Quia hic
modus Judi-
ci non indul-
tus, nec ac-
ceptandus.

R. N. A. Quia probabilius hic mo-
dus nec ab Authore Naturæ, nec à
Natura Magistratui, ad puniendâ
crimina, est indultus, uti neque directæ
sui occisio à Judice est imperanda.

Alii D. A. Licitum est duellum, *ausbo-
ritate privata*, susceptum. N. A. Au-
thoritate publica. Tr. A. Quod si ve-
rum, tunc ideo, quia juxta hos Au-
thores non videtur repugnare juri Na-
turæ, utrumque, mortis reum, con-
stitui ministrum justitiæ in alte-
rum ad exequendam mortis sen-
tentiam, ut adeò, cum publicæ, tum
propriæ vitæ servandæ studio, rectè
fufciperetur.

2. Quia vel
non est coac-
tum, vel
non est duel-
lum.

Ad 2. Si provocatio sit moraliter
ipsa aggressio injusta, nullo alio me-
dio suppetente. C. A. Secus. N. A.
Et suppositum, quod hoc propriè sit
duellum, & non potius justa defen-
sio contra aggressorem injustum.

3. Quia per
se periculo-
sum; 4. quia
scandalo-
sum.

Ad 3. & 4. N. Priora duella sunt
illicita, quia per se sunt etiam quò
ad vitam periculosa; posteriora, quia
scandalosa, *Clemente VIII.* etiam duel-
la non fatalia prohibente, etsi fide
solummodo duellantibus excommuni-
cationem, & alias pœnas, non incur-
rent.

Bellum pro
bonis fortu-
næ licitum.

Solet apponi V. Ad res tempora-
les tuendas licitum est suscipere bel-
lum: ergo & duellum ad defenden-
dum honorem, bonum majus fortu-
næ bonis. 2. Juxta statuta Ordinis
Equestris S. Jacobi Candidatus reji-
citur, si recusavit unquam duellum:
ergo supponitur licitum.

Non duel-
lum pro ho-
noris, quia
medium
ineptum.

R. Ad 1. N. C. & suppositum,
quòd duellum sit aptum medium re-
cuperandi, & non potius perdendi
honoris.

Recusatio
duelli tan-
tum ex ani-
mo abjecto
est impedi-
mentum in
Ordine S.
Jacobi.
Inebriatio
juxta quos-
dam licita
ad vitan-
dum duel-
lum.

Ad 2. D. A. Qui recusavit ex mo-
tivo timiditatis. Tr. A. Ex motivo
obedientiæ erga leges N. A. & C.

Solet opponi VI. Etsi inebriatio per
se sit illicita, tamen licita fit ad duel-
lum, aliter non evitandum: ergo
& ipsum duellum, etsi per se illicitum,
licitum fiet ad honorem, aliter
non salvandum.

Redet P. Gobat, non fore licitam
ob solam provocationem: ob absolutam sa-
men necessitatem, vel æqualibus cya-
this bibendi, vel duello salvandi vi-
tam, fore licitam, prout ebrietas
dicit meram usûs privationem, nullo alio
sine vitiatam. Declarat paritate, quâ
licita ebrietas ad arcendum, vel pel-
lendum morbum; item qua licita
manûs abscissio ad evitandam mor-
tem, à tyranno intentatam, & quòd
privatio usûs rationis hic non foret
intensa, sed solum permessa, quam
quis non teneretur cum tanto malo
suo impedire. Ita ille, ita alii, quæ
tamen nostra non facimus, quia ex
rationibus allatis fat pater disparitas
inter ebrietatem, & duellum.

Quæritur IV. Quanam hac ex parte Strie protestantis?

Strie protesta-
ntica.

R. I. Habemus sanum, hac sal-
tem ex parte, *Puffendorsum*, quia
duellis nequidquam patrocinantem
(a). Inter alia ait: *majorem ensci
honorem ex cælo animo, injuriam asper-
nasse, quàm ex illo Neptolemi apud
Curtium: L. 9. emoriar potius, quàm no-
men ignavi geram.* Unde apud *Plu-
tarchum Antigonus, à Pyrrho* provoca-
tus, reposuit: *Pyrrho, si vita pœnise-
ret, multas patere ad interitum vias.*
Ibidem *Hobbesium* (b) refutat, ubi
homo, semper insulfus, duella, ut
potentiæ indicia, extollit: *quare, in-
quit, Puffendorsius, non indiciam præstan-
tiæ possit haberi, imperium animi, virés-
que ratione temperare nōsse, easque, non
nisi ad præscriptum legis, exercere?* Sed
Puffendorsum neque hac ex parte sanum
esse permisit ejus depravator, an
emendator, haud dixerim, *Nicolaus
Herrius*, dum assuit hanc no-
tam (c): *Neque ferendi sunt, qui pœnas
capitales, in certamina privatorum singu-
laria statuas, improbant.* Videatur *Mon-
taltius* in opere epistolico, ubi doctrina *Je-
suitarum* exhibetur contra edictum *Ludovici
XIII. Gallie Regis, pro duellorum justitia
pugnantium.* Sed ita volupe non pau-
cis Protestantibus, Societatem no-
stram calumniari palpabiliter, seque
risui exponere patenter, quia non nisi
ex Authoribus famosis (& quid ni
sibi similibus?) qualis fuit *Montaltius*
personatus, seu *Paschalius, Jansenista* in-
famis, cujus opus *Epistolicum* ab *Ale-
xandro VII.* condemnatum, ab Inqui-
sitione *Hispanica* interdictum, ut opus
inprimis contumeliosum, hæreticum, erro-
neum,

*Puffendor-
sius a Nota-
tore Herrio
corruptus:*

(a) De J. N. & G. L. 2. c. 4. §. 2. f. n. 1171.

(b) In *Leviathane* c. 10.

(c) L. c. litt. a. f. 1172.

Pars I. Elem. II.

neum, sedisiosum, scandalosum; à Facultate sacra Sorbona rejectum, ut opus Jansenisticum, hereticum, maledicentia, & perulantia plenum; à Senatu Aquensi proscriptum, ut calumniis, mendaciis, erroribus, maledictis refertum, publica tranquillitatis perturbativum, proborum graviter offensivum, pœnâ, famosis libellis staturâ, dignum, tortoris manu publicè concremandum, æterna oblivione sepeliendum. Denique à sanctiore consilio Regis Christianissimi, Rege præsentè, infami stigmati inultum, ut opus Ludovico XIII. probrosum, Jansenisticum hereticum, maledicentissimum, adeoque la-verendum, per carnificem publicè comburendum. Actum Parisiis A. 1660. 23. Sept. Videatur Cleander, & Eudoxus ab initio. En! quàm è limpidis fontibus scaturiat Protestantica veritas, cum de Jesuitis est fabulandum.

Grotius.

§. II. *Grotius* duella, ex naturali libertate, minùs bene deducit; pejus hoc, exemplis barbararum Gentium, confirmat, quæ juris rectitudinem haud probant, uti animadvertit *Grotianus* anagnostes *Zieglerus* (a). Idem *Grotius* errat denuò, cum duobus modis duellum licitum affirmat (b): nempe 1. Si invasor concedat alteri licentiam dimicandi, alioquin eum occisurus sine dimicatione. Nam, ut rectè reponit *Zieglerus*, conditionem acceptandam, sed invasionem expectandam potius esse, & tum naturali defensione utendum. 2. Si Magistratus duos, mortem meritos, inter se committat. Ubi addit, consultius tamen fore, si forte faciat eligi mortem. Nam de priore membro constat ex dictis supra; de posteriore addita sortitio quoque displicet *Zieglerus*, eò quòd videatur involvere tentationem quamdam Numinis, & D. Providentiæ abusum, præterquam quòd sceleratioris sæpe evasisse per sortem, doceat experientia. Idem errat insuper, dum illicitum asserit duellum, causa publica exigente susceptum (c): nam, more solemnè, Theologorum scita malè applicat, nititurque supposito falso, quasi pro nulla re temporali sit licita occisio al-

terius, etiam injusti aggressoris, quòd supra rejectum est. Hinc rectè refelitur ab *Hennige* dicente: quando totum exercitum licet ad pugnam cogere, rationis est, ut & quilibet milites ad singulare certamen compelli possint.

§. III. *Grotius* errorem errat *Vitriarius*, quem emendare debuisset (d). *Weberus*, *Weberus* quoque minùs aptum *Puffendorfsi* censorem agit, dum scribit (e): Inde concludimus, duellum in statu naturali non esse injustum, sed suo modo licitum. Eundem errorem errat *Kemmerichius*, *Puffendorfsi* enucleator, meliùs enucleandus, dum scribit: Duella, si ad reparationem damni tendant, in statu naturali injusta non sunt (f): & sic de aliis.

§. II.

§. 2.

De diffidatione privata.

Diffidatio privata.

Quæritur V. Quid de diffidationibus belli privati sentiendum?

§. I. *Diffidatio*, sic dicta à fide, vel derivata potius à Germanici idiomatis antiquo vocabulo *seida*, *Sehde*, seu *Seind*, *Besehdung*, *Anseindung*, Anglis *seud*, Gallis *desier*, Latinis inimicitia, ut est privata, dici potest, fidei renuntiatio, & inimicitia per quavis hostilia denuntiatio, propria auctoritate facta ab iis, qui Superiorem in terris habent.

§. II. *Origo* deducitur à turbulenti Imperii Romano-Germanici sæculis, maximè ab *Henrici IV.* Imperatoris infantia, neglectæ justitiæ culpa, ac turbulento Successorum quorundam regimine, * quo invaluit Jus manuarium, *Hauß- Kolben- oder Faust-Recht*.

§. III. *Incrementa* verò quòd spectat, Jus istud injustissimum, lapsu temporis, tantas vires sumpsit, ut *Germania* esset latronum spelunca; tantas egit radices, ut *Fridericus I.* *II.* *Rudolphus I.* *Albertus*, *Ludovicus Bavarus*, aliique Cæsares, extirpando malo variis Edictis, oleum operamque perdidissent: immò *Carolus IV.* mitigare saltem ut posset, hujus confusionis non tam approbationem, quàm toleran-

(a) Apud *Grotium* de J. B. & P. L. 2. c. 20. §. 2. n. 4.

(b) L. c. c. 17. §. 15.

(c) L. 3. c. 20. n. 43.

(d) In instit. J. N. & G. L. 2. c. 1. n. 26.

(e) In *Puffendorfsium* de offic. hominis L. 1. c. 5. §. 11. f. m. 94.(f) In *Puffendorfsio* enucleato c. 5. §. 65. f. m. 80.

* Quàm bellè ex Protestantico tripode sueta fundat oracula *Pfeffingerus* in notis ad *Vitriar.* L. 1. tit. 2. §. 15. f. m. 281. Item. L. 4. tit. 3. §. 17. f. m. 467. Quo turbido rerum statu *Gregorius VII.* *Hildenbrandine* hæresis, qua per tot sæcula Romani Antistites bella, & motus ferales in Imperio civerunt, fundator, facili negotio, utit perfide, Majestatem Cæsaream ludibrio habere cœpit, Germanos adversus Caput suum, nefando conatu, incitando; immò sacra & profana pro libitu confundendo &c.

lerantiam indulgere debuerit, sequentibus conditionibus restrictam (a).
 1. *Ut esset causa diffidationis, eaque non fieret fraude, & dolo.* 2. *Ut ea non fieret intempestivè in loco, ubi diffidans domicilium non haberet, aut illud non inhabitaret.* 3. *Ut diffidatio, triduo ante invasionem, publicè insinuetur diffidando, vel personaliter, vel in loco, in quo is habitare consueverat, ad modum, ut in bello publico praequiratur denunciatio.* 4. *Ut de insinuatione hac, per testes idoneos, plena fides, & probatio haberetur, quæ fiebat, vel per ipsum Nuntium adhuc superstitem, qui jurare tenebatur, quòd læso contradixerit ex parte domini sui, vel mortuo Nuntio per ipsum Dominum similiter jurantem, junctis sibi duobus viris veracibus (b).*

Modus

§. IV. *Modus diffidationis fiebat vel propria voce, vel litteris diffidatoris. Exemplum affert Rumelinus cujusdam Nobilis, Urbi Imperiali diffidationem ahnuntiantis his verbis: Cum inter ipsum, & urbem convenire non posset, diffidationem sibi denuntiatam sciret: triduo tamen expectaturum sese responsum amicitibus, & interea temporis inducias observaturum.* * Varias diffidationum formulas adducit Lehmannus, ad quas pertinent quoque signa diffidatoria, suspendi solita E. G. *Scoppe, risiones, carbones, vulgò Brand-Gei then,* quibus tantum detrimenti incendio allaturos se comminabantur, ut ædificia pagorum combusta, & in cinerem redacta si opus converri possint.

Quæritur VI. *Quid de diffidationum usu memorandum?*

Ejus usus abusus, omni juri contrarius.

§. I. *Diffidationum usus erat perniciosissimus abusus, omni juri contrarius. Patet: quia fuit denunciatio inimicitiae privata, sprete Superiorum & legum autoritate.* 2. *Quia justitiæ everfiva, proprio cujusvis impetu in arma ruente, & sua manu jus sibi quærente.* 3. *Quia fuit tranquillitatis, pacisque publicæ exterminativa, quovis extremam alteri persecutionem ad bona, vitam, corpus, & sanguinem denuntiante. Unde ansa præbeba-*

tur ad omnis generis conspirationes, conventicula, dissidia, bella, rapinas, cædes, aliæque ultima Reipublicæ mala, everfionis extrema prodroma. Nec refert, quòd Jure Cæsareo, cum debitis solemnitatibus, permixtus fuerit diffidationum usus: nam ejusmodi tolerantia non probat legitimum usum, sed permittit minorem ad præcavendum majorem abusum.

§. II. Hinc *Fridericus III.* hanc pestem, temporaria lege, ad decennium duratura, Annò 1486. in Comitibus *Francofordiis* coercuit: *Maximilianus I.* melius ordinatis Imperii judiciis, eandem feliciter suppressit, diffidatores Cæsareo banno subjecit, & ex Imperio proscripsit in Comitibus *Wormatiensibus* Anno 1495. (c) *Maximilianus* constitutionem postmodum firmavit *Carolus V.* in Comitibus *Wormatiensibus* Annò 1521. (d) magis roboravit in Comitibus *Augustanis* Annò 1548. (e) & *Ferdinandus* denique in Recessibus Imperii *Augustanis* Annò 1555. (f) penitus extirpavit.

§. III. Unde diffidatio est *species fractæ pacis*, ut colligitur ex citatis Imperii Constitutionibus: quia præbet ansam dissidiis, bellis, pacemque publicam perturbat, non quidem *vi præsentis armata*, quæ primaria species fractæ pacis; sed tamen per molitiones, hostiles conspirationes, apparatusque armorum, quæ species subalterna, & in Recessibus *Augustanis* (g) non minus, quàm *dolus* proscripita est.

§. IV. *Pœnas* quod attinet, diffidatores ipso Jure in bannum incidunt, & hostes Imperii evadunt, cujuscunque dignitatis sint, (h) & in Recessu *Augustano* (i) Annò 1555. pœna gladii in diffidatores exprimitur. Diætæ pœnæ etiam extenduntur in complices, qui concipiunt, vel scribunt litteras diffidatorias; in Magistratus, qui recipiunt diffidatores &c. (k) Denique censetur diffidatio inter delicta atrocissima, quorum etiam conatus puniri solet, *Beyrlingo* teste, (l) & habetur etiam in citatis Recessibus (m).

TITULUS

(a) In aurea Bulla c. 17.

(b) *Rumelin.* ex constitut. *Friderici I.* promulgata *Norimbergæ* A. 1587.

* *Diemeil sie sich mit ihm nit vertragen, so wolte er ihuen abgesagt haben, jedoch noch in drey Tagen einer besseren Antwort gewärtig seyn, und mittler weil still stehen.*

(c) Art. 2. & 3.

(d) In der Ordnung des Land-Fridens. Art. 1. & 2.

(e) In dem Kayserl. Land-Friden. Art. 1. 2. & 3.

(f) §. 45. & seq.

(g) A. 1555. §. 48. & A. 1548. §. 3.

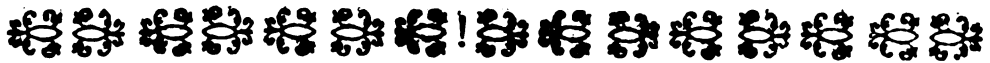
(h) *Ibid.* §. 3.

(i) §. 48.

(k) Recessu Imp. *Wormat.* A. 1521. *Augustæ* A. 1555.

(l) *Conclus. 21. n. 8.*

(m) *L. c.*

Titulus V.

TITULUS V.

Officia hominis erga proximum absoluta.

De Officiis hominis erga proximum absolutis.

Instructio I.

INSTRUCTIO I.

Officia hominis imperfecta erga alterum.

De Officiis hominis imperfectis erga proximum.

§. I.

§. I.

Eorum in-
doles, & ob-
ligatio.
Officia abso-
luta, & hy-
pothetica.*De eorum indole, & obligatione.*

Quæritur I. Quid nominis officium absolutum, hypotheticum, perfectum, imperfectum? Et quanam methodus ea tractandi?

§. I. Per officium hominis absolutum erga hominem intelligitur actio, vel ommissio actionis, quam homo ab homine exigere potest secundum obligationem naturæ, omnibus communem, nullo supposito jure per factum acquisito, sed cuius commisso. Tale officium est, Deum colere, neminem ledere. Unde officium absolutum opponitur hypothetico, quod est actio, vel ommissio actionis, quam homo ab homine potest exigere secundum aliquem statum adventitium, præsupposito nempe aliquo jure per factum acquisito. Tale officium est, cuius suum, quocunque jure acquisitum, tribuere, non furari &c. Sic homo ab homine jure absoluto exigit, ne occidatur, nullo supposito facto, quo sibi hoc jus acquisiverit. At jure conqueri nemo posset de rebus, ab altero sibi ablati, nisi jus aliquod circa res illas, veluti dominium, factum acquisivisset.

Perfecta,
& imperfe-
cta.

§. II. Per officium hominis perfectum erga proximum intelligitur actio, vel ommissio actionis, ad quam homo jure naturæ proprie tali, & sæpe etiam rigeroso, per modum coactionis externæ, est obligatus, sic ut officii ne-

gligens denominetur formaliter injustus: tale officium est, cuius suum tribuere, neminem ledere, &c. Officium verò imperfectum est actio, vel ommissio actionis, ad quam homo, jure natura minus proprio, per modum aequitatis naturalis, est obligatus, sic ut officii negligens denominetur formaliter iniquus: tale officium est, frigidam petenti permittere ex profluente digito viam monstrare, deliberanti consilium dare &c. & siquæ sunt alia innata utilitatis officia, sine omni incommodo alteri præstanda. * Itaque officia perfecta nobis necessitatem imponunt, ne alterum positive imperfecta, ne alterum negative infeliciorem reddamus.

§. III. In modo tractandi, presso pede, ut suevimus hætenus Grocii, Puffendorffii, Thomassii, aliorumque Moralistarum protestantium vestigia persequemur. Unde cum officia hominis ad hominem absoluta illi tractent in jure naturæ; hypothetica verò, propter suppositam rerum divisionem, & dominiorum distinctionem ad jus Gentium revocent, nos pariter hoc titulo officia hominis perfecta, ac imperfecta dilucidabimus; hypothetica in jure Gentium exposituri. Rectè autem officia, tam perfecta quam imperfecta, in absolutorum classem referimus, dicente Thomasio (a): Neque te turbet, quod pleraque quaestiones speciales præsupponant distinctionem dominiorum: quidquid enim hujus sit, id tamen certum est, ejusmodi officia, etiam ante distinctionem dominiorum,

* Hoc est, talia, ut loquitur Puffendorffius, que accipienti proficiunt, præstantem non gravant.

(a) In Jurisp. D. L. 2. c. 6. n. 4. f. m. 202. Hanc distinctionem officiorum in absoluta & hypothetica, tanquam subtilem & inutilem, Thomassius in secundis inutilibus curis L. a. c. 6. f. m. 217. expunctam voluit, ut expungeret etiam ea, quæ bona sunt. Eadem inutili cura rejecit distinctionem obligationis perfectæ, & imperfectæ, prius ex Puffendorffio defensam, voluitque loco obligationis imperfectæ subitici obligationem internam, ex regulis honesti & decori, ut indicaret, officia humanitatis non obligare ex regulis justitiæ. Sed hæc regularum distinctio ad jus naturæ, tanquam inutilis, merito est expungenda.

riim, habuisse locum, ut adeò, hac subsecuta, novæ quidem conclusiones accesserint, sed ex iisdem tamen principiis, ut ante deducenda. *

Fundamentale principium officiorum ad proximum est amor, eidem debitus, quia ad finem necessarius.

Quæritur II. Quale huiusmodi officiorum fundamentale principium, & quænam disciplina, iisdem tractandis propria?

R. I. Constat ex dictis. I. Quod quisvis homo, naturali impulsu, feratur ad suum finem, seu felicitatem, naturæ rationalis propriam. Constat. 2. Hanc felicitatem partialiter consistere in pace cum proximo, seu tranquillitate Societatis humanæ. Constat. 3. Huius felicitatis consequendæ medium immediatum ac essentialis esse amorem erga proximum, in quantum quidem simpliciter necessarius est ad hunc finem, adeoque naturaliter debitus, seu in exigentia, naturæ rationali debita, fundatus. Constat. 4. Amorem simpliciter necessarium, seu naturaliter debitum, obligare ad illa officia, seu perfecta seu imperfecta, quibus observatis manet salva, quibus neglectis ex parte deficeret naturalis felicitas, proximusque redderetur vel positivè, vel negativè infelix, atque defectuosus. Constat. 5. Cum omnes homines secundum naturam sint aequales, hoc est, aequè homines, omnes equali impulsu ferri ad suum finem, seu felicitatem, adeoque medium huius finis consequendi, seu amorem esse mutuum, æqualiter omnes obligantem ad fovendam hanc felicitatem, remotisque impedimentis conservandam: ergo pariter constat, amorem hunc, omnibus æqualiter insitum, esse fundamentale principium, ex quo eruenda officia, seu perfecta seu imperfecta, erga proximum: ergo pariter constat, hæc officia, proximo naturaliter debita, secundum illud amoris dictamen esse regulanda: quod tibi vis, vel non vis fieri, alteri feceris, vel non feceris, id quod erat declarandum.

Unde etiam officiorum perfecta, quia in natura debito necessario fundata, spectant ad jurisprudentiam.

R. II. Non tantum officia perfecta, sed & imperfecta sunt de jure natura, spectantque ad Jurisprudentiam naturalem, tanquam propriam disciplinam. P. Assertivum. Hæc officia imperfecta, seu innoxie utilitatis, non fundantur in amore qualicumque meræ virtutis, puræ humanitatis, vel ultroneæ beneficentiæ, sed in amore æquitatis naturalis, sic ut participant rationem justitiæ formalem, reluctantem ex debito alteri obligatorie reddendo: ergo sunt de jure natura, saltem minus rigoroso, spectant-

que ad Jurisprudentiam, tanquam propriam disciplinam. C. Tenet: nam æquitas naturalis, etsi notet justitiam minus rigorosam, notat tamen justitiam propriè talem; uti patet ex justitia distributiva, neque coactioni, neque restitutioni obnoxia: ergo officia æquitatis, participantis rationem justitiæ formalem, fundantur in jure, seu amore justitiæ, spectantque ad Jurisprudentiam, tanquam propriam disciplinam. A. P. Hæc officia imperfecta, seu innoxie utilitatis, fundantur in amore, à natura exigito, seu ad finem felicitatis humanæ necessario, adeoque naturaliter debito, sic ut, iis neglectis, saltem negativè, proximus redderetur miserior, ac infelicior, deficeretque illa felicitas in necessariis: ergo fundantur in æquitate naturali, obligante saltem in conscientia, notantque debitum, indispensabiliter explendum. A. Patet ipsa officiorum inductione: si enim absque injuria negari possent officia innoxie utilitatis. V. G. haustus frigida affluentis petenti; ostensio viæ erranti, & roganti; lumen alteri accendere cupienti &c. humana Societas, in ordine ad suum finem, seu felicitatem debitam, ac necessariam, male foret constituta, ac si minus positivè, saltem negativè defectuosa. Unde est, quod ejusmodi officia mutua sicuti quis suo jure postularet, ita non sine injuria alteri denegaret; & si accederet necessitas summa, inique repulsus, jure imperfecto in perfectum abeunte, etiam per vim ea vindicare posset.

Quæritur III. Quænam scita Mæræ Protestantium Morklistarum hoc ex capite, partim naturæ juri, partim veritati minus conformia?

R. I. Puffendorsius, ejusque antagonistes Thomastus, (a) officia hominis imperfecta, ex statu humanitatis, & lege de custodienda æqualitate, non curatè satis derivat. Unde haud incongruè Puffendorsius correxit alter ejusdem enucleator Kemmerichius, dum scripsit (b): Hoc caput de cognoscenda naturali hominum æqualitate vel prorsus omittendum; vel alia ratione tractandum Puffendorffio fuisset: æqualitas enim, juncta felicitati humanæ, fundamentum est officiorum, non peculiare officium: cum enim homines sint æquè homines, atque adeò, equali impulsu, ad felicitatem ferantur, jus oritur omnibus æquale felicitatem hanc

Protestantium Morklistarum hæc ex parte idæ, minus apposite: Puffendorffii.

pro-

* Quæ Thomastus in secundis curis, tanquam subtilia, minus curatè expungenda voluit.
 (a) Jurisp. Div. L. 2. c. 6, n. 1. & seqq. allegans Puffendorffium de J. N. L. 3. c. 3.
 (b) in elementis J. N. c. 7. f. m. 91.

promovendi. Quoties verò contra præcepta, hoc capite à Puffendorffio & Thomasio inculcata, per superbiam & contumeliam peccatur, toties non immediatè contra æqualitatem, sed contra rationabilem amorem sui, vel proximi peccatur. Quid enim: alios a quo se cum jure frui permittere, aliud est, quam suum cuique jus tribuere, neminem ledere? Casus verò de jure, inter alios distribuendo, huc non pertinent, cum in justa distributione non ad naturalem ipsorum æqualitatem, sed ad jus, quo quisque à natura, vel ex pacto gaudet, respiciendum sit. Ita ille. Quo in discursu non video, quid appositè vel Puffendorffius, vel Thomasio excipere posset.* Nos, nostris principiis insistentes, pro fundamentali principio, melius, reor, amorem omnibus æqualiter insitum, & æquali impulsu ad felicitatem ordinatum, adstruimus, sic ut ex eodem æquali jure officia, ad hunc finem necessaria, oriuntur.

Grotii.

2. Minus solidè Grotius hæc officia innoxie utilitatis fundat in pacto primæve rerum divisionis, (a) quo homines sibi velut reservarint usum alienæ rei, qui indigentibus prodest, possidentibus verò non nocet. Nam ejusmodi pactum satis incertum, principium amoris, ad finem seu felicitatem naturæ humanæ necessarii, satis liquidum est ac certum. Et accedit, quòd ejusmodi pactum pareret jus perfectum, non imperfectum.

Friderici Ludovici, Kemmerichii.

3. Fallit Puffendorffius, (b) & cum eo falluntur ejus interpretes Thomasio, (c) Friderici Ludovici, (d) Weberi, &c. dum officia imperfecta vocant officia humanitatis, nisi per hanc ipsam humanitatem intelligant amorem, æqualiter omnibus connatum, tendendi ad felicitatem naturalem; nisi humanitatem hanc fundent, uti non apparet, in debito natura necessario, vi cuius, absque injuria, officia innoxie utilitatis negari haud possint. In eodem errore versatur Kemmerichius, secundis Thomasio curis seductus, (e) dum officia imperfecta, seu humanitatis, uti vocat, ex regulis decori derivat, nisi hoc ipsum decorum fundet in

debito quodam natura, ad felicitatem humanam necessario, sic ut obligationem, saltem minus rigorosam, hominibus inducat.

4. Sic errat, & à suis principiis propriis aberrat Puffendorffius, suosque amanuenses errare facit, dum inter officia humanitatis imperfecta non solum numerat officia innoxie utilitatis, sed etiam beneficentia, exhibenda proximo, cum molestia, expensis, detrimento proprio &c. (f) Hæc enim cum sint mera virtutis, nec in ullo natura debito fundari possint, obligationem juris, etiam imperfectam, producere nequeunt, adeoque ad forum ethicum præcisè spectant. Inde est, quòd Puffendorffius beneficentiæ naturam, officia, gradus, effectus, ac opposita, ad Jurisprudentiam naturalem revocando, in id ipsum impingat cum Thomasio, quòd tanto splene orthodoxis Scholasticis toties oggerit, confusionem nempe Jurisprudentia naturalis cum aliis disciplinis.

5. Eundem errorem errat Heinricus Heinriccius (g), dum officia hominis imperfecta, etiam ex amore beneficentia, deducit, & hæc studia meræ virtutis ad jus natura, & disciplinam Jurisprudentia revocat. Sed ex opposito minus limatè Fridericus Ludovici scribit, (h) officia imperfecta innoxie utilitatis, æquè ac studia beneficentia, spectare solummodo ad bene esse vitæ humanæ, & tam illa, quam ista oriri ex affectu, & amore benevolo, cum tamen officia innoxie utilitatis fundentur in naturali equitate, seu amore justitia, ac obligationem juris aliquam pariant; studia beneficentia fundentur in honestate virtutis, nec obligationem ullam, saltem per se loquendo, inducant.

6. Inde, nec satis discretivè, respectu juris naturæ, Thomasio ex statu humanitatis, seu custodia æqualitatis, statuit hoc præceptum universale (i): alterius hominis utilitatem, quantum commode potes, promove: siquidem hanc gnomen non tantum ad officia innoxie utilitatis, sed etiam ad beneficentiæ studia, seu vitam commode transigendam;

* Unde Thomasio in secundis curis L. 2. c. 6. revocavit, & hæc officia non ex socialitate, sed ex regulis honesti & decori deducenda statuit.

(a) L. 2. de jure Belli. c. 1. § 1.

(b) De J. N. & G. L. 3. c. 3. §. 5. f. 328.

(c) L. 6.

(d) In doctrina de J. N. c. 5. §. 2. 3. f. m. 56.

(e) In Puffendorffio enucleato, c. 8. n. 2. f. m. 91.

(f) Qualia sunt juxta Fridericum Ludovici L. c. si pecunia summa alteri donetur; si ei adificium exstruatur gratis &c.

** In secundis curis L. c. dum ex Ethica regulas de præstandis beneficiis in jus naturæ infarcit,

(g) In elementis J. N. & G. L. 1. c. 8. §. 214. f. m. 169.

(h) L. c. §. 3. f. 56.

(i) Jurisp. Div. L. 2. c. 6. §. 1. 2. 3.

gendam; immò ad aliorum commoda, tam definitè quàm indefinitè, extendit. * Ratio est: quia jus naturæ solam spectat felicitatem viam necessariam, tanquam finem; maiorem viam commoditatem, juri Gentium, & humanis legibus procurandam, transmittit, ut ne præceptis innumeris humanum Genus obrueret, séque ipsam cum positivo jure confunderet.

Köhleri.

7. In extravagantes abit Henricus Köhlerus, (a) dum, ex truncato naturæ jure cogente, omne jus naturale perfectum esse affirmat, & in suo sensu jus omne imperfectum è sphæra juris naturalis exterminat. Sed Köhlerus is non est, qui suo sensu, merissime laconico, rationes Moralistarum elidere, vocemque cæteris communem intercludere jure possit.

Parùm referit, an officia imperfecta vocentur officia humanitatis, modo fundentur in jure saltem imperfecto, nec in mera virtute beneficentia.

§. II. Neque quis dicat. 1. Quòd officia humanitatis, etiam in Puffendorffii, Thomasiique sensu, fundentur in quodam naturæ debito, obligationem imperfectam dictante, etsi uterque quo ad loquendi modum differat, & hæc officia è custodia æqualitatis derivet. Certè Puffendorffius ait: ex lege humanitatis debere quemlibet alteri exhibere usum rei sua innoxium. Thomasius expressè habet, quòd lex humanitatis inter eos, qui in statu naturali vivunt, regulariter producat obligationem imperfectam, contra quam peccans, etsi non injustus, dicatur tam inhumannus.

§. Si hi Authores officia imperfecta, saltem innoxie utilitatis, in naturæ debito fundent; si jus minus rigorosum, seu imperfectum, sed tamen propriè tale, adstruant, & in solo vocabulo humanitatis à nobis discrepent, ex lege humanitatis dextras jungimus haud inviti, utpote qui in vocabulariis litibus nunquam esse difficiles suevimus. In eo tamen adhuc disconvenit, quòd illi officia humanitatis cum titulo juris imperfecti, indefinitè & definitè, etiam ad studia mere beneficentia, cum detrimento & incommodo proprio aliis exhibenda, extendant, & officiis innoxie utilitatis, naturali æquitate fundatis, conjungant, adeoque juri naturali malè commisceant, quæ nos, pro reverentia Puffendorffianæ querimonia, merità sequestramus, & ad forum ethicum ablegamus.

Neque quis dicat. 2. Quòd officia virtutum, juxta dicta alibi ex Suarezio, (b) quandòque cadant, quò ad exercitium, sub jus naturæ: ergo officia beneficentia saltem ad jus imperfectum reduci possunt.

§. D. A. Quandoque cadunt, hoc est, per accidens, superveniente ex circumstantiis obligatione justitiæ, vel æquitatis naturalis. C. A. Cadunt per se, & nulla accedente obligatione justitiæ. N. A. Et C. Accedentibus circumstantiis V. G. necessitatis gravis, etiam officium liberalitatis, ex naturali æquitate, est exercendum; induciturque obligatio juris saltem imperfecta, quæ in circumstantiis egestatis extremæ etiam transiret in perfectam. Hinc rectè supra diximus ex Suarezio: cum ex omnibus virtutibus, simul sumptis, resulter integra restitudo hominis, debitusque operandi modus, tam respectu sui, quàm proximi, verosimile est, omnes virtutes habere suas opportunitates, in quibus ex obligatione naturali, saltem imperfecta, exercendæ sunt, quam obligationem nec liberalitas, nec beneficentia certis in circumstantiis excludit.

Neque quis dicat 3. Quòd gratitudo, etsi fundetur in debito naturæ, nullam tamen obligationem juris, etiam imperfecti, inducat: ergo fallit nostrum principium, toties inculcatum, quòd officia, in natura debito fundata, participant rationem justitiæ, saltem minus rigorosæ, sic ut in Jurisprudencia naturali, tanquam disciplina propria, tractari possint, & debeant.

§. Etsi non desint apud Puffendorffium (c) qui gratitudinem in jure, propriè tali, fundatam velint, oppositum tamen est verius, quia pars optima beneficii periret, necessarium si fieret. Unde D. A. Gratitude nullam obligationem juris, etiam imperfecti, inducit, & hoc ideo, quia fundatur in debito qualicumque convenientia naturalis. C. Si fundaretur in debito quodam necessario ad finem, seu felicitatem humanam. N. A. Et C. Sicut beneficentia, ita & gratitudo reciproca officia pariunt, non necessaria ad felicitatem, naturæ rationali simpliciter debitam, sed spontanea, ad felicitatem

* In secundis curis hæc distinctionem rejicit Thomasius:

(a) In methodo system. J. N. Exercitat. 4. §. 773. 777.

(b) L. 2. de legibus, c. 7. n. 13.

(c) De J. N. & G. L. 3. c. 3. §. 17. f. m. 148. Enimverò, an in foro civili alio ingrati danda sit, Eruditi disputant. Vid. Boecleri dissertatio, quæ inscribitur alio ingrati.

tem naturæ rationali majorem congrua, ac opportuna.

Saltem simpliciter,

Neque quis dicat 4. Cum Thomasio (a). Quod tanta sit necessitas gratitudinis, ut si absque ea foret Societas humana, omnis tolleretur inter homines beneficentia, & fiducia, neque esset inter eos quidquam gratuita opis, nec ullum gratiæ concilianda initium: ergo fundatur in debito naturæ necessario ad finem.

Et D. C. Ergo fundatur in debito naturæ necessario ad esse bene simpliciter, quod solum respicit jus naturæ. N. Ad esse melius, quod virtutibus relinquit natura. C. Argumentum probaret, virtutem liberalitatis, eutrapeliæ, patientiæ, mansuetudinis &c. spectare ad jus naturæ, quia, iis sublatis, tolleretur inter homines omnis amicabile conversatio &c. *

Sed tantum respectu majoris felicitatis, quod augmentum non attendit jus natura,

Neque quis dicat 5. Gratitude fæpissimè fundatur in debito naturæ, etiam necessario absolute: ergo. A. P. Sic gratitudo erga Deum, tanquam principium omnium bonorum, est absolute debita. Item erga Parentes, tanquam proximum generationis, & disciplinæ principium; erga Superiores, & Principes, utpote à quibus communia beneficia procedunt.

Esti per accidens gratitudo mixta, accedente justitiæ titulo, fundare jus possit, sicque revocari ad Jurisprudenciam naturalem.

Et D. A. Gratitude simplex, & ut est virtus specialis, fæpissimè fundatur in debito naturæ absoluto. N. A. Gratitude mixta, & ut est habitus indistinctus ab alijs virtutibus, fundatis in debito naturæ absoluto. C. A. Et N. C. Gratitude simplex, & ut est virtus specialis, non respicit, nisi benefactorem privatum, fundaturque in debito, non tam stricto, ut erga Deum, Parentes &c. Nam, Lessio Authore, (b) gratitudo erga Deum non est habitus distinctus à religione; erga Parentes non est distinctus à pietate; erga Superiores non est distinctus ab observantia, quas virtutes, quò ad actus certos, in naturæ jure fundatos, ultro admittimus. Unde sicut gratitudo, ita & ingratitude mixta, quæ beneficium lædit, respicit jus naturæ, potestque parere actionem, vel potius actionem jam competentem aggra-

vare, uti rectè animadvertit Thomafus (c).

Queritur IV. Quenam obligatio naturalis ad officia hominis homini exhibenda, seu perfecta, seu imperfecta?

Et I. Est obligatio tam externa, quam interna. De externa patet; cum enim ejusdem fundamentum sit amor, naturaliter debitus, hic non nisi frustraneus foret, nisi ipso opere, factisque externis sese exereret. De interna

P. Fundamentum amoris, proximo naturaliter debiti, à quo hæc officia profluunt, evidenter debet esse sufficiens, seu universaliter efficax in ordine ad finem, seu felicitatem, natura rationali propriam, pacem scilicet cum proximo, justitiam, ac tranquillitatem humani Generis conservandam: ergo nequit esse amor merè externus. A. Constat. C. P. Amor merè externus, absque actu amoris interni formaliter imperante, vel imperatus ex motivo solum indifferenti, vel etiam alterius virtutis; ** immò ex motivo extrinseco formaliter inhonesto V. G. vana gloria *** esset incompletus, imperfectus in opportunitate, vel necessitate proximi, ob motivum impertinens facile defectibilis: ergo insufficientis, nec efficax universaliter.

Et II. Hinc, etiam spectato jure natura, rectè ab Innocentio XI. proscriptæ sunt propositiones sequentes: Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos. Tenemur proximum diligere actu quidem interno, sed tantum in communi, non particulari, quæ ultima propositio à P. Cardena reprobat ex præcepto amoris, quod intelligitur non tantum de proximo in communi, sed etiam in singulari, data occasione necessitatis &c. Ratio justæ proscriptionis partim patet ex dictis supra, partim ex inani- bus replicis. Nam

Frustrà dicunt i. **** Quòd distamen rationis loquatur de facto, quod tibi vis, vel non vis fieri, alteri feceris, vel non feceris: inde S. Bernar-

Obligatio naturalis ad exhibenda proximo officia notat non modò actum amoris externum, sed etiam internum, quia necessarium ad finem.

Unde oppositæ propositiones sunt damnatæ.

Nam distamen ratio- nis: quòd tibi vis fieri &c. etiam notat factum internum.

(a) Jurisprud. Div. L. 2. c. 6. n. 51. & seqq.

* Unde in secundis curis gratitudinem & ipse retulit ad officia decori, seu virtutis.

(b) De virtute Cardin. L. 2. c. 47. Dub. 1.

(c) L. c. Ubi addit exemplum de actione injuriæ, qua quis Parentes vel Patronos affecerit.

** Uti habet P. Viva, nisi fortè dilectionis erga Deum, quæ, etsi pro objecto formali haberet Deum, pro materiali tamen haberet proximum, essetque actus imperatus ex amore verè tali, Authore P. Cardena. Hic videri potest in Crisi Theol. Dissert. 8. in proposit. 10. & 11. damnat. Viva in trutina Theolog. propos. 10. & 11. f. m. 195.

*** Quo sensu præcipuè proscripta est propositio 11. per Innocentium XI.

**** Quos inter nominatur Fagundez, Hurtado, Ariaga, Comminck, quæsi Filguera male accenset Suarezium nostrum, quem vindicat P. Cardenas L. c. Immo & priores absolvit Viva, eò quòd doceant apertè actum internum amoris, saltem naturalem, esse ab ipsa ratione naturali præceptum.

nardus (a): An non satis tibi esse iudicas ad implendum istud de proximi dilectione præceptum, si id perfecte observes, in quo omni homini recte de naturæ lege præscribitur: quod tibi non vis, alteri ne feceris; & quodcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Sed

R. D. Dictamen loquitur de facto tantum externo. N. Etiam interno. C. Sicut quisvis vult, ut ametur utroque, quia ad finem, seu felicitatem humanam necessario, vi cuius animus sit semper paratus ad ejusmodi officia exigente necessitate, ita & utroque debet amare proximum. Hunc esse sensum Mellisui, probant verba subjuncta: neque hoc dico, quod sine affectione firmus &c.

Et S. Joannes intelligit dilectionem in opere, & veritate, tam internam, quam externam.

Frustra dicunt 2. Quod S. Joannes præceptum Divinum amoris supernaturalis restringat tantum ad opera: diligamus opere: ergo naturale gratis extenditur ad mentem.

R. N. A. Nam ait, diligamus opere, & veritate, hoc est, affectu quoque interno, qui necessarius est ad diligendum opere constanter, hoc est, in occasionibus passim obviis.

Nam actus etiam internus est necessarius ad bonum proximo exhibendum constanter.

Frustra dicunt 3. Quod amor, proximo naturaliter debitus, sit is solummodo, qui necessarius est ad ejus bonum: atqui solus externus est necessarius, ceditque in ejus bonum, quo ubique & semper habito, internum uti non videt, ita non curat.

Nec inutilis est amor in communi erga omnes, nec in particulari erga singulos impossibilis,

R. N. Min. Quia sine affectu interno, ubique & semper, non exhibetur externus: ergo internus quoque est necessarius.

Frustra dicunt 4. Quod nec obligemur, actu interno diligere homines omnes, in communi, quia hoc inutile; nec omnes in particulari, quia hoc impossibile; nec hos præ illis, quia non major ratio pro his, quam pro illis: ergo simpliciter non obligamur, & sufficet, si in necessitatibus occurrentibus præsto simus, exhibendo officia charitatis debita.

R. Falsum est. 1. Quod dilectio hominum in communi sit inutilis, quia admodum accommodata ad hoc, ut homo reddatur paratus ad diligendum proximum in particulari, quoties naturæ lege obligatur. Falsum est 2. Quod dilectio omnium hominum, in sensu accommodato, sit impossibilis, cum plus non velit, quam ut sit dilectio cujuslibet in particulari, si respectu hujus potius, quam illius occurrat necessitas.

R. III. Porro hæc obligatio tam interna, quam externa, jure naturæ non incumbit semper pro semper, omni momento, omni in circumstantia, cum oriatur ex præcepto affirmativo, quod supponit occasionem: sed incumbit in circumstantiis, ubi actus est necessarius, occurrente scilicet necessitate exhibendi officii, exercendæ misericordiæ, vitandi dissidii, rixæ, invidentiæ &c. aliavæ occasione, quæ prudentis arbitrio talis sit, ut obliget naturaliter.

Tempus obligationis est occurrente proximi necessitate.

§. II.

§. 2.

De Officiorum imperfectorum objectis.

Objecta pro officii imperfectis.

Queritur V. Quanam objecta, seu officia, præcipue imperfecta, ad qua se extendit hac obligatio amoris, proximo naturaliter debiti?

Officia imperfecta in genere

R. I. In genere sese extendit ad ea omnia, quæ ad finem felicitatis humanæ ita sunt necessaria, ut illis negatis, si minùs positivè, saltem negativè flaccesceret, & ex parte deficeret requisita illa felicitas: cum enim cognationem quamdam inter homines constituerit natura communis, haud sufficit, alterum positivè non læsisse, nisi & per officia mutux necessitudinis confoveatur, & conferveretur Societatis humanæ ea saltem incolumitas, quæ non posset non labefactari, negatis officiis, ad vitam felicem suo modo, etsi minùs stricto, necessariis. Inde est, quod Puffendorfius, & ex eo Thomasius, non malè statuunt hoc generale præceptum: ea facienda, neque neganda, quæ alterius utilitatem, quantum commode fieri potest, promoveant juxta illud: quod tibi vis, vel non vis fieri, alteri feceris, vel non feceris &c.

R. II. Cum Officia erga proximum imperfecta jus fundent, saltem minùs propriè tale, in nostris principiis fundantur saltem in quadam equitate amoris naturalis, tanquam radice obligationis imperfecta: & quia equitas amoris naturalis, tanquam materiam, respicit necessitatem proximi, cui amoris debitum correspondet, sequitur majus, vel minus fore hoc debitum, seu obligationem naturalem, quò major, vel minor est necessitas proximi. Hinc, sicut in gravi, vel extrema necessitate, officia imperfecta mutantur in perfecta; ita officia virtutum V. G. beneficentiæ,

Respiciunt quamdam proximi necessitatem.

(a) Serm. 58. in Cant. Pars I. Elem. II.

ria, liberalitatis &c. accedente necessitate proximi, degenerare possunt in officia imperfecta innoxie utilitatis. Ejusmodi officia perfecta ex imperfectis forent V. G. permittere aquam alteri, alias præ siti defecturo; dare alteri, in deferta secum ejecto, de mediis utriusque sustentationi sufficientibus, siquidem alteri alias pereundum foret. * Officium virtutis fieret officium aequitatis, si quis V. G. daret ex superfluis eleemosynam graviter egenti, & petenti. Illud hic advertisse sufficiat, quod officia erga proximum imperfecta, *indefinitè scilicet*, ex divisione Puffendorfi, & Thomasi; item beneficentiae studia cum magno incommodo proprio, vel ad proximi meram utilitatem præstanda, ab hujus loci tractatione, tanquam impertinentia, penitus rejiciamus. Illa quidem, quia *animum excolere, corpus habile reddere, artem addiscere*, aliisque ejusmodi, ad officia, *sibi directe debita*, spectant; ista verò nullo jure, sed mera virtutis honestate nixa, ad forum ethicum sunt sequestranda, ut supra diximus.

In specie circa innoxiam utilitatem.

§. III. In specie ad officia erga proximum imperfecta revocari solent obsequia innoxie utilitatis, uti sunt 1. Erranti comiter monstrare viam, petenti dare consilium, pati ignem ab igne accendere, non prohibere calorem argenti, umbram aëstu languenti, aquam profluentem sitienti. 2. Præstatio rerum, quarum nimia copia, vel asservatio molesta, eas potius integras aliorum usui permittendo, quam destruendo. 3. Dispensatio rerum in aliorum utilitatem, quæ alioquin nobis essent corruppendæ, vel perituræ. 4. Officia in peregrinos, calamitate oppressos, iis auxilium, & solamen exhibendo &c. &c. & si quæ sunt alia, teste Cicerone, (a) *accipienti utilia, danti non molesta*: quæ si quis negaret, etsi haud dici posset *rigorosè injustus*, quia ad restitutionem non obligatus, neque vi extrinseca jure compellendus, dici

nihilominus posset minus proprie *injustus*, seu *injurius*, aut si mavelis contra naturalem æquitatem *iniquus*. Inde Seneca (b): *Iniquum est, collapsis manum non porrigere: commune hoc jus Generis humani est*. Inde & Cicero res innoxie utilitatis dixit, ad communem usum hominum à natura genitas (c). Inde apud Plutarchum rectè legimus, quod neque alimenta nobis *fas sit* perdere, ubi ipsi plus fatis habemus; neque fontem, postquam inde, quantum libet, potaverimus, obturare, aut occultare; neque signa navigationis, aut itineris abolere, quæ nobis usui fuerint. Ubi tamen rectè monet Heineccius (d): *Cum talia aliis præstare teneamur ex amore naturali, nemo verò alterum se ipso magis amare teneatur, consequens est, ut si his officiis nobis ipsis nos obfuturos esse, prævideamus, ea jure aliis denegemus*. Sic in bello hostes jure probileamus aquatione; jure corrumpimus comeatum, ne illis, nos invasuris, utilitatem præstemus &c.

Quæritur VI. Quæ officia, erga proximum imperfecta, in specie magis memorabilia, ac controversa?

Officia imperfecta magis controversa solita. Circa eleemosynam.

§. I. Puffendorfus (e) affirmat, ad officia imperfecta pertinere modicas stipes locupletum, in egenos collatas, qua in re, etsi minime malè, nimis tamen indeterminate loquitur. Unde

Dicendum 1. Divitibus aliquam esse obligationem, etiam in justitia, *improprie tali*, fundatam, subveniendi egenis, licet communi tantum necessitate pressis (abstrahendo, quanta sit, & quoties exercenda respectu juris naturæ) in nostris principiis clarum est. Demonstratur. Repugnat amori, ad pacem cum proximo, & felicitatem Societatis humanæ admodum necessario, per totam vitam nunquam exercere actum amoris, etsi occasio quotidiana sit, etsi absque omni, vel levi incommodo fieri posset: ergo exercitium aliquod amoris fundatur in *æquitate naturali*, & est proximo naturaliter debitum. A. Patet: nam malè foret

Est obligatio aliqua naturalis subveniendi proximum.

ret

* In statu civili plura occurrunt ejusmodi exempla. Sic tutelæ susceptio, aliàs officium aequitatis imperfectum, jure civili sit perfectum, ut quis ad tutelam cogi possit propter publicam utilitatem, ne impuberum bona dissipentur. Sic si vicinus ad suum fundum pervenire non possit, alter ipsi servitutem pro justo pretio concedere cogitur. L. 44. §. fin. ff. de legat. Sic Parentes liberis, etiam divitibus, & vice versa, hi illis certam bonorum partem, quæ legitima vocatur, post mortem relinquere obstringuntur juxta Novell. 18. Sic tempore imminuentis caritatis annonæ sæpe frumentum vendere adigitur, qui eo abundat, & si quæ sunt alia, ad utilitatem civium publicam, & Reipublicæ, pertinentia.

(a) De Offic. 1.

(b) Controv. 1. 1.

(c) De offic. 16.

(d) In element. J. N. & G. L. 1. c. 3. §. 218.

(e) L. 1. c. 3. §. 4. f. m. 131. de officio hominis.

ret constituta, & negativè saltem defectuosa Societas humana, si quod quis in simili statu continuò cuperet, nunquam alteri facere deberet; si quis continuò abundare, & proximum continuò egentem, et si supplicem, nunquam teneretur respicere.

Saltem ex superfluis, & quandoque ex necessariis.

Dicendum 2. Est obligatio naturalis, saltem imperfecta, * succurrendi proximo in gravi necessitate ** per eleemosynam petitam, saltem ex superfluis. Quòd si necessitas foret absolute gravis, & pene extrema, *** est obligatio succurrendi etiam ex necessariis cum levi detrimento statùs. Ratio prioris est, quia id exigit aequitas naturalis, fundata in amore proximi ad felicitatem Societatis humanæ necessario, quæ felicitas, saltem negativè, deficeret in necessariis, si posset destitui proximus in gravi necessitate, et si sine omni, vel levi solum incommodo sublevari posset. Ratio posterioris est, quia absolute gravis necessitas in æstimatione morali æquiparari solet indigentia extrema. ****

Edque juris rigori in extrema alterius necessitate.

Dicendum 3. Est obligatio naturalis perfecta succurrendi proximo, in extrema necessitate constituto, etiam ex necessariis cum aliquo statùs proprii detrimento, non tamen cum extraordinario ****, multò minùs cum statùs proprii destructione. Ratio prioris est, quia amor proximi simpli iter exigit, ut, si sine nimio detrimento fieri possit, bona quædam ordinis minoris vitæ proximi postponamus; secùs enim charitatis vinculum inter homines nullum foret, neque felix posset subsistere humana Societas. Ratio alterius est, quia in medio profus extraordinario nimia est difficultas; immò ad destructionem statùs, velut medium moraliter insuperabile, nemo obligatur etiam pro vita propria salvanda: ergo multò minùs pro aliena.

Et II. Thomastus ad officia, erga proximum imperfecta, revocat innoxium transitum per territorium alienum, præcipuè quò ad transvehendas merces (a). Sed circa hoc punctum, non adeò liquidum, majore distinctione

Innoxius transitus per alienum territorium,

Dicendum 1. Transitus, per territorium alienum, seu terrestre seu maritimum, debito modo, et si absque ulla causa, negatus, per se loquendo, nunquam parit formalem injuriam, sufficientem ad actionem, vim, vel bellum alteri inferendum. Pater, quia spectato jure nature non parit jus perfectum, ac rigorosum, nam et si possit abesse forsan omne incommodum, vix tamen abesse poterit incommodi periculum. Additur tamen, negatus debito modo, hoc est, absque illata speciali injuria; per se loquendo, quia accedente extrema alterius necessitate, merà invidia, vel alià causâ injuriosâ, per accidens fundare posset jus nature alteri competens, etiam perfectum.

Et sine gatus, non parit formalem injuriam.

Dicendum 2. Transitus inermis advenarum, hospitem, peregrinorum, sedes vacuas quærentium &c. siquidem verè innoxius sit, hoc est, si omni incommodo, periculo, periculique metu justo careat, præterquam quò videatur esse juris Gentium, ut supra diximus, etiam spectato jure nature, per se loquendo, negari nequit. Ratio est, quia exigitur ab amore, in naturali æquitate fundato, juxta illud: quod tibi vis, vel non vis fieri &c. sic ut negatis hisce officiis humana felicitas, negativè saltem, deficeret in necessariis, et si ejusmodi denegatio iniqua formalem injuriam, contra jus rigorosum, proximo debitum, haud inferret.

Transitus advenarum verè innoxius, est equitatis naturalis.

Dicendum 3. Idem videtur sentendum de transitu Mercatorum, transvectione mercium, siquidem fundetur in aliqua

Uti transitus mercium necessaria, ac verè innoxia.

* Nam juxta nonnullos est perfecta, obligans sub peccato gravi, qua de lite, circa jus nature certiora sectantes, hic abstrahimus.

** Unde non excludimus in communi necessitate obligationem, sed de qualitate obligationis, & exercitii extensione abstrahimus, ut dictum.

*** Qualis foret juxta P. Viva, si nobilis cogeretur absolute mendicare, & vitam, pene morte miseriosem, ducere. Gravitatis majoris, vel minoris quantitas pendet ab æstimatione morali prædentium: quadruplex esse solet gravis necessitas. 1. Quò ad vitam. 2. Quò ad famam, honorem &c. quæ pertinent ad naturam humanam. 3. Quò ad dignitatem. 4. Quò ad bona fortunæ, quæ pertinent ad statum.

**** Inde propositio duodecima, ex non uno capite, ab Innocentio XI. A. 1679. 9. Martii rectè damnata, qua dicitur: Vix in secularibus invenies, etiam in Regibus, superflua statui, & ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluis. Videri potest Cardenas in crisi Theol. Dissert. 9. f. m. 284. Item P. Viva in trutina Theolog. proposit. 12. f. m. 200. Ubi uterque vindicat calumniam, P. Vasquio nostro hac ex parte impactam à Filguera, præcipuè verò ab infami Montaltio in suis litteris provincialibus.

***** Quale foret apud P. Viva L. c. n. 7. f. 201. quatuor millibus florenorum vitam pauperis redimere, medicinis extraordinariis ejus vitam servare.

(a) Jurisprud. Div. L. 2. c. 6. à n. 35.

aliqua necessitate, & verè innoxia esse possit, nec cum præjudicio quodam propriæ ditionis conjuncta. Ratio eadem, quæ suavit prius, suadet posterior. Dicitur, siquidem fundetur in aliqua necessitate: nam quæ spectant solummodo luxum, & lucrum, sunt extra sphaeram juris naturæ absoluti, & ad dispositionem juris Gentium pertinent. Inde Grotius admodum confundit jus naturæ cum jure Gentium, dum nimis liberaliter ejusmodi commercia libera adstruit, eò quòd id intersit Societatis humane, qua in parte meritò corrigitur à suis scholasticis (a).

Militaris rectè negatur.

Discendum 4. Transitus militaris, salvo jure naturæ, etiam imperfecto, semper negari potest, uti alibi probabimus. (b) Ratio est, quia, nisi ponatur casus extremæ necessitatis, nunquam est verè, seu practicè innoxius, ut non saltem justus periculi metus suppetat. Unde cum Edomitis Israelitis transitum, etsi innoxium, denegassent, Moyses nec de iniquitate, nec de injuria questus ab Edomitis deflexit, & à Cade profectus ad manentem Hor cum omnibus copiis pervenit (c).

Unde varii casus determinandi.

Discendum 5. Ex hisce præmissis facile decidi possunt varii casus, 1. Etsi singulis rectè negatur transitus, si sit probabilis metus damni, prodicionis, sedicionis, 2. Expulsis rectè negatur transitus, & à fortiori refugium, seu suscepio, si exinde timeatur offensio, bellum, annonæ caritas, aut alia causa obstet. 3. Spectato jure naturæ non necessariò suscipiendi sedes vacuas quærentes &c. quia, cum regulariter fiat cum nostro incommodo, ejusmodi susceptio est beneficium; unde nec territorium, etsi incultum, insalutato Domino ab illis justè invadi potest. 4. Prætervectis haud necessariò concedenda est accessio ad littus, & comoratio, quia regulariter subesse potest justa negandi causa. 5. Detræctantes commercia cum aliis populis, per se loquendo, non violant jus naturæ, etiam imperfectum, quia deest necessitas. Unde hoc casu externos ab èmptione rerum suarum, etsi ad vitam necessariæ non sint, prohibere possunt, si vicissim res alienas emere nolint, adeoque vetent, ne in territorio suo venum exponantur. 6. Defectu ejusdem necessitatis, in mercibus ad lucrum vel commodum, jus

stapulæ induci potest, vi cujus, sine læsione aequitatis naturalis, transeuntes adigi possunt, ut venum exponant merces in terra nostra. Neque opus est, Authore Thomasio, ut hanc sententiam probemus: sufficit, quòd nullum argumentum proferrè possit, unde probetur iniquitas. Inde & vitulus vectigatum propter damna, quæ regulariter ex fluminibus patiuntur vicini, aut impensas in aggeres. Unde in fretis major est moderatio habenda eodem Authore.

§. III. Ad officia juris imperfecti, seu aequitatis naturalis, non rectè trahitur denegatio amicitiae, ac matrimonii, seu cum privato, seu cum integro Populo, siquidem debito modo fiat, neque cum injuria quis repellatur. Ratio est: quia & deest necessitas, & adest facilis causa incommodi. Immo etsi quis nullam afferre posset denegationis causam, si modò desit necessitas, iniqui titulum non meretur, uti minùs bene existimat Fridericus Ludovici. Huc pertinet raptus Sabinarum & Benjamitarum.

§. IV. Ex suppositione, quòd aliquid promiscue omnibus exteris sit indulgentiam, V. G. circa commercia, venationes, piscationes &c. videtur nasci obligatio imperfecta, ne, sine omni proventus varione, unus præ altero hac indulgentià excludatur: quia videtur ejusmodi exceptio contraria fundato, in æquitate naturali fundato, nec ab implicito, vel interpretativo quodam contemptu facile excusabilis. 2. Si adsit ratio qualiscunque, nec imperfecta oritur obligatio, quia cessaret obsequium innoxie utilitatis. 3. Nunquam tamen parere potest obligationem perfectam, sic ut ejusmodi denegatio alteri cedere queat in injuriam formalem. Ratio est: quia circa ejusmodi indulgentiam pactum expressum, cum omnibus quibuscunque, fingi haud potest verisimiliter: econtra, quòd per meram dissimulationem, vel indulgentiam, precariò conceditur aliquibus, favor est: ergo absque injuria alteri negari potest juxta illud: An non licet mihi, quòd volo, facere? An oculus tuus nequam, quia ego bonus sum? Amice, non facio tibi injuriam. Unde errat Grotius, cum jus perfectum, ex ejusmodi suppositione, alteri adstruit ea de causa: quasi cum contumelia conjunctum sit, si quis, citra peculiarem causam, à communi aliis facultate

Denegatio matrimonii non repugnat aequitati naturali.

Communis facultas, ut negata, aliquando jus imperfectum, merquam tam perfectum, gignere potest.

(a) De Jure B. & P. L. 2. c. 2. §. 13. n. 1. & 5, in not. Videantur dicenda infra de belli causis.
 (b) Q. de justis belli causis.
 (c) Numeror. 20. 14. & seqq.

tate excludatur, eò quòd hic, velut reliquis inaequalis, haberetur: nam rectè Herius: quibus aliqua permittuntur, jus ante permissionem non habebant (a): ergo si ab iis excludatur unus, is de injuria queri nequit, etsi de inhumanitate aliquando possit.

Heineccii officia, huc non spectantia.

§. V. Heineccius ad officia imperfecta, ex amore beneficentiae, plura beneficia ex Seneca (b) revocat: sed sicuti malè amorem beneficentiae in Jurisprudentiæ naturalis fundamenta admiscet, ita & cum jure naturæ virtutes ethicæ proprias, officia naturæ debita cum beneficiis prorsus indebitis, confundit, & Senecam loquentem de beneficiis, ad felicitatem naturæ, omni ex parte perfectam, requisitis, minùs appositè trahit ad jus naturæ, quasi verò omne, quod naturæ felicitati congruum, hoc ipso foret jure naturæ debitum, quo casu jus Gentium, & positivum humanum, immò omnes virtutes, ipsa quoque inimicorum dilectio, spectaret ad jus naturæ, toties culpata à Puffendorfio confusione Jurisprudentiæ naturalis cum Ethica, cæterisque disciplinis. Sic adducit Senecam perorantem (c): *quantulum est ei non nocere, cui debeas prodesse?* tum subdit: qui alteri non nocet, tantum non sceleratus est, nondum autem eo justitiæ genere legi amoris satisfacit, quæ, ut & proximus aliis, jubet, adeoque de virtute gloriari non potest. Ibidem ex Leibnitio tres memorat juris naturæ gradus: jus strictum, quo nemo læditur; equitatem, quæ suum cuique tribuit, & pietatem, quæ honestatem servat. In altero gradu dissentit, tertium adstruit. At quis non videt, si per pietatem intelligatur beneficentia, quæ cum incommodis propriis alterius commoda procurat, hanc juris naturalis gradum haud esse, quia nullatenus participantem justitiæ rationem formalem, sed ultroneam virtutis? Sic alibi (d) ait, quòd, qui obligationi perfectæ satisfaciunt, Seneca ad legem boni esse dicantur; à sapiente verò multò plus exigi, nempe ut amorem beneficentiae ostendat, etiam ubi se nihil jure stricto debere noverit. Multa, inquit Seneca, legem non habens, nec actionem, ad quæ consuetudo visa humane, lege omni valentior, det aditum. Nulla lex jubet amicorum secreta non eloqui; nulla lex fidem, etiam inimico, præ-

stare. Quæ lex ad id præstandum nos, quòd alicui promisimus, alligat? Querar tamen cum eo, qui arcanum sermonem non continuerit, & fidem datam, non servatam, indignabor. Hæc Seneca, quæ ad officia beneficentiae malè trahit Heineccius. Nam secreti revelatio, obstante conventionem saltem tacitâ, est prohibita natura jure, agitque revelans contra justitiam, atque fidelitatem non minùs, quàm si in contractu depositi fidem violaret. Promissio accipit sicut dat jus ad rem; ita non servata est contra justitiam. Fides hosti, ut tali data, obligat ex jure naturæ, ut alibi contra Puffendorfium decidimus.

Quæritur VII. An Officia equitatis imperfecta homini ab homine præstanda, etiam respectu hostium, spectato jure natura, obligent? Officia imperfecta respectu hostium.

§. I. Affirmat Heineccius protestanticus (e). Rationem affert. 1. Quia hæc officia proficiuntur non ob alterius merita, sed ob aequalitatem naturæ, in qua fundatur amor amicitiae imperans, ut, quod nobis fieri ab altero volumus, etiam alteri faciamus. 2. Quia ejusmodi humanitas cum spe insigni, gratiam ab hostibus incundi, conjuncta est. 3. Quia teste Thomasio Socrates dudum profligavit vulgarem sententiam: *amicis benefaciendum, malè inimicis.* 4. Quia etiam Hierocles, etsi Gentilis, hoc agnovit, scribens: *Unde sit etiam, ut rectè dicatur, virum bonum odisse neminem &c. Quum enim bonum diligit, non eum, qui malus sit, putat inimicum &c. immò in amicitia legibus Deum ipsum imitatur, qui nullum quidem solet odisse, sed eum potissimum, qui bonus est, amplecti, & diligere.* Hinc & ipse ex sapientiæ norma, quæ dirigere debet amorem illum humanitatis, in exhibendis officiis ordinem statuit, sic ut observatâ ratione personarum, ac necessitatis, cum omnibus satisfieri non potest, plus humanitatis amico, quàm inimico; plus bono, quàm scelerato; plus cognato, quàm extraneo; plus denique magis, quàm minùs egenti, præstari fas sit. Sed

Ex obligatione naturali.

§. II. Spectato jure natura, quamdiu durat Non pre-animus alterius hostili, per se loquendo, nulla est obligatio ad officia etiam imperfecta, inimico exhibenda. Dicuntur: per se loquendo: quia per accidens manere posset obligatio, casu, quo nulla omninò suppeteret

(a) In Puffendorf. L. 3. c. 3. §. 14. f. m. 345. litt. 2.

(b) L. de Beneficiis.

(c) In elementis L. 1. c. 3. §. 82. allegans epist. Senecæ 91.

(d) L. c. §. 84. adducens Senecam de beneficiis L. 5. c. 21.

(e) In elementis J. N. L. 1. c. 8. §. 219. & 220. f. m. 172.

teret ratio, utilitas, vel necessitas denegandi ejusmodi officia in ordine ad defensionem, vel vindicationem injuriæ publicam. Nam iniquum foret, nullo suo bono nocere alteri, moderationis limites egrediendo, id, quod saperet *meram vindictam*, etiam naturæ jure prohibitam.

Ratio asserti est 1. Quia, durante alterius animo hostili, hæc officia vix possunt esse innoxia: sic nihil antiquius in bello, quam hostes prohibere aquatione, comeatum corrumpere, cuncta devastare. 2. Quia cessat obligatio etiam ad officia perfecta: ergo multò magis ad imperfecta. Quem etiam occidere licitum, cur illicitum sit, aqua prohibere & igni, aliisque commodis absolute haud necessariis? Undè,

Ut vult Heinseccius.

§. III. Rationes Heinseccii sunt nullæ. Nam 1. *Equalitas naturæ* non obstat, quin hostem vindicemus, etiam positive lædendo: ergo nec obstat, quin vindicemus, ei humanitatis officia denegando: nempe qui prior alterum injustè lædendo, *equalitatem naturæ* contempsit, in causa est, cur & ipse intuitu negligatur. *Amor illi amicitie* confundit jus naturæ cum Ethica naturali, qui proprius Heinseccii nœvus est contra clamores *Puffendorffii*, quæis jus naturæ à disciplinis cæteris sequestrandum inculcat, etsi & ipse in hac materia in beneficia Ethicæ extravagetur. 2. Spes incundæ ab hostibus gratiæ virtutis est, non juris. 3. *Socratis*, & *Hierosolis* dicta virtutem probant, non jus naturæ; immò nec obviam virtutem, sed extraordinariam probant, non nisi Sopho uni, vel alteri cognitam, quia etiam Populo Dei vix perspectam, cum beneficentia erga inimicos non nisi legi novæ, supra naturæ vires elevatæ, debeamus. Ordinem illum amoris in exhibendis proximo Officiis imperfectis, cum respiciat justitiam distributivam, in nostris quoque principiis observandum concedimus.

Instructio 2.

INSTRUCTIO II.

Officia perfecta.

De Officiis hominis erga hominem perfectis.

§. I.

§. I.

De non lædendis aliis

De non lædendis aliis.

Officia perfecta.

Quæritur I. Quid Moralistic sunt officia perfecta? quæ illorum differentia ab imperfectis?

§. I. Ex obligatione naturali non modo imperfecta, sed præcipue perfectæ officia, ab homine erga hominem, sunt exercenda: Porro per officia perfecta intelligimus, juxta superius obiter jam indicata, actiones, ad quas homo non ex qualicunque æquitate, seu conformitate cum natura rationali; sed ex justitia proprie tali, atque perfecta; immò quandoque ex propriissime tali, ac rigorosa, per modum coactionis externæ, ac satisfactionis, est obligatus. Ex quibus

Colliges 1. Quòd, sicut jus naturæ in Disciplina Jurisprudentiæ naturalis nil aliud notat, quam legem naturalem; ita & justitia proprie tali, atque perfecta, non sumatur, nisi pro constanti, ac perpetua voluntate, cuius tribuendi jus suum, procurando illius bonum naturaliter debitum, & avertendo malum indeditum. Respicunt jus alterius seu debitum.

Colliges 2. Quòd jus istud quandoque denotet debitum verè rigorosum, sic ut ejus læsio sit contra justitiam propriissime talem, seu commutativam, utpote qua infertur injuria damnosa, coactionis & reparationis illativæ, quando nempe læditur jus proximi, quod habet in re, vel ad rem, in qua damnum patitur. Quandoque rigorosum, coactionis externæ & reparationis illativæ.

Colliges 3. Quòd jus istud quandoque denotet debitum, non quidem rigorosum, sed tamen proprie tale, sic ut ejus læsio sit contra charitatem, non qualemcunque, sed in justitia proprie tali, quia legali, fundatam; non enim respicit pro motivo formali honestatem, relucens ex qualicunque benevolentia, sed honestatem relucens ex tribuendo cuius debito, seu avertendo malum, seu procurando bonum, quo sensu participat virtutem justitiæ specialem, ac proprie dictam, etsi coactionis, & reparationis non illativæ: unde Jurisprudentiæ naturalis & hæc officia, etsi non semper in jate rigorofo, tamen proprie tali, quia legali, fundata, merito perfectis annumerat, ac absolutis. Quandoque mere legale, coactionis externæ, & reparationis expertæ.

Colliges 4. Quòd, hac de causa ad officia perfecta non solum spectet, ne proximo inferas læsionem, coactioni subjectam per poenas prohibentes: ne V.G. proximum seducas asperfa hæresi, dato scandalo &c. Vel ne inferas læsionem damnosam, etiam cum reparatione damni conjunctam V.G. per furta, detractiones &c. sed ad perfecta officia insuper spectat, ne proximum lædas etiam per vota, proposita furandi, seu adulterandi, neque per odia, invidiam, aliæque interna vitia, etsi nec coactioni directæ per poenas, nec actioni ulli ad satisfactionem

Ut in læsionibus proximi internis.

nem obnoxia. Ratio est: quia amori proximi, non qualicumque, sed fundato in honestate justitiæ propriè talis, qua cuivis tribuendum id, quod ei naturaliter debitum, absolute repugnant, ut infra expressius declarabimus. *

Eorum differentia ab imperfectis.

§. II. Officia perfecta differre ab imperfectis 1. Quòd imperfecta fundentur in jure minus proprio, respiciendo aequitatem quamdam, qua aliis faciendæ bona; perfecta fundentur in jure propriè tali, quandoque etiam rigoroso, spectando justitiam legalem, vel commutativam, qua aliis non inferendæ mala. 2. Quòd imperfecta supponant necessitatem minus strictam, sic ut officii sui incurium denominent iniquum; perfecta supponant necessitatem absolutam, sic ut officii sui negligentem denominent propriè, & quandoque formalissimè injustum. 3. Quòd imperfecta pariant obligationem, sed imperfectam, quia coactionis expertem, & in solo æquitatis amore fundatam; perfecta pariant obligationem perfectam, quandoque etiam cum coactione, & damni reparatione conjunctam, quia in amore justitiæ legalis, ac rigorosæ fundatam.

Officia perfecta in specie.

Queritur II. Quæ officia perfecta? Quæ eorum objecta? Et quale obligationis principium?

Nemo lædendus, cuique suum tribuendum.

§. I. Officia perfecta, uti constat ex dictis, in genere duo sunt: nemo lædendus, jus suum cuique tribuendum; illud est absolutum; hoc hypotheticum. Et quia hypothetica, vel ex pacto, vel ex dominio resultant, & pactum sæpe, dominium semper statûs adventitii proprietatis est, juxta ordinem, supra dispositum, absoluta officia primæ parti de jure naturæ; officia hypothetica alteri parti de jure Gentium reservabimus.

Modus læsionis triplex, cogitatione, verbo, & opere.

II. Nemo sine causa lædendus, seu infelicio reddendus, ac imperfectior, neque in se, neque in bonis tam naturalibus, quàm acquisitis. Unde nemo lædendus 1. in intellectu cum pervertendo, per mendacia & errores avertendo à veritate, & præjudiciis falsisque opinionibus, ac dog-

matibus imbuendo; quod stigma proprium hæresiarchis. ** 2. Nemo lædendus in voluntate, eandem corrumpendo, ad voluptates aliæque vitia inflectendo, verbis & exemplis depravando, educationis & institutionis officia negligendo. 3. Nemo lædendus in bonis corporis per verbera, plagas, vulnera, mutilationes, vincula, inedia, bona dissipando, libertate spoliando, sanitatem corrumpendo, vitam adimendo &c. 4. Nemo lædendus in pudicitia, existimatione, honore per calumnias, injurias, stupra, adulteria; nemo lædendus in aliis bonis extrinsecis, quomodocunque propriis, per rapinas, furta, fraudes, vim, directè vel indirectè, mediatè vel immediatè illatam. Denique, teste Heineccio, læsio non tantum est dictum, vel factum, quo bona alteri, jure conato vel acquisito competentia, denegantur, rapiuntur, vel quovis modo turbantur, aut deteriorantur, sed est etiam concupitum, ad injuriam & damnum alterius comparatum: unde eandem rectè non modo ad verba & facta, sed & ad cogitata extendit, sic ut nemo lædendus sit per odium, contemptum, invidiam, aliæque animi vitia, naturæ juri adversa. Rationem assignat, quòd Author juris naturæ sit Deus *καρδιογνώστης*, nec minus ejus voluntatem violet, qui quidquam contra legis suæ præscriptum cogitat, quàm qui illam verbis, factisque transgreditur. Et hæc, inquit, iis opponenda duximus, qui jus naturæ & Gentium tantum ad actiones externas pertinere existimant.

III. Sed læsionem quamvis, absque Fundamentum obligationis naturalis ex amore, cuius naturaliter debito, causa, tam in cogitatis, quàm in verbis ac factis, naturæ jure esse prohibitam demonstratur ex amoris principio hoc modo. Id naturæ jure prohibitum est, quod repugnat amori, & Deo & proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem ac pacem, cum Deo ac proximo conservandam, simpliciter necessario: atqui alterum lædere quomodocunque, verbis, factis, vel votis, per interna odia & contemptus ad actus externos disponentibus,

* Inde Thomasius in secundis curis hæc refert ad regulas honesti & decori, quas Jurisprudentiæ naturali velut proprias tribuit; utique haud alia de causa, secus enim ad Ethicam referendæ forent.

** Addit Heineccius L. 1. c. 7. §. 188. Tædiosam docendi rationem, & severitatem, qua discipuli à sapientiæ studio avertuntur, exemplo Maximilian I. Imperatoris, quem Petrus quidam per solas dialecticas argutias, & sophismata, verberibus crebris conjuncta, à studiis sic alienavit, ut aliquando auditus sit dicere teste Cuspiniano: si hodie præceptor meus Petrus viveret, quamquam multa Præceptoribus debeamus, efficerem, ut se instituisse me pœniteret. Hunc nævum, non nisi per calumniam, impingunt Puffendorffii & Thomasi Scholasticis orthodoxis ratione pædie, ut ajunt, Aristotelica &c. Sed ut sæpe jam diximus, hi malthyges quæcunque quidem ignorant, blasphemant. Jude. 10.

tibus, *evidenter* repugnat amori, ad pacem, cum Deo & proximo conser- vandam, & ad felicitatem Societati hu- manæ propriam, *simpliciter necessario*, adeoque *naturaliter debito*: ergo læde- re alterum quomocunque est nat- uræ jure prohibitum.

Alterum Of- ficium ex perfectis, re- parandum damnum.

Quæritur III. Quodnam alterum of- ficium ex perfectis, & absolutis?

R. I. Reparatio damni, si quod secu- rum ex læsione iniusta, qualitercunque im- putabilis, quantum fieri potest.

Explicatur præceptum. Dicitur 1. Ex læsione iniusta, non quavis v. g. con- tra charitatem, etsi in naturæ jure, *proprie tali*, fundatam, ut supra dixi- mus: sed ex læsione *damnosa contra ju- stitiam rigorosam*, ac *propriissime talem*, quæ radix primaria reparationis, ab- strahendo hic & nunc ab altera radi- ce *rei acceptæ*, quæ absque culpa de- tinetur in se, vel æquivalenti, solam- que notat *læsionem materialem*.

Dicitur 2. *Qualitercunque imputabilis*: nam imputabilitas multiplex esse po- test, exprimiturque notis *versiculis*: *jus- tificatio, consilium, consensus, palpo, recursus, participans mutus, non obstant, non ma- nifestans.* Dicitur 3. *Reparatio damni*, cum enim *damnum* nil aliud sit, quàm *carencia boni alicujus ob alterius factum, positivum vel negativum, jure destitu- tum*, ea multiplex esse potest: *positi- va*, per ablationem, vel destructio- nem rei alienæ cum vel sine lucro lædentis; *privativa* per interceptionem lucri justè sperati; *negativa* per omis- sionem debitæ diligentiz, officii; *di- recta* in re, vel *indirecta* in fructibus rei; data à *causa sola*, vel *complice, prin- cipali, vel minus principali* &c. cum rur- sus reparatio variâ esse possit, per revocationem calumniz, per satis- factionem, vel restitutionem rei in se, vel in æquivalenti &c. fluit præ- cepti hujus sensum esse, *quòd damnum qualecunque, & qualitercunque imputabile, ab iniuste lædente, per se loquendo, repara-andum sit, & quidem meliori modo, quo fieri potest, vel per restitutionem ipsius rei, vel per estimationem rei & fructuum, lucri cessantis, damni que emergentis.*

Fundatum in amore Deo, & proximo naturaliter debito.

R. II. *Demonstratur præceptum.* Re- paratio hæc est positive exigita ab amore, Deo & proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem & pa- cem, cum Deo ac proximo conser- vandam, *simpliciter necessario*; ergo est naturæ jure præcepta. A. Patet. 1. Nam citra reparationem damni pax esse nequit cum Authore Natu- ræ, eò quòd sine hac *lex de non læden- dis aliis* foret vana, enervis, inutilis, cum citra hanc obligationem nun- quam fat cohiberetur in aliena dama- na effrenis Mortalium pravitas. 2. Ci-

tra reparationem damni manet con- tinuata læsio, qua manente, secu- dum naturæ jura, lædenti *cum iniuste* læso pax esse haud debet. 3. Felici- tas naturæ rationali debita, quies, & securitas publica & privata, commu- nis boni stabilitas haberi haud posset, si reparatio damni non obligaret; si iniuste læso *damnum tolerandum*, in- iuste lædenti injuriæ suæ fructu gau- dendum foret. Quid enim hoc aliud esset, quàm viam pandere injuriis, læsionibus, furtis, atque rapinis? Certè non minùs turbaretur pax hu- mani Generis, quàm si læsio, atque damnificatio naturæ jure prohibita non foret.

Quæritur IV. *Quanam exceptiones Casus ex- ab obligatione reparandi damni naturæ jure impositæ?*

R. Etsi, ut dictum, naturæ jure teneantur, *per se loquendo*, ad repara- anda damna omnes, qui eorum sunt *vera causa*, seu *positiva* seu *negativa*, nihilominus sunt plures casus, in qui- bus *per accidens* cessat hæc obligatio, vel *certò*, vel *probabilius*. Vagatur quidem proluxa hæc restitutionis ma- teria per Theologiz tractatum inte- grum *de jure atque justitia*, cujus co- piofa scita Jurisprudentiæ naturali inserere nequaquam convenit. Ea solummodò attingenda, quæ *jus na- turale* privativè concernunt, & attingenda non omnia, sed scitu dignio- ra, vel quia controversa inter ipsos Orthodoxos; vel quia minùs obvia inter protestanticos Moralistas. Et hæc ipsa non nisi obiter attingenda, ut ne aliunde jam nota, prolixitate sua, jus naturæ potius gravent, quàm ornent. Unde

R. I. Quicumque non est causa *Causa incer- damni vera, certa, & efficax, natura- ta, nec effica- jure non obligatur ad illud resarci- ceter influen- dum. Ratio est*: Quia tam gravis ob- ligatio ex amore, proximo *naturali- ter debito*, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam, *simpliciter necessario* probari nequit. Hinc E. G. excusa- tur mandans, vel consulens, retracta- tō ante executionem mandato, atque consilio; item in dubio, an fuerit causa efficax; vel si damnum, independen- ter à tali consilio, fuisset *certò* & *absolutè* illatum; vel si illatum fuisset tantum *quòd ad modum, vel circumstantias, vel damnum minus, majoris impediendi causâ*. Sic excusatur ratam solummodò habens damnificationem suo nomine, sed tamen *se incio* factam; item coope- rans invitus in actione per se non mala, sed justo metu adactus V. G. avehendo militum furta; non ob- stans, vel manifestans, *nullo justitia ti- culo*

tulo obligatus; detinens rem injuste, si absque detentoris culpa pereat, æque apud Dominum peritura V. G. communi hostium incurfione, seu incendio, & sic de aliis.

Nulla culpa data

Re. II. Qui intulit injuriam *damnosam*, etsi solummodo *materialem*, tenetur saltem id restituere, quod actu *extat* de re alterius, vel ex qua factus est *disior*; quia *spectato natura jure* nemo potest privari re sua, nisi ex culpa propria, vel sponte, vel si res fortuito pereat. Si absque culpa nil amplius extet nec *in se*, nec *in æquivalenti*, ad nil tenetur, tum enim æquiparatur rei fortuito pereunti. *Ratio est*: quia obligatio hæc foret nimis ardua, utpote cum æquali damno, etsi inferens foret dives, eò quòd hoc sit *per accidens*, natura verò in obligationibus attendat ad id, quod sit *communiter*. Alia ratio est in detractone, respectu famæ, etsi inculpabili, quia hoc damnum facile reparari potest.

Vel merè juridica.

Re. III. Qui intulit damnum grave ex culpa *merè juridica*, seu omissione diligentia, non nisi à summè industriis adhiberi solita, probabilius non obligatur ad id reparandum *spectato natura jure*. * *Ratio est*: quia neque obligatio oritur *ex re accepta*, quam non habet; neque *ex injusta acceptatione*, quæ supponit culpam Theologicam; præterquam quòd ejusmodi obligatio foret nimis difficilis, ob frequentes transgressiones magis noxia, adeoque ad felicitatem, humano Generi propriam, nequaquam exigita, nec ratione naturali efficaciter probanda.

Aut etiam Theologica, sed merè materiali.

Re. IV. Qui intulit grave damnum per negligentiam *venialiter tantum culpabilem*, probabilius & ipse nec *leviter*, nec *graviter* obligatur *natura jure* ad ejus reparationem. V. G. si ex oblivione, *venialiter culpabili*, non extinxisset candelam orto inde incendio. *Ratio est* 1. Quia obligatio naturalis nunquam est levis circa materiam *gravem*, natura vel non obligante, vel obligante juxta capacitatem materiz. 2. Quia obligatio gravis spoliandi se suis bonis ob culpam, *morissimè levem*, tam frequentem, & *moraliter inevitabilem*, non videtur exigi posse ab amore, proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, humano Generi propriam, *simpliiter necessario*: neque enim exigi posset *per modum pena*, quia improporcionata culpæ; neque *per modum remedii* ad præ-

cavendas ejusmodi culpas, quia esset nimis difficile, moraliter inobservabile, adeoque noxium magis, quam utile. 3. Quia obligatio gravis sufficienter probari nequit. Nam, quòd æquitas naturalis exigat, ut damnum patiatur potius nocens *juridi e* ob culpam, quæ saltem *voluntaria*; & à fortiori nocens *Theologicè* ob culpam, etsi solummodo levem, quam *absolute innocens*, qualis est læsus, nil evincit. *Ratio est*. 1. Quia hoc argumentum probaret nimium: nam & æquius videtur, ut damnum patiatur is, qui est causa damni, quam qui non est causa: ergo natura obligabit ad resarciendum damnum fortuitum. 2. Quia hæc obligatio foret nimium gravis, culpæ improporcionata, propter faciles transgressiones humano Generi potius noxia, quam utilis; immò & antecedenter ad omnem eventum ipsi læso minus optabilis. Neque refert, quòd lædens sit dives, læsus quandoque pauper: quia jus naturæ spectat, quæ sunt per se, non quæ per accidens. Minus stringit, quòd per sententiam lædens possit obligari à Judice humano: quia hujus obligatio est *particularis*, naturæ foret *universalis*. Denique, *si verum est*, quòd obligatio voti naturalis possit esse *levis* in materia *gravi*, id provenit, quòd obligatio voti dependeat ab hominis arbitrio, qui sicuti *nullo modo*, ita & in materia *gravi* potest se obligare, *quantum vult*: contra natura obligare debet pro capacitate materiz, quia obligatio levis in materia *gravi ordinariè* haud esset sufficiens ad obtinendum bonum, finemque à natura intentum.

Re. V. Qui intulit damnum grave *in se*, non animadversa gravitate seu formali seu materiali, etsi id inferat *per culpam venialem*, vel *ex defectu deliberationis* V. G. subducendo aureum, non habita *sufficiente advertentiâ* ad legem graviter obligantem; vel *ex ignorantia gravitatis formalis* V. G. subducendo aureum, quem putat invincibiliter non esse materiam gravem; vel *ex ignorantia gravitatis materialis* V. G. subducendo gemmam, quam invincibiliter existimat esse vitrum, *per se* non obligatur *natura jure* ad ejusdem damni reparationem. *Ratio est*, quæ supra: quia obligatio talis probabilius exigi nequit ab amore erga proximum, in ordine ad felicitatem humanæ Societatis, *simpliiter necessario*, eò quòd sit

Et quando citius tanquam est levis absque animadversa gravitate damni materiali.

* Sectus contractu, vel quasi.
Pars I. Elem. II.

fit nimirum gravis pro culpa moraliter inevitabili; ob frequentiam magis noxia, quam utilis, absterrendo plurimos ab adeundis officiis publicis, ubi semideliberatae culpae admodum faciles. Accedit, quod si error sit circa gravitatem materialem, damnum grave, *qua sale*, inferenti non sit *voluntarium*, sed *quasi fortuitum*, adeoque *improportionatum* ad gravem adeo obligationem adstruendam. Neque dicas, dari saltem obligationem, quod ad partem damni notabilem; vel saltem proportionatam admittae culpae. Nam si pars damni *notabilis* maneret *absolute gravis*, maneret quoque levi culpae *improportionata*; praeterquam quod in praxi nimis difficilis foret damni taxatio secundum proportionem culpae.

*Quae gravitas materia-
lis si cognita
sit, inducit
obligationem
gravem jure
naturae.*

§. VI. Qui intulit damnum gratave, *cognitum ut tale*, subducendo V. G. aureum, *etsi per culpam solummodo levem* V. G. invincibiliter existimando Dominum non esse *graviter* saltem invitum, probabilius *jure naturae graviter* obligatur ad compensationem totius damni *cogniti*. Ratio est: Quia ejusmodi obligatio *simpliciter* necessaria est *ad finem a natura intentum*, hoc est, ad felicitatem tam cujusvis privatam, quam communem, & publicam humanae Societatis: ergo fluit ex amore, & proximo & Societati humanae *naturaliter* debito. A. P. Damnum grave, *cognitum ut grave*, datumque *ex culpa voluntaria*, etsi solummodo *levi*, connexum est, *per se loquendo*, cum *magno commodo* damnificantis, percepto ex re ablata, atque consumpta, adeoque conjunctum est cum *magno illicio* ad damnificationes ejusmodi plures ac plures, non tantum proximo, sed & felicitati publicae admodum praedudicinas: ergo ad felicitatem Generis humani *simpliciter* necessarium est, dari a natura remedium, quo refrenetur tale illicium, tam proximo *periculosum*, quam felicitati communi *periculosum*, ac *derogatorium*: atqui remedium *sufficiens*, damno damni que gravi periculo *proportionatum*, dari a natura non potest, nisi obligatio *gravis reparandi* damni: ergo &c. Neque

*Oppositis
momentis nil
evincenti-
bus.*

Opponas 1. Damnum grave, *cognitum ut grave*, datumque *cum levi culpa* per detractionem, vel rem demersam, abjectam &c. non est conjunctum *cum magno commodo* damnificantis, adeoque nec *cum magno illicio* ad damnificationes plures: ergo ratio allata non stringit *universaliter*. R. Damnum ex detractione huc non spectat, quia etiam *inculpabiliter* datum est reparandum, utpote reparabile sine

damno proprio. Alterum D. Non est conjunctum *per accidens*, ad quod non attendit natura. C. Non est conjunctum *per se*, hoc est, non est *coniungibile* cum damnificantis commodo, atque illicio, id quod spectat natura. N. Neque

Opponas 2. Ejusmodi obligatio *gravis* neque oritur *ex re accepta*, quia consumpta, ut ponitur; neque *ex injusta acceptione*, quia levi & improportionata obligationi *gravi*: ergo non oritur ex ulla radice *naturali*. R. Obligationem gravem deduci nec ex sola injusta acceptione, nec ex solo damno gravi cognito, sed *ex utroque*, ut *opposito naturae fini*, seu *ut connexo* cum gravi praedudicio, vel saltem praedudicii periculo *respectu felicitatis, ac tranquillitatis publicae*, cui praecavendo restitutionis obligatio est medium necessarium, a natura intentum. Unde haec obligatio se non habet *per modum poenae* respectu acceptionis, leviter injustae; sed *per modum remedii* ad felicitatem Societatis humanae simpliciter necessarii, cui privatum damnificantis incommodum *naturali jure* postponendum. In forma. D. Acceptio leviter injusta, *in se* praecise spectata, non habet proportionem cum obligatione gravi. T. Complexum ex injuria formali & damno gravi cognito, *ut commotante* grave periculum, ac praedudicium felicitatis publicae, non habet proportionem cum obligatione gravi, tanquam remedio necessario. N. Neque

Opponas 3. Melius diceretur cum magni nominis Theologis, obligationem praedictam oriri *ex consensu Gentium tacito*, quo, *antecedenter ad omnem eventum*, ejusmodi reparatione se voluerit illaefas conventionem recipere: *quod tibi vis fieri, alteri feceris* in ordine ad publicam Societatis humanae felicitatem conservandam: ergo &c. R. Haec lingua in nostris principiis non procedit. Nam 1. negamus, illud esse de jure naturae, quod, *antecedenter ad omnem eventum*, magis videtur expediens ab homine hypothetico: sic enim pleraque, quae juris Gentium, forent simpliciter juris naturae. 2. Tacitus Gentium consensus tantum infert jus Gentium, non naturale, quod hic videtur esse necessarium. 3. Nec hoc, nec illud principium pro dignoscendo naturae jure, ac Gentium, a nobis admittitur ut satis exactum. Neque

Opponas 4. Casu, quo quis inferat grave damnum, cognitum ut tale, *sine omni culpa* V. G. invincibiliter putando Dominum *nullatenus* invitum; vel inferat damnum grave, non quidem

dem cognitum ut tale, culpæ tamen veniali conjunctum, æquale est periculum, & præjudicium publicæ felicitatis: ergo æqualis erit obligatio naturalis reparandi damni. R. N.A. In primo casu, præterquam quod nulla interveniat injuria, invincibilis error potius est speculativus, quam practicus; in secundo casu damnum, etsi grave, quia tamen non cognitum, ut tale, damnificanti nec tantum commodum, nec tantum illicitum afferre potest. Neque

Opponas 5. Casu, quo quis inferret damnum grave, cognitum ut tale, seu ex culpa gravi, seu ex levi, æqualis foret obligatio naturalis in ordine ad ejus reparationem: ergo foret improporcionata. R. D. C. foret improporcionata, si spectetur sola culpa venialis in se. T. Si spectetur complexum, ut conjunctum cum gravi præjudicio Societatis humanæ. Subd. Foret improporcionata, si descenderet ex justitia mere vindicativa. C. Si ex commutativa. N. C.

R. VII. Qui intulit damnum grave, cognitum ut tale, etsi cum levi culpa, quia per leves damnificationes successivas, moraliter tamen coalescentes, pariter obligatur graviter, nature jure, ad reparationem totius damni. Ratio est, quæ supra: nam ex advertentia ad gravitatem materialem si gravis summa auferatur simul, inferitur restitutio: ergo etiam si auferatur successivè, cum utrobique æqualis sit culpa, damnificatio, periculum, præjudicium, nature & Authoris nature finis, quæ omnia confirmat propositio 38. damnata ab Innocentio XI. non tenetur quis sub pana peccati mortalis restituere, quod ablatum est per parva * furta, quantumcunque sit magna summa totalis.

Neque obest 1. Quod furta minuta facta sint diversis absque gravi damno unius, adeoque videatur cessare finis: nam manet quantitas gravis, scienter & voluntariè ablata cum damno saltem Communitatis, ejusque periculo ac præjudicio. Unde rationem D. Videtur cessare finis inadequatus circa damnum grave privatum. C. Finis adequatus circa damnum commune; immò & circa damni periculum commune, nil obstante particulari casu semper durans, cui per obligationem gravem præcavere intendit natura. N.

Neque obstat 2. Quod leves culpæ in singulis furtis, absque animo perveniendi ad summam gravem, non co-

lescant in culpam gravem: ergo nec obligationes singulæ leves coalescent in obligationem restituendi gravem. Nam, negatur paritas: quia singulæ furta ponuntur voluntaria, cognitaque non quidem collectivè sub gravitate formali, sed tamen distributivè sub gravitate materiali, hoc est, non mere disparatè, sed cum quadam connexionione ut integrantes summam gravem, moraliter unam.

Neque obstat 3. Quod leves detractiones, pluribus factæ, non inferant obligationem gravem reparandi singulis honorem, adeoque nec leves damnificationes. Nam negatur paritas, quia ex detractionibus non capitur lucrum, nec habetur illicitum ad plures & plures: oppositum fit in furtis.

R. VIII. Qui intulit grave damnum seu per gravem, seu per levem injuriam, non obligatur nature jure ad compensationem excessus non cogniti, ac invincibiliter ignorati. Ratio est: Quia ille excessus neque est voluntarius in se, neque in causa, cum ignoretur connexio, adeoque fortuitus sit, reparationis expers, ferè uti damnum secutum per accidens. Accedit, quod natura habere finem haud posset ejusmodi obligationis imponendæ, cum homines à fortuitis, hoc ipso, quod ea ignorent, frustra absterreantur.

R. IX. Denique à reparatione damni, saltem dilationis exclusivè, excusat impossibilitas moralis, quamdiu manet. Hæc autem Laymanno nostro datur, si restitutio fieri nequeat absque periculo vite, notabili detrimento fama, vel notabiliter graviore damno sibi, suis, vel Republica inferendo, quam æstimari debeat commodum ex restitutione creditori obventurum; vel si quis vivere non posset secundum decemiam statum, justè acquisiti V. G. Si nobilis non possit statim solvere, nisi se privet famulis, equis, armis &c. Civis primarius, nisi obeat artem mechanicam sibi insuetam; mechanicus, nisi vendat instrumenta necessaria. Quæ tamen omnia limitantur 1. Nisi quis suâ culpâ in ejusmodi angustias delapsus sit; nisi creditori ex dilatione æquale damnum foret subeundum; nisi damnum foret de bonis præcisè alienis, ac debitis, hoc enim non foret statum suum amittere, sed dimittere alienum, & sic de aliis, quæ fusiore exegesi apud Moralistas scholasticos querenda.

Cessat obligatio quò ad excessum damni, invincibiliter ignoratum.

Cessat obligatio obstat: te impossibilitate morali.

Etsi damnum illud grave cognitum consistet in damnificationibus levibus successivis.

* Alii legunt pauca, sed eodem sensu.

§. 2.

§. II.

De proprietatibus, reparationi damni
connexis.

Proprieta-
tes, repara-
tioni damni
connexæ.
Circumstan-
tia temporis,
loci, modi,
& ordi-
nis.

Quæritur V. Quæ ceteræ propieta-
tes, magis memorabiles, in reparatione
damni, naturali jure, contentæ?

§. I. Memorabiles circumstantiæ
temporis, loci, & modi in reparando dam-
no observandæ: nam debet restitu-
tio fieri *quàm primum*, & *eo modo*, ac
loco, quo jure & emolumentum dam-
nificati requirit, siquidem *moraliter*
fieri possit sine gravi incommodo,
quod quis pateretur in rebus propriis
ultra debitum. Quò ad modum restitutio
esse potest occulta vel aperta, per
se vel per alium, sine damnificantis
tamen incommodo & sumptibus
facienda, si opus sit. Observandus
igitur ordo, quem vel damnum passus
jure exigit, vel damnificantium culpa
requirit: sic inter plures damnifican-
tes, *mutuo consensu*, tenetur prior, qui
fuit causa *primaria*, vel penes quem
res ablata existit, singulis tamen in
solidum ad damni reparationem obli-
gatis, & sic de aliis.

Terminus
ad quem
Domino
ignoto, vel
incerto.

§. II. Memorabilis restitutionis
terminus ad quem. Nam facienda est re-
stitutio possessori justo, etsi dominus
non foret, sed V. G. *depositarius*, aut
administrator, siquidem illius interfit,
nec Domino cedat in præjudicium.
2. Si Dominus est *ignotus* vel *incer-
tus*, ejusdem inquirendi opus est di-
ligentiâ; si cognoscibilis non sit, vel
ita dissitus, ut restitutio fieri non pos-
set, nec expediret, res *mala fide* abla-
tæ in Domini commodum sunt ap-
plicandæ in causas pias. 3. Restitu-
tio in furtis minutis, quæ facta plu-
ribus incertis, facienda est *meliore modo*,
quo potest, saltem *Communitati mi-
nore pondere*, vel *majori mensurâ*, etsi
non desint, qui faciendam putent pau-
peribus *Communitatis*.

Emptoris
mala, vel
bona fides.

§. III. Res aliena, comparata per
contractum à possessore *bonæ fidei*,
huic, non Domino restituenda; si
per emptionem comparata sit à pos-
sessore *mala fidei* V. G. fure, adeo li-
quidum non est, an restitutio fieri *ne-
cessariò* debeat ipsi Domino *immediatè*,
vel an *non licitè* fieri possit ipsi furi,
ad se servandum indemnem.

Non obstat
proprie in-
demnitati
servandæ
saltem nega-
tive.

Hac in re fat convenit, quòd
emptor, seu *bonæ* seu *mala fidei*, ad
evincendum pretium *permittere* possit,
ut rem illam fur recipiat denuò: quia
positivè non cooperatur ad translatio-
nem iteratam rei in locum deterio-
rem, sed tantum non custodit loco
meliore cum suo periculo, seu dam-
no. Accedit, quòd, *rescisso contractu*,

non continetur injuria per talem
permissionem, emptore in damnum
Domini amplius haud influente.

Sed quòd, ob *periculum evictionis*,
emptor, seu *bonæ* seu *mala fidei*,
possit *positivè* tradere rem furtivam
furi ad se præstandum indemnem,
videtur

Obstare 1. Quia melior ille status, *Videtur ta-
men obstare
in temeritate
servandæ
positive per
traditionem
solum me-
diatam.*
sicut est rei, ita & Domini: ergo in
deteriorem, sine injuria Domini, re-
poni nequit: secus rem alienam, igni
ereptam, posses iterum injicere. 2.
Quia, si Dominus rem ab emptore
repeteret, foret illicò reddenda, *nil
obstante periculo evictionis, vel damni*: ergo
hoc *nullatenus* obstare potest: non enim
interpellatio *inducit*, sed *supponit* jus
Domini activum, emptoris passivum.
3. Quia rem *positivè* tradendo furi vi-
detur *cooperari* peccato furis, & dam-
no Domini.

Sed *Adversarii negant* 1. Quòd me-
lior status, rei *extrinsecus*, sit fructus
rei, saltem tam *absolute* Domino de-
bitus, ut etiam, cum tanto periculo
vel damno ponentis rem in meliori
statu, debeat servari. Paritas addi-
ta nil evincit; quia ibi res omninò
destruitur, certo Domini damno, &
irreparabili; hic ponitur in *antiquo loco*.
2. Dicunt, per illam Domini inter-
pellationem jus passivum emptoris
reddi *absolutum*, quod prius solummo-
dò erat *conditionatum*, & *remotum*, sal-
vo scilicet jure evictionis. 3. Ne-
gant, quòd ejusmodi traditio sit *coo-
peratio formalis*, quia *per se*, & *necessariò*
haud haud conexa cum peccato furis,
vel damno Domini; & licet sit con-
nexa *probabiliter*, emptor id impedire
haud teneatur cum tanto periculo
proprio, vel damno, eò quòd ful-
ciatur justâ causâ, utaturque jure suo.

Quòd emptor *mala*, immò & *bona fidei*,
teneatur rem furtivam tra-
dere Domino, nec sese possit præsta-
re *positivè* indemnem, videtur non
posse dici. *Alii negant
tam respectu
bonæ, quàm
mala fidei*

1. Quia obligatio talis est *valde
gravis*, qua quis teneretur, *per se* lo-
quendo, rem alienam servare *cum
equali damno suo*, quàm pateretur ipse
Dominus, *rem eam amittendo*; immò
videtur opposita naturali amoris, qui
in equali periculo favet sibi, præcipuè
si nulla adsit culpa; si uterque sit *aqua-
liter latus*, Dominus furto, emptor
venditione; si utriusque sit *jus aequale*, Do-
mino ad rem, emptori ad pretium rei.

2. Quia emptor *bonæ fidei* nec tene-
tur *ex re accepta*, quæ extradita poni-
tur; nec *ex injusta acceptione*, quæ *bona
fide*, adeoque sine injuria, facta in-
telligitur. 3. Quia nec emptor *ma-
la fidei* tenetur *ex injusta acceptione*,
quæ,

quæ, rescisso contractu, vel retractata cessat, nec amplius facit, ut, ex emptione injusta, Dominus ullum patiatur damnum, ut rectè advertit Lugo.

Sed Adversarii negant 1. Quòd obligatio sit nimum gravis, nisi per accidens, & respectu damni solummodò temporalis, utpote ex aliena culpa, quod sæpe fit, ut ne quis cooperetur ad alienum peccatum, seu damnum, exponendo rem alienam periculo probabili damnificationis. Si dicas, emptorem bonæ ac malæ fidei sic fore ejusdem conditionis: reponunt, id esse per accidens. Si replices, obligationem fore, ut res aliena etiam transferatur in meliorem statum, quàm fuerit prius: reponunt, hoc esse per accidens. 2. Dicunt, quòd emptor, tam bonæ quàm malæ fidei, obligetur ex injusta traditione, positivè cooperando ad damnum Domini, quia exponendo rem ejus probabili periculo damnificationis. Unde

demnitati publicæ, adeoque contraria fini à natura intento: ergo natura debuit providere de medio sufficiente ac efficaci absterrendi homines à perniciosis ejusmodi nundinis: atqui aliud medium esse non potest, quàm obligatio, rem mala fide emptam reddendi Domino cum periculo evictionis, vel damno: ergo obligatio hæc est medium simpliciter necessarium ad finem, seu indemnitate, si minùs Domini privatam, saltem ad publicam Societatis humanæ, à natura intentam: ergo est exigita ab amore, Societati humanæ naturaliter debito, adeoque est naturæ jure imposita, id quod erat ostendendum.

Neque opponatur 1. Nequit dici ex qua radice naturali fluat hæc obligatio: non ex re accepta, quia traditâ; non ex injusta acceptione, quia per contractus rescissionem abolitâ, nec amplius seu moraliter seu physicè, seu mediatè seu immediatè in damnum Domini influente.

2. N. Et dico, quòd obligatio fluat ex injusta acceptione. Rationem D. Est abolita partialiter, nec amplius influens in damnum Domini privatam, qui finis non est totalis respectu obligationis à natura intentus. T. Est abolita totaliter, neque amplius saltem moraliter influens in damnum publicum, seu præjudicium, & periculum Societatis humanæ, qui finis est primarius respectu hujus obligationis à natura intentus. N. A. & suppositum, quòd acceptio seu emptio tantum sit injusta respectu damnificationis privata, & non potius respectu damnificationis etiam publica: & licet privata cesset rescisso contractu, publica tamen moraliter perseverat, non cessante periculo & præjudicio, Societati humanæ imminente per ejusmodi emptiones malæ fidei, tam eminentibus lucrosas, quàm furibus opportunas, adeoque ad multiplicanda furta nimum inductivas, magno utique communis boni præjudicio. Idem Adversarii respondent, quando adstruunt obligationem gravem respectu damnificantis per levem quidem culpam, sed tamen cognitâ damni gravitate. Siquidem distinguunt: obligatio gravis est improporcionata levi culpæ, seu acceptioni in se. C. Levi culpæ ut inferenti grave damnum, & quidem cognitum, non solum proximo, sed & Societati humanæ respectu præjudicii, vi cuius antecedenter ad omnem eventum est optabile humano Generi, dari solum obligationem. N. Cur ibi, & non etiam hic à fortiori, quia in gravi culpa, respiciunt præjudicium publicum?

In irritum cadentibus Adversariorum replicis. Quia injusta acceptione, etiam rescisso contractu, ex parte moraliter manente.

Sed probabilius emptor bonæ fidei licitè se servat naturæ jure positivè indemnem.

§. IV. Ex his, ad naturalis Jurisprudentiæ trutinam exactius libratiss, cruitur 1. Quòd emptor bonæ fidei, spectato naturæ jure, rem furtivam non modò negativè, sed & positivè possit reddere furi ad se indemnem servandum. Id sanè evincit ratio duplex, superius allata, & in naturæ jure bene fundata, quam esse solutam à Patronis adversæ sententiæ, imperare nobis non possumus, ut credamus. Accedit, quòd ratio triplex, ab his allata in oppositum, non stringat, quia satis enervata videri potest.

Non tamen emptor malæ fidei: obstantè injusta acceptione, saltem respectu præjudicii publici.

Eruitur 2. Quòd emptor malæ fidei, spectato naturæ jure, rem furtivam probabilius reddere furi haud possit ad se indemnem servandum. Ad quam thesin supponendum. 1. Quòd emptiones, mala fide factæ cum furibus, sint ordinariè vel pretii tantum dimidii, vel certè infimi, aut infimo inferioris, sic ut ratione lucri faciant magnum illicitum ad emptiones ejusmodi plures & plures, id quod innegabilis experientia demonstrat. Supponendum 2. Quòd emptiones istæ sint præcipuum invitamentum furibus ad multiplicanda furta, rebus per nundinatores ejusmodi cooperantes & facilè distrahendis, & commodè occultandis non sine ingenti præjudicio humanæ Societatis, uti denudè constat evidenti experientia.

Jam sic: ejusmodi emptiunculæ, partim ob lucra eminentium, partim ob invitamenta furum vendentium, non tantum Domino privato sunt damnosæ, sed & communi bene præjudicosæ, felicitati Societatis humanæ derogatoriæ, vel saltem ob grave periculum de multiplicandis damnis admodum perniciosæ in-

Neque

Non quidem
respectu
emptionis,
quæ facta est
bona, sed
quæ facta
est solummodo
mala fide.

Neque opponatur 2. Cum *Lugone*. Emptor bonæ fidei rem furtivam potest tradere furi ad se servandum indemnem: ergo etiam emptor malæ fidei. C. Videtur multis patere, quia nequit adstrui diversa ratio, cum rescisso contractu se habeat ut emptor bonæ fidei. R. N. C. Disparitas manifesta est ex dictis. Nam in emptore bonæ fidei iniusta acceptio nulla est, seu respectu Domini seu respectu publici: hæ enim emptiones, uti ordinariè sunt expertes lucri, ita & invitamenti respectu furis, adeoque & expertes sunt præjudicii publici. In forma D. Rescisso contractu se habet ut emptor bonæ fidei, si spectetur iniusta acceptio in ordine ad damnum Domini privatum. Tr. In ordine ad præjudicium publicum. N.

Obligatio
ad restitutionem
naturalis
naturæ finis
haud sufficiens.

Neque opponatur 3. Per hoc, quòd detur gravis obligatio ad reddendam saltem furi rem malè emptam, urgente evictionis periculo, natura jam providit de medio, quo præcavetur præjudicio etiam publico in ordine ad absterrendos emptores ab ejusmodi emptionibus perniciosis: ergo major obligatio abundat. R. D. A. Natura providisset de medio sufficiens, & efficaci. N. Insufficiens, & inefficaci. C. Utique sufficienter non absterrentur malæ fidei emptores, si urgente periculo evictionis licitum illis foret se præstare indemnes, rem reddendo furi; immò hæc securitas magis eos alliceret, quam absterret.

Etsi quòd ad
indemnita-
tem emptoris,
solum negatvum, cesset obligatio.

Neque opponatur 4. Hæc probarent, quòd emptor malæ fidei neque negativè posset furi rem furtivam permittere denuò, ad se indemnem servandum: hoc nimium, & contra communem. R. Vel est specialis ratio in oppositum, vel non? Si posterius, manet argumentum: si prius, illa erit disparitas. Esse autem posset ratio specialis, quòd obligatio prior sit medium sufficiens, & satis efficax ad finem, hoc est, ad impediendas ejusmodi emptiones; amplior foret abundans, & in casu merè per accidens, dependente ab alieno arbitrio, quales casus non attendit natura, ut constat. Unde non satis constare videtur, cur Theologi cum *Lugone*, *Viva*, & aliis, adeò communiter rejecerint sententiam, hæc in materia mediam, dudum defensam à *Lessio*, *Maldonato*, *Turrecremata*, & *Dicastillo*: siquidem ex

hisce naturalis juris principiis non videtur adeò rejicienda.

R. IV. Pro injuria, corpori illata, V. G. per mutilationem, occisionem &c. datur jure natura obligatio reparandi damna bonorum fortunæ, quæ inde directè illata sunt, juxta arbitrium prudentis; præcisè autem pro vita, membro, vel cicatrice, hæc obligatio cessat spectata sola dispositione naturæ: quia sunt bona ordinis altioris, quàm quæ pecuniâ æstimari possint. Si tamen occisus, vel mutilatus fuisset servus, aut animal, etiam pro vita & membro foret facienda compensatio, quia sunt pretiò æstimabilia, vendique potuissent. 2. Compensari itidem debent lucra, quæ ex mutilatione, vel vulneratione cessarunt, non quidem ita in solidum, ac si de facto fuissent acquisita, sed pro majore, vel minore spe, quàm læsus habuit illa acquirendi. 3. Si homicida à Magistratu plectatur, probabilius est, eum adhuc teneri, de jure natura, ad damna refarcienda: cum morte sua tantum satisfecerit justitiæ publicæ, non hæredibus occisi. * Sed cum isti plerumque aliud non exigant, videntur esse contenti, ac proinde hæredes homicidæ ad nihil amplius teneri. Hæc porrò obligatio tantum se extendit ad Parentes, uxorem, ac filios interfecti, quia hi soli directè læduntur, eò quòd censentur una moraliter persona cum occiso. Unde de creditoribus occisi, quia per occisionem directè haud læsis, obligationem alii satis probabiliter negant.

R. V. Circa injuriam stupri, vel adulterii jus naturæ disponit. 1. Ut stuprator reparet damnum ex tali injuria secutum, idque vel matrimonio, vel damni æstimatione juxta arbitrium prudentis, ut talem nempe inveniat, qualem manens virgo invenisset. Unde cessat obligatio pro sola virginitate quia bono ordinis diversi. Item si stuprum mansit occultum, aut nil impedivit, quin æquè lautè nuberet; si adfuit consensus, vel si per importunas quidem, non tamen vi æquivalentes preces, fuit obtentus; si absuit vis, fraus, vel promissio, quia nulla est illata injuria. Si tamen virgo fuisset induceta matrimonii promissione, etsi fida, sed tamen per illam acceptata, manet obligatio illius ducendæ: quia stuprator ex justitia tene-

* Inde *Puffendorfius* L. 3. de J.N. & G.c. I. §. 10. non satis bene hic allegat illud tritum: mors omnia solvit: quia hoc tantum se extendit ad præstationes personales, non reales, seu cæcitas, quæ bonis velut inhærent, eaque ad quosvis possessores comitantur.

tenebatur, verè contrahere, cum alioquin omnia humana commercia fraudibus paterent. * Limitatur tamen hæc obligatio, si fuisset conditio valde dispar, aut fictio ex verbis facile advertenda; si obstaret grave damnum, aut scandalum &c. 2. Naturæ jure obligatur adulter ad reparandum damnum omne, inde secusum innocuæ parti, & prolibus legitimis circa sustentationem, hæreditatem &c. ** in quantum fieri potest sine detrimento altioris boni, & causatione minoris mali. Indè est, quòd ipsa adultera ordinariè non teneatur se proderè, quòd spuria sit proles: quia viro tristitiam, sibi odium, domui discordias crearet, ac famam suam prodigeret, quibus damna fortunæ merito cedunt. Accedit, quòd proles matri fidem habere, hæud teneatur. Meliore tamen modo, quo fieri potest, compensandum est damnum, V. G. de cultu corporis detrahendo, bonis propriis, si habet, compensando, &c. Et adulter sæpe excusatur vel ex toto, vel ex parte, sive quia damnum ab adultera compensatum, sive quia restitutio fieri nequit sine periculo vitæ, dispendio famæ, turbatione, & discordiis utriusque familiæ.

justo metu &c. Nam cuius est ius, ne injustè lædatur in bonis animi, unde restituenda forent meliore modo, quo possunt. 2. Si quis veneno, phylitro, aliòve modo alicui destruxit memoriam, rationem &c. obligatur, natura jure, in eundem modum; quo mutilator, tam ad restitutionem lucri cessantis, quàm damni inde secuti in bonis fortunæ.

Quæritur VI. Quæ penes Moralistas Lituræ prætestanticos, hæc in materia; litura?

Re. I. Puffendorfii paginam, hæc ex parte utrunque mundam, sine lituris esse ejusdem Commentatores non siverant. Asserit ille, quòd qui per casum fortuitum circa suam culpam alterum læserit, ad reparationem non teneatur, additque rationem ex Grosio: quia, cum nihil admissum sit, ipsi imputabile, ratio nulla sit, quare potius is, qui invitus fecit, fatale malum ferre debeat, quàm alter, qui passus est (a). Ejus enucleator Kemmerichius oppositum statuit, dum ait, damnum reparandum esse, non quia voluntariè, sed quia datum est: unde infert, injustum non esse, imputare damnum ei, qui casu dedit, modò certum sit, eum esse causam verè physicam; & damnum passio nihil possit imputari, siquidem nulla sit ratio, quare potius læsus, quàm lædens damnum perferre debeat (b). Thomasio, ejusque pedissequo Fleischerò, culpa etiam levissima, adeoque merè juridica per quamcunque negligentiam, justus titulus est ad damnum resarciendum, unde Fleischerus velut inanem rejicit triplicem negligentiam gradum (c). Rationem assignant: quòd æquius sit, ut mea culpa mihi, quàm alteri noceat: sed hic error ex suprà dictis facile diffluit.

Re. II.

Pro læsis bonis famæ, aliisque animi internis.

Re. VI. Circa bona famæ, aliæque animæ interna, quæ læsa sunt V. G. per depravationem intellectus, seu voluntariis, per errores, hæreses, & inductiones ad peccata gravia, eò quòd sint bona ordinis diversi vel altioris, cessat obligatio compensationis pecuniariæ spectato jure natura. Unde pro fama restituenda est sola fama, pro perversione alterius, seu per errores, seu per scandala, est quidem obligatio ex charitate eum reducendi ad meliorem statum, non tamen justitiæ, nisi fuisset inductus fraude, dolo in-

* Puffendorfius L. 3. de J. N. & G. c. 1. §. 10. ait, neque est, quòd quis objiciat pacta circa rem turpem invalida esse: cum enim lege naturali, inter pactum matrimonii, ejusque executionem, nullum requiratur intervallum, naturali jure turpis conditio non videtur: eris mihi uxor, si statim, tanquam uxor, corpus tuum mihi præbueris. Sed si quid turpitudinis in ejusmodi propteratis nuptiis insit, ob favorem matrimonii ad invaliditatem pacti non valere judicatur. Ita ille.

** Circa hæreditatem accedit Puffendorfius, ac Grotius: dissentit Thomasio, partim quia hoc damnum liberi non sentiunt ab adultero, sed à voluntate Parentum; partim quia ita liberis legitimè tantummodò interceptur lucrum futurum, maximam partem incertum. Jurisp. Div. L. 2. c. 5. n. 50. f. m. 199.

(a) De officio hominis L. 1. c. 6. §. 10. f. m. 119. L. 3. de J. N. & G. c. 1. §. 6. ait: manifestum esse, quòd ex casu fortuito nemo teneatur.

(b) In element. J. N. c. 6. §. 10. f. m. 87.

(c) Thom. in Jurisp. Div. L. 2. c. 5. n. 34. Fleisch. In instit. J. N. L. 2. c. 5. §. 17.

Ejusdem
Kemmerichii.

Et II. Idem Kemmerichius Puffendorffium deformat, dum ex eo deducit, quòd, qui consilium tantummodo dederit, peccet quidem, sed damnum non penset, quia, ut istud necessarium fieret, non effecit (a). Nil simile Puffendorffus. Immo alibi affirmat oppositum. (b). Quod attinet eos, qui consilium dant, id quidem certum est, si quis modum damni inferendi suggerat, eum ad reparationem teneri. Sed si quis tantum in genere suadeat alicui, ut ad furta se applicet, aut destinationi jam certæ assentiatur, uti timidi consiliarii Principum, is ad reparationem haud quidquam teneri videtur. Ita ille.

Sed Kemmerichii propositio est trigesima nona ex damnatis ab Innocentio XI. in hisce terminis: qui alium movet, aut inducit, ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem. Ratio damnationis est, quòd omnes concausæ alicujus damni positivæ; immò & negativæ, teneantur ad reparationem damni, quia efficaciter concurrunt, seu actione seu omissione injusta, ad damnum: atqui consulens, velut concausa moralis, positivè influit in damnum.

Nec obstat 1. Quòd non cogat, seu determinet physice: secus enim nec mandans teneretur.

Nec obstat 2. Quòd, qui malo exemplo inducit ad furtum, vel consilio movet, ne dives det pauperi stipem, vel faciat legatum pium, sit à restitutionis obligatione immunis. Nam nulla est paritas, quia prior vel non intendit alterius furtum; vel si intendit, verè tamen, & positivè non influit. Alter, etsi ex odio consulat, si modò absque fraude, dolove, non violat jus alterius, quod solummodo se extendit, ne malis artibus impediatur à consecutione boni: unde consilio inducens, ut alter damnificetur, peccat contra justitiam; consilio inducens, ne alteri bene fiat, peccat contra charitatem, adeoque ille tenetur, non item iste ad reparationem.

INSTRUCTIO III.

Instructio 3

De non lædendis aliis per verba, seu de Officiis sermocinantium, & jurantium.

De non lædendis aliis per mendacium.

§. I.

De Officiis sermocinantium.

§. I.

De officiis sermocinantium.

Queritur I. Quæ ratio tractanda materia? Quæ natura, ac proprietates mendacii, huc spectantes?

Ratio tractandæ materiæ.

Et I. Constat 1. Facultatem loquendi à natura homini peculiariter inditam esse, non alia de causa, quam ad communicanda mutuo animi sensa, sic ut hac communicatione, tanquam medio simpliciter necessario, homo assequatur finem sibi præfixum, felicitatem nempe naturæ rationali, & humano Generi propriam. Constat 2. Quòd hæc felicitas, sicuti recto usu loquela quàm maximè promovetur, ita malo usu lædatur quàm frequentissimè: unde enim toties lædimus, lædimurque, quàm mendaciis adeo usitatis? Constat 3. Cum, ut dictum, hæc facultas non Dei, utpote corda penetrantis; sed potissimum nostri, aliorumque hominum causâ, nobis concessa sit, ea utendum esse ad finem, à natura & naturæ Authore intentum, sic ut ex fundamentali principio amoris, cuius naturaliter debiti, obligemur ad animi sensa invicem communicanda, eo modo, qui nulli noceat, sed naturæ finem, seu felicitatem Societatis humanæ, in quantum est necesse, promoveat. Ex quibus fluit, officia sermocinantium ad officia hominis erga hominem perfecta, & absoluta, à nobis esse meritò reducta.

Quia conversatio humana necessarium medium ad finem, seu felicitatem, naturæ rationali propriam.

Et II. Per sermonem intelligitur sensus articulatus, ex hominum impositione animi sensa declarans. Per veritatem sermonis notatur conformitas, per falsitatem sermonis difformitas cum mente loquentis. Unde mendacium formaliter, & propriè tale, rectè dicitur S. Augustino dictum * contra mentem fallendi causâ. (c) Adeoque, si quis falsum dicat, quod putat ** verum, mendacium formale non dicit, sed materiale, & impropriè tale, quod falsiloquium propriè dixeris: ratio est, teste S. Augustino, quoniam, quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur (d). Contra

Mendacii essentia.

(a) L. c. n. 28. f. 84. allegans. §. 8. Puffendorffii.

(b) L. 3. de J. N. & G. c. 1. §. 4. f. m. 296.

* Dictum à potiori, non excludendo alia signa, & actiones, animi sensa declarantes, de quibus S. Augustinus L. 1. de mendacio c. 3. Ille mentitur, qui aliud habet in animo, & aliud verbis, aut quibuslibet significationibus enuntiat. Unde, inquit Angelicus. 2. 2. Q. 111. A. 1. in corpore. simulatio propriè est mendacium quoddam, in externorum signis factorum consistens.

(c) In enchir. c. 22.

** Nempe invincibiliter: unde L. cit. idem S. Doctor dicit: qui falsum pro vero enuntiat, quod tamen verum esse opinatur (puta errore vincibili, & culpabili) errans, & temerarius dici potest: mentiens autem non rectè dicitur, quia cor duplex, cum enuntiat, non habet, nec fallere cupit, sed fallitur.

(d) L. c. c. 28.

trà si quis dicat verum, quod existimat falsum, *formale mendacium* dicit, quia actiones morales speciem suam accipiunt ab objecto, non prout est in se, sed prout est in cognitione voluntati propositum: unde idem demudò S. Augustinus (a): *potest verum dicere mentiens, si putat falsum esse, & pro vero tamen enuntiat, quia non ex verum ipsaram veritate, vel falsitate, mentiens, aut non mentiens judicandus est.*

sitio externa componitur ex conceptu, nullo modo indicato, quia nullatenus significante. Unde rectè S. Augustinus: *duplex cor dicitur mentiens, id est, duplex cogitatio, una rei ejus, quam veram esse vel scit, vel putat, & non profert; altera eius rei, quam pro ista profert, sciens esse falsam, vel putans.*

Multiplicitas extensa ad restrictionem purè mentalem.

R. III. S. Augustino, Angelico, Cajetano, ex orthodoxorum communi mendacium triplex est: *perniciosum*, quod profertur animo fallendi, ut *oblit; officiosum*, quod dicitur animo fallendi, ut *prosis; jocosum*, quod garritur animo fallendi, ut *delectet*. Hæc esse mendacia, propriissimè talia, patet: sunt enim *dicta contra mentem animo fallendi, alterique errorem ingenerandi, in quo consistit formalis mendacii malitia, sive dein oblit, sive prosis, sive re ipsa alter fallatur, sive non, quod respectu mendacii, spectari in se, se habet velut per accidens, ut docet S. Augustinus (b).* Ad mendacium formaliter, & propriè tale, rectè reducitur *restrictio purè mentalis, seu interna, per quam intelligitur dictum, & in se, & secundum circumstantias determinatum ad sensum unum, eumque falsum, etsi per aliquid, sola mente reserentum, posses efficere sensum-verum.* V. G. Si interrogatus, *an fregerit hoc vitrum?* id absolute neget, mente retinendo, *mensa pracedenti.*

Confirmatur 1. Qui retinet aliquid mente, nullo modo sensibili expressum, at aliud dicit, non dicit, quod sentit, cum aliud dicat fallendi causâ, aliud sentiat: ergo formalissimè mentitur.

Seu locutio contra mentem fallendi causâ.

Confirmatur 2. Propositio 26. ab Innocentio XI. damnata sic habet: *Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive re-creationis causâ, sive quocunque alio sine iuret, se non fecisse aliquid, quod reverà fecit, vel aliam diem ab ea, in qua fecit, vel quodvis additum verum, reverà non mentitur, nec est perjurus.* Jam sic: *utens restrictione purè mentali (quæ sola hic intelligitur) non mentitur, est propositio cerio falsa: quia ab Ecclesia damnata, quæ in materia morum errare non potest: ergo hæc propositio: utens restrictione, purè mentali, revera mentitur, est cerio vera: ergo restrictio merè interna est certum mendacium, id quod erat demonstrandum.*

Declarata, ut mendacium, auctoritate Ecclesie.

Quia est proprie dictum mendacium.

Ratio est: Quia loquela, quæ humana, nullatenus formatur per conceptus, sed tantum per voces: ergo, ut propositio vocalis sit vera, tantum debent attendi verba, non conceptus: ergo si quis asserat: *non occidi Petrum*, retinendo in mente *die Veneris*, cum occiderit *die solis*, propositio vocalis evidenter est mendax. *Neque replices.* Talis non vult significare falsum, sed verum, hoc ipso, quod retineat partem propositionis, determinativam ad sensum verum. Nam R. D. Talis non vult, & tamen vult significare falsum. C. Tantum non vult. N. Retinet partem propositionis merè internæ. C. Externæ, seu erga alterum significativæ. N. Non enim propo-

Hoc non obstante fuere Moralista etiam orthodoxi, & quidem primi subsellii teste P. Viva, & si Lumbiaro fides foret, plus quam quinquaginta, (c) qui ante reprobationem hujus propositionis, factam Anno 1679. 2. Martii, licitam defendebant certis in circumstantiis restrictionem, etiam purè mentalem, fundati pluribus exemplis, in S. Pagina indicatis, quæ tamen, quia alibi in sensu vero, per expressam quæstionem, jam declaravimus, (d) & declarata passim occurrunt in Moralista orthodoxis, (e) hic fusiore paraphrasi super sedemus. Immo non desuere, qui per necessitatem summam mendacia, formalissimè talia, absolventur à culpa, quos inter S. Hieronymus, (f) alique veteres apud Cassianum, atque Dorotheum (g).

Reformata opinione priorum Moralistarum, etiam ex orthodoxis.

Quæ

(a) L. 1. de mendacio. c. 3.

(b) L. cit.

* Ut legit Cardenas.

(c) T. 3. Summæ, n. 18. 25. Etsi quosdam excusatos velit P. Viva.

(d) In Coll. Hist. P. VII. Q. 4.

(e) Cardenas in crisi Theol. Dissert. 19. c. 5. Viva in Trutina. Leymannus.

(f) Apud S. Augustinum epist. 11.

(g) Cassianus Collat. 17. c. 17. Dorotheus Serm. 9. de mendacio.

Pars I. Elem. II.

Mendacium omne, quibusvis in circumstantiis est natura jure prohibendum.

Quò ad jus Divinum & humanum id aliunde supponitur.

Queritur II. Quid juris naturalis negativi circa officia fermocinantium?

Re. I. Mendacium omne, quaecumque (adeoque & restrictio merè interna) quocumque in casu, etiam utilitatis, ac necessitatis summa, pro ratione materiae, seu leviter seu graviter, per se loquendo, * est naturæ jure prohibendum.

Declaratur Assertum, in ordine ad quod, Supponendum 1. Quòd quæstio sit de solo jure natura. Nam de jure Divino aliunde supponitur hæc thesis, ut extra omnem controversiam posita, dicente Christo, *Auctorem, & Patrem mendacii esse diabolum*; (a) rationem addente S. Joanne, *Christi interprete: quoniam omne mendacium ex veritate non est* (b). Qua de causa rectè intulit Innocentius III. Summus Antistes (c): *ne pro vita quidem defendenda nobis licitum esse mentiri*. Unde certò falsa est sententia Veterum, (d) opinantium, *mendacio, instar helibori, homines uti posse, si nempe inevitabilis necessitas cogat, aut magna utilitas suadeat*. Nam præcepta divina negativa obligant semper & pro semper, uti initio probavimus; nec exempla, ex S. Scriptura proferri solita, quidquam evincunt, eò quòd vel mendacia non sint, vel si sint, à peccato non excusentur. De jure humano quæstio esse non potest, cum subordinetur Divino, & omnis consuetudo, vel tolerantia, si quam fortè reperire sit penes non nullas Gentes, corruptela esset, haud immunis à noxa, etsi à pœna civili forsan eximiam.

Finis loquelæ humane immediatus est communicatio mutua quò ad animi sensum, mediatus, felicitas humane Societatis,

Et quidem includens securitatem absolutam de prohibitione deceptionis, conditionatâ & limitata ad certas

Supponendum 2. Spectatâ dispositione naturæ certum esse, quòd finis loquelæ humane immediatus sit communicatio mutua quò ad animi sensum; ultimus verò sit felicitas, humano Generi propria, ac necessaria. Certum itidem esse, quòd loquela sit instrumentum conversationis, commerciique humani præcipuum, adeoque ad finem, seu felicitatem Societatis humane, quam maximè necessarium.

Supponendum 3. Quòd felicitas tam respectu sui, quam proximi, totiusque humani Generis, in quantum dependet à conversatione mutua, humaneque commercio, sufficiens ut sit, debeat includere securitatem absolutam, vi cujus nemo unquam ullis in circumstantiis iper mendacium possit licitè de-

cipi. P. Securitas solummodò limitata ad mendacium perniciosum, non ad jocosum, vel officiosum; securitas solummodò conditionata V. G. si adsit jus in interrogante; nisi adsit necessitas, vel utilitas propria, aut aliena &c. talis, inquam, securitas, nunquam est exclusiva ipsius quoque periculi actualis, ne audiens hic & nunc decipiatur, vel saltem licitè decipi possit: ergo felicitas, ut conjuncta cum securitate solummodò conditionata, respectu conversationis humane, mutuique commercii, non est sufficiens, adeoque nequit esse finis à natura intentus. A. P. Ex una parte in conversatione humane, mutuoque commercio, sunt varii, iique innumeri respectus, audientibus sæpe incogniti: ex altera parte tanta est hominum pravitas, & ad mendacia effrenis proclivitas, ut persuadere sibi facile possint, hoc mendacium esse merè jocosum, vel officiosum, etsi respectu alterius sit absolute perniciosum: hic & nunc adesse sufficientem necessitatem, vel saltem utilitatem &c. qua mendacium licitum: ergo auditor nunquam erit satis securus, sed jure semper verebitur, ne tum fortè loquens in illis circumstantiis reverà sit, vel saltem pœter, se esse, in quibus licitissimè possit decipere: ergo conversatio mutua nunquam erit certò sincera, commercium humanum nunquam ab omni periculo deceptionis satis securum: ergo loquela non erit medium, universaliter sufficiens ad finem proximum, seu ad communicanda semper animi sensa; nec erit satis proportionatum ad finem ultimum, puta felicitatem, humano Generi absolute propriam, ac necessariam: atqui evidens est, quòd debeat esse sufficiens; secus natura deficeret in necessariis: ergo evidens est, quòd securitas in ordine ad finem, per loquelam à natura intentum, debeat esse absoluta, id quod erat demonstrandum. His suppositis

Probatum assertum 1. Mendacium omne quaecumque, & in casu utilitatis seu necessitatis qualicumque, repugnat amoris, seu sibi, seu proximo, Societati que humane naturaliter debito, quia ad felicitatem, eidem propriam, simpliciter necessario: ergo mendacium quaecumque pro ratione materiae seu

circumstantias, haud sufficiens.

Unde mendacium omne, quocumque in casu, est oppositum mutuo amoris in ordine ad felicitatem humane Generis absolute necessario.

* Extra casum invincibilis ignorantia, vel conscientia invincibiliter erronea.

(a) Joannis 8. v. 44.

(b) Epistol 1. c. 2. v. 21.

(c) C. super eo de uturis.

(d) Apud S. Augustinum.

impute inclu-
sivo securi-
tatis absolu-
te, & exclu-
sivo omnis
quoque peri-
culi de licita
deceptione.

leviter, seu graviter est naturæ jure pro-
hibitum. A. P. Repugnat felicitati tan-
quam fini, ad quam amor & sui &
proximi, Societatisque humanæ, est
medium, simpliciter necessarium: ergo
& repugnat amori, naturaliter debi-
to. A. P. Felicitas, humano Generi
propria, exigit securitatem absolutam
non tantum de omni deceptione,
spectatis certis circumstantiis; sed etiam
de omni periculo deceptionis, & præjudicii,
potentis inde promanare in Societa-
tem humanam: secus enim nulla foret
certo sincera conversatio, nullum satis
suum commercium humanum, ut pa-
tet ex supponendo tertio: ergo amor
naturalis huic fini debet providere de
lege, quæ non tantum fundata sit
in amovenda deceptione, ejusque damno;
sed etiam in amovendo deceptionis, dam-
nique periculo, securitati absolutæ præ-
judicioso: atqui talis lex debet pro-
hibere omne mendacium qualecunque,
& pro casu qualicumque, quia semper
cum periculo conjunctum, adeoque
& felicitati humanæ, tanquam fini, &
amori cuius debito, tanquam medio
absolute necessario, oppositum: er-
go.

Uti dudum
advertit C.
Pallavicini.

Confirmatur assertum ratiocinio C. Pal-
lavicini, argumentum hoc appositè
declarantis (a). Cum per loquendam, in-
quit, regantur deliberationes cunctæ, ju-
dicia, distributio poenarum & præmiorum:
verbo, universa rerum omnium procuratio
contineatur, præstat (hoc est, huma-
no Generi ante omnem eventum ma-
gis optabile, & simpliciter expediens est)
nullo ut eventu mentiri liceat: alioquin
semper auditor jure verebitur, ne tum
fortè in eo eventu, in quo mendacium in-
nocens est, loquens aut re, aut opinione sal-
tem versetur. Quocirca nulla, vel per-
spectissima loquentis probitas, omnem de re,
quam loqueretur, nec in assentatione suspi-
cionem, nec in deliberando basitanciam me-
ritò diffabit in audientium animis. Ita ille

Nil evincen-
tibus repli-
cis,

Cum &
mendacium
officiosum,
atque joco-
sum, repug-
net fini lo-
quele imme-
diato, ac me-
diato, saltem

§. II. Quæ huic nostro argumento vi-
dentur opponi posse, non tantum id non in-
firmant, sed potius roborant.

Possit opponi 1. Mendacium joco-
sum, atque officiosum, nihil præjudicat
fini à natura intento, seu felicitati
tam privatae, quam publicæ: ergo nec
adversatur amori, tanquam medio
fundamentali, ordinato ad hunc fi-
nem. R. D. A. Nil præjudicat fini

immediato, seu communicationi, quæ respectu pa-
ad animi sensa. N. A. Nil præjudicat ricudi, Socie-
fini ultimo, seu felicitati à natura tati humane
intentæ. Subd. Nil præjudicat absolute præjudiciis
in se. Tr. Nil præjudicat respectuive,
seu in conjuncto periculo, securitatis ab-
solutæ everfivo, adeoque felicitati
tam privatae, quam publicæ admo-
dum derogatorio. N. A. & C. Hæc
ipsa licentia foret nimium periculosa,
quia conjuncta cum periculo deceptio-
nis, quæ fieri posset, elideretque cer-
tam in conservatione mutua sincerita-
tem, justisque suspicionibus obnoxium
redderet humanum commercium.*

Possit opponi 2. Mendacium, certis Neque men-
in circumstantiis, potest esse necessarium dacium un-
medium promovendæ tam privatae, quam esse
quam publicæ utilitatis, atque felici- potest me-
tatis: ergo potest esse conforme amo- dium, saltem
ri cuius naturaliter debito, & natu- determinatè
ræ jure saltem permissum. A. Patet necessarium
in casu, quo per mendacium, prorsus ad felicitatem,
indemne, posset averti ingens rixa in- & qui-
ter conjuges, inimicitia inter familias, dem commu-
mors propria vel aliena, immò etiam nem huma-
Reipublicæ totius interitus. ne Societa-
tis.

§. I. Retorquendo. Duellum in
casu honoris, officii, bonorum,
aliter non reparabilem; privata oc-
cisio publici proditoris; exterminatio
Magistratus impii; trucidatio clan-
dularia Principis, tyrannicè regnan-
tis &c. posset esse medium necessa-
rium promovendæ tam privatae, quam
publicæ felicitatis: ergo naturæ jure
erit saltem permissum. In forma. D.
A. Possit esse medium determinatè, &
simpliciter necessarium. N. Necessa-
rium indeterminatè, suppetente sem-
per in ejusmodi casibus alio medio
naturaliter licito, puta, celandæ veri-
tatis per responsiones amphibologi-
cas, vel elusorias. C. Quòd si ta-
men, in casu potius speculativo, quam
præctico, poneretur mendacium esse
medium determinatè necessarium, se-
queretur solummodò, quòd esset me-
dium necessarium in casu particulari,
respectu infelicitatis privatae, quòd ma-
lum est per accidens, & longè minus,
quam præjudicium commune, ex tali li-
centia, nimium periculosa, redundans
in Societatem humanam, adeoque
naturæ ordine meritò præhabendum,
quòd ipsum in instantiis retorsionis
Adversarii fateri debent.

Possit

(a) In Phil. moral. seu de bono L. I. c. 21. f. m 38.

* Si quis opponeret experientiam, qua per mendacia magis promoveri commercia videri possent,
ea vel esset merè particularis, vel accidentalis, quæ à lege naturæ, universalè bonum intendente,
attendi nequit.

Unde obligatio hac absoluta non repugnat amori sibi, vel proximo naturaliter debito, nisi in casu particulari, per accidens, semper manente obligatione amovendi præjudicii communis.

Posses opponi 3. Hæc obligatio absoluta certis in circumstantiis positivè repugnat amori, & sibi, & proximo, in ordine ad felicitatem cuivis propriam, simpliciter necessario: ergo adstrui nequit; quia cessante fine legis, à natura intento, cessat etiam obligatio. A. Constat in casu, quo quis, nullo jure interrogatus, necessitaretur per veritatem prodere arcanum naturale; vel proprium fateri scelus, etsi occultum; aut casu, quo restituenda foret fama, per proparationem sceleris, veri quidem sed occulti, graviter læsa &c. quibus in casibus est obligatio naturalis non dicendæ veritatis.

R. D. A. Hæc obligatio absoluta non mentiendi repugnat amori naturaliter debito, in ordine ad felicitatem publicam, seu spectari bono communi Generis humani. N. A. Repugnat amori, naturaliter debito, in ordine ad felicitatem privatam, seu spectari bono particulari. *Subd.* Repugnat simpliciter. N. Repugnat per accidens, sic tamen, ut suppetat semper aliud medium licitum celanda veritatis. C. A. Et D. C. Ergo adstrui nequit, nisi præponderet præjudicium boni publici, redundans in conversationem, & commercium humanum. C. Si præponderet præjudicio privato, secuto per accidens, & naturæ jure minus attempto, rectèque postposito. N. C. *Rationem additam* D. Cessat finis legis inadequatus, consistens in præcavendo damno privato. C. Cessat finis adequatus, consistens in præcavendo damno publico, immò & in præcavendo periculo ipsius damni, quod suppositâ tali licentiâ semper manet. N. In allatis casibus est quidem obligatio non dicenda, hoc est, celanda veritatis, per media licita, uti infra clarescet; nulla tamen est obligatio mentiendi.

Mendacium non potest esse mendacium aptum,

Posses opponi 4. Casu, quo mendacium foret necessarium medium servandi sacramentalis sigilli, cessaret præjudicium, etiam totius humani Generis, quia malum longè minus. 2. Casu, quo mendacium ad salvandam vitam fuisset Abeli necessarium medium, non obstitisset adhuc præjudicium Societatis, vel Generis humani. 3. Homicidium, etsi & ipsum intrinsece malum, & longè gravius mendacio, potest esse licitum in casu vitæ aliter non servandæ à vi aggressoris injusti: ergo à fortiori.

R. Ad 1. Negatur suppositum, quòd mendacium unquam esse possit determinatè necessarium medium; vel si esse posset, quòd foret aptum medium pro bono Dei, contra bonum Dei, seu voluntatem Authoris. naturæ, potentis quamlibet jacturam temporalem, ratione silentii, compensare longè majore bono.

Ad 2. D. Non obstitisset præjudicium, quod inferretur ab Societati humanæ. C. Quod posset inferri per se loquendo. N. Ad hoc, non ad illud accidens, attendit in suo jure Natura.

Ad 3. N. Paritas: nam homicidium in dicto casu non est homicidium, ut vetitum à natura, sed est defensio propria, permessa à Natura, & quidem ut medium ad defensionem vitæ propriæ determinatè necessarium, dictis in circumstantiis. Contra mendacium nec exiit naturam mendacii, seu locutionis contra mentem fallendi causâ; nec est medium determinatè necessarium in allato casu, ut dictum.

Posses opponi 5. Mendacium videtur esse medium determinatè necessarium: ergo. A. P. Occultatio veritatis amphibologica per duplices sensus, etsi sit medium expediens pro astutis, non tamen est aptum pro rudibus, neque omnibus obvium ad amovenda seu propria, seu aliena incommoda in instantiis allatis: atqui deberet esse obvium omnibus, cum passim occurrant casus, in quibus veritatem aperire neque expedit, neque licitum est jure naturæ: ergo.

R. Etsi commoda equivocatio non sit semper omnibus obvia, occultatio tamen veritatis, per usum scientiæ duplicis, non animo decipiendi, sed permittendi deceptionem, casu quo injustè interrogatus agnoscat gravem causam, & obligationem naturæ, pro occultanda veritate hic prævalentem, est omnibus, etiam rusticis, obvia Authore P. Viva: nam uti cuivis audienti nota est, vel esse debet restrictio illa: *nol scio, scientiâ hisce in circumstantiis communicabili*, ita & nota est cuivis loquenti, etiam rudi, teste experientiâ.

Posses opponi 6. Nostrum argumentum probaret, quòd etiam occultatio veritatis amphibologica, figurata &c. esset semper, & in omni casu prohibita: ergo argumentum nostrum probat nimium, adeoque teste Cardena est infirmum (a). A. P. Occultatio veritatis equivoca, vel palliata usu scientiæ duplicis, etsi quandoque licita, immò & obli-

Ad promovendam gloriam Dei, quia contra finem intentum à Deo.

Etiam in prædijso sunt præjudicium Societatis humane de potentia.

Homicidium defensivè licitè, quia determinatè necessario ad defendendam vitam.

Quod dici nequit de mendacio.

Cum usus scientiæ duplicis etiam rudibus sit obvius.

Neque sequitur, quòd etiam locutio amphibologica esset prohibita ob simile periculum deceptionis.

(a) In Crisi Theol. Dissert. 19. in proposit. 26. c. 3. n. 30. ubi ait: Sed hoc argumentum (quòd cessat humanum commercium, & nemo posset reddi certus de veritate) infirmum est.

obligatoria jure naturæ, non minus ac ipsum mendacium, est conjuncta cum periculo abusûs, ac præjudicio elidente sinceritatem conversationis mutuz ubique certam, & securitatem humani commercii absolutam: ergo æquè repugnabit amori in ordine ad finem, seu felicitatem Societatis humanæ à natura intentam.

Nam præterquam, quòd mendacium evertat finem loquela immediate, non autem locutio amphibologica.

R. N. A. Cum ejus probatione. Nam, mendacium inter & occultationem veritatis, est manifesta disparitas. 1. Respectu finis immediati, per loquelam à natura intenti; seu respectu communicationis mutuz quò ad animi sensa. Mendacium enim falsum dicit, positivè ingenerando errorem; locutio ambigua, justâ de causâ, veritatem tantum occultat, nullum intendendo errorem; illud est contra mentem loquentis, & intendit deceptionem alterius, hæc, ex justa causa, non est ad mentem malè interrogantis, & merè permittit deceptionem alterius; in illo est animus decipiendi, in isto est animus secreti, justa de causa, custodiendi, &c. ergo mendacium finem immediatum, à natura intentum, penitus evertit; occultatio veritatis, per locutionem ambiguam, justâ de causâ, finem quali præteris, ac dissimulat.

Locutio amphibologica debet esse advertibilis, adeoque conjuncta non est simili præjudicio.

Disparitas manifesta 2. Est respectu finis, ultimatò à natura intenti, seu respectu conversationis, & commercii humani in ordine ad felicitatem, Societatis humana propriam. Nam occultatio veritatis, per qualemcunque locutionem ambiguam, ex circumstantiis debet esse sensibilis, ac perceptibilis, adeoque exclusiva, absolute loquendo, periculi ac præjudicii respectu conversationis ac commercii humani, quod infert mendacium, nullo modo sensibilis. Hinc P. Vvva, (a) si audiens, inquit, advertat, aut ad duplicem sensum, quæ habent verba, aut secundum se, sub his circumstantiis, facile percipere potest, aut saltem dubitare, in quoniam sensu accipienda sint. Unde non frustratur finis locutionis, nec commercium incommodatur: immò potius fovetur, quando ad aliquam occultandam veritatem, quam non oportet aperire, utimur hisce mediis, que utrumque scopolulum devitant, nimirum violationem secreti, & mendacium, cum utrumque humano commercio repugnet. Et sanè magis conducit ad bonum conversa-

tionis, commerciique humani, servare posse secretum ad amovenda quandoque incommoda gravia, quàm quòd audiens non decipiatur vel verius semetipsum non decipiat quandoque.

Illud quidem fatendum, quòd si ^{Esti usus, promiscue licitus, non excluderet præjudicium simile, unde & nature jure prohibitus est.} celatio veritatis per locutiones æqui vocas &c. ubique, semper, & absque causa justa, foret permissa, ejusmodi licentia inferret æquè periculum aliquod ac præjudicium in conversationem, ac commercium humanum. Unde quia promiscue talis licentia, hanc ipsam ob causam, probatur esse naturæ jure prohibita, argumentum nostrum eo ipso potius confirmatur, quàm infirmatur. Nam sic arguimus. Ipsa occultatio veritatis ambigua, etsi positivè haud deceptoriam, spectato tamen usu promiscuo, est naturæ jure prohibita solum idè, quia conversationis mutuz sinceritati, & humani commercii securitati absolutæ foret præjudiciofa, adeoque felicitati Societatis humanæ derogatoria: ergo, à fortiori, mendacium, quia deceptorium positivè, erit naturæ jure semper prohibitum solum idè, quia est longè magis conversationis sinceritati, ac comm. rcii securitati præjudiciosum, adeoque & felicitati humani Generis derogatorium id quod, contra censuram Cardena infirmam, erat demonstrandum. Unde

R. III. Omnis alia ratio naturalis, ^{Rationes alie, afferret solite, sunt enervæ.} affert solita in ordine ad probandum mendacium, ubique & semper natura jure prohibitum, excepto præjudicio felicitatis humana, est infirma.

Affertum probatur 1. Ratio S. B. 1. ^{Qualis est oppositio cum veracitate Divina, quia obscuratur, nec universaliter vera.} filii (b) est, quòd nullum mendacium, sit ex Deo, veritatis Authore; S. Augustini, (c) quòd omne mendacium contrariè oppositum sit veritati. Sed utraque ratio inhonestatem desumit ex oppositione cum perfectione Divina, vel cum virtute, quod partim obscurum, partim incertum: secus enim & occultatio veritatis æquivoca, in casu necessitatis, naturæ jure foret prohibita, quia opposita sinceritati, seu tanquam perfectioni Divina, seu tanquam virtuti humana.

Affertum probatur 2. Ratio Angelici ^{Qualis contrarietas cum fine, locutioni præfixo: quia infirma pro casu necessitatis.} est, (d) quia omne mendacium est contra finem, locutioni à natura præfixum, manifestationem vertendo in deceptionem. In idem recidit

(a) In Trutina cit. P. 2. f. m. 134.

(b) Regula 76. ex brevioribus.

(c) L. 1. contra mendacium, c. 8.

(d) Q. 110. a. 3. in corpore.

dit ratio *Laymanni*, (a) quòd omne mendacium intendat alteri ingenerare errorem, quod *per se* malum, ac alienum à ratione. Sed etsi utraque ratio firma sit, loquendo *per se*, & ordinariè, infirma tamen est, spectato casu *per accidens*, in circumstantiis summæ necessitatis, & concurrente alia obligatione naturæ de avertendo proprio, vel alieno famæ vitæ periculo. Sic homicidium, seu furtum *per se* malum est, & naturæ fini, mendacio magis, adversum, & tamen *in casu justa defensionis*, & *summa necessitatis* permillum novimus.

Qualis item ratio, petita ex malitia intrinseca, quia non ultimata.

Assertum probatur 3. Ratio *Suarezii* (b) & Theologorum communis & obvia est, quia mendacium est *intrinsecè malum*. Sed hæc ratio haud magis videtur esse expedita, quàm illa apud Philosophos desumpta ex motu vacui. Hoc ipsum quæritur, cur sit *intrinsecè malum*? Reponunt quidem, quia nullis in circumstantiis est *co-honestabile*. Si urgeas, cur istud? Respondent cum *Suarezio*, quia mendacium semper manet mendacium, nec ulla necessitate, vel fine extrinseco mutat *objectum*, nempe *difformitatem loquela cum mente*, à quo *objecto practice* habet suam deformitatem *essentialem*, atque *intrinsecam*. Si instes: cur hæc difformitas sit semper *deformis* etiam in casu avertendi interitùs, toti Reipublicæ imminentis? Cur *equivocatio*, etsi nullo fine extrinseco mutet *objectum*, *maneatque semper locutio in sensu obvio falsa*, aptaque de se ad ingenerandum errorem, adeoque jure naturæ, regulariter loquendo, prohibita, fiat tamen per necessitatem extrinsecam permilla? Hic jubet *Plato* quiescere. Quidquid sit, nil movemus: rationem tamen ultimam, ex ipso natura sine, assignari posse, contendimus, cur mendacium, *semper & pro semper*, sit natura jure prohibitum, quia nempe non tantum *sui loquelæ immediato* in ordine ad communicanda animi sensa, sed etiam *sui ultimo*, seu felicitati, humano Generi propriæ, *semper & pro semper*, suo modo manet oppositum, id, quod de *equivocatione* dici nequit. *Rationem* denique assignamus, cur mendacium dici possit *radicaliter malum*, quia, etiam abstrahendo à lege Divina, in se est oppositum fini à natura intento, felicitati nempe, humano Generi propriæ.

Idem proportionaliter dicendum de odio Dei, blasphemia, & similibus objectis, radicaliter malis.

Queritur III. Quid juris naturalis De jure naturali permissivi circa officia sermocinantium? Occultatio

Occultatio veritatis per restrictiones, non purè mentales, aliàsque locutiones similes, certis in circumstantiis, non modo est jure natura permilla, sed quandoque etiam præcepta. Ejusmodi circumstantiæ sunt, si quis interrogetur vel contra jus, vel absque jure; item quando veritas ab altero sciri nec decet, nec prodest, nec licet, nempe casu, quo damnum proprium, vel alienum posset emergere.

Assertum patet 1. Quia in ejusmodi circumstantiis relatio veritatis vel est exigita, vel saltem non aliena ab amore, sibi, vel proximo naturaliter debito, utpote nullo præjudicio in felicitatem Societatis humanæ redundante, uti constat ex disputatis. Sanè, si pro defensione vitæ amor naturalis permittit etiam occisionem iniqui aggressoris, salvo moderamine inculpatæ tutelæ, à fortiori permittit alterius deceptionem, non tam intentam, quàm solùm non impeditam, ex gravi causa adhibendo restrictionem de se sensibilem.

2. Quia mendacium est locutio contra mentem animo fallendi: ergo requiruntur duo, ut sit dictum contra id, quod animo credimus, & ut sit dictum ex animo fallendi: atqui locutio ambigua nec semper est contra mentem, nec intendit, per se loquendo, deceptionem, sed mentem aliter exprimit, quàm alter intelligat: ergo. *Min. Subs.* liquet: nam multæ voces, vel naturæ suæ sunt æquivocæ, vel ex modo pronuntiantis, aut animi restringentis amphibologicæ, quæ ambiguitas diversos sensus recipit in dicente, & audiente: ergo, cùm respondens non semper jure teneatur accipere verba in sensu interrogantis (cùm hic subinde interroget sine jure, immò cum injuria respondentis) potest absque mendacio contingere, ut is respondeat in sensu suo, interrogans intelligat in alieno. Unde

Colligitur 1. Jocos, ex modo patentes, si absit animus fallendi, non esse mendacia teste S. Augustino (c). *Unde patentes joci non sunt mendacia, uti nec hyperboles, mystica figurate, ironice, fabulose, ambiguae, seu equivocæ locutiones.*

(a) L. 4. Moral. tract. 3. c. 13. n. 8.

(b) L. 2. de legibus c. 14. n. 12.

(c) L. 1. de mendacio. c. 2.

lis: ego sum Azarias magni Anania filius. 4. Nec figuratas juxta illud: ego sum Elau. 5. Nec ironias, juxta illud uxoris Job: benedic Deo, & morere. 6. Nec fictiones, fabulas, parabolas &c. juxta illud Angelici, & Augustini: non omne, quod fingimus, mendacium est: si enim fictio referatur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis, unde illud: finxit se longius ire: 7. Nec dissimulationes veritatis juxta illud Abrahæ dicentis Saram sororem; Samuelis dicentis: ad immolandum Domino veni &c. 8. Neque locutiones ambiguas juxta illud Christi: solvite templum hoc &c. Lazarus amicus noster dormit. 9. Neque locutiones æquivocas, quæ habent sensum obvium falsum, & obscurum verum, si modo ab usu cõmuni non sit nimium alienus, juxta illud S. Felicis Nolani, respondentis, se ignorare felicem, utpote infelicem, quia ab his ipsis conquistum ad necem (a). Ubi observat P. Viva (b): de Christo mordicus negandum, quòd usus aliquando fuerit ulla æquivocatione, stricte dicta, quia secundum se adversatur sinceritati, si minus veritati. 10. Denique à mendacio excusatur usus scientiæ duplicis per restrictiones non purè mentales, ad quas revocant illud Christi: Vos ascendite ad diem festum hunc, ego non ascendo, subintelligendo aperte per miracula, ut volebant amici. Item: De die autem illa & hora nemo scit &c. neque filius, nisi Pater, loquendo de scientia Discipulis utili, ac communicabili, uti habet Sotus, Navarrus, S. Augustinus, S. Gregorius M. & alii.

¶ II. Quæ videntur asserto huic obfistere, inefficacia sunt.

Non obstat 1. Quòd quædam restrictiones mentales, à magnis Authoribus admittæ, non videantur differre à restrictione purè interna, sic I. Sunt cum Soto, Valenzia, Sanchez, Caramuse, & aliis, qui licitam velint locutionem merè materialem, si V. G. in servando secreto naturali, quis dicat: nihil scio, fumendo verba in suppositione pro se, non pro objecto. Rationem addunt, quòd ex implicito hominum pacto nemo obligetur, ejusmodi in circumstantiis, ad fumenda verba significativè, ipso humano commercio id exigente.

2. Si Glossæ fides (c): deludi potest interrogans, dicendo: non est hic, id est, non comedit hic: quia mera est æquivocatio, advertibilis ab audiente.

3. Sic aliis, apud Cardenam, dice-

re licitum: non habeo librum, pecunias, intelligendo, ut tibi commodem: quia omnes intelligunt, hanc vocem, non habeo, salubus in circumstantiis significare, se non habere ad mutuandum.

4. Sunt denique apud Vivam, qui admittunt, quòd Confessarius, etiam ut talis, interrogatus, respondere possit: nil scio, scientia communicabilis, vel ut homo. Rationem assignant, quòd circumstantia Confessarii externa sat indicet, illud nescio, eodem modo procedere, & procedere debere.

5. Sunt, qui hæc & similia admittunt, & sunt, qui negant. Ad 1. reponit Cardenas, ego salem modum (materialis loquelæ) non approbo, quia video, non approbari à Censoribus Romanis, Laymannus, quòd ad omnes modos, tenet oppositum. Ratio ipsius est. 1. Quia in 1. 3. & 4. casu reponsum & secundum se, & præcipuè secundum circumstantiam interrogantis est determinatum ad unum, eumque falsum sensum. In 2. Verbum est sumitur in sensu, ab hominum loquentium consuetudine nimis alieno, atque sophisticò: atqui qui sophisticè loquitur, Deo odibilis est (d). Sed forsitan replicari posset, hæc gemina cautela tolli omnem usum æquivocationis & restrictionis, quod nimium. Nos judicium non interponimus: sentiat quivis, ut lubet.

Neque obstat 2. Quòd usus scientiæ duplicis à restrictione purè mentali nil differre videatur: V. G. Nihil hac de re scio, puta, scientia evidenti, aut communicabili. Nam 2. Differentia est, quòd usus scientiæ duplicis, debitis in circumstantiis, sit in humana consuetudine vulgaris, adeoque advertibilis; non restrictio merè interna. Unde S. Augustinus (e): Eo genere locutionis nescire quisque dicitur, quod occultat, quo dicitur fossa caca, qua est occulta: neque enim aliquo genere loquuntur scripture, quod in consuetudine humana non inveniat, quia usque hominibus loquuntur. Ex quibus verbis patet, Authore Cardená, in consuetudine humana usitatum esse assumere verbum nescio pro eo, quod est non scire, nisi occultè, vel non scire, tanquam manifestabile, in quo nulla est restrictio merè mentalis, quia ipsum verbum nescio id significat, juxta humanam loquendi consuetudinem. Verbo: interroganti absque jure, in loquentis præjudicium proprium vel alienum, nota est, vel saltem nota esse debet illa restrictio nil

Vel ab interrogante non satis determinata.

Non ab omnibus admittitur, præcipuè locutio materialis.

Usus scientiæ duplicis, vulgò satis sensibilis.

Nec obstant replicæ.

Nam locutio merè materialis.

Æquivoca nimis inusitata.

Difficulus advertibilis.

(a) Ut habet P. Viva.

(b) In trutina cit. P. 2. Propos. 27. f. m. 235.

(c) In C. Ne quis 22. Q. 2.

(d) Ecclesiastici 37. v. 23.

(e) L. 2.

nil scio scientia, his in circumstantiis communicabili.

Uti & locutio aliena à mente interrogantis.

Neque obstat 3. Quòd equivocatio, vel usus vocis alienus à mente interrogantis V. G. optime valeo, puta, mente &c. ideò dicatur permissus, quia saltem habet sensum verum, etsi obscurum & occultum, permessa solum audientis deceptione, quod totum videtur habere restrictio purè mentalis. Nam. B. D. Ideò dicitur permissus, quia habet aliquem sensum verum, etsi obscurum & occultum, absolute tamen adversibilem ab audiente. C. Nullo modo sensibilem, uti fit in restrictione merè interna. N.

Neque exempla S. Scripturæ restrictionem purè mentalem continent.

Neque obstat 4. Quòd in exemplis S. Scripturæ videatur clarè nonnunquam adstrui restrictio purè mentalis. V. G. De die judicii nemo scit, neque filius; de locutione Judis ad Holofernem &c. B. Omnes instantiæ inferunt quidem restrictionem quamdam, sed ex signis externis satis sensibilem, uti alibi jam declaravimus, & passim declarant Scriptores. * Hinc S. Augustinus (a): Hoc nescit Christus, quod nescientes facit, id est, quod non ita sciebat, ut tunc Discipulis indicaret. Judis, interprete Cardena, dixit Israelitas ob sua peccata tradendos fuisse (b) absolute loquendo de peccatoribus, in peccato persistentibus. Quòd dixerit, missam se esse à Deo, ut hæc nuntiaret, (c) dubitari non potest, cum certum sit, eam Judis missionem speciali Dei providentia factam fuisse ad dicendum, & operandum ea, quæ dixit, & operata est, licet ea non dixerit in illo sensu, quem intelligebat Holofernes, sed in alio longè diverso. Quòd verò dixerit, Holofernem ingressurum esse per mediam Hierusalem, (d) verificatum est in Holoferne jam mortuo. Ita ille. Sed Laymannus in Jacobo, Judis, & Davidis simulatione quædam falsa, addita ex propria simplicitate, mavult excusare per ignorantiam invincibilem.

Usus promiscuus locutionis amphibologica nature jure prohibitus.

B. III. Est nature jure prohibitus restrictio, etiam non purè mentalis, seu equivoca ac amphibologica, usus promiscuus, nature jure prohibitus 1. absque justa causa adhibitus 2. In

materia fidei. 3. Et si quis jure interrogetur.

Assertum P. quòd ad 1. Hujusmodi usus, promiscue licitus, repugnaret amori mutuo, in ordine ad felicitatem Societatis humanæ simpliciter necessario: ergo. Ans. Patet: nam esset conjunctus cum nimio præjudicio sinceritatis in conversatione mutua, securitatisque in commercio humano necessariæ, amphibologico cortice sæpissimè homines fallente, id quod non posset non esse derogatorium felicitati Societatis humanæ. Accedit, quòd teste P. Viva, absque justa causa excusante non intendatur directe occultatio veritatis celandæ, nec permittatur tantum deceptio, sed hæc intenditur directe per verba præferentia sensum obvium falsum, quod valde incommodat humano commercio: ergo non declinatur mendacium, consistens in falsa vocis significatione cum animo fallendi.

Quia felicitati Societatis humane adversus.

Assertum quòd ad 2. Patet. Quia esset contra præceptum Dei negativum, ne quid fiat in contemptum Dei, dicente S. Scriptura: qui me erubueris, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua (e).

In materia fidei semper cum contemptu Dei conjunctus.

Assertum P. quòd ad 3. Qui jus habet ad interrogandum, obligat quoque ad respondendum juxta mentem, ac sensum suum, alioquin ipsi fieret injuria; immò Judicum tribunalia, Superiorum, Parentum &c. justissima interrogata ex causis, imaginariè justis, eludi possent, atque sufflaminari. Unde

Et justè interroganti injurius.

Deducunt 1. Moralistæ orthodoxi, (f) quòd reus, seu testis de crimine occulto, in ordine ad illud puniendum, ** non juridicè interrogatus à Judice, *** hoc est, nulla præcedente infamia, semiplena probatione, aut indicis æquivalentibus, licitè uti possit restrictione, non purè mentali. Rationem assignant, quia ex circumstantiis significatur nesciri delictum, quòd debeat tali judicio subijci. Idem docet Sanchezius (g) de teste, juridicè quidem interrogato, obstante tamen notabili damno, quod incurreret testificando: qua de causa, ait, licitum esse per leges, (h) ne quis contra

Juxta multos, non juridicè interrogatus de crimine occulto, uti potest restrictione non merè mentali.

* Videatur Cardenas L. c. Viva. L. c. n. 16.

(a) L. 1. de Trin. c. 12.

(b) Certum est, quòd in perditionem dabuntur.

(c) Misit me Dominus, hæc ipsa nuntiare tibi.

(d) Ego adaucaui te per mediam Hierusalem, & habebis omnem Populum Israël sicut oves, quibus non est Pastor.

(e) Luca 9. 26.

** Aliud foret ad reparationem damni, aliter non resarciendi.

*** Aliud foret de Superiore, vel Parente, ubi non nisi paternum tribunal.

(f) Apud P. Viva. L. c. n. 19.

(g) L. 3. c. 6. apud Viva.

(h) L. 4. ff. de testibus.

tra Parentes, vel consanguineos testari debeat, excepto crimine hæresis. Sed videtur denuò refragari *Laymannus* noster, dum ait: (a) *Determinare* (etsi illegitimè) interrogatus à *Judice*: an nulla unquam ratione acceperis mutuum à *Tusio*? Si absolute neget, intelligendo, quòd tibi fateri obligatus sim, mentitur, id quod nunquam licitum, etsi *Judici*, illegitimè interroganti, veritatem edicere non cogaris. Ex quibus, inquit, *judicium ferri potest de doctrina Soti, Azorii &c.* ubi ajunt, quòd interrogatus de occulto crimine præter juris ordinem, si neget, intelligendus sit de tali crimine, quòd in *judicium venire debeat*. Quidquid sit *P. Viva* priorem sententiam dicit esse communem (b).

Nequis tamen uti illegitimè promotus ad officium publicum, quia legitime interrogatus.

Deducunt 2. iidem. Quòd illegitimè promotus ad officium publicum, in formula fidelitatis, de mandato Regis exigi solita, nulla possit uti restrictione mentali, quasi non teneretur fateri crimen occultum.

Ratio petitur ex propositione 28. damnata ab *Inno. entio XI.* * cujus fundamentum est, quia ejusmodi interrogatio, etsi nullo præcedente indicio, *juridica* est, utpote ordinata non ad puniendum delictum, sed ad averendum damnum, ex indignis Ministris redundans in *Republicam*. 2. Quia hic non intenditur determinatè revelatio criminis occulti, sed vel renuntiatio officii, vel revelatio, & quidem ob bonum publicum, quod prævalere debet commodo privato.

Nec obligatio solum in determinata ad fatendum crimen est nimia, quia ordinata ad bonum publicum.

Unde nulla est ratio: quòd præceptum humanum universim non obliget cum gravi nimium onere, quale esset revelatio criminis, nullo indicio præcedente. Non enim nimium gravis est obligatio renuntiandi officii ab indigno; vel revelatio criminis non ad panam, sed damnum publicum amovendum, cum sit rationabilis, & expediens, immò & necessaria *Reipublicæ*. Neque stringit, quòd per delicta nemo amittat jus propriæ famæ, quamdiu illud manet occultum, uti nec latro jus defendendæ vitæ. Nam talis retinet jus famæ, si modò velit renuntiare

officio, & privatum incommodum postponere præjudicio publico. Ex quibus liquet, per propositionem prædictam non fuisse damnatam restrictionem, purè mentalem, ut voluit cum *Lumbiero Cardenas*, quia hæc jam per priores propositiones erat damnata; nec thesin negantium obligationem fatendi crimen occultum, uti sensit *Filguera*, quia in casu præfenti interrogatio est *juridica*, uti probatum, neque agitur in ordine ad puniendum crimen, poenâ præcipuè capitali.

Deducunt iidem Moralista 3. Quòd *Juxta eod.* quis, à *Judice* etiam legitime interrogatus, legitime interrogatus, dissimulatione veritatis amphibologica uti licitè possit, respondendo in certis circumstantiis, ad mentem interrogantis, siquidem necessitas, vel grave præjudicium compellat. Sic 1. *Conventus* in *judicio* de mutuo solvendo, etsi jam persoluto, negare potest, se ejusmodi contractum in-ficitur, intelligendo cum obligatione geminæ solutionis. 2. *Gravi metu* coactus, absque animo se obligandi, dicens: accipio te in meam, & interrogatus à *Judice*, negare potest, se hæc dixisse, intelligendo cum libero consensu, de quo quæritur. 3. *Interrogatus* de crimine, & ob circumstantiam ab omni culpa immunis, negare potest, se id fecisse, puta, eo modo, ac sine, quo interrogatur à *Judice*. *Exempla* afferri solent in fornicatore imperfecto, interrogato in ordine ad *impregnationem*; item in eo, qui per inculpatam ignorantiam occidit hominem pro fera; vel qui in justam compensationem debiti rem alienam subtrahit, & sic de aliis (c).

Rationem assignant. Quia humana consuetudine est inductum, ut responsio conformetur menti interrogantis. Unde, si mentem *Judicis* excederet responsio *V. G.* si *Judici* quærenti: an nulla unquam ratione acceperis mutuum istud daretur absolute negativa, mendacium foret, minimè licitum, teste *Laymanno*.

Deducunt 4. Quòd reus, etsi juridicè interrogatus à *Judice*, ex plurimorum paucos reus, sententia (d) possit negare crimen capitale, si spes evadendi sit. *Juridicè interrogatus, uti potest restrictione.*

Ratio-

(a) L. 4. Moral. Tr. 3. c. 14. n. 8.

(b) In trutina P. 2. proposit. 28. n. 5. Etiam protestantici AA. assentiuntur. *Puffendorfus* de J. N. & G. L. 4. c. 1. §. 10. *Thomasius* in *Jurispr. Divina*. Contrarius est in fundamentis J. N. mutans, protheo suo more, sententiam L. 2. c. 8.

* Quæ ita habet: Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali prestare juramentum, quòd de mandato Regis à similibus exigi solet, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

(c) Videatur *Laymannus* L. c.

(d) Ut habet *P. Viva* allegans *Lessium*, *Lugonem*, & alios, etsi non pauciores sint in opposita opinione cum *Angelico*, *Navarro* & aliis, quos allegat *Cardenas*.

capitalis criminis negativa, quamdiu spes evadendi est. Quia leges humanae non obligant cum periculo vite.

Rationem assignant 1. Quia leges humanae universim non obligant cum periculo vitæ, alteriusve damni superaris, ut supra diximus: ergo reus, in tali periculo negans crimen, censetur negare cum restrictione non pura, nempe, ut id teneatur fateri, quamdiu suppetit spes vitæ. *

Sententia opposita fundamenta sunt 1. Quod iuxta præcipienti sit obligatio parendi: ergo Judici, legitime interroganti, veritas est declaranda. Sed respondent D. Est obligatio parendi semper sub culpa. N. Quandoque sub sola pœna. C. 2. Quod correlativa sint jus præcipiendi in Judice, & debitum parendi in reo. Respondent D. Sunt correlativa jus præcipiendi sub culpa, & debitum parendi sub culpa. C. Jus præcipiendi sub pœna, & debitum parendi sub culpa. N. 3. Ergo reus neque post semiplenam probationem subjici poterit torturæ: quia iniquum, ad id aliquem cogere, quod præstare non tenetur. Sed negant illatum. *Rationem distinguunt.* Est iniquum, ad id aliquem cogere, quod præstare nullo modo tenetur, neque sub pœna, neque sub culpa. C. Quod præstare non tenetur tantum sub culpa. N.

§. 2.

§. II.

Officia jurantium.

De officiis jurantium.

Juramenti natura, atque proprietates.

Queritur IV. *Quæ specialiter memoranda, spectato jure natura, circa officia jurantium?*

R. I. Memorabilis juramenti natura atque proprietates. 1. Juramenti ethymon habetur à Jure, quia instar juris firmissimi haberi debet. 2. Originem trahit ex statu corrupto, dum in altero fallaciam, aut perfidiam, ordinariè loquendo, supponit. 3. Est accessorium sermonis, & pacti, quippe quod assertis, atque promissis adjici solet. 4. Rectè dicitur invocatio tacita, vel expressa Divini Numinis, tanquam prime, & infallibilis Veritatis, in testem, vel etiam vindicem, ratione firmata rei. Dicitur invocatio, non mera assertio, ** quia requisita intentio, qua jurans cupit Deum id, quod jurat, testari, & manifestare (sive nunc, sive tunc) tanquam ab ipso cognitum, & verum. Dicitur invocatio tacita, vel expressa:

nam solo animo jurari potest absque signo externo. Dicitur Divini Numinis: quia, cum juramentum sit actus latræ, per solum Deum fieri potest, utpote cujus solius infallibile est testimonium. Potest tamen fieri per creaturas, in quibus Divinæ bonitatis aliquid specialiter elucet, quia fit implicite, seu cum relatione ad Deum. ***

Est autem tantò decentius juramentum, quantò creatura est sanctior, ac excellentior. 5. Quando dubium est de jurantis intentione in foro externo, judicari solet secundum communem acceptionem verborum, quibus est usus. 6. Juramentum, si debito modo fiat, est actus virtutis religionis: quia pertinet ad cultum, & venerationem Dei, ejusque infallibilis Authoritatis. 7. Juramentum religiosum tres proprietates habere debet: Judicium, quod exigit, ut cum discretionem, prudentiam, considerationem, ac reverentiam, non sine necessitate, aut gravi causa fiat. Justitiam, quæ exigit, ut, quod juratur, sit res justa, licita, ac honesta. Veritatem, ut nimirum res sit vera, aut saltem, ex gravi ratione, putetur esse vera. 8. Juramentum est multiplex: præcipua divisio est in assertorium, quo confirmatur dictum de presenti, vel præterito; & in promissorium, quo confirmatur dictum de opere futuro. Juramentum confirmatorium promissionis erga Deum est votum juratum, cujus prævaricatio duas habet, contra virtutem Religionis, malitias speciei diverse. Juramentum confirmatorium erga hominem est pactum juratum, duplicem continens obligationem, nempe justitiæ, & religionis.

R. II. Memorabilis juramenti licentia, si debito modo fiat. Pater: quia est actus religionis, procedens ex fide in Deum, falli & fallere nescium, adeoque natura juri conformis, atque fundatus in Verbo Dei: Dominum Deum tuum timebis, ac per nomen illius jurabis. Laudantur omnes, qui jurant in eo; (a) fundatus item in Ecclesia præxi, exigentis juramenta tam in judiciis, quam ad hæresin abjurandam: unde prohibitio Divina: ego autem dico vobis, non jurare omnino &c. (b) intelligenda est. S. Augustino interprete, de juramento sine necessi-

* Sic qui graviter læsit proximi famam, manifestando crimen occultum, teste Sanchezio, si spes suppetat, ut retractatio proferat, tenetur id retractare dicendo, se fuisse deceptum, aut se esse mentitum, quo in casu habetur restrictio, non præ mentalis, quia circumstantia delicti gravis denotat, negari, illud delictum commissum fuisse, sic ut potuerit revelari.

** Qualis foret: Coram Deo ita est; Deus scit, me verum dicere.

*** Inde Vitriarius in instit. J. N. & G. L. 2. c. 13. n. 18. denuò malè emendat Grotium, dum ait, illicitum esse jurare per Sanctos vel Angelos, quia solus Deus omnipotens.

(a) Deuterio. 6. & 10. Psal. 62.

(b) Matth. 5. Et Jacobi 5. nolite jurare neque per Calum, neque aliud quodcumque juramentum. c. Clericum. 12. Q. 1. c. Si quis per capillum. Q. 1.

necessitate, aut rationabili causa; prohibitio canonica; ne juramentum fiat per creaturam, intelligenda de Gentilium juramenti per Jovem, & Solem. 2. Licita est praxis in foro canonico & civili, qua deferri solet juramentum, seu ad finiendam litem, seu ad confirmandam veritatem necessarium, gravibus in causis. *Pater*: quia est conformis æquitati naturali, propter necessitatem, tanquam subsidium imbecillitatis humanæ, & medium valde conducens ad bonum Reipublicæ; partim ut finis sit litium, partim ut in judiciis, contractibus, promissionibus, aliisque causis gravibus fides & veritas firmetur. Unde ut omnis controversiæ finis sit, & confirmatio; jus naturæ, etiam per Divinum, roborat Apostolus (a): *Homines per majorem sui jurant, & omnis controversiæ eorum finis, ad confirmationem est juramentum.*

Unde rectè damnata est *Quesnelli* propositio ultima: *Nihil Spiritus Dei, & doctrina Jesu Christi magis opponitur, quàm communiis facere juramenta in Ecclesia.* Ratio additur duplex: quia hoc est multiplicare occasiones pejerandi, laqueos tendere infirmis, & idiotis. 2. Quia hoc est efficere, ut nomen & veritas Dei aliquando deserviant consilio impiorum. *Matth. 5.* Sed

Unde propositio *Quesnelli* 101. merito proscripta.

Cum praxis deferendi juramenta per se non multiplicet occasiones pejerandi.

Contra est 1. Ejusmodi praxis multiplicat occasiones pejerandi per se, & ex mente Ecclesiæ, vel Judicis, pro fine subsidium imbecillitatis humanæ, rebus in gravibus necessarium, intendentis. N. Multiplicat per accidens, & ex malitia hominum. Tr. Ratio probaret, tollendam omnem legem juxta illud: *peccatum non cognovi nisi per legem* (b).

Nec impellat ad malum, si fiat modo debito.

Neque dicas. Licet ejusmodi praxis non sit mala in se, impellit tamen ad malum: ergo tollenda. Nam cur *Christus*, juxta *S. Augustinum*, (c) non modò prohibuerit, ne utamur juramento incauto, vel minus necessario, sed consuluerit, ne omninò juremus, unica causa fuit periculum, ne labamur in perjurium, qua de causa disputatio cum hæreticis, lectio *S. Scripturæ*, de se non mala, prohibita est rudibus, uti constat. Nam *Dist.* Praxis jurandi ex consuetudine, ac absque necessitate, impellit ad malum, seu perjurium. C. Praxis jurandi debito modo. N. Item: *Christus* & *S. Jacobus* consuluit, ne ju-

remus etiam licite propter periculum, ut ne forsan, ex consuetudine jurandi, labamur in perjurium. C. Consuluit, ne omninò juremus, etsi præcipiatur, seu ad bonum fidei, & pacis, aut aliud commodum Reipublicæ id exigentis. N. Item: Lectio *S. Scripturæ* est prohibita, quia ipsa est periculosa in se. N. Quia legentium ruditas est periculosa in se, & impellens ad malum. C.

Contra est 2. Si nomen Dei deserviret quandoque consilio impiorum, ut vult *Quesnellus*, tunc idè, quia juramenta exigi solita haud essent intenta ad cultum Dei, sed ad finem inferiorem, firmandam nempe fidem verbis, vel pactis humanis, adeoque non forent actus religionis: hæc ratio nulla est. Nam licet motivum inducens ad juramenta non pertineat ad virtutem religionis, ipsum tamen juramentum est actus religionis ob fidem in Deum veridicum, ejusque invocationem in testem. Neque sequitur, quòd si juramenta forent actus religionis, vororum instar, frequentari; immò & exerceri absque necessitate possent. Nam juramentum non qualecunque, sed ut remedium ad subveniendum infirmitati humanæ, adeoque ut necessarium, est actus religionis, dicente *S. Augustino* (d): *jurationem non esse in bonis, per se appetendis, sed in necessariis, id quod de voto circa rem, Deo gratam, utique dici nequit.*

Et tale juramentum semper maneat actus religionis, etsi imperatum ex motivo humano.

§. III. Memorabilis obligatio juramenti. Et in primis juramenti promissorii duplex est obligatio: prima, ut jurans habeat animum implendi; altera, ut implat, si possit rationabiliter, & salvo jure Superioris; nisi obligatio remittatur; neque res notabiliter mutetur, quæ sunt conditiones subintellectæ. Defectu primi peccat quis graviter, etiam in levi materia, æquè ac in juramento assertorio, plenè deliberato: quia continet gravem Dei irreverentiam, & contemptum. Defectu secundi in materia levi obligatio levis esse potest: quia Deus propriè non adducitur in testem exequendi operis, sed obligationis, sic ut promissi incurius propriè mendax non sit, id quod requirit perjurium, sed potius infidelis: ergo *Authoritas Dei* adducta quidem est in confirmationem promissionis infidelis, non tamen in testimonium falsi.

Obligatio juramenti promissorii duplex, quòd ad animum implendi, & ipsam implementationem, respectu cujus potest esse levis.

(a) Ad Hebræos 6. v. 16.

(b) Rom 7. v. 7.

(c) Epist. 104. ad Publicolam: In novo Testamento dictum est, ne omninò juremus; quod mihi non propterea dictum videtur, quia verum jurare peccatum est, sed quia pejerare immane peccatum est, à quo longè nos esse voluit, qui omninò, ne juremus, admonuit.

(d) L. de sermone Domini in monte.

falsi. Unde promittens, se aliquid facturum, non affirmat, *se id verè facturum*, (cùm hoc nesciat, quia contingens) sed tantùm obligat se *ad faciendum*. Neque violatio promissi est contra virtutem *veritatis*, quæ pro opposito habet *mendacium*; sed contra virtutem *veracitatis*, quæ in eo consistit, ut dictis ac promissis facta respondeant, ac pro opposito habet *inconstantiam in dictis, aut infidelitatem in promissis*.

Manet obligatio, etsi juramentum sit injustè extortum, quia sine peccato impleri potest.

2. Stringit obligatio * respectu religionis, etsi juramentum injuria sit extortum; etsi vi, dolo, vel errore, *non versante circa substantiam*, sit præstitum: quia turpitudine se non tenet *ex parte jurantis*, sed *recipientis*: ergo sine peccato servari potest, adeoque, *ut ne Dei nomen in testimonium falsi adductum sit*, servari etiam debet. ** In foro tamen civili suppetit *medium rescissionis*, aut *restitutionis in integrum*, idque in odium injusti exactoris, *ne ex iniquitate commodum feras, cùm hoc expediat; immò necessarium sit ad innocentium defensionem, & Reipublica tranquillitatem*. Hinc teste Laymanno (a) etsi Princeps catholicus peccet, si absque maxima necessitate A Catholicis publicum exercitum suæ sectæ, in ditione sua, promittat, posteaquam tamen, publica & jurata fide, pollicitus fuit, servare debet: quia, eodem Authore, promissio talis mala non est, quin cohonestari possit *necessitate foederis publici observandi*, propter jus Gentium, cum alioquin nulla inter homines Societas tuta esse posset. Hoc non obstante, ac etiam *spectato jure naturæ*, datur remedium rescissionis, summis Imperantibus competens, ut infra declarabimus.

Nulla obligatio de re mala, vana indifferente.

3. Nulla est obligatio juramenti *de re mala, vana, inutili*, vel etiam *indifferente*, nisi ex fine, aut circumstantiis cohonestetur: quia juramentum nequit esse *vinculum iniquitatis*, rei vanæ, otiosæ, ad quam Deus non vult nos obligari. Neque convalescit juramentum, re mala, mutatis circumstantiis, transeunte in bonam: *quia non firmatur tractu temporis, quod initio non subsistit* (b).

Stricta de re utilis homini promissa.

4. Contrà juramentum, quod in utilitatem, vel gratiam hominis, seu Communitatis editum est de opere

honesto, semper tenet, nec in aliud, quamvis melius opus, arbitrato jurantis, mutari potest: quia est regula communis: *juramentum homini præstitum, semper servari debet, si sine peccato servari potest*.

5. Obligatio, quæ juramento *Est personalis in jurante, realis penes eum, cui* propria est *ex virtute religionis*, est solummodò *personalis*, nec transit ad hæredes, vel successores jurantis, *nisi juratur, ex vi pacti, legis, aut consuetudinis*,posito, quòd nulla interveniat turpitudine ex parte exigentis juratam promissionem. Sed transit tamen ad hæredes, & successores ejus, cui juratum est, obligatio juramenti, *proprie* promissorii, etsi id expressum haud foret: quia plerumque tam hæredibus, ac successoribus, quam nobismet ipsis cavere volumus. Unde fluxit illud procardicum, quòd *juramentum ex parte jurantis sit personale; ex parte ejus, cui juratur, reale*, hoc est, transitorium cum re, puta, dignitate, hæreditate, dummodò præstitum sit Prælato V. G. ratione officii, ac dignitatis.

6. Personas juramenti habiles quod *Persona habilis omnis creatura per se rationalis.* spectat, Deus, non nisi *per quandam metaphoram*; omnis verò Creatura rationalis, etiam *Christus*, proprie jurare potest: juramentum tamen imuberis & perjuri, non recipitur in judicio. Sed & Sacerdotes non nisi gravi de causa jurare cogantur, nempe ad *purgationem sui, vel alterius innocentiam demonstrandam; pro fide, obedientia, pro pace, & indemnitate Ecclesiæ &c.* Neque Clericus jurare debet in manu laici exigentis juramentum *coactivum*; alioquin non prohibetur Clericus, etiam Sacerdos, *propter necessitatem*, præstare juramentum voluntarium coram Laico (c).

Quæritur V. Qua specialiter observanda circa usum in officiis jurantium? Usus juramenti.

Re. I. Observandum, quòd *juramentum fieri debeat debito modo, secus degenerat in perjurium, quod latius sumitur pro omni juramento irreli- Cum debitis conditionibus, secus erit perjurium.* gioso; strictius *pro falsitate juramento confirmata*. Juramentum illicitum, *defectu judicii*, etsi non rarò sit veniale tantùm V. G. si quis absque necessitate, seu *debita consideratione*, puta, *ex levitate* quadam animi, vel *consuetudine* juret, quale juramentum vocatur *incautum*; mortaliter tamen peccari po-

* Abstrahendo à contractu matrimoniali.

** Inde Vitriarius in instit. J. N. & G. L. 2. c. 13. n. 11. f. m. 271. fiore suo malè emendat *Grotium* ex Seldeni & Puffendorffii principiis, infra refutandis.

(a) L. 4. Mor. Traß. 3. c. 7. n. 2.

(b) Regula juris. 18. in 6.

(c) Videatur Laymannus noster.

potest, spectatâ gravi negligentia, quam jurans, admittit, seu in investigatione veritatis, seu in tollenda consuetudine. 2. *Defectum justitiae* levis, vel graviter peccat, qui jurat se facturum rem, seu venialiter seu mortaliter malam, propter levem, aut, gravem irreverentiam auctoritatis Divinae. 3. *Defectum veritatis* peccatur graviter ob gravem irreverentiam, etiam in levi materia, quia Deus, animo deliberato, adducitur in testem falsitatis: & tale juramentum propriè appellatur *perjurium*.

possit obligatio juramenti. Præterquam quod juramentum, seu spectata intentione jurantis, seu spectata materia, juramento contenta, *stricta interpretationis* sit, propter periculum perjurii, cessat omnino. 1. Si res bona fieret illicita, vana, impeditiva majoris boni, vel alio modo notabiliter mutaretur ejusdem status; vel facta foret omnino inutilis ad intentum. Ratio est: quia deest conditio subintellecta in juramento: *si rationabiliter fieri possit.*

Exigendus secundum naturam, & conditiones rei juratae.

§. II. *Observandum 2. Quod juramentum assumat naturam, & conditiones sive rei & contractus, sive promissionis, cui adjicitur.* Non enim auget obligationem extensivè, sed solum intensivè, addendo obligationem religionis. Unde, qui juravit se debitum soluturum, is postea, ob justam causam, compensatione uti potest cum alio simili, eoque liquido debito: sic & juramentum, reciprocae promissioni, aut contractui adjectum, eam tacitam conditionem habet, si alter quoque promissis steterit, quia hic valet, quod *frangenti fidem, fides servanda non fit*, & sic de aliis.

Unde licitum etiam quod ad locutionem amphibologicam.

2. Sic ex licentia locutionis amphibologicæ, si justa causa subsit, deducitur quoque licentia juramenti amphibologici, siquidem necessitas postulat. Ratio est: quia ubi jus est occultandi veritatem, & occultatur sine mendacio, nulla irreverentia fit juramento. Quod si fieret sine justa causa non foret quidem perjurium; proprie dictum, cum saltem, secundum aliquem verborum sensum, vel restrictionem mentalem, verum juret, erit tamen ex genero suo peccatum grave contra religionem, cum sit gravis irreverentia, ad alterum in re gravi decipiendum usurpare juramentum.

Sed non nisi cum debita necessitate.

3. In juramento amphibologico debet attendi necessitas, quæ major esse debet, quam requiritur ad licentiam locutionis amphibologicæ. Sic interrogatus de levi defectu alterius occulto, Authore P. Viva, (a) licitè potest uti restrictione dicendo, se illum nescire, quod communiter hoc intelligatur de scientia communicabili; nequit tamen superaddere juramentum, cum ex manifestatione defectus exigui non sequatur grave damnum, et si ejusmodi juramentum haud gravem reatum incurreret.

Obligatio cessatio per defectum conditionis imbibita.

§. III. *Observandum 3. Quod, quibusdam in circumstantiis, vel cesset, vel tollatur.*

2. Tollitur per irritationem à Superiore. Marito, Domino, qui & eodem modo irritare potest vota, contractus, promissa, etiam facta in favorem hominis.

Per irritationem.

3. Dispensatur, vel commutatur eodem modo, quo vota, ab habente potestatem legitimam: immò & ab ipso jurante mutari potest in opus melius, nisi in favorem hominis præstitum sit.

Dispensationem, vel commutationem.

4. Relaxatur à solo illo, in cujus favorem factum est, aut ab eo, cui promissa materia subjecta est. An autem potestas civilis relaxare possit juramenta suorum subditorum in temporalibus, quando justa causa subest, V. G. quia metu, vel per gravem injuriam extorta sunt, non satis convenit inter Authores. Illud probabilius, quod non possit relaxate directe, sicut potestas Ecclesiastica, quando dispensat; sed tantum indirecte ratione materiae, vel supplendo vicem ejus, cui juratum est, & qui remittere debebat.

Denique potest relaxationem.

§. IV. *Observandum 4. Quoi & qualia ex dictis fluant officia jurantium, & quonam ex naturæ principio deriventur.* Nam 1. Officium est: *Temere non jurandum.* 2. *Juramentum temere non exigendum.* 3. *Jurandum cum veritate.* 4. *Promissa jurata fideliter servanda.* 5. *Juramentis non abutendum ad res illicitas, & sic de aliis.* Porro, cum juramentum sit actus religionis, ex Puffendorffiano Socialitatis principio, non nisi indirectè obligatio deduci potest, fatente Thomasio: quod potissima capita de officiis jurantium præsupponant præcepta de religione, adeoque hæc doctrina ad Theologiam remittenda sit (b). Sed & ipse, ejusque compilator Flej. bearius cum Kemmerichio, more suo, hæc officia impertinenter partim ex regulis justitiae, partim ex regulis honestitatis, decorisque exculpunt. Verius in nostro systemate, ex fundamentali juris naturalis principio, eruuntur nam officia prædicta: vel sunt

Officia sunt jurantium eorumque principium naturale.

(a) In proposit. 27. damnata ab Innocentio XI. a. 1691

(b) In fundament. J. N. & G. L. a. c. 9. n. 1.

sunt conformia, vel opposita amori, Deo & proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario, exigente scilicet naturæ corruptæ infirmitate subsidium ad magis firmandam sinceritatem in officiis sermonis, & ad roborandam amplius fidelitatem in promissis, pactisque simpliciter necessarium, & necessario petendum ex cultu, & reverentia Deo, ut Auctori naturæ omniscio & vindici, naturaliter debita, id, quod erat declarandum.

§. 3.

Menda protestantica circa officia sermonis.

Eorum principia admodum heterodoxa.

Circa mendacii malitiam.

§. III.

De mendis Protestantium emendandis circa officia sermocinantium, atque jurantium.

Quæritur VI. Qua principia Moralistarum protestantium circa officia sermonis?

R. Sunt ab orthodoxis admodum aliena.

Explicatur assertum I. Cum ejusmodi fundamenta, ex Arminiano phantalo, primus plastes coagulavit Hugo Grotius, hic producendus præ cæteris; subin protestantici Commentatores, Puffendorffii, Thomasi, aliique, quia non nisi in Grotii vitula arantes, cum suis parergis subjungendi, ut mendacii protestantici idea fictilis eo clarius in Orthodoxorum oculis scintillet.

Explicatur assertum II. Grotius statuit (a): Mendacii malitiam consistere in repugnantia cum jure existente ejus, ad quem sermo dirigitur. Jus illud, ait consistere in libertate, quam homines colloquentes his, quibus colloquuntur, quasi pacto quodam tacito debere, intelliguntur. Clarius Henniges, ejus interpretes, (b) formale mendacii statuit in repugnantia cum libertate judicandi, sic ut audienti integrum sit, non solum verba, sed & mentem loquentis intelligere. Dicitur autem hoc jus existens in audiente, eò quòd tolli possit vel per consensum audientis expressum, * vel per tacitum, ac à loquente præsumptum, vel per oppositionem juris alterius, quod communi hominum judicio prævalet. ** Quo

jure cessante cessat mendacium, fitque falsiloquium licitum, quod teste Hennige contingit, quando ejus, quem alloquimur, nihil interest; vel quando ejus, vel nostrum, vel Reipublicæ multum refert, ut pro nunc nesciat; vel quando superiore jure sublata est.

Explicatur III. Ex his principiis Grotiani Amanuenses efformant cum Puffendorffio, (c) Vitriario, (d) Webero (e) conceptum veritatis, ac mendacii, dicendo, quòd illa sit convenientia, hoc autem disconvenientia verborum cum rebus, ac animi sensus ex officio manifestandis, hoc est, quando ea intelligendi jus imperfectum, vel perfectum suppetit audienti, sive ad commodum consequendum, sive ad incommodum avertendum. *** Non nihil accommodatius Kemmerichius (f): Veritas sumitur vel pro physica sermonis affectione, vel pro virtute morali: posteriore sensu veracitas potius dicenda est, studium alteri animi sensa, citra obscuritatem, aperiendi, quotiescunque illud nostra, vel aliorum commoda requirunt. Mendacium contra est falsiloquium dolensum, hoc est, cum læsione alterius conjunctum.

Explicatur IV. Ex iisdem principiis Grotianis iidem obligationem vitandi mendacii, quò ad usum verborum in significatione propria, quam habent ex hominum placito, refundunt in pactum tacitum: **** obligationem, quò ad animi sensa, verbis exprimenda, in eodem pacto tacito fundat Grotius; alii cum Puffendorffio in jure, quod residet vel penes audientem, vel etiam penes loquentem, cum sermo non solum sit propter alios, sed & propter nos, uti loquitur Puffendorffius, sive dein jus illud sit perfectum, ne quis lædatur, sive imperfectum, ut cujusvis commodum promoveatur. Unde Thomasius correctus, cum Fleischer, & Kemmerichio hanc obligationem ex decore, & justo naturali deducit, sic ut malitiam, quæ mendacio inest, cum Grotio non ex alio fonte, quam ex repugnantia cum jure,

(a) De J. B. & P. L. 3. c. 1. à §. 11.

(b) Apud eundem in notis edit. Francof. A. 1691.

* V. G. Si quis prædixerit, se falsa dicturum: Ovidius Metam. 302. Desit in hac mihi parte fides, nec credite factum.

** Sic teste Gronovio sicario sese prodere non oportet.

(c) De J. N. & G. L. 4. c. 1. §. 8. De officiis hominis L. 1. c. 10. §. 7.

(d) In institut. J. N. & G. L. 3. c. 1. à n. 9. f. m. 444. ubi Grotii, Puffendorffii, & Notatorum lumbricos in nucem compingit.

(e) In notis ad L. de officio hominis f. 164.

*** Thomasius sibi aliàs exosum lingit scholasticum pulverem Jurispr. Div. L. 2. c. 8. n. 49. & seqq. dum veritatem aliam metaphysicam, logicam, ethicam, justitiam, homileticam, nullo operæ pretio, & obscuris verborum phaleris declamat, cui meliori jure, quam ille alibi Scholasticis occinas: rebare te sari scio, sed sabare nescio: loquamur, ut unus intelligat alterum. Unde in secundis curis hæc omittenda rectissime monuit.

(f) In elementis J. N. & G. c. 10. §. 7.

**** Hæc conventio Puffendorffio L. 4. c. 4 §. 6. Vitriario, & aliis dividitur in generalem, & specialem: illa ligat homines ejusdem idiomatis; hæc concernit terminos artium, communi usu ignotos, quò reducunt tesseras militares.

jure, penes audientem, vel loquentem residente, derivent. Puffendorfius obligationem vitandi mendacii oriri, ait, vel ex communi præcepto legis naturalis, hoc est, Socialitatis interprete Hertio (a); vel etiam ex peculiari pacto, quale intercedit V. G. inter informatores ac discipulos, quandoque ex præsen-
 ti negotii indole, uti in contractibus (b).

Indique de-
 ducta axio-
 mata.

Explicatur V. Ex hisce suppositis varias regulas deducit eisdem protestantici Moralitzæ, ad quarum amussim dirigenda sermocinantium officia asseverant. Generalem regulam præfigit in fronte Thomastus: sermone * utere ad promovendam tranquillitatem communem: specialem pro verborum usu legitimo: vocabula non in alia significatione adhibe, quam conventam est. Inde Weberus: mensam non licet vocare furnacem, & vice versa: oriatur enim inde confusio, Socialitati & linguarum fini adversa: breviter; oportet significanter loqui. Circa actum loquendi idem Thomastus adstruit hoc præceptum negativum: Tace, si per loquelam tuam offendantur alii, aut damnum incurrant, aut humanitas, vel pactum, vel pax communis taciturnitatem exigant. Præceptum affirmativum: loquere, quoties ex humanitate, vel pacto ad loquendum obstrictus es, vel taciturnitas, damnum, vel contemptum alteri infert, aut tranquillitatem lædit. Circa convenientiam animi cum loquela præceptum affirmativum: ea loquere, qua cum animo tuo conveniunt, si humanitas vel pactum, & communis tranquillitas talia exigant: præceptum negativum: falsiloquio abstinere, quoties per id alter læderetur, aut contemneretur, & pax humani generis turbaretur. ** Weberus Puffendorffii mentem sic breviter exprimit: loquere, quoties id officium (ex jure alterius perfectio, vel imperfectio) requirit, & ita loquere, ut verba ab animi sensibus non discrepent: breviter: oportet rectè loqui, & ex animi sententia. Inde academia Giessensis A. 1733. hæc ex Puffendorffio Themata per Fridericum Kayser appensa publicè vidit: tantum abest, omnem simulationem & dissimulationem esse illicitam, ut ceteris paribus quandoque inter officia referantur. Ratio 1. quia aliis directo sermone sæpe prodesse non possumus, hinc simulandum. 2. Aliis manifestare, quæ scimus prohibitum, hinc dissimulandum. Consensuunt omnes, qui inter falsiloquia

& mendacia; simulationes & dissimulationes noxias, & innoxias distinguere sciunt. Dissentiunt, qui ex impericia rerum moralium utrumque, tanquam pseudopoliticis proprium, rejiciunt. Similia scita profert academicis protestantibus Fridericus Ludovici, (c) & alii passim.

Quæritur VII. Quis sensus Catholicorum de hisce principiis? R. Hæc principia sunt oppido erronea, ac certò falsa.

Sensus orthodoxus de his principiis.

Probatum Assertum I. Ex his præmissis sequitur in genere, quòd dictum contra mentem, etiam animo fallendi, vel non sit mendacium, sed merum falsiloquium; vel quòd sit quidem mendacium, sed tamen licitum, si modò proprium, aut alienum commodum incommodumve hoc exigat: utrumque est erroneum, & certò falsum. Nam primum in quaestione nominis est contra communem omnium Patrum, Doctorumque linguam, per tot sæcula receptam, à rotellis flaventibus haud corrigendam juxta præceptum Thomastii: vocabula non in alia significatione adhibe, quam conventum, verius usitatum. Secundum repugnat malitiae mendacii, quæ aliunde delumi nequit, nisi à deordinatione à fine, loquelæ à natura præfixo; puta à manifestatione conceptuum, positivè ingenerando errorem; & à felicitate, Societati humanæ propria, evertendo sinceritatem in conversatione ubique certam, & in commerciis securitatem absolutam, absolutè necessariam, ut supra probavimus.

Sunt erronea in scilicet mendacii conceptu.

Probatum Assertum II. Sequitur 2. Excludentè In specie, quòd ex mendacii definitione protestantica facile pateat, fatente Webero, omne mendacium esse dolosum, sum.

& nullam esse vulgarem distinctionem mendacii in officiosum, jocosum, & perniciosum, eo quòd duæ priores species ad simulationes, & falsiloquia referenda sint. Quæ sequela, quàm sit mentiendi libidini accommoda; quàm adversa loquelæ fini, à natura intento; quàm periculosa humano commercio; quàm eversiva securitatis absolutæ, ad felicitatem Societatis humanæ necessariò requisitæ, patet ex dictis, & illicò amplius ex dicendis. Sed sueclamant Thomastii: inquires, quilibet habet perpetuò jus, ne fallatur, & decipiat ab altero: ergo semper falsiloquium erit turpe. Immo verò, reponit,

qua

(a) In notis ad Puffendorffium L. 4. c. 1. n. 10.

(b) Puffendorffius. L. c. §. 7. Item L. de officio hominis, c. 10. §. 3.

* Eadem ubique est ratio de reliquis animi signis, litteris, nutibus, digitoloquiis, oculiloquiis, pediloquiis, de quibus Molleri dissertationes.

** Thomastus in fundamentis, & ejus sectator Fleischerus, succinctorè phrasi, sic: tace, loquere, verè dic, falsiloquio utere, quoties, & quo modo opus est ad promovenda aliorum commoda, aut jura non lædenda: prior conclusio est ex regulis decori; posterior ex regulis justitiae.

(c) In doctrina J. N. C. 9. ubi §. 6. mentales reservationes licitas admittit, si alterum non lædant: Jesuitarum prohibitas censet ex Montalzio. Sed videantur Coll. Hist. P. VII. Q. 6. ubi hanc calumniam diluimus.

quod fronte tū hanc objectionem asseris, eadem ego ejus universalitatem negabo. Sed asseritur fronte, per rationes supra positas firmā, & negatur fronte, nil refutante, adeoque haud firmiter se opponente.

In regulis
haud con-
venientibus
omni.

Probatur Assertum III. Sequitur 3. Regulas allatas supra male esse fundatas. Nam obligationem, quò ad usum verborum in significatione communi, fundari in pacto tacito, figmentum est: inde Kemmerichius eandem ex consuetudine derivat. Verius, suppositā significatione vocum, quæ hominum placito originem; imitationi, usuique mutuo, ac diuturno, firmitatem debet, obligatio quò ad usum descendit ex fundamentali juris naturalis principio, nempe ex debito amoris erga se & alios, in ordine ad felicitatem humanam, absolute necessarii. Secus enim, ut supra dixit Weberus, oriretur confusio, Societati humanae, & linguarum fini adversa. Palpabilius est Grotii mendum, qui obligationem loquelæ, menti conformis, ex eodem pacto deducit, non distinguens, ut monet Puffendorffius, (a) obligationem diversam, & ex diverso principio permanantem. Sed & obligatio, fundata in jure audientis perfecto, vel imperfecto, non est universalis: unde & regularum supellex, ad commodum promovendum, vel læsionem proximi avertendam restricta, est manca, quia in solo jure privato, non universali totius Generis humani necessitate fundata. Hinc substituenda triplex alia regula, ex universali juris naturalis principio deducta: Tacendum, vel loquendum, quoties id, seu strictè, seu minus strictè, est exigendum ab amore, cuius naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario. Inde vitanda garrulitas, adulatio, jactantia, frivolitas, obscuritas promiscuè amphibologica, cæteraque locutionis vitia: loquendum ex commodo, ac jure proprio, vel alieno, DEI, vel proximi causâ justa id exigente. 2. Vitandum omne prorsus mendacium, quia ubique & semper, si minus bono proprio; vel proximi privato, saltem bono communi adversum, utpote conversationi, & commercio humano, respectu securitatis, ac certitudinis absolute, præjudiciosum ac periculosum. 3. Quandoque permissa; immò præcepta occultatio veritatis per sermonem, minus apertum, verum tamen, nec nisi permissa alterius deceptione, & justa seu nostri, seu proximi necessitate id exigente, id quod planum est ex fundamentali juris naturalis principio, seu amore, cuius naturaliter debito, uti supra sat declaratum.

Probatur Assertum IV. Sequitur 4. Principiis Grotianis, & alia aspergi menda à pedissequis. 1. Quòd mendacium cum falsiloquio constanter confundant: quem errorem ipse Zieglerus protestanticus jam in Grotio notavit ex Laymanno nostro (b), saltem sub dubio, an mendacium in sensu etiam latiore possit accipi pro falsiloquio, eò quòd mendacium ex natura sua peccatum sit, & non possit non esse malum. 2. Quòd Puffendorffius obligationem vitandi mendacii inanimè reducat ad pactum particulare, vel negotii indolem, cum hæc non tam faciant obligationem, quàm augeant. 3. Quòd Thomasius sermonem homini tribuat causâ Socialitatis, mox in secundis curis id neget, & referat ad varios mores, & desideria hominum diversa: addens, duos homines, sese mutuo non intelligentes, fore inferiores geminâ bestia commorante, etiam speciei diversæ V. G. canis, & cæri. 4. Quòd idem obligationem vitandi mendacii nunc ex Socialitate deducat; nunc ex publica tranquillitate; tandem in secundis curis denuò revocet, & officia fermocinantium ex principiis decori & justitiae, immò & honesti exculpat. 5. Quòd idem Thomasius officium loquendi, quando id exigit Divinus honor, à naturæ jure sequestrandum, & Theologis relinquendum ducat, eò quòd respiciat cultum Dei externum, jam prius in institutionibus Jurisprudentiæ, quam vocat, Divinæ, extra spheram naturalis Jurisprudentiæ, relegatum.

Alis que
mendis plus
ribus.

Queritur VIII. Quanam, ex erroneis Deductiones Protestantium. hisce principiis, conclusiones à Naturalistis protestanticis deductæ circa officia fermocinantium? R. Admodum paradoxa, & mendicandi lubrici oppidò favorabiles.

Explicatur Assertum I. Admittunt in genere, locutionem propriè contra mentem, etiam animo fallendi, hoc est, mendacium formale, quod fucato falsiloquio nomine palliant, toties jure natura licitum, quoties id exigit commodum proprium vel alienum promovendum, aut incommodum avertendum. Ita Grotius cessare, ait, mendacium cessante jure penes audientem, seu per consensum expressum, vel præsumptum, seu per jus aliud prævalens, ut supra retulimus. Puffendorffius: falluntur, qui credunt, semper mentiri eum, qui aliquid dicit, à sententia animi sui discrepans, adeoque qui sua naturâ turpe esse autumant aliud dicere, quàm sentias: ita simplex est valde credere, piaculo semper obstringi, qui contra alicuius injuriam, & inutilitatem sui, ac aliorum verba profert, ab animi sui

Admodum
paradoxæ,
confunden-
do menda-
cium cum
falsiloquio.

(a) L. 4. de J. N. & G. c. 1. §. 10.

(b) L. c. ad §. 10.

* Ita ex Thomasio reformato Fleischerus Instit. J. N. L. 2. c. 8. §. 43. Multò minus verum est, quòd omne falsiloquium (hoc est mendacium, non perniciosum, ut habet §. 41.) sit contra jus naturæ: nam si foret injustum, vel indecorum, sequeretur, quòd veritas dici debeat, quamvis & mihi & aliis sit noxia, quòd verò absonum esse unusquisque facile deprehendit.

sui sententia discrepantia, cum merum sit falsiloquium (a). Ejus interpretes *Weberus* ait, mendacia jocosæ, & officiosa referenda esse ad simulationes, & falsiloquia licita, quoties nempe teste *Puffendorffio* audiens non habet jus perfectum, aut imperfectum, vel in aliqua re nostra versatur utilitas, aut proximi nocumentum (b). *Kemmerichius* (c) putat, falsiloquium licitum esse, si commoda nostra vel aliorum id exigant: non enim mendacium est, si quis falso, fictoque sermone utatur, non ut damna alii inferas, sed potius commoda aliorum promoveas. *Thomasius* (d): non teneor convenientia cum animo meo loqui, quoties alter ad id jus perfectum, aut imperfectum non habet; aut mea aliqua non contemnenda versatur utilitas; aut quando veritas cederet in alterius detrimentum, & hanc dicit esse prudentiam, à natura per sermonem intentam. Ulterius ait (e): mendacium, quod officiosum & jocosum vulgò dicunt, improprie mendacium esse, jam *Lutherus* observavit, officiosum non male singularem virtutem, & prudentiam esse asserens. *Henricus Koelerus* (f): falsiloquium est sermo diversus à cogitatis; falsiloquium cum damno alterius est mendacium. Addit, falsiloquia, sine quibus nos aliosve conservare non possumus, præcepta non minus, quam licita esse debent in foro externo: id quod etiam affirmandum, ait, de simulationibus, equivocationibus, reservationibus mentalibus, queis uti possumus cum infantibus, iratis, garrulis, dolosis, ægrotis, inimicis, & si quando aliis remediis destituti sumus, quia in ejusmodi casibus malum minus præferendum majori, puta nostro, alienove incommodo, damno &c. Ita ille.

circa hanc libertatem fieri injuria. Sed modificatur hæc indistincta licentia à *Thomasio* propter jus, omni homini æquale; à *Puffendorffio* ad terriculamenta, fabulasque restringitur, si ratione magis seria doceri commodè nequeant. * 2. *Grotio* mendacium licitum, respectu tertii, ad quem sermo non dirigitur: quia nulla ad tertium obligatio, cum respectu illius sermo non sit sermo, sed res, que significare quodlibet potest. Et quia *Grotio* non mentitur, qui, quem alloquitur, monet, se falsa dicturum, tertius commodè deludi posset. Unde *Puffendorffii* paritas, de sigillo epistolari, huc non quadrat, & rectè *Gronovius* (g): non posse à duobus, ex pacto, captari tales occasiones, ut tertius hoc modo ludibrio habeatur. 3. *Grotio* mendacium licitum, casu quo alter deceptionem suam ægrè haud laturus præsumitur propter commodum, quia non inferitur ei injuria, dicente *Xenophante*, amicos decipere licet ipsorum bono; & *Clemens Alexandrinus*, mendacio uti pro remedio posse, permittit (h). Ad stipulatur *Puffendorffius*, eò quòd loquens, ex lege humanitatis, ad id teneatur (i). 4. Eidem à fortiori mendacium licitum pro bono publico Reipublicæ, dicente *Quintiliano*: aliquando exigit communis utilitas, ut etiam falsa defendantur (k). Plura adducit exempla *Grotius*, quæ etiam *Hennigi* paraphrastæ, immò & *Puffendorffio*, displicent. 5. *Grotio* mendacium licitum iis, qui habent jus supereminens in audientis jura, quoties id cedit in proprium vel publicum commodum. Inde ex *Platone* affirmat, Imperium habentibus falsum dicere licere, etsi Deo non competat. Exempla allegat de *Josepho*, fratres, ut exploratores & fures, accusante; de *Salomone*, Infantis dubii divisionem imperante &c. *Puffendorffius* falsum sermonem Regentibus indulget ad agenda consilia, allegans *Hispanorum* proverbium: dic mendacium, & erues veritatem.

Mentendi
lubidini
opipidò
favora-
biles
admit-
tendo
men-
dacia
passim
licita.

Explicatur Assertum II. Admittunt iidem in specie mendacium licitum 1. Adversus pueros & amensos juxta illud *Quintilianus*: puerorum ætatem providè ludificandam; rationem addente *Grotio*, quia in illis nulla judicii libertas, adeoque non possit

(a) De J. N. & G. L. 4. c. 1. §. 9. Hæc sub dissimulationis fucate nomine repetit L. 1. de officio hom. c. 10. §. 4. & 5. & 6.

(b) L. c.

(c) In elementis cit. c. 10. n. 19.

(d) Jurisprud. Div. L. 2. c. 8. n. 41. & seqq. Hæc in fundamentis expungenda esse, ait, quòd ad jus imperfectum, & in casu amovendi detrimenti à proximo non tantum licere, sed teneri nos ad fictum sermonem, asseverat.

(e) n. 62.

(f) In J. N. methodo system. exercit. §. §. 1060. & seqq.

* Si quis objiceret, hoc usui esse orthodoxis, etiam timoratis, quando infantes ludificant v. g. per S. Nicolaum, reponitur, hanc, ex parte Parentum, esse comœdiam de S. Nicolao scenico, seu representativè tali; ex parte infantum esse errorem, eorum bono permissum; locutiones esse figuratas, quas nemo mendacia dixerit, quo sensu, si sua terriculamenta, fabulasque intelligat, *Puffendorffius* reformandus haud erit.

(g) In notis ad *Grotium*.

(h) Apud *Grotium* §. 14. n. 2.

(i) L. 4. de J. N. & G. c. 1. §. 16. Addens: Unde ab omni vitio mendacii vacant filii sermones, quibus alienius innocentia tegitur, iratus placatur, maestas demulcet, aut quid aliud commodi asseritur, quos aperta oratione obtineri non poterat. Addit *Thomasius*: Si meticoloso animus addendus, fastidiosus ad capienda medicamenta movendus, pertinacia alicujus frangenda, aut malum propositum alterius intervertendum. Addit *Fleischerus* in Inst. J. N. L. a. c. 8. Si mercator merces laudat, ut carius vendat.

(k) L. 11. c. 18. apud *Grotium*.

visatem. Item Platonis apophtegma (a): *Rempubliam administrantibus precipue, si quibus aliis moneri convenis, vel hostium vel civium causâ, ad civitatis utilitatem.* 6. Idem Grotius deducit, mendacium licitum, esse, quoties vita innocens, aut par aliquid servari, & alter ab improbi facinoris perfectione aliter averti nequit. In exemplum adducit *Hypemnestræ* factum, quo promiserat Patri, se interfecturam maritum, quem servârat: unde *Horatius*: *splendide mendax, & in omne Virgo nobilis ævum.* Addit *Hemiges*: fundamentum haberi in opposicione juris alterius, quod communi omnium iudicio plus valet. 7. Denique concludit Grotius, hostes mendacii decipi apud Sapientes permissum esse. Unde *Quintilianus*: *Si hostis pro salute patriæ fallendus, quod alias in servis reprehendendum, id erit in sapiente laudandum.* * Monet tamen 1. hæc de asserente sermone, qui nulli nisi publico hosti noceat, non de promittente intelligenda esse; secus enim, ut habet *Puffendorfius*, nunquam pace coire hostes possens (b). Monet 2. Vitanda tamen Christianis mendacia, non ob injuriam (naturali jure stringentem) sed ob simplicitatem, iis præceptam; cum etiam Pagani ea, ob quandam animi celsitudinem, vitarint *Plutarcho* teste: *quia servile mentiri; Alexandro* dicente: *non debere Regem apud subditos aliud, quam vera loqui.*

Quasi conformiter
Scripturæ
& Patribus,
uti fallunt,
atque falluntur.

Explicatur Afferum III. Hæc omnia mendacia Grotius licita esse asseverat, superaddito grandi mendacio, quod nempe S. Scriptura ejusmodi exempla suppeditet laudatorum hominum sine reprehensionis notâ (c): adducit exemplum *Rahab*, de qua *Chrysostronus* (d): *O pulchrum mendacium! O laudabilem dolum! non prodentis res Divinas, sed custodientis veram pietatem.* Exemplum obstetricum *Egyptiarum*, de quo *Augustinus*: *O magnum humanitatis inge-*

nium! O pium pro salute mendacium (e). Addit pronuntiata veterum Christianorum, (f) & testimonia Patrum *Origenis, Clementis, Tertulliani, Lactantii, Chrysostroni, Hieronymi, Cassiani*; immò pene omnium, ut ipse fatetur *Augustinus*, ita dissentiens, ut tamen magnam questionem, latebrosam tractationem, & dissipationem inter doctos alternantem, agnoscat. Ita Grotius

Explicatur Afferum IV. Hanc omnem mendaciorum colluviem iidem protestantici Moralitæ calumniarum struicibus coagmentant. Grotius (g) coarguit Scholasticorum, *Augustini, Angelici, Covaruvie, Sori, Toleti, Lessique* doctrinam oppositam. 1. Quod unum *Augustinum* ex veteribus sequendum sibi delegerint. Inde *Thomasius* (h): *Quod doctrina de moralitate falsiloqui communiter fuerit in Academiis aliter proposita, adscribendam Autoritati Patrum, & ni fallor, Augustini, qui hætenus in Academiis plus regnarunt, quam ratio, vel ipsa Scriptura.* Coarguit idem Grotius 2. Quod interpretationes tacitas, ab omni usu tam abhorrentes, admittant, ut dubitari possit, an non satius sit falsiloquium in dictis casibus admittere: V. G. *nescio, ut dicam; non habeo, ut dem* **, & alia à sensu communi repudiata, quæ si admittantur, jam nihil obstabit, quo minus, quod quis affirmat, id ipsum negare; quod negat, affirmare dicatur, cum vox pene nulla sit, quæ non significatum duplicem habere possit. Inde *Zieglerus* (i) quanta absurda ex æquivocationibus, & reservationibus mentalibus consequantur, docet *Riverus* (k): *Nempe frustra leges ferri contra mendacium, & perjurium: sic etiam diabolum, patrem mendacii, excusare se posse; Martyres omnes imprudenter egisse, qui his artibus, cum mortem effugere possent, usi haud fuerint; Judicos pro tribunalibus*

Et in de doctrinam catholicam calumniantur.

(a) L. 3. de Republ.

* *Vitriarius* in *Instit. J. N. & G. L. 3. c. 1. n. 20.* Non mentimur omnibus illis, qui jus quesitum nullum habent 1. Vel quia prædiximus, nos falsa dicturos, & alius permisit. 2. Vel quia status audientis impedit jus, propter quod verba menti convenire deberent, sic regulariter non mentimur infanti, aut amenti, nec tertio, ad quem sermo non dirigitur, nec ægroto Medicus, aut si quis ægrotantem amicum persuasione non vera solatur, nec subditis Princeps, si utilitas, aut necessitas publica id exigat, nec istis, qui ab improbi facinoris perfectione aliter averti non possunt, sic & apud hostem falso sermone uti licet. *Thomasius*, malè correctus, in fund. f. m. 225. *Ostendendum esse, ait, in secundis curis distinctis, paucissimos homines aptos esse, ut possint ferre veritatem, & erga stultos teneri sapientem ex regulis decori, non tantum veritatem occultare, sed sæpe falsiloquio, simulatione & dissimulatione uti &c.*

(b) L. cit. §. 19.

(c) L. 3. de J. B. & P. c. 1. §. 9. & alibi passim.

(d) L. 1. de Sacerd. apud eundem, ubi dolum, non mendacium, excusat.

(e) Quas & laudat Q. 1. ad *Consentium* contra mendacium c. 15. Eadem extollit S. *Hieronymus* ad *Ezech. 17* & ad *Iaiam 46.* *Ambrosius* ad *Syagrium* L. 6. *Tostatus* negat esse peccatum. Videantur annotata Grotii ad c. 1. L. 3.

(f) Quorum aliqua videre est apud *Sixtum Senensem* L. 5. annot. 107. & L. 6. annot. 274.

(g) L. c. §. 17.

(h) In fundamentis malè fundatis f. m. 225. cujus sutelas, more suo, recoquit *Fleischerus* in *Instit. Q. 2. c. 8. §. 48.*

** Addit *Vitriarius*: *Esne Jesuita? Non: scilicet ut tibi dicam.* *Fleischerus* in *Instit. J. N. L. 2. c. 8. §. 38.* Patet, inquit, quod omnes reservationes mentales Jesuitarum pugnent contra regulas justitiae; allegatque *Montaltii* litteras provinciales exultas.

(i) In notis ad *Grotium* L. c.

(k) In explicat. Decalogi.

malibus testimoniis fidere non posse; in contrariis, sive publicis, sive privatis, nil haberi certum, & que sine alia. Inde colligit *Thomasius* (a). Ex dictis sequitur facilius, & magis perspicue, per tradita à protestantibus Moralisticis, quæstionem fallendi alios esse expositam, quam si cum aliis, à *Puffendorffio* relatis, (b) distinguas inter falsiloquium, & reticentiam veri, aut hujus ex parte narrationem, exemplo *Jeremie* & *Athanasii*; item inter mendacium & sermonem ambiguum, vel tacitam quamdam restrictionem. Nam quemadmodum hæc distinctiones ex parte impiam & scelestam opinionem tegunt, qualis illa de reservatione mentali; ita reliquæ, quæ ex reticentia veri & sermone ambiguo quærunt effugium, ad litem definiendam non sunt aptæ, sed easdem limitationes admittunt, quas in falsiloquio adhibuimus. Ita ille.

Sensus Catholicorum de protestantibus scitiis.

Queritur IX. Quis sensus orthodoxus de hisce protestantibus scitiis?

R. Sunt jurinatura adversa, scandalosa, & bono publico perniciofa. 2. Sunt injuriosa S. Scripturæ, Patribus. 3. Sunt denique calamitosa doctrina catholica, & Theologis orthodoxis.

Sunt natura juri adversa, scandalosa, & bono publico perniciofa.

Demonstratur Assertum I. Doctrina adstruens mendacia licita tam jocosa, quam officiosa, quocunque casu promovendi commodi, vel amovendi incommodi, seu proprii, seu alieni, maxime publici; doctrina adstruens mendacia licita etiam ex consensu alterius præsumpto, quovis fine utili, maxime imperantibus, & superioribus respectu subditorum; doctrina adstruens mendacia, etsi perniciofa, quam maxime licita respectu hostium quacunque data occasione extra pacta; doctrina adstruens mendacia, in ejusmodi casibus, non modo licita, sed sæpe præcepta, ac necessaria; immò hanc mentiendi artem esse, ex *Lutheri* oraculo, singulari virtutem, acque prudentiam &c. Doctrina hujusmodi evidenter est naturæ juri adversa, scandalosa, ac bono publico perniciofa; atque hæc est protestantica: ergo. *Min. demonstratur* liquet ex dictis. *Maj. demonstratur* 1. Talis doctrina evidenter est eversiva finis, à natura per sermonem intenti, puta, manifestationis sensibilis, quod ad animi sensa, & felicitatis publicæ, consequenter, etiam privatæ, quia est eversiva sinceritatis certæ in conversatione mutua, secu-

ritatisque absolutæ, in commercio humano simpliciter requisitæ ad felicitatem, Societati humanæ propriam: ergo est naturæ juri adversa.

Maj. demonstratur 2. Talis doctrina pandit latissimam viam ad mendaciorum usum promiscuum: nam, cum in tanta mentiendi proclivitate, & occasionibus ferè continuis, quivis, si minus habeat, saltem habere se putet, sibi que facile persuadere possit, hic & nunc agi de commodo, vel imminente incommodo, proprio, aut alieno; hic & nunc esse mendacium merè jocosum, vel officiosum; hic & nunc præsumi saltem posse consensum; hic & nunc sibi suppetere jus prævalens alterius perfectio, vel imperfectio, & sic de aliis &c. Cum, inquam, in occasionibus obviis, quis imaginari sibi facile possit, alterum hic & nunc vel non esse, vel esse non posse jure invitum, adeoque sibi mendacium licitum, prona erit occasio ad usum mendaciorum promiscuum; labefactabitur omnis in conversatione sinceritas, in sinceritate certitudo; fluctuabit in commerciiis securitas, nunquam absoluta, semper suspecta ob tot, & tantas exceptiones. Verbo: sensum sine sensu subvertetur omnis obligatio veritatis, nihil obstabit, quod minus quis quid affirmet, vel neget, vacillabunt leges contra mendacia, simulationes & fraudes; Judices in tribunalibus nunquam erunt sat certi; contrahentes nunquam satis securi; ipse diabolus, mendaciorum Pater, cum hac doctrina erit facile excusabilis, dici que poterit veritatis protestantica Magister: ergo hæc doctrina est nimium periculosa, adeoque admodum scandalosa, & bono publico quam maxime perniciofa, id quod erat demonstrandum.

Probatum assertum II. Argumentum protestanticum, pro licentia mendaciorum petitum ab exemplis S. Scripturæ, vel testimoniis Patrum, est evidenter nullum: ergo hæc doctrina est injuriosa S. Scripturæ & Patribus. A. P. Nullum exemplum est proferibile, quo probatur in S. Scriptura formale mendacium*, ut passim videre est apud Interpretes orthodoxos, cum nec obstetrices ægyptiæ sint præmiatæ; nec *Rahab* laudata ob mendacium (si quod fuit formale) sed ob pietatis affectum: Premiata est, inquit, S. *Augustinus*, (c) non fallacia, sed benevolentia.

Sunt verbis Dei injuriosa & Patribus.

(a) In Jurisprud. Divin. L. c. n. 74. & 75.

(b) L. de J. N. L. c. §. 11. 12. 13. 14. ubi ait: Cum institutus sit sermo, ut quod in animo habemus, offeratur, cogitationum autem nostrarum, quamdiu non proferuntur, in vita humana nullus sit effectus, quomodo tacita illa, & à communi abhorrens, reservatio mentalis possit tollere effectum illum, quem prolata verba aliis producere apta sunt?

* Inde *Grotii* notator, *Zieglerus* protestanticus, recte corrigit *Grotium* L. 3. c. 1. §. 9. in hæc verba: non arbitror exemplum mendacii in sacris litteris probari &c.

(c) L. contra mendac. c. 19.

ria; benignitas mentis, non mentientis. Patres quod spectat, nullus adduci potest in medium, qui, licentiâ tam protestanticâ vagâ, mendacium probârit. S. Chrysostomum & Hieronymum rectè excusat Cornelius à Lapide, quòd per mendacium simulationem & dissimulationem indicârunt (a). Idem sentiendum de S. Augustino supra allegato, de cujus mente aliundè certò constat. Et si qui fuere in prima ætate, quales recenset Cornelius, (b) Origenem, Hieronymum, Chrysostomum, Theodoretum, Theophilactum, Cassianum, Rupertum, Bedam, Clemensem, mendacii, in circumstantiis maxima utilitatis, vel necessitatis privata, apologetæ, deserendi sunt, quia jam constat, sententiam de licentiâ mendacii formalis, vel restrictionis purè mentalis, quocunque in casu possibili, esse prorsus improbabilem & certò falsam.

Sunt calumniosa Theologis orthodoxis.

Demonstratur III. Argumentum retorsionis protestanticæ in occultationem veritatis, per restrictiones mentales, quasi totidem in casibus licitas apud Catholicos, ac mendacia penes Protestantés, evidenter est nulla: ergo est calumniosa doctrinæ Catholicæ, & Theologis orthodoxis. A. P. 1. Quia nulla licita orthodoxis restrictio purè mentalis, merè interna, nullo modo sensibilis, vel à communi loquendi usu penitus aliena, uti per calumniam doctrinæ nostræ affingunt protestantes Moralistæ; sed restrictio advertibilis, nec à communi loquendi usu absolutè aliena, nec positivè intenta ad alterius deceptionem, sed ad veritatis occultationem necessariam. 2. Quia & hic restrictionum usus promiscuus minimè licitus, sed non nisi suppetente justâ causâ, necessitate, vel urigente gravi exigente, & nullo interrogantis suppetente jure permissus: atqui est ingens chaos inter occultationem veritatis catholicam, & mendaciloquentiam protestanticam; est disparitas, per plures parasangas, inter licentiam mendacii tam jocosam, quàm officiosam, immò & perniciosam respectu hostium, protestanticam, &

inter restrictionem non purè mentalem, exigente necessitate, & utilitate non qualicunque, sed justâ, atque gravi permissam, atque ut Patres antiqui loquebantur ex Platone, non nisi quandoque instar hellebori, & medicaminis adhibendam. 3. Quia in doctrina orthodoxa firmum manet Augustini essatum (c): mendacium quodvis (liquidem occultari veritas licitè nequeat) liberrimè recusandum, & moriendum esse potius pro innocentissima veritate.*

Queritur X. Quomodò in officiis jurantium extravagantur protestantici Moralistæ?

Protestantice extravagentes in officiis jurantium. Grotii; ejusque Notatorum.

§. I. Grotius (d) dogmatizat cum Zieglero, Hennige, & aliis, obligare deliberatum juramentum, etiam absque animo jurandi, vel sese obligandi prolatum, quod de foro externo indubium, de foro interno sic ex Laymanno intelligendum (e): cum juramentum, merè materialiter prolatum, non sit verum, sed fictum, & dolum juramentum, ratione scandalii, aut damni amovendi; non item propriam ex religionis virtute obligationem adfert. Hinc, quia in foro externo judicatur secundum sensum verborum, Puffendorffii ratio non stringit, quòd quis tacita intentione impedire effectum posset, cui producendo institutum est, adeoque omnis usus juramentorum tolleretur (f). 2. Idem ait, (g) illicitum esse juramentum ad interpretationes quasvis, non planè usitatas, eò quòd veritas omninò requiratur in eo sensu, quem homo audiens intelligere, fide optima, existimatur, ut planè detestandam asserat illorum iniquitatem, qui ut pueros talis, ita viros jurejurando fallendos asserere non dubitant. Sed, si restrictiones licitas, juramento firmandas, etiam quavis gravi, & justâ causâ exigente, fugillat, oppidò errat, ut colligere est ex dictis. Si locutiones contra ipsam mentem, quas falsiloquia dicunt Protestantés, toties licitas asserit, & juramenta opposita esse licita affirmet, necesse est, quia juxta Puffendorffium, (h) & DD. communem, juramentum assumit

(a) Cornelius in Exod. c. 1. v. 20. Item in Josue. c. 2. v. 5.

(b) L. c. in Josue.

* Ex hisce colligere est 1. Quàm futiles sint protestantici passim pseudologastri, dum, ex calumniis inulti Montaltii provincialibus, toties crepant æquivocationes Jesuiticas. An non nos, meliorem jure, in apricum producimus doctrinam Moralem protestanticam, verissimè mendacem. Colligere est 2. Detectam tandem esse causam fundamentalem, cur Protestantici Logomachi, tam effrenata, & impudenti prorsus licentiâ, ubique obvia vomant mendacia, quàm maximè perniciosam in Jesuitas: nempe hos habent pro primipilis inter suos hostes: ergo mendacia contra illos licita ex doctrina morali protestantica, immò ex Lutheri apophthegmatis virtuti, atque prudentiæ annumeranda.

(c) L. contra mendac. c. 17.

(d) De J. B. & P. L. 2. c. 13. per totum.

(e) L. 4. mor. Tract. 3. c. 1. n. 3.

(f) L. 4. de J. N. & G. c. 2. §. 5. Item de officio hominis c. 4. §. 5.

(g) L. 3. c. 1. §. 19.

(h) De officio hominis c. 9. §. 6. Juramenta non producant in se novam obligationem &c. non inmutant naturam & substantiam promissi, sed velut accessorium vinculum superveniunt. Unde frustra excipit ejus notator Welerus: cum reservationes mentales sint contra officia sermocinantium, multò magis repugnant officiis jurantium.

assumit naturam actus, & ubi jus thendi, nulla fiet irreverentia juramento: quæ sequela est detestanda plane iniquitas doctrinæ protestanticæ moralis, qua ut pueros talis, ita viros mendaciis, ac consequenter & juramentis, falli posse admittit. Neque emergit Thomasius, (a) dum talia juramenta, non quidem perjuria, temeraria tamen esse, affirmat, eò quòd in falsiloquiis nulla sit jurandi necessitas: nam promovenda commoda, & amovenda incommoda, seu propria, seu aliena, & frequentem & magnam afferre possunt necessitatem, ut testis ipsa experientia. 3. Idem juramentum per falsos Deos simpliciter obligatorium affirmat, quem errorem & Vitriarius expilavit; sed corrigitur à Zieglero, & sic de aliis.

Puffendorfi, ejusque fautorum.

§. II. Puffendorfius cum suis scholiastis, uti & Vitriario, aliàs Grotii assecla, malè corrigit Grotium, dum juramentum, dolo elicitum, simpliciter nullum dicit: nam nisi dolus versetur circa substantiam, aut circumstantiam, ex mente jurantis substantialem, probabilius stringit, uti & Gabaonitas à mendacio haud verè excusat, eò quòd per fìctum sermonem, astutiamque Israelitis damnum nullum intulerint (b). Idem non satis bene emendat Grotium, dum & juramenta, vi metuque injusto extorta, tam absolute annullat, cum probabiliore calculo, ut valida jure natura, plures defendant eodem modo, quo pacta, quorum accessoria esse intelliguntur. Nec sequitur, Deum, nominis sui abusu, favere facinori impio, sic ut juramentum fiat vinulum iniquitatis, uti infert Henniges, (c) vel prout Puffendorfius arguit, (d) Deo probari, ut innocens se spoliet bonis, conferatque in impium, ut ne gratis sit sceleratus: quia obligatio non oritur à scelere juramentum extorquentis, sed à voluntaritate jurantis, qui sine scelere juramentum explere, quando potest, debet, præcipue cum innocentia jurantis, &

injurie cogentis, per viam rescissionis, juxta multos etiam naturaliter licite, præcaveri possit. * 2. Idem, dum Grotius emaculat, se ipsum contaminat, scribens, absurdum esse juramentum per rem, qua opinione Divinitatis destituitur, velut per templum, more Judaorum, uti explicat Weberus: quia, ut rectè advertit Grotius, jurans per templum, cælum &c. relative jurat per Deum, qui præsidet templo, Cæloque, uti Christus ipsemet declaravit (e): Unde Vitriarius à suo Duce Grotio per Puffendorfius seductus est.

§. III. Thomasius, in secundis curis juris naturalis depravandi, seu in fundamentis, malè fundatis, (f) per statisticum crityion, detexit arcanum Papatús grande, ** circa jurandi morem, foro quoque Christiano inductum. Sic infit 1. Postquam Principes Christiani ad Imperii gubernacula admoti sunt, tum demum illa regula invaluit, non esse credendum testi injurato. Cum ab illis temporibus Clerus Romanus fundamenta jecerit summa potestatis acquirenda, ostendendum erit, inter fundamenta etiam fuisse, ut sub prætextu fori interni, & causarum spiritualium, ad se traherent potestatem judicandi de negotiis plerisque civilibus. 2. Et cum viderent in juramentis invocari Deum, ut testem & vindicem, adeoque jam adesse prætextum speciosum, *** causas juramentorum ad spirituales referendi, operam dederunt, ut juramenta adhiberentur in negotiis plerisque tam judicialibus, quam extrajudicialibus. 3. Sed ut magis extenderent fines fori pseudo-interni, & Jurisdictionis Ecclesiastica, docuerunt, contra principia juris Naturæ & Gentium, ac si clausula juratoria non sit consideranda, ut accessorium quidpiam; sed ut propositio separata, in qua aliquid promittatur Deo, **** quod tamen falsum esse ostendit ipsa invocatio Dei in testem. 4. Hæc hypothesis falsa ita communis facta, ac pro articulo fidei habita fuit, **** ut non

Thomasi, & Fleischeri, Thomasiانو more, extræ vagantis.

(a) Jurisp. Div. L. 2. c. 9. n. 90.

(b) L. 4. de J. N. & G. c. 2. §. 7.

(c) In Grotium L. 2. c. 13. §. 14.

(d) J. N. & G. L. 4. c. 2. §. 8.

(e) Puffendorf. J. N. & G. L. c. §. 3. Item de officio hominis c. 9 §. 3. Grotius L. c. §. 11. allegans Matthæum c. 23. 31.

* Quod Grotius de litro, latroni per juramentum promisso; de fide jurata se sistendi tyranno &c. videatur Laymannus.

(f) L. 2. c. 9. per totum.

** Fleischerus in instit. J. N. & G. L. 2. c. 9. §. 3. denuò nugas Thomasi nugarur: Arcanum papatús inquit, sub his principiis latuisse, non opus est, ut moneamus, cum clarè id elucescat ex natura juramentorum uti in jure Canonico nobis describitur &c.

*** Canonistis docentibus juramenta esse speciem cultus Divini.

**** Præeunte Augustino, ut ait, confundens imperitè obligationem religionis respectu Dei, & justitiæ respectu proximi: addens se arcanum politissimum hic latens alibi ostendisse.

***** Quòd quid inanius dici possit?

non modò Grotius, sed & Puffendor-
fius, se ex conclusionibus falsis, inde
promanantibus, non potuerint expli-
care. * §. Inter quas etiam illa est,
quòd, hoc errore admisso, obtinuerint
illam æquè falsam regulam, & à
principiis juris naturæ aperte recedentem,
quòd juramenta, quæ salva salute
(conscientia) servari possunt, ser-
vanda sint, ** etiam si aliàs, si citra
clausulam juratoriam fuissent illi
actus, à legibus civilibus pro infirmis
habiti fuerint. ***. 6. Quòd ergo
hæc regula tam diligenter inculce-
tur in jure Canonico, aperte factum
est ob interesse Cleri Romani, quia hoc
pactò Clerus sibi vindicavit tacite
potestatem legislativam, & Judicial-
lem corrigendi leges civiles, & senten-
tias Judicum sæcularium. 7. Sed &
subfuit interesse pecuniarium Cleri Romani,
ut illi, qui Ecclesiis quid promississent,

& aliàs minorænitatis, doli, fraudulentæ
persuasionis, & similibus, se liberare pos-
sent, firmiter teneantur. **** 7. Ex ea-
dem hypothefi, ***** & ex eodem interesse
fecerunt etiam ex perjurio crimen Ec-
clesiasticum; quo obtento induxerunt
etiam juramenta religionis, ut imperium
etiam in conscientias Politicorum
sibi vindicarent. Denique addit,
quòd, ex eodem fundamento, deducen-
dum sit etiam crimen hæreseos, uti &
Canonistarum erronea de blasphemia
dogmata, quæ alibi exposuisset. Hæc
ille. Et quid Orthodoxi hinc repo-
nant? Semetipsam evertit loquentia,
aperte calumniosa, antiloga, falsa, atque
erronea. ***** Inde forsitan non mirum,
quòd usus æquali haud dubie stylo
in alios, etsi Protestantés, ejus quæ-
dam scripta illustre infortunium
passa sint. *****

* Sugillat Grotium, semel verè loquentem, de juramento valido, etsi per vim extorto. Item Puffendor-
fius, cavillationes in juramenti rectè excludentem. §. 12. etsi veritatem hanc, quasi invi-
to sibi elapsam, mox falsitate duplici maculet, dicens: Sic Alexander VII. cum sub initium Pontifi-
catus jurasset, se cognatos suos Romæ non recepturum, mox Authoribus Jesuitis, juramentum eluist,
dum eos, apud Castellum Gandolphi primum recepit, & inde Romam secum deduxit, ut refert Au-
thor Nepotismi, Puffendorfo non ab similibus quadruplator.

** Ait peculiare interesse Cleri Pontificii, sub hoc asserto latentis, se alibi detexisse; nos falsitatem Thoma-
siani asserti infra detegemus.

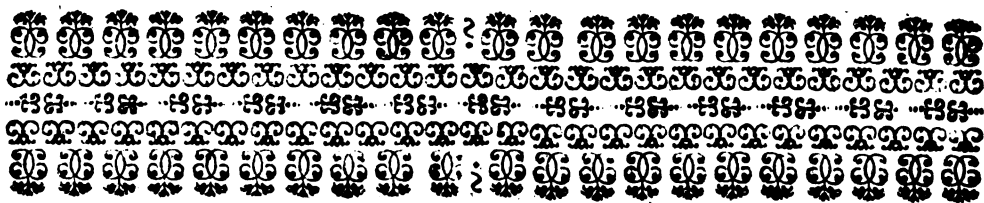
*** A jure naturali saltat ad civile.

**** Contra Thomasianum procardicum: quærenda pecunia primum, post Deum, eisque debita reverentia.

***** Augustini, ut ait, & Canonistarum, deduci doctrinas partim falsas, partim ambiguas V. G. non
esse jurandum, nisi necessitas exigat; pejeraturo non deserendum juramentum Sc. doctrina hujus corrupte-
las, & Augustini, Jurisque canonici sputa lingentibus etiam protestantibus, ut lamentatur.

***** Calumniosa de arcanis, & interesse Papæ merissime dictis: antiloga, in juramenti nunc ad
causas plerasque extensis, nunc absque necessitate non exigendis: falsa, atque erronea de perju-
rio, crimine hæreseos, juramento religionis &c.

***** Gespräch im Reich der Todten P. 2. edit. A. 1732. zwischen Thomasio und Francke f. m. 77.
Francke: Da in Dännemarck auf Anstiftung Herren D. Maffi zwen von ihnen edierte Wo-
naten durch den Hender öffentlich verbrannt, und hernach die Disputation de jure Principis
circa adiaphora, und der edierte Monzambanus zu Leipzig confisciret worden: wie war ihnem
Herr Thomasi da zu Ruch?

ELENCHUS POSITIONUM, QUÆ CONTINENTUR IN ELEMENTO SECUNDO PARTIS I. DE JURE NATURÆ.

I. **O**fficium hominis *in genere* est *quævis actio hominis, directa ad suum finem.* II. *In specie, respectu juris naturalis, est actio hominis, ex præscripto legis, directa ad suum finem, seu felicitatem, naturæ rationali propriam.* III. Porro cum hæc felicitas dependeat ab *objecto triplici* nempe à DEO, semetipso, & proximo, *triplex* oritur officium hominis, DEO, sibi ipsi, & proximo, debitum. f. 3.

II. Officium hominis erga DEUM est *actio hominis, ex debito conformanda legi naturæ, præcipienti religionem erga DEUM, in quantum quidem naturalis ratio eam consequi potest.* II. Hoc officium est duplex: *theoreticum, consistens in recta DEI notitia; & practicum, consistens in debito ejus cultu.* f. 4.

III. Notitia de DEO partim est *præsupposita* ad jus naturæ; partim sub eo, ejusque officiis est *comprehensa.* II. *Præsupposita* ex primis principiis lumine naturæ notis, est dari *Ens primum, supremum, justum ac providum: item felicitatem, hujus vitæ terminis conclusam, non posse esse finem hominis adequatum, adeoque animam non esse mortalem cum corpore, sed manere superstitem, saltem ad præmium, vel poenam.* III. Notitia amplior de DEO, *vulgaris acquisita, rectè* dicitur sub naturæ jure *comprehensa.* f. 4.

IV. Utraque hæc notitia proprie spectat ad disciplinam Jurisprudentiæ naturalis, contra quam A catholici Moralitæ passim statuunt. II. Unde deducitur multiplex Protestantium error, maxime *Puffendorfi, Thomasi, &* Pars I. Elem. II.

aliorum, qui hanc notitiam malè à Jurisprudentia naturali *sequestrant.* f. 5.

V. Notitia de Deo *prima, & præsupposita* refertur ad jus naturæ *negativum* prohibendo *Atheismum, & Epicurismum.* II. Qua in re turpiter hallucinatus fuit *Hobbesius.* f. 5.

VI. Notitia de DEO *vulgaris* est juris naturalis *positivi.* II. Ad quam reducitur sensus de unitate DEI contra *Polytheismum; sensus de excellentia DEI super omnia creata contra paganismum.* f. 6.

VII. Notitia de DEO magis exacta est Theologiæ naturali propria, ad quam spectat sensus de infinita DEI perfectione in omni genere. II. Unde protestantici Moralitæ in suis propositionibus Theoreticis Jurisprudentiæ naturali haud satisfaciunt. f. 7.

VIII. Cultus DEO debitus est *cogniti Numinis veneratio, certus naturæ legibus definita.* II. Dividitur in *internum, & externum.* III. Cujus utriusque fundamentale principium est *amor DEO debitus.* f. 8.

IX. Circa officia Divini cultûs *in genere, est obligatio positiva tendendi ad finem, à Creatore homini præfixum, præcipuè verò ad finem, simpliciter ultimum.* f. 8. II. Porro hic finis ultimus est sola felicitas, seu conjunctio cum DEO, habita ex officiis hominis erga DEUM, quæ sola *substantialis, ac ultimato necessaria, cui proin felicitas cætera, tanquam finis secundarius, subordinanda.* f. 8.

X. Circa officia cultûs Divini *in specie* est obligatio naturalis colendi DEUM *cultu interno per actus amoris* su-

super omnia, spei, laudationis, gratitudinis, timoris &c. f. 9. II. Atque hæc officia naturæ jure graviter sunt præcepta, f. 9.

XI. Idem tenendum de cultu externo, interni complemento, saltem ut est communis, signisque naturalibus expressus. f. 10. II. Unde, quæ hac ex parte scripsit *Thomasius* cum suis amanuensibus, non modo falsa sunt, sed & erronea. f. 11. III. Cultus DEI externus specialis, seu ut certis ritibus specificè est definitus, juris dicitur positivi, seu Divini, seu humani. f. 13.

XII. Circa officia erga Deum, loquendo in genere, naturæ jure prohibitam est, quidquid notitiæ Dei, cultuique præcepto oppositum est. f. 14. II. *Ex specie*, circa officia theoretica, quam practica, prohibita est, præter atheismum & polytheismum, omnis species idolomania, omnis divinationis, magia, superstitio, perjurium, blasphemia &c. f. 14.

XIII. Erroneus est *Puffendorffius* cum suis, quod religionem omnem à Jurisprudencia naturali, vel simpliciter sequerentur; vel saltem non nisi indirecè à naturæ jure attingi contenderit. II. Id quod ex ipsismet ejus principiis demonstrari potest. f. 14.

XIV. Erroneus itidem est *Puffendorffius* cum suis, quod religionem naturalem, prout nempe pertinet ad jus naturæ, intra sphæram hujus vitæ terminandam, asseveret. II. Id quod denuò ex ipsismet hujus Authoris principiis demonstrari potest. f. 15.

XV. Controversia de habitu religionis naturalis ad Christianam, seu de divisione potestatis sacra à profana, est nostræ ætate, ob Protestantium conamina, maximi momenti. f. 16. II. Præcipue ob *Puffendorffium*, qui Hierarchiam Ecclesiasticam in sua Jurisprudencia naturali latenter; in suo aureo, ut vocant, libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem, etiam patenter subruere tentavit. f. 17.

XVI. Origo controversiæ fluxit ex *Lutheri* deformatione, Ecclesiæ inductâ, ejusdemque erroribus, dudum damnatis. f. 18. II. E quibus, veluti cæmentis, surrexit varietas Ecclesiæ protestantiæ prothea. f. 19. III. Unde & absorptæ ideæ regiminis Ecclesiastici, de Ecclesia ut mero collegio in statu; de jurisdictione interna penitus nulla; de externa, partim Collegio, partim Principi transcripta: verbo: de jure Sacrorum penitus profanato, ut protestantica Ecclesiæ regimen, quovis pene in territorio aliud, *Pfaffius Tubingensis* meritò anonymum appellet. f. 19. &

24.

XVII. Etiam *Puffendorffius*, in sic dicto aureo libello, religionem adstruit, ab omni Imperio liberam; potestatem Ordinis laicali vocatam, potestatem jurisdictionis summo Imperio tribuit. f. 25. II. Autonomiam licentiam fundat in naturali libertate, quam per legem Christi elevatam dicit, non alteratam; potestatem ordinis, naturæ lege omnibus communem, in lege Christi per baptismum cunctis communicatam affirmat, si accedat vocatio; potestatem jurisdictionis Ecclesiasticæ, ex naturali jure summi Imperii, Principibus competere judicat. f. 27.

XVIII. Hujus systematis commentitii momenta, quò ad autonomiam libertatem religionis, præsertim internæ, sunt nugatoria. II. Uti & illa *Puffendorffii* thesis, qua hanc licentiam, quasi tantum ad speciem Reipublicæ adversam, pronuntiat. f. 27.

XIX. Rationum fucus de potestate Ordinis, per baptismum etiam laicis propria, & solo verbi ministerio definita, est protestanticè vermiculatus, nec nisi inaniter è naturæ lege petitus, vel etiam per sacram paginam coloratus. f. 29.

XX. Æquè frivola est rationum supellex, quæ de potestate jurisdictionis Ecclesiasticæ, quasi naturæ jure Imperantibus propria, à Protestantibus profertur in medium. II. Unde erronea *Puffendorffii* thesis est, quod potestas duplex, in civitate summa, etsi in genere diverso, per se sit perniciosa Reipublicæ, & naturæ principiis adversa. f. 33.

XXI. Juxta Moralistas orthodoxos habitus religionis naturalis ad Christianam est suo modo dispositivus. f. 36. II. Jus verò sacrorum, seu potestas sacra, nullatenus competit potestati politicæ ex natura rei, ut ex lege naturæ inaniter supponunt cum *Puffendorffio* protestantici Moralistæ. f. 36. III. Sed neque competit potestati politicæ ex jure humano, id quod ex sua collegiali Ecclesia illi ipsi malè exsculpere conantur. f. 37. IV. Hinc quæ solent opponere, nervo carent. f. 38.

XXII. In systemate protestantico habitus religionis Judaica ad Christianam est admodum proportionatus, præcipue quò ad potestatem sacram, ut ajunt, Regibus propriam. f. 39. II. Sed vel propria non fuit, vel si quandoque fuisset, paritas nulla foret a lege Judaica ad Christianam. f. 40. 42. III. Immò jus sacrorum, seu potestas sacra, nullatenus competit potestati politicæ jure Divino antiquo, uti ex Lege scripta veteris Testamenti inaniter

inter arguunt protestantici Auctores. f. 48.

XXIII. Spectando habitum religionis Christianæ ad vitam civilem, in principiis protestanticis illa haud facit statum in statu, sed merum collegium, potestati politicæ subordinatum. f. 46. II. Id quod, mirâ vaniloquentiâ, Puffendorffus, cum suis symmilitis protestanticis, probare contendit ex fundatione Ecclesie, quasi à Christo & Apostolis factæ absque omni jurisdictione. f. 46. III. Solo munere docendi tradito absque omni potestate. f. 47.

XXIV. Id ipsum Puffendorffus, Lutherico errore, probare nititur ex Ecclesia quasi merissimo veritatis Regno interno. f. 48. II. Quod, si statum faceret, distincta præditum potestate, derogatorium foret Majestati politicæ, in sacris paginis toties firmatæ; immò magnis præjudiciis adversaretur civili vitæ, uti is ipse Author inaniter prætendit. f. 50.

XXV. Hanc ipsam Ecclesiam collegialem idem Puffendorffus, protestantico abusu, fucare conatur e sacris paginis. f. 52. II. Ex testimoniis SS. Patrum. f. 53. III. Pejùs eandem fulcire tentat e violentis quorundam Cæsarum, in sacra jura involantium, ausibus. f. 56. IV. Pessimè ex prætenso jure in convocandis Conciliis. f. 57.

XXVI. Contra est dogma Catholicum, esse in Ecclesia Christi potestatem spirituales jurisdictionis externæ, & quasi politicæ. f. 59. II. Est ihuper dogma Catholicum, hanc potestatem spirituales jurisdictionis externæ esse à temporali politia penitus distinctam. f. 60. III. Quæ opponi solent inania sunt. f. 41.

XXVII. Est dogma catholicum, jus factorum, seu potestatem sacram, nullatenus competere potestati politicæ jure Divino novi Testamenti, ut erroneè statuunt iidem protestantici Auctores. f. 41. II. Potestas circa sacra neque competit summis Imperantibus jure Ecclesiastico, seu ex concessione Pontificum, uti evincere contendunt nonnulli protestantici Dogmatistæ. f. 66.

XXVIII. Scopus profanatæ potestatis Ecclesiasticæ à Puffendorffo intentus, & per tot molimina, non modò in jure Natura, sed præprimis in suo, sic dicto aureo libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem, quælitus, non est alius, quàm infelix Protestantismus, per emolumenta statûs civilis commendatus, & accommodatâ religione malè suffultus. f. 67.

XXIX. Est aperta Protestantismi infamia, quòd per habitudinem ad civilis regiminis scita ac commoda, determinentur

Pars I. Elem. II.

ejusdem dogmata, isque hoc respectu, velut magis fovendus, Christianis Principibus à tribu pseudo-politica obturatur. f. 69.

XXX. Est Puffendorffiana calumnia, palmari mendacio sociata, qua scripsit, Religionem catholicam per se, & ex sua natura disponere ad turbas, & exitiabiles morbos, in civitate excitandos; religionem verò protestanticam disposuisse quondam merè per accidens, ex rerum conversione, & atrocitate adversæ partis. f. 69.

XXXI. Est Puffendorffiana protervia, multiplici falsitate suffulta, qua venditur, Religionem catholicam esse statûs publici labem, regimini politico minus accommodam, Regentibus quò ad rationes statûs periculosam, atque perniciosam, adeoque protestantica minus fovendam, ac promovendam. f. 70.

XXXII. Est Puffendorffiana maledicentia, evidenter nugatoria, qua scribit, Religionem catholicam Principibus meritò reddi suspectam, ob lectionem sacra scriptura promiscuè non permissam; ob Cleri potentiam, Religionis prætextu tam pervicaciter defensam; & demique ob ejusdem severitatem in adversæ partis factores. f. 70.

XXXIII. Puffendorffii libellus de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem, tantum abest, ut aurei epitheton qualecunque promereatur, ut potiùs variis incitiis, antilogiis, & ineptiis sit oppidò plumbeus. f. 71. II. Idem libellus non tam aureus est, quàm mendaciis, calumniisque admodum ferrugineus. f. 72. III. Idem libellus non tam est aureus, quàm erroribus hæreticis putidissimè luteus. f. 73.

XXXIV. Per officia hominis erga se denotantur actiones hominis, ex debito conformandæ legi naturæ, præcipienti ordinatum amorem sui. f. 74. II. Propriè cadunt sub jus naturæ, suntque pars formalis Jurisprudentiæ naturalis. f. 74.

XXXV. In principio officiorum hominis erga se non convenit inter protestanticos Moralistas. f. 75. II. Est minus apposita, & falsa Puffendorffii thesis, qua officia hominis erga se, non nisi ex religione, & socialitate adstruit, sic ut, si homo servus DEI, & membrum Societatis humanæ non esset, ipsius nulla erga semet officia intelligi possent. f. 76.

XXXVI. Magis etiam absorta est Thomasi sententia, qua officia hominis erga se, ex solo socialitatis principio derivanda, affirmat. f. 77. II. Fleischeri ex Thomasio reformato desumpta opinio de regulis honesti est rationi difformis; Kemerichii de naturali amore sui probabilis, suo modo tamen ex-

Y 2

po-

ponenda, atque intelligenda. f.

77.

XXXVII. Verum principium est amor, sibi naturaliter debitus, ad felicitatem, naturæ rationalis propriam, necessarius. f.

78. II. Unde hæc officia, debent esse subordinata secundum regulas ordinatis, & naturaliter, debiti amoris. f.

78. III. Sunt in triplici classe, & spectant partim bona animi, partim corporis, partim bona hominis totius. f.

78.

XXXVIII. Officia hominis, quæ ad culturam intellectus seu perficiendæ, seu emendandæ, ordinantur ad acquirendam noticiam de DEO, semetipso, & proximo per cognitionem veri & boni, ac discretionem falsi, malique tantam, quanta quidem vulgari industriâ haberi potest, & absolute necessaria est ad vitam honeste, atque ad finem, creaturæ propositum, apposite transigendam. f. 79.

II. Quod ad culturam voluntatis, seu perficiendæ, seu emendandæ, efficiunt, ut voluntas, secundum rationem, rectis instructam principiis, consecretur bonum, & aversetur malum; ut operetur ex principiis amoris, sibi naturaliter debiti, in ordine, ad finem seu felicitatem, rationali naturæ propriam. f. 79. III. Atque hæc officia hominis erga se, quæ ad memoratam animi culturam, sunt naturæ jure præcepta; iisque oppositi errores, seu vitia, sunt naturæ jure prohibita. f. 80.

XXXIX. Officia hominis erga se, circa culturam corporis, ordinantur ad corpus sustentandum necessario victus; ad tuendam sanitatem debitis mediis; ad integritatem conservandam, per se loquendo, virisque fovendas, conditioni statûs necessarias. f. 80.

XL. Naturæ jure leviter saltem prohibita est refectio corporis, ad usque satietatem, hoc est, immoderata, solius causâ voluptatis, quasi appetitus naturalis licite posset, etiam universaliter, suis actibus frui. f. 81.

XLI. Naturæ jure graviter prohibita est, per se loquendo, omnis ingluvies, ebrietas, rationis & sanitatis eversiva. f. 82.

XLII. Naturæ jure graviter prohibita est, per se loquendo, mutilatio proprii corporis, sanitatis suæ destructio, vitæque servandæ absoluta incuria. f. 83.

XLIII. Est obligatio ad mediâ, corpori, sanitati vitæque sustentandæ, & conservandæ strictè, vel minus strictè necessaria. II. Unde prohibitum naturæ jure otium, temporarium cura nimia, lukus, avaritia &c. f. 83.

XLIV. Naturæ jure prohibitus est totalis bonæ famæ neglectus, præcipue si cum præjudicio proximi, aut boni publici sit conjunctus. II. Permissus tamen est quandoque quidam famæ neglectus respectu sui. III. Permissus quoque, ac licitus appetitus honoris ordinatus. f. 84.

XLV. Naturæ jure præceptus est usus corporis, sensuum, & facultatum exteriorum legitimus. II. Inde corporis, sensuumque oblectamenta, rationi conformia, ac ordinata, naturæ jure permissa. III. Immoderata verò prohibita. f. 84.

XLVI. Scandalosæ, & meritò damnatæ sunt quorundam propositiones, quæ dicunt, mollitiem, spectato solo naturæ jure, haud esse prohibitam, sed quandoque bonam, immò obligatoriam. II. Neque fornicationem esse malam secundum se, sed solum ut prohibitam à DEO. III. Idem sentiendum esse de sodomia, & bestialitate. f. 84. IV. Rationum fucus à Caramuele, aliisque oppositus, evidenter est putidus, ac nullus. f. 86.

XLVII. Scandalosa, & evidenter falsa est assertio Lamberti Velthusii, Thomasi, & aliorum, qua tenent, meris rationibus naturalibus demonstrari haud posse, omnem scortationem, etiam ad bestialitatem quæ pertinet, aut concubinatum, aut lenocinium, naturæ jure esse prohibitum. f. 87.

XLVIII. Circa culturam animi, ac corporis, magna labes est Moralistarum protestantium, maxime Puffendorffii, officia hominis erga se, non nisi reflexa obliquitate, retrahentis ad jus naturæ. II. Et sub specioso suco Jurisprudentiæ naturalis Protestantismi lolia disseminantis. f. 89. II. Item Thomasi sub permissivi juris naturalis velamine, Epicurismi luem pestiferam ætati Academicæ affricantis. f. 89.

XLIX. Jus necessitatis rectè dicitur facultas, æquitate naturali fundata, se eximendi à lege, quæ ad casum necessitatis non præsumitur à Legislatore extensa. II. Porro cum varia sit necessitas, extrema, gravis, absoluta, respectiva &c. varia quoque est proprietas, quæ inest juri necessitatis. III. Hæc autem defumenda ex triplici circumstantia: ex qualitate necessitatis, quæ urget; ex natura legis, cui contraveniendum; ex indole officii, quod prætermittendum. f. 90. 93.

L. Non quævis necessitas, sed solum extrema, vel etiam gravis absoluta, parit jus eximens à lege, per se loquendo. II. Neque extrema, regulariter eximit à lege, seu naturali, seu Divina negativa. III. Eximit tamen extrema, vel etiam gravis absoluta,

per

per se, à lege tam naturali, quam Divina affirmativa. IV. Ut & humana. f. 91.

LI. Lex humana potest tamen obligare, etiam cum periculo vitæ; immò sic obligare præsumitur pro casu boni publici, & salutis Reipublicæ. II. Unde si transgressio legis cederet in grave præjudicium boni communis, vel Reipublicæ, nulla necessitas, *etsi extrema*, eximeret à tali lege. f. 92.

LII. Defensio justa, contra vim injustam, originem trahit ab amore curvis congenito, in quo, *velut principio, per rationem ordinato*, etiam fundatur. f. 93.

LIII. Defensio vitæ propriæ justa, contra vim injustam, cujusvis aggressoris injusti, *etiam cum ejus occisione*, est juris naturalis permissivi, seu jure Naturæ cuiuslibet licita. f. 94. II. Non obstantibus, quæcunque in oppositum afferri solent. f. 94.

LIV. Est insuper licita, jure naturæ, justa defensio bonorum naturalium, qualia sunt *membra, pudicitia, libertas*, contra vim omnem, *etiam cum occisione aggressoris injusti*. f. 97.

II. Eodem modo est licita defensio justa bonorum fortunæ, si in *notabili* quantitate, vel pretio, sive eripienda, sive erepta, non nisi morte furis, aut servari, aut recuperari possint. f. 97. III. Replicæ, opponi solitæ, nil evincunt. f. 98.

LV. Est etiam licita, jure Naturæ, justa defensio bonorum, famæ, honoris &c. II. Quamvis respectu *solus* honoris, vel famæ, *speculativè* magis procedat, quam *practicè*. III. Id quod adhuc magis intelligendum de recuperatione honoris, seu vindicatione illatæ contumeliæ. IV. Unde in statu civili, præcipuè *Christiano*, multò minùs potest habere locum ejusmodi licentia privatæ defensionis. f. 99.

LVI. Falsa est thesis, qua dicunt cum *Puffendorfo*, defensionem famæ & honoris *privatam* esse necessariam partim incolumitati propriæ, partim publicæ felicitati. II. Quæ assertio neque tenet respectu status naturalis *meræ libertatis*. f. 101. III. Salvis tamen propositionibus, ab *Alexandro VII.* & *Innocentio XI.* damnatis, per jus naturæ posset defendi honor, *etiam factis læcessus*, vel in casu *certis circumstantiis* affecto, saltem *speculativè loquendo*, quam distinctionem non satis scitè explodunt *Bæcleri*, & *Montaltii*, Authores acatholici. f. 104.

LVII. Ut defensio sui, suorumque sit justa, requiritur *moderamen insulpatæ tutelæ*. II. Hoc fundatur in necessitate *simpliciter*. III. Eaque tali, ut periculum debeat esse *certum*, præ-

sens, nec aliter, *nisi iniqui aggressoris morte, evitabile*. IV. Quamvis in hisce conditionibus laxiorem interpretationem poscat status Naturæ, quam civitatis. f. 105.

LVIII. Etsi sufficiat præsentia periculi *moralis*, non tamen illicò inferatur, licita etiam esse inferendæ mortis præventio, saltem *practicè loquendo*. f. 107. II. Quo modo licita est defensio propria, permixta est etiam aliena. f. 109.

LIX. Etsi jure Naturæ permixta sit justa sui, suorumque bonorum defensio, nulla tamen est obligatio, se suæque defendendi *regulariter*, præcipuè cum occisione injusti aggressoris. f. 109. II. Unde licita est *indirecta* sui occisio, non tamen *directa*. f. 110. III. Quidquid nonnulli inaniter opponant. f. 110.

LX. Inter causas legitimas exponendi vitam, sibi que mortem indirectè consciscendi est *vera religio; salus proximi*, immò & *vita ejus conservanda; conservatio pudicitiae, bonum disciplinae religiosæ, bonum publicum &c.* II. Sunt etiam plures casus, in quibus vita licite exponi potest. f. 113.

LXI. Non modicæ sunt Moralistarum protestantium aberrationes circa jus necessitatis, in quo præ cæteris *Hugo Grotius* non rarò est admodum confusus. II. *Puffendorfus* in jure defensionis, *protensio in infinitum*, ni miùm liberalis. III. *Thomasius* est sæpe erroneus, seu admodum perniciosus. f. 115. IV. Maximè quò ad autochiriam, *etiam directam*, & quò ad pudicitiam, *stupratoris nece*, licite haud defendendam. f. 116. & 117.

LXII. Duellum rectè dicitur *singulare certamen, ex privatis causis, ab utraque parte sponte, & ex conducto susceptum, designato loco & tempore, ad occisionem, mutilationem, aut gravia vulnera infligenda*. f. 118. II. Dividitur in *publicum, privatum, judiciale, extrajudiciale, equestre, plebejum*. Ibidem.

LXIII. Origo ejusdem *prima* est à *Dæmone*, *altera* à *Gentilibus*, maximè *Romanis*. f. 118. II. Inde *Monomachia*, seu duellum propriè dictum, est omni jure illicitum. f. 118.

LXIV. Præcipuè illicitum est, etiam Naturæ jure, duellum pro tuendo honore, aut ignominia vitanda, aliisque ex causis privatæ ostentationis, odii, vel vindictæ susceptum. f. 119.

LXV. Etiam duellum *judiciale*, seu ad veritatem probandam, seu ad litem terminandam, seu ad innocentiam demonstrandam, seu ad objecti criminis culpam purgandam, omni jure est illicitum. f. 120.

LXVI. Duplici tamen casu licitum posset esse duellum, DEO nempe jubente, & causa DEI, Religionis veræ, ac bono publico id exigente. f. 120. II. His positionibus opposita solita nil evincunt. f. 120.

LXVII. Etsi duellum, *respectu honoris*, connexi cum jactura dignitatis, officii, ac bonorum, Authores graves licitum asseverent, *in praxi* tamen esse illicitum, sententia probabilior est. f. 121. II. Denique duellum, etiam jussu Judicis, coactè, ad leve vulnus, vel omnino fictè inicum, est illicitum. f. 23.

LXVIII. Sanum hæc in materia *Puffendorffium*, male corripit *Hertius*, *Wetberus*, & *Kemmerichius*. II. Fallit, non semel *Grotius*. III. Absonus suo more est *Hobbesius*. f. 122.

LXIX. Diffidatio privata est *fidei renuntiatio*, & *inimicitie per quavis hostilia denuntiatio*, propria auctoritate facta ab eis, qui *Superiorem in terris habent*. II. Eius origo deducitur ab *infausto Henrici IV. Cæsaris ævo*, quo invaluit *jus manuarium*. III. Eius usus erat perniciosissimus abusus, omni juri contrarius. f. 124.

LXX. Officia hominis erga hominem sunt diversa, *absoluta & hypothetica, perfecta & imperfecta*. II. Horum *fundamentale principium* est amor, proximo debitus, quia ad finem, seu felicitatem, *Creaturæ rationali propriam*, necessarius. f. 186.

LXXI. Non tantum officia perfecta, sed & imperfecta sunt de jure Naturæ, spectantque ad *Jurisprudentiam naturalem*, tanquam propriam disciplinam. II. Qua in re *Moralistarum protestantium* ideæ sunt minus appositæ, ac admodum confusæ. f. 127.

LXXII. Obligatio naturalis ad exhibenda proximo officia non tantum est *externa*, sed etiam *interna*. II. Hinc, etiam spectato jure Naturæ, rectè ab *Innocentio XI.* proscriptæ sunt propositiones sequentes: *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali: præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos: tenemur proximum diligere actu quidem interno, sed tantum in communi, non particulari.* f. 130.

LXXIII. Officia imperfecta hominis erga hominem, *loquendo in genere*, se extendunt ad ea omnia, quæ ad finem felicitatis humanæ ita sunt necessaria, ut illis negatis, si minus possint, saltem *negative* flaccidesceret, & ex parte deficeret requisita illa felicitas. II. Unde fundantur *in quadam æquitate amoris naturalis*, atque respici-

unt *aliquam necessitatem proximi*, cui amoris debitum correspondet. f. 131.

LXXIV. Ad officia erga proximum imperfecta, *in specie* revocari solent obsequia *innocentia utilitatis*. f. 132.

LXXV. In specie *circa eleemosynam* est obligatio aliqua naturalis sublevandi proximum egenum. II. Saltem ex superfluis, & quandoque ex necessariis. III. Eaque juris rigorosi, saltem in extrema alterius necessitate. f. 133.

LXXVI. *Innoxius transitus* alienum per territorium, etsi negatus, etiam *absque causa*, non pariat *formalem injuriam*, sufficientem ad bellum. II. *Inermis* tamen advenarum videtur fundari in æquitate naturali, & pertinere ad officia imperfecta. III. Idem tenendum de *transvectione mercium necessaria, verèque innoxia*. IV. At *transitus militaris*, salvo jure naturæ, etiam imperfecto, semper negari potest. f. 133.

LXXVII. Ad officia juris imperfecti, seu æquitatis naturalis, non rectè trahitur *denegatio amicitie, ac matrimonii*, seu cum privato, seu cum integro populo, siquidem *debito modo* fiat. II. *Facultas commercii*, omnibus indulta, ac uni tantum Nationi, & quidem *absque omni causa*, negata, videtur esse *æquitati naturali* opposita. f. 143.

LXXVIII. *Heineccius* protestanticus officia hominis erga hominem imperfecta sæpe cum *officiis beneficentia* confundit, & *Jurisprudentiam naturalem* ab *Ethica* non discernit. f. 135.

LXXIX. Spectato jure Naturæ, quamdiu durat animus hostilis alterius, *per se loquendo*, nulla est obligatio ad officia etiam imperfecta, inimico exhibenda. II. Id quod denuò non satis discretivè affirmat *Heineccius*. f. 135.

LXXX. Officia hominis erga hominem perfecta fundantur in *justitia propriè tali*, & respiciunt jus alterius *perfectum*, quandoque *legale*, quandoque etiam *rigorosum*, & reparationis illativum. II. Unde multum differunt ab officiis imperfectis. f. 136.

LXXXI. Officia perfecta in genere duo sunt: *nemo ledendus; jus suum cuique tribuendum*. II. Fundamentum hujus obligationis desumitur ex *amore, curvis naturaliter debito*. f. 137.

LXXXII. His officiis rectè annumeratur *reparatio damni*, si quod fecutum est ex læsione injusta, qualitercunque imputabilis, quantum fieri potest. II. Sunt tamen plures casus, in quibus cessat *per accidens* hæc obligatio naturalis V. G. cum causa est *incerta, non efficaciter influens; cum nulla est culpa, vel merè juridica*. f. 138.

LXXXIII.

LXXXIII. Qui intulit damnum grave per negligentiam, venialiter tantum culpabilem, probabilius nec ipse, seu leviter seu graviter, obligatur naturæ jure ad ejus reparationem. f. 139. II. Qui intulit damnum grave in se, non animadversa gravitate, seu formali seu materiali, etsi id inferat per culpam venialem, vel ex defectu deliberationis, vel ex ignorantia gravitatis formalis, vel materialis, per se non obligatur jure naturæ ad ejusdem damni reparationem. f. 139.

LXXXIV. Qui intulit damnum grave, cognitum ut tale, etsi per culpam solummodo levem, probabilius jure naturæ graviter obligatur ad compensationem totius damni f. 140. II. Qui intulit damnum grave, cognitum ut tale, etsi cum levi culpa, quia per leves damnificationes successivas, moraliter tamen coalescentes, pariter obligatur graviter, naturæ jure, ad reparationem totius damni. f. 141.

LXXXV. Qui intulit damnum grave, seu per gravem, seu per levem injuriam, non obligatur naturæ jure ad compensationem excessus non cogniti, ac invincibiliter ignorati. f. 141. II. Denique à reparatione damni, saltem dilationis exclusiva, excusat impossibilitas moralis, quamdiu manet. Ibidem.

LXXXVI. Inter proprietates reparandi damni est circumstantia temporis, loci, modi, & præcipue termini ad quem. II. Res aliena, comparata à possessore bonæ fidei, huic non Domino est restituenda; comparata à possessore malæ fidei relinquit locum propriæ indemnitati servandæ, saltem negativè; an etiam positivè, non convenit inter Authores. f. 142. III. Spectato jure Naturæ, emptor bonæ fidei rem furtivam non modò negativè, sed etiam positivè potest reddere furi ad se indemnem servandum; non tamen emptor malæ fidei. IV. Quam thesin probabiliorum opponi solita non enervant. f. 143.

LXXXVII. Jure Naturæ reparanda sunt etiam damna pro injuriis, corpori illatis. II. Alia ratio est de bonis animæ læsis. III. In materia restitutionis emendandi sunt Kemmerichii, ac Thomasi: Moralitæ protestantici. f. 144.

LXXXVIII. Circa officia sermocinantium considerandum mendacium, quod proprie tale rectè dicitur à S. Augustino: dictum contra mentem fallendi causâ. II. Ex Orthodoxorum communi triplex est, perniciosum, officiosum & jocosum. III. Ad mendacium, proprie & formaliter tale, rectè reducitur restrictio pure mentalis, seu interna, per quod intelligitur dictum, & in se, & secundum cir-

cumstantias determinatum ad sensum unum, eumque falsum, etsi per aliquid, sola mente retentum, possit efficere sensum verum. f. 146.

LXXXIX. Mendacium omne, quæcunque (adeoque & restrictio merè interna) quocunque in casu, etiam utilitatis, ac necessitatis summe, pro ratione materiæ, seu leviter, seu graviter, per se loquendo, est naturæ jure prohibitum. f. 148. II. Quæ huic thesi videntur opponi posse, non tantum id non infirmant, sed potius roborant. f. 149. III. Omnis alia ratio naturalis, afferri solita in ordine ad probandum mendacium, ubique, & semper naturæ jure prohibitum, excepto præjudicio sollicitatis humane, est infirma. f. 151.

XC. Occultatio veritatis per restrictiones, non pure mentales, aliasque locutiones similes, certis in circumstantiis, non modò est jure Naturæ permissa, sed quandoque etiam præcepta. f. 152. II. Unde patentes joci, hyperboles, locutiones mylticæ, figuratæ, ironicæ, fabulosæ, ambiguar, seu æquivocæ non sunt mendacia. f. 152. III. Quæ hisce videntur obsistere, inefficacia sunt. f. 153.

XCI. Est Naturæ jure prohibitus restrictio, etiam non pure mentalis, seu æquivocæ ac amphibologiæ usus promiscuus, hoc est, absque justa causa adhibitus. II. In materia fidei, & si quis jure interrogetur, est semper illicitus. f. 154.

XCII. Juxta multos non juridicè interrogatus de crimine occulto, uti potest restrictio, non merè mentali. II. Juxta eosdem etiam legitime interrogatus, certis in circumstantiis, uti potest dissimulatione veritatis. III. Imò & reus, juridicè interrogatus, ex eorundem sententia, uti potest restrictio, capitalis criminis negativa, quamdiu spes evadendi est. f. 155.

XCIII. Juramentum rectè dicitur invocatio tacita, vel expressa Divini Numinis, tanquam primæ & infallibilis veritatis, in testem, vel etiam vindicem, ratione firmatæ rei. II. Tres sunt ejusdem proprietates, judicium, justitia, veritas. III. Est multiplex, assertorium, promissorium, confirmatorium &c. IV. Est licitum, siquidem debito modo fiat: unde rectè damnata est Quæsnelli propositio ultima: Nihil spiritui Dei, & doctrinæ JESU Christi magis opponitur, quam communia facere juramenta in Ecclesia. f. 156.

XCIV. Obligatio juramenti promissorii duplex est, quò ad animum implendû, atque ipsam impletionem, respectu cujus potest esse levis. II. Manet obligatio, etsi juramentum sit injustè extortum. III. Est personalis in jurante, realis penes eum, cui juratur. IV. Persona habilis est omnia crea-

creatura rationalis per se loquendo. f. 157.

XCIV. Juramenti usus debet esse cum debitis conditionibus. II. Secundum naturam & conditiones rei juratæ. III. Unde licitus etiam est quod ad locutionem amphibologicam. IV. Sed non nisi cum debita necessitate. V. Cessat per defectum conditionis imbibitæ, per irritationem, dispensationem, commutationem, vel relaxationem. VI. Officia jurantium à Puffendorfio malè, quia non nisi indirectè, fundantur in Societate, tanquam principio; melius fundanda in amore, & DEO, & proximo naturaliter debito. f. 158.

XCVI. Principia Moralistarum protestantium, circa officia sermonis, sunt ab Orthodoxis admodum aliena. f. 160. II. Secundum trutinam catholicam sunt oppido erronea, ac certò falsa. f. 161.

XCVII. Conclusiones, ex erroneis hisce principiis à Naturalistis protestanticis deductæ, circa officia sermonebantium, sunt admodum paradoxæ, & mentiendi lubidini oppidò favorabiles. f. 162. II. Non sine abusu Scripturæ, ac SS. Patrum. f. 164.

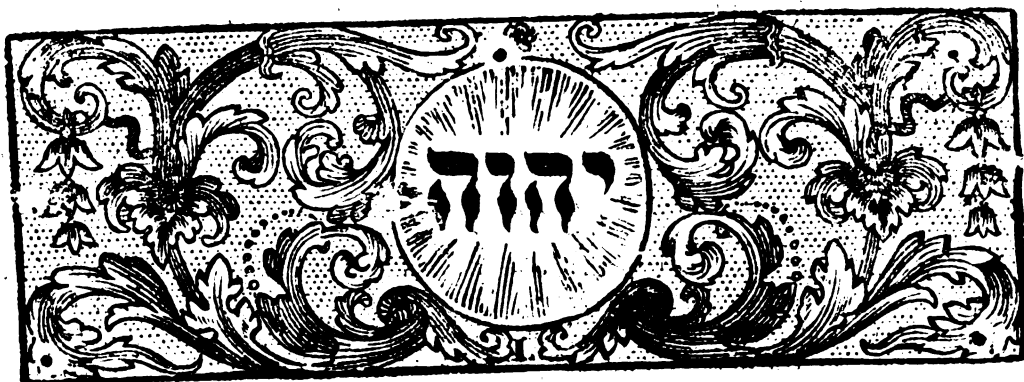
XCVIII. Scita hæc protestantica, in sensu orthodoxo, sunt juri Naturæ adversa, scandalosa, & bono publico perniciofa. II. Sunt injuriosa S. Scripturæ, & Patribus. III. Sunt denique calumniosa doctrinæ catholicæ & Theologis orthodoxis. f. 165.

XCIX. Etiam in officiis jurantium sunt oppidò extravagantes protestantici Moralistæ, præcipue Grotius cum suis notatoribus; Puffendorfius cum suis scholiastis; & denique Thomafius cum suis pedissequis. f. 166.

ERRATA.

prohibitus	f. 14.	lege prohibita;
viæui	f. 80.	lege viæui;
lusionis.	f. 109.	Delectur.

INSTITUTIONUM JURIS UNIVERSALIS, NATURÆ, AC GENTIUM

Part II.

De jure
Gentium.

Titulus I.

PARS II. DE JURE GENTIUM. TITULUS I.

De statu ho-
minis sociali. *De statu hominis adventitio, officiisque exinde flu-
entibus.*

Instructio 1.

INSTRUCTIO I.

De statu ad-
ventitio im-
perfecto, seu
conjugali,
familie ho-
riti. *De statu hominis adventitio simplici, seu societate
conjugali, ejusque natura ac impedimentis.*

§. I.

§. I.

De natura status conjugalis.

De naturali
statu conju-
gali.

Status ad-
ventitius.

In genere.

Queritur. I. Quid status adventitius, & quæ officia, inde in societatem humanam fluentia?

R. I. Jam supra declaravimus (a), quod status hominum in genere nihil aliud

fit, quam certa hominum conditio, seu ratio vivendi, quæ partim est naturalis, quam homo sortitur à sola natura, independenter à facto aliquo alio, libertatis congenitæ restrictivo; partim est adventitia,

(a) P. 1. Tit. 2. Instruct. 1. Quibus addi possunt, quæ Heinecius in Elem. J.N. & G.L. 2. c. 1. f. m. 346. apposité scripsit in hæc verba: Status generatim est, qualitas, per quam unaquæque res limitata est; adeoque qualitates, per quas limitatur homo, vocantur status hominis. Essentia hominis limitata à DEO, denotat statum hominis physicum; actiones liberæ limitatæ per legem, denotat statum moralem. Porro status moralis vel est connatus, vel ab aliquo ejus facto pendet; ille vocatur naturalis, hic adventitius. Status naturalis est qualitas hominis, ab ipsa natura imposita, in qua ejus liberæ actiones lege naturali limitantur. Status adventitius est qualitas, ab hominis facto electa, per quam actiones ejus liberæ, secundum status exigentiam, lege limitantur: V. G. conditio maritalis, cælibatus &c. ex qua limitatione contingit, ut uterque status & certa jura hominibus tribuat, & certa eidem officia imponat.

Part II.

A

titia, quæ homini ex factis aliquo alio, seu proprio seu alieno, libertatis congenitæ restrictivæ, supervenit. Explicatur; sic homo dicitur esse in statu naturali constitutus, si sibi soli viveret, plenissimè liber, nec ulli alteri subjectus, nisi soli Auctori naturæ. Contra si vel sua sponte per factum aliquod proprium sese alteri mancipet, vel invitus per factum quoddam alterius mancipetur, dicitur esse in statu adventitio, seu per factum aliquod aliud, proprium vel alienum, libertatis congenitæ restrictivæ. 2. Et quia in hoc sensu, statui merè naturali, * opponitur adventitius, quomocunque ex factis aliquo alio dependens, hujus tractationem, non quod præcise sit juri Gentium, ** sed quod ex factis adventitio affinis sit juri Gentium, in hac parte II. commodius explanamus.

In specie.

§. II. Status adventitius in specie est conditio hominis, in certis circumstantiis per factum seu proprium & seu alienum constituti, quæ conditio eundem ad distincta quadam officia, indeque manantia jura determinat.

§. III. Status divisio.

§. III. Status igitur adventitius est status societatis humane; societas autem humana nascitur ex consensu duorum vel plurium, in eundem finem, ac media, finis huic obtinendo necessaria, conspirantium. Unde fluit. 1. Quod omnis societas sit una, & considerari possit velut persona quadam moralis. Ratio est: quia omnes in eundem finem, & necessaria media, uno veluti intellectu ac voluntate, feruntur, adeoque, unam veluti personam, in consideratione moralis conficiant. Fluit. 2. Quod societas multiplex esse possit. Ratio est: quia, cum quævis certum finem intendat, fines verò diversissimi esse possint, societates quoque varias oriri, necessarium est. Hinc, cum de mediis judicium desumatur ex fine, sociorum officia & jura, ex ipso quoque societatis cujusvis fine, æstimanda sunt. Fluit. 3. Quod inter varii generis societates, duplex præ cæteris memoranda sit. Simplex, quæ est prima, nec ex minoribus aliis composita, qualis est status, seu societas conjugalis, familie, herilis. Altera composita, quæ ex minoribus aliis confurgit, qualis est civitas, seu Respublica. Alii statum illum domesticum; hunc civilem appellant, de utroque pluribus hic agendum.

Status conjugalis proprietates.

Quæritur. II. Quid de statu adventitio simplici, seu conjugali?

§. I. Inter status societatis simplicis status conjugalis est, ordine & dignitate primus, atque, spectato præci-

se jure natura, dici solet in genere, societas simplex personarum diversi sexus, sobolis rite procreandæ, educandæque causâ inite.

Declaratur conceptus. Dicitur 1. Societas simplex, quia inter homines prima, ex nulla alia minore composita, abstrahendo, an sit necessario perpetua, & indissolubilis de jure natura, id quod controversum inter Auctores. 2. Dicitur inter personas diversi sexus, hoc est, inter marem & feminam, de se habiles, abstrahendo, an sit inter unum & unam, vel unum, unam & plures, per polygamiam, aut poliantriam, qua in re, spectato præcise jure natura, non eadem est sententia apud omnes. 3. Dicitur procreandæ & educandæ sobolis causâ, quia hic finis matrimonii primarius, ut sit humani generis seminarium, neque soboles aliter, quàm à conjugibus, ad hunc finem habilibus, ritèque consociatis, produci queat. 4. Dicitur inite per mutuum consensum: siquidem tritum est ICI scitum; nuptias non concubitus, sed consensus facit. Unde connubium summi solet 1. Pro ipso contractu, quo mas & femina, de se habiles, sese ad vitæ societatem, generandæ educandæque proli simpliciter necessariam, mutuo obligant. 2. Pro ipsa conjunctione, seu vinculo viri ac femine, orto ex eorum consensu, verbis vel aliis signis sufficienter expresso. Dicitur vinculum ortum ex consensu: non enim actualis conjunctio corporum, sed consensus in obligationem ejusmodi, saltem implicitus & virtualis, si alteruter eandem petat ad actus conjugales, ex se aptos ad generationem proli, censetur de essentia concubiti, seu societatis conjugalis. Ratio est: quia matrimonialis consensus saltem implicitus, & virtualiter ferri debet in obligationem conjugalem, quæ non tantum est ad vitæ societatem, sed etiam ad actus conjugales, etsi & vitæ societas, subsidium mutuum, solatium, & auxilium quò ad officia præsertim domestica, pro fine minus principali, merito adstruantur.

§. II. Status conjugalis institutus Author, deo est à Deo, auctore natura, adeoque naturali jure est quàm maximè licitus, ac permixtus. Constat ex utriusque sexus creatione, ac Creatoris fine: multiplicamini &c. non est bonum homini esse solum &c. quibus verbis Naturæ Author & conjugii finem primarium, & secundarium indicavit, ac approbavit. Constat, quod propagatio speciei humanæ nequaquam instituenda fuerit per vagos solutosque concubitus; sed utique legibus connubialibus circumscribenda,

* In quo homo consideratur secundum solam nativitatem.

** Nam status conjugalis, & familie, vel etiam servilis, utique jam ante introductas civitates existit.

da, adeoque non nisi per matrimonium exercenda fuerit. Nam circa illud honesta, ritèque disposita inter homines societas, vitæque humanæ cultus intelligi haud posset.

Divino per Moysen dispensariæ cum Judæis, sic ut non tantum per quamdam tolerantiam mali merissime impuniti, *** sed licitè, valideque dederint libellum repudi, matrimonio verissime dissoluto, id, quod longè probabilius asseverat.

Necessitas respectu totius humani Generis.

Re. III. Status conjugalis est naturæ jure præceptus, non quidem hominibus singulis, sed tamen universitati hominum. Ratio est: quia exigitur ab amore, ad felicitatem naturæ rationali propriam, naturaliter debito, ac ad propagationem speciei humane simpliciter necessario. Hæc absoluta necessitas, propagato sufficienter Genere humano, cessat respectu singulorum, eò quod meliori bono compensari possit, uti rectè docet Angelicus (a): Præceptum Genesis: multiplicamini &c. * non respicit singulos, sed multitudinem hominum, quam necessarium est, non solum multiplicari corporaliter, sed etiam proficere spiritualiter. Quocirca satis providetur humanæ multitudini, si quidam generationi carnali operam dent; quidam contemplationi Divinorum vacent, ad totius humani Generis pulchritudinem ac salutem. **

Notandum. 2. Quòd Christus hanc permissionem abrogarit, & matrimonium primææ indissolubilitati restituerit.

Notandum. 3. Quòd matrimonium consummatum, penès Christianos etiam evectum ad rationem Sacramenti, sit nullo casu solubile, nisi ex conjugibus infidelibus, altero ad Christianam fidem converso, alter forsan maneat infidelis, nec pacificè cohabitare velit sine contumelia Creatoris, quo casu solvitur matrimonium dispensatione Christi quò ad jus Divinum, in favorem fidei, uti habet Apostolus (d) & quòd, teste Sanchezio, matrimonium Christianorum sit elevatum ad unionem Christi indissolubilem cum Ecclesia significandam.

Notandum. 4. Matrimonium ratum; seu ab Ecclesia ratihabitum, religiosâ professione esse solubile; & manente matrimonii vinculo, ob graves causas licitum quoque esse divortium, seu separationem quò ad thorum & habitationem, quæ omnia aliò spectant, & in ordine ad tractationem de jure naturæ, obiter hic attigisse, sat est.

Re. II. Spectato jure Naturæ, matrimonii contractum ex sua natura, esse perpetuum, atque indissolubilem, sententia est valde probabilis, adstruiturque factis communiter ab Authoribus orthodoxis.

Declaratur Assertum. 1. Quòd ad Auctoritatem. Indissolubilitatem provenire ex jure naturali, seu matrimonii ipsius natura adstruunt Lyra, Abulensis, Sotus, Covarruvias, Cordula, Gutierrez, Ledesma, Lopez apud Sanchezium (e). Inter RR. sequuntur Canonistæ communiter, quos

Status conjugalis vinculum perpetuum, & indissolubile ex jure Divino.

Quæritur III. An status conjugalis, spectato præcisè jure naturæ, notet vinculum perpetuum, atque indissolubile?

Re. I. Spectato jure Divino, à Mundi primordiis, status conjugalis notavit pactum, seu vinculum perpetuum, atque indissolubile respectu omnium hominum, etiam paganorum, cùm juri Divino æquè subiaceant, ac Fideles; sic ut contractus temporarius, per se loquendo, haud esse potuerit verè matrimonialis, seu licitus, seu validus. Patet: relinquet homo Patrem & Matrem, & adheret uxori suæ &c. ab initio autem non fuit sic: inde quòd Deus conjunxit, homo non separet &c. (b) Unde Tridentinum (c): matrimonii perpetuum, indissolubilemque nexum, primus humani Generis Parens, Divini spiritus instinctu pronuntiavit, cùm dixit: hos nunc &c.

Notandum tamen. 1. Quòd Deus, propter duritiam cordis in hoc præcepto

(a) 2. 2. Q. 152; art. 2. ad 1.

* Pererius per ly multiplicamini non legem, sed benedictionem interpretatur.

** Sabbathina quæstio est, an in casu, quo omnes laici morerentur, præceptum naturæ foret, Religiosis, voto castitatis solemni non obstante, ad conservationem Generis humani, tanquam majus bonum, incumbere; nam casus est extra periculum, & valeret præsumptio de instante per se universi interitu. Videatur Sanchez, Pontius &c. In eo protestanticè fallit Thomasius Jurisp. Div. L. 3. c. 2. f. 449. lit. b. dum ait: instituto primorum Christianorum Sacerdotibus non interdictum fuisse conjugium (siquidem intelligat contrahendum) etsi pro præstantiore vitæ genere haberetur, si quis abstineret.

(b) Gen. 2. v. 24. Matthi. 19. v. 8.

(c) Sess. 24. de matrim.

*** Nam Tertullianus, Origenes, Chromatius, Hieronymus, Beda, Euthymus, Magister sententiarum apud Maldonatum, existimârunt, per libellum repudi permissam dimissionem uxoris, ut quid malum, quòd Judæi dum facerent, illicitum quid perpetrarent, utpote nullatenus soluto matrimonio. Maldonatus in Matth. 18. dixit: utrumque probabile est, & bonos utraque opinio Auctores habet.

(d) 1. Cor. 7. v. 15. Non enim servituti subiectus est frater, aut soror in hujusmodi, in pace autem vocavit nos Deus.

(e) L. 2. de Matrim. disput. 13. n. 4. f. m. 130.

quos inter Clarissimus P. Franciscus Schmier, * Schmalzgruber, & alii. Adstipulantur inter Protestantes ipse Puffendorfius (a), Heineccius (b), Kemmerichius (c), & alii.

Declaratur assertum. 2. Quò ad rationem. Status conjugalìs, spectato etiam jure natura, niti debet contractu, non qualicumque, sed ad statum hujus finem, seu primarium, seu secundarium, necessario, ac requisito: atqui talis non est contractus temporarius, & dissolubilis, saltem mutuo consensu. Min. P. Quia est insufficientis ad finem primarium, præcipue ad educationem prolis, non solum per aliquod tempus, sed per totum vitæ tempus requisitam, ut habet Angelicus (d), contractu temporario, & solubili, minuente arctam conjunctionem amoris mutui, & educationis debitæ curam, sic ut hujusmodi matrimonium haud satis differret à vago concubitu qui & ipse non semper excludit omnem contractum, eademque secum traheret fermè incommoda, Natura juri adversa. Si enim mulier nunc uni, nunc alteri nubat, non erit sat certo soboles, educatio periculosa, nec certo secura, & licet matrimonium raturum careat sobole, ordinatur tamen per se ad sobolis procreationem. 2. Quia est adversa fini secundario, seu communi subsidio in cohabitatione continua, vi cujus mulier fit adiutorium viri, principaliter quidem ad generationem, minus tamen principaliter ad mutuam subsidium, solatium, atque auxilium, quò ad officia præsertim domestica. 3. Quia in statu quoque Innocentiæ jam erat matrimonium indissolubile; etsi non fuerit Sacramentum, nec certo constet de præcepto Divino positivo, uti asserunt hi Authores. 4. Quia rationes oppositæ nullæ sunt: nam exemplum Abrahæ,

repudiantis Agarem, tantum erat divortium quò ad thorum & mensam, gravibus, licitisque de causis (e); exempla Judæorum in libello repudii denotant dispensationem Divinam in jure, etiam naturali, propter majus malum evitandum; exempla Ethnicorum corruptelam probant, dicente Menochio: mirum non est, si in hunc errorem inciderint, cum & hi commiserint majora: nam idola coluerunt, & nefandum sodomie vitium, quod legi, rationique naturali repugnare sciebant. &c. (f) Ita hi Authores.

Et. III. Spectato præcisè jure natura, matrimonii contractum, non necessario esse omnino perpetuum, atque indissolubile, videtur esse sententia haud minus probabilis, adstruiturque satis magna autoritate Theologorum, ac Canonistarum.

Declaratur assertum. 1. Quò ad primum hujus sententiæ est Sanchezius noster, cæteris præferendus, quòd hanc quæstionem ex professo examinavit (g): C. Bellarminus (h), dum ait: insolubilitatem matrimonii in causam primariam & certissimam referri non posse, nisi in signum conjunctionis indissolubilis Christi cum Ecclesia, in quam S. Augustinus eam perpetuo referat. Sanchezius allegat præter D. Thomam (i), S. Bonaventuram, Burgensem Durandum, D. Antoninum, Cajetanum, Medinam, aliosque novemdecim, addens: hinc inferretur omnimodam indissolubilitatem non competere matrimonio consummato ex jure natura, sed ex Christi præcepto positivo Divino; quos Deus conjunxit, homo non separet, ubi elevavit matrimonium ad esse Sacramenti, & ut representaret indissolubilem Christi per carnem cum Ecclesia unionem. Moralistas protestanticos addere vix est opus, quos inter Thomasius, Weberus, Wernberus, Fridericus Ludovici, & alii.

De-

* Jurisprud. Can. Civ. L. 4. c. 5. sect. 1. §. 2. n. 39. vocans hanc sententiam veritatem orthodoxam.

(a) De offic. hom. & civ. L. 2. c. 2. §. 6. nec minus natura tam arcta conjunctionis ostendit matrimonium debere esse perpetuum L. 6. de J. N. & G. c. 1. Sed reformatur à Notatore Webero: sane juri naturali, & recte rationi non est adversum, si & ad tempus contrahatur matrimonium. Ita Persæ, Malabares, & in effectu Judæorum matrimonia erant temporaria.

(b) In elemento L. 2. c. 2. §. 4+9. f. m. 391. Quum omnia omittenda sint, quæ matrimonii finem impediunt, præcipue educatio perpetuam conjugum societatem requirunt.

(c) In elemento L. 2. c. 2. §. 4.

(d) In 4. Dist. 33. Q. 2. a. 1. in corp. addens: unde de lege natura est, quòd parentes filiis thesaurizent, & filii Parentum heredes sint.

(e) Quia erat rixosa, superba, incorrigibilis, & intolerabilis, uti habent Cornelius à Lapide & Clericatus.

(f) De arbitrar. Jud. Q. casu 430. n. 88.

(g) L. 2. de matrim. Disp. 13. per totum.

(h) L. 1. de matr. c. 4.

(i) 1. 2. Q. 102. a. 5. ad 3. ubi ait, matrimonium fuisse in veteri lege, prout erat in officium natura, non prout est Sacramentum conjunctionis Christi & Ecclesiæ, quæ nondum erat; unde & in veteri lege dabatur libellus repudii, quod est contra sacramenti rationem. Et licet alibi etiam de jure natura quamdam insolubilitatem tribuat matrimonio, uti in 4. dist. 33. Q. 2. a. 1. jus naturæ tamen non videtur accipere in sensu rigoroso, sed pro convenientia quadam naturæ rationalis.

Declaratur assertum quod ad 2dum. Quia, uti constat ex præmissis, jus naturæ est immutabile, seu indispensabile, saltem dispensatione propriè tali, seu afficiente directè ipsam legem, ejusque obligationem, de consuetudine vitæ perpetua, manentibus iisdem circumstantiis: * Atqui talis admitti deberet, cum ante legem gratiæ, per libellum repudii, matrimonium, etiam consummatum, fuerit licitè temporarium, validèque solubile: ** immò etiam in lege gratiæ, conjuge infideli habitationem pacificam recusante, dispensaretur.

2. Quia contractus specialis, etsi temporarius, & solubilis mutuo consensu, non videtur absolute repugnare fini primario, & essentiali matrimonii: non certæ generationi prolis, ut patet: non propagationi humana, quæ contractu dissolubili & temporario videri posset magis promoveri, dicente C. Bellarmino (a): si consideremus matrimonium ut officium naturæ ad propagandam sobolem, agrè potest rectè ratio, cur ob sterilitatem conjugis non liceat eam dimittere, aut aliam ducere. Pergit idem Purpuratus: si matrimonium consideres, ut est id remedium fornicationis, cur non poterit uxor, perpetuo morbo laborans, dimitti? aut cur sobole, ritè jam educatâ, non poterit alia duci? Sed nec videtur absolute repugnare educandæ ritè soboli, eò quod contractus matrimonii, natura jure validus, propter amorem, prolis naturaliter debitum, & ad felicitatem societatis humanæ simpliciter necessarium, essentialiter includat indissolubilitatem etiam mutuo consensu, saltem ad usque sufficientem educationem prolis, quam de jure naturæ saltem strictè tali, nec ipse Angelicus extenderit ad usque omnem vitam prolis, cum neque dominium Patris, post emancipationem, eò usque sese extendat. Finis secundarius, putà, mutuuum subsidium, solatium, ex cohabitatione præsertim perpetua, etsi inferat conformitatem naturæ matrimonii admodum consentaneam, ideòque fundantem jus Divinum, atque

humanum; non tamen infert necessitatem, naturæ matrimonii simpliciter propriam, quæ sola fundat jus naturale, uti ex disputatis patescit.

3. Quia ex una parte Moralistæ cum D. Augustino, Angelico, & aliis, proprietatem matrimonii, ut absolute perpetui, & indissolubilis, non referunt, nisi ad unionem Christi cum Ecclesia, prorsus indissolubilem: ex altera parte, iisdem testibus, etsi major indissolubilitas, ac perpetuitas, competat matrimonio, quàm Sacramento, quàm quàm contractui, merè naturali, tamen etiam quàm Sacramento, est simpliciter solubile: ergo multò magis matrimonium, quàm merum officium naturæ, abstrahendo à præcepto Divino, erit solubile, nec ex natura sua perpetuum. Sequela negari nequit: Ant. probat Sanchezius multiplici testimonio D. Augustini, dicentis: hujus procul dubio Sacramenti res est, ut mas & femina, connubio copulati, quantum vivunt, inseparabiliter perseverent (b). Sic & Innocentius III. matrimonium Fidelium indissolubile dicit, quia est Sacramentum; non item Infidelium, quia non est ratum, seu Sacramentum (c). Porro matrimonium Fidelium ratum, etsi sit Sacramentum, esse solubile saltem professione religiosa, constat ex traditione & jure Ecclesiastico.

4. Quia etiam sapientissimi Moralistæ & Icti ex Ethnicis matrimoniale contractum, ex natura sua, haud judicârunt esse perpetuum, ac indissolubilem, licita existimantes repudia, quales Romani, teste Plutarcho (d); Juriconsulti Pauli, Caji, Ulpiani (e); Platonis (f), Catones (g), Ciceroes (h); quales Athenienses, Cretenses, & alii. Addit Sanchezius: quòd, Christo dicente: quia aliam duxerit, mœchatur, Discipuli audientes, hanc indissolubilitatem, quasi de re nova, & aliàs inaudita, scandalizati sint, reponentes: si ita est, non expedit nubere, ut adeò signum sit, non esse de jure naturæ.

5. Quia potissima ratio pro thesi opposita non videtur sat efficax. Nam si di-

* Id ipsum admittit Cl. P. Fr. Schmier in Jurisprud. Can. Civ. L. 1. tr. 1. c. 2. sect. 3. §. 3. n. 169. Unde L. 4. tr. 2. c. 5. sect. 1. §. 2. n. 46. non satis consequenter videtur oppositæ sententiæ deferre, cum scribit, libellum repudii Judæis ex Divina dispensatione concessum propter odium implacabile, tanquam majus malum evitandum.

** Non tantum propter adulterium, sed etiam propter alias causas lepra, epilepsia, sterilitatis, ut habetur c. 24. Deuteronomii.

(a) L. 1. de matrim. c. 4.

(b) L. 1. de nupt. c. 10.

(c) C. Quanto de divortis.

(d) c. 13. in problem.

(e) L. 1. 2. & fin. ff. de divortis.

(f) L. de legibus dial. 11.

(g) Referente S. August. L. de bono conjugii, c. 18.

(h) Teste S. Hieronymo L. 1. in Jovinianum.

si dicas, indecens & noxium esse, consensu conjugum mutuo dissolvi posse matrimonia, cum per ejusmodi licentiam non possint non & familiarum & publicus civitatum decor gravissime convelli, reponit Thomajus (a): nos jam occupari in expositione societatis nuptialis, abstrahendo à statu civili, adeoque interesse civitatis, ad quod respiciendum est in legibus civilibus, non miscendum cum sine societatis nuptialis, de quo nunc agimus.

Unde

Vinculum conjugale perpetuum nature rationali consentaneum.

§. IV. His in utramque partem libratis.

Dicendum. 1. Spectato statu nature, perpetuitas contractus matrimonialis est nature rationali à modum consentanea: Patet ex rationibus primæ sententiæ ac multiplici commodo, præcipue ratione educationis securioris, mutui adjutorii &c. non enim est medium aptius coercendi libidinem, veram stabilendi amicitiam, atque salutem liberorum promovendi, quam conjugum ad dies vitæ inritum, quæ tamen omnia jus nature præceptivum haud evincunt, cum non omne, quod est conforme rationi, sit juris nature; & prædicti Authores hanc convenientiam cum matrimonii natura ab ipso jure nature proprie tali, satis distinguere non videantur.

Privata auctoritate insolubile etiam jure Gentium.

Dicendum. 2. Abstrahendo à societate more conjugali in se, respectu multiplicis Reipublicæ inter Gentes, contractus matrimonialis videtur Gentium jure esse perpetuus, nec dissolubilis, saltem privata auctoritate. Ratio est: Quia inter plerasque Gentes, cæteris moratiores, matrimonialis contractus celebratur perpetuus, nec à quovis solubilis pro libitu, cum præjudicio communitatis, cui per tale vinculum jus acquisitum est: ergo, cum perpetuus dici non possit jure nature, uti dicemus; nec jure Divino saltem cognito ut tali, eò quod Gentes pleræque illud ignorent; restat, ut nitatur secundum eorum sensum, saltem jure Gentium, quod propter convenientiam cum natura rationali, ac sine matrimonii inductum est.

Jure nature, etsi sit vinculum speciale.

Dicendum. 3. Societas conjugalis, spectata in se, & secundum statum mere naturalium, videtur contractu non qualicumque, quævis causa, per mutuum consensum solubilis; sed speciali, notante vinculum absolute sufficiens, & commensuratum matrimonii fini primario, generationi nempe, & educationi, proli debita, ac simpliciter necessaria. Ratio est: quia aliàs non sufficienter distingueretur à concubitu vago, neque satis præcaveret fornicationis incom-

modis, ac præjudiciis gravibus, nature juri oppositis.

Dicendum. 4. Vinculum perpetuum & necessarium insolubile, nature jure requisitum ex ratione mere naturali, sufficienter probari vix potest. ac insolubile probari vix potest.

2. Nec etiam sat refutari sententia negans, id, quod tamen in nullum cedit status conjugalis perpetui præjudicium. Ratio primæ partis colligitur ex rationibus prioris sententiæ, ritè libratis, & insuper ex applicatione regulæ de jure nature. Id solum est nature jure præceptum, quod exigitur ab amore, ad felicitatem nature rationali propriam, cuicumque naturaliter debito, quia simpliciter necessario: atqui vinculum perpetuum, & prorsus insolubile non exigitur ab amore, seu societati humanæ quæ ad speciei propagationem; seu proli quæ ad generationem, ac educationem debitam, indispensabiliter necessario, cum per vinculum etiam temporale, & simpliciter solubile, sufficienter tamen accommodatum educandæ proli, satis videatur præcaveri fini primario & essentiali matrimonii, uti colligitur ex dictis: ergo nature jure præceptum dici vix potest. Unde cum vinculum matrimonii temporarium, ac suo modo solubile, nec absolute exigatur, nec positive repugnet amori seu societati humanæ, seu proli naturaliter debito, quia simpliciter non necessario non apparet sufficiens ratio, cur ad ea, quæ nature jure prohibita, referri debeat, & non potius ad ea, quæ nature jure permilla, referri possit.

Ratio 2. partis colligitur ex rationibus posterioris sententiæ, præcipue quod dispensatio Divina apud Judæos nequaquam sit admittenda; quod Agaris verum repudium à communiore Interpretum adstruatur; quod finis secundarii commoda ad jus nature strictum non extendenda; quod sensus sapientum ex Ethnicis, ad corruptelam non semper relegandus, nisi efficax ratio id evincat, etsi fatendum omnino sit per magnam corruptelam, in obviis quacunque de causa repudiis nature legem à Gentibus passim depravatam. Denique insolubilitati Matrimonii per hanc sententiam nullum creari præjudicium penes Fideles, patet ex mysterio Sacramenti, penes Infideles, constat ex præcepto Divino, ac jure Gentium, & hoc & illo ad vinculum perpetuum & insolubile, conjuges adstringente.

Queritur. IV. An status conjugalis, spectato præcisè nature jure, excludat omnem

In statu conjugali pluralitas jure Divino positæ prohibita.

(a) Jurisprud. Div. L. 3. c. 2. n. 129.

* Teste Seneca de benefic. L. 3. c. 6. Nunquid jam ulla repudiis erubescit? Amianus Marcellinus de Saracenis: Uxores illis mercenarie conductæ ex pacto ad tempus: teste Varenio, Belgæ, in Japonia contrahere solent connubia dissolvenda, quancumque discesserint: vocantur matrimonia ad Talacho, id est, ad beneplacitum.

pluralitatem, seu polygyniam, seu polyandriam simulaneam.

In statu conjugali pluralitas jure Divino positivo prohibita.

§. I. *Spektato jure Divino*, à mundi primordiis, status conjugalis, respectu omnium hominum, etiam Gentilium notavit *vinculum daorum*, exclusivum omnis polygamiae, seu licitae, seu validae. Colligitur ex effato Protoparentis, tanquam organo *D. Spiritus*: adhaerebit uxori suae, non uxoribus; erunt duo, non tres, vel plures in carne una, uti rectè animadvertit *Innocentius III.* (a). In testamento antiquo cum Patribus ratione monogamiae dispensatum fuisse in lege Divina, eaque primava ac positiva ex *Innocentio III.* aliisque colligitur apud *C. Bellarminam* (b). Hæc autem dispensatio, teste *Sanchezio* (c), non concessa fuit externa aliqua scripturâ, aut locutione Divinâ, sed inspiratione interna, Patriarchis facta ad multiplicandum populum fidelem, quæ derivata est vi exempli, & consuetudinis ad reliquos *Hebraeos*. Et quidem eandem dispensationem extensam fuisse ad populum Gentilium, atque ita & ipsis fuisse antiquitus licitam polygyniam videtur docere *S. Augustinus* (d); sed hoc alii negant, eò quòd non militaverit pro paganis eadem dispensandi ratio, hoc est, *fidelis populi multiplicatio*, etsi plurimos per ignorantiam Divini juris excusatos velit, *Sotus, Henriquez, Ledesma* & alii (e). 3. In testamento novo veritatem orthodoxam definiit *Tridentinum*: si quis dixerit, licere Christianis plures habere uxores, & hoc nulla lege Divinâ esse prohibitum, anathema sit (f). Unde de jure Divino novi testamenti est Catholicorum unanimis, & certa, oppositam sententiam rectè ut hæresin rejiciente *Sanchezio* nostro contra *Anabaptistas, Lutherum* &c. *

Juxta *Moderatos*, adtentia valde probabilis, adstruiturque modicum multos polygyniam naturæ jure prohibita est.

§. II. *Spektato jure natura* est sententia valde probabilis, adstruiturque communiore auctoritate, polygyniam esse jure natura prohibitam.

Affertum declaratur quòd ad auctoritatem. Clericato si fides, est communis Theologorum, ac Canonistarum, sed refragatur *Sanchezio* dicens: non convenit inter omnes, allegando plures auctores pro opposita sententia, uti videbimus. Inter Protestantes *Puffendorfius*

de polygamia, natura jure vetita fluctuat; *Hoinneccius* (g) cum *Vitriario* (h), omnino prohibitam asseverat.

Affertum declaratur quòd ad rationem. Pluralitas uxorum videtur repugnare 1. Matrimonii fini essentiali, atque primario. 2. Fini itidem secundario. 3. Immo & ipsi felicitati Generis humani: ergo est natura jure prohibita. *Ant. P. 1. De sine primario.* Pluralitas uxorum videtur officere generationi prolis. Viro, cum pluribus se indulget, perispe fecunditatem enervante, uti exemplo est *Salomon*, qui, *Suidâ* teste, ex concubinis trecentis non nisi unicum filium cum filia gemina suscepit. Videtur officere educationi prolis, dividendo affectum Patris in filios thori inæqualis, uti exempla, passim obvia, demonstrant. Videtur repugnare traditioni corporum mutua, rem uni traditam pluribus tradendo, claudicante pacto, cum uxor Viro teneatur insolidum, violando primum juris naturalis principium, quod exigit pactum æquale reciprocum juxta illud: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.

Ant. P. 2. De sine secundario. Pluralitas uxorum labefactat conjugium, ut est remedium concupiscentiae, si forsitan uxor multiplex simul debitum peteret ab uno, haud semper sufficiente, sic ut penes uxores singulas incontinentiæ periculo minus præcaveretur. Eadem incommodat communi subsidio, ac gubernationi domesticae, conjugum diversitate, ex muliebri indole, æmulationes varias, rixas, atque discordias excitante, uti exemplo est *Agar & Sara, Rachel & Lia* &c. *Ant. P. 3. De præjudicio societatis humane.* Cum enim jus naturæ, uti ex *Vitriario* animadvertit *Clariff. P. Franciscus Sobmier*, sit in omnibus æquale, in pauperibus æquè ac opulentis, ejusmodi naturalis facultas societatem humanam evertat, necesse est. Siquidem constat, quòd per nimiam liberorum copiam etiam familiarum nobiles ad egestatem redigi soleant, sicut tenui tandem plebeculâ civitates repletæ, ubi commodè evacuari nequeant, mole sua Respublicas evertant.

Con-

(a) In c. *quædamus* 8. de divortiiis.

(b) L. 1. de matr. c. 11.

(c) L. 7. de matr. Disp. 81. n. 12.

(d) L. 22. contra *Fauslum* c. 47.

(e) Apud *Sanchezium* l. c. n. 13.

(f) Sess. 24. de matrim. Can. 2.

(g) De jure Divino antiquo non ita convenit, dicente *Sanchezio* L. 7. de Matr. Disp. 80. n. 5. Quidam polygyniam nec jure naturali, nec Divino antiquo positivo, prohibitam esse censent. Lutheri hæresis erat, polygyniam nec esse à Deo præceptam, neque prohibitam in Testamento novo, uti docuit propositione 65. & 66. anno 1528. quem ejus errorem secuti sunt *Anabaptistæ*, damnatum à Tridentino. Videatur *C. Bellarminus* L. 1. de Matr. c. 10.

(h) In element. J. N. L. 2. c. 2. §. 37.

(i) In lit. J. N. & G. c. 5. n. 16.

Confirmant alii cum Aureolo & Victoria (a). Quòd matrimonium jam in prima sua institutione notàrit contractum, utrinque æqualem, adeoque videatur esse ita de jure naturæ, ut absque illo matrimonii essentia consistere nequeat.

Confirmant alii 2. Cum Vitrario, quòd jus conjugale non dependeat a solo conjugum consensu, sed etiam à Deo, ut *authore natura*: atqui hic jam initio præcepto Divino, non merè positivo, sed naturali, voluit esse pactum reciprocum, æquale, teste *Innocentio III. Conjuges ad imparia non judicari circa matrimonium*.

Confirmant alii 3. Cum Verano, quòd Gentes sat multæ, solius naturæ radio illustratæ, polygamiz malitiam agnoverint, præcipue Natio Germana quæ ab uxoribus pluralitate semper abstinuit, teste *Tacito*.

Confirmant 4. Quòd polygamia Judæis permessa, immò & Gentibus communiter usitata post diluvium fuerit, plus non probat, quam dispensationem generalem à Deo factam in lege naturæ, ad citius multiplicandum Genus humanum, per cataclismum penè ad incitas redactum.

*Alti tamen
se opponenti-
bus.*

R. III. Spectato jure Naturæ, polygamiam hand esse, vel fuisse illicitam, videtur esse sententia minor quidem auctoritate, ratione tamen non inferior.

Afferunt declaratur quòd ad 1. Hujus sententiz est suo modo Sanchezius (b) allegans pro nostra sententia *Durandum, Gersonium, Cajetanum, Abulensem, Medicum, Verracurium Palacium, Scotum &c.* ut nihil memorem de protestanticis Moralistis, qui pene unanimi calculo suffragantur. Accedit, quòd plerique Authores oppositæ sententiz cum *D. Thoma* eatenus tantum juri naturæ oppositam velint polygyniam, quatenus est contra convenientiam, jus naturale dicentes, conceptio-

nem naturalem homini institutam, quæ diriguntur ad convenienter operandum (c)

Afferunt declaratur quòd 2. Argumento Partim negativo, quia nempe rationes allatæ repugnantiam absolutam, cum matrimonio sine essentiali atque primario, non evincunt. Nam generationi & educationi prolis tantum abest, ut repugnet uxoribus pluralitas, ut, per se loquendo, propagando Generi humano, etiam aptior videri posset: cum vir unus fecundandis pluribus conjugibus absolute sufficiens sit, experientia plurium sæculorum post diluvium satis, superque id demonstrante. Inde rectè Angelicus (d): *pluralitas uxoribus neque totaliter tollit, neque aliquo modo impedit primum finem, cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus fecundandis, & educandis filiis ex eis natis.* Neque huic præponderare potest exemplum *Salomonis* vel infœcundi per accidens ob libidinem nimiam; vel fecundioris, quàm adstruat *Suidas*, nullo nixus fundamento, satis authentico. Rursus: pactum conjugale, de traditione corporum mutua, & quidem utrinque æquale, matrimonii fini primario est quidem oppido consentaneum; simpliciter necessarium tamen non est, multo minus iniquum, quia & inæquale, respectu conjugis, absolute sufficit ad generationem prolis certam, atque educationem debitam. Et si conjux suo jure cedere potest ex toto, Viro professionem religiosam permittendo, cur naturæ juri repugnet, si cedat ex parte, sine suo præjudicio permittendo concubinam, quam *Rachel & Lia Jacobo* etiam obtrudere (e) ?

Principium juris naturæ: quod tibi non vis fieri, tæpe non nisi equitatem naturalem notat: jus strictum non infert pro æqualitate pacti conjugalis, ubi non est æqualitas rationis pro utraque parte, uti de polyandria declarabitur.

Quòd

(a) Apud Sanchezium L. 7. de matr. Disp. 80. n. 6.

(b) L. 7. de matrim. Disp. 80. n. 8. & seqq. ubi ait: Hoc præmissis, media inter duas sententias amplectenda est, & dicendum, polygamiam unius viri cum pluribus uxoribus non esse omnino contra jus naturæ, seu contra prima ejus principia, sed aliquo modo adversari juri naturæ, quatenus est contra conclusiones, ab ipsis primis principiis derivatas, eò quòd non repugnet matrimonii naturæ, nec primario ejus fini, sed non satis cum matrimonio congruat, si omnes illius fines spectemus, atque proinde matrimonium illud, cum alia uxore initum, priore superstite, esse attentio ipso jure naturæ, nullum. Priorem partem probat argumentum, de primario fine & quia alius Deus non possit dispensare circa uxoribus pluralitatem: posterior pars inde suadetur, quòd uxoribus pluralitas adverteretur secundario fini, tranquille ac pacifice cohabitationi conjugum, ac gubernationi domestica. Ita Sanchezius. Ubi id solùm animadvertimus, quòd Sanchezius supponat, Deum dispensare non posse in jure naturæ, quò ad prima ejus principia; posse autem dispensare in cetero naturæ jure, uti habet n. 4. adeoque supponit jus naturæ strictè & minus strictè dictum, de congruentia, uti indicant verba: non satis cum matrimonio congruit; quibus omnibus in Parte I, satis respondimus, aliæque juris naturæ principia stabilivimus.

(c) Ad 4. Dist. 33. Q. 1. art. 1. in corpore.

(d) Ad 4. Dist. 33. Q. 1. cit.

(e) Gen. 30. v. 3. & 9.

Et etiam secundarium.

Quò ad secundarios fines, salvo primario ii magnam convenientiam * naturæ matrimonii propriam, ideòque Divino jure præceptam, notant, jus naturale in sola necessitate fundatum, non probant, quando ergo, ut habet Sanchezius, generatio prolis, & ejus multiplicatio, qui finis primarius est, exigit pluralitatem uxorum, quòd prima sterilis sit, ea non repugnabit juri naturæ; quamvis secundarius finis non ita perfecte comparatur. Periculum incontinentiæ est inefficax, quia deductum ex calu haud ordinario: nam teste Angelico (a): si attendatur finis primarius, vir non tenetur reddere debitum uxori, quotiescunque petit, sed quantum sufficit ad concipiendum. Si attendatur secundarius, ducens plures non se obligat ad impossibile. Sed nec uxorum pluralitas tranquillæ conjugum cohabitationi obest per se, sed per accidens ex malitia conjugum; nec gubernationi domesticæ per se incommodat, utpote quæ principaliter dependet à Viro, & per prærogativas uxorum extrinsecas tolli potest.**

Quò ad præjudicium Societatis humanæ, multiplicatio nimia jus naturæ permixtum non afficit, quòd pro fine ipsam humani generis multiplicationem intendit. Nimietas, sicuti habetur per accidens, ita jus naturæ non tollit, sed usum restringit, secus ipsa naturalis libertas juris naturalis haud foret, cum quovis libero, nullòque alterius imperiis subiecto, magnum redundaret præjudicium in Societatem humanam.

Aliasque rationes allatas.

Confirmatio I. Ex institutione primæva plus inferre non potest, quam contractum conjugii, utrinque æqualem, ab Authore Naturæ probatum, ut matrimonii fini oppido conformem, & ideò præcepto etiam Divino positivo firmatum; non autem ut simpliciter necessarium, ac matrimonii fini essentialem: secus idem Author Naturæ, eundem dispensando, mutare in Patriarchis haud potuisset, ut tamen volunt adversarii.

Confirmatio II. Mentem Authoris naturæ deberet probare ex matrimonii fine: atqui controversum est, an hic necessario requirat pactum utrinque æquale: Innocentius jus divinum innuit, non naturæ.

Confirmatio III. Ex quarumdam Gentium praxi rectè inferit polygamiam matrimonii perfectioni minùs conformem, sed tamen ex plurium aliarum consuetudine matrimonii substantiæ haud oppositam, neque naturæ jure absolute vitam, æque forsan inferre posset.

Confirmatio IV. Per dispensationem non salvat polygyniam Patriarcharum & Judæorum. Unde Assertum declaratur ulterius argumento positivo. Si Spectato jure naturæ contractus matrimonialis, ex sua natura dicit vinculum, utrinque æquale, exclusivum omnis etiam polygyniæ, tunc Deus, ut Author naturæ, dispensasset cum Patriarchis, ac Judæis, eximendo illos à lege per dispensationem, directè afficientem ipsam legem, ejusque obligationem naturalem, sic ut, quòd jure naturæ prius illicitum & inhonestum, manentibus iisdem circumstantiis, fuisset licitum, ac honestum: atqui sic propriè, & formaliter dispensasset in lege naturali, de se prorsus immutabili, ac indispensabili, uti alibi declaratum. 2. Constat ab ævo diluvii ad usque Evangelicam legem, polygyniam à Patriarchis sanctissimis, & a Natione hebraica, communi more inductam, nec à Deo improbatam. Constat à Gentibus sat multis, si non plerisque longa consuetudine receptam, nec à moratoribus Sophis naturæ corruptelis annumeratam. Jam sic, non est satis credibile, Authorem Naturæ etiam in populo electo corruptelam naturæ, de se & naturali juri & matrimonii fini, quò ad propagationem humani generis, adeò repugnantem, tot sæculis, & tam universaliter tolerasse, vel etiam (si fieri posset) dispensasse. *** Neque sine sufficienti rationum pondere, facile asserendum, tot Gentes tantoperè fuisse corruptas, ut jus naturæ, in puncto ipsius propagationis humanæ, vel omninò neglexerint, vel penitus ignorarint.

Unde s. Augustinus, nec præceptum naturale, nec etiam Divinum agnovit quò ad uxorum pluralitatem, in veteri testamento prohibitam, cum Patriarchas polygamos tantummodò per inductam consuetudinem (utique humano juri prævalentem) à peccato excusavit

* Id quod solum per jus naturæ intelligit Angelicus. L. 5. ut diximus.

(a) Ad 4. Dist. 33. Q. 1. art. 1. ad 6.

** Ut factum teste C. Bellarmino L. 1. de matrim. c. 11. cum ait, fuisse Hebræis & Gentilibus duo genera uxorum: quædam ductæ erant & ad procreandos liberos, & ad totius domus gubernationem, uxores propriè nominatæ, quarum filii habebantur hæredes; quædam ad solos procreandos liberos assumptæ, & dictæ etiam concubine.

*** Thomafius ait Jurisp. Div. L. 3. c. 2. n. 205. Deus, etiam inter beneficia, Davidi præstita, recensuit, quòd ipsi plures uxores dederit: Quis autem putet inter beneficia referre, quòd essentiam hominis turbat, ac jure naturali prohibita est? Ita ille.

vit, dicens: *quando mos erat, crimen non erat.* (a)

Polyandria
simultanea
natura, juri
adversa
communis
authorum
calculo.

§. IV. Polyandriam simultaneam, naturæ jure esse prohibitam, & matrimonii fini absolute repugnantem, est sententia satis certa, & Authorum, etiam protestantium, unanimi calculo contestata.

Assertum declaratur. 1. Quod ad auctoritatem nullus est proferibilis ex Orthodoxis; ex Protestantibus, etsi polyandriam licitam aliquo modo asseruerit *Thomasius* (b), in secundis tamen curis eandem ex regulis decori, & honesti rejecit, melius facturum, si ex regulis justè pariter rejecisset (c).

Declaratur assertum. 2. Quod ad rationem. Quia repugnat 1. Matrimonii fini primario, quod sufficit: nam per polyviriam, loquendo regulariter, intendi nequit multiplicatio humani generis, cum mulier non nisi semel quot annis parere possit, uno viro fecunditati hujusmodi sufficiente. 2. Impeditur generatio sobolis, & hebetatur fecunditas, uti patet in meretricibus. 3. Redditur incerta proles, adeoque & educationis cura restringitur ex parte Patris. Quia repugnat 2. Etiam secundario fini, id, quod additur ex abundantia. Non foret aptum remedium concupiscentiæ, una conjuge viris pluribus non sufficiente. 3. Rueret mutua communicatio in plurium virorum familia; imperium maritale foret divisum, una conjuge plures Dominos habente, & sic de aliis. *Confirmatur*: Quia nullum exemplum polyandriæ adduci potest penes Gentes, utcunque incultas, immò & maxime barbaras: etsi aliqua afferantur, de quibus tamen ait & ipse *Thomasius*, *dubitandum esse homini, genuinis veræ historiae fundamentis imbuto* (d). Neque quis dicat, polyviriam non repugnare fini primario, saltem in casu, quo maritus primus sterilis foret; quo unica mulier superstes, viro sterili juncta; quo, per pactum speciale, matrimonii usus non esset concessus pluribus, nisi in annos successivus &c.

Certè polyandriam, saltem dispensatione Divina licitam, affirmat ipse *Sanchezius*, & uxorum communionem *Stoici* cum *Platone* (e), sapientibus propriam, reputarunt, eo fine, ut omnes, Patrum instar, æqua charitate sobolem amarent, tollerentque zelotypiam; eandem *Spartani* cum *Lycurgo* & *Solone*, in quibusdam casibus naturali & civili rationi convenientem, judicarunt id, quod etiam quibusdam *Romanis* persuasum fuisse, testatur *Plutarchus* (f). Sed

Contra est 1. Jus naturæ intendit universale bonum, & iis, quæ per se & ordinariè fiunt, attendit. Particulares calus, & quæ contingunt per accidens, jus naturæ non probant, uti de duellis, mendaciis &c. sæpe jam diximus. Si una solummodo mulier foret superstes, præsumi deberet mundi interitus, adeoque cessaret obligatio propagationis humanæ, vel saltem sterilitas illa mariti, dicto casu, impedimentum dirimens foret, bono conservandi humani Generis prævalente. Præterea contractus ejusmodi successivus, ordinariè loquendo, nec certitudini prolis, adeoque nec educationi debitæ, sat præcaveret. Etsi *Sanchezius* (g) dispensationem admittat, ipso tamen fatente, communiter negatur, eò quod sit contra prima naturæ principia, uti habet *Angelicus*: in nostris principiiis, cum polyviria repugnet matrimonii fini primario, dispensatio foret directa, adeoque impossibilis. Si vera sunt quorundam exempla, ea respectivè pauca sunt, & apertam corruptelam notant, uti rectè habet *Puffendorfius* (h).

§. V. His utcunque expensis *Discedendum* 1. *Monogamia*, institutioni primæ coæva, habetur ex jure positivo Divino, *Adamo* protoparente per eundem contextum legem Divinam circa matrimonii perpetuum vinculum, & monogamiam promulgante, uti colligitur ex §. I.

In nostris
principiis
Monogamia
jure Divino
præcepta

Di-

(a) L. 22. contra *Faussum*. c. 47. & 48. Item. L. unico, de bono conjugii, c. fin. asserens antiquos Patres, nec contra legem, nec contra morem egisse. Item L. 1. de nuptiis c. 9. & L. de bono viduit. c. 7. probat, virorum pluralitatem, non verò uxorum naturæ matrimonii adversari.

(b) *Jurisprud. Div. L. 3 c. 2. n. 206. & seqq.* Unde n. 211. scripsit, polyviriam infimum gradum licentiæ obtinere, & prohibitioni propiore esse, quam præcepto.

(c) In fundam. J. N. L. 3. c. 2. n. 36.

(d) In fundam. J. N. L. 3. c. 2. n. 36.

(e) L. 5. de Republ.

(f) Apud *Puffendorfium* L. 6. de J. N. & G. c. 1. §. 15. ubi plurium populorum morem adducit, de cujus tamen veritate rectè dubitat *Thomasius*.

(g) L. 7. cit. *Disp.* 80. n. 15.

* Quod si Deus, ut absolutus Dominus, fæminæ daret potestatem in plura corpora virorum, id non fieret per matrimonium, quamvis non appareat, quomodo id honestè fieri possit.

(h) L. c. Enimverò quin hæc omnia juri naturali repugnent, dubitare fas non est.

Rationi consentanea, & ideo jure Gentium indulta.

Dicendum. 2. Monogamia & matrimonii natura, & propagationi humani Generis est quam maxime consentanea: unde polygyniam, saltem Gentium juri adversam facile quis deducet. Ratio prioris delimitur ex momenti allatis in §. 2. Ratio posterioris fluit ex hac ipsa convenientia monogamiz, & incommodis polygamiz, saltem spectato sine secundario, unde cum inter Gentes saltem moratioris univere nequaquam permissam videamus, jure Gentium veritam non immerito judicamus.

Non tamen polygamia nature jure absolute prohibita.

Dicendum. 3. Polygyniam tamen, in se precise spectatam, natura jure esse absolute prohibitam sufficienter probari vix potest. Dicimus: in se spectatam, ut abstrahamus à modo: nam solius libidinis causâ, & ultra vires, in quovis numero cum Salomone, ultra facultates educandæ & alendæ proliis multiplicis initam, Naturæ jure rejectam merito judicamus: inde est, cur sancti Patres antiquos Patriarchas cum D. Augustino, naturæ juri haud contravenisse censuerint per polygyniam, quod non causâ libidinis, sed multiplicande sobolis, ducti sint (a). Assertivatio habetur ex dictis in §. 3. & amplius clarescit ex principio nostro fundamentalis juris naturæ, quod huic thesi supra jam applicavimus (b).

Que sententia in nullum naturæ jure permissa, vergit monogamie præjudicium.

Dicendum. 4. Essi admittatur polygynia, nullum sit præjudicium, velut nonnulli immerito sibi, & aliis persuasum volunt. **Declaratur. 1.** Polygynia semper fuit prohibita jure Divino positivo, omnes homines, jam ab initio, obligante: post diluvium, ob multiplicandum populum fidelem, in monogamia dispensatum fuit cum Patriarchis & Hebræis. Respectu Infidelium vel perseveravit præceptum Divinum primævum, uti volunt non pauci; vel dispensatio fuit in eos quoque extensa ob propagationem humani Generis, celerius promovendam, uti vult s. Augustinus (c), & satis probabiliter colligitur ex polygynia Gentilium ferè communi, nec ullibi à Deo reprehensa.

Declaratur. 2. Ex C. Bellarmino, qui ait

(d): quod probabile sit, dispensationem hanc jam ante Christi adventum cessasse; addit: si tamen non cessasset, certum est, à Christo omnino fuisse sublata, ita ut jam non solum Christianis, sed etiam aliis Gentibus omnibus polygynia prohibita sit. Prius membrum probat 1. Quod jam ante Christi adventum cessarit causa dispensationis, hoc est, paucitas hominum. 2. Quod nec Judæis, nec Romanis amplius fuerit in usu, nisi forsan paucissimis: certè de s. Zacharia, etsi habuerit conjugium sterile, notum est, quod polygyniz remedio nequaquam sit usus (e). Ratio alterius est, quia Christus matrimonium reduxit ad statum primævum: unde Fidelibus prohibita polygamia non tantum ex præcepto Ecclesiastico, quod Infideles haud stringit; sed etiam ex præcepto Divino primævo, quod aequè ligat Infideles, ut adeo Abulenfis, & Verracruzii opinio, qua Infidelibus permissam etiamnum judicant polygyniam, Vasquezius rectè dicat haud tolerandam, temerariam, & errori proximam (f). Jam sic: Polygynia, etsi spectato precise naturæ jure permissa, est tamen absolute prohibita, etiam penes Infideles, partim jure Divino positivo, partim etiam jure Gentium, saltem moratorum: immò & naturali reflexo, ac hypothetico, quod dicat, omnem legem Divinam positivam esse observandam: * ergo ex hac sententia nil præjudicii in matrimonium redundat, ut veluti malè sonans censurari merito possit, vel debeat.

Dicendum 4. Polyandria non tantum Polyviria jure Divino, & Gentium, sed etiam naturali absolute prohibita est. Patet ex dictis §. 4. & ex applicatione nostri principii fundamentalis, quam, quia supra jam dedimus, hic repetitione superfedemus.

§. II.

§. 2.

De statu conjugalii impedimentis respectu juris naturæ. De impedimentis matrimonii in statu naturali.

Queritur. V. Quid de primo gradu consanguinitatis in linea recta censendum respectu

(a) L. de bono conjugii c. fin.

(b) Tit. 3. Instruēt 3. Q. 6.

(c) L. 16. de Civit. Dei. c. 38. & L. 29. contra Faustum c. 47.

(d) L. 1. de matrim. c. 4. ad finem.

(e) Luc. 1.

(f) L. c. n. 14.

* Quo sensu sumimus sententiam P. Antonii Soll in Scientia LL. D. s. c. 1. §. 4. n. 499. qua dicit, polygyniam adversari juri naturæ, non tamen ita, ut eam excludat ipsa matrimonii natura, sed ideo, quia in institutione matrimonii Deus unam tantam uni conjunxit. Addit: hinc supposita ista institutione, & seclusa speciali concessione Dei uxorum pluralitas adversatur juri naturæ. Nam etsi in substantia, nos inter, conveniat, disconvenit tamen in loquendi modo, qui jus naturale absolutum à Divino positivo non satis discernit, id quod pro scopo nobis præfiximus. Quod si tamen, supposito præcepto Divino, dicat, contra jus naturale fore re aliena, nempe corpore, ad usum solummodo concessio, contra Creatoris voluntatem positivam; ut non refragatur, sed de jure hypothetico naturali nobis quæstionem esse, negamus.

Et in matrimonii, solo jure naturæ confiderari?

Videri possit natura jure haud prohibitum.

§. I. Singularis est opinio Thomasi, qui matrimonium in primo gradu, Patris nempe cum filia, Matris cum filio, naturæ jure haud repugnare, adeoque validum licitumque, hoc præcise spectato jure, affirmat. Nam ait: mallet & hic imperfectionem rationis nostræ agnoscere, & asserere, connubia Parentum & liberorum non esse objectum legis naturalis, sed alterius legis Divinae (a). In secundis tamen curis, ubi pro principio juris naturæ statuit regulas justitiae, honestatis, & decori, utcunque recantat, dum ait, repugnare non quidem regulis justitiae, sed tamen decori, & honestati, haud emendato, sed moderato errore, cum hæc regulæ principium juris naturalis distinctivum nequaquam conficiant, & honestati naturali contraria, naturæ jure licita esse haud possint. Fundamentalibus & unica ratio hujus Authoris est argumentum negativum, enervando rationes, communiter afferri solitas.

1. Communis persuasio Gentium, saltem moratorum. Reponit Thomasi: non persuasione, sed persuasionis solita ratione, ex naturæ principiis petita, jus naturæ probandum esse, ac evincendum. 2. Abhorrentia humanorum effectuum, qua vel in ipsis sensibus deprehenditur aliquid repugnans * §. Thomasi ex Puffendorffio hanc non tam ex congenito principio, quam ex diuturnis moribus provenire, qui naturæ indolem mentiantur. Accedit, quod jus naturæ non ex solo sensuum, affectuumque judicio metiendum sit; secus ex adverso concludi posset, illa jure naturali præcipi, in quæ sensus & affectus acerrime feruntur, quorum tamen pleraque naturæ juri adversa novimus. ** 3. Instinctus, quem affert Sanchezius ipsorum quoque brutorum, Aristotele de camelo & equo testante, quod similes congressus refugerint *** §. Hic instinctus, siquidem verus, haud est universalis, in circumstantias accidentales facile refundendus. Sic, concepto foetu, plura animalia coitum horrent, quin exinde naturæ juri id repugnare, quisquam coarguat. Aristoteles exempla fidem potius elidunt, quam faciunt. 4. Etatis disparitas,

teste Socrate, unde aut sterilitas, aut male conformata soboles. §. Thomasi: hoc profecto oppidè quàm jejunum est. §. Spargenda latius amicitia, auctore Plutarcho. §. Hanc tanti non esse, ut, quod contra fit, irritum aut illicitum, naturæ jure, censeri debeat. 6. Confusio inter diversa necessitudinum vocabula. §. Thomasi. Nescio, cur hi res ex vocabulis metiri voluerint, obliti vulgaris axiomatis, rerum gratiâ inventa esse vocabula, haud quaquam res propter voces. 7. Reverentia Parentibus debita, conjugali familiaritati & æqualitati opposita; immò & repugnans superioritati in filio marito, atque inferioritati in conjugate Matre. §. Idem, quod reverentia non tollatur, uti apparet in conjugio Regis cum subdita, Regina cum subdito; vel quod remissibilis sit, saltem post emancipationem, cum Parentes & filios sæpe familiarissimè convivere videamus. Nec æqualitas obest, uti patet in contractu societatis inito per Patrem & filiam; nec inferioritas respectu conjugis Matris, quæ non tam ex jure naturæ, quam peccati poena descendit. 8. Pudor naturalis, teste Paulo Icto, repugnans præ cæteris conjugio liberorum cum Parentibus. §. Thomasi, actum conjugalem per se, uti nil turpitudinis, ita nec causam pudoris habere, nisi quis dicat, naturæ Authorem medium turpe, ad propagationem humani Generis, ordinasse. Et quia in statu naturæ lapsæ pudor oritur ex nuditate, hic, propter assuetudinem ab incunabulis, minor erit liberos inter atque Parentes, quàm inter externos, id quod cernimus experientiâ contestatum. 9. Contractus imperfectus, matrimonii substantiæ insufficientis, quia non inter duo, adequate distincta, cum filius sit pars quedam Parentum, & aliàs jam una veluti caro, uti infert Sanchezius. §. Argumentum post emancipationem non stringere, uti patet in contractu societatis, cujus competente sui dominio corporis. 10. Dominium corporis, ex institutione prima conjugii, auctori naturæ subordinatum. §. Hoc argumento plus non evinci, quàm jus Divinum positivum, cum fini primario, generationi, & educa-

(a) Jurisprud. Div. L. 3. c. 2. n. 246.

* Suetonius de Claudio c. 15. Claudius Imperator feminam, non agnoscentem filium suum, datia utrinque argumentorum fide, ad confessionem compulsi in illo iis matrimonio.

** Sic abhorremus à serpentibus, etsi serpentes tangere nemo dixerit, naturæ juri esse adversum.

*** Aristoteles L. 1. Hist. animalium c. 47. refert de camelis, quod nec vi adigi possint ad matrem congressus, cumque camelarii fraude pullus, cum matre contacta, congressum tentasset, & postea fraudem agnovisset, morsu interfecerit camelarium: simile exemplum adducit de equo Regis Sesthanum per simile artificium decepto; qui postmodum fugerit, & ex alto sese præcipitem dederit.

educationi prolis, ejusmodi conjugia nil obstant. 11. *Repugnantia cum sine secundo, seu repressione concupiscentia* propter cohabitationem perpetuam. R. *Experientiâ constare, minus esse concupiscentiæ illicitum ex cohabitatione Parentum & liberorum, fratrum & sororum, quàm exterorum.* Certè fini secundo matrimonii, ut est concupiscentiæ remedium, æquè satisfacere nemo facile inficias iverit. 12. *Dissonantia rationis*, teste Apostolo Gentium, dum ait: *audiat in vobis fornicatio talis, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem Patris sui aliquis habeat* (a): unde interpret Angelicus: *fornicatio simplex Gentilibus non reputata peccatum; hæc tamen species illicita habebatur, immò horribilis, utpotè contrarium rationi naturali existens. Per naturalem enim reverentiam filii ad Parentes, secundum omnem statum, & legem, Pater & Mater, à matrimonio excluditur.* R. Hunc Gentilium horrorem esse de concubitu filii cum noverca, *Patre etiam vivo, quem hic Apostolus, ut juri Gentium adversum, reprobat, uti infra declarabitur.*

*Declaratur assertum quòd 2. Etsi vinculum in primo gradu lineæ rectæ, spectato jure natura, non repugnet simpliciter matrimonio, ut est societas absoluta in se, ex sua natura habens pro fine primario generationem & educationem prolis; * repugnat tamen matrimonio, ut est societas respectiva, seu societatis paternæ, per se loquendo, præparatoria, habens alios fines, matrimonio hujusmodi absolute impossibiles; ergo, etsi non repugnet simpliciter inter Parentes & liberos, quæ tales, repugnat tamen, per se loquendo, inter Parentes & liberos quæ tales, moralitate conjugii non solum finem societatis conjugalis, sed etiam paternæ, seu familiaris respiciente. A. Quò ad finem societatis absolutæ colligitur ex R. 1. Quò ad finem societatis respectivæ. P. Societas conjugalis, ex sua natura ordinatur ad societatem paternam, uti infra declarabitur, cujus finis est bonum commune familiæ, consistens partim in auctoritate, superioritate, regimine paterno, atque materno, per officia vitæ ædificativæ, instructionis ac correctionis necessariæ; partim in liberorum observantia, subjectione, ac reverentia, per officia pietatis, amoris, ac timoris filialis, quæ etiam post educationem, suo modo, durant, ac irremissibiliter, naturæ jure, Parentibus, ac liberis inhærent. Jam sic hi fines atque officia cum fine talis conjugii, ejusque officiis, sunt absolute impossibilia, seque mutuo evertant: ergo tale conjugium, saltem ut est societas respectiva, rationi rectæ est dissonum, adeoque natura jure absolute prohibitum, ac nullum. A. P. Familiaritas conjugalis elidit auctoritatem Patris, & observantiam filii; pudor actûs conjugalis (unde unde proveniat **) repugnat reverentiæ liberorum erga Parentes innatæ; *** equalitas conjugalis adversatur superioritati matris, & subjectioni filii; patria potestas in filio, vel materna in filia*

Probabilis tamen: tamen: matrimonium est natura reventium, subiecta ratione intrinseca.

Sed licet rationes, afferri solita pro jure natura negati-vo,

R. II. *Etsi rationes allatae pleræque sunt insufficientes. 2. Sententia tamen affirmans matrimonium in primo gradu lineæ rectæ esse etiam natura jure illicitum, atque invalidum, ex ratione intrinseca est probabilior. 3. Ex ratione extrinseca est absolute tenenda, ac adstruenda.*

Non omnes efficaciter stringant.

Declaratur assertum quòd ad 1. Rationes aliquæ sunt admodum inefficaces, uti tertia, quarta, sexta, nona, undecima; aliæ plus non probant, quàm jus Divinum primævum, ac Gentium, uti quinta & decima; aliæ nimium probant, nempe conjugia naturæ jure irrita etiam inter fratres & sorores, uti prima, secunda, & octava ex parte; denique & undecima & duodecima, quæ omnia satis dilucida erunt consideranti ea, quæ R. 1. attulimus: ergo pleræque rationes sunt insufficientes.

(a) Epist. 1. c. 5.

* Id fatente Angelico 4. Dist. 40. art. 3. in corpore, finis matrimonii qui est bonum prolis, impeditur quidem, sed non tamen totaliter tollitur, quia filia ex femine Patris potest prolem generare, & simul cum Patre nutrire, sed non convenienti modo: quia inordinatum, quòd filia jungatur in sociam causâ gerendæ & educandæ prolis, quam oporteret per omnia Patri esse subiectam, velut ex ea procedentem: quod magis repugnat in matre cum filio, quàm magis reverentiæ derogatur, cum uxor aequaliter debeat esse subiecta viro. Ex quibus apparet, Doctorem Angelicum, repugnantiam talis matrimonii deducere ex impossibilitate finium & officiorum, societati conjugali & familiæ competentium.

** Puffendorfus L. 6. c. 1. §. 31. & ex eo Thomasius L. c. n. 240. pudorem refundit in decori insum amorem, verecundantem ejusmodi actiones, etsi in se naturæ conformes, naturali tamen turpitudine non carentes: item in pravam libidinem naturæ, per lapsum nimis corruptæ. &c.

*** Inde ipse ait Thomasius L. c. n. 242. Justum porrò pudorem insigniter intendi erga illas personas, quibus naturâ reverentiam quamdam debemus, aut erga quos gravitatem quamdam præ nobis ferre debemus, quales præcipue sunt Parentes & liberi, ita ut, qui per eundem non reprimatur, quò minus in familiarem istam corporum commixtionem descendere non vereatur, effronti potius ingenio, & qui nullum aliud facinus sit formidaturus, judicetur: quare fatetur propter hunc potissimum pudorem, jure naturæ, inter ascendentes & descendentes in recta linea connubia conseri prohibita.

lia enervat familiæ regimen fratres inter atque sorores, sicque in una persona confunduntur obligationes, atque officia uxoris & matris, Patris & mariti, Patris & fratris, matris & sororis; filiali timori miscetur conjugalis amor, observantia jungitur familiaritati conjugali; confunduntur relationes principii atque principii, cause & effectus, originis & originati &c. Verbo: cuncta vertuntur in tale *hysteron proteron*, ut Gentes, quàm maximè barbaræ, ejusmodi chaos meritò exhorruerint. Unde sic colligimus: Matrimonium in primo gradu lineæ rectæ, per se loquendo, est contractus, qui si minùs absolute, saltem respectivè sumptus, positivè repugnat amori Parentes inter & proles, in ordine ad felicitatem naturæ rationali in propaganda specie propriam, naturaliter debito, & simpliciter requisito: ergo est naturæ jure prohibitus, ac nullus. A. Satis constat ex dictis, & quia ejusmodi confusa inordinatio in ipso effectu durat, foretque perpetua, tale matrimonium, ex alibi traditis, non modò est naturæ jure illicitum, sed etiam invalidum ac nullum.

Quæ opinio ob rationem extrinsecam absolute adstruenda.

Declaratur assertum quò ad 3. Constat ex Sanchezio* quòd conjugium in primo gradu lineæ rectæ, naturæ jure invalidum censeant, cum Doctore Angelico universi, non modò Theologi, sed etiam Jureconsulti, nullo prorsus dissentiente, saltem ex impressis, immò & Moralitæ protestantici sese jungunt fermè unanimi calculo, ipso Thomasio utcunque recantante.** Inde ipse Caranuel, alias contradicere fuetus ingenuè fassus est, se subscribere omnibus, ut ne singularis videatur subscripturus aliis, si dissentientes invenisset.

Constat 2. Gentes omnes, quæ non penitus obbrutuere, semper abhorruisse à conjunctione matrimoniali Parentes inter & liberos primi gradus; & licet, teste S. Hieronymo (a), Indi Ethiopes, Medi, immò & Persæ ac Parthi ejusmodi connubiis sese contaminarent, argumentum duci nequit, quia quòd naturale est, spectandum in his, quæ bene secundum naturam se habent, non quæ in

depravatis, uti habet Philosophus (b): quòd ad hoc autem hæ Gentes pro maxime barbaris semper ab ipsis Gentilibus habitæ. Jam sic. Eiusmodi consensus unanimes SS. PP. DD. & Sophorum quoque Gentilium, suffultus communi sensu Gentium, utcunque moratarum,*** est saltem ratio à posteriori, extrinseca, & mediata, eaque sufficiens in materia morum, ad demonstrandum ejusmodi commercium, positivè inhonestum, ac naturæ rationali contrarium, etsi ipsa ratio intrinseca, tam demonstrativè assignari haud possit: ergo ex ratione saltem extrinseca est absolute tenenda isthæc sententia. A. P. Ex dictis in prolegomenis Instruct. §. 4. quia, teste Seneca, veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri, & nisi ejusmodi consensus proveniret ab ipso rationali dictamine, natura deficeret in fundamento honestatis, essetque malè constituta in ordine ad suum finem; quòd dici nequit.

B. III. Quæ utrique rationi, tam intrinseca, quam extrinseca, opponi possunt inefficacia sunt. Replicis sufficienti nervi destituti.

Nam 1. Autoritas in adstruendo jure naturæ plus non probat, quàm in specifica rerum differentia judicium prudentum 2. Consensus tantus fundari potest in præcepto Divino positivo: *velinquet homo patrem & matrem, cum statum naturæ primæ cum naturæ jure sæpe confundant Patres, atque Doctores.* 3. Sensus Gentium probaret etiam conjugia fratrum & sororum naturæ juri adversa. Sed

Contra est 1. Autoritas non adstruitur, nisi pro ratione extrinseca, sed tamen supponente intrinsecam: unde sicut judicium Prudentum unanime de differentia specifica leonis & equi, argueret prædicatum sat certò specificum, ita à pari. Contra est. 2. PP. DD. cum D. Ambrosio adstruunt repugnantiam legis scriptæ in cordibus; cum Angelico contrarietatem cum ratione naturalis; immò omnes affirmant, conjugium in primo gradu lineæ rectæ nulla humana potestate dispensabile, vel in conversis ad fidem tolerabile, adeoque supponunt contrarium juri naturæ. Contra est 3. De conjugii fratrum & sororum

* L. 7. de Matr. Disp. n. 7. apud omnes Doctores compertum esse, nemine discrepante, tale matrimonium, jure naturæ irritum: & licet expresse irritum non dicant, hanc tamen eorum esse mentem affirmat, cum dicant, esse nulla humana potestate dispensabile.

** Inde Wilhelmus Mascojki hanc thesin, ex Thomasio propugnatam: nullus incestus jure naturæ repugnat, è secundis authoris curis emendatam, radere deberet. Idem Thomasio etiam Alberto Hofmanno respondententi imposuit, ut poneret hanc thesin: nuptiæ Parentum & liberorum ut incestæ jure naturali probentur, firmitioribus argumentis opus est, quàm quæ à Grotio & Puffendorffo, aliisque vulgò afferuntur ex reverentia, abhorrentia naturali, atque pudore &c. &c.

(a) L. 2. contra Jovinianum.

(b) Polit. c. 5.

*** Theodoretus L. 24. in Levit. concubitus hosce inter tam manifesto hominum consensu damnata, ponit, ut non nullos faciat objicere, cur Deus vetuerit, quæ nunquam evenire solent.

rorum non pugnat idem consensus DD. & Gentium, uti infra videbimus.

2. Pudor, respectu liberorum erga Parentes, gratis adstruitur major, quam erga alios. Sed contra est: saltem pudor, respectu Parentum ex ratione congenitæ authoritatis in liberos & reverentiæ, sibi naturaliter debitæ, præsertim in ordine ad debitum conjugale, adstruitur major magisque confundens officia, utrisque naturaliter debita: ergo gratis non adstruitur.

3. Reverentia debita Marito ob speciales dotes, ob officium vel dignitatem Regiam respectu conjugis plebejæ vel per matrimonium morganaticum assumptæ, nil obest commercio conjugali: ergo nec reverentia filialis: Sed

Contra est. Non ex solo reverentiæ titulo, sed ex confusione cæterorum quoque officiorum, relationum, ac jurium, maxime quò ad statum familiæ, irritum natura jure diximus hoc matrimonium. Accedit, quòd reverentia in assignatis casibus sit merè accidentalis, extrinseca, extraordinaria, adeoque non intenta à jure naturæ, remissibilis saltem quò ad debitum conjugale, respectu personæ moraliter duplicis, privatæ & publicæ; contra reverentia filialis sit substantialis, intrinseca, ordinaria, nullis in circumstantiis remissibilis, respectu ejusdem personæ private, conjugis ac filiz, Patris ac mariti &c. ergo non est paritas.

4. Superioritas conjugis regiz respectu mariti, ad sceptrum non assumpti; superioritas Patris respectu filii, in contractu societatis nil obest: ergo à pari. Sed

Contra est ut prius. Confusio enim cumulativa officiorum ac jurium pro ratione adequata à nobis est assignata. Accedit denuò, quòd illa superioritas sit in casu extraordinario, & in diverso ordine; superioritas materna sit ordinaria respectu ejusdem gubernationis domesticæ, sic ut simul esset superior ac inferior, Mater & conjux &c. contractus societatis inter Patrem & filium est exigui momenti, facile dissolubilis &c. ergo denuò non est paritas.

5. Casus, quo solus superstes foret Pater cum filia, seu Mater cum filio, ejusmodi matrimonium, natura jure, non modo validum sed & licitum, immò obligatorium foret, ratione propagationis humanæ, tanquam bono, fortius stringente: ergo & extra hunc casum saltem validum erit jure naturæ. C. P.

Quia in jure naturæ absoluto locum non habet dispensatio Dei, uti patet in mendacio; in conditionato locum non habet, nisi in casu particulari v. g. Spoliis Israelitarum Ægyptiis: atqui nulla profusus est ratio, cur Deus, ut Author nature, non possit universaliter quoque permittere talia matrimonia, nec amori in Deum, se ipsum, proximum, seu Rempublicam adversa. Sed

Contra est 1. Negari posset, ullam fore in tali casu obligationem propagationis humanæ, cum præsumi potius deberet instans Mundi interitus. Unde est, cur S. Augustinus (a) filias Loth, nulla ratione ab incestu excuset, nisi fortè per errorem huiusmodi inculpabilem, quæ interpretatio longè communior, quam altera S. Chrysostomi & Ambrosii.

Contra est 2. Cur in tali casu fictio non posset adstrui dispensatio Authoris naturæ, in lege naturali, non quidem proprie talis, afficiens ipsam legem, ejusque obligationem, sed improprie talis afficiens materiam legis accedente circumstantiâ extractam ab obligatione legis? Certè tale conjugium, in circumstantiis ultimæ necessitatis, majorisque boni quò ad propagationem humanam, nec foret rationi dissonum, nec inhonestum. Ex quo tamen minimè fluit, ejusmodi conjugium universaliter permitti posse ab Authore naturæ, cum extra hunc casum positive repugnet amori, Parentis inter & proles in ordine ad felicitatem, nature rationali in propaganda specie propriam, naturaliter debito, ac simpliciter requisito, uti satis constare potest ex dictis.

Contra est 3. Cum in nostris principiis minus proprie sonet jus naturæ absolutum atque conditionatum, dicendum in tali casu, accedente circumstantiâ, mutari materiam legis, nec opus esse dispensatione vel revelatione ulla, cum conjugium Patris & filiz, his circumstantiis conestitum, nunquam fuerit naturæ juri adversum, præcipue cum cessat ratio inhonestatis, seu confusio officiorum & jurium, tali matrimonio se habente ad instar primi, quale fuit Adami & Eve ex Adamo desumptæ, cui respectu familiaris futuræ nulla confusio officiorum & jurium imputari poterat.

R. IV. Matrimonium in primo gradu licet recta est jure Divino positivo, primo & universalis, nisi & jure Gentium, & positivo humano absolute prohibitum.

Declaratur. Jus Divinum positivum vel etiam naturale reflexum, prout ratio dicitur, juri Divino esse obtemperandum, deducitur ex illis verbis ab Adamo instinctu Dei prolatis: Relinquet homo Patrem & Matrem, & adheret uxori

Est in super prohibitum jure D. positivo, universaliter obligante jure Gentium ac humano.

(a) Apud Cornelium à Lapide.

ri sue &c. Jus Gentium ex communi propemodum consuetudine Gentium; jus humanum ex variis legibus, & pœnis, tam juris sacri, quam profani.

Ex ceteris gradibus spectato jure naturæ nullus videtur obesse contractui conjugali.

Quæritur VI. Quid de ceteris gradibus, secundum lineam juris naturæ, sentiendum?

Re. I. Spectato jure Naturæ gradus consanguinitatis nullus, præter primum in linea recta, matrimonium reddere videtur invalidum. 2. Unde nec primum gradum lineæ collateralis, impediens, naturæ jure prohibitis accensendum, sufficienter probari potest.

Affertum probatur quò ad 1. Impedimenta, ratione consanguinitatis in linea recta, non protrahuntur in infinitum, adeoque in certo gradu terminanda sunt: atqui nullus alius terminus, ultra primum, spectato jure naturæ, satis probari potest. Mai: si unum, alterumve excipias, est contestata, patetque ex eo, quòd participatio sanguinis, seu ratio consanguinitatis per plures, & plures generationes semper reddatur debilior sensimque deficiat; quòd avus, respectu nepotis, non habeat rationem genitoris, sed rationem causæ, applicantis genitorem, adeoque non sit principium nepotis per se, sed merè per accidens, uti patet in Abèle, avum penitus non habente. Min. stat firma argumento negativo, quòd per rationes solidas nemo facile elidet.

Affertum probatur quò ad 2. Negativè.

Immo & positivè. Conjugium, fratres inter & sorores, nec positivè regnat societati conjugali absolutæ, nec etiam respectivè; non enim evertit finem matrimonii primarium in generanda & educanda tobole; nec secundarium in remedio concupiscentiæ, adjutorio &c. neque confundit nimium officia, ac jura familiæ paternæ: ergo, spectato jure naturæ, prohibitum dici nequit. Ant. patet consideranti; sequela fluit ex applicatioue principii fundamentalis.

Confirmans aliè. Quòd, ejusmodi conjugii, initio necesse fuerit propagari humanum genus: atqui, sine præjudicio Authoris naturæ, præsumi nequit necessarium propagationis humanæ medium fuisse illicitum ac inhonestum cum plures homines, æquè ac duo, creari potuissent.*

Re. II. Rationes opponi solite, minus Quibusdam stringere videntur. Nam non satis efficaciter in oppositam partem mitentibus.

1. Adstruitur repugnantia cum matrimonio sine, saltem secundario, propter magnum illicitum concupiscentiæ ex cohabitatione continua, conjunctione sanguinis anorem nimium inflammante. Accedit quidam naturalis pudor, ac reverentia, ob quam, teste Aristotele (a), S. Augustino (b) & aliis, ejusmodi matrimonia, velut abominanda, pleræque Gentes exhorruere. Sed

Contra est. Illicitum inter fratres & sorores etiam minus esse, testatur experientia, cui sat præcavetur per jus Gentium, fundatum in amore ad felicitatem societati humanæ admodum proficuo, per amicitias alienorum conjugii multiplicandas. Pudor & reverentia, fratres inter & sorores, est argumentum satis inefficax ad impedimentum etiam impediens, naturæ jure evincendum, maximè si suppetat justa causa. Gentium quarundam horror consuetudini, pœnis civilibus, & juri Gentium refraganti, adscribi meritò potest: unde Authores hujus sententiæ æquè dicere valent. Abrahamum evitasse suspicionem matrimonii cum Sara sorore, non propter propinquitatem, uti exponunt Authores opinionis oppositæ; sed propter raritatem in tali gradu, jure Gentium hujusmodi matrimoniis repugnante.

2. Opponitur S. Scripturæ testimonium, quo legimus ejusmodi conjugia apud Hebræos punita morte, non minus ac adulteria, sodomitica, & bestialia scelera, utique naturæ jure prohibita (c). Sed

Contra est: Lex illa pœnalis jus positivum probat, severior forsan ad impedienda, fratres inter & sorores, mala commercia, ex cohabitationis periculo proniora. Pœna mortis, in modo satis diversa, non probat æqualitatem culpæ; secus & (d) violatio Sabbathi, per collectionem lignorum, sodomitico crimini æquanda foret, & æquè juri Naturæ adversaretur.

3. Affertur auctoritas Innocentii III. qua statuit, Infideles in secundo & ulteriori gradu copulatos, si ad fidem convertantur, separandos non esse (e): ergo innuit separandos in primo, adeo-

* S. Augustinus L. 15. de Civit. Dei. c. 16. & L. 23. contra Faustum c. 35. censet necessitate compellente initio licita fuisse hæc matrimonia. Cornelius à Lapide in 20. Gen. v. 12. ait S. Augustinum L. c. contra Faustum conjugia, inter fratres & sorores, naturæ jure irrita declarare, sed ibi S. Augustinus non loquitur de jure naturæ, sed positivo, & consuetudine, uti patebit legenti.

(a) 2. Polit. c. 2.

(b) L. 2. contra Faustum. c. 33.

(c) Levit. c. 20 v. 17.

(d) Num. 15. v. 35.

(e) C. gaudemus. 8. de divortiiis,

adeoque conjugium esse naturæ ad-
versum. Sed

Contra est: sequela non fluit; quia
de primo nil statuit Innocentius, utpo-
te solum consultus de secundo, &
cæteris.

Idem intelli-
gendum de
gradibus cæ-
teris, in Le-
uitico probi-
bitis.

*Re. III. Absolutè loquendo, nullus gra-
dus, seu consanguinitatis, seu affinitatis,
in Levitico prohibitus, præter primum linea
rectæ, spectato præcisè jure naturæ, conju-
gium reddere videtur seu invalidum, seu illicitum.*

Ratio positiva habetur ex applicatio-
ne principii fundamentalis, cum nullus
alius gradus positivè repugnare videat-
ur amor, in ordine ad propagationem
humanam, seu sibi, seu proximo natu-
raliter debito, hoc est, ad felicitatem, natu-
ræ rationali propriam, simpliciter necessario:
ergo nullus alius gradus naturæ jure
prohibitus esse potest: *Ans.* firmatur. 1.
argumento positivo, jam supra insinuato,
quia nempe talia conjugia positivè con-
formia sunt societati conjugali absolu-
ta & etiam respectiva, eò quòd non e-
vertant matrimonii finem primari-
um in generanda, & educanda sobole, nec
secundarium in remedio concupiscentiæ
adjutorio, & similibus, uti patet con-
sideranti. Idem *Ans.* firmatur 2. etiam
argumento negativo, Unde

Non obstat 1. Quòd contracta, his-
ce in gradibus, connubia, dicantur
à Deo abominations, & scelera, commissa
à Gentibus (a), non nisi jus naturæ agnos-
centibus. Nam

Contra est: Expressiones istas, non
de omni connubio, ibi prohibito,
sed de primo solum gradu, aliæque
promiscua Venero dictas, spectato saltem
naturæ jure, manifestè constat ex Tridenti-
no, Ecclesiæ dispensationem in pleris-
que illis gradibus attribuente (b), & ex
communi Interpretum, atque Do-
ctorum,

Non obstat 2. Quòd ejusmodi con-
nubia saltem melius dicerentur natu-
ræ jure illicita: quia continent quan-
dam indecentiam & turpitudinem natura-
lem, cum hic terminus repetatur ferè
in singulis gradibus, & per se, ac juxta
sensum communem, videatur absona pro-
positio, nullum incestum, nisi in primo
gradu lineæ rectæ naturæ jure esse prohi-
bitum, ac inhonestum. Sed

Contra est. Probari satis vix potest,
spectato naturæ jure, indecentia, vel tur-
pitudine quædam moralis positiva, ob
quam, suppetente rationabili cau-
sa, illicita dici queant memorata con-
jugia, et si ob majorem decentiam, alios-

que fines naturæ rationali, & societa-
ti humanæ magis congruos, jure Genti-
um, & positivo Divino, ac humano, remo-
tiora præcipiantur, & nimium propin-
qua prohibeantur. Cæterum, ut
ex jure positivo fluunt consanguinitatis
& affinitatis gradus prohibiti, ita &
incestus, ut adeò eruditas aures voca-
bulum offendere nequeat, quas res
ipsa non offendit, nisi forsitan jus na-
turæ, cum positivo, minus peritorum in-
star, confundere velint, ac commisce-
re. Sensus communis vel non obstat, vel
nimium probat. Non obstat, eò quòd
sensus communis differentias jurium
non distinguat, cum neque docti ri-
tè semper distinguunt, sed ipsum jus
Gentium jus naturale appellent & quæcum-
que naturæ rationali, rationi, & societati
humanæ minus congrua sunt, juri naturali
adversa pronuntient, id quod in nostra
lucubratione minimè faciendum.
Nimium probat hic sensus communis, si ac-
cipiatur de jure naturæ in sensu stricto:
nam probaret, incestus qualicumque
in gradu, et si certè dispensabili, esse
naturæ jure prohibitos, id quod certè
falsum.

*Queritur VII. Quanam alia impedimen-
ta, spectato jure naturæ, matrimonium de-
rimentur*

Quòd ad im-
pedimenta
matrimonii
dirimentia

*Re. 1. In genere convenit inter Morali-
stas 1. Quòd jure naturali & Gentium im-
pedimenta constitui possunt, & de facto aliqua
constituta sint.* Patet: quia matrimo-
nium sortitur naturam contractus, & qui-
dem apud Gentes merè politici, adeoque
juris naturæ & Gentium dispositi-
oni obnoxii, ad instar cæterorum
contractuum, emptionis, venditionis &c.

Speclato jure
naturæ in ge-
nere.

2. Impedimentis matrimonii, jure na-
turæ ac Divino universali inductis, ligan-
tur omnes homines; jure Gentium sta-
tutis infideles; jure Ecclesiastico deter-
minatis fideles. Ratio primi est, quia
Naturæ juri sunt omnes subditi, ne-
que prævalere potest consuetudo, vel
potius corruptela: hinc matrimo-
nium Patris Infidelis cum filia, ex
consuetudine loci initum, de se nul-
lum est, & si Christiani fiant, dissol-
vendum. Ratio 2. & 3. est eadem
subjectio. Unde colligunt orthodo-
xi Moralistæ, Infideles, uti à Princi-
pe profano, ita & à Pontifice sum-
mo, quæ temporali Domino, in territo-
rio papali subditos, quò ad formam
conjugalis contractus, obligari posse:
non tamen eadem ratione obligari
possunt Fideles à Principe pagano ad
formam conjugalis contractus, non
obstan-

(a) Levitici 18. v. 27. omnes execrationes istas fecerunt accole terra, qui fuerunt ante vos, & pol-
luerunt eam: cavete ergo, ne & vos similiter evomati.

(b) Sess. 24 c. 3.

obstante, quòd illius sint subditi: nam, etsi non desint cum Sanchezio (a), qui etiam Fideles, obligatos puncto ad leges pagani Principis, velint, refragantur tamen non pauci. Ratio est: quia Fideles, etsi existant in territorio Principis pagani, eidem tamen quòd ad spiritualia & supernaturalia, inter quæ matrimonium Fidelium, neutiquam subjecti sunt. Sed reponit Sanchezius, quòd ratio Sacramenti superaddita in Principibus non impediatur potestatem impedimenta dirimentia statuendi, sed sola reservatio Pontificia, quæ ad Principes infideles se non extendat. Sentiat quivis, quod velit: nil intercedimus. Gravior est disceptatio, an hæretici ligentur impedimentis, solo jure Ecclesiastico statutis? Sed quia jus naturæ & Gentium non attingit, aliis decisionem relinquimus. *

In specie.

§. II. In specie, inter impedimenta matrimonii, natura jure dirimensia, est. 1. Impotentia perpetua. Ratio est: quia ad matrimonium requiritur essentialiter traditio corporum cum mutuo jure proprietatis, & radicali facultate exigendi debitum &c. Aliud foret de impotentia temporali V. G. respectu pueri, quæ traditionem corporum absolute non faceret impossibilem, sed usum solummodo suspenderet in tempore habite, quale contingit in aliis quoque contractibus, naturam validis. 2. Error substantialis, quia tollit consensum, natura jure requisitum. 3. Polyandria, & consanguinitas in primo gradu linea recta, nullum facere matrimonium, constat ex dictis.

De adultério.

§. III. Moralista protestantici, inter causas, matrimonium dirimentes tam ex jure naturali, quam Divino, male adstruunt crimen, etiam inter Fideles. V. G. Adulterium, malitiosam desertionem, debiti negationem pernicitatem &c.

Declaratur assertum: Puffendorfius ita concludit (b). Unde apparet, quòd adulterium & malitiosa desertio ad divorcium

sufficere judicatur &c. in eandem lase parti ad secunda vota transire liceat. Nec contentus errore, convitium superaddit: ** quidquid in contrarium jus Canonicum nugeatur. Nec tamen difficile est istis Sacerdotibus, alia via, sua decreta eludere, si cui heic gratificari placeat, declarando, matrimonium ab initio fuisse nullum, cujus rei varios obtentus idem jus suggerere potest.

Rationem asserti unicam affert: quia essentiali puncto matrimonialis pacti, per alterum violato, læsæ parti facultas est matrimonio discedendi. Ejus Paraphrases Kemmerichius (c) adjungit adulterio, naturaliter dirimenti, inimicitias quoque capitales, sterilitatem, mores alterius intolerabiles. Wernherus ait (d): jure Divino positivo non nisi ob adulterium, & malitiosam desertionem conjugii vinculum dissolvi. Fleischerus (e) ad justas causas dissolvendi, ut ait, matrimonii revocat quoque insidias vita structas, perpetuam procuracionem abortus, relegacionem perpetuam, animorum disparitatem, morbum somicum, sterilitatem &c. non verò hæresin, ac atheismum &c. ubi cuncta confundit, jus naturale, Divinum, divorcium quòd ad thorum, dissolutionem matrimonii quòd ad vinculum. &c. Insuper in Christi effato de adulterio, tanquam causa divortii, alium errorem, ex secundis Thomasi curis de promptum, accumulatum, dum ait: Christum non fuisse Legislatorem, sed merum Doctorem. Sed

Contrà hos errores est definita Catholica veritas à Tridentino (f): adulterio nequaquam matrimonia dissolvi; idem de moribus intolerabilibus, cæterisque intelligendum jure Divino, & ratio est, quia aliàs daretur anfa conjugibus, ad novum matrimonium aspirantibus, fidem conjugalem violandi; fieret conjugis adulteræ conditio melior, utpote quæ propter delictum, & ipsa à vinculo tam ingrato sese absolute posset eximere; foret liberis, quorum cura, soluto matrimonio, vix amplius à Parentibus curaretur, ingens præjudicium. Unde

(a) L. 7. Disp. 2. n. 7. quem sequitur Pontius, Wiesnerus, & alii.

* Quamvis criminibus attrahita quæstio haud foret, cum ejusdem decisiones falsas Protestantici suis lucubrationibus de natura jure immisceant.

(b) De J. N. & G. L. 6. c. 1. n. 21. Protestantici authores divortia quòd ad thorum, & vinculum, ex sacris Canonibus frequenter confundunt: exemplo esse potest Nicolaus Hertius in notis ad hunc Puffendorfi locum, quem colorare nititur autoritate Origenis, Concilii Cleberini, Aurelianensis, & Arelatensis I.

** Quod repetit ex Saldano L. c. §. 23. f. m. 335, qui ait, divortia inter antiquissimos Christianos ex aliis quoque causis, quam adulterii, fuisse licita, donec Pontificum superstitione & iniquitate conjugii vinculum utroque viro insolubile declaratum sit. Licita probat Puffendorfius ex L. 2. c. de repudiis. Sed ejusmodi leges, præcepto Christi oppositæ, ideoque correctæ, an Christianis unice lætæ sint, probare deberet Puffendorfius.

(c) In element. J. N. & G. c. 2. §. 6. n. 34.

(d) In element. J. N. & G. c. 17. §. 15.

(e) Instit. J. N. & G.

(f) Sess. 24. de matrim. Can. 7.

de effatum Christi : quicumque dimiserit uxorem , nisi ob fornicationem &c. tantummodò vult mœchari cum , qui dimittit uxorem ex alia causa , quàm fornicationis ; non autem vult , licitum esse uxorem dimittere ex causa fornicationis , & aliam ducere. An , *spectato præcisè jure naturæ* , conjugii vinculum solvat adulteri crimen , *malitiosa desertio* , *morum intolerabilitas* &c. tam facile determinari neque potest , neque debet , cum aded liquidum non sit , an ejusmodi causæ , *spectatà naturâ patris conjugalis* , *sine alius primario* , & *absque præjudicio prolis legitime* , *bonique communis* , *veluti sufficientes de jure naturæ* , ad repudia etiam in Testamento veteri permittæ , probari queant . Illud certum etiam Protestantibus , quod conjugia penès Romanos , *mutuo consensu* , *captivitate* , *morbo* , aut *infamia* , male dissoluta sint .

De vi ac metu,

§. IV. *Vis * & metus* , *spectato præcisè jure naturæ* , non est impedimentum dirimens matrimonii ; uti multi , præsertim ex Moralistis Protestantibus , affirmant . Ratio est : quia ad nullum contractum , uti infra probabimus (a) , *spectato præcisè jure naturali* , plus requiritur , quàm *justus titulus* , & *voluntarius consensus* : prior habetur , nil obstante metu , per traditionem juris in corpus pro jure in corpus ; posterior non tollitur à metu , etsi minuatur . Accedit , quod jure naturali irritum dici non possit tale conjugium *propter injuriam* ; aliàs matrimonium , dolo contrahentis accidentali obtentum , hoc ipso jure irritum foret propter æqualem injuriam . Sed neque invalidum dici potest *propter defectum libertatis* ; secus irritaret quoque metus , à causa necessaria incussus ; irritaret *jure naturæ* similis metus baptismum , aut juramentum extortum , quas tamen sequelas nemo facile admittet . Verbo : vis ac metus solummodò *secundùm quid* , non absolute , est oppositus amori , proximo in ordine ad finem matrimonii essentialiter naturaliter debito , & ad felicitatem societatis humanæ simpliciter requisito : ergo &c. Ant. patet ex solutione replicarum . Nam

Opponunt adversarij 1. Amor proximo naturaliter debitus , in ordine ad matrimonii finem , *de jure naturæ* , non tantum requirit consensum merè voluntarium , sed etiam liberum : quia vis est opposita fini conjugali , à natura intento , hoc est , conjunctioni animorum , & corporum , individua

item consuetudini , statuque perpetuo . Si enim conjugia , libere contracta , tam sæpe funestos sortiuntur exitus , quid eveniet in violentis ? Sed

Contra est . Vis est opposita conjunctioni , statuque perpetuo simpliciter . N. Secundùm quid , seu est minus apta ad hunc finem , sic ut expediat , esse rescindibilem contractum . Accedit , *perpetuitatem* status conjugalis , ex sua natura *necessariò & simpliciter* requisitam , non satis probari ex principiis juris naturæ ; sicuti constat ex dictis .

Opponunt 2. In statu merè naturali , ubi non agnoscitur superioritas , ejusmodi contractus conjugii violentus foret *irrescindibilis* , & etli agnosceretur , accidere posset , ut vel non vellet , vel non posset hac potestate uti , adeoque pars , vim injustam passa , careret remedio , & natura deficeret in necessariis . Sed

Contra est . Talis contractus vel esset *natura jure* , ab ipso contrahente vim injustam passò *rescindibilis* , vel à quocunque potestatem habente , saltem *respectu juris Gentium* , qui si nollet , vel non valeret ea potestate uti , id foret *per accidens* .

Opponunt 3. Jus humanum ejusmodi matrimonium non tam primum irritat , quàm irritum *antiquiore jure* declarat , ut colligitur ex norma verborum : ergo supponit jam prius *jure naturæ* nullum . Sed

Contra est : Etsi jus antiquius supponatur , id non necessariò est *jus naturæ* , sed positivum antiquius , seu consuetudine , seu viva voce inductum , quod idem dicere debent Adversarij de impedimento disparitatis cultus .

Quæritur VIII. Quid , *spectato jure naturæ* , De impedimento de impedimento affinitatis ?

§. I. Affinitas , nullo gradu , seu *lineæ rectæ* , seu *obliquæ* matrimonio obest *spectato naturæ jure* . Ratio *fundamentalis* est : quia in disciplina *mentis affinitatis* . Nullum agnoscitur *juris naturæ* .

probari nequit , affinitatem in ullo gradu repugnare amori , vel sibi , vel proximo , in ordine ad ullum matrimonii finem , naturaliter debito , seu ad felicitatem societatis humanæ simpliciter necessario . 1. Quò ad gradus *lineæ obliquæ in specie* , patet insuper ex Testamento antiquo , ubi matrimonium , in primo gradu affinitatis cum conjuge improli fratris defuncti , non tantum licitum erat , sed etiam præceptum ; liquet ex Testamento novo , ubi ejusmodi matrimonia in Infidelibus , ad fidem veram

* In sensu ordinario , hic summi solito ; non illa , quæ cogit ad actum externum contra voluntatem facitque simpliciter involuntarium , qua de re dictum supra P. 1. Tit. 1. §. 299.

(a) P. III. Tit. V. de Pace.

Part II.

veram conversis, non improbantur; immò & in iisdem gradibus etiam inter Fideles sæpiùs dispensatur.* Unde prohibitio *Levitici* est juris solummodò positivi, & illud S. *Joannis Baptiste*: non licet, vel dictum est *Herodi*, tanquam *Judao*; vel pronuntiatum fuit de conjugè fratris, etiamnum viventis; id quod habet communior.

2. Quò ad gradus lineæ rectæ in specie, de conjugio primi gradûs V. G. inter privignum & novercam, vitricum & privignam; inter focerum & nurum, generum & focrum, colligitur insuper ex eo, quò ejusmodi conjugia in Infidelibus, ad veram fidem conversis, tolerentur, uti colligere est ex Canone decimo Synodi *Aurelianensis III.* & aliis. Unde

§. II. Rationes, afferri solite, oppositum non evincunt. Nam, quòd tale conjugium à *Papiniano* vocetur incestus de jure *Gentium* (a) nil obest nostro asserto, etsi & de jure *Gentium* videatur locutio satis impropria, cum non nisi una, alterave Natio, ejusmodi conjugia prohibuisse, propter majorem inconvenientiam, demonstraretur. 2. Quòd S. *Paulus* fornicationem appellarit, qualis nec inter *Gentes* (b), intelligendum est de concubitu filii cum uxore Patris, etiamnum viventis, uti indicat ipse *Apostolus* (c): hac scripsi non propter eum, qui facit injuriam, nec eum, qui passus, intellige Patrem, adhuc viventem.

3. Quòd in *Levitico* talia conjugia gravissimis sceleribus annumerentur, intelligendum est vel de concubitu illegitimo, vel cum respectu ad legem Divinam. Sic *Levitici* 20. non tantum matrimonium inter personas primi gradûs, sed etiam secundi, inter scelera, naturæ juri contraria, recensetur, quod, in rigore loquendo, nec adversarii admittunt.

4. Quòd nulla legatur facta dispensatio; immò quòd negata perhibeat *Carolo Gonzaga*, *Mantuae Ducis* ab *Urbano VIII.* non probat defectum Potestatis in Pontifice respectu juris naturæ; sed defectum gravioris causæ in supplicante, id quod in petitione *Gonzagæ* evenisse, testis est *Clericatus*.

INSTRUCTIO II.

Instructio 2.

De juribus & officiis Status conjugalis, spectato jure natura.

De officiis Status conjugalis.

§. I.

De juribus status conjugalis, familiaris, herilis, officiisque in eo observandis.

§. I.

Queritur. 1. Quid de juribus atque officiis fides conjugii societatis conjugalis tenendum spectata disciplina Juris Naturæ?

§. I. Prima obligatio, eaque mutua, est fides conjugii; unde adulterium omne, quod Moralists, conjugalis fidei violationem per accessum ad alienum thorum notat, Authore Angelico, graviter natura jure prohibitum. Ratio patet: nam est positivè contrarium amoris, & conjugii, & proli, in ordine ad matrimonii finem, naturaliter debito, ac ad felicitatem societatis humanæ indispensabiliter necessario. Unde

Colliges 1. Rectè damnatam esse ab *Innocentio XI.* hanc propositionem: copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium. Quia talis consensus, etsi non cedat in injuriam mariti, quòd talis, & ut personæ privatæ; cedit tamen in injuriam mariti, quòd talis, seu quò obligati ad bonum proli; item in injuriam proli ob præjudicium generationis & educationis; demum & in injuriam status conjugalis ad bonum societatis humanæ publicum ordinati, vi cujus tale jus non est renuntiabile: ergo natura jure talis consensus irritus est, ac nullus.

Colliges 2. Illud axioma: scienti & volenti non fit injuria, tantum habere locum, quando consensus est liber & validus: hic autem validus esse non potest, cum marito in uxorem sit quidem jus quò ad usum, non quò ad dominium absolutum, quale nempe jus habet in membra, quæ uti potest, absolute disponere, id V. G. abscindendo non potest. Inde non est paritas cum stupro, quòd esse definit virgine consentiente: quia, teste P. *Viva*, censetur, Domina sui claustris, de quo illicitè quidem, sed tamen validè disponit.

Colliges 3. Adulterii crimen pariter manere respectu Mariti; consentiente conjugè fornicantis tam cum aliena ** ligata, ut patet, quam cum solu-

* Sic novimus, *Julium II.* cum *Henrico VIII.* Angliæ Rege, dispensasse ratione *Catharinae*, Arturi fratris defuncti conjugè &c. similes dispensationes de *Martino V.* *Alexandro VI.* *Paulo V.* *Urbano VIII.* *Innocentio X.* refert *Clericatus*.

(a) L. ult. ff. de condic. sine causa.

(b) 1. Cor. 5. 1.

(c) 2. Cor. 7.

** Nam alia ratio in polygynia, de quà suprâ, spectato saltem naturæ jure.

soluta : quia consensus conjugis nullus, utpote adversus statum conjugali, bono societatis humanæ per fidem matrimonii intento, adeoque de jure, nequaquam renuntiabili; ut nihil dicatur de incontinentia mariti, quam legitimare utique nequit conjugis consensus.

Colliges 4. Quid respondendum sit Thomasio, proponenti hanc questionem (a): *Quin si alteruter ex conjugibus consentiat, ut alter corporis sui copiam alii faciat, quomodo velles ostendere, cum nihilominus communicationi huic inesse naturalem turpitudinem? sanè quilibet juri suo, ex pacto quæsito, renuntiare poterit, ni obstat præceptum superius, quod hæcenus in ratione frustra quæsitimus.*

Ufus legitimus.

§. II. Altera obligatio est usus conjugii legitimus: unde naturæ jure, saltem leviter, prohibitus est usus conjugii, solius causâ voluptatis. Assertum deducitur ex propositione, ab Innocentio XI. damnata: opus conjugii, ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpâ, ac de seculo veniale. Ratio est: quia ejusmodi usus, saltem leviter, repugnat amori prolis & societatis humanæ, in ordine ad propagandam speciem, naturaliter debito: nam, teste Cardena (b), moraliter evidens est, hunc usum, eique conjunctam voluptatem, à natura institutam primariò ad generationem prolis, & conservandam speciem. Jam sic: evidenter est dissonum rationi, invertere hunc ordinem, conjugio intrinsicum, & à natura præstitum: atqui hoc fieret. Accedit ratio extrinseca, seu autoritas SS. Patrum, Augustini, Gregorii, Anselmi, Aquinatis, item Sanchezii & aliorum magno numero, quos allegat Cardenas, ut adeò, eodem authore, propositio allata, merito proscribi potuisset propter solam rationem extrinsecam, quæ in materia morum pro satis certa regula haberi potest, præsertim si sit propè unanimis consensus. Unde

Colliges 1. Non esse paritatem cum aliis sensuum delectamentis, eò quòd illecebræ non ita sint vehementes, sensuales, brutis communes, animam ad carnalia taliter non deprimentes, non ita periculosa, nec excedatur modus debitus, neque generationis fini primario, & propagationi speciei adeò præjudiciosa.

Colliges 2. Etsi non desint, qui negent, ejusmodi voluptatem, etiam pro fine partiali, saltem directè intendi

posse; eò quòd natura illam ordinârit in purum medium, neque isthæc brutalia videantur esse appetibilia homini gratiâ sui, propter sublimitatem naturæ rationalis, probabilius tamen esse, ex communiore Moralistarum, jure naturæ licitum esse matrimonii usum propter voluptatem, tanquam finem subordinatum fini primario, seu generationi prolis. Ratio est: quia talis sequitur ordinem naturæ, quæ destinavit voluptatem ad faciliorem generationem prolis, & conservationem speciei humanæ.

Colliges 3. Quòd conjux teneretur reddere debitum, etsi alter peteret ob solam voluptatem: quia teste Sanchezio, Perezio, & aliis, actus ille, illicitus exigenti, non est illicitus reddenti, adeoque debitus, eodem modo, quo, si quis voveat, castina non petere depositum, peccat petendo, alter tamen reddere obligatur, quia malitia petentis non deobligat alterum à reddendo illi, quòd suum est: unde materialis illa cooperatio excusatur: ex justa causa, ne excitentur odia, aut mutuus amor debitus defervescat, uti habet P. Viva (c).

§. III. Obligatio tertia sese extendit ad cohabitationem mutuam, fini conjugali debitam, ac necessariam, & licet perpetua naturæ rationali, & matrimonii fini conformior, adeoque juri Divino, Gentium, & positivo humano præcepta sit, absolute tamen necessariam esse, spectato saltem solo naturæ jure, satis probari nequit. Quarta adstringit ad reddendum mutuo debitum, quoties debito modo, & rationabiliter petitur. Alias obligationes, de vitanda libidine extra conjugium, seu in diversa, seu eadem specie humana; de vitanda mollitie, fornicatione, stupro &c. jam parte prima sat declaravimus. Officia positiva paucis declarat Puffendorfius his verbis (d): *Officium Mariti est uxorem diligere, nutrire, regere, atque defendere: uxoris Maritum amare, honorare, adjutorio esse non solum in generanda, educandaque prole, sed & in parte curarum domesticarum capessenda. Utrique autem indoles tam arctæ conjunctionis requirit, ut utriusque fortunæ sint focii, moresque attemperant, quæ omnia ex principio amoris conjugalis, si minus graviter, saltem leviter esse naturæ jure præcepta, facile deducuntur.*

Cohabitatio necessaria ad finem, redditio debiti.

Que-

* Videatur Viva & Cardenas.

(a) Instit. Div. L. 3. c. 2. n. 218.

(b) In crisi theolog. prop. damnat. 9. Disp. 7. n. 63. f. m. 270.

(c) Trutina Theolog. Proposit. 9. n. 14. f. m. 193.

(d) De officio hominis L. 2. c. 2. §. ultimo.

Potestas
Mariti in
uxorem spe-
ctato jure
naturæ di-
rectivæ.

Queritur II. Quid de potestate mariti in conjugem, spectato natura jure, tenendum?

R. I. Spectato jure naturæ, etiam abstrahendo à statu naturæ lapsæ, inter conjuges non est perfecta æqualitas, sed vi status conjugalus marito, per se loquendo, * competit aliqua potestas, & superioritas saltem directivæ. Dicitur directivæ ** indicans mulierem, viro subordinatam non vi coactiva, & voluntate repugnante, sed honestate impellente, quæ subordinatio post peccatum abiit in pœnam, dum etiam reluctans, & invita parere cogitur.

Ratio asserti est 1. Quia, authore Lucæ Apolenio (a), natura rationalis videtur exigere, ut præstantior, firmior, fortiorque sexus, sequiori, infirmiori, & imbecilliori præsit. 2. Quia, teste Apostolo (b), etiam abstrahendo à lapsu, caput mulieris est Vir (tanquam perfectius individuum) cum vir creatus non sit propter mulierem, sed mulier propter Virum. 3. Quia, spectato solo naturæ statu, & abstrahendo ab originali justitia, inter omnino æquales difficilis; immò ferè impossibilis fuisset, in necessaria cohabitatione, longa concordia propter dispares genios, adversa ingenia, temperamenta rarissimè attemperata, muliebris sexus nativam imbecillitatem &c. ut adeò quædam subordinatio, respectu uxoris, qua maritus, tanquam caput familiæ perfectiori intellectu ab Authore naturæ dotatus, uxorem dirigeret, ad bonum commune, & amorem conjugali statui, finique congruum videatur simpliciter necessaria, adeoque naturaliter debita. Inde S. Chrysostomus (c); merito sexvina viro subicitur: nam æqualitas honoris pugnam parit, quæ ratio etiam pugnat pro statu naturæ puræ. 4. Quia, teste Ruperto (d), apud Gentiles quoque, qui scripturam (de subjectione uxoris) non legerant, vel hujus veri Dei præcepta non observabant, hæc lex naturaliter valuit, quam Dominus Naturæ imposuit, dicens, mulieri: & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Quædam tamen barbara Nationes, sicut cætera, ita & hunc naturæ ordinem confuderunt, ut

mulier sine capite, id est, sine viro super viros ageret potestatem, & dominium. Veruntamen non tam jus, aut lex, quam usurpatio dicenda est.

R. II. Quæ opponi solent, inefficacia sunt. Nam. 1. Qualiscunque superioritas, etsi solummodo directivæ, gratis dicitur, exigi ab amore, in ordine ad conjugii finem, simpliciter necessario: cum hic æquè obtineri possit, esto, nulla inter conjuges admittatur subiectio. Sed

R. D. Æquè obtineri potest conjugii finis quomodocunque spectatus in se. T. Spectatus in ordine ad cohabitationem, non modò generandæ, sed educandæ quoque proli necessariam, eamque amicabilem, & ducturnam. N. Ratio colligitur ex dictis.

2. Conjug in adiutorium viri, tanquam sociæ & specialis amica est creata ab Authore naturæ, neque cum imperfectione subjectionis, quæ non nisi in pœnam statuta legitur: ergo interprete S. Augustino (e): uxor maritum habere meruit Dominum, non naturæ, sed culpæ.

R. D. Et officium adiutorii, societatis, ac amicitie, excludit omnem superioritatem ac potestatem, etiam directivam *** N. Excludit coactivam, pœnalem &c. C. Talis subordinatio conjugis respectu viri, ut perfectioris individui, imperfectio positiva tam parùm dici potest, quam parùm subordinatio Angelorum in hierarchia Angelica. Immo cum non nisi in bonum status conjugalus mutuam cederet, uxor sciens se non ancillam, sed sociam haud voluntate repugnante, sed honestate impellente, naturæ officium explevisset, juxta illud Plinii (f): Uxori sufficit obsequii gloria. S. Augustinus de statu naturæ lapstæ, de subjectione pœnali locutus est, ut patet. 3. Sola individui major perfectio & aptitudo ad superioritatem directivam, de jure naturæ potestatem non confert, cum omnes nascantur liberi & æquales: ergo.

R. D. Non confert, ut spectata præcisè in se. C. Non confert vi status conjugalis, exigentis ejusmodi subordina-

* Non enim negamus, conjugi ex pacto, per accidens, superioritatem & imperium vindicari posse V. G. si maritus sit hebes, uxor heroïna; si ille subditus, hæc Princeps.

** Puffendorfius L. 6. c. 1. §. 11. f. m. 814. hanc potestatem sic explicat: quòd pactum (conjugale) quia mariti conditio in eo est melior, accedente etiam sexus præstantia, naturam fæderis inæqualis æmulatur, in quo uxor marito observantiam maximè, hic illi protectionem debeat.

(a) De offic. Christiani L. 2. c. 2. f. m. 147.

(b) Cor. 1. c. 11. 3.

(c) In. 1. ad Cor 11. v. 3.

(d) L. 3. de oper. Trinit. c. 21.

(e) In Gen. 3. v. 16.

*** Puffendorfius L. cit. Neque jure naturali quidquam obstat, quòd minus uxor etiam propriè dictum imperium mariti subeat: nam sese haud quidquam invicem destruant metus imperii, & amicitia conjugalis, non magis quàm imperium in Principe amorem civium per se extinguit.

(f) in panegyrico Trajani.

tionem ex pacto matrimoniali, conformiter ad jus naturæ inito. N.

§. III. Potestas Mariti coactiva, respectu conjugis, descendit remotè ex jure Divina positivo, & jure Gentium; proximè ex pacto conjugali.

Assertum quòd ad 1. Patet ex illo Divino imperio: sub viri potestate eris & ipse dominabitur tui (a). Mulieres subditæ sine viris suis (b), & ita subordinatio directiva transit in subjectionem peccati pœnalem, longè duriolem, sic ut etiam invita, jugique pertasa, immò & imperia, non semper æqua, danti parere & subesse, divino imperio compellatur. De jure Gentium patet: cum pleræque, etsi Divini præcepti ignaræ, hanc dominationem viri in mores induxerint. De pacto, tanquam causa proxima, & immediata testatur consensus mutuus, in conditiones, seu modum contractûs conjugalis à jure divino, vel saltem à jure Gentium præscriptum. Unde non inaniter differit Puffendorffius (c). Licet in sacris litteris Evæ subiectio in pœnam seducti mariti injuncta dicatur, tamen ex hoc non sequitur, imperium maritali post lapsum non habere causam proximam, conventionem inter maritum & uxorem. Nam, cum non omnis obsequi necessitas infelicitatem habeat conjugalem, id jam pœnæ vicem in statu mulieris habet, quòd invita, & simulante semper dominandi libidine jugum ferat.

§. IV. Hæc tamen potestas non est despotica, nec herilis, nec absoluta, sed domestica ad societatis conjugalis & familie terminos restricta.

Declaratur 1. membrum. Potestas despotica foret, si conjuncta foret cum jure vitæ ac mortis, quam adstruit Fridericus Hornius (d). Sed

Contrà est ex Puffendorffio (c), quòd ad matrimonii finem, tanto imperio nequaquam sit opus, immò id conjugali amori positivè adversum sit: quòd si tam atrociam perpetraret uxor, adest Judex; & in familia segrege, etiam spectato naturæ jure, tanquam hostis ejici, & velut jure belli occidi posset. Unde talem potestatem, omni jure prohibitam, rectè censet Huberus (f), propter periculum à perversitate suspicionum, irarumque maritalium.

Declaratur 2. membrum. Potestas herilis traderet marito jus in uxorem, veluti servam, ad mentem quorundam populorum, uti testis est Stragyrita (g). Sed

Contrà est: Tali dominio refragatur jus Divinum, præcipiens amorem ac honorem, & prohibens amaritudinem (h) erga conjuges. Adversatur jus Gentium, consuetudine populorum, magis moratorum, dominium mitius adjudicante, etsi Authores castigationem moderatam, etiam per verbera, si vera necessitas postulet, communiore calculo admittant. Denique tali dominio repugnat jus naturale, quod libertatem fovet, & servitutes juri Gentium transcribit: sed neque finis conjugii, etiam respectu familie, conjugem servam, sed thori sociam, etsi subordinatam marito cupit, uti non semel jam declaravimus.

Declaratur 3. membrum. Potestas domestica dicit societatem aliquam inæqualem, vi cujus uxor inferior, maritus superior est, non quidem absolute, sed in causis duntaxat conjugium, & familiam concernentibus, adeò ut uxor, quò ad domicilii determinationem, cohabitationis modum, leges Oeconomix &c. dependeat à Marito. Ratio asserti est: quia plus concedi, neque ratio status conjugalis, neque finis ejusdem exigit: unde si alicubi plus indultum legitur, id non à natura, vel jure Divino, sed ab instituto, & moribus unius vel alterius Gentis particularibus, ac malè formati, provenit, uti rectè animadvertit Grotius (i).

§. II.

§. 2.

Moralistarum protestantium avia de societate conjugali.

Queritur III. Quenam in avia circa statum conjugalem delabuntur protestantici Naturalistæ?

§. I. In non pauca: nobis potiora detexisse, satis erit ad academicum scopum. Hugo Grotius errat in primis principiis, dum conjugium definit per cohabitationem maris cum femina, quæ seminam constituat quasi sub oculis & custodia maris, accedente fide, quæ se

Hac in materia protestantici errores; Grotii ejusque Interpretum,

(a) Gen. 3. v. 16.

(b) 1. Petri 3. v. 1.

(c) L. 4. de J. N. & G. c. 1. §. 15.

(d) L. 1. de Civit. c. 1. §. 5. n. 16.

(e) L. c.

(f) De jure Civit. L. 2. sect. 1. c. 4. §. 8.

(g) 1. Pol. 1.

(h) Coloss. 3. 19. Epist. Petri 1. c. 3. 7.

(i) De J. B. & P. L. 2. c. 5. §. 8. n. 1.

se *semina mari abstringit*: sic pupilla penè foret in conjugio tutoris, neque conjugii vinculum esset reciprocum, adeoque satis haud differret à concubinato (a). Ibidem spectato jure naturæ, uxori non tribuit *jus matuum* in corpus viri: negat de præcepto Divino primævo esse monogamiam, etsi *laudabilem*, & Deo *gratam* fuisse, admittat: matrimonia Parentum *etiam cum affinibus rectæ lineæ*, quod nemo facile dixerit, veluti inhonesta, & naturæ jure irrita affirmat (b) &c. &c. atque in his & similibus deviis, etiam per suos Paraphrastes protestanticos, non malè in veritatis semitam revocatur. At in multis, dum cum malè corrigunt, ipsimet corrigendi veniunt. Sic polygamiam naturæ jure, haud sanè improbabiler permissam, minùs scitè carpit *Bæclerus*, & *Virtarivius*, *Zieglerus* cum *Osiandro* malè corripit *Grotium*, quòd cum Pontificiis gradus, in *Levitico* prohibitos, non adscribat *præceptis moralibus*, etiamnum indispensabilibus, quos ipse cum *Luthero* ac Protestanticis, & juri Divino & naturali malè attribuit. *Bæclerus* ratione pudoris naturalis, jus naturæ prohibitivum minùs limatè deducit ad gradus consanguinitatis lineæ transversæ; immò ad omnes, in *Levitico* vetitos. *Becmannum*, & *Osiandrum*, quamvis A catholicos, in eadem avia non ablegamus, etsi jus naturale distinguant in *strictum*, *absolutum* & *indispensabile*; & in *minùs strictum*, *hypotheticum*; atque *dispensabile* &c. Item etsi distinguant *principia* juris naturæ, quæ obligant *necessariò*; atque ipsas *deductiones*, à Deo dispensabiles &c. Cum enim similia hauserint ex *Authoribus orthodoxis*, ac probatissimis, ipsi reprobandi non sunt, quamvis, cum fateantur ultrò, aliud esse, quòd aliquid sit *juris naturalis*, aliud, quòd juri naturali *congruum sit* &c. probari in nostris principiis haud possint. Nam videntur hæc omnia ex *minùs distinctivo* juris naturalis principio profluens, ac jus naturale cum jure Gentium, ac positivo *confundere*, id quòd cavere, & præcavere, in hac juris disciplina, quam maximè adlaboramus.

Puffendorfi,
& *ejus glos-*
iatorum.

II. Inter *Puffendorfi* aberrationes quis numerare possit 1. Quòd ad matrimonium ratum requirat extraditionem actualem, sic *ut maritus ea, tanquam uxore, uti possit, velut Rebecca*, postquam ab *Isaac* in tabernaculum

Matris deducta est: unde dubitat, *an adulteram vocare quis possit, quæ alicui desponsata*, (de præsentis) tertio interea, *antequam domum deducatur*, conjungitur, ut ut per mandatarium, *divis causâ*, nuptiæ (per contractum de præsentis) penitus completæ sint (c). Nam etsi, *Immanuele Webero* Authore (d), *nature jure discrimen inter sponsalia & nuptias ferè ignoretur*, penitus tamen ignorari haud potest: cur enim ob Parentum consensum, si minùs simpliciter necessarium, saltem rationi admodum consentaneum: cur ob mutuam genii, morumque experientiam; ob necessaria, pro conjugii oneribus paranda &c. fieri nequeat *promissio reciproca matrimonii futuri, subin obligatio actualis de jure matuo in corpus, in ordine ad actus, de se aptos ad generationem prolis*? Hoc casu haberetur discrimen; haberetur matrimonium verum, ad quòd sicuti, juxta *Puffendorfi*, non requiritur ipsa illicò consummatio, ita neque deductio conjugis in ædes, quæ mera conditio est ad consummationem non nisi *integrè* necessariam. 2. Idem spectato naturæ jure, uti pacta omnia, *vi & timore injusto*, dissolvit, ita & à *fortiori* conjugium, cujus tamen antithesis esse probabilior, judicamus. 3. *Weberus* notator, uno alteroque scholio *Puffendorfi* non illustrat, sed deturpat. Exemplo sit illud, quò ait: sunt certè paucissimi, *alias sani*, qui *salvâ conscientia*, uti possunt exceptione ab universali illa obligatione nubendi. Et, qui quæve in *Monasteriis votum castitatis* jurant, ex stimulis & ultionibus perlescunt, *se impossibilia* promississe (e). Rursus cum scribit: *quando Castellus Costa Pontifici scribit*, ut possit filio Regis, qui monasticam vitam amplexus est, *ad tempus uxorem dare*, ne Regnum deveniat ad alios, post ubi procreavit filium, *ut ad votum monasticum redeat*, id ex mera *Canonistarum adulatione* asseritur, & ea Pontificis potestas, nullibi probata est. Sed vel *Costa*; vel, quòd verosimilius, *Weberus ex Costa*, malè intellecto, hæc non satis peritè refert; nam dispensationem in professione religiosa ab Apostolica sede *absolutè* obtinibilem *Canonistæ* probant; conjugium verò *temporarium*, atque *solubile*, nullibi affirmant. 4. *Kemperichius*, *Puffendorfi* alter interpret *per regulas honesti, decori*, more suo, minùs distincte, officia quædam conjugalia, juri naturæ attribuit, positivo verius tri-

(a) De jure P. & B. L. 2. c. 5. §. 8. & seqq.

(b) L. c. §. 14.

(c) L. c. §. 14.

(d) In notis ad *Puffendorfi* de offic. hominis L. c. f. m. 268.

(e) L. c. f. m. 262.

tribuenda; quod dicat, Principes non adstringi ad gradus consanguinitatis, & affinitatis, humano jure prohibitos, intelligendum *spectato solo natura jure*, & de Principibus paganis, et si & isti jure *Genium, Christiani Ecclesiasticis* legibus æquè ac aliis ligentur, atque subiciantur.

III. *Thomasius* non satis benè polyandriam æquè ac polygyniam, naturæ jure, concessam adstruit (a). 2. Potestatem mariti, etiam directivam respectu societatis conjugalis, non tam naturæ juri, quàm pacto prorsus ultroneo, minùs probabiliter in acceptis refert (b). Ex erroneo principio pluriformes libidines, *spectato natura jure* permissas asserit (c): atque hic, inquit, pro scortationis turpitudine demonstranda non sufficit, si dixerimus, eam non dirigi ad conjugii finem primariam, non tam ex earatione, quod jam supra ostenderit, extinctionem libidinis etiam esse finem conjugii, non per accidens merè (d), sed secundarium, quàm quod illa ratio saltem inferat, scortationem non esse conjugium: non verò inde concludi possit, omnem actum, vel omnem societatem, qua non est conjugium, esse societatem inhonestam. Atqui hoc sufficienter demonstravimus supra, cum de officio *erga se ipsum* differeremus. 3. Concubinatum, quo procreatio sobolis intenta foret merè per accidens, non tam juri naturæ, quàm officio hominis *erga Deum*; in neglecta intentionum subordinatione, adversum pronuntiat. * 4. Adulterii turpitudinem, saltem alterutro conjugum consentiente, naturæ jure difficulter probari posse affirmat. Addit: *hinc difficillimum foret, lenocinii turpitudinem, vel certè mulierum ejus specierum, ex ea disciplina, ubi solum rationem sequimur Ducem, demonstrare* (e). 5. Incestum, etiam in primo gradu lineæ rectæ, admittit, quod reverentia *erga Parentes non sit irremissibilis* (f): 6. Licet in secundis curis (g) hæc scita erronea utcunq; emendet, auget tamen

duplici errore: nam ait: *qua §. 98. usque ad §. 104. disputata sunt, ita quidem se habent, si jus natura metiaris ex solis regulis justis, & finem conjugii ex simplici generatione sobolis.* Quasi verò regulæ justæ permitterent adulteria; scortationes, lenocinia, incestum etiam primi gradus in linea recta. Addit: *at, cum jus natura etiam comprehendat regulas honesti & decori, & finis matrimonii sit generatio sobolis honesta, & decora, huic decoro & honesto similia repugnabunt.* Quod assertum jus naturale cum positivo confundit, ut sæpe jam diximus, eò quod regulæ *honesti & decori* legem positivam frequentius notent, quàm naturalem. 6. In iisdem fundamentis errores accumulatur, dum ait (h): quod Clerus Pontificius incautis laicis persuaserit multa præcepta, seu Divina, seu naturalia, indè que ex institutione primæva conjugii fecerit Sacramentum: *cujus rei ratio fuerit interesse Cleri, ut hoc pacto causas matrimoniales ad se trahere, & sub hoc prætextu, & sub sibi, tanquam Vicarius Dei, reservata potestate dispensandi, excommunicandi, totam Populam, maximè verò Principes sibi obnoxios reddere possit.* 7. Ibidem ait (i), quod si Princeps sit polygamus, nondum ullis probatur justis rationibus, hanc polygamiam tantum esse crimen, ut gehennam mereatur, & quod legi universali Divinæ repugnet. Quod tamen Clerus Pontificius istam doctrinam inculcaverit laicis, in causa est, inquit, quod bigamia violet clericale sacramentum matrimonii. Addit: *neque indignum est observari, quod ubique ferè Clerus Pontificius fulminaverit, & acheronta moverit contra bigamiam Principum: contra obmutuerit, vel etiam benedictionem dederit Principibus, aperte concubinatis, aut scortatoribus.* Ratio in promptu est: nempe quæ prius: putativum Sacramentum. 8. Plures alios errores, calumniis pinguibus confociatos, transilimus, ** cum satis videatur clarescere, saltem orthodoxis,

Thoma-

(a) In Jurisp. Div. L. 3. c. 2. n. 100. & 206.

(b) L. c. n. 110.

(c) N. 143. Item c. 3. n. 35. & seqq. unde in secundis curis L. 3. c. 2. §. 2. satis recantat, dum ait: *unde tollenda sunt ea, quæ contra imperium maritale differuimus.* §. 105. Neque lapidem hydium rationes ferunt, quas adduximus §. 110. & c. 3. §. 11. ad præceptum de imperio mariti, de quo agitur §. 35. & seqq. non est lex positiva, sed regula decori juris naturalis. Ubi errorem novo corrigit errore.

(d) Ut habet n. 64. litt. d.

* In alio sensu, quo matrimonium verum, sed conscientie, quandoque concubinatus nomine notatur, hic quæstio esse non potest, cum verum sit matrimonium juxta omnes.

(e) N. 218. 219.

(f) N. 234. & 246.

(g) Fundam. J. N. & G. L. 3. c. 2. n. 15.

(h) L. c. n. 2. & 3. Similia regerit. c. 3. n. 4. in notis. Item n. 34.

(i) C. 3. n. 42.

** V. G. Dum in Instit. Divin. L. 3. c. 3. n. 230. vocat Papam pseudo-vicarium Dei, qui sibi potestatem dispensandi in jure Divino arroget, quam tamen potestatem in dubium vocent ipsi Catholici Principes, potissimum in Gallia. In fundamentis L. 3. n. 18. in notis carpit *Buddeum*, velut papizantem in antiqua byra, dum juxta axioma Canonistarum, institutionem Divinam respectu

Thomasium in sic dictis institutionibus Divinis jus naturale extendisse ad usque scandalum; in emendatione seu fundamentis id restrinxisse per regulas honesti, & decori, sed principium juris naturæ dilatasse ad usque Ethicam & doctrinam moralem positivam; jus verò Divinum positivum penitus obscurasse. Exemplo sit ejus axioma §. 35. Cum nulla, inquit, detur lex Divina positiva universalis, Princeps etiam in legum latone ad eam non potest respicere, sed sufficit, si tantum præ oculis habeat præcepta juris naturæ & Gentium, observatâ tamen differentiâ inter præcepta honesti, justi, & decori, quod nempe præcepta justî, nullas admittant exceptiones, præcepta honesti & decori admittant. 9. Laurentius Fleischerus, Thomasi epitomator id egit, pro suscepto officio, ut Authoris sui, putâ Thomasi, seu calumnias, seu falsitates recoqueret, ac sistematicâ methodo, per institutiones academicas propagaret. De calumniis testatur §. 2. (a); de erroribus cætera supellex nec sine auctario. Nam Eunuchorum conjugia nec illicita, nec prohibita affirmat, si jus naturæ ex solis regulis justî metiaris (b). Senum, ac veterum matrimonia inhonesta, & quam maxime indecora, adcoque solvenda pronuntiat (c). Polygamiam virilem neque regulis decori, neque honesti repugnantem affirmat, id quod & B. Lutherus in Landgraviâ Hassiæ polygamia cum Margaretha de Sala agnoverit (d). Addit: impugnare illam alii ex jure Divino positivo universalis annisi sunt, uti olim Thomasi; sed hoc jure illam haud prohibere plures contenderunt cum Struvio, Hoppio. &c. Nos verò de eo haud sumus solliciti, cum existentiam ejusmodi legum positivarum universalium jam supra planè destruxerimus. Superi! in quantum chaos delabuntur Thomasi etiam emendati sectatores. Nempe in ejusmodi avia deducunt ideæ protestantium Moralistarum.*

Fridericus
Ludovici,
Wernheri
&c.

IV. Fridericum Ludovici, Balthasarem Wernherum, Heinæccium, Henricum Köchlerum, aliòsque, quod concernit, cum tritam suorum semitam terant, in eadem ferè avia abeunt. 1. Fridericus Ludovici, contra prima Protestan-

tismi principia, juri naturæ haud opposita esse affirmat, si quis sponte celibatum voveat, aut si talia Collegia instituantur, in quæ non nisi illi recipiuntur, qui celibem vitam se exactiores promittunt, quod pertinere asserit monasteria Romano-Catholicorum. Ne tamen omninò degeneret à cogitationibus Lutheri profundis, addit hanc clausulam; modò tamen ejusmodi persona libertas permittatur, ut conjugium futuro tempore inire possit, si celibatus iterum displiceat, in quo peccari aliquando solet.

Cæterum in eò turpiter labitur, dum concubitum, solum libidinis causâ susceptum, per se loquendo, spectato natura jure, turpem, atque illicitum probari haud posse, affirmat. (e). 2. Wernherus, castigatior cæteris, nil ferè oculos offendit, nisi quod adulterium, & malitiosam desertionem, inter causas dissolvendi conjugalis vinculi, spectato quoque jure Divino, cum protestantibus asserat (f). 3. Sed nec Heinæccius admodum cespitat, nisi quod jus naturæ a positivo, per principium amoris, ex continentia potius, quam necessitate dimensum, haud satis sequeretur: inde factum, quod monogamiam, & incestum lineæ collateralis, ex natura jure, nec ipse sufficienti rationum pondere probavit; quod solemnitatem quamdam, ritusque ad declarandum consensum nuptialem adstruxerit; quod conjugia senum, ut turpissimam impudicitiam, reprobarit; quod divortia, siquidem legitima V. G. ob adulterium, desertionem malitiosam, intolerabiles mores &c. absolute, etiam quò ad vinculum, absque Divini juris exceptione admiserit (g). In eadem protestantica avia de polygynia in certis casibus concessa, de adulterio &c. absolute conjugium solvente, nullo discrimine juris naturæ & Divini positivi, delabitur Henricus Köchlerus (h). Sed ista ad scopum satis.

§. III.

De Statu familia.

§. 3.

Quæritur IV. Quid, & quæ origo societatis paternæ?

§. I.

De officiis
Parentum
& liberorum.

matrimonii, vim legis habere affirmat. Dum n. 30, Patres, tempore S. Augustini, scientiâ moralis doctrinæ destitutos ex Barbebracio affirmat, & sic de aliis.

(a) In institut. J. N. & G. L. 3. c. 2.

(b) L. c. §. 44.

(c) §. 46.

(d) In doctrina J. N. c. 10, §. 4.

* Profecò Joannes Lyserus sub nomine Sinceri Wahrenbergs polygamiam, etiam jure Divino revelato præceptam scripsit, abusus dictò: quòd is maledictus sit, qui opus Dei negligenter facit.

(e) §. 15.

(f) In clementis J. N. c. 17, §. 15.

(g) In clementis J. N. & G. L. 2. c. 2, §. 38, 41, 42, 49.

(h) In jure sociali specimine 2. §. 161, 162, 195, &c.

§. I. Status familiae in genere, ab aliquibus simpliciter appellatur *Domus*, vel quia descendentes ex eadem stirpe sunt quasi *domestici*; vel quia liberi plerumque nascuntur in domo paterna; vel quia, qui familiae Caput, dominium habet. Sed quia familia alia est incompleta, alia completa, teste Philosopho (a), domus, ut notat familiam completam, recte dicitur conjunctio inter Parentes, liberos, & servos, complexa societatem conjugalem, paternam, & herilem: ut notat familiam incompletam, est societas inter Parentes & liberos ob communem inter se utilitatem contracta, seu mutuis officiis ac juribus ad communem utilitatem & civilem honestatem definita. De hac in praesente; de altera in sequente paragrapho agendum est.

In specie paterna.

II. Status familiae paternae, dici posset, utcumque ad mentem Huberi (b), societas plurium personarum, quae unius potestate per ipsam naturam, educationis causa, sociatae sunt. Dicitur societas plurium personarum, quia in rigore prolem saltem unam requirit, etsi Populorum usu etiam improlis societas domestica audiat, & penes Fideles coetus quoque sacri religiosae familiae appellentur. Quae unius potestate, saltem principali, ut innuat discriminem inter societatem domesticam, & Collegia alia, quae subsistere possunt absque subjectione ad potestatem unius. Dicitur per ipsam naturam; siquidem liberi, citra suum assensum, ex sola nativitate, in societatem Parentum veniunt. Et quia societas quoque conjugalis, etsi factum, humanumque consensum supponat, quam maximè naturalis est, comprehensam cum liberis conjugem facile indicatur. Additur educationis causa: nam auxilium multiplex, quo indiget proles nata, uno vocabulo, educatio appellatur, atque partim ad corpus conservandum, partim ad animum formandum spectat: unde Thomasio dicitur sobolis à prima infantia ad maturitatem tum corporis, quam animi conveniens perductio, quam educationem familiae paternae finem primum illi- cò assignabimus.

Origo.

III. Origo familiae paternae, per naturalem connexionem, fluit ex statu conjugali, è quo prodeunt liberi. Hos enim, majori ferè miserià natos, quam bruta, naturale lumen dicat, neque

destituendos in cunis, neque indomitibus affectibus relinquendos, sed alendos, ac educandos, ad hoc officium naturae jure Parentes obligante per inditum amorem proli naturaliter debitum, quia ad felicitatem naturae rationali propriam, simpliciter necessarium. Inde rectissime Romanus Orator (c): etiam in bestis vis naturae inspicere potest, quarum in foetu & educationis laborem cum cernamus, naturae ipsius vocem audire videmus. Cum igitur necesse sit liberis in societate cum Parentibus vivere, usque dum ipsimet sibi sufficient, necesse est, ut exurgat familia paterna, seu societas plurium, qui per ipsam naturam educationis causa sociati sunt.

Origo patriae potestatis ad educatione.

IV. Porro cum potestas paterna sit antiquissimum simul ac sanctissimum genus imperii, quo Parentum jussa venerari, eorumque pra se eminentiam agnoscere tenentur liberi, uti habet Puffendorfius, in ejus quoque originem indagandum est. Eam longe probabiliore calculo desumendam dicimus à fine, ob quem coaluit status familiae, nempe ab educatione prolis. Cum enim, naturae jure, Parentibus impositum sit officium, seu obligatio alendae, educandae, ac dirigendae prolis, eodem jure collata sit, oportet Parentibus potestas tanquam medium, cum hoc fine, indispensabiliter connexum. Si quidem natura ex principio amoris proli naturaliter debuit, praecipiens educationem creaturae rationali propriam hoc ipso conferre censetur media ad exequendum praecipuum naturaliter requisita, quale est patria potestas, & praecipuum obediendi in liberis, de quo infra. Ex quibus inferimus 1. Quod patria potestas nil aliud sit, quam jus Parentum in liberos, quo actiones ipsorum ad vitam honestè & feliciter transigendam diriguntur*. Inferimus 2. Potestatis causam remotam esse generationem, ex suppositione liberi consensus in statum conjugalem respectu Parentum: causam fundamentalem esse amorem, proli naturaliter debitum, quia ad felicitatem naturae rationali propriam, simpliciter necessarium: causam efficientem esse naturam obligantem; causam formalem ipsam obligationem; finalem, educationem congruam, usque dum proles se ipsam regere, res suas administrare, vitam rationi conformem agere; ac imprimis Deum colere norit.

Inde

(a) L. 1. polit. c. 1.

(b) De Jure civitatis L. 2.

(c) L. 3. de fin.

* Vitriarius in Instit. J. N. & G. L. 1. c. 3. Q. 5. distinguit patriam potestatem ab imperio paterno: illam dicit, esse in personas & bona; hoc tantum in personas, illam cessare; hoc nunquam desinere, eò quod reverentiam debitam notet, ad quam etiam liberi, extra familiam, durioribus mediis compelli queant. Sed Imperii vocabulum pluribus displicet, praecipue in hoc sensu, cum regimen domesticum parentibus imperium, propriè tale, nullum concedat.

Non verò
præoccupati-
one.

Inde fallit 1. *Hobbesius*, dum originem patriæ potestatis, conformiter ad paradoxa sua principia, deducit ex jure victoriæ (a). Cum in statu naturali, inquit, in omnes omnia liceant, quatenus quisque ad sui conservationem facere judicat, victor fit Dominus victi. Ex quo sequitur, jure nature dominium infantis ad istum primò pertinere, qui eundem primus in sua potestate habuerit: atqui manifestum est, infantem natum prius in potestate matris esse, quam cujusvis alterius. Sed sicut hominis hujus principia non nituntur nisi imaginario fundo, ita & isthoc phantasma; si enim dominium ab occupatione prima infantis deducatur, obstetrix plerumque id Matri præripet, quod lanè paradoxum.

Divina
concessione,

2. Fallit 2. *Hornius* cum *Hennige* (b), qui patriam potestatem ex divina concessione derivant. Sed hæc concessio non sapit disciplinam Jurisprudentiæ naturalis, & siquidem adstruatur concessio Dei, ut Authoris naturæ, titulum quærimus in natura, quo nititur talis concessio.

Generatio-
ne,

3. Fallit 3. *Grotius* cum *Kulpisio*, *Becmano*, *Boeclero*, *Osiandro* & aliis (c), qui jus patriæ potestatis, ex sola generatione delumunt; at iste titulus, in se præcisè spectatus, etsi obligationem in liberis pariat, dicente *Plitone*, *Parentes Deum quodammodo referre gignendo*; non tamen parit titulum formalem, & potestati patriæ sufficientem: * siquidem parum quis esset obligatus Parentibus, si ab iis in hanc lucem editus foret, postmodum sibi soli, aut aliorum commiserationi relictus foret. Rectè *Seneca*: *ad bene vivendum minimi portio est vivere* (d).

Vel præ-
sumptione
consensu
prolis.

4. Fallit 4. *Puffendorfius* cum *Velhemio* & aliis (e): dum patriam potestatem eruit non tantum ex titulo educationis, sed insuper ex pacto tacito, consensu nempe Parentum expresso, liberorum præsumpto. Sic habet: *quemadmodum Parens eo ipso, quod infantem tollat,*

*declarat, sese obligationem à natura injunctam, impleturum, infantemque educaturum; ita infans, etsi propter latentem adburcationem usum, reciproca officia, Parentum obligationi respondentia, expresse nequeat promittere; ex ipsa tamen Parentum opera obligationem erga eosdem contrahit, non minus quam si expressius ipsius consensus accessisset, qui consensus, cum ratione præsumptus, pro expresso valet (f). Ita ille. Sed rectè notavit scholiastes *Weberus* (g): *Potuisset Author hunc consensum, tanquam fictum, (quas fictiones ignorat jus naturale) plane omittere; sed opus erat Puffendorfi ad salvandam methodum, qua officia omnia in absoluta, & hypothetica divisit, statuisque, omnia officia hypothetica pactum expressum, vel tacitum supponere. At officium hypotheticum dici posset ex suppositione consensus liberi in generationem, respectu Parentum, in qua, tanquam causâ remotâ, nititur quoque patria potestas. Ratio Puffendorfi, quod obligatio ex duplici titulo, præcepto naturali, & superveniente pacto, oriri possit, etsi id propriè dici posse in eodem obligationis genere, & respectu ejusdem, neget *Thomasius* (h), nos transmittimus; sed quia hoc pactum tacitum merè supponitur, à Puffendorfi, nec probatur, id superfluum judicamus. Nam, quod, antecedenter ad omnem voluntatem humanam ab auctore naturæ statutum est, rationi rectæ insitum, & cuique cum vita congenitum, vim suam exerit independenter ab omni pacto humano, uti patet in aliis præceptis naturalibus v. g. de proximo diligendo, & aliis independenter ab omni pacto, naturaliter obligantibus. Quòd idem dicat consensum infantis videri necessarium, ne aliquando querendi causam habeat, quasi imperium invito sibi & frustra impositum sit, nihil probat: nam obligatio sæpe invito stringit, neque superior opus habet ad obligandum subditum ejus consensui; nec conquerendi suppetit ulla causa, cum obligatio tota cedat in bonum prolis. Accedit, quòd**

(a) Tract. de civ. c. 9. §. 2. apud Puffendorfi L. 6. de J. N. & G. c. 2. §. 2.

(b) Hornius in Polit. L. 1. c. 2. §. 3. Henniges ad Grotium.

(c) Grotius de J. B. & P. L. 2. c. 4. §. 1. Kulpis, in Coll. ad Grotium. Becman. medit. c. 8. §. 7. Boecler, in notis ad Grotium, Osiander ibidem, quibus accedit clariss. P. Schmier L. 1. c. 2. n. 77.

* Puffendorfi L. c. §. 4. ait: quòd generatio præbeat solummodò occasionem, jus aliquod in prolem acquirendi: sed nisi causam, saltè mediatam, per occasionem intelligat, assentiri haud possumus, cum quòd ratio desumpta à brutis, quæ generando imperium nesciunt, & à deledatione, quæ à parentibus non rarò sola intenditur, sed merè per accidens, nil probet; tum quòd æqualitas quò ad personam, & jura hominis naturaliter competentia, non elidant subordinationem naturalem principati ad juum principium, eò quòd filii, quæ filii, ex ipsa natura semper maneat Parentibus inferiores.

(d) De beneficiis 3. c. 31.

(e) Puffendorf. L. cit. Velhem. in notis ad Grotium.

(f) L. c. §. 4.

(g) De offic. hominis &c. L. 2. c. 3. §. 2. in notis.

(h) In institut. Jurisprud. Div. L. 3. c. 4. à. n. 6.

quòd consensus præsumi non possit, ubi non est locus expresso: atqui non est locus expresso: si enim infans consentire posset in obligationem parendi, posset & dissentire, adeoque facere, ne esset patria potestas, quod dici nequit.

Subiectum potestatis atque regiminis domestici. Nec sola mater, nec Pater.

Quæritur V. Cuiam competat potestas in prolem, & familia regimen?

R. I. Spectato jure civili & potestatem, & regimen adscribi Patri, ut Genitori & familiae Capiti, constat (a): sed de hoc jure sollicitos nos esse haud opus est. Spectato jure natura Hobbesius utrumque attribuit Matri propter præoccupationem, ut diximus; propter certam scientiam, cujus Patris reverà sit proles, ut proinde sit ejus, quem Mater vult, adeoque Matris; propter majorem dolorem, laboremque Matris quam Patris, seu spectatur generatio, seu educatio prolis. 2. Puffendorffius (b) in statu segræ & naturali, vel etiam extramrimoniali, ubi vel nullum intervenit pactum, vel non nisi ad quærendam sobolem, prolem Matri privatim adjudicat, eò quòd non nisi indicio Matris cognosci queat, cujus sit soboles; unde & à legibus Romanis Patri in liberos, extra justum matrimonium natos, potestatem nullam tributam esse, affirmat. Quòd si intercedat pactum, ex eo potestatem & regimen desumendum cupit, præcipue si sit matrimoniale cum potestate in feminam, ubi potestas in prolem Patri accrescet, etsi in matrimonio impari, ubi v. g. Regina Marito subdito jungitur, jus matris prævaleat, ut in aliis omnibus, ita etiam in sobole ad salutem Regni educanda, quem in morem & Amazones contraxisse affirmat. Addit utriusque potestatem & dominium infolidum esse irregulare, ut patet; subordinatum à natura haud requisitum, cum alterutrius cura, per pactum delata, sufficiat: ita penes Babylonios, per conjugale pactum, Pater in filios, mater in filias potestatem natam, ex Petro de valle affirmat.

II. Spectato natura jure potestas & familia regimen est pariter Parentes simpliciter. 2. Exercitium potestatis, modusque regiminis dependet à pacto, etsi hoc deficiente principalior potestas absolute competat Patrifamilias.

Declaratur assertum quòd ad 1. Supponendo ex dictis, quòd potestas, & familia regimen à natura sit intenta, ut medium in ordine ad educationem prolis. Jam sic: potestas familiae, non modus, seu ratio exercendæ potestatis, est exigita ab amore, proli naturaliter debito, & ad educationis finem simpliciter necessario: ergo spectato natura jure, uti finis seu educatio est Parentibus injecta simpliciter, abstrahendo à modo; ita & medium, seu potestas familiae utrique est concessa simpliciter, exercitio potestatis specialibus Parentum pactis relicto, si modò sufficiant ad finem simpliciter obtinendum. Addunt alii* quòd proles sit partus, portio, & effectus utriusque, adeoque ab utroque instituenda atque regenda. Sed hæc potestatem, modum potestatis non evincunt, cum natura perinde obtineat finem, sive educatio fiat immediate per Parentes, vel mediate per alios; per alterutrum, vel utrumque. Idem, quòd propter specialem affectum Parentes sint optimi educatores: sed hæc convenientiam, sed jus nature non probant.

Declaratur assertum quòd ad 2. Quæ natura, in ordine ad finem, per se non disponit, relinquit dispositioni hominum per pacta: atqui de exercitio potestatis patria per se nil disponit in ordine ad educationis finem: ergo. Accedit, quòd, ob diversissimos eventus & circumstantias, per pacta educationis fini convenientius prospiciatur, neque pacta de potestate & regimine uxoris, naturæ juri opposita, dici possint, si obtineatur finis, à natura intentus. Quòd si pacta deficient, primas in potestate & regimine familiae obtinet Pater, non ex speciali dispositione juris nature circa modum regiminis respectu familiae, sed ex alio titulo, quo nempe Marito, ut supra probavimus, respectu status conjugalis competit naturæ jure potestas directiva in ipsam uxorem, adeoque & superioritas respectu familiae totius.

Modò specialibus pactis reservato, etsi his deficientibus ex statu conjugali superioritas simpliciter sit penes Maritum.

III. Inde colliges, Puffendorffium, si Uti passim rite exponatur, nobis non admodum adversum; sed neque Grotium, qui ait (c): utrique parentum jus est in liberos: sed si contendant inter se imperia (nempe deficiente pacto) præferatur imperium Patris, ob sexus præstantiam. ** Consentis

Tho-

(a) Hoc titulo: & interpretes ad Instit. & Cod. de patria potestate & ff. de his, quæ sui, vel alieni juris. Unde Werberus in elementis J. N. c. 17. §. 20. vix emergit, dum ait, jus civile nil aliud disponere, quam naturale, quod tam Patri, quam Matri potestatem attribuit.

(b) L. de J. N. & G. c. 2. §. 5.

* Cum Clariss. P. Schmiter Jurisprud. univers. L. 1. c. 6. sect. 2. §. 2. n. 72. & seqq.

(c) De J. B. & P. L. 2. c. 5. §. 1. n. 1.

** In quæ verba rectè Zieglerus, Grotii notator, imperio Patris non tollitur imperium Matris, sed ex alio capite juris naturalis, in societate conjugali feminam in potestate Mariti constituentis, limitatur, & restringitur.

Thomasius, qui ait: ex mera ratione naturali potestatem competere utrique, quoniam ad fundamentum hujus potestatis concurrunt uterque, nisi ipsi Parentes in societate nuptiali conveniant aliter (a). Unde in secundis curis, thesin oppositam adstruendo, ut sæpe, jus suum naturale non tam emendat, quam novis erroribus deformat (b).

Potestatis patria mensura defumenda ex fine, & accommodanda diversæ ætatis;

Prima,

Media,

Quæritur VI. Qualis & quanta sit patria potestas?

R. I. In genere est mensuranda ex fine educationis, atque familie, sic ut consistat in jure ea omnia agendi, sine quibus liberorum actiones, ad obtinendum societatis hujus finem, dirigi nequeunt. In specie se extendit ad jus jubendi, prohibendi, & debito modo immorigeros castigandi, quod tamen jus ad ætatem liberorum triplicem accommodandum est.

R. II. In prima pueritia vim maxime exerit tam quò ad personas, quam actiones: cum enim pueri se ipsos regere nequeant, æquitas postulat, ut dirigantur ab illis, quibus natura educationis officium injunxit. Quò ad res, an ex jure nature, uti habet Thomasius (c); vel ex jure Gentium, uti affirmat Grotius (d), capax dominii sit etiam tenera ætas, non ita est liquidum. Si tamen verum, defectus iudicii seu in acceptatione, seu in administratione, à Parentibus est supplendus, quibus usum fructum percipere ad alendum filium ex quadam æquitate* indulget Puffendorffius (e).

2. In ætate media maturæ jam juventutis, potestas patria sese extendit ad eas solummodo actiones, quæ ad familiam respectum ferunt. Hinc sine consensu Parentum factæ merito dicuntur nullæ, quia simpliciter exigis status familiæ, ut pars conveniat cum suo toto, & familiæ membrum capiti suo non controveniat. Ex quo colliges, quòd citra suasionem, utique non vilipendendam, ad certum vitæ genus liberos cogere, naturæ jure, per se loquendo, haud competat patriæ potestati; quòd paternus consensus ad nuptias quamdiam manet filius in familia, non quidem sit absoluta necessitatis, tantæ tamen, ut eò neglectò è familia dimitti possit ob novum onus (f), invitis Parentibus non imponendum. Quò ad bona,

non malè distinguit Puffendorffius (g), acquisita per industriam assignans Parenti, ex ratione æquitatis naturalis; et si enim ad alendam prolem naturaliter adstringatur, compensationem tamen aliquam justè petit, si per educationem, accedente culturâ, tantum excreverit proli industria, ut fructus aliquos inde degustare Parenti liceat. Bonæ aliunde obtenta quò ad proprietatem relinquit proli, reservata Parentibus facultate, exinde percipiendi tot fructus, quot alendis, defendendisque liberis necessarii videntur: non secus ac Princeps in statu civitatis exigere potest, ut ex fructibus civium suum quidquam ad salutem & securitatem publicam conferatur.

3. In ætate tertia factæ emancipationis, ** cum liberi penitus sint sui juris, actionum suarum nanciscantur liberam potestatem, remanente solum debito naturali, ut neque in hoc, neque in alio statu quide agant, quod pietatis & observantiæ filiali adversetur. Et adultæ.

R. III. Potestas castigationis paternæ in tantum se extendit, in quantum requiritur finis hujus societatis, hoc est, liberorum educationis. Unde Potestas correctionis non se extendit ad jus vitæ & necis ratione delicti;

Deducitur 1. Illam propriam esse ætati primæ; secundæ quandoque accommodam, sæpe tamen inutilem, atque periculosam; in tertia sublatam, quia carentem fine.

Deducitur 2. Hanc potestatem à Puffendorffio, Hornio, Thomasio, Habero, & aliis, etiam spectato naturæ jure, pro ratione delicti, malè extendi ad jus summum vitæ & necis. Ratio est: Quia tanta potestas nec necessaria ad finem conservandæ familiæ, siquidem in enormi delicto, & incorrigibilitate, ejectioni locus esse potest; nec est conveniens amoris paterno tanta sceleris vindicta, qua vitam, quam dedit, ipse Pater eripiat. Quòd si ejectionis hostem capitalem agere pergeret, filius, ut hostis, repelli posset, non jure paterno, sed cuius proprio respectu justæ defensionis.

IV. Unde non obstat 1. Quòd in statu naturalis libertatis desit imperium, paterno majus, quo jus vitæ & necis exerceri possit in liberos delinquentes adultos: ergo necesse est, ut com- Ut frustra contendunt nonnulli.

(a) Jurisprud. Divin. L. 3. c. 4. n. 66.

(b) In fundam. J. N. L. 3. c. 4. §. 8.

(c) Jurisprud. Divin. L. 3. c. 4. n. 70.

(d) L. c. n. 2.

* Jus strictum negat Thomasius l. c. n. 69, eò quòd alimentatio sit onus, non titulus, aut modus acquirendi.

(e) L. 6. c. 2. §. 8.

(f) L. 6. de J. N. & G. c. 2. §. 8.

(g) L. cit.

** Sumpto termino non in sensu civili, sed nativo,

competat patriæ potestati, uti habet *Thomasius* (a). Nam

Rz. Tr. ant. cum saltem *jus arbitrii* non desit in causa gravis dissensionis, N. C. Quia nulla necessitas, sufficiente ad finem remedio ejectionis, & siquidem hoc frustraretur, suppetente etiam jure propriæ defensionis.

Non obstat. 2. Exercitium hujusmodi potestatis, cum in lege veteri exemplum sufficiat *Judas* respectu *Thamaris*, suæ nurus (b); *Saul* respectu filii *Jonathæ*; in nova exemplum præbeat *Constantinus* respectu *Prisci* filii; pluribus exemplis suppetentibus penes *Gentiles*; *Romani* etiam per legem expressam jus istud Patri attribuerint. Sed

Rz. D. Et jus istud fuit exercitum à *Paterfamilias*, quæ tali. N. Quæ *supremo*, imperante, & publico legum custode, ac vindice. *Subdist.* Fuit exercitum, usu semper legitimo, ac probato. N. Quandoque per abusum, merito reprobatum. C. Si Patri, quæ tali, naturæ jure, competeret jus vitæ, & necis in filios *ratione delicti*, competeret etiam Matri, saltem defuncto Patre, quod difficulter quis admiserit. Lex illa *Romanorum* non ex rationis præscripto, sed truculentia martiali profluxit, unde postmodum abrogata est (c).

Neque obstat. 3. Quod *Abraham*, quæ *Paterfamilias*, jus foederum bellique exercuerit æquè summum, ac jus vitæ & necis. Nam.

Rz. D. Exercuit jus foederum, belli, æquè summum, adeoque & jus vitæ & necis æquè, in statu *merè naturali*, concessum in hostes, & *ratione justæ defensionis* T. Adeoque & jus vitæ & necis æquè concessum in filios, & *ratione delicti domestici puniendi*. N. Dixi Tr. Quia *Abraham* foedus contraxit, bellum movit, educendo trecentos, & octodecim armatos, non tam quæ *Paterfamilias*, quam justus Populi Princeps, dicente scripturâ *Princeps Dei est apud nos* (d).

Neque obstat. 4. Quod familia referat figuram civitatis, Pater personam Principis, teste Philosopho (e): ergo utrique similis potestas. Rz. D. Refert figuram aliqualem. C. perfectam N. unde potestas regia est perfecta, publica, & per se sufficiens; pote-

stas patria est minus perfecta, privata, sibi universaliter non sufficiens, adeoque tanquam subsidiis indiga, ad civitatem, veluti pars ad totum, rationis ductu ordinata.

Quæritur VII. Quæ officia, spectato *Officia Parentum*, jure natura, Parentum erga liberos & vicissim?

Rz. I. Officium Parentum est educatio in alimentatione, quò ad corpus, & in institutione, naturæ rationali congrua quò ad animam, nempe tali, ut liberi vivant, & cum ratione vivans, præcipue ut in officiis erga Deum ritè instituantur. 2. Iisdem incumbit, exemplò honestæ vitæ præluceant, ut liberos ad idoneum vitæ genus applicent, & quantum vires permittunt, fortunam ipsorum fundent, atque ad felicitatem societatis humanæ promoveant. Unde fluit, naturæ juri repugnare procuracionem abortus, abjectionem infantum, omnem nutritionis & institutionis perniciosam incuriam &c. 3. Est tamen educationis officium non ita personale, ut suo modo delegari non possit utilitate prolis, aut necessitate id exigente: quia in moralibus, quod quis per alium facit, censetur facere per se, & sæpe educationis finis aliter obtineri haud possit.

Rz. II. Officium liberorum est *filialis observantia*, quæ notat obsequium, vi cuius actiones suas, ad nutum Parentum instituere tenentur: & quia obsequium vi quoque coactivæ ac pœnali subest, metus quidam familiaritatem excludit, quæ exclusio in parentibus gravitas; in liberis reverentia appellatur. Immo cum superioritas paterna non tantum imperii, sed etiam beneficii sit ratione generationis, & educationis, observantia gratitudinem quoque filialem includit.

2. Hæc officia reciproca, Parentes inter & liberos facile deducuntur ex fundamentali principio juris naturalis, quia nempe sunt exigita ab amore, & his & illis naturaliter debito, hoc est, in ordine ad educationis finem, atque felicitatem, naturæ rationali propriam, absolute necessario, ac requisito.

Rz. III. Cum societas paterna cessare possit, cessante fine, seu educatione, quando nempe liberi ad sustentationem, & directionem sibimet ipsis iudicio paterno sufficiunt, emancipari, immò ob desidiâ, pervi-

Officia Parentum,

Liberiorum,

Etiam soluta societate familia.

(a) Etiam in secundis curis L. 3. c. 4. §. 9.

(b) Gen. 38. v. 24. ducite eam, ut comburatur.

(c) L. un. Cod. de emend. propinqu. L. un. Cod. de his, qui Parent. vel lib. occid.

(d) Gen. 23. v. 3.

(e) L. 3. Pol. 6.

* Unde *Puffendorfius* L. 6. c. 2. §. 3. etiam susceptori infantis abjecti, paterna jura attribuit, & hunc solum casum esse, ait, quo imperium in hominem occupatione acquiratur.

faciam, aliasque graves causas etiam ejici inviti possunt, si modo Parentes ipsi in educationis officio non defuerint. Contra liberi, invito Parente, à societate paterna in familiam aliam transire regulariter nequeunt, nisi iniquam detentionem Patris, & sufficientiam propriam demonstrare valeant. 2. Dissoluta societate paterna cessat regimen in Patre; obedientia, seu obsequii debitum respondens in filio; non tamen cessat debitum pietatis, hoc est, reverentia & gratitudinis ob beneficium generationis, & præcipue educationis, quæ semel facta fieri infecta nequeunt. Unde liberi, etiam soluti paternâ familiâ, semper manent obstricti, jure natura, * ut Parentibus honoris signa exhibeant, beneficia beneficiis compensent, commoda, si fieri possint, promoveant, accedente magna necessitate etiam alant, atque sustentent, ad quæ, etsi cogi absolute, saltem spectato jure natura, ** vix possint, graviter tamen in naturale debitum peccant, si facere negligant.

§. 4.

De statu herili.

§. IV.

De statu herili.

Quæritur XVI. Quid & quæ origo status herilis?

Ejus natura,

§. I. Rectè describitur esse societas inæqualis, inter Dominum ac servum, eo sine instituta, ut hic in ejus commodam debita servitia præstet.

Dicitur 1. Societas inæqualis, quia inæquali conditione inæquali: inter Dominum & servum, illo, ut dominetur in domo; isto, ut servus restricta naturali libertate. 2. Eo sine instituta, nempe utilitatis, commoditatis, vel etiam necessitatis cujusdam respectivæ. Unde

Colligitur 1. Statum herilem, connotantem servitia aliena in genere, non esse juris naturalis præceptivi, sed merè permissivi, non enim est necessitatis absolute, ut sit, sed utilitatis, convenienter ad rationis dictamen, ut esse possit. Et quia supponit factum, libertatis congenitæ restrictivum, status est adventitius, qui supposito, quod sit, natura jure adstringit ad servitia, seu ex ultroneo pacto, seu ex alio titulo, Dominis præstanda.

Colligitur 2. Discrimen domesticos inter & servos. Nam quæ Parentes in familiæ commodum agunt, nullo

ipsi imperio agunt; quæ liberi, etsi ex imperio paterno & necessitate quadam agant, proprio tamen emolumento sunt: contra quæ agunt, servi & ex imperio herili, & absoluta necessitate fluunt; immò non in suum, sed commodum familiæ cedunt, uti animadvertit Thomafius.

Colligitur 3. Sub statu familiæ, etiam perfecta non necessario contineri statum herilem: secus spectato jure naturæ, nec esse posset, nec Adamus, ejusque Posterius habuissent unquam familiam perfectam absque adscititia appendice servorum. Est igitur familia alia perfecta, perfectione commensurata necessitati; alia perfectior perfectione proportionata commoditati.

§. II. Servitus, variè ab aliis diversa, visa non nisi duplicis generis à nobis agnoscitur pactitia, quæ habetur per contractum spontaneum, & magis propriè famulitium dixeris. Hæc, si interveniat merces, mercenaria, si ad tempus temporaria, si pro semper perpetua dici solet. Altera dicitur legalis seu contracta, quod habeatur ex institutis Gentium, atque legibus, quæis bello capti servituti mancipabantur, unde & mancipatus propriè appellari suevit.

§. III. Conditio servilis male tribuitur natura. Declaratur nati naturâ servos, quorumdam veterum nãnia fuit, quos inter Stagyria Euripides, & alii, nisi forte, quod verosimilius, de majore unius Gentis habilitate naturali, ad imperandum; alterius ad serviendum quis interpretari mavelit. Servitus tamen pactitia, seu famulitium originem remotam habet ex inæqualitate conditionis humanæ proximate ex pacto spontaneo, adeoque est institutionis humana.

Declaratur. Multiplicato Genere humano, ubi recessum est à communi primævâ, per distinctionem bonorum, invaluit inæqualitas conditionis humanæ, aliquibus, variante fortunâ, in abundantiam, aliis in egestatem delapsis. Inde ditiores egente aliorum auxiliis, egentiores alimentis; igitur deventum ad pacta, egenis operam, ditioribus alimenta, & mercedem stipulantibus. Accessit apud alios hebetudinis sensus, quæ conditio ad serviendum, quam dominandum multos magis idoneos reddidit: inde factum, ut operæ, sæpe temporaria, quandoque perpetua evaserint; quod inopes existimarent, se in libertate victum, vitamque minus

* Juxta, ea, quæ disputavimus Tit. V. §. 1. de officiis imperfectis.

** Unde Vitruvii, Epitomatoris Grotiani, thesin probatam non legimus, quod ad pietatis, & observantia debitum, necessitate exigente, durioribus mediis, liberi emancipati cogi possent, propter imperium paternum. Quale imperium per duriora media in solutos, nulli amplius subiectos? Videantur Instit. Juris L. 1. c. 5. Q. 5. & 7.

minùs commodam habituros, quàm in ejusmodi spontanea servitute. Jam sic: *inaequalitas conditionis* adegit homines ad pacta spontanea, libertatis nativæ restrictiva, quæ nec determinatè exigita ab amore, sibi & aliis simpliciter necessario, nec absolusè illi adversa, cum fundentur in emolumento, societati humanæ admodum consentaneo: ergo pactitia servitus originaliter habetur ab inæqualitate conditionis humanæ; causaliter à pacto spontaneo, in fieri à jure naturæ permissivo, in factò esse à jure naturæ præceptivo.

3. Servitus coacta seu *mancipatus* originem occasionalem trahit à bello; causalem ab arbitrio Victoris, victique consensu coactò; formalem à jure Gentium.

Declaratur. Ingens utilitas, è servitiis habita; vel etiam cupiditas cumulandi opes, accedente forsitan cujusdam commiserationis, & humanitatis sensu in causa fuit, cur in crebrescentibus bellis, paulatim invaluerit mos, vitam relinquendi victis, & servitiis perpetuis mancipandi. Inde sunt, qui cum D. Augustino (a) *servi* etymon à *servando* derivant, eò quòd bello capti, occidi, cum potuissent, ad servitia servari sint. Igitur è Victoris arbitrio, victique assensu, coactò quidem, quia metu mortis extorto, in quavis servitia, etsi summè dura, atque perpetua ortus est mancipatus, & more propter insignem vincientium utilitatem victorumque nullam injuriam, sensim invalescente, per jus Gentium firmatus est, id quod erat declarandum.

Verior.

3. IV. *Qua opponi solent, inefficacia sunt.* Nam 1. Si dicas, quòd assensus victi coactus vel non sit necessarius, vel si sit necessarius, naturæ juri & ista adscribenda sit servitus: siquidem qui vitam invito potest adimere, consensu opus non habet, libertatem, ut adimat corporalem, præcipuè cum

assensus sæpe haberi non posset, victis mortem promptam præ lenta, hoc est, servitute tam dura ac infami præhabentibus.

2. Assensus est necessarius, ut habeatur obligatio mancipii ad Dominum: hæc enim non oritur ex simplici vitæ donatione, nec ex necis dilatione, nec ex detentione in vinculis, sed ex vinculo morali, seu *data fide*; secus enim, naturæ jure, si minùs occidere Dominum, * saltem aufugere posset, durante adhuc inter illos belli statu. ** Unde quamprimum inter victorem & victum *mutua fides*, circa consociationem in familiam, intercessit, hostilitas prior censetur sublata, ut adeò servus, frangendo fidem, injuriam Domino; Dominus crudeliùs, quàm par est, tractando servum, servo injuriam faceret. Neque refert, quòd assensus sit vi extortus: nam quia supponitur, ex bello justo, *vi justa* extortus, stringit, sic ut respectu captorum in bello, servitus in fieri juri Gentium tribuatur *positive*, juri naturæ permissivo *negative*; in factò esse respectu obligationis in servo ex jure pacti naturali *præceptivo* derivetur.

2. Si oppones, quòd origo servitutis melius deduceretur cum S. Chrysofomo (b) & Augustino (c) ex pœna peccati, quæ in maledictione Noëmi respectu Chanaan initium sumpserit, servus servorum erit fratribus suis. (d)

3. Servitus *voluntaria*, seu *famulatus* pœna peccati, à Noë primùm promulgata, propriè dici vix potest, cum cedat in emolumentum famulantium, & admodum consentanea sit societati humanæ. Servitus *involuntaria*, seu mancipatus, pro causa fundamentali habet quidem peccatum, pro occasionali bellum, pro formali arbitrium Victoris, Gentium jure suffultum: unde rectissime S. Augustinus (e): Nam & cum justum geritur bellum, pro peccato contrario dimicatur, & omnis victoria, etiam cum provenit

(a) L. 19. de civit. Dei. c. 19.

* Quod contra Puffendorfiū negat Hertius Scholiastes, eò quòd lex naturæ id non permittat contra servatorem, cui se dedens hostilem animum videtur exuisse. Sed forsitan replicaret Puffendorfius, quomodò se deditit absque assensu? Quomodò hostilem animum exiit, si forsitan servitus sit morte durior?

** Inde Puffendorfius L. 6. de J. N. c. 3. §. 6. Ex quo consequitur, servos, qui carceribus, ergastulis, aut vinculis coercentur, ab illis, qui pacto cum domino junguntur, diversos esse, quia serviunt illi non pacto, sed ne vapuleat: ideòque si aufugerint, aut Dominum occiderint, nihil facere contra leges naturales. Nam vinculis ligari corporalibus, signum est, illum, qui ligat, supponere, ligatum nulla obligatione, seu vinculo morali factis teneri.

(b) S. Chrysofomus: hom. 29. in Genesim: Ecce fratrem eodem natum Patre, peccatum fecit servum, & ablata libertate jugum illi vitissimè subjectionis imposuit, unde postea servitus sumpsit originem.

(c) L. c. Proinde nullibi scripturarum legitimus servum, antequàm hoc vocabulo Noë jussus peccatum filii vindicaret: Nomen itaque istud culpa meruit, non natura.

(d) Gen. 9. 25. & seqq.

(e) L. c.

venit malis, Divino judicio victos humiliat, vel emendans peccata, vel puniens. Prima ergo servitutis causa peccatum est, ut homo hominis conditionis vinculo subderetur, quod non fit, nisi Deo judicante, apud quem non est iniquitas, & novit diversas penas meritis distribuere delinquentium. Cæterum Næmi ævo, etiamnum à bellis immuni, servitutis origo adscribi nequit. Non enim is intulit Chanaan, servitutem, sed inferendam ejus posteris prænuntiavit, Tostato interprete (a): siquidem Chanaan in servitutē detrusus tunc minime fuit, sed ejus posteris, per bellum superati, in servitutem denique redacti sunt.

Officia status herilis in genere.

In specie Domini quod ad mercenarios.

Queritur VIII. Quæ officia sunt ex statu herilis?

R. I. In genere. Sicuti duplex est servitus mercenariorum, & obligatorum, quos vocant, ita diversa è diverso fonte, & jura, & officia profluunt.

R. II. In specie. Servitutem spontaneam quod spectat, ea in particulari desumi ex pacto debent, quia ultroneo. Regulariter continet status iste jus injungendi servitia omnia, quæ in ordine ad finem intentum rationabiliter injungi possunt. 2. Jus percipiendi omnem fructum, ex opera locata acquisitum. 3. Jus disponendi & dirigendi actiones omnes, non tamen jus vendendi invitum: quia ex pacto concessum præsumi nequit: siquidem intentio servi fuit, huic Domino se se tradere, non cuicumque alteri, quem duriores nancisci posset. Accedit, quod alienandi facultas, dominium fructu dictum, supponere videatur, quod in solis rebus propriè locum habet. 4. Jus castigandi socordiam pro ratione delicti nullatenus tamen jus vitæ & necis, quia ad finem status herilis non necessarium, cum, summi supplicii loco, servus è familia ejici, propriæque socordiae relinquere possit. Quod si deli-

etum atrox in ipsam familiam admisum sit, adest potestas civilis, in statu merè naturali, seu familia segrege, si expulsus nocere pergat, non quidem vi imperii, sed jure belli, tanquam hostis per extrema quoque remedia coerceri poterit. Quo in puncto notator Hertius minus bene Puffendorsum reformat (b), dum docet, quod tam rigorosum imperium, spectato sine status herilis, transferri ex pacto in Dominum debuerit: at hæc facile dici, difficilius probari, persuaderi difficillimè poterunt. **

R. III. Servitutem, propriè talem, seu mancipatum quod attinet, hic Domino tribuit jus longè majus, utpote proprietatis, saltem suo modo, sic ut libero ejus arbitrio non tantum persona mancipii *** per venditionem etiam alienanda; sed etiam res ejus **** subjectæ maneat: unde imperium quoque exercet in mancipii vitam, impunitate saltem extrinsecâ, per leges indultâ, etsi non plenâ & internâ justitiâ, uti loquitur Grotius (c). Ejusmodi jus vitæ & necis è titulo belli priorè male deduci, existimat Puffendorus, dum contra Hornium ait (d): *Istæ planè diversa sunt: victor in victum, jure belli, quæcumque placuerint, potest statuere, occidere &c. quam tamen licentiam nemo jus vitæ & necis hæctenus dixit. Sed jus vitæ & necis, quod Dominus in servum habere dicitur, notat potestatem legitimam ob antegressum delictum capitale supplicium infligendi* &c. An talis potestas, ratione delicti, jure naturæ permissivo defendi possit in statu familiæ segrege herili, alii affirmant, alii negant, eò quod statui naturali imperium summum cum jure gladii penitus denegent. 2. Cæterum, inter officia, quæ Domino incumbunt, est servo mercedem ex contractu persolvere; alimenta, aliæque vitæ necessaria suppeditare; imperia pactis, & viribus commensurare *****; citra

ra-

(a) In c. 3. Gen. Q. 586.

* Nam abesse debet sævitia, siquidem & servo injuria fieri potest. L. un. C. de emend. servor. quod insigni errore negat Hobbesius de civ. c. 8. §. 9.

(b) In notis ad L. 6. c. 3. §. 4. Etiam Thomasius in secundis curis non satis bene se emendavit, dum statui familiæ, & à fortiori etiam herili, tribuit potestatem puniendi indefinitam.

** Inde Heineccii thesin probatam non legimus, eum dicit: idem, quod de venditione, etiam de jure vitæ, ac necis videtur dicendum, quod Domino in hos servos (mercenarios) competere posse nemo negaverit. In Elem. J. N. L. 2. c. 4. §. 84.

*** Quæ, post amissam libertatem, transit etiam in commercium, sic ut venditio non repugnet.

**** Unde & in prolem, è serva parente natam, jus istud extendunt, quia partus servilem sequitur ventrem, tanquam fructus, & proles, originariè ad Matrem pertinet, uti contendit Puffendorus L. 6. de J. N. c. 3. §. 9.

(c) De J. B. & P. L. 2. c. 5. §. 28.

(d) L. 6. de J. N. c. 3. §. 5.

***** Imperia vires excedentia, venditionem servi, etiam spontanei Thomasius in secundis curis non revocat ad regulas justitiae, sed tantum decori, ibidem mercenarios perpetuos, & bello captos, ejusdem conditionis esse affirmat, in eos jus vitæ & necis Domino tribuit, famulatum & man-

rationem in eum non favere; non de jumentum, sed ut hominem tractare, cum quidem liber esse, homo tamen esse, nunquam desierit: ut adeò juri naturæ permissivo nunquam attribui possit illa servitus barbara, & inhumana, qua servi vix in hominum numerò, immò planè pro nullis (a) habitì erant penès Romanos, aliàsque Gentes, à natura degeneres.

Officia servorum.

§. IV. Officia servorum è Dominorum juriis deduci debent. Imprimis Domino, justè & justa præcipienti, in omnibus obtemperandum; reverentia personæ, industria mandatis exhibenda, secùs justa castigatio patienter ferenda, usque dum servitus patèntia, lapsò locationis termino, vel obnoxia manumissione dissolvatur.*

Instructio 3.

INSTRUCTIO III.

De statu adventitio perfectio seu Civitate.

De statu hominis adventitio composito, seu de civitate.

§. I.

§. I.

De origine civitatis seu societatis compositæ.

De origine, natura, fine, & proprietatibus civitatis.

Queritur I. Qua origo civitatis?

§. I. Hactenus vidimus, quòd ex triplici statu societatis simplicis, nempe conjugalis, paterna, & herilis, resultat societas composita minor nempe familia, & ipsa quidem, spectato natura sine, perfecta, etli & ex ipsis familiis componi possit adhuc perfectior, nempe civitatis, ** per quam in genere hic intelligimus quoddam corpus politicum, in suo genere perfectum, & civilis beatitudinis causà in commune regimen coadunatum.

§. II. Hujus origo à compluribus petitur ab Authore natura, diciturque esse juris, seu institutionis naturalis propriè talis. Ita Stagyrus ejusque in-

terpres Angelicus, dicens: hominem naturaliter esse animal domesticum & civile (b), Molina, Besoldus, Weizeneggerus, de Wolleren, & recentissimè Clariss. Sigismundus Stapsius, P. Franciscus Schmier, (c), asserens hanc esse communioem, antiquiorem, & sanioem sententiam contra Puffendorsum, Thomasius & alios.

Ratio asseritur 1. Quia homo est natura animal sociale, sermone prædicatione, tum, ratione instructum, ut de felicitate vitæ perfecta sibi prospicere possit; simulque tam respectu animi, quàm corporis tot miseris ac necessitatibus pressum, ut de aliorum cultura, ope, atque auxiliis sibi etiam prospicere quàm maximè velit, immò necessario debeat.

2. Quia natura ipsa homini indidit appetitum societatis non modò domesticæ, sed etiam civilis, utpote qua sola verè sufficiens, seu ad avertenda incommoda, seu ad congrua vitæ commoda, ac felicitatem statu suo dignam, qualis nimirum humano modo comparari potest.

3. Quia homo ideò appetit societatem simpliciter, ut habeat vitæ sufficientiam: ergo à fortiori naturaliter appetit societatem civilem, ut habeat sufficientiam meliorem, sic ut appetitus neutiquam impleatur per solam societatem domesticam, ut habet Clariss. Stapsius (d). Sed

§. II. Posset Puffendorsius, Thomasius & alii in genere, hoc triplici argumento probare nimium. Nam, si ex Stagyrta & Angelico verum, uti habet Clariss. P. Schmier (e), à natura non qualicumque societatem, sed perfectam appeti, qua scilicet homo, integra cum felicitate, quod ad exteriorem & interiorem animi statum vivere queat, sequeretur non modò civitatem in se, sed & civitatis formam, cæteris perfectiorem; immò quamvis legem, pro felicitate civitatis perfecta intentam, natura juri adscribi posse, quod certò nimium; & juris possi-

mancipatum, ex eodem natura jure, deducit, pluribusque erroribus aliis, more suo, dum sese malè reformat, magis deformat, & institutiones suas Divinas non emendat, sed potius depravat.

(a) L. 32. ff. de reg. juris.

* Protestantium Authorum menda, utcumque jam indicavimus. Collegium politicum Liebenbathii, cum Minerva, nimium impolitè & istam materiam obfuscavit, vix sibi spongiam exposcit. V. G. Dum ex Busbequio improbat, quòd mancipatus inter Christianos, Constantini & Pontificum operà, sublatu, sicque mendicis gravata Respublica sit, item dum servitutem, tam naturalem homini asseverat, ut extra illam viventes egeni sint, veluti pisces in aère, aves in aqua; dum usuras legitimum, & licitum acquirendi modum esse affirmat, & sic de aliis.

** Nam de vicis, pagis, oppidis, urbibus &c. eorumque etymologiis, differentiis &c. plura differere, ad finem Jurisprudentiæ publicæ non est opus. Videantur Politici Oeconomici cum Stagyrta.

(b) in 1. Polit. c. 1. Lect. 1.

(c) in Jurisprud. publ. univers. L. 1. c. 2. sect. 4. §. 2. n. 157.

(d) in J. N. & G. P. 1. c. 2. n. 10.

(e) L. c. n. 162.

Part II.

E 2

positivi cum naturali nimum confusivum. Unde Angelicus, ad *Stagyritæ* mentem, cæterique authores civitatis institutionem Naturæ attribuant in sensu latiore, secundum inclinationem & appetitum ad omne id, quod rationi, quomodocunque consentaneum, nempe ex principio juris naturæ minus proprio, ac distinctivo, quæ *Puffendorfi* querela de orthodoxis Moralistis non semper inanis deprehenditur. In specie ad 1. Reponere possent iidem

Dist. Homo est animal sociale, potens & volens sibi prospicere de aliena ope, auxiliis, per societatem aliquam, conservandæ vitæ, aliisque necessitatibus simpliciter sufficientem. C. Per societatem, determinatè civilem, abundantius & perfectè sufficientem. *Subdist.* Ita, ut hæc necessitas sit absoluta, inferens jus naturæ præceptivum & proprium. N. Ita, ut hæc necessitas sit respectiva, ad melius esse, inferens jus naturæ, improprie tale, & concessivum. C.

Ad 2. Dist. Natura indidit appetitum, modo quodam *suasivo*, tanquam principio, inclinante ad societatem civilem, velut naturæ rationali admodum consentaneam. C. Indidit appetitum, jure etiam præceptivo tanquam principio obligante ad societatem determinatè civilem, velut naturæ rationali simpliciter necessariam. N. Item: sola societas civilis est verè sufficientiâ commoditatis amplioris C. sufficientiâ solius necessitatis; quam solam spectat jus naturæ. N.

Ad 3. Dist. C. Ergo natura appetit à fortiori societatem perfectam, ductu quodam rationis, ad commodiora inclinantis. C. Jure naturæ ad perfectiora necessitantis. N. Sæpe jam inculcatum, quod jus naturæ prospiciat homini in necessariis simpliciter, sine quibus non attingeret felicitatem debitam, foretque positivè, vel saltem negativè * defectuosa. Jus positivum, velut in subsidium juri naturæ superadditum, prospicit homini in necessariis ad melius esse, secus enim jura omnia redigerentur in nimis confusum chaos.

Ut emergent rationes Puffendorfi.

Replicant memorati Authores. Siquid obstaret institutioni civitatis naturali, obstaret juxta *Puffendorfium*, ejusque affectas, quod natura potius inclinet ad statum libertatis nativæ, & utilitatis privatæ, quàm ad statum civilis subjectionis, coactionis, etiam per

pœnas capitales; ad statum emolumentum publici, per leges & tributa potius procurandi, quàm emolumentum privati: atqui hæc ratio nulla est: nam 1. Natura inclinatur etiam ad statum Familiz cum subjectione debita potestati paternæ, vel etiam herili. 2. Natura fertur in bonum majus, relicto minore, si majus aliter obtineri nequit: sic conservat vitam abscisso brachio: ergo & inclinatur in felicitatem vitæ, aliter non obtinendam, nisi abdicatâ libertate &c. Sed

§. Posset *Puffendorfius* cum suis *N. Min.* Ad 1. diceret, societatem patriam esse necessitatis absolutæ, adeoque institutionis naturalis; tantæ necessitatis haud esse societatem herilem; multò minus civilem, adeoque & hanc, & illam esse institutionis merè humanæ.

Ad 2. Distingueret: natura fertur ad majus bonum relicto minore, inclinatione suasiva, propter majorem utilitatem rationi admodum consentaneam ** C. Fertur inclinatione obligatoria propter necessitatem subd. siquidem sit absoluta. C. Si tantum respectiva, ad melius esse. N. Sic natura obligat quidem ad vitam conservandam, adeoque & ad media, absolutè & determinatè necessaria; non tamen obligat ad conservandam meliore modo: sicut igitur nulla est obligatio naturalis conservandi vitam medio nimis difficili V. G. brachii obscissione; ita non est obligatio naturalis sectandi felicitatem vitæ majorem jacturâ libertatis, & incommodo subjectionis; cum libertas non semper sit bonum minus vitæ commodiore, & quando ejus jactura non ponitur esse medium, absolute & determinatè necessarium ad conservandam vitam.

§. III. *Puffendorfius* pro causa civitatis remota assignat metum probationum ob mala, sibi extra civitatem a reprobis impendentia. Nam, stante malitiâ hominum, in statu naturæ lapsæ, aliud securitatis præsidium, vix suffecisse existimat. Non legem naturalem, eadem malitiâ neglectam; non fœdera, paciscentibus ad servandam fidem haud efficaciter adigendis extra civile imperium; non metum Authoris naturæ, pœnâ Numinis non statim urgente, & plurius conscientia per affectuum intemperiem excusillâ. Sed

Hæc sententia displicet *Keimmericio*, *Puffendorfi* Epitomatori. 1. Quia nixa,

* Quò ad officia erga proximum imperfecta, de quibus infra agemus fusiore paraphrasi.

** Inde non probamus, *Puffendorfium*, cum ait, quòd natura potius abhorreat à statu societatis civilis. Item: eam per inclinationem in vitia non tam statum hominis naturalem, utpote quem rationalem esse oportet, quàm vitia statui naturali adversa describit, uti ejus scholiales *Weberus* rectè animadvertit.

nixa, ut ait, supposito falso, quasi propulsandis malis fœdera, aliæque confociationes per pacta, *citra nexum tamen civilem*, haud suffecissent. 2. Quia contraria veritati historicæ, quæ civitatis originem non probis, sed reprobis fert in acceptis.

Aliis metus improborum.

2. Kemmerichius pro causa remota adstruit metum pravorum, ex malitia ortum, qua initio homines improbi, attractis sociis, ad opprimendos alios incitati sint, dominandi libidine, avaritiâ, aliisque spoliis stimulos sufficientibus. Unde ne abique imperio dilaberetur isthæc colluvies, in formam civitatis coaluerit, tandem & probis, ob improborum metum, per similia corpora sibi securitatem procurantibus. Ratio ipsius est: quia hæc origo sacræ historię conformis, quippe quæ non pios Patriarchas, Sethum, Noachum, (quæ Kemmerichius dialectus est) Abrahamum; sed impios, Canum antè, & Nimrodum post diluvium, primos civitatum conditores haud obscure memorat, ut ait. Immò si quis lustret sæculorum omnium fastos, occurrent passim latrocinia Gentis in Gentem; apparebit Regnorum præcipuorum ortus & incrementa per vim & latrocinia invaluisse. Ita ille. Sed

Et hæc sententia displicet non paucis. 1. Quia nixa falso principio, Hobbesianisimè olente, quasi status naturalis sit bellum omnium contra omnes; & quasi Imperia, ac Regna non nisi vi tyrannica coaluerint. 2. Quia contraria rationi, dum institutum Civitatis, hoc est societatis, quæ teste Philosopho (a), sola perfecta, & complementum totius sufficientiæ, malitiæ humanæ, tanquam fonti primario tribuit, & veluti vinculum facit iniquitatis roborandæ; ac opportunum probos facilius lacestendi adminiculum, quæ vel in terminis malè tinniunt. 3. Quia fulta nimis dubio fundamento: nam uti habet Thomasius (b), admodum est incertum, an Innocentium fuerit prima civitas, an improborum, & etsi S. Scriptura civitatem Henochiam memoret à Caino erectam, non tamen memorat, fuisse primam, nec ullam aliam à probis erectam; non memorat ab improbis erectam, impellente potius metu suorum scelerum, quam desiderio commodorum. Inde

Probabilis origo dicitur

§. IV. Vera origo Civitatis pro-

baliore calculo fluit à naturâ, non quidem præcipiente, sed per rationis lumen inclinante ad societatem, familiâ perfectiorem, & naturæ rationali magis accommodam, quia & conquirendis vitæ commodis, & amovendis incommodis perfecte sufficientem, adeoque quò ad causam fundamentalem est juris naturalis improprie talis, seu negativi.

naturæ fundamentali-ter à jure naturæ concessivo.

Declaratur. Illud est juris naturæ negativi, seu concessivi, quod nec determinatè exigitur, nec etiam positivè repugnat amori, & sibi & alteri naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario: tale quid est societas civilis: Min. quò ad 1. colligitur ex eo, quòd nulla sit efficax ratio, cur societas familiæ non sit absolute sufficiens: nam, uti rectè arguit Puffendorpius (c): jam antea, quando adhuc in familias segreges dispersi agebant homines, satis consultum erat necessitatibus vitæ, inventâ agriculturâ & pecuariâ, vini culturâ, vestiariâ, aliisque artibus (d). Et sanè ponamus Patrem familias, cui assatum agri, pecorisque, ac servorum, quid huic deesse possit ad tolerandam hanc vitam? Aut si quid desit, per commercia id suppleri poterit: sicut multæ hodie Civitates dantur, quæ merces, necessitati, aut voluptati inservientes, ab exteris petunt, nec tamen ideo cum illis in unam civitatem coalescere necessum habent. Vice versa non pauci dantur Populi, per multa jam sæcula vitam civilem degentes, haud quidquam copiosorem, quam prisca quondam Patres familias victabant. Ita ille. Eadem Min. quò ad 2. liquit ex §. II. & ibidem allata triplici ratione, quæ saltem probat, societatem civilem, naturæ rationali esse quàm maxime consentaneam. Et in hoc sensu rectissime dici potest, immò necessariò debet, quòd Deus, ut Author naturæ, sit etiam Author Civitatis, utpote antecedenter ad eam, per se loquendo, inclinans, * & consequenter per pacta, naturæ jure stringentia, immediate conservans, & probans.

§. V. Causa civitatis impulsiva, fuit partim indigentia, partim metus malorum, ab homine homini extra civitatem impendentium, ut sic haberetur plenior vita sufficientia ex auxiliis mutuis, majorque securitas ad mala, quæcunque tandem, seu interna, seu externa propulsanda. Ratio patet ex dictis.

§. VI.

(a) 1. Polit. c. 2.

(b) In fundam. L. 3. c. 6. n. 3.

(c) De J. N. & G. L. 7. c. 1. §. 6.

(d) Genesis 13. 2. 24. 35.

* Nam si metus improborum, ut nonnulli volunt, vel alius finis reprobis, per accidens inclinaret ad Civitatem formandam, utique Deus nullatenus author foret.

Efficienter à pacto libero, seu jure merè humano,

§. VI. *Causa efficiens proxima civitatis est conventio tacita, vel expressa eorum, qui animo pangendæ inter se societatis civilis in unum cœtum coeunt. Ratio est, quia, sine mutua singulorum cum singulis conventionne, * nec obligati omnes, nec in corpus morale perfectè coadunati erunt, sed instar rudis aggregati, arenæ instar, diffluere poterunt. Necessè est autem, ut qui mutuis pactis coalescunt, diversæ sint conditionis, dicente Philosopho (a): Non solum ex multitudine hominum constat civitas, verùm etiam ex eorum multitudine, qui specie differant: non enim fit civitas ex similibus: unde tres præcipuè hominum classes requiri solent, quæstiosa, quæ provideat de oportunitis vitæ commodis; militaris, quæ seditiosos compescat, hostes repellat; senatoria, quæ rem communem gubernet.*

Materia-
liter à
Cætu ho-
minum co-
euntium for-
maliter ab
imperio sum-
mo.

§. VII. *Causa materialis civitatis proxima est cœtus hominum, in unum corpus morale, ac politicum, mutua pactionis vinculo, consociatus. Porro copiam hominum tantam requirit Plato, quanta ad finem seu felicitatem civitatis, tam in promovendis commodis, quam in amovendis incommodis, necessaria est. Remota sunt familiariz, quæ in civitatis corpus coaluere. Causa formalis civitatis consistit in summo Imperio, hoc enim, authore Seneca (b), vinculum est, per quod Respublica coheret; est spiritus ille vitalis, quem tot millia trahunt, nihil alioqui futura, nisi unus & præda, si mens illa Imperii subtrahatur.*

Ordo consti-
tuenda Ci-
vitatatis.

§. VIII. *Modum & ordinem, quo nata est societas civilis, sic adumbrat orator Romanus (c): Cum hoc sit naturæ commune omnium animantium, ut habeant libidinem procreandi, prima societas in ipso conjugio est; proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia. Inde autem est principium Urbis, & quasi seminarium Reipublicæ sequuntur fratrum conjunctiones, post consobrinorum, sobrinorumque, qui, cum una domo jam capi non possint, in alias domos tanquam in colonias exeunt; sequuntur convivia, & affinitates, ex quibus etiam plures propinqui, quæ propagatio & soboles origo est Reipublicarum.*

Quæritur II. *Quæ natura & finis societa- Civitatis civilis?*

§. I. *Civitas in specie rectè appellatur societas plurium perfectæ, consensu mutuo per summum imperium coadunata, in ordine ad beatitudinem civilem.*

Dicitur 1. *Societas perfectæ respectu familiariz, minùs perfectæ, atque sufficientis, etsi nec civitas notet perfectionem omnimodam, cum & ipsa ad plenam sufficientiam, aliorum communitatum subsidiis, per commercia opus plerumque habeat.*

Dicitur 2. *Consensu mutuo, quo propriè & proximè coalescit societas civilis, sic ut institutionis humana non naturalis, meritò dici possit, ac debeat.*

Dicitur 3. *Per summum imperium coadunata, abstrahendo à modo exercendi imperii; unde si summo imperio exuatur, & in Provinciæ redigatur formam, desinit esse civitas, & accessio fit civitatis dominantis, uti habet Grotius (d).*

Dicitur in ordine ad beatitudinem civilem, quæ finis est omnium Civitatum. Unde

§. II. *Est erronea quorundam thesis, qua asserunt beatitudinem civilem consistere in sola felicitate extrinseca hujus vitæ, absque necessario respectu ad intrinsecam, consistentem in virtute ac honestate morum, in ordine ad finem ultimum vitæ alterius consequendum.* Finis non sola felicitas externa,

Explicatur 1. *Machiavellus scribere non erubuit (e), statum civilem, sine ulla virtute ac religione, salvum stare & conservari posse. Puffendorffius docuit, religionem, respectu status civilis, se habere quasi impertinenter, us adeò Principis nil intersit, quid quisque civium credat, dummodo civili officio satisfaciatur (f). Sed* Ut volens nonnulli,

Contra est. *Felicitas externa, consistens in temporalium bonorum sufficientia, securitate, & tranquillitate vitæ, tantum est finis Civitatis inadequatus materialis, & secundarius: ergo finis adæquatus includit formaliter ac principaliter felicitatem quoque internam, sitam in virtute, vitæ honestate, justitiâ, Religioni, ac legibus, saltem naturalibus, conformi. A. P. Finis civitatis adæquatus non est felicitas qualiscunque, sed humana: ergo primario & formaliter con-* Sed principali-
ter inter-
na.

* Exemplum præbuit Otanes in Monarchia Persica, post occisos Magos, novam formam induente, ubi Otanes, postquam consuluit formam Reipublicæ popularem, hæcque sententia fuisse rejecta, dixit: *Hac lege vobis jus meum imperii cedo, ut nulli vestrum aut ipse ego aut ullus meorum subdit.* Addit Herodotus, cæteros ejus postulatis assensisse, & inde factum esse, ut sola hæc familia inter Persas in statu naturali viveret, nulli mortalium obnoxia.

(a) L. 2. Pol. c. 1.

(b) L. 1. de clementia c. 4.

(c) L. 1. de offic. c. 17.

(d) L. 1. c. 3. §. 7. n. 2.

(e) In præfat. suæ sphaeræ Civitatis.

(f) In libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem. §. 54. f. m. 269. & §. 50. f. 233.

consistit in honestate vitæ, justitiâ naturæ legibus conformi. A. Patet, siquidem sufficientia vitæ, in se spectata, est finis etiam communis brutis; est medium, ad felicitatem internam ordinatum, qua sine felicitas externa nequaquam est beatitudo vera, ac solida; neque diu absque intemperie, saltem per se loquendo, durare, multo minus dici, neque conservari stabiliter potest. Inde Orator Romanus Civitatem beatam, non illam solummodo declaravit, quæ opibus firma, copus locuples, gratiâ ampla, sed quæ simul virtute honesta sit (a). Inde etiam Angelicus ad vitam hominis beatam duo requirit: unum principale, quod est operatio secundum virtutem, virtus enim est, qua bene vivitur: aliud secundarium, & quasi instrumentale, scilicet corporalium bonorum sufficientiam, quorum usus est necessarius ad actum virtutis &c. (b) Et alibi finem Reipublicæ immediatum assignat non simpliciter vivere, sed vivere secundum virtutem: non enim, inquit, homines congregantur propter solum vivere, secus & animalia forent pars congregationis civilis: sed ob bene vivere, quod consequi non posset unusquisque singulariter vivens: bona autem vita est secundum virtutem: virtuosa igitur vita est congregationis humane finis. Addit: sed quia homo vivendo secundum virtutem ad ulteriorem finem ordinatur (etiam in consideratione statûs mere naturalis, uti initio declaravimus) qui consistit in fruitione Divina (qualicumque tandem statui conformi) oportet eundem esse finem multitudinis humane, qui est hominis: non ergo ultimus finis multitudinis humane est vivere secundum virtutem, sed per virtuosam vitam pervenire ad fruitionem Divinam. Ita ille conformiter ad ea, quæ de beatitudine naturali initio disputavimus*

Explicatur 2. Puffendorsius (c), ut fidem civitatis in sola extrinseca felicitate constituat, ita arguit: Civitates instituta non sunt propter religionem, neque religio propter civitatem, quia antecedenter existit, & independenter potest existere. Cum neque opus sit ad religionem Civitate, nec Civitati religione Christiana, utriusque sine longè invicem discrepante (d). Addit: hinc, cum cuique cultus suus Deo per se sit approbandus, nec absolute alteri curam animæ suæ va-

leat resignare, hic animæ salutem illi præitare haud potest, adeoque nullus Christianus quando coeunt in civitates, fidem suam in iudicium summorum Imperantium aut Cleri resolverit, sed non nisi quatenus S. Scripturæ ex amulsi congrucrit (e). Inde protestantice tandem concludit: ergo Religio non statum, sed merum Collegium formare potest, cujus membra non humano imperio, sed unitate fidei, tanquam vinculo, connectuntur; nec enim conjunctio cum pluribus per se, ad rationem salutis quid facit, sed hæc illi perinde est, multi an pauci fideles, ingentes, an mediocres cœtus iidem constituant Ita ille. Sed

Contra est 1. Quod Religio, saltem naturalis, ut est fundamentum honestatis publicæ, ac justitiæ, sit finis inadequatus, & necessarius civitatis, patet ex eo, quod Religio sit constitutum formale felicitatis intentæ, utpote sine qua rueret omnis legum vis, ipsomet Puffendorsius id fatente (f). Nam ait: cum pietas erga Deum fundamentum sit probitatis morum, & virtutis erga homines, quam in civitate florere summorum Imperantium quàm maximè interest, atque hoc vinculo Imperantes inter & cives maxima firmitas e religione proveniat, quia Deus est Fidus, id est, cui fidem & pacta inter homines separari curæ sit. Sic igitur non solum officium summorum Imperantium est, ut religio naturalis à civibus probe colatur, sed & iidem poenis sancire possunt, ne quis committat actus externos, quibus illa in universum, aut præcipua ejus capita subvertatur &c.

Contra est 2. Etsi religio in se, quod ad professionem & exercitium, non exigit statum, seu societatem hominum, potestate propria instructam; ut tamen extensa in ejusmodi multitudinem, exigit necessario potestatem superiorem, in ordine ad ejus directionem, & in unitate conservationem. Et licet religio non sit propter civitatem, est tamen civitas propter beatitudinem non qualemcumque, sed humanam, hoc est, primario propter internam, tanquam constitutum formale, cujus fundamentum est religio saltem naturalis; immò sine qua externa felicitas haberi nequit. Unde, suppositâ socie-

Quam male
removet
Puffendor-
sius.

(a) L. 7. ad Attic. epist. 11. aliàs 152.

(b) L. 1. de regimine Principum c. 15. f. m. 85.

* Liebenbalius in Coll. Polit. Exercit. 2. L. 1. f. m. 53. inter erroneas opiniones, & veritati quàm maximè adversantes ponit etiam hanc: quod homines primùm convenerint, ut alter alterum de religione doceret: in qua opinione Jesuitas esse dicit: Sed quàm ista dicat inaniter, patet ex modo dictis.

(c) L. suprâ cit.

(d) L. c. §. 5. f. 20. §. 54. f. 263. & 264. §. 40. f. 191.

(e) L. c. §. 54. f. 263. 264.

(f) L. c. §. 7. f. m. 28.

Societas civilis, sicuti honestas & iustitia publica, ita & religio, ejusque directio à superiore habili est juris naturalis Divini, utpote ad conservationem religionis, & finem civitatis, simpliciter necessaria. Ex his ruunt protestantica Puffendorfi & aliorum axiomata, quæ Christianam religionem cum naturali non rectè discernunt, sed sæpe sæpius confundunt, uti illicò declarabimus; quæ dicunt, cuivis cultum suum Deo approbandum, nec alteri, quò ad directionem, curam animæ resignandam; nec fidem in iudicium Superioris legitimi resolvendam; quæ scribunt religionem formare non posse statum, sed merum Collegium, quæ omnia olent protestantissimum, corrupti juris naturæ rudibus malè superinstructum.

Etiam spectata civitate Christiana.

Contrà est 3. Religionem Christianam in specie, quod spectat, supposita ex jure Divino ejus revelatione populo Christiano facta; supposita ex jure humano cõitione in civitatem, sicuti honestas morum Christiana, est finis beatitudinis primarius, & inadæquatus, ita & religio Christiana, tanquam fundamentum, ejusque directio à superiore habili est juris naturalis Divini, quia ad beatitudinem intentam simpliciter necessaria. Nam sicut *cujusvis Reipublica*, spectata præcisè statu naturali, finis adæquatus non est felicitas qualiscunque, sita in Epicurea quadam quiete, ac bonorum affluentia, sed est felicitas humana, sita in sufficientia, ac honestate vitæ, naturæ legibus conformi, qua non modò quiete, sed & probè cum virtute, saltem naturali, & honestate morali publica vivamus: ita finis adæquatus *Reipublicæ Christianæ* non est felicitas merè naturalis, sed Christiana, sita in sufficientia & honestate vitæ Divinis legibus conformi, sic ut non modò tranquille, & etiam probè juxta juris naturalis dictamina, sed insuper Christianè juxta leges fidei nostræ vivamus, quæ non tantum ad felicitatem quamdam naturalem, sed, fide supposita, etiam ad supernaturalem nos dirigant. Inde Apostolus, jubens (a): *obsecrationes fieri pro Regibus & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate*: addita ratione, hoc enim bonum est, ut acceptum coram Salva-

toro nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Subscribit *Vida* (b): *Causam, inquit, civitatis constituendæ fuisse hominibus, ut bene, beatèque, id est, honestè & cum virtute viverent, nemo, qui certis utitur sensibus, ibi inficias. Id omnes planè cordati Philosophi fateantur. Ex cordatis igitur non erit Puffendorfius cum appendice luorum, qui ex jure naturali etiam pro Christiana civitatis fine meram libertatem autonomicam, mera format collegia, fidem in iudicium Cleri non resignabilem, nisi quatenus S. Scriptura ex amussu congruit; qui religionem civitati accidentalem, immò quodlibeticam, si modò non turbet quietem publicam, errore protestantico statuit, quos aphorismos pseudo-politicos Titulo III. & in Collegiis historicis (c) fufius jam oppugnavimus.*

Contrà est 4. Quòd si quis diceret, non esse satis credibile, in formatione civitatis à multitudine coeunte religionem intendi partialiter, ne dicam principaliter; multas civitates & Respublicas, optimè constitutas in ordine ad suum finem, seu felicitatem, nulla nisi accidentalis curâ religionis, etiam naturalis, præcipuè Christiana.

Exemplis factum, non legitimum ordinem probantibus.

R. Hæc vel esse falsa, siquidem sermo sit de civitate optimè constituta, cum neglecta religione, saltem naturali, diu constare nequeat beatitudo civilis, etiam externa; vel esse impertinentia, cum sint effectus per accidens. Non enim finis civitatis, ejusque constitutio rebus, desumi debet ab eo, quod fit, vel factum est; sed quod, ex ratione, fieri oporteret.

Quæritur III. Quæ proprietates, quis modus constituenda, & ratio dissolvenda civitatis?

Civitatis proprietates.

R. I. Proprietates eruuntur ex dictis. Nam 1. Sit societas perfecta, hoc est, si minus omnimodè, saltem absolute sibi sufficiens ad beatè vivendum. 2. Sit societas plurium, tot nempe, quot requiruntur ad finem sufficientiam, & securitatis perfectam. 3. Sit potestatis summa, adeoque ab omni imperio externo liberæ. 4. Sit inæqualis, hoc est, ex inæqualibus, saltem spectata formaliter, eò quòd fundetur in imperio, petatque debitam Imperantium & parentium subordinationem. 5. Sit stabilis per membra sibi

(a) 1. Tim. 2. 2.

(b) L. 2. de Reipubl. dignit.

(c) P. VI. Q. 1. S. 4. f. 12. & seqq. P. VII. Q. 2. propos. 3. f. 163. & seqq.

* Inde otiosam quæstionem dicit Heineccius, quot personæ constituent Civitatem, seu Rempubli-

** Nam materialiter considerata, ad societates æquales referenda est, cum inter eos, qui mutua pacationis vinculo in unum cœtum coeunt, nullus alteri subjectus, sed singuli inter se æquales sunt.

sibi invicem succedentia, sic ut idem populus semper manere videatur, etsi cives singuli extinguantur. 6. *Sic persona moralis*, à singulis diversa: unde jura habet, quæ ad singulos non spectant; & vicissim singuli jura & bona propria habent, quæ ad civitatem, quæ talem, non pertinent. Unde *Thomasius*, civitatem plenius describens, ait, esse personam moralem compositam, cujus voluntas ex plurium pacto unita, pro voluntate omnium habetur, ut singulorum viribus ac facultatibus ad pacem & securitatem communem uti possit (a).

Modus

§. II. Modus, quo coalescit Civitas, habetur à pacto vel expresso, vel etiam tacito: non enim, *Grotius* auctore, patitur humanæ societatis conditio, ut actibus animi sufficienter manifestatis, nulla sit efficacia v. g. si familiæ segreges contra latrocinantes, ipso facto, sese consociarent. * Pactum autem est duplex: unum de consociatione, alterum de debita subordinatione, per certam regiminis formam: ** ad prius requiritur consensus singulorum; ad posterius sufficit consensus majoris partis, modò absque conditione societati se singuli manciparunt. Non enim abs re omninò *Kemmerichius*, siquidem de modo accidentalis intelligatur, dum ait (b): modus coalescendi fortè tumultuarius potius, & quasi fortuitus, partim violentus, partim voluntarius, concipiendus est. Quin & casus diversi probè discernendi, & etiam Imperans sibi subditos facit, atque sic unum tantum pactum & quidem posterius, vel etiam multitudo quædam Imperantem quaerit, & sic duplex istud pactum locum habere potest. Pacto isti posteriori adjici solent leges, quibus in genere ad salutem Populi promovendam, vel ad specialem administrandi imperii formam ac modum adstringitur Imperans, quæ adeò fundamentalis appellari solent, quòd universa Civitatis structura iis, tanquam fundamentis, nitatur. Ita ille

§. III. Dissolutio Civitatis habetur. 1. *Dissolutio Ratione materiae*, si membra omnia intereant, vel consociatio penitus dissolvatur. 2. *Ratione formæ*, si jure summo exuatur Civitas, vel perfecta communitas inter membra tollatur, jugumque alterius subeat. Cæterum manente imperio & consociatione non dissolvitur Civitas migratione in alium locum, multò minùs destructis muris aut mutatâ regiminis formâ, uti passim exempla, in historiis obvia demonstrant. ***

§. II.

De varietate, ac multiplicitate Civitatis.

§. 2.

De divisione civitatis.

Queritur IV. Quæ Civitatis divisio?

§. I. Celebrior est in civitates regulares & irregulares. Regulares sunt, quæ regularem naturam, ex primæva institutione acquisitam, retinent salvam ac integram. Irregulares, quæ regularem indolem, ex primæva institutione sibi inditam, salvam & integram non habent. Ad regulares spectant, in quibus forma regiminis Monarchica, Aristocratica, vel Democratica, teste *Tacito* (c): cunctas Nationes & Urbes Populus, aut Primores, aut singuli regunt. Nos ad regulares reducimus statum civitatis mixtum, quia simplici meliorem, magisque regularem, uti videbimus. **** Ad irregulares pertinent civitates heriles, patrimoniales, informes, systemata civitatum &c. Neque quis opponat huic divisioni, quòd voluntas populi informanda civitate, seu Republica, regulam faciat, adeoque omnem civitatem, atque Rempublicam regularem esse. Nam

§. Cum *Thomasio*, hanc divisionem non ex Politicorum cerebro, sed ex ipsa rei natura ortam esse, quia in civitate irregulari unio voluntatum, tam in Imperantibus, quàm parentibus (quæ anima est civitatis seu Republicæ) ita concipi nequaquam potest.

§. II.

(a) Jurisp. Div. L. 3. c. 6. n. 63.

* Unde *Kemmerichius* supponendum dicit aliquam consociationem plurium æqualium, vel ex mutua cohabitatione, vel latrocinii exercendi, vel mutue defensionis causâ enatam.

** Quam Per decretum, communi consensu stabilitum, pacto posteriori de subordinatione præsupponit *Puffendorfius* & *Thomasius*.

(b) In elemen. J. N. & G. L. 3. c. 6. n. 23.

*** Possè Civitatem, vel Rempublicam consistere sine territorio, urbibus, muris, & tectis, *Helmeceus* desumit ex *Israelitarum* Republica per 40. annos in deserto. Sed sic quisvis exercitus Rempubliæ foret, qualem de populo, sedem quaerente, saltem in fieri quis admittere posset. Sine familiis consistere posse Rempublicam idem probat cum *Puffendorfio* & *Thomasio* ex Monarchia Pontificia; sed hæc admodum improprie huc trahuntur, cum Hierarchia Ecclesiastica, uti sine, ita & specie, quia merè spirituali, differat.

(c) L. 4. annal. 331.

**** Ex mente *Polybii*. Hist. 1. c. 1. Manifestum est, eam Rempublicam censeri debere optimam, quæ ex omnibus istis, quas diximus, formis sit composita. Item *Dionysius*. *Halicarnass.* Ant. L. 2. Hanc ego concinnam Rempubliæ formam ceteris omnibus præfero, uti paci æquè ac bello idoneam. Similia *Zeno* apud *Laërtium*, *Cicero*, *Tacitus* & alii.

Regularium
Species.

§. II. *Monarchia in specie* est, cum omne jus in subditis unus Princeps habet, solusque Rempublicam ad communem utilitatem administrat. 2. *Aristocratia*, quando aliquot Optimates, hoc est, optimi & selecti viri, duo aut tres, aut paulo plures regunt. 3. *Democratia* est, ubi Populus in commune consultit, nullumque supra se Principem agnoscit: aut ad certum sibi tempus Superiorem legit, prout olim fiebat sub consulis apud Romanos; nunc apud Helveticos atque Hollandos. Finis & scopus hujus Reipublicæ est *libertas civium & æqualitas*. 4. *Status mixtus*, cum Princeps, Senatus, & reliqui cives aliquid ad gubernationem Reipublicæ conferunt: & quidem, si Princeps cum Senatu, & selectis Nobilibus, consultat, Respublica mixta est ex *Monarchia & Aristocratia*, qualis est *Polenorum*, ubi Rex arbitrio proprio, nec bellum indicere, nec nova cum exteris fœdera sancire, nec tributa civibus potest imponere. Unde, sub tempus coronationis, sacramento se obstringit, nunquam se commissurum, ut, non communicato cum Senatoribus consilio, ulla de re momenti gravioris quidquam statuatur. Modernum item Romano-Germanicum, Imperium ex *Monarchia, Aristocratia*, & non nihil ex *Democratia* participat: nam cum Imperatore, ac Electoribus de communi Patriæ bono consultantibus, civitates quoque liberæ suam in comitiis vocem habent. Sed de imperii forma alibi (a) fusius jam disceptatum. 5. Notanda harum formarum symbola. *Monarchia* comparari solet à Politicis corpori humano, in quo caput Principem; oculi Consiliarios & Senatum; pectus equestrem Ordinem; manus Milites; pedes plebeium Statum repræsentant cum dicto: *in omnibus unus*. *Aristocratia* Symbolum referunt columnæ marmoreæ, Palatium quoddam sustentantes, cum inscriptione: *sustinent, & ornant*. *Democratia* formicarum examini conferitur cum lemmate: *In commune par omnibus ardor*. *Mixta* Reipublicæ symbolum est navis, quam gubernator, ad clavum residens, dirigit; reliqui nautæ remis, contis, velisque propellunt. Epigraphæ: *sauisti sub Directore labores*.

Uti & irregularium
ratione finis.

§. III. Inter civitates *irregulares* aliz declinant à fine, qui est utilitas

publica, uti *civitates heriles*, in quibus Imperans pro fine *primario*, & per se intendit commodum proprium; Populi verò *per accidens*, absque injuria, quia eo non invito. Hæc potestas *planè absoluta* cum exercitio Imperii *veluti in servos* dici etiam solet *dominatus despoticus*. Hujus generis esse plerasque civitates *Asiæ, & Africæ* perhibet *Hertius*. Ratione *suas* declinant quoque *civitates patrimoniales*, de quibus libera est dispositio Imperantium, cum *ex prima origine* civitates non ad arbitrium Imperantium, sed jure quasi fidei commissario ad eos devenerint, imperio ea lege delato, ut post mortem ad eos, unde profectum erat, revertatur. A fine deviant civitates, quæ pro scopo *non pacem, & publicam tranquillitatem*, sed dominationem, per bella continuo extendendam sibi proponunt: item quæ pro fine sibi præfigunt *felicitem merè externam*, in bonis, opibus, abundantia, luxum, voluptates, &c. Rectè *Salustius* (b): *ubi divitiarum cupido invasit, neque disciplina, neque bonæ artes satis pollent; omnia bona vilia sunt, fides, probitas, pudor, pudicitia*. Verbo: *à recto fine* deviat omnis civitas, quæ *finem primarium* sibi alium figit, quam *virtutem, honestatem, ac justitiam*. Inde *Polybius* (c): *Ille Reipublicæ status optabilis & firmus est, in quo & privatim sanctè innoxieque vivitur, & publicè justitia & clementia vigent*. In eundem sensum *Plato & Seneca* (d): *ei, qui Rempublicam rectè, laudabiliterque instituit gerere, virtus cum civibus communicanda est: & ubi non est pudor, nec curæ juris, pietas, fides, instabile Regnum est*.

2. *Irregulares ex defectu formæ* sunt, *Ex defectu* si *Monarchia degeneret in Tyrannidem*, *forma*. qua imperium, protrito civium bono publico, *geritur ad libidinem unius; vel in administrationem unius, alteriusve Ministri*, quales olim in Regno *Franciæ Majores Domus* dixerunt. Si *Aristocratia* induat *oligarchiam*, qua pauci ex Optimatibus, ad suam potius utilitatem, quam publicam salutem intenti, dominantur in cives, uti olim *Roma* vidit in *Triumviratu*. Denique si *Democratia* in *ochlocratismum* devolvatur, qua pars populi Imperium ad suam libidinem, non ad salutem publicam tractat, quam faciem induxere *Romani* quondam *Dictatores*; vel si in *anarchiam* perlidus delabatur, qua omnia miscet vulgi licen-

(a) In Coll. Hist. P. IV.

(b) Orat. 2. ad Cæsarem.

(c) L. 6.

(d) Alcib. [Thyaste act. 2. v. 40.

licentia, contemptu Regum & Magistratus everfione.

Vexis.

3. Irregulares ex defectu nexûs sunt civitates *systematica*, quando nempe plures civitates coalescunt in unum corpus morale, ut singulæ summum Imperium quidem retineant, communi tamen consilio, belli, pacisque negotia tractando, unius civitatis nomen præferant, quale systema probat *Belgium*, & *Hebetia fœderata*, & sic de aliis (a).

Status civitatis mixtus non videtur esse chimericus.

Quæritur V. An dari possit status civitatis mixtus?

ꝛ. I. Status civitatis mixtus, seu ex duplici, seu ex tripli forma temperatus, non est chimericus, ut vult *Bodin* contra communioem Politicorum.

Patet: Nam sic tentit Politicorum ferè communis, nec ullus à *Bodino* hircocervus hac in mixtura ostendi potest: ergo. A. quò ad primum probatur ex *Aristotele*, Principe Politicorum (b), *Cicerone* (c), *Isocrate* (d), *Polybio* (e), *Platone* (f) & aliis antiquis. Ex *Contzenio* nostro (g), *Kirchnero* (h), *Othone Oringensi* (i), *Vitruvio* (k), *Cocceio* (l), *Grotio*, *Arniseo*, *Lampadso*, *Conringio*, *Boeclero*, *Schvedero*, *Kulpiffo*, *Cellario*, *Titio*, quos citat *Pfeffingerus* (m), aliisque obviis. Quò ad secundum membrum patebit ex dicendis.

ꝛ. II. Momenta, in contrarium afferri solita, non evincunt chimæram in statu mixto. Nam

Opponit *Bodin*. 1. Potestas Monarchica, seu jura Majestatis separari non possunt, & diversa diversis attribui, sed stant in indivisibili: ergo dari nequit status mixtus. A. P. Majestas Monarchica est summa in omnibus potestas, nec patitur aliam secum potestatem: ergo stat in indivisibili.

ꝛ. N. A. Ad P. D. A. Majestas Monarchica, perfectissime talis, est summa in omnibus, nec patitur aliam secum. C. A. Majestas Monarchica, temperatè sumpta, non patitur aliam. Subd. Quò ad eadem jura.

C. A. Quò ad jura diversa. N. A. & C. Esti Majestas perfectissima, completens jura omnia, simul sumpta, quæ talis, sit indivisibilis, nec pluribus communicabilis, non tamen sequitur, quòd jura sejungi nequeant, & pluribus ita tribui, ut in singulis sit pars Majestatis, in corpore tota Majestas.

Opponit 2. Summa Majestas mixta hoc ipso non est summa: ergo nulla.

ꝛ. D. A. Non est summa strictissime in uno Tr. A. In corpore universo. N. A. & C.

Opponit 3. Si summa est in corpore, tunc hoc ipso non est amplius Monarchica, sed Aristocratica, vel Democratica: ergo.

ꝛ. D. A. Si est summa in corpore, seu penes plures, vel omnes, modò purè Aristocratico, vel Democratico, tunc est Aristocratica, vel Democratica. C. A. Si alio modo mixto, nec purè Monarchico, nec purè Aristocratico summa est in corpore. N. A. & C. Distinctio infra explicatiùs declarabitur.

Opponit 4. Est patens chimæra, potestatem summam esse penes unum & plures: ergo &c. ꝛ. N. Suppositum, quòd in statu mixto, debeat esse penes unum.

Opponit 5. Majestas Monarchica est incommunicabilis. 2. Nec illi quidquam magis contrarium quàm dividi: ergo nulla solutio.

ꝛ. D. A. Majestas perfectissime Monarchica est incommunicabilis. Tr. Majestas temperata. Subd. Est incommunicabilis quò ad formam quæ talem Tr. Est incommunicabilis, hoc est, non potest temperari. N. A. & C. Ad. 2. D. A. Nihil illi magis contrarium quàm dividi, si prædicatum hoc copuletur potestati Monarchicæ, in rigore & absolute tali Tr. Secus. N. A. & C.

Opponit 6. Potestas Monarchica absolute summa, & temperatè summa;

(a) Hæc pluribus Clarif *Staphius* & *P. Schmier* l. cit.

(b) *Arist.* 4. Polit. c. 9.

(c) In 3. de LL. fragm. de Rebuspubl.

(d) In *Arcopago*.

(e) *Polybius* L. 6.

(f) In 3. & 6. de LL. item 8. de Republ. ubi non tantùm ait dari Rempublicam mixtam sed 3. de LL. stabilissimam esse contendit.

(g) L. 1. Polit. c. 14. §. 3. ubi ait, tres illas Reipublicæ species ita ferè hoc tempore temperatas esse ut nusquam vel Monarchia pura, vel Aristocratia, vel Politia reperiat.

(h) *Disput. de Republ.* 3. corollario ultimo propugnat, nullam unquam puram statûs formam extitisse, vel hodie ostendi posse.

(i) In *Dissert. Juris Polit.* c. 7. fol. m. 131. ubi Imperium Romano-Germanicum Monarchicum adstruit sed aristocraticè temperatum.

(k) L. 1. Tit. 7. n. 6. fol. m. 52.

(l) c. 7.

(m) In *Notis ad Vitruv.* Tom. 1. fol. m. 867.

Pars II.

ma; *summa penes unum* & *plures*, est chimærica, & abusus vocabulorum: ergo &c.

℞. N. A. Si ritè intelligatur, prout à communiore Authorum intelligitur. Item: in quæstione nominis standum est autoritate plurium: atqui plures vocant ejusmodi statum, ubi divisa hoc modo sunt Majestatis jura, mixtum, seu Monarchicum, Aristocraticè temperatum.

Opponit 7. Repugnat Majestati Monarchiæ dependere ab aliis: hoc fiet: ergo &c.

℞. D. Maj. Repugnat, si Majestas in solidum sit penes unum. Tr. Si sit penes plures, nec in solidum N. Maj.

Opponit 8. In Monarchia, Aristocraticè mixta omnes sunt Rege inferiores: ergo est verè Monarchica.

℞. D. A. Sunt Rege inferiores quò ad jura, quæ competunt soli. C. A. Quò ad jura, quæ etiam competunt aliis. N. A. & C. Sic in statu mixto jura Principis *contrahuntur*; in Aristocratico *destrahuntur*.

Opponit 9. Si datur status mixtus, tunc potest dari V. G. *Populo* jus ætarii publici, vitæ, necis, Magistratum creandorum &c. *Senatus* jus belli, pacis, vectigalium &c. *Regi* jus exigendi homagii, obedientiæ à singulis &c. hæc manifestè invicem repugnant: ergo &c.

℞. N. Maj. vel D. Tunc possunt jura dividi modo quocunque. N. M. Modo debito, & possibili Tr. *Bodin*us singulis partibus talia jura tribuit, quæ secum trahunt universam Majestatem, adeoque sunt impossibilia.

Opponit 10. Regem facit non nisi summa & absoluta potestas: siquidem auctore *Salustio*, impunè quidvis facere, est Regem esse.

℞. D. A. Regem Majestatis indefinitæ & quidvis facere impunè. C. A. Regem potestatis, suo modo definitæ. N. A. & C.

Opponit 11. Reipublicæ forma est fons, ex quo operationes circa eandem administrandam profluunt: ergo administratio nequit discrepare à forma. ℞. Tr. A. quia hoc axioma in naturalibus locum habet, non in

moralibus, quæ actionum suarum libera competit gubernatio. D. C. ergo administratio facta, nomine proprio, nequit discrepare à forma C. C. Facta nomine alieno. N. C. Diversæ Regnorum formæ resultant ex *subjecto*, cui potestas summa inhaeret, prout illa est, vel in persona *physicè*, vel *moraliter una*, quibus autem executoribus utatur hæc potestas summa, nil interest.

Opponit 12. Duo contraria non possunt simul subsistere: talia sunt Monarchia & Aristocratia: ergo nequeunt simul subsistere.

℞. D. M. Duo contraria in summo nequeunt simul subsistere C. Si utrobique aliquid remittatur. N. Maj. Min. & C.

Opponit ultimò *Kirchnerus*. Nullus datur vel datus est unquam status *pure Monarchicus*: ergo. Quæstio hæc est de *subjecto* non supponente. A. P. Neque summus Pontifex, neque ullus alius Monarcha sic unquam rexit Rempublicam, ut non audiret, exquisierit, vel etiam obligatus suo modo fuerit audiendi Primorum consilia: ergo &c. A. *pater* 1. Nam sic legimus nostra ætate (a), quòd conventio cum Aula *Sardinia*, facta à Pontifice *Benedicto XIII.* Cardinalium Collegium ita offenderit, ut Eminentissimus *Pamphilus* dicere Pontifici ausus sit, nullum Pontificum, ab ævo *S. Petri*, neglexisse in rebus magni momenti, Sacri Collegii consilia exquirere & adhibere. Sic legimus quosdam Pontifices, non sine appositis conditionibus elevatos ad Apostolicum Solium. Neque *Gallia*, *Hispania*, & *Anglia* Reges sine consensu Statuum, bellum indicere, tributa, & vectigalia posse exigere, testes sunt plures Authores citati ab *Othone Oringensi* (b). Immo nec veteres Imperatores, etsi summam habuerint potestatem (c), sine senatus consensu, & consilio, ea, quæ ponderis alicujus videbantur, expediebant (d).

℞. N. A. Ad P. D. C. Ergo ratio gubernandi est plerumque Aristocratica. C. C. Ergo status est Aristocraticus, vel mixtus N. C. Aliud est status, aliud ratio gubernandi. Ille definitur ex jure, non ex modo gubernandi: aliàs Dominus, ser-

(a) La clef du Cabinet de Luxembourg.

(b) Disput. publ. de Majest. A. 1616. volum. 4. Disp. Basil. n. 27. Reges Gallia, *Bodin*us L. 6. de Republ. 6. & 1. de Rep. c. 8. *Hottomannus* in *sancto Gallia*, c. 7. 12. 25. *Scottie Buchanan*, in Dial. de jure Regni apud Scot. Item L. 8. Rerum Scot. in vita *Joan. Bakioli* & L. 9. *Anglia*. *Bodin*us L. c. *Polyd. Vergil.* L. 11. *Hilt. Angl. Polonia*, *Bodm.* L. c. *Hungariae Bonjin.* Rerum Hungar. L. 9. Decad. 4. *Daniae Lauterbach.* 1. de Rep. c. 15. *Sueciae Arniseus* in Tract. de auct. Princ. c. 1. Has & alias citationes vide apud eundem *Dissert. Jurid. Polit.* c. 7. f. m. 138.

(c) L. 1. de Constit. Princ.

(d) L. Humanum c. de LL.

servum filiali amore complectens, non affectione tantum, sed & jure fieret Pater, quod nemo facile dixerit. Sic si Monarcha sæpius utatur consilio Primorum, imperandi modus est Aristocraticus, non Imperium: contra si Ordines non tam consulendi, quam prohibendi pollent facultate, & Princeps ex pacto ultroneo, teneatur sequi illorum dissentium, Imperium est mixtum, seu Monarchicum, Aristocraticè temperatum.

Nulla forma ex omni parte perfecta.

Quæritur VI. Quanam ex regularibus optima civitatis forma?

R. I. Quemadmodum nullum est aurum quod non habeat suam scoriã; nulla vestis adeò pretiosa, quæ non patiatur suam tineam; ita nullam invenies Rempublicam, ex parte omni beatam. Sapientum proinde monitum est, non mutandas Respublicas; præcludendas novitatibus vias, nisi aliud evidens necessitas exigat, aut publica utilitas suadeat. Optima Respublica, juxta Philosophum, ubi boni Magistratus & boni cives, ac probi Viri. Nihilominus pressius ad quæsitum est respondendum. Unde

Ceteris præstat Monarchia. Patet omnium Politicorum consensus.

R. II. Inter prædictas Rerumpublicarum species simplices excellit simplex Monarchica. Ut enim in homine cor unum, in familia unus Dominus, in Univerſo unus Deus; ita unum Imperium unius animo regitur optimè. Prob. 1. Sapientum judicio & orbis consensu. * Jussumus (a) Principio rerum, Gentiumque Imperium penes Reges fuit. Idem Divina comprobavit autoritas: Deus enim ex uno fecit omne genus hominum (b): cujus rei rationem reddens S. Chryſostomus (c), ait, ut esset inter homines non Democratia, sed Regnum. Certè Christus, institutione Divinâ, Ecclesiæ regimen Monarchicum voluit, uti declarat C. Bellarminus. (d).

Utilitate multiplici

Prob. 2. Utilitate. Nam si nulla Respublica sine civium concordia stetit, nulla sine discordia periit, sub uno Principe facilè servatur unitas, concordia, & consensus animorum. Rectè Tacitus (e): discordantis Patriæ non aliud esse remedium, quam si ab uno regeretur. Et alibi (f) testatur: Pacis intersuisse, ut deponeretur potestas in unum. Huc accedit Justitia, quæ potissimum sub uno floret Principe: nam vel

solus Princeps jus dicit, vel per alios: si per se, non facile à recto defleſcet; si, per delegatos Judices, causas & lites dirimit, citius eos metu poenæ inferendæ ab injuriis compellet.

Aliæ proprietates optimo Regimini convenientes sunt etiam hæ: 1. Est Ordo. Nam eò melior est gubernatio, quò magis est ordinata: atqui magis est ordinata Monarchia, quam Aristocrata vel Democratia: ergo. Prob. Min. Omnis ordo in eo consistit, ut alii præſint, alii subjiciantur: non enim inter pares, sed inter inferiores & superiores Ordo dignoscitur: atqui in sola Monarchia omnes omnino ordinem aliquem habent, cum omnes excepto uno, qui omnibus præest, subjiciantur. Nec enim inter optimates, nec inter cives, utpote ejusdem conditionis homines, Ordo tam facile, haberi potest: adeoque Monarchia cæteris est præferenda.

2. Proprietas est consecutio finis intenti: Nec enim negari potest, meliorem multitudinis regendæ formam illam esse, quæ commodius æquè, ac facilius propositum sibi finem consequitur, finem autem gubernationis civium inter se conjunctionem esse & pacem, omnium sensu comprobatur. Jam sic: Conjunctionio in eo potissimum sita esse videtur, ut idem sentiant, idem velint, idem sequantur omnes: atqui multò certius id, atque facilius obtinetur, si uni parendum, quam si multis: ergo &c.

3. Proprietas est robor, ac potentia Reipublicæ. Illa enim gubernatio omnium judicio cæteris antecellit, quæ fortiorem Rempublicam facit: Hoc facit Monarchia: ergo Monarchia cæteris antecellit. Prob. Min. Illa gubernatio facit potentioſiorem Rempublicam, in qua est major virium conjunctio; atqui in Monarchia est major conjunctio, quia non à multis, sed ab uno omnes dependent: ergo Monarchia fortiorem Rempublicam facit, & per consequens optima gubernatio est.

4. Proprietas est stabilitas, ac diuturnitas. Nam illa gubernatio est cæteris melior, quæ cæteris est stabilior, ac diuturnior: atqui Monarchia est stabilior ac diuturnior: ergo &c. Min. P. Illud regimen stabilius est, quod difficilius dividi potest; Regnum enim in

* Scriptores allegatos vide in Coll. Hist. P. III. Q. 8. f. 483. in notis.

(a) L. 1.

(b) Ad. 17.

(c) Hom. 34. in epist. 1. ad Cor. c. 13.

(d) L. 1. de Rom. Pont. c. 2. & 3. ex quo hæc pauca desumpta sunt.

(e) L. 1. Annal.

(f) Idem L. 1. Historiarum.

in se divisum desolabitur, ut *Christus Math. 13.* testatur. Atqui regimen *Monarchicum* hoc ipso, quod ab uno omnes dependeant, difficilius dividi potest: ergo *Monarchia* difficilius scindi, & dividi potest quam regimen, à multitudinem in unum conspirante dependens. Min. ex *Historia* demonstratur. Sic *Monarchia Assyriorum* à *Nino* ad *Sardanapalum*, sine interruptione, duravit annis circiter mille supra trecentos, & quidem semper filio demortui Regis in Regno succedente, si verum est, quod scribit *Vellejus Paterculus* (a). *Scytharum* Regnum omnium vetustissimum, nec ab ullo externo hoste destrui potuit, nec per se ullo unquam tempore dissolutum est teste *Iustino* (b); atque ideo aliquot annorum millibus illud steterisse necessum est. Quæ autem *Respublica* ætatem tulit? Certè *Respublica Romanorum* potentissima, vix annos *quadringentos* & amplius potuit, immò neque his annis, quibus floruit in Imperio *Romana* *Respublica*, eodem modo regebatur. At eadem sub *Monarchis* in *Oriente* à *Julio* usque ad *Constantinum* ultimum sine interruptione duravit annis circiter 1495. In *Occidente* autem ab eodem *Julio* usque ad *Augustulum* supra quingentos, & à *Carolo M.* ad usque Imperatorem *Augustissimum Carolum VI.* ultra nongentos annos floruit, tot *Augustis*, quot Imperatoribus nobilitata.

5. Denique *Proprietas* est *facilitas gubernationis*: sed *facilius* est, ut ab uno rectè regatur civitas, quam à multis. *Prob. Min.* *Facilius* est, unum hominem bonum reperire, quam multos. Dein *Magistratus* annui nec bene cognitum plerumque habent statum *Reipublicæ*, nec ejusdem bona, utpote non sua, tanta sedulitate curant, quantà *Monarchæ* administrant. Sic enim naturà plerisque comparatum est, ut onera tam facile in alios trajiciamus, quam difficile, nò innata propria tuendi sollicitudo nos cogat, ipsimet subeamus.

Prob. 3. Ab *Incommodis* aliarum formarum. Nam *Aristocratiæ* opponitur 1. Quòd *difficilis* & *rara* optimorum plurium electio. Sic legimus *Colanum* rejectum, *Catonem* repulsum, *Aristidem* *ostracismo* damnatum. 2. Quòd inter plures plerumque aliqui mali, æmuli, invidi: unde plerumque turbæ, dissensiones, discordiæ, prout testis est *Respublica Atheniensis*, & præcipuè *Romana*, quæ

per *Aristocraticum* regimen concussa propemodum periisset. 3. Quòd per varias machinationes, quibus à tot & toties ambiuntur fasces, perturbetur plerumque *Respublica*, præcipuè cum alii populari aura, alii per opes, nequaquam omnes per virtutem promoveantur. 4. Quòd in *Optimum* consiliis plerumque lites, ac factiones, quavis partè suum iudicium sustinente: unde decisiones lentæ, executiones quandoque non satis seræ, sæpe seræ cum ingenti damno *Reipublicæ*. 5. Quòd *rara* *Respublica*, regimine *aristocratico*, *salem puro*, neque per *Monarchicum* mixto ætatem tulerit. Rectè *Tacitus* *arduum eodem loco potentiam, & concordiam esse.* (c). Sensit *Aristocratiæ* incommoda *Romana* *Respublica* sub *Triumviris*, *Pompejo*, *Crasso*, & *Julio*; sub *Antonio*, *Octavio*, & *Lepido*, omnia *Civium* bona suæ libidini addicentibus.

Democratia opponitur 1. Quòd plerumque non ratio, sed impetus; non consilium, sed furor populum, & per populum *Reipublicam* regat, nec quidquam sit *asperius humilis*, cum surgit in altum. 2. Quòd in plebe rarus sit ordo, in rebus turbidis mera confusio, in prosperis socordia, & luxus: unde facilis ad interitum temita. Exemplo esse potest *Aristides*, per *Themistoclem* accusatus, & plebeja sententià damnatus. Siquidem *Aristides*, in medio turbæ ignotus, cum ex obvio quæreret: cur *Aristidem* damnaret? An hominem nosset? Minime, reposuit, sed quia *auso ostracismo* damnandum, & meo id fiat calculo, oportet. Profectò, quanta sit in *Democratia* rerum confusio, diffidia sententiarum, odia Nobilium, direptiones fortunarum, licentia vitæ, projecta vulgi audacia, tyrannis, contemptus legum, & impunitas inveniatur, argumento est *ostracismus Atheniensium*, *Ephesiorum* calamitas, *Syracusanorum* tumultus, *Carthaginiensium* exitium, ut non immeritò *Plato* dixerit, non ex *aliâ Republica* tyrannidem facilius oriri, quam ex *Democratia*. Summa libertas maximæ, atque immanissimæ Mater est servitutis. Nec mirum, cum plerumque hujusmodi homines sint rerum imperiti, cupidi, egentes, ad regendos homines, nec à natura, nec ab arte instructi.

Confirmatur. Illa Regiminis forma præ cæteris à Deo probatur, ad quam tam animantibus rationalibus, quam

irra-

Ab incommodis aliarum specierum.

(a) Priore *Histor.* volumine,

(b) *Lib. 2.*

(c) *L. 4. Annal.*

irrationalibus naturalem propensione indidit; nam propensio naturalis juxta omnes ad Authorem Naturæ Deum est referenda: sed animantibus tam rationalibus quam irrationalibus naturalis propensio indita est ad regimen *Monarchicum*. *Prob. Min.* Sic in qualibet domo naturaliter ad unum Patremfamilias pertinet gubernatio conjugis, filiorum, servorum, & rerum denique cæterarum omnium. Item maxima pars Orbis Terrarum à Regibus gubernatur. *Prob. eadem Min.* quò ad alteram partem: Nam teste *S. Cypriano* (a): *Rex unus, ait, apibus; Dux unus in gregibus; & in armentis Rector unus.* Et *S. Hieronymus* (b): *Et Grues unum sequuntur ordine lustratò.*

ticipes esse plures possunt, cum id virtuti, non generi deferatur: ergo est gratius, & simul utilius; cum certum sit, non posse unum aliquem hominem per se Provincias, & civitates singulas regere; & velit, nolit, cogatur earum procuracionem administris, Vicariis suis, vel propriis eorum Principibus demandare; nec sit, qui ignoret, diligentius ac fidelius Principes res suas, quam alienas Vicarios procuraturos.

Re. IV. Quæ opponi solent Monarchicæ formæ, præsertim temperatæ, inefficacia sunt.

Nam opponunt 1. Populus Israeliticus Unde Deus propter postulatam à Samuele Propheta Regem non levem Dei offensam incurrit: ergo Monarchica gubernatio non est bona.

Re. Israelitas incurrisse offensam Dei, tum quia contra ejus Divinam voluntatem Regem sibi dari petierant, prout patet ex illis Domini verbis: me abjecerunt, ne regnem super eos (d). Tum quia injurii fuerunt in Samuelem Judicem, optimè de se meritum, cui potestatem judicariam abrogarunt.

Oppones II. Major est prudentia in multis, quam in uno, & plus videntur oculi, quam oculus, ut communi circumfertur proverbio. Item: Recidens & faciem delinquentem nemo audebit officii admonere, aut veritatem ei dicere. Denique, facilius unus Princeps muneribus corrumpitur, quam plures Optimates: ergo &c.

Re. Ad 1. Huic incommodo satis provisum esse per Consiliarios. Quorum Princeps oculis videbit: quorum auribus audiet: quorum denique sententiis in unum coëuntibus consultabit, teste Synesio (e). Ad 2. Re. Si quandoque veritas ab Aula Principis exulat, plures tamen sunt, qui admonitionem, debito & circumspècto modo adhibitam, non gravatè admittunt. Ad 3. Re. Falsum esse antecedens, & contrarium potius apud Optimates, aut Democraticos inveniri, qui levi munusculo perverti possunt, cum Princeps non nisi grandi aliquo munere tentari possit, si tamen possit.

Opponit III. Contra confirmat. Calvinus (f): ex sola ratione probari, Aristocratiæ Monarchicæ præstare: Nam sicut apes non ex toto orbe confluunt, ut Regem unum eligant,

Præstantissima Reipublica forma est Monarchia temperata.

Quia vitæ omnium aliarum incommoda.

Re. III. Omnium Reipublicarum forma optima, est forma mixta, quæ ex Monarchia & Aristocratiæ, est temperata, ubi minimum & Regia viget potestas, & Senatorius, seu Ordinum valet auctoritas, saltem spectata humana natura fragilitate.

Ratio: Quia hujusmodi Regimen nec tyrannidi est obnoxium, propter Senatorium aut Ordinum vigilantiam, qui Principem ita in suo continent officio, ut, absque consensu eorum, nil audeat contra Statum, legesque Patriæ moliri. Nec discordiis, atque ambitioni Optimatum patere potest, cum omnes ab uno capite dependeant.

Dixi 1. Ubi Regia viget potestas. Nam si Princeps precariò imperet, & umbratilem auctoritatem habeat, prout olim apud Cromerum (c) quæta est Christiana, Ladislai I. Uxor, ibi Leges Patriæ, justitiam, pacem, concordiam, fortunas denique, ac innocentiam civium, periclitari est necesse.

Dixi 2. Saltem spectata humana natura fragilitate, seu in hac vita: nam seclusis humanæ vitæ circumstantiis Monarchiam simplicem absolutè, & simpliciter excellere probabitur alibi. Quò positò

Et participat Monarchia commoda, &que præstatur subditis.

Confirmatur Concl. Hæc Regiminis forma habet omnia simplicis Monarchicæ bona & commoda, & est in hac vita gratior, & utilior. 1. membrum Ant. patet ex eo, quòd tale Regimen sit, absolutè loquendo, Monarchicum. 2. verò Prob. Illud gubernationis genus omnes magis amat, cujus plures participes esse possunt: atqui Regiminis, ex Monarchia & Aristocratiæ temperatæ, excluso successionis jure, par-

(a) In tract. de Idolorum vanitate.

(b) In epist. ad Rusticum.

(c) Lib. 19.

(d) 1. Reg. 8.

(e) De Regno administrando.

(f) Joann. 10.

eligant, sed suis alveariis contenti sunt Reges singuli; & sicut in gruibus unaquæque caterva proprium Regem habet, ita singulis suos Episcopos Ecclesiis tribui oportet: Unde si allata exempla aliquid probant, plurium Principatum potius, quam summam unius potestatem præferendam esse demonstrant.

R. N. Ant. Ad cuius *Prob.* omisso in certo sensu antecedente, quod tamen in sensu objectionis falso supposito nititur: *N. Conf.* Nam Ecclesia, sicut *unum ovile* (a), non multa ovilia; sic etiam unum alveare, & una caterva dici potest: ergo sicut Rex unus est apibus, & grues unum sequuntur Ducem; ita Ecclesia universa debet habere & sequi unum Pastorem, & Ductorem.

Regnum Electivum & Successivum quid? *Queritur VII. Utrum Regnum electivum an successivum sit præstantius?*

R. I. In genere ad conclusionem supponendum, *electivum* Regnum vocari, quod liberis Electorum suffragiis confertur; *Successivum* quod jure sanguinis, atque natalium, hæreditario jure possidetur. Agitur hoc punctum sæpius à Politicis, diversis diversa sentientibus, & quidem successio plures Patronos habet, ut *Theolosanum, Contzenium, Lipsium, Bodinum, Marianam* &c. Quorum nihilominus non obstante autoritate

R. II. Cum *Aristotele*, Politicorum Principe (b): *per se* loquendo, *electionam* successionem potius esse, maxime, si ei aliqua successio adjungatur.

Successioni Electio præhabenda, quia Electio Principi gloriosior. *Prob. 1. Pars Concl.* Electio & Principi est gloriosior & Reipublicæ utilior. Quod attinet ad Principis gloriam, planum est; nam si magis decorum, atque laudabile est, propria virtute ad sublimia honorum fastigia contendere, quam fortuita nascendi sorte falces capessere; virtutem suam Princeps publico Regni testimonio probatam habet, cum ad Coronæ decus ab Electoribus vocatur. Notum illud, at verum *Taciti*, Principis Historiarum (c): *Optimum quemque demonstrat Electio: contra nasci, & generari à Principibus fortuitum, nec ultra asstimatur*: Cooptandi iudicium in electione manet integrum; & quemadmodum apud *Romanos* nemo ad aram *Honoris*, nisi per delubrum virtutis penetrare potuit; ita electo Principi egregia Virtus, & dignæ Impe-

rio dotes ad regale folium viam complanent, necesse est; *ut per honorem magni nominis declarentur merita Candidati*, *Cassiodorù* Authore (d). Jam verò, quod electio Reipublicæ sit utilior,

Prob. I. Electio fit cum consilio, ac seriâ deliberatione ab hominibus maturi iudicii, qui vitam, dotes, mores, virtutem Regis futuri perspectam habent: & in hoc sua flectunt consilia, ut quàm optimus, & quàm aptissimus ad Principatum evehatur. Unde jurejurandò promittunt, se electuros Principem, quem judicant dignissimum. *Multi nobiles à Parentibus degenerant*, verba sunt Philosophi (e): *& in deteriores mores prolabantur*. At in tota multitudine instar monstri est, si unum prudentem Virum non invenias. Idem comprobat *Plinius*, cujus hæc sunt: *An Senatum Populumque Romanum, Exercitum, Provincias, Socios transmissurus uni, successorem è sinu uxoris accipias, summæque potestatis heredem, tantum intra domum tuam queras, non per totam civitatem circumferas oculos? Et hunc tibi proximum, tibi conjunctissimum existimes, quem optimum, quem Dîs simillimum invenies? Imperaturus omnibus eligi debet ex omnibus: non enim servulus tuis Dominum, sed Principem Civibus daturus es*. Quod, si aliquando Electores errare contigerit, propter mutatum in pejus Principem, remedia suppetunt sublevandi Reipublicam, quæ jura Regni suppeditant, & hic decidere non est opus. Econtrâ in successione, quantumcunque inhabilis fuerit Princeps, quod evenire utique potest, tolerari nihilominus debet ita, ut sub ægro capite semper corpus langueat, sub malo Rege semper malè vivatur.

Prob. II. Princeps, liberis suffragiis ad Regnum evectus, ex se ipso habet regulam boni Imperii: bene imperat, qui aliquando paruit. Hinc *Trajanus*: *Talem me præstabo Imperatorem alius, qualem optarem privatus*: & *Galba* apud *Tacitum* (f): *utilissimam & brevissimum rerum bonarum, malarumque deletum vocavit, cogitare quid sub alio Principe volueris, aut nolueris*. E converso: Regum filii inter delicias, & adulationes educati, voluptatibus fracti, subditorum necessitates minùs perspectas habent: Regnum velut Patrimonium, subditos velut servos non raro tractare solent.

Et Reipublicæ utilior, quia certior Electi capacitas & virtus.

Experientia.

Prob.

(a) Joann. 10.
 (b) 3. Politic. c. 11.
 (c) Lib. 1. Hist.
 (d) Lib. 1. Variar. epistol.
 (e) *Aristot.* Lib. 2. Rhet.
 (f) L. 1. Historiarum.

Subditorum
cura.

Prob. III. Princeps electivus, cupiens filium Regni habere successorem, cum sciat, id non posse aliter obtineri, nisi per libera Electorum suffragia, Reipublicæ commodis studiosius inservit, modestius agit, leges, & justitiam pressius observat, libertatem civium attentius fovet, nil denique omittit, quod conciliandis subditorum animis opportunum judicat.

Et quæ
majora in
successione
incommoda,
precipue de-
ficiunt ha-
redes;

Prob. IV. Ex incommodis in successione contingere solitis. Nam sæpè Princeps aut sine liberis decedit, aut relinquit filium impuberem, aut certè filiam: si absque prole obièrit, gravissimis Regnum agitur dissidiis. Exemplo sit *Oriens* (a), ubi mortuo *Micbaele*, *Constantini* filio, duo proximi Duces *Nicephorus*, & *Briennius* tamdiu infestis armis de Imperio decertarunt, donec alter succumberet. Exemplo est *Occidens* (b), ubi post interfectum *Maximinum* Imperatorem cum filio, quinque ambitiosi Principes ad coronam per civium cædes eniti contendebant. Documento est *Germania* post mortem *Ludovici* in bello contra *Hungaros* amissi. Post mortem verò *Philippi Marie*, ultimi *Viccomitum Mediolanensium* ex Gente *Angleria*, quàm ingentibus involuta fuerit ea Respublica calamitatibus propter complures Principes, Principatum sibi vendicantes, testatur *Aneas Piccolomini* (c). Et ut omittantur superiorum temporum dissidia, priore primùm sæculò vidimus funestum bellum inter *Hispanum* & *Joannem Brigantinum* pro asserenda corona *Lusitaniae*. Immo hoc etiam sæculò vidimus cruentas lites, quibus pro successione in Regno *Hispaniæ* à duobus maximis *Europæ* Monarchis est decertatum.

Vel succedente herede impubere,

Non melior est conditio Regnorum, quibus Successor immaturæ adhuc ætatis obtigerit. Divinum audi Oraculum: *Væ tibi terra, cujus Rex puer est* (d). Quomodo enim subjectos reget Populos, qui se ipsum regere nequit? Quo pacto avertet pericula, qui vix habilis ad cognoscenda, ut ne dicam, amolienda? Hac de causa *Germani* Proceres, post obitum *Henrici VI.* cum *Fridericus II.* admodum puer esset, ne sine capite haberetur Imperium, *Philippum* non tam

tutorem, quàm Imperatorem crearunt. Simili moti periculò *Hungari*, *Ladislauum Regem Poloniæ* ad sua sceptrâ invitârunt; videbant enim hæreditarii Principis *Ladislai* pueritiam, infringendæ *Amurathi* potentæ non esse parrem.

Nec vacat periculo Respublica, cum immaturo Principi tutores assignantur. Hi enim non tam successiorem respiciunt, quàm suæ fortunæ moderationem habent: & sæpè dominandi libidine sceptris hæreditariis violentas manus injiciunt; immò legitimum Principem vitâ & purpurâ pariter exuunt. Ita *Irene Constantinum* è vivis sustulit. Ita *Andronicus Alexium*, *Guido Balduinum* (e). Idem tentavit *Srilitico* in pupillum *Honorium*, ut rerum summam in filium suum *Eucherium* transferret, nisi ab *Honorii* sociis trucidatus esset (f). Huc accedunt graves de usurpanda tutela contentiones cognatorum, quales fuerant circa tutelam *Henrici IV.* *Boleslai Pudici*, *Ladislai Hungari*.

Tutoribus
sceptrâ in
sua potius
commoda
moderanti-
bus.

2. Pars Concl. Ut nimirum in Electionibus ratio habeatur aliqua successiõnis in stirpe Regia. Prob. Quia hoc pacto, & bene merito Principi gratia post mortem redditur, & promptior obsequendi alacritas novo Regi à subditis exhibetur. Libentius namque obtemperamus ex illa prognatis familia, cui jam per consuetudinem obedire didicimus. Denique majori affectu, atque amore Principem prosequimur, quem in Patriæ gremio natum, inter Populares nutritum, in oculis nostris crescentem vidimus. Utrumque in Regno *Poloniæ* sæpius; in Imperio Romano-Germanico jam per duo sæcula, prudenter non minus quàm utiliter, in gloriosissima Domo *Austriaca* observatum vidimus.

Habenda ta-
men in Ele-
ctione est ali-
qua ratio
successiõnis
ob authorita-
tem, gratitudinem.

3. III. Quæ objici solent, inefficacia sunt. Nam

Opponunt I. Electio tumultui civium & novis machinationibus ambitiosorum est obnoxia: ergo potior est successio. Ant. Prob. Multi enim competitorum animum erigunt, & factionibus utuntur ad pertrahenda in suas partes Electorum suffragia: hæc autem incommoda evitantur, & pravorum spes cohibentur, cum successor non sit in incerto, ut ait prudenter *Tacitus* (g):

Mimo-

- (a) Zonaras.
- (b) Herodianus & Capitolinus.
- (c) Lib. 46.
- (d) Ecclesiasticis 10, v. 16.
- (e) Zonaras.
- (f) Nicetas in *Alexandric. Annal.*
- (g) 2. Annal.
Pars II.

Minore namque discrimine sumitur Princeps, quam quaeritur.

R. D. A. In electionibus inordinatis hoc evenit. *Transf.* In legitimis, & certâ constitutionum formâ definitis. *Neg. Ant. & Conf.* Etsi enim scipius curant competitorum desideria; quia tamen sciunt, Principem non nisi plurium Electorum votis eligendum, ideò nisi hostile machinari poterunt. Quòd si aliquando propter eligentium dissensionem res ad arma venerit, potior pars civium pro legitimo Principe stabit.

Nec major successorum auctoritas,

Opponunt II. Major est auctoritas Principum in Regno successivo, quam electivo: nam qui aliorum suffragiò ad Reipublicæ fastigium evedtus est, multa debet indulgere, in multis cogitur dissimulare suæ Majestatis Auctoritatem. Præterea facile contemni potest ab his, quibus antea par, aut etiam inferior fuit. *Ibericum* contempserunt *Romani*, quem exulem, & palliatum, *Græcorum* ritu, viderant. *Galba* contemptui fuit propterea, quòd prius ære alienò obstrictus vix *Romæ* manere potuerit. *Ælium Pertinacem*, *Macrinum*, *Maximinum*, *Baldinum*, *Pupinum*, aliòsque similes ea facilitate necârunt milites, qua prius creârunt Imperatores.

Si ex illustribus familiis iusta fiat electio.

R. N. Ant. Cùm enim ex illustribus familiis præclari Heroës communiter ad scepra vocentur, salva iis manet auctoritas apud subditos, modò justè imperent, & bono publico promovendo studeant.

Nec major in illis subditorum charitas,

Opponunt III. Major est in hæreditarium Principem charitas: ergo &c. Nam non tantùm ab eo solo, sed etiam ab ejus posteris quilibet privatus, sive civis beneficia expectat: novos, antequàm subditi amare incipiant, fastidire solent.

Præcipuè si ceteris sint digniores.

R. D. A. De amore naturali. *Transf.* De civili, ac benevolentia. *N. A. & Conf.* Nam si novus Princeps opinione virtutis, amorem Electorum ad sui electionem conciliavit, dubio procul continuabitur hæc benevolentia etiam in Imperio, modò publici bonum, civiumque curam non negligat.

Error frequentior est in successione.

Opponunt IV. Electio sæpe in suis Candidatis aberrat: ergo &c.

R. Frequentiùs hunc errorem in successione contingere. *In Sobole frequentè fallimur* (verba sunt *Theodorici Regis* ad Regem *Herulorum*) ignavi autem esse nesciunt, quos judicia pepererunt: hi enim gratiam non de natura, sed de solis meritis habent (a).

Opponunt V. Sub tempus interregni propter dilatas Electiones, multa eveniunt pericula, & Statuum perturbatio absque summo Capite: ergo &c.

R. In bene ordinatis Rebus publicis satis commodè prævertendis his incommodis consultum est. Nam in Imperio *Romano-Germanico*, interregni tempore, vicaria potestas est penes certos Principes (b). In *Polonia* vacante Regnò negotium administrandæ Reipublicæ devolvitur ad Archiepiscopum *Gnesensem* Regni Primate, qui comitia Electoralia indicit, & si quando, tum eo tempore, judicia in rigore observantur. Consultissimum tamen Regnis ac Imperio fore, Politici autumant, si vivente adhuc Principe Successor designetur. Ita *Carolus V. Austriacus* petiit ab Electoribus, ut sibi adhuc vivo *Ferdinandus* frater substitueretur. *Ferdinandus III.* *Ferdinando IV.* filio *Romani* Regni coronam apud Electores obtinuit. Idem factum in *Josepho I.* Sic *Jagello* adhuc vivo subrogatus filius *Ladislaus*, *Sigismundo I. Augustus* itidem adlectus filius; idem factitatum olim apud *Romanos* per adoptionem Successorum, & sic de aliis.

Opponunt VI. In Regnis Electivis non nunquam Exteri ad sceptrum vocantur: hoc autem & indecorum, & minus tutum videtur, ut leges, jura, immunitates, vitam denique ipsam iis credamus, qui quemadmodum linguâ, ita etiam moribus, à suis subditis discrepant.

R. In *Romano* Imperio cautum legibus, ne alienigena Princeps, sed Princeps *Germani* sanguinis creetur. Quòd si aliqua Republica peregrinum Principem eligit, non aliis conditionibus id facit, nisi ut ante coronationem jurejurandò se obstringat de servandis Majorum institutis, legibus, privilegiis, ac immunitatibus. Ab hoc Princeps si aliquando desisteret, facilè senatus & Ordines debiti admonebunt officii.

Quæritur VIII. Utrum in Regnis electivis ex propria potius, an aliena Republica Princeps assumi debeat?

R. L. Sunt Auctores, qui pro externo Principe, in Regnum assumendo, suffragium ternus præferunt.

Argumenta afferunt. 1. Quia in libera Republica, ubi Optimatum vehemens est æmulatio, per externi Principis electionem, præscinditur causa dissensionum civilium; consenscitur Magnatum ambitio; conservatur Ordinum æqualitas: si enim plu-

(a) Cassiodorus Lib. 4. Epist. 2.

(b) Aurea Bulla. §. Quoties

plures competitores ad Coronam concurrerent, indignarentur repudiati contra Electores, invidiâ flagrarent contra prælatum sibi Principem: ipsi denique apud novum Regem, tanquam æmuli, & insidiatores Potestatis suspecti haberentur.

moribus, legibusque aliquid novi statuere voluerit, exoriuntur in subditis murmura, querelæ, provocatio ad pristinas immunitates & privilegia: denique, ubi non subvenitur, remedium ex bello. Hinc olim *Baravi* armorum, contra *Hispanum* sumptorum, eam potissimum causam attulere, quod Rex *Hispanicam* regendi formam, contra *Belgarum* consuetudinem, atque privilegia, in *Belgium* invehere voluerit.

Quia præcævetur nimia potentia, subditorum libertati præriculosa.

2. Quia externus Princeps non potest tam facile in eam excrecere potentiam, quæ imminuendis subditorum libertatibus foret idonea, ipsisque subditis perquam gravis. Indigena verò Princeps validus amicorum, nec non consanguineorum præsidio, favore, opibus, factionibus, quidquid in præjudicium Reipublicæ vellet statuere. Hæc potissimum in sua Republica præcavere dicuntur *Poloni*; qui eos communiter Principes assumunt, quos vel animi moderatione cognitos, vel procul distitos timere non debeant.

Quæritur IX. Quenam sint præsidia civitatis? Præsidia civitatis.

§. I. Duplicis generis esse præsidia; animata scilicet, ut sunt cives & Milites: Inanimata, ut munitiones & arma. Quantum præsidii situm sit in civibus iustitiæ cultu, consilio, concordia, & vitæ integritate illustribus, quantumque in militibus, dicitur infra. Nunc præsidia inanimata, hoc est, munitiones breviter perstringendæ. Et imprimis communis est Politicorum sensus, munitiones in finibus Regnorum esse perquam necessarias: In controversiam vocant: utrum etiam intra ipsum Regnum munitas expediat habere civitates. Unde

Quia sic coalescit finitiorum amicitia.

3. Quia per huiusmodi electionem insignis coalescit amicitia inter eas Gentes, è quibus novus Princeps petitur. Hoc pacto prædicti *Poloni* cum *Lithuanis* in unam Rempublicam firmissimo unionis nexu coaluerunt: exinde conterminis hostibus *Poloniæ* formidabiles facti.

§. II. Expediat in Regno, saltem vicinis hostibus undique cincto, plura esse præsidia. Ita præcipue contra *Machiavelum*, qui munimenta omnia esse subruenda, neque propugnaeula, sed fortissima solummodo pectora opponenda hostibus suadet.

Atque præferunt Indigenam.

§. II. Sunt contra Authores, qui statuunt, Reipublicæ Principem domesticum esse eligendum.

Ob omnium Nationum consensum.

Prob. Concl. 1. Ex consensu omnium penè Nationum, quem firmat etiam auctoritas Divina, quæ Regem *Israëlis* è medio fratrum assumendum præcepit.

Ob maiorem anorem mutuum.

Prob. 2. Princeps indigena & subditos ordinariè plus diligit, & ipse vicissim à subditis tenerius diligitur. Alienigenam Dominum (ut ait *Curtius* (a) :) nemo patitur libens: & *Tacitus* (b) de *Parthis* refert, quod petatum *Romæ*, acceptumque Regem, velut externum, aspernati fuerint.

Ob longiorem Regni durationem;

3. Quia sub peregrinis Principibus plerumque non diuturna sunt Regna. Rem istam exemplis, haud sane paucis, historia demonstrat, quæ, quia obvia, hic commemorare prolixius superfedemus. Quæ nostro tempore præ oculis habemus.

Ob meliorem, Regni, morumque notitiam,

4. Quia Princeps indigena patrias leges, mores Popularium, virtutes, denique ac dexteritatem civium melius perspectas habet, ut eorum operâ, quam commodissimè ad communem utilitatem uti possit.

Ac regendi Populi rationem.

5. Peregrinus Princeps non tam facile assuescit ad alienam gubernandi rationem. Si autem ex propriis

Prob. Concl. 1. Urbes, propugnaculis vacuæ, omnium latrociniis, depredationibusque sunt constanter obnoxia. Sic natura ipsa sua dedit lutra feris, avibus nidos, ut plurimum in locis præruptis, ac inaccessis.

Confirmatur I. Quia hac ratione parcitur civium sanguini: fatius enim est lacerari muros, & lapides, quam objecta oppidanorum corpora, quod scite ait *Ancimachus*.

Confirmatur II. Exemplo *Galliæ*, quæ sanè ingentes utilitates, ac commoda sensit, quod ex consilio, Purpurati Ministri *Richelii* fortissimis se se, plurimisque munitionibus undique vallârunt: nam nemo non vidit prioribus annis, quantas hostibus difficultates, quantasque objecerit remoras, quantum sanguinis fufum sit in acerrimis earum expugnationibus; quam immensis constiterint sumptibus diuturnæ adedò obsidiones: ergo in Regionibus ejusmodi, quales sunt *Belgium*,

(a) Lib. 7.

(b) Lib. 2. Annales, Pars II.

giam, Brisgoja, Hungaria, expedit habere munitiones æque multas atque egregias, ad quas irruentes hostes caput obtundat, immò in quas, ne irruere possint, prohibeantur.

Contra in Regno, amicis confiniis cuncto munitiones plures inutilis: aliquæ tamen satis sunt utiles.

R. III. In illis Provinciis, quæ ab hostili incursu admodum remotæ sunt, amicis-que terris circumdatæ, plures munitiones & inutiles, & nimium onerosæ, ut patet: aliquæ tamen merito commendantur, quia occurrente forsan necessitate magno usui futuræ, uti fuit *Anglipolis*, tum eo tempore, quo *Smalcaldicis* fœdere juncti, contra *Carolus V. Cæsarem*; immò & veram Ecclesiam, tumultus bellicos concitârunt; tum eo ævo, quo è *Septentrione* effusi *Sueci* totum latè Imperium inundârunt.

Ne munitione finitimâ occupata, mox tota cadat Provincia,

Prob. alterum asserti membrum 1. Quia si tantum in confiniis excitata reperit munimenta, facile his expugnatis, aut prætermittis, in ipsa Reipublicæ viscera primo impetu hostis immigrabit, & quâ igni, quâ ferro cuncta populabitur, totamque Provinciam sui juris faciet. Ita factum in *Hispania* legimus, cujus *Portu Salæe* dicto à *Mauris* occupato, totum fere Regnum, trium annorum spatîo, à *Barbaris* subjugatum fuit.

Nullamque sit civibus *Affloris*;

Prob. Concl. 2. Ingruente hoste, si Provincia destituta fuerit præfidiis, actum est de salute civium: quo enim imbellis ætas, aut sexus, aut inermis Populus confugiet? Ubi suas fortunas, vitam propriam, aut chara pignora tutè deponet? Sola duntaxat spes in fuga, & exilio erit, prout etiam vidimus in iis *Polonis*, qui relictis bonis in vicina *Silesia*, sub tempore belli *Suecici*, exulârunt.

Derelictis bonis & frugibus hostis potentiam arguentibus.

Prob. Concl. 3. In provincia, munitionis destituta, facile hostis potentiam suam tam abcessu incolarum, quam derelictæ annonæ copia firmabit.

Conclusio-nem confirmant exemplo suo alia Nationes;

Confirmatur I. Exemplò bene ordinatarum Nationum; quid enim *Belgas* fecit expugnatu difficiles? Quid *Germaniam*, florente olim inter cives concordia, reddidit adè firmam, atque potentem, nisi civitates non minus muris, ac propugnaculis, quam armorum apparatu instructæ?

Uti & pericula Tyrannorum.

Confirmatur II. Quia si Princeps per tyrannidem aliquid contra libertatem civium moliri voluerit, difficile sua destinata perficiet, ubi cives bene firma præfidia habuerint.

R. IV. Quæ opponuntur, exigui momenti sunt. Nam

Timor rebellionis in munitionibus nutrienda.

Opponunt 1. Civitates munitæ reddunt cives nimium pervicaces: & tam Principi quam Reipublicæ rebelles: ergo non sunt permittendæ. Patet hoc in *Gedaniensibus* contra *Stepha-*

num Bathori; in *Belgicis* civitatibus contra Regem *Hispania*; *Magdeburgo* & *Pragâ* contra *Ferdinandum Imp.* insurgentibus. Eam ob rem *Græci* insulæ, & *Romani* suspectarum civitatum mænia subruerunt. *Henricus II. Rex Angliæ* Procerum arces muris nudavit. *Poloni Ordines Sigismundo Augusto* munitionem *Warsaviæ* dissuaserunt.

R. 1. Hoc argumentum probaret, neque in limitibus Regni toleranda Propugnacula, si enim in his non timeretur perfidia, par est ratio de aliis. Quod si in confiniis obsequentes & fideles habentur Præfidiarii, cur non idem de reliquis sperandum?

Probaret nimirum, præfidia scilicet in Regni limitibus haud toleranda.

R. 2. D. A. Munitarum Urbium cives fiunt rebelles per se. N. Per accidens, si nimirum gravi aliquâ injuriâ Principis, aut Optimatum laceffiti fuerint: T. A. N. C. Ut autem munitæ civitates in officio continentur, duo media suggerunt Politici.

Primum, Ponendæ in ejusmodi Urbibus Arces cum præfidio Principis, aut Reipublicæ, prout fecit *Carolus V. Neapolitanis*, aliisque complures Principes in suis Provinciis. Frenum enim hoc, immò jugum, ad edomandas contumacium cervices, est præsentissimum.

Facile vitandum impositis Urbis fortalutis,

Secundum, Curandum, ut ejusmodi cives intra ditiones Reipublicæ habeant aliqua sua bona, sive illa sint mobilia, sive immobilia, quæ per modum pignoris teneantur: horum enim intuitu & amittendi metu non facile hosti occupatâ Urbe aliqua, obfides inde sumebat. *Philippus I. Rex Franciæ*, Procerum *Vasconum* liberos, per speciem honoris, & aulicæ gratiæ, pro obsidibus accepit. *Carolus V. Imp.* cum propter solertiam & auctoritatem *Andreae Auriæ*, non posset arcem imponere *Genuæ*, pecuniam satis copiosam à *Genuensibus* mutuò accepit, assignatis pro ea, scænoris locò, non nullis in *Hispania* territoriis: hoc pacto, & opes hominum, lucri dulcedine illectorum, ad se pertraxit, & Urbis fidem, commodato auro veluti alligatam, continuit.

Aliisque politis modis.

Dices: Saltem in casu defectionis ejusmodi Munimenta toti Regno sunt imminensæ cladi, dum bis, terque nequidquam obsessa, non nisi susdèque versis omnibus, tandem subiguntur, ut plurimis exemplis conitat.

Et licet Urbis munitæ rebelles imminensam quandocumque ciadem Regni attulerint;

R. 1. Casus per accidens nihil probat: cum raro Munimentum unicum contra Regnum inturgat. Immo observant Politici, vix unquam ejusmodi Urbis, quin & Provinciæ defe-

Quia tamen malum per accidens, movere non debet.

defectionem contigisse, nisi cum à Principe simul, & vera Religione deficeret. In forma

Et fame avertenda sunt obsidionis incommoda.

Præsidia fortiora sunt quidem civium pectora.

Si illa spectentur sola, non ut conjuncta civibus.

Ejusmodi munimentis potiti hostes difficulter ejiciuntur.

Si potiti sunt omnibus, non si uno tantum vel altero.

Immensus quidem exiguus sumptus.

Et si non sint prorsus invicta;

Utilitas tamen compensat sumptus.

Et plura sunt invicta saltem respectivè.

§. 2. N. A. Eò quòd fame, & sine ullo ferè dispendio ad extrema facillè possit cogi, ut exempla Historica demonstrant.

Opponunt 2. Potentiora sunt præsidia pectorum, quàm saxorum, aut fossarum; documento sunt fortissimi olim Spartani, & moderni Turca, qui omnem spem victoriæ non in arcibus, sed campo, & dextera sitam habent.

§. D. A. Si muri solitariè accipiuntur C. A. Si cum fidis Præsidariis considerentur, de quibus huc agimus N. A. & C.

Opponunt 3. Hostes ejusmodi munitionibus potiti, difficillimè ejiciuntur: ergo ejusmodi munimenta vel alunt hostem in Regni visceribus, vel tantos ad expellendos sumptus exigunt, quantos exegerant, cum considerentur.

§. D. A. Ejusmodi munitionibus pluribus potiti difficillimè ejiciuntur. Unà vel alterà tantum; N. A. & C. Si unum, vel alterum solummodò occupetur, damnum tantum non est, quantum foret, si Regio infestis pateret Hostium excursionibus.

Opponunt 4. Immensus sumptibus opus est ad conservanda munimenta, tam belli quàm pacis tempore multoque adhuc majoribus ad erigenda, sic ut exhauriantur æraria, quibus ingentes alii exercitus possent: ergo conducibilis est, non erigi plura in Provinciis munimenta.

Confirmatur. Utut immensus stent sumptibus munimenta, hoc tamen tempore nulla sat tuta sunt, cum tormentorum, aliarumque machinarum artificiorum, nullum amplius sit invictum.

§. D. A. Immensus sumptibus opus est, quin habeatur operæ pretium: N. A. Ut habeatur operæ pretium, utpote, quibus munimentis sæpe hostium atteruntur vires, & totius Regni salus, tanquam Palladio sacra tectaque, protegizur C. A. & N. C.

Ad Confirm. §. D. Nullum amplius est invictum absolutè. T. Quia multa, saltem non victa, in Historiis legitur. &c. Nullum amplius est invictum suo modo, & respectivè. N. A. Multa sunt invicta, quia diuturna obsidio nimio hostium sanguine, nimisque sumptibus staret. 2. Quia tamdiu invicta, ut facillè succurri possit, & solvi obsidio debeat. Adde, quòd invicta dici possint, quia non nisi ultroneà deditio, honestissimi-

que conditionibus, ingenti hostium clade, Regni que emolumento in potestatem hostium veniunt, sic ut interea tempus abunde suppetat, colligendi exercitum, convehendi magnam annonæ copiam, reliquis urbibus maturè providendi, sanciendo cum Vicinis fœdera, irruendi in hostium regiones, eorum urbes occupandi, vel etiam, si res ferat, de pace deliberandi. Exemplo sit ultima Vienna obsidio, qua à Turcarum tyrannide Romanum Imperium validè est conservatum. Jam si plures munitiones, quarum quælibet aliquot mensium obsidioni sustinendæ par est, hosti objiciantur, quis non videt, quantas illæ Regno utilitates afferant, nullis unquam thesauris satis compensandas?

Opponunt V. Consultius Regno foret, habere urbes plures, non quidem munitissimas, sed tamen primis hostium insultibus sustinendis pares. A. P. Vel enim stat numerosus in campo exercitus, qui urbem opportunè liberare possit, vel non? si prius, parùm refert, à munita, vel non aded munita urbe depelli hostem, nisi quòd citius huic, quàm illi succurri oporteat. Si posterius, arx etiam Cælo imposita, cedit hodie tandem Vulcani furoribus, & pertinaci hostium obsidioni.

§. D. A. Consultius foret in apertis, & ab hoste longè distitis Regionibus. T. In Provinciis, quæ vel facti iniquitate, vel quòd verius, soli ubertate, ac opulentia divites, hostiumque confiniis oppositæ, perpetuis fatigantur bellis, cujusmodi sunt Belgium, Brisgoja, Hungaria &c. N. A. & C.

Opponunt VI. Præter alia incommoda munitiones firmæ egent frequentis præsidio militum, e quorum numero subin aliqui Attalo non absimiles, de quo Poeta:

Miles es, & malus es, bonus es tamen Attale Miles:

Miles enim ut canis est, qui malus, ille bonus.

Immò sunt, qui diversam non rarò profitentur religionem, unde morum licentia, blasphemandi, & furandi libido plerumque irreperere solet in oppidanis: ergo consultius foret, carere ejusmodi propugnaculis, validorum vitiorum non rarò asylius.

§. D. A. Et hæc sunt incommoda publica per se connexa: N. Privata, per accidens consecutanea, bonoque publico postponenda. C. A. & N. C. Adde, quòd militum licentia facillè inhiberi possit insigni Gubernatoris prudentia, qui eandem cum Aurelio Imperatore legem suis ponere

Nec Regno consultius est habere plures urbes medio-criter tantum munitas.

Nisi in apertis, & ab hoste distitis Regionibus,

Præsidiorum licentia morisque sæpe corrupti.

Non sunt incommoda publica per se connexa.

poterit, ut refert *Vopiscus*: *Nemo pul- lum alienum rapiat, ovem nemo contingat, avam nullus auferat, segetem nemo dete- rat, oleum, sal, lignum nemo exigat, anno- nã quisque sua contentus sit, curæque, ut, qui armis vincunt, vitiis non vincantur.*

Præfida
Reipublicæ
animata in
genere,

Queritur X. Qua sint præfida Reipub- lica animata?

R. In genere. Florent Imperia, cum in statu *Monarchico* sua Principi serva- tur authoritas; cum in *Aristocratico* pe- nes *Optimates* est præcellentia, & mu- tua voluntatum consensus. Ut au- tem propositæ *Quæstioni* commo- dius respondeatur, erudita *Rudolphi* II. Imp. pictura declaranda est.

In specie sym- bolicè expref- sa.

Expressurus hic *Monarcha* floren- tissimæ *Reipublicæ* ideam, curavit de- pingi sphaeram Orbis, seu pomum *Re- gium*, quod quatuor *charites* proten- lis dexteris sustinebant. Prima sce- ptum præferbat, cui oculus insertus cum subscriptione: *Consilium*. Secun- da *Iustitiam* repræsentabat cum in- scriptione: *Suum cuique*. Tertia ma- nipulum sagittarum monstrabat, cum epigraphe: *concordia*. Quarta specu- lum sinistra exhibebat cum lemima- te: *Vite puritas*. In medio sphaeræ expressa *felicitas* fuit cum cornu copiarum; inscriptio: *Spes florida Re- gni*.

Consilium
gubernanti- um.

Innuebat videlicet sapientissimus *Imperator*, quatuor hisce dotibus uni- versam *Reipublicæ* molem sustenta- ri quam firmissimè: *consiliò* nimirum *Gubernantium*, *iustitiæ cultu*, *concordia*, & *sanctimonia* civium. Et quidem, quod attinet ad primum, orbis consensus est, omnium *Regnorum* salutem *consiliò* niti.

Iustitiæ cul- tus.

Quantum ad conservandas *Res- publicas* *Iustitiæ cultus* cum in privatis, tum potissimum in publicis negotiis conferat, experientia docet. Hac enim teste habemus florentissimas fuisse nationes, quibus *Iustitiæ* cura fuit præcipua, quas inter principem olim locum *Romani* tenuerunt, qui juxta te- stimonium *D. Augustini* *Iustitiæ* in hel- lo sic administrarunt, ut vel idè *Vi- ctōres Gentium*, & orbis *Domini* evaserint.

Concordia
civium.

Jam verò civium *concordia*, quan- tum conservandis *Regnis* inser- viat, ex oppositis damnis, & ruinis per seditiones illatis, manifestè patet. Notum illud *Scyluri Scytharum* Regis, octoginta liberorum Parentis, qui antequam supremum diem clauderet, convocatis filiis sagittarum fasciculum porrexit, præceptò, ut frangerent. Cum autem factò rei periculo nihil effecissent, ipse singillatim extrahens

jacula, facillè omnia confregit, adje- citque, invictos, & insuperabiles fore, si fraterna charitate & concordia colligati forent; imbecilles, & facillè debellandos, si mutuis odiis dissili- rent. Non aliter *Jugurtha* apud *Salu- stium* ad filios: *Equidem vobis trado Re- gnum firmum, si boni eritis; si mali, imbecil- lum, nam concordia res parvæ cres- cunt, discordia maxime dilabuntur.*

Denique *sanctimonia* & *probitas* *Civium* *Regna* sustentari, adè clarum est, ut nec ipsi *Ethnici* præsens punctum in dubium vocaverint. Hinc *Achior* ora- tionem suam, coram *Holoferne* habi- tam, hac absolvit clausulâ: *Perquire*, in- quit, si est aliqua iniquitas eorum (*Judæo- rum*) in conspectu Dei, ascendamus ad eos, quoniam tradens tradet illos Deus corum tibi. Si verò non est offensio Populi hujus coram Deo suo, non poterimus resistere illis, quoniam Deus eorum defendet illos, & erimus opprobrium universæ terræ (a). Id ipsum à *Domino* *Exercituum* plurimis firmatum est promissis, modò ingratus *Populus* à pietate non deflecteret.

Probitas Ci- vium.

Queritur XI. Quanam sint causæ Regnorum corruptiva?

R. I. Quò ad istas *Regnorum* vicif- situdines non deflectet à vero, quis- quis cum *Isidoro Pelusiotha* *Mundum* hunc *perpetuam ruinarum ruinam* appella- verit. Ita enim omnes res mortali- um, quantumvis firmissimæ, in quo- tidianos lapsus pronò impetu feruntur, ut stare solâ inconstantia videantur: & quemadmodum in ætatibus humanis infantiam excipit pueritia, pueritiam adolescentia, hanc sequitur juvenus, juventutem virile robur, huic demum annis gravis succedit senectus: ita *Re- gna* ex minimis coacta crescunt, flo- rent, vigent, tenescunt, extremo oc- cidunt, suisque tumulis obruuntur. Stetit quondam, floruitque prima in orbe *Assyriorum* *Monarchia*, tandem exactis mille trecentis annis corrui- t. Ruinam *Assyriorum* excepit *Monarchia Medorum*, *Medis* successit *Persia*; *Persica* potentia collapsa in *Macedoniam*, hæc desit in *Romanum* *Imperium*. *Romana* *Monarchia*, quam sit obnoxia imbecillitati, declaravit statua illa Regis *Babylonici*, ubi pedes, ex testa lutea, ferroque malè coherentes, ad ictum lapilli unius, aurum, argentum, æs denique ac ferrum, suâ ruina in pulve- rem redegerunt.

Regnorum
vicif- situdines.

R. II. Tantas *Imperiorum* vicif- situdines dum attentius expendere *Politici*, fallor, *Pseudo-Politici*; cau- sasque earum inquirerent, in diver- sas abièrè opiniones.

Illarum cau- sæ apud va- rios varia.

Alii enim cum *Platone* interitum *Rerū* pub-

Arum climæ
æterici.

(a) Judith. c. 5.

Casus.
Astra.

criticis quibusdam annorum numeris adscriperunt. Alii in fortuitos casus; alii in astrorum influentias, & certas Planetarum oppositiones occasus Regnorum retulerunt. Ita cum nonnullis *Cardanus*, & *Mizaldus* sentiunt: immò *Copernicus* ortus, & interitus Rerumpublicarum ad revolutionem eccentrici terræ revocare non dubitavit. Alii denique cum *Ethnicis*, & *Manichæis*, *Machiavello*, & modernis quibusdam erroneis Regnorum interitus fato inevitabili assignârunt.

Sed falso, ut patet cuiusvis intellectus sano,

Verùm facillè omnes rejiciuntur. Et prima quidem opinio falsitatis arguitur, cum quia juxta Philosophos quantitas (cujus species est numerus) nullam vim agendi habet: tum quia de criticis hisce annis contrarium docet experientia: cum enim hi Authores jam annum ducentessimum quinquagesimum, jam quingentesimum, jam septingentesimum *climactericum*, & Regnis *fatalem* pronuntient, multa Regna, aut prædictos annos non attingerunt, aut feliciter superârunt: prout patet in *Monarchiis Assyriorum, Persarum, Romanorum, Republica Veneta, & Regno Sinarum.*

Præcipue veritatibus fidei

2. *Opinio*, mutationes Regnorum fortunæ, aut casui adscribens, tanquam absurda, impia, & *Epicuri atheismum* redolens, damnatur. Certi enim fumus ex fide Catholica, Mundum hunc Divinâ providentia, ordine, atque consilio sapientissimè gubernari.

Instruendo.

Tertia opinio ex eo refellitur, quòd cum Republicæ mutentur humanis voluntatibus, consiliis, viribus atque bellis; astrorum verò influxus non agant directè ac immediatè in humanam voluntatem, non possint esse causa corruptiva Regnorum; *Copernicus*, etiam falsò nixus fundamentò, triplicem terræ motum assignavit contra veriorum Mathematicorum doctrinam. Deinde motus hic juxta ipsius opinionem est certus, & regularis; conversiones autem Regnorum sunt incertæ: nam aliz Republicæ citius, aliz tardius intereunt. Idem dicendum de cometis, & Eclipsibus, quæ sæpius accidunt in annos propè singulos, Rebuspublicis interim longa sæculorum serie in suo statu, & ordine florentibus. Superstitiosus in hoc puncto *Nicias & Manuel Comnenus* (a), dum Eclipses suspectas habuere, neque exercitus in apertum producere ausi sunt, ab hostibus interneccione fuerant deleti. Argutè *Cassius*, qui,

cum à *Chaldeis* vetaretur *Parthos* bello laceffere, priusquam sol *Scorpii* sidus evasisset, respondit: *Non scorpiones ego metuo, sed sagittarios* (b), alludens ad *Parthos*, quorum sagittis *Craffus* erat obrutus.

Ultima opinio, quæ conversiones Rerumpublicarum fato cuidam inevitabili adscribit, & cui plures moderni Anti-Politici tenaciùs adhærent, ut commodiùs rejiciatur,

Immo ex ratione naturalis,

Adversendum 1. Fatum describi, quòd sit necessitas quadam inevitabilis, & insuperabilis, quæ causas secundas, etiam liberas, adeò necessitet, ut eâ posita non possint non agere. *Machiavellus* (c) fatum & fortunam comparat flumini montano, in præceps magno impetulabenti, arbores, domos, agros, & quidquid est obvium, tanto furore secum rapienti, ut ei nulla vi humana, nullò consiliò aut arte obsisti possit. Unde autem hæc necessitas fatalis oriatur, non convenit inter Errones. Alii enim in astrorum influxus, & planetatum conjunctiones rejiciunt; alii ex sola præscientia, & voluntate Dei, omnes creaturas necessitantis, derivatam ajunt. Hinc ulterius tollunt liberum arbitrium, & per summam blasphemiam inferunt, Deum esse authorem quemadmodum aliorum effectuum, ita & peccaminosarum actionum.

Advertendum 2. Fatum juxta *Boetium* (d), in sensu orthodoxo describi, quòd sit dispositio, secundum quam Divina Providentia res ordinat: seu quòd sit ordo causarum, Divinam Providentiam infallibiliter exigentium. Juxta hanc definitionem docent, fatum apud orthodoxos idem esse, quod Divina Providentia, quæ (ut ait sapiens) attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter, nec unquam in sua dispositione falli potest. Ejus functiones, circa res omnes creatas, sunt creatio & gubernatio, cooperatio cum creaturis, permissio, aut impeditio malorum, redemptio hominum; illuminatio naturæ rationalis, justificatio, & similia. Docent 2. Fatum, seu dispositionem Divinam sumi activè, & passivè: activè sumptum fatum est mens, seu prudentia Divina omnia ponens. Passivè acceptum fatum est ordo, series, connexio, & habitudo, quam habent res creata ad finem hujus Universi. Docent 3. Fatum, adequatè acceptum, non esse unam aliquam causam adæquatam, sed complexum causarum secundarum, includens insuper præscientiam, providentiam, & omnipotentiam Dei. Docent

(a) *Nicetas* a. *Annal.*
(b) *Plutarch.* in *Craffo.*
(c) In *Principe* c. 25.
(d) *Lib. 4.* de *consol. Philosophiæ.*

cent 4. A præscientia Dei nullam causis liberis inferri necessitatem: præscientia enim Divina non facit; sed supponit futuritionem effectus, liberè producendi à causis secundis, quibus Deus cooperatur juxta propriam cujusque exigentiam. His præmissis

Unde à Pseudo-Politicis Regnorum mutationes male adscribuntur fato.

Dicendum. Mutationes, & corruptiones Rerumpublicarum non debent adscribi fato, juxta sensum Hereticorum, & Atheistarum explicato. Ratio est, quia tam incrementa quàm interitus Regnorum proveniunt à causis liberis, liberè agentibus, ut mox videbimus. Fatum autem A Catholicorum omnem tollit libertatem, cum dicit: omnia in mundo fatall quodam ordine, ac inevitabili necessitate fieri.

Cause verè corruptiva sunt duplicis generis. Externa: Providentia Numinis.

Quæritur XII. Quanam sint causa vera Rerumpublicarum corruptiva? &c. Causæ, quibus Regna mutantur, & destruantur, duplices sunt: Internæ videlicet & externæ. Inter externas numeratur 1. Providentia Divina, quæ propter altissimos suos fines, & demerita hominum transfert regna de Gente ad Gentem. Permissio item ejus sanctissima, quæ causarum secundarum dispositionibus, atque exigentiis sese accommodat. 2. Conatus hostium, aliena Regna invadentium. Interna causa dividitur ab Aristotele (a), Platone (b), aliisque Politicis in fallaciam, violentiam, & delicta Civium. Per fallaciam intelliguntur prava hominum consilia, quibus Republicæ ab una in aliam formam commutantur, aut certè omninò intereunt. Hinc Salustius de bello Jugurthino: Ego, inquit, ita comperi, omnia Regna, civitates, Nationesque usque eò prosperum Imperium habuisse, dum apud eos vera consilia valuerunt: ubicunque gratia, timor, voluptas corrumpere, post paulò imminuta opes, demique eversum Imperium, postremò servitus imposita.

Hostium ambitio. Interna.

Violentia.

2. Causa interna, violentia dicta, significat seditionem Civium, evertendis Regnis, atque statibus exitialem perniciem. Seditio creat bella, bella sequitur cædes, cædibus exhauriuntur Cives, exhaustis Civibus supervenit hostis, & Republicam sui juris & potestatis facit. Ita potentia Ottomanica, internis Christianorum Principum dissidiis crevit, & Orientale Imperium ad Turcas transtulit: cum enim Palæologus Imperator, intestino bello à Proceribus pressus, Amurathem in subsidium vocasset, vicit quidem adversarios, sed ipse Imperiò Constantinopolitanò per Turcam est deturbatus. Ita cum Pi-

sani seditionibus internis agitantur, à Florentinis oppressi sunt. Ita Roberto, & Baliolo, de Regno Scotia contendentibus, supervenit Eduardus Anglus, illudque sibi in beneficium vindicavit. Et ne recentiora exempla penitus transiliantur, dum Polonia intestino ardebat bello, Moscus potiorum Lithuania partem abripuit: Suecus, nullo resistente, totum ferè Regnum in suam potestatem redegit. Germania fata quis ignorat? Dum enim Lutheri tumultuoso tympano est concitata, partim intestinis cladibus, partim exterorum ferro, rapinis &c. propè obtrita est.

Seditioni civium planissimam sternit viam 1. Ambitio, factiones, & nimia potentia Optimatum, prout videre est in bellis civilibus Romanorum sub Pompejo & Julio.

2. Religionis dissidium, ut experta est Hæresis, Germania & Bohemia.

3. Subditorum oppressio: ex hac enim Tyrannis, oritur in oppressis indignatio, ira, dolor, odium, vindictæ cupido, tandem aperta rebellio.

Tertia causa everisionis Reipublicæ est flagitiosa Incolarum vita. Documento est Israeliticus Populus, qui quoties à pietate, cultuque veri Dei deflexit, toties aut tributarius hostium effectus est, aut in miseram captivitatem, & ærumnosam servitutem abductus. Porro inter delicta Populi, everisionem Reipublicæ trahentia, hæc potissimum censentur. 1. Injustitiæ Magistratum, scelerumque impunitas, id Divinum testatur Oraculum (c): Regnum à Gente in Gentem transfertur propter injustitiam, & injurias, & contumelias, & diversos dolos. 2. Pauperum oppressio: Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam dicit Dominus (d). 3. Luxus Civium. Mirari satis non poterat Cæso Censorius, quomodò subsistere possit civitas, in qua pisciculus bove carius venderetur: Hannibali quoque Capuanas desitias exitio fuisse, inversa docuit fortuna. 4. Fastus & arrogantia Populi. 5. Incontinentia vite, signum evidens in lubrico stantis Reipublicæ. Patet in everfa Pentapoli, & tribu Benjamin propemodum deleta. 6. Denique iners otium, effeminati mores, neglectus rei militaris, argumentum certum est perituri Populi. Exempla non tot quin plura suppeditant Historici an-

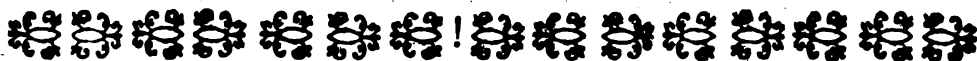
TITU-

(a) §. Politicor.

(b) §. De Reipubl.

(c) Ecclef. 11. v. 18.

(d) Psalm. 15.

Titulus 2.

TITULUS II.

De origine
dominii, ac
potestatis
summae.
Instructio 1.

De origine dominiū, officiisque exinde fluentibus.

INSTRUCTIO I.

De acqui-
rendo rerum
dominio.

De officio circa acquirendum rerum dominium.

§. I.

§. I.

De origine dominiū, & prima rerum divisione.

De origine
dominiū cau-
salis, ejus-
que effectū
in se,
Quod funda-
tur partim
in jure natu-
rae positivo,
partim in
negativo.

Queritur I. Quid de dominio rerum, ejus-
que origine in genere sentiendum?

R. I. Per dominium rerum causale, *
seu in genere, & abstrahendo ab effe-
ctu, quem parit ad alios, ** deno-
tatur facultas utendi rebus in proprium com-
modum ex beneplacito proprio. Hujus
dominii origo causalis est, Author natu-
rae, Deus. Fundamentalis petitur à
jure, quod ab authore naturae ho-
mini datum, ut se conservet, vitam-
que ac felicitatem suam promoveat,
qui finis, absque usu, & destructio-
ne Creaturarum, obtineri non pos-
set. Ex quo fluit, quod hujus do-
minii usus, ut est medium simpliciter
necessarium, se vitamque suam conser-
vandi, sit juris naturalis praeceptivi, id
est, proprie talis ***; ut est medium,
se suamque vitam, ac felicitatem
melius conservandi, sit juris natura-

lis improprie talis, seu concessivi. **** Pa-
tet ex fundamentali principio, quia
prius dominium, saltem quod ad usum
fructum, est exigitum ab amore, sibi
naturaliter debito, utpote ad conser-
vationem sui simpliciter necessario; pos-
terius autem nec est absolute exigi-
tum, nec repugnans, Creatore Deo,
in hominis gratiam, usumque ratio-
nabilem, Creaturas caeteras destinan-
te, ac largiente: Inde Romanus Orator
(a): ad hominum commoditates, & usus tantam
rerum ubertatem natura largita est, ut ea, qua
gignuntur, donata, consulto nobis, non sortitudo
nata videantur. Neque recte à Puffendorffio
arguitur Stagyrita, cum scripsit (b):
Si igitur natura nihil, neque imperfectum fa-
cit, neque frustra, necesse est, hominum
causa, haec omnia fecisse naturam: nam
hominum causa haec visibilia creata in-
telligimus, etsi non omnia cedant

in

* Dicitur causale, seu fundamentale, quod sit causa seu fundamentum dominiū formalis, & pari-
entis effectum ad alios, de quo infra. Neque dicas, quod melius diceretur dominium forme-
le sed in actu primo, & quidem imperfecto. Nam R. Si res eadem, & appellatio solum diver-
sa, quis me coget jurare in verba Magistri?

** Circa hoc dominium, ejusque effectum in se queri possit. 1. An in Adamo fundarit jus pro-
prie vel improprie tale, cum non notarit exclusionem aliorum à re, quae occupabatur ad usum?
R. Fundasse jus proprie tale, ad quod sufficit potentialis exclusio, effectu actuali per accidens
impedito. Oppositum defendit pluribus Puffendorffius, praeter morem satis scholasticus L. 4.
de J. N. & G. c. 4. §. 3. Thomassius, qui more suo, scholasticorum Momus, dominium poten-
tiale vocat lucem sine lumine in Jurisprud. Div. L. 1. c. 10. n. 54. Vitriarius in Instit. J. N. &
G. L. 2. c. 2. n. 6. f. m. 72. & alii. Nos in lite vocabularia cuius loquendi modum relin-
quimus. Queri possit 2. An, solo Adamo existente, occupatio rerum tribuerit jus formale, &
quomodo? R. Quod ad usum rerum, simpliciter ad vitam necessarium, tribuisset jus formale,
& quidem naturale proprie tale occupatione, & usu rerum proprietatem firmante; quod ad
non necessaria tribuisset jus formale, interveniente Adami voluntate, atque facto completum;
naturale quidem sed minus proprie tale, quia mera natura concessione fundatum. Queri possit
3. An usus rerum sit à dominio absolute separabilis? R. Cum longè communiore Moralista-
rum affirmative. Sed quaestio huc non pertinet.

*** In quo jure fundatur facultas utendi rebus, ad vitam absolute necessariis, in casu extreme ne-
cessitatis, nil obstante rerum dominio jure Gentium acquisito, cui juri praevalet jus na-
turae.

**** Puffendorffius de J. N. & G. L. 4. c. 4. §. 1. ait: unde inepte queritur, utrum proprietas rerum
sit à natura, an verò ex instituto? nempe inepte respectu rerum, non respectu hominis, ut sese
explicat per contextum.

(a) L. 1. de LL.

(b) L. 1. Polit. c. 5.

Pars II.

H

in usum hominis immediatum, cum totius universi pulchritudo, atque coordinatio, hominis causâ, à Creatore Deo producta sit, ac ad eum, tanquam finem immediatum, ordinata. Unde non satis appositè Seneca: *nimis nos suspicimus, si digni nobis videamur, propter quas tanta moveantur* (a).

Ethiam quò ad usum animalium,

§. II. An usus creaturarum, non necessarius, hoc est, ad commodum, atque jucunditatem, immò & voluptatem à Naturæ auctore concessus sit, aliquibus non ita est liquidum. 1. Quia saltem ex animalibus plerisque, alio modo, quàm per destructionem, utilitas percipi à nobis potest, V. G. à viventibus accipiendo lac, lanam, ova &c. à mortuis pelles, & corium. 2. Quia necessitatibus humanis consuli potest citra esum carniùm. 3. Quia, quò ad animalitatem magna nos inter & bruta videtur esse cognatio. 4. Quia novimus ex sacris litteris, non nisi post diluvium edendorum animalium jus à Deo concessum (b), dum sine dubio, ante cataclismum Fideles saltem divinæ concessionis (quæ non nisi de oleribus, pomis, & frugibus loquitur) memores, ab esu carniùm abstinuerunt. 5. Quia ex sola ratione firmum argumentum de esu carniùm vix erui potest. Sed

Non necessarium.

§. III. Creaturarum, etiam animalium usus, si modò rationalis, homini ab Authore Deo est absolutè concessus *. Dicitur, usus rationalis, siquidem abusus, saltem quò ad modum, ratione pravi affectûs, à ratione est alienus, & licet non cederet in injuriam animalium, utpote quæ uti juris, ita & injuriæ incapacia; cedere tamen in injuriam Creatoris, propter abusum concessi juris, ac beneficii, ut ne dicam, propter pravum abutentis affectum, naturæ jure semper prohibetum. Asserti ratio positiva est felicitas hominis, ab Authore naturæ intenta, quæ non tantum requirit usum, sustentandæ vitæ simpliciter necessarium, sed etiam usum, commodum, vitæ jucunditati, ac honestæ voluptati proprium; quo sine animalium ineroscens continuo copia universo noxiæ potius foret, quàm utilis. Ratio negativa est, quòd supra recensita nil moveant. Nam volatilia, & aquatica, multaque ex terrestribus,

absque occisione nil profunt: neque tam commodè consuli vitæ potest absque esu carniùm. Accedit, quòd juxta dicta in prolegomenis, comestionem carniùm unquam fuisse prohibitam, præcipue natura jure, nullatenus probari potest, etsi ante diluvium, in maxima rerum omnium abundantia, primòque naturæ humanæ vigore, nonnulli ob causas extrinsecas, fors abstinuerint.

Quæritur II. Quid de dominio rerum in specie, seu de prima rerum divisione tenendum?

De origine domini formali, ejusque effectu in ordine ad alios.

§. I. Dominium rerum formale, in specie, & prout parit effectum in ordine, ad alios homines, est jus de re corporali liberè disponendi, eamque vindicandi. Unde notat possessionem, quæ est detentio rei cum animo habendi proprietatem; hæc autem est qualitas, qua res sic ad aliquem pertinet, ut eodem modo in solidum non pertineat ad alium, cum jure exclusionis. Demum notat usufructum, qui est jus utendi rebus pro libitu: ex proprietate sequitur vindicatio, ex usufructu alienatio. Unde aliud est dominium perfectum, quod est in solidum, & non tantum proprietatem, sed & usufructum, ac alienandi facultatem complectitur. Et aliud imperfectum seu ex parte, quod si proprietatem absque usufructu contineat, dicitur directum; si usufructum absque proprietate integra, vel ejus parte, appellatur utile, quale datur in feudis & servitutibus, & vel à pactis, vel legibus positivis formam, modumque accipit.

§. II. Hoc dominium fundatur in quadam rerum seu appropriatione, seu divisione, quam factam esse negari nequit, etsi Author, modus, & tempus majorem auguriis fidem non videatur expectere.

Quod supponi appropriationem rerum.

Declaratur assertum. 1. Res omnes initio ab Authore naturæ Deo, velut in medio hominibus expositas, ita ut non magis ad hunc, quàm alium pertinerent, non malè assertit Puffendorfus: data tamen hominibus est facultas, sic disponendi circa res omnes, prout conditio humani Generis, ratio pacis, atque felicitatis, bonique ordinis in eodem conservandi, videntur

(a) De ira L. 2. c. 27.

(b) Genes. 1. v. 29. & 30.

* Thomasius in Juris. Div. L. 2. c. 10. denuò heteroclitum se probat, dum ait; quærere, quo jure homo exerceat facultatem utendi rebus, esse questionem Domitianam. 1. Quia jus homini nullum respectu Dei: at cur non possit facultas esse à Deo? 2. Quia respectu hujus facultatis sufficit, si modò nihil afferri possit, quòd istam potestatem impugnet. At afferri aliquid posset, nisi demonstraretur jus Creatoris concessivum, quòd absque revelatione fieri potest, uti ibidem, ex ratione naturali, ipsemet hoc demonstrat, saltem quò ad res, ad vitam hominis necessarias.

tur exigere. Hæc facultas nonnullis generale, indefinitum dominium appellatur, * cum sit potestas ad introducenda dominia particularia, qua sine homines hæc introducere justè haud potuissent. Et quia omnes æqualiter gaudebant hoc jure occupandi res nullius, suosque in usus convertendi, hic rerum status communio primæva Politicis appellatur, quam in sensu negativo rectè dixeris facultatem utendi rebus creatis, communem omnibus in ordine ad easdem sibi privatè appropriandas. Hanc rerum communionem initio, cum adhuc inter paucos subsisteret mortalium genus, obtinuisse, vero haud absimile videtur. 1. Quia à paucis res universi actu occupari haud poterant. 2. Quia, ut de occupandis tantoperè laborarent, necesse non fuit abundantibus vitæ subsidiis.

Quæ diu durare non potuit.

Declaratur assertum 2. Hæc primæva rerum communio vel nunquam fuit universalis, vel saltem diu ** durare non potuit. Ratio est. 1. Quia mox primi mortalium non solum fructus, sed & pecora, atque fundos, jure proprio sibi asseruisse videntur, ut innuit historia sacra. Ratio est 2. Quia nec pecus sine cura, nec terra sine cultura, multum profert: unde quilibet suorum laborum fructus sibi proprios habuit. Ratio est 3. Quia multiplicato sensim Genere humano & invalescente habendi cupidine, à primæva hac communione recessum est.

Appropriatione rerum prima per occupationem,

Declaratur assertum 3. Modus introducti dominii non est satis explicatus. Initia sumpsisse ab occupatione, qua res nullius proprii juris esse factas, videtur esse verosimilius. Ut tamen hæc occupatio esset acquisitionis legitimus titulus, etiam adversus alios, niti debebat ordinatione rationis consuetudinaria, jus Gentium fundante, qua sine nemo dominii sui securus esse potuisset, ut infra declarabimus. Inde Puffendorffius (a): Cum adhuc inter paucos mortalium Genus subsisteret, placuit, ut illa quidem cujusque fierent, nec ab altero ipsi eripi deberent, quæ quis apprehendisset, hac intentione, ut eadem ad usus suos applicaret: ipsa ta-

men corpora, ex quibus illæ res provenirent, ad neminem peculiariter spectantia, manerent. Accedit, quod etiam res arte vel labore proprio comparatæ, in proprietatem abierint, id quod v. g. de ovibus Abelis nemo inficias iverit.

Declaratur assertum 4. Multiplicato tamen Genere humano, accessisse sensim varias rerum divisiones, firmatas pactis etiam expressis, negari haud potest. Ratio est, necessitas evitandi rixas, & introducendi ordinis, ut patet exemplo Abrahami & Loth (b). 2. Testimonia S. Scripturæ, quæ constat, quod, circa Phalegi tempora, divisa sit terra (c), communi Interpretum calculo divisionem quamdam adstruente. An autem prima hæc divisio; an à Noëmo facta sit anno Mundi 1789. an post confusionem linguarum Babylonicam contigerit altera; an potestate Adami, seu Noëmi paterna; an ordinatione alterius Principis ad hunc finem designati; an per modum occupationis, sortitionis, vel alterius divisionis ipso rerum usu & consuetudine; an consensu & pacto hominum tacito, vel expresso, cum si leat S. Scriptura, ratio non nisi in aurguria evagari potest.

Subinde etiam per divisionem.

Declaratur assertum 5. Ziegleri, Strauchii, aliique (d) negant primævam rerum communionem, asserentes proprietatem hujus universi à Creatore sic donatam Adamo, ut vi hujus donationis verè fuerit Dominus totius Orbis, & consequenter nemo, neque filii ejusdem, citra Adami donationem, assignationem, aut cessionem, quidquam occupare, absque ejus injuria, potuerit. Rationem hujus opinionis si petas, nulla additur, nisi quod Grotius, in primæva rerum communione usum rerum, exclusum à proprietate, supponat. At usum facti, in rebus etiam consumptibilibus ab usu juris, seu dominio proprietatis separabilem, adstruit sat communis Doctorum; neque opus est hac sententiâ, cum, stante primæva rerum communione, per ipsum usum, id quisque, quod occupavit, sibi proprium fecerit, sic ut à nemine jure potuerit impediri. Et quæ-

* Puffendorffius L. 4. c. 4. §. 10. Accepit homo jus in res, ex concessione Numinis, sed indefinitum, generale, indifferens, neque restrictum ad proprietatem, vel communionem, & quod homines, prout ratio & necessitas suaderet, in peculiarem quasi formam redigere possent.

** Illud falsum, quod talis communio ne quidem minimum temporis durare potuisset, quod nature rationali contraria, ferina, insociabilis, ut vult Boelerus, rectè à Puffendorffio refutatus. L. 4. de J. N. c. 4. §. 14.

(a) De off. hom. & civis L. 1. c. 12. §. 2. L. 4. de J. N. c. 4. §. 6.

(b) Gen. 13. v. 9.

(c) Gen. 10. v. 25.

(d) Apud Grotium. L. 2. c. 2. §. 1. in notis.

quæso, cur res nullius, quas occupandi quilibet facultatem habet, in communione existere, dici nequeant?

Primeva communitio rerum, atque divisio est juris naturalis improprie talis.
 R. III. Uti primæva rerum communitio, ita & earundem divisio est juris naturalis merè negativæ. 2. Unde origo dominii proprietatis remota non habetur à jure natura, nisi improprie tali; proxima per occupationem, vel etiam divisionem jure Gentium firmatam.

Declaratur primum membrum. Quod nec positivè repugnat, nec determinatè exigitur ab amore, vel sibi, vel proximo naturaliter debito, seu ad felicitatem, societati humanæ proprio, simpliciter necessario, id est, naturæ jure merè concessum: tale quid est primæva rerum communitio, earumque facta successivè divisio. Min. quò ad 1. m. P. Bonorum communitio, tantùm abest, ut positivè repugnet amori sui, vel proximi, aut ad felicitatis publicæ turbationem necessariò vergat, ut amori mutuo, per se loquendo,* sit potius admodum consentanea; non tamen est absolutè exigita ab amore, proximo naturaliter debito, quia determinatè haud necessaria ad felicitatem, societati humanæ propriam, cum nil obstantè divisione hæc felicitas haberi possit; immò, supposito statu naturæ lapsæ longè faciliùs pax & tranquillitas publicæ, rerum divisione habeatur & conservetur. Min. P. etiam quò ad 2. Rerum divisio, supposito statu naturæ lapsæ, tantùm abest, ut repugnet amori, sibi vel proximo naturaliter debito, ut etiam ad pacem & felicitatem societatis humanæ sit longè conformior, & quodammodo necessaria, etsi non tam absolutè exigita, ac si absque divisione, tanquam medio, per se, & determinatè requisito, felicitas societatis humanæ publica nullatenùs haberi posset: nam, ut jam in prolegomenis diximus, licèt natura humana exigit conservandam tranquillitatem publicam, probari tamen nullatenùs potest, quòd exigit per se & simpliciter, conservandam hoc determinatè medio divisionis, cum satis sit, quòd exigit conservandam pacem per quaecunq; medium vitandam lites, ac jurgia, jure Gentium determinandam.

A quo descendit dominii proprietatis origo remota, proxima à jure Gentium.
 Declaratur 2. membrum. Origo dominii proprietatis remota fluit ex facultate utendi rebus, ab authore Naturæ velut in medio positis, seu ex do-

minio, quasi negativo, à natura indulto: atqui hoc respectu rerum creaturarum in genere, est juris merè concessivi, ut supra vidimus. Rursus: Origo proxima habetur per appropriationem, quæ vel consistit in prima occupatione respectu rerum nullius; vel in quadam divisione, seu consensu hominum prævio, seu usu longævo firmata, in ordine ad evitandam confusionem, discordiam, pacemque publicam promovendam, qui usus jus Gentium fundare solet. Nam supposito statu naturæ lapsæ, & multitudine hominum, ad rationis rectæ dictamina adstringi nolentium, justa, societati humanæ magis consentanea, & quodammodo necessaria ad tranquillitatem publicam fuit rerum divisio, qua acquirerentur dominia particularia cum aliorum exclusione, ut jam alibi declaravimus. Rectè hæc complexus Doctor mellifluus, cum scripsit (a): *Natura omnia omnibus in commune profudit: sic Deus generari omnia jussit, ut pastus omnibus communis esset, & terra foret omnium quedam communis possessio: natura igitur jus commune generavit, usurpatio jus fecit privatum.* In eundem sensum Angelicus (b): *unde proprietates possessionum non est contra jus naturale, sed juri naturali superadditur per adinventionem rationis humana: nempe ex conditio humano, quod pertinet ad jus positivum, hoc est Gentium.* **

R. IV. Quæ contra divisionem rerum opponi solent, non stringunt. Nam si dicas 1. Quòd ratio naturalis esse necessarium dicitur, est juris naturalis præceptivi: atqui, supposità Generis humani multiplicatione, divisionem rerum esse necessariam dicitur.

R. Hanc regulam dignoscendi juris naturalis haud esse genuinam. Sed Tr. Mai. D. Min. Divisionem dicitur esse necessariam absolutè, & determinatè in se, sic ut eandem natura instituerit. N. Dicitur esse necessariam quomodocunq; & indeterminatè, sic ut exigat determinandam, atque institutendam jure Gentium. C. Ratio naturalis etiam dicitur puniendi esse peccata, non tamen dicitur esse puniendi determinatè per suspendium, sed determinationem relinquit juri civili.

Si dicas 2. Furtum est contra jus naturale: ergo res ablata fuit jure naturæ propria.

R. N.

* Nam per accidens non quidem causa, sed tamen occasio litium esse solet hominibus depravatis.

(a) L. 1. de offic. c. 28.

(b) 2. 2. Q. 66. art. 2. ad 1.

** Suarezius in Defens. fidei Cathol. L. 3. c. 8. n. 14. Immediatè non dedit Deus (ordinariè loquor) alicui homini proprium, & peculiare dominium alicujus rei, sed immediatè omnia fecit communia: privata autem dominia partim jure Gentium, partim jure civili introducta sunt.

§. N. C. Jus naturæ quidem dicitur non esse rem Domino auferendam; at Dominum non facit: sicut idem jus etiam dicitur, esse Domino parendum, non tamen propterea unus homo est *jure natura* Dominus alterius.

Si dicas 3. Rerum divisio est medium determinatè & simpliciter necessarium ad conservandam pacem, & tranquillitatem publicam, *suppositâ hominum multitudine*: ergo est juris naturalis non merè permissivi, sed præceptivi. A. ex eo suadetur, quòd non sit aliud medium conveniens assignabile. Sed

§. N. A. Ad P. Etsi assignabile non sit, probatur, aliud medium competens non esse possibile: nam impossibilitas rerum, ex contradictoriis demonstranda, Adversariis incumbit. Et cur medium evitandi rixas, ac componendi dissidia circa res necessarias, vel per occupationem appropriatas, *saltem absolute loquendo*, haberi non potuisset per arbitros, è familiis, vel vicinis populis electos? cur medium excitandi homines ad diligentiam in procurandis vitæ necessariis esse non potuisset, *saltem absolute loquendo*, Autoritas Parentum, Majorum, delectorum Inspectorum, Præfectorum, Superiorum, qui non defuissent? cur impellere non potuisset ipsa necessitas, vitæ melius sustentandæ commoditas, & sic de aliis? Neque obest: quòd rerum divisio saltem sit *commotissimum* tranquillitatis conservandæ medium; nam jus naturæ absolutæ necessitati prospicit; commoda juri Gentium relinquit disponenda.

Si dicas 4. Authore Justiniano (a), quod ante nullus est, id naturali ratione occupanti conceditur: ergo res nullius, ante divisionem naturali jure fuerunt appropriatæ.

§. Justiniano, ut jam alibi diximus, jus naturale dici *jus Gentium*, uti ex contextu, & præcedente paragrafo legenti est manifestum.

Si dicas 5. Ex dictis patet, quòd rerum divisio supponat *statum naturæ lapsæ*, sitque inducta solummodò ad præcavendas lites: ergo eandem in prolegomenis (b) malè admisimus, etiam in *statu naturæ integræ*, qui longè perfectior, & absque jurgiis.

§. D. Quòd præsens rerum divisio supponat *statum naturæ lapsæ*, inductaque sit ob præcavendas lites.

C. Quòd *omnis* divisio, inducenda etiam ad abundantiam perfectionis. N. Sic in præsentis Ecclesiæ statu, obtinet rerum divisio, utpote, *cessante illa primæva, communique charitate, & accedente Fidelium multiplicatione tanta*, magis utilis, ac necessaria, etsi *manente primæva charitate*, potuisset, immò & probabilius fuisset inter multiplicatos Fideles inducta quoque dominiorum, rerumque quædam divisio, *sed demptis imperfectionibus præsentis status*: ita à pari in statu naturæ integræ. In iisdem prolegomenis (c), eundem in modum, admisimus in statu naturæ integræ inducendam fortè quamdam subordinationem politicam, sed ad abundantiam perfectionis, cui ordo præsentis status per Reges, Doctores &c. non comparandus, utpote supponens statum naturæ corruptæ, & subordinationem longè diversam, mediisque oppositis instructam.

§. II.

De dominio maris.

§. 2.

De dominio maris.

Quæritur III. *Quanam sunt conditiones ex parte rerum, proprietatis capacium, qualesque dicantur res inexhaustæ utilitatis?*

Conditiones requisite ad proprietatem rerum.

§. I. Communiter solet adstrui triplex conditio. 1. Ut usum præbere possit *mediate*, vel *immediate*, *per se*, aut *per coherentiam* cum alia re, quale est lumen respectu ædificii, aer respectu regionis; mare adjacens respectu litoris. &c. Ratio est: quòd rem planè inutilem sibi appropriare velle supervacaneum, & ineptum esset: etsi fortè difficile sit, ejusmodi rei planè inutilis exemplum proferre. 2. Ut res non præbeat naturà suà usum, omnibus sufficientem, citra periculum dissidii. Nam sibi appropriare rem *inexhaustæ utilitatis*, aliòsque arcere velle, esset contra legem naturæ, fundatam in principio amoris naturaliter debiti: *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. Tale quid est lumen, calor solis, aer, aqua *in se &c.* Authores his accensent communiter *vastum oceanum*, de quo infra. 3. Ut res ipsa apprehensioni & custodiæ hominum aliquatenus obnoxia sit. Ratio est: Quia, cum proprietatis includat *per se* jus, alios homines ab ea re arcendi, inutile hoc foret, nisi adversus alios in actum deduci posset: quo pacto peccaret quis in officium hominis er-

ga

(a) §. feræ 18. Instit. de rerum divisione.

(b) *Instruct.* 2. §. 1. observando VII.

(c) L. c. observando VI.

ga se ipsum, quod jubet, *supra vires non esse intendendum*, V. G. si unus populus vellet sibi vastum appropriare Oceanum.

Qualia sunt loca inculta, insulae deserta. R. II. Etiam post introducta dominia non cessavit penitus *omnis rerum communio*, cum salva pace Generis humani res aliqua potuerint, alix debuerint permanere communes, hoc est, spectata proprietate nullus.

Res inexhausta utilitatis domini incapaces.

Explicatur. Videtur certum, res non simul & semel, sed successive, ad exigentiam Generis humani, proprietati fuisse subjectas: ergo potuerunt complures, praesertim incognitae, manere sub primæva rerum communione. Rursum: videtur, res quasdam esse *inexhausta utilitatis*, quas inter V. G. calor solis, aer, aqua profluens, ut sunt *in se*, vastus item Oceanus, circa quem gyratur cardo praecipuae quaestionis &c. Dicuntur *inexhausta utilitatis*, non tantum, quod praebent usum, omnibus sufficientem citra diffidii periculum, sed etiam sic occupari haud possint, ut ab earum usu alii excludi queant: ergo res ejusmodi debuerunt manere in comunione primæva. Quæ enim Gens, etsi potentissima, vasti Oceani ostia firmiter claudere, & ab ingressu alios arcere velit, aut possit? Adeoque supervacaneus foret conatus, & inani litigio nimis obnoxius. Ita Grotius (a), & alii. Sed

Diversa materia acceptio. R. III. Oceanus, seu mare sub diversa ratione consideratur à Publicistis.

1. Mare *internum*, sic dictum, quod interiora terræ ingrediatur, Regnorumque littoribus concludatur, atque hoc nomine veniunt maria minora, quale V. G. *Adriaticum, Veneticum* desponsum &c. quod etiam reducuntur *Sinus, freta, lacus* &c. 2. Mare *externum*, sic appellatum, quod extrema terræ ambiat, variasque alluat regiones, ac littora, à quibus, quandoque varia sortitur nomina, quod pertinent *portus* &c. 3. Mare *vastum*, seu Oceanus, magnis continentibus interjectus, & quod ad partes à littoribus remotissimus.

De dubio maris famosa disceptatio. *Quæritur IV. Quid de proprietate, marisque dominio memorandum?*

R. I. Famosa, elapso sæculo, orta est controversia, *an mare domini, & proprietatis sui capax?* Ansam præbuit fœderatum *Belgium*, quod refragante *Hispaniâ*, mare volebat liberum *natura jure*,

ac *Gentium*, adeoque & libera sibi ad *Indos* commercia. Ad horum mentem *Hugo Grotius* librum parturivit de *mare libero*, quam tamen sententiam, alio *Batavos* afflante vento, multis postmodum limitibus, veluti littoribus circumsepsit. Contra *Seldenus*, partim æmulis *Grotii* studiis, partim favore *Nationis Anglicæ* contra *Batavos* incitatus, *Grotius* opposuit librum de *mare clauso*, quam epigraphen, veluti minus eruditam, *Thalassocratici* titulo, *Grotius* correxit. Apologetam *Grotianum* egit successu temporis *Theodorus Graswinckelus* per *vindictas maris liberi*, quod opus, ex sententia *Arseni Sommelsdijckii*, qui stilo ferreo efficacius *Batavorum* vota defendi posse ajebat, lucem publicam non aspexit, quantum constat. Nec *Seldenus* defuere epitomatores *Rivii*, pluresque cum *Strauchio* fautores, uti videre est apud *Grotium* (b): mediam viam tenere *Boecleri* (c) Et nos, non nisi pro notitia Academica authorum sensa in pugnum contrahimus.

R. II. *Mare internum domini ac proprietatis esse capax, natura jure permissivo, & Gentium positivo, est sententia communiter recepta.* Patet usu *Gentium* communi, ipso *Grotius* eundem legitimum proficiente. * *Ratio est* 1. Quia ejusmodi maria, freta, lacus &c. sunt *accessoria* fundorum, æquè capacia domini, ac ipsa territoria. 2. Quia utilitatem nobis præstare, & custodiri possunt. 3. Quia non sunt *inexhausta utilitatis*, sed augent vel minuunt rerum pretia. 4. Quia coluntur, & conservantur per expensas peculiare, & eorum communio foret periculis, præjudiciis, ac damnificationi obnoxia, non aliter, ac si territorium foret commune. 5. Quia omnis res admittit dominium humanum, de qua homo potest disponere in ordine ad omnem illum usum, cujus res illa est capax: atqui hoc modo potest homo disponere de mari interno; potest enim sibi attribuere jus navigandi, negotiandi, piscandi, vectigalia imponendi &c. exclusis aliis: ergo mare admittit dominium humanum.

R. III. Etiam mare externum, eodem *Uti & externum* jure domini, ac proprietatis est capax, ex factis communi authorum. Rationes prædictas videtur ipsemet firmare usus, quo *Gentes* maritimæ non quidem initio sed post inventam navigationis praxin, sen-

(a) De J. B. & P. L. 2. c. 2. §. 3.

(b) In notis L. supra cit.

(c) In dissert. cui titulus: *Minor, maris Dominus.*

* L. 2. de J. B. & P. c. 3. §. 8. subnotante *Boeclero*: incipit *Grotius* restringere, & corrigere ea, quæ in *mare libero* liberalius disseruerat.

sensim occuparunt, * & de facto, post occupatum territorium, præsumantur etiam occupasse alluentem Oceanum, in quantum portibus, seu exscensionibus opportunus, aut, *munitissimi instar*, ditioni necessarius; ** vel etiam, ratione utilitatis, commodus custodiri, suo ex territorio, potest.

Etiam vastus Oceanus, per se, & ex sua natura, non est incapax proprietatis.

Re. IV. Etiam vastus Oceanus, in se spectatus, domini & proprietatis non videtur esse incapax absolute. 2. Licet incapax sit per accidens, saltem respectu unius Gentis, vel etiam plurimum. 3. Hoc tamen non obstante Oceani libertas usque innoxius fundatur partim in primæva communione, partim in lege humanitatis naturalis, ac Gentium positiva.

Probatur assertum quò ad 1. Possunt ea, quæ jure naturæ omnibus communia, successu temporis, ob emergentem necessitatem, sic ab hominibus occupari, ut posthac fiant propria, ac privata: ergo etiam vastus oceanus. A. Patet ex dictis, C. P. 1. à paritate cum terra, quæ, etsi vastissima, nihilominus, ex utraque primæva communione, tam quò ad usum, quàm quò ad proprietatem, successu temporis dominium induit, separata in varias ditiones, atque Provincias. C. P. 2. Neque maris natura, neque alia ratio moralis huic occupationi, ac proprietati refragatur: nam sicut Creator dixit: *subijcite terram*, sic dixit, *dominamini piscibus maris* (a). ergo. A. clarescit ex replicis. Nam

Uti nominatim contententur.

Opponunt adversarii 1. cum Grotio. Oceanus ex sua natura est inexhaustæ utilitatis, omnibusque subministrat usum sufficientem, tam in piscando, quàm navigando: ergo cessat ratio proprietatis, ob quam res adstruuntur diverfæ.

Re. 1. Etiam terra, secundum suam amplitudinem considerata, vel æquè est inexhaustæ utilitatis, sufficiens ad quemvis usum, quò ad habitationem, ventionem, frugum, ac fructuum productionem; vel etiam Oceanus est æquè exhauribilis utilitatis, per usum ac piscationem promiscuam, saltem quò ad partes magis æstimabiles, ubi gemmas, corallia, succinum, certaque genera piscium &c. reperire est: ergo vel uterque, vel neuter erit incapax proprietatis.

Re. 2. Tr. A. N. C. Ratio inducitur proprietatis, saltem primæva, haud fuit, quòd terra sit exhauribilis utilitatis: sed

quòd & in se & natura jure sit occupabilis, & circa res, etsi omnibus absolute sufficientes, in statu tamen natura depravata, absque proprietate, atque dominio positivo, pax & felicitas publica conservari moraliter non potuerit. Jam sic: hæc ratio pugnat saltem pro Oceano interno, atque externo, neque facta est injuria Gentibus, occupatis his Oceani partibus, quæ prius quidem non occupatæ, occupabiles tamen erant ex sua natura: ergo hæc ipsa ratio pugnat etiam pro vasto Oceano, secundum naturam suam considerato, cum par sit ratio utrinque. Opponunt 2. Est ratio dispar non una: nam 1. Terra, etsi Oceano dicatur major, absque cultura tamen, & in moderna hominum multitudine non sufficeret, essetque exhaustæ utilitatis: at Oceanus, cultura haud indigus, est inexhaustæ, ut ad eò ridicula ejus foret divisio, teste Puffendorfio (b). 2. Vastus Oceanus, à continenti & littoribus remotissimus, ut accessorius Regionum, considerari non potest, possunt mare internum & externum. 3. Est res interminabilis; terminabiles ejus partes, & terra, etsi vastissima. 4. Est inoccupabilis, ejusque custodia frustranei conatùs, quia absolute impossibilis. 5. Est usus extraordinarii, non omnibus communis; terra verò est usus ordinarii, omnibus communis, ad eòque litibus plurimis expositi.

Re. 1. in genere D. Et hæc rationes probant, vastum Oceanum esse domini ac proprietatis incapacem per se & ex sua natura. N. Esse incapacem per accidens, & ex ratione extrinsecæ. Tr. In specie ad 1. Si terra est exhauribilis utilitatis respectu multitudinis hominum modernæ, saltem absque cultura, cur Oceanus respectu piscationis, gemmarum &c. exhauriri non posset, si à tanta multitudine occuparetur? an ridicula tunc foret divisio, præcipuè cum coli non posset quò ad utilitatem; Quòd autem æquè non habitetur, ob difficultatem aque mobilis ac salis, non provenit ab Oceano, domini incapaci, cum in se sit ejusdem naturæ, ac partes, certò proprietatis capaces; sed oritur ab incapacitate extrinsecæ difficultatis, se tenentis ex parte hominum.

Ad 2. Etsi vastus Oceanus, quasi territorii accessorius, considerari non possit, posset tamen occupari per se E. g. si, quòd innuit Grotius (c), plures clas-

ses

* Historiam hujus successivæ occupationis texit Puffendorfius L. 4. de J. N. c. 3. §. 8.

** Inde Dux Samosette apud Steidamum L. 20. Oceano claudimur undique, tanquam membris, & vallo firmissimo.

(a) Gen. 1. 28. In pisces autem imperium intelligi nequit, nisi simul sit jus in elementum aquæ, quòd inhabitant, prout ejus admittit natura usurpandi. Puffend. L. 4. c. 5. n. 5.

(b) L. 4. c. 5. §. 4.

(c) L. 2. de J. B. & P. c. 3. §. 13. n. 2.

ses maritimæ, diviso Regnorum instar Oceano, sibi vindicarent, & stabiliter ibi subsisterent, quæ implicantiæ? Certè Augustus Cæsar duas classes unam ad tutelam maris superi, alteram ad tutelam maris inferi, in Italia stabiliter dispositas habuit.

Ad 3. D. Vastus Oceanus est res interminabilis, hoc est, non habet terminos proprios. C. Non habet alienos v. g. Insulas, portus, scopulos eminentes, brevia, adversa promontoria &c. vel saltem cœlestes ex sideribus, hydrographico ex sphaera cœlesti N. Oceanus æquè hodie est dimentus cum suis insulis, ac terminatus est continens cum suis Regnis. *

Ad 4. Est inoccupabilis ex sua natura, & per se. N. Per accidens, difficultate custodiæ Populos absterrente. C. Etiam tellus, maximè sub zonis frigidis, haud occupata, & habitata est propter difficultatem, ex quo nemo inferret, de se non esse occupabilem.

Ad 5. Usus maris, minus ordinarius, probat quidem Oceanum minus occupatum, ac dominio subiectum, quam terram; non tamen probat, minus occupabilem de se, & proprietatis minus capacem ex sua natura, quod solum hic propugnatur.

Opponent 3. Non est assignabilis modus appropriandi maris, etiam externi solummodò, ut ne dicam vasti Oceani: ergo est domini incapax ex sua natura. A. P. Non modus per occupationem, quæ certis terminis definiri nequit. Non per divisionem, in quam Gentes, tantoperè diffitas, convenisse unquam, nemo vel imaginarius sibi facile finxerit. Non per præscriptionem: cui absque Gentium consensu etiam immemorialis, titulus ac bona fides deficeret. Confirmatur: si mare proprietatis est capax, tunc etiam aer, quod nemo dixerit: cum elementa extra humanum commercium esse noscantur.

32. N. A. Nam idem est assignabilis modus respectu Maris, ac Telluris, nempe per occupationem territorii maritimi, qua tantum maris quis occupasse censetur, quantum ad necessitatem & uti-

litatem territorii sui requiritur, atque defendi potest, aliis ad teli jactum, vel tormenti globum; aliis ad sexaginta, immò & ad plura milliaria spatium extendentibus. Illud fat contestatum, ad occupationem immobilium opus non esse, ut quis singulas partes circumambulet, sed cum quis fundum intrat animo occupandi, totum jam occupasse intelligatur. Per divisionem expressis pactis, certa maris spatia, esse appropriata, constat ex transactionibus publicis, quarumdam Gentium. Nam teste Puffendorfio (a), postquam constitit, inventa navigatione alios quoque populos ex terra, in vacuum hætenus mare, ditionem suam, necessitatis vel utilitatis ergo protulisse, rectè præsumitur, reliquos populos haud quidquam deteriore conditione esse voluisse, ut ad eò pactum Gentium tacitum satis elucescat. Unde præscriptioni saltem immemoriali, titulus, ac bona fides deesse nequit: quò ad vastum Oceanum sicuti occupatio, divisio, & consequenter præscriptio moraliter possibilis non est, ita is, non quidem ex sua natura, sed tamen per accidens intelligitur etiamnum esse in primæva rerum communiōne. Ad confirmationem dicendum, quòd elementa, ut sunt in se, sint quidem extra humanum commercium, dicanturque res nullius negativè tales, in proprietate tamen sint, quatenus ut territorii accessoria, reputantur. Hinc de aère Puffendorfius (b); Est in Genesi præter dominium animalium, & piscium, etiam volucrum fiat mentio, tamen cum in aère homini versari sit negatum, ita ut à terra sit disjunctus, soli aeri innixus, idè imperium in aërem exerceri non potuit nisi quò ad usque, qui in terra sunt, pertingere queant.

Declaratur assertum quò ad 2. Vastum Oceanum ab una Gente, immò etiam pluribus, occupari, & in proprietate conservari moraliter non posse, adeoque per accidens esse domini incapacem, satis clarescit ex dictis. Hoc tamen non obstante, uti rectè animadvertit Grotius (c), posset Gens Genti per pacta sese obstringere, quòd ultra certum Oceani terminum nolit navigationem provehere. Ratio est: quia

* Terminos ejusmodi positos legimus per lineam à polo arctico ad antarcticum, tempore Alexandri VI. Papæ, dum inter Lusitanos, & Castellanos divisæ sunt Insulæ tunc repertæ & reperendæ, uti refert Seldenus, qua de re admodum nugantur Hübnerus in Den Hist. Fragen. P. 9. L. 3. f. 990. legatur Bulla apud Bzovium in Annal. ad An. 1490. N. 20. ubi Pontifex jus tribuit Ferdinando in illas terras repertas & reperendas eo fine, ut ibi Christiana religio dilatetur; incolæ ad fidem reducantur, & animarum salus procuretur; item ea conditione, ut Viri Apostolici ad Nationes has excolendas eò ablegentur. Videantur etiam dicta in Coll. Hist. P. VI. f. 133.

(a) L. 4. de J. N. & G. c. 5. §. 8.

(b) L. c. §. 5.

(c) L. a. c. 3. §. 15. n. 1. & 2.

quia in alterius gratiam, cujus id interesset, posset Gens una facultatem illam, naturæ permissivam, quam habet cum omnibus communem, sibi restringere, etsi jus prohibendi nullum alteri Genti competeret. *

Unde Oceani libertas, usque innoxius est juris naturæ & Gentium.

Explicatur assertum quò ad 3. Vastus Oceanus nunquam hæctenus fuit occupatus, dominioque subiectus ex toto, nec etiam subijci moraliter potest: ergo manet in primæva rerum communione, ut adeò ejus usus innoxius à nemine prohiberi jure possit. Item: Oceani usus, siquidem verè sit innoxius, nulliusque juri acquisito præjudiciosus, etiam in partibus, dominio subiectis, quò ad navigationem, piscationemque, victui per transitum necessariam &c. pertinet ad officia imperfecta innoxie utilitatis, fundaturque in amore non qualicumque ultroneæ humanitatis, sed naturalis æquitatis, hoc est, in amore, cuius naturaliter debito, quia ad felicitatem naturæ rationali, saltem negativè propriam, simpliciter necessario, ergo est juris naturalis, propriè talis, utpote qua sine obligatione felicitas, naturæ rationali propria, saltem negativè deficeret, juxta ea, quæ fusiùs disputavimus supra (2). Item: vasti Oceani libertas sic expedit societati humanæ propter communem Gentium seu necessitatem, seu utilitatem, ut earundem longævo usu firmata sit: ergo est etiam juris Gentium positivi.

§. 3.

§. III.

De Origine commerciorum.

Origo commercii occasionalis rerum divisio.

Queritur V. Quæ de origine commercii, præcipuè maritimi, tenenda?

Re. I. Commerciū nomine intelligitur mutua inter homines, mediante permutatione, aut emptione, ac venditione, earum rerum communicatio, quibus mutuo agent. Hujus communicationis Origo occasionalis fuit rerum divisio, & dominiorum introductio. *Explicatur:* Cessante primæva rerum communione, & ob multiplicationem Generis humani succedente rerum divisione, lapsu temporis, distincta fuere dominia, discretæ Gentes, condita Regna, erectæ urbes, Imperia &c. cumque animadverterent Gentes, quòd non omnis ferat omnia Tellus, rationis ductu, instituere commercia, per quæ mutuis necessitatibus, atque commodis succurrerent.

Inde ortæ permutationes rerum, emptiones, venditiones, locationes, obligationes,

pactiones &c. alique modi, de quorum natura, & introductione, infra specialem faciemus memoriam. Profectò commercia Baldus rectè *quintum in Reipublica elementum* appellavit; & belle S. Chrysostomus edixit: *cum indiga nobis natura ab Opifice Deo tributa sit, neque sibi sufficiens, utilitati nostra prospectum est, ut scilicet indigentia nostra, munus consuetudine, juvaretur.*

Re. II. Commerciū origo remota & fundamentalis non habetur à jure naturæ, nisi improprie tali, seu merè concessivo. 2. Proxima & formalis fuit à solo jure Gentium.

Remota habetur à jure naturæ concessivo.

Declaratur 1. Assertum: Communicatio mutua per commutationem, emptionem, & venditionem rerum &c. nec positivè repugnat, nec determinatè exigitur ab amore sibi, vel proximo naturaliter debito, seu ad felicitatem, societati humanæ propriam, simpliciter necessario: ergo, respectu naturæ, est ex concessis. Aliquet: nam tantum abest, ut positivè repugnet, ut, supposità saltem rerum divisione, naturalis ratio etiam inclinet ad ejusmodi medium, societati humanæ quam maximè opportunum. Quòd talis communicatio non sit determinatè exigita ab amore simpliciter necessario, patet 1. Quia non est medium, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, absolutè necessarium: nam *est non omnis ferat omnia tellus*, natura tamen non deficit in mediis, ad vitam simpliciter necessariis: unde scimus, nonnullas Gentes, commercii expertes; quasdam commercia respuentes, vel saltem respuere potentes, siquidem emolumentis, absolutè non necessariis, sed tantum vitæ commodiori aptis, carere, suisque solummodo contenti vivere malint. Unde necessitas commercii est respectiva, seu ad melius vivere, qua de felicitate nil positivè disponit natura, sed relinquere disponenda juri Gentium, ac civili. 2. Quia non est medium, determinatè necessarium: nam sublevandæ necessitati, simpliciter tali, si minus suppetere primæva rerum communio, hisce in circumstantiis natura jure rediviva, saltem haberi posset aliud medium V. G. servitus, qua Gens Genti se subderet ad acquirenda, vitæ simpliciter necessaria, vel aliud simile, quorum omnium determinationem non curat jus naturæ, sed relinquit juri Gentium.

Neque

* Tale quid accidisse in pactis cum Cæsare, ac Hollandis, circa navigationem Ostendanam in Indias &c. men. orant Authores.

(a) P. 1. Tit. 5. Intruct. 1. & infra de causis belli. Videatur Grotius. L. 2. c. 2. §. 13. & c. 3. §. 12.

Neque quis dicat: commercii libertas, verè innoxia, hoc est, absque omni incommodo, & detrimenti periculo, essenti ne: essaria, vendenti utilis, pertinet ad officia imperfecta innoxie utilitatis, fundaturque in amore æquitatis naturalis, ad felicitatem societatis humanæ saltem negativè propriam, simpliciter requisito: ergo est juris naturalis non tantùm concessivi, sed positivi, & propriè salis.

R. D. A. Commerciū aliqua libertas, particularis, quarumdam mercium, fundata in veta necessitate, siquidem verè innoxia sit, pertinet ad officia innoxie utilitatis. Tr. Commerciū libertas universalis, respectu omnium Gentium, quarumcunque mercium, quovis apparatu, & fundata etiam in sola lucri utilitate pertinet ad officia innoxie utilitatis. N. A. Et supposit. quòd jus naturæ respiciat, quæ spectant lucrum & luxum, talisque libertas regulariter innoxia esse possit omni periculo, saltem privato vendentium, ac ementium: unde hæc libertas universalis, & in genere, rectè ad jus Gentium refertur.

Proxima à
jure Gen-
tium posit-
ivo.

Declaratur 2. Assertum Illud est proximè & formaliter juris Gentium, quod fluit immediatè ex ordinatione rationis, longævo Gentium usu, De. que, ut societatis humanae Gubernatoris immediati, consensu firmata, ad Gentium quæ saltem publicam felicitatem: tale quid est commercium inter Gentes, dum manifesta est ex eo, quòd Gentes divisæ, per rationis lumen innatum, cognoverint, hunc modum sublevandæ non modò mutæ necessitatis, sed etiam promovendæ commoditatis, atque felicitatis humanæ, esse quam accommodatissimum, commerciorum induxere usum ac libertatem, qua homo homini succurreret, mutuisque necessitatibus, ac commodis provideret.

Neque quis dicat cum Pætynio (a), uti rerum divisionem, ita & commercii libertatem jure naturæ ortam; sed jure Gentium introductam: ortam quidem, quòd ex rationis naturalis ductu proflexerit; introductam verò, quòd ex necessitatis hujus notitia per instinctum Gentium se propagarit. Nam

R. Si author, hoc modo loquendi, idem velit, quod in asserto ita-

tuimus, uti à parte rei videtur, haud adeò dissentimus, etsi loquendi modum quam maximè improbemus. Nam jus naturæ jus Gentium primarium dicere; id definire; quod ex sola ratione profluit, & homini innatum est; jus Gentium adstruere secundarium, idque dicere, quod ex composita mentis humanæ novitate deductum, innatumque est, humanæ necessitate id exigente &c. idæ exolete sunt, juris naturæ & Gentium, immò & politici humani confusivæ, à nobis latè refutatæ, ut adeò Author Seldem distinctionem, de jure naturali positivo, ac permissivo, per simplicitatem minus limatam explodat potius, quam refutet. In eo nempe Rhodum impingit cum multis, quòd juris naturalis esse decernat id omne, quod ratione naturali quomodocunque congruum, & pro quacunque societatis humanæ necessitate expediens, dictat naturale lumen. At mirum, quòd, vel legendo Grotium, & Puffendorhium, quos laudat, non deductus sit hunc errorem. Prior circa materiam juris naturalis observat (b), multa vulgò dici juris naturalis non propriè, sed reactivè, quibus jus illud non repugnat, sicut justa appellantur, non solum quæ ex justitia, sed etiam quæ cum justitia non pugnant, quamquam ista melius vocarentur permissa. Posterior ait (c): locutionem, quòd dominium & proprietas (adde: libertas commercii) sit juris naturalis, non habere sensum, quòd sit de præcepto naturæ propriè dicto, sed quòd sit ex instituto aliquo, ad vitam humanam introducto per sanam rationem, ex consideratis conditionis humanæ circumstantiis, nempe ex jure Gentium.

R. III. Jure Gentium inducta est commercii libertas, non qualiscunque, sed societatis humanæ sibi accommodata, hoc est, mutua Gentium ne: essitatis, atque utilitatis indulta. 2. Quòd jus, etsi absolute mutabile sit, mutabile tamen non est, pro cujusvis Gentis arbitrio. 3. Neque propriè mutatum est hæcenas, uti minis propriè asserunt cum Pætynio (d) nonnulli, etsi mutabilis circumstantiis restrictionem rationem materialiter subierit. 4. Unde manentibus antiquis circumstantiis etiamnum in primo robore perseverat.

Declaratur assertum quòd ad 1. Jus Gentium, quò ad libertatem inducitur, et commercii non impedibilem, ex fine

(a) In scripto de mari libero, ex jure naturæ & Gentium asserto c. 3. f. m. 11, & seqq.

(b) L. 1. de J. B. & P. c. 1. §. 10.

(c) L. 4. de J. N. & G. c. 4. §. 14. Item L. 2. c. 3. §. 20.

(d) L. c. 5. n. 1. f. m. 18. ubi dicitur: oportet ante omnia investigare principales causas, ubi quas jus Gentium secundarium, tractu temporis, commerciorum intuitu mutatum sit &c. sed mox c. 6. n. 6. f. m. 26. videtur asserere oppositum his verbis: Libet paucis docere, jus Gentium secundarium hæc in re nullatenus esse mutatum.

fine essentiali respicit Gentium publicam felicitatem, in utilitate ac necessitate mutua radicatam: ergo cessante hoc fine, cessaret hoc ipso etiam jura respectu commercii liberi: atqui finis cessaret, casu quo hæc libertas evaderet noxia, periculosa, incommoda, inutilis &c.

Declaratur quod ad 2. Jus Gentium esse absolute mutabile, patet ex dictis, & ex abolita penes Christianos populos servitute: ergo etiam mutabile est quod ad libertatem commercii, sic ut justè impediri possit. Quod autem mutabile non sit precise ex Gentis cujusvis arbitrio, clarescit ex eo, quia hoc jus non dependet à simplici Gentium voluntate, privatoque qualicumque incommodo, sed ab ordinatione recte rationis per usum roborata, directaque ad communem Gentium felicitatem publicam.

Declaratur quod ad 3: Si jus commercii formaliter, & proprie fuisset mutatum, tunc manentibus eisdem circumstantiis mutue necessitatis seu utilitatis, sub quibus libertas impediri inducitur, seu totaliter seu partialiter fuisset sublatum, Gentibus id abrogantibus, vel dispensantibus: neutrum dici potest: nam ex eo, quod mutatis circumstantiis mutue utilitatis, ob justos timores, seu pericula propriæ securitatis, ac conservationis, materia restricta, & à lege exempta sit, tantum sequitur mutatio quædam materialis, & impropria, cum jus istud commercii liberi, stante periculo propriæ damnificationis, à Gentibus nunquam inductum sit. * Sic libertas universalis, adeundis quamvis Gentem negotiationis, ergo, occupatis terrâ, marique dominiis, indeque ortis variis bellis, fœderibus &c. pro ratione cessantis utilitatis, & ipsa restricta est propter justum timorem vis latitantis, suspicionem insidiarum, periculosos transitus, intestini mercimonij præjudicia, exhaustiendæ regionis damna, aliâque incommoda publica &c. Sicut, teste Philosopho, legibus cavendum fuerit, quibuscumque communicare cives oporteat, & quibuscumque non oporteat. Sic ob piratas, classesque bellicas lex illa Romanis posita legitur à Carthaginensibus, ne navigarens ultra pulchrum promontorium; ne quis Romanorum, aut Africam, aut Sardiniam appelleret. Sic ævo quoque recentiore Lusitanos, Hispanos, Gallos, Batavos, & Anglos novimus prohibuisse, varias novi orbis adire regiones commercii gratiâ (a).

Neque quis dicat: Libertas commercii, naturæ jure concessivo, & Gentium positivo fundata, ob incommodum privatum. V. G. timorem insidiarum à particulari Gente restringi, ac impediri jure non potest: ergo nec materialiter mutari. A. patet ex declaratione membri secundi: quia hæc libertas est intenta ad utilitatem Gentium publicam, cui subordinatur incommodum privatum.

B. D. A. Ob incommodum qualecunque V. G. Lucri sperati, sed indebiti cessantis, impediri jure non potest. C. Ob incommodum in bonis debitis, ac statui proprio competentibus, subd. Nisi pro tali casu cesset finis, Gentium jure intentus, & prævaleat jus naturæ positivum. C. Secus. N. A. & C. In tali casu cessat utilitas mutua, qui est finis à Gentibus intentus: prævalet jus naturæ positivum, exigens conservationem & indemnitate statûs proprii, præferensque bonum proprium bono & commodo alieno.

Declaratur quod ad 4. Si jus Gentium quod ad commercii libertatem non foret amplius in robore primævo, tunc ideo, quia ob varias causas, timores, pericula, præjudicia, ac incommoda propria fuisset sæpe inhibita, & restricta, uti constat ex dictis ad 3. hæc ratio nulla est. Min. P. Commercii libertas, sub istis circumstantiis, nunquam per usum Gentium inducta, sed solummodo sub circumstantiis mutue utilitatis, atque necessitatis; atqui sub istis, uti semper, ita etiamnum in suo vigore perseverat: ergo &c.

Neque quis dicat: Si etiamnum perseverat avita commercii libertas, jure Gentium inducta, tunc fas erit cuique negotiari in alienis provinciis, importando merces, quibus ibi carent; & exportando aurum, aliasque merces, quibus abundans, uti habet Franciscus à Vitoria: hoc falsum, rectè dicente Grotio (b): Ad sua vendenda non æquum est jus, ac ad aliena, æquo protib, comparanda: nam cuiuslibet liberum est statuere, quid velit vel non velit acquirere: inde de Arabibus Nobilitatis Strabo: importare quasdam merces licet, quasdam non licet. Immo nec emere semper licet res, incolis necessarias. Unde & frumenti venditio, in speciali penuria, sæpe indigenis prohibetur.

B. D. Fas erit cuique negotiari negotiatione, juri Gentium conformi, hoc est, mutue necessitati, & utilitati

Quod jus absolute quidem mutabile Gentium consensu

Nunquam tamen mutatum est hæcenus, nisi restrictiones varias subierit.

Unde, manentibus antiquis circumstantiis, etiamnum in primo robore perseverat.

(*) Videantur dicta Tit. II. Instruct. n. Q. 10. de mutabilitate juris naturæ.

(a) Apud Pothium ut c. 3.

(b) De J. P. L. n. c. n. §. 19. & 20.

tati Gentium accommodata. C. Negotiatione qualicunque, invitos compellendo ad res quascunque emendas, etsi inutiles, & nocivas, & mutuo vendendas, etsi commodas, usibusque propriis necessarias. N. Grotius plus non vult, quam quod exteris majus jus suppetat ad necessaria commenda, quibus indigenz abundant, quam ad sua illis obtrudenda; etsi soli sæpe luxui propria, quales sunt, merces exotica, non necessarie, nociva, V. G. vinum adustum, alique potus ad intemperiem civium accommodati, quos inferre quondam prohibuerunt Belgæ, ut author est Grotius. Et enim verò siquæ Gens domesticis mercibus vellet esse contenta, quomodo quis alienas invitæ obtruserit? Nunquid ne alienas admitteret, sufficiens ratio foret, ut indigenarum excitetur industria, neque opes propriæ ad externos dilaberentur.

Gens Genti jure prohibere nequit navigacionem per vastum Oceanum, atque negociationem ad Gentes liberas, prohibenti nullo jure subiectas.

§. IV. Gens Genti jure prohibere nequit, ne ad exteras Gentes liberas, hoc est, prohibenti nullo jure subiectas, per vastum Oceanum navigatum eas, & cum iis commercia colat.

Dicitur. Prohibere nequit: nam quòd Gens una in alterius favorem, & commodum jure suo cedere, vel juris usum sibi ultrò restringere, per pacificationes, pactionesque possit, patet, & nostri ævi monumenta contestantur.

P. Assertum. Commerciū libertas est juris Gentium; vastus Oceanus nullius dominio est subiectus: ergo nequit proferri titulus, quo ejusmodi negotiatio, sive ratione termini, sive ratione medii, seu transitus ab alia Gente jussu interdici queat. C. P. Si suppetaret titulus, tunc esset prejudicium commercii proprii cum illa Gente habiti, vel habendi; imminutio sperati lucri, & augendarum opum obstaculum: hæc ratio nulla est. 1. Quia finis commercii liberi, jure Gentium intentus, non est utilitas privata unius Genti, sed communis, & publica. 2. Quia alienum commodum, juri alterius æquali non obstat,

neque lucri, privatim indebiti, diminutio, vel cessatio pro damno reputanda est, uti rectè animadvertit Grotius.

Neque quis dicat cum Hollandis: Modernum jus Gentium dicitur, navigationes & commercia olim communia, modo limitata, atque ita esse divisa, ut ab ingressu alieni territorii abstinendum sit, præcipuè in emporiis Indiciis (a). Immò ejusmodi commercia maritima, in Indiis per Hollandos cæpta, ab iisdem esse Nationibus aliis prohibita, testis est nostra ætas.

§. D. A. Modernum jus Gentium, private utilitati à nonnullis accommodatum, dicitur libertatem commercii avitam, cum liberis Gentibus, esse mutatam, atque restrictam. C. Modernum jus Gentium, communi & publicæ societatis humanae necessitate, atque utilitate fundatum. N. A. Et suppositum, quòd jus Gentium hæc ex parte, unquam mutatum sit, vel mutari potuerit à Gente privata in commodum proprium, etsi in territoriis propriis, ob mutatas circumstantias, libertas sæpe restricta sit, & restringi etiamnum possit. Quòd si Hollandis, commercium etiam quòd ad liberas Gentes, inhibere tentassent, conatus probaret factum, non jus, & Hollandos posteriores refutarent priores. Nam cum Hispani & Lusitani (uti dictum) occasione belli, Hollandis navigationem prohiberent in Indiis, quòd ibidem cum populis liberis colebant, illicò Hugo Grotius, ab Hollandis deputatus ad Europæ Principes, dissertationem dedit de mari libero, ubi ait (b): non esse Lusitanos earum partium Dominos, puta Rava, Tabrobana, partis maxima Moluccorum, ex quo concludit: Lusitanis fas non esse prohibendi commercium, quòd tale est, quo gaudent omnes Gentes, & nulli negatur, præcipuè, cum dominium, quòd cadit in mare, solummodò in libero ejus usu consistat, idque Respublica Batava omni tempore præ certo habuerit, eò quòd sit fundamentum navigationis & commercii maritimi, uti scribit Grotius Apologeta Grævynckelius. (c).

§. V.

(a) Directores societatis Hollandicæ in causa Ostendani commercii: Que la raison, & le droit des Gens d'aujourd' huy disent, que la navigation, & le commerce, qui du temps des anciens estoient par tout communs, ouverts, & libres, sont presentement regardés comme limitez, appropriez, & partages en telle sorte, que l'un doit s'abstenir d'aller dans le district de l'autre. Et alibi: Que le droit, des Gens aujourd' huy porte notoirement à present, qu'on doit s'abstenir de trafiquer dans les terres, & placés de commerce, qui dans le nouveau Monde appartient aux autres. apud Pattenium l. c. f. m. 21. & 26.

(b) De mari libero. c. 4.

(c) In tract. de supr. potest. Statuum Hollandiæ P. 2. L. 2. c. 12. Adde, vindicias maris liberi. Batavi, cum cernerent, se suis armis convictos, & frustra ex jure Gentium se protectos contra commercium & navigationem Austriaci Belgii, ad pacta pacis Westphalicæ, alia-

Transitus & transvectio mercium per territorium alienum, seu liberam, non adeo est expeditum. Quia tamen in re sat convenit inter Authores. in raro admodum casu armata jure prohiberi possit; immo etiam inermis, si sit frequens, copiosa, periculosa, merito suspecta, statui publico incommoda &c. 2. Si foret in vera necessitate fundata, & esse possit verè innoxia, negari justè non possit, etiam spectato jure natura minus riguroso, seu equitate naturali ad officia innoxie utilitatis obligante, uti initio statuimus. 3. Si in mera utilitate & lucro esset fundata, etsi poneretur verè innoxia, suo modo impediri potest, non tantum impositis vestigalibus, sed per jus staple, ut vocant, merces in nostro territorio ad tempus sistendo &c. nam commodum, nulli debitum, nobis prius attribuere possumus, si sine vendentium præjudicio, saltem positivo, fieri possit. Inde Puffendorfius (a): Equidem fateor, vix probabilem inveniri posse pretextum, ut quis negare velit iter navibus inermibus per apertum mare, ditioni nostræ subjectum, ad tertium pacatum tendentibus. Sed ut merces sistantur in terra nostra, in freto, aut flumine, non citra rationem fieri potest. Nam, quid impedit, quod minus nostri cives id lucrum vendicent, quod peregrini capiunt, quippe cum illis magis sapere possimus quam hisce? * 4. Transvectionem mercium, verè innoxiam, impediri posse ob solum præjudicium commercii proprii cum ea ipsa libera Gente, & ob solum lucrum cujusdam cessantis incommodum, negat Grotius (b): Quia dominium introduci potuit cum receptione talis usûs, qui prodest his, illis non nocet, adeoque sic introductum præsumi debet. Accedit, quòd hoc permitti, inserit societatis humanæ, nec cuiquam id damno

fit: nam, etsi cui lucrum speratum, sed non debitum decedat, id damni vice non reputandum, quæ omnia confirmat accumulatis testimoniis, & exemplis. Negat Puffendorfius cum Zieglero & aliis (c).

Nam vident ad primum: talem usum ac potestatem præsumi quidem respectu commercii liberi in se, de quo supra; sed non respectu transitus per territorium proprium, siquidem mea intersit, ne fiat tale commercium: nam communis usus viarum, & libertas transitus sic jure Gentium est attemperatus, ut status proprii ac publici ratio potior haberi possit. Et licet, prohibito transitu, alter patiat incommodum, per hoc tamen jus meum in meo territorio non auferitur.

Ad alterum reponeunt, interesse quidem societatis humanæ commercia esse ut plurimum libera, nec ulli Genti omnino præcludi: hanc tamen vel illam Gentem excludi à commercio hujus, vel illius Gentis, si tamen aliunde illis necessaria suppetant, non esse iniquum. Unde etsi nobis non noceat, si mercibus transitum concedamus gratis, nec nobis injuria fiat, aut damnum inferatur propriè dictum, dum ab aliis intercipitur lucrum, quod itidem nobis patebat, per hoc tamen non spoliatur æquali jure ejusdem commodi capiendi: ergo, cum nec transeuntes jus habeant hoc lucro nos excludendi, nobismet ipsi proximiores, id nobis potius reservare possumus: quod fieri potest, si merces istæ, non nisi intersensu nostrorum civium inter duos Populos, quibus interjecti sumus commerciant, uti habet Puffendorfius.

Exempla, quæ adducit Grotius, facti esse potentiorum, non juris, inquit Gronovius. Addit: longè graviora adhiberi possunt illorum exempla, qui pessimum mercedem suæ benivolentis, transitum concedunt.

aliæque confugere, dicentes: La question se réduit à sçavoir, s'il y a un traité, & s'il y en a un, tout raisonnement sur le droit des Gens, au autre n' est pas de mise. An hæc ex parte fulcrum præterito juri invenierint, non est hujus loci disquirere, quia juri Gentium universali, particulare Imperii non miscendum. Videatur laudatus Pappynus, ex quo quondam inter trecentas positiones historicas, etiam hæc publico dedimus. CCXXII. Quod Gens Genti prohibere non possit, ne ad exteras Gentes, nullo jure subjectas prohibenti, navigatum eat, & cum illis commercia colat, sententia est Hugonis Grotii, etiamnum vera. CCXIII. Hoc jus in pace Monasteriensi, quòd ad liberas Gentes Orientalis Indiae, Hispanis restrictum esse, rectè negat Historia. CCXIV. Immo etiam, postea restrictione, è principis Grotii, Batavorum Apologetæ, sequeretur, dictam conventionem hac ex parte non stringere. CCXV. Illud probabilis, quòd etsi Hispanis jus fuisset restrictum, & pacta stringerent, sub Hispania nomine, nequaquam comprehensum esse Austriacum Belgium.

(a) L. 3. de J. N. & G. c. 3. §. 6.
 * Puffendorfius ponit, quòd peregrini transeuntes captant, eorum lucrum in nos avertendo: sed si existimat, transeuntes ad sua nobis vendenda, cum præjudicio sperati alibi lucri, cogi posse, ut illud in nos avertamus, rectè corrigitur ab Hertio his verbis: id sane impedit, quòd transeuntes, merces jam in manibus tenenti, lucrum ex his speratum, invito eo, in nos derivare non possimus.

(b) L. 2. de J. B. c. 2. §. 13. n. 1. & 3.
 (c) L. 5. apud Grotium in notis.

cedendo, *ulerum*, quorum aliqua ibi allegat.

Nostram mentem, quod spectat, *Puffendorfi* rationes assertis *Grotii* præhabemus, exceptis tamen excipientibus. Nam 1. in casu petiti transitus, *verè innocui*, quò ad merces, ad vitam *transuentium necessarias*, vel etiam *admodum utiles*, salvo æquali lucro transitum concedentis ex pari cum illa Gente commercio, etsi non omnino, quod per commercium, *privatè proprium*, sperari posset, transitus *nec jure natura*, minus rigoroso, nec etiam *jure Gentium* negari potest: atque hoc per rationes *Grotii* evinci existimamus. 2. Transitum quò ad merces, soli lucro intentas, *absolutè* negari posse ad occupandum, reservandumque nobismet ipsis illud lucrum, damus rationibus *Puffendorfi*, vel potius receptæ jam praxi concedimus. 3. Itidem largimur, transitum concedi posse ea conditione, ut transeuntes merces suas, sperato pretio indigenis venum exponant, etsi *Puffendorfo* negemus, concessio transitu invitos ad hoc cogi posse, multò minus ad res suas viliori pretio vendendas, ut indigenæ ex iis lucrum speratum præripiant, & apud Gentem exteram in se avertant (a).

quisitum ab uno in alium transferatur. Utrique iterum sunt vel *principales*, vel *accessorii*: per illos acquiruntur *res ipsæ*, per hos *rerum accessiones*.

B. II. Inter *originarios* modos, juxta dicta, est *occupatio*, & etiam *divisio*: hanc *juris Gentium* esse fat convenit inter Authores; de *occupatione* movetur aliqua difficultas. Nam

B. III. Sunt cum *Hobbesio* (b), qui *Occupatio* *aliquibus est* *occupationem formaliter*, & *immediate ex natura jure derivent*. Ratio est: quia *Natura* non solum *concessit* usum *communem rerum nullius*, * sed etiam *præcepit*, ut ne quis ab *occupatione* usque rerum ejusmodi impediatur. Ita ex *naturæ jure positivo* profluit, ne quis aquam fumere de profluente, vel transire per viam, omnibus communem, prohibeatur. Sed

Contra est: Etsi *jus naturæ concessivum* quò ad *appropriationem*, usumque rerum communium, post se trahat etiam *jus præceptivum*, de non impedienda *appropriatione*, non tamen præcipit *modum appropriationis determinatum per occupationem*, cum *simpliciter* necessarius non sit, sed *existentibus pluribus hominibus*, *jus æquale* habentibus, etiam *per divisionem, sartiionem &c.* haberi possit, ut adeò *modum inducendi dominii* *jus naturæ* non determinet, sed *juri Gentium* relinquat determinandum. Quò ad usum rerum quarumdam *innocuium* non est paritas: nam harum usus, ne prohibeatur, etiam præexistente eorum *dominio*, *natura* præcipit, quia *fundata in amore cuivis debito*, & ad *felicitatem humanam*, saltem *negativam simpliciter* necessario, *abstrahendo à modo*, quo fiat *appropriatio*.

B. IV. Sunt cum *Hertio* (c); & *Kemmerichio* (d), qui *appropriationem* rerum communium fundant in *occupatione*; hanc *verò in facultate*, quam à Deo *concessam* munit *socialitas*. Ratio est: quia *consensus aliquis Gentium*, etiam *tacitus*, videtur *gratis* requiri à *Puffendorfo*: non enim *dominium* dicitur

Instructio 2.

INSTRUCTIO II.

Modi acquirenda proprietatis

De modis acquirenda proprietatis

§. I.

§. I.

Modi acquirenda proprietatis originarii.

De modis originariis.

Quæritur I. *Quinam sint modi acquirenda dominii, & quonam jure fundentur?*

Originarii,

B. I. Modos acquirenda dominii communi recepta methodo, alios dicunt *originarios*, alios *derivativos*. *Originarius* acquiruntur *res*, quæ dicuntur *nullius*; *derivativis* *dominium* ac-

(a) Videantur etiam dicenda infra de justis belli causis.

(b) De Civit. c. 15. §. 5. *Jus omne in alios vel à natura, vel à pacto. Vitiarius* de J. N. & G. L. 2. c. 8. n. 2. *Occupatio est modus originarius, & naturalis*:

* *Thomasius* in fund. J. N. L. 2. c. 10. n. 8. magnam hujus opinionis vim ponit in eo, si *res* non dicantur *communes*, sed *nullius*. Quasi verò *res nullius*, hoc est, à *natura in medio posita, vel derelictæ*, non hoc ipso forent *communes*, hoc sensu, quòd à *quorvis æquè sint occupabiles*. Scimus, quòd *res nullius* in rigore scholastico, illa dicatur, *quæ nec quò ad usum, nec quò ad dominium ad alium actum pertinet; res communis, quæ jure naturæ quò ad usum, & conditionem acquirenda ad omnes Gentes pertinet, in nullius tamen adhuc dominio est*: scimus, inquam, aliquod *discrimen formale*, quòd in *divisione* sua innuit *Justinianus* pr. J. de R. D. sed & scimus *discrimen reale*, in ordine ad hanc difficultatem, non esse: unde *res communes* sæpe etiam dicuntur esse *nullius* §. 5. & 22. *Instit. de R. D.*

(c) In notis ad *Puffendorfum* de J. N. & G. L. 3. c. 5. §. 3. Item L. 4. c. 4. §. 4. in notis.

(d) In *Puffendorfo* enucleato c. 12 §. 2. n. 18. ubi ait, *nec enim vel conventionit, vel divisione opus fuit circa res, in nullius proprietate, vel communiōne positivè existentes.*

necessario exclusionem aliorum ab ista re, sic ut supponat plures uno homines. Accedit, quod, si renuntiante uno facultati suæ in aliquam rem, cæteri non renuntiantes ab ejus usu hoc ipso excludi nequeant, turbæ in humano Genere oriri queant, ut habet *Herrius*. Sed

Contra est: Sola facultas rem sibi appropriandi non appropriat, * ut patet: sed nec addita occupatio rei, saltem suppetentibus aliis, quibus æqualis est occupandæ rei facultas, nisi per usum & consuetudinem, velint esse modum appropriationis legitimum, cæterorum omnium exclusivum. Unde facultas à societate munita, quam adstruit *Herrius*, ænigma est, ad caprum haud explicabile, nisi dicatur, esse facultas, societatis humanæ instituto, saltem tacito, seu Gentium usu, circa modum appropriationis, & acquirendi domini manita. Dominium proprietatis in se non quidem necessario dicit aliorum exclusionem actualem, sed tamen potentialem, quale etiam in *Adamo* solitario, dabatur; neque dominium Dei, quia diversi Generis, ad humanum habere potest proportionem. Adde, quod jus Gentium, usû longævo sat præcaveat turbis, quia occupanti jus privativum attribuit.

Alius est juris Gentium, id quod tenendum.

¶ V. Sunt denique cum *Puffendorfo* (a), qui ad originariam acquisitionem proprietatis, atque domini humani, institutum Gentium requirunt, pacto tacito, vel expresso fundatum. Ratio est. 1. Quia juxta communem Theologorum, & Moralistarum, proprietates rerum non est à natura, utpote separabilis; sed ex instituto, ac jure Gentium. 2. Quia felicitas societatis humanæ non exigit simpliciter hunc determinatum acquirendi domini modum per occupationem, cum alius æquè ad hunc finem appositus esse possit: ut adeò instituto hominum natura reliquerit, an omnes, vel certas duntaxat res proprias facere, quasdam verò in communione relinquere; an hoc vel illo modo dominium inducere, resque communes primò occupanti cedere mavelint. Unde etiam intelligitur, quomodo naturæ jure firmantur omnes conventiones, quæ

circa rerum proprietatem ab hominibus sunt introductæ, modò contradictionem non involvant, aut societatem humanam non turbent. 3. Quia, teste *Puffendorfo*, posita æquali hominum facultate primæva in res, quæ dicebantur nullius, nequit intelligi, quomodo nudus actus corporalis unius, qualis est occupatio, cæterorum facultati æquali præjudicare possit, nisi ipsorum aliquo consensu id fuerit introductum. Nos *Puffendorfo* sententia ejusdem Glossatorum striis, hæc ex parte præferimus, eo tamen discrimine, quod non pactum aliquam tacitam, in qua is minus limitatè fundat suum jus Gentium, sed ordinationem rationis humanæ, longævo usû, velut tacita consensus mutui possessione, introductam, & à Deo, Gentium supremo Governatore, firmatam, adstruamus. **

¶ VI. Porro occupatio dicitur apprehensio rei cum animo eam habendi ut suam, circa quam fuit ex dictis regula vulgaris, res nullius videt occupanti. Possunt autem occupari res mobiles, atque immobiles, hæc occupantur vel per Universitates, vel per fundos: illud fit, ubi à pluribus simul, seu integro cœtu; hoc verò, ubi à singulis terra occupatur. Mobilia occupantur vel per inventionem vel per venationem. Inventio est occupatio rei mobilis, quæ vel nullius est, vel ejus Dominus, etiam post inquisitionem debitam, haberi nequit. Venatio est occupatio ferarum, avium, piscium, quæ in naturali libertate constituta cum animo eas habendi. 2. Res inventæ, quæ nullius sunt, jure Gentium fiunt primò occupantis, id quod suo modo etiam intelligendum de thesauris, ut dicitur tur veteris quædam depositio pecunie, cujus non extat memoria, ut jam Dominum non habeat (b), ubi tamen ratione fundi privati, publici, Principum plures dispositiones facit jus civile, quæ huc non pertinent. 3. Venatio, etsi sit juris naturalis permissivi, reservari tamen Principi, etiam in territoriis subditorum, absolutè potest speciali jure, iustis suffulto titulis, & causis. Tales sunt. 1. Publica tranquillitas, ne venationis prætextu, periculolus armorum usus, latrocinia, & rebellionis initia, in-

Occupationis præcipua species

* Inde *Puffendorfius* L. 3. de J. N. c. 5. §. 3. Sciendum, non quamlibet facultatem naturalem aliquid agendi propriè jus esse, sed illam demùm, quæ effectum aliquem moralem introbit, apud alios (siquidem supponantur existere) qui ejusdem metum sunt naturæ. Nam meram facultatem, ut ait, habet & equus al pascendum, qui occupato, vel sepelito, etiam ad futuram famem gramine dicantur habere jus.

(a) L. 4. de J. N. c. 4. §. 4. 5. & alibi.

** Inde recte *Thomasius* in Jurispr. Divin. L. 2. c. 10. n. 92. Contra eos, inquit, qui pactum tacitum pro fonte omnis obligationis agnoscunt, jam supra legem supposuimus, quæ sape sine pacto, sine hac nunquam pactum obligationem parit.

(b) L. 31. ff. de acquir. rerum domini.

introducantur. *Pubblica utilitas*, ne subditi à magis utilibus, negotiationibus, commerciis, laboribus, agricultura abstrahantur, & ne intempestiva, nimisque venatione, ferarum progenies exirpetur. Additur *sustentatio*, & *recreatio* Principis; sed meliore titulo *jus belli*, si Provinciae armis fuere subiectæ, & venandi jure spoliatur; denique *titulus ordinarius* est consensus Populi, saltem tacitus, vel potius usus Principum longævus, præscriptione confirmatus. Hæc ex sententiâ communiter receptâ.

Jur. nature & Gentium, respectu domini in feram captam, non derogat, per se loquendo jus humanum, quod opponat legem solummodò penalem.

4. Cæterùm, abstrahendo ab illa quaestione, an *possit* Princeps ita prohibere venationem, ut venatorem etiam faciat incapacem Domini in feram captam, uti affirmat *Lugo* cum pluribus; item an prohibere *possit* terrores sub pœna mortis, vel mutilationis, extra contemptum formalem legis, aut Legislatoris, qua de re alii, illud cum *Lessio*, & *Covarruvia* statuit *longè communior*, quòd venator capiens feram, etiam in locò prohibito, si modò non penitus clauso, faciat suam *jure Nature & Gentium*, quod hic præcipuè indagamus, jure etiam civili haud derogante, sic ut non teneatur ad restitutionem feræ, saltem ante sententiam Judicis, etsi teneri absolute possit ad compensationem in juræ ob ingressum prohibitum, vel etiam ob damnum specialiter illatum. *Rationem assignant* 1. Quòd feræ sint in *naturali libertate* positæ, adeoque nullius, quam libertatem non adimit prohibitio, *per se loquendo*, sic ut cedere nequeant occupanti. 2. Quia, ut habet *Lessius* (a), *lex illa, etsi pœnam appositam habeat &c. rationi rationem consonum est, ut reservatio, illa juris venandi facta per Principem, non adeò strictè accipiatur, sed per se loquendo, habeatur ut merè pœnalis, obligans vel ad omitendam actionem, vel ad subeundam pœnam, ad quam, justè imponendam, non semper requiritur culpa Theologica, sed sufficere potest juridica* (b).

Que opponuntur, vel inefficacia, vel impertinentia sunt.

Neque quis dicat 1. In recentissimis thesibus quidam Jureconsultus tenet, *feras, pilces, & aves nobiliores esse accessorium fundi, atque in dominio proprietatis Principis, adeoque verum furtum committi, si ab alio captæ auferantur. Ratio est: quòd quando dicitur, feras esse in naturali liber-*

tate, nil aliud sit, quàm quòd non sint conclusæ, sed libertate gaudeant vagandi, quocunque libeat; non autem, quòd sint in *dominio nullius*. Sed

2. *Opinio recentis Jureconsulti, etsi consultissimi, asserta potius, quàm solide probata, uti alibi, + ita & hic nos minimè movet, ut refragemur longè communiori Theologorum, Canonistarum, ac Jureconsultorum civilium, immò & communi hominum persuasioni, ac praxi. Eadem est responsio ad explicationem naturæ libertatis, quæ gratis datur quia nec autoritate, nec ratione satis probatur. Jurisconsulto huic, saltem hac ex parte, meritò præferimus adultum magis Theologum, Lessium nostrum (c), qui ait: Animal sylvestre non est Domini illius fundi, sed nullius; ergo transit in dominium primò occupantis. Ratio est: quia animalia non sunt fructus agrorum, vel fluviorum, sicut arbores, quæ solo habent, sed alia ex aliis procreantur. Unde sequitur, quòd, etiamsi ager vel possessio talis sit, ut ejus fructus in venatione consistant, ipsaque venatio sit alteri elocata, non tamen ideo animalia fiunt conductoris, vel usum fructum habentis, quàmvis naturali libertate fruuntur, sed conductor, & usufructuarius solum jus venandi ex tali fundo habent, quòd jus censetur ad fructus agri vel sylvæ pertinere. Ita ille, allegans etiam Covarruviam.*

Neque quis dicat 2. Saltem est *periculosa, & cordatis quibusdam viris penè scandalosa thesis*, qua dicitur, *leges, venationem prohibentes, esse solummodò penales*. Nam 1. *Stylus*, quibus ejusmodi leges, saltem in *Bavaria*, concipi solent, planè aliud innuit. 2. *Hac doctrina videtur fovere seripetarum inobedientiam atque temeritatem, integris ipsorum familiis gravissimè perniciosam, qua insuper potestas legislativa Principis vispenditur, & præter alia mala multæ cædes patraventur, sic ut ejusmodi doctrina videatur janè haud tolerabilis. Sed*

3. 1. *Parciùs ista Viris gravissimis, & imprimis Theologis, quos inter non tantùm antiqui plerique omnes, sed & nostra ætate cautissimi, ac scrupulosissimi: audiatur omnium locò unus è nostra Academia, qui ita habet (d): An autem lex, venationem prohibens, sit tantùm pœnalis, an non, si aliunde colligi non potest, poterit de-*
sumi

(a) De Just. & jure L. 2. c. 5. Dub. 9. f. m. 49.

(b) Videri potest *Lessius* l. c.

* Videri possunt *Con. Hut. P. IX. Q. 7. f. 457. Inferes 7. & in notis: ut nihil dicamus de aliis ejusdem positionibus, quas is, quorum interest, discutiendas relinquimus.*

(c) L. cit.

(d) In *Theol. Schol.* nuper edita, tract. 8. de *Jure & Just.* Q. 1. A. 3. f. m. 291. & 292.

fumi ex communi persuasione & praxi, quæ est optima legum interpret. Ex quo principio Iuninger inferre, hanc legem tantum esse penalem. Idem alius Recensior testatur de Bavaria, & terris vicinis, scilicet in his hanc legem esse tantum penalem. Alias Lugo ait communem esse sententiam, injustum venatorem debere non quidem restituere feram, sed tamen compensationem facere pro læso jure venandi. Addit tamen, nisi ex magnificentia Domini colligatur, ipsum non surare restitutionem damni, sed tantum statuere penas, ut ferae sint tutæ, quod regulariter præsumendum esse, ait, de Principibus. Ita hi Theologi. Sed & parcius ista Canonistis, & Civilistis, ex illorum numero sufficiat recens lumen nostræ Academiæ (a), qui expresse hanc defendit sententiam ex communi persuasione, optima legum humanarum interprete. Addit: nam Principes non solent clarè mentem suam exprimere, quod graviter obligare velint in conscientia, & an non velint contenti esse penâ, quam sumunt à transgressoribus, quos deprehendunt: deinde nec venantes, nec Confessarii solent movere scrupulam, saltem gravis peccati. Immo Principes, reservando sibi solis memora omnia, possunt, & censentur esse contenti multis pecuniariis, & aliis penis, quas statuunt in feridas, si deprehendant, ut adeò hæc edicta videantur potissimum esse penales tantum, uti illa, quibus prohibetur, ne pannus, tabacus, vel alia certæ merces invehantur ex alienis Provinciis. Ita ille. Ex Jureconsultis sit, cæterorum loco, Clariss. Schambogen ex Academia ipsa Viennensi, & sic de aliis.

R. 2. Thesis dicere periculosam, scandalosam, & haud tolerabilem, etsi à nominatissimis, & plerisque Theologis, SS. Canonum, legumque peritis assertam, & ex communi indoctorum & doctorum persuasione, ac praxi, quæ optima legum interpret, stabilitam; immò & Confessoriorum plerorumque iudicio confirmatam, penè scandalosam, & haud tolerabile dici posset. Ratio 1. De, stylo Bavarico, est impertinens, & nulla. Impertinens, quia hæc quæstio est in communi, non de particulari regione: nam facile concedimus cum laudato supra Theologo (b): cujusvis regionis consuetudinem, & praxin consulendam esse. Est nulla, quia oppositum etiam de Bavaria alii testantur, ut diximus. Ac-

cedit, quòd hic specialiter indagemus, quid jus naturæ & Gentium statuatur, cui per pacta, vel cessiones, ultra positivas leges penales, derogatum esse, unde quis probabit, vel eruet? Sed & 2. ratio est extra rhombum: nam si quis diceret: sententia, negans legem merè penalem, est periculosa, & perniciofa conscientiis, inducens non tantum reatum pœnæ temporalis, sed & æternæ unà cum reatu gravissimæ culpæ, & tam frequentis in tanta feripetarum multitudine, ac temeritate, ut etiam vitam, bona, & familiam omnem prostituat &c. Si quis ista opponeret, haud dubiè reponeret adversarius: hæc sequi per accidens ergo à pari. Nam vilipensio potestatis legislativæ, temeritas feripetarum tam periculosa, ac perniciofa, mala familiæ, cædes &c. gravem reatum etiam conscientiis inducunt, sed hæc respectu nostræ thesisi sunt mala merè per accidens: unde cum memorato supra SS. Canonum interprete & ipsi statuimus: (c) Per accidens tamen feripetæ graviter peccare possunt, si se exponant probabili periculo gravissima multæ, vel exili, cum detrimento conjugis & liberorum 2. Si venentur cum magno neglectu rei domesticæ. 3. Si cum omissione sacri die festo. 4. Si enormem vel valde notabilem edant stragem ferarum &c. Sed hæc de his satis, immò plus quam satis.

Quæritur II. Quid de modis acquirendi ^{Modi trans-} dominii derivatis, maxime quæ consistunt in ^{ferende pro-} facto, hoc est, de pactis, atque contractibus ^{prietatis.} memorabile, quò ad jus naturæ, & Gentium?

R. I. Modi, acquirendi dominii derivati, dicuntur ii, quibus proprietas derivatur in alios: hi partim habentur à facto, seu voluntate unius dominium transferentis, & alterius acceptantis; partim à lege, seu dispositione juris, dominium quandoque, imò etiam Domino, transferentis. Ad priores refertur potissimum contractus, uti & pacta; ad posteriores successio ab intestato, usucapio, atque præscriptio, de quibus præcipuè nobis disquirendum.

R. II. Modi, transferendi dominii in factis, seu voluntate humana fundati, regula ^{In factis pro-} pacta, atque ^{contractus.} contractus. riter loquendo, non proficiunt à jure natura,

(a) In Candidato Jurispr. sacræ L. 5. tit. 14. n. 5. f. m. 614.

(b) L. c. Theol. Schol.

(c) In Candidato loc. cit. f. 616.

• Excepto contractu matrimoniali, pro cuius causa efficiente, in ratione contractus, rectè statuitur jus naturæ, quia, ut supra ostendimus, in ordine ad propagationem Generis humani, est medium simpliciter, & determinatè necessarium: est etiam juris Divini positivi, ut patet ex Genesis C. 2. nam juxta Catechismum Romanum parte 2. c. 8. Deus in Mundi creatione instituit matrimonium in officium naturæ. Alia ratio est de contractu sponsaliti, Contractus verò matri-

tura, nisi merè negativo. 2. Remote, & in genere habentur à jure Gentium. 3. Proximè, & in specie, oriuntur à jure civili tam quò ad substantiam, quàm quò ad formam. 4. Esi obligatio illorum sit juris naturalis, propriè talis, seu positivè.

Quorum origo non à natura, nisi improprie & concessivè,

Declaratur assertum quò ad 1. Ipsum dominium, seu inducta rerum proprietates, ejusdem translatio, vel potius transferibilitas spectata in se, non est juris naturæ, nisi merè negativi: ergo etiam modi transferendæ proprietatis, seu fundentur in factò, seu in lege, sunt juris naturalis merè negativi. C. Fluit à fortiori. A. Quò ad 1. Tenet ex decisìs suprà. Quò ad 2. P. Ideò inducta rerum proprietates non est juris naturalis positivè, quia nec est determinatè exigita, nec simpliciter necessaria ad felicitatem naturæ rationali, ac societati humanæ propriam, qui finis, quò obtineri nulla ratione potuerit, nisi per rerum qualiumcunque inductam proprietatem, tanquam per medium determinatè, & simpliciter necessarium, probari nequit, ut suprà diximus: atqui etiam translatio dominii & proprietatis, in se spectata, nec est determinatè exigita, nec simpliciter necessaria: ergo. *M. n. Prob.* Ad felicitatem, societati humanæ propriam, nil est positivè exigitum, & absolutè necessarium, nisi usus rerum, ad sustentandam vitam simpliciter requisitus, qui haberi poterat, stante etiam rerum communiõne, sic ut nec universalis rerum proprietates, multò minus modus transferendæ proprietatis fuerit à natura necessariò determinandus.

Neque quis dicat: Supposità naturæ corruptione, hominumque multitudine, in ordine ad pacem, & tranquillitatem publicam, sicuti humanæ societati simpliciter & determinatè necessaria fuit rerum divisio, atque appropriatio; ita & proprietatis translatio, seu transferibilitas in se spectata, saltem per modum aliquem indeterminatum: ergo pacta aliqua, saltem indeterminatè accepta, juri naturæ positivè, tanquam causæ, meritò adscribi possunt, ac debent. A. P. Secùs enim in casu, quo quis V. G. per negligentiam, vel fortuitò, media vitæ necessaria amisisset, desti-

tutus à natura foret omni remedio, nisi aliquem paciscendi modum, jure positivè determinandum, natura exigeret: num forte pro tali casu Author naturæ sollicitus non fuit (a)?

Sed contrà est 1. N. A. Nam etsi natura, in quacunque suppositione, positivè exigat pacem publicam conservandam, conservandæ tamen modum, ac medium, simpliciter & determinatè non exigat, nisi quis eundem probet ad hunc finem esse simpliciter, ac determinatè necessarium: atqui divisionem, & appropriationem rerum, ad eoque & proprietatis translationem per modum qualemcunque, etiam supposita hominum multiplicatione, esse medium conservandæ pacis unice, determinatè, & simpliciter necessarium, unde probatur? Profectò aliud est, quò sit medium, oppidò accommodatum; aliud, quò sit medium, tam unice, & absolutè necessarium, ut aliud nullum, etsi fors minùs commodum, magisque operosum, huic fini sufficiens esse possit. Quòd si ergo rerum appropriatio, & proprietatis translatio modus tantummodò aliquis sit conservandæ pacis, natura illum non exigat, ut determinandum à se, sed determinandum relinquit juri Gentium, ac positivè.

Contrà est 2. N. C. Immò transmissio *Ant.* etsi falso, sequela non tenet: nam licet natura absolutè exigeret transferibilitatem proprietatis, non tamen exigeret determinatè per pacta, etiam sumpta in genere; sed exigeret, vel per pacta, vel per legem, determinatione juri Gentium & positivè remissa.

Contrà est 3. Siquidem ad talem casum particularem, etiam accidentem ex culpa propria, sollicitus esse debet Author naturæ, in ultima necessitate revivisceret naturæ jure primæ rerum communiõne, medium consensu Authorum unanimi admissum, ut ad eò hæc responsio magis animum implere videatur, quàm si quis admitteret, exigì naturæ jure, in simili casu, paciscendi modum, indeterminatè sumptum, eò quòd illud sit juris naturalis, in quòd homines, si ante omnem casum particularem requisiti fuissent, vix non unanimes consensissent, quam regulam dignoscen-

monialis forma hodierna debetur juri Ecclesiastico, uti patet: ex ratione Sacramenti, ad quam à Christo elevatus est hic contractus, hac tamen formà nil præjudicatur juri naturæ, cujus finis æquè talis sit, quacunque formà contrahatur: unde sicut ante elevationem, jus naturæ formam contractus matrimonialis juri civili, ita post elevationem soli juri Ecclesiastico reliquit.

(a) Ita non nemo ex Recentioribus in doctissimo tractatu Canonico-legali de pactis c. 3. sect. 1. §. 1. Art. 3. & seq. f. n. 150. & 157.

noscedi juris naturalis haud esse admittendam, initio sat demonstravimus.

Habeatur
tamen in ge-
nere à jure
Gentium;

Declaratur assertum quò ad 2. Facultas transferendæ proprietatis, determinatè per pacta, & contractus, qualescumque demum, fluit ex ordinatione rationis, longævo Gentium usu firmata, ad Gentium publicam felicitatem, uti suprâ de facultate commercii diximus: ergo est juris Gentium. *Ans.* constat: non enim determinatè fluit ex jure naturæ, uti ostensum. Non ex solo jure civili, quia facultas, transferendi domini per pacta in genere, non est qualibetunque recepta à Gentibus in particulare cujuslibet Nationis bonum; sed est recepta, per obligationem reciprocam in commune bonum societatis humanæ, ratione suadente, & utilitate, ac necessitate publica id exigente, ut aded à Gente particulari hæc facultas paciscendi in genere mutari, abrogarique haud posset: ergo est juris Gentium.

In specie à
jure civili,

Declaratur assertum quò ad 3. Pacta in specie, seu modi paciscendi per locationem commutationem, emptionem, venditionem &c. per hanc vel illam formam &c. non respiciunt primariò communem Gentium utilitatem, sed privatam potius Gentis cujuslibet necessitatem, atque commoditatem: ergo non sunt juris Gentium, sed civili; *Ans.* constat; nam etsi Gentium quæ talium intersit, ut existant pacta, atque contractus; nil tamen interest, an existat hoc determinatè modo, vel illo; an hac solemnitate, & forma, vel illa; an cum hoc vel illo; quam determinationem, pro rerum & circumstantiarum varia exigentia, contra dolos & fraudes præscribendam, longè utilius civili juri relinquit. *Unde fluit 1.* Quòd Gens quævis unum alterumve paciscendi modum, & alibi, & in sua ditione receptum, salvo jure Gentium, per leges etiam publicas possit mutare, vel penitus abrogare. *Fluit 2.* Quòd Natio privata, vel Magistratus, salvo Gentium jure, varia possit disponere, & mutare circa contrahentes, materiam, & formam contractuum; uti ipsamet experientiâ satis est contestatum.

Obligatio
verè à jure
naturæ pro-
pria tali ac
positivo.

Declaratur assertum quò ad 4. Quòd obligatio pactorum, atque contra-

ctuum sit juris naturalis positivi, demonstrat principium nostrum fundamentale: nam fides tam publica, quàm privata in pactis, atque contractibus est positivè exigita ab amore proximo naturaliter debito, & ad felicitatem, naturæ rationalis propriam, simpliciter necessario: secus enim rueret commercium omne inter mortales cum manifesto societatis humanæ præjudicio atque detrimento. Inde rectissimè *Ulpianus* (a) pro vinculo servandi pacta equitatem naturalem assignat: quid enim, inquit, tam congruum fidei humanæ, quàm ea, quæ inter eos placuerunt servare? *Rationem* dat *Stagyrita*: quia sublata fide tollitur, quod inter homines est commercium &c.

§. III. Circa contractus, & pacta, <sup>Pactorum
requisita, ab-
que contra-</sup> spectato jure naturæ, requiritur mutuus consensus, sufficienter manifestatus; ^{ria.}

in contrahentibus, verè talibus, capacitas consensûs, & liberæ dispositionis. *Ratio est*: quia pactum ex sua natura est plurimum consensus de re aliqua præstanda, neque plus requiri possit ad verè paciscendum. 2. Spectato naturæ jure pacta atque contractus reddunt invalidos defectus requisiti consensûs, atque capacitatis in contrahentibus; materia de se mala, vel in finem malum intenta, error vel dolus circa substantiam, &c. quæ, quia ubique obvia, & satis contestata Protestantium quoque assensu diducere fufius ad scopum nobis propositum non est opus.

3. Punctum geminum circa pacta spectato naturæ jure, scrupulum movere posset. An nempe pacta, vi, seu metu, absolutè gravi, & injusto extorta, sint jure naturæ invalida, id quod tenet *Puffendorfius* cum suis? * Sed antithesin infra contra hunc Authorem pluribus stabiliemus (b). Alterum, an pactum de facto turpi, siquidem jam sit impletum, naturæ jure sit validum, pariatque obligationem solvendi V. G. pretii pro usu corporis fornicario, vel alterius homicidio, id quod asserit *La Croix* (c) cum plerisque etiam Orthodoxis. Nam supponunt, pactum ejusmodi turpe esse æquivalenter duplex, unum absolutam de re illicita præstanda, quod jure naturæ nullum, adeoque ad obligationem inducendam inhabile; alterum condition-

(a) L. 1. pr. ff. de pact.

* Quos inter *Vitriarius* in *Instit.* J. N. & G. L. s. c. 11. n. 14. denudè minùs bene emendans *Grotium Frid. Ludovici* in *doctr.* J. N. c. 7. §. 4. ausus etiam dicere ejusmodi pacta evidente nullitate laborare: quia absurdum esset, si ex pacto alterius injusto, & socialitatem deturbante, actio contra membrum societatis concederetur; similia alii, sed infra huic rationi respondebimus.

(b) Titulo 4. de pace, ejusque contrariis.

(c) L. 3. P. s. n. 692.

Part II.

natum, de solvendo pretio post opus illicitum, effectui jam mandatum, quod jure naturæ validum, adeoque ad inducendam obligationem accommodum. *Ratio est*. 1. Quia talis contractus primum completur posita conditione turpi, qua supposita, licitum est dare pretium pro actu, qui ob molestiam, vel periculum præstantis, & commodum seu illicitum paciscens est pretio æstimabilis. 2. Quia obligatio non oritur ex vi consensûs, ut antecedentis, sed ut consequentis conditionem turpem. 3. Quia juxta omnes obligat votum seu promissum dandi eleemosynam factum sub conditione, si quis denuò peccaret. Sed

Contra est 1. contra primam rationem. Videtur nonnullis, quos inter Placelius, Medina, Covarruias, Amicus, Card. Mantica, & recens author in nostra hac Ingolstadtensi Academia (a), videtur, inquam nonnullis suppositum de pacto, æquivalenter duplici, gratis aditui: nam, inquit, pactum de facto honesto, absque conditione expressa, inquit: v. g. *fac hoc obsequium pro hac mercede*, est omnibus simpliciter absolutum: ergo non est ratio, cur pactum de facto inhonesto: v. g. *fac usum corporis pro mercede* sit æquivalenter duplex. Unde prima ratio vacillat: nam pactum simpliciter nullum, naturæ jure, nullum producere effectum potest (b). Si quis diceret contractum non esse omnino nullum, sed conditione invalidum; ita ut statim initio obliget non absolute, sed conditionate: unde Iudorus: *in malis promissis rescindit fidem*. Bz. Si non est omnino nullus, sed statim initio obligat aliquo modo, tunc est aliquo modo vinculum iniquitatis, incitans ad faciendum malum, seu homicidium, lucro conditionato, tanquam illicio, annexum: hoc nonnullis videtur aliquo modo absurdum. Accedit, quòd nequeat explicari hæc aliqua obligatio statim initio, & ante impletam conditionem: non ad faciendum homicidium; neque ad expectandam impletionem conditionis malæ, ut patet: non ad dandam pecuniam post impletam conditionem: quia sic non statim initio obligaret, seu ex vi consensûs, ut antecedenter & absolute nulliter positi, sed ex vi con-

sensûs, ut consequentis conditionem turpem, quod idem dicunt cæteri, aliis terminis, & paulò clarioribus. Scitum illud Isulori de rescissione fides nihil probat: nam non loquitur de promissis, turpitudinem continentibus v. g. homicidio, fornicatione &c. sed de promissis, male conceptis, hoc est, vi, dolo, aliòve modo peccaminoso obtentis, & alias de jure validis, id quod solide probat P. Jacobus Wiesner, qui videri potest (c).

Contra est 2. contra secundam rationem supra allatam. Si obligatio oriretur ex consensu consequente conditionem, tunc vel ex renovato, vel ex remanente, sic ut, post factum turpe jam impletum, veluti de promissione licita, convalesceret: neutrum rectè dicitur; non primum, quia regulariter non renovatur, vel saltem necessario haud renovatur; immò si renovaretur, id foret extra statum hujus quæstionis. Non 2. Quia consensus nulliter positus, etiam non revocatus, convalescere nequit præcisè per hoc, quòd cesset causa nullitatis extrinseca (d): secus & matrimonialis contractus, cum impedimento naturaliter dirimente initus, hoc sublato, absque novo consensu convalesceret, quod nemo facile admitteret (e): non enim plus est consensus, nulliter præstitus, ac nunquam præstitus, eò quòd paria sint aliquid invalide, & omnino non facere (f).

Contra est 3. contra tertiam rationem supra allatam. Paritas cum voto, seu promissione dandi eleemosynam, si quis denuò peccaret, non videtur stringere: nam idèò hæc promissio vel votum valet, quia à peccato absterret: contra in pacto pretii promissorio pro re turpi, seu conditionate, seu absolute supponatur initium, promissio allicit ad peccatum, adeoque, ut vinculum iniquitatis, ligare nequit. Ita illi.

4. Nos horum sententiæ, tanquam magis accommodæ ad finem à natura intentum, suffragium addimus. *Ratio est*: quia in opposita sententia, pactum seu de re honesta, seu inhonesta, æquè & eodem modo, obligaret ad pretium, cum neque pactum honestum, nisi post præstitam operam obliget;

(a) In Thesibus impressis, seu tractatu Canonico - Legali de pactis & contractibus c. 4. sect. 3. §. 2. à n. 271. ubi allegatos auctores videre est n. 275 f. m. 553. qui omnes pacta ejusmodi inhonesta defendunt esse invalida non tantum jure naturali, sed etiam positivo, de quo nos tamen abstrahimus.

(b) L. 8. §. 2 ff. de bonor. poss. L. 4. §. 6. ff. de re jud.

(c) L. V. Inhib. Can. Tit. 41. in regulam juris 69. in malis promissis fidem non expedit observari. f. m. 681. & 682.

(d) Habetur hoc etiam C. un. pr. de desp. Impub. in 6.

(e) Certè Sanchez L. 2. Disp. 35. n. 2. & Disp. 36. n. 3. & 4. Angelicus, Soto cum communi id non admittunt.

(f) L. 6. ff. qui satisdare cogi.

liget; atque hoc videtur præjudicare fini, à naturaintento in irritandis ejusmodi pactis inhonestis, ne scilicet per valorem præbeatur peccatis illicitum. Jam sic: si convalescunt, pacta facta turpi impleto, foret æquale vel etiam majus illicitum quàm si prius valida jam fuissent. Nam sicarius, vel fornicaria si scirent, nullum esse pactum, nisi peccato impleto, ut lucrum optatum acquirerent, præcipites ruerent in peccatum, quo promissorem irrefragabiliter obligarent; forsitan lentius processuri, si pactum turpe ad instar contractus honesti, antecedenter jam stringeret. Ubi tamen animadvertendum, quòd promissor, solius pacti, ad solutionem promissi pretii haud obligetur natura jure: nam si accederet titulus alius v. g. de damno dato, mutaretur casus per circumstantiam, quæ huc non spectat (a). Si quis diceret, ex nostra sententia sequi, quòd militi, in bello scienter injusto militanti, non debeat stipendium; quòd facienti arma pro tali bello; quòd sartori vel futori, in gratiam vani juvenis, vel die festo laboranti, non debeat solutio, saltem laboris; atque hæc planè videntur falsa: Sed

Re. De milite casum esse satis speculandum: cum milites belli justitiam nec inquirere soleant, nec teneantur, uti infra dicemus. Si ponatur belli consiliarius, vel belli notoria injustitia, conducti similes forent socii publici cujusdam prædonis, quibus quòd jus natura afflatur quòd ad pacta stipendia, sicque præbeat iniquitati illicita, non persuademur. Quò ad arma, vestes, calceos &c. non est sufficiens paritas cum homicidio, fornicatione, & similibus in pactum deductis. Nam hæc artefacta, extra pactum vitiosum, habent suum pretium, valorem, & utilitatem honestam, ferro, panno, & corio superadditam: ergo, non quidem vi pacti vitiosi, sed vi æstimabilitatis, quæ ferrum, pannus, seu corium auctum est, solutio debetur, ut ne alter absque titulo sibi hæc artefacta appropriet. Quibus ritè expensis, à nostra decisione neq. aquam videtur abstrahendum, aut in oppositam sententiam inclinandum, sed mirari possumus cum allegato supra Jureconsulto, quòd tam Theolo-

logi quàm Jureconsulti rursus in oppositam sententiam concedant (b).

§. II.

§. 2.

Modi acquirenda proprietatis derivativi.

De modis acquirenda proprietatis derivativis. Modi transferendi de proprietatis.

Quæritur III. Quid de modis acquirendi domini derivativi, maxime qui consistunt in lege, & præprimis de successione ab intestato memorabile, spectato natura jure, ac Gentium?

Re. I. Translatio domini per legem alia est mortis causâ, alia inter vivos: illa fit per successionem ab intestato, & suo modo etiam per testamentarium voluntatem; hæc per contractus, de quibus supra, vel per usucapionem, atque præscriptionem, de quibus hoc loco, in quantum satis ad scopum propositum.

Re. II. Translatio domini, mortis Per Successionem ab intestato causa, quæ fit per successionem ab intestato nil participat de positivo jure nature*. Ratio est: quia spectato jure nature, translatio domini fieri nequit, nisi dominio existente: atqui post mortem Domini dominium ejus amplius non extat, eò quòd mors omnia jura solvat: ergo translatio domini, spectato jure nature, fieri nequit. Unde successio ab intestato, simpliciter loquendo, habetur à jure Gentium; quò ad modum fuit à jure civili. Ratio prioris est: quia ejusmodi successionem exigit felicitas publica, ne bona relicta maneant incerta, litibusque exposita. Ratio posterioris est: quia modus successionis non tam spectat felicitatem Gentium publicam quàm privatam cujusvis reipublicæ, sive de ipsa, sive consanguinei, sive agnati succedant, quorum successio communitet est recepta, utpote fundata in voluntate decedentium præsumpta, & amore naturali regulariter indicante defunctos dominium transferre voluisse potius in illos, quos maxime amaverint; amasse autem maxime præsumuntur eos, qui sanguine proximius erant conjuncti: quippe quòd & ordini nature, & communi hominum affectui maxime consentaneum sit. Sed cum hi vel descendentes sint, vel ascendentes, vel collaterales, primò quidem ad descendentes, postea ad ascendentes; denique ad collaterales successionem devolvendam ipso usu induxere Gentes, & velut le-

giti-

(a) Videatur tractatus de Pactis laudatus supra.

(b) In cit. tract. de pactis f. m. 552.

* Inde colliges minus curatè dicta à Friderico Ludovici in doctr. J. N. c. 6. §. 14. Quò ad successionem ab intestato, jus natura præcipit, ne is in possessione hereditatis turbetur, cui defunctus bono sua probabiliter addicere voluit: cumnam autem illa relinquere voluerit; hoc ex doctrina de interretatione hauriendum. Item Viriarii in Instit. J. N. & G. L. s. c. 7 Q. 6. & 7. ubi expletionem juris, & successionem ex natura jure derivat: illud per signum, hoc per errorem

gissimam passim recepere, et si legibus positivis hæc succedendi ratio specialius certiusque definita sit.

§. III. *Translatio dominii* per ultimam voluntatem, quam testamentariam appellant, uti hic accipitur, * est declaratio voluntatis iusta de dispositione bonorum, ac institutione hæredum, in quos quis post mortem sua translata cupit, salvo tamen in vivis dominio. Hæc declaratio ultimæ voluntatis neque in se, neque quoad valorem, seu efficaciam, fluit à jure naturæ, vel Gentium, nisi merè negativo. Non in se: quia nemo obligatus est, ne quidem in conscientia, per se loquendo, ad ejusmodi ultimam voluntatem, cum sufficere possit ad finem, à jure Gentium intentum, successio ab intestato. Per accidens tamen, authore Laymanno, obligatio quædam oriri posset ad exonerandam conscientiam circa debita, ad præcavendas lites, discordias, detrimenta tertii, aliæque incommoda prævifa. Quod ad valorem jus naturæ, etiam posito verum dominio, nihil positive disponit. Cum enim dominium testatoris ad usque mortem perseveret, & per mortem absolute exspiret, translatio dominii amplius fieri nequit, ut supra dictum. Unde est, quod bona defunctorum, ex natura rei, forent vacantia, & veluti derelicta, nisi lex ultimæ voluntati moralem perseverantiam daret, eique sua autoritate assisteret. Si d. neque efficacia hujus ultimæ voluntatis habetur à jure Gentium positivo, sed à jure merè civili. Ratio prioris est: Quia testamentaria dispositio proxime non spectat bonum, ac felicitatem Gentium, quæ talium, cui sufficit successio ab intestato; sed, per se ac principaliter spectant bonum ac favorem testatorum, quorum interest testatos potius, quam intestatos decedere: ergo jus Gentium dispositionem relinquit juri civili. Ratio posterioris fluit ex dictis.

§. IV. *Quæ nonnullis oppositum moritur, inefficacia sunt.*

Opponunt 1. Voluntatis testamentariæ ratio apud plerasque Gentes moratiores, longævo usu invaluit: ergo est jus Gentium.

§. D. A. Longævo usu invaluit, inducente obligationem, à Gentium jure profectam, sic ut abrogari, ac mutari non possit à quavis Gente privata. N. A. Inducente observantiam, non nisi civili jure firmatam. C. A. Et D. Ergo est jus Gentium proprie talis. N. C. Improperie dicti C. C. Testamenta olim non nisi apud Græcos & Romanos in usu fuisse Romani fasti memorant, immò & hodie in Gallis testari extero, regulariter haud indultum ferunt, quin violati juris Gentium arguatur Gallica Natio. **

Opponunt 2. Et si ultima voluntas per mortem exspiret physice, manet tamen moraliter satis connexa cum subsecuta acceptatione hæredis: ergo, suppositâ rerum proprietate, efficacia fluit ex natura rei, seu ex ipso jure dominii, ultra fata se extendentis. A. clarescit in casu, quo fit dispositio inter vivos, executione tamen in tempus mortis dilatâ, vel sub onere, post mortem implendo, ratione erigendi monumenti, partis solvendæ descendentibus donationis, post mortem effectum sortituræ &c. Jam sic. In ejusmodi casu voluntatis declaratio, et si physice transierit, non retractata tamen, perseverat moraliter, & licet per mortem positive quidem non confirmetur, revocabilis tamen esse definit, habetque efficaciam in effectum post mortem, sic ut etiam descendentibus, necdum natis, acquiratur jus &c. ergo à fortiori, ultima voluntas, majoris efficaciz merito habenda, perseverat moraliter in ordine ad valorem, dispositioni suæ tribuendum.

§. D. A. Ultima voluntas manet moraliter, hoc est, in æstimatione humana; & fictione juris positivi, eidem efficaciam tribuentis. C. A. Manet moraliter, hoc est, in reali dominio eidem per se valorem præstante. N. A. Et C. Cum dispositione inter vivos negatur paritas: nam per hanc verè transfertur dominium, & jus hæredi fit in diem, quæ revocari non potest, quæ situm, et si usus dominii, ad vitæ terminum sit reservatus. Cæteræ dispositiones

Voluntate ultima seu testamentaria.

Opponi solita, non videntur sat efficacia.

* Abstrahendo à differentiis inter codicillos, legata, testamenta scripta & nuncupativa, quæ huc non spectant.

** Unde non probatur Thomafius, cum ait Jurisp. Div. L. 2. c. 10. n. 164. Nam & illud in qualecunque mortalitatis solatium, si non apud omnes, certè apud plerosque fuit receptum (: nisi forsitan per li receptum jus Gentium merè negativum intelligat:) ut quis vivus sua bona transferre possit in eventum mortis in eum, quem maxime amaret. Inde in curis secundis L. 2. c. 10. n. 11. errorem correxit, asserens testamenta esse juris merè civili: sed, more suo, mox accumulavit novos errores, ad quæstionem, an expediat Reipublicæ testamenta introducere? ubi contra Fuffendorhum reponit paucis: expedit avaritiæ Advocatorum & Judicum, expedit Clero Pontificio, cuius præcipuus acquirendi modus fuit. Addit, se in dissert. speciali probasse, testamenti faciliorem esse Reipublicæ noxiam. Falses deponat ad hujus, censoris logos omnis Juris prudentia civilis.

tiones tenent, vel ratione pacti, inter vivos completi, semperque stringentis jure naturæ quò ad obligatum; velex favore juris positivi.

Oppones 3. Non est opus *fictione juris positivi* ad perseverantiam ultimæ voluntaris moralem; nam, dari *entia moralia jure naturæ*, patet in dominio & obligatione: non enim, quòd res hæc mea sit, aut *Titius* mihi obligatus, ex physica mutua connexionione, sed ex humana æstimatione, in præcedente facto fundata, proficiscitur. Dari *perseverantiam moralem*, naturæ jure fundatam, patet *ex dispositione inter vivos*, actu illo voluntatis non nisi *moraliter* perseverante; immò donatio facta per epistolam etiam, me dormiente, per alterius acceptationem compleri potest.

Re. D. Dantur entia moralia, & perseverantia quædam moralis, naturæ jure, siquidem sint fundata *in facto reali*, nec *revocato*. C. Si non sint fundata *in ullo facto reali*, sed mera hominum *fictione*. N. Moralisis perseverantia ultimæ voluntatis fundari nequit *in actu*, seu facto præterito, transferente dominium *pro tunc*, seu pro vitæ tempore, uti est in confesso; nec in facto præterito transferente dominium *pronunc*, seu pro instanti mortis, ubi nullum amplius dominium, ut addeò nulla sit paritas ad instantias allatas.

Opponunt 4. Falsum est, quòd *mors omnia jura solvat*, faciâtque bona *veluti derelicta*, uti patet 1. In bonis famæ, quarum jus manet defuncto, paritque obligationem restitutionis. 2. In debitis, per mortem *Titii* non extinctis, sic ut creditori remaneat jus naturale in bona defuncti. Jam sic: in hoc casu bona, *saltem moraliter*, censentur etiamnum esse defuncti in ordine ad præstandam eorum solutionem: ergo etiam, per ultimam voluntatem, sic possunt esse affecta *moraliter*, ut inimpedibiliter transeant ad hæredem, ea acceptantem.

Re. D. Falsum est, quòd *mors omnia jura solvat*, quòd ad bona fortunæ, homini propria, & per mortem auferibilia. N. Quòd ad bona famæ, immortalis animæ propria, neque morte ablata. C. A. Et N. C. Ad alterum D. Creditori manet jus naturale in bona defuncti, quasi defuncto etiamnum propria. N. In bona, ut à defuncto cum onere relicta, & ad quemcunque sic transeuntia. C. Unde negatur suppositum, quòd fortunæ relicta, saltem spectato jure domini, & *ex natura rei*, possint

quodammodo dici propria defuncto, ut addeò illatio nulla fieri possit ad voluntatem ultimam, quasi *per se*, saltem *moraliter* bona transferentem.

Opponunt 5. Interest societatis humanæ, ne bona post mortem relicta fiant quasi *derelicta*, seu *communis*, litibusque exposita, ob quas necessaria fuit prima rerum divisio: ergo *modus* hisce præveniendi incommodus est *juris naturalis*: atqui non est *modus rationi conformior*, quàm dispositio per ultimam voluntatem: hac enim sublata, homines passim forent negligentes in conservandis suis bonis, minúsque difficiles in dissipandis, cum crederent, fore, ut vel contra vel præter voluntatem suam, aliis ea obtingerent.

Re. Hoc *interest* sicuti non probat necessitatem *absolutam* divisionis bonorum; ita multò minús evincit *ejusmodi modum* dispositionis ultimæ, quò ad bona *simpliciter necessarium*, & licet probaretur aliqualis necessitas, cum ea potius sit privata, quàm *publica*, ne quidem jus Gentium arguit, ut supra diximus. Unde D. *min. subf.* Atqui non est *modus rationi conformior*, quàm dispositio ultima, sic ut stabilia- tur *jure naturæ* vel *Gentium*. N. Sic ut fundetur *jure civili*. C. Etiam ultima voluntas non caret suis sæpe incommodis, præjudiciis, fraudibus, quibus, ut præcaveretur per solemnitates, & cautelas juris positivi, necesse fuit.

Opponunt 6. Eveniunt casus, satis frequentes, in quibus, *ratione ultimæ voluntatis*, in jure civili pro testamentis nullam, vel *anceps præsidium* v. g. si quòd testamentum, ut sæpe fit, sit *imperfectum*, hoc est, vel debitis solemnitatibus destitutum, vel saltem ad omnes juris apices non exactum: ergo, ne frustrentur crebrò ultimæ voluntates *cum hæredum præjudicio*, opus est alio titulo, nempe jure naturali. C. P. In hisce casibus hæredi jus civile non assistit, sive adire velit, sive jam adierit hæreditatem; multò minús jus Gentium: ergo si nec ex jure naturali suppetit titulus ad rem, vel in re, hæres est destitutus omni titulo justo, tenebiturque manifestare defectum testamenti, & hæreditatem cedere succedentibus ab intestato, id quod videtur nimis durum, & contra praxin etiam timoratorum. Sed

Re. D. A. Eveniunt ejusmodi casus, *per se loquendo*, defectu juris naturalis hæc præjudicia causante. N. A. Eveniunt *per accidens*, testatorum incuriâ hæc præjudicia causante C. A. Et N.

Sup-

* Clariss. P. Bæckhen L. infrà cit. f. m. 337. existimat, ex hac ratione liquere, in societate hominum facultatem testamentariam prorjus esse necessariam, nec proin promiscue omnibus adumi posse.

Suppositum, quòd jus naturale, ordinatum solummodo ad felicitatem, humano Geni simpliciter necessariam, respicere debeat casus privatos, & per accidens emergentes, testatorum vel hæredum incuriã suis commodis ex civili jure ultro obstante. Certè jus naturale communi bono per se sufficienter præcavet per pacta, dispositiones, atque donationes inter vivos, *moris causã factas*, * quòd si quis extendere velit etiam ad testamentarias voluntates, casusque per accidens inde fluentes, nã is immensa legum naturalium mole Genus humanum obruet, id quod inconveniens esse alibi latè declaravimus (a).

Ad primam illationem eadem est responsio: cum enim hoc præjudicium hæredum eveniat *merè per accidens*, scilicet ex neglectu juris civilis per testatorum, vel etiam hæredum incuriam, insuperhabitò horum bonò privato, jus Gentium satis curat bonum commune, ne bona sint quasi derelicta, assistendo hæredibus ab intestato, ita ut ad bonum publicum nullatenus opus sit jure naturali. Atque hoc ipsum juxta Adversarios verum est, siquidem ejusmodi testamentata deducantur ad forum contentiosum, cum neque tunc hæredibus suffragari possit *titulus ex jure naturali*, quem adstruunt, sed cum eorum præjudicio jus Gentium bona attribuat succedentibus ab intestato. Quòd ad alteram probationem *tota difficultas* videtur recidere ad hoc, quòd in casu *adeunda vel adita hereditatis ex testamento imperfecto, neque deducto ad forum judiciale*, hæredes obligarentur in conscientia, *per defectum justì tituli*, ultro relinquere hereditatem successoribus ab intestato, quòd videtur *durum etiam pro conscientis timoratis*. Sed ad hoc *§. 1.* Ejusmodi casum esse *satis rarum in praxi*, cum testamentata, præcipuè si adsint successores ab intestato, *ordinarie* cognosci, & legitimari à Magistratu debeant, ut adèò videretur *durum*, jus naturale, quòd non

spectat nisi bonum humano Geni absolute debuit, ac necessarium, ad talem casum privatum, per accidens emergentem, nec nisi ex incuria propria hæredibus præjudiciosum, extendere, uti jam diximus, & velut juris naturalis *indoli penitus adversum*, in prima parte argumentis pluribus ostendimus. Sed quia ob aliquorum scrupulos hæc instantia meretur solidius dissolvi, *§. 2.* In tali casu nullam apparere solidam difficultatem. Nam, *abstrahendo à principiis Probabilissimè reflexis, timorata conscientie facile applicandis*, cum per nostram sententiam, etsi *notabiliter* (ut judicamus) *probabilior*, oppositæ opinionis probabilitatem veram velimus neutiquam elisam, abstrahendo, inquam, à talibus principiis, *etiam in nostris principiis directis*, suppetit titulus justus retinendæ hereditatis in ejusmodi casu testamenti imperfecti, *saltem in foro conscientie, & ante sententiam judicis*. Si quidem cum Lessio, & teste Joanne Christophoro Schambogen (b) cum communi Theologorum, tenemus, *solemnitates, ac sic dictos apices, testamentis perfectis à civili jure inductos, non esse de testamenti forma substantiali, sed solummodo de probatoria, adeoque si aliunde constat de voluntate absoluta testatoris defuncti, eidem hæres in conscientia accommodare quò ad onerosa se debeat, adeoque & quò ad favorabilia accomodare se possit, titulo justo suppetente vel ex jure civili, quòd ante sententiam Judicis, in tali casu, assistit testamento imperfecto, vel saltem titulo honestatis, & debiti cujusdam moralis, uti ipse fatetur Covarruvias, etsi hac ex parte contrarius*. Inter rationes alias assignatur & hæc, quòd solemnitates testamentariæ sint ad vitandas solummodo fraudes requisitæ, §. 4. h. t. quæ, si de testatoris voluntate certa constet, cessant saltem ante sententiam Judicis. Item: quòd hæredes ab intestato hereditatem habere debeant, provenit ex tacita & præsumpta defuncti voluntate: atqui hæc præsumptio, adveniente veritate,

* Hanc in rem non malè disserit Puffendorsius L. 4. de I. N. & G. c. 10. §. 5. saltem, ut apparet, & à nobis exponi potest, cum ait: Cæterùm uti nemo facile adserverit, *juri natura repugnare*, ut quis possit de rebus suis diu onere eo tempore, quo Dominus est, & effectum conferre in tempus, quo futurus Dominus non sit (intellige efficaciam juri civili relicta) ita ut hoc ex *dominii natura*, necessaria aliqua ratione resultet, haud quidquam apparet. Equidem hoc ex *natura dominii* fluit, ut quis vivus in rem suam alicui vivo jus conferat, quòd non extinguatur, extincto licet eo, qui illud constituit, quippe cum illud jus in vivente altero hæreat Nam cum *efficiens, & effectum* sint entia separata, illo extincto, hoc non statim extinguere necessum est, a quoque uti quis rem suam vivus plene in alterum potest transferre, cujus dominium hic non amittat mortuo eo, abs quo idem fuit acceptum; ita nil impedit, quò minus quis dominium rei suæ in alium transferre possit, recepto tamen sibi certo in eam rem jure, quò ad jam vivis fuerit. Ita ille.

(a) P. l. Tit. 2. f. 624. & passim per decursum.

(b) In instit. Juris L. 8. tit. 10. f. m. 300. edit. A. 1727.

ritate, si de alia voluntate constet, cessat saltem ante, sententiam Judicis (a).

Unde non satisfacit Grotius (b), cum ait: dato dominio testamentum, quod ad substantiam, est juris naturalis; quod ad formam juris civilis: cui pridem dubia, nec immerito, movit Puffendorfius (c). Grotii partes tenent plures cum Bacle-ro (d); ex RR. Clariff PP. Schmier & Böcken (e), qui superaddit & hanc quoque rationem. Quod testamentaria facultas in lege duodecim tabularum, omnium primâ, non sit inducta, & confirmata, supponendo eam ex jure anteriore, utique naturalis. Immo cur non immediatius ex jure Gentium? Sed lex duodecim tabularum prima haud fuit expositiva, sed prima ex publica forsan solemnitate promulgationis, de qua constat. Rursus ait: quod eadem facultas per Constantinum deducatur ex ratione naturali (f). Sit: etiam jus positivum, ratione naturali, non destituitur: & licet equitas naturalis firmet voluntatem translati dominii inter vivos, speciali tamen favore firmare nequit ultimam voluntatem, quia dominio destitutam, ut adeo neque jus naturæ conditionatum (siquidem supponatur*) evinci possit, quod nempe stringat, donec jure positivo pro rerum exigentia, hoc, illove casu fuerit constitutum.

Quæritur IV. Quid tenendum de alio modo, acquirendis dominii derivativo, scilicet per legem præscriptionis, respectu juris naturæ ac Gentium?

§. I. Etsi usucapio & præscriptio non raro Authoribus idem sonent, utramque tamen rectè distinguit Puffendorfius, ideo hic nominatus, quod contra illum hic, uti & alibi, specialius agamus (g), dum ait: usucapio dicitur, dum res usu, aut duratura possessione capitur, atque acquiritur: exceptio autem, qua prior Dominus, post usucapionem completam, à possessore repellitur, præscriptio appellatur, nihilque aliud est, quam modus acquirendi, quo jus, vel liberationem à jure, temporis privilegio, nanciscimur. Difficultatis cardo in eo vertitur, an lo-

lo jure civili, an jure Gentium, vel etiam Naturæ nitatur? Circa quod

§. II. Titulus usucapionis, atque præscriptionis, quod ad præsentem formam in specie, est juris merè civilis. Patet: nam determinatio quantitatis in tempore, qualitatis in bona fide &c. aliam originem habere nequit, nisi civilem, jure naturali, vel Gentium ejusmodi minutias non attendente.

§. III. Titulus usucapionis, atque præscriptionis in genere, seu quod ad originem & substantiam, non est juris naturalis, nisi merè negativi. Ratio est: Quia, uti ipsa rerum proprietas, ita & modus acquirendæ, seu transferendæ proprietatis, determinatè per præscriptionem, nec positivè exigitur, nec etiam positivè repugnat amor, societati humanæ naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, eidem propriam, absolute necessario. Si quidem ad hunc finem, simpliciter spectatum, etiam supposita rerum divisione, perinde est, sive per modum occupationis rei derelictæ, sive per modum præscriptionis, sive per alium acquiri, atque transferri dominium queat, quæ omnia jus naturæ, tanquam juri Gentium, ac positivo propria, commodiusque disponenda relinquit. Unde, cum alibi diximus (h), præscriptionem esse juris naturæ, in sensu eorum vulgari locuti sumus, qui jus naturæ, secundarium, ut appellant, cum jure Gentium confundunt.

§. IV. Idem titulus, quod ad originem & substantiam spectatus, & præcisus à certis temporum punctis, probabilis est juris Gentium.

P. Assertum 1. Juris Gentium, proprie talis, esse dicitur, quod fluit ex ordinatione rationis, longævo Populorum usu, Deoque societatis humane Governatore firmata, ad communem Gentium felicitatem: tale quid est titulus usucapionis, atque præscriptionis: ergo est juris Gentium, proprie talis. Min. P. Sine hoc titulo, inter liberas Gentes, respectu divisionum, quas possident, nulla haberetur sat secunda proprietas stabilisque possessio; pax & quies Reipublicæ

Per præscriptionem.

(a) Videri potest Schambogen l. c. à f. 298.

(b) L. 2. de J. B. & P. c. 6. n. 14.

(c) L. 4. de J. N. & G. c. 10. §. 4. f. m. 576.

(d) In notis ad Grotium L. c.

(e) Commentar. in jus Can. T. 2. L. 3. Tit. 26. §. 2. f. m. 333.

(f) L. 1. Cod. de SS. Eccles. Nihil est, quod magis hominibus debeat, quam ut suprema voluntatis, post quod aliud velle non possint, liber sit stylus, & licitum, quod iterum non redit, arbitrium.

* Nam f. 337. ait Author: Juri naturali, minimè permissivo, ante juris humani concessionem, ultimas voluntates adscribi posse, qua in re non refragatur, eo tamen sensu, quod jus naturæ permittat, ut ultimæ voluntates efficaciam à jure humano accipiant.

(g) De J. N. L. 4. c. 12. §. 1.

(h) In Coll. Hist. P. VIII. Q. 12.

publicæ diu, vel semper conservari haud posset; adeoque, incertis dominiis, nullus litium, bellorumque finis foret: ergo hic titulus, juris Gentium, sit oportet. *Ant. Pater*: nam ad securam possessionem ditionum sæpe alius titulus, repellendis prætionibus sufficiens, proferri nequit: non titulus belli, cuius plerumque iustitia dubia; non occupatio ex derelictione solum præsumpta; non pacta, transactiones, donationes &c. quarum valor sæpe incertus, monumenta non satis authentica, immò injuria temporum communiter jam consumpta &c. Sic constat, plurima Regna & ditiones, quæ olim Imperio Romano-Germanico erant cerè subjecta, hodie avulsa, nullo alio titulo, saltem certo suppetente, nisi quem affert *Didacus Saavedra* (a): pro omnibus, quotquot sunt, Regnis, hodie communi Populi consensu, immemorialis possessio militat. Rationem addit: *Toto Orbe penitus exulare deberet pax, si, coram tribunali temporis, Regna atque dominia legitimam, quo nuntur, titulum non reddidissent. Vix enim Gens ulla, quæ à se ipsa acceperit supremam potestatem, illamque ab alia potentiore mutua non sit, poterit reperiri. Unde Ludovicus Gonzaga opposuit Henrico, Gallia Regi* (b): *Principes, si rogentur, quo titulo tot Provincias possideant, aliud, quod respondeant, non habere, quam eas antea à Parentibus accepisse; & si lex sit, ut Principes, quæ à Majoribus usurpata possident, restituere teneantur, ad summas angustias plerosque, qui nunc late regnant, reductum iri. Unde jam dudum Jephthæ jus Israelitarum contra Ammonitas in certas terras ex possessione, adeoque temporis longissimi præscriptione, defendit. Unde, cum elapso sæculo per famosas cameras reunionum* (c) *Gallia multas ditiones Alsaticas sibi, jure avito debitas, conquereret, non aliud scutum opposuere Imperii Status, nisi titulum præscriptionis, dicentes: iniquum fore, Status immemoriali, & plurium sæculorum possessioni innixos, ad editionem titulorum suorum, contra omnia jura, cogere; hæc enim modo totius Orbis possessiones, & verum dominia incerta reddi* (d). Sic, cum fluente etiamnum sæculo ditiones quædam Apostolicæ sedis, velut Imperio malè ereptæ, impeterentur,

Purpurati in præcipuum titulum, longam possessionem, diuturnitatem temporis (e), adeoque titulum præscriptionis, jure Gentium stabilitum, opposuere: quem in sensum jam prius rectissimè scripsit *C. Bellarminus* (f): *Etiam si nihil* (donationum scilicet Cæsarearum respectu ditionum Apostolicæ sedis) *extaret, abunde sufficeret octingentorum annorum præscriptio. Nam etiam Regna, & Imperia, per latrocinium acquisita, tandem longo tempore fiunt legitima. Alioquin enim, quo jure Julius Cæsar occupavit Romanum Imperium? Et tamen tempore Tiberii ait Christus: reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Quo jure Franci Galliam, Saxones Britanniam, Gothi Hispaniam invaserunt? Et tamen hoc tempore Regna, ab illis constituta, quis illegitima diceret?*

P. Assertum 2. Quòd ab antiquo receptum fuit per plerasque Gentes, velut legitimum, rationi conforme, & necessitate exigente inductum, illud rectè censetur esse *juris Gentium*, præcipuè, si quæ opponi solent, velut minùs efficacia, facillè solvi possint: Atqui ditionum translatio, titulo præscriptionis innixa, est recepti juris apud Populos. *Min.* colligitur partim ex sensu Gentium supra allato, quem firmant cum *Suarezio* (g) non contemnendi Scriptores, quos allegat *Clariss. P. Schmier* (h), partim ex dissolutione replicarum.

R. V. *Quæ nostro asserto opponi solent, Nil obstantibus oppositis momentis.*
inefficacia sunt.

Replicant 1. Per præscriptionem, Gentium jure fundatam, tantum abest, ut obtineatur finis intentus, hoc est, bonam Regnorum, in tranquillitate publica, securaque ditionum proprietate situm, ut potius malum publicum, per plures dissensiones, ac lites, oriretur: ergo ruit nostrum fundamentum. A. P. Jus Gentium nectempus, nec possessionem, nec titulum, aliæque ad præscriptionem requisita, determinat; determinatio civilis per Gentes liberarum non attenditur; arbitrium Prudentium iret in tot sententias, quot capita, & etsi uniforme foret, liberarum Gentes haud necessariò stringeret: ergo, incerto titulo præscriptionis, incerta manerent dominia infestationi, litibusque obnoxia, potiusque intentum oppositum mali publici evinceret.

R. N.

(a) Apud *Ackelium* de præscript. immem. c. 1. Th. 15.

(b) In præfat. ad coronam Gothicam.

(c) Videantur *Coll. Hist. P. II.*

(d) Anno 1630. in comitiis *Katsbon*, apud *Londorpium* Tom. 11, f. 81.

(e) In litteris datis a. 1708. 12 Augusti.

(f) L. 1. de Rom. Pont. c. 9.

(g) In detens. fidei Cath. L. 3. c. 2. n. 20. in S. de LL. l. 8. c. 34. n. 10.

(h) In *Jurispr. publ. L. 2. c. 2. sect. 3. n. 126. f. nu. 106.*

R. N. A. Ad P. Jus Gentium nec determinat tempus, nec alia *juxta presentem formam & usum*, à jure civili requisita. C. Nec determinat tempus, nec alia, *ad formam & usum Gentium communem* necessaria. N. A. Et suppositum, quòd hic *præscriptionis* vocabulo utamur in sensu civili, communiter usitato, *pro acquisitione domini, vel juris alieni, extinctione per continuationem possessionis tempore ac modo, à lege civili definito* (a): sed hoc vocabulum sumimus *pro modo acquirendi domini, quo jus, vel liberatio à jure, temporis privilegio, in genere loquendo, obtineri potest.* Et in hoc sensu *jus Gentium* determinat tempus *immemoriale*, cuius notum; pro titulo *possessionem bonæ fidei*, utpote in rei derelictione tacita, vel *præsumpta* fundatam: quod requisitum *bonæ fidei*, jure Gentium satis constat, cum manifestum sit per se, nullam rem *malæ fidei* possideri.

Replicant 2. Vel titulus usucapionis & *præscriptionis* dicitur juris Gentium *immediate*, ut est in se: vel *mediate*, ut est fundatus in *occupatione rei, quasi derelicta*: prius est *insufficiens* ob defectum bonæ fidei; posterius *superfluum*, cum absque titulo *præscriptionis, rei derelictio*, ejusque *præsumptio*, Gentibus sufficiat ad finem intentum. *Confirmatur.* Per solum titulum *derelictionis præsumptæ* habetur pax, & tranquillitas publica; præcaveretur incertis dominiis, litibusque inter Gentes: ergo titulus *præscriptionis* haud necessarius.

A. P. Titulus *derelictionis præsumptæ* servit Gentibus, Principibusque supremis *per modum exceptionis*, quam *bona fide* opponere possunt in calu diuturnæ & pacificæ possessionis: hæc namque possessio facit, quòd *melior sit conditio possidentis*, sic ut, *stante dubio*, re sic possessa *spoliari* nequeat, usquedum pars adversa idoneis argumentis ostendat, ditionem à se nunquam derelictam, vel abdicatam: ergo.

R. N. Min. Ad P. Dico: *præscriptionem* esse juris Gentium *immediate in se, utpote medium necessarium ad bonorum & jurium certitudinem, pacemque inter Gentes conservandam.* Et licet ex derelictione *præsumpta* supponatur bona fides, ad usucapionem requisita, per solam tamen *præscriptionem*, seu possessionem *immemorabilem*, jure Gentium, acquiritur dominium certum cum extinctione omnimoda alieni juris. Inde non malè hac ex parte *Puffendorfius* (b):

Nobis omninò videtur, usucapionem, prout abstrahit à punctis temporum; per leges civiles designatis, esse *velut appendicem, & consecrarium domini rerum*, adeoque, cum dominia introducerentur, id quoque pacis causâ placuisse, ut qui aliquid, neque vi, neque clam, neque precario, suo nomine, possideret, tantisper Dominus præsumeretur, quòd ad ab altero contrarium probaretur. Qui autem *per longissimum temporis spatium*, per quod nemo, mediocriter diligens, rem suam negligere creditur, quid bona fide possederit, suum petitorum (*præscriptionis jure*) planè posset repellere, quia non citius rem suam vindicatam iverit. Ita ille.

Alterum membrum D. Absque titulo *præscriptionis, rei derelictio, verè talis*, sufficit ad finem, à Gentibus intentum, hoc est, *ad pacem stabilem, ditionum dominia certa.* C. Derelictio solum *æquivalenter talis*, seu *tacita*, atque *præsumpta*. N. A. Et C. Derelictio *verè talis* est, qua res propriè derelinquitur, sic ut, absque intercapedine longioris possessionis, ex jure naturali permissivo, Gentiumque formali, primo occupanti *proprietas certa* acquiratur. Contra *usucapio* est, qua res occupatur bona fide, ob *derelictionem præsumptam*, cum jure tamen exceptionis in contrarium, *sicut præsumptio cedit veritati. Præscriptio* est, qua res acquiritur, per derelictionem *præsumptam* usucapta, sic ut, titulo quietæ possessionis, per *immemoriale* tempus continuatæ, rei dominium tam plenum acquiratur, ut etiam omnis exceptio repellatur. Sanè sicut per occupationem rei, *verè derelicta*, aliquis fit rei Dominus stabilis: ita per usucapionem rei, *æquivalenter derelicta*, accedente temporis *immemoriale* possessione per *præscriptionem*, jure Gentium firmatam, aliquis, insuper habitâ omni præensione oppositâ evadit possessor *certus & impersurbabilis.* Unde

Ad confirmationem negatur suppositum, quòd titulus derelictionis, *merè præsumptæ, sufficiat absolute*, ne dicam *æquè ac præscriptio*, ad finem à Gentibus intentum, seu ad pacem publicam, certaque dominia inter Principes supremos. Siquidem ex confessione propria Adversariorum (c), etsi huic derelictioni *præsumptæ* accedat possessio, quantumcunque diuturna, plus non acquiritur, *quam conditio melior possidentis*, salvo jure excipientis, qui si *reclamet, & protestetur contra possessionem idoneis*

(a) L. 3. ff. de usurp. & usucap.

(b) De J. N. & G. c. 12. §. 9. f. m. 615.

(c) Quos inter P. Ant. Söll de præscript. P. 1. c. 1. §. 3. f. m. 27.

idoneis argumentis, præsumptio veritati cedere debet. Immo etsi, per immemorialis temporis possessionem, magna foret præsumptio factæ derelictionis, non tamen esset præsumptio *juris de jure*, seu *exclusiva contrariæ præsumptionis*, adeoque jus possessionis certum non faceret. Unde non præciderentur lites, nec tranquillitas stabilis haberetur, sed per prætensiones annosas, immò & violenta remedia, dominia labefactari, & pax publica inter Gentes turbari posset.

Replicans 3. Præscriptio, & derelictio sunt tituli penitus diverſi; hæc enim fundatur in voluntate propria, rem deferente, illa in lege rei dominium transferente; hæc locum non habet in ignorante, habet illa; hæc est modus amittendi, illa acquirendi dominii. hæc non exigit bonam fidem, exigit illa, & sic de aliis: ergo malè confunduntur. Item, etsi pro bono Gentium publico expediens foret ejusmodi modus transferendi dominii, non sequitur, quòd detur: nam nequit probari ejusmodi pactum mutuum inter Gentes; immò teste *Ferdinando Valquio*, moratissimæ Gentes, quales *Hispana, Gallica, Austriaca* &c. præscriptiones contra se nullas agnoscunt: neque credibile est, eas admitturum Imperatorem *Sinarum, Turcarum, Persarum*, etsi jus Legatorum omnes recipiant, ac agnoscant.

R. Ad 1. Negando suppositum, quòd hi duo tituli confundantur: nam præscriptio, *per derelictionem rei præsumptam*, non transfert dominium, sed *acquirit*, seu *habet* bonam fidem, *ut per possessionem temporis immemorialis* Gentium jure, dominium transferre possit. Immo quàm maximè distinguimus utrumque titulum, dum derelictionem præsumptam, etiam accedente temporis longæva possessione, *ut insufficientem*, rejicimus, *utpote non exclusivam contrariæ præsumptionis*: contra possessionem immemorialem, in derelictione præsumpta fundatam, præscriptionem dicimus, & *ut exclusivam omnis contrariæ præsumptionis* adstruimus, ac dominii *verè* translative, exigente Gentium necessitate, affirmamus. Unde & proprietates derelictionis præsumptæ & præscriptionis manent quàm maxi-

mè dilcretæ, etsi negemus, derelictionem præsumptam etiam malæ fidei possessori suffragari posse, ut ait *Clariss. Sigismundus Stapfius*: derelictio enim præsumpta hoc ipso, *quia conjectura probabili fundata, elidit malam, & inducit bonam fidem*. Nos igitur non ferit censura clarissimi hujus Authoris, dum ait: *adversa sententiæ Patronos scientiarum vocabula malè confundere, dum derelictionem præsumptam præscriptionem; modum amittendi dominii modum acquirendi dominii appellant.*

Ad 2. Nos pacta mutua pro jure Gentium non requirimus; *usu longævo* hunc titulum præscriptionis inductum à Gentibus, satis ostendimus supra. *Valquius* ex suo principio, manifestè falso, quo negat *alienationem ditionum omnem*, consequenter etiam negat titulum præscriptionis, quem *ut jure positivo inductum*, bene rejiciunt allegatæ Nationes; *ut jure Gentium fundatum*, si repudiarent, æquè repudiarent titulum, derelictioni præsumptæ innixum, quòd advertarii utique non admittent.

Replicans 4. Etiam subsidio præscriptionis, jus magis certum haberi nequit, ac beneficio derelictionis præsumptæ: ergo fundamentum allatum non tenet. A. P. Præscriptio, quantumvis immemorialis, ut subsistat, essentialiter requirit bonam fidem, quæ aliunde non habetur, quàm ex præsumptione immemorialis possessionis. Jam sic: hæc præsumptio bonæ fidei non est *juris de jure*, sed admittit exceptionem, æquè ac præsumptio derelictionis, orta ex tempore longævo: ergo præscriptionis subsidio jus certius haberi nequit.

Confirmatur. Nostra sententia redderet *inutilem* atque *frustraneum* art. 10. Capitulationis *Cæsareæ Carolina*, quo sese obligat Imperator, ad recuperandas omnes ditiones; jam pridem injustè ab Imperio decerptas; atqui hoc dici nequit. *Maj.* patet: nam, cum ex decursu tanti temporis, saltem in successoribus præsumatur bona fides, hæc ditiones forent, jure Gentium, præscriptæ, nulla prætensione Imperio suppetente: ergo **.

R. Negando suppositum, quòd post possessionem, immemoriali tempore

* *Thomafius* in secundis curis L. 2. c. 10. n. 17. de bona fide rursus venditæ paradoxa; addendum, inquit, quòd sententia juris canonici, de requisito bonæ fidei etiam in præscriptione longissimi temporis, etsi videatur prima fronte pia, reverà tamen turbat tranquillitatem humani Generis, cui valde interest, lites quascunque aliquando finiri, & dominia rerum aliquando esse in certo. Facile tamen Historiæ Ecclesiasticæ gnaro patet, quem usum prætexta hæc pietas attulerit Clero Romano, ut videlicet ejus ope potuerint vindicare omnia bona Ecclesiastica, quocunque modo alienata, & per immemorabile etiam tempus possessa, sub specie, quòd possessores fuerint in mala fide, ut qui scire debuerint, bona Ecclesiastica non posse alienari.

** Ita *Clariss. Sigismundus Stapfius* de J. N. & G. P. 2. c. un. §. 6. n. 6. f. m. 129.

pore pacatam, non elidatur omnis exceptio, etiam *ratione bonæ fidei* faciendæ, quæ non tantum ex præsumptione rei derelictæ redderetur difficulter trahenda in dubium, sed *jure Gentium* fieret certa, extra omne dubium, ac controversiam posita, et si fors postmodum mala aliqua fides, per quoddam tempus habita, demonstrari posset.

Ad confirmationem negatur, articulum fore frustraneum: nam in illo Imperator non obligat sese ad recuperanda per immemorialis temporis quietam possessionem dudum præscripta, sed ad recuperanda *injustè alienata*, quorum possessio, hoc ipso obstante articulo, quietæ nunquam fuit, nec esse potuit.

Replicant 5. Communissima, gravissimæque authoritas tum *TT.* tum sacri, profanæque juris interpretum, *unanimi cal. ulo*, præscriptionis originem *jur. civilis* in acceptis ferunt: pro *jure Gentium* stant respectivè pauci (a), qui hanc questionem vel ex *instituto* non examinarunt, vel paucis absolvunt. Jam sic: quando agitur de obligatione juris *Gentium*, non recedendum à communi, immò à communissima: quia talis, tantæque authoritas, in re juridica, sententiam facit moraliter certam, neque credibile plerosque, immò fere omnes, *jus Gentium* ignorare: ergo nostra sententia, saltem ob authoritatem oppositam deserenda. Ita nonnemo ex Recentissimis (b).

Re. 1. Clariss. P. Franciscus Schmier (c) pro sua, nostræque sententia, allegat *communem ferè sensum, & consensum Scriptorum*, è quibus ibidem præter *Suarezium* nostrum (d), producit non paucos: cui ergo ex oppositum testantibus commodanda fides? Nil definimus: id nobis compertum, ex nostræ sententiæ patronis eos, quos inspicere licuit, thesin hanc ex instituto, nec paucis aded examinaisse.

Re. 2. Nos quod spectat, authoritati, tanquam *argumento extrinseco*, & à posteriori, ut par est, deferimus: sed in materia juris naturæ, & *Gentium* non nisi in defectu *rationis intrinsecæ*, seu à priori: non enim Naturæ, *Gentiumque jura*, ex *judicio Authorum*, sed

ex necessitate, & ratione intrinseca, definienda sunt: hæc autem hic minime deest, ut vidimus. Accedit, quòd tota authoritas opposita nisi videatur minus conveniente supposito, puta *termino præscriptionis, tiviliter intellecto*, cum continuò urgeant, quòd *jure Gentium*, nec *tempus*, nec *titulus* determinetur, quæ in sensu, *Gentium* usui accommodatò, determinata esse sat declaravimus.

Replicant 6. Præsumi nequit, *Gentes* liberæ in diminutionem suæ libertatis, vel Reges ac Principes in præjudicium regni proprii in usurpationis, vel præscriptionis titulos unquam consensisse: ergo saltem non fundantur *in jure Gentium*. A. P. Nemo præsumendus est, *jus suum jactare*, aut ulla temporis longævitate verè derelinquere voluisse: ergo &c.

Re. D. A. Præsumi nequit, si tantum foret in diminutionem, ac præjudicium. C. A. Si etiam sit in emolumentum, N. A. & C. Sic iidem titulis, longæque Imperantis patientiæ populus libertatem; Imperans possessionis suæ securitatem nancisci potest. Ad P. N. A. Nam præterquam quòd, teste *Tiberio* (e), *magna Imperia magna sunt onera*, certum est, & abdicationem libertatis penes Populum, & abdicationem potestatis, saltem cum Populi consensu, penes Principem esse. Jam sic: Qui per immemorabile tempus, nullo signo, actiue externo, *et si potuerit*, ac etiam *debuerit*, *jus suum* prosequitur, sufficienter declarasse creditur, quòd animo, verè rem dereliquerit, omnèque dominium abdicavit: ergo *jus cedit alteri Domino*. A. Patet; quia *naturali præsumptione* quis creditur voluisse id, quòd sufficienter declaravit (f), & sufficienter declarasse, quòd nolit id, cujus tanto tempore nullam significationem edidit. C. Pariter liquet: nam quòd sufficienter declaratum, id pro *jure habendum* est, cum societatis humanæ ratio non patiat, actibus animi, sufficienter se declarantis, nullum esse effectum.

Replicant 7. Nequeunt determinari signa, quibus animus rem verè dere-

(a) Quos inter Clariss. P. Schmier, & Pichler.

(b) P. Ant. Söll, S. J. l. c. f. m. 23.

(c) L. supra cit. n. 126, f. m. 103.

(d) In defenf. fidei Cath. L. 3. c. 2. n. 20. ubi expresse ait, *Regna bona fide præscribi posse*, utique non *jure civili*, sed *Gentium*. Unde L. 8. de LL. c. 34. n. 10. solummodò *supponit tanquam notum*, quòd nulla *præscriptio sit ex sola naturali lege*, ut aded *jus Gentium nullatenus* excludat.

(e) Apud Tacitum L. 1. Annal. c. 1.

(f) LL. ab. 0 ff. de pactis. L. recusari ff. de acquir. vel amitt. heredit.

derelinquentis sufficienter colligatur, et si in ejusmodi derelictione præsumpta fundatam dixerimus præscriptionem.

R. N. A. Varia tam *positiva*, quam *negativa* proterunt Authores. *Nicolaus Hertius* assignat 1. Acquiescentiam tempore immemoriali, nulla unquam facta protestatione verbis vel factis, et si fieri facile potuisset. 2. Nullam mentionem juris factam, etiam in pactis cum possessore altero initis. 3. Omissionem tituli, seu insignium, ditionis amissæ causâ sibi competentium. 4. Titulum alteri datum appellando *Dominum regionis* absque restrictione. 5. Negata auxilia, cum ferri potuissent, & debuissent: *

Replicant 8. Si longa patientia Imperantis sufficit ad pariendam Populo libertatem, ut diximus, eodem jure vis & tyrannis, quâ pleraque in suis exordiis parta fuere Imperia, sufficiet ad recuperandam Populo libertatem: ergo subditis licebit pro libitu jugum excutere, & libertatem pristinam vindicare. A. Patet: nam nihil tam *naturale*, quam ut eodem vinculo dissolvi queant omnia, quo colligata sunt.

R. N. A. Quod *Wilhelmus Beckerus* recte dicit esse *thesin seditiosam*. Disparitatis ratio est, quia Imperia, et si vi parta, ex tacito Populi assensu jus tandem firmum, atque robur accipiunt, adeo ut qui tale imperium obtinenti se opposuerit, pro rebeli habendus sit.

Replicant 9. Si præscriptio est *juris Gentium*, poterit præscribi à Principe contra libertatem Populi pro summa potestate: ergo pari jure præscribi à Populo poterit contra potestatem Principis summam pro libertate: sequela est falsa: ergo &c. *M. N. P. à Grotio.* 1. Quia subditus, utpote subditus, est *subjectum* incapax Majestatis. 2. Quia Majestas est *objectum* incapax præscriptionis, utpote extra commercium. 3. Quia adesse nequit *bona fides* in subditis, quales ignorare se nequeunt. 4. Quia adesse nequit *titulus*, Imperii translatus in præscribentes, utpote *condicione subditos*. 5. Quia jus nequit esse *causa efficiens* Imperiorum, utpote quæ nec auferre potest, nec tradere. 6. Quia deest *effectus*, puta plenum dominium, quod in Imperium dari negant AA. 7. Quia deest *finis*, certa possessio Regni, quam penes Principem esse, certum est.

R. C. Sequelam ob rationes allatas supra. Nam constat, non unius Reipublicæ usu, quod à regimine Monarchico sese sentim, tractuque temporis immemoriali, exemerint, translato, in Optimates vel Populum dominiò, quibus litem movere, quid aliud esset, quam publicam pacem evertere, & bella suscitare? *M. N. sub. Dist.* Sequela est *Grotio* falsa, consequenter ad ejus doctrinam. N. *Inconsequenter.* C. Ipsemet concedit, quod longa patientia Principis Populo sufficere possit ad pariendam libertatem *ex derelictione Imperii præsumpta* (a): cur ergo sufficere non possit ex præscriptione, *saltem fundata in derelictione præsumpta*? P. D. Et hæ exceptiones pugnant contra jus præscriptionis, consideratæ *secundum jus civile Romanum*. C. Consideratæ *secundum Gentium*. N. Unde *ad 1.* Saltem subditus, qui talis, seu ut definit esse subditus, est *subjectum capax Majestatis*. *Ad 2.* Majestas est *objectum alienabile*: ergo est præscribibile, saltem ex titulo derelictionis: neque est extra commercium *quò ad modum*. *Ad 3.* Haberi poterit *bona fides*; V. G. Si Rex deserat subditos, si negligat, Rectorem petenti non respondeat, auxilia ferre vel nolit, vel non valeat. *Ad 4.* Titulum suppeditat præscriptio, fundata saltem in præsumpta derelictione Imperii, cujus, sic derelicti, sunt *capaces subditi, ampliativè sumpti*, utpote existentes in possessione naturalis libertatis, ac jurium Majestatis, immemoriali tempore exercitæ. *Ad 5.* D. *Jus civile* nequit esse causa. C. *Jus Gentium*, vel *Divinum* nequit esse causa, *quò ad modum* consequendi potestatem summam, atque Imperium. N. *Ad 6.* Si in Regnis, non patrimonialibus, seu *successione*, seu *electione*, acquiri potest dominium plenum, acquiri pariter poterit *præscriptio*: quod si solummodo usus fructus, Doctorum calculo, obtinetur, id ipsum præstabit *præscriptio*, nec alius effectus requiretur. *Ad 7.* In casu præscriptionis longævæ contra Principem, certum non est, Potestatem summam esse penes ipsum, sed ipsa præscriptio eandem Populo reddit certam.

Quæritur V. An ditiones & Regna sint *Ditiones & Regna sunt absolute alienabilia?*

R. I. *Affirmativè.* P. Ditiones & Regna cum Populis subjectis, titulo *præscriptio*, jure Gentium fundato esse aliena-

* Plura signa recenset Clariss. P. Schmier.

(a) L. 2. de jure belli c. 4. §. 14. n. 8.

alienabilia, vidimus: jure belli, seu titulo emptionis, donationis, permutationis, cessionis, aliisque contractibus, à potestatem habente legitime factis, esse & Naturæ & Gentium jure alienabilia, demonstrat communis omnium Gentium ulus, sensus atque consensus, rationibus oppositis, nil evincitibus: ergo &c. Unde

Re. II. *Fundamenta, quibus nonnulli cum Ferdinando Vasquio (a) alienationem Regnorum ac ditionum cum populis subjectis absolute rejiciunt, non videri sat solida.*

Dicunt 1. Nulla alienatio, respectu ditionum, vel Regni, absque consensu Populi, competit Principi, teste Baldo (b): ergo &c. A. P. Quia domini universalis jura non ad Regem, sed Regnum spectant: neque præsumi potest, translato dominio, concessa à Populo potestas, vel mutilandi Regni, vel alienandi ex toto.

Re. D. A. In regno patrimoniali, vel respectu ditionum patrimonialium N. A. In regno non patrimoniali, quod lege vel electione populi defertur. C. A. In hoc siquidem Populus contra voluntatem haud tenetur aliis, quam quibus electione, vel successione collatum est imperium, obtemperare, Authore Grotio.

Ad P. D. Jura domini universalis ad Regnum spectant in Regno Democratico, Aristocratico, vel non merè Monarchico, sed Regni legibus circumscripto Tr. In Regno herili vel etiam merè Monarchico, ubi à solius Principis arbitrio cuncta dependent. N. Sic in Imperio Romano-Germanico alienationes ejusmodi, à tempore capitulationum, sunt restrictæ ad consensum Electorum (c), hodie ipsorum etiam Statuum (d): id quod Hermes extendit etiam ad alienationes modicas, ne aperiatur aditus ad majores; item ad alienationes conditionatas, & oppignorationes, propter periculum revulsionis, qua deficiente evaderent in absolutas. Contra in Regnis,

justo bello partis, vel irrestricta Populi ditione traditis, plenèque proprietatis jure possessis, absoluta manet Regibus alienandi potestas. Sic Darius Regnum, bello partum, Artaxerxi; Cyro autem civitates legavit, Justiniano teste: sic Salomon viginti urbes, in terra Gallilææ, Hiram tradidit (e), & sic de aliis.

Dicunt 2. Juxta Vasquium regia potestas est merè in commodum subditorum, administraria Regni, protectoria subditorum, bonorumque tutoria (f): ergo, sicuti tutor privatus mobilia pupilli bona alienare nequit sine Magistratûs decreto (g), ita nec publicus. A. quo ad 1. est Angeli (h): Regnum non est propter Regem, sed Rex propter Regnum &c. Quo ad 2. Quia probari nequit, homines amplius à sua libertate, quam hoc pacto protectionis & administrationis conclusa est, recedere voluisse.

Re. D. A. Omnis Regia potestas est merè in commodum subditorum. N. A. Potestas restricta per electionis, & Regni leges subd. Est primariò in commodum subditorum C. Est unicè in commodum subditorum. * N. A. & C. Replica videtur nisi illa thesi, probabilius falsa, quòd Majestas sit penès Regnum, non Regem. Accedit, quòd, præterquam Vasquii assertio juxta Conringium (i) sit Reipublicæ ac Majestati periculosa, negari haud possit, dari etiam imperia herilia, in quibus Imperantium salus per se, & primariò, secundariò, & non nisi per accidens subditorum utilitas, etiam absque injustitia, quaritur, prout idem Conringius ex Aristotele (k) conatur ostendere. ** Unde D. C. Ergo alienare nil potest Tutor publicus, si per reservata Regni, instar privati, sit præpeditus. C. Secus N. C. Et suppositum, quòd talis foret Rex, & non potius Vasallus Regni, destitutus Regiâ potestate, seu Majestate, id quod de titulari quodam, non vero Rege vel Imperatore, dici potest.

Di-

(a) Illustr. Controv. 3. L. 1. c. 4. n. 5. Item c. 5. n. 5. & 4. Item L. 2. c. 51. n. 28. ubi negat alienabilitatem ditionum titulo præscriptionis.

(b) In C. Intell. extrav. de Jurejur.

(c) Capitul. Carol. V. art. 9. Leopoldi & Josephi 12. Ohne Wissen / Willen, und Zulassung gemeldeter Chur- Fürsten samtllich.

(d) Capit. Carol. VI. A. 10. Ohne Wissen, Willen / und Zulassen der Chur- Fürsten / Fürsten, und Städte &c.

(e) L. 3. Regum c. 9. v. 11.

(f) L. 3. de Jure Reip.

(g) L. 1. c. de præd. Min. non alien.

(h) Vel alterius L. 2. de regim. Princ. c. 11.

* Anglicus ibidem ex Aristotele: Ille legitimus est Rex, qui principaliter subditorum bonum intendit.

(i) T. operum 3. f. m. 1021. n. 70. & T. 1. f. 267. n. 3.

(k) 1. Polit. 3. 4. & 5.

** Non dicimus, quòd ejusmodi Regna merè monarchica, seu herilia sint ab Authore naturæ, seu jure naturæ positiva, sed permissiva: nam immediatè procedunt à jure Gentium; positive etiam à jure belli, de quo infra.

Dicunt 3. Saltem in Regnis non mere herilibus, sed in populi commodum principaliter ordinatis, hoc est, in Regnis, quæ electione vel successione deferuntur, permixta non est ejusmodi alienatio Regni, seu ditionum sine consensu populi, vel etiam partis alienanda: ergo &c. A. P. Illud non permixtum Potestati summæ, quod præsumi nequit unquam esse à Populo concessum: atqui præsumi nequit concessa potestas alienandi Regni, ditionum, &c. Min. P. Omnis alienatio est Populo quam maxime noxia, teste Vasquio: ergo talis potestas præsumi nequit esse concessa.

R. D. A. Non est permixta sine consensu semper expresse. N. A. Sine consensu saltem tacito, vel interpretativo. Subd. Si nulla subsit necessitas, vel utilitas publica. C. Si subsit. N. A. & C. Distinctio supponit, cum Grotio, jus Regis, vel Regni in cives, ex primæ voluntate coeuntium in talem Rempublicam, metiendum esse: hæc autem sicut præsumi nequit in privatum præcise commodum fuisse intenta, ut videtur tenere Gabelius (a); sic etiam ceteri nequit, omnimodò Reipublicæ salutis fuisse obstricta, ut vult Conringius (b): suo modo tamen Reipublicæ commo-
publico suum privatum subordinasse, naturalis ratio suadet. Sicut ergo civis ob civitatis salutem deferri potest, non tamen invitus hosti tradi, sic pars Regni alienari atque abscindi potest, non tamen invita subjici alterius potestati: Unde pars sic abscissa ab obligatione civili sui corporis erit soluta. & siquidem se defendere poterit contra potestatem alterius, poterit in libertate manere, aut novam civitatem erigere, ut recte observat D. Staphius. (c) Ad P. N. Illud suppositum Vasquii, quo statuit omnem alienationem esse Populo noxiam: cum constet, non modò corpori salvando esse crebrò per necessariam, ac subin utilem; sed & alienatæ parti non semper incommodam, ac ingratam, ut exempla varia demonstrant.

Dicunt 4. Membrum corporis naturalis ob bonum totius abscindi potest absolute, immò & destrui: ergo & regnum, seu Provincia Regni, quod est corpus morale, etiam invita, non tantum abscindi, sed & alteri subjici poterit.

R. C. A. N. C. & paritatem: Disparitatem innuit Vuriarius, cum dicit (d): partes corporis morales non ita sunt sub suo corpore, ut partes corporis naturalis; hæ enim sine corpore vita vivere non possunt, & ideo in ulum corporis recte abscinduntur: illæ sine suo corpore vivere interdum possunt, & est corpus voluntate contractum, ac propterea jus ejus in partes ex primæ voluntate metiendum est.

Dicunt 5. Ex dictis videtur sequi ditionem nullam absolute esse alienabilem; hoc est contra assertum supra positum: ergo &c. Maj. P. Alienatio juxta leges (e) est actus, per quem transferitur dominium, requirens non modò mutuum contrahentium consensum, sed & ipsam extraditionem. Jam sic: juxta dicta pars alienata absque consensu hujus partis proprio extradi nequit alteri Domino, sed restituitur potius, jure nature, primæ libertati: ergo nequit absolute alienari.

R. N. A. Ad P. D. Alienatio juxta leges positivæ est actus requirens ipsam extraditionem. C. Juxta jus naturale. N. A. & C. Teste Grotio per sola pacta, naturali jure, transfertur dominium, & extradio est modus acquirendi, seu actus interveniens in transfere-
tendo dominio. Ad alterum Tr. A. D. C. Ergo ejusmodi ditio nequit alienari absolute cum consensu eorum, qui alienantur, id quod ordinariè fit. N. C. Nequit alienari cum eorum dissensu, id quod est extraordinarium. Subd. Nequid alienari alienatione positiva, physica, per extraditionem completâ, atque strictissimâ, sic, ut habeatur jus in re, & ad rem. C. C. Nequit alienari alienatione quasi negativa, seu morali, hoc est, nequit per remissionem sui juris separari à corpore, alienatione minus strictâ, sic ut alteri parti, saltem respectu corporis alienantis, tribuatur, jus ad rem, à communitate penitus jam separatam. N. C. Videri potest Puffendorffus (f). In questione nominis loquar licet, ut lubet, in qua haud dubiè verum, quòd si per translationem domini intelligatur quoque possessio physica, requiratur extradio.

Dicunt 6. Alienatio Regni, ditionum, &c. repugnat libertati naturali, & primæ intentioni coeuntium in societatem civilem; ergo esse permixta nequit. A. P.

(a) Tom. Conringii 1. f. m. 268. litt. B. quem uti & Puffendorffum ac Grotium sequitur Vuriarius in init. Juris Nat. & Gent. c. 6. n. 6. f. m. 145.

(b) L. c.

(c) De Majest. c. 3. §. 11.

(d) Init. J. N. & G. c. 6. n. 7. f. m. 147.

(e) L. 1 c. de fundo dotis L. 67. ff. de contrahend. empt.

(f) De Jure Naturæ & Gentium L. 4. c. 9. n. 5. & seqq.

A. P. Homines liberi reputantur extra commercium, & intentio coeuntium fuit exclusivæ separationis pro semper: ergo &c.

B. N. A. Ad P. D. Reputantur esse extra commercium, in quantum sunt liberi. C. In quantum libertate sua vel se abdicarunt, vel saltem ad alterius quoque commoda restrinxerunt. N. Sic nascimur liberi, spectato statu naturali, & tamen liberum nobis est, libertate nos abdicare, & aliis in servitutem seu naturalem, seu civilem, committere: unde cives, etsi sint liberi secundum se, adeoque extra commercium, non tamen sunt liberi, in quantum, abdicata sponte libertate, alterius regimini, & totius corporis saluti, quodammodo se obligarunt. Unde sic obligati sicuti non sunt liberi, ita sunt in humano commercio; quamvis dum alienantur, proprie loquendo, non ipsi, sed potius jus ipsos regendi alienetur. Alterum etiam D. Intentio coeuntium fuit exclusivæ separationis pro semper absolute. N. Conditionate, nisi necessitas vel utilitas publica totius, ad quam se suo modo obligarunt, aliud exigat.

adducantur in medium, nos autem nonnisi institutiones juris naturæ & Gentium profiteamur. 2. Quod A-catholici Scriptores in iis, quæ juris civilis, sat emendati sint, ut adeo hic cesset scopi, nobis propositi, finis, qui est, Moralistas protestanticos à scoria repurgare, atque ad usum catholicum habiles reddere. 3. Quod, quæ juris civilis, hisce in materiis, in orthodoxis, Jureconsultis passim multa eruditione jam prostant, & cuivis obvia sint.

INSTRUCTIO III.

Instructio 3^a

De Majestate.

De Majestate.

§. I.

§. I.

De origine, natura, ac proprietatibus Majestatis.

Natura & origo Majestatis.

Queritur I. Quid, quenam proprietates, & Natura divisio Majestatis?

B. I. Imperium summum, una voce, Majestas dicitur, estque, juxta Stagyritam, summa in Civitatibus potestas (a); Oringensi etiam perpetua (b); Coccejo sacra, Deique vicaria potestas tuendi jura Civium atque Republicam: Arumæo est potestas in subditos summa, perpetua, legibusque soluta, salutis publicæ causâ. Clariss. P. Francisco Schmier definitur esse facultas moralis, ab omni superiore independens, civitatem gubernandi, sive actiones civium dirigendi ad communem & publicam salutem.

II. Exinde fluunt Majestatis variaz proprietates. 1. Libertas plena quò ad exteros: nam Principes summi, respectu æqualium, sunt in statu libertatis naturalis, quò ad ea, quæ jus naturæ concernunt. 2. Carentia superioris in terris, non enim ullius directioni, judicio, coactioni, aut pœnæ sese subjicere solent Principes summi, cum à solo Deo (abstrahendo à Principibus Christianis) dependere se asserant, quæ subordinatio ordinis est altioris. An fiduciarius nexus deroget huic potestati summæ, non eadem est Authorem sententia. Sunt, qui affirmant cum Variario & aliis (c). Ratio est: quia Princeps Vasallus Domino directo fidelitatem jurat, ejus judicium in causis feudalibus agnoscit; in casu feloniz feudis exiit &c. Sunt cum Grotio (d) & aliis, qui

Officia ex dominio acquisito fluunt.

Queritur IV. Quanam, ex hæcenus recensitis de origine domini, fluunt in humanam societatem officia, Natura vel saltem Gentium jure firmata?

B. I. Officia, magis specialia, huc non spectant, universaliora sunt. 1. Quòd dominio creaturarum non abutendum sit in contumeliam Creatoris, neque in præjudicium sui vel proximi. 2. Neminem in suo dominio esse turbandum. 3. Res inexhaustæ utilitatis, nec proprietati ulli subjectæ, inter primævam communionem esse relinquendas. 4. Quicquid nullius est, primò occupanti cedendum. 5. Rebus, alieno dominio subjectis, citra voluntatem Domini regulariter, & excepto summæ necessitatis casu, non utendum. 6. fidem in fœderibus, pactis, & contractibus servandam, & sic de aliis.

B. II. Tractant A-catholici Moralista, quorum vestigia censurando persequimur, ut sunt Grotii, Puffendorfi, Thomasi, Heineccii &c. plura de rerum pretio, de contractibus, de modis, quibus solvuntur obligationes ex pactis, de interpretatione &c. quæ hic, pluribus è causis, prætermittimus. Illas inter est 1. Quòd hisce in capitibus, non ea, quæ juris naturæ & Gentium, sed quæ juris merè civilis sunt,

(a) L. 3. Polit. c. 7.

(b) Disput. de Majestate, edita A. 1616.

(c) Instit. J. N. & G. L. 1. c. 3. §. 54.

(d) L. 1. c. 3. §. 23.

qui negant. *Ratio est*: quia solus titulus feudalis non fundat subjectionem, cum descendat *ex pacto*, neque *per se* obliget *ad homagium subjectionis*, sed *ad juramentum fidelitatis*. Unde sicut in privatis non demit jus libertatis naturalis; ita nec in Principibus jus libertatis civilis, sic ut iis salva sit potestas summa, & irrestricta in cives & subditos. In casu felonix cognitio est restricta ad solas causas feudales, & est *arbitrio*, quam *judicio*, similior. Ita illi: res non caret difficultate, cui iudicium nostrum non interponimus. An Capitulationes derogent Majestati Imperatorix, fusè alibi disquisivimus, (a) & quia jus Imperii *privatum* tangunt, hic repetenda non ducimus. Illud fat contestatum, *obligationem clientelarem*, seu *jus protectionis*, nil officere potestati summæ, cum solummodo casum defensionis ex pacto superioritatem nullam respiciat*: uti alibi expressius evicimus contra *Comringii*, & aliorum Protestantium inania prorsus molimina; queis *Romanos Pontifices*, ditionesque Apostolicæ sedis, Imperatoribus, hoc titulo, *impertinenter* subjicere adlaborant**. 3. Proprietas est *exemptio à legibus positivis*, non tamen Divinis, naturalibus, & quæ sunt Gentium. Unde Reges nequaquam *exleges* sunt, & licet positivis legibus sese exsolvere *absolutè* possint, non tamen possunt *pro libitu*, postulante *equitate quadam naturali*, ut suo exemplo, quod æquum justumque, promoveant. Possunt insuper Successores Antecessorum actus irritos facere, ac leges ab iis latis abrogare, *absolutè* loquendo, quia Successores eadem potestate pollent, quam Antecessores: uti ergo summitatem potestatis non destruit, quod illi voluntatem suam mutare, ac statuta revocare queant, ita nec eandem tollit, quod Successores Antecessorum placita immutare queant, uti habet *Grotius* (b). 4. Juxta plerosque Majestati propria est *perpetuitas*, eò quod *temporaria*, non tam summa, quam *vicaria*, atque *precaria* dicenda sit. Refragantur tamen nonnulli cum *Grotio* (c), si modo potestas revocabilis non sit *ad mutum*. *Ratio est*: quod tempus, uti

nec mensura jurium privatorum, ita nec publicorum statui debeat, rerumque moralium natura ex operationibus desumenda sit. Ejusmodi exemplum Majestatis admittit *Vitriarius* (d) in Regno fidei commissario, ea lege delato, ut, si fidei committentis fratri, aut agnato nascatur filius, ipsi restituat Regnum: eò quod tale Regnum, Regnique potestas possideatur, & administretur *nomine proprio*, & *independenter ab alio*: actus enim personæ regentis nullius censuræ obnoxii sunt, & ubi fit restitutio, non intercedit vis, aut coactio superioris, sed restringit sola fides, tacito saltem pacto firmata. Ita illi. Loquere, ut placet. 5. Sunt, qui *indivisibilitatem*, veluti proprietatem essentialem, Majestati attribuant: id quod in sensu, Majestatis everfivo, & quò ad aliqua certa jura, quæ parem adstruerent, fat contestatum. *In alio tamen sensu*, & quò ad quædam jura, facientia statum Reipublicæ mixtum, cum jam supra oppositam thesin dederimus, non est, cur pluribus hic evagemur.

§. III. Dividitur potestas summa Divisio.

1. *In absolutam & limitatam*. Illa nulla conventionem, aut conditionem restringitur, uti ista, saltem quò ad usum & exercitium potestatis summæ, qualem in Imperio Romano-Germanico vigere, prolixiore paraphrasi, alibi demonstravimus (e). 2. *In patrimonialem & non patrimonialem*: illa habetur pleno & absoluto jure proprietatis, non ista: exemplum prioris est in Regno acquisito jure belli, statu democratico &c. posterioris in Regno, per legem delato. 3. *In civilem & herilem*: illa *primariò* tendit in utilitatem subditorum, hæc verò *primariò*, etsi non *unicè* in commodum Imperantis. 4. *In electivam & successivam*. 5. Denique juxta quosdam *in realem & personalem*; illa Imperio vel Regno, hæc Imperanti vel Regnanti competit, estque reali subordinata***: atque hanc divisionem *Lymnei* defendunt *ut indubitatum*; *Sigismundi Stapsii ut manifestò falsum* rejiciunt. *Ratio* prioris opinionis est: quod Populus, conferendo potestatem Personæ, utilitatis, salutisque suæ intuitu, *realem* sibi naturali ratione

(a) In Coll. Hist. P. IV. Q. 3. f. 14.

* Ex recepto procardico: *Schutz und Schirm, Berechtigkeit gibt kein Obigkeit.*

** Videantur Coll. Hist. P. IX. per totum.

(b) L. 1. c. 3. §. 7. n. 1.

(c) L. c. §. 11. n. 1.

(d) In Instit. J. N. & G. L. 1. c. 3.

(e) In Coll. Hist. P. IV. Q. 4. de forma Imperii Romano-Germanici f. 50. & seqq.

*** De hac divisione *Bernardus Reineccius* Disp. inaugurali A. 1619. n. 4. Quidam Majestatem Imperii hanc *realem*, quæ in constituenda; & in administranda Republica consistit, dividunt: illam Reipublicæ coævam, & sub interregnis & alterationibus persistere; hanc temporalem, & cum persona extingui, dicunt.

ne reservet, nec personalem velit, nisi ministram Majestatis realis. Ratio posterioris est: Quòd Majestas personalis, subordinata reali, chymérica sit, quia summa, & non summa, nec utilitati, nec salutis Reipublicæ commoda. Hæc retulisse satis ad scopum, nobis propositum (a).

Origo remota.

Quæritur II. Quenam sit origo potestatis summae?

Re. I. Majestatis originem primam, eamque fundamentalem, esse Deum, sententia est omnium Authorum calculo roborata, & in sacris paginis manifestè asserta. Patet: nam apud Sapientem (b): ipse testatur Altissimus in hæc verba: *per me Reges regnant, & Legum conditores justa decernunt; per me Principes imperant, & Potentes decernunt justitiam.* Ratio est: quia, cum omnes in lucem prodeamus æquales, alteri in alterum potestas esse ut possit, is ordinârit, vel saltem permiserit, oportet, cui omnis natura subest. Accedit: quòd jus vitæ & necis, etiam in nocentes, atque consentientes, absque supremovitæ & necis arbitro Deo, nulli mortalium competat: inde forsitan est, quòd Principes supremi, Dei Vicarii ac Ministri audiant, seque Dei gratiâ imperare affirmant.

Proxima in genere.

Re. II. Circa Majestatis originem proximam, satis est contestatum 1. Quòd potestas civilis summa, considerata in se, prout in genere notat facultatem moralem gubernandi Rempublicam, habeatur immediatè à Deo. Ratio est: Quia haberi nequit ab hominibus, seu omnibus & singulis, seu singulis saltem Patribusfamilias: ergo haberi debet à Deo. A. Patet. Cum enim omnes & singuli, ut dictum, sint ex natura sua æquales, potestatem civilem neque habent in se, neque in alios: Patres verò familias non habent nisi potestatem merè oeconomicam, * ut aded nec ipsi politicam, qua carent in civitatem conferre queant. Satis contestatum est 2. Quòd hæc potestas summa in se, seu in genere non procedat à Deo, tanquam libero collatore, sic ut ex mera liberalitate di-

vina sit hominibus superaddita. Quia alias sola revelatione, non naturali ratione nobis posset esse cognita, uti habet Suarezius: quòd neque sit à Deo, præcisè ut Authore naturæ, per se loquendo, & independentes ab omni factò humano; quia absolutè necessaria non est naturæ humanæ, uti necessaria tamen est potestas patriæ, cum ipsa societas civilis immediatè descendat non à jure naturæ, ** sed Gentium uti supra est declaratum.

Re. III. Illud utcunque controversum, an Majestas relativè spectata, seu respectu habito ad subjectum, & quatenus in specie residet penes unum, vel plures, sit immediatè à Deo, vel potius à communitate.

Qui statuunt cum Joanne Marfilio *** Juxta quosdam immediatè à Deo, his sese fulciunt rationum momentis.

1. Quia potestas summa, à communitate tanquam superiore collata uni, vel pluribus, ab eadem posset denuò abrogari non sine præjudicio Reipublicæ, cum superior potestatem, inferiori collatam, semper revocare possit. Sed

Re. Oppositæ sententiæ Patroni D. rationem. Potest revocare, si revocabiliter contulit, sic ut constitutio nis effectus maneat dependens à voluntate constituentis. C. Si irrevocabiliter contulit. N. Constitutio, quæ initio est voluntatis, sortitur postea effectum necessitatis, uti patet in voluntaria servitute privata.

2. Quia potestas summa esse nequit penes communitatem, tanquam subjectum immediatum, nisi dependenter à Deo, ut Governatore supremo societatis humanæ, in civiles status divisæ: ergo à Communitate transferri non posset in unum vel plures, essetque forma Democratica, veluti à Deo constituta. Sed

Re. Adv. C. A. D. C. Transferri non posset in unum vel plures, si foret à Deo communicata positivè, ut necessariò exercenda à Communitate. C. C. Si tantum est communicata negativè sic ut à Communitate sibi reservari vel in unum,

(a) Fufiores sunt Clariff. P. Francisc. Schmier, Stapfii, Puffendorffii, Bepoldi, Lymnat.

(b) Proverb. 8. v. 15.

* Unde non suffragamur P. Tannero in Defens. immunit. Ecclesiast. L. 2. c. 4. Ubi familiis adjudicat supremum temporalis potestatis jus, etiam gladii, uti affirmat c. 2. f. m. 221. quod à familiis transfundi aſſerit in Civitatem, sic ut potestas civilis immediatè à Deo sit in folis familiis, Rationes in oppositum dedimus supra de potestate patria.

** Unde non assentimur Clarissimo Stapfio de J. N. & G. P. 2. c. un. §. 2. n. 6. f. m. 26. supponenti, quòd Deus sit author immediatus societatis civilis. 1. Quia naturæ humanæ impressit appetitum societatis humanæ. 2. Quia homo juxta Philosophum, naturaliter animal sociale, politicum, ad stipulante Angelico, Augustino apud Tannerum in Def. Eccles. libert. L. 2. c. 2. f. m. 220. quæ in sensu minus proprio, & latiore dicta esse, satis colligitur ex disputatis supra.

*** Qui in propositione prima sic statuit: Potestas, quam habent Principes seculares, immò & ipse Pontifex, tanquam Princeps temporalis Statuum, & Provinciarum, quas possidet, est ipsis à Deo immediatè, absque ulla exceptione, concessa.

unum, aut plures transferri possit. N. C. Inde licet *Communitas sit subjectum immediatum potestatis summæ*, non tamen est *subjectum à Deo positivè determinatum pro exercitio potestatis summæ*.

3. Quia sacer textus ait: *non est potestas, nisi à Deo*, unde, teste de *Marcia* (a), Patres Concilii *Parisiensis Ludovico Imperatori* declarant, *Regnum non Decessoribus, sed Deo ipsum debere dicentes: quisquis ex mortalibus temporaliter imperat, non ab hominibus, sed à Deo sibi commissum Regnum crederet*. Accedunt exempla *Saulis, Davidis*, qui à Deo *immediatè* creati Reges, item *s. Mathie, Pontificum Romanorum*, ubi *Ecclesia non applicat potestatem personis, sed personas potestati*. Sed

¶ Adv. Ad. 1. D. Non est potestas, nisi à Deo vel *immediatè*, vel *mediatè*. C. Semper *immediatè*. N. Neque absorta est hæc distinctio, uti vult *Hornius*, quia Deus nihiloscitius est *causa generalis* juxta illud principium generale: *quod primum est in unoquoque genere, illud est causa cæterorum; immo & causa est immediata Majestatis spectatæ in se, etsi tantum sit mediata, ut consideratæ in ordine ad subjectum Majestatis determinatum*. Inde rectè *s. Chrysostomus* (b): *Non est potestas, nisi à Deo: quid dicitis: ergo omnis Princeps à Deo constitutus est. Istud non dico. Non enim de quovis Principe mihi sermo nunc est, sed de re ipsa, id est, de ipsa potestate. Quod enim Principatus sint, quodque non simpliciter & temerè cuncta feruntur, Divinæ sapientiæ opus esse dico. Propterea non dicit: non enim Princeps est, nisi à Deo; sed de re ipsa disserit, dicens: non est potestas, nisi à Deo*. Unde in eodem sensu Patres Synodi *Parisiensis A. 829*. locutos esse ex eo colligitur, quod suffecerit ad eorum scopum, si Reges intelligant, Regna non esse hæreditates Antecessorum, circa quas habeant absolutam potestatem disponendi; sed beneficium Dei, à Majoribus propagatum, & vel idèo juxta institutionem Divinam, Dei ipsius nomine, ad salutem, & felicitatem civium administrandum.

Ad 2. Exempla *Saulis, ac Davidis* vel specialia sunt, ut non tam regulam probent, quam exceptionem à

regula; vel ut monstrat *Suarezius*, (c): Deus solummodò designavit personas, nec immediatè contulit potestatem summam. Cum *D. Matbia, & Pontificibus summis*, nulla est paritas: nam *Apostolica, & Pontificia potestas*, utpote tota supernaturalis, & proveniens à Deo, *tanquam libero collatore*, antecedenter non *Ecclesiæ*, sed *Capiti*, ab *Ecclesia* designando, est collata, ut adèo non tantum *in se*, sed etiam in ordine *ad subjectum Monarchicum* fluat immediatè à *Christo*, neque antecedenter ab *Ecclesia* limitari, minui possit: totum oppositum contingit quò ad potestatem summam civilem, uti constat ex dictis (d).

¶ IV. Qui statuunt cum *Suarezio*, *Juxta alios & eo teste cum communi Theologorum, ac Jurisconsultorum*, potestatem civilem summam esse, in *communitate immediatè à Deo, & hac mediante* in uno vel pluribus, his moventur argumentis.

1. *Authoritate*, quam *Suarezius* noster dicit *communem Theologorum, ac Jurisperitorum; Toletus certam cum Angelico*, qui generatim ait, *dominium, & prælationem (politicam) introductam esse jure humano* (e). Cum *s. Augustino*, qui ait: *generale pactum est societatis humanæ obedire Regibus suis*. Cum *Dominico Soto, Covarruvia, Ludovico, Molina, * C. Bellarmino, Tannero, & recentissimè cum Clariss. P. Schmier, Sigismundo Stapfio & aliis*.

2. Quia supposita, ex jure naturæ *negativo*, Gentiumque *positivo*, civitate, *simpliciter* necessarium est, ut illa sit sibi sufficiens ad existendum, hoc est, ad sui conservationem, defensionem, directionem, ac Jurisdictionem, ejusmodi corpori requisitam: ergo *competens potestas*, hoc est, *summa*, ex tali corpore fluit, *quasi proprietas, propria quarto modo*: ergo est juris naturæ, quæ non deficit in necessariis, adèoque fluit *immediatè*, à Deo tanquam *Authore naturæ*. Neque quis dicat, quòd sic sit *mediatè* tantum à Deo, quia *mediante lege naturæ*: nam cum jus naturæ sit *ordinatio ipsius Authoris naturæ*, *authoritatem suam non habens ab homine, sed à Deo, etsi mediante rationis dictamine promulgetur*, rectè dicitur talis *proprietatis*

(a) De concord. Sacerd. & Imp. L. 2. c. 2. n. 3.

(b) Hom. 23. in epist. ad Rom.

(c) In defens. fidei Cath. L. 2. c. 3. n. 5.

(d) Videatur *Suarezius* l. c. n. 13.

(e) 2. 2. Q. 10. a. 11.

* Solum, *Molinam*, *Joannes Marsilius* pro se allegat, sed eos vindicat *Tannerus* in defens. Eccles. libert. L. 2. c. 1. f. m. 209. & c. 2. f. m. 224.

tas fluere *immediatè* à Deo, in civitatem, quia inter Deum dantem, & civitatem recipientem, *proprie loquendo*, nil mediat.

3. Quia, etsi *simpliciter* necesse sit, ut potestas summa sit in politico corpore *absolutè*; non tamen *simpliciter* necesse est, ut sit determinatè penes unum vel plures, hoc vel illo modo: ergo forma regiminis Democratica, Aristocratica, vel Monarchica non est juris *natura*, neque proprietas *naturalis immediatè* fluens à Deo; sed est juris merè *humani*, proprietas quædam *moralis*, *immediatè* manans, & à Populo. *Ant.* Constat: quia seu potestas civilis resideat penes unum, seu stet penes plures, civitati sua constat felicitas, ut ipsa monstrat experientia. Accedit, quod potestas civilis, *relatè* considerata, prout est penes unum vel plures, dici haud possit, esse à Deo, *tanquam libero collatore*, cum ex Scriptura nil constat, etsi Reges dicantur regnare *gratià Dei*, ut supra dictum est. Ut nil dicatur, quod alias sequeretur, statum Monarchicum esse à Deo præceptum, adeoque à civitate non mutabilem, nec aliam formam antecedenter fuisse eligibilem; potestatem regiam in omnibus esse æqualem, cum iisdem proprietatibus durationis, aut successionis, & similibus &c. quæ utique sunt paradoxa, & evidenti experientiæ opposita.

Modus exercendæ potestatis, indeterminate sumptus, est à jure naturali.

§. V. Hæc ex aliena mente relata cupimus, eò quod nostrum suffragium nil conferre videatur ad scopum, operi huic propositum. Ex Weizeneggero tamen (a), Tannero (b), & aliis.

Addendum 1. Quod *modus aliquis* exercendæ potestatis summæ, communitati à Deo collatæ, seu quod *forma regiminis, indeterminate sumpta*, sit simpliciter necessaria, adeoque communitas, *natura jure*, sit obligata, exercitium potestatis supra se ipsam vel sibi relervare per regimen *Democraticum*, vel pluribus per *Aristocraticum*, vel uni per *Monarchicum*, vel per formam aliam quamcunque mixtam, regularem, aut irregularem in alios transferre. *Ratio est*: quia fieri non potest,

ut Respublica, seu communitas admodum populosa, eo modo, quo *indiscriminatim*, & membris singulis *aqualiter communem* jure naturæ sortitur potestatem, eandem secundum se tota, omnimodam exerceat in partes singulas, cum non tantum singulorum consensum, *in singulis actibus*, exigere & expectare, sed etiam maximam multitudinem in idem placitum convenire, facultatem humanæ conditionis excedat. Unde cum Communitate, *ut naturaliter habente potestatem summam*, confundi haud debet status Democraticus, *ut notat exercendæ potestatis specialem formam*, solo jure positivo inductam, qua nempe potestas summa, sic est penes universitatem, ut obligatio parendi sit penes singulos; qua modus consultandi fit per comitia popularia, statuta verò per majoritatem votorum; qua Respublica, tanquam persona moralis, per numerosiore partem representata, deligit certos Magistratus, qui tanquam consules, Prætores, Vicarii potestatem summam Populi nomine exercent. Hinc cum *Suarezius* noster statum Democraticum *ex naturali institutione*, saltem *negativa*, seu *concessiva*, deducit *, eique ex naturæ jure quamdam prærogativam præcæteris formis adjiciat, aliter non assentimur, nisi quod forma Democratica magis cæteris sit *naturalis*, hoc est, magis accedat ad statum naturalem, in quo *libertas, & aequalitas* insigniter elucet.

Addendum 2. Ex Patre Tannero (c) *Modus acquirendæ potestatis summæ non am potestatem à Deo quod ad modum acquirendæ: quia manifestum est, Regna non raro ambitione, vi injusta, aliisque artibus illicitis acquiri, dicente Deo: (d) ipsi regnaverunt, sed non ex me, Principes extiterunt, & non cognovi.*

Addendum 3. Ex eodem, quod *er-Neque omnino ror sit in fide & moribus, dicere, Principes sæculares habere semper usum potestatis suæ, quæ talis, vel talis est, à Deo, adeoque potestatem sæcularem semper à Deo esse quod ad usum: quia manifestum est, sæpe multum, graviterque peccari in ulu hujus potestatis juxta*

(a) In dissert. Jurid. polit. edita a. 1631. Ingolstadii. c. 3. n. 4.

(b) Theol. Schol. t. 2. Disput. 5. Dub. 1. n. 30.

* In defens. fidei Cathol. L. 3. c. 2. n. 8. & 9. ubi inter alia ait: At verò *Democratia* esse posset absque institutione positiva, *ex sola naturali institutione*, seu *dimanatione* cum sola negatione novæ, seu positivæ institutionis; quia ipsa ratio naturalis dicit, potestatem politicam supremam naturaliter sequi ex humana communitate perfecta, & ex vi ejusdem rationis ad totam communitatem pertinere, nisi per novam institutionem in alium transferatur, quia ex vi rationis, neque alia determinatio locum habet, neque immutabilior postulatur.

(c) L. c. c. 4. f. m. 247.

(d) Osee 8.

ta illud: *Potentis potenter tormenta patientur* (a).

Sensa Natalis Alexandri:

Addendum 4. E recentissimis *Natalem Alexandram* potestatem regiam adstruxisse *immediate* à Deo, jure tam naturali, quam Divino, dum scripsit: (b) uti potestas Pontificia, mediante electione hujus vel illius personæ, est *immediate* à Christo jure Divino; ita potestas regia, mediante electione, successione, vel iusto bello, est penes Regem *immediate* à Deo jure tam naturali, quam Divino juxta illud: *data est à Domino potestas nobis, & virtus ab Altissimo.* Sed collationem potestatis malè confundit cum usu potestatis collata, & obligatione parendi in subditis. Nam suppositâ potestate ab hominibus collatâ in Regem, & ab eodem acceptatâ obligationem imperandi in Rege, & parendi in populo esse *immediate* à Deo, jure tam naturali quam Divino, nemo inficiatur, quem sensum, etsi inconsequenter ad priora, ipse fatetur his verbis: *licet jure Gentium Reges sint constituti, nihilominus juris est naturalis, ac Divini, ut constitutis supra se Regibus subditi pareant.* Atque hoc, & nihil aliud ibidem probat *evidentissimis*, uti ait, *exemplis*; testimonio item S. *Chryostomi*, Patrum è Synodo *Parisiensi* supra jam allegatis; *Francisci de Victoria*, quem fusiùs confutavit *Tannerus* noster (c). Illud mirum videri posset in tam erudito Authore, quòd sententiæ oppositæ Patronos, *Victoriæ* judicio, haud è numero *Sapientium* esse affirmet; quòd asserat, *inanimis nisi ratiunculis, pascique figmentis*; quòd dicat *ratiocinationes esse totidem à refectione aberrationes, argumenta verò sophismata*, & quæ sunt alia, de quibus judicet æquus Lector.

Authorem protestantium.

Addendum 5. Scriptores Protestantos quod concernit, ii in diversa abeunt, quorum tamen errores strictim hic detegendi, *Grotius* & originem Civitatis, & potestatis summæ *ordinationem humanam* vocat, etsi alibi *Divinam* quoque appellet, quia *consequenter à Deo probatam.* (d) *Puffendorffus*, uti originem civitatis juri naturali positivo, ita & Magistratûs originem remotam *antecedenter* refert ad Deum, tanquam

Authorem naturæ; originem *immediatam* deducit ex pactis (e). *Thomasius* in primis curis *Puffendorffo* adhæsit (f); in secundis *Grotium* prætulit, addita ratione: *Si enim civitates originem sumpturans ab hominibus improbis* (quod *Puffendorffus*, quò ad causam impulsivam, alibi defendit) *Deus non potest antecedenter præcepisse hominibus, ut societas civilis institueretur, sed sufficit, si postea institutam probaverit.* *Masii*, *Hornii*que causam Imperii *immediatam* à Deo derivant, quam sententiam, teste *Thomasio*, communiter defendunt *Theologi Lutherani*; *Masius* verò commendat, tanquam religioni *Lutherana* præcipuam, sic ut scripta opposita *Thomasii Hæsiæ* per carnificem, autoritate Regia, publicè concremârit. *Vitriarius* singularem proculd sententiam de causa potestatis summæ, dum ait (g): *Populus nunquam concessit potestatem Regi, quam nunquam habuit, sed solus Deus; & Populus liber, Regem sibi eligendo, inter manus Dei, à quo proximè accepit, eam * resignat, qui, postquam à Populo Rex est electus, eam ** Regi confert.* Hæc, ut jacent, & *antilogæ* sunt & *paradoxa*.

§. II.

§. 2.

De subjecto, objecto, & juribus Majestatis.

Subjectum objectum, & jura Majestatis. Subjectum.

Queritur III. Quale subjectum & objectum summæ potestatis?

§. I. Subjectum Majestatis communiter adstruitur duplex, *mediatum, & immediatum.* Illud esse dicitur *communitas*, quatenus *in se spectata*, semper exigit potestatem summam, veluti proprietatem *naturaliter sibi competentem*; istud est persona *physica, vel moralis*, hoc est, unus vel plures, in quos, nulla sibi reservata parte, Majestatem omnem transtulit civitas. Unde fallit *Hornius* (h), dum negat regnatrice familiâ penitus extinctâ, imperium non reverti ad Populum; quasi verò naturalis proprietas, extra casum seu translata, seu ademptæ hujus potestatis, eidem inseparabiliter non in hære-

(a) Sap. 6. quam utramque thesin ibidem *Tannerus*, luculento testimonio *Angelici*, illustrat è *Comment. in epist. ad Romanos*, art. 1.

(b) In *Hist. Ecclæs.* T. 8. ad sæcul. 15. & 16. *Dissert.* 6. n. 18. f. m. 455. & 456. novæ editionis.

(c) L. *suprà* cit.

(d) De J. B. & P. L. I. c. 4. §. 7. n. 3.

(e) De J. N. & G. L. 7. c. 3. n. 1. & seqq.

(f) *Jurisp. Divin.* L. 3. c. 6. n. 73.

(g) *Instit.* J. N. & G. f. m. 24. Q. 121. c. 3.

* Forfan: libertatem.

** Forfan: potestatem suam.

(h) L. 8. de Civit. c. 11. §. 1.

hæretet, ex quo tamen nullatenus sequitur, in populo semper manere Majestatem quamdam realem, quam esse chymericam, supra jam vidimus.

Requisita.

§. II. *Majestatis capax est omnis homo, quem natura, specialis lex, aut consuetudo non repellit.* An natura repellat rationis usu carentes, quales furiosi, mente capti, infantes &c. eò quòd censeantur simpliciter inepti ad regimen, in homines exercendum, per plures distinctiones determinant Authores. In Regnis electivis, Candidati ad sceptrum turiosi, infantes, saltem absque Vicariis ad usque rationis usum, vix admitterentur; aliud foret de superveniente amentia, quæ utique non nisi Vicarium Regentem expeteret. In Regnis successivis non est difficultas, ubi regulariter non cum annis accrescit Majestas, sed momento adest post fata Antecessoris, etsi non sine vicaria administratione Reipublicæ. De sexu muliebri aliquos scrupulum movisse, testis est *Hornius*, eò quòd ordinariè sit defectus efficacitæ, ac prudentiæ; propensio itidem in iram, sævitiam, aliæque scelerata. Sed constat ex *Seneca*, quòd *ratio & virtus nec sensum, nec sexum discernat* (a); constat de pluribus Regnis, quæ, ad mentem *Taciti* (b), *virilibus curis seminarum vitia exuerunt*; constat denique de praxi, ipsaque experientia, quam nemo, naturæ juri oppositam, facillè dixerit. Unde quòd apud potiores Nationes excludantur mulieres à sceptro, provenit ex *positiva lege, & consuetudine*, per quam etiam *illegitimè nati, vilioris conditionis homines, peregrini, & exteri communiter excludi solent.*

Objectum.

§. III. *Objectum* potestatis civilis itidem duplex asseritur, *primarium & secundarium*. Sub illo comprehenduntur subditi *propriè sales*, quales sunt cives homagio adstricti; Incolæ sive landsassii domicilium verum sortiti; immò & peregrini, præcipuè ære alieno

aut crimine, in loco commorationis obstricti; denique Ecclesiasticos territorii qua ratione tangat politica potestas, alibi ad usque scrupulum ultimum, jam trutinavimus (c). Sub *secundario* continetur *locus* seu *territorium*, in quo stat præsumptio pro juribus Majestatis, & exemptio reitit probanda. Alienum territorium, *intransi pacificè* Personæ Regiæ, etsi non maneat Majestatis potestas judiciaria, atque contentiosa citra consensum Domini territorialis, utpote sine strepitu non exercenda, manet tamen *dignitas Majestatis*, quò ad honores, præminentiam, independentiam, id quòd male negat *Böhmerus* (d). Ratio est, quia characterem vicariæ dignitatis Divinæ, sibi impressum, ubique circumfert: unde *Zieglerus*, etsi protestanticus, *Elisabetham Angliæ* Reginam, crudelitatis tyrannicæ ream coarguit, quòd *Mariam Stuartam* mortis supplicio affecerit (e).

Quæritur IV. *Quamnam sunt jura summa? Jura summa potestatis?*

§. I. Summa potestas, cum sit jus quoddam universale, seu *totum potestativum*, sub se continet varia jura particularia, veluti totidem potestates, ac particulas Majestatis. Horum jurium alia sunt *Majora*, quæ vocantur *Regalia intrinseca*, eò quòd regis potestati sint indispensabiliter connexa; alia *minora* seu *Regalia extrinseca*, etiam aliis communicanda. Priora spectant potissimum potestatem tuendi jura, atque Rempublicam; posteriora consistunt in subsidiis, ad eam tuitionem requisitis.

2. Utraque respiciunt *tanquam fundamentum*. *Eorum fundamentum.* nem, internam & externam Reipublicæ securitatem, atque tranquillitatem. Unde illorum *fundamentum* non est quædam despotica, & veluti exlex libertas, qua quòd Regibus libitum licitum, uti cum *Machiavello* Pseudo-politici affirmare non horrent*; neque irrestricta quædam potestas, qua veluti

(a) Apud Lipsium Civil. doct. L. 2. c. 3.

(b) L. 6. annal. c. 25.

(c) In Coll. Hist. P. VII. Q. 8. per totum.

(d) In introduct. ad Jus publ. L. 1. c. 4. §. 11.

(e) De juribus Majest. L. 1. c. 32. ubi §. 18 allegat hoc 'epitaphium: *Maria, Scotorum Regina, Regis filia, Regis Gallorum vidua, Regina Angliæ agnata, & hæres prima, virtutibus regis, & animo regio ornata, jure regio frustra sapius implorato, barbarâ ac tyrannicâ crudelitâ, ornamentum nostri sæculi, & verè regium lumen extinguitur, eadèmq; nefario judicio, & Maria Scotorum Regina morte naturali, & omnes superstites Reges, plebei facti, civili morte multantur. Novum & inauditum tumuli genus, in quo cum vivis mortui includuntur. Cum sacris enim Divæ Mariæ cineribus, omnium Regum ac Principum violatam, ac prostratam Majestatem, hic jacere scito.*

Inter argumentorum fucos afferunt etiam illud 1. Reg. c. 8. v. 11. quasi per *Samuelem* sit à Deo pronuntiatum *jus Regium: hoc erit jus Regis &c. filios vestros tollet, filias vestras faciet unguentarias &c.* Illud mirum, quòd etiam *Vitriarius* huic turbæ calamum suum accommodet, dum id quætionem: *an Samuëlis & describatur verum jus Regium?* §. Et *Affirmativè*

1. Quia

luti Pro-DEI, ut eos nominat Hornius (a): id possint omne in territorio, quod Deus in Universo: sed est potestas, commensurata fini, hoc est, saluti Reipublicæ, sic ut illis id omne sit licitum, sine quo felicitas Reipublicæ salva esse non potest: quod ex abundanti est, à malo est, quia destructio finis, quia superfluum à quo & Deus & natura abhorret; quia nec civitas in transferenda potestate ad similia unquam consensisse, præsumi potest. Unde veriore regulam statûs ex officio Vicarij, seu Pro-Dei eruit, Regibusque commendat C. Bellarminus (b), nempe quod Principatum, non ut absolute suum, sed ut sibi à Rege supremo ad tempus traditum, obtineant, sub conditione rationis reddendæ in tremendo nimis iudicio ejusdem viventis Dei sententiam dicturi ex sapientis oraculo (c): Potentes potenter tormenta patientur.

Jura in specie belli & pacis,

Re. II. Cùm igitur salus civitatis & finis & suprema lex sit, ex qua & officia, & jura summorum Imperantium; ex juribus verò Imperantium officia subditorum erui debent, fluit, officium Regum primarium esse curare, ut civitas, interne pariter ac externe, secunda, atque tranquilla sit. Quò ad officium securitatis externe conservandæ pax cum vicinis, cæterisque colenda; vel per bellum, vim vi repellendo, instauranda: exinde nascitur jus Majestaticum belli ac pacis, cum juribus connexis ea ordinandi, ac subditis imperandi, sine quibus bellum geri non potest; belli item hostibus indicendi, adversus eos gerendi, ac per pacem finiendi, quæ omnia, speciali tractatione, infra examinabimus.

Fœderum;

2. Quia verò non tantum belli, sed etiam pacis tempore ad salutem civitatis promovendam, sæpe aliorum auxilio opus est, de fœderibus, amicitiaque

vicinorum Regi circumspiciendum, unde jus fœderum emergit, de quo pariter specialis infra disquisitio erit.

3. Cùmque negotia publica cum Legatorum. Exteris tractanda per internuntios sæpe securius, certè multò commodius, quàm per ipsos Imperantes, expediri queant, jus quoque Legatorum, eisdem competit.

Re. IV. Quò ad officia summorum Imperantium, respectu tranquillitatis internæ conservandæ, cura primaria illis incumbit, ut in Republica sit, foveatur, & conservetur una & unicè vera Religio. Ratio est. 1. Quia hac sine vera religione civilis beatitudo est destituta sine magis principali, ut supra vidimus; adeoque nec vera, nec solida esse potest. 2. Quia nisi una sit, tranquillitas stabilis esse non potest, eò quòd multiplicitas animos civium ab Imperantibus, cæterisque civibus dividat, & propter summam connexionem Ecclesiastici & politici statûs, ex autonómica licentia, diffidationes, dissensiones, ac turbas in Civitate oriri necesse sit, prout in nostris Collegiis demonstravimus abundè satis. Inde Imperantibus summis debetur jus sacrorum, sed minimè protestanticum, verbo Dei aperte contrarium; at bene catholicum, religionis cultum exemplo, & opere in civibus promovendo, fidem unicè veram pro viribus fovendo, Ecclesiam tuendo, Ecclesiasticum Ordinem protegendo, omni cura invigilando, ut ne introducatur falsa religio, schisma, vel hæresis, sed Novatores continuo supprimantur, & religionis dissidia mox in suis initiis supprimantur. Ad hæc & similia frontem caperent autonomici Protestantium declamatores, * quantum velint hæc obiter hinc dicta, haud obiter probata

1. Quia populus Regem petiit, & Deus promisit talem, qualem alii Populi habebant. Quales nempe habebant Assyrii, Persæ &c. An jure regio, semper vero, utentes? Historiæ oppositum sat demonstrant, 2. Quia omnes agri, ibi designati, per se vitium nullum continent. Uti que: agros vestros, & vineas, & oliveta optima tollet, & dabit servis suis, sicut Achab, de quo jure regio Deus per Prophetam mortem eidem denunciavit. 3. Positâ necessitate Reipublicæ necessariò à quocunque Rege, si salvam velit Reipublicam, suscipiuntur, suntque jura Regis saltem extraordinaria. Nil de eminenti dominio, casuque necessitatis Samuel, aliàs non subjunxisset. 18. clamabitis in illa die à facie Regis vestri, quem elegistis vobis, & non exaudiet vos Dominus, quia petiistis vobis Regem. Alia jura, verè Regia Deus expressit Deuteron. 17. v. 16. & seqq. cum constitutus fuerit Rex, non multiplicabit sibi equos &c. non habebit uxores plurimas &c.

(a) L. 2. de Civit. P. 1. sect. 6. §. 17.

(b) De offic. Princ. Christ. L. 1. c. 1.

(c) Sap. 6. v. 7.

* Quos inter obvii quique, etsi in praxi contra Catholicos, immò persæpe & contra Imperii leges fundamentales, religionem in Imperio avitam, ac dominantem, ipsi stylo ferreo, eorum affectu etiam vi & ferro perlequantur, ac in conscientias, ipsis tantopere liberas, sævire minime negligant. Hic sufficit Hermann Kemmerichii protestantica regula statûs in Elementis J. N. & G. P. 2. c. 7. n. 24. f. m. 227. Caterùm innoxiam libertatem subditis relinquat Princeps, nec eam ulterius restringat, quàm salus Civitatis requirit, nec imperium sibi arroget in ea, quæ impertio non sunt obnoxia. Item f. 258. alium errorem protestanticum recoquit, dum ait, n. 26. Ex eadem ratione, nec errores intellectûs, etiam quæ circa religionem admissi videntur, atque hæreseos nomine notari solent, pænis subijci debent, modò sub pretextu religionis Republica non turbetur.

bata in parte prima de officiis erga Deum, curiositatis ergo, relegere poterunt.

Legum atque Judiciorum Magistratum.

2. Ad eundem finem interna tranquillitas summorum Principum, officium est cura justitiæ, qua nempe actiones Civium ad tranquillitatem, decusque Reipublicæ sic componantur, ut lites atque dissidia vel præcaveantur, vel præscindantur. Ut verò justitia ritè administraretur, non solum bonæ leges ferendæ, sed etiam judicia instituenda, idque imprimis curandum, ut boni præmiis foveantur, mali pœnis coercerentur, & redigantur in ordinem. Inde fluit jus leges ferendi, interpretandi authenticè, gratiosa, quæ ex mera gratia onerosa, quæ pro certo pretio, remuneratoria, quæ ob merita conceduntur. Et quia observatio legum torpet, nisi boni per præmia stimulentur, mali per pœnas coercerentur, nascitur jus circa præmia & pœnas, etiam capitales, quò etiam revocatur sic dictum jus aggratiandi.

Magistratum atque Judiciorum.

3. Cùmque Imperatores summi per semetipfos omnibus negotiis, causis emergentibus par esse nequeunt, de administris fidelibus, justisque; selectu summo, prospiciendum: unde oritur jus circa officia publica, hoc est, jus constituendi Magistratus, legum executores, jus constituendi judicia, cum potestate judiciaria, de factis subditorum eognoscendi, secundum acta & probata sententiam ferendi & exequendi, jus ordinandi, ac reformandi Judices, ac tribunalia publica &c.

Tributorum ac vectigalium.

4. Cùm conservatio tranquillitatis internæ quàm externæ, subsidia exigat, summis Imperantibus competit jus tributorum & vectigalium ob publicas necessitates, & ne deficiant, sed abundant hæc subsidia, eisdem competit jus dirigendi commercia, opificia, & agriculturam. Item jus cudendi monetam, jus præscribendi leges circa bona subditorum, circa contractus: jus instituendi nundinas, concedendi privilegium stapulæ, jus definiendi rerum pretia, constituendi pondera, mensuras, ulnas &c. Et quia hunc in finem sæpe in Collegia & societates coire assolent Cives, etiam illa ad decus & utilitatem statûs publici sunt dirigenda: unde emergit jus circa Collegia seu Universitates.

Existimationis civium.

5. Et quia fieri non potest, quin exinde varii Civium status ac ordines, diversaque existimatio, ac dignitas enascantur, etiam circa existimationem ac dignitatem Civium ritè ordinandam, ac disperriendam, & officium & jus summis Imperantibus attribuitur quò ad Civium existimationem seu augendam seu minuendam per infamiam publicam notam, pro ut utilitas Reipublicæ exigit.

Pars II.

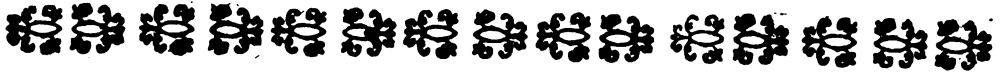
6. Addit Hugo Grotius Imperium seu dominium eminens, vi cujus Imperantes, urgente summa necessitate, ad salutem publicam, bona subditorum possunt in usus publicos convertere, vel etiam pessundare &c. sic ædes destruntur, agri exuruntur tempore belli &c.

Dominii eminentis.

De hisce juribus in specie fusiores denuò sunt protestantici Publicistæ, Grotii, Puffendorffii, Thomasti, Vitriarii, Heineccii, obviique passim, præcipue circa leges in specie; circa privilegia & pœnas; circa existimationem Civium; circa bona & jura subditorum, eorumque officia in Republica. Item circa modos acquirenda & amittenda Majestatis &c. quæ omnia in institutionibus hisce non ex tœdio laboris, sed de industria, momentis pluribus suffultâ, præmeditato saltu transilimus. Modos acquirenda ac amittenda potestatis summa, quò dissimulemus, ratio est, quò influant theses satis delicatæ ac invidiosæ, quales v.g. de tyrannide, quas ad scopum innocuæ eruditionis nobis propositum, tanquam academicis circulis superiores, tutò præterimus. Accedit, quò & ista ab orthodoxis Authoribus etiam recentissimis, quales Clariss. P. Franciscus Schmier, Sigismundus Stasius, jam fusiùs tractata, curioso oculo ubique prostant. Reliquum materiarum elenchum quò decurtemus, Ratio est 1. Quia satis prolixi hæctenus, infiniti esse nolumus, & uti in rebus omnibus, ita & in hisce institutionibus modus sit, ut ne immodica rerum farragine atatem academicam terreamus potius, quàm ad hoc nobile studium alliciamus. Ratio est 2. Quia quàm prolixos esse oportuit in iis, quæ difficultatis plurimum oggerunt, tam expeditos esse convenit in iis, quæ nihil controversiæ habent, eademque fideiâ ab Orthodoxis & heterodoxis Authoribus dealbari solent. Ratio est 3. Quia prædictæ materiæ nullatenus tangunt jus Gentium, quod hac altera operis nostri parte solummodò profiteamur, sed spectant jus merè civile, cuius Reipublicæ proprium, etsi statum publicum suo modo attingant: unde juri universalis naturæ & Gentium neutiquam commiscendum esse duximus. Ratio 4. Quòd, ut supra jam innuimus, in memoratis materiis deficiat scopus nobis propositus, cùm à protestantibus Publicistis calamo satis emendato; imò & à laudatis supra authoribus orthodoxis, limato judicio, multaque eruditione, tam Salisburgi, quàm Friburgi Brisgoie, jam luci publicæ communicatæ sint. Nos igitur, quæ juris Gentium propriè sunt, de bello, pace, & sæderibus, prosequemur.

N

TITU-

TITULUS III.

Titulus 3.

De Bello, ejusque causis, ac officiis exinde fluentibus. De bello.

INSTRUCTIO I.

Instructio 1.

De origine, natura, licentia, ac conditionibus Belli.

De proprietatibus belli.

§. I.

§. I.

De natura, & multiplicitate belli.

De essentia & divisione belli.

Quæritur I. Quid sit bellum?

R. I. Belli etymon incertum: * Probabilius id Hugo Grotius derivat à *Duello*, voce veteri, quasi initiò certamen fuerit inter duos; subin duas inter partes; & sicut antiqui non *bonus*, sed *duonus*, ita non bellum, sed *duellum* pronuntiârunt, ** canente Horatio (a):

Græcia Barbariâ lento commissa duello.

Belli definitio in genere & specie.

R. II. Bellum in genere ab eodem Hugone definitur esse *status per vim certantium, quâ tales sumus* (b). Bellum iustum in specie dici potest: *Status armatæ contentions à potestate summa contra hostem publicum legitime, ac pacis ergo, susceptus.*

In genere dicitur status.

Utraque definitio est regulis consona; ergo exacta. Ans. explicatur. Bellum in genere dicitur 1. *Status*, quia non denotat tantum actuale conflictum, seu oppugnationem &c. sed ipsam quoque machinationem hostilem: nam Philone teste (c), *hostes non soli existimantur, qui navali, aut terrestri prælio certant, sed & qui machinas admovent portibus, & manibus, etsi nondum pugnam incipiant.* Dicitur *status*, ut significet durationem: siquidem Authore Servio, *bellum est tempus omne, quo vel*

preparatur aliquid pugne necessarium, vel quo pugna geritur. Prælium autem dicitur consuetus ipse bellorum (d).

Dicitur 2. *per vim certantium, ut excludantur forenses, alizque ingeniorum contentiones absque violentia; cum Cicerone authore duplex sit genus certandi, alterum per disceptationem, alterum per vim* (e). Addi potest *per vim publicam, ut excludantur duella, rixæ privatæ.* *** Dicitur *quâ talium, hoc est, quatenus inter se certant, seu actiones certamini convenientes, aut exercent, aut meditantur, ut excludantur actiones aliz ad bellum non pertinentes.* Plura omittuntur in definitione belli in genere, dicente Grotio (f): *Justitiam in definitionem non includo; quia hoc ipsum hic querimus, siue aliquod bellum iustum, & quodnam bellum iustum sit? Distingui autem debet id, quod queritur, ab eo, de quo queritur.*

Per vim certantium.

Quâ talium:

Alterum definitionem quod spectat, dicitur 1. *Status contentions ob rationem allatam.*

In specie dicitur status contentions.

Dicitur 2. *Armatæ contentions, seu violentæ, siue in actu 1. siue 2. contra hostem publicum, ut excludatur bellum privatum merè analogum, duellum, rixæ, inimicitiz privatorum.*

Armatæ contra hostem publicum.

Di-

* Aliis derivatur à *Belo*, primo gladii inventore, ut aiunt: aliis promanat à *Græco* nomine *Βέλος*, quod *telum* significat, aliis idem est ac *bellum*, seu *bonum*; eò quòd pro fine respiciat pacem. Prisciano per antiphrasin dicitur *bellum*, quasi *minimè bellum*. Festus à *Belluis* adducit, utpote qui belluarum in morem mutuas in cædes exardescimus, & sic de aliis.

** Sic apud Lucretium sumitur *duellica* pro *bellica*: apud Varronem *Duellona* pro *Bellona*, ut notat Christianus Beckmanus de orig. Lat. Linguzæ f. 283.

(a) L. I. epist. 2. v. 7.

(b) De jure belli & pacis L. I. c. 1. n. 2. f. m. 1. edit. Amstelod. a. 1691 author acatholicus inter prohibitos, qua parte tamen sanus, sæpè ab Orthodoxis citari solitus his in materiis. Idem animadvertendum de Puffendorffio.

(c) L. II. de legibus special.

(d) Apud Grotium L. c. in Notis, unde *Populus Romanus sæpè præliis victus, bello nunquam.*

(e) L. I. de offic.

*** Est autem *rixæ contradictio verborum, orta per erumque ex ira & procedens usque ad verbera.*

(f) L. c.

A potestate
summa legi-
time susce-
ptus.

Dicitur 3. A potestate summa, seu subjecto legitimo, legitime, seu ob causas legitimas. Pacis ergo, seu sine, intentione, modoque legitimo susceptus, ut distinguatur à rebellione, excursionem, deprædatione, omnique bello injusto, quod vel à persona non legitima, vel ob causas non legitimas, vel modo, & intentione minus legitima suscipitur, geriturque.

Et. III. Quæ opponi solent, inefficacia sunt.

Unde bellum
non recte
definitur
certatio.

Opponitur I. Bellum brevius definitur posset cum Cicerone certatio per vim; vel saltem cum Puffendorfio enucleato (a): status hominum de controverso jure per vim certantium: ergo divisio Grotii abundat.

Cum sit sta-
tus.

Et. N. A. Bellum dicit potius statum contentionis, quam actualement contentionem. Altera definitio non abstrahit à Bello justo, nec satis etiam exprimit bellum justum.

Non dicit
duos exerci-
tus

Opponitur II. Definitio Grotii convenit præliis, duellis, rixis, inimicitiiis privatorum; omittit duos exercitus requisitos, cum dato etiam uno, bellum non sit, sed militia potius: ergo exacta dici non potest.

Requisitos
actu.

Et. Subintelligatur, vel addatur vis publica, non sumus difficiles in loquendi modis. Alterum Dist. omittit duos exercitus, semper actu requisitos, & invicem commissos. C. A. Et nego suppositum, quod hoc requiratur. Omittit exercitus parandos, vel paratos ad prælium N. A. & C.

Non exprimit
potestatem
summam, hostes
extraneos.

Opponitur III. Grotii definitio neque exprimit potestatem summam, neque extraneos, qua & contra quos geratur bellum, oportet: ergo melius definiretur cum Othone Frisingensi (b): quod ex edicto superioris potestatis geritur, vel cum Lipsio: Vis armata in Principem vel Populum alienum.

Quia abstra-
hit à bello ju-
sto.

Et. Cur non exprimat Majestatem, extraneos &c. ratio est, ut dictum, quia exprimit bellum simpliciter, abstrahendo, an justum, an injustum sit: & cur bellum dici non possit, quod V. G. moverent Imperii status in Cæsarem, status in statum &c. an dicenda seditio, rixa? Si ly certantium, quæ talium, non satis extraneos denotat, cum proprie loquendo Subditi certantes dici non possint, respectu Principis, dicatur nostra pace, quod bellum sit,

Status in vim publicam certantium, quæ talium, neque subordinatorum. Tam sumus faciles in verbis.

Opponitur IV. Saltem bellum justum melius definitur posset cum Cajetanano (c) Republica invasio; cum Elia alias Schrödero (d), publicorum armorum justa contentio; cum Obrechtio, justa & prudenter indicta contentio; cum P. Seyboldt, Status pugna publica duorum exercituum, per vim certantium, ab iis, qui superiores non recognoscunt, indicta; cum Hornio (e), publica duorum exercituum contrariorum, pacis retinenda, vel conservanda ergo, à Magistratu indicta contentio; cum Alhusio (f), actio hostilis ad injuriam propulsandam, vel vindicandam, à Magistratu vi & armis contra hostes, pacis retinenda, vel conservanda causa, legitime suscepta, & administrata: & sic de aliis: ergo &c.

Et. N. A. Ad Prob. N. iterum A. 1. Melius exprimitur. Quia non est contentio, sed status contentionis. 2. Quia indictio non est essentialis bello, utpote non semper necessaria, ut patet in bello defensivo. 3. Quia potest à Magistratu fieri indictio debita, sed non justa, utpote sinistro affectu ambitionis depravata. 4. Quia exercitus & actio hostilis non semper actu requiruntur, ut dictum supra.

Opponitur V. Ad bellum justum non est requisita intentio recta, sed sufficient causa justitia: ergo abundat ly pacis ergo, denotans intentionem legitimi finis. Ant. P. Non obstante sinistra intentione, odio, ambitione, cupidine vindictæ, opum &c. bellum manet justum, suppetente legitima causa: &c. Ant. P. Sic actio à privato contra privatum suscepta coram competenti Judice, justa est, etsi ex odio, vel invidia sit suscepta, si modò jus agendi supponatur ex parte actoris: ergo à pari.

Et. 1. Tr. totum: si cui lubet, omit- Saltem ad bellum justum latius sumptum.

Et. 2. N. A. Ad Prob. D. A. Bellum manet justum justitiâ strictè sumptâ, & prout denotat virtutem specialem, C. A. Est justum justitiâ latius sumptâ, & prout etiam denotat charitatem, N. A. & C. Id non difficulter dabimus contra Zieglerum, idem haud esse in ordine ad obligationem restitutionis, an quis contra justitiam, aut charitatem delinquat; siquidem ubi jus alterius rigorosum, aut strictè tale, non violatur,

* Seditio est tumultus Populi concitati ad pugnam, vel inter se, vel in legitimum Magistratum.

(a) Per Kemmerichium. c. 16. f. m. 279.

(b) L. 3. c. 23. de rebus Friderici I.

(c) 2da. 2da. Q. 40. a. 1.

(d) Tom. Basil. 5. in Juris bellici delineatione.

(e) In notis ad Burgersdickii Ideam polit. f. m. 147.

(f) Politic. c. 29.

latur, neque vera committitur injuria, neque obligatio faciendæ restitutionis confurgit.

Divisio belli
in justum,
& injustum.

Quæritur II. Quotuplex Bellum?

R. I. Rectè dividitur 1. in *justum* & *injustum*. Justi denominatio hic non tam defumitur ex *forma*, seu solemnitate, quàm ex *causa justa*; sicuti *injustum* dicitur ex *causa injusta*, quâ Magistratus summus, vel Princeps ad bellandum impellitur.

In solemne
& minus solemne.

R. II. Dividitur 2. à Grotio in *solemne*, & *minus solemne*. (a) *Minus solemne est*, quod caret ritibus solemnitatis, seu quod non est denuntiatum, vel geritur in privatos. *Solemne ex jure Gentium*, quod habet ritus solemnitatis, quos inter est 1. ut geratur utrinque à summa potestate. 2. ut geratur cum receptis ritibus inter Gentes; inter hos ritus principalis est *denuntiatio belli* requisita, 1. ut voluntate utriusque Magistratûs, non *privato usu*, latronum more, gerantur bella. 2. Ut parti alteri suppetat justum tempus, vel satisfactionis præstandæ, vel belli alex tentandæ. In bello *defensivo* laudabilis est, denuntiatio non necessaria; quia teste Platone, à natura indicitur. (b) Unde Cicero, (c) *nullum bellum esse justum pronuntiat, nisi quod aut rebus repetitis geratur, aut denuntiatum ante sit, ac indictum*. In bello *offensivo* secundum Legistas, (d) denuntiatio tam strictè est requisita, ut tantum illi censeantur hostes, *qui nobis, aut quibus nos publicè bellum decernimus: ceteri verò Latrones sunt, aut prædones*. Hinc sicut ab his capti, juxta leges, (e) non fiunt capientium servi, ita nec capti in bello legitime non indicto. (f) Supremo Principi indicto bello, censetur subditis quoque, sociisque indictum. Ritus sunt varii, nec à *jure Gentium*, sed Populorum institutis variis descendunt: apud *Græcos* Caduceus in usu fuit, apud *Romanos* hasta sanguinea, in hostium fines emissa, & sic de aliis: hodie confueti per Nuntios libelli publici, litteræ (: quas *Manifesta* vocant:) aut etiam tubicines, &c.

R. III. Bellum dividitur 3to in *offensivum* & *defensivum*. *Defensivum est*, quo injustam invasionem, nostra sive jura sive bona defendendo, repellimus. *Offensivum*, quod & *aggressivum*, vel *vindicativum*, quo hostem sive juris vindicandi, sive damni reparandi causâ, ipsimet invadimus.

R. IV. *Quæ opponi solent, nullius roboris sunt.*

Opponitur I. Non datur bellum justum: ergo mala est prima divisio. R. N. A. ut clarescet ex Quæsitio subsequenti.

Opponitur II. Melior foret divisio in bellum justum, & injustum, subdivisio belli *justi in solemne*, & *minus solemne*, in *offensivum*, & *defensivum*: ergo non tenet nostra divisio.

R. D. A. Melior foret juxta illos, qui bellum *minus solemne*, ac *offensivum* semper putant esse injustum. N. A. Juxta illos, qui utrumque etiam justum esse posse existimant. C. A. & N. C. Puffendorfius bellum *minus solemne* ait speciem habere *incurisionis*, aut *latrocinii*, si non sit denuntiatum: si à privato geratur, involvere crimen *rebellionis*, sitque indignum nomine belli (g). Contra Grotius bellum *minus solemne justum* esse affirmat, saltem *negativè*, quia modo *justa subfit causa*, jus Gentium non quidem *assistat*, sed nec *resistat*. (h) Bellum *offensivum* omne Hornius, ut *injustum* declarat, siquidem ex sententia Hornii, vindicando nostra contra vim injustam, hostem non offendimus eò quòd *offensio præsupponat voluntatem alicujus, sine justa causa ledendi*; secus ait, non *offensio*, sed *defensio potius foret*, & *pœna*: sed alii aliter loquuntur, cumque diversitas sit tantum in modo loquendi, loquere, ut placet.

Opponitur III. Bellum insuper *Divisio Grotii in Bellum publicum, privatam, & mixtum*, seu in illud, quòd à supremo in supremum, vel à privato in privatam, vel à privato in supremum, aut vice versa geritur: ergo nostra divisio non est adæquata. (i) Ant. P. à Muelenio (k) ubicunque est status *aliquorum per vim certantium*, ibi est bellum: atqui etiam inter privatos est talis status: ergo & bellum. Sed

R.

(a) L. c. c. 3. n. 4. f. m. 46.

* Juristis *diffidat*, Clarigatio dicitur.

(b) de refert *Aelianus* apud Grotium L. 3. c. 3. n. 6. f. m. 416.

(c) L. 1. de officiis.

(d) Pomponius in L. 118. ff. de V. S. *Ulpian.* in L. 24. ff. de captiv. & postlim.

(e) Cit. L. 24. & L. 14. §. 2. eod. tit.

(f) L. 21. §. 1. D. 1.

(g) De jure Nat. & Gent. L. 8. c. 6. §. 9. f. m. 1231 edit: *Francof.* 1716. Unde colliges malè dividi bellum in *externum* & *internum* ab *Heizmanno* in *Hofisle*, ac *civile* à P. *Seybold*.

(h) L. c. c. 2. n. 4. f. m. 17.

(i) L. c. c. 3. n. 1. f. m. 422.

(k) Comment. ad cit. cap.

Quia bellum
privatum est
membrum a-
nalogum.

R. N. A. Ad Prob. D. Maj, ubicun-
que est status aliquorum, per vim cer-
tantium, Marte publico, ibi est bellum.
C. Maj. Certantium quomodocunque,
etiam privatim: subd. ibi est bellum,
proprie tale N. M. bellum improprie tale.
C. Maj. Grotii definitio vel sic intelligi de-
bet, vel eidem addi per vim publicam &c.
Quod autem bellum privatum, saltem
in statu civili, sit tantummodo im-
proprie tale, colligitur 1. quod effectus,
qui bellum consequantur, non nisi
bello publico congruant, ut patefcat
ex infra dicendis. 2. Quia, si privati
inter se certant, aut rixa, aut duellum
est; ubi subditi contra Principem,
rebellio dicitur; ubi Princeps subditos
seditiosos compescit, actus imperii, seu
Justitiæ vindicativæ censetur. 3. Quia ex
communi sensu bellum vertitur inter
hostes: atqui teste Cicerone, hostis est, qui
habet Rempublicam, Curiam, ætarium,
consensum & concordiam Civium, & rationem
aliquam, si res ita tulerit, pacis ac fœderis.
Reliqui, etsi exercitus habeant, & mili-
tes, atque Imperatores se terant, non
pro hostibus, sed pro latronibus & spartacis sunt
habendi (a). 4. Quia jus belli gerendi exi-
git, ut ex proprio judicio possit susci-
pi, quousque, & quamdiu visum
fuerit: Civibus verò id solum indul-
tum est in periculo inevitabili, nec
ulterius, quam id fuerit depulsum. 5.
Quia controversiæ bellicæ aliter,
quam pacto & pace vix terminantur:
inter privatos autem nec pacto, nec
pace opus est, sed autoritate superio-
ris omnia complanantur, & ubi etiam
Cives inter se, aut cum extraneis in
concordiam redierunt, Magistratui
integrum est, injuriam vindicare, quæ
rixæ causam præbuit. Ita clariss. P.
Franciscus Schmier, (b) ex Puffendorffio,
Becmanno, Zieglero, Pelzbosero, & aliis.

bavimus: atqui bellum defensivum
in se præcisè spectatum, est tale me-
dium: ergo originaliter est à natura.
Nam quòd bellum sit defensio publica,
nihil refert, cum belligerantes Res-
publicæ, veluti personas particulares,
moraliter induant, ac repræsentent.

P. Assertum quòd ad bellum offensivum. Quam offensi-
vum.
Exigit natura, ne scelus maneat impu-
nitum, estque rationis lumini con-
forme, se suaque posse defendere non
solum, dum actu fit invasio, sed &
post illatam injuriam, bonaque erepta
posse rursus sua repetere, atque recupe-
rare: inde Oratorum Primas: Natura
non patitur, ut aliorum spoliis nostras faculta-
tes, copias, opesque augeamus: (c) ergo
bellum, spectatum in se, & ut est
qualiscunque tandem vindicatio, est
originaliter à Natura.

R. II. Utrumque bellum, per se loquen-
do, est juris merè concessivi, seu permissivi, sic
ut quidem naturæ jure sit licitum, non tamen
præceptum.

P. Assertum quòd ad bellum defensivum. Et
bellum
defensivum
Etsi conservatio sui &c. quòd ad substantiam
sit de jure naturæ præceptivo, utpote ex-
igita ab amore, sibi naturaliter debito, hoc est,
ad felicitatem naturæ rationalis propriam, sim-
pliciter necessario: nihilominus conser-
vatio sui &c. quòd ad modum, seu in spe-
cie, per defensionem vitæ, bonorum
violentam, cum occisione aggressoris
injusti, &c. uti amori, sibi, & proxi-
mo naturaliter debito, non est absolute
difformis, ita nec est absolute exigita,
ut conformis: ergo est de jure naturæ
merè concessivo. A. liquet: nam etiam
absque defensione vitæ, bonorum &c.
salva manet substantialis felicitas, quò
ad partem nobiliorem, seu animam;
neque defensio est semper possibilis,
vel de meliori bono, & absque natu-
rali præcepto sufficit potestas defensionis
ad prævertenda incommoda, ne sci-
licet natura sit exposita hominum in-
juriis, rapinis cum præjudicio Gene-
ris humani, ut pluribus de defensione
privata jam differuimus. Et in hoc
sensu intelligendus est Romanorum Ora-
tor: (d) non modò justum, sed & necessa-
rium est (necessitate potestatis) cum
vi vis illata defenditur. Inde & Ulpianus
scripsit (e), v. armata vim repellere lice-
re; & Cassius, id jus naturæ comparari:
addit, apparet autem ex eo, arma armis re-
pellere licere.

P. Assertum quòd ad bellum offensivum. Et offensi-
vum.
Etsi punitio sceleris, vel vindicatio
sui,

§ 2.

§. II.

De belli origine.

Origo belli.

Queritur III. Quanam origo belli?

Est origina-
liter à natu-
ra.

R. I. Bellum justum, tam defensivum,
quam offensivum, qualitercunque, & in se
præcisè spectatum, originem trahit à natura,
& est humano generi coarvum.

Tam defen-
sivum.

P. Assertum quòd ad bellum defensivum. De-
fensio sui, suorumque justa, ut neces-
sarium est conservationis propriæ me-
dium contra aggressorem iniquum,
cuivis est insita à natura, uti supra pro-

(a) Philipp. 4.

(b) Jurispr. publ. L. 4. c. 1. §. 2. f. m. 235.

(c) L. 3. de officiis.

(d) Pro Millone.

(e) L. Prætor. 1. §. 27. ff. de vi & vi armata.

fui, fuorumque bonorum in se, & in genere sit de jure naturæ præceptivo, utpote exigita ab amore sibi naturaliter debito, & ad felicitatem naturæ rationali propriam simpliciter necessario: nihilsecius punitio hæc, seu vindictio quò ad modum, & in specie talis, seu armata non quidem est positivè repugnans, sed nec est determinatè requisita, & absolutè conformis amori necessario: ergo est juris merissimè permilivivi. A. denuò patet: nam læsi Principes, quamvis supremi, per se loquendo, non tenentur necessario ad arma prouere, sed possent absolutè aliud vindictæ genus excogitare; vel, ut etiam contingit, in causæ arbitros compromittere. Accedit, quòd absque præcepto naturali, sufficiat potestas vindicationis, naturæ jure concessa Genti in Gentem, potestate supremâ præditam, in ordine ad injustè ablata denuò vindicanda, sic ut satis præcludatur anfa hominibus pravis, impunè grassandi in aliorum vitam, famam, corpus, & bona, atque hac ratione quies sufficiens, inter Gentes sperari possit. Secùs enim si unusquisque nostrum, ut rectè animadvertit Romanus Orator, (a) rapiat ad se commoda, aliorum &c. Societas hominum evortatur, necesse est: Unde Livius (b) justum bellum pronuntiat, quibus est necessarium, quibusque nulla, nisi in armis spes. Concordat D. Isidorus, (c) dum inquit: justum est bellum, quod ex edicto geritur de rebus repetendis, aut propulsandorum hostium causâ. Additum tamen in asserto, per se loquendo, nam per accidens, & ex pacto, seu obligatione speciali, quæ incumbit Tutoribus, & Defensoribus Reipublicæ, ejusmodi bellum defensivum, seu offensivum posset esse de jure naturæ etiam præceptivo, ut patet.

Re. III. Bellum non qualecunque, sed publicum & solemne, spectatum præcipue quò ad formam, seu modum usu receptum, seu defensivum seu offensivum, est solummodò juris Gentium.

Assertum patet 1. Ex conditionibus belli, quas inter 1. denuntiatio, armorum conditio, ne veneno infecta sint; necis inferendæ modus, ne fiat veneno, ne fontes vitarentur &c. quæ, ob communem utilitatem, ut ne cædes, aliàs fat crebræ, ultra modum multiplicentur jure Gentium inducuntur sunt: siquidem

juri naturæ perinde est, an hostis aperto, vel occulto Marte; venenò, an gladiò laceffatur.

Patet 2. Ex effectibus belli, quos inter jus interficiendi quoscunque adversæ partis, etiam fæminas, certis in circumstantiis; jus redigendi captos in servitutem; jus direptionis &c. & quæcunque alia pro satisfatione injuriæ, quæ in jus naturale, eodem modo, neque cadunt, neque cadere possunt, ut infra suo loco declarabitur. Inde est, quòd Livius (d) expressè professus sit, jure Gentium is a comparatum esse, ut arma armis propulsemus.

Re. IV. Neque obstat I. Quòd bella vix initium sumere potuerint, antequam Gentes fuerint multiplicatæ, rerum communio deserit, ac meum & rerum divitione. Unde Bellum, saltem spectato jure est antiquius. *Unde Bellum, saltem spectato jure est antiquius rerum divitione.* *frigidum illud verbum, innumeræque gignens bella, Authore D. Chryostomo (e) invaluerit. Nam Re. Tr. A. D. C. Ergo bellum non est Mundo coævum spectatum in se, seu spectata jure bellandi, suaque recuperandi, supposito, quòd quis contra violentiam humanam sua aliter acquirere nequivisset. N. Non est mundo coævum, spectato actu bellandi subd. & hoc defectu potentie N. defectu occasionis, multis post annis primum exercitium suppeditantis. G. Bellum non est medium absolutè necessarium, sed ex suppositione: neque ad jus Naturæ requiritur, ut singula ejus capita semper & statim redigantur in actum; sed satis est, quando certis in circumstantiis operationem tuam exercent, ut præ cæteris apparet in materia furti, quæ locum non habet, nisi res divisas præsupponamus.*

Neque obstat II. Quòd bellum privatum auctore Grotio (f) antiquius sit, quàm publicum, adeoque illud juri Naturæ, hoc juri Gentium simpliciter, etiam quò ad originem, sit adscribendum. *Æquè grandævum, æquè bellum privatum.*

Re. I. Antecedenter ad rerum divisionem, vel homines quidam erant merè privati, hoc est, nulli familiæ adscripti, nulliusve potestati etiam domesticæ subiecti; vel erant in familias congregati, sibi que invicem suo modo subordinati: ergo utrique, quandoque in corpore, vel bonis fuerant læsi, sua vindicare, vel defendere poterant, illi bello privato, hi publico: ergo neutrum bellum antiquius. Quid enim vetat dicere bellum publicum familiarum

(a) L. c.

(b) Dec. I. L. 9. c. 2.

(c) L. 8. Etymol. c. 1. Q. 2.

(d) L. 42.

(e) In orat. de S. Philogonio.

(f) L. 1. de J. B. & P. c. 3. S. 1. n. 1.

liarum contra familias, cum illarum regimen ad civile proximè accesserit?

R. II. D. A. Bellum privatum, auctore Grotio, est antiquius publico spectato jure. N. A. Spectato forsan effectum. C. A. & N. C.

Origo belli iniusti scaturit ex corruptione Nature.

Quæritur IV. Quanam origo belli iniusti?
R. I. Origo belli iniusti est humano Genitori coæva, descenditque a corruptione nature lapsa, a peccato, omnisque peccati ac inimicitie auctore Demone.

Assertum patet. Unde D. Augustinus: (a) Quid culpatur in bello? an quia moriuntur quandoque morituri, ut domentur in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum est, non religiosorum. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, imperatus, atque implacabilis animus, feritas bellandi, libido dominandi, & sic quæ similia, hæc sunt, quæ in bellis culpantur. Rectè Contzenius noster (b): Bellacum nato Mundo fuerunt, & bellantes decretores dies inveniet, duobus fratribus angustus erat Mundus, iniquo Caino videbatur Abel fore beatior. Secuta sunt bella gigantum, & discordes in unum gurgitem cataclysmus inclusit. &c. Post cataclysmum eodem auctore, regnavit Nemrodus in campo Sennaar, oppressa naturali Gentium libertate, cui successit Nimus, quem primum voluit Scriptores (c), qui bello aliena Regna invaserit, sicque Monarchiam Assyricam fundarit. Per bella subin & erectæ & destructæ sunt cæteræ Monarchiæ, & Orbis Regna ad usque nostram ætatem, ut ad eò mox è poma Paradyfi malè comesto, velut ex Pandoræ pixide, prima bella, cædes, vulnera, mortes, devastationes, pestes, malaque omnia in terras redundarint, & etiamnum redundant.

Armorum inventio debetur humano ingenio, in suas clades male peripivaci.

R. II. Si Lucretio fides, pugnatum est initio manibus, unguibus, dentibus; subin fustibus, & lapidibus; demum omni genere armorum. Horum inventionem Josephus Tubalcaino; Eusebius Moyse armorum varietatem; Plutarchus Archyæ Tarentino, & Eudoxo perfectionem tribuit. Plinius Egyptios inventores lanceæ asserit; Lacedæmonios macharæ & galexæ; Medam Myssenum thoracis & ascizæ; Epeum arietis murarii; Vegetius fundam incolis Majoræ; Diodorus arcus & sagittas Apollini; alii verò Zetho, alii Perseo adjudicant. Pulveris pyrii inventionem cuidam

pyrotechnico Germano; tormentorum primum usum Blondus, & Vulaterranus Venetis annò 1380. alii aliis longè maturius adscribunt. Inter quæ dubia illud fat certum, quòd in nulla arte sic insudarit, sic sese exhauferit humanum ingenium, quàm in inventiendis varii generis armis, instrumentis, & machinis, quibus humano Generi necem sive acceleret, sive multiplicet, audiatque ille ingeniosior, qui in hominum strages crudelior tanto dedecore nature, quanto societatis humanæ, ad pacem ab Auctore nature institutz, præjudiciò, ac detrimentò.

§. III.

§ 3.

De licentia belli.

Licentia belli

Quæritur V. Quanam licentia belli in genere?

R. I. Bellum ex natura sua, jure Nature, & Gentium, imò & Divino antiquo est licitum. Ita contra Manichæos, qui bellum absolute illicitum proclamabant.

Assertum P. quòd ad 1. membrum. Bellum ex natura sua descendit à jure Nature, fundaturque in legitima sui defensione, qua instinctui naturali conforme est, vim vi repellere, sua recuperare, ut patet ex dictis: ergo bellum est licitum jure nature.

Assertum P. quòd ad 2. membrum. Bellum juri Gentium est conforme, necessarium ad tuendam Rempubicam, repellendos hostes, reparanda damna, quò sine nec posset conservari justitia publica, & indemnitas status civilis: ergo jure Gentium licitum est bellum. A. patet ex Hermogeniano (d), dum ait: Ex hoc jure Gentium (scilicet quòd ad formam) introducta bella, discreta Gentes, & Regna condita, dominia distincta.

Assertum P. quòd ad 3. membrum. Ex una parte nulla lex prohibens belli per se prohibitiva, ostendi potest: ex altera parte tota veteris Testamenti Historia contrarium loquitur: ergo bellum jure divino antiquo est licitum. A. partim clarescet ex dicendis, partim patet ex Scriptura (e), ubi Deus leges generales & perpetuas de modo

(a) L. 22. contra Faustum, uti perhibetur in c. 3. D. caus. 23. Q. 1.

(b) Polit. L. 10. c. 2. n. 2.

(c) S. August. L. 4. de civit. Dei, Eusebius, Diodorus Siculus, Justinianus, Tobias, Pistor, & alii.

* Unde reprehendebant Moysen, Josue, Davidem, cæterosque Testamenti veteris Patres, quòd bella gesserint, quos S. August. L. 22. contra Faustum, c. 74 confutat.

(d) L. suprà cit.

(e) Num. 10. Deuteron, 20.

modo gerendi belli Populo suo præscripserat: immò in *Deuteronomio* (a) fit mentio de libro *Bellorum Domini*, quæ haud dubiè probante Deo gesta sunt.

Ut patet ex
Historia legis naturalis, & scriptæ.

Confirmatur assertum ex *Historia*. In lege Naturæ notum est bellum *Abrahami* partim defensivum, partim offensivum contra quatuor *Affryæ*, seu *Persiæ* Regulos, & etiam probatum à *Melchisede*cho: *Laus sit Deo altissimo, qui tradidit hostes tuos in manum tuam* (b). In lege scripta celebre est bellum defensivum *Josue*, & *Moyse* contra *Amalecitas*, vim facientes, à Deo etiam probatum (c). Famofum bellum, finium tuendorum causâ, contra *Ammonitas*, injustos aggressores susceptum à *Jephthe* dicente (d): *Non ego pecco in te (nam defendebat, quod possederat) sed tu contra me malè agis, iudicis mihi bella non justa*. Notum bellum *Davidis* adversus *Hannone*m, Regem *Ammonitarum*, ob vindicandam injuriam publicam, Legatis suis illatam (e). Nota sunt bella *Gedeonis*, *Baruch*, *Samsonis*, *Samuelis*, *Saulis*, *Davidis*, *Machabæorum* &c. In hisce bellis plerumque non legitur speciale DEI mandatum, quale legitur de excindendis septem Gentibus *Chanaan*: ergo jure Naturæ, vel Gentium illata sunt, idque licitè, nisi quis tot Patriarchas, Judices, Reges, Sacerdotes, quos inter sanctissimi, injustitiæ postulare velit, quod utique *Manichæo* phantaso dignum, quia insanum: vel si ostendatur speciale mandatum, fuere licita jure antiquo Divino positivè: si non ostendatur speciale mandatum, saltem licita fuere jure antiquo Divino negativè, neque prohibita, sed permiffa.

Neque est contrarium paci, societati, nisi ex parte iniquæ causæ.

Neque obstat 1. Quòd bellum sit contrarium Paci, à Natura intentæ; societati, & charitati naturali, neque belluis in suam sævientibus speciem: ergo jure Naturæ illicitum. Nam. B. D. A. Est contrarium respectu partis, injustum bellum foventis C. A. foventis justum, seu defensivum, seu

offensivum N. A. & D. C. ergo injustum est Naturæ jure illicitum. C. C. Justum N. C. Rectè animadvertit *Grotius*, quòd ratio, & natura societatis non omnem vim inhibeat, sed eam duntaxat, quæ societati repugnat, id est, quæ jus alienum tollit; cum ipsa societas eò tendat, ut suum cuique saluum sit communi ope, ac conspiratione.

Neque obstat. 2. Quòd bellum sit causa multarum cædium, damnorum, felicitas indigna ex aliena infelicitate. Nam. B. ut priùs. D. Est causa ex parte inferentis injuriam C. propulsantis N. Hac ex parte, ut ait *S. Augustinus* (f) non pax queritur, ut bellum geratur, sed bellum geritur, ut pax acquiratur.

Que sola est cædium causa.

Neque obstat 3. Quòd etiam justam habens bellandi causam, abstinendo, possit impedire ejusmodi cædes, damna; ergo debet. Nam. B. N. C. Quia simul impediret justitiam publicam; daretur occasio majoris mali; immunitia redderentur furta, latrocinia &c.

Causa justa justitiæ publicæ suffragante

B. II. Bellum de se est etiam licitum jure Divino novo, seu Christiano. Ita communis contra *Anabaptistas*, *Erasmum Rotterodamum* (g), *Cornelium Agrippam* (h), & alios apud C. *Bellarminum* (i).

Bellum de se etiam est licitum Christianis.

Assertum P. 1. Ex una parte nulla potest ostendi lex restrictiva, seu sublativa juris antiqui, ac naturalis: ex altera parte pro belli licentia etiam apud *Christianos* stat S. Scripturæ autoritas, Patrum testimonia, ratio, atque experientia: ergo bellum de se Christianis quoque est licitum.

Quia lex nova hac ex parte nil derogat legi antiquæ vel naturali.

A. quòd ad 1. partem patebit infra. Quòd ad 2. partis membrum primum P. S. Præcursor (k) militibus, consilium salutis petentibus: quid faciemus & nos? S. *Augustino* & *Angelico* interprete (l), non jussit arma abjicere, militiæ sese subtrahere, sed contentos esse stipendiis, neminemque percutere. Item *Christus* Centurioni dicenti (m): *Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic: vade, & vadit: non man-*

Neque hæc licentia est difformis novo Testamento.

(a) cap. v.

(b) Genes. 14. v. 20.

(c) Exodi 17.

(d) Judic. 11. v. 27.

(e) Regum 2. c. 10.

* Belle *Juvenalis* Satyra 15.

Sed jam serpentum major concordia: parit
Cognatis maculis similis fera, quando Leonis
fortior eripuit vitam Leo?

(f) Ad *Bonifacium* epist. 207. aliàs 205.

(g) In annot. ad c. 3. & 22. *Luca*.

(h) L. de vanitate scientiarum c. 29.

(i) c. 14. de Laicis.

(k) *Luca* 3. v. 14.

(l) 2a. 2æ. Q. 40. ex D. *Augustino*.

(m) *Math*, 8. v. 9.

mandavit deferere militiam, sed potius laudavit fidem. Item Cornelii Centurionis elemosynas remuneratus est dono fidei, neque Petrus, cum faceret Christianum, abjicere balneum iussit (a). Sic Christus imperavit dare tributa Caesari (b), quibus aluntur milites; *ided enim tributa praestatis*, inquit Apostolus (c), *Ministri enim sunt, in hoc ipsum servientes*, nimirum ut gladio puniant perturbatores publicae pacis, id enim praemiseraat: *non sine causa gladium portat, DEL enim Minister est vindex in iram.*

Immo con-
formis menti
Patrum.

A. P. quod ad 2. partis membrum secundum. S. Ambrosius inquit (d): *Non militare delictum est, sed propter praedam militare, peccatum est.* S. Augustinus (e): *Noli putare, neminem Deo placere posse, qui armis bellicis ministrat.* Similia habent SS. Chrysostomus, Bernardus, Gregorius M. Nazianzenus, & Turonensis apud Bellarminum (f).

Rationi,

A. P. quod ad 2. partis membrum tertium. Licitum est homini privato vim injustam vi repellere, ut supra statuimus: ergo a fortiori id etiam licitum erit Principi vel Republicae. Item licitum est Republicae Christianae tranquillitatem defendere, ferro, seu contra malefactores, puta hostes internos: ergo licitum quoque erit eandem defendere bello contra hostes externos, C. patet; quia unum aequè ac alterum est necessarium ad felicem statum Republicae, unum aequè ac alterum, naturae jure permixtum &c. Unde Contzenius noster (g): *Si quis serid omne bellum improbet, ego cum non hareticum modo, sed Republicae proditorem esse judico &c.* Item: *Nulla respublica perseverare potest, nisi quae militem artem excolit: nam, cum magna cupiditate ad aliena rapienda serantur homines, ubi obstaculum non vident, edruunt.* Hinc etiam Molina (h) bellum ceteroquin justum, sive defensivum, sive offensivum, Christianis non modo

Subin neces-
sitate sufful-
ta.

licitum, sed quandoque melius pace, immò & graviter obligatoriam esse affirmat, quando scilicet, affulgente spe victoriae, absolute foret necessarium pro salute temporali, puta, si subditi externae potentiae graviter vexarentur, premerentur, & vix non opprimerentur. * Item pro salute Republicae spirituali, puta conservatione fidei, Christianae Religionis augmento, ac ipsomet hostium spirituali emolumento.

A. P. quod ad 2. partis membrum quartum. Quia Deus saepe bella justa adjuvat, non adjuturus, si bellum foret illicitum; nam mala permitti, non adjuvari a Deo possunt. Sic auxilio fuit Constantino; (i) Theodosio adiutores misit SS. Joannem & Philippum; (k) Theodosio juniori Angelos. (l) sic adjuvit per prodigia Clodoveum (m), Honorium (n) & innumeros alios. Sic post Christi ascensionem fuere semper Christiani vere sancti, militiae adscripti, etiam sub Principibus Ethnicis; nota est Legio fulminatrix sub M. Aurelio, prodigioso imbre celebris (o). Denique nota sunt bella Caroli M. S. Ludovici Regis Galliae, & aliorum. Notae integræ cohortes: S. Mauricius cum sua Legione Thebae; noti SS. Martini, Sebastiani, Alexandri, Theodori, alique sexcenti, Sanctorum factis adscripti, quos bella gessisse, atque bellasse, constat.

§. III. Quae replicati solent, non stringant.

Replicam I. Contra 1. partem probationis. Textus Evangelicæ. In Testamento novo sunt plures leges belli prohibitoriae: ergo illicitum est saltem Christianis. A. P. Christus clamat: (p) *Si quis te percusserit in unam maxillam, praebet & alteram. Diligite inimicos vestros.* Acclamat Apostolus: (q) *Non vos defendentes charissimi, scriptum est enim, mihi vindicta &c. & sic de aliis.*

§. N. A. ad P. D. A. Et haec ex De confilio mente Ecclesiae, Patrum, atque interpretatione privata intelligenda sunt de precepto,

(a) Actuum 10.

(b) Math. 22. v. 21.

(c) Ad Rom. 13. v. 4. 5. & 6.

(d) Sermone 7.

(e) Epistola ad Bonifacium 107. aliàs 105.

(f) L. 3. de Laicis c. 14.

(g) L. 10. Polit. c. 3. §. 3. & 4. f. m. 744.

(h) Tract. 2. Disps. 99. col. m. 414.

* Clariss. P. Schmier Jurispr. publicae univ. L. 4. c. 1. sect. 2. §. 1. n. 63. f. m. 242. iasuper addit: *Potesse contingere, ut bona ad torionem spectantia, antehac injustè ablata, facti manè recuperari possint: potest iterum accidere, ut inimicus homo Civitatem, aut Provinciam perversis moribus, aut doctrinis pervertere, aut evertere satagat, &c. Sed prior casus periculosus est excusationi obnoxius; alter bello vix indigeret.*

(i) Euseb. in vita & L. 9. Histor. c. 9.

(k) Theodoret. L. 5. Hist. c. 24.

(l) Socrates L. 7. c. 18.

(m) Gregor. Turon. L. 2. Hist. Franc. c. 30.

(n) S. August. L. 5. de Civit. Dei c. 23.

(o) A. Christi 176. apud Tertullian. apolog. c. 5.

(p) Math. 5. v. 39. & 44.

(q) Ad Rom. 12. v. 19.

cepto, ac ultione publica, pertinente ad iustitiam vindicativam. N. A. Intelligenda sæpe de consilio tantum, de vi, violentia, vel ultione privata C. A. & N. C. Primus textus, seclusa necessitate honoris Divini, consilium indicat, uti & ille: (a) *Auferentiunicam, da illi & pallium.* Secundus & tertius de privata obligatione. Sic oraculum illud *Isaiæ* (b) *de Christianis: non levabit Gens contra Gentem gladium, nec ultra exercebuntur ad praelium &c.* vel de *Christi* tempore sub *Augusto*, vel de *Regno Christi*, ubi nemo hostis, intelligendum est.

SS. Canones.

Replicant II. Bellum Christianis prohibitum est saltem per SS. Canones: per quos 1. injungitur gravis pœnitentia repetentibus militiam (c). 2. Declarantur ut implicantes sese diaboli laqueis. (d) 3. Ut incapaces pœnitentiæ: (e) ergo &c.

De bello illicito sæpe per accidens.

R. N. A. Ad 1. D. Repetentibus militiam cum periculo fidei. C. secus N. Canon ille agit de iis, qui ob confessionem fidei Christiana privati fuerant cingulò militari à *Diocletiano* vel *Licinio*, & postea cingulum repetebant, parati negare fidem. *Ad 2. & 3. D.* ut implicantes se laqueis & incapaces pœnitentiæ vitio proprio C. Vitio militiæ: *subd.* per se N. per accidens, quatenus militia plerumque periculosa & cum morum corruptela conjuncta est. Hinc citati Canones tantum agunt de iis, qui ob peccata, occasione militiæ facta, pœnitentiam egerant: ubi malitia non ex se, sed per accidens vitanda erat ut occasio proxima.

Neque S. Joannes de testamento veteri solum intelligendus.

Replicant III. Contra partis 2dæ membrum primum. *Joannes* tantum *Judeis* permisit bellum, ut imperfectis: *Christus* aliter docuit. Ita *Anabaptista*. 2. *Joannes* ea dixit militibus, non ut bene, sed ut minùs malè viverent. Ita *Erasmus*, & eo teste *Theophylactus*; ergo non tenet probatio.

R. N. utrumque. Quia sic *Præcursor* malè *Christo* præparasset viam. 2. Quia priùs dixerat: *facite fructus dignos pœnitentiæ: omnis arbor non faciens fructum bonum, in ignem mistetur &c.* (f). Inde compuncti milites petierunt,

quis esset fructus bonus, quem facere deberent; vel ergo *Joannes* eos decepit, vel possunt milites salvari, si servent, quod præcepit.

Theophylactus vel non est contrarius, ut ostendit *C. Bellarminus*, vel si est contrarius, nititur contra torrentem.

Replicant IV. Cum eodem contra 2dæ Neque partis membrum secundum. Juxta *Patres* bellum illicitum est Christianis: ergo &c. A. P. 1. *Tertullianus*: (g) *Licebitne in gladio conversari, Domino pronuntiante, gladio periturum, qui gladio fuerit usus? & praelio operabitur filius pacis, cui nec litigare conveniet?* 2. *ad.* Teste *Origene* *Christus* omnia bella sustulit (h). 3. *id.* S. *Hieronymus*: *Olim bellatoribus dicebatur: accinge gladium tuum &c. nunc Petro dicitur: converte gladium tuum in vaginam &c.* (i). 4. *id.* S. *Ambrosius*: *O Domine, cur emere me gladium jubes, qui ferire me prohibes? Ideò fortasse Petro duos gladios offerenti, satis est, dicis, quasi licuerit usque ad Evangelium, ut sit in lege æquitatis eruditio, in Evangelio bonitatis perfectio* (k). 5. *id.* S. *Augustinus*: *Non orare debemus, ut moriantur inimici, sed ut corrigantur.* (l)

R. D. A. Juxta *Patres* bellum per se *Ritè lecti, & intellectu.* autoritate publica, causaque legitima gestum, est illicitum per accidens, seu respectu habito ad circumstantias C. A. & N. C. *Ad 1.* *Tertullianus* rationes præcipuæ, ibidem allatæ probant illicitum esse bellum per accidens, seu propter periculum Idololatriæ: *Excubabit pro templis, quibus renuntiavit &c.* plus si dicit, nimium dicit. *Ad 2.* *Origenes* non ait, *Christum* prohibuisse, sed sustulisse bella per pacem universalem, tempore nativitatis, ut indicat contextus. *Ad 3.* S. *Hieronymus* tantummodo vult in lege veteri imperata fuisse bella, ut necessaria ad subigendam terram promissionis; in nova non quidem prohibita, imperata tamen non esse, sed pacem potius ad acquirendum Regnum cœlorum. *Ad 4.* S. *Ambrosius* loquitur non de bello publico, sed privata ultione, vel de privata defensione ad perfectionem consilii non adhibenda, ut clarè indicant verba. *Ad 5.* S. *Augustinus* reprehendit odium

(a) *Matth.* 5. v. 40.

(b) *c.* 2. v. 4.

(c) *Concil. Nicæn.* can. 11.

(d) *Can. contrarium* de pœnit. dist. 5.

(e) *Ead.* Dist. can. *fasas*.

(f) *Matth.* 3. v. 8. & 10.

(g) *L. de corona militis* ultra medium.

(h) *L. 2. contra Celsum* paulò ante medium.

(i) *Ad Ageruchiam* de Monogamia.

(k) *L. 10. in D. Lucam*

(l) *In Psalm.* 37.

odium inimicorum, non bellum justum, ut satis patet ex verbis ejus supra allatis.

Neque ratio pacis;

Replicant V. Cum eodem contra 2. partim membrum tertium. Bellum opponitur paci, effectui Charitatis: ergo hoc ipso est malum, & effectus odii, vel vindictæ. 2. *Arma Christianorum sunt gladius verbi DEI, scutum fidei &c.* teste Apostolo (a).

Cum bellum sit medium ad pacem.

R. D. A. Opponitur paci, ut etiam sit medium ad pacem. C. A. fecus N. A. & D. C. Bellum injustum est malum. C. C. Justum N. C. Pacem debet habere voluntas, bellum necessitas (b). Ad 2. D. A. Arma belli spiritualis contra dæmones, de quibus ibi Apostolus. C. A. In alio sensu. N. A. & D. C. Ergo Christianis ferro non pugnandum, sic ut sit prohibitum. N. Sic ut non sit prohibitum. C. C.

Neque dicta S. Martini;

Replicant VI. Cum eodem contra 2da partis membrum quartum. S. Martinus, referente Sulpitio, Imperatori Juliano expressè dixit: *Donativum tuum militaturus accipiat: ego Christianus sum, mihi pugnare non licet:* ergo nil evincitur exemplis.

Non ritè adducta.

R. N. A. Sic dixit: *Hactenus militavi tibi, nunc patere, ut militem Deo: Christi enim miles sum, non tantum fidei promissione, sed & vitæ monasticæ professione: unde mihi pugnare non licet.* Colligitur ex ipso Sulpitio, videatur Bellarminus (c).

§. 4.

§. IV.

Conditiones belli.

De Conditionibus belli.

Queritur VI. Quenam conditiones ad bellum justitiam requisitæ?

1. Potestas summa.

R. I. Inter primas belli justii proprietates est summa potestas. * Ita Angelicus cum communi (d).

Jure naturæ, Gentium & ratione.

P. Assertum. Jus naturæ & Gentium ipsaque ratio evincit, bella regulariter geri non posse, nisi ab iis, & contra eos, qui Superiorem non agnoscunt: ergo necessaria est conditio potestatis summæ.

A. P. 1. Quia ordo naturalis Mortalium paci accomodatus, D. Augustino interprete, (e) hoc poscit, ut suscipiendi belli auctoritas, atque consilium penes Principes sit. 2. Quia bella ex necessitate inducta, eoque solum ex fine permessa sint, ut ii, qui Judicem non habent, jus atque justitiam consequi valeant. Unde illa constitutio Valentimiani, & Valentis (f); Nulli prorsus, nobis insciis, atque inconsultis, quorumlibet armorum movendorum copia tribuatur. 3. quia bellum illaturus agit Judicem in propria causa; sibi administrat justitiam, injuriæ vindictivam: exponit Rempublicam magno periculo: atqui hæc omnia non competunt nisi potestati summæ. 4. Quia bellum illaturus alteri potestatis non summæ, sed subordinatæ, tenetur prius experiri viam juris in foro contentioso, ibique jus suum prosequi medio ordinario, parato, atque pacifico; nam actor sequitur forum rei: ergo contra subordinatos nequit mox bello procedere, ac uti medio tam extraordinario, violento, atque periculoso; cum jure naturæ ac Gentium sit contestatum, ab armis esse abstinendum, agendumque jure, cum agi potest. Hinc est 1. quod in omni, Superiorem recognoscente, bellum injustum, in Supremo justum præsumatur (g). Hinc est 2. Quod bellum, defectu auctoritatis illegitimum, non modò sit contra charitatem, sed etiam contra justitiam; etiamsi adsit legitima causa, eò quod actus ille sit sine auctoritate legitima, adeoque illegitimus, & inferens teneatur ad damnorum omnium restitutionem (h). Hinc est 3. quod in pace publica, respectu Imperii, sit constitutum, ut nullus status alterum, ullo titulo, hostiliter laceßere valeat (i).

Excipitur 1. Casus denegate justitiæ, seu quo supremus Princeps, respectui sui subordinati, ut Judex conventus, negligeret administrare justitiam. Sic enim bellum inferri posset ipsi supremo Principi simul & subordinato, Unde S. Augustinus justa asserit bella, que

Regulariter, & extra causam denegate justitiæ.

(a) Ad Ephes. 6.

(b) Can. noli 23. Q. 1.

(c) L. cit. de Laicis c. 14. ad finem.

* Scilicet cujusvis Reipublicæ perfectæ, qualicunque forma regiminis utatur Monarchica, Aristocratica, vel Democratica.

(d) 2. 2. Q. 40. 2. 1.

(e) Relatus in cap. Quid culpatur 4. caus. 2. Q. 1.

(f) Tit. c. ut armorum usus.

(g) Knipschild de Nobilit. L. 3. c. 13. n. 30.

(h) Suarez disput. 13. de charit. sect. 2. num. 6. Unde L. hostes ff. de captivis, & postliminiò reversis, & in L. hostes ff. de verb. signif. prædones, atque latrunculi appellantur, qui in Imperio, sine consensu & auctoritate Imperatoris, bellum offensivum suscipiunt.

(i) Daß niemand hinsühro den anderen, was Würden, Standes, oder Weesens er seye, um ketnerley Ursach willen, wie die Rahmen haben möchten, den anderen besellden, betrügen, berauben, fahen, überjehen, belägeren &c. ord. pr. 2. tit. 15. Videantur passim R. J. & imprimis confirmatio a. 1555. &c.

qua ulciscuntur injurias, si qua Gens vel civitas, qua bello petenda est, vindicare neglexerit, quod à sussimprobe factum est (a).

Potestatis
delegata.

Excipitur 2. Casu, quo inferior utitur potestate delegata: nam sic erit moraliter summa.

Præscrip-
tionu.

Excipitur 3. Casu, quo jus belli à subordinatis Statibus vel consuetudine, vel præscriptione, vel pactio est acquisitum: nam belli potestas ab humano jure, ut plurimum dependens, est communicabilis, hicque inferior fictione juris foret supremus.

Summa ne-
cessitatis.

Excipitur 4. Ab Hugone Grotio casus summæ necessitatis, quo ita præsens foret periculum, ut tempus non ferat cum consuls, qui supremam præditus est potestate (b). Hoc enim casu, per præsumptionem, adesse censeretur delegata potestas *

Ab Heiz-
manno ex-
cipitur eti-
am bellum
defensivum

Excipitur 5. Ab Heizmanno: (c) Bellum defensivum, æquè ac privata defensio necessaria, naturæ jure cuivis permittitur: addit tamen causam belli defensivi incontinenti ad Imperatorem (respectu Imperii) deferendam. Sed hac de re infra.

A Lieben-
thalio
Schmalkal-
dicum.

Excipitur 6. A Liebenthalio Lutherano, casu quo Imperator, sui muneris immemor, moratoriâ, vel delusoria procrastinatione aliquem lætaret, tyrannidem exerceret &c. (d) Adducto in exemplum fœdere, belloque Schmalkaldico &c. quæ doctrina (verane, an falsa sit, dependet ab Imperii legibus, neque hic quidquam decidimus) in principiis tamen protestanticis admodum periculosa est Imperatoris authoritati, uti alibi diximus (e).

Alteri con-
ditio justa
causa, ut pa-
tet.

Be. II. Inter conditiones belli legitimi est justa causa. Assertum patet. Nam supremus Princeps non est alieni Populi Judex, nisi ratione delicti, quod nullo suppetente Judice vindicare potest, ut sui Populi defensor, atque protector: ergo alienum Populum bello punire nequit, nisi ratione gravis delicti, & suppetente causa justæ defensionis, seu protectionis: ergo ubi vel nulla cau-

sa, vel non satis justa, vel omninò injusta, licitè armis sævire nequit. Unde

Colligitur I. Non sufficere causam levem, sed requiri gravem; partim ut ne plus incommodi bellum afferat, quam inde utilitas speretur; partim ut ne ob leve detrimentum suæ Gentis, alienæ gravissimum inferatur damnum. Non sufficere dubiam, sed suo modo certam requiri, saltem respectu summi Principis. Ratio est: quia bellum est actus justitiæ punitivæ: atqui injustum est punire aliquem causâ necdum sat liquidâ ac probatâ. Dicitur respectu Principis: ** nam alia ratio militum, quibus parere necessum est, neque discutere jussa, sed ut justa præsumere incumbit, nisi de injustitia belli aliunde constaret: unde Bonifacius Papa (f): Quod quis mandata Judicis facit, dolo facere non videtur, cum habeat parere necesse. Dicitur, quibus parere necessum est: nam alia ratio est de iis, qui neque subditi, neque in stipendiis ordinarii, sed spon-

te propria aggregantur: his enim justitia belli vel nota, vel saltem supposita sit, oportet. Siquidem c. Belarmino Authore (g), qui nihil cogitant, paratque sunt militare, sive bellum sit justum, sive non, modò stipendium habeant, in statu damnationis versantur. Denique non sufficit causa merè suasoria, quæ juxta Grotium (h) movet sub sola ratione utilis, abstrahendo, an simul justum sit, quod utile creditur: hinc ad bellum, propriè justum, causa verè justificativa est habenda.

Colligitur II. Bellum non temerè, sed maturo consilio suscipiendum. Indagandum prius, sitne justa belli causa, an non? majusne emolumentum ex bello justo, quam ex pace iniqua haberi possit? Unde, Authore Philippo Knippschild (i), potius omnia prius tentanda sunt, omnis via juris, & occasio belli declinandis captanda, antequam in campum Martium descendatur: tunc enim

venien-

(a) Relatus c. Dominus 9. caus. 23. Q. 2.

(b) De Jure B. & P. L. I. c. 3. n. 4. f. m. 46.

* An in casu summæ utilitatis æquè præsumi possit ejusmodi potestas, non æquè liquet.

(c) Joa. Georg. Ingolstadtii. Digest. Profess. in conflictu Juridico A. 1679. c. 3. n. 7. f. m. 17.

(d) In colleg. Polit. Exercit. 14. n. 12. & 13. f. m. 443.

(e) In Coll. Hist.

** Suarezius, Molina & alii exinde resolvunt 1. Casu quo alter Princeps foret in possessione regionis, competitor bellum movere non posset, nisi certus de suo jure, quia etiam hic melior est conditio possidentis, etsi jus suum prosequi posset via juris. Item: casu quo per mortem tertii vacaret regio, à neutro possessa, moveri bellum non posset, nisi secundum probabilitatem juris sui sententiam. Quod si utrinque foret probabilitas æqualis, res arbitrio tertii, aut regionis divisione componenda foret. Item: casu quo causa, quæ visa est initio justa, pateret postmodum esse injusta, bellum præteritum, ob bonam fidem, foret justum, non item futurum. Ita illi.

(f) De R. J. in 6. Reg. 25. Videantur dicenda infra sect. 8. §. 5. n. 7. & 8.

(g) L. 3. c. 15. de laicis f. m. 881.

(h) L. 2. c. 1. §. 1. n. 1.

(i) De nobilit. L. 3. c. 13. n. 61.

veniendam ad arma, cum locum apud adversarios justitia non invenit. Iis justum demum est bellum, quibus necessarium, & nulla nisi in armis relicta est spes; injustum, quibus non necessarium.

Quia medium nimis periculofum.

Ratio est quadruplex 1. Quia medium est nimis periculofum: nam anceps est belli alea, eventus incertus; non enim in ejusdem est potestate, & initium & finis belli, ut ex Salustio scribit Lipsius. Plerumque bella ex bellis seruntur, & bis in bello peccari nequit.

Reipublice præjudicofum.

2. Quia est medium Reipublicæ nimis præjudicofum: nam exhauriuntur æraria, subditi gravantur, cives spoliuntur, militibus malè parta malè dilabuntur, vastitate & incendiis absumuntur necessaria, succedit malè suada paupertas, fames, inde pullulant deprædationes, latrocinia &c. & totius Reipublicæ defolatio.

Extraordinarium.

3. Quia est medium extraordinarium, nimisque iruculentum. Siquidem injustum bellum D. Augustino (a) non bellum est, sed latrocinium. Rectè jam dudum Seneca (b): *Homicida compescimus, & singulas cades? Quid bella, nisi occisurum Gentium gloriosum scelus? non avaritia, non crudelitas modum novit, &c. Hæc insania quædam est ruentium in pejus sæculorum, quasi verò, quod leges damnant, id arma excusent: quod scelus in Republica est, in bello sit virtus?* Immo bellum, etiam justum, est malorum omnium Ilias; nam teste Contzenio nostro (c): *Bellorum etiam justissimorum commune est malum, quod in illis omnis disciplina jaceat, vitia invalescant, mores corrumpantur, & que in Republica bene constituta, consentur flagitia, in castris ludis sunt: silent inter arma leges, subditis licentia scelerum datur, homines trucidantur, insontes spoliuntur &c. Et quod maxime deplorandum, plura plerumque patiuntur boni quam mali, & ipsa Religio in discrimen adducitur, cultus Divinus, & quidquid sacrum sanctumque, non raro per ausus sacrilegos profanatur.**

Conscientia Principis nimium onerosum.

4. Quia denique est medium conscientia Principis nimium onerosum. Optime L. B. Schönovius (d): *Tot illi (Principes) tantorumque malorum, scelerumque*

rei sunt, quot, quantaque per injustitiam belli ulterò citroque patrantur. Ex eorum manibus repetet Divina Nemesis tot mille innocentes animas, quæ vel innocenter, vel prematurè obière, vel quas contagium militaris petulantia plane æternum perdidit. Qui injustè bellum suscipit, universam bellè injustitiam contrahit, seque reum facit omnium vastationum, usurpationum, cædium, impietatum, & quidquid dirum, Numinique adversum patrare solet effrenis belli furor. Ita, hic illustis Statista (e).

Colligitur III. Etsi justa causa eodem Authore dicatur Sydas prognosticon, quò ad futurum belli eventum juxta illud Lucani: *Causa jubet sus sapere; non Superos melior sperare secundos.* Etsi justa causa in Principe creet fiduciam, in Belliducibus fidem, ac promptitudinem, in milite alacritatem; etsi plerumque justæ causæ assistat Polus, sitque non nisi Pseudopoliticum illud: *querendum belli exitum, non causam, nihiloscibus Sydas istud prognosticon fixum non est; quia nullo DEI promisso infallibili suffultum; cum ex judiciorum Divinorum inscrutabili abyfso, nonnunquam bona causa succumbat, Deoque permittente mala causa triumphet.* Exemplo esse possunt bella elapsi gemini sæculi, expeditiones sacræ contra Turcas, ubi cum Jeremia exclamatum non semel (f): *Quare via impiorum prosperatur? bene est omnibus, qui prævaricantur, & iniquè agunt.*

Re. III. Inter conditiones belli legitimi est etiam recta intentio.

Patet assertum: nam bellum à natura indultum non est, nisi ut necessarium medium, vel ad recuperandam pacem, vel tranquillitatem publicam; vel ad exercendam justitiam, injurias vindicando, aut amissa recuperando: ergo alio fine susceptum, nec ordinatum ad commune bonum Reipublicæ, erit inordinatum, saltem charitati oppositum, & consequenter illicitum. Unde bellissimè S. Augustinus (g): *Pacem, inquit, habere debet voluntas, bellum necessitas, ut liberet Deus à necessitate, & conservet in pace: non enim*

pax

(a) L. 4. de civit. DEI.

(b) Epist. 96.

* Quam fuit crudelis gloria *Cæsaris*, etiam ante bellum civile, undecies centena nonaginta duo hominum millia à se occisa jactitantis? Item *Pompei Minerva* delubro inscribentis, à se semel vicies centena octoginta millia trucidata, fugata. An non gloriosior *Antonii Augusti* vox? *Honestius esse unum civem servari, quam mille hostes occidi?* Videatur *Masenius* in utili curioso.

(c) Vide dicenda infra sect. 9. §. 1. p. 1.

** *Fabius*, everfò *Tarenti*, in Deos sævire noluit, dicas: *Relinquere se Tarentinis Deos iratos;*

(d) In arcanis statùs, L. 9. c. 4. n. 8. f. m. 26.

(e) Vide dicenda infra sect. 9. §. 1. p. 1.

(f) Cap. 12. v. 1.

(g) Epist. ad Bonifac. 207. aliàs 205.

pax queritur, ut bellum geratur; sed bellum geritur, ut pax acquiratur: esto ergo etiam bellando pacificus, ut eos, quos expugnas, ad pacis unitatem vincendo perducas. Immò & Cicero paganus: sic bellum suscipiatur, ut nihil aliud, quam pax quaesita videatur (a). Ex his

Hec tamen conditio non respicit iustitiam, sed licentiam belli. Colligitur I. Hanc conditionem differre à duplici priore 1. Quò defectus illarum faciat bellum injustum; hujus verò malum solummodò. 2. Quò illarum defectu peccetur contra iustitiam simul & Charitatem; defectu hujus contra solam charitatem. 3. Quò in priore casu inducatur obligatio restitutionis, in posteriore tantummodò obligatio penitentiae (b).

Oblatâ plenâ satisfactione, cessandum à bello, tam respectu iustitiae, quam charitatis. Colligitur II. Quò habens justam causam, oblatâ plena satisfactione, sive ante, sive cœpto jam bello, teneatur cessare non modo titulo charitatis, ut vult C. Bellarminus (c), sed etiam titulo iustitiae. Ita Cajetanus (d), Molina (e), & alii.

Quia bellum solum necessitatis. De titulo charitatis patet, etsi omninò plena satisfactio non foret; quia bellum, ipso Bellarmino teste, gravissimum supplicium, quò non solum nocentes, sed per accidens innocentes quoque plurimi involvuntur. De titulo iustitiae probabilius deducitur ex eo, quòd bellum sit necessitatis, non voluntatis (f), & istis in circumstantiis cesset justa causa bellandi, cum cesset injuria hostis. Nec obitat, quòd Judex, spectatâ iustitiâ, non tenetur mortem remittere reo, v. g. furi, etsi offerat satisfactionem: nam illa poena cedit in emolumentum, hæc in præjudicium totius Reipublicæ, etiam innocentum, foretque medium nimis excessivum, si præter plenam satisfactionem, * pro irrogata injuria, tanta mala infligerentur, spiraretque vindictam potius, quam iustitiam vindicativam. Spectatâ tamen iustitiâ, auctores injuriæ, (nisi penè tota foret Respublica) ad capitale supplicium deposci possent ob bonum publicum, ut scelera plesterentur.

Deficiente vel unica conditione bellum illicitum. Colligitur III. Quandocunque ex hisce tribus conditionibus vel omnes,

vel una tantummodo deest, bellum justum non est: & quidem si desit prima, vel secunda, non solum charitatis, sed etiam iustitiæ contrarium est cum onere restitutionis; si desit sola tertia, non est contrarium iustitiæ, sed charitati, ut ex C. Bellarmino notat Pignatelli (g), & supra jam diximus.

§. IV. Inter condiciones belli legitimi, saltem offensivi, regulariter non tam naturalis prævia, quam Gentium jure, requisita est etiam diffidatio ** prævia, seu publica belli denuntiatio.

Quarta conditio prævia diffidatio. Declaratur assertum 1. Dicitur inter condiciones belli, saltem offensivi: quia in bello defensivo, ubi aut vis illata arceatur, aut ab eo, qui delinquit, poena exposcitur, aut rei suæ manus injicitur, uti habet Grotius (h), nulla requiritur denuntiatio, etsi laudabilis & honesta sit. Ratio est, quia, teste Platone, à natura indicitur.

Regulariter loquendo. Dicitur regulariter: non enim requiritur denuntiatio, apud hostem perpetuum. 2. Apud Rebelles. 3. Banno proscriptos. 4. In ferendis auxiliis. 5. Induciis elapsis. 6. Si periculum sit in mora, per triplicem tamen conditionem qualificata: 1. Ut certa sit justa causa 2. Ut nulla supersit spes per denuntiationem obtinendæ satisfactionis. 3. Ut nulla alia restet via, quam hoc modò obtinendi suum. Secus reclamabit Naturæ jus, Judici nequaquam permittens, ut parti litiganti (hoc est sibi ipsi,) jus reddat cum tanto innocentium dispendio, Reipublicæ præjudicio &c.

Dicitur 3. Non tam jure Natura. Vel enim Respublica rem suam armis recuperare intendit? Et tunc, spectato jure Natura, poterit rei suæ immediatè manum injicere, præsertim cum, præmissa indictione, difficilius rem suam obtinendam prospicit ex apparatu opponendo. Vel intendit debitum persequi? Et tunc, quando non est spes per interpellationem, quod suum est, consequendi, perspectâ alterius contumaciâ, & considerato præcisè naturæ jure, potest absolute per vim armorum debitum evincere. Vel intendit injuriam ulcisci? Hoc casu ipsa natu-

ra

(a) L. 1. de offic.

(b) Vide dicenda infra sect. 9. §. 1. n. 2.

(c) L. 3. c. 15. de Laicis. f. m. 882.

(d) V. Bellum.

(e) Tom. 2. D. 103. n. 15.

(f) Can. Noli existimare 2. Q. 1.

* Per satisfactionem plenam intelligitur. 1. Si reddantur, quæ debita. 2. Si compensantur damna, cessatio lucris. 3. Expensæ in bellum factæ, æstimatis quoque periculis, laboribus &c.

4. Si compensetur injuria facta, dum res auferretur, sollicitudo, molestia ob rei carentiam, quam ob causam Exodi 22. v. 4. 7. 9. fur duplum reddere cogitur.

(g) Consult. Canon. Tomo 9. Conclus. 68. n. 49. f. m. 159.

** Apud Romanos dicebatur clarigeratio, quasi clara causa belli testatio, uti habet Livius.

(h) L. 3. c. 3. n. 6.

ra bellum indicit, nisi satisfactio congrua offeratur. Immo si offensio atrox est, & irreparabilis, potest offensio Respublica bellum inferre, ut puniat hostem, quo casu denuo cessabit denuntiatio *spectato jure natura*, etsi, ut diximus, semper *laudabilis sit & honesta*. *

Neque quis opponat. 1. Antecedenter ad omnem casum particularem, simpliciter ** expedit ad felicem statum humanæ societatis, esse illicita bella offensiva, *absque prævia denuntiatione*: ergo &c. A. patet: Quia sic via aperiretur ad ingentem perturbationem Reipublicæ humanæ, dum Gens nulla esse posset secura, nec improvilo bello imparata, impeditaque alio bello, ab inimica Gente obrueretur; ansa præberetur ad gravissimos excessus, dum quacunq; præensione Gens Gentem inopinis armis invadere posset, ad emolumentum futuri belli sibi præripiendum; semita sterneretur ad innumeras fraudes, dolos, technas cum ingenti humanæ societatis præjudicio. Nam

B. Præterquam, quod hoc principium dignoscendi juris à nobis non agnoscatur esse legitimum, negatur suppositum, quod *Gens nulla posset esse secura*: nam facta injuria, nec remissa; interpellatio, ratione debiti frustrata; injusta detentio ditionis alienæ &c. *absolutam necessitatem* ejusmodi ceremoniæ satis suppleant, & majorem securitatem *juri Gentium prævidendam* relinquunt. Unde negatur, *ejusmodi periculum per se, & communiter metuendum*, in quo lex naturæ fundari possit, ac debeat.

Neque quis urgeat 2. Repugnat amoris, cuius naturaliter debito, & ad felicitatem societati humanae propriam simpliciter re-

quisiro, ne quis privato ausu, latro- num in morem, improvilo bello (quod simpliciter non indultum à natura, nisi causâ *gravissima necessitate* (a)) Gentem alteram obruat, non solum prævertendo tempus ad defensionem legitimam sese parandi, sed etiam eripiendo molliora media, satisfactione debita belli mala gravissima avertendi. Repugnat naturali amoris, neglectis mollioribus mediis, & inopino armorum impetu se, suosque periculosa belli alex exponere, alienam ditionem malo omnium pessimo, nempe bello obruere, ex quo tot innocentium cædes, rapinæ, devastationes, desolationes &c. Nam

B. Rursus negando suppositum quod *molliora media omitti* possint: nam, si satisfactionis spes, utique jus naturæ prohibet, ne gravissimum belli medium adhiberi possit.

Assertum P. 2. ex Jure Gentium. Illud est juris Gentium, quod longævo Gentium usu inductum, ad Gentium, quæ talium, publicam felicitatem: atqui communi Gentium usu, in morem inducto, ad bellum prærequisita est denuntiatio, ut habent Authores, communiter (b), & quidem sic, ut omilla diffidatione non bellum, sed *latrocinium, & prædatio* (c), *invasor* verò *proditor* esse dicatur (d): immò & in captivos quoque tanquam *latrones* animadverti possit (e). Quem morem denuntiationis præviz à Gentibus etiam barbaris, præcipuè *Romanis* observatum produunt Historiæ (f), & etiamnum ab ipsis *Turcis* observari memorant Imperii recessus (g). Inde, non quidem jure Gentium, ut rectè notat *Grotius* (h), sed institutis variorum Populorum profluxere varii ritus diffidatio-

* Videri potest *Grotius* de J. B. & P. L. 3. c. 3. §. 6. ubi Glossator *Zieglerus* nobis non advertatur quod ad media leniora, quæ & ipsi tentanda, naturæ jure, requirimus.

** Nil enim obstat, quod forsan in casu aliquo particulari, vel per accidens cessaret ratio, mox adducenda. Nam propterea non cessat lex naturæ, fundata in periculo, quod per se, & communiter metuendum est, ut patet ex alibi dictis, ac dicendis de fornicatione, defensione honoris, judice accipiente munera &c.

(a) Can. suprâ cit.

(b) *Reinck.* de regim. sæcul. L. Cl. 3. c. 4. n. 13. & 15. *Knipschild* L. 3. de Nobilit. c. 13. à n. 132. & eodem citante plurimi alii, quos vide.

(c) L. *hostes* 118. ff. de V. S. L. *hostes* 24. ff. de captiv. & postlim. c. 1. & 2. in fine caus. 23. Q. 2.

(d) *Baldus* in auth. item nulla. n. 2. c. de Episc. & cler. *Quid.* Pap. decis. 191. n. 5.

(e) *Besoldus* apud *Knipschild* l. c.

(f) Inde *sectales Romani* à ferendo, ut quidam volunt, utpote penes quos belli, pacisve ferenda jus fuit. Inde apud eosdem non trium modò dierum, quos requirit *Gilhausen* arbit. crim. Jud. c. 8. n. 2. sed 33. dierum datum est intervallum, ut colligit ex *Livio Knipschild.* n. 141. ubi addit: *meritò improbari Cyri factum, quo Armenia Regi bellum simul intulit, & indixit, authore Xenophonte.* Item Romanorum, qui tertium bellum Punicum momento indictum & illatum gesserunt, teste *Apiano*: Unde & *Alexandro* objecit *Scythicus* Legatus: Tu, qui gloriaris, te ad *Latrones* persequendos venire, omnium Gentium, quas adisti, latro es. *Lindenspurius* ex *Ranzovio.*

(g) R. 2. in *Augsburga* A. 1566. §. auf unser weiter 34. ibi: auch solchen vorgekommenen Haupt Krieg nach seinen Brauch / öffentlich publiciren / und außrufen lassen.

(h) De J. B. & P. L. 3. n. 8. f. n. 418.

dationum publicarum, quos referunt passim Historici Annales (a).

Denique requiritur modus legitimus. *§. V. Ad bellum denique, justum ex integro, requiritur etiam modus legitimus. Hic autem consistit in eo, ut bellum ritè suscipiatur. 2. Ut ritè geratur. 3. Ut ritè finiatur. * De primo constat ex dictis. De 2. & 3. constabit ex dicendis.*

Quia bonum ex integra causa. *Ratio asserti est, quia bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu. Ex dictis hætenus,*

Plures conditiones ad tres primas facile reducibiles. *Colligitur 1. Ab aliis ad bellum suscipiendum requiri plures conditiones. Sic Reginaldus enumerat septem (b): 1. Ut adsit autoritas. 2. Justa causa. 3. Ut de ea legitimè constet. 4. Ut causa sit gravis. 5. Ut observetur juris forma, seu debitus modus belli indicendi, tentatis prius omnibus ad obtinendam satisfactionem sine bello. 6. Ut bellum inferens habeat rectam intentionem. 7. Ut illi, qui bellum gerunt, non sint Personæ Ecclesiasticæ, quibus bella prohibentur. Sed hæc omnes, alizque plures conditiones, ad triplicem illam, cum Angelico (c) à nobis assignatam, commodè reducuntur.*

Arma sint legitima. *Colligitur 2. In bello gerendo requiri. 1. Ut arma sint legitima, veneno non infecta; ne hostis interficiatur veneno; ne fontes & aqua intoxicetur, quæ conditiones fluunt ex jure Gentium propter exigentiam communis utilitatis, ne pericula in bellis nimium auferantur &c. non verò ex jure nature, cujus parum interest, veneno an gladio hostis tollatur, tolliustè si potest.*

Clerici jure sacro remotus à bello. *Colligitur 3. Episcopos, Clericos, &c. jure sacro prohiberi bello, seu, ut per se ipsos pugnent, ac propria manu (d), utpote repugnante Ecclesiastici Status eminentiâ. Excipitur tamen necessitas extrema conservandæ vitæ propriæ, innocentis, Patriæ, & communis boni Ecclesiæ. Item possunt Episcopi ob temporale dominium, & vi jurisdictionis feudalis pugnare per alios, Duces constituendo &c. (e).*

INSTRUCTIO II.

Instructio 2;

De justitia belli ratione Religionis. *De justitia belli, ratione Religionis.*

§. I.

§. I.

De bello sacro in genere.

In genere.

Quæritur I. An, quando, & quomodo inter justas belli causas, sit habenda Religio, seu propugnanda, seu propaganda.

§. I. In genere. Licitum est bellum, licitum est merè defensivum, pro gloria DEI, seu ratione fidei, ac veræ religionis. 2. Immo orthodoxis Principibus, ex suprema protectionis officio, obligatorium. Ita communis, & certæ etiam inter A catholicos, paululùm defæciores. Ubi notandum, hic Religionem non sumi utique in abstracto, prout dicit cultum Numinis merè spiritualement, sed in concreto, prout denotat homines, Religionis causâ vim sustinentes, & defensionis justæ capaces.

Assertum quò ad 1. partem P. Autoritas tam sacra, quam profana, Jus item naturale, Divinum, humanumque ejusmodi belli licentiam adstruit: ergo est licitum.

A. P. 1. In sacris litteris legimus, (f) ab Apostolo Gentium, cum propter Religionem à Judæis capitales sibi insidias strui intelligeret, per quemdam cognatum, opem tribuni fuisse imploratam: quod exemplum D. Augustinus Episcopis omnibus ad eò in consequentiam trahendum esse, existimat, ut proditæ etiam Ecclesiæ incusari possint, quicumque Magistratûs opem invocare neglexerint (g). Sic scimus, laudatum fuisse Tribunum, quòd militari præsidio Paulum munierit (h). Sic in S. Scriptura sæpe laudatos (i); immò etiam, anticipato elogiò, deprædicatos à Daniele, novimus Machabæos, quòd propter Religionem, contra sævientem Antiochum, se generosè defenderint: Populus autem, sciens Deum, coronabitur (k).

A. P.

(a) Inter varios ritus memorabilis fuit ille in bello Smalcaldico, de quo Sleidanus, & ex illo Jureconsulti Dilingenses. c. 3. Q. 17. n. 9. Saxo & Landgravius epistolam, teli amento alligatam, per adolescentem tubicini comitatum Cesari in castra miserunt, bellum ei denuntiantes (offensivum igitur potius, quàm defensivum agnoverint) Cesar epistolam non accepit, latores tamen incolumes à se dimisit.

* Sic Principi curandum, ut bellum, etiam justissimum, quàm minimo fieri potest, suorum detrimento, sanguinisque profusione, & quidem brevi finiatur, ut rectè observat illustis Beitzhoferus: unde bene Lucullus: se malle unum militem suum aut civem ex hostium manibus, quàm universos hostium fortunas sibi vindicare.

(b) L. 21. c. 8. sect. 1.

(c) 2da. 2da. Q. 40 art. 1.

(d) Can. 1. & seq. caus. 23. Q. 8.

(e) Arg. Can. fin. ne Cler. vel Monach. in 6.

(f) Act. 23.

(g) Relatus can. 2. caus. 23. Q. 3.

(h) Act. 23.

(i) 1. Machab. 1. & 2.

(k) Daniel 6. 21. v. 32.

Tot Cæsarum, Regum, Principum laudatissimis exemplis.

A. P. 2. Testes sunt omnis ævi historici Annales, ob ejusmodi heroicos conatus, meritis semper elogiis honoratos fuisse Reges, ac Principes. Sic laudantur *Armenii*, & *Constantinus M.* illi, quòd non minùs ac *Machabæi*, ratione abjectæ *Idololatricæ* furentem *Maximinum*; hic, quòd propter eandem causam sævientem *Licinum*, vi armatâ, represserit (a). Sic Imperatores *Germanici* ob infinitas, pro defensione *Christiane* Religionis susceptas expeditiones, hoc sibi jus, ac nomen acquisiverunt, ut *Advocati*, & *Protectores* Ecclesiæ dicerentur (b). Sic in *Recessibus* quoque Imperii non semel occurrit hæc causa justissima, susceptis bellis præfixa: nempe pro gloria DEI, & defensione veræ Religionis.

Et legentur quavis injusta à subditis repellenda.

A. P. 3. Quia omni jure licitum est, vi vim injustam repellere, etiam privatis: ergo à fortiori Principibus supremis, ac Magistratibus (c): Non enim frustra gladium gerunt (d): est autem vis injusta, quæ, veræ Religionis causâ, inferitur hominibus.

Obligacionem causante titulo advocatæ;

Assertum etiam quòd ad 2. partem P. 1. Reges, Principes, ac Magistratus non tantùm sunt constituti, ut eorum subditi vitam agant tranquillam in omni honestate, sed & quietam in omni pietate (e): sunt ex officio *Nutritii* Ecclesiæ (f), Religionem fovendo; sunt obligati Deo servire, & quæ homines, & quæ Reges (g), Ecclesiam defendendo. Sunt *Advocati*, & *Protectores* jurati, fidem atque Religionem etiam armis, cum opus fuerit, propugnando (h): ergo bellum Religionis veræ defensivum est orthodoxis Principibus obligatorium.

P. 2. Qui non obstitit injuriæ, Officiis cum debet, ac potest, est æque in vitio, ac is, qui facit injuriam, ut habet communis (i): atqui Magistratus vi officii debet, acceptoque in hunc finem gladio, potest obistere injuriæ tuendo bonos: ergo si non obstitit, ejusdem vitii est, ac is, qui facit.

P. 3. A nonnullis, quos inter *Jacobus Pignorelli* (k), & alii. Imperatores Orientales, in temporalibus solummodò Ecclesiam destituentes, non defendendo illam à *Longobardicis* injuriis ac rapinis, amittere Imperium, translata in *Carolus M.* Cæsareâ dignitate, uti perhibent Authores (l): ergo à fortiori neglecti officii se reos facerent, destituentes Ecclesiam in spiritualibus, non defendendo viva Ecclesiæ membra, ac DEI templa ab improborum injuriis, & persecutionibus.

Et II. Quæ asserto nostro opponi solent, inefficacia sunt. Nam

Opponitur I. Non est necessarium, ut armis defendatur Religio vera: ergo non tenet assertum. A. P. Quia in sua causa sat potens DEUS, ut Religionem defendat (m), contilia inimica confundat (n), & suorum injurias vindicet (o), 2. Quia *Christi Regnum non est de hoc Mundo* (p).

Et D. A. Non est necessarium spectatâ omnipotentia DEI. C. A. Spectatâ voluntate, & sapientia DEI, quæ omnia per media naturalia ordinat, sibi que subordinat Principes, suæ Ecclesiæ, ac Fidelium defensores N. A. & C. Ad 1. N. C. Ad 2. D. A. *Regnum Christi non est de hoc Mundo*, hoc est, non consistit in dominio

tem-

(a) Euseb. Hist. Eccles. L. 9. c. 8. & ult.

(b) Cap. venerabilem: vers. nunquid, de Elect. Clem. Rom. de jurejur.

* R. A. zu Regensburg, A. 1532. §. und damit solchen 7. ibi: zuserforderist Gott dem Allmächtigen zu Ehren, und zu Handhabung unsers Christlichen Namens und Glaubens.

(c) L. 3. de J. & J. L. 45. §. 4. ad L. aquil.

(d) Ad Rom. 13. v. 4.

(e) 1. Ad Timoth. 2. v. 2.

(f) Isaia 49. v. 23.

(g) Psal. 2. v. 11. & 12.

(h) Can. tibi domino: D. 63. capitulat. c. 2. n. 6. & seq. In R. I. A. 1530. §. und nächdem abet. ibi: Als Römischer Kay er, und Obrister der h. Christlichen Kirchen. R. I. A. 1529. tit. wo der die Widertäuffer §. 1. Obrister Vogt unsers Christlichen Glaubens R. I. A. 1541. §. Aber Churfürsten. 19. ibi: und uns als Advocaten und Schirmern der Christlichen Kirchen. Obligatio etiam armis defendendi constat ex R. I. Ratisbonensi A. 1532. §. und damit solcher 7. ibi: und zu Handhabung unsers Christlichen Glaubens. Eodem sensu Rex Hispanie, Poloniae, Gallie fidei defensores appellantur.

(i) Can. 12. caus. 23. Q. 8. item Can. 7. caus. 23. Q. 3. Cicero de officiis L. 1.

(k) Consult. Canon. tom. 9. consultat. 68. n. 12. f. m. 156.

(l) Lupold. de Babenberg, de translac. Im. c. 3. Q. 18. Radulph. de column. de translac. Imp. §. hoc itaque Pontifice. Alberic. Gentil. de jure belli L. 1. c. 23. & alii passim.

(m) Matth. 26. 25.

(n) Psal. 2. & 33.

(o) 2. Reg. 9. 7.

(p) Joan. 18. v. 36.

temporali hujus Mundi, atque magnificentia, ratione cujus defendi possit, vel debeat. C. A. Non consistit in congregatione Fidelium, seu Ecclesia hujus Mundi visibili, quæ contra iniquos etiam armis defendi possit, vel debeat. N. A. & C.

Est permissa, non obstantibus contrariis in speciem mandatis & exemplis.

Opponitur II. Non est à Christo permissum, ut armis defendatur vera Religio: ergo necdum tenet assertum. A. P. 1. Quia *Christus Petro* vetuit, causam suam defendere gladio: *Mitte gladium tuum in vaginam, quicumque enim sumpserint gladium, gladio peribunt* (a): 2. Quia discipulos suos tantummodo fugere, non resistere voluit (b). 3. Nec aliud ipse fecit (c). 4. Nec Apostoli, nec Martyres, gaudentes pro Christi nomine contumeliam pati (d). 5. Teste *Lactancio* (e), *Christianorum* est, non repugnare, sed pati, & juxta illud *Davidis* (f): *velut oves occisionis reputari*.

Utpote intelligendis vel de defensione privata, vel de virtute patientia.

R. N. A. Ad 1. D. Vetuit Christus, causam suam defendere gladio, auctoritate privata contra voluntatem Christi, nec sine temeritate zeli indiscreti sumpto. C. Gladio sumpto auctoritate publica, zelo discreto, pro Domo DEI. N. Unde de illis, non de his dictum est: *gladio peribunt* (g). Ad instantias cæteras negatur paritas: quia ibi patientia fuit commendanda, salvo jure defensionis; Nam Christus, Apostoli, ac primitivæ Ecclesiæ Martyres, privati omnes erant, neque Magistratum aliquem *Christianum* habebant: nil ergo mirum, quod persecutoribus neque suam, neque Ministrorum, neque Magistratûs manum opponerent. Ad ultimum D. *Christianorum* est, non repugnare modo illegitimo C. legitimo, juri Gentium, Naturæ, & humano conformi subd. Sic ut sit de præcepto N. De consilio C. Lex Evangelica non abrogat Politicam Christianam, judicia, bella. Adde, quod etiam armis defendentes Religionem, sat habeant, quod patiantur propter justitiam.

Est consultata, stante confidentia in DEO.

Opponitur III. Non est consultum, Religionem armis defendere: ergo & c. A. P. Sic *Judeis*, adversus *Assyrios*, *Egyptia-*

cam opem implorantibus respondit DEUS: *in DEO, non in humanis auxiliis esse confidendum* (h). 2. Sic non oportet DEI opem humanis curis antevertere, sed expectare juxta illud *Isaia* (i): *In silentio, ac spe eris fortitudo vestra.*

R. N. A. Ad P. D. In Deo esse confidendum primario confidentia discretâ, nec excludente humana media. C. præfidentia indiscretâ, & temerariâ, Deum veluti tentando. N. *Judei* minus in Deo, plus in *Egypti* auxiliis confidebant, unde merito reprehensi, *Silentium* & *spem* non excludit, sed includit legitima defensio Religionis.

Quæ præfidentia esse non debet.

§. II.

§. 2.

De justitia belli religionis in specie respectu Infidelium. *Justitia belli religionis in specie re-*

Queritur II. *Quidnam sentiendum in specie de causa justa belli, ratione religionis?* *specie re-*

R. I. *In specie licitum est bellum Religionis defensivum contra Infideles quoscunque. 2. Immo & offensivum, præcipue contra Turcas, & alios, ditionum, quæ olim Christiana fuerant, iniquos usurpatores.* *bellum Religionis licitum tam defensivum quam offensivum, saltem contra Turcas.*

Asserti prima pars est contra Lusberum, in Turcas pacificum, etsi bellorum cinifionem contra summum Antistitem, in quem veluti Turcam turcissimum seditiosa tympana animare non horruit, notâ illâ militari tesserâ. Qui habet aures audiendû audiatur, & à bello turcico abstinere, donec Papa nomen sub Cælo valet (k).

P. Licitum est bellum, Religionis veræ defensivum, in genere contra quoscunque: ergo à fortiori contra *Turcas, Christiani nominis juratos hostes.* *De defensus constat à fortiori.*

Asserti 2. pars est contra Theodorum Bibliandrum, Hermannum Conringium, & nonnullos alios Lusberi Asserelas Protestantes. Prior sic habet (l): *Urbanus, seu potius turbo sevissimus, à spiritu malo, homicidiis gaudente impulsus, bellum pro recuperanda Judæa commovit. Alter sic statuit* (m): *In Turcam hand superesse Christiana-*

(a) *Matth.* 26. v. 52.

(b) *Matth.* 10. 23.

(c) *Joan.* 8.

(d) *Actor.* 5. v. 41.

(e) L. 6. *Divini Instit.* c. 20. Q. 3. *caus.* 23.

(f) *Psal.* 43. v. 22.

(g) *Corn. à Lapide* in *Matth.* c. 26. v. 52.

(h) *Isaia* 20. v. 6. *Ezech.* 29. v. 6. & 7.

(i) 30. v. 15.

(k) *Tom.* 2. lat. *Wit.* in *assert.* *Articuli* 13.

(l) In *Chronol.* tab. 13.

(m) In *Consilio Regi Gallia* dato tom. 1. in fin. f. m. 995. §. 1. *de sadere amicitia cum Turcis & piratis Afris incundo*

stianis ius belli, ob id, quod terram sanctam dominio suo teneat, veritati conveniens est. Sed abstrahendo à pactis, hanc thesin veritati nullatenus convenire

Ex iure recuperationis legitime.

Pater 1. Ex eo, quòd uti rectè animadvertit Molina (a), Turcæ nullo jure occupaverint Christianarum terras, ac Regnas; quòd etiamnum plura, ac plura occupare quotidie moliantur; quòd tot strages in Christianos, tantaque cum crudelitate exercuerint, gravissimasque injurias, ac ærumnas intulerint, & etiamnum inferre conentur; quòd, tanquam jurati Christiani nominis hostes, fidem ac Religionem nostram funditus eversum eant, Christianos omnes in servitutem, & ad Mahometicis impietatem redigere moliantur: ergo, nisi obstant specialia pacta, illis, tanquam juratis hostibus, bellum licitè inferendum.

Ex decretis Conciliorum, decretis Christianorum Principum.

Pater 2. Ex eo, quòd, ut rectè notat C. Bellarminus (b), summi Antistites, quos inter Urbanus II. Paschalis II. Eugenius III. aliique plures, nec non generalia Concilia, ut Lateranense, Lugdunense, Viennense, & alia, generale bellum sæpe sæpius Turcis, indixerint; quòd S. Bernardus, aliique sancti viri concionibus publicis excitârunt Populos ad hujusmodi bella, & sermones miraculis confirmârunt, ut ipsemet indicat S. Bernardus (c); quòd tot Imperatores, Reges, & Principes bella sacra susceperint: ergo ejusmodi bella, sive reparativa, sive vindictiva, sunt licita.

Et. II. Replicæ opponi solite, nil evincunt.

Hinc licet Turca sit flagellum Dei:

Opponit I. Lutherus. Bellum à Turca illatum est virga; Turcæ sunt DEI flagella, quibus Christianorum castigantur scelera: atqui non licet repugnare flagellis Dei: ergo nec Turcis.

Sic est permissum, ut repellatur.

Et. 1. retorq. Etiam in veteri Testamento Reges Gentiles erant Dei flagella: ergo illicitum Judæis fuit resistere: ergo male suscitati à Deo Othomies, Gedeones, Samsones &c. ut contra ejusmodi flagella Populum defenderent; immò etiam fames, pestis, & morbi sunt flagella DEI: ergo illicitum ea propullare.

Et. 2. Tr. Maj. N. Min. Non enim Deus permittit Turcis in nos sævire, ut

eventamur, sed ut resistendo à sceleribus avertamur, & ad Deum in tempore afflictionis convertamur.

Opponit II. Idem. Non est DEI Voluntas, ut resistamus: ergo &c. A. P. Experienciâ, & tot eventibus bellorum funestis, quibus non modò nihil per expeditiones sacras proficimus, sed Turcas etiam effecimus potentiores: ergo signum est, quòd Deo displiceat ejusmodi bellum, cum armis Christianarum non benedicat.

Neque DEI voluntas contraria est sinistris eventibus rectè colligitur.

Et. N. A. Ad P. D. A. Et eventus semper signant voluntatem Dei, quò ad belli justitiam, in se spectatam.

Quia secuti sæpe per acciden., & ex aliis causis.

N. A. Non semper signant, variis causis intervenientibus, & eventus prosperos evententibus. C. A. & N. C. Exemplum evidens suppeditat S. Scriptura. Nonne bellum Israelis, contra Benjamitas legitimâ causâ, susceptum fuit, utpote gravissimi sceleris vindicativum? Nonne Dei voluntate? Ascendite ad eos, & inite certamen. Nonne approbante Deo, quia Ducem dante: Judas sit Dux vester (d)? Et tamen non semel victi sunt, fugatique. Sic etsi plurimæ victoriæ de Turcis relatæ sint; etsi felicissimo eventu Jerosolyma recuperata, annis octoginta octo possessa, tandem ob discordiam Christianorum, res bonæ in malum pessimum delapsæ sunt, Turcæ non tam sua virtute, quàm nostrâ discordiâ prævalente. Et quia A Catholicis scriptores tam sunt nugivenduli, ut molitiones contra Turcas Pontificibus, quasi Romanum Imperium enervare conantibus, maligno calamo imputent, dicamus longè verius Lutherum per suum schisma magnum fuisse, & esse fulcrum Ottomannici statûs: nam annò 1528. Hungaria perit, Germanis, à Rege Hungaria in auxilium vocatis, Luthero potius, qui in Turcas erat pacificus, quàm bono Europa publico patrocinantibus (e).

Opponit III. Ecclesiæ utilior est persecutio, quàm tranquillitas: ergo potius orandum pro tribulatione, quàm pace (f). Confirmatur. Deus per Jeremiam (g) monuit Judæos, ut se subicerent Nabu hodonosors, neque resisterent, nisi gravioribus pœnis multari vellent: ergo à pari.

Neque persecutio Ecclesiæ simpliciter melior.

ut Exemplo esse possunt Judæi.

Et. D.

(a) Tract. 2. Disp. 99.

* N. H. Zu Regensburg A. 1532. S. 6. Derhalben. ubi Cæsar Scabibus ait: daß das Heil. Reich, und gemeine Christenheit keinen gebässeren und Blat, dürstigeren Feind, dan den Türcken, haben.

(b) L. 3. de Laicis. c. 16.

(c) L. 2. de consideratione ab init.

(d) Iudic. c. 20. v. 18.

(e) Cochleo teste ad hunc annum.

(f) Luther. de matrimonio apud C. Bellarminum, L. 9. de Laicis c. 16. f. m. 207.

(g) Jerem. 27. v. 12.

Quia periculosa.

R. D. A. Est utilior *semper*, & absolute loquendo. N. A. Est utilior *suo modo*, si non sit periculosa, sique Christiana fortitudine sit exantata. C. A. & D. C. ergo expetenda. N. C. ergo toleranda instante necessitate. C. C. Hinc monet *Christus*: orate, ne intretis in tentationem, & Apostolus nos jubet orare pro Regibus, ut quietam & tranquillam vitam agamus (a). Ad Confirmationem D. A. Monuit, hoc est, peculiariter *Judeis* intimavit voluntatem suae dispositionis, eos ob patrata scelera *Nabuchodonosoris* jugo subjicientis, Regnumque *Jude* in eum transferentis, sic ut illis jam non suppetierit jus, bello legitimo resistendi. C. A. Secus. N. A. C. & parit.

Esti Lutherus simpliciter probaverit bellum turcicum.

Opponit IV. *Benedictus Carpovius* (b): fallit *Bellarminus*, dum ait, à *Luthero* bellum contra *Turcas* fuisse improbatum simpliciter: ergo &c. A. P. Saepius probavit simpliciter, & improbatum solummodo quò ad modum, quando nempe absque penitentia suscipitur; quando *Bullis*, & indulgentiis nimium tribuitur &c. quando, indulgentiis impudentissime venditis, substantia nostra devoratur. &c. (c).

Simul tamen improbatum simpliciter.

R. N. A. Ad P. D. A. Saepius probavit simpliciter, & pro sua *Prothea* indole simpliciter improbatum. C. Item tantum improbatum quò ad modum, ex venenato odio suo erga summum *Antistitem* profectum. C. Aliò modo. N. A. & C. An non improbatum simpliciter, quando scripsit (d): *Oro cunctos pios Christianos, ne ullo modo sequamur, vel in militiam ire, vel dare aliquid contra Turcas: quandoquidem Turca decies prudentior, probiorque est, quam sunt Principes nostri.* Item quando scripsit (e): *Pontificem & Pontificis esse multò peiores, & truculentiores Turcis, stultumque esse pugnare pro pejoribus Turcis contra Turcas meliores.*

Jus belli non superesse Christianis, ratione terra sanctae.

Opponit V. *Museum* illud *Protestantium* ambulans (f), *Hermannus Conringius*. Non est veritati conveniens, *Christianis* superesse jus belli in *Turcas*, respectu terrae sanctae, quam suo jam dominio tenent: ergo bellum, saltem offensivum, contra *Turcas* illicitum.

Quia non nisi falsa persuasio Romana Curiae.

A. P. I. Quia communis persuasio hujus juris, & *Authoritas Romana Curiae* nihil probant: illa enim persuasio non nititur, nisi arcanis scitis *Romanae Curiae*; hæc verò *authoritas* nul-

lum alium habet scopum, hac in sententia, quam *dilatationem Ecclesiasticam* possessatis, & quidem cum *everfione Imperii Romano-Germanici*; cum manifestum sit, quòd *abusa fuerit hac improvide Populi credulitate, Regibusque immorigeris subducere robur sortium virorum, nec non infinitam generosi sanguinis vim profunderè allaborâris.*

2. Quia sola *Religio Christiana* non dat titulum occupandi terram sanctam, cum *Christus* ipse *Regnum suum* non fuisse de hoc *Mundo* professus sit: ergo nec *Christiani* illius vindicandæ *jus* sibi tribuere poterunt.

3. Quia cum *Christiani Occidentales*, *Balduino Duce*, expeditionem susciperent, *Turca* jus in terram sanctam, multo jam tempore, quietè & possederunt, & *pactionibus* cum *Græcorum* Imperatoribus initis, nacti sunt (g). Ita hic *Turcicus* Apologeta, allegans etiam *Puffendorffium*, sibi similem *Syndicum*.

R. N. A. Ad P. N. A. *Communitatis* persuasio (abstrahendo à specialibus pactis) quò ad juratum *Christiani* nominis hostem, nititur *jure Naturæ*, quo licitum vindicare injuriam, & recuperare bona injustè erepta, ut supra diximus. Nititur *jure Divino*, quò infidelitatem, cum summa in Deum injuria inductam, licitum vindicare, veramque fidem rursus invehere. Nititur *jure Gentium*, quo licitum, hostis molimina prævenire, ne hostis in nostra damna intentus, nocere cum semper velit, præoccupatus haud semper possit. Nititur *jure humano*, quo licitum, tot *Christianorum* myriades ex infami servitute eripere, & majora damna, juxta tot *Conciliorum* decreta, & *Christianissimorum Regum* ac *Principum* exempla, præcavere, ut in probatione dictum.

Cæterum *Romana Curia* arcana, tot *Praxi* *Majusculis* incognita; tot *superstitionum* tenebris obvoluta; tot *sapientissimis* Imperatoribus, sanctissimis Regibus, & *Christianis* Principibus impenetrabilia; nec nisi per *Conringios, Puffendorffios*, hisque similes, *Luthericis* perspiciliis gloriose tandem detecta, quis non videat? quis non rideat?

Ad 2. D. Sola *Religio*, privata *Religione* tot *injuriis* *lanceffuta*, non dat titulum juris. *Tr. Religio* tot *contumeliis* in *Christum*, tot *contra juratum Christiani nominis hostem*,

a) 1. Ad *Timoth.* 2. v. 2.

(b) *Discur.* 23. apud *Arumæum* vol. 4. f. m. 313. b.

(c) *L. de bello contra Turcas.* item in *assert. art. à Leone damnatorum art. 34. tom 2. lat.*

(d) in *Epist. contra duo mandata Imperialia.*

(e) In *assert. art. 34. cit.*

(f) Ut cum appellavit *Melchior Schmidius* *Tom. 2. Dissert. 1. de Repub. Ger. n. f. m. 6.*

(g) *T. 1. f. 995.*

tot injuriis in Christianos laessita; tot persecutionibus impetita ac irritata, non dat titulum juris &c. N. A. & C.

Neque iniqua usurpatione jus contrarium fundere valent.

Ad 3. Negatur illud jus, quod, ejectionis per vim tyrannicam Christianis, solummodo usurpatum, vi & dolis extortum, nullis concessionibus legitime unquam firmatum fuit, cum fidei veræ per nulla pacta, cum Infidelibus inita, renuntiari possit, quin illa, quamprimum fieri queat, denudè reducatur, unde Infidelium armis iniquè ejecta fuit. Et cur *Conringii* (a); *Puffendorffii*, similesque *Lutheri* alleclæ, toties negant, respectu patrimonii *Petrini*, nullis pactis, donationibus, juramentis, possessionibus temporis immemorialis quidpiam Imperii juribus per Cæsares derogari unquam potuisse, vel posse, quin etiamnum hodie armis recuperari possint, ac debeant (b)? Cur, inquam, quæ summis Pontificibus tam pertinaciter negant, *Turcis* tam liberaliter concedunt Christiani isti Politici? An glorioso hoc nomine, hac ex parte, sat digni? alii viderint.

Quæritur III. Quid tenendum de bello Religionis, in specie offensivo circa Paganos?

Sola Religio propaganda non est justa belli causa, respectu Infidelium.

R. I. Sola Religio propaganda non est legitima causa belli Paganis inferendæ, ratione infidelitatis. 2. Unde non directè, sed solummodo indirectè adduci possunt ad veram fidem. Ita *Angelicus*, *Molina*, *Suarezus*, *Sotus*, *Perezus*, cum satis communi, contra *Hofstensen*, *Panormitanum*, *Antonium de Butrio*, aliosque citatos à *Covarruvia* (c), quorum tamen rationes minimè movent, ut cum *Clarissimo P. Schmier* infidelitatem solam inter dubias belli causas numeremus.

Quia deest jurisdictio.

P. Asserti pars prima. Ad bellum offensivum, legitime interendum ratione delicti, requiritur jurisdictio ordinaria, vel extraordinaria, ratione injuriæ illatæ: neutra ponitur adesse: ergo bellum inferri nequit. Maj. fundatur in jure Naturæ & Gentium, quò bella reguntur, quod jus non destruit lex gratiæ, sed potius perficit: ergo Christianis Principibus in eos, qui extra eorum, & Ecclesiæ jurisdictionem existunt, alius titulus inferendi belli

non suppetit, quam quem ratio naturalis, & jus Gentium dicitur, eò quod illi, qui extra jurisdictionem existunt, legibus positivis subiecti non sint. Unde *S. Paulus* (d): *Quid mihi de iis, qui foris (id est, extra Ecclesiam) sunt, judicare? Siquidem eos Deus judicabit.* Expresse *Angelicus* (e): *Ad Ecclesiam non pertinet punire infidelitatem in iis, qui nunquam fidem susceperunt.*

P. Asserti pars secunda. Indirectè ad ducere ad veram fidem infideles, est per Apostolicos Viros Evangelium Christi prædicare, fidem unice salvificam annuntiare, suadere, ac persuadere: atqui his competit hujusmodi jus à Christo expresse concessum in ordine ad prædicandum Evangelium omni creaturæ per totum Orbem: ergo & competit jus, Infideles, indirectè salutem, adducendi ad veram fidem. Ex his

Unde non nisi indirectè adduci possunt ad veram fidem, juxta illud: Prædicatè Evangelium.

Colligendum I. Quod dictum de infidelitate, intelligendum insuper de aliis sceleribus, etiam Naturæ legi repugnantibus, si modò non sint injuriosa, hoc est, si non cedant in nostram, vel alterius *Innocentis* injuriam.

Atque hoc intelligendum tam de aliis sceleribus, Infidelium, quam de ipsa infidelitate.

Ratio primi est, quia par ratio de infidelitate, Idolomania, ac Sodomia, fornicatione, ebrietate &c. nam teste *Angelico* (f): *Infidelitas* (uti & alia ejusmodi scelera) secundum se ipsam non repugnat dominio; eò quod dominium introductum sit de jure Gentium, quod est jus humanum: distinctio autem Fidelium, & Infidelium est secundum jus Divinum, per quod non tollitur jus humanum: unde juxta Apostolum etiam Infidelibus obtemperandum (g).

Ratio secundi est: quia scelera; innocentibus injuriosa v. g. oppressio, persecutio, interfectio, antropophagia &c. jure Naturæ impedienda, docente *Molina* (h): *licitum est prohibere ejusmodi Infidelibus peccata, quæ in innocentium injuriam cedunt.* Quod si ab illis desistere noverint, fas est, movere contra illos ea de causa bellum, juxta illud (i): *Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses: ergo quisvis naturali jure defendere potest, innocentes à tyrannide, idque potissimum ad Principes spectat.*

Colligendum

(a) De finibus Imperii.

(b) Videantur Coll. Hist. Partè IX. per totum.

(c) In Relect. cap. peccatum de R. l. in 6. part. 2. §. 10. h. 11.

(d) 1. ad Corinth. 5. v. 12.

(e) 2a. 2æ. Q. 12. art. 2.

(f) 2. 2. Q. 12. art. 2. & 10.

(g) Ad Rom. 13.

(h) Tract. 2. Disp. 106. fol. m. 436.

(i) Proverb. 24. v. 11.

Licitum ta-
men est bel-
lum respectu
Infidelium,
ad repellen-
dam injuri-
am.

Colligendum II. Ex D. *Thoma* (a): *Christianis* Principibus esse licitum, ut bellum, si opus est, inferant Infidelibus, casu quo Infideles prædicationem Evangelii negarent, persecutione sufflaminarent, Prædicatores in suo jure impedirent, blasphemis, & injuriis lacesserent, subditosque à vera fide suscipienda averterent. &c. *Ratio est*: quia injuria fit *Christi* Apostolis, & Ecclesie, ad quam repellendam & vindicandam bellum licitum est, partim jure supernaturali; quia facultas Dei est ad prædicandum Evangelium, juxta illud (b): *Euntes in mundum universum* &c. partim jure naturali; quia justa defensio Innocentium. Atque hoc titulo *Hispani*, ac *Lusitani* in novo orbe plures Provincias justissime occuparunt.

Sed non sine
moderatione,
Christiane
Religionis
competente.

Colligendum III. Hac in Evangelicæ prædicationis defensione, injuriarum vindicatione, vitandos esse tres scopulos juxta *Pelzhoferum*; aliosque Politicos 1. Ne hic prætextus sit intempestivus, serviâtque in destructionem potius, quam ædificationem, si nempe Religionis defendendæ specie, legitimi Principes solio deturbentur, bona rapiantur, & terræ usurpentur, quæ omnia jure Naturæ & Gentium prohibita sunt. 2. Ne desit comes mansuetudo *Christiana*: vis enim ex Infidelibus facit simulatores Regum, non DEI cultores. 3. Ne sub hoc prætextu fiant abusus ad avaritiam, ambitionem.

Æ. II. Quæ opponi solent, inefficacia sunt.

Unde *Christus* auferen-
da dixit In-
fidelibus
Regna, sed à
DEO.

Opponunt I. Infidelibus ob infidelitatem auferenda esse Regna, & in *Christianos* transferenda prædixit *Christus* (c); auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur Genti, facienti fructus ejus: ergo potest inferri bellum. **Æ. D. A.** Auferenda à Deo. C. à *Christianis*. Subd. Revelante Deo. C. Secus N. A. & D. C. ergo potest inferri bellum, ubi nulla jurisdictio. N. ubi est. Tr. C.

Nec Infideles
ab *Israelitis*
impugnati,
nisi speciali
mandato
Dei.

Opponunt II. Constat ex SS. litteris, quòd ob Idololatriam plurimæ Gentes, ab *Israelitis* sint extirpatæ: ergo licitum ejusmodi bellum. **Æ. D. A.** Sunt extirpatæ autoritate propria N. Divinâ, specialiter revelata. C. A. & N. C. Accedit, quòd illa Idololatria fuerit mixta cum occisione innocentium, immolatione filiorum *Demoniis*.

Unde proxi-
mi, non item

Opponunt III. Juxta dicta, peccata

proximo injuriosa, etiam bello vindicari possunt: ergo multò magis peccata contra naturam, Deo ut auctori Naturæ injuriosa vindicari poterunt. **Æ. D. A.** Et hoc idè, quia naturalis charitas exigit, ut innocentium impotentia, reprimendo tyrannidem, suppleatur. C. A. Si ipsimet sat se defendere valerent, uti valet Deus, dicens (d): *mhi vindicta, & ego retribuam*. N. A. & D. C. Ergo injuriæ Dei vindicari poterunt, Deo specialiter id mandante. C. C. secus. N. C.

Dei injuria,
nisi à Deo
vindicanda.

Opponunt IV. Hæretici ob Apostasiam etiam armis compelli possunt ad veram fidem, teste *Angelico*, *Augustino* &c. ergo etiam Infideles ob idololatriam. R. N. C. Disparitas petitur ex jurisdictione, quæ habetur in hæreticos, non autem in Infideles, ut rectè explicat D. *Thomas* (e). Sed de hac re infra.

Hæretici
item compelli
possunt, quia
subjecti, non
Infideles.

Opponunt V. S. *Gregorius M.* (f): *Gregorius M.* laudat *Gennadium*, *Africæ* Exarchum, quòd bello Infideles lacesseret, ut apud eos, in potestatem reductos, posset prædicari, ac propagari fides *Christiana*; ergo habetur causa legitima. R. D. A. Laudat, quòd bello lacesserit Infideles. N. Hæreticos, Apostatas, & Infideles non quietè degentes, sed legis Evangelicæ prædicationem impedièntes. C. A. & N. C.

Neque direc-
ta conver-
sio, respectu
Infidelium
non subjecto-
rum, est finis
legitimus.

Opponunt VI. Quod fit ex fine legitimo, illegitimum esse nequit: sed bellum Infidelibus, ex fine conversionis & dilatazione fidei *Christiana*, illatum, fit ex fine legitimo: ergo illegitimum esse nequit. R. D. Maj. Quod fit ex fine legitimo, legitimis in circumstantiis, illegitimum esse nequit. C. Maj. Quod tantum fit ex fine legitimo. N. Maj. Ejusmodi dilatationem fidei, armis evincendam ab Infidelibus, neque Principes, neque Pontifices, neque Patres *Christiani* unquam agnovèrunt. Unde *Honorius*, & *Theodosius* (g): Quòd *Judeis*, ac *Paganis*, quietè degentibus, nihilque tentantibus turbulentum, legibusque contrarium, manus inferre, Religionis autoritate abusi non audeant. Hinc *Alexander II.* Pontifex in illos tantum Infideles justè pugnari, asserit, qui *Christianos* persequuntur, aut ex Urbibus, propriisque sedibus expellunt (h).

Quæritur IV. Quid sentendum de bello Religionis in specie circa subditos Infideles?

Æ. I.

(a) 2. 2. Q. 17. art. 8. & 10.

(b) Marci 16. v. 15.

(c) Math. 21. v. 43.

(d) Ad Rom. 12. v. 19.

(e) 2. 2. Q. 10. art. 8.

(f) L. 1. Registri epist. 73. allegatus in cap. si non ex fidei. 49. caus. 23. Q. 4.

(g) L. Christianus 6. c. de Paganis.

(h) Cap. dispar. 11. caus. 23. Q. 8.

Neque Infideles subditi directe ad veram fidem compelli possunt:

Be. I. Infideles subditi qualescunque, velut Saraceni, Judei &c. non possunt vi & armis compelli ad veram fidem directe. 2. Possunt tamen indirecte. 3. Nisi obstant pacta, specialiter ipsis indulta. Ita S. Thomas, Ambrosius, Becanus, Barbosa, Suarezius, & alii, quos citat & sequitur P. Reiffenstuel cum communi, ut ait, tam Theologorum, quam Canonistarum (a).

Ut habent jura clarissima.

P. Assertum quod ad 1. membrum. Si subditi Infideles possent vi & armis cogi directe ad veram fidem, tunc vel ad professionem ejusdem internam, vel externam: neutrum potest dici: **Min. P.** Non ad internam, nam hic recte applicatur, quod Protestantes toties male trahunt ad actum externum: quod in liberum arbitrium non detur dominium, nisi à Deo, quo tamen & ipse se abdicavit: atqui, ut ait **Lactantius**, nihil tam voluntarium, quam Religio, quæ si coacta, hoc ipso nulla est. Quia, juxta **Maximilianum II.** Imperatorem, non est major tyrannis, quam velle conscientias dominari, dicente **Stephano Bathorio**, Rege **Poloniae**, tria soli Deo esse reservata. 1. Ex nihilo aliquid facere. 2. Scire futura. 3. Imperare voluntati. Sed neque cogi possunt ad professionem veræ fidei externam directe, quia obstant clarissima jura & ratio: ergo &c.

A. P. 1. De **Judeis**: præcipit sacra Synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferri: cui enim vult, miseretur Deus, & quem vult, indurat (b). Item (c): Statuimus, ut nullus invitus, vel nolentes **Judeos** ad baptismum venire compellat. Item: (d) Ad fidem nullus est cogendus invitus.

Non enim inviti salvandi.

A. P. 2. Ratio 1. innuitur per eosdem sacros Canones: Non enim inviti salvandi sunt, sed volentes, ut sit integra forma **Justitiæ**: sicut enim propria arbitrii voluntate serpenti obediens perit, sic vocante se gratia Dei propria mentis conversione, homo quisque credendo salvatur (e).

Nec religio reddenda armis exosa.

Ratio 2. est. Quod talis coactio directa fidem **Christianam** exosam, & de tyrannide suspectam redderet, multaque alia mala secum traheret. Quam rationem ipsa Ecclesiæ praxi firmat **Laymannus** noster, dum ait: ad Dei honorem, suavemque Evangelii propagationem, uti & Ecclesiæ ædificationem, valde interest, ut **Christi** fides li-

berè suscipiatur, eoque constantius retineatur. Unde **Rex Navarra** (f): Non gladio, sed persuasione, ac vi doctrinæ, in cordibus hominum Religio plantatur, & honesto vitæ exemplo confirmatur.

Ratio 3. est. Quia si Infideles subditi directe cogi possent, tunc vel per Principes Ecclesiasticos, vel Sæculares: neutrum potest dici. Non per Ecclesiasticos, quia in Infidelibus nulla suppetit Ecclesiastica jurisdictio, juxta illud **Pauli**: Quid mihi de iis, qui foris sunt? Non per sæculares: quia jurisdictio sæcularis directe solummodò ordinatur ad finem naturalem, non supernaturalem, seu ad ea, quæ sunt ordinis supernaturalis, uti sunt fides, & baptisma, teste **Gonzalez** (g): vel si illis aliqua competat, tanquam custodibus legum Divinarum, non tamen competit directa coactio ad fidem, ob hanc ipsam specialem Juris Canonici prohibitionem, supra indicatam.

Assertum. P. quod ad 2. membrum. **Idem** coactio nec **Justitiæ**, nec ulli alteri virtuti adversatur: ergo est medium licitum ad finem sanctum, quia ab ipso **Christo** per Evangelicum illud compelle (h) commendatum. **A.** patet partim communi Doctorum, exemplis laudatissimorum Cæsarium, Regum, & ipsius **S. Gregorii M.** qui varios modos licitos indirectæ hujus compulsionis suppeditat (i): **V. G.** Invitationis præmiorum, promissione privilegiorum, oblatione bonorum, promotione officiorum. 2. Relaxatione debitorum, remissione onerum, vectigalium ex parte, vel ex toto &c. 3. A pervicacibus rigorosâ exactione tributorum, vectigalium, onerum aliàs debitorum &c. 4. Negatione favorum, promotiones ad officia publica recusando, jus habitationis præcludendo, vel absolute negando. 5. Tributa aliàs justa, & à Principe exigere permittendo, modò in his omnibus nil fiat contra pacta, bonam fidem, & moderationis limites non excedantur. 6. Inflatione pœnarum rigorosâ, quæ per alia delicta infligi de jure possunt, confiscatione bonorum, exilio &c. quæ pœnæ Fidelibus *gratis* remittuntur.

Assert-

(a) In Jure Canon. Tom. 5. Tit. 6. de Judæis f. m. 215, & seq.

(b) Can. de Judæis 9. Dist. 45.

(c) Can. sicut Judæi 9. h. t.

(d) Can. ad fidem 33. caus. 3. Q. 5.

(e) Cit. Can. de Jud.

(f) In litteris ad Nobiles Aquitania apud **Dionysium L. 6. Hist. Gall. f. 488.**

(g) In Can. sicut Judæi. cit. n. 8.

(h) Lucæ 14.

(i) L. 4. Epist. 6.

Salvis ta-
men compa-
Etatis.

Afferum P. etiam quò ad 3. membrum.
Ex communi DD. suffragente etiam legum auctoritate (a), Infidelibus quoque est servanda fides. Accedit, quòd talis esset *directa*, & consequenter injusta coactio ad fidem, dum sine aliqua causa legitima privarentur habitatione, quæ eis etiam; ut Infidelibus promissa est, sicque jure debita. Ubi tamen

Unde, etsi ra-
tione solius
infidelitatis
expelli ne-
queant Infideles,
possunt tamen,
accidentibus
vitiis, status
publico per-
niciosis.

§. II. *Animadvertendum esse I.* Quòd *ratione solius Infidelitatis*, qua non obstante subditis Infidelibus data fuit protectio, pœnis coerceri, vel ejici nequeant. Nam si alia justa causa concurreret v. g. iniqua eorum conspiratio, in *Christianos* machinatio &c. vel si alia ratione inciperent esse scandalosi, perniciosi, aut periculosi Reipublicæ *Christiane*, aut bono communi politico; aut si ob alia delicta mererentur ejectionem, punitionem, utique puniri, & etiam expelli possent.

Imò eorum
ritus sic con-
stringendi, ut
ne offendiculo
Religioni
veræ esse
possint.

§. III. *Animadvertendum II.* Etsi Infideles semel recepti, sine causa ejici non valeant, possunt tamen, ac subinde debent eorum ritus, negotiationes, modusque vivendi, legibus & pœnis ita constringi, ne quidquam moliri valeant vergens in Religionis *Christiane* contemptum, periculum, aut Reipublicæ damnum. Ita communis, & praxi confirmata doctrina (b). Ratio est, quia aliàs nec Religionis, nec Reipublicæ sufficienter cautum foret, ob Infidelium, maximè verò *Judeorum* inveteratam malitiam erga *Christianam* Religionem.

Religio *Christiana*
per se non solvit
subjectionem
Christiano-
rum, respec-
tu infidelium
Dominorum.

§. IV. *Animadvertendum III.* Etsi dominium Infidelium, si quod habent in *Christianos*, neutiquam tollatur per libertatem *Christianam* juxta illud (c): *Subjecti estote propter Deum sive Regi, quasi præcellentis, sive Ducibus &c.* eò quòd per se non repugnet *Christiana* fide imbui, & Infidelibus subijci, ut supra ex *Angelico* diximus. Nihilofeciùs excipiendum 1. Si Infideles dominantes forent subjecti Principibus *Christianis*, tunc enim, *Laymanno* Authore (d), privari possent dominio in servos suos, si *Christiani* fiant. 2. Si illud dominium esset malè, & noviter obtentum su-

per Fideles, expulsis *Christianis* Principibus, uti dictum de *Turcis*: nisi forte per pacta sese subdiderint ipsi Fideles, gaudeantque ideò suis immunitatibus, protectione &c. 3. Si servi Infidelium paterentur periculum perversionis, tunc enim, eodem *Laymanno* Authore, à tali dominio per Ecclesiasticam potestatem absolvi possent: * sic enim *directè* exerceretur dominium in ipsos Fideles, *indirectè* & per accidens in Infideles, id quòd hìc necessarium est ad finem supernaturalem, quæ jurisdictionis Ecclesiæ omnem Infidelium potestatem exsuperat in rebus temporalibus, quatenus connexæ sunt cum spiritualibus. Ita ex *Angelico Laymanno* (e).

§. *Animadvertendum IV.* Etsi certum sit, Infideles lege Divina & naturali teneri ad suscipiendum fidem *Christianam*, sufficienter propositam, & etsi certum sit, Principes *Christianos*, tam Ecclesiasticos quàm sæculares, esse custodes, ac vindices legis Divinæ, sic ut possint ad earum observantiam cogere subditos, non tamen cogere hoc ipso possunt Infideles; non subditos, *defectu jurisdictionis*, uti dictum: nam sicut ex defectu jurisdictionis Rex *Hispaniæ* nequit vindicare delicta *Gallorum* qualiacunque, nec eos bello adigere ad observantiam legis Divinæ; ita à pari.

Neque dat
jus ad cogen-
dos Infideles,
quia extra-
neos, respectu
veræ Eccle-
siæ.

§. *Animadvertendum V.* Canones nonnulli, qui videntur adstruere ejusmodi coactionem respectu Infidelium v. g. impositione onerum (f), confiscatione bonorum, exilio &c. (g) aliisque pœnis hereticorum propriis (h), exponendi sunt de coactione *indirecta*, sic ut illa onera, vel aliàs debita, vel pœnæ ob alia delicta infligendæ intelligantur. Ratio expositionis, non ita planæ, sunt alii Canones, clarè contrarium statuentes, atque adeò necessaria textuum conciliatio.

Unde Cano-
nes quidam
intelligendi
de coactione
solummodò
indirecta.

§. *Animadvertendum VI.* Varia exempla Regum, ac Principum v. g. *Sisebuti Gothorum* Regis, qui *Judeos* in *Hispania*, baptismum recusantes, turpiter decalvari, flagellis cædi, & eorum bonis fisco addictis, exilio puniri jus-
sit;

Varique
exempla de
relapsu alii-
que criminibus
exponenda.

(a) Arg. L. sicut 5. c. de oblig. & act. arg. L. nullus 14. c. h. t.

(b) Arg. L. *Judei commun.* L. nullus 14. c. h. t. cum concordant.

(c) 1. Petri 1. v. 13.

(d) Theol. moral. L. 2. Q. 1. c. 17. n. 6.

* Quòd ipsum alibi confirmat ex doctrina *Angelici* 2. 2. Q. 10. art. 10. communiter, de ait recepta, Ecclesiæ scilicet potestatem esse, DEI auctoritate sibi concessam, subditos Infidelium, ad fidem Christi conversos, illorum jurisdictione eximere, si ita ad Dei honorem conveniens, aut necessarium esse videatur. Tr. 9. L. 4. c. 8. f. m. 386.

(e) L. cit.

(f) Can. Jam verò. 4. caus. 23. Q. 6.

(g) L. fin cod. de Paganis.

(h) L. *Callicolarum* c. de *Judeis*.

sit; Ferdinandus, Regis Catholici, qui Judæos ac Saracenos, baptizari renuentes, ex omni Hispania exterminavit &c. Ejusmodi, inquam, exempla, à Doctoribus etiam laudata, intelligenda sunt vel de relapsu in infidelitatem, vel de infidelitate ut conjuncta cum aliis criminibus ejusmodi pœnas promeritis. Nam primo casu licita etiam est directæ coactio teste Laymanno (a): nam qui semel fidem Catholicam sunt professi, etsi coactè ejus jurisdictioni sese subdidere, adeoque in casu relapsu vel directè cogi, vel propter renitentiam exilio mulctari possunt juxta illud (b): oportet, ut fidem, quam etiam vi vel necessitate coacti susceperunt, tenere cogantur. Atque hoc à fortiori intelligendum de illis, qui à Christiani nati, ac educati, rursus ad Judæismum, Infidelitatem, vel etiam hæresin Apostatarunt Laymanno teste. Quò ad casum 2. patet ex dictis suprâ animadvertendo 1.

miserunt, & teneant, quod semel susceperunt. Patet item ex iis, quæ alibi diximus de mediis conservandæ Religionis. ** Quæ omnia amplius confirmat P. Reiffenstuel (d) ex Jure Canonico (e), civili (f), Divino (g), ratione morali ob scandalum & periculum perversionis; Politicâ, ob bonum commune pacis, ac publicæ tranquillitatis (h), quæ ibi fusiùs legi possunt.

Asserti veritas quò ad 2. itidem patet ex alibi dictis (i): Quò ad 3. patet in casu, quo, per suppressionem opportunitam turbulenti ejusmodi Novatoris, restingui incendium, majores turbæ præcaveri, bellumque evitari facile posset, demonstrante experientiâ, non alium esse expeditiorem hæreses & tumultus coercendi modum, quàm hæresiarcharum suppressionem. Patet item in casu, quo subditi non modò à vera fide deficerent, aliòsque secum in perniciem traherent, sed etiam hac ratione dissensionem in regno suscitarent, tranquillitatem publicam turbarent, Catholicos bonis, juribusque, ac possessionibus avitis spoliarent &c. nec alius coercendi modus amplius suppeteret, nisi bellum. Sic legimus Moysen, parte Populi in Idololatriam prolapsâ, ultrici bello triginta millia hominum interemisse.

Asserti veritas quò ad 4. declaratur duplici casu. Si Rex, vel subditi unius regni deficerent à fide Catholica, & conarentur subditos vicini regni in eandem defectionem pertrahere, posset vicinus Rex etiam bello se, suosque defendere, illatamque injuriam vindicare. Si in regno quopiam forent multi hæretici, Ecclesiæ pacem turbantes, posset summus Antistes, tanquam universalis omnium Pastor, potenti alicui, sive Regi, sive Principi, hanc spartam injungere, ut illos etiam vi, & armis comprimeret. Primus casus nititur jure legitimæ defensionis ac vindicationis. Alter legitimo titulo jurisdictionis pontificiæ in omnes Christi fideles, qui per baptismum, tanquam januam, semel ingressi Ecclesiam, etsi sint hæretici, seu rebelles ac inobedientes: sicut subditi in politis

Immo subditis est obligatio reprimendi hæreticos, maxime hæresiarchas, ob periculum Reipublicæ.

Etiam non subditi uno, alterove casu sunt debellandi.

§. 3.

§. III.

Justitia belli religionis respectu subditorum hæreticorum.

De Justitia belli religionis contra subditos hæreticos.

Queritur V. Quid tenendum ratione belli ex causa Religionis in specie circa hæreticos subditos.

Res. I. Hæreticos subditos (loquendo in genere *) vi & armis absolute edomari, & ad desertam fidem Catholicam etiam directè compelli posse, est communis, & vera SS. Patrum, Doctorum, ac Politicorum sententia. 2. Etiam ab Acatholicorum (seniore parte præcipue) roborata. 3. Immo non raro est obligatio reprimendi ejusmodi Novatores, maxime hæresiarchas. 4. Etiam non subditi, uno alterove casu, per Reges & Principes debellari possunt. 5. Etsi molliora media quandoque sunt magis opportuna, ac præhabenda. Hæc asserta inter ideas Papisticas, non serendas, rejicient Virriarii, aliique multi ex Protestantibus Autonomistis. Sed his nihil obstantibus

Asserti veritas P. quò ad 1. autoritate Angelici expressa, cum dicit (c): Alii verò Infideles, qui quandoque fulem susceperunt, & eam profitentur, sicut hæretici, & quicumque Apostata: & tales etiam sunt corporaliter compellendi, ut impleant, quod pro-

His habet communis omni jure suffragante.

(a) L. 2. tract. 1. c. 17. n. 9.

(b) C. de Judæis 5. dist. 45.

** Hoc est, abstrahendo à specialibus pactis, & maxime ab Imperii Protestantibus, de quibus alibi, ob rationes in Imperio speciales.

(c) 2. 2. Q. 10. art. 8.

** In Collegiis Histor. P. VII Q. 9. Sectione 7. f. 630.

(d) Jur. Can. L. 5. tit. 7. de hæret.

(e) C. excommunicamus 13. §. moneantur. h. t. C. ad abolendam. 9. §. statim h. t.

(f) L. omnes 9. C. h. t. L. Manichæus 5. C. h. t. item authent. Si verò c. eod.

(g) S. Joan. epist. 2. S. Paulus ad Titum. c. 3. v. 10.

(h) S. Ambrosius 3. offic. vix firma possunt esse pacta jurâ, inter quos est fidei bellum.

(i) In Coll. Histor. L. 6.

ticis non cessant esse subditi per hoc, quod sint rebelles, adeoque per se, vel per alios, à legitimo Principe debellari, ac ad obedientiam reduci possunt. Sic legimus à Gregorio M. animatum *Exarchum Africa*, ut *Donatistas* bello compesceret. *Afferri veritas quod ad s. alibi (a) declarata est.*

Ex. II. Exceptiones adversariorum nulle sunt.

Unde falsum est, quod hæresis fundare nequeat justam belli causam,

Excipiunt I. 'Autonomici quidam Apologetæ': hæresis non fundat justam belli causam: ergo puniri nequit armis. A. P. Vel enim spectatur hæresis ut peccatum simpliciter; vel ut peccatum turbans pacem Ecclesiæ, vel etiam Reipublicæ. Jam sic: ut merè peccatum spectat forum merè internum; ut turbans pacem Ecclesiæ, ab Ecclesiastico tantum foro poenâ spirituali, non à Magistratu poenâ corporali, seu bello puniri potest; ut turbans pacem Reipublicæ, fundat quidem justam belli causam, sed negatur suppositum, quod hæretici turbent pacem politicam.

Cum turbet semper, per se loquendo, pacem Ecclesiasticam, & etiam politicam,

*Ex. N. A. Ad P. Negatur 1. Quod hæresis, ut turbans pacem Ecclesiæ, siquidem poenæ spirituales nihil proficiant, etiam sæculari brachio advocato, justè coerceri non valeat. Negatur 2. Quod hæresis, per se loquendo, non turbet utramque pacem, Ecclesiasticam quidem immediatè, politicam mediatè & consecutivè. Ratio est 1. Quia, turbata pace Ecclesiæ, quæ consistit in unitate fidei juxta illud (b): unus Dominus, una fides, unum baptisma, per se loquendo pax Reipublicæ durare nequit; nam ubi animorum dissensio, sequi solet Regni divisio, & desolatio, constanti omnium sæculorum experientia id attestante: quas turbas Oriente toto excitârunt *Ariani*? quas in *Græcia Macedoniani*? quas in *Africa Donatista*, & *Circumcelliones*? quas in Imperio Romano-Germanico *Iconomachi*, *Albigenses*? quas in *Bohemia Hussita*, in *Gallia Hugonota*? in *Germania Anabaptista*, *Zwingliani*, aliique à turbis, bellisque civili-*

*bus famosi Novatores? Et quid mirum? Vix ulla unquam familia fuit, in qua Religionis dissensus pacem non perturbârit. Exemplo esse potest discordia inter *Isaac & Ismaëlem* in familia *Abrahæ*; inter *Jacob & Laban* in *Mesopotania* &c. quomodo ergo in Regno pax firma stabit, contranitente Religionis discordia? Vidit hoc jam olim *Julianus Apostata*, qui, pessumdaturus Religionem Catholicam, Autonomiam libertatem introduxit, *Amiano* teste (c).*

*Ratio est 2. ipsa natura hæreseos: Nam ubi hæresis, ibi superbia filia, neptis discordia. Et enim verò, si hæretici in Sacramentorum administratione à nobis dissideant; si templa, & monasteria nostra evertant; si Episcopis, & Clero illudunt; si ritus, & ceremonias contemnant; si sacrificia, jejunia, dies festos &c. execrentur &c. quomodo in rebus politicis pax & concordia facile poterit perennare? Id propter consuetudinem, genium, & ingenium illorum est. Qui olim conjunctiores, quàm *Judæi*, ac *Israëlitæ*? Et tamen, ubi altare contra altare, templum contra templum erectum est, mox inexpiabilis dissidiò divisos legimus, atque dissociatos.*

*Excipiunt II. Bellum non est legitimum medium Religionis, vel reparandæ, vel propagandæ. A. P. à Philippo Knipschild 1. Communi, ut ait (d), sententiâ Jureconsultorum, Politicorum, & Theologorum. 2. Quia Religio est juris Divini verbis, non verberibus constituenda Authore *Lactantio* (e); docendo, & ducendo, non jubendo; monendo, non minando, teste *Lipio* (f). Unde idem *Lactantius*; *Quis mihi imponat necessitatem vel credendi, quod nolim, vel non credendi, quod velim* (g)? 3. Quia Apostolis mandatum, *us irent, non ut ferrent; docerent, non nocerent, nedum occiderent, cum fides magis, quàm veros Catholicos efficiat coactio, Augustino* teste. **

Bellum non quidem est medium Religionis reparandæ, vel propagandæ, or dinary

Ex. Ejus-

(a) In Coll. Hist. L. cit.

(b) Ad Ephes. c. 4. v. 3.

(c) Apud *Lipium* in L. contra Dialogistam de una Religione.

(d) De Nobilit. L. 3. c. 13. de Jure belli n. 82. & seq. f. m. 187.

(e) L. 5. Divinar. Institut. c. 80. & 81.

(f) 4. Politic. 4.

(g) L. c. c. 14.

* Has ideas hausit *Knipschildius* haud stude ex *Augustino Thuanio*, qui autonomiæ, qualem prædicant Protestantes, dudum sese Patronum declaravit in præfat. Hist. ubi ait: *ingeniè dicam, bellum non esse legitimum modum tollendæ ex Ecclesia scissuræ.* Subjungit: *Henricum IV.* hoc ipso, quod Protestantibus in suo Regno quietam permisisset sedem, Reipublicam labantem gloriose sukisse. Hinc à *Bernardo Betram*, acatholico scriptore, in discursu 25. vol. 1. *Arumneani* f. m. 239. dicitur scriptor candidus, sincerus, testis omni exceptione major. Addit ex eodem *Thuanio* L. 16. consilium Parlamenti *Parisiensis*, Regem ab edicto de hæreticis puniendis revocaturi, quod scripserit: *Æquum videri, ut potius veteris Ecclesiæ vestigiis insistatur, quæ non ferro & flammis, in Religione constituenda, ac propaganda, sed puriore doctrinâ, & honestati vitæ, antistitutumque exemplis rem consecerit.*

Est tamen
extraordi-
narium legi-
timis in cir-
cumstantiis.

2. Ejusmodi procardica passim agglomerant Protestantici Authores neutiquam malè, nisi malè admodum applicarent. Utique (quoties inculcanda hæc res est?) *nemo potest cogi directe coactione interna; cum Superior non possit conscientiam inferioris mutare, & animo vim inferre* (a); rectè dicente Lipsio (b): *Nulla vis, etiam externa, unquam faciet, ut velis, quæ nolis; sentias, quæ non sentis* &c. 2. Nemo ex iis, qui foris sunt, seu Infidelibus, in quos nulla jurisdicção, cogi potest *directè, coactione etiam externa, ut supra ostensum est.* 3. Rursus: Nemo etiam è subditis, seu hæreticis potest cogi *directè, præcipuè bellò & armis, absque ultima necessitate, si media molliora, ac indirecta sufficiant.* 4. Denique: Neque *indirecta* coactio Infidelium, neque *directa, vel indirecta* hæreticorum debet esse *indiscreta*, neque potest excedere limites moderationis *Christiana*: quæ omnia etiam orthodoxi Doctores illis Patrum & Sapientum testimoniis intellecta fatentur, & confirmata volunt. In eo tamen vehementer repugnant, quòd Autonomici Apologetæ ejusmodi apophtegmata trahant ad *vagam, ac illimitatam* licentiam credendi quodvis à quovis, jure naturali, humano, Divino, ab omni Imperio liberam, etiam quòd ad Hæresiarchas, Hæreticos, Apostatas subditos, lumini, & Ecclesiæ rebelles; quæ doctrina non modo omni juri contraria, sed etiam scandalosa, nec tantum Ecclesiastico, sed etiam politico statui perniciofa, id, quod in praxi ipsimet etiam A catholici demonstrant. *Unde in forma.* D. A. Bellum non est legitimum medium Religionis vel reparandæ, vel propagandæ, per se loquendo, *de via ordinaria* C. A. Loquendo *per accidens, & de via extraordinaria, mollioribus mediis omnibus frustratis.* N. A. & C.

Ad 1. D. Est communis Jureconsultorum, Politicorum, & Theologorum *Orthodoxorum.* N. Protestantium. *Subd.* Omnium. N. Potiorum, veram doctrinam malè applicantium, & oppositum ipsa praxi demonstrantium. C. Assertum nostrum esse Imperatorum, Regumque legibus conforme, exemplis omni sæculò firmatum, omni juri ac rationi consentaneum, constare potest ex alibi dictis. *

Ad 2. D. Et hæc intelligenda de coactione *directa interna.* C. *Externæ.*

Subd. Si fiat citra necessitatem, ultra moderationem &c. C. Eadem est distinctio ad 3.

Excipiunt III. Bellum non est legitimus modus tollendi schismatis, seu hæreseos: ergo &c. A. P. 1. Ex *Bodino*, Princeps, subditos in suam Religionem pertracturus, vim amovere debet: Nam quòd majora quis supplicia irrogabit, eò minus proficiet: cum ea sit hominibus insita vis, ac natura, ut ad aliquid assentiendum sponte duci velint, cogi nolint (c).

A. P. 2. Ex *Thuano*, qui in *aurea sua* (ut eam vocat *Conringius* (d)) epistola nuncupatoria hanc thesin, fusiore suadâ, videtur evincere allatis quibusdam dictis SS. Patrum, & exemplis, præsertim è *S. Augustino* petitis; maxime verò enumeratis Regnorum cladibus, infaustis successibus, in *Gallia, Belgio, Germania* &c. ubi zelus armatus, exasperatis dissidentium animis, multa pessumdedit, quæ pax & indulgentia discreta servâisset, meliore utique, & Republicæ, & ipsius etiam Ecclesiæ Catholicæ emolumentò.

2. D. A. Bellum *per se, & de via ordinaria, non est legitimus modus tollendi schismatis.* C. A. Bellum *per accidens, & de via extraordinaria, omnibus aliis mediis frustratis.* N. A. & C.

Ad 1. D. Princeps vim amovere debet, quamdiu spes in mollioribus mediis. C. His elusis, contemptis &c. sic ut nullo modo possit, vel debeat adhibere putrido vulnere ferrum, ne tota inficiatur Respublica. N. A. & C. Si plus dicit *Bodinus*, loquitur, ut Autonomista, cujus aphorismi contra veritatem Catholicam nil evincunt.

Ad 2. Est eadem distinctio. Plus si diceret *Thuanus*, Lyrâ Protestanticâ luderet, quod de homine catholico, qualem se proficitur, tam leviter non præsumendum: ergo per textus & exempla SS. Patrum plus non dicit, quàm quod dicunt SS. Patres, hoc est, vim non necessariam, & immoderatiùs usurpatam, Evangelicæ prædicationi esse contrariam; zelum, non secundum scientiam adhibitum, plus sæpe destruxisse, quàm ædificasse: ergo plus non dicit, quàm quod infausti hinc inde eventus doceant, mansuetudinem *Christianam* rigori præhabendam, salva tamen Religionis incolumitate, quæ semper aphorismis me-

Sic bellum non est modus legitimus tollendi schismatis, per se loquendo.

Est tamen loquendo per accidens.

Nil proficientibus mollioribus mediis.

Neque plus evincitur Actis quorundam Patrum, atque exemplis, afferri solitis.

(a) Bald. in L. 2. in fin. c. de sent. è breviculo *Method.*

(b) De *Constant.* L. 2. c. 24.

* In Coll. *Histor.* l. cit.

(c) De *Republ.* L. 4. c. 7. f. 93. & 94.

(d) Tom. 4. f. m. 641. n. 139.

rè politicis præhabenda atque hæc omnia ipsissima sunt asserti nostri theoremata.

D. *Hipponensem* quod spectat, sicut scivit *Ibuanus*, cum fuisse initiò alienum à severitate coactiva; ita sciverit, cum postea mutasse sententiam, non contradicentium verbis, sed demonstrantium superatum exemplis, ut refert *Angelicus* (a): *Legum enim terror* (verba sunt *S. Augustini*) *ita profuit, ut multi dicant gratias Domino, qui vincula nostra dirupit. De reliquo sicut vivere est voluntatis, reddere autem necessitatis; ita accipere fidem est voluntatis, sed tenere acceptam est necessitatis. Et ideo heretici sunt compellendi, ut fidem teneant. Dicit enim Augustinus ad Bonifacium Comitem: ubi est, quoa isti clamare consueverunt, liberum esse credere, vel non credere, cui vim intulit? Agnoscant in Paulo prius cogentem, & Christum postea docentem. Ita Angelicus. Ex quibus colligere est, quòd, nullo *Ibuanis* honore, Protestantici Glossatores ejus verba, quasi totidem Autonomiæ aurea testimonia, interpretentur. Infausti successus non semper arguunt causæ bellicæ injustitiam, sed sæpe malitiæ in refractariis subditis abundantiam. Illæ *Gallie*, inferioris ac superioris *Germaniæ*, clades non tam ubique notant catholicorum Principum zelum, immoderatiùs adhibitum, ut ajunt, quàm Protestantium pervicaciam, in suis erroribus obstinatam, molliora media turpiter eludentem; immò infandis cædibus, rapinis, sacrorum omnium profanatione, ludibriis, horrendis in Deum & Sanctos sacrilegiis, in Reges & Principes legitimos turbulentis ausibus arma inferentem potius, ac provocantem. Unde illa, quàm contumud aggerunt, tyrannica violentia reverà nil aliud fuerit, quam vis illatæ necessaria justæque repulsio, & legitima jurium sacrorum, bonorum &c. contra seditiosa Novatorum molimina defensio, ac propugnatio.*

Sed de his alibi plura, ubi similia, non nisi synopticè hic indicata, membratim enucleamus, ac demonstramus (b).

INSTRUCTIO III. Instructio 9.

De justitia, & injustitia belli De bello ratione Regionis.

§. I.

§ I.

De justis & injustis belli causis. Belli causa.

Quæritur I. *Quenam sint causæ justæ, seu injustæ belli, ratione Regionis?*

R. I. Justæ belli causæ in genere *Justitia belli* supponunt gravem injuriam, quam, sine li in genere fundatur in gravi injuria. periculo totius Reipublicæ, vindicare licitum. P. ex D. *Augustino* (c), qui dicit: *justa bella definiuntur, quæ ulciscuntur injurias: unde alibi* (d): *iniquitas partis adversa justæ bella ingerit.*

R. II. Justæ belli causæ in specie, In specie causa est defensio, vel vindicatio justa. etsi multiplices sint, à *Burgersdickio* (e), *Puffendorfio* (f), & aliis rectè ad classem duplicem reducuntur. Ad classem priorem pertinet defensio sui, suorum, Regionis, Reipublicæ &c. Ad alteram spectat vindicatio sui, suorum, Regionis, Reipublicæ: illa facit retinere sua, hæc sua recuperare; illa præsentem, hæc præteritam propellit injuriam. Hinc rectè *Buddeus* ait (g): tunc demum justè bellari, si gens ab alia lædatur, vel læsa fuerit: si lædatur, & statim huic læsioni occurratur, vocatur defensio; si læsa fuerit, & restitutio damni non nisi armis obtineri queat, vocatur illatæ injuriæ reparatio. Nec malè *Grotius*, cum dixit (h): quòd, quotuplex sit injuriæ, totuplex sit belli causa: hoc est, quot actionum forensium sint fontes, totidem sint belli: nam, ubi *Judices deficiunt* (ut inter Gentes supremas) incipit bellum, utique non nisi ex necessitate justitiæ, dicitur non consequenda, incipiendum (i).

R. III. In particulari, respectu justæ In particulari, respectu defensionis, est subditiorum rebellium. defensionis, legitima belli causa est adversus subditos, vasallos &c. refractarios, rebelles, fœdifragos, fidem obsequium, & justa tributa denegantes. Sic à *Joram* *Israelitico* lacessitus *Mesa*, Rex *Moab*, ob negatum decies mille ovium tributum (k); sic rebellis *Abfolon*, & *Seba* à *Davide* subactus (l).

2. Ad-

(a) a. s. Q. 10: art. 8. in Resp. ad 1. & 3.

(b) In Coll. Hist. l. c. & præcipuè P. IV. Q. 7, De altero Imperii morbo, seu de Autonomia, item Q. 12. & seqq. de Protestantibus turbis ac bellis civilibus.

(c) Refertur cap. *Dominus*, caus. 23. Q. 2.

(d) L. 4. de civit. Dei c. 15.

(e) In idea doct. Polit. c. 16. f. m. 148.

(f) De Jure N. & G. L. s. c. 1. §. 1. n. 1.

(g) Phil. pract. P. 3. c. 5. §. 4.

(h) De bello & pace L. 2. c. 1. §. 2. n. 1.

(i) Can. *Noli*, caus. 23. Q. 1.

(k) 4. Reg. 3.

(l) 2. Reg. 20.

Rebellium
protectio.

2. Adversus protectores rebellium, facinorosorum, ne justè puniri queant. Sic tribum Benjamin propè deletam scimus ob patrociniū *Gabitarum* (a).

Hostis
irruptio.

3. Contra hostem, in ditiones nostras irruentem: nam, spectata defensione contra iniquos aggressores, *vis & jus* iisdem litteris exaratur. Sic *David* justè repulit *Moabitas*, *Philistæos* &c. (b).

Æquitatis
naturalis
violatio.

4. Contra hostem, æqua & jure Gentium permessa malè prohibentem. Sic *Israelitæ* Regem *Sehon*, injustè & hostiliter transitum denegantem, debellarunt (c).

Fæda hosti-
bus optu-
latio.

5. Contra eos, qui hostem, injusto bello implicitum, suppetiis, & auxiliis roborant. Sic *David* Regis *Sobæ* auxiliares, probante Deo, subegit (d).

Confedera-
torum inju-
ra irruasio.

6. Contra invasores, & hostes fœderatorum, sociorum, siquidem socios sine justa causa lacesant. Sic *Abraham* succurrit *Amorrhæo*, quocum fœdus pepigerat: Sic à *Romanis* Imperium potissima ex causa amplificatum, ejusque exemplum habemus in *Hircano Machabeo*, contra molimina *Aristobuli* in thronum à *Romanis* restituro.

Respectu
vindictio-
nis, recupe-
ratio domi-
nii.

Respectu justæ vindicationis legitima belli causa est: 1. Recuperatio domini, jurium, bonorum, Regionum &c. quæ injustè erepta seu detenta. Sic *David* pugnavit contra *Isobethum*, *Saul* mortuo, Regnum usurpantem (e).

Reparatio
fama.

2. *Reparatio fama*, ratione irrogatae injuriæ publicæ. Sic *Moyse* vindicare jussus est à Deo injuriam, à *Madianitis* illatam. Sic (f) *David* ultus est ab *Hannone*, *Ammonitarum* Rege, irrogatam legis suis contumeliam (g).

Amicorum
liberatio.

3. *Vindicatio amicorum* innocentum ab hostili captivitate, injuria &c.

Sic *Abraham* liberavit *Loti* à Regibus quatuor, *Sodomam* infestantibus (h).

4. *Ultio ob denegatam justitiam*, cum *Ultio ob denegatam justitiam*, Princeps personæ offendentis, facta prævia monitione, justitiam, & satisfactionem injustè denegat, dicente *S. Augustino*, justum esse bellum, quo ulciscimur injurias, si qua Gens, vel Civitas, quæ bello petenda est, vindicare neglexit, quod à suis improbè factum est (i). Exemplo sunt supra nominati *Benjamite*.

5. Addit *S. Augustinus* (k): *Etiā Dei jussio*. hoc genus belli sine dubitatione licitum est, quod Deus imperat, apud quem non est iniquitas, & novit, quid cuique fieri debeat: & ex hoc capite *Israelitarum* bella in subjuganda *chananiide* justificantur.

Horum omnium ratio est, quod Princeps in se, vel suis injustè læsus, jure naturali & Gentium, consequitur potestatem, se suæque defendendi, injuriamque reparandi, vel vindicandi, cum alium Judicem, vel vindicem non habeat. Circa quam tamen, seu causarum, seu bellorum, justitiam non incongruè forsan ex *Molina* monent *Laymanni* (l): *Catholicis* Principibus quam maximè animadvertendum esse, utrum occasione belli, quod secundum se justum est, Ecclesia, & fides Catholica incrementum, an verò detrimentum, passura sit: si enim, inquit, spes amplificandæ Ecclesiæ affulgeat, aggredi debet bellum justum, etsi alioquin intermitteret; sin autem periculum sit scandalum, seu spiritualis ruinae multorum, intermittere debet bellum, quod alioquin jure instituere possit.

¶ IV. *Injustitia causarum*, respectu belli, desumi potest in genere ex causis justis: rectum enim obliqui est index, ut levè tantum habet *Grotius* (m). Unde sicut justa causa in genere supponit gravem injuriam, quam sine periculo totius Republicæ vindicare licitum, ita è converso injusta bellandi causa est, ubi

nul-

(a) Judic. 10.

* Multis disputat *Hugo Grotius*, an *ius præscriptionis*, quod inter Populos, superiorem, adeoque & alium Legislatorem humanum non agnoscens, possit esse belli legitimus titulus, ut colligi videtur ex *Judic. 11*. ubi *Jephthe* hoc jus præterdit contra Regem *Ammon*, dicens: *quare tanto tempore nihil super hac repetitione tentasti?* Sed *Jephthe* non solum titulum præscriptionis, sed & justæ acquisitionis allegavit, nec allegavit titulum præscriptionis, sed *ius Gentium receptæ*, quo sensu omnes stringit, ac obligat.

(b) In LL. Regum passim.

(c) Num. 31.

(d) C. 2. Reg. 8.

(e) 2. Reg. 2.

(f) Num. 25. v. 17.

(g) 2. Reg. 10.

(h) Genes. 14.

(i) In Can. *Domini* 23. Q. 2.

(k) ibid.

(l) L. 2. tract. 3. c. 18. n. 5.

(m) L. 2. c. 28. §. 4.

nulla, vel levis tantum occurrit injuria, que sine pernicie totius civitatis reparari nequit.

In specie causa injusta est jus armorum.

§. V. Injustæ belli causæ in specie, etsi & ipsæ multiplices sint, pariter tamen revocari possunt ad geminum titulum; primum suppeditat error Gentilium, diciturque *jus in armis*: alterum Machiavelli Schola pseudopolitica, vocaturque *ratio status*, soli innixa utilitati.

Et ratio status.

Rectè S. Augustinus jus non vi, sed ratione constare affirmat, neque bellum causâ utilitatis, sed solius necessitatis, pacisque recuperandæ ergo, exercendum, asseverat. Hinc Christianis damnata regula, quam Tragedus in Hercule ethnico: *jus omne in gladio*. Nec minùs reprobata est illa famosi cujusdam Ministri gnome politica (a): *Si utilitatis ratio Principi pacem domi firmendam exigit, nihilominus bellum apud Principes vicinos sustinebit, ut tutandas rebus occupati, Galliam missam faciant.*

In particulari, respectu juris armati, est dominandi libido, ambitio &c.

§. VI. In particulari, respectu juris armati, quod olim Galli Romanis opposuerunt, teste Livio (b), injusta belli causa est 1. Sola dominandi libido, ambitio parandi nominis, preferendique Imperii cupiditas. Hoc titulo, in Gentilium fastis, famosi Nemrodi; Nini in Assyria; Cyri in Asia; Lacedæmonii, Athenienses in Græcia; Alexandri Macedones in Persia; maxime verò Romani in Italia, omnique Europa, qui licita sibi bella persuadebant ex ejusmodi titulis, & solo jure armorum Gentes, Regiones, atque Provincias sibi subjecerant. Sic Græca Natio distinguebat duplex hominum genus: *Servorum, qui nati ad parendum; Dominorum, qui nati ad imperandum*: & quia innato fastu, sese solos sapientes, & Dominos natos crediderant, ceteros tanquam barbaros, & ineptos, ut convenienter se regerent, jure Naturæ subigendos esse, censebant, ut ad eò magnum quid se præstitisse arbitrati sint, quòd Lydios, Sarmatas, Scythas, Indosque in potestatem redegerint, & se, ut sapientes, stultorum Dominos constituerint.

Vindictæ cupiditas.

2. Impotens ira, atque vindictæ cupiditas; ejusmodi exempla exhibent Cambyfes, Xerxes &c. in Historia antiqua.

Libertatis amor.

3. Libertatis inconsultus amor, in subordinatis Principibus, vassallis, subditis &c. Exempla ubique obvia in fastis historicis.

Denegatio matrimonii.

4. Denegatio matrimonii, propter quam Darius Persarum Rex, Scytharum

Regi, quòd filiam suam eidem nuptui tradere nollet, bellum intulit, Scythiam cum septingentis hominum milibus ingressus, ut narrat Justinus (c).

5. Jus imperfectum, quod non fundat obligationem justitiæ, saltem rigorosam, sed minus stricta, in æquitate naturali fundata. Siquidem, ut rectè notant Authores, ubi jus rigorosum, fundans obligationem justitiæ, propriè talis, non subest, locum habere nequit injuria stricta, & propria, quæ unica, vel saltem principalis bellandi causa est. Ita nec privatus contra privatum in judicio potest actionem proponere, qui non ex jure stricto, sed imperfecto tantum, quidpiam in alterius utilitatem aut facere, aut omittere tenetur juxta dicta titulo V. Unde bellum Romanorum, motum in Regem Cyri, tanquam ingratum, rectè inter injusta rejicit Grotius.

Quod spectat rationem status, uti respectu veritate sola fundatam, vi cujus, quæ non status, cunque commodum afferunt, licere putant Pseudopolitici, statuentes cum multis Regibus apud Plutarchum (d), duo nomina pacis, & belli, tanquam nummos, quibus non utuntur ad id, quod justum est, sed quod expedit, rationem status, inquam, quod spectat, illegitima causa est.

Metus vicina potentie, nimium accrescentis, nisi certò constat, Principem, cautione de non offendendo insuper habitâ, à vicino potentiore invadendum. Ita Theologi, & Juristæ communiter omnes, ipso Grotio in terminis adstipulante (e), ut enim, inquit, *justa sit defensio, necessariam esse oportet, qualis non est, nisi constet non tantum de potentia, sed et de animo ledendi, & quidem ita constet, ut certum id sit, ea certitudine, quæ in materia morali locum habet.*

Ratio est 1. Quia quivis, quò ad justè parta, est in legitima possessione adversus quemcunque: sic neque privatus privatum ob accrescentem fortunam justè aggredi potest. 2. Quia adversus incertos metus, à Divina providentia, & à cautione innoxia, non à vi præsidium petendum est; etsi, bello aliunde justo, & hæc causa non imprudenter in consultationem venire possit, Authore Grotio (f). Immo, etsi foederum usu de ferendis in omnem eventum auxiliis, quis licitè se præmunire, timendoque periculo

(a) Adducitur à Pelzhofero in arcanis Statûs L. 9. c. 3. n. 20. f. m. 21.

(b) Dec. 1. L. 5. c. 20.

(c) L. 2. c. 5.

(d) Referente Grotio L. 2. c. 22. §. 4. n. 1.

(e) L. c. §. 5.

(f) L. 2. c. 1. §. 17.

riculo præcavere possit, ut vult Boëmerus (a), Knichen (b) & alii. *

*Equilibri-
um Europe.*

2. *Equilibrium potentia inter vicinos, vel ut vocant, Europe, associando arma illi parti, cujus fortuna periclitari videtur, ut bilanx potentia servetur ac conservetur.*

Ratio est, quia fundamentum hujus æquilibrii consistit in prædicto metu, ne si quis Monarcha, vel Populus ad amplioris potentia sublimetur fastigium, minores Principes, aut Respublicæ pedetentim redigantur in ordinem, aut supprimantur: atqui hoc fundamentum est insufficientis, uti dictum.

*Titulus in
jure Genti-
um, vel Na-
ture minus
fundatus.*

3. *Titulus acquirendi dominium in Jure Nature, vel Gentium non fundatus: talis est fertioris soli cupiditas, quali Xerxes, cum ficus articas gustasset, juravit, se terram illam occupaturum. Sic Longobardos Italia, amœnitate ac fertilitate sua, ad arma commovit. Idem scribit Tacitus de veteribus Germanis (c): Eadem semper causa Germanis transcendendi in Gallias libido, ac avaritia, mutandaque sedes amor, ut relicti paludibus, & solitudinibus suis, secundissimum hoc solum possiderent. Eadem est ratio, si quis, titulo inventionis, sibi subjungere cuperet Provinciam, noviter quidem detectam, sed jam antea ab incolis possessam: siquidem inventio non est modus acquirendi, nisi ea, quæ sunt nullius, ut recte notat Molina (d).*

*Titulus so-
lummodo co-
loratus.*

4. *Titulus coloratus quicumque: recte Illustrissimus Pelzhoferus (e): Bella colorata prætextibus semper injusta sunt, quia supprimunt veras causas, quas injustas novere; fucum præfigunt, quem plerumque vel tempus detegit, vel belli exitus ostendit. Ejusmodi titulos, ab ipsa Religione mutuatos, bellis Protestantibus præfixos, supra, & alibi probavimus. Tum concludit idem Author: tam verum est, justitiam in bellis suscipiendis requiri, ut in etiam, qui bellum ambitiose aut avarè alius inferunt, ac proinde injustum, iidem prætextum tamen querant honorificum, qui re ipsa longè abest.*

*Bellum potest
esse utraque
justum, sal-
tem formaliter.*

Be. VII. Ex hæcenus dictis colligi, quod bellum, ex utraque parte, non possit esse justum materialiter, seu consi-

deratum quò ad rem ipsam, de qua bellatur; possit tamen, ex utraque parte, esse justum formaliter, seu spectatum quò ad opinionem, & animum bellantis. Ratio prioris est; quia res eadem spectare nequit æqualiter ad utrumque, nisi admittatur dominium duorum in solidum. Ratio posterioris petitur ex ignorantia invincibili, eò quòd hostium uterque possit esse in bona fide, opinarique, justam sibi competere belli causam: atqui actio formaliter, seu quò ad operantem justa, dependet ex ejus fide, conscientia, ac dictamine rationis. Tale bellum Abulensis censet illud fuisse Israelitarum, atque Chanaanorum, eò quòd Judæis fuerit tam materialiter, quam formaliter justum, ob specialem Numinis voluntatem, ipsis manifestatam: Chanaanorum justum formaliter ob invincibilem ignorantiam hujus Divinae jussionis, nisi eandem ex prodigiis, suisque peccatis sæ forsan vincere potuissent.

§. II.

Oppositiones.

§. 2.

Oppositiones.

Queritur II. Quenam supra dictis opponi possint, vel soleant?

Opponitur I. Contra justas belli causas. Injuria tantum prævisa non fundat bellum justum. Justum est bellum ob injuriam necdum factam, prudenter tamen prævisam: ergo justitia causæ non supponit semper injuriam illatam, sed & inferendam.

R. D. A. In hoc casu justum est bellum antecedenter ad petitam cautionem de non offendendo. N. A. Consequenter ad injustè denegatam ejusmodi cautionem. C. A. & N. suppositum, quòd, hac ipsa denegata justitiâ, non sit actu illata injuria.

Dices. Hostilis animus, etsi solum prævisus, v. g. in apparatu, aliisque indiciiis &c. est justa bellandi causa.

A. P. Nemo tenetur primum expectare ictum, etiam in privata defensione, probante legum Autoritate (f), melius esse occurrere in tempore, quam post vulneratam causam remedium querere; testante item proverbio, melius

(a) Introd. ad J. P. univers. part. spec. L. 2. c. 1. §. 9.

(b) Oper. Polit. L. 2. c. 4. sect. 2. th. 9. Q. 1.

* Quid sciendum sit de illis verbis Ant. Pererzi? J. P. f. m. 219. Non est ferendum, quòd Galli tradant, jure Gentium arma recte sumi ad minuendam domus Austriacæ potentiam, quòd sensim vicina corripiat, & nimiam aucta nocere possit. Hoc axioma docuisse Hippolytum à lapide, certum est, sed malè: nam si aucta est domus Austriaca, legitimis fœderibus, & successibus aucta esse supponitur.

(c) L. 4. Hist. c. 73.

(d) Tom. 1. Tr. 2. Disp. 105. a ult.

(e) In A. 5. L. 9. c. 4. f. m. 24.

(f) L. 1. c. quando liceat unicuique Sc. L. ult. in fine Cod. in quibus causis restitutio in integrum necessaria non est.

luis esse praevenire, & accinente Torentio: Dimidium amisit, qui primum expectat ad idem: ergo à pari.

Nisi ad sit certitudo morali, & denegatio cautionis.

R. D. A. Hostilis animus, moraliter certò praevisus, & denegatà securitatis debitæ cautione iuste prae sumptus, est iusta bellandi causa. C. A. Hostilis animus, solummodo prae sumptus ex incertis indiciis, vel formidatus ex crescente potentia, N. A. & C. Ex quibus colligitur, neque iustam fore bellandi causam, si vicinus in suis finibus arcem, aut munitionem extrueret, nullis legibus vel pactis impeditus, etsi damnum aliquando præbere posset, utpote oppositis aliis mediis facilius præcavendum.

Injuria vindicatio est iusta in parem

Opponitur II. Nequit esse causa belli legitima ultio sumenda de illata injuria: ergo malè adductum exemplum Davidis. A. P. Ultio dicit poenam, quæ requirit potestatem Superioris: atqui inter aequales, bellum gerentes, non datur potestas Superioris: ergo nec dari potest ultio, seu bellum poenale.

Quia injuria antem facit inferiorem ratione delicti.

R. N. A. Ad P. C. M. D. Min. Inter æquales non datur Superior, spectatà vindicatione delicti, ratione cuius alter effectus est alteri subditus. N. In alia consideratione. C. Min. & N. C. Distinctio fundatur in doctrina Suarezii dicentis: Sicut intra eandem Rempublicam, ut pax servetur, necessaria est legitima potestas ad puniendum delictum; ita in orbe, ut diversæ Respublicæ pacatè vivant, necessaria est potestas puniendi injurias publicas contra aliam: hæc autem potestas non est in aliquo Superiore, quia nullum habent, ut ponimus: ergo necesse est, ut sit in supremo Principe Respublicæ læsæ, cui alius subdatur ratione delicti: unde hujusmodi bellum introductum est locò justii iudicii vindicativi.

Defensio propria contra vindicem iustum ob periculum excessus in sumenda vindicta:

Opponitur III. Inter iustas belli causas est etiam defensio propria, à parte lædente suscepta contra vindicem, etsi iustum: ergo belli iustitia non semper fundatur in injuria accepta. A. P. Iustam causam præbet periculum, ne plus sumatur vindictæ, quàm fuerit acceptum injuriæ.

Tunc solummodo censetur iusta, cum periculum certum, & satisfactio iniuste est recusat.

R. N. A. Ad P. D. Periculum certum, & post oblatam satisfactionem condignam, & recusatam. C. Periculum solummodo incertum. N. Prætextus periculi jus nullum tribuit, ut neque metus reo, vel debitori, ne plus æquo puniatur; ad resistendum Magistratui. Sic Ezechias, ob rup-

tum fœdus, Regi Syriæ obtulit multam; hac acceptatà, nihilominus læcessitus vim vi repulit, Deo iustæ causæ assistente (a). Sic Pontius, Samnitum Dux, postquam Legati, ad faciendam deditioem missi, infecta pace rediëre, dixit, Livio teste (b): Expiatum est, quidquid ex fœdere rupto irarum in nos Cælestium fuit &c. Quid ultra ad placandos Deos, mitigandosque homines fieri potuit, quàm quod nos fecimus? adeoque iustum est bellum, Samnites, quibus necessarium, & pia arma, quibus nulla nisi in armis relinquitur spes.

Opponitur IV. Ponatur casus, quo quis gemino Principi, mutuis bellis implicito, est fœderatus. Jam sic: In casu, quo quis utriusque bellanti esset fœderatus.

Talis vi fœderis neutri licitè posset succurrere: ergo fœdus non semper est iusta belli causa. A. P. Utrique pari jure obstrictus, alterutrius defensione fieret alterutrius fœdifragus, neutri jus assistentiæ potius competente: ergo &c.

R. N. A. Nam posset 1. succurrere iustam foventi causam, cum malæ causæ turpitudine, alterius pactò exclusa, videatur. 2. Posset succurrere fœderato tempore priori, in bello utrinque formaliter iusto; nam prior tempore potior jure, ex communi regula juris. 3. Juxta Grotium (c) posset præferre pacta specialiora simplicibus, quia species derogat generi: juxta Haizmannum (d), etiam casu, quo specialiora pacta essent simplicibus posteriora, eò quòd priora non tam videantur illicita reddere posteriora, quàm posteriora, per suam specialitatem, interpretari priora, ac limitare.

Preponderat iustitia cause, prioritas temporis, & specialitas pacti.

Opponitur V. Ad bellum sociale requiritur jus, quod haberi nequit, nisi ab illata sibi injuria, aut saltem à voluntate Socii, auxilia petentis: neutrum reperire est in Abrami bello, pro vindicatione Loti susceptò: ergo non fuit in jure fundatum. Min. patet.

Abrami bellum fundatum fuit

Maj. Videtur colligi ex dictis: nam injuria, alteri facta, non tribuit cuiusvis jus ultionis, nec facit lædendem subditum, præterquam læso, nisi dicere velis, quemvis habere jus vindicandi injurias totius orbis.

R. D. Maj. Nisi ab illata sibi immediate, vel mediatè injuria, aut saltem à voluntate socii explicita, vel implicita petentis, vel probabilius in fœdere cum Abrami ex-morbato.

(a) 4. Reg. 18 & 19.

(b) Dec. 1. L. 9. c. 1.

(c) L. 2. c. 25. n. 4.

(d) In conflictu Jurid. de Jure belli & pacis, c. 4. n. 16. f. m. 32.

explicita, N. Maj. Amicus afficitur injuriâ, quia *fissione juris*, & Charitatis transit in personam amati, & injuria eundem afficeret, si non succurreret injustè læso. Unde *Pythagoras* in amicitia volebat effici, ut unus fiat ex pluribus (a); nec est amicus, qui amico non subvenit, *Augustino* teste (b). Alterum membrum quod spectat, voluntas *Lothi* certè fuit implicita, probabiliùs explicita in præcedente pacto: immò explicita saltem respectu *Amorrhæi* fœderati, cui directè, *Lotho* indirectè *Abram* tulit auxilium. Neque sequitur, quòd quivis, vel saltem suppremi Reges habeant jus vindicandi quasvis injurias, quia hoc confunderet ordinem, & jurisdictionum distinctionem, ut rectè notat *Suarezus* (c).

sufficiens: ergo nec justa. A. P. Hoc fœdus, & titulus equaliter utrinque ligat: ergo dum concedit, ut assistam V. g. *Sempronio*, non indulget, ut *Titium* offendam. C. patet; nam cognatio, quam natura inter homines constituit, haud patitur, ut cum tertii detrimento alteri succurrat.

R. N. A. Ad P. D. A. Equaliter ligat, quamdiu manet utrobique amicitia, C. si rupta sit injusta amicitia, & charitatis læsione. N. Hæc ipsa est ratio, cur magis obli-ger innocenti amico, quam nocenti succurrere, ut patet in defensione privata, de qua supra.

Dices 3. Ex dictis videtur sequi, ejusmodi bellum non modò licitum, sed & esse obligatorium, saltem ex lege charitatis: atqui hoc nimium. Maj. est conformis Scripturæ de amore proximi, sicut sui ipsius (g); est conformis SS. Canonibus, quibus dicitur, quòd, qui non repellit injuriam à socio, tam sit in vitio, quam ille, qui facit (h); ipso Deo detectum virium supplente, opemque spondente (i).

R. D. Maj. Videtur sequi esse obligatorium, seclusò periculò proprio, & salva charitate ordinata, quæ primariò tendit in se ipsam. C. Cum periculo proprio. N. Plus nec præcipit Scriptura, nec petunt Canones; unde ajunt, qui potest ita obviare, & perturbare perversos, & non facit, nihil est aliud, quam sapere impietatis eorum (k). Illud Sapiientis denotat eminentiam charitatis, cujus minor intensio vitium tamen non continet, adeoque dicit consilium, non præceptum.

Opponitur VI. Negatus transitus vel est justa bellandi causa, vel non? neutrum potest dici.

R. Negatum transitum militarem, & estsi justam causam, regulariter loquendo, non esse justam bellandi causam.

Dices 1. Ergo æquitati denegatæ supra malè annumeratus est transitus,

Altero charitatis fœdus malè rumpente,

Neque univèrsaliter obligat,

Quia restringitur charitate ordinata, primariò tendente in se ipsam.

Esti negatus transitus regulariter non præbeat justam causam,

Præbuit tamen contra Amorrhæos,

Unde injuria mediata fundatur

Saltem in fœdere amicitia, & charitatis;

Quod non utrinque equaliter ligat.

(a) Apud *Tullium* L. 1. offic.

(b) Tr. 4. de Amic. c. 26.

(c) De charit. Disp. 13. sect. 4.

(d) L. Ipsi quidem 8. §. fin. ff. quod metus caus. L. 1. §. Item dicitur 4. ff. ad L. Cornel. de Suar. L. si quis in senectute 7. ff. de furtis L. 2. & seq. ff. de liberali causa.

(e) De ira L. 1. c. 7.

(f) L. 1. Difficul. 27. n. 7.

(g) Levit. 19. Matth. 22. Marci 12. Luc. 10. Joan. 3. Prov. 24. v. 11. Erue eos, qui deducunt ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses.

(h) C. non inferenda, caus. 23. Q. 3. accedente suffragio *Seneca*: Si justus es, non solum non noceris, sed etiam nocentes prohibebis: nam nihil nocere, non est justitia, sed alieni tantum abstinentia.

(i) Prov. 16. Si dixeris, vires non suppetunt, qui inspector est cordis, ipse intelliget, & servatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini juxta opera sua.

(k) Can. 8. Caus. 23. Q. 3. Accedit idem *Seneca*: Succurrat perituro, sed ut ipse non pereat.

* Nam alia ratio est de transitu advenarum, hospitem, mercatorum, peregrinantium, sedes item vacuas querentium, ex justis causis, absente omni periculo, ordinariò loquendo, ut de imperfectis officiis P. L. Tit. V. Instruct. 1. §. 1. diximus.

tus, ab *Amorrhæis* Regulis *Israëlitico* Populo denegatus. R. N. Illatum.

Quia hostiliter fuit Moyse negatus.

Dices 2. Ille transitus denegatus iusto bellò fuit vindicatus à *Moyse*: ergo fuit legitima belli causa.

R. D. A. Ille transitus quomodocunque negatus, iusto bellò est vindicatus. N. A. Negatus iniuste, quia hostiliter. C. A. & N. C. Negatus ille transitus, ut aliqui volunt, vel fuit tantum occasio belli, aliàs iusti, utpote contra Reges, à Deo in dispersionem jam traditos, & detentores iniquos terræ, à supremo dominio jam prius *Israëlitico* Populo consignatæ (a), vel quod verius, fuit transitus, hostiliter negatus, dicente Scriptura (b): *Egressus est obuius (Rex Edom) cum infinita multitudine, & manu fortis, nec voluit acquiescere deprecanti, ut concederet transitum.* Item (c): *Qui (Rex Sehon) concedere noluit, ut transiret Israël per fines suos; quin potius exercitu congregato egressus est obviam in desertum, & pugnavit contra eum &c.*

Unde immo-ctus transitus non contra jus Gentium negatur, Dices 3. Amicus transitus, quomodocunque negatus, hoc ipso est iniuste negatus: ergo nulla responsio. A. P. Est contra jus Naturæ, faltem imperfectum; immò & contra jus Gentium, quo distincta dominia, utique non cum injuria humanæ societatis, sed ex equitate, adeoque cum reservatione communis utilitatis in concedendo cuius innoxio transitu, qui S. Augustino interprete (d), jure humanæ societatis æquissimo patere debet, dictante natura, quod uni non nocet, & alteri prodest, haud esse denegandum.

Si sit militaris, & suppetat gravis causa, ut ordinariè suppetat.

R. D. A. Amicus transitus non militaris, quomodocunque negatus, hoc ipso est iniuste negatus, Tr. A. Transitus militaris. Subd. Nisi suppetat sat gravis causa illum denegandi. C. Si suppetat, uti ordinariè suppetit. N. A. & C. Ad P. D. Est contra jus naturæ imperfectum, vel etiam jus Gentium denegatio innoxii transitus non militaris, Tr. Militaris. Subd. Nisi regulariter loquendo cesset ratio illa communis utilitatis. C. Si cesset. N. Ad jus naturæ, vel Gentium vix potest reduci id, quod Rebuspublicis nimis onerosum; quia per se loquendo, nimis periculosum. D. Augustinum quod spectat, loquitur ille de transitu, *Israëlitis & quò ad modum, & quò ad rem ipsam malè negato, utpote quem po-*

tius ut peregrini petebant ad occupandas sedes, trans *Jordanem* Dei donatione propriè suas, *Amorrhæis* futuri pacifici, nisi aqua negantes, eorum arma per accidens provocassent.

Dices 4. Si quid huic Societatis humanæ juri de permittendo amico transitu, etiam militari, obstaret, esset periculum: hic nihil obstat; nam ut diximus supra, metus non sufficit, neque unius metu jus alterius legitime tollitur.

R. I. Cum Gronovio (e), quid si Turca peterent innoxium transitum à Cæsare per *Hungariam*, aliàsque ejus terras ad oppugnandos etiam iuste *Moscovitas*: an quisquam facile diceret, petere illos jus, quod non tollatur Cæsaris metu; petere, quod juris naturæ, quòdve nullo, etiam Religionis prætextu, negari possit?

R. 2. D. Maj. Obstaret periculum metus, qualiscunque incertus. N. Maj. Metus, regulariter loquens, satis fundatus, adeoque iustus. C. Maj. Constat experiencià, quot periculis ejusmodi transitus, etsi amici, ordinariè sint circumcincti. Quoties accidit id, quod legibus *Judicum* 18. *Videmus terram opulentam & uberem, nolite negligere, nolite cessare: camus, & possideamus eam; nullus erit labor &c.* Quoties, renovatâ erinacei fabulâ, vel in subsidium vocati, vel amico sub titulo in fines admissi hospites armati, hospitio sensim expulere domesticos? Quoties territorium, quod transit miles amicus, commutatur in scenam belli, hoste, contra quem transitus indulgetur, vel eundem efflagitante; vel ne alteri concedatur, insistente; vel transeuntem hostem expectante, aut invadente? Plura alia pericula silentio præterimus.

Dices 5. Hæc tantum probant innoxium, non verò innoxium transitum iuste negandum: ergo denegatus innoxius manet iusta belli causa. A. P. Ponatur casus, quo petatur transitus militaris 1. Amicus in bello iusto. 2. Innoxius cautione data de idemnitate non ducendo secum hostes, dando obsides, transmittendo copias divisas, immò inermes, procurando præsidia ratione periculi, providendo de subsidiis ratione damni. 3. Securus, nullo obstante scedere, pacto neutralitatis ex parte concedentis, absente peri-

(a) Deuter. 2. v. 24. Josue 3. v. 10.

(b) Num. 20. v. 16.

(c) Num. 21. v. 23.

(d) Relatus in C. Notandum 23. Q. 2.

(e) In notis ad Grotium L. 2. c. 2. Q. 32.

periculo, ne bello implicetur Respublica. Jam sic: innoxius ejusmodi transitus negatus, esset *injustè* negatus; ergo esset legitima belli causa.

Ponitur transitus, speculative potius, quam practice innoxius.

R. D. A. Innoxius ejusmodi transitus, *revera talis*, esset *injustè* negatus. Tr. Tantum *speculative talis*, vel solummodo *prætensus*. N. A. & D. C. Ergo foret legitima belli causa *per accidens*, & vel *speculative* loquendo. Tr. *Ordinarie* loquendo, & *practice*. N. C. Positæ cautelæ moraliter sunt impossibiles. Exemplo sit prima cautela, quæ supponit, peti transitum ab habentibus *bellum justum*: neque enim ista dijudicatio semper sat expedita, & temerarium foret, ultrò se duobus armatis velut arbitrum interponere, litemque veluti suam facere: unde transitu alterutri concessio, concedens vel ipse subjugari; vel quia alterius hostem se facit, bello implicari; vel ab utroque molestari; vel saltem commercio, antehac cum hoste florenti privari posset. 2. Cautio de transitu *inermi* est *speculativa*, quia probrosa militibus, quasi *manibus abscissis*, ut de *Numantinis* in simili casu loquitur *Florus* (a). 3. Cautio de concedendis præsiidiis sumptuosa nimium. 4. De præcavendis damnis *practice* vix possibilis ob defectum disciplinæ, officialium neglectum, dum etiamnum hodie accidit *ordinarie*, quod de sua ætate refert *Plinius* (b): *Quam dissimilis nuper alterius Principis transitus, si tamen transitus ille, non populatio fuit, cum abactus hospitem exerce-ret, omniaque dextra laevaque perusta, & attrita relinqueret, ac si eadem viâ vel illi ipsi barbari, quos fugiabat, incederent. Unde Gronovius: Cautione utantur illi, qui aliter non possunt: at cui ad negandum vires sunt, memorem velim, nullo jure quemquam cogi, qui liber sit (nisi forsan prorsus extraordinario casu, quo nullus sup-peteret justus metus sive ab exercitu transeunte, sive ab illo, ad quem fit transitus) ut invitus Dominum accipias, aut, ubi Dominus, parem: qui enim arma-tum intra fines recipit, eum vel Dominum ac-cipit, vel parem. Ita ille. Insuper trans-missimus, quod talis transitus foret *injustè* negatus, quia in nostris principiis potius foret *iniquè* negatus, nec pare-ret, per se loquendo, formalem in-*

juriam, sufficientem ad inferenda arma, nisi aliæ circumstantiæ accederent.

Dices 6. In casu necessitatis urgen-tis jus communionis primævum re-viviscit, quo licitum alienis uti rebus, ac si mansissent communes: ergo hoc casu transitus non nisi *injustè* negan-dus. A. patet *ratione*: nam necessi-tas in omnibus legibus positivis ex-cepta est, utpote *qua legem non habet, sed ipsa legem facit* (c). Patet *exemplis*: Sic vicinas ædes, in quibus ortum in-cendium, possum diruere, ad amo-vendum mearum certum periculum, non modo spectato jure positivo (d), sed etiam naturali.

In casu ne-cessitatis ex-trema haud denegandus ubique tran-situs, salvo cautelis.

R. D. A. In casu necessitatis qua-liscunque, & *ordinarie* præten-sæ. N. A. In casu necessitatis *veræ, extrema*, & hoc ipso *extraordinarie*. Subd. Salvâ tamen, quantum fieri potest, regionis indem-nitate per adhibitæ cautelas innoxii transitus. C. alio modo. N. A. & C.

Si tamen sit vere talis, nec ut ordi-narie sit, solummodo præten-sa.

Unde *Colliges* 1. contra *Heinzmannum*, negatum transitum militare *multò* minùs esse causam belli legitima, si alia, etsi incommoda, suppetat ad transeundum viâ. Confirmat ista notabile exemplum S. Scripturæ (e), ubi, licet Rex *Edom innoxium* prorsus transitum *Israelitis* negarit, *Moses* tamen armis non vindicavit, sed *Israelite*, eo jubente, deflexerunt, & à *Cade* profecti ad montem *Hor* cum omnibus copiis pervenerunt.

Præcipue si suppetat ali-quæ.

2. Contra *Grotium*, qui tenet, non posse negari transitum ob metum *multitudinis*, excepto tamen casu, quo instar hospitem, divisim, debitis cum præsi-diis, cautelis, & absque præjudiciis aliis, transmitti possent.

Metus mul-titudinis ni-mie.

3. Contra alios, qui tenent, occupa-tionem loci alieni licitam, in casu neces-sitatis & cum cautione occupantis, nisi *necessitas sit extrema, inevitabilis, solius custodiae, salva Domini indemnisatio, salvo bonis, juribus, in integrum restitutione* &c. Quæ omnia casum faciunt in praxi moraliter impossibilem.

Si occupan-dum pro-pugnaculum in solo non habili.

Opponitur VII. Cum *Grotio* (f). Sal-tem *transvectio mercium* per alienam provin-ciam, *ratione innoxie utilitatis ex com-mercio libero*, justè negari nequit: ergo, si quis illam negaret, negaret æquita-ti consona, & juxta nos præberet ju-ctam

Transve-ctio mer-cium negari nequit.

(a) L. 2. c. 18.

(b) In Panegyri.

(c) Caus. 1. Q. 1. Can. remissionem. de Consecrat.

(d) Ulpian. in L. si alius. ff. quod vi, aut clam.

(e) Numer. 20. v. 14. *Quam ob rem divertit ob eo Israel, cùmque castra movissent de Cades, veno-runt in montem Hor.*

(f) L. 2. c. 2. §. 13. n. 59

Part. II.

stam bellandi causam. A. deducitur ex jure Gentium, seu *communis quadam*, quæ inter homines est, *affinitate*, & *consuetudine*, vi cuius mutua quædam societatis humanæ conservandæ ratio exigit, ut homo homini utilis sit in iis, quæ sibi innoxia, adeoque *jure* impedire nequeat v.g. commercia libera, societati humanæ proficua. A. P. Si *jure* essent impedibilia, tunc forsân ratione lucri cujusdam cessantis: atqui hoc indebitum, adeoque pro damno non reputandum.

Si sit verè
innoxia, &
sine præju-
dicio pro-
priae ditio-
nis;

B. N. A. *Universaliter* sumptum, vel D. *Transvectio verè innoxia* absque iniquitate negari nequit. C. A. *Transvectio cum præjudicio quodam propriæ ditiois* conjuncta, N. A. & C. Tale præjudicium foret, si merces importarentur ad luxum; si comæatio nimia, adeoque civitati noxia, vel ob potentiam majorem suspecta; si ejusmodi mercium abundantia in territorio proprio; si ex his ipsis apud externos intenta utilitas impedita &c. Diximus: *absque iniquitate* negari nequit. Unde N. C. Quòd *transvectio etiam verè innoxia, & inique negata*, statim fundare possit *justam belli causam*, quam non nisi in injuria, *rigorose & propriè tali*, fundandam diximus. Unde inter justas belli causas supra posuimus *æquitatis naturalis violationem injuriosam*, hoc est, cum injuria conjunctam. Aliud foret in circumstantiis *extremæ necessitatis*, uti per se patet.

Accipienti
utilis, neque
danti mole-
sta.

Ad P. D. Et hæc procedunt de iis, quæ accipienti utilia, neque danti molesta. C. De aliis rebus. N. Sic utique *detestanda foret iniquitas*, uti titulo V. ex Cicerone (a) diximus, prohibere aquam ex profluente, negare ignem ab igne, viam erranti non monstrare, res superfluas potius corrumpere, vel destruere, quam integras ad aliorum usum relinquare &c. Unde Ovidius:

Quis vetet opposito lumen de lumine sumi,
Quis prohibebit aquas? Usus communis aquarum est.

Saltem ex
lucro cel-
sante,

Ad alteram P. D. *Min.* Atqui hoc lucrum indebitum, sic tamen, ut neque sit alteri debitum, vel saltem jus illi non suppetat, ejusmodi lucro nos excludendi. C. sic ut sit alteri *debitum*. N. *Min.* & C. Sit, quòd ejusmodi libera transvectione, neque damno *propriè dicto*, neque *injuriâ* per interceptum ejusmodi lucrum afficiamur, cur no-

bismetipsis proximi non simus, aut etiam jure lucrum hoc nobis potius reservemus? Quid obstat, quòd minus nostris civibus id lucri vendicemus, quod apud exteram Gentem nituntur præripere transeuntes

Ex quibus colliges contra *Victorianam* Aut alia *justa causa*, (b) multò minus *jure Gentium* fas esse cuivis peregrinari in alienas Regiones, & ibi degere sine incolarum detrimento, appellere navigia, uti portibus, fluminibus, negotiari pro libitu, effodere aurum, piscari margaritas &c. *Ratio* est: quia, post factam rerum divisionem, datur dominium Reipublicæ proprium quò ad portus, flumina &c. ergo ejusmodi rerum usus liber, ac præjudiciosus prohiberi potest, ut constât communi praxi, etsi similia de *jure Gentium* dici possint hoc sensu, quòd quamdiu non prohibentur, cuivis extraneo illis uti fas sit. Cæterum, quò ad commercium, *absente omni præjudicio Reipublicæ propriæ*, facillè contingere potest, ut respectu causæ, modi, vel alterius circumstantiæ accedat injuria, *propriè talis*, & sic *injustè* negata quandoque *justo bello* titulum possit suppeditare.

Opponitur VIII. *Contra belli causas æquilibrium injustas.* *Æquilibrium Europæ* est de *instituzione ac jure Gentium*: ergo ab illo deflecentes etiam *justo bello* revocandi ad trutinam, iis, quorum interest, ad conferenda *proportionaliter subsidia obligatis*. A. P. *Institutiõ Gentium* dominia eò modò *divisa sunt*, quò esse *divisa* convenit ad *conservationem Gentium*, earumque *externam tranquillitatem*: ergo *divisa sunt* cum virium *limitatione*, ac *proportione*, ne quorundam potentia in vicinorum *damnum* nimium augeatur, sicque *tranquillitas publica*, *Gentiumque* intenta *conservatio* turbari, evertique possit: ergo *divisa sunt* cum *æquilibrio*. Ita *Joannes Jacobus Lehmannus* (c).

B. 1. N. A. Ad P. *Retorq. Arg. Ut eodem* *Institutiõ Gentium* eò modò *divisa sunt* *jure oppositiõ* *Imperia*, quò convenit &c. ergo hoc ipso non sunt *divisa* cum *æquilibrio*. C. P. 1. Quia esset *iniquum*, quòd *Regnum* ex *lege successionis*, *justo Marte*, vel alio titulo *dilatatum*, atque *ditatum*, hoc ipso titulo *minorum Gentium* *Diis* id, quod *accrevit*, *cedere*, vel *invasionem hostilem* deberet *expectare*. 2. Esset *iniquum*, *civitatem parvam*, *institutiõ Gentium*, *feliciorem esse*

(a) 3. offic. apud Puffendorf.

(b) Apud Molinam Disp. 105.

(c) In *Trutina*, seu *balance Europæ* c. 8. §. 4. 27. & 29.

esse amplo Imperio, quòd illa accessione gauderet, hæc sola diminutione discerni posset. 3. Esset institutum *frustraneum*: nam ut Gentes, & terris dissilitæ, & institutis, moribus, ac animis dissidentes conveniant, cuiusvis facultates examinent, de bello communiter gerendo consentiant, & potentioris Regni eam faciant divisionem, quæ omnium placitis sit arrisuræ. 4. Esset remedium, malo *pejus*, magisque pacis publicæ eversum, quovis finitimo, ob alterius fortunam justè crescentem, in bella prorudente, *sibi que vicinum non molestum, sola Regni (dilatandi) cupiditate armis laceffente*, id quod S. Augustino (a), *grande latrocinium* Lehmanno jam æquum, jurique Gentium conforme facinus censeretur.

semper haberi potest, ut in mathematicis (d). 2. Quia etiam in causis privatis, quantumvis momentosis, *secundum probabiliorum*, suffragium ferre permissum est Judici. 3. Quia, *stante dubio speculativo*, haberi potest certitudo moralis de honestate actionis, ex reflexo dictamine opinionis probabilioris, ut tradunt communiter Moralistæ.

Excipit tamen *Molina, Castropalao*, *Saltem tamen quibusdam casibus exceptis.* & alii contra *Suarezium* (e), probabiliorum non sufficere, casu quo alter jam foret in possessione, v. g. Regionis: eò quòd hoc casu *conditio melior foret possidentis*, quæ in dubio fortissimam habet juris præsumptionem & assistentiam, etsi & alteri jus suum prosequi liceret, saltem viâ juris, sic ut si possessor eandem abnueret, injuriam faceret parti petenti, & hac ipsa de causa bellò invadi posset. 2. Casu, quo per mortem tertii vacaret Regio, à neutro possessa, bellum moveri posset juxta eosdem secundum probabiliorum juris sui sententiam. 3. Casu, quo utrinque foret æqualis probabilitas, litem arbitrio tertii, aut Regionis divisione componendam, volunt. 4. Casu, quo causa, quæ visa initio justa, postmodum pateret fuisse injusta, bellum præteritum ob bonam fidem maneret justum, non item prosecutio belli, ut tradunt iidem Authores. 5. In casu vindicandæ injuriæ, *juxta communem*, requiritur certitudo de illata injuria; quia, qui injuriam fecisse dicitur, est *in possessione*, & in criminalibus requiruntur probationes, *luce clariores*.

Opponitur X. Potest bellum utrinque esse etiam *materialiter* justum. A. P. Ponatur casus, quo *juste* bellans obfidet civitatem, aliter non expugnandam, nisi innocentium, nocentibus v. g. *Turcis* mixtorum, cæde. Obsidens hoc casu potest innocuos expugnare, & cædere; obsessi innocentes sese defendere, & repugnare: ergo *utrinque datur causa justa*, utrinque bellum etiam *materialiter* justum. *Neque bellum potest esse utrinque materialiter justum.*

Etiam in casu, quo obsessi innocentes nocentibus mixti. B. N. A. ad P. *Edet Palao, Lessius* &c. Innocentes posse oppugnari, atque occidi, siquidem aliter nequeat urbs expugnari: quia *indirecta* occisio non est materialiter mala; neque sternantur *jure vindictæ*, sed *jure necessariae defensionis* contra injustos. Juxta *Molinam*

Præterquam quòd divisio Regnorum referenda sit ultimè utiam ad Deum, inæqualitas patet ex quatuor Monarchiis.

B. II. N. A. Ad P. Etsi dominiorum divisio, Regnorumque distributio, ac institutio, ad institutum Gentium formaliter spectet, uti supra ostendimus, *ultimè* tamen ad ipsum quoque Deum referri debet, dicente S. Augustino (b): *Quòd Deus nec judicio, nec adiutorio deserat humanum Genus, ac quando voluit, & quantum voluit Romanis Imperium dederit.* Unde N. C. Oppositum constat ex quatuor Monarchiis, quæ & Gentium jure, & Divino consilio supra Gentes cæteras viribus & potentiâ eminuere, attestante S. Scriptura per *Danielem* in mystica statua, atque *Oro* &c. Et quis credat, legem Gentium esse, ut Monarchiæ & Regna debeant esse commensura ad trutinam? Dispositionem de Regnis esse in arbitrio hominum, & ditiones, justò titulò acquisite, solum idèò justis possessoribus auferri posse, quòd virtutis suæ beneficio potioribus facultatibus abundant?

Justitia causa, etsi moraliter certa, semper haberi non potest.

Opponitur IX. Justitia causæ, saltem *moraliter certa*, sæpe haberi nequit: ergo sufficere quandoque opinativa, vel dubia: ergo à parte rei injusta, si modò pretiosis justitiæ prætextibus convestita.

Non tamen sufficit minus probabilior, dubia &c. sed saltem requiritur valde probabilior &c.

B. Tr. A. D. C. Ergo sufficere quandoque valde probabilis, vel probabilior respectu oppositæ, aut dubia solummodo *speculative*. Tr. C. Sufficit minus probabilis respectu oppositæ, vel dubia *practice*. N. C. Ita *Schiara* (c), & alii. *Rationem dant* 1. Quia, teste Philosopho, in moralibus certitudo non

(a) L. 4. de civit. Dei c. 6.

(b) L. 5. c. 21.

(c) Theol. bell. L. 1. Difficult. 2. n. 2.

(d) 2. Ethic. ad Nicomach.

(e) De charit. Disp. 13. de Bello.

nam (a), innocentes non haberent jus hostiliter repugnandi, sed solummodo fugiendi: immò metu adacti, & omni præclusâ fugâ in prima fronte expositi, arma potius vertere deberent in coactores injustos, quam hostes justos; secus enim, occisione justorum directâ, cooperarentur ad victoriam injustam, id quod est malum absolutum.

Et periculum mortis à tergo & fronte.

Dices 1. Ponatur casus, quo à tergo instaret per coactores mors certa, à fronte spes aliqua servandæ vitæ. Jam sic: saltem hoc casu justum aggredi hostem, vel aggredientem illata morte repellere liceret: ergo dictum bellum foret utrinque justum. A. P. Exemplo amentis, qui alterum invadens, cum inculcata vitæ tutela, occidi potest. Item exemplo viatoris in angiportu, qui sternendus ab equite, fugiente hostem, equitem præveniendo sternere, vitamque suam servare potest.

Cum non foret bellum proprie dictum;

§. 1. Tr. A. N. C. Quia licet concederetur cum Lessio (b), inter privatos dari certamen, utrinque justum; immò & speciem quamdam belli, utrinque justis, quando nempe ex altera parte tantum est oppugnatione indirecta, nunquam tamen bellum, proprie dictum, seu publica autoritate gestum, posset esse utrinque justum, cum re ipsa nunquam uterque supremus Princeps bellans, sed tantum unus habere possit à parte rei, justam bellandi causam.

Et innocentes cooperari non possent ad rationem victorie injustæ.

§. 2. N. A. Quia directâ justorum occisio, & cooperatio ad injustam victoriam sunt simpliciter malæ. Cum amente negatur paritas: nam amens, etsi & ipse non peccet, directè tamen aggrediendo alterum, infert injuriam, saltem materiale, nullo jure violento aggressui suppetente: unde inculpatæ locus defensionis. Contra oppugnationem propugnaculi justus non nisi indirectam vim innocuis infert, & in hisce circumstantiis necessariam, jure oppugnationis suffragante. In altero exemplo etsi transmittatur jus inculpatæ tutelæ per præventionem, qua vitæ propriæ defensio directè intenditur, denuò nulla est paritas: nam in nostro casu intervenit cooperatio ad injustam victoriam, innocuis ad hunc finem, etsi malè coactis, & quidem contra justos aggressores, tanquam ministros, autoritate publica ad expugnationem urbis statutos, adeoque bona fide officium exequentes,

quæ circumstantiæ in altero casu non interveniunt.

Dices 2. Ponatur casus, quo in bello, ex utraque parte injusto, utrinque ante prima signa collocarentur innocentes: hoc casu pugna utrinque foret justa: ergo &c.

Unde ex utraque parte collocarentur in fronte innocui.

§. 3. Quod neutra pars ex metu mortis posset aggredi alteram: quod si verò alterutra bellum auspicaretur, altera sese posset, tanquam contra injustos aggressores, defendere.

Neutra pars posset aggredi alteram.

Dices 3. Ponatur casus, quod Regio duobus sit legata in solidum, eò pactò, ut uterque dominium habeat, dato jure præventionis: hoc casu uterque habet plenum dominium: ergo bellum foret utrinque justum.

In casu Regni duobus legati, cum jure præventionis.

§. 1. Quæstio illa de dominio duorum in solidum huc nihil facit; cum solummodo agat de instanti alienationis verum, quo alienans rem suam vult translatam in alium; non verò agat de casu, quo duo, per contrarias allegatas causas, contendunt, rem esse suam, neutro alteri eandem cedere volente, ut sit in bello.

Non habetur difficultas dominii duorum in solidum.

§. 2. D. A. Uterque haberet plenum dominium, totalitate objecti. Tr. Totalitate dominii. N. A. Immò, accedente jure cumulativo præventionis, ante præventionem neuter haberet plenum dominium, hoc ipso, quod debeat pati præventionem ab altero, & neuter posset alterum obligare, ne præveniatur. Neque dicas, hoc provenire non ex defectu juris realis, sed solummodo personalis erga alterum: nam jus ex donatione, re traditâ, est reale; si necdum tradita foret, hoc ipso non sufficeret ad constituendum perfectum dominium. Sed ista, concertationis scholasticæ potius, quam utilitatis publicæ ergo, ex Authorum mente dicta, sufficient.

Cum ante præventionem neuter haberet plenum dominium, post præventionem alteruter.

INSTRUCTIO IV.

Instructio 4.

De effectibus belli.

De effectibus belli.

§. I.

§. I.

Et imprimis respectu hostium.

Respectu hostium.

Quæritur I. Quisnam sit effectus belli primarius respectu hostium?

§. I. Effectus alii sunt respectu hostium, alii respectu subditorum. Respectu hostium primarius effectus est, jus occidendi hostem: quia, concessio sine, concessa Judici necessaria media.

Effectus respectu hostium primarius, jus occidendi hostem.

Hostis

(a) Traët. 5. Disp. 115.

(b) L. 2. c. 13. Dub. 5. n. 10.

Sed verum,
& exceptis
excipiendis.

Hostis nomine complectuntur communiter auctores non tantum, qui actu in armis, sed qui intra fines hostiles, vel moralem cum hoste fovent connexionem, exceptis tamen *imbellibus*, quales infantes; *imbecillibus*, quales foeminae, nisi & ipsae pugnent; *inermibus*, quales Personae sacrae; *utilibus in commune*, quales agricolae, mercatores, & universaliter omnes, quorum vitae genus abhorret ab armis. *Accedunt* 1. Capti, cum, teste *Pyrrho* (a), pudor, & aequi respectus vetet, *capti vitam adimere*. 2. Vitam paciscentes armis depositis; quia, Authore *Sopatre*, moris est in bellis *servare supplices* (b). 3. Dedentes se Victoris discretioni: nam *trucidare deditos*, *scelus* pronuntiavit *Tacitus* (c), idque contra *jus belli* pugnare censuit *Livius* (d). 4. Ad bellum *coacti*, de belli justitia persuasi, saltem si jam sit parva victoria; quia, teste *Molina*, nulla hic culpa, mortis supplicio proportionata. 5. Innocentes *directe* nunquam interimendi, obstante jure Divino naturali.

Cui exceptio
non
praedicitur
exempla
contraria,

§. II. Exempla contraria apud *Grotium* (e) non probant *licentiam* ex jure quodam praecipivo, seu permissivo, sed *impunem tolerantiam*; forte quod noluerint Gentes hostili furori metas praescribere, quas in tanta nocendi proclivitate observare difficillimum foret, ne bellum ex bello nasceretur.

Jura praetensa,

Neque quidpiam hic evincit *jus talionis*, quod a natura non permissum in innocentes, etsi membra sint communitatis nocentis, utpote qui quod ad mortis poenam succedanei non fiunt. 2. Nec *utilitas mendi* terroris, cui leviora suppentur media, quam saevitiae in innocentes. 3. Nec *persecutio in resistendo exhibita*, quae potius laudanda etiam in hoste. *

Modus tollendi hostem illegitimus.

§. III. Denique quod ad *modum tollendi hostem*, jure Naturae & Gentium, vetita est immissio sicariorum, *corrupta illorum fide*: ** immissio satellitum, qui veri hostes, licita est jure belli. *** Jure Gentium prohibitum est 1.

Venenò hostem tollere, partim ne contra communem utilitatem multiplicentur belli pericula, aliunde lat copiosa; partim ne Regum vita, qua Regnorum stat incolumitas, nimio discrimini, quia vix evitabili, esset exposita. 2. Eodem jure, saltem apud Gentes moratiorés, vetitum armis tuis venenò infectis, ne denuò multiplicentur pericula. 3. Vetitum denique fontes intoxicari, cum facile alio modo corrumpi possint, aut excicari.

Quaeritur II. Quanam sit effectus belli *Effectus secundarius respectu hostium?*

§. I. Effectus belli respectu hostium *secundarius* est *jus in res*, & bona hostilia. Deducitur ab argumento à majori ad minus, hoc est, à vita ad vitam bona: hinc *Cicero*; *neque est contra naturam, spoliare eum, quem honestum est necare* (f). Adeoque

§. II. *Jure Natura* licitum est in *justo bello*, arces diruere & urbes, erigere propugnacula, capere & rapere hostium arma, navés, bona, etiam innoentium, in quantum id postulat *necessitas*; ac *utilitas bellica* in ordine ad comparandam victoriam, vel vires hostibus succidendas. *Ratio* est, quia, concessio sine, concessa etiam media.

Illicitum tamen 1. *Ultra metas necessitatis*, seu *utilitatis* res corrumpere, aut devastare; siquidem iniquum, nullo suo bono nocere alteri. 2. *Innocentium bona diripere*, si satisfactio aliunde haberi possit: eò quod ejusmodi bona, non nisi *pignoratitio nomine*, Reipublicae sint obligata: aliud foret, si deliquisset communitas, cujus membra censentur, quò casu non modo spoliari, sed & in captivitate abripi possent. 3. In bona deposita, seu non hostium, *grasari*: quia deficit belli titulus. 4. Plus bello occupare, quam jure praetendit possit, casu quo injuria ab hoste illata, ob bonam fidem rei possessae, sit solummodò *materialis*; *formalis* si foret, etiam expensae, aliaque damna compen-

(a) Apud *Senecam*.

(b) Apud *Grotium* de J. B. & P.

(c) *Annal.* 12. 17. 2.

(d) Apud *Textorem* in *Synopsi* c. 18. a. 18.

(e) L. *suprà* cit. jam saepius.

* Hinc *Alexander*, cum quondam acris resistentes jussisset interfici, visus est *Indis* bellare *Latronum* more, unde malam famam veritus, victoriis posthac elementis uti coepit *Grotius* L. c. §. 16. n. 4; notans n. 5. multò minus caedem fieri justam ex dolore propter acceptam eladem, sicut *Achillem*, *Aeneam*, *Alexandrum* amicis suis sanguine captorum, aut seipè dediturum parentasse legitur;

** Hinc *Alexander* *Daris* emphaticè exprobravit apud *Curtium* L. 4. c. 1. *Impia bella suscipitis*; & cum habeatis arma, licitamini hostium capita.

*** Unde *Scavola* responso: *Hostis hostem occidere volui*. *Livius* Dec. 1. L. 2. c. 7.

(f) L. *Officiorum*.

penfari poterunt, *Molina* teste (a). *Ratio* petitur ex paritate cum judiciis privatis.

Jure Gentium ampliatum, saltem in bello justo,

§. III. *Jure Gentium* major est belli licentia, dominio omnium, quæ hosti eripiuntur, in Victorem translatò, siquidem ita sint in potestatem redacta, ut recuperationis spes hosti sit intereisa. Quod tamen jus solùm obtinet in foro externo negata actione, seu repetendi jure: in foro interno res saltem immobiles, ultra debitam compensationem ereptæ, restitutioni obnoxiz sunt, juxta *Molinam* (b), & alios, nisi ratio securitatis, quò ad occupata quædam castella, seu propugnacula, aliud ad tempus evinceret.

Non tamen injusto.

Illa ipsa dominii prerogativa tantùm obtinet in justo bello, non autem in injusto, nisi solemniter, contra quàm sentit Vasquezius, Grotius, & alii. Ratio est 1. Quia, ipso teste Vasquio (c), sententia hæc communissima. 2. Quia, jure naturæ & Gentium, jus nullum ad bellum sine justa causa: ergo nec ad effectum belli, seu dominium rerum. 3. Quia, juxta ipsum Grotium, in bello injusto, nisi solemniter, actus injusti omnes, quò ad bona erepta, sunt restitutioni obnoxii, saltem in foro interno: ergo etiam in externo: cum non appareat exceptio specialis. Unde

Unde nil deducitur ex Cayo indistincte loquente.

Non obstat 1. Quòd Ictus Cajus universaliter decernat, jure Gentium fieri capiendum, quæ ex hostibus capiuntur (d). Nam §. D. Decernit universaliter, hoc est, universalitate appellante bellum justum. C. Bellum injustum. N. Ratio restrictionis est, quòd jure Gentium reprobata sint bella injusta, adeoque titulum juris suppeditare non valeant. Hinc ipse Grotius (e) rectè notat, de illis, qui justas belli causas non curant, dici posse, quòd à Romanis Ictus est proditum: prædonem esse eum, qui rogatus de possidendi causa, nullam aliam assert, nisi quòd possideat.

Nec ex dominio naturali.

Neque obstat 2. Quòd dominium ex naturali possessione ceperit, nec à modo executionis, etsi injusto, impediatur. Nam §. D. Cœpit quò ad bona vacantia. C. Quò ad appropriata. Subd. Sic ut non impediatur à possessione naturali. C. A civili. N. Hæc enim

manet penes anteriorem possessorem, nisi animum retinendæ rei, injustè sibi ablatæ, deponat, vel transigat.

Neque obstat 3. Quòd in bello justo excessus satisfactionis, etsi injustus, jure Gentium, legitimetur quò ad forum externum: quasi idem jus Gentium partis in bello, etsi injusto, titulum præberet, & quò ad possessionem assisteret §. N. C. Et paritatem. Bello justo erepta nituntur & legitimo titulo, & juris præsumptione, quòd, quæ erepta, sint satisfactioni debitæ congrua, licèt Victoris conscientiz id relinquatur. Contra bello ditati injusto, non modò titulò carent, sed & omnium Jurium, Gentiumque in sese odium concitant; unde assistentiam juris merentur nullam.

§. IV. *Jus in hostium bona, nullatenus tamen, saltem per se loquendò, sese extendit ad loca sacra, templa, altaria, neque in res sacras, bonaque Ecclesiastica. Ita contra Grotium, aliosque maximè Protestant.*

Firmatur assertum 1. Quia bellum non geritur contra DEUM, dicente Polybio: Summa stulticia signum esse, impiè in DEOS agere, cum hominibus irascaris: ergo nec contra ea, quæ DEL sunt. C. vel Ethnicos convicit, dum Pyrrhi spoliolum, Proserpine ereptum, facinus fædum, & in DEOS superbum; dum Philippi bellum nefarium furorem appellant, eò quòd ultra jus victoria in templa, aras, ac sepulchra savièrit, ut ipse Grotius refert (f).

Firmatur 2. Quia ex alibi probatis, Ecclesia quæ talis, non est pars Reipublicæ, bellum gerentis: ergo nefas erit, res & bona alieni corporis, bello non implicati, invadere, ac devastare. Unde idem Polybius apud Grotium allegatum: quæ neque nobis ad bellum usus futura sunt, nec hostibus incommodatura, ea perditum ire, templa maximè, & quæ in eis, simulacra, & similia ornamenta, quis neget mala mentis, & præ ira suribunde, esse opera?

Firmatur 3. Non tantùm jure Ecclesiastico (g), sed etiam Divino (h), immò & ipsorum Gentilium, saltem magis moratorum, religione (i), loca sacra, Deoque dicata, profana-

ri

(a) Tr. 2. Disp. 102. n. 6. & Disp. 117. n. 2.

* Unde Philofophus in Polit. Lex velut pactum quoddam commune est, quò bello capta captivitas sunt,

(b) L. c. n. 3. & 4.

(c) Illust. Controv. Q. 1. c. 9. n. 14. & seq.

(d) L. 5. §. ult. ff. de acquir. rerum Dominio;

(e) L. 2. c. 22. §. 3.

(f) L. 13. c. 12. §. 7. b. 2.

(g) Cap. semel 51. de R. I. in 6.

(h) Levit. cap. ult. v. 28.

(i) Euripides apud Grotium l. cit. n. 1. Homo, quisquis urbes vastat, & Diis manibus sedes sacratas, templaque, baud rectè sapit: nam similis illum pestis excidii manet.

ri amplius nequeunt. Immò & bona Ecclesiastica, cum sint *patrimonium Christi* (a), & *res DEI*, ut loquitur *Tridentinum* (b), diripi nefas est: ergo &c.

Unde Pomponii textus Gentilijmo accommodatus,

Neque obstat 1. Textus Icti Pomponii, dicentis: *cum loca capta sunt ab hostibus, omnia desinunt esse sacra* (c). Nam *Re. D.* Desinunt esse Sacra, in sensu *Paganismi*, quo locutus Pomponius gentilis. *C.* In sensu *Christianismi*, ejusque genuini. *N.* Gentilium superstitiosa persuasio erat, aras & fana urbium captarum à Diis esse deserta, adeoque & profanata; libertati verò pristinae restituta, denuo à Diis esse revisa, atque adeò de novo sacrata, ut colligitur ex *Virgilio, Livio* &c. (d).

Uti colligitur ex contextu,

Neque obstat 2. Quòd hic sensus gratis tribuatur Pomponio. Nam *Re. N.* Per contextum ipse Pomponius hunc sensum innuit, illicò addens: *quòd si ab hac calamitate fuerint liberata, quasi quadam postliminidò reversa, pristino statui restitui templa* &c. nempe revertentibus Diis, non aliter, ut ait, ac captivi ab hostibus liberi, sine alio juris adminiculo, libertati pristinae restituantur: atqui, in sensu *Christianismi*, non restituantur profanata templa, neque redeunt ad statum pristinum, sed opus est *nova consecratione* (e).

Apud Christianos nullus roboris,

Neque obstat 3. Quòd lex universaliter teneat. Nam *Re. N.* Stringere nequit, ubi deficit nervus, seu ratio legis.

Ipsò Justiniano non jus, sed factum deo tantè.

Neque obstat 4. Quòd saltem *Justinianus, Imperator Christianus*, in alio sensu hoc juris scitum digestis suis inseruisse, credendus sit. Nam *Re.* Uti que in alio sensu inseruit, sed non in *Grotiano*, aut *Protestantico*, omnimoda paritas inter sacra & libertos, sed in hoc, quòd templa capta desinant esse sacra, non quidem jure, sed facto, eò quòd ordinario cursu sacrilegè diripiuntur, ac profanentur. Ratio responsionis est *1.* Quia *Justinianus* alias vel limites suæ potestatis excessisset, vel in textu ac contextu sibi ipsi repug-

nasset. *2.* Quia in aliis legibus ejusmodi molimina non ut legitima, sed ut sacrilega reprobavit (f).

Neque obstat 5. Quòd jure *Gentium* Victori tribuatur jus in sacra, cum in rebus diripiendis, vastandisque non excipiat sacra, atque hæc publica sint, nec nisi ineptè extra humanum commercium ponantur. Nam *Re. N.* Ad *1.* rationem dico, quòd jus *Gentium*, sive merum, sive mixtum, nil in sacra tribuat Victori, quia *Divinò*, humanòque jure exempta, hic nihil obstantè *Gentilium* vana persuasione, in *Deorum* abscessu fundata, quæ etiam in *Balthasare*, sacra vasa profanante, punita est. Ad *2.* Contra aperta jura res sacras cum publicis confundi, quæ alibi proferimus. *

Neque jus Gentium de bonis sacris quidquam disponit, quia altiore seu Divino jure exemptis.

Neque obstat 6. Quòd bona Ecclesiastica non sint nisi *abusivè sacra*; quòd *Israelitici* etiam idola everterint: ergo & *Protestantici* superstitiosa vasa, simulacra, templa quondam justè diripuerunt, ac devastarunt &c. Sed *Re.* Hæcadinata *Protestantica* à nobis alibi esse satis profligata. **

Protestantici spoliis meritis ad sacrilegia relegatis.

Additum in asserto, per se loquendo: Nam excipitur *1.* Casus, quo Ecclesiastici sese bello immisceant contra decentiam statûs, ubi tamen salva sint bona Ecclesiæ juxta illud: *Delictum persona non debet nocere Ecclesiæ* (g). *2.* Casus, quo nocumentum indirectè tantum, & prater intentionem inferretur, prout etiam innocentes occidi possent. *3.* Casus, quo contra dispositionem Ecclesiasticam (h) templa essent *incastrata*, seu castri instar munita &c.

Et aliquos casibus per accidens exceptis.

§. II.

§. 2.

De effectibus belli respectu vincen-
tium, & devictorum.

Effectus respectu vincen-
tiam.

Queritur III. Quinam sint effectus belli respectu vincen-
tium?

Re. I. Bello justò, quæ justè sunt acquisita, spectatà belli naturâ, primariò cedunt Principi, sic ut ab ejus voluntate dependeat, quidquid privatis circa

Bona regulariter cedunt Principi.

(a) Can. cum secundum 16. de Præbend. c. Cum ex eo 34. de Præb. in 6.

(b) Sess. 25. de Reformat.

(c) L. cum loca. ff. de Relig.

(d) Virgilius 2. Æneid.

Excessere omnes adytis, arisque relictis

Dii, quibus Imperium hoc steterat

Immò Romani, ut certius id fieret, ex obsessis à se urbibus Deos solemniter evocabant, spondentes illis Rome alias ades, ut refert Livius L. 5. & 21 ubi ex Josepho ineptè refert, per Titum obsessâ Solyam, auditam vocem, & ingentem motum excedentium Deosum &c.

(e) §. 10. Int. de R. D.

(f) Tit. ad L. Jul. peculat. & de sacrileg.

* In Coll. Hist. P. VII. Q. 1. & 2. De Ecclesiastica potestate, & immunitate.

** Ibidem.

(g) Cap. Delictum 76. de R. J. in 6.

(h) Cap. Sanctorum 4. caus. 10. Q. 1.

circæ excursions licitum, & in depra-dationibus proprium. Patet. Siquidem milites solummodo sunt instrumenta, & quod agunt, autoritate Principis agunt, sic ut omnes effectus in summum Imperium redundent.

Saltem im-
mobilitas

Re. II. In specie immobilis cedunt Principi, & jure Gentium, & etiam Imperiali (a), ad quæ pertinent tormenta bellica, & his similia. Excipitur casus, quo Princeps Principi, Populus Populo præstaret auxilium aque principaliter, junctisque viribus, neque solummodo per modum operam navantis; nam jure Naturæ, qui sentit damna, & lucra sentiat oportet.

Mobilia mi-
liti.

Mobilia jure Gentium, ut habet Grotius (b), cedunt etiam Principi, saltem in actu belli publico; eò quòd milites non nomine proprio, sed ex homagio Principi militent. Jure tamen Justiniano cedunt privatis, ut sint incitamenta alacritatis (c): quæ dispositio etiam jure Imperii est recepta (d). Multò magis in excursionibus liberis sibi lucrantur milites, quia non publicam, sed suam sibi potius navare operam censentur.

Unde depra-
datio arbi-
um per se
quidem lici-
ta, per acci-
dens tamen
illicita ple-
rumque.

Unde licitum esse tenent Authores, (e) saltem per se loquendo, urbem integram in prædam dare militibus: quia bello justo habetur jus in hostium bona, maximè si id necessarium videatur ad bellum expediendum, militem animandum, hostem deterrendum &c. Si modò à ducibus præcaveantur flagitia, & illiciti excessus. Sed quia hoc difficillimum, ejusmodi licentia per accidens plerumque est peccaminosa; eò quòd ordinariè eandem cædes, cruciatus innocentium, stupra, adulteria, templorum profanationes, ob militum effrenatam licentiam, comitentur.

Effectus re-
spectu dev-
ictorum.
Jus.

Quæritur IV. Quinam sint effectus belli respectu devictorum?

Re. I. Effectus belli justus est jus in captivos, cum dominio ex parte capientis, & servitute ex parte captivi, suo modo etiam cum jure in vitam, saltem abstrahendo à Christianismo.

In bello justo,

Dicitur I. Belli justus, quia in injusto sicut cessat jus capiendi penes Victorem; ita & obligatio manendi sub jugo penes captivum, sive consenserit in

servitutem, sive non. Idem sentiendum in bello dubio, quia præsumptio stat pro libertate.

Dicitur 2. In Captivos, immò & eorum descendentes, etsi innocuos.

In captivos

Dicitur 3. Sui modò in vitam; siquidem illud Cæsi, quòd apud omnes Gentes Dominis fuerit potestas vitæ, necisque in servos (f), intelligendum vel de jure Gentium, solam permissivo, quò ad impunitatem externam, cum jus vitæ soli Deo sit reservatum; vel saltem restringendum est ad jurisdictionem quamdam domesticam, cuius vitæ, & necis, de jure naturæ, competere volunt nonnulli authores, ea tamen moderatione exercendam, quæ in causis publicis erga cives de jure est exercenda. Sed hanc potestatem patriam supra jam rejecimus.

Et sub modò
in vitam,

Dicitur 4. Cum dominio ex parte capientis, & servitute ex parte captivi. Nam ratio introductæ servitutis, quò ad captivos, probabilius fuit refrenatio inferendæ mortis propositis tot servitorum commodis: quòd ad descendentes nascituros eadem est ratio, quòd nempe servos mallent, quàm occisis parentibus non nascituros. Quò ad innocentes

Quod oritur
ex dominio
victoris, &
servitute vi-
cti.

causa est, quòd tota Respublica reputetur hostis quòd ad effectum, ut ad eò quantum attinet ad bona fortunæ, inter quæ est etiam libertas, tota puniri possit in suis membris. Interim servitus legitime inducta, est perpetua, ita ut servus fugere, seque in libertatem asserere nequeat, sed quamdiu ex justa causa non manumittitur, tamdiu Domino obedire teneatur, dicente Apostolo, (g) Servi subditi estote Dominis, etiam disculis &c.

Dicitur 5. Abstrahendo à Christianismo: nam inter hos dudum sublata est servitus: 1. Ob libertatem à Christo nobis donatam: captivam duxit captivum a-

Abstrahendo
à Christi-
anis, penes
quos subla-
ta servitus.

lem (h). 2. Ob charitatem, qua ejusdem corporis, sub uno Capite Christo, membra, & fratres sumus (i). Hinc, ratione cessante, inter Christianos & Turcas manet servitus, etsi, ob ordinaria pericula fidei, vi directâ vel indirectâ Christianis extorquendæ, aliæ notabilia spiritus detrimenta, fuga haud foret illicita, eò quòd, ut rectè advertit Molina, obligatio ex jure Gentium, per captivi-

(a) R. I. A. 1542. §. Wir haben &c.

(b) De J. B. l. 3. c. 6. n. 10.

(c) §. utem ea. 17. Inst. de R. D. L. si quid bello. 28. ff. de captiv.

(d) R. I. A. 1570 art. 68. Was ein jeder in Schlachten, Estürmen, oder sonst den Feinden abgewinnet, soll einem jeden nach Kriegs-Recht, und Ordnung verbleiben &c.

(e) Victoria, Sylvester, Molina, & alii.

(f) l. 1. ff. de his, qui sui, vel alieni juris.

(g) 1. Petri 3. v. 18.

(h) Ad Ephes. 4. v. 8. ad Galat. 4. v. ult.

(i) Matth. 23. v. 8.

captivitatem contracta, non stringat conscientiam cum præjudicio animæ, & ruina spirituali. (a)

Imperium in victos:

§. II. Ad eundem belli effectum reducitur imperium in victos, sed regulariter tantummodo civile, vel mediatum, & Religioni Catholicæ favorabile.

Sed solium

Dicitur 1. Imperium in victos, quia jure belli sibi potest subicere singulos: ergo & universos cum omnibus rebus, ac juribus.

Reducitur;

Dicitur 2. *reducivè*: nam casu, quo bellum non geritur ob regionem, jure immediato & absoluto propriam Principi, Imperium tantum conditionatè ex bello consequitur, si nempe *satisfactio congrua haberi nequit*. Immo, *speclato saltem statu moderno*, etsi Rex ipse caperetur in bello, non illicò acquiritur Victori Imperium, ut habet communior. Ratio est, 1. Quia Christianis, bellò captis, sua manet libertas civilis cum juribus annexis. 2. Quia à Rege captivo, vi captivitatis, non transfertur Imperium in victorem, sed usus solummodo impeditur. Quòd si ultro potestati victoris se subderet, patrimoniali regione excideret, quia alienabili; cum populus sit in patrimonio Regis, ejusque conditionem sequi censeatur, ac sortem. Cæteris ditionibus, non patrimonialibus nil præjudicii afferret, nisi populus vel assensu subditus, vel armis sit à victore subactus, eò quòd istæ non sint in absoluta ac summa Regis potestate, adeoque non alienabiles, ut habet Pelzhoferus (b). Ex quibus fluit, Victori non esse jus in vitam Regis captivi, saltem regulariter: * rationem suppeditat idem illustri statuta; eò quòd Majestas etiam in subjecto captivo maneat inviolabilis, nec Rex in Regem, par in parem ad instar subditi, delinquere, eodemque modo puniri possit: unde extrema fata infortunii Regii carcerem censeat, atque captivitatem, ratione cujus plus prætendi non possit quàm lytrum, aut lytri locò conditiones, quæ & satisfaciant illatæ injuriæ, ac prospiciant futuræ securitati (c).

Plerumque tantum civilibus;

Dicitur 3. Civile. Nam servile Imperium (herili Turcarum regimini, ut qui-

dam volunt, proprium) apud Christianos, sublatà servitute per legem Christianam, pariformiter sublatum esse videtur; præcipuè cum ex jure naturæ fluat quoque congrua ratio, qua constat, Imperia non ad lubitum Imperantium esse constituta, adeoque ex solo Victoris arbitrio, in despoticam, tyrannicamque subditorum oppressionem converti haud debere. Unde Xenophon refert de Agesilao: *quascunque Civitates in suam potestatem redegerat, immunes habuit ab his, quæ servi Dominis præstant, & ea tantummodo imperabat, in quibus liberi homines Reçtoribus parent* (d).

Mediatum;

Dicitur 4. Mediatum, quia, conformiter ad principia verè politica, videtur Imperium victis Regibus, aut Populis relinquendum, saltem impositò præsidio, reservatò tributò, aut formà regiminis immutatà; siquidem ad sufficientem cautionem opus sit, exemplò Veterum, de quibus Salustius: *Majores nostri, religiosissimi mortales, nihil victis eripiebant, præter injuriæ licentiam* (e). Unde Pelzhoferus omnis belli justii duos cardines statuit, *ultionem injuriæ, & futuram securitatem*: adeoque sufficienti conditiones, quæ & illatæ injuriæ satisfaciunt, & futuræ securitati prospiciunt, ut dictum (f).

Dicitur 5. Religioni Catholicæ favorabile: id quod ex ipsis principiis Grotii videtur fluere. Nam ait (g): *Indulgentiæ in Victore pars est avita Religionis usum victis, nisi persuasis, non eripere, sed tolerare, quia viciis pergratum, & Victori innoxium. At si falsa foret apud victos Religio, ne vera opprimatur, rectè curabit Victor, exemplò Constantini, aliorumque Francorum Regum. Jam sic: Religio verè avita, & unice vera, est sola catholica: ergo in locis, ubi viget, à Victore qualicumque victis relinquenda, & ubi non viget, quantum quidem fieri potest, fovenda, & ne impediatur, vel opprimatur, victoris sæculari brachio præmunienda. A. habetur ex Imperii recessibus, ubi Catholica semper vocatur in Imperio antiqua, ad contradistinctionem Religionis novæ Protestanticæ, & aliarum sectarum. Quòd sit unice vera, passim contra Novatores, Sectarios, Paganos, factis*

(a) Tr. 8. Disp. 37. n. 12.

(b) In Arcan. Statutis L. 9. c. ult. n. 31.

* Nam casu quo alterius scepro insidias strueret, seditiones concitaret, in caput Regium conspiraret &c. idem Author non ut Regem, sed latronem, censendum esse affirmat. Alii distinguunt ob erroris pericula, vindictæ illicita &c. Ejusmodi causa ab Italia Juris Consultis quondam malè decisa est respectu Conradini Suevi, & Friderici Austriaci.

(c) l. c. n. 27. & 30.

(d) Apud Grotium L. 3. c. 8. §. 1. n. 2.

(e) In Jugurtha apud Grot. L. 3. c. 15. §. 1. & seq.

(f) L. c. n. 30. f. m. 192.

(g) L. 3. c. 15. n. 11.

tis probant, saltem non obstinatis in suo errore, Polemici Scriptores. C. est deducta ex verbis Grotii, cui suffragatur Pelzhoferus, dum ait, nihil tanti in mundo esse debere, cujus causa vera Religio tolli, alterari, aut dividi possit. Religio siquidem, quia circa Divina versatur, Divinum quid est, & veritati æternæ innititur: veritas autem, sicut in se est immutabilis, & indivisibilis; ita Religionem oportet esse immutabilem, unam, indivisam, perpetuam. Hæc ille, & plura (a).

Jus postlimi-
nit hodie per
tytram, sal-
vis Ecclesia-
sticis.

§. III. Postliminium est recuperatio prioris status. Fundatur hoc jus in re-
ditu ad limen, seu fines proprios; aliud
dicitur à revertendo, quando captivire-
vertuntur ad suos, sive de jure, seu
manumissione hostis; sive de facto in-
vitis hostibus se subducendo, uti acci-
dit in bello injusto: aliud nomen tra-
hit à recipiendo; quando quis res suas ab
hoste recuperat, sive viâ juris per com-
pensationem, seu cessionem &c. sive
per viam facti, id quod denuo fit in
bello injusto. Id animadvertendum,
quod de singulis personis dictum est,
idem & in populis seu civitatibus lo-
cum habere, ut, qui liberi antea fue-
rint, recipiant libertatem, si fortè eas
vis sociorum, aut fortunator casus
eximat hostili Imperio. Hodiernus
postliminii usus habetur per redemptio-
nem, seu hyrum, cujus jus incertum,
uti & quantitas, nisi quod illud legiti-
mum adstruat immemorialis Genti-
um consuetudo, hanc verò personæ
conditioni proportionatam, & ratio
exigat, & etiam praxis demonstret.
A lytro tamen rectè Ecclesiastici
eximuntur ab Hertio, de Andlern, Schia-
ra (b), & aliis: quia regulariter nec oc-
cidi, nec bonis spoliari, nec ob sta-
tûs eminentiam, ad vilem & probro-
sam servorum conditionem dejici pos-
sunt, ut patet ex dictis suprâ.

§. 3.

Effectus re-
spectu Sub-
ditorum,

§. III. De effectibus belli respectu subdito- rum?

Quæritur V. Quinam sint effectus belli quò
ad subditos?

Jus conscri-
bendi militis

§. I. Effectus belli justii, Majestati
reservatus, respectu subditorum, est jus mi-
litis conscribendi, lustrandi, referendi in
certos ordines, juramentum fidelita-
tis imponendi, quæ omnia consecuta-
ria sunt ex jure belli.

§. II. Non est licitum Principi, extra territorium proprium militem legere. Patet: quia in alieno solo jus nullum, nisi ex privilegio, consensu, vel speciali pacto sit comparatum.

§. III. Non subditus ad militiam cogi nequit. Patet: quia fit conductio per contractum jure Naturæ liberum. Unde praxi contraria justitiæ repugnat.

§. IV. Alius effectus est jus sequela, Alius effectus est, in gravi necessitate Republica, ad justam defensionem evocari, cogique possunt à potestate summa. Patet ex juris hujus anomate Germanico Nuffbott; ex antiquitate ipsi bello coæva, fundatæque in necessitate, omniumque Nationum consuetudine, hoc est, in jure natura & Gentium. Delectus evocandorum est penes summam potestatem, neque regulariter licitum, sese pecuniâ liberare: quia obligatio magis personam quam patrimonium afficit. Tenentur etiam subditi Principem extra territorium sequi; quia ad finem, seu Reipublicæ salutem potest esse utile, immò quandoque necessarium, cujus rei determinatio spectat non ad subditos, sed Imperantem.

§. V. In bello justo miles Reipublicæ sumptibus alendus est: quia bello justo, tanquam legitimo titulo, imponi subditis tributa possunt. In sequela, si id necessitas postulet, suis etiam sumptibus, seu pecuniâ jam antehac in commune ararium collatâ, militare tenentur. Extra castra degenti militi habitatio concedenda à subditis, nisi domus publicæ reperiantur: quia habitatio est stipendii pars. Neque licitum subditis, regulariter ab hac obligatione per pecuniam sese eximere: quia ex regula, in naturæ jure fundata, debitori non licet alium pro alio solvere, vel objectum principalis obligationis adæratione, ut vocant, seu redemptione pecuniariâ immutare. Unde praxes Ducum industriales, per ejusmodi exactiones & inæquales hospitiorum assignationes, aliâque similia, ad castrensis mammonæ quæstus improbos, relegandæ sunt.

§. VI. Alius effectus est jus armamentarium seu armandiæ, summa potestati competens, quo armentaria instrui, arma fabricari, tractarique possunt à subditis, exercitiò apud bene moratas Republicas consuetò, & quam maximè proficuo, ac necessario: unde curiæ Venetæ appensa hæc bella epigraphæ: Felix civitas, quæ tempore pacis de bello cogitat.

§. VII.

(a) In Arcan. stat. L. 7 c. 1 n. 12. & seq.

(b) Comment. de lytro sect. 2. §. 17. Vol. 1. T. 1. ab Andl. Constit. Imper. V. bellum n. 23.

Schiara. Theol. Belg. 1 8 diff. 4. n. 18.

* Service Celter &c.

Jus extru-
endi munimen-
ta.

§. VII. Alius denique belli effectus, potestati summa reservatus est, munienti, vel extruendi fortalitia, imponendi praesidia, & excubias imperandi, quia sunt necessaria media ad finem licitum. Unde colligitur 1. Quod, secluso pacto, vicinus non possit seu contra excipere, seu praesumptionem aemulationis opponere: Ratio est, quia quod quisque facit in sua ditione, jure facere, nec cuiquam extraneo praesudicium inferre praesumitur, nisi probetur, praesertim cum munimento in finibus suis opposito ejusmodi periculo valeat praecavere.

Colligitur 2. Quod ad similes extru-
ctiones praestandae a subditis sint expen-
sae, si impar sit aedium publicum: nec privatorum aedes, praedia, arces hic servandae indemnes, modo neces-
sitas, ac utilitas publica urgeat, cui ce-
dit utique privata, & quod omnium
causa patitur unus, contributione
omnium sit merito resarciendum.
Colligitur 3. Quod extra casum ultimae
necessitatis Ecclesiae nunquam licite
incastellentur, id prohibente Ecclesia-
stico jure, ob reverentiam summam
DEO, sacrisque locis debitam &c.

Nulla sub-
ditus obliga-
tio, belli ju-
stitiam exami-
nandi;

§. VIII. Non tenentur subditi, praesertim ad bellum evocati a Principe, belli justitiam examinare. Ita Molina (a), allegans Angelicum, Victoriam, Gabrielem, Sorum &c. Ratio est: quia subditus imperii executor, non scrutator est: ergo iudicium suum iudicio Principis, pro quo stat praesumptio, potest accommodare. Unde Seneca: Servus hominis imperii non censor est, sed minister; secus enim subordinatio debita, ad regimen Reipublicae necessaria, saepe saepius turbaretur.

Nisi commu-
ni fama sese
injustitia
proderet.

§. IX. Tenentur tamen subditi alicui evocati sese informare de belli justitia, casu quo rumor communis vel causa insufficientiam, vel injustitiam promulgaret. Ratio est, quia alias versarentur in ignorantia culpabili, & affectata, quacum nequit honestas operationis consistere. Unde Grotius causas belli justificas requirit tam claras, ut palam ab Imperante exponi possint, & debeant.

In dubio stat
praesumptio
pro Principis
aequitate;

§. X. Stante nihilominus dubio, post factam inquisitionem, subditis bellare licitum. Ratio est; quia in dubio stat praesumptio pro justitia: ergo deposito dubio speculativo possunt concludere practice, bellum esse justum. Aliud foret, juxta Clariss. P. Franciscum Schmier (b), si probabilior appareat injustitia belli, sic ut praesumptio pro justitia, majori praesumptione vel suspen-

deretur, vel elideretur. Sed non videtur haec ratio omnino convincens 1. Quia cum haec materia sit quidem de damno proximi, non tamen judicialis, ex probabilissimi principii potest deponi dubium, ob consilium Principis; quodque in dubio Principi obediendum, eique conformandum iudicium; vel saltem quod sic agendo ex dictamine reflexo non peccet. 2. Quia hoc suadet paritas cum Ministro iustitiae, qui latam sententiam iuste exequitur, etiam stante ejusmodi dubio, cum ad ipsum non pertineat rei discussio. 3. Quia, ut observat Suarezius, hoc casu iustus est obedire Principi, ejusmodi inobedientiam saepe in praesudicium Principis, & turbationem publicam degenerante. In praxi, reor, haud magna est difficultas.

§. XI. Juxta eundem Authorem, <sup>Etiam re-
que de subditis dicta sunt, applicanda quo-
que militibus conductitiis, siquidem ante-
bellum, de quo dubitant, mercede
conscripti sunt. Ratio est, quia hoc
casu subditis aequiparantur: secus si
primum conscribendi de bello dubitent;</sup> quia hoc casu necdum subiecti, praesumptionis argumento in favorem Principis faciente, juvari nequeunt, nisi forsan ex aliis probabilissimi principii excusentur. Sed & ista distinctio, salva reverentia tanto Authori debita, non videtur sat efficax. 1. Quia non apparet, cur ejusmodi militum candidati non possint uti argumento praesudicii, vel saltem deponere dubium ex dictamine causae, longe melius a concilio Principis libratum, sicque bona fide nomen dare militum. 2. Quia favet consuetudo, qua extranei nomen dant, absque scrupulo de causa belli libranda, id quod in praxi vix foret possibile. Illud tamen utique non vocandum in dubium, quod in dubio practico operari sit semper illicitum, quodque milites taliter comparati, ut insuperhabita justitia, aut injustitia belli, ad cuiusvis obsequia sint paratissimi, si modo justum praebetur stipendium, a gravi reatu haud excusabiles dici possunt.

§. IV.

De obligationibus in bello.

Quaeritur VI. Quanam sint obligationes in bello?

§. I.

§. 4.
Obligatio in bello.

* aliud foret, si ad consilium.

(a) Tom. 1. Tr. 2. Disp. 113. n. 3.

(b) Jurisprud. publ. univ. L. 4. c. 1. sect. 5. §. 2. n. 420. f. m. 235.

Respectu summae potestatis onus reddenda Deo rationis, & restitutionis in bello injusto.

§. I. *Obligatio generalis, respectu injuste bellantis*, infert rationem Deo reddendam de cunctis cædibus, malis, rapinisque, unâ cum onere restitutionis damnorum omnium, quæ restitutione sarciri possunt. Si tamen finis, seu intentio v. g. vindictæ &c. solum foret iniqua, causa verò justa in bello suscepto, conscientia gravaretur, sed onus restitutionis cessaret, ut dictum suprâ. Cessat obligatio utraque, si bona fides exculet Principem ob ignorantiam injustitiæ, quæ tamen, adhibito sapientum consilio, diligentiaque discussioni tam grandis negotii proportionatâ, verè sit invincibilis: vincibilis si foret, restitutioni esset obnoxia non tantum respectu Principis, sed & eorum, qui à consiliis, & vel malitiâ, vel dolo, vel negligentia, ejusmodi bello fuere cooperati, ut rectè animadvertit *Molina*. A fortiori inferiores, putâ duces, & milites, siquidem reverè sint bona fide bellantes, à restitutione sunt immunes. Quod si, *durante bello*, injustitia belli se patefaciat, tenentur procurare dimissionem, ac ab actibus hostilitatis cessare: si, *bello finito*, innotescat injustitia belli, bona fide munitos non stringit obligatio restitutionis quò ad consumpta, etsi maneat ex parte rei extantis, vel qua facti sunt ditiores.

Stipendiorum solutio militi facienda.

§. II. *Obligatio Principis in specie, respectu militum*, infert solutionem stipendii, quia intercedit contractus reciprocus, vi cujus milites operam addicunt suam etiam cum manifesto vitæ periculo: unde obligationis neglectæ pedissequa est *restitutio*, vel etiam compensatio occulta, debitis cum circumstantiis, respectu militum. Unde obligatio Principis, ejusque hac in parte administratorum, ad omnia damna emergentia, sive militibus, sive aliis, à quibus extorta per egentem militem sunt alimenta, & sic de aliis.

Respectu militum, militare servitium.

§. III. *Obligatio militum, respectu Principis*, se extendit ad omnia servitia militaria, etiam cum præviso mortis periculo præstanda. 2. Ut sint contenti stipendiis, nec vi vel fraude plus sibi vendicent juxta responsum Præcursoris Dominici (a): *Neminem concutiatis, nemini calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris.*

Absque præjudicio tertii præstandum.

Unde quorundam, ut ajunt, Præceptorum rei annonariæ praxes, stipendia militis differendo, minuendo, defraudando, plures milites fingendo, plures portiones sibi, vel aliis applicando &c. Item industriâ nonnullorum Ducum, transitus, hospitationes, aliasque præstationes communes multiplicando; immò & injustissimas vexas, pretio redimibiles, militum delectus, promotiones, pecuniis venales, prostituendo &c. Item militum multorum cacoëthes, plura per schedas hospitia aucupando, hospites, rusticos vexando, plus in cibo, potuque exigendo &c. aliæque sexcentæ fraudes sunt meritò restitutionis obligationi obnoxie, & ad illicita militaris licentiæ spolia, justitiæ Christianæ contraria, amandandæ. Sed hæc justitia nonnullis etiam Orthodoxis videtur chymerica, etsi in Evangelio expressa, à legum conditoribus præcepta, & vel ab ipsis Ethnicis observata. Ita *Vellejus* refert de *Sulla*: *Putares venisse in Italiam non belli vindicem, sed pacis auctorem: tanta cum quiete exercitum per Calabriam, Apuliamque, cum singulari cura frugum, agrorum, urbium, hominumque perduxit in Campaniam* (b). De *Pompejo* scriptum reliquit *Cicero* (c): *Ejus legiones sic in Asiam pervenisse, ut non modò tanti exercitus, sed nec vestigium quidem cuiquam pacato nocuisse dictus sit.* De *Silicone* narrat *Claudianus* (d):

*Tanta quies, jurisque metus servator honesti
Te moderante fuit, nullis ut vinea fur-
tis,
Aut seges ereptâ fraudaret messe colonum.*

§. IV. *Obligatio, respectu hostium* *Respectu hostium, justitia in bello.* *Moderatio.* inter se, præscribit 1. In bello incipiendo *justitiam*. Rectè *Sallustius* (e): *Sapientes pacis causâ bellum gerunt.* 2. In modo belli gerendi requirit *moderationem*, quâ belli licentia, intra necessariz defensionis, vel licitæ recuperationis limites, coarctatur. Unde *Aristides* cupit *justum pœnarum modum* (f). Bellè D. *Augustinus*: *hostem pugnantem necessitas perimat, non voluntas: sicut bellanti violentia redditur, ita victo misericordia debetur, maxime, in quo pacis perturbatio non timetur* (g). Sed quàm paucos *Marcellos* numerat *Mavors*, de quo *Cice-*

70

(a) *Luce 3. v. 14.*(b) *l. 2.*(c) *Pro L. Manilia.*(d) *l. 1.*(e) *Orat. 1. ad Cæsarem.*(f) *apud Grotium, l. 3. c. 11. §. 2.*(g) *Epist. 1. ad Bonifacium.*

ro (a): quòd adificiis Syracusanis, sacris, ac profanis, ita pepercerit, ac si ad defendenda, non expugnanda cum exercitum venisset.

Sinceritas.

3. Eadem requirit sinceritatem, seu veracitatem oppositam dolo malo, atque mendacio; non autem simulationi, insidiis, & stratagematis licitis, ex eo capite, quia, cum in bello justo fas sit hosti nocere, fas quoque erit, occultando illi consilia, efficere, ut decepti nocementum patiantur, * dicente DEO ad Josue: *Pone insidias urbi post eam* (b).

Fides,

Unde S. Augustinus: *cum justum bellum suscipitur, ne vi aperta quis pugnet, aus ex insidiis, nihil ad justitiam interest* (c). 4. Petit insuper fidelitatem in promissionibus quàm exactissimè servandis. Hinc S. Augustinus: *Fides, quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem bellum geritur* (d). Rationem dat S. Ambrosius, quia nullum decorum esse potest, si violatur fides (e).

Etiam de

jure Naturæ:

Unde non Grotius à Puffendorffio, sed Puffendorffius, hac ex parte Hobbesianus, per Grotium est reformandus, dum distinguit inter pacta (f), quæ tendunt ad pacem, seu statum belli tollunt, & inter pacta, quæ statum belli relinquunt, et si aliquatenus mitigent, sic ut priora servanda, posterora, et si spontaneâ cultiorum Gentium consuetudine, servari solita, jure tamen Naturæ haud servanda asseveret. Nam

Cum sit inter homines obligatiois capaces,

Contra est 1. Violata fide nullum decorum esse potest: ergo nec naturale. A. P. Hostes per hoc, quòd sint hostes, non desinunt esse homines, obligationis mutuz capaces: ergo & juris naturalis ex promisso, vel pacto: ergo, violato hoc jure, neque decorum naturale esse potest.

Hostilitate partialiter sublata,

Contra est 2. Ideò juxta Puffendorffium pacta, quæ statum belli tollunt, sunt firma jure Naturæ, quia non sunt inter hostes: atqui etiam pacta, quæ statum belli relinquunt, quòd ad comprehensa in pactis, non sunt inter hostes, sed hac ex parte mutuò consentientes: ergo & ista erunt firma.

Mutuoque consensu vim naturaliter stringente,

Contra est 3. Juxta Puffendorffium pacta, quæ relinquunt statum belli, non sunt firma jure Naturæ: ergo nec pacta ad pacem tendentia. C. P. ex eo, quòd validitas pactorum habeatur formaliter à mutuo consensu, non au-

tem à qualitate personarum contrahentium.

Neque obstat 1. Quòd hosti vita: Hinc res stringitur jus erga hostem, ergo à fortiori jura auferri queant. Nam 2. Auferri queunt seclusa promissione, & stante jure, quòd alioquin competit adversus hostem. C. C. Auferri queunt etiam data fide, qua renuntiatum est juri auferendi hostilia jura. N. C. Sic pactis cum hoste inducitur jus, quòd in personas, & res hostiles antea habebatur, saltem ad tempus remissum est.

Neque obstat 2. Quòd status belli non agnoscat alium agendi modum, nisi per vim. Nam 2. D. A. Quòd ad ea, quæ non excepta speciali pacto. C. Quòd ad excepta. N.

Neque obstat 3. Quòd hostibus, quasi in infinitum, sit licitum, sibi invicem nocere. Nam 2. N. A. Quia falsum ex dictis supra. Vel D. Licitum est nocere, nisi status bellicus, mediante pacto, aliquatenus immutetur, seu ut ipse Puffendorffius loquitur, temperetur, sic ut nocendi licentia alioquin competens, restringatur. C. Si restringatur secundum quiddam. N.

5. Obligatio hostium sese extendit insuper ad honestatem, ne per stupra, adulteria, aliave nefanda flagitia se viant in devictos, Patet jure naturali, ejusmodi scelera semper prohibente, uti & Divino (g), ac jure Gentium, saltem meliorum, exclamante ad tale Sicyoniortum facinus Eliano (h): *Crudelia hæc, & ne ipsis quidem Barbaris probata.* Unde spectando quodque solam injuriam, alieno corpori illatam, armorum jure eò minus excusari possunt ejusmodi scelera, quò minus aut fæminæ in prostitutionem sui corporis consentire, aut hostes in sexum imbellem hostile quidpiam moliri possunt, juxta ea, quæ diximus supra.

6. Adstringit etiam hostes ad humanitatem, per sepulturam mortuis exhibendam, saltem ex jure Gentium, & seclusa pœnâ, vel jure quodam reciprocationis, dicente S. Chrysostomo (i). *Quòd ex lege mortuos nemo judicet hostes, etiam & contumeliâ in eorum corpora sese non extendente.*

7. Ad-

(a) In Verrem 2.

* Varia stratagemata vide apud Gentzenium L. 10, c. 38, 46, 47.

(b) Josue c. 8. v. 3.

(c) Q. 10. super lib. Jos.

(d) In cap. Noll. caus. 23. Q. 1.

(e) L. 1. Officior.

(f) L. 8. de Jure Naturæ & Gent. c. 7. f. m. 1246, & seq.

(g) Deut. 21. v. 10. & seq.

(h) apud Grotium L. 3. c. 4. v. 19.

(i) Orat. de lego.

Decentia fe-
lis diebus
debita.

7. Adstringit denique ad observan-
tiam Festorum, saltem ex regulis decori,
& nisi aliud necessitas, utilitas, seu major
commoditas suadeat: unde lex illa cano-
nica (a): Si nulla urget necessitas, non so-
lum quadragesimali, sed omni tempore est pra-
liis abstinendum. Sed hunc textum
consuetudine abrogatum, notat Pa-
normitanus.

Respectu
partium
neutralium
requiritur
indemnitas.

8. V. Obligatio hostium, quod ad
neutrales, ut vocant, exigat, ut illos
servent indemnes, neque in ipsorum
territoriis hostiles actus exercent.
Et licet, juxta dicta, summa necessitas
tribuat jus, v. g. praeventionis, firman-
di praesidio munimenti in alieno solo,
id tamen intelligi debet de casu necessi-
tatis verè summae, de sola custodia, subvis om-
nibus juribus tertii &c. Hinc Grotius (b):
si custodia sufficiat, non sumendus usus, si usus,
non sumendus abusus; si abusus sit opus, vesti-
tuendum rei pretium.

Neutrales
obligantur
ad aequalita-
tem erga ut-
rumque bel-
lantem.

9. VI. Obligatio partium neu-
trarum petit, erga utrumque bellantem,
veram aequalitatem in permittendo tran-
situ, in comaeatu praebendo, obsec-
tis non sublevandis &c. id quod ad
causam belli etsi dubiam extendit Gro-
tius (c). In causa alterutrius injusta
nulla in re adjuvandum bellator in-
justus, neque justus ullatenus impediendus,
eodem teste. Immo, interprete
Muelenio (d), & justitia, & humanæ
societatis conservatio, à qua propria
cujusque salus dependet, videtur exi-
gere, ut ejusmodi societatis pertur-
batores, tanquam in exitium humani
Generis nati, junctis viribus (si fieri
possit) debellantur, & justam causam
foventes, quod ad fieri potest, adjuventur.

Transvectio
mercium de-
pendet à
conditioni-
bus neutra-
litas.

Etsi verò ex requisita aequalitate
fluat, res bello tantum aptas, ut arma,
non posse ad alterutrius castra trans-
ferri, non tamen sequitur, quod
transferri nequeant res, nullum ha-
bentes bellicum usum, ut vestes, o-
doramenta &c. Quod si usum habe-
ant intra & extra bellum, ut comae-
tus, naves &c. attendendum, an al-
terutrius jura seu juventur, seu im-
pediantur. Hodierno usu, pra-
missio foedere, & consensu expli-
cito neutralitatis conditiones ejus-
modi exprimentur, & periculo pra-
cavetur.

§. V.

De Repressaliis.

S S

De Repres-
saliis.

Quæritur VII. Quid de Repressaliis sentien-
dum?

8. Repressalia, sic dicta ab Italica Repressalia.
voce Ripresa, sunt species belli privati, ut-
pote quo vindicatur injuria privato à
privato illata, neque malè dicuntur
jus, quo Magistratus sive se, sive suos, in ca-
su denegata ab externis justitiæ, ab illata per
eosdem injuria vindicat, reddisque indemnes.
Explicatur descriptio.

Dicitur 1. Quod sint jus, non qui-
dem à Natura inductum: quia, specta-
to jure Naturæ, neque Communitas,
neque ullus privatus tenetur ex alieno
facto, obligationibus, sive ex pacto,
sive ex delicto, suos tantum auctores
stringentibus. Apparet tamen, in-
ductum esse gentium consensu, sicut,
Magistratu creditoribus exteris justiti-
am denegante pro suis suorumve de-
bitis ipsa Communitas, seu singulo-
rum civium bona obligata esse censetur.

Sunt jus
consensu
gentium in-
ductum.

Ratio ejusmodi juris potuit esse 1. Inhibe-
re vagam exteros damnificandi licen-
tiam, vel Magistratu ad faciendam
justitiam, vel subditorum bonis ad sa-
tisfactionem praestandam obligatis,
idque titulo conjunctionis in corpus civile,
quo sicut injuria, per extraneos uni
illata, videtur tangere totam civita-
tem; ita visum est minimè iniquum,
singulis, velut in subsidium, pro de-
bito civitatis esse obligatos. Neque
obstare potest privati unius vel alteri-
us innocui damnum, quia cedit com-
modo publico, & Gentibus cunctis
communi: praeterquam quod priva-
torum damna, in Communitate sa-
pius sint inevitabilia, suppetente in-
super recursum ad Communitatem, à
qua ejusmodi detrimenta privatis ci-
vibus resarcienda.

Ad inhiben-
dam exteros
damnifican-
di licentiam.

Ratio esse potuit 2. Quia, sicuti ju-
stitiæ ab alia civitate nostris subditis
denegata, justa suppetit belli causa,
ita à fortiori Repressaliarum justa habe-
tur ratio, per quas non infertur bellum
toti civitati, sed unustantum, alterve
civis, vel res solummodo violentiam
patitur. Neque sequitur, repressalias
bellò nocentiores, eò quod in illis in-
nocen-

Bono publico
praevalente.

(a) C. si nulla, caus. 23. Q. 8.

(b) L. 2. c. 2. §. 10.

(c) L. 3. c. 17. n. 3.

(d) ad Grotium: cit. n. 3.

* Puffendorf. apud Kemerichium in elementis J. N. & G. c. 16. §. 10. n. 45. f. m. 287. existimat,
jus repressaliarum non jure gentium quodam voluntario, sed fundamento imputationis nti: eò quod
factum Civitatis totius imputari quoque singulis possit, propter arctissimam unionem membro-
rum & corporis, ita factum singulorum toti Civitati &c.

nocentes, eorumque bona offendantur *directè*, non autem in hoc: nam contra est, quòd in bello innocentes tam in vita, quam in bonis persèpe offendantur, in repressaliis verò vita non auferatur, & bona in modum pignoris solummodò detineantur. *

Quo Magistratus sive se, sive suos,

Dicitur 2. Magistratus, seu potestas summo instructa imperio; quia Respublica nocens non agnoscit in causa propria Judicem præter Deum, nec hostem alium, quam parem. Unde repressaliæ differunt à pignorationibus propriè dictis, quòd hæc à quovis judice privato decerni, vel etiam à privatis contra privatos, autoritate propria, usurpari possint: neque obitare potest præxis, quondã in sic dicto manuario jure contraria, quia temporibus turbidis malè usurpata, eò quòd ex repressaliarum abusu non minus, quam ex bello, universa Respublica in discrimen adduci possit. Textus tam canonici, quam civiles, qui repressalias reprobare videntur, intelligendi sunt de iis, quæ a privatis, *authoritate privata*, fiunt, aliisque conditionibus destitutæ sunt. **

In casu denegatae justitiæ,

Dicitur 3. In casu denegatae justitiæ. Unde requiritur 1. Ut adeatur Princeps, seu Judex alterius civitatis, ibique in forma juris legitima, petatur cognitio causæ, & satisfactio, quia aliàs judicii forma negligetur. 2. Ut justitia sit denegata, vel non concessã actori audientiã, vel saltem malitiosè protractã, vel sententiã quidem datã, sed manifestè injustã, ad quam non subditus cogi nequit, quia aliàs aliena jurisdictio usurparetur. 3. Ut non suppetat remedium aliud consequendi juris, v.g. per compensationem, appellationem; quia repressaliæ sunt medium *extraordinarium & violentum*. 4. Ut adeatur proprius Magistratus seu Princeps, isque & ipse frustra satisfactionem urserit: quia sic & ipse Princeps offenditur. 5. Ut idem Princeps facultatem ad repressalias dederit, quia hæc concessio ad solam pertinet potestatem summam.

Ab illata per eosdem injuria

Dicitur 4. Ab illata injuria, intellige gravi, & debito liquido, nam foret iniuriam, injuriam levem, modò tam

acerbò, & quadam specie belli, & debitum dubium compensatione eor a, etiam ab innocuis, reparare.

Dicitur 5. Vindicat, redditque indemnes. *Vindicat, redditque indemnes*

Nam vis repressaliarum alia est quòd ad personas; & alia quòd ad res. Personæ sunt soli subditi Republicæ nocentis; quia his tanquam membris imputabilis culpa. Unde excepti viatores, peregrini, Legati, Ecclesiastici, ob specialem constitutionem (a), ac privilegium immunitatis: vel saltem, ut loquuntur molliores Protestantici cum Zieglero (b), quòd, *communi Gentium consensu*, personis ad cultum Divinum destinatis, semper fuerit ea reverentia, ne in corpore aut bonis læderentur. Jure Imperiali (c) Principes & Status Imperii, *respectu sui*, jure *civili* excipiuntur etiam studiosi; euntes ad nundinas &c. (d) Non tamen sæminæ, vel innocentes; quia aliàs vis repressaliarum enervaretur. Quòd ad personas concessa est detentio etiam ob *damnum datum in bonis*; si satisfactio in bonis haberi nequit: sed concessa est *sola desentio*, absque servitute, aut leveriori tractatione, multò minus mutilatione, vel occisione, etsi spes non affulgeat consequendæ justitiæ, quia non sunt hostes, sed potius obsides. Res jure repressaliarum occupanda sunt bona *ejusdem generis*, si fieri possit, *neque excedentia damnum illatum*: quia quòd ultra æqualitatem eripitur, justum esse desinit, & rapina vel furtum est. In bonis, sic occupatis, non tamen acquiritur ipso facto dominium, ut Grotius opinatur, sed *solum jus pignoris*: quia ab occupatione bellica rectè dicitur diversa, eò quòd & repressaliarum finis sit alius, nempe ut occupatione rerum promoveatur negata, vel malè protracta justitia: hac desperata acquiritur plenum dominium. Ubi notandum 1. Nocentes jure naturali ac Divino esse obligatos ad resarcienda damna, innocentibus illata. 2. Jus repressaliarum esse restringendum, utpote odiosum, & quia est *species belli*, quo publicis scandalis, atque incommodis, immò tumultibus quoque facilius semita aperitur.

IN-

* Unde Gregorius X. C. un. de injuriis, & damno dato in 6. cum ait: *pignorationes, quas vulgaris executio repressalias nominat, in quibus alius pro alio prægravatur, tanquam graves legibus, & æquitati naturali contrarias; civili constitutione prohibitas, asserit, locutus est, uti apparet ex contextu, de personis Ecclesiasticis, respectu particularis Civitatis, seu Republicæ, cujus legibus contrariantur, L. sicut 7. §. si quid ff. quod cujusque. Item L. nullum 4. Cod. de execut. Cod. ne uxor, Item ne filius: item ut nullas.*

** Unde non desunt, qui verba Gregorii X. suprã allata, etiam de repressaliis, privatã authoritatẽ factis, interpretantur.

(a) C. un. de jurejur. & damno dato in 6.

(b) L. 1. de Jurib. Majest. c. 34. n. 20.

(c) R. l. A. 1570. §. 34. patetque ex praxi camerali;

(d) Nov. 134. c. 9. l. un. de Nundinis.

Instructio 5.

INSTRUCTIO V.

De ratione
statûs circa
bellum.De aularum Idolo, seu ratio-
ne Statûs circa bellum.Ratio statûs
in genere
circa bellum.
Requisita
belli in vera
ratione sta-
tûs.

In falsa.

Queritur I. Quanam circa bellum sit vera
falsaque ratio statûs?
R. I. Bellorum ratio, prout con-
sideratur secundum DEUM, plerumque
pro causa habet peccata hominum; pro-
ut consideratur secundum homines, causa
ordinaria esse solet ratio Statûs, uti patet
universali propè inductione bellorum.
Hoc tamen discrimen est inter Ortho-
doxam & pseudo-politicam, quòd illa secte-
tur veram, hæc verò falsam rationem Sta-
tûs. Vera in Principe requirit inten-
tionem puram, candorem realem,
causasque belli patentes, ad DEI glo-
riam principaliter directas, simplici-
ter necessarias ad bonum publicum,
& sine dolo justissimas.

Idolum statûs seu pseudo-politica non
curat causas belli justas habere, sed posse
prætendere & ad speciem propalare; curat
veras dissimulare, præsentas artificio-
sè expingere, ut exemplo esse possunt
(: prout dislerit Ferdinandus Guibelmus ab
Esseren (a):) Protestantes Imperii, sæcu-
lò decimò sextò, & septimò, qui sub spe-
cie Religionis, & justæ defensionis pro liber-
tate conscientie, Ecclesiastica spolia & reti-
nere, & rapere belli jure conati sunt. Re-
tæ in hanc rem idè illustris Statista (b).
Si dicant Novatores, se bella defensiva
pro religione sua suscipere, convin-
cuntur contrariis actibus. Nam rarò
ob Religionem, sæpissimè ob seditione-
nes oppugnantur, & in factò aliena Re-
gna, Provincias, Episcopatus hostili-
ter invadunt. Deinde constat ex ge-
nerali Novatorum pronuntiato, quòd
nullum sit justius bellum, quàm quòd
contra Papam, & Papiſtas suscipitur:
ergo rectè inferitur, istos vel maximè
de bello offensivo agitare consilia.
Hoc sicut negare non possunt, ita fa-
teantur oportet, quòd conscientie &
Religioni vim inferant, & sibi contra-
rii libertatem impugnent. Ita ille.
Forſan huc respexit Poëta, dum cecini-
t (c):

Militiæ quondam partes, ac jura fue-
runt,
Tutari patriæ dulcia tecta suæ.
A sociis arcere minas, pepulisse ty-
rannos,
Hostis & incurſus continuiffe vagos.

At nunc quid bello petitur? prædare;
nec hostem,
Sed socium, vitâ est exſpoliaſſe de-
cus.

R. II. Orthodoxa Politica inter Requisite
justas belli causas numerat 1. Causam cause à rege-
DEI, defensionem Catholicæ Religio- ra.
nis, si vi vel fraude impugnetur, bo-
nis spoliatur, ad hæreses impellatur.
2. Defensio Statûs, vel licita ultio in vin-
dicandis injuriis, violentiis, damnis,
hostilitatibus &c. 3. Defensio statûs,
vel licita ultio contra subditos sedi-
tiosos, conjuratos &c. Quibus causis
adjungitur 1. Circumstantia necessitatis,
ut non suppetat juris ordo, & cuncta
pacis consilia sint frustrata. Adjun-
gitur 2. Modus intentionis, sic ut bellum,
ex justis causis susceptum, geratur justè,
& ad effectum pacis, & ad satisfactio-
nem justitiæ.

R. III. Idolum statûs utitur præ- Prætense
textu justitiæ publicæ, & 1. Omne bel- à falsa: Des
lum defensivum esse justum affirmat, sensio.
quia defensio est naturæ congenita.
Sed R. D. Omne bellum defensivum,
justæ causæ suffultum. C. secus.
N. Alias Princeps injuriosus, foedifra-
gus &c. negata satisfactione ab altero
laceſſitus, se se justè defenderet, nec
eum restitutionis obligatio teneret,
quod falsum.

2. Docet justissimas esse bellorum Salus Re-
causas, quæ pro salute Reipublicæ publicæ.
hoc est, pro conservatione, aut aug-
mento statûs suscipiuntur; quia cum
salus Reipublicæ suprema lex sit, nihil
justius prætendi possit. Sed R. D.
Salus Reipublicæ suprema est, cum
respectu tamen ad leges justitiæ. C. Sim-
pliciter, quomodocunque conser-
vanda, vel augenda, etiam absque
respectu ad leges Divinas, atque humanas.
N. Si enim ex ejusmodi ratione sta-
tûs bellorum justitiæ æstimanda foret,
sequeretur, vix ullum bellum unquam
fuisse, vel fore injustum.

3. Dogmatizat idem Idolum, con- Incrementis
servationem statûs, & augmentum
Reipublicæ causas esse merè politicas,
à Religione penitus separatas, ac in-
dependentes: ergo Christiano Principi
licitas. Sed R. T. A. D. C. Ergo lici-
tæ sunt per media licita. C. Per media
quæcumque; & qualiacumque. N. C.
Distinctionem exemplo declarat idem
ab Esseren: si Rex Christianus videat, Re-
gem vicinum potentiorum fieri, ex-
inde metuat, & idolum statûs consu-
lat,

(a) In Manuali Politico f. m. 795.

(b) loc. cit.

(c) apud Illustr. Belzhoferum.

lat, sanè aliud consilium non referet, quàm pacem publicè esse colendam, secretiùs verò agendum, ut plures illi hostes insurgant; ut auxilia dentur periclitantibus, & vires in diversa distrahantur, ne potentia ad justum metum excreseat. Et numquid hoc est pacis osculum fingere, & ipso facto hostilia omnia procurare; amicitiam jurare, & inimicis auxiliari, justitiæque leges, Deumque contemnere?

Libertas.

4. Prætendit libertatem moralem esse justam belli causam, quia libertas, & vita hominis æquiparantur. Sed R. D. Est justa belli causa, ut ab antiquo possessa, & defensa contra externum, nullo jure suffultum. C. Contra Magistratus legitimos. N. Aliàs enim omnibus populis, & subditis aperta foret rebellionis porta, quia si justè pro vita & libertate pugnatur, etiam justè Princeps deseritur.

Præcipue Religionis.

5. Saltem libertatem Religionis justam esse belli causam proclamat: quia conscientiam, à Deo libertate donatam, Princeps nequit violenter compellere: si vim inferat, subditis defectionem & defensionem liberam esse pronuntiat. Sed R. D. Conscientia à DEO libertate donata est, sic ut liberè possit à fide, unice vera, deficere. C. Ut possit licè. N. Ad hanc enim, uti & ad filialem obedientiam Ecclesiæ veræ, DEUS hominem per severissimas leges Divinas & humanas, immò sub interminatione æterni supplicii adstringit. Et quomodò ejusmodi Pseudo-politici libertatem prætendunt, qui libertatem arbitrii cum Calvino, & Lutero negant, necessitantque voluntatem humanam ad bonum vel malum, DEUMQUE Authorem peccati faciunt? Sed numquid, hoc libertatis autonomicæ prætextu, defectiones suas à legitimis Principibus palliare contendunt? Rectè nominatus suprâ ab Esseren: Sic nunquam seductivis deest occasio rebellandi; nunquam securi erunt Reges; nunquam in pace vivet Respublica. Quæ mala ut maturè avertantur, standum sanctis legibus: non admittendi, multò minùs tolerandi sunt ejusmodi Novatores. Ita ille (a).

Religio.

6. Tandem bellum Religionis pro defensione veritatis Evangelicæ, & oppugnatione superstitionis idololatricæ, ac Anti-Christiana contra Papam, atque Catholicos, utique licitum vociferatur Lutherus, Megalander ille politicus; immò magis lici-

tum proclamat, quàm contra Turcas: Papa enim, ut ait, verus est Anti-Christus, Catholici ejus sectatores; Turca verò à DEO in flagellum Christianorum vocatus est. Sed R. 1. Quid si quis regeret cum memorato Gulielmo ab Esseren: Novatores sine justa causa, immò per propudiosam calumniam Catholicos Turcis peiores, & majores hostes proclamant; ergo Catholici hos Novatores potius, quàm Turcas justissimè persequerentur. Sed abût: unde R. 2. D. Et hic prætextus, pro defensione Evangelicæ veritatis, est vera causa, quam habent Novatores ad bella Religionis. N. Est palliata, veris causis studiò dissimulatis. C.

Hic mos est Novatorum dudum decantatus, ut rectè monet laudatus suprâ Politicus, dum ita ait (b): Ariani, hæretici in orbe Catholico potentes, continuis bellis, etiam offensivis, afflicere Catholicos. Si illi causam bellorum (ut historiæ sonant) faciunt zelum Religionis, justè accusantur, quòd libertatem, quam profitebantur, violenter sustulerint. Melius ergo, & verius declarat ipse Imperator Julianus bellorum suorum in Catholicos causam, cum dixit, omnem principatum, & bona Catholicis adimenda esse, ut in Christi paupertate securiores vivere possint. Quo dictò, & factò, inquit allegatus Author, satis apertè ostendit, se non Religionem, sed statum Catholicorum ambivisse. Idem fecerunt Arianorum Episcopi: suaserunt, & moverunt in Catholicos bella, non ut Religionem propagarent, sed ut illorum Episcopatus, & Regiones occuparent, quod inde clarum est, quia Religionem permiserunt, statum ademerunt. Tum pergit Author: nostrò sæculò Lutherani in Germania, Calvinista in Gallia, Anglia, Belgio &c. maximos bellorum motus excitârunt, & tam constanter Religionem pro causâ publicè assumpserunt, ut vix sine gravi offensione aliud sentire, aut dicere licitum voluerint. Si tamen omnia istorum novatorum bella & fœdera verè considerentur, religio prætextus, seu specimen externus; status ambitio mera causa fuit. Hoc patet ex professione fidei Protestanticæ, & ab eventu rerum, quia neminem ob Religionem turbati, multò minùs bellò infestari volunt. Eventus autem docuit, quòd in Germania Lutherani non Cæsaris Religionem, sed Imperium oppugnarint, atque novissimè correspondentes sub Friderico Palatino totalem everisionem Domûs Austriacæ intenderint, & sine discrimine

Reli-

(a) l. c. m. 809.

(b) l. c. f. m. 796.

Paris II.

Religionis Regna & Provincias invaserint. Ita in Gallia Hugonotæ Regnum tenuerunt, in Anglia obtinuerunt, in Belgio excusserunt. Omnes ambirio regnandi, paucos, aut nullos ad bellum movit Religio. Ita hic Author.

Requisita à vera in Ducibus fide, R. IV. Christiana Politica in Ducibus, præsertim supremis, requirit pietatem in Deum, sitam fundamentaliter in professione fidei, unice veræ, seu Catholicæ. Ratio est 1. Quia hæc radix virtutum, quæ necessariæ Ducibus, putà justitiæ, prudentiæ Christianæ &c. 2. Quia est basis solidæ fiducia, quæ spem erigit rei bene gerendæ; faciliat populi auxilia, præcipuè verò Divina, sine quibus inanes sunt vires humanæ, & hostibus non nisi vanum terrorem incutiunt; notum est illud Gustavi Adolphi de Tillyo: *Monachi illius vires non timeo, sed pietatem.*

Neque obstat ratio statûs pseudopolitica, quod fides non faciat Ducem, sed experientia, fortitudo &c. Nam R. Non facit quidem Ducem propriè; efficit tamen bonum, gratum, & confidentem DEO; sicut impietas & Ducem & exercitum DEO reddit exosum. Non quidem facit Ducem, sed tamen maximè considerabilis est in Duce hæc qualitas. Securior erit conjunctio fortitudinis cum pietate, quam cum atheismo Idoli, in quo nemo fortis, nisi impius & crudelis. Idem proportionaliter, & cæteris paribus sentiendum de milite: nam impius miles sibi & Republicæ est inutilis; in obligationibus, & juramentis instabilis, perfidus, ignavus, per vitia DEO exosus, & exercitui pernitiosus.

TITULUS IV.

Titulus 4.

De Fœderibus. De Fœderibus, eorûmq; natura, ac proprietatibus.

Instructio 1.

INSTRUCTIO I.

De Fœderum Origine, natura, ac proprietatibus.

De Fœderum origine, naturâ, ac proprietatibus.

§. I.

§. I.

Origo Fœderum.

Origo Fœderum.

Societati civili coæva.

Queritur I. Quæ Fœderum origo? R. I. Fœderum origo historica societati civili est contemporanea. Assertum constat inductione. Sic, teste Livio, & Dione, omnes Gentes, cum de Imperio certarunt, ante omnia socios suæ fortunæ quærebant: sic ipse Author Naturæ fœdus pepigerat cum Noë Posteris, productâ in reconciliationis testimonium cœlesti iride: *Arcum meum ponam in nubibus, & erit in signum fœderis inter me, & inter terram; cùmque*

Cælum obduxero nubibus, recordabor fœderis mei (a). Sic in statu legis Naturæ notum est fœdus Abrami cum Escol, & Auer (b), cum Abimelecho (c), & Jacobi cum Labano (d). In statu legis scriptæ vulgatum est fœdus Ducis Josue cum Gabaonitis (e), Regis Davidis cum Senioribus Israël (f), Salamonis cum Hiram juxta sapientiam, quam dederat illi Deus (g). Jojade cum Præfectis militum (h), ut nihil dicamus de exemplis profanæ historiæ, rectè animad-

- (a) Genesis 9. v. 13. & 14.
 (b) Gen. 14. v. 13.
 (c) Gen. 21. v. 27.
 (d) Gen. 31. v. 44.
 (e) c. 9. v. 15.
 (f) Reg. 5. v. 3.
 (g) 3. Reg. 5. v. 12.
 (h) 4. Reg. 11. v. 4.

animadvertente illustri Pelzhofero (a):
Quod nec Romulus, nec Cyrus, nec ipse, qui
a Deo speciali curā regebatur, Populus
Israël, sine suppetiis sociorum creverit, aut
suum Imperium stabilierit.

Origo fæderum remota
ab ipsa natura.

§. II. Origo fæderum fundamenta-
lis, & impropria descendit ex ipsa natura,
uti ad societatem humanam, ita & ad
fœdera, veluti fortissima securitatis
publicæ vincula, tutissimæque ejusdem
societatis præsidia inclinante.

Ratio est 1. Quia non tantum expedi-
dit societati humanæ habere domesti-
cos, sed & locios vicinos, atque amicos,
2. Quia, si quæ familia est hoste suo de-
biliores, sine fœderatorum auxilio resi-
stere, sibi que consulere haud posset.
Unde cum Puffendorfus nonnulli Recen-
tiores satis improprie loquuntur, dum fœ-
dera ex Naturæ jure formaliter & pro-
xime derivant. Nam etsi fœderum
obligatio (id quod supra jam indica-
vimus) sit juris naturalis, ipsa tamen
admissio, seu conventio, nequaquam fluit
ex Naturæ jure, proprie tali, sed merè
concessivo. Ratio est: quia ejusmodi fœ-
dera, etsi naturæ, societati que hu-
manæ conformia, ac æquitati naturali
quàm maximè consentanea sint, liqui-
dem rationabiliter, debitoque modo petan-
tur, non tamen sunt absoluta necessitatis,
sic ut exigantur determinatè ab amore,
alteri naturaliter debito, seu ad feli-
citatem, naturæ rationali propriam,
simpliciter requisito. Cur enim Gens
quælibet, absolute loquendò, non pos-
sit sibi sola vivere, aliarumque natio-
num fœdera recusare, saltem excepto
casu extrema necessitatis, qua Gens vic-
ina, ad avertendum interitum, fœdus
justum innocuumque exposceret?

Formalis &
proxima ha-
betur à jure
Gentium.

§. III. Inde origo fæderum forma-
lis, ac propria habetur à jure Gentium.
Ratio est 1. Quia utilitatis, ac necessitatis
publicæ causâ per Gentes inducta sunt
fœdera, eò quod expediat Reipubli-
cæ vicinos habere socios, & contra
hostem sibi fœderatos.

Ratio est 2. Quia Respublicæ ac Ci-
vitates pleræque ita sunt constitutæ,
ut careant quibusdam etiam necessa-
riis ad sui conservationem, ac incre-
mentum, ut ad eò aliarum Gentium
subsidiis, per fœdera conquirendis,
quàm maximè indigeant.

§. II.

Essentia fæderum.

§. 2.

Quæritur II. Quid nominis, reique est Essentia fæ-
deris?

§. I. Fœdus sic dictum à fide, * quæ Pactio publi-
ca, fœderi interponitur: aliis etiam Liga,
societas, seu amicitia dicitur: verius est
sponsio publica, dupliciterque accipi
potest formaliter pro ipso actu, atque
contractu, & materialiter pro ipsis ar-
ticulis conventis.

§. II. In ordinè ad præsentem
tractationem sumitur pro contractu publi-
co, publica amicitia, mutui auxilii, & com-
merciorum gratiâ à diversis Civitatibus uti-
to.

§. III. Fœdus rectè definitur, esse
Conventio publica, à Personis summa pote-
state præditis legitimè inita communis com-
modi ergò. P. Conceptus. Hæc definitio
est clara, habet genus, & differentiam,
convenit omni & soli: ergo est bo-
na. Ant. declaratur. Generice dicitur
Conventio inita, specificè conventio publi-
ca, ut excludat fœdera privata, seu
contractus etiam Regum & Princi-
pum circa negotia privata, eò quod au-
thore Hugone Grotio (b), ejusmodi pa-
ctiones non nisi jure Imperii fieri que-
ant. Dicitur inita à personis summa pote-
state præditis, hoc est, vi Majestatis;
sive dein hæc potestas denotet Polyar-
chicum, sive Monarchicum regimen:
siquidem teste Philosopho (c), jus
ineundi fœdera refertur ad jura Maje-
statis. Adjungitur legitimè seu justè ini-
ta, ut excludantur fœdera simulata.
Denique additur communis commodi ergò;
nam utilitas publica fæderum finis
est, trahitque secum sive auxilia mu-
tua in sui mutuam conservationem,
sive alia commoda in matrimoniis,
commerciis &c.

§. III.

Multiplicitas fæderum.

§. 3.

Quæritur III. Quotuplex fœdas? Fœderis di-
visio:

§. I. Aliud est temporarium pro cer-
to negotio, expeditione &c. Aliud
perpetuum, indefinite sine termino infi-
nitum. ** Perpetua fœdera in ordine ad
pa-

(a) In arcanis statüs l. 5. c. 1. n. 2. f. m. 197.

* Non à fœde cadendis victimis, ut aliqui autumant, quas in paciscendo crudeliter necabatur, cum
pari imprecatione in partem, quæ à pacto resiliet &c.

(b) De Jure belli & pacis l. 2. c. 15. §. 1.

(c) l. 4. Polit. 14.

** Hebreis dicta fœdera Satis, qui symbolum est incorruptionis: sic Num. 18. v. 19. legimus: Pa-
ctum Salis est sempiternum coram Domino tibi, ac filiis tuis.

pacem sunt haud dubiè licita: in ordine ad bellum, pacis, ab Authore Naturæ præceptæ, perpetuò exclusivum, illicita videntur, nisi eo sensu accipiantur, quo, præstandis utrinque præstitis, paci locus aliquis, conditione implicita, reservetur.

In æquale,
& inæquale.

§. II. Alia sunt fœdera æqualia, alia inæqualia. Illa inveniuntur inter æquales dignitate, potentiâ, viribus; vel saltem æquali modo, hoc est, inter inæquales quidem, sed æqualibus tamen legibus, jure pari, ut neuter prærogativâ honoris, potestatis, vel commodi fruatur. Inæqualia sunt, quæ inveniuntur inter inæquales dignitate, potentiâ, viribus, vel inter æquales quidem, sed tamen diverso modo, hoc est, inæquali conditione honoris, commodi, vel potestatis. Nam licet neutra pars contrahentium renunciet libertati suæ, ac juribus Majestatis; debitor tamen potentioris Majestatem comiter observare tenetur. Unde, his stantibus, nihilominus fœderatus fœderatis non subjicitur, sed liber manet, rectè animadvertente Procuro Icto (a), ut proin longè aliud sit, esse in alterius fide, & esse in alterius ditione: hoc enim dominatum, illud patrocinium sonat; sicut ergo patrocinium privatum non tollit libertatem personalem, ita patrocinium publicum non tollit libertatem civilem, quæ summo Imperio implicata est.

In defensivum, offensivum, & mixtum.

§. III. Fœdera ulterius dividuntur in offensiva, quæ ad bellum offensivum, seu vindicativum, seu recuperativum, seu punitivum, & defensiva, quæ ad bellum defensivum, ut vulgò dici solet, ordinantur. Supponitur hic, quòd bellum defensivum sit illud, quòd defensionis gratiâ ad vim, ex injuria illatam, propulsandam suscipitur. Offensivum, quò vis inferitur ad injuriam vindicandam &c. (b). Si simul sit offensivum fœdus, ac defensivum, appellari solet mixtum (c); ejusmodi fœdus, cum supponat justitiam belli tam offensivi, quam defensivi, invalidum non est, ut vult Ulricus Hueberus (d). Sic enim non erit stipulatio ad quæcunque bella, ad quoscunque jure vel injuriâ affligendos, adeoque humano generi minus consentanea.

In reale, personale, constitutum, & perfectivum juris naturalis.

§. IV. Addunt nonnulli fœdus reale & personale: illud, intuitu Reipublicæ in initum, successores; hoc,

intuitu pacifcentis in initum, solam illius obligat personam. Alii cum Hugone Grotio adjiciunt fœdera, quæ constituunt jus naturale, & quæ eidem aliquid adjiciunt (e). Constitutiva, vel potius confirmativa juris naturalis, inutilia non sunt, ut vult Puffendorfius, quando id, quod jure naturali debetur, ad præcavendum corruptioni humanæ, in pactum deducitur, ut sic duplici obligatione honestatis & fidelitatis firmetur: sed & proficua sunt, si quæ jure naturali non satis determinata, per ejusmodi fœdera explicatiùs declarentur. Immò & necessaria esse possunt, saltem apud illas Gentes, quarum meminit Grotius (f), quæ malè persuasæ humanitatis officia, non nisi civibus, ex debito competere putant, in exteras verò licitum esse prædas agere, latrocinari, & nihil non hostile moliri, cum hujusmodi officia, etiam jure naturæ debita, necessariò in pactum deducenda sunt.

§. IV.

§. 4.

Fœderum materia, forma, ritus.

Queritur IV. Quæ fœderum materia, forma, & ritus? Fœderum materia.

§. I. Materia fœderum debent esse res honestæ, ac licitæ: siquidem facta improba in pacta deduci nequeunt. Communia fœderum objecta sunt Religio, matrimonia, commercia, auxilia, securitas, bella tam offensiva, quam defensiva, pax, induciæ, aliæque negotia, & commoda, Reipublicæ statum concernentia.

§. II. Forma Fœderum duplex est, interna, consistens in ipsa pactione & conventionem, ejusque sancientiæ ritu. Externa consistens in conscriptione & consignatione tabularum. Forma.

§. III. Ritus pro varietate Gentium & temporum varii sunt, idem tamen intentum, ut constaret rei gravitas. In historiis legimus, quòd aliqui, proprii vel alieni sanguinis haustu, mutua fœdera firmarint, ut Catilina: sic Scythæ infuso in grandem calicem vino commiscebant pacifcentium sanguinem; sagittasque ac secures tingebant; denique diris se devoventes poculum evacuabant. Alii matris victimis fœdera firmabant, ut Romulus, & Tatius apud Maronem (g); Additæ in

(a) In L. non dubito 7. §. 1. ff. de captiv. & postlimin.

(b) P. Jo. Bapt. Ebbrecht c. 2. §. 2. n. 8.

(c) P. Schmier Jurispr. publ. L. 4. c. 3. n. 38.

(d) Apud Fundem l. c.

(e) L. supra cit. c. 15. §. 5. n. 1.

(f) L. c. n. 2.

(g) L. 8. v. 439. & seq.

in fœdifragos execrationes: nota est Fœcialis Romani formula: Si per Populum fiat, quò minus dictis legibusque stetur, eum Jupiter ita seriat, ut ego hunc porcum. Unde parocemia: scribere fœdus, Jovem lapidem jurare; siquidem Fœcialis accepto lapide dicere solebat: si fidem servasse, tum me Dii adjuvent; sin sciens fœfellerò, tum ego, salvis omnibus ceteris in sua Patria, suis legibus, suis Penatibus, sacris, sepulchris, solus exterminer, uti hic lapis, quem simul è manu abjecit. Alii firmabant fœdera paludamento, in manu colligato, ut Romani apud Carthaginenses; alii adhibito sale & pane, ut demonstrarent, tam necessariam esse fœderum observantiam, quàm panis salisque usum, neque unquam corumpendam fœderum fidem (a). Apud Christianos fœdera divisione sacre Hostiæ fuisse aliquando firmata, sunt, qui scribant de Paschale II. & Henrico V. Imperatore: Ludovico item Bavaro, & Friderico pulchro Austriaco. Verius sumpto devotè SS. Sacramento, subscriptione item & sigillorum appensione utriusque partis, & adjecto corporali, ut vocant, sacramento ad sancta Evangelia hodie sanciri fœdera, firmarique solent.

quatuordecim dies incendio absumptam; Campanos miserandum in morem aut caecos, aut durissima servitute oppressos; Corinthum ac Numantiam excisam, civésque omnes interemptos in fastis historicis legimus, tantum apud Gentiles violati quondam fœderis horror fuit. Firmatur 2. Jurisjurandi religione, qua sunt juris Divini, ut aded sacrilega fœderis violati perfidia secum plerumque trahat gravissimam Numinis vindictam. Teste Thucydide, etiam Gentilibus persuasum erat, Deos esse fœderum arbitros: inexpiables est religio fidem fallere; pœna fœdifragum sequitur, ut passim testantur historici annales. Certè Sauls posteritas, ratione Gabaonitici fœderis, vindictam sensit, uti constat ex sacris Paginis. Hinc etiam servanda fides publica, tam data, quàm jurata, Hæreticis, Infidelibus, in fœdere per se licito, & quod nec Religioni, nec bonis moribus adversatur.

§. II. Quàm gravis est obligatio fœderum, tam levis, & sæpe nulla eorum est firmitas. Hinc Illustris Statista Pelzhoferus (b): Olim, inquit, inexpiable erat, fœdus frangere; nunc verò fide juratâ nihil fragilius, nulla fœderibus firmitudo, nulla sincera societas, nulla pactis constantia, & jurisjurandi vix ulla cura. Et quantumvis (quemadmodum dissevit C. Richelms (c):) confœderationes Principum prospera aliquando sortiuntur principia, rarò tamen optato exitu terminantur. Addit idem Author: ut vel hinc intelligamus, Principem fœderatorum promissis confisum, non esse absimilem mercatori, fortunæ suas navigio lacero committenti: cum experientia millies testatum fecerit, Principibus tot esse prætextus rerumque commentitias causas restringendi fidem, solvendique fœdera, ac negandi promissa, ut securitatis nullus locus sit, usque dum lubeat. Ita ille.

§. III. Tam deplorabilis instabilitatis causa fundamentalis est. illud pseudo-politicorum principium: Fœdera non nisi utilitate privata esse metienda, & tam diu observanda, quàm diu proficua: Quasi verò, ut dudum animadvertit Tulliam, utile esse possit, quod non honestum, & non potius utilitatis regula ex honestate, quàm honestatis ex utilitate sit desumenda (d). Unde illi fœderum scopuli, spes ampliores per Ad-

Ver-

§. 5.

§. V.

Obligatio fœderum.

Fœderum obligatio firmissima.

Queritur V. Quanam obligatio, ac firmitas fœderum?

§. I. Obligatio, mortalium nullo, cui rationis lumen vel modicum scintillat, inficiàs eunte, est gravissima, in ordine ad præstanda ea omnia, quæ in articulis fœderis sunt comprehensa. Nam firmantur 1. Fide humana, quâ nil in rerum natura sacratius, cum sit unicum Societatis humanæ vinculum, cujus violationem tempus nullum, nulla præterita necessitas excusat, rectè mone-
nente Silio vate:

Audite ô Gentes! non rumpite fœdera
pacis,
Et Regnis præferre fidem.

Unde etiam Gentiles Romani violatores fœderum olim acerrimè ulti sunt. Merium, Dictatorem Albanorum, quadrigis discerptum, non satis multasse sibi visi sunt, nisi etiam Albam solo æquarent. Veientes quoque à stirpe funditus deletos; Carthaginem intra

(a) Virg. Æneid. 12.

(b) In arcanis statis L. 5. c. 9. f. m. 250.

(c) In Minist.

(d) D. ab Andlern V. Bündung n. 1. 2. & 16.

versariorum largitiones, promissa, af-
finitates, ac commoda lactatæ; * *dis-*
fidencia, metus, Adversariorum artibus
seminati inter fœderatos; ** *omnium*
non par utilitas; *** *adversa fortuna &c.*
quorum omnium famosa scylla & in-
teresse, quod appellant *privatum*, de
quo sic exclamat memoratus Stati-
sta (a): *O maledicta utilitas, quanta tu*
consilia distrabis? quantos interrumpis co-
natu? quot precipitas negotia? quot ne-
gligis occasiones nunquam redituras? non mi-
hi amplius utilitas eris, sed perditio rerum.
Addit (b): *Sic nempe vincis semper utili-*
tas, rarè honestas. Nihil igitur (ut ob-
servat C. Richelius) pronius ad separandos
Fœderatos, quam commodum oblatum, cum
id solum Principum fœderibus substernatur, &
substractum asserat finem. Inde apud eun-
dem Authorem illud cujusdam Regis
scitum politicum: *Reges non aliter inter*
se pacem ac fœdera facere, quam cum hac
tacita conditione, ut quod rebus suis utile
est, semper amplectantur; & quod periculo-
sium, cautè devitent. Inde & illud axio-
ma Francisci, Urbis:atum Ducis, refert
citatus Author: *Privatum hominem ob non*
servatum jusjurandum meritis quidem culpam,
Principibus autem, Regni servandæ causâ, licere
contrahere, nec contracta implere; inire fœ-
dera, & is rursus ex suo commodo renuntia-
re. **** Inde idem alibi sic conclu-
dit (c): *O raram per hæc tempora fidem!*
ubi primùm fortuna titubat, mox cor-
rumpit fides fœderum. Nemo vult ca-
lamitosorum esse socius, nemo egen-

tium amicus, nemo cœsorum confœ-
deratus. Quamprimùm quæstus im-
minuitur, aut commercia infringun-
tur, in partes seceditur, & confœde-
rati deseruntur citra omnem datæ
fidei synteresin. Ubi de Regno agi-
tur, aut Regnantium commodis, ni-
hil minùs pensatur, quàm fides, mox
nive citiùs solvitur, pennâ leviùs in
aëra rapitur, & infringitur, ut levis
canna. Quanta ejusmodi abrogatæ
fidei, violatorum fœderum, circum-
ventorumque Principum, quæ hoc
ultimo ævo in Europa nostra contigisse
scimus, si liceret, referri possent. ****
Verùm sicut succumbit fides, ita veri-
tas succumbere debet. *Fides, ait Tacitus,*
integra nunquam manet, ubi magis
magnitudo quæstum, quàm fœderum sancti-
tas spectatur. Sed exolevit jam attica
fides: oblitteratum *Rhadamanti jusjuran-*
dum; contractæ Jovis tabulæ; desit dictum
ac factum. Divites sumus promissis
tantùm, factis autem inopes. Ita ille.

§. VI.

§. 6.

De fine fœderum.

Queritur VI. *Quinam sunt fœderum fines* Fines fœde-
rum:
& effectus?

R. I. *Fines fœderum ex tabulis* Universalis,
commodum
pacificen-
sunt desumendi. Generalis est conse-
cutio certæ præstationis, auxiliis ac officii mu-
tui, adeoque salus pacificentium publica, sui,
suorumque defensio, securitas adversus hostes,
Autho-

* Sic Cyrus Junior, à Fratris partibus, Lacedæmonios ad se attraxit. *Viros si mitterent, pedibus equos, equibus currus, possidentibus agram daturum se vicus; vicos qui haberent, facturum se Dominos civitatum; omnibus auri argenti que vim tantam, que ex numerantium tadio ponderari deberet.*

** Sic teste Pelzhofero l. c. dissoluta sæpe validissima fœdera contra Turcas, quæ si in vigore mansissent, actum jam fuisset de Imperio Ottomanico.

*** Inde æquilibrium Europe; inde tot expeditiones contra Turcas, feliciter cœptæ, infeliciter terminatæ, maximè illa Regis Hispani, Republicæ Venetæ cum Paulo III. & Pio V. ut habet idem Author l. c. f. m. 253.

(a) In Arcan. stat. l. 5. c. 9. f. m. 252.

(b) f. 253.

**** Hippolythus à Lapide Pat. Stat. P. 1. sect. 4. *Wenceslaum Merofchuram dicere solitum, memorat: Totus Mundus fuco utitur; cum vulpibus vulpinandum, pueri nucibus, viri juramentis fallendi sunt. Nec infame est violasse jurisjurandi religionem: feterunt hoc nostri Principes; nos chariores habebunt, si non modo pro eis belligeremus, sed etiam pejeremus. Dum crepundia vendunt Institores, simulant, mentiuntur, pro asse pejerant: & nos id non faciemus pro regnis & arcibus? Faciemus & quidem lubenter. Lehmannus in Chron. Spir. L. 5. c. 60. refert, à Leone Pontifice objurgatum quondam Octavianum Fregosum, quod contra fidem Gallis suppeticas tulisset, atque Octavianum, respondisse in litteris: Grave quidem mihi futurum, me hominibus, rationis statûs rudibus, purgare, quod promissis non steterim. Ast quoniam mihi cum prudenti, ac præpotenti homine, Papa Romano res est, quæmque non latet, Principi vitio, ac injustitiæ non dandum, si qua dilatandi Regni, aut evidentissima utilitatis gratiâ pactum non servet; nullus dubito, quin me facile excusatum sis habiturus.*

(c) L. 1. c. 1. f. m. 200.

***** Conring. per suum Respondentem Tom. operam 4. f. m. 969. ex illaudata auctudine calumniandi summos Antistites, in exemplum producit Julium II. dum ait: *Multi hodie sunt, qui cum Julio II. Pont. ex sua libidine, & propriis commodis, omnia contra aequalitatem dimittentes, omnia rata irrita habent, nec aliam ob causam se fœdera, nisi fallendi gratiâ iniissi, ultro jactant: certè utilitatis gratiâ fraudes & perfidiam admittunt, prudentiæ locò ponentes, pro moribus temporum alios decipere. Sed quanta Conringio fides sit, præsertim in Pontificum historia, nemo non videt: unde circumstantiæ sublatis fœderis cum Ludovico XII. Galliarum Rege, ex probatis Authoribus, petendæ sunt.*

Auctoritas apud exteros, incrementum statūs per emolumenta commerciorum &c. Inter fœderum fines particulares, vel si mavis, causas impulsivas, non raro numerari meretur æmulatio, ut patet in *Atheniensibus*, & *Spartanis* respectu *Græciæ*; in *Carthaginensibus*, & *Romanis* respectu *Africæ* & *Europæ*. Subin impellit metus crescentis potentiz in præjudicium æquilibrii, ut patet in *statibus Europæ*. In expeditionibus sacris finis quoque fuit *Religio*, sed, ut notat memoratus supra *Pelzhoferus* (a): *Fœdera, quæ hodie anea videmus in causa caducissimi Regni, infirma sunt in causa Christi: fas alitate morum nostrorum magis amamus collidi invicem, & cruore mutuo expleri, quàm Turcarum & infidelium exuviis nostra exornare trophæa.* Ita ille.

nimè trahendum, ut excusetur, qui duplices copias vel sustentare facile possit, vel qui, ut socium auxilio fraudet, bello sese sua sponte involverit. 2. In aliis casibus fœdera modò *latam*, modò *strictam* exposcunt interpretationem. Sic fœdus belli *offensivum*, etsi odiosum, si tamen sit contra *Turcas*, vel alios alieni Imperii invasores, extendendum est non tantum ad recuperanda amissa, sed etiam ad *enervandam* illorum potentiam, usque dum satisfaciant pro illatis *damnis*, & securitatem præstent de non offendendo in futurum. Contra *defensivum* fœdus, etsi ex natura sua favorabile, si tamen initum sit conditionibus inæqualibus, aut sancitum cum *Turcis*, *Barbaris* &c. contra emolumentum *Reipublicæ Christianæ*, exitiosum evadit, ac restringendum est. 3. Cæterum si verba sint dubia, ad verosimilem fœderatorum mentem confugiendum est. 4. Interpretatio *extensiva* de persona ad personam, vel de causa ad causam, in fœdere non expressam, locum non habet, nisi fuerit expressa saltem *ratio Generalis, unica*, & *adequata*, ex qua non ambigè constet, voluisse fœderatos, etiam in casu simili, conventionem suam procedere.

Effectus, obligatio.

§. II. Effectus fœderum proximus est obligatio standi pactis. Remotus ipsa pactorum præstatio, & quæ ex illa fluunt, intenta *Reipublicæ* commoda. Obligatio, *regulariter loquendo*, incipit à momento præstiti consensūs mutui, non requisito instrumento ad complementum obligationis, nisi aliud expressè convenerit: credendum enim, juxta *Grotium* (b), scripturam adhiberi, ut momentum contractūs, non ut substantiæ ejus partem: *sunt siquidem Scriptura, ut, quod actum est, per eas facilius probari possit, & sine his valet, quod actum est, si habeat probationem*, ut ait *Gajus* (c). Hodierno more, ubi per *Legatos* tractantur fœdera, obligatio vix incipere poterit, antequam articuli & scripti, & *Principalibus* exhibiti, ac consignati fuerint.

§. II. Fœderis executio, seu actualis auxilii præstatio, ubi de tempore nihil expressum, probabilius non stringit ante admonitionem, seu intimationem à parte fœderata factam: nam etsi socius socio bellum habenti sit obligatus, armis aut pecuniis subvenire; quia tamen, ubi de tempore subveniendi nil conventum, incertus manet, quoniam tempore vel loco fidem suam liberare debeat, non injustè expectat, usque dum ab altero socio de tempore vel loco, quorsum & quando desiderata auxilia sint mit tenda, admoneatur.

Fœderum executio.

§. 7.

Fœderum interpretatio.

§. VII.

De interpretatione ac executione fœderum.

Queritur VII. Quid de fœderum interpretatione, ac executione?

Modò stricta, modò lata.

§. I. Juxta *Grotium* (d), in casu impotentiz moralis, quando v. g. fœderato quis promisit auxilium, quamdiu promittens ipsemet domi periclitatur, suisque copiis opus habet, excusatur à sua obligatione: quilibet enim, sibi proximus, non sub alia conditione sociis suppetias promississe creditur, quàm si ipsemet non magis indigeat, ne dum alienum incendium restinguere cupit, ipsemet suis in ædibus comburatur. Hoc tamen eò mi-

§. VIII.

De contrariis fœderum.

§. 8.

Fœderum contraria.

Queritur VIII. Quanam sint contraria fœderibus?

§. I. Contraria est *dissolutio*, quæ fit quàm maximè per *renuntiationem mutuam*, ubi nulla difficultas: siquidem *nil tam naturale est, quàm eo genere quodque dissolvere, quo colligatum est* (e). *Renuntiatio non mutua plus habet difficultatis.*

Renuntiatio mutua, non mutua.

(a) L. c. f. m. 215.

(b) In C. 4. de Pignor.

(c) L. 2. c. 16. §. 30.

(d) L. 2. c. 16. §. 27. n. 1.

(e) L. 35. ff. de R. J. in 6.

tatis. Juxta *Textorem* (a) fœdus personale (siquidem nil aliud conventum sit) dissolvitur renuntiatione facta ab uno, è sociis, saltem in gravi causa, qualis esset cessatio finis, seu communis utilitatis, puta, si emergentibus circumstantiis, fœdus longior confœderatio parùm vel nihil conduceret, renuntianti verò non modicum damnum afferret. Ratio est, quia socio liberum est à fœdere recessum facere, ubi non constat, quòd ad tempus determinatum aut in perpetuum, pars altera eum velit in fœdere persistere. 2. Contra fœdus reale fortius est personale, nec unius voluntate solubile. Ratio est, quia censetur perpetuum, seu durans omni tempore, casu, & circumstantia; si enim, prætextu novæ causæ vel circumstantiæ, liceret à fœdere recessum facere, vix unquam perpetuitas fœderis haberetur. 3. Unde, stante fœdere bellico, unus socius, altero invito vel ignorante, particularem pacem inire nequit, * neque potest vires, aut viros hosti submittere, quia hæc tendunt in fœderis destructionem, ut patet. 4. Majori sociorum parte in dissolutionem fœderis consentiente, non ideò fœdus dissolvitur. Ratio est, quia dum agitur de jure singulorum, cujus generis est dissolutio fœderis, major pars non præjudicat minori, sed valet potius regula, quòd in re communi melior sit conditio prohibentis. 5. Conditione fœderis non impleta licitum est fœderi renuntiare: patet ex cæteris conventionibus. Idem censetur, si fœderatus impediatur frui commodo gravis momenti, cujus intuitu fœdus initum est: siquidem cessante causa cessat effectus. 6. Teste *Grotio* (b), concessum non est, fœderi ex parte renuntiare, seu dempto uno alteròve articulo cætera servare, nisi specialiter ita conveniatur. Ratio est, quia contractus quilibet censetur individuus. 7. Fœdus, unius renuntiatione illicitè facta, solvitur in favorem alterius confœderati, non renuntiantis, sic ut possit vel recedere, vel urgere fœdus & pœnam conventionalem, si qua fortè adjecta sit, exigere. Patet ex paritate cum aliis pactis; unde est trita parœmia: *Frangenti fidem fides frangatur eidem; cum damnum, quod quis suâ culpâ sentit, sibi debeat, non aliis imputare.*

(c). 8. Fœdus solvitur, casu quo unus è sociis, necessitate quadam impeditus, illud observare non potest. Ratio est; quia in confœderatione magis ad opus, & auxilium actuale, quàm ad voluntatem respici tolet. Potest etiam urgere fœdus, & impedimenti sublationem, non tamen exigere pœnam, in Transgressores adjectam, culpam excusante necessitate.

§. II. Alterum contrarium est *Lapsus temporis in fœdere præfixi*: hoc enim elapso per se expirat, nec opus est aliqua renuntiatione. Idem sentiendum de tempore tacitè elapso, nempe finito negotio, bello, cujus solius causâ est initum.

§. III. Tertium contrarium est *Mors fœderatorum*, sive naturalis, sive civilis. Unde 1. Cessat fœdus personale per mortem naturalem, sic tamen, ut omnes Socii moriantur: siquidem etiam unus superstes auxilium conferre, & ad finem, cujus gratiâ fœdus coaluit, cooperari valet. ** Limitatur tamen in casu, quo mortuus esset Principalis, cujus nempe in fœdere præcipua opera & cura fuit (d). 2. In fœdere reali mors nihil aliud immutat; cum ea de causa ad Successores porrigatur. 3. Cessat fœdus per mortem fœderatorum civilem, si status publicus immutetur v. g. subactò per hostem Regno: quia mutatur subjectum commune fœderis: ergo & ratio prioris statûs atque conditionis. Hoc tamen, regulariter loquendo, *** extendi nequit ad solam mutationem formæ Reipublicæ: Ratio est; quia status publicus, utut alteratus, manente eodem corpore, veteres obligationes retinet, cum contractus principaliter cum corpore politico, cujuscunque formæ sit, conclusus esse præsumatur.

§. IV. Quartum contrarium fœderis, est *fœderis non usus*: nam præsumitur cessare fœdus tacito fœderatorum assensu, casu quo fœderatus diu non præstitit præstanda, etsi potuisset, parte altera tacente.

§. V. Aliis contrariis violare fœdera, dolis nempe, donis, sexcentisque aliis machinis justorum fœderum solutionem procurare, sacrilegum est

ac

(a) Synopsi Jur. Gent. c. 25. à n. 5.

* Hinc, ut rectè notat *Textor* l. c. n. 10. quamvis suppetant hujus rei exempla, nihil inde concluditur, quia potius ad factum, quàm ad jus referenda sunt.

(b) L. 2. c. 15. §. 15. de J. B. & Pac.

(c) Ex c. 86. de R. J. in 6.

** Unde *Hadriano* VI. Pont. mortuo, à *Venetis*, & aliis confœderatis *Carolus* V. conventionalem pœnam exegit ob non servata ejus fœderis capita.

(d) Arg. L. adèò, in princ. ff. pro Soc.

*** Nam, si foret talis intentio contrahentium, ut nollent se sociare corpori, incommodâ sibi regiminis forma utenti, pactio non operaretur ultra mentem paciscentium. Sic *Hernici* apud *Halicarnass.* l. 5. *Roman.* Orig. negabant, fœdus usquam sibi ullum intercessisse cum *Populo Romano*, quòd autem sibi cum *Tarquinio* fuerit, finitum esse, Imperio ei adempto, & mortuo in exilio.

ac infame. Patet ex jure Naturæ, Gentium, Divino, & humano.

§. 9.

§. IX.

De fœderum cautelis.

Cautela fœderum.

Modus seu cautela, in fœderibus adhiberi solita? **Quæritur IX. Qualis sit modus eudendorum fœderum, seu quæ cautela adhiberi solita?**

In perpetuis, aliis (b), perpetua fœdera non facile esse incunda, ob innumeros casus, qui emergere possunt.

In inequalibus. 2. Fœderati potentiâ non debent esse nimium impares. Non multo debiliores, quia non multum proderunt; non multo potentiores, ne nos opprimant, vel recepti semel repelli nequeant. Immo ne pro impensis subsidiis vel subjugationem, vel certè integrarum Provinciarum compensationem exposcant, rectè animadvertente Tacito (c), nunquam satis fida potentia, ubi nimia. * Verbò: debiliores periculosa esse potentiorum non raro fœdera, docet Historia, eò quòd plerumque Dominos sentiamus, quos fœderatos assumpsimus. ** Unde ne inequali, seu clientelari, ut vocant, fœdere sensim servitus inducatur, præcavendum conditionibus, Majestatis & libertatis jura servantibus; curandum, ut brevi temporis spatio finiri, vel prorogari possint, ne munimenta militari potentiorum præsidio teneantur; *** & sic denique stringantur potentiores, ut si nocere velint, non possint. Neque tamen, Comringio teste (d), ejusmodi fœdera inutilia sunt, præcipue ratione commerciorum, immò etiam ratione belli auxiliaris, si potentior idèò auxilium ferat, ne impotentior ab alio potentiore opprimatur.

In plenis.

3. Fœdera plena, ut vocant, quibus integri status, Urbes, atque Provinciæ in unum veluti corpus coalescunt, periculosa sunt Principibus

vicinis, immediatis fatalia, quia, sic aucta in immensum subditorum potentiâ, facilis transitus est ad statum libertatis. **** Eiusmodi fœdus, inquit memoratus Author, intendebat Henricus IV. Borbonius cum omnibus Europæis Principibus, & Rebuspublicis (Exceptis Austriacis) pacisci, & sub nomine Respublicæ Christianæ arbitrari in Europam universam, proscripsit gente Austriacâ &c. Ita ille.

4. Fœderati non sint nimis multum: quia nihil facilius quàm inter multos unum vel alterum, privati commodi studio, deficere: præsertim in fœdere bellico Respublicas brevi languescere, & delassari videas, inquit Wollerus.

5. Fœderati non sint multum debiliores: hinc Aristoteles suadet (e) socios potentes, quorum societas nobis auxilio sit, non oneri, vetat miseris, afflictis, quia non multum proderunt; periclitantes, ne & ipsi cum illis periclitemur.

6. Fœderati, juxta Stagyritam politicum, ***** non sint nimis à moribus, genio, & commodis nostris alieni, quia ubi morum & commodorum diversitas, rarum est vinculum. Ne jungamur Populis infidis, Principibus de labili pactorum observatione famosis.

7. Fœderati, juxta Philosophum (f), Vicinia non sint nimium diffiti; quia in casu necessitatis non speranda facile auxilia prompta, & opportuna. *****

8. Fœderati potius eligendi, qui simili vivunt Regiminis politici formâ: nam sicut ex conjunctione morum, ita ex identitate regiminis fiducia ac amicitia: unde Polybius edixit, quòd Regum & liberarum Civitatum res inter se, suapte naturâ, pugnare soleant.

9. Fœderati potius eligendi ejusdem Religionis, præsertim in bello Religionis commoda spectante: quomodo enim, inquit laudatus jam sæpius Pelzhoferus, inter eos possunt esse jura pacis & socia-

(a) L. c.

(b) In Q. 2. de Fœderib.

(c) L. 2. Hist. 92. 3.

* Testatur compositio Pacis Westphalicæ

** Testes Judæi respectu Romanorum; Angli respectu Saxonum. Sic novimus, per fœdera debiliores Romanam crevisse potentiam.

*** Id Scoti, cum in Anglorum patrocinium venirent, Anno 1559. sagaciter observârunt.

(d) Tom. 4. de fœd. f. m. 971. n. 17.

**** De his inquit Illustr. Pelzhof. Regius itaque sit ille canon: ut Principes non faciliè permittant status diversarum Provinciarum sic coalescere. Quantum nunc accessit negotium omnibus Regnantibus Baltavia? Quantum Helvetia? quantum olim fœderate Hansæatica Urbes? palam est.

(e) Ad Nicomachum.

***** In Rhet. ad Alexandrum c. 39. Eos amicos comparare debemus, qui sint nobis moribus non dissimiles, & quibus eadem, quæ etiam nobis conducant, & quibus magnis in rebus communis nobiscum fortuna est.

(f) In Rhet. c. ult.

***** Bellè Itah: L' aqua lontana non mai spigne il fuoco vicino.

Societatis confederatæ, inter quos est bellum fidei? Addit: præsens tamen, & pragmatica Imperii sanctio, & ipsa consuetudo ostendit, nulli impedimento esse diversitatem Religionis in confederationibus, quæ propter causam politicam contrahuntur. Sed hoc de infra expressiùs. In exemplum adducit Fœderatos Helvetiæ Cantones; fœderatos sæculi prioris Status in tricennali bello, quibus tamen, ait, Religionem servivisse in prætextum, finem fuisse usurpationem alieni. Ita ille: verène an falso, sat alibi declaravimus.*

Causa justa, necessitas, & opportunitas.

10. Attendendum insuper ad causam justitiam: quia injusta fœdera, qualia sunt subditorum adversus Regnantem, Religionem, innocentiam &c. quæque apertam iniquitatem præferunt, non possunt à Sociis exigere fidem, quæ nequit esse vinculum iniquitatis. Item ad ne. essitatem: hæc si non adfit, satius esse ducunt Politici, propriis viribus niti, quàm confederationibus implicari. Rectè Cominæus, veteranus Gallie Politicus: Is, qui solus in potestate habet decem millia hominum, magis est metuendus, quàm decem confederati, qui singuli semis millibus præsumunt: Nam quia nulla his singularis autoritas, in multis disceptabunt, & antequam aliquid constituent, præterlabentur optimæ occasiones. Et denique ad opportunitatem: siquidem expeditius esse volunt Statistæ, sese in libertate, neutrius partes amplectendo, continere, quàm suo & alieno periculo fœderari. Rectè Martianus Cæsar, pacem & quietem Reipublicæ pro scopo præfixit, dicens: dum in pace licet vivere, non expedit arma assumere.

& societatis, à natura nobis congenitæ, conjunctiones, quarum usum omnes Gentium annales & approbant, & attestantur.

§. II. Causa efficiens proxima, & quidem principalis sunt ii, qui fœdus inire possunt, nempe Populi liberi, Principes, Nationum Regentes, quibus competit summa potestas. Unde jus fœderum pertinet vel ad Majestatem, vel ad libertatem, vel ad utramque; sic ut autoritas pangendi fœdera vel solis Principibus absolutis, nullumque Superiorem agnoscentibus, vel ita liberis hominibus, qui nullius Superioris lege tenentur, competat Pelzhofero Authore (a). Ratio est 1. Quia finis fœderum principalis est utilitas publica, inter Gentes diversas medio specialis amicitie nexu obtinenda: ergo iis solis fas est contrahere fœdera, qui ex jure Majestatis jurare utilitatem publicam tenentur. 2. Quia jus belli & fœderum pari passu procedunt: ergo sicut illud, ita & hoc inter Majestatis jura connumeratur. 3. Quia, ut rectè animadvertit Pelzhoferus, ex omni historia vetere, nova, Divina, humana, sacra, atque profana, planè constat, fœderum jus vel ad Majestatem, vel ad libertatem, vel ad utramque semper pertinuisse: ergo &c. Ant. patet in Jacobo & Labano; Isaaco & Abimelecho; in liberis Græcorum urbibus contra Xerxem; in Judæis & Romanis, & sic de aliis.

§. III. An etiam consilium, vel assensum Statuum requirere teneantur Regentes summi, dependet à Legibus, pactisque Regni. Hunc E. G. respectu Imperii Romano-Germanici, requirendum esse defacto ab Ordinibus Imperii per Imperatorem, quæ talem, regulariter loquendo, constat ex pace Westphalica, uti ex capitulatione Carolina. ** Dictum regulariter; nam si sit in mora periculum, ex eadem capitulatione authores limitant ad consensum Electorum collegialem, immò in extrema necessitate etiam ad plenitudinem Cæsaræ potestatis. ***

§. IV. Imperii Statibus, ex antiquissimo libertatis jure, sæpiùs & præcipuè in Instrumento Pacis firmatæ, liberum est ad pacem publicam conservandam, & ad sui suorumque defensionem atque securitatem, & inter se, & cum exteris, sub modò, fœdera pangere. Patet ex aurea Bulla,

Instructio 2.

INSTRUCTIO II.

De causa & licentia fœderum.

§. I.

§. I.

De causis fœderum.

Causa fœderum, seu capaces fœderum cu-

Queritur I. Quanam causa fœderum? seu quanam fœderis incundi potestatem habeant?

Fundamentalis ac impropria, Jus Naturæ; formalis jus Gentium.

§. I. Causa fundamentalis ac impropria, ut diximus, est jus Naturæ, quod ad ejusmodi fœdera, ut Societati humanæ quàm maxime congrua, inclinatur; causa formalis, & propria est jus Gentium, quod exigit has amicitias,

* In Coll. Hist. Parte IV. & V.

(a) L. c. c. 4. n. 1. f. m. 46.

** Art. 8. §. Gaudeant Pacis Westph. capit. Carol. n. IV. Sollen und wollen wir keine Bündnuß mit ihnen machen / es geschehe da in solches mit der Churfürsten, Fürsten, und Ständen Consens auf offenen Reichs-Tag.

*** Oder zum wenigsten der sammentlichen Chur-Fürsten Vorwissen; Rath, und Einwilligung ic. Wo wir aber des Reichs wegen angegriffen wurden / mögen wir uns aller dem Reich unangethetiger Hülf gebrauchen.

Bulla, & Instrumento Pacis, ubi tamen *modus*, limitationibus debitis præscriptus, legitur, & 1. quidem, ut fiant *super Generali Pace Provinciarum: & pro sua cuiusque conservatione, ac securitate*. 2. Ut fiant *absque præjudicio Imperatoris, Imperii, pacis publicæ, ac juramenti, quo quisque Imperatori & Imperio obstrictus est*. 3. Ut fiant *cum reservatione declarationis Cæsareæ*. * Ejusmodi fœdus, *Mynsingero* teste, pepigit Episcopus *Herbipolensis, Bambergensis*, ac civitas *Norimbergensis* adversus Marchionem *Albertum*, quod in Camera Imperiali diu discussum, & tandem ut validum, licitumque pleno judicio est declaratum. Siquidem non solum legibus permittentibus ad sui suorumque defensionem, sed etiam hortatu *Caroli V.* id contraxere, qui mandarat Statibus circuli *Franconici*, ut fœdus inter se sancirent, in ordine ad repellendas violentias ac invasiones sibi irrogandas. Ex quibus

Colligitur 1. Cum Illustrissimo *Pelzhosero*, eorum fœdera, qui absoluti Principes non sunt, non esse *absoluta*, sed solummodo *respectiva*, utpote à Superiore pendencia, sive ex feudo, ligio, beneficio, sive ex pacto.

Colligitur 2. Cum eodem. Fœdera Imperii Statuum, *inter se vel cum Exteris contracta*, esse invalida, si officiant juribus Imperii, vel Imperatoris: quia fieri debent vi pacis *Westphalicæ, Dominis nominatim exceptis*, seu *salvo jure Imperatoris, atque Imperii*; immò, ut *Wolterus* notat, id, etsi non expressum, de jure subintelligi oportet, ratione observantiæ Cæsari debitæ; cum de jure beneficiario incumbat personam Domini in omni fœdere excipere juxta formulam fidelitatis relatam in tit. 6. & 7. Feud 2. Sic expressè Cæsarem exceptum legimus in actis publicis fœderis *Sueco-Brandenburgicis* (a), item in recessu inter Regem *Daniæ*, & civitatem *Hamburgensem* (b).

Colligitur 3. Cum *Godefredo Knichenio* (c), olim ab Imperii Statibus, dum adhuc factis avitis addicti erant, exceptum quoque fuisse summum Pontificem, tanquam communem Christianorum omnium Parentem, ut patet exemplis *Domûs Saxonica, Brandenburgica, Hassiaca, Wurtembergica, & Helvetiorum*, quæ videre est apud citatum Authorem.

* V. Statibus mediatis, urbibus municipalibus, aliisque subditis, quæ talibus, seu Majestate destitutis, per se loquendò, non competit pangere fœdera propriè talia. Fluit ex dictis. Afferitur; *Subditis quæ talibus*, puta, propriè *Autoritate*: nam alienâ utique contrahunt, prout Legati Regum sufficienti mandato instructi sunt. Afferitur fœdera propriè talia: nam si nunquam cives unius Reipublicæ cum civibus Exteris peculiarem amicitiam aut societatem contrahunt, v. g. propter commercia &c. non fœderis, sed *privatæ pactionis* nomine veniunt, *Besoldo* Authore (d). Afferitur, per se loquendò: nam speciali concessione, privilegio, aut præscriptione, salvâ Superioris personâ, sicuti jus pacis & belli, ita & fœderis acquiri potest. Illustrissimus *Pelzhoserus* (e) hic quoque excipit privatorum fœdera *necessaria*, seu contracta *in casu necessitatis* in ordine ad vim injustam; auxiliis mutuis repellendam, quando nempe est in mora periculum, nec aliò recurrendi suppetit facultas. Addit, hæc *jure Naturæ ac Gentium* esse licita, maxime si accedat consensus Superioris, vel saltem in ejus perniciem non tendant, sed non tam fœdera, quàm *auxilia mutua* appellanda esse. Non refragatur, si ejusmodi circumstantiæ concurrant; siquidem defensio licita, ubi offensio illicita, & *jure Naturæ* vis vi repelli potest: immò *jure Gentium* non propriam modò, sed etiam alienam injuriam licitum est propulsare; cum

Aliud est de Statibus Imperii mediatis.

depel-

* Aurea Bulla c. 15. *Illis confederationibus, & ligis duntaxat exceptis, quas Principes & civitates, ac alii super generali pace Provinciarum atque terrarum inter se firmasse noscuntur. Illas enim nostra declarationi specialiter reservantes, in suo decernimus vigore manere, donec de his aliud duxerimus ordinandum.* Instr. Pacis art. 3 §. Gaudeant &c. *Cumprimis verò jus faciendi inter se, & cum Exteris, fœdera, pro sua cuiusque conservatione ac securitate, singulis Statibus perpetuò liberum esse, ita tamen, ne ejusmodi fœdera sint contra Imperatorem & Imperium, pacemque ejus publicam, vel hanc imprimis transactionem, fiantque salvo per omnia juramento, quo quisque Imperatori & Imperio adstrictus est.* In quæ verba observat *Pelzhof.* c. 3. n. ult. f. m. 207. Quibus verbis planè ipsis Statibus Imperii, contra alterum Imperii Statum, fœdus inire interdictum videri potest: tali enim casu, quia aliæ simultates inter Status evenire possunt, etsi pactum illud nec contra Imperatorem, nec contra Imperium foret, quia tamen tenderet contra pacem publicam, & Instrumentum Pacis, quorum vigore non licet bellum gerere adversus Ordines Imperii, similia fœdera hac lege subsistere non valent. Ita ille; nos judicium non interponimus.

(a) *Colomæ ad Spream* 1. Decemb. A. 1673. Art. 22.

(b) Anno 1679. 1. Nov. Art. 1.

(c) *Operis Polit.* vol. 1. l. 2. P. 2. sect. 2. c. 10. Thesi 3.

(d) De Fœderum jure §. 1. n. 10.

(e) L. c. c. 4. n. 2.

depellenda injuria lex virtutis sue (a). Sed quia in prætextus ejusmodi faciles, pronique sunt privatorum animi, juris via tenenda est Wollero teste: in casu illatæ vis aut necessitatis competit gravatis ad Imperatorem provocandi remedium. Unde

Regulariter loquendo, requiritur Superiorum consensus, atque Auctoritas ad legitimam inferiorum fœdera.

§. VI. Cum Carolo IV. Imperatore (b), regulariter loquendo, inferiorum confœderationes, sine supremi Principis autoritate, conspirationes, & seditiones potius dicendæ sunt. Immò de jure præsumuntur omnes injustæ confœderationes, si adversus Dominum, sive directe, sive indirecte, suscipiantur. Suffragatur experientia, quæ docet, ejusmodi associationes, sæpe sine legitima causa, plerumque prætextu magis, quam ex lege vera necessitatis, suscipi, ac iniri. Neque enim, ut observat Schönavius sæpe laudatus (c), ipsi facile refractarii subditi aperte colluctantur adversus suos Imperantes, sed communiter alios colores querunt, & prætextus obvertunt, quibus cooperiant spiritum malignum: Audiamus (inquit) Gallos apud Thuanum (d): Nunquam se de conjuratione in Regem, aut suos cogitasse, & malle se milles mori, quam ut quicumque tale in animum inducerent. Eo se consilio Meldas venisse, ut, quam demisse possent, Regem supplices orarent, revocaret sententiam, instigantibus inimicis in ipsos, & omnes, qui de Religione emendanda protestantur, latam, contra quos solos, inimicos nimirum suos, arma jussissent. Eadem, subjungit Author, protestatio fuit sub Philippo II. Belgis; eadem sub Leopoldo I. Hungaris; eadem sub Ferdinando II. Bohemis, qui tamen omnes, omnium Scriptorum calculò, factiosi fuere, ac pacis publicæ turbatores. Ex quibus

Colligitur 1. Apud Conringium (e), excusari Hanseaticum fœdus, quia tacito Majestatis consensu initum. Forlan non ita stringit Cocceii ratio (f), quæ id licitum fuisse pronuntiat, eò quòd defensio, adeoque & pax, meræ defensionis causâ inita, sint juris naturalis, & cuique permissa. Melius Pelzhoferus (g) legitimum hoc fœdus fuisse affirmat; quia

tanta duratione vim legis, & specialis concessionis obtinuit ab Imperio, præcipue cum multi Reges & Principes Germani, Hanseaticis juncti, fidem legitimi fœderis faciunt.

Colligitur 2. Eundem Coccejum (h) Protestantico genio nimium indulgere; cum ex Goldasto, Lymæo, Rumeino, Carpovio, Strauchio, & aliis, quos quidem allegat, rotundè pronuntiat Fœdus Smalcaldicum de Anno 1530. & Unionem Evangelicorum de Anno 1610. quæ, vi expressi tenoris tabularum, tantum conscientie tutandæ, & vis injustæ avertendæ causâ inita, Imperatore & Imperio expressè excepto, * atque adeò naturali, omnique prorsus jure indubie licita fuisse. Nam præterquam quòd à vero abludat quòd ad vim injustam, conscientiam tutandam, Imperatorem & Imperium exceptum, ut alibi sat declaravimus **, alii longè aliter sentiunt. Opponamus huic Authori Authorem unicum, eumque Perillustrem Politicum L. B. de Schönau, seu memoratum jam sæpius Pelzhoferum, qui ita disserit (i): Unio Protestantium omnium suffragio fuit reprobata, quia Imperatorem non exceptit. Quocirca Elector Saxonie tantoperè ab illa semper abhorruit, & ne alii subscriberent, plurimis litteris est dehortatus. Idem judicium est de Trimumviratu Friderici Palatini, Marchionis Anspacensis, & Christiani Anhaltini, qui fœdus deque Europam, contracto etiam cum Turcis fœdere, commovebant, ut Imperatoriam Majestatem vel planè convellerent, vel illi partem derogarent. Indecorum erat fœdus Principum Silesiæ cum refractariis Bohemis; horum autem planè nefandum cum Friderico prætenso Rege contra Ferdinandum II. Addit: Ipsum fœdus sacrum Gallorum contra Hugonotas, sub Guisii Principibus cœptum, atque promotum, quia invito Rege, sinistra interpretationi propius fuit apud Sixtum V. Pontificem, aliosque viros Reipublicæ peritos, adeò exosa Regibus, infesta paci publicæ, perniciosâ Patriæ, suspecta prudentibus sunt illorum fœdera, quibus à Principe non accedit suffragium, vel Auctoritas.

(a) Canon non inferenda 83. 43.

(b) A. B. C. 15. ubi hujusmodi confœderationes initas, prætextu parentela, vel alterius cujuscumque coloris, absque Auctoritate Dominorum, iisque nominatim non exceptis, vocat, detestandas, & sacris legibus reprobatas, conspirationes, conventicula, & conjurationes, easque ex certa scientia, tanquam corruptelam, irritat, damnat, reprobat, & ultra pœnas legales injamit notat.

(c) In arcanis statûs l. 9. c. 7. n. 4. f. m. 37.

(d) L. 42.

(e) Tom. 4. f. m. 608. & 609.

(f) In J. P. prudentia c. 26. n. 21, f. m. 448.

(g) L. 5. c. ult. f. m. 328.

(h) L. c.

* Rectè monet Pelzhof. L. 5. cit. c. 2. n. 4. f. m. 303. Neque proficit semper, etiamsi Princeps in ejusmodi unionibus excipiatur, quia 1. motibus turbulentis plebis juror non discernit exceptiones.

** In Coll. Historicis P. IV. §. 15.

(i) L. c. c. 4. n. 7. f. m. 218.

ritas. Nempè privatorum fœdera pro Principibus verbotenus, re contra Principes sunt. Denique concludit: Et profectò priore ævo illa fœdera privatorum Imperii Ordinum cum Regibus exteris, quid aliud fuere, quàm machinamenta adversus Cæsarem, & Dominum Austriacam, aut usurpandi quævis libido, & affectati Imperii reatus? ànne licere queat, ex quocunque prætextu Religionis, libertatis, reformatiōis justitiæ, externorum armata auxilia (rectius flagella) in viscera Patriæ inducere, adversus jura Regnorum, fidemque juratam insultare suo legitimo Principi? Nulla id lex vetus vel nova, nulla ratio, nullum sapientum consilium unquam admisit, aut ratihabuit. *Non ea fœdera sunt, sed iniquitatis vincula.* Ita hic Author.

Colligitur 3. Quàm inaniter scribant nonnulli Protestantici Authores, quos inter etiam *Friedericus Hortlederus* (a), *Carpsovius* (b) & alii, fœdus *Schmalcaldicum*, etsi contra Cæsarem fuerit cœsum, nihilofeciùs fuisse probum, hoc est, licitum, honestum, justum, pium, Christianum, ac, ut *Schmalcaldici* respondebant *Heldo*, iis conditionibus initum, ut si opus, non Cæsari tantum, sed etiam omnibus indifferenter exhiberi posset absque pudore.* **Afferunt**

Firmat 1. **Authoritate** Jctorum *Wittembergensium*, & **Theologorum** *Lutheri, Philippi, Ambsdorfii* &c. Sed

R. **Theologorum** **Authoritas** minùs movet, cum initio hoc fœdus, ut illicitum, ** subin reformati ab Jctis *Witbergicis*, ut licitum proclamârint: *variantiam autem Doctorum Authoritas nulla esse debet*, ut loquitur *Alberticus Gentilis* apud hunc ipsum Authorem. Movet tamen utraque **Authoritas** simul juncta, utpote tanta, quæ *licitam, honestam, justam* &c. edixit totius **Ecclesiastici Ordinis** extirpationem, avitæ fidei depravationem, hoc est, si ita loqui fas sit, **Evangelii** veteris reformationem.

Firmat 2. Quòd initum fuerit *pacis publicæ conservandæ gratiâ*, uti simili au-

thoritate evincit *** & præcipuè ex visceribus causæ, quæ fuit *Lutheri*, & *Luthericolarum* proscripcio: orta similitas *Spiræ* in Comitibus A. 1526. Decretum A. 1529. *Contra quod protestati impolluta religionis ordines, Protestantium nomen celebre*, ut ait, *acceperunt.* Decretum A. 1530. *Augusta severum, antea in Imperio inauditum*, & ut ait *sanguine scriptum* in ordine ad servanda ea, quæ de religione ibi statuta sunt. ****

R. Hæc ratio, pro sua gravitate, stringit quàm maximè: siquidem talia fœdera, hac ipsâ *pacis publicæ conservandæ inscriptâ epigraphæ*, jam pridem ut pia, justa, & licita defenderunt *Arriani, Hussitæ, Anabaptistæ*, omnisque xtatis **Novatores**: talia **Turbatores** **Reipublicæ**, nullo non tempore, contra Magistratus legitimos propugnârunt, & propugnare, ut licita, poterunt, præfixâ *pacis publicæ hederâ*, etsi in turbulentos aufus deniquè erumpant, prout fœdus *Schmalcaldicum* in cruentum contra Cæsarem bellum, sed non nisi *pacis publicæ causâ*, finaliter erupit. Tantæ molis erat gloriosum **Protestantici nominis** titulum sibi proprium facere, ac vindicare.

Firmat 3. Quòd initum fuerit *tuentiarum constitutionum Imperialium gratiâ.*

R. **Qualium?** An decreti *Wormaniensis* Anno 1521. An *Spirensis* Anno 1529. An *Augustani* illius (ut lamentantur) *severi, inauditi, sanguine scripti* Anno 1530. Enim verò hæc validè impugnanda asserit animosus Author. Immo addit fœdus *Schmalcaldicum* per pacificationem *Norimbergensem* Anno 1532. *Francosurtensem* Anno 1539. *Recessum Imperii Ratisbonensem* Anno 1541. *Spirensis* Anno 1544. *convalluisse.* Sed quomodo convalluit? An ullibi firmatum hoc fœdus, *faciens statum in Imperii Statu?* **Pacem**, atque **concordiam**, **Catholicos** inter & **Protestantes**, etiam suspensione actionum, **Catholicis** competentium, ad usque **Concilium** indultâ, per citatas constitutiones firmatam legimus; armata fœdera in præjudicium sancitæ ibidem **concordiæ**

(a) Apud *Arumæum* Vol. 1. Disc. 26. n. 18. & seq. f. m. 249.

(b) Apud eundem Vol. 4. Disc. 43. de Capitul. Cæs. c. 6. n. 17. f. m. 331. ubi eadem iisdem terminis leguntur, ut vel hic illius, vel ille hujus campfor esse intelligatur.

* Cur ergo Cæsari *Carolo*, capita fœderis postulanti, ea communicare renuerunt, & quidem *im merito*, uti judicat ipse *Comringius* cum suo Notatore *Gabelio*? Tom. 2. operum f. m. 209.

** *Carpsovius* ait: Fœdus hoc *sanctissimum* ab illis dissuasum, ne *aulicorum quorundam animos, jam tum ad bellum satis per se pronos, magis incendere velle viderentur*: ne *Pontificiis vituperandi Neoevangelium, ut rumoris plenum, ansam darent* &c.

*** *Consiliariis* tamen *Witbergicis, Chytrais, Sleidanis* malè jungit *Surium* & *Natalem* *Comitem*; pejus dicit, hanc esse *unanimem* excepto *Quetta*, pessimè sibi mox quarta linea contradicit.

**** §. 66. Und damit an dem allen in Handhabung oder Vollziehung kein Mangel erscheine, so haben wir unseren, und des Heil. Reichs Chur-Fürsten, Fürsten/ und Ständen, und herwiderum Chur-Fürsten, Fürsten, und Stände/ uns in Sachen unseren alten Christlichen Glauben und Religion betreffend/ versprochen, und zugesaget, unsere Königeich/ Land/ und Leuth, auch Leib und Gut, aneinander treulich zu setzen.

dix indulta non legimus, ut mirari quis posset Authoris hujus calamum fat præfidentem, quo fœdus *Schmalcaldicum* ex hisce Imperii constitutionibus propugnare non dubitat, quæis ipsum fœdus è diametro repugnasse, nemini non potest non esse clarum, atque perspicuum.

Firmat 4. Quòd fœdus hoc initum non sit contra Cæsarem, quâ salem; sed quâ Pontificis *Vexilliferum*: unde disceptatio, inter *Saxonem* & *Landgravium*, orta sit: *Cæsarisne*, an alio nomine sit assendus *Cæsar* in litteris belli *Germanici denuntiatoriis* (a)? Sed

Re. Si sic philosophari volupe, quæ tandem *Authoritas* Subditorum motibus erit salva? Quid dicerent hi *Protestantici Sophistæ*, si quis, æquè in *Imperii* leges injurius, diceret: *Cæsarem* solummodò, quâ *Cæsarem*, obligari *Westphalicis* placitis, non quâ Pontificis *Clientem*, *Fideique Catholicæ Advocatum*?

Firmat 5. Quòd fœdus illud fuerit solummodò defensivum, jure naturæ licitum. Sed

Re. Fuisse defensivum *secundùm dici*, non *secundùm esse*, illud patuit ex eventu, bellique denuntiatoriis litteris, *Cæsari* quâ tali transmissis, ipsaque confessione *Fœderatorum*, de qua *Conzenius* noster ita differit (b): Verùm nec me opus est, bellorum (& à priori fœderum) culpam in adversarios conferre, nec deest *Novatores* ipsos negare, cum confessi rei causa agenda non sit. *Ulricus Wirtembergicus* *Cæsaris* misericordiam implorat, atque petit, ut propter *Christum* sibi condonet; neque in innocentia sua præsidium ponit, sed quòd *Cæsaris* habeat exploratam *elementiam*, quæ soleat in supplices uti, mirum ejus rei non unum extare documentum, & quidem ante paucos annos, editum in quosdam ex ordine Principum, qui forte non paulò majorem, quam ipse causam offensionis ei præbuerit. Legati ejus, *Sleidano* teste (c), retulère, illum profiteri culpam palàm, & dolere vehementer ob admissum facinus. Venit & *Halam Fridericus Palatinus*, veniam petiit. Paulò post veniunt ad Cæsarem Legati *Ulmenses*, & cum supplices facti culpam agnoscerent, ac deprecarentur, reconciliati fuerunt. At *Memingenses*, *Bibracenses*, *Raversburgii*, *Campodunenses*, *Isnenses* Legati, partim suo errore, partim aliorum

culpâ factum ajunt, quòd in *Cæsarem* deliquerint. Quin & *Argentineses*, & alii veniam petunt, quos Legati *Cæsaris* accusant *Ulma A. 1547.* Non ipsos modò rebellasse, verùm alios etiam, ut idem faceant, impulsisse, & violatis legibus, atque jure omnia consurbasse per *Germaniam*. Ita *Conzenius* ex ipomet *Sleidano*, actisque illius ævi publicis.

§. II.

De qualitate fœderatorum.

§. 2.

Qualitas fœderum.

Queritur II. Quibuscum inire fœdera conducas? quibuscum liceat?

Re. I. Quibuscum conducas, colligitur tatis superque ex quaesito LX. ubi egimus de modo cudendorum fœderum, & cautelis adhiberi solitis.

Re. II. Cum Tyrannis, quâ talibus, hoc est, tacito vel expresso consensu Populi, potestatem summam legitime non adeptis, illicitum est contrahere fœdera. Patet: quia jure naturæ & Gentium prohibemur, injustitiæ cooperari, vel injustum Regni usurpatorem adjuvando, ut possessionem retineat; vel justum Regem impediendo, quò minus possessionem, injustè ereptam, recuperet.

Re. III. Illicitum est contrahere fœdera qualiacunque cum quibuscumque, in ordine ad bellum, patenter injustum. Patet Doctorum consensu unanimi: quia malum cognitum, quale gravissimum est utique bellum injustum, nec perpetrare, nec ad illud cooperari, cui-cunque potest esse permissum (d).

Re. IV. Illicitum est Catholico Principi contrahere fœdera qualiacunque cum infidelibus, vel quibuscumque aliis fidei Catholica hostibus in directum & grave præjudicium nostræ Religionis: v. g. pecuniis, armis, militibus, annonâ, aut alio modo Infidelibus, vel A catholicis, vi fœderis, succurrendo, promittendo, aut præbendo auxilium ad bellum, quod pro dilatanda sua, & infirmandâ, restringenda, vel extirpanda nostra vera Religione gerunt, aut agere intendunt contra Principes Catholicos, præsertim in offensivo, vel defensivo bello Religionis. Fuit ex priorè responsò: quia tale fœdus foret patenter injustum, utpote infidelitatis, aut erroris defensivum, offensivum veræ Religionis. *

Re. V.

(a) *Sleidanus* Comment. c. 17.(b) De Pace *Germania* l. 8. de Pace vera c. 34. f. m. 823.

(c) Ad A. 1546. & 47.

(d) Videatur Tit. de Treuga & Pace.

* Hinc in *Bulla Cœnæ* §. 7. excommunicantur ipso facto omnes Fautores, & Defensores novorum dogmatum. §. 7. similiter fulminantur omnes, qui ad *Saracenos*, *Turcas*, & alios *Christianorum* hostes, inimicos, vel hæreticos deserunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, instrumenta bellica &c.

nec

Quatuor-
que contra
quoscunque.

§. V. Illicitum est Catholicis Principi inire fœdera, etiam defensiva, sive præbendo, sive petendo auxilia ab Infidelibus, vel aliis Ecclesiæ Catholicæ inimicis, contra alios, maxime Catholicos, in ordine ad bellum ceteroquin justum, cum certo tamen & gravi, etsi indirecto Religionis Catholicæ præjudicio connexum. v. g. In bello pro recuperandis, vel conservandis bonis temporalibus, jure sibi vel fœderato debitis, attamen cum conditionibus explicitis, quæ Religionis Catholicæ sunt graviter præjudiciosæ; immò etsi non sint expressæ, si modò ex tali fœdere, seu bello prævideatur grave damnum rei Catholicæ, præjudicium, seu scandalum, certò secuturum. Responsi veritas certa est communi Catholicorum calculo. Ratio est, quia bellum, & consequenter fœdus, quantumvis aliàs justum & licitum, hac tamen ratione fit injustum atque illicitum, cum Religionis Catholicæ commune bonum, utpote spirituale, & à quo dependet animarum salus, semper præferendum sit bonis & commodis temporalibus, prout fatentur omnes, * per vulgaria utriusque Juris, ** & infra fufius declarabitur.

An regulariter illicita sint fœdera fidelium cum Infidelibus, seu Religionis Catholicæ hostibus, aliisque Religio- nis Catholi- cae hostibus, contra Fideles, nobis esse proble- ma.

§. VI. An quæcumque fœdera Fidelium cum Infidelibus, seu Religionis Catholicæ hostibus, contra Fideles, seu Catholicos, saltem regulariter & ordinariè loquendò, probabilis sint illicita, non est ita expeditum penes Authores. 2. Nos cuius, hac ex parte, sua sententia relinquimus, contenti Authorum rationes in medium attulisse.

Pars 1. satis constat ex eo, quòd multi RR. Politici ejusmodi fœdera, regulariter licita, propugnant: hos inter est Hugo Grotius, Oldradus, Socinus, Albericus, Conringius, & alii, præsertim ex A Catholicis. *** Contra non desunt multi Scriptores, maxime ex Orthodoxis, qui regulariter (exceptis nempe quibusdam casibus non ordinariis) saltem probabilis, ut illicita oppugnant.

Inde fatetur ipse P. Reiffenstuel (a), non deesse, qui negativam acerrimè defendant, docendo, absolute & semper illicitum esse cum Infidelibus, ac A Catholicis inire fœdera, illòsque juvare, & auxilia eorum invocare saltem contra Catholicos Principes; quia putant, nunquam fieri posse, quòd fœdus cum Infidelibus ineatur, vel auxilium eis præstetur, vel petatur ab isdem, quin vel scandalum, vel præjudicium Ecclesiæ & Religionis directè aut indirectè sequatur. Ita ille.

Authores posterioris sententiæ, hæc fœdera esse illicita Probant 1. Autoritate S. Scripturæ, ubi passim habetur, quòd DEUS similia fœdera graviter prohibuerit, atque puniverit. Sic enim legimus 1. (b) Non inibis cum eis (Infidelibus Chanaanis, Hevæis &c.) fœdus &c. 2. Cave, ne unquam cum habitatoribus terræ illius (puta Chanaan) jungas amicitias, quæ tibi sunt in ruinam (c). Mox declaratio additur: Ne in eas pactum cum hominibus illarum Regionum. 3. Percuties eas usque ad interuiccionem: non inibis cum eis fœdus, nec miseraberis earum (d). 4. Asa, Regi Judæ, contra Baasam, Regem Israël, in auxilium evocanti Benadad, Regem Syriæ infidelem, per Naaman Prophetam dixit DEUS (e): Quia habuisti fiduciam in Rege Syriæ, & non in Domino DEO tuo, idcirco evasit Syriæ Regis exercitus de manu tua. 5. Similiter Josapharo Regi, cum impio Achabo fœdus ineunti, dixit DEUS (f): Impio præbes auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitia jungeris, & idcirco iram Domini merebaris. 6. Idem repetitur (g), cum fœdus iniisset cum Ochozia, Rege Israël: quòd habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritisque sunt naves, nec potuerunt ire in Tharsis. 7. Sic Amasiam, Regem Judæ, contra Idumæos pugnaturum, sumptis centum millium robustorum suppetiis ex Israëlitis Apostatis, jubente DEO est dehortatus Propheta (h): O Rex! ne ingrediatur tecum exercitus Israël, nec enim est Dominus cum Israël, & cunctis filiis Ephraim. Et ut confunderet Politicorum princi-

Authores posterioris sententiæ hæc fœdera illicita colligunt 1. ex Autoritate S. Scripturæ Testamenti veteris.

pia,

nec non illos, qui, per se vel alios, de rebus statum Reipublicæ Christiane concernentibus, in Christianorum perniciem, & damnum ipsos Turcas, nec non hæreticos in damnum Catholicæ Religionis certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstant &c.

* Casiro Palao de Charit. tr. 6. Disp. 5. punct. 3. n. 18. & punct. 6. n. 10. Suarez Disp. 3. de Charit. sect. 4. n. 14. Sporer tr. 5. in Decal. c. 2. sect. 2. n. 108. dicens, id esse omninò certum. Molina, Bonacina, Viñor, Marchantius, Conuick, & alii, quos citat, & sequitur P. Anacleto Reiffenstuel in Jure Canon. L. 5. Decret. Tit. 7. de Hæret. n. 160. f. m. 259.

** Bulla Cœnæ supra cit. can. quòd olim, 12. &c. ad liberandum. 17. de Judæis, & Saracenis. Clement. 1. §. porò. De jurejur. & l. 2. c. quæ res expectari non deb. cum concordantiis.

*** Grot l. c. Oldrad. consil. 71. Socin. Consil. 20. Albericus in l. 1. c. unde vi. l. 3. ff. de vi. Conring. Tom. 4. f. m. 970. Puffendorpius Kemerichii enucleatus c. 17. n. 8. f. m. 295.

(a) In Jure Canon. l. 5. tit. 7. §. 4. n. 185. f. m. 262.

(b) Exodi 23. in fine.

(c) Ibid.

(d) Deuteron. 7. v. 2. idem repetitur Judic. 2. v. 2.

(e) 2. Paralip. c. 16. v. 7.

(f) Ibid. c. 19. v. 20.

(g) Ibid. c. 20. v. 37.

(h) Ibid. c. 25. v. 7.

Pars II,

X

pia, addidit: quod si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet DEUS ab hostibus, DEI quippe est & adjuvare, & in fugam convertere. &c. Paruit Amasias sancto consilio, abjectisque Infidelium auxiliis, spretaque jacturâ centum talentorum, quæ jam expenderat, cum solo fidei Populo victor contra Idumæos evasit. 8. Similes reprehensiones leguntur apud Isaiam (a), Oseam (b), & alibi, quibus DEUS ejusmodi fœdera reprobavit, Judæosque ac Israëlitas, ad Ægyptios pro suppetiis confugientes, severissime castigavit.

Et not.

In Testamento novo celebrem adstruunt duplicem locum apud D. Paulum, ubi commercium cum Infidelibus sic interdicit (c): *Nolite jugum ducere cum Infidelibus* (per fœdera vos consociando, consilia, auxilia, præcipue contra fideles, & in eorum perniciem communicando) *quæ enim participatio justitia cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras? quæ autem conventio Christi cum Belial? aut quæ pars fidei cum infidei?* Item (d): *Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, judicari apud iniquos, & non sanctos? quales utique, in causis belli, esse nequeunt veræ fidei hostes, sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum? sed frater cum fratre judicio contendit, & hoc apud Infideles (e)?*

Sed replicant Authores sententiæ oppositæ 1. Ejusmodi generales textus esse potius monita, & prudentiæ Christianæ consilia, quam præcepta. Sed reponunt Authores posterioris sententiæ in sensu suæ conclusionis, ubi, regulariter loquendo, concurrat fidelium scandalum, vel Ecclesiæ præjudicium, utique contineri præcepta in illis textibus, neque sola consilia.

Replicant priores 2. Verba illa: *Nolite jugum ducere*, teste Cornelio à Lapide (f), tantum velle, ut ne in iis, quæ pertinent ad Religionem, nempe conjugii, templis, vel conviviis, aliisque commerciis, ut per se impiis, injustis, vel saltem periculosis ac scandalosis, Fideles participent: præcipue Corinthiis, quibus grave acciderat, in tanta Christianorum

paucitate, conjugii, & commerciis Infidelium abstinere; è quibus non rectè ducitur applicatio ad fœdera armorum, assumpta ad justam Fidelium vindictam, aliasque causas justas &c. Sed

Reponunt posteriores, quòd idem Cornelius expresse dicat in hæc verba: *Nolite jugum ducere &c. hoc est, participationem, & commercium habere.* In illa: *quæ pars Fidei &c. quasi diceret: nulla communicatio, nulla participatio vobis fit &c.* ergo à fortiori nulla participatio fœderis, ubi, regulariter loquendo, longè majora pericula, præjudicia &c.

Idem Authores probant assertum II. *Authentice summorum Pontificum, Patrum, atque Doctorum.* Joannes VIII. fœdus quorundam Italia Principum, temporalis commodi ergo initum cum Saracenis, gravissime est detestatus, tanquam impium scelus, & societatem inquam ad perditionem animarum (g). Addidit: iterum atque iterum exhortamur, ut Christiani nominis viri Paganorum fœdera fugiant, & solum in DEUM, non in Diaboli membra, quæ sunt vasa iræ, spem suam ponere discant (h). Demum ab ipsa Fidelium communionem separationem renitentibus est comminatus (i). Similes conatus legimus à Clemente VII. & VIII. Item à Pio V. in sumptos, respectu Henrici IV. Francisci I. Regum Gallie (k). Sic Alexander III. sanxit: *Excommunicentur, qui cum eis (puta Judæis, Saracenis) præsumpserint habitare (l):* ergo multo minus confœderari. Idem statutum est circa Christianos, Infidelium Auxiliatores (m). Similia statuit Clemens III. disertè prohibens mercimonia, consilia, vel alia subsidia, qui sunt ordinarii fœderum fructus (n): quæ omnia annis singulis confirmantur in Bulla Cœnæ. Accedunt SS. Patres. Ita S. Chrysostomus fœdus Josaphati cum Achabo examinans, inquit: *Vides, quia nec dare potuit auxilium inimicis DEI, nec ab eis accipere: quoniam autem nec accipere oportet ab inimicis DEI, docet nos supradicta historia de Asa; quoniam nec dare, instruit nos hæc historia de Josaphat &c. (o).* S. Gregorius Nazianzenus similia scripsit Casari, vi fœderis, libertatem Autonomiam

cam

(a) c. 30. v. 2.

(b) c. 12. v. 1.

(c) 2. ad Corinth. 6. v. 14. & 15.

(d) Ibid. v. 1.

(e) v. 5.

(f) In hunc locum.

(g) Epist. 35. 46. C. Offati. vid. C. Baron. ad A. Chri. 881.

(h) Epist. 38.

(i) Epist. 40. & 892.

(k) apud P. Reiffenst. l. c.

(l) cap. Judæi. 5. de Judæis & Saracenis.

(m) cap. seq. 6. d. t.

(n) cap. significavit. 11. & c. quod olim. 12. d. 2.

(o) Homil. 1. in Matth.

cum illius temporis hæreticis indulgenti (a). Similia S. Gregorius Theodoris, & Theoderico Regibus Francorum (b), & sic de aliis. Accedunt Authores plurimi, quos inter clarissimus P. Franc. Schmier, Laymannus, Suarez, Palao, Bonacina, Majolus, Besoldus, Pignatelli, alique supra allati, quos allegat & sequitur P. Reiffensuel, cum communissima, ut ait, ac certa aliorum (c).

Ex Historia, & effectibus infausis.

Iidem Authores probant assertum III. Ex Historia, & ab effectu pessimo ejusmodi fœdera plerumque consequi solito. De Ochozia, Josaphato, Asa, Amasia testatur Sacra historia. Hæc ipsa de Juda Machebæo memorat, quod vix fœdus contraxerit cum Romanis, eo ipso anno, & propemodum mense ceciderit cum Fratribus, erectamque à se Rempulicam hoc fœdere ad ultimum interitum disposuerit. Idem fatum expertus est Jonathas, Juda frater, eo ipso tempore, quo renovarat hoc fœdus. Sic Eudoxiam Augustam; sic Bonifacium Comitem Wandalorum, Arianorum contracto fœdere, mox periisse miserè legimus (d). Palæologi, Imperatores Græci in Oriente, inter sese discordes, facto cum Turcis fœdere, infinita damna intulere rei Catholicæ, totumque Orientale Imperium pessumdederunt. De Francisco I. Gallie Rege multa scribunt ipsimet Authores Galli, Guisius Cardinalis, Franciscus Balearius (e), Episcopus Metensis, & alii, quæ alibi lecta, quam hic commemorata malumus. Exempla plura non addimus, quia in Historicis passim obvia, & præ cæteris legenda apud Jacobum Pignatelli (f).

Immo & ratione. Præjudicio Religionis regulariter sequenti.

Iidem Authores probant assertum IV. ratione. Dato, quod ejusmodi fœdus cæteroin justum in causa, modoque saltem explicito, utpote excludente conditiones, Religionem Catholicam derogatorias; imò justum etiam modo implicito, seu excludente prævisionem moraliter certam, secuturi inde gravis præjudicii vel scandali, respectu Orthodoxorum: Dato, inquit, nihilominus per se, & ordinariè ejusmodi præjudicium seu scandalum grave directè vel indirectè sequitur: ergo ejusmodi fœdera, per se & absolute lo-

quendo, probabilius sunt Orthodoxis illicita.

Consequentiam fundant in jure Divino, atque humano, uti constare volunt ex dictis; immò respectu Infidelium etiam in jure Natura, ut advertit Clariss. P. Schmier (g): nam etsi distinctio, Fideles inter ac Infideles, fluat ex Jure Divino, prout notat Angelicus (h), quò ad mysteria scilicet à DEO revelata, tamen quò ad principia, lumine Natura cognita, fundatur quoque in jure Naturæ: ipsa naturâ discrimen dictante inter veros DEI cultores, atque Atheos, vel Idololatrias, quatenus uni tantum DEO, quò ad cultum, venerationem, ac Religionem, suffragatur: ergo, quidquid vero DEI unius cultui & Religionem adversatur, adversatur Naturæ, adeoque effectus, ex fœdere cum Infidelibus morali certitudine fluentes, adeò turpiter inficere, ac afficere asserunt ejusmodi fœdus, ut ab ipsamet Natura reprobetur (i). Hinc Fulco Rbemensis Archiepiscopus sic quondam Carolum simplicem, cujus posteritas Regno postmodum excidit, allocutus fertur: *Quis non expavescat, vos Inimicorum DEI amicitiam velle, ac in cladem Christiani nominis pagana arma, & fœdera suscipere detestanda: nihil enim distat, utrum se quis Paganis societ, an abnegato DEO Idola colat* (k).

Ant. Probant 1. Ex ipsa natura fœderis, cum natura ac Infidelium, aliorumque Ecclesie hostium generis & infidelium, ac Acatolicorum Gen-
Fœderis & Infidelium, ac Acatolicorum Gen-
Fœdera Fidelium cum Infidelibus, cæterisque veræ fidei inimicis contra Fideles seu Catholicos, eo sine utique contrahuntur, ut obtrito aut oppugnato hoste fideli ipse aut ejus Provinciæ victorum potestati subdantur: ergo Infideles, alique Orthodoxiæ hostes, ex innata erga Catholicos, vel potius Religionem Catholicam aversione, aut radicato, & prorsus implacabili odio, nil intermittunt, quò minus directè, vel saltem indirectè, & ubi minimè prævidetur, Religionem veræ præjudicent, suas sectas promoveant, ac dilatent, seque augeant, atque potentiores efficiant: immò nil intermittunt, quò minus Religionem Catholicam noceant, veram fidem, templa, sacra vasa profanan-

(a) Orat. 46.

(b) L. 7. Epist. 10.

(c) L. c. f. m. 262. n. 133.

(d) Paulus Diacon. L. 4. Hist. Miscell. Procop. L. 1. de bello Vandal.

(e) In Commentar. Rer. Gallicar. l. 22. n. 3.

(f) Tom. 9. Consult. 185. per totum, maxime à n. 58. usque ad 78.

(g) J. P. L. 4. c. 3. sect. a. §. 2. n. 94.

(h) 2a. 2æ. Q. 10.

(i) Ziegler de jure Majest. L. 1. c. 38. §. 6.

(k) Frodo L. 4. Hist. Rbemens. c. 6. apud Grotiun l. 2. c. 15. §. 15. n. 3.

fanando, cultum Divinum supprimendo, fideles in servitutem abripiendo, & ad veram fidem deferendam directe vel saltem indirecte cogendo.

Uti testis est Ant. Probat 2. Tam recens quam multiplici experientia.

Ant. Probat 2. Tam recens quam multiplici experientia, quâ nimis quam certo constare affirmant, quod ferè nullum fœdus Catholicorum Principum cum Infidelibus, aliisque Ecclesiæ Catholicæ hostibus, in initum fuerit, nec auxilium eorum invocatum, vel eisdem præstitum, saltem contra Catholicos Principes fuerit, absque gravi aliquo Ecclesiæ, ac Religionis veræ damno, atque præjudicio. Exempla hanc in rem plura affert memoratus supra *Jacobus Pignatelli* (a), quæ Lectorum considerationi relinquimus. His non obstantibus

Licita tamē fœdera cum Infidelibus, & Ecclesiæ hostibus in illis casibus, in quibus bellum aperte justum, & omni Religionis veræ præjudicio est præcautum.

§. VII. Satis convenit inter Auctores, licitum esse inire fœdera Catholicæ Principi cum Infidelibus, seu hostibus Ecclesiæ, in bello aperte justo, & cum morali certitudine seclusi omnis periculi, scandali, præjudicii, vel damni, in Religionem Catholicam emerfuri. Ejusmodi Cælus E. g. forent 1. Si fœdera essent merè commercialia, quo sensu non tam fœdera, quam conventiones dici debent. * 2. Si contra alios Infideles, vel A catholicos justo bello coercendos. ** 3. Si etiam forent contra Catholicos, modò circumstantiæ, rebus fidei derogatoriæ, certò exclusæ forent. *** 4. Si adessent conditiones Ecclesiæ utiles. **** 5. Si ad averendum majus Ecclesiæ, vel Religionis Catholicæ malum id foret necessarium. *****

Quia ejusmodi fœdera non ex sua natura, sed regulariter propter connexionem viciniam sunt illicita.

P. Afferunt. Fœdera cum Infidelibus, aliisque Ecclesiæ hostibus inita, sunt conventiones per se, & ex sua natura non illicitæ, sed tantum ratione

periculi, præjudicii, damni, vel scandali plerumque connexi, & in Ecclesiâ, Religionemque Catholicam redundantis: ergo si ista moraliter certo absint, vitiosa non fient præcisè per Infideles, aliòsve A catholicos, utpote qui eorum jurium, quæ fluunt ex lege naturæ, vel gentium, neutquam sunt incapaces.

Ant. Videtur declarari in casu aggressoris injusti vel quò ad bona, vel quò ad vitam, quem Catholicus, etiam invocato Infideli, vel A catholico, potest repellere: ergo à pari; siquidem absit grave Ecclesiæ scandalum, damnum vel præjudicium.

Confirmatur 1. Sic in Testamento veteri legitur, quod *Abraham* fœdus percussit cum *Aner & Escol* Gentilibus (b); *Salomon* cum *Hiran* Ethnico his verbis: *Dedit quoque Dominus sapien-* *Regis in-* *Adelibus,* *tiam Salomoni, sicut locutus est ei, & eras pax inter Hiram & Salomonem, & percussurunt ambo fœdus* (c).

Confirmatur 2. Insigni locò *Tertulliani*, qui ita differit: *quandiu intra Israellem erat sacramentum, meritò in solos fratres misericordiam mandabat: at ubi Christo Gentes dedit hereditatem, & possessionem terminos terræ, & cepit expungi, quod dictum est Osee: Non Populus meus populus meus, & non misericordiam consecuta, misericordiam consecuta, Natio scilicet. Exinde Christus in omnes legem fraternæ benignitatis extendit, neminem excludens in miseratione, sicut in vocatione.*

§. III.

§ 3.

De utriusque partis dubiis.

Quæritur III. Quidnam contra prioris quaesiti resolutiones replicare Adversarij solent?

Oppo-

(a) Tom. 9. consultat. 225.

* Unde *C. Offatus* Pontifici improbanti, quòd *Rex Gallie* Legatos *Hollandicos* suscepisset, respondisse fertur: *Et tu sanè Pater Legatos Persiæ suscepisti, inuens quædam adiaphora esse, quæ non statum Religionis, sed viciniam concernunt.* *Pelzho.* l. c. f. m. 237.

** *P. Reiffenst.* l. c. n. 214. f. m. 266. ait, *Sturmium* l. de administr. belli *Turciæ* p. 3. suadere Cæsari Catholicæ, ut perpetuum fœdus habeat cum *Mosco*, & *Persarum* Rege contra *Solymanum*, Sic *P. Engl de Treuga & Pace* testatur ex communi DD. licere Principi Catholicæ invocare pro auxilio Infideles vel A catholicos, contra alios Infideles, vel A catholicos, puta, si id fiat sine præjudicio Ecclesiæ, & sufficienter præcaveatur scandalis, quæ conditio semper subintelligitur.

*** *P. Reiffenst.* l. c. n. 171. f. m. 260. exemplum affert: siquis A catholicos contra alium Catholicum Principem, injustè illos agredientem, præcisè juvaret ad hoc, ut ab injusta aggressionē defensi in suis per publicam & validam pacem sibi acquisitis bonis manuteneantur, non verò, ut nova à Catholicis, cum Religionis præjudicio, acquirant. Idem n. 216. Si Princeps Catholicus in bello justo A catholicorum copias ex fœdere acciperet in modica vel tali quantitate, ut suo exercitu, notabiliter eas excedente, disciplinam exactè servare, ac præcavere posset, ne quod præjudicium, damnum, scandalum, templorum, aliorumque locorum sacrorum &c. injustas itidem spoliationes, aliisque violentias in Ecclesiâ Catholicam proveniret: sed hic casus foret fat extraordinarius.

**** Idem à n. 211. exemplum adducit, Si *Rex Gallie* in bello justo juvaret *Anglos* contra *Hollandos*, ea conditione, ut *Angli* in *Hibernia* iterum admittant Sacerdotes Catholicos, usque has vel illas Ecclesias restituant.

***** v. g. Si quis Monarcha integrum regnum cedere cogere tur A catholicis, quia viribus destitutus, nisi in aliqua Urbe, vel Regione Religionis A catholicæ exercitium indulgeret &c.

(b) Genes. 14. v. 13.

(c) 3. Reg. 5. v. 12.

*Authoritas
S. Scriptura
non tantum
damnat
fœdera Fi-
delium cum
Infidelibus
contra Fi-
deles*

Opponunt I. Plures textus, ac rationes, supra adductæ, tantummodò pugnant contra Infideles, hoc est, Paganos, Turcas Saracenos, aliòsque Christiani nominis juratos hostes, non contra Christianos, et si Catholici nominis inimicos, Romanæque Ecclesiæ omnes: ergo illos malè conjunximus.

Confirmatur. Saltem Imperii Protestantes, et si nec ipsi Catholici nominis sint amici, his Ecclesiæ hostibus, seu Hæreticis (: quales infamari in Imperio per specialia pacta publica non debent:) sunt accensendi: ergo fuissent meritò excipiendi.

*Sed ob
rationis
partem
tamen
quibus
que Eccle-
siæ
hostibus.*

R. N. A. vel D. Plures textus tantummodò pugnant contra Infideles explicitè, sic tamen, ut contra alios Religionis Catholice hostes, et si nomine Christianos, simul pugnent implicitè. C. A. Sic ut contra alios Religionis Catholice hostes non simul pugnent implicitè N. A. & C. Implicitè contra omnes & singulos pugnant, quatenus, ob identitatem rationis adductæ, ad omnes extendi legitime possunt, ac etiam debent. Immo Angelicus, Chrysostomus, Ambrosius, & Augustinus* veræ Catholice fidei hostes, et si in Christum credant, & eatenus Christianos se nominent (quales sunt utique omnes alieni à fide Catholica) suo modo perniciosiores esse affirmant ipsis Paganis. Rationem assignant 1. quòd partim ex destinata malitia veram Religionem oppugnant; Paganis utcumque ex ignorantia: partim quòd ex pessimis plerumque causis, malitia scilicet, odio, vindicta, libidine &c. errores inducant; cum e contra Paganis è minùs culpabili quadam cœcitate videatur provenire. Rationem assignant 2. Quòd ordinariè, ex eorum conversatione, quæ Christiani nominis similitudine minùs horrida, ac ad fallendum, sub specie veritatis, est magis accomoda, longè majus scandalum ac perversionis periculum enasci amet, quàm è societate Gentilium, quorum vel nomine, ne dicam aperte scelesto dogmate cohorrescimus. Rem istam plurium sæculorum experientia, etiam Germaniæ nostræ haud incognita, sat hucusque palpa-

bilem reddidit: hinc illæ prohibitiones in Jure Divino, Canonico, & Civili, hinc illæ SS. Patrum exhortationes, Pontificum comminationes, præsertim in Bulla Cœnæ, ubi de Infidelibus, ac Hæreticis pariformiter esse dispositum novimus (a). Id tamen cum D. Walleren facile quis indulgebit, prohibitiones ejusmodi, primariò & principaliter, tangere fœdera Fidelium cum Infidelibus, quibus annexa plerumque Fidelium abductio in servitutem, aliæque, quæ magis funestos effectus secum trahere consueverunt.

ad Confirmat. R. de Protestantibus, Quales an in Imperium admissis, haud est necesse ad scopum propositum, ut quidpiam peculiariter definiamus. Assertum procedit in genere de Infidelibus, ac pendet à fœderis Ecclesiæ Catholice hostibus, è quorum fœdere directum, vel indirectum scandalum, præjudicium, vel detrimentum grave redundare solet in Religionem Catholicam. Quòd si tales sese probarent Imperii Protestantes sicuti ipsimet, ipso facto, sese hostes Ecclesiæ facerent; ita Catholicorum quoque fœdere indignos se demonstrarent: secùs si agant, sicuti ipso facto ab Ecclesiæ hostibus se distinguunt; ita ab asserto se eximunt, id quod ad asserti, saltem prout supra positum est, veritatem satis.

Opponunt II. In sacris Paginis occurrunt etiam fœdera Fidelium cum Infidelibus, contra Fideles inita, absque ulla improbationis nota apposita. ergo ex sacris paginis nil efficaciter probatur. Colligitur ex fœdere Achazi Regis Juda, in auxilium vocantis Regem Assyriorum Teglat-Phalassar contra Regem Syriæ & Israel (b). Item ex fœdere Davidis, à Saule ad Achim Regem Philistæorum) transeuntis (c).

R. D. A. Occurrunt absque nota reprobationis positiva. C. A. Etiam absque nota reprobationis negativa. N. A. & C. Reprobatio negativa colligitur satis ex eo, quòd non probentur, & in aliis similium fœderum exemplis, positive improbat, reprobentur. Immo etiam fœdus Achazi non obscurè rejectum dignoscitur ex ipso loco citato, ubi legimus (d): Non fecit (Achaz) quod erat

* Angelicus 2. 2. Q. 10. art. 6. S. Chrysostomus ait c. 2. in Matth. Hæreticos Gentilibus peiores esse, nemo dubitat: Gentiles enim per ignorantiam blasphemant: Hæretici autem scientes laniant veritatem. S. Augustinus l. 21. c. 25. de Civit. DEL. Est & à sana fide devium, Hæreticorum, quod à Catholica Ecclesia (: in quam saltem per Baptismum intraverunt:) exeunt, meliorem esse causam, quàm Paganorum, qui nunquam fuerunt Catholici, cum pejor utique sit desertor fidei, & ex desertore oppuginator ejus effectus, quàm ille, qui non deseruit, quod nunquam tenuit. S. Ambrosius l. 3. de fide diserte ait. Hæreticos esse detestabiliores ipsis Judæis, qui carnem Christi crucifixerunt.

(a) Videri potest P. Reiffensuel l. 5. Decretal. tit. 7. §. 4. à. n. 142. Item n. 159.

(b) 4. Reg. 16. 7. & seq.

(c) 1. Reg. 27. & 28.

(d) l. cit. v. 12.

erat placitum in conspectu Domini DEI sui &c. Davidis transitum quod spectat, hic in asyli potius querendi, quam fœderis contra S'ulem jungendi causâ, factus esse, colligitur ex illis Davidis verbis: (a) *Nonne melius est, ut fugiam, & salver in terra Philistinorum, ut desperes Saul, cessetque me querere in cunctis finibus Israel: ergo fugiam manus ejus.* Neque pugnavit contra Judæos, sed simulando ejusmodi pugnam, persecutus est alios infideles, nempe *Amalecitas*, (b) ut merito se reddiderit suspectum *Philisteis*, nec ad prælium contra *Saulem* admissus sit. (c)

Neque nimium probat S. Scriptura.

Opponunt III. *Authoritas*, è sacris paginis adducta, probat nimium: ergo nihil. A. P. Probat, quòd nullum prorsus quacunque in re fœdus, nulla communio, pacificatio nulla, nulla tractatio etiam circa commercia, & ad utilitatem publicam ordinata iniri possit cum Infidelibus, vel Ecclesiæ hostibus: sed hoc est nimium, quia contra communem sensum DD. proximique Principibus Catholicis suetam; immò contra ipsa S. Scripturæ exempla, ubi *Abrahamum* cum *Anere*, *Salomonem* cum *Hiramo*, circa commercia, & ligna cedrina, aliâque iniisse fœdera legimus: ergo &c.

Quia tantum respectu Chananitarum universim probat omne fœdus.

Re. N. A. Ad Prob. N. vel D. *Maj.* Probant, quòd nullum omnino fœdus, qualecunque demum, iniri possit cum septem gentibus *Chanaan*, specialiter ad exterminium, DEI sententiâ, destinatis. C. *Maj.* Quòd nullum omnino fœdus, etiam commercii, vel pro utilitate publica, absque detrimento tamen fidei, iniri possit cum Infidelibus N. *Maj.* Min. & C. Illud de *Ammonitis*, & *Moabitis*: (d) *Non facies cum eis pacem, nec queras ex eis bona cunctis diebus vita tue*, fuit speciale; nam mox additur de *Egyptiis*; (e) *Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est, nec Egyptium, quia advena fuisti in terra ejus.*

Non autem omne, contra quoscunque etiam Infideles.

Opponunt IV. Ex allatis Scripturæ exemplis, ac testimoniis, insuper sequitur, quòd etiam fœdera Fidelium cum Infidelibus quibuscunque, etsi contra ipsos Infideles inita, forent illicita: hoc rursus est nimium: ergo &c. *Maj.* tenet: nam omne fœdus prohibetur in genere; & *Josaphato* reprobratur fœdus cum *Ochozia*, etsi commercii tantum: Item fœdus cum *Achabo*, etsi contra *Ramoth-*

Galaaditas; item *Ase* fœdus cum *Syro*, etsi contra *Baasan* Regem *Israel* Idololatram.

P. etiam *Min.* quòd hoc sit nimium. Nam 1. sic reprobum fuisset etiam fœdus *Abrahami* cum *Escol*, & *Aner*, *Amorrhæis* Infidelibus, contra *Assyrios* Dynastas, ut vult cum *Josepho Abulensis* (f). 2. Reprobum fuisset fœdus *Machabeorum* cum *Romanis*. 3. D. *Gregorii*, & *Leonis* I. quod ille, efflagitante necessitate, iniit cum *Longobardis*; hic cum *Hunnis* (g). 4. Neque satis teneret illud D. *Pauli* consilium: (h) *si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus pacem habentes.*

Re. D. *Maj.* sequitur, quòd etiam fœdera fidelium cum Infidelibus quibuscunque, etsi contra ipsos Infideles inita, forent illicita semper in & pro omni casu. N. *Maj.* forent illicita sepe, utpote circumstantiis vitiantibus sæpe conjuncta. C. *Maj.* & D. *Min.* hoc rursus est nimium, si forent illicita semper, & pro omni casu. Tr. *Min.* si quandoque N. *Min.* & C. Circumstantiæ, ejusmodi fœdera non raro vitiantes, sunt 1. Populi vel Principis vitia, ob quæ specialiter est DEO exosus, ut *Ochozias* Rex *Israel*. 2. Nimia in tali fœdere fiducia, neglecto DEO, ut factum ab *Ase*; nam comminatio DEI expresse tendit in diffidentiam: *Quòd habuisti fiduciam in Rege Syria, & non in DEO tuo &c.* 3. Scandalum ob legem prohibentem omne commercium cum Idololatriis. 4. Ecclesiæ præjudicium vel detrimentum, uti factum in *Achabo*. 5. Perversiõnis periculum, quòd in Gente *Judaica*, experientiâ teste, erat præsentissimum.

Ad Prob. *Min.* Re. Fœdus *Abrahami* cum *Aher*, *Escol* fuerat licitum, quia non tam erat contra Infideles, quàm pro fideli *Loth* contra aggressores injustos, & quidem cum emolumento veræ Religionis; siquidem testis est *Dionysius Carthusianus* (i) quòd *Abraham*, ex quo inter Infideles demorabatur, potuerit in licitis & honestis cum illis contrahere fœdus, præsertim quatenus hac occasione eos traheret ad cultum veri DEI, qui casus, sicuti est extraordinarius, ita censetur merito exceptus.

Ad 2. *Machabeorum* fœdus cum *Romanis* relatum, probatum non legimus in Scriptura; immò ingratum DEO monstrarunt subita paciscentium fata; per-

(a) l. c. v. 1.

(b) l. c. v. 7.

(c) l. c. c. 29. v. 9. & seq.

(d) Deuteron. 23. v. 6.

(e) Ibid. v. 7.

(f) In hunc locum Genes, 14. v. 13.

(g) Joan Sprengerus in Syntag. Juris Publ. Q. 8. §. m. 129.

(h) Acta Apostol. c. 22.

(i) In Genes. c. 14. v. 13.

pernitiosum quoque Reipublicæ fuisse, demonstravit eventus, ut supra jam diximus.

Ad 3. D. Gregorius, Leonis &c. non tam fuere foedera, quam tutelaria pacta ad avertenda majora Fidelium mala, facta testata & Ecclesiæ bona &c. conservanda.

Ad 4. Aliud est habere pacem, si fieri potest, cum Infidelibus, aliisque Ecclesiæ hostibus in veræ Religionis commodum; aliud est, inire foedera cum Infidelibus, maxime contra Fideles, cum periculo vel præjudicio Ecclesiæ de quo calu memoratorum Authorum procedit conclusio.

Et si foedera fidelium cum infidelibus Israelitis tantum per accidens, ob Idolomaniam periculum, fuissent prohibita,

Opponunt V. Foedera, cum Infidelibus inita, de quibus supra, non absolute in se, sed tantum per accidens, à DEO sunt reprobanda, scilicet quod ad modum, animum, circumstantias &c. & præcipue ob perversionis periculum, Judæorum indole ad Idolomaniam adeo proclivi, ut etiam confringi serpens æneus, imaginisque omnes prohiberi debuerint, ne ad cultum Idololatricum prolaberentur; ergo apud Christianos sunt licita. C. P. Apud Christianos hæc circumstantiæ cessant; siquidem Fidelium foedera cum Infidelibus, vel Ecclesiæ hostibus, plerumque fiunt ex necessitate temporum, locorumque occasione, sine perversionis ullo periculo, scandalo, seu Ecclesiæ præjudicio: ergo &c.

Hæc tamen ratio non cessaret penes Christianos maxime in foederibus cum Heterodoxis.

Et hæc replicat Angli Authores, supra allatos in asserto 6. qui Tr. A. N. C. Nam ajunt, quod sicuti in veteri Testamento DEUS per Prophetas clamaverit: Non inibis cum eis foedus &c. ita in novo moneat per Apostolum Gentium: Nolite jugum ducere cum Infidelibus &c. Ad P. D. A. Apud Christianos hæc circumstantiæ cessant præcipue circa foedera cum heterodoxis, ordinariè & regulariter loquendo. N. A. Cessant & cessare possunt quandoque, Tr. A. & N. C. & suppositum, quod loquantur de casibus; in quibus periculis & præjudiciis satis præcautum est. Unde Authores illi non quaerunt: An fidelis foederatus Infideli, excusari per circumstantias possit? sed indagant in genere, seu in thesi: an regulariter loquendo, sine licita Fidelium foedera cum Infidelibus, maxime contra Fideles? Nos, uti supra diximus, hæc ex parte judicium nostrum non interponimus.

Et si Princeps Catholicus non intendat præjudiciam Religionis directe,

Opponunt VI. Dato, quod regulariter loquendo, sequatur aliquod scandalum, vel præjudicium veræ Religionis &c. id tamen Princeps Catholicus non intendit, nec vult; immò detestatur:

ergo foedus illicitum, & in vitium ei verti nequit. A. patet: siquidem status à Religione; Respublica ab Ecclesia Politicis quam maxime est distincta: sic per ejusmodi foedera Princeps intendit Regionem, non Religionem, neque suppetias fert infidelitati aut errori foederato, sed Statui, non adversus Ecclesiam, sed Rempublicam: ergo præjudicia Religionis non Principi, temporalem scopum intuenti, sed Ecclesiæ hostibus in vitium verti debent.

Et idem Authores. D. A. Princeps Catholicus ejusmodi Religionis detrimenta nec intendit directe, explicitè, & positive. Tr. A. Nec intendit, nec vult indirecè, implicitè, ac interpretativè. N. A. & C. Dicunt: Transit: nam etsi Princeps directe, positive, & explicitè pro foederis scopo intendat emolumentum sui status, non verò detrimenta Religionis, quæ potius averfatur, nihilominus, quia hæc sunt illius pedissequa, regulariter loquendo, nil obstante illa mentis præcisione, vel etiam expressa voluntatis declaratione, quæ emolumenta status à damnis Ecclesiæ separat, hæc & illa directe illum operari affirmant, ut adeo utrorumque Author non immeritò haberi possit. Ita venator (inquit) qui feram directe intendit, non damnatum coloni, cujus tamen segetes proterit canibus suis; immò etsi hoc averfetur, nihilominus damni censetur Author. Inde juxta Patronos hujus sententiæ, etsi ejusmodi intentio animum Principis excuset ab odio Religionis, quod Ecclesiæ hostibus proprium; non tamen conscientiam liberat à peccato, cujus reum se facit, etsi indirecè solummodò Catholicæ noceat Religioni: atqui ex Doctoris Angelici (a), & horum Theologorum mentè, hoc ipso, quod Princeps connexionem hanc boni politici cum detrimento Ecclesiæ videat, certòque prævideat, se prohibere non posse, quin similia consecutura sint Ecclesiæ mala, si Infideles, aliisque Ecclesiæ obtrectatores impleret, foedereque qualicumque sibi associet, opemque promittat, hæc omnia indirecè vult, adeoque horum omnium reum esse censent, uti ex iisdem Theologis, variisque exemplis declarat memoratus supra Pignatellus (b).

Opponunt VII. Princeps nec indirecè intendit ejusmodi mala Religionis, quia nec per se, nec semper, seu connexa cum simili foedere, sed tantum per accidens sequuntur, & casu: ergo Princeps nec indirecè reus agi potest. C. fundata est in Doctore Angelico, & unani-

(a) 1. 2. Q. 20. art. 3. & Q. 73. art. 8.

(b) Tom. 9. Consultat. 85. à n. 119, usque ad 126.

nanimi Theologorum. Aliquando, inquit, accidens alicujus effectus conjungitur rei, ut in paucioribus, & raro: & tunc agens dum intendit effectum, per se, non oportet, quòd aliquando intendat effectum per accidens; aliquando verò hujusmodi accidens concomitatur effectum principaliter, intentum semper, vel ut in pluribus; & tunc accidens non separatur ab intentione agentis. Si ergo bono, quod voluntas intendit, adjungitur aliquod malum, ut in paucioribus, potest excusari à peccato, sicuti si aliquis incidens lignum in sylva, per quam raro transit homo, projiciens lignum, interficiat hominem. Sed si semper, vel ut in pluribus adjungatur malum bono, quod per se intendit, non excusatur à peccato, licet illud malum non per se intendat (a).

Saltem indirectè, moraliter, ac interpretativè.

vident iidem. N. A. Cujus suppositum in probatione 4. jam impugnàrunt. Vel D. A. Princeps ejusmodi mala nec intendit indirectè, physice, seu ratione connaturalis cujusdam connexionis inter fœdus, & detrimenta Ecclesiæ. C. A. Nec intendit indirectè, moraliter, ac interpretativè, seu quatenus certò prævidet, vel prævidere potest ac debet, nec tamen præcavet, sic ut in estimatione hominum illi fiant verè imputabilia, N. A. & C. Sicuti venator (inquiunt) feram trajecturus, animadverso periculo, ne simul viatorem trajiciat, si nihilominus exoneret sclopetum, eumque trajiciat, etsi expressè nolit hominis necem, moraliter est Author necis. Sicuti Navarchus prævidens se deserente clavum, navim perituram, si tamen deferat, author naufragii reputatur; ita in casu præsentis, in quo prævisionis defectum diffusculter obtendi posse affirmant, ordinariâ experienciâ sat luculenter patente, ut prævideri saltem faciliè potuisset, ac debuisset. Hinc alio loco Doctor Angelicus: (b) *Eventus sequens aut est præcogitatus aut non? si est præcogitatus, manifestum est, quòd addit ad bonitatem vel malitiam: Cum enim aliquis cogitans, quòd ex opere suo multa mala possunt sequi, nec propter hoc dimittit, ex hoc apparet voluntas ejus magis inordinata. Si autem eventus sequens non sit præcogitatus, tunc distinguendum est: quia si per se sequitur ex tali actu, & ut in pluribus, secundum hoc eventus sequens addit ad bonitatem, vel malitiam actus. Manifestum est enim, meliorem actum esse, ex quo possunt plura bona sequi; & pejorem, ex quo nata sunt plura mala sequi. Si verò per accidens, & ut in paucioribus, tunc eventus sequens non addit ad bonitatem vel malitiam actus: non enim datur judicium de re aliqua secundum illud, quod est per accidens, sed solum secundum illud, quod est per se.*

Opponent iidem VII. Ejusmodi præjudicia Religionis nec interpretativè, seu indirectè moraliter sunt imputabilia Catholico Principi. P. Ejusmodi præjudicia, etsi forsitan prævisa, non sunt tamen certò prævisa, nec etiam prævidenda impurabiliter, respectu talis fœderis: Nam ejusmodi præjudicia neque per se, seu naturali quadam consecutione fluunt è fœdere, neque etiam connexionione, aut influxu morali; siquidem ex sola libera alienæ voluntatis malitia permanant, sic ut Catholicus Princeps ea merè merissimè permittat, immò reprobet, etsi justas ob causas impedire haud teneatur. Jam sic, Nemo, ex communi Theologorum, tenetur ab actione per se licita, & consequenter à fœdere per se licito abstinere propter mala, quæ inde aliena voluntate consequuntur, quando justam aliquam causam habet illud faciendi: atqui talis Princeps justam habet causam faciendi fœderis cum Infidelibus, vel Ecclesiæ hostibus per se liciti: ergo non tenetur abstinere propter mala, non nisi aliena voluntate inde consecutura. Maj. tenet à similibus casuum recepta inductione. Sic qui necessitate pressus, à fœneratore usuram petit, usurariæ iniquitatis non fit reus. Sic mulier moderato cultu ex causa prodiens, non fit moraliter impudicæ voluntatis causa, qua sese ab alio appetendum prævidet. Sic Respublica non tenetur cædis innocentium, quos tyranno, alioquin exitium sibi minitanti, exponit, licet prævideat, eos injustè ad necem esse rapiendos. Sic bellum publicum, ex causa defensionis, ab omnibus licitum esse reputatur, etiam cum prævisa plurium occisione, & damno innocentibus inferendo, & sic de aliis.

Min. P. Afferendo aliquas causas quàm maximè naturales: siquidem nihil magis naturale, & Principi, tanquam Reipublicæ Capiti, magis obligatorium, quàm e. g. procurare incolumitatem, securitatem, ac incrementa proprii status; impedire, ac refringere alieni status emolumenta, vires, atque crescentem potentiam, & si quæ alia parerga suppeditat politica suppellex.

vident Patroni rigidioris sententiæ. N. A. quòd nempe ejusmodi præjudicia Religionis nec indirectè sint imputabilia, saltem loquendo regulariter, qua limitatione suam posuere conclusionem: Unde colligi, ajunt, fallaciam triplicem subjunctæ probationis Nam 1. per se videntur illis fluere ejusmodi mala ex tali fœdere, quia ordinariè fluunt

Saltem loquendo regulariter.

(a) Q. I. rt. 3. ad 15.

(b) I. a. Q. 20. art. 5.

unt teste experientiâ: atqui teste *Angeli-
co* per se censetur sequi, si ut in pluribus ad-
jungitur malum bono per se intento: nec ex-
cusatur à peccato, licet malum illud per se
non intendat. 2. Ajunt, Illa mala ma-
nere moraliter seu interpretative imputabi-
lia Principi Orthodoxo, eò quod præ-
videantur regulariter sequi, ex aliena
quidem malitia, sed tamen in præjudi-
cium tertii, jure inviti, puta Orthodoxæ
Ecclesiæ, cujus bonum omnibus aliis
privatis & temporalibus præferendum
& cujus malum præ cæteris omnibus
impediendum. Unde 3. Negant, e-
jusmodi causas boni merè politici esse
in ejusmodi circumstantiis justas: siqui-
dem apud Orthodoxos contestata est
veritas, bona omnia Religioni, veræque Ec-
clesiæ esse subordinanda. Inde S. Augusti-
nus: omnis usus rerum temporalium refertur
ad fructum terrena pacis in civitate terrena,
hoc est in Regno temporali: in celesti
autem civitate, hoc est, in Ecclesia, ubi
terrenæ Civitati mixta est, ad fructum
pacis aeternæ (a). Idem alibi, pertinet,
inquit, ad Reges seculi Christianos, ut tem-
poribus suis pacatam velint Matrem suam Ecclē-
siam, unde spiritualiter nascuntur (b). Sic
Leo Pontifex Leoni Imperatori: (c) De-
bet Imperator incunctanter advertere, Regiam
potestatem sibi non solum ad Mundis regimen,
sed maxime ad Ecclesiæ præsidium esse colla-
tam. Causam addit S. Ambrosius: (d)
cum enim omnes homines, qui in ditione Ro-
mana sunt, vobis militent Imperatoribus Ter-
rarum, atque Principibus, tum ipsi Omnipotenti DEO, & sacra fidei militatis.

In forma Transmittunt Maj. Quod
nemo teneatur abstinere ab actione
per se licita, quando justa suppetit cau-
sa: sed N. Min. ejusque suppositum,
quòd nempe ejusmodi fœdus in sen-
ta prohibito per se sit licitum; item quòd
justa sint causa hisce in circumstantiis,
quæ in probatione Minoris allatae sunt.
Unde ad Prob. Maj. quòd a primum & se-
cundum exemplum negatur ab illis pa-
ritas, quia non agitur de præjudicio
tertii, merito inviti. Quòd ad tertium &
quartum agitur quidem de præjudicio
tertii, sed non merito inviti, quia sicut
bonum privatum bono communi est
postponendum, sic malum civis ma-
lo Reipublicæ est præhabendum;
adeoque & damnum temporale Regis

vel Regni, præ detrimento spirituali
Ecclesiæ, est eligendum, ac subeun-
dum.

Opponunt idem IX. Saltem in casibus Nec juxta
necessitatis non possunt non esse licita e- eosdem ex-
jusmodi fœdera: ergo necdum latis- cusat necessi-
facit rigidior hac ex parte conclusio. tas qualis-
A. P. Necessitas non habet legem, & ipsa sibi facit legem (e). Sic in casu necessita-
tis, circa apparatus bellicum, multa
licent, alias improbanda; nam dicitur: quod non est licitum in lege, necessitas
facit licitum (f): ergo saltem in casibus
necessitatis ejusmodi fœdera esse illicita nequeunt.

vident idem authores rigidioris sen- Sed vera
tentiz. D. A. Non possunt non esse summa, sic
licita ejusmodi fœdera, saltem in casu tamen, ut fit
necessitatis qualiscunque & ordinariè lo- salva Reli-
quendo prætense. N. A. in casu necessi- gio.
tatis vera, & quidem summa Subd. Si non
repugnent Juri Divino, sintque con-
tra cultum Divinum, & in perniciem
Religionis Catholicæ. C. A. Secus N.
A. & C. ut licita sint ejusmodi fœde-
ra secundum textus allatos, requiri-
tur ex horum Authorum mente non
qualiscunque, sed absoluta necessitas, &
quæ non sit graviter præjudiciosa Re-
ligioni, ut habet unanimis Docto-
rum, * juxta quos quivis Princeps,
jure naturali & Divino, obligatur, ut bo-
num commune Religionis, fidei, &
Ecclesiæ cuivis bono temporali præ-
ponat, consequenter ad hoc conser-
vandum vel obtinendum, in grave
præjudicium illius nihil attentet. Hinc
casum in oppositione positum non
esse ordinarium asserunt, adeoque non
contra suam thesin; siquidem ad ab-
solutam, eamque veram necessitatem re-
quiri dicunt sequentes circumstantias.
1. Ut hostis aggressor sit notoriè in-
justus. 2. In causa non tantum du-
biè, sed certò iniqua. 3. Absque af-
fectûs inordinati præcipitantiæ, cog-
nita ut tali. 4. Sic ut nullius alterius
auxilii, vel hostis aliter repellendû
adminiculum suppetat. 5. Neque plus
damni timendum foret à fœderato
infideli, quàm hoste fideli. 6. Deni-
que ea conditione, qua fœderati in-
fidelis vires sic refrenari possent, ut
ultra necessariam opem provehi non
valeret in damna Religionis Catho-
licæ;

(a) L. 19. de Civit. DEI. c. 14.

(b) Tract. 11. in Joann.

(c) Epist. 75.

(d) Epist. ad Valentin.

(e) Ad Can. remissionem 39. Caus. 1. Q. 1. vera. sed notandum.

(f) In Cap. 4 de R. J.

* Suarez, Layman, Palao, Sotus, Coninck, Medina, & alii citati apud P. Riffenst. l. 3. Decretal.
Tit. 7. n. 72. f. m. 260.

Pars II.

licæ; secus enim repugnaret juri Divino, cujus observandi major necessitas, quam quæcunque humana excogitabilis esse posset: major quippe necessitas legem DEI servare, quam hominem conservare; satiusque est perire hominem, quam DEI honorem Augustino testante: *Satius est mori, quam idololatriæ vesci* (a).

Neque licitum vim vi repellere quomodo-cunque.

Opponunt idem X. *Vim vi repellere*, cunctis legibus est permissum; eò quòd defensio sui, suorum bonorum, ac jurium, sit naturalis juris: sic deprehensus in sylva à prædone Christiano licitè invocaret Ethnicum prætereuntem. Hinc D. Augustinus (b): *Lex dat potestatem vel viatori, ut latronem, ne ab eo occidatur, occidas &c.* Sic, teste Ven. Bedæ (c), jus defensionis sui, suorumque jurium, ad quemcunque gravis necessitatis casum, ubi quis se ipsum, & sua magis, quam alterum servare potest, extenditur: ergo etiam in casu necessariæ defensionis licita serunt ejusmodi fœdera cum Infidelibus etiam contra Fideles.

Sed tantum legitimis mediis.

videns Patroni rigidioris sententiæ. *Vim vi repellere* cunctis legibus est permissum, sic tamen ut adhibitis prius legitimis mediis, ejusmodi defensio licita & honesti terminos non transcendat. C. A. Indiscriminatim. N. A. & C. ergo etiam in casu necessariæ defensionis erunt licita ejusmodi fœdera, nisi bonum Religionis præponderet huic defensionis. C. C. Indistinctè erunt licita. N. C. Alias enim licitum quoque foret Magos; immò dæmones invocare, quod per se est impium, ac detestandum. * In casu posito, ajunt, latam esse disparitatem, quia cessant rationes & pericula Religionis. Sic S. Paulus Infidelem Tribunum; immò & Cæsarem appellavit contra injustas Judæorum insidias; adeoque hæc invocatio absque Religionis, propriæque perniciæ spirituali, solum ut injustus aggressor deterreatur, est licita: immò etsi prædo occideretur, nullo detrimentum inferretur veræ Religionis, cum legitimæ defensionis ergo caderet nocens, ut servaretur innocens.

Neque idèd deterioris conditionis sunt Catholici Principes.

Opponunt idem IX. Ex hisce principiis sequeretur, Catholicos Principes esse deterioris conditionis, quam ipsos Infideles, & alios à fide Catholica alienos: atqui hoc admitti tam

facile nequit: ergo neque id, unde hoc sequitur. *Maj.* Ostenditur. Ponatur casus, quo Princeps Catholicus inferior viribus, ab alio Principe Orthodoxo vel gravi injuriâ læsus, vel suis bonis, ac ditionibus injustè spoliatus, satisfactionem justam, suorumque recuperationem debitam, aliter habere non posset, nisi invocatis in auxilium Infidelibus, aliisque Ecclesiæ hostibus, & quidem cum conditionibus Ecclesiæ, directe vel indirectè derogatoriis. *Jam sic:* Ejusmodi Princeps, juxta Authorum memoratorum principia, in auxilium invocare non posset Infideles, aliisque Ecclesiæ hostes, sed cogeretur injuriam pati, & ditionum suarum jacturam, etsi injustissimam, tolerare: atqui hoc est *nimis difficile*. 2. Est *Contra praxim*. 3. *Non est æquum*, eò quòd quis satisfactionem justam, quocunque modò, etiam à Fidei possit licitè extorquere. 4. *Nec est consultum*: sic enim viribus debiliores nec justè possessa securè retinere, nec injustè ablata possent amplius recuperare: cum potentiores Catholicos pro libitu suis privare, & instigante commodo privato, vindictâ, ambitione, hoc ipso sæpius privarent, quòd scirent, adversarium resistendo imparem, nec etiam habilem ad Infideles, aliisque cum Religionis scandalo, vel præjudicio in auxilium advocandos.

Confirmant idem. Ejusmodi auxilia invocanti, positis in circumstantiis, nihil culpæ, ex damnis Ecclesiæ secutis, est imputabile. P. Omnis culpa redundat in denegatorem justæ satisfactionis, & injustam usurpationem alienæ ditionis, utpote causam causæ, adeoque & causam causati, ergo nil culpæ est ejusmodi fœderato imputabile.

videns Patroni rigidioris sententiæ. *Cum casus sit extraordinarius, suppetantque legitimæ mediis.* *N. Maj.* Quam in sensu Catholico utique falsam esse affirmant, nisi quis admittere mavelit, Orthodoxos deterioris esse conditionis, quam Ethnicos, utpote, qui legem Dei non tantum bonis temporalibus, sed ipsi quoque vitæ debent præponere, obliganturque *fransire per temporalia, ut non amittant æterna*. Sed neque tenere eandem *Majorem* asserunt in sensu politico. Unde ad P. N. *suppositum*, quòd hic casus sit ordinarius, à Catholico Principe præsumendus, adeoque extra thesin esse affirmant.

(a) Can. Sicut 8. caus. 38. Q. 4.

(b) L. 1. de libero arbitr.

(c) Relatus in cap. 4. ff. de R. J.

* Huc pertinet illud apophthegma pseudo-politicum, quòd proferre non horruit *Molucius apud Knichenium Polit. l. 1. p. 2. sect. 2. c. 10. Contra suum hostem è quovis ligno sagittas facere licet, & me quòd attinet, si fieri possit, ut omnes Inferni diabolos in necem hostis, meam procurantis, advocare possim, lubenti id animo facerem.*

mant. Unde D. Maj. Deberet injuriam pati, bonis excidere &c. si nullo aliud suppeteret remedium licitum recuperandi sua. C. Maj. Secus. N. Maj. Nam, ajunt, si, uti contingere potest inter Catholicos Principes, pars utraque sibi attribueret causam belli, formaliter justam, suppeteret ordinaria media per transactiones, compromissiones in Reges arbitros, Sedem Apostolicam, ejusque judicium ac æquitatem, cujus casus exempla plura suppeditari asserunt à fastis historicis: Ad Minoris membrum primum dicunt, difficultatem in casu extraordinario, nec suspicabili, non esse nimiam. Ad 2. Neque ad praxin redactam, aut facile reducendam. Ad 3. Satisfactionem extorquendam affirmant, non quocumque, etiam illicito, modo, sed legitimo, etiam Christianis legibus conformi. Ad 4. Inconsultum haud esse posse asseverant, quod in consultationem prudenter assumi nequit, quia non suspicabile. Unde in ejusmodi casu, prorsus extraordinario, Principi Catholico ab ethnicis Principibus veri regiminis scita mutuanda esse, affirmant. Omnia, inquit Valerius Maximus (a), post Religionem ponenda, semper nostra (Romana) civitas duxit, etiam in quibus summæ Majestatis conspici decus voluit. Quapropter non dubitaverunt Imperia sacris servare, existimantia, sic se humanarum rerum regimen habitura, si Divinæ potentie bene atque constanter fuissent famulata. * Hinc & Sinesius ad Imperantes (b): Pietas primum substernat fulcrum, cui firmiter insistat simulacrum Regni: & S. Leo Theodosio Cæsari (c): Tunc est optimus Regni vestri status, quando sempiterna, & incommutabilis Trinitati, unius DEI confessione, servitur.

Secus saltem modus foret culpabilis.

Ad Confirmat. N. A. Ad P. D. A. Omnis culpa redundat tantum in denegatorem justæ satisfactionis, nisi per accidens assumatur modus bellandi illicitus. C. A. Si assumantur illicita media, & tendentia in detrimentum grave Religionis Catholicæ. N. A. &

D. C. Ergo nil culpæ ejusmodi fœderato Catholico est imputabile, quò ad causam, & originem belli. C. C. Quò ad modum. N. C. Hanc consecutionem nullam esse dicunt: Sum injustè læsus in honore, fortuna &c. ergo reparationem persequi licitum quocumque modo; possum me vindicare illicitis mediis &c. Sed potius valet: Sum injustè læsus: ergo, viâ legitimâ, mediisque licitis quibuscunque, reparationem persequi mihi permissum.

Opponunt iidem XII. Ejusmodi fœdera nec jure Natura, nec jure Divino, nec jure humano, nec ex ipsa praxi factis probantur illicita, Deoque exosa; ergo non stringunt à rigidioris sententiæ Patronis initio positæ probationes.

A. P. 1. Jus Naturale, omnibus hominibus commune, nullum quò ad Religionem discrimen facit; immò jubet, pacta etiam Infidelibus, aliisque Ecclesiæ hostibus servari.

2. Juris Divini violator nequit præsumi Patriarcha Jacob, fœderatus Labano, Idolorum Cultori (d).

3. Ulpianus refert, quò Imperatores censuerint ignoscendum ei, qui sanguinem suum qualiter qualiter redemptum voluit (e): ergo etiam ei ignoscendum esse de jure præsumitur, qui ad se redimendum Infideles, aliisque quoscunque in auxilium advocat.

4. Ejusmodi fœdera Catholico-Principum cum Infidelibus, maxime verò cum Orthodoxæ Ecclesiæ inimicis, & quidem non sine gravi veræ Religionis præjudicio, non modo remotioribus, sed etiam proximioribus sæculis inita legimus contra Catholicos, ** quin tamen sinistro eventu DEO fuisse exosa, vel contrahentium studio, minus Catholico, illicita quis facile dixerit: ergo &c.

vident Patroni rigidioris sententiæ. N. Nam juris naturalis est, Dei veri cultui nullatenus præjudicium care.

A. Ad P. 1. Iterum N. A. Siquidem, ut in probationibus memorarunt, juris naturalis est, DEUM verum colere, ejus cultum tueri, eò quòd in se contineat intinsecam honestatem.

Con-

(a) L. 1. de Relig. c. 1. n. 9. f. m. 10. edit. Regiæ Paris.

* Interpretatio sub litt b. sic habet: quapropter Imperatores non dubitaverunt servire rebus Divinis, existimantes, se futuros Rebores humanarum rerum, si famulati ipsi fuissent bene & constanter Divino Numini.

(b) Orat. de Regno.

(c) Epist. 7.

(d) Genes. 51.

(e) L. 1. in fine ff. de bonis eorum &c.

** Sic Imperatores legimus confœderatos cum Gothis, Hunnis, Vandalis, Alanis &c. Avlicus Hispan. Rex pro inito fœdere solvit Saracenis & Mauris 100. Catholicas Virgines, Ramirus, Rex Aragonie, ope Maurorum oppugnavit fratrem Garsiam, Regem Navarræ. Eorundem auxilio usus est Sancius, Rex Castiliæ, contra Regem Aragonie; Hispani contra Regem Legionis. Videatur liber II Catholico di stato: Martiana l. 6. c. 7. item l. 9. c. 1. & 7. apud Conring. legimus Tom. 4. f. m. 971. Nec Fridericus II. Imp. dubitavit Saracenorum armis adversus vim Paparum sese defendere, frustra illis ringentibus &c. De lapsio sculo an quoddam exempla suppeditent Historici Annales, non disquirimus.

Contrà repugnat *juri Nature*, falso-
rum Numinum cultum promoveri,
verum impugnare, ejusque cultores
persecutionibus exagitare.

*Neque Di-
vino juri
præjudica-
vit Jacob
per fœdus
cum Labano.*

Ad 2. Inter adductum fœdus ne-
gant paritatem, utpote quod non
fuit contra Fideles, à quo *ordinariè* oriri
solet veræ Religionis præjudicium, ac
detrimentum.

*Nec de hu-
mano jure
quid opposi-
tum sensit
Ulpianus.*

Ad 3. Ab *Ulpiano* plus non affirma-
ri, ajunt, quàm quòd ignoscendum
sit corruptenti Adversarium suum
in causa sanguinis capitali: nec actum
licitum ab illo asseri, censent, sed
illicitum potius, quia commiseratio-
ne & venia dignum, quæ supponit
delictum.

*Exempla si
suppeterent,
forent de fa-
cto, non de
jure.*

Ad 4. Reponunt, quòd si ejusmo-
di fœderum exempla, cum Religionis
vera præjudicio contracta, suppetant, ea
precedant *de facto*, non *de jure*; neque
huc pertineant, ubi thesin *genericam*,
non particularia fœdera à se disqui-
ri, affirmant. Cæterùm, ajunt, sicut
infelix eventus non est *semper* indicium
illiciti, DEOQUE exosti fœderis, nisi
quis fœdera sacra, ad recuperandam
Palestinam non semel inita, reproba-
re velit: ita nec *felix eventus* *semper* est
legitimum signum liciti, DEOQUE
probatum fœderis; cum è diversis cau-
sis, tam DEO cognitis, quàm homi-
ni sæpe incognitis, possint profluere,
quibus omnibus probationem à se po-
sitam, *de ordinario rerum cursu*, neuti-
quam infirmari, asseverant.

*Milites,
arma &c.
ab infideli-
bus peti pos-
sunt.*

Opponunt idem XIII. Possunt Fide-
les conducere Milites infideles, & alie-
nos à fidè Catholica, ad sui, suarum-
que rerum defensionem, etiam con-
tra hostem fidelem: ergo etiam fœ-
dus contrahere, & in auxilium in-
vocare Principem infidelem. A. vi-
detur certum: nam possunt Fide-
les advocare Infidelium elephantos,
camelos, equos &c. Ergo etiam ho-
mines; immò possunt uti Infidelium
armis, bombardis &c. ergo etiam
manibus. C. P. Ideò possunt advo-
care militem infidelem, quia contra
injustum invaluorem justa est omnis
defensio: ergo propter ipsam hanc
rationem possunt etiam advocare
Principem infidelem.

*Quia præca-
vetur Reli-
gioni.*

Idem idem IX. A. N. C. & parita-
tem. Disparitatem assignant, quia in
priori casu Principes fideles militem sibi
mancipatum habent sub potestate,
copiisque fidelibus sic circumseptum,
ut nisi ipsimet velint, Religionem nullam
possint inferre perniciem. Sic equi,

arma &c. in illorum manu sunt, nec
quidquam nocere possunt Religionem:
contrarium fieri in fœderibus asseve-
rant. Ad P. alteram N. A. Quòd *idèd*
licitum sit advocare militem infide-
lem, quia omnis defensio, *modo quo-
cunque*, est licita, eò quòd nimium
probet, ut colligi posse, ajunt ex dictis
suprà.

Opponunt idem XIV. Fideles per fœ-
dera se obligare possunt ad ferendum
auxilium Infidelibus: ergo etiam Fi-
deles pari jure Infidelium auxilium
implorare possunt. A. P. *Can. Julia-
nus 94. (a)* sic legimus: *Julianus Impera-
tor, quamvis esset apostata, habuit tamen
sub se Christianos milites, quibus cum dicebat:
Producite aciem, obedebant.* Sic *David*
sua servitia bellica addixit *Achi* Infideli
(b).

*Commodari
quoque eis
possunt auxi-
lia,*

Idem idem D. A. Possunt Infidelibus
se obligare contra Fideles. N. A. Con-
tra Infideles. Tr. A. Hinc textum ci-
tatum non esse legitimè adductum,
ajunt, eò quòd ita habeat: *Producite a-
ciem pro defensione Reipublicæ, & mox sub-
jungitur: cum autem diceret eis: producite
arma in Christianos, tunc agnoscebant Impera-
torem Cæli.* Exemplum *Davidis* non
stringit: nam illa obsequia fuere so-
lummodò simulata, ut dictum. Nec
etiam exprimit sacer textus, an *David*
licite vel illicite egerit, consequenter
ex facto nihil probari pro licentia posset.

*Sed non
contra Fide-
les.*

Opponunt idem XV. Dolo & insidiis
licet uti in hostem: ergo etiam auxi-
liis Infidelium fœderatis. A. P. 1. *Saul
usque ad civitatem Amalec tetendit insidias in
torrente. (c)* 2. Nil ad justitiam interest,
utrum apertà pugna, vel insidiis quis
vincat, ut habent jura (d).

*Neque doli
uti licet,*

Idem idem D. A. Licet uti stratagematis
(siquidem absit perfidia) in bello
justo. C. A. In bello injusto, adver-
sus *Christianos* gerendo, de quo loqui-
mur. N. A. & C. *Saulem* à DEO mis-
sum affirmant ad delendum *Amalec*, &
in bello justo, de quo etiam intelli-
gendum esse, alterum textum, con-
tendunt.

*Sed strata-
gematis in
bello justo.*

Opponunt idem XVI. Ponatur casus,
quo *Turca* contra fœdifragum Regem
orthodoxum arma justa sumat, seque
defendat. *Jam sic*: justè bellantibus
potest justè assisti per fœdera: atqui in
ejusmodi casu justum est *Turcarum* bel-
lum: ergo illis potest assisti etiam à
Fidelibus, consequenter ad mutuuum
auxilium confœderari contra Fide-
les.

*Potè que
Infidelibus
in justa cau-
sa præberi
auxilium.*

Idem

(a) *Caus. 11. Q. 3.*
(b) *1. Reg. c. 28.*
(c) *1. Reg. 15. v. 5.*
(d) *Can. Dominus 2.*

*Sed salva
Religionis
incolumita-
te.*

vident iidem D. Maj. Potest justè assisti cum detrimento Ecclesie, veræque Religionis. N. Maj. absque detrimento Tr. Maj. Sicut ejusmodi casum utique extraordinarium asserunt, sic etiam extra thesin esse, affirmant. In tali tamen fœdere observandas dicunt tres circumstantias, ut evaderet licitum. 1. Ut nunquam Christianorum Religio in templis, cultu &c. detrimentum pateretur. 2. Ut in hostes Christianos, ultra necessitatem, non sæviretur. 3. Ut nulli captivi in servitutem abstraherentur, sed fœderato fideli, pro certo lytro, restituendi forent.

Populos, quæ Populi sunt, & ad Reges, quæ Reges, pertinere. Neque enim pro se quisque tantum, sed & pro mandata sibi potestate servire Christo debet. Hæc autem præstare Reges & populi non possunt, grassante armis hoste impio, nisi alii aliis auxilio sint, quod commodè fieri nequit, nisi sædus eo nomine ineatur: quod sædus jam olim initum fuit, & Princeps ejus creatus, consensu communi, Romanus Imperator. Debent ergo Christiani omnes, ad causam hanc communem, pro viri-um modo, viros, aut pecunias conferre, quod quò minùs faciant, non video, quomodo possint excusari, nisi si qui bello inevitabili, aut non dissimili modo, domi distineantur.

*DEUS utitur
Infidelibus,
non ut
fœderatis.*

Opponunt iidem XVII. & ultimò. Ipse DEUS, cujus actio nostra est institutio, ad castigandos sibi perfidos filios, utitur Turcis, Barbaris, aliisque Ecclesie hostibus; immò ipsis Dæmonibus, etsi ipsi non deessent mille alia media: ergo & Principi Orthodoxo ad justam vindictam, vel defensionis legitimæ causam, infidelium fœdere uti licet.

Quæri posset II. Quid politici sentiant de consilio Hermannii Conringii, Authoris Protestantici (cui veluti publici juris oraculo Dølphico utrumque genu incurvant sui) quod priore læculo cuidam Monarchæ dedit, in ordine ad maris mediterranei vindicandum dominium, nonnulli ubi inter alia sic loquitur (b): Fœdus amicitia cum Machometanis iniri, fas non esse scio, creditum olim sic satis longo tempore fuisse: non arbitror autem opus, quantum illa quidem sententia à vero aberret, ut ego hic demonstrarem: quoniam pridem & talia, & longè alia fœdera cum Turcis pacifici Christiani mos fuit, spretis adversantium inanibus vocalis. Possem ceteroquin fœderum ejusmodi licentiam ostendere, ** rationibus quàm multis & exemplis, omni exceptione majoribus. Item: Hoc igitur ratum sit, atque constitutum, fas esse cum Turca, pyratique Africanis amicitia fœdas pangere &c. atque ut firmiter sit hæc amicitia, sortassis haud abs re fuerit, Joannitici Ordinis equitibus non permittere Turcam infestandi licentiam &c. Non urgebo nunc, si velit pacatè Turca cum Christianis vivere, piraticam illam Melitensem non minùs esse iniquam, atque est illa altera Africana, *** Et sic de aliis.

*Sed instru-
mentis in bo-
num Eccle-
sie.*

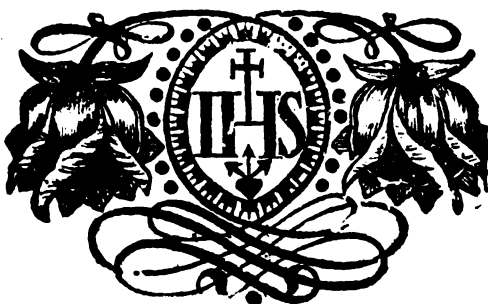
vident D. A. Utitur tanquam fœderatis, & in detrimentum veræ Religionis, id quod in sua thesi supponi affirmant. N. A. Utitur tanquam instrumentis, flagellis, & virgis, ut eos postmodum projiciat in ignem, ut emendemur, & Religionis splendor, ablata rubigine, magis elucescat. C. A. & N. C.

COROLLARIA.

*Hinc arma,
conjugatis
potius viri-
bus, in Chri-
stiani nomi-
nis hostes
converten-
da,*

Quæri posset I. Quid acatholici sentiant de illo, quod Hugo Grotius, Author acatholicus, & nostræ sententiæ minùs addictus, veluti pro coronide statuit: (a) Illud hic addam, cum omnes Christiani unius corporis membra sint, quæ jubentur, alia aliorum dolores, ac mala persentiscere, sicut id ad singulos pertinet, ita & ad

TITU-

(a) De Jure belli & pacis l. 2. c. 15. §. 18. f. m. 249. Amstelodam. A. 1651.
* Ad hæc verba interpret legendum suadet Marianam l. 30. Parutam l. 4. Pizzarum l. 7. & 12.
(b) Tom. 1. operum in fine fol. m. 994. §. 1. de fœdere amicitia cum Turca, & Piratis Africæ ineundo.
** Quam licentiam in citata paraphrasi meritò limitat, cum ait: Fateor tamen ex jure revelationis, immò ipso jure naturali hypothetico, quod Religionem præsupponit, fœdera cum Achristianis jungi non posse, si in exitium, aut detrimentum Christiane Religionis vergerent, aut si periculum esset, nostras, aliorumque conscientias inde vitari, aut etiam propagationem Religionis Christianæ, tanquam majus bonum morale, per illa fœdera impediri &c.
*** In memoratis notis addit: Puto, juramentum illud, quo se adstringunt, quod in Turcam hostilem animum nunquam velint deponere, ESSE VINULUM INIQUITATIS.

TITULUS V.

Titulus 5.

De jure Pacis.

De jure Pacis.

INSTRUCTIO I.

Instructio 1.

De natura, subjecto, & objecto Pacis.

De natura, subjecto, & objecto Pacis.

§. I.

§. I.

Queritur 1. Quid pax? quotuplex? & quamnam ejus origo?

Essentia Pacis in sensu latissimo.

Re. I. Pax sic dicta à passione, ut notat Ulpianus (a) in sensu latissimo dicitur D. Augustino tranquillitas ordinis (b): unde si creatura Deo servatis mandatis; si cupiditates rationi modò debitò subdissentur; si cum Proximo servetur concordia, nullam cuiquam inferendo injuriam, oritur pax cum Deo, secum ipso, & Proximo.

Latior.

Pax latius sumpta dicit generalem quamdam concordiam, ortam ex naturali inter homines cognatione, cujus intuitu homo homini, & gens genti obstringitur ad communia humanitatis officia, inter quæ primum, amicum omnibus esse, inimicum nulli, ac de cetero ab omni violentia abstinere. Sic dicimur habere pacem cum omnibus, etiam ignotis, quo etiam sensu Pax sine bello esse potest.

Strictiore.

Pax strictius sumpta, & relativè ad bellum, dicit novam amicitiam inter eos, qui hostiliter invicem commissi erant, postliminiò reductam, quo sensu est instauratio pacis, ètque scopus propositæ quæstionis, ubi pax præcisè consideratur ut medium finiendi belli, vel potius ipsamet belli finis, dicente Philosopho (c): Finis belli pax est, ac idèò bellum geritur, ut in pace de-nunò degatur.

Strictissimo.

Pax strictissime sumpta considerari potest in feri, seu causaliter, & in facto esse, seu effectivè. Priore modo rectè definitur à P. Roberto König, quòd sit transactio publica de bello, in totum, & pro semper tollendo inter hostes legitimè conclusa. In posteriore sumpta pro statu bene dicitur à Clar. P. Francisco Schmier, quòd sit publica & perpetua quies ab armis inter eos, qui hostes erant, conventa. Unde

Colligitur 1. Minus satisfacere definitiones, à Politicis afferri solitas, uti illa Card. Mantica: cui pax est inviolabilis concordia; Brunemani: cui dicitur compositio belli ordinata; Grotii: cui describitur ut actus civitatis pro toto, & partibus, eò quòd minus exacta in iis sit differentia, & sic de aliis passim obviis.

Definitiones minus exacta.

Colligitur 2. Ad pacem, strictissime sumptam, requiri 1. Ut paciscentes habeat personas publicas, statumque publicum concernat; secus enim non distingueretur à transactionibus privatis. 2. Ut præcesserit bellum, sicque pax latius sumpta, seu omnibus communis, excludatur. 3. Ut intendatur perpetuitas, et si per accidens non sequatur sicque discriminetur à treuga, induciis, & armistitiis.

Conditiones requiritæ.

Re. II. Pax sumpta in sensu saltem strictiore dividi potest 1. in publicam & privatam, quâ vel bonum publicum, vel privatum includitur. 2. In perpetuam & temporalem, qua Reipublicæ vel pro semper, vel ad tempus præstatur securitas; hæc rursus dividitur in treugam, inducias &c. 3. In universalem, qua bellum tollitur ex toto, & omnibus controversiis, ac ubique finis imponitur; & particularem, qua controversia tollitur ex parte, uno in loco, bello aliis in locis remanente. Quòd si tamen Rex quispiam v. g. Lusitanus pacem concluderet in Indiis, bello in Europa etiamnum perdurante, posset divisio reduci ad pacem etiam strictissime sumptam, quia respectu Orientis esset sublativa belli ex toto, & pro semper, saltem æquivalenter.

Divisio pacis latius sumpta.

Pax sumpta in sensu strictissimo dividi potest ratione materiae, v. g. in profanam & religiosam, religione non denotante quidem fidem, indivisibiliter unam, & unicè veram, neque ulli transactioni obnoxiam; sed denotante usum illius

Strictissime accepta.

(a) L. 1. ff. de Pactis.

(b) L. 19. de Civit. Dei c. 13.

(c) L. 10. Ethic. c. 7.

lius externum, ac exercitium; siquidem per extremam necessitatem valde, aliisque ex requisitis legitime conclusa sit. Exemplum afferunt Molanus, Tannerus, & J. C. Dilingenses in Pace Religiosa, de qua viderint alii. Ex quibus

Colligitur 1. Divisionem pacis per conventionem, & per meram armatum desistentiam esse analogam: quia pax sine conventionem non tam est pax, quam simulacrum pacis, eod quod sine pactio- ne nulla sit obligatio ponendi arma, & minus pax dici possit, quam induciz, ubi teste Gellio bellum manet, pugna cessat.

Colligitur 2. Triplicem divisionem respectu pacis latius sumptæ, esse quidem legitimam, non vero respectu pacis sumptæ in sensu rigoroso, ut liquet ex definitione superiore.

Origo pacis in sensu latiore a jure nature.

Et. III. Pax, absolute spectata in se, ac in sensu latiore supra posito, originem debet juri nature; immo est de jure nature præceptivo: nam est exigita, ut conformis amoris, cuius naturaliter debito, & ad felicitatem, nature rationalis propriam, absolute necessario. Siquidem cognatio, quam inter homines natura constituit, neque inviolata servari; nec charitas proximo debita, custodiri integra; nec societas, quæ ex inclinatione naturali coaluit, firma persistere posset, nisi pax, ceu unicum cognationis fundamentum, charitatis præcipuum vinculum, & societatis solidissima basis, vel introduceretur, vel introducta foveretur. Unde primævus, & naturalis hominum status, status pacis non belli fuit; unde consequitur, pacem à natura imperari, ut, ubi viget, conservetur; ubi rupta, denuo reparetur. Inde est, cur Sævedra præcipuum Regis officium esse dixerit, de pace cogitare: electi enim à populo fuere, ut eorum prudentia tranquillitas publica, & pax illæsa conservetur, eaque subditi suis, & feliciter gaudere possint (a).

In sensu strictiore a jure Gentium.

Pax in sensu strictiore, seu relative ad bellum considerata, est Juris Gentium. Ratio est 1. Quia sicut bellum, quod ad suos effectus, à jure Gentium magnam partem progreditur, ita & pax quod ad effectus præcipuos sistendi hostiles conatus, abolendi rapinas, cædes, captivitatem &c. Siquidem contrariorum est eadem disciplina, ratio, seu sententia. 2. Quia omnium Gentium approbatione in hoc sensu recepta, & ad nostra usque tempora propagata est. Unde qui pacis condiciones infringunt, jus Gentium violare noscuntur.

§. II.

Queritur II. Quodnam subiectum pacis, De subiecto seu quanam persona contrahentes?

Et. 1. Ut belli, ita jus pacis est majestaticum, & jure proprio residet penes summos Imperantes: hoc est, in statu monarchico penes Regem, si modo non habeat jus impeditum; in Aristocratico, vel Democratico penes majorem partem optimatum, vel civium: nam de hac votorum pluralitate Lælius (b) ubi semel decretum fuerit, omnibus id, etiam quibus ante displicuerit, pro bono atque utiis sedere defendendum. Ratio juxta Grotium est, quia rei sue quisque est moderator: ergo rei summæ, & universos tangentis, non nisi summus, summæque præditus potestate.

Excipitur 1. Si jus Regis sit impeditum immaturitate aetatis, amentia &c. Nam talis incapax est obligationis private: ergo multo magis publice. Unde ab administratore inita stringit Regem, ut liquet ex paritate cum pupillo, & quidem à juriore ob bonum publicum. Exemplum præbet pax Monasteriensis, inter Ferdinandum III. Cæsarem, & Ludovicum XIV. etiamnum decennem, conclusa. Casu quo Regi adulto, vel magis habili pax conclusa, vel præjudiciosa displiceat, probabilius non datur restituito in integrum: quia non expedit bonum pacis, quæ magno consilio conclusa jure præsumitur, rescissionis periculis, prætextibusque exponere, neque bellò refuscitatio, ob leve lucrum, gravius longè damnum Regno accerere. Hodie moris est, in casibus minorennitatis Regiæ, pacem Regni Procerum contentu firmare, & rescissionibus præcavere, uti in pace Olvensi, ratione Regis Sueciæ, tunc minorennis, fuisse præcautum legimus (c).

Excipitur 2. Si Rex per captivitatem a- Vel captivitate potestatis Regiæ pedietur ab administratione Regni, sive ablativo, dem illud hereditarium sit, sive electivo non autem vum. Ratio est 1. Quia, ut dictum supra, jure Christiano captivis in bello sua manet libertas civilis, cum juriibus annexis: ergo Regi à fortiori. 2. Quia manet Rex: ergo non competit seu subditis, seu etiam aliis per pacis condiciones, velut leges, eidem præscribere. 3. Quia jus habet ad necessaria media pro se ipso, e captivitate liberando: atqui tale ordinariè est jus sancientiæ pacis. 4. Quia condiciones, à Rege captivo inite, in ordine

(a) In Corona Gothica c. 9. apud Clariss. P. Schmier, quem hac in questione pressius sequimur, quia cæteris & magis succinctum, & magis nervosum.

(b) Apud Grotium l. 3. c. 20. n. 4.

(c) Art. 24.

dine ad liberationem sui sunt validæ: non enim injustus est metus, sed proveniens à custodia justa, jure Gentium permiffa: ergo & validæ erunt pacis conditiones, ad eundem finem ordinatæ. Neque

Unde clausula, addi solita tantum respectu securitatis, solummodo spectat executionem.

Obstat 1. Clausula, Regi captivo addi solita de sufficienti cautione, vel promissis, ante liberationem explendis. Nam

R. Ejusmodi clausulâ non indicari defectum juris, sed securitatem executionis. Neque

Nec perditur jus, sed tantum impediuntur exercitium juris ordinatum.

Obstat 2. ut judicat *Textor*, (a) à Rege captivo *universe* sic perditur jus administrandi Regni, ut *pro eo statu* nil possit disponere: sic *Franciscus I. Rex Gallie*, noluit ullam sui, *tanquam mortui per captivitatem*, rationem haberi in *Gallia*. Sic *Delphinus* cum *Proceribus Gallie* abnuebat pacem cum illis conditionibus facere, quas eorum captivus in *Anglia* Rex accipiebat, *Polydoro* teste: (b) Nam

R. D. Et rectè judicat hic author, si putet jus administrandi Regni sic perdi, ut *nec in actu primo*, *nec in actu secundo*, Rex captivus possit quidquam disponere. N. Si putet *in actu secundo*, seu quò ad exercitium nil posse disponere: *subd.* In administratione Regni ordinaria ex defectu presentie. C. In sancienda pace. N. In priore tantum sensu *levelut civiliter mortuum* declarasse *Franciscum I.* patet ex sancita per captivum pace; etsi postmodum ex alio capite, nempe prætenfa *lege Salica specialis*, nullam esse voluerit. *Delphini* exceptio vel innixa fuit specialibus pactis, vel intelligenda *de facto*, quod nullum juri fert præjudicium. Neque

Nullò Regni præjudicio.

Obstat 3. Quòd, teste *Grotio* (c) saltem in Regno electivo, non sit credibile, delatum esse Regi Imperium, *etiam à non libero exercendum*, vel cum potestate sancienda pacis, in negotio propriæ liberationis, Regno præjudiciofa, nimixque alienationi obnoxia. Sed

R. D. Non est credibile, delatum esse Imperium, *etiam à non libero exercendum*, in quantum permittit captivitas. N. In quantum impedit. C. Ordinaria tantum administratio, & quidem *per accidens*, impeditur. Neque potestas illa est Regno præjudiciofa, quia in regimine electivo ejusmodi alienatio-

nibus, per specialia Procerum pacta, sat præcavetur.

Excipitur 3. Si Rex sit exul, vivatque obnoxius servituti, ut patet: non item, si suorum seditione, vel hostium impetu injustè sit in exilium pulsus, nec à quoquam in servitutem redactus. Quia jus sancienda pacis manet Regi captivo: ergo & exuli.

Vel exilio, servituti obnoxio.

Excipitur 4. Si quis inferior Principe summo ex legitima concessione, privilegio, aut præscriptione jus belli acquisivisset: huic enim & jus pacis competeret, ne absurda bellorum æternitas conficiatur. Unde juramentum de pace, cum hostibus nunquam ineunda, foret invalidum, quia *vinculum iniquitatis*, adeoque nullam produceret obligationem.

Jus pacis etiam inferiori potest competere per viam privilegii, præscriptio- nis &c.

R. II. Jus contrahende pacis est delegabile: patet ex facto. Immo sæpe expedit; sæpe necessario est delegatum: non enim in statu polyarchico citra maximam difficultatem optimates, vel cives omnes ad eundem locum confluerent: neque in Monarchico vel ceremoniæ, vel expensæ, semper permittunt Regum personalem congressum; immò minùs conducibilem suadet infelix sæpe eventus. *

Olim *Fecialibus*, hodie *Legatis* delegari solet compositio pacis, quos tamen instructos esse oportet *mandato speciali*, atque *sufficienti*, quo pacem plenè possit concludere, et ante conclusionem finalem, ac obligatoriam, ratishabitio Principalium plerumque expeti solet. Unde

Instructis speciali, & sufficienti mandato.

Colligitur 1. Mandatum generale cum libera, vi cujus delegatus agere cuncta potest, quæ Principalis, si adesset, non sufficit, ut ad pacem, concludendam cum effectu, admitti possit. Ratio est: quia etsi mandato speciali æquivalet in favorabilibus, non tamen æquivalet in præjudiciofis, quæ in generali tantum mandato, & quò ad negotium publicum, tamque arduum, comprehensa esse haud præsumuntur. Ex quibus

Unde generale cum libera non censetur sufficientis.

Colligitur 2. Supremo Belli-Duci non esse pacem pangere sine mandato specifico, qualemcunque de cetero habeat potestatem: nam belli gerendi potestas delegata teste *Grotio*, non includit potestatem belli finiendi, & de causis, ac consequentibus transigendi, quam sæpe togatæ, quam sagatæ

Neque belli-Duces, est summi, sine speciali mandato sunt habiles ad faciendam pacem.

(a) In synopsis juris Gentium c. 20. n. 17.

(b) L. 19.

(c) L. 3. c. 80. n. 3.

* V. G. Ludovici XI. Regis Gallie, & Henrici Regis Castilie, Reginxque Aragonice. Item FridERICI III. Cesaris. & Caroli VIII. Regis Gallie. Rursus Eduardi Regis Anglie, & Caroli Sororii ejusdem, Insuper Caroli Burgundi, & Comitum Palatini ad Rhenum. Demum Sigismundi Austriaci, & Caroli Burgundi, & sic de aliis.

gatz Palladis Ministri utilius administrant: Unde etiam ex amplissima potestate præsumi nequit, uti exemplo esse potest Dictator Papyrius, qui maxima cæteroque potestate instructus, Samnites, pacem petentes, ad Senatum ire iussit, ut narrat Livius (a).

Mediatorum usus, fundatus in componenda facilius patet.

§. III. Ad pacem adhiberi plerumque solent Mediatores, seu pacis conciliatores, sic dicti, quod quasi mediis inter bellantes, autoritate sua, & ope pacificam transactionem conciliant. Consuetudinis hujus inveteratæ ratio est, *facilior motus componenda pacis, terminandique belli*, hostibus plerumque in causæ suæ prætextus, bellique præensiones nimium obstinatis, nisi per neutras partes, æquis rationibus, atque conditionibus, inclinentur. Hinc

Quo sine cessante, cessat mediatio.

Colligitur 1. Quod utrâque parte, ab armis ultrò cessante, cesset mediatio, quia cessat mediationis finis.

Cujus acceptatio non obligat jure Gentium.

Colligitur 2. Quod utrâque parte, in armis stante, non appareat, bellantes jure Gentium esse obligatos ad recipiendos Mediatores, quos offerunt vicini Principes, ut videtur innuere Puffendorffius (b). Ratio est 1. Quia potest alterutri parti affulgere spes propinqua victoriæ, quam acceptata mediatione haud obligatur sufflaminare.

2. Quia potest obstare præjudicium dignitatis, emolumenti proprii &c. Mediatoribus nonnunquam ferventius proprium, quam alienum negotium promoventibus. Unde

Præcipuè ratione Mediatoris, alterutri parti additi.

Colligitur 3. Multo minus adesse obligationem acceptandi Mediatoris, qui alterutri parti specialiter est conjunctus. Nam etiam in judiciis privatis, etsi coeptis, reculari possunt suspecti arbitri, satiusque est, initio illos repellere, quam post factas propositiones cum dispendio sumptuum repudiare. Hinc inhumanitas summa, quam præterdit Puffendorffius, in repellendis *sancti propositi* promotoribus, per speciales rationes excusari, ac humanitati potest restitui.

Aut Legati ab eo desinunt.

Colligitur 4. Quod licitum sit, missos à Mediatoribus Legatos ad conciliandam pacem reculare, & alios in eorum vices postulare, si de partium studio sint suspecti. Patet à fortiori, cum ipsi Mediatores reculari possint.

Colligitur 5. Quod licitum sit, uni vel pluribus. quorum præcipue interest, pacem bellantibus offerre, eo pacto, ut qui pacem detrectaret, deinceps hostili more tractetur. Ratio est, quia hi in aliena causa neque arbitros, neque Judices sese constituunt, sed utuntur libertate naturali, arma jungendo cum illa parte, cui videtur esse illata injuria, in ipsos forsan Mediatores cum tempore redundatura. Hinc patet animus, pacis honestis conditionibus promovendis studiosus, & æquitatis observantissimus, non prius descendendo ad bellum, quam post amica pacis media ab altero repudiata.

Etsi pars illa, cuius interest, pacem possit juvare, & recusatam armato sedere procurare.

Colligitur 6. Mediatorum officium esse merè amicabile, suavisimum, citra ullam potestatem coactivam, nisi partes dissidentes eorum placitis ultrò se subjecissent. *Cunctatio nimia* redderet mediationem suspectam, vel de propensione in partem alterutram studio, vel de emolumenti proprii quæsito commodo. Quod si Mediatorum consilia forent rejecta, tenentur bellantes rejectionis causas declarare, ut Mediatorum honori præcaveatur.

§. III.

§ 3.

Quæritur III. Quodnam objectum pacis, & quid de illo sentiendum? De objecto pacis.

§. I. Objectum pacis in genere sunt capita, seu articuli à paciscentibus utrinque conventi. Juxta Kuchenum debent 1. congruere æquitate, & honestati. * 2. Debent exprimi clavis, propriisque verbis. ** 3. Debent confici idiomate utrique parti noto. 4. Debent utrinque subscribi, ac subsignari.

§. II. Objectum pacis in specie sunt 1. Articuli concernentes *amnistiam*, vi cujus spondetur perpetua oblivio omnium, quæ durante bello commissæ, hostilitatum, injuriarum, inimicitiarum &c. Ejus formulam suppeditat pax Monasteriensis §. 2. Sit utrinque perpetua oblivio eorum, quæ ab initio horum motuum quocumque loco, modo, ab una vel altera parte, ultrò citroque hostiliter facta sunt &c. Ratio est: quia pax firma esse nequit, nisi facta reconciliatione ex integro: unde quod Majestati hic gravius videri posset, tranquillitate publica compensatur dicente Tacito (c): *Fas esse, ut etiam*

(a) Dec. 1. l. 8. c. 29.

(b) L. 5. de J. & N. & G. c. 13. n. 7. f. m. 787.

* Quæ controversia olusit orta sit circa Bullam Innocenti X. *Zelo domus Dei* &c. quam præ cæteris oppugnavit *Conringius*? Videantur Coll. Hist.

** Quæ quondam controversia orta sit circa verba Pacis *Westphalica*, quibus cessa *supremo Gallia* Regis dominio est tota *Alfania*? Vide coll. Hist. Parte 2. q. 20.

(c) L. 1. annual. c. 10. n. 4

etiam privatae offensiones utilitatibus publicis remittantur. Hinc

Ejus origo ab usu Gentium communi.

Colligitur 1. Amnistiae Originem deduci ab antiquissimo, communique Gentium usu. Unde teste ab *Andlern* (a), vix reperibilis unquam transactio pacis, Amnistiae oblita: immò etsi omissam verbis, tacite tamen imbibitam, & de paciscentium mente rectè præsumptam Authores statuunt (b). Ratio est, quia est præcipuum tranquillitatis remedium, quo obtegitur, quidquid aliter tolli nequit, & sine quo pax firma consistere nunquam potest. Sic legimus de *Tyrastulo*, quòd *Athenis*, à triginta Tyrannorum sævitia liberatis, omnì modò caverit, ne rerum præteritarum mentio fieret, qua ratione concussum, labentemque Reipublicæ statum flori pristino restituerit.

Effectus varii.

Colligitur 2. Amnistiae effectus esse varios. Nam eodem Authore ab *Andlern* (c), Amnistia 1. Ex hostibus facit amicos, ex bello pacem, ex turbis efficit quietem, pro vi reddit justitiæ ordinem. 2. Resuscitat vindicationem bonorum, irritat exhereditationes, renuntiationes, exclusiones, & quascunque dispositiones factas ob belli diversitatem. 3. Ob Amnistiam non numerantur tempora ad præscriptionis, aut usucapionis inducenda præjudicia; sententiæ vim rei judicatæ non assequuntur. 4. Per Amnistiam redit commerciorum libertas, reviviscunt jura, exspirant bellorum onera, vectigalia &c. desinunt repressaliæ, cæteraque austeriora cogendi remedia.

Cum restitutione ad tempus & causas belli.

Colligitur 3. Hæc non extendenda esse ad ea, quæ ante bellum, & extra belli causas acciderant: sic feudum per feloniam crimen, ante bellum à Vasallo belante amissum, per Amnistiam, cum directo Domino pactam, nullatenus recuperatur. Sed neque præjudicat Amnistia rei vindicationi, & actionibus aliis, quæ non vindictæ, sed rei, damnive sunt persecutoria. Sic legimus *Syllanos* interfectores, etsi præscriptionis pœnâ solutos, in jus vocatos à *Catone Uticensi*, repetitamque fuisse prodicionis, ac parricidii scelere acquisitam pecuniariam (d).

Restitutio Dominis facienda, & juxta pacis pacta.

§. III. Objectum pacis in specie

2. sunt *Capita*, quæ concernunt restitutionem personarum, rerum, jurium, dignitatum, bonorum &c. durante bello occupatorum. Hæc restitutio fit pristinis Dominis, seu Principi, seu subditis: nam pacificantes & sibi & suis pactione publica videntur prospexisse, nisi forsan intercessisset permutatio, cessio, vel retentio locò debitæ satisfactionis, solutionis &c. Quæ & quomodo restituenda, dependet à voluntate paciscentium: neque hinc obtinet *jus postliminii*, nisi expressum nam alia ratio est de superatis bello, alia de captis suo fato, ut habet *Grotius* (e). Unde

Colligitur 1. Restitutioni probabilius non subjacere res amplius non extantes, aut legitimo titulò alienatas: quia, absque speciali mentione, paciscentes de his aut non cogitasse, aut jus alteri quaesitum auferre haud voluisse, præsumuntur, ut vult *Eberthius* (f). Idem sentiendum de fructibus, ac redditibus, qui ex rebus, aut juribus interceptis jam percepti sunt: quia percepti sunt jure domini, & sunt alterius naturæ, ut habet *Hermes* (g). Neque restitutio, etsi ejus causa sit favorabilis, est latioris interpretationis, sed potius talis, quæ quàm minimè detrahit alteri, & quod bona fide factum, in suo statu relinquit, ut vult *Gudelinus* (h).

Colligitur 2. Pacis causâ posse hostibus cedi à Principe subditorum bona (abstrahendo à specialibus pactis, Regni que legibus) non modo cum consensu, eò quòd ablatis carere, quàm ulterioribus belli periculis exponi malint, id quod manifestum: sed etiam sine consensu, immò cum dissensu, etiam bello non occupata, siquidem pax aliter obtineri non possit. Ratio est: quia bona privatorum sic subsunt eminenti summæ potestatis dominio, ut ex causa necessitatis, seu utilitatis publicæ etiam invitis auferri valeant. 2. Quia, jure naturæ, & Gentium consensu, videtur constitutum, ut privata publicis, pretiosa pretiosioribus anteponantur. 3. Quia in ejusmodi casu derogatur regulis juris communis; nam etsi justum sit, quemque sua tenere, justius tamen est, ex earundem legum placitis res suas quibusdam adimi, quàm ut eo omissò tranquillitas

A qua exempta res non extantes, & legitime alienata.

A Principe cedi possunt subditorum bona, etiam cum consensu, in casu pacis aliter non obtinenda.

- (a) In corpore constitut. Imperii v. Amnistia n. 2.
 (b) *Vitriar.* in *Grotium.* l. 3. c. 18. Q. 7. *Gudelinus* de Jure Pacis c. 3.
 (c) L. c. n. 6.
 (d) *Plutarchus* in vita *Catonis*.
 (e) L. 3. c. 9. n. 4. hinc L. 12. in pr. ff. de captiv. & postlim. explicat per L. 20. & 28. ff. hoc Tit.
 (f) de Pace c. 5. § 2. n. 34.
 (g) Fascic. J. P. c. 11. n. 149.
 (h) L. c. c. 5.

litas totius Populi impediatur; siquidem justitia æstimanda venit ex omnibus circumstantiis, ut habet Tryphoninus (a). Dicitur: *Subditorum bona*, nam quid de rebus Ecclesiasticis sentiendum, alibi ex Jureconsultis *Diligenfibus* declaravimus (b).

Et corona competens jam occupata.

Colligitur 3. Pacis causâ posse hostibus cedi ditiones occupatas, vel transferri non occupatas à Principe, si sint in Regno patrimoniali, vel proprietatis jure ab illo possessa. Patet: posito, quòd nullum obstat speciale pactum. In Regno non patrimoniali, etiam ditiones, & bona corona competentia, siquidem ab hoste sint occupata, cedi possunt à Principe, quia non tam alienantur, quàm alienata jure belli, in hostis dominio, relinquuntur. Quòd si tamen recuperandi spes, neque pacem necessitas urgeat, recuperanda sunt; quia Princeps, vi Regii muneris, tenetur commissa sibi servare, & amissa recuperare.

Imò & non occupata etiam extra expressum consensum subditorum, in casu necessitatis, periculi in mora &c.

Corona bona & ditiones, non occupate ab hoste, in casu manifesta utilitatis, vel publicæ necessitatis, saltem ex parte, probabilius alienari possunt à Principe citra expressum consensum Ordinum, nisi specialibus pactis sit reservatus. Ratio affertur à Textore, Hottomanno, Hermete (c), & aliis, quia, licet Princeps Dominus non sit, competit eidem tamen facultas plena administrandi Rempublicam, meliore modo quo potest, è duobus malis eligendo minus, cum ejusmodi potestatem, in tali casu, à Populo, vel Statibus concessam esse, merito præsumi possit.

Abstrahendo à specialibus pactis.

Dicitur, nisi specialibus pactis consensus Ordinum foret reservatus: hoc enim casu aut deesset potestas, aut forma ad alienationis valorem requisita. Excipit tamen Clariss. D. Strapsius (d) casum, quo res moram non ferret, ut Populus consuli posset. Rationem addit, quòd verosimile non sit, voluisse Populam summos Imperantes ad petendum assensum adstringere, ubi nequidem tempus suppetit, cum petendi. Neque

Quia præsumitur consensus saltem tacitus, ratione boni publici.

Obstat 1. Defectus plenæ proprietatis, ut habet Grotius, cum ait (e), potestas plena, tacitusque populi consensus, etiam in casu necessitatis, præ-

sumi nequit: ergo &c. A. P. Potestatis ejusmodi usus bona in manus hostiles, Populum in alienum Imperium, vel servitutem detruderet: ergo cederet in Regni perniciem: ergo concessio præsumi nequit. Sed

Re. N. Suppos. Non enim dicimus, in Regno non patrimoniali adesse posse plenam proprietatem, sed plenam administrationem ex consensu tacito, si nulla reservatio extet. Unde N. A. Ad P. D. Detruderet omnem Populum. N. A. Partem Populi in ordine ad bonum publicum, & conservationem totius. C. A. & D. C. Ergo cederet in perniciem Regni absolute. N. C. Respectivè, quatenus perditur aliquid, ne amittatur totum. C. C. Neque

Obstat 2. Quòd ejusmodi bona magis sint in patrimonio Populi, quam Regis. Nam Re. C. A. D. C. Ergo alienari à Rege nequeunt absque consensu saltem Populi tacito. C. C. Absque expresso. N. C. Neque

Obstat 3. Quòd in alienatione bonorum, dignitate Regiæ competentium, plerumque agatur de Imperio simul: atqui hoc sine expresso Populi consensu inalienabile. Sed Re. Tr. Maj. D. Min. Est inalienabile ex toto. C. Quòd ad aliquam partem ad salutem totius. N. Neque

Obstat 4. Quòd Imperium etiam ex parte sit inalienabile, absque consensu illius partis, etsi adsit expressus Populi consensus: ergo à fortiori, si adsit solummodò tacitus. A. P. Grotius (f): Quia in corpore civili, quod voluntate contractum est, jus in partes ex primæva voluntate sit desumendum; atqui tale desumi nequit, quòd fas sit corpori partem abscindere, & alteri in ditionem dare. Sed

Re. N. A. Ad Prob. D. Min. Atqui tale desumi nequit in casu necessitatis, vel utilitatis publicæ. N. Min. Extra hunc casum. Tr. Min. Dicitur: *transfert*, quia hac de re expressè alibi. Neque hinc displicet moderamen, à Puffendorffio allatum, cum scripsit (g): Quòd si Rex in casu necessitatis alienasset Provinciam remanentem, deberet quidem ex ea deducere sua præsidia, nec impedire, quòd minus victor ejus possessionem apprehendat, cogere tamen illam

(a) L. bona fides ff. de pos. Hæc demum justitia est, quæ suum cuique ita tribuit, ut non distrahatur ab ulla majori justitia parte.

(b) Videantur Coll. Hist. P. VIII. Q. 1.

(c) Textor. Syn. cit. c. 20. n. 25. Hottom. apud Hermetem,

(d) De Majest. c. 5. §. 59.

(e) L. 3. c. 20. n. 5. Muelen, Vitriarius ad Grotium,

(f) L. 1. c. 3. n. 13.

* Videantur disputata in Coll. Hist. P. III. Item P. VIII.

(g) De jure Nat. & Gent. L. 8. c. 5. §. 9.

illam haud posset ad ejusmodi subjectionem, neque Regi obligata foret, ut si propriis viribus confideret, se occupare volenti non resisteret, aut peculiatem deinceps civitatem constitueret.

Compensatio sueta in pecuniis, vel rebus.

§. IV. Objectum pacis in specie sunt 3. Articuli de satisfactione & compensatione pro impensis, damnisque bellicis. *Justitia* patet ex praedictis, innumerisque exemplis, quae iniquitatis insimulare teterrimum foret. *Modus* vel sit per pecunias, vel alias res, tormenta bellica, castra, urbes, & integras ditio- nes, ut patet plus, quam satis, vel ex sola pace *Westphalica*. *Obligatio* provenit ex transactione: unde cessat, si nulla compensationis facta sit specifica mentio. Ex hoc

Damna data à Principe remitti possunt ob dominium eminentius.

Colligitur 1. Possè damna subditis illata remitti à Principe, si pax aliter fieri non possit. Patet ex dominio eminenti in Subditorum bona pro bono totius Republicae: si commode pax iniri posset absque hoc medio, ex officio tenetur Princeps subditorum indemnitati prospicere, nì ceteroquin ipsemet onus satisfactionis sibi imponere velit, ut ait *Molina*.

Nulla obligatione communitatis, quò ad damna privatis refarcienda.

Colligitur 2. Communitati nullam esse obligationem ad compensanda privatorum damna, durante bello illata; siquidem illata sint nullo Republicae commo- do, v. g. si hostis erupisset in vil- las, aedes edificasset, incendisset &c.

Ratio est, quam universaliter quidem adhibet *Fernandus Vasquius* (a), rectius tamen restringere videtur *Clariss. P. Stühmer* (b) ad ejusmodi circumstantias: quòd nempe privatis, citra spem compensationis, ferendum sit, quòd belli jure veniret factum, in itaque pace per *Amnistiam*, ipso Gentium jure, videtur esse remissum. Accedit, quòd, cum civitas nullum senserit commòdum, æquius sit, ut damnum privati, cèu alium casum fortuitum, sustineant *Zieglero* Authore. (c). Quò spectat, si damnum privatis quòdammodo sit imputabile, v. g. destructio aedium in suburbiis, prope muros &c. quae erectae in praedictum Urbis, & contra leges *Arca- diae*, & *Honoris* statuentiura, ne aedes exstruan- tur, membris sic cohaerentes, ut ex his insi-

das vicinitas reformidet (d). Nam quòd quis ex sua culpa damnum sentit, sentire non intelligitur.

Quòd si tamen damna privatis illata forent publico communitatis commo- do, v. g. si aedes destrui, fundum subtrui patiantur, ne hosti perfugium praestent, tenet Authorem longè communi- or (e), compensationem civi- tati incumbere. Idem sentit *Puffen- dorffus* de subditorum bonis, pacis conciliandae causà in hostes translatis (f).

Ratio est 1. Communis regula, ex paritate, & argumento *Legis Rhodae* desumpta, qua dicit *Jctus*, *aquissimi- mam esse, ut commune detrimentum fiat, quò propter amissas res laborum consecuti sunt, sit suas salvas haberent* (g), quam legem in toto orbe *Romano*, & ab omnibus *Populis*, propter summam aequitatem, receptam esse, testatur *Gudelmus* (h).

Ratio est 2. Ex paritate incendii, ubi, si domus vicina, ne ignis ad eam perveniat, destruat, vicinorum contributione reparandum est damnum ex legum placitis. (i) Neque

Obstat 1. Quòd casus fortuitus, cu- jusvis major, quàm ut eidem resisti possit, subdito non sit praestandus. Nam §. D. Non est praestandus à Principe, vel alio quovis particulari. C. à Communitate, quam spectat, cum sit casus communis. N. Neque

Obstat 2. Quòd Republica belli damna, quia jure data, non recog- noscat. Nam §. Jure data respectu hostis. C. Respectu subditi. N. Dam- na, quae societatis causà contingunt, ex aequitate quadam naturali commu- nia esse debent (k).

Colligitur 3. Casu, quo communi- tati non suppetit de presenti, unde dam- num ex causa publica susceptum refarci- at, necessum esse, ut refusio fiat tem- pore futuro, quo adest copia, & facul- tas, prout arguunt Authores (l).

INSTRUCTIO II.

De obligatione, ac dissolutione

pacis.

§. I.

Queritur I. Quinam sint effectus pacis?

§. I. Effectus primarius est obligatio

Instructio 2.

De effectibus & contrariis pacis.

§. I.

Obligatio servandi pacem.

(a) Illustr. Controv. L. 1. c. 4. n. 11.

(b) Jurispr. div. L. 4. c. 2. sect. 7. n. 119.

(c) De Jure Majest. l. 1. c. 40. §. 5.

(d) L. aedificia 14. c. de oper. publ.

(e) *Hermes* L. c. n. 144. *Gudel.* c. 7. ab *Andlern* consil. Imp. v. *Strid.* n. 7.

(f) De J. N. L. §. c. 8. §. 3.

(g) L. 1. & 2. ff. ad legem Rhodiam de jactu.

(h) L. c.

(i) L. si quis 49. §. 1. ff. ad L. aquil.

(k) L. cum duobus §. quidam. ff. pro socio.

(l) *Textor* l. c. c. 20. §. 28. *Grotius* l. 3. c. 20. n. 7. *Herz.* de fide pacta c. 9. §. 3. n. 36.

servandi pacta, sive inita sint cum justo, vel cum injusto bellatore. Ratio est, quod obligatio non proveniat ex justitia belli, sed ex natura pacti; & jure naturæ ac Gentium obligantis in rebus ceteroquin licitis & honestis. Unde oritur obligatio justitiæ, etiam hostibus servanda, ob datæ fidei sanctimoniam, atque religionem. Ex his

pacis: ergo jam habetur plenissima potestas. Nam p. D. C. Habetur plenissima quod ad pacem, in substantia concludendam. C. C. Quod ad omnia & singula capitula, à Legatis postmodum conclusa. N. C. Saltem dubium esse potest Principibus, an hæc in specie sint demandata.

Afficient primario paciscentes, secundario subditos.

Deducitur 1. Quod hæc obligatio primario stringat paciscentes, seu Principes suprema potestate, jus belli pacisque complexa, præditos: secundario subditos, utpote in quos derivatur obligatio; ex aliis quoque contractibus, Civitatis nomine, & bona fide contractis à Principe. Immo respectu subditorum pax obtinere solet vim legis ad normam aliorum contractuum, quos hoc modo contrahunt Principes, ut habet Gudehnus (2).

1. Deducitur 3. Quod ad plenum pacis effectum, & robur, etiam subscriptio & subsignatio requiratur, saltem regulariter. Fluit ex ratificatione: Hæc enim compleri solet per subscriptionem & subsignationem. Dicitur regulariter: quia rati habitio etiam ipso facto, seu observantia actuali colligitur, siquidem non sit in articulis, observanti merissime commodis, sed onerosis, ut recte animadvertit Textor (c).

Per subscriptionem, & subsignationem, saltem regulariter.

Extensivè etiam paciscentium successores.

2. Per extensionem legitimam hæc obligatio etiam transit ad successores non tantum in Regno successivo, sed etiam electivo. Ratio est 1. Quia pax involvit perpetuitatem. 2. Quia obligatio non tantum est personalis, sed etiam realis; Principibus non tam nomine proprio, quam Reipublicæ paciscentibus: ergo, ad instar aliorum contractuum, dignitatis nomine initorum, obligatio non soli personæ paciscenti, quæ moritur, est connexa; sed est transitoria in omnes dignitatis Regiæ, quæ semper durat, successores (b).

4. Deducitur 4. Obligatio respectu subditorum opus habet aliqua promulgatione, seu publicatione. Patet, quia pacificatio subditos stringit per modum legis.

Per promulgationem respectu subditorum.

5. Deducitur 5. Paci firmiter roboranda accedere plerumque solet Garantia, seu affecturatio, vel sponso particularis, quæ pacis observanti præmunitur verbis, scripto, aut facto, datis scilicet obsidibus, urbibus, Castellis &c. Per hanc non additur paci obligatio nova, sed antiqua, quæ provenit ex pacto, noviter roboratur: etsi enim juramentum accedat, superaddens obligationem religionis, hoc solummodo intensius obligat, non autem ad aliud & ad plus, quam ipse actus, cui opponitur, ut habet communis. Quod si tamen plures ex una, alterave parte forent pacis consortes, ex garantia consurgeret obligatio nova: si nempe ad armatam resistentiam contra quoscunque pacis violatores, ad quam alioquin non tenerentur, se obligarent. Casu quo tertius aliquis, aliive (ut solet) sponsores pacis intervenirent, respectu horum oriretur obligatio, partem injuste resistentem compellendi ad executionem, etiam armis, si prævia monita nil efficerent; etsi stricto jure hæc necessaria non videantur, cum officium mutuo partium consensu firmatum, immediatè exequi valeant Mediatores. Cessat tamen horum officium, si partes, mutuo consensu ab uno, vel pluribus punctis recederent, ut per se est manifestum.

Accedere solet Garantiam.

Incipit in puncto mutue acceptationis saltem absoluta.

Deducitur 2. Quod obligatio pacis, absolute inita, stringat à tempore pacificationis mutuo acceptatæ: inita conditionatè, vel cum restrictione ad certam diem, refertur ad terminum purificatæ conditionis & temporis. Patet ex paritate aliorum contractuum (c).

II. Effectus pacis alter est executio. Circa quam

Per rati habitationem.

Ut pacificatio intelligatur esse mutuo acceptata, stylo ordinario, requiritur rati habitio Principalium. Patet ex praxi Gentium antiqua: sic, teste Livio, (d) Scipio Africanus, etsi plena potestate præditus, initam cum Carthaginensibus pacem, Senatui Romano specialiter approbandam submitit. Item ex praxi moderna, ut pax Westphalica, Carlovvicensis, Rysvicensis, Rastadio-Baadensis, Passarovvicensis &c. testatur. Ratio à priori est: quia ordinariè pax concluditur per Legatos, de quibus constare nequit Principibus, an non transgressi sint limites mandati. Neque

Necessariam saltem quod ad accessoria pacis.

Obstat, quod Legati, absque speciali mandato, non admittantur ad negotia

Effectus pacis est etiam executio, ubi persone exequutes sunt paciscentes, vel denominata.

(a) L. c. t. 10a.
(b) Hermes L. c. c. 11. n. 153. Becman, Eyben, Gudehnus, Bombra cit, apud P. Schmir L. c. f. m. 316.
(c) L. 14. ff. de R. J.
(d) Dec. 3 L. 10. c. 28.
(e) In Syntag. Juris Gent. c. 21. n. 6.

Considerantur 1. Persona exequentes, quæ si sint determinatæ in pacis articulis, iis competit jus executionis, etiam armatæ in renitentes: si non determinatæ, executio ipsismet partibus incumbit. In casu mora præmittenda monita, ne bello vix finito procedatur ad novum; si legationes nil proficiunt, manu forti quærendum, quod amicabili dextera non acquirendum.

Res & facta executioni mandanda juxta normam præscriptam.

Considerantur 2. Res, aut facta executioni mandanda. Res consistunt vel in traditione pecuniarum, aliarumque rerum mobilium, aut immobilium, castrorum, urbium, Provinciarum &c. vel in remissione, aut cessione jurium ad ejusmodi res sive exigendas, sive possidendas. Ad facta pertinent demolitiones munimentorum, abductiones copiarum, deductiones præsidiorum, exauthorations militum, captivorum extraditiones, si quid in pacis articulis de his comprehensum fuerit. Rariùs redduntur transfugæ: quia jure belli recipere licitum, qui mutant partes: sed deprehensi extra tale servitium, plecti possunt, ut militaris sacramenti violatores: non item milites exauthorati: etsi castra hostilia secuti, quia generali amnistia fruuntur.

Salvo jure tertii.

*In cessionibus tam rerum, quàm facti semper subintelligitur clausula: salvo jure tertii, ratione pignoris, feudi juris &c. quod illi competit in regiones extraditas, quia repugnat æquitati naturali, alteri per alterum iniquam inferri conditionem, aut invito jus suum auferri.**

Ordo executionis vel ex conventionione, vel naturali dilectione.

Consideratur 3. Ordo in executione servandus juxta normam, in pace expressam; si nil præscriptum, procedendum est juxta naturæ dictamina: ubi par causa, executio facienda simul, si simultanea esse nequit; vel ubi impar conditio, majoris momenti res levioribus anteponendæ, de quibus Grotius: Plus favoris habent pactiones, quæ de hominibus sunt, quàm de rebus, & inter eas, quæ de rebus, hæ, quæ de agris, plus quàm de rebus mobilibus: & quæ de his, quæ penes publicum sunt, plus quàm quæ penes privatos: & inter eas, quæ penes privatos, plus illa, quæ readere jubent, lucrativo titulo possessa, quàm oneroso, ut quæ emptionibus, quàm quæ dotibus tenentur (a).

Executionis obstacula per exceptionem,

Considerantur 4. obstacula, executionem pacis morantia. Casu quo opponatur exceptio, cujus causa tempore pacificationis jam erat cognita, executioni nil obstat: quia opponentis culpæ est

imputandum, quoddam defensionis suæ remedia protelârit. Nec æquum foret, publicam pacis causam ex novo prætextu morari, aut articulum liquidum per illiquidam oppositionem retundere. Quoddam si causa exceptionis primùm detecta liquida, aut absque longiori indagine demonstrabilis foret, admittenda videtur exceptio, & executio differenda: si tamen foret illiquida, executio in rebus perspicuis prosequenda potius est, & cum cautione indemnitatis, quàm prolixiori dimicatione de rebus dubiis suspendenda.

Casu quo ex alterutra parte, etiam ad breve tempus, executio retardaretur, probabiliùs non esset locus purganda mora, nisi improvisa forsitan necessitas intervenisset. Unde paritas non tenet cum rebus aliis, ubi modicum tempus, etiam ex arbitrio Judicis determinandum, admittunt Jureconsulti, quia ut Puffendorfius animadvertit, (b) in hoc negotio sæpe breve tempus ad magnas rerum conversiones valere potest: hinc facilis occasio foret, resiliendi à pactis, & alteri parti integrum non foret, exercitum suum, tot sumptibus alendum, dimittere, quia conditionibus pacis necdum expletis. Ceterùm sponsonis factæ impossibilitas excusat. Patet; nam sufficienter quivis excusatur, qui in potestate non habuit, suam ut posset liberare fidem.

§. III. Tertius effectus è pace profluens est interpretatio, si quidem necessitas postulet. Interpretatio quatenus agitur de valore pacis, & favorabilis, & latior: quia ab illo dependet securitas, & utilitas publica. Quatenus spectat obligationem inter paciscentes vel extendendam, vel restringendam, est stricti juris, ut habetur ex paritate aliarum transactionum, sibi que imputare debent, qui apertius non locuti: unde pars altera multiplicem sensum in suum commodum jure trahere potuit, dicente Philosopho: ubi utilitatis amicitia est, ibi ejus, qui accipit, utilitas ejus, quod debetur, mensura est. Atque hinc

Colligitur 1. Quoddam interpretatio authentica sit penes paciscentes. Patet: siquidem ad eos, quos obligatio ex pacto naturali constringit, propriè pertinet verba, tanquam animi sui signa, explicare secundum regulas æquitatis.

Colligitur 2. Hæc intelligenda esse de iis: quæ communia utrique parti: quæ specialia uni, ejusque Reipublicæ propria, quoddam ad interpretationem privati-

* An per pacem Westphalicam, vel Neomagensem vasalli cessi triplicis Episcopatus, Tullensis, Metensis, Virdunensis, rectè à Gallia per Reunionum Cameras Imperio erepti sunt? Eruditè disputant in utramque partem. Vide Coll. Hist. P. a. Q. 20.

(a) L. 3. c. 20. n. 21.

(b) De J. N. L. 8. c. 8. §. 4.

ad Principem spectant: nam talis articulus respectu Reipublicæ, induit naturam legis, legis autem interpretis est Princeps.

Vel etiam
arbitris de-
lectis.

Colligitur 3. Conveniens esse ad sinceriores pacis interpretationem, ut pacificentes per Legatos instituant controversi capituli tractationem amicabilem, adductis utrinque fundamentis verba declarando, genuinum sensum eruendo &c. Immo utilius est, denominare arbitros, qui remotò partium studiò, juxta prudentiæ regulas, dubietatem omnem componant.

§. 2.

§. II.

De his, quæ
paci contra-
ria.

Ruptura
quò ad essen-
tiam pacis.

Inferendo
arma citra
novam cau-
sam.

Toti vel
parti, pa-
ciscenti vel
socio in pace
comprehen-
so.

Nisi ferret
tantum ab a-
liquis sub-
ditis, absque
Principis
culpa.

Quæritur II. Quænam sint paci contra-

ria. §. I. Ea omnia, quæ vel pacem violentant, & novam bellandi causam subministrant. Solvitur autem pax triplici plerumque modò.

1. Faciendò contra id, quod omni paci inest, sic censetur pax rupta, cum ab alterutro pacificentium vis bellica, citra novam causam, inferitur: Ratio est, quia pax essentialiter est status tranquillitas: ergo dicit cessationem ab armis. Unde violator pacis, beneficio pacis indignus, non modò armis repelli, sed & offendi potest intra limites justitiae belli. Siquidem omnis conventio (Matrimoniali excepta) violata ex una parte, solvitur quoque ex altera, locumque habet, quòd frangenti fidem fides frangatur eidem, cum frustra sibi fidem servari postulat, qui fidem servare recusat.

Tenet assertum, sive toti communitati, sive aliquibus tantum vis inferatur, quia pax inita pro civitate includit cives: sive ipsimet paciscenti, sive sociis, in pace comprehensis, fiat injuria, eò quòd pactum pacis commune. Quæ ratio cessat circa socios non comprehensos, ut patet: sicut & circa affines; cum multum differat vinculum affinitatis à vinculo pactæ fidei, quod non afficit, nisi nominatos, aut moraliter connexos. puta civitates.

Excipitur 1. Casus, quo illata foret injuria tantum à subditis, non nisi aliquibus, & quidem injussu publico. Quia malè prospectum foret civitati, si privatorum maleficio jura communia infringi possent. Aliud foret, si civitas vel violentiam suorum scivisset, nec impedivisset, nec vindicasset, etsi potuisset; eò quòd ejusmodi conniven-

tia mandato æquiparetur, ut rectè notat Grotius. Juxta hunc authorem idem sentiendum, casu quo subditi non quidem per se arma moverent, sed aliis bellum gerentibus militarent: cum & hoc delictum adscribitur Civitati, si sciverit, & impedire suos neglexerit.*

Excipitur 2. Casus, quo unus è sociis, suo nomine, compacificentem alterum adoriretur. Hic enim pacem universaliter esse ruptam, nemo facile dicet; quia nemini alterius delictum nocere, aut jus pacis quæsitum eripere, aut transactio, omnium consensu facta, unius arbitrio dissolvi debet, nisi inter pacificentes fuisset aliter conventum. Tunc enim, ut supra diximus, ob pactum commune cum violaretur pax respectu unius, hoc ipso violaretur quoque respectu alterius.

Rumpitur pax II. faciendò contra id, quod in pace expresse stipulatum, sive quis faciat, quod prohibitum; sive omittat, quod promissum, si tamen sit in re majoris momenti: nam si levis causa mox rumperet pacem, hoc ipso licitum faceret bellum, quod nemo dixerit. Unde cum Grotius dicit, pacis articulos esse individuos, nec minorem esse obligationem servandæ fidei in causa momentosa, quàm alia, id forsitan de summo jure, non autem de æquitate, maxime Christiana, intelligendum.

Excusat tamen impossibilitas nullâ culpâ, sed necessitate quadam, aut casu interveniente, etsi à debito non absolutus: nam restant alteri parti remedia indemnitatis, vel facta æstimatione, vel nova pactione sibi procurandæ.

Dissolvitur Pax III. faciendò contra id, quod ex pacis natura necessario intelligendum: ut si quis contra amicitiae legem, in pace specialiter expressam, spargeret atroces minas, fortalitia extrueret in confiniis, insolitas copias conscriberet, hostilem animum ex indiciis satis certis proderet &c. Quia pacis natura obligat pacificentes stricto jure ad deponendam inimicitiam, & peculiararia amicitiae munia exhibenda. Ubi tamen ex amicitiae legibus non præsumenda statim est inimicitia, nisi de animo maligno aperte constet; nec quævis amicitiae & humanitatis exigenda officia, quasi debita rigore jure: quòd enim alterius humanitati est relictum, non parit actionem in foro humano, adeoque nec luppeditat justam bellandi causam. Ex his

De-

* An laudabile sit Nationi Germanicæ, quòd nullum ferè bellum sit inter Christianos, in quo non ex utraque parte pugnent Germani? Immo quòd contra propriam patriam externis non ratò hostibus militent, idque inter privilegia libertatis Germanicæ numerent?

Ruptura
non nisi no-
centi præju-
diciofa.

Deducitur 1. Rupturam pacis quam-
cunque non nisi rumpenti esse præju-
diciofam: hinc obligatio ex ejus parte
non solvitur, nil potente patrocinari
perfidia; adeoque jus, ex pace quæsi-
tum, innocenti est integrum, potest-
que urgere observantiam, non obstan-
te, quod ipse nolit implere promissa,
quia jam alterius iniquitate soluta.*

Nil obstanti-
bus clausulis
paci insertis.

Deducitur 2. Etsi foret paci inserta
clausula: *per contraventionem quamlibet ru-
pente pacto, vel raso semper manente pacto,*
innocens posset vel urgere pacem, vel
ab ea recedere, utraque clausula in in-
nocentis favorem, & nocentis incom-
modum intelligenda: uti colligere est
ex privatis transactionibus, jure Roma-
no exponendis.

Adjectum
juramentum
non contra-
veniendi de
causis præ-
teritis intel-
ligendum.

Deducitur 3. Si adjectum paci foret
juramentum *de non contraveniendo*, illud
sefe porrigeret solum *ad causam de præte-
rito*; non enim causa de futuro expres-
sè adjici potest, quia ne prævidenda,
nec præcavenda. Quod si tamen fo-
ret adjecta clausula de causis futuris,
nulla foret, quia dolum futurum re-
mittendo, ansamque delinquendi
præbendo, obligationem efficacem
producere nequit.

Inter con-
traria pacis
est nova in-
juria.

Re. II. Inter contraria pacis est nova bel-
landi causa, pacem subsequuta, puta nova in-
juria post pacem illata. Ratio est, quia pars
læsa non spondit cessationem ab ar-
mis, nisi sub hypothesi, qua cuncta
manent in statu antiquo, nec novus
titulus novum hostilem inducat.
Unde

Quæ propriè
tamen pa-
cem non
rumpit.

Colligitur 1. Si nova sit causa, pax
propriè loquendo non censetur esse rupta,
nisi *specièlter amicitia pactis inserta sit*, a-
deoque pars læsa instaurare poterit bel-
lum, sed nova denuntiatione, cum
novum sit bellum.

Rumpit ta-
men anti-
qua.

Colligitur 2. Si causa foret antiqua,
pax rupta censetur, & pars læsa absque
denuntiatione instaurare bellum pote-
rit, quia continuatum: pars offendens
pœnam fractæ pacis incurret, si quæ
toret apposita.

Pœna fractæ
pacis à no-
cento debita.

Colligitur 3. Hanc pœnam conven-
tionalem non contrahi ab offendente,
si offensus ad arma prorueret. Quia
non *absolutè* debetur, sed in eventum,
quo offensus pacem ruptam urgeret,
& insatisfactionem pœnæ solutionem
expostularet. Atque

Toties quo-
ties, etiam
ad heredes
& Fidejusso-
res transfu-
sa.

Hoc in casu debetur, & probabi-
lius toties quoties pax violatur: quia etsi
in pœnalibus pars mitior sit assumen-
da, hinc tamen præsumitur strictior ex

paciscentium mente, ad violationem
pacis, efficacius & pro semper cohiben-
dam. Atque hæc pœna etiam exigi
potest ab offendentis hæredibus, quia
præstant: defunctum non solum in
civilibus, sed etiam pœnalibus, casu quo
pœna non debetur *ex sola culpa*, sed
etiam *ex conventionem*: atqui obligatio ex
conventionem nata, non solum perso-
nas principales, sed & successores uni-
versales stringit: immò ligat & fidejuf-
sores, quia adhibiti sunt pro majori pa-
cis robore, & majori paciscentium se-
curitate.

Re. III. Inter pacis contraria est etiam
causa pacem concomitans, vel antecedens,
quo nomine præ cæteris venit *dolus ac-
metus. Dolus substantialis*, qui rei sub-
stantiam afficit, sicut omnes contra-
ctus, ita & pacificationem invalidat.
Patet ex defectu consensûs. *Accidenta-
lis*, sive concomitans sit, sive præce-
dens, sicuti cætera pacta probabilius
non infirmat *de jure natura vel positivo*,
ita nec pacificationem annullat: non
enim deficit consensus *quò ad substantiam*.
Deceptus tamen sibi obligatum habet
decipientem ad præstandam indem-
nitatem, seu restitutionem in inte-
grum, quia jus habuit, cum ne deciperetur,
tum ne cogeretur: illud ex natura contractûs;
hoc ex naturali libertate, ut notat Grotius
(a).

Metus gravis, ab extrinseco inju-
stè illatus a causa libera, *de jure natura*,
juxta satis communem, non invalidat
pactum, seu contractum *in genere*; im-
mò nec *jure positivo*** quamvis rescissio-
ni reddat obnoxium, ut hic supponi-
mus. Unde

*Metus gra-
vis.*
Metus gra-
vis, ab extrinseco inju-
stè illatus a causa libera, *de jure natura*,
juxta satis communem, non invalidat
pactum, seu contractum *in genere*; im-
mò nec *jure positivo*** quamvis rescissio-
ni reddat obnoxium, ut hic supponi-
mus. Unde

Resolvitur IV. de pacto pacis in specie. Pa-
cem bello justo extortam, tam in foro in-
terno, quam externo esse validam,
ac irrefcindibilem: quia metus non
est *injustus*, habeturque paritas in con-
tractibus aliis. Idem sentiendum in
prudenti dubio, an pax sit justo, vel
injusto bello extorta: nam sicut causa
dubia est insufficientis ad bellum geren-
dum; ita etiam est insufficientis ad
bellum, rescissâ pace, denuò instau-
randum. Idem tenendum de pace,
injusto quidem bello extorta, sed ces-
sante metu *liberè* confirmata: nam a-
ctus, etsi ponatur invalidus, remissa
injuriâ, convalescit,

Resolvitur V. Observantiam pacis,
injusto bello extortæ, etsi juramento
firmatæ, non posse urgeri, vel extor-
queri, neque pactas ditiones posse vi
exigi,

Sed injustè:
quo casu nil
lucratum in-
ferens me-
tum, saltem
in foro inter-
no.

* Siquidem non promissa, nisi sub conditione ejusmodi pacis imbibita, ut habet S. Pont. in C.
pervenit 3. de jurejur. Nec tu ei, etiamsi promissum tuum juramento, vel fidei obligatione interpo-
sita conditione firmâsses, aliquatenus teneris, si constat, eum conditioni minime paruisse.

(a) L. 2. c. 17. n. 17.

** Matrimoniali excepto, ob specialem juris Ecclesiastici exceptionem.

exigi, vel retineri ab inferente metum injustum, saltem salva pietate & conscientia. Patet: quia injuria, pactū intrinseca, est inaufertibilis, nisi remissione, vel juris renuntiatione per novum, eumque liberum consensum.

Juxta Puffendorsum
neque inexterno.

Dictum: saltem salva conscientia: nam juxta Puffendorsum, & plures alios, *pacta, dolo, metūve injusto extorta, sunt etiam naturæ jure invalida. Ratio est apud Puffendorsum: **quod jure naturæ firmari nequeant, quæ æquitati naturali contraria: atqui talia sunt pacta, per injuriam extorta. 2. Quod, quæ per injuriam extorta sunt, jure exigi nequeant, vel retineri à metum inferente: ergo nec jure debent præstari à metum passo: nam nihil debeo, inquit, si nemo jure à me quid poscere valeat. 3. Quod lex naturalis, vetans alteri metum incutere, eadem quoque ex isto metu jus accipere, lucrumque facere prohibeat. Sed

Et licet ejusmodi pax sit valida.

Resolvitur VI. Cum longè communiore, pacem, injusto bello extortam, v. g. ad avertendum periculum majoris mali, vel certo, vel valde probabiliter prævisi, regulariter loquendū, *** esse & jure naturæ, & positivo validam utroque tamen jure rescissioni obnoxiam, sicut, per metus oppositi exceptionem quis sua retinere, vel repetere posset, etiam armato auxiliō, si aliter consequi jus suum nequit.

Jure Naturæ.

Ratio est 1. quod ad 1. de jure naturali; quia ad nullum contractum, jure Naturæ, plus requiritur, quam justus titulus, qui, dolo, vi, vel metu non obstante, haberi potest per consensum absolute voluntarium: liquidem, ut constat, voluntarietatem metus quidem diminuit, non tamen tollit. Accedit, quod non invalidetur ex defectu libertatis: alias quoque irritaret metus ex causa necessaria, v. g. morbo, peste, naufragio incussus, quod nemo dicit. Non propter injuriam; alias contractus matrimonialis, dolo non substantiali obtentus v. g. fictis divitiis, esset irritus jure naturæ, pactum, levioere metu extortum, esset jure Naturæ nullum, cum & metus levis sit quædam injuria, & de jure naturæ obliget eum, qui intulit, ex delicto, ad satisfactionem,

& restitutionem, ut habet Covarruvias cum aliis. Unde patet responsio ad Puffendorfi rationem 1. Nam jus non oritur ex pacto quæ injurioso, seu ex injuria, per injultum gravem metum ab altero incussa: sed ex pacto quæ voluntariè inito, seu ex consensu alterius saltem voluntariè præstito. Unde D. jure naturæ firmari nequeunt, quæ æquitati naturali ita contraria, ut nullam amplius rescissionem admittant, C. si admittant. N. Ad 2. responsio opponitur ex metu levi, & quod probaret nimium. Ad 3. D. Lex naturalis vetans metum incutere, vetat quoque ex isto metu acquirere jus absolutum. C. Conditionatum, nisi rescindatur. N.

Ratio est 2. quod ad 2. de jure positivo. Legum autoritas, quibus adstruitur valor ejusmodi contractuum, sed cum exceptione (a), & restitutione in integrum: ergo supponuntur non ipso jure invalidi, sed rescindibiles (b).

Ratio est 3. quod ad 3. de rescissione per Judicem, patet ex hac ipsa legum autoritate. De Principibus summis, qui Judicem non agnoscunt, vel casu quo etiam cuidam privato legitima potestas aut nollet indulgere rescissionem, aut cum etiam non posset, eò quod metus non fuisset satis probatus, jus rescissionis naturæ jure indultū esse.

Colligitur ex fundamentalibus juris naturalis dignoscendi principiis: nam rescindibilitas, hisce in circumstantiis, est medium exiguum ab amore, sibi ipsi naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter requisitum: secus enim natura deficeret in necessariis: ergo est naturæ jure præscriptum. Unde ipsa rescissio, cum nec positive repugnet, nec etiam positive exigua sit ab amore hoc, sibi naturaliter debito, rectè inter naturæ jure concessa, ac licita refertur.

Ant. firmatur 1. Quia supremi Principes, & alii metum passi, denegata justitiâ, destituerentur omnī mediō, quo sibi possent consulere, coactique forent in statu perpetuo violentiæ, citra spem redemptionis, permanere.

2. Quia rescissio pacti, dolo, metūve injusto excussi, per leges positivas privatis indulta, fundatur in æquitate

* Quos inter Sotus, Molina, Bartolus, cum Abbate C. Abbas. 2. De his, quæ vi, metūve, n. 7.

** De jure N. & G. L. 3. e. 6. §. 10. f. m. 383. & seq.

*** Nam excipitur promissio dotis; quævis alia promissio, ab incarcerato extorta; absolutio à censuris &c. LL. citatas vide apud P. Schmier Jurisprud. Can. civil. L. 3. Tr. 3. c. 1. sect. 7. f. m. 625.

(a) C. Abbas. 2. de his, quæ vi &c. n. 7. item c. ad audientiam h. t. Q. non interest §. l. ult. Cod. h. t. item L. ait prætor. 1. L. metum autem. 9. §. 3. & 4. ff. quod metus causa.

(b) Instit. de except. ubi ait Imperator: si metu coactus stipulanti Titio promissisti, quod non debebas promittere, palam est, jure civili te obligatum esse; & actio, qua intenditur dare te oportere, efficax est: sed iniquum est, te condemnari; ideoque datur tibi exceptio, quod metus causa. Facit huc textus L. si mulier 21. §. 5. ff. quod metus causa.

zate naturali, uti colligitur à lege simili, de qua Ulpianus (a): hoc edictum Prætor, naturalem æquitatem secutus, proposuit: ergo deficiente viâ juris, suffragabitur jus naturale, non deficiens in necessariis.

In occulta
compensa-
tione per-
missis.

3. Quia, jure naturæ & Gentium, ob similes circumstantias, per se loquendo licita est compensatio occulta: ergo & reparatio damni per rescissionem pacti, injustè extorti, etiam armis, si aliter reparari nequit.

Societati
humanae
proficisci.

4. Quia supposito, quòd etiam status civilis sit *munus Naturæ*, seu rationis naturalis ad eum inclinantis, etiam Naturæ conforme est, maxime in statu Naturæ lapsæ, ut sit superioritas, ejusque salva persistat Auctoritas, ut ne cuivis improbo alterum impune violare, jurâque pervertere liceat, juxta illud Sapientis (b): *Ubi non est Gubernator, Populus corruet*: ergo etiam juri Naturæ conforme est, ut salva maneat jura gubernantis, & in casu *iniuste læsionis* sint reparabilia.

Principi
summo, ne sit
deterior sub-
ditis, summe
conformi-
bus.

5. Quia aliàs Princeps summus, hoc ipso, quia summus, esset deterioris conditionis quovis privato, cui competeret via juris saltem positivi: Principi nec positivi, nec naturalis.

Ad præca-
venda Rei-
publicæ præ-
judicia in-
dispensabili-
ter requisiti-
tis.

6. Quia aliàs daretur ansa potentioribus, quovis prætextu opprimendi Principes inferiores, eò quòd cernerent occupatas Regiones, jura, bona &c. bello injusto occupata per pacem violentam, & nullo jure rescindibilem, in foro externo sua esse.

Et bono pu-
blico ad-
modum con-
sistentis.

7. Quia ex norma legum (c), summus Princeps Judex esse potest in causa propria, sic ut graviter læsus per pactum privatam queat illud declarare inefficax, seque ipsum restituere: ergo à fortiori, si graviter læsus sit per pactum publicum, præsumi poterit ejusmodi jus à natura indultum, * cum læsio sit longè gravior, & societati humanæ perniciosior, etsi ex æquanimitate rectè hactenus consueverint Principes causas proprias in arbitros transferre, uti constat ex comitibus Palatinis respectu Cæsarum.

Quæ disposi-
tio juris na-
turæ proce-
dit in qua-
vis læsione
gravi, ac in-
iusta.

Resolvitur VII. Quòd hoc assertum sese extendat ad quamvis læsionem gravem, pace injustè extortâ illatam Principi, v. g. injusta direptione civitatis, alienatione Provinciæ, renuntiatione extorta jurium suorum,

aut subditorum quòd ad commercia, navigationes maritimas & similia. Ratio est, quia eadem rationes stringunt: unde in casu læsionis, manifestè injustæ, præmonito injusto lædente, si dissentiret, licitum foret pacta rescindere, & jus suum in armis querere.

2. Quòd sese extendat ad læsionem, non modò ab Exteris, sed etiam à rebellibus subditis, iniquè extortâ pace, illatam Principi. Patet ex allatis rationibus, quæ æquè utrinque pugnant. Neque enim Princeps in pacto cum subditis, iisque perduellibus, deterioris conditionis esse potest, quàm sit cum Exteris.

3. Quòd sese extendat etiam ad ejusmodi pacem, juramentò firmatam: quia, teste Laymanno (d) Magistratus laicus, vel Princeps saltem indirectè relaxare potest juramentum subditorum in materia sibi subjecta, supplendo vicem ejus, cui juratum est, & qui remittere deberet: ergo etiam Princeps, si deficeret Ecclesiastica potestas, rescisso pacto, & juramentum sibi relaxare, vel potiùs ejus inefficaciam declarare posset, nisi deterioris cum esse conditionis quis admittere velit, quàm quemvis privatum.

Resolvitur VIII. Quòd rationes, quas hinc obhibere opponere solent varii Authores, non videntur efficaces. Nam 1. si dicant, à natura factis consultum esse indemnitati Principum, quòd vim injustè inferens, sit obligatus jure natura, ad rescissionem injustæ pacis, & restitutionem damnorum. Nam

R. N. A. Hæc enim obligatio conscientie videtur esse medium inefficax: quia qui, injustè bellandò, & pacem iniquam extorquendò, non habuit remorsum, multò minus habebit paci validæ insistendo, & malè parta retinendo.

2. Si dicant cum Grotio (e), quòd inter sit humanæ societatis, ut finis & modus bellis, ad eò frequentibus, imponi possit, adeòque, jure natura & Gentium, pax, etsi metu injusto extorta, non modò valida, sed etiam firma, ac irrefragabilis esse debeat, eò quòd aliàs nemo facilè contraheret cum Principe, præcipuè ex rebellibus subditis.

R. C.

(a) L. 1. pr. ff. de pact.

(b) Proverb. 11. 4. 14.

(c) Can. 10. dist. 96. Can. 30. caus. 23. Q. 4. c. 6. de Maj. & obed. c. 12. & 13. de Jud. L. 3. ff. de his, quæ in testam. delentur. L. 41. ff. de hered. instit.

* An in hoc sensu sumendum sit illud Ludovici XIII. pronuntiatum, quo teste Grammondo L. 2. Hist. Gall. edixit: *justam appellationem à Rege, in vinctis posito, ad Regem liberum esse?*

(d) L. 4. Tr. 3. c. 11. n. 9.

(e) L. 3. c. 19. n. 11.

Ad frivola
bella.

Re. C. A. D. C. Firma, & irrevocabilis esse debet, siquidem ad hunc finem hoc sit considerabile medium. C. C. si non sit. N. C. In principiis Grotii, quod quis bello, etsi injusto, si modò solemni occupat, ejus acquirit dominium jure Gentium, quò ad forum externum: ergo & pace violenta defraudatus, nil obstante irrevocabilitate, solemni bello recuperare poterit dominium, inique amissum, eò meliore titulo, quò in foro interno dominium nunquam amiserit, & in externo etiam jus ad rem retinuerit. Unde hæc irrevocabilitas pacis vix bella impedit juxta illud Didaci Sævedræ: *fieri plerumque amat, ubi aut coacta pax inicitur, aut quæ sama adversa est, illam pauco tempore durare.* Ad rationem additam dico, revocabilitatem in pactis privatis non obstare, quò minus extorqueantur ejusmodi contractus, etsi appareat, fraudem, metumve in Judicio facilè detegendum: ergo à pari ad pacta publica, respectu rebellium subditorum.

Nec tamen
valor pacis
esset frustraneus.

3. Si dicant, quò juxta nos valor violentæ pacis, sed revocabilis, non haberet ullum effectum,

Re. N. Si enim, extorta cum pace, mox rei pactæ extraditio fieret, injustè pacificens acquireret dominium, etsi rescissa pace vindictio rei competeret injustè læso.

Adstruitur
que conformis
iuri naturali, &
positivo.

4. Si dicant cum Glettelio (a), pacta illa, seu pacificationes, quæ, inter summos Principes inicitæ, ex defectu Superioris revocacionem effugiunt, melius dici ipso naturæ jure invalidas, siquidem dolò, vel metu injustò extortæ sint: nam id evincerent illæ ipsæ rationes, quas pro revocabilitate attulimus; nec est paritas cum pactis privatorum, quæ per Superiorem revocari possunt. Nam

Re. Non admodum nobis displicere Authoris hujus sententiam, quia re ipsa congruentem cum nostra, etsi in modo minus concordet. Nostrum tamen modum præferimus, quia magis conformem juris naturalis indoli, alios actus non infirmanti, ubi eadem habentur requisita, quæ hic inveniuntur. Præferimus item, quia magis conformem juris positivi, in naturæ jure fundati, principiis, quibus ejusmodi actus non redduntur

invalidi, sed tantum revocacioni obnoxii.

5. Si dicant, actus, metu extortos, esse etiam jure positivo nullos, ut patet ex variis legibus, quæ vel annullant ejusmodi actus (b), vel metum passo tribuunt actionem realem (c), vel metum vi illatæ æquiparant (d).

Neque ex
legibus præ
bati potest
actus, metu
extortos, ju
re positivo
invalidas.

Re. Quò ad 1. Venditio in allegata lege non decernitur nulla in se, sed in effectu, eò quòd Provincie Prætor suam interponere auctoritatem jubeatur. Item: occupatio illa hæreditatis non declaratur nulla ob metum, sed ob simulationem, qua fallens adire se tantum fingit. Ad 2. Metum passo tribuitur actio realis, non ob dominium reale ex nullitate actus, sed ob dominium fictum, prætoris fingente, contractum cum traditione nunquam fuisse celebratum, atque adeò rem in bonis ejus permansisse.

Ad 3. Nulla est paritas: nam vis, de qua loquitur lex allegata * tollit simpliciter voluntarium, cum inferatur potentiis externis, & actibus imperatis; metus non tollit simpliciter, quia inferitur potentie volitivæ, & actibus elicitis, unde solum minuit voluntarium, eò quòd voluntas eligat minus malum præ majori. Textus, quo dicitur, nihil consensui tam esse contrarium, quam vim, & metum, intelligendus non de consensu voluntario, qui per metum non tollitur, sufficitque ad actum, jure naturæ validum; sed intelligendus de consensu spontaneo, ac omnimodè libero, qui uti nec spectato jure positivo, ita nec spectato jure naturæ ad valorem actus necessarius est, uti constat ex dictis.

6. Si dicas cum Dilingensibus (e), Juramentum additum saltem pacta pacis, injusto metu extorta, accedente juramento, esse sine ullo relaxationis remedio servanda 1. ut ex SS. Canonibus, & communi Doctorum tradit Abbas: *juramentum obligare, etsi turpitudinem contineat, se tenentem ex parte recipientis, non autem jurantis.* 2. Quia Princeps, non habens Superiorem, dispensare secum nequit in juramento. 3. Quia nostra sententia cederet in apertam humanæ societatis, ac foederum publicorum everisionem, cum pars quælibet facile causari posset, vim injustam sibi fuisse

(a) De Pactis c. ult. §. 1. n. 14.

(b) L. Si Pater 1. c. de rescind. vendit. & l. quia in aliena 6. §. ult in fin. ff. de A. & O. H.

(c) L. Metum autem. 9. §. 4. & 6. ff. quod metus causa.

(d) L. nihil 116. in pr. ff. de R. J.

* Nam aliud foret de vi, non cogente ad actum externum, sed relincente voluntarium, prout eandem metui supra conjunximus. Videantur dicta Tit. 1. §. 8. Q. VI.

(e) In compos. Pacis c. 2. Q. 29. à n. 54. f. m. 152.

fuisse illatam, adeoque fœdus à se rescindi posse.

Addit quidem obligationem religionis, relaxatam tamen per SS. Canones.

§. D. Ejusmodi pacta jurata omni rescissione servanda sunt, spectatò titulò justitiæ. N. Spectatò titulò religionis. Subd. Nisi relaxentur, vel relaxata sint per sacros Canones. C. si sint. N. Ita Angelicus (a): In juramento, quod quis coactus facit, est duplex obligatio: una, quâ obligatur homini, cui aliquid promittit, & talis obligatio tollitur per coactionem: quia ille, qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promissum non servetur. Alia autem obligatio est, quâ quis Deo obligatur, ut impleat, quod per nomen ejus promissit. Et talis obligatio non tollitur in foro conscientiæ, quia magis debet damnum temporale sustinere, quàm juramentum violare. Potest tamen in judicio repetere, quod solvit, * vel Prælato denunciare, non obstante, quod contrarium juravit, quia tale juramentum vergeret in deteriorem exitum; esset enim contra justitiam publicam. Romani autem Pontifices ab ejusmodi juramenti homines absolverunt, ** non quasi decernentes hujusmodi juramenta non esse obligatoria, sed quasi hujusmodi obligationes ex justa causa relaxantes. Ita Angelicus.

Unde etsi obliget per se,

Ad 1. D. Juramentum obligat per se, & regulariter. C. In nostro casu, redactò ad merum statum Naturæ. Subd. nisi relaxetur, vel si mavelis, declaretur hic & nunc esse nullum ab ipso Principe, hic summam potestatem, neque ullum Superiorem, etiam Ecclesiasticum habente. C. secus. N. Quòd summo Pontifici ad commune bonum censetur concessum, & tali Principi, in statum Naturæ redactò, concessum esse desumitur.

Per accidens tamen, & indirectè à Principe est sibi ipsi relaxabue.

Ad 2. D. Princeps laicus non potest dispensare, vel sibi relaxare juramentum per se loquendò directè, & propriè. C. per accidens, & casu, quo nec relaxatum foret, aut relaxari posset, hic & nunc à potestate Ecclesiastica, subd. Non potest relaxare directè, & propriè dispensando, vel absolvendo, Tr. saltem indirectè, & impropiè inefficaciam ejus pro istis circumstantiis declarando. N.

Nullò humane societatis præjudicio.

Ad 3. Retorquetur argumentum. Sententia opposita cederet in apertam

humanæ societatis perniciem, ansam dando potentioribus ad opprimendos minùs potentes; ad eripiendas per violentam pacem ditiones &c. Regentes faceret subditis miseres; rebellibus præberet illicia ad excutendum jugum, ad seditiones, ad turbas Reipublicæ perniciosas, ad pacta iniquissima extorquenda, quò tam facile non prolaberentur, si scirent ejusmodi concordata à Principe rescindenda, & annullanda.

§. 2. D. Nostra sententia cederet in humanæ societatis perniciem, si ob quemvis metum, quovis injusto bello, & pacto, qualitercunque injustè extorta, foret rescindibilis pax. C. si ob metum solummodo gravem, bello manifestè injusto, pactisque non tantum per injustitiam dubiam, vel probabilem, sed certam, extortis, & omni alia molliore præclusà viâ, foret rescindibilis pax. N.

INSTRUCTIO III.

Instructio 3.

De accessoriis pacis.

De accessoriis pacis.

§. I.

§. I.

Quæritur I. Quenam sine accessoria ad pacem?

§. I. Inter accessoria ad pacem sunt 1. Obsides, per quos intelliguntur persona, è numero civium, alteri parti in securitatem fidei publicæ eo sine tradita, ut quamdiu fides liberata non fuerit, ibidem persistant, vel in casum fractæ fidei, arbitrio partis læsæ, quantum jus natura, & Gentium permittit, relicti habeantur. Ita Hertzius (b).

Obsides.

Dicitur 1. E numero civium, vel subditorum, in quibus non requiritur consensus, legique solent per sortem, ut querelis ansa præcidatur, nisi adsint, qui sponte se offerant. In non subditis requiritur consensus liber, uti & in vasallis: quia reverentia, & obsequium debitum ad hoc usque onus se non extendit.

Subditi, etiam coactione obnoxii.

Dicitur 2. Eo sine &c. Siquidem obsidibus non videtur licitum fugere, etsi de fuga non capessenda expresse nil memoret facta conventio. Ratio est, quia data fides est saltem implicite, & ex necessaria consequentia stipulatæ securitatis. Unde non tenet, quod dicitur

Quibus fuga illicita.

cit

(a) 2. a. Q. 89. a. 7. ad 3.

* Debitores 6. de jurejur. Debitores ad solvendas usuras, in quibus se obligaverant, cogi non debent. Si verò de ipsorum solutione juraverint, cogendi sunt Domino reddere juramentum. Et cum usuræ solutæ fuerint, creditores ad eas restituendas sunt Ecclesiastica severitate (si necesse fuerit) compellendi. Vid. c. 1. h. t.

** C. Verùm 15. h. t. antecessores nostri tales (coactos metu) à juramenti nexibus absolverunt. Cæterùm ut agatur consultius, & auferatur materia pejerandi, non eis ita expresse dicatur, ut juramenta non servent, sed si ea non attenderint, non ob hoc sunt tanquam pro mortali crimine puniendi.

(b) De fide pacta c. a. §. 4. n. 50.

cit Grotius: à civitate obsides non obligari, sed tantum permitti custodiæ, arbitrio partis alterius firmandæ, quia sic frustraretur finis intentus, puta certitudo de credito. An in calu vacillantibus fidei penes civitatem, obses sibi fugâ prospicere possit, dubium est: quò ad forum internum non videtur magna adeò difficultas.

In casu fra-
ctæ fidei nec
morte, nec
servitute
punienti.

Dicitur 3. Arbitrio partis læsæ etc. Non enim jure naturæ, vel Gentium est permittum occidere obsides, eò quòd Civitati potestas nulla in vitam innocentium, ut ad mortem extradi possint. Nec permittum, obsides redigere in servitutem, sed solummodò corporalem eorum libertatem per custodiam (etsi liberaliorem) affligere. Ratio est: quia Civitas non videtur aliter eos vel oppignorasse, vel etiam oppignorare potuisse: unde facta contraria firmare jus nullum queunt.

Quia sunt
innocentes.

Neque quis dicat 1. Obsides tradi eo fine, ut excipiant pœnas violatæ pacis. Nam dædet Puffendorfius, esse contra finem pœnæ, innocuos plectere: atqui delictum non fuit, quòd, citra consensum in suorum perfidiam, non recusarint sese opponere, ut illorum locò affligi possent.

Etsi indire-
ctè tractari
possint ut ho-
stes.

Neque quis dicat 2. Quòd, fracta pace, jus belli denuo habeat læsus: ergo, sicuti cum Civitate cives, licet ad violandam fidem peculiariter nihil contulerint, ita & obsides tractari possunt ut hostes, adeoque occidi. Nam dædet idem Puffendorfius. D. C. Ergo & obsides quæ obsides, & directè possunt tractari ut hostes. N. obsides, quæ membra nocentis civitatis, & indirectè, subd. possunt tractari ut hostes etiam illata morte. N. Alio modo. C. Suprà diximus, quòd innocentes directè, & ex sola vindictæ libidine, nullo jure occidi queant. Ex his

Sublevandi
sunt ex æ-
quitate aliis
substitutis

Inferitur 1. Æquum esse, ut in longiore mora obsides sublevantur ab aliis noviter substitutis, & siquid extraordinarii oneris sustinerent, quantum fieri potest, compensetur.

Exsoluta
fide restitu-
endi illico

Inferitur 2. Obsides, exsoluta fide, illico restituendos, quia eorum obligatio odiosa. Quòd si tamen ex alia causa adhuc retinerentur, non tam retinerentur ut obsides, quàm cives civitatis obligatæ, vel obæratæ, jure repressæ suffragante.

Obses locò
personæ, hac
mortuâ, libe-
ratur.

Inferitur 3. Quòd, siquidem obses datus sit non ratione causæ, sed locò personæ, hac mortuâ etiam obligatio moriatur ac cesset.

Fidejussores,
Principali-

§. II. Inter accessoria ad pacem solent

nonnunquam esse fidejussores, sic dicti, quòd alienam obligationem in suam fidem recipiant, munere non raro Mediatoribus pacis competente. Fidejussio involvit fœdus implicitum affistendi illi, qui contra pacta invaditur, gaudetque ex natura sua beneficio ordinis, quia obligatio fidejussoria tantum succedit obligationi principalis debitoris, cui hic vel non vult, vel non valet satisfacere. Immodò gaudet etiam beneficio divisionis, si plures conjunctim pro uno in solidum sese obstrinxerint.

um locò, ob-
ligantur ad
satisfactio-
nem de juo.

§. III. Inter accessoria ad pacem Pignora.

sunt etiam pignora, quibus id cum obsidibus commune, quòd & hæc retineri queant ob aliam causam, nisi huic retentioni per pacta pacis sit specialiter præcautum. Proprium habent, quòd pactio de iis sumatur laxius: neque enim conditio æqualiter est odiosa: nam res natæ sunt, ut teneantur; non item homines teste Grotio.

Colliges: Jus reluendi pignoris præscribi posse juxta Clarissimum P. Schmier (a), quatenus ex contractu pignoratitio, tanquam jus personale, resultat: Rem ipsam pignoratam, ejusque dominium, quod habet debitor, præscribi non posse, etsi contradicat creditor, & debitor acquiescat: hæc enim effectum solummodo sortiuntur in rebus incorporalibus, non corporalibus. Ratio est, quia creditor pignus alieno nomine retinet, non sibi, sed debitori, nec possessionis sibi causam mutare potest. Unde nil suffragatur diuturnum silentium debitoris, rem suam non repetentis, quia, hoc non obstante, solus creditori manet pignoratitius titulus, ad præscriptionem idoneus; licet per immemorabilem possessionem bonæ fidei oriatur magna juris præsumptio, meliorem titulum, quàm pignoratitium, supervenisse.

In quibus jus
reluendi, non
tamen res
pignorata
jolo pignora-
titio titulo,
præscribi ne-
quit.

§. IV. Inter accessoria ad pacem refertur salvus conductus, alio nomine commætus, qui in genere dicitur justum & perfectum ab omni hostilitate præsidium immunitatis: in specie litteras fidei publicæ, quæ de pace tractantibus, aliisve, tam in via quàm termino, præstatur plena securitas: Hæc securitas non competit legatis per se, & jure Gentium, nisi ejusmodi tesseræ instructis, ut habet Herzius. Salvus conductus, cum sit privilegii instar, quod neque tertio noxium, neque danti admodum grave, est laxæ interpretationis, salva tamen verborum proprietate, conditionibus *, præcipue si ul-
trò

Salvus con-
ductus latioris
interpretationis.

(a) Jurispr. can. Civ. l. 1. Tr. s. c. 4. à n. 285.

* Quas in arrepta clancularia fuga non servavere Hussus, & Hieronymus Pragensis in Concilio Constantiensi, ut alibi probamus. Videantur Coll. Histor.

trò sit oblatuſ, vel etiam vergat ad publicam pacis utilitatem. Hinc

Extenditur à militibus ad Duces.

Infertur 1. Quòd commeatus, datus militibus, rectè extendatur ad Duces, ſicut à Clericis ad Episcopum: quia verbi proprietate largiorem hanc ſignificationem non reſpuit.

A Patre ad filium, conjugem &c.

Infertur 2. Quòd conſeſſus Patri bene extendatur ad filium; immò & conjugem: quia tanquam perſona individua communicat in privilegiis Mariti. Accedit, quòd longior mora penes Legatos *jus commorationis* quoddam importet, & benigniori interpretationi det locum, *ne eis matrimonio carendum ſit.*

A Domino ad famulitium neceſſarium.

Infertur 3. Quòd conſeſſus Domino bene extendatur ad famulitium, ratione neceſſitatis, & etiam decori *moraliter* connexum, immò & ad adſcitiſ comites, mox in principio itineris electos, *ut tales.* Nam aliud foret, ſi eſſent & ipſi Legati, vel perſonæ, quarum cauſa magis eſſet odioſa, quam ipſius, cui proſpicitur per ſalvum conductum, quales eſſent transfugæ, piratæ &c.

A facultate veniendi ad facultatem redeundi.

Infertur 4. Quòd facultas veniendi rectè extendatur ad facultatem abeundi, non quidem vi verbi, ſed ut abſurdum vitetur inutilis beneficii. Contra facultas abeundi non comprehendit facultatem redeundi, hæc enim ſunt diverſa, & ultra verborum tenorem: unde etiam curſores ultrò, citròque ablegare, abſque ſpeciali expreſſione, vix erit tutum, non enim præſumitur quis conſeſſiſſe, quòd multas fallendi occaſiones ſuppeditare ſolet: immò facultas conſeſſa uni, non cenſetur conſeſſa alteri delegando, excepto tamen pacis negotio, ut exiſtimat *Herzſius*, quia nò cogat ratio, extra verba exſpatrii illicitum.

A perſonis ad neceſſaria bona.

Infertur 5. Quòd ſalvus conductus conſeſſus perſonis rectè extendatur ad res & bona, quæ vel neceſſaria ad iter, vel congrua ad dignitatem perſonæ: quia finis reſpectu mediolorum meſura eſt in moralibus; unde merces, & bona alia à *Grotio* excluduntur.

Salva ſemper juſtitia.

Infertur 6. Quòd ſalvus conductus, cùm debeat eſſe *juſtus*, dari non ſoleat, niſi *ſalvâ juſtitia*, & *adverſus violentiam injuſtam*, ſeu *quæ de facto contra juſ* *infertur*: & ejuſmodi commeatum *Huſſo*, ac *Pragenſi* datum legimus, quo

non obſtante, ob ſuam in hæreſi obſtinaciam, & puniri potuerunt, & puniti ſunt. (*)

Infertur 7. Quòd ſalvus conductus effectum ſortiatuſ tam intra, quam extra territorium concedentis, quia datur contra juſ belli, quòd per ſe territorio non includitur, ut habet *Grotius*.

Infertur 8. Juſ commeandi, cùm beneficium ſit Principis ſummi, non exſpirare morte concedentis, eſi inſerta ſit clauſula, *donec reſerv. vero*: quia voluntas per mortem non cenſetur revocata jure *Romano* (a), neque opus ſit novo volendi actu. Aliud foret in clauſula: *quamdiu voluero, vel arbitrium noſtrum*, ſic enim exſpiraret per mortem. Nec vis commeatus per Legati mortem extinguitur, quia ſecuritas vivis data, mortuis obelle nequit.

§. II.

§ 2.

Quæritur II. Quænam materiæ paci connexæ, atque affines?

R. 1. Induciæ, alio nomine *armiftitium*, vel etiam *Treuga*, ſunt *conventio*, per quam manente bello *hoſtiles actus* intermittuntur ad certum tempus. *Paulus*, Jctus addit *breve*, & *preſens tempus*, quòd *regulariter* loquendo, & manente in armis utrinque exercitu, veriſſimum: quia tamen pax per ſe debet eſſe perpetua, & inducias longiſſimas viginti & plurium annorum referant facti hiſtorici, *ly breve* ad diſiſionem potiùs reſervamus. Unde *induciæ* breves ſunt, quæ paucorum dierum, vel meſium intervallo certi negotii, colloquii inſtituendi, permutandorum captivorum aut mortuorum ſepeliendorum gratiâ concluduntur. *Longæ* ſunt, quæ ſublato utrinque apparatu bellico, ad plures annos extenduntur, & alio nomine *pax temporalis* nuncupatur.

Poteſtas concedendi breves inducias eſt etiam penes Duces, quia adminiſtrationi militari hæc quietis imago in eſſe creditur, ut habet *Grotius* (b); *Poteſtas* concedendi *longiores* eſt penes ſolos Principes ſummos, non autem Duces, eſi primarios, niſi ex mandato vel conſenſu Principum, quia participant naturam pacis, ut notat *Textor* (c). Ex his

Deducitur 1. Quòd induciarum effectus immediatus ſit *obligatio ſtricta*, quæ facta conventionem ligat *primariò* *ſpectu Subditorum*.

* Vid. Coll. Hiſt.

(a) L. 4. ff. de manumiff. vind.

** Sic Auguſtiſſ. *Leopoldus* in pacificatione *Caroloſvizenſi* annorum 25. *Carolus VI.* in *Paſſarovicenſi*, 24. annorum inducias pepigère.

(b) L. 3. c. 22. n. 8.

(c) Synops. Jur. Gent. c. 19. n. 4. & 5.

paciscentes, ut patet ex natura pacti: *secundario* subditos, sive dein *per modum contractus publici*, mox post conclusas inducias, ut vult idem *Textor* (a); vel *per modum legis* post factam promulgationem, ut vult *Grotius* (b); sive *modo utroque*, quod ad superius dicta conformius, parum refert: nam in effectu nil variatur, siquidem subditi, quamvis illicet, & absque promulgatione obligati per modum contractus, sitamen sintignari contractus, in casu contraventionis neque ad pœnam, neque ad resarcitionem damni tenebuntur, nisi quatenus ex captis & lucris bellicis facti fuerint ditiores. Neque

habitionis, siquidem foret necessaria, utpote quæ jure Gentium non retrahitur ad tempus rei gestæ, sed per assensum probatur. *Ratio est* 1. Quia sicut *terminus ad quem* longè naturalius est pars rei, ita *terminus à quo*. 2. Quia terminus à quo est desumendus ab initio obligationis: atqui initium obligationis, tanquam effectus, mox oritur positâ illius causâ, nî suspendatur per speciale pactum: ergo &c. Neque

Obstat ratio Grotii, qua dicit, quod *propositio ab hac*, vel *illa die sit discretiva à cæteris diebus*, non *conjunctiva*: ergo à qua die mensura temporis sumitur, illa dies intramensuram temporis non est. Nam *q. D. A.* Et particula à vel *ab* semper est *discretiva* unius ab altero *N. A.* Aliquoties etiam *initialis*. *C. A. & N. C.* Quid notius illa *expresione à capite ad calcem*, *ab ovo ad malum*?

Deducitur 3. Quod induciarum, saltem longiorum, effectus *mediatus sit cessatio ab omni actu hostili*, sive *in personas*, sive *in res*: nam quidquid per vim fit adversus hostem, id omne, durantibus induciis fit contra jus Gentium, ut in sermone ad milites quondam dixit *Æmilius* apud *Livium*. Hinc etiam prohibiti sunt actus *dolosi*, quia hostiles nec in bello, nisi per licentiam bellicam permitti, juxta dicta alibi. Induciarum breviorum effectus plerumque restrictus est *ad limites & expressiones factæ conventionis*: unde *regulariter* non includit cessationem adeo illimitatam ab omni hostilitate. Sic induciæ, obsessis urbibus concessæ, tantum præsidariis profunt, non autem impediunt, quò minus submissa intercipientur auxilia, & sic de aliis. Neque ventant induciæ, quin occupari possint loca, *verè derelicta*, hoc est, ab hoste, extra districtum posito, planè vacua, nisi fortè recesserit ob necessariorum penuriam, ut excipit *Vitarius* (f).

Deducitur 4. Cessant induciæ vel lapsu termini, vel mutua partium consensione, vel alterutrius rupturâ, ubi parti innocenti est liberum, vel pœnam exigere, vel induciarum continuationem petere, vel ad arma redire. Privatorum factis, nisi publica autoritate quocunque tandem modo suffultis, induciæ non rumpuntur, & rumpentes puniuntur. Lapsu termino non opus est nova denuntiatione, nisi forsan in longioribus induciis, per quas apparatus bellicus planè est dis-

Unde Ly à die hic est particula conjunctiva.

Effectus mediatu est cessatio ab hostilitate, saltem pacta.

Cessant induciæ lapsu termini, rupturâ, consensione suæ matris.

Saltem post acceptam notitiam.

Inferas cum Textore: ergo ante notitiam publicam, seu intermedio tempore, actus hostiles erunt permitti, neculla conserget obligatio: hoc est absurdum. Nam *q. D.* Illatum. Erunt permitti actus hostiles respectu Subditorum, qui sciunt. *N.* Respectu eorum, qui ignorant. *Subd.* Sic tamen, ut Principes contrahentes, Subditorum locò, tam ad pœnam, quam ad totalem damni resarcitionem teneantur, rebus etiam extantibus restitutioni subjectis. *C.* Secus. *N.* Illatum.

Item obligatio inclusiva termini ad quem.

Deducitur 2. Obligationem, quod ad temporis initium, & finem, esse *lenioris interpretationis*: quia, *saltem regulariter*, est in favorem publicam, cum ex utraque parte parcat sanguini humano. Unde *dies* intelligendi bona fide pro naturalibus, seu viginti quatuor horarum: *terminus ad quem*, in induciis expressus v. g. per decem dies, mensem unum &c. rectè extenditur ad ipsam diem decimam, & ultimam mensis; nam terminus est pars rei, quia *ultimum cuiusque*, ut ait *Philosophus*: immò suffragatur usus communis: sic si quis dixerit, ut intra diem mortis ejus aliquid fiat, ipse quoque dies mortis computatur ex lege (c). Quod si *terminus ad quem* determinatè exprimi nequit, v. g. ob negotii, pro cuius tractatione incundæ induciæ, moram incertam, is desumi debet à tempore finiti, vel abrupti negotii.

Et à quo.

Terminus à quo quod spectat, non est dies, pactas inducias subsequens, ut contendit *Grotius* (d), sed à momento perfectæ conventionis fluens, ut rectè hac ex parte *Puffendorius* statuit (e). Dixi: à momento perfectæ conventionis, quæ includit momentum rati-

(a) L. c. à n. 17.

(b) L. c. c. 21. n. 5.

(c) L. si quis ff. 133. de verb. sig.

(d) L. c. c. 21. n. 4.

(e) L. 8. c. 7. §. 8.

(f) Ad *Grotium*. cit. Q. 10.

lutus, ubi si minùs erit necessaria, saltem erit decora denuntiatio iterata.

Deducitur 5. Contra Mysingerum, etiam in induciis tenere solemne illud: frangenti fidem, fides frangatur eidem. Quia æquitatis & æqualitatis ratio concedit, ut, unâ parte violante fidem, altera à se præstitam impunè non servet.

Arbitrium seu compromissum.

§. II. Inter materias paci affines est etiam *arbitrium*, seu *compromissum*, quo bellantes communi voto unum vel plures arbitros eligunt ad controversias belli dirimendas: & siquidem eligunt ad dirimendas *suasivè* solum, *Mediatores* potius dicendi sunt; si ad dirimendas *decisivè*, sunt *Arbitri*, proprie tales. Inde

Per modum sententia judicialis, vel mere decisionis.

Colligitur 1. Quòd officium Arbitri proprie talis, & electi ut *Judicis* sit, *judiciali* *care secundum leges*, electi ut *decisoris* sit pronuntiare *ex humanitate & æquitate*. Nam teste Philosopho (a), arbiter id, quod *æquum est*, respicit; *Judex legem*: imò arbiter ejus rei causâ lectus est, ut valeret æquitas. In dubio præsumitur concessa potestas stricta, seu regulis *Judicis* adstricta, quia minùs periculosa, & magis exclusiva læsionis.

Regula observanda.

Colligitur 2. Regulas Arbitro sequendas, esse *leges civiles*, seu communes, seu litigantibus proprias: si nullis subjecti sint legibus, normam dabit jus naturale, & Gentium, &c.

Appellatio intercisja,

Colligitur 3. Quòd laudo, seu sententiâ, per Arbitrum pronuntiata, à compromittentibus standum sit, seu æqua, seu iniqua sit; quia alias arbitro novus arbiter, & huic alius denuo in infinitum furrogari posset, quod utique absurdum: hinc rectissime *Plinius*: *summum quisque causa sua Judicem facit, quemcumque aligit* (b).

Saltem regulariter.

Excipitur 1. Si duo arbitri forent electi, eorumque vota dissentirent, in quo casu causa utique deferenda ad tertium, uti elapso sæculo exemplum præbuit causa *Aurelianensis*. *

Excipitur 2. Casus *aperta fraudis*, quæ arbiter seu donis corruptus, seu ini-

quo pacto cum una parte colluderet; nam qui aperte ad alterutram sese partem applicat, arbitrum agere de jure nequit.

Excipitur 3. Casus, quo subditi compromittunt in causis privatis: nam teste *Grotio* (c), in ejusmodi arbitros lex civilis statuere potest, & aliquando statuit, ut ab iis provocare licitum fuerit. Sed hæc ratio cessat inter Principes summos; non enim his est potestas superior, quæ promissi vinculum aut impediatur, aut solvat.

§. III. Inter materias, paci cognatas, est etiam *deditio*, qua pars una bellantium, viribus fracta, seu alia de causa resistendo impar, se vel sua hostis arbitrio permittit; si permittit libero, & mero hostis arbitrio, dicitur *absoluta*, ** si adjectis capitulationibus, est *conditionata*. *** Ex his

Deditio absoluta, & limitata.

Insertur 1. Quòd *deditio absoluta* victori jus tribuat *universale* quòd ad personas, res, & bona; immò, spectato jure Gentium *permissivo*, & quòd ad forum *externum*, etiam quòd ad vitam & libertatem: non enim, ut habet *Textor* (d), ex eo, quòd captivi sint interfecti, audita unquam querela est, quasi jus Gentium esset violatum. Sed, ut alibi diximus, sublatâ inter *Christianos* servitute, & naturali æquitate jus in vitam deditorum negante, nisi in eos, qui suo mortem facinore meriti, ut rectè animadvertit *Grotius* (e), *Victori*, quantum *securitas patitur, ad clementiam & liberalitatem, pro-*

Illam tribuit jus absolutum, non tamen in vitam, saltem spectata æquitate quadam naturali.

pendere semper honestam est: interdum pro circumstantiis etiam ex morum regula necessarium. Inde *Didacus Savedra*: non minùs urbanitate, quam viribus *sepe hostes vinci comperit esse, edixit* (f). Exemplum est magnus *Macedo*, qui Matrem & conjugem *Darii* hostis sic excepit, ut ex *pristinâ fortunâ magnificentiâ*, præter fiduciam, illis *desuerit nihil* (g). Hinc *Darius*: *Dii patrii primum mihi stabilite Regnum; deinde, si de me jam transactum est, precor, nequis Asia Rex sit, quam iste tam justus hostis, tam beneficæ victor* (h).

Infer-

(a) Rhetor. 1. c. 19.

(b) In Præfat. Hist. Natur.

* Orta A. 1685. post mortem *Caroli Palatini*, inter *Philippum Wulhelmum*, *Neoburgicum* Successorem, & *Charlottam Ducissam Aurelianensem*, defuncti sororom unicam, & germanam ob bona adodialia: in pace *Rysvicensi* A. 1697. delata est ad *Cæsarem*, & *Regem Gallie*, tanquam arbitros, his discordantibus ad summum Pontificem *Innocentium XI.* à quo in favorem *Neoburgici* decisa est: quia in feudo regali, & patrimonio fiscali, seu publico, tanquam *Dux*, non quidem hereditario, sanguinis tamen, & Regni, ac Ducatus jure successit.

(c) L. 3. c. 20. n. 46.

** *Auf Gnad / und Ungnad*: unde adjectæ hæc phrasæ, *hostis clementiæ, fidei* (quæ hic sumitur pro probitate) *sapientiæ, moderatiõni* &c. inter parerga superflua reputantur.

*** *Auf Accord.*

(d) Synopli cit. c. 28. n. 18.

(e) L. c. n. 50.

(f) *Coronæ Goth.* c. 9.

(g) *Curtius* L. 4. c. 10.

(h) L. cit. n. 51.

Hec restri-
ctum ad pa-
ctum.

Inferitur 2. Quod *deditio conditionata* victori plus juris non tribuat, quam in capitulatione expressum: *hac enim*, ut habet *Grotius*, aut *singulis consulunt pacificentes*, ut quibus *vita salva*, aut *corporum libertas*, aut *quaedam bona excipiuntur*, aut *etiam Universitati quedam jura reservantur*.

Sors certis
in circum-
stantiis non
illicita.

§. IV. Paci insuper affinis est *sors*, qua, *tanquam fortuito medio*, controversiæ summus inter Imperantes terminatur. Usus sortis promiscuus sane illicitus, præsertim si armorum jure sat certus affulgeat felix belli eventus. Quia Principi est obligatio major, quam ut omittere possit eas rationes, quæ ad sui & suorum tutelam sunt maximè naturales. In causa belli dubia, eventusque nimis incerto, videtur esse licitus usus, ut *incerto periculo evadatur certum*: immò licet Princeps rei, qua de agitur, non dominus, sed administrator solummodò sit, præstabit incertitudini sortis committere, quam animas, & corpora; una cum rebus, in tot & tanta tamque certa belli discrimina præcipitare.

Singulare
certamen.

§. V. Ad pacem denuo reducitur *singulare certamen*, quo duo, vel plures ex utraque bellantium parte congregiuntur ea lege, ut victoria sit penes illam partem, cujus selecti pugiles exitère Victores. Hoc, Gentium jure, saltem externo, permissum esse patet ex *Anea*, & *Turno*; *Menelao*, & *Paride*, binis utrinque *Aeolis* & *Eleis*; trinis *Horatii Romanis*, & *Curiasius Albanis*; totidem *Lacedæmonius*, & *Argivis* &c.

Licitum,

Absolute licitum, etiam in foro interno suadet *1.* Exemplo *Davidis*, & aliorum Principum *Christianorum*, communique *Canonistarum* calculo. *2.* *Ratione*; nam bellum plurium militum, ex justa causa & autoritate publica susceptum, est licitum: ergo etiam bellum duorum, eadem autoritate susceptum; immò magis, quam illud, cum hic solummodò unius, vel alterius vita, non multorum, nec innocentium salus in discrimen conjiciatur. Quòd si

Pro publico
Reipublicæ
commodo.

Dicas cum Grotio (a): Quòd peccet, qui vitam leviter sorti per Duellum committit, eoque, tanquam testimonio bonæ causæ, aut judicii Divini instrumento utitur. *§. Non* peccat, qui vitam ancipiti fortunæ per bellum committit, ac prodigit pro bono publico; qui justitiam causæ, ex futuro, & incerto belli exitu, querit: ergo à pari. *Si replices cum eodem*: In bello justo innocentium periclitantium causam duello ancipiti non exponendam, sed *totis viribus* defendendam. *§. D.* Si moraliter certa sit victoriæ

spes. C. si dubia; immò resistentiæ modica spes. N. si

Inferas: Ergo etiam causam Religionis ejusmodi tertamini committendam. R. N. illatum. Disparitas est, quia causa Religionis est causa DEI, pro cuius tuitione cuncta humanæ potentie media apprehendi, vires omnes exeri, sanguis & vita consecrari debent. *2.* Quia certa victoriæ spes in Divina providentia hic ponenda, quæ nunquam deest, cum crux pro labaro, causa DEI pro armis est, ut exemplo suo satis demonstravit *Constantinus M.* Ex his

Excepta
causa Reli-
gionis,

Colligitur 1. Quòd in dubio, utra pars ex duellantibus vicerit, res maneat antiquo loco suspensa. Cæterum, ut rectè *Puffendorfius* arguit (b), si interte. *duos pugnaretur*, ille victor erit, qui adversarium occiderit, aut isa debilis averit. & oppresserit, ut victum se ipse fateatur. Ubi plures pugnant, illa pars victrix erit, quæ adversarios occiderit, aut fugatos isa debilitarie, ut resistere amplius nequeant. Et paulò post: *Qui loco cessit post confectum, in dubio magis est, ut fugisse credatur.*

Victoria
certa bellum
impediente,
vel dirimere.

Colligitur 2. Consensum ad ejusmodi singulare certamen requisitum dependere ab iis, quorum autoritate bellum geritur, vel pax concluditur. Ratio est, quia, qui bellum aut pacem inire valet, etiam media paci æquivalentia eligere potest.

Autoritate
summe pote-
statis.

§. III.

§ 3.

Queritur III. Quanam circa pacem sit *De Aula* vera, falsaque ratio status? *rum Idolo,*

§. I. Axiomata *Christiana Politicæ* seu *Ratione* sunt *1.* *pax maximi faciendæ*: Quia tanta est ejus necessitas, ut nulla societas sine illa diu possit subsistere; quia tanta *utilitas & jucunditas*, ut communibus Populorum votis, tanquam fundamentum humanæ vitæ, semper sit exopta.

2. *Pax interna nequiquam negligenda*: *Interna non* Quia basis solidæ felicitatis, etiam *negligenda,* temporalis. Consistit autem in tranquillitate mentis, per adversa & prospera dispositioni Divinæ semper conformis. Obtinetur, & conservatur per fidem unicè veram, per conscientiam puram, *Christianam* patientiam, & charitatem.

3. *Pax externa, & publica pro ceteris* *Externæ* *Principi promovenda*: Quia in illa consistit securitas, & salus *Reipublicæ* promovenda: *da:* promovetur per regulas æquitatis naturalis; per regimen secundum justitiam; per legum Divinarum, & humanarum custodiam, secundum consuetudines avitas justè *Reipublicam* gubernando; virtutibus præmia, vitiis pœnas

(a) L. 3. c. 20. n. 43.

(b) De J. N. & G. l. 8. c. 8. §. 5.

nas decernendò; Exteros ad bella non provocandò; hostilitatis causas præscindendò; sub Divina protectione privato bono publicum præferendo &c. Unde nascuntur hujus pacis publicæ fructus, pietas, Religio; surgunt Regum palatia; crescit ararium; ditescunt Regna; ornantur civitates; mercatura floret: sub hac oliva quiescit Populus; securè lætatur agricola: confidit extraneus; non insultat Miles; & omnes sine timore domi, forisque quietè vivunt, suisque negotiis attendunt.

Vera, justa, & honesta procuranda.

4. Pax vera, justa, & honesta à Principe procuranda: Vera est, quæ doli neficia, in veritate fundata, & primariò Christianæ pietati innixa est; quâ justè cum Deo, & hominibus ambulamus. Hanc Christianis reliquit Christus, deditque; non, quomodo Mundus dat, sed in veritate: sine hac pace Christi omnis corrumpit humana prudentia, & qua Politicis solida & vera videtur, vacua est, & inanis, ut rectè animadvertit Illustris Statista Guilielmus ab Efferen (a). Pax justa & honesta est, quæ ad gloriam Dei directa, justis & honestis conditionibus, sic inter Reges componitur, ut utrinque regalis dignitas conservetur. Hæc, ut inquit memoratus Politicus, propria est Regum Christianorum, qui jure charitatis & justitiæ nihil iniquum, infame nihil admittunt.

Axiomata pseudo-politica: Pax bello postponenda.

3. II. Axiomata pseudo-politica sunt 1. Pax bello postponenda ob commodum Principis, vel statûs. Sed naturæ vox clamat, non pace bellum, sed bellò quærendam pacem.

Interna nec curanda.

2. Pax interna impertinens ad scita politica, sed reponit ab Efferen: cum pax interna reale fundamentum sit solide felicitatis temporalis, & æterna, ego illam Principi Christiano super omnia pacis externæ desideria commendo, & sine hac pace interna nihil illi securum promitto. Non est pax impiis, sed justus in pace vivit. Ita ille.

Externæ humanis tantum firman- da præsidia.

3. Pax constans humanis solum firmanda præsidia; puta concordatis, juramentis, sigillis publicis, aliisque firmissimis humanæ securitatis vinculis. Sed uti hæc præsidia nequaquam sunt negligenda, errant tamen à verò pseudo-politici, qui per rationem statûs DEUM à suis consiliis excludunt, quia, ut notat laudatus Statista: nisi Dominus custodierit domum pacis & consilii, in vanum laborant, qui ædificant eam.

Callidè furcanda.

4. Pax non rarò calliditate effingenda ad speciem, ut securius lædat. Sed hæc pax, non pax, sed larva pacis est, utique indigna, quæ vel nominetur inter Christianos. Nam fundatur in secretis Idoli statûs, & eò majoris prudentiæ argumentum habetur, quo subtiliùs à Politicis obnubilatur.

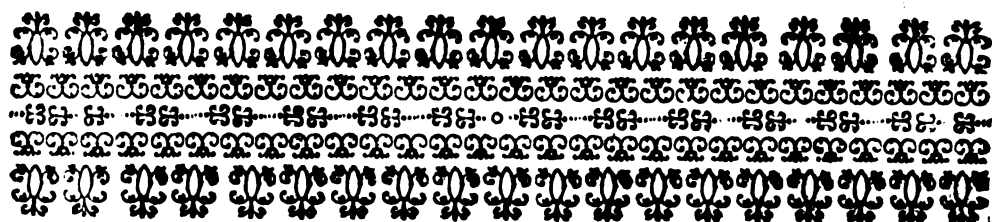
5. Pax in necessitate est procuranda qua- libuscunque tandem mediis, non attentata Religionè, justitiâ, sive injustas, sive justas conditiones pars subacta indulgeat, & victoriosa extorqueat. Sed hæc pax Gentilibus propria, qui DEUM nullum agnoscunt præter Idolum statûs. Christiani verò Reges, nec victi, ejusmodi pacem acceptare, nec Victores talem vel ipsis Gentilibus imperare possunt; immò extrema quævis potius eligere tenentur, quàm a DEO declinare, & devictorum salutem prostituere.

3. III. Media conservandæ pacis verè politica sunt 1. Mutuus amor Principem inter & subditos; hic enim habetur pro vinculo pacis. 2. Observantia legum & pactorum, quia illæ ad pacem Reipublicæ conditæ; hæc inita ad hunc finem. 3. Fidelitas & obedientia à subditis Principi debita. Impedimenta sunt 1. Peccata Populi; hæc enim provocant Divinam justitiam ad vindictam, & ipsum Authorem veræ pacis offendunt. Sic legimus; translata à Deo Regna à gente ad gentem propter injustitias. 2. Vitium Principis, sive consistat in neglectu veræ Religionis, vitæque scandalosa, sive in malo regimine, pacem violando, ex ambitione terminos proferendo, Ministris impiis indulgendo, justitiam non administrando, violenter dominando, privilegia & libertatem adimendo, oneribus subditos opprimendo &c. 3. Error populi. 4. Violentia Exterorum.

3. IV. Ratio statûs pseudo-politica docet 1. ad absolutum Imperium esse necessarium rigorem, atque severitatem, ut omnes subditi intelligant, in manu Regis vitam suam consistere. Sed soli Deo competit Imperium absolutum, Regibus non nisi subordinatum, & Legibus tam Divinis, quàm humanis limitatum. Docet 2. Nunquam satis securum esse Regnum, nisi è medio sublatis iis, quibus vel bene merita suffragantur, vel Populus favet, vel qui, ob boni publici studium, Regibus quandoque intercedunt, consiliisque suis minus blandiuntur. Sed hoc est stigma tyrannicum, & characteristica barbaræ crudelitatis. Docet 3. Conversiones Imperiorum, Regumque felicitatem dependere à fortuna, politicisque prudentiæ humanæ consiliis. Sed hoc Idolum statûs non nisi Athei adorant; Christiani Divinam Providentiam, humana omnia ex altissimis consiliis moderantem, & ad Populi sui, seu Ecclesiæ veræ regimen dirigentem, suspiciunt, ac venerantur.

ELEN-

(a) In Manuali Politico f. m. 877.

ELENCHUS POSITIONUM, QUÆ CONTINENTUR IN INSTITUTIONUM JURIS UNIVERSALIS, NATURÆ ET GENTIUM, PARTE II. DE JURE GENTIUM.

I. **S**Tatus hominis *adventitius* est is, qui homini *supervenit* ex facto aliquo, seu proprio seu alieno, libertatis congenitæ restrictivo.

II. Diciturque esse *conditio hominis*, in certis circumstantiis per factum, seu proprium seu alienum, constituti, quæ conditio eundem ad distincta quædam officia, indeque manantia jura determinat. fol. 2. III. Inde fluit, quod status hic sit *quædam societas*, nascaturque ex consensu duorum vel plurium, in eundem finem ac media, fini huic obtinendo necessaria, conspirantium. IV. Hæc porro societas potest esse una vel multiplex: societas *simplex*, seu prima est status conjugalis, familiæ, herilis; *composita* est Civitas, vel etiam Respublica. f. 2.

II. Status conjugalis, ordine & dignitate *primus*, spectato præcisè jure naturæ, in genere dicitur *societas simplex personarum diversi sexûs, sobolis ritè procreanda, educandæque causâ inita*. f. 2. II. Est institutus à DEO, ut *authore naturæ*, adeoque naturali jure est quàm maximè licitus ac permissus. III. Est etiam *naturali jure præceptus*, non quidem hominibus singulis, sed tamen universitati hominum. f. 3.

III. Status conjugalis, *spectato jure Divino*, à Mundi primordiis notavit vinculum *perpetuum*, atque *indissolubile* respectu omnium hominum, sic ut contractus *temporarius*, per se loquendo, haud esse potuerit *verè matrimonialis*, seu *validus* seu *licitus*. f. 3.

Part II.

IV. *Spektato jure naturæ* matrimonii contractum ex sua natura esse *perpetuum*, atque *indissolubilem*, sententia est *valde probabilis*, adstruiturque satis communiter ab Authoribus orthodoxis. f. 3.

V. *Spektato præcisè jure naturæ*, matrimonii contractum non *necessariò* esse *omnino perpetuum*, atque, *indissolubilem*, videtur esse sententia *haud minus probabilis*, adstruiturque satis magna auctoritate Theologorum atque Canonistarum. f. 4.

VI. *Spektato statu naturæ*, perpetuitas contractus matrimonialis est naturæ rationali admodum *consentanea*. II. *Abstrahendo à statu merè conjugali in se*, respectu multiplicis Reipublicæ inter Gentes, contractus matrimonialis videtur *Gentium jure* perpetuus, nec dissolubilis, *saltem privata auctoritate*. f. 6. III. Immo Societas conjugalis, *spektata in se, & secundum statum merè naturalem*, nititur contractu, *non qualicumque*, quavis causâ per mutuum consensum solubili; *sed speciali*, notante vinculum absolute sufficiens, & commensuratum matrimonii *fini primario*, generationis nempe & educationis, proli debitz, ac simpliciter necessariæ. f. 6.

VII. Vinculum tamen *perpetuum & insolubile*, naturæ jure requisitum, *ex ratione merè naturali*, sufficienter probari vix potest. II. Nec etiam sat refutari sententia negans. III. Id quod tamen in nullum ce-

Cc

dit

dit statûs conjugalîs perpetui præjudicium. f. 6.

VIII. *Spektato jure Divino*; à Mundi primordiis, status conjugalîs, respectu omnium hominum, etiam Gentilium, notavit *vinculum duorum*, exclusivum omnîs polygamix, seu licitæ, seu validæ. f. 7.

IX. *Spektato jure naturæ*, est sententia valde probabilis, adstruiturque communiore auctoritate, polyginiam esse jure naturæ prohibitam. f. 7.

X. *Spektato jure naturæ*, polyginiam haud esse, vel fuisse illicitam, videtur esse sententia, minor quidem auctoritate, ratione tamen non inferior. f. 8.

XI. Polyandriam simultaneam, naturæ jure esse prohibitam, & matrimonii fini absolute repugnantem, est sententia satis certa; & Authorum, etiam Protestantium, unanimi calculo contestata. f. 10.

XII. In nostris principiis monogamia est *Divino jure* præcepta. II. Est matrimonii naturæ, & propagationi humanæ quam maximè consentanea. III. Adeoque polyginiæ saltem juri Gentium est adversa. IV. Quod tamen in se præcisè *spektata* naturæ jure sit absolute prohibita, sufficienter probari vix potest. V. Et licet admittatur naturæ jure permixta, per hoc tamen matrimonii monogamix nullum sit præjudicium, prout nonnulli immeritò sibi & aliis persuasum volunt. VI. Polyandria tamen non tantum jure *Divino*, & *Gentium*, sed etiam naturali absolute prohibita est. f. 11.

XIII. Quò ad matrimonii gradus, singularis est opinio Thomasi protestantici, qui matrimonium in primo gradu, Patris nempe cum filia, Matris cum filio, validum licitumque, hoc præcisè *spektato jure*, affirmat, etsi alibi utcumque recantet. f. 12.

XIV. Etsi pleræque rationes, contra Thomasi thesin à quibusdam allatæ, non adeo sint efficaces. II. Sententia tamen affirmans, matrimonium in primo gradu lineæ rectæ, etiam naturæ jure esse invalidum; ex ratione intrinsicæ est probabilior. III. Ex ratione extrinsecæ verò est absolute tenenda, ac adstruenda. IV. Sic ut replicæ, afferri solitæ, in oppositum nil evincant. f. 13. 14.

XV. In primo gradu lineæ rectæ matrimonium est etiam jure *Divino* positivo, primævo & universali, uti & jure *Gentium*, ac positivo humano absolute prohibitum. f. 15.

XVI. Quò ad cæteros gradus consanguinitatis, *spektato jure naturæ*, nullus, præter primum lineæ rectæ, matrimonium reddere videtur invalidum. II. Unde nec primum gradum lineæ colla-

teralis, fratres inter ac sorores, impedimentis, naturæ jure prohibitis, accensendum, sufficienter probari potest. f. 16. III. Etsi non desint, qui partem oppositam, non tamen sat efficaciter, tueantur. f. 16.

XVII. Absolute loquendo nullus gradus, seu consanguinitatis seu affinitatis, in *Levitico* prohibitus, præter primum lineæ rectæ, *spektato præcisè naturæ jure*, conjugium videtur reddere seu invalidum, seu illicitum. II. Replicis oppositum haud evincitibus. f. 17.

XVIII. Quò ad alia impedimenta, *spektato jure naturæ*, dirimentia matrimonium, inter Moralistas convenit I. In genere, quòd jure naturali & Gentium impedimenta constitui possint, & defacto aliqua constituta sint. II. In specie; inter impedimenta matrimonii, naturæ jure dirimentia, est impotentia perpetua, error substantialis, polyandria, & consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ. f. 18.

XIX. Moralistæ protestantici, inter causas matrimonium dirimentes, etiam jure *Divino* positivo, & inter fideles, male adstruunt crimen, quale foret adulterium, malitiosa desertio, debiti negatio pertinax, morum intolerabilitas &c. f. 18. II. Etsi, an *spektato præcisè jure naturæ*, ejusmodi causæ conjugii vinculum solvant, tam facile determinari neque possit, neque etiam debeat. f. 19.

XX. Vis ac metus, *spektato præcisè naturæ jure*, non est impedimentum dirimens matrimonii, uti multi, præsertim ex Moralistis protestanticis, affirmant. f. 19. II. Affinitas, nullo gradu, seu lineæ rectæ seu obliquæ, matrimonio obest *spektato jure naturæ*. f. 19.

XXI. Inter jura atque officia societatis conjugalîs est I. Fides conjugii: unde rectè damnata est ab Innocentio XI. hæc propositio: *copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium*. f. 20. II. Est usus conjugii legitimus: unde naturæ jure, saltem leviter, prohibitus est usus conjugii solius causâ voluptatis. f. 21. III. Est cohabitatio mutua, fini conjugali debita ac necessaria ex dictis. f. 21. IV. Est obligatio reddendi debiti, quoties debito modo, & rationabiliter petitur, & sic de cæteris obligationibus atque officiis. I. c.

XXII. *Spektato naturæ jure*, etiam abstrahendo à statu naturæ lapsæ, inter conjuges non est perfecta æqualitas, sed vi status conjugalîs marito, per se loquendo, competit aliqua potestas, & superioritas, saltem directiva. f. 22.

XXIII. Potestas mariti coactiva, respectu conjugis, descendit remotè ex jure *Divino* positivo, & jure *Gentium*; proximè ex pacto. f. 23. II. Hæc ta-

mea

tamen potestas non est *despotica*, nec *herilis*, nec *absoluta*; sed *domestica*, ad societatis conjugalis & familiaris terminos restricta. f. 23.

XXIV. De societate conjugali, *spectato nature jure*, non pauci sunt errores Moralistarum protestantium, *Grotii, Bacleri, Vitriarii, Ziegleri &c. Puffendorfi*, ejusque sequacium, *Veberi, Kemmerichii, Thomasi, Fleischeri, Lyseri, Friderici Ludovici, Wernberi, Heineccii, Henrici Khæleri &c. &c.* f. 24. & seqq.

XXV. Status familiaris alius est *completus*, alius *incompletus*: familia completa est *conjunctio inter Parentes, liberos, & servos*; incompleta est *societas inter Parentes & liberos, ob communem inter se utilitatem contracta*. f. 27. II. Status familiaris paternæ *Hubero* est *Societas plurimum personarum, quæ unius potestate, per ipsam naturam, educationis causâ, sociata sunt*. f. 27.

XXVI. Origo familiaris paternæ, *per naturalem connexionem*, fluit ex statu conjugali. II. Huic competens potestas est *jus Parentum in liberos, quo actiones ipsorum ad vitam, honeste & feliciter transigendam, diriguntur*. f. 27. III. Origo hujus patriæ potestatis probabilius deducitur *ab educatione proles, quæ Thomasio dicitur sobolis à prima infantia ad maturitatem tam corporis quam animi perductio*. f. 27. IV. Qua in re varius est error *Hobbesii, Hornii, Hennigis, Puffendorfi, Grotii*, aliorumque Moralistarum protestantium. f. 28.

XXVII. Potestas patriæ, seu familiaris regimen, *spectato jure nature*, non est penes solam Matrem, ut vult *Hobbesius*; sed penes Parentes simpliciter. II. Exercitium hujus potestatis, modusque regiminis dependet à pacto, etsi hoc deficiente, *principaliter potestas absoluta* competat Patrifamilias. f. 29.

XXVIII. Potestatis patriæ mensura in genere desumenda est *ex fine educationis, atque familiaris; in specie accommodanda est ætati triplici liberorum*. f. 30. II. Potestas tamen *correctionis* non se extendit ad jus vitæ & necis *ratione delicti*, uti frustra contendit *Puffendorfius*, atque *Thomasius* cum aliis nonnullis. f. 30. III. Inter officia Parentum, *spectato nature jure*, præcipue est *alimentatio quò ad corpus, & institutio quò ad animam*: liberorum verò est *filialis observantia, gratitudo &c.* f. 31.

XXIX. Status herilis rectè dicitur esse *societas inæqualis inter Dominum & servum, eo fine instituta, ut hic in ejus commodum debita servitia præstet*. II. Servitus alia est *pactitia seu famulitium*; alia *legalis, coacta, seu mancipatus*. III. Conditio tamen servilis malè tribuitur nature. IV. Etsi servitus *pactitia, seu famulitium, originem remotam* habeat ex
Part II.

inæqualitate conditionis humanæ; *proximam ex pacto spontaneo, adeoque ex institutione humana*. f. 32. V. Servitus *legalis, seu mancipatus, originem occasionalem* trahit à bello; *causalem* ab arbitrio Victoris, victique consensu coacto; *formalem* à jure Gentium. f. 33. VI. Nil obstantibus quorundam replicis. f. 33.

XXX. Officia, quæ fluunt *ex statu herili*, quò ad *mercenarios*, præcipue sunt desumenda *ex pacto*. II. In quo præsumi nequit jus vendendi invitum, jus vitæ & necis *ratione delicti*, uti vult cum *Hertio Heineccius*; vel potestas puniendi *indefinita*, uti statuit *Thomasius*. III. Quò ad *obnoxios* officia deducenda *ex jure Gentium*, saltem apud Infideles, quod potestatem tribuit etiam in vitam, *impunitate saltem extrinseca*. IV. *Dominorum est*, imperia pactis & viribus commensurare, servos non ut jumenta, sed homines tractare &c. *Servorum est*, justè & justa præcipienti obtemperare, fidelitatem servare, secus castigationem patienter terre, & sic de aliis. f. 34.

XXXI. Civitas spectata in genere est *quodvis corpus politicum, in sua specie perfectum, & civilis beatitudinis causâ in commune regimen coadunatum*. II. Ejus origo *hujusmodi* proprie tribuitur juri nature. f. 35. III. *Puffendorfius*, pro causa Civitatis remota, minus bene assignat *metum proborum*. f. 36. IV. *Kemmerichias* haud satis appositè *metum pravorum*. f. 37.

XXXII. Civitatis origo verior *fundamentaliter* fluit à jure nature, *merè negativo*, seu improprie tali; *occasionaliter* ab amore plenioris sufficientiæ, majorisque securitatis; *efficienter* à pacto libero, seu jure humano; *materialiter* à cœtu hominum, confluentium in unum corpus morale politicum; *formaliter* ab imperio summo. f. 37. II. Unde civitas in specie rectè appellatur *societas plurimum perfecta, consensu mutuo per summum imperium coadunata, in ordine ad beatitudinem civilem*. f. 38.

XXXIII. Est erronea quorundam thesis, quæ affirmat beatitudinem civilem consistere *in sola felicitate extrinseca hujus vitæ, absque necessario respectu ad intrinsecam, consistentem in virtute, ac honestate morum, in ordine ad finem ultimum, vitæ alterius consequendum*. f. 38. II. Unde gravis est *Puffendorfi* error, ejusque sequacium, *Politicorum*. I. c. III. Inter proprietates Civitatis est *absoluta sufficientia, potestas summa, inæqualitas membrorum, stabilitas, &c.* Modus quandoque est *violentus*, quandoque *voluntarius*, non raro *fortuitus*, habeturque plerumque ex pacto tacito vel expresso quò ad consociationem, debi-

debitamque subordinationem pro certa regiminis forma &c. Dissolutio civitatis habetur *ratione materiae* dissoluta penitus confociatione, aut *ratione formae* sublato summo imperio &c. f. 40.

XXXIV. Civitas non malè dividitur *in regularem*, atque *irregularem*; sub illa continetur, cui forma *Monarchica*, *Aristocratica*, vel *Democratia*, vel *mixta*; ad hanc spectant omnes civitates *heredes*, *patrimoniales*, *informes*, *systematica* &c. f. 41. II. Status civitatis *mixtus*, seu ex duplici, seu ex triplici forma regulari temperatus, non est chymericus, ut vult Bodinus contra communiorem Politicorum. f. 43.

XXXV. Inter regulares Civitatum formas simplices excellit Monarchia. f. 45. II. Omnium tamen Civitatum, seu Rerumpublicarum forma, optima est forma *mixta*, quae ex Monarchia & Aristocrata est temperata, ubi nimirum & regia viget potestas, & Ordinum valet Autoritas, *saltem spectata natura humana fragilitate*. f. 47.

XXXVI. Regnum electivum, *per se loquendo*, præstantius est successivo, maximè si electioni *aliqua successio* adjungatur. f. 48. II. Licet sint Authores, qui pro externo Principe, in Regnum adsciscendo suffragium ferant, nihilominus magis videtur conducere Reipublicæ, *domesticum* eligere Principem. f. 50.

XXXVII. Duplicis generis sunt præsidia Reipublicæ; *animata*, uti *cives* & *milites*; *inanimata*, uti *munitiones* & *arma*. f. 51. II. Expediit in Regno, *saltem vicinis hostibus ubique cincto*, plura esse munimenta. f. 51. III. In illis tamen Provinciis, *quæ ab hostili incursu admodum remotæ sunt*, amicisque terris *circumdata*, plerumque sunt inutiles plures munitiones, et si *aliquæ* meritò commendentur. f. 52.

XXXVIII. Reipublicæ *animata* præsidia bene statuuntur in *consilio Gubernantium*, *cultu justitiæ*, *civium concordia* & *probitate*. f. 54. II. Regnorum mutationes malè aliqui adscripserunt cum Platone criticis quibusdam annorum numeris; pejùs alii retulère in casus fortuitos, vel in Astrorum influxus; aut in fatum inevitabile. f. 54. III. Verius referuntur in duplicem causam, *externam*, seu *Providentiam Numinis*, & *conatus hostium*; & *in internam*, quæ juxta *Aristotelem* est *fallacia*, *violentia*, *aliæque delicta civium*. f. 56.

XXXIX. Dominium rerum *causale*, seu *in genere*, & abstrahendo ab effectu, quem parit ad alios, denotat *facultatem utendi rebus in commodum pro-*

prium ex beneplacito proprio. II. Ejus origo *fundamentalis* est Deus Creator; & quò ad usum hujus domini, *ad vitam simpliciter necessarium*, fluit à jure naturæ *positivo*; quò ad *usum commodum*, à jure naturæ *negativo*. f. 57. III. Creaturarum, *etiam animalium*, usus, si modò sit *rationabilis*, homini ab Authore Deo est *absolutè* concessus. f. 58.

XL. Dominium rerum *formale*, seu *in specie*, & prout effectum parit in ordine ad alios homines, est *jas de re corporali liberè disponendi eamque vindicandi*. f. 58. II. Atque hoc dominium fundatur in quadam rerum seu *appropriatione*, seu *divisione*, quam factam esse negari nequit, *etsi Auctor, modus, & tempus majorem auguriis fidem non videatur expetere*. f. 58.

XLI. Per primævam rerum communionem rectè notatur *quadam facultas utendi rebus creatis, communis omnibus in ordine ad easdem sibi privativè appropriandas*. f. 59. II. Quæ, etsi diu durare haud potuerit, malè tamen negatur *simpliciter à Ziegleris, Seranchiis, ac Bacleris*. f. 59.

XLII. Ut primæva rerum *communio*: ita & earundem *divisio* est juris naturalis *merè negativæ*. II. Unde origo domini proprietatis *remota* non habetur à jure naturæ, *nisi improprie tali; proxima* per occupationem, vel etiam *divisionem*, *jure Gentium* firmatam. f. 60. III. Sic ut opponi solita Jus haud evincant. f. 60.

XLIII. Inter *conditiones*, ad rerum proprietatem requisitas est 1. Ut *immediatè* vel *mediatè* usum præbere possint. 2. ut usum non præbeant *omnibus sufficientem* citra dissidii periculum. 3. Ut *apprehensioni* & *custodiæ hominum* aliquatenus obnoxie sint. f. 61. II. Unde fluit, quòd, etiam post introducta dominia, non cessaverit penitus *omnis rerum communio*, cum salvà pace Generis humani, res aliquæ *posuerint*, aliæ *debuerint* esse communes, hoc est, *spectata proprietate nullius*. f. 62.

XLIV. Oceanus seu mare rectè dividitur in *internum*, *externum*, atque *vastum*. f. 62. II. Mare *internum* domini ac proprietatis esse capax, *natura jure permissivo, & Gentium positivo*, est sententia *communiter* recepta. f. 62. III. Etiam *mare externum*, eodem jure, domini ac proprietatis esse capax ex *factis communi* Authorum. f. 62.

XLV. Etiam *vastus* Oceanus, *in se spectatus*, domini ac proprietatis non videtur esse incapax *absolutè*. II. Licet incapax sit *per accidens*, saltem respectu unius Gentis, vel etiam plurimum. III. Hoc tamen non obstante, Oceani libertas, *usque innoxius*, fun-

fundatur partim in *primæva communione*, partim in *lege humanitatis naturalis*, ac *Gentium positiva*. f. 63.

XLVI. *Commercii nomine intelligitur mutua inter homines, mediante permutatione, aut emptione ac venditione, earum rerum communicatio, quibus mutuo egent.* f. 65. II. Hujus communicationis origo *occasionalis* fuit rerum *divisio*, & *dominiorum introductio*. I. c. III. *Commercii origo remota & fundamentalis* non habetur à *jure naturæ*, nisi *improprie talis*, seu *merè concessivo*. IV. *Proxima & formalis* fluit à *solo jure Gentium*. f. 65.

XLVII. *Jure Gentium inducta est commercii libertas non qualiscunque, sed societatis humana fini accommodata, hoc est, mutux Gentium necessitati, atque utilitati intenta.* II. Quod jus, etsi *absolutè mutabile* sit, *mutabile tamen non est pro cujusvis Gentis arbitrio*. III. Neque *proprie mutatum* est hætenus, uti *minus proprie cum Batynio* asserunt nonnulli, etsi *mutatis circumstantiis* restrictionem *variã materialiter* subiecit. IV. Unde, *manentibus antiquis circumstantiis* etiamnum in primo robore perseverat. f. 66.

XLVIII. *Gens Genti jure prohibere nequit, ne ad exterarum Gentes liberarum, hoc est, prohibenti nullo jure subiectas, per vastum Oceanum navigatum eat, & cum iis commercia colat.* f. 68. II. An *transvectio mercium in liberarum ditiones per territorium alienum, seu terrestre seu maritimum, sit jure Gentium libera, non est adeò expeditum.* f. 69.

XLIX. *Modi acquirendi dividuntur in originarios & derivativos.* f. 70. II. Inter *originarios* est, *Gentium jure, divisio*; est etiam *occupatio*. I. c. III. Hanc *Hobbesiani formaliter, & immediatè, ex naturæ jure, minus tamen bene, derivant.* f. 70. IV. Alii cum *Hertio & Kemmerichio* eandem æquè impertinenter fundant in *facultate, quam à DEO concessam munit socialitas*. f. 70. V. *Limatiùs loquuntur illi, qui ad originariam acquisitionem proprietatis, atque dominii humani, institutum Gentium requirunt, pacto tacito, vel expresso fundatum.* f. 71. VI. Quod *institutum, sed absque pacto, nos quoque adstruimus.* I. c.

L. *Occupatio dicitur apprehensio rei cum animo eam habendi ut suam.* II. *Res inventæ, quæ nullius sunt, jure Gentium, fiunt primò occupantis.* f. 71. III. *Idem suo modo tenendum etiam de thesauris, abstrahendo tamen à speciali dispositione juris civilis.* I. c.

LI. *Venatio, etsi sit juris naturalis permissivi, reservari tamen Principi, etiam in territoriis subditorum, absolute potest speciali jure, justis suffulco si-*

entis & causis. f. 71. II. *Juri tamen naturæ & Gentium, respectu dominii in feram captam, haud derogat, per se loquendo, jus humanum, eò quòd opponat legem solummodò penalem.* f. 72.

III. *Inde dicta, minimè probata, sententia est Recentium quorundam, qua statuunt, feras, aves &c. esse in dominio proprietatis Principum.* I. c. IV. Illi non satis æqui, qui nostram thesin, etsi *communissimam*, ineptis nimium censuris appetere non verentur. f. 72.

LII. *Modi acquirendi dominii, quos derivativos appellant, alii sunt de facto; alii de lege.* f. 73. II. In illis comprehenduntur *contractus & pacta*; in istis *successio ab intestato, usucapio, atque prescriptio.* I. c. III. *Modi transferendi dominii in facto, seu voluntate humana fundati, regulariter loquendo, non profluunt à jure naturæ, nisi merè negativo.* f. 74. IV. *Remotè, & in genere, habentur à jure Gentium.* I. c. V. *Proximè, & in specie, oriuntur à jure civili, tam quòd ad substantiam, quàm quòd ad formam.* I. c. VI. *Etsi obligatio illarum sit juris naturalis, proprie talis, seu positivæ.* I. c.

LIII. *Circa contractus & pacta, spectato jure naturæ, requiritur mutuas consensus, capacitas &c.* f. 75. II. Unde *ejusmodi defectus eosdem invalidat, uti & materia de se mala, error, dolus circa substantiam.* I. c. III. An *pacta, vi seu metu, absolute gravi & injusto extorta, sint jure naturæ invalida, declarabitur infra.* I. c. IV. An *pacta de facto turpi, siquidem impleta jam sint, sint valida naturæ jure, pariante obligationem solvendi pretii, alii inter Orthodoxos affirmant, alii negant.* f. 76. V. *Nos sententiæ negativæ, tanquam magis accommodæ ad finem à natura intentum, suffragium addimus.* f. 76.

LIV. *Modus transferendi dominii per legem alius est mortis causâ, qualis successio ab intestato, & suo modo etiam testamentaria voluntas; alius est inter vivos, qualis quoque est usucapio, ac prescriptio.* f. 77. II. *Translatio dominii per successionem ab intestato nil participat de positivo jure naturæ; sed, loquendo simpliciter, habetur à jure Gentium, quòd ad modum fluit à jure civili.* f. c. III. *Translatio dominii per ultimam voluntatem neque in se, neque quòd ad valorem, & efficaciam, fluit à jure Naturæ, vel Gentium, nisi merè negativo.* f. 78. IV. Unde, quæ nonnulli in oppositum movent, inefficacia sunt. f. c.

LV. *Titulus usucapionis atque prescriptionis, quòd ad præsentem formam in specie, est juris merè civilis.* f. 81. II. *In genere, seu quòd ad originem, & substan-*

stantiam, non est *juris naturalis*, nisi merè *negativi*. l. c. III. Idem titulus, quò ad *originem & substantiam* spectatus, probabilius est *juris Gentium*. l. c. IV. Nil in oppositum evincitibus replicis. f. 82.

LVI. Ditiones & Regna sunt *absolutè alienabilia*, & quidem variis titulis. f. 87. II. Unde fundamenta, quibus nonnulli, cum *Ferdinando Vafquo*, alienationem Regnorum cum populis subjectis *absolutè* rejiciunt, non videntur sat solida. l. c.

LVII. Majestas *Stagyritæ* est *summa in Civitatibus potestas*. f. 89. II. Inter ejus proprietates etiam est, *per se loquendo*, *carentia Superioris in terris*, cui an derogat *fiduciarius nexus*, non adèd est expeditum. l. c. III. Illud sat contestatum, *obligationem clientelarem*, seu *jus protectionis* nil officere potestati summæ. f. 90. IV. Etiam proprietates quò ad *perpetuitatem*, ac *indivisibilitatem* *jurium omnium* suam patitur exceptionem. f. c. V. Variè dividitur potestas summa, etsi *Lymnæi* divisionem in *realem*, & *personalem*, ut analogam, plerique rejiciant. l. c.

LVIII. Majestatis origo *prima* est à DEO. f. 91. II. Origo *proxima* in se, & ut notat, *in genere*, *facultatem moralem gubernandi Reipublicam*, habetur itidem *immediatè* à DEO. l. c. III. *Relativè* spectata, seu quatenus *in specie* residet penes unum, vel plures, etsi non desint, qui *immediatè* derivant à DEO, est tamen communior, quòd in *Communitate* sit *immediatè* à DEO, & *hac mediante* in uno, vel pluribus f. 91. IV. Modus tamen aliquis exercendæ potestatis, *indeterminatè sumptus*, est à jure *Naturæ*. f. 93. V. Modum acquirendæ potestatis summæ non semper esse à DEO; neque omnem usum ejusdem potestatis, est certum de fide. f. c. VI. *Sensa Natalis Alexandri* de origine potestatis summæ nequaquam sunt evidentiæ, ut quidem venditat; Protestantium verò *Moralistarum* quorundam sunt *absolutè falsa*. l. c.

LIX. Subjectum Majestatis *remotum* est *Communitas*; *proximum* est *persona physica*, vel *moralis*, hoc est unus vel plures. f. 94. II. Majestatis capax est omnis homo, quem natura, specialis lex, aut consuetudo non repellit. f. 95. III. Objectum Majestatis *primarium* sunt subditi: *propriè* tales; *secundarium* est territorium. l. c. IV. Jura summæ potestatis sunt varia, alia *majora*, seu regalia *intrinsicæ*; alia *minora* seu regalia *extrinsicæ*: utraque tamen respiciunt, *tanquam finem*, internam & externam *Reipublicæ securitatem*, atque tranquillitatem. f.

95. V. Inde fluunt jura pacis, bellorum, foederum &c. Item jus sacrorum, non tamen *protestanticum*, sed *catholicum*, in conservanda & defendenda religione, unice vera, comprehensum. f. 96.

LX. Bellum *in genere* rectè dicitur *Hugoni Grosio* esse *status per vim certantium*, quæ tales sunt. II. *In specie* bellum justum est *status armata contentionis*, à *Potestate summa contra hostem publicum legitimè*, ac *pacis ergo*, susceptus. f. 98. III. Consequenter bellum *injustum* erit *status armata contentionis*, qui vel à *persona non legitima*, vel ob *causas non legitimas*, vel modo, & *intentione minus legitima* susceptus est. f. 99.

LXI. Rectè dividitur bellum in *justum & injustum*. II. *In solemnè & minus solemnè*. III. *In offensivum, & defensivum*. IV. Analoga est divisio belli in *publicum, privatum & mixtum*. f. 100.

LXII. Bellum *justum*, tam *defensivum*, quàm *offensivum*, *qualitercunque & in se præcisè spectatum*, originem trahit à *Natura*, & est humano *Generi coæva*. f. 101. II. Utrumque bellum, *per se loquendo*, est *juris naturæ solummodo concessivi*, seu *permissivi*, sic ut quidem *naturæ jure* sit *licitum*, non tamen *præceptum*. l. c. III. Bellum non *qualitercunque*, sed *publicum & solemnè*, spectatum præcipuè quò ad *formam*, seu *modum* usu receptum, seu *defensivum* seu *offensivum*, est solummodo *juris Gentium*. f. 102. IV. Origo belli *injusti* est humano *Generi coæva*, descenditque à *corruptione naturæ lapsæ*, à peccato, omnisque peccati ac inimicitiae auctore *dæmone*. f. 103.

LXIII. Bellum, *ex natura sua*, *jure naturæ, & Gentium*, immò & *Divino antiquo* est *licitum*, contra quàm errore hæretico asserant *Manichæi*. f. 103. II. Bellum *de se* est etiam *licitum jure Divino novo*, seu *Christiano*, contra quàm per insignem hæresin docuerint *Anabaptista*. f. 104.

LXIV. Inter primas belli *justi* proprietates est *summa potestas*. f. 107. II. *Iusta causa*, eaque non *levis*, sed *gravis*; non *dubia*, sed *certa* respectu *Principis*: unde bellum non temerè, sed *mature consilio* suscipiendum. f. 108. III. Nihilominus *iusta causa*, etsi *sepe* prognosticon boni successus sit, non tamen *semper est*: hinc nulla est illatio: *viciè*: ergo *justam causam habuit*. f. 109. IV. Inter conditiones belli legitimi est *insuper recta intentio*. l. c. V. *Deficiente una*, vel altera conditione bellum est *injustum*; *deficiente tertia* est *illicitum*. f. 110.

LXV. Oblatâ *plena* satisfactione cessandum illicò est à bello non modò titulo *charitatis*, sed etiam *justitiæ*. f. 110.

f. 110. II. Inter conditiones belli legitimi, *saltem offensivi*, regulariter non tam *naturæ*, quam *Gentium jure*, requisita est etiam *diffidatio prævia*, seu publica belli denuntiatio. f. 110. III. Denique ad bellum, justum *ex integro*, requiritur etiam *modus legitimus*. f. 112.

LXVI. *In genere* licitum est bellum, *merè defensivum*, pro gloria DEI, seu ratione fidei ac veræ religionis. II. Immo orthodoxis Principibus, *ex supreme protectionis officio*, est obligatorium. f. 112. III. Oppositus quorundam sensus nullo nititur solido fundamento. f. 113.

LXVII. *In specie* licitum est bellum, religionis *defensivum*, contra Infideles quoscunque. II. Immo & *offensivum*, præcipuè contra *Turcas*, & alios, ditiorum, quæ olim *Christiana* fuerant, iniquos usurpatores. f. 114. III. Unde *Lutheri*, *Conringii*, *Puffendorffii*, aliorumque apologiæ *Muselmannaica* inanes sunt. f. 115.

LXVIII. *Sola Religio propaganda* non est legitima causa belli, Paganis inferendi, *ratione infidelitatis*. II. Unde non *directè*, sed solummodo *indirectè* adduci possunt ad veram fidem. f. 117. III. Atque hoc intelligendum est etiam de aliis sceleribus Infidelium, si modò non cedant *in nostram vel alterius innocentis injuriam*. l. c. IV. Unde licitum semper bellum ad repellendam eorum injuriam, si modò gerantur *cum moderatione*, *Religioni Christiana competente*. f. 118. V. Quæ videntur adversari his thesibus, fundo carent. l. c.

LXIX. Infideles subditi *qualescunque*, velut *Saraceni*, *Judei* &c. non possunt vi & armis compelli ad veram fidem *directè*. II. Possunt tamen *indirectè*. III. Nisi obtentæ pacta, specialiter ipsis indulta. f. 119.

LXX. Hæreticos subditos (loquendo *in genere*, & abstrahendo à *specialibus pactis*) vi & armis *absolutè* edomari, & ad desertam fidem catholicam, etiam *directè*, compelli posse, est communis & vera SS. Patrum, Doctorum, ac Politicorum sententia. II. Etiam ab Aatholicorum saniore parte, præique roborata. III. Immo non rarò est obligatio reprimendi ejusmodi Novatores, maximè hæresiarchas. IV. Etiam non subditi, uno alteròve casu, per Reges & Principes debellari possunt. V. Etsi molliora media quandoque sint magis opportuna, ac præhabenda. f. 121. VI. Unde autonomistica replicæ prorsus inanes sunt. f. 122.

LXXI. Justæ belli causæ, *ratione Regionis*, supponunt *in genere*, gravem injuriam, quam sine periculo totius

Reipublicæ vindicare licitum. II. *In specie* ad classem duplicem reducuntur: ad primam spectat *defensio sui, suorum, Regionis, Reipublicæ* &c. III. Ad secundam spectat *vindicatio sui, suorum, Regionis, Reipublicæ* &c. f. 124.

LXXII. *In particulari*, respectu *justæ defensionis*, legitima belli causa est subditorum rebellio, eorundem protectio, hostilis incurfus, æquitatis naturalis violatio injuriosa, facta hostibus opitulatio, confœderatorum injusta invasio. f. 124. II. Respectu *justæ vindicationis* legitima causa est recuperatio domini, bonorum &c. quæ injustè erepta, reparatio famæ, Innocentum liberatio, ultio ob denegatam justitiam, Dei jussio &c. f. 125.

LXXIII. Injustæ belli causæ, *in genere*, fundantur in *levi tantum injuria*. II. *In specie* revocantur ad geminum titulum: I. est *jus in armis*; alter *ratio status, soli innixa utilitati*. f. 126.

LXXIV. *In particulari*, respectu *juris armati*, injusta belli causa est, sola dominandi libido, ambitio parandi nominis, proferendique imperii cupido, vindictæ cupiditas, libertatis amor, denegatio matrimonii, jus imperfectum, quod non fundat obligationem justitiæ, saltem rigorosæ. f. 126. II. *Ex ratione status pseudopolitica*, injustam belli causam notat metus vicinæ potentis, nimium accrescentis, æquilibrium potentis inter vicinos, titulus omnis acquirendi domini, in jure naturæ vel Gentium non fundatus, vel quicumque coloratus. f. 126.

LXXV. Potest bellum *ex utraque parte* esse justum *formaliter*, non tamen *materialiter*. f. 127. & 133. II. Injuria, vel hostilis animus, *solummodo prævisus*, non præbet justam belli causam, nisi *consequenter* ad cautionem, injustè negatam. f. 127. III. Præbet tamen injuria, etsi solummodo *mediata*. f. 128.

LXXVI. Negatus transitus militaris, *etsi innoxius*, regulariter loquendo, non suppeditat justam bellandi causam. f. 129. II. Mercium tamen transvectio, *siquidem foret verè innoxia*, & *absque præjudicio propriæ ditionis*, saltem non nisi *iniquè* negari posset. f. 131. III. *Jacobi Lehmanni phantasma* est, sic dictum æquilibrium *Europæ* esse *de jure Gentium*, ratione conservandæ publicæ tranquillitatis. f. 132. IV. Quamvis justitiæ causæ, *moraliter certa*, haberi forsan haud semper posset, nunquam tamen sufficit *minus probabilis*, seu *dubia*. f. 133.

LXXVII. *Effectus* belli, respectu hostium, *primarius* est jus occidendi hostem, sed *verum*, *exceptis excipiendis*, *modòque legitimo*. f. 134. II. *Secundarius* est jus in bona hostilia, sed tamen

CUM

cum limitibus debitis, et si jure Gentium, per bellum justum, etiam dominium omnium, quæ hosti eripiuntur, transeat ad Victorem. f. 135. III. Jus tamen in hostium bona, per se loquendo, nullatenus sese extendit ad loca sacra, templa, altaria, neque in res sacras, bonæque Ecclesiastica uti malè cum Grotio venditant Protestantici Moralistæ. f. 136.

LXXVIII. *Effectus belli justii*, respectu Vincentium est, quod justè acquisita, spectatâ belli naturâ, primariò cedant Principi, sic ut ab ejus voluntate dependeat, quidquid privatis circa excursions licitum, & in deprædationibus proprium. f. 137. II. *Effectus belli justii, respectu devictorum*, est jus in captivos, cum dominio ex parte capientis, & servitute ex parte captivi, suo modo etiam cum jure in vitam, saltem abstrahendo à Christianismo. f. 138. III. Ad eundem belli effectum reducitur imperium in victos, sed regulariter tantummodò civile, vel mediatum, & religioni catholicæ favorabile. f. 139. IV. Ex eodem fonte fluit *jus postliminii*, hodie per lytrum, salvis tamen Ecclesiasticis. f. 140.

LXXIX. *Effectus belli justii, respectu subditorum*, est jus conscribendi militis, sed non nisi intra territorium proprium, & absque coactione saltem non subditorum. f. 140. II. Est itidem jus sequelæ, exigendorum sumptuum pro milite alendo, jus armandiæ, & extruendi munimenta. l. c.

LXXX. Non tenentur subditi, præcisè ad bellum evocati à Principe, belli justitiam examinare. f. 141. II. Tenentur tamen se informare de belli justitia, casu quo rumor communis vel causæ insufficientiam, vel injustitiam promulgaret. l. c. III. Stante nihilominus dubio, post factam inquisitionem, subditi bellare licitum. l. c. IV. Idem proportionaliter dicendum de militibus conductitiis. l. c.

LXXXI. *Obligatio generalis, respectu injustè bellantis*, est onus reddendæ DEO rationis, & restitutionis omnium damnorum. f. 142. II. *Obligatio Principis in specie, respectu militum*, est solutio stipendii. l. c. III. *Obligatio militum respectu Principis*, est militare servitium. l. c. IV. *Obligatio, respectu hostium inter se*, est justitia, moderatio, veracitas, fides in pactis, etiam spectato jure naturæ, contra quàm Puffendorffius asserat; item honestas, humanitas in mortuos saltem de jure Gentium. &c. l. c. V. *Obligatio hostium, quò ad neutrales*, indemnitas; neutralium, quò ad hostes, æqualitas erga partem utramque. f. 144.

LXXXII. *Repressalix rectè dicuntur jus, quo Magistratus sive se, sive suos, in casu denegatæ ab externis justitiæ, ab illata per eundem injuria vindicat, reddütque indemnes*. f. 144. II. Fluit probabilius à jure Gentium ad inhibendam exteris damnificandi licentiam. l. c. III. *Ratio Status orthodoxa*, ac vera in bellis nititur *causis legitimis*; pseudo-politica, ac falsa, *causis merissime prætensis*, ac palliatis, non rarò aperte illegitimis. f. 146.

LXXXIII. *Fœderum origo historica* est Societati civili contemporanea. f. 148. II. *Origo fundamentalis, & impropria* descendit, ex ipsa natura. f. 149. III. *Origo formalis ac propria* habetur à jure Gentium. l. c.

LXXXIV. *Fœdus*, sic dictum à fide, hic sumitur pro *contractu publico, publicæ amicitie, mutui auxilii, & commerciorum gratiâ à diversis Civitatibus inito*. f. 149. II. Rectè definitur esse *conventio publica, à Personis, summâ potestate præditis, legitime inita communis commodi ergò*. l. c. III. Fœdus bene dividitur, in *temporarium, perpetuum, æquale inæquale, defensivum offensivum & mixtum &c.* f. 150.

LXXXV. *Materia Fœderum* debent esse res honestæ ac licitæ; *forma interna* est conventio, *externa* consistit in tabulis, ritibusque variis pro Nationum varietate. f. 150. II. *Obligatio fœderum* est *strictissima* tam jure naturali, quàm positivo. f. 151. III. Fœderum pestis est illud axioma pseudo-politicum: *fœdera non nisi privatâ utilitate metienda sunt, & tam diu observanda, quàm diu manent proficua*. l. c.

LXXXVI. *Finis fœderum in genere* est consecutio certæ præstationis, auxilii ac officii mutui, ad eoque salus paciscentium publica, sui, suorumque defensio, securitas; incrementum statûs per emolumenta commerciorum &c. *Fines particulares* ex tabulis desumendi. f. 152. II. *Effectus proximus* est obligatio standi pactis; *remotus* ipsa pactorum præstatio, & inde fluentia Reipublicæ emolumenta. f. 153. III. *Interpretatio fœderum* dependet à tabularum tenore, Fœderatorum mente, aliisque circumstantiis. l. c. IV. *Contraria fœderum* sunt renuntiatio mutua, lapsus termini, mors fœderatorum, non usus &c.

LXXXVII. *Causa fœderum impropria* est jus Naturæ; *propria* jus Gentium; *efficiens proxima* fœderati, summâ præditi potestate. f. 156. II. An requisitus sit statuum assensus dependet à legibus, pactisque Regni. l. c. III. Eorum fœdera, qui *absoluti Principes* non sunt, dicuntur solummodò *respectiva*, ac *limitata*. f. 157. IV. Subditi, quæ talibus, per se loquendo, non competit pangere fœdera, *proprie talia*. l. c.

V. Im-

V. Immo, *regulariter inferiorum confederationes, sine supremi Principis auctoritate, conspirationes potius sunt, & de jure præsumuntur injustæ.* f. 158. VI. Quam in classem rectè refertur *foedus Schmalkaldicum anni 1530. unioque protestantica anni 1610. ut adeò Cocceji, Carpovii, cum Goldastis, Lymnæis &c. illa non nisi maniter inter foedera pia, honesta, Christiana, & omni jure licita numerent.* f. 158.

LXXXVIII. Illicitum est contrahere foedera cum Tyrannis, *quæ salibus,* f. 160. II. Item illicitum contrahere foedera *qualiacunque cum quibuscunque in ordinem ad bellum, patenter injustum.* l. c. III. Illicitum insuper est catholico Principi contrahere foedera, *qualiacunque cum Infidelibus, vel quibuscunque aliis fidei catholicæ hostibus in directum & grave præjudicium nostræ religionis.* f. c.

LXXXIX. Illicitum est catholico Principi inire foedera, *etiam defensiva, sive præbendo, sive petendo auxilia ab Infidelibus, vel aliis catholicæ Ecclesiæ inimicis, contra alios, maxime Catholicos, in ordine ad bellum, cæteroque justum, cum certo tamen & gravi, etsi indirecto, Religionis catholicæ præjudicio connexum.* f. 161. II. An quæcunque foedera fidelium cum Infidelibus, seu Religionis Catholicæ hostibus, *contra fideles, seu Catholicos, saltem regulariter & ordinariè loquendo, probabilius sint illicita, non est ita expeditum inter Authores.* l. c. III. Nos cuivis, hac ex parte, sua sententia relinquimus, contenti, Authorum rationes in medium attulisse. l. c.

XC. Sat tamen convenit inter Authores, licitum esse, inire foedera catholico Principi cum Infidelibus, seu hostibus Ecclesiæ, *in bello aperte justo, & cum Morali certitudine seclusi omnis periculi, scandali, præjudicii, vel damni, in religionè Catholicâ emerguri.* f. 164. II. Id à fortiori intelligendum, quò ad foedera, *merè commercialia.* f. 166. III. An Protestantes Imperii, *inter Ecclesiæ catholicæ hostes, se quoque comprehensos velint, pendet ab eorum facto, & placito.* f. 165. IV. Impia est doctrina *Convingii protestantici de licentia foederum cum Turcis pyratisque Africanis, in ordine ad maris mediterranei occupandum dominium.* f. 173.

XCI. Pax, *sumpta, relative ad bellum, rectè dicitur transactio publica de bello, in totum & pro semper tollendo, inter hostes legitime conclusa.* f. 174. II. In facto esse, est *publica & perpetua quies ab armis, inter eos qui hostes erant, conventa.* l. c. III. Dividitur, *ratione materiæ in religiosam ac profanam.* l. c. IV. Ejus origo habetur à *jure Gentium.* f. 175.

Pars II.

XCII. *Subjectum pacis sunt summi Imperantes.* f. 175. II. Jus tamen paciscendi est *delegabile.* f. 176. II. Immo sæpe expedit, sæpe necessariò est *delegatum.* l. c. III. Objectum pacis *in genere, sunt articuli conventi; in specie est amnistia, cujus origo deducitur ab usu Gentium.* f. 177. IV. Est *itidem restitutio faciendæ, vel etiam cessio ditionum pacis causâ.* f. 178. V. Denique est *compensatio pro impensis, damnisque bellicis.* f. 180.

XCIII. *Effectus pacis primarius est obligatio servandæ pactæ.* f. 181. II. *Secundarius est executio,* f. 182. III. *Effectus tertius est interpretatio, quæ à Paciscentibus si fiat, habetur authentica.* f. 182.

XCIV. *Inter contrariâ pacis est violatio conventionis quò ad articulos essentielles; contraventio in re majoris momenti; dissolutio amicitix, specialiter stipulatæ; novâ item injuriâ, post pacem illata.* f. 183. II. *Ruptura pacis non nisi rumpenti est præjudiciola.* f. 184.

XCV. *Inter pacis contraria est etiam dolus, sed non nisi substantialis.* f. 184. II. *Vis tamen & metus gravis, à causâ libera juste, incussus, uti nec pacta, ita nec pacem, bello justo extortam, invalidat, spectato non tantum jure positivo, sed etiam naturali.* f. 184.

XCVI. *Etiam vis & metus gravis, etsi injustè incussus, neque pacta, neque pacem, injusto bello extortam, regulariter loquendo, invalidat, seu spectato jure positivo, seu naturali.* f. 185. II. *Utroque tamen jure relinquit pacta, & ejusmodi pacem, rescissioni obnoxiam.* l. c. III. *Sed & inferens talem vim ac metum, nequit, in foro conscientie, exigere observantiam seu pactorum, seu pacis extortæ, etsi juramento firmatæ.* f. 184.

XCVII. *Hæc dispositio juris naturalis de rescindibilitate pactorum, quæ quidem valida, etsi vi, vel metu gravi injustè extorta, extendit sese ad quamvis læsionem gravem, pace injustè extortâ illatam.* f. 186. II. *Non modò quò ad externos, sed etiam subditos, injustè tumultuantes, quamvis pacta forent juramento firmata.* l. c. III. *Quæ pro invaliditate ejusmodi pactorum, spectato jure naturæ, varii Authores, maxime Puffendorffii afferunt, doctrinam oppositam non elidunt.* f. 186.

XCVIII. *Inter accessoria pacis sunt obsides, qui tamen, in casu violatæ pacis, nec naturæ nec Gentium jure, occidendi possunt.* f. 188. II. *Sunt itidem Fidei jussores, pignora, salvus conductus, qui dari non solet nisi salvâ justitiâ, & adversus violentiam solummodo injustam.* f. 189.

Dd

XCIX.

XCIX. Inter materias, paci conexas, sunt *induciae*, seu *armistitium*, quod est *conventio*, per quam, manente bello, hostiles actus intermittuntur ad certum tempus. f. 190. II. Est item *arbitrium*, seu *compromissum*; quo bellantes ad controversias belli dirimendas eligunt *Arbitros*; quandoque ad componendas solummodo *Mediatores*. f. 192. III. Est denique *deditio* unius partis, seu *absoluta*, seu *conditionata*. f. 192. IV. Est etiam *fors*,cujus tamen usus promiscuus est illicitus; & denique *singulare certa-*

men, quòd non tantum *Gentium jure externo*, sed etiam *interno* videtur licitum, *excepta saltem causa Religionis*. f. 192.

C. Inter axiomata, verè politica, est, quòd pax maximi sit faciènda; quòd interna non negligenda; quòd externa promovenda; vera, justa & honesta sit promovenda. f. 193. II. Inter *pseudo-politica* est, quòd pax bello sit postponenda; callidè fucanda; & quibuscunque tandem mediis procuranda &c. f. 194.

Potiora menda emendanda.

Uffiani	lege	Ulpiani	f. 5.	cedere	-	cederet	f. 58.
Quia	-	Qui	f. 5.	proprio	-	proprium	f. 60.
i uti	-	uti	f. 11. in notis.	probatur	-	haud probatur	f. 61.
solita	-	solida	f. 12.	futurum	-	futuram	f. 71. in not.
quà tales	-	qui tales	f. 13.	Da	-	De	f. 73.
Instruct: §.	-	Instruct: V. §.	f. 14.	Solius pacti	-	vi solius pacti	f. 77.
Experientiâ	-	Experientia	f. 16.	quarum	-	quorum	f. 79.
puncto	-	in hoc puncto	f. 18.	& confirmata	-	sed confirmata	f. 81.
utroque viro	-	utroque vivo	f. 18. in not.	quàm antecessores	-	quàm antecessores	f. 90.
permissæ	-	permissa	f. 19.	commendet	-	commendat	f. 94.
nec excedatur	-	ne excedatur	f. 21.	supprimantur	-	reprimantur	f. 96.
prohibere	-	prohiberi	f. 26.	gratiosa	-	Jus in legibus	 dispenlandis per } f. 97. privilegia gra- tiosa }
tum	-	tam	f. 27.				
Idem	-	Item	f. 29.				
liberos	-	ut liberos	f. 31.	propter	=	præter	f. 122.
obnoxia	-	obnoxios	f. 34. in marg.	minùs probabilior	-	minùs probabilis	f. 133. in marg.
Probare	-	probari	f. 35.	Conditioribus	-	Conditioribus	f. 142.
obscissione	-	abscissione	f. 36.	parocemia	-	parocemia	f. 151.
separari	-	servari	f. 39.	omni rescissione	-	sine omni rescissione	f. 188.
quæ nostro tempore præ) oculis habemus -)	delentur	f. 51.				

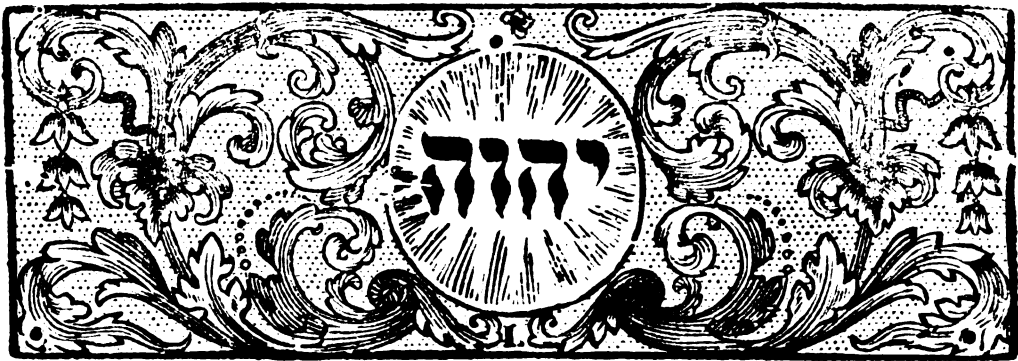
**INSTITUTIONUM
JURIS UNIVERSALIS
NATURÆ ET GENTIUM
EPITOME,**

SEU

ELEMENTA

**JURIS NATURÆ ET GENTIUM,
EX INSTITUTIONUM PARTE GEMINA
EXTRACTA,
ET IN COMMODIOREM USUM
ACADEMICI STUDII, SUCCINCTIS
POSITIONIBUS PROPOSITA.**

PROLEGOMENA,
 SEU
 EXEGESIS HISTORICA
 De Origine & progressu Juris Universalis,
 NATURÆ ET GENTIUM.

§. I.

De Origine Juris universalis, Natura & Gentium, ejusque
 Constitutivis & distinctivis.

Origo juris in genere. **L**eucotheus. *Qua origo juris in genere?*

Melander. I. Jus, sic dictum à jubendo, uti à jure justum, à justo justitia, vel denotat jurisdictionem, vel legem: hæc si indita est à Natura, dicitur naturalis; positiva, siquidem sit ex Imperantium arbitrio posita: unde à Legislatore vel appellatur Divina, vel humana, Communis Gentibus vel particularis, publica vel privata, civilis vel Ecclesiastica.

II. Hujus qualiscunque jurisdictionis ac legis origo immediata, vel saltem mediata, est Deus: non enim est potestas nisi à Deo. *Instructionis I. §. I.*

In specie Juris universalis. **L**eucotheus. *Qua in specie origo & natura Juris universalis?*

Melander. I. Origo est naturali jure posterior; nam jus publicum est Superadditum naturali. Utriusque tamen disciplina non nisi successivè exculta est. Jus universale, est facultas interpretandi & applicandi leges pro bono publico: pressius dicitur prudentia habitus, per se dirigens actiones publicas ad salutem publicam, in suo genere consummatam.

II. Differt à Jurisprudentia particulari per modum tendendi universalem; pro subjecto respicit Imperantes, & subditos, quæ tales, seu in ordine ad Rempublicam.

Inst. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

III. Pro objecto materiali habet actiones publicas; pro formali justitiam publicam; pro objecto attributionis actiones justas in ordine ad bonum publicum; pro effectu obligationem universalem; pro fine mediato salutem seu felicitatem publicam; pro ultimato felicitatem totius Reipublicæ in vita altera consummatam. *Instructionis. I. §. 2.*

Leucotheus. *Qua constitutiva, & distinctiva Jurisprudentia universalis?*

Ejus constitutiva & distinctiva.

Melander. I. Jurisprudentia publica distinguitur à ratione status, quæ tendit ad particularia; à Politica, quæ pro fine primario respicit utilitatem, proceditque modo suavisivo potius, quam obligatorio; ab Ethica, quæ spectat honestatem quæ talem; à Theologia morali, quæ dirigitur primariò ad forum internum.

II. Ut constitutiva propriè talia, complectitur jus Naturæ & Gentium; ut reductivè talia, & suo modo, etiam jus positivum, Divinum, & humanum.

III. Inter adjumenta numerat testimonia Patrum, Sophorum, Prudentum, Theologorum, Jurisperitorum. *Instructionis I. §. 3.*

Leucotheus. *Qua constitutiva & distinctiva Jurisprudentia naturalis?*

Constitutiva & distinctiva.

ca Jurispru-
dentia natu-
ralis.

Melander. I. Inter constitutiva in-
erinsca, & proprie talia, non tantum
numerat principia, quæ dirigunt
officia hominis ad hominem vel crusa-
sem; sed etiam illa, quæ dirigunt of-
ficia hominis ad Deum, ut Authorem
Naturæ in ordine ad felicitatem, natura
rationali propriam, ac completam. Ratio
est: quia hæc disciplina ex fine pri-
mario, & intrinseco, docere debet non
tantum homini, sed & Deo jus suum
tribuere.

II. Unde hæc Jurisprudencia sicut
in objecto materiali, actionibus puta mo-
ralibus, ita & in principiis directivis, pu-
ta rationis dictaminibus, participat
de Theologia naturali, ac Philosophia
morali: differt tamen in objecto forma-
li, cum hæc respiciat actiones, ut ju-
stas formaliter; illa, ut pias potius, ac
honestas.

III. Adeoque Puffendorfius cum
suis disciplinam juris Naturæ, ab ejus-
modi principiis sequestrando ex toto,
eam non nisi mancã tradidit, ac im-
perfectam. Ratio est: quia vel relcidit,
vel supposuit, ex Theologia naturali
ac Ethica, primaria juris naturalis of-
ficia, actiones puta internas, Autho-
ri Naturæ ex rigorosa justitia debi-
tas.

IV. Inter adjumenta Jurispruden-
tiæ naturalis recte ab orthodoxis
hinc inde adsciscitur jus positivum, &
Theologia moralis, partim ad jus Na-
turæ accommodatiùs declarandum;
partim ad tradendum utiliùs pro usu
Scholastico præcipue orthodoxo.

V. Quæ disciplinæ, etsi quàm ma-
ximè sint distinctæ à Jurisprudencia
naturali, ut patet, Puffendorfius tamen
in assignanda diversitate est dupliciter
erroneus: nam Jurisprudentiæ natu-
ralis obj. cum restringit ad actiones so-
lummodo externas; finem verò ad fe-
licitatem, non nisi vita hujus ambitu
conclusam, sic ut abstrahat à justitia ve-
ra, & felicitate completa, errore duplici,
immò multiplici, uti videbimus per
decursum.

VI. Unde idem Author in cen-
surandis hac ex parte Authoribus aliis
impertinens, videtur ipsæmet po-
tius censurandus. Instru-
tionis I. §. 4.

*** *** ***
*** ***

§. II.

§. 2.

De triplici statu Natura integra,
pura, & lapsa.

Leucotheus. Quam progressus juris Progressus
Natura? Juris Natu-
tura.

Melander. Cum jus Naturæ sit cum
ipsis hominibus ortum, atque in pri-
ma statim creatione illorum cordibus
inscriptum, ipsa tamen disciplina ju-
ris naturæ non nisi sentim exulta,
successivam traxit originem. Unde
distinguenda sunt tempora ante & post
hominis lapsum; immò non inutili-
ter secundum triplicem statum Natura
integra, pura, & lapsa proprietates ac
progressiones variz expenduntur.

Leucotheus. Quid memorabile de statu Memorabi-
Natura integra? lia de statu,
nature in-
tegra.

Melander. Memorabile I. Quòd Ada-
mus à solo Deo creatus sit in statu, con-
formiter ad Creatoris finem perfectio, spe-
ctatis tam corporis, quàm animæ do-
tibus naturalibus, immò & super-
naturalibus, quibus accessit specialis
providentia Dei cum immunitate ab
omni errore, rebellionem concupif-
centiæ, passibilitate, ac morte. At-
que hic donorum omnium cumulus
originalis justitia nomine exprimi so-
let.

Memorable II. Quòd in statu Na-
turæ integræ fuisset propagatio hu-
mani Generis. Colligitur ex illo Ge-
nesis: multiplicamini; quod dictum an-
te peccatum conformiter ad bonum
Naturæ humanæ. Sed hoc præcep-
tum erat accommodum, statu virgini-
tatis simpliciter non excluso: etsi, an
melior tunc fuisset statu matrimonii,
sit incertum.

Memorable III. Quòd in illo statu
fuisset Societas, saltem domestica, per
familias disparatas. Ratio est: quia
hæc resultat naturaliter ex procrea-
tione liberorum. Et licet pro illo
statu hæc fuisset satis perfecta, atque
sufficiens, probabiliùs tamen fuisset
Societas quoque civilis, ac publica
multiplex. Ratio est: quia per se
conveniens est naturæ, dominio gu-
bernationis solum directive illi statui
haud repugnante; & quia hæc sola
est perfecta, ac totius sufficiens comple-
mentum.

Memorable IV. Quòd probabi-
liùs fuisset ibi conservata bonorum
communio, divisione non nisi ad
vitandas rixas inductâ, etsi divisio
in immobilibus non fuisset illicita, in
mobilibus etiam suo modo necessaria.

Memorable V. Quòd ibi fuisset
vita, potissimam partem contempla-
tiva

tiva Dei & operum ejus, utpote non instantibus corporis curis, etsi cultura terræ moderata accessisset.

Memorable VI. Quòd, *Adamo* etiam innocente, potuissent peccare Posteris, adeoque excidere illa felicitate, subjicique modernæ sorti, etsi *ob specialem protectionem* veniale peccatum, ante mortale, non fuisset commissum, uti habet communior. *Instructionis II. §. 1.*

Observanda ex statu Naturæ puræ. *Leucotheus. Quæ specialiter observanda de statu Naturæ puræ?*

Melander. Observandum I. Quòd concipiatur & absque peccato originali, & absque ordinatione ad supernaturalem beatitudinem: etsi talis status nunquam extiterit, *possibilis* tamen fuit, nulla obstante implicantia; immò Catholicorum communi contra impossibilitatis *Bajana* sequelas erroneas suffragante.

Observandum II. Quòd Naturæ puræ non potuisset à Creatore Deo præfigi pro fine felicitas, *hujus vitæ conclusa terminis*, quia immortalis animæ improporcionata. Illa insuper beatitudo, *merè naturalis*, debuisset esse naturalibus mediis, viribusque *obtinibilis*, sic ut homo, *saltem loquendo simpliciter*, potuisset habere propositum *efficax, ac absolutum* servandi totam legem Naturæ, *etiam diu, & per omnem vitam*, potentiâ morali; si minus *proximâ & absolutâ*, ut multi volunt, *saltem remotâ & conditionatâ*, si nempe homo faceret, *quod est in se*. Ratio est: quia natura humana aliâ fuisset malè constituta in ordine ad suum finem, defectu redundante in Creatorem.

Observandum III. Quòd Naturæ puræ fuisset præfixa pro fine beatitudo *merissimè naturalis*, consistens in cognitione Dei abstractiva, ejusque amore satis perfecto, & *proportionabiliter* satiatio.

Observandum IV. Quòd homo in illo statu fuisset *rectus*, etsi conditus à Deo cum concupiscentia luctante, utpote naturæ conformi, nec nisi inefficaciter ad peccatum sollicitante. Unde concupiscentia *realiter*, & ut imperfectio merè negativa, esse potuisset causa pudoris.

Observandum V. Quòd peccati remedium in illo statu potuisset esse *condonatio gratuita*; virtutis verò præmium sufficiens *beatitudo illa naturalis*, etsi soli animæ impensa, corporum resurrectione naturaliter *indebitâ*, ac impossibili.

Observandum VI. Quòd propaga-

tio humani Generis, & vitæ civilis ratio fuisset non ab similibus nostræ, peccato haud dubiè etiam in illo statu jurisdictionis coactivæ remedia exigente. *Instructionis II. §. 2.*

Leucotheus. Quid de statu Naturæ lapsæ? *De statu Naturæ lapsæ.*

Melander. I. Status Naturæ lapsæ, hoc est, *spoliata justitiâ originali*, notat peccatum originale, puta, *peccatum Adami moraliter nostram*, habeturque per illud ipsùm peccatum præteritum, per alligationem nostrarum voluntatum, atque negationem remissionis.

II. Dari hoc peccatum in omnibus *Adæ* Posteris, *exceptâ Immaculatâ*, est de fide. Per alligationem verò fuit nobis *moraliter voluntariam*, & *imputabile*, quæ alligatio sicut fuit *possibilis*, uti patet in humanis, Tutore, Legato &c. ita *antecedenter ad omnem eventum fuit conveniens*, nè præmiùm æternum, absque omni consensu & merito, obruderetur velut invitis; immò & fuit *optabilis Generi humano*, utpote *Adamo* suis Posteris longè perfectiore. Hæc demum alligatio constitit *in pacto cum Adamo*, tanquam *Capite morali Posterorum*, adeoque non transfusione quadam *physica*, sed *merè morali*, peccatum hoc infecit Genus humanum.

III. Peccati Originalis pœnæ fuere multiplices, quæ Natura non modo spoliata est donis gratuitis, sed & vulnerata in naturalibus, sic tamen, ut pleræque fuerint accidentales, hoc est, tales, quæ etiam dari potuissent absque peccato. Unde vulnera non indicant corruptionem naturæ *physicam*, sed *moralem*; adeoque juxta multos natura lapsa non est facta debiliior, spectando vires, puræ naturæ debitas, etsi non pauciores, quò ad *excessum concupiscentiæ rebellis*, oppositum tueantur.

IV. Gentilibus, quibus absque culpa est incognita *vera & univè salvifica Religio*, siquidem servant Naturæ legem, ut *absolutè* possunt, non est præcisa salutis spes. Ratio est: quia *facientibus, quod est in se*, Deus non deerit, subministrando necessaria media consequendæ veræ religionis, uti exemplis innumeris, ex utroque Testamento petitis, demonstrant passim *Authores*, rectè dicente *Santo Augustino*: *Salus religionis hujus, per quam solum veram salutem veram, veraciterque promittitur, nulli unquam defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit (a).*

V. Ge-

(a) De temp. Christ. Relig. idem de prædest. c. 9.

V. Genuina notitia de hoc triplici Naturæ statu est *scitu digna*, & *utilis* ob plurimos errores, quos inde male deducunt heterodoxi Authores, quos inter *Pelagiani*, *Semipelagiani*, *Lutherus*, *Calvinus*, *Bajus*, *Jansenius*, &c. immò quos & nostra ætate derivant protestantici Moralistæ juris Naturæ, quales *Puffendorfius*, *Guilielmus de Muellem*, *Thomasius*, & alii. *Instructionis II. §. 3.*

§. 3.

§. III.

De statu hominum antediluviano.

De statu Natura antediluviano.

Leucotheus. Quanta fuit propagatio humani Generis antediluviana?

Propagatio humani generis.

Melander. Videtur humanum Genus fuisse tam copiosum, ac nunc: immò copiosius forsan, & consequenter incolæ antediluviani, per quatuor Orbis partes, fuere diffusi. *Ratio* petitur ex diuturnitate temporis, minimùm ad sedecim sæcula extensi. 2. Ex longævitate vitæ, ab antediluvianis ad octo, vel novem sæcula, plerumque extensæ. 3. Ex lata initio lege: *multiplicamini* &c. 4. Ex primævæ ætatis flore, ac robore. *Instructionis III. §. 1.*

Progenies memorabiles.

Leucotheus. Quos progenies memorabiles?

Melander. Tres. Prima & primaria descendens ex *Adamo* per *Seth*, unde orta *civitas celestis*, & sic dicti *filius Dei* ratione probitatis. Altera descendens ab *Adamo* per *Cainum*, ex qua famosa *civitas terrena*, seu sic dicti *filius hominum* ratione improbitatis. Tertia mixta, quæ originem traxit ex sceleratis connubiis *filiorum Dei* cum *filibus hominum*: unde orta gigantea *soholes*. *Instructionis III. §. 1.*

Vivendi forma.

Leucotheus. Qualis poltica vivendi forma?

Melander. Probabiliùs incolere, ferè ad nostri temporis normam, pagos, castella, & urbes, adeoque videntur habuisse Monarchias, aliasque regiminis species, non minùs perfectas, quàm sint præsentis. Colligitur ex urbe *Henochia*; ex indole minimè barda, sed sub magisterio Protoparentis cultissima; ex pari necessitate divisionis respectu bonorum, defensionis, vitæque commodiùs sustentandæ. *Instructionis III. §. 2.*

Commercia.

Leucotheus. Quæ commercii conditio?

Melander. I. Linguam quod spectat, usi omnes sic dicta postmo-

dum *hebræa*, etsi per dialectos multas divisà, ut ægre se intelligerent unæ & aliæ ex illis Gentibus. Colligitur ex Authorum communi, & paritate cum linguis matricibus, per dialectos variatis.

II. Nec illis defuit mercatura, etiam nautica, conditis jam initio insulis, indoli nequaquam stupidæ procul dubio perviis.

III. Nec caruere artibus mechanicis, uti nec liberalibus disciplinis, quarum aliquos inventores vel ipse memorat Sacer Codex. *Instructionis III. §. 2.*

Leucotheus. Quæ ratio victus?

Victus

Melander. Non constat, occisionem animalium, sive aquatilium, sive volatilium, sive terrestrium, à Deo antediluvianis fuisse prohibitam. Patet ex illo *dominamini piscibus maris* &c. ex sacrificio *Abelis*, & ex eo, quòd alias, multiplicata septendecim Sæculis animalia, & aqua & terra vix capere potuisset.

II. Nec etiam constat, esum ejusmodi animalium illo ævo fuisse prohibitum: siquidem concessio *expressa* post diluvium non evertit implicitam: *dominamini* &c. ante diluvium.

III. Probabiliùs tamen *Sethiani* quidam Nepotes, immò & alii, vel semper, vel plerumque ab esu carniæ abstinere, non quidem præcepti ergò, sed aliis de causis V. G. severioris *discipline*, ob *nauseam* &c. *Instructionis III. §. 2.*

Leucotheus. Quæ illius ævi religio?

Religio

Melander. In Naturæ legibus constitit tam *primariis* de Deo, ut ultimo fine, bonorum præmiatore, malorum vindice, *saltem in altera vita*, colendo non modò per *cultum internam*; sed & *externum* &c. quàm *secundariis* de recto creaturarum usu, vitæ institutione *secundum normam honesti, decori, & justitiae*. &c. His accessere *leges quædam divine*, revelatis nixæ mysteriis, de modo speciali colendi Numinis per fidem, & spem in *Messiam*, tanquam remedium *peccati originalis*; immò accedente charitate etiam *actualis*; de præmiis & pænis immortalis animæ æternis &c. & sic de aliis. *Instructionis III. §. 3.*

Leucotheus. Quæ ratio morum?

Mores.

Melander. In *Sethi* linea magno- perè laudata, ut patet in *Enos*, *Henoch*, *Lamech*, & *Nee* &c. Contra in *Caini* progenie summoperè vituperata ob infanda scelera, præcipuè luxuriam, tyrann-

tyrannidem &c. non tamen idololatriam, de qua nullibi mentionem facit S. Scriptura. *Instructionis III. §. 2.*

quæ suasa profelytis, non imperata, asleverat.

III. Sed hæc juris naturalis disciplina, ex *Hebraicis* fontibus à *Seldeno* hauſta, est imperfecta ac incerta, quia certo principio destituta, *Noachidarum* nempe & *Hebraorum sciris*. Est manca, solum adstruens cultum Numinis negativum, adeoque curiositati magis, quam usui est accommodata. *Instructionis IV. §. 2.*

Salus

Leucotheus. An intereuntes diluvio damnati omnes?

Melander. Probabilius ex *Caini* progenie fuere quidam prædestinati, nonnulli etiam ex *Sethi* progenie reprobis, adeoque ex utraque linea plures, diluvio intereuntes, salvati sunt. Ratio est: quia illa verba: *omnis caro corrumperat viam*, nisi accommodè intellecta, corruptum facerent ipsum *Marthusalem* &c. estque incredibile, & *Sethianos* & *Cainitas* per tot sæcula conspirasse in unam speciem, seu bonam, seu malam, operationum liberarum. *Instructionis III. §. 3.*

Leucotheus. Quid de lingua, ejusque ^{Linguarum} *Babelica* confusione ^{divisio}?

Melander. I. Cum nulla homini insita sit à Natura, originaria *Adamo* infusa fuit *Hebræa*, si spectetur *Authoritas*, quod tamen spectata ratione admodum est incertum.

II. Confusio facta est per oblivionem subitam idiomatis primævi, speciebus aliis inditis, sic tamen ut divisio in septuaginta duas linguas falso nixa sit fundamento; unde linguarum numerus incertus. Sat tamen certum, superesse ex illis quasdam matrices, dialectis tamen variis magis magisque corruptas.

III. *Germanica* mansit diutius pura; subin fuit idiomate latino corrupta, sed à *Carolo Magno*, *Maximiliano I.* priorisque sæculi studiis politior reddita, hodierno tamen quodlibetico genio audit *miscellanea*, & quam maximè depravata. *Instructionis IV. §. 3.*

§. 4.

§. IV.

De statu hominum post diluvianum.

De statu Natura postdiluviano.

Leucotheus. Quæ religionis norma apud *Noachidas*, ad usque legem scriptam?

Religio.

Melander. Eadem, quæ antediluviana utpote per traditionem etiam communicata *Noëmi* Posteris, præterquam quòd accesserit speciale Dei pactum cum *Abrahamo* per signum fidei determinatum in circumcissione. *Instructionis IV. §. 1.*

Mores.

Leucotheus. Quæ morum ratio?

Melander. Denuò diverſa, *Noëmi* progenie, per *Semum* benedicta, pietatem in *Abrahami* posteros; per *Chamum* verò maledicta, impietatem in *Nemrodi* nepotes profeminante.

II. Corruptelam auxit idololatriæ impietatis contagio, authore, ut ajunt, *Nemrodo*; occasionem dante linguarum confusione; eandem promovente causâ multiplici, ambitione, insano suorum amore, subditorum adulatione, atque timore, inaginum arte, Demonomum fraude &c.

III. In *Semi* tamen familia, prope modum sola, unius verique Numinis cultus, & conservatus est, & per *Abrahamum* propagatus in Posteris. *Instructionis IV. §. 1.*

Noachidarum præcepta.

Leucotheus. Quid *Noachidarum* præcepta in ordine ad disciplinam juris Naturæ ac Gentium?

Melander. I. Sunt juris Naturæ scita, omnibus observanda, quæ ex *Hebraorum* disciplina *Seldenus*, *Moralista Anglicus*, redegit in numerum septenarium, ad quem adstrictos ab *Hebrais* fuisse etiam profelytos domiciliis affirmat.

II. Ex his septenis deduxit alia Naturæ capita, minus principalia,

Leucotheus. Quæ Nationum Origo in- ^{Origo Nationum} *ter Noachidas*.

Melander. Incerta, quia sæpe non nisi onomasticis conjecturis innixa. Illud certum, *Noëmo* velut protoparenti, ejus filiis *Semo*, *Japheto*, & *Chamo*, tanquam Patriarchis, Nationes suam debere originem. Sic *Semi* posteritas, in varias divisa Gentes, per quinque filios; *Chami* per quatuor, *Japheti* per septem. *Instructionis IV. §. 4.*

Leucotheus. Quæ origo dominiorum? ^{Dominiorum}

Melander. I. Debetur ista terrarum divisioni, quæ facta circa ortum *Phalegi* A. M. 1787. effectui data est post *Babelicam* confusionem. A. M. 1931. Diluvii 275.

II. Ratio & modus divisionis est satis incertus, aliis *Noëmi* determinationem, aliis primam occupationem, vel etiam fortitionem assignantibus. Probabiliore calculo *Semo* obtigit *Asia*, *Japheto* *Europa*, *Chamo* *Africa* potiore ex parte, quæ tamen divisio cum tempore mutata in multis.

III. *Author* divisionis prima allegatur *Noëmus*, impellente causâ multitudinis dividendæ, dissensionis evitandæ, & culturæ terrarum procurandæ.

IV. Etſi

IV. Etsi rerum primæva communio fuerit Naturæ conformior, utpote supponens statum naturæ rectæ; hoc tamen mutato *iusta, congrua, & melior* fuit divisio, ut patet ex dictis causis; unde eandem quidam *juri Naturæ*, alii *juri Gentium* tribuunt. *Instructionis IV. §. 5.*

Imperiorum. Leucotheus. Qua origo Imperiorum?

Melander. I. Imperia, inter Christianos præcipuè, abolenda, Anabaptisticus error; vi tyrannicæ esse coacta, Bodini ineptia est. Nam constat Populorum consensu plurima surrexisse. Inde, abstrahendo à modo obtinendi Imperii, & per se loquendo, vera origo debetur Deo; initia prima jam antediluvianis temporibus, etsi perfectior species non nisi post diluvium invaluerit, præcipuè in quatuor præcipuis Orbis Monarchiis.

II. Monarcha primus non Adamus, non Cainus, ut volunt aliqui, sed, sumendo Monarcham simpliciter, primus fuit Nemrodus; sumendo specialiter, quò ad excellentiam, fuit Nabuchodonosor M. *Instructionis IV. §. 6.*

§. 5.

De statu ante Christum natum.

Connexio juris naturalis cum Divino.

De cultura Juris Naturæ & Gentium in statu legis antiquæ.

Leucotheus. An quadam connexio juris Naturæ cum lege veteri?

Melander. I. Est, teste ipso Puffendorf, ejusque enucleatore Kemmerichio (a). Nam etsi jus Naturæ quam maximè sit distinctum à jure Divino positivo, utpote revelato, illustratur tamen, & declaratur per jus divinum. Ita Decalogus, quid aliud est, quam mera confirmatio legum naturalium? * Aliud est de præceptis ceremonialibus & judicialibus, traditionibus item, soli propriis Synagogæ.

II. Unde religio naturalis, quò ad præcipua capita, quòd nempe sit Deus; quòd unus; quòd providus, puniens malos, & præmians bonos, non modò per legem, seu religionem revelatam, est confirmata, (b) fed & explicata, articulisque pluribus extensa, ac illustrata (c). *Instructionis V. §. 1.*

Conditio apud Philo-sophos veteres.

Leucotheus. Qua conditio disciplina juris naturalis tunc apud Sophos Gentiles?

Melander. I. Admodum imperfecta: nam etsi convenirent in officio hominis generico, seu operatione ad finem, in ipso tamen fine, hoc est, hominis felicitate plurimum dissentiebant.

II. Hanc Stoici statuebant in bonis animi; Epicurei in bonis corporis; Peripatetici in utrisque. Unde systema triplex erroneum, quò vel corporis animique bona propter virtutem; vel virtutem propter hac bona; vel utraque propter se appetenda ultimato docebant. *Instructionis V. §. 2.*

Leucotheus. Qua causa disciplina juris adeò præpostera?

Melander. I. Aberratio à fine, seu genuina hominis felicitate. Nam caducam stabili prætulere, non respiciendo ultimum fruitionis divinæ, salutem naturalis; negligendo medium ad finem, nempe vitam, Naturæ rationali conformem; non curando vera honesti, decori, justique principia; sistendo in mediis, seu creaturis, veluti fine, & principia spuria, ex carne ac sensibus deducta, præpostere assumendo. *Instructionis V. §. 3.*

Leucotheus. An ex Gentium Sophorum dictis nullum fluat argumentum pro eruendo Natura jure?

Melander. I. Immediate nullum, quia ex principiis intrinsicis eruendum. Unde nec est sufficiens unius, alteriusve pronuntiatum de actus honestate, seu inhonestate, utpote ex adscititia forsitan doctrina desumptum.

II. Consensio tamen non inale à Grotio admittitur pro argumento, saltem extrinseco, eruendi quandoque juris Naturæ. Unde à fortiori Nationum unanimis, in materia morum, seu actuum inhonestate, vel honestate, legitimum est argumentum. *Instructionis V. §. 4.*

Leucotheus. Quæ morum corruptela in statu ante Adventum Christi?

Melander. Magna, etiam in Populo Dei electo, ex Gentium assuetudine, uti demonstrant tot Prophetarum querelæ, ac minæ; defectio Tribuum ad idolomanniam; tot pœnæ & servitutes, ipsiusque sceptri ablatio à Juda.

II. Major apud Gentiles Sophos, qui licet professi doctrinam, utcunque sanam, & Naturæ legibus apud non nullos satis conformem, hanc tamen

(a) Puffendorf, in Specimine juris contr. c. 1. de discipl. Jur. Nat. §. m. 168. Kemmerich: c. 4. prælim. §. m. 18.

* Si modò sub die Sabbathi intelligas cultum Dei externum in genere.

(b) Exodi 3. vers. 14. Ego sum, qui sum. Deut. 6. y. 4. Deus unus est. Sapient. 6. v. 8. Æqualiter est illi cura de omnibus.

(c) Quòd sit infinitè bonus, Psal. 134. Immutabilis. Num. 23. Æternus Psal. 89. Omniscius. 1. Reg. 8. Omnipotens, Gen. 17.

tamen obfufcârunt depravati animi nebulis, neque vitam, ac mores ad illius normam conformârunt, *dati in fenfum reprobum, eò quòd cognoverint Deum, nec tamen ut Deum glorificârint.*

III. *Maxima* in cætera hominum illuvie, Mundo per novum fclerum cataclifmum propè demerfo. *Inftitutionis V. §. 5.*

hinc jus Naturæ tractârunt *cum debita fubordinatione* ad jus Divinum, feu Evangelicam legem, illud per hanc elevando, non confundendo, uti in *Ambrofi* & *Auguftini* libris moralibus videre eft (e). *Inftitutionis VII. §. 2.*

Leucotheus. Quid Scholafticorum placita ad difciplinam juris Naturæ? Scholafticorum.

Melander. I. Si eisdem Ideiftis protestanticis credimus, eandem penitus obfcurârunt. *Rationem assignant.* 1. Quia ab Scholafticis neglecta *Stoicorum & Platoniorum*, placita, cultaque eft *Aristotelis* difciplina. 2. Quia *Aristotelica pædia* spinofa, & tribulis obfita, in fcholas inducta. 3. Quia ab iisdem *Jurisprudencia naturalis* cum morali *Theologia* infcitè fuit confufa. Inde *Puffendorffii reformatio in fequeftanda juris naturalis difciplina*, & everrendo *Scholafticorum fyllogiftico pulvere*, non fine cenfuris etiam in fuos, ideis *Theologicis* ut ait, infatuatos, magnò utique, fi credere fas eft, nominis fui elogio: *hic vir, hic eft &c.*

II. Juxta hos ipfos *Caton* difciplinæ juris Naturæ, omnium maxime perniciofa fuère *Jefuitarum dogmata*. *Ratio* eft: quòd hi doctrinam moralem magis magisque depravârunt, uti patet ex *probabilifimo*, peccato *philofophico*, fimilibusque commentis.

III. Sed hæ cenfuræ non nifi propriam *Criticorum* hujusmodi feu *infcitiam*, feu *malignitatem* coarguunt. *Ratio* eft: 1. Quia difciplinam *Aristotelicam* meritò cæteris fuit antepofita, uti patet ex *Orthodoxorum* communi, ipfo *Buddeo*, (f), & *Grotio* adftipulante (g). 2. Quia pædia *fylogiftica*, protestanticos fucos exofa, non nifi *Dialecticæ* imperitis eft spinofa. 3. Quia confufio illa cum *Theologia* morali merè imaginaria, & potius *fubordinatio* juris naturalis ad jus Divinum dicenda eft.

IV. Hinc *Theologi orthodoxi*, etfi non *feorfim*, ac *privative*, quod minùs neceffarium; *concomitanter* tamen coluère femper difciplinam *Juris Naturæ*, quòdque magis proficuam, doctrinæ *morum Christiana* subordinârunt. Patet ipfa *infpectione*, & *confessione* propria *Velthemii*, *Covringii*, (h) & alio-

§. 6.

De ftatu post
Christum
natum.
Habitudo
legis nove
ad jus Natu-
re.

§. VI.

De ulteriore cultura juris Naturæ & Gentium in ftatu Legis nove.

Leucotheus. Quæ habitudo legis Evangelicæ ad difciplinam juris Naturæ?

Melander. I. Admodum commoda: nam *juri naturæ* attulit *splendoris* plurimum, cum *idololatricis* tenebris propè extinctum non modò reparavit, sed & ad *nativum splendorem* evertit. Ita *Puffendorffius*, (a) patetque vel ex *sola lege fundamentali: Diliges Deum, & proximum, fic ut quod tibi non vis, alteri ne feceris.*

II. In multis, etiam id emendando, magis perfecit, ac ad *Evangelicæ perfectionis culmen* elevavit: patet ex illo apud *Mofham* (b): *audifis, quia dictum antiquis &c. Inftitutionis VI. §. 1.*

Leucotheus. Quid Patrum ftudia coluère ad culturam Jurisprudencia naturalis?

Melander. I. Si *Protestanticis* Cenforibus fides eft, locârunt operam non *inutilem*, sed tamen *imperfectam*, utpote *juris naturalis* cum *Christiana Ethica*, ac morali *Theologia* confufam. Ita *Puffendorffius*, (c) *Kemmerichius*, *Buddeus* &c. *Grotius*, (d) cum notatore *Zieglero*, *Patribus* non nihil defert, sed iis tantum, qui propius ad *primæ puritatis tempora* accèfière; fequentibus adfcribit *difciplinam* juris corruptam, quia *dominatui Pontificio*, ut nugatur, magis *accommodatam*.

II. Sed veriùs, *Patres* non quidem *directè & unice*, quod tunc haud neceffarium; *concomitanter* tamen, & *indirectè*, quod tunc opportunum, *difciplinam* juris Naturæ & Gentium plurimum illustrârunt. *Ratio* eft: quia illos oportebat eße *intentos*, ut doctrinâ *morali* non tam facerent *homines*, quàm ex *hominibus Christianos*:

Patrum ftudia
refpectu
juris Na-
tura.

(a) In fpicileg. juris controv. c. 2. De difcipl. Juris Nat. n. s. f. m. 169.

(b) c. 5. v. 38.

(c) L. c.

(d) In Proleg. §. 51. De Jure belli & pacis.

(e) *Ambrosius* in libro de officiis: *Auguftinus* in libro de civitate Dei.

(f) In hift. Juris Nat. f. m. 23.

(g) In præfat. cit.

(h) Tomo operum 4. de Repub. Hisp. f. m. 77. & 78.

Inft. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

& aliorum ex Protestantibus. *Instructio VI. §. 3.*

Juris civilis, atque Canonici consonantia cum jure Naturæ.

Leucotheus. An disciplina juris Naturæ adjumento est jus Canonicum, ac civile?

Melander. Quò ad jus civile annuunt protestantici Moralistæ: quò ad Canonicum refragantur, eoque ingentem juri Naturæ affusam esse caliginem clamant cum *Puffendorffio*. Ratio plana est: quia jure Canonico non nisi ad quantum, & Sacerdotum potentiam omnia detorquentur.

II. Sed veriùs utroque jure Jurisprudentiæ naturali multum lucis, declarationis, ac claritatis affunditur. Patet ex officiis erga DEUM, seipsum, ac proximum passim inibi illustratis, ut adeò ingens illa caligo non nisi in *Puffendorffiani* cerebri latibulis horreat. *Instructio VI. §. 4.*

§. 7.

De reformatione juris Naturæ protestantica.

Sensus Catholicorum.

§. VII.

De Gloriosis Protestantium studiis in reformanda disciplina juris Naturæ & Gentium.

Leucotheus. Quid utilitatis publica in excolendo jure Naturæ, & Gentium suis studiis tribuunt protestantici Moralistæ?

Melander. I. Reformationem gloriosam hujus disciplinæ tribuunt in genere, cum *Buddeo*, reformationi literaria universali ævo protestantico, & quidem instauratore primo *Hugone Grotio*, viro incomparabili, quem subin, unà cum jure naturali, illustriorem dedere Scholiastæ plures.

II. Nec *Seldenus*, nec *Hobbesius*, sua laude fraudandi sunt, quò ad disciplinæ hujus culturam, si *Puffendorffio* credimus.

III. Sed supereminet omnes *Puffendorffius*, hujus Philosophiæ moralis famosus reformator, magnâ nominis sui gloriâ, si fides penes ipsummet, suosque fautores.

IV. Hujus vestigia presêre Commentatores non pauci, quos inter facile celeberrimus *Christianus Thomassius*, qui solus tulit punctum, *Laurentio Fleischer*o encomiaste, etsi usque hodie novi semper *Puffendorffiani* connotatores pedissequi in partem gloriosi laboris veniant, ac succedant. *Instructio VII. §. 1.*

Leucotheus. Quæ Catholicorum judicia de hisce Protestantium judiciis?

Melander. I. Reformationem rei litterariæ protestanticam quod spectat, hæc considerata in se, & abstrahendo ab Authoribus, memoratis supra, adeò nihil contribuit ad disciplinam juris Naturæ, & Gentium seu renovandam, seu illustrandam, ut eandem suis principiis potius sædarit, penitusque corruperit. Ratio est: quia per sua

principia corrumpit officia hominis erga DEUM, ea in unius verbuli, nempe fidei, epitomen contrahendo; corrumpit officia hominis erga se ipsum, absolvendo eundem à præceptis, libertate arbitrii, bonis operibus, laxando habenas cupiditatis. &c. Item erga proximum, atque Republicam, solvendo vincula Societatis humanæ, puta, leges non modò humanas, sed & naturales, quò ad obligationem in conscientia &c. uti patet ex ipsis Imperii recessibus, & Augustissimorum testimoniis publicis, us adeò vana sit *Buddei* jactantia, qua reformationis præterita tempora, sicut omni litteratura, ita juri Naturæ præsertim, ac Gentium, auspiciatissima gloriatur.

II. Etsi Moralistæ protestantici, posteriores Reformatore suo, ea saltem ex parte sint minùs anomali, quòd non æquè proterant omnem potestatem, saltem politicam, neque conculcent leges seu naturales, seu humanas, sæpe tamen plurimùm olent *Lutherum*, non rarò pessimè sapiunt *Lutheri* coævum *Pseudo-politicum Florentinum*. Fidem facere potest vel solus *Conringius*, novus *Machiavelli* illustrator, & si Superis placeat, emendator; eandem firmabunt plura *Puffendorffii*, *Thomassii* & aliorum apophthegmata, uti videbimus per decursum. *Instructio VII. §. 2.*

Leucotheus. Quæ Orthodoxorum crisis in specie de Hugone Grotio?

Crisis eorumdem de Hugone Grotio.

Melander. I. *Hugo Grotius* sicut erat ingenio acutus, ita de disciplina juris Naturæ & Gentium in multis est bene meritus, nec Protestantium elogiis indignus: immò dignior respectivè ipso *Puffendorffio*, ac *Thomasio*. Ratio est: quia etiam Orthodoxis est primus, qui juri Naturæ & Gentium, magis excolendo, & in disciplinæ ordinem redigendo, manus admovit, minùs digressus à Patribus, & Scholasticis Catholicis, quod non in *Grotio* sed in se potius culpâre debuissent *Puffendorffii*, ac *Thomassii*.

II. Nihilominùs ejus liber de jure belli & pacis est admodùm defectuosus, & erroribus, etiam heterodoxis, respersus, adeoque meritò inser libros, Orthodoxis prohibitos, recensitus. Patet ex ipso *Puffendorffio*, *Kemmerichio*, *Fleischer*o protestanticis, qui *Arminianos* errores, multaque neglecta, leviserque tractata, culpant, Orthodoxis etiam errores protestanticos meritò prescribentibus. Immo *Conringii* & *Boëcleri* errores plurimos, & etiam justo plures; in *Grotio* carpunt, præsertim illum, quòd in gratiam Pontificis non nulla misiùs, quam debuisset, statuerit. *Instructio VII. §. 3.*

Leu-

Judicium Catholicorum de sic dicta reformatione Lutherica.

De Thoma
Hobbesio.

Leucotheus. Quid Orthodoxi de Thoma Hobbesio Anglo?

Melander. Est Author pestilens in moralibus, atque politicis, cujus partus de Crue, ac Leviathane, inter Machiavellicos abortus merito sunt relati, atque proscripti. Patet ipsismet Protestantibus heterodoxia nima offensis, qua reproduxit hypothesin Epicuream, despotismo cuidam Machiavellico superinstructam, ut adeo, nullo suo honore, Puffendorsius cum non nullis eidem, inter protestanticos doctrix moralis reformatores, qualemcunque locum indulerit. *Instructionis VII. §. 4.*

De Samuele
Puffendor-
sio.

Leucotheus. Quid de Samuele Puffendorfsio, ejusque famoso partu de jure Natura, ac Gentium, officiis item hominis, ac Civis?

Melander. I. Puffendorfsius, quo ad systema disciplinae dogmaticae, utroque libro comprehensa, suis encomiis non est indignus. Ratio est: quia hac ex parte, est dogmatista, respectu primus, in assumpta methodo etiam ipsomet Grotio magis accommodus. Immo nec displicet in scopo tractandi Jus naturae utpote sequestratum a caeteris, vitato tamen duplici ejusdem errore, quo per excessum sequestravit ipsam religionem naturalem; & per defectum non subjunxit jus positivum, etsi illa sit fundamentum; hoc adjuvamentum disciplinae juris Naturae, modo debito tractandae.

II. Idem in multis est ingeniosus, eruditus, & explicando Natura juri perquam accommodus, in non paucis est veritati consonus, & etiam Orthodoxis haud illaudatus. Patet inspectione operis, ejusdem allegatione etiam ab Orthodoxis, & patebit per decursum.

III. Idem a suis Antagonistis protestanticis nonnunquam immerito est reprehensus, & abtrahendo a stylo satyrico, a semetipso, saltem hinc inde, contra suos non inefficaciter defensus; sic Albertus ex statu integritatis non satis feliciter impugnavit Puffendorfsianam hypothesin, solis principiis, ratione cognitis, superinstructam, & sic de aliis, uti patebit ex dicendis.

IV. Nihilominus hic Author in suo systemate est admodum defectuosus. 1. Quod ad modum eruendi juris naturalis minime demonstrativum, ut animadvertit Wernerus protestanticus. 2. Quod ad modum tractanda hujus disciplinae, neglectis fere officiis ad Deum, soli foro externo accommodatae, uti notat Leibnizius A catholicus. 3. Quod ad objectum solummodo inadaequatum, non nisi actionibus externis terminatum, uti idem Leibnizius reprehendit. 4. Quod ad finem, solummodo insufficientem, & in-
Inst. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

complexum felicitatis, scilicet non nisi terminis hujus vitae conclusa, uti idem Censor merito culpatur. s. Denique quo ad principium Socialitatis minime adaequatum, sed in officiis ad Deum praecipue mancum, ac imperfectum, ut recte Kemmerichius enucleator in suo Puffendorfsio arguit, ac castigat.

V. Ejusdem partus est protestanticè corruptus, & ideis, in fide erroneis, maligne conspersus. Patet: nam in utroque opere de jure Naturae tradit hanc disciplinam, protritâ omni tam Patrum, quam Scholasticorum Autoritate, eorumque methodum, ut Aristotelicè pedanticam, explodit; Catholica dogmata, praecipue de Primatu summi Pontificis, de potestate sacrae & profana divisione &c. velut Christiana religionis primævae assumenta humana, Jurisprudentiae naturalis principiis incommoda, rejicit.

VI. Idem est Juventuti Catholicae periculosus, perniciosus, meritoque inter libros prohibitos rejeclus. Ratio est: quia per sua principia, uti alibi, ita & in disciplina juris naturae, eo semper collimat, ut sub specioso palpe majoris habilitatis ad statum civilem, obtrudat Protestantismum; labefactet verò, ac subruat Catholicismum. *Instructionis VII. §. 5.*

Leucotheus. Quale tandem Orthodoxis judicium de Christiano Thomasio?

De Christia-
no Thoma-
sio.

Melander. I. Thomasius in statera catholica, quod ad pleraque ejusdem est cum Puffendorfsio ponderis, pretii-que politici. Ratio est: quia suomet suffragio non agit nisi Puffendorfsii paraphrasten, sedulumque amanuensem quod ad errores in fundamento juris naturalis, in modo, despoticoque contemptu omnis Autoritatis Scholasticæ orthodoxæ.

II. Idem, quod ad non pauca, est pretii etiam minoris, utpote Puffendorfsii, Commentator magis anomalus, pluribusque erroribus auctus, ac ampliatus. Patet ex pluribus scitis erroribus V. G. De jure Naturae non requisitum esse cultum Dei externum; non prohibitam fornicationem, incestum, in lingua etiam directa; polygamiam, etiam virilem, falsiloquium aliquando licitum, immo praecipuum &c.

III. Unde Fleischeri elogia, in Thomasium tam liberaliter congesta, ad auxefes protestanticas merito referuntur. Compilavit hic Author secundas Thomasii curas in academicam methodum, quæis Jurisprudentiam Divinam dum melioribus fundamentis emendare annis est Thomasius, eandem penitus corripuit, uti ex Fleischeri excerptis planè parado-

xis erit colligere per decursum. *In-*
structionis VII. §. 6.

Jurispru-
dentia uni-
versalis, ac
naturalis
utilitas, at-
que necessi-
tas hoc no-
stro ævo
apud Catho-
licos.

Leucotheus. An non ergo & utile &
necessarium, ut hac disciplina Juris na-
tura, & Gentium, à navis protestanticis
repurgata, Academico studio, præsertim
catholico, accommodetur?

Melander. Magna est utilitas, & ne-
cessitas.

I. Ob insignem usum Jurispru-
dentia universalis, ac naturalis, ad
scopum juridicum, quò per princi-
pia universalis etiam negotia Gentium
dirigi; per naturalis etiam Regnorum,

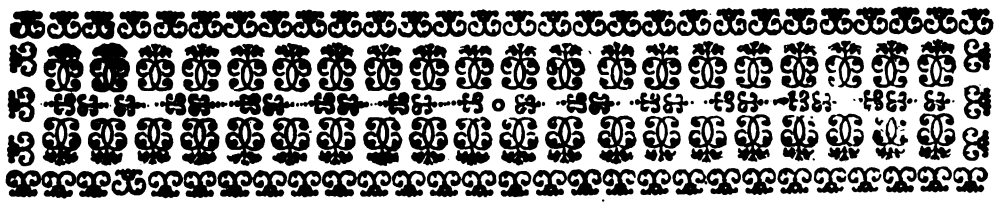
& summorum Principum, contro-
versarum decidi possunt.

II. Ob Lucubrationum hac ex
parte penes Catholicos magnam ad-
modum raritatem; contra apud Aca-
tholicos copiam exundantem, utili-
tate longè majorem.

III. Ob retundendam & refor-
mandam Moralistarum protestan-
tium, periculofam æquè ac pernicio-
sam Juventuti Academicæ, pravita-
tem, *ut ne protestantica falsitas sit sine*
vindicta, & catholica veritas sine Pa-
trono, Instructionis VII. §. 6.

INSTI-

Institutiones

INSTITUTIONUM JURIS UNIVERSALIS, NATURÆ ET GENTIUM

Juris uni-
versalis.

Part. I.

PARS I.

De jure Na-
turæ.

DE JURE NATURÆ.

Titulus 1.

TITULUS I.

De principiis
moralitatis.

De principiis & fine juris naturæ circa moralita- tem actuum humanorum.

§. 1.

§. I.

De essentia
actûs huma-
ni.

De principiis Constitutivis,

Seu

De natura, & proprietatibus actûs humani in Genere.

Quid &
quotplex?

Leucotheus. Quid actus humanus & quo-
tuplex?

Melander. Actus humanus est mo-
tio quomodocunque ab homine posita, libe-
ra, non libera: unde illa proprie actus
humanus; hæc potius actus hominis ap-
pellatur.

Arbitrium
liberum.

Leucotheus. Quid arbitrium liberum, &
qualis ejusdem proprietas?

Melander. Arbitrium liberum est
facultas rationis & voluntatis: unde
omne liberum voluntarium; sed non
vicissim. Proprietas duplex est volun-
tarietas, & libertas.

Volunta-
rium.

Leucotheus. Quid voluntarium & quo-
tuplex?

Melander. Voluntarium est, quod
procedit ab intrinseco ex cognitione finis:
conditione ejusmodi deficiente dicitur
involuntarium. Voluntarium est
præcipue quadruplex: formale, & ob-
jectivum. 2. Purum & mixtum, seu in-
voluntarium secundum quid. 3. Volun-
tarium voluntate propria & aliena. 4.
Expressum & interpretativum &c. Instru-
tionis I. §. 1.

Respectu vo-
luntatis vis
& motus.

Leucotheus. Quomodo vis, seu motus
se habet cum voluntario?

Melander. Nec tollit voluntarie-
tatem actûs imperantis, nec imperato-
ti simpliciter: unde si actui imperato
coëxistit volitio inefficax, odio ha-
bens actum hunc imperatum, dici po-
test involuntarius secundum quid. Res
patet in exemplo mercatoris, qui me-
tu vitæ amittendæ projicit merces in
mare tumultuosum. Instructionis I. §. 2.

Leucotheus. An concupiscentia evertit
voluntarium?

Concupis-
centia.

Melander. Nisi sit eversiva mentis,
non evertit simpliciter, etsi possit ever-
tere libertatem, casu quo quis ex ira
præcipiti non apprehendat motiva
retrahentia à vindicta. Quandoque
tamen causat involuntarium secundum
quid, si actus v. g. suscipiendæ peri-
culosæ expeditionis conjunctus sit
cum repugnantia: etsi plerumque in-
tensius augeat voluntarium, uti pa-
tet experientiâ. Instructionis I. §. 3.

Leucotheus. An & quomodo ignorantia
se se habeat ad voluntarium?

Melander. Antecedens facit actum non
voluntarium; immò quia, si abesset,
actus non peneretur, eundem facit
positive involuntarium, uti patet in

b 3

filio

Alio trajiciente patrem, inculpabiliter existimante feram. *Commissarius* nec causat *positive* voluntarium, quia nil volitum, nisi quod cognitum; nec etiam involuntarium *positive*, quia etsi abesset, actus nihilofecius poneretur, uti supponitur. *Consequens* ignorantia causat voluntarium *saltem indirecte*, quia objectum facit cognitum saltem in causa, nempe in ignorantia vincibili, vel affectata. *Instructionis I. §. 4.*

Libertas quid, & quotuplex.

Leucotheus. Quid & quotuplex est libertas?

Melander. Libertas est immunitas, seu à coactione, seu à necessitate, hæcque dicitur *libertas indifferentie*, quia *potentia*, *positis omnibus ad agendum prerequisiteis*, *potest agere vel non agere*, sic ut sit libertas quò ad exercitium, seu *contradictionis*; vel qua *potest agere hoc aut illud*, sic ut sit libertas quò ad *speciem* seu *contrarietatis*. Atque hic conceptus est evidens communi omnium sensu. Quò detur libertas indifferentie, etiam in statu naturæ lapsæ, demonstratvè patet partim communi instinctu; partim ex eo, quòd alias omnes leges essent frustraneæ, Deus tyrannus, & Author omnis peccati. *Instructionis I. §. 5.*

Qualis in actu interno imperato.

Leucotheus. Qualis libertas competit actui interno imperato?

Melander. Libertas immediata actûs imperati non tollitur per actum imperantem *solummodo inefficacem*, quia tantum allicit, sed neque tollitur *per efficacem distinctum* pro diverso instanti, quia actus imperatus pro altero instanti saltem posset omitti. Tolleretur tamen, si ponatur uterque actus in eodem instanti, sic ut imperans foret *naturâ prior*, quia sic potentia redderetur proximè impedita ad omissionem actûs imperati, uti patet consideranti. *Instructionis I. §. 5.*

§. 2.

§. II.

De moralitate actuum

De principiis constitutivis actûs moralis in specie, seu de moralitate, ac imputabilitate actuum humanorum.

Actus moralis quid & quotuplex?

Leucotheus. Quid actus moralis, & quotuplex?

Melander. Actus moralis, in strictiore sensu, est *operatio libera voluntatis cum advertentia rationis elicitâ, ad aliquam regulam primam, ac universalem*; unde moralitas est forma denominans actum moralem, qui duplex, pluri- bus etiam triplex est: *honestus, inhonestus, indifferens*, hoc est, *conformis, vel difformis primæ regulæ, aut saltem indifferens*, vel etiam *conformis regulæ, saltem permittenti.*

Leucotheus. Quæ moralitatis constitutiva? Constitutiva moralitatis.

Melander. Libertas indifferentie, & advertentia rationis ad primam regulam honestatis, si sit actui *extrinseca*, si *intrinsicca*, involvit insuper ipsam *existens* actus. Ratio est: quia his positis habetur, uno complexi membro non posito non habetur. *Universaliter* non est actui *essentialis*: quia gratis adstruitur *universaliter* ejusmodi respectus essentialis ad actum primum proximum, & ad advertentiam ad legem. Moralitas primario convenit actibus voluntatis; *secundario* etiam aliis. *Instructionis II. §. 1.*

Leucotheus. Quomodo moralitas refunditur in actum internum? Ratio refundenda moralitatis in actum internum.

Melander. Moralitas, seu honestas vel inhonestas refundi potest in actum ex *objecto, fine, & circumstantiis*. Ratio est: quia ex recepto proverbio in moralibus: *bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu*. Specialis tamen honestas non refunditur ex *objecto, fine, vel circumstantiis*, nisi *directè & formaliter*, saltem *confusè*, attingatur. Ratio est: quia alias honestas se haberet solummodo *per modum motivi neglecti*. Inhonestas tamen refunditur, etsi solum *indirectè, materialiter, vel interpretative*, intendatur. Ratio est: quia malum ex quolibet defectu.

Leucotheus. Quomodo moralitatem participat actus externus? Et externum.

Melander. Moralitas formalis actûs externi provenit ab actu interno: quia huic, non illi, convenit conformitas & difformitas *proprie talis* cum prima regula. Unde actus externus *per se, & formaliter* loquendo, non auget bonitatem, vel malitiam actûs interni in ordine ad majus meritum, seu demeritum; quia *tota ratio* honestatis, vel inhonestatis defumitur ex *moralitate* seu *libertate* ac *advertentia*. Augere tamen solet *per accidens*, propter *multiplicationem, extensionem, & insensionem* internorum actuum concurrentem. Unde actus externi & præmiantur, & puniuntur in foro humano *propter præsumptionem internorum, & quòd externi potius nocent, vel profint bono Reipublicæ.* *Instructionis II. §. 2.*

Leucotheus. Potestne dari actus moralis indifferens? Actus moralis indifferens.

Melander. Potest dari in specie, seu talis, qui *secundum objectum materiale*, nec est præceptus, nec prohibitus, sed purè permissus qualis est V. G. *Ambulatio*. 2. Potest etiam dari in *individuo, saltem per accidens*, qualis foret calefactio, quin referatur ad finem *positive* honestum vel quòd quis non judi-

judicet dari talem obligationem, vel quòd ex inculpabili ignorantia ad illam non attendat. 3. An possit dari per se, non est adedò liquidum. Multi negant, quia videtur dedecere naturam rationalem actus, non directus ad finem positivè honestum. Non pauciores affirmant: quia nulla apparet implicantia; immò videtur suffragari potius persuasio communis. Unde negativa potior Auctoritate, & de Consilio; affirmativa potior ratione, & tuta in praxi. Instructionis II. §. 3.

vel disconvenientia sint. Etsi hæc facultas non sit formaliter libera, est tamen radix libertatis, eò quòd proponat motiva tam allicientia, quam abstrahentia ad actum. Pro objecto attingit verum, media cognoscendi sunt species, & habitus; si versetur circa universalia dicitur Puffendorffo Intellectus Theoreticus; si circa particularia, eidem practicus appellatur.

Imputabilitas actuum quid, & qualis?

Leucotheus. Quid imputabilitas actuum moralium, & quoruplex?

Melander. Imputabilitas est proprietas formaliter consecutiva actus moralis, estque ratio, cur agens haberi possit pro Authore, seu physico, seu morali, eique tribui effectus, præmium, vel pœna. 2. Generalis regula est, quòd imputabilitas sit tanta, quanta actionum moralitas, hoc est, advertentia, & libertas. 3. Unde in particulari inimputabiles sunt actiones, quatenus procedunt ex errore, vel ignorantia invincibili, seu facti, seu juris: quia deficit advertentia. Actiones itidem involuntaria; vel etiam voluntaria, sed non libera ob vim, metum, præcipitem concupiscentiam saltem respectu meriti vel demeriti, etsi forsan imputari possent in foro externo, quia deficit libertas. 3. Imputabiles sunt actiones liberæ etiam in aliena voluntate, siquidem sit moraliter propria. 4. Liberæ etiam indirecta, seu in causa, per se tam positivè, quam negativè se extendentes ad effectum prævisum, siquidem impediri posset, ac deberet. 5. Imputabiles denique sunt, quarum voluntas causa est etiam interpretativa, aut virtualis, per se, vel per alium, physica, vel moralis, influens per cooperationem qualemcumque liberam juxta notos versiculos:

Jussio, Consilium, consensus, palpo, recursus,

Participans, mutus, non obstant, non manifestans.

II. Alterum principium effectivum Voluntas.

est voluntas, quæ rectè dicitur facultas, qua homo vel appetit bonum, vel averfatur malum, ab intellectu propositum. Hæc potentia est formaliter libera, habetque actus elicitos, ac imperatos; dicitur ceca, quia ad operandum moveri debet ab intellectu: Cum nil sit volitum, nisi præcognitum. Instructionis III. §. 1.

Leucotheus. Quenam principia intrinseca impollentia respectu actionum moralium?

Principia impulsiva.

Melander. Inprimis sensus internus, per quem denotatur potentia animæ cognoscitiva materialis. Alterum principium est appetitus sensitivus, seu potentia animæ, quæ dependenter à sensu interno bonum sensibus propositum prosequitur, vel malum fugit. Alius est irascibilis, alius concupiscibilis: utriusque actus appellantur passionnes, & hujus quidem sex: odium, amor, desiderium, gaudium, dolor, & fuga; illius verò quinque, nempe ira, spes, desperatio, audacia, timor. Hæc potentia materiales etsi valdè inclinent intellectum & voluntatem, causenturque sic dictam luctam, hominem inferiorem inter, & superiorem, tamen non tollunt per se libertatem indifferentiæ, suntque in se prorsus indifferentes, hoc est, nec bonæ, nec malæ moraliter, etsi plerumque ratione objecti, vel modi ad malum inclinent. Et ex his animi propensionibus variis, sicut varia oriuntur temperamenta, ita & magna surgit animorum, morumque varietas. Instructionis III. §. 2.

Sensus internus, & appetitus tam irascibilis quam concupiscibilis.

§. 3.

§. III.

De principiis intrinsecis;

Seu

Effectivis, & impulsivis actionum moralium.

Principia intrinseca actuum moralium.

Effectiva.

Leucotheus. Quenam actionum humanarum principia intrinseca effectiva?

Intellectus.

Melander. Primum est intellectus, qui est potentia animæ rationalis, quæ objecta, per species proposita, apprehendit, & vel immediatè enuntiando, vel mediatè discurrendo judicet, an naturæ suæ convenientia,

§. IV.

De principiis extrinsecis

Seu

Directivis actionum moralium.

§. 4.

Principia extrinseca moralitatis.

Leucotheus. Quidnam regula prima moralitatis?

Regula prima objectiva quid?

Melander. Regula in genere est quasi mensura, ad quam exploratur, an aliquid sit rectum, seu obliquum. Regula prima in specie, objectiva, ac universalis respectu actuum moralium, qua de hic agitur, est ratio primaria, & objectiva,

jectiva, in quam conscientia universaliter tendit, judicando actum esse illi conformem, & hoc ipso rectum, seu honestum; vel difformem, & hoc ipso obliquum seu inhonestum.

Videtur recte constitui in natura rationali, quâ tali. Leucotheus. In quo consistit regula prima objectiva moralitatis?

Melander. I. Juxta Authores non exigui nominis in natura rationali quâ tali. Ratio est, quod quædam sint à Deo prohibita, quia mala V. G. odium Dei, mendacium &c. Contrâ quædam præcepta, quia bona, V. G. cultus Dei, honor Parentum &c. Ergo antecedenter ad legem Dei, seu intrinsecè mala, vel bona sunt: atqui alia ratio esse nequit, nisi quod sint difformia vel conformia rationi, quâ tali: ergo regula prima est natura rationalis, quâ talis.

Quod tamen potior neget. II. Sed negativam tenet Authorum potior. Ratio est: quia natura rationalis, quâ talis, est & ipsa regulata, non primò regulans; multò minus regulans efficaciter, indefectibiliter, & universaliter, quæ tamen sunt requisita essentialia regulæ respectu actionum moralium. Unde

Negando intrinsecè mala saltem moraliter. III. Dicuntur quædam prohibita, quia mala, non moraliter, sed physice, nempe ratione contrarietatis physica cum fine, à creatore intento, quæ non nisi radix est malitiæ moralis, uti & illa antecedens difformitas cum natura rationali, quâ tali, est ratio merè fundamentalis, & regula quædam secundaria, non verò prima, efficaciter & universaliter obligare apta. Instructionis IV. §. 1.

Adstruitur probabilis lex Dei. IV. Sententia verior adstruit pro regula prima & objectiva actionum moralium legem æternam Dei. Ratio est: quia huic soli conveniunt proprietates regulantis primò, & quidem cum virtute obligandi suprema, universalis, summè estimabilis, ac efficaci ubique & semper.

Consistens partim in dictamine, tanquam applicatione, partim in voluntate Divina, tanquam normâ. V. Lex Divina, ut obligans præcipiendo, vel prohibendo, si spectetur in homine, tanquam regulato, notat ipsum dictamen rationis, applicans legem objectivam. Si spectetur, ut est in Deo, saltem principaliter consistit in actu voluntatis dicente Angelico: ipsa Dei voluntas est prima regula, qua regulantur omnes naturales voluntates (a). Instructionis IV. §. 2.

Regula formalis. Leucotheus. Quodnam alterum principium directivum, seu regula proxima formalis actionum moralium?

Est conscientia. Melander. I. Conscientia, quæ in genere nihil est aliud, quàm ratio humana: unde dictamen conscientie profluit,

quo ratio nobis dicitur, quid licitum sit, quid illicitum. Conscientia dicitur regula proxima & formalis actionum moralium, quia est intensionalis applicatio regulae objectivæ.

II. Conscientia, regulans moralitatem, necessario exigit dictamen ultimum practicum de honestate vel licentia actionis; etsi non necessario id requirat ad inhonestatem actionis. Ratio est: quia sine dictamine practico ageret quis cum dubio practico: ergo inhonestè: utpote non ex fide, hoc est, non ex judicio prævio honestatis, adeoque cum periculo committendæ inhonestatis, quod sufficit ut actus esse nequeat honestus, & jam positive sit inhonestus. Instructionis V. §. 1.

Regula pro conscientia certa. Leucotheus. Quæ regula pro conscientia certa?

Melander. I. Non requiritur necessario & universaliter dictamen practicum, metaphysicè evidens aut certum de honestate actus. Hujus enim necessitas nec autoritate, nec ratione probari potest. Unde sufficit certum moraliter, quia tali nixus sat intelligitur operari ex fide, ac sine prudenti formidine.

II. Neque requiritur certum strictè moraliter, seu exclusivum formidinis etiam possibilis; sed sufficit certum moraliter, latius tale, seu exclusivum formidinis actualis. Ratio est, quia sic satis intelligitur quis operari ex fide, uti patet in rudibus.

III. Non tamen sufficit dictamen merè probabile, seu conjunctum cum prudenti formidine; quia talis ageret inhonestè, saltem virtualiter contemnendo legem, seque exponendo periculo committendæ inhonestatis.

IV. Inde probabilitas directæ eatenus servit ad honestè agendum, quatenus potest fundare conscientiam, moraliter certam per dictamen ultimum reflexum, excludendo actualem formidinem. Patet: si quis V. G. judicet moraliter certum, quod liceat sequi sententiam verè probabilem, relicta etiam probabiliore & minus tuta. Instructionis V. §. 2.

Pro probabili. Leucotheus. Quæ norma conscientie probabilis?

Melander. I. Licitum est in operando sequi sententiam probabilissimam, aut probabiliorem; immò etiam aequè vel quasi aequè probabilem, minus tutam, relicta oppositâ tutiore. Ratio est: quia absoluta obligatio, in omnibus, & ubique sequendi tutiora, foret juris naturalis, ac universalis, nec tamen à plu-

pluribus agnita ; foret difficillima, afferret plus incommodi, quam commodi, etli efficaciter ab Adversariis haud probetur.

II. An licitum sit in operando sequi etiam sententiam minus certam, licet notabiliter minus probabilem, inter Moralistas orthodoxos controversatur Difficultatis cardo resolvitur ultimato in judicium prudentum, quod videtur hanc opinionem facere in praxi tutam. *Instructio V. §. 3.*

Pro dubia ac erronea.

Leucotheus. Quae observanda circa conscientiam dubiam atque erroneam?

Melander. I. Regula : quod melior sit conditio possidentis, valet etiam in materia conscientiae : quia etiam in hac homo habet jus certum possessionis quod ad suam libertatem ; lex vero jus dubium obligationis.

II. Stante dubio, stricto practico, semper tutius eligendum : non necessario autem stante mere speculativo. Ibi enim agendum ex fide ; hic benignius praefendum.

III. Conscientia, invincibiliter erronea, obligat ad id, quod dicitur esse faciendum : quia tenetur quis agere ex fide, seu juxta dictamen conscientiae.

IV. Ad actum inhonestum ex ignorantia vincibili, praerequiritur advertentia quaedam saltem ad periculum inhonestè agendi. *Pater* : quia nihil volitum, quod nullo modo praecognitum. Sufficit tamen suspicio, vel prudens formido, quae stimulet ad veritatem magis indagandam. *Ratio* est : quia malum ex quolibet defectu. *Instructio V. §. 4.*

§. 5.

§. V.

De fine actionum moralium.

Finis actionum moralium in Genere.

Leucotheus. Quid & quatuorplex est finis actionum moralium?

Melander. Omnis creatura, maxime vero rationalis, per suas actiones intendit suam. Finis autem nil aliud est, teste Philosopho, quam ultimum agenda rerum, quod appetitur propter se, & propter ipsum caetera, quae dicuntur media ad finem, quia suscepta propter consecutionem finis.

II. Porro varii sunt rerum fines ; hos inter praecipui, finis immediatus, & medius, subordinatus, ac ultimus. Ille ordinatur ulterius ; ad hunc caetera omnia ordinantur. *Instructio V. §. 1.*

In Specie.

Leucotheus. Quis in specie finis est actionum moralium?

Melander. Bonum, seu verum seu apparens. Nemo enim intendens malum, quod malum, operatur. Finis par-
Inst. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

sicularis, & immediatus est illud bonum, quod quis intendit per actionem V. G. divitiae, honores, &c. finis totalis & medius actionum omnium est, ut ageri undequaque bene fit, diciturque felicitas completa. Hinc

I. Homo, deliberatè operans, necessario per actiones morales intendit aliquod bonum, tanquam finem, saltem negativè ultimum. Quia in aliquo bono debet necessario sistere, si minus positivè, saltem negativè, hoc est, de ulteriore fine non cogitando ; secus daretur in finibus processus in infinitum.

II. Non tamen intendit semper finem simpliciter ultimum, uti patet in sceleratis, qui operantur contra finem simpliciter, & ex merito ultimum, seu felicitatem veram, atque completam. Etli semper agant propter rationem, puta, propter consecutionem alicujus boni, ultimo fini saltem generatè congruam.

III. Homo tenetur lege naturali per suos actus, saltem absolute loquendo, tendere ad finem simpliciter ultimum. Quia aliàs perverteret ordinem, rebus creatis ab Authore Naturae praescriptum.

IV. Finis vero ultimus Creaturae rationalis est felicitas perfecta, seu beatitudo saltem naturalis. Quia haec sola est, ad quam ex naturali instinctu fertur, & caetera omnia ordinat.

V. Finis rerum omnium ultimus est Deus. Nam sicut à Deo omnia sunt, tanquam à primo principio ; ita ad Deum, tanquam finem ultimum, omnia tendant, necesse est ; pari siquidem necessitate Omega est, qua Alpha.

VI. Officium hominis in hoc Universo est agere ad suum finem, reverè ultimum ; in specie est, quoque agere ad finem sui status, sic tamen, ut hunc finem ad ultimum referat. *Instructio V. §. 1.*

Leucotheus. Quid de beatitudine naturali specialiter sciendum in ordine ad actiones humanas morales?

Melander. I. Datur aliqua beatitudo objectiva creaturae rationalis, estque saltem possibilis in re naturalis. Prius patet universali hominum consensu, & naturae instinctu. Posterius fuit ex eo, quod nulla sit implicantia status, merissime naturalis.

II. Haec nequit consistere in una aliqua creatura ; immò neque omnium collectione. Prioris ratio est, quia beatitudo debet esse satisfactiva. Posterioris, quia collectio omnium, dicit essentialem dependentiam ab Ente, omnibus perfectiore, magisque appetibili.

III. Unde beatitudo nequit consistere in bonis fortuna quia extrinsecis. Nec in bonis corporis, quia nobiliore homi-

hominis parte, seu animâ, inferioribus. Nec in bonis animi, quia neque parit, neque satiatur.

IV. Unde beatitudo hominis *objectiva* nequit esse alia, nisi solus Deus: quia huic soli competunt omnes conditiones, ad beatitudinem hominis *objectivam* requisitæ.

V. *Beatitudo formalis* creaturæ rationalis, seu *actualis possessio & fructio Dei satiativa*, consistit in cognitione & amore Dei, *status suo proportionato*. Quia per solam cognitionem & amorem homo potest frui Deo *perfectè, delectabiliter & satiativè*. Unde respectu status, *merè naturalis*, etsi cognitio foret solummodo *abstractiva*, nihilominus foret *satiativa saltem respectivè*; sicuti & haberetur collectio omnium bonorum, *naturaliter obsequibilia*. *Instructionis V. §. 2.*

Principia, lumine natura nota, circa Deum.

Leucorheus. An & quomodo Deus, ut est norma actionum humanarum, lumine natura notus, ac cognoscibilis?

Melander. I. Est principium, lumine natura notum, hoc Univerſum non esse à casu. Res patet oculari consideratione.

II. Equè lumine natura notum est, dari aliquod Numen, sub ratione *Entis primi* atque *supremi*, seu *Authoris* hujus Mundi, ac *Gubernatoris*. Uti constat ex Naturæ instinctu, sensu, ac consensu Nationum communi, ac universali.

III. Denuò est principium, lumine natura notum, dari aliquod Numen sub ratione *Legislatoris supremi, Entis justi* ac *providi*, quod mala puniat, bona præmiiat, atque remuneretur. *Ratio est*: quia hæc veritas est *fundamentum omnis honestatis, & medium indispensabiliter necessarium ad finem, & vitam ad rationis leges instituendam*: ergo debet esse lumine naturæ nota; secus Natura deficeret in necessariis.

IV. Etsi non sit principium, lumine natura notum, qualis sit Deus, evidenter, tamen ab homine, rationis compote, & *cujus cor per scelera non obscuratum*, erui potest, non esse nisi unicum Deum. *Ratio est*: quia si plures, nec erunt *perfectè summi*, nec *perfectè liberi*: utrumque absurdum. *Instructionis V. §. 3.*

Principia lumine natura nota circa beatitudinem.

Leucorheus. An & quomodo alterius vitæ felicitas, seu beatitudo, ut est finis actionum moralium, est lumine natura nota, aut cognoscibilis?

Melander. I. Est principium, lumine natura notum, felicitatem, *vicæ hujus terminis conclusam*, non posse esse finem *sufficientem, & adequatum* actionum moralium, seu in particulari, seu in communi respectu totius Societatis humanæ. *Ratio est*: Quia hæc ipsa

felicitas hujus vitæ sæpe contemnit debet ob honestatem; nec esset *sufficiens premium* pro lege *universaliter, & semper obligante* ad honestè operandum, cum sæpe honestissimos videamus per omnem vitam infelicissimos; scelestissimos contra felicissimos.

II. Est principium lumine natura notum, animam rationalem, non esse *mortalem cum corpore*, sed manere *superstitem saltem ad penam vel premium*. *Pater*: Quia aliàs sæpe virtus maneret absque præmio, vitium absque poena cum præjudicio *Legislatoris supremi*; immò deficeret Natura in mediis, ad honestatem vitæ *indispensabiliter requisitis*.

III. Etsi *positiva & naturalis immortalitas animæ in se non sit ipso lumine natura nota; nec ratione intrinseca tam manifestè demonstrabilis*, est tamen *ex ratione extrinseca* cuius, rationis compoti, *evidenter innegabilis*. *Ratio est*: quia *ratio physica* afferri solita quod anima post mortem nequeat deficere *ratione finis, seu operationum*, intellectum haud rapit. *Ratio vero extrinseca* de communi omnium Nationum sensu, atque consensu, negari haud possit.

IV. Etsi beatitudo alterius vitæ sit inter prima principia, *natura lumine cognita, quæ ad existensiam, seu quædam fit*; non tamen est taliter cognita, quæ ad *essenciam, seu qualis fit*, nisi sub prædicato *generico felicitatis perfectæ, ac quietantis*. *Pater*: Hæc enim notitia est *sufficiens medium ad finem, & vitam honestè instituendam*; ad *efficaciam legum naturalium, Dei justitiam, ac Providentiam &c.* & major, citra revelationem, ex ipso naturæ lumine, saltem evidenter, deduci nequit. *Instructionis V. §. 3.*

Leucorheus. An & quomodo in homine, plena rationis compote, dari possit ignorantia invincibilis Dei, jurisque naturalis?

Ignorantia respectu Dei & juris Naturæ.

Melander. I. Non est possibilis in homine, *plena rationis compote*, etiam ad breve tempus *invincibilis ignorantia Dei, saltem sub prædicato confuso, & convertibili potestatis efficaciter obligantis, Entis superioris, Legislatoris potentis mala punire, & premiare bona*. *Ratio est*: quia hæc veritas est *fundamentum omnis honestatis, & medium indispensabiliter necessarium ad finem*, in quo nequit hominem destituere Natura. 2. Est tamen possibilis *ignorantia invincibilis aliquo tempore, sub aliis prædicatis V. G. Deitatis, Entis à se, unius, infiniti &c.* utpote quæ non nisi per discursus sunt eruenda.

II. Neque est possibilis in homine *plenæ rationis compote*, etiam ad breve tempus, *invincibilis ignorantia*

tia juris naturalis quò ad prima principia, aut alia, cum primis evidenter connexa. Ratio est suprà jam allegata, parèrque experientià universali, cum nullus hucusque ignoràrit, bonum esse faciendum; malum vitandum; Deum colendum; Parentes honorandos. &c.

III. Possibilis est, & frequenter datur ignorantia invincibilis circa alia, jure natura seu prohibita, seu præcepta. Ratio est: quia Doctores de obligationibus juris naturalis frequenter docent opposita, adeoque pars alterutra, ob ignorantiam merè vincibilem, peccaret; immò peccàssent plures Sancti, operando bonà fide contra obligationes Naturæ; peccarent omnes, qui operarentur secundum sententias minus tutas, lege Naturæ prohibitas, si Adversariis credimus; nec rarò daretur necessitas peccandi inevitabilis, quæ omnia sunt satis absurda. Unde Auctoritas Antiquorum vel probaret nimium, hoc est, nec possibilem esse ignorantiam invincibilem juris divini; vel exponenda est de ignorantia merè vincibili; quo sensu nostræ thesi haud adversatur. *Instructio V. §. 3.*

Errores protestantici.

Leucotheus. Quibus alogis de sine actionum moralium exerrant protestantici Moraliste?

Melander. I. Puffendorffus cum suis, spectato statu merissime naturali, pro fine actionum moralium alternato, & adæquato adstruit non nisi felicitatem, hujus vitæ terminis conclusam. Patet obiter insipienti illius scripta de jure Naturæ & Gentium, uti & de officio hominis, ac civis.

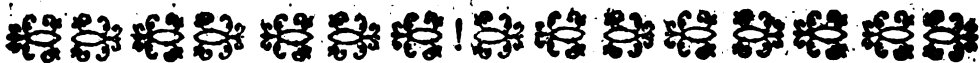
II. Sed hoc adstruit errore, etiam à suis Theosophis rectissime culpato, quos inter Leibnitius, dum ait, scientiam juris naturalis pulcherrimam, magna sui parte, à Puffendorffo multatam, pluraque hujus vitæ officia ab eodem sublata. Nec nisi frivole fucatur hic error, quasi alterius vitæ fortes solummodo ex fide

sint cognitæ; quasi ex justitia Dei incerta sint merè probabiles &c. Similia enim, sicut de alterius vitæ præmio vel pœna, merè naturali, dici haud possunt; ita ad felicitatem æternam & supernaturalem à Puffendorffo, non nisi per saltum, inanèque prætextum confusionis inter discretas scientias, transferuntur.

III. Id ipsum adstruit errore juris naturalis everfivo, periculoso, atque pernicioso. Ratio est: quia hac ratione juris naturalis efficacia enervatur, deficiente præmio, quod sufficienter alligere possit ad bonum, & deficiente pœnâ, quæ universaliter abstertere possit à malo.

IV. Quòd & ipsa religio, quatenus concernit disciplinam juris Naturæ, sit intra vitæ hujus terminata sphæram, æqualis Puffendorffo error est, male assertus, pejus defensus, impertinenter denuò argumentum transferendo à religione naturali ad supernaturalem, salutisque æternæ operatoriam. Et quia hæc thesis æquè est sublativa præmii ac pœnæ sufficientis, ac necessariæ ad obligationem juris Naturæ universalem, efficacem, atque indefectibilem, æquè ac prior est juris naturalis everfiva, periculosa, atque perniciosa.

V. Denique ejusdem Puffendorffo error est, quo disciplinam juris Naturæ præcipue externis, actionibus non internis, foro externo, non interno accommodandam esse, affirmat. Et quia hæc thesis jus naturæ mutilat quò ad officia erga Deum, hominem ipsum; immò & enervat quò ad proximum, sub inani prætextu, quasi interna spectarent solummodo Ethicam; quia est everfiva jurisperandi, indufiva corruptelæ in moribus, planè paralogæ, ac philosophiæ sanæ dedecorosa, eandem Leibnitius rectè probat juri naturali æquè præjudiciosam, periculosam, atque perniciosam. *Instructio V. §. 4.*

TITULUS II.

De lege Naturæ, & Gentium, deque principio ejusdem cognoscenda.

§. 1.

De statu hominum naturali.

§. I.

De statu hominum naturali.

Leucotheus. Quid status hominum præcipue naturalis?

Inst. Jur. Nat. & Gent. Editome.

Melander. I. Status hominum in genere naturali notat certam hominum qualitatem, seu conditionem moralem, per quam actiones liberæ legum adminiculo limitantur. Porro status hic

c 2

hic moralis, vel est comatus, vel est mediante facto, proprio aut alieno, adscitus; ille vocatur naturalis, cujus actiones limitantur solum naturæ lege; iste dicitur adventitius, libertatis congenitæ restrictivus, & secundum statum indolem legibus limitatus, qualis est servitus, calibatus, conditio conjugalis &c.

Naturalis in specie.

II. Status hominum naturalis, in specie, est comitio hominum; inter se æquum, neque alterius, quam Creatoris arbitrio, legibusque subjectorum. Unde colligitur prima hujus status proprietates, nempe æqualitas V. G. inter summos Imperantes. Altera est libertas, seu facultas agendi omnia suo arbitrio, independens ab omni subjectione, præterquam quæ debita Creatori, ejusque legibus libertatis nativæ perfectivæ potius, quam restrictivæ. Instructio I.

Non est penitus exlex.

Leucotheus. An naturalis hominis status, ratione congenitæ libertatis, non potius congruat, ut penitus sit exlex?

Melander. I. Non congruit. 1. Quia ejusmodi libertas non foret moraliter humana, quia potius cæca vago impetu, quam oculata per actus procedentes ex cognitione finis. 2. Quia foret rationi inconveniens, cujus est actiones suas exigere ad quamdam regulam, seu legem. 3. Quia foret perniciosa, in tanta naturæ lapsæ corruptione. Ibidem.

Dari nequit in genere.

Leucotheus. An absolutè datur, vel etiam dari possit status hominum naturalis?

Melander. I. In genere, seu respectu totius Generis humani, nunquam extitit, existit, aut existere potest in moderna Creatoris Providentia: nam nunquam extitit, existit, aut existere potest extra societatem, saltem conjugalem, & absque mutua dependentia.

Est datur in particulari.

II. In particulari tamen, seu respectu singulorum dari potest, & datur, ut patet in summis Imperantibus, quæ talibus, omni potestate humana liberis; item in solitariis plurimis, sibi solis viventibus. Unde natura gratis dicitur tantoperè corrupta, ut per absolutam necessitatem indigeat imperio civili. Neque homo est animal necessariò semper sociatum; neque societas conjugalis, propagato humano Genere, absolutè in singulis necessaria est, aut præcepta. Ibidem.

Status naturalis non est status belli

Leucotheus. Quenam proprietates status naturalis?

Melander. I. Absurda est sententia Hobbesii, qua adstruit statum belli. Ratio est: quia falsum, quòd status naturæ lapsæ tantoperè sit depravatus, ut cogat omnes sese continuo defendere, & armare contra omnes; secus enim foret nimium defectuosus, neque homo creari potuisset, ut nunc nasci-

tur, quòd est Bajanium. Accedit, quòd status belli non sit naturæ connaturalis, sed violentus, & rationi adversus.

II. Unde in ordine ad alios homines est potius status pacis. 1. Quia ad pacem inclinatur ipsa similis naturæ cognatio. 2. Pacem urgent ingentia rationis dictamina: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. 3. Et ipsa nocendi facultas, ob pericula, & præjudicia propria, suadet aliorum læsione abstinere. Accedit, quòd jus omnium contra omnes, ut habet Hobbes. in terminis chymæricum sit, ac nullum.

Leucotheus. Quòd circa statum hominis naturalem, potissimum sphalma Puffendorffii? Puffendorffii error hac in materia.

Melander. Imbecillitas, & insufficientia naturæ humanæ in statu naturæ lapsæ tantoperè exaggerata, ad stabilendum socialitatis suæ principium, ut à Bajano errore difficulter sit absolvendus. Instructio I.

§. II.

§. 2.

De essentia juris naturæ, ejusque proprietatibus. Essentia juris naturalis.

Leucotheus. Daturne jus naturæ?

Melander. Datur, ut contra Cornædem patet. 1. Communi hominum sensu. 2. Ratione recta, agnoscente legem ex conscientia synteresi. 3. Ex statu hominum diviso, & etiam societate, seu naturali, seu hypothetica, sine naturæ jure haud conservanda. Instructio II. §. 1.

Leucotheus. Quid nominis jus naturæ? Nomen.

Melander. Jus naturale respicit hominem, ut creaturam rationalem, à qua nomen sortitur, tanquam proprietates, à radice naturæ rationalis promanans. Sumi solet improprie pro quavis inclinatione naturali; metaphoricè pro instinctu naturæ; minus stricte pro potestate aliquid agendi, vel omittendi, ex concessionem naturæ; proprie pro lege, seu norma actionum humanarum, quæ insidet menti ad discernendum honestum à turpi. Ibidem.

Leucotheus. An jus naturæ cum Vasquio rectè statuitur in ipsa natura rationali? Ejus essentia non rectè explicatur per naturam rationalem.

Melander. Non. Ratio est. 1. Quia nititur falso supposito, quòd natura rationalis sit norma moralitatis. 2. Quia nititur falso fundamento, quòd honestas, vel inhonestas formalis actionum sit intrinseca, & essentialis actibus. 3. Quia natura in se nec præcipit, nec dirigit, aliòve legis effectum producit. 4. Quia etsi sit radix honestatis, non tamen idèd est lex. Ibidem.

Leu-

Nec per rationis dictamen.

Leucotheus. An melius explicetur cum Grotio dicente, quod sit dictamen recte rationis circa ea, quæ homini agenda, vel omittenda sunt?

Melander. I. Videtur multis, quod sic. 1. Quia suffragatur S. Scriptura dicens: legem naturæ scriptam in corde esse lumen signatum super nos &c. 2. Quia suffragatur autoritas Patrum, & Theologorum. 3. Quia suffragatur ratio: nam lex naturæ debet esse homini intrinseca, quod intelligitur per solum dictamen; quia plura objecta, abstrahendo à lege Dei, intrinsecè mala, vel bona, ut mendacium, honor Parentum &c. quia dictamini conveniunt effectus legis, atque proprietates.

II. Sed verior est negativa sententia. 1. Quia lex constitui debet actu & autoritate Superioris: tale quid non est dictamen. 2. Quia lex debet esse præceptiva & obligatoria: dictamen non præcipit, sed indicat præceptionem &c. 3. Quia lex debet esse indefectibilis: dictamen est defectibile, uti ipsa natura.

III. Rationes adversariorum solummodo evincunt, dictamen esse legis applicationem, & promulgationem. Nam 1. lex est scripta in corde virtualiter per dictamen, tanquam legis conditionem essentialem. 2. Patres locuti non sunt in rigore scholastico, vocantes legem naturæ etiam conscientiam, naturam rationalem, intelligentiam &c. Theologi sunt locuti ex falso supposito de intrinseca actuum honestate, abstrahendo etiam à lege Divina. 3. Lex est sufficienter intrinseca secundum promulgationem, & ut se tenet ex parte hominis: unde de tota legislatione intrinseca negatur suppositum, uti & de intrinsece malis, bonisque formaliter, quæ per dictamen (abstrahendo ab ordinatione divina) indicantur non nisi radicaliter mala vel bona. Denique dictamen non parit effectus legis ut quod, sicut obliget per se; sed tantum ut quo, tanquam applicatio legis; neque est superius præceptivum propriè in se, sed tantum in alio, seu ut inditum à Deo, sumptumque reduplicativè ad legem Dei superadditam. Ibidem.

Veritas definitur per ordinationem Divina sapientie.

Leucotheus. Quenam vera juris naturalis essentia, ac definitio?

Melander. I. Rectè definitur esse, ordinatione Divina sapientie, per dictamen syntereoseos naturæ rationali manifestata, præcipiens rectè rationi consentanea, & prohibens dissentanea. Annectunt alii de jure naturali, improprie tali: vel etiam permittens indifferentia. Per Ordinationem Divinam significatur primariò Divina voluntas obligans; per naturam rationalem subiectum, quod est omnis & solus homo; per dictamen syntereoseos, quod est judicium practicum habitus primorum principiorum moralium, indicatur applicatio legis; per h præcipiens &c. jus

naturale duplex, cui reductivè accensetur jus permissivum.

II. Hæc definitio est satis exacta, & cæteris melior. 1. Quia congruit regulis. 2. Quia tribuit Deo; ut auctori naturæ, legislationem immediatam, propriam & indefectibilem.

III. Nec movent opponi solita: nam imò lex naturalis hoc modo non est extra naturam adequatè, sed primariò & formaliter est quidem in Deo; secundariò tamen, & virtualiter, tanquam signum manifestativum, est in homine per dictamen. 2. Distinguitur à lege Divina positiva, non tantum quò ad modum manifestationis per verbum internum, sed etiam quoad causam efficientem, quæ est Author naturæ; quò ad causam materialem, quæ in se fundat radicalem saltem malitiam, aut bonitatem; quò ad finalem, quæ est felicitas naturæ rationalis, & sic de aliis. Instructio II. §. 1.

Leucotheus. Quenam genuina divisio juris naturalis?

Divisio juris naturalis.

Melander. I. Analogæ est in jus primarium, quod etiam commune brutis; & secundarium, quod soli homini proprium.

II. Satis recepta est in jus absolutum, quod obligat immediate, uti colere Deum, non mentiri; & in conditionatum, quod obligat mediante suppositione, seu conditione qualicunque, uti rerum proprietas supposita divisione; pacta mediante contractu &c. Quia tamen jus naturale, semper idem in se, & absolute loquendo, invariabile, hæc divisio universaliter non est probata.

III. Legitima est divisio juris Naturæ in affirmativum, cujus objectum est positio actus, qui præcipitur; & in negativum, cujus objectum est negatio actus, qui prohibetur. Improprie addit solet jus concessivum vel permissivum, cujus objectum est actus indifferens, nec positive præceptus, nec positive prohibitus, qualis est libertas homini concessa, & servitus permissa.

IV. Thomasius non nisi inaniter Scholasticos fugillat, qui dicunt, præcepta affirmativa obligare semper, sed non pro semper v. g. colere Parentes data occasione; negativa obligare semper pro semper v. g. non mentiri &c. Quia communis Doctorum lingua præferenda hesternò Thomasio. Instructio II. §. 2.

Leucotheus. Quale objectum juris naturalis? Objectum juris naturalis.

Melander. I. Materiale est omne, quod convenit naturæ rationali, ut præcipiatur; & omne, quod eidem disconvenit, ut prohibeatur ab Authore naturæ. Unde versatur 1. circa principia motum generalia immediata: quod tibi non vis fieri &c. Deus colendus. 2. Circa particularia, ex primis evidenter deducta, eò quod tendant ad eundem finem, puta felicitatem naturæ rationali propriam.

II. Objectum formale consistit in conformitate principiorum cum lege Dei, tanquam norma universalis, per quam naturæ congrua, vel dissona fiunt formaliter honesta vel inhonesta, justa vel injusta &c. Dictamen, ut est promulgatio legis Divinæ, & constitutum essenziale juris naturalis, quod ad vim obligandi, completam, nonnullis dicitur forma legis naturalis extrinseca. Instructio II. §. 2. Q. 8.

Proprietates
juris natura-
lis.

Leucotheus. Quænam proprietates juris naturalis?

Melander. I. Unitas quod ad finem felicitatis, naturæ rationali propriæ. 2. Uniformitas: nam eadem est in omnibus, & ubique. 3. Universalitas quod ad obligationem, omnibus communem. 4. Evidentia quod ad principia, saltem prima, sicut invincibiliter ignorari possit ex toto. 5. Excellentia, eò quod sit fons, & norma cæterarum legum: Instructio II. §. 3. Q. 9.

Immutabili-
tas.

Leucotheus. An & quomodo juri natura competit proprietas immutabilitatis?

Melander. I. Jus naturale, propriè tale, mutationis verè est incapax, adeoque absolute loquendo immutabile. Dicitur 1. Propriè tale: unde jus permissivum est mutabile, superveniente necessitate, uti patet in primaeva libertate, rerumque e communione, homini concessa. Dicitur 2. Mutationis verè incapax, seu quæ directè afficiat ipsam legem, ejusque obligationem, manentibus iisdem circumstantiis. Unde non negatur mutabilitas impropria, quæ afficit solam materiam, mutatis circumstantiis, à lege, ejusque obligatione exemptam. Talis mutatio intercedit in furto, Domino consentiente &c. ubi non mutatur lex, sed materia per mutatam circumstantiam eximitur à lege. Dicitur 3. Absolute immutabile, hoc est, nec per absolutam Dei potentiam. Ratio est: quia jus naturæ, quod ad constitutivam intrinsecam, suppositam naturam rationali, est necessaria, sic ut definire nunquam possit evadendo noxia, irrationalis, vel injusta. Quod ad potestatem extrinsecam Divinam æquè est immutabile, utpote quæ sicuti mutare nequit rerum essentias, ita nec proprietates, seu veritates, ex essentiis necessariò deductas. Multò minus est mutabile per potestatem humanam, quia Divinæ subordinatam.

II. Ex hisce fluit, quod sit certò falsa & absurda Okami, & aliorum sententia, qua mutabilitatem legum naturalium, universalem, eamque propriè talem admittunt. Ratio est: quia et si Deo sit liberum, hominem creare; & et si mala, vel bona sint sola prohibitionem, vel præceptionem Dei formaliter talia; supposito tamen homine, Deo liberum non est, ejusmodi mala non prohibere, vel bona non præcipere, eò quod sint materialiter talia,

ut adeò ejusmodi mutatio redundaret in præjudicium Authoris naturæ, quod absurdum, & certò falsum.

III. Etsi jus naturale sit absolute incapax mutationis propriæ, est tamen capax mutationis improprie tam potestate Divina, quam etiam humana. Ratio est. 1. Quia casu, quo materia subjecta est potestati Dei, ut absoluti Domini, non aliter obligat lex naturæ, nisi hac conditione imbibita, nisi Deus, ut absolutus Dominus, viâ extraordinariâ aliter disponat. Sic disposuit aliter in occisione Isaac materiam eximendo, ne esset occisio absque legitima autoritate. Atque hæc mutatio malè à nonnullis dicitur dispensatio, quia non est exemptio subditi ab obligatione legis, facta per legislatorem: sed est potius mutatio materiæ, ne amplius sit sub obligatione legis; neque fit à legislatore sed ab absoluto Domino. Sed hæc mutatio non procedit in iis, quæ fundant malitiam materiale; hæc enim non sunt subjecta potestati Divinæ, eò quod hæc mutando se ipsum faceret defectuosum, quod implicat. Ratio est 2. Quia casu, quo materia est subjecta potestati humanæ, pariformiter lex non inducit obligationem absolutam, sed merè conditionatam, seu pendentem à certa conditione, quæ ab homine est auferibilis. Sic ab obligatione eximitur materia vari per Superiorem, quia in voto hæc intellecta conditio, nisi Superior id iusta de causa relaxet. Instructio II. §. 3. Q. 10.

Leucotheus. An ergo jus nature nunquam mutatur per abrogationem vel dispensationem?

Mutatio
nunquam fa-
cta per abro-
gationem
vel dispensa-
tionem.

Melander. I. Nunquam fuit mutatum mutatione intrinseca & propriè tali. Nam lex de reddendo deposito, debito &c. intrinsece non mutatur accedente v. g. detrimento Reipublicæ, periculo mortis, afficiente materiam legis: quia pro tali circumstantia, nec lex, nec obligatio unquam fuit propter conditionem imbibitam: si rationabiliter petatur &c.

II. Nec unquam fuit mutatum dispensatione, vel abrogatione Divina propriè tali: sic Deus cum Osee non dispensavit in sexto: fac tibi filios fornicationum; nec in septimo cum Hebræis, spoliatis Ægyptum: non enim, ut Legislator, eos exemit à lege; sed exemit materiam, ne esset sub lege, translato dominio, ne esse posset abusus corporis alieni, vel ablatio rei alienæ. &c.

III. Nec unquam fuit mutatum dispensatione, vel abrogatione humana, propriè tali. Sic in matrimonio rato non intervenit dispensatio Ecclesiastica, eò quod habeatur ex contractu, non simpliciter obligante, sed cum restrictione intrinseca, ni rescindatur à potestate legitima: unde matrimonium ratum sub ratione indissolubilitatis absoluta,

de

de jure naturali nunquam fuit, *Instructio II. §. 3. Q. 11.*

Juris naturalis interpretatio, vel etiam epickia.

Leucotheus. An jus naturale saltem capax interpretationis, vel etiam epickia?

Melander. I. Est capax interpretationis etiam humane. Patet 1. inductione: sic præceptum: non occides, indiget interpretatione, qua restringitur ad auctoritatem privatam, & modum aggressionis. 2. Patet ratione: quia lex naturalis, quò ad aliqua saltem præcepta, est admodum remota à primis principiis, adeoque non satis nota: ergo indiget interpretationis, utique humane; cum recursus immediatus ad Deum, naturæ auctorem, haberi non possit.

*II. Non tamen est capax epickia, proprie dicta, seu Divina, seu humane. Nam epickia proprie dicta, est emendatio legis, qua casum in lege comprehensum, ex benigna præsumptione à lege, & legislatoris mente excipimus: atqui talis emendatio dari nequit in præceptis naturalibus 1. Quia sunt principia vel deductiones evidentes, necessariz, adeoque inemendabiles. 2. Quia, accidentibus circumstantiis, sub quibus obligarunt nunquam, sicuti non mutantur, ita per exceptionem nec emendantur. Sic mutilatio proprii corporis est prohibita jure naturæ, sed non nisi noxia corpori humano: ergo, accedente circumstantiâ conservandæ vitæ, mutatur materia legis, non emendatur lex per epickiam. *Instructio II. §. 3. Q. 12.**

Effectus legis naturalis.

Leucotheus. Quisnam effectus legis naturæ?

Melander. I. Effectus primarius est obligatio in conscientia sub pœna hujus vel saltem alterius vitæ. Quia jus naturale est regula honestatis. Secundarius est, quòd actus, contra legem positus, quandoque sit etiam irritus: ut patet in contractu ex dolo, qui versatur circa rei substantiam. Non tamen semper, ut patet ex contractu matrimoniali post votum castitatis simplex, qui quidem illicitus, sed tamen validus.

II. Quoties actus jure naturali est prohibitus ob defectum potestatis, vel voluntatis, aut ob incapacitatem materiae, aut denique ob turpitudinem perpetuam, ac in ipso effectu durantem, toties est illicitus simul & irritus. Ratio est: quia primo triplici casu deficit principium substantiale ad valorem actus necessarium: in quarto ipse valor repugnat juri naturæ. Unde invalidum est matrimonium alterum viva conjuge; initum ex errore substantiali, vel cum impotentia, vel inter Patrem & filiam extra casum ultimæ necessitatis. Extra hos casus, actus, et si illicitus, est tamen jure naturæ validus: quia concurrunt requisita ad substantiam actus; sic validum est matrimonium contractum cum

voto simplici castitatis, venditio ultra justum pretium &c. *Instructio II. §. 4. Q. 12.*

§. III.

De objecto juris naturæ regulativo, seu fundamentali principio dignoscendi juris naturalis.

§. 3.

De principio dignoscendi juris naturalis. Status questionis.

Leucotheus. Quis status questionis?

*Melander. Non quaeritur, quale sit objectum juris naturæ, sed quale sit principium ejus dignoscendi. Hac in re cardo difficultatis: Quia jus naturæ quidem congenitum, sed in multis minimè clarum. Dari tale principium, constat partim ex principio, seu ipso jure naturæ; partim ex intellectu, variis principiis moralibus instructo, et si, quale sit fundamentale, satis sit controversum. *Instructio III. §. 1. Q. 1.**

Leucotheus. Quid & quale est hoc principium?

Melander. I. Per hoc principium intelligitur propositio generalis, immediate nota in se, & sit fundata in natura humana, ut ex ea, veluti radice, omnia & sola juris naturalis capita, vel ultero fluant; vel facile deducantur. Unde non est principium essentis juris naturæ, seu causa, quam constat esse ordinationem Divinam; sed est principium cognoscendi hujus jutis. Discrimen inter normam actionum humanarum, seu ordinationem Divinam, & principium juris naturalis est, quòd illa sit principium obligationis, hoc verò medium probandi.

Qualitas hujus principii.

*II. Proprietates hujus principii sunt. 1. Ut sit primum; secus non foret principium. 2. Sit unicum; secus foret incertum, quia non determinatum. 3. Sit natura intrinsecum; secus non foret radix immediata, & propria. 4. Sit verum; nam falsum, vel fictum inutile. 5. Sit evidens, & cuivis notum in se, seu secundum se, alias non foret ad captum cujusvis, et si jus naturæ debeat cognoscere quivis, etiam Gentilis. 6. Sit proprium; hoc est, soli cognoscendo juri accomodum; secus confunderet jus naturæ cum positivo, seu humano, seu Divino. 7. Sit adequatum, hoc est, omni cognoscendo juri accomodum; secus enim foret imperfectum, ac mancum. *Instructio III. §. 1. Q. 2.**

Leucotheus. Quanam illa officia sola & Eiusdem omnia, è memorato principio dignoscenda, ut Sphæra quòd verè proprium ac adequatum dici possit? ad objecta dignoscenda

Melander. I. Supponendum, quòd quidem omne, seu rationi conforme, seu difforme sit objectum naturæ rationalis, non tamen juris naturalis: hoc enim non versatur circa ea, quæ quomodocumque; sed solum circa ea, quæ simpliciter sunt conformia, vel difformia

ra-

rationi, hoc est, quæ ad felicitatem nature rationali propriam, siquidem salva manere velit, tam sunt requisita, ut fundent necessitatem in natura, vi cujus non possunt non esse prohibita, præcepta, vel saltem permissa. 2. Porro felicitas, nature rationali propria, integrè consistit in bonis tam externis, quam internis; formaliter in conjunctione cum Deo per cognitionem, & amorem naturalem. 3. Hinc, cum hujusmodi objectis, seu nature legibus respondeant triplicis generis officia, erga Deum, nos ipsos, & alios, hæc omnia, & sola à fundamentali principio deducenda sunt.

II. Exinde fluit. 1. Officia qualisunque, erga Deum, seipsum, & proximum, in mera virtute fundata, esse extra spheram naturalis juris; ea verò sola & omnia, quæ fundantur in natura debito necessario, atque obligatione indispensabili, esse propria naturalis Jurisprudentiæ, utpote participantia rationem justitiæ, seu objectum formale hujus disciplinæ. 2. Quænam autem officia fundentur in nature necessario debito; immò & ipsa exigentia nature, eique respondens obligatio, seu debitum necessarium, delumendum est ex fine, seu felicitate, nature rationali propria: quæ enim officia tam necessario exigunt natura, ut iis neglectis detrimentum pateretur ejus felicitas, sic ut foret malè constituta, illa sunt absolute debita, seu monstrant nature exigentiam absolutam, eique respondens debitum necessarium. 3. Porro hoc debitum fundat jus strictum in officiis perfectis erga Deum, & proximum, qualia, coercionis quoque subjecta, sunt Deum colere, jus suum cuique tribuere, neminem ledere &c. sic ut contraveniens his officiis dicatur formaliter injustus. In officiis erga se ipsum fundat jus minus strictum, sic ut ea negligens dicatur injurius, vel inhonestus. In officiis, erga proximum imperfectis, qualia coercionis expertia, & absque ullo incommodo præstari possunt, uti sunt petenti monstrare viam, sitiienti permittere haustum frigide &c. fundant æquitatem naturalem, sic ut horum incurius rectè dicatur iniquus. 4. Et in hoc sensu admittimus principia honesti, quæ dirigant officia respectu sui; principia justitiae, & decoris, quæ dirigant officia perfecta, & imperfecta respectu proximi, & etiam ipsius Dei. Sed hæc principia nisi fundata sumantur in natura necessario debito, ad disciplinas alias, à Jurisprudentiæ naturali distinctas, ablegamus. Instructio III. §. 1. Q. 2.

Leucotheus. Quisnam conceptus principii fundamentalis, memoratis proprietatibus conformis?

Conceptus
huius principii.

Melander. I. Videtur ita enuntian-
dus: fac, vel omitte ea, quæ ex amore
Deo, tibi, & proximo naturaliter debito, hoc
est, ad felicitatem nature rationali propriam
necessario, facienda, vel omittenda sunt.
Ex hoc principio lex universa nature
pendet, dignoscitur, ac à lege positi-
va sequestratur. Inde

II. Inferes 1. Illud omne, & solum,
seu graviter seu leviter est jure nature
prohibitum, quod graviter, seu leviter
repugnat amori, Deo, tibi vel proximo na-
turaliter debito, hoc est, ad felicitatem, na-
ture rationali propriam, necessario.

III. Illud omne, & solum, seu gra-
viter seu leviter est nature jure prohibi-
tum, quod strictè, vel minus strictè
exigitur ab amore, Deo, tibi, vel proximo
naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem
nature rationali propriam, necessario.

IV. Illud omne, & solum est jure
nature licitum, concessum, seu permissum,
quod nec absolute repugnat, nec ab-
solute exigitur ab amore, Deo, tibi, vel
proximo naturaliter debito, hoc est, ad fe-
licitatem nature rationali propriam, necessa-
rio. Instructio III. §. 1. Q. 4.

Leucotheus. Quæ declaratio conceptus? Declaratio
conceptus.
Ex amore.

Melander. I. Dicitur 1. Ex amore, qui
cum sit cuivis inlitus à natura, sat no-
tus est experimentaliter. Illud patet,
hic non intelligi amorem sensitivum, sed
rationalem, qui noscitur esse affectio
animi, qua quis sibi, vel alteri bona cupit, ea
procurando, & mala opposita amovendo, sic
ut in boni presentia, malique absentia, veluti
felicitate desiderata quiescat, & deleatur.

Dicitur 2. Ex amore erga Deum, se ipsum, Deo, sibi, &
& proximum: tot enim sunt entia, qui-
bus amoris quædam officia ab homi-
ne ex nature lumine, præstari fas
est. Proximo

Dicitur 3. Ex amore naturaliter debi-
to, hoc est, in natura rationali,
ejusque exigentia fundato, sic ut non
sit amor quidam ethicus mere devotio-
nis, beneficentiæ, seu humanitatis, vel
etiam amicitie, qualem admittere vi-
detur Heineccius: sed amor, naturali
Jurisprudentiæ proprius, hoc est, amor
justitiæ tam rigorosæ, quam minus rigo-
rosæ, prout notat æquitatem, in na-
ture debito fundatam, utpote cujus
objectum formale est honestas illa, quæ
apparet in tribuendo cuivis bono na-
turaliter debito. Naturaliter
debito.

Dicitur 4. Ex amore necessario &c. non
quidem necessitate potentie ad actum, sed
sed necessitate mediæ ad finem, ut illicò
pateat, qualis sit amor ille naturaliter de-
bitus: nam is solummodo est natura-
liter debitus, qui ad finem, nature
rationali præfixum, felicitatem scilicet,
nature rationali propriam, est strictè, vel
minus strictè necessarius. Talis autem
erit ex dictis supra, si eo servato ma-
net

net

nec salva; eo neglecto ex parte deficit illa felicitas, sic ut neglectis amoris officiis seu perfectis, seu imperfectis, natura redderetur positivè, vel negativè infelix, atque defectuosa.

Ad felicitatem, naturæ rationali propriam.

Dicitur 5. Ad felicitatem, naturæ rationali propriam: hanc ipsa experientia sitam esse docet in fructu boni, vi cujus homini undequaque bene est, seu in pace, & tranquillitate vitæ totaliter quietante. Erit totaliter quietans, si quis fruatur pace cum Deo, secum ipso, & proximo; fruatur, quantum in se est, si amore justitiæ, seu naturalis æquitatis cuique debitum reddat, hoc est, si rationem Deo, corpus rationi, subordinet, proximoque tam perfectè, quam imperfectè debita officia impendat. Etsi autem hæc adæquata felicitas sit naturæ rationali propria, loquendo simpliciter, non tamen est propria eodem modo: sic pax cum proximo, ut notat comoda tranquillæ vitæ externa; pax secum ipso ut supponit bona fortunæ, & corporis extrinseca, insufficientia mediorum pro sustentanda vita, in sanitate corporis &c. Immo & pax secum ipso, ut notat bona animi interna in multiplici habitu virtutum naturalium, sunt finis à natura intentus, sed secundariò; sunt felicitas, naturæ rationali propria, sed tantum integralis, nec absolute necessaria, nec sufficiens, quia illa merè extrinseca, auferibilis, saltem per mortem, ac animæ spirituali improporcionata; hæc intrinseca quidem, sed tamen nec pura, nec satiativa, uti titulo primo fusiùs declaratum. Intenditur ergo utraque à natura, sed integraliter, & secundariò, seu cum debita subordinatione ad felicitatem formalem, seu substantialem, & primariò intentam, consistentem in conjunctione cum Deo per cognitionem congruam, & amorem, quæ sola necessaria, satiativa, inauferibilis, in hac vita sic inchoanda, ut in altera sit complenda, efficiatque felicitatem hominis completam, & consummatam. Instructio III. §. 1. Q. 4.

Probatio conceptus.

Leucotheus. Quibus rationum momentis stabilitur hic conceptus?

Melander. I. Quia illi conveniunt proprietates, ad legitimum principium suprâ requisitæ: nam est principium primum, siquidem amor est medium, quod per se & immediatè fundat felicitatem, naturæ rationali propriam, eidem pro fine præfixam, à qua felicitate, seu fine hoc medium est suò modò indistinctum: cæteræ leges, quales V. G. sunt, non blasphemabis, non furtum facies &c. immediatè fundant amorem, mediante amore felicitatem:

ergo amor est principium, quod non ex alio, & ex quo alia: ergo primum. 2. Est unum in amore, & simplex, etsi respiciat objectum triplex, quod tamen per subordinationem coadunatum. 3. Est naturæ intrinsecum, ut patet. 4. Est verum, ut probabit applicatio. 5. Est notum in se, ac evidens: nam felicitatem ut finem, cuius etiam rudi prodit naturalis instinctus; amorem, ut medium, manifestant prima principia: quod tibi non vis fieri, &c. Evidentiâ conclusionum, seu legum naturalium cum hoc principio clarescet ex applicatione, etsi evidentiâ minor elucescat ex mediatis, quæ tamen sufficiat ad intellectum, ritè dispositum, convincendum. 6. Est proprium: nam adstruit amorem necessarium, in naturæ debito fundatum, adeoque distinctivum ab amore qualicumque, fundante leges positivas, vel etiam virtutes. 7. Est adæquatum: non enim assignabile præceptum, quod sub illo tanquam communi axioma, non sit comprehensum.

II. Quia amor est fundamentum finis, à natura intenti, nempe felicitatis, naturæ rationali propriæ: ergo etiam est fundamentum mediorum, quæ intenta ad finem: atqui hæc sunt leges naturales, propter convenientiam ad finem in hoc ipso amoris principio fundatæ. Neque sequitur, quod finis sit utilitas qualiscunque, à singulis, vel saltem à toto humano Genere abdicabilis: nam est felicitas, à Creatore in finem præfixa, & præcepta, adeoque fundans obligationem juris tam internam, quam externam.

III. Quia amor supernaturalis est principium fundamentale omnium legum Divinarum, dicente Christo: Diliges Deum ex toto corde, & proximum, sicut te ipsum; in his duobus præceptis universa lex pendet: (a) dicente Apostolo: amor est plenitudo legis &c. non adulterabis, non occides, non furaberis &c. & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: diliges proximum tuum sicut te ipsum (b): ergo amor naturalis est etiam principium fundamentale legum naturalium. Sequela videtur tenere propter identitatem rationis. 2. Quod jus naturale continetur in Divino positivo, à quo partim firmatur, partim perficitur. Instructio III. §. 1. Q. 5.

Leucotheus. Qua ratione per ipsam applicationem magis firmatur nostrum principium? Applicatio conceptus.

Melander. I. Applicatio, quod ad singula juris naturæ capita dabitur per decursum.

II. Inter præcepta negativa est gravis prohibitio idolomania, mutilationis propria,

(a) Matt. 23. 40.

(b) Rom. 13. 9.

pria, furti &c. quia repugnant amori, Deo, sibi, & proximo naturaliter debito, hoc est, ad pacem cum Deo, secum ipso, & proximo conservandam, in qua sita felicitas, naturæ rationali propria, simpliciter necessario, ac requisito. Inter eadem est prohibitio levior mendacii, detractio &c. in leviori materia: nam & ista repugnant amori, proximo naturaliter debito: quia tamen conjunctionem mutuam solummodo laxant, non tamen penitus dissolvunt, repugnant amori, minus strictè debito, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali propriam, non simpliciter, sed minus strictè requisito.

III. Inter præcepta affirmativa est gravis obligatio colendi Deum, refrenandi cupiditates, proximo præstandi officia in extrema necessitate &c. Quia hæc exiguntur ab amore, non qualicumque, sed Deo, sibi, & proximo naturaliter debito, hoc est, ad pacem, ac felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario. Inter eadem est obligatio etsi levior, proximo exhibendi officia amoris, quæ sine incommodo proprio exhiberi possunt, qualia sunt *digito monstrare viam erranti, petenti dare consilium, sitiens permittere aquæ haustum, &c.* Quia & hæc sunt conformia amori, non qualicumque humanitatis, sed æquitatis, in naturali obligatione fundatæ, & licet hic amor absolute necessarius non sit ad felicitatem, naturæ rationali simpliciter propriam, est tamen necessarius minus strictè, cum sine ejusmodi debito natura rationalis, non satis rationabiliter, & bene constituta foret.

IV. Inter indifferentia, seu naturæ jure concessa, atque permessa, est bonorum divisio, & servitus, justo bello inducta: nam neutra absolute concordat, vel repugnat amori, ad felicitatem, homini propriam, simpliciter necessario: nam, absque medio divisionis determinato, servari poterat communis pax, atque felicitas; & ipsa servitus, supposito delicto, optabilior homini est, quam mors, à viatore hosti licite inferenda. Instructio III §. 1. Q. 6.

Confirmatio
conceptus
negativa per
solutionem
republicarum.

Leucotheus. Quomodo hoc ipsum principium stabilitur argumento petito è solutis replicis?

Melander. Oppositiones adversariorum nihil evincunt: ergo salvum manet principium. Nam

I. Conceptus est satis clarus, saltem negative, eò quòd clarior proferri nequeat, debitis proprietatibus instructus. Et licet succinctius forsan exprimi posset, nihil refert, modò ser-

vetur substantia amoris debiti, quia necessario requisiti.

II. Multa sunt conformia, vel difformia amori, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario, uti clandestinum matrimonium, quod est difforme amori proximi, ad felicitatem publicam requisito propter innumera incommoda, quin tamen sit naturæ jure prohibitum: at non sunt conformia, vel difformia amori, ad felicitatem simpliciter necessario; hæc enim absolute haberi potest, & habita fuit, non obstante matrimonio clandestino: unde major illa felicitas est extra spheram juris nature, ut ne præceptis naturæ nimis homines obruerentur.

III. Sunt aliqua, naturæ jure prohibita V. G. vindicatio sui privata; occisio Tyranni propria autoritate; mendacium, conservandæ Reipublicæ gratiâ proferendum, &c. etsi sint conformia amori, in ordine ad felicitatem propriam, vel publicam necessario: at sunt conformia solum per accidens, & in casu particulari; per se, & spectata felicitate communi, sunt difformia amori, salutem Reipublicæ naturaliter debito, & simpliciter requisito. Nam, quò ad dictas instantias, licentia in casu particulari, propter naturæ corruptionem, vergeret in communem perniciem, ut ad eò naturæ jure merito sit adempta.

IV. Sunt aliqua, jure naturæ præcepta, uti solutio æris alieni &c. quæ non videntur fundari in amore, utpote virtute, coactionis experte: at fundantur tamen in amore, non quidem qualicumque, sed justitiæ, qui capax est obligationis externæ, uti patet in præceptis decalogi: non furaberis &c. etsi Christus ipse ea fundaverit in amore, dicens: in hoc universa lex pendet.

V. Amor in ordine ad felicitatem, naturæ rationali adequate propriam, cuivis ex debito exhibendus, est fundamentum sufficiens ad obtinendum hunc finem per se; etsi per accidens & ex alieno delicto, non obtineatur felicitas secundaria, & integralis: obtinetur tamen semper felicitas substantialis, consistens in pace cum Deo per cognitionem, & amorem, saltem post fata beantem. Hæc enim independens, inaufertibilis, non subordinata: contra integralis privata subordinanda est felicitati publicæ, publica felicitati substantiali, quæ finis primarius, naturæ rationali à Creatore præfixus: unde si tyrannus miniretur excidium toti Reipublicæ, vel si per demones immineret interitus toti Societati humanæ, nisi Deos admitteret, excidium ferendum foret.

VI.

VI. Amor, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessarius, non intendit quidem felicitatem mere privatum, & absque debita subordinatione; intendit tamen felicitatem, toti Generi humano, seu omni homini, non tantum collectivè, sed & distributivè propriam, ac communem. Unde licet occisio sui ipsius, fornicatio interna, mollities, blasphemia immediate repugnent amori Deo, sibi que naturaliter debito, hoc est, ad pacem cum Deo, & secum ipso conservandam; simpliciter necessario; mediatè tamen repugnant quoque amori proximis debito, quatenus hæc mala redundant quoque in ipsam Societatem humanam, ejusque felicitati indirectè adversantur. Instructio III. §. 2. Q. 7.

communitas obligata ad se consecrandam pro cultu, uni Creatori debitò, careret sine, seu felicitate, adeoque jure naturæ obligari haud posset, quod certò falsum.

III. Neque satisfacit explicatio Balthasaris Wernheri, qua convenientiam, vel disconvenientiam declarat, ut, si quid omittetur, vel fieret ab omnibus, humano Generi pereundum esset, illud dicat naturæ jure præceptum, hoc verò prohibitum; quod verò ita comparatum non est, inter indifferentia numeret. Rationem petit. 1. Ex æqualitate naturæ in omnibus, unde quod uni licitum, omnibus licitum, & contrà. 2. Ex fine naturæ præfixo, conservatione naturæ, & communi salute. Sed hoc principium non est sufficiens; nam sinit in conservatione, & salute mere externa, & temporali, seu fine naturæ inadæquato, minusque principali. 2. Non est proprium, & adequatum: nam sequeretur, agriculturam naturæ jure præceptam; calibatam verò prohibitam, & sic de aliis. Instructio III. §. 2. Q. 8. & 9.

Confirmatio conceptus negativa per rejectionem aliorum principiorum.

Leucotheus. Quomodo hoc ipsum principium roboratur omnium validissimè argumento altero negativo per rejectionem aliorum principiorum?

Melander. Hoc modo: nequit afferri in medium principium juris naturalis dignoscendi exactius, & proprietatibus requisitis conformius: ergo hoc cæteris præferendum. Instructio III. §. 2. Q. 8.

Leucotheus. Quomodo intelligendum principium socialitatis, Puffendorffio, ejusque sensus Academicorum.

De principio convenientiæ, & homine hypothetico.

Leucotheus. Quid sentiendum de principio convenientiæ, vel disconvenientiæ in ordine ad felicem statum naturæ humanæ?

Melander. I. Statuit pro fine bonum universale totius naturæ humanæ; pro principio convenientiam, sic ut illud sit præceptum, vel prohibitum jure naturæ, quod ad felicem statum naturæ humanæ simpliciter expedit esse præceptum, vel prohibitum, licitum, vel illicitum. Quia autem redit quæstio, unde quis dignoscat, quidnam simpliciter expediat, vel non? alteram jungunt regulam: id omne simpliciter expedit, vel non expedit, in cujus licentiam, vel prohibitionem homines consensissent, si ante omnem casum particularem, ab Authore requisiti, suffragium tulissent. Probant suum Principium 1. Autoritate magna ex Theologis, & Jureconsultis orthodoxis. 2. Ex applicatione ad singula, quæ non fallit.

Melander. I. Puffendorffius pro fundamento statuit hoc axioma: cuius homini; quantum in se est, colendam esse societatem: unde deduxit, quæ ad istam socialitatem necessariò, & in universum faciunt, jure naturæ præcepta; quæ eandem turbant, naturali jure esse prohibita. Breviter, Thomasius: fac ea, quæ necessariò conveniunt cum vita hominis sociali, & quæ eidem repugnans, omitte. Rationem afferunt 1. A priori. Quia homo est animal tam sui conservandi studiosum, quam impotens sine similibus opes; tam idoneum ad promovenda mutua comoda, quam ad impedienda malitosum; adeoque salvus esse si velit, socialitatem colat, necessum est. 2. Quia ipsa natura hominem ad socialitatem instruit, ut patet in loquela, soli homini ad communicationem mutuam indita, in appetitu irascibili, & concupiscibili, aliisque potentiis, quæ forent cuncta frustranea, nisi ad societatem homo natus esset. 3. A posteriori. Quia hoc principium evidens, cum in sensus incurrat; est intrinsicum, utpote è dictamine rationis depromptum; est adequatum, & sufficiens, cum officia erga Deum & semetipsum, saltem indirectè, ex hoc principio profluant.

II. Non satisfacit hoc principium: quia caret proprietatibus requisitis. Nam 1. non est notum secundum se: nam redit quæstio, unde? cui responderetur per judicium hominis hypothetici. 2. Non est unicum. 3. Nec omni ex parte verum, utpote nixum judicio hominis facti, ac hypothetici. 4. Nec intrinsicum secundum alteram regulam. 5. Nec denique satis proprium, ac adequatum: si enim per felicem statum naturæ humanæ intelligant felicitatem mere integrale (uti videntur intelligere) homo obligatus ad se, suæque consecranda pro salute communi; ipsa

II. Sed non convincunt hæ rationes. Nam 1. Illa hominis impotentia, à Puffendorffio in socialitatis gratiam tantopere exaggerata, etsi inducat magnam, & quamdam indeterminatam necessitatem colen-

colendæ cujusdam societatis, saltem conjugalis pro toto genere humano; non tamen inducit necessitatem absolutam incolendæ societatis pro singulis, uti patet ex vita plurimorum solitaria, qui felicitatem substantialem, sitam in pace cum Deo; immò & pacem secum ipso faciliùs consequentur.

2. Sermonis capacitas, naturæ dispositio, & ad societatem inclinatio tantum evincit aliquam societatem, nempe conjugalem, esse absolute necessariam, & necessariò colendam à Genere humano, non autem communem quamdam, nisi ad meliùs esse.

3. Proprietates genuini principii non tralucunt ex socialitate, uti illicò apparebit. *Instructio 3. §. 2. Q. 10. & 11.*

Sensus Catholicorum.

Leucotheus. Quid absolute tenendum de socialitatis principio?

Melander. I. Est principium proprietatibus debitis destitutum, adeoque illegitimum. Nam 1. Non est principium primum, quia inclinatio illa naturæ ad vitam socialem in ordine ad obtinenda exinde comoda, fuit tanquam effectus ex amore, sibi naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturæ humanæ propriam, sitamque partialiter in conservatione sui & propagatione speciei, simpliciter necessario: unde deducimus socialem vitam, saltem conjugalem, seu societatem familiæ esse de jure naturæ præceptivo, sed indeterminato, puta non quidem singulos, sed humanam speciem obligante.

2. Non est principium adequatum, quia fatente ipso *Puffendorffio*, haud aptum ad eruenda, saltem directè, officia hominis erga Deum, & semetipsum. Unde illa sequestratio inepta horum officiorum ad Theologiam naturalem, moralem, vel ethicam, quam *Puffendorffiani*, veluti socialitatis asylon, toties inclamant. Immo nec est adequatum & sufficiens respectu officiorum erga alios, quia respicit solam felicitatem externam, & vitæ hujus terminis conclusam, non substantialem, etiam ultra fata suo modo extensam: non sufficientem, quia auferibilem; non adequatam, quia partialem, & minùs principalem, ut sæpe jam demonstratum.

3. Non est principium proprium, quia non in absoluta necessitate fundatum: unde est, quòd *Puffendorffius* jus gentium, cum naturæ jure confundere sit coactus.

4. Non est principium verum, ut ne dicam evidenter notum: nam nititur non uno principio certò falso. Supponit enim hominem in societate, extra quam jus Naturæ actu non fuerit, nec esse possit, id quod in Adamo certò falsum. Supponit hominem, adeò in miserias projectum & miserabilem, ut extra societa-

tem nullatenus possit sibi esse sufficiens, id quod in anachoretica vita certò falsum. Supponit finem adæquatum juris naturæ esse felicitatem merè externam, & quidem solis hujus vitæ terminis conclusam, id quod denuò certò falsum, uti constat ex dictis. Supponit jus naturæ ad interna non trahendum, sed ad usum fori præcipuè humani esse aptandum; unde principium redditur in præcipua parte juris naturæ mancum, inutile, atque defectuosum.

II. Est principium, spectatis suis suppositis, etiam reprobum, adeoque nullatenus cognoscendo naturæ juri accommodatum. Patet 1. Quia evertit vitam solitariam omnem, veluti naturæ juri directè oppositam. 2. Quia leges naturæ exigit ad finem, nequaquam sufficientem, solius nempe societatis humanæ commodum merè temporale, felicitatem externam, neglectà primarià, & substantiali. 3. Quia negligit interna, & extra juris naturæ sphaeram amandat, in quibus tamen honesti principia præcipuè fundantur.

III. Est principium ab hac censura per *Thomasiùm & alios*, nequidquam vindicatum.

Nam 1. Internorum cura, & officia erga Deum malè, quia non nisi socialitatis defendendæ causà, ablegantur ad Ethicam, & Theologiam moralem, utpote quæ, in quantum fundantur in naturæ debito absoluto, sunt jurisprudentiæ naturali propriissimè propria. Hinc disciplina juris naturalis, ut tradita à *Puffendorffio*, sine his officiis dimidiata, truncata & imperfecta est.

2. Neque confunditur à nobis lex naturæ cum norma virtutis, ethicæ propria: nam lex naturæ, etsi intendat bonum commune, intendit tamen commune non tantum in sensu collectivo, sed etiam distributivo: unde convenit etiam singulis, & præcipiendo interna, non intendit bonum unius vel aliquorum, sed omnium distributivè, quibus natura rationalis communis est, id quod sufficit ad rationem legis, distinctæ à præcepto, vel etiam virtute, ad finem solummodo particularem ordinata.

3. Lex naturæ est ad alios, sed inter alios non est solus proximus, seu societas humana, sed etiam Deus, immo homo ipse, ut depositarius Creatoris, fictione juris à se distinctus. Eadem sortitur effectum inter homines solà obligatione interna per se loquendo: per accidens nec lex pœnalis externa ab hominibus superaddita, sortitur semper effectum, id quod non requiritur.

4. Actiones à virtute, seu amore qualicunque profectæ, dicuntur bonæ, profectæ ab amore justitiæ, seu fun-

fundata in naturæ debito necessario, dicuntur etiam *justæ*, & spectant ad jus naturæ. *Instructio III. §. 2. Q. 12.*

De aliis aliorum Authorum principis.

Leucotheus. Quæ alia principia memoratur digniora?

Melander. I. Joannes Heineccius & ipse adstruxit principium amoris, quod tamen per triplicem amorem justitiæ humanitatis, & beneficentiæ non satis proprium reddidit. Cæterum inter protestanticos Moralitas videtur esse Primpilus.

II. *Clarissimus P. Bockhn* pro principio nuper attulit axioma triplex. Unionem cum Deo, dilectionem sui ipsius, & socialitatem cum proximo: sed hoc principium priore magis confusum, in socialitate etiam est defectuosum.

III. Sunt Theologi, qui assignant pro principio convenientiam, vel disconvenientiam cum sanctitate divina. Sed quis non videt defectum claritatis, atque proprietatis?

IV. Sunt cum *Hennigio*, qui pro principio præceptorum decalogum adstruunt. At decalogus non est principium à priori, à quo desumas naturæ jura, sed ratio à posteriori, quæ leges, è principio deductas, promulgat.

V. Alii cum *Henrico Kemmerichio* felicitatem societatis humanæ pro principio statuunt, sic ut internam per principia honesti, externam cum proximo per principia decori; publicam cum societate humana per principia justitiæ declarent. Sed hæc omnia neque satis simplicia & determinata, nec soli juri naturæ propria, nec respectu felicitatis substantialis satis adequata, vel primo intuitu apparent. Adhuc inanius in hoc felicitatis principio (quod tamen finem rectius dicerent) arguantur *Henrici, Kæleri, Laurentii, Fleischeri* & alii, quos memoratu minus dignos judicamus. *Instructio II. §. 2. Q. 13. & 19.*

§. IV.

De jure gentium. De jure Gentium, ejusque essentia, proprietatibus, & objectis.

Ejus existentia.

Leucotheus. Daturne jus Gentium?

Melander. I. Datur, uti convincit auctoritas communis, & ipsa ratio monstrat, societate à Gentibus inita esse necessariam normam, secundum quam in negotiis publicis ritè instituatursocietas.

II. Inde negatur suppositum, quod necessaria sit convocatio gentium ad consensum expressum, cum sufficiat tacitus, uniformi usu sat declaratus. Neque refert, quod jus istud sæpe negligatur à Gentibus: nam non observantia probat solummodo abusum juris existentis, non defectum existentie. *Instructio IV. §. 1. Q. 1.*

Leucotheus. An jus gentium à jure naturæ specie distinctum? Distinctio specifica à jure naturali.

Melander. I. Sunt cum Hobbesio, Puffendorffio, & Thomasio, qui jus naturæ & Gentium non specie, sed subjectis; non re, sed sola denominatione, & quod ad applicationem extrinsecam distinctum volunt, sic ut, si spectetur jus illud in negotiis singulorum hominum, jus naturæ; si in negotiis Gentium, jus gentium appellare consueverint.

II. *Rationes afferunt.* 1. Quia jus civile non distinguit, jus naturæ non semel vocans jus gentium. 2. Quia, teste *Seneca & Cicero* societas inter gentes est juris naturæ: ergo & leges, velut necessaria media. 3. Quia securitas Gentium exigit jus immutabile. 4. Quia pro jure distincto consensus gentium expressus gratis; tacitus frustra, & sine sufficienti fundamento adstruitur. 5. Quia si adstruitur pactum, illud obligat jure naturæ; si usus & consuetudo, nequit assignari superior, à quo probetur. 6. Quia, quæ dicuntur juris gentium, verius adscribuntur juri naturæ.

III. *Sed rationes istæ identitatem specificam utriusque juris minimè evincunt.*

Nam. 1. Jus civile, distinctionis incurium, jus utrumque evidenter confudit, loquendo in sensu latiore, & ex falso Antiquorum supposito, quod jus naturæ sit etiam animalibus commune, et si alibi se correxerit, jus gentium vocando id quod usu exigente, & humanis necessitatibus sibi gentes constituerunt. 2. Societas inter gentes non est à jure naturæ præceptivo seu formaliter; sed à solo concessivo, & merè originaliter, tanquam principio, ad societatem sibi congruam inclinante: unde & leges pro Gentibus non sunt media, ad felicitatem, naturæ humanæ propriam, simpliciter, sed solum ad esse melius necessaria. 3. Securitas gentium non petit immutabilitatem absolutam in legibus Gentium; secus & securitas civium eandem peteret pro legibus positivis, quod nimium. 4. Sicut pactum, vel consensus expressus non requiritur, ita taciti signa clara sunt judicium gentium ad istud provocantium; violationem improbantium; pœnas de transgressoribus sumentium; necessitas quod ad melius esse, seu utilitas summa, teste Imperatore, qui exigentibus humanis necessitatibus jus gentium inductum affirmat; usus & consuetudo, saltem penes gentes moratioris, quæ solæ gentium nomen merentur. 5. Qui jus gentium ex consuetudine derivant, Superiorem assignant Deum, ut gentium societatisque humanæ gubernatorem supremum. 6. Objecta juris gentium trahi nequeunt ad jus naturæ, quod ex com-

mani Authorum tantummodo se extendit ad objecta absoluta necessitatis, seu ad ea, quæ simpliciter in se, ac determinate exiguntur ab amore, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario. Ratio est, quia si & illa capita, quæ sunt necessitatis solummodo moralis qualiscunque, vel etiam utilitatis, ad jus naturæ reducatur, præcepta naturæ multiplices, oportet in infinitum, confundesque cum jure positivo, quod & ipsum pro fine habet felicitatem societatis humanæ, ejusque cominodis, ac utilitati intentum est. Unde diversa sunt esse conforme naturæ, & esse præceptum à natura, cum multa naturæ conformia, sint juris arbitrarii & humani. Atque ideo, etsi objecta juris gentium sint naturæ conformia, quia tamen non sunt necessario debita, sed vel quò ad modum vel quò ad determinationem arbitraria, male à Puffendorfio ad jus naturæ revocantur. Instrum. Etio IV. §. 1. Q. 2.

Edque multiplex.

Leucotheus. Unde probatur, & in quo consistit differentia specifica juris gentium à jure naturæ?

Melander. Differentia est multiplex, & P. 1. Ex fine. Nam jus gentium respicit utilitatem societatis humanæ merè externam, fundatam in necessitate quadam morali, seu ad melius esse in ordine ad communicationem mutuam formando gentes, ut sociales: jus naturæ pro fine primario respicit felicitatem internam, eamque substantialiter propriam, sitam in cognitione, & amore Creatoris, etiam ultra fata extensam formando hominem in ordine ad Deum & semetipsum; secundario respicit felicitatem hominis externam, integraliter propriam, formando hominem in ordine ad proximum seu ad bonum publicum, in necessitate non qualiscunque, sed absoluta fundatum.

P. 2. Ex objectis. Jus Gentium respicit objecta arbitraria, in ordine ad majora societatis humanæ commoda, qualia objecta sunt immunitas Legatorum, jus commerciorum &c. Contra jus naturæ respicit objecta, in absoluta necessitate fundata, in ordine ad felicitatem, naturæ rationali simpliciter debitam. Illius objecta fluunt ex gentium opinione; hujus ex evidentia naturali, uti testis est Cicero.

P. 3. Ex constitutivis intrinsicis: Jus Gentium est jus non scriptum, pactione vel consuetudine introductum; contra jus naturæ est jus scriptum in corde, absque hominum voluntate fancitum.

P. 4. Ex subiectis: nam jure Gentium non obligantur omnino omnes, ut jure naturæ. Ex causa & imprimis efficiente: nam illius est voluntas gentium; hujus est Deus, ex impulsiva; illius

enim est felicitas societati humanæ congrua; hujus naturæ rationali absolute debita & necessaria.

P. 5. Ex proprietatibus: siquidem jus gentium absolute mutabile: jus naturæ immutabile: illud universale plerisque, sic ut alicubi sine errore possit non observari; hoc universale omnibus, sic ut non nisi per errorem possit non observari. Illud absolute potest malum permittere, non item istud.

Ita Alia differentia, jus naturæ inter & gentium, quas passim asserunt Authores, sunt incongruæ, nec attendendæ. 1. Veterum jureconsultorum, qui jus naturæ dixerunt, omnibus animalibus commune; jus gentium naturali ratione inter homines constitutum: quia est divisio nimis æquivoca respectu animalium.

2. Soti, qui jus naturæ vel sine, vel facili ratiocinio notum; jus Gentium non nisi cum ratiocinio, vel etiam difficiliore per plures illationes deductum, affirmat: quia est divisio insufficientis, cum ratiocinium etiam per plures illationes, à natura petitas, non repugnet naturæ juri.

3. Eorum, qui conclusiones, è naturæ principiis immediate & absolute fluentes, juri naturæ; ex suppositione quadam societatis humanæ, & mediate deductas, juri Gentium tribuunt, quia hæc differentia denuò insufficientis, cum & conclusiones, mediante quadam suppositione deductæ ex naturæ principiis, ex communi Authorum censeantur esse juris naturæ, uti justitia contractuum supposita rerum divisione, præcepta serviendi Dominis, supposita Republica &c.

4. Vasquii, qui jus naturæ ait esse præceptivum, vel prohibitivum: jus Gentium concessivum vel permissivum: at & hæc differentia est insufficientis, quia & jus Gentium est positive præceptivum, & prohibitivum; jus verò naturæ etiam concessivum, & permissivum, uti infra clarescet.

III. Etsi jus Gentium specificè differat à jure naturæ, in aliquibus tamen convenit, habetque specialem cum jure naturali propinquitatem. Patet 1. Quia utrumque est aliquo modo commune omnium Gentium. 2. Utrumque respicit suo modo felicitatem publicam societatis humanæ pro fine, nititurque convenientia cum ratione. 3. Utrumque propter hanc convenientiam cum ratione eodem ferè modo ortum est cum Genere humano.

IV. Jus Gentium insuper specificè differt à jure civili. Patet 1. Quòd civile sit scriptum, jus Gentium non scriptum. 2. Illud sit à Legislatore humano, hoc à consuetudine Gentium. 3. Illud respiciat pro fundamento privatas civium

vium, hoc Gentium publicas necessitates. *Instruct. IV. §. 1. Q. 3.*

Origo juris Gentium.

Leucotheus. Quæ origo juris Gentium?
Meland. r. I. Causalis est satis explorata.

Nam fuit 1. Ab indole naturæ humanæ sociali. 2. A principio amoris, cuius etiam extraneo naturaliter debiti, quia necessarii saltem minus strictè ad felicitatem respectivam. 3. Ab exigentia humanæ necessitatis, utilitate communi & publica id suadente; cum Gens nulla ex toto sibi sufficiat ad multa commoda, mutuamque tranquillitatem conservandam.

II. *Origo formalis est satis incerta.* Nam

1. Juxta nonnullos habetur ex usu, & consuetudine, Gentibus consensum, Deo, ut rerum publicarum auctore, obligationem legislativam addente. 2. Juxta alios habetur ex pacto expresso, vel saltem tacito inter Gentes finitimas, aliis propter insignem utilitatem, seu per imitationem, seu per consensum accedentibus, ut ad eò accedente communi usu in conventiones publicas, ex justitia obligatorias, transirent, quas à Gentium consensu *jus Gentium* appellamus. *Instruct. IV. §. 1. Q. 4.*

Essentia.

Leucotheus. Quæ essentia juris Gentium?

Meland. r. I. Multis definitur, esse conventio tacita, qua Gentes, ut tales, obligatione mutua consociantur in ordine ad ea, quæ ad communem ipsarum felicitatem pertinent. Nam 1. Per conventionem tacitam indicant formam intrinsecam, sicque distinguunt à jure naturæ, quod habet formam legis, propriè dictæ.

2. Per obligationem mutuam innuunt effectum juris Gentium, nempe obligationem rigorosam justitiæ, immediate ortam ex Gentium pactioe; & sic denud distinguunt à jure Naturæ, quod obligationem parit strictè legalem.

3. Per gentes, quæ tales, significant subjectum juris Gentium, quod complectitur homines, ut membra totius Generis humani, in diversos Populos divisi, etsi non omnes omnino Gentes, sed potiores solum appellet.

4. Per communem felicitatem declarant finem juris Gentium, discretum à jure civili, quod non nisi particularem unius Republicæ intendit.

5. Denique pro forma extrinseca promulgationem, consistentem in constanti usu, & consuetudine Gentium, assignant.

II. Aliis dicitur esse, ordinatio rationis, diuturnis Gentium moribus, ad communem utilitatem Gentium, quæ talium, constituta, & summi humanarum Politiarum Principis consensu roborata. Nam

1. Per ordinationem rationis indicant genus univocum cum jure naturali, atque civili, sic ut jus Gentium propriam juris legalis speciem esse affirmant. In-

super indicant jus Gentium non ex usu qualiscunque arbitrario, sed in ratione fundato, esse inductum.

2. Per ordinationem, diuturnis Gentium moribus constitutum, innuunt, constitutum juris Gentium formale non esse pactioem, sed ipsum usum, ac consuetudinem, ex qua, velut tacita consensus mutui possessione, introducta est hujusmodi ordinatio inter Gentes.

3. Per ordinationem, supremi humanarum politicarum Principis consensu roboratam, significant potestatem legislativam non esse à Gentium collectione more aristocratico, cum singulæ sese judicent liberas, ac independentes, habito quoque respectu ad alias Gentes; sed haberi à Deo, non tanquam Auctore naturæ, sed societatis humanæ, & supremo Rerum publicarum Principe. Rationem assignant, quod, supposita societate humana, non potuerit non velle Deus, tanquam supremus humanarum politicarum Princeps, & primus institutor, ut Gentes habeant aliquam regulam, actionum, illis quæ talibus competentium, directivam, & à Deo, tanquam societatis humanæ auspice, profectam, quæ vel id eò veram juris legalis speciem indueret, & jus Gentium propriè dici posset.

III. Etsi utraque definitio sit satis commoda, nos tamen posteriorem, ut minus incommodam, in sensu tamen debito, præhabemus. Nam 1. Utraque definitio est satis discretiva juris Gentium ab aliis speciebus. 2. Definitio prior id habet incommodi, quod, jus Gentium explicans per pactioem, non adstruat obligationem legalem, nisi concomitanter tantum mutuam, & quidem à jure naturæ; non adstruit obligationem universalem constitutionis, sed particularem pacti, extensam in solos consentientes; nec adstruit usum, nisi pro forma promulgationis extrinseca; etsi ad hunc, veluti constitutum, Authores communiter provocent. Contrà definitio posterior, jus Gentium explicans per consuetudinem, adstruit quidem obligationem legalem, sed à Deo, ut Authore societatis humanæ solum remoto, de qua speciali legislatione nullum uspiam vestigium; adstruit jus Gentium aliquo modò Divinum &c. Unde

IV. Jus Gentium dicimus, esse ordinationem rationis, longævo Gentium usu, Deique, ut societatis humanæ Gubernatoris immediati, consensu inductam ad Gentium, quæ talium, publicam felicitatem. Hæc definitio vitat priora incommoda, adstruendo obligationem legalem, universalem consuetudinis, obligantis omnes, majore parte consentiente, facitque usum longævum hujus juris constitutum: vitat

tat itidem *posteriora* incommoda, obligationem *legalem* desumendo à Deo, ut *Gubernatore supremo & immediato* societatis humanæ, quatenus Gentes, etiam *collectim* spectatae, superiorem humanum non agnoscunt, adstruendo satis clara vestigia *hujus specialis obligationis legislativæ* in ratione Divinæ Providentiæ, atque societatis humanæ, sic melius regendæ, & commodius conservandæ. Unde negatur suppositum, quòd jus Gentium debeat esse *merè humanum*, si modò sit *verè positivum*, & à jure naturali, Divinòque *satis distinctum*, quod sit tam quòd ad *finem*, ut patet; quàm quòd ad *authorem*, cum Deus juris naturalis & Divini sit *Author immediatus*, & *absolutus*; juris Gentium *mediatus*, quatenus, ut *Gubernator*, non obligat *absolutè*, sed *mediate* solummodo *Gentium consensu*, per *diuturnos mores declarato*.

V. *Jus Gentium, etsi satis distinguatur, multam ræsonem habet affinitatem cum jure consuetudinario*. Prius patet ex *diverso Authore, sine, & subiecto*; posterior ex *modo inducendi per usum, & ex obligatione, utrinque legali*. *Instruct. IV. §. 1. Q. 5.*

Divisio.

Leucorheus. Quæ divisio juris Gentium?

Melander. I. Exoleta est divisio in primævum, quod naturali ratione constitutum; & secundarium, quod necessitate exigente, usùque introductum, dicunt: quia juris naturalis, & Gentium est confusiva.

II. *Nulla est divisio in commune, quo plerasque, & in proprium, quo duas, trèsvè Gentes uti, existimant: quia juris Gentium, & civilis est confusiva.*

III. *Legitima est divisio juris Gentium in affirmativum, quo quid præcipitur; & in negativum, quo aliquid prohibetur. Reductivè dividi solet etiam in permissivum, quod tolerat actum, si malus non sit; sed si malus, impunitatem saltem extrinsecam concedit.* *Instruct. IV. §. 2. Q. 6.*

Materia.

Leucorheus. Quale, & quoruplex est objectum juris Gentium?

Melander. I. In genere est omne id, quod ex fine suo tendit ad convenientem communicationem, & emolumentum Gentium, quæ talium.

II. *In specie ad jus Gentium revocatur.*
1. *Primæva rerum divisio*: quia, etsi natura pro statu multiplicati Generis humani exegerit *aliquod medium* pro evitandis incommodis, non tam exegit *hoc determinatè medium divisionis*.
2. *Ipsa Gentium, & Regnorum divisio in fieri saltem reductivè; in conservari*

formaliter est juris Gentium propter eandem rationem, cum *absolutè loquendo* non implicasset, Orbem coire in *universalem quamdam Rempublicam*; vel certè tanta Gentium & Regnorum discretio *necessaria* minimè fuisset.

3. *Commerciorum libera facultas est juris Gentium, quia simpliciter* haud necessaria, cum quævis *Respublica absolutè, etsi minùs commode, per se subsistere* possit.
4. *Bellum justum, saltem ut publicum, & solemne, est juris Gentium, cum neque conditiones de prævia indicatione, neque effectus belli publici naturæ juri rectè adscribi* queant.

5. *Repressalia ad jus Gentium spectant, eò quòd, mero nature jure, ex facto alieno nemo teneatur, nisi qui bonorum successor est.*

6. *Servitus ex jure Gentium descendit, quia videbatur communis esse utilitatis, justo bello devictos servituti potius destinare, quàm morti.*

7. *Legatorum admissio, & immunitas non est juris naturæ, seu spectet commerciorum, seu pacis negotia publica: nam ad illa non est medium necessarium absolutè: cur enim, absolutè loquendo, non possit Gens aliqua sibi soli vivere, & aliarum commercia recusare? Ad ista non est medium necessarium determinatè, cum plura media, inter quæ & ipsum bellum, ad pacem reducendam suppetant.*

8. *Pax, considerata relativè ad bellum, & in suis effectibus, ac circumstantiis, est juris Gentium. Patet à paritate cum bello: cum contrariorum eadem sit disciplina, ratio, seu sententia, ut habet axioma commune: Neque enim ratio paciscendi, oblivio malorum, restitutio bonorum &c. nisi ex dispositione Gentium, in ordine ad communem utilitatem profluere poterant.*

9. *Fœdera sunt juris Gentium: quia licet eorundem admissio, si ritè petantur, sit conformis naturæ, & magnæ æquitatis, non tamen est necessitatis absolutæ: quia, sicut absolutè loquendo Gens quævis potest sibi soli vivere, ita & aliarum fœdera recusare.*

10. *Denique ad jus Gentium revocatur jus transitus, seu commigrandi, quando non est justa ratio excludendi peregrinos, & advenas. Ratio est: quia hæc facultas est cunctis Gentibus, & valde commoda, nec minùs utilis. Hoc non obstante jus istud etiam juri naturæ, saltem imperfecto, infra meritò tribuemus. Huc spectat jus sepulturae, etiam respectu hostium; jus præscriptionis, de quibus suo loco expresse. *Instructio IV. §. 2. Q. 7.**

Leu-

Effectus.

Leucotheus. Quinam effectus juris Gentium?

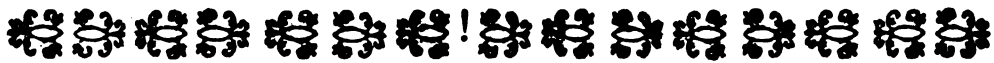
Melander. I. Obligatio legalis, qua Gentes communibus sancitis morem gerere tenentur. Patet ex ipso communi sensu Gentium, seu provocantium ad jus istud, seu exprobrantium crimen enorme, si videant violari hanc legem, quam putant sanctissimam. Unde obligatio hæc se extendit in ipsa orbis summa Capita, propter auctoritatem Dei, societatem humanam supremo dominio gubernantis, & propter finem, seu emolumentum commune, cujus intuitu per consensum Gentium immediate oborta est.

II. Interpretatio juris Gentium positur ex Scriptoribus probatis. Mutatio, seu ex toto, seu ex parte, fieri nequit, nisi assensu omnium Gentium, vel saltem majoris partis. Res patet in consuetudine civili, & ex eo, quod obligatio communis, cum præjudicio Nationum, à peculiari gente excuti haud possit. Exemplum de servitute nil obest, quia jus Gentium hac ex parte proprie non mutatum, ut est facultas Gentibus communis: non enim respectu Gentium est sublata, sed ejus solummodo usus inter Christianos cessat sine ullo præjudicio; immò cum emolumento cæterarum Gentium.

III. Quòd autem jus Gentium absolute mutabile sit, patet, quia est species juris arbitrarii, & positivi; & etsi fluat ex ratione, non tamen fluit per deductionem necessariam, ac evidentem. Immò etsi à Deo firmetur, non tamen approbatio hæc Divina est independens, sed fundatur in præsupposita gentium voluntate, adeoque hac mediante & ipsa mutari potest. Instructio IV. §. 2. Q. 8.

*Leucotheus. Qua Protestantium Morali-
starum hac in parte symptomata?* *Protestantium sympto-
mata.*

Melander. De jure natura, ejusque cognoscendi genuino principio; item de jure Gentium cum naturali confusione Puffendorffii, Thomastii, & aliorum opiniones, minus congruas, supra jam vidimus. Cæteris magis ineptiit Laurentius Fleischerus, qui præcepta naturalia, felici metamorphosi, transfiguravit in mera Dei consilia, & monita paterna; qui legem naturæ defini- vit esse dictamen rationis tranquilla, & complecti ea tantum præcepta moralia, quæ fluunt ex regulis justæ, hoc est, ne turbetur externa societas; officia cætera, quæ fluunt ex regulis honestæ, & decori, pertinere ad ethicam, & sic de aliis nugis, quarum pretium unicum in eo est, ut ignorentur. Instructio IV. §. 2. Q. 10.

TITULUS III.

De Officiis hominis erga Deum.

Titulus 3.

Officia hominis erga Deum.

§. 1.

De religione naturali.

§. I.

De religione naturali.

Leucotheus. Quid & quotuplex officium hominis?

Officii natura, & divisio in genere.

Melander. I. Officium hominis, pro statu naturali in genere, est, actiones suas dirigere ad felicitatem, naturæ rationali propriam, seu tendere ad consecutionem hujus finis.

II. Officium in specie est actio hominis, ex debito legibus conformanda: unde fundatur in obligatione, ac lege, sic ut ex juribus fluunt officia, non jura ex officiis.

III. Cùmque legis naturalis finis sit felicitas dependens ab objecto triplici, Deo, semetipso, ac proximo; tri-
Inst. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

plex oritur officii genus, sic ut alia sint respectu Dei, alia respectu sui ipsius, alia respectu proximi. Instruct. I. §. 1. Q. 1.

Leucotheus. Quid & quotuplex officium in specie erga Deum?

Melander. I. Est actio, ex debito conformanda legi naturæ, præcipienti religionem erga Deum, in quantum naturalis ratio eam consequi potest.

II. Porrò hæc religio, cùm habeat duas partes, notitiam Dei, ejusque cultum, pariter notat officium duplex, primum de Deo rectè sentire; alterum modo debito eundem colere.

III. Hoc officium duplex pariter nititur duplici fundamento: essentiali nempe dependentiâ hominis à Deo, tanquam Creatore, Conservatore, ac Gubernatore.

nature, ex quo fluit amor debitus, velut principium cæterorum officiorum. Item Dei perfectionibus cæteris, præcipue providentiâ, atque iustitiâ, ex quibus fluit, Deum amore, cultuque esse dignissimum. *Instruct.*

I. §. 1. Q. 2.

Officia Theoretica erga DEUM.

Leucotheus. Quid de Dei notitia observandum?

Melander. I. Quod ad jus naturæ partim sit præsupposita, partim sub eo comprehensa. Illa est homini insita, consistitque in primis principiis, lumine naturæ notis, quale est dari aliquod Numen sub ratione entis primi, supremi, iusti, ac providi, mala scientis, & punientis, bona verò præmiantis. 2. Animam non esse mortalem cum corpore, adeoque esse post fata superstitem, saltem in ordine ad pœnam, vel præmium, adeoque felicitatem, hujus vitæ termino conclusam, non esse finem naturæ rationalis sufficientem, & adæquatum &c. Notitia amplior, sed tamen vulgaris, & ratiocinio facili habenda, cadit sub jus naturæ, diciturque actum voluntatis, saltem sumpta reduplicativè, seu ut obtinenda obvis mediis.

II. Unde utraque hæc notitia proprie spectat ad disciplinam jurisprudentiæ naturalis, contra quam acatholici Moralista passim statuunt. Nam etsi prior sit præsupposita ad jus natura, nihilofeciùs propria est jurisprudentia non aliter, ac principia logica, etsi præsupposita ad syllogismum, Dialecticæ tamen propria affirmantur. Accedit, quod principia hæc præsupposita sint quidem Theologiæ naturali propria, ut dirigunt actiones ex motivo religionis; alio tamen modo sint quoque propria jurisprudentiæ naturalis, prout nempe dirigunt actiones ex motivo iustitiæ. De notitia posteriore, seu vulgari, constat, cum proprie cadat sub jus naturæ, ejus acquisitionem imperantis.

III. Errat igitur *Puffendorfius* cum *Webero*, *Kemmerichio*, & aliis, qui hanc utramque notitiam Theologiæ naturali directè, indirectè solummodo naturali Jurisprudentiæ tribuunt; errat *Fridericus Ludovici*, qui è foro Theologico mutuandam affirmat; errat *Thomasius*, qui omnem religionem naturalem ad signa relegat. *Instruct.* I. §. 1. Q. 3.

Modus, quo jus naturæ versatur circa hæc officia Theoretica.

Leucotheus. Quâ ratione jus naturæ versatur circa hanc de Deo notitiam?

Melander. I. Circa notitiam præsuppositam, & è primis principiis fluentem, verlatur negativè, prohibendo Atheismum, & Epicureismum, amoris, Deo naturaliter debiti, seu ad felicitatem,

naturæ rationali propriam, absolute necessarij, penitus eversum. Unde *Hobbesius* graviter hallucinatus, dum Atheos imprudentiæ quidem, non autem iniustitiæ, arguendos dixit.

II. Circa notitiam vulgarem jus naturæ versatur positivè præcipiendo applicationem ejus acquirendæ vulgarem, seu tantam, quanta ad verum de Deo sensum necessaria, & obvis mediis haberi potest. Ratio est, quia ejusmodi applicatio est exigita ab amore, ad conjunctionem cum Creatore simpliciter necessario, quia impossibili cum tanta injuria, quæ induceret ignorantiam, errorèmq; de Deo vincibilem.

III. Hæc notitia vulgaris se extendit ad ea objecta, quæ ab homine, plena rationis compote, sine ignorantia, vel errore vincibili, diu nesciri haud possunt. Ejusmodi sunt sensus de unitate Dei; de ejus excellentia super omnia creata; de ejus perfectione pura, ac summa &c. Unde patet Idolomaniam esse inexcusabilem.

IV. Notitia de Dei essentia, ac attributis, magis exacta, etsi ratione merè naturali non sit superior, est tamen extra spheram jurisprudentiæ naturalis, & theologiæ naturalis privativè est propria. Ad hanc refertur sensus de perfectione Dei in omni genere infinita; de immensitate, immutabilitate, eternitate, aliisque abstrusioribus attributis. *Instruct.* I. §. 1. Q. 4.

Leucotheus. Quid de cultu Dei observandum?

Officia Practica erga Deum.

Melander. I. Quod sit cognitio Numinis veneratio, certis naturæ legibus definita. Hic autem cultus est duplex, internus, qui dicitur veneratio mentis Deo devota, internis solum actibus concepta; & externus, qui est veneratio, externis quoque signis exhibitæ.

II. Hujus utriusque cultûs principium fundamentale est amor. Ratio est. 1. Quia immediatè fluit ex primis principiis de Deo, ut *Ente primo*, supremo, tanquam ex objecto proprio; cætera verò officia ex amore, tanquam scaturigine, orientur. Ratio est. 2. Quia amor immediatè disponit ad finem, seu felicitatem homini propriam, putà, ad conjunctionem cum Deo; cætera verò media ex amore, tanquam radice, eruantur. *Instructio* I. §. 2. Q. 5.

Leucotheus. Quidnam circa officia erga Deum, in genere, naturæ jure præceptum?

Præcepta affirmativa in genere de obligatione tendendi ad finem proprium.

Melander. I. Præceptum, ut homo tendat per suos actus ad finem, sibi à Creatore præfixum, felicitatem nempe suæ naturæ propriam.

II. Præceptum, ut tendat per suos actus, saltem absolute loquendo, ad suum

suum finem, simpliciter ultimum, hoc est, ad conjunctionem cum Deo, naturæ proportionatam, mediante cognitione & amore congruo obtinendam. Secus enim ageret inordinatè, quia contra ordinem, rebus creatis propositum ab authore naturæ.

III. Finis hic ultimus est sola felicitas, habita ex officiis hominis erga Deum, quæ sola substantialis, & à natura ultimato insenta. Quia sola animæ rationali propria, interna, obviabilis semper, independens, inimpedibilis per malitiam hominum, & etiam per mortem inausferibilis, absolutè satiativa; saltem post fata, modo naturæ statui proportionato. *Instructio. I. §. 2. Q. 6.*

Præcepta affirmativa in specie de cultu Dei interno.

Leucotheus. Quidnam circa officia erga Deum, & in specie de cultu interno nature jure præceptum?

Melander. I. Cultus interni officia consistunt in actibus, notitiæ primæ & vulgari acquisitæ, de multiplici Dei perfectione, respondentibus. Unde officium fundamentale est actus amoris erga Creatorem, & quidem super omnia, sic ut includat propositum absolutum, & efficax servandi totam legem naturæ, qui amor, sicuti spectato solo naturæ statu possibilis est, saltem loquendo simpliciter; ita & præceptus esse cognoscitur.

II. Ex amore, velut radice, fluunt officia honoris, & reverentiæ per laudationem; spei per invocationem; gratitudinis per gratiarum actionem; timoris, obedientiæ per observantiam legum naturalium &c. &c.

III. Ejusmodi officia esse naturæ jure præcepta, patet: quia sunt exigita ab amore, in ordine ad felicitatem, homini propriam, absolutè necessario: siquidem hæc felicitas, seu conjunctio debita cum Creatore, sine ejusmodi officiis cultus interni, subsistere nequaquam posset. Et licet Deus respectu sui non egeat nostro cultu absolutè; suppositâ tamen hominis productione, non potest non exigere sui cultum, quia non potest non producere hominem in bonum sui, cum omnis alius finis foret Deo indignus. *Instructio. I. §. 2. Q. 7.*

Præcepta affirmativa in specie de cultu externo.

Leucotheus. Quidnam circa officia erga Deum, & in specie de cultu externo, nature jure præceptum?

Melander. I. Cultus Dei externus, interni index, ut signis naturalibus est expressus, dicitur communis, & consistit in actionibus externis, interna officia representantibus, qualia sunt obsequia debiti amoris, faciendo generaliter ea, quæ per rationis lumen faciendi dicat Creator. In specie

Inst. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

consistit in officio laudis, invocationis, gratiarum actionis, debita subjectionis, fugiendo & impediendo ea, quæ à Deo vetita nobis ratio promulgat.

II. Atque ejusmodi officia sunt juris natura, quia exigita ab amore, in ordine ad pacem, cum Deo habendam, simpliciter necessario. Nam respectu hominis, amor Dei exigit cultum; homini, quæ tali, seu quæ materiali composito competentem; respectu Dei exigit cultum, Deo, quæ Creatori & conservatori totius hominis, tam quod ad animam, quàm quod ad corpus, congruum ac debitum; respectu proximi exigit cultum ejus educationi, instructioni, ac in conversatione fidei faciendæ idoneum: atqui talis non est solus cultus internus, & occultus, quia incompletus, & insufficientis: ergo.

III. Unde erronea sunt, quæ hac ex parte scripsit Thomajus cum suis: quod scilicet ratio, sibi relicta, nil deprehendat respectu Dei, unde inferat, Deum externè coli velle, eò quod Deus externo cultu haud egeat: nam neque eget interno, & tamen hunc, ex sola ratione, deprehendit Thomajus. 2. Quod ratio nil deprehendat respectu hominis, eò quod Deo sat cognitus sit cultus internus: nam cultus externi ratio adæquata non est sola manifestatio interni, ut vidimus. 3. Quod nil deprehendat respectu humanæ societatis, eò quod, omisso cultu externo, nequaquam lædatur: nam vel maximè læditur, si desit fundamentum visibile omnis obligationis, ac firmitatis. 4. Quod cultus Dei externus sit ex rebus licitis, ac indifferentibus; quod religio naturalis sit figmentum, & sic de aliis, quæ omnia, ex ratiunculis adeò frivolis deducta, ultrò corruunt.

IV. Cultus Dei externus specialis, seu ut ritibus certis specificè determinatus, est juris Divini, positivi, vel humani. Patet: quia habetur vel ex revelatione, vel ex hominum institutione. Unde ritus Deum colendi per sacrificia; status hominum ad cultum Dei specialiter deputatus, & similia, etsi rationi sint admodum conformia, & in iis omnes pene Gentes semper conveniunt, non videntur tamen esse de jure naturali simpliciter præceptivo, sed solo positivo; quia sunt media ad finem determinatè haud requisita. *Instructio. I. §. 2. Q. 8.*

Leucotheus. Quanam, circa officia erga Deum, præcepta juris natura negativa? Præcepta negativa circa Deum.

Melander. I. In genere prohibitum est, quicquid notitiæ Dei; cultuique præ-

cepto oppositum est: illi error & ignorantia omnis vincibilis; huic omnis Dei irreverentia, atque impietas ad-versatur.

II. In specie prohibitus est, præter atheismum, polytheismum, omnis species idolomania; omnis divinatio, magia, vana observantia, maleficium omne, & irreligiositas in temerariis juramentis, perjuriis, blasphemis &c. Ratio est: quia hæc & similia directè repugnans amori, Deo naturaliter debito, seu ad pacem, cum Deo habendam, simpliciter requisito, ut patet. *Instruct. I. §. 2. Q. 9.*

Protestanti-
ci hac ex
parte ano-
malia,

Leucotheus. Quinam, hac in materia, magis notabiles Puffendorfi aliorumque errores?

Melander. I. Erroneus est Puffendorfius cum suis, quod religionem omnem vel simpliciter sequestrarit, vel saltem non nisi indirectè à naturæ jure attingi contenderit, id quod ex ipsismet ejus principiis demonstrari potest. Nam, ipsomet teste Puffendorfi, religio est fundamentum omnis obligationis, & firmissimum vinculum societatis humanæ, quo sine finis, seu felicitas, etiam externa, nullatenus obtineri, & conservari posset: ergo Jurisprudentiæ est propriissimè propria, nec solum indirectè attingenda.

II. Idem cum suis erroneus est, quod religionem naturalem, prout nempe pertinet ad jus naturæ, intra sphaeram hujus vitæ terminandam asserat, uti denuò ex ipsismet ejus principiis est demonstrabile. Nam, si religio naturalis hujus vitæ termino concludatur, abstrahendo ab omni religionis revelata, ex sola ratione, & ad captum cujusvis, nequit demonstrari pœna, vel præmium, vitæ alteri, qualicunque tandem, reservatum: ergo nequit demonstrari obligatio juris naturalis sat efficax, & indefectibilis; adeoque religio naturalis esset insufficientis, & enerve vinculum humanæ societatis: atqui juxta Puffendorfi est vinculum firmissimum, & cuius ex sola ratione juris naturalis efficacia debet esse demonstrabilis: ergo religio naturalis hujus vitæ termino concludi nequit. Neque replicet Puffendorfius, pœnam, vel præmium æternum supponi ex religione revelata: nam sic confundit religionem naturalem cum revelata insigni errore, quem ipse nunquam non scholasticis oggerit. *Instruct. I. §. 2. Q. 10.*

§. 2.

§. II.

De habitu religionis naturalis ad Christianam.

Leucotheus. Quis status questionis, & hac cur, & quomodo tractanda?

Melander. I. Controversia est, an Status controversia. ex religione naturali à Protestantibus rectè formari argumentum possit ad religionem Christianam, sic ut divisio potestatis sacra, atque profana (quam ex jure Divino Catholici adstruunt) solidè impugnari, & hierarchia Ecclesiastica, saltem indirectè, velut figmentum papisticum, explodi queat?

II. Controversiæ momentum, hac nostra ætate, præcipuum est: quia est de articulo catholicæ fidei, per Protestantium studia maximè impugnato, nempe de hierarchica potestate, quæ Ecclesiæ catholicæ Palladium; hæc enim, si facta tecta sit, ultro ruit sectæ protestantiæ Lion, quod sibi, in profanatione omnis Ecclesiastici Ordinis, cum Lutero ædificârunt à Majorum avita fide degeneres Posterii. Inde Puffendorfius, postquam dixisset, hanc questionem esse è præcipuis, eò quod in illa Pontificii, veluti cause sue arcem, collocent, addit: sed & maximo-pote sum rei Christiana, sum & tranquillitatis publicæ interesse, accuratè desiniri, quousquo se extendat potestas Ecclesiastica, quam sibi Sacerdotum ordo vindicat, & quantum juris circa sacra Imperantibus competat. Horum enim fines, inquit, nisi rite regantur, non possunt non ingentes abusus, turba, oppressiones, in Ecclesia juxta ac Republica, provenire.

III. Tractandæ controversiæ methodum ipsi sternunt protestantici Moralistæ, quos inter hac ex parte primipilus Puffendorfius in aureo (uti Pfaffius ait) libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem, ubi per jus naturæ grassatur in potestatem hierarchicam Ecclesiæ Romanæ, eamque in Juventutis academicæ animis, indirecto juris naturalis conamine, subruere adlaborat. *Instructio. II. §. 1. Q. 1.*

Leucotheus. Qua fundamentalis origo Origo fundam- hujus corruptela de potestate sacrorum pro- damentalis fanata, indeque orta multiplici forma Eccle- profanata potestatis sicæ, indet- sicæ protestantiæ?

Melander. I. Origo fuit Lutheri cor- ruptela, qua statuit. 1. Solam fidem esse necessariam ad salutem. 2. Legem nullam esse inter Christianos, adeoque & potestatem Ecclesiastici ordinis legislativam esse merissimè commentitiam. 3. Inter Christianos esse perfectam æqualitatem, adeoque omnes per baptismum æqualem fieri sacerdotes, sola vocatione ad obeundum officium requisita. 4. Fictitium esse S. Ordinis sacramentum. 5. Potestatem clavium cuius Christiano esse propriam. 6. Omnem hierarchiam Ecclesiasticam esse explodendam.

II. Ex hisce principiis posteritas protestantica systematicam sibi effinxit Ecclesiam, eamque pro cujusvis arbitrio

trio *protheam*, ac *multiformem*. Si *Lutheri phantasia* obtinuisset, Ecclesie forma *democratica* foret, vel *anarchica* potius, ferè ut *in statu naturali* religio, quò ad ritus, fuisset ad placitum *cujusvis*.

III. *Mathæus Pfaffius* cum *Thomasius*, *Hemigibus*, *Gundlingiis*, aliisque, ad cuedendum Ecclesie protestanticæ systema, *supponit*. 1. Ecclesiam non esse statum, jurisdictione, seu imperio quodam instructum; sed *collegium*, *naturalis libertatis* jure conflatum, ad cultum Dei publicum exercendum, *cujus pactiones leges Ecclesiasticas* appellat, omni civili imperio exemptas.

Supponit 2. Inde enasci *jus sacrorum duplex*: *Majestaticum*, profluens à *summo imperio*, quale sit *suprema inspectio* in Ecclesiastico Collegium pro conservanda quiete publica. Item *potestas summa* in determinando cultu publico, conferendis privilegiis, disponendis beneficiis, dispensandis matrimoniis, & quidquid jurisdictionem externam olet. Alterum *jus* dicitur *Collegiale*, nullatenus tangens *conscientiæ libertatem omnimodam*, sed *directionem Ecclesiasticam solummodo* *exterio-*rem, quale est *jus constituendi* Ministros Ecclesie, *administrandi* bona Ecclesiastica, *componendi lites per amicitabiles conventiones*, *ordinandi disciplinam exsernam penitentialem jejuniorum, seriarum inductionem*, & à *cætu separationem*, *alienam tamen à vi externa*.

Supponit 3. Hæc jura, *ex naturali jure*, Collegio Ecclesiastico competentia, esse *delegabilia* certis personis, quæ dici possint *Ecclesia representativa*: & quia Imperantes summi, *ratione sacerdotii communis*, ad hæc jura habiles sunt, ea communiter transferri in Principes, quò *directioni huic externæ* *mox civilem manum affundere* possint. Hanc porrò administrationem *supponit irrevocabilem*, plerumque *subdelegatam à Principe* Doctorum confessui, quod *Consistorium* vocitetur.

Supponit. 4. Sicuti jura hæc Collegialia sint in Principem translata non *absolute*, sed *solum limitate*; ita eisdem non competere aliam facultatem, *per se vel suos*, in decidendis controversiis fidei, quam *mere historicam*, non verò *judicialem*. Ex quibus

Colligit. 1. Jurisdictionem *insertam*, Deo tribui solitam, esse *more suavisimam*, nullatenus *coactivam*, nullo inter Doctores & auditores discrimine, nisi *charismatum*, & ministerii obeundi ratione; jurisdictionem *externam*, seu *quovis modo coactivam*, Magistratui sæculari, velut propriam, esse *tribuendam*.

Colligit. 2. Subjectionem in spiritibus esse prorsus nullam, quovis in Judicem, quò ad *credenda*, sibi sufficiente.

IV. Alii aliam ex ideis *Lutheri* erroneis procudunt Ecclesiam systematicam: sic *Thomas Hobbes*, & *Houtinus* affirmant, civitatem *Christianam* esse Ecclesiam, ex quo principio omnia Ecclesie jura ad Principem transferunt, eique determinationem omnium fidei articulorum, excepto illo, *Christum esse Messiam*, attribuunt. Eodem teste *Pfaffio* alicubi in *Anglia* obtinet forma *Episcopalis*, quæ forma publica, præcipua & Regis sit, ubi Episcopi Presbyteris, à se ordinatis, supereminent, sic tamen, ut jura Collegialia pauciora ipsi, præcipua Rex exerceat Alibi, ait, *vigere formam Presbyterialem*, ubi nullus Superintendens, qua forma omnes Ecclesias *Calvianas*, atque etiam *Lutheranas in Belgio*, dirigi asserit. Alibi *mixtam præpollere* affirmat, ex forma *Episcopali & Presbyteriali*, qua forma plerasque Imperii nostri Ecclesias *Lutheras* gaudere, asseverat &c. Ex quibus demum non male concluditur, Ecclesiastici regiminis formam penes Protestantes esse *anonymam*, vel potius *innominatam* atque *innominabilem*, ut *Puffendorfius* hanc quæstionem etiam ad *inspidas* releget. *Instruct. II. §. 1. Q. 2. & 3.*

Leucotheus. Quale jus sacrorum, ex systematicis hisce Ecclesiastici Collegii formis, sibi exculpunt protestantici Hierophanta? Jus sacrorum profanum Principibus assertum.

Melander. I. Jus sacrum, ut dicit potestatem ordinis, est facultas moralis exercenda ea, quæ ad cultum Dei, sanctificationem, & instructionem fidelium ordinata sunt: ut dicit potestatem jurisdictionis, est facultas exercenda ea, quæ ad defensionem, ac provisionem Ecclesiarum, uti & directionem religionis, statumque Ecclesiastici pertinent.

II. Potestas ordinis penes Protestantes collata per baptismum cuius fidelium, quia plerisque abolitis Sacramentis, principaliter reducitur ad solum ministerium verbi Divini, & nil ferè aliud est *in actu secundo*, nisi *deputatio facta à cætu*, vel Principe. Unde hæc potestas etsi æquè possit competere Principi ordinariè despicitur, velut ministerium, ejusmodi dignitati summæ minus conveniens, & potius dedecorolum.

III. Potestas Jurisdictionis, quò ad jura sacra Collegialia est penes Principem per delegationem; quò ad jura Majestatica est penes eundem per proprietatem naturalem, potestati summæ annexam. Vi hujus Patronatûs, ut aiunt, regii, ei competit *jus protectionis*, *provisionis*, & *directionis*, hoc est, jus ordinandi res Ecclesie, constituendi leges, convocandi

di synodos, mutandi Ministros, erigendi judicia Ecclesiastica, disponendi de bonis, judicandi de causis Ecclesiasticis, & dispensandi in matrimonialibus: verbo, faciendi liberè, & absque provocatione, quidquid prius per jura Papalia & Episcopalia disponebatur circa Ecclesias, & Clerum, quò ad externam directionem.

IV. Titulus hujusmodi potestatis sacræ initio fundabatur in illo brocardo absoluto, *cujus est regio, illius est religio*. Sed postmodum, ut autonomiæ conscientiæ libertati magis consulerent, ex naturali jure religionem dixerunt ab omni Imperio liberam, jurisdictionem in interna nullam, in externa partim Ecclesiæ Collegio, partim Principi propriam, *suffragante jure nature*, & indole summæ potestatis, ut habet Puffendorfius. Juxta plerosque tamen protestanticos, Cetero jus sacrum, etiam reformandæ religionis, per pacem Westphalicam Protestantibus est transmissum ex titulo superioritatis territorialis, seu ut fundatum in illo procardico absoluto, *cujus est regio* &c. etsi revera per pacem Westphalicam jus sacrum Protestantibus non ex, sed cum territorii jure cessum sit, postquam in titulum prætenderunt usum, à tempore dissidii penes suos inductum, quem tamen Status Catholici abusum rectius dicere potuissent. *Instructio II. §. 1. Q. 4.*

Specialiter à Puffendorffio.

Leucotheus. Quenam circa jus sacrorum specialia Puffendorffii phantasmata?

Melander. I. Religionem internam extra omne imperium collocat jure naturalis libertatis prorsus absoluto, & independente; unde & autonomiam omnimodam subditis relinquendam, nec absque labe tyrannidis constringendam esse affirmat. Qua in re, & à suorum mente devium, Westphalicæ paci oppositum, Imperantium summis præjudiciosum, & tranquillitati publicæ injurium sese probat, etsi aliàs ad Reipublicæ & Imperantium commoda, ipsam ordinare, & subordinare religionem extrinsecam, haud vereatur.

II. Potestatem ordinis in actu secundo, seu actuale docendi munus à conditione cujuslibet Christiani distinctum esse, affirmat, utpote fundatum in peculiari vocatione, ac aptitudine, quæ non quidem ex naturali aliqua repugnantia, sed ex muneris quadam impossibilitate morali, Principibus competere nequeat.

III. Potestatem Jurisdictionis externæ omnem, partim ex indole imperii summi, partim ex delatione Ecclesiæ, in Principes devolvit. Inde eisdem attribuit jus defendendæ, & sustentandæ Ecclesiæ; jus generalis inspectionis, ne per assumenta papistica teme-

retur religio pura, in Imperantium, & Reipublicæ præjudicium; jus convocandi synodos, abrogandi, & constituendi Ecclesiasticas leges, decori Ecclesiæ externo accommodas; inspiciendi, & ordinandi Ecclesiasticam disciplinam, discipulos puniendo, & excommunicando; jus destituendi, & constituendi, non tamen invitis obtrudendi Ministros Ecclesiæ; jus tolerandi diversas sectas; jus reformandi errores, & abusus in religione, siquidem Reipublicæ perniciosi sint; secus, etsi fundamenta fidei directè vel indirectè convellant, jus reformandi nullum Principi esse, affirmat, si motu præstentur ea, quæ ex natura Imperii civilis exiguntur. *Instructio II. §. 1. Q. 5.*

Leucotheus. Quæ fundamenta in genere hujus systematicæ religionis, quæ sibi Ecclesiam, per modum Collegii profano-sacri, efformant protestantici Hieroplæstæ?

Systematis commentitii momenta in genere, ex natura jure male desumpta.

Melander. Prima cæmenta, ut vidimus, ex naturali jure eruderant.

Nam I. Religionem internam omni humana potestate exemptam, ex naturali libertate, determinant, quæ libertas per legem Evangelicam elevata quidem, alterata tamen non sit.

II. Potestatem Ordinis, uti naturæ jure omnibus communem, ita per baptismum Christianis cunctis communicatam, affirmant, per se loquendo nullâ intercedente naturali repugnantia, ut habet Puffendorfius, etsi per accidens ratione impossibilitatis cum munere regio, Principes à sparta ministerii, docendique munere excludantur, vel potius id dedignantur, & per deputationem in alios transferant.

III. Potestatem jurisdictionis Ecclesiasticæ suppositâ Republicâ, ex naturali jure summi Imperii, Principibus tribuunt, quod jus naturale tantum abest, ut lex gratiæ alterarit, utpotius perfecerit, ac confirmarit. *Instructio II. §. 2. Q. 6.*

Leucotheus. Quæ fundamenta in specie pro religione interna, quasi naturæ jure ab omni imperio libera, juxta protestanticos Moralijure naturæ ab omni imperio libera.

Melander. Si Puffendorffium audimus. Ratio est. I. Quia cultus religionis cuius personalis, per alium non est operabilis; adeoque religio cuius est libera, & à quovis ex ratione, vel Verbo Dei, liberè determinanda. Sed ex hoc tantum sequitur, quòd sit libera, quòd ad acceptationem, non quòd ad acceptatæ retentionem vel dispositionem. Item quòd sit liberè determinanda ex ratione legibus conformi, & Verbo Dei verè tali; non autem ex ratione qualitercumque, vel ex Verbo Dei juxta sensum cuiusvis privatum.

Ra-

Ratio est. II. Quia mens coactionis externæ est incapax. Sed R. quod sit incapax coactionis quidem directæ, non tamen indirectæ. Inde ipse Lutherus: indirecta potestate mens non cogitur ad credendum, sed perversa solummodo doctrina inhibetur.

Ratio est. III. Quia Religio est independens ab omni statu civili, extra quem data est, dari potest, ac debet. Sed R. Quod sit independens quidem quoad professionem ac exercitium non tamen quò ad directionem & conservationem.

Ratio est. IV. Quia autonómica religionis libertas Reipublicæ non est ad-versa, nisi ad speciem. Sed R. Hanc libertatem esse directè oppositam tranquillitati Reipublicæ Christianæ, legi naturæ, & scriptæ contrariam, verum Diaboli inventum, indifferentsimam matrem, Atheismi aviam, a libi fat demonstratum. (a) Instruct. II. §. 2. Q. 7.

De potestate Ordinis, naturæ jure profanata.

Leucotheus. Quæ momenta in specie de potestate Ordinis, quam ex jure naturæ profanant, & Principibus laicis adjudicant protestantici Moralistæ?

Melander. Præter fundamenta, quæ Catholicis scandalosa, in baptismali sacerdotio, Sacramentorum, & sacrificii abolitione suprâ posuit Lutherus, Afferunt I. In lege naturæ potestas sacra, & profana fuit conjuncta, ut in Melchisede: ergo à pari; cum gratia non destruat naturam. Sed R. Quod fuerit quidem conjuncta vi juris humani, non tamen vi juris naturæ. Unde paritas, quæ à lege naturæ ad legem gratiæ nulla est, utpote in qua potestas sacra est ordinis altioris.

Afferunt II. Eriam in statu naturæ homo habuit finem supernaturalem: ergo competit Principi, vel saltem communitati potestas proportionata, non merè naturalis, sed ordinis altioris. Sed R. N. C. Quia suffecit potestas naturalis, ad præcepta supernaturalia mediante gratiâ observanda, & sic ad finem supernaturalem obtinendum.

Afferunt III. Communitati Christiane quæ tali competit ex ipsa natura ejusmodi Ecclesiastica potestas: ergo erit delegabilis Principi. Sed R. Quod quidem competeret, nisi Christus institutione Divina elevare voluisset hanc potestatem supra naturam, facta autem elevatione nequaquam competat.

Afferunt IV. Principes dicuntur regnare gratia Dei, ut Vicarii Numinis; vituperantur à Deo ob sacra neglecta, ob promotam laudantur: ergo competit illis potestas sacra. Sed R. N. C. Quia hæc tantum probant potestatem politicam, vel sacram quidem, sed

non nisi advocatiæ. Instruct. II. §. 2. Q. 8.

Leucotheus. Quæ rationes in specie de potestate jurisdictionis sacre, quam ex naturæ jure profanant idem authores?

De potestate jurisdictionis Ecclesiasticæ, eodem jure in laicos translata.

Melander. Rationes desumuntur ex indole imperii summi, quasi inde, suppositâ civitate, naturali jure in Principes fluere potestas sacra. Nam

Arguunt I. Principi naturæ jure competit potestas necessaria ad finem publicæ tranquillitatis: ergo summa, seu inclusiva potestatis etiam sacre, & exclusiva alterius æquè summæ. Sed R. Quod competat summa in genere quidem politico, non tamen sacro. Nam Potestas duplex, in genere diverso, non est præjudiciosa fini tranquillitatis publicæ, saltem per se, hoc est, servata debita subordinatione.

Arguunt II. Repugnant primis politicæ sanioris principis, in eodem regno duo Reges independentes: cum faciant statum in statu. Sed R. Quod quidem repugnent, si sint ejusdem ordinis, & potestatis, non tamen si sint diversæ, sic ut hæc certos habeat limites, & neutra egredi suos, atque invadere valeat alienos.

Arguunt III. Principis potestas se extendere debet ad ea omnia, quæ quietem, & concordiam publicam concernunt, adeoque & ad religionem. Sed R. Quod se extendere debeat ad religionem jure protectionis, & defensionis, mediante brachio sæculari, non tamen jure regiminis. Instruct. II. §. 2. Q. 9.

Leucotheus. Quis hac in re sensus orthodoxus, & qualis juxta Catholicos habitus religionis naturalis ad Christianam?

Catholicorum hac in controversia

Melander. I. Habitus religionis naturalis sensus. ad Christianam est suo modo dispositivus. Ratio est, quia cum Naturæ vires sint insufficientes ad opus salutare, nec fides cadat sub meritum, id solum efficere potest natura, ut per notitiam naturalem de Deo, ejusque cultum in servandis naturalibus legibus, faciat, quantum est in se, sicque se disponat, ne Deus deneget gratiam, qua certò perveniat ad religionem Christianam.

II. Jus sacrorum, seu potestas sacra nullatenus competit potestati politice ex natura rei, seu vi status naturalis, ut ex lege naturæ inaniter supponunt cum Puffendorffio protestantici Moralistæ.

Afferunt constat. 1. Ex Protestantium quisquiliis jam rejectis. 2. Ex eo, quod potestas Ecclesiastica, & sæcularis differat ex fine, illâ supernaturalem, hac naturalem respiciente. 3. Ex origine, quam habet illa à Deo, ut authore gratiæ; hæc itidem à Deo, sed ut ab authore

shore

(a) In Coll. Hist.

thore natura. 4. Ex objectis, potestate Ecclesiastica se extendente ad spiritualia, putà principia fidei, gratias, censuras &c. sæculari se extendente ad temporalia. 5. Ex universalitate, qua potestas sacra eadem esse debet respectu totius Generis humani, adeoque Moderatoris unius, ut ne, multiplicatis Capitibus, diversæ circa viam salutis ferri queant sententiæ, quæ ratio cessat in potestate sæculari. 6. Ex necessitate, cui non satis esset prospectum, si penes eosdem Principes esset tam sacra, quam politica potestas, utroque munere non satis bene composibili. 7. Denique ex absurdis, quæ sequerentur, quòd nempe potestas circa sacra, si juris foret naturalis, competiisset etiam Principibus ethnicis respectu religionis Christianæ. &c.

III. Jus sacrorum, seu potestas sacra, neque competit potestati politica ex jure humano, quod ex Collegiali Ecclesiæ delegatione Protestantibus derivant. Ratio est, quia jus humanum qualecunque, seu Gentium, seu Collegiale communitatis, fundaretur, & originem traheret à solo jure naturali: atqui hoc non attingit potestatem sacram, ut dictum. Unde frustra prætenditur, plura laica Ecclesiarum particularium capita uniri in unico capite totius Ecclesiæ universalis, nempe in Christo: nam non sufficit unitas qualiscunque, & quæcunque in capite, sed vera in capite visibili, quale requiritur ad corpus mysticum, & unum Regnum spirituale, in suo genere perfectum. Neque sufficeret subordinatio capitum particularium ad concilium Regale Principum, quia si singuli supremi ante Concilium, quis Concilium congregaret? Quis in Concilio alteri sententiam suam postponeret, ubi ejusmodi regiminis aristocratici, respectu Ecclesiæ, vel leve vestigium in Scriptura? *Instruct. II. §. 2. Q. 10.*

§. 3.

Habitudo religionis Judaica ad Christianam. Juxta Protestantibus in ordine ad profanandam potestatem sacram.

§. III.

De habitu religionis Judaica ad Christianam, & Christianam ad vitam civilem.

Leucotheus. Quæ convenientia Religionis Judaica ac Christiana adstruitur in systemate protestantico in ordine ad potestatem sacram, Imperantibus laicis asserendam?

Melander. I. Juxta Puffendorsum religio Judaica fuit, Divino jure, statui politico innexa, sic ut potestas ordinis fuerit penes tribum Leviticam; potestas jurisdictionis manserit penes Reges, adeoque non sit formatus status in sta-

tu: ergo, infert, idem dicendum esse de religione Christiana, etsi de cætero multiplex intercedat disparitas. Nam religionem Judaicam fuisse propriam, asserit, non nisi uni populo Hebræo, Christianam omnibus; illam habuisse sacrificia, hanc habere nullum; ibi sacerdotium fuisse personis certis peculiare, hic esse commune omnibus; ibi cultum publicum uni loco affixum, hic nulli. &c.

II. In eadem sensu abit Henniges cum Protestantibus cæteris, atque, potestatem sacrorum Judaicis Regibus semper fuisse propriam, etsi post captivitatem Babylonicam sacri ordinis potentia creverit, sic ut omne imperium, etiam in sacra, ad se pertraxerit. *Instruct. III. §. 1. Q. 1.*

Leucotheus. Quæ momenta ex Testamento veteri prætendunt Protestantibus pro vindicanda Principibus laicis potestate circa sacra? *Momenta præsentia.*

Melander. I. Quòd in lege antiqua fuerit præcepta obedientia Regibus etiam paganis, ut Angelis Dei, unctis Domini &c. sed hoc nil refert: nam hæc spectarat tantummodo temporalia, non sacra.

II. Quòd in veteri Testamento potestas sacra fuerit profanæ subiri connexa: ut in Moysse, Heli &c. sed hoc probat viam solummodo extraordinariam, non ordinariam. Immo probat, sacram nunquam fuisse à merè profanis exercitam.

III. Quòd Rex Asa subverterit excelsa, lucosque succiderit; quòd Ezechias confregerit aneum serpentem &c. At hæc non probant conjunctionem Imperii & sacerdotii, sed jus protectionis, ac zelum sacrorum, in amovendis scandalis publicis, etiam Regibus proprium.

IV. Quòd Rex Josaphat miseris Principes, & Levitas ad docendum Populum; quòd constituerit sacerdotes ad exercenda judicia in causis Domini &c. At hoc intelligendum de missione, & constitutione improprie tali, per designationem etiam Regibus competentem; non de proprie tali per collationem potestatis sacre, atque judicariæ, uti colligitur ex alio loco Paralipomenon, (a) ubi expresse declaratur, ea, quæ pertinent ad Deum, non ad Regis, sed Pontificis imperium esse referendum.

V. Quòd Rex Salomon deposuerit summum sacerdotem Abiathar, exilioque multavit &c. sed hoc nil evincit: nam vel factum est jure naturali in causa perduellionis, pertinente ad pacem

(a) 2. c. 19. v. 11.

pacem publicam; vel jure Divino extraordinario, quo Salomon implevit oraculum illud de Domo Heli exterminanda, ut innuit Scriptura, ejectioni Abiatharis subjungens causam, ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo; vel, quod probabilius, Salomon non tam exercuit potestatem directam deponendo Pontificem, quam indirectam, eundem separando ab usu munitis, solique Sacerdotis id relinquendo, Regem ad hoc cogente causâ publicâ, ne quid turbatum, post Atoniæ mortem, in Reipublicæ perniciem Abiathar Jerosolymis moliretur.

VI. Quòd Salomon ædificârit templum, oblatisque victimis dedicârit; quòd David congregârit sacerdotes, arcam reduxerit; quòd Osiâs librum Legis prælegerit, fœdus cum Deo percusserit &c. At hæc omnia jurisdictionem in sacris haud probant, sed specialem Regum devotionem, ac pietatem, fidelitatem quoque ac protectionem, curando, ut errores, & superstitiones contra veram, & ab Ecclesia approbatam doctrinam, vel ingressum non habeant, vel ubi inventi fuerint, expellantur.

VII. Quòd, uti in lege antiqua, ita & in nova potestas ministerialis competat sacerdotio; Jurisdictionalis verò Regibus &c. Sed hoc asserere nequeunt Protestantes: nam in eorum principiis, quæ ratione baptismi omnibus æquè sacerdotium tribuunt; Principibus æquè competeret potestas ministerialis, ut ad eò à lege antiqua ad novam ab illis nulla paritas duci queat. *Instruct. III. §. 1. Q. 2. & 3.*

Sensus hac in re catholicus. Leucotheus. Quis de habitu religionis Judaicæ ad Christianam sensus penes Orthodoxos?

Melander. I. Etsi transmitteretur, competiisse in veteri Testamento quamdam Regibus potestatem circa sacra, nulla foret argumentatio ad Testamentum novum. Ratio est: quia potestas sacra in lege nova est ordinis altioris: non enim Masæico Pontifici dictum legimus: tibi dabo claves Regni Cælorum; & quodcumque solveris, vel ligaveris. &c. Neque: pasce oves, sic ut potestas quædam summa, ac independens, eidem collata, jure inferri possit.

II. Jus sacrorum, seu potestas sacra non competit potestati politicæ jure Divino antiquo, uti ex lege scripta veteris Testamenti malè arguunt protestantici Authores. Ra-

tio est. 1. Quia argumenta, supra allata, nulla sunt. 2. Quia, quò ad potestatem strictius sumptam, prout denotat cultum Divinum, sacrificia, & ceremonias &c. res patet in Saule, ratione oblatis sacrificii per Samuelem increpito; in Ozia, ratione incensi leprâ percusso. Quò ad potestatem latius sumptam, ut spectat Jurisdictionem sacram, leges, judicia &c. res patet variis Legis antiquæ testimoniis, quæ legimus: Amarias Sacerdos in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit. (a) Item: cum controversia fuerit, stabunt sacerdotes in judiciis meis, & judicabunt. (b) &c. *Instruct. III. §. 1. Q. 4.*

Leucotheus. Quenam habitudo religionis Christianæ ad vitam civilem secundum principia Protestantium?

Melander. I. Religio Christiana, in eorum sensu, non facit statum peculiarem, seu Rempublicam, jure Divino distinctam à civili, potestate propriâ, ac independente administrandam; sed merum efficit in statu civili Collegium, libertate Fidelium naturali coalitum, & quò ad jurisdictionem externam potestati civili penitus subiectum.

II. Inde deducunt, habitudinem religionis Christianæ in principiis catholicis, esse minùs accommodatam ad vitam civilem, eò quòd formet statum in statu: contra, in principiis Protestantibus, esse accommodatissimam, eò quòd non formet nisi merum Collegium, potestati Imperantium summæ, quò ad externa, penitus subordinatum. *Instruct. III. §. 2. Q. 5.*

Leucotheus. Quibus momentis religionis Rationes statum à statu civili eliminare conantur Protestantici Symonista?

Melander. I. Ratio est, authore Pufendorfio: (c) quia Christus in fundanda Ecclesia haud sese gessit ut fundator statûs, seu cœtûs, potestate aliqua externa sibi propria, ac independente præditi V. G. Moysi instar assumendo personam Ducis, populum colligendo, territorium sibi quærendo, magistratus instituendo, pœnas irrogando, tributa imponendo &c. sed potius directè opposita præstando &c. Accedit: quòd nec Apostolos miserit ad imperandum, unum omnibus præficiendo, certam Regiam diligendo &c. sed ad docendum, ab ambitione dehortando, in omnem terram dispergendo &c. At hæc omnis phrasæologia impertinens est, cum tan-

(a) 2. Paralip. c. 19. 11.

(b) Ezechiel. c. 44. 24. Item Deutero. 17. 12. 17.

(c) Libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem à §. 12. f. 46.

Inst. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

tantum probet, Christum & Apostolos non fundasse statum aliquem mundanum, & secularem, non vero Ecclesiasticum, & spiritualem.

II. Ratio est: quia, præter munus docendi, potestas nulla Apostolis data à Christo sive directa præcipiendo, dirigendo, vel in refragantes animadvertendo; sive indirecta, doctrinæ subtractione Fideles ad subjectionis obsequia compellendo, cum ipsa potestas clavium non jurisdictionem, sed doctrinam Evangelii indicet, cui credentibus per fidem remittantur; non credentibus per infidelitatem retineantur peccata. Accedit, quod neque per verbum petra quidquam jurisdictionis, Petro collatæ, erui possit, cum per hanc nil nisi Evangelium intelligi debeat. Sed hæc omnia, quam sint hæretica, vel ipse abusus sacrae Scripturae demonstrat, protestanticè nugatorius.

III. Ratio est: quia quidquam imperii, vel potestatis externæ, neque inferri potest ex Regno Christi, quod est Regnum veritatis merè internum; neque ex notione Ecclesiæ, quæ nil est, nisi cætus liberè coeuntium, absque jurisdictione; neque ex ejus structura, quæ est absque mutua conventionione, subjectione, vel subordinatione unius cætus ad alium; nec denique ex cuiusdam Judicis, in controversiis fidei infallibilis, necessitate, cum infallibilitas probari non possit; necessitas verò suppleri queat, litibus per amicabilem compositionem determinandis. Sed quam hæc miserabilis pseudologia cariosus nitatur fulcris, per confutatas hæreses dudum dirutis, clarescit. 1. Quod Regnum Christi debeat esse visibile, quia civitas posita supra montem. 2. Quod Ecclesiæ jurisdictione fat probetur per potestatem ligandi, solvendi, regendi, præcipiendi, discipulos à se abscindendi &c. 3. Quod mutua conventio ab ipsomet Puffendorffio adstruatur per pacta Collegialia; subiectio declaretur per Apostolum dicentem: Episcopos à Spiritu Sancto positos, regere Ecclesiam Dei; subordinatio Ecclesiarum, & regimen universale demonstratur à S. Paginis, ubi Ecclesia vocatur corpus Christi, sponsa, unum ovile, ut appareat esse unica; ubi dicitur Regnum, arca, navis, exercitus, ut per conjunctionem membrorum cum capite appareat esse una. 4. Quod Judicis infallibilitas innuatur illo Christi, Paulique oraculo, quo Ecclesia dicta est columna, & firmamentum veritatis, contra quod porta inferi non prevalitura sint; necessitas demonstratur per confusionem religionis protestanticæ, in lectas non

tot, quin plures, defectu Judicis, miserabiliter divisæ. *Ustruct. III. §. 2. Q. 6. 7. & 8.*

Leucosæus. Quibus aliis nugamentis Alia nugajus sacrorum profanare, & potestati laicæ menta vindicare laborant protestantici Moralista?

Melander. I. Fucus est, quod religio catholica, formans statum in statu, deroget imperio Principum summo contra S. Scripturæ scita, quibus absque discrimine inculcatur obedientia: omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit &c. Immo quibus declaratur Ecclesiæ nil imperii competere, dicente Christo: Regnum suum non esse de hoc Mundo. &c. Accedit, quod ejusmodi status in statu non possit non vergere in præjudicium civilis vitæ, publicæque tranquillitatis. Sed quam inaniter hæc dicantur, patet. 1. Quod nullum sit imperium, seu jus, Principi legitime competens, in sacra, adeoque per Ecclesiæ statum nulli derogari possit. Non enim jus in sacra Principi competit ex indole religionis, quæ, teste ipsomet Puffendorffio, nil potestatis transfert in Principem, sed facit merum membrum Collegii, non attentâ ejusdem dignitate, sic ut plus juris non obtineat, quam quivis alius, etiam gregarius miles, in Ecclesiam adscitus. Non ex indole imperii summi, quod est alterius ordinis, nec directè, & per se incompatible cum jure sacro ordinis altioris, id quod in Regnis catholicis, per septendecim sæcula, evidens experientia contestatur. Nec ex indole imperii summi, ut conjuncti cum officio Christiani, cum, eodem teste Puffendorffio, nec ad religionem opus sit civitate, nec civitati religione Christianâ, hujus sine à sine illius longè discrepante. Inde S. Scriptura imperimenter attrahitur, quia omnibus indiscriminatim obedientiam imperat respectu potestatum sublimiorum, sic tamen, ut Ecclesiasticæ potestati in spiritualibus, laicæ in temporalibus obediendum sit. Ita etsi S. Textus Regnum Christi neget esse de Mundo, non tamen negat esse in Mundo, adeoque potestatem Ecclesiæ externam nullatenus inficiatur. Patet. 2. Quod Ecclesia, etsi faciat statum per se, nil perturbationis civili statui inferat, si modo servetur subordinatio de jure debita: non enim oriuntur, in eadem civitate, duo summa imperia sibi adversa; nec obligationes civium sibi invicem repugnantes, cum tendant & ad diversa objecta & fines: ut adeo, nec ratione tranquillitatis publicæ conservandæ, quidquam juris in Ecclesiam etiam indirecti tantum, summis Imperantibus accrescat.

II. Fucus

II. *Fucus est*, quod ipsimet SS. Patres Imperantium potestati politicæ jus quoddam sacrorum adjudicent: nam. 1. *S. Augustinus* in Principibus quidem recognoscit potestatem *ferendi leges contra impietates*, videlicet *pro sacris non in sacris*; pro defendenda Ecclesia contra pravitatem hæreticam; pro refrenandis scandalis &c. non pro ordinanda Ecclesia, uti satis probat contextus. 2. *SS. Chrysostomus, & Ambrosius* Principibus attribuunt potestatem coercitivam in sacris, sed non nisi *gladio temporali* armatam, reservatâ ordini Ecclesiastico potestate coercitiva *per gladium spiritualem*, uti alibi declarant. 3. Patres in Concilio *Arelatensi* *Carolo M. decretorum emendationem* obtulere in iis solummodo, quæ *laicos simul & Clericos* concernebant, potestatem deferendo non *in sacris*, sed *pro sacris*, ut statuta, per ejus autoritatem simultaneam, facilius executioni mandarentur. Item adjudicârunt *decretorum protectionem, & adiutorium*, ad faciliorem executionem necessarium, ut patet ex adhibitis terminis nullam *jurisdictionem*, sed *pietatem Cæsaris* indicantibus. 4. *S. Gregorius M.* suam testatus est *Mauritio Cæsari*, tanquam *Domino*, subjectionem solummodo *quâ privatus*, Pontificiam autoritatem dissimulando, non eandem Cæsari subijciendo, ut evidenter patet ex initio illius epistolæ, ubi ait, *se non, ut servum, jure Republicæ, sed jure privato loqui*. 5. *S. Leo* vocavit Imperatorem *Pontificem* utique analogicè, sicut *Constantinum M.* dictum legimus *Apostolum fidei*: sed verius epistola illa est *supposititia*, aut certe *mendosa*, ut recte observat Glossa. 6. Denique à Patribus varii actus potestatis spiritualis hinc inde Regibus tribuuntur *V. G. veritatem docere, errores depellere &c.* qui tamen jurisdictionem sacram, *proprie talem*, haud innuunt, sed *puram Ecclesiæ*, per modum *exhortationis, honoris, ac laudis*, iisdem commendatam, ut ope ac autoritate Regia ignorantia Fidelium facilius tolli, sana doctrina propagari, ac perversa eliminari potuerit.

III. *Fucus est*, quod acta Cæsarum potestatem in sacris liquido evincant, quibus ex Historia constat, Pontifices *Romanos*, & Episcopos ab Imperatoribus institutos, ac destitutos; ordinationes item ac leges, *etiam quod ad dogmata fidei*, à *Justiniano* promulgatas. Sed acta Cæsarum *factum probant*, non *jus*, nisi forsan à Clero,

propter acerbitatem temporum, delegatum. *Justiniani* ordinationes, circa sacra, civili juri insertæ sunt, non exercendæ jurisdictionis Ecclesiasticæ causâ, sed fidei & disciplinæ Ecclesiasticæ, aliunde statutz, in vigore suo conservandæ gratiâ.

IV. *Fucus est*, quod saltem convocatio Conciliorum sit Regibus propria. 1. Ob curam Religionis. 2. Tanquam quid adiaphorum. 3. Ob paritatem cum veteri Testamento. 4. Ob defectum potestatis in Ecclesia ante Cæsares, Christo initiatos. 5. Ob jus istud, jam sæpe exercitum ab Imperatoribus. 6. Et quidem legitime teste *S. Hieronymo*, & *Nicolao I. Pontificè Maximo*. Sed hæc inania sunt: Nam. 1. Regibus competit quidem cura Ecclesiæ, sed *defensivæ*. 2. Nec convocatio *adiaphora* est, sed *spiritualis*, uti patet *ex fine*, qui est *decisio controversiarum fidei, emendatio ac introductio Ecclesiastica disciplina*. 3. Nec in Testamento veteri convocatio erat *imperiosa*, nec ad decidenda dubia religionis, sed ad aliquam cultus Divini solemnitatem. 4. Nec deest unquam Ecclesiæ *potestas* convocandi Concilia, etsi primis sæculis *opportunitas* defuerit. 5. Nec Imperatores convocârunt Concilia, saltem legitima, *jure proprio*, sed *delegato*, ad delegationem cogente non raro necessitate ob locum, comitatum, ac sumptus. 6. Unde in hoc sensu intelligendi Patres, cum Conciliorum *inductionem*, vel potius *promotionem, protectionem, canonumque executionem* Imperatoribus tulere in acceptis. *Instruct. III. §. 2. Q. 10: 11. & 12.*

Leucotheus. Quid juxta doctrinam, verè catholicam, sentiendum de habitu religio-

Habitus religionis ad vitam civilem juxta Orthodoxos.

nis ad statum civilem?
Melander. I. Est dogma catholicum, esse in Ecclesia Christi potestatem spirituales jurisdictionis externæ, & quasi politicæ. Patet. 1. Autoritate S. Scripturæ, tribuentis Ecclesiæ jurisdictionem externam, hoc est, potestatem ligandi, solvendi, Ecclesiam regendi, contumaces, quasi ethnicos, à se abscondendi, dicente Paulo: hæc absens scribo, ne præsens durius agam secundum potestatem, quam Dominus mihi dedit in edificationem &c. (a) Patet 2. Quia teste S. Scriptura Christo promissum est Regnum in terris his inchoandum, juxta illud: faciam eos in Gentem unam in terra, & Rex summus erit Dominus imperans, (b) quod Regnum, etsi non sit de mundo, seu temporale, est

(a) Cor. 13. 10.

(b) Ezech 37. 23.

Inst. Jur. Nat. & Gen. Epitomæ.

est tamen in Mundo spirituale: ergo in ullo debet dari potestas proportionata, seu spiritualis, qua sine nec gubernari, nec conservari posset.

II. Est dogma catholicum, hanc potestatem spirituales jurisdictionis externa esse à temporali politica penitus distinctam. Nam diversitas patet. 1. Ex fine: illa enim ordinatur ad Reipublicæ tranquillitatem; hæc ad æternam salutem. 2. Ex origine: illa enim est à Deo, ut authore Naturæ; hæc à Christo, ut Authore gratiæ &c.

III. Contra hæc nugatoriè opponunt aliqui. 1. Quòd Christus sit Rector Ecclesiæ invisibilis per spiritum veritatis, qui docet nos omnia &c. Nam Et si Christus sit Rector invisibilis, & principalis, non tamen excludit Vicarium visibilem, & subordinatum. Item et si interiorè doceat per spiritum sanctum, exteriorè tamen regit per suum Vicarium. 2. Quòd sicut non expediret potestas temporalis totius Mundi, ita nec spiritualis, uno homine ad regendos omnes haud sufficiente. Nam expediret etiam in regnis politicis, si facerent unum corpus, uno homine, saltem per subordinatos sibi ministros, sufficiente, id quod fit in Ecclesia. *Instruct. III. §. 3. Q. 13.*

Speclato jure Divino.

Leucotheus. Quanam doctrina orthodoxa circa hæc distinctionem potestatis Ecclesiasticæ à civili, spectato jure novi Testamenti?
Melander. I. Est dogma catholicum, jus sacrorum, seu potestatem sacram, nullatenus competere potestati politicae jure Divino novi Testamenti, prout erroneè statuunt protestantici Scriptores.

I. Ratio est, quia pro potestate politica nullum in nova lege testimonium, ut colligitur ex dictis.

II. Ratio est, quia testimonia novæ legis potius testantur oppositum, distinguendo potestatem Ecclesiasticam à civili, non Principibus, sed Petro, ejusque successoribus dicendo: *pasce oves meas* &c. quodcumque ligaveris &c. dicendo Apostolis, eorumque successoribus: *attendite universo gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei: quid vultis in virga veniam ad vos? jam judicavi tradere hujusmodi satanae* &c. *in promptu habens ulcersi omnem inobedientiam* &c. *obedite Præpositis vestris* &c. quæ omnia in sensu plano, atque clarissimo, Ecclesiastico Ordini distinctam adstruunt potestatem non modò directivam, sed & coercitivam.

III. Ratio est peculiaris Christi institutio respectu Ecclesiæ, tanquam corporis mystici, per omnem Orbem diffusi, testante Apostolo; Ecclesiam esse unum corpus, unum spiritum, atque in ea unam spem, unum Dominum, unam fidem, unum

baptisma &c. Atque est impossibile servari hanc unitatem per Principes laicos, & ditionibus diversos, & potestate independentes, propriâ experientiâ Protestantes evidentè utique convincente. Accedit peculiaris Christi institutio respectu Ecclesiæ, tanquam firmamenti veritatis, contra quod porta inferi non prævalerunt &c. quod firmamentum haberi nequit, nisi in Judice universali, eoque infallibili: atqui talis nequit esse Princeps politicus, quia nec universalis, nec indubitata Spiritus Sancti assistentiâ, ullibi munitus.

IV. Ratio est peculiaris Christi institutio respectu Hierarchici Ordinis in Ecclesia, dicente Apostolo: à Deo positos primùm Apostolos in Ecclesia, deinde Prophetas, tum Patres, & Doctores &c. Inter Apostolos autem primus nominatur Petrus, utique non vocatione, sed dignitate juxta illud: *Pasce oves meas, & agnos meos* &c. *Ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua* &c. *tu conversus confirma fratres; tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Accedit necessitas, quæ evincit subordinationem hierarchicam, dicente S. Hieronymo: *propterea inter duodecim unus eligitur, ut, Capite constituto, schismatis tollatur occasio.*

V. Ratio est praxis Ecclesiæ, ususque potestatis sacræ, & quidem privatè Ecclesiastico Ordini propriæ, continuus ab ævo Apostolorum, à primis tribus sæculis, quibus nemo Princeps laicus erat in Ecclesia, continuato hujus potestatis sacræ exercitio ad usque nostra tempora; quam praxin continuatam usurpationis violentiæ injuriam dicere, est contra Orbis orthodoxi judicium, cum limosis quibusdam buffonibus coaxare.

VI. Ratio est consensus Conciliorum generalium, Nicæno I. Romanum Pontificem appellante primùm, Vicariumque Christi super universam Ecclesiam constitutum; Constantinopolitano I. Ephesino I. & aliis eundem Primatum Romano Pontifici adjudicantibus.

VII. Ratio est consensus SS. Patrum Irenæi, Gregorii Nazianzeni, Chrysostomi, Cyrilli Hierosolymitani, Augustini, Ambrosii, Damasceni, Athanasii, & aliorum, qui unanimi suffragio huic Romanæ sedi Primatum attribuunt. *Instruct. III. §. 3. Q. 14.*

Leucotheus. Quanam doctrina orthodoxa Etiam hæc circa distinctionem potestatis Ecclesiasticæ à civili, spectato jure humano - Ecclesiastico?

Melander. Potestas circa sacra neque competit summis Imperantibus jure Ecclesiastico, seu ex concessione Pontificum, sicut allegatis exinde quibusdam titulis evincere

contendunt nonnulli protestantici Scriptores. Assertum patet ex obviis canonibus Gelasii, Joannis, & Nicolai in decreto Gratiani; ex statutis Innocentii III. Bonifacii VIII. Anastasii II. Symmachi, & aliorum, quibus distinctionem utriusque potestatis expresse declarant, ex quibus testimoniis saltem clarescit certa & immutata Ecclesie traditio, cum non solum recentiores, sed & antiquissimi Pontifices, Sancti & Martyres, veritati huic testimonium dederint. *Instruct. III. §. 3. Q. 15.*

Scopus protestanticus respectu potestatis sacrae, protervia Lutherica profanata.

Leucotheus. Quis Puffendorffii, & aliorum Protestantium scopus in profananda, per tot molimina, hierarchici Ordinis potestate?

Melander. Scopus est Protestantismus, per rationes & emolumenta status civilis accommodata religione, penes acatholicos Principes suffulciendus, penes catholicos commendandus, ac promovendus.

Res patet. I. Ex fine, quem sibi Puffendorffius, una cum suis Commentatoribus praefixit in opere grandi de jure Naturae & Gentium, malignitate protestanticam elaborato, quia ad eliminanda e Republica perniciosa, ut ait, dogmata de summa potestate extranei cujusdam sacerdotis; de dependentia Cleri ab aliquo sacerdote extraneo &c. adeoque ad subruendam Hierarchiam Ecclesiasticam unice accommodato.

Res patet. II. Ex fine, quem idem Puffendorffius sibi posuit in aureo (ut ait Puffius) libello de habitu religionis Christianae ad vitam civilem, ubi religioni protestanticae, respectu habitudinis ad politicum regimen, palmam adjudicat. 1. Quod potestate sacra, & profana, Lutherice unita, non faciat statum in statu, ut tamen potestate divisa faceret religio catholica. 2. Quod nequaquam opes civitati, neque jura Principi, neque subditos statui politico subtrahat, uti catholica. 3. Quod potestatem suam nullatenus in ipsos Principes extendat, uti catholica. 4. Quod nec, ut ista, obligationes civium dividat. Ex quibus omnibus deducit Protestantismum, a Principibus, si modò sapiant, quam maximè esse fovendum.

Res patet. III. Ex paralelo, quod in eodem libello ducit religionem catholicam inter & protestanticam. Nam postquam Principi suavisset, ut sepositis praesudiciis religionem ex ratione status dimitteretur, religionem catholicam eidem suspectam reddere contendit. 1. Ob lectionem S. Scripturae, protestanticè, hoc est, promiscuè non permissam, ut ne, quod ait, facile doctrinae debilitas magis periculis subleat. 2. Ob Cleri ingen-

tem magnificentiam, opes, aliaque commoda, tam pertinaciter defensa, obtenta religionis, qui praetextus cesset penes praecones protestanticos. 3. Ob Cleri saevitiam in omnes, suis phantasmatis adversantes. Ex quibus infert Protestantismum majoribus veritatis sinceræ judiciis esse suffultum. *Instruct. III. §. 4. Q. 10.*

Leucotheus. Quis Catholicis sensus de hoc Protestantium scopo, seu Protestantismi commendatitiis, ex ejus majori habitudine ad civile regimen petitis? *Catholicorum sensus de hujus Protestantium ampullis.*

Melander. I. Est nota Protestantismi stigmatica, metientis religionem, ex habitudine ad civile regimen, eamque sic accommodantis statui politico, ut ex parte oleat Hobbesianismum, sternatque viam ad Machiavellismum, modo quidem magis tecto, minusque scandaloso, sed vel idè minus tuto, magisque periculoso.

II. Calumnia est, religionem catholicam per se; acatholicam non nisi per accidens disposuisse quondam ad turbas civiles. Hanc calumniam castigavimus in Coll. Hist. P. IV. Quaestione 12. per totum.

III. Calumnia est, religionem catholicam, in ordine ad civile regimen, protestanticam esse minus accommodatam. Et hanc inanem gloriolam, multiplici positione confusam, dedimus in Coll. Hist. P. VI. Q. 1. per totum.

*IV. Calumnia est, religionem catholicam debere merito Principibus esse suspectam, ob S. Scripturae lectionem, promiscuè non permissam, cujus promiscuus usus, & abusus vel ipsum protestantismum dilaniavit in tot variegatas lacrimas, & etiamnum hodie ex erroribus novos parturit errores. indifferentissimi fecunda Mater. Calumnia est, quod religio catholica debeat esse suspecta ob Cleri magnificentiam, saevitiam, in dissentientes sibi exerceri solitam; utramque oppositis thesibus in convitiatores rejecimus Parte VII. Coll. Hist. Q. 1. & 9. *Instruct. III. §. 4. Q. 17.**

Leucotheus. Quod denique pretium ab Orthodoxis habendum est aureo (si credere fas est) Puffendorffii libello de habitu religionis Christianae ad vitam civilem? *Censura auctori libelli Puffendorffiani de habitu religionis Christianae ad vitam civilem.*

Melander. I. Tantum adest, ut aurei epitheton quaecunque promereatur, ut potius variis ineptiis, insitiis, ac antilogis sit oppido plumbeus. Ineptias prodit systema religionis profano-sacrum, Collegialis Ecclesiae phantasticam fabricam, autonomico fundo, juribus Collegii nominalibus, & potestatis politicae commentitiis suffultum, protritum totam

antiquitate, conculcatâ omnium Conciliorum, Patrum, Imperatorum, ac Principum autoritate, unius hominis pseudologi phantaso in oppositum blaterante, sibique ridiculum in modum de vermiculosi lumbricis cerebri applaudente. *Inscitias, & anzilogias* denudat totius libelli conatus, quo per profanationem juris sacri Principum jura vindicare, & tranquillitatem Reipublicæ in tuto collocare se venditat: his non obstantibus autonomiæ dissipatis scopis, civitatem coagulat, omni potestate circa civium religionem Principes spoliât, secessiones ab iisdem subditis facit licitas, foedera cum externis, licite cudenda, pronuntiat, & quod una manu, Catholicis eripiendo, Principibus tribuit, alterâ, protestanticis tribuendo, Principibus eripit, absonus nugator.

II. *Idem libellus non tam aureus est, quam mendaciis, & calumniis admodum ferrugineus.* Calumniæ ubique prostant, dum Ecclesiam catholicam, vocat cœtum Romanum, qui per impudentiam sibi soli Ecclesiæ onoma arroget; dum Hierarchicum eius imperium vocat chymericum; Sedem apostolicam prostibulum Babylonicum; Clerum, stupidum hominum genus, præjudicii privatisque affectibus excœcatum; catholicorum crassum disputandi modum, nil nisi crepando Ecclesiæ autoritatem, & traditiones sugillat: Concilia, & præcipuè Tridentinum, velut illegitima vituperat &c. *Mendacia ubique hians: sic falsum esse dicit, quòd Deus remis-*

sionem peccatorum non nisi per Sacerdotes exercere voluerit; *absurdas* vocat quæstiones, quanam forma Ecclesiæ competat; Pontifici negat potestatem ferendi censuras, Conciliis facultatem abnuat ferendi leges, & controversias fidei decidendi &c. & sic de aliis.

II. *Idem libellus non tam est aureus, quam erroribus hereticis putidissimè luteus.* Patet ex toto ejus systemate, utpote cujus scopus indifferentissimus systematicus; *fundamenta* spiritus privatus in accommodanda S. Scriptura; sacerdotium baptismale; autonómica conscientiæ licentia, omni imperio libera; profanatio sacrorum exterminatâ Hierarchiâ Ecclesiasticâ; religionis pseudopolitica accommodatio ad statum civilem &c. horum denique omnium *ultimatus finis* religionis protestanticæ commendatio, & propagatio; Sedis apostolicæ detestatio, & catholicæ fidei, unicè veræ, exterminatio. Patet denique ex continuo, eoque sacrilego S. Scripturæ abusu, quo etiam *potestatem clavium, & Ecclesiæ petram*, per doctrinam, & prædicationem Evangelii exponere non veretur, uti & ex aliis hæresibus, quæis totum libellum, & pene singulas illius paginas, velut foedâ illuvie, infarfit, ut ei non immeritò hanc censuram præfigamus:

Nôsse cupis, dicti quæ sit censura libelli?

Hæreticis aurum est, Catholicisque lutum.

TITULUS IV.

De Officiis hominis erga seipsum.

Titulus 4.

De officiis hominis erga se.

§. I.

De cultura animi, & corporis.

De cultura quò ad animam, & corpus. Natura; & existentia officiorum hominis erga se.

Leucotheus. Quid sunt, & an reverè sedant ad Jurisprudenciam officia hominis erga se?

Melander. I. Sunt actiones hominis, ex debito conformandæ legi naturæ, præcipienti ordinatum amorem sui.

II. Spectant propriè ad Jurisprudenciam naturalem. Ratio est: quia cum i.a congruant rationi, ut pos-

sint præcipi, vel vicissim, sic discortentent ratiõni, ut possint prohiberi, rectè numerantur inter objecta juris naturæ.

III. Unde 1. Licet amor sui sit ex instinctu ipsius naturæ, non tamen est necessitans, adeoque est capax præcepti: immò etiam, quò ad modum, & subordinationem respectu finis, ad quem homo est conditus, propriè cadit sub legem naturæ. 2. Officia hominis erga se non quidem rigoro se, propriè tamen fundant justiciam, quia partici-

ticipant rationem justitiæ formalem nempe honestatem, relucens in reddendo sibi debito necessario. Item fundant obligationem efficacem, quia à Deo impositam & saltem sunt suo modo, seu fictione juris, ad alterum, quia homo solum est depositarius respectu bonorum naturalium; Deus verò Dominus directus. *Instruct. I. §. 1. Q. 1.*

Principium officiorum hominis erga se juxta Protestantas.

Leucobæus. Quale, & quotuplex principium fundamentale officiorum hominis erga se in schola morali Protestantica?

Melander. I. Puffendorsius adstruit religionem, & socialitatem. 1. Quia homo non sibi ipsi, sed ad Deum, & societatem humanam, natus est. 2. Quia, abstrahendo ab utroque hoc titulo, probari nequit obligatio amoris erga se.

II. Thomæsius solam, pro fundamentali principio, socialitatem assignat in hunc sensum: ita te conservare stude, ut vitam cum aliis tranquillam promoveas. Hinc media se conservandi, promovendæ societati necessaria, ait, esse præcepta; societati præjudiciosa, dicit esse prohibita; quæ nec necessario promovent, nec necessario turbant, affirmat esse licita.

*III. Laurentius Fleischerus pro fundamento adstruit regulas honesti: ita te conservare stude, ut vitam feliciter, ac diuturnè possis transigere; cultura anime, atque corporis omni studio operam da &c. Kemmerichius assignat regulas honesti quò ad se; decori, quò ad alios; justitiæ, quò ad tui defensionem. *Instruct. I. §. 1. Q. 2.**

Partim falsum, inceptum, atque erroneum.

Leucobæus. Quis sensus Catholicorum de Protestantium sensu?

Melander. I. Est incepta & falsa Puffendorsius thesis, qua statuit, quòd si homo servus Dei, & membrum societatis humane non esset, ipsius nulla erga semet officia intelligi possent. Ratio est. 1. Quia inceptum, ex socialitatis principio male statuto, officia hominis erga Deum, non nisi indirectè, & denuò reflexè, ex religionis & socialitatis officiis, deducere officia hominis erga se. Ratio est. 2. Quia falsum, quòd homo nullo modo sibi quoque sit natus: sic cultura anime, & honestas interna est naturæ jure obligatoria, etsi ejus neglectus indirectè nec Dei, nec socialitatis cultus adversetur: unde abstrahendo ab utroque titulo, probatur amoris obligatio erga se ex partiali fine hominis, nempe felicitate, sita in animi pace, atque tranquillitate.

II. Magis absorta est Thomæsius sententia, qua officia hominis, ex solo socialitatis principio derivanda, affirmat. Ratio est: quia amor rationalis incipit à se, sic

ut unusquisque (abstrahendo à speciali obligatione) arctius sibi obligetur, quam aliis: sic quis tenetur vitam conservare edendo, etiam extra societatem humanam; immò abstinere ab inquinamentis animi venereis, etsi non turbent vitam cum aliis tranquillam.

*III. Fleischeri opinio est irrationabilis; Kemmerichii probabilis, si modo debito declaratur. Ratio est. 1. Quia sic nullo jure fundarentur officia hominis erga se, haberentque pro sine adequato vitam temporaliter felicem. Ratio est. 2. Quia regulæ honesti & decori, fundatæ tamen in natura debito necessario, præter regulas justitiæ, rectè ad naturalem Jurisprudenciam reducuntur. *Instruct. I. §. 1. Q. 3.**

Leucobæus. Quodnam verum, & fundamentale principium officiorum hominis erga se, & quotuplex?

Verum principium.

Melander. I. Verum principium est amor, sibi naturaliter debitus, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali propriam, necessarius. Et quia hæc felicitas consistit in pace secum ipso, cum Deo, & proximo, ex hoc fine, tanquam norma, amor sui dirigendus, & ex amore hoc, tanquam principio, officia hominis erga se sic mensuranda, ut corpus ratione regatur, salvâ subordinatione Deo, & societati adventitiæ debita. Ratio hujus principii est. 1. Positiva: quia est adequatum, & proprium pro officii erga se. 2. Negativa, quia supra allata principia non satisfaciunt, nec convenientius afferri potest.

II. Unde fluit regula triplex. 1. Illa officia hominis erga se, naturæ jure, seu graviter, seu leviter sunt præcepta, quæ strictè, vel minus strictè, sunt exigita ab amore, in ordine ad felicitatem, naturæ suæ propriam, necessario. 2. Contra illa sunt prohibita, quæ graviter, vel leviter repugnant huic amoris, sibi naturaliter debito. 3. Quæ verò nec absolute exiguntur, nec absolute repugnant, sunt naturæ jure licita, & permessa.

III. Et quia hic finis, seu felicitas substantialiter consistit in pace cum Deo, integritate in pace secum ipso, & proximo, sequitur, amorem sui debere esse rationabilem, seu secundum hunc finem rationabiliter ordinatum. Inde fluit regula. 1. Officia hominis, secundum ordinem amoris, ad felicitatem propriam necessariæ, subordinanda sunt. Sic officia sibi debita, per se loquendo, præcedunt officiis alteri exhibendis; contra verò cedunt officiis, ex obligatione speciali, vel alteri, vel communitati exhibendis; utraque verò cedunt officiis, Deo debitis. 2. In officiis erga se cultura anime præferenda cultura corporis,

vis, quia anima pars præstantior. Respectu animæ, cultura voluntatis cultura intellectus præhabenda, quia bonum morale nobilius. 3. Officia, homini incumbenda, non sejungenda. Hinc officia, communitati debita, propter debita sibi met ipsi, nec propter utraque, Deo debita negligenda sunt; nec officia mentis propter officia corporis omittenda, & vicissim. Quod si omnibus simul satisfieri nequit amoris ordo servandus, & ratio bonorum est attendenda.

IV. Hinc officia hominis erga se ad classem triplicem revocari possunt. Nam amor sui, ad felicitatem propriam necessarius, se extendit. 1. Ad bona animi: unde fluit cultura intellectus, & voluntatis. 2. Ad bona corporis: unde cura corporis. 3. Ad bona hominis totius: unde conservatio sui per defensionem vitæ, famæ, fortunæ contra vim externam.

Instruct. I. §. 1. Q. 4.

Officia hominis quod ad culturam intellectus, & voluntatis.

Leucotheus. Quenam officia hominis erga se, natura jure obligantia ad animum excolendum?

Melander. I. Cultura animi consistit. I. In perficiendo ac emendando intellectu per notitiam de Deo, semet ipso & proximo, de vero, & falso, bono malove, vulgari industriâ acquirendam, ac ad vitæ honestatem, finemque consequendum necessariam. Unde intellectus rectis sententiis de Deo, proximo, & societate humana imbuendus juxta ea, quæ partim priore titulo diximus, partim posterioribus titulis dicemus. De sententiis circa se ipsum nôsse oportet, animam non esse mortalem cum corpore, sed ad præmium, suppliciumve superstitem; esse obligationem tendendi ad ultimum finem, qui substantialiter consistat in debita conjunctione cum Deo; felicitatem hujus vitæ esse merè accidentalem; interna esse Deo perspecta, poenæ, præmiõve obnoxia; corpus cum suis affectibus rationi, rationem legi naturali subordinandam; bona corporis, & animæ conservanda, promovenda, defendenda; vitæ conditionem corporis, animæque viribus, accommodandam &c., adeoque intellectum purgandum ab Epicurismo, Stoicismo, Fato, aliisque sententiis, ad ejusmodi errores, indirectè saltem, ducentibus.

II. Consistit in perficienda, & emendanda voluntate, exigente naturæ jure, ut voluntas secundum rationem, rectis instructam principiis, consecratur bonum, & aversetur malum; ut operetur ex principiis honesti, deco-

ri, & iusti, in ordine ad suum finem, seu felicitatem naturæ rationali congruam, cum debita subordinatione, bonum magis necessarium, præ minus necessario eligendo; rationi sensus & affectus subjiciendo &c. Verbo: rationis ductu à voluntate omnem depravationem per vitia, etiam merissime interna, superbiam, iræ, luxuriæ, exterminando.

III. Hæc officia, quod ad animi culturam, sunt natura jure præcepta, usque opposita seu vitia, seu errores, sunt natura jure prohibita.

Ratio est: quia hæc officia vel sunt positive conformia, vel disformia amoris, seu respectu sui, seu respectu Dei, vel etiam proximi ad felicitatem, animi tranquillitatem, ac pacem absolute necessariam. Nam, sine memoratâ intellectus notitiâ, voluntas dirigi nequit ad suum finem; sine debita affectuum refrenatione homo nec habere potest tranquillitatem in semetipso, nec conjunctionem cum Deo, nec pacem cum proximo, in quibus tamen consistit finis, seu felicitas naturæ suæ propria. Instruct. I. §. 1. Q. 5.

Leucotheus. Quam officia hominis erga se, jure natura debita, circa culturam corporis?

Officia hominis quod ad culturam corporis.

Melander. I. Debita sustentatio, conservatio sanitatis, membrorum, virium, vitæ &c. Ratio est: quia hæc officia sunt exigita ab amore, in ordine ad pacem secum ipso, & Deo, tanquam corporis, vitæque Domino, conservandam, simpliciter necessariam. Unde officia hinc opposita, quia amoris, sibi, Deo naturaliter debita, adversa, naturæ jure prohibita censeri debent.

II. Natura jure, leviter saltem, prohibita est refectio corporis ad usque satietatem, seu immoderata, solius causâ voluptatis, quasi verò appetitus naturalis licitè posset, etiam universaliter, suis actibus frui. Ratio est. 1. Quia cibi, potusque mensura, rationi congrua, necessitas; finis, à natura ordinatus, sustentatio, non voluptas: secus licitè frui, seu quiescere quis posset in actibus ebrietatis, libidinis, &c. Hinc intenta refectio, ob solam voluptatem, moderata dici non potest, quia ad finem superflua. Neque sequitur, omnes sensuum actus V. G. aspectum rose, auditionem musica, solius causâ delectationis, esse prohibitos: quia delectatio in similibus vel est indistincta à fine, seu animi relaxatione, per naturam intenta; vel est indifferens, nec ita sensualis, periculosa, finibusque, à natura intentis, opposita.

III. Naturæ jure graviter prohibita est, per se loquendo, omnis ingluviens, ebrietas, ratio-

rationis & sanitatis everſiva, antropophagia, seu voratio humana carnis. Patet. 1. Quia ſibi ipſi graviter nociva, Deoque injurioſa eſt, niſi, tanquam minus malum permiſſam faciat neceſſitas ſanitatis, aliter non recuperandæ, vel mortis evitandæ &c. 2. Quia antropophagiæ licentia naturæ humanæ foret pernicioſa, ſtimulante ingluvie ad homicidia mutua, quaſi homo, animalium inſtar, propter hominem conditus eſſet in alimoniam, adeoque, delicatioris nutrimenti cauſâ, licite occidi poſſet.

IV. Natura jure graviter prohibita eſt, per ſe loquendo, proprii corporis, & ſanitatis deſtructio, vitæque ſervandæ abſoluta incuria. Patet. 1. Quia ſibi ipſi, & Deo graviter præjudicioſa. Mutilatio tamen permiſſa eſt, neceſſitatis, & gravioris mali vitandi cauſâ: quia ſic amori ſui conformis, nec difformis amori Creatoris, utpote prudenti corporalis boni cuſtodix non adverſa. 2. Nunquam tamen licita caſtratio, quia medium reſpectu continentix inutile; reſpectu ſuſtentationis determinatè haud neceſſarium. 3. Nec ſui occiſio directa, niſi jubeat Deus, vitæ Dominus. 4. Nec omnis incuria vitæ graviter prohibita: quia non ſemper, & in omni caſu amori ſui, Deoque abſolutè adverſa, V.G. ſi medium conſervandæ vitæ nimis foret difficile, uti mutilatio, inuſtio &c. Inſtr. I. §. 2. Q. 6.

Alia officia quæ ad culturam corporis.

Leucotheus. Quæ alia officia hominis erga ſe reſpectu cultura corporis?

Melander. I. Eſt obligatio ad media, corpori, ſanitati, vitæque conſervandæ neceſſaria, quale eſt labor ſtuiti congruus; bona fortunæ, & famæ neceſſaria.

II. Inde 1. Prohibitum otium graviter pernicioſum, uti & nimia corporis, ac temporalium cura. 2. Luxus, opum cupiditas, uti & avaritia. 3. Totalis famæ neglectus, præcipue cum præjudicio proximi, aut boni publici conjunctus, eò quod fama ſit fundamentum publicæ honeſtatis, in ſocietate humana neceſſariæ. Similiter prohibita ambitio, ſuperbia &c. Patent iſta ex applicatione fundamentalis principii. Inde deducitur, neglectum famæ in caſu æqualis, vel majoris boni, permiſſum; item licitum eſſe appetitum honoris, ſed ex rationis regula ordinatum.

III. Naturæ jure præceptus eſt uſus corporis, ſenſuum & facultatum exteriorum legitimus. Inde oblectamenta, rationi conformia, naturæ jure permiſſa; exquisitæ tamen ſenſuum titillationes naturæ jure prohibitæ ſunt. 1. Quia hominem ener-

Inſt. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

vant. 2. Corporis, animique vigorem opprimunt, gravibusque negotiis inutilem reddunt. 3. Tempus neceſſariis ſuffurantur. 4. Facultates diſſipant. 5. Damnum multiplex, & dedecus plerumque poſt ſe trahunt. Inſtr. I. §. 2. Q. 7.

Leucotheus. Quid de moralitate libidinis reſpectu juris Natura?

Melander. I. Scandaloſa, meritoque damnata ſunt ab Innocentio X. quorundam Auctorum propoſitiones, quæ ſcripſere, molliſſimam, ſpectato ſolo naturæ jure, haud eſſe prohibitam, ſed quandoque bonam, immo obligatoriam. 2. Neque fornicationem eſſe malam ſecundum ſe, ſed ſolum ut prohibitam à Deo. 3. Idem ſentiendum eſſe de intemperie ſodomitica, ac beſtiali.

Demonſtratur 1. In genere. Omnis actus libidinoſus externus repugnat amori ſui ipſius rationabili, ad animi pacem, ſelicitatemque internam ſimpliciter neceſſario: quia, inverſo naturæ ordine, ſine, ac inſtitutione intendit ſolam, vel quaſi ſolam voluptatem pro fine, univerſaliter à natura ordinatam ad propagationem humanam; rationem ſubjicit ſervituti carnali; & voluptatis æſtu demergit, deordinatione ſummè pernicioſa, quia mentem excæcantem, voluntatem depravantem, carnique agglutinantem, ut experientia evidens demonſtrat.

Demonſtratur 2. In ſpecie de fornicatione perfecta: Quia eſt actus, inſtitutioni naturæ in propagatione humana contrarius, proli naſcituræ pernicioſus infami Matre; educandæ præjudicioſus incerto Patre; Societati humanæ pernicioſus neglectis matrimoniis nimium oneroſis, libidinibus vagis cuncta complectentibus &c.

Demonſtratur 3. De fornicatione imperfecta, molliſſimæ &c. Quia eſt actus, qui allatis præjudiciis ſuperaddit fœditatem, everſivam finis à natura intenti, ad voluptatem diſtrahendo ſemen, ſoli generationi deſtinatam; everſivam ordinis à natura ſtatuti, abutendo corpus, modo delectationis neque beſtiis à natura conſeſſo, idque infra conditionem, animalibus propriam, abjiciendo.

Demonſtratur 4. De intemperie ſodomitica, ac beſtiali. Quia eſt actus, qui allatis jam ſpurcitiis ſuperaddit abominationem, teſte Apoſtolo, etiam Paganis, ſolo naturæ jure inſtructis, ignominioſam, contranaturalem, & corpori contumelioſam, Deo propter idololatricam perfidiam eos dante in ſenſum hunc reprobum, adeoque ſolo Naturæ jure evidenter prohibitum.

II. Rationum ſucus, à quibusdam ſarcophagiſtris oppoſitus, evidenter eſt punitus, ac nullus. Nam.

1. In caſu ſervandæ viæ, ſterilitate, vel

Officia hominis contra continentiam corpori debitam.

vel saltem *pacti oppositi* de educanda prole, cessaret quidem finis præcepti, prohibentis fornicationem *ob præjudicium corporis & prolis*, sed cessaret tantum *per accidens*, nec nisi *finis inadæquatus*: nam prohibita etiam est *ob præjudicium animæ*, & *ob ipsum universale periculum* de mala educatione, quod per casus particulares non tollitur, nisi *per accidens*, *per se* loquendo autem semper manet, adeoque & obligatio semper durat.

2. Neque sequitur, quod etiam matrimonium, cui non minor delectatio, deberet etiam causare ejusmodi pestiferus effectus. V. G. *cacitatem mentis, infirmitatem voluntatis &c.* Nam delectatio illa, etsi *eadem*, non tamen est *ejusdem inordinationis*, Deo ut matrimonii, etiam solius naturalis, Authore, per auxilia naturalia impediens effectus fornicationis pedissequos, ut evidenti experientiâ est contestatum.

3. Etsi in casu necessitatis permiffa forsan sit *naturæ jure* expulsio foetus inanimis, effusio sanguinis, immo membri abscissio, nulla tamen est ad mollitiem paritas, quia hæc est conjuncta *cum delectatione* & quidem *nimis inordinata*, menti *perniciosa*, corpori *contumeliosa*, proli & propagationi humanæ tam *præjudiciosa*, ut *ratione periculi* necesse sit, *absolute* pro omni casu esse prohibitam.

III. *Scandalosa, & evidenter falsa est assertio Thomasi, qua scribere non erubuit, meris rationibus naturalibus demonstrari haud posse, memorata flagitia esse prohibita.* Nam si momenta, superius allata, *evidenter* haud stringunt, vel enervata dabit *Thomasius*, vel intellectu malè disposito erit scandalosus: prius est *evidenter falsum*. Nam

1. Quod dicat in scortatione haberi *finem*, saltem *secundarium*, libidinis extinctionem, id minime sufficit, quia non habetur *debite modo*, nempe *conjugali*; sed *inhonesto*, puta *extramatrimoniali*, sibi, proli, propagationi humanæ, per matrimonia à natura ordinatæ, ac ipsi societati humani Generis præjudicioso, ac pernicioso.

2. Quod asserat, *in casu* saltem *particulari* cessare hoc præjudicium respectu sui, ac societatis humanæ præcepto obligationem *absolutam* haud adstruente, *evidenter* fallit: siquidem hoc præceptum nequaquam fundatum est in præsumptione *solius facti*, sic ut isto cessante cesset; sed fundatum est in præsumptione *periculi de facto in genere*, quod nunquam cessat.

3. Quod oggerat, membrorum usum, vel potius abusum ad alium finem, quam instituerit natura, non

continuò esse inhonestum, nisi quis per vomitum in naturam se peccaturum existimet, putidè nugatur: nam membrorum abusum ad ejusmodi spurcitas, naturæ injuriolas, qui negat, homo non est, sed obbrutuit *plùs quàm mulus & equus*, quibus non est intellectus. *Instruct. I. §. 2. Q. 8.*

Leucotheus. Quanam alia Moralistarum protestantium, circa animi, corporisque culturam, scita erronea? Protestantium Moralistarum avia.

Melander. I. Puffendorfius Jurisprudentiam naturalem foedum truncavit, officia hominis erga se, non nisi ex *reflexo* societatis principio, eruendo; obligationem solummodò *indirectam* adstruendo, immò quò ad interna veluti *remotam*, neque *absolutam* pro omni casu, quo nempe societati humanæ periculum immineret.

II. Idem Author inter opiniones, quibus, velut naturæ juri contrariis, & sociali vitæ perniciosis, animus sit expurgandus, numerat dogma catholicum de indulgentiis; de exhomologesi ac absolutione sacramentali; de institutis monasticis; de purgatorio & aliis fidei orthodoxæ articulis: atque hac malignitate sat prodit, *protestantismi* reconditum aconiton, quod suæ Jurisprudentiæ naturali *latenter* illinit contagiosus Moralista, meritò confutandus, ac ex orthodoxæ ætatis animo, sententiis vettioribus imbuto, penitus exterminandus.

III. *Thomasius*, præter probrosa dogmata de omni specie *Veneris*, naturæ jure haud interdicta, etiam negat, *delectationem momentaneam*, naturæ jure, saltem liquido, esse illicitam. Item immortalitatem animæ, veluti rationis lumine *merè probabilem*, ex Jurisprudentiæ naturalis sphaera eliminat, adeoque jus naturæ enervat, ac disciplinam, quam à scholastico pulvere reformatam, à se toties jactitat, nobilissima sui parte truncat, atque ad *Epicureismi* pestifera dogmata accommodando, turpissimè deformat. *Instruct. I. §. 2. Q. 9.*

§. II.

§. 2.

De Officiis necessitatis respectu hominis erga se circa defensionem vite, bonorum &c. Officia necessitatis.

Leucotheus. Quid necessitas, & quod duplex? Natura necessitatis atque varietas.

Melander. I. Necessitas denotat statum hominis, in quo legi, absque suo periculo parere non potest. Unde per jus necessitatis intelligitur facultas, aq̄uitate naturali fundata, se eximendi à lege, qua ad casum necessitatis non præsumitur à Legislatore extensa.

II. Dividi solet in *extremam*, quam immi-

imminet periculum vitæ; in gravem, qua imminet periculum magni mali, mutilationis, captivitatis, infamiae, jactura gravis bonorum, & status; in communem, qua imminet malum commune. Gravis dividi solet in absolutam, & respectivam; illa respectu omnium; hæc respectu aliquorum, nisi legis violatione, evitari nequit. *Instruct. II. §. 1. Q. 1.*

Ejus proprietates & regule generales.

Leucosheus. Quæ necessitatis proprietates, & ex iis eruenda regula circa officia hominis erga se, natura jure præscripta?

Melander. I. Proprietates eruuntur. 1. Ex qualitate necessitatis, quæ urget. 2. Ex natura legis, cui contraveniendum. 3. Ex indole officii, quod prætermittendum est.

II. Ex qualitate necessitatis fluit regula generalis, quod non quævis, sed solum extrema, aut gravis absoluta pariatur jus eximens à lege. Ratio est: quia favor necessitatis vergit in præjudicium legum, certò obligantium, unde est strictæ interpretationis. Unde 2. Necessitas evitabilis, & accersita non eximit à lege. Ratio est; quia facit periculum imputabile.

III. Ex natura legis statuitur. 1. Regula, quod nulla necessitas, etsi extrema, regulariter eximat à lege, seu naturali, seu Divina negativa. V. G. blasphemia, administratione sacramentorum simulata. Ratio est: quia objectum prohibitum regulariter denotat malum, omni physico majus, V. G. injuriam Dei, scandalum proximi, & jactura vitæ nobilio- re bono per Deum compensetur.

2. Necessitas extrema, vel etiam gravis absoluta, per se loquendo, eximit à lege, seu naturali, seu Divina affirmativa, V. G. restitutionis, confessionis materialiter integra. &c. Ratio est: quia in lege præcipiente actum, præsupponitur occasio, & facultas moralis exercendi actum, hæc autem ex mente Legislatoris censetur deesse in periculo vitæ &c. nisi ratione contemptus, scandali &c. per accidens jungeretur lex negativa, vi cujus nil faciendum in Dei, legisque contemptum, proximi scandalum &c.

3. Necessitas extrema, vel gravis absoluta, regulariter eximit à lege merè humana. Ratio est: quia Legislatori humano vel deest potestas, vel voluntas obligandi pro circumstantiis extremæ necessitatis. Potestas, eò quod ex pacto cocuntium in Rempublicam non habeat potestatem illimitatam, sed limitatam ad usum convenientem. Voluntas, eò quod dura nimis obligatio observationem legum redderet moraliter impossibilem.

4. Lex humana potest tamen obligare etiam cum periculo vitæ; immò sic obligare præsumitur, pro casu boni publici, Inst. Jur. Nas. & Gent. Epitome.

& salutis Reipublica. Unde si transgressio cederet in grave præjudicium boni communis, vel Reipublica, nulla necessitas, etsi extrema, eximeret à Legge. Ratio prioris est: quia in Republica dari debet potestas necessaria ad gubernationem, sui que conservationem pro tempore belli, vel pestis: unde quando periculum vitæ per se est conjunctum cum actu præcepto V. G. expeditione periculosa &c. rectè præsumitur lex obligare. Ratio posterioris est: quia malum commune præponderat privato, ad quod, potius amoliendum, censetur civium quivis ex subjectione civili se obligasse.

*IV. Ex indole officiorum fluit, quod in officiis erga Deum, absque ejus injuria non omittendis, nulla necessitas excuset. 2. Quod in officiis respectu sui, necessitate duo mala conjungente, eligendum sit minus. 3. Quod in officiis erga proximum, casu æqualis necessitatis, seu periculi, obligatio regulariter cesset: hinc nulla obligatio naufragi de cedenda naufrago tabula. Non tamen cessat semper in periculo proximi majore, præsertim si quis urgeat titulus: sic teneretur parochus, nil obstante mortis periculo, morituro infanti baptismum administrare. Quod si necessitas proveniret à malitia proximi, per se loquendo, obligatio cessat in quovis periculo etiam salutis, cum meritò sit excusandus, qui alium, quàm se perire malit, præsertim cum periculum malitiæ propriæ sit imputandum. In his tamen omnibus, cum urgens periculum ejusmodi reflexiones animi plerumque elidat, ex capto in arena consilio, locus excusationi justæ est relinquendus. *Instruct. II. §. 1. Q. 2.**

Leucosheus. Quanam origo justæ defensionis, & quodnam æquitatis principium fundamentale?

Defensio justæ origo, atque principium.

*Melander. Defensio justæ, contra vim injustam, originem trahit ab amore naturali, cujus congenito, in quo, tanquam principio per rationem ordinato, fundatur. Ratio est: quia conservatio sui, in statu connaturali quò ad vitam, membra, bona &c. oritur non modò à quodam cæco instinctu amoris proprii connaturali, sed etiam ab amore sui ordinato, ipso lumine rationis eò impellente, ut quivis in semetipso experitur, & etiam natura in animalibus demonstrat, quibus vires sibi tuendis, juvandisque attribuit. *Instruct. II. §. 2. Q. 3.**

Leucosheus. Quæ æquitas, seu dispositio juris naturalis circa defensionem vitæ in specie?

Defensio vitæ in specie licita.

Melander. Defensio vitæ propriæ justæ, etiam

etiam cum invaloris injusti occisione, est juris naturalis permissivi. Ratio est: quia ab amore, sibi naturaliter debito, non est determinatè quidem exigita, cum vita compensari possit majore bono; nec tamen simpliciter est opposita, sed potius conformis, cum vita propria, ex ordinata charitate, præferri merito possit alienæ. Accedit, quòd hæc licentia & proximo, eodem jure respectu sui gaudenti, & generi humano sit admodum consentanea ad præcavenda plurima homicidia, & publicam securitatem.

Confirmatur assertum Jureconsultorum communi suffragio, dicente *Cajo: adversus periculum naturalis ratio permittit sese defendere; Alexandro item Pontifice III. vim vi repellere omnes leges, cunctaque jura permittens. Instruct. II. §. 2. Q. 4.*

Nil obstantibus replicis.

Leucotheus. Quenam in oppositum asserti solent?

Melander. Solet opponi. I. Solus Deus est vitæ Dominus. Sed & Quòd solus Deus sit quidem Dominus directus cum dominio alto, sic tamen, ut homo sit custos cum dominio utilis vitæ, licitis mediis servandæ, non autem in alio sensu.

II. Defensio, alterius occisiva, videtur amori socialis vitæ adversa, quia pacis cum proximo, & tranquillitatis publicæ turbativa. & Quòd sit quidem sociali vitæ adversa, culpa residente penes aggressorem iniquum, non tamen residente penes defensorem, utentem moderamine inculpatae tutelæ. Certè amor socialis vitæ debet esse mutuus; secus majoribus turbis exponeretur humana societas.

III. Sequeretur licitam quoque defensionem ejusmodi in statu civili. 2. Immo contra aggressorem errantem vel lunaticum, hæc nimia. & Quòd quidem sequeretur licitam esse modo longè diverso, non tamen eodem; siquidem tempus & locus non intercludat viam juris civilis. Altera sequela non est nimia, quia cum alteri non sit jus ad me perdendum, invasus maneo in jure me defendendi, & ex ordine charitatis vitam propriam vitæ alterius præferendi.

IV. Saltem ordo juris, vel saltem charitatis non permittit vitam propriam præferri invaloris perditioni duplici, corporali & spirituali, dicente *S. Augustino: pro vita, quæ amitti potest, sine culpa non posse interfici quemquam. & Ordo juris, vel saltem charitatis id quidem non permittit, casu quo ipse aggressor desistendo ab iniquo molimine, semetipsum salvare*

non posset: permittit tamen si facile posset. Cur enim invaloris malitiâ cogatur innocens esse miser? *S. Augustinus* vel loquitur de occisione vindicatrâ; vel de *inventa directè*, & non potius *indirectè* per necessariam vitæ defensionem.

V. Pro conservatione vitæ illicita est fornicatio, & molities; ergo à pari. & Illicita est, & hoc idèò, quia ejusmodi actus per se, & ex necessitate determinata nunquam ordinantur ad conservationem vitæ propriæ; aliud foret, si ordinarentur: unde nulla est paritas. *Instruct. II. §. 2. Q. 5.*

Leucotheus. Quæ æquitas, seu dispositio juris naturalis circa defensionem bonorum natura, ac fortune in specie?

Defensio bonorum natura & fortuna æque licita.

Melander. I. Est insuper licita, jure natura, justa defensio bonorum naturalium, qualia sunt membra, pudicitia, libertas &c. contra vim injustam, etiam cum occisione aggressoris injusti. Ratio est: quia ejusmodi defensio, ex principio amoris fundamentali, est juris naturalis permissivi; nam ejusmodi bona ordinariè sunt vitæ comparata, immò quandoque chariora.

II. Eodem modo est licita defensio justæ bonorum fortuna, si in notabili quantitate, vel pretio, sive eripienda, sive erepta, non nisi morte furis, aut servari, aut recuperari possint. Ratio deducitur ex eodem fundamentali principio. 1. Quia ejusmodi bona sunt necessaria ad vitam. 2. Defensio humanæ societati admodum accommodata, ne foveatur audacia hominum in furando. 3. Quia ejusmodi defensio, ut jure naturæ licita, communi auctorum suffragio est confirmata. *Instruct. II. §. 3. Q. 6.*

Leucotheus. Quid oppositionis patitur utrumque assertum?

Nil contrariis oppositis momentis.

Melander. Solet opponi. I. Non est proportio inter bona & vitam invaloris irreparabilem. & Etsi non sit proportio physica, est tamen moralis: unde negatur suppositum, quòd requiratur proportio physica, cum malum hoc casu illatum non se habeat, per modum pænæ propriè talis, à justitia vindicativa regulandæ, sed regulandæ à jure defensionis.

II. Notabilis quantitas est regulariter aureus: ergo pro aureo occisio licita. & Quòd aureus sit quidem notabilis quantitas respectu peccati gravis, non tamen respectu justæ defensionis, nisi forsan per continuationem materiæ, seu injuriæ coalescerent: unde quantitas devolvitur ad judicium Prudentum.

III. Sequeretur licita defensio, etiam recuperativa, per occisionem furis, etsi fugientis. 2. Immo rem diutius jam possidentis. & C. I.

Quia

Quia aliàs frustranea sæpe foret rerum defensio. 2. In statu naturali æque licitum, nullo alio recuperandi medio suppetente.

IV. Ergo & licita erit defensio occisiva *ob jus ad rem* vel *spem*, v. g. hæreditatis, officii, utpote magis æstimabilem notabili quantitate. R. N. Illatum. Quia non sola *magnitudo boni* sufficit, sed requiritur certitudo de jure, & de non suppetente alio medio sua vel conservandi, vel recuperandi. *Instruct. II. §. 3. Q. 7.*

Defensio famæ in specie non æqualiter licita. Leucotheus. *Quæ æquitas seu dispositio juris naturalis in specie circa defensionem famæ?*

Melander. I. Est etiam licita a jure natura *justa defensio honorum, famæ, honoris &c.* Ratio est: Quia, cum sit æstimabilior bonis fortunæ, fluit licentia ex eodem principio amoris fundamentalis, accedente huic juri permissivo etiam communi Doctorum suffragio.

II. Sed respectu solius honoris vel famæ hæc licentia magis est *speculativa, quam practica.* 2. Id quod adhuc magis intelligendum de recuperatione honoris, seu vindicatione illata consumeliæ. Ratio est. 1. Quia in praxi, vel nunquam, vel rarissime ejusmodi defensio potest esse *justa*, sicut damnum honoris sit *certum, præsens, vel certò inferendum, aliter non evidendum*, id quod adhuc difficilius in recuperatione honoris, ut facile patere potest consideranti. Ratio est. 2. Quia ejusmodi licentia *universalis & practica* foret positivè *adversa amoris ad felicitatem humanam societatis simpliciter necessario*: nam esset societati humanæ admodum perniciofa, utpote *conjuncta cum periculo nimii abusûs*, sic ut ansam daret ad plurimas cædes injustas, ex apprehensa, ut fit, qualicumque calumnia, vel honoris imaginario præjudicio profectas, uti quotidianâ propemodum patet experientiâ.

III. Unde in statu civili, præcipuè Christiano, multò minùs potest habere locum ejusmodi licentia *privata defensionis*. Patet, si minùs ex lege, formaliter vetante, saltem ex recepta praxi, ac consuetudine, eò quòd ordinariè honor sit recuperabilis *viâ juris*. *Instructio II. §. 4. Q. 8.*

Ut volunt nonnulli. Leucotheus. *Quenam in medium Adversarii proferunt?*

Melander. I. Fama est potior fortunis & honore corporis, seu pudicitia: ergo æquali saltem modo defendenda. R. N. Quia cætera sint paria. Nam defensio bonorum fortunæ, & pudicitia, non est conjuncta cum periculo tanti abusûs, societati humanæ ita præjudicioso: illa certò est licita, hæc admodum *speculativè*; fama per defensionem occisivam vix conser-

vanda, minùs recuperanda, conservanda verò pudicitia, aliàs irreparabilis.

II. Defensio vel reparatio honoris, *etiam occisiva*, est necessaria partim incolumitati propriæ, partim publicæ felicitati: secus enim in statu naturæ non suppeteret medium tuendi honoris; quivis esset expositus calumniandi libidini; daretur ansa ad infamationes absque freno, non sine ingenti societatis humanæ præjudicio: ergo defensio licita esse debet. R. N. C. Quia etsi defensio aliqua sit necessaria, non tamen necessaria est *quævis privata & universalis*. Cum enim in statu *merè naturali*, nunquam extiterit, vel existat humanum genus, neque ex statu naturali est exclusa *omnis subordinatio* saltem habita per familias, adeoque nec omnis defensio, *quasi publica*, pro defendendo privatorum honore, quæ defensio sicuti necessaria, & licita est, ita merè privata, pro cujusvis libitu, *determinatè* haud necessaria, immò maximè præjudiciosa publicæ felicitati, adeoque & illicita.

III. Saltem respectu statûs, merè naturalis, prout dicit *conditorem hominum in mera libertate, & extra omnem societatem viventium*, maneret necessaria ejusmodi defensio. Sed R. Etsi posset transmitti, quia ad paucos admodum restricta, N. Sequela. Ratio est: quia, cum præceptum hoc negativum non tantum fundatum sit *in factò, sed & in periculo de factò*, per particulares circumstantias tolli nequit, damno privato, in raro casu, bono communi publicæ tranquillitatis meritò postponendo.

IV. Casu quo nulla suppeteret *via juris publica, vel quasi publica*, nec prorsus aliud medium defendendi honoris defensio, etiam occisiva, non potest non esse necessaria, ac licita. Sed R. Posset dici *speculativè* licita, non tamen *practicè*, eò quòd ejusmodi licentia nunquam, vel vix unquam, modo licito foret reducibilis in praxin. Ratio est: quòd *in praxi* acquireret circumstantiam, *speculativè* non expressam, nempe *periculum nimii abusûs & incommodum grave*, quod ex tali licentia practica, rarissime ab odio, vel vindictâ, cupiditate libera & ex naturæ corruptione facillimè extendenda ad plurimas cædes, redundaret in præjudicium humani generis, quale præjudicium non pugnat pro licentia *speculativa*, quo casu, merissime *speculativus*, secundum generalia juris naturalis principia, & præcisus ab illicitis circumstantiis expendi solet, & decidi. *Instruct. II. §. 4. Q. 9.*

Leucotheus. *Quid de moderamine inculpata tutela?* *Moderamen incubi*

*pote tutela
necessarium.*

Melander. I. Ut defensio sui, suorumque sit justa, requiritur moderamen inculpatae tutelae. Ratio est: Dispositio omnis juris tam naturalis, Divini, quam humani.

II. Hoc moderamen fundatur in necessitate simpliciter. 2. Eaque tali, ut periculum debeat esse certum, praesens, nec aliter, nisi iniqui aggressoris morte, evitabile. Ratio prioris est: quia necessitas sola fundat ordinem charitatis, qua quis se ipsum magis & sua, quam alterum servare potest. Ratio posterioris est: quia periculum probabile nequit elidere certum alterius, quod habet ad vitam; periculum aliter evitabile nequit fundare necessitatem.

III. In hisce tamen conditionibus laxiorem interpretationem poscit status naturalis, quam civilis. Ratio est: quia in statu civili datur major subordinatio, & facile suppetit via juris. Hinc in statu naturae diutius durat moderamen inculpatae tutelae, quamdiu nempe durat in aggressore nocendi animus, & facultas; seu quod ad usque quis extra periculi aleam constitutus est. Sic in statu naturae non semper fuga arripienda, nisi forsan in favorem vitae propriae, nonnunquam etiam hostis praecoccupari poterit, quae omnia statui civili aequè haud applicanda. Instruct. II. §. 5. Q. 10.

*Oppositionibus
facile
diluendis.*

Leucotheus. Quae oppositiones in hac materia?

Melander. Solet opponi. I. Urgente periculo nequeunt examinari conditiones de certitudine, praesentia periculi &c. ergo frustra requiruntur. 2. Et si nequeant examinari discursive, quod non requiritur, possunt tamen cognosci apprehensivè quod ad certitudinem, praesentiam moralem, juxta rerum & circumstantiarum articulum, id quod sufficit.

II. Si sufficit periculum, moraliter praesens, licita erit praeventio ob necem solummodo decretam, nisi praeventa morte non evitabilem. 2. Et si hoc multum admittant, quia praeventio facta est necessarium medium, & ob aggressionem, saltem inchoatam, etiam justum, uti patet in praxi. Ratio est: quia ejusmodi licentia esset societati humanae pernicio- sa ob periculum nimii abusûs, darètque ansam ad plurimas caedes, quas, sub ejusmodi praeventiois praetextu, suggereret vel irrationalis timor, vel odii, ac vindictae cupiditas. Unde in praxi vix unquam erit determinatè necessarium medium, cum laesio intentionalis, & aggressio in causa non videatur sufficere ad justam defensionem, saltem privatam, qualis non est in bello, auctori-

tate publica suscepto, ut adeò malum per accidens, & merè privatum non videatur naturae jure attentum, adeoque malo per se, & periculo publico rectè sit postponendum.

III. Si defensio debet esse justa, fur deprehensus non posset se defendere contra necem; si necessaria, invaluè injuste teneretur fugere: sed haec sunt nimia. 2. Ad 1. Mors deprehensio furi justè inferri nequit, quia non necessarium medium: ergo furis defensio licita. Ad 2. 2. Quòd quidem teneretur fugere, si facile posset ex charitate, non tamen ex justitia. Nam si invasus nolit fugere, defensio occisiva fit medium necessarium, saltem ex supposito, quòd velit uti hoc jure suo. Instructio II. §. 5. Q. 4.

Leucotheus. Quanam obligatio justa defensionis?

Melander. I. Est jure naturae permessa fit justa sui, suorumque bonorum defensio, nulla tamen est obligatio se suaque defendendi regulariter, praecipue cum occisione injusti aggressoris. Ratio est. I. Quia non simpliciter requisita est ab amore, ad felicitatem necessario, sive respectu sui, virtutis bono vitam compensante; sive respectu Dei, tam strictè haud obligante; sive respectu societatis humanae, per alia media secuturis incommodis praecaventis. 2. Quia licentia defensionis in favorem tantummodo concessa, quo uti nemo tenetur. 3. Quia nemo tenetur uti medio vitae conservandae adeò difficili, & extraordinario, nisi bonum publicum, vel alia ratio obligationem per accidens induceret. Unde ad conservanda bona longè minus adstruenda est obligatio, quia longè eminentius bonum virtutis, quam malum sit jaectura bonorum: imò nec pro salvanda pudicitia est obligatio, siquidem absit periculum consensûs.

II. Unde licita est indirecta sui occisio, non tamen directa. Ratio prioris est: quia, cum non sit obligatio defensionis, licita erit ommissio, vel positio actionis, qua ommissa vel positâ, mors non intenta, sed aliunde consequitur. Ratio posterioris est: quia positio actionis, vel intentione positivâ, vel ex se ordinata ad sui occisionem, repugnat amori, in ordine ad felicitatem, naturae rationali propriam, simpliciter necessario, tam respectu sui, ut patet: quam respectu Dei, ut vitae Domini, uti & respectu societatis humanae, ob violatam justitiam legalem, inferendo injuriam communitati, cui tanquam membrum quis natus est. Instruct. II. §. 6. Q. 12.

Leucotheus. Quanam oppositiones?

Melander. Potest opponi. I. Obligatio gravis salvandi vitam per media licita vide-

*Defensio ubi
est, & bono-
rum, praeci-
pue occisiva
alterius, non
est precepta
jure naturae,
adeoque licita
sui occisio
indirecta,
non tamen
directa.*

*Rationibus
dubitandis
inefficacibus.*

videtur *al solute* exigi à natura, ejusque instinctu, utique non frustraneo, uti & ab ordine amoris, incipientis à semetipso. R. Obligatio salvandi vitam *mediocram difficili, & regulariter loquendo* non exigitur à natura, et si exigatur *licentia* salvandi vitam *suo modo*. Unde ordo charitatis *permisus* quidem est, quo quis potest præferre vitam propriam alienæ, non semper est *præceptus*.

II. Si licita *indirecta* sui occisio, erit etiam licita *directa*: nam idem est, si per me, ac si per alium peream. R. Nam aliud est mortem *intendere*, ac *procurare*; aliud *permittere*, nec *impedire* in proximi commodum, majusque virtutis propriæ emolumentum.

III. Saltem licita erit *directa*, si *rationabili sine coonestari possit*: V. G. 1. Ad evitandam mortis injustæ, ac aliunde certæ, intamiam, cruciatus lentos, salutis periculosos. 2. Ad mandatum Judicis, respectu damnati, per mortis sententiam à Republica jam abscissi. 3. Ad puniendam, vel impediendam propriam peccata, evitandam pudicitie vim, virtutem heroicam, suppetentibus exemplis in *S. Appollonia, Samson, Eleazaro, Razia, Lucretia, Catone*. R. N. suppositum, quod finis, *sat rationabilis*, haberi possit: nam cum præceptum sit *negativum*, fundaturque non tantum in malo, sed & *periculo de malo*, ac *præjudicio*, ex tali licentia emerfuro, vi cujus quivis privato judicio per imaginariam seu acerbioris fati, seu infamie persuasionem tardiorum, vel tormentorum horrorem, sibi manus licite inferendas haud difficulter persuaderet, cum ingenti Numinis, sui ipsius, ac societatis humanæ præjudicio &c. cum, inquam, fundetur in *tali periculo*, nullus haberi potest finis, *sat rationabilis*, quo talis occisio sui coonestari possit, nunquam cessante periculo seu sine legis, quæ non attendit casum particularem, damnumque privatum, præjudicio communi utique postponendum. Unde talis licentia in casu 1. repugnat ob periculum abusum, & præjudicii communis. 2. Ob defectum potestatis in Judice, repugnante naturâ sacrificinam sui ipsius. 3. Ob impertinentiam mediæ, haud necessarii, cum pudicitia, invitæ erepta, malum morale non sit; nec virtus heroica ad faciendum malum esse possit. *S. Appollonia, Samson, & Eleazari* exempla instinctui Numinis particulari tribuuntur. Cætera facta non ad virtutem heroicam, sed ad *vicia animi abjecti, vel ambitiosi*, merito referuntur à *S. Augustino*.

IV. Sequeretur, quod nec licite possim mihi optare mortem; me dare præcipitem ad evitandum incen-

dium; me unâ cum hoste obruere &c. Immo sequeretur, quod nec Deus posset dispensare in hoc præcepto, quia naturali negativo: hæc nimia. R. N. Nam licitum optare mortem, sed *modo debito* obventuram. 2. Licita præcipitatio, si ordinetur ad fugam mortis cum aliquali spe evadendi. 3. Licitum, si fiat pro bono publico, Authore *Tamburino*. 4. Deus non dispensaret, sed suo instinctu mutaret materiam, quo casu non foret *occisio sui propria auctoritate*, adeoque nec illicita. *Instruct. II. §. 6. Q. 13.*

Leucotheus. Quæ causa, & circumstantia legitima exponendi vitam? *Cause & circumstantie legitime exponendi vitam.*

Melander. I. Inter causas legitimæ est 1. Religio vera. 2. Salus proximi. 3. Immo & vita proximi. 4. Bonum charitatis. V. G. grassante peste. 5. Bonum disciplinæ religiosæ, perfectionis. 6. Bonum publicum &c.

II. Inter casus licitos referri solet. 1. Quod in *absolute gravi*, seu *respective extrema* necessitate, pro avertenda v. g. servitute, posset quis innocens, suppetente nullo alio medio, haud æquæ egenti, clanculum quid etculenti auferre, et si invito, quia irrationabiliter invito. 2. Quod quis posset repellere alterum, in naufragi tabulam insilire nisum, siquidem alterutri perreundum foret. 3. Quod quis obstantem in fuga, nec cedere valentem, posset obterere, siquidem ab insequente hoste perimendus foret, & sic de aliis. *Instruct. II. §. 6. Q. 13.*

Leucotheus. Quæ Protestantium Authorum Protestantium avia aberrationis hac in materia?

Melander. I. Grotius non raro confundit legem naturæ cum evangelicâ, & evangelicam legem cum consiliis, ut adeo orthodoxos scholasticos, imperitâ inscitâ, laxitatis plus quam Arminianæ accuset.

II. *Puffendorpius* malè adstruit *ob quamvis levem injuriam*, spectato jure naturæ, facultatem quamdam moralem læso adversus læsum *in infinitum*, sic ut *ledens jus nullum retineat*, quò minus *extrema quæque ab altero ipsi inferri possunt*. Ejus punctator *Weberus* vitam malè projectam, *ex vana fidei jactantiâ*, pessimè ad SS. Martyres extendit.

III. *Thomasius* malè statuit, saltem *simpliciter*, necessitatem non habere legem, etiam tunc, cum tyrannus sub pœna mortis prohibet cultum Dei publicum; immo, *Flischer*o authore, quando legis transgressio intentatur in *consumeliam Dei*. 2. Malè statuit autochiriam, etiam directam, solo lumine rationis *efficaciter* haud probari illicitam *ad evitandam ignominiam*, cruciatus intolerabiles &c. 3. Malè statuit, haud

haud licitam virgini defensionem stupratoris occisivam, & cum periculo consensûs in delectationem momentaneam &c. quæ omnia satis probant aucthoris ideas, sæpe admodum reprobas, qualium ipse tamen, pro sueta calumniandi prurigne orthodoxos scholasticos arguere non veretur. *Instruct.* II. §. 6. Q. 14.

§. 3.

Duellum.

§. III.

De monomachia, seu duello.

Duelli origo, & natura.

Leucotheus. Quid? Quotuplex? Et quæ origo duelli?

Melander. I. Pressius loquendo, est singulare certamen, ex privatis causis, ab utraque parte sponte, & ex conditio susceptum, designato loco, & tempore, ad occisionem, mutilationem, aut gravia vulnera infligenda.

II. Dividitur in publicum, & privatum, judiciale, & extrajudiciale &c.

III. Originem trahit à Damone, teste Concilio Tridentino, us cruenta corporum morte etiam animarum perniciem lucretur. Instruct. III. §. 1. Q. 1.

Ejus iniquitas.

Leucotheus. Quæ duelli licentia, vel iniquitas?

Melander. I. Duellum, propriè dictum, est omni jure prohibitum. Et naturalis quidem, quia repugnat amori, Deo naturaliter debito utpote injuriosum ut Domino vitæ, & mortis; debito sibi, quia perniciosum vitæ, atque salutis; debito societati humanæ, quia inductivum ad plurimas cædes. Jure Divino juxta illud: non occides: ego occidam, & vivere faciam. Jure Canonico Tridentinæ synodi, duellantes anathemate ferientis; civili per plurimas leges, & pœnas.

II. Præcipuè illicitum est, etiam nature jure, duellum pro tuendo honore, aut ignominia vitanda, aliisque ex causis private ostentationis, odii, vel vindictæ susceptum. Ratio est, quia est medium ineptum, ac inutile ad hunc finem, augens, non auferens ignominiam in publico judicio prudentum, medium item haud necessarium, suppetente viâ legitimæ defensionis, si injurianti tantum animi sit ad laceßendum, ac calumniandum, præcipuè cum nec in statu naturæ desit omnis via juris, quasi publica, in familiis, & consanguineis; quia denique est medium societati humanæ nimis periculofum, eò quòd, ex speciali naturæ depravatione nimisque proclivi tuendi honoris infania, daretur ansa ad cædes innumeras, cum perturbatione, & pernicie publica, uti ipsa testatur experientia.

III. Etiam duellum judiciale, seu ad veritatem probandam, seu ad litem terminandam, seu ad innocentiam demonstrandam, seu ad objecti criminis culpam purgandam, omni jure illicitum est. Ratio est, quia est periculosa expositio justæ causæ, innocentiz, Deo nullibi assistentiam huic modo specialem pollicito. Accedit, quòd sit tentatio Divinæ potentiz, divino jure, & canonico prohibita.

IV. Duplici tamen casu licitum esse posset duellum, Deo nempe jubente, & causa Dei, religionis veræ, ac bono publico id exigente. Ratio est, quia Deus vitæ Dominus est absolutus, religio, & causa Dei, bonum majus bono vitæ privato; immò & bonum publicum tam magnum, ut ejus intuitu licitum sit committere exercitus integros, hoc est, omnes: ergo & singulos, vel saltem duos ad parcendum sanguini multorum. Instruct. III. §. 1. Q. 2.

Leucotheus. Quenam momenta in oppositum afferri solent?

Quam neutquam tollunt oppositiones.

Melander. I. Duellum est intrinsecè malum: ergo nullo casu licitum. &c. Duellum privatum ex fine particulari, & causa qualicumque est quidem intrinsecè malum, non tamen duellum publicum, ex fine boni communis, & causâ gravissima.

II. Ergo & licitum erit in causa honoris, quæ quandoque gravissima; immo gravior jacturâ bonorum. &c. N. Illatum. Quia medium est ineptum, cum honor magis perdatur, quam servetur; est medium haud necessarium, cum via suppetat contestationis, sese monstrando paratum ad defensionem contra quemvis aggressorem injustum, uti dictum.

III. Saltem erit licitum casu, quò ignominiz foret connexa jactura dignitatis, officii, bonorum &c. nullo alio medio suppetente: siquidem hic fieret medium necessarium; prudens, utpote electivum periculi incerti pro malo certo; justum, quia non vindicativum honoris, sed defensivum bonorum. &c. &c. Sunt, qui in ejusmodi circumstantiis licentiam admittant: sed veriùs negatur. Ratio est, sæpius jam adducta, quia præceptum ducti negativum non tantum fundatur in damno particulari præcavendo, sed etiam, in præcavendo periculo damni communis, quod ex ejusmodi licentia emergeret in societatem humanam, utpote nimium periculosa, abusibus nimis obnoxia, adeoque societati humanæ nimis præjudiciosa ob nimiam, uti testis est frequens experientia, hac ex parte hominum proclivitatem, facile sibi per-

persuadentium se non modò in honore, sed etiam annexo officio graviter offensus; immo ejusmodi licentiam etiam ad offerenda quoque duella non difficulter extendentium, ingenti utique societatis humanæ præjudicio. Unde ad instantias &c. Quòd Duellum quidem posset esse fortassis licitum, hoc casu, spectato præcisè sine *inadequato* hujus præcepti naturalis, non tamen posset esse licitum spectato sine *adæquato*, nunquam cessante, quia periculo semper permanente, respectu præjudicii publici. Ad. 1. Duellum hic fieret medium necessarium non *per se* sed merè per *accidens*, sic ut bonum privatum, in casu merè *extraordinario*, sit bono publico postponendum. Ad. 2. Duellum foret *medium prudens*, spectato quidem damno privato, non tamen spectato periculo damni communis, quod fundaret talis licentia practica. Ad. 3. Hoc ipso non esset medium *justum*, quia excessivum, & spectata hominum corruptione, nimis periculolum, ac societati humanæ præjudicium. *Instruct. III. §. 1. Q. 3.*

Stria protestantica.

Leucotheus. Quenam hac ex parte stria protestantica?

Melander. I. Nicolaus Hertius Puffendorffii non tam scholastem, quam corruptorem agit, dum in notis, duellorum Apologetas, adstruxit Jesuitas ex famoso Montalio, sibi non absimili pseudologo, infami Gallie totius stigmatem inulto.

II. Grotius malè assignat duellum casu duplici licitum, si invasor concedat alteri licentiam dimicandi, alioquin eum occisurus: quia rejicienda conditio, & expectanda invasio. Si Magistratus duos, mortem meritos, inter se committat; quia hic est abusus potestatis, à natura non concessus, ut dictum supra. Item errat per alterum excessivum?

sum, dum, *causâ publicâ exigente*, licitum negat duellum, ut patet ex dictis.

III. Weberus ineptum agit Puffendorffii anagnostem, dum scribit: duellum in statu naturali non esse injustum, quem eundem errorem errat Kemmerichius, alter Puffendorffii enucleator. Instruct. III. §. 1. Q. 4.

Leucotheus. Quid de diffidationibus belli privati sentiendum? *Diffidatio privata.*

Melander. I. Diffidatio, sic dicta à diffidendo, est fidei renuntiatio, & inimicitia per quævis hostilia denuntiatio, propria auctoritate facta ab iis, qui superiorem in terris habent.

II. Origo deducitur à turbulentis Imperii Romano-Germanici temporibus, maximè ab Henrici IV. Imp. infantia, neglectæ justitiæ culpâ, ac turbulento successorum quorundam regimine, quo invaluit, jus manuarium Hauß, Rosben, oder Gausst-Recht.

III. In remota sumpsit valida cum tempore, ut Friderici, aliique Cæsares eam frustra extirpare conati sint. Carolus IV. mitigare vix potuit per conditiones quasdam oppositas, V. G. ne fieret fraude, ne sine inactione, per testes etiam roborata &c.

IV. Modus fieri solebat propria voce, vel litteris diffidatoris triduo interposito. Instruct. III. §. 2. Q. 5.

Leucotheus. Quid de diffidationum usu memorandum? *Ejus iniquitas.*

Melander. Quòd sit abusus, omni juri contrarius. Patet, quia est denuntiatio inimicitie privata, justitiæ everfiva, tranquillitatis publicæ perturbativa, jure Cæsareo Caroli IV. meram tolerantiam probante. 2. Quia hæc pestis fuit à Friderico III. Maximiliano I. Carolo V. penitus proscripita, & in speciem fractæ pacis publicæ declarata, diffidatoribus, eorumque complicitibus Imperii banno innodatis.

TITULUS V.

Titulus 5.

De Officiis hominis erga proximum absolutis.

De officiis hominis erga proximum.

§. I.

§. I.

De Officiis hominis imperfectis erga proximum.

Officia hominis imperfecta.

L *Leucotheus. Quid nominis officium absolutum, hypotheticum, perfectum, im-*
Inst. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

perfectum? Et quam methodus ea tractandi?

Melander. I. Officium hominis absolutum, est actio vel omisso actionis jure naturæ connato debita; hypotheticum, debita jure quodam adventitio:

titio: illius generis est, Deum colere, neminem ledere; hujus, cuius suum tribuere, non furari.

Perfecta, & imperfecta.

II. Officium hominis perfectum, est actio, vel ommissio actionis, debita jure Naturæ propriè tali; imperfectum, debita per æquitasem quamdam naturalem: illius generis est, neminem ledere; hujus, digito monstrare viam petenti; illius incuria denominat aliquem formaliter injustum; hujus verò iniquum.

Modus tractandi.

III. Officia absoluta tractanda in jure naturæ; hypothetica in jure Gentium, ut protestanticis vestigiis inhæreamus. *Instruct. I. §. 1. Q. 1.*

Officiorum fundamentale principium,

Amor, cuius naturaliter debitus.

Leucotheus. Quale hujusmodi officiorum fundamentale principium, & quænam disciplina, iis tractandis propria?

Melander. I. Fundamentale principium est amor, cuius naturaliter debitus, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessarius. Cùm enim homines secundum naturam sint æquales, & equali impulsu terantur ad finem, seu felicitatem, amor omnibus insitus omnes pariter obligat ad officia mutua, in ordine ad hunc finem necessariò requisita, juxta illud naturæ dictamen. Quod tibi vis, vel non vis fieri, alteri feceris, vel non feceris.

Etiã quò ad officia imperfecta.

II. Non tantum officia perfecta, ut patet, sed etiam imperfecta, sunt de jure natura, spectantque ad Jurisprudentiam naturalem, tanquam propriam disciplinam. Ratio est: quia non fundantur in amore qualicumque meræ humanitatis, sed æquitasem naturalem, sic ut participant rationem justitiæ formalem, relucemtem ex debito, alteri obligatoriè reddendo. 2. Quia sunt exigita in ordine ad naturæ finem, seu felicitatem simpliciter necessariam, quæ, negatis ejusmodi officiis, si minùs positivè, saltem negativè foret defectuosa. *Instruct. I. §. 1. Q. 2.*

Idea Protestantium hac ex parte.

Leucotheus. Quænam scita Moralistarum, Protestantium, hoc ex capite, munus apposita?

Quò ad humanitatis principium.

Melander. I. Puffendorfius cum Thomasio officia hominis imperfecta ex statu humanitatis, & lege de custodienda æqualitate, non satis curatè derivat: quia, teste Kemmerichio, æqualitas, juncta felicitati humanæ, fundamentum est officiorum, non peculiare officium; cùm enim homines sint æque homines, atque adeò equali impulsu ad felicitatem ferantur, jus oritur omnibus æquale, felicitatem hanc promovendi. 2. Grotius malè fundat in pacto primævæ rerum divisionis, quia incerto. 3. Kemmerichius minùs bene ea derivat ex regulis decori, nisi hoc ipsum fundet in debito quodam nature,

ad humanam felicitatem necessario, sic ut obligationem, saltem minùs rigorosam, hominibus inducat. 4. Heinccius cum Puffendorfo, & Thomasio, officiis imperfectis malè admiscet studia mera beneficentiæ, virtutem, Ethicæ propriam, à jure naturæ haud sequestrando, quam confusionem Puffendorfsiani toties Orthodoxis scholasticis oggerunt. 5. Köblerus opposito errore, ex suo naturæ jure cogente, jus omne imperfectum exterminat, ac Jurisprudentiam naturalem detruncat.

II. Neque obest 1. Quòd gratisudo fundetur in aliquo debito natura, & tamen nullam obligationem juris inducat. Nam 2. Quòd fundetur quidem in debito qualicumque convenientiæ naturalis, non tamen in debito quodam necessario ad finem, seu felicitatem humanam.

Ex officiis gratitudinis nequidquam defensa.

Nec obest 2. Quòd gratitudinis necessitas videatur absoluta, ut ne inter homines cesset omnis beneficentiæ, atque fiducia. Nam 3. Quòd gratitudo, ut respondens officiis beneficentiæ, nec innocentiæ tantum utilitatis, haud sit necessaria ad esse bene simpliciter, quòd solum respicit jus naturæ, nisi & virtutem liberalitatis, eustapeliæ, patientiæ &c. ad jus naturæ attrahere quis intendat.

Neque obest 3. Quòd gratitudo sæpe fundetur in debito naturæ, etiam absolute necessario: V. G. respectu Dei, Parentum. Nam 4. Quòd Gratiitudo simplex, & ut est virtus specialis nunquam fundetur in debito naturæ absolute necessario, & fundari possit gratitudo mixta: hæc enim per accidens, accedente justitiæ titulo, fundare jus potest, sicque revocari ad Jurisprudentiam naturalem. *Instruct. I. §. 1. Q. 3.*

Leucotheus. Quænam obligatio naturalis ad officia hominis, homini exhibenda, seu perfecta, seu imperfecta?

Melander. I. Est obligatio non tantum externa, sed etiam interna; De externa patet: nam amor debitus, sine effectu, foret frustraneus. De interna colligitur ex eo, quòd necessaria sit ad finem, quia sine obligatio externa redderetur imperfecta, facile defectibilis, inefficax, ac insufficientis.

II. Hinc ab Innocentio XI. etiam spectato jure naturæ, rectè proscripita propositio quòd non tenemur proximum diligere actu interno, & formali; quòd præcepto proximi diligendi satisfacere possimus per solos actus externos; quòd tenemur proximum diligere actu quidem interno, sed tantum in communi, non particulari. Unde falsum est. 1. Quòd tantum actus externus proximo cedat in bonum,

Unde propositiones quædam rectè sunt ab Innocentio XI. damnatæ.

num, sitque necessarius; quia sine interno ubique & semper non exhibebitur externus.

Falsum 2. Quod dilectio in communi sit inanis, in particulari impossibilis; quia in communi utilis est ad hoc, ut homo reddatur paratus ad diligendum proximum in particulari, quoties naturæ lege obligatur. Dilectio omnium, in sensu accommodo, est possibilis, cum plus non velit, quam ut sit dilectio cuiuslibet in particulari, si respectu huius potius, quam illius, occurrat necessitas.

III. Tempus obligationis est, quando occurrit proximi necessitas. *Instruct.* I. §. 1. Q. 4.

Leucotheus. Quænam objecta seu officia, præcipue imperfecta, ad quæ se extendit hæc obligatio amoris, proximo naturaliter debita?

Melander. I. In genere, ea facienda, quæ ad finem felicitatis humanæ ita sunt necessaria, ut illis negatis, si minus positivè, saltem negativè flaccesceret, & ex parte deficeret requisita illa, & naturæ humanæ propria felicitas, juxta illud: quod tibi vis, vel non vis fieri, alteri feceris, vel non feceris.

II. Unde officia imperfecta fundantur in quadam æquitate amoris naturalis, respiciente proximi necessitatem, quæ, quò major vel minor, majus vel minus faciet debitum correspondens, seu obligationem proximo debitam. Unde sicut officia imperfecta, in necessitate proximi summa, degenerant in perfecta; ita & officia virtutum fieri possunt imperfectè debita per eandem necessitatem.

III. In specie notant isthæc officia innoxiam utilitatem, seu talem, quæ accipienti prodest, præstantem non gravet. V. G. Erranti monstrare viam, petenti dare consilium, languenti permittere fluentem. 2. Iisdem officiis accensetur præstatio rerum, quarum nimia copia molesta, eas potius integras aliorum usui permittendo, quam destruendo. 3. Dispensatio rerum in aliorum utilitatem, quæ alioquin nobis essent corruptendæ. 4. Officia in peregrinos, calamitate oppressos, iis auxilium & solamen exhibendo &c. *Instruct.* I. §. 2. Q. 5.

Leucotheus. Quæ officia imperfecta magis controversa?

Melander. I. Divitibus aliquam esse obligationem, etiam in justitia, improprie tali, fundatam, subveniendi egenis, licet communi tantum necessitate pressis (abstrahendo, quanta sit, & quoties exercenda respectu juris naturæ) in nostris principiis clarum est. Quia repugnat amoris, ad felicitatem so-

cietatis humanæ admodum necessario, per totam vitam, nunquam exerce- re actum amoris, etsi occasio quoti- diana sit, idque absque omni, vel levi incommodo fieri posset. 2. Est obligatio naturalis, saltem imperfecta, succurrendi proximo in gravi necessitate per eleemosynam petitam, saltem ex superfluo: quia id exigit æquitas naturalis, fundata in amore proximi, ad finem societatis humanæ necessa- rio. Quòd si necessitas foret absolu- tè gravis, & pene extrema, est obli- gatio succurrendi etiam ex necessariis cum levi detrimento statùs: quia ab- solutè gravis necessitas in æstimatione morali æquiparari solet indigentia extremæ. 3. Est obligatio naturalis succurrendi proximo, in ex- tremæ necessitate constituto, etiam ex necessariis cum aliquo statùs prop- rii detrimento, non tamen extraordina- rio, multò minùs cum statùs prop- rii destructione. Ratio prioris est amoris necessitas ad bona quædam ordinis inferioris, vitæ proximi postponen- da. Ratio posterioris est nimia diffi- cultas, amore proprio prævalente.

II. Transitus per territorium alic- num, seu terrestre, seu maritimum, debito modo, etsi absque ulla causa, nega- tus, per se loquendo, nunquam parit formalem injuriam, sufficientem ad actionem, vim, vel bellum alteri inferendum. Ratio est, quia, cum vix possit abesse saltem incommodi pe- riculum, spectato jure naturæ, prætendi nequit jus perfectum. 2. Transitus inermis advenarum, siquidem verè in- noxius sit, spectato naturæ jure, per se loquendo, negari nequit. Ratio est, quia exigitur ab amore, in natura- li æquitate fundato, juxta illud: quod tibi vis fieri &c. 3. Idem, ex eodem fundamento, sentiendum de trans- ventione mercium necessaria, ac verè innoxia. 4. Militaris tamen transitus rectè negatur, quia nunquam verè seu practicè innoxius esse solet, ut non saltem suppetat justus periculi me- tus.

III. Ad officia juris imperfecti non rectè trahitur denegatio amicitia, vel matrimonii: quia deest necessitas, fa- cilisque causa incommodi haberi po- test. Neque communis facultas, uni negata, repugnat æquitati naturali, si qualiscunque demum ratio subsit; mul- tò minùs unquam parere potest in- juriam formalem. *Instruct.* I. §. 2. Q. 6.

Leucotheus. An officia æquitatis im- perfecta, homini ab homine præstanda, etiam respectu hostium, spectato jure naturæ obli- gent?

Melander. I. Id censet Heineccius. h 2 1. Quia

Circa inno- xium tran- situm.

Circa denegatum ma- trimonium, favorem communem.

Officia im- perfecta, etiam respectu ho- stium.

Officia im- perfecta in genere.

Respicunt proxima ne- cessitatem.

In specie in- noxiam uti- litatem.

Officia im- perfecta ma- gis memora- bilia circa eleemo- sy- nam.

1. Quia fundantur in *aequitate natura*.
 2. Quia sunt conjuncta cum spe conciliandi inimici. 3. Quia à Socrate dudum profligata sententia, quòd male *saciendum sit inimicis*.

II. Sed verius, *per se* loquendo, nulla præstandi est obligatio, quia, durante alterius animo hostili, hæc officia vix possunt esse innoxia: sic nil antiquius in bello, quàm hostes prohibere a quatione, commeatum corrumpere, cuncta devastare.

III. Unde *natura equalitas* sicut non obstat, quin hostem vindicemus etiam positivè lædendo; ita non obstat, quin vindicemus, ei humanitatis officia denegando. 2. Spes conciliandi inimici virtutem notat non jus. 3. Sic & Socratis dicta naturalem *Ethicam* sapiunt, non *Jurisprudentiam*, quas Heineccius non raro confundit,

§. 2.

§. II.

Officia hominis perfecta. Eorum natura.

De Officiis erga proximum perfectis.

Leucotheus. Quid Moralistic officia perfecta? Quæ illorum differentia ab imperfectis?

Melander. Officia perfecta notant actiones, ad quas homo, non ex *qualicumque aequitate*, seu conformitate cum natura rationali; sed ex *justitia*, proprie tali atque perfecta; immo quandoque ex *propriissime tali*, ac *rigorosa*; per modum coactionis externæ, ac satisfactionis, est obligatus. Nam, quia justitia formalis respicit alterius jus, seu debitum, & hoc quandoque est rigorosum, seu coactionis externæ, ac reparationis illativum; quandoque merè *legale*, coactionis externæ, & reparationis experts, uti contingit in læsionibus proximi internis, odio, invidia, proposito furandi &c. facile liquet.

Differentia ab imperfectis.

II. *Differentia* ab officiis imperfectis. Hæc enim fundantur in jure minus proprio, respiciendo *aequitatem* quandam, qua aliis facienda bona; perfecta fundantur in jure proprie tali, quandoque etiam in *rigoroso*, spectando *justitiam legalem*, & *commutativam*, qua aliis non inferenda mala. 2. Imperfecta supponunt *necessitatem minus strictam*, sic ut officii incurium denominent *iniquum*; perfecta supponunt *necessitatem absolutam*, sic ut officii sui negligentem denominent *proprie*, quandoque etiam *formalissime injustum*. 3. Imperfecta pariunt obligationem coactionis expertem; perfecta coactionis externæ,

& quandoque reparationis insuper illativam. *Instruct. II. §. 1. Q. 1.*

Leucotheus. Quæ officia perfecta? Quæ eorum objecta? Et quale obligationis principium? *Officia perfecta in specie.*

Melander. I. Officia perfecta in genere duo sunt: *nemo lædendus; jus suum cuique tribuendum.*

II. Objecta sunt læsiones triplicis generis, *cogitatione, verbo & opere*; sive quò ad bona animi, intellectus nempe ac voluntatis; sive quò ad bona corporis; sive quò ad bona *sama*, aliæque extrinseca fortuna. *Modus læsionis triplex.*

III. *Fundamentum obligationis* petitur denuò ex amore, Deo ac proximo naturaliter debito, quia ad felicitatem ac pacem, cum Deo & proximo conservandam, simpliciter necessario. *Instruct. II. §. 1. Q. 2.* *Fundamentum obligationis.*

Leucotheus. Quodnam alterum officium ex perfectis?

Melander. I. *Reparatio damni*, si quod secutum ex læsione *injusta*, qualitercunque *imputabilis*, quantum fieri potest.

II. Dicitur *injusta*, quia *damnosa*; dicitur *imputabilis*, quod fit, si aditus *injustus, consilium, palpo, recursus, participans, mutus, non obstant, non manifestans.* Dicitur quantum fieri potest: hoc est, meliore modo, vel per restitutionem ipsius rei, vel per æstimationem rei, vel fructuum, lucri cessantis, damni que emergentis. *Modus reparationis.*

III. *Fundamentum obligationis* denuò petitur ex eodem amoris debiti, quia *necessarii*, principio, eò quòd *lex de non lædendo foret vana, inutilis*, si *damnum* reparari haud deberet. *Instruct. II. §. 1. Q. 3.* *Fundamentum obligationis.*

Leucotheus. Quanam ab hac obligatione exceptiones?

Melander. I. Per *accidens* cessat obligatio reparandi damni, quandoque quis non est causa *certa, vera, & efficaciter influens* in damnificationem factam. Quia tam gravis obligatio ex amore, *naturaliter debito*, deduci nequit. *Causa incerta.*

II. Cessat, nullâ culpâ interveniente, *Inculpata*, si nihil extet amplius, neque quis factus sit ditior: quia obligatio foret nimis difficilis.

III. Cessat probabilius, si *culpa sit merè juridica*, seu ex omissione diligentæ, non nisi à summè industriis adhiberi solitæ: quia obligatio foret nimis ardua, & ob frequentes transgressiones potius noxia. *Culpabiliter merè juridicè.*

IV. Cessat probabilius, si negligentia sit quidem *theologica*, sed *venialiter tantum culpabilis*: * quia tam gra-

* V. G. Si quis ex oblivione, *venialiter tantum culpabilis*, non extinxisset lucernam orto inde incendio.

gravis obligatio sufficienter probari nequit. Nam quod *aquitas naturalis* exigit, ut *damnum* patiatur potius nocens *juridice* ob culpam *voluntariam*, & à fortiori ob *theologicam*, et si *levem*, quam *absolutè innocens*, nil evincit: quia probaret, reparandum quoque fore *damnum fortuitum*, quod est nimium. Item: quia hæc obligatio nimium gravis, culpæ improporcionata, propter faciles transgressiones humano Genere potius noxia, quam utilis: immo, & *antecedenter ad omnem eventum*, ipso læso minus optabilis.

Non animadversa gravitate materiali.

V. Cessat probabilius, *quandocumque* culpa tantum est *levis* absque animadversa gravitate, seu formali seu materiali. * Ratio est, quæ supra,

Secus non cessat.

VI. Quod si tamen gravitas materialis cognita foret, ** et si culpam accederet solummodo *levis*, probabilius, *jure naturæ*, manet obligatio *gravis* ad compensationem totius *damni cogniti*. Ratio est: quia tale *damnum*, et si datum *ex culpa levi*, per se loquendo, connexum est cum *magno commodo* damnificantis adeoque cum *magno illicio* ad damnificationes plures & plures, tam proximo, quam societati humanæ admodum periculosas: ergo natura de remedio *sufficienti*, per obligationem reparationis gravem, probabilius providit, ac providere debuit.

Neque dicas. 1. Quod casu rei demeritæ, vel abjectæ, cesset *commodum* damnificantis, adeoque & *illicium*. Nam &. Et si cesset *per accidens*, non tamen cessat *per se*, sic ut non sit *conjugibilis* saltem cum *commodo*.

Neque dicas. 2. Quod obligatio nec oriatur *ex re accepta*, quia consumpta, ut ponitur; nec *ex injusta accptione*, quia tantum *levis*, & improporcionata culpæ gravi. Nam &. Quod oriatur ex utraque, ut *opposita naturæ fini*, seu, ut *connexa* cum gravi præjudicio; vel saltem præjudicii periculo, tam respectu proximi, quam societatis humanæ, cui præcavendo restitutionis obligatio est medium necessarium, à natura intentum.

Neque dicas. 3. Quod in casu, quo infertur *damnum*, cognitum ut *grave*, absque omni culpa; vel non cognitum ut *grave*, cum *levis* tantum culpa, æquale videatur periculum, & præjudicium publicæ felicitatis,

Nam &. N. Quia in casu priore nulla omnino intervenit culpa, præterquam quod casus vix videatur esse practicus. In posteriore *damnum* non cognitum ut *grave*, hoc ipso non est conjunctum cum tanto illicio.

Neque dicas. 4. Quod in casu, quo infertur *damnum* cognitum ut *grave*; sed ex culpa gravi, non major foret obligatio, adeoque obligatio *ex culpa levi* foret improporcionata. Nam &. Et si forsitan foret improporcionata, si spectetur sola culpa *levis in se*, non tamen foret improporcionata, si spectetur complexum, ut *conjunctum* cum gravi præjudicio societatis humanæ, præsertim cum obligatio hæc non descendat ex *justitia* merè vindicativa, sed potius ex *commutativa*.

VII. Eadem obligatio gravis manet ratione comprehendendi *damni*, cognitum ut *gravis*, et si datum sit per *damnificationes leves successivas*; moraliter tamen coalescentes. Ratio est; quæ supra: cum *successiva ablato* se habeat merè per *accidens*. Nec obstat. 1. Quod *furta minuta* sint facta diversis: quia manet *quantitas gravis*, scienter & *voluntarie* ablata cum *damno*; saltem *communitatis*, ejusque periculo, ac præjudicio. Nec obstat. 2. Quod *leves detractiones*, pluribus factæ, non inferant similem obligationem gravem: quia ex *detractionibus* non capitur *lucrum*, nec habetur *illicium* ad plures, & plures, uti fit in *furtis*.

Est gravitas materialis sibi solum successiva.

VIII. Cessat obligatio reparationis, quod ad *excessum damni*; *invincibiliter ignoratum*. Ratio est: quia ille *excessus* neque est *voluntarius in se*, neque *in causa*, cum ignoretur *connexio*, adeoque *fortuitus* ceteri debet.

Cessat quod ad excessum, invincibiliter ignoratum.

IX. Cessat denique obligatio restitutionis, quamdiu manet *impossibilitas moralis*, quæ ex *Prudentum* judicio æstimanda, ac *debitis* cum *limitationibus* considerata est, uti fufius legere est apud *Moralistas orthodoxos*. *Instruct.* II. §. 1. Q. 4.

Stante impossibilitate morali.

Leucotheus. Quæ ceteræ *proprietates* magis memorabiles, in *reparatione damni*, naturalis jure, contentæ?

Proprietates reparationis damni connexæ.

Melandet. I. Memorabiles *circumstantiæ temporis, loci, modi, & ordinis*, quibus *restitutio* faciendæ, quantum fieri, & *exigi* jure potest in ordine ad *damnificati indemnitate*.

Circumstantiæ temporis, loci &c.

II. Me-

* V. G. Si quis subduceret aureum, non habita sufficiente advertentiâ ad legem graviter obligantem; vel ex ignorantia gravitatis formalis, subducendo aureum, quem quis putaret invincibiliter haud esse materiam gravem; vel ex ignorantia gravitatis materialis, subducendo gemmam, quam quis invincibiliter existimaret esse vitrum.

** V. G. Si quis subduceret aureum, et si per culpam solummodo levem existimaret invincibiliter Dominum non esse saltem graviter invitum.

Cui facienda restitu-
tio,

II. Memorabilis restitutionis terminus ad quem, sic ut facienda sit possessori justo, debitâ diligentia inquisito, si sit incertus, & meliore modo, quo fieri potest, in commodum domini, vel damnificatæ communitatis.

Ab emptore bona vel mala fidei.

III. Res aliena, comparata, per contractum à possessore *bonæ fidei*, huic, non domino restituenda. *Pater.* Comparata à possessore *mala fidei* v. g. fure, permitti potest, ut recipiatur à fure, ad evincendum à fure pretium: quia *permittens* non cooperatur ad rei statum deteriore, sed non custodit in statu meliore cum suo periculo. An ob periculum evictionis possit *positivè* tradi denuo furi, seu ab emptore *bonæ*, vel *mala fidei*, controvertunt *Moralitæ orthodoxi.* *Spektato naturæ jure*, res comparata ab emptore *bonæ fidei*, ad se servandum indemnem, etiam *positivè* potest reddi furi, quia obligatio reddendi domino est valde gravis, & opposita amoris, sibi naturaliter debito, qui in *aquali periculo damni* potius favet sibi, præcipuè cum nulla adsit culpa. Contra res comparata ab emptore *mala fidei*, *spektato naturæ jure*, probabilius reddi nequit furi, *ad se servandum indemnem.* *Ratio est:* quia ejusmodi emptiones partim ob lucra ementium, partim ob invitamenta furum vendentium, non tantum *domino privato* sunt damnosæ, sed & *communi bono præjudiciosæ*, *felicitati societatis humanæ* derogatoriæ, vel saltem ob *grave periculum de multiplicandis damnis* admodum perniciosæ indemnitati publicæ, seu contrariæ fini, à natura intento: ergo natura debuit providere de *medio sufficiente*, ac *efficaci*, absterrendi homines à perniciosis ejusmodi nundinis: atqui aliud medium esse non potest, quam *obligatio*, rem, mala fide emptam, reddendi domino *cum periculo evictionis*: ergo obligatio hæc est medium, *simpliciter necessarium*, ad finem, seu indemnitatem, si minus domini privatam, saltem ad publicam societatis humanæ à natura intentam: ergo est exigita ab amore, societati humanæ naturaliter debito, adeoque jure naturæ imposita, id quod erat ostendendum.

Neque dicas. 1. Emptorem *mala fidei*, re furi traditâ, amplius haud teneri *ex re accepta*, nec *ex injusta acceptione*, quia per rescissionem contractus abolitâ. Nam &. Etsi forsan sit abolita *particulariter*, sic ut non amplius influat in damnum domini *privatum*, non tamen est abolita *totaliter*, sic ut neque amplius influat, *saltem moraliter*, in damnum publicum, seu præjudicium societatis humanæ.

Neque dicas. 2. Si emptor *bonæ fidei* potest rem reddere furi, tunc etiam *mala fidei*, quia nulla disparitas. Nam &. Disparitas est, quod; *respectu illius*, cesset præjudicium publicum, non *respectu hujus*.

Neque dicas. 3. Natura jam providit de medio, quo præcavetur præjudicio, etiam publico, per obligationem reddendi rem denuo, saltem furi. Nam &. Hoc medium non esse *sufficiens*, & *efficax*, quia urgente periculo evictionis emptores præstat indemnes.

Neque dicas. 4. Hæc probarent, nec *permittivè* posse rem, malè emptam, relinqui furi, quod nimium. Nam &. N. Illat. Quia hic casus, *dependens ab alieno arbitrio*, & *merè per accidens*, non attenditur à natura.

IV. Pro injuriis, corpori illatis, *Ratione voluntatis.* stringit obligatio reparandi damna, inde secuta *directè*, *juxta arbitrium prudentis*: ipsæ injuriæ non compensantur, quia *ordinis*, æstimatione pecuniaria *altioris*.

V. Pro injuria stupri, vel adulterii, *Stupri.* eadem est obligatio reparandi damna inde secuta; etsi ipsa virginitas, quia *ordinis diversi*, compensari haud possit.

VI. Pro læsione famæ cessat restitutio pecuniaria, quia bonum est *ordinis altioris*: unde pro fama restituenda est fama, & sic de aliis animæ bonis. *Instruct. II. §. 2. Q. 5.*

Leucotheus. *Quæ penes Moralistas protestanticos, hac in materia, laura?* *Litura protestantica.*

Melander. I. *Kemmerichius* obligationem reparandi damni adstruit præcise, quia *datum est*, etsi sine culpa fortuitum: *Thomasius* culpam, *etsi levissimam*, velut justum obligationis tantæ titulum adstruit.

II. Idem *Kemmerichius* Consiliarios, quia causas *minimè cogentes*, à reparandi damni obligatione eximit, quæ propositio est damnata ab *Innocentio XI.* in hæc verba: *qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem.* *Instruct. II. §. 2. Q. 6.*

§. III.

§. 3.

De non laden dis aliis per verba, seu officia sermocinantium, & jurantium. *Officia sermocinantium & jurantium.*

Leucotheus. *Quæ ratio tractandæ materię? Et quæ natura mendacii, huc spectantis?* *Ratio tractandi hæc officia.*

Melander. I. Ratio tractandi officia sermocinantium est, quod *conversatio humana* sit necessarium medium ad finem, à natura intentum, putâ *ad felicitatem, naturæ rationali propriam.*

II. Sermo est, *sonus articulatus ex hominum natura.* *Mendacii natura.*

nam impositione, animi sensa declarans. 2. Veritas sermonis est conformitas; falsitas est difformitas sermonis cum mente loquentis. 3. Mendacium formale est S. Augustino, dictum contra mentem fallendi causâ. 4. Mendacium materiale, seu falsiloquium, est dictum difforme objecto, non tamen menti loquentis.

Diviso extensa ad restrictionem merè internam.

III. Mendacium formale, ex communi Orthodoxorum est triplex: perniciosum, quod profertur animo fallendi, ut obfit; officiosum, quod dicitur animo fallendi, ut proffit; jocosum, quod garritur animo fallendi, ut delectet. Ad mendacium formale rectè reducitur restrictio, purè mentalis, per quam intelligitur dictum, & in se, & secundùm circumstantias determinatum ad sensum unum, eumque falsum, etsi per aliquid, sola mente retentum, posset efficere sensum verum. V. G. Si interrogatus, an fregerit hoc vitrum? id absolute neget, mente retinendo, mensè precedenti. Ratio est, quia locutio, quæ humana, fit tantum per voces, nullatenus per conceptus: ergo dicens absolute: non fregi, mentitur, conceptu retento nullatenus sensibili, adeoque nullatenus ad alterum significante. Unde damnata est hæc propositio ab Innocentio XI. Utens restrictione, purè mentali, reverà non mentitur. Instruè, III. §. 1. Q. 1.

Mendacium omne, quibusvis in circumstantiis, est naturæ jure prohibitum.

Leucotheus. Quid juris naturalis negativi circa officia sermocinantium?

Melander. Mendacium omne, qualcumque (adeoque & restrictio, purè interna) quocumque in casu, etiam utilitatis, ad necessitatis summæ, pro ratione materiæ, seu leviter seu graviter, est naturæ jure prohibitum.

Supponitur. I. Quòd finis loquelæ humanæ immediatus sit communicatio mutua, quò ad animi sensa; mediatus verò sit felicitas societatis humanæ.

Supponitur. II. Quòd hæc felicitas, in quantum dependet à conversatione mutua, humanoque commercio, sufficiens ut sit, exigat securitatem absolutam, vi cujus nemo ullis in circumstantiis, per mendacium possit licitè decipi. Ratio est, quia securitas, limitata ad solum mendacium perniciosum; vel conditionata, nisi mendacium exigat utilitas, vel qualiscumque necessitas &c. non esset exclusiva periculi, ne audiens, hic & nunc, seu per veram, seu per imaginariam loquentis licentiam (quam sibi mille in circumstantiis fingeret effrenis in mendacia hominum pravitas) decipiatur, vel saltem licitè decipi posset: ergo conversatio non esset certò sincera neque humanum commercium satis securum, adeoque securitas esset admodum dubia, atque periculosa, sic ut loquela non foret medium,

universaliter sufficiens ad finem proximum, seu ad communicanda semper animi sensa; neque satis proportionatum ad finem mediatum, putà ad felicitatem, humano Generi absolute necessariam: atqui evidens est, quòd debeat esse sufficiens; secus Natura deficeret in necessariis: ergo evidens est, quòd securitas in ordine ad finem, à Natura intentum, debeat esse absoluta, id quod erat declarandum. His suppositis.

P. Assertum. Securitas absoluta, ne quis per alterum, ullis in circumstantiis, possit per mendacium licitè decipi, est exigita ab amore, in ordine ad felicitatem, ut à conversatione, humanoque commercio dependentem, simpliciter necessario: ergo licentia mendacii qualiscumque, utpote eversiva hujus securitatis absolutæ, repugnat amori societati humanæ naturaliter debito, adeoque est Naturæ jure prohibita.

III. Nec obstat. 1. Quòd saltem mendacium jocosum, atque officiosum, nil præjudicet felicitati, seu privatæ, seu publicæ. Sed 2. Etsi nil præjudicet fini loquelæ immediato, præjudicat tamen aliquid fini mediato, seu felicitati, publicæ saltem respectivè, seu respectu conjuncti periculi ob abusum, securitatis absolutæ eversivum, adeoque felicitati, tam privatæ, quam publicæ, admodum præjudiciosum.

Nil evincens, tibus replis.

Neque obstat. 2. Quòd mendacium, certis in circumstantiis, posset esse medium necessarium, tam ad privatam, quam publicam felicitatem, casu quo averti posset mors propria, aliena, vel etiam Reipublicæ totius interitus. Nam 2. Etsi posset esse medium indeterminate necessarium, sic ut suppetat aliud, naturaliter licitum, in celanda amphibologicè veritate non tamen posset esse medium necessarium determinatè: & etiam si fors esse posset, nihilofecius, in tali casu per accidens, ejusmodi malo particulari, naturæ ordine, præponderaret malum, seu præjudicium commune, ex tali licentia periculosa redundans in omnem societatem humanam, sic ut mendacium licitum nequaquam foret.

Neque obstat. 3. Quòd obligatio absoluta quandoque repugnet amori, naturaliter debito, casu quo V. G. prodendum foret statûs arcanum naturale: ergo, cessante fine, cessabit hæc obligatio. Nam 2. Quòd non repugnat amori debito in ordine ad bonum publicum, & commune, etsi forsan repugnet in ordine ad bonum privatum, & particulare, sic tamen ut suppetat semper medium licitum occultande veritatis.

nis. Unde cessabit obligatio, siquidem cesset finis legis *adequatus* consistens in *damno publico*; immo & in *præcavendo damni periculo*, quod tamen supposita tali licentia semper manet; non tamen cessabit obligatio, siquidem cesset tantum finis legis *inadequatus*, consistens in *præcavendo damno merè privato*.

Neque obstat. 4. Quòd occultatio veritatis amphibologicæ non sit medium *aptum pro rudibus*, ad amovendam tam sæpe obvia pericula. R. cum P. *Viva*, usum scientiæ duplicis, sicuti cuivis audienti *sensibilem, notumque* supponimus; ita & loquentibus, *esit rudibus*, haud omnino incognitum, supponere possumus.

Neque obstat. 5. Quòd occultatio veritatis amphibologica æquè adversetur felicitati societatis humanæ, *propter periculum abusûs*, ac *præjudicium elidens sinceritatem* conversationis mutuz *ubique certam*, & securitatem humani generis *absolutam*. R. N. Paritas. Nam, præterquam quòd mendacium evertat finem loquelæ *immediatum*, non autem locutio amphibologica, hæc debet esse *advertibilis*, adeoque conjuncta esse haud potest cum simili periculo, ac præjudicio, etsi usus, *promiscuè licitus*, non excluderet periculum ac præjudicium simile, unde & naturæ jure prohibitus est, uti intrâ dicemus. *Instruct. III. §. 1. Q. 2.*

Occultatio veritatis permissa jure natura, quandoque præcepta certis in circumstantiis.

Leucotheus. Quid juris naturalis permissi circa officia sermocinantium?

Melander. I. Occultatio veritatis per restrictiones, non purè mentales, aliàsque locutiones similes, certis in circumstantiis, non modo est naturæ jure permissa, sed quandoque etiam præcepta. Ejusmodi circumstantiæ sunt, si quis interrogetur vel *contra jus*, vel *absque jure*; quando veritas ab altero sciri nec decet, nec prodest, nec licet, puta, in casu, quo damnum proprium, vel alienum posset emergere. Ratio asserti est, quia ex una parte occultatio veritatis, dictis in circumstantiis, vel est exigita, vel saltem non aliena, ab amore sibi, vel proximo *naturaliter debito*, utpote nullo præjudicio communis boni obstante: ex altera parte medium occultandæ veritatis, seu locutio ambigua, non est mendacium, quia non est locutio contra mentem, nec animo fallendi per se loquendo: ergo. Unde fluit, *patentes jocos* non esse mendacia, uti nec locutiones *hyperbolicas, mysticas, figuratas, ironicas, fabulosas, ambiguas*, seu *æquivocas*, ab usu communi non admodum abhorrentes, uti & *usum scientiæ duplicis*, per restrictiones non purè mentales.

II. Neque obstat. 1. Quòd aliqui *Nil obstantibus reprobis.* Authores inter restrictiones licitas numerarint V. G. locutionem *merè materialem*, æquivocationes *admodum inusitatas*, difficulter advertibiles, ab interrogante *satis determinatas* &c. Nam R. Nos patrocinari restrictionibus, quæ non sunt merè mentales, & quidem certò tales.

Neque obstat. 2. Quòd usus scientiæ duplicis nil videatur differre à restrictione *purè mentali*. Nam R. N. Differentia est, quòd *usus scientiæ duplicis*, debitis in circumstantiis, sit in humana consuetudine *vulgatus*, adeoque *advertibilis*; non autem recepta est restrictio merè interna.

Neque obstat. 3. Quòd usus vocis, alienus ad mentem interrogantis, videatur habere idem, quod restrictio purè mentalis. Nam R. N. Quia etsi habeat sensum obvium *salsum*, & verum solummodo *obscurum*, habet tamen *absolutè advertibilem ab audiente*, id quod non habet restrictio purè mentalis.

*III. Est natura jure prohibitus restrictionis, etiam non purè mentalis, seu æquivocæ, ac amphibologicæ usus promiscuus, hoc est, absque justa causa adhibitus. Ratio est: quia conversationis mutuz sinceritati, & humani commercii securitati absolutæ, foret admodum præjudiciosus, adeoque felicitati societatis humanæ derogatorius. 2. In materia fidei, & si quis jure interrogetur, est semper illicitus. Ratio prioris est, quia esset cum contemptu Dei conjunctus, juxta illud: qui me erubuerit, & meos sermones, hunc erubescet filius hominis. Ratio posterioris est: quia, qui jus habet ad interrogandum, obligat quoque ad respondendum juxta mentem suam; secus tribunalia Judicium facillè eludi possent. *Instruct. III. §. 1. Q. 3.**

Leucotheus. Quæ specialiter memoranda, spectato jure natura, circa officia jurantium?

Melander. I. Juramenti origo est ex *juramenti statu corrupto*, dum in altero *fallaciam, aut perfidiam*, ordinariè loquendo, supponit. 2. Est quid accessorium *sermonis, & pacti*. 3. Dicitur *invocatio tacita, vel expressa*, Divini Numinis, tanquam *primæ & infallibilis veritatis in testem, vel etiam vindicem, ratione firmatæ rei*. 4. Est requisita *intentio*. 5. Fieri etiam potest per creaturas, saltem in quibus divinz bonitatis aliquid *specialiter elucet*, quia fit *cum relatione ad Deum*. 6. Est actus *religionis*. 7. Tres habere debet proprietates: *judicium*, quod exigit, ut cum *dilcretionem, prudentiam, considerationem, ac reverentiam*, nec sine necessitate,

tate, aut gravi causa fiat. *Justitiam*, quæ exigit, ut, quod juratur, sit res justa, licita, ac honesta. *Veritatem*, ut nimirum res sit vera, aut saltem ex gravi ratione putetur vera. 8. Est duplex: *assertorium*, quo confirmatur dictum de præsentis, vel præterito; & *promissorium*, quo confirmatur dictum de opere futuro.

Licentia.

II. *Juramentum, debito modo factum, est licitum.* Patet: quia est actus religionis: naturæ juri conformis, fundatus in verbo Dei: *laudabuntur omnes, qui jurant in eo.* Unde illud: *non jurare omnino*, intelligendum de juramento *sine necessitate*; prohibitio canonica, ne fiat per creaturam, intelligenda de Gentilium juramento per Deos. 2. *Licita* quoque est *praxis*, in foro canonico, & civili, deferendi juramenta gravibus in causis. *Patet*: quia conformis est æquitati naturali *propter necessitatem*; cum sit *subsidium* imbecillitatis humanæ ad fidem, & veritatem firmandam, uti & *medium expediens* pro bono publico ad terminandas lites. Unde rectè damnata est *Quesnelli* propositio ultima, qua adstruit, *nihil spiritui Dei, & doctrinæ Christi magis opponi, quam communia facere juramenta in Ecclesia.* Nam *falsum est.* 1. Quòd sic multiplicentur occasiones pejerandi, nisi per accidens, seu ex malitia hominum eodem modo, quo per *leges* multiplicentur peccata: non enim *peccatum cognoscitur, nisi per legem*, uti inquit Apostolus.

Falsum est. 2. Quòd hæc praxis saltem impellat ad malum, si quidem fiat *debito modo*, nec *sine necessitate.* Unde paritas non est cum *lectione S. Scripturæ, rudibus prohibita*, quia *non lectio, sed ruditas* periculosa impellit ad malum.

Falsum est. 3. Quòd juramentum, etsi ex *motivo temporali* imperatum, non sit *actus religionis*, adeoque nomen Dei deserviat *consilio impiorum*: nam semper manet *fides* in Deum veridicum, & *invocatio* ejus in testem. Frequentari tamen non debet, uti cæteri actus virtutum, quia non est, nisi remedium infirmitatis humanæ, sine necessitate haud usurpandum.

Obligatio.

III. *Obligatio juramenti promissorii* est duplex, quò ad *animum implendi*, & *ipsam implerionem*, si *rationabiliter* possit, res *notabiliter* non mutetur, neque obstet *ius superioris*. Quò ad primum, est *obligatio gravis* etiam in *levi materia*, uti in juramento *assertorio*, propter *authoritatem Dei*; quò ad secundum potest esse *obligatio levis* in materia *levi*, quia *Deus propriè* non adducitur in testem *executionis*, quæ utpote de contingentibus sciri nequit; sed *obli-*

Inst. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

gationis, ut adeò *promissi* incurius propriè *mendax* non sit, id quod requirit *perjurium*; sed potius *infidelis*: ergo *authoritas Dei* adducta quidem est in confirmationem *promissionis infidelis*, non tamen in *testimonium falsi*. 2. Manet *obligatio*, etsi *juramentum sit injustè extortum vi, dolo, aut errore* non versante *circa substantiam*: quia *turpitudine* non se tenet ex parte *jurantis*, adeoque cum sine peccato impleri possit, impleri debet, ut ne *Dei nomen in testimonium falsi adductum sit.* Suppetit tamen *medium rescissionis* in foro civili, immo & naturali, ut alibi dicemus. 3. *Nulla est obligatio de re mala, vana, inutili, indifferente*, quæ tali: quia *juramentum* nequit esse *vinculum*, seu *iniquum*, seu *inutile*. 4. *Obligatio in utilitatem hominis* semper tenet, *neque mutabilis* est respectu *jurantis*, ex *regula communi*. 5. *Obligatio*, orta ex *virtute religionis*, est *personalis* in *jurante*, *realis* penes eum, cui quis jurat, quia transit ad huius etiam *successores*. 6. *Persona habilis juramenti, per se loquendo*, est *omnis creatura rationalis*, etsi à *perjuro*, & *impubere* non recipiatur in *judicio.* *Instruct. III. §. 2. Q. 4.*

Leucotheus. Quæ specialiter observanda sunt circa usum in officio jurantium?

Melander. I. Juramentum fieri debet debito modo; secus erit perjurium, seu falsitas, sacrilegè jurata. Defectu *judicii*, seu *debitæ considerationis*, quandoque est *veniale*, uti & defectu *justitiæ*, etsi defectu *veritatis* culpa semper sit *gravis*, ob *gravem irreverentiam.*

II. *Juramentum assumit naturam rei, cui Natura jus adjicitur*: neque *obligationem* auget, nisi *intensivè*, addendo *obligationem ex virtute religionis.* Unde *licitus* etiam *usus* in locutione *amphibologica*, si quidem *hæc justa*, & *necessaria sit.* *Ratio est*: quia ubi *ius est occultandæ veritatis sine mendacio*, nulla *irreverentia* fit *juramento.* Id tamen *observandum*, quòd ad *juramentum amphibologicum* requiratur *major necessitas*, quam præcisè ad *licitiam locutionis amphibologicæ*, uti rectè *animadvertit P. Viva.*

III. *Juramenti obligatio quandoque cessat, quandoque tollitur*, etsi cæteroquin sit *strictæ interpretationis* propter *periculum perjuri.* *Cessat* per defectum *conditionis imbibitæ*, si res *bona evaderet mala*, vel *majoris boni impeditiva*, *inutilis* ad *intentum.* *Tollitur* per *irritationem à superiore.* *Dispensatur*, vel *commutatur* eodem modo, quo *votum*, ab *habente potestatem legitimam.* *Relaxatur* à solo illo, in *cujus favorem factum est aut ab*

eo, cui promissa materia subjecta est.

Officia jurantium & eorum principium.

IV. Officia jurantium sunt. 1. *Temere non jurare.* 2. *Juramentum temere non exigere.* 3. *Jurare cum veritate.* 4. *Promissa jurata fideliter servare.* 5. *Non jurare ad res illicitas, & sic de aliis.* Principium est amor, quia prædicta officia vel sunt conformia, vel opposita amoris, Deo, & proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario: exigente scilicet naturæ corruptæ infirmitate subsidium, ad firmandam magis sinceritatem in officiis sermonis, & ad roborandam magis fidelitatem in promissis, pactisque, simpliciter necessarium, & necessario petendum ex cultu, & reverentia Deo, ut *Authoris naturæ omniscio, & vincit, naturaliter debita, id quod erat declarandum.* Instruct. III. §. 2. Q. 5.

Protestantium principia circa officia sermocinantium. Circa mendaciam.

Leucotheus. Quæ principia Moralistarum protestantium circa officia sermonis?

Melander. Sunt ab Orthodoxis admodum aliena.

Pater. I. Quia, ex Grotii mente, mendacii malitia consistit in repugnantia cum jure, quod existit in audientie. Jus istud est facultas intelligendi loquentis mentem, & sensa, habeturque ex tacito hominum pacto. Tolli potest jus istud vel expresso audientis, vel præsumpto loquentis consensu, vel oppositione juris, quod prævalet in loquente, quibus casibus locutio contra mentem, non mendacium, sed falsiloquium solummodo foret.

Essentiam.

Pater. II. Quia, ex mente Puffendorffii, Virriarii, Weberi, veritas nil aliud est, quam convenientia; mendacium vero disconvenientia verborum cum rebus, ac animi sensis, ex officio manifestandis, hoc est, quando ea intelligendi jus imperfectum, vel perfectum suppetit audienti, sive ad commodum consequendum, sive ad incommodum avertendum. Unde Kemmerichio mendacium est falsiloquium dolosum, hoc est, cum læsione alterius conjunctum.

Obligationis radicem.

Pater. III. Quòd iidem obligationem, quò ad animi sensa, verbis exprimenda, vel fundent in pacto tacito, uti Grotius; vel in jure audientis, ac etiam loquentis cum Puffendorffio; sive dein jus illud perfectum sit, ne quis lædatur, sive imperfectum, ut cujusvis commodum promoveatur. Unde obligationis radicem Thomasius in secundis curis ex principiis decori, & justis; Puffendorffius ex communi præcepto socialitatis: vel etiam particulari pacto deducit.

Inductæ axiomatica.

Pater. IV. Quòd ex his principiis varia deducant scita iidem Authores V. G. cum Webero, Puffendorffii notatore:

loquere, quoties id officium (ex jure alterius perfecto, vel imperfecto) requirit; cum Thomasio: sermone utere ad promovendam tranquillitatem communem; menti conformia loquere, si humanitas, vel pactum, vel communis tranquillitas exigat; falsiloquio abstinere, quoties per id alter læderetur, vel pax humani Generis turbaretur. Idem cum Fleischerò alibi: tace, loquere, vera dic, falsiloquio utere, quoties, & quo modo opus est ad promovenda alterum commoda, aut jura non lædenda. Instruct. III. §. 3. Q. 6.

Leucotheus. Quis sensus Catholicorum de hisce principiis?

Melander. Sunt oppido erronea, ac certò falsa.

P. I. Quia dictum contra mentem etiam animo fallendi negant esse mendacium, nominantque merum falsiloquium, & quidem licitum, si modò proprium, aut alienum commodum, incommodumve hoc exigat: atqui hoc est contra communem; est contra finem loquelæ immediatam, ac mediatam, ut quis, quocumque tandem casu licitè possit, & quidem positivè alteri ingenerare errorem cum præjudicio sinceritatis, quæ in ordine ad felicitatem, naturæ rationali propriam, debet esse ubique certa: immo cum præjudicio securitatis absolutæ, in humano commercio absolute necessariæ, uti constat ex dictis.

P. II. Quia in hisce principiis nulum mendacium jocosum, seu officiosum, sed solummodo perniciosum, fatente Webero; vulgarem hanc distinctionem esse omnino nullam, eò quòd mendacium jocosum & officiosum ad mera falsiloquia referenda sint: atqui hæc sunt mentendi libidini admodum accommodata; loquelæ fini adversa; humano commercio periculosa; & securitatis absolutæ, ad felicitatem societatis humanæ necessariò requisitæ, everfiva, uti rursus constat ex dictis.

P. III. Quia in hisce principiis obligatio vitandi mendacii malè petitur seu ex pacto tacito, seu ex jure audientis perfecto, vel imperfecto; officia sermocinantium malè ex socialitatis principio deducuntur: unde & fallaces sunt regulæ, ad commodum promovendum, vel incommodum avertendum restrictæ, quia in solo jure privato, non communi totius humani Generis necessitate fundatæ. Aptius ergo assignatur fundamentum amoris naturaliter debiti, ex quo verior eruitur hæc regula triplex. 1. Tacendum, vel loquendum, quoties id, seu strictè, seu minus strictè, est exigendum ab amore, cuius naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali propriam, necessario. Inde vitanda garrulitas, scurrilitas, obscuritas promiscue

Sensus Catholicorum de hisce principiis. Sunt erronea, fictitio mendacii conceptu.

Non conveniente mendacio jocosum, & officioso.

In obligationis falsa radice atque principio.

ambibologica, ceteraque locutionis vitia. 2. *Vitandum omne mendacium, quia ubique, & semper, si minus bono proprio, vel proximi privato, saltem bono communi adversum, utpote conversationi, commercioque humano respectu securitatis, & certitudinis absolute praejudiciosum, atque periculosum.* 3. *Quandoque permessa, immo praecepta occultatio veritatis per sermonem minus apertum, verumtamen, nec nisi permessa alterius deceptione, & iusta seu nostris, seu proximi necessitate id exigente, id quod planum ex fundamentali juris naturalis principio, seu amore, cuius naturaliter debito, uti supra jam declaratum, Instruct. III. §. 3. Q. 7.*

Deductiones protestanti- cae.

Leucobonus. Quenam ex erroneis huius principii conclusiones à Naturalistis protestantibus aeductae, circa officia sermocinantium?

Admodum paradoxa, confundendo mendacium cum falsiloquio.

Melander. Admodum paradoxa, & mentiendi libidini oppidò favorabiles.

Explicatur. I. In genere admittunt locutionem proprie contra mentem, etiam animo fallendi, hoc est, mendacium formale (quod fucato falsiloquii nomine palliant) toties jure naturae licitum, immo & obligatorium, quoties id exigat commodum proprium, vel alienum promovendum, aut incommodum avertendum.

Mentiendi libidini admodum favorabiles admittendo mendacia passim licita.

Explicatur. II. In specie admittunt mendacia licita. 1. Adversus pueros, amentes, quia in illis nulla iudicii libertas. 2. Respectu tertii, ad quem sermo non dirigitur, quia nulla ad tertium obligatio. Et quia juxta Grotium non mentitur, qui, quem alloquitur, monet, se falsa dicturum, tertius commodè deludi posset. 3. Casu quo alter deceptionem ægrè haud laturus praesumitur propter commodum: quia non infertur ei injuria. 4. Casu quo id exigeret bonum publicum. 5. Superiori, habenti' jus supereminens in audientis jura. 6. Quoties vita innocentis, aut par aliquid seryandum, aut alter ab improbi facinoris perpetratione avertendus. Rationem assignant, quòd jus loquentis, vel alterius, communi omnium iudicio, juri audientis praevalcat. 7. Denique respectu hostium mendacia licita admittunt; immo respectu omnium, qui jus quaesitum nullum habent, ut loquitur Vitriarius.

Quasi scriptura & menti Patrium confirmata.

Explicatur. III. Hæc omnia mendacia Grotius licita esse asseverat, superaddito grandi mendacio, quòd nempe S. Scriptura ejusmodi exempla suppeditet laudatorum hominum sine reprehensionis nota; immo & à SS. PP. laudata, quos inter referunt S. Chrysostomum, Hieronymum, Tertullianum, Origenem, Clementem, Lactantium, Cassianum &c.

Inst. Jur. Nat. & Gent. Epitomo.

Explicatur. IV. Unde & doctrinam catholicam coarguunt, quasi ex uno Augustino malè depromptam, seposita ratione, atque Scriptura; quali faventem restrictionibus, ab omni usu tam alienis, ut satiùs sit admittere falsiloquia; quasi elidentem omnes leges, contra mendacium & perjurium latas, sic ut etiam diabolus, et si Pater mendacii, excusari, & omnes contractus, ac tribunalia eludi possent. Verbò: quasi tegetet impiam & sceleratam opinionem de restrictione mentali, ambiguoque sermone, ad finiendas lites minime habili atque accommodato. Instruct. III. §. 3. Q. 8.

Non sine additis calumniis in doctrinam catholicam.

Leucobonus. Quis sensus orthodoxus de huius protestantibus parovis?

Melander. Sunt juri naturae adversa, Sensus Catholicorum de huius legis. Scandalosa, & bono publico pernicioosa. 2. Suis injuriosa S. Scriptura & Patribus. 3. Sunt denique calumniosa doctrinae catholicae, & Theologis orthodoxis.

Demonstratur. I. Quia doctrina admittens mendacia licita, quocumque casu promovendi commodi, vel amovendi incommodi, etiam ex consensu alterius praesumpto, quovis fine utili, maximè respectu Imperantium, hostium, &c. sic ut ex Lutheri oraculo dici possit singularis virtus, atque prudentia; doctrina, inquam, talis est evidenter eversiva finis, & immediati, & mediati, à Natura per sermonem intenti, cum praesudicio omnis sinceritatis in conversatione, ac securitatis absolutae in humano commercio, sic ut pandat viam latissimam ad mendaciorum usum promiscuum, quavis occasione mentiendi libidini praetextum licitum suppeditante: ergo est naturae juri adversa, scandalosa, & bono publico pernicioosa.

Demonstratur. II. Quia pro licentia mendaciorum ex S. Scriptura falso proferuntur exempla à Grotio, ipso ejus notatore Zieglero, hanc S. Scripturae factam injuriam reprobante: nec enim mulieres Aegyptiae leguntur praemiatae, nec Rahab laudata propter mendacium, ut passim videre est apud orthodoxos Interpretes. Nec ullus Patrum proferri potest, qui licentiam, tam protestantiè vagam, mendacium probaret: ergo doctrina protestantica est S. Scripturae, & Patribus injuriosa.

Demonstratur. III. Quia argumen- Calumniosa tum retorsionis protestanticae in occultationem veritatis, quam licitam adstruunt scholastici orthodoxi, evidenter nullum. Nam tantum adstruitur licita per restrictiones advertibiles, à communi loquendi usu haud alienas, nec positive intentas ad alterius deceptionem, nec promiscue adhibendas, sed suppeditante iusta causa, necessitate, vel utilitate gravi, nulloque obstante interrogantis jure permissas: et

go doctrina protestantica, supra exposita, est etiam calumniosa scholasticis orthodoxis. Instruct. III. §. 3. Q. 9.

Errores protestantici circa officia jurantium. Grotii.

Leucotheus. Quomodo in officiis jurantium extravaganter protestantici Moraliste?

Melander. I. Grotius cum suis notatoribus errat. 1. Dum juramenta, absque animo jurandi, seque obligandi, prolata tam simpliciter obligare affirmat. Errat. 2. Dum ambiguas locutiones, absolute licitas, negat eisque opposita juramenta vocat detestandam iniquitatem. Nam cum ipse falsiloquia, revera mendacia, toties licita asseverat, & juramenta, iis opposita, esse licita asseveret, necesse est, eò quodd, ex communi omnium, juramentum assumat naturam actus, atque hæc est iniquitas protestantica, verissime detestanda. Errat. 3. Dum juramenta per falsos Deos obligatoria affirmat, & sic de aliis.

Puffendorfi.

II. Puffendorfius cum suis errat. I. Dum juramenta, dolo elicita, simpliciter, & absque ulla restrictione, annullat. Item: dum nulla dicit juramenta vi vel metu injusto extorta, longè probabiliore refragante: neque Deus, nominis sui abusu, hac ratione favet impiis, quia obligatio non oritur à scelerere juramentum extorquentis, sed à voluntarietate jurantis, qui sine scelere juramentum explere, cum potest, debet, præcipuè cum innocentiz jurantis, & injuriz cogentis, per viam resisten-

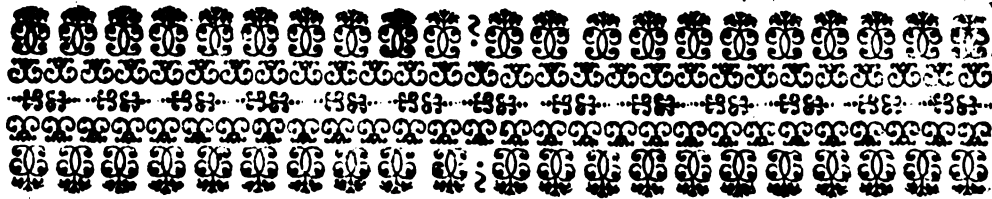
nis, etiam naturaliter licite juxta multos, præcaveri possit.

III. Thomafius statisticè nugatur, Thomasti. dam per Papatùs arcanum grande juramenta Christiano quoque foro inducta asserit, ut sub prætextu fori interni, & causarum spiritualium, Papa ad se traheret potestatem judicandi de negotiis plerisque civilibus, sicque fundamenta jaceret acquirenda potestatis summa. Inde, ait, juramenta ad negotia quælibet fuisse extensa; inter speciales promissiones, Deo factas, habita, & quidem per modum articuli fidei; ut obligatoria declarata, etsi metu injusto extorta forent refragante natura jure, atque hæc omnia facta fuisse non abo sine, quàm ut Clerus sibi tacite vindicaret potestatem legislativam, & judicialem, corrigendi leges civiles, ut sic firmaret questum pecuniarium in juramentis, fraudulenter factis in suum favorem; ut per juramenta religionis sibi etiam imperium in Politicorum conscientias vindicaret, ad quem questum etiam crimen hæreseos, uti & alia Canonistarum erronea de blasphemia dogmata reducenda esse, asserit homo, ex protestanticis ideis admodum confusus, magno ingenii sui, & eruditionis, non ubique contemnendæ, dedecore, majori famæ suæ dispendio etiam penes suos, qui nec ipsi, reor, hujusmodi logis multum applaudent.

Instruct. III. §. 3. Q. 10.

INSTI-

Institutio-
num.

INSTITUTIONUM

Juris
Naturæ &
Gentium.

JURIS UNIVERSALIS, NATURÆ ET GENTIUM

Part 2.

PARS II.

Jus Gen-
tium.

DE JURE GENTIUM.

Titulus 1.

TITULUS I.

De statu ho-
minis sociali.

De statu hominis adventitio, officiisque exinde fluen- tibus.

§. I.

§. I.

De statu con-
jugali.

De Statu hominis adventitio simplici, seu societate conjuga- li, ejusque natura, ac impedimentis.

Status ad-
ventitius,
quid? &
quotuplex?

Leucotheus. Quid Status adventitius, & quæ officia, inde in Societatem humanam fluentia?

Melander. I. Status in genere est ratio vivendi, seu hominis conditio certa, quam si homo sortiatur à sola natura, dicitur naturalis; si illam sortiatur dependenter à facto, libertatis congenitæ restrictivo, dicitur adventitia.

II. Unde status adventitius in specie, est conditio hominis, in certis circumstantiis per propriam, seu alienam factum constituti, quæ conditio eundem ad distincta quedam officia, indeque manantia jura determinat.

III. Status igitur adventitius est Status societatis humanæ; societas autem humana nascitur ex consensu duorum, vel plurimum, in eundem finem, ac media, fini huic obtinendo necessaria, conspirantium. Unde societas multiplex esse potest, eò quòd multiplex possit esse finis coeuntium, quas inter societates præprimis memoranda simplex, seu prima, ex minoribus aliis haud composita, qualis est status, seu societas conjugalis, familia, herilis. Altera composita, quæ ex minoribus aliis consurgit, qualis est civitas, seu Respublica. Tit. 1. Instruct. I. §. 1. Q. 1.

Leucotheus. Quid de statu adventitio simplici, seu conjugali?

Melander. I. Inter status societatis simplicis status conjugalis est ordine & dignitate primus, atque, spectato præcisè jure Naturæ, dici solet in genere, societas simplex personarum diversi sexûs, sobolis ritè procreanda, educandaque causâ inita. Dicitur societas simplex, abstrahendo, an sit necessariò perpetua, ac indissolubilis spectato præcisè jure Naturæ; inter personas diversi sexûs, abstrahendo, an polygamia, aut polyandria sint naturæ jure prohibita, quo de puncto gemino infra. Dicitur inita, putà per mutuum consensum: unde connubium sumi solet vel pro ipso contractu, vel pro ipsa conjunctione, seu vinculo, orto dependenter à mutuo consensu, siquidem non actualis conjunctio, sed consensus in obligationem ejusmodi censetur de essentia connubii, seu societatis conjugalis.

II. Status conjugalis est institutus à DEO, Authore Naturæ, adeoque naturali jure quàm maximè licitus, ut patet, ex utriusque sexûs creatione, ac creatoris fine: multiplicamini, non est bonum homini esse solum &c. quibus verbis à Creatore & conjugii finis

Status con-
jugalis pro-
prietates.

primarius, ac secundarius est approbatus. Accedit, quòd propagatio speciei humanæ, non per vagos concubitus, sed per matrimonii thoros legitimos instituenda fuerit: secùs enim honesta, ritèque disposita inter homines societas, vitæque humanæ cultus, intelligi haud posset.

III. Status conjugalis est Natura jure præceptus, non quidem hominibus singulis, sed tamen universitati hominum. Ratio est: quia exigitur ab amore, ad felicitatem, Naturæ rationali propriam, naturaliter debito, ac ad propagationem speciei humanæ simpliciter necessario. Hæc necessitas, propagato sufficienter Genere humano, cessat respectu singulorum, eò quòd meliore bono compensari possit. *Instruct. I. §. 1. Q. 2.*

Statùs conjugalis perpetuitas, spectato jure Natura.

Leucothens. An status conjugalis, spectato præcisè jure Natura, notet vinculum perpetuum, atque indissolubile?

Melander. I. Spectato jure Divino, à mundi primordiis, status conjugalis notavit pactum, seu vinculum perpetuum, atque indissolubile respectu omnium hominum, etiam paganorum, cum juri Divino æquè subiaceant, ac Fideles. Patet ex illo: ab initio autem non erat sic: inde dispensationem à DEO factam Judæis, propter duritiam cordis, Christus denuò sustulit, & matrimonium primæque indissolubilitati restituit.

II. Spectato jure Natura, matrimonii contractum, ex sua natura, esse perpetuum, atque indissolubilem, sententia est valde probabilis, adstruiturque satis communiter ab Authoribus orthodoxis. Autoritas constat apud Sanchezium, & ratio est: quia status conjugalis, spectato etiam Natura jure, niti debet contractu sufficiente præprimis ad educationem prolis, non qualemcunque, sed competentem, qualis per pactum solubile difficulter haberi potest. Accedit, quòd pactum temporarium sit adversum fini secundario, seu communi subsidio cohabitationis perpetuæ.

III. Spectato præcisè jure Natura, matrimonii contractum, non necessariò esse omninò perpetuum, atque indissolubilem, videtur esse sententia, haud minùs probabilis, adstruiturque satis magna autoritate Theologorum, atque Canonistarum. De autoritate constat apud eundem Sanchezium, & ratio est. 1. Quia jus Naturæ est immutabile ex dictis, ut ad eò per Moysen in perpetuitate dispensari cum Judæis haud potuisset. 2. Quia per contractum specialem, etsi solubilem, satis provideri potest de competente prolis educatione ad usque ætatem sufficientem, cum neque dominium

Patris, post emancipationem, ad omnem prolis vitam sese extendat. Subsidium mutuum, ex cohabitatione perpetua, conformitatem infert, naturæ matrimonii congruam, non tamen simpliciter debitam; seu necessitatem absolutam, in naturæ jure fundatam. 3. Quia Patres plerique indissolubilitatem matrimonii referunt ad unionem Christi cum Ecclesia, seu ad contractum, quæ sacramentalem, etsi & iste non sit absolute indissolubilis, uti patet in matrimonio rato, solubili per professionem religiosam.

IV. Spectato statu Natura, perpetuitas contractus matrimonialis est naturæ rationali admodum consentanea. Colligitur ex multiplici commodo, præcipuè ex educatione certiore prolis, mutuo conjugum adjutorio &c. 2. Abstrahendo à societate, merè conjugali in se, respectu multiplicis Reipublicæ inter Gentes, contractus matrimonialis videtur Gentium jure esse perpetuus, nec dissolubilis, saltem privata auctoritate. Colligitur ex praxi moratorum Gentium, etsi pleræque jus Divinum ignorent. 3. Societas conjugalis, spectata in se, & secundum statum merè naturalem, nititur contractu, non qualicumque, quavis causâ per mutuum consensum solubili, sed speciali, norante vinculum, absolute sufficiens, & commensuratum matrimonii fini primario, generationi nempe, & educationi proli debitæ, ac simpliciter necessariz. Ratio est: quia aliàs non sufficienter distingueretur à concubitu vago, neque satis præcaveret fornicationis incommotis, ac præjudiciis gravibus, naturæ juri oppositis. 4. Vinculum perpetuum & insolubile, naturæ jure esse requisitum, ex ratione merè naturali, sufficienter probari vix potest. Nam probari vix potest, ejusmodi vinculum perpetuum esse exigitum ab amore, proli quòd ad educationem, vel societati humanæ quòd ad speciei propagationem, indispensabiliter necessario; cum per vinculum speciale, etsi solubile, huic fini sat præcaveri possit, uti dictum. 5. Unde & sententia, negans hanc perpetuitatem, satis resistari nequit, id quòd tamen in nullum cedit status conjugalis perpetui præjudicium. Nam dispensatio penes Judæos, in perpetuitate conjugalis vinculi, siquidem foret juris naturalis, admitti haud posset, uti constat ex dictis. Accedit, quòd fini primario generandæ & educandæ prolis, per contractum specialem satis præcaveri possit. Interea salva manet indissolubilitas matrimonii penes Infideles ex jure Divino, & Gentium; penes fideles etiam ex ratione Sacramenti. *Instruct. I. §. 1. Q. 3.*

Status conjugalis seu dualitas, seu pluralitas respectu juris Naturæ.

Leucotheus. An status conjugalis, spectato præcisè jure Naturæ excludat omnem pluralitatem, seu polygamiam, seu poliandriam simultaneam?

Melander. I. Spectato jure Divino, à Mundi primordiis, respectu omnium hominum notavit solummodo vinculum duorum. Nam dictum: adhaerebit uxori, non uxoribus &c. erunt duo in carne una, non tres &c. In Lege antiqua cum Patribus fuisse dispensatum, ad multiplicandum populum fidelem, constat; in Lege nova polygamiam divino jure prohibitam esse, liquet ex Tridentino.

II. Spectato jure Naturæ est sententia valde probabilis, polygamiam esse Naturæ jure prohibitam. Ratio est: quia videtur repugnare Matrimonii fini primario, hebetando viri fecunditatem in reddendo pluribus debito; dividendo affectum Patris in educanda thori diversi sobole; traditionem corporum mutua faciendo inæqualem. 2. Quia videtur etiam repugnare Matrimonii fini secundario, labefactando conjugium, ut est remedium concupiscentiæ, uno pluribus haud semper sufficiente; incommodando gubernationi domesticæ, conjugum diversitate æmulationes & discordias excitante. 3. Quia videtur præjudicare Societati humanæ, nimiam liberorum copiâ gravando Respublicas, naturæ jure egenis æquè ac opulentis polygamiam indulgente.

III. Spectato jure Naturæ polygamiam haud esse, vel fuisse illicitam, videtur esse sententia, minor quidem auctoritate, ratione tamen non inferior. Ratio est: quia momenta, in oppositum allata non videntur efficacia. Nam. 1. Rectè Angelicus: pluralitas uxorum neque totaliter tollit, neque aliquantulum impedit primum finem, cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus fecundandis, & educandis filiis, ex eis natis. Adde: quòd æqualitas pacti de tradendo corpore sit quidem matrimonii fini oppidè congrua, non tamen absolute necessaria, multò minùs iniqua. 2. Quò ad secundarios fines, salvo primario, ii magnam convenientiam, naturæ matrimonii propriam, notant; jus tamen naturale, in sola necessitate fundatum, haud probant. Accedit, quòd periculum incontinentiæ in uxoribus sit inefficax, quia deductum ex casu non ordinario; sic & pluralitas conjugum tranquillæ cohabitationi obest merè per accidens, cui incommodo per varia media obviari potest. 3. Quò ad præjudicium societatis humanæ multiplicatio nimia jus naturæ, permissivum non afficit, eò quòd istud pro fine ipsam generis humani

multiplicationem intendat. Nimietas, sicuti habetur per accidens, ita jus naturæ non tollit, sed usum restringit, secùs ipsa naturalis libertas juris naturalis haud foret, cum quovis homine libero, nullòque alterius imperiis subjecto, magnum redundaret præjudicium in societatem humanam. Ratio asserti positiva est, quòd si polygynia foret contra jus naturale, sequeretur, Deum dispensasse cum Patriarchis, ac Judæis in lege naturali, quam tamen supra immutabilem esse probavimus; immo sequeretur, Deum, ut authorem Naturæ, tot sæculis & tam universaliter tolerasse, non modò in Gentibus, sed etiam in Populo electo corruptelam naturæ, de se & naturali juri, & matrimonii fini, quò ad propagationem humani Generis, tantoperè adversam.

IV. Poliandriam simultaneam, naturæ jure esse prohibitam, & matrimonii fini absolute repugnantem, est sententia satis certa, & Authorum, etiam protestantium, unanimi calculo concessata.

Ratio est. 1. Quia nullus Author proferri potest, qui ejusmodi licentiam propugnet. 2. Quia repugnat matrimonii fini primario: nam per poliviriàm intendi nequit multiplicatio humani Generis, cum mulier non nisi semel quot annis parere possit, uno viro fecunditati hujusmodi sufficiente. Impeditur item generatio sobolis, & hebetatur fecunditas, ut patet in meretricibus. Redditur insuper incerta proles, adeoque & educationis cura restringitur. 3. Quia repugnat etiam fini secundario; non enim foret aptum remedium concupiscentiæ, una conjuge viris pluribus non sufficiente; rueret mutua communicatio in plurium virorum familia; imperium maritale foret divisum, una conjuge plures Dominos habente, & sic de aliis.

V. His præmissis fluit. 1. Quòd monogamia, institutioni primæ coæva, habeatur ex jure positivo Divino, Protoparente Adamo per eundem contextum legem Divinam circa matrimonii perpetuum vinculum, & monogamiam promulgante, ut colligitur ex N. 1. Fluit 2. Monogamiam & matrimonii naturæ, & propagationi humani Generis esse, quam maximè consentaneam: unde, polygamiam, saltem Gentium juri esse adversam, ut colligitur ex N. 2. præcipue quòd convenientia monogamiæ, & incommoda polygamie, saltem spectato fine secundario, jus Gentium moratorum facile evicerint. Fluit. 3. Polygamiam tamen, in se præcisè spectatam, naturæ jure

jure simpliciter esse prohibitam, sufficienter probari haud posse, abstrahendo tamen à modo, nam solius libidinis causa, & ultra vires, in quovis numero, ultra facultates educandæ & alendæ prolis multiplicis in vitam, naturæ jure rejectam quis meritò judicet, uti colligitur ex N. 3. Fluit 3. Etsi permittatur poligamiâ, naturæ jure permessa, matrimonii monogamiæ nullum fieri præjudicium, cum præceptum Divinum, initio datum, sublata per Christum poligamiæ tolerantia, etiam respectu Infidelium denuo revixerit. Fluit 4. Poliandriam non tantum jure Divino & Gentium, sed & naturali esse absolute prohibitam, uti colligitur ex N. 4. Instru. 1 §. 1. Q. 4.

Statu conjugalis impedimenta respectu juris Naturæ, præcipue quò rati?

ad primum gradum lineæ rectæ.

Leucotheus. Quid de statu conjugalis impedimenti, & præcipue de primo gradu consanguinitatis in linea recta censendum respectu matrimonii, solo jure Naturæ considerari præcipue quò rati?

Melander. I. Singularis est opinio Thomasi, qui matrimonium in primo gradu, Patris nempe cum filia, Matris cum filio, naturæ jure haud repugnare, adeoque validum, licitumque, hoc præcisè spectato jure, affirmat. Ratio illius est, argumentum negativum, quo momenta, afferri solita ex instinctu, sensuque communi, ex reverentia sanguinis, ætatisque disparitate &c. convincentia esse negat.

II. Sententia affirmans, matrimonium in primo gradu lineæ rectæ esse etiam Naturæ jure illicitum, atque invalidum ex ratione intrinseca est probabilior. 2. Ex ratione extrinseca est absolute tenenda, & adstruenda. Ratio prioris est: quia, etsi tale conjugium, spectato naturæ jure, non repugnet simpliciter societati conjugali in se, ejusque fini primario in generanda & educanda prole; repugnat tamen societati conjugali respectivæ, seu ut respicit alios fines, matrimonio hujusmodi absolute impossibiles. Nam societas conjugalis, ex sua natura, ordinatur ad societatem paternam, cujus finis est bonum commune familiae, consistens partim in autoritate, superioritate, regimine paterno atque materno per officia vitæ ædificativæ, instructionis, ac correctionis necessariorum; partim in liberorum observantia, subjectione, ac reverentia, per officia pietatis, amoris, ac timoris filialis, quæ etiam post educationem suo modo durant, ac irremissibiliter inhaerent. Jam sic: hi fines atque officia, cum fine talis conjugii, ejusque officii, sunt absolute impossibilia, seque mutuò everunt: ergo tale conjugium, saltem ut est societas respectiva, rationi rectæ est dissonum, adeoque naturæ jure, abso-

lutè prohibitum, ac nullum. A. P. Familiaritas conjugalis elidit auctoritatem Patris, & observantiam filiarum; actus conjugalis pudor (unde unde proveniat) repugnat reverentiæ liberorum, erga Parentes innatas; æqualitas conjugalis adversatur superioritati matris, & subjectioni filii; patria potestas in filio, vel materna in filia enervat familiæ regimen fratres inter atque sorores, sicque in una persona confunduntur officia uxoris & matris, patris & mariti, patris & fratris, matris & fororis; filiali timori miscetur conjugalis amor, observantia jungitur familiaritati conjugali &c. Verbo: cuncta vertuntur in tale hysterion prosteron, ut Gentes, quàm maximè barbaræ, ejusmodi chaos meritò exhorruerint. Unde sic colligimus: matrimonium in primo gradu lineæ rectæ, per se loquendo, est contractus, qui si minus absolute saltem respectivè sumptus, positivè repugnat amori parentes inter & proles, in ordine ad felicitatem naturæ rationali in propaganda specie propriam, naturaliter debito, & simpliciter necessario: ergo est naturæ jure prohibitus, ac nullus. A. Constat ex dictis. Ratio posterioris est, quia, teste Sanchezio, tale matrimonium, naturæ jure invalidum censent cum Doctore Angelico universi, nullo dissentiente etiam ex Moralibus protestantibus. Accedit Gentium consensus, ab ejusmodi matrimoniis semper abhorrentium, si modo non penitus obbrutuerint.

III. Quæ opponi possunt, insolubilia non sunt. Nam 1. Si dicas, auctoritate non probari jus naturæ, uti nec specificam rerum differentiam per judicium Prudentum, præterquam quòd tota auctoritas fundari possit in præcepto Divino positivo: relinquet homo Patrem &c. 2. Auctoritas tam unanimis, licet sit ratio merè extrinseca, supponit tamen intrinsecam, etsi tam demonstrativè assignari haud possit: Adde, quòd Patres cum D. Ambrosio adstruant repugnantiam legis scriptæ in cordibus &c. hoc est, naturalis, non merè positivæ.

Si dicas, 2. Reverentiam non tolli in matrimonio morganatico Regis cum conjugate plebeja, nec superioritatem conjugis regiarum respectu mariti, ad sceptrum non assumpti &c. ergo à pari.

2. Hæc esse accidentalia, quæ in matrimoniis ejusmodi, universaliter permittis, forent ordinaria, cum confusione cæterorum quoque officiorum ac jurium, maximè quò ad statum familiæ, quam confusionem uni-

universalem pro ratione adequata adstruximus.

Si dicas 3. Casu quo solus in Mundo superesset Pater cum filia, tale matrimonium, validum foret, immò & obligatorium ratione majoris boni, adeoque & nunc permitti absolute posset, etiam universaliter, ab Authore Naturæ. 2. In tali casu præsumi potius deberet Mundi interitus, unde nulla foret obligatio, etsi in & pro talibus circumstantiis mutaretur materia legis, sic ut conjugium Patris cum filia, his circumstantiis convestitum, nunquam fuerit naturæ juri adversum, præcipue cum cesset ratio inhonestatis, seu confusio officiorum & jurium, tali matrimonio se habente ad instar primi, quale fuit Adamum inter & Evam, cui respectu familiæ futuræ nulla confusio officiorum ac jurium imputari poterat.

IV. Matrimonium in primo gradu linea recta est jure Divino positivo, primævo & universalis, uti & jure Gentium, ac positivo humano absolute prohibitum. Ratio est, quia jus Divinum positivum colligitur ex illis verbis: relinquet homo Patrem, & Matrem, & adheret uxori suæ; jus Gentium ex communi propemodum consuetudine; jus humanum ex variis legibus. Instruct. I. §. 2. Q. 5.

Impedimenta juris Naturæ quod ad ceteros gradus.

Leucotheus. Quid de ceteris gradibus, secundum lineam juris Naturæ sentiendum?

Melander. I. Spectato Jure Naturæ gradus consanguinitatis nullus, præter primum in linea recta, matrimonium reddere videtur invalidum. 2. Unde nec primum gradum lineæ collateralis impedimentis, Naturæ jure prohibitis, accensendum, sufficienter probari potest. Ratio prioris est negativa, uti & posterioris, non enim sufficiens fundamentum talis impedimenti afferri potest. Et ratio positiva adstruitur, quod etiam in primo gradu lineæ collateralis, seu in conjugio, fratres inter ac sorores, nulla appareat repugnantia respectu societatis conjugalis seu absolute, seu respectivæ: non enim evertitur finis matrimonii primarius in generanda & educanda sobole; nec secundarius in remedio concupiscentiæ, adiutorio &c. neque confunduntur nimium officia, ac jura familiæ paternæ, uti patere potest consideranti.

II. Opponi solita minus stringunt. Nam 1. Si adstruitur repugnantia ex magno illicito concupiscentiæ ob cohabitationem, sanguinisque conjunctionem, sic ut pleræque Gentes ejusmodi matrimonia, velut abominanda, exhorruerint.

Contra est: quod illicitum minus ipsa testetur experientia, cui, quali-

cunque demum sat præcaveretur per jus Gentium, fundatum in amore societati humanæ admodum proficuo, per amicitias, alienorum conjugii multiplicandas. Gentium horror consuetudini, poenis civilibus, & juri Gentium refraganti adscribi potest.

2. Si opponatur autoritas S. Scripturæ, ejusmodi conjugia, non minus ac adulteria utique naturæ jure prohibita, morte multantis apud Hebræos. (a)

Contra est: Lex illa poenalis jus positivum probat, severior forsitan ad impedienda, fratres inter & sorores, mala commercia, ex cohabitationis periculo proniora.

III. Absolute loquendo, nullus gradus seu consanguinitatis, seu affinitatis, in Levitico prohibitus, præter primum linea rectæ, spectato præcisè jure Naturæ, conjugium reddere videtur seu invalidum, seu illicitum. Ratio positiva habetur ex dictis, & amplius ex applicatione principii fundamentalis, cum nullus alius gradus positivè videatur repugnare amori, in ordine ad propagationem humanam, seu sibi, seu proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario, uti amplius firmari potest argumento negativo. Neque quis dicat, quod ejusmodi connubia saltem melius dicerentur natura jure illicita ob quamdam turpitudinem naturalem, cum per se videatur absona propositio, nullum inceptum, nisi in primo gradu lineæ rectæ, natura jure esse prohibitum, ac inhonestum. Sed

Contra est: turpitudinis naturalis, suppetente præsertim rationabili causa, probari vix potest; & sicut ex jure positivo fluunt ejusmodi gradus prohibiti, ita & incestus, vocabulo hoc non nisi turpitudinem moralem, juri positivo contrariam, in auribus peritorum denotante. Instruct. I. §. 2. Q. 6.

Leucotheus. Quenam alia impedimenta, alia impedimenta, spectato jure natura, matrimonium dirimentia? Alia impedimenta, spectato jure Natura, matrimonium dirimentia.

Melander. I. In genere convenit inter Moralistas 1. Quod jure naturali, & Gentium impedimenta constitui possint, & defacto aliqua constituta sint: nam matrimonium sortitur naturam contractus, Naturæ & Gentium dispositioni obnoxii. 2. In specie inter impedimenta matrimonii, natura jure dirimentia est impotentia perpetua: quia ad matrimonium requiritur essentialiter traditio corporum cum mutuo jure proprietatis, & radicali facultate exi-

(a) Levit. 20.

Inst. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

gendi debitum &c. Item error substantialis, quia tollit consensum, natura jure requisitum. Denique polyandria, & consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ, uti constat ex dictis.

II. Moraliste protestantici, inter causas matrimonium dirimentes, tam jure naturali, quam Divino, malè adstruunt crimen, etiam inter fideles V. G. adulterium, maliciosam desertionem, debiti negationem pernicacem &c. Hos inter est Puffendorpius, Kemmerichius, Fleischerus, qui etiam causis dirimentibus adjungunt inimicitias capitales, sterilitatem, mores intolerabiles, infidias vitæ struendas, perpetuam procuracionem abortus, relegacionem perpetuam, animorum disparitatem, morbum fonticum &c. non verò hæresim, ac atheismum &c. ubi cuncta confundunt, jus naturale, Divinum, divortium quò ad iborum, dissolutionem matrimonii quò ad vinculum &c. Veritas opposita constat ex decisionibus Tridentini, (a) & ratio est, quia aliàs daretur ansa conjugibus, ad novum matrimonium aspirantibus, fidem conjugalem violandi; fieret conjugis adulteræ conditio melior; foret liberis malè prospectum &c. An, spectato præcisè jure natura, conjugii vinculum solvat adulterii crimen, malitiosa desertio, morum intolerabilitas &c. tam facile determinari neque potest, neque debet, cum adeò liquidum non sit, an hujusmodi causæ, spectatà naturà pacti conjugalis, ejusque sine primario, & absque præjudicio prolis legitimæ, bonique communis, veluti sufficientes de jure naturæ, ad repudia, etiam in Testamento veteri permilla, probari queant. Illud certum etiam Protestantibus, quòd conjugia penes Romanos, mutuo consensu, captivitate, morbo, aut infamia, malè dissoluta sint.

III. Vis * & metus, spectato præcisè jure natura, non est impedimentum dirimens matrimonii, uti multi, præsertim ex Moralistis protestanticis, affirmant. Ratio est: quia ad nullum contractum, spectato præcisè Natura jure, plus requiritur, quam justus titulus, & voluntarius consensus: prior habetur, nil obstante metu per traditionem juris in corpus pro jure in corpus; posterior non tollitur à metu, etli minuat. Nec obest injuria, secùs matrimonium, dolo contrahentis accidentali obtentum, hoc ipso jure irritum foret propter æqualem injuriam. Sed neque obest defectus libertatis, secùs irritaret quoque metus, à causa necessaria incullus, verbo: vis ac metus solummodò secundum quid non simpli-

citer est oppositus amorì, proximo in ordine ad finem matrimonii essentialem naturaliter debito &c. uti patet solutione replicarum. Nam

Si dicas. 1. Ab hoc amore requiritur consensum, etiam liberum, cum vis, ac metus sit oppositus fini conjugali, seu conjunctioni animorum & corporum.

Contra est: quòd oppositus sit tantummodò secundum quid, seu quòd sit minus accommodus ad hunc finem, sic ut expediat esse rescindibilem contractum.

Si dicas 2. A jure humano ejusmodi contractum non tam irritari primò, quam declarari irritum antiquiore jure, nempe naturali.

Contra est: quòd irritus declaretur jure antiquiore, sed solum positivo, per consuetudinem vel vivam vocem inducto. Instruè. I. §. 2. Q. 7.

Leucotheus. Quid spectato jure natura tenendum de impedimento affinitatis? Impedimenta affinitatis.

Melander. I. Affinitas in nullo gradu, seu lineæ rectæ, seu obliquæ, matrimonio obest spectato jure natura. Ratio fundamentalis est, quia probari nequit, affinitatem in ullo gradu repugnare amorì, vel sibi, vel proximo, in ordine ad ullum matrimonii finem, naturaliter debito, seu ad felicitatem societatis humanæ simpliciter necessario.

II. Rationes oppositæ nil evincunt. Nam 1. Illud Apostoli: auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter Genes, intelligendum de concubitu filii cum uxore Patris, etiamnum viventis, uti innuit ipse Apostolus per contextum. 2. Quòd in Levitico talia conjugia gravissimis sceleribus annumerentur, intelligendum vel de concubitu illegitimo, vel cum respectu ad legem Divinam, quod verius, uti patet ex simili Cap. 20. Instruè. I. §. 2. Q. 8.

§. II.

§. 2.

De juribus & officiis status conjugalis, spectato jure Natura.

Officia & jura status conjugalis.

Leucotheus. Quid de juribus, atque officiis societatis conjugalis tenendum spectatà disciplina juris Natura? Fides conjugii, usus legitimus, & cohabitatio necessaria.

Melander. I. Prima obligatio eaque mutua est fides conjugii: unde prohibitum adulterium, utpote positivè adversum amorì, & conjugii & proli, in ordine ad matrimonii finem, naturaliter debito, & ad felicitatem societatis humanæ indispensabiliter necessario. Unde 1. Rectè damnata est propositio ab Innocentio XI. copula cum conjugata, consensiente marito, non est adulterium:

(a) Sess. 24. de matrim. Can. 7.

* Non illa cogens ad actum externum, faciènsque actum simpliciter involuntarium.

vinum: quia cedit in præjudicium status conjugalitatis, ad bonum societatis humanæ publicum ordinati, vi cuius tale jus non est renuntiabile. Unde 2. Gravis est error Thomasi, in ejusmodi casu turpitudinem naturalem ostendi posse, inficiantis.

II. Altera obligatio est usus conjugii legitimus: unde natura jure, saltem leviter, prohibitus est usus conjugii, solius causâ voluptatis. Ratio est: quia ejusmodi usus, saltè leviter repugnat amoris prolis, & societatis humanæ, in ordine ad propagandam speciem, naturaliter debito, utpote à natura institutus primariò ad generationem prolis, & conservandam speciem. Accedit ratio extrinseca ex propositione, ab Innocentio XI. damnata; ex autoritate SS. Patrum, & Doctorum. Unde 1. Non est paritas cum aliis sensuum oblectamentis: quia non ita sunt vehementia, periculosa, ne excedatur modus, neque generationis finis primario, ac propagationi speciei ita præjudiciosa.

III. Obligatio tertia se se extendit ad cohabitationem mutuam, fini conjugali debitam, ac necessariam, & licet perpetua naturæ rationali, & matrimonii fini conformior, adeoque & jure Divino, Gentium, ac positivo humano præcepta sit, absolutè tamen necessariam esse, spectato saltem solo naturæ jure satis probari nequit. Quarta adstringit ad reddendum mutuò debitum, quoties debito modo, & rationabiliter petitur. Instruct. II. §. 1. Q. 1.

Potestas Mariti in uxorem spectato Naturæ jure.

Leucobæus. Quid de potestate Mariti in conjugem, spectato naturæ jure tenendum?

Melander. I. Spectato naturæ jure, etiam abstrahendo à statu naturæ lapsæ, inter conjuges non est perfecta aequalitas, sed vi status conjugalitatis, marito, per se loquendo, competit aliqua potestas, & superioritas, saltem directiva. Ratio est: quia teste Luca Opoleio, natura rationalis videtur exigere, ut præstantior, firmior, fortiorque sexus, sequiori, infirmiori, & imbecilliori præsit, & ipso teste Apostolo, etiam abstrahendo à lapsu, Caput mulieris est vir (tanquam perfectius individuum) cum vir creatus non sit propter mulierem, sed mulier propter virum.

II. Neque obest, quòd conjux sit creata in adjutorium viri, tanquam societas, absque imperfectione subjectionis merè pœnalis, sic ut S. Augustino interprete maritum habere meruerit Dominum non naturâ, sed culpâ. Nam contra est: hæc societas excludit quidem superioritatem coactivam, non directivam & tam parùm pœna aut imperfectio dici potest, ac subordinatio in hierarchia angelica.

Dyfl. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

Neque obest 2. si dicas, sola individui perfectione majore non conferri potestatem, etiam directivam de jure naturæ, cum omnes nascantur liberi & aequales. Nam contra est; etsi major perfectio in se non conferat potestatem, confert tamen, vi status conjugalitatis, exigentis ejusmodi subordinationem ex pacto matrimoniali, conformiter ad jus naturæ in se.

III. Potestas Mariti coactiva, respectu conjugis, descendit remotè ex jure Divino positivo, & jure Gentium; proximè ex pacto conjugalitatis. Ratio prioris est illud: sub viri potestate eris, uti & consuetudo plerarumque Gentium, etsi quædam Divini præcepti ignaræ sint. Ratio posterioris est consensus mutuus in conditiones contractus, à jure Divino, seu Gentium saltem præscriptas.

IV. Hæc tamen potestas non est despicienda, nec herilis, nec absoluta, sed domestica, ad societatis conjugalitatis & familiæ terminos restricta. Ratio est: quia jus vitæ & necis, quod adstruit Fridericus Hornius, haud necessarium est ad matrimonii finem; imò conjugali amori positivè adversum. 2. Eadem est ratio de dominio herili velut in servam, jure Divino, & more Gentium refragante: immo & jure naturali, non servituti, sed libertati patrocinate. 3. Accedit, quòd ad matrimonii finem sufficit restricta ad causas, conjugium & familiam concernentes, puta ad determinationem domicilii, cohabitationis modum, leges œconomix &c. Instruct. II. §. 1. Q. 2.

Leucobæus. Quanam in devia, circa statum conjugalem, delabuntur protestantici Naturalistæ?

Melander. I. Grotius contractum conjugalem malè negat esse mutuum, pejus inficiatur, monogamiam esse de præcepto Divino primævo; & matrimonia cum affinibus lineæ rectæ, naturæ jure irrita non satis scitè affirmat. Ejus interpretes eundem minùs bene emendant, dum poligamiam, naturæ jure vetitam; omnes gradus, in Levico contentos, eodem jure prohibitos, asserunt; dum denique jus naturæ dispensabile, ac indispensabile adstruunt.

II. Puffendorfius non satis sequestrat jus naturale, asserendo perpetuitatem, & monogamiam status conjugalitatis, naturæ jure, simpliciter præceptam; errat, dum absque extraditione actuali negat matrimonium ratum: Thomasius polyandriam haud bene, ut opinamur, naturæ juri permissivo attribuit; ex erroneo socialitatis principio pluriformes libidines, spectato naturæ permissas, erroneè asserit; adulterium, alterutro conjugis consentiente

k 2

natur-

naturæ jure vetitum esse, difficulter probandum affirmat; incestum etiam in primo gradu lineæ rectæ admittit; institutionem matrimonii sacramentalem Pontificio Clero, ejusque ambitiosæ dominationi malignè adscribit; polygamiam Principum, juri divino esse adversam, hætenus ab ullo probatum esse justis rationibus, negat; similia imò plura admiscet institutionibus academicis ejus anagnostes *Laurentius Fleischerus*.

III. *Fridericus Ludovici* cœlibatum monasticum, etsi juri naturæ haud oppositum, si tamen displiceat cum tempore, solvendum esse, male affirmat; *Wernherus* adulterium, & malitiosam desertionem inter causas dissolvendi conjugalis vinculi, spectato quoque jure Divino cum Protestantibus, minùs peritè numerat, & sic de aliis. *Instruct. II. §. 2. Q. 3.*

Status familiae ejusque officia, & origo.

Leucotheus. Quid & quæ origo societatis paternæ?

Melander. I. Familia, teste Philosopho, alia est completa, alia incompleta: illa dicitur conjunctio inter parentes, liberos, & servos, complexa societatem conjugalem, paternam, & herilem: ista est societas inter parentes, & liberos, ob communem inter se utilitatem contracta.

II. Familia paternæ in specie dicitur Hubero, societas plurium personarum, quæ unius potestate per ipsam naturam, educationis causâ, sociata sunt. Dicitur plurimum, saltem in rigore; unius potestate minimum principali; educationis causâ, quæ finis primarius paternæ familiae.

III. Origo familiae hujus fuit ex statu conjugali, ut patet: siquidem natura dicitur susceptos liberos & alendos esse & educandos ad hoc officium naturæ jure parentes obligante per inditum amorem, proli naturaliter debitum, quin ad felicitatem, natura rationali propriam, simpliciter necessarium.

IV. Origo patriæ potestatis desumi debet à fine, nempe ab educatione. Ut enim natura obligavit parentes ad educationem; ita obligavit & liberos ad subjectionem, deditque parentibus potestatem, tanquam medium ad finem educationis indispensabiliter requisitum. Unde patria potestas dici potest jus parentum in liberos, quo actiones ipsorum ad vitam honestè & feliciter transigendam diriguntur. Fallit igitur *Hobbesius*, dum patriam potestatem ex jure victoriae, primaque occupatione infantis; *Hornius* dum eandem ex Divina concessione; *Grotius* dum illam ipsam ex sola generatione; *Puffendorsius*, dum eam quoque ex tacito pacto derivat. *Instruct. II. §. 2. Q. 4.*

Leucotheus. Cuiam competit potestas in prolem, & familiae regimen?

Subjectum potestatis, atque regimenis domesticæ.

Melander. I. Spectato jure naturæ, *Hobbesius* utrumque attribuit Matri, propter præoccupationem, certam scientiam, cujus Patris revera sit proles; propter majorem dolorem. *Puffendorsius* propter eandem certam scientiam, in statu segrege, vel etiam extramatrimoniali, prolem privativè Matri adjudicat. Si interveniat pactum matrimoniale, potestatem Patri adjudicat.

II. Spectato natura jure potestas, & familiae regimen est penes parentes simpliciter. 2. Exercitium potestatis, modusque regiminis dependet à pacto, etsi hoc deficiente principalior potestas absolute competat patri familias. Ratio prioris est, quia potestas familiae, non modus hic vel ille, ad finem educandæ proli, simpliciter est necessarius. Ratio posterioris est, quia, quæ natura, in ordine ad finem, per se non disponit, relinquit dispositioni hominum per pacta: atqui de modo exercendæ potestatis patriæ nil disponit, uti dictum. Deficientibus pactis potestas hæc potius competit Patri familias, quin ipsi, respectu status conjugalis, competit naturæ jure potestas directiva in ipsam uxorem, adeoque & superioritas respectu familiae totius. *Instruct. I. §. 2. Q. 5.*

Leucotheus. Qualis & quanta potestatis patriæ mensura?

Melander. I. In genere desumi debet à fine educationis, atque familiae, sic ut consistat in jure ea omnia agendi, sine quibus liberorum actiones, ad obtinendum societatis hujus finem, dirigi nequeunt.

II. In specie se extendit ad jus jubendi, prohibendi, & debito modo immorigeros castigandi, quod tamen jus ad ætatem liberorum triplicem accommodandum est. In prima vim maximè exerit, tam quò ad personas, quàm actiones, ac etiam res saltem ex jure Gentium. In media se extendit ad eas solummodo actiones, quæ ad familiam respectum ferunt: unde ad certum vitæ genus liberos cogere, naturæ jure per se loquendo, non competit patriæ potestati. Bona industrialia liberorum *Puffendorsius* adjudicat parenti ex æquitate quadam naturali, tanquam educationis fructus; aliunde obtenta, quò ad proprietatem, tribuit liberis, reservatâ Parentibus facultate percipiendi fructus, iisdem sustentandis congruos. In tertia ætate, cum jam supponatur emancipatio, liberi penitus sunt sui juris, remanente solum debito naturali, ne quid agant, quod filiali observantia adversum.

III. Po-

III. Potestas paterna castigationis in tantum se extendit, in quantum requirit finis hujus societatis, hoc est, liberorum educatio. Unde hanc potestatem Puffendorfius cum suis, etiam spectato natura jure, malè extendit etiam ad jus vitæ & necis. Ratio est: quia tam extensâ haud opus est ad finem conservandæ familiæ, siquidem in enormi delicto & incorrigibilitate, ejectioni locus esse potest; immo si ejectus hostiliter pergeret, etiam locus foret justæ defensionis. Exempla in Juda respectu Thamaris; Saulis respectu Jonathæ &c. non respiciunt Patresfamilias, quæ tales, sed summos imperantes; jus belli, ac fœderum æquè summum, immo & jus vitæ & necis in Abrahamo, non spectat domesticos, sed hostes ratione justæ defensionis, in statu etiam naturali semper permissæ. Instruct. II. §. 3. Q. 6.

Officia Parentum, ac naturæ, Parentum erga liberos, & vicifliberorum. *sim?*

Melander. I. Officium Parentum est educatio quò ad corpus, & institutio quò ad animam, naturæ rationali congrua, nempe ut liberi vivant, & cum ratione vivant, præcipuè respectu Autoris naturæ. Item: exemplum honestæ vitæ, applicatio ad idoneum vitæ genus: unde naturæ juri repugnat procuratio abortûs, abjectio infantum, omnis nutritionis, & institutionis perniciofa incuria &c. Est tamen educationis officium suo modo delegabile, utilitate prolis seu necessitate id exigente.

II. Officium liberorum est filialis observantia, gratitudo, amor metûsque reverentialis, atque hæc officia Parentum & liberorum facillè fluunt ex fundamentali principio, quia nempe sunt exigita ab amore & his & illis naturaliter debito &c.

III. Cessat societas paterna cessante fine seu educatione per emancipationem; quandoque per ejectionem ob graves causas. Cessante societate cessat regimen in Patre, obsequii debitum in filio, non tamen debitum pietatis, seu reverentia ac gratitudo, quæ durat in liberis, quò ad vivunt. Instruct. II. §. 3. Q. 7.

Leucotheus. Quid & quæ origo status herilis natura & herilis?

Melander. I. Rectè dicitur esse societas inæqualis, Dominum inter & servum, eo sine instituta, ut hic in ejus commodum debita præstet servitia. Unde fluit, quòd sit juris naturalis merè permissivi, cum non sit necessitatis absolutæ, ut sit, sed utilitatis, convenienter ad rationis dictamen, ut esse possit. Quòd sit status adventitius, cum supponat factum, libertatis congenitæ restrictivum.

II. Servitus alia est pactitia, quæ habetur per contractum spontaneum, & magis propriè famulium dicitur. Alia est legalis seu coacta, quòd habeatur ex instituto Gentium, ac legibus, quæ bello capti servitutimancipabantur, unde & *mancipatus* propriè appellari suevit.

III. *Conditio servilis* malè tribuitur naturæ. Patet, unde nasci *servos*, non nisi veterum quorundam nœnia fuit. Servitus tamen pactitia, seu famulitium originem remotam habet ex inæqualitate conditionis humanæ; proximum ex pacto spontaneo, adeoque est institutionis humanæ. Ratio prioris est distinctio honorum, quâ alii in abundantiam, alii in egestatem delapsi sunt. Cum igitur ditiores egerent aliorum auxiliis, egentiores alimentis, deventum fuit ad pacta, egenis operam, ditioribus alimenta stipulantibus. Ratio posterioris est, quia hæc pacta nec determinatè exigita ab amore, sibi & aliis simpliciter necessario; nec absolute illi adversa, cum fundentur in emolumento, Societati humanæ admodum consentaneo. Servitus coacta originem occasionalem trahit à bello, victori in victos plurima permittente; causalem ab arbitrio victoris, victique consensu coacto, cum sæpe in *mancipatum* potiùs consentirent, quàm mortem; formalis trahit à jure Gentium, *mancipatum* ob utilitatem vincientium confirmante. Consensus requiritur ad formandam obligationem mancipii ad Dominum, qui, etsi coactus, stringit, cum supponatur *vi justæ*, seu justo bello extortus. Instruct. II. §. 3. Q. 7.

Leucotheus. Quæ officia fluunt ex statu herilis? Officia fluentia ex statu herili.

Melander. I. Officia servitutis spontaneæ sunt desumenda ex pacto, quia *ultroneo*. Regulariter ea omnia exigit, quæ ad finem intentum rationabiliter injungi possunt. Negatur tamen Domino jus vendendi invitum, quia ex pacto præsumi nequit. Et licet eidem competat jus castigandi pro ratione delicti, nullatenus tamen competitus *vita & necis*, quia ad finem statûs herilis non necessarium, suppetente ejectione, immò & potestate civili, si delictum sit atrox.

II. Mancipatus majora Domino jura attribuit, non tantum in personam, ut eam vendere; sed etiam in personæ res, ipsamque vitam, sic ut impunitatem, *saltem extrinsecam*, leges indulgeant.

III. At sicut officia servorum sunt, Domino justè ac justa præcipienti obtemperare, reverentiam personæ, & industriam mandatis exhibere; secus justæ castigationis sese submittere

tere; ita & officia Dominorum sunt, servo mercedem, victumque suppeditare, imperia viribus commensurare, citra rationem in eum non sœvire, nec ut *jumentum* tractare hominem, qui quidem *liber* esse, *homo* tamen esse nunquam desit. *Instruct. II. §. 3. Q. 8.*

§. 3.

Status adventitius perfectus, seu Civitas.

Origo Civitatis.

§. III.

De statu hominis adventitio compositio, seu de Civitate.

Leucotheus. Quæ origo Civitatis?

Melander. I. E familiis multiplicatis surgit civitas, per quam in genere, hinc intelligimus quodvis corpus politicum, in suo genere perfectum, & civilis beatitudinis causa in commune regimen coadunatum.

II. Origo Civitatis à *Stragyrita*, atque Angelico adscribitur Authori naturæ, diciturque esse *juris seu institutionis naturalis*. Ratio afferri solet imò. Quod homo naturâ sit *animal sociale*, potens & volens sibi prospicere de alienis auxiliis per societatem, vitæ necessitatibus congruam. 2. Quia natura homini indidit appetitum societatis, etiam civilis, utpote quæ sola est sufficiens avertendis incommodis. 3. Quia homo naturaliter appetit sufficientiam vitæ, etiam meliorem. Sed

Contra est: Quod hæc probarent nimium, putâ non modò Civitatem in se, sed & ejus formam perfectiorem, institutioni naturali adscribi posse. Unde etsi homo velit sibi prospicere de alienis auxiliis per societatem aliquam simpliciter sufficientem; non tamen *necessariò* debet, jure naturæ præceptivo, & propriè tali, per societatem determinatè civilem. 2. Natura indidit appetitum Societatis, etiam civilis, velut *admodum commodæ*, modo quodam *suasivo*; non tamen *velut determinatè necessariæ*, modo *præceptivo*. 3. Homo appetit sufficientiam vitæ meliorem, naturâ quidem ad commodiora *inclinante*, non tamen *necessitante* per jus aliquod præceptivum.

III. Causa civitatis remota *Puffendorffio* est *metus proborum* ob mala, sibi extra civitatem à reprobis impendentia. Ratio illius est, quòd stante malitia hominum, in statu naturæ lapsæ, aliud *securitatis præsidium* vix suffecisset. Quasi verò propulsandis malis *sædera*, aliæque consociationes *per pacta*, citra nexum tamen civilem, haud suffecissent.

IV. *Kemmerichius* pro causa Civitatis remota assignat *metum proavorum*, quo per civitates non modò rapinis, sed

& suæ tyrannidi propugnacula quærebant. Ratio est Historiæ sacræ testimonium de *Caino, Nembrodo*, tanquam primis urbium conditoribus. Quasi verò institutum civitatis, hoc est, societatis tam perfectæ, ut, teste Philosopho, sit *complementum totius sufficientiæ*, pravitati humanæ, tanquam primario fonti, tribuendum esset. Et unde notum, *Henochiam* tuisse urbem *primam*, nec aliam priorem erectam à probis?

V. Vera origo Civitatis, probabiliore calculo, fuit à *Natura*, non quidem *præcipiente*, sed per rationis lumen *inclinante* ad societatem, familiâ *perfectiorem*, & naturæ rationali *magis accommodam*, quia & conquirendis vitæ commodis, & amovendis incommodis *perfectè sufficientem*, adeoque quòd ad *causam fundamentalem* est juris naturalis, *impropriè talis*, seu *negativi*. Ratio est: quia nec *determinatè* exigitur, nec etiam *positivè* repugnat amori, sibi & alteri naturaliter debito, cum nulla sit efficax ratio, cur societas familiæ non sit *absolute sufficiens*. Alterum patet ex insigni & multiplici commodo Civitatis, ad quod natura sic inclinât, ut Deo, tanquam authori Naturæ, origo quædam fundamentalis rectè adscribi possit, ac etiam debeat.

VI. Causa civitatis *impulsiva* fuit partim *indigentia* partim *metus malorum*, ab homine homini, extra civitatem impendentium, ut sic haberetur *plenior vitæ sufficientia* ex auxiliis mutuis, *majorque securitas* ad mala propulsanda. Causa *efficiens proxima*, est conventio *tacita*, vel *expressa* cœuntium: secus enim instar fortuiti aggregati denuò diffluere possent. Causa *materialis proxima* est cœtus hominum, in unum corpus politicum, consociatus. *Remota* sunt familiæ, quæ in civitatis corpus coaluere. Causa *formalis* consistit in *summo imperio*, quod, teste *Senecâ* (a) est *vinculum Reipublicæ*.

VII. *Modum & ordinem*, quo nata est civitas, sic adumbrat *Romanus Orator*: (b) *Cum hoc sit naturâ commune omnium animantium, ut habeant libidinem procreandi, prima societas in ipso conjugio est; proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia. Inde autem est principium Urbis, & quasi seminarium Reipublicæ; sequuntur fratrum conjugia; post consobrinorum, sobrinorumque, qui, cum una domo jam capi non possint, in alias domos, tanquam in colonias, exeunt; sequuntur connubia & affinitates, ex quibus etiam plures propinqui: quæ propagatio & soboles origo est Rerum publicarum. Instruct. III. §. 1. Q. 1.*

Leu-

(a) De element. c. 4. (b) L. 1. De offic. c. 17.

Civilitatis natura, & f. civilis?

Leucotheus. Quæ natura & finis societas civilis?

Melander. I. Civitas rectè appellatur in specie, societas plurium perfecta, consensu mutuo per summum imperium coadunata, in ordine ad beatitudinem civilem.

II. Est erronea quorundam thesis, qua asserunt, beatitudinem civilem consistere in sola felicitate extrinseca hujus vitæ, absque necessario respectu ad intrinsecam, consistentem in virtute ac honestate morum, in ordine ad finem ultimum vitæ alterius consequendum.

Explicatur 1. Puffendorffio si fides, religio, respectu status civilis, sese habet quasi impertinenter, ut adeo Principis nil intersit, quid quisque civium credat, dummodo civili officio satisfaciat. (a) Sed

Contra est, quod finis civitatis adæquatatus non sit felicitas qualiscunque, sed humana, adeoque primario consistat in felicitate interna, nempe in virtute, honestate morum, ac justitia, religioni ac legibus, saltem naturalibus conformi; secundario sita sit in felicitate externa, puta, in bonorum temporalium sufficientia, securitate, ac tranquillitate vitæ: hæc enim sufficientia non modò est communis brutis, sed est solummodò medium, ad felicitatem internam ordinatum, qua sine felicitate externa nequaquam est beatitudo vera, neque diu, absque intemperie, saltem per se loquendo, durare, multò minus conservari stabiliter posset.

Explicatur 2. Eidem Puffendorffio si fides, non quidem religio quædam naturalis sed tamen Christiana sese habet impertinenter ad civitatem, eò quòd finis utriusque sit ex toto diversus, neque religio sit propter civitatem, neque Civitas propter religionem &c. Sed

Contra est: etsi religio Christiana non sit propter civitatem, est tamen civitas propter felicitatem non qualiscunque, sed, supposita ejus revelatione, atque coitione populi Christiani in civitatem, propter felicitatem Christianam, cujus finis inadæquatatus uti est morum honestas non qualiscunque, sed Christiana, seu fidei regulis conformis; ita & religio Christiana est juris naturalis Divini, utpote ad beatitudinem intentam simpliciter necessaria. Rursus: etsi religio in se, quòd ad professionem & exercitium, non exigit civitatem, seu societatem hominum, potestate propria instructam, ut tamen extensa in ejusmodi multitudinem, exigit necessario potestatem superiorem, in ordine ad ejus directionem, & in unitate conservationem, sic ut ejus directio à superiore habili sit juris naturalis Divini, utpote ad finem intentum civitatis, seu beatitudinem simpliciter necessaria. Item:

licet multæ civitates coeant absque cura religionis, præcipuè Christiana, hic est effectus per accidens: non enim finis civitatis, ejusque constitutio rectè desumi debet ab eo, quòd fit, vel factam est; sed quòd ex ratione fieri oporteret.

III. Unde ruunt protestantica Puffendorffii axiomata, quæ Christianam religionem cum naturali quandoque confundit; quæ dicit, cultum suum à quovis esse Deo approbandum, nec alteri, saltem quòd ad directionem, curam animæ resignandam; nec fidem in judicium superioris resolvendam; quæ scribit, religionem non posse formare statum, sed merum collegium, quæ omnia olent Protestantismum, corrupti juris naturalis ruderibus male superinstructum. Instruct. III. §. 1. Q. 2.

Leucotheus. Quæ proprietates? Quis modus constituenda, & ratio dissolvenda Civitatis?

Civilitatis proprietates

Melander. I. Inter proprietates est 1. Ut sit societas perfecta, hoc est, saltem absolute, si minus omnimodè sibi sufficiens ad beatè vivendum. 2. Sit societas plurium, tot nempe, quot requiruntur ad finem sufficientiæ, & securitatis perfectæ. 3. Sit potestatis summæ. 4. Sit inæqualis cum debita parentium, & imperantium subordinatione. 5. Sit stabilis per membra, sibi invicem succedentia. 6. Sit persona moralis, à singulis diversa &c. &c.

II. Modus, quo coalescit civitas, habetur à pacto vel expresso, vel saltem tacito, eoque duplici: nam unum est de consociatione; alterum de debita subordinatione per certam regiminis formam: ad prius requiritur consensus singulorum; ad posterius sufficit consensus majoris partis.

III. Dissolutio civitatis habetur vel ratione materia, si consociatio penitus dissolvatur; vel ratione forma, si jure summo exuatur civitas. Instruct. III. §. 1. Q. 3.

Leucotheus. Quæ multiplicitas civitatis? Divisio civitatis.

Melander. I. Celebrior divisio est in civitates regulares, atque irregulares; illæ regularem naturam, ex primæva institutione acquisitam, retinent; istæ non retinent. Ad illas spectant, quæ formam habent monarchicam, aristocraticam, democraticam, aut mixtam; ad istas trahuntur civitates heriles, patrimoniales, informes, systemate civitatum &c.

II. Monarchia in specie est, cum omne jus in subditos unus Princeps habet, solusque Rempublicam ad communem utilitatem administrat. 2. Aristocrasia, quando aliquot Primates selecti regunt. 3. Democratia, ubi

Po.

(a) De habitu relig. Christianæ ad vitam civilem, §. 54. f. m. 269. & §. 50. f. m. 233;

Populus in commune consulit, nulumque supra se principem agnoscit. *Status mixtus*, cum Princeps, senatus, & reliqui cives aliquid ad Reipublicæ regimen conferunt.

III. Inter civitates *irregulares* declinant à fine, qui est *utilitas publica*.
 1. *Civitates heriles*, in quibus pro fine *primario & per se* intendit Imperans commodum proprium, subditorum *per accidens*. Hæc potestas *planè absoluta* cum exercitio imperii *velut in servos* dici etiam solet *dominatus despoticus*. Ab eodem fine declinant *civitates patrimoniales*, de quibus libera est dispositio Imperantium, cum *ex prima origine* civitates jure quasi fidei commissario, ad eos devenerint. A fine itidem declinant, quæ pro scopo *dominationem, felicitatem merè externam* in opibus & abundantia &c. sibi præfigunt.
 2. *Irregulares ex defectu formæ* sunt, si monarchia degeneret in *tyrannidem*, qua imperium, pro trito civium bono publico, *geritur ad libidinem auius*. Item si *Aristocratia* induat *oligarchiam*, qua pauci ex optimatibus, ad suam potiùs utilitatem, quàm publicam, dominantur in cives. Rursus si *democratia* in *ochlocratiam* devolvatur, qua pars populi imperium ad suam libidinem, non ad salutem publicam, tractat; vel si in *anarchiam* penitus delabatur, qua omnia miscet vulgaris licentia.
 3. *Irregulares ex defectu nexûs*, sunt civitates *systematica*, quando plures urbes *coalescunt in unum corpus morale*, ut singulæ summum quidem imperium servant, communi tamen consilio, pacis bellique negotia, unius civitatis nomine, tractanda suscipiant. *Instruct. III. §. 2. Q. 4.*

Status Civitatis mixtus.

Leucotheus. An dari potest status civitatis mixtus?

Melander. I. Status civitatis mixtus seu ex duplici seu ex triplici forma temperatus, non est chymericus, ut vult Bodinus. Ratio positiva est communis sentus Politicorum; negativa, quia nulla apparet implicantia.

II. Nam 1. Si dicas, quòd potestas monarchica sit *summa in omnibus*, adeoque stet in *indivisibili*, nec patiatur jurium divisionem quin desinat esse *summa in omnibus penes unum*.

Nam 2. D. Potestas monarchica *perfectissimè* sumpta stat in *indivisibili*: C. Sumpta *temperatè*, uti sumitur in statu mixto. N. An ita sumi possit, est *iquæstio nominis adeoque standum communi Politicorum auctoritate*.

Si dicas 2. Si datur status mixtus pos-

set V. G. *Jus ærarii* relinqui *Populo*, jus pacis & belli Senatui, jus creandorum Magistratum Regi: hæc repugnant.

2. N. *Suppositum*, quòd in statu mixto jura dividi possint *modo quocumque*, sed *debito & possibili*.

Si dicas 3. Quòd nullus unquam datus sit status purè monarchicus, cum nullus unquam absque omni *Optimatum consilio* rexerit, ut adeò *quæsitum hoc sit de subjecto non supponente*.

2. Aliud esse *statum*, aliud esse *rationem gubernandi*: ille enim definitur *ex jure*, non *ex gubernandi modo*. Sic si Monarcha sæpius utatur consilio *Magnatum*, imperandi ratio est *suo modo Aristocratica*, non Imperium: contra si Ordines non tam consulendi, quàm prohibendi pollent facultate, & Princeps ex pacto *ultroneo* teneatur sequi illorum *dissentium*, Imperium est *mixtum*, seu monarchicum, aristocraticè temperatum, quam formam Imperio *Romano-Germanico* convenire tenet communior, uti in *Collegiis Historicis* prolixius disputavimus. (a) *Instruct. III. §. 2. Q. 5.*

Leucotheus. Quanam ex regularibus optima civitatis forma? Forma civitatis.

Melander. I. Inter prædictas civitatis formas simplices excellit simplex Monarchica. Ratio est auctoritas Politicorum propè unanimis. 2. Utilitas multiplex, nam sub uno Principe facile servatur unitas, atque concordia, uti & justitia, ac ordo; facilior consecutio finis obtinetur; major habetur conjunctio virium atque potentia; immo & diuturna magis stabilitas conservatur; denique & major gubernationis facilitas comprobatur. 3. Incommoditas aliarum formarum: sic in aristocratica difficilis est plurimum optimorum electio; frequens æmulatio atque invidia, ambitio, & sententiarum inter plures discordia, quæ omnia dissensionum fomenta sunt. In Democratica forma rarus ordo, frequens impetus, atque dissensio tot inter capita habeatur, necessum est.

II. *Inter formas optima est forma Reipublicæ mixta, qua ex Monarchia & Aristocratia est temperata, ubi nimirum & Regia viget potestas, & Senatus valet auctoritas, saltem spectatà humane nature fragilitate.*

Ratio est: quia hujusmodi regimen nec tyrannidi obnoxium propter Ordinum vigilantiam, qui Principem ita in suo continent officio, ut absque eorum consensu nil audeat contra statum, legesque Patriæ moliri.

(a) P. IV. Q. 4.

liri. Nec discordiis atque ambitioni Optimatum patere potest, cum omnes ab uno capite dependant. *Dicunt: spectata natura humana fragilitate, seu in hac vita: nam, seclusis humanæ vitæ circumstantiis, Monarchiam simplicem absolute excellere, probabitur alibi. (a)*

III. Neque quis dicat, *Israelitas* ratione postulati regiminis regii, seu monarchici offensam Dei incurrisse. Nam *contra est: Israelitas offensam Dei incurrisse ob rejectum theocraticum regimen, & Samuelem male offensum. Neque quis dicat 2. Majorem esse prudentiam in multis, quam uno. Nam*

Contra est: huic incommodo facile provideri potest per Consiliarios: verbo, incommoda vel sunt tantum ad speciem, vel per accidens talia, & facile per hanc regiminis formam evitabilia. Instruct. III. §. 2. Q. 6.

Regni electivi præstantia.

Leucotheus. An Regnum electivum successivo præstantius?

Melander. I. Per se loquendo, electio successione potior est, maxime si ei aliqua successio adjungatur.

Ratio est: quia electio & Principi est gloriosior, & Reipublicæ utilior. Nam, teste Tacito, optimum quemque probat electio: contra nasci à Principe fortuitum &c. Electio siquidem fit cum consilio, ab hominibus, ad eligendum optimum juramento adstrictis; caret itidem incommodis successionis, si Princeps decedat aut sine liberis, aut relinquat filium impuberem, aut prorsus ineptum atque degenerem; aut solummodò filiam &c. Rationem tamen aliquam successionis habendam, suadet ex eo, quòd sic bene merito Principi gratia post mortem reddatur, & promptior obsequendi alacritas novo Regi, jam ferè prælecto, exhibeatur à subditis.

II. Si quis opponat 1. Etiam electionem, competitorum ambitione, sæpe turbis obnoxiam. 2. Id fieri per accidens in electionibus inordinatis, non ordinatis, seu certa constitutionum formâ definitis.

Si quis opponat 2. Minorem esse auctoritatem Principis electi, utpote Electoribus prius paris, postea obstricti. 3. Cum ex illustribus familiis regulariter eligi soleant Heroës, cæteris præstantiores, nullum est periculum minoris auctoritatis.

Si quis opponat 3. Quòd etiam electio frequenter in purpuræ candidatis aberret. 4. Frequentius hunc errorem in successione contingere, uti

historiæ demonstrant. Instruct. III. §. 2. Q. 7.

Leucotheus. An in Regnis electivis ex propria potius, an aliena Republica assumendus Princeps?

Principi eligendi qualitas.

Melander. I. Sunt Authores, qui pro externo Principe, in Regnum assumendo, suffragium ferunt. Ratio est. 1. Quia sic præcindi solet æmulatio Optimatum, causa bellorum civilium. 2. Quia præcavetur nimie indigenarum potentie, quæ consanguineorum præfidiis, sæpe fit subditorum libertati periculosa. 3. Quia sic coalescit finitimorum amicitia.

II. Sunt contra Authores, qui Principem indigenam præferunt. Ratio est 1. Nationum mos ac consensus, major fiducia & amor in domesticum, melior Regni, & subditorum notitia, & sic de aliis. Instruct. III. §. 2. Q. 8.

Leucotheus. Quanam præsidia civitatibus?

Præsidia civitatis.

Melander. I. Inanimata sunt munitiones & arma. Unde expedit in Regno, saltem vicinis hostibus circum, plura esse præsidia. Ratio est. 1. Quia sine præfidiis Regna sunt obviis periculis pervia. 2. Quia sic parcitur sanguini civium. 3. Quia utilitas suadetur exemplo Gallia, munimentis firmissimis ubique vallatæ.

II. Contra in Regno, amicis confinio circum, munitiones plures inutiles, immò nimium onerosæ, uti patet. 2. Aliquæ tamen satis utiles. Ratio est. Ut ne, munimento contermino per hostes occupato, mox tota ruat Provincia. 2. Ut civibus supersit unum alterumve asylum. 3. Ut ne derelicta bona, frugesque Provinciæ hostis vires ac potentiam augeant. Instruct. III. §. 2. Q. 9.

Leucotheus. Quæ sunt præsidia Reipublicæ animata? Quæ causæ corruptivæ?

Præsidia Reipublicæ animata.

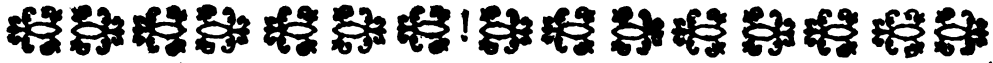
Melander. I. Consilium Regentium, Justitiæ cultus, concordia, & probitas civium, quatuor Regnorum columnina rectè quis appellavit.

II. Inter causas Regnorum corruptivas aliæ sunt externæ, uti Divina Providentia, ejusdem permissio, molimina hostium, aliena Regna invadentium &c. Inter internas numeratur Reipublicæ mutatio ab una regiminis forma in aliam; seditio civium, cui viam complanat ambitio, Religionis dissidium, subditorum oppressio &c. Et denique flagitiosa incolentium vita, per injustitiam Magistratum, scelerum impunitatem, pauperum oppressionem, luxum civium, fastum plebis, & incontinentiam, denique per inersotium

Causæ corruptivæ.

(a) Videatur C. Bellarminus de Pontifice L. 1. Item Institutiones Hist. Eccles. notitiâ III. Inst. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

otium, neglectum rei militaris, & similia, de quibus Politici inquisitionem magis exactam instituunt. *Instruct. III. §. 2. Q. 10. & 11.*

Titulus 2.

TITULUS II.

De origine Dominiū, officiisque exinde fluentibus.

Origo
potestatis
summa.

§. 1.

De acqui-
rendo rerum
dominio.

De officio circa acquirendum rerum
dominium.

Origo
dominiū
in
genere.

L *Eucotheus.* Quid de dominio rerum, ejusque origine in genere sentiendum? *Melander.* I. Dominium rerum causale, seu in genere, & abstrahendo ab effectu, quem parit ad alios, denotatur facultas utendi rebus in proprium commodum ex beneplacito proprio. Hujus dominiū origo causalis est Author Naturæ; *fundamentalis* petitur à jure, quod à Deo homini datum, ut se conservet, vitamque ac felicitatem suam promoveat, qui finis, absque usu & destructione creaturarum, obtineri non posset. Unde hujus dominiū usus, ut est medium simpliciter necessarium, se vitamque suam conservandi, sit juris naturalis præceptivi, seu proprie talis; ut est medium, se suamque vitam melius conservandi, sit juris naturalis concessivi, seu improprie talis. Patet ex applicatione principii fundamentalis.

II. Usus creaturarum, maxime animalium, non necessarius, hoc est, ad commodum, jucunditatem, immo & voluptatem, juxta aliquos non videtur à Creatore concessus. 1. Quia necessitatibus humanis consuli potest citra esum carniū. 2. Quia non nisi post diluvium edendorum animalium jus à Deo concessum. 3. Quia, quò ad animalitatem, nos inter & bruta videtur esse cognatio, & præcipue quia, ex sola ratione, firmum argumentum de esu carniū vix crui potest.

III. Sed oppositum est verius; si modo usus sit rationabilis. Ratio est: felicitas hominis, ab Authore naturæ intenta, etiam quò ad usum commodum, vitæ jucunditati, ac honestæ voluptati proprium, quo sine animalium copia, continuo increcens, noxia potius foret, quam utilis. Ratio est 2. Inefficacia allatæ supra triplicis rationis. Nam comestio car-

nium nunquam fuit prohibita, saltem jure natura, etsi propter causas extrinsecas antediluviani quidam fors abstinerint, ut initio diximus. *Instruct. I. §. 1. Q. 1.*

Leucotheus. Quid de dominio rerum in specie, seu de prima rerum divisione tenendum? Origo
dominiū
in
specie, ejus-
que effectus
ad alios.

Melander. I. Dominium rerum formale, & prout parit effectum in ordine ad alios, est jus de re corporali libere disponendi, eamque vindicandi. Unde notat possessionem, quæ est detentio rei cum animo habendi proprietatem; proprietatem autem est qualitas, qua res sic ad aliquem pertinet, ut eodem modo in solidum non pertineat ad alterum cum jure exclusionis. Demum notat usufructum, qui est jus utendi rebus pro libitu: ex proprietate sequitur vindicatio; ex usufructu alienatio.

II. Dominium formale fundatur in quadam rerum seu appropriatione, seu divisione, quam factam esse, negari nequit, etsi Author, modus, & tempus majorem augurii fidem non videantur expectere. Ratio asserti est. 1. Quia rebus ab Authore naturæ velut in medio positis, vigeat rerum communio primæva, seu facultas utendi rebus creatis, communis omnibus, in ordine ad easdem sibi privatim appropriandas. Ratio est. 2. Quia hæc primæva rerum communio diu durare non potuit, eò quòd nec pecus sine cura, nec terra sine cultura multum profert, ut adeò quivis laborum suorum fructus sibi proprios fecerit. Ratio est. 3. Quòd modus introducti dominiū primus fuerit, verosimiliore conjecturâ, per occupationem; subin per divisionem, pactis firmatam, ut evitentur rixæ, ipso S. textu, terram fuisse divisam, attestante. Ratio est. 4. Quòd nimis incertum sit, an prima rerum divisio fuerit facta ab Adamo, vel Noëmo, an per potestatem paternam, an principalem, an sortitione, vel alia ratione.

III. Ut primæva rerum communio, ita & earundem divisio est juris naturalis merè nega-

negativi. 2. Unde origo dominii proprietatis remota non habetur à jure nature, nisi improprie tali; proxima per occupationem, vel etiam divisionem, jure Gentium firmatam. Ratio asserti prioris est, quia nec positive repugnat, nec determinate exigitur ab amore vel sibi, vel proximo naturaliter debito: siquidem rerum communio etsi amori mutuo sit admodum consentanea, necessaria tamen absolute non est, eò quòd, supposito praesertim statu natura lapsa, tranquillitas publica, rerum divisione, facilius conservetur. Sic & rerum divisio est necessaria paci publicae, ut tamen absque hoc medio, determinate sumpto, simpliciter obtineri posset. Ratio asserti posterioris est, quia origo dominii proprietatis remota fluit ex facultate utendi rebus in commodum propriam, quae est juris naturalis, merè concessivi: proxima habetur per appropriationem rerum, sitam vel in prima occupatione, vel in quadam divisione, seu consensu hominum praevio, seu usu longævo firmata, in ordine ad evitandam confusionem, discordiam, pacemque publicam promovendam, qui usus jus Gentium fundare solet.

IV. Quae contra divisionem rerum, ut jure Gentium inductam, opponi solent, non fringunt. Nam

Si dicas 1. Ratio naturalis dicitur, quòd, supposita humani Generis multiplicatione, rerum divisio sit necessaria, adeoque juris sit naturalis, proprie talis. Contra est: quòd hic conceptus dignoscendi juris naturalis non sit legitimus, neque necessitas sit absoluta, sic ut natura divisionem rerum instituerit determinate in se, etsi exegerit determinandam jure Gentium. Si urgeas 2. Rerum divisio, supposita hominum multitudine, est medium determinate necessarium ad conservandam tranquillitatem publicam, quia alio assignabili medio non conservandam. Contra est: Etsi assignabile non foret, modò aliquod possibile sit, cujus impossibilitas Adversariis demonstranda est. Cur, absolute loquendo, tale medium haberi non potuisset per arbitros? Cur per auctoritatem Parentum, Praefectorum &c. excitari non potuisset industria hominum in procurandis vitæ necessariis? Instruè. I. S. 1. Q. 2.

Conditioes Leucotheus. Quanam sunt conditioes requisite ad ex parte rerum, proprietatis capacium? propriatatem rerum, & Et quales dicuntur res inexhausta utilitates illatis?

Melander. I. Proprietatis rerum adstrui solet triplex conditio. 1. Ut usum praebet vel per se, vel per coherentiam cum alia re; uti mare adja-

Inst. Jur. Nat. & Gens. Epitome.

rens respectu littoris &c. siquidem sibi appropriare rem planè inutilem, supervacaneum. 2. Ne usum praebet omnibus sufficientem: siquidem re inexhausta utilitatis, velut propria, alios arcere velle, V. G. aère, calore solis, profluente &c. foret contra legem naturae, fundatam in principio amoris naturaliter debiti. 3. Ut res ipsa apprehendi, & custodiri aliquatenus possit: secus enim inutile foret jus, proprietati annexum, alios nempe ab ea re arcendi.

II. Etiam post introducta dominia non cessavit penitus omnis rerum communio, cum salva pace Generis humani res aliqua potuerint, aliae debuerint manere communes; hoc est, spectata proprietate nullius. Assertum patet in rebus, initio incognitis, quae potuerunt; item in rebus inexhausta utilitatis, quas inter calor solis, aër, aqua profluens, ut sunt in se, vastus item Oceanus, quae debuerunt manere in communione primæva. Ratio est, quòd non modò praebent usum, omnibus sufficientem, citra dissidii periculum; sed etiam sic occupari haud possint, ut ab earum usu alii excludi queant.

III. Mare tamen quod spectat, aliud est internum, quod interiora terrae ingreditur, Regnorumque littoribus clauditur; aliud externum, quod extrema terrae ambit, variasque alluit regiones; aliud vastum, seu Oceanus, magnis continentibus interjectus, & quò ad partes à littoribus remotissimus. Instruè. I. S. 2. Q. 3.

Leucotheus. Quid de proprietate, marisque dominio sentiendum? Disceptatio de dominio maris.

Melander. I. Mare internum dominii ac proprietatis esse capax, naturae jure permissivo, & Gentium positivo, est sententia communiter recepta. Patet usu Gentium communi, & ratio est, quia ejusmodi maria, fræta &c. sunt accessoria fundorum, æquè capacia dominii, ac ipsa territoria. Accedit, quòd non sint inexhausta utilitatis, & conserventur per peculiare expensas, ususque eorum communis haud careret periculis, ac praedictis.

II. Etiam mare externum, eodem jure, dominii ac proprietatis est capax ex satis communi Auctorum. Patet denuò Gentium usu, quo sensim occuparunt, & de facto, post occupatum territorium, praesumuntur etiam occupasse alluentem Oceanum, in quantum portibus est opportunus, aut, munimenti instar, ditioni necessarius; vel etiam, ratione utilitatis, commodus custodiri, suo è territorio potest.

III. Etiam vastus Oceanus, in se spectatus, domini & proprietatis non videtur esse incapax absolute. 2. Licet incapax sit per accidens, saltem respectu unius Gentis, vel etiam plurium. 3. Hoc tamen non obstant Oceanus libertas, ususque innocuus, fundatur partim in primæva communione, partim in lege humanitatis naturali, ac Gentium positiva. Ratio membri 1. est: quod neque maris natura, neque alia ratio moralis huic occupationi, ac proprietati refragetur: nam sicut Creator dixit: *subijcite terram*; ita dixit: *dominamini piscibus maris*. Unde

Non obstat 1. Quod Oceanus dicatur inexhausta utilitate. Nam etiam terra, secundum suam amplitudinem considerata, æque dici posset inexhaustæ utilitatis, præterquam quod inductæ proprietatis causa primaria non fuerit, quod terra sit exhaustibilis utilitatis, sed quod & in se, & natura jure, fuerit occupabilis, & circa res, etsi omnibus absolute sufficientes, in statu tamen natura depravata, absque proprietate, pax & felicitas publica conservari moraliter haud potuerit: atqui hæc ratio pugnat æque pro Oceano saltem interno, atque externo.

Neque obstat 2. Quod terra, absque cultura, foret exhaustæ utilitatis, qua cultura non indiget vastus Oceanus; quod illa terminabilis uti & mare internum ac externum, hic verò interminabilis; item inoccupabilis, ususque extraordinarii, à continenti remotissimus, adeoque ut regionum accessorius haud considerandus. Nam hæc disparitas tantum probat, quod vastus Oceanus sit domini incapax per accidens, & ex ratione extrinseca, non autem per se, & ex sua natura. Nam vastus Oceanus de se, est ejusdem naturæ, ac ejus partes, certo proprietatis capaces, ut adeo tota disparitas sit ab extrinseco, Oceano per accidens, quia sese tenens ex parte hominum.

Neque obstat 3. Quod adversarii dicant, non esse assignabilem modum occupandi Oceani. Nam idem assignari potest, qui in terra per occupationem territorii maritimi, per divisionem, prescriptionem &c. saltem quò ad mare internum, & externum. Quò ad vastum Oceanum, sicuti hi modi moraliter possibiles non sunt; ita is, non quidem ex sua natura, sed tamen per accidens intelligitur, etiamnum esse in primæva rerum communione.

Nec obstat 4. Quod sic & aer dici posset capax proprietatis. Nam elementa sunt quidem extra humanum commercium, ut sunt in se; non tamen ut territorii sunt accessoria: hinc multis patrio aere, aqua, & igni interdictum, novimus.

IV. Ratio 2. membri suprapositi, est ipsa difficultas extrinseca, vi cuius vastus Oceanus moraliter occupari, & in proprietate conservari haud posset, ut adeo per accidens sit domini incapax juxta dicta superius.

Ratio 3. membri est, quia vastus Oceanus, cum moraliter subjici ex toto haud possit, hoc ipso manet in primæva communione, ut adeo ejus usus innocuus à nemine prohiberi jure possit. Accedit, quod vasti Oceani libertas sic expediat Societati humanæ propter communem Gentium seu necessitatem, seu utilitatem, ut earundem longævo usu firmata sit: ergo est etiam juris Gentium positivum. *Instruct I. §. 2. Q. 4.*

Leucotheus. Quid de origine commercii, præcipue maritimi, sentiendum? Origo commercii præcipue maritimi.

Melander. I. Commercii nomine intelligitur mutua inter homines mediante permutatione, aut emptione ac venditione, eorum rerum communicatio, quibus mutuo egent. Hujus communicationis origo occasionalis fuit rerum divisio ac dominiorum introductio, sic ut, nonnulli omnia ferente tellure, ratio commercia fuisset, per quæ mutuis commodis ac necessitatibus succurreretur.

II. Commercii origo remota & fundamentalis non habetur à jure Nature, nisi improprie talis, seu mere concessivo. 2. Proxima & formalis fuit à solo jure Gentium. Ratio prioris asserti est: quia communicatio rerum mutua per emptionem &c. nec possitè repugnat, uti patet; nec etiam determinate exigitur ab amore, proximo naturaliter debito, seu ad felicitatem societati humanæ propriam simpliciter necessario: non enim natura deficit in mediis, ad vitam simpliciter necessariis: unde scimus nonnullas Gentes commercii expertes, quasdam commercia respuentes, vel saltem respuere potentes, siquidem emolumentis, vitæ commodiori solummodo aptis, carere velint. Neque quis dicat, quod commercii libertas, verè innocua & ementi necessaria, vendentique utilis pertineat ad officia humanitatis. Nam etsi aliqua forsan, particularis, & quarundam mercium, fundata in vera necessitate, siquidem innocua sit, fundari possit in amore æquitatis naturalis, non tamen potest universalis, respectu omnium Gentium, & quarumcunque mercium, fundata in sola utilitate, quæ regulariter, omni periculo, saltem privato vendentium, aut ementium haud vacat.

Ratio posterioris asserti est, quia commercii ratio proximè, & formaliter fuit ex ordinatione rationis, longævo Gentium usu firmata ad Gentium, quæ talium felicitatem pub-

publicam: siquidem Nationes, è ratio- nis ductu, agnovère hoc medium esse sublevandæ necessitati, & promovendæ commoditati, ac felicitati publicæ quàm opportunissimum.

III. *Jure Gentium inducta est commercii libertas, non qualiscunque, sed societatis humanae sibi accommodata, hoc est, mutua Gentium necessitati, atque utilitati intenta. 2. Quod jus, etsi absolute mutabile sit, mutabile tamen non est pro cujusvis Gentis arbitrio. 3. Neque proprie mutatum est hactenus, ut minus proprie asserunt nonnulli, etsi mutatis circumstantiis restrictionem variam subierit. 4. Unde manentibus antiquis circumstantiis, etiamnum in prima robore perseverat.*

Ratio asserti 1. est: quia, cessante mutua necessitate atque utilitate, cessaret finis commercii liberi, adeoque & jus, istud hoc fine fundatum à Gentibus.

Ratio asserti 2. est: quia jus Gentium non dependet à simplici Gentium voluntate, privatoque qualicumque incommodo, sed ab ordinatione recta rationis, per usum roborata, directaque ad Gentium felicitatem publicam.

Ratio asserti 3. est: quia jus commercii nunquam à Gentibus sublatum per abrogationem vel dispensationem, manentibus usulem circumstantiis mutuae necessitatis, seu utilitatis, etsi mutatis circumstantiis mutuae utilitatis, ob justos simores, seu pericula propriæ securitatis, materialiter restricta, & à lege exempta, adeoque jus materialiter mutatum dici possit.

Ratio asserti 4. est: quia tota mutatio, quam subiit commercii libertas, fuit ob mutatas circumstantias primæ utilitatis, quatenus ob varias causas, emergentia pericula, ac præjudicia, materialiter restricta est, sub quibus circumstantiis nunquam erat jure Gentium inducta.

IV. *Gens genti jure prohibere nequit, ne adexteras Gentes liberas, hoc est, prohibenti nullo jure subjectas, per vastum Oceanum navigatum eas, & cum iis commercia solat. Ratio est: quia commercii libertas est juris Gentium, vastusque Oceanus nullius dominio subjectus, nec præjudicium commercii proprii, cum illa Gente habiti vel habendi est ratio sufficiens prohibitionis, eò quòd finis commercii liberi sit utilitas publica, neque alienum commodum juri alterius Gentis aequali obstare possit, cessatione lucri indebiti pro damno haud reputanda.*

V. *An transvectio mercium in liberas ditiones, per territorium alienum, seu terræ seu maritimum, sit jure Gentium libera, non adeò est expeditum. Illud sat contestatum, quòd jure prohiberi possit transvectio armata, immò & inermis periculosa, statuique publico incommoda. Item*

verè innoxia, siquidem sit in mera utilitate fundata, saltem suo modo per jus stipulæ, & vestigialia: eò quòd commodum, nulli debitum, quis sibi prius attribueret possit. Transvectio tamen, si esse possit verè innoxia, fundarique in vera necessitate spectaret ad æquitatem naturalem, obligaretque ad officia humanitatis. 2. An transvectio, verè innoxia, ob solum præjudicium commercii cum ea ipsa libera Gente impediri possit, controvertitur: negat Grotius, in favorem commercii, societati humanæ tam commodi; affirmat Puffendorfius in favorem territorii proprii, per quod negare transitum toties licet, quoties ratio emolumenti proprii exigit. Nos extra casum necessitatis, vel æqualis lucri transitum concedentis ex pari cum illa ipsa Gente commercio, Puffendorfio suffragamur. Instruct. l. §. 3. Q. 5.

Leucotheus. Quinam modi acquirendi Modi acquirendi domini, & quonam jure fundantur? Mini.

Melander. I. Alii sunt originarii, quibus acquiruntur res; alii derivativi, quibus dominium transfertur. Inter originarios est occupatio, rerumque divisio: de occupatione controvertitur. Nam

II. Sunt cum Hobbesio, qui occupationem formaliter & immediate ex natura jure derivant. Ratio assertur, quòd natura non solum concesserit usum communem rerum nullius; sed & præceperit, ut ne quis ab occupatione, usque rerum ejusmodi impediatur. Sed

Contra est: etsi jus naturæ præceperit non impediendam appropriationem, non tamen præcepit modum appropriationis determinatum per occupationem, cum simpliciter necessarius non sit, sed existentibus pluribus, jus æquale habentibus; per divisionem, sortitionem &c. haberi possit.

III. Sunt cum Hertio, qui appropriationem rerum communium fundant in occupatione; hanc verò in facultate, quam à Deo concessam munit socialis. Ratio assertur, quòd consensus aliquis Gentium videatur gratis esse requisitus: cum dominium non dicat necessariò exclusionem aliorum ab ista re, sic ut supponat plures uno homines. Sed

Contra est: hæc facultas munita ad caput aliter explicari haud potest, nisi dicatur esse facultas, societatis humanæ institutio saltem tacitò, seu Gentium usu circa modum appropriationis munita. Unde licet dominium proprietatis in se non quidem necessariò dicat aliorum exclusionem actualem, dicit tamen potentialem, quale etiam in Adamo solitario dabatur.

IV. Sunt cum Puffendorfio, qui ad originariam acquisitionem proprietatis

tis, atque dominiū humani, institutum Gentium requirunt, pacto tacito vel expresse fundatum. Ratio affertur 1. Quia juxta communem Moralistarum proprietas rerum non est à natura, utpote separabilis, sed ex instituto, ac jure Gentium. 2. Quia felicitas societatis humanæ non exigit simpliciter hunc determinatum acquirendi dominiū modum per occupationem, cum alius æquè ad hunc finem appositus esse possit. 3. Quia posita æquali hominum facultate primæva in res nequit intelligi, quomodo per solam occupationem cæterorum facultati æquali præjudicare possit, nisi ipsorum aliquo consensu id fuerit introductum.

V. Nos Puffendorfi sensa probamus, eo tamen discrimine, quod non pactiōnem aliquam tacitam, sed ordinationem rationis humanæ, longævo usu, velut tacita consensu mutui possessione introductam, & à Deo, Gentium supremo Governatore, firmatam adstruamus.

VI. Porro occupatio dicitur apprehensio rei cum animo eam habendi, ut suam: unde res nullius cedit occupanti. Res immobiles occupantur vel per universitates à pluribus, vel per fundos à singulis. Res mobiles occupantur vel per inventionem vel per venationem, quæ etsi sit juris naturalis permissivi, reservari tamen Principi potest speciali jure, justis suffulto causis, quas inter tranquillitas, ac utilitas publica, recreatio Principis, vel potius populi consensus tacitus, ususque Principum longævus, præscriptionis titulo firmatus. Instr. II. §. 1. Q. 1.

Modi transferendæ proprietatis.

Leucotheus. Quid de modis acquirendi dominiū derivatis, maxime quæ consistunt in factis, hoc est, de pactis, atque contractibus memorabile, quò ad jus naturæ, & Gentium?

Melander. I. Modi, quibus proprietates in alios derivantur, habentur partim à facto, seu voluntate dominiū transferentis, & acceptantis; partim à lege seu dispositione juris, quandoque dominiū, invito quaque Domino, transferentis. Ad priores refertur contractus & pactum; ad posteriores successio ab intestato, usucapio atque præscriptio.

II. Modi transferendi dominiū in factis, regulariter loquendo, non prosuunt à jure naturæ, nisi merè negativo. 2. Remotè, & in genere habentur à jure Gentium 3. Proximè & in specie oriuntur à jure civili, tam quò ad substantiam, quam quò ad formam. 4. Etsi obligatio illorum sit juris naturalis, proprietatis, seu positivi.

Ratio asserti quò ad 1. est: quia sicut ipsum dominiū, seu proprietates rerum, non est medium determinatè exigitum ad felicitatem, naturæ rationali propriam; ita nec translatio domi-

nii, multò minùs modis ejusdem transferendi, cum usus rerum ad sustentandam vitam simpliciter haberi posset, stante etiam rerum communione. Neque dicas, quòd supposita natura corruptione, hominumque multitudine, uti rerum appropriatio ita proprietatis translatio per modum saltem indeterminatum, sit simpliciter necessaria, adeoque de jure naturæ propriè tali. Nam nec appropriatio, uti dictum; multò minùs translatio proprietatis, per modum qualemcunque, probatur esse medium univè & determinatè necessarium, cum etiam in casu particulari summæ necessitatis, revivisceret naturæ jure primæva rerum communio, medium absolute sufficiens, ne natura deficeret in necessariis.

Ratio asserti quò ad 2. est: quia facultas transferendæ proprietatis determinatè per pacto, seu contractus, non fuit ex naturæ jure, ut dictum, sed neque fuit ex solo jure civili, quia recepta est per obligationem reciprocam, non in particulare bonum solummodò cujuslibet Gentis, sed in commune totius societatis humanæ, ratione suadente, utilitate, ac necessitate publica id exigente, adeoque fuit propriè ex jure Gentium.

Ratio asserti quò ad 3. est: quia pacta in specie, seu modi paciscendi per locationem, commutationem, emptionem &c. per hanc vel illam formam, non respiciunt primariò communem Gentium utilitatem, cujus nil interest hic vel ille modus determinatus, sed respiciunt privatam potius Gentis cujuslibet necessitatem, atque commoditatem, adeoque fluunt ex jure civili.

Ratio asserti quò ad 4. est: quia fides tam privata, quam publica in pactis, atque contractibus est positivè exigita ab amore proximo naturaliter debito, seu ad felicitatem, societati humanæ debitam simpliciter necessario; secus enim rueret commercium omne inter mortales, ut patet.

III. Circa contractus, spectato natura jure, requiritur mutuus consensus, sufficienter manifestatus, in contrahentibus verò capacitas: alterutro deficiente, vel si materia sit de se mala, vel in malum finem intenta; si interveniat error, vel dolus circa substantiam contractus redduntur invalidi. An vis & metus naturæ jure invalidet pacta, dicitur infra. An pactum de facto turpi, siquidem jam sit impletum, naturæ jure sit validum, pariaturque obligationem solvendi pretii v. g. pro usu corporis fornicario, controvertitur. Affirmantes supponunt pactum æquivalenter duplex, absolutum de re illicita, & conditionatum, de solvendo pretio post opus illicitum: hoc obligare ajunt

ajunt, quia conditione turpi jam impleta, licitum est dare pretium ob periculum se se prostituentis, obligatione fluente ex consensu, ut consequente conditionem turpem. Negantes respondent, quod ejusmodi pactum, æquivalenter duplex, sit gratis confictum; quod, consensus nulliter positus convalescere non possit præcise per hoc, quod cesset causa nullitatis extrinseca. Nos ejusmodi pacta, natura jure invalida dicimus. Ratio est: quia pactum de re inhonesta eodem modo obligaret ad pretium ac de re honesta, id quod videtur præjudicare fini, à natura intento in irritandis pactis inhonestis, ne scilicet per valvrem præbeatur peccatis illicitum: atqui si convalescerent pacta facta turpi impleto, foret æquale, vel etiam majus illicitum, quam si prius valida jam fuissent. *Instruct. II. §. 1. Q. 2.*

Modi transferenda proprietatis per legem, præsertim de successione ab intestato.

Leucoribus. Quid de modis acquirendi domini derivatis, maxime qui consistunt in lege, & præprimis de successione ab intestato morabile, spectato naturæ jure & Gentium?

Melander. I. Translatio domini per legem alia est mortis causâ, alia inter vivos; illa fit per successionem ab intestato, & suo modo etiam per testamentariam voluntatem; hæc per contractus, vel per usucapionem atque præscriptionem.

II. Successio ab intestato nil participat de positivo jure naturæ. Ratio est: quia translatio domini fieri nequit, nisi dominio existente: atqui post mortem Domini dominium ejus amplius non existit, eod quod mors omnia jure solvat.

2. Unde simpliciter loquendo habetur à jure Gentium, quod ad modum fluit à jure civili. Ratio prioris est, quia ejusmodi successionem exigit felicitas publica, ne bona maneat incerta, litibusque exposita. Ratio posterioris est, quia modus successione non tam spectat ad felicitatem Gentium publicam, quam privatam cujusvis Reipublicæ.

III. Translatio domini per ultimam voluntatem, quæ est declaratio voluntatis de bonis post mortem, salvo in vivis dominio, non fluit à jure naturæ, vel Gentium, nisi merè negativo. Ratio est I. Quia jus naturæ neminem obligat ad ejusmodi dispositionem, absolute haud necessariam, sufficiente luccessione ab intestato; neque validare possit dominium per mortem expirans, uti dictum. Ratio est 2. Quia testamentaria dispositio proxime non spectat bonum Gentium, cui sufficit successio ab intestato, sed per se, & principaliter spectat bonum & favorem testatorum, quorum interest testatos potius, quam intestatos decedere.

IV. Opponi solita nil movent. Nam si dicas 1. Quod testamentaria volun-

tas apud plerasque Gentes, usu longævo, invaluerit. R. Hoc usu non produci obligationem, Gentium jure profectam; sed meram observantiam, civili jure firmatam, quæ jus Gentium notet, merissime negaturum.

Si dicas 2. Quod voluntas testatoris maneat saltem moraliter, habeatque efficaciam, sicut dispositio inter vivos, executione tamen in tempus mortis dilatâ. R. Negando paritatem: nam hac transfertur vere dominium, fitque jus hæredi irrevocabile, etsi usus domini ad vitæ terminum sit reservatus; contra in testamentaria voluntate dominium non transfertur à vivo, nec transferri potest à mortuo.

Si dicas 3. Quod perseverantia moralis testamentariæ voluntatis, etiam naturæ juri conveniat, uti denuo patet in dispositione inter vivos, moraliter perseverante. R. Iterum negando paritatem: nam hujus moralis perseverantia fundatur in facto reali; non illius: siquidem in instanti mortis, ubi nullum dominium, dispositioni amplius non est locus.

Si dicas 4. Non omnia solvi morte; uti liquet in bonis famæ, & debitis relictis, quo casu bona censentur, saltem moraliter propria defuncto. Nam R. Bona famæ sunt remanenti animæ propria: bona fortunæ transeunt à defuncto ad occupantem, sed non sine onere, creditoribus præstando.

*Si dicas 5. Quod interfit societatis humanæ, ne bona, post mortem relicta, fiant quasi derelicta, litibusque exposita, præcipue cum multis in casibus vel nullum vel anceps sit à civili jure subsidium. R. Per hoc interesse probari necessitatem qualemcumque, juris civilis solummodo indigam, sic ut casus per accidens nequaquam jus naturæ, vel Gentium evincant. Accedit, quod juri naturali locus sufficiens sit per dispositiones inter vivos, mortis causâ factas. *Instruct. II. §. 2. Q. 3.**

Leucoribus. Quid tenendum de altero Atque præmodo acquirendi domini derivativo, nempe prescriptione, per legem præscriptionis, respectu juris Naturæ & Gentium?

Melander. I. Etsi usucapio, & præscriptio non raro idem sonent Authoribus, utramque tamen rectè distinguit Puffendorffius, dum ait: usucapio dicitur, dum res usu, aut diuturna possessione capitur, atque acquiritur: exceptio autem, qua prior Dominus, post usucapionem completam, à possessore repellitur, præscriptio appellatur, nihilque aliud est, quam modus acquirendi, quo jus, vel liberationem à jure, temporis privilegio, nascimur.

II. *Titulus præscriptionis, quò ad præsentem formam in specie, est juris merè civilis.* Patet ex determinatione quantitatis in tempore, qualitatis in bona fide &c. jure Gentium vel naturali ejusmodi minutias non attendente.

III. *Titulus præscriptionis in genere, seu quò ad originem & substantiam, non est juris naturalis, nisi merè negativè.* Ratio est: quia hic modus acquirendæ proprietatis nec positivè exigitur, nec absolutè repugnat amori, societati humanæ naturaliter debito, eò quòd, *supposita etiam rerum divisione*, suppetat modus per occupationem rei derelictæ, et si modus per præscriptionem rationi haud sit dissentaneus, immò quàm maximè conformis.

IV. *Idem titulus, quò ad originem & substantiam spectatus, & præcisus à certis temporum punctis, est juris Gentium.* Ratio est: quia fluit ex ordinatione rationis longævo Populorum usu, Deoque societatis humanae Gubernatore firmata, ad communem Gentium felicitatem: secus enim nulla haberetur fatis securæ proprietatis, stabilisque possessio; pax Republicæ diu conservari haud posset; adeoque, incertis dominiis, nullus litium bellorumque finis foret &c. eò quòd aliud titulus sæpe proferri haud possit.

V. *Qua opponi solent, inefficacia sunt.* Nam dicunt 1. Jus Gentium nec tempus, nec titulum, nec possessionem determinat: ergo, incertà præscriptione, incerta manerent dominia. Sed

Contra est: Et si jus Gentium hæc requisita non determinet *juxta præsentem formam*, determinat tamen *juxta formam*, Gentium usui necessariam, per tempus *immemoriale*, cuius notum; per possessionem *bonæ fidei* &c. in derelictione tacita, vel præsumpta fundatam.

Dicunt 2. Præscriptio non foret titulus jure Gentium inductus, nisi sit fundata in derelictione præsumpta: atqui hæc sola sufficit ad pacem publicam, & præcavenda incerta dominia. Sed

Contra est: et si derelictio *verè talis* præbeat certum dominium, sufficiatque ad pacem publicam, id tamen non facit derelictio rei, *merè præsumpta*, absque præscriptione: hac enim, et si fiat *conditio melior possidentis*, non tamen eliditur jus exceptionis, uti per præscriptionem.

Dicunt 3. Etiam præscriptio, quantumvis immemorialis, *saltem ratione bonæ fidei*, essentialiter requisitæ, patitur exceptionem, æque ac derelictio præ-

sumpta: ergo non reddit jus certius. Sed

Contra est: præscriptio immemorialis, ratione possessionis pacatæ, non patitur exceptionem bonæ fidei, quæ non tantum ex præsumptione rei derelictæ redderetur vix trahenda in dubium, sed etiam jure Gentium fieret certa, et si forsan mala aliqua fides, per quoddam tempus habita, postmodum demonstrari posset.

Dicunt 4. Nequeunt determinari signa animi, rem suam verè dereliquentis, qua tamen in derelictione præsumpta fundatur præscriptio. Sed

Contra est: assignari solet, inter alia 1. *acquiescentia* tempore immemoriali, nulla unquam facta protestatione, et si fieri facile potuisset. 2. *Nulla mentio* facta in pactis, cum possessore, initis. 3. *Omissio tituli*, seu insignium respectu ditionis amissæ. 4. *Titulus alteri datus*. 5. *Negatio auxilii*, cum ferri & potuisset, & debuisset &c. &c. *Instruct. II. §. 2. Q. 4.*

Leucotheus, An Ditiones & Regna sunt Uti & alienabilia? *alienabilia?*

Melander. I. Sunt alienabilia variis titulis: *præscriptione*, ut vidimus, *jure belli*, titulo *emptionis*, *donationis*, *cessionis*, *permutationis*, aliisque contractibus, à potestatem habente legitime factis, ut patet communi omnium Gentium usu, sentu, atque consensu. Inde

II. *Opponi solita nil evincunt.*

Opponunt. 1. Alienatio Regni non competit Regi absque Populi consensu, neque talis potestas à Populo concessa, præsumi potest. 2. Hæc forsan vera esse in Regno *electivo*, vel *successivo*, quod *lege* defertur, non verò *patrimoniali*, *hereditariæ*, vel *merè monarchico*.

Opponunt. 2. Saltem in Regnis *per legem delatis*, requiritur ejusmodi consensus. 2. Non semper requiritur *expressus*, sed sufficit *interpretativus*, saltem in casu necessitatis, vel utilitatis publicæ, quia primæva cœventium voluntas præsumitur potius fuisse intenta in commodum *publicum*, quàm *privatum*. Unde ejusmodi pars Regni alienari potest, non tamen *invita* subjici alterius potestati, sed rediret ad statum primævæ libertatis.

Opponunt. 3. Regia potestas est merè in commodum subditorum, protectoria Regni, non domina: ergo alienandi non competit illi potestas. 2. Potestas regia, *per legem delata*, est quidem *primario* in commodum subditorum; non tamen potestas *hereditaria*, & *merè monarchica* Regnorum, in quibus Imperantium salus etiam *primario*, et si non *unice* intendi potest. *Instruct. II. §. 2. Q. 5.*

Leu-

*Officia ex
dominio ac-
quisito sum-
ma.*

*Leucotheus. Quenam ex acquisito domi-
nio fluunt in societatem humanam officia,
Natura, vel saltem Gentium jure confir-
mata?*

*Melander. I. In genere: dominio non
abutendum in contumeliam Creatoris,
neque in præjudicium sui, vel
proximi. 2. Nemo in suo dominio
turbandus. 3. Res inexhaustæ utili-
tatis in communione primæva relin-
quendæ. 4. Res nullius primò oc-
cupanti cedendæ. 5. Rebus alienis,
 invito Domino, non utendum ex-
tra casum ultimæ necessitatis. 6. Fi-
des in pactis, & contractibus ser-
vanda, & sic de aliis.*

*II. Tractant acatholici Moralistæ,
hoc in titulo, plura de rerum pretio,
de contractibus, de pactis, & inter-
pretatione, quæ hic prætermittimus*
1. Quòd de jure civili potiora hanc
in tractationem concurrant. 2. Quòd
acatholici in materiis civilibus, sat
curati, & emendari. 3. Quòd hæc
ab Catholicis passim fuscæ, & eruditè
eliminata jam prositent.

S. 3.

S. III.

De summo jure Majestatis.

*Jus sum-
mam Ma-
jestatis.
Natura &
proprietas
Majestatis.*

*Leucotheus. Quid, quenam proprietas,
& divisio Majestatis?*

*Melander. I. Imperium summum
una voce Majestas dicitur, estque jux-
ta Stagyritam, summa in civitatibus pote-
stas. Inde fluunt ejusdem proprietates:
Libertas plena, & naturalis respectu
æqualium quò ad ea, quæ jus natu-
ræ concernunt. 2. Carentia Superioris
in terris: an fiduciaris nexus deroget
huic potestati summæ, est contro-
versum. Affirmat *Vetriarius*, quia,
saltem in causis feudalibus agnoscit
Judicem, & felonix crimen, ac pœ-
nam. Negat *Grotius*, quia solus titu-
lus feudalis non fundat subjectionem,
cùm descendat ex pacto, neque per se
obliget ad homagium subjectionis, sed ad
juramentum fidelitatis. Addit, quòd in
casu felonix cognitio, sit arbitrio simi-
lior, quàm judicio. Ita illi. Illud sat
contestatum, obligationem clientelarem,
seu jus protectionis, non officere pote-
stati summæ, cùm solummodò ca-
sum defensionis ex pacto, superio-
ritatem nullam respiciat. 3. Exemptio
à legibus positivis humanis, absolute
loquendo, non tamen pro libitu, pos-
tulante æquitate quadam naturali, ut
suo exemplo, quòd æquum justum-
que, promoveant. Successoribus ta-
men licitum antecessorum leges irri-
tare, actaque rescindere, absolute lo-
quendo, eò quòd par sit potesta-
tibus. *Jur. Nat. & Gem. Epitome.**

tis, & sicuti illi sua propria, ita &
isti eorum statuta mutare, ac revo-
care placita possunt. 4. Perpetuitas
juxta quosdam, eò quòd potestas
temporaria, potius præcaria, dicenda
sit. Sed refragatur *Grotius*, si modò
potestas revocabilis non sit ad nutum:
quia rerum moralium natura ex ope-
rationibus, non verò ex tempore,
desumenda est. 5. Indivisibilitas juxta
quosdam, id quòd in sensu, Majestatis
exclusive, & quò ad aliqua certa jura,
quæ parem adstruerent, sat contesta-
tum: in alio tamen sensu, & quò ad
quosdam jura, facientia statum Impe-
rii mixtum, divisibilitatem aliquam,
absque Majestatis præjudicio, admitti pos-
se alibi declaravimus.

*II. Dividitur potestas summa 1.
In absolutam, & limitatam: illa nullis
pactis, hæc aliquibus restringi solet
quò ad exercitium potestatis summæ. 2.
In patrimoniale, & lege delatam:
illa absoluto jure proprietatis utitur
non ista. 3. In civilem, & herilem: il-
la primariò tendit in commodum sub-
ditorum; hæc primariò, etsi non unice
in commodum Imperantis. 4. In
electivam, & successivam. 5. Juxta ali-
quos in realem, & personalem, eò quòd
Populus, conferendo potestatem per-
sonæ, salutis suæ intuitu, realem sibi
naturali jure reservet, nec personalem
velit nisi ministram Majestatis realis. Re-
fragantur alii, eò quòd Majestas per-
sonalis, subordinata reati, chymerica
sit, quia summa, & non summa, nec uti-
litati, nec saluti Reipublicæ commoda.
*Instr. III. §. 1. Q. 1.**

*Leucotheus. Quenam origo potestatis
summa?*

*Melander. I. Origo fundamentalis est
DEUS: per me Reges regnant, & Prin-
cipes imperant; inquit per sapientem
Naturæ Author. Nam, cùm om-
nes simus naturâ æquales, alteri in-
alterum potestas esse ut possit, Deus
ordinarit, vel permiserit oportet.*

*II. Origo Majestatis proxima in
genere, & prout notat potestatem civilem
summam, seu facultatem moralem guber-
nandi Rempublicam, immediate fluit à DEO:
Ratio est: quia à singulis non procedit;
neque à familiis, cùm his non
competat, nisi potestas merissime æco-
nomica, non civilis, vel summa in alios,
una tum jure vitæ & necis. Non
tamen est à DEO, præcisè ut Au-
thore naturæ, per se loquendo, &
independenter ab omni facto humano,
quia absolute necessaria non est na-
turæ humanæ, & ipsa societas civilis
immediate descendit à jure Gentium.*

*III. Majestas, relative spectata, seu
prout in specie residet penes unum, vel
plures; juxta quosdam, originem tra-
hit*

hit *immediate* à DEO : *Rationem afferunt.* 1. Quia aliàs potestas summa, à Populo collata uni, posset deñud eadem auferri pro libitu, quæ sequela est perniciofa. Sed

& dent adversarii *neg. seq.* quia hæc potestas non *revocabiliter*, sed *irrevocabiliter* conferri solet.

Rationem afferunt. 2. Quia aliàs forma *democratica* foret *immediate* à DEO, & veluti à ipso constituta *immutabilis*. Sed

& *neg. seq.* Quia hæc potestas *Communitati* non data *positive*, seu ut *necessario* exercenda à *Communitate*, sed tantum *negative*, sic ut in unum vel plures transferri possit.

Rationem afferunt. 3. Quia non est potestas nisi à Deo, uti patet in *Saule*, *Pontificibus Romanis*, ubi *Ecclesia* non applicat potestatem personis, sed potestati personas.

& dent. Non esse potestatem, nisi à DEO *mediate*, vel *immediate*; exemplum *Saulis* esse extraordinarium; cum *Pontificibus* nullam esse paritatem, nam *Pontificia* potestas est *supernaturalis*, proveniens à DEO, *tanquam libero collatore*, antecedenter non *Ecclesiæ*, sed capiti, ab *Ecclesia* designando collata, ut aded non tantum in se, sed etiam, in ordine ad *subjectum monarchicum*, fluat *immediate* à *Christo*, neque antecedenter ab *Ecclesia* limitari, minuique possit. Oppositum contingit quò ad potestatem civilem, ut patet.

IV. Alii contra statuunt, potestatem civilem summam esse in *communitate immediate* à DEO, & *hac mediante* in uno, vel pluribus.

Rationem afferunt. 1. Quia, *præter communem Theologorum, ac Jurisperitorum*, supposita civitate, *simpliciter* necessarium est, ut illa sit sibi sufficiens ad existendum, hoc est, ad sui conservationem, defensionem, ac directionem: ergo *competens potestas*, hoc est, *summa*, ex tali corpore fluit, *quasi proprietas propria*, *communicata immediate* ab Authore naturæ, non deficiente in necessariis.

Rationem afferunt. 2. Quia *simpliciter* necessarium non est, ut talis potestas *determinate*, sit penes unum è corpore, vel penes plures; ergo forma regiminis non est *proprietas naturalis*, *immediate* fluens ab Authore naturæ, sed est *juris humani*, est *proprietas quædam moralis immediate* manans à *communitate*.

V. Illud, hac ex parte, est contestatum, quòd ipsum exercitium summæ potestatis per aliquem modum, *indeterminate sumptum*, sit *juris*

naturæ. Nam sicut exercitium potestatis summæ, ita & *modus aliquis* ejusdem exercendæ *simpliciter* est necessarius; non enim potestas summa, ut est à natura *in singulis communis*, moraliter exerceri posset in singulos, cum singulorum consensum *in actibus singulis* habere, magnamque multitudinem in idem placitum convenire, *moraliter impossibile* sit. Unde alia longè est ratio *Democratici status*, ut notat exercendæ potestatis specialem formam, *solo jure positivo inductam*, ubi potestas summa sic est penes universitatem, ut obligatio parendi sit penes singulos; ubi statuta firmantur per vota majora, & sic de aliis.

VI. Hac ex parte in errores varios abeunt protestantici Moralistæ. V. G. *Grotius* originem potestatis summæ alicubi *ordinationem humanam* vocat; *Puffendorfius* originem *immediatam* deducit ex pactis; *Mafius* à DEO; quam sententiam commendat, *tanquam Lutherana religioni præcipuam*, sic ut scripta *Thomasii* opposita, *Hafnia* per carnificem, *Authoritate Regiæ publicè concremavit*. *Visirarius* singularem proculdit sententiam, dum ait: *Populus nunquam concessit potestatem Regi, quam nunquam habuit, sed solus DEUS; Populus liber Regem sibi eligendo, inter manus DEI, à quo proxime accepit, eam resignat, qui, postquam à Populo Rex est electus, eam Regi confert*. Hæc, ut jacent, & *antilogæ sunt & paradoxa*. *Instruct. III. 9. 1. Q. 2.*

Leucotheus. Quale subjectum & objectum Majestatis summæ?

Melander. I. Majestatis subjectum aliud est mediatum, aliud immediatum. Illud est communitas, quatenus in se spectata, semper exigit potestatem summam, veluti proprietatem, sibi naturaliter competentem; istud est persona physica, vel moralis, hoc est, unus vel plures, in quos, nulla sibi reservata parte, Majestatem omnem transtulit civitas.

II. Majestatis capax est omnis homo, quem natura, specialis lex, aut consuetudo non repellit. An natura repellat rationis usu carentes, quales infantes &c. ed quòd censentur *simpliciter inepti* ad regimen, per plures distinctiones determinant Authores. Muliebrem sexum admittit non infrequens experientia, quam, naturæ juri oppositam, nemo facile dixerit.

III. *Objectum Majestatis aliud est primum, aliud secundarium. Illud complectitur subditos proprie tales, quales sunt cives, Landsassii, peregrini ære alieno, aut crimine, in loco commorationis obstricti. Istud cer-*

ritorium notat, in quo stat præsumptio pro juribus Majestatis. In alieno territorio manet Principi hospiti dignitas Majestatis, quò ad honores &c. quia characterem vicariæ dignitatis Divinæ ubique circumfert. *Instruct.* III. §. 2. Q. 3.

Jura Majestatis.

Leucosæus. Quenam sunt jura summa potestatis?

Melander. I. Summa potestas, tanquam totum potestativum, sub se continet varia jura, veluti totidem particulas Majestatis. Horum alia sunt *majora*, seu regalia intrinseca; alia *minora*, seu extrinseca: illa sunt regie potestati indispensabiliter connexa; hæc etiam aliis communicabilia: illa spectant potestatem tuendi Rempublicam; hæc verò subsidia, ad eam tuitionem requisita; utrorumque finis est interna & externa *Statûs tranquillitas*. Unde Regum potestas non est exlex, atque despotica, qua quod libitum licitum, sed commensurata fini, hoc est, *saluti Reipublicæ*.

II. Unde fluit officium Regum *primarium*, ut civitas, *internè* pariter ac *externè*, secura atque tranquilla sit.

Quò ad securitatem *externam* conservanda *pax*, vel per *bellum* reparanda: inde nascitur jus Majestaticum *pacis*, ac *belli* cum juribus connexis, item jus *foederum*, *Legatorum* &c. Quò ad securitatem *internam* conservanda, fovendaque *una*, & *unicè* vera religio; unde *jus sacrarum* in protegenda Ecclesia, adjuvando Ecclesiastico Ordine, ac cunctis hæresibus præcavendo, novatoribus maturè suppressis, atque eliminatis. Habenda itidem *cura justitiæ* statutis legibus, erectis judiciis, ac magistratibus, propositis pœnis ac præmiis; unde hæc jura Majestati sunt propria, uti & alia plura, quæ necessitates publicæ sibi exoptulant, qualia sunt *jus tributorum*, & *vectigalium*; *jus dirigendi commercia, opificia*; *jus cudendi monetam*, instituendi *nundinas*, ordinandi *contractus*, definiendi *rerum pretia*, constituendi *pondera*, *mensuras*, erigendi *scholas*, *Academias*, regulandi *civium societates* atque *collegia*, & sic de aliis. *Instruct.* III. §. 2. Q. 4.

Titulus 3.

TITULUS III.

De bello. De bello, ejusque causis, ac officiis exinde fluentibus.

§. 1.

§. I.

Natura ac proprietates belli.

De origine, natura, licentia, ac conditionibus belli.

Essentia belli, atque divisio.

Leucotheus. Quid est bellum? Et quotplex?

Melander. I. Bellum, sic dictum à *duello*, seu certamine inter duos, vel duas partes, dici potest in genere cum *Grotio* esse *status per vim certantium*, quæ tales sunt: *Status* quidem, ut indicetur duratio; *per vim certantium*, ut excludantur forenses, aliæque contentiones; *quatenus tales sunt*, ut excludantur aliæ actiones, ad bellum non pertinentes. In specie bellum *justum* describi solet, *status armate contentionis*, à potestate summa contra *hostem publicum*, legitime ac pacis ergo, susceptus. Per li *publicum* excluduntur *duella*, *privatæ rixæ*; per verba cætera distinguitur à *rebellione*, *excursione*, omnique bello *injusto*, quod vel à *persona* non legitima, vel modo, ac intentione minus legitima suscipitur, geriturque.

II. Bellum dividitur 1. In *justum* & *injustum* spectatâ causâ. 2. In *solemne*, & *minus solemne* spectatis ritibus solemnitatis, jure Gentium requisitis, quos inter *denuntiatio*, saltem in bello *offensivo*. 3. In *offensivum*, & *defensivum*; illo *hostem* sive *juris vindicandi*, sive *damni reparandi causa*, *invadimus*; isto *invasionem injustam*, nostra sive bona sive *jura defendendo*, repellimus.

III. Est *definitio & divisio sunt satis accommodæ*. Ratio est. Quia regulis *justæ definitionis ac divisionis* sat consonæ; neque melior in medium afferri potest. Unde *definitio multiplex* alia non satis legitima; *divisio Grotii* in *bellum publicum*, *privatum*, & *mixtum* analoga, nam bellum *privatum* magis proprie *rixa* est vel *duellum*, queis proprietates belli, atque effectus minime competunt. *Instruct.* I. §. 1. Q. 1. & 2.

III. Est definitio & divisio sunt satis accommodæ. Ratio est. Quia regulis justæ definitionis ac divisionis sat consonæ; neque melior in medium afferri potest. Unde definitio multiplex alia non satis legitima; divisio Grotii in bellum publicum, privatum, & mixtum analoga, nam bellum privatum magis proprie rixa est vel duellum, queis proprietates belli, atque effectus minime competunt. *Instruct.* I. §. 1. Q. 1. & 2.

Inst. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

m 2

Lfu

Origo belli
iusti.

Leucotheus. Quenam origo belli?

Melander. I. Bellum iustum, tam defensivum quam offensivum, qualiscunque & in se precise spectatum, originem habet à natura, & est humano Generi coævum. Ratio prioris est: quia defensio sui, suorumque bonorum iusta, ut necessarium est conservationis propriæ medium contra aggressorem iniquum, cuius est à natura insita. Ratio posterioris est, quia exigit natura, ne scelus maneat impunitum, & quivis se suaque possit defendere non solum dum actu fit invasio, sed & ut post illatam injuriam, bonaque erepta, possit sua recuperare.

II. Utrumque bellum, per se loquendo, est juris merè concessivi, seu permissivi, sic ut quidem natura jure sit licitum, non tamen præceptum. Ratio de bello defensivo est: quia defensio & conservatio sui, ac suorum bonorum, saltem quò ad modum violentum, cum occisione aggressoris injusti, uti amori, sibi & proximo naturaliter debito non est absolute difformis, ita nec est absolute exigita, cum salva maneat substantialis felicitas quò ad animam, neque defensio semper possibilis sit, vel etiam de meliore bono, sufficiente licentiâ ad præcavenda incommoda, ne scilicet natura sit exposita hominum injuriis & rapinis cum præjudicio Generis humani. Ratio de bello offensivo est: quia punitio sceleris, vel vindicatio sui, ac suorum bonorum, saltem quò ad modum armatum, non est determinate requisita ab amore necessario, cum læsi Principes possent absolute, in causæ arbitros, compromittere, præterquam quòd sufficiat sola quoque vindicationis licentia, naturæ jure concessa.

III. Bellum, non qualescunque, sed publicum ac solemne, spectatum præcipue quò ad formam, sive modum usu receptionem, seu defensivum seu offensivum, est solammodo juris Gentium. Assertum patet partim ex conditionibus, requisitis ad bellum, qualis denunciatio, armorum conditio, ne veneno infecta sint &c. partim ex effectibus belli, V. G. jus redigendi captos in fervitutum, jus direptionis &c. qui juri naturæ, eodem modo, convenire non possunt.

Si dicas contra assertum. 1. Quòd bella initium sumere haud potuerint ante rerum divisionem, & multiplicatas Gentes, ut adeò eorum origo humano Generi coæva dici haud possit. 2. Bellum, spectato jure Naturæ concessivo recuperandi sua, si quando forent per vim erepta, esse potuit ante rerum divisionem, etsi exercitium juris, defectu occasionis, longè post sese exeruerit.

Si dicas contra assertum. 2. Quòd bellum privatum sit antiquius publico, adeoque hoc simpliciter sit juri Gentium tribuendum. 3. Etsi bellum publicum sit forsan ferius privato quò ad effectum, non tamen ferius est quò ad jus, etsi usus per accidens non semper fuerit. Instruct. I. §. 2. Q. 3.

Leucotheus. Quenam origo belli injusti? Et injusti?

Melander. I. Origo belli injusti est humano Generi coæva, descenditque à corruptione natura lapsa, à peccato, omnisque peccati ac inimicitie auctore demone. Assertum est S. Augustini, qui originem nocendi cupiditati, ulciscendi crudelitati, & libidini dominandi adscribit. Inde cœpit cum Caino, Nembrodo, & aliis tyrannis teste Conzenio.

II. Si Lucretio fides, pugnatum initio manibus, unguibus, dentibus; subin fustibus, & lapidibus; demum omni genere armorum, quorum inventio debetur humano ingenio, in suas clades malè acuto, ac perspicaci. Instruct. I. §. 2. Q. 4.

Leucotheus. Quanam licentia belli in genere? Licentia belli.

Melander. I. Bellum ex natura sua, jure naturæ & Gentium, immò & Divino antiquo est licitum. Ratio quò ad 1. est: quia fundatur in legitima sui defensione, Ratio quò ad 2. est: quia est necessarium mediū ad tuendam Rempublicam, repellendos hostes, & reparanda damna illata. Ratio quò ad 3. est: quia Deus ipse leges generales de modo gerendi belli, Populo suo præscripsit, sic ut liber Deuteronomii liber bellorum Domini audiat.

Si dicant Manichæi, quòd omne bellum sit paci & amorì naturali oppositum; sit causa cædium, ac damnorum, quæ etiam justam habens causam, impediri cum possit, hoc ipso debeat.

Contra est: Hæc quidem vera sunt de bello injusto, non autem justo, in quo nulla obligatio impediendi damna, quia aliàs obligatio foret impediendi justitiam publicam; daretur occasio majoris mali; immunia redederentur latrocinia

II. Bellum de se est etiam licitum jure divino novo, seu Christiano. Ratio est 1. Quia non potest ostendi lex ulla sublativa juris antiqui, ac naturalis. 2. Quia fundatur etiam in testamento novo, S. Joanne Baptista, non jubente militibus, consilium salutis petentibus, arma deponere, sed justitiam in iis servare &c. 3. Quia fundatur in Patribus: dicente S. Ambrosio, non militare delictum est, sed propter prædam militare. 4. Quia fundatur in ipsa ratione: nam si homini privato licitum vim injustam vi repellere, cur id non liceat Principi Christiano? si huic licitum defendere pacem internam

nam ferro contra malefactores, cur non etiam externam bello contra hostes? Quia fundatur denique in ipsa experientia qua constat, quod Deus sæpe bella justa adjuvet non adjuturus, si omne bellum foret illicitum.

III. *Quæ replicari solent, non fringunt.* Nam 1. Textus quidam S. Scripturæ ex Evangeliiis; ex SS. Patribus; uti & nonnulli Canones, ritè intellecti, non volunt Christianis bellum esse prohibitum per se, susceptum autoritate publica, & causâ legitima; sed quandoque per accidens, respectu habito ad circumstantias; vel loquuntur solum de consilio, aut etiam ultione privata, uti colligere est ex contextu. 2. Bellum opponitur quidem paci, tanquam effectui charitatis, sic tamen, ut etiam sit medium ad pacem, neque bellum legitime susceptum est effectus odii sed justitiæ etiam vindicativæ: unde pax debet esse in voluntate, bellum in necessitate. Instruct. I. §. 3. Q. 5.

Conditiones belli. Leucotheus. *Quenam conditiones ad bellum justitiam requisitæ?*

Melander. I. *Inter primas est summa potestas.* Ratio est 1.: Quia bella, spectato Naturæ jure, non nisi necessitate induta, eoque solum ex fine permilla sunt, ut ii, qui Judicem non habent, jus atque justitiam consequi valeant. 2. Quia bellum illaturus agit Judicem in propria causa; sibi administrat justitiam, injuriæ vindicativam; exponit Rempublicam magno periculo: atqui hæc omnia non competunt, nisi summæ potestati. 3. Quia bellum illaturus alteri potestatis subordinatæ tenetur prius experiri viam juris, quæ medium ordinarium, paratum, atque pacificum. Hinc bellum, etsi legitimâ causâ susceptum, defectu tamen autoritatis summæ fit illegitimum, neque solum contra charitatem, sed etiam justitiam. Hæc tamen intelligenda sunt regulariter, nam excipitur casus denegatæ justitiæ; potestatis subordinato delegatæ, præscriptionis vel pactiois factæ; incidentis summæ necessitatis &c.

II. *Alterâ conditio est causa justa.* Ratio est: Quia bellum est modus defensionis ac vindicationis gravissimus, malorumque pessimorum illativus. Unde requiritur causa gravis & certa respectu Principis, neque solum suasoria, quæ, teste Grotio, movet sub sola ratione utilis, abstrahendo, an simul justum sit, quod utile creditur. Dictum respectu Principis, nam alia ratio militum, quibus parere necessum, nisi aliunde certo constaret injustitia belli. Ex quibus fluit, bellum non temerè, sed maturo consilio suscipiendum esse, eò quod medium sit nimis periculosum, extraordinarium, Reipublicæ nimis præjudiciosum

ac conscientia Principis nimium onerosum.

III. *Tertiâ conditio est recta intentio.* Ratio est: quia bellum permissum non est, nisi, ut necessarium medium, ad recuperandam pacem, aut exercendam justitiam, injurias vindicando, aut amissa recuperando; unde alio fine susceptum faciet bellum illicitum. Hæc tamen conditio non respicit justitiam belli, uti duplex prior; sed solummodo licentiam belli. Ex quibus Colligitur 1. Quod oblata plena satisfactio, cessare debeat bellum, etiam cœptum, non modò titulo charitatis, ut patet, eò quod bellum sit gravissimum supplicium; sed etiam titulo justitiæ, saltem probabilius, eò quod bellum sit solus necessitatis, adeoque cessante injuria cesset etiam justa causa.

Colligitur 2. Quod, deficiente vel unica conditione, bellum fiat injustum, vel saltem illicitum.

IV. *Inter conditiones belli legitimi, saltem offensivi, regulariter non tam natura, quam Gentium jure requisita est etiam diffidatio prævia, seu publica belli denuntiatio.* Dicitur offensivi; nam defensivum, teste Platone, à natura indicitur. Dicitur regulariter: non enim opus est denuntiatione apud hostem perpetuum, rebelles, proscriptos, induciis elapsis in ferendis auxiliis, si periculum sit in mora, nulla spe, vel aliâ viâ suppetente. Dicitur, non tam natura jure, quia, spectato natura jure, bellum satis denuntiat facta injuria nec remissa; interpellatio debiti frustrata; injusta detentio ditionis alienæ &c. sicut amor, naturaliter debito, ac ad felicitatem, atque securitatem Societatis humanæ necessario, satisfiat abundè, etsi & molliora media prius tentanda præcipiat natura, antequam gravissimum belli medium arripiatur, utique non arripiendum, nisi cogente necessitate. Dicitur denuntiatio jure Gentium requisita, quia longævo Gentium usu inducta ad Gentium publicam felicitatem, sic ut ommissa diffidatione non bellum, sed Lutecinium, invasor verò proditor esse dicatur à legibus; inde noti sunt varii ritus, observati à variis Gentibus, cum bellum hostibus denuntiarent.

V. *Ad bellum denique justum ex integro requiritur etiam modus legitimus, sic ut ritè suscipiatur, ritè geratur, ritè finiatur.* De primo constat ex dictis; de 2. & 3. constabit ex dicendis. Ratio est: quia bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu. Unde arma legitima sint oportet, non veneno infecta; nec hostis veneno tollendus; nec aqua intoxicanda &c. quæ tamen omnia

non nisi ex jure Gentium fluunt. Clerici à bello removentur à jure Ecclesiastico ob statum sacri eminentiam. *Instruct.* I. §. 4. Q. 6.

bendo à specialibus pactis, suppetit jus recuperationis legitimæ de male abreptis, & per juratos Christiani nominis hostes, absque ulla præscriptione malè detentis.

§ 2.
Justitia belli ratione religionis.

§. II.

De justitia belli ratione religionis.

In genere.

Leucotheus. An, quando, & quomodo inter justas belli causas, est habenda religio, seu propugnanda, seu propaganda?

Melander I. In genere licitum est bellum, merè defensivum, pro gloria DEI, seu ratione fidei, ac veræ religionis. 2. Immo orthodoxis Principibus, ex supremæ protectionis officio, obligatorium. Notandum hic religionem non sumi pro cultu Numinis merè spirituali, sed pro cultoribus religionis causâ vim sustinentibus & defensionis capacibus. Ratio prioris asserti est autoritas tam sacra, quam profana, qua ejusmodi bellatores, Imperatores, ac Reges, laudatos legimus, cui accedit jus naturale, Divinum, ac humanum, quo licitum vi vim injustam repellere, præcipue quæ veræ religionis causâ hominibus intertur. Ratio posterioris est, quia Reges, ac Principes sunt constituti Nutrici Ecclesiæ, ac Defensores, obligati ad defendendos fideles, ut non modò vitam tranquillam, sed & in omni pietate quietam ducere valeant, teste Apostolo Gentium.

II. Quæ opponi solent, inania sunt. Nam 1. Eccl. necessaria non sit armata defensio veræ religionis spectatâ Dei potentiâ, sibi utique sufficientis; necessaria tamen esse potest, spectatâ DEI sapientiâ, Principes, ut Ecclesiæ suæ Defensores, sibi subordinantis. 2. Textus, mandata Christi, & exempla, in speciem opposita v. g. mitte gladium in vaginam, nolite resistere malo &c. intelligenda sunt vel de defensione, ac vindicatione privata, vel de consilio, ac virtute patientiæ. 3. Confidentia, in DEO reponenda, non est opposita humanis auxiliis, etiam armatis, sed conformis est, ut ne præfidentia dici possit. *Instruct.* II. §. 1. Q. 1.

Justitia belli religionis in specie respectu Infidelium præsertim verò Turcarum.

Leucotheus. Quidnam sentiendum in specie, de justa belli causa, ratione religionis?

Melander I. In specie licitum est bellum religionis defensivum contra infideles quoscunque. Ratio est, quia licitum in genere, adeoque à fortiori contra infideles, Christiani nominis hostes.

II. Præcipue licitum est contra Turcas, & alios, ditiorum, quæ olim Christiana fuerant, iniquos usurpatores. Ita contra Conringium, thesi opposita Muselmannis patrocinantem. Ratio est, quia, abstra-

III. Replica sunt inefficaces. Nam 1. Si dicat *Lutherus*, quòd Turcæ sint flagellum Dei, cui non licet resistere, DEO resistantiam per tot infaustos exitus in sacris expeditionibus sibi invisam contestato. 2. Flagella Dei repelli posse testantur *Gedeones*, *Orhomieles*, alique Judices, utpote ab ipso Deo suscitati, ut ea repellerent. E sinistris eventibus colligi nequit adversa Dei voluntas, utpote qui sequuntur sæpe per accidens, & ex aliis causis, uti patet in ipsis expeditionibus sacris.

2. Si idem dicat, quòd Ecclesiæ utilior sit persecutio, quam tranquillitas, Deo *Judeos* monente per *Jeremiam* ne resisterent *Nabuchodonosori*. 2. Non semper esse utiliore, quia sæpe periculosam, monente Christo, ut oremus, ne intremus in tentationem. *Nabuchodonosori* resistere *Judei* non poterant, eò quòd Deus ob eorum scelera, hos eos jure privavit.

3. Si dicas cum *Conringio*, Christianis jus belli amplius haud superesse respectu terræ sanctæ, eò quòd ipsis longa, justaque possessio suffragetur, neque sola religio justum belli titulum tribuat. 2. Abstrahendo à specialibus pactis, jus naturæ superesse Christianis quo licitum vindicare injuriam, & recuperare bona, injustè erepta, item quo licitum prævenire molimina, ne hostis Christiani nominis juratus, & in nostra damna intentus, nocere cum semper velit, præoccupatus non semper possit. Neque iniqua usurpatio jus oppositum fundare potest, religione, tot injuriis laceffitâ, sat juris dante in hostem, Christiani nominis perpetuum, ac juratum. *Instruct.* II. §. 2. Q. 2.

Leucotheus. Quid tenendum de bello religionis in specie offensivo, contra Paganos?

Melander I. Sola religio propaganda non est legitima causa belli, Paganis inferendi ratione infidelitatis. 2. Unde non directè, sed solummodo indirectè adduci possunt ad veram fidem. Ratio asserti prioris est, quia ad bellum offensivum, legitime inferendum ratione delicti, requiritur jurisdictio ordinaria, vel extraordinaria ratione illata injuriæ; hæc deest in Paganos, quam non supplet sola religio juxta illud Apostoli: quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare? Ratio posterioris est, quia indirectè ad veram fidem infideles adducere, est iisdem per Apostolicos Viros Christi Evangelium prædicare, quod utique Divino jure permissum, dicente Christo: predicato Evangelium omni creaturæ.

II. Licitum tamen bellum in Paganos, si

Justitia belli, respectu religionis propagande contra Paganos.

pra-

prædicationem Evangelii persecutione repellant, prædicatores injuriis laceſſant, ſubditosque à vera fide ſuſcipienda avertant. Ratio eſt: quia injuria, partim Eccleſiæ, partim innocentibus illata, etiã jure naturali præbet titulum bello ſufficientem. Ubi tamen animadvertendum, non ſufficere prætextum defendendæ religionis, ad colorandam ambitionem, avaritiam, tyrannidem, ut fieri, ſi minus ſolet, ſaltem facile poſſet.

III. Opponi ſolita nil evincunt. Si dicas
1. Quòd ob ſolam infidelitatem ab Iſraeliſ armis debellatæ ſint Gentes.
2. Id non eſſe factum jure ordinario, ſed à Deo ſpecialiter revelato.

Si dicas 2. Quòd hæretici ob ſolam Apoſtaſiam armis compelli poſſint: ergo à pari. 2. Negatur paritas, eò quòd in hæreticos ſit jurisdictio, non in paganos.

Si dicas 3. Dilatationem fidei Chriſtianiæ, & conversionem Paganorum ad vera ſacra eſſe legitimum titulum. 2. Spe quidem legitimum reſpectu infidelium ſubditorum, non autem aliorum. Inſtr. II. §. 2. Q. 3.

Leucotheus. Quid ſentiendum de bello religionis in ſpecie circa ſubditos infideles?

Melander. I. Infideles ſubditi qualescunque, veluti Saraceni, Judei &c. non poſſunt vi & armis compelli ad veram fidem directè. 2. Poſſunt tamen compelli indirectè. 3. Niſi obſent pacta ſpecialiter ipsis indulta. Ratio eſt quòd ad 1. Quia nequeunt cogi ad fidem internam, eò quòd in liberum arbitrium non detur dominium, niſi à Deo, quo tamen & ipſe ſe abdicavit: ſed nec ad profeſſionem externam, eò quòd talis coactio directè fidem Chriſtianam exolat, & de tyrannide ſuſpectam redderet, multaque alia mala ſecum traheret. Accedit, quòd in infideles nulla ſuppetat jurisdictio, quæ directè non ordinatur ad finem ſupernaturalem: & licet Principes ſint legum Divinarum cuſtodes, directè tamen coactio per SS. Canones eſt interdicta, ſiquidem ad fidem nemo cogendus invitus. (a) Ratio eſt quòd ad 2. Quia indirectè coactio neque juſtitia, neque ulli alteri virtuti adverſatur; immò conformis eſt illi Evangelico compelle, fierique poteſt partim invitatione præmiorum, remiſſione onerum, partim negatione favorum, inflictione poenarum, vel onerum, quæ aliàs debita, ac juſta &c. Ratio quòd ad 3. eſt: Quia fides in pactis etiã infidelibus ſervanda eſt.

II. Ex his inferitur 1. Quòd, etſi ſubditi infideles, ratione ſolius infidelitatis

pœnis directè coerceri, vel effici nequeant, poſſint tamen, accedentibus aliis vitiis ſtatui publico pernicioſis. Inferitur 2. Quòd eorum ritus, negotiationes, modusque vivendi legibus & pœniſ ſic poſſint conſtringi, ut ne ofſendiculo Chriſtianiæ religioni eſſe valeant. Inferitur 3. Quòd religio Chriſtianiæ per ſe non ſolvat ſubjectionem Chriſtianorum reſpectu Principum paganorum juxta illud: ſubjecti eſſe oportet Deum ſive Regi, ſive Ducibus, ſolvere tamen poſſit per accidens: e. g. ſi dominium malè foret obtentum ejecto legitimo Principe Chriſtiano; ſi fideles paterentur periculum perverſionis &c. tunc enim Eccleſiaſtica poteſtate eximi poſſent, teſte Laymanno. Inferitur 4. Quòd canones, qui videntur directam coactionem adſtruere, intelligendi ſint de indirecta, eò quòd alii canones clare oppoſitum ſtatuant. Exempla quædam ejusmodi coactionis, ſi approbationem ferunt, vel denotant relapſum in infidelitatem, vel in fidelitatem, ut conjunctam cum aliis criminibus, publicas pœnas promeritis. Inſtr. II. §. 2. Q. 4.

Leucotheus. Quid tenendum ratione belli ex cauſa religionis, in ſpecie contra hæreticos ſubditos?

Melander. I. Hæreticos ſubditos (abſtrahendo à pactis) vi & armis abſolute etiam ad deſertam fidem catholicam etiã directè compelli poſſe, eſt communis, & vera ſſ. Patrum, Doctorem, ac Politicorum ſententia. 2. Etiam ab acatholicorum ſaniore parte, præſique roborata. Ratio prioris eſt neceſſitas publica, eò quòd cauſa religionis ita conjuncta ſit cum ratione ſtatûs, ut illa turbatâ, hanc pariter turbari, teſtetur multiplex experientia. Accedit, quòd perſequi licitum ſit flagitioſos, aliòſque Reipublicæ turbatores, adeoque & hæreticos, dicente Juſtiniano Imp. quod in religionem Divinam committitur, in omnium ſertur injuriam. Authoritas Patrum, Doctorem & Politicorum fuſius adducitur à P. Reiffenſtucl. (b) Membrum aſſerti alterum probatum legere eſt in noſtris Collegiis hiſtoricis. (c)

II. Eſt etiã non raro obligatio reprimendi ejusmodi novatores, maxime hæreſiarchas. 2. Etiam non ſubditi, uno alterove caſu, per Reges & Principes debellari poſſunt. 3. Eſt molliora media quandoque magis ſint opportuna, ac præhabenda. Ratio quòd ad 1. eſt: quia reſtinguendi incerdii, bellique præcavendi, non aliùs modus eſt expeditior. Item: quia sæpe periculum perverſionis quòd ad cæteros; diſſenſionis in Re-

Juſtitia belli religionis contra ſubditos hæreticos.

(a) Can. ad fidem. 33. cauſ. 3. Q. 9.

(b) Jure Can. L. 5. Tit. 7. de hæreticis.

(c) P. VII. Q. 9. ſect. 7. f. 630.

publica &c. Quò ad secundum patet in casu, quo exteri conarentur etiam vicini Regni subditos in eandem hæresin, ac defectionem pertrahere. Item, quo forsitan in Regno prævalentes hæretici pacem turbarent, & verè fidei exitum molirentur, tunc enim summus Pontifex, *tanquam Pastor universalis*, possit Principi extero periclitantis Ecclesiæ tutelam, etiam armatam, committere. Primus casus nititur jure legitimæ defensionis, ac vindicationis; alter titulo jurisdictionis universalis Pontificiæ in omnes Christi fideles, qui per baptismum semel ingressi Ecclesiam, etiam hæretici sint, seu inobedientes. Quò ad 3. veritas alibi sat declarata est (a)

III. *Replicari solita nullius momenti sunt.* Nam si dicant 1. Quòd hæresis fundare nequeat justam belli causam, quia spiritualibus armis oppugnanda.

Contra est: si spiritualia arma nihil proficiunt, etiam sæculari brachio coerceri potest. Adde, quòd, *per se loquendo*, non tantum turbet pacem Ecclesiæ, sed etiam Reipublicæ, ut adeò justus sit armatis mediis titulus.

Si dicant 2. Bellum non esse legitimum religionis reparandæ medium, dicente *Lactantio*, religionem esse juris Divini, *verbis, non verberibus constituendam*, ut ne plures scilicet, quam veri Catholici prodeant. Sed

Contra est: Bellum utique non est medium ordinarium; extraordinarium tamen legitimis in circumstantiis, si nempe media *indirecta & molliora* nihil proficiant. Dicta SS. Patrum, maxime *S. Augustini*, quæ agglomerare solent autonomiæ plus non volunt, quam vim non necessariam, & immoderatius usurpatam, Evangelicæ prædicationi esse contrariam; zelum item, non secundum scientiam adhiberem, plus sæpe destruxisse, quam edificasse. *Instruct. II. §. 3. Q. 5.*

§. 3.

§. III.

Justitia belli ratione Regionis. *De justitia ac injustitia belli ratione Regionis.*

Causæ belli justæ ac injustæ. *Leucotheus. Quanam causæ belli justæ, vel injustæ ratione Regionis?*

Melander. I. Justitia belli in genere fundatur in gravi injuria, uti dictum initio: unde fluunt justæ belli causæ in specie, quæ ad duplicem classem referri solent. Ad primam spectat defensio sui, suorum, regionis, Reipublicæ &c. Ad alteram vindictio sui, suorum, regionis, Reipublicæ &c. illa facit retinere sua; hæc sua recuperare: illa præsentem; hæc præteritam propellit injuriam.

II. In particulari, respectu justæ defensionis, legitima belli causa est rebellio à subditis tentata, fides, obsequium, & justa tributa denegantibus. 2. Prædictio ejusmodi rebellium. 3. Hostilis irruptio. 4. Facta hosti opitulatio. 5. Injusta confœderatorum invasio. 6. Æquitatis naturalis injuriosa denegatio. Respectu justæ vindicationis, legitima belli causa est 1. Recuperatio domini, jurium, quæ injustè erepta. 2. Reparatio famæ, ratione irrogatæ injuriæ publicæ. 3. Vindictio innocentum ab hostili captivitate, injuria &c. 4. Ultio ob denegatam justitiam. 5. Dei jussio. Atque in his, & similibus causis jus belli suppeditat natura, Gentiumque consensus.

III. Injustitia belli in genere fundatur in levi tantum injuria; in specie revocatur ad geminum titulum; primus est *jus in armis*, alter *ratio status*. Ad priorem spectat in particulari *dominandi libido, ambitio, dilatandi Regni cupiditas*: ita Romani solo armorum jure, & dilatandi Imperii cupiditate sibi licita bella persuadebant. 2. *Vindicta mera cupiditas*. 3. *Libertatis* inconsultus amor. 4. *Denegatio matrimonii*. 5. *Jus imperfectum*, quod non fundat obligationem justitiæ, saltem rigorosæ, sed minus strictæ, in æquitate naturali fundatæ. Ad rationem status, solâ utilitate fundatam, pertinet. 1. *Metus vicina potentie*, nimum accrescentis. Ratio est: quia quivis, quò ad justè parta, est in legitima possessione. 2. *Servandum æquilibrium*, ut vocant, *Europæ*, seu inter Principes conterminos. Ratio est: quia fundamentum hujus æquilibrii consistit merissime in supra nominato metu. 3. *Titulus acquirendi domini, in jure natura*, vel *Gentium* non fundatus: V. G. fertilioris soli cupiditas, *detectio novæ intulæ*, seu regionis jam habitatæ. 4. *Titulus coloratus per varios prætextus &c.* & sic de aliis.

IV. Ex his deducitur, quòd bellum, ex utraque parte, non possit esse justum materialiter, seu consideratum quò ad rem ipsam, de qua bellatur, eò quòd spectare nequeat equaliter ad utrumque; possit tamen, ex utraque parte, esse justum formaliter, seu spectatum quò ad mentem bellantis, quæ ex ignorantia invincibili esse potest in bona fide, id quòd sæpe sæpius contingere, saltem præsumendum est. *Instruct. III. §. 1. Q. 1.*

Leucotheus. Quanam in hisce causis controversa inter Authores? Controversa in hisce causis.

Melander. I. Quò ad justas belli causas opponunt nonnulli 1. Quòd inter justas belli causas sit non tantum injuria facta, sed

(a) Ia. Coll. Hist. l. a.

fed etiam prudenter prævisa V.G. in apparatu bellico, aliisque indiciiis: quia nemo tenetur expectare ictum, etiam in privata defensione. Sed

Contrà est: quòd hostilis animus, *moraliter certò prævisus*, & denegata securitatis cautione, *justè præsumptus*, sit justa bellandi causa, non tamen *præsumptus* solummodò ex incertis indiciiis, vel *formidatus* ex potentia crescente.

Opponunt. 2. Quòd ultio *sumenda de illata injuria*, non sit justa belli causa, quia ultio dicit pœnam, à potestate superiore infligendam, quæ non datur inter summos, seu pares, bellum gerentes. Sed

Contrà est, quòd illata injustè injuria faciat injuriantem inferiorem *ratione delicti*.

Opponunt. 3. Quòd *confederatio* non foret justa belli causa in casu, quo quis utrique bellanti esset fœderatus. Sed

Contrà est, quòd posset succurrere justam fovendi causam; vel fœderato, tempore priori; vel etiam ob specialiora pacta magis sibi conjuncto, uti vult *Grotius*.

Opponunt. 4. Quòd *Abrahami bellum sociale* non videatur fuisse justum, quia illi nulla facta injuria, neque petitum ab eo auxilium. Sed

Contrà est, quòd facta sit *Abrahamo injuria*, saltem *mediate*, petitumque ab eo auxilium *implicite*, fictione juris, & charitatis. Unde illata injuria fundatur saltem in fœdere amicitie, quod non *æqualiter* ligat, sic ut succurrendo huic alterum quis non possit offendere, quia alter jam rupit amicitie vinculum *inusta amici offensione*. Ubi tamen observandum, quòd ejusmodi bellum sociale non obliget nisi secluso periculo proprio, & salva charitate ordinata, quæ *primariò* tendit in se ipsam.

Opponunt. 5. Quòd inter justas belli causas etiam sit *negatus transitus militaris*, uti patet exemplo *Moyse*, qui ferro vindicavit transitum, ab *Amorrhæis* injustè, quia contra *æquitatem naturalem* negatum. Sed

Contrà est: *negatus transitus militaris*, etiam amicus, per se non est justa belli causa, quia ordinariè est nimis onerosus, atque periculosus, adeoque rarò innocuus. *Moyse* vindicavit negatum ab *amorrhæis* transitum, non in se, sed *quò ad modum*, quia *hostiliter* denegatum. Et licet *regulariter* non obstat metus periculi qualiscunque, obstat tamen metus justus, & *ordinariè* satis fundatus.

Opponunt. 6. Quòd inter justas belli causas saltem foret *transvectio mercium* injustè negata, quia *innocue* uti-

Inst. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

lisatis, & cum *præjudicio commercii liberi*. Sed

Contrà est: Quòd *transvectio mercium cum præjudicio propriæ ditionis* justè negari possit, quale foret in mercibus ad luxum, in *transvectione nimia*, suspecta, cum diminutione commercii proprii &c. Quòd si ponatur *transvectio, verè innocua*, negari quidem *absque iniquitate* non posset, etsi propterea non statim fundaret *justam belli causam*, quam non nisi in injuria, *rigorose & propriè tali*; fundandam diximus. Unde inter justas belli causas suprà posuimus *æquitatis naturalis violationem injuriosam*. Aliud foret in circumstantiis *extremæ necessitatis*, uti patet.

II. Quòd ad *injustas belli causas opponunt nonnulli. 1.* Quòd *æquilibrium Europe* conservandum *belli justii* titulus esse possit, cum sit *de jure Gentium* in ordine manutenendam *Europe tranquillitatem publicam*. Sed

Contrà est, quòd ejusmodi *æquilibrium* longè magis turbaret tranquillitatem publicam, quovis finitimo, ob alterius fortunam justè crescentem, in bella prorupte, & sibi vicinum non molestum, sola Regni dilatandi cupiditate armis laceffente; id quod *S. Augustino grande est latrocinium*. Accedit, quòd quatuor Monarchias, *cæteris Regnis ampliores*, nemo unquam, *hec solo titulo*, per arma justè minuendas, existimârit.

Opponunt. 2. Quòd causa, *moraliter certò justa*, haberi sæpe non possit, adeoque justitia belli *opiativa*, vel *dubia* sufficere debeat. Sed

Contrà est: etsi *quandoque* sufficere possit justitia *valde probabilis*, vel *probabilior* respectu oppositæ, aut *dubia solummodo speculative*, quia in moralibus certitudo non semper haberi potest, & stante dubio *speculativo*, certitudo moralis ex dictamine reflexo haberi potest; non tamen sufficit justitia *mere opiativa*, minus *probabilis*, vel *dubia* etiam *practicè*, uti patet ex suprà dictis. In casu tamen *vindicande injuria* requiritur *certitudo* de illata injuria, quia, qui injuriam fecisse creditur, est *in possessione*, & in criminalibus requiri solent probationes. *luce clariores*.

Opponunt. 3. Quòd utrinque dari possit bellum *materialiter justum* casu, quo in urbis *justa* obsidione obsessi quidam innocui nocentibus essent commixti, qui *justè* oppugnanti, *justè pariter*, repugnaret. Sed

Contrà est: *Molise* si fides est, innocui *justè* non repugnarent, sed fugere tenerentur, quos & hostis non *directè*, sed *indirectè* solummodò oppugnaret. Unde cum *Lessio* facile damus, inter privatos dari certamen,

n

utrinque

utrinque justum; immò & speciem quamdam belli, *utrinque justum*, quando nempe ex altera parte tantum est *opugnatio indirecta*; nunquam tamen bellum, *proprie dictum*, seu publica auctoritate gestum, posset esse *utrinque justum*, cum re ipsa nunquam uterque supremus Princeps bellans, sed tantum unus habere possit, à parte rei, justam bellandi causam. *Instruct. III. §. 2. Q. 2.*

§. 4.

Effectus belli.

Primarius respectu hostium.

§. IV.

De effectibus belli.

Leucorheus. Quisnam effectus belli primarius respectu hostium?

Melander. I. Jus occidendi hostem: quia, concessio sine, concessa Judici ordinaria media. A nomine veri hostis excipi solent imbelles, seu infantes; imbecilles seu fœminæ, nisi & ipsæ pugnent; inermes, seu personæ sacræ; utiles in commune, seu agricolæ, mercatores &c. Item capti, vitam paciscentes, sese dedentes discretioni Victoris, ad bellum coacti, innocentes &c.

II. Exempla contraria apud *Grotium* non probant *licentiam*, sed *impunem tolerantiam* spectato Gentium jure; neque *jus Talionis* permissum est in innocentes, etsi membra sint Communitatis nocentis; neque *utilitas incutiendi terroris* sufficit, cui molliora suppetunt media; neque *permanens* in resistendo exhibita, quæ vel in hoste laudanda.

III. Quò ad modum tollendi hostem, *jure Natura & Gentium*, vetita est immisio sicariorum corrupta illorum fide; *jure Gentium* prohibitum est, hostem veneno tollere, ne multiplicentur belli pericula, Regiæque capita vix evitabili discrimini exponantur; venenatie itidem uti armis, fontiumque intoxicatione, cum bello sint aliæ sat copiosæ nocendi artes, atque occasiones. *Instruct. IV. §. 1. Q. 1.*

Effectus secundarius.

Leucorheus. Quisnam effectus belli secundarius respectu hostium?

Melander. I. Est jus in res, & hostium bona. Fluit à majore ad minus, à vita in vitæ bona, etiam respectu innocentium, in quantum id exigit necessitas, ac *utilitas bellica* in ordine ad comparandam victoriam, virésque hostibus succidendas. *Ratio est*: quia, concessio sine, concessa etiam media. *Illicita* tamen devastatio rerum ultra metas necessitatis, seu utilitatis, præcipue respectu Innocentium.

II. *Jure Gentium* major est belli licentia, *dominio omnium*, qua hosti eripiuntur, in Victorem translato, saltem quò ad

forum externum; quò ad forum internum res immobiles, ultra debitam compensationem ereptæ, restitutioni obnoxie sunt juxta *Molinam*. Illa ipsa tamen *dominii prerogativa solummodo* obtinet in bello justo: quia, *jure naturæ & Gentium*, jus nullum ad bellum est, *sine justa causa*, adeoque nec ad effectum belli, seu dominium rerum. Unde non est paritas cum excessu satisfactionis injusto, qui respectu belli iusti per jus Gentium legitimitur quò ad forum externum: quia bello justo erepta nituntur & legitimo titulo, & juris præsumptione, quòd sint satisfactioni debitæ congrua, etsi Victoris conscientie id relinquatur.

III. *Jus in hostium bona, nullatenus tamen, saltem per se loquendo, sese extendit ad loca sacra, templa, atriaria, neque in res sacras, bonæque Ecclesiasticæ, uti cum Grotio nonnulli statuerunt, maxime Protestantes. Ratio est*: quia *sanctum est, teste Polybio, DEO bellum inferre*, adeoque & belli effectum in eundem furere. 2. Quia Ecclesia quæ talis, est status in statu, seu separatim corpus à Republica, uti supra vidimus. 3. Quia sacra, *jure Divino*, (a) ab omni profanatione immunita. Unde cum *Pomponius* ait: *loca capta ab hostibus desinere esse sacra*, loquitur ex vana persuasione Gentilium, quæ credebant, à fanis urbium captarum recedere Deos: sed neque jus Gentium de sacris seu locis, seu bonis, quidpiam potest disponere, quia altiore jure, Divino nempe, exemptis. Dicitur tamen: *per se loquendo*. Nam casu quo Ecclesiastici sese bello miscerent, jus hosti præberent *per accidens*, salvis tamen bonis Ecclesiæ, quia *delictum persone non debet nocere Ecclesiæ*. Item casu, quo nocerentur, *indirectè solummodo*, inferretur. Denum in casu, quo, contra dispositionem Ecclesiasticam, templa forent *incastellata*, seu castris inlar munita &c. *Instruct. IV. §. 1. Q. 2.*

Leucorheus. Quisnam effectus belli respectu vincientium, & devictorum?

Melander. I. Quæ in bello justo justè sunt acquisita, spectatà belli naturâ, primario cedunt Principi, sic ut ab ejus voluntate dependat, quidquid privatis per excursions licitum, & in deprædationibus proprium. Ratio est: quia miles solummodo est instrumentum, Princeps verò causa principalis. Inde immobilia, *jure Gentium*, cedunt Principi; immò & mobilia, etsi *jure Justiniano* cedant militi, uti & illa, quæ in excursions liberis occupant, tanquam incitamenta alicritatis. Unde urbem in deprædationem dare, si præcaveri flagitia, illicitique excessus possent, *per se non foret*

Effectus Belli respectu vincientium, & devictorum.

(a) Levit. c. ult. v. 28.

foret injustum, quia bellum justum tribuit jus in hostium bona: sed cum talis cautela sit difficillima, immò moraliter vix possibilis, ejusmodi licentia per accidens plerumque est illicita, ac injusta.

II. Effectus belli justus est jus in captivos cum dominio ex parte capientis, & servitute ex parte captivi, suo modo etiam cum jure in vitam, saltem abstrahendo à Christianismo. Unde illud Caji, quòd apud omnes Gentes Dominus fuerit potestas vite, necisque in servos, intelligendum de jure Gentium solum permissivo quòd ad impunitatem externam, cum jus vitæ soli DEO sit reservatum. Servitutem jure Gentium inductam suprà jam diximus: in causa fuit refrenatio inferendæ mortis propositis tot servitorum commodis. At inter Christianos dudum sublata est servitus, partim ob libertatem, à Christo nobis donatam; partim ob charitatem, qua ejusdem corporis, sub uno capite Christo, membra, & fratres sumus.

III. Ad eundem belli effectum reducitur imperium in victos, sed regulariter tantummodo civile, vel mediatum, & religioni catholicae favorabile. Excipitur casus, quo Princeps devictus haberet subditos mediatè tantum, nec absolute sibi subiectos, in quos victori imperium cederet solummodo conditionatum, si nempe satisfactio congrua haberi nequeat. Excipitur item casus Principis devicti, ac bello capti, quo Victori non illico imperium cederet in Principis subditos, quia à Rege captivo, vi captivitatis, non transfertur imperium in victorem, sed usus solummodo impeditur. Si ultrò cederet, regione patrimoniali excideret, quia alienabili: non tamen cæteris, lege delatis, quia sine populo, seu devicto seu assentiente, non alienandis. Unde Victori, per se loquendo, non est jus in vitam Regis captivi: quia Majestas etiam in subiecto captivo manet inviolabilis, nec Rex in Regem, ad instar subditi, delinquere, eodemque modo puniri potest. Dicitur, quòd Victori competat regulariter imperium solummodo civile in devictum populum, quia de jure naturæ saltem congruum est, ne imperia ad tyrannicam subditorum oppressionem, etsi bello subacta sint, convertantur, præterquam quòd penes Christianos, sublata servitute, etiam ejusmodi imperia merè herilia esse sublata videantur. Dicitur imperium mediatum, quia, conformiter ad principia, verè politica, videtur imperium victis Regibus, aut Populis relinquendum, saltem imposito præsidio, reservato tributo, aut formà regiminis immutatà. Dicitur denique Victori competere in victos impe-

Just. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

rium religioni catholicae favorabile: quia jure Divino, religio unice vera, qualis catholica, ut hic supponitur, fovenda semper & promovenda, exterminatis erroribus, nisi & ipse, unà cum suis, salute excidere mavelit. Instruè.

IV. §. 2. Q. 3. & 4.

Leucotheus. Quinam sunt effectus belli quòd ad subditos? Effectus belli respectu subditorum.

Melander. I. Jus militis conscribendi intra territorium proprium, & absque coactione, saltem respectu non subditorum. Alter effectus est jus sequelæ, quo subditi, in gravi necessitate Reipublicæ, ad justam defensionem evocari, & cogi possunt à potestate summa. Fundatur in necessitate, omnium Nationum consuetudine, hoc est, in jure Naturæ ac Gentium. Tertius effectus est jus exigendi sumptus pro alendo milite: quia bello justo, tanquam legitimo titulo, imponi subditis tributa possunt. Quartus effectus est jus armandi quo armamentaria instrui, subditi ad tractanda arma habiles reddi possunt, exercitio apud bene moratas Respublicas consueto, & quam maximè proficuo, ac necessario. Effectus quintus est jus muniendi vel extruendi munimenta, imponendi præsidia, & excubias imperandi, quia hæc omnia sunt media, ad finem licitum necessaria.

II. Non tenentur subditi, præcisè evocati à Principe ad bellum, hujus examinare justitiam. Ratio est: quia subditus imperii, à Principe dati, executor est, non scrutator: secus enim subordinatio debita, ad Reipublicæ regimen necessaria, sæpe sæpius turbaretur. 2. Tenentur tamen taliter evocati sese informare de belli justitia, causa quo rumor communis, vel cause insufficientiam, vel injustitiam promulgaret. Ratio est: quia alias vererentur in ignorantia culpabili & affectata, quacum honestas operationis nequit consistere. 3. Stante nihilominus dubio, post factam inquisitionem, subditi bellare licitum: quia in dubio stat præsumptio pro justitia. Hæc dicta de subditis, applicari etiam possunt militibus conductitiis, siquidem ante bellum, de quo dubitant, conscripti sunt: quia hoc casu subditi æquiparantur. Immo etsi primùm conscribendi sint: quia uti possunt argumento præjudicii, vel saltem deponere dubium, ex dictamine causæ, longè melius librata à concilio Principis. Id tamen certum, quòd in dubio practico operari sit semper illicitum, & quòd milites sic comparati, ut insuperhabita injustitia belli, ad cujusvis obsequia sint parati; si modò justum præbeatur stipendium, à gravi reatu haud excusabiles dici possint. Instruè. IV. §. 3. Q. 5.

Obligaciones
in bello.

Leucotheus. Quenam obligationes in bello?

Melander. I. Obligatio generalis, respectu summae potestatis injuste bellantis, est onus reddendae DEO rationis de cunctis cadibus, rapinis, atque malis, unà cum restitutione damnorum omnium, quae quidem restitutione sarciri possunt. Patet. Cessat tamen hæc obligatio, si bona fides, & ignorantia invincibilis excuset Principem. Idem tenendum de Consiliariis, Ducibus, aliisque, in justo bello scienter cooperantibus. 2. Obligatio Principis, in specie respectu militum, infert solutionem stipendii ex contractu; unde obligationis neglectæ pedissequa est restitutio.

II. Obligatio militum, respectu Principis, sese extendit ad cuncta servitia militaria, etiam cum præviso mortis periculo præstanda. Respectu aliorum est, ut juxta D. Baptistæ effatum, contenti sint stipendiis suis, neminem concutiant, nemini calumniam faciant, nec vi nec fraude sibi plus vindicent, quam oportet: unde omnes annonariæ praxes Quæstorum, omnes Ducum industriæ fraudulentæ, militumque in rusticos violentiæ, ad illicita militaris licentiæ spolia, restitutionis obligationi obnoxia, sunt relegandæ.

III. Obligatio, respectu hostium inter se, præscribit 1. In bello incipiendo justitiam. 2. In modo belli gerendi moderationem, qua armorum licentia, intra necessariæ defensionis, vel licitiæ recuperationis limites, coercetur. 3. Requirit sinceritatem, oppositam dolo malo atque mendacio; non autem simulationi, insidiis, & stratagematis licitis, eo ex capite, quia, cum in bello justo fas sit hosti nocere, fas quoque est, id per consilia occultata efficere, dicente Deo ad Josue: pone insidias urbi. 4. Requirit fidem in promissis: unde Puffendorfius per Grotium reformandus, dum ait, pacta, quæ statum belli relinquunt, naturæ jure haud esse servanda: sed fallit; nam validitas pactorum, spectato jure naturæ, habetur formaliter à mutua conventionione, non à qualitate personarum contrahentium, vel à statu belli, ac pacis, in quo versantur: unde, quòd ad comprehensa in pactis, consensus mutuus quasi tollit statum belli, cum non sit inter hostes, sed hac ex parte mutuo concordet. 5. Eadem obligatio præscribit honestatem, ut ne per stupra, aliisque nefanda flagitia victores faviant in devictos. Patet jure tam naturali, quam Divino, immò & Gentium moratorum. 6. Adstringit insuper ad humanitatem, per sepulturam mortuis exhibendam, saltem ex jure Gentium, & seclusâ poenâ, vel jure quodam reciprocationis. 7. Denique adstringit ad observantiam festorum,

saltem ex regulis decori, & nisi aliud necessitas, utilitas, seu major longè commoditas suadeat.

IV. Obligatio hostium quòd ad alios, quos vocant, neutrales, exigit eorum indemnitasem, sic ut in ejusmodi territorio non exercentur actus hostiles. Contra neutrarum partium obligatio petit erga utrumque bellantem, veram aequalitatem in permittendo transitu, comæatu &c. Transvectio rerum, quæ nullum habent usum, vel emolumentum ad bellum, æqualitatem illam non videtur infringere, etsi transvectio mercium, & similium, quæ usum habere possunt in bello, dependeat à conditionibus neutralitatis. Instruct. IV. §. 4. Q. 6.

Leucotheus. Quid de sic dictis repressaliis sentiendum?

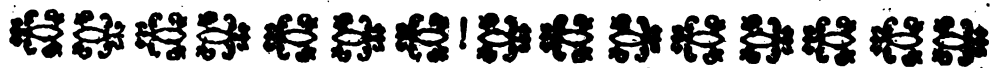
Melander. I. Repressalia sic dictæ ab Italica voce ripresa, sunt species belli privati, utpote quo vindicatur injuria, privato à privato illata, nec malè dicuntur jus, quo magistratus sive se, sive suos, in casu denegate justitiæ ab externis, ab illata per eosdem injuria vindicat, reddisque indemnes.

II. Jus istud non à natura, quæ ex alieno delicto neminem ligat, sed jure Gentium inductum, & cuidam fundamentum imputationis innixum esse videtur, vi cujus, Magistratu creditoribus exteris justitiam denegante pro suis suorumque debitis, ipsa communitas, seu singulorum civium bona, ob arctissimam unionem membrorum & corporis, obligata esse videantur. Ratio ejusmodi juris esse potuit inhibitiõ vage licentiæ exteros damnificandi, vel Magistratu ad reddendam justitiam, vel subditorum bonis ad satisfactionem præstandam obligatis ob conjunctionem moralem, vi cujus factum civitatis civibus singulis, & factum singulorum toti civitati imputari potest. Unde damnum innocui cedit commodo publico suppetente etiam recursum ad civitatem in ordine ad detrimenta innocuis faciendâ.

III. Repressaliarum proprietates sunt 1. Ut fiant à Magistratu, seu auctoritate publica: unde differunt à pignorationibus, quæ à quovis Judice decerni, vel etiam à privatis contra privatos, auctoritate propria usurpari possunt. 2. Ut fiant non nisi post formam juris legitimam tentatam, atque frustratam, nullo alio medio consequendæ justitiæ suppetente, eò quòd sint remedium extraordinarium & violentum. 3. Ut fiant exceptis excipiendis, quales sunt personæ Principes, item Ecclesiasticæ, Legati, viatores &c. 4. Ut fiant sola personarum detentione, non severiore tractatione

ne

ne, quia non sunt hostes, sed potius obsides. *s.* Ut fiant in bonis ejusdem generis, si haberi possint, absque exitu supra damnum illatum; quia, quod ultra æqualitatem eripitur, furtum est. *Instruct. IV. §. 5. Q. 7.*

TITULUS IV.

Titulus 4.

De fœderibus *De Fœderibus, eorumque natura, ac proprietatibus.*

§ 1.

§. I.

Fœderum origo.

De fœderum origine, natura, ac proprietatibus.

Leucotheus. Quæ fœderum origo?

Melander. I. Fœderum origo historica est societati civili contemporanea. Assertum patet inductione. Sic, teste Dione & Livio, omnes Gentes, cum de imperio certarunt, ante omnia socios suæ fortunæ quærebant; sic notum est fœdus Abrahami cum Abimelecho, Salomonis cum Hiram, & sic de aliis.

II. Origo fœderum fundamentalis, & impropria, descendit ab ipsa natura. Ratio est: quia sicuti natura inclinatur ad societatem humanam, ita & ad fœdera, velut fortissima securitatis publicæ vincula, tutissimæque ejusdem societatis præsidia. 2. Quia eidem societati non tantum expedit habere domesticos, sed & socios vicinos, atque amicos, cum sine fœderatorum ope familia, hoste suo debilior, eidem resistere, haud posset. Non tamen, propriè loquendo, origo fœderum est de jure natura, uti aliqui volunt, nisi jus improprie tale, seu merè concessivum intelligant. Ratio est: quia etsi sint societati humanæ admodum congrua, non tamen eorum admissio est absolute necessitatis, sicut exigantur determinatè ab amore, alteri naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam simpliciter requisito. Cur enim Gens quælibet, absolute loquendo, non possit sibi sola vivere, aliarumque Nationum fœdera reculate, saltem excepto casu ultima necessitatis, qua Gens vicina, ad avertendum interitum, fœdus justum, innocuumque rationabiliter, debitoque modo exposceret

*III. Origo fœderum formalis ac propria habetur à jure Gentium. Ratio est: quia utilitatis ac necessitatis publicæ causâ, per Gentes in usum inducta sunt, eò quòd expediat Reipublicæ vicinos habere socios, & contra hostem sibi fœderatos. *Instruct. I. §. 1. Q. 1.**

Leucotheus. Quid nominis, rei que est fœdus? Natura fœ-

Melander. I. Fœdus sic dictum à fide, quæ fœderi interponitur, est sponsio publica, sumique solet formaliter pro contractu, materialiter pro articulis conventis.

II. In ordine ad præsentem transactionem sumitur pro contractu publico, publicæ amicitie, mutui auxilii, & commerciorum gratiâ, à diversis civitatibus inito. Unde

*III. Rectè definitur esse conventio publica, à personis, summa potestate præditis, legitime inita communis commodi ergo. Conceptus servat regulas: nam excludit negotia Regum privata, Civium petitiones; exprimit jus Majestaticum, uti & finem, publicam nempe utilitatem. *Instruct. I. §. 2. Q. 2.**

Leucotheus. Quotplex fœdus?

Melander. I. Aliud est temporaneum pro certa expeditione; aliud perpetuum: perpetua fœdera, in ordine ad bellum, pacis perpetuo exclusivum, videntur illicita, & naturæ juri contraria, quæ pacem præcipit, belloque merè permissio pro fine ultimato præfigit. II. Aliud est fœdus æquale, aliud inæquale, quod nempe intercedit inter æquales, vel inæquales potentiâ, viribus &c. vel saltem æquali vel inæquali modo, seu conditione honoris, commodi, vel potestatis: quæ tamen inæqualitas nullam infert subjectionem, sed potentioris tolerantiam, comiter demonstrandam, eò quòd longè aliud sit, aliquem esse in alterius fide, & esse in alterius ditione.

*III. Ulteriùs dividitur fœdus in offensivum ac defensivum, uti & mixtum. Offensivum ordinatur ad bellum offensivum, quo vis infertur ad injuriam vindicandam, vel damna reparanda. Defensivum spectat bellum defensivum, quod advim ex injuria illatam, defensionis gratiâ, propulsandam suscipitur. Mixtum vocatur illud, quod simul est offensivum ac defensivum. *Instruct. I. §. 3. Q. 3.**

Leucotheus. Quæ fœderum materia, forma, & ritus?

Melander. I. Materia fœderum sunt

sunt res honestæ ac licitæ: siquidem facta improba in pacta deduci nequeunt. Talis materia est religio, matrimonia, commercia, auxilia, securitas, bellum, pax, induciæ, aliæque negotia, & commoda, Reipublicæ statum concernentia.

II. Forma fœderum interna consistit in ipsa pactione; externa in conscriptione & consignatione tabularum.

III. Ritus pro varietate Gentium & temporum varii sunt, idem tamen ubique finis, ut constaret rei gravitas. Hodie per subscriptionem, sigillorumque appensionem, adjecto corporali, ut vocant, juramento, sanciri fœdera, firmarique solent. *Instruct. I. §. 4. Q. 4.*

Obligatio fœderum.

Leucotheus. Quenam obligatio, ac firmitas fœderum?

Melander. I. Obligatio est gravissima in ordine ad præstanda ea omnia, quæ in articulis fœderis sunt comprehensa. Nam firmantur non modo fide humana; qua nil in societate humana sacratius, sed etiam Divina per jurisjurandi religionem.

II. Quòd tam nulla sæpe sit fœderum firmitas, in causa est ratio status, illo suffulta principio pseudo-politico: fœdera, non nisi utilitate privata esse metienda, & tam diu observanda, quam diu proficua: quasi verò, ut dudum animadvertit Tullius, utile esse possit, quòd non honestum, & non potius utilitatis regula ex honestate, quam honestatis ex utilitate desumenda sit. *Instruct. I. §. 5. Q. 5.*

Finis & effectus fœderum.

Leucotheus. Quinam sunt fines fœderum, qui effectus?

Melander. I. Finis universalis fœderum est consecutio certæ præstationis, auxilii, ac officii mutui, adeoque salus paciscentium publica, suorumque defensio, securitas adversus hostes, autoritas apud externos, incrementum status per emolumenta commerciorum. Fines particulares ex fœderum tabulis desumendi sunt.

II. Effectus fœderum proximus est obligatio standi pactis. Remotus ipsa pactorum præstatio, & quæ ex illa fluunt, intenta Reipublicæ commoda. Obligatio incipit, per se loquendo, à momento præstiti consensûs: hodierno more post pacta à Legatis exhibita suis Principibus, & ab iisdem acceptata. *Instruct. I. §. 6. Q. 6.*

Fœderum interpretatio ac executio.

Leucotheus. Quid de fœderum interpretatione, ac executione?

ac executio.

Melander. I. Impotentia moralis ex necessitate aut periculo proprio excusat à fœdere implendo, cum quilibet sibi proximus, haud sub alia conditione sociis suppetias promississe credatur, quam si ipse non magis indigeat.

II. Fœdus, etsi offensivum, si sit

contra injustos alieni imperii invasores, patitur extensionem; contra fœdus, etsi defensivum, initum cum ejusmodi invasoribus, Turcis &c. patitur restrictionem. 2. In sensu verborum dubio ad fœderatorum mentem, magis verosimilem, recurrendum est. 3. Interpretatio extensiva à persona ad personam, à causa ad causam, nisi in fœdere unica & adæquata expressa sit, locum non habet.

III. Fœderis executio, si de tempore nihil expressum sit, probabilius non stringit ante factam à fœderato admonitionem. *Instruct. I. §. 7. Q. 7.*

Leucotheus. Quenam contraria fœderibus.

Contraria fœderum.

Melander. I. Dissolutio, quæ fit per renuntiationem mutuanam, ut patet, lapsu temporis, in fœdere præfixi; finito bello seu negotio, cujus solius causâ initum est; morte item fœderatorum seu naturali seu civili, hoc est, si status publicus immutetur in ordine ad finem, in fœdere contentum; fœderis non usu, quo præsumitur tacitus utriusque partis assensus, si fœderatus diu non præstitit præstanda, etsi potuisset, parte altera tacente.

II. Stante fœdere bellico, unus socius altero invito vel ignorante, particularem pacem inire nequit: hoc enim tenderet in fœderis destructionem, ut patet. 2. Majore sociorum parte in dissolutionem fœderis consentiente, non ideo fœdus dissolvitur: quia agitur de jure singulorum. 3. Conditione fœderis non impleta, licitum fœderi renuntiare, uti constat ex aliis conventionibus. 4. Idem censendum, si fœderatus impediatur frui gravi commodo, ob quod fœdus initum est: quia cessante causâ cessat effectus. 5. Concessum non est fœderi renuntiare ex parte seu quòdam unum alterumve articulum: quia, per se loquendo, est individuus contractus. 6. Fœdus, unius renuntiatione illicitè facta, solvitur in favorem alterius confœderati, non renuntiantis, uti constat ex paritate aliorum contractuum. 7. Fœdus solvitur, casu quo alter, necessitate quadam præpeditus id observare haud potest: quia in confœderatione magis ad opus, quam voluntatem respici solet.

III. Modis illicitis, nempe dolis, donis, sexcentisque aliis machinis, justorum fœderum solutionem procurare, sacrilegum est, ac infame. Patet ex jure naturæ, Gentium, Divino, ac humano. *Instruct. I. §. 8. Q. 8.*

Leucotheus. Quæ cautela in fœderibus pangendis adhiberi solita?

Cautela fœderum.

Melander. I. Fœdera perpetua non facillè ineunda; nec ineunda leviter inter

iriter nimum impares: nam fœderatus multo debilior parum proderit; multo potentior erit nimum periculofus, ut ne *inaquali hoc fœdere* servitus induatur. Utilia tamen sunt ejusmodi fœdera *respectu commerciorum*; *respectu belli* verò, si adhibeantur debite cautelæ, quæ constringatur potentior, *ut si nocere velit, non possit.*

II. Cavenda fœderatorum *multitudo nimia*; quia nil facilius, quàm inter multos unum, vel alterum, privati commodi studio, deficere. 2. Philosopho teste, in fœdere attendenda associandorum *vicinia*; nam remoti nimum difficulter succurrent in tempore; attendendum ingenium, mores &c. nam instabiles, & à moribus, commodisque nostris alieni nimum raro vinculo colligantur. 3. Attendenda quoque *religio* præsertim in bello, religionis commoda spectante: demique & attendenda *causæ justitia*, ut ne inaniter iniquitatis vinculo constringantur. Item *necessitas*, ac *opportunitas*, qua sine fatiùs esse ducunt Politici, suis viribus niti, quàm confœderationibus implicari. *Instruct. I. §. 9. Q. 9.*

§. 2.

§. II.

Causæ & licentia fœderum.

De causâ & licentia fœderum.

Loncotheus. Quodnam subjectum fœderum ineundorum?

Capaces fœderum cu- dendorum.

Melandor. I. Causa subjectiva seu efficiens proxima, sunt ii, qui possunt inire fœdus, nempe Populi liberi, iique omnes, quibus competit summa potestas. Ratio est: quia finis fœderum principalis est utilitas publica, quæ respicit solummodò populos liberos, vel summos imperantes.

II. An etiam consilium, vel assensum Statussum requirere teneantur Regentes summi, dependet à legibus pactisque Regni. Nam V. G. respectu Imperii Romano-Germanici, requirendum esse de facto (nisi periculum in mora, vel necessitas summa exceptionem ponat) ab Imperii ordinibus per Imperatorem, constat ex pace Westphalica, & capitulatione Carolina.

III. Ex eadem pace Imperii statibus competit jus: inter se, & etiam cum exteris, pangendi fœdera sed debitis cum limitibus restricta. 1. Ad pacem publicam conservandam, & ad sui, suorumque defensionem atque securitatem. 2. Absque præjudicio Imperatoris, Imperii, pacis publicæ, ac juramenti, quo quis Imperatori ac Imperio obstrictus est. 3. Cum reservatione declarationis Cæsareæ, uti habet aurea

bullæ. Unde eorum fœdera, qui absoluti Principes non sunt, solummodò sunt respectiva, utpote à Superiore pendentia. Statibus autem mediatis, urbibus municipalibus, aliisque subditis, quæ talibus per se loquendo, non competere jus pangendi fœdera, fluit ex dictis. Hinc Carolus IV. horum confœderationes, sine supremi Principis autoritate, conspirationes & seditiones potius dicendas judicavit. Immodè de jure præsumuntur omnes injustæ, si adversus Dominum, sive directe sive indirecte, suscipiantur. Profecto suffragatur experientia, quæ docet ejusmodi associationes, sæpe sine legitima causa, plerumque prætextu magis, quàm ex lege veræ necessitatis suscipi, ac iniri. Inde

*IV. Colligitur 1. A Comingio excusari Hanseaticum fœdus, quia tacito Majestatis consensu initum. 2. A Protestantibus nequidquam fucari Schmalcaldicum fœdus, quasi conscientie iurande, & vis avertende causâ initum, cum ejus malè consultata in Cæsarem molimina sat demonstraverit eventus. *Instruct. II. §. 1. Q. 1.**

Loncotheus. Quibuscum inire fœdera conducit? Quibuscum licet?

Qualitas fœderatorum.

Melandor. I. Quibuscum conducit, supra innuimus. Quibuscum liceat, sciendum, illicitum esse contrahere fœdera cum tyrannis, quæ talibus, hoc est, tacito vel expresse populi consensu potestatem summam legitime non adeptis: quia illicitum cooperari injustitiæ.

II. Illicitum est contrahere fœdera, qualiacunque cum quibuscumque, in ordine ad bellam, patenter injustum. Patet eadem ex ratione.

III. Illicitum est Catholico Principi contrahere fœdera qualiacunque cum Infidelibus, vel quibuscumque aliis fidei Catholicæ hostibus in directum & grave præjudicium nostræ religionis V. G. pecuniis, armis, militibus, annonâ, aut alio modo iis, vi fœderis, succurrendo &c. Ratio est, quia tale fœdus foret patenter injustum, utpote infidelitatis, aut erroris defensivum, offensivum veræ religionis.

IV. Illicitum est catholico Principi inire fœdera, etiam defensiva, sive præbendo, sive petendo auxilia ab Infidelibus, vel aliis Ecclesiæ Catholicæ inimicis, contra alios, maxime catholicos, in ordine ad bellam ceteroquin justum, cum certo tamen & gravi, etsi indirecto Religionis catholicæ præjudicio connexum. Ratio est: quia, cum religionis catholicæ commune bonum, utpote spirituale, & à quo dependet animarum salus, semper præferendum sit, bonis temporalibus, tale fœdus, quantumvis aliàs justum, hac tamen ratione fieret injustum, atque illicitum.

V.

V. An quæcunque fœdera Fidelium cum Infidelibus, seu Religionis catholice hostibus, contra Fideles, seu Catholicos, saltem regulariter & ordinariè loquendo, probabilius sint illicita, non est ita expeditum penes Authores. 2. Nos cuius sua sensa relinquimus, contenti Authorum rationes in medium attulisse. Ratio prioris est, quòd in utramque partem sint plures Authores. Ejusmodi fœdera, ordinariè, & exceptis quibusdam casibus loquendo, esse illicita pars una probat 1. Autoritate & exemplis Testamenti veteris, & novi V. G. *Impio præbes auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitia jungeris, & idcirco iram Domini merebaris.* (a) Item: *nolite jugum ducere cum Infidelibus.*

Probat. 2. Autoritate summorum Pontificum, Patrù, atque Doctorù qui passim ejusmodi fœdera improbant.

Probat. 3. Ex historia, effectibusque infauftis hujusmodi fœdera secutis, uti testis est *Ochozias, Josaphat, Osa, Amasia* in testamento veteri; in novo *Palæologi* factò fœdere cum Turcis &c.

Probat. 4. Ratione: quia præjudicium religionis, etsi non intentum, scandalumque grave, ordinariè loquendo, directè vel saltem indirectè sequi solet. Siquidem natura & finis fœderis, accedente genio atque ingenio Infidelium, ac A catholicorum, ad id, per se loquendo, inclinatur, uti testis est frequens nimium experientia.

VI. Sæpe tamen convenit inter Authores, licitum esse inire fœdera catholico Principi cum Infidelibus; seu Ecclesie hostibus, in bello aperte justo, & cum morali certitudine seclusi omnis periculi, scandali, præjudicii, vel damni, in religionem catholicam emerfuri. Quales casus, etsi admodum raros, in chartam proferunt nonnulli Authores. Ratio est: quia talia fœdera non per se & ex sua natura, sed ordinariè loquendo, propter connexionem periculum, ac rei catholice præjudicium sunt illicita, quod si moraliter certò abesse possit, cessat prohibitio. Tale fœdus legimus contractum ab *Abrahamo* cum *Regulis infidelibus Aner & Escol.* *Instruct. II. §. 2. Q. 2.*

Leucotheus. Quenam circa theses, supra positas, controversi ab Adversariis solent?

Melander. Qui fœdera Fidelium cum Infidelibus, aliisve rei catholice hostibus regulariter licita esse contendunt,

Opponunt. I. In S. Pagina leguntur quoque plura fœdera Fidelium cum Infidelibus haud reprobata V. G. *Achazi* cum Rege *Affyria Teglat-Phalassar.* Sed &c. Patroni negativæ sententiæ, etsi talia fœdera non semper reprobentur positivè; reprobari tamen negativè, eò quòd non probentur, & in similibus, positivè improbat, reprobentur.

Opponunt. II. Scandalum vel præjudicium veræ Ecclesie non est intentum à Principe Catholico, sed utilitas & bonum statùs: ergo id Ecclesie hostibus, siquidem regulariter sequeretur, erit imputandum. &c. Saltem Princeps Catholicus id intenderet indirectè, implicite, ac interpretativè propter connexionem ordinariam. Si regerant, esse connexionem merè per accidens, adeoque nec indirectè volitum Ecclesie præjudicium. &c. Negando suppositum, quòd sit merè per accidens, cum sit connexio ordinaria.

Opponunt. III. Hujusmodi præjudicium saltem non certò & impunitè esse prævisum: non enim sequitur per se, ex influxu quodam morali initi fœderis, sed per accidens ex mera alienæ voluntatis malignitate, sic ut catholicus Princeps merè permittat, immò positivè reprobet, etsi justas ob causas impedire haud teneatur, uti patere potest pluribus instantiis. &c. Tale præjudicium esse indirectè imputabile, saltem regulariter, quia regulariter sequitur teste experientià, adeoque juxta Angelicum per se, cum ut in pluribus adjungatur malum bono, per se intentio. Addunt, esse interpretativè imputabile, quia prævidetur regulariter sequi, & quidem in damnum tertii, jure invicti, veræ nempe Ecclesie, cujus præjudicia præ cæteris omnibus præcavenda sunt Catholico Principi, unde negant, posse suppetere justas causas, vel paritatem cum aliis instantiis.

Opponunt. IV. Licitum est jure naturæ vim vi repellere, etiam adjutore ethnico, si Christianus aggressor vim injustam tentaret: ergo à pari. &c. quòd si adjutorium fœderati Infidelis esse possit legitimum medium, hoc est, si esse possit sine præjudicio veræ religionis, concedunt, sed negant suppositum, quòd esse possit in sensu suæ thesisi, nempe loquendo regulariter, unde ajunt, licitum esse, vim vi repellere, non indistinctè, sed legitimis mediis; secus quis magos aut dæmones in adjutorium vocare posset.

Opponunt. V. Ergo Princeps Catholicus, etsi à Principe Catholico injustè læsus, nec aliter potens tueri vel recuperare sua, nisi per fœdus cum Ecclesie hoste, secururo vel indirectè Ecclesie præjudicio, non haberet medium, cogereturque ditionibus suis excidere: atqui hoc nimis difficile, cum faceret Catholicos Infidelibus deteriores; non est consultum, cum viribus debiliores exponeret potentiorum rapinis &c. &c. Casum hunc esse extra thesin, quia extra ordinarium,

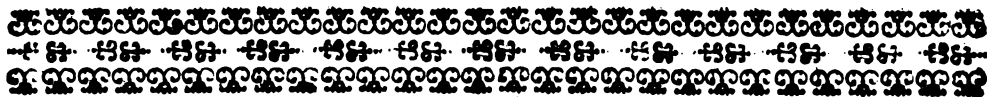
de

Controversia
circa fœderum
licentiam.

(a) 2 Paral, c. 16. v. 7.

de Catholico Principe non suspicabilem, qui si contingeret, teneret illud: sic transseundum per temporalia, ut ne amittantur æterna. Unde negant suppositum, quod non suppeteret medium licitum per transactiones amicabilem,

compromissiones in Reges arbitros &c. Ut non evaderet conditionis deterioris. Cæterum inconsultum esse vix potest, quod in consultationem assumi nequit prudenter, quia non suspicabile. *Instruct. II. §. 3. Q. 3.*

Titulus 5.

TITULUS V.

De Pace.

De jure Pacis, ejusque natura, ac proprietatibus.

§. I.

§. I.

De natura, subjecto, & objecto Pacis.

Natura pacis.

Leucotheus. Quid pax? Quotuplex? Et quanam ejus origo?

Melander. I. Pax, sic dicta à pacatione in sensu latissimo est tranquillitas Ordinis; in latiore notat generalem quamdam concordiam, ortam ex naturali inter homines cognatione, cujus intuitu homo homini, & Gens Genti obstringitur ad communia humanitatis officia, inter quæ primum, amicum omnibus esse, inimicum nulli, ac de cætero ab omni violentia abstinere. In sensu strictiore, & relative ad bellum, dicit novam amicitiam inter eos, qui hostiliter invicem commissi erant, postliminio redactam. In sensu strictissimo, si sumatur in fieri, est transactio publica de bello, in totum & pro semper tollendo inter hostes legitime conclusa; in facto esse, dicitur publica & perpetua quies ab armis inter eos, qui hostes erant. Unde fluit, quod pax respiciat Statum publicum, ut distinguatur à transactionibus privatis, quod respiciat bellum præcedens ut differat à pace, latius sumpta; quod intendat perpetuitatem, etsi per accidens non sequatur, ut discriminetur ab induciis ac armistitiis.

Divisio.

II. Pax dividi solet, saltem si sumatur in sensu strictiore, in publicam, & privatam; in perpetuam, & temporalem notantem inducias, & trengam &c. in universalem, & particularem &c. 2. Pax strictissime sumpta dividi solet ratione materie in profanam, & religiosam: minus tamen proprie nonnulli dividunt per conventionem, & per meram armorum desistentiam, quia pax sine conventionem
Instit. Jur. Nat. & Gent. Epitome.

non tam est pax, quàm simulacrum pacis.

III. Pax, sumpta in sensu latiore, est originaliter à jure naturæ: nam est exigita, ut conformis amori, cuius naturaliter debito, & ad felicitatem, naturæ rationali propriam, absolute necessario, uti patet consideranti. Pax tamen in sensu strictiore, seu relative ad bellum originem habet à jure Gentium. Ratio est: quia sicut bellum quò ad suos effectus præcipuos, ita & pax V. G. quò ad sistendum hostilem conatum, abolendas cædes, captivitatem &c. descendit à jure Gentium: unde, qui pacis conditiones infringunt, jus Gentium violare dicuntur. *Instruct. I. §. 1. Q. 1.*

Leucotheus. Quodnam subjectum pacis, seu quanam persona contrahentes? Subjectum pacis.

Melander. I. Summi Imperantes, utpote potestate præditi independente. Excipitur 1. Si jus Regis sit impeditum immaturitate ætatis, amentia &c. nam talis foret incapax obligationis privatæ, adeoque & publicæ. 2. Si Rex per captivitatem amitteret Regnum, ut patet: secus si mere impediatur ab ejus administratione: nam hoc casu maneret Rex, haberetque jus ad necessaria media pro liberatione sui, inter quæ primum sancienda pacis conditiones esse ordinariè solent. Unde per captivitatem non perditur jus regium etiam respectu Regis electivi, sed tantum impeditur exercitium juris ordinarii ex defectu præsentia, relicta potestate sancienda pacis. 3. Excipitur, si Rex foret exul, viveretque obnoxius servituti, ut patet. 4. Si quis Rege inferior, per viam privilegii, præscriptionis, aut concessionis
jus

ius belli, & consequenter etiam pacis acquisivisset.

Jus delegabile.

II. *Jus contrahende pacis est delegabile: patet ex facto.* Immo sæpe expedit; sæpe necessariò est delegatum, uti constat in statu polyarchico, ubi Optimates, vel cives citra maximam difficultatem haud in eundem locum confluere. Instrui solent Legati speciali mandato, ratihabitione Principalibus reservatâ. Unde nec Belli duci supremo hæc potestas, absque speciali mandato, competere censetur, quia potestas gerendi belli delegata non includit potestatem belli finiendi teste *Gronio*, quam sæpe togatæ, quam sagatæ Palladis Ministri utiliùs administrant.

Mediatores.

III. Ad faciendam pacem adhiberi solent *Mediatores*. Ratio est, facilior modus componendæ pacis, terminandique belli, hostibus plerumque in causæ suæ prætextus, bellique prætensiones nimium obstinatis, nisi per neutras partes æquis rationibus ac conditionibus inclinentur. Acceptatio tamen Mediatorum non obligat jure Gentium, si obstet spes victoriæ, præjudicium dignitatis, vel emolumenti proprii, etsi Princeps, cujus interest, pacem possit ultro suadere, & recusatam armato fœdere procurare. Cæterum Mediatorum officium est *amicabile, & merè suavis*; si arma continuata in nullum eorundem præjudicium vergant. *Instruct. I. §. 2. Q. 2.*

Objectum pacis.

Leucotheus. Quodnam objectum pacis, & quid de illo sentiendum?

Melander. I. Objectum pacis in genere sunt capita, seu articuli, utrinque conventi. Sint æquitati, & honestati contormes; sint clavis verbis expressi; sint idiomatis utrinque noti, subscripti, & subsignati.

II. Objectum pacis in specie sunt I. Articuli concernentes amnistiam cum perpetua hostilitatum oblivione: secus enim pax firma esse haud posset. Amnistia effectus plures sunt, quos inter publica quies, vindicatio bonorum, commerciorum libertas &c. non tamen sese extendunt ad ea, quæ ante bellum, & extra belli causas acciderant.

III. Objectum pacis in specie sunt 2. Capita, quæ concernunt *restitutionem* personarum, rerum, jurium, dignitatum, bonorum &c. durante bello occupatorum. Restitutioni tamen probabilibus non subjacent res amplius non extantes, aut legitimo titulo alienatæ. Idem sentiendum de fructibus, ac redditibus, qui ex rebus,

aut juribus interceptis *jam percepti* sunt. Inde consequitur, quoddam in casu pacis, aliter non obtinendæ, à Principe cedi possint *subditorum* bona, etiam citra eorum consensum, ob dominium eminent, & publicam tranquillitatem, privatæ utilitati præhabendam. Rursum consequitur, quoddam *pacis causa* etiam ditiones occupatæ, immò & non occupatæ; transcribi, & alienari possint in Regno patrimoniali; immò & non patrimoniali; in casu manifestæ utilitatis, seu publicæ necessitatis, salvis Regni legibus, & pactis, quandoque ad consensum Ordinum restrictis. Ratio est: quia Princeps, etsi Dominus non sit, est tamen præditus facultate plena administrandi Rempublicam, meliore modo quo potest, è duobus malis eligendo minus, cum ejusmodi potestatem, in tali casu, à Populo, vel Itaribus concessam esse, meritò præsumi possit. Unde non infertur *plena potestas* in Regno non patrimoniali, sed *plena administratio ex tacito consensu*, si nulla reservatio extet, & quidem *respectu partis* in ordine, ad conservationem totius, urgente evidenti utilitate, publicaque necessitate.

IV. Objectum pacis in specie sunt, 3. *Articuli de satisfactione & compensatione pro impensis, damnisque bellicis.* Damna data à Principe remitti possunt *ob dominium eminent*, si pax aliter fieri non possit. Communitati tamen nulla est obligatio *ad compensanda privatorum damna*, durante bello illata, siquidem illata sint *nullo Republicæ commodo*: nam æquius est, ut damnum privati, ceu alium casum fortuitum, sustineant: probabilibus aliter est sentiendum si damna forent illata *privatis publico Republicæ commodo*: nam æquum est, ut *commune detrimentum fiat*, qui propter amissas res aliorum consecuti sunt, ut suas salvas haberent, ut habet *Jureconsultus. Instruct. I. §. 3. Q. 3.*

§. II.

De effectu Pacis.

§. 2.

Leucotheus. Quinam effectus pacis?

Melander. I. Primarius est *obligatio servandi pacta*, etiam cum Bellatore injusto, quia obligatio non ex justitia belli, sed ex natura pacti progerminat. Hæc *primariò* stringit obligantes; *secundariò* subditos, utpote fide publica innexos, & ejusmodi pactis, *veluti per legem*, adstrictos.

Effectus pacis.

ctos. Immò, per extensionem legitimam, hæc obligatio etiam transit ad Successores, quia est realis, Principibus non tam nomine proprio, quam Reipublicæ paciscentibus. Stringit autem hæc obligatio, siquidem sit absolute, inita, à tempore pacificationis, mutuò acceptatæ, per ratihibitionem Principium, etiam penes Legatos cum speciali mandato, & plenissima potestate præditos usitatam, & necessariam, saltem quò ad accessoria pacis. Accedere solet subscriptio & subsignatio saltem regulariter. Penes subditos requiritur publicatio, quia tenet vim legis.

II. Alter pacis effectus est executio, quæ incumbit vel personis paciscentibus, vel per eos denominatis; executioni autem subjacent res restituendæ, remittendæ, cedendæ seu in juribus, bonis mobilibus, vel conditionibus: item factæ per demolitiones munimentorum, abductiones præsidiorum, extraditiones captivorum &c. salvo tamen semper jure tertii. Ordo & modus executionis dependet vel ex conventionem, vel ex naturali dictamine. Executionis obstacula per exceptionem non admittenda, nisi in causa primùm detecta, liquida, & absque ulteriore indagine demonstrabili. Sed neque mora permittenda, nisi in casu intervenientis imprævisæ necessitatis, aut impossibilitatis.

III. Tertius pacis effectus est interpretatio, siquidem necessitas postulet: hæc quatenus tangit valorem pacis, & favorabilis & latior est: quia ab illo dependet securitas publica; ut spectat obligationem inter paciscentes vel extendendam, vel restringendam, est stricti juris, uti habetur ex paritate aliarum transactionum. Porro interpretatio authentica est penes paciscentes, saltem quò ad Articulos utrique parti communes: etsi mos ferat, rem controversam committere arbitris delectis. *Instruct. II. §. 1. Q. 1.*

Paci contraria.

Leucotheus. Quænam paci contraria?

Melander. I. In Genere omnia quæ vel pacem violant, vel novam belli causam suppeditant. In specie 1. Si inferantur arma sine nova causa, nisi id contingeret tantum ab aliquibus subditis absque Principis paciscentis culpa. 2. Si agatur contra id, quod in pace expresse stipulatum, siquidem sit in re majoris momenti, & nisi

impossibilitas excuset, quæ tamen à debito non absolvit. 3. Si agatur contra id, quod ex pacis natura necessario intelligendum, violando V. G. amicitia legem, in pace specialiter expressam, per atroces minas, exstructa in confiniis fortalitia, conscriptos milites &c. etsi dubia facta in meliorem partem sint exponenda. Ubi illud notandum, quòd violatio pacis non nisi violanti sit præjudiciosa, ut adeò obligatio ex ejus parte non solvatur.

II. Inter contraria pacis est nova bellandi causa, pacem subsecuta, hoc est, nova injuria. Patet. Unde violans pacem pœnam violanti determinatam incurreret toties, quoties violaret, onere etiam hæredes tangente, casu quo pœna deberetur non ex sola culpa, sed etiam ex conventionem: eò quòd hæredes defunctum non solum in civilibus, sed etiam pœnalis repræsentent.

III. Inter pacis contraria est etiam dolus substantialis: quia deforet consensus non tamen accidentalis, quia non deficeret consensus quòad substantiam: deceptus tamen obligatum habet decipientem ad præstandam indemnitate, quia jus habuit, ut ne deciperetur.

IV. Metum quod spectat, pax bello justo, seu per gravem metum, sed tamen justum extorta, tam in foro externo quam interno, est valida, ac irrevocabilis. Colligitur ex paritate cum contractibus aliis. Idem sentiendum in prudenti dubio, an justum sit bellum, quia causa dubia est insufficientis ad bellum, rescissa pace denuò instaurandum. 2. Pax bello, seu vi, ac metu injusto extorta: ab inferente metum injustum ad servandas condiciones urgeri nequit salvâ conscientia: nam injuria, pacto intrinseca, est inauferebilis, nisi remissione, vel juris renuntiatione per novum, eumque liberum consensum. 3. Sunt tamen cum Puffendorffio non pauci, qui ejusmodi pacem, vi ac metu injusto extortam, etiam jure natura invalidam asserunt. Ratio est 1. Quia est æquitati naturali contraria ob illatam injuriam. 2. Quia à metum inferente jure pacis observatio exigi nequit, adeoque nec jure præstari poterit à metum passo. 3. Quia lex naturalis, vetans alteri metum incutere, eadem quoque ex isto metu jus accipere, & lucrum facere prohibet. 4. Sed juxta probabiliorem, ejusmodi pax, regulariter loquendo, & jure naturali & positivo est valida, utro-

utroque tamen jure rescissioni obnoxia. Ratio est 1. Quia jure naturæ plus non requiritur, quam justus titulus qui habetur per consensum, absolute voluntarium, metu voluntarietatem diminuente quidem, non tamen tollente. Unde ad 1. Puffendorffii rationem 2. Quod jus non oriatur ex pacto, quæ injurioso, sed quæ voluntariè inito: non enim obest injuria, secus etiam contractus matrimonialis, dolo non substantiali obtentus v. g. fictis divitiis; pactum, leviori metu extortum foret jure naturæ irritum: sed nec obest defectus libertatis, secus irritaret quoque metus, ex causa necessaria v. g. naufragio incussus, quod nemo dicit. Ad 2. Opponitur metus levis, quo non obstante, tenet obligatio metum passi. Ad 3. Etsi lex naturalis, vetans metum inculcere, vetet quoque ex isto metu acquirere jus absolutum, non tamen vetat acquirere jus conditionatum, nisi rescindatur. 5. Quod ad jus positivum assertio patet legum autoritate, quæ adstruit valorem ejusmodi contractuum, sed cum exceptione; & restitutione in integrum. 6. Quod ad rescindibilitatem, spectato jure naturæ, colligitur ratio ex fundamentali juris naturalis principio, quia nempe rescindibilitas, hisce in circumstantiis, est medium exiguum ab amore, sibi ipsi naturaliter debito, seu ad felicitatem, natura rationali propriam, simpliciter requisito: secus enim natura deficeret in necessariis, nec superesset medium, quo supremi Principes, metum passi, sibi possent consulere, forentque deterioris conditionis, quovis privato, cui competit via juris, saltem positivi. Unde fluit, quod ipsa rescissio, cum nec positivè repugnet, nec etiam positivè exigita sit ab amore sibi naturaliter debito, rectè inter naturæ jure licita referatur. 7. Quod hæc dispositio juris naturalis procedat in quavis læsione gravi, ac injusta, non modò quò ad exteros, sed etiam subditos rebelles, etsi pacta pacis forent jurata, patet ex eo, quod eadem rationes pro hisce circumstantiis æqualiter stringant, & si deficeret Ecclesiastica potestas, Princeps summus, rescindendo ejusmodi pactum, injustè extortum, juramenti inefficaciam declarare posset. 8. Rationes opponi solitæ non videntur efficaces. Nam 1. Valor pacis, etsi rescindibilis, non foret frustraneus: si enim, extorta cum pace mox rei pactæ extraditio fieret, injustè pacifcens acquireret dominium, etsi rescissa pace vindicatio rei competeret injustè læso. 2. Etsi effectus boni publici, & indemnitas Principum

æquè habeatur, dicendo pacem, injustè extortam, esse ipso naturæ jure invalidam, nihilominus dicendo pacem, esse quidem naturæ jure validam, sed rescindibilem, habetur effectus, modò magis conformi & juri positivo, & naturali, ad cujus valorem ostendinequit, quid desit, ut patet ex dictis. 3. Juramentum; paci adjectum, addit quidem obligationem religionis, quæ tamen relaxata noscitur per sacros canones: hinc etsi obligat per se loquendo, per accidens tamen, & casu quo deficeret Ecclesiastica potestas, à Principe summo sibi ipsi est remissibile in sensu, supra jam indicato. *Instruct. II. §. 2. Q. 2.*

§. III.

§. 3.

De accessoriis pacis.

Accessoria
Pacis.

Leucotheus. Quanam accessoria ad pacem?

Melander. I. Obsides, per quos intelliguntur perlonæ e numero civium, alteri parti in securitatem fidei publicæ eo sine traditæ, ut quamdiu fides liberata non fuerit, ibique persistant, vel in casum fractæ fidei, arbitrio partis læsæ, quantum jus naturæ & Gentium permittit, relictæ habeantur. In non subditis requiritur consensus liber, obsides ut esse velint: fuga per se loquendo, videtur obsidibus illicita, quia saltem implicite data fides est; & aliàs frustraretur finis, putà, certitudo de credito. Non tamen in casu fractæ fidei, vel servitute vel morte multari possunt, quia aliter oppignorati à civitate haud præsumuntur, cum civitati nulla sit in innocentes potestas præcipuè in mortem ut tradi possint: unde facta contraria firmare jus nullum queunt. Cæterum æquitati est consonum, ut in longum extrahente se morâ per alios sublevantur; ut exolutâ fide illicò restituantur; & si quis loco personæ solummodò datus sit, hac mortua liberetur.

II. Inter accessoria pacis quandoque sunt etiam fidejussores, sic dicti, ac Mediatores, quòd alienam obligationem in suam fidem recipiant, munere non raro Mediatoribus pacis competente. Hi, Principalium loco, obligantur ad satisfactionem de suo, casu quo illi nolent, vel non possent stare pacis articulis. Accedunt pignora, in quibus jus relucendi, ut ex contractu pignoratitio resultat

tat tanquam jus personale, et si præscribi possit, res tamen oppignorata, solo pignoratitio titulo, præscribi nequit: quia Creditor pignus alieno nomine retinet, non sibi seu debitori, nec possessionis causam sibi mutare potest.

submissa intercipientur auxilia, vel occupentur loca, vere derelicta, & sic de aliis. Caterum induciæ cessant vel lapsu termini, vel mutua partium consensione, vel alterutius ruptura, ubi parti innocenti est liberum vel pœnam exigere, vel induciarum continuationem petere, vel ad arma redire.

Salvus conductus.

III. Ad accessoria pacis refertur quoque *salvus conductus*, quo notatur justum & perfectum ab omni hostilitate præsidium, ad quod in specie pertinent litteræ fidei publicæ, quæ de pace tractantibus, aliisve tam in via quàm termino, præstatur plena securitas. *Salvus conductus*, cum sit privilegii instar, est latioris interpretationis, *sæpe tamen verborum proprietate, conditionibus.* Unde extenditur à militibus ad Duces; à patre ad filium, & conjugem; à Domino ad famulitium necessarium; à facultate veniendi, ad facultatem redeundi: à personis ad necessaria bona &c. *salvâ tamen semper justitiâ, & adversus violentiam injustam.* Denique *salvus conductus* effectum habet etiam extra territorium concedentis, quia datur contra jus belli, quod per se territorio non includitur; neque expirat per mortem concedentis, nisi inserra sit claustrum: *quamdiu voluerit. Instr. III. §. 1. Q. 1.*

Materia paci annexæ, atque affines? *Leucostheus. Quenam materiae paci annexæ, atque affines?*

Inducia.

Melander. I. Inducia, seu armistitium, vel etiam Treuga, quæ indicant conventionem, per quam manente bello hostiles actus intermittuntur ad certum tempus. Aliæ dicuntur breves, quia dierum solummodo, seu mensium; aliæ longæ, quæ sublato utrinque apparatu bellico, in plures annos porriguntur. Illas concedendi potestas est etiam penes Duces, quia administrationi militari hæc quietis imago inesse creditur; hæc pangendi potestas est penes Principes summos, quia participant naturam pacis. Induciarum effectus est obligatio stricta etiam respectu subditorum: quoad temporis initium tamen & finem, est interpretationis latioris: quia, saltem regulariter, est in favorem publicum, cum ex utraque parte parcatur sanguini humano. Alter effectus est cessatio ab omni hostili actu, sive in personas, sive in res, et si hæc in induciis brevioribus plerumque restricta sit ad limites & expressiones factæ conventionis, ut adeo saltem regulariter loquendo, non includat cessationem illimitatam ab omni prorsus hostilitate, neque vetet, quin

Inst. Jur. Nat. & Gem. Epitome.

II. Inter materias, paci affines. *Compromissum* est etiam *arbitrium*, seu *compromissum*, *sum.* quo bellantes communi voto unum vel plures arbitros eligunt ad controversias belli componendas. Si componant *suasivè*, sunt *Mediatores*; si componant *decisivè* sunt proprie *arbitri*. Horum est judicare secundum leges, si sint electi *ut Judices*; si ut meri causæ *Decisores*, pronuntiare ex æquitate, & humanitate. Post dictam sententiam appellatio compromittentibus est intercisa, ut ne fiat procellus in infinitum. Excipitur tamen casus apertæ fraudis, & si duo arbitri ipsimet dissentirent, ubi recursus haberi potest ad tertium.

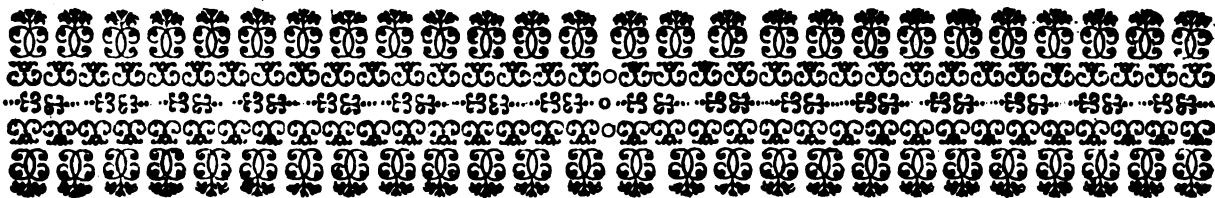
III. Inter materias affines recensenda etiam *deditio*, qua pars, bello fracta, sese hostis arbitrio permittit vel *absolute*, absque reservatione, vel *conditionate*, seu adjectis capitulationibus. *Absolute deditio* Victori tribuit jus universale quod ad personas, res & bona; immò spectato Gentium jure permissivo, & quod ad forum externum, etiam quod ad vitam & libertatem, et si sublata inter *Christianos* servitute, naturalis æquitas clementiam humanitatemque exposcat. *Deditio conditionata* restringitur ad pacta, quibus Victori fideliter inhærendum est.

IV. His materiis à nonnullis annexæ, & *fin-* numeratur *sors*, qua, tanquam fortuito medio, controversiæ summos inter Imperantes terminantur. Hujus usus sat exoletus, nec promiscue licitus, et si deficientibus aliis mediis, in causa nimis ancipiti præstaret fors, rem incertitudini sortis committere, quàm certa belli discrimina subire. Huc revocant quoque *singulare certamen*, quo duo vel plures utrinque congregiuntur ea lege, ut victoria sit penes illam partem, cujus selecti pugiles extiterint Victores. Hoc jure Gentium, saltem externo, permissum probant plura exempla; *absolute* licitum suadet exemplum *D. vidis* & aliorum Principum *Christianorum*; item ratio, qua parcitur nimio sanguini:

P

110 *P. II. Tit. V. De jure Pucis, ejusque natura, ac proprietatibus.*
guini: ubi tamen excipienda causa vires omnes exeri, fanguis & vita
religionis, pro cujus tuitione cuncta consecrari debent,
humanæ potentiz media apprehendi,

INDEX UNIVERSALIS

Rerum magis memorabilium, quæ in tribus libris continentur.

Prior numerus librum; posterior paginam indicat.

<i>Abel.</i>		Item superadditi habitus virtutum moralium.	I. 8
Q uando fuerit occisus?	I. 21	Dona quoque supernaturalia, ac probabilius in primo instanti creationis habitus gratiæ sanctificantis.	I. 8
An filios habuerit?	I. 24	Insuper plura alia privilegia.	I. 8
<i>A catholicus.</i>		Ei, tanquam capiti morali posterorum, alligata est voluntas hominum.	I. 16
Ipsi A catholici negant jus sacrorum potestati politicæ.	2. 38	Quamdiu vixerit?	I. 21
Quinam, & cur Paganis suo modo perniciosiores censendi?	3. 165	A quo hoc nomen proveniat?	I. 31
<i>Acquisitio.</i>		An, & quale imperium exercuerit?	I. 36
Originaria quomodo habita?	I. 35	<i>Adulterium.</i>	
<i>Actus.</i>		An in hoc deprehensus licitè se defendat?	2. 109
Humanus quid, & quæ ejus proprietates?	I. 75	An sit causa dirimens matrimonii?	3. 18
Moralis quid, & quotuplex?	I. 80	Jure naturæ prohibetur.	3. 20
Actus brutorum an aliqui morales sint dicendi?	I. 81	<i>Aequilibrium.</i>	
Actus unde habeat suam moralitatem?	I. 82	Europæ servandum an fundet justam belli causam?	3. 132
An externus augeat bonitatem, vel malitiam interni?	I. 83	<i>Affinitas.</i>	
An dari possit indifferens, etiam in individuo per se & per accidens?	I. 83	An sit impedimentum dirimens matrimonii spectato Jure naturæ?	3. 19
An sine debita advertentia & libertate positus sit imputabilis?	I. 85	<i>Alienatio.</i>	
An si tantum indirectè liber, aut voluntarius?	I. 86	Ditionum & regnorum absoluta an meritò rejiciatur?	3. 87
Actus voluntatis qui sint?	I. 89	An omnis alienatio noceat populo?	3. 88
Actuum moralium principia intrinseca & effectiva quænam?	I. 87	An repugnet libertati naturali?	3. 88
Quænam impellentia?	I. 89	Alienatio ditionum an competat Principi?	3. 179
Actuum moralium regula prima & universalis quæ sit?	I. 90	<i>Ambitio.</i>	
Qui actus sint intrinsecè boni, vel mali?	I. 91	Origo fuit Idololatriæ.	I. 28
An hi sint dispensabiles?	I. 91	Corrumpt regna.	3. 56
An possit dari actus difformis rationi, quin sit difformis legi Divinæ?	I. 96	<i>S. Ambrosius.</i>	
Actus liberi Dei an sint materia legis?	I. 97	Protestantium de eo sensus.	I. 45
Actionum moralium quis finis?	I. 110	Convincit hæreticos circa juris naturalis culturam.	I. 46
Necessariò respiciunt Deum sub ratione regulæ primæ objectivæ.	I. 112	Ejusdem sensus circa potestatem Principum in sacra.	2. 54
Actus, jure naturali prohibitus, an semper sit irritus?	I. 149	Supremam potestatem tribuit Ecclesiæ.	2. 65
<i>Adam.</i>		Ejusdem de belli licentia sensus.	3. 106
Quomodo creatus à Deo, & an ministerio Angelorum?	I. 7	<i>Amnistia.</i>	
Ejus intellectui in creatione infusus est habitus scientialis.	I. 7	Quid, & quæ ejus origo?	3. 178
		Quinam illius effectus?	3. 178

INDEX

<i>Amor.</i>		<i>Atheismus.</i>	
Qualis fuisset hominis erga Deum in statu naturæ puræ?	1. 13	Speculativus frustra à Kemmerichio excusatur.	2. 6
An constituisset beatitudinem naturalem?	1. 14	<i>Augustinus,</i>	
Amor stultus in defunctos idololatriæ causa erat.	1. 28	Ejus de Platone sensus.	1. 43
Amor ad felicitatem vitæ necessarius constituit fundamentale Principium juris naturæ.	1. 153	Maximè illustravit doctrinam morum.	1. 46
Solvuntur, quæ contrà obijciuntur. Proximo qualis debeatur?	1. 161 2. 131	Qualem potestatem tribuat Principibus in sacra?	2. 53
<i>Anabaptista.</i>		Qualem Episcopis?	2. 65
Falsa eorum persuasio circa Imperiorum originem.	1. 35	Ejus sensus de defensione propriæ vitæ.	2. 96
Malè negant belli licentiam.	3. 104	Et de prohibitione mendacii.	2. 165
<i>Anima.</i>		Ejus de belli licentia sensus.	3. 106
An sit mortalis cum corpore?	1. 118	Præsertim in ordine ad tollenda schismata.	3. 124
Item.	1. 126	<i>Auxilium.</i>	
<i>Antropophagia.</i>		Hominis in statu naturæ puræ.	1. 13
Jure naturæ est prohibita.	2. 82	An naturæ fuisset debitum?	1. 14
<i>Appetitus.</i>		Num sufficientia auxilia superant homini gentili, legem naturæ servanti, ad obtinendam salutem?	1. 18
Sensitivus quis, & quotuplex?	1. 89	An licitè feratur Infidelibus?	3. 172
Ejus actus, & objectum.	1. 89	B.	
An tollat voluntarium?	1. 77	<i>Bajus.</i>	
Rationalis per quid totaliter satiatur?	1. 114	Ejus error circa statum naturæ puræ.	1. 12
Naturalis an licitè suis actibus frui possit?	2. 81	Malè negavit ejus possibilitatem.	1. 19
An ordinatus honoris licitus?	2. 84	<i>Beatitudo.</i>	
<i>Arbitrium.</i>		Hominis in statu naturæ puræ.	1. 12
Libetum quid?	1. 75	Quomodo fuisset obtinibilis?	1. 13
Ejus essentia qualis?	3. 192	Naturalis an debita fuisset homini, observanti totam legem naturæ ad usque vitæ terminum?	1. 13
Quid in eo observandum?	3. 192	Naturalis in quo constitisset?	1. 14
<i>Aristocratia.</i>		Vera & satiativa hominis quæ sit?	1. 40
Quid sit?	3. 42	Est finis ultimus creaturæ rationalis.	1. 112
Ejus symbolum?	3. 42	Beatitudo objectiva naturalis an sit possibilis, & in quo consistat?	1. 113
Ejus incommoda.	3. 46	An in solo Deo?	1. 114
<i>Aristoteles.</i>		Conditiones ad veram beatitudinem requisitæ.	1. 115
Protestantium de eo, ejusque doctrina sensus.	1. 46	Formalis consistit in cognitione & amore Dei naturali, statui proportionato.	1. 115
Quare in scholas inductus?	1. 48	Beatitudo alterius vitæ an lumine naturæ nota?	1. 119
An deferendus propter spinosam methodum?	1. 49	Beatitudo civilis an sufficiens præmium?	1. 125
Malè traducitur ejus forma syllogistica à Puffendorfo.	1. 67	Eadem malè constituitur in felicitate solum extrinseca hujus vitæ.	3. 38
<i>Arma.</i>		<i>Beckmannus.</i>	
Eorum inventio cui debeatur?	3. 103	Cur exilio multatus?	1. 63
In bello legitimo debent esse legitima.	3. 112	<i>Beg.</i>	
Jus in armis, seu ratio statûs non fundat belli justitiam.	3. 126	An sit vox humana?	1. 31
An ab Infidelibus justè petantur?	3. 172	<i>Bellum.</i>	
<i>Armanda.</i>		Belli status.	1. 131
Armandiæ jus est effectus belli justii.	3. 140	An sit jure naturæ permissum?	1. 175
<i>Arminiani.</i>		An sit juris Gentium?	1. 185
Unde hoc ipsis nomen?	1. 57	Ejus essentia & proprietates	3. 98
<i>Ars.</i>		Duplex ejus definitio statuitur.	3. 98
Artes mechanicæ, ac disciplinæ liberales jam apud Antediluvianos viguerunt.	1. 24	Ad bellum justum an præter justitiam causæ etiam requiratur intentio recta?	3. 99
Earum inventores.	1. 24	Ejus divisio multiplex.	3. 100
<i>Asa.</i>		Ad belli solemnitates quænam requirantur?	3. 100
Qualem potestatem exercuerit in sacra?	2. 40	Belli justii qualis origo?	3. 101
<i>Atheus.</i>		Tam offensivû, quàm defensivû, per se loquendo, est juris naturæ merè concessivi.	3. 101
Illis malè patrocinaur Hobbefius.	2. 6	Solemne	

UNIVERSALIS.

Solemne est juris Gentium.	3. 102	Bona vitæ quomodo tueri liceat?	2. 97
An sit Mundo coævum?	3. 102	Quæ requiratur quantitas ad defensionem occisivam?	2. 98
Belli injusti quæ initia?	3. 103	Bona hostium an justè rapiantur in bello?	3. 135
Bellum de se omni jure est concessum.	3. 103	An etiam bona Ecclesiæ?	3. 136
Etiam jure Christiano.	3. 104	Bona in bello justo acquisita cui cedant?	3. 137
Est conforme menti Patrum & rationi.	3. 105	Bona coronæ an licite alienentur?	3. 179
Quomodo opponatur paci?	3. 107	<i>Buddens.</i>	
Pro conditione regulariter exigit Potestatem summam.	3. 107	Librum de disciplina Hebræorum in epitomen coëgit.	1. 30
Item justam, gravemque causam.	3. 108	Ejus testimonium circa doctrinæ Christianæ indolem.	1. 44
Intentio ad belli Justitiam requisita qualis esse debeat?	3. 109	Inepta crisis circa Patrum studia in excolenda Jurisprudencia naturali.	1. 45
Præcedere debet diffidatio.	3. 110	Item circa operam Scholasticorum.	1. 47
Observari debet modus legitimus.	3. 112	Et Confusionem Theologiæ cum Philosophia.	1. 47
Aliæ conditiones quænam requirantur?	3. 112	Quis de Jesuitarum doctrina sensus?	1. 48
Bellum defensivum pro Religione & licitum & obligatorium est.	3. 112	Sibi ipsi quandoque contrarius.	1. 49
Etiam respectu Infidelium quorumcumque; an & offensivum, & contra quos?	3. 114	Moralistis Protestantibus injustè tribuit disciplinam Juris naturæ & Gentium.	1. 52
An obstant Adversariorum Argumenta?	3. 115		
Bellum an licitum sit contra Turcas ratione terræ sanctæ?	3. 116	C	
An offensivum contra Paganos liceat ratione solius Religionis?	3. 117	<i>Cain.</i>	
Ejus justitia contra hæreticos subditos.	3. 121	Author erat famosæ civitatis terrenæ.	1. 23
An etiam debellari possint hæretici non subditi?	3. 121	Princeps erat ac Dominus multorum.	1. 23
Est medium saltem extraordinarium defendendæ Religionis,	3. 122	Ex ejus progenie an quidam prædestinati?	1. 27
Et modus legitimus per accidens.	3. 123	Quare urbem condiderit?	1. 36
Belli in genere causæ variæ adducuntur.	3. 124	<i>Cabivus.</i>	
In quibus fundetur injustitia belli in genere.	3. 125	Malè docuit circa peccatum originale, Et circa statum naturæ tam puræ, quam lapsæ.	1. 18
Injusta belli causa est ratio status.	3. 126	<i>Caramuel.</i>	
An possit esse utrinque formaliter justum?	3. 127	Ejus Opinio erronea circa sodomiam atque bestialitatem.	2. 86
An materialiter?	3. 133	<i>Caro.</i>	
Solvuntur, quæ pro injustis belli causis afferri solent.	3. 127	Carnium esus an licitus Antediluvianis?	1. 25
Belli effectus primarius qualis?	3. 134	An & quare <i>Sethiani</i> iis plerumque abstinerint?	1. 25
Quinam secundarius?	3. 135	Carnis humanæ esus jure naturæ vetitus.	2. 82
Quo usque se extendat jus in hostium bona?	3. 136	<i>Carolus V.</i>	
Ejus effectus respectu vincientium & devictorum quinam?	3. 137	Ejus de Religione protestantica sensus.	1. 56
Quinam respectu subditorum?	3. 140	Protector veræ Religionis.	2. 42
Belli justitia an examinanda subditis?	3. 141	Bene suppressit usum diffidationis.	2. 125
Obligationes in bello quænam?	3. 141	<i>Castratio.</i>	
Belli justitia quid requirat respectu militum & hostium inter se?	3. 142	Jure naturæ prohibita.	2. 83
Ratio status circa bellum examinatur.	3. 146	<i>Catholici.</i>	
<i>Bernardus.</i>		Eorum sensus de Protestantium judiciis in reformatione juris naturæ & Gentium.	1. 55
Ejus de Petro Abailardo sensus.	1. 43	Item circa habitum religionis naturalis ad Christianam.	2. 36
<i>Bestialitas.</i>		<i>Puffendorfii</i> in hos calumniæ.	2. 72
Jure naturæ est prohibita.	2. 84	<i>Chaldei.</i>	
<i>Blasphemia.</i>		Primi Idololatræ, aliorumque seductores.	1. 29
An intrinsecè mala?	1. 91	Eorum lingua an prima; an ab Hebræa diversa?	1. 31
<i>Bodinus.</i>		<i>Cham.</i>	
Erravit circa regnorum introductionem.	1. 35	Ejus soboles impietatem propagavit.	1. 28
Non bene adstruit impossibilitatem status mixti quò ad formam regiminis.	3. 43	Ejus posteritas per quatuor filios propagata.	1. 33
<i>Bœclerus.</i>		Quæ terræ portio ei obvenerit?	1. 34
Malè negat communionem in statu innocentiz possibilem.	1. 35	<i>Chananæi.</i>	
Ejus de libro <i>Grotii</i> censura.	1. 60	Eorum lingua an differat ab Hebræa?	1. 31
<i>Bonum.</i>		Unde nomen habeant?	1. 33
			<i>Chri-</i>

INDEX

<i>Christianus.</i>		An sit imperfectio positiva?	1. 14
An his possit imponi lex?	2. 19	An tollat voluntarium?	1. 77
An his supersit jus belli contra Turcas ratione terræ sanctæ?	3. 116	<i>Condonatio.</i>	
An possint subijci Dominis infidelibus?	3. 120	Gratuita Dei an fuisset sufficiens reme- dium peccati in statu naturæ puræ?	1. 14
An penes Christianos sublata servitus?	3. 138	<i>Conductus.</i>	
Præsertim respectu religionis?	3. 139	Salvus conductus quid dicat?	3. 189
<i>Christus.</i>		Quousque se extendat?	3. 190
Ejus passio ac mors an revelata Anti- quis?	1. 38	An exspiret morte concedentis?	3. 190
Redemptor an cognitus Adæ, & poste- ris?	1. 38	<i>Confessio.</i>	
An Ecclesiam fundaverit ut statum?	2. 46	Augustana qua autoritate utatur?	1. 51
An excludat Vicarium visibilem?	2. 61	<i>Conjugium.</i>	
<i>Circumcisio.</i>		Ejus proprietates quænam?	3. 2
Quando, & quem in finem data?	1. 28	Ejus insolubilitas qualis & unde prove- niat?	3. 6
<i>Civis.</i>		An spectato præcisè Jure naturæ ex- cludat omnem pluralitatem?	3. 7
Eorum concordia & probitas conservat civitates.	3. 54	An in primo gradu lineæ rectæ sit jure naturæ invalidum?	3. 14
Eorum delicta easdem destruunt.	3. 56	An & quomodo in reliquis gradibus?	3. 16
<i>Civitas.</i>		Conjugii fides quanta esse debeat?	3. 20
Quæ ejus origo?	3. 35	Ejus legitimus usus quinam?	3. 20
Aliorum circa hoc sententiæ.	3. 36	<i>Conringius.</i>	
Verior circa hoc sententia statuitur.	3. 37	Ejus sensus de Theologis orthodoxis.	1. 49
Civitatis constituendæ causæ, ordo, & finis.	3. 37	Ejus de libro Grotii Censura.	1. 60
Civitatis Christianæ quis finis?	3. 40	Malè negat Christianis jus belli ratione terræ sanctæ.	3. 116
Civitatis proprietates quales?	3. 40	Calumniatorem se ostendit respectu summorum Ecclesiæ Antistitum.	3. 152
Civitatis divisio.	3. 41	Ejus sensus circa fœdera cum Infideli- bus ineunda.	3. 173
Status civitatis mixtus non est chymæ- ricus.	3. 43	<i>Consanguinitas.</i>	
Civitatis forma quænam optima?	3. 45	In primo gradu lineæ rectæ an sit im- pedimentum Juris naturæ?	3. 11
Ejus præsidia qualia?	3. 51	An in reliquis gradibus lineæ rectæ?	3. 16
Civitates munitæ quàm utiles Regnis?	3. 51	<i>Conscientia.</i>	
Earum præsidia animata qualia?	3. 54	Quid sit, & quotuplex?	1. 87
Earum deprædatio an licita sit in bello justo?	3. 138	Item	1. 101
<i>Clemens I.</i>		Ejus dictamen an lex dici debeat?	1. 99
Quomodo intelligendus de divisione rerum facta?	1. 35	Est principium directivum actionum moralium.	1. 101
<i>Coccejus.</i>		Sumitur pro actu & habitu.	1. 101
Nimiùm protestanticus ratione fœde- rum ineundorum.	3. 158	Est regula proxima moralitatis.	1. 101
<i>Commercium.</i>		Necessariò exigit dictamen ultimum practicum de honestate actionis.	1. 101
Ejus ratio apud Antediluvianos.	1. 24	Non tamen necessariò & universaliter metaphysicè certum.	1. 102
Ejus libera facultas est juris gentium.	1. 185	Sed sufficit probabile latius acceptum, vel etiam reflexum ultimum.	1. 103
Ejus libertas quomodo inducta?	3. 65	Conscientia probabilis quid importet?	1. 104
Quid ejus nomine intelligatur?	3. 65	An liceat in operando sequi sententiam ex Theologicè probabilibus proba- bilissimam, probabiliorem, æquè vel quasi æquè probabilem, relicta op- posita tutiore?	1. 104
Quæ ejus libertas jure Gentium sit in- ducta?	3. 66	An etiam notabiliter minùs probabi- lem, & minùs tutam?	1. 106
An adhuc sit in vigore primævo?	3. 67	Conscientia dubia quæ?	1. 107
<i>Communio.</i>		Erronea qualis?	1. 108
Primæva rerum in statu naturæ integræ fuisse conservata.	1. 11	Varie pro utraque regulæ,	1. 107
Fuit conformior naturæ.	1. 34	<i>Contractus.</i>	
Primæva rerum est juris naturalis merè negativi.	3. 60	Eorum obligatio provenit à Jure naturæ.	3. 75
Ea vel nunquam fuit universalis, vel saltem diu durare non potuit.	3. 59	Quænam ad veros contractus requirantur?	3. 75
Post introducta dominia non omnino cessavit.	3. 62	Contractus de re turpi an validus?	3. 75
<i>Communitas.</i>		An hic bene dicatur esse æquivalenter duplex.	3. 76
Ejus perfectio in statu naturæ integræ.	1. 34	<i>Con-</i>	
<i>Concupiscentia.</i>			
Obluctans homini an fuisset in statu naturæ puræ, & unde provenisset?	1. 14		

UNIVERSALIS.

Contractus pacis, metu gravi injustè incusso initi, an valeant?	3. 184	Deo non posito, an & quomodo actus essent quidam mali?	1. 93
Quo jure sint rescindibiles?	3. 185	An unquam dispensaverit in furto &c. Est universaliter finis ultimus rerum omnium.	1. 94
<i>Corpus.</i>			
Huic debetur Jure naturæ sustentatio & conservatio.	2. 80	Deus, tanquam norma actionum humanarum, an lumine naturæ notus?	1. 116
Prohibita tamen resectio immoderata, <i>solum voluptatis causa.</i>	2. 81	An sub ratione <i>Entis supremi, Authoris Mundi, vel Gubernatoris?</i>	1. 116
Item mutilatio.	2. 83	An Dei unitas ab homine per ratiocinium erui possit?	1. 117
<i>Cultus.</i>		An dari possit invincibilis ignorantia Dei?	1. 119
Dei & templorum deturpatus à Protestantibus.	1. 55	Quomodo obliget ad omnem legem?	1. 121
Cultus Dei vel etiam parentum an sit dispensabilis?	1. 145	Dei cultus an sit dispensabilis?	1. 145
Cultus Dei quid & quotuplex?	2. 7	Dei notitia an sit præsupposita ad Jus naturæ?	2. 4
Internus etiam Jure naturæ graviter est præceptus.	2. 9	An sit propria Jurisprudentiæ naturali?	2. 4
Ut etiam externus.	2. 10	Prima refertur ad Jus naturæ negativum.	2. 6
Cultus Dei externus specialis est juris positivi.	2. 13	Vulgaris verò ad positivum.	2. 6
D.		Ad quæ se extendat?	2. 6
<i>David.</i>		Magis exacta est propria Theologiæ naturali.	2. 7
Quam potestatem exercuerit in sacra?	2. 41	Dei cultus quid, & quotuplex?	2. 7
<i>Dammum.</i>		An Deus, ex parte sui, absolute colitur exigit?	2. 9
Proximo illatum quando sit resarciendum Jure naturæ?	2. 137	Tanquam Author naturæ etiam est Author civitatis.	3. 37
Quid pro injuriis corpori aut honori illatis?	2. 144	Author est domini.	3. 57
Quid pro bonis internis animi restituendum?	2. 145	Item est origo prima <i>potestatis summa.</i>	3. 90
<i>Deditio.</i>		Dei voluntas non est contraria bellis pro Religione susceptis.	3. 115
Quid per eam intelligatur?	3. 192	<i>Dictamen.</i>	
Quinam ejus effectus?	3. 192	An in dictamine rationis benè statuitur essentia Juris naturæ?	1. 135
<i>Defensio.</i>		Meliùs dicitur, dictamen non esse nisi <i>conditionem</i> legis naturæ, essentialiter requisitam.	1. 136
Justa quousque se extendat?	2. 93	<i>Diffidatio.</i>	
Æquitas circa defensionem vitæ.	2. 94	Ejus natura & proscriptio.	2. 124
Circa defensionem bonorum fortunæ.	2. 97	Prævia an & quomodo requiratur ad belli justiciam.	3. 110
Adesse debet moderamen inculpatæ tutelæ.	2. 105	<i>Disciplina morum.</i>	
Aliena quando sit licita?	2. 109	Causa illius adeò corruptæ apud Gentiles.	1. 40
An detur obligatio ad se, suæque defendenda?	2. 109	Disciplina Juris naturalis an <i>primariò</i> ad externa sit dirigenda?	1. 126
Armata Religionis an sit necessaria?	3. 113	<i>Dispositio.</i>	
Propria contra vindicem, etiam justum an & quando sit justa?	3. 128	Testamentaria à quo jure proveniat?	3. 78
<i>Democratia.</i>		<i>Divisio.</i>	
Quid sit, & quale ejus symbolum?	3. 42	Rerum in statu naturæ integræ nec fuisset illicita, nec injusta.	1. 11
Ejus incommoda.	3. 46	In rebus saltem mobilibus etiam fuisset necessaria.	1. 11
<i>Deprædatio.</i>		Quando prima facta sit?	1. 23
Urbium an licita in bello justo?	3. 138	Modus divisionis incertus.	1. 34
<i>Deus.</i>		Quis ejus faciendæ Author, quæ causæ?	1. 34
Legislator summus.	1. 1	Supposito statu naturæ corruptæ fuit utilior.	1. 35
Tanquam Judex divinus ab omnibus agnoscitur.	1. 2	Est Juris naturalis juxta aliquos, juxta alios Juris Gentium.	1. 35
Tanquam Author naturæ qualia hominibus, etiam in statu puræ naturæ, media dare debuisset.	1. 13	Divisio rerum est Juris naturalis merè negativi.	3. 60
Deos novos sibi constituerunt Chami nepotes.	1. 28	Origine primæ rerum divisionis quæ sit?	3. 58
Dei nomen in omnibus linguis notis quadri-litterum, & cur?	1. 33	Solvuntur opponi solita.	3. 60
Dei existentia, saltem quoad substantiam, unde colligatur?	1. 42		
Officia erga Deum deturpata per errores Protestantium.	1. 55		

INDEX

<i>Dominium.</i>		Quodnam, vi novæ legis, jus eidem competat? 2. 51	
Proprietatis, non gubernationis repug- nasset in statu naturæ integræ. 1. 11	11	Vera circa hoc sententia statuitur. 2. 59	
Proprietatis, in ordine ad usum fru- ctuum, concessum Adami posteris fuit in animalia. 1. 24	24	Ecclesiæ hierarchiam suspectam redde- re conatur <i>Puffendorfius</i> impuden- tibus calumniis. 2. 67	
Ejus Origo. 1. 93	93	Ejus bona an etiam in bello justo licite diripiantur? 3. 136	
Dominia particularia an expediant sta- tuti naturæ lapsæ. 1. 35	35	Quo jure ab hoc sint exemptæ Ecclesiæ? <i>Electio.</i> 3. 137	
Dominium status herilis quid denotet? 3. 34	34	An melior sit Regni, quam successio? 3. 48	
Origo dominiî causalis, ejusque effectus. 3. 57	57	Quænam in electione observanda? 3. 49	
Item dominiî formalis. 3. 58	58	An eligendus Princeps ex propria, an aliena Republica? 3. 50	
Conditiones ad dominium propieta- tis requisitæ. 3. 61	61	<i>Emptor.</i>	
Quinam modi acquirendi dominiî. 3. 70	70	Rei furtivæ an teneatur ad restitutio- nem? 2. 142	
An dicat necessariò exclusionem alio- rum? 3. 71	71	<i>Enos.</i>	
Modi derivativi acquirendi dominia quinam? 3. 73	73	Primus Theosophus, & author cultûs publici. 1. 24	
An sint Juris naturalis? 3. 74	74	<i>Adamus</i> docuit extremum judicium. 1. 25	
Dominiî transferendi facultas habetur à jure Gentium. 3. 75	75	<i>Epicurei.</i>	
In specie autem à jure civili. 3. 75	75	Falsa eorum persuasio de fine hominis. 1. 39	
Translatio dominiî quomodo contin- gat? 3. 77	77	Eorum vita qualis sit? 1. 43	
Quomodo per ultimam voluntatem? 3. 78	78	<i>Epicuria.</i>	
Quomodo per præscriptionem, & an justè? 3. 82	82	An aliquam admittat jus naturæ? 1. 147	
Quomodo per alienationem? 3. 88	88	An leges positivæ? 1. 148	
Dominium eminens quid denotet? 3. 97	97	<i>Esus.</i>	
In captivos quale, & quousque se ex- tendat? 3. 138	138	Ob solam voluptatem Jure naturæ prohi- bitus. 2. 81	
<i>Donatista.</i>		Sicut etiam esus humanæ carnis. 2. 82	
Eorum error circa originem Imperiorû. 1. 35	35	<i>Ethica.</i>	
<i>Dubium.</i>		Quid sit, & quomodo distinguatur à Juris prudentia? 1. 3	
Practicum de licentia an sufficiat ad honestatem actus? 1. 102	102	<i>Ethnici.</i>	
An ad inhonestatem? 1. 102	102	Corrigunt <i>Puffendorfius</i> circa finem actio- num moralium. 1. 128	
Dubium in genere quid sit, ejusque va- ria divisio. 1. 107	107	F.	
<i>Duellum.</i>		<i>Fama.</i>	
Ejus origo, natura & iniquitas. 2. 118	118	Ejus neglectus totalis Jure naturæ an sit prohibitus? 2. 84	
Ejus divisio, causæ, & prohibitio. 2. 118	118	Ejus defensio quando licita? 2. 99	
Pænæ in illud statutæ. 2. 119	119	<i>Familia.</i>	
Etiâ judiciale est prohibitum. 2. 120	120	Ejus status in genere quid sit? 3. 26	
Quomodo id in duplici casu licitum fiat? 2. 120	120	Familix regimen cui competat? 3. 29	
Ponitur casus omnino specialis, & quid in eo liceat? 2. 121	121	<i>Fatum.</i>	
Quale & quando licitum? 3. 193	193	Quid sit? 3. 55	
<i>Dunzeus.</i>		Huic malè tribuuntur Regnorum mu- tationes. 3. 56	
Malè negat, cultum Dei externum Ju- re naturæ esse præceptum. 2. 12	12	<i>Felicitas.</i>	
E.		Homini quæ? 1. 38	
<i>Ebrietas.</i>		Item. 1. 40	
Jure naturæ graviter prohibetur. 2. 82	82	Veterum Sophorum error circa eam. 1. 40	
<i>Ecclesia.</i>		Perfecta an sit ultimus finis hominis? 1. 112	
Primitiva fuit similis naturæ integræ quoad communionem bonorum. 1. 34	34	An lumine naturæ colligi possit, felici- tatem hujus vitæ non esse finem actionum moralium sufficientem? 1. 117	
An ejus status hodiernus perfectior sit, quàm primitivæ? 1. 35	35	Purè temporalis an sit præmium suffi- ciens meritorum? 1. 118	
Ejus potestas hierarchica quid conferat Religioni? 2. 17	17	Felicitas, naturæ rationali propria, in quo consistat? 1. 154	
Protestantica à <i>Paffio</i> negatur esse status. 2. 20	20	Est finis omnis legis humanæ. 1. 156	
Ecclesiæ habitudo ad statum politicum. 2. 46	46	Extrinsicæ non est finis adæquatus ci- vilitatis. 3. 38	
An sit merè collegialis? 2. 50	50	<i>Feripeta.</i>	

UNIVERSALIS.

<i>Feripeta.</i>		An liceat inire fœdera cum hostibus Ecclesie Catholice contra quoscunque alios?	3. 161
Ad quid eos obligent leges de venatione?	3. 72	Afferuntur in utramque partem Authorum circa hoc rationes.	3. 161
Quando peccent graviter sternendo feras?	3. 73	Satis convenit, esse licita in bello aperte justo, & seclusis religionis catholice præjudiciis.	3. 164
<i>Fides.</i>		Scripturæ sensus quis sit circa fœdera.	3. 166
In Christum an antiquis necessaria?	1. 38	<i>Fornicatio.</i>	
An sola sufficiat ad officia hominis ritè ordinanda?	1. 56	An in ea unquam Deus dispensaverit?	1. 146
A <i>Luthero</i> statuitur pro fundamento unico suæ deformationis.	2. 18	Jurè naturæ graviter prohibetur.	2. 84
Fidei catholice hostes Infidelibus sunt suo modo perniciosiores.	3. 165	<i>Fundamentum.</i>	
An etiam hoc nomine contineantur Protestantes Imperii?	3. 165	Juris naturæ primum statuitur.	1. 153
<i>Finis.</i>		<i>Furtum.</i>	
Qualis fuisset hominis in statu naturæ puræ?	1. 12	An intrinsecè malum?	1. 94
Qualis sit omnium?	1. 38	Hujus reus an se possit contra aggressorem defendere.	2. 109
Quis ultimus?	1. 112	Furta minuta an & quando ad restitutionem obligent?	2. 141
Antiquorum circa eum errores.	1. 38	G.	
Item.	1. 40	<i>Gens.</i>	
Ejus definitio ac divisio.	1. 111	Gentium divisio an sit juris gentium?	1. 184
Actionum moralium finis est bonum.	1. 111	An gens genti prohibere possit navigationem per Oceanum & negotiationem?	3. 68
Legis humanæ finis qualis?	1. 156	Gentium consensus an bene præsumatur circa præscriptionem.	3. 85
<i>Fleischerus.</i>		<i>Gentiles.</i>	
Quos statuat juris naturalis instauratores?	1. 53	Utrum iis, legem naturæ servantibus, supersit salutis spes?	1. 18
Ejus de libro <i>Grotii</i> censura.	1. 59	Rei hujus exempla.	1. 18
Errores circa proprietates actûs humani.	1. 80	An obligentur jure naturæ in merè internis?	1. 127
Item circa voluntatem hominis.	1. 90	Initium fecere duellis.	2. 118
Malè ex <i>Thomasio</i> affert principium juris naturæ.	1. 171	Semper abhorruerunt à matrimonio parentes inter & liberos.	3. 14
Alia ejus paradoxa circa institutiones Juris naturæ & Gentium.	1. 188	<i>Gratia.</i>	
Malè negat, cultum Dei externum Jure naturæ esse præceptum.	2. 12	Nunquam negatur à Deo, facienti quod est in se.	1. 18
<i>Fœderatus.</i>		<i>Semipelagianorum</i> circa eam error.	1. 19
Quæ cautelæ ipsis adhibendæ?	3. 155	Item <i>Jansenii</i> .	1. 20
Fœderatorum qualitas requisita.	3. 160	<i>Gratitudo.</i>	
<i>Fœdus.</i>		Quomodo fundetur in debito natura?	2. 129
An obliget naturaliter?	1. 176	<i>Gröningius.</i>	
An sit juris Gentium?	1. 185	Pessimè tribuit <i>Luthero</i> disciplinam Juris naturæ & Gentium.	1. 52
Fœderum origo, natura, & proprietates quænam?	3. 148	<i>Grotius.</i>	
Statuitur eorum definitio, atque divisio multiplex.	3. 149	Ejus error circa perfectiones hominum in statu naturæ integræ.	1. 8
Eorum materia, forma & ritus quinam?	3. 150	Quæ illius doctrina circa Sophorum Gentilium Authoritatem in ordine ad Jus naturæ?	1. 41
Eorum obligatio quanta?	3. 151	Malè sentit de Patrum studiis in excelendo Jure naturæ.	1. 45
Quanta eorum firmitas esse debeat, & quæ causæ tantæ infirmitatis?	3. 151	Ejus circa <i>Aristotelis</i> doctrinam sensus.	1. 49
Quis eorum finis & effectus?	3. 152	A Protestantibus falso dicitur instaurator Juris naturæ & Gentium.	1. 52
Quid de illorum interpretatione, ac executione sentiendum?	3. 153	Encomia ei attributa à Protestantibus.	1. 52
Quænam sint iis contraria?	3. 153	Ejus vitæ brevis delineatio.	1. 57
Quænam cautelæ in fœderibus adhiberi solitæ?	3. 155	Quid de ejus libro, de <i>Jure belli ac pacis</i> , censendum.	1. 58
Fœdera plena quæ vocentur?	3. 155	Hujus libri ordo & causæ scribendi.	1. 58
Quæ eorum causæ?	3. 156	Laude aliqua dignus.	1. 58
Fœdus inire qui possint?	3. 156	Non tamen caret nævis magnis.	1. 59
An requiratur consensus statuum?	3. 156	Refutatur ejus principium <i>Socialistæ</i> .	1. 165
Ad legitima Inferiorum fœdera regulariter requiritur Superiorum auctoritas & consensus?	3. 158		
<i>Schmalcaldici</i> fœderis probitas examinatur & refutatur.	3. 159		
Fœderum qualitas proponitur.	3. 160		

Errat

INDEX

Errat circa jus necessitatis.	2. 115	A quo nomen habeant?	1. 33
Et circa licentiam duellorum.	2. 124	In his impleta Noëmi Maledictio.	1. 33
Item circa officia fermocinantium.	2. 160	<i>Hobbesius.</i>	
Et	2. 162	Quam ei laudem adstruat Puffendorfius?	1. 53
Item circa officia jurantium.	2. 166	Author est pestilens, etiam Protestanti-	
Ejus errores de societate conjugali.	3. 23	bus non invitis.	1. 60
Frustra adstruit <i>mare liberum.</i>	3. 63	Ubi & quando natus?	1. 60
Non probatur in doctrina de testamentis.	3. 80	Impia ejus principia.	1. 61
Erroneus est in doctrina de origine Ma-		Ablurda ejus sententia <i>de statu belli.</i>	1. 131
jestatis.	3. 94	Ejus mens de principio fundamentali ju-	
Ejus definitio de bello vindicatur.	3. 99	ris naturæ.	1. 173
Divisio ejusdem reprobat.	3. 100	Malè adstruit identitatem Juris natu-	
Quæ illius sententia de fœdere contra		ræ, & Gentium.	1. 174
Infideles incundo.	3. 173	Erravit circa primam de Deo notitiam.	2. 6
<i>Guilielmus de Muelen.</i>		Et circa licentiam duellorum.	2. 123
Ejus figmenta, de statu naturæ integræ		Item circa potestatem paternam.	3. 27
congesta, refelluntur.	1. 20	<i>Hollandi.</i>	
H.		Jus Gentium limitant ratione commer-	
<i>Habitus.</i>		ciorum.	3. 68
Quid sit, & an detur?	1. 88	<i>Homicidium.</i>	
<i>Hæresis.</i>		An in eo unquam sit dispensatum?	1. 145
An fundare possit justam belli causam?	3. 122	<i>Homo.</i>	
Item.	3. 123	Primus quomodo sit creatus?	1. 7
<i>Hæretici.</i>		Insula ei in primo instanti dona gratiz.	1. 8
Regnorum mutationes malè tribuunt		Erat suo modo impassibilis, & immor-	
fato.	3. 56	talis.	1. 9
An hæretici subditi possint compelli ad		Hominum propagatio per viam gene-	
veram fidem?	3. 121	rationis naturalis etiam fuisset in sta-	
An & quando etiam debellandi hære-		tu naturæ integræ.	1. 10
tici non subditi?	3. 121	Homines, etiam <i>Adamo</i> non peccante,	
<i>Heber.</i>		tamen peccare potuissent, ac puniri.	1. 12
Ejus familia linguam primam retinuit.	1. 31	Hominis ad consortium Dei sublima-	
An complex in exstruenda turri <i>Babel?</i>	1. 31	tio an fuerit debita naturæ innocenti?	1. 12
<i>Hebrai.</i>		Instructus auxiliis merè naturalibus an	
Quàm fuerint multiplicati in <i>Ægypto?</i>	1. 21	servare potuisset totam legem naturæ?	1. 13
Unde nomen ducant, & quare dicantur		Fuisset rectus etiam in statu naturæ	
populus Dei?	1. 28	puræ.	1. 14
Quæ eorum prima præcepta?	1. 30	Hominum copia ante diluvium qua-	
Eorum autoritas non sufficit, quia sæ-		lis fuerit?	1. 21
pe erronea.	1. 30	Eorum ante diluvium tam longævæ vi-	
Spectata autoritate Eorum lingua est		tæ causa.	1. 22
prima dicenda.	1. 31	Eorum indoles minimè barda.	1. 23
<i>Hebrai</i> ab <i>Arphaxat</i> descendentes.	1. 33	Non omnes, qui in diluvio submersi,	
<i>Heineccius.</i>		sunt damnati.	1. 27
Quid de illius doctrina censendum?	1. 55	Eorum multitudo erat causa divisionis	
Ejus principium fundamentale juris na-		terræ.	1. 34
turæ non satis aptum.	1. 170	Hominis officium in quo consistat?	1. 38
Erroneus est in doctrina de officiis ho-		An semper debeat agere <i>ut homo?</i>	1. 84
minis erga proximum.	2. 128	Unde in hominibus tanta animorum	
Errat in doctrina de societate conjugali.	3. 26	varietas?	1. 90
<i>Henniges.</i>		Necessariò intendit aliquod bonum,	
Malè asserit, unam in corpore civili dari		tanquam finem saltem negativè ulti-	
potestatem.	2. 35	mum.	1. 111
Errat in habitu Religionis <i>Judaicæ</i> ad		Necessitate legis naturalis tenetur ten-	
<i>Christianam.</i>	2. 40	dere per suos actus ad finem <i>simplici-</i>	
Vaniloquus de summa potestate Impe-		ter ultimum.	1. 111
perantium circa sacra.	2. 41	Ejus officium quale & quotuplex?	2. 3
Item.	2. 44	Quale sit erga Deum?	2. 4
Alogia circa primatum Pontificis.	2. 66	Quale erga seipsum?	2. 74
Menda circa officia fermocinantium.	2. 160	Qualia officia hominis erga se Jure na-	
Et jurantium.	2. 166	turæ præscripta & prohibita?	2. 83
<i>Henoeh. v. Enos.</i>		An licitum sit homini, directè vel indi-	
<i>Hertius.</i>		rectè seipsum occidere?	2. 110
Malè interpretatur <i>Puffendorfius.</i>	2. 123	<i>Honestas.</i>	
<i>Hetæi.</i>		Quæ propriè dicatur, & qui ejus effe-	
		ctus?	1. 4
		Ra-	

UNIVERSALIS.

Ratio <i>honesti</i> ac <i>inhonesti</i> unde habeatur?	1.	41	An eorum actus aduersentur immunitati Potestatis sacrae?	2.	56
In quo eam posuerint Stoici?	1.	42	An possint convocare Concilia?	2.	57
Omnis destructa per detestandos <i>Lutheri</i> & <i>Calvinique</i> errores.	1.	55	Quibusnam Titulis obligetur ad bellum pro Religione suscipiendum?	3.	113
Quomodo refundatur in actum?	1.	82	<i>Imperium.</i>		
An propter se intendi debeat?	1.	82	Ejus origo qualis?	1.	35
An etiam inhonestas?	1.	82	Imperia jam ante diluuium dabantur, sed non tam perfecta.	1.	36
<i>Honor.</i>			Sunt juris Gentium.	1.	36
Ejus defensio an & quomodo sit licita?	2.	99	Variorum circa hoc errores.	1.	35
<i>Hoppius.</i>			Quis primum imperium habuerit?	1.	36
Ejus testimonium de Jure Canonico, in terris Protestantium recepto?	1.	51	Horum causa corruptivae quales?	3.	54
Quale huic nomen tribuat?	1.	50	Imperium summum <i>Majestas</i> dicitur.	3.	89
<i>Hornius.</i>			Imperium, in captos bello justo, quale?	3.	139
Jus sacrorum negat Potestati politicae. Potestatem patriam male extendit ad jus summum vitae & necis.	2.	38	An sit simpliciter inalienabile?	3.	179
I.	3.	30	<i>Imputabilitas.</i>		
<i>Jansenius.</i>			Quid sit & unde mensuranda?	1.	85
Erravit negando possibilitatem status naturae purae.	1.	12	An detur in actibus sine debita libertate & advertentia positus?	1.	85
Plura ejus damnata phantasmata circa statum naturae purae & lapsae referuntur.	1.	20	An in indirecte liberis?	1.	85
<i>Japhet.</i>			<i>Incarnatio.</i>		
Ejus progenies.	1.	33	Quoad substantiam cognita <i>Adamo.</i>	1.	8
Quam terrae portionem obtinuerit?	1.	34	An revelata Antiquis?	1.	38
<i>Idololatria.</i>			<i>Indifferentia.</i>		
Non fuit apud Antediluvianos.	1.	27	Physica qualis sit juxta <i>Puffendorffium</i> ?	1.	100
Author ejus apud Postdiluvianos <i>Ninus.</i>	1.	28	<i>Inducia.</i>		
Inventor <i>Nemrodus</i> seu <i>Belus.</i>	1.	28	Quid sint?	3.	190
Illius causa & occasio.	1.	28	Quis eas possit concedere?	3.	190
Est inexcusabilis.	2.	7	Earum effectus immediatus & medietus.	3.	190
<i>Jehusai.</i>			Quando cessent?	3.	191
Unde nomen sortiti?	1.	33	<i>Insans.</i>		
In his impleta <i>Noemi</i> maledictio.	1.	33	An in statu naturae integrae infantes statim deserti?	1.	25
<i>Ignorantia.</i>			An fuissent subiecti parentibus?	1.	25
Antecedens, concomitans & consequens quomodo respiciat voluntarium?	1.	77	An a natura iis insitum sit idioma certum?	1.	31
An sit possibilis ignorantia <i>invincibilis Dei</i> ?	1.	95	<i>Infideles.</i>		
An sub praedicto Potestatis <i>supremae efficaciter obligantis</i> ?	1.	119	An armis licite impetantur ratione solius infidelitatis?	3.	117
Vel an ignorari possit jus naturae quoad <i>prima principia.</i>	1.	119	An saltem indirecte adduci possint ad suscipiendam veram fidem.	3.	117
Potest dari quoad alia jure naturae praecipua vel prohibita.	1.	119	Directe cogi nequeunt ad veram fidem.	3.	119
Satisfit objectionibus.	1.	120	Bene tamen indirecte.	3.	119
Invincibilis ignorantia an punibilis?	1.	122	An cum iis licite incantur foedera contra Fideles?	3.	161
<i>Immortalitas.</i>			An licite ab illis petantur arma?	3.	172
Demonstrabilis est ratione saltem extrinseca.	1.	118	An unquam licite iisdem feratur auxilium?	3.	172
<i>Immunitas.</i>			<i>Injuria.</i>		
Primi hominis a concupiscentia & passibilitate.	1.	8	Proximo illata quando ad restitutionem obliget?	2.	138
Non fuisset proprietas naturae, sed dos originalis iustitiae.	1.	12	An ob culpam mere juridicam, vel ob Theologicam venialem?	2.	139
<i>Impedimentum.</i>			Satisfit objectionibus.	2.	140
Matrimonii in statu naturali.	3.	11	In emptione iniqua quando damnum sit refarciendum spectata lege naturae?	2.	142
Consanguinitas quale sit impedimentum matrimonii?	3.	16	Quomodo illata corpori, vel honori sit compensanda?	2.	144
Alia impedimenta, matrimonium, naturae jure dirimentia statuuntur.	3.	17	Aut pro bonis internis animi.	2.	145
<i>Imperator.</i>			Solum praevisa an fundet bellum iustum?	3.	127
Eorum testimonia circa Jus sacrorum soli Potestati ecclesiasticae competens.	2.	38	An ejusdem vindicatio?	3.	128
			Qualis injuria pacem solvat?	3.	184

INDEX

<i>Institutio.</i>		Juris naturæ & gentium cultura in statu veteris Testamenti.	I. 37
Institutionum Juris naturæ & gentium utilitas & necessitas.	I. 72	Jus naturæ an & quomodo distinctum à jure divino.	I. 37
Earum penes Catholicos raritas.	I. 73	Quomodo magis illustratum.	I. 37
<i>Intellectus.</i>		Ejus conditio apud Gentiles in veteri Testamento.	I. 38
Quid sit, an principium effectivum actionis moralis.	I. 87	An probetur per testimonia Sophorum Gentilium?	I. 41
Quotuplex, & quod ejus objectum?	I. 88	Juris naturæ & Gentium cultura in Legge nova.	I. 44
<i>Inventio.</i>		Juri naturali quid contulerint Patres?	I. 45
Quid sit, & qui ejus effectus?	3. 71	Quid Scholastici?	I. 46
<i>Judicium.</i>		Jus civile & Canonicum an adjumento fuerint disciplinæ Juris naturæ?	I. 50
Extremum Adamitis prædicatum.	I. 25	Heterodoxorum de Jure canonico, ejusque origine figmenta.	I. 50
Verum de rebus humanis.	I. 40	Quæ summa Juris naturæ?	I. 51
<i>Juramentum.</i>		An Protestantibus novatoribus tribuenda ejus instauratio?	I. 52
Ejus natura & proprietates.	2. 156	An dari possit invincibilis ignorantia Juris naturæ?	I. 119
Licentia & obligatio illius.	2. 156	Jus naturæ, pro foro solum externo accommodatum, est mancum.	I. 124
Etiam injustè extortum obligat.	2. 158	Ejus objectum primum.	I. 127
De re mala, vana, indifferente non obligat.	2. 158	Juris naturalis principia generalia, an homini sint indita per modum habitus.	I. 128
In utilitatem proximi factum semper est servandum.	2. 158	Jus naturæ an detur?	I. 133
Obligatio in jurante est personalis.	2. 158	Varia ejus acceptio & descriptio.	I. 134
Observanda circa usum juramenti.	2. 158	An ejus essentia bene statuatur in dictamine rationis?	I. 135
Ejus obligatio quomodo tollatur?	2. 159	Vera definitio statuatur.	I. 137
Varia principia jurantium.	2. 159	Ejus subjectum est omnis & solus homo.	I. 138
Protestantium principia de juramento refutantur.	2. 160	Varia divisio.	I. 139
Errores Protestantium circa officia jurantium.	2. 166	Ejus objectum & forma.	I. 141
Juramentum pacis vi aut metu gravi, injustè incusso, extortum an valeat?	3. 187	Proprietates Juris naturæ.	I. 141
<i>Jurisdictio.</i>		Inter eas etiam numeratur immutabilitas.	I. 142
Ejus origo.	I. 1	Saltem propriè talis.	I. 144
Interna <i>Puffendorffio</i> est merissimè persuasiva.	2. 22	An Jus naturæ unquam sit mutatum potestate divina vel humana?	I. 145
Externa sacra an Principi debita?	2. 26	An sit capax interpretationis, vel epikiaz?	I. 147
Ad quæ se extendat.	2. 26	Quis ejus effectus primarius, quis secundarius?	I. 148
Qualis competat Principibus in Infidelibus?	3. 119	Objectum Juris naturalis unde dignoscendum?	I. 149
<i>Jureconsultus.</i>		An obliget antecedenter ad societatem?	I. 167
Quis, & quale ejus officium?	I. 2	Jus Gentium an detur?	I. 174
<i>Jurisprudencia.</i>		Differentia ejus à Jure naturæ.	I. 178
Varia ejus definitio.	I. 1	Aliæ differentiæ incongruæ afferuntur.	I. 179
Præcipua ejus divisio.	I. 2	Specialem tamen habet cum Jure naturali propinquitatem.	I. 180
Illius subjectum, objectum, forma, ac finis	I. 2	Est specificè distinctum à Jure civili.	I. 180
Jurisprudencia universalis constitutiva, distinctiva & adjumenta.	I. 2	Ejus origo causalis & formalis.	I. 180
Quænam Jurisprudenciæ naturalis?	I. 3	Ejus essentia.	I. 181
Quales actiones hominis dirigat?	I. 4	Vera ejus definitio.	I. 183
Differt à Theologia & Philosophia morali.	I. 5	Magnam habet affinitatem cum jure consuetudinario.	I. 183
Inter ejus adjumenta rectè ponitur jus positivum & Theologia moralis.	I. 6	Varia divisio.	I. 183
Quomodo excolta à Patribus?	I. 45	Objectum multiplex.	I. 184
Erroneæ circa hoc Protestantium opiniones.	I. 45	Ejus effectus & obligatio obedientiæ.	I. 186
<i>Jus.</i>			
Ejus origo & varia acceptio.	I. 1		
Juris naturæ disciplina sine principii honesti manca.	I. 5		
Disciplinæ Juris naturæ, & positivi non differunt ex objecto & fine.	I. 6		
Jus in re, & Jus ad rem quò ad dominia quando collatum?	I. 34		

In

UNIVERSALIS.

In se absolutè est mutabile ex consensu Gentium.	1. 187	Jus Imperii quid statuatur circa foederum initionem?	3. 156
Statuitur modus cognoscendi, quænam sint juris Gentium?	1. 187	Jus pacis penès quem resideat?	3. 175
Jus sacrorum Protestantibus quale & quotuplex?	2. 20	An sit delegabile?	3. 176
In sensu latiore dicit potestatem Ecclesiasticam tam ordinis, quàm jurisdictionis.	2. 24	Jus naturæ an irritet contractus, metu gravi injusto extortos?	3. 184
An Principi debeatur ratione summi imperii?	2. 26	Jus commendi quid dicat?	3. 189
Quousque se extendat?	2. 26	Ad quos se extendat?	3. 190
Nullatenus competit Potestati politicæ.	2. 36	An exspiret morte concedentis?	3. 190
An Principibus orthodoxis nullum omnino remaneat Jus ecclesiasticum?	2. 39	<i>Justinianus.</i>	
Jure divino & ecclesiastico soli Potestati ecclesiasticæ competit.	2. 61	Vapulat ob introductum Institutum.	1. 50
Jus naturæ etiam continet officia hominis erga se.	2. 74	Ejus effatum circa jus Canonicum.	1. 51
Jus necessitatis quale & quotuplex?	2. 90	Jus sacrorum negat Potestati politicæ.	2. 38
Jus naturæ an obliget ad se, suaque defendenda?	2. 110	Quid censuerit de potestate, Principibus in sacra competente?	2. 57
Protestantium Moralistarum errores circa jus necessitatis.	2. 115	Per jus naturale sæpe intelligit jus Gentium.	3. 61
Jus naturæ prohibet duellum.	2. 119	Ejus sensus circa jus in bona Ecclesiæ, tempore belli, explicatur.	3. 137
Jus manuarium omni juri contrarium est.	2. 124	<i>Justitia.</i>	
Jus naturæ quid statuatur circa pluralitatem in statu conjugali?	3. 7	Propriè talis habetur erga Deum, & seipsum.	1. 4
Jus parentum in liberos quale?	3. 29	<i>Originalis</i> erat cumulus donorum omnium.	1. 9
Dominorum quò ad mercenarios quale?	3. 34	Quodnam hujus subjectum, & an simpliciter fuerit supernaturalis?	1. 9
Jus naturæ concessivum est origo civitatis.	3. 37	Quando fuerit perditæ?	1. 15
Jus commercii nunquam propriè fuit mutatum.	3. 67	An collata cum, vel sine consensu creaturæ liberæ?	1. 16
Jus Gentium an dicat navigationes & commercia hodie limitata?	3. 68	Justitiæ initium non est ex solis naturæ viribus.	1. 19
Jura <i>Majestatis</i> qualia?	3. 95	Justitia Dei malè dicitur fuisse unquam incerta.	1. 124
Jura <i>belli & pacis</i> quid denotent?	3. 96	Ad justitiam belli quæ requirantur?	3. 108
Jura <i>foederum, Sacrorum, Legatorum</i> quid importent?	3. 96	Justitia belli religionis respectu Infidelium quomodo fundetur?	3. 114
Jura <i>Legum, judiciorum, ac tributorum</i> quomodo competant summis Imperantibus?	3. 96	Quomodo respectu subditorum hæreticorum?	3. 121
Jus belli an supersit Christianis contra <i>Turcas</i> in terram sanctam?	3. 116	An etiam debellari possint non subditi?	3. 121
Jus in armis seu ratio statûs non est justa belli causa.	3. 126	Justitia belli in genere fundatur in gravi injuria.	3. 124
Sicut etiam jus imperfectum.	3. 126	Justitia causæ probabilis, vel probabilior an ad bellum sufficiat?	3. 133
Jus naturæ & Gentium quid concedat circa transitum militarem?	3. 130	Justitia belli an examinanda subditis?	3. 141
Jus occidendi hostem est belli effectus primarius.	3. 134	Justitia in bello respectu militum & hostium quid requiratur?	3. 142
Secundarius est jus in hostium bona. Quid circa hoc statuatur jus Gentium?	3. 135		
An se etiam extendat ad bona Ecclesiæ?	3. 136	K.	
Jus in captos quale proveniat è bello justo?	3. 138	<i>Kemmerichius.</i>	
Quale in Christianos?	3. 138	Ejus testimonium de cultura Juris naturæ per legem <i>Christi</i> .	1. 44
Jus conscribendi milites unde oriatur?	3. 140	Inepta crisis circa Patrum studia in excolendo Jure naturæ.	1. 45
Jus <i>Armandia</i> quid denotet, & unde proveniat?	3. 140	Item circa Scholasticorum operam.	1. 47
Unde jus exstruendi munimenta.	3. 140	Ejus sensus de Jesuitarum doctrina.	1. 48
Jus <i>repressaliarum</i> quid sit?	3. 144	<i>Puffendorsum</i> dicit instauratorem Juris naturæ.	1. 54
Jus foederum quibus competat?	3. 156	Ejus de libro <i>Grotii</i> opinio.	1. 59
		Malè assumpsit principium <i>Thomasi</i> .	1. 172
		Ineptè negat, cultum Dei externum Jure naturæ præceptum.	2. 12
		Opiniones illius falsæ circa jus necessitatis.	2. 116
		Item circa licentiam duelli.	2. 124
		Doctrina ejus damnata circa restitutionem faciendam.	2. 145
		Errat circa licentiam falsiloquii.	2. 162

INDEX

<i>Koehlerus.</i>			
Quid de hujus libro centendum?	1.	55	
Principium Juris naturæ ab eo positum non accuratum.	1.	171	
Fallit in doctrina de officiis hominis erga proximum.	2.	129	
<i>Koehlerus David.</i>			
Malè discurret de societate conjugali.	3.	26	
L.			
<i>Lamech.</i>			
Primus <i>Adamas</i> spem in Messiam docuit, spiritu prophetico præditus.	1.	26	
<i>Legatus.</i>			
Legatorum admissio & securitas an sit naturæ præcipientis?	1.	175	
An Juris Gentium?	1.	185	
<i>Legislator.</i>			
Primus & summus quis?	1.	1	
Quinam, Legislatorum nomine, præcipuè fuerint insignes?	1.	1	
<i>Leibnitius.</i>			
Quæ in libro <i>Puffendorffii</i> circa jus naturæ desideraverit?	1.	64	
Bene. carpit ejus librum.	1.	66	
Et felicitatem, vitæ termino clausam.	1.	123	
<i>Lex.</i>			
Legum origo, definitio, ac divisio.	1.	1	
Legibus universalibus ac æternis nemo exemptus.	1.	2	
Legem naturæ totam servare an potuisset homo in statu naturæ puræ.	1.	13	
Leges divinæ ceremoniales & judiciales Hebræis datæ.	1.	37	
Lex divina, ut à naturali distincta, an Gentilibus manifestata?	1.	41	
Leges naturæ quomodo roboratæ?	1.	42	
Lex Evangelica quid contulerit ad disciplinam Juris naturæ?	1.	44	
Leges omnes per Protestantes corruptæ.	1.	56	
Lex Dei an dicat actum liberum?	1.	93	
Item.	1.	99	
An possit non cognosci?	1.	95	
An detur Lex æterna?	1.	96	
Quæ illius materia, essentia, & proprietates?	1.	97	
An sit prima regula objectiva moralitatis?	1.	98	
Diluuntur objecta.	1.	99	
Lex divina duplex.	1.	105	
Qualis intelligatur per legem scriptam in cordibus?	1.	129	
Naturalis conveniens est statui naturali hominum.	1.	130	
Hæc dupliciter spectari potest.	1.	138	
Differt à positiva.	1.	139	
An unquam propriè sit immutata?	1.	145	
Quomodo sit ad alios?	1.	170	
An obsit libertati naturali?	1.	130	
Lex juxta <i>Lutherum</i> nulla inter <i>Christianos</i> .	2.	19	
Humana an & quando obliget cum periculo vitæ?	2.	92	
Lex prohibens venationem ad quid obliget?	3.	72	
<i>Libellus.</i>			
Repudii an matrimonium verè solverit?	3.	3	
<i>Libertas.</i>			
Hominis quid & quotuplex?	1.	78	
An detur in statu naturæ lapsæ?	1.	78	
An sit actui intrinseca?	1.	78	
Qualis competat actui voluntatis interno imperato?	1.	79	
Ejus radix quæ sit?	1.	87	
Libertati naturali an obsit lex naturalis?	1.	130	
Libertas commerciorum an hodie sit restricta?	3.	68	
<i>Libido.</i>			
Jure naturæ est prohibita.	2.	84	
<i>Lignum.</i>			
Vitæ quale, & quanta ejus virtus?	1.	9	
<i>Lingua.</i>			
Ejus usus qualis apud Antediluvianos?	1.	24	
Divisio ac diversitas.	1.	24	
An ulla sit homini insita à natura?	1.	31	
Quæ omnium prima?	1.	31	
Unde harum confusio, & quantus sit numerus?	1.	31	
Quæ matrices, & quæ ex illis prognatæ?	1.	31	
Originariæ denuò variatæ & corruptæ.	1.	32	
<i>Germanica</i> aliis diutius conservata.	1.	32	
<i>Gallica</i> unde compacta?	1.	32	
<i>Locutio.</i>			
Æquivoca an licita.	2.	152	
Usus promiscuus locutionis amphibologicæ Jure naturæ prohibitus.	2.	154	
Axiomata Protestantium circa licentiam falsæ locutionis rejiciuntur.	2.	162	
<i>Ludovici Fridericus.</i>			
Ejus error de voto continentiæ & conjugio.	3.	26	
<i>Lutherus.</i>			
Ejus error circa essentiam peccati originalis.	1.	15	
Item circa statum naturæ puræ & lapsæ.	1.	19	
Falsa opinio circa originem Imperiorum.	1.	35	
Ejus deliria circa jus Canonicum.	1.	51	
Detestabilis doctrina de officiis hominis.	1.	56	
Author corruptelæ de potestate sacrorum.	2.	18	
Ejusdem falsa supposita recensentur.	2.	18	
Malè improbat bellum Religionis contra Turcas.	3.	116	
Æquè ineptè probat contra Papam & Catholicos.	3.	147	
<i>Luxuria.</i>			
Causa corruptæ stirpis <i>Caini</i> , & <i>Chami</i> .	1.	26	
Speciali præcepto <i>Noachidis</i> prohibita.	1.	29	
<i>Lydi.</i>			
Unde originem habeant?	1.	33	
M.			
<i>Machiavellus.</i>			
Veræ de ejus libro censuræ.	1.	57	
Turpiter errat in felicitate statûs civilis.	3.	38	
Ineptè voluit, munimenta omnia in Regnis subruï.	3.	51	
<i>Majestas.</i>			
Ejus essentia, proprietates, & divisio.	3.	89	
Ejus origo proxima & remota qualis?	3.	91	
In specie an sit immediate à Deo?	3.	91	
Majestatis subjectum & objectum quale?	3.	94	
Ejus jura quænam?	3.	95	

UNIVERSALIS.

<i>Malitia.</i> Actuum unde oriatur?	1. 91	Metus gravis injustè incussus an invalidet contractum pacis?	3. 184
<i>Mare.</i> Famosa controversia de maris dominio elucidatur.	3. 62	<i>Moderamen.</i> Inculpatæ tutelæ quid sit?	2. 105
<i>Maritus.</i> Quanta ejus in uxorem potestas?	3. 22	De hoc statuitur regula.	2. 107
Unde hæc potestas proveniat?	3. 23	<i>Mollities.</i> Jure naturæ est prohibita.	2. 85
Non est despotica, herilis, aut absoluta.	3. 23	<i>Monarcha.</i> Primus quis fuerit?	1. 36
<i>Massilienses.</i> Errarunt circa statum naturæ integræ.	1. 19	<i>Monarchia.</i> Ejus status an malus?	1. 36
<i>Matrimonium.</i> Fuisset etiam in statu naturæ integræ.	1. 10	Quid sit, & quale ejus symbolum?	3. 42
Ejus institutioni primariæ an repugnet polygamia?	1. 27	Præstat inter species Rerumpublicarum.	3. 45
Quinam gradus illud dirimant?	1. 159	Si sit temperata.	3. 47
Ejus insolubilitas an sit Juris naturalis?	3. 3	Diluuntur objectiones.	3. 47
Statuuntur plures hac de re sententiæ.	3. 6	<i>Moneta.</i> Ejus usus an sit Juris Gentium?	1. 186
Pluralitas in matrimonio jure divino positivo est prohibita.	3. 7	<i>Monomachia</i> vid. <i>Duellum</i>	
Matrimonii impedimenta in statu naturali.	3. 11	<i>Montaltius.</i> Ejus opus epistolicum justè damnatur.	2. 123
Matrimonium in primo gradu lineæ rectæ est Jure naturæ nullum.	3. 13	<i>Moralitas.</i> Quid sit, & quæ ejus constitutiva?	1. 81
Refutatur opinio opposita.	3. 14	An sit essentialis actui?	1. 81
Est quoque prohibitum jure divino positivo, Gentium & humano.	3. 15	An conveniat actibus voluntatis, aliarumque potentiarum?	1. 81
An matrimonium etiam reddatur nullum per reliquos gradus consanguinitatis in linea recta?	3. 16	Quomodo refundatur in actum?	1. 82
Matrimonii impedimenta dirimentia, spectato jure naturæ, qualia sint?	3. 17	Ejus proprietates consecutiva.	1. 85
An inter ea etiam sit crimen?	3. 18	<i>Mors.</i> Nulla fuisset in statu naturæ integræ.	1. 9
An vis vel metus?	3. 19	<i>Mores.</i> Quales habuerint Antediluviani?	1. 25
Matrimonii officia & jura quænam?	3. 20	Eorum corruptio in stirpe <i>Caini</i> unde provenit?	1. 26
<i>Maximilianus.</i> Feliciter suppressit usum diffidationis.	2. 125	Eorum ratio post diluvium	1. 27
<i>Melanchton.</i> Ejus error circa peccatum originale.	1. 15	Quanta eorum perversitas in Testamento veteri, etiam in populo electo.	1. 42
Detestanda ejus doctrina.	1. 52	Morum varietas unde proveniat?	1. 90
<i>Mendacium.</i> An intrinsecè malum?	1. 91	<i>Moyfes.</i> Præcipuus Legislatorum humanorum.	1. 1
Quid & quotuplex?	2. 146	An ejus volumina Sophos latuerint?	1. 42
Semper est prohibitum Jure naturæ.	2. 148	<i>Mundus.</i> Ejus corruptio ante Christi adventum.	1. 44
Cur dicatur <i>intrinsecè</i> malum?	2. 152	Lumine naturæ notum est, cum non esse casu.	1. 116
Definitio protestantica rejicitur.	2. 161	<i>Munimentum.</i> Quam sint necessaria Provinciis?	3. 51
Ut & axiomata, atque deductiones circa licentiam mendacii.	2. 162	Eorum incommoda qualia?	3. 52
Item.	2. 164	Jus ea exstruendi è bello justo provenit.	3. 141
<i>Mercatura.</i> Etiam fuit apud Antediluvianos.	1. 24	<i>Mutilatio.</i> Proprii corporis, per se loquendo, Jure naturæ est prohibita.	2. 83
<i>Merces.</i> Earum transvectio an jure Gentium libera?	3. 69	N. <i>Nabuchodonosor.</i> An primus Monarcha?	1. 36
An justè negari possit?	3. 131	<i>Natalis Alexander.</i> Ejus de origine potestatis summæ crisis improbata.	3. 94
Quando censenda sit verè innoxia?	3. 131	<i>Natio.</i> Quæ tam diversarum origo?	1. 33
<i>Meritum.</i> Quale fuisset in statu puræ naturæ, & quod ejus præmium?	1. 13	Omnium consensus est argumentum, ex quo eruatur Jus naturæ.	1. 41
<i>Metus.</i> An tollat voluntarium?	1. 76	Ex harum consensu colligitur existentia <i>Entis supremi.</i>	1. 116
An sit impedimentum dirimens matrimonii?	3. 19	<i>Natura.</i> Ejus lumen quid agat in homine?	1. 3
Metus proborum ab improbis an sit causa Civitatis?	3. 36		Tri-

INDEX

<p>Triplex status. 1. 7</p> <p><i>Integræ</i> status perfectissimus. 1. 9</p> <p>Si tamen subditi in sua innocentia essent permanfuri. 1. 11</p> <p><i>Puræ</i> status quis concipiatur, & an fuerit possibilis? 1. 12</p> <p><i>Lapsæ</i> quis status sit? 1. 15</p> <p>Quibus bonis sit spoliata per originale? 1. 16</p> <p>Quid intelligatur per <i>vulneratam</i>? 1. 17</p> <p>An & quomodo <i>lapsa</i> facta sit debilior? 1. 17</p> <p>Vindicatur status naturæ integræ, & lapsæ ab erroribus <i>Pelagii</i>, & <i>Semipelagianorum</i>. 1. 19</p> <p>Ejus status antediluvianus. 1. 21</p> <p>Et postdiluvianus usque ad legem scriptam. 1. 27</p> <p>Corrupta exigebat rerum divisionem. 1. 35</p> <p>Rationalis solum est capax moralitatis. 1. 81</p> <p>An sit Regula objectiva actionum moralium. 1. 90</p> <p>Et quidem natura rationalis quæ talis. 1. 91</p> <p>Natura docet, universum non esse à casu, dari Ens supremum &c. 1. 116</p> <p>Naturæ debitum quid sit? 1. 152</p> <p>Est origo Civitatis fundamentalis. 3. 37</p> <p>Naturæ corruptio fuit origo belli injusti <i>Navigatio</i>. 3. 103</p> <p>Per Oceanum an prohiberi possit genti ab altera gente? 3. 105</p> <p style="text-align: center;"><i>Navis.</i></p> <p>Earum usus probabilius jam fuit apud Antediluvianos. 1. 24</p> <p style="text-align: center;"><i>Necessitas.</i></p> <p>Quænam scitu necessaria necessitate medii? 1. 18</p> <p>Necessitas quid denotet? 2. 90</p> <p>Ejus proprietates. 2. 91</p> <p style="text-align: center;"><i>Negotiatio.</i></p> <p>An jure Gentium omnibus concessa? 3. 67</p> <p>An etiam per vastum Oceanum? 3. 68</p> <p style="text-align: center;"><i>Nemrod.</i></p> <p>Idololatriam invenit 1. 28</p> <p>An fuerit tyrannus, an primus Monarcha? 1. 36</p> <p style="text-align: center;"><i>Ninus</i></p> <p>Exemplum multiplicatorum post diluvium Noachitarum. 1. 21</p> <p>Inventor idolomanniæ. 1. 28</p> <p style="text-align: center;"><i>Noachide.</i></p> <p>Qui dicantur, & quæ eorum præcepta? 1. 29</p> <p>Eorum lingua, ac divisio. 1. 30</p> <p>Originem Noëmo, ejusque posteris debent. 1. 33</p> <p style="text-align: center;"><i>Noë.</i></p> <p>Primus justitiæ & pœnitentiæ magister. 1. 26</p> <p>Instruxit suos in artibus & disciplinis. 1. 30</p> <p style="text-align: center;">O.</p> <p style="text-align: center;"><i>Obedientia.</i></p> <p>Quomodo in veteri Testamento fuerit præcepta Regibus Gentilibus? 2. 40</p> <p style="text-align: center;"><i>Obligatio.</i></p> <p>Juris naturæ enervatur per beatitudinem civilem <i>Puffendorfsianam</i>. 1. 124</p> <p>Naturalis ad exhibenda proximo officia. 2. 130</p> <p>Ad reparandū damnū quando detur? 2. 138</p>	<p>Exceptiones ab ea. 2. 138</p> <p>In emptore rei furtivæ quanta sit in ordine ad restitutionem jure naturæ? 2. 142</p> <p>Qualis proveniat ex pacto de re turpi? 3. 76</p> <p>Quænam obligationes in bello justo? 3. 141</p> <p>In specie quanta in Principe respectu militum? 3. 142</p> <p>Quanta respectu hostium inter se? 3. 142</p> <p>Quanta respectu Neutralium? 3. 144</p> <p>Obligatio quanta servandi pacem? 3. 180</p> <p>Quosnam afficiat, & quando incipiat? 3. 181</p> <p style="text-align: center;"><i>Obsides.</i></p> <p>Quinam per eos intelligantur? 3. 188</p> <p>Quid circa eos servandum? 3. 188</p> <p style="text-align: center;"><i>Occisio.</i></p> <p>Aggressoris vitæ aut bonorum an & quomodo licita? 2. 93</p> <p>An licita sit directæ vel indirectæ sui ipsius? 2. 110</p> <p style="text-align: center;"><i>Occupatio.</i></p> <p>Ab ea verosimilius proveniunt dominia rerum? 3. 59</p> <p>An proveniat ex Jure naturæ? 3. 70</p> <p>Ejus natura & species præcipuæ. 3. 71</p> <p style="text-align: center;"><i>Oceanus.</i></p> <p>Sub diversa ratione consideratur. 3. 62</p> <p>Ex natura sua potest subjici dominio alicujus. 3. 63</p> <p>Per accidens tamen, & moraliter non potest. 3. 64</p> <p>An libera per eum navigatio prohiberi possit? 3. 105</p> <p style="text-align: center;"><i>Ockamus.</i></p> <p>Non bene adstruit mutabilitatem legum naturalium universalem. 1. 142</p> <p style="text-align: center;"><i>Officium.</i></p> <p>Hominis <i>erga Deum, se, & proximum</i> unde suam honestatem deducat? 1. 4</p> <p>Circa officium hominis systemæ veterum. 1. 39</p> <p>Universale hominis in quo consistat? 1. 40</p> <p>Doctrina <i>Stoicorum</i> circa hoc. 1. 42</p> <p>Officia hominis officiis <i>Christiani</i> conformarunt sancti Patres. 1. 46</p> <p>Corrupta per deformationem Protestanticam. 1. 55</p> <p>Officium hominis in genere & specie. 1. 112</p> <p>Interna hominis officia an ad honestatem præcipuè regulandam requirantur? 1. 126</p> <p>Quænam fundentur in naturæ necessario debito. 1. 152</p> <p>Officium hominis quale & quotuplex? 2. 3</p> <p>Quidnam circa officia erga Deum jure naturæ sit præceptum? 2. 8</p> <p>Item. 2. 14</p> <p>Officia cultûs interni, Jure naturæ, sunt præcepta. 2. 9</p> <p>Sicut etiam externi. 2. 10</p> <p>Hominis erga se qualia sint? 2. 74</p> <p>Cadunt sub Jus naturæ? 2. 74</p> <p>Errant circa hoc <i>Puffendorfsius</i>, & <i>Thomasius</i>. 2. 76</p> <p>Quoad culturam animi qualia sint? 2. 79</p> <p>Qualia circa culturam corporis? 2. 80</p> <p>Erga proximum sunt absoluta & hypothetica, deque horum indole & obligatione. 2. 126</p>
--	---

UNIVERSALIS.

Eorum objecta.	2.	131	Pacis obligatio quanta ?	3.	180
An etiam obligent respectu hostium ?	2.	135	Quos afficiat & quando incipiat ?	3.	181
Officia jurantium quænam ?	2.	159	Ejus accessoria quænam ?	3.	181
Officia reciproca parentum & liberorum qualia sint ?	3.	31	Ejus effectus quænam ?	3.	181
Officia ex statu herili fluentia quænam sint ?	3.	34	Requisita ad executionem pacis.	3.	182
Ex dominio acquisito qualia proveniant ?	3.	89	Ordo quis in ea servandus.	3.	182
<i>Oldenburgerus.</i>			Pacis interpretatio quæ, & penes quos resideat ?	3.	182
Ejus de libro <i>Grotii</i> censura.	1.	60	Pacis contraria recensentur.	3.	183
<i>Origo.</i>			Quomodo solvatur pax ?	3.	183
Familix paternæ qualis ?	3.	27	Pacis fractæ pœna an etiam ad hæredes transeat ?	3.	184
Item quæ dominii causalis & formalis ?	3.	57	Pax, metu gravi injustè incusso inita, an & quo jure rescindenda ?	3.	185
P.			An etiam juramento firmata ?	3.	186
<i>Pactum.</i>			Pacis accessoria qualia sint ?	3.	188
Obligatio pactorum est juris naturalis positivi.	3.	75	Quæ materiæ paci annexæ ?	3.	190
Quænam requirantur ad pacta ?	3.	75	Axiomata christiana de pace adducuntur.	3.	193
Pactum de re turpi an pariat obligationem ?	3.	75	Item alia pseudo-politica.	3.	194
An hoc sit æquivalenter duplex ?	3.	76	Pacis conservanda qualia ?	3.	194
Ostenditur pacti hujus nullitas.	3.	76	<i>Peccatum.</i>		
Pacta pacis, inita metu gravi injustè incussa, an valeant ?	3.	184	An ullum comittere potuissent posterii, Adamo non peccante ?	1.	12
An & quo jure rescindenda ?	3.	185	Veniale non fuisset ante mortale.	1.	12
An etiam juramento firmata possint rescindi ?	3.	186	An dari potuisset in statu naturæ puræ, & quod ejus remedium fuisset ?	1.	14
<i>Papatus.</i>			Originale quid sit, & quomodo dicatur nostrum ?	1.	15
Quo titulo eum honoret Puffendorfius ?	1.	68	Ejus essentia & constitutiva.	1.	15
<i>Parentes.</i>			Quomodo tollatur, & an detur in omnibus posteris ?	1.	15
Parentum & liberorum officia qualia sint ?	3.	31	An & quare ab hoc exempta sit Beatissima Virgo ?	1.	16
<i>Passio.</i>			Quæ pœnæ hujus peccati ?	1.	16
Animi quænam ?	1.	89	Peccati remedium quale apud Antediluvianos ?	1.	26
An indifferentes ?	1.	90	An homini sit necessarium ?	1.	56
<i>Patres.</i>			Philosophicum an detur ?	1.	91
Eorum studia circa Jus naturæ.	1.	45	<i>Pelagius.</i>		
An hoc cum divino confuderint ?	1.	46	Erravit, negando statum naturæ integræ.	1.	19
Antiquissimi jam tradiderunt Jus naturæ.	1.	59	Magis erravit negando statum naturæ lapsæ propriè talem.	1.	19
An suffragentur Potestati politicæ in sacra ?	2.	53	<i>Peripatetici.</i>		
Quos actus potestatis spiritualis Principibus concesserint ?	2.	56	Eorum falsa opinio circa finem hominis	1.	39
Supremam potestatem Ecclesiæ, ejusque Capiti tribuunt.	2.	64	In quo summum bonum statuerint ?	1.	39
Eorum sensus de prohibitione mendacii.	2.	165	<i>Perjurium.</i>		
An repugnent belli licentiæ ?	3.	106	Quando committatur ?	2.	158
<i>Pax.</i>			<i>Pfaffius.</i>		
Relative ad bellum considerata, est Juris gentium.	1.	185	Ecclesiæ regimen vult esse anonymum.	2.	20
Ejus essentia & divisio qualis ?	3.	174	Varias affert ecclesiastici regiminis formas phantasticas.	2.	23
Quæ ejus origo ?	3.	175	<i>Phalegus.</i>		
An proveniat à Jure naturæ vel Gentium ?	3.	175	Unde ei hoc nomen ?	1.	34
Pacis subjectum quale sit ?	3.	175	<i>Philosophia.</i>		
An & quomodo sit penes Reges minores ?	3.	175	Moralis quomodo conveniat cum Jurisprudentia.	1.	4
Pacis faciendæ quæ conditiones ?	3.	176	Quæ illius conditio apud Gentiles in statu legis scriptæ ?	1.	38
Ejus objectum quale ?	3.	177	Quæ illius tam corruptæ causæ apud Gentiles ?	1.	40
In specie illius objectum est <i>amistia.</i>	3.	177	Quomodo exulta in lege nova ?	1.	44
Ac restitutio Dominis faciendæ.	3.	178	An à Scholasticis confusa cum Theologia ?	1.	47

Plato.

INDEX

	<i>Plato.</i>			
Quem hominis finem posuerit ?		I. 43	Jurisdictionis externæ potestas spiritualis datur in Ecclesia Christi.	2. 59
S. Bernardi circa ejus mortem sensus.		I. 43	Est penitus distincta à potestate temporali Principum.	260
	<i>Pœna.</i>		Quæ spectato jure divino novæ Legis ne- tiquam competit potestati politicæ.	2. 61
Qualis sit secuta peccatum originale ?		I. 16	Imò etiam spectato jure ecclesiastico,	2. 66
An fuerint accidentales, an essentialis ?		I. 17	Potestas mariti in uxorem quanta ?	3. 22
Pœna pacis fractæ an transeat ad hæredes ?		3. 184	Unde proveniat ?	3. 23
	<i>Politica.</i>		Potestatis paternæ origo.	3. 37
In quo differat à Jurisprudencia ?		I. 2	Potestas in prolem cui competat ?	3. 29
Protestantica quantorum malorum sit causa.		2. 34	Potestatis patriæ mensura.	3. 30
Christiana & orthodoxa quid ad justas belli causas requirat ?		3. 146	Potestas regia an sit merè in commo- dum subditorum ?	3. 87
Quid requirat in Ducibus præsertim su- premis ?		3. 148	Potestati summæ an obsit nexus fidu- ciarius ?	3. 89
Politicæ christianæ axiomata de pace qua- lia ?		3. 193	Potestatis summæ divisio.	3. 90
	<i>Polygamia</i>		Quæ ejus origo ?	3. 91
An Adamicis prohibita, & utrum repugnet Juri naturæ ?		I. 27	An sit immediate à Deo ?	3. 91
Prohibita est jure divino positivo.		3. 7	An à populo ?	3. 92
Valde probabiliter etiam Jure naturæ.		3. 7	Potestatis acquirendæ modus, & usus non semper à Deo est.	3. 93
Licet contrarium ratione intrinseca sit æquè probabile.		3. 8	Sensus Alexandri Natalis minùs limatus.	3. 94
Polyandria simultanea juri naturæ ad- vertatur.		3. 9	Errores Authorum protestantium.	3. 94
Polygamia an absolutè prohibita jure na- turæ.		3. 11	Potestatis summæ jura quænam ?	3. 95
	<i>Polyviria.</i>		Regulariter ad belli justitiam requiritur.	3. 107
An absolutè prohibita.		I. 159	Potestatis summæ, injustè bellantis, quanta sit obligatio ?	3. 142
	<i>Polytheismus</i>		Potestas summa est subjectum pacis.	3. 175
Laborat ignorantia affectatâ.		2. 6		
	<i>Pontifex</i>		<i>Præceptum.</i>	
Verus Christi Vicarius, suprema potestate præditus.		2. 61	Quænam fuerint apud Noachidas ?	I. 29
	<i>Populus.</i>		An satis certa & legitima ?	I. 30
Populi etiam occidentales & antea igno- ti Reipublicæ formam habent.		I. 36	Præcepta Decalogi firmant Jus naturæ ?	I. 37
Eorum communis sensus probat dari Ens supremum.		I. 116	An servanda ?	I. 55
An possit præscribere contra potestatem summam Principis ?		3. 86	An detur præceptum omnia referendi ad finem, positivè honestum ?	I. 85
	<i>Potentia</i>		Præceptum affirmativum circa obliga- tionem tendendi ad finem proprium.	2. 8
Qualis sit intellectus ?		I. 87	Item de cultu externo.	2. 10
Nativæ hominis potentiz an congenitus sit habitus de primis moralitatis princi- piis ?		I. 129	Præcepta negativa circa officia erga Deum.	2. 14
	<i>Potestas</i>		<i>Premium.</i>	
A quo proveniat ?		I. 1	Virtutis quale fuisset in statu naturæ puræ ?	I. 14
Gubernativa in statu naturæ integræ fuisset directiva non coactiva.		I. 11	Congruum meritorum quale esse de- beat ?	I. 118
Sacrorum potestas à quibus corrupta ?		2. 18		
Legislativam omnem in Ecclesia sustu- lit Lutherus.		2. 19	<i>Præscriptio.</i>	
Ordinis quanta & qualis ?		2. 24	An sit Juris naturæ vel Gentium ?	I. 186
Jurisdictionis quid ?		2. 24	Ejus titulus cujus sit juris ?	3. 81
Quibus hæc aut illa competat ?		2. 27	Quomodo differat ab usucapione ?	3. 81
Potestatis pontificalis & regalis diver- tas.		2. 33	Solvuntur opposita.	3. 82
Summa quomodo competat Imperanti- bus ?		2. 35	Est juris Gentium immediate in se.	3. 83
Sacra nullatenus competit potestati politi- cæ.		2. 36	Differt à derelictione.	3. 84
Item		2. 53	Non reddit inutilem Capitulationis Caroli- næ articulum decimum.	3. 84
Probatur testimoniis		2. 38	Quanta sit eorum autoritas, qui præ- scriptionis originem juri Gentium deferunt ?	3. 85
Sacra & profana quomodo in veteri Te- stamento fuerit conjuncta ?		2. 40	An Gentium consensus circa eandem præsumendus ?	3. 85
			Quænam sint ejus signa à Gentibus ratiha- bitæ ?	3. 86
			An etiam patrocinetur populo contra potestatem summam Principis ?	3. 86
			<i>Princeps.</i>	
			Principi laico malè potestatem ordinis tribuunt Protestantici nonnulli.	2. 29
			Item.	

UNIVERSALIS.

Item.	2.	33	<i>Profelyti.</i>	Qui & quotuplicis generis apud Hebræos?	1.	30
Princeps electivus an sit utilior Reipublicæ, quàm successivus?	3.	48		Ad quæ præcepta fuerint obligati?	1.	30
An ex propria vel aliena Republica assumendus?	3.	50	<i>Protestantici.</i>	Naturalistarum & Moralistarum imperitæ nugationes circa doctrinam Patrum in cultura Juris naturæ.	1.	45
An justè possint prohibere venationes?	3.	72		Eorum inepta de Scholasticis sensa.	1.	46
An eorum consensus possit præsumi circa præscriptionem?	3.	85		Eorum errores circa hoc.	1.	48
An alienare possint Regna?	3.	87		Item eorum imperitia & malignitas.	1.	49
Pro Religione & licitè & cum obligatione bella suscipiunt.	3.	113		Eorum circa Jus canonicum deliria.	1.	51
Principibus cedunt bona, in justo bello acquisita.	3.	137		Eorum studia in reformanda disciplina Juris naturæ & Gentium.	1.	52
Injustè bellantium obligatio quanta?	3.	142		Ejus instaurationem non bene tribuunt		
An & quando iis liceat inire fœdera sine consensu Statuum?	3.	156	<i>Grotio.</i>	Pejus: sic dictæ reformationi protestanticæ.	1.	52
An iis liceat inire fœdera cum Ecclesiæ inimicis contra quoscunque alios?	3.	161		Posteriores an suis Antesignanis accuratiores in curandis legibus?	1.	56
Scripturæ circa hoc sensus.	3.	166		Machiavellizant nonnulli.	1.	57
Princeps an & quomodo juramenta sibi relaxare queat?	3.	188		Improbant <i>Puffendorffii</i> conatus.	1.	62
<i>Principium.</i>				Errores circa proprietates actus humani.	1.	79
Honesti, decori & justi an & quomodo distinguantur?	1.	5		Adinata circa regulam formalem moralitatis.	1.	109
Principia disciplinæ Juris naturæ & gentium rectè dicuntur subsidia extrinseca ejusdem.	1.	6		Item circa felicitatem alterius vitæ.	1.	117
Antiquorum falsa circa finem hominis.	1.	39		Menda protestantica circa finem actionum moralium.	1.	122
In ordine ad vitam beatam in quo consistant?	1.	40		Eorum principia cognoscendi juris naturalis refutantur.	1.	165
Effectiva & intrinseca actionum moralium quænam sint?	1.	87		Item.	1.	173
Quæ impulsiva?	1.	89		Varii errores in cognoscendis principiis utriusque juris.	1.	188
Quod sit directivum actionum moralium?	1.	90		Eorum error circa notitiam Dei, propriam Jurisprudentiæ naturali.	2.	5
Et.	1.	98		Item.	2.	7
Item.	1.	101		Religionem malè accommodare conantur statui politico.	2.	18
Principia, lumine naturæ nota, circa Deum, & beatitudinem.	1.	116		Quæ regiminis ecclesiastici apud eos forma?	2.	19
Moralium habitus, naturæ hominis conati, malè negantur à <i>Puffendorffio</i> .	1.	128		Principi laico malè tribuunt potestatem ordinis & jurisdictionis sacræ.	2.	29
Principium fundamentale Juris naturalis inquiritur.	1.	150		Religionis statum frustra à statu civili eliminare conantur.	2.	46
Ejus conceptus statuitur.	1.	153		Plures eorundem circa hoc errores.	2.	50
Rationibus stabilitur.	1.	154		Quis illorum in profananda hierarchici Ordinis potestate scopus?	2.	67
Ulterius declaratur.	1.	157		Eorum errores circa animi, corporisque culturam.	2.	89
Quale adstruatur à Theologis, & Jurconsultis orthodoxis.	1.	163		Item circa Jus necessitatis.	2.	115
<i>Puffendorffii</i> est illegitimum & reprobum.	1.	167		Calumniæ eorum in Societatem Jesu.	2.	123
Nec satisfaciunt alia, ab authoribus protestanticis allata.	1.	173		Falsa principia circa officia jurantium rejiciuntur.	2.	160
Prima Principia Juris naturæ qualia?	2.	4	<i>Propagatio.</i>	An bene inter causas, matrimonium dirimentes, statuunt crimen?	3.	18
Humani generis, per viam naturalis generationis, futura erat in statu naturæ integræ.	1.	10		Eorum errores de societate conjugali refutantur.	3.	23
Æqualis fuisset, in statu naturæ puræ, illi, quæ est in statu naturæ lapsæ.	1.	15		Errores circa originem potestatis sumæ.	3.	94
Hominum ante diluvium qualis?	1.	21		Frustra conantur privata inferiorum fœdera probare.	3.	159
<i>Proprietas.</i>				Protestantes Imperii an censendi sint hostes fidei catholicæ?	3.	165
Ejus acquirendæ modi quinam?	3.	70	<i>Protestantismus.</i>	Scopus est Protestantium in profananda hierarchici ordinis potestate.	2.	67
Proprietas rerum an sit juris naturalis?	3.	74				
Proprietatis transferendæ facultas habetur in genere à jure Gentium.	3.	75				
In specie verò à jure civili.	3.	75				

INDEX

Viam sternit ad <i>Machiavellicum</i> .	2.	69	Regimen Ecclesie vult esse anonymum.	2.	20
Est causa <i>per se</i> , & <i>universalis</i> plurimorum dissensuum & bellorum.	2.	70	Religionis internae libertatem à potesta- te coactiva eximere conatur.	2.	27
<i>Providentia.</i>			Sed rationibus inanibus.	2.	28
Specialis Dei circa hominem.	1.	8	Errat circa habitum religionis <i>Judaica</i> ad <i>Christianam</i> .	2.	39
<i>Pseudo-politici.</i>			Item circa Ecclesie <i>christiane</i> jurisdictionem externam.	2.	46
Quae eorum principia circa foederum obligationem?	3.	152	Ejus scopus in profananda hierarchici ordinis potestate.	2.	67
Eorum sensus circa foedera amicitiae.	3.	173	Religionem catholicam Principibus su- spectam reddere conatur.	2.	68
Eorum de pace & bello axiomata.	3.	194	Sed meris calumniis.	2.	69
<i>Pubertas.</i>			Ejus libellus, de habitu religionis ad vi- tam civilem, ob varias inscitias, an- tilogias, & ineptias non <i>aureus</i> , sed <i>plumbeus</i> .	2.	71
Quando eam attigerint Antediluviani?	1.	22	Ob mendacia & calumnias admodum <i>ferrugineus</i> .	2.	72
<i>Puffendorfius.</i>			Ob errores haereticos putidissime <i>luteus</i> .	2.	73
Erroneus in sequestrandis principiis ho- nesti à disciplina Juris naturae.	1.	5	Officia hominis erga se malè ex sola socialitate adstruit.	2.	76
Malè circa hoc corrigit Authores.	1.	6	Item.	2.	89
Haud probat, nullum aliud futurum pec- catum, si à comestione arboris veti- tae homo abstinuisset.	1.	12	Errores circa Jus necessitatis.	2.	115
Ejus doctrina de Jure naturae in multis falsa.	1.	20	Non malè sentit circa prohibitionem duellorum.	2.	123
Ejus testimonium de cultura Juris na- turae per Legem Evangelicam.	1.	44	Admodum malè circa officia hominis erga proximum.	2.	127
Maligna crisis de Patrum studiis in ex- colenda Jurisprudencia naturali.	1.	45	Item circa licentiam mendacii.	2.	163
Item de Scholasticorum opera.	1.	46	Et officia jurantium.	2.	167
Quid de ejus reformatione circa jus na- turae censendum?	1.	47	Malè statuit adulterium pro causa ma- trimonium dirimente.	3.	18
Ejus querelae de Jesuitis Viennensibus.	1.	48	<i>Puffendorfi</i> , ejusque Eucleatorum erro- res de societate conjugali refutantur.	3.	24
In suis crisis est malignus.	1.	50	Item de potestate paterna.	3.	28
<i>Grotio</i> malè tribuit instaurationem Juris naturae & Gentium.	1.	52	Quam malè extendit ad jus summum vitae & necis.	3.	30
Item <i>Seldeno</i> & <i>Hobbefio</i> .	1.	53	Finem civitatis malè statuit in sola feli- citate extrinseca.	3.	39
Aut sibi ipsi.	1.	53	Rectè sentit de testamenti jurè.	3.	80
Ejus de libro <i>Grotii</i> censura.	1.	59	Rectè distinguit usucapionem à præ- scriptione.	3.	81
Brevis ejusdem vitæ descriptio.	1.	62	Errat circa originem potestatis summæ.	3.	94
Quos libros ediderit?	1.	62	Reformandus circa pacta belli.	3.	143
Licet à multis etiam suis reprehensus, non tamen omni laude indignus.	1.	64	R.		
In suo tamen systemate est admodum defectuofus.	1.	65	<i>Regimen.</i>		
Quia protestanticè corruptus.	1.	67	Perfectum fuit apud Antediluvianos.	1.	23
Ideo orthodoxæ ætati academicæ, ob scopum protestanticum, summopere virandus.	1.	67	Regiminis Ecclesiastici forma apud Pro- testanticos.	2.	19
Quoad libertatem animæ utcunque sa- nus.	1.	80	Variae species regiminum.	3.	42
Quoad moralitatem actuum sæpe no- vus, à communi devius & erroneus.	1.	86	<i>Regnum.</i>		
In itatuenda regula objectiva moralita- tis qualis sit?	1.	100	Quomodo orta Regna?	1.	35
Adinata contra regulam primam mo- ralitatis.	1.	109	Quibus eorum initia debeantur?	1.	36
Item contra Societatem Jesu.	1.	109	Quando perfecta?	1.	36
In aliquibus <i>Epicurum</i> sapit.	1.	122	Horum divisio an sit Juris naturalis?	1.	175
Perniciosus error circa Religionem.	1.	125	Regnum <i>Christi</i> an sit merè internum?	2.	50
Item circa disciplinam Juris naturalis.	1.	126	Electivum an successivum sit præstan- tius?	3.	48
Et circa habitus primorum principio- rum moralium homini connatos.	1.	128	Regna præsidiiis esse firmata debent.	3.	51
Item circa statum hominis naturalem.	1.	132	Quæ illorum causæ corruptivæ?	3.	54
Refutatur ejus principium Socialitatis.	1.	165	Regna an sint absolutè alienabilia?	3.	86
Ejusdem errores circa officia erga De- um.	2.	14	Etiamsi non sint merè herilia.	3.	88
Ejus paraphrasis de habitu religionis naturalis ad <i>Christianam</i> .	2.	17	An eorum alienatio præjudicet liberta- ti naturali, & primæ institutioni?	3.	88

Regula.

UNIVERSALIS.

<i>Regula.</i>		<i>Repressalia.</i>	
Objectiva actionum moralium qualis?	1. 90	An sint Juris naturalis?	1. 175
Item.	1. 98	An Juris Gentium?	1. 185
Quæ regula formalis actionum moralium?	1. 101	Quid sint?	3. 144
		Quo jure sint inductæ?	3. 144
		Quanta earum vis?	3. 145
<i>Religio.</i>		<i>Repudium.</i>	
Ejus primus Author Enos.	1. 25	Ejus libellus an matrimonium dissolverit?	3. 3
Ævi antediluviani qualis?	1. 26		
Quando & quomodo confusa?	1. 28		
Naturalis per Religionem revelatam confirmata.	1. 38	<i>Res.</i>	
Ejus præcipua capita.	1. 38	Harum divisio fuit origo commerciorum.	3. 61
Protestantica corrumpit officia hominis.	1. 56	Earum communio, etiam post inducta dominia, non omnis cessavit	3. 62
Imperatorum, aliorumque de hac judicium.	1. 56		
Non concluditur intra vitæ hujus sphaeram.	1. 125	<i>Respublica.</i>	
Religio hominis erga Deum in quo fundetur?	2. 4	Per Religionem protestanticam enervata.	1. 56
Naturalis quàm sit necessaria?	2. 15	Reipublicæ Christianæ finis non est felicitas solum extrinseca.	3. 40
An sit clausa intra vitæ terminos.	2. 15	Reipublicæ regimen optimum quale?	3. 45
Naturalis ad Christianam habitus qualis?	2. 16	An ei utilior Princeps domesticus, an extraneus?	3. 50
Interna an ab omni potestate coactiva sit libera.	2. 27	Quæ ejus præsidia animata?	3. 54
Hujus libertatis fundamenta, tanquam inania, rejiciuntur.	2. 28	Qualis idea veræ Reipublicæ?	3. 54
Religionis naturalis ad Christianam habitus est suo modo dispositivus.	2. 36	Reipublicæ salus, incrementa, libertas an & quando sint justa belli causa?	3. 146
Judaicæ ad Christianam habitus.	2. 39		
Statuitur sententia orthodoxa.	2. 44	<i>Restrictio.</i>	
Christianæ ad vitam civilem habitus qualis juxta Protestantes?	2. 46	Purè mentalis quid, & quomodo prohibita?	2. 147
Refutantur hæc figmenta.	2. 51	Non purè mentalis quando sit licita, aut præcepta?	2. 152
Religio saltem naturalis est finis necessarius Civitatis?	3. 39	Protestantium circa hoc errores.	2. 152
Religionis christianæ & naturalis quale discrimen?	3. 40	<i>Rex.</i>	
Religionis dissidium corrumpit Regna.	3. 56	Reges veteris Testamenti protectionem sacrorum habuerunt, non jurisdictionem.	2. 40
Religio & justum & obligatorium facit bellum.	3. 112	Quomodo constituerint sacrorum Judices?	2. 42
Ejus defensio, etiam armata, necessaria.	3. 113	Rex an Regna possit alienare?	3. 87
Etiam contra Infideles quoscunque.	3. 114	An Regum potestas sit merè in subditorum commodum?	3. 87
Non obstantibus Adversariorum replicis.	3. 115	Unde sit?	3. 91
Religio sola, propaganda, an sit justa belli causa contra Infideles?	3. 117	Neutiquam sunt exleges.	3. 90
Religio christiana an solvat subjectionem Christianorum respectu Dominorum infidelium?	3. 120	Quando & cur, ratione Religionis, ad bellum obligentur?	3. 113
Religionis libertas an semper sit justa belli causa?	3. 147	An iis liceat cum Infidelibus contra Fideles inire fœdera?	3. 161
Religionis Catholicæ commune bonum semper præferendum commodis temporalibus.	3. 161	Scripturæ circa hoc sensus.	3. 166
		Reges sunt subjectum pacis.	3. 175
		An & quando jus pacis penes Reges censendum sit impeditum?	3. 175
		<i>Rudis.</i>	
		An & quomodo quilibet agnoscat legem Dei?	1. 95
<i>Reparatio.</i>		S.	
Damni quando jure nature obliget?	2. 138	<i>Sacerdotium.</i>	
An ob culpam, merè juridicam, vel theologicam venialem?	2. 139	An Christianis omnibus sit commune?	2. 29
Satisfit objectionibus.	2. 140	<i>Salomon.</i>	
Proprietates reparationi damni connexæ adducuntur.	2. 142	Qua potestate sit usus in sacra?	2. 42
Quando detur obligatio restituendi in emptione?	2. 142	<i>Scholastici.</i>	
Reparatio Dominis facienda est pacis objectum.	3. 178	Eorum studia respectu Jurisprudentiæ naturalis.	1. 46

INDEX

Malè vapulant apud Novatores.	1.	47	Non paucorum vita proba fuit.	1.	42
Theologi orthodoxi semper excoluere			Depravati tamen sæpe animi nebulis		
Jurisprudentiam naturalem.	1.	49	obfuscata.	1.	43
<i>Scientia.</i>			Multorum recensentur flagitia.	1.	43
Qualis in <i>Adamo</i> & primis hominibus?	1.	7	<i>Species.</i>		
Triplicis status naturæ quid profit?	1.	19	Quid & quotuplex?	1.	88
<i>Seldenus.</i>			<i>Status.</i>		
Hebræorum præcepta collegit.	1.	29	Ejus ratio qualis, & quomodo differat		
Vel potiùs finxit.	1.	30	à Jurisprudentia?	1.	3
<i>Sem.</i>			Naturæ integræ perfectissimus.	1.	9
Ejus soboles pietatem profeminavit.	1.	28	Virginitatis & cœlibatùs an fuisset ex-		
Est dignitate prima.	1.	33	clusus à statu innocentæ.	1.	10
Quæ terræ portio eis obvenerit?	1.	34	Naturæ puræ qualis?	1.	14
<i>Sepultura.</i>			Hominum in genere quis status?	1.	129
An sit Juris naturalis?	1.	175	Naturalis an dicat vitam exlegem?	1.	130
Vel Juris Gentium?	1.	186	An dari possit, & quæ ejus proprietates?	1.	131
<i>Servitus.</i>			An sit status belli, vel pacis?	1.	131
An ex Jure gentium descendat?	1.	185	Status adventitii natura & divisio.	3.	2
Ejus origo & varietas.	3.	32	Status conjugalis proprietates quænam?	3.	2
Proprie talis quale jus tribuat Domi-			An, spectato jure naturæ, hic excludat		
nis?	3.	34	omnem pluralitatem?	3.	7
Qualis sit in devictis respectu vincen-			Ejusdem officia & jura qualia?	3.	20
tium?	3.	138	Status familiæ quid, & unde proveniat?	3.	26
Qualis penès Christianos?	3.	138	Status herilis natura & origo.	3.	32
Præsertim respectu fidei?	3.	139	Status civitatis mixtus non est chimæ-		
<i>Seth.</i>			ricus.	3.	43
Quamdiu vixerit?	1.	22	Democraticus non est confundendus		
Ejus posterì piam vitam duxerunt.	1.	25	cum Communitate, ut naturaliter		
Ex <i>Sethi</i> linea probabiliùs quidam sunt			habente potestatem summam.	3.	93
reprobati.	1.	27	Ratio status non fundat belli justitiam.	3.	126
<i>Socialitas.</i>			Quid importetur per <i>rationem status</i> ?	3.	126
Est Puffendorffianum Juris naturalis			Ratio status in genere circa bellum		
principium.	1.	63	quæ sit?	3.	146
Quousque se extendat?	1.	131	Status idolum quibus prætextibus utat-		
Est principium illegitimum & man-			tur?	3.	146
cum.	1.	167	Statibus Imperii quid competat ratio-		
Quin etiam reprobum.	1.	169	ne tæderum?	3.	156
Malè adstruitur pro principio officio-			Ratio vera & falsa Status circa pacem.	3.	193
rum hominis erga se.	2.	77	<i>Stoici.</i>		
<i>Societas.</i>			Error eorum circa finem hominis.	1.	39
Vitæ politicæ in statu naturæ integræ.	1.	10	Quodnam eorum summum bonum?	1.	39
Probabiliùs etiam fuisset civilis & publi-			<i>Seneca</i> testimonium de existentia Dei.	1.	42
ca.	1.	10	Doctrinâ publicâ naturæ leges firmâ-		
Humana qualis sit.	1.	56	runt.	1.	42
Societas Jesu malè traducitur quasi an-			Varia sensa circa mortem <i>Socratis</i> .	1.	43
tesignana Casuistarum.	1.	123	Errant circa notitiam Dei.	2.	7
Eadem calumniis Protestantibus appeti-			<i>Struvius.</i>		
tur ob doctrinam de duello.	2.	123	Ejus de Jure Canonico sensus.	1.	50
Societatis humanæ origo.	3.	2	Apud Protestantibus receptum ait.	1.	51
Paternæ qualis?	3.	26	<i>Sucessio.</i>		
Qualis compositæ?	3.	35	Principum in Regno quæ habeat in-		
Civilis societatis natura & finis.	3.	38	commoda?	3.	49
An societatis humanæ intersit, commer-			Sucessio ab intestato habetur à jure		
cia esse libera?	3.	69	Gentium.	3.	77
<i>Sodomia.</i>					
Jure naturæ graviter prohibita.	2.	84	T.		
<i>Sophi.</i>			<i>Terra.</i>		
Lusca eorum prudentia circa Juris na-			Ejus divisio quando facta?	1.	34
turalis conditionem.	1.	38	<i>Testamentum.</i>		
Gentiles cur adeò erraverint circa ve-			Quid sit; à quo jure fluat ejus effica-		
ram hominis felicitatem?	1.	40	cia?	3.	78
An ex eorum testimoniis probetur Jus			Non est juris Gentium.	3.	78
naturæ.	1.	41	Nec juris naturalis.	3.	79
Cui eorum effata originem debeant?	1.	41	An necessariò requirat solemnitates?	3.	80
Quæ apud eos morum corruptio?	1.	42			

Thare.

UNIVERSALIS.

<i>Thare.</i> Illius domus sola veri Dei cultum & linguam Hebræam servavit.	1. 29	lienum territorium an sit juris Gentium?	3. 69
<i>Theologia.</i> Moralis quæ, & quomodo à Jurisprudencia differat?	1. 3	Qualis circa hoc mens <i>Puffendorfi</i> & <i>Grotii</i> ?	3. 70
Quæ naturalis?	1. 4	Transitus negatus an præbeat justam belli causam?	3. 129
<i>Thomasius.</i> In variis erravit circa statum naturæ integræ.	1. 21	Innoxius an sit contra Jus naturæ & Gentium?	3. 130
Rejicit distinctionem dominiorum in eo statu.	1. 34	<i>Trinitas.</i> Hoc mysteriû an Antiquis revelatum?	1. 38
Legem divinam malè refert ad causam universalem.	1. 41	<i>Tyrannis.</i> Causa corruptionis fuit in <i>Caini</i> posteris.	1. 22
Imperitè loquitur de Scholasticorum studiis.	1. 47	A quò proveniat?	1. 36
Persuasio ejus falsa circa splendorem litterarium, à Protestantibus Orbi inductum.	1. 52	Corrumpit Regna.	3. 56
An ipse sit instaurator Juris naturæ?	1. 54	V. <i>Velthemius.</i> Quid de Scholasticis orthodoxis censuerit?	1. 49
Ejus doctrina quanti sit æstimanda?	1. 71	<i>Venatio.</i> Quid sit, ejusque effectus.	3. 71
Falsa circa proprietates actûs humani.	1. 80	An reservari possit à Principe?	3. 71
Inanis circa discrimen præceptorum.	1. 140	Qua lege prohibeatur?	3. 72
Quid de principio <i>Puffendorfi</i> censuerit?	1. 167	An lex merè pœnalis meritò fugilletur?	3. 73
<i>Thomasianum</i> principium non satisfacit.	1. 172	Theologorum circa hoc & Jurisperitorum opiniones.	3. 73
Ejus de Jure Gentium opinio.	1. 188	<i>Venator.</i> An & quando feras faciat suas?	3. 72
Errat, dum Religionem naturalem à Jurisprudencia alienam statuit.	2. 5	<i>Vidus,</i> Ejus ratio apud Antediluvianos.	1. 24
Malè negat, cultum Dei externum Jure naturæ præceptum.	2. 11	<i>Virtus.</i> An appetenda propter animi & corporis bona?	1. 39
Fallò affirmat, officia hominis erga se ex solo socialitatis principio derivanda.	2. 77	Ejus femina apud Veteres.	1. 39
Scandalosa ejus thesis circa prohibitionem omnis scortationis.	2. 87	<i>Vis.</i> An tollat voluntarium?	1. 76
Item.	2. 89	Violentum, coactum, & involuntarium an differant?	1. 77
Perniciosa ejus doctrina de Jure necessitatis.	2. 116	An sit impedimentum dirimens matrimonium?	3. 19
Fallit in doctrina de officiis hominis erga proximum.	2. 128	Est causa corruptiva Regnorum.	3. 56
Item in definitione mendacii.	2. 161	Vim vi repellere quomodocunque an semper liceat?	3. 170
Malè adstruit connubium parentum & liberorum Jure naturæ licitum.	3. 12	<i>Viso.</i> Qualis data fuisset in beatitudine naturali statûs innocentis?	1. 14
Malè negat turpitudinem naturalem adulterii, consentiente conjuge commissi.	3. 20	<i>Vita.</i> Societas vitæ qualis fuisset in statu naturæ integræ?	1. 10
Thomasii, ejusque Amanuensium varii errores de societate conjugali.	3. 25	Etiâ ibi fuisset ratio vitæ civilis.	1. 15
Item de mensura potestatis paternæ.	3. 30	<i>Admirarum</i> vitæ longissimæ causa	1. 21
Item de testamentis.	3. 78	Ejus norma ante diluvium	1. 23
Item circa originem potestatis summæ.	3. 94	Beata qualis visa sit Sophis?	1. 39
<i>Titulus.</i> In jure Gentium vel naturæ minus fundatus non facit bellum justum.	3. 127	Solitaria an Juri naturæ opposita?	1. 169
Nec solummodo coloratus.	3. 127	Vitæ defensio contra aggressorem quando & quomodo licita?	2. 94
Titulus Christianæ charitatis an sit causa sufficiens belli?	3. 129	Eam exponere quando liceat?	2. 113
<i>Transitio.</i> Earum varietas.	1. 37	<i>Vitriarius.</i> Errat circa licentiam duellorum.	2. 124
<i>Transitus.</i> Jus transitus an sit Juris Gentium?	1. 186	Et circa officia jurantium.	2. 167
An revocandus ad officia hominis erga proximum?	2. 133	Est singularis in doctrina circa originem potestatis summæ.	3. 94
Transitus & transvectio mercium per a-		<i>Voluntarietas.</i> Quid & quotuplex?	1. 76
		Non bene dicitur spontaneitas.	1. 75

INDEX UNIVERSALIS.

<i>Voluntas</i>					
Posterorum an alligata <i>Adamo</i> ?	1.	15		Apologeta <i>Puffendorfi</i> hunc malè defendit.	1. 4
An hæc alligatio fuerit conveniens?	1.	16		Item	1. 6
Ejus descriptio & objectum.	1.	88		Item	1. 123
Varii ejusdem actus.	1.	89		Errat circa licentiam duellorum.	2. 124
Unde tanta voluntatum diversitas?	1.	90		<i>Wernherus</i>	
Voluntas testamentaria à quo jure proveniat?	3.	78		Quid de hujus doctrina censendum?	1. 55
<i>Votum</i>				Refutatur ejus principium fundamentale.	1. 164
An possit propriè mutari?	1.	146		Quid senserit de principio <i>Puffendorfi</i>	1. 167
<i>Usucapio</i>				Malè ait, per adulterium dissolvi vinculum conjugale.	3. 26
Quomodo differat à præscriptione?	3.	81		Z.	
Quomodo à derelictione?	3.	83		<i>Zentgravius</i>	
<i>Usus</i>				A suis carpitur.	1. 47
Rationabilis creaturarum, etiam animalium, homini est absolutè concessus.	3.	58		<i>Zieglerus</i>	
W.				Invida de Ecclesiæ Patribus crisis.	1. 45
<i>Weberus</i>				Errat circa officia jurantium.	2. 166
				<i>Zoroaster</i>	
				Post diluvium collegit exercitum.	1. 21

O. A. M. D. G.

L

